Bundel - Ingekomen stukken ter kennisname van 30 september 2022

1 Dierenwelzijn: Raad voor Dieren aangelegenheden update

Raad voor Dieren aangelegenheden update.docx

2 Energie: Cluster Energie Strategie 2.0 Noordzeekanaalgebied (CES NZKG) 2022 (C-agenda NLG, RWK, M&B en EFB)

Gedeputeerde Staten hebben ingestemd met de Cluster Energie Strategie van het Noordzeekanaalgebied (CES NZKG) 2022. De CES NZKG geeft een overzicht van de projecten weer die vanuit het industriële NZKG cluster nodig zijn om de klimaatdoelen van het klimaatakkoord te halen, Tevens maakt het inzichtelijk welke energie-infrastructuur nodig is ten behoeve van de verduurzaming van de industrie. Na de vergadering van het Bestuursplatform Energietransitie Noordzeekanaalgebied over de CES NZKG 2022 zal deze worden aangeboden aan het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat.
Op pagina 4 van de brief staat per abuis de verkeerde datum als het gaat om de RWK commissie waarin de technische toelichting plaatsvindt.
De technische toelichting op de CES vindt plaats in de commissie RWK van 28 november.

Brief aan PS over Cluster Energie Strategie (CES) NZKG 2.0.pdf

Cluster Energie Strategie (CES) NZKG 2.0 opgemaakt.pdf

3 Financiën: Zienswijze PS resultaatbestemming 2021, 3de begrotingswijziging 2022 en de wijziging gemeenschappelijke regeling i.v.m. de uittreding van Weesp van de OFGV (A-agenda EFB 31-10-22))

De resultaatbestemming 2021, 3de begrotingswijziging 2022 en de gewijzigde gemeenschappelijke regeling i.v.m. de uittreding van Weesp zijn door het dagelijks bestuur van de OFGV verzonden aan de raden en staten van deelnemers in deze gemeenschappelijke regeling. Provinciale Staten kunnen een zienswijze naar voren brengen op deze stukken en dienen GS toestemming te geven voor het aangaan van de gewijzigde gemeenschappelijke regeling.

Voordracht PS R2021, 3deBGR2022, WGR Weesp.docx

Brief Jaarstukken en rekeningresultaat OFGV 2021.pdf

3e Begrotingswijziging 2022.pdf

Brief OFGV.pdf

Wijzigingsbesluit Gemeenschappelijke Regeling OFGV.pdf

Jaarstukken 2021 OFGV gewaarmerkt.pdf

Brief aan PS over zienswijze op de resultaatbestemming 2021, de derde begrotingswijziging 2022 en aanpassing gemeenschappelijke regeling uittreding Weesp van de OFGV.pdf

4 Natuur: Natuurbeheerplan 2023 (A-agenda NLG 24-10-22)

Het Natuurbeheerplan wordt jaarlijks geactualiseerd en bevat de kaders en de natuurdoelen voor de subsidiëring van het natuurbeheer door de provincie. Het Natuurbeheerplan heeft van 23 mei t/m 3 juli 2022 ter inzage gelegen. Met dit besluit worden de Nota van Beantwoording en het Natuurbeheerplan 2023 ter besluitvorming aan Provinciale Staten voorgelegd.

Statenvoordracht.pdf

Natuurbeheerplan 2023.pdf

Nota van beantwoording NBP 2023.pdf

Brief aan PS over Natuurbeheerplan 2023.pdf

5 Natuur: Verlengingsbesluit Natura 2000-beheerplannen Laag Holland en Schoorlse Duinen (C-agenda NLG 24-10-2022)

GS besluiten de volgende Natura 2000-beheerplannen met zes jaar te verlengen: “Schoorlse Duinen”, ”Polder Westzaan”, ”Eilandspolder”, ”Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder” en “Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske”. Deze verlenging is nodig om de aanbevelingen uit de evaluaties op zorgvuldige wijze te verwerken in de nieuwe plannen in afstemming met betrokkenen.

Brief aan PS over verlenging Natura 2000-beheerplannen Schoorlse Duinen, Eilandspolder, Ilperveld, Varkendsland, Oostzanerveld & Twiske, Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder en Polder Westzaan.pdf

6 Mobiliteit: A8-A9 – Afdoening motie M4-2022 en informeren UNESCO door OCW (B-agenda M&B 31-10-2022)

Naar aanleiding van een aangenomen motie (M4-2022) in Provinciale Staten (PS) hebben Gedeputeerde Staten overleg gehad met Rover en de Fietsersbond over de modal shift van auto naar openbaar vervoer en fiets. De motie werd aangenomen bij de behandeling van het Landschapsplan Stelling van Amsterdam / Verbinding A8-A9 in PS op 31 januari 2022. Op 1 juli 2022 is het landschapsplan door OCW aangeboden aan UNESCO.

BIJLAGE - brief OCW aan UNESCO.pdf

BIJLAGE - M4-2022 AANGENOMEN.pdf

Brief aan PS over verbinding A8-A9 - afdoening motie M4-2022.pdf

7 Mobiliteit: Ingekomen reactie Beemster Polder Partij met zorgen over uitvoering N243 (C-agenda 31-10-2022)

Ingekomen reactie Beemster Polder Partij met zorgen over uitvoering N243_Geredigeerd.pdf

8 Water: Dijkversterking Katwoude, goedkeuring projectplan (C-agenda NLG 24-10-22)

Gedeputeerde Staten hebben het projectplan voor de dijkversterking Katwoude goedgekeurd. De Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied wordt verzocht uitvoering te geven aan het door GS op 19 maart 2019 verleende mandaat tot uitvoering van de coordinatie werkzaamheden en de feitelijke bekendmaking en terinzagelegging van de besluiten namens GS te verzorgen op grond van artikel 5.12 Waterwet.

Brief aan PS over goedkeuring projectplan dijkversterking Katwoude.pdf

9 Mobiliteit: Ingekomen reactie Fietsersbond over verkeersveiligheid Zeeweg (M&B 29-09-2022 ag.p. 5a4)

Fietsersbond over verkeersveiligheid Zeeweg_Geredigeerd.pdf

10 Data: GS-onderzoek informatiebeveiliging/BIO (C-agenda EFB 31-10-22)

De provincie gaat onderzoek doen in hoeverre zij voldoet aan de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO). Dit onderzoek is
opgenomen in het auditjaarplan 2022 dat GS op 21 december 2021 vaststelden.

Onderzoeksplan Informatiebeveiliging 1.0.pdf

Brief aan PS over Onderzoeksplan Informatiebeveiliging BIO.pdf

11 Financiën: Brief van de minister van VWS aan de voorzitter van de Tweede Kamer over voortgang Pallas (C-agenda EFB 31-10-22)

Brief aan PS over brief van de minister van VWS aan de voorzitter van de Tweede.pdf

Brief Tweede Kamer Pallas-project (PMI-1035168 A).pdf

12 MRA: Definitieve Meerjarenbegroting 2021-2024 Metropoolregio Amsterdam

Brief_DefinitieveMeerjarenbegroting20212024_20220923.pdf

definitieve_Meerjarenbegroting20212024_20220406.pdf

notavanBeantwoording_Meerjarenbegroting20212024_20220923.pdf

13 Water: Bestuurlijke voortgangsrapportage regionale keringen 2021 (C-agenda NLG 24-10-2022)

Op grond van de Waterwet zijn provincies belast met het aanwijzen en normeren van regionale waterkeringen. De waterschappen zijn verantwoordelijk voor beheer, onderhoud, toetsing en verbetering van deze waterkeringen. De drie waterschappen in Noord-Holland presenteren elk jaar een voortgangsrapportage over de toetsing en verbetering van de regionale waterkeringen.

Bijlage 1b Voortgangsrapportage regionale waterkeringen 2021 van het waterschap Amstel, Gooi en Vecht.pdf

Bijlage 2b Voortgangsrapportage regionale waterkeringen 2021 van het Hoogheemraadschap Holland Noorderkwartier.pdf

Bijlage 3b Voortgangsrapportage regionale waterkeringen 2021 van het Hoogheemraadschap van Rijnland.pdf

Bijlage 4a Brief van GS met reactie op voortgangsrapportage regionale waterkeringen 2021 van het waterschap Amstel, Gooi en Vecht.pdf

Bijlage 5 Brief van GS met reactie op voortgangsrapportage regionale waterkeringen 2021 van het Hoogheemraadschap Holland Noorderkwart.pdf

Brief aan PS over Voortgangsrapportages regionale keringen 2021.pdf

Bijlage 6a Brief van GS aan de provincie Zuid-Holland met machtiging voor reactie op voortgangsrapportage regionale waterkeringen 2021.pdf

Bijlage 6b Brief van provincie Zuid-Holland met reactie op voortgangsrapportage regionale waterkeringen 2021 van het Hoogheemraadschap.pdf

14 Mobiliteit: Ingekomen mail over verkeersveiligheid Zeeweg (2) (M&B 29-09-2022, ag.p. 5a3)

Ingekomen mail over verkeersveiligheid Zeeweg (2)_Geredigeerd.pdf

15 Bestuur: Aangaan nieuwe samenwerkingsovereenkomst Amsterdam Smart City (C-agenda EFB 31-10-2022)

Het publiek-private netwerk van Amsterdam Smart City biedt een platform voor het gezamenlijk werken aan vier verschillende relevante opgaven: energietransitie, gebruik van grondstoffen, schone mobiliteit en verantwoorde digitalisering. Vanwege de relevantie van deze gebieden voor de provinciale opgaven en de rol van de provincie in dergelijke kennis- en innovatie platformen heeft het college van GS besloten om een nieuwe samenwerkingsovereenkomst met Amsterdam Smart City aan te gaan voor de duur van vier jaar.

Brief aan PS over Deelname aan Amsterdam Smart City.pdf

16 Energie: Uitvoeringsregeling verduurzaming dorps-, buurthuizen en wijkcentra (C-agenda RWK 24-10-22)

In het Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) ontzorgingsprogramma 'verduurzaming maatschappelijk vastgoed' krijgen eigenaren gratis advies over het verduurzamen van hun gebouwen. Om deze adviezen om te zetten in de daadwerkelijke uitvoering van verduurzaming is deze subsidieregeling verduurzaming dorps,- buurthuizen en wijkcentra Noord-Holland 2022 opgezet. Ook eigenaren van dorps- en buurthuizen die niet mee hebben gedaan aan het RVO ontzorgingsprogramma, maar zelf een (door de provincie erkend) advies hebben laten opstellen, kunnen van deze regeling gebruik maken. Samen met de al bestaande subsidieregelingen voor verduurzaming van sportaccommodaties respectievelijk die voor verduurzaming van culturele instellingen wordt nu (haast) het gehele spectrum aan doelgroepen van het RVO ontzorgingsprogramma verduurzaming maatschappelijk vastgoed bereikt.

Uitvoeringsregeling

Openstellingsbesluit

Brief aan PS over vaststelling uitvoeringsregeling subsidie verduurzaming dorps-,.pdf

17 Omgevingsverordening: Ontheffing omgevingsverordening Zuideinde 94 Westzaan (C-agenda RWK 24-10-22)

Op 2 november 2021 hebben GS de 'Notitie Lintbebouwing: probleemlocaties in dorpslinten' vastgesteld en ingestemd met de lijst van 22 probleemlocaties. Voor deze locaties is in een brief aan de betreffende gemeenten een positieve grondhouding aangekondigd om een ontheffing te verlenen van regels in de Omgevingsverordening, die een oplossing voor het probleem in de weg staan. De oplossing zal een duidelijke verbetering van de ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid in het lint moeten opleveren. Het voorliggende bouwplan voor Zuideinde 94 in Westzaan voldoet daar aan.

Ontheffingsverzoek Zuideinde 94.pdf

Brief aan PS over Ontheffing bouwplan Zuideinde 94 in Westzaan.pdf

18 Natuur: Brief GS Provinciaal Programma Landelijk Gebied (B-agenda NLG 26-09-2022)

Brief GS Provinciaal Programma Landelijk Gebied.pdf

19 Ruimte: Ontheffingsverzoek Oosteinderweg naast 399 Aalsmeer (C-agenda RWK 24-10-22)

De gemeente Aalsmeer heeft een verzoek om ontheffing van de Omgevingsverordening NH2020 ingediend ten behoeve van de bouw van een vrijstaande woning naast Oosteinderweg 399 te Aalsmeer. Gedeputeerde Staten besluiten de gevraagde ontheffing te verlenen.

ontheffingsverzoek gemeente Aalsmeer Oosteinderweg naast 399.pdf

Brief aan PS over Verzoek van de gemeente Aalsmeer om ontheffing van de.pdf

20 Mobiliteit / Natuur: Afdoeningsbrief diverse moties Actieve Mobiliteit (B-agenda M&B 29-09-2022 en B-agenda NLG 24-10-2022)

Voorstel voor behandeling:
Bijgaande brief kunt u desgewenst met elkaar en gedeputeerde bespreken.
De commissie M&B zal specifiek worden gevraagd of moties M83-2019, M67-2022 en M69-2022 kunnen worden afgedaan.
De commissie NLG zal specifiek worden gevraagd of motie M221-2021 als afgedaan kan worden beschouwd.
Toelichting:
In de afgelopen drie jaar zijn diverse moties aangenomen die samenhangen met actieve mobiliteit. Voor de moties die zijn uitgevoerd, maar waarvan de afdoening niet gekoppeld kan worden aan een inhoudelijk stuk, is een gebundeld afdoeningsvoorstel gemaakt voor Provinciale Staten. Het gaat om de moties M83-2019 'Fietsvriendelijke stoplichten' (Klein, M.C.A, CU, 11 november 2019), M221-2021 'Terughoudend met betonnen fietspaden in NNN' (G.H.J. Kohler, JA21, 15 november 2021), M67-2022 'Aantrekkelijke doorfietsroutes' (J.P. Hollebeek, PvdD, 23 mei 2022) en M69-2022 'Geen haaientanden op Noord-Hollandse fietspaden' (M.C.A. Klein, CU, 23 mei 2022).

Brief aan PS over Afdoeningsvoorstel diverse moties samenhangend met Actieve.pdf

21 Natuur: Brief Stikstof Grasland (C-agenda NLG 24-10-2022)

Brief Stikstof Grasland.pdf

22 Verkiezingen / Natuur: Oproep IVN tbv Verkiezingen - Verbind Noord-Hollanders met natuur! (t.k.n. Presidium 10-10-2022)

Ingekomen voor fractievoorzitters Provinciale Staten Noord-Holland - IVN Verbind Noord-Hollanders met natuur!.pdf

23 Mobiliteit: Ingekomen mail Hart voor Bloemendaal over verkeersveiligheid Zeeweg (M&B 29-09-2022 ag.p. 5a2))

Ingekomen mail Hart voor Bloemendaal over verkeersveiligheid Zeeweg _Geredigeerd.pdf

Bijlage Ingekomen mail Hart voor Bloemendaal over verkeersveiligheid Zeeweg.pdf

24 Mobiliteit: Ingekomen mail over verkeersveiligheid Zeeweg (M&B 29-09-2022 ag.p. 5a1)

Ingekomen mail verkeersveiligheid Zeeweg, 53-Provincie - Comm.M&B - Inspreeknotitie+Notitie met aanvullende info+Aanrijding 03-06-22_Geredigeerd.pdf

Bijlage 1 Ingekomen mail verkeersveiligheid Zeeweg, 53-Provincie - Comm.MB - Vergad. 12-09-22 - Inspr.not. - Def_Geredigeerd.pdf

Bijlage 2 Ingekomen mail verkeersveiligheid Zeeweg, 53-Provincie - Comm.MB - Info Trajectcontrole+Max.snelheid verlagen+Snelheidscontroles_Geredigeerd.pdf

Bijlage 3 Ingekomen mail verkeersveiligheid Zeeweg, 53-Provincie - Comm.MB - Aanrijding Zeeweg - Auto door middenberm (HD 03-06-22).pdf

25 Mobiliteit: Ingekomen reactie Noodkreet bewoners Noordbeemster bij N243 (C-agenda M&B 29-09-2022)

Ingekomen reactie Noodkreet bewoners Noordbeemster bij N243_Geredigeerd.pdf

26 Manifest Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeverschap (MVOI) 2022-2025 (C-agenda EFB 31-10-2022)

De provincie Noord-Holland vindt Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeverschap en Inkopen erg belangrijk en zal daarom het Manifest MVOI 2022-2025 ondertekenen. Met de ondertekening onderstreept de provincie dat zij zich met haar opdrachtgeverschap en inkopen inzet en bij wil dragen aan de thema's: Klimaat, Circulariteit, Milieu, Social Return, Internationale Sociale Voorwaarden en Diversiteit & Inclusie.

bijlage 1 Manifest MVOI

Brief aan PS over het Manifest MVOI 2022-2025.pdf

27 Mobiliteit: Stand van zaken beschikbaarheidsvergoeding OV (B-agenda M&B 29-09-2022)

Met deze brief informeren Gedeputeerde Staten Provinciale Staten over de voortgang in de uitvoering van Motie 128/2022 over het proces van de afgelopen weken met betrekking tot de steunmaatregelen van de rijksoverheid voor de openbaar vervoersector die worden verlengd tot 31 december 2022.

1894748-1896103 Bijlage bij brief Stand van zaken beschikbaarheidsvergoeding OV.docx

Brief aan PS over stand van zaken beschikbaarheidsvergoeding OV.pdf

28 Stand van zaken en vervolgstappen tijdelijke huisvesting spoedzoekers Zaanstreek Waterland (C-agenda RWK 24-10-2022)

In de loop van het jaar informeerden de gemeenten in de regio Zaanstreeks-Waterland GS over de voortgang van het huisvesten van spoedzoekers in de regio en de potentiële locaties hiervoor. De potentiële locaties zijn ook in de commissie Ruimte, Wonen en Klimaat behandeld op 27 juni jl. Naar aanleiding van de commissiebehandeling en de binnengekomen ontheffingsbrieven van de gemeenten Wormerland en Oostzaan houden GS de ontheffingsverzoeken aan en sturen hun reactie aan de gemeenten in de regio.

Brief aan PS over stand van zaken verdere verkenning locaties voor tijdelijke huisvesting spoedzoekers in de regio Zaanstreek-Waterland.pdf

29 Financiën: Reflectie op beleid economie en circulaire economie (C-agenda EFB 29-09-2022)

Gedeputeerde Staten informeren Provinciale Staten over de visie van het college op de relatie tussen het beleid voor circulaire economie en het algemene economisch beleid van de provincie Noord-Holland.

Brief aan PS over reflectie algemene economie en circulaire economie beleid.pdf

30 Natuur: Integraal gebiedsprogramma Laag Holland (B-agenda NLG 26-09-2022)

Gedeputeerde Staten besloten op 19 november 2019 om een integraal gebiedsprogramma voor Laag Holland te ontwikkelen, waarin onder provinciale regie en in samenwerking met alle relevante partners wordt gewerkt aan de opgaven voor natuur, landbouw, water, bodemdaling, klimaat, recreatie en landschap. Na een gezamenlijke startnotitie in 2020 is een integraal gebiedsprogramma opgeleverd in samenspraak met de regiegroep Laag Holland, waarin provincie, hoogheemraadschap, gemeenten en landbouw- en natuurorganisaties samenwerken om de opgaven te realiseren. GS stellen het programma vast en vragen de besturen van de partners om ook hun opgaven in de gebiedsprocessen in te brengen.

Startgids Laag Holland.pdf

Hoofdrapport Laag Holland.pdf

Gebiedskaternen Laag Holland.pdf

Brief aan PS over integraal gebiedsprogramma Laag Holland.pdf

Brief aan partners integraal gebiedsprogramma Laag Holland.pdf

31 Water: Meetronde grondwaterkwaliteit Noord-Holland 2021 (C-agenda NLG 26-09-2022)

In 2021 heeft Noord-Holland het KRW (Kaderrichtlijn Water) grondwatermeetnet laten bemonsteren en analyseren op ruim 300 stoffen binnen de volgende verzamelgroepen: algemene parameters, bestrijdingsmiddelen, geneesmiddelen/farmaceutische stoffen, overige verontreinigende stoffen en PFAS (poly- en perfluoralkylstoffen). De resultaten van de meetronde zijn samengevat in het rapport Meetronde grondwaterkwaliteit Noord-Holland 2021.

Meetronde grondwaterkwaliteit Noord-Holland 2021 - Rapport.pdf

Brief aan PS over resultaten meetronde grondwaterkwaliteit Noord-Holland 2021.pdf

32 Bestuur: Maandelijks MRA Raads- en Statenleden bericht - editie 62 (C-agenda EFB 12-09-2022)

Maandelijks MRA Raads- en Statenleden Bericht - editie 62.pdf

33 ICT: Voortgangsrapportage Geactualiseerde Datastrategie 2021 - 2023 (B-agenda EFB 29-09-2022)

In juni 2021 stelden Provinciale Staten de Geactualiseerde Datastrategie 2021 - 2023 vast. Met de voortgangsrapportage geeft het college van Gedeputeerde Staten een overzicht van de uitvoering van de acties van deze strategie. Tevens geeft zij de prioriteiten aan voor de resterende coalitieperiode. Ook schetst zij een aantal externe ontwikkelingen die zich op het brede terrein van data en digitalisering voordoen. Deze gelden als bouwstenen voor de datastrategie die in 2023 opnieuw geactualiseerd zal worden.

Voortgangsrapportage Geactualiseerde Datastrategie GS 06092022.docx

Brief aan PS over voortgangsrapportage geactualiseerde Datastrategie 2021 - 2023.pdf

34 Gezondheid en milieu: IPO Agenda vergadering BAC MTH 22-09-2022 (C-agenda NLG 26-09-2022)

IPO Agenda Vergadering van de BAC MTH 22-09-2022.pdf

35 Legesverordening 2023 en tarieventabel 2023 (A-agenda EFB 29-9-2022)

Met de vaststelling van de legesverordening 2023 en de tarieventabel 2023 beschikt de provincie Noord-Holland over een redactioneel actuele verordening en tarieventabel. In de tarieventabel is nog geen rekening gehouden met de gevolgen van de invoering van de Omgevingswet. Mocht de Omgevingswet per 1 januari 2023 worden ingevoerd dan wordt in december van dit jaar de aangepaste tarieventabel (met leges voor milieuvergunningen) ter vaststelling aan PS worden aangeboden.

Legesverordening 2023.docx

Tarieven 2022-2023 (zonder Omgevingswet).docx

Tarieventabel 2023 zonder Omgevingswet.docx

voordracht(zonder Omgevingswet).docx

Brief aan PS over legesverordening 2023 en tarieventabel 2023.pdf

36 Natuur: Opheffingsbesluit Maatschappelijke Adviesraad Faunaschade (MARF) (C-agenda NLG 26-09-2022)

De Maatschappelijke Adviesraad Faunaschade (MARF) is in 2017 ingesteld door de twaalf provinciebesturen. De MARF heeft de provincies geadviseerd over het voorkomen en bestrijden van faunaschade. Naar aanleiding van een evaluatie heeft de Bestuurlijke Adviescommissie Vitaal Platteland (BAC VP) van de Vereniging Interprovinciaal Overleg geconcludeerd dat de advisering over deze thema's beter in een andere vorm kan worden voortgezet. Daarom heeft de BAC VP op 20 mei 2022 besloten om de MARF op te heffen.

Brief aan PS met toelichting opheffingsbesluit Maatschappelijke Adviesraad Faunaschade (MARF).pdf

37 Rechtmatigheidsverantwoording (C-agenda EFB 29-9-2022)

Gedeputeerde Staten hebben besloten om een intern onderzoek naar rechtmatigheidsverantwoording voor dit jaar te laten vervallen omdat de wetgeving in relatie tot dit onderwerp nog niet door de Eerste Kamer is vastgesteld.

Notitie Interne Audit GS onderzoek rechtmatigheidsverantwoording 20222706.docx

Brief aan PS over mededeling vervallen GS-onderzoek rechtmatigheidsverantwoording 2022.pdf

38 Toekomstperspectief Sport (B-agenda EFB 29-9-2022)

Tijdens de begrotingsbehandeling op 8 november 2021 is door Provinciale Staten een motie aangenomen om nader geïnformeerd te worden over het toekomstperspectief van sport binnen de provincie.

Brief aan PS over toekomstperspectief Sport.pdf

1416730 - 1864595 Bijlage 1 stavaza beleidsnotitie sport.pdf

1416730 - 1864595 Bijlage 2 aanvulling rapport BMC.pdf

1416730 -1864595 Bijlage 2 Inventarisatie sport_Prov.N-H_BMC.pdf

39 Bestuur: Ingekomen brief over bestuurskracht regio Gooi- en Vechtstreek (c-agenda EFB 29-9-2022)

Ingekomen brief over bestuurskracht regio g en v .docx

40 Juridische Zaken: Jaarverslag Hoor- en Adviescommissie Noord-Holland (HAC) 2021 (C-agenda EFB 12-09-2022)

Op grond van artikel 12 van de Verordening op de behandeling van bezwaar- en klaagschriften Noord-Holland 2014 brengt de HAC jaarlijks verslag van haar werkzaamheden uit aan Gedeputeerde staten en Provinciale staten.

Brief aan PS over HAC-jaarverslag 2021.pdf

Jaarverslag HAC 2021.pdf

41 Burgerparticipatie: Brief met verzoek om burgerberaad over drugsbeleid (C-agenda EFB)

Burgerberaad drugsbeleid.pdf

42 Mobiliteit: ingekomen reactie over verkeersveiligheid op Zeeweg N200 (C-agenda M&B 12-09-2022)

Ingekomen reactie over Verkeersveiligheid Zeeweg N200_Geredigeerd.pdf

Bijlage 1 mail 27-06-2022 aan B&W en gemeenteraad Bloemendaal_Geredigeerd.pdf

Bijlage 2 46-Brief Provincie met maatregelen Zeeweg 2023 - Reactie.pdf

Bijlage 3 46-BRIEF PROVINCIE ZEEWEG - Aan Prov.Staten+Gemeente (Verzenddat. 15-6).pdf

Bijlage 4 46-BRIEF PROVINCIE ZEEWEG - Besluitenlijst Prov.Staten 14-06-22.pdf

Bijlage 5 48-Maatregelen om aanrijdingen hoefdieren te voorkomen - Rapport UW 2022.pdf

43 Bestuur: Ophoging Uitvoeringsregeling Versterken bestuurskracht 2022 (C-agenda EFB 12-09-2022)

Om gemeenten en regio's te ondersteunen bij bestuurskrachtversterking hebben GS voor 2022 totaal €150.000 beschikbaar gesteld. Daarmee is het subsidieplafond voor 2022 verhoogd van €100.000 euro tot €150.000. Gemeenten en regio's kunnen subsidie aanvragen voor een zestal activiteiten, zoals het uitvoeren van een bestuurskrachtonderzoek, het opstellen van een regionale samenwerkingsagenda of het organiseren van regionale bijeenkomsten voor raadsleden ten behoeve van het bevorderen van de regionale samenwerking.

Brief aan PS over verhoging subsidieplafond 2022 Uitvoeringsregeling Versterken Bestuurskracht Noord-Holland.pdf

44 Economie/Leefbaarheid: Brede Basismonitor 2022 (C-agenda EFB 12-09-2022 en NLG 26-09-2022)

De Brede Basismonitor geeft weer hoe in de provincie Noord-Holland de welvaart zich in de brede zin van het woord (economisch, ecologisch en sociaal-maatschappelijk) ontwikkelt. Dit is de tweede versie van de Brede Basismonitor.

Brief aan PS over Brede Basismonitor.pdf

Bijlage - Toelichting Brede Basismonitor 2022.pdf

45 Economie: Advies op initiatiefvoorstel 'Noord-Holland Impact' (A-agenda Cie EFB 29-09-2022)

GS adviseren inzake het initiatiefvoorstel 'Noord-Holland Impact' dat door ChristenUnie en Partij voor de Dieren is ingediend over de zestien voorstellen die in het voorstel staan voor het stimuleren van een economie die van waarde is voor de samenleving.

Brief aan PS met reactie initiatiefvoorstel Christenunie en Partij voor de Dieren inzake Noord-Holland Impact.pdf

46 Financien: Begroting 2023 (A-agenda alle commissies 24 resp. 31 okt 2022)

In de begroting wordt vastgelegd wat de provincie in 2023 wil bereiken, wat de provincie hiervoor gaat doen en hoeveel dit mag kosten.

Voordracht begroting 2023.pdf

Addendum begroting 2023 -voor PS.pdf

Begroting 2023 - voor PS.pdf

Brief aan PS over begroting 2023.pdf

47 Financiën: Begrotingsneutrale wijzigingen beleidsdoelenraming (07) juli 2022 (C-agenda EFB 12-09-2022)

Gedeputeerde Staten kunnen binnen de door Provinciale Staten vastgestelde begrotingsprogramma's middelen toewijzen aan de verschillende beleidsdoelen. Met dit besluit worden interne wijzigingen hierop administratief binnen de programmabegroting verwerkt.

Maandelijkse BNW (07) Exceloverzicht.pdf

Brief aan PS over begrotingsneutrale wijzigingen beleidsdoelenraming 2022 (07) juli.pdf

48 Infrastructuur: Integraal Meerjarenprogramma Infrastructuur (iMPI) 2023-2030 (A-agenda M&B 31-10-2022)

Het integraal Meerjarenprogramma Infrastructuur (iMPI) 2023-2030 geeft inzicht in de geprogrammeerde onderhouds- en vervangingsmaatregelen en de maatregelen ter verbetering en/of uitbreiding van de provinciale infrastructuur en de benodigde financiering.

1840198-1840203 voordracht iMPI 2023.docx

1840198-1840206 iMPI 2023.pdf

Brief aan PS over integraal Meerjarenprogramma Infrastructuur (iMPI) 2023-2030.pdf

50 P&C cyclus: Begrotingsindicatoren (Rekeningencie.15-09-2022)

Op verzoek van de Rekeningencommissie hebben GS de indicatoren in de begroting doorgelicht. Het resultaat van dit verbetertraject is een aangepaste set van indicatoren die voortaan in de begroting worden vermeld en die doorlopend in het reguliere planning- en controlproces worden herijkt.

Was-wordt overzicht indicatoren.pdf

Bijlage - Toelichting Brede Basismonitor 2022.pdf

Brief aan PS over afronding traject verbetering begrotingsindicatoren.pdf

51 Verkeersveiligheid: Ingekomen brief ANWB over expertmeeting verkeersveiligheid en gedrag 12-09-2022 (expertmeeting M&B 12-09-2022)

Ingekomen brief ANWB over expertmeeting 12-09-2022.pdf

52 Bodemdaling: Agenderingsverzoek PvdA C naar B notitie bodemdaling in Veenweidegebied Randstedelijke Rekenkamer (B-agenda NLG 26-09-2022)

Agenderingsverzoek PvdA C naar B notitie bodemdaling.docx

Brief Notitie Bodemdaling in Veenweidegebieden randstedelijke rekenkamer.pdf

Notitie Bodemdaling in veenweidegebieden Randstedelijke Rekenkamer.pdf

53 Natuur: Agenderingsverzoek PvdD C naar B Startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied (B-agenda NLG 26-09-2022)

Agenderingsverzoek PvdD Startnotitie NPLG.docx

Brief GS aan PS Startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied.pdf

startnotitie-nplg-10-juni-2022 - minister Van der Wal.pdf

startnotitie-nationaal-programma-landelijk-gebied - aanbiedingsbrief TK.pdf

perspectieven-voor-agrarische-ondernemers - aanbiedingsbrief TK.pdf

54 Water: Gezamenlijke reactie Waddenprovincies op uitvraag derde tranche PAGW (Programmatische Aanpak Grote Wateren) (C-agenda NLG 26-09-2022)

De ministeries van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en van Infrastructuur en Waterstaat hebben aan de betrokken provincies en overige partners een brief gestuurd over de financiering van maatregelen voor de grote wateren in Nederland, waaronder de Waddenzee. Voor de Waddenzee sturen Gedeputeerde Staten van Fryslân een aanbod in een brief mede namens ons college.
De Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) is het programma waarmee het Rijk, zoveel mogelijk in samenwerking met medeoverheden en andere belanghebbenden in de regio's werkt aan toekomstbestendige grote wateren zoals de Waddenzee.

PAGW brief ministeries LNV en IenW.pdf

PAGW voorstel Waddenprovincies.docx

Brief aan PS over gezamenlijke reactie Waddenprovincies op uitvraag derde tranche PAGW (Programmatische Aanpak Grote Wateren).pdf

55 Water: Wijziging vijfde openstelling UvR subsidie Kennisontwikkeling Bodem en Water Noord-Holland 2017 (C-agenda NLG 26-09-2022)

De waterschappen en provincie stimuleren agrariërs om de water- en bodemkwaliteit te verbeteren. Hiervoor is onder andere de Uitvoeringsregeling subsidie Kennisontwikkeling Bodem en Water Noord-Holland 2017 in het leven geroepen. Met deze uitvoeringsregeling kunnen studieprojecten en coaches gesubsidieerd worden die bijdragen aan de kennisopbouw en bewustwording bij agrariërs. De waterschappen stellen hiervoor geld beschikbaar, de provincie voert de regeling uit. Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier en waterschap Amstel Gooi en Vecht stellen respectievelijk € 80.000 en € 49.000 extra beschikbaar voor hun beheersgebieden. Gedeputeerde Staten hebben in het verlengde hiervan besloten de subsidieplafonds met deze bedragen te verhogen. Ook is op verzoek van de waterschappen de openstellingstermijn verlengd tot en met 26 oktober 2023.

Wijzigingsbesluit - Wijziging vijfde openstelling Uvr Kennisontwikkeling Bodem en Water N-H 2017

Brief aan PS over wijziging vijfde openstelling Uitvoeringsregeling subsidie Kennisontwikkeling Bodem en Water Noord-Holland 2017.pdf

56 Water: Zienswijze PS ontwerp meerjarenbegroting 2022 - 2023 Gemeenschappelijk Orgaan Hollandse Waterlinies (A-agenda EFB 29-09-2022)

De provincie Noord-Holland is deelnemer in het Gemeenschappelijk Orgaan Hollandse Waterlinies. Op grond van artikel 48 van de Wet gemeenschappelijke regelingen is Provinciale Staten bevoegd een zienswijze in te dienen op de begroting van dit Gemeenschappelijk Orgaan. Aangezien de begroting geen vragen oproept stelt het college van Gedeputeerde Staten aan Provinciale Staten voor om geen zienswijze in te dienen.

PS.voordracht.zienswijzekadernota&begroting2022-2023.pdf

20220605 Concept begroting 2022-2023 def.pdf

20220605 Kadernota 2022_2023 def versie.pdf

Brief aan PS over ontwerp meerjarenbegroting 2022 - 2023 Gemeenschappelijk Orgaan Hollandse Waterlinies.pdf

57 Gezondheid en leefbaarheid: Informatievoorziening VTH bij provinciale bedrijven (B-agenda NLG 05-09-2022)

Het college van Gedeputeerde Staten informeert tweemaandelijks voorafgaand aan de vergadering van de commissie Natuur, Landbouw en Gezondheid over de ontwikkelingen op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) bij bedrijven die onder provinciaal bevoegd gezag vallen. Hieronder vallen ook Tata Steel en Harsco Metals

Brief aan PS over informatievoorziening VTH provinciale bedrijven.pdf

Raad voor Dieren aangelegenheden

Jaargang 2022, Nummer 3, 21 september 2022

Deze zomer brachten we een nieuwe zienswijze uit over dilemma's in de wildopvang, werkten we onder meer aan onze Engelstalige website en gingen we aan de slag met het vervolg op de evaluatie van de Raad die we hebben laten uitvoeren. Tot slot vragen we nog even aandacht voor ons jaarverslag van 2021. Hieronder leest u meer.

Dilemma's in de wildopvang

Op 11 juli jl. publiceerde de RDA zijn zienswijze 'Dilemma's in de wildopvang'. Deze zienswijze is op verzoek van de minister opgesteld en gaat over de vraag of, hoe en door wie hulpbehoevende wilde dieren moeten worden geholpen. Het thema komt voort uit maatschappelijke discussies over wenselijkheid en noodzaak van hulp aan wilde dieren.

De RDA vindt dat een wild dier geholpen moet worden als het zich niet meer zelfstandig kan aanpassen aan de situatie en als er een kans is op herstel en terugplaatsing in de natuur. Maar, het maken van de goede afweging is voor de meeste mensen onmogelijk. De RDA vindt daarom dat de wettelijke zorgplicht moet worden opgevat als 'zoekplicht naar deskundigheid': het inschakelen van de dierenambulance of hulpdiensten, of 144 bellen voor advies. Voor de praktijk van de dierenhulpsector ziet de RDA een aantal verbeterpunten. De Raad deed aanbevelingen op het gebied van (basis)kwaliteit, informatievoorziening, continuïteit en structurele financiële ondersteuning. Het volledige rapport – inclusief aanbevelingen, samenvatting en animatie – vindt u door te klikken op de onderstaande button.

Liever tijdens het wandelen of in de auto kennisnemen van het rapport? Luister dan naar de bijbehorende podcastaflevering op Spotify, Apple Podcasts of Google Podcasts.

RDA-zienswijze: Dilemma's in de wildopvang

Evaluatie van de Raad

De RDA laat zich periodiek evalueren. Berenschot is gevraagd om als onafhankelijke partij het evaluatieonderzoek uit te voeren naar het functioneren van de RDA in de periode 2015-2021. De centrale vragen in de evaluatie waren hoe de taakopvatting en werkwijze van de RDA door zijn omgeving worden ervaren en in hoeverre de RDA erin slaagt om zijn formele taakopdracht adequaat te vervullen en zijn eigen ambities te realiseren, met inachtneming van de conclusies en aanbevelingen uit eerdere evaluaties.

De RDA is blij met de resultaten van de evaluatie die Berenschot heeft uitgevoerd. Op basis van bureauonderzoek en een groot aantal interviews concluderen de onderzoekers dat de RDA goed werk levert. Ze geven ook een aantal aanbevelingen voor de manier waarop de RDA zijn impact kan versterken. Dit najaar bespreken we de resultaten met de minister. In het bijzonder willen we aandacht geven aan de volgende zaken:

1. Versterking van onze rol in het publieke debat.

2. Versterking van de agendering.

3. Intensivering van de contacten met stakeholders en het parlement.

4. Stroomlijnen van de governance en de financiële en juridische basis van de Raad.

Meer lezen over de evaluatie? Hieronder vindt u het rapport en de begeleidende brief aan de minister.

Evaluatierapport en brief aan de minister

Uitbreiding van Jong RDA

Jong RDA (het jongerennetwerk van de Raad) bestaat uit een groep enthousiaste jonge professionals met uiteenlopende expertises en interesses op het gebied van dieren. Het doel van het jongerennetwerk is om verbindingen te leggen tussen dier en mens, tussen de RDA en de maatschappij en tussen generaties. De kernwaarden van het netwerk zijn (i) verbindend, (ii) toekomstgericht, (iii) vernieuwend, (iv) betrokken en (v) kritisch op inhoud en werkwijze. Afgelopen zomer heeft Jong RDA gezocht naar vier nieuwe leden. Zij zullen binnenkort aansluiten bij de andere vijftien. Wilt u weten uit welke leden Jong RDA nu bestaat? Klik op onderstaande button.

Over Jong RDA

Jaarverslag 2021

Ook 2021 was een coronajaar, maar de Raad heeft gelukkig niet stilgezeten. Er vonden veel activiteiten plaats, en dus werd het jaarverslag van 2021 een goedgevuld exemplaar. U kunt het bekijken door op de onderstaande button te klikken.

Jaarverslag 2021

Engelse vertalingen

De Raad wil alle publicaties vertalen naar het Engels zodat onze zienswijzen ook buiten de taalgrenzen benut kunnen worden. We hebben hiertoe een Engelstalige versie van de RDA-website gelanceerd waar alle vertaalde producten zijn weergegeven. Recentelijk heeft de Raad de vertaling van de zienswijze, samenvatting en animatie 'Dierwaardige veehouderij' hieraan toegevoegd.

Engelstalige website van de RDA

Wisseling van de wacht

Franck Meijboom, universitair hoofddocent ethiek van mens-dier interacties, heeft onlangs afscheid genomen van de Raad. Zijn bijdragen zijn als zeer waardevol ervaren. De Raad heeft ook een nieuw lid onthaald: universitair hoofddocent filosofie Bernice Bovenkerk. Welkom!

Wij wensen u een mooie herfst!

In december zullen we opnieuw verslag uitbrengen van onze activiteiten van het komende kwartaal. Graag tot dan! In de tussentijd kunt u ook de hoogte blijven van onze adviezen, opinies en werkzaamheden via onze website, Twitter en LinkedIn.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

J.C.M. van Oord

BEL/IOT

Telefoonnummer +31235144286

jantien.van.oord@noord-holland.nl

Verzenddatum

22 SEP. 2022

Kenmerk

1900028/1903175

Uw kenmerk

Betreft: Cluster Energie Strategie (CES) NZKG 2.0

Geachte leden,

Graag informeren wij u over het volgende onderwerp:
Cluster Energie Strategie (CES) NZKG 2.0

Inleiding

Bijgaand sturen we u de Cluster Energie Strategie 2.0 voor het Noordzeekanaalgebied (CES NZKG 2.0).

Om de klimaatdoelen van het klimaatakkoord te halen stellen de zes industrieclusters in Nederland een Cluster Energie Strategie (CES) op. De CES NZKG 2022 beschrijft de toekomstige energievraag van de industrie in het NZKG en hoe hierin kan worden voorzien door middel van productie in de regio en door (inter)nationale import. Bedrijven en overheden in de clusters maken zo samen inzichtelijk welke energie-infrastructuur nodig is ten behoeve van de verduurzaming van de industrie. Tijdig beschikbare energie-infrastructuur is een randvoorwaarde voor het behalen van de afgesproken klimaatdoelen, het behouden van de aanwezige industrie en aantrekken van nieuwe bedrijvigheid en innovatie. Bestaande infrastructuur moet uitgebreid worden voor elektriciteit en warmte, en nieuw ontwikkeld worden voor waterstof en ccs. De CES stelt overheden, netbeheerders, bedrijven en energieproducenten in staat dit beter op elkaar af te stemmen en te versnellen.

In het Noordzeekanaalgebied (NZKG) heeft het programmabureau NZKG namens het Bestuursplatform Energietransitie de CES 2022 opgesteld op verzoek van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat. In de CES 2022 is bekeken of de reeds geplande uitbreidingen van het energiesysteem zoals opgenomen in de CES NZKG 1.0 van september 2021 en de actualisatie van de CES in januari 2022, waarin de waterstofroute van Tata-steel is opgenomen, voldoende robuust zijn of dat hier aanvullende projecten noodzakelijk zijn.

GS hebben op 20 september 2022 ingestemd met de CES NZKG 2022. Het Bestuursplatform Energietransitie heeft de CES geaccordeerd. Op 23

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

september 2022 is de CES NZKG 2022ingediend bij het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat.

Toelichting

Aanleiding
Het programmabureau NZKG heeft namens het Bestuursplatform Energietransitie de CES NZKG 2022 opgesteld. Deze CES bouwt voort op de CES NZKG 1.0 en de actualisatie daarvan uit januari 2022. Vorig jaar zijn op basis hiervan een aantal energie-infrastructuur-projecten van nationaal belang (MIEK-projecten) vastgesteld. Dit zijn 8 projecten t.b.v. elektriciteitsverzwaring en het waterstofnetwerk NZKG. Deze projecten vormen een robuuste basis voor de overgang naar duurzame energie door de industrie in het NZKG.

Met het aantreden van het nieuwe kabinet heeft het Ministerie van EZK in april jl. het verzoek aan alle industrieclusters gedaan om in september 2022 een geactualiseerde versie van de CES in te dienen, CES NZKG 2.0. Deze CES is opgesteld conform een nieuw programma van eisen. Er wordt elke 2 jaar een CES opgesteld, om te kunnen anticiperen op nieuwe ontwikkelingen. De Cluster Energie Strategie is een adaptief proces waar periodiek een herijking plaats vindt. Door dit cyclische proces kunnen nieuwe bedrijven, nieuwe technologieën, veranderende omstandigheden en voortschrijdend inzicht steeds effectief en tijdig worden opgenomen in de CES.

CES NZKG 2022
Om de verduurzaming van de industrie en de klimaatdoelen te realiseren zetten bedrijven en overheden in het NZKG in op vijf pijlers:

1. Toepassing van **waterstof** op industriële schaal vanaf 2025/2026
2. Vergaande **elektrificatie** van de industrie
3. Uitbouw van de productie van - en infrastructuur voor **duurzame brandstoffen**
4. Ontwikkeling van lokale/regionale **warmte/stoom** initiatieven.
5. Ontwikkeling van **CCS/CCU/CDR** initiatieven

De MIEK-projecten voor elektriciteit en waterstof blijken robuust en een voortvarende uitvoering van deze projecten wordt nog eens onderstreept. De gewenste in bedrijfname datums van een aantal projecten zijn eerder/vroeger dan in de CES 1.0 opgenomen, dat maakt de noodzaak tot versnelling nog hoger. De behoefte om het elektriciteitsnet te verzwaren en om een waterstofcluster in het Noordzeekanaal te realiseren blijven overeind.

De bestaande MIEK-projecten uit CES 1.0 zijn:

Elektriciteits-infrastructuur:
1. Nieuw 380-150kV station tussen Beverwijk en Vijfhuizen
2. Twee nieuwe 150kV stations Westelijk havengebied
3. Vervanging en uitbreiding huidig 150kV-station Hemweg
4. Uitbreiden 380kV-station Oostzaan
5. Velsen - Aanlanding Wind op Zee na 2030
6. Netverzwaring 380kV Kop van Noord-Holland

7. Nieuw 150kV-station Oostzaan
8. Nieuw 380-150kV station Beverwijk en 150kV tracé Beverwijk-Oterleek

Waterstof infrastructuur:
1. Waterstof backbone NZKG
2. Regionaal waterstof-net haven (H2avennet) en Zaandam (Zaannet)
3. Aanbod van waterstof (H2ermes, Hemweg)

De meeste van deze projecten zijn in uitvoering. De voortgang wordt gemonitord in het uitvoeringsprogramma energietransitie NZKG en in de Taskforce Noord Holland.

De ruimtelijke inpassing van deze projecten is gedeeltelijk gestart en vraagt een zorgvuldige uitwerking. De ruimtelijke- en milieueffecten van de gewijzigde ontwikkelingen worden per project nader in beeld gebracht. De transformatie naar een CO2 neutrale industrie in het NZKG komt ten goede aan de leefbaarheid van het hele gebied met al haar functies; industrie, wonen, werken en recreëren.

Daarnaast stelt de CES NZKG 2022 drie aanvullende kandidaat MIEK-projecten voor:
1. MIEK Amsterdam Zuidoost: een nieuw 380/150kV-invoedingspunt tussen de stations Diemen en Breukelen
2. MIEK Netverzwaring 380kV Kop van Noord-Holland: aanpassing bestaand project, uitbreiding van 2 naar 4 circuits
3. MIEK Import terminal waterstof NZKG

Deze kandidaat MIEK-projecten zorgen voor een nog sterkere verbinding van het NZKG met het landelijk hoogspanningsnet en een toekomstige aanlanding van wind op zee. Daarnaast wordt het NZKG een robuuste en internationaal verbonden waterstof hub.

CO_2-impactanalyse en CES
In opdracht van de provincie Noord-Holland heeft adviesbureau Berenschot een 'CO_2-impactanalyse Noord-Holland' uitgevoerd, die u binnenkort zult ontvangen. Met de CO_2-impactanalyse is een waardevol instrument beschikbaar waarmee de provincie periodiek een prognose kan (laten) maken. Dit geeft de provincie effectieve sturingsinformatie om de voortgang van het klimaatbeleid te monitoren, haar eigen bijdrage en inzet te beoordelen en waar nodig bij te sturen. De CO2-impactanalyse is gebaseerd op de KEV van 2021 en de decentrale energiecijfers van 2019. Het is daarbij belangrijk te benadrukken dat de cijfers continue in beweging zijn. Zo is de recente stijging van de energieprijzen en wat dit mogelijk doet met het toekomstige verbruik niet meegenomen in deze studie.

De voorliggende versie van de Cluster Energie Strategie 2022 voor het Noorzeekanaalgebied geeft een recenter beeld van de huidige en de verwachte CO_2-uitstoot voor de sector Industrie. Hierin zijn de cijfers van 2021 bij de bedrijven zelf opgehaald en de meest recente afspraken verwerkt voor CO_2-reductie gebruikt zoals vastgelegd in de expression of principles getekend door Tata en Ministerie van EZK. Met de voorliggende CES realiseert de industrie in het NZKG een CO_2-reductie van 37% in 2030.

Vervolgstappen
Na instemming van het Bestuursplatform Energietransitie is de CES 22 ingediend bij het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK).

De voorliggende CES wordt eveneens aangeboden aan de gemeenteraden.

De CES 2.0 gaat ter informatie naar de Commissie RWK van uw Staten en in de commissievergadering van 26 oktober volgt een technische toelichting op de CES en de daaraan verbonden infrastructuurprojecten.

Informatie en participatie
De overheden en bedrijven in het NZKG vinden het belangrijk om ook de omgeving te betrekken bij de ontwikkelingen in hun omgeving. Het NZKG-bureau organiseert daarom een of meer (digitale) bijeenkomsten waar de CES in de bredere context van de energietransitie in het gebied wordt toegelicht. Voor de afzonderlijke projecten uit de CES worden eigenstandige planologische procedures doorlopen, waarbij ook conform de omgevingswet de omgeving wordt betrokken in een participatieproces.

Tot slot

De MIEK-projecten voor elektriciteit en waterstof blijken robuust en een voortvarende uitvoering van deze projecten wordt nog eens onderstreept. De behoefte om het elektriciteitsnet te verzwaren en om een waterstofcluster in het Noordzeekanaal te realiseren blijven overeind. De gewenste inbedrijfname data van een aantal projecten is eerder/vervroegd ten opzichte van de CES 1.0. Dat maakt de noodzaak tot versnelling van de aanleg nog hoger.

Uiteindelijk zal de transformatie naar een CO2 neutrale industrie in het NZKG ten goede komen aan de leefbaarheid van het hele gebied met al haar functies; industrie, wonen, werken en recreëren.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

E.P. Stigter

1 bijlage(n)

Cluster Energie Strategie (CES) NZKG 2.0

N7KG
noordzeekanaalgebied

CLUSTER ENERGIE STRATEGIE NOORDZEEKANAALGEBIED 2022

SEPTEMBER 2022

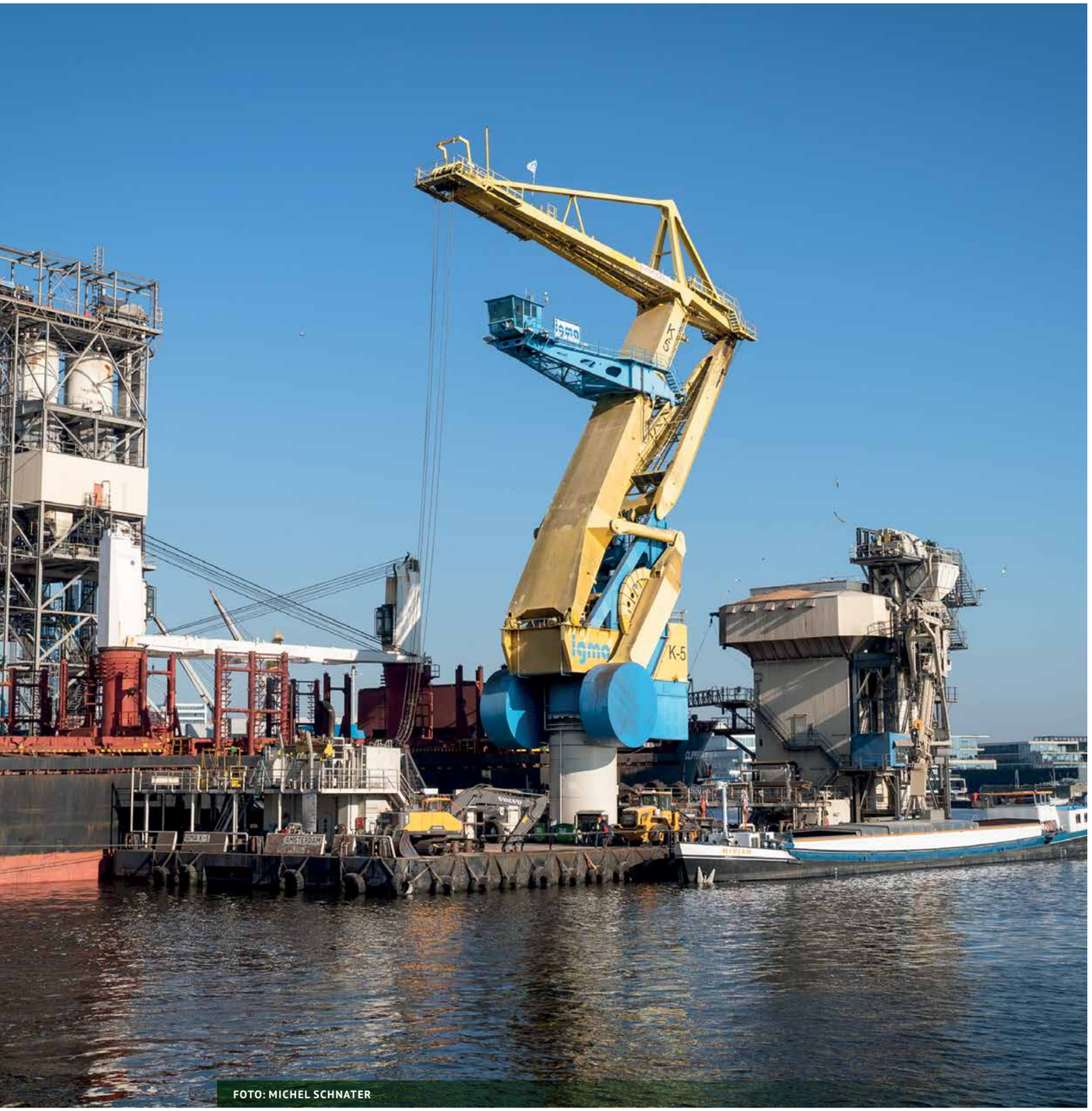

FOTO: MICHEL SCHNATER

OPGESTELD DOOR HET BESTUURSPLATFORM ENERGIETRANSITIE NOORDZEEKANAALGEBIED

Bestaande uit:

Provincie Noord-Holland
Gemeente Zaanstad
Gemeente Amsterdam
Gemeente Heemskerk
Gemeente Velsen
Gemeente Beverwijk
Gemeente Haarlemmermeer
Zaanstad Maakstad
Zeehaven IJmuiden
ORAM
Port of Amsterdam
Vattenfall
Liander
TenneT
Gasunie
Tata Steel

VOORWOORD

'Als ieder levend wezen blijkt ook het Noordzeekanaal nimmer zichzelf gelijk. Stilstand betekent achteruitgang.' Deze woorden zijn te vinden in de uitgave 'Vijf en Zeventig Jaar Noordzee Kanaal – Wereldscheepvaartweg voor West-Europa, Zeeweg voor het aloude Amsterdam ' Met deze jubileumuitgave werd teruggekeken op de eerste 75 jaar Noordzeekanaal. Nu we inmiddels bijna weer 75 jaar verder zijn, hebben de woorden niks aan kracht verloren. Met de energietransitie staan we voor grote uitdagingen, waardoor ook nu het Noordzeekanaal niet 'zichzelf gelijk' kan blijven. Er gaat de komende jaren veel veranderen in het gebied.

In het afgelopen jaar zijn de klimaatdoelen aangescherpt, zijn de energieprijzen enorm gestegen en heeft het bedrijfsleven te maken met een sterk oplopende prijs voor CO_2 rechten. Dit maakt dat de transitieopgave voor de industrie in het Noordzeekanaalgebied groter én urgenter.

De industrie pakt de uitdagingen op en laat via de Cluster Energie Strategie Noordzeekanaalgebied (CES NZKG 2022) zien hoe zij een belangrijke bijdrage gaan leveren aan het slagen van de energietransitie. In de CES NZKG 2021 is vorig jaar een robuuste aanpak neergezet waarin beschreven staat wat er nodig is om de industrie te verduurzamen. De uitvoering van deze projecten is van groot belang. Dat geldt voor het aanleggen van de benodigde infrastructuur én voor projecten die door de bedrijven zelf worden opgepakt op hun locatie.

In de CES NZKG 2022 staat beschreven wat de samenwerkende partijen nodig hebben om de industrie te verduurzamen, hoe de samenwerkende partijen inzetten op de ontwikkeling van een waterstofketen op industriële schaal, hoe verdergaande elektrificatie kan worden gerealiseerd, hoe steeds meer ingezet wordt op productie en gebruik van duurzame brandstoffen en wat het belang is om ook warmte/stoom en CO_2-afvang projecten te faciliteren. Ook worden een drietal aanvullende projecten van nationaal belang aangekondigd. De projecten zijn kandidaat projecten voor het nationale Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (MIEK) van het Ministerie van Economische zaken en Klimaat (EZK).

Deze CES NZKG 2022 maakt nog eens duidelijk dat het op een aantal punten schuurt. Het Amsterdamse havengebied kampt met netcongestie. Dit zit verdergaande elektrificatie en daarmee de verduurzaming in de weg. De beschikbaarheid van voldoende betaalbare groene elektriciteit is nog geen gegeven en de beschikbare (milieu)ruimte in het gebied is schaars. Wat het realiseren van projecten nog complexer maakt zijn de doorlooptijd van vergunningen en de krappe arbeidsmarkt.

Deze uitdagingen horen bij een transitie. Het is nu zaak om echt aan de slag te gaan. Het gaat in de komende tijd om samenwerking en uitvoering. Alle partijen zijn nodig om deze opgave te realiseren. Partijen die bereid moeten zijn over hun eigen grenzen heen te kijken en mee willen bouwen aan een groter geheel zodat uiteindelijk iedereen kan profiteren. Wij rekenen erop dat dit document daarvoor een goede basis geeft en bedanken iedereen voor de samenwerking.

Namens het Bestuursplatform Energietransitie,

Edward Stigter

FOTO: BRAM VAN DE BIEZEN

INHOUD

MANAGEMENTSAMENVATTING 8

1. STRATEGISCHE ONTWIKKELINGEN NOORDZEEKANAALGEBIED 14
1.1 Karakteristieken Noordzeekanaalgebied 14
1.2 Strategie Energietransitie Noordzeekanaalgebied 18

2. VRAAG, AANBOD EN INFRASTRUCTUUR 28
2.1 Inventarisatie (toekomstige) energievraag en -aanbod in het NZKG 28
2.2 Energie-infrastructuur projecten in het Noordzeekanaalgebied 37
2.3 Systeemeffecten van de infrastructuur 46

3. EFFECTEN VAN DE PROJECTEN 48
3.1 Klimaatwinst 48
3.2 Milieueffecten 50
3.3 Ruimtelijke effecten 51
3.4 Economische effecten 53

4. KNELPUNTEN, SUCCES- EN RISICOFACTOREN 56
4.1 Planningsanalyse 56
4.2 Risico's en randvoorwaarden voor de private projecten 60
4.3 Risico's en randvoorwaarden voor de publieke projecten 61
4.5 Kansen in de investeringsagenda 62
4.6 Financieringsbehoefte 62
4.7 Uitvoeringsprogramma Energietransitie NZKG 62

5. CALL FOR ACTION 64
5.1 Infrastructuuragenda nationaal en provinciaal MIEK 64
5.2 MIEK-projecten en benodigde actie om knelpunten op te lossen 65
5.3 Beleidsknelpunten en vraag aan Rijk 66

ADDENDA 69

MANAGEMENTSAMENVATTING

In de Cluster Energie Strategie van het Noordzeekanaalgebied 2022 (CES NZKG 2022) staat de strategie beschreven waarmee de industrie en de betrokken overheden in het Noordzeekanaalgebied (NZKG) de industrie verduurzamen en de klimaatdoelen behalen. Het rapport volgt op de eerste CES NZKG 2021 en de actualisatie naar aanleiding van de koerswijziging van Tata Steel (TSN) in januari 2022.

De industrie in het NZKG heeft een gezamenlijke ambitie: een bijna volledige CO_2-neutrale en circulaire economie in 2050. Voor 2030 is in de Europese Green Deal de ambitie verhoogt. Het doel is nu 55 procent minder CO_2 uit te stoten dan in 1990 werd gedaan. Ook in Nederland is de nationale ambitie 55 tot 60 procent reductie in 2030 (beschreven in de Kamerbrief van 11 februari 2022, over het Kabinetsaanpak Klimaatbeleid). De sectorale doelstelling voor de Nederlandse industrie is de emissie te reduceren van 50 Mton in 1990 naar 29,7 Mton tot 30,7 Mton in 2030 (een reductie van ongeveer 40 procent). Het NZKG wil hier proportioneel aan bijdragen.

Deze klimaatopgave is een complexe puzzel, aanvullende inzet van één partij is niet voldoende en vergt een grote aanpassing van onder meer de energie-infrastructuur.

ENERGIE-INFRASTRUCTUUR PROJECTEN VAN NATIONAAL EN REGIONAAL BELANG

In de CES NZKG 2021 zijn acht (8) MIEK-projecten van nationaal belang en vijf (5) projecten van regionaal belang in het NZKG benoemd. Deze projecten, met uitzondering van het Carbon Capture Storage (CCS) project Athos, zijn onverminderd urgent. Slagvaardige uitvoering van deze projecten heeft dan ook voor het cluster grote prioriteit. De gewenste inbedrijfname data van een aantal MIEK-projecten zijn eerder dan in de CES NZKG 2021 is opgenomen. Dat maakt de noodzaak tot versnelling nog groter.

CES NZKG 2022 stelt drie (3) nieuwe projecten van nationaal belang voor:

1. **MIEK Amsterdam Zuidoost: een nieuw 380/150kV-transformatorstation tussen de stations Diemen en Breukelen**
   Voor een toekomstbestendige energie-infrastructuur in de ring Amsterdam is het noodzakelijk een nieuw transformatiestation te realiseren. Hierdoor wordt er op het net indirect ruimte vrijgehouden voor de industrie in het havengebied om te elektrificeren.

2. **MIEK Kop van Noord-Holland: aanpassing van 2 naar 4 circuits**
   In de CES NZKG 2021 is aangegeven dat deze nieuwe 380kV-verbinding onder meer noodzakelijk is voor de verduurzaming van de industrie in het NZKG. In de CES NZKG 2021 is uitgegaan van 2 circuits. Nieuw onderzoek onderbouwt de urgentie voor 4 circuits.

3. **MIEK Import terminal waterstof NZKG**
   De aanleg van een import terminal voor waterstof in het NZKG voor de toekomstbestendige leveringszekerheid van waterstof in het NZKG. De importterminal faciliteert de toenemende vraag naar waterstof in het NZKG, voor de waterstofroute van Tata Steel en de vraag ten behoeve van verduurzaming van de luchtvaart en het havenindustriecluster.

Deze projecten ondersteunen de strategie voor de energietransitie in het NZKG. De projecten zorgen voor een nog sterkere verbinding van het NZKG met het landelijk hoogspanningsnet en een toekomstige aanlanding van wind op zee. Tevens wordt het NZKG een robuuste en internationaal verbonden waterstof-hub. Het nut en de noodzaak van deze projecten worden in detail toegelicht in hoofdstuk 5.

ENERGIESTRATEGIE NZKG

De energiestrategie om verduurzaming van de industrie te realiseren, wordt gerealiseerd op basis van vijf pijlers:

1. Toepassing van **waterstof (H2)** op industriële schaal vanaf 2025/2026.
2. Vergaande **elektrificatie** van de industrie.
3. Uitbouw van de productie van en infrastructuur voor **duurzame brandstoffen**.
4. Ontwikkeling van lokale/regionale **warmte/stoom**-initiatieven.
5. Ontwikkeling van Carbon Capture Storage / Carbon Capture & Utilisation / Carbon Dioxide Removal **(CCS/CCU/CDR)**-initiatieven.

Elektrificatie en waterstof zijn de belangrijkste energie toepassingen voor de industrie in het NZKG. Er is al in 2030 een grote vraag naar elektriciteit (naar ongeveer 20 TWh) en waterstof (250-300 kton (2030), 550 kton (2035). Voldoende en betaalbaar aanbod van groene stroom en waterstof is cruciaal voor realisatie van de verduurzaming van de industrie. Gekoppeld aan slimme lokale opwek en flexibel gebruik via smart-grids. Om tijdig over de benodigde waterstof te beschikken zetten we in op elekrolyse op land (1-2,5 GW), aanvoer via het landelijke waterstofnetwerk en import over zee. Tijdige realisatie en aanlanding van wind op zee

(elektriciteit en in de toekomst ook waterstof) is hierbij eveneens van belang. Warmte/stoom kan voor een aantal industrieën een goed alternatief zijn voor elektrificatie. Regionaal worden daarom warmte/stoom projecten gestimuleerd. Tot slot blijft ook de opslag van afgevangen CO_2 (CCS) noodzakelijk om de doelen te behalen.

UITDAGINGEN

De verduurzaming van de industrie en de bijbehorende energieprojecten voor het NZKG staan voor grote uitdagingen. Dit geldt enerzijds voor 'de uitdagingen op nationaal en internationaal niveau', anderzijds gaat het om specifieke uitdagingen voor het NZKG.

Op dit moment hebben grote delen van het NZKG te maken met netcongestie. Netcongestie brengt de verduurzaming van onze industrie in gevaar waardoor de klimaatdoelen onder druk staan. Een groot deel van de bedrijven kunnen door de netcongestie niet starten met de verduurzamingsplannen. Investeringen worden uitgesteld en de bedrijven blijven daardoor gas gebruiken voor hun energiebehoefte. Verdere uitdagingen zijn onder meer:

- De technologische onzekerheid; bepaalde technieken zoals Direct Reduces Iron with Electric Furnaces (DRI-REF) en grootschalige elektrolyse zijn nog niet op grote commerciële schaal toegepast.
- De (tijdige) beschikbaarheid van groene elektronen en moleculen; de vraag naar groene elektriciteit en waterstof binnen het cluster is naar verwachting groter dan het aanbod.
- De wederzijdse afhankelijkheid van de benodigde investeringen.
- Zorgvuldige ruimtelijke inpassing in een gebied waar de (milieu)ruimte schaars is en de milieudruk hoog. Dat geldt ook voor de inpassing van energie-infrastructuur om de elektrificatie van de industrie te faciliteren.
- De doorlooptijd van vergunningen en ruimtelijke procedures.
- De spanning en krapte op de huidige arbeidsmarkt.
- Het draagvlak voor de transitie en in het bijzonder voor specifieke projecten in een gebied waar de gezonde leefomgeving onder druk staat.

VOORDELEN VERSNELLING ENERGIETRANSITIE NZKG

Voor het NZKG en voor het hele Nederlandse energiesysteem zijn er grote voordelen wanneer de energietransitie in het gebied voortvarend wordt aangepakt. Naast een bijdrage aan de energietransitie op nationaal niveau, die in lijn is met het klimaatakkoord, heeft een versnelling van de energietransitie de volgende voordelen:

1. Verbetering van de leefomgeving voor de vele inwoners van het NZKG.
2. Behoud en versterking van de internationale concurrentiepositie van de industrie, havens en luchthaven en de daarmee gepaard gaande economische ontwikkeling en werkgelegenheid in het NZKG.
3. Versterking van het nationale energiesysteem.

FOTO: DRONEBEELDEN

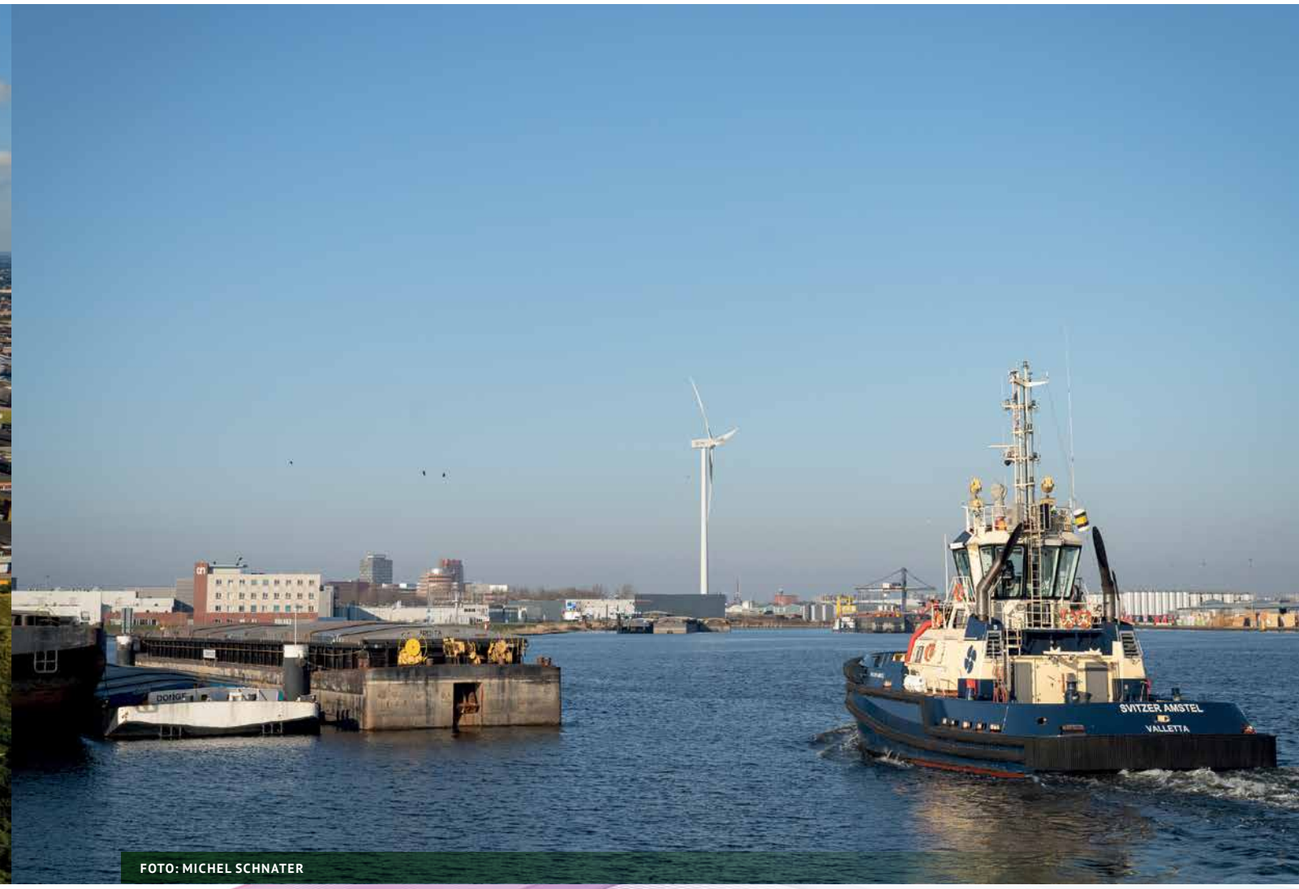

FOTO: MICHEL SCHNATER

AMBITIE ENERGIETRANSITIE NOORDZEEKANAALGEBIED

Samen op weg naar een geïntegreerde energiehub!

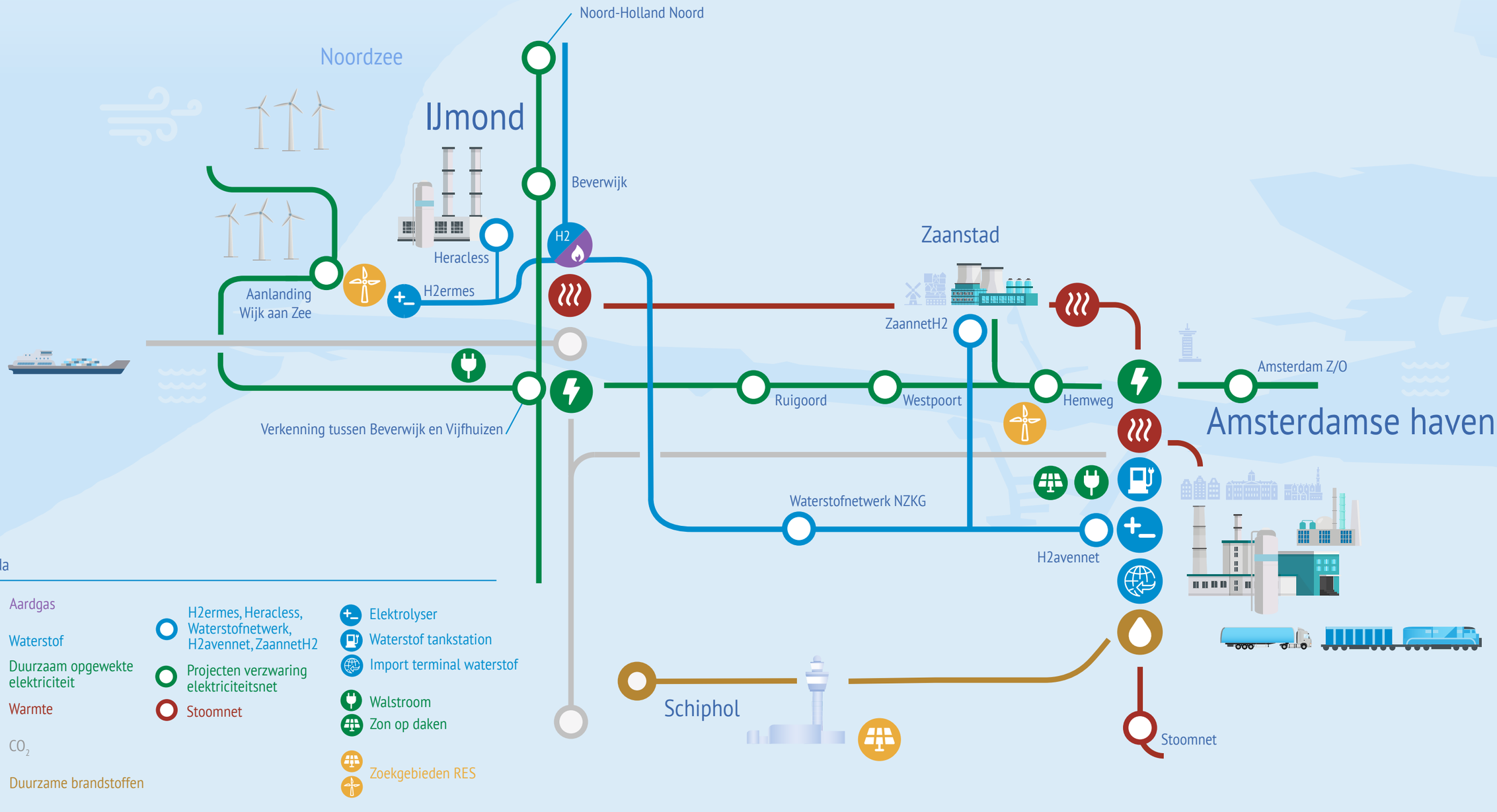

1. STRATEGISCHE ONTWIKKELINGEN NOORDZEEKANAALGEBIED

1.1 KARAKTERISTIEKEN NOORDZEEKANAALGEBIED

Het NZKG is onderdeel van de Metropoolregio Amsterdam (MRA) en beslaat het gebied van IJmuiden tot en met de haven van Amsterdam. Het gebied wordt gekenmerkt door de aanwezige maakindustrie. Staalproducent Tata Steel in IJmuiden is de grootste speler. Het bedrijf is met ruim 12 Mton CO_2-uitstoot (inclusief de Velsencentrales) verantwoordelijk voor het grootste deel van de CO_2- uitstoot in het NZKG. Tata Steel heeft in september 2021 haar plannen gepresenteerd voor haar transitie van conventionele staalproductie gebaseerd op het reduceren van ijzererts met behulp van kolen naar de productie van staal met waterstof. Daarmee is het bedrijf een belangrijke pilaar in de ambitie van het NZKG om zo snel mogelijk CO_2-neutraal te worden.

Waar staal centraal staat in de IJmond, is dat voedselverwerking in de Zaan. Verder richting Amsterdam zitten in het havengebied veel op- en overslag partijen. De brandstoffenhaven van Amsterdam zal een belangrijke rol spelen in de transitie van (onder meer) het vliegverkeer van en naar Schiphol.

Verder zijn er in het NZKG bedrijven die actief zijn in uiteenlopende sectoren zoals papier, internationale transport & logistiek, energie en asfalt. Deze diversiteit aan sectoren, met elk hun eigen processen, hebben verschillende eisen ten aanzien van de energie-infrastructuur.

Het NZKG kent meerdere zeehavens. In de zeehaven van IJmuiden wordt met name vis op- en overgeslagen. Het is de laatste jaren ook een belangrijke uitvalsbasis voor aanleg en onderhoud van windparken op zee geworden. De Port of Amsterdam is de vierde haven van West-Europa en behoort tot één van de grootste benzinehavens ter wereld. Grote stromen energiegrondstoffen komen vanuit zee het gebied binnen. Hier worden ze verwerkt, op- en overgeslagen en doorgevoerd naar locaties in Nederland en Noordwest-Europa. Waterstof vormt voor Port of Amsterdam een bouwsteen voor duurzame brandstoffen en circulaire chemie. De Port of Amsterdam heeft als doel gesteld om voorloper te zijn in de energietransitie. Evenals de omliggende bedrijven heeft Port of Amsterdam decennialange ervaring in de invoer, opslag en doorvoer van fossiele brandstoffen. Die ervaring kan ingezet worden bij de handel in waterstof. Dat geldt ook voor producten die hiervan zijn afgeleid, zoals synthetische brandstoffen. Port of Amsterdam beschikt ook over cruciale infrastructuur, zoals opslagtanks, pijpleidingen en schepen, om waterstof te transporteren.
In de kop van Noord-Holland, buiten het NZKG maar nauw verbonden aan de energietransitie in het NZKG, bevindt zich de haven van Den Helder. Momenteel komt hier 90 procent van het aardgas van de velden op de Noordzee aan land. In deze regio zijn er plannen om (blauwe) waterstofproductie te produceren en dit in te voeren in het toekomstige nationale waterstofnetwerk. Na 2030 zal waarschijnlijk veel wind op zee aanlanden in de Kop van Noord-Holland. Dit wordt momenteel onderzocht in de Verkenning Aanlanding Wind op Zee (VAWOZ) 2030-2040.

Net buiten het NZKG ligt Schiphol. Het is de op drie na grootste luchthaven van Europa en is nauw verbonden met het Noordzeekanaalgebied. De hoge passagiers- en vrachtvolumes maken Schiphol een grootverbruiker van fossiele brandstoffen. Gezien de hub-functie van de luchthaven in het transportsysteem liggen er kansen om hier niet alleen voor de luchtvaart, maar ook voor andere vervoersmodaliteiten (zoals internationale treinverbindingen) een verduurzamingsslag te maken. Het NZKG is een connectiviteitshub door goede bereikbaarheid, niet alleen via weg, spoor, water en lucht maar ook via

FOTO: MIKE BINK

Figuur 1: positionering NZKG

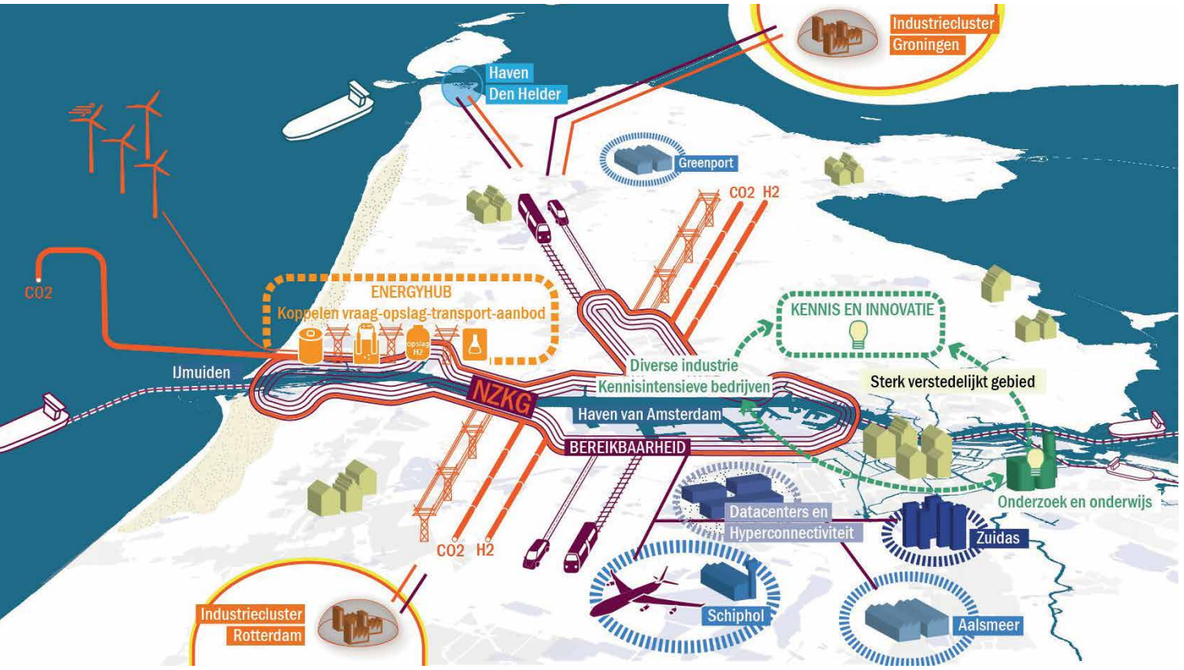

FOTO: JAN DEN BOEF

FOTO: PORT OF AMSTERDAM

energie-infrastructuur (CO_2, waterstof, aardgas, elektriciteit en warmte). Mensen, goederen en energiestromen komen in het Noordzeekanaalgebied samen.

Het economische belang van de industrie en havens in het NZKG is groot. Niet alleen regionaal, maar ook nationaal door toenemende toegevoegde waarde en export. De toegevoegde waarde die in het NZKG wordt gegenereerd, bedraagt bijna 10 miljard euro (bron: Ruimte Intensivering Monitor 2021). Door de diversiteit van economische activiteiten en de spin-off naar andere sectoren draagt de industrie ook bij aan de veerkracht van de economie van de MRA. Sterke economische clusters als Schiphol, Greenport Aalsmeer, de Zuidas en een sterke data-infrastructuur zorgen voor een goed internationaal vestigingsklimaat. De aanwezigheid van kennisintensieve bedrijven en kennisinstellingen en de nabijheid van de stad Amsterdam maakt het NZKG een geschikte broedplaats voor innovaties.

Toereikende en tijdige realisatie van energie-infrastructuur is een basis voor de verduurzaming van de bedrijven en een vestigingsvoorwaarde voor nieuwe bedrijvigheid. De infrastructuurprojecten, zoals vastgesteld in de verschillende versies van de CES 2022 NZKG, dienen zo spoedig mogelijk te worden gerealiseerd. Daarbij wordt veel ruimte geboden aan innovatie. Een goede infrastructuur zorgt voor de meest duurzame oplossingen en neem onzekerheden voor bedrijven weg.

Het NZKG is een sterk verstedelijkt gebied, waardoor integraal naar opgaven moet worden gekeken. Vooruitgang in het verduurzamen van de industrie heeft in het sterk verstedelijkte NZKG grotere positieve impact op de leefomgeving dan in meer geïsoleerde industriële clusters. De ruimteproblematiek leidt tot een uitdagende transformatie- en herstructureringsopgave. Multifunctioneel ruimtegebruik is essentieel. Voortdurend is een nauwkeurige afweging noodzakelijk tussen 'wat hier moet en wat elders kan'. De geografische ligging van het NZKG aan de Noordzee en de nabijheid van het continentaal plat, bieden mogelijkheden voor aansluitingen op het internationale energienetwerk. De productie van duurzame elektriciteit en groene waterstof kunnen samen ontwikkeld worden.

De ligging ten opzichte van de andere industrieclusters in Nederland, met name Groningen en Rotterdam, biedt kansen voor het gezamenlijk ontwikkelen van een waterstof en CO_2-netwerk. Hier lopen al meerdere initiatieven. Partijen in het NZKG werken steeds meer samen om regionale opgaven gezamenlijk aan te pakken. Dit is georganiseerd in het Bestuursplatform NZKG en het Bestuursplatform Energietransitie NZKG.

1.2 STRATEGIE ENERGIETRANSITIE NOORDZEEKANAALGEBIED

AMBITIES

De industrie in het NZKG heeft een gezamenlijke ambitie: een bijna volledige CO_2-neutrale en circulaire economie in 2050. Voor 2030 is in de Europese Green Deal de ambitie verhoogt. Het doel is nu 55 procent minder CO_2 uit te stoten dan in 1990 werd gedaan. Ook in Nederland is de nationale ambitie 55 tot 60 procent reductie in 2030 (beschreven in de Kamerbrief van 11 februari 2022, over het Kabinetsaanpak Klimaatbeleid). De sectorale doelstelling voor de Nederlandse industrie is de emissie te reduceren van 50 Mton in 1990 naar 29,7 Mton tot 30,7 Mton in 2030 (een reductie van ongeveer 40 procent). Het NZKG wil hier proportioneel aan bijdragen.

Daarnaast is specifiek voor de luchtvaart afgesproken dat in 2030 14 procent van de brandstof, die op Nederlandse luchthavens wordt getankt, duurzaam is. In 2050 moet ook de luchtvaart CO_2-neutraal zijn. In 2030 moet de scheepvaart een emissiereductie voor NOx, SOx en broeikasgassen van 15 tot 30 procent realiseren. In 2050 moet de scheepvaart in het NZKG CO_2 neutraal zijn.

Het NZKG heeft ten slotte ambities op het gebied van circulaire economie, in lijn met de ambities van Nederland om in 2050 volledig circulair te zijn (Kamerbrief van 11 februari 2022 over het Kabinetsaanpak Klimaatbeleid). De Circulaire Economie vraagt om andere en soms volledig nieuwe productieprocessen die gericht zijn op het hoogwaardig hergebruik van grondstoffen. Nieuwe processen moeten uitgevoerd kunnen worden met het energiesysteem dat vanaf 2025 beschikbaar is in het NZKG.

PIJLERS VAN DE ENERGIESTRATEGIE:

Om de verduurzaming van de industrie en de klimaatdoelen te realiseren, zetten partijen in het NZKG in op vijf pijlers:

1. Introductie van **waterstof op industriële schaal** vanaf 2025/2026, ten behoeve van de transitie van de staalproductie en schone brandstoffen.
2. Ondersteuning van de verdere **elektrificatie** van de industrie. Onder meer door uitbreiding van de infrastructuur en slim gebruik van het bestaande net om de (impact van) congestie op het stroomnet zo veel mogelijk te voorkomen, ook in de fijnmazige structuur naar de eindgebruikers.
3. Uitbouw van de productie van en infrastructuur voor **duurzame brandstoffen** ter vervanging van fossiele brandstoffen, in het bijzonder ten behoeve van de brandstoffenhaven in de Port of Amsterdam en de luchtvaart (Schiphol).
4. Ontwikkeling en ondersteuning van lokale/regionale **warmte/stoom** initiatieven. Ook om een alternatief voor elektrificatie en waterstof te bieden.
5. Ontwikkeling en ondersteuning van **CCS-/CCU-/CDR-**projecten om de klimaatdoelen op korte termijn te realiseren.

Hieronder worden de verschillende pijlers nader toegelicht.

PIJLER 1: WATERSTOF; SNELLE REALISATIE VAN INFRASTRUCTUUR, PRODUCTIE EN IMPORT

Waterstof speelt een cruciale rol in de verduurzaming van de industrie in het NZKG. Niet alle industriële processen in het NZKG zijn geschikt voor rechtstreekse elektrificatie, terwijl toch de ambitie en de

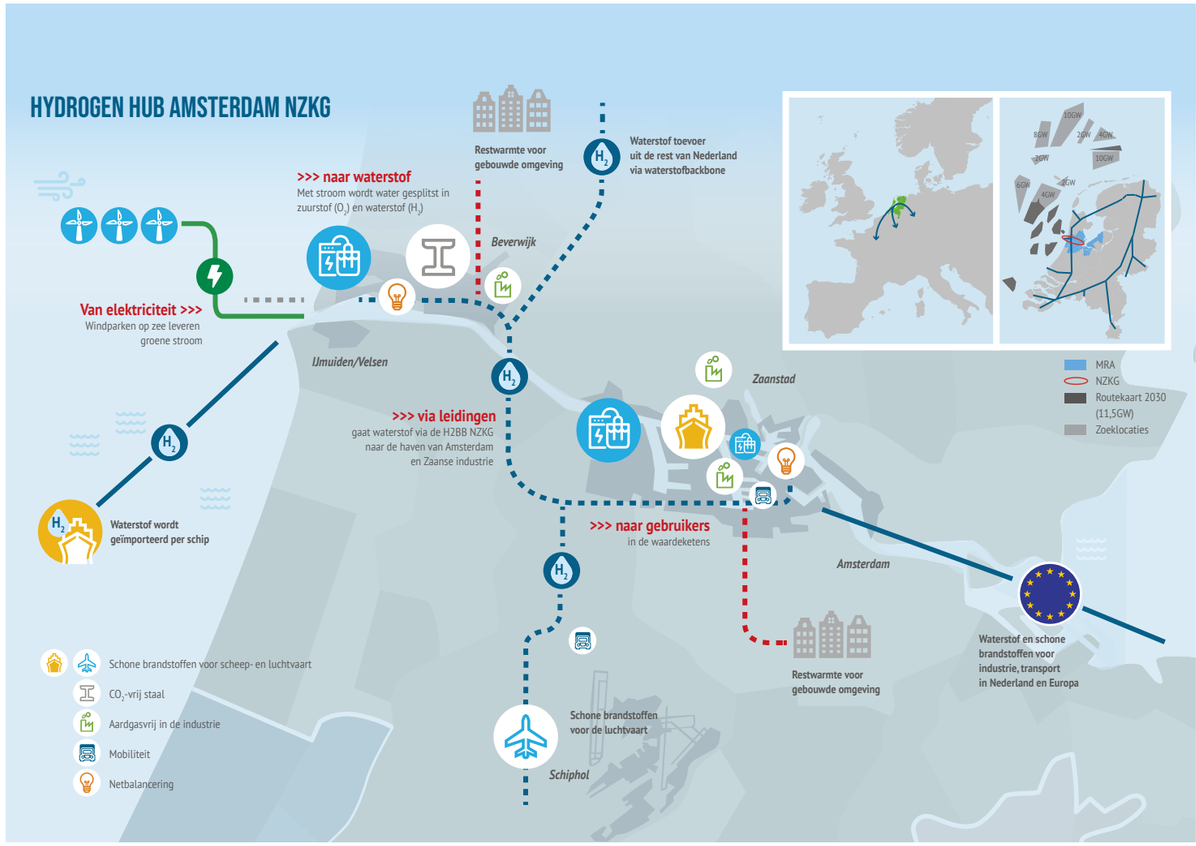

Figuur 2: Waterstofhub Amsterdam NZKG

noodzaak bestaat om de huidige fossiele uitstoot terug te dringen. In 2021 heeft Tata Steel Nederland aangekondigd te kiezen voor waterstof voor het verduurzamen van haar productie (zie ook Actualisatie CES januari 2022). Een staalproductieproces op basis van waterstof door Tata Steel Nederland fungeert als vliegwiel voor andere waterstofprojecten in de regio en daarbuiten. De waterstofeconomie in het NZKG gaat bijdragen aan het reduceren van emissies en tegelijk aan het opbouwen van een duurzaam, nieuw verdienmodel en nieuwe waardeketens voor de regio en Nederland. Naast de genoemde waardeketen rondom groen staal, is ook de waardeketen rondom CO_2 neutraal geproduceerde vliegtuigbrandstof een grote kans voor de economie van de toekomst.

De vraag in het NZKG naar waterstof loopt al in 2030 op naar 250 tot 300 kton. In 2035 is zo'n 550 kton nodig. Voor de benodigde waterstof zet het NZKG in op drie bronnen:

1. Elektrolyse op land uit groene stroom.
2. Aanlevering van groene waterstof via het landelijke waterstofnetwerk (na 2030 ook gevoed door elektrolyse op zee uit offshore wind).
3. Import van groene waterstof die elders is gemaakt.

Het gevraagde volume in het NZKG en het belang van de staalindustrie maken dat al deze bronnen én elektrificatie ingezet moet worden. In het nieuwe energiesysteem wordt waterstof ook in gezet bij het balanceren van het elektriciteitsnetwerk.

Lokale productie van waterstof is belangrijk voor de zekerheid van de energievoorziening en om niet te afhankelijk te zijn van import van waterstof uit instabiele regio's. Er zijn diverse elektrolyse projecten opgestart om dit te realiseren, zowel in de IJmond als in de Westpoort. Het doel is om tenminste 33 procent van de benodigde waterstof in het NZKG te realiseren, wat neerkomt op zo'n 1 tot 2,5 GW, waarvan 500-600 MW in de Westpoort. Door de flexibiliteit kunnen elektrolysers en de geproduceerde waterstof bovendien ondersteunen in de netbalancering en de inpassing van variabele duurzame energiebronnen zoals wind op zee.

Voor elektrolyse is veel groene stoom nodig. Aanlanding van wind op zeein het NZKG is daarbij cruciaal. Er wordt nu gewerkt aan de aanlanding van wind op zee (2.1 GW). Daarnaast is additionele capaciteit wenselijk. In het VAWOZ 2030-2040 traject wordt momenteel onderzoek gedaan naar additionele capaciteit voor aanlanding van extra wind op zee voor de regio. Vanaf 2030 zal ook op zee geproduceerde waterstof toegevoegd kunnen worden.
De energie die na 2030 op de Noordzee wordt geproduceerd, kan in de toekomst mogelijk in de vorm van waterstof getransporteerd worden.
Het NZKG zet dan ook in op ontwikkeling van waterstofproductie op zee.

Cruciaal is de ontwikkeling van het waterstofnetwerk NZKG, die IJmuiden en Amsterdam met elkaar verbindt, én de rechtstreekse aansluiting op het landelijke waterstofnetwerk (MIEK 2021). Hiermee kan groene waterstof aangeleverd worden uit andere delen van Nederland. Het waterstofnetwerk NZKG wordt verbonden met het lokale lagedruk waterstof-infrastructuur in Port of Amsterdam en Zaanstad (regionaal project CES 2021).

FOTO: FOTOSTUDIO HONING BEVERWIJK

AANLANDING GROENE STROOM VAN ZEE

De aanlanding van energie van zee, in de vorm van elektriciteit of waterstof, biedt het NZKG veel kansen. De energietransitie in het NZKG is inherent gekoppeld aan de realisatie en (aanlanding)van windenergie op zee. Elektrificatie, elektrolyse en het implementeren van groene waterstof is hier van (deels) van afhankelijk. Het is wenselijk de aanlanding van windenergie integraal te bekijken met het ontwikkelpad van Tata Steel (Eindrapport Voorverkenning VAWOZ 14 juli 2022).
De ruimte in het Noordzeekanaalgebied is echter schaars; er kan 700 MW worden aangesloten vanuit windgebied Hollandse Kust West-zuid (het zuidelijke kavel onder Hollandse Kust west Beta dat in 2026 wordt aangesloten op Beverwijk). Een extra 2GW aanlanding Wind op Zee met evt. aansluiting op het nog te realiseren station Beverwijk-Vijfhuizen kan ingezet worden voor zowel elektrificatie van de regio als voor elektrolyse. De vraag naar waterstof is daar ruim voldoende voor.
In het Eindrapport Voorverkenning VAWOZ 14 juli 2022 worden naast bovenstaande optie als elektrische aansluitingen Middenmeer, Velzen en Vijfhuizen als kansrijk genoemd. Onder andere vanwege de afhankelijkheid van de verwachte aanlanding Wind op Zee in de Kop van Noord-Holland, is de nieuwe 380kV verbinding in Noord-Holland-Noord (NHN) als MIEK-project aangepast (van 2 circuits naar 4 circuits).
Op de lange termijn (na 2030) komen ook andere potentiële aanlandplekken in beeld om de aanlanding van windenergie op zee zo efficiënt mogelijk te maken. Op weg naar 2040 zullen de mogelijkheden voor aanlanding van energie in de vorm van moleculaire energiedragers zoals waterstof toenemen. Het grote voordeel van een dergelijk transport is dat hiervoor (deels) al infrastructuur op zee ligt (pijpleidingen) en dat meer energie tegelijkertijd door eenzelfde leiding is te transporteren, waardoor het ruimtebeslag beperkt blijft, zowel op zee als op het land
Er moet goed afgestemd worden tussen de energietransitie in het NZKG (CES) en de aanlanding van Wind op Zee op het gebied van locaties, planning en volumes om de transitie succesvol te laten zijn. Het ministerie van EZK is verantwoordelijk voor de benodigde infrastructuur op zee en op land. De programma's energiehoofdstructuur en infrastructuur duurzame industrie werken samen met de Verkenning aanlanding wind op zee (VAWOZ) aan een energie-infrastructuur in Nederland met oog voor regionale kansen.

ARTIST IMPRESSION: STRATEGIE ENERGIETRANSITIE NZKG

Tot slot is de import van waterstof voor het NZKG van groot belang. De grote vraag maakt import via een schip noodzakelijk. Aangezien het NZKG een dicht bevolkt gebied is, willen de samenwerkende partijen in het NZKG import via niet toxische waterstofdragers. Om de import van waterstof al in 2030 mogelijk te maken, wordt gewerkt aan een waterstofterminal in het NZKG (kandidaat MIEK-project voor 2022) en het ontwikkelen van een import waardeketen.

PIJLER 2: ELEKTRIFICATIE; OPWEK DUURZAME ELEKTRICITEIT, VERZWARING EN BETER BENUTTEN INFRASTRUCTUUR

Om de CO_2-reductiedoelstellingen van 2030 en 2050 voor de industrie in het NZKG te halen, is de inzet van duurzame elektriciteit essentieel. Elektrificatie is het belangrijkste onderdeel van een geïntegreerd en toekomstbestendig energiesysteem en de bouwsteen om de decarbonisatie van industrie, transport, energieopwekking en gebouwde omgeving te ondersteunen. De vraag naar hernieuwbare elektriciteit neemt de komende jaren substantieel toe in het NZKG. (Gedeeltelijke) elektrificatie is de belangrijkste emissiereductieoptie voor de industrie in Amsterdam, Zaandam en de IJmond.

Daarbij is de strategische keuze voor waterstof, ondanks de mogelijkheid waterstof te importeren, in essentie een keuze voor de elektrificatie van de industrie. De eerste twee pijlers moeten dan ook in samenhang worden gezien: wanneer de elektrificatie van het NZKG stokt, is de implementatie van waterstof volledig afhankelijk van de toekomstige vorming van een (internationale) distributiemarkt voor waterstofmoleculen. Dit is als fundering van een grootschalige industriële transitie onvoldoende.

Het aanbod van hernieuwbare elektriciteit neemt de komende jaren substantieel toe in het NZKG, onder meer door de ambitie om in Noord-Holland Zuid (NHZ) 2,7 TWh duurzame energie op land te realiseren in 2030 (Regionale Energiestrategie (RES 1.0 2021). In de RES NHZ zit een flink aantal RES zoekgebieden wind en zon in het NZKG (zie https://energieregionhz.nl/res-viewer). Op dit moment werken Amsterdam, maar ook Zaanstad, Diemen en Haarlemmermeer aan een Plan Milieu Effect Rapportage voor hun windzoekgebieden. In 2023 wordt duidelijk waar wind op land als eerste ontwikkeld gaat worden.
Een belangrijke pijler voor elektrificatie is de grote hoeveelheid wind op zee die op dit moment gerealiseerd wordt, en nog versneld moet worden gerealiseerd. Het NZKG heeft blijvend grote behoefte aan de beschikbaarheid van energie van wind op zee en de bijbehorende aanlandingen, zowel voor elektriciteit als voor waterstof. De vraag vanuit het NZKG stijgt naar verwachting van 4 TWh nu naar 9 tot 18 TWh in en 11 tot 21 TWh in 2050. Deze verveelvoudiging benadrukt de noodzaak van op zee opgewekte elektriciteit.

Als gevolg van de grote elektrificatie in het NZKG stijgen zowel vraag als aanbod van elektriciteit. Dit zorgt voor congestie in het distributienetwerk van het gebied. Daarom is uitbreiding van de elektriciteitsinfrastructuur noodzakelijk. Het regionale elektriciteitsnet in het NZKG is naar verwachting met de huidige plannen in 2030 sterk genoeg om te voldoen aan de verwachte vraag naar transportvermogen om zo in te spelen op de industrie. Een voorwaarde hierbij is dat de geplande uitbreidingsinvesteringen door Liander en TenneT tijdig worden gerealiseerd.

Naast het tijdig realiseren van de benodigde infrastructuur, moeten vraag en aanbod van elektriciteit zich complementair ontwikkelen. Als dit niet gebeurt, is er – met name aan de kust - een verhoogd risico op congestie of export van groene stroom.

Industriële processen, zoals vraagsturing (DSR), power-to-heat, power-to-gas en inzet van CCS/CCU/CDR, bij aanlandlocaties moeten daarom flexibel ingericht kunnen worden om de balans tussen vraag en aanbod te behouden. Voor het NZKG is 1 tot 2,5 GW waterstofproductie voorzien met elektrolysers, waarvan 500 tot 600 MW in Westpoort. Elektrolysers kunnen ondersteunen in de netbalancering en dus in de inpassing van variabele duurzame energiebronnen zoals wind op zee. Dit maakt het NZKG een interessante locatie om wind op zee aan te landen dichtbij de flexibele vraag van elektrolysers.

Het NZKG is van plan een proactieve rol te vervullen op het gebied van de flexibiliteit van het elektriciteitsnetwerk, door onder andere lokale smart grids te ontwikkelen en stimuleren.

Overzicht slimme energieoplossingen in het NZKG	
Port of Amsterdam/Westpoort	• Haalbaarheidsstudie van Port of Amsterdam naar de ontwikkeling van de Amsterdam Port Region Energy Cooperation in Westpoort. • Port of Amsterdam onderzoekt samen met CE Delft de verwachte elektriciteitsvraag in de periode na 2030. Na oplevering van de uitkomsten zal de Amsterdamse haven samen met Liander de impact van de wijzigingen na 2030 inventariseren. • Gevestigde bedrijven gebruiken niet altijd het maximum van hun gecontracteerd vermogen. Daarnaast hebben bedrijven steeds minder stroom nodig door het plaatsen van duurzame energiebronnen. Hierdoor ontstaat vrije ruimte op het elektriciteitsnet. Deze energiecoöperatie heeft een oplossing waarbij deze onbenutte capaciteit wordt verdeeld over de bedrijven die elektriciteit nodig hebben. Vraag en aanbod worden realtime gemonitord en verdeeld.
Bedrijventerrein Uitgeest Noord	• Op bedrijventerrein Uitgeest Noord zitten ongeveer honderd bedrijven. • Er is sprake van netcongestie voor vraag tot minstens 2024. • Waarschijnlijk zijn er synergievoordelen te behalen door 'cable pooling' of meerdere leveranciers op een aansluiting te plaatsen (MLOEA). • Mogelijke oplossingen en synergievoordelen van 'cable pooling' worden uitwerkt.
Schiphol Trade Park	• Een virtueel energienet als oplossing voor het tijdelijke tekort aan stroomtransportcapaciteit in de regio Schiphol.
Zaandam	• Ontwikkeling smart grid.

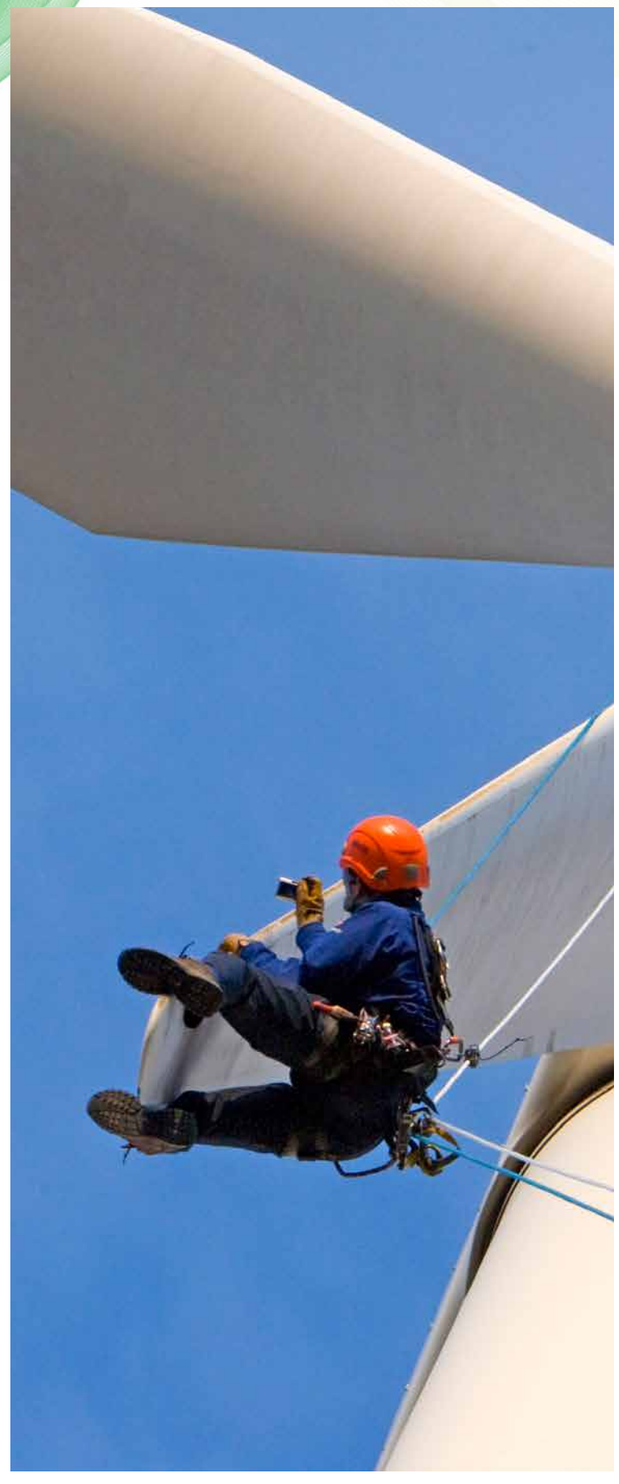

PIJLER 3: DUURZAME BRANDSTOFFEN

De brandstoffen die nu gebruikt worden zijn voornamelijk gebaseerd op fossiele energie. Om brandstoffen te verduurzamen gaan we terug naar de basis: niet langer ruwe olie of aardgas als grondstof gebruiken, maar groene waterstof en hernieuwbare koolstof. Door die met elkaar te verbinden leggen we de basis voor brandstoffen uit duurzame reststromen, en in een later stadium CO_2-neutrale synthetische brandstoffen. Zo ondersteunt het NZKG de ambitie-doelstellingen van de lucht- en scheepvaart.

In het NZKG zet Port of Amsterdam in op de ontwikkeling van een duurzaam brandstoffenproductiecluster, door nieuwe spelers in de sector aan te trekken. Hierbij wordt er naar zowel biobrandstoffen als synthetische brandstofproductie gekeken, zoals Sustainable Aviation Fuels (SAF). De ambitie is om rond 2027 tussen de 50.000 en 80.000 kton aan productiecapaciteit in de haven voor SAF te realiseren.

Ook de import van duurzame brandstoffen wordt overwogen. Het doel van dit brandstoffenproductiecluster is onder andere om leveringszekerheid van duurzame brandstoffen in de regio mogelijk te maken in de opstartfase van de transitie naar het gebruik van duurzame brandstoffen in verschillende sectoren, zoals de luchtvaart en scheepvaart en zwaar wegverkeer. Het BioPark, een specifiek ruimtelijk cluster, is aangewezen om relevante energie en grondstoffen voor de sector beschikbaar te hebben.

Schiphol is met haar hoge passagiers- en vrachtvolumes een grootverbruiker van fossiele brandstoffen. Schiphol krijgt ongeveer de helft van de benodigde kerosine aangeleverd via een 16 kilometer lange ondergrondse pijpleiding vanuit Port of Amsterdam. Schiphol heeft de ambitie om wereldwijde koploper te worden in duurzame luchtvaart.

De partijen in de regio, waaronder Schiphol en Port of Amsterdam, gaan een regionale roadmap verkennen voor direct en indirect gebruik van waterstof in de luchtvaart in 2030. Daarbij wordt gekeken naar de nodige randvoorwaarden op het gebied van veiligheid.

FOTO: FOTO AMSTERDAM ECONOMIC BOARD

PIJLER 4: WARMTE (STOOMNET IN DE HAVEN)

Voor sommige bedrijven in het NZKG kan het gasverbruik voor een belangrijk deel vervangen worden door de levering van stoom. Dit is vooral interessant en relevant waar toepassing van waterstof of toegang tot waterstof niet aan de orde is. Dit is in sommige gevallen hét scenario voor een succesvolle energietransitie, in het bijzonder voor de regio Zaandam vanwege specifieke productieprocessen.

Het overgrote gedeelte van de warmtevraag voor de industrie in het NZKG is boven de 100 graden Celsius. Er zijn drie soorten energiebronnen en -dragers die hierin kunnen voorzien: elektriciteit, stoom, waterstof en (ultra) diepe geothermie in combinatie met elektriciteit.

In het westelijk havengebied van Amsterdam wordt gewerkt aan de aanleg van een stoominfrastructuur (regionaal project CES NZKG 2021). De producent van de stoom is het Afval Energie Bedrijf Amsterdam (AEB). Met deze stoominfrastructuur kan de bestaande industrie het gasverbruik van huidige processen verlagen en faciliteert tegelijkertijd toekomstige projecten die een stoombehoefte hebben. Een stoominfrastructuur in combinatie met een H2- en CO_2-net versterkt de positie van het NZKG als regionale energiehub.

PIJLER 5: CCU, CCS EN CDR

Om de CO_2-doelen van 2050 te halen, moet er een enorme emissiereductie plaatsvinden. CO_2- afvang speelt hierbij een belangrijke rol. Ook negatieve emissies (CDR) kunnen een bijdrage leveren. Niet voor alle sectoren en producten is het mogelijk om van koolstof als grondstof af te stappen. Ook voor de industrie in het NZKG is dit een grote uitdaging.

In september 2021 heeft Tata Steel aangekondigd zich te richten op het produceren van staal met waterstof. Door deze koerswijziging is grootschalige CCS niet langer noodzakelijk. Toch blijft CO_2-afvang bij Tata Steel een mogelijkheid om de CO_2-reductiedoelstellingen in 2030 te halen. De CO_2-afvang kan in de ordegrootte 1 tot 2 Mton per jaar zijn.

CCU/CCU/CDR zijn zeer relevant voor Port of Amsterdam. Daarom wordt ingezet op de ontwikkeling van een CO_2-distributienetwerk. Dit kan voor zowel CO_2-afvang als toelevering van CO_2 worden gebruikt. Deze optie is aanwezig door de aanwezigheid van het AEB, met een theoretisch af te vangen volume van maximaal 1-2 Mton CO_2 op jaarbasis.

Voor het NZKG worden in 2022 een tweetal quickscans afgerond op deze onderwerpen en de mogelijke projecten. De quickscans leveren verschillende aanbevelingen alsmede een doorkijk naar mogelijke vervolgstappen op het gebied van CCS, CCU en CDR voor het NZKG op

GEÏNTEGREERDE ENERGIEHUB VERBONDEN MET NATIONAAL NETWERK

Bovenstaande pijlers moeten in samenhang worden gezien. Zij hebben een afhankelijke relatie. We spreken dan ook van een integrale energiehub NZKG. NZKG is als energiehub een draaischijf in toekomstig nationale energiesysteem.

Het NZKG is een energiecluster met (inter)nationale verbindingen van nationaal belang. In het NZKG vinden we onder meer grootschalige aanlanding van wind op zee, gekoppeld aan het toekomstige waterstofnetwerk van Nederland. Dit geeft ruime mogelijkheid tot flexibilisering van het energiesysteem. In het NZKG bevindt zich ook een zwaartepunt in het landelijke hoofdspanningsnet van elektriciteit. Bovendien wordt het NZKG met Rotterdam verbonden voor CO_2 én is het NZKG middels een pijplijn gekoppeld aan de nationale luchthaven Schiphol en daarmee aan de transitie naar duurzame brandstoffen.

Het realiseren van een integrale energiehub vraagt om regie en coördinatie om gewenste samenwerking tussen verschillende partijen te stroomlijnen. Dat is nodig vanwege de afhankelijkheden van de pijlers: zonder elektrificatie geen waterstof, zonder waterstof geen synthetische duurzame brandstoffen, zonder wind op zee geen elektrificatie en elektrolyse. Regie en coördinatie dragen bij aan het versnellen van de uitvoering.

ENERGIE VOOR DE GEBOUWDE OMGEVING EN MOBILITEIT

Naast het voorzien in de energiebehoefte van bedrijven heeft het NZKG als energiehub een belangrijke rol bij het realiseren van de energietransitie in de gebouwde omgeving en bij mobiliteit.

Het NZKG zal voorzien in schone brandstoffen voor lucht- en scheepvaart. Vanzelfsprekend speelt elektrificatie hier een grote rol, bijvoorbeeld voor korte vluchten en elektrische binnenvaart op batterijen. Tevens kan de zware mobiliteit gebruikmaken van waterstof. Er wordt gewerkt aan een waterstofinfrastructuur voor mobiliteit, waarbij het voornemen is om een eerste dekkend netwerk van minimaal acht waterstoftankstation voor zware mobiliteit te realiseren (concept Convenant Waterstof en Mobiliteit Noord-Holland). Het verbreden van de gebruikersbasis van groene waterstof geeft daarbij mogelijkheden op het terugdringen van congestie op het elektriciteitsnetwerk en kan een aanjager zijn voor het verlagen van de kosten van waterstof voor de industrie. Voor de internationale scheepvaart worden stappen gezet richting het gebruik van ethanol.

FOTO: PORT OF AMSTERDAM

Gebouwde omgeving

De transitie naar waterstof gedreven productie creëert naar schatting 800 MW aan restwarmte die ten goede kan komen aan de gebouwde omgeving. Door grote hoeveelheid hoge temperatuur restwarmte bij het productieproces van waterstof, kunnen naburige bedrijven en huishoudens van duurzame restwarmte worden voorzien. Aan de andere kant is er sprake van afname van warmtepotentieel van de overige industrieën, vanwege de beoogde elektrificatie van productieprocessen in de toekomst. De restwarmte van de industrie komt ten goede aan de gebouwde omgeving en realiseert ook daar een C02-emissiereductie. Zo wil Vattenfall meerdere duurzame bronnen koppelen met het warmtenet van Amsterdam West. Door deze koppeling kan met de warmte van het AEB een groter gebied worden voorzien. Ook bij de Zaanse industrie wordt gekeken naar de mogelijkheid om hun restwarmte verder te benutten door het warmtenet met circa 2600 woningequivalenten (WEQ) uit te breiden.
In de IJmond wordt gewerkt aan de realisatie van een warmtenet gekoppeld aan de industrie voor ten minste 30.000 WEQ.

2. VRAAG, AANBOD EN INFRASTRUCTUUR

2.1 INVENTARISATIE (TOEKOMSTIGE) ENERGIEVRAAG EN -AANBOD IN HET NZKG

Voor deze Cluster Energie Strategie NZKG 2022 is de energievraag en het energie-aanbod geïnventariseerd voor de industrie in het NZKG door interviews en regionale studies. Hiermee is meer dan 95 procent van de energievraag bij de industrie in het cluster gedekt.
Voor alle energiedragers zijn de volgende jaren meegenomen: het huidige verbruik (2022), en het verbruik in 2025 en 2030. Verder is een 'doorkijkje' gegeven voor 2040 en 2050. De verduurzamingsplannen van de industrie zijn voor die periode niet in detail bekend.

Verbruiken zijn weergegeven in Megawatturen [MWh]. Het vermogen wordt weergegeven in Megawatt [MW]. CO_2 is weergegeven in megaton [Mton].

Figuur 3: geïnterviewde bedrijven en regionale studies

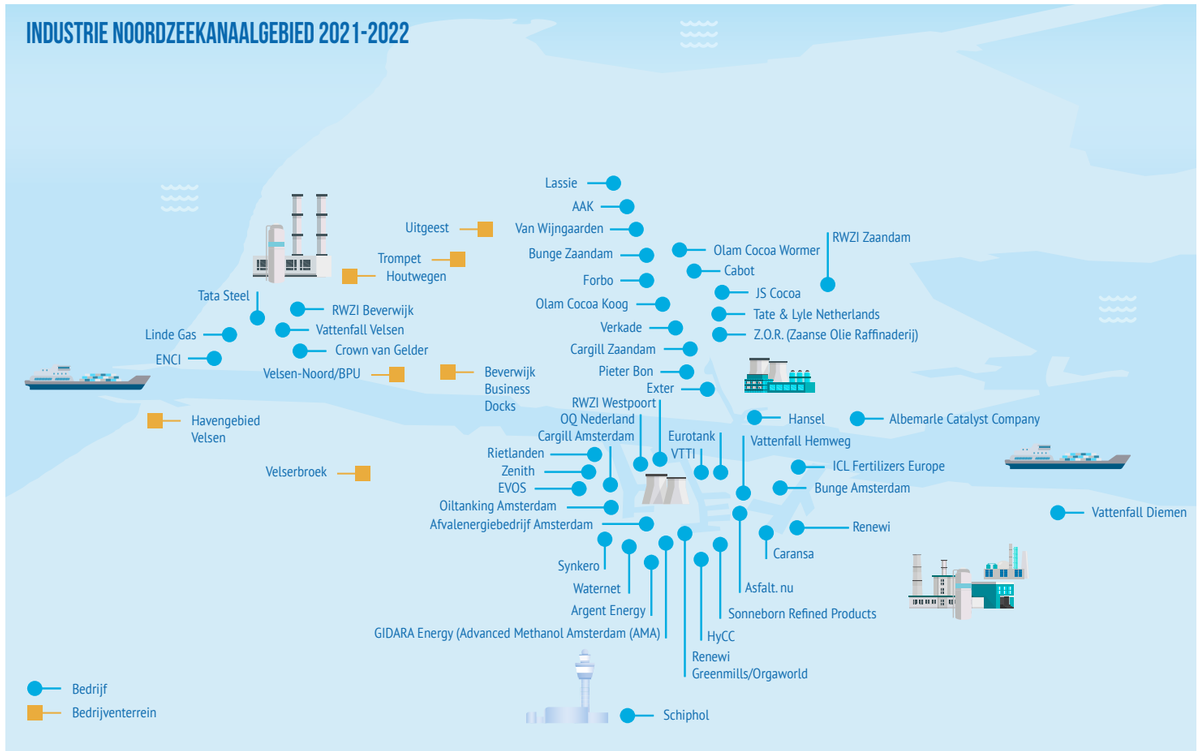

2.1.1 OVERZICHT VAN DE VERDUURZAMINGSPLANNEN

In de tabel hieronder zijn de belangrijkste verduurzamingplannen[1] toegelicht.

Project	Omschrijving	Beoogde CO_2-reductie in 2030 (in Mton/jaar)
Heracless	Overschakeling van de staal-productie bij Tata Steel Nederland (TSN) van hoogovens naar direct reduced iron-proces (DRI)	5 Mton (scope 1)
CO_2-afvang AEB	CO_2-afvang en opslag/gebruik (Eventuele CO_2-afvang bij TSN is opgenomen in de CO_2-reductie binnen het project Heracless)	0,5 Mton (scope 1)
Overschakeling naar duurzame brandstof-fen voor gascentrales	Vermindering van hoeveelheid elektriciteit geproduceerd met gascentrales, gedeeltelijk gecompenseerd met opwekking van elektriciteit en warmte uit duurzame bronnen	1,05 Mton (scope 1)
Elektrolysers	Groene waterstofproductie in het NZKG (Hermes, H2Era, Vattenfall)	0,44 Mton (scope 3)
Duurzame brandstof-fen (synthetische en biobrandstoffen)	Productie van synthetische kerosine uit waterstof en CO_2 (Synkero, Orgaworld etc.)	0,7 Mton (scope 3 – vermeden CO_2-uitstoot van kerosine) en 0,2 tot 0,5 Mton (scope 3 - vermeden CO_2-uitstoot van andere brandstoffen – afhankelijk van productmix biobrandstoffen in 2030) Ambitie luchtvaart in NL is 14% SAF, incl syn.fuels. Voor SPL levert dit ca 1,4 MT CO_2 reductie. Als 50% hiervan (ca 210 kton) lokaal geproduceerd wordt dan klopt de impact (0,7MT)
Inzet stoomproductie op basis van afval	Stoomlevering in Westelijk Havengebied door AEB	0,11 Mton (scope 1)
Elektrificatie	Diverse projecten om te elektrificeren (e-boilers)	0,12 Mton (scope 1)
Inzet van waterstof als brandstof	Inzet van waterstof bij processen waarbij elektrificatie of stoom-levering geen optie is	0,08 Mton (scope 1)
Totaal (ambitie)		**6,86 Mton (scope 1)**

[1] Deze tabel is volgens de scope, zoals voorgeschreven voor de Cluster Energie Strategieën en omvat geen import- en exportprojecten

Naast bovenstaande verduurzamingsprojecten hebben vrijwel alle geïnterviewde bedrijven ook concrete energiebesparingsplannen. Deze werden in het kader van energieconvenanten (MJA en MEE) verstrekt aan RVO. De convenanten zijn echter per 31 december 2020 afgelopen en de industrie is nog met het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) in gesprek over een mogelijk nieuw energieconvenant. Zolang deze afspraken lopen, is er geen actueel overzicht van de energiebesparingsplannen opgenomen in deze Cluster Energie Strategie NZKG 2022.

2.1.2 OVERZICHT VAN TRANSITIEPADEN

De verduurzaming van de industrie leidt tot het volgende transitiepad voor de energievraag:

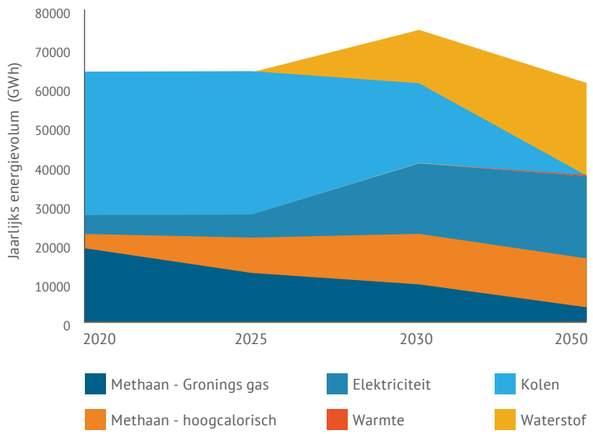

Figuur 4: Projectie vraag naar energiedragers in NZKG-gebied (in GWh)

De vraag naar (laagcalorisch gas) Groninger Gas wordt richting 2030 en 2050 geleidelijk afgebouwd. De verbruiksscenario's kennen hierbij wel nog een grote bandbreedte voor 2050.

Het (hoogcalorisch) Noordzeegasverbruik van onder meer Tata Steel Nederland zal in 2030 naar verwachting tussen de 8 en 14 TWh liggen en in 2050 naar verwachting tussen de 8 en 17 TWh. Dit is afhankelijk van de beschikbaarheid van betaalbare waterstof en wordt in paragraaf 2.1.3 nader toegelicht, in het kader 'de overgang van Tata Steel van kolen naar respectievelijk gas en later waterstof'.

Er wordt een grote volumetoename van de vraag naar elektriciteit verwacht van ongeveer 5 TWh in 2020 naar ongeveer 18 TWh in 2030 en ongeveer 21 TWh in 2050. In vergelijking met de CES NZKG 2021 wordt met name de mogelijkheid voor meer (1 tot 2,5 GW) lokale waterstofproductie onderzocht. Hierdoor moet er rekening gehouden worden met een hoger elektriciteitsverbruik. De vraag naar waterstof zal naar verwachting 14 TWh zijn in 2030 (275 kton H2) en 27 TWh (550 kton H2) in 2050.

De verduurzaming van de industrie leidt tot het volgende transitiepad voor de lokale productie van energiedragers:

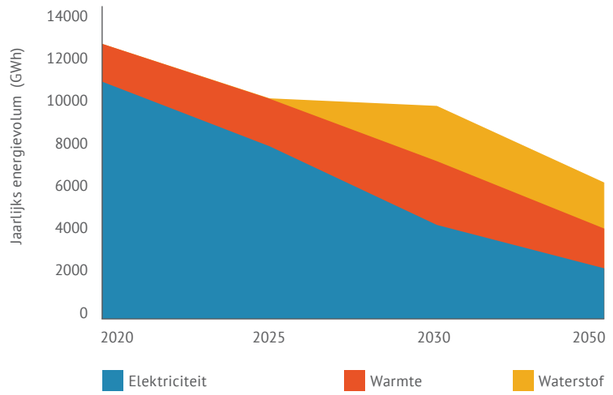

Figuur 5: Projectie aanbod van energiedragers in NZKG-gebied (in GWh)

De verwachting is, dat het aanbod van grootschalige elektriciteitsproductie afneemt. Van ongeveer 11 TWh in 2020 naar ongeveer 4 TWh in 2030. Dit komt vooral door minder productie (draaiuren) van gascentrales in het NZKG.

Deze analyse beschrijft alleen de industriële elektriciteitsproductie en productie door centrales. Decentrale elektriciteitsopwekking - zoals wind- en zonne-energie - (zie de RES 2021) maakt geen deel uit van de analyse, maar wel in een steeds grotere mate van de elektriciteitsmix. Hoe snel het gasverbruik afneemt is sterk afhankelijk van de alternatieven die er komen. Voor een groot deel van de bovenstaande installaties kan de gebruiksduur verlengd worden en kunnen de gascentrales als back-up worden ingezet. In paragraaf 2.2.3.1 wordt de relatie met aanpalende programma's zoals VAWOZ, VANOZ en RES nader toegelicht.

De afname van grootschalige elektriciteitsproductie zou gedeeltelijk opgevangen worden door de aanlanding van wind op zee. Voor het NZKG is 1 tot 2,5 GW waterstofproductie voorzien met elektrolysers. Door de flexibiliteit kunnen elektrolysers ondersteunen in de netbalancering en de inpassing van variabele duurzame energiebronnen zoals wind op zee. Dit maakt het NZKG een interessante locatie voor aanlanding van wind op zee, dichtbij de flexibele energievraag van elektrolysers.

2.1.3 TRANSITIEPAD TATA STEEL

Tata Steel heeft de ambitie om CO_2-neutraal staal te produceren. De basis voor staal is ijzererts en kolen, wat momenteel nog wordt omgezet in ruwijzer in de hoogoven. Hierbij komt CO_2 vrij. In de toekomst gaat Tata Steel staal produceren met DRI-technologie. Hierbij worden geen kolen gebruikt, maar in eerste instantie aardgas en later waterstof.

Momenteel is Tata Steel verantwoordelijk voor het grootste deel van de CO_2-emissies in het NZKG. De transitie van de productie met een hoogoven naar een DRI-installatie heeft niet alleen impact op de benodigde regionale energie-infrastructuur, maar ook op het landelijke en internationale energiesysteem. Daarom wordt de actuele status rondom het transitiepad van Tata Steel hier apart beschreven.

De volgende tabel geeft de energievraag en -aanbod van TSN voor de relevante energiedragers van de Cluster Energie Strategie weer, zoals geïnventariseerd in januari 2022 en augustus 2022.

Tata Steel heeft de ambitie om de DRI-technologie toe te passen, een relatief nieuwe staalproductietechnologie waarbij ijzererts direct wordt gereduceerd met behulp van aardgas of waterstof. Aardgas en waterstof zijn deels complementair in de DRI route, in het lage aardgas scenario wordt maximaal waterstof ingezet, in het hoge scenario wordt geen waterstof ingezet. Naar verwachting is er in het begin niet voldoende betaalbare waterstof beschikbaar. In bovenstaande tabel is een bandbreedte opgenomen voor aardgas. In de ondergrens wordt uitgegaan van een DRI die draait op waterstof, bij de bovengrens wordt uitgegaan van DRI's die volledig draaien op aardgas.

Tabel 1: Verwachte energievraag en CO_2/warmte-aanbod TSN (peildatum januari 2022)

TSN	2019-2025	DRI-technologie 2030	DRI-technologie 2035 en verder
	Huidige situatie	Opgave addendum CES januari 2022	Opgave addendum CES januari 2022
Elektriciteit (direct)	3 TWh	6-7 TWh	8 TWh
Elektriciteit (indirect)[2]		Niet meegenomen	Niet meegenomen
Aardgas	3 TWh	4-15 TWh[3]	8 TWh
Waterstof (H2)		100-150 kton	400 kton
CO_2-afvang		Max 1-2 Mton	Max. 1-2 Mton
Restwarmte[4]		Wordt nog onderzocht: 5-15 MW beschikbaar	

Productie van staal in 2030

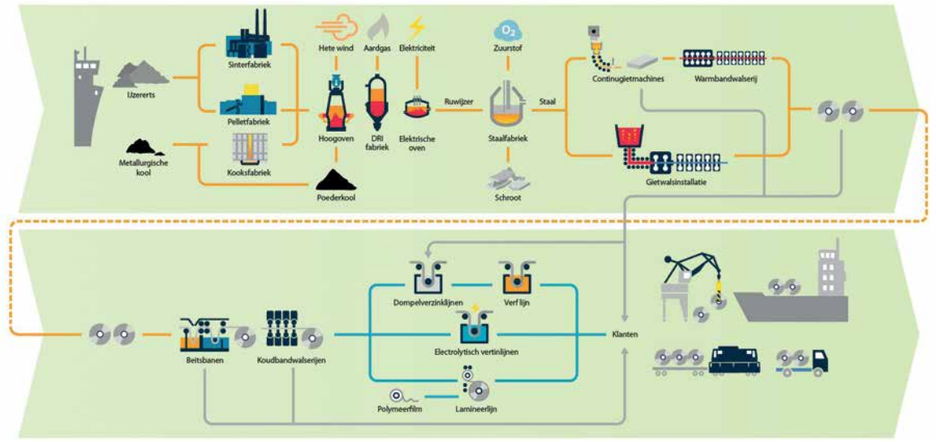

CO_2-afvang blijft in de DRI-route een mogelijkheid voor de verdere verduurzaming van TSN. TSN onderzoekt nog of en zo ja hoe de CO_2 het beste afgevangen, getransporteerd, opgeslagen en gebruikt kan worden. Opties zijn opslag in lege gasvelden op de Noordzee met transport via pijpleiding of schepen of aansluiting op de OCAP-pijpleiding.

[2] Elektriciteit benodigd t.b.v. waterstofproductie in de regio t.b.v. Tata Steel; 3500 draaiuren/jaar

[3] Bij aardgas is in de CES van januari 2022 de verwachte aardgasconsumptie opgenomen, waar in de CES van augustus gewerkt is met een bandbreedte gebaseerd op de maximale hoeveelheid aardgas, de hoeveelheid waarbij drie DRI's volledig op aardgas draaien

[4] Potentieel van restwarmte bij TSN uit het proces

2.1.4 STATUS VAN DE VERDUURZAMINGSPROJECTEN

De status en de verwachte tijdslijn voor ingebruikname van de verduurzamingsprojecten is weergegeven in de volgende tijdslijn:

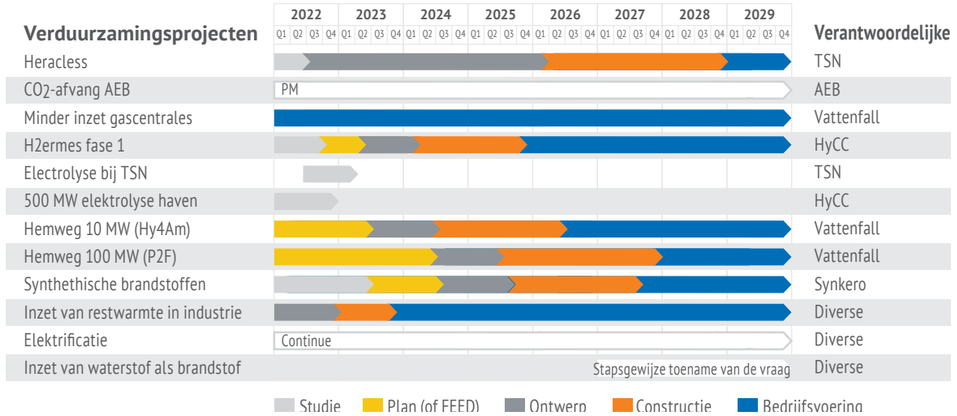

Figuur 6: Planning van verduurzamingsprojecten

De juiste energie-infrastructuur is een voorwaarde voor het doorgaan van de verduurzamingsprojecten. In paragraaf 2.3 wordt dit nader toegelicht.

2.1.5 VRAAGARTICULATIE WARMTE

Voor de generieke vraag naar hoge temperatuur warmte of stoom (warmer dan 90 graden) voor industriële productieprocessen, heeft de industrie drie energiebronnen en -dragers voor de verduurzaming van haar warmtegebruik nodig: elektriciteit, stoom en waterstof. Uit een studie lijkt er voor hoge temperatuur warmte of stoom sprake te zijn van een vraag van ongeveer 1150 GWh per jaar en een aanbod van ongeveer 1800 GWh per jaar. Met een goede infrastructuur zou dit in theorie te matchen moeten zijn.

Toch is de specifieke vraag naar de warmtebron afhankelijk van de aard van het productieproces, de leveringszekerheid, de rentabiliteit en het gedeelte fossielgrondstoffenverbruik dat vervangen kan worden door warmte- of stoomlevering. Dit creëert een warmtevraag die significant verschilt in vorm en omvang tussen industriële bedrijven, waardoor matching veel ingewikkelder is dan het op eerste gezicht lijkt.

FOTO: PORT OF AMSTERDAM

In figuur 5 is de potentiële vraag naar stoom en warmte van industriële bedrijven in het NZKG weergegeven. In de regio Zaanstad en Westpoort zijn grote industriële bedrijven geïnterviewd, die hun restwarmte zoveel mogelijk gebruiken om aan hun eigen lage temperatuur warmtevraag te voldoen. In de regio IJmond zijn ook midden- en kleinbedrijven benaderd die wel een behoefte hebben aan warmte tussen de 70 graden en 90 graden.

Figuur 7: Potentiële warmtevraag van de industrie van de deelregio's NZKG

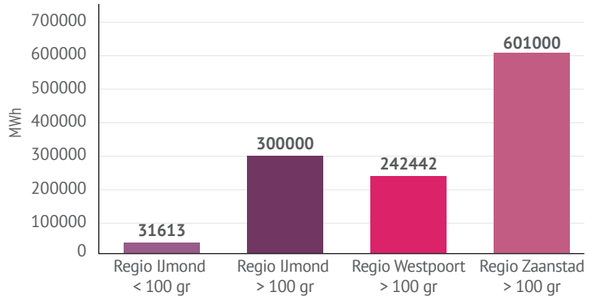

Het aanbod van warmte uit de industrie is als volgt:

Bron	2020 GWh/jr	2030 GWh/jr	2050 GWh/jr	Uren**	Temperatuur*
Huidig warmtenet					
1. Vattenfall Diemen	1500	800-1400	400-700	2000-6000	HT/MT
2. AEB	300	800	0	4000-8000	HT/MT
Technisch potentieel* **					
3. Elektrolyse TSN/Hermes		80	400	2000-8000	MT
4. Elektrolyse havengebied		80	400	2000-8000	MT
5. Hemweg 9		200	400	1000-4000	HT/MT
6. Overige industrie		950	850	6000-8000	MT

* MT = 70 tot 90 graden; HT warmer dan 90 graden
** inzet elektrolysers is afhankelijk van (uur)prijzen waterstof en elektriciteit
*** Potentieel in GWh op basis van verwachte inzet (uren) bij verduurzaming

2.1.6 VRAAGARTICULATIE CO_2

In een quickscan, uitgevoerd door onderzoeksbureau &Flux, zijn relevante partijen uit de CCU-keten in het NZKG en omgeving in kaart gebracht (juli 2022). Deze zijn ingedeeld in drie categorieën: aanbod (van CO_2), technologie en vraag (naar CO_2).

In de categorie aanbod bevinden zich ten minste tien bedrijven die samen goed zijn voor meer dan 1,5 Mton CO_2. In de categorie technologie zijn er drie bedrijven die zich focussen op onder andere Direct Air Capture (DAC), infrastructuur en conversie-technieken.

Tenslotte zijn er drie bedrijven en een sector (glastuinbouw) die een (toekomstige) vraag hebben naar CO_2 en samen goed zijn voor meer dan 2,5 Mton CO_2.

2.2 ENERGIE-INFRASTRUCTUUR PROJECTEN IN HET NOORDZEEKANAALGEBIED

De geïnventariseerde noodzakelijke aanpassing van de energie-infrastructuur die in het NZKG nodig zijn om de verwachte ontwikkeling van de verschillende energiedragers te kunnen accommoderen omvat een groot aantal projecten, waarbij verschillende partijen samenwerken. Deze projecten adresseren een aantal urgente knelpunten die noodzakelijk zijn voor het mogelijk maken van de energietransitie. In de volgende figuur zijn de projecten nader aangegeven. De meeste projecten stonden ook in de CES NZKG 2021.

Figuur 8: Overzicht van deelprojecten voor aanpassing van de energie-infrastructuur. De ingetekende locaties van de ingetekende projecten zijn indicatief.

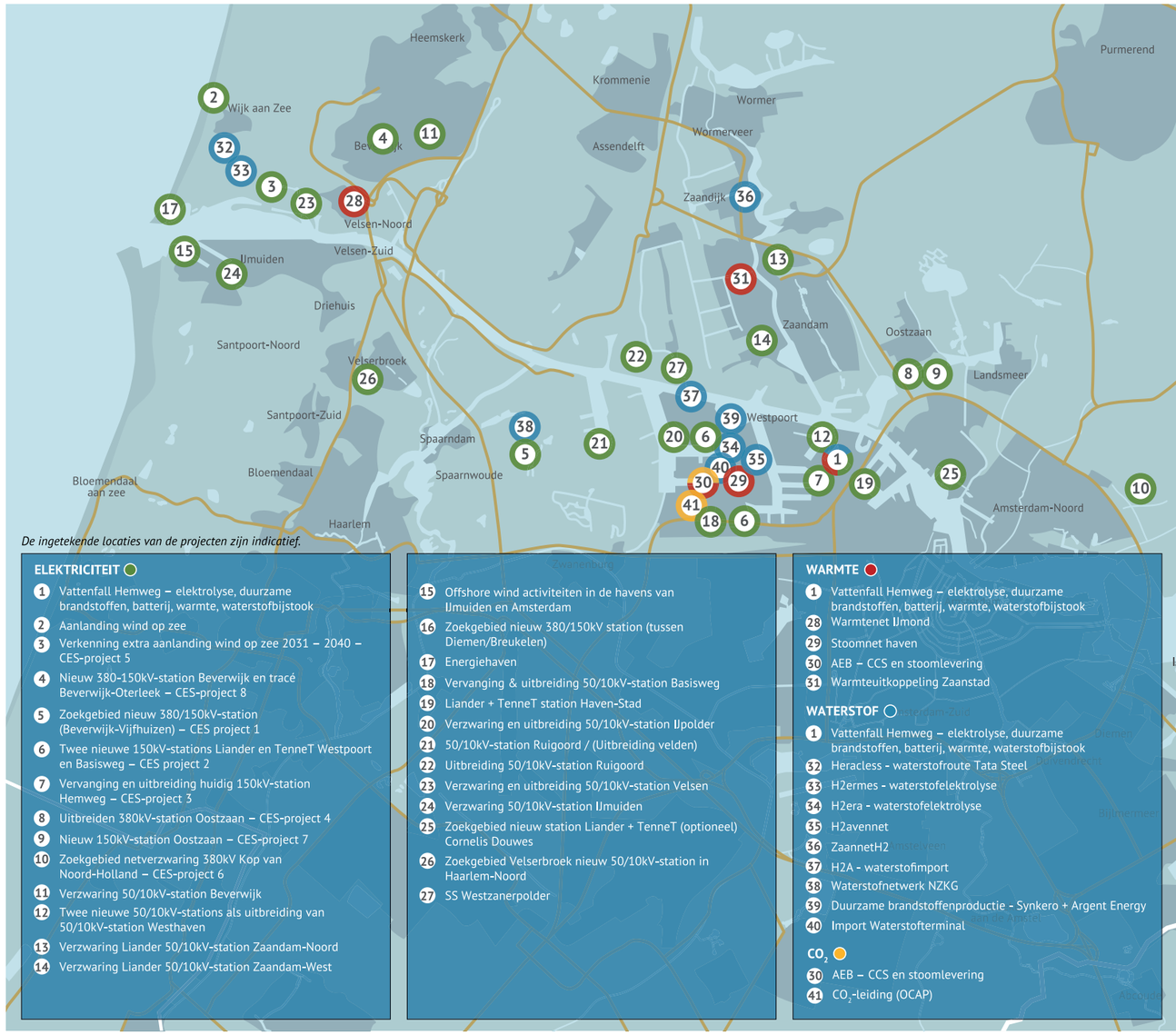

FOTO: WINDCAT WORKBOATS

2.2.1 INFRASTRUCTUURAGENDA ELEKTRICITEIT

TenneT

De belangrijkste elektriciteitsprojecten van TenneT worden weergeven in het volgende overzicht. Ook zijn de belangrijkste elektrificatieprojecten (Heracless en 500 MW elektrolyse in de haven) die direct afhankelijk zijn van de TenneT-infrastructuur hierin opgenomen. Het betreffen alleen projecten groter dan 100 MW per aansluiting die direct op het TenneT-net worden aangesloten.

Figuur 9: Planning van TenneT-projecten en industrieprojecten die afhankelijk zijn van TenneT-infrastructuur (peildatum: mei 2022

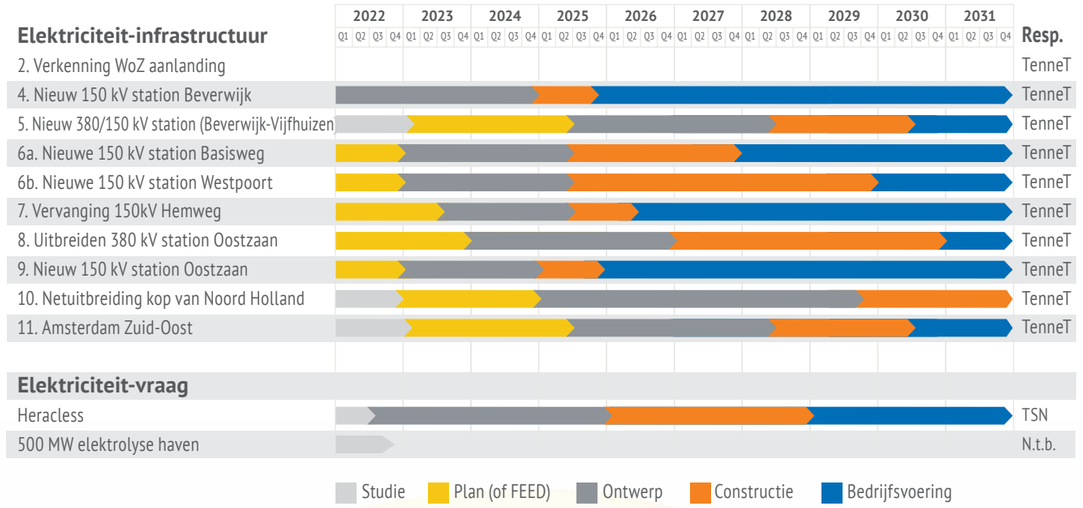

Vanuit de industrie is de volgende ingebruikname van de TenneT-projecten gewenst:

Projectbeschrijving in het MIEK	Gewenste realisatie vanuit industrie (dd 31/8/2022)
1. Het realiseren van een nieuw 380/150kV-station op een nader te bepalen locatie tussen de 380kV-stations Beverwijk-Vijfhuizen, ten zuiden van het Noordzeekanaal.	Eind 2027 (samen met 2.) voor elektrolyse en duurzame brandstoffen
2. Het realiseren van een twee nieuwe 150kV-stations (omgeving Ruigoord en Sloterdijk/Basisweg) met bijhorende 150kV-verbindingen.	Eind 2027 (samen met 1.) voor elektrolyse en duurzame brandstoffen
3. Het vervangen en uitbreiden van de bestaande 150kV-installatie op de stationslocatie Hemweg.	Medio 2025
4. Het uitbreiden van het bestaande 380kV-station Oostzaan met een nieuwe (vierde) 380/150kV-transformator, inclusief verzwaren 150 kV verbinding Hemweg-Oostzaan.	Eind 2027
5. Het realiseren van een additionele aanlanding van wind op zee in NZKG na 2030.	In VAWOZ 2030-2040
6. Het realiseren van een nieuw 380kV-station op een nader te bepalen locatie tussen Beverwijk en Diemen, het realiseren van een nieuw 380/150kV-station nabij Middenmeer en het realiseren van een nieuwe 380kV-verbinding (dubbelcircuit) tussen deze nieuwe 380kV-stations.	Versnelling vanuit de industrie gewenst, maar primair ter verbetering 150-kV net Noord-Holland
7. Het realiseren van een nieuw 150kV-station Oostzaan op een locatie direct naast het bestaande 380kV-station Oostzaan.	Q3 2024
8. Het realiseren van een nieuw 150kV-station Beverwijk, het realiseren van een nieuwe 150kV-kabelverbinding Beverwijk-Oterleek en een nieuwe 380/150kV-transformator in Beverwijk.	Vooral voor grote datacenters en tuinbouw (zie RES NHN)
9. Station Amsterdam Zuid Oost (Nieuw)	Indirect gewenst vanuit industrie, om capaciteit aan westzijde ring vrij te houden

Naast bovengenoemde industriële verduurzamingsprojecten (meer dan 100 MW) is ook de tijdige realisatie van Liander-projecten afhankelijk van tijdige realisatie van TenneT-projecten. Industriële verduurzamingsprojecten kleiner dan 100 MW worden in principe aangesloten op het Liander net en zijn daarmee ook afhankelijk van tijdige realisatie van de TenneT-infrastructuur.

Liander

De planning van de belangrijkste elektriciteitsprojecten van Liander in het NZKG wordt weergeven in het volgende overzicht:

Figuur 10: Planning van Liander-projecten (peildatum: mei 2022)

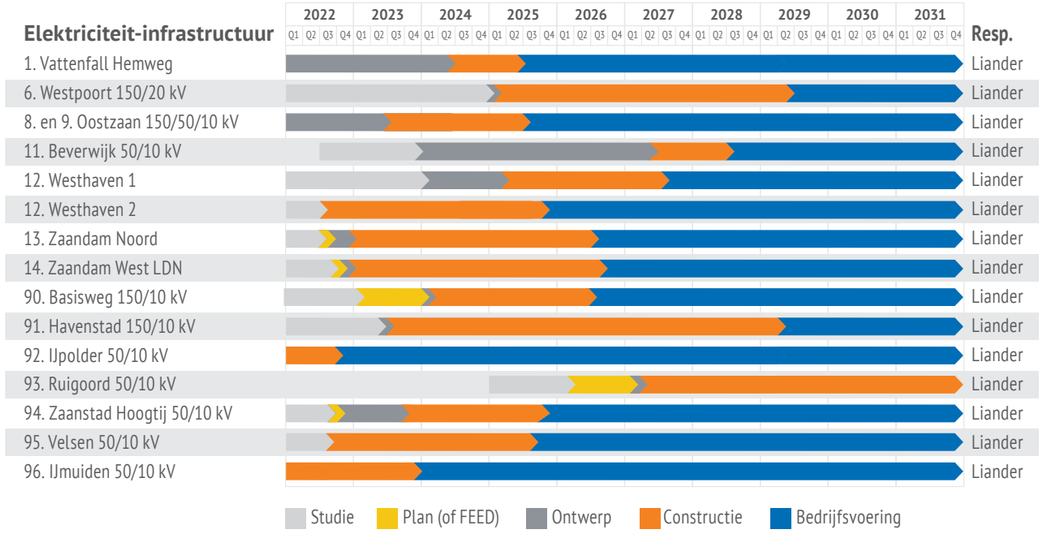

De individuele verduurzamingsprojecten die afhankelijk zijn van bovenstaande elektriciteits-projecten zijn gedeeld met Liander en in de Versnellingstafel Elektriciteit.

2.2.2 INFRASTRUCTUURAGENDA WATERSTOF

De belangrijkste waterstofprojecten worden weergeven in het volgende overzicht (inclusief de verduurzamingsprojecten die ervan afhankelijk zijn):

Figuur 11: Planning van waterstof projecten (peildatum: mei 2022)

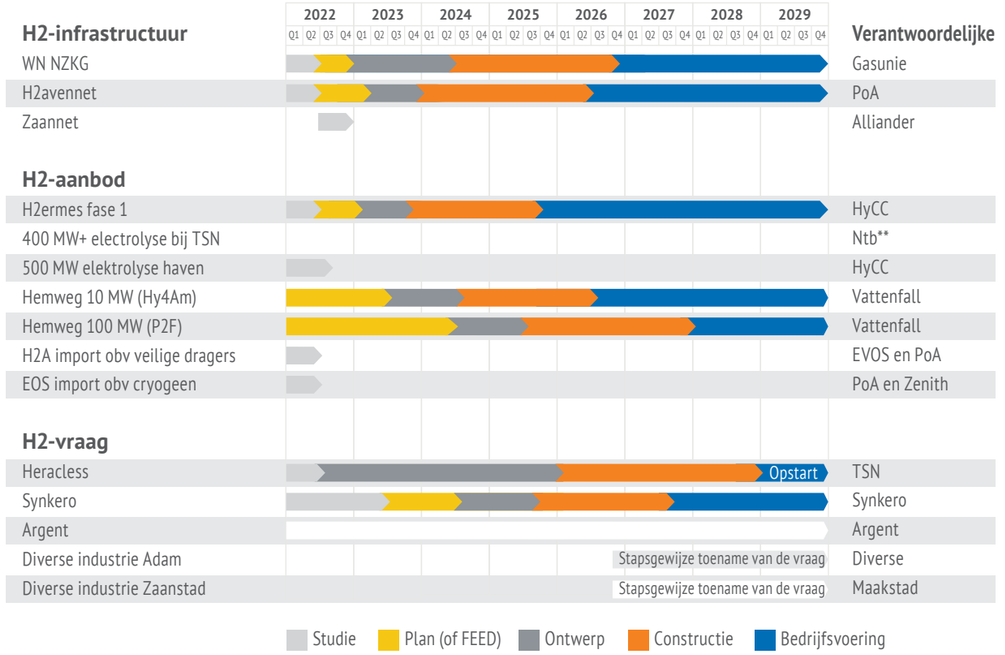

Een belangrijke randvoorwaarde voor alle bovenstaande waterstofprojecten is het waterstofnetwerk dat in Nederland wordt aangelegd door Gasunie. Dit waterstofnetwerk verbindt de komende jaren zeehavens met de grote industriële clusters in Nederland en de opslaglocaties voor waterstof. Ook wordt het waterstofnetwerk verbonden met Duitsland (Ruhrgebied en Hamburg) en België.

Ook wordt de IJmond met de Amsterdamse haven verbonden, ondermeer via het hergebruik van bestaande leidingverbindingen. Met deze verbinding is het mogelijk biologisch gebonden waterstof (Liquid Organic Hydrogen Carrier / LOHC') te transporteren tussen het havengebied en het TSN-terrein. Zo kan de groei van de waterstofmarkt worden gefaciliteerd.

2.2.3 INFRASTRUCTUURAGENDA WARMTE

Er zijn geen nieuwe warmteprojecten bijgekomen sinds de CES NZKG 2021. Hieronder worden de vorderingen in het NZKG voor de deelregio's besproken.

Regio Zaanstad

Binnen de regio Zaanstad wordt al ruim tien jaar een hoge temperatuur, industrieel warmtenet geëxploiteerd, genaamd HoogTij. Het is gasgestookt en daardoor minder aantrekkelijk voor vestigende bedrijven, vanwege het weinig duurzame karakter. Ook is het niet mogelijk een sluitende businesscase aan te bieden voor nieuwe bedrijven door de hoge kosten van de fysieke aansluiting op het warmtenet. Vermoedelijk zullen de huidige gebruikers van het warmtenet hun contract uitdienen en daarna voor een andersoortige warmtevoorziening kiezen, bijvoorbeeld volledig elektrisch.
Verder is er recent een rondvraag gedaan langs de Zaanse industrie over de mogelijkheid om hun restwarmte te benutten voor de bestaande warmtenetten voor de gebouwde omgeving. De resultaten daarvan zijn pas bekend na oplevering van de CES NZKG 2022.

Regio Westpoort

Voor sommige bedrijven kan het gasverbruik (gedeeltelijk) vervangen worden door de levering van stoom. In de Port of Amsterdam wordt een stoomnet gerealiseerd, waarbij het Afval Energie Bedrijf (AEB stoom levert. Dit stoomnet stelt de bestaande industrie in staat haar gasverbruik van huidige processen te verlagen en faciliteert tegelijkertijd toekomstige projecten die een stoombehoefte hebben. Ook vermindert het de vraag naar alternatieve energiedragers, waardoor het bijvoorbeeld de druk op het elektriciteitsnet kan helpen beperken. Op dit moment wordt de tracéverkenning afgerond.
Het stoomnet wordt in fases gerealiseerd, naar verwachting is de eerste leiding eind 2023 operationeel. De verwachte CO2-reductie die met dit project gerealiseerd kan worden, is circa 150 kiloton per jaar, afhankelijk van het aantal afnemers.

Regio IJmond

In de IJmond wordt onderzocht of de restwarmte van Tata Steel en waterstofproject H2ermes ingezet kan worden voor de gebouwde omgeving. Het warmtenet wordt in delen ontwikkeld, die uiteindelijk op elkaar aangesloten worden tot één open warmtenet in de IJmond. Met het warmtenet kunnen in totaal circa 30.000 woningequivalenten duurzaam worden verwarmd. De ontwikkelingen in Velsen zitten in de contractfase, voor Beverwijk vindt een nadere verkenning plaats. Het investeringsbesluit voor het warmtenet IJmond is gepland in het najaar van 2022, de realisatie start eind 2023 en in 2025 is het warmtenet dan operationeel.

De Roadmap opgesteld voor de IJmond laat zien dat voor een heel groot deel de extra elektriciteitsvraag door duurzame opwek op de bedrijventerreinen kan worden gerealiseerd. En dat de warmtevraag van de bedrijventerreinen mogelijk ook met een warmtenet kan worden gedekt.

Elektrolyse bij de TSN-site produceert circa 10 procent restwarmte: 800 GWh elektriciteit levert circa 80 GWh aan restwarmte op een niveau van 70 tot 90 graden, afhankelijk van de gekozen techniek. Datbetekent dat de omliggende industrie waarschijnlijk niet kan worden bediend voor hun processen, omdat die de warmte van een hogere temperatuur nodig heeft (met uitzondering van gebouwverwarming via het warmtenet).

Scope Waterstofnetwerk NZKG, afbeelding Gasunie

FOTO: PORT OF AMSTERDAM

2.2.4 INFRASTRUCTUURAGENDA CO_2

Met de koerswijziging van TSN komt een aantal projecten ter vermindering van de CO_2-uitstoot te vervallen, waaronder CO_2-afvang gerelateerde projecten (Athos, Everest). CO_2-afvang bij TSN blijft een mogelijkheid om de CO_2-reductiedoelstellingen te halen. Er wordt nog onderzocht op welke manier de afgevangen CO_2 getransporteerd en opgeslagen kan worden. Een mogelijkheid is per schip, maar ook via een CO_2-pijpleiding, zoals voorzien met Athos, samen met andere emitters.

Het AEB verwerkt restafval en verbrandt wat na scheiding overblijft. Het afvalverwerkingsbedrijf levert vervolgens warmte en elektriciteit aan de omgeving. Het bedrijf speelt zo een belangrijke rol in de duurzaamheidsambities van Amsterdam en omliggende gemeenten. Het AEB verkent ook opties om stoom te leveren aan bedrijven in de haven waarmee circa 150 kton CO_2 vermeden kan worden. Daarnaast heeft het AEB de ambitie om vanaf 2027 jaarlijks 0,5 kton CCS/CCU/CDR toe te passen.

Voor AEB is CCS/CCU/CDR – naast het minder verbranden van afval - de (enige) voor de hand liggende technologie om CO_2-uitstoot te reduceren. Ter vergelijking: 450 kton is 9 procent van de gehele uitstoot van de stad en staat gelijk aan het aardgasverbruik van 68 procent van alle Amsterdamse huishoudens. De meest voor de hand liggende optie daarvoor is de afgevangen CO_2 te transporteren via de OCAP infrastructuur naar Rotterdam: voor een groot deel van dit traject is de infrastructuur al gerealiseerd of klaar voor bouw. Vanuit de haven van Amsterdam is twee kilometer nieuwe pijpleiding nodig om het AEB hierop aan te sluiten. Bij het afvalverwerkingsbedrijf zal een compressorstation komen te staan, evenals bij de overgang van OCAP naar het Porthosysteem. De afgevangen CO_2 van AEB kan dan via het OCAP-netwerk aan tuinders geleverd worden of als grondstof voor industrie in de haven, bijvoorbeeld voor productie van synthetische kerosine.

2.2.5 INFRASTRUCTUURAGENDA DUURZAME BRANDSTOFFEN

In het NZKG zet Port of Amsterdam in op de ontwikkeling van een duurzaam brandstoffenproductiecluster. Hiervoor heeft Port of Amsterdam een specifiek stuk grond aangewezen voor de vestiging van bedrijven in de duurzame brandstofproductie: het BioPark. Alle utiliteiten die brandstofproducten nodig hebben worden hiermee goed ontsloten.

2.3. SYSTEEMEFFECTEN VAN DE INFRASTRUCTUUR

Naar aanleiding van de strategie van het cluster zijn industrieprojecten en de benodigde infrastructuurprojecten vastgesteld, in toevoeging op de projecten uit de CES NZKG 2021. Deze zijn onverminderd relevant en passen vanzelfsprekend in de strategie. Infrastructuur kan enerzijds meer partijen dienen dan alleen de industrie, anderzijds kan ook de industrie een gunstige rol hebben op de benutting en dimensionering van infrastructuur. Deze paragraaf kijkt daarom breder naar de effecten die behaald kunnen worden met de gevraagde infrastructuur.

Systeemeffect kandidaat MIEK-project Amsterdam Zuidoost
Het kandidaat MIEK-project 380/150 kV station Amsterdam Zuidoost is een treffend voorbeeld van een project dat meerdere partijen en belangen dient. Het gebied Amsterdam Zuidoost is weliswaar geen industrieel gebied en het project faciliteert niet direct de elektrificatie van de industrie, maar is noodzakelijk voor de regio. Het project is nodig om de ring van Amsterdam te sluiten. Indirect faciliteert dit project daarmee de elektrificatie van de industrie. De gedetailleerde netstudie laat zien dat voeding vanuit het oosten ruimte vrijhoudt in westelijk Amsterdam om de elektrificatie van de industrie te faciliteren.

Systeemeffect kandidaat MIEK-project netverzwaring Noord-Holland-Noord
De noodzaak van het MIEK-project netverzwaring Noord-Holland-Noord komt allereerst voort uit knelpunten in het 150kV-net in Noord-Holland-Noord. In de CES NZKG 2021 is uitgegaan van twee circuits; nieuwe berekeningen onderbouwen de urgentie voor vier circuits. Deze nieuwe 380kV hoogspanningsverbinding richting de Kop van Noord-Holland zou ook gebruikt kunnen worden om aan de hogere vraag naar elektriciteit in het NZKG, waaronder voor Tata Steel Nederland, te kunnen voldoen. Daarnaast is de netuitbreiding nodig om groene waterstof te kunnen produceren in de Kop van Noord-Holland, onder andere voor de vraag naar waterstof van TSN. Ook is de verwachte aanlanding wind op zee in de Kop van Noord-Holland afhankelijk van de nieuwe 380-kV verbinding. Deze netverzwaring, die overigens geografisch buiten het NZKG valt, dient zo diverse partijen en biedt indirect kansen om de industrie in het NZKG verder te verduurzamen.

Systeemeffect kandidaat MIEK-project import-terminal waterstof
Het systeemeffect van de waterstofterminal als MIEK-project is inherent aan de installatie zelf. De terminal wordt een integraal deel van het waterstofsysteem en zal zowel de waterstofroute van Tata Steel als toepassingen voor de verduurzaming van de luchtvaart en het havenindustriecluster bedienen. Hoe de verhouding tussen de verschillende aanbodopties voor waterstof precies gaat zijn, is nu nog niet te zeggen. Het systeem is daarvoor nog onvoldoende in beeld. Wel is duidelijk dat alle opties in het NZKG ontwikkeld moeten worden.

Systeemeffect mogelijke extra aanlanding wind op zee in het NZKG
In deze Cluster Energie Strategie is de flexibiliteit in de vraag en aanbodsturing van de industrie globaal geïnventariseerd. De ambitie is om voor 2030 de ordegrootte van 1,5 GW aan elektrolysecapaciteit te hebben in het NZKG ('systeemflex'). In 2050 neemt dat mogelijk met 1 tot 2,5 GW systeemflex toe. Daarnaast kunnen gas en waterstof uitgewisseld worden in de DRI-route van TSN (tot maximaal 80 procent waterstof). Dit betekent dat er (in theorie) in de ordegrootte van 10 TWh operationele flex (uitwisseling van energiedrager) tussen waterstof en gas mogelijk is in het NZKG.

Systeemtechnisch is het interessant om het flexibele aanbod van wind op zee (in de vorm van elektronen of moleculen) te laten aanlanden in de buurt van een flexibele vraag. Daarom is het aan te bevelen een verdiepingsslag uit te voeren op de geïnventariseerde flexibiliteit. De flexibiliteit in elektriciteit, hoogcalorisch gas en waterstof in het NZKG moet worden meegenomen in een systeemstudie als onderdeel van de verkenningen naar aanlanding van wind op zee.

2.3.1. MITIGATIE VAN CONGESTIE

Voor veel van de geïnterviewde bedrijven zijn er globaal vijf routes om te verduurzamen en minder afhankelijk te worden van gas:
- minder energie verbruiken;
- verbruik laten aansluiten bij de energie-opwek;
- elektrificeren;
- stoom inkopen;
- waterstof verbranden.

In verband met de hoge gasprijs en de toenemende CO_2-prijs doen bedrijven het maximale om energie te besparen. Bij afwezigheid van stoomnet en een lage druk waterstofnet, is het enige handelingsperspectief voor deze bedrijven op het moment elektrificeren. Tegelijkertijd heeft een groot deel van het middenspanningsnet van Liander in het NZKG te maken met netcongestie voor het afnemen van elektriciteit (vaak tot 2027 of 2030).

Dit geeft veel bedrijven het gevoel geen handelingsperspectief te hebben. Vanwege de netcongestie wordt er voor meerdere bedrijventerreinen in het NZKG de haalbaarheid van slimme energie-oplossingen onderzocht. Meerdere partijen in het NZKG hebben daarom een subsidie bij de provincie Noord-Holland aangevraagd voor een haalbaarheidsstudie 'slimme oplossingen voor netcongestie'. Dat kan mogelijk een oplossing zijn als er flexibiliteit in de elektriciteitsvraag of -aanbod is. Het zou meer perspectief bieden als de deze bedrijven ook concreet aanbiedingen krijgen voor de levering van stoom of waterstof voor 2030, zodat zij een weloverwogen keuze kunnen maken tussen verder elektrificeren en alternatieven.

2.3.2. HERNIEUWBARE BRONNEN

Voor de onderbouwing van nut en noodzaak van de benodigde infrastructuur voor het NZKG, is het van belang verbreding te zoeken. Het cluster NZKG valt geheel binnen de RES-regio Noord-Holland Zuid. In de RES zijn de zoekgebieden en potentie van hernieuwbare energie-opwek in de regio in beeld gebracht. In de netimpact analyse van de RES (bijlage 4 van de RES) is de daaraan gekoppelde infrastructuur aangegeven.

FOTO: PORT OF AMSTERDAM

Er is ook in kaart gebracht waar en hoeveel restwarmte van de industrie kan worden afgenomen en welke infrastructuur daarvoor nodig is. De toename van duurzame lokale opwek, de groei van de regio en de verduurzaming zorgen voor een toenemende druk op het elektriciteitssysteem. Ruimtelijke inpassing en mogelijke (extra) milieudruk van de energie-opwek is ook een aandachtspunt: er zijn mogelijkheden in het industriegebied, hoewel deze beperkt zijn. Aandachtspunt is een gezonde leefomgeving, zoals het voorkomen van extra hinder van (laagfrequent) geluid en visuele hinder.

3. EFFECTEN VAN DE PROJECTEN

3.1 KLIMAATWINST

De klimaatwinst wordt gegeven in directe klimaatwinst (scope 1) en indirecte klimaatwinst (scope 2 en 3) volgens de 'Handreiking berekening CO_2-effecten in de Cluster Energie Strategieën' van PBL van 24 juli 2022.

3.1.1 DIRECTE KLIMAATWINST

De huidige CO_2-uitstoot van de industrie en energieproductie in het NZKG is 18,3 Mton. De uitstoot van de industrie is 6,9 Mton, waarvan 6,3 Mton van Tata Steel Nederland. De CO_2-uitstoot van de energiecentrales wordt veroorzaakt door de Vattenfall centrales en het AEB. Als de uitstoot van de Velsen-centrale meegerekend wordt bij Tata steel, dan bedragen de emissies van Tata steel ongeveer 12 Mton.

De volgende directe klimaatwinst wordt voor 2030 bij de industrie voorzien:

Project	Omschrijving	Beoogde directe CO_2-reductie in 2030 (Mton/jaar)
Heracless	Overschakeling van Tata steel (TSN) naar Direct Reduced Iron-proces (DRI)	5 Mton (scope 1)
CO_2-afvang AEB	CO_2-afvang en opslag/gebruik(Eventuele CO_2-afvang bij TSN is opgenomen in de CO_2-reductie bij het project Heracless)	0,5 Mton (scope 1)
Inzet restwarmte in industrie	Stoomlevering in Westelijk Havengebied met levering door AEB	0,11 Mton (scope 1)
Elektrificatie	Diverse projecten om te elektrificeren (e-boilers)	0,12 Mton (scope 1)
Inzet van waterstof als brandstof	Inzet van waterstof bij processen waarbij elektrificatie of stoomlevering geen optie is	0,08 Mton (scope 1)
Overschakeling naar duurzame brandstoffen voor gascentrales	Vermindering van hoeveelheid elektriciteit geproduceerd met gascentrales, gedeeltelijk gecompenseerd met opwekking van elektriciteit en warmte uit duurzame bronnen	1,05 Mton (scope 1)
Totaal (ambitie)		**6,86 Mton (scope 1)**

De voorgenomen verduurzamingsprojecten en infrastructuurprojecten leiden tot een CO_2-reductie in 2030 van 37 procent ten opzichte van de huidige directe emissies van de industrie en de energiesector in het NZKG.

3.1.2 ADDITIONELE KLIMAATWINST

De volgende additionele klimaatwinst wordt behaald met het uitvoeren van de investeringsagenda:

Project	Omschrrijving	Beoogde indirecte CO_2-reductie in 2030 (Mton/jaar)
Elektrolysers	Groene waterstofproductie in het NZKG (Hermes, H2Era, Vattenfall)	0,44 Mton (scope 3)
Synthetische en biobrandstoffen	Productie van synthetische kerosine uit waterstof en CO_2 (Synkero, Orgaworld en andere)	0,7 Mton (vermeden CO_2-uitstoot van kerosine) en 0,2 - 0,5 Mton (scope 3 - vermeden CO_2-uitstoot van andere brandstoffen – afhankelijk van productmix biobrandstoffen in 2030)
Importterminals waterstof	Import van groene waterstof die wordt gebruikt als grondstof in plaats van grijze waterstof	200 kton groene waterstofimport ter vervanging van gebruik fossiele grondstoffen in het NZKG geeft een emissiereductie van 1.77 Mton CO_2. De doelstelling van 1 Mton groene waterstofimport kan nog tot additionele CO_2-reductie elders leiden
MIEK-project 380/150 kV Amsterdam Zuidoost	Verzwaring van het elektriciteitsnet in Amsterdam Zuidoost	Faciliteert 358 MW warmtetransitie en 345 MW elektrische mobiliteit in 2030. Dit betekent 0,4 Mton CO_2-reductie mits de toegenomen elektriciteitsvraag door groene stroom wordt ingevuld
MIEK-project circuit-verzwaring naar NHN	Verzwaring elektriciteitsnet naar Noord-Holland-Noord	Deze verzwaring is bedoeld om nieuwe bedrijven te faciliteren en beoogd niet primair een emissiereductie
Totaal (ambitie)		**3,5 – 3,8 Mton (scope 3)**

3.2 MILIEUEFFECTEN

Milieuruimte is één van de schaarse middelen in het NZKG. Nieuwe ambities voor de energietransitie en circulaire economie vragen om inpassing en mogelijk om verruiming van deze ruimte, terwijl er bijvoorbeeld voor woningbouw juist emissiereductie nodig is.

De provincie heeft een hoge ambitie ten aanzien van de gezonde leefomgeving en streeft naar een omgeving waar de druk op de gezondheid zo laag mogelijk is en die uitnodigt tot een gezonde leefstijl. Potentiële negatieve effecten ten aanzien van geluidhinder, luchtkwaliteit, geur of elektromagnetische velden dienen voorkomen te worden, ook bij de verdere uitrol van de energietransitie.

Doorgaans wordt voor de inpassing van energieprojecten enkel per project bekeken wat de milieueffecten zijn. Het NZKG heeft een inventarisatie laten maken van de ruimte en milieucontouren voor de energieprojecten in het NZKG (de Inventarisatie ruimte en milieucontouren energieprojecten NZKG 2022 Generation Energy).

Vanwege de grote onzekerheden (locaties, groottes) die rond de verschillende energieprojecten spelen, kunnen nu nog geen geaccumuleerde effecten in beeld worden gebracht. Ook zijn de veiligheidscontouren van bepaalde technieken nog niet altijd beslist. Er is daarom een verdere verdieping gewenst; voor de Westpoort loopt hiervoor de Studie Modernisering Omgevingsveiligheid.

FIJNSTOF EN NOX-EMISSIES

De uitstoot van fijnstof van de industrie zal naar verwachting ook met ongeveer 30 tot 35 procent afnemen. Dat betekent dat de milieubaten van de fijnstofreductie van de industrie in het NZKG in 2030 in de ordegrootte van 100 miljoen euro per jaar kan worden gewaardeerd.[5]

Naast CO_2-reductie is het een positief milieueffect dat de NOx -emissies (stikstofoxide) van de piekbelasters van de industrie in het NZKG naar verwachting met ongeveer 35 procent (ruim 3000 ton NOx, bron emissieregistratie 2020) zullen afnemen. De toetsing van de NOxuitstoot is complex; de verwachte reductie in het NZKG is gebaseerd op een analyse van de piekbelasters van NOxemissies (Provincie Noord-Holland) gekoppeld aan de CES NZKG 2022 data. In de NOxemissies van de industrie is ook de uitstoot van ammoniak meegenomen. Eind 2022 presenteert de Provincie Noord-Holland een roadmap stikstof industrie. Het rapport geeft bouwstenen om in de eerste helft van 2023 een convenant te kunnen sluiten met de industrie over de terugdringing van de uitstoot in de komende tien jaar

OMGEVINGSGELUID EN – VEILIGHEID

Alle projecten in het NZKG zijn op locaties waar relatief veel geluid is (meer dan 60 dB(a)). Wanneer er sprake is van omgevingsgeluid, heeft extra geluid relatief minder impact op het totaal. Wel kan een toename van geluid een knelpunt zijn in een gebied waar de totale geluidsruimte aan zijn grenzen zit. Om te bepalen of er voldoende geluidsruimte aanwezig is binnen de geluidszones is onderzoek voor ieder project nodig. Mogelijk zijn er extra kosten gemoeid met mitigerende maatregelen of zijn ruimtelijke aanpassingen nodig dan wel andere maatregelen. Ook kan dit een negatief effect hebben op het tijdspad voor de vergunningverlening.

Het NZKG kent op verschillende plekken industrie met veiligheidscontouren. Door deze contouren zijn er beperkingen in de ruimtelijke ontwikkelingen. Wanneer de nieuwe Omgevingswet ingaat, komen er aandachtsgebieden. Deze aandachtsgebieden zijn gebieden rond activiteiten met gevaarlijke stoffen die zichtbaar maken waar mensen binnenshuis, zonder aanvullende maatregelen, onvoldoende beschermd kunnen zijn tegen de gevolgen van ongevallen met gevaarlijke stoffen. Het is belangrijk om mensen te beschermen tegen gevaren van brand, explosie en een gifwolk.

Binnen de energietransitie is omgevingsveiligheid een belangrijk aandachtspunt. Er zijn nog veel onzekerheden op dit moment in de transitie van fossiele brandstoffen naar duurzame energieopwekking. Er is bijvoorbeeld nog niet bekend welke veiligheidsrisico's precies zullen optreden binnen deze energietransitie. Wel is zeker dat hier rekening mee gehouden moet worden. Zo zitten er bijvoorbeeld veiligheidsrisico's aan de productie van biogas en het transport en de opslag van waterstof.

Uit onderzoek blijkt dat de milieuruimte in sommige deelgebieden zeer beperkt is. Verdere verdieping is noodzakelijk op de benodigde milieuruimte (geaccumuleerde effecten). In de transitiefase zullen oude en nieuwe installaties naast elkaar bestaan. Dit kan tijdelijk tot meer ruimtegebruik en milieubelasting leiden. Het is echter mogelijk dat de huidige milieuruimte een extra belasting niet toestaat of dat dit niet aansluit bij de ambitie van een gezonde leefomgeving. Ook kan dit een negatief effect hebben op het tijdspad voor de vergunningverlening.

3.3 RUIMTELIJKE EFFECTEN

Ruimteclaims zijn van elkaar afhankelijk, waardoor regionale afspraken nodig zijn over de samenhang en volgordelijkheid waarin deze in het NZKG tot ontwikkeling worden gebracht. Dit vraagt om een tijdig en brede (integrale) afweging van ruimtelijke inpassing van alle energieprojecten in relatie tot andere belangen. Dit wordt verder vormgegeven in de NOVI-gebiedsaanpak NZKG.

Welke ruimte beschikbaar is voor energieprojecten in het NZKG kan weergegeven worden door het vaststellen van het uitgeefbaar terrein.[6] Die informatie betreft altijd een momentopname. Zo zijn er terreinen waar opties op zijn gevestigd en terreinen die onderdeel zijn van onderhandeling op dit ogenblik (vertrouwelijk).

ARTIST IMPRESSION: STRATEGIE ENERGIETRANSITIE NZKG

[5] TNO Emissieregistratie (2018), Nederlandse emissiedata voor 2017 zoals officieel vastgesteld in december 2018.

[6] Monitor Ruimte-Intensivering Noordzeekanaalgebied 2021 en interview PoA

Figuur 10: Potentieel beschikbare ruimte voor energietransitie projecten (bron: generation energy – juli 2022)

Gegeven de disclaimers rond *beschikbare* ruimte (slide 12) zijn de hieronder genoemde oppervlaktes dus slechts een momentopname en laten ze mogelijk niet het hele beeld zien. Dit overzicht zal voor een correcte weergave dus ook steeds moeten worden geüpdatet.

Wel laat deze momentopname zien dat een deel van de bedrijventerreinen mogelijk inzetbaar is voor voorgenomen energieprojecten.

Terrein	Hectare terrein
Uitgeefbaar terrein	348
Herinrichting kolenterminals	92
Interne transitie olieterminals	236
Transitie gebied TSN	560
Zoekmogelijkheden intensivering	137

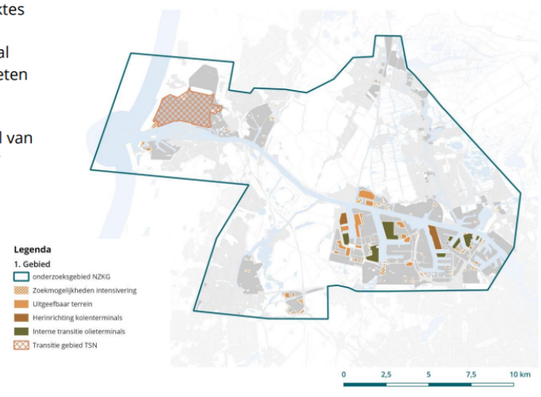

Eerst is het huidig ruimtegebruik van het gebied in kaart gebracht: welke ruimte nemen de bedrijfsterreinen nu in en welke milieuruimte hoort hierbij? Vervolgens is in beeld gebracht welke ruimte in potentie (op termijn) beschikbaar is of komt. Dit kan bijvoorbeeld gaan om uitgeefbaar terrein maar ook opslagcapaciteit in een tank.

Tenslotte zijn de voorgenomen energieprojecten geïnventariseerd. Hierbij is onderzocht welke projecten er op het NZKG afkomen, wanneer dit speelt en waar (indien bekend).

Daarnaast is ook per project een fysiek ruimtebeslag en indien van toepassing milieuruimte inzichtelijk gemaakt. Nieuwe (energie)projecten kunnen niet zomaar naast een woning worden gerealiseerd. Daarom is zonering een belangrijk middel om te voorkomen dat hinder (externe veiligheid, geluid, geur etc.) kan ontstaan en een gezonde leefomgeving in het geding komt.

In het werkdocument van juli 2022 van het NZKG zijn kaarten op detailniveau beschikbaar voor de deelonderwerpen (externe veiligheid, geluid, milieueffect etc.) en voor de deelgebieden van het NZKG (Midden, IJmond en Westpoort).

Als alle potentieel beschikbare ruimte daadwerkelijk beschikbaar komt, passen alle voorgenomen energieprojecten in de fysieke ruimte. Wel zijn er verschillen tussen de deelgebieden; de milieuruimte is in sommige deelgebieden zeer beperkt. Verdere verdieping is noodzakelijk op benodigde milieuruimte (geaccumuleerde effecten). Dit kan pas plaatsvinden wanneer er meer duidelijkheid over de locaties en projectopzet is.

Anderzijds bieden de grote transitiegebieden (opslagterreinen van fossiele brandstoffen), wanneer deze beschikbaar zouden komen, kansen voor de (energie)projecten die op het NZKG afkomen. In de transitiefase zullen oude en nieuwe installaties naast elkaar bestaan, wat tijdelijk tot dubbel ruimtegebruik en dubbele milieubelasting leidt. Deze periode van dubbele belasting dient bij voorkeur zo kort mogelijk te zijn. Ook kan er worden ingezet op tijdelijke maatregelen.

3.4 ECONOMISCHE EFFECTEN

Het economisch belang van het NZKG is groot. Op de bedrijventerreinen in het totale gebied werken ruim 78.000 mensen, waarvan 25.000 in de maakindustrie. Voor behoud van deze industrie en de werkgelegenheid is de energietransitie een vereiste. Daarnaast is de (staal)industrie van groot belang voor het verdienvermogen. Het aandeel in het Bruto Regionaal Product (BRP) is circa 15 procent. Tenslotte is de staalindustrie in de IJmond van belang voor de strategische positionering van de Nederlandse economie. Zonder de energietransitie kan de industrie niet aan de (toekomstige) eisen voldoen en verliest de industrie haar licence to operate. Voor de energietransitie in het NZKG zijn miljarden aan investeringen nodig. Ook kunnen in diverse waardeketens de productiekosten (tijdelijk) hoger liggen dan voorheen. Een voorbeeld hiervan is de productie van staal. De reductie van CO_2-uitstoot leidt tot hogere kosten. Die hogere kosten moeten in de waardeketens geabsorbeerd worden. Om te voorkomen dat productieprocessen, die goedkoper zijn door meer uitstoot, competitiever zijn, is het wenselijk een economisch gelijk speelveld (level playingfield) te verzekeren. Daartoe is de Europese Commissie voornemens het Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM) in te faseren. Dit is een economisch effect dat de gehele energietransitie betreft, niet enkel het NZKG.

Onderdeel van deze transitie is de overschakeling naar een circulaire economie.
In een circulaire economie worden reststromen hergebruikt, zodat er zo min mogelijk grondstoffen nodig zijn en er zo min mogelijk afval is. Deze kringloopeconomie is belangrijk, omdat bijna de helft van alle C02-uitstoot wereldwijd is gerelateerd aan de productie van goederen en producten én er steeds meer schaarste van (kritische) grondstoffen ontstaat. In het NZKG is veel potentie om circulair te produceren, gezien de vele maakindustrie in het gebied.

Vanuit economisch perspectief hebben investeringen in het NZKG bovendien een groter effect dan investeringen in de Nederlandse economie als geheel. Het gebied is gespecialiseerd in sectoren met een relatief hoge groei op nationaal niveau, daardoor ligt de hypothetische groei boven die van de Nederlandse economie. Dit, gecombineerd met de grote impact op de leefomgeving van de vele mensen die nabij de industrie in het NZKG wonen, maakt het zeer aantrekkelijk om de energietransitie in het NZKG te versnellen.

FOTO: RUUD KARSTENS

3.4.1. NIEUWE ACTIVITEITEN IN HET CLUSTER EN TRANSFORMATIE VAN BESTAANDE ACTIVITEITEN IN HET CLUSTER

Naast het behoud van banen bieden de in deze CES NZKG 2022 voorgestelde transitiepaden en infrastructuurprojecten een nieuw perspectief voor zowel de bestaande energiesector als voor andere sectoren in de maakindustrie. Die relevante (toe)leveranciers zijn voor specifieke systemen, componenten en onderdelen nodig voor de energie-infrastructuur. Met de nieuwe energie-infrastructuur ontstaan er mogelijkheden voor de ontwikkeling van nieuwe waardeketens van nationaal en internationaal belang.

Het NZKG is een dynamische omgeving met een internationale oriëntatie. In het NZKG zijn de luchthaven, zeehaven en industrie gezamenlijk in staat nieuwe waardeketens te realiseren, zoals schone brandstoffen voor lucht- en zeevaart en CO_2-vrij staal. Deze waardeketens zijn uniek in Nederland. Daarnaast kunnen ook andere sectoren profiteren van investeringen, kennisontwikkeling en innovatie in deze ketens.

De aanleg en het onderhoud van de windparken op zee gaat voor een groot deel plaatsvinden vanuit de Noord-Hollandse havens. Onder meer wordt gekeken naar de zeehaven IJmuiden en de huidige Averijhaven als toekomstige Energiehaven. Voor het onderhoud van windmolens is nu beperkt ruimte aanwezig in IJmuiden; verdere stroomlijning van het havengebruik is noodzakelijk. De aanleg en het onderhoud leveren naar verwachting groeiende economische activiteit en werkgelegenheid.

De nieuwe waardeketens zullen nieuwe werkgelegenheid scheppen. In Noord-Holland is met de uitvoering van de investeringsagenda voor de energietransitie, jaarlijks tot maximaal netto 4.000 fte gemoeid (bron: studie SEO arbeidsmarkt effecten energietransitie). De invloed van de investeringen in energietransitie en duurzaamheid leveren daarmee een bijdrage aan het behoud of creatie van nieuwe werkgelegenheid.

3.4.2 UITBREIDINGEN VAN DE WAARDEKETEN IN HET NZKG

De aanpassingen in de energie-infrastructuur en de technologische ontwikkelingen in energie zullen alle waardeketens in het NZKG beïnvloeden, vanwege de onderliggende samenhang. Specifieke voorbeelden van industriële processen en projecten, die additioneel mogelijk gemaakt worden wanneer de infrastructuur uitgevoerd wordt zijn:

- Transformatie van de waardeketen van de staalindustrie.
- Transformatie van de waardeketen van logistiek, onder meer scheepvaart (walstroom), luchtvaart (duurzame brandstoffen) en wegverkeer (duurzame brandstoffen en elektrificatie).
- Andere clusters zullen in hun waardeketen ook (mee)transformeren. Denk hierbij aan de maakindustrie in Westpoort, de voedingsindustrie in Zaanstad en de expansie van de offshore wind waardeketen.

Daarnaast creëert het uitvoeren van deze agenda ruimte in meerdere opzichten voor nog nader te ontwikkelen economische activiteit en bijbehorende waardeketens.

FOTO: BRAM VAN DE BIEZEN

4. KNELPUNTEN, SUCCES- EN RISICOFACTOREN

4.1 PLANNINGSANALYSE

A. PLANNINGSANALYSE VAN DE MIEK-PROJECTEN

Alle bestaande en nieuwe MIEK-projecten lopen in de planningsanalyse het risico van lange(re) doorlooptijden voor (noodzakelijke) planologische procedures en knelpunten door beperkingen in de uitvoeringscapaciteit. De projecten uit CES NZKG 2021 en de actualisatie van 2022 zijn onverminderd urgent.

Voor de drie nieuwe MIEK-projecten geldt specifiek:

MIEK 1: netverzwaring 380kV-net Noord-Holland-Noord (4 circuits)
De netverzwaring Noord-Holland-Noord heeft primair een afhankelijkheidsrelatie met de planning (van de aanlandingen) van wind op zee. Er is samenhang met de aanlanding wind op zee én waterstofontwikkeling op het gebied van de route (ruimtelijke ordening) en capaciteit.

MIEK 2: nieuw 380/150kV-transformatiestation tussen de bestaande stations Diemen en Breukelen
Een nieuw 380/150kV-invoedingspunt te realiseren tussen de bestaande 380/150kV-stations Diemen en Breukelen. Dit project is al opgenomen in de concept IP van TenneT voor realisatie na 2031. De wens is om de aanleg te versnellen. Van dit project is namelijk de woningbouwontwikkeling en verduurzaming van een groot deel van Amsterdam afhankelijk. Het realiseren van nieuwe 380/150kV-stations kent een lange doorlooptijd (5 tot 7 jaar). Het is daarom noodzakelijk om te starten met de voorbereidingen van netuitbreiding lang voordat de daadwerkelijke vraag vanuit Amsterdam Zuidoost er is.

MIEK 3: project importterminal waterstof NZKG
Het realiseren van een waterstofterminal kent een lange doorlooptijd. Er zijn nog veel onzekerheden over de verschillende niet-toxische dragers en over de bijbehorende milieu- en veiligheidscontouren. Het is daarom noodzakelijk om te starten met de voorbereidingen van de terminals lang voordat de daadwerkelijke vraag vanuit Tata Steel en de rest van het NZKG er is. En ver voordat het aanbod van overzee specifiek in beeld is.

De ontwikkeling van een grootschalige importterminal hangt nauw samen met de tijdige beschikbaarheid van waterstoftransportinfrastructuur. Dit geldt voor de aantakking van lokale afnemers (regionale waterstofnetwerk en lokale distributienetten) én voor de verbinding van de terminal met het nationale waterstofnet.

B. PLANNING OP HET ELEKTRICITEITSNETWERK

Liander
Liander is gevraagd een kwalitatieve netimpact analyse te doen, vanwege het geactualiseerde beeld van de vraag naar transportcapaciteit van elektriciteit door industriële partijen in het NZKG. Dit is in het kader van de CES NZKG 2022 uitgevraagd. Centraal stond de vraag of de netcapaciteit van Liander, inclusief realisatie van voorgenomen uitbreidingsinvesteringen, voldoende is om in 2030 en 2050 aan de vraag naar transportcapaciteit op het regionale elektriciteitsnet in het NZKG te kunnen voldoen. In 2021 heeft Liander een vergelijkbare exercitie uitgevoerd voor de CES NZKG 2021. De conclusies uit 2021 zijn herijkt voor de CES NZKG 2022.

2030
De data waarover Liander beschikt en de interviewdata verschillen niet veel van elkaar voor wat betreft de verwachte vraag naar transportvermogen op het regionale elektriciteitsnet in 2030. Er wordt dan ook verwacht dat het regionale elektriciteitsnet in het NZKG in 2030 sterk genoeg is om te voldoen aan de verwachte vraag naar transportvermogen. Een voorwaarde is wel dat alle geplande uitbreidingsinvesteringen door Liander (en TenneT) tijdig worden gerealiseerd.

Tot 2030 is er echter in het grootste gedeelte van het NZKG sprake van congestie, met name in het middenspanningsnet van Liander.

2050
Voor 2050 zijn de onzekerheden, zowel in de interviewdata als de data waarover Liander beschikt, logischerwijs groter dan in 2030. In de interviewdata zien we dat aan de ene kant terug in relatief grote bandbreedtes tussen het laag en hoog scenario en aan de andere kant dat vermogens uit 2030 één-op-één worden overgenomen naar 2050. De route die industriële partijen naar 2050 inslaan, lijkt daarmee voor henzelf veelal nog onduidelijk. Het hangt natuurlijk ook af van het al dan niet beschikbaar komen van alternatieven voor de gasinfrastructuur, zoals bijvoorbeeld een stoomnet of een lage druk waterstofnet.

Om de onzekerheden tussen 2030 en 2050 te duiden, zullen de aankomende jaren diverse onderzoeken worden uitgevoerd, waardoor duidelijkere prognoses ontstaan. Deze worden met netbeheerders vertaald

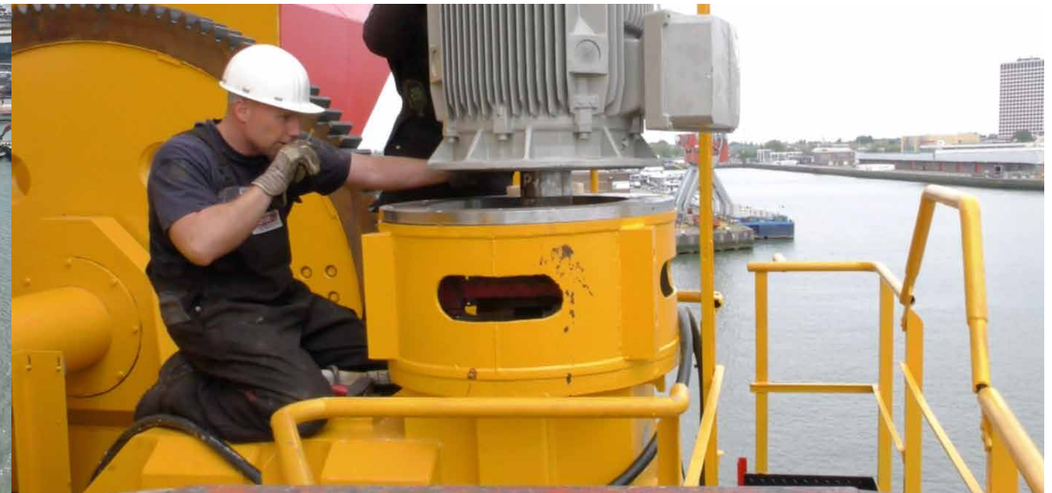

naar impact op de elektriciteitsinfrastructuur, waardoor uitbreidingsinvesteringen op tijd en in de juiste omvang kunnen worden genomen. Zo heeft Port of Amsterdam momenteel een studie belegd bij CE Delft om een update te maken van de verwachte elektriciteitsvraag in de periode tot na 2030, op basis van voortschrijdende inzichten van de afgelopen twee jaar. Op basis van de uitkomsten, verwacht eind september 2022, beoordelen Port of Amsterdam en Liander in welke mate de nieuwe prognoses de robuustheid van het elektriciteitsnet na 2030 beïnvloeden. Dan wordt bepaald of een wijziging van het investeringsportfolio nodig is.

Walstroom

Walstroom is een belangrijke ontwikkeling in het Noordzeekanaalgebied. De verwachte vraag naar walstroom wordt ingeschat in de ordegrootte van 75 tot 150 MW in het Noordzeekanaalgebied in 2030. In beide datasets, zowel van Liander als van het NZKG, zijn de conclusies uit het hierboven genoemde onderzoek van Port of Amsterdam door CE Delft nog niet meegenomen. Walstroomontwikkelingen die al bekend zijn bij Liander zijn wel meegewogen in de geplande uitbreidingsinvesteringen door Liander.

TenneT

TenneT is ook gevraagd in 2022 een kwalitatieve impactanalyse te doen, net als voor de CES NZKG 2021. De conclusies van 2021 zijn herijkt voor 2022. Een belangrijke wijziging (voor elektriciteit) ten opzichte van 2021 is dat de mogelijkheid onderzocht gaat worden om meer elektrolyse te doen op en nabij de locatie van Tata Steel Nederland. In de actualisatie van de CES was uitgegaan van 500 MW elektrolyse-capaciteit op deze locatie. Nu gaat de haalbaarheid van 1 tot 3 GW elektrolyse onderzocht worden. De mogelijkheden voor aansluiting op het TenneT-hoogspanningsnet worden in de haalbaarheidsstudie meegenomen. Het hoogspanningsnet ter plaatse is zwaar uitgelegd en zou een dergelijke elektrolyse-capaciteit mogelijk kunnen faciliteren, eventueel in combinatie met een additionele aanlanding van wind op zee. Er zal daarvoor nog een doorrekening moeten gebeuren op de achterliggende systeemimpact. De doorrekening vindt plaats in het eerstvolgende investeringsplan dat TenneT opstelt (IP2024) en zeer waarschijnlijk ook in IP2050.
Daarnaast is Liander voor een aantal projecten afhankelijk van netuitbreidingen die door TenneT gerealiseerd moeten worden. TenneT en Liander hebben op een frequente basis overleg over de voortgang van de betreffende projecten. TenneT probeert hierbij zoveel mogelijk aan te sluiten bij de wensplanning van Liander.

Gasunie

Gasunie benadrukt in haar analyse van de vraagontwikkeling dat er nog een grote bandbreedte in de scenario's voor 2030 en 2050 is en dat er keuzes gemaakt moeten worden om die onzekerheden weg te nemen.

Kanttekeningen bij de planning

Huidige netcongestie in Noord-Holland en plan van aanpak versnellen realisatie infrastructuur Noord-Holland

In grote delen van het elektriciteitsnet in Noord-Holland is momenteel de maximale transportcapaciteit voor levering en teruglevering bereikt. Dat betekent dat nieuwe of in omvang groeiende grootverbruik aansluitingen in congestiegebieden niet van transportvermogen voorzien kunnen worden totdat het net is uitgebreid. De provincie Noord-Holland heeft in samenwerking met de netbeheerders voor elektriciteit en de gemeenten[7] de taskforce energie-infrastructuur opgericht, om het volgelopen elektriciteitsnet aan te pakken. Binnen de taskforce richt een spoor zich op het versnellen van de realisatie van de infrastructuur die nodig is om de huidige netcongestie op te lossen en toekomstige knelpunten te voorkomen. In dit spoor gaat het om tien regionale clusters met de hoogste prioriteit, die randvoorwaardelijk zijn voor het oplossen van de netcongestie in een groot gebied. Twee regionale clusters vallen in het NZKG: IJmond en Zaanstreek. In deze clusters zetten gemeenten en Liander al geruime tijd stappen met elkaar en zal deze aanpak gericht zijn op het zoeken naar versnelling binnen de lopende trajecten. De andere sporen binnen de taskforce in Noord-Holland zijn het integraal programmeren van het toekomstige energiesysteem en de inzet van slimme energie-oplossingen.

Planning Investeringsplancyclus

De netbeheerders lichten hun geplande investeringen toe in het tweejaarlijkse Investeringsplan. Indien een actuele ontwikkeling tot een netinvestering leidt die nog niet opgenomen is in het Investeringsplan, wordt direct een investeringsbesluit gestart.

FOTO: TENNET

[7] Gemeente Amsterdam valt buiten de scope van de Noord-Hollandse taskforce en heeft een eigen taskforce met een vergelijkbaar plan van aanpak.

4.2 RISICO'S EN RANDVOORWAARDEN VOOR DE PRIVATE PROJECTEN

A TECHNOLOGISCHE ONZEKERHEID

Bepaalde technieken zoals DRI-REF[8] zijn nog niet op grote commerciële schaal toegepast, waardoor nog veel engineering plaats moet vinden. TSN zal de overstap daarom gefaseerd moeten maken, met mogelijke pilotfases en een opstartfase voor de volledige ingebruikstelling. Als hier onverwachte knelpunten naar voren komen, leidt dat tot vertragingen in emissiereductie.

De technologische onzekerheid speelt ook mee rondom elektrolyse. Die noodzakelijke installaties zijn veel groter dan de uitvoeringen die nu operationeel zijn. Tegenslagen bij de ingebruikneming van de elektrolyse stelt toegang tot groene waterstof en bijbehorende emissiereductie van TSN en andere industriële partijen mogelijk langer uit.

De ontwikkeling van verschillende waterstofdragers en cryogene waterstof is op technisch gebied nog in volle gang. Daarmee is de keuze voor specifieke dragers nog niet evident. Snelle verdere verduidelijking van deze keuzes is cruciaal voor het nemen van relevante besluiten.

B BESCHIKBAARHEID GROENE ELEKTRONEN EN MOLECULEN

De vraag naar groene elektriciteit en waterstof binnen het cluster is naar verwachting groter dan het aanbod, omdat er niet voldoende betaalbare groene elektronen en moleculen beschikbaar zijn. Er is dus naar verwachting onvoldoende elektriciteit beschikbaar en dus onvoldoende groene elektrolysecapaciteit. Dit betekent dat TSN en andere industriële partijen via andere routes meer H2 moeten verkrijgen, zoals via import of eventueel blauwe waterstof– ieder ook met eigen risico's en onzekerheden.

C WEDERZIJDSE AFHANKELIJKHEID INVESTERINGEN

Wederzijdse afhankelijkheid van investeringsbeslissingen ofwel Final Investment Decisions (FIDs) van verschillende bedrijven en projecten heeft het risico van blokkades in zich. Voorbeelden van afhankelijkheden zijn: DRI -REF; elektrolysers; WOZ-aanlanding; elektriciteitsinfrastructuur; import van waterstof.

D NEGATIEVE (EN ONZEKERE) BUSINESSCASE VOOR WATERSTOF

Veel variabelen voor de businesscase waterstof zijn nog erg onzeker. Dit geldt voor zowel CAPEX als OPEX (onder andere de prijzen van gas, waterstof etc.). De businesscase voor groene waterstof is negatief, wat vraagt om – waarschijnlijk substantiële – subsidies.

FOTO: PORT OF AMSTERDAM

[8] DRI REF is Direct Reduced Iron with Electric Furnaces

4.3 RISICO'S EN RANDVOORWAARDEN VOOR DE PUBLIEKE PROJECTEN

A. ONZEKERHEID KEUZE TECHNOLOGIEROUTE/ VOLLOOPRISICO'S

Niet alle bedrijven hebben al hun technologieroute gekozen. Dit leidt tot extra onzekerheid over de benodigde elektronen, moleculen en infrastructuur, wat resulteert in vollooprisico's. Publieke partijen zouden dit risico op zich kunnen nemen.

B. DOORLOOPTIJD VERGUNNINGEN

Doorlooptijden van vergunningen zorgen voor vertraging. De doorlooptijd van bijvoorbeeld een elektrolyser kan oplopen tot 4 of 6 jaar vanwege onder meer de complexiteit van de aanvraag, afstemming tussen verschillende partijen en de bezwaar- en beroepsfase. Mede gezien de afhankelijkheden in de keten is dit een groot risico voor emissiereducties.

C. ARBEIDSMARKT

In de uitvoering van de noodzakelijke projecten is de huidige arbeidsmarkt een knelpunt.

D. DRAAGVLAK

In een gebied waar de leefomgeving onder druk staat, moeten een groot aantal projecten gerealiseerd worden. Op termijn zullen deze projecten bijdragen aan emissiereductie en verbetering van de leefomgeving, terwijl deze projecten tijdelijk kunnen leiden tot meer overlast voor de omgeving. Zorgvuldige informatievoorziening en participatietrajecten zijn daarom vereist.

Overkoepelende randvoorwaarden

Naast dat specifieke knelpunten aangepakt moeten worden, is voor netbeheerders een aantal randvoorwaarden cruciaal. Worden deze randvoorwaarden niet (voldoende) ingevuld, dan staat dat een goede uitrol van de uitbreidingsinvesteringen in de weg. Het betreft de volgende randvoorwaarden (zie hiervoor de 'Quickscan coalitieakkoord Netbeheer Nederland'):

- Er is een sturend kader nodig voor de realisatie van grootschalige elektrolyse, batterijen, vraagsturing, waterstofopslag en warmtebuffering. Dit zijn onmisbare bouwstenen van het energiesysteem om productie van duurzame elektriciteit op het elektriciteitsnet inpasbaar te houden en zo de duurzame doelstelling te halen.
- Vraag en aanbod moeten zich complementair ontwikkelen. Als vraag en aanbod van elektriciteit, met name aan de kust, niet met elkaar meegroeien, is er een verhoogd risico op congestie of export van groene stroom. Dat vraagt om meer investeringen en dus meer resources die al schaars zijn. Industriële processen bij aanlandlocaties moeten flexibel ingericht kunnen worden om de balans tussen vraag en aanbod te kunnen behouden. Daarvoor is stimulering van flexibiliteit nodig door middel van (financiële) prikkels om het aanpassen van industriële processen lonend te maken. De benodigde mix aan flexibiliteitsmiddelen bestaat uit vraagsturing (DSR), power-to-heat, power-to-gas en inzet van CCS/CCU/CDR.
- Er moet een helder systeemontwerp komen voor nieuw te ontwikkelen markten. Opschaling in nieuwe ketens zoals waterstof, groengas, warmte en CCS/CCU/CDR is alleen mogelijk met sterke sturing op de nieuw te ontwikkelen markten. In het systeemontwerp van deze markten moet het publieke belang geborgd worden. Regulering moet aansluiten bij de fase van de marktontwikkeling, Nederland moet aansluiten bij de ontwikkeling van importketens. Opschaling moet mogelijk worden gemaakt.
- Er moet een Europees plan voor afstemming van nationale energiemixen en bijbehorende hoofdinfrastructuur komen. Inpassing van duurzame energie kan alleen optimaal plaatsvinden indien de samenwerking met buurlanden wordt geïntensiveerd. Zowel voor elektriciteit als waterstof zal het marktuitwisselvermogen toenemen de komende jaren.

4.5 KANSEN IN DE INVESTERINGSAGENDA

De kans op versnelling en efficiëntie zit in de wederzijdse afhankelijkheid van verschillende bedrijven en projecten. De waterstoftransitie van de staalindustrie, de investeringen in elektrolysers, de aanlanding van wind op zee en de infrastructuur (en de importterminal) die daarbij horen hangen allemaal samen. Daadkrachtige en gecoördineerde aanpak maakt het mogelijk kansen te ontsluiten die anders onbenut blijven.

4.6 FINANCIERINGSBEHOEFTE

De investeringen, fasering en tijdslijn van de infrastructuurprojecten zijn weergegeven in onderstaande tabel.

Project	Investeringsbesluit	Operationeel	Investering €M
1. Elektriciteit verzwaring (MIEK-projecten CES NZKG 2021)	Eind 2021	In stappen, continu proces	500-750
2. WN NZKG	Eind 2022	2026	Nog niet bekend, moet samen gezien worden met landelijke waterstofnet
3. Elektriciteit verzwaring (MIEK-projecten CES NZKG 2022)	Wordt in IP2024 opgenomen	In stappen	200-400
4. Importterminal H2	2026	2029	Wordt duidelijk in FEED-fase
5. Stoomnet	December 2022	Begin 2025	15-27
6. ZaannetH2	Onbekend, onder andere afhankelijk van regulatie	Na realisatie WN NZKG	Onbekend
7. H2avennet	Nog niet bekend	Eind 2025	Ongeveer5 (eerste fase)
8. Verzwaring Liander	Instappen	In stappen; zie appendix	Onbekend
9. IJmond warmte	2022/2023	Eind 2025	200
10. Regionaal CO_2-net	Nog niet bekend	Voor 2030	100-200

4.7 UITVOERINGSPROGRAMMA ENERGIETRANSITIE NZKG

Deze CES NZKG 2022 is opgesteld in opdracht van het Bestuursplatform Energietransitie. Dit Bestuursplatform is een publiek-private regionale samenwerking en bestaat uit de industrie (Tata Steel Nederland, Vattenfall, ORAM, Zaanstad Maakstad, Port of Amsterdam en Zeehaven IJmuiden), netbeheerders (TenneT, Alliander, Gasunie) en overheden (Gemeenten Amsterdam, Haarlemmermeer, Velsen, Beverwijk, Heemskerk, Zaanstad, provincie Noord-Holland) en het Ministerie van Economische Zaken.

Het uitvoeringsprogramma energietransitie NZKG functioneert eveneens onder aansturing van het Bestuursplatform Energietransitie. In dit Programma en de bijbehorende versnellingstafels worden projecten op basis van een dashboard gemonitord, doorlooptijden, afhankelijkheden en risico's worden in beeld gebracht.
De besluitvorming over ruimtelijke inpassing van de projecten vindt conform bestaande planologische procedures onder bevoegd gezag van Rijk, de provincie of gemeenten plaats.

Het is van belang dat de CES NZKG 2022 in goede verbinding staat met de ambities en plannen van de deelnemers van het BPF NZKG en de andere regionale processen rond de klimaatopgave, in het bijzonder de RES. Dit geldt ook voor andere regionale ontwikkelingen in de fysieke leefomgeving, in het bijzonder verstedelijkingsstrategie MRA en het NOVEX-gebied NZKG, om een goede synergie te borgen.
Vergeleken met de andere clusters is het NZKG een 'vol' gebied, waarbij het belangrijk is in een vroeg stadium de opgave integraal te benaderen en draagvlak te creëren. Een gedragen CES NZKG 2022 zorgt voor een tijdige uitvoering van de noodzakelijke investeringen voor de verduurzaming van de industrie.

5. CALL FOR ACTION

5.1 INFRASTRUCTUURAGENDA NATIONAAL EN PROVINCIAAL MIEK

De benodigde energie-infrastructuurprojecten in de CES NZKG 2021 van nationaal belang zijn::

1. Een verzwaring van het elektriciteitsnet.
2. Een regional integrated backbone (RIB) voor waterstof– nu genoemd waterstofnetwerk Noordzeekanaalgebied (HyNetwork Services).

De geïnventariseerde projecten van regionaal belang zijn:

1. Een stoomnet in de haven.
2. Een lokaal lagedruk waterstofnet in de haven (H2avennet).
3. Een waterstofnet voor Zaandam (ZaannetH2).
4. Een regionale verzwaring van het elektriciteitsnet.
5. Een (rest)warmtenet van de industrie in de IJmond.

De nieuwe MIEK-projecten toegevoegd in CES22 zijn van nationaal belang:

1. MIEK Amsterdam Zuidoost: een nieuw 380/150kV-transformatiestation te realiseren tussen de stations Diemen en Breukelen
2. MIEK Kop van Noord-Holland: uitbreiding van 2 naar 4 kabels
3. MIEK-project importterminal waterstof NZKG

Nieuw project van regionaal belang is:

1. Een lokaal C02-net (verbinding OCAP en AEB)

FOTO: VINCENT BLOOTHOOFD

5.2 MIEK-PROJECTEN EN BENODIGDE ACTIE OM KNELPUNTEN OP TE LOSSEN

PROJECTBESCHRIJVING KANDIDAAT MIEK-PROJECT 380/150 KV STATION AMSTERDAM ZUIDOOST

Voor een toekomstbestendige energie-infrastructuur in de ring Amsterdam is het noodzakelijk een nieuw 380/150kV-invoedingspunt te realiseren tussen de bestaande 380/150kV-stations Diemen en Breukelen. Er kan namelijk geen additionele voeding vanuit het bestaande 380/150kV-station Diemen worden gecreëerd. Dit kan via een nieuw 380/150kV-station in de nabijheid van de bestaande 380kV-verbinding Diemen–Breukelen.

Het nieuwe 380/150kV-station wordt specifiek gerealiseerd voor de voeding van de nieuwe stations in Amsterdam Zuidoost (vooral Bijlmer-Oost). Wellicht kan een 380/150kV-station ook dienen als invoeding voor ontwikkelingen van Weesp (onder andere Bloemendalerpolder en noodzakelijk transformator-station Liander). De meest toekomstbestendige oplossing is het realiseren van een nieuw 380/150kV-station.

Het gebied Amsterdam Zuidoost is geen industrieel gebied, waardoor het project niet direct de elektrificatie van de industrie faciliteert maar wel de elektrificatie van de industrie. Een gedetailleerde netstudie laat zien dat voeding vanuit het oosten (dit project) ruimte vrijhoudt (creëert) in Westelijk Amsterdam om de elektrificatie van de industrie te faciliteren.

PROJECTBESCHRIJVING KANDIDAAT MIEK-PROJECT 380 KV NAAR NOORD-HOLLAND-NOORD

In de CES NZKG 2021 van het NZKG is aangegeven dat deze verbinding onder andere noodzakelijk is voor de verduurzaming van de industrie in het gebied. In de CES NZKG 2021 is uitgegaan van 2 circuits; nieuwe berekeningen onderbouwen de urgentie (nut en noodzaak) voor 4 circuits.

PROJECTBESCHRIJVING KANDIDAAT MIEK-PROJECT IMPORTTERMINAL WATERSTOF

Voor de ontwikkeling van een waterstofmarkt en de toekomstbestendige leveringszekerheid van waterstof in het NZKG is import van waterstof per schip naar een importterminal van cruciaal belang. De vraag naar waterstof in het NZKG is groot. Met de waterstofroute van Tata Steel en overige waterstof-toepassingen ten behoeve van verduurzaming van de luchtvaart en het havenindustriecluster in het NZKG is al in 2030 zo'n 275 kton waterstof nodig in en in 2035 is dit reeds 550 kton. De waterstofterminal heeft naar verwachting een volumecapaciteit van zo'n 200 kton nodig, maar dit is sterk afhankelijk van de ontwikkelingen in het waterstofsysteem.

In de toekomst is minder ruimte nodig in het Westelijk Havengebied voor kolen, gas en olie. Mogelijk kan de waterstofimport terminal in de vrijkomende ruimte worden ingepast. De aanvoer-infrastructuur is al beschikbaar en de waterstof-backbone komt er praktisch langs.

De drie (3) kandidaat MIEK-projecten zijn opgenomen in addendum 1.

5.3. BELEIDSKNELPUNTEN EN VRAAG AAN RIJK

- Er is een **sturend kader nodig voor de realisatie van grootschalige elektrolyse, batterijen, vraagsturing, waterstofopslag en warmte-buffering.** Dit zijn onmisbare bouwstenen van het energiesysteem om de productie van duurzame elektriciteit op het elektriciteitsnet inpasbaar te houden en zo de duurzame doelstelling te halen.

- Het **beleid rondom import van waterstof,** in het bijzonder voor het NZKG relevante LOHC's, en niet cryogene waterstof is nog niet uitgekristalliseerd. Dit werkt vertragend voor investeringen in import- en opslagfaciliteiten. De tijd dringt hier vanwege internationale concurrentie. Financiering van importfaciliteiten en de bijbehorende waardeketen kan van belang zijn. Ook de regelgeving rondom de certificering van geïmporteerde groene waterstof is een randvoorwaarde.

- **Vraag en aanbod moeten zich complementair ontwikkelen**
  Als vraag en aanbod van elektriciteit, met name aan de kust, niet met elkaar meegroeien is er een verhoogd risico op congestie of export van groene stroom. Dat vraagt om meer investeringen en dus meer resources die al schaars zijn. Industriële processen bij aanlandlocaties moeten flexibel ingericht kunnen worden om de balans tussen vraag en aanbod te kunnen behouden. Daarvoor is **stimulering van flexibiliteit nodig** door middel van (financiële) prikkels om het aanpassen van industriële processen lonend te maken. De benodigde mix aan flexibiliteitsmiddelen bestaat uit vraagsturing (DSR), power-to-heat, power-to-gas en de inzet van CCS/CCU/CDR.

- **Snelle uitbreiding wind op zee en besluitvorming VAWOZ**
  In verband met de interafhankelijkheden tussen de verschillende projecten is het van groot belang dat er snelle besluitvorming komt in het kader van VAWOZ 2031-2040. Met name de realisatie van elektrolyse en het gebruik van groene waterstof is hier (deels) van afhankelijk.

  De aanlanding van windenergie moet integraal bekeken worden met het ontwikkelpad van Tata Steel Nederland (Eindrapport Voorverkenning VAWOZ 14 juli 2022). De ruimte in het NZKG is echter schaars. Dit maakt de locatie Velsen 150kV beperkt bereikbaar. Indien de Vattenfall centrales worden afgeschakeld en afgebroken om plaats te maken voor transformatorstations, kan op station Velsen 150kV 700 MW vanuit windgebied Hollandse Kust West-zuid worden aangesloten. Een extra 2GW aanlanding Wind op Zee met evt. aansluiting op het nog te realiseren station Beverwijk-Vijfhuizen kan ingezet worden voor zowel elektrificatie van de regio als voor elektrolyse. De vraag naar waterstof is daar ruim voldoende voor.
  Er moet sturend afgestemd worden tussen de energietransitie in het NZKG en de aanlanding van wind op zee op het gebied van locaties, planning en volumes om de transitie succesvol te laten zijn. Er moet een helder systeemontwerp komen voor nieuw te ontwikkelen markten. Opschaling in nieuwe ketens zoals waterstof, groengas, warmte en CCS/CCU/CDR is alleen mogelijk met sterke sturing op deze nieuw te ontwikkelen markten. In het systeemontwerp van markten moet het publieke belang geborgd worden. Regulering moet aansluiten bij de fase van de marktontwikkeling, Nederland moet aansluiten bij de ontwikkeling van importketens. Opschaling moet dan ook mogelijk worden gemaakt.

  De kamerbrief 'Voortgang ordening en ontwikkeling waterstofmarkt' beschrijft de belangrijke stappen rondom de ordening en ontwikkeling van de markt. In de gelijktijdige kamerbrief 'Ontwikkeling transportnet voor waterstof' wordt ingegaan op de ontwikkeling van de landelijke waterstofinfrastructuur, die loopt tot in de grote industriële clusters. Omdat de ontwikkeling van de productie en de vraag naar waterstof nog onzekerheden kent, is gekozen voor een flexibele, adaptieve en gefaseerde uitrol van het net.

- **Financiering onrendabele top groene waterstof**
  Gezien het feit dat het gebruik van groene waterstof nog niet zal leiden tot een rendabele businesscase (OPEX en CAPEX) is subsidiering van de onrendabele top wenselijk.

- **Versnellen vergunningsprocedures**
  In verband met de gewenste korte doorlooptijd roept het cluster NZKG het Rijk op te kijken naar (het ondersteunen van) versnelling van ruimtelijke inpassing en het parallel laten lopen van vergunningprocedures en het snel behandelen van beroep- en bezwaarprocedures. Daarnaast roept het cluster het Rijk op om snel de noodzakelijke milieu- en veiligheidscontouren voor nieuwe technieken vast te stellen.

- **Er moet een Europees plan voor afstemming van nationale energiemixen en bijbehorende hoofdinfrastructuur komen**
  Inpassing van duurzame energie kan alleen optimaal indien samenwerking met buurlanden wordt geïntensiveerd. Zowel voor elektriciteit als waterstof zal het marktuitwisselvermogen de komende jaren toenemen.

- **Aanpassing van het arbeidsaanbod via scholing kost tijd**
  Om deze aanpassing tijdig te realiseren moet er geanticipeerd kunnen worden op de arbeidsvraag die de komende jaren ontstaat. Er is echter nog veel onduidelijk met betrekking tot inhoud en timing van het klimaatbeleid. Om de klimaatdoelen voor 2030 te kunnen halen, is daarover snel meer duidelijkheid nodig. Gericht beleid is nodig om het arbeidsaanbod te laten aansluiten op de vraag. Werkgevers moeten hun arbeidsvraag inzichtelijk maken, onderwijsinstellingen moeten de benodigde opleidingen aanbieden, werkzoekenden moeten de benodigde kwalificaties verzamelen en overheidsinstanties zoals het UWV moeten het matchen van vraag en aanbod faciliteren. Daarbij is een sturende en coördinerende rol van de overheid noodzakelijk.

FOTO: ERIK BAALBERGEN

ADDENDA

ADDENDUM 1: DE NIEUW VOORGENOMEN MIEK-PROJECTEN

NETVERZWARING 380KV-NET NOORD-HOLLAND-NOORD (4 CIRCUITS)

MIEK PROJECT: NIEUW 380/150KV-INVOEDINGSPUNT TE REALISEREN T USSEN DE STATIONS DIEMEN EN BREUKELEN

ANNEX 1: LOCATIE VAN HET STATION

ANNEX 2: PROJECTEN DIE IN STATION IN WEESP FACILITEERT:

MIEK PROJECT IMPORT TERMINAL WATERSTOF NZKG

FOTO: ANNOESJKA BROHM

ADDENDUM 1: DE NIEUW VOORGENOMEN MIEK-PROJECTEN

NETVERZWARING 380KV-NET NOORD-HOLLAND-NOORD (4 CIRCUITS)

Categorie	Vraag	Omschrijving
Wat	Project-omschrijving	**Netverzwaring 380kV-net Noord-Holland-Noord (4 circuits)** In de CES NZKG 2021van het NZKGis aangegeven dat deze verbinding ondermeer noodzakelijk is voor de verduurzaming van de industrie in het NZKG. In de CES NZKG 2021 is uitgegaan van 2 circuits, nieuwe berekeningen onderbouwen urgentie voor 4 circuits.
Waar	Locatie	De nieuwe verbinding zal aansluiten op de bestaande 380kV verbinding tussen Beverwijk en Diemen, en naar de Kop van Noord-Holland gaan (waarschijnlijk Middenmeer of Den Helder). Het exacte zoekgebied wordt nog bepaald. Zie ook verkenning ten behoeve van nut en noodzaak voor een 380kV-verbinding richting de Kop van Noord-Holland (4 mei 2022).
Wie	Projectpartners en cluster	Ministerie EZK en BZK (samen bevoegd gezag), TenneT, provincie Noord-Holland, gemeenten, stakeholders.
Urgentie	Investeringsbesluit	TENNET zal/heeft een investeringsbesluit genomen. Nog te bevestigen door TenneT
	Operationeel/ beschrijving van urgentie	De netuitbreiding richting de Kop van Noord-Holland is (als dubbelcircuit) al opgenomen in het MIEK. De noodzaak voor netversterking naar de Kop van NH komt allereerst voort uit knelpunten in het 150kV-net in NHN. Deze hoogspanningsverbinding richting de Kop van Noord-Holland zou ook gebruikt kunnen worden om aan de hogere vraag naar elektriciteit in het NZKG en Tata Steel te kunnen voldoen. Daarnaast is de netuitbreiding nodig om groene waterstof te kunnen produceren in de Kop van Noord-Holland, onder andere ten behoeve van de vraag naar waterstof van Tata Steel. Ook is de verwachte aanlanding Wind op Zee in de Kop van Noord-Holland afhankelijk van de nieuwe 380kV verbinding. Om deze kansen (wind en H2) zo goed mogelijk te kunnen benutten is het alternatief met 4 circuits voorgesteld. De netverzwaring biedt dus indirect kansen om de industrie in NZKG verder te verduurzamen. In de verkenning voor een 380kV-verbinding richting de Kop van Noord-Holland (4 mei 2022) worden nut en noodzaak voor een 380 kV-verbinding richting de Kop van Noord-Holland verder beschreven. Hierin wordt rekening gehouden met andere ontwikkelingen in Noord-Holland Noord. Diverse ontwikkelingen maken dit project urgent. De beschreven ontwikkelingen gaan snel en worden continue bijgewerkt met nieuwe rapportages en bronnen. In de bovengenoemde verkenning is informatie opgenomen die beschikbaar was tot ca. medio februari 2022. In het kader van de CES NZKG 2022 is in augustus 2022 de verwachte vraag naar elektriciteit en waterstof van Tata Steel (TSN) geïnventariseerd. **Deze vraag neemt toe (t.o.v van januari 2022) – zie Annex.** **Dit maakt de nut en noodzaak voor een 380kV-verbinding richting naar de Kop van Noord-Holland zoals die in opdracht van EZK en Provincie Noord-Holland in kaart is gebracht (4 mei 2022) groter.**
Duiding Nationaal belang	Knelpunten	Gezien de opgave van een zorgvuldige ruimtelijke inpassing (natuur, landschap, andere ontwikkelingen in het gebied), als ook draagvlak in de omgeving en aandacht voor milieuruimte (gezondheid) is het complex om de benodigde ruimte voor het tracé en de stations te vinden. Ook andere factoren zoals draagvlak, financiering en de verdeling van rollen en verantwoordelijkheden tussen betrokken partijen, spelen een grote rol. Dit zorgt ervoor dat een meer samenhangende strategie nodig is waar alle partijen, ook buiten het NZKG, zich in kunnen vinden. Immers de energie-infrastructuur is niet gebonden aan geografische en bestuurlijke grenzen. Lange doorlooptijden (noodzakelijke) planologische procedures. Beperkte uitvoeringscapaciteit bij de netbeheerders en de gemeenten. Specifiek knelpunt voor deze verbinding zijn de UNESCO werelderfgoederen Stelling van Amsterdam en Beemster.
	Risico's en afhankelijkheden	Besluit over aanlanding wind op zee (WoZ) in Den Helder wordt separaat genomen.
	Mogelijke alternatieven	Indien de energie van de Noordzeewindparken aanlandt als waterstof moeten nut en noodzaak herijkt worden. Mogelijk volstaat dan een 2 circuit. Waterstofproductie in Den Helder geeft juist extra noodzaak tot deze verzwaring.
Hoeveel	Capaciteit	4 circuits 380 kV verbinding met nieuwe transformatorstations of uitbreiding van bestaande transformatorstations.
	Verwachte Investering	Nog niet bekend
Nut en Noodzaak	Technische: Welke projecten worden hiermee gefaciliteerd	Verduurzaming van de industrie NZKG (Zie CES NZKG 2022, o.a. waterstofroute TATA), Aanlanding Wind op Zee Den Helder, Datacenter ontwikkeling, Waterstofeconomie Noord-Zeekanaalgebied en Den Helder, Ontwikkeling zonne-atollen IJsselmeer.
	Brede Welvaart: Welke strategische voordelen worden hiermee gefaciliteerd	Economische versterking NZKG en Noord-Holland Noord. Verduurzaming zal leefbaarheid verbeteren, energienetwerken faciliteren de energietransitie.
	Verwachte systeemeffecten	zie verkenning
	Emissiereductie	zie verkenning. Omdat de netverzwaring meerdere ontwikkelingen mogelijk maakt, is de emissiereductie niet te kwantificeren. Zie 'welke technische projecten worden hiermee gefaciliteerd'.

MIEK PROJECT: NIEUW 380/150KV-INVOEDINGSPUNT TE REALISEREN TUSSEN DE STATIONS DIEMEN EN BREUKELEN

Categorie	Vraag	Omschrijving
Wat	Project-omschrijving	Voor een toekomstbestendige energie-infrastructuur in de regio Amsterdam is het noodzakelijk een nieuw 380/150kV-invoedingspunt te realiseren tussen de stations Diemen en Breukelen. Er kan namelijk geen voeding vanuit het bestaande 380/150kV-station Diemen worden gerealiseerd (het bestaande 380/150kV-station is vol. Dit kan door middel van realisatie van een 380/150kV-station in de nabijheid van de 380kV-verbinding Diemen – Abcoude, tussen de stations Diemen en Breukelen. Het nieuwe 380/150kV-station wordt gerealiseerd specifiek tbv voeding van de nieuwe stations in Amsterdam Zuidoost (meer specifiek Bijlmer Oost). Wellicht kan een 380/150kV-station ook dienen als invoeding voor ontwikkelingen van Weesp (o.a. Bloemendalerpolder en noodzakelijk transformatorstation Liander). De meest toekomst-bestendige oplossing is het realiseren van een 380/150kV-station. Het gebied Amsterdam Zuidoost is geen industrieel gebied. Dit project faciliteert dus niet direct de elektrificatie van de industrie. **Indirect faciliteert dit project echter wel de elektrificatie van de industrie. Een gedetailleerde netstudie laat zien dat voeding vanuit het oosten (dit project) ruimte vrijhoudt in westelijk Amsterdam om de elektrificatie van de industrie te faciliteren.** Bovenstaande project is grondig doorgerekend vanuit Amsterdams perspectief, maar moet nogmaals vanuit landelijke systeemperspectief doorgerekend worden. Vanwege het verwachtte systeembelang is opname in het MIEK en als 'no-regret maatregelen' voor de Taskforce Elektriciteit (Amsterdam) wenselijk om eventuele belemmeringen en knel-punten bij de realisatie tijdig weg te nemen
Waar	Locatie	Zie annex 1:
Wie	Projectpartners en cluster	TenneT en Liander zijn verantwoordelijk voor elektriciteit infrastructuur. De Overheid (o.a. provincie, gemeente) ondersteunt de verzwaring van het elektriciteits-net door middel van de Taskforce Elektriciteit. Om daadwerkelijk tot uitvoering te komen, is gebleken dat het belangrijk is belemmeringen in het planproces weg te nemen en zo te voorkomen dat projecten vertragen. Belemmeringen ontstaan vaak doordat meerdere trajecten en/of opgaven bij elkaar komen en nadere afstemming nodig is. De toegevoegde waarde van de overheid wordt gezien in: • Ruimtelijke reserveringen; meer duidelijkheid over waar wel/niet energie-infrastructuur kan komen, zowel bovengronds als ondergronds. En het inbedden van voldoende ruimte voor nutsinfrastructuur in ruimtelijke plannen. • Overzicht van beleidsprojecten die impact hebben op de netinfrastructuur: beleid op natuur/landschap/cultuurhistorie en dergelijke kan energie-infrastructuur beïnvloeden. • Het inzetten van juridisch planologische instrumenten, inzetten van procedures die bijdragen aan versnelling. • Het ontwerpen van een hybride energiesysteem van de toekomst: er is regie nodig op het verkrijgen van juiste energiemix, het koppelen van energiedragers en het maken van een integrale afweging van opgaven. • Meer eenduidigheid creëren in het aankoopbeleid voor grond ten behoeve van energie-infrastructuur tussen publieke organisaties. • Onderzoek naar verbetering regelgeving kabels & leidingen.

Categorie	Vraag	Omschrijving
Urgentie	Investeringsbesluit	**Dit project is al opgenomen in de concept IP van TenneT voor realisatie na 2031.** **De wens is om dit versnellen. Van dit project is namelijk de woningbouwontwikkeling en verduurzaming van een groot deel van Amsterdam afhankelijk.**
	Operationeel/ beschrijving van urgentie	Het realiseren van nieuwe onderstations kent een lange doorlooptijd (5-7 jaar). Daarom is het noodzakelijk om te starten met de voorbereidingen van netuitbreiding lang voordat dat daadwerkelijke vraag vanuit Amsterdam Zuid-Oost er is (zie Annex 2)
Duiding Nationaal belang	Knelpunten	Gezien de opgave van een zorgvuldige ruimtelijke inpassing (natuur, landschap, andere ontwikkelingen in het gebied), als ook draagvlak in de omgeving en aandacht voor milieuruimte (gezondheid) is het complex om de benodigde ruimte voor dit station te vinden en aan te leggen. Ook andere factoren zoals financiering en de verdeling van rollen en verantwoordelijk-heden tussen betrokken partijen gaan een steeds grotere rol spelen. Dit zorgt ervoor dat een meer samenhangende strategie nodig is waar alle partijen, ook buiten het NZKG, zich in kunnen vinden. Immers de energie-infrastructuur is niet gebonden aan geografische en bestuurlijke grenzen. Lange doorlooptijden (noodzakelijke) planologische procedures. Beperkte uitvoeringscapaciteit.
	Risico's en afhankelijkheden	Hieronder bij nut en noodzaak wordt aangeven welke projecten afhankelijk zijn van dit station. Het risico is dat de warmtetransitie in de stad Amsterdam en de elektrificatie van de mobiliteit vertraging oplopen.
	Mogelijke alternatieven	De te realiseren infrastructuur wordt als een 'voorwaardelijke' maatregel gezien. Onder verschillende scenario's zijn er eigenlijk geen goede alternatieven voor de verzwaring van het net op de knelpunten. Er is in Amsterdam Zuid-Oost weinig grootschalige flex-capaciteit (bijvoorbeeld elektrolyser) beschikbaar. Wel is er decentrale flex-capaciteit beschikbaar (laadpalen Electrische Voertuigen (EV)). Benutting van decentrale flex capaciteit zou nader onder-zocht kunnen worden.
Hoeveel	Capaciteit	Het nieuwe 380kV-station krijgt uiteindelijk 4 circuits met ieder een transportcapaciteit van 2635 MVA. De capaciteit van de koppeling naar het 150kV-station is maximaal 2000 MW
	Verwachte Investering	Ordegrootte 250 miljoen euro

Categorie	Vraag	Omschrijving
Nut en Noodzaak	Technische: Welke projecten worden hiermee gefaciliteerd	<u>Warmtetransitie:</u> Verduurzaming van bestaande bouw (226 MW), horeca koken (113 MW) en hulpwarmte-centrales (19 MW). <u>Mobiliteit:</u> EV auto's & EV bestelbusjes (262 MW), OV bus (56 MW), spoor (45 MW) en water (27 MW). <u>Wind-op-Zee aanlanding:</u> Technisch gezien zou het zelfs mogelijk zijn een zou het mogelijk zijn elektriciteit van WoZ te laten aanlanden op het station in Weesp (bron: voorverkenning VAWOZ 2030-2040). (Het nadeel is dat dit een lang tracé over land is). <u>Programma Energie Hoofdstructuur (PEH)</u> Vanuit PEH wordt de 'potentiele ruimteclaim t.b.v. PEH' onderzocht 'binnen de hekken van het station Diemen'. Mogelijk wordt dit ook gefaciliteerd.
	Brede Welvaart: Welke strategische voordelen worden hiermee gefaciliteerd	De investering in de elektriciteitsinfrastructuur draagt bij aan de verduurzaming en versterking van het bedrijfsleven in de regio De verduurzaming van het bedrijfsleven zal de leefbaarheid in de regio verbeteren. Versteviging van positie NZKG en Schiphol als brandstofhub (met brandstof overslag). Elektriciteit-infrastructuur is ook belangrijk voor het versterken van het vestigingsklimaat voor nieuwe bedrijven (bijvoorbeeld datacenters).
	Verwachte systeemeffecten	Systeemwaarde • Balancering duurzame/CO_2-arme energieproductie en energievraag • Vrijhouden van capaciteit voor de industrie om te verduurzamen • Verzwaring van het elektriciteitsnet maakt decentraal opgewekte duurzame energie (vanuit de RES-en) beter inpasbaar. • Mogelijke integratie offshore wind
	Emissiereductie	Faciliteert CO_2-reductie in 2050 (358 MW warmtetransitie en 390 MW elektrische mobiliteit) mits de toegenomen elektriciteitsvraag door groene stroom wordt ingevuld.

ANNEX 1: LOCATIE VAN HET STATION

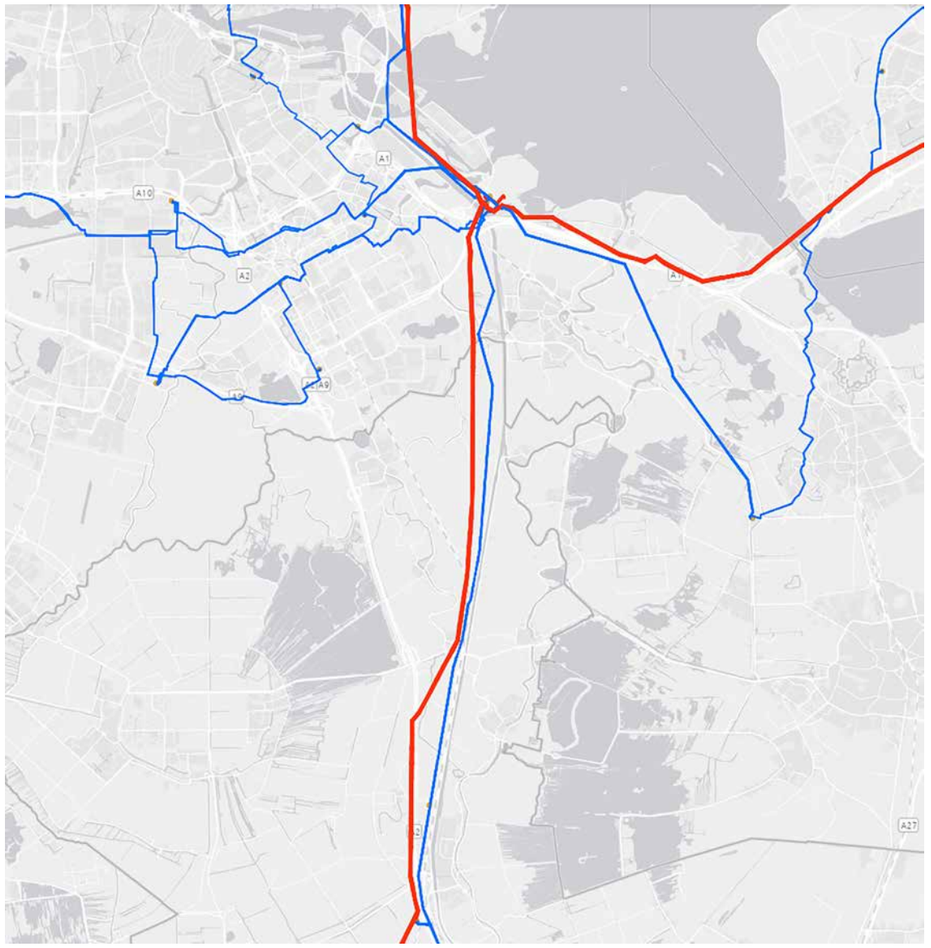

ANNEX 2: PROJECTEN DIE IN STATION IN WEESP FACILITEERT:

Hieronder is het vraagscenario voor elektriciteit in Amsterdam zuid-oost toegelicht. De bron van deze data is de gedetailleerde netstudie van Liander en de Gemeente Amsterdam van februari 2021. Dit vraagscenario is ter illustratie en laat zien waar de knelpunten in het elektriciteitsnet zitten in Amsterdam zuid-oost. De in de grafiek genoemde sectoren maakten geen deel uit van de bedrijven die geinterviewd zijn voor de CES NZKG 2022.

Belangrijkste conclusies "Hoog" scenario

- **Datacenters**: zowel de bekende plannen (404 MW) van datacenters als de nog onbekende (415 MW) klanten (de scenario's) hebben de grootste impact.
- **Nieuwbouw**: woningbouw (339 MW) heeft een groter aandeel dan niet wonen (251 MW).
- **Mobiliteit**: mobiliteit weg (EV auto's & EV bestelbusjes) heeft de grootste impact (262 MW), daarna OV bus (56 MW), spoor (45 MW) en water (27 MW).
- **Warmtetransitie**: de verduurzaming van bestaande bouw heeft de meeste impact (226 MW), daarna horeca koken (113 MW) en hulpwarmtecentrales (19 MW).

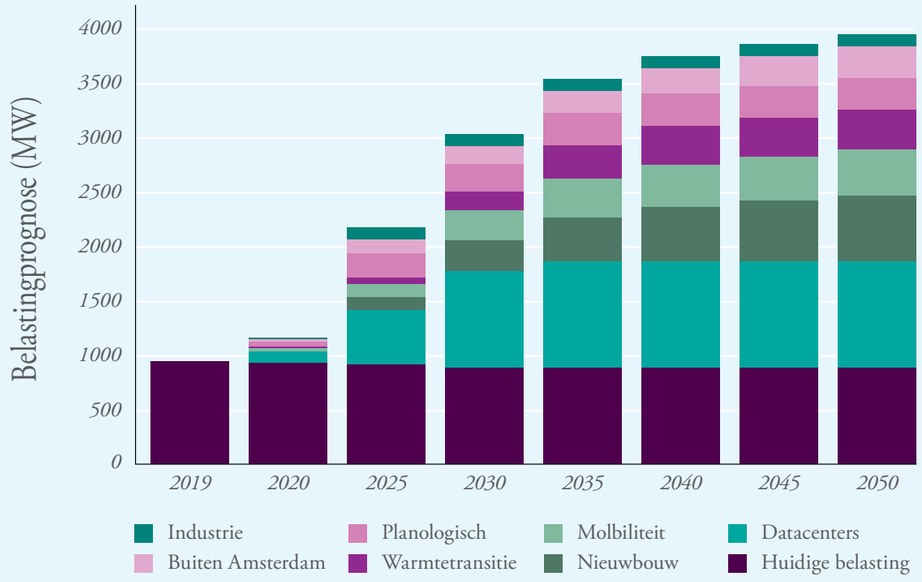

Bron: gedetailleerde netstudie Liander en Gemeente Amsterdam (februari 2021)

MIEK PROJECT IMPORT TERMINAL WATERSTOF NZKG

Categorie	Vraag	Omschrijving
Wat	Project-omschrijving	Voor de ontwikkeling van een waterstofmarkt en de toekomstbestendige leverings-zekerheid van waterstof in het NZKG is import van waterstof per schip van cruciaal belang. De vraag naar waterstof in het NZKG is groot. Met de waterstofroute van Tata Steel en overige waterstoftoepassingen tbv verduurzaming van de luchtvaart en het haven-industriecluster in het NZKG is al in 2030 zo'n 230 kton waterstof nodig in en in 2035 is dit reeds 550 kton. Daar komt de aanvullende vraag naar waterstof in het Europese (mn Duitse) achterland nog bij. Doormiddel van 1) elektrolyse in het gebied (+/-150 kt/jaar), 2) aanbod via de nationale waterstofbackbone en 3) import via schip zal aan de vraag voldaan moeten worden. Daarnaast zal ook overslag van groene waterstof tbv verduurzaming van andere delen van Nederland mogelijk een belangrijke rol gaan spelen. Hoe de verhouding tussen de verschillende aanbodopties precies is, valt nu nog niet te zeggen. Dat alle opties in het NZKG ontwikkeld dienen te worden, is evident. Port of Amsterdam is nu al een van de grootste brandstoffen importhavens ter wereld en onderzoekt de mogelijkheden van grootschalige import en doorvoer van groene waterstof. Hiervoor kan een groot deel van de bestaande infrastructuur gebruikt worden. Het NZKG is een dichtbevolkt gebied en de Port of Amsterdam onderzoekt dan ook bewust niet-toxische waterstofdragers, zoals LOHCs, cryogene waterstof en groene methanol. Met deze waterstofdragers zijn tevens maximale synergie effecten te realiseren met de huidige brandstoffen infrastructuur die al in het havengebied vergaand aanwezig is. Vanwege het verwachtte systeembelang van de waterstofhub NZKG voor de regio als ook het achterland en de grote regionale waterstofvraag van Tata Steel en de daarmee gepaarde CO_2-reductie, is opname in het MIEK wenselijk. Hiermee kunnen eventuele belemmeringen en knelpunten bij de realisatie tijdig weggenomen worden.
Waar	Locatie	De waterstofterminal komt in het NZKG komen en krijgt een directe aansluiting op het nationale en regionale waterstofnetwerk. Voor de hand ligt de bestaande opslag en transport-infrastructuur in de Port of Amsterdam (Westpoort) hier zoveel mogelijk voor te (her)gebruiken. Eventueel kan ook gekeken worden naar het Tata Steel Nederland terrein of in de nabijheid daarvan (Energiehaven). Hierover zijn nog geen besluiten genomen. Nadere studie loopt.
Wie	Projectpartners en cluster	Belangrijkste projectpartners zijn de Port of Amsterdam, op- en overslagbedrijven EVOS en Zenith Energy en Tata Steel en Schiphol) als belangrijkste (toekomstige) afnemers van de waterstof. Daarnaast werken Port of Amsterdam en EVOS samen met Duisport en Duitse partners en afnemers in die regio aan de ontwikkeling van een LOHC importketen.

Categorie	Vraag	Omschrijving
Urgentie	Investeringsbesluit	Dit project staat aan de start van de feed fase. Investeringsbesluit zal naar verwachting 2026 worden genomen. Om zoveel mogelijk aanbod van waterstof al in 2029 (start DRI-installatie) beschikbaar te hebben moet de terminal dan operationeel zijn. Om dit mogelijk te maken is een investeringsbeslissing nodig in 2026. De wens is dan ook het project te versnellen. Hierbij is opname in het MIEK zeer behulpzaam.
	Operationeel/ beschrijving van urgentie	Het realiseren van een waterstofterminal kent een lange doorlooptijd en er zijn nog veel onzekerheden over de verschillende niet-toxische dragers en over bijbehorende milieu en veiligheidscontouren. Daarom is het noodzakelijk om te starten met de voorbereidingen van de terminals lang voordat dat daadwerkelijke vraag vanuit Tata Steel en de rest van het NZKG er is (zie Annex x). En lang voordat het aanbod van overzee specifiek in beeld is.
Duiding Nationaal belang	Knelpunten	De ontwikkeling van verschillende waterstofdragers en cryogene waterstof, zowel op technisch gebied als ook de ontwikkeling van de verschillende business cases, is op dit moment in volle gang. Daarmee is de keuze voor specifieke dragers nog niet evident. Snelle verdere verduidelijking van deze keuzes is cruciaal voor het nemen van relevante besluiten. Gezien de beperkte fysieke ruimte (boven- en ondergronds) als ook milieuruimte is het uitdagend om de benodigde ruimte in het fysieke domein te vinden om waterstofinfra-structuur aan te leggen (of uit te breiden). Ook is nog veel onduidelijk over milieu en veiligheidscontouren, financiering en de verdeling van rollen en verantwoordelijkheden tussen betrokken (internationale) partijen gaan een steeds grotere rol spelen. Dit zorgt ervoor dat een meer samenhangende strategie nodig is waar alle partijen, ook buiten het NZKG, zich in kunnen vinden. Immers de energie-infrastructuur is niet gebonden aan geografische en bestuurlijke grenzen. Lange doorlooptijden (noodzakelijke) planologische procedures. Om de terminal tijdig operationeel te hebben is het nodig vroegtijdig te starten.
	Risico's en afhankelijkheden	De ontwikkeling van een grootschalige importterminal hangt nauw samen met de tijdige beschikbaarheid van waterstoftransportinfrastructuur. Dit geldt voor de aantakking van lokale afnemers (regionale waterstofbackbone en lokale distributienetten) als ook voor de verbinding van de terminal met het nationale waterstofnet.
Hoeveel	Capaciteit	Ordegrootte: 200 kton per jaar
	Verwachte investering	Dit wordt duidelijk in de Feed fase. Hierover moeten door POA nog nadere besluiten worden genomen.

Categorie	Vraag	Omschrijving
Nut en Noodzaak	Technische: Welke projecten worden hiermee gefaciliteerd	Groen staal en circulaire industrie (o.a. DRI route Tata Steel; industriële afnemers waterstof NZKG; afnemers in achterland) Schone brandstoffen voor lucht- en scheepsvaart (o.a. productie van synthetische kerosine, brandstof voor nieuwe voortstuwingstechnologie etc.) Zwaar wegtransport op waterstof
	Brede Welvaart: Welke strategische voordelen worden hiermee gefacili-teerd	Met waterstofinfrastructuur (inclusief importterminals) wordt de ontwikkeling van de waterstofmarkt in het NZKG gefaciliteerd. Hiermee kan bestaande industrie verduurzamen en nieuwe duurzame industrie zich vestigen. Ook faciliteert het de verduurzaming van de brandstoffen haven Amsterdam en levert het een bijdrage aan de verduurzaming van de luchtvaart op Schiphol. Met bijbehorende positieve effecten voor werkgelegenheid, milieu, gezondheid en leefomgeving.
	Verwachtte systeemeffecten	Een waterstofinstructuur (inclusief importterminals) ondersteunt de netbalancering en de inpassing van variabele duurzame energiebronnen (zoals zon-PV en wind) in het elektriciteitsnet.
	Emissiereductie	De huidige EU-benchmark voor waterstofproductie is 8,85 kg CO_2/kg H2. Indien groene waterstof wordt gebruikt in plaats van grijze waterstof, kan dit gezien worden als emissiereductie (zie handreiking berekening CO_2-effecten CES NZKG juli 2022). De partijen in het NZKG hebben grotendeels behoefte aan groene waterstof. 200 kton groene waterstof import geeft een emissiereductie van 1.77 Mton CO_2 per jaar.

De volgende tabel geeft de energievraag en -aanbod van TSN voor de relevante energiedragers van de Cluster Energie Strategie NZKG weer, zoals geïnventariseerd in januari 2022 en augustus 2022.

Tabel 1: Verwachte energievraag en CO_2/warmte-aanbod TSN (peildatum januari 2022)

TSN	2019-2025	DRI-technologie 2030	DRI-technologie 2035 en verder
	Huidige situatie	Opgave addendum CES januari 2022	Opgave addendum CES januari 2022
	3 TWh	6-7 TWh	8 TWh
Elektriciteit (direct)		Niet meegenomen	Niet meegenomen
Elektriciteit (indirect)	3 TWh	4-15 TWh	8 TWh
Aardgas		100-150 kton	400 kton
CO_2-afvang		Max. 1-2 Mton	Max. 1-2 Mton
Restwarmte		Wordt nog onderzocht: 5-15 MW beschikbaar	

Ten opzichte van januari 2022 onderzoekt Tata Steel aanvullende mogelijkheden om waterstof in het NZGK te produceren, bijvoorbeeld bij Tata Steel. Daarom is de verwachte (indirecte) elektriciteitsvraag toegenomen. Dit resulteert in het volgende actuele vraagscenario.

Tabel 2: Verwachte energievraag en CO_2/warmteaanbod TSN (peildatum augustus 2022)

TSN	2019-2025	DRI-technologie 2030	DRI-technologie 2035 en verder
	Huidige situatie	Opgave voor CES NZKG 2022	Opgave voor CES NZKG 2022
	3 TWh	6,5 TWh	8,5 TWh
Elektriciteit (direct)	0 TWh	3,5 TWh	3,5-7,5 TWh
Elektriciteit (indirect)	3 TWh	8-14 TWh	8-17 TWh
Aardgas		150-200 kton	400 kton
CO_2-afvang		Max. 1-2 Mton	Max. 0,5-2 Mton
Restwarmte		Wordt nog onderzocht: 5-15 MW beschikbaar	

VOORDRACHT

Provinciale Staten van Noord-Holland

Haarlem, 14 november 2022

Onderwerp: Zienswijze 3de begrotingswijziging 2022, Resultaatbestemming 2021 en wijziging van de Gemeenschappelijke regeling van de Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek

Kenmerk: 1904581/1904592

Bijlagen:

1. **Brief Jaarrekening 2021 en Resultaatbestemming 2021 OFGV**
2. **3de begrotingswijziging 2022 OFGV**
3. **Aanbiedingsbrief gewijzigde Gemeenschappelijk Regeling OFGV**
4. **Wijzigingsbesluit Gemeenschappelijke Regeling OFGV**
5. **Vastgestelde Jaarrekening 2021 OFGV**

1. Inleiding

Zienswijze 3de Begrotingswijziging 2022 en Resultaatbestemming 2021

Op 28 juni 2022 is door het dagelijks bestuur (DB) van de Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek (OFGV) de 3de begrotingswijziging 2022 en de resultaatbestemming 2021 ter zienswijze aangeboden aan de raden en staten van participanten verstuurd. Hierdoor heeft u Provinciale Staten (PS) de mogelijkheid om een zienswijze kenbaar te maken aan de OFGV met betrekking tot de eerder genoemde financiële stukken. Na behandeling tijdens de vergadering van de commissie Natuur, Landbouw en Gezondheid op 24 oktober 2022 wordt onder voorbehoud van de PS vergadering op 14 november 2022 de voorlopige zienswijze met de OFGV gedeeld.

Wijziging Gemeenschappelijke Regeling OFGV

De gemeentelijke herindeling tussen Weesp en Amsterdam heeft ook gevolgen voor de gemeenschappelijke regeling (GR) OFGV. Nu de gemeente Weesp per 24 maart 2022 is opgeheven kan zij ook geen deelnemer meer zijn in de GR OFGV. Weesp is nu onderdeel van de gemeente Amsterdam en deze heeft al haar taken ondergebracht bij de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied. De gemeente Weesp heeft daarom de wens om op 1 januari 2022 uit de GR OFGV te treden. Dankzij deze uittreding van Weesp moet de GR van de OFGV worden aangepast.

Jaarrekening 2021 OFGV

Ter informatie voegen wij de vastgestelde jaarrekening 2021 van de OFGV toe aan deze voordracht. Bij de voordracht Zienswijze begroting 2023 (behandeld tijdens de PS-vergadering van 4 juli 2022) was alleen de voorlopige jaarrekening beschikbaar. De nu meegestuurde jaarrekening is

door de accountant gecontroleerd en vastgesteld tijdens de vergadering van het algemeen bestuur (AB) van de OFGV in juli.

2. Toelichting

3de begrotingswijziging 2022

Op 24 november 2021 heeft het AB van de OFGV besloten tot het instellen van de "bestemmingsreserve Weesp uittreding uit de GR OFGV" in verband met de frictiekosten die zullen ontstaan als gevolg van de uittreding van de gemeente Weesp. De gemeente Amsterdam heeft een eenmalige afkoopsom betaald van €469.489 ter dekking van de frictiekosten en instandhoudingskosten. Middels deze begrotingswijziging wordt geregeld dat er in 2022 € 232.420 en in 2023 €237.068 wordt onttrokken aan deze reserve om de gemaakte kosten te kunnen dekken. De onttrekking uit deze reserve heeft geen gevolgen voor de financiële bijdrage van de deelnemers aan de OFGV. Ook de stemverhouding zal hierdoor niet veranderen.

Advies is om geen zienswijze in te dienen op de 3de begrotingswijziging 2022

Resultaatbestemming 2021

De OFGV heeft in 2021 een voordelig resultaat geboekt op reguliere bedrijfsvoering van € 153.954 en een voordelig resultaat door extra baten van €415.845. Het resultaat op reguliere bedrijfsvoering komt met name voort uit het thuiswerken in 2021 i.v.m. de corona pandemie. Dit heeft geleid tot aanzienlijk lagere reiskosten en huisvestingskosten. Het resultaat door extra baten komt met name voort uit meerwerkopdrachten, georganiseerde opleidingen voor andere overheden, detacheringsopbrengsten en afwikkelingsverschillen.

Tijdens de vergadering van het AB op 22 juni 2022 is het voorstel aangenomen om de extra kosten als gevolg van de invoering van de Omgevingswet te dekken uit het geboekte resultaat in 2021. Op deze manier hoeft de bijdrage van de participanten niet te worden verhoogd. Het voorstel is daarom om conform artikel 25 lid 6 en 7 van de GR, artikel 11 van de Financiële Verordening en artikel 6.2 van de Nota Weerstandsvermogen het rekeningresultaat als volgt te bestemmen:

1. Het rekeningresultaat van €569.799 te doteren aan de bestemmingsreserve Innovatie en Ontwikkeling
    a. Voor de kosten voor invoering van de Omgevingswet in 2022 ad €121.287 te onttrekken aan deze bestemmingsreserve;
    b. Voor de kosten voor invoering van de Omgevingswet in 2023 ad €347.636 te onttrekken aan deze bestemmingsreserve;
    c. €100.876 wordt ingezet ten behoeve van innovatieve projecten en ontwikkeling van de organisatie conform de daarover gemaakte afspraken.
2. Het restant van de directe productiekosten van de gemeente Gooise Meren ad €12.633 en de provincie Noord-Holland ad €8.507 terug te betalen aan deze deelnemers.

Advies is om geen zienswijze in te dienen op de resultaatbestemming 2021 van de OFGV. Deze is gebaseerd op eerder gemaakte afspraken waarmee de provincie heeft ingestemd.

Wijziging Gemeenschappelijke Regeling OFGV

De GR van de OFGV wordt op één onderdeel gewijzigd: het uitreden van de gemeente Weesp als deelnemer van de OFGV. Dit betekent dat in de doorlopende tekst van de GR, overal waar deze

staat genoemd, de gemeente Weesp wordt weggehaald. Verder worden er geen grote wijzigingen doorgevoerd. De OFGV is op dit moment nog bezig met een voorstel om de GR te herzien aan de hand van de vernieuwde Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr) die op 1 juli 2022 in werking is getreden. Deze wordt in een later stadium aan uw Staten voorgelegd.

Advies is om geen zienswijze in te dienen op het wijzigen van de GR van de OFGV en toestemming te verlenen aan Gedeputeerde Staten tot het treffen van de gewijzigde GR OFGV.

4. Proces en procedure

De zienswijze op de 3de begrotingswijziging 2022 en de resultaatbestemming 2021 worden geagendeerd voor de vergadering van het AB op 17 november 2022.

Wanneer de gewijzigde Gemeenschappelijke regeling van de OFGV is vastgesteld door de raden en staten van de participanten wordt deze gepubliceerd in de Staatscourant door de provincie Flevoland.

5. Voorstel

Wij stellen u voor te besluiten overeenkomstig het bijgaande ontwerpbesluit.

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

dhr. A.Th.H. van Dijk, voorzitter

mw. R.M. Bergkamp, provinciesecretaris

Ontwerpbesluit

Nr. xx

Provinciale Staten van Noord-Holland;

overwegende dat Provinciale de mogelijkheid hebben om hun zienswijze kenbaar te maken aan de OFGV m.b.t. de 3de begrotingswijziging 2022, resultaatbestemming 2021 en de wijziging van de gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek en daarnaast hun toestemming moeten verlenen aan Gedeputeerde Staten voor het aangaan van de gewijzigde gemeenschappelijke regeling;

gelezen de voordracht van Gedeputeerde Staten van 27 september 2022;

gelet op:

- Artikel 23 van de gemeenschappelijke regeling;
- artikel 25 lid 6 en 7 van de gemeenschappelijke regeling, artikel 11 van de Financiële Verordening en artikel 6.2 van de Nota Weerstandsvermogen;
- de bepalingen, vervat in hoofdstuk IV van de Wet gemeenschappelijke regelingen;

besluiten:

1. Geen zienswijze in te dienen op de 3de begrotingswijziging 2022 van de Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek;
2. Geen zienswijze in te dienen op de resultaatbestemming 2021 van de Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek
3. Geen zienswijze in te dienen op de gewijzigde tekst van de gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek;
4. Toestemming te verlenen aan Gedeputeerde Staten tot het treffen van de gewijzigde gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek.

Haarlem, 14 november 2022

Provinciale Staten voornoemd,

, voorzitter

, statengriffier

OMGEVINGSDIENST
FLEVOLAND & GOOI EN VECHTSTREEK

Provinciale Staten van de
provincie Noord-Holland
Postbus 123
2000 MD HAARLEM

Verzenddatum	Bijlagen	Kenmerk
27-6-2022	3	2022 OFGV ivw02

Onderwerp:
Jaarstukken 2021 en bestemming jaarrekeningresultaat 2021 OFGV

Geachte heer, mevrouw,

Conform artikel 25 lid 3 van de Gemeenschappelijke Regeling ontvangt u hierbij ter kennisneming de door het Algemeen Bestuur van de Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek (OFGV) vastgestelde Jaarstukken 2021. Deze zijn voorzien van goedkeurende controleverklaring.

Wij verzoeken u uiterlijk 1 oktober 2022 uw zienswijzen kenbaar te maken inzake de in deze brief voorgestelde bestemming van het rekeningresultaat 2021. Het Algemeen Bestuur stelt de definitieve resultaatbestemming zo spoedig mogelijk na deze datum vast.

Jaarverslag 2021
Vergunningverlening
De OFGV verleent vergunningen en beoordeelt meldingen binnen de wettelijk gestelde termijnen. In 2021 heeft de OFGV 97% van de producten met een wettelijke termijn binnen die termijn afgerond. Er zijn 1.474 producten binnen de termijn en 45 producten buiten de termijn afgerond. Bij 25 producten betrof het asbestsloopmeldingen die te laat door de gemeenten aan de OFGV zijn doorgezet. Hierdoor kon de melding niet binnen vijf werkdagen kon worden afgerond. Dit is met de betreffende gemeenten besproken. De vergunningverlening is voor zowel de deelnemende partijen als de bedrijven naar tevredenheid uitgevoerd.

Door het voeren van vooroverleg, het actueel houden van vergunningen en het behandelen van meldingen heeft de OFGV aan aanvragers duidelijk gemaakt aan welke milieuregels zij zich moeten houden. Hiermee heeft de OFGV bijgedragen aan een schone, veilige en gezonde leefomgeving.

Expertise
De OFGV verstrekt adequaat en kwalitatief advies aan de deelnemers over het ontwikkelen, inrichten en beheren van een duurzame fysieke leefomgeving. In 2021 zijn meer adviezen verstrekt aan de deelnemers dan in de prognose was opgenomen. Het betreffen onder andere adviezen over bodem en PFAS, het uitvoeren van een milieutoets bij bouwaanvragen, geluidsadviezen en adviezen over bestemmingsplannen. De adviezen zijn naar tevredenheid van de deelnemers verstrekt.

In 2021 heeft de OFGV plannen en evaluatieverslagen van bodemsaneringen beoordeeld. De (grondwater)saneringen van diverse spoedlocaties zijn in 2021 afgerond. Hiermee heeft de OFGV bijgedragen aan het verbeteren van de bodemkwaliteit en het beperken van illegale en schadelijke handelingen.

Alle medewerkers van de OFGV zijn in 2021 inhoudelijk opgeleid op het gebied van de Omgevingswet. Samen met de partners zijn werkprocessen beschreven zoals het vergunningverleningsproces en de omgevingstafels. De OFGV heeft factsheets opgesteld over milieu-onderwerpen die gemeenten in hun omgevingsplannen moeten opnemen.
Daarnaast heeft de OFGV in 2021 de handhavingsestafette met als thema Natura 2000 georganiseerd en is de OFGV gestart met de actualisatie van het VTH-uitvoeringskader. Hiermee heeft de OFGV bijgedragen aan de kwaliteit en effectiviteit van de samenwerking en de uitvoeringstaken.

Middels Stimulerend Toezicht heeft de OFGV 256 bedrijven in de periode 2020-2021 gestimuleerd energiebesparende maatregelen toe te passen. Energiebesparing levert een positieve bijdrage aan het beperken van de klimaatverandering. De energiebesparing ziet u in onderstaande infographic.

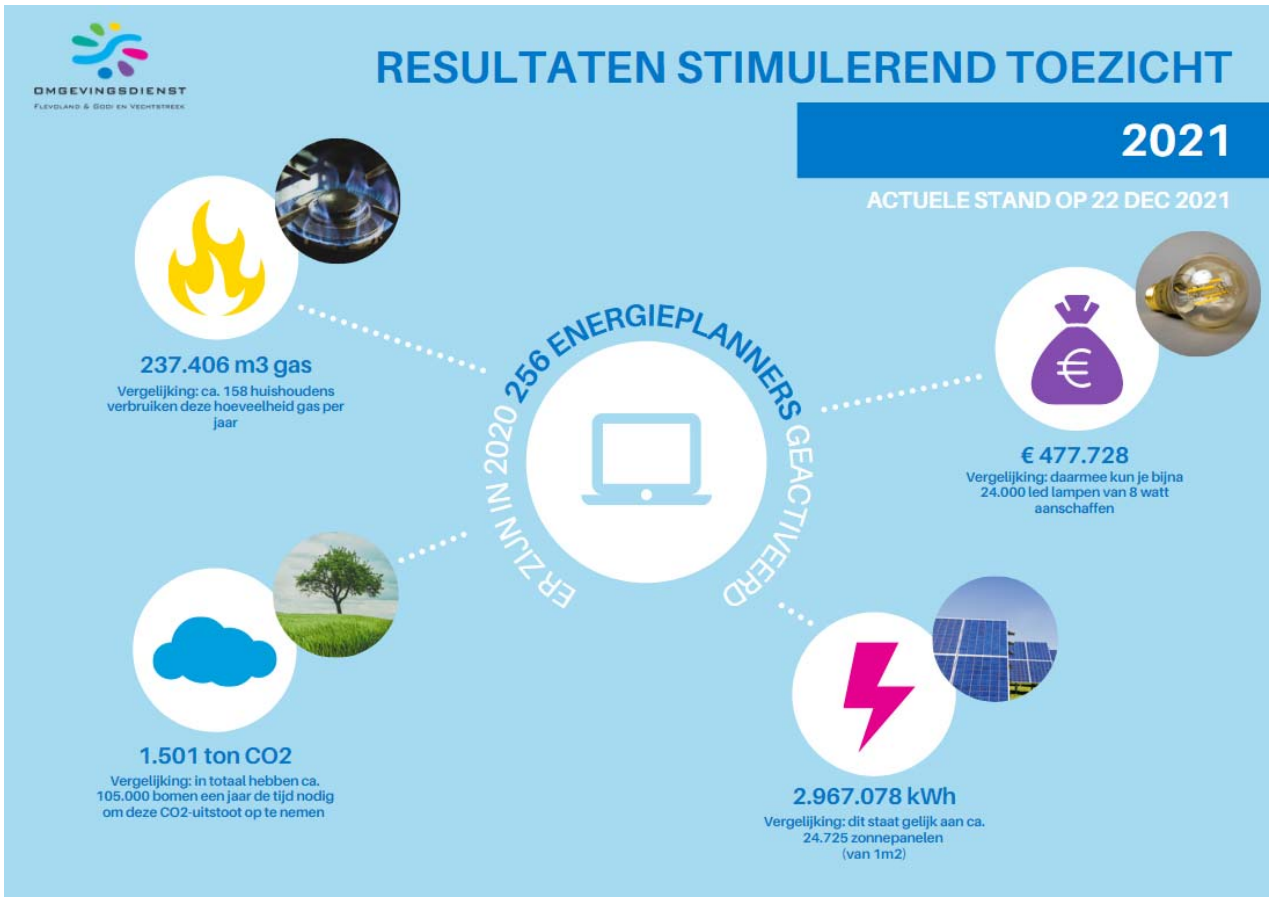

Toezicht en Handhaving
De inzet van de OFGV is gericht op een zodanige naleving van wet- en regelgeving, dat de kwaliteit van de leefomgeving (veiligheid, leefbaarheid en duurzaamheid) wordt bevorderd. In 2021 zijn meer milieucontroles uitgevoerd dan in de prognose was opgenomen. Er zijn minder hercontroles uitgevoerd als gevolg van een hoog naleefpercentage. De klachten zijn binnen de afgesproken termijnen afgehandeld.

Bij de milieucontroles is het beeld dat de meeste bedrijven in 2021 hebben voldaan aan wet- en regelgeving. Het naleefpercentage voor bedrijven onder het bevoegd gezag van de deelnemers is gestegen naar 80% ten opzichte van 77% in 2020. Dit betekent dat bij 80% van de bedrijven bij de eerste milieucontrole geen overtredingen is geconstateerd. Hoe meer bedrijven zich houden aan de milieuregels, hoe minder vervuiling en schade wordt veroorzaakt. De OFGV heeft middels hercontroles en handhaving bereikt dat de milieuovertredingen ongedaan zijn gemaakt.

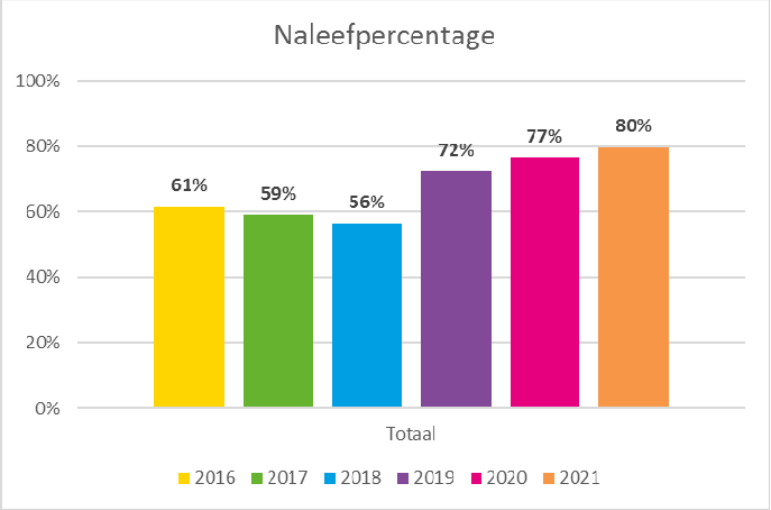

De OFGV heeft in 2021 voor alle gemeenten asbestcontroles uitgevoerd. Door het behandelen van meldingen en het uitvoeren van toezicht en handhaving heeft de OFGV bijgedragen aan het voorkomen van milieu- en gezondheidsschade als gevolg van asbest.

De toezichthouders van de OFGV hebben diverse controles uitgevoerd in Flevoland om toezicht te houden op natuur, bodem, grondwater en ontgrondingen. Door toezicht en handhaving heeft zo min mogelijk verstoring en vervuiling van de watervoerende pakketten, de bodem en de natuur plaatsgevonden.

Jaarrekening 2021
De jaarrekening bevat de financiële verantwoording over 2021. De verantwoording toont een positief resultaat van € 153.954,- op de reguliere bedrijfsvoering en € 415.845,- op de overige inkomsten. Dit is gelijk aan het resultaat vóór accountantscontrole waarover u bent geïnformeerd via de brief “Voorlopige jaarrekening 2021” die op 14 maart 2022 is toegezonden.

a. Voordelig resultaat op de reguliere budgetten: € 153.954.
Het positieve resultaat op de reguliere lasten is in belangrijke mate gerelateerd aan het thuiswerken. Dit heeft geresulteerd in aanzienlijke lagere reiskosten woon-werkverkeer en lagere huisvestingskosten omdat het kantoor nauwelijks is gebruikt.

b. Voordelig resultaat door extra baten: € 415.845.
De extra baten bestaan uit:
- meerwerkopdrachten voor de deelnemende partijen;
- opbrengsten uit de opleidingen georganiseerd voor andere overheden;
- detacheringsopbrengsten;
- afwikkelingsverschillen.

De opbrengsten in 2021 zijn hoger dan de raming voor overige opbrengsten.

c. Het resultaat op de directe productie budgetten is nihil.
Met ingang van 2021 worden de bijdragen voor de directe productiekosten verantwoord als voorschotbedragen van overheden voor een specifiek bestedingsdoel. De restantbudgetten zijn op de balans verantwoord bij de overlopende passiva, in plaats van als rekeningresultaat. Dat zorgt voor meer transparantie over deze budgetten en geeft de partners die de bijdragen betalen meer flexibiliteit om na afloop van de accountantscontrole te besluiten over de bestemming van de restantbudgetten. De provincie Flevoland heeft aangegeven het restant van de door haar betaalde directe productie budgetten te willen aanwenden voor de OFGV.

d. Het resultaat uit reservemutaties is nihil.
In 2021 wordt € 186.533 onttrokken aan de Bestemmingsreserves Innovatie en Ontwikkeling voor de kosten van innovatieprojecten. Dat is lager dan geraamd omdat de looptijd van de projecten niet gelijk is aan het kalenderjaar. Aan de reserves worden alleen de werkelijke gemaakte kosten binnen één kalenderjaar onttrokken.

e. Het resultaat uit subsidies is nihil.
In 2021 is € 19.329 subsidie ontvangen voor de voorbereiding op het Register Externe Veiligheid en voor de versterking van Omgevingsveiligheid Cluster 2 PGS. De subsidies zijn namens het Rijk verstrekt door de provincie Zuid-Holland en Omgevingsdienst NL. Deze projecten vallen buiten de reguliere taak Omgevingsveiligheid.

Voorstel resultaatbestemming 2021
Conform artikel 25 lid 6 en 7 van de Gemeenschappelijke Regeling, artikel 11 van de Financiële Verordening en artikel 6.2 van de Nota Weerstandsvermogen stellen wij voor het jaarrekeningresultaat over 2021 onder voorbehoud van zienswijzen als volgt te bestemmen:

a) het resultaat aan te wenden voor de kosten voor invoering van de Omgevingswet in 2022 ad € 121.287 en 2023 ad € 347.636 via dotatie en onttrekking aan de Reserve Innovatie en Ontwikkeling (in totaal € 468.923).
b) het overige resultaat te doteren aan de Bestemmingsreserve Innovatie en Ontwikkeling ten behoeve van innovatieprojecten ad € 100.876.
c) De restanten op de directe productiekosten van Gooise Meren ad € 12.633 en Noord-Holland ad € 8.507 terug te betalen aan deze partners.

Een afschrift van deze brief is gezonden aan uw college.

BIJLAGEN:
- Jaarstukken 2021
- Controleverklaring was getekend
- Accountantsverslag was getekend

Hoogachtend,

mw. C.W. Smelik
Voorzitter Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek

OMGEVINGSDIENST
FLEVOLAND & GOOI EN VECHTSTREEK

Toelichting 3e Begrotingswijziging 2022

1	Beslispunt	Het onttrekken van € 232.420 in 2022 en € 237.068 in 2023 aan de “Bestemmingsreserve Weesp uittreding uit de GR” in verband met de frictiekosten als gevolg van de uittreding van de gemeente Weesp uit de Gemeenschappelijke Regeling OFGV.
	Argument	Met de gemeente Weesp en de gemeente Amsterdam is een overeenkomst uittredingskosten OFGV-Weesp-Amsterdam opgesteld. De gemeente Amsterdam betaalt een eenmalige afkoopsom van € 469.489 ter dekking van frictiekosten en instandhoudingskosten.
	Argument	Op 24 november 2021 besloot het AB tot het instellen van de “Bestemmingsreserve Weesp uittreding uit de GR OFGV”. Toen is gemeld dat de dotatie aan deze reserve wordt meegenomen in de reguliere zienswijzeronde van het voorjaar 2022. De onttrekking wordt aan de raden en Staten voor zienswijzen voorgelegd bij het behandelen van het rekeningresultaat 2021.

OMGEVINGSDIENST
FLEVOLAND & GOOI EN VECHTSTREEK

Bijlage 3e Begrotingswijziging 2022

Baten en lasten reserves

Ten opzichte van de oorspronkelijke begroting 2022 is de mutatie van de Bestemmingsreserve “Weesp uittreding uit de GR OFGV” als volgt veranderd:

MUTATIES RESERVES		Begroting na 2e BW	Begroting na 3e BW	Begroting na 3e BW
Nummer	Post	2022	2022	2023
2	OVERIGE BIJDRAGEN - BATEN RESERVES			
2.3	Bijdrage gemeente Amsterdam	€ 469.489	€ 469.489	€ -
2.4	Onttrekking Bestemmingsreserve Weesp uittreding uit de GR OFGV	€ -	€ 232.420	€ 237.069
Totaal baten reserves		**€ 469.489**	**€ 701.909**	**€ 237.069**
7	OVERIGE KOSTEN - LASTEN RESERVES			
7.11	Dotatie Bestemmingsreserve Weesp uittreding uit de GR OFGV	€ 469.489	€ 469.489	€ -
7.12	Salarissen (frictiekosten en instandhoudingskosten)	€ -	€ 232.420	€ 237.069
Totaal lasten reserves		**€ 469.489**	**€ 701.909**	**€ 237.069**

OMGEVINGSDIENST
FLEVOLAND & GOOI EN VECHTSTREEK

Het college van Gedeputeerde Staten
van de provincie Noord-Holland
Postbus 123
2000 MD HAARLEM

Verzenddatum	**Bijlagen**	**Kenmerk**
5 april 2022	1	2022 OFGV ms21

Onderwerp:
Wijzigingsbesluit OFGV i.v.m. uittreden gemeente Weesp

Geacht college,

Bij deze vraag ik u het wijzigingsbesluit Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek (GR-OFGV) i.v.m. de uittreding van Weesp per 1/01/2022 vast te stellen nadat u hiervoor toestemming heeft gekregen van de gemeenteraad, respectievelijk Provinciale Staten. Het wijzigingsbesluit is bij deze brief bijgesloten.

Omdat gemeente Weesp wordt opgeheven en samengevoegd met gemeente Amsterdam treedt gemeente Weesp uit de GR-OFGV. De uittreding is per 1 januari 2022 ingegaan. Het Dagelijks Bestuur OFGV stemde op 27 oktober 2021 in met het voorstel het bijgaande wijzigingsbesluit bij de deelnemers in procedure te brengen zodra tussen gemeenten Weesp en Amsterdam en de OFGV een uittreedovereenkomst zou zijn afgesloten. Deze overeenkomst, waarin de (financiele) voorwaarden van de uittreding zijn geregeld, was op 16 maart jl. door beide partijen ondertekend.

<u>Procedure</u>
De Gemeenschappelijke Regeling OFGV is een zogenaamde collegeregeling. Het is aan de colleges van de deelnemers om een dergelijke regeling 'met elkaar te treffen' (art. 51 lid 1 Wet op de gemeenschappelijke regelingen). De colleges kunnen zo'n regeling pas treffen nadat zij daartoe toestemming krijgen van de gemeenteraad resp. Provinciale Staten (art. 51 lid 2 WGR). Dit vaststellingsproces geldt ook voor wijzigingen van de regeling (art. 51 lid 3 WGR).

<u>Publiceren</u>
Op grond van artikel 26 lid 1 en artikel 52 lid 1 Wgr publiceert GS van Flevoland na de besluitvorming de onderhavige wijziging van de Gemeenschappelijke Regeling OFGV in het Provinciaal Blad van Flevoland.

De OFGV draagt er vervolgens zorg voor dat deze wijziging wordt verwerkt in het openbaar elektronisch register van krachtens de Wgr getroffen regelingen en dat wordt verwezen naar een geconsolideerde versie van de regeling.

Wij verzoeken u ons te informeren als het college een besluit heeft genomen over het wijzigingsvoorstel en daarvoor de toestemming heeft gekregen van de gemeenteraad/ Provinciale Staten. Zodra alle deelnemers, inclusief Weesp, hebben ingestemd met het

Wijzigingsbesluit is de GR-OFGV, die de dan 14 deelnemers met elkaar zijn aangegaan, formeel gewijzigd. Uw reactie kan naar info@ofgv.nl of aan Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek, postbus 2341, 8203 AH LELYSTAD.

Hoogachtend,
Namens het Dagelijks Bestuur van de
Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek

dhr. P.M.R. Schuurmans
Secretaris Bestuur Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek

OMGEVINGSDIENST
FLEVOLAND & GOOI EN VECHTSTREEK

Wijzigingsbesluit Gemeenschappelijke Regeling OFGV

1. Wijziging Gemeenschappelijke Regeling OFGV

Gedeputeerde Staten van de provincie Flevoland en de provincie Noord-Holland en de colleges van burgemeester en wethouders van de gemeenten Almere, Dronten, Lelystad, Noordoostpolder, Urk, Zeewolde, Blaricum, Gooise Meren, Hilversum, Huizen, Laren, Weesp en Wijdemeren, ieder voor zover bevoegd,

Overwegende dat
de gemeente Weesp per 24 maart 2022 wordt opgeheven en samengevoegd met de gemeente Amsterdam (Wet van 9 juni 2021 tot herindeling van de gemeenten Amsterdam en Weesp, Stb. 2021, 296);

de gemeente Weesp daarom per 1 januari 2022 uit de Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek wenst te treden (brief burgemeester en wethouders d.d. 17 december 2020);

Gelet op
de Wet gemeenschappelijke regelingen, de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht, de Provinciewet, de Gemeentewet en de Algemene wet bestuursrecht; de toestemmingen van Provinciale Staten van Flevoland en Noord-Holland; de toestemmingen van de gemeenteraden van de gemeenten;

Besluiten:
vast te stellen de volgende wijziging van de Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek:

Artikel I (Wijziging GR OFGV)
De Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek wordt gewijzigd als volgt:

A. In de aanhef in de opsomming van de deelnemers, vervalt “Weesp”.

B. In artikel 1, eerste lid onder a, vervalt “Weesp”.

C. In artikel 3, derde lid, vervalt “Weesp”.

Artikel II (Inwerkingtreding)
Deze wijziging van de Gemeenschappelijke Regeling OFGV treedt in op 1 januari 2022.

2. Toelichting bij wijziging GR OFGV

Bij Wet van 9 juni 2021 tot herindeling van de gemeenten Amsterdam en Weesp (Stb. 2021, 296) wordt de gemeente Weesp per 24 maart 2022 opgeheven. Vanaf 24 maart 2022 wordt Weesp onderdeel van de gemeente Amsterdam. Gelet op deze aanstaande samenvoeging van gemeenten heeft de gemeente Weesp op 17 december 2020 aangegeven per 1 januari 2022 uit deze Gemeenschappelijke Regeling te willen treden.

De onderhavige wijziging van de GR OFGV voorziet in de uittreding van de gemeente Weesp uit de GR OFGV. Vanzelfsprekend betekent deze wijziging dat in de eerder gepubliceerde toelichting op de GR OFGV bij artikel 3 (instelling) de verwijzing naar Weesp geen betekenis meer heeft en het aantal deelnemers waarnaar wordt verwezen in de toelichting op artikel 7 (stemverdeling) niet 15 maar 14 dient te worden gelezen.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
dhr. M.W. Vos
CZ/FIN

Telefoonnummer +31235145010
vosm@noord-holland.nl

Verzenddatum

28 SEP. 2022

Kenmerk
1904581/1904594

Uw kenmerk

Betreft: Zienswijze op de resultaatbestemming 2021, de 3de begrotingswijziging 2022 en aanpassing gemeenschappelijke regeling uittreding Weesp van de OFGV

Geachte leden,

Hierbij ontvangt u ter besluitvorming de bijgaande statenvoordracht met het bijbehorende ontwerpbesluit, met bijlagen, over de zienswijze op de resultaatbestemming 2021, 3de begrotingswijziging 2022 en de wijziging van de gemeenschappelijke regeling uittreding Weesp van de omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek (OFGV).

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

6 bijlage(n)

1. Voordracht PS
2. Brief Jaarrekening 2021 en Resultaatbestemming 2021 OFGV
3. 3de begrotingswijziging 2022 OFGV
4. Brief wijziging GR OFGV
5. Wijzigingsbesluit GR OFGV
6. Jaarstukken 2021 OFGV

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Provincie Noord-Holland

2022

VOORDRACHT

Provinciale Staten van Noord-Holland

Haarlem, 27 september 2022

Onderwerp: Natuurbeheerplan 2023

Kenmerk: 1894296/1894423

Bijlagen:

- **Natuurbeheerplan 2023**
- **Nota van Beantwoording Natuurbeheerplan 2023**

1. Inleiding

Natuurbeheerplan 2023
Het Natuurbeheerplan gaat over het beheren van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) en van agrarische natuur. Uw Staten wordt gevraagd het Natuurbeheerplan met bijbehorende digitale kaarten en meerjarenprognose vast te stellen. Het Natuurbeheerplan 2023 is, met de Uitvoeringsregeling natuur- en landschapsbeheer Noord-Holland 2016 beheerjaar 2023, de basis voor subsidieaanvragen door beheerders van (agrarische) natuur. Het Natuurbeheerplan bestaat uit tekst en digitale kaarten. De kaarten zijn te vinden op https://geoapps.noord-holland.nl/app/natuurbeheerplan.

De natuurdoelen in het Natuurbeheerplan vinden hun basis in internationale regelgeving zoals de Vogel- en de Habitatrichtlijn en zijn aangevuld met onze provinciale beleidskeuzes. De subsidies worden verstrekt op basis van het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL). De belangrijkste ontvangers van de subsidies voor natuurbeheer zijn natuur beherende organisaties zoals Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Landschap Noord-Holland, het Goois Natuurreservaat en particuliere eigenaren van natuurgrond. Voor het agrarisch natuurbeheer kunnen gecertificeerde agrarische collectieven subsidie aanvragen. Subsidiebeschikkingen hebben een looptijd van zes jaar, waarna steeds wordt bezien of verlenging wenselijk is. Vaststelling van de subsidieplafonds voor 2023 en openstelling van subsidie vindt plaats in het najaar, na vaststelling van dit Natuurbeheerplan door uw Staten. In januari 2023 moet voor meer dan de helft van alle lopende beheerbeschikkingen een nieuwe beschikking worden afgesloten voor 6 jaar. In het Natuurbeheerplan staat ook beschreven op welke wijze monitoring, rapportage en evaluatie plaatsvinden.

Het Natuurbeheerplan 2023 heeft betrekking op nieuw te verlenen beheersubsidies en wordt de opvolger van het Natuurbeheerplan 2022, dat uw Staten op 15 november 2021 hebben vastgesteld. Voor lopende beschikkingen blijft het Natuurbeheerplan dat gold ten tijde van het afgeven van subsidiebeschikkingen het vigerende beleidskader.

2. Procedure vaststelling Natuurbeheerplan

Het Natuurbeheerplan wordt jaarlijks vastgesteld. Sinds 2015 wordt het definitieve Natuurbeheerplan tevens ter vaststelling aan uw Staten voorgelegd. Deze wijziging komt voort uit de decentralisatie van het natuurbeleid en motie 53/2014 ('Natuur is kapitaal'), waarin u de wens hebt uitgesproken om meer sturing te geven aan de besteding van financiën in het groene domein. In artikel 1.3 SVNL 2016-2021 wordt aan uw Staten expliciet de bevoegdheid gegeven om het Natuurbeheerplan vast te stellen. Met het oog op de uitvoeringspraktijk behoudt ons college de bevoegdheid om wijzigingen van ondergeschikt belang in het kaartmateriaal aan te brengen. Als nieuwe ontwikkelingen leiden tot nieuw beleid met majeure kaartwijzigingen, zal dat aan uw Staten worden voorgelegd. Het Natuurbeheerplan wordt na vaststelling gepubliceerd in het Provinciaal Blad.

Uw Staten hebben op 13 mei 2022 een brief met het ontwerp-Natuurbeheerplan 2022 ter informatie ontvangen (kenmerk 1815408/1815415). Het ontwerp-Natuurbeheerplan is ter inzage gelegd van 23 mei tot en met 3 juli 2022. In totaal zijn er 38 zienswijzen ontvangen. In de bijgevoegde Nota van Beantwoording zijn deze van een reactie voorzien. Een aantal zienswijzen heeft geleid tot aanpassing van het Natuurbeheerplan met bijbehorende kaarten.

3. Belangrijkste wijzigingen van het Natuurbeheerplan

Het Natuurbeheerplan 2023 is op een aantal punten gewijzigd ten opzichte van het Natuurbeheerplan 2022.

Tekst

De tekst van het Natuurbeheerplan is geactualiseerd en aangepast aan recente beleidsontwikkelingen. De grootste wijziging betreft de start van het GLB-NSP[1] per 2023. Voor het agrarisch natuurbeheer betekent dit dat een nieuwe categorie 'klimaat' is toegevoegd en er meer ingezet wordt op waterdoelen. Daarnaast is het Aanvalsplan Grutto opgenomen in het Natuurbeheerplan met extra middelen vanuit de EU en LNV. Doel is om in grote gebieden (minimaal 1000 ha) agrarisch natuurbeheer uit te breiden en te optimaliseren voor weidevogelbeheer.

In de periode 2023-2027 is er nog agrarisch natuurbeheer mogelijk binnen het NNN. Op percelen waar opnieuw een agrarisch natuurbeheercontract wordt afgesloten zal, net als in de andere NNN-gebieden, het proces van omvorming naar natuur starten of voortgaan. Hierbij is het uitgangspunt dat zo snel mogelijk de omschakeling naar natuurbeheer tot stand komt. Een nieuw agrarisch natuurbeheercontract is daarbij nadrukkelijk bedoeld als tijdelijke maatregel om de periode tot NNN-realisatie te overbruggen.

Kaarten

De ambitiekaart is aangepast aan de nieuwe begrenzing van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Daarnaast is op enkele locaties de ambitiekaart gewijzigd op basis van ecologische afwegingen naar aanleiding van bijvoorbeeld een inrichtingsplan.

[1] GLB-NSP: Gemeenschappelijk Landbouwbeleid – Nationaal Strategisch Plan. Het NSP is de nationale vertaling van het Europese GLB en vormt het kader voor het agrarisch natuurbeheer.

Als de inrichting is voltooid (dat wil zeggen: ingericht zoals de ambitiekaart aangeeft) wordt het beheertype op de beheertypekaart gezet. Wijzigingen van de beheertypekaart betreffen dan ook vooral gerealiseerde percelen. Daarnaast is de beheertypekaart in overleg met de beheerders aangepast op de actuele beheertypen. In januari 2023 wordt op een groot deel een nieuwe beschikking afgesloten voor de komende 6 jaar op basis van het beheertype op de beheertypekaart.

De kaarten met zoekgebieden voor agrarisch natuurbeheer voor open grasland, open akker en agrarisch waterbeheer zijn verbeterd. De zoekgebieden droge en natte dooradering zijn met het nieuwe GLB-NSP samengevoegd tot zoekgebied dooradering, maar wel gelijk gebleven in begrenzing. Nieuw binnen het GLB-NSP is de klimaatkaart. In Noord-Holland begrenzen we de hele provincie als zoekgebied voor klimaatmaatregelen binnen het agrarisch natuurbeheer. In januari 2023 worden nieuwe beschikkingen afgegeven aan de collectieven voor 6 jaar.

Zienswijzen

Van de 38 zienswijzen hebben 33 betrekking op de kaarten. Sommige zienswijzen hebben geleid tot aanpassing van de kaarten. Een aantal ingediende zienswijzen gaat over de NNN begrenzing. Deze zienswijzen beschouwen wij als een herbegrenzingsverzoek in het kader van de Omgevingsverordening. Deze beoordelen we bij de eerstvolgende herbegrenzing van de NNN (planning eerste helft 2023).

Een vijftal zienswijzen heeft betrekking op percelen die deel uit maken van het lopende gebiedsproces in Loosdrecht. De zienswijzen geven geen aanleiding tot wijziging van het Natuurbeheerplan. Uitkomsten uit gebiedsprocessen kunnen op termijn wel aanleiding geven om het Natuurbeheerplan aan te passen.

3. Financiering

Het betreft uitgaven voor natuur- en landschapsbeheer (SVNL) en agrarisch natuurbeheer (ANLb). Daarnaast zijn er uitgaven voor de organisatie van het (agrarisch) natuurbeheer.

Het agrarisch natuurbeheer is gebaseerd op Europese regelgeving en wordt voor 65% met Europese middelen gefinancierd. De waterschappen dragen bij aan onderdelen met betrekking tot water. Het Ministerie van LNV draagt bij aan het Aanvalsplan Grutto. Verder is de provincie is cofinancier.

Vanzelfsprekend hangt het Natuurbeheerplan en de financiering daarvan sterk samen met het Programma Natuurnetwerk, dat gelijktijdig aan uw Staten is aangeboden. In de financiële paragraaf van het Natuurbeheerplan is rekening gehouden met de verdere realisatie van het NNN. De komende jaren zullen wij de financiën voor zowel ontwikkeling, inrichting als beheer van het NNN in samenhang blijven benaderen.

Volgens de huidige prognose is het budget voor Natuur- en Landschapsbeheer voor 2023 en 2024 toereikend en vanaf 2025 ontoereikend. Uitgangspunt blijft dat iedereen die (agrarisch) beheersubsidie wil aanvragen of continueren, dat ook kan krijgen, mits uiteraard aan de voorwaarden wordt voldaan. Het zou kapitaalvernietiging zijn om via het Programma Natuurnetwerk (PNN) veel tijd en geld te steken in het realiseren van nieuwe natuur, als dat vervolgens weer verloren gaat omdat geen adequaat beheer kan worden uitgevoerd. Advies is de financiële tekorten die ontstaan vanaf 2025 te betrekken bij de integrale afwegingen in de Kaderbrief 2024.

Financieel overzicht

Verplichtingen NBP					
	2023	2024	2025	2026	2027
Beoogde openstelling voor nieuw beheer SVNL	223.000	187.300	213.050	213.050	213.050
Beoogde openstelling continuering beheer SVNL	9.200.000	119.049	134.516	7.519.660	5.640
Doorloop subsidies SVNL	5.694.866	15.018.561	15.221.512	10.064.190	17.792.968
Beoogde openstelling uitbreding ANLb (boerenlandvogels, water, klimaat e	555.105	0	603.756	0	0
Beoogde openstelling ANLb aanvalsplan Grutto	1.125.000	37.500	750.000	337.500	0
Beoogde openstelling continuering ANLb	9.359.848	0	0	0	0
Doorloop subsidies ANLb	0	11.039.953	11.077.453	12.431.209	12.768.709
Buiten UVR, ook deels SNL	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000
Organisatiekosten SNL	2.639.705	2.641.468	2.705.094	2.720.957	2.720.957
Totaal	28.897.525	29.143.831	30.805.381	33.386.567	33.601.324

Dekking NBP					
	2023	2024	2025	2026	2027
Natuur en landschapsbeheer	21.465.188	21.463.188	21.426.590	21.461.590	21.451.590
Cofinanciering LNV Natuur en landschapsbeheer	177.802	183.728	302.263	355.603	355.603
Bijdrage waterschappen	404.305	404.305	404.305	404.305	404.305
EU buiten PNH begroting, via RVO	7.174.262	7.198.637	8.078.578	8.297.953	8.297.953
Totaal	29.221.557	29.249.858	30.211.736	30.519.452	30.509.452

Verschil					
Saldo	324.032	106.027	-593.645	-2.867.115	-3.091.872

De tekorten vanaf 2025 ontstaan doordat:

- Het GLB-NSP extra onderdelen bevat m.b.t. agrarisch natuurbeheer met bijkomende cofinanciering. Dit vraagt dus ook extra inzet van middelen vanuit de provincie. Het gaat om openstellingen van ca. € 600.000 in 2023 en 2025 voor boerenlandvogels, optimalisatie van collectieven, categorie water en categorie klimaat en om het Aanvalsplan Grutto: € 1.125.000 per jaar vanaf 2023 oplopend naar € 2,25 miljoen per jaar vanaf 2026;
- In 2026 een groot aantal hectares natuurbeheer opnieuw beschikt moet worden met de voor dan ingeschatte (hogere) beheertarieven (extra kosten € 2 miljoen). Deze tarieven zijn gestegen met 18% als gevolg van loon- en prijsstijgingen. Vanuit het IPO/Bij12 worden gesprekken met het Ministerie van LNV gevoerd om tegemoet te komen in deze tariefstijging. Als het Ministerie besluit tot een tegemoetkoming van de kosten dan leidt dit tot een positiever saldo;
- De bijdrage aan RVO jaarlijks omhoog gaat door extra werkzaamheden als gevolg van uitbreiding ANLb en Aanvalsplan Grutto. In 2023 is dat ca. € 150.000 meer dan in 2022. In 2027 is dat opgelopen tot ca. € 225.000 meer dan 2022.

De beheertarieven voor agrarisch natuurbeheer voor 2023 stijgen met gemiddeld 18% t.o.v. 2022, oftewel met € 1,43 miljoen per jaar, als gevolg van loon- en prijsstijgingen. Deze tarieven betreffen een inschatting o.b.v. concept tarieven. De EU dekt 65% van deze kosten. De Minister van LNV heeft toegezegd 'om zich in te spannen om het tekort aan middelen [35% van de kosten voor de tariefsverhoging van de continuering van de huidige beschikkingen voor agrarisch natuurbeheer, oftewel € 0,5 miljoen] op te vangen vanuit het Rijk'. Provincies hebben in dit overleg aangegeven bereid te zijn om de voorfinanciering voor hun rekening te nemen. Omdat er geen voldoende harde toezegging is van het Rijk om te tariefverhoging van het agrarisch natuurbeheer te financieren nemen wij dit als verplichting op zonder dat hier dekking tegenover staat. Als de Minister de toezegging nakomt hebben we te maken met een positiever saldo.

4. Communicatie en (burger)participatie

Natuurorganisaties, agrarische collectieven en waterschappen zijn bij de totstandkoming van het ontwerp-Natuurbeheerplan betrokken. Zij zijn actief geïnformeerd over de ter visielegging van het ontwerp-Natuurbeheerplan door middel van brieven. Over het Natuurbeheerplan en de

Nota van Beantwoording wordt eveneens actief gecommuniceerd op de provinciale website. Indieners van een zienswijze ontvangen een brief met informatie over de Nota van Beantwoording en het besluitvormingstraject. Het Natuurbeheerplan 2023 wordt op de website van de provincie gepubliceerd en de partners, zoals de beheerders, worden per brief geïnformeerd. Het Natuurbeheerplan wordt na vaststelling gepubliceerd in het Provinciaal Blad.

4. Proces en procedure

De vaststelling van het Natuurbeheerplan en de bijbehorende digitale kaarten is van belang voor de beheerders van (agrarisch) natuur, de subsidieaanvragen en het kunnen afgeven van subsidiebeschikkingen voor (agrarisch) natuurbeheer. Na de vaststelling van het Natuurbeheerplan 2023 en de bijbehorende kaarten hebben belanghebbenden de mogelijkheid om tegen het Natuurbeheerplan beroep in te stellen bij de Rechtbank in Haarlem en hoger beroep bij de Afdeling Bestuursrecht van de Raad van State.

5. Voorstel

Wij stellen u voor te besluiten overeenkomstig het bijgaande ontwerpbesluit.

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

dhr. A.Th.H. van Dijk, voorzitter

mw. R.M. Bergkamp, provinciesecretaris

Ontwerpbesluit

Nr.

Provinciale Staten van Noord-Holland;

gelezen de voordracht van Gedeputeerde Staten van 27 september 2022;

gelet op de wenselijkheid om kaders vast te stellen voor het natuurbeheer in de provincie Noord-Holland en de subsidiëring hiervan,

besluiten:

1. Het Natuurbeheerplan 2023 en de daarbij behorende Nota van beantwoording vast te stellen.

2. De financiële tekorten die ontstaan vanaf 2025 te betrekken bij de integrale afwegingen in de Kaderbrief 2024.

Haarlem,

Provinciale Staten voornoemd,

, voorzitter

, statengriffier

NATUURBEHEERPLAN 2023

Provincie Noord-Holland

Zaak/documentnummer: 1894296/1904409

Natuurbeheerplan 2023
behandeling door Gedeputeerde Staten van Noord-Holland op 27 september 2022
vaststelling door Provinciale Staten van Noord-Holland op 14 november 2022

Ontwerp Natuurbeheerplan 2023 vastgesteld door Gedeputeerde Staten van Noord-Holland op 10 mei 2022

Ter inzagelegging Ontwerp Natuurbeheerplan 23 mei tot en met 3 juli 2022

Inhoudsopgave

1. Wat is het Natuurbeheerplan? ... 3

1.1 Inleiding ... 3

1.2 Doel en status Natuurbeheerplan ... 3

1.3 Wijzigingen Natuurbeheerplan 2023 ... 3

1.4 Leeswijzer ... 4

2. Beleidskader ... 4

2.1 Europees kader natuur en landschap ... 4

2.2 Rijksbeleid natuur en landschap ... 5

2.3 Provinciaal beleid ... 5

3. Subsidiestelsel Natuur en Landschap ... 7

3.1. De Index Natuur en Landschap ... 7

3.2 De Kaarten in het Natuurbeheerplan ... 7

3.3 Monitoring ... 8

4. Natuur- en Landschapsdoelen ... 9

4.1 Integrale gebiedsbeschrijving en visie op behoud en ontwikkeling ... 9

4.2 Beleidsdoelen en criteria natuur- en landschapsbeheer ... 9

4.3 Beleidsdoelen en criteria agrarisch natuur- en landschapsbeheer ... 9

4.4 Beleidsdoelen en criteria water en klimaat ... 12

4.4.1 Beleidsdoelen en criteria water ... 12

4.4.2 Beleidsdoelen en criteria klimaat ... 13

4.5 Beoordelingscriteria gebiedsaanvragen ... 14

5. Inspraak- en subsidiemogelijkheden ... 14

5.1 Inspraakprocedure Natuurbeheerplan 2023 ... 14

5.2 Subsidie Natuur- en landschapsbeheer (SVNL-n) ... 15

5.3 Kwaliteitsimpuls: investeringen en functieverandering (SKNL) ... 16

6. Financiën ... 16

Overige informatie ... 18

1. Wat is het Natuurbeheerplan?

1.1 Inleiding

Voor u ligt het Natuurbeheerplan voor het jaar 2023 van de provincie Noord-Holland. Met dit plan stelt de provincie de kaders voor de uitvoering van het natuur- en landschapsbeheer vast. Het Natuurbeheerplan geeft aan waar welke natuur aanwezig is en welke beheerdoelen hiervoor gelden. Dit is terug te vinden op de kaarten (link: kaartviewer). De provincie financiert een aanzienlijk deel van de kosten voor de ontwikkeling en het beheer van natuur door middel van subsidies. Het Natuurbeheerplan vormt de basis voor de aanvraag van deze subsidies. Het Natuurbeheerplan is verankerd in het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL) 2016.

Het Natuurbeheerplan geeft het beleidskader aan, uitleg van de index, de criteria voor de beheertypen die we op kaart hebben staan, uitleg hoe het subsidiestelsel werkt en hoe susbidie aangevraagd kan worden.

1.2 Doel en status Natuurbeheerplan

In het Natuurbeheerplan zijn de huidige en de gewenste beheerdoelen voor de Natura 2000-gebieden, het Natuur Netwerk Nederland (NNN) en agrarische gebieden met natuurwaarden opgenomen. In dit plan begrenst en beschrijft de provincie de gebieden waar subsidiëring van beheer en ontwikkeling van natuur, agrarische natuur en landschapselementen plaats kan vinden. Dit Natuurbeheerplan 2023 geeft informatie om subsidie aan te kunnen vragen en verwijst waar nodig naar andere documenten.

De vaststelling van het NNN in planologisch opzicht is vastgelegd in de Omgevingsverordening. Het Natuurbeheerplan volgt dus de begrenzing van het NNN die in de Omgevingsverordening is vastgelegd. Het Natuurbeheerplan heeft geen planologische consequenties en heeft dus geen invloed op eigendomsrechten of bestaande gebruiksmogelijkheden.

Het Natuurbeheerplan bevat geen bindende regels of verplichtingen voor burgers. Ook kunnen er geen rechten aan worden ontleend. Opname van een terrein in het Natuurbeheerplan leidt dus niet vanzelfsprekend tot een positief besluit over subsidiëring van het beheer. Het zorgt er alleen voor dat beheerders en gecertificeerde agrarische collectieven van de gronden die zijn begrensd als natuurgebied, als agrarische natuur of als landschapselement de mogelijkheid krijgen om subsidie aan te vragen voor het beheer van deze gronden.

1.3 Wijzigingen Natuurbeheerplan 2023

Dit Natuurbeheerplan 2023 is op een aantal punten gewijzigd ten opzichte van het Natuurbeheerplan 2022:

- De tekst van het Natuurbeheerplan is geactualiseerd en aangepast aan recente beleidsontwikkelingen
- Per 2023 gaat het GLB-NSP van start. Hieruit volgen de volgende wijzigingen voor agrarisch natuurbeheer:

  - Leefgebied natte en droge dooradering zijn samengevoegd tot leefgebied dooradering
  - De categorie klimaat is toegevoegd (zie paragraaf 4.2.2)
  - Het Aanvalsplan Grutto (intensief weidevogelbeheer) is toegevoegd (zie paragraaf 4.3)
- In de periode 2023-2027 is er nog agrarisch natuurbeheer mogelijk binnen het NNN. Een nieuw agrarisch natuurbeheercontract is daarbij nadrukkelijk bedoeld als tijdelijke maatregel om de periode tot NNN-realisatie te overbruggen (zie paragraaf 2.3).
- Ambitiebeheertypen zijn gelegd op alle percelen die opgenomen zijn in de meest actuele NNN-begrenzing.
- De ambitiekaart en beheertypekaart zijn geactualiseerd.

1.4 Leeswijzer

In het Natuurbeheerplan wordt achtereenvolgens beschreven:
Hoofdstuk 2: Het beleidskader
Hoofdstuk 3: Subsidiestelsel Natuur en Landschap
Hoofdstuk 4: Natuur- en landschapsdoelen
Hoofdstuk 5: Subsidiemogelijkheden
Hoofdstuk 6: Financiën

2. Beleidskader

Het Natuurbeheerplan is gebaseerd op het vigerend beleid voor het landelijk gebied voor water, milieu en ruimtelijke ordening van de Europese Unie, het rijk en de provincie.

2.1 Europees kader natuur en landschap

De lidstaten van de EU hebben gezamenlijk specifieke wetten en beleidsdoelen vastgesteld voor het instandhouden van bepaalde planten- en diersoorten en natuurlijke habitats van internationale betekenis via de Vogel- en Habitatrichtlijn (VR/HR) en Natura 2000, voor de instandhouding van gezonde watersystemen (Kaderrichtlijn water) en voor een schoon milieu (Nitraatrichtlijn). De Europese Commissie (EC) ziet er op toe dat de lidstaten deze afspraken nakomen.

Voor het platteland zijn door de EC beleidsdoelen en regels vastgesteld in het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid 2023-2027 (GLB). Het nieuwe GLB bevat meer ambities op het gebied van natuur, klimaat en milieu. Dit is samen te vatten in de term ‘toekomstbestendig boeren’, waarbij het belonen van boeren die naast het produceren van voedsel ook zorgen voor natuur, klimaat en milieu een belangrijke rol speelt. Het Rijk werkt het GLB uit in een Nationaal Strategisch Plan (NSP).

Met het NSP zetten Rijk, provincies en waterschappen samen de beleidslijnen uit voor beide subsidiefondsen van het GLB: het Plattelandsfonds (pijler 2) voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb) en het Garantiefonds (pijler 1) met o.a. conditionaliteiten en ecoregelingen. Het Garantiefonds wordt deels ingezet voor plattelandsbeheer via de ecoregelingen en door budget over te hevelen naar het plattelandsfonds. Hierdoor ontstaat meer ruimte voor investeringen, innovatie, samenwerken en kennisoverdracht voor toekomstgerichte bedrijven en optimalisatie van het ANLb.

Ecoregelingen en conditionaliteiten uit pijler 1 en het ANLb uit pijler 2 kunnen naast elkaar worden ingezet en elkaar versterken. Ook is het mogelijk om ze beiden in te zetten mits zogenaamde double

funding voorkomen wordt (dit betekent dat voor hetzelfde perceel niet twee keer subsidie mag worden verleend). De ecoregelingen en conditionaliteiten hebben een meer nationale generieke invulling (met regionale gebiedsgerichte accenten). Het ANLb richt zich op gebiedsgerichte activiteiten die boeren samen ondernemen om doelsoorten en doelen uit de Vogel- en Habitatrichtlijn en opgave Water en Klimaat te ondersteunen.

De bijdrage die Nederland levert aan het agromilieu en -klimaat is vastgelegd in het GLB-NSP fiche (art. 65). Het agrarisch natuurbeleid, het ecologisch waterbeheer en klimaatdoelen vallen onder het ANLb en worden deels gefinancierd met Europees geld. Het ANLb bevat met het nieuwe GLB drie leefgebieden (open grasland, open akkerland, dooradering) en de categoriën water en klimaat.

2.2 Rijksbeleid natuur en landschap

Het rijksbeleid heeft zich de afgelopen jaren ontwikkeld langs twee lijnen. De eerste lijn betreft het versterken en verbeteren van het bestaande natuurbeleid. Dit richt zich op natuurgebieden en de directe omgeving daarvan, beheren en verbeteren van natuur in de grote wateren, duurzame bescherming van de Noordzee en het verder ontwikkelen van de Nationale Parken. Met het Programma Natuur is in het kader van de stikstofaanpak extra geld beschikbaar gesteld voor natuurherstel en -ontwikkeling met een focus op stikstofgevoelige natuurgebieden. De tweede lijn gaat over het verbreden van het natuurbeleid naar andere sectoren en domeinen. Hierin past de transitie naar een natuurinclusieve samenleving, waaronder de transitie in de landbouw richting kringlooplandbouw (Agenda Natuurinclusief en het Deltaplan Biodiversiteitsherstel).

De uitvoering van het stimuleringsbeleid voor natuur en platteland is met ingang van 2014 gedecentraliseerd naar de provincies en vastgelegd in een decentralisatieakkoord 2014-2027 en een Natuurpact van overheden en maatschappelijke organisaties. In het Natuurpact zijn de ambities vastgelegd met betrekking tot ontwikkeling en beheer van natuur in Nederland voor de periode tot en met 2027. Het rijk draagt bij aan de realisatie van deze ambities door jaarlijks extra te investeren in natuur. De onderdelen van deze ambities zijn:

- Ontwikkeling robuust Natuurnetwerk Nederland (NNN) inclusief Natura 2000-gebieden
- Soortenbescherming
- Natuur buiten het NNN
- Agrarisch natuurbeheer: het ANLb moet vooral worden ingezet voor het beschermen en verbeteren van internationale soorten
- Natuur en water

2.3 Provinciaal beleid

De provincies zijn – op grond van het decentralisatieakkoord natuur – volledig verantwoordelijk voor de uitvoering van het natuurbeleid. De doelen en middelen worden door de provincies vastgelegd in onder andere dit Natuurbeheerplan.

De waterdoelen zijn in 2015 door de provincies vastgesteld in een Omgevingsvisie en recent geactualiseerd in het Regionaal Waterplan (2021). Als waterschappen voor waterbeheerdiensten gebruik willen maken van EU-cofinanciering dan kan dit uitsluitend via gebiedsaanvragen van agrarische collectieven, het Natuurbeheerplan en de SVNL2016. De waterschappen geven daarvoor aan voor welke waterdoelen welke waterbeheerdiensten nodig zijn, inclusief randvoorwaarden en prioriteiten.

Masterplan biodiversiteit

Het Masterplan biodiversiteit is ons antwoord op de steeds luider klinkende vraag om meer aandacht voor het herstel en de versterking van de biodiversiteit. We hebben voor vijf gebieden gedefinieerd waar we op provinciale schaal verantwoordelijkheid voor dragen en acties op ondernemen:

1. Versterking van de kwaliteit in de natuurgebieden
2. Versterken van de biodiversiteit in het landelijk en agrarisch gebied
3. Versterken van de biodiversiteit in het bebouwd gebied en infranatuur
4. Versterken biodiversiteit in en rond het water
5. Beschermen kwetsbare soorten en bestrijden invasieve exoten

Het Masterplan biodiversiteit geeft aan wat we op elk van deze thema's al doen en welke aanvullende opgaven we voor de komende jaren signaleren.
Door monitoring kunnen we volgen of we met de realisatie van onze ambities ook daadwerkelijk de biodiversiteit aan het versterken zijn. "Doen, leren en beter doen", is hiervoor ook ons motto voor de uitvoering van het Masterplan biodiversiteit.

Voor het eerste thema 'versterken van de biodiversiteit in natuurgebieden' zetten we met het Regiebureau Natuurnetwerk in op de realisatie van het natuurnetwerk in Noord-Holland. De programmering daarvan wordt beschreven in het Uitvoeringsplan van het Provinciale Natuur Netwerk (PNN). Het beheer van die natuurgebieden wordt mogelijk gemaakt door het verlenen van subsidie voor het ontwikkelen, inrichten en beheren van de natuurgebieden via het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL).

Actieplan Weidevogels

Noord-Holland is een echte weidevogelprovincie. Met name de veenweidegebieden zijn van oudsher nationale topgebieden. Van het totaal aan grutto's in Europa, in 2015 verkozen tot 'nationale vogel', broedt circa 15% in Noord-Holland. De grutto, maar ook andere weidevogelsoorten zoals de kievit, tureluur en scholekster staan in heel Nederland, en ook in Noord-Holland onder druk. De aantallen nemen af. In 2020 heeft de provincie een actieplan weidevogels opgesteld om weidevogels in de provincie te beschermen. Het plan bestaat uit 10 punten. De ambitie is om de stand van de weidevogels in Noord-Holland niet meer achteruit te laten gaan, maar te behouden. Het actieplan beschrijft planologisch en ruimtelijke acties om de weidevogels te beschermen en acties op het gebied van voorlichting, predatiebeheer en ondersteuning van concrete maatregelen (vernatting, onderzoek kruidenrijkgrasland, toepassing ruige mest, voorlichting).

Agrarisch natuurbeheer in het NNN

In 2027 willen wij het NNN gerealiseerd hebben. Omdat bij agrarisch natuurbeheer niet de natuurfunctie leidend is maar de agrarische functie, betekent dit dat vanaf 2027 binnen het NNN alleen nog maar subsidie voor natuurbeheer (SVNL) kan worden verleend.
Agrariërs binnen het NNN krijgen met ingang van beheerjaar 2023 nog eenmaal de mogelijkheid om een ANLb-contract af te sluiten voor een periode van maximaal zes jaar. Op percelen waar opnieuw een ANLb-contract wordt afgesloten zal, net als in de andere NNN-gebieden, het proces van omvorming naar natuur starten of voortgaan. Hierbij is het uitgangspunt dat zo snel mogelijk de omschakeling naar natuurbeheer tot stand komt. Een nieuw agrarisch natuurbeheercontract is daarbij nadrukkelijk bedoeld als tijdelijke maatregel om de periode tot NNN-realisatie te overbruggen.

3. Subsidiestelsel Natuur en Landschap

De provincie hecht veel belang aan het behoud en de ontwikkeling van de provinciale natuur. Daarom verleent zij daarvoor subsidie via het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL).
In het subsidiestelsel Natuur en landschap 2016 wordt onderscheid gemaakt in subsidie voor functieverandering en inrichting en subsidie voor beheer.

Subsidie voor functieverandering en inrichting is de “Subsidieregeling voor Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL)”. Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap Noord-Holland 2018, uvr subsidie (SKNL)

Subsidie voor beheer van natuur en landschap, agrarische natuur en landschapselementen is geregeld in de Subsidieverordening Natuur- en Landschapsbeheer 2016 (SVNL2016-2021). Eind 2022 wordt een nieuwe verordening vastgesteld voor de periode vanaf 2023.
SVNL-N: Natuur- en landschapsbeheer 2016-2021, uvr subsidie

3.1. De Index Natuur en Landschap

De Index Natuur en Landschap vormt de basis voor het Natuurbeheerplan. Deze Index is een landelijk uniforme en sterk gestandaardiseerde ‘natuurtaal’ waarin de Nederlandse natuur- en landschapselementtypen worden vastgelegd. De Index wordt gebruikt voor de aanduiding van de natuur- en landschapsdoelen en voor de monitoring en bevordert ook een goede afstemming tussen beheerders onderling en tussen beheerders en overheden.

De Index Natuur en Landschap bestaat uit de onderdelen natuur, agrarische natuur en landschapselementen. In de Index worden twee niveaus onderscheiden: de *natuurtypen* voor de sturing op landelijk niveau en de *beheertypen* voor de operationele aansturing van het beheer op regionaal en lokaal niveau.

In de Index Natuur en Landschap worden de natuurtypen, agrarische natuurtypen, landschapstypen en beheertypen beschreven. Voor meer informatie over de Index Natuur en Landschap zie onderdeel thema ‘Index Natuur en Landschap’ op www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap.

3.2 De Kaarten in het Natuurbeheerplan

Het Natuurbeheerplan kent een beheertypenkaart, een ambitiekaart en een vaarlandkaart (zie kaartviewer). Zij vormen met de beschrijving van de doelen de kern van het Natuurbeheerplan.

Beheertypenkaart
De *beheertypenkaart* geeft alle bestaande, beheerwaardige (agrarische) natuur weer volgens de Index Natuur en Landschap. De beheertypenkaart vormt de basis voor het verlenen van beheersubsidies op grond van de Uitvoeringsregeling Natuur- en Landschapsbeheer (SVNL). Van beheerders van gerealiseerde natuur – ook als zij geen subsidie ontvangen – wordt verwacht dat zij hun beheer uitvoeren, gericht op de instandhouding van de beheertypen. Een beheerder kan alleen voor financiering van het beheer van het toegekende beheertype in aanmerking komen.
Voor het agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb) onderscheiden we de leefgebieden open grasland, open akkerland en dooradering. Dit zijn de drie agrarische natuurtypen van de Index Natuur en Landschap. Daarnaast wordt gewerkt met een categorie water en klimaat.

De *beheertypenkaart* bestaat uit de volgende kaartlagen:

- Natuurtypen en landschapstypen (kaart 1a)
    - kaart voor de landschapstypen binnen en buiten NNN
    - kaart voor de natuurbeheertypen
- Leefgebied open grasland (kaart 1b)
    - Weidevogelgrasland in open landschap
    - Weidevogelgrasland met riet of opgaande begroeiing
- Leefgebied open akkerland (kaart 1c)
- Leefgebied dooradering (kaart 1d)
- Leefgebied categorie water (kaart 1e)
- Leefgebied categorie klimaat (kaart 1f)

Ambitiekaart
Voor alle NNN begrensde natuurgebieden is een ambitie bepaald. De ambitie bestaat uit een ambitiebeheertype waar de provincie naar streeft. De *ambitiekaart* (kaart 2) vormt de basis voor de (subsidiëring van) kwaliteitsverbetering op grond van de SKNL. Een verschil tussen de beheertypenkaart en de ambitiekaart laat zien waar een verbetering van de natuurkwaliteit mogelijk en wenselijk is.

Vaarlandkaart
De provincie Noord-Holland verstrekt een vaarbijdrage voor percelen op de vaarlandkaart (kaart 3). Op de vaarlandkaart staan percelen die alleen varend bereikt kunnen worden en waar het natuurtypen ‘moerassen’ (N05), ‘voedselarme venen en vochtige heiden’ (N06), ‘vochtige schraalgraslanden’ (N10), ‘rijke graslanden en akkers’ (N12) en ‘vogelgraslanden’ (N13) op liggen. Percelen die alleen varend bereikt kunnen worden met andere (natuur)beheertypen zijn niet opgenomen op de kaart en komen niet in aanmerking voor een bijdrage.

3.3 Monitoring

Monitoring is een essentieel onderdeel van de beheercyclus. De uitvoering van het natuurbeleid en beheer dient onderzocht te worden om te weten of de afgesproken doelen ook gehaald en zo nodig bijgesteld moeten worden. Behalve informatie over de gerealiseerde hectares en het daarvoor benodigde geld (kwantiteit), is ook informatie nodig over de resultaten in termen van bijv. aantallen dieren en planten (kwaliteit).

Voor de monitoring van het (agrarisch) natuurbeheer is een uniforme landelijke systematiek ontworpen. Op de website van BIJ12 zijn de werkwijze en aanvullende informatie over deze monitoring weergegeven (https://www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/productencatalogus/methodieken/werkwijze-monitoring/).
De provincie laat vogeltellingen doen in de weidevogelgebieden in een cyclus van drie jaar. In Noord-Holland is nu ook een meetnet akkervogels opgestart.

4. Natuur- en Landschapsdoelen

In dit hoofdstuk worden de beleidsdoelen en criteria beschreven ten aanzien van onze natuur-, landschaps- en waterdoelen. Deze doelen zijn verwerkt in de kaarten. De gebiedsaanvragen van de agrarische collectieven worden getoetst op de beoordelingscriteria van paragraaf 4.5.

4.1 Integrale gebiedsbeschrijving en visie op behoud en ontwikkeling

In de omgevingsverordening zijn wezenlijke kenmerken en waarden opgenomen van alle begrensde NNN gebieden. Deze wezenlijke kenmerken en waarden vormen de basis van de huidige natuurdoelen binnen de provincie Noord-Holland. Daarnaast stellen we ecologische visies voor diverse gebieden op waarin we aangegeven welke ambitie we na willen streven. Zodra deze ecologische visies zijn vastgesteld, wordt de ambitiekaart in de eerstvolgende versie van het Natuurbeheerplan geactualiseerd.

4.2 Beleidsdoelen en criteria natuur- en landschapsbeheer

Noord-Holland kent een aantal bijzondere natuurwaarden, zoals de weidevogelgebieden, laagveenmoerassen en de duinen met de binnenduinrand. Op basis van deze natuurwaarden zijn de natuurdoeltypen voor Noord-Holland bepaald. De natuurdoeltypen zijn vervolgens vertaald naar de index voor de beheertypen.

Voor aanpassingen van de beheertypen op de kaarten kijken wij naar de volgende criteria:

- Natura 2000 doelen (habitattypekaart)
- Weidevogeldoelstellingen volgens de leefgebiedenkaart voor weidevogels[1] (zie paragraaf 2.3)
- Beheertype N10.01 (Nat Schraalland) kan niet voorkomen op laagveengronden
- Beheertpen N05.03 (veenmoeras), N14.02 (moerasbos), N04.01 (zoete plas), N10.02 (vochtig hooiland) of N13.01 (vochtig weidevogelgrasland) kunnen een volgende ontwikkelfase zijn van het beheertype veenmosrietland of moeras. Dit zijn kwetsbare gebieden in de N2000 doelen. Aanvragen voor omzetting naar deze beheertypen beoordelen wij kritisch.

4.3 Beleidsdoelen en criteria agrarisch natuur- en landschapsbeheer

De provincie gaat uit van de uniforme ‘instapeisen’ en ‘streefdoelen’ zoals geformuleerd door Alterra in het rapport *Nieuw stelsel agrarisch natuurbeheer (2014)*. Deze instapeisen en streefdoelen zijn de basis voor de begrenzingen van de leefgebiedenkaarten en geven een ondergrens en streefwaarde aan van de te realiseren gebiedskwaliteiten.

Beschrijvingen begrensde leefgebieden

Open grasland (deelkaart 1b). Dit leefgebied bevindt zich met name in de veenweidegebied van Laag-Holland, Amstelland en West-Friesland. Het bestaat uit open landschappen met veel vochtig en kruidenrijk gras, fijnmazige watergangen en in beperkte mate opgaande begroeiing, zoals beplanting

[1] De kaart voor het leefgebied van weidevogels in Noord-Holland is een informatieve kaart en geeft de leefgebieden aan van weidevogels zowel binnen als buiten het NNN. De gebieden buiten het NNN zijn in de omgevingsverordening opgenomen op de kaart Bijzonder Provinciaal Landschap (BPL) als habitat voor weidevogels.

rond erven of bomenlanen. Doelsoorten zijn grutto en tureluur (voor A11.01 gebieden) en scholekster en kievit voor A11.02 gebieden. Doelen voor aanwezigheid van de doelsoorten en omvang van het gebied staan in onderstaand overzicht.

Beheertypen	***Aanwezigheid doelsoorten***	***Omvang gebied***
Weidevogelgrasland in open landschap	*Minimaal 10 broedparen van grutto per 100 ha óf minimaal 50 broedparen van de soorten grutto, tureluur en slobeend samen per 100 ha.*	*Minimaal 100 ha samenhangende beheerde oppervlakte waarop leefgebied open grasland aanwezig is.*
	Streefdoel: 25 broedparen van grutto per 100 ha of 100 broedparen van de soorten grutto, tureluur en slobeend samen per 100 ha.	*Streefdoel: minimaal 250 ha samenhangende beheerde oppervlakte waarop leefgebied open grasland aanwezig is.*
Weidevogelland met riet en opgaande begroeiing	*Minimaal 30 broedparen van de soorten kievit, scholekster en wulp samen per 100 ha óf het gebied is van groot belang voor de noordse woelmuis.*	*Minimaal 100 ha samenhangende beheerde oppervlakte waarop leefgebied open grasland aanwezig is.*
	Streefdoel: 60 broedparen van de soorten kievit, scholekster en wulp samen per 100 ha.	*Streefdoel: minimaal 250 ha samenhangende beheerde oppervlakte waarop leefgebied open grasland aanwezig is.*

Bron: Nieuw stelsel agrarisch natuurbeheer, Alterra (2014)

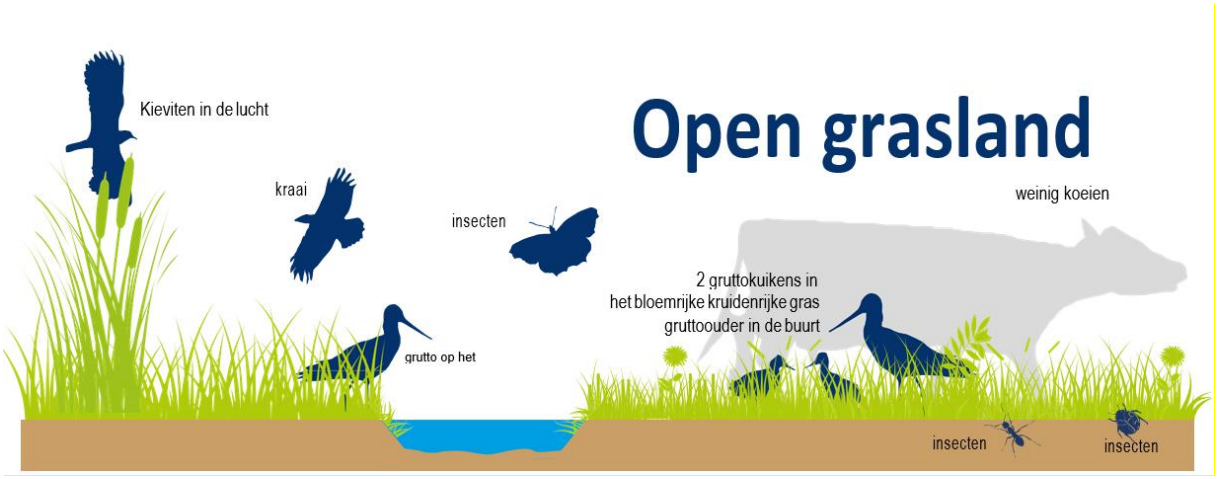

Aanvalsplan Grutto

Via het Aanvalsplan Grutto worden extra middelen voor agrarisch natuurbeheer beschikbaar gesteld om grote gebieden te optimaliseren voor weidevogelbeheer. Het betreft aaneengesloten gebieden met een weidevogeldoelstelling van minimaal 1000 ha, die zowel binnen NNN als in agrarisch gebied liggen. De extra middelen komen beschikbaar voor gebieden waar agrarisch natuurbeheer voor is of wordt afgesloten.

Landelijk zijn circa 35 gebieden in beeld voor het Aanvalsplan Grutto. In 2022 is gestart met 13 gebieden. Voor Noord-Holland betreft dit momenteel de gebieden Amstelland en Zeevang/Beetskoog. Er kunnen nog nieuwe gebieden bijkomen. In een openstellingsbesluit worden de begrenzingen en beschikbare middelen voor deze gebieden specifiek benoemd.

Streefdoel Aanvalsplan Grutto

Het streefdoel van het Aanvalsplan Grutto is optimaal weidevogelbeheer van kansgebieden met een oppervlakte van 1000 ha met hoog waterpeil, plasdras, kruidenrijk grasland en beweiding. De duurzaamheid van het beheer wordt geborgd.

Op termijn streven we naar gebieden met de volgende kenmerken:

- Minimaal 1 ha plas dras per 100 ha gedurende het broedseizoen
- In minimaal 50% beheerd gebied hoog oppervlaktewaterpeil in broedseizoen
  Streefpeilen: veen 0 -25 cm –mv , klei-op-veen 0 -35 cm –mv, klei 0 -40 cm -mv
- Op minimaal 50% van de percelen is een rustperiode tijdens het broedseizoen aanwezig (15 maart- 1 juli); eventuele aanpassing periode in overleg met collectief.
- Minimaal 50 % beheerd gebied kruidenrijk grasland; zo nodig in stappen (andere beheerpakketten met rustperiode) naar toewerken met verschralingsbeheer.
- Circa 20% van de percelen worden tijdens het broedseizoen beweid met melkvee en/of jongvee (beheerpakketten extensief weiden; voorbeweiden) in afstemming met collectief
- Bemesting vaste mest (max. 5-10 ton/ha) en/of vaste fractie voor percelen met kruidenrijk grasland en uitgesteld maaibeheer. Geen kunstmest voor deze percelen.
- Alleen beheer met een rustperiode is toegestaan
- Mozaïek van samenhangend beheer; beheerpercelen niet verder dan 300 m uiteen
- Niet ’s nachts maaien
- Gebruik gewasbeschermingsmiddelen, neonicotines e.d. zijn niet toestaan.
- Geen barrières, zoals autowegen
- Nauwe samenwerking tussen alle betrokken partijen, collectieven, natuurbeheerders, weidevogelbeschermers, WBE en overheden

Open akker (deelkaart 1c). Dit leefgebied bestaat overwegend uit akkerranden, vogelakkers en wintervoedselakkers en concentreert zich in de kop van Noord-Holland, Texel en de grote droogmakerijen (Haarlemmermeer, Beemster, Schermer). Vogelakkers dienen ’s zomers en ’s winters als foerageergebied voor akkervogels in open akkergebieden. Het vormt broedhabitat voor bijvoorbeeld veldleeuwerik, gele kwikstaart of patrijs. Wintervoedselakkers zijn juist belangrijk voor overwinterende zaadetende vogels als geelgors en ringmus. De hier overwinterende roofvogels als blauwe kiekendief en velduil profiteren hier ook van. Kruidenrijke akkerranden vervullen meerdere functies (broeden, schuilen, foerageren).
Provinciale doelsoorten zijn gele kwikstaart, scholekster, kievit, patrijs, blauwe kiekendief, veldleeuwerik, velduil, ringmus, gorzen en ruigpootbuizerd.

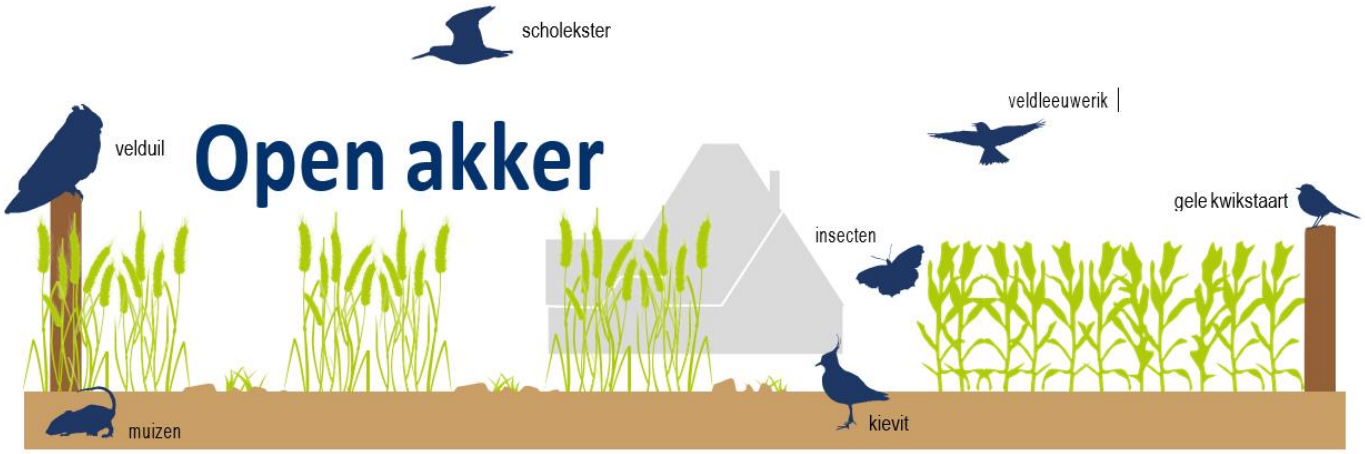

Dooradering (deelkaart 1d). Dit leefgebied bestaat uit natte en droge elementen binnen het agrarische cultuurlandschap. Het zoekgebied beslaat de hele provincie. Het bevat aan elkaar grenzende (kleinschalige) akkers, graslanden, bufferstroken, heggen en hagen, sloten, poelen, moerasjes en plas-draspercelen. De geleidelijke overgang van nat naar droog zorgt voor een paaiplaats, foerageergebied of landhabitat voor de verschillende soorten die hier voorkomen.

Provinciale doelsoorten voor natte elementen zijn o.a. rugstreeppad, watersnip, bittervoorn, kleine modderkruiper en zwarte stern. Doelsoorten voor droge elementen zijn o.a. geelgors, kneu, keep, ringmus, spotvogel, steenuil, kerkuil, torenvalk, ransuil en patrijs.

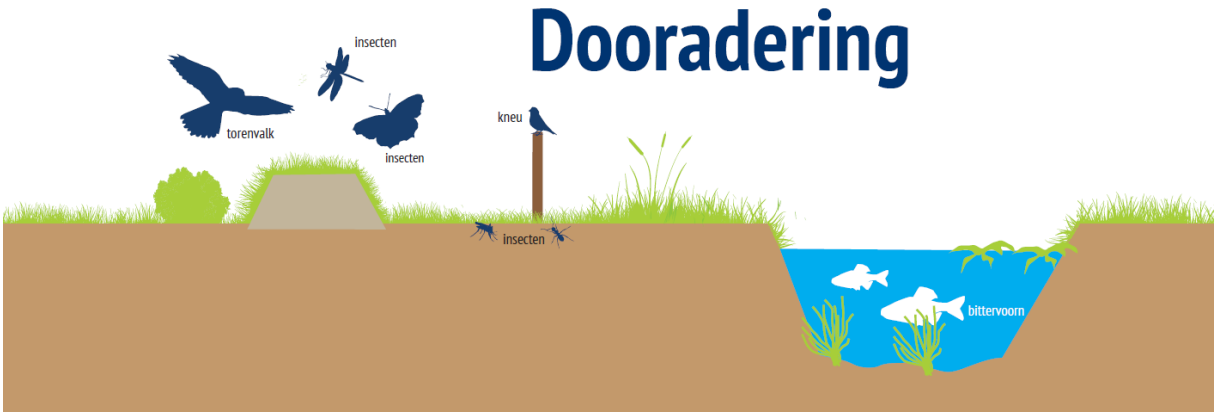

4.4 Beleidsdoelen en criteria water en klimaat

Met het GLB-NSP komt er meer geld beschikbaar voor de categorie water en wordt de categorie klimaat toegevoegd. De nieuwe budgetten worden verdeeld onder de thema's klimaatmitigatie-, klimaatadapatie- en watermaatregelen[2].

4.4.1 Beleidsdoelen en criteria water

Categorie water (agrarisch waterbeheer) (deelkaart 1e)**.** Te subsidiëren agrarisch waterbeheer dient volgens het NSP gericht te zijn op verduurzaming, klimaatadaptatie en biodiversiteit. Hiermee levert het een bijdrage aan de realisering van de waterkwaliteits- en kwantiteitsdoelstellingen van provincie en waterschappen. De positieve effecten van agrarisch waterbeheer reiken verder dan alleen het watersysteem: het heeft ook een positieve invloed op natuurkwaliteit en natuurwaarden, voor de slootkant en op het land. Schone en soortenrijke oppervlaktewateren die deel uitmaken van een

[2] Gebaseerd op het Advies inzake verdeling GLB-middelen voor verbreed subsidiestelsel Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer, commissie Beukema, november 2021

samenhangend watersysteem zijn een onmisbare voorwaarde voor een robuuste en klimaatbestendige natuur in het agrarisch gebied.

De doelen in relatie tot agrarisch waterbeheer zijn samen te vatten onder twee noemers:
- het bewerkstelligen van een goede toestand van al het water conform de Kaderrichtlijn Water (KWR);
- het realiseren van een robuust, duurzaam en klimaatbestendig watersysteem.

Deze doelen betreffen zowel verbetering van de waterkwaliteit en water gerelateerde biodiversiteit, als op duurzaamheid gerichte verbetering van het waterkwantiteitsbeheer.

Verschillende maatregelen zijn hierbij behulpzaam, zoals het beschikbaar stellen van agrarische gronden voor waterberging bij veel neerslag, het vasthouden van water bij droogte, het verbeteren van de grond- en oppervlaktewaterkwaliteit door groene zuivering (minder belasting met verontreinigende stoffen vanuit de agrarische sector) en duurzaam oever-, sloot- en bodembeheer (minder af- en uitspoeling van nutriënten en bestrijdingsmiddelen).

Zoekgebied, prioritering en maatwerk
Het zoekgebied voor categorie water beslaat de hele provincie. De beperkte financiële middelen maken het nodig om prioriteiten te stellen. Bij die keuze gaat het vooral om een scherp beeld te krijgen waar de beste kansen liggen. Dit gebeurt in overleg tussen provincie, waterschappen en agrarische gebiedscollectieven. Op deze manier komen we tot maatwerk per gebied. De resultaten van dit overleg worden verwerkt in de gebiedsaanvragen van de agrarische gebiedscollectieven.

4.4.2 Beleidsdoelen en criteria klimaat

Categorie klimaat (deelkaart 1f). Per 2023 zijn maatregelen ten behoeve van het klimaat onderdeel van het NSP. Binnen het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer zijn er maatregelen mogelijk die bijdragen aan het tegengaan van klimaatverandering (klimaatmitigatie) of het tegengaan van de gevolgen van klimaatverandering (klimaatadaptatie). Voor de categorie Klimaat geldt, evenals voor de categorie water, dat in goed overleg tussen overheid en gebiedscollectief gezocht wordt naar de locaties met het meeste effect.

Maatregelen klimaatmitigatie
Hieronder vallen maatregelen die kunnen bijdragen aan CO2-vastlegging en/of aan vermindering emissies van broeikasgassen. Gedacht kan worden aan de volgende maatregelen:
A. verhogen gehalte organische stof (ofwel os) in akkerbouwbodems;
B. aanpassing gewaskeuze en teelttechniek in akkerbouw en weidebouw, inclusief onderhoud en beheer van nieuwe boomrijen, nieuwe struweellinten, het toepassen van agroforestry, het toepassen van meer CO2-bindende gewassen en precisie-landbouw;
C. vermindering oxidatie van veenbodems, onder andere via verhoging grondwaterpeil en/of overstap naar natte teelten/paludicultures.

Maatregelen klimaatadaptatie
Hieronder vallen maatregelen voor het vasthouden van water. Het gaat om adaptatie van laaggelegen akker- en weidegebieden aan de verwachte hogere frequentie van inundaties. Dit houdt in dat agrariërs in delen van hun gronden (tijdelijke) inundatie mogelijk maken of toelaten, zodat inundatie op de meer waardevolle landbouwgronden en in laaggelegen bewoonde gebieden wordt voorkomen of verminderd. Inundaties kunnen tevens bijdragen aan een verhoging van de biodiversiteit omdat er tijdelijke plas-dras-gebieden ontstaan. Daarnaast zorgt het toelaten van inundatie ervoor dat de noodzaak voor andere maatregelen, zoals water wegpompen en dijkverhogingen wordt verminderd.

4.5 Beoordelingscriteria gebiedsaanvragen

Voor het agrarisch natuurbeheer kunnen alleen agrarische collectieven een gebiedsaanvraag indienen.

De gebiedsaanvragen worden getoetst op:

- De kaarten zoals opgenomen in dit Natuurbeheerplan (bijlage 1b, c, d, e en f)
- De criteria zoals opgenomen in onderstaande tabel.

Leefgebied	Beheerfuncties
Open Grasland	Optimaliseren foerageer-, en broed- en opgroeimogelijkheden Creëren nat biotoop
Open Akker	Creëren foerageergebied Optimaliseren voortplantingsmogelijkheden
Dooradering	Optimaliseren foerageer-, broed- en opgroeimogelijkheden Verschralen
Categorie water (agrarisch waterbeheer)	Waterberging Verbeteren chemische waterkwaliteit Verbeteren ecologische waterkwaliteit Vernatting Water vasthouden
Categorie Klimaat	Vastleggen CO_2 Reduceren broeikasgassen Vernatten Opvangen waterpieken en droogte Omgaan met verzilting

Tabel Beoordeling gebiedsaanvragen van agrarische collectieven

5. Inspraak- en subsidiemogelijkheden

De doelen uit het Natuurbeheerplan worden door natuurbeheerders (natuurorganisaties, particuliere natuurbeheerders, agrarische collectieven) gerealiseerd. Beheerders kunnen hun zienswijze geven op de aangegeven natuurtypen, beheertypen, leefgebieden agrarisch natuur- en landschapsbeheer, water- en klimaatdoelen en bijbehorende criteria. De aanvraag voor een beheersubsidie is mogelijk nadat het Natuurbeheerplan is vastgesteld en een openstellingsbesluit is genomen.

5.1 Inspraakprocedure Natuurbeheerplan 2023

Bij de totstandkoming van dit Natuurbeheerplan heeft contact plaatsgevonden met belanghebbenden. Op de voorbereiding van een besluit tot vaststelling of wijziging van een Natuurbeheerplan is de uniforme openbare voorbereidingsprocedure van afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) van toepassing. Op grond hiervan stellen GS belanghebbenden in

de gelegenheid om in de periode van de terinzagelegging, schriftelijk of mondeling een zienswijze op het ontwerpplan kenbaar te maken. Het Ontwerp Natuurbeheerplan 2023 heeft gedurende zes weken ter inzage gelegen. Daarna is afgewogen of de ontvangen zienswijzen aanleiding gaven tot wijzigingen. Wanneer dit het geval was, zijn deze wijzigingen verwerkt in het Natuurbeheerplan 2023. Tegelijk met het Natuurbeheerplan is een nota van beantwoording vastgesteld, waarin is toegelicht hoe de ontvangen zienswijzen zijn beoordeeld.

In Noord-Holland wordt sinds de decentralisatie van natuurbeheer en de PS-motie 53/2014 ("Natuur is kapitaal") het Natuurbeheerplan op voordracht van GS door Provinciale Staten vastgesteld (ook gecodificeerd in artikel 1.3 SVNL 2016-2021). Met het oog op de uitvoeringspraktijk hebben GS de bevoegdheid om wijzigingen van ondergeschikt belang in het kaartmateriaal aan te brengen.

Het is mogelijk binnen zes weken na bekendmaking beroep aan te tekenen tegen het besluit van Provinciale Staten. Een beroep kan ingediend worden door een schriftelijk beroepschrift te sturen aan de Rechtbank Noord-Holland, Sector Bestuursrecht, Postbus 1621, 2003 BR Haarlem.

Zie ook op de website: https://www.noord-holland.nl/Onderwerpen/Natuur/Natuurbeheer

5.2 Subsidie Natuur- en landschapsbeheer (SVNL-n)

Natuurbeheerders (natuurorganisaties, natuurcollectieven, particuliere natuurbeheerders, agrarische collectieven) kunnen via de subsidieregeling voor natuur- en landschapsbeheer, beheersubsidie aanvragen voor de op kaart 1a aangegeven beheertypen. Bij de subsidie voor natuurbeheer moet de beheerder zijn terrein openstellen.

We verzoeken beheerders om zoveel mogelijk aan te sluiten bij een natuurcollectief voor een beheeraanvraag. Beheeraanvragen onder de € 5.000 én onder 75 ha worden niet in behandeling genomen.

Beheerders die aansluiten bij het natuurcollectief Noord-Holland of die individueel een aanvraag indienen, moeten gecertificeerd zijn door de Stichting Certificering om in aanmerking te komen voor subsidie. Beheerders kunnen ook aansluiten bij een gecertificeerd collectief (b.v. Unie van Bosgroepen). Meer informatie: www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/subsidiestelsel-natuur-en-landschap/certificering-subsidiestelsel-natuur-en-landschap/

Bijdragen

Naast de beheervergoeding is het ook mogelijk om bijdragen aan te vragen voor monitoring, voorzieningen, toezicht, vaarbijdrage en schapenbegrazing. De bijdrage zijn vaste bedragen en worden alleen toegekend aan die percelen waar ook beheervergoeding wordt gegeven. Alle bijdragen kunnen aangevraagd worden. Zie voor de voorwaarden en vergoedingen www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/subsidiestelsel-natuur-en-landschap

5.2 Agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb)

Alleen agrarische collectieven kunnen subsidie krijgen voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer. Alleen binnen de begrenzing van de leefgebieden is subsidie voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer mogelijk. Een agrarisch collectief is een gecertificeerde (coöperatieve) vereniging /

een samenwerkingsverband in een (zelfgekozen) begrensd gebied die bestaat uit agrariërs en andere beheerders met gebruiksrecht van landbouwgrond in een gebied. Het collectief is eindbegunstigde van de subsidie.

5.3 Kwaliteitsimpuls: investeringen en functieverandering (SKNL)

De subsidie kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL) is voor grondgebruikers die grond geschikt willen maken voor natuurbeheer en voor natuurbeheerders die de kwaliteit van de natuur verder willen ontwikkelen en verbeteren. Voor een kwaliteitsimpuls natuur en landschap zijn twee subsidiemogelijkheden: investeringssubsidie en subsidie functieverandering. Een combinatie hiervan is ook mogelijk. Deze subsidie kan alleen aangevraagd worden voor het beheertype zoals aangegeven op kaart 2 (ambitiekaart).

6. Financiën

In het financieel overzicht op de volgende pagina staat begroot welk budget t/m 2027 nodig is om het (agrarisch) natuurbeheer mogelijk te maken. De diverse onderdelen lichten we onder dit overzicht nader toe. Hierbij hanteren we de volgende uitgangspunten:

- In beginsel wordt de bijdrage aan het natuurbeheer gecontinueerd, ook wanneer subsidiebeschikkingen of opdrachten het einde van hun looptijd hebben bereikt. Dit vanuit de gedachte dat het de taak van de provincie is om te blijven bijdragen aan de financiering van het natuur-, landschaps- en recreatiebeheer.
- De beheertarieven voor SVNL worden jaarlijks landelijk aangepast aan kostenstijgingen. Bij het aangaan van een nieuwe SVNL beschikking (eventueel na continuering van een aflopende beschikking) rekenen we met de dan geldende beheertarieven gedurende een periode van 6 jaar. We rekenen met een jaarlijkse kostenstijging van 5%, ingeschat o.b.v. een analyse van kostenstijgingen van de afgelopen jaren.
- Met de wens om het Natuurnetwerk Nederland af te ronden, groeien de omvang van het NNN en daarmee ook de beheerkosten in de komende jaren. De groei is afgestemd op de prognoses van het Regiebureau NNN.
- De beheertarieven voor ANLb per 2023 zijn nog niet vastgesteld en betreffen daarom een inschatting op basis van concept tarieven.
- Gestegen kosten voor o.a. personeel, materiaal en brandstof ten gevolge van o.a. corona, politieke ontwikkelingen en milieumaatregelen brengen onzekerheid met zich mee t.a.v. de hieronder gepresenteerde begroting voor beheerkosten.

		2023	2024	2025	2026	2027
SVNL	Lopende beschikkingen	5.694.866	5.612.219	5.508.820	3.933	0
	Continuering beschikkingen vanaf 2023	9.200.000	9.200.000	9.200.000	9.200.000	9.200.000
	Continuering beschikkingen vanaf 2024		102.391	102.391	102.391	102.391
	Continuering beschikkingen vanaf 2025			134.516	134.516	134.516
	Continuering beschikkingen vanaf 2026				7.519.660	7.519.660
	Continuering beschikkingen vanaf 2027					5.640
	Nieuwe natuur in beheer 2023 300 ha	223.000	223.000	223.000	223.000	223.000
	Nieuwe natuur in beheer 2024 300 ha		187.300	187.300	187.300	187.300
	Nieuwe natuur in beheer 2025 350 ha			213.050	213.050	213.050
	Nieuwe natuur in beheer 2026 350 ha				213.050	213.050
	Nieuwe natuur in beheer 2027 350 ha					213.050
	totaal SVNL	15.117.866	15.324.910	15.569.078	17.796.901	18.011.657
ANLb	Continuering beschikkingen vanaf 2023	9.359.848	9.359.848	9.359.848	9.359.848	9.359.848
	Beoogde openstelling uitbreiding ANLb	555.105	0	603.756	0	0
	Beoogde openstelling ANLb aanvalsplan Grutto	1.125.000	37.500	750.000	337.500	0
	Doorloop subsidies uitbreiding ANLb en aanvalsplan Grutto	0	1.680.105	1.717.605	3.071.361	3.408.861
	Subsidies buiten UVR, ook deels SNL	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000
	totaal ANLb	11.139.953	11.177.453	12.531.209	12.868.709	12.868.709
Organisatiekosten	IPO/Bij12	800.000	800.000	800.000	800.000	800.000
	Monitoring	381.000	381.000	381.000	381.000	381.000
	RVO	1.378.705	1.380.468	1.444.094	1.459.957	1.459.957
	Overige kosten	80.000	80.000	80.000	80.000	80.000
	totaal organisatiekosten	2.639.705	2.641.468	2.705.094	2.720.957	2.720.957
Totaal		28.897.525	29.143.831	30.805.381	33.386.567	33.601.324

SVNL

Een groot aantal lopende natuurbeheerbeschikkingen (die een looptijd van 6 jaar kennen), loopt eind 2022 af en wordt in 2023 opnieuw beschikt. Een aantal later afgegeven beschikkingen loopt langer door en wordt in de daarop volgende jaren opnieuw beschikt. In 2025 is een grote sprong te zien in de kosten omdat een groot aantal hectares opnieuw beschikt moet worden met de voor dan ingeschatte (hogere) beheertarieven.
Vanuit de resterende opgave van de realisatie van het NNN (en daarmee de uitbreiding van het NNN) verwachten we nieuwe subsidies te verlenen voor natuurbeheer, in totaal 1650 ha in deze periode. In 2023 en 2024 is dat 300 ha per jaar en voor de jaren 2025 t/m 2027 is dat 350 ha per jaar.

ANLb

De lopende beschikkingen voor agrarisch natuurbeheer worden gecontinueerd met nieuwe beschikkingen tegen actuele tarieven met een looptijd van 6 jaar. In 2023 geven we bijna € 2,8 miljoen meer uit aan agrarisch natuurbeheer ten opzichte van eerdere jaren. In de jaren daarna stijgen deze uitgaven nog verder. Dit komt door (een raming van de) verhoging van de beheertarieven voor continuering van de huidige beschikkingen vanaf 2023 (€ 1,4 miljoen) en nieuwe openstellingen als gevolg van het GLB-NSP op de volgende thema's:

- Aanvalsplan Grutto (zie paragraaf 4.3): € 1.125.000
- Uitbreiding ANLb: € 555.105:
    - Boerenlandvogels (leefgebied open akker)
    - Optimalisatie en uitbreiding functioneren collectieven. Het gaat om budget voor o.a. voorlichting, uitbreiding ICT systemen en professionalisering van de collectieven.
    - Uitbreiding categorie water (zie paragraaf 4.4.1)
    - Nieuwe categorie klimaat (zie paragraaf 4.4.2)

Subsidies buiten UVR betreft een raming voor subsidies voor begeleiding kleine beheerders, eventuele correcties op beheervergoedingen en voor projecten om beheer te verbeteren. Deze subsidies zijn terug te vinden in de bijlage "Lijst Subsidies buiten uitvoeringsregeling" bij de provinciale begroting en diverse PNH begrotingswijzigingen

De Europese Unie draagt vanaf 2023 65% bij aan het ANLb. De waterschappen dragen voor 35% bij aan het onderdeel water.

Organisatiekosten
Dit betreffen kosten die RVO maakt voor uitvoering van de ANLb subsidies en bijdrage aan IPO/Bij12 voor ondersteuning van de SNL. Daarnaast is een post opgenomen voor monitoring en overige kosten.

Overige informatie

Zoekgebieden NNN
Binnen het NNN zijn 2 zoekgebieden begrensd, in de Horstermeer en in de Bovenlanden nabij Aalsmeer. Binnen deze zoekgebieden wordt met behulp van gebiedsontwikkeling natuur gerealiseerd. Voor de Horstermeer is 76 ha beschikbaar en voor de Bovenlanden 9,6 ha. Pas nadat concreet is waar de begrenzing komt wordt een ambitie op de ambitiekaart gezet. Over zowel de concrete begrenzing als de bijbehorende aanpassing van de ambitiekaart in de zoekgebieden kunnen Gedeputeerde Staten tussentijds een besluit nemen.

Websites links
Meer informatie over het (agrarisch) natuur- en landschapsbeheer vindt u op:

Website van de provincie
https://www.noord-holland.nl/Onderwerpen/Natuur/Natuurbeheer

Kaartviewer

Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap Noord-Holland 2018, uvr subsidie (SKNL)

SVNL-N: Natuur- en landschapsbeheer 2016-2021, uvr subsidie

Website van BIJ12
Dit portaal is de verzamelplaats van alle (beleids)informatie over Natuur en Landschap in Nederland.
www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap
www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/subsidiestelsel-natuur-en-landschap

www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/subsidiestelsel-natuur-en-landschap/certificering-subsidiestelsel-natuur-en-landschap/

Afkortingen
ANLb: Agrarisch natuur en Landschapsbeheer
AwB: Algemene wet Bestuursrecht
BPL: Bijzonder Provinciaal Landschap
BIJ12: BIJ12 is een uitvoeringsorganisatie van alle 12 provincies
GLB: Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (EU)
GS: Gedeputeerde Staten
NNN: Natuur Netwerk Nederland
NSP: Nationaal Strategisch Plan (Rijk)
SKNL: Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap
SVNL: Subsidie Verordening Natuur en landschapsbeheer
WKW: Wezenlijke Kenmerken en Waarden

Provincie Noord-Holland

NOTA VAN BEANTWOORDING

Natuurbeheerplan 2023

Samenvatting van de zienswijzen op het ontwerp-Natuurbeheerplan en beantwoording zoals vastgesteld door Gedeputeerde Staten van Noord-Holland d.d. 27 september 2022.

1894296/1894424

Provincie Noord-Holland
Postbus 123
2000 MD Haarlem
www.noord-holland.nl

INHOUDSOPGAVE

1 Inleiding
2 Algemene toelichting op de ingediende zienswijzen
3 Overzicht van de wijzigingen
4 Lijst van indieners
5 Overige opmerkingen
6 Zienswijzen op ontwerp wijzigingsbesluit Natuurbeheerplan 2023 en reactie Gedeputeerde Staten

1. Inleiding

Op de voorbereiding van een besluit tot vaststelling of wijziging van een Natuurbeheerplan is de algemene uniforme voorbereidingsprocedure van afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) van toepassing. Op grond van deze procedure heeft een ieder het recht om in de periode van de terinzagelegging schriftelijk of mondeling te reageren op het ontwerpplan.
Het ontwerp wijzigingsbesluit Natuurbeheerplan 2023 (GS besluit 10 mei 2022, nr.1815408/1815411) heeft van 23 mei t/m 3 juli 2022 ter inzage gelegen. Onderstaand een overzicht van de ingediende zienswijzen.

2. Algemene toelichting op de ingediende zienswijzen

Een aantal ingediende zienswijzen gaat over de NNN-begrenzing. Deze zienswijzen beschouwen wij als een herbegrenzingsverzoek in het kader van de Omgevingsverordening. Deze beoordelen we bij de eerstvolgende herbegrenzing van het NNN (planning eerste helft 2023).

Een vijftal zienswijzen heeft betrekking op het lopende gebiedsproces in Loosdrecht. De zienswijzen geven geen aanleiding tot wijziging van het Natuurbeheerplan. Uitkomsten uit gebiedsprocessen kunnen op termijn wel aanleiding geven om het Natuurbeheerplan aan te passen.

Het Natuurbeheerplan, inclusief de kaarten, worden in september door Gedeputeerde Staten vastgesteld, en vervolgens worden deze in november vastgesteld door Provinciale Staten. Zodra Provinciale Staten het Natuurbeheerplan heeft vastgesteld, kan op basis van de kaarten van het Natuurbeheerplan en een openstellingsbesluit door Gedeputeerde Staten, een subsidie aangevraagd worden.
De subsidieregeling voor het beheer, de SVNL (Subsidie voor Natuur en Landschapsbeheer) en ANLb (Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer) worden opengesteld van medio november t/m 31 december 2022. Het aan te vragen beheer gaat in op 1 januari 2023.

De subsidieregeling voor omvormen naar natuur en inrichting, de SKNL (Subsidieregeling voor Kwaliteitsimpuls voor Natuur en Landschap) wordt opengesteld van 1 januari t/m 31 oktober 2023.

3. Overzicht van de wijzigingen

Voorstel	Thema	zienswijze
1	Ambitietype kaart	1, 5, 8, 10, 12, 14, 18, 19, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 32, 36
2	Beheertype kaart	4, 5, 7, 10, 17, 19, 21, 30, 31, 35, 38
3	Leefgebieden kaart	9, 11, 25, 33, 34, 35
4	NNN begrenzing	1, 3, 6, 13, 15
5	Overige	2, 9, 14, 16, 20, 21, 23, 29, 35, 36, 37

4. Lijst van indieners en overzicht vindplaats beantwoording via nummer kenmerk (verseon nummers)

De lege velden zijn privépersonen

Indiener, volgorde	kenmerk 1815408/	Naam
1	1851406	
2	1853313	
3	1857482	Maatschap Kemp Portengen
4	1858716	Rentmeesterskantoor Noordanus
5	1859067	
6	1859419	
7	1859464	Rentmeesterskantoor Noordanus
8	1859617	
9	1861280	ANLV De Lieuw Texel
10	1861533	Vereniging de Ster van Loosdrecht
11	1861887	
12	1861998	
13	1862123	Rentmeesterskantoor Noordanus
14	1862741	Rentmeesterskantoor Noordanus
15	1863600	
16	1863779	Werkgroep Natuur Duinlust Verhulst van de buurtvereniging Bloemendaal Noord
17	1863794	
18	1863803	Melkkoeienbedrijf Pauw-Prins
19	1864194	Vereniging Natuurmonumenten

Indiener, volgorde	kenmerk 1815408/	Naam
20	1864249	Stichting ter behoud van het Schoorlse-en Noord-Kennemerduingebied
21	1864251	Landschap Noord-Holland
22	1864302	
23	1864304	
24	1864327	Staatsbosbeheer
25	1864329	Recreatie Noord Holland
26	1864534	
27	1864535	
28	1864539	PWN
29	1864539	
30	1864543	
31	1864614/1864616	Burgerinitiatief Bescherm de natuur in het Geestmerambacht
32	1864618	
33	1865356	Water, Land & Dijken
34	1865508	Collectief Noord-Holland Zuid
35	1865521	ANV Hollands Noorden
36	1865745	Sterzicht BV
37	1865690/1865692	
38	1888143	Unie van Bosgroepen

5. Overige opmerkingen

Ambtshalve zijn kaarten aangepast naar aanleiding van inrichting en/of realisatie van het gebied of naar aanleiding van een kaartfout. Deze wijzigingen zijn onderstaand benoemd met een T-nummer.

6. Zienswijzen op ontwerp-wijzigingsbesluit Natuurbeheerplan 2023 en reactie GS

Indiener, volgorde	thema	samenvatting opmerking	reactie gedeputeerde staten	wijzigingsvoorstel
1	ambitiekaart, NNN begrenzing	Indiener verzoekt tot begrenzing en ontgrenzing NNN en toevoegen ambitietype op nieuwe NNN.	GS gaat akkoord met het toevoegen van een ambitietype. De zienswijze heeft betrekking op de ruimtelijke begrenzing van het NNN. Dit is geregeld in de Omgevingsverordening. We nemen uw verzoek mee bij de eerstvolgende actualisatie van de herbegrenzing in het kader van de Omgevingsverordening.	ambitiekaart aanpassen
2	overige	Indiener verzoekt door te mogen gaan met ANLb op zijn percelen.	In het Natuurbeheerplan is aangegeven dat indiener nog voor maximaal 6 jaar gebruik kan maken van ANLb.	
3	NNN begrenzing	Indiener verzoekt tot ontgrenzing NNN van de percelen GVL00-A-1656 en GVL00-A-1771.	De zienswijze heeft betrekking op de ruimtelijke begrenzing van het NNN. Dit is geregeld in de Omgevingsverordening. We nemen uw verzoek mee bij de eerstvolgende actualisatie van de herbegrenzing in het kader van de omgevingsverordening.	

Indiener, volgorde	thema	samenvatting opmerking	reactie gedeputeerde staten	wijzigingsvoorstel
4	beheertypekaart	Indiener verzoekt rekening te houden met het plan zoals Vereniging De Ster heeft voorgesteld.	Dit perceel is onderdeel van het gebiedsaanbod van de vereniging Ster van Loosdrecht. Wij hebben recent met het bestuur van de vereniging afgesproken het gebiedsaanbod verder uit te werken tot concrete afspraken tussen provincie en vereniging en tussen provincie en de aangesloten grondeigenaren. In samenspraak met de vereniging zullen wij betrokken grondeigenaren hiervoor benaderen. Het resultaat wordt verwerkt in het Natuurbeheerplan. Wij passen het ambitie- en beheertype daarom nu nog niet aan.	
5	beheertypekaart, ambitiekaart	Indiener geeft aan dat op de beheertypekaart en ambitiekaart hele stukken zijn ingevuld met veenmos rietland in plaats van N13.01.	Dit betreft een fout op de kaart. Tijdens de ter inzage legging is er een erratum opgenomen waarin de juiste beheertypen staan. Deze nemen we over in het Natuurbeheerplan.	
6	NNN begrenzing	Indiener verzoekt om een deel van de huiskavel buiten de NNN-begrenzing te houden.	Uw verzoek is bij ons bekend. We hebben gesprekken met u gevoerd. GS vindt deze kavel ecologisch waardevol. Wij laten dit perceel daarom voorlopig begrensd. We onderzoeken nog hoe we de realisatie van het NNN in de Hargemer- en Pettemerpolder willen gaan afronden. Als daarover meer bekend is nemen we contact met u op.	
7	beheertypekaart	Indiener verzoekt rekening te houden met het plan zoals Vereniging De Ster heeft voorgesteld.	Dit perceel is onderdeel van het gebiedsaanbod van de vereniging Ster van Loosdrecht. Wij hebben recent met het bestuur van de vereniging afgesproken het gebiedsaanbod verder uit te werken tot concrete afspraken tussen provincie en vereniging en tussen provincie en de aangesloten grondeigenaren. In samenspraak met de vereniging zullen wij betrokken grondeigenaren hiervoor benaderen. Het resultaat wordt verwerkt	

Indiener, volgorde	thema	samenvatting opmerking	reactie gedeputeerde staten	wijzigingsvoorstel
			in het Natuurbeheerplan. Wij passen het ambitie- en beheertype daarom nu nog niet aan.	
8	ambitiekaart	Indiener had de intentie zijn perceel (Gemeente Ransdorp Sectie G, nummer 31) om te zetten naar natuur maar heeft geen beheerplan kunnen (laten) opstellen. Indiener wil het perceel nu niet meer laten omzetten naar NNN-gebied.	Wij nemen contact met u op om met u de mogelijkheden te bespreken om tot een beheerplan te komen. Het perceel is al als NNN begrensd. Het Natuurbeheerplan is niet het kader om NNN te ontgrenzen. Dit gebeurt in de omgevingsverordening.	
9	leefgebieden kaart, overige	1. Indiener geeft aan dat bepaalde percelen (in NNN) niet ingetekend zijn op de Leefgebiedenkaart Dooradering. 2. Indiener geeft aan dat de tarieven voor de ANLb-beheerpakketten stijgen. Om de beschikkingen te kunnen continueren moet het budget ook een zelfde stijging krijgen. Zo niet dan daalt het areaal met afgesloten beheer.	1. Dit is een kaartfout. Deze percelen hadden dooradering moeten krijgen. 2. Momenteel worden nieuwe tarieven voor ANLb opgesteld. Het Rijk heeft toegezegd zich in te spannen om de tariefverhoging voor het cofinancieringsdeel van de Provincies te dekken. Provincies hebben aangegeven de dekking door het Rijk voor te financieren zolang het geld nog niet beschikbaar is. Dit wordt vastgelegd in het openstellingsbesluit.	leefgebiedenkaart dooradering aanpassen.

Indiener, volgorde	thema	samenvatting opmerking	reactie gedeputeerde staten	wijzigingsvoorstel
10	beheertypekaart, ambitiekaart	1. Indiener acht een aantal beheertypen op de ambitiekaart in het gebied van de Ster van Loosdrecht ecologisch niet haalbaar en vraagt deze te nuanceren. 2.Indiener vraagt om een gebied specifieke soortenlijst van vaatplanten te maken die passend zijn voor het Ster gebied zodat de ontwikkeling en ecologische kwaliteit beter inzichtelijk wordt dan bij uitsluitend toepassen voor SNL-doelsoorten voor de evaluatie.	1. Het gebiedsaanbod van de vereniging Ster van Loosdrecht en daarop volgende gesprekken en veldbezoeken geven aanleiding om de ambitiekaart en de beheertypekaart te verfijnen en aan te passen op de lokale mogelijkheden. We hebben recent met u afgesproken dat wij het gebiedsaanbod uitwerken tot concrete afspraken tussen provincie en vereniging en tussen provincie en de aangesloten grondeigenaren. Het resultaat hiervan wordt uiteindelijk verwerkt in het Natuurbeheerplan. Wij passen het ambitie- en beheertype daarom nu nog niet aan. 2. In uw zienswijze gaat u ook in op de aanwezigheid van SNL-doelsoorten en de wenselijkheid van een gebied specifieke soortenlijst. De SNL-doelsoorten zijn opgenomen in een landelijke index, die wij niet kunnen aanpassen. Wij delen uw wens om voor monitoring van de natuurdoelen in het stergebied gericht te kijken naar gebied specifieke plantensoorten. Wij stellen voor om bij de uitwerking van de afspraken tussen provincie en uw vereniging te kijken of en hoe we dit vorm kunnen geven.	
11	leefgebieden kaart	Indiener geeft aan dat zijn percelen niet meer op de leefgebiedenkaart open grasland zijn opgenomen.	Dit is een kaartfout. Wij passen de leefgebiedenkaart open grasland aan.	leefgebiedenkaart open grasland aanpassen
12	ambitiekaart	Indiener maakt bezwaar tegen het omzetten van zijn percelen van vochtig hooiland naar vochtig weidevogelgrasland op de ambitiekaart.	GS gaat akkoord. Het beheer dat wij hier beogen is vochtig hooiland. Wij passen de ambitiekaart aan op dit beheertype.	ambitiekaart aanpassen

Indiener, volgorde	thema	samenvatting opmerking	reactie gedeputeerde staten	wijzigingsvoorstel
13	NNN begrenzing	Percelen liggen binnen het NNN. Indiener verzoekt om de percelen uit de ambitiekaart te halen of toe te zeggen dat agrarisch gebruik van de gronden in de toekomst mogelijk blijft.	In het kader van het gebiedsproces zullen gesprekken gevoerd worden over deze percelen.	
14	overige, ambitiekaart	Deze zienswijze betreft dezelfde percelen als zienswijze nr. 3. 1. Indiener vraagt een toezegging dat agrarisch gebruik van de gronden in de toekomst mogelijk blijft. 2. Indiener vraagt een toelichting hoe het kan dat zijn huiskavel wordt aangeduid als 'Nog om te vormen landbouwgrond naar natuur', terwijl er recent een NB-vergunning is afgegeven. 3. Indiener vraagt een toelichting waarom zijn percelen wel in het Natuurbeheerplan vallen en de Hilversumse Meent niet, terwijl dat gebied dichter bij Natura2000 ligt. 4. Indiener verzoekt de gronden van het juiste ambitietype te voorzien.	1. Agrarisch gebruik in de toekomst betekent ontgrenzen NNN. Zie antwoord zienswijze nr. 3. 2. De NNN begrenzing gaat over hoe de graslanden gebruikt kunnen worden en kan goed samengaan met de NB-vergunning. 3. De begrenzing in het Natuurbeheerplan heeft niet te maken met de ligging van of afstand tot Natura2000 gebieden. 4. GS gaat akkoord. Het juiste ambitietype is kruiden- en faunarijk grasland. Wij passen de ambitiekaart aan.	ambitiekaart aanpassen
15	NNN begrenzing	Indiener verzoekt ontgrenzing van zijn percelen.	GS gaat niet akkoord. Het Natuurbeheerplan is niet het kader om NNN te ontgrenzen. Dit gebeurt in de omgevingsverordening. In het kader van het lopende gebiedsproces wordt gekeken of dit perceel nodig is voor realisatie van het NNN. De projectleider, met wie u in het eerste kwartaal van	

Indiener, volgorde	thema	samenvatting opmerking	reactie gedeputeerde staten	wijzigingsvoorstel
			2022 heeft kennisgemaakt, gaat hierover graag verder met u in gesprek.	
16	overige	Indiener vraagt aandacht voor hekken die geplaatst zijn in het gebied het Nonnenbos en vraagt wie verantwoordelijk is voor handhaving van het natuurbeheer.	Het gebied ligt in het NNN. Handhaving van activiteiten in het NNN, zoals het plaatsen van hekken, loopt via de gemeente.	
17	beheertypekaart	Indiener verzoekt percelen beheertype A11.01 te geven op de beheertypekaart.	GS gaat akkoord. In 2021 hebben wij op deze percelen een beheertype gelegd, naar aanleiding van een informele SKNL aanvraag. Deze aanvraag is niet beschikt. Wij zullen daarom het agrarisch beheertype weer terugleggen op deze percelen.	beheer op beheertypekaart verwijderen en leefgebied open grasland toevoegen
18	ambitiekaart	Indiener verzoekt de ambitiekaart aan te passen van kruiden- en faunarijk grasland naar vochtig weidevogelgrasland.	GS gaat akkoord met het aanpassen van het beheertype op de ambitiekaart.	ambitiekaart aanpassen

19	ambitiekaart, beheertypekaart	1. Indiener verzoekt om op de beheertypekaart het beheertype N00.01 (nog om te vormen naar beheer) toe te voegen. 2. Indiener verzoekt om de beheertypekaart aan te passen voor enkele percelen zoals aangegeven in zienswijze en/of shapefile. 3. Indiener verzoekt om voor Zuid-Kennemerland de laatst besproken versie van het Ontwerp Natuurbeheerplan op te nemen. 4. Indiener verzoekt om wateren/sloten toe te voegen op beheertypekaart in Wormer Jisperveld. 5. Indiener vraagt hoe de nieuwe vegetatiekaart van het Wormer Jisperveld verwerkt wordt in het Natuurbeheerplan. 6. Indiener beheert stukjes eigendom van waterschap (randen/oevers) en wil graag beheersubsidie ontvangen op deze randen/oevers. 7. Indiener verzoekt de ambtitiekaart overeen te laten stemmen met de (gewijzigde) beheertypekaart. 8. Indiener verzoekt de Schil Naardermeer goed te verwerken op de ambitiekaart.	1. GS gaat niet akkoord met het verzoek. Voor nog in te richten natuur is de ambitiekaart leidend. Op de ambitiekaart kunnen wij wel N00.01 zetten, maar op de beheertypekaart staat alleen gerealiseerde natuur. 2. GS gaat akkoord met het aanpassen van de percelen op Waalenburg, Beeckestein en 's Gravenland. 3. Wij hebben de laatst besproken versie al verwerkt in het Ontwerp Natuurbeheerplan. 4. We passen de kaart nu niet aan maar wij gaan voor het Natuurbeheerplan 2024 kijken hoe we met watergangen binnen het NNN omgaan. 5. Zodra de vegetatiekaart klaar is kan deze opgenomen worden in het Natuurbeheerplan. Als de nieuwe beheertypekaart erg afwijkt van de afgegeven beschikking kan voor dit gebied de lopende beschikking vastgesteld worden en een uitbreiding aangevraagd worden. 6. De regeling geeft alleen beheersubsidie aan eigenaren. Indiener kan afspraken maken met de eigenaar of een verklaring van beheer voor deze gebieden meegeven bij de aanvraag voor beheersubsidie. 7. Wij passen de ambitiekaart nu niet aan. Voor het Natuurbeheerplan 2024 willen wij de ambitiekaart zoveel mogelijk up-to-date hebben. 8. Wij passen de ambitiekaart nu niet aan en gaan	beheertypekaart aanpassen

		9. Indiener verzoekt de voortgangskaart aan te passen op beheertypekaart. 10. Indiener verzoekt om ook gebieden die varend beheerd worden op te nemen op de vaarlandkaart. 11. Indiener verzoekt om op vaarlandkaart ook percelen toevoegen voor bostypen (N14 en N17) die alleen varend bereikt kunnen worden.	met u hierover in overleg. 9. Dit plan gaat niet over de voortgangskaart. Op de beheertypekaart staat een agrarisch beheertype. 10. GS gaat niet akkoord. De vaarlandkaart in het Natuurbeheerplan geeft aan waar een bijdrage gegeven wordt voor gebieden die alleen varend bereikt kunnen worden. We willen ons beraden voor het Natuurbeheerplan 2024 of ook percelen die alleen varend beheerd worden in aanmerking komen voor vaartoeslag. We willen de vaarlandkaart voor het Natuurbeheerplan 2024 verbeteren in overleg met de beheerders. 11.GS gaat niet akkoord. Ons huidige beleid is om geen bostypen op de vaarlandkaart toe te voegen. Voor het Natuurbeheerplan 2024 gaan we bekijken of we ook andere beheertypen aan de vaarlandkaart toevoegen.	

Indiener, volgorde	thema	samenvatting opmerking	reactie gedeputeerde staten	wijzigingsvoorstel
20	overige	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	GS gaat niet akkoord. Op dit moment zijn wij bezig met de Bossenstrategie; een plan om meer bos te realiseren in Noord-Holland en om het bestaande bosareaal te revitaliseren. Tegelijkertijd is soms bosbeheer noodzakelijk om de instandhoudingsdoelstellingen te halen, zoals in het duingebied het geval is. Als er bos in Natura2000 gebied verwijderd wordt, zal dit altijd elders gecompenseerd worden. Ten aanzien van de bossen bij Schoorl is afgesproken dat tijdens de eerste planperiode (2018 –2024) van het Natura 2000-beheerplan alleen het Dr. Van Steijnbos gekapt wordt (ca. 7,6 hectare, gekapt begin 2021). Het Baaknolbos, Frederiksblink en Leeuwenkuilbos worden in deze jaren niet gekapt. Daarnaast zal na afloop van de eerste Natura 2000-beheerplanperiode een evaluatie plaatsvinden naar de ontwikkeling van de natuurwaarden in de Schoorlse Duinen. Op basis van de resultaten van deze evaluatie en de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen wordt een hernieuwd Natura 2000-beheerplan opgesteld voor de Schoorlse Duinen. Hierin worden de maatregelen opgenomen voor de periode 2024 – 2030. Boskap wordt daarbij als maatregel opgenomen als er geen alternatieven voorhanden zijn en als dit vanuit ecologisch perspectief noodzakelijk is voor de kwaliteit van het natuurgebied. De ambitiekaart van het Natuurbeheerplan wordt vervolgens aangepast op basis van het Natura 2000-beheerplan. Het nu	

Indiener, volgorde	thema	samenvatting opmerking	reactie gedeputeerde staten	wijzigingsvoorstel
			voorliggende Natuurbeheerplan wordt daarom niet aangepast aan de hand van deze zienswijze.	

Indiener, volgorde	thema	samenvatting opmerking	reactie gedeputeerde staten	wijzigingsvoorstel
21	beheertypekaart, overige	1. Indiener verzoekt om vaarland toe te voegen op vaarlandkaart. 2. Indiener verzoekt de beheertypekaart aan te passen op basis van aangeleverd GIS-bestand. 3. Indiener verzoekt een aantal percelen te begrenzen als NNN.	1. GS gaat deels akkoord om de vaarlandkaart aan te passen. Percelen die alleen varend te bereiken zijn en voldoen aan het beheertype, worden opgenomen op de vaarlandkaart. We willen de vaarlandkaart voor het Natuurbeheerplan 2024 verbeteren in overleg met de beheerders. 2. GS gaat deels akkoord met het wijzigen van de beheertypen. GS gaat niet akkoord met een aantal percelen dat nog ingericht moet worden. Hierop ligt ook agrarisch natuurbeheer. 3. GS gaat niet akkoord. De zienswijze heeft betrekking op de ruimtelijke begrenzing van het NNN. Dit is geregeld in de Omgevingsverordening. We nemen uw verzoek mee bij de eerstvolgende actualisatie van de herbegrenzing in het kader van de Omgevingsverordening.	vaarlandkaart en beheertypekaart aanpassen
22	ambitiekaart	Indiener verzoekt om perceel W380 van de ambitiekaart te halen.	GS gaat niet akkoord. Percelen binnen het NNN hebben allemaal een ambitietype en dit perceel ligt binnen het NNN. De zienswijze geeft geen aanleiding om het ambitietype te veranderen. Uw verzoek tot ontgrenzing uit het NNN is bekend bij ons en heeft u bij eerdere Natuurbeheerplannen al naar voren gebracht. Een beroepsprocedure hierover loopt nog. In het najaar 2022 wordt het gebiedsproces weer opgestart. Uw verzoek tot ontgrenzing wordt hierin meegenomen.	
23	ambitiekaart, overige	1. Indiener verzoekt om percelen van de ambitiekaart te halen. 2. Indiener verzoekt om zijn percelen op	1. GS gaat niet akkoord. Percelen zijn onderdeel van een lopend gebiedsproces. Percelen binnen het NNN hebben allemaal een ambitietype.	

Indiener, volgorde	thema	samenvatting opmerking	reactie gedeputeerde staten	wijzigingsvoorstel
		te nemen op de vaartoeslagkaart zodat indiener vanuit het ANLb een vergoeding kan krijgen.	2. GS gaat niet akkoord met het opnemen van de percelen op de vaarbijdragekaart. Op de vaarbijdrage kaart staan alleen percelen die gerealiseerd zijn, dus die worden beheerd als natuur. Percelen met ANLb krijgen geen vaarbijdrage.	
24	ambitiekaart	1. Indiener verzoekt om het ambitietype aan te passen op percelen in het Oostzanerveld. 2. Indiener verzoekt op een perceel op Texel beheertype N12.02 op te nemen.	GS gaat akkoord met de verzoeken.	beheertype- en ambitiekaart aanpassen.
25	leefgebiedenkaart, ambitiekaart	1.Indiener verzoekt Dijkland en Inlaagpolder te begrenzen als agrarisch leefgebied. 2. Indiener verzoekt om van de ambitiekaart een zoekgebiedenkaart te maken. 3. Indiener verbaast zich dat meerdere gebieden niet op de ambitiekaart voorkomen. 4. Indiener verzoekt de ambitiekaart preciezer te begrenzen en puur recreatieve elementen hieruit te halen. 5. De ambitiekaart komt op sommige plekken niet overeen met de werkelijkheid.	1. GS gaat akkoord met toevoegen van leefgebied A11.02 in Dijkland en Inlaagpolder. 2. GS gaat niet akkoord om van de ambitiekaart een zoekgebiedenkaart te maken omdat de ambitiekaart aansluit bij de grenzen van het NNN. 3. Gebieden die niet op de ambitiekaart voorkomen zijn niet NNN-waardig. 4. Het verzoek om de ambitiekaart preciezer te begrenzen en puur recreatieve elementen eruit te halen beschouwen wij als een ontgrenzingsverzoek van het NNN. Dit is geregeld in de Omgevingsverordening. We nemen uw verzoek mee bij de eerstvolgende actualisatie van de herbegrenzing in het kader van de omgevingsverordening. 5. Dit heeft onze aandacht. We willen dit graag in	leefgebiedenkaart open grasland aanpassen

Indiener, volgorde	thema	samenvatting opmerking	reactie gedeputeerde staten	wijzigingsvoorstel
			bredere context bekijken. De aanpak hiervoor zijn we nog aan het bepalen.	
26	ambitiekaart	Indiener verzoekt om een perceel dat is begrensd als NNN op te nemen in het Natuurbeheerplan.	Het perceel staat al op de ambitiekaart.	
27	ambitiekaart	1. Indiener verzoekt percelen van de ambitiekaart te halen en te ontgenzen uit de NNN. 2. Indiener verzoekt de volgende tekst op blz 6 weg te laten: “Op percelen waar opnieuw een ANLB-contract wordt afgesloten zal, net als in de andere NNN-gebieden, het proces van omvorming naar natuur starten of voortgaan.”	1. GS gaat niet akkoord. De percelen liggen middenin waardevol NNN gebied. Percelen zijn onderdeel van een lopend gebiedsproces. 2. GS gaat niet akkoord met het voorstel voor tekstwijziging omdat het beleid is om het NNN te realiseren.	

Indiener, volgorde	thema	samenvatting opmerking	reactie gedeputeerde staten	wijzigingsvoorstel
28	ambitiekaart	Indiener verzoekt de ambitiekaart aan te passen aan de overeengekomen maatregelen uit Programma Natuur.	GS gaat akkoord. Over deze gebieden heeft GS in andere trajecten al een positief besluit genomen.	ambitiekaart aanpassen
29	overige	1. Indiener verzoekt meerdere tekstwijzigingen door te voeren: - Te verwijderen dat beheerders beheer dienen uit te uitvoeren volgens het Natuurbeheerplan ook als zij geen subsidie ontvangen. - Te wijzigen dat opname van een terrein in het Natuurbeheerplan vanzelfsprekend leidt tot een positief besluit over subsidiering van beheer. - Toe te voegen dat wanneer een agrarier binnen NNN gebied ANLb aanvraagt, deze wordt toegewezen. - Te wijzigen dat ook individueel een aanvraag gedaan kan worden voor ANLb in plaats van alleen via een agrarisch collectief. - Te schrappen dat alleen aanvragen voor SVNL boven de 5.000 euro en boven de 75 ha in behandeling worden genomen en anders bij een natuurcollectief aangesloten moet worden. 2. Indiener vraagt of de provincie erop toeziet dat collectieven handelen conform de wet.	1. GS neemt voorgestelde tekstwijzigingen niet over: - We verwijderen de zin niet, maar voegen toe dat het hier beheerders van gerealiseerde natuur betreft. - We wijzigen de zin niet. Toekennen van subsidie gebeurt op basis van toetsing aan het het Natuurbeheerplan, de uitvoeringsregeling en het openstellingsbesluit. - We voegen deze zin niet toe. ANLb subsidie verlenen we aan de agrarische collectieven. Deze manier van werken is landelijk geregeld. Zij sluiten contracten af met agrarische natuurbeheerders. - Wij wijzigen de zin niet. In 2016 is het ANLb ingevoerd. Beheeraanvragen lopen alleen nog via de agrarische collectieven. - Wij schrappen deze zin niet. Als provincies hebben we veel geïnvesteerd zodat de natuurcollectieven de aanvragers goed kunnen faciliteren. Deze manier van werken is efficiënter. 2. De provincie werkt altijd met gecertificeerde beheerders. Ook de agrarische collectieven zijn gecertificeerd.	tekst toevoegen op pagina 7

Indiener, volgorde	thema	samenvatting opmerking	reactie gedeputeerde staten	wijzigingsvoorstel
30	beheertypekaart	Indiener verzoekt rekening te houden met het plan zoals Vereniging De Ster heeft voorgesteld.	Dit perceel is onderdeel van het gebiedsaanbod van de vereniging Ster van Loosdrecht. Wij hebben recent met het bestuur van de vereniging afgesproken het gebiedsaanbod verder uit te werken tot concrete afspraken tussen provincie en vereniging en tussen provincie en de aangesloten grondeigenaren. In samenspraak met de vereniging zullen wij betrokken grondeigenaren hiervoor benaderen. Het resultaat wordt verwerkt in het Natuurbeheerplan. Wij passen het ambitie- en beheertype daarom nu nog niet aan.	
31	beheertypekaart	1. Indiener verzoekt om deelgebied Kleimeer toe te voegen aan het Natuurbeheerplan. Indiener verzoekt de beheertypekaart te wijzigen naar de bestaande gerealiseerde situatie. 2. Indiener verzoekt om de polder Kleimeer als N2000 te begrenzen.	1. Uw verzoek is bij ons bekend. U heeft hier in 2020, bij de ter inzage legging van het Natuurbeheerplan 2021, ook een zienswijze over ingediend. Uw verzoek wordt meegenomen in het nog op te starten gebiedsproces. 2. De provincie is hiervoor niet het bevoegd gezag. De minister van LNV wijst een Natura 2000 gebied aan in een aanwijzingsbesluit. Meer informatie over aanwijzingsbesluiten en de procedure kunt u vinden op natura2000.nl.	
32	ambitiekaart	Indiener maakt bezwaar dat in Spaarnwoude op de ambitiekaart beheertype A11.01 weidevogels op grasland" veranderd is naar "N00.01 nog om te vormen naar natuur".	Op de beheertypekaart agrarisch zoekgebieden ligt nog steeds A11.01. Het beheertype op de ambitiekaart is niet gewijzigd. De ambitiekaart geeft aan welk natuurdoel wij nastreven na realisatie van natuur. Welk natuurdoeltype dit wordt, wordt bepaald in het lopende gebiedsproces.	
33	leefgebiedenkaart	Indiener verzoekt het Landsmeerderveld toe te voegen als zoekgebied open grasland.	GS gaat akkoord met toevoegen van leefgebied A11.02 in het Landsmeerderveld.	leefgebiedenkaart open grasland aanpassen

Indiener, volgorde	thema	samenvatting opmerking	reactie gedeputeerde staten	wijzigingsvoorstel
34	leefgebiedenkaart	Indiener verzoekt Dijkland en Inlaagpolder te begrenzen als agrarisch leefgebied.	GS gaat akkoord met toevoegen van leefgebied A11.02 in Dijkland en Inlaagpolder.	leefgebiedenkaart open grasland aanpassen
35	beheertypekaart, leefgebiedenkaart, overige	1. Indiener geeft aan dat het ANLb zich niet alleen richt op doelsoorten en doelen uit de opgave Water en Klimaat, maar ook op de doelsoorten en doelen vanuit de Vogel- en Habitatrichtlijn (VR/HR) en hierop de tekst aan te passen op pagina 5. 2. Indiener gaat graag in gesprek over het Actieplan weidevogels. 3. Indiener verzoekt om ANLb tarieven te indexeren. 4. Indiener verzoekt de gebieden ‘Veereweg’ en ‘Wieringen-Oost’ van beheertype 11.02 om te zetten naar beheertype 11.01. 5. Indiener verzoekt het gebied Wadway toe te voegen aan de leefgebiedenkaart als A11.02. 6. Indiener verzoekt de open grasland grens bij Beetskoog aan te passen op de beheertypekaart. 7. Indiener verzoekt leefgebied open grasland in Enkhuizen toe te voegen op	1. GS besluit de tekst aan te passen op pagina 5. 2. De provincie gaat graag in gesprek over het Actieplan weidevogels. 3. Momenteel worden nieuwe tarieven voor ANLb opgesteld. Het Rijk heeft toegezegd zich in te spannen om de tariefverhoging voor het cofinancieringsdeel van de Provincies te dekken. Provincies hebben aangegeven de dekking door het Rijk voor te financieren zolang het geld nog niet beschikbaar is. Dit wordt vastgelegd in het openstellingsbesluit. 4. GS gaat akkoord om Veereweg om te zetten van A11.02 naar A11.01. Het gebied voldoet aan de instapeis van het Natuurbeheerplan. GS gaat niet akkoord met omzetten "Wieringen-Oost" van A11.02 naar A11, omdat het gebied niet voldoet aan de instapeis. 5. GS gaat akkoord om Wadway toe te voegen als A11.02. 6. GS gaat akkoord. Wij volgen hierbij de BGT grens. 7. GS gaat akkoord leefgebied open grasland in Enkhuizen toe te voegen. Dit betreft een kaartfout.	tekst op pagina 5 wijzigen leefgebiedenkaart open grasland aanpassen

Indiener, volgorde	thema	samenvatting opmerking	reactie gedeputeerde staten	wijzigingsvoorstel
		de beheertypekaart. 8. Indiener verzoekt om in de tekst op te nemen dat er vanaf de woningen een vergunningsvrije zone is voor het leefgebied open grasland van bijvoorbeeld 50 m of de grens aan te passen naar de grens van het bebouwde gebied. 9. Indiener verzoekt de grens van leefgebied A11.01 in de polder Mijzen aan te passen aan de perceelgrenzen.	8. De agrarische leefgebiedenkaart is een zoekgebied voor het verstrekken van subsidies. Vergunningen worden getoetst aan de Omgevingsverordening, niet aan de beheertypekaart van het Natuurbeheerplan. 9. GS gaat niet akkoord. Wij hebben dit als gerealiseerde natuur op de kaart staan. Wij realiseren ons dat de ligging van de begrenzingen (kadastraal, BGT en NNN) hier erg complex is en we willen nader kijken naar de status 'gerealiseerde natuur' op de voortgangskaart in dit gebied.	

Indiener, volgorde	thema	samenvatting opmerking	reactie gedeputeerde staten	wijzigingsvoorstel
36	ambitiekaart, overige	1. Indiener verzoekt rekening te houden met het plan zoals Vereniging De Ster heeft voorgesteld. 2. Indiener vraagt zich af hoe agrarisch waterbeheer uitgevoerd kan worden als er vervuild regenwater vanuit de overstort uit de kern van Loosdrecht en vanaf de wegen via de sloten het natura 2000 gebied in loopt.	1. Dit perceel is onderdeel van het gebiedsaanbod van de vereniging Ster van Loosdrecht. Wij hebben recent met het bestuur van de vereniging afgesproken het gebiedsaanbod verder uit te werken tot concrete afspraken tussen provincie en vereniging en tussen provincie en de aangesloten grondeigenaren. In samenspraak met de vereniging zullen wij betrokken grondeigenaren hiervoor benaderen. Het resultaat wordt verwerkt in het Natuurbeheerplan. Wij passen het ambitie- en beheertype daarom nu nog niet aan. 2. Partijen werken ten behoeve van de Kaderrichtlijn Water aan allerlei maatregelen om de waterkwaliteit te verbeteren. Het beperken/voorkomen van instroom van vervuild regenwater is in dit geval een taak van de gemeente, als onderdeel van haar gemeentelijk rioleringsplan.	
37	overige	Indiener verzoekt in het Natuurbeheerplan een paragraaf op te nemen dat bij het verstrekken van subsidie de aanvrager getoetst wordt met een UBO-check, voldoet aan de ESG-toets en dat er onderzoek naar track-record van de instelling wordt gedaan.	GS gaat niet akkoord met toevoeging van voorgestelde tekst. Om in aanmerking te komen voor subsidie moeten beheerders gecertificeerd zijn door de Stichting Certificering, zie pagina 15 van het Natuurbeheerplan.	
38	beheertypekaart	Indiener verzoekt om de beheertypen over te nemen van de ingediende shapefile.	GS gaat akkoord. De aangegeven beheertypen zijn een verbetering en geven het werkelijke beheer aan.	beheertypekaart aanpassen

Tech-nische wijziging	thema	samenvatting opmerking	reactie gedeputeerde staten	wijzigingsvoorstel
T1	beheertypekaart	Op deze percelen is ten onrechte een natuurbeheertype gelegd.	Beheertype wordt verwijderd en agrarisch beheertype wordt weer neergelegd.	beheertypekaart aanpassen
T2	vervallen			
T3	beheertypekaart	Bij enkele aanvragers van beheersubsidie komt de beheertypekaart niet overeen met kadastrale eigendommen.	De beheertypekaart is verbeterd zodat deze overeenkomt met de kadastrale eigendommen van deze aanvragers.	beheertypekaart aanpassen
T4	ambitiekaart	Ambitiekaart aanpassen voor een perceel n.a.v. SKNL aanvraag.	Op de ambitiekaart wordt een ambitie toegevoegd	ambitiekaart aanpassen
T5	beheertypekaart	Op enkele percelen ligt onterecht een beheertype. Natuur op deze percelen is nog niet gerealiseerd.	Beheertypekaart wordt aangepast.	beheertypekaart aanpassen
T6	ambitiekaart	In een zienswijze op de Omgevingsverordening 2022 wordt gevraagd het ambitietype van een perceel te wijzigingen naar N12.02	Ambitiekaart wordt aangepast.	ambitiekaart aanpassen
T7	beheertypekaart	In de shapefile van de beheertypekaart moet aangegeven worden dat percelen in aanmerking komen voor bijdragen voor monitoring, voorzieningen, toezicht en schapen.	Beheertypekaart wordt aangepast.	beheertypekaart aanpassen
T8	beheertypekaart	Op de beheertypekaart zijn de lanen ingetekend volgens de landelijk vastgestelde intekenregels.	Beheertypekaart wordt aangepast.	beheertypekaart aanpassen
T9	beheertypekaart	Op een aantal percelen in Ilperveld en Varkensland is ten onrechte het beheertype N06.01 gelegd. Het beheertype N13.01 wordt er weer opgelegd.	Beheertypekaart wordt aangepast.	beheertypekaart aanpassen
T10	beheertypekaart	Op percelen waarvoor een SKNL beschikking is afgegeven wordt een beheertype gelegd.	Beheertypekaart wordt aangepast.	beheertypekaart aanpassen

Tech-nische wijziging	thema	samenvatting opmerking	reactie gedeputeerde staten	wijzigingsvoorstel
T11	overige	Kaartfout vaarlandkaart.	Vaarlandkaart wordt aangepast.	vaarlandkaart aanpassen
T12	ambitietype kaart	Grenzen NNN aangepast aan de Omgevingsverordening.	Ambitiekaart wordt aangepast.	ambitiekaart aanpassen

R

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
mw M. Swüste
BEL/GRN

Telefoonnummer +31235143350
maartje.swuste@noord-holland.nl

Betreft: Natuurbeheerplan 2023

Verzenddatum

28 SEP. 2022

Kenmerk
1894296/1894415

Uw kenmerk

Geachte leden,

Hierbij ontvangt u ter besluitvorming de bijgaande statenvoordracht met het bijbehorende besluit, met bijlagen, over het Natuurbeheerplan 2023. Wij hebben op 27 september jl. besloten deze voordracht aan uw Staten te zenden.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

3 bijlagen

- Voordracht
- Natuurbeheerplan 2023
- Nota van beantwoording Natuurbeheerplan 2023

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

S. Kuijs

06 4680 1461
sacha.kuijs@noord-holland.nl

Verzenddatum

28 SEP. 2022

Kenmerk

1816681/1904330

Uw kenmerk

Betreft: Verlenging Natura 2000-beheerplannen "Schoorlse Duinen", "Eilandspolder", "Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske", "Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder" en "Polder Westzaan"

Geachte leden,

Graag informeren wij u over de verlenging van de Natura 2000-beheerplannen "Schoorlse Duinen", "Eilandspolder", "Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske", "Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder" en "Polder Westzaan".

Inleiding
Op 27 september 2022 hebben wij een besluit genomen over de verlenging van de vijf hiervoor genoemde Natura 2000-beheerplannen. De beheerplannen zijn allemaal met zes jaar verlengd. Het streven is echter om de beheerplannen veel sneller te actualiseren. Om dit zo zorgvuldig mogelijk te doen en in afstemming met betrokkenen, bleek dit echter niet mogelijk binnen de oorspronkelijke tijdvakken van de beheerplannen.

Hieronder lichten wij ons besluit toe.

De Wet natuurbescherming verplicht tot het opstellen van Natura 2000-beheerplannen. Elke zes jaar evalueren wij een beheerplan. Daarna wordt het zo nodig geactualiseerd. In het beheerplan staan onder meer maatregelen voor het bereiken van instandhoudingdoelstellingen in het betreffende Natura 2000-gebied.
In alle genoemde gebieden is een beheerplan van kracht en is de evaluatie inmiddels uitgevoerd of in uitvoering.

De zesjaarstermijn voor de verlenging is een wettelijk maximum. Een beheerplan kan tussentijds gewijzigd of aangepast worden, waarmee een nieuw beheerplan en een nieuwe beheerplanperiode van zes jaar gaat gelden.

Samenhang tussen de Natura 2000-beheerplannen actualisatie en de integrale gebiedsprocessen landelijk gebied Noord-Holland
De beheerplannen kunnen input vormen voor de integrale gebiedsprocessen landelijk gebied Noord-Holland, zoals die nu al lopen

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

of opgestart worden voor de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen Natura 2000, het Natuurnetwerk Nederland of de stikstofopgave. Bij het opstellen van de beheerplannen worden de gebiedspartijen betrokken, zoals gemeenten, belangenorganisaties en terrein beherende organisaties. Het beheerplanproces komt niet (en kan dat ook niet) in de plaats van het integrale gebiedsproces landelijk gebied Noord-Holland. Inhoudelijk levert het beheerplan wel veel toelichting op over wat er in een gebied nodig is om de instandhoudingsdoelstellingen te realiseren.

Schoorlse Duinen
De Schoorlse Duinen beslaan tussen Bergen en de Hondsbossche Zeewering een strook kalkarme en plaatselijk kalkrijkere duinen. Het betreft alleen Habitatrichtlijngebied en geen Vogelrichtlijngebied. Rond de afhandeling van het Burgerinitiatief 'Stop de Boskap' zijn in maart 2020 aanvullende afspraken gemaakt met de Stichting ter Behoud van het Schoorlse- en Noord-Kennemerduingebied. Deze afspraken zijn de afgelopen jaren nageleefd en afgehandeld. Momenteel vindt de naleving van de afspraak plaats, dat de omgeving participeert in het evalueren van het Natura 2000-beheerplan. Dit gebeurt op basis van een participatieplan en wordt uitgevoerd door een onafhankelijk ecologisch adviesbureau. In samenspraak met de omgeving is besloten dat het beheerplan geactualiseerd zal worden. Ook hierbij zal de omgeving participeren. Wij streven naar een nieuw beheerplan vóór het einde van 2024.

Laag Holland
De Natura 2000-beheerplannen voor vier gebieden in Laag Holland zijn vorig jaar geëvalueerd door een onafhankelijk ecologisch adviesbureau. Uit de evaluatie is gebleken of het herzien van een plan noodzakelijk is of niet. Wij streven naar vier nieuwe beheerplannen vóór medio 2023.

Hierna gaan we dieper in op de vier gebieden.

Eilandspolder
De Eilandspolder is een oude polder met grasland, natuurlijk ontstane meertjes en verlandingsvegetaties. Het gebied is van groot belang voor de noordse woelmuis en is van belang als vogelgebied. Het gaat om zowel Vogelrichtlijngebied als Habitatrichtlijngebied.
De evaluatie geeft geen reden om het beheerplan te herzien. Het ecologisch adviesbureau adviseert maatregelen ter verbetering van de waterkwaliteit nader uit te werken, door te gaan met het uitvoeren van herstelmaatregelen en meer in te zetten op monitoring. In onze brief van 4 juni 2020 aan Provinciale Staten over "Ganzen en faunaschade" (kenmerk 1416946/1417000) is echter opgenomen dat bij herziening van Natura 2000-beheerplannen benodigd ganzenbeheer als bestaand gebruik wordt opgenomen. Daardoor vermindert de administratieve last aanzienlijk. Het beheerplan wordt daarom alleen op het gebied van ganzenbeheer aangepast. De gebiedspartijen die betrokken zijn bij het opstellen van het beheerplan zijn geconsulteerd over dit voornemen en bleken geen bezwaar te hebben.

Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske
Het Ilperveld, Oostzanerveld en Varkensland vormen samen het grootste, van veen ontdane laagveencomplex ten noorden van Amsterdam. Het gebied is onder andere van belang voor de noordse woelmuis en diverse vis- en vogelsoorten. Het betreft zowel Vogelrichtlijngebied als Habitatrichtlijngebied.

De evaluatie geeft redenen om het beheerplan te herzien. Er zijn onder andere maatregelen nodig om de waterkwaliteit te verbeteren. Ook in dit plan zal het ganzenbeheer worden aangepast. Daarnaast moet een aantal uitbreidingsdoelstellingen nader uitgewerkt worden. Het Rijk heeft bijvoorbeeld bepaald dat het oppervlak aan veenmosrietland moet toenemen.

Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder
Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder is onderdeel van het brakke laagveengebied dat zich in Noord-Holland heeft gevormd door verlanding onder invloed van brak water in petgaten. Deze petgaten zijn ontstaan door het uitbaggeren van veen. Het gebied is onder andere belangrijk broedgebied voor vogels van natte graslanden, zoals de grutto, en voor vogels van rietmoerassen, zoals de roerdomp en rietzanger. Het betreft zowel Vogelrichtlijngebied als Habitatrichtlijngebied.
De evaluatie geeft redenen om het beheerplan te herzien. Het is onder andere nodig om maatregelen te treffen om de waterkwaliteit te verbeteren en om exoten, zoals de appelbes, te bestrijden. Ook in dit plan zal het ganzenbeheer worden aangepast. Daarnaast moet een aantal uitbreidingsdoelstellingen nader uitgewerkt worden.

Polder Westzaan
In Polder Westzaan komen verschillende stadia van brakke verlanding voor. Door de ligging zijn er kansen om het brakke karakter te behouden en te versterken. Het gebied is een kerngebied voor de noordse woelmuis en betreft alleen Habitatrichtlijngebied.
De evaluatie geeft redenen om het beheerplan te herzien. Het is onder andere nodig om maatregelen te treffen om de waterkwaliteit te verbeteren en om verruiging tegen te gaan. Ook voor dit gebied moeten de uitbreidingsdoelstellingen voor de tweede beheerplanperiode nader uitgewerkt worden.

Tot slot
De verlenging van de vijf Natura 2000-beheerplannen betekent dat er de komende tijd een geldig beheerplan is voor deze gebieden.

Wij zullen u informeren wanneer de herziene beheerplannen zijn vastgesteld en van kracht worden.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

Permanent Delegation of the
Kingdom of the Netherlands
to UNESCO

7 rue Ebié

75007 Paris
France

Contact
Karin Kok

T 01 40 62 33 14
Reference

2022B-08

UNESCO World Heritage Centre
Mr L. Eloundou Assomo, Director
7, Place de Fontenoy
75352 Paris CEDEX 07
France

Date: 1 July 2022
Subject: Dutch Water defence Lines (759) the A8-A9 road link

Dear Mr Lazare Eloundou Assomo,

The purpose of this letter is to inform you of the plans for the highway link on the Dutch Water Defence Lines World Heritage Site. You were last informed of these plans in writing on 11 October 2018 (ref: 2018B-024), with the undertaking that UNESCO would receive a further update when the decision-making process on the landscape plan had been completed.
In addition, the World Heritage Committee in Fuzhou (2021) asked the Netherlands to inform the World Heritage Centre and ICOMOS about the final option for the A8-A9 road link by 1 December 2022 (decision: 44com 8B.23).
This letter is also a reply to your letter dated 31 August 2021 (ref:CLT/WHC/EUR/21/13404), in which you ask about the status of the A8-A9 road link in response to third party information.

For decades, the Krommenie-Assendelft urban area has experienced traffic congestion with negative impacts on the health and the quality of the living environment of residents along or near the existing road link between the A8 highway to the east and the A9 highway to the west. An effective solution to this problem in the form of a new road link has long been sought. However, every possible route will have to pass through the World Heritage Site.
After receiving a request for information from UNESCO in 2009, the Netherlands has, at various points in the process, involved UNESCO and ICOMOS in the relevant analysis of this situation and in the development of possible solutions. ICOMOS was also invited to advise on this matter. These studies explored various possible routes for the various modes of motor vehicle and public transport.

In my letter of October 2018, I announced the drawing up of a landscape plan to explore the options for realizing and carefully integrating a road link between the A8 and A9 highways which will pass through the World Heritage Site. To quote that letter: "The central question in this assessment will be whether the integrated highway link and the additional measures for restoring the landscape will achieve the three objectives of improving quality of life, improving the accessibility of the area and at the same time preserving the OUV of the Defence Line of Amsterdam". To clarify: the Defence Line of Amsterdam was expanded at the World Heritage Committee meeting in Fuzhou (2021) and renamed the Dutch Water Defence Lines.

The Province of Noord-Holland completed the announced landscape plan (Dutch title: "Landschapsplan, Stelling van Amsterdam / Verbinding A8-A9") in September 2021.
There are two aspects to this plan: it contains both a proposal for carefully integrating a road link into the World Heritage Site and a package of restoration measures for the current landscape that will not only strengthen the values of the World Heritage Site but also enhance the residential experience. These two aspects are inextricably linked.

The State Secretary for Culture and Media informed the Executive of the Province of Noord-Holland on 19 May 2022 that this proposal provides a coordinated solution to the preservation of the World Heritage Site, the societal challenges of accessibility and the impact of traffic congestion on local residents.. The combination of a painstaking design for the transection of the World Heritage Site with the full implementation of the restoration package results in a positive balance. The Ministry has set the firm condition that the construction of the road link can only be carried out with the full implementation of all the restoration measures in the landscape plan.

The Province of Noord-Holland adopted the landscape plan and the preferred alternative for the A8-A9 link on 31 January 2022. The investment cost of the landscape plan is over €900 million. The province has now entered the development phase for this preferred decision, including the schedule for and funding of the road construction. It is currently unclear when a final decision on the actual construction of the road can be made and when or whether the province will start carrying out the construction and restoration work.
As the planning and decision-making process progresses, I will keep the World Heritage Centre informed of developments.

Please find attached a digital copy of the landscape plan, accompanied by an extensive English-language summary.

Yours sincerely,

Hans Wesseling

Ambassador,
Permanent Delegate of the Kingdom of the Netherlands to UNESCO

M4-2022/PS 31-01-2022
AANGENOMEN

Motie mobiliteit: Modal shift voor leefbaarheid langs N203

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 31 januari 2022, hebben kennis genomen van de statenvoordracht Landschapsplan A8-A9, gehoord de beraadslagingen,

Constaterende dat:

- Het landschapsplan A8-A9 een tussenstap vormt in het dossier verbinding A8-A9;
- Mogelijke uitvoering nog onzeker is door onzekerheid omtrent de financiering, beoordeling door UNESCO en verdere planuitwerking;
- Mogelijke uitvoering op korte termijn niet aan de orde zal zijn;
- De leefbaarheid is langs de N203 bij Krommenie en Assendelft al vele jaren onder druk staat;

Overwegende dat:

- Het verbeteren van de leefbaarheid langs de N203 niet kan wachten op een eventuele uitvoering van de verbinding A8-A9;
- De Provincie Noord-Holland (samen met de VRA en Provincie Flevoland) in november 2019 in het OV Toekomstbeeld 2040 heeft besloten tot een substantiële modal shift van personenauto's naar OV en fiets;
- In het Klimaatakkoord op voorstel van de werkgeversalliantie 'Anders Reizen' is afgesproken om voor 2030 in de spits 8 miljard autokilometers minder te gaan rijden;

Verzoeken het college om:

- De werkgeversaanpak voortvarend op te pakken en Provinciale Staten te informeren over de voortgang;
- Met Rover in overleg te treden over de haalbaarheid en effecten van de plannen van Rover om met werkgevers, vervoerders, wegbeheerders en gebruikers de Modal Shift in algemene zin mogelijk te maken en de mogelijke effecten op en rond de N203 in beeld te brengen en ook over de voorgang daarvan Provinciale Staten te informeren;

en gaan over tot de orde van de dag.

Marcel Steeman	Nicole van der Waart	Michel Klein	Sandra Doevendans
D66	Groenlinks	ChristenUnie	PvdA

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
H. de Haes
BEL/MOB

Telefoonnummer 06 108 87654
Hugo.de.haes@noord-holland.nl

Verzenddatum

28 SEP. 2022

Kenmerk
1892845/1892858

Uw kenmerk

Betreft: Verbinding A8-A9: afdoening motie M4-2022

Geachte leden,

Graag informeren wij u over het volgende onderwerp:
Motie M4-2022 en informeren UNESCO over Landschapsplan Stelling van Amsterdam / Verbinding A8-A9.

Inleiding
Op 31 januari 2022 heeft u het Landschapsplan Stelling van Amsterdam / Verbinding A8-A9 vastgesteld. Tevens is motie M4-2022 aangenomen die ons college verzoekt om:

1) De werkgeversaanpak voortvarend op te pakken en Provinciale Staten te informeren over de voortgang;
2) Met Rover in overleg te treden over de haalbaarheid en effecten van de plannen van Rover om met werkgevers, vervoerders, wegbeheerders en gebruikers de Modal Shift in algemene zin mogelijk te maken en de mogelijke effecten op en rond de N203 in beeld te brengen en ook over de voorgang daarvan Provinciale Staten te informeren;

Met deze brief informeren wij u over de voortgang.

Werkgeversaanpak
Al enkele jaren werkt de provincie samen, zowel in de MRA als in de rest van de provincie, met Stichting Breikers aan een werkgeversaanpak om werknemers zo veel mogelijk te verleiden om op een andere manier dan met de auto te reizen of om op een ander tijdstip te gaan reizen. Stichting Breikers heeft al voor ongeveer 300 werkgevers adviezen opgesteld die onder andere tot ruim 11.000 dagelijkse spitsmijdingen

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

hebben geleid (https://wijzijnbreikers.nl/). De samenwerking continueren wij.

De werkgeversaanpak in Zaanstad is recentelijk opgezet. Stichting Breikers heeft de afgelopen twee jaar scans uitgevoerd voor een flink aantal Zaanse bedrijven in samenwerking met de Green Business Club Zaanstad. Beide organisaties werken aan de uitvoering van de werkgeversaanpak in Zaanstad.

In de regio Schiphol verzorgt Groot Schiphol Bereikbaar de werkgeversaanpak om het woon-werkverkeer te verminderen en duurzamer te maken. Op gebied van fietsstimulering zet Groot Schiphol Bereikbaar in op bewustwording bij werkgevers door middel van fiets- en e-bikeprojecten, campagnes en een netwerk van fietsambassadeurs onder werkgevers.

Gesprek met Rover en Fietsersbond
Naar aanleiding van de aangenomen motie heeft gedeputeerde Olthof gesproken met Rover en de Fietsersbond. Tijdens het gesprek ging de aandacht niet alleen uit naar de Verbinding A8-A9 en de alternatieven, maar ook naar de werkgeversaanpak en modal-shift (van auto naar ov/fiets) in zijn algemeenheid.

In het gesprek is het o.a. gegaan over de inzet op scholenaanpak om zo veel mogelijk kinderen met de fiets of lopend naar school te laten gaan of te brengen. In de diverse Provinciaal Verkeer en Vervoer Beraden (PVVB-en) brengen wij deze scholenaanpak onder de aandacht op verzoek van Rover en de Fietsersbond. Ook wordt het onderwerp regelmatig besproken in de reguliere gesprekken die wij hebben met de gemeente Zaanstad. Binnen de MRA worden ook mogelijkheden bekeken voor het spreiden van onderwijstijden en voor een mix van contactonderwijs en online onderwijs.

Daarnaast is gesproken over een werkgeversaanpak op Schiphol. Het onderwerp woon-werk verkeer van/naar Schiphol brengen wij regelmatig onder de aandacht in de reguliere overleggen met Schiphol en dat zullen wij blijven doen.

Recent heeft met Rover en de Fietsersbond een vervolggesprek plaatsgevonden. Daarin is nader ingegaan op de onderwerpen uit het eerste gesprek. Hierbij is verder afgesproken dat de provincie met Rover en de Fietsersbond contact houdt over mogelijkheden om (onder andere) het woon-werkverkeer te verduurzamen.

Effecten op N203
In het laatste deel van de motie wordt verzocht om de mogelijke

effecten op en rond de N203 in beeld te brengen. In het 'Aanvullend onderzoek OV en Fiets' uit 2021 is reeds in beeld gebracht wat maatregelen voor het verbeteren van het openbaar vervoer en het fietsgebruik voor effect heeft op de N203. Rover en de Fietsersbond hebben gedurende het onderzoek hun inbreng geleverd. Wij hebben uw Staten daarover op 18 maart 2021 geïnformeerd (kenmerk 1591210/1591226).

Informeren UNESCO

Op 1 juli 2022 heeft het ministerie van OCW het Landschapsplan Stelling van Amsterdam / Verbinding A8-A9 ter informatie aangeboden aan UNESCO. In de brief wordt beschreven waarom het Landschapsplan is opgesteld en dat de Staatssecretaris, verantwoordelijk voor werelderfgoed, achter het Landschapsplan staat. Daarnaast wordt kort ingegaan op de vervolgstappen. De (Engelstalige) brief aan UNESCO is als bijlage gevoegd bij deze brief.

Tot slot

Met deze brief verzoeken wij u om motie M4-2022 als afgedaan te beschouwen.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

2 bijlage(n)

- Motie M4-2022
- Brief van OCW aan UNESCO

INGEKOMEN 23 SEP. 2022

STADSPARTIJ
BEEMSTER POLDER PARTIJ
...altijd dichtbij!

Gedeputeerde Staten Noord-Holland
Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Met afschrift naar de Statenleden van NH

Purmerend 8 september 2022

Betreft: zorgen over uitvoering N243

Geacht college,

De fractie van Stadspartij-Beemster Polder Partij wil met deze brief haar zorgen uiten over de uitvoering en de blijvende gevolgen voor aanwonenden van de reconstructie van het tracé van de N243 door de polder Beemster in de gemeente Purmerend.

Deze zorgen betreffen:
1) De veiligheid, gezondheid en leefbaarheid van en voor de aanwonenden en agrarische gebruikers van de weg m.b.t:
   - de in-en uitritten van de vele erven (erfontsluitingen),
   - de geluidhinder en fijnstof belasting,
   - gebruik kunnen maken van fietspad voor agrarisch werk en onderhoud verkeer onder bijzondere omstandigheden.
2) De aantasting van kernwaarden van de polder door:
   - afwijken van de kaarsrechte lijnen van de polder (één van kenmerken van de droogmakerij Beemster, Werelderfgoed sinds 1999),
   - de verhoging van fietsbruggen in het landschap,
   - de landschappelijke en esthetische aantasting o.a vangrailconstructies, met gevolg voor het aanzicht van karakteristieke stolpboerderijen.
3) De gemankeerde communicatie rond dit project blijkend uit:
   - onvolledige en niet op tijd beschikbaar stellen van project-informatie voor voorlichting/participatie inwoners over wat en hoe e.e.a. wordt gerealiseerd, alsmede voor aanvraag vergunning en gevolgen voor onderbouwd bezwaar kunnen maken door belanghebbenden,
   - onvolledige en tegenstrijdige communicatie over de mogelijkheden om tot geluidsreductie te komen.

Dit project loopt al 15 jaar en wordt gekenmerkt door knelpunten waarbij de leefbaarheid steeds in het geding blijkt te zijn, wat steeds tot vertraging en verandering van projectuitgangspunten heeft geleid.
Kort samengevat, het erfontsluiting karakter van deze weg tussen de Omval en de Kathoek verhoudt zich niet tot de actuele status van de weg, een gebiedsontsluitingsweg.
Dit terwijl in de afgelopen 40 jaar 2 wegen in Oost-West richting in het midden van Noord-Holland beschikbaar zijn gekomen die geen erfontsluitingen hebben.

Het doorzetten van deze lokale weg als 80 km/h autoweg detoneert volledig met alle overige wegen in dit gebied dat verder geheel Duurzaam Veilig is ingericht (30/60 km/h).

Nu gaandeweg de uitvoering ook nog blijkt dat de problemen alleen maar toenemen i.p.v. afnemen, willen wij dit nogmaals onder uw aandacht brengen.

Het feit dat nu de 3D beton geprinte brugdelen ook nog ongeschikt blijken te zijn en door hun constructieve eigenschappen zo hoog in het landschap moeten komen, is voor ons de reden om nu te verzoeken de projectuitgangspunten te herzien dan wel met de gemeente Purmerend in overleg te treden om te onderzoeken hoe de nadelige effecten van bovengenoemde zorgen kunnen worden verzacht of zelfs geheel worden weggenomen.

U als uitstekende beheerder van wegen in onze provincie zou het tot eer moeten strekken om straks samen met de bewoners te kunnen vaststellen dat u voor zowel de weggebruikers als de aanwonenden een voorziening van hoge kwaliteit heeft gemaakt waar we allen trots op kunnen zijn.
Wij denken dat met goed overleg met de belanghebbenden en de gemeente Purmerend u nog tot dat gezamenlijke resultaat kan komen.

1. Op welke wijze bent u voornemens om met de gemeente Purmerend in gesprek te gaan om genoemde zorgen weg te nemen of te verzachten?

2. Wat is de reden dat u de bruggen zo hoog in het landschap legt?

3. Waarom gebruikt u damwanden bij kunstwerken die zo hoog zichtbaar zijn in het landschap en in combinatie met kernwaarden van deze polder namelijk het openlandschap en de stolpboerderijen?

4. Door het afsluiten van de N243 zoals tijdens de werkzaamheden voor de reconstructie verplaatst het verkeer zich. Welke metingen heeft u uitgevoerd over deze verplaatsingen en wat zijn de uitkomsten?
5. Zijn er door deze afsluitingen op andere wegen bij u in beheer structurele problemen ontstaan anders dan sluipverkeer dat hardnekkig de oude route N243 blijft zoeken?

6. Acht u met de kennis van nu (denk bijvoorbeeld aan de vele in-en uitritten en de eis om hier vangrail langs de watergangen op te stellen met alle onderbrekingen en risico's die deze gaten in de opvangconstructie weer met zich mee brengen) het nog langer verantwoord deze weg door deze 2 polders als 80 km/h te handhaven en wat zijn daarbij u afwegingen?

Hoogachtend,
Barbara Jonk
Fractievoorzitter Stadspartij Purmerend-Beemster Polder Partij

[redacted]

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
dhr. P.N.S. Boon
BEL/OMB

Telefoonnummer +31235144683
boonp@noord-holland.nl

Verzenddatum
28 SEP. 2022

Kenmerk
1787687/1896493

Uw kenmerk

Betreft: goedkeuring projectplan dijkversterking Katwoude

Geachte leden,

Ter uitvoering van art. 167, tweede lid, van de Provinciewet (inzake de actieve informatieplicht) brengen wij u het volgende besluit van ons college ter kennis:

Wij hebben op 27 september 2022 besloten om op grond van artikel 5.7 Waterwet het projectplan voor de dijkversterking Katwoude van het hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier goed te keuren.

Ons goedkeuringsbesluit, het projectplan en de betreffende uitvoeringsbesluiten worden bekend gemaakt en voor zes weken ter inzage gelegd. Hierbij is beroep bij de Raad van State mogelijk.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris | voorzitter

R.M. Bergkamp | A.Th.H. van Dijk

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Fietsersbond over verkeersveiligheid Zeeweg N200

(Commissie Mobiliteit & Bereikbaarheid PNH dd 29092022 agendapunt 5a)

Geachte commissieleden,

Op de 2-richtingen fietspaden langs de Zeeweg zorgen de grote snelheidsverschillen tussen de verschillende tweewielers voor onveiligheid, zowel objectief als subjectief. Daarom was het een grote verbetering bij het groot onderhoud van de Zeeweg in 2015 om de bromfietsen/-scooters alleen nog over het zuidelijke fietspad te laten rijden en het noordelijke fietspad middels G11 borden alleen voor (snor)fietsen te bestemmen. Binnen de toenmalige regelgeving was het niet mogelijk om ook de snorfietsen/-scooters te verplichten over het zuidelijk fietspad te rijden.

Dankzij de gemeente Amsterdam is de regelgeving aangepast waardoor het nu wettelijk mogelijk is snorfietsen/-scooters via een onderbord te weren van een G11-fietspad, zie bijlage, en in dit geval te verwijzen naar het zuidelijke G12a-bromfietspad, de "fast lane":

Zo wordt aan artikel 8, tweede lid, van het BABW een onderdeel f toegevoegd met de strekking dat bij het verkeersbord G11 (het verplichte fietspad) een onderbord kan worden geplaatst waarop staat aangegeven dat het gebruik van het fietspad niet is toegestaan voor snorfietsen. Voor een dergelijk onderbord dienen de bijzondere redenen ingevolge het nieuwe artikel 14a van het BABW in het verkeersbesluit te worden vermeld. Daarbij geldt de eis dat het onderbord noodzakelijk is vanwege de grote drukte op een fietspad of vanwege de grote drukte binnen een gebied met meerdere fietspaden en voor het verzekeren van de veiligheid op de weg en het waarborgen van de bruikbaarheid van de weg.

Snorfietsen/-scooters rijden vaak net zo hard als bromfietsen/-scooters. Door ze te weren van het noordelijke fietspad wordt dit een echte "slow lane", veilig voor fietsers. Via slimme "nudging" bordjes kunnen wielrenners verleid worden het zuidelijke fietspad te kiezen of als "gast" hun snelheid aan te passen.

Door van het noordelijke fietspad een echte ”slow lane” te maken verminderen daar de onderlinge snelheidsverschillen omdat fietsers en e-bikes (pedelecs) in het algemeen niet harder dan 25km/u rijden. Deze kleinschalige maatregel draagt direct bij aan de verkeersveiligheid en past ons inziens binnen de beoogde ”kleine verkeersmaatregelen”. Wij vragen u om steun voor ons voorstel.

We vinden het overigens geen goed idee om van de fietspaden langs de Zeeweg 1-richting te maken. Allereerst omdat de Zeeweg een 2x2 weg is met een snelheidsregiem van 70km/uur en daarmee voor fietsers niet veilig is over te steken. En omdat de grote onderlinge snelheidsverschillen ongewijzigd blijven. En omdat het tot spookfietsen zal leiden.

Namens de Fietsersbond Regio Haarlem,

G11 bord met onderbord om snorfietsen/-scooters te weren

Provincie Noord-Holland

Onderzoeksplan

Audit informatiebeveiliging/ BIO bij PNH

Aan: Gedeputeerde Staten

Ambtelijk opdrachtgever: Dhr. J. Bierhuizen

Sector: Concerncontrol
Datum: 14-07-2022
Versie : Concept 1.0
1881050/1879159

Colofon

Projectnaam
Audit Informatiebeveiliging/BIO

In opdracht van
Dhr. E.P. Stigter
Gedeputeerde met ICT in portefeuille
Namens het college van Gedeputeerde Staten (GS)
Provincie Noord-Holland

Ambtelijk opdrachtgever
Dhr. J. Bierhuizen
Concerncontroller
Namens het college van Gedeputeerde Staten (GS)
Concerncontrol | Provincie Noord-Holland

Eindverantwoordelijke opdrachtnemer
Dhr. R. van Burk
Programmamanager Interne audit
Interne audit | Concerncontrol | Provincie Noord-Holland

Contactpersoon
Mw. A.E. Reijne, Senior Auditor
✉ annelies.reijne@noord-holland.nl

☎ 06 29678447Interne audit | Concerncontrol | Provincie Noord-Holland

Auditteam
Mw. A.E. Reijne, Senior Auditor

Dhr. J.Klappe, Senior Auditor

Dhr. R van Burk, programmamanager Audit

Kopie aan begeleidingsgroep

Inhoudsopgave

1 Opdrachtformulering 4
1.1 Inleiding en context 4
1.2 Auditdoelstelling 5
1.3 Onderzoeksvragen 5
1.4 Scope van onderzoek 56
1.5 Werkwijze 6
1.6 Referentiekader 8

2 Beheersaspecten 10
2.1 Organisatie 10
2.2 Informatie 10
2.3 Tijd 11
2.4 Kwaliteit 12
2.5 Geld 12
2.6 Informatie 12

1 Opdrachtformulering

1.1 Inleiding en context

In het auditjaarplan 2022 is informatiebeveiliging als onderwerp voor een onderzoek opgenomen. Op 21 december 2021 heeft Gedeputeerde Staten besloten om een onderzoek uit te laten voeren naar de informatiebeveiliging bij de provincie. Voor dat onderzoek kijken we naar de implementatie van het information security management system (ISMS). Een ISMS is randvoorwaardelijk voor een duurzame borging van de Baseline informatiebeveiliging overheid (BIO). De BIO is het basisnormenkader voor informatiebeveiliging binnen alle overheidslagen (Rijk, gemeenten, provincies en waterschappen).

Gedeputeerde Staten hebben de volgende onderzoeksopdracht vastgesteld:

> *Vanaf 1 januari 2020 is de Baseline Informatiebeveiliging Overheid [1](BIO) van kracht. De BIO is de voorgeschreven baseline binnen de overheid gebaseerd op de internationale norm voor informatiebeveiliging ISO 27001. Deze heeft de bestaande baselines informatieveiligheid voor Rijk, gemeenten, waterschappen en provincies vervangen.*
>
> *Startpunt van het onderzoek zijn de afspraken die gemaakt zijn tussen de provincies, als één van de overheidslagen. Wij onderzoeken of de provincie, gezien de genomen en geplande maatregelen, de afspraken kan nakomen en in hoeverre zij kan voldoen aan de BIO. Afhankelijk van de uitkomst van het onderzoek geven wij adviezen voor het voldoen aan de BIO.*

De BIO is een doorontwikkeling van de verschillende baselines die al langer binnen de overheid bestonden. De Interprovinciale Baseline Informatiebeveiliging (IBI) was de voorganger van de BIO waaraan provincies moesten voldoen. De BIO heeft een sterke focus op governance en risicomanagement.

Informatiebeveiliging vormt een belangrijk kwaliteitsaspect van de informatievoorziening van de overheid. Het beveiligen van informatie is echter geen eenmalige zaak, maar een proces waarbij steeds de Plan-Do-Check-Act cyclus wordt doorlopen. Dit proces kan worden ondersteund door een managementsysteem voor informatiebeveiliging (ISMS).

De BIO bevat een set met beheersmaatregelen waar overheden minimaal aan moeten voldoen. Het is, de naam zegt het al, een ‘baseline’. ISO 27001 biedt de systematiek voor een managementsysteem dat overheden en leveranciers kunnen gebruiken om informatiebeveiliging te beheersen. Dit kan betekenen dat overheden een managementsysteem voor informatiebeveiliging (ISMS) in kunnen richten volgens de standaarden van ISO 27001 en daarbij de beheersmaatregelen uit de BIO van toepassing verklaren.

De Provincie heeft gekozen voor het inrichten van een ISMS waarbij de BIO van toepassing is.[2]

---

[1] BIO versie 1.04zv

[2] Datastrategie 2021-2023 en Beleidskader informatiebeveiliging, juli 2021

Binnen het kwaliteitssysteem zijn de eerste stappen het maken van een beleidskader en een uitvoeringskader. Daarin zijn de verantwoordelijkheden vastgelegd en beschreven en hoe het uitvoeringskader zal moeten worden toegepast.

Onderdeel van het uitvoeringskader is het beveiligingsproces. Hierin wordt een risicoafweging gemaakt. Daarbij wordt een inschatting gemaakt van mogelijke schade als informatiesystemen (tijdelijk) niet beschikbaar zijn, de informatie niet integer is en/of deze informatie in verkeerde handen valt. Ook wordt een inschatting gemaakt van de dreigingen waartegen de overheid beschermd moet worden. De inschatting van mogelijke schade en dreigingen leidt tot beveiligingseisen om het risico te beperken. Om deze eisen af te dekken worden passende maatregelen getroffen of wordt het (rest)risico geaccepteerd.

1.2 Auditdoelstelling

Het onderzoek heeft de volgende doelen:

1. Inzicht in de (bestuurlijke) afspraken gemaakt over de implementatie van de BIO en de mate waarin wordt voldaan aan die afspraken.
2. Inzicht in de status van de implementatie van het managementsysteem voor informatiebeveiliging (ISMS) per 1 juli 2022 bij de PNH.
3. Bij eventuele tekortkomingen bij de implementatie van de BIO en het ISMS volgen aanbevelingen om dit op te lossen.

1.3 Onderzoeksvragen

De centrale onderzoeksvraag voor dit onderzoek is:

In hoeverre kan de PNH, gezien de huidige status van de implementatie van het ISMS en met de gemaakte afspraken, voldoen aan de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO)?

Om antwoord te geven op de doelstelling zijn de volgende vragen geformuleerd.

1. *Welke afspraken zijn er gemaakt om te voldoen aan de BIO?*
2. *Welk implementatieplan cq. stappen heeft PNH vastgesteld om aan de BIO te voldoen?*
3. *Wat is de status van de implementatie van het managementsysteem van informatiebeveiliging (ISMS)?*
4. *Waar staat de PNH met betrekking tot informatiebeveiliging?*
5. *Indien PNH niet of deels voldoet aan de BIO: welke acties kunnen er genomen worden om (stapsgewijs) te voldoen aan de BIO?*

1.4 Scope van onderzoek

De BIO vormt het kader voor informatiebeveiliging bij de Overheid. Een werkend managementsysteem voor informatiebeveiliging (ISMS) is nodig om duurzaam te

kunnen voldoen aan de normen van de BIO. Dit onderzoek richt zich op de BIO. Daarbij onderzoeken we welke activiteiten zijn/worden ondernomen om aan de BIO normen te kunnen voldoen. En of de voorwaarden om te kunnen voldoen aan de BIO normen aanwezig zijn. In de ISO 27001 hoofdstuk 4 tot en met 10 zijn de normen voor de implementatie van informatiebeveiliging opgenomen, dit zijn vereisten voor een werkende ISMS. Daarom vormen deze het referentiekader voor dit onderzoek. We beoordelen het proces en de voorwaarden om te kunnen voldoen aan de BIO.

Wij gaan niet beoordelen of de specifieke beveiligingsmaatregelen van de BIO werken. Ook kijken we niet inhoudelijk naar de uitgevoerde BIA-toetsen[3]

1.5 Werkwijze

Het onderzoek wordt uitgevoerd door documentanalyse, interviews en het (laten) invullen van het selfassessment informatiebeveiliging. Het selfassessment met volwassenheidsmodel is een praktisch toepasbaar model. Het instrument helpt om het gesprek over informatiebeveiliging in de organisatie te voeren.

De aanpak om de onderzoeksvragen te beantwoorden is als volgt:

1. *Welke afspraken zijn er gemaakt om te voldoen aan de BIO?*

Inventariseren welke afspraken er zijn gemaakt door en voor de provincie om aan de baselines informatiebeveiliging te voldoen. Dit zijn de IBI (de voorloper van de BIO) en de BIO. Hiervoor doen wij onderzoek naar de afspraken op rijksniveau, interprovinciaal (IPO) en de afspraken bij de PNH.

2. *Welk implementatieplan cq. stappen heeft PNH vastgesteld om aan de BIO te voldoen?*

We onderzoeken welke concrete stappen PNH heeft gedefinieerd om aan de BIO te voldoen. Daarbij kijken we ook naar de projectorganisatie voor de implementatie van de ISO 27001, de BIO normen en de ISMS. In het referentiekader zijn de criteria voor de inrichting van een projectorganisatie opgenomen. (zie bijlage 1)

3. *Wat is de status van de implementatie van het managementsysteem van informatiebeveiliging (ISMS)?*

Een werkende ISMS is voorwaardelijk om duurzaam aan de BIO te kunnen voldoen. In een werkend systeem voor informatiebeveiliging wordt de PDCA cirkel per onderdeel periodiek doorlopen. Om te beoordelen wat de huidige status is van de implementatie van de ISMS, maken we gebruik van de door een externe auditor (DigiTrust) uitgevoerde nul en een-meting bij alle provincies naar ISO 27001: 2017 en de BIO eisen. De rapportage van de externe audit is opgeleverd in september 2021. We onderzoeken bij de uitvoerders van deze meting of we voldoende kunnen steunen op de een-meting.

[3] BIA: Business impact analyse: De BIA is vervangen door de BBN-toets. De BBN-toets dient hetzelfde doel als de BIA: juiste informatiebeveiligingsmaatregelen nemen ter bescherming van de betrouwbaarheid van systemen

Indien er in de tussentijd op onderdelen verbeteracties zijn uitgevoerd, zullen we die onderdelen opnieuw beoordelen. Dit stemmen we af met de (plaatsvervangend) CISO.

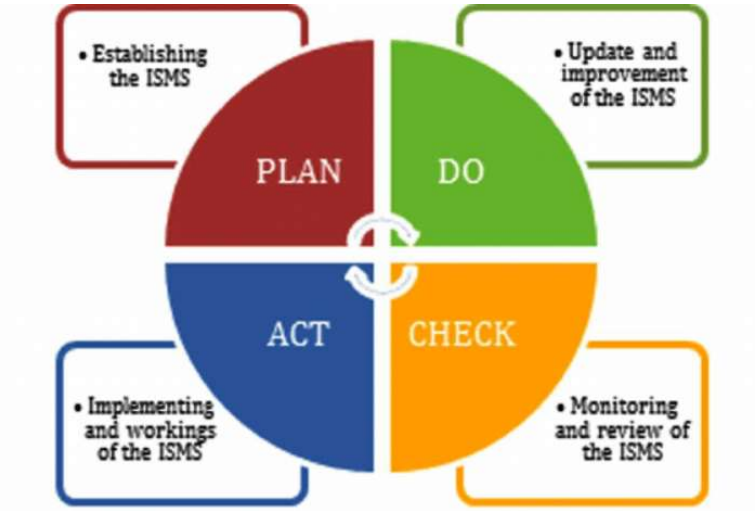

Figuur 1: PDCA cirkel van het managementsysteem van informatiebeveiliging (ISMS)

4. *Waar staat de PNH met betrekking tot informatiebeveiliging?*

Om te onderzoeken waar PNH staat met betrekking tot de informatiebeveiliging maken we gebruik van het selfassessment informatiebeveiliging met daarin een volwassenheidsmodel informatiebeveiliging[4]. Het selfassessment geeft de organisatie inzicht waar zij staat met informatiebeveiliging en wat er allemaal moet gebeuren.

We faciliteren het invullen van het selfassessment informatiebeveiliging door betrokken collega's van de PNH. Dit zijn de auditees die we ook zullen interviewen. De auditors geven vooraf tijdens de interviews een toelichting over het invullen van de vragenlijst. Na het verwerken van alle respons organiseren de auditors samen met het CIP (Centrum voor informatiebeveiliging en privacybescherming) een workshop waarin de verschillen worden besproken. Op deze manier krijgen we een afgestemd beeld over waar de organisatie staat met betrekking tot informatiebeveiliging. De namen van collega's die we hiervoor willen uitnodigen zijn opgenomen in bijlage 2.

5. *Indien PNH niet of deels voldoet aan BIO: welke acties kunnen er genomen worden om (stapgewijs) te voldoen aan de BIO?*

We onderzoeken welke activiteiten aantoonbaar zijn genomen en gepland om te voldoen aan de BIO. Daarbij onderzoeken we in hoeverre PNH met het realiseren van deze activiteiten kan komen tot een werkend ISMS, als voorwaarden voor de borging van de BIO normen. Wanneer de PNH niet of deels voldoet, onderzoeken we of er

[4] Model is opgesteld door het CIP centrum informatiebeveiliging en privacybescherming, januari 2021.

activiteiten zijn of worden gepland om stapsgewijs aan de normen te voldoen. En of deze voldoende zijn om aan de BIO te voldoen.

Op basis van de bevindingen uit de deelvragen, beantwoorden we de centrale onderzoeksvragen:

In hoeverre kan de PNH, gezien de huidige status van de implementatie van het ISMS en met de gemaakte afspraken, voldoen aan de BIO?

Hieronder zijn onderzoeksvragen en de relatie met de BIO, ISO 27001 en ISMS weergegeven.

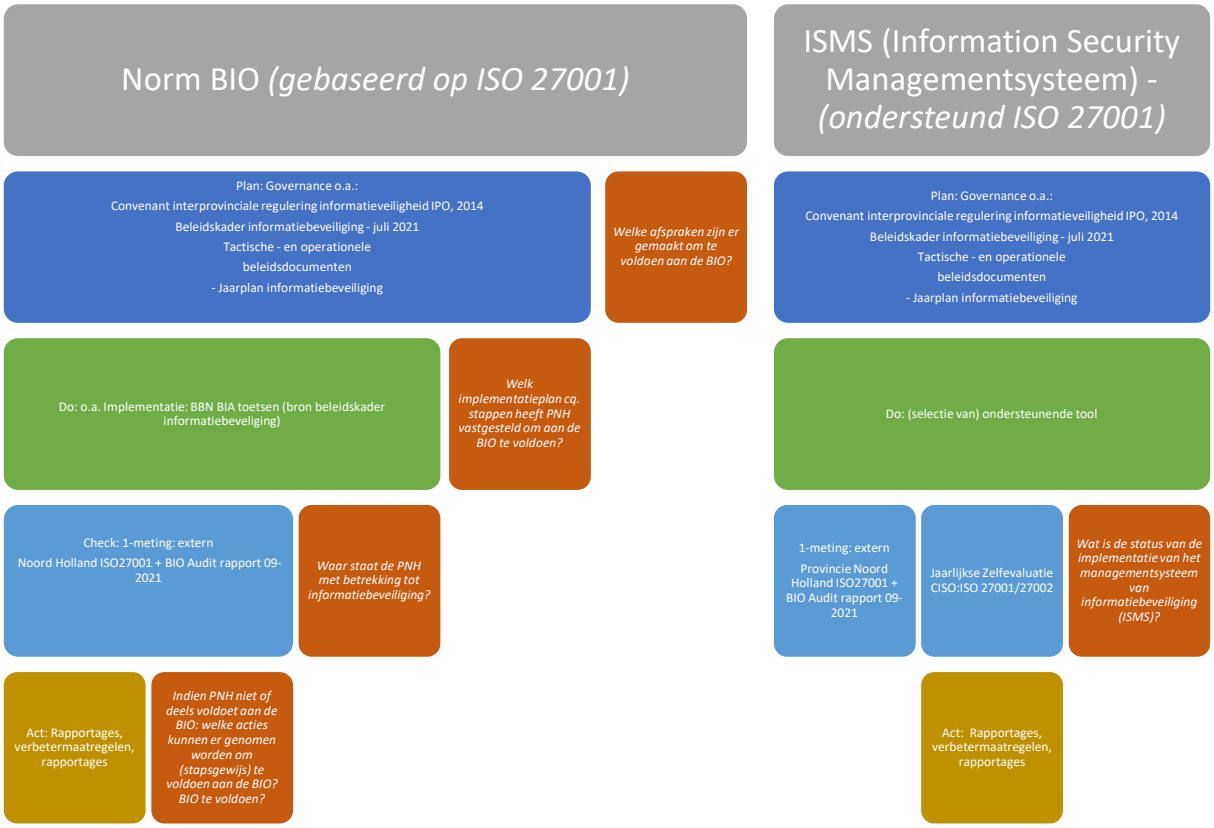

1.6 Referentiekader

Het referentiekader waaraan wordt getoetst zijn de elementen van de 'hoofdlijn aanpak BIO[5]' door de PNH. Voor het beoordelen van de status van de implementatie ISMS zijn deze aangevuld met de normen uit ISO 27001 hoofdstukken 4 tot en met 10. Om de ISMS te kunnen implementeren is een projectorganisatie nodig. De normen hiervoor zijn opgenomen aan begin van het referentiekader. Deze is opgenomen onder bijlage 1.

Daarnaast maken we gebruik van een Selfassessment informatiebeveiliging met Volwassenheidsmodel, zoals opgesteld door het Centrum Informatiebeveiliging en Privacybescherming, uit januari 2021. Dit model laten we invullen door sleutelfiguren in de organisatie. Het volwassenheidsmodel is een groeimodel. Het model geeft inzicht op welk volwassenheidsniveau de provincie gelet op de risico's zich moet bevinden. En waar zij zich momenteel bevindt. En wat er nog moet gebeuren om het gewenste volwassenheidsniveau te bereiken.

[5] Zie figuur 2

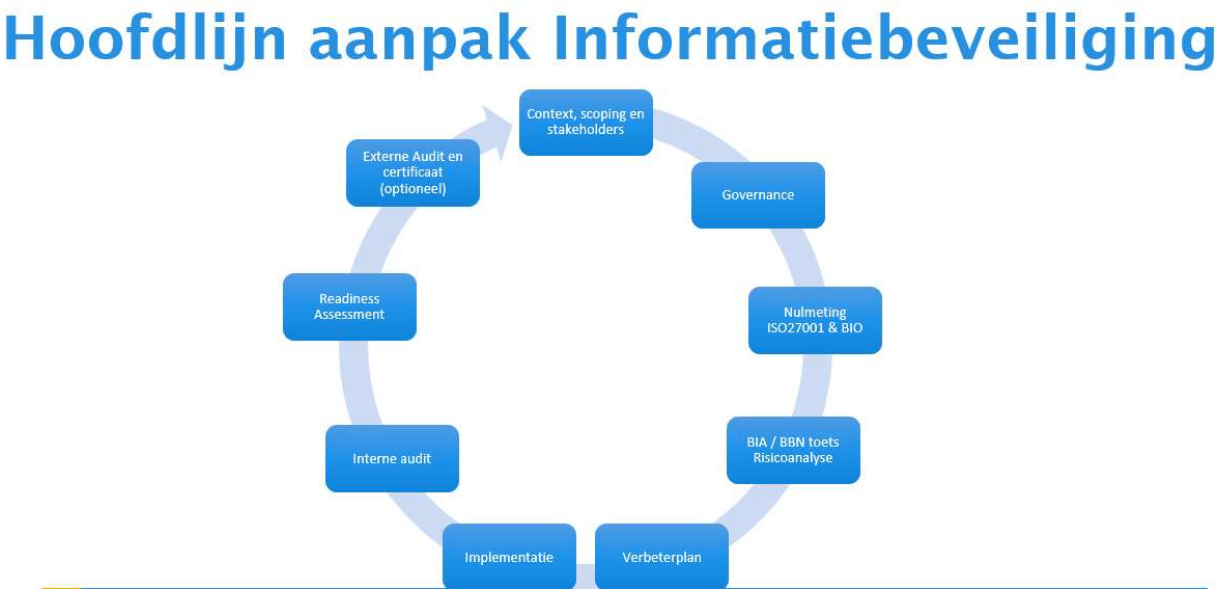

Figuur 2: aanpak informatiebeveiliging PNH

2 Beheersaspecten

2.1 Organisatie

Onder eindverantwoordelijkheid van Programmamanager Interne audit R. van Burk zullen de werkzaamheden worden uitgevoerd door Annelies Reijne, Senior Auditor en John Klappe, Senior Auditor.

Contactpersoon

Primair contactpersoon (SPOC; Single Point Of Contact) tijdens voor het auditteam om inhoudelijke/operationele zaken te bespreken is de (plaatsvervangend) CISO.

De begeleidingsgroep bestaat verder uit: Wil van Hooijdonk, concerncontrol adviseur I-domein, Petra Smoes, directiecontroller B&U, Nico Kluwen, directiecontroller CZ, Jeroen van Els, sectormanager CID, Han Roebers, plaatsvervangend directeur B&U, John Arkes, plaatsvervangend directeur Beleid

Wat vragen we aan de auditees?

Voor de interviews plannen we een klein uur, in principe hoeven ze zich hiervoor niet voor te bereiden. (duur 1 uur) Van het gesprek maken we een verslag, waarop we akkoord vragen aan de auditee. Hebben we juist weergegeven wat hij bedoelde? Voor het checken heeft auditee (duur 1 uur).

Aan de auditees vragen we om een selfassessment informatiebeveiliging in te vullen. Tijdens het interview geven we een korte uitleg. Ook zijn de auditors beschikbaar voor vragen (duur 1 uur). De auditors verwerken alle input. De resultaten van het selfassessment bespreken we in een workshop onder leiding van het CIP met auditees. Hiervoor plannen we een dagdeel.

De tijdsbelasting voor dit onderzoek die we aan de auditees vragen is ongeveer 7 uur.

Wat vragen we aan de begeleidingsgroep?

Met de begeleidingsgroep stemmen we de opzet van het onderzoek af. Aan de begeleidingsgroep presenteren we de voorlopige bevindingen en concept rapport. Zijn wij op de juiste weg? Ook formuleren we samen met hen de aanbevelingen. Voor de aanbevelingen organiseren we een bijeenkomst. Afhankelijk van de bevindingen en agenda's organiseren we tussentijds overlegmomenten of stemmen we per email af.

2.2 Informatie

Resultaat:

Het auditrapport geeft aan welke afspraken zijn gemaakt om te voldoen aan de BIO normen. Daarnaast geeft het rapport inzicht in de status van het managementsysteem van informatiebeveiliging (ISMS), welke voorwaardelijk is om duurzaam te kunnen voldoen aan de BIO. Daarnaast is geïnventariseerd op welk volwassenheidsniveau informatiebeveiliging de organisatie zich zou moeten bevinden. En waar de organisatie zich momenteel bevindt. En wat er nog

stapsgewijs moet gebeuren om de informatiebeveiliging op het gewenste niveau te organiseren.

Het rapport bestaat uit bevindingen, een volwassenheidsscan van huidige en gewenste niveau van informatiebeveiliging en aanbevelingen om stapsgewijs te kunnen voldoen aan het gewenste niveau van informatiebeveiliging.

Verspreiding van rapport

Het rapport wordt besproken in de begeleidingsgroep. Daarbij worden de feiten getoetst en de haalbaarheid van de aanbevelingen.

Interne Audit brengt het rapport uit aan de (ambtelijk) opdrachtgever, J. Bierhuizen. Aan de opdrachtgever wordt een bestuurlijke reactie gevraagd.

Het rapport wordt geagendeerd in de directie en de staven van de Gedeputeerde met ICT in portefeuille.. Het onderzoek is gekenmerkt als een Provinciewet 217a onderzoek. Dit betekent dat Gedeputeerde Staten dit rapport vaststellen en dit rapport ter kennisname verzenden aan Provinciale Staten en het rapport openbaar toegankelijk zal zijn.

2.3 Tijd

De uitvoering van het onderzoek vindt plaats in de periode maart t/m november 2022 De verwachte rapportdatum is in de eerste helft van 2023.

De verschillende fasen van het onderzoek zien er als volgt uit:

Fase	Mijlpalen	Periode
1. **Planning en vooronderzoeksfase**	Onderzoeksplan Referentiekader	maart tot en met juni
2. **Veldwerkfase**	Interviews, uitzetten selfassessment informatiebeveiliging, Analyse van bevindingen	juli tot en met september
	Resultaten selfassessment informatiebeveiliging bespreken	oktober
3. **Rapportagefase**	Auditrapport inclusief reactie auditee/ opdrachtgever	januari2023
4. **Evaluatiefase**	Evaluatie met auditee en of opdrachtgever (optioneel)	februari
5. **Follow-upfase**	Opvolging van aanbevelingen door concern control	6 maanden na publicatie rapport / nader te bepalen in overleg met de opdrachtgever

In deze fase van het onderzoek is de planning indicatief. Er kunnen zich omstandigheden voordoen dat de planning wordt aangepast.

2.4 Kwaliteit

Afstemmen onderzoeksplan en auditrapport

Hoor/wederhoor: Een conceptversie zal zowel met de (ambtelijk) opdrachtgever als met de auditee(s) worden afgestemd (hoor en wederhoor).

Kwaliteitsborging

Interne review: op zowel het onderzoeksplan en het auditrapport vindt er een interne review plaats door de auditmanager.

Draagvlak

Door de inzet van een selfassessment geeft de organisatie aan waar zij staat en wil staan met betrekking tot informatiebeveiliging. Het selfassessment kan worden ingezet om het gesprek met de organisatie te voeren over de informatiebeveiliging. Wat is nodig om te voldoen aan de minimale eisen? Welke randvoorwaarden dienen te worden ingevuld?

Om het draagvlak van de aanbevelingen te vergroten zullen eerst de bevindingen worden besproken en vervolgen de aanbevelingen gezamenlijk met de begeleidingsgroep en opdrachtgever worden geformuleerd.

2.5 Geld

Het onderzoek wordt uitgevoerd door provinciale auditors. Externe inhuur is niet aan de orde.

2.6 Informatie

Een overzicht van de documenten die relevant zijn voor dit onderzoek zijn opgenomen in bijlage 3.

Bijlage 1: referentiekader

Referentiekader om de implementatie van de informatiebeveiligingsnormen te beoordelen. Dit is gebaseerd op het in PNH gecommuniceerde model 'hoofdlijnen aanpak informatiebeveiliging' en ISO 27001 hoofdstukken 4 t/m 10. Om de BIO duurzaam te implementeren is een ISMS nodig. Om deze te implementeren is een projectorganisatie nodig. De vereisten voor de inrichting van een projectorganisatie zijn opgenomen in het referentiekader.

	Onderwerp	Toetspunten
	Projectorganisatie is opgezet	Om de implementatie van de baseline inclusief het ISMS bij PNH te realiseren is een projectorganisatie nodig. De projectorganisatie voor de implementatie is opgezet met: - commitment van leiding; - voldoende capaciteit is beschikbaar; - voldoende middelen zijn beschikbaar; - rollen, taken, bevoegdheden zijn vastgesteld; - mijlpalen zijn benoemd; - planning is aanwezig; - prioriteiten in groeipad BIO zijn vanuit risico's vastgesteld; - communicatieplan is opgesteld; - rapportages over voortgang aan stuurgroep/ verantwoordelijke.
1	Context, scoping en stakeholders *(ISO 27001, hoofdstuk 4* Context van de organisatie*)*	*(context)* **4.1 Inzicht verkrijgen in de organisatie en haar context** De organisatie moet externe en interne onderwerpen vaststellen die relevant zijn voor haar doelstelling en die haar vermogen beïnvloeden om het (de) beoogde resulta(a)t(en) van haar managementsysteem voor informatiebeveiliging te behalen. *(stakeholders)* **4.2 Inzicht verkrijgen in de behoeften en verwachtingen van belanghebbenden** De organisatie moet vaststellen: a) welke belanghebbenden relevant zijn voor het managementsysteem voor informatiebeveiliging, en b) welke eisen van deze belanghebbenden relevant zijn voor informatiebeveiliging. *(scoping van de ISMS)* **4.3 Het toepassingsgebied van het managementsysteem voor informatiebeveiliging vaststellen** De organisatie moet de grenzen en toepasselijkheid van het managementsysteem voor informatiebeveiliging bepalen om het toepassingsgebied ervan vast te stellen. Bij het vaststellen van dit toepassingsgebied moet de organisatie: a) de in 4.1 genoemde externe en interne onderwerpen overwegen, evenals; b) de in 4.2 genoemde eisen, en c) raakvlakken en afhankelijkheden tussen de activiteiten die door de organisatie en de activiteiten die door andere organisaties worden verricht. Het toepassingsgebied moet als gedocumenteerde informatie beschikbaar zijn. *(ISMS met PDCA cirkel)* **4.4 Managementsysteem voor informatiebeveiliging** De organisatie moet een managementsysteem voor informatiebeveiliging inrichten, implementeren, onderhouden en continu verbeteren, in overeenstemming met de eisen van deze Internationale Norm.

2	Governance (ISO 27001, hoofdstuk 5 Leiderschap)	**5.1 Leiderschap en betrokkenheid** De directie moet leiderschap en betrokkenheid tonen met betrekking tot het managementsysteem voor Informatiebeveiliging door: a) te bewerkstelligen dat het informatiebeveiligingsbeleid en de informatiebeveiligingsdoelstellingen worden vastgesteld en aansluiten bij de strategische richting van de organisatie; b) te bewerkstelligen dat de eisen van het managementsysteem voor informatiebeveiliging in de processen van de organisatie worden geïntegreerd; c) te bewerkstelligen dat de voor het managementsysteem voor informatiebeveiliging benodigde middelen beschikbaar zijn; d) het belang van een doeltreffend informatiebeveiligings-management en van het voldoen aan de eisen van het managementsysteem voor informatiebeveiliging te communiceren; e) te bewerkstelligen dat het managementsysteem voor informatiebeveiliging zijn beoogde resulta(a)t(en) behaalt; f) mensen aan te sturen en te ondersteunen om een bijdrage te leveren aan de doeltreffendheid van het managementsysteem voor informatiebeveiliging; g) continue verbetering te bevorderen; en h) andere relevante managementfuncties te ondersteunen om hun leiderschap te tonen binnen hun verantwoordelijkheids-gebieden.
		5.2 Beleid De directie moet een informatiebeveiligingsbeleid vaststellen dat: a) passend is voor het doel van de organisatie; b) informatiebeveiligingsdoelstellingen bevat (zie 6.2) of het kader biedt voor het vaststellen van informatiebeveiligingsdoelstellingen; c) een verbintenis bevat om te voldoen aan van toepassing zijnde eisen in verband met informatiebeveiliging; en d) een verbintenis bevat tot continue verbetering van het managementsysteem voor informatiebeveiliging. Het beleid voor informatiebeveiliging moet: e) beschikbaar zijn als gedocumenteerde informatie; f) worden gecommuniceerd binnen de organisatie, en g) beschikbaar zijn voor belanghebbenden, voor zover van toepassing.
		5.3 Rollen, verantwoordelijkheden en bevoegdheden binnen de organisatie De directie moet bewerkstelligen dat de verantwoordelijkheden en bevoegdheden voor rollen die relevant zijn voor informatiebeveiliging worden toegekend en gecommuniceerd. De directie moet de verantwoordelijkheid en bevoegdheid toekennen met betrekking tot: a) het bewerkstelligen dat het managementsysteem voor informatiebeveiliging voldoet aan de eisen van deze Internationale Norm; en b) het rapporteren over de prestaties van het managementsysteem voor informatiebeveiliging aan de directie.
3	Nulmeting 27001 & BIO	Metingen in hoeverre PNH voldoet aan de baseline(s) zijn uitgevoerd. Uitkomsten zijn gecommuniceerd met verantwoordelijke. Eventueel is implementatieplan bijgesteld.
4	BIA / BBN toets, risicoanalyse (ISO 27001-hoofdstuk 6 Planning)	**6.1 Maatregelen om risico's te beperken en kansen te benutten** *6.1.1 Algemeen* Bij het plannen voor het managementsysteem voor informatiebeveiliging moet de organisatie de in 4.1 genoemde onderwerpen en de in 4.2 genoemde eisen overwegen, en de risico's en kansen vaststellen die moeten worden aangepakt om: a) te bewerkstelligen dat het managementsysteem voor informatiebeveiliging zijn beoogde resulta(a)t(en) behaalt; b) ongewenste effecten te voorkomen of te beperken; en

		c) continue verbetering te bereiken. De organisatie moet: d) maatregelen plannen om deze risico's te beperken en kansen te benutten; e) plannen op welke wijze: 1) de maatregelen in haar managementsysteemprocessen voor informatiebeveiliging worden geïntegreerd en geïmplementeerd; en 2) de doeltreffendheid van deze maatregelen moet worden geëvalueerd. *6.1.2 Risicobeoordeling van informatiebeveiliging* De organisatie moet een risicobeoordelingsprocedure voor informatiebeveiliging definiëren en toepassen die: a) risicocriteria voor informatiebeveiliging vaststelt en onderhoudt, waaronder: 1) de risicoacceptatiecriteria; en 2) criteria voor het verrichten van risicobeoordelingen van informatiebeveiliging; b) waarborgt dat herhaalde risicobeoordelingen van informatiebeveiliging consistente, geldige en vergelijkbare resultaten opleveren; c) de informatiebeveiligingsrisico's identificeert: 1) het risicobeoordelingsproces voor informatiebeveiliging toepassen om de risico's in verband met het verlies van vertrouwen in, integriteit van en beschikbaarheid van informatie binnen het toepassingsgebied van het managementsysteem voor informatiebeveiliging te identificeren; en 2) de risico-eigenaren identificeren; d) de informatiebeveiligingsrisico's analyseert: 1) de potentiële gevolgen beoordelen indien de risico's die in 6.1.2 c) 1) zijn vastgesteld, zich zouden voordoen; 2) de realistische waarschijnlijkheid beoordelen van het voorkomen van de risico's die zijn vastgesteld in 6.1.2 c) 1); en 3) de risiconiveaus vaststellen; e) de informatiebeveiligingsrisico's evalueert: 1) de resultaten vergelijken van risicoanalyses met de risicocriteria die zijn vastgesteld in 6.1.2 a); en 2) de geanalyseerde risico's prioriteren voor risicobehandeling. De organisatie moet gedocumenteerde informatie bewaren over het risicobeoordelingsproces van informatiebeveiliging. *6.1.3 Behandeling van informatiebeveiligingsrisico's* De organisatie moet een behandelprocedure voor informatiebeveiligingsrisico's definiëren en toepassen om: a) passende opties voor het behandelen van informatiebeveiligingsrisico's te kiezen, rekening houdend met de resultaten van de risicobeoordeling; b) alle beheersmaatregelen vast te stellen die nodig zijn om de gekozen optie(s) voor het behandelen van informatiebeveiligingsrisico's te implementeren; c) de beheersmaatregelen die hiervoor in 6.1.3 b) zijn vastgesteld te vergelijken met die in bijlage A, en om te verifiëren dat geen noodzakelijke beheersmaatregelen zijn weggelaten; d) een verklaring van toepasselijkheid op te stellen die bevat: - de benodigde beheersmaatregelen (zie 6.1.3 b) en c)); - een rechtvaardiging voor het opnemen ervan; - de informatie of de benodigde beheersmaatregelen zijn geïmplementeerd of niet, en - de rechtvaardiging voor het uitsluiten van in bijlage A genoemde beheersmaatregelen. e) een behandelplan voor informatiebeveiligingsrisico te formuleren; en

		f) van de risico-eigenaren goedkeuring te verkrijgen voor het behandelplan voor informatiebeveiligingsrisico en acceptatie van de overblijvende informatiebeveiligingsrisico's. De organisatie moet gedocumenteerde informatie bewaren over de behandelprocedure van informatiebeveiligingsrisico's.
		6.2 Informatiebeveiligingsdoelstellingen en de planning om ze te bereiken De organisatie moet voor relevante functies en op relevante niveaus informatiebeveiligingsdoelstellingen vaststellen. De informatiebeveiligingsdoelstellingen moeten: a) consistent zijn met het informatiebeveiligingsbeleid; b) meetbaar zijn (indien praktisch uitvoerbaar); c) rekening houden met van toepassing zijnde informatiebeveiligingseisen en resultaten van risicobeoordeling en -behandeling; d) worden gecommuniceerd; en e) indien van toepassing, worden geactualiseerd. De organisatie moet gedocumenteerde informatie over de informatie-beveiligingsdoelstellingen bewaren. Bij het opstellen van planningen voor het bereiken van de informatiebeveiligingsdoelstellingen moet de organisatie vaststellen: f) wat er moet worden gedaan; g) welke middelen er nodig zijn; h) wie er verantwoordelijk is; i) wanneer het moet zijn voltooid; en j) hoe de resultaten zullen worden geëvalueerd.
	Ondersteuning (ISO 27001- hoofdstuk 7)	**7.1 Middelen** De organisatie moet de middelen vaststellen en beschikbaar stellen die nodig zijn voor het inrichten, implementeren, onderhouden en continu verbeteren van het managementsysteem voor informatiebeveiliging.
		7.2 Competentie De organisatie moet: a) de noodzakelijke competentie vaststellen van de perso(o)n(en) die onder haar gezag werkzaamheden verricht(en) die de prestaties van de organisatie op het gebied van informatiebeveiliging beïnvloeden; b) bewerkstelligen dat deze personen competent zijn op basis van de juiste scholing, opleiding of ervaring; c) waar van toepassing, maatregelen nemen om de benodigde competentie te verwerven, en de doeltreffendheid van de genomen maatregelen evalueren; en d) geschikte gedocumenteerde informatie als bewijsmateriaal van competentie bewaren.
		7.3 Bewustzijn Personen die werkzaamheden verrichten onder het gezag van de organisatie, moeten zich bewust zijn van: a) het informatiebeveiligingsbeleid; b) hun bijdrage aan de doeltreffendheid van het managementsysteem voor informatiebeveiliging, met inbegrip van de voordelen van verbeterde informatiebeveiligingsprestaties; c) de gevolgen van het niet voldoen aan de eisen van het management-systeem voor informatiebeveiliging.
		7.4 Communicatie De organisatie moet de behoefte vaststellen aan interne en externe communicatie die relevant is voor het managementsysteem voor informatiebeveiliging, waaronder: a) waarover te communiceren;

		b) wanneer te communiceren; c) met wie te communiceren; d) wie moet communiceren; en e) volgens welke processen de communicatie moet plaatsvinden.
		7.5 Gedocumenteerde informatie *7.5.1 Algemeen* Het managementsysteem voor informatiebeveiliging van de organisatie moet onder andere bevatten: a) gedocumenteerde informatie die deze Internationale Norm vereist; en b) de gedocumenteerde informatie die de organisatie vaststelt als noodzakelijk voor de doeltreffendheid van het managementsysteem voor informatiebeveiliging. *7.5.2 Creëren en actualiseren* Bij het creëren en actualiseren van gedocumenteerde informatie moet de organisatie zorgen voor de/het passende: a) identificatie en beschrijving (bijv. een titel, datum, auteur of referentienummer); b) format (bijv. taal, softwareversie, afbeeldingen) en media (bijv. papier, elektronisch); en c) beoordeling en goedkeuring van geschiktheid en adequaatheid. *7.5.3 Beheer van gedocumenteerde informatie* Gedocumenteerde informatie zoals het managementsysteem voor informatiebeveiliging en deze Internationale Norm vereisen, moet worden beheerd om te bewerkstelligen dat: a) de informatie beschikbaar is en geschikt is voor gebruik, waar en wanneer het nodig is; b) de informatie adequaat is beveiligd (bijv. tegen verlies van vertrouwelijkheid, oneigenlijk gebruik en aantasting). Voor het beheren van gedocumenteerde informatie moet de organisatie, voor zover van toepassing, invulling geven aan de volgende activiteiten: c) distributie, toegang, het terugvinden alsmede het gebruik; d) opslag en behoud, waaronder behoud van leesbaarheid; e) beheersing van wijzigingen (bijv. versiebeheer); en f) bewaring en vernietiging. Gedocumenteerde informatie van externe oorsprong die de organisatie nodig acht voor de planning en uitvoering van het managementsysteem voor informatiebeveiliging, moet worden geïdentificeerd voor zover van toepassing en beheerd.
5	Verbeterplan	*Is onderdeel van hoofdstukken 9 en 10*
6	Implementatie (ISO 27001- hoofdstuk 8 Uitvoering)	**8.1 Operationele planning en beheersing** Om te voldoen aan de informatiebeveiligingseisen en om de in 6.1 vastgestelde maatregelen te implementeren moet de organisatie de benodigde processen plannen, implementeren en beheersen. De organisatie moet ook plannen implementeren om de in 6.2 vastgestelde informatiebeveiligingsdoelstellingen te bereiken. De organisatie moet gedocumenteerde informatie bijhouden in de omvang die nodig is om het vertrouwen te hebben dat de processen volgens planning zijn uitgevoerd. De organisatie moet geplande wijzigingen beheersen en de consequenties van onbedoelde wijzigingen beoordelen, en zo nodig maatregelen treffen om nadelige effecten tegen te gaan. De organisatie moet bewerkstelligen dat uitbestede processen worden vastgesteld en beheerst.
		8.2 Risicobeoordeling van informatiebeveiliging

		De organisatie moet risicobeoordelingen van informatiebeveiliging met geplande tussenpozen uitvoeren, of als significante veranderingen worden voorgesteld of zich voordoen, rekening houdend met de criteria die zijn vastgesteld in 6.1.2 a). De organisatie moet gedocumenteerde informatie bewaren van de resultaten van de risicobeoordelingen van informatiebeveiliging.
		8.3 Informatiebeveiligingsrisico's behandelen De organisatie moet het behandelplan van informatiebeveiligingsrisico's implementeren. De organisatie moet gedocumenteerde informatie bewaren van de resultaten van het behandelen van informatiebeveiligingsrisico's.
7	Interne audit (ISO 27001 - hoofdstuk 9 Evaluatie van prestaties)	**9.1 Monitoren, meten, analyseren en evalueren** De organisatie moet de informatiebeveiligingsprestaties en de doeltreffendheid van het managementsysteem voor informatiebeveiliging evalueren. De organisatie moet vaststellen: a) wat moet worden gemonitord en gemeten, met inbegrip van informatiebeveiligingsprocessen en -beheersmaatregelen; b) welke methoden worden toegepast voor het, voor zover van toepassing, monitoren, meten, analyseren en evalueren, om geldige resultaten te bewerkstelligen; c) wanneer moet worden gemonitord en gemeten; d) wie moet monitoren en meten; e) wanneer de resultaten van het monitoren en meten moeten worden geanalyseerd en geëvalueerd; en f) wie deze resultaten moet analyseren en evalueren. De organisatie moet geschikte gedocumenteerde informatie bewaren als bewijsmateriaal van de resultaten van het monitoren en meten.
		9.2 Interne audit De organisatie moet met geplande tussenpozen interne audits uitvoeren om informatie te verkrijgen of het managementsysteem voor informatiebeveiliging: a) overeenkomt met: 1) de eigen eisen van de organisatie voor haar managementsysteem voor informatiebeveiliging; en 2) de eisen van deze Internationale Norm; b) doeltreffend is geïmplementeerd en onderhouden. De organisatie moet: c) (een) auditprogramma(s) plannen, vaststellen, implementeren en onderhouden, met inbegrip van de frequentie, methoden, verantwoordelijkheden, planningseisen en rapportage. Het auditprogramma moet rekening houden met het belang van de betrokken processen en de resultaten van voorgaande audits; d) de auditcriteria voor en de reikwijdte van elke audit definiëren; e) auditoren selecteren en audits uitvoeren zodanig dat de objectiviteit en de onpartijdigheid van het auditproces worden bewerkstelligd; f) bewerkstelligen dat de resultaten van de audits worden gerapporteerd aan het relevante management; en g) gedocumenteerde informatie bewaren als bewijsmateriaal van het auditprogramma en de auditresultaten.
		9.3 Directiebeoordeling De directie moet met geplande tussenpozen het managementsysteem voor informatiebeveiliging van de organisatie beoordelen, om de continue geschiktheid, adequaatheid en doeltreffendheid te bewerkstelligen. Bij de directiebeoordeling moet onder andere in overweging worden genomen: a) de status van acties als gevolg van voorgaande directiebeoordelingen;

		b) wijzigingen in externe en interne onderwerpen die relevant zijn voor het managementsysteem voor informatiebeveiliging; c) feedback over de informatiebeveiligingsprestaties, met inbegrip van trends in: 1) afwijkingen en corrigerende maatregelen; 2) resultaten van monitoren en meten; 3) auditresultaten; en 4) voldoen aan informatiebeveiligingsdoelstellingen; d) feedback van belanghebbenden; e) resultaten van risicobeoordeling en de status van het risicobehandelplan; en f) kansen voor continue verbetering. De resultaten van de directiebeoordeling moeten beslissingen omvatten met betrekking tot kansen voor continue verbetering en de noodzaak voor wijzigingen in het managementsysteem voor informatiebeveiliging. De organisatie moet gedocumenteerde informatie bewaren als bewijsmateriaal van de resultaten van de directiebeoordeling.
	ISO 27001 (hoofdstuk 10 Verbetering)	**10.1 Afwijkingen en corrigerende maatregelen** Wanneer zich een afwijking voordoet, moet de organisatie: a) op de afwijking reageren, en indien van toepassing: 1) maatregelen treffen om de afwijking te beheersen en te corrigeren, en 2) de consequenties aanpakken; b) de noodzaak evalueren om maatregelen te treffen om de oorzaken van de afwijking weg te nemen, zodat de afwijking zich niet herhaalt of zich elders voordoet, door: 1) de afwijking te beoordelen; 2) de oorzaken van de afwijking vast te stellen, en 3) vast te stellen of zich gelijksoortige afwijkingen voordoen of zouden kunnen voordoen; c) de benodigde maatregelen implementeren; d) de doeltreffendheid van getroffen corrigerende maatregelen beoordelen; e) zo nodig, wijzigingen aanbrengen in het managementsysteem voor informatiebeveiliging. Corrigerende maatregelen moeten passend zijn voor de effecten van de opgetreden afwijkingen. De organisatie moet gedocumenteerde informatie bewaren als bewijsmateriaal van: f) de aard van de afwijkingen en de vervolgens genomen maatregelen, en g) de resultaten van corrigerende maatregelen.
		10.2 Continue verbetering De organisatie moet continu de geschiktheid, adequaatheid en doeltreffendheid van het managementsysteem voor informatiebeveiliging verbeteren.

Bijlage 2 Selfassessment informatiebeveiliging

De onderstaande personen worden geïnterviewd en gevraagd om het selfassessment informatiebeveiliging in te vullen. De resultaten en afwijkingen worden in een gezamenlijke sessie met hen besproken.

Naam	Functie en Rol
William Kaan	CZ CID – Cybersecurityspecialist
Wil van Hooijdonk	CC - adviseur I-domein concerncontrol
Conny Hems	CZ - Sectormanager HRM-Proceseigenaar Personeelsprocessen
Edith Brandt	CZ - Sectormanager subsidies en inkoop - Proceseigenaar inkoop
Jeroen van Els	CZ – sectormanager CID
Reinier van der Drift	CZ- Adviseur IAM – scrummaster deliveryteam cybersecurity
Ka Yen Chan	CID Vernieuwing
Patrick Siebeling	CID Regie, service en beheer
Gerlien Harthoorn	CID Beleid, advies en vernieuwing
Robert van Burk	CC – programmamanager audit
Petra Smoes	CC – Directiecontroller BU
Nico Kluwen	CC – Directiecontroller CZ
Han Roebers	Plaatsvervangend directeur B&U
John Arkes	Plaatsvervangend directeur Beleid

Bijlage 3: documenten

De onderstaande documenten worden meegenomen in dit onderzoek. Deze lijst kan nog worden aangevuld.

- BIO versie 1.04zonder verwijzingen, interbestuurlijke werkgroep, van kracht sinds 17 juni 2020.
- ISO IEC 27001: 2013: NEN Nederlandse norm. Informatietechnologie, beveiligingstechnieken, managementsystemen voor informatiebeveiliging, eisen.
- ISO IEC 27002:2021, NEN International standard information security, cybersecurity and privacy protection – Information security controls
- Beleidskader informatiebeveiliging, Provincie Noord-Holland, 15 juli 2021
- 16-009 directienota governance informatiebeveiliging, 18 april 2017
- 19-193 directienota Baseline informatiebeveiliging Overheid, 21 november 2019
- 16-055 directienota Concern Informatie Beleidsplan (CIP), 26 mei 2016
- Informatiebeveiligingsbeleid, Provincie Noord-Holland versie 1.1, 28 juni 2012
- Geactualiseerde datastrategie 2021-2023, Provincie Noord-Holland, GS
- Digitaliseringsstrategie 2021-2024, Provincie Noord-Holland (ambtelijk)
- Nulmeting ISO 27001 Provincie Noord-Holland, Digitrust, 17 oktober 2018
- Zelfevaluatie ISO 27001/27002:2013, Provincie Noord-Holland, CISO, november 2021
- BIO selfassessment, informatiebeveiliging, januari 2021, CIP

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
Reijne
AD/CC

Telefoonnummer
annelies.reijne@noord-holland.nl

Verzenddatum

22 SEP. 2022

Kenmerk
1879159/ 1901785

Uw kenmerk

Betreft: Onderzoeksplan Informatiebeveiliging/BIO

Geachte leden,

Graag informeren wij u over het volgende onderwerp:
Onderzoeksplan Informatiebeveiliging/BIO

Inleiding

Bijgaand zenden wij u het onderzoeksplan Informatiebeveiliging/ BIO bij de Provincie Noord Holland (1881050 / 1879159).

In het Auditjaarplan 2022 dat op 21 december 2021 door het college van GS is vastgesteld is een onderzoek naar de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) opgenomen.

De BIO is een voorgeschreven normenkader. Het doel van dit onderzoek is inzicht te geven in de bestuurlijke afspraken die zijn gemaakt over de implementatie van de BIO. Daarnaast geeft het antwoord op de vraag in hoeverre de PNH, gezien de huidige status van implementatie van het ISMS en met de gemaakte afspraken, reeds voldoet aan het BIO of welke stappen er nog genomen moeten worden om te voldoen aan de BIO.

Het rapport volgt in de eerste helft van 2023.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

E.P. Stigter

1 bijlage(n) Onderzoeksplan Informatiebeveiliging/ BIO bij PNH

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
I.A. Soldaat
BEL/REE

Telefoonnummer +31235144181
soldaati@noord-holland.nl

Verzenddatum

22 SEP. 2022

Kenmerk
1352615/1905726

Uw kenmerk

Betreft brief van de minister van VWS aan de voorzitter van de Tweede Kamer over voortgang Pallas.

Geachte leden,

In november 2021 hebben wij u geïnformeerd over de aanpassing van de leningsovereenkomst met de Stichting Voorbereiding Pallas-reactor opdat de uiterste terugbetaaldatum wordt 1 april 2023. Bij het bepalen van deze datum was de verwachting dat in het eerste kwartaal van 2022 door het nieuwe kabinet een besluit genomen zou worden over de publieke financiering van de Pallas-reactor.

Op 20 september 2022 heeft de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport de voorzitter van de Tweede Kamer per brief geïnformeerd over de voortgang van Pallas.
Wij sturen u hierbij de brief van de minister ter informatie door.

Bij de besluitvorming over Pallas trekken wij zoveel mogelijk samen op met het Rijk. Daarom overleggen wij regelmatig met het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en met het bestuur en de directie Pallas over de voortgang van het Pallas-project.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Wij zullen u, in december in uw commissie EFB, samen met de directeur van Pallas verder informeren over het Pallas-project.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

E.P. Stigter

bijlage:
De brief van de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport aan de voorzitter van de Tweede Kamer van 20 september 2022.

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

> Retouradres Postbus 20350 2500 EJ Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Bezoekadres
Parnassusplein 5
2511 VX Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Kenmerk
3435806-1035168-PMI

Bijlage(n)
2

Uw brief

Correspondentie uitsluitend richten aan het retouradres met vermelding van de datum en het kenmerk van deze brief.

Datum 20 september 2022
Betreft Kabinetsbesluit PALLAS

Geachte voorzitter,

Het kabinet heeft het besluit genomen om middelen te reserveren voor een mogelijke investering in het PALLAS-project. Met de mogelijke bouw van de nieuwe PALLAS-reactor en het Nuclear Health Centre (NHC) in Petten wordt de voorzieningszekerheid van medische isotopen versterkt. Veel patiënten met vaak levensbedreigende ziekten, zoals kanker en hart- en vaatziekten, zijn voor hun behandeling en diagnose afhankelijk van medische isotopen. Met het voornemen tot een mogelijke investering in het PALLAS-project zet het kabinet in op het borgen van de toekomstige voorzieningszekerheid voor de patiënt.

Het kabinet zal naar verwachting in het voorjaar van 2023 een definitief besluit nemen over de investering in het PALLAS-project, waarbij moet worden voldaan aan enkele belangrijke voorwaarden, namelijk:

1. Volledige dekking van de benodigde investering in het project. Naast de reeds gereserveerde € 1,29 miljard vanaf 2023 dient nog € 330 miljoen aan dekking te worden gevonden;
2. Het succesvol doorlopen van de staatssteunprocedure bij de Europese Commissie;
3. Het succesvol doorlopen van de wettelijke procedures voor het oprichten van een beleidsdeelneming en
4. Een uitgewerkt plan voor de governance van het bouwproject, in gezamenlijkheid met de ministeries die kennis en expertise hebben ontwikkeld (of aan het opbouwen zijn) voor vergelijkbare grootschalige (nucleaire) bouwprojecten en deelnemingen.

Uw Kamer is op eerdere momenten geïnformeerd over de verschillende stappen die hebben geleid tot dit besluit van het kabinet om middelen te reserveren voor een mogelijke investering in PALLAS[1].

[1] Kamerstukken 33626 nr. 13 en 14, Kamerstukken 21501-31 nr, 635 en 651 en Kamerstuk 35925 XVI, nrs. 14 en 191

In deze brief licht ik het besluit en de vervolgstappen in aanloop naar het definitieve besluit toe. Over het verloop van deze stappen zal ik uw Kamer op de hoogte houden.

Het maatschappelijk belang van een nieuwe reactor
Nederland heeft met de aanwezigheid van de huidige Hoge Flux Reactor (HFR) in Petten en partners zoals Curium en Urenco, een leidende positie op de wereldmarkt voor medische isotopen. Dagelijks zijn vele duizenden patiënten binnen en buiten Nederland voor hun diagnose of behandeling afhankelijk van medische isotopen die geproduceerd worden in Petten. Het gaat om patiënten met vaak ernstige aandoeningen, zoals verschillende vormen van kanker, hart- en vaatziekten en andere chronische aandoeningen.

Met de vervanging van de HFR (uit 1961) door de bouw van de PALLAS-reactor en de bouw van het NHC, een faciliteit voor de verwerking van medische isotopen, kunnen Nederlandse patiënten blijven profiteren van de vroege toegang tot excellente nucleaire geneeskundige zorg, ook als het bijvoorbeeld gaat om behandelingen met commercieel minder aantrekkelijke medische isotopen. De reactor en het NHC sluiten aan op bestaande faciliteiten van de stichting Nuclear Research and consultancy Group (NRG), de huidige exploitant van de HFR, waaronder het Field-Lab waar in publiek-private samenwerkingen innovatieve behandelingen voor patiënten worden ontwikkeld.

Het besluit om middelen te reserveren voor een mogelijke investering in een nieuwe reactor is mede ingegeven door de ouderdom van de huidige reactor en het borgen van de voorzieningszekerheid. Het is niet mogelijk om voorraden aan te leggen van isotopen, dus nabijheid van productie is de beste garantie voor de continue beschikbaarheid. Ook ontwikkelingen in het toekomstige behandellandschap spelen een rol. Internationale experts verwachten in de nabije toekomst een sterk stijgende vraag naar isotopen voor innovatieve diagnostiek en behandeling van kanker en andere aandoeningen. Deze nieuwe middelen zijn een hoopvolle ontwikkeling voor een grote groep patiënten, maar de nucleaire aard en de benodigde omvang van de investeringen van deze middelen maakt ze kwetsbaar voor marktmanipulatie en monopolisatie met het risico op beschikbaarheidsproblemen en excessieve prijzen. Een breed aanbod van verschillende soorten isotopen, onder meer geproduceerd door PALLAS, voorkomt monopolies op de belangrijke therapeutische isotopen. Ook maakt het therapieontwikkeling mogelijk die commercieel niet aantrekkelijk gevonden wordt door private partijen, maar die wel tegemoetkomt aan behoeften van kleinere patiëntpopulaties. Tenslotte zorgt PALLAS via het NHC en het Field-Lab voor nauwe samenwerking met kennisinstellingen en ziekenhuizen, om de academische ontwikkeling van isotopen te versterken.

Recentelijk heb ik uw Kamer geïnformeerd over een omvangrijk onderzoek dat ik heb laten uitvoeren naar de financiering van geneesmiddelenonderzoek, getiteld ‘The financial ecosystem of pharmaceutical R&D’. In mijn reactie op het rapport heb ik aangegeven dat ik strategischer wil omgaan met publieke investeringen in geneesmiddelenontwikkeling.[2] Met het voornemen tot een investering in het PALLAS-project wordt dan ook een duidelijk signaal gegeven aan de richting die ik verwacht van publieke private ontwikkeling van nieuwe behandelingen. Daarbij vind ik het belangrijk dat maatschappelijke belangen meer sturing geven aan de

[2] Kamerstukken 29477 nr. 765

gebieden waar toekomstige geneesmiddelenontwikkeling moet plaatsvinden. Het streven naar gerede financiële belangen kan daarbij hand in hand gaan. Investeren in een nieuwe reactor biedt Nederland behoud van maatschappelijke regie op de toekomstige voorzieningszekerheid, onder meer door realisatie van het NHC, maar ook op de toegankelijkheid en betaalbaarheid van innovatieve nucleaire behandelingen. Daarnaast geeft Nederland een duidelijk signaal af binnen Europa dat het zich sterk maakt voor gedeelde belangen, de reactor zal immers bijdragen aan voorzieningszekerheid in Europa en de wereld.

Naast de zorg dient een nieuwe reactor ook andere maatschappelijke belangen. Zo zal de reactor zorgen voor versterking van het huidige kenniscluster in Noord-Holland Noord en bijdragen aan hoogwaardige werkgelegenheid in deze regio. De reactor zorgt eveneens voor een versterking van de bredere nucleaire kennis- en onderzoeksfunctie binnen Nederland. Ook de geostrategische weerbaarheid van Nederland en de rest van de EU wordt hiermee versterkt.

Nut en noodzaak van een nieuwe reactor worden onderschreven in recente Europese studies die met uw Kamer zijn gedeeld[3] en door de speciaal gezant voor medische isotopen, Renée Jones-Bos, na een uitgebreide verkenning in Europa. Mede naar aanleiding van de motie De Vries en Van den Berg[4] heeft de speciaal gezant tevens onderzocht welke mogelijkheden er in de EU bestaan voor de financiering van productiefaciliteiten zoals PALLAS. Kortgezegd is de conclusie van de gezant dat financiering van een reactor uit middelen van het Meerjarig Financieel Kader (MFK) van de EU niet mogelijk is (MFK is niet bestemd voor financiering van 'stenen'), wel eventueel voor toekomstige activiteiten van PALLAS op het gebied van onderzoek en innovatie. Over de financieringsmogelijkheden ben ik met de Europese Investeringsbank (EIB) in gesprek.

Reservering van middelen voor het PALLAS-project
De reservering van middelen voor een mogelijk besluit tot investering in PALLAS is gebaseerd op een gezamenlijk investeringsvoorstel van NRG en de stichting Voorbereiding PALLAS-reactor (PALLAS). De totale investeringskosten van het nieuwbouwprogramma worden door NRG-PALLAS in het basisscenario geschat op € 1,84 miljard. De bandbreedte die NRG-PALLAS daarbij hanteert loopt van €1,66 miljard tot € 2,20 miljard. De business case is in opdracht van de Staat getoetst door KPMG en MACE. KPMG oordeelt dat het PALLAS-project een verwachte terugverdientijd heeft van circa 30 jaar. De kostenramingen zijn goed onderbouwd, maar kennen wel grote onzekerheden. Deze zijn inherent aan een dergelijk uniek nucleair bouwproject. Ook aan de opbrengstenkant zijn onzekerheden. Vanwege een snel ontwikkelend isotopen- en behandellandschap is het onzeker hoe de afzetmarkt er op het moment van ingebruikname van de reactor, precies uitziet.

Het kabinet reserveert middelen op basis van de kostenraming die gehanteerd wordt in het basisscenario. Daarnaast reserveert het kabinet € 32 miljoen ten behoeve van een gezonde openingsbalans van de op te richten onderneming. In het basisscenario is een totale financiering nodig van € 1.876 miljoen, waarvan € 226 miljoen reeds in de vorm van rentedragende leningen is verstrekt. De nog resterende investeringskosten bedragen € 1,65 miljard. Het ministerie van VWS reserveert € 1,29 miljard beschikbaar uit de opbrengst van de vitamine D

[3] Kamerstukken 21501-31 nr. 635 en 651
[4] Kamerstuk 21501-31, nr. 614

maatregel[5] (€ 129 miljoen euro per jaar tot en met 2032) en € 30 miljoen vanuit de eigen begroting voor een mogelijke investering in PALLAS. Van deze middelen wordt € 129 miljoen in 2023 beschikbaar gesteld op de begroting van het Ministerie van VWS om, zonder onomkeerbare stappen, het investeringstraject te starten zodat de voorbereidingen voor de bouw voortgezet kunnen worden en het project op tijd en binnen budget opgeleverd wordt. Hiermee wordt geborgd dat PALLAS op tijd de rol van de bestaande reactor kan overnemen. Er resteert een dekkingsopgave van € 330 miljoen.

Voorwaarden voor definitieve besluitvorming
Naar verwachting zal het kabinet in het voorjaar van 2023 een definitief besluit nemen over de investering in PALLAS. Hierbij zal ten eerste de resterende dekkingsopgave van € 330 miljoen moeten worden ingevuld. Het kabinet kijkt hierbij onder andere naar de mogelijkheden in het kader van het Nationaal Groeifonds.

Ten tweede zal, vanzelfsprekend, de mogelijke investering moeten voldoen aan de staatssteunregels. Ik zal de Europese Commissie vragen het voorstel voorafgaand aan het definitief besluit te toetsen op conformiteit met de staatssteunregelgeving. Ik ben hiervoor reeds de pre-notificatieprocedure bij de Commissie gestart.

Ten derde zal het voorstel voor de oprichting van de deelneming worden beoordeeld aan de hand van de kaders uit de Nota Deelnemingenbeleid Rijksoverheid 2022. Tevens zullen de uitgangspunten van het besliskader privatisering en verzelfstandiging worden meegewogen. Op dit besluit zal ik later bij uw Kamer terugkomen.

Ten vierde vraagt een dergelijk omvangrijk project om een goede governance vanuit de Rijksoverheid. Het kabinet is zich bewust van de risico’s die een investering van deze omvang en een bouwproject van deze complexiteit met zich meebrengen. Mocht het kabinet definitief besluiten tot een investering in het PALLAS-project, dan zal ik het maximale doen om voldoende grip te houden op de kosten en doorlooptijden van het nieuwbouwprogramma en als mogelijke aandeelhouder actief betrokken blijven bij de bedrijfsvoering van de nieuwe onderneming. In aanloop naar het definitieve besluit zal ik, met betrokkenheid van andere departementen, de governance van het project nader uitwerken om een goede risicobeheersing te kunnen borgen. VWS is daarbij beleidsverantwoordelijk. Voor adequate projectbeheersing is een programmaorganisatie ingericht aan de zijde van PALLAS en aan de zijde van de Staat, die o.a. het bouwproces begeleidt. Deze organisaties worden verder versterkt, waarbij aan de zijde van de Staat de relevante expertise binnen verschillende departementen samengebracht wordt. De programmaorganisatie is ondergebracht bij VWS. In de financieringsovereenkomsten tussen de Staat en de nieuwe onderneming worden afspraken vastgelegd over beheer, controle en verantwoording.

Het belang van een gelijk speelveld
Ik vind het belangrijk dat alle partijen die een bijdrage kunnen leveren aan de voorzieningszekerheid van medische isotopen gelijke kansen krijgen om de markt te betreden. Een gelijk speelveld voor andere innovatieve partijen, zoals SHINE en SMART, is daarom een belangrijke randvoorwaarde.

[5] Kamerstukken 29 689 nr. 1146

Alle marktpartijen moeten kunnen concurreren met marktconforme prijzen. De toekomstige reactor heeft als uitgangspunt te gaan opereren op basis van marktconforme prijzen.

Concluderend
Met PALLAS kunnen Nederlandse patiënten blijven profiteren van de excellente nucleair geneeskundige zorg en van het onderzoek dat in Nederland wordt gedaan naar nieuwe (kanker-)behandelingen. Innovatieve medicijnen op basis van medische isotopen blijven daardoor, ook in de toekomst, snel en betrouwbaar beschikbaar en betaalbaar voor patiënten in Nederland en Europa. PALLAS zorgt voor versterking van het huidige kenniscluster in Noord-Holland Noord, draagt bij aan hoogwaardige werkgelegenheid in deze regio en zorgt voor een versterking van de bredere nucleaire kennis- en onderzoeksfunctie binnen Nederland. Om deze redenen reserveert het kabinet nu substantiële middelen.

Hoogachtend,

de minister van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport,

Ernst Kuipers

metropool
regioamsterdam

Retouradres: Strawinskylaan 1779, 1077 XX Amsterdam

Aan de deelnemers van de Metropoolregio Amsterdam

Datum	23 september 2022
Afzender	Algemene Vergadering van de MRA
Contact	Remco Rienties, r.rienties@metropoolregioamsterdam.nl / 06 - 20002447
Onderwerp	Definitieve Meerjarenbegroting 2021 - 2024

Geachte deelnemers van de Metropoolregio Amsterdam,

Met groot genoegen stuur ik u de definitieve versie van de Meerjarenbegroting 2021-2024 van de Metropoolregio Amsterdam, die u ter instemming in uw College of raad of Staten kunt bespreken.

Over de conceptversie van de Meerjarenbegroting heeft u als deelnemers een intensief gesprek gevoerd, getuige de grote hoeveelheid wensen en opvattingen die we hierop hebben ontvangen. Uit deze reacties is een grote betrokkenheid bij de regionale samenwerking in de MRA gebleken. Ik dank u daarom namens de gehele Algemene Vergadering voor alle wensen en opvattingen die u met ons heeft gedeeld. In het overgangsjaar waarin we met elkaar verkeren is het niet eenvoudig om goed zicht te houden op wat we met elkaar hebben afgesproken in de Samenwerkingsafspraken. Des te waardevoller zijn alle reacties die we van u hebben ontvangen. Zo houden we elkaar scherp, en houden we oog op ons uiteindelijke doel: gezamenlijk inhoudelijke resultaten boeken in de regionale samenwerking.

Al uw wensen en opvattingen zijn besproken in de Algemene Vergadering van 21 september jongstleden. Daar zijn op voorstel van het Bestuur afspraken gemaakt over welke acties te ondernemen naar aanleiding van de ingekomen wensen en opvattingen. Het resultaat hiervan is gevat in de 'nota van beantwoording' die u als bijlage bij deze brief aantreft. Naar aanleiding van deze nota zullen daarnaast nog een aantal andere acties worden opgepakt. Allereerst deze brief, waarin we een aantal zaken (waaronder het verdere proces) nader toelichten. Daarnaast zal ook een brief worden opgesteld met

daarin de stand van zaken met betrekking tot de uitvoering van de lopende MRA Agenda. Deze brief is ten tijde van het verzenden van de definitieve versie van de Meerjarenbegroting nog niet gereed, maar zal zo spoedig mogelijk worden nagezonden.

Overzicht van de 'P&C-cyclus' van de MRA

In de Samenwerkingsafspraken is de zgn 'planning & control' cylcus gewijzigd ten opzichte van het voorgaande convenant. Door het overgangsjaar waar we in zitten is deze cyclus nog moeilijk te doorgronden. Daarom is hieronder nog even kort op hoofdlijnen opgenomen hoe de cyclus eruitziet.

4-jaarlijks

- Elke vier jaar stellen we een MRA Agenda op: deze vormt het inhoudelijke kader van onze samenwerking, en wordt bekrachtigd in alle raden en Staten van de deelnemers
- Bij de MRA Agenda stellen we ook een Meerjarenbegroting op, die qua looptijd gelijkloopt aan de MRA Agenda: deze vormt het financiele kader van onze samenwerking, en wordt gelijktijdig aan de MRA Agenda bekrachtigd in alle raden en Staten van de deelnemers
- De Meerjarenbegroting die nu voorligt hoort bij de MRA Agenda die u eerder heeft bekrachtigd, die loopt van 2020-2024. We verwachten deze agenda eerder dan 2024 te vernieuwen.

Jaarlijks

- Elk jaar stellen we een MRA Jaarplan op voor het volgende jaar: dit is een uitwerking van de MRA Agenda voor een specifiek jaar. Dit is een document bedoelt om te kunnen sturen op de uitvoering. Deze wordt opgesteld vanuit de Platforms, en vastgesteld in het Bestuur.
- Om de raden en Staten goed betrokken te houden, en het gesprek tussen raden, Staten en hun bestuurders te faciliteren wordt elk jaar ook een Termijnagenda opgesteld (als afgeleide van het MRA Jaarplan). In deze Termijnagenda geven we zicht op welke momenten gedurende het komende jaar de raden en Staten betrokken worden, en maken we inzichtelijk welke onderwerpen (met welke bespreekpunten) het komende jaar op de agenda's staan van de verschillende bestuurlijke overleggen. Hierdoor zullen raden en Staten beter in staat zijn om op de juiste momenten het gesprek aan te gaan met hun bestuurders over de onderwerpen die zij belangrijk vinden.
- Elk jaar stellen we een Verantwoording op over het afgelopen jaar: deze verantwoording maakt inzichtelijk hoe het MRA Jaarplan is

gerealiseerd. Dit is een document bedoelt om te kunnen sturen op de uitvoering. Deze wordt opgesteld vanuit de Platforms, en vastgesteld in het Bestuur.

- Om de raden en Staten goed betrokken te houden, en het gesprek tussen raden, Staten en hun bestuurders te faciliteren wordt elk jaar ook een Voortgangsnota opgesteld (als afgeleide van de Verantwoording). In de Voortgangsnota maken we inzichtelijk welke mijlpalen en resultaten het afgelopen jaar zijn behaald en hoe zich dat verhoudt tot hetgeen we in het Jaarplan hadden bedacht. Hierdoor zullen raden en Staten beter in staat zijn om het gesprek aan te gaan met hun bestuurders over wat de MRA-samenwerking hen heeft gebracht en wat zij de MRA-samenwerking hebben geboden, als input om bij te kunnen sturen voor het komende jaar.

Naast deze formele momenten wordt data-gedreven werken en SMART-formulering van plannen en onze toekomstige MRA Agenda's belangrijker. We gaan meer monitoren hoe de regio er voor staat, en beter monitoren hoe de uitvoering van onze agenda vordert. En daarover gaan we vaker en beter communiceren door het jaar heen. Dit verhoogt de betrokkenheid van alle deelnemers en maakt voor iedereen meer duidelijk welke resultaten we gezamenlijk boeken.

Verdere proces en planning

Het verdere proces tot vaststelling van de Meerjarenbegroting is overzichtelijk:

23 september	De definitieve versie van de Meerjarenbegroting, deze begeleidende brief en de nota van beantwoording worden ter instemming naar alle deelnemers verzonden
7 oktober	Uiterlijk 7 oktober wordt de brief met daarin het overzicht van de stand van zaken van de uitvoering van de lopende MRA Agenda nagezonden
18 november	Op vrijdag 18 november komt de Algemene Vergadering weer bijeen: tijdens deze bijeenkomst staat vaststelling van de definitieve Meerjarenbegroting op de agenda.

Gezien alle ingekomen wensen en opvattingen die daarover zijn binnengekomen lijkt het me ook goed om u mee te nemen in de planning voor wat betreft het MRA Jaarplan en de Termijnagenda.

oktober	In oktober vinden de bestuurlijke bijeenkomsten van de drie Platforms plaats: zij zullen in deze bijeenkomsten hun inbreng voor het MRA Jaarplan bespreken
8 november	Tijdens de bijeenkomst van de MRA Raadtafel van 8 november wordt een eerste conceptversie van de Termijnagenda besproken, en wordt zij door het Bestuur om advies gevraagd over de opzet en vorm van de Termijnagenda
11 november	Het Bestuur stelt in haar bijeenkomst van 11 november het MRA Jaarplan en de Termijnagenda voor 2023 vast
14 november	De Termijnagenda 2023 wordt naar alle MRA-deelnemers (via de leden van de Algemene Vergadering) en hun raden en Staten (via de griffiers) verzonden

Ik vertrouw er op u met deze toelichtende brief van dienst te zijn geweest. Mocht u naar aanleiding van deze brief nog vragen of opmerkingen hebben, aarzel dan niet om contact op te nemen met de MRA-Directie.

Het is goed om te zien dat we in dit overgangsjaar met elkaar stapjes zetten in de richting van de beoogde structuur zoals we die in de Samenwerkingsafspraken hebben afgesproken. Na een periode van twee jaar die vaak in het teken stond van de manier waarop we met elkaar samenwerken staan we nu aan de vooravond van een periode waarin we ons vooral gaan richten op de inhoud. Er komt ontzettend veel op ons land en en onze regio af. Alle reden om met elkaar stappen te zetten.

Met vriendelijke groet, namens de Algemene Vergadering van de MRA,

Jos Wienen
Voorzitter Algemene Vergadering MRA

Meerjarenbegroting MRA 2021 - 2024

		Begroting 2021	Begroting 2022	Raming 2023	Raming 2024
Inkomsten					
Inwonerbijdrage gemeenten [1]		€ 3.836.183	€ 3.926.759	€ 4.036.239	€ 4.172.896
Prov. NH: gelijke bijdrage aan Amsterdam [2]		€ 1.335.352	€ 1.394.301	€ 1.437.122	€ 1.489.867
Prov. FL: gelijke bijdrage aan Almere [2]		€ 324.115	€ 334.955	€ 345.439	€ 358.320
Gemeente Amsterdam: extra bijdrage EZ [3]		€ 1.439.532	€ 992.000	€ 1.012.584	€ 1.033.595
Prov. NH: extra bijdrage EZ		€ 1.439.532	€ 1.439.532	€ 1.439.532	€ 1.439.532
	totaal	€ 8.374.714	€ 8.087.548	€ 8.270.915	€ 8.494.210
Uitgaven					
Uitgaven uitvoering MRA Agenda					
Opdracht 0: De samenwerking verder versterken					
0.1 Samenbindende visie op de regio en de samenwerking		€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
0.2 Samenwerking Rijk en EU [4]		€ 75.000	€ 125.000	€ 152.500	€ 155.000
0.3 De MRA als netwerkorganisatie [5]		€ 2.470.000	€ 2.500.000	€ 2.580.000	€ 2.662.000
0.4 Kennishuis MRA [6]		€ 210.000	€ 210.000	€ 264.000	€ 268.000
0.5 Verantwoording [7]		€ 80.000	€ 90.000	€ 141.000	€ 172.500
Opdracht 1: Werk maken van een veerkrachtige, inclusieve en schone MRA-Economie					
1.1 Regionale Economische Strategie		€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
1.2 Werklocaties		€ 430.000	€ 345.000	€ 352.000	€ 359.000
1.3 Human Capital		€ 750.000	€ 650.000	€ 663.000	€ 677.000
1.4 Aanjagen marktinitiatieven voor de transitieopgaven		€ 300.000	€ 300.000	€ 306.000	€ 312.000
1.5 Energie-infrastructuur en data-infrastructuur		€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Opdracht 2: Bouwen voor de woningbehoefte, en met groei de leefkwaliteit van het geheel versterken					
2.1 Verstedelijkingsstrategie		€ 124.000	€ 254.000	€ 258.000	€ 262.000
2.2 Wonen		€ 465.000	€ 500.000	€ 510.000	€ 521.000
2.3 Landschap		€ 230.000	€ 230.000	€ 234.000	€ 239.000
2.4 Transitieopgaven Leefomgeving		€ 400.000	€ 320.000	€ 327.000	€ 334.000

2.5 Kunst, Cultuur en Erfgoed	€ 75.000	€ 0	€ 0	€ 0
2.6 Recreatie en Toerisme	€ 600.380	€ 570.000	€ 581.000	€ 593.000
Opdracht 3: Vaart maken met het metropolitaan mobiliteitssysteem				
3.1 Schaalsprong Mobiliteitssysteem [8]	nvt	nvt	nvt	nvt
3.2 Fiets [8]	nvt	nvt	nvt	nvt
3.3 Duurzame en innovatieve mobiliteit [8]	nvt	nvt	nvt	nvt
Reservering urgente nieuwe projecten Economie	€ 354.620	€ 210.000	€ 214.000	€ 218.000
Reservering out of pocket kosten Platform Ruimte	€ 5.000	€ 5.000	€ 5.100	€ 5.200
Subtotaal uitvoering MRA Agenda	€ 6.569.000	€ 6.309.000	€ 6.587.600	€ 6.777.700
Overige uitgaven				
Personeel MRA Directie [9]	€ 808.860	€ 799.000	€ 0	€ 0
Budget Project- en Programmamanagers [10] / tijdelijke constructie continuiteit	€ 510.000	€ 320.000	€ 320.000	€ 320.000
Traineepool MRA [13]	€ 169.320	€ 255.000	€ 260.000	€ 265.000
Bureaukosten [11]	€ 295.800	€ 350.000	€ 357.000	€ 364.000
Aanjaagbudget nieuwe (integrale) programma's of activiteiten [12]	€ 0	€ 50.000	€ 750.000	€ 750.000
Strategische Reserve	€ 21.734	€ 4.548	€ 81.315	€ 97.510
Subtotaal overige uitgaven	€ 1.805.714	€ 1.778.548	€ 1.768.315	€ 1.796.510
Totaal	€ 8.374.714	€ 8.087.548	€ 8.270.915	€ 8.494.210

---

[1] De inwoner bijdrage is bepaald op basis van een schatting van het aantal inwoners en een geindexeerde bijdrage per inwoner. Het aantal inwoners is geschat op basis van de gemiddelde bevolkingsgroei over de afgelopen 10 jaar. De indexatie van de bijdrage per inwoner is conform de afspraak uit de Samenwerkingsafspraken berekend op basis van de gemiddelde inflatie over de afgelopen vier jaar. In de AV is afgesproken om de inwonersbijdrage voor de komende jaren vast te zetten op deze bedragen: voor 2022 bedraagt de bijdrage per inwoner € 1,56 euro, voor 2023 € 1,59 euro en voor 2024 € 1,62 euro

[2] De bijdragen van beide provincies zijn gelijk aan de bijdragen van de grootste inliggende gemeenten. Omdat per gemeente inzichtelijk is gemaakt wat de gemiddelde groei was over de afgelopen 10 jaar, is voor de berekening van deze bedragen specifiek naar de voorspelde groei van Amsterdam en Almere gekeken

[3] De gemeente Amsterdam heeft een bezuiniging doorgevoerd op haar extra bijdrage voor het Platform Economie. Voor 2022 is daarom een lager bedrag begroot dan voor 2021. De gemeente Amsterdam heeft wel aangegeven deze bijdrage te zullen indexeren: voor 2023 en 2024 loopt de bijdrage daarom weer op.

[4] Het bedrag voor uitvoeringslijn 0.2 bestaat vanaf 2022 voor de helft uit een regulier lobby / public affairs budget en voor de helft uit een bijdrage voor een pilot voor een gezamenlijke MRA vertegenwoordiging in Brussel

[5] Het bedrag voor uitvoeringslijn 0.3 bestaat uit bijdragen aan de organisatie van de Board en de ROM en daarnaast een budget voor congressen en evenementen

[6] Het bedrag voor uitvoeringslijn 0.4 bestaat uit een bedrag voor de EVMRA en een bedrag voor het reguliere onderzoeksbudget

[7] Het bedrag voor uitvoeringslijn 0.5 is in feite het communicatiebudget

[8] Uitvoeringslijnen 3.1, 3.2 en 3.3 worden niet vanuit de MRA Begroting gefinancierd, maar vanuit andere middelen van de vervoersauthoriteiten (Vervoerregio Amsterdam en beide provincies)

[9] Voor de personeelslasten van de MRA Directie is voor 2022 gerekend met de helft van de kosten ten opzichte van 2021, ervan uitgaande dat de benodigde inzet vanaf 1 juli om niet geleverd wordt. Ten opzichte van 2021 is deze halvering niet duidelijk terug te zien, doordat in 2021 een aanzienlijk hoger bedrag is uitgegeven dan begroot, en een deel van de personeelslasten op andere kostenposten is geboekt.

[10] Op dit moment worden vanuit het budget project- en programmamanagers nog een aantal ambtenaren van MRA deelnemers betaald, die niet onder de 26 fte van de MRA directie vallen, maar wiens inzet wel cruciaal is in de flexibele schil. Veel van de inzet in de flexibele schil wordt al 'om niet' bijgedragen door de MRA deelnemers. daar waar dat niet mogelijk was, is in het verleden besloten om deze inzet vanuit dit budget te financieren. Dat blijven we vooralsnog voor deze mensen zo doen, maar we gaan geen nieuwe inzet van MRA ambtenaren hier uit financieren.

[11] De kosten bij bureaukosten bestaan voor een deel uit locatie/ICT kosten, voor een deel uit bureaukosten. De locatie/ICT kosten zullen gaan toenemen door de versterking van de MRA Directie

[12] Het aanjaagbudget voor nieuwe (integrale) programma's of activiteiten is een budget waar het Bestuur over kan besluiten, vanuit waar programma's of activiteiten kunnen worden gefinancierd die passen binnen de kaders van de MRA Agenda, maar die platform overstijgend zijn.

[13] In 2021 is de MRA Directie ook deel gaan nemen aan een tussenjaar van de traineepool, waardoor we drie trainees hebben in plaats van twee. Hierdoor zijn de kosten ook navenant gestegen

Bijdrage per inwoner (obv gemiddelde inflatie van 2.075% per jaar):

2021	€ 1,53
2022	€ 1,56
2023	€ 1,59
2024	€ 1,63

Bevolkingsontwikkeling afgelopen 10 jaar: 0,85% groei per jaar

2021	**2022**	**2023**	**2024**
2.517.153	2.538.515	2.560.059	2.581.786

Inwoner aantallen Amsterdam

2021	**2022**	**2023**	**2024**
893.783	903.850	914.029	924.324

Inwoner aantallen Almere

2021	**2022**	**2023**	**2024**
214.715	217.257	219.828	222.431

Nota van beantwoording

Wensen en opvattingen Meerjarenbegroting 2021-2024

Algemene Vergadering Metropoolregio Amsterdam
Datum 23 september 2022

metropool regioamsterdam

Strawinskylaan 1779 (WTC, I-toren)
1077 XX Amsterdam

info@metropoolregioamsterdam.nl
www.metropoolregioamsterdam.nl

Inhoudsopgave

1. Toelichting 3
2. Proces 4
3. Inhoudelijke onderwerpen 6
4. 'Om niet' bijdrage 9
5. Het nieuwe Aanjaagbudget (en de strategische reserve) 12
6. Opbouw/vorm van de Meerjarenbegroting 15
7. Inwonerbijdrage (en de inflatiecorrectie / indexatie) 16
8. Bezuiniging van Amsterdam 19
9. Verantwoording 2021 (of in de toekomst) 21
10. Verduidelijking van (de toelichting bij) de begrotingsposten 22

1. Toelichting

Begin april is de concept Meerjarenbegroting 2021-2024 conform het advies van de MRA Raadtafel verzonden naar alle deelnemers en hun raden en Staten. Met als doel om wensen en opvattingen op te halen, die in de Algemene Vergadering van 21 september zijn besproken. In onderstaande notitie is een overzicht gegeven van alle ingekomen wensen en opvattingen zoals deze zijn besproken in de Algemene Vergadering van 21 september 2022.
De wensen en opvattingen die de verschillende MRA-deelnemers hebben ingebracht zijn gegroepeerd en samengevat weergegeven, op basis van het onderwerp waar de betreffende opmerking over gaat. De teksten zijn niet letterlijk overgenomen uit de ingekomen wensen en opvattingen, maar zo geformuleerd dat zij de essentie van de boodschap behouden, doch compacter zijn. Achter elk ingebracht punt staat welke deelnemer(s) de betreffende wens/opvatting heeft ingebracht.

Onder elke wens of opvatting is een tekst opgenomen waarin staat uitgeschreven welk besluit de Algemene Vergadering hierover heeft genomen, welke vervolgactie zal worden ondernomen dan wel is (indien nodig) een nadere toelichting opgenomen die tegemoetkomt aan de in de wens of opvatting geformuleerde behoefte.

Deze nota van beantwoording is tezamen met de definitieve Meerjarenbegroting en een begeleidende brief op vrijdag 23 september verzonden naar alle deelnemers van de MRA. Het is vervolgens aan de deelnemers zelf of zij de instemming met de definitieve Meerjarenbegroting in het college willen laten plaatsvinden, of dat zij dit in hun raad of Staten willen doen. De uiteindelijke vaststelling van de Meerjarenbegroting staat op de agenda van de Algemene Vergadering van 18 november.

Naast de bovengenoemde documenten zal ook een brief worden opgesteld met daarin een overzicht van de voortgang van de uitvoering van de lopende MRA Agenda. Deze brief is nog niet gereed op vrijdag 23 september, maar zal uiterlijk op 7 oktober worden nagezonden.

In de notitie komen de ingebrachte wensen en opvattingen gegroepeerd per onderwerp aan bod: elk onderwerp is ondergebracht in een eigen hoofdstuk, en elke wens of opvatting is genummerd. De volgorde hiervan is willekeurig: de nummers dienen vooral om er makkelijk aan te kunnen refereren bij een eventuele bespreking.

2. Proces

2.1 Een aantal deelnemers geeft aan dat ze begrip hebben voor het overgangsjaar, maar dat dit overgangsjaar het wel lastig maakt om de relatie tussen de verschillende documenten goed te overzien, en de rollen van alle betrokkenen goed scherp te krijgen (Velsen, Beverwijk, Heemskerk, Almere, Lelystad, Provincie Flevoland, Amsterdam)
Besluit AV: in de begeleidende brief bij de Meerjarenbegroting is de P&C-cyclus goed inzichtelijk gemaakt, zowel qua relaties tussen de verschillende documenten als qua rollen van de verschillende spelers in het netwerk.

2.2 Een aantal deelnemers verzoekt om meer zicht op de stand van zaken van de uitvoering van de huidige MRA Agenda (Almere, Lelystad, Provincie Flevoland)
Besluit AV: er volgt nog een brief waarin de voortgang van de uitvoering van de MRA Agenda is beschreven deze zal uiterlijk 7 oktober worden nagezonden.

2.3 Enkele deelnemers vinden het positief dat de MJB meer integraal benaderd is dan de begrotingen voorheen, maar vinden het daarnaast jammer dat de Platforms niet goed zijn betrokken (Uithoorn, Diemen)
Toelichting AV: de Platforms zijn goed betrokken: de Meerjarenbegroting is gebaseerd op de begrotingen die in de Platforms zijn vastgesteld, en is opgesteld in overleg met de Platform Secretarissen.

2.4 Een aantal deelnemers stelt zicht nodig te hebben op andere documenten om de Meerjarenbegroting vast te kunnen stellen. Zij noemen bijvoorbeeld de verantwoording over 2021 (Uithoorn), de Termijnagenda, de Voortgangsnota en Werkplannen (Uithoorn, Edam-Volendam, Landsmeer, Oostzaan, Purmerend, Waterland, Wormerland, Zaanstad), en geven aan dat zij om die reden nu alleen in kunnen stemmen met de begroting voor 2022, en dat 2023 en 2024 pas later kunnen. Dat zou ook de nieuwe raadsleden de ruimte geven om zich de regionale problematiek eigen te kunnen maken.
Besluit AV: in de begeleidende brief bij de Meerjarenbegroting is de P&C-cyclus goed inzichtelijk gemaakt, zowel qua relaties tussen de verschillende documenten als qua rollen van de verschillende spelers in het netwerk. Daarin wordt inzichtelijk dat de genoemde documenten geen directe relatie hebben met de Meerjarenbegroting. De planning van deze documenten voor het komend jaar volgt uit de Termijnagenda die eind 2022 wordt verzonden. In de Algemene Vergadering is afgesproken om de begroting voor 2023 vast te stellen, en om de bedragen voor 2024 te beschouwen als een raming.

2.5 De staten van de Provincie Noord-Holland roepen op om deze tussentijdse evaluatie van het overgangsjaar serieus te nemen, ook ten aanzien van de gemaakte financiële afspraken (Provincie Noord-Holland)

Toelichting AV: de Algemene Vergadering hecht grote waarde aan de evaluatie van het overgangsjaar. Vooralsnog wijst het overgangsjaar uit dat er processen of afspraken zijn die verdere aanscherping behoeven om zo de samenwerking verder te versterken. Bovendien is de implementatie van de samenwerkingsafspraken en de lessen die we daaruit trekken een vast agendapunt in de vergaderingen van de AV.

3. Inhoudelijke onderwerpen

3.1 Enkele deelnemers roepen op om (qua governance) focus te behouden. Zij stellen dat drie platforms en drie bestuurlijke opdrachten uit de MRA Agenda goed zijn, en dat te veel aanvullende '*coalitions of the willing*' daarvan af leiden, en de energie en aandacht van de samenwerking doen verwateren (Velsen, Beverwijk, Heemskerk)

Besluit AV: in het proces om tot de nieuwe Samenwerkingsafspraken te komen is het hier veelvuldig over gegaan. Er is bewust de afspraak gemaakt om het bij drie platforms te houden, en de bestuurders uit de regio de vrijheid te geven om met elkaar af te stemmen over onderwerpen waartoe zij dat noodzakelijk achten (bijvoorbeeld in zogenaamde portefeuillehouder overleggen of coalitions of the willing). Vanuit de MRA-directie wordt geen actieve ondersteuning of financiering gegeven aan deze coalitions of the willing of PHO's. Vooralsnog blijkt dat alleen die PHO"s of coalitions of the willing waar veel energie in zit blijven bestaan: De coalitions of the willing / PHO's lijken daarmee juist energie en aandacht voor de samenwerking op te leveren.

3.2 Er is een aantal deelnemers die specifieke onderwerpen hebben aangegeven die zij belangrijk vinden en waarvan ze blij zijn dat er (meer) geld voor is gereserveerd. Dit gaat o.a. over activiteiten op het gebied van lobby/PA, MRA als netwerkorganisatie, de verstedelijkingsstrategie, het onderwerp wonen, (Amsterdam, Hilversum, Gooise Meren, Huizen, Blaricum, Laren, Wijdemeren)

Besluit AV: de Algemene Vergadering deelt het belang van deze onderwerpen.

3.3 Er is een aantal deelnemers die specifieke onderwerpen hebben aangegeven die ze belangrijk vinden en waarvan ze vinden dat er meer geld voor gereserveerd moet worden. Onderwerpen die daar genoemd worden zijn de mobiliteitstransitie, de energietransitie, kunst, cultuur en erfgoed (Edam-Volendam, Landsmeer, Oostzaan, Purmerend, Waterland, Wormerland, Zaanstad)

Toelichting AV: de Algemene Vergadering deelt het belang van deze onderwerpen. Voor alle onderwerpen waar nu geen (of te weinig) geld voor is gereserveerd geldt dat concrete voorstellen voor activiteiten en financiering besproken kunnen worden in de Platforms en/of in het Bestuur, en dat er ruimte is op de begroting (bijvoorbeeld in het Aanjaagbudget of in het budget voor urgente nieuwe projecten van het Platform Economie) om aanvullende/nieuwe activiteiten voor die onderwerpen te financieren. Leden van een van de Platforms of het Bestuur kunnen hiertoe voorstellen aandragen in het betreffende Platform/bestuur.

3.4 Een aantal deelnemers zien dat de discussie over de nieuwe MRA Agenda wordt gestart, en stellen dat dit een belangrijk traject is waarin we ook 'vers' onze opgaven in relatie kunnen brengen met de ontwikkeling van de MRA en onze bijdragen daarin (Edam-Volendam, Landsmeer, Oostzaan, Purmerend, Waterland, Wormerland, Zaanstad)

Toelichting AV: de Algemene Vergadering onderschrijft dat in 2023 gestart wordt met het opstellen van een nieuwe MRA Agenda, en dat dit kansen biedt om nog eens goed met elkaar te spreken over welke onderwerpen we nu echt belangrijk vinden, hoe die zich tot elkaar verhouden, hoe die zich verhouden tot de opgaven waar mij met elkaar op MRA, deelregionaal en lokaal niveau voor staan. Dit zal de komende jaren een belangrijk traject worden, waarbij we tegelijkertijd hard doorwerken aan het realiseren van de huidige MRA Agenda.

3.5 Er is een aantal deelnemers dat de begrote kosten voor het onderdeel "De MRA als netwerkorganisatie" (uitvoeringslijn 0.3 uit de MRA Agenda) te hoog vindt, en vragen het budget voor dit onderdeel niet te verhogen. Zij roepen ook op om gebruik te maken van de mogelijkheden die gemeenten zelf hebben, en contracten die zij met locaties hebben (Hilversum, Laren, Gooise Meren, Huizen, Blaricum, Laren, Wijdemeren)

Toelichting AV: het bedrag dat is opgenomen bij deze post geeft een wat vertekend beeld: het is op dit moment inderdaad een hoge kostenpost, maar deze bestaat voor het overgrote deel uit bijdragen voor de apparaatskosten van de *Amsterdam Economic Board* (circa € 1.5 miljoen euro) en van de ROM InWest (circa € 750.000 euro). Het overige deel van dit budget is voor congressen, conferenties, bijeenkomsten voor raadsleden, enzovoort. De verhoging van het budget is noodzakelijk omdat de bijdragen aan de Board en ROM ook geïndexeerd worden en de kosten voor evenementen ook stijgen. Dat neemt niet weg dat de MRA graag gebruik maakt van het aanbod van gemeenten.

3.6 Enkele deelnemers roepen op om sober en doelmatig om te gaan met apparaatskosten. De begrote huisvestingskosten stijgen de komende jaren. Kan dit ook met minder budget, door bijvoorbeeld flexwerken en hybride werken/thuiswerken? (Velsen, Beverwijk, Heemskerk)

Toelichting AV: vanzelfsprekend staat dit scherp op het netvlies. Juist om hier efficiënt op in te spelen gaat de MRA Directie verhuizen naar een aanzienlijk goedkopere locatie in Amsterdam Noord, en daar samenwonen met de Vervoerregio Amsterdam om zo kosten te kunnen delen. Tegelijkertijd groeit de MRA Directie in omvang, en heeft de corona periode bewezen hoe belangrijk onderlinge ontmoeting is in de regionale samenwerking. De absolute kosten stijgen dus wel iets door een toename van het aantal werknemers, maar zijn substantieel lager dan wanneer de MRA Directie op de Zuid-As zou blijven.

3.7 Een enkele deelnemer vraagt zich af om welke redenen onder de post 'Personeel MRA-directie' geen budget is opgenomen voor de jaren 2023 en 2024? (Beverwijk)

Toelichting AV: dit komt doordat vanaf 2022 de benodigde inzet voor de MRA Directie om niet geleverd wordt door de deelnemers, conform afspraak in de vastgestelde Samenwerkingsafspraken.

3.8 Enkele deelnemers geven aan dat zij vinden dat de trainees 'om niet' ter beschikking worden gesteld aan het MRA-samenwerkingsverband in plaats van kosten voor een traineepool op te nemen (Almere, Lelystad, Provincie Flevoland)

Toelichting AV: naast een groot aantal MRA-deelnemers doet de MRA Directie zelf als organisatie ook mee aan de traineepool (2 trainees in het ene jaar, 1 trainee in het andere jaar, waardoor continu 3 trainees beschikbaar zijn voor de MRA Directie door de tweejarige looptijd). De kosten voor deze 3 trainees die de MRA Directie als moederorganisatie hebben staan daarom op de MRA Begroting.

3.9 Een aantal deelnemers is opgevallen dat in de begroting een bedrag van ruim 3 ton is opgenomen voor de financiering van project- en programmamanagers. Zij vragen zich af hoe dit zich verhoudt tot de afspraak om alle formatie 'om niet' ter beschikking te stellen? Zij willen ook graag zicht hebben op welke MRA-deelnemers deze formatie gefinancierd krijgen (Aalsmeer, Amstelveen, Diemen, Haarlemmermeer, Ouder-Amstel, Uithoorn)

Toelichting AV: naast de inzet die nodig is voor de MRA Directie (=basisformatie) is ook nog inzet nodig om de MRA Agenda uit te voeren (= project/programma formatie). Conform eerdere afspraken wordt die project/programmaformatie op dit moment al in vrijwel alle gevallen 'om niet' geleverd door MRA-deelnemers. Er zijn een aantal programma's waar in het verleden geen project/programmamanager voor beschikbaar was, en vanwege het belang van die programma's is destijds financiering beschikbaar gesteld vanuit de MRA Begroting om toch de continuïteit van de betreffende programma's te kunnen borgen. We handhaven deze bestaande situatie, maar tekenen daarbij ook aan dat dit een zgn. sterfhuisconstructie is: er wordt in principe geen nieuwe financiering beschikbaar gesteld voor ambtenaren voor de (coördinatie van de) uitvoering van projecten of programma's. Op dit moment worden uit de MRA-begroting nog twee programmamanagers vanuit Haarlem en twee vanuit Amsterdam bekostigd.

4. 'Om niet' bijdrage

4.1 Enkele deelnemers geven aan dat zij de gevraagde 'om-niet' bijdrage in het najaar van 2022 expliciet aan de nieuwe gemeenteraden willen voorleggen (Velsen, Beverwijk, Heemskerk)

Besluit AV: de 'om-niet' inzet is opgenomen in de Samenwerkingsafspraken, die door de raden zijn onderschreven. Sommigen hebben daarbij een voorbehoud gemaakt, waarvoor expliciete bespreking gewenst is. De Algemene Vergadering wacht de uitkomst van deze besprekingen af.

4.2 Enkele deelnemers willen graag dat inzichtelijk wordt gemaakt wat de verdeelsleutel voor de 'om-niet' inzet is, waarom de uitbreiding van het aantal fte's nodig is, en waar de medewerkers voor worden ingezet. Dit zou als bijlage bij de Meerjarenbegroting kunnen worden gevoegd (Almere, Lelystad, Provincie Flevoland)

Toelichting AV: de verdeelsleutel en een overzicht van hoe de 26 fte zijn ingevuld is eerder gedeeld met de leden van de AV. In deze notitie is ook toegelicht waarom de versterking van de MRA Directie noodzakelijk is, en op hoofdlijnen hoe deze vormgegeven wordt. Het is aan de MRA Directie om concreet invulling te geven aan de werkzaamheden die de werknemers van de MRA Directie uitvoeren. De notitie is te vinden op de MRA Website, bij de stukken voor de vergadering van de Algemene Vergadering van 20 mei 2022, bijlage 4b.

4.3 Enkele deelnemers constateren dat er nog geen volledige besluitvorming bij alle MRA-deelnemers is geweest over het 'om niet' beschikbaar stellen van personeel voor de MRA Directie, maar de MJB gaat al wel uit van het geheel tot nul reduceren van het personeelsbudget per 2023 (Almere, Lelystad, Provincie Flevoland)

Besluit AV: dit is een terecht punt. Dit is gedaan omdat de streefdatum 1 juli 2022 was. Die hebben we niet gehaald. We hebben er goede hoop op dat 1 januari 2023 wel gehaald wordt, want de invulling is voor 90% rond. Het is echter niet uit te sluiten dat er per 1 januari 2023 nog vacatures onvervuld zijn. Voor vacatures die niet zijn ingevuld is dat financieel gezien geen probleem, daar zoeken we verder naar een goede match. Op dit moment levert de gemeente Amsterdam nog meer dan de 7 fte die in de verdeelsleutel van ze gevraagd wordt. Dit gaan met name om twee lastig te vervullen functies op het gebied van financiën. Zolang hier geen goede oplossing voor is gevonden zal Amsterdam vanuit de begroting financieel gecompenseerd worden voor deze extra inzet. Het Bestuur zal in dat geval besluiten vanuit welke begrotingspost deze compensatie wordt bekostigd.

4.4 Een aantal deelnemers pleit ervoor om inzichtelijk te maken wat er met de € 1.9 miljoen euro gebeurt die wordt vrijgespeeld op de begroting door de 'om-niet' inzet van personeel voor de MRA-directie (Amsterdam, Aalsmeer, Amstelveen, Diemen, Haarlemmermeer, Ouder-Amstel, Uithoorn)

Toelichting AV: In de notitie van de verdeelsleutel zoals die eerder dit jaar naar de Algemene Vergadering is verzonden (zie antwoord bij punt 4.2), is dit toegelicht. Daarin zijn ook

potentieel mogelijke bestedingen toegelicht. In het Bestuur worden afspraken gemaakt over de inzet van deze middelen, waarna hier transparant over zal worden gecommuniceerd via bijvoorbeeld de Voortgangsnota. De financiële verantwoording naar de deelnemers vindt conform de samenwerkingsafspraken achteraf plaats, na afloop van de periode van de MRA Agenda en Meerjarenbegroting. De begroting voor 2023 verschilt ten op zichte van de begroting van 2022 vooral op een aantal punten (in die zin kan gesteld worden dat de € 1.9 miljoen vooral ten goede komt aan):

- 0.4 Kennishuis MRA: dit betreft extra uitgaven voor onderzoek en data gedreven werken
- 0.5 verantwoording: dit betreft extra uitgaven voor communicatie, draagvlak en transparantie
- 2.1 Verstedelijkingsstrategie: deze post bestond voornamelijk uit personele kosten. Voor 2023 verschuift dit naar onderzoek, productie en uitvoering.
- Aanjaagbudget nieuwe (integrale) programma's of activiteiten: dit is een nieuw en substantieel budget voor inhoudelijke activiteiten.
- Strategische reserve: er is voor 2023 een grotere reserve opgenomen

4.5 Enkele deelnemers pleiten voor aparte besluitvorming over de besteding van de € 1.9 miljoen euro die wordt vrijgespeeld (Uithoorn, Diemen)

Besluit AV: separate besluitvorming over een onderdeel in de begroting vindt de Algemene Vergadering onwenselijk. Bovendien is het voor de flexibiliteit in de samenwerking en de inhoudelijke voortgang belangrijk dat het Bestuur enige speelruimte heeft. Via bovengenoemde procedures zal het Bestuur hier verantwoording over afleggen.

4.6 Een aantal deelnemers pleit voor het inzichtelijk maken van welke deelnemers welke inzet om niet leveren aan de MRA-directie, bij voorkeur ook voor zowel de vaste als de flexibele schil (Haarlem, Hilversum, Huizen, Gooise Meren, Blaricum, Laren, Wijdemeren)

Besluit AV: dit overzicht van de MRA Directie zit bij de stukken voor de AV op 21 september 2022. Het overzicht van de flexibele schil stelt de MRA Directie elk najaar op. Zodra deze gereed is, zal deze toegestuurd worden aan de leden van de Algemene Vergadering.

4.7 Een aantal deelnemers wil graag vernemen of het haalbaar is te starten met de nieuwe directie vanaf halverwege 2022 (Edam-Volendam, Landsmeer, Oostzaan, Purmerend, Waterland, Wormerland, Zaanstad)

Toelichting AV: er is niet zozeer sprake van een 'start', maar meer van een doorontwikkeling, het MRA Bureau/ de MRA Directie bestaat sinds 2017. Per 1 juli 2022 zijn al een flink aantal mensen om niet geleverd, per 1 oktober is de formatie voor 90% rond. De hoop is dat voor het eind van het jaar de volledige bezetting rond is.

4.8 Enkele deelnemers vragen zich af of is overwogen om een deel van de vrijgespeelde € 1,9 miljoen in te zetten voor de begrotingsposten die nu op nul staan? (Uithoorn, Diemen)

Toelichting AV: dit is niet overwogen, omdat deze begrotingsposten niet op nul staan door een tekort aan middelen, maar doordat er (nog) geen concreet plan ligt voor activiteiten voor de betreffende uitvoeringslijn, of doordat voor die uitvoeringslijn vooralsnog geen middelen nodig zijn. Zodra blijkt dat voor een uitvoeringslijn wel middelen nodig zijn die nu nog niet begroot zijn, dan zal daarover eerst het gesprek worden gevoerd in een van de Platforms, en indien het om een Platform overstijgende begrotingswijziging vraagt, ook in het Bestuur.

4.9 Enkele deelnemers stellen dat als er geen goede (en goed onderbouwde) besteding is voor de € 1.9 miljoen euro die wordt vrijgespeeld, dat deze middelen dan moeten terugvloeien naar de deelnemers (Hilversum, Huizen, Blaricum, Laren, Wijdemeren)

Toelichting AV: eerder is afgesproken in de Algemene Vergadering om aan het eind van elke vierjaarlijkse MRA Agenda (en MJB) periode verantwoording plaats te laten vinden, waarbij ook de balans opgemaakt wordt van inkomsten en uitgaven. In het geval dat er dan geld onbesteed blijft, kan de Algemene Vergadering besluiten deze middelen terug te laten vloeien naar de deelnemers of te bestemmen voor toekomstige uitgaven.

5. Het nieuwe Aanjaagbudget (en de Strategische reserve)

5.1 Enkele deelnemers vinden de hoogte van het aanjaagbudget wel erg fors, en opperen om deze middelen te gebruiken om de inwonerbijdrage te verlagen of op zijn minst om de omvang flink terug te brengen (Velsen, Beverwijk, Heemskerk)

Besluit AV: het Aanjaagbudget is nodig om de enorme uitdagingen waar we als regio voor staan effectief het hoofd te kunnen bieden. De grote transities waar we als samenleving reeds voor stonden worden met de dag urgenter, en worden versterkt door acute crises zoals de oorlog in Oekraïne (en de daarmee samenhangende energieprijzen en effecten op de economie). Het Bestuur ziet erop toe dat deze middelen goed besteed worden, en zal verantwoording afleggen over de inzet van deze middelen en geboekte resultaten.

5.2 Een aantal deelnemers verzoekt het Bestuur in de definitieve MJB te verduidelijken waar de middelen in het Aanjaagbudget aan besteed gaan worden (Almere, Lelystad, Provincie Flevoland, Uithoorn, Diemen, Bloemendaal, Edam-Volendam, Landsmeer, Oostzaan, Purmerend, Uitgeest, Waterland, Wormerland, Zaanstad, Heemstede, Uitgeest)

Besluit AV: na de heisessie van het Bestuur begin November zal het Bestuur met een aantal punten komen waar zij zich in 2023 op wil focussen, en dan zal ook duidelijk worden waar de middelen uit het Aanjaagbudget aan besteed gaan worden. Op hoofdlijnen gaat het om uitgaven die inhoudelijke resultaten bevorderen die passen binnen de in de Samenwerkingsafspraken geschetste thema's of de in de MRA Agenda opgenomen doelstellingen. Specifieke aandacht gaat daarbij uit naar integrale of strategische onderwerpen die bijdragen aan de grote transities of crises waar we als maatschappij voor staan o.a. (maar niet uitsluitend) op het gebied van duurzaamheid/energie, wonen, stikstof, duurzame mobiliteit, enzovoort. Daarnaast merkt de AV op dat in de begroting weinig reserves zijn opgenomen, en dat eventuele tegenvallers ook van invloed zijn op deze begrotingspost en de strategische reserve. Door de mogelijkheid om reserves op te bouwen voorkomen we de neiging om elk jaar in te zetten op uitputting van de budgetten: daardoor wordt juist kritischer gekeken naar de uitgaven. Geld wat bij de financiële verantwoording na 4 jaar overblijft kan op voorstel van de AV worden teruggestort naar de deelnemers.

5.3 Een aantal deelnemers verzoekt het Bestuur in de definitieve MJB te verduidelijken hoe voorstellen voor het inzetten van dit budget tot stand komen, en hoe ze worden toegekend en verantwoord (Aalsmeer, Amstelveen, Diemen, Haarlemmermeer, Ouder-Amstel, Uithoorn, Uitgeest)

Toelichting AV: suggesties/aanvragen voor bestedingen uit dit budget kunnen in het Bestuur worden ingediend door de Platforms, de deelregio's, portefeuillehouders van het Bestuur en de Algemene Vergadering. De Platforms en de deelregio's hebben een rechtstreekse link met het Bestuur: suggesties of aanvragen vanuit de AV kunnen ter vergadering van de AV worden ingebracht, alwaar leden (en secretarissen) van het Bestuur aanwezig zijn. De suggesties of aanvragen moeten zijn voorzien van een concrete omschrijving (van het probleem of de kans waar de aanvraag op inspeelt) met daarbij ook smart geformuleerde doelen of gewenste resultaten en concrete producten die worden opgeleverd. Besluitvorming over aanwending van het budget op basis van de suggesties/ aanvragen vindt plaats en het Bestuur, en wordt vervolgens transparant gecommuniceerd naar de Platforms en de AV. Met betrekking tot de verantwoording verwijst de AV naar eerder gemaakte opmerkingen hierover.

5.4 Enkele deelnemers stellen voor om de hoogte van het aanjaagbudget en de strategische reserve te begrenzen op 10% en 5% van de totale begroting (Almere, Lelystad, Provincie Flevoland)

Besluit AV: op dit moment zijn beide posten ruim onder de 10% en 5% van de totale begroting. Dat blijft in de toekomst ook het streven.

5.5 Enkele deelnemers stellen voor dat het Aanjaagbudget ten goede komt aan de drie platforms, om zo de inhoudelijke resultaten die we willen boeken te bevorderen (Almere, Lelystad, Provincie Flevoland)

Toelichting AV: zie de beantwoording bij punt 5.3. De AV tekent daarbij aan dat het juist de uitdaging is om tot meer integraliteit/ verbinding tussen de uitvoeringslijnen te komen, en dit budget kan daar een effectieve bijdrage aan leveren door besluitvorming erover op een schaalniveau hoger te leggen: alle drie de platforms zijn goed vertegenwoordigd in het Bestuur.

5.6 Een van de deelnemers geeft aan dat naar hun mening de strategische reserve als een behoedzaamheidsreserve moet fungeren waaruit tegenvallers op vooraf gestelde doelen kunnen worden opgevangen. Het mag geen reserve worden waaruit nieuwe doelen worden betaald (Wormerland)

Toelichting AV: daar is de Strategische reserve ook voor bedoeld.

5.7 Een aantal deelnemers willen helderheid over waar de strategische reserve voor bedoeld is en wat het verschil is met het aanjaagbudget (Aalsmeer, Amstelveen, Diemen, Haarlemmermeer, Ouder-Amstel, Uithoorn)

Toelichting AV: de strategische reserve dient meerdere doelen: het opvangen van onvoorziene kosten en het opbouwen van een jaaroverschreidende reserve. Aan het eind van de MRA Agenda periode kan op voorstel van de AV besloten worden deze terug te storten naar de deelnemers. Het aanjaagbudget is om nieuwe activiteiten uit te financieren of om de verbinding tussen bestaande activiteiten te bevorderen: voorstellen hiertoe zijn dus altijd gebaseerd op de MRA Agenda.

5.8 Enkele deelnemers verzoeken het Bestuur heel kritisch naar alle uitgaven te kijken en het voorstel voor de vorming of het vullen van reserves te heroverwegen (Hilversum, Huizen, Blaricum, Laren, Wijdemeren)

Besluit AV: de focus ligt op resultaat boeken voor de doelen die we ons gezamenlijk in de MRA Agenda hebben gesteld. Soberheid en doelmatigheid staan daarbij scherp op het netvlies. Zie ook de eerdere opmerkingen hierover: juist de mogelijkheid om te 'sparen' in een reserve zorgt ervoor dat de focus niet op uitputting van de budgetten ligt, waardoor we kritischer zijn op de uitgaven die we wel doen.

5.9 Een aantal deelnemers steunen het idee van het aanjaagbudget, maar zijn wel van mening dat de initiatieven een plek moeten krijgen in de MRA-Agenda en opgenomen moeten worden in de reguliere begroting. Zij stellen daarbij dat de hoogte van het budget maximaal 50% moet zijn van het huidige voorstel (Hilversum, Huizen, Blaricum, Laren, Wijdemeren, Gooise Meren)

Besluit AV: dit is een terecht punt: zodra activiteiten een structureler karakter krijgen, zullen zij een aparte post op de begroting krijgen. Over de hoogte van het budget wordt opgemerkt dat in de praktijk moet blijken wat passend is. Verantwoording daarover is in bovenstaande reacties beschreven.

6. Opbouw / vorm van de Meerjarenbegroting

6.1 Enkele deelnemers geven aan dat ze de opbouw van de begroting prettig, goed leesbaar, en duidelijk toegelicht vinden (Almere, Lelystad, Provincie Flevoland)
Toelichting AV: dat is goed om te horen, dank voor de complimenten.

6.2 Een van de deelnemers roept op om concreter te zijn in de gewenste resultaten: er wordt nu niet nader toegelicht wat de gewenste doelen of resultaten met deze budgetten zijn. Deze staan beschreven in de MRA-agenda 2020-2024, maar het feit dat dit een ander (en ouder) document is, draagt niet bij aan de helderheid van de Meerjarenbegroting (Amsterdam)
Toelichting AV: dit is een ongelukkige bijkomstigheid van dit overgangsjaar, daarom adviseren wij de leden om in uw standpuntbepaling over de MJB ook de huidige MRA Agenda te raadplegen, want daarin zijn de doelen en gewenste resultaten per uitvoeringslijn nader uitgewerkt. In de loop van komend jaar zal worden gestart met de nieuwe MRA Agenda, en simultaan daaraan de bijbehorende Meerjarenbegroting. In de nieuwe MRA Agenda zullen concrete resultaten en de uitvoerbaarheid een belangrijke plek krijgen.

6.3 Een aantal deelnemers stelt dat het nog ontbreekt aan een goede verdeelsystematiek of duidelijkheid daarover: waarom krijgen sommige posten meer door de jaren heen, en anderen minder? (Aalsmeer, Amstelveen, Diemen, Haarlemmermeer, Ouder-Amstel, Uithoorn)
Toelichting AV: de huidige verdeelsystematiek is gebaseerd op de lopende projecten en programma's. Onderdeel van de uitwerking van de samenwerkingsafspraken is om te komen tot een goede verdeelsystematiek. Dit is ook de opdracht voor het Bestuur.

7. Inwonerbijdrage (en de inflatiecorrectie / indexatie)

7.1 Een aantal deelnemers maakt zich zorgen over de inwonerbijdrage (die is gekoppeld aan de inflatie): de inflatie zal deze jaren flink stijgen, en ze zien liever niet dat de inwonerbijdrage ook flink stijgt. Ze willen er in ieder geval graag duidelijkheid over (Almere, Lelystad, Provincie Flevoland, Uithoorn, Edam-Volendam, Landsmeer, Oostzaan, Purmerend, Waterland, Wormerland, Zaanstad, Diemen, Provincie Noord-Holland)
Toelichting AV: de Algemene Vergadering deelt deze zorgen: zie 7.2 voor het voorstel voor een oplossing hiervoor.

7.2 Een aantal deelnemers stelt voor om de inwonerbijdrage voor de komende jaren vast te zetten op de nu genoemde bedragen: In de toelichting op de concept meerjarenbegroting wordt de verwachte geïndexeerde inwonerbijdrage voor de jaren '22, '23 en '24 genoemd (resp. €1,56, €1,59, €1,63 per inwoner per jaar) (Amsterdam, Edam-Volendam, Landsmeer, Oostzaan, Purmerend, Waterland, Wormerland, Zaanstad, Provincie Noord-Holland)
Besluit AV: de Algemene Vergadering vindt dit een goede suggestie, en neemt dit voorstel over. De inwonersbijdrage zal worden vastgezet tot 2024 op de genoemde bedragen. Daarbij zal het Bestuur monitoren of de uitgaven door de inflatie niet harder stijgen dan de indexatie van de inkomsten. Mocht dat het geval zijn, dan zal het Bestuur tijdig met voorstellen komen hoe hiermee om te gaan.

7.3 Een van de deelnemers vraagt aandacht voor het moment van toezenden van de voorgestelde indexatie: de voorgestelde inflatie over het jaar 2022 is op 6 april 2022 toegezonden aan de deelnemende organisaties van de MRA. Op dit moment was de programmabegroting van de gemeente al vastgesteld (Bloemendaal)
Toelichting AV: het opstellen en vaststellen van de nieuwe MRA Agenda en de bijbehorende Meerjarenbegroting voor 2025-2028 zal een dusdanig zorgvuldig en uitgebreid proces zijn dat de gemeenten en provincies ruim de tijd zullen hebben reserveringen op te nemen voor eventuele indexatie.

7.4 Een deelnemer is van mening dat zolang de MRA-directie niet aan de verwachtingen voldoet en er geen substantiële verbeteringen zichtbaar zijn, het bevriezen van de inwonerbijdrage op het niveau van 2021 een gepaste maatregel is (Zaanstad)
Toelichting AV: de Algemene Vergadering deelt deze opvatting niet. De Algemene Vergadering heeft juist waardering voor de enorme inzet waarmee de mensen van de MRA Directie in deze roerige tijd hun werk doen en hebben gedaan. Overigens stelt de Algemene Vergadering dat het hier in feite niet het functioneren van de MRA Directie ter discussie staat, maar het functioneren van de MRA als geheel. Hierin hebben wij allemaal een verantwoordelijkheid.

7.5 Een deelnemer zou bij het definitieve ontwerp van de meerjarenbegroting graag per deelnemer een berekening van de inwonerbijdrage over de verschillende jaren willen zien, zodat de hoogte van de inwonerbijdrage herleidbaar is voor de gemeente (Hilversum, Huizen)
Besluit AV: de MRA Directie zal zorgen dat de deelnemers die deze wens hebben geuit inzage krijgen in de spreadsheet die hieraan ten grondslag ligt. De inwonerbijdragen zijn berekend door de geïndexeerde bijdrage per inwoner te vermenigvuldigen met het te verwachten inwoneraantal, waarbij voor de inwoneraantallen gekeken is naar de gemiddelde groei of krimp over de afgelopen 10 jaar (CBS-cijfers): deze groei is vervolgens doorgetrokken naar 2023 en 2024.

7.6 Enkele deelnemers vragen om bij het uitwerken van de indexatie rekening te houden met een aantal uitgangspunten: hanteer voor de indexatie van de personeelskosten de cao-ontwikkeling van de deelnemers en laat voor de materiële kosten alleen de lopende contracten stijgen met de inflatie (Hilversum, Huizen)
Besluit AV: de Algemene Vergadering hecht eraan om de berekening van de indexatie niet nodeloos ingewikkeld te maken, en heeft besloten vast te houden aan de afspraken zoals die in de Samenwerkingsafspraken zijn opgenomen.

7.7 Enkele deelnemers verzoeken om bij het berekenen van de inwonerbijdrage rekening te houden met de werkelijke ontwikkeling van het aantal inwoners bij de deelnemers. Daarbij adviseren zij om in de werkbegroting uit te gaan van het CBS-inwonertal op 1 januari van het voorgaande jaar en bij de jaarrekening uit te gaan van het CBS-inwonertal op 1 januari van het betreffende uitvoeringsjaar (Hilversum, Huizen, Laren, Blaricum)
Besluit AV: de Algemene Vergadering hecht eraan om de berekening van de indexatie niet nodeloos ingewikkeld te maken, en heeft besloten vast te houden aan de afspraken zoals die in de Samenwerkingsafspraken zijn opgenomen.

7.8 Een deelnemer stelt dat voor wat betreft het totstandkomingsproces van de meerjarenbegroting het proces inzake de toepassing van de inflatiecorrectie op de bijdrage per inwoner zorgvuldiger had gekund (Heemstede)
Besluit AV: het is voor de Algemene Vergadering niet helemaal duidelijk waar hier precies op wordt gedoeld: ambtelijk zal contact worden opgenomen met de gemeente Heemstede om hier verduidelijking op te krijgen.

7.9 Een deelnemer verzoekt om bij de volgende bijstelling van de Meerjarenbegroting en/of Samenwerkingsafspraken na te gaan of er ruimte is om de indexering niet maximaal in te zetten en om in de indexeringsmethodiek de groei van het inwoneraantal op MRA schaal te betrekken (Gooise Meren)
Besluit AV: de Algemene Vergadering is hier terughoudend in. Met het voorstel om de indexatie vast te zetten op de nu in de begroting opgenomen bedragen zet de Algemene Vergadering al niet in op de maximale indexering, aangezien de werkelijke inflatie waarschijnlijk

aanzienlijk hoger gaat zijn in 2022 (en wellicht ook 2023 en 2024) dan de ongeveer 2% waar nu mee gerekend is. Na afloop van elke vierjaarlijkse periode vindt verantwoording plaats, en zal gekeken worden of er een overschot (of tekort is): dit kan dan bij besluit van de Algemene Vergadering worden gecorrigeerd.

8. Bezuiniging van Amsterdam

8.1 Een tweetal deelnemers stellen dat door een bezuiniging bij Amsterdam op hun extra bijdrage voor Economie een bezuiniging is doorgevoerd op een groot aantal uitvoeringslijnen die binnen het platform Economie vallen, en dat uit de begroting blijkt dat een aantal posten op nul staan. Zij vragen zich af hoe we omgaan met eenzijdige besluiten van deelnemers om hun bijdrage aan te passen (Uithoorn, Diemen)
Besluit AV: de Algemene Vergadering wijst erop dat de gemeente Amsterdam al die jaren bereid is geweest om naast hun reguliere inwonerbijdrage een extra bijdrage te doen die neerkwam op een verdubbeling van hun inwonerbijdrage. Dankzij deze middelen hebben we in de afgelopen jaren veel resultaten kunnen boeken die anders niet mogelijk waren geweest. De Algemene Vergadering is van mening dat zo lang een deelnemer niet eenzijdig besluit om haar reguliere bijdrage per inwoner te korten, een interventie vanuit Bestuur of AV niet gepast is.

8.2 Een aantal deelnemers betreurt dat er voor het belangrijke domein van de economische ontwikkeling minder budget beschikbaar is. "Werk maken van een veerkrachtige, inclusieve en schone economie" vinden zij een belangrijke pijler van de MRA-agenda. Toch respecteren zij het besluit van de gemeente Amsterdam omdat het hier extra budget betreft (bovenop de reguliere bijdrage per inwoner). Dit budget heeft de gemeente Amsterdam samen met de provincie Noord-Holland jarenlang als extra impulsmiddelen ter beschikking gesteld voor activiteiten in het economisch domein (Edam-Volendam, Landsmeer, Oostzaan, Purmerend, Waterland, Wormerland, Zaanstad)
Toelichting AV: de Algemene Vergadering onderschrijft deze mening van harte.

8.3 Een aantal deelnemers stellen dat door de bezuiniging op de extra bijdrage van Amsterdam een bezuiniging is doorgevoerd op een groot aantal uitvoeringslijnen binnen het platform Economie. Uit de begroting blijkt dat een aantal posten op 0 staan: zij vragen zich af of is overwogen om een deel van het vrijgespeelde budget van 1.9 miljoen hiervoor in te zetten? (Aalsmeer, Amstelveen, Diemen, Haarlemmermeer, Ouder-Amstel, Uithoorn)
Toelichting AV: zie eerdere toelichting over begrotingsposten die op nul staan.

8.4 De Provincie Noord-Holland constateert dat door de bezuiniging van Amsterdam de afspraak wordt doorbroken dat Amsterdam en de provincie jaarlijks eenzelfde bedrag fourneren ten behoeve van het Platform Economie. Zij constateren ook dat door de verschillende crisis het noodzakelijk is om – binnen de ecologische grenzen - versneld toe te groeien naar een brede welvaart-economie. Zij stellen dat het tegen die achtergrond de voorkeur heeft dat Amsterdam de bezuiniging weer ongedaan zou maken (Provincie Noord-Holland)

Besluit AV: de Algemene Vergadering deelt de zorgen van de Provincie Noord-Holland. Ter vergadering is door de gemeente Amsterdam aangegeven dat zij opnieuw gaan kijken of zij het schrappen van deze extra bijdrage kunnen heroverwegen.

9. Verantwoording 2021 (of in de toekomst)

9.1 Enkele deelnemers stellen dat om een goede Meerjarenbegroting op te kunnen stellen, er eerst een Voortgangsnota voor 2021 gemaakt moet worden, en er een verantwoording over 2021 moet liggen (Uithoorn, Diemen)

Toelichting AV: de Algemene Vergadering snapt de behoefte aan meer zicht op de resultaten van de MRA-samenwerking. In de begeleidende brief is een nadere toelichting opgenomen. Daarnaast wijst het Bestuur op de vastgestelde Samenwerkingsafspraken: de verantwoording en de voortgangsnota horen bij de jaarlijkse cyclus van stukken, en verhouden zich tot het Jaarplan voor dat jaar. De Meerjarenbegroting hoort als document bij de MRA Agenda, en staat los van de jaarlijkse documenten met daarin de verantwoording of voortgangsnota.

9.2 Een aantal deelnemers stelt dat op meerdere plekken in de Meerjarenbegroting in de toelichting bij een verhoging van het budget wordt verwezen naar de resultaten van 2021. Voor een goede beoordeling van de MJB is het daarom noodzakelijk om inzicht te hebben in de resultaten van 2021. Graag ontvangen wij daarom de verantwoording over 2021 (Aalsmeer, Amstelveen, Diemen, Haarlemmermeer, Ouder-Amstel, Uithoorn)

Besluit AV: zie de opmerking hierboven. Er zal een verantwoording over 2021 worden opgesteld, deze zal ter vaststelling worden geagendeerd in het Bestuur.

9.3 Een deelnemer heeft een vraag over de personeelskosten: in de toelichting bij punt 9 staat dat voor 2022 is gerekend met de helft van de personeelskosten uit 2021. Het begrote bedrag aan personeelskosten voor 2021 en 2022 is bijna gelijk. Dit duidt erop dat de personeelskosten voor 2021 bijna twee keer zo hoog waren dan begroot. Dit vraagt om een toelichting. In dezelfde toelichting staat dat de personeelslasten in 2021 aangevuld zijn uit inhoudelijke potjes. Betekent dit dat voor de inhoudelijke projecten minder geld nodig was? Deze gelden worden nu opnieuw opgevoerd in deze begroting (Diemen)

Toelichting AV: dit klopt, er waren ook personeelskosten gekoppeld aan andere budgetten, waaronder ook enkele inhoudelijke posten. Voor deze inhoudelijke posten (bijvoorbeeld de Verstedelijkingsstrategie en het communicatiebudget) is de verwachting dat komend jaar flink wat extra kosten gemaakt gaan worden, vandaar de handhaving (of zelfs verhoging) van het budget voor die posten.

10. Verduidelijking van (de toelichting bij) de begrotingsposten

10.1 Enkele deelnemers missen de onderbouwing bij de posten ontmoeting (congressen, evenementen) lobby en onderzoek (van waar de middelen aan besteed gaan worden) (Almere, Lelystad, Provincie Flevoland)

Toelichting AV: de post 0.3 (De MRA als netwerkorganisatie) bestaat voor een groot deel uit kosten voor de Amsterdam Economic Board (circa € 1.5 miljoen) en de ROM InWest (circa € 750.000). De rest van deze post komt ten goede van congressen, evenementen, bijeenkomsten voor raadsleden, enzovoort. De post 0.2 (Samenwerking Rijk en EU) bestaat uit twee delen: enerzijds reguliere kosten die nodig zijn voor lobby richting Rijk en EU, anderzijds een pilot voor een gezamenlijke MRA-vertegenwoordiging in Brussel. De post 0.4 (Kennishuis MRA) bestaat voor een aanzienlijk deel uit de jaarlijkse Economische Verkenningen van de MRA (EVMRA) en daarnaast een regulier budget voor onderzoeks- en kennisdeling gerelateerde uitgaven die niet specifiek voor één uitvoeringslijn bedoeld zijn.

10.2 Enkele deelnemers vragen zich af hoe de MRA omgaat met 'reserveringen' voor urgente nieuwe economische projecten (Almere, Lelystad, Provincie Flevoland)

Toelichting AV: deze begrotingspost (Reservering urgente nieuwe projecten Economie) is in beheer van het Platform Economie; aldaar kan besloten worden over uitgaven vanuit deze post. Actuele ontwikkelingen maken het (zeker in het economisch domein) soms noodzakelijk om snel in te kunnen spelen op die ontwikkelingen met gerichte activiteiten. Daarvoor dient dit budget.

10.3 Enkele deelnemers is opgevallen dat voor kunst, cultuur en erfgoed voor de komende jaren geen budget meer is opgenomen, en vragen zich af waarom deze afweging is gemaakt (Almere, Lelystad, Provincie Flevoland)

Toelichting AV: tijdens Corona heeft het MRA Programma Kunst, Cultuur en Erfgoed stilgelegen vanwege de enorme problemen in de sector: alle aandacht vanuit overheden ging naar het overeind houden van de sector, en het programma heeft daardoor op een laag pitje gestaan. Zodra het programma weer opgestart wordt, en een aanvraag wordt ingediend voor financiering bij het Platform Economie, zal gekeken worden naar of en hoe die aanvraag gehonoreerd kan worden. Als dat binnen het Platform georganiseerd kan worden, dan besluit het Platform daarover, anders agenderen zij een voorstel in het Bestuur.

10.4 Enkele deelnemers vragen zich af waarom geen budget is opgenomen voor energie en data infrastructuur (punt 1.5): ook stellen zij dat hier het borgen van de capaciteit van het elektriciteitsnet nog ontbreekt (Almere, Lelystad, Provincie Flevoland)

Besluit AV: deze onderwerpen hebben een sterke overlap met het onderdeel Energietransitie, en vroegen slechts om beperkte financiering. Tot op heden is dit gefinancierd vanuit die

post. De Algemene Vergadering onderkent het belang van het borgen van de capaciteit op het elektriciteitsnet, en heeft het Bestuur gevraagd te verkennen of hier extra inzet op nodig is, en wat daarbij de rol van de MRA is.

10.5 Enkele deelnemers zijn van mening dat het nog te vroeg is om de middelen voor het aanjagen van de Transitieopgaven Leefomgeving nu al te verminderen met zo'n 80k per jaar, omdat zij verwachten dat de inzet en rol van de MRA op het gebied van de energietransitie op korte termijn niet kan veranderen. Zij zijn van mening dat de urgentie van energietransitie alleen maar groter wordt (Almere, Lelystad, Provincie Flevoland)

Toelichting AV: de Algemene Vergadering onderschrijft het belang van dit onderwerp. De afgelopen jaren is gebleken dat beide provincies ook een stevige rol spelen op dit dossier, en dat de rol van de MRA vooral die van verbinden en afstemmen is. Daarmee hangen minder kosten samen dan oorspronkelijk begroot, vandaar dat de verwachting is dat deze post omlaag kan.

10.6 Enkele deelnemers stellen dat voor de posten met betrekking tot mobiliteit geen middelen zijn geraamd omdat deze uitvoeringslijnen uit andere bronnen dan de inwonerbijdrage MRA gefinancierd worden. Waarom worden deze posten dan wel in deze begroting opgenomen en bijvoorbeeld de apparaat kosten voor de MRA niet. Zij zouden hier graag een toelichting bij hebben (Almere, Lelystad, Provincie Flevoland)

Toelichting AV: voor de opzet van de begroting is vastgehouden aan de indeling van de MRA Agenda: de Meerjarenbegroting is immers het financiële kader van de MRA Agenda (ons inhoudelijke kader). Daarom staan de uitvoeringslijnen uit de MRA Agenda wel in de Meerjarenbegroting: omdat deze activiteiten op een andere wijze gefinancierd worden zijn er geen bedragen voor opgenomen. Voor deze indeling is gekozen om de relatie tussen beide documenten zo duidelijk mogelijk te houden.

10.7 Enkele deelnemers stellen dat de onderbouwing in het algemeen erg summier is voor kaderstelling, sturing en controle. Uit oogpunt van transparantie en legitimiteit is het belangrijk om duidelijk te hebben wat we met elkaar willen bereiken, en wanneer we tevreden zijn. Kortom meer inzicht in doelen en beoogde resultaten is nodig (Uithoorn, Diemen)

Toelichting AV: de feitelijke onderbouwing van de Meerjarenbegroting is de MRA Agenda, en die is behoorlijk uitgebreid. De extra toelichting die bij de Meerjarenbegroting is gevoegd is om zaken extra te verduidelijken, ervan uitgaande dat de lezer ook de MRA Agenda ernaast zou hebben. Het Bestuur heeft aangegeven ernaar te streven om de volgende MRA Agenda nog concreter (SMART) te maken.

10.8 Een van de deelnemers stelt dat de concept meerjarenbegroting die de MRA heeft afgeleverd een weinigzeggend document is geworden. Deze concept MRA Meerjarenbegroting 2021-2024 doet de bij de gemeenteraden en Staten opgebouwde credits grotendeels teniet, het is geen meerjarenbegroting die aan de hooggespannen verwachtingen voldoet. In het stuk is niet te lezen wat de MRA denkt te gaan bereiken, wat de MRA ervoor gaat doen en wat - in samenhang daarmee - het mag kosten. Zij stellen dat er voldoende tijd is geweest om een deugdelijke meerjarenbegroting op te stellen, en dat het aan MRA-personeel niet heeft ontbroken. Het lijkt deze deelnemer daarom niet onredelijk om voorafgaand aan de Algemene Vergadering van de MRA een meerjarenbegroting te verlangen die de 3W- vragen beantwoordt (Zaanstad)

Besluit AV: de Algemene Vergadering is van mening dat de MRA Agenda in de huidige vorm voldoende antwoord geeft op de 3W vragen. Daarbij meldt zij dat het Bestuur heeft aangegeven ernaar te streven om de volgende MRA Agenda en Meerjarenbegroting nog concreter (SMART) te maken.

10.9 Een aantal deelnemers vindt de onderbouwing van de MJB-onvoldoende. Ze missen bij veel posten inzicht, onderbouwing en verantwoording. Dit moet uitgebreider beschreven worden in het definitieve document. Het is nu te summier voor kaderstelling en sturing. Uit het oogpunt van transparantie en legitimiteit is het noodzakelijk om duidelijk te hebben wat we met elkaar willen bereiken, en wanneer we tevreden zijn (Aalsmeer, Amstelveen, Diemen, Haarlemmermeer, Ouder-Amstel, Uithoorn)

Besluit AV: de Algemene Vergadering is van mening dat de MRA Agenda deze onderbouwing op hoofdlijnen geeft. In deze nota van beantwoording en de begeleidende brief is dit nader toegelicht. Wat we met elkaar willen bereiken en wanneer we tevreden zijn staat in de MRA Agenda. Eventueel gewenste aanvullingen daarop kunnen in het kader van de nieuwe MRA Agenda aan de orde komen.

10.10 Een van de deelnemers stelt dat de Meerjarenbegroting de onderlinge financiële afspraken vast legt voor een reeks van jaren (2022, 2023 en 2024), en dat om de financiële afspraken in de juiste context te kunnen plaatsen, adequate informatie nodig is over de inhoudelijke plannen voor die periode. Zij stelt dat het goed zou zijn om uitgebreider en op hoofdlijnen uiteen te zetten waar de gereserveerde bedragen de komende jaren aan zullen worden besteed, en wat die activiteiten vervolgens aan resultaten zouden moeten opleveren. Zij stellen voor dat begin 2023, wanneer de Termijnagenda en de Voortgangsnota ook beschikbaar zijn, een nader besluit genomen wordt over de invulling van deze financiële kaders van 2023 en 2024. Een bijkomend voordeel is dat de nieuwe raden zich op dat moment de regionale problematiek eigen hebben gemaakt, net als de dit voorjaar begonnen wethouders die regionaal actief zijn. Een weloverwogen oordeel is daarmee beter mogelijk (Prov. Noord-Holland)

Besluit AV: de Algemene Vergadering snapt de behoefte aan meer zicht op de resultaten van de MRA-samenwerking, en heeft daarom bij deze definitieve MJB een brief gevoegd met toelichting op de voortgang van de uitvoering van de MRA Agenda. Zie ook het voorgaande punt (10.9). Daarnaast wijst het Bestuur op de vastgestelde Samenwerkingsafspraken: de verantwoording en de voortgangsnota horen bij de jaarlijkse cyclus van stukken, en verhouden zich tot het Jaarplan voor dat jaar. De Meerjarenbegroting hoort als document bij de MRA Agenda: deze vormen het meerjarige kader voor de jaarlijkse documenten (waaronder bijvoorbeeld de verantwoording of voortgangsnota). In de Algemene Vergadering is afgesproken om de begroting voor 2023 vast te stellen, en om de bedragen voor 2024 te beschouwen als een raming. Dit najaar zal in het Bestuur het Jaarplan voor 2023 worden vastgesteld, met daarin de concrete plannen voor komend jaar. Op basis daarvan wordt nog dit jaar ook de Termijnagenda opgesteld en verzonden.

Datum
21 maart 2022

Ons kenmerk
22.002625

Versie
1.0

Waterveiligheids rapportage 2021

waterschap Amstel, Gooi en Vecht

Bas Molenkamp

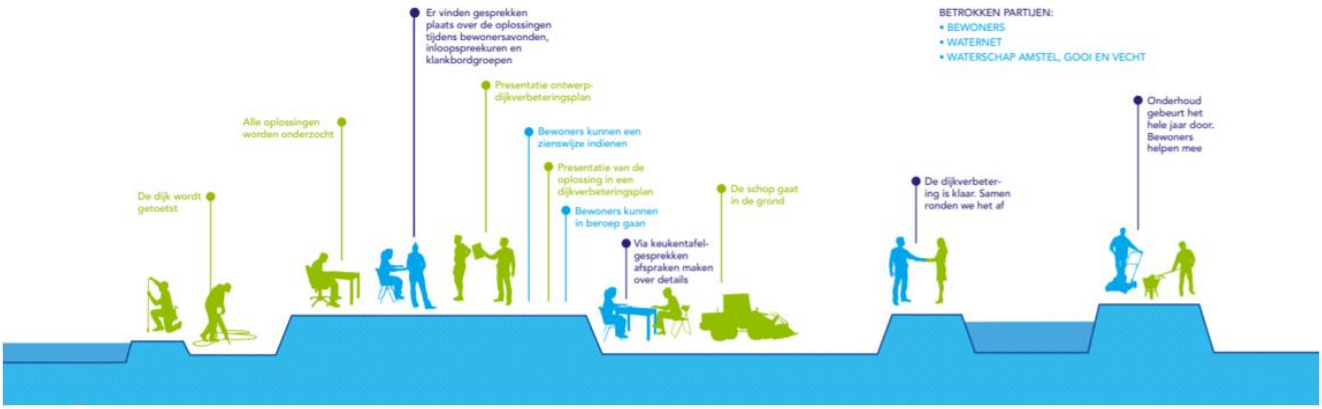

waterschap amstel gooi en vecht

Korte Ouderkerkerdijk 7
Amsterdam

Postbus 94370
1090 GJ Amsterdam

T 0900 93 94
KvK 41216593

waternet.nl

Inhoud

Inhoud **3**

1 Inleiding **5**
1.1 Algemeen 5
1.2 Leeswijzer 5

2 Hoofdbevindingen **6**
2.1 Primaire keringen 6
2.2 Regionale keringen 6
2.3 Overige keringen 7
2.4 Organisatie (zorgplicht) 7
2.5 Risico’s en beheersmaatregelen 8
2.5.1 Overzicht significante risico’s 8

3 Toelichting Primaire Waterkeringen **9**
3.1 Algemeen 9
3.2 Voortgang huidige toetsing / beoordeling 10
3.3 Onderhoudsprogramma (HWBP) 10
3.4 Regulier beheer en onderhoud 10
3.5 Wat er momenteel speelt bij de primaire keringen 12

4 Toelichting Regionale Waterkeringen **13**
4.1 Algemeen 13
4.2 Voortgang huidige toetsing / beoordeling 13
4.3 Onderhoudsprogramma (DVP 2015-2024) 17
4.4 Risico's en beheermaatregelen 19
4.5 Regulier beheer en onderhoud 20
4.6 Wat er momenteel speelt bij de regionale keringen 22

5 Toelichting Overige Waterkeringen **23**
5.1 Algemeen 23
5.2 Voortgang huidige toetsing/beoordeling 23
5.3 Onderhoudsprogramma 24
5.4 Regulier beheer en onderhoud 24
5.5 Wat er momenteel speelt bij de overige keringen 25

6 Toelichting organisatie (Zorgplicht) **26**
6.1 Inleiding 26
6.2 Verbeterpunten doorgevoerd in 2021 26
6.3 Samenvatting interne evaluaties (Zorgplicht indeling) 26
6.3.1 Inspectie 27
6.3.2 Onderhouden 28
6.3.3 Vergunningen 28
6.3.4 Toezicht en handhaving 29
6.3.5 Bediening waterkerende kunstwerken 30
6.3.6 Crisisorganisatie 31
6.3.7 Beheren dagelijkse gegevens 32

1 Inleiding

1.1 Algemeen

Voor u ligt de Waterveiligheidsrapportage over 2021 van het waterschap Amstel, Gooi en Vecht (AGV). De rapportage geeft een beeld van de waterveiligheid binnen het beheergebied van AGV. Er staat in hoe dit is georganiseerd, en hoe de uitvoering van waterveiligheid in de praktijk is verlopen.

Het bieden van waterveiligheid is een doorlopend proces, dat bestaat uit verschillende soorten van activiteiten. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om het toetsen van keringen op de normen, het houden van toezicht op de actuele toestand van de keringen, het beheren, het versterken, het verlenen van vergunningen voor activiteiten rond keringen, enzovoorts.
Het geheel van activiteiten vormt een Plan-do-check-act cyclus (PDCA). Hiermee geven wij invulling aan de (wettelijke) zorgplicht voor primaire keringen. We hanteren deze werkwijze ook voor onze regionale en overige keringen.

Deze rapportage wordt opgesteld door de Assetmanager Waterkeringen en geeft invulling aan de “C” uit deze PDCA-cyclus. De rapportage wordt jaarlijks (en dit jaar voor het eerst over alle keringen uitgebracht en ter vaststelling voorgelegd aan het Dagelijks Bestuur van AGV (de “Assetowner”, in termen van assetmanagement).

De Waterveiligheidsrapportage beoogt het bestuur een helder beeld te geven van de stand van zaken op het gebied van waterveiligheid. Daarmee is het mogelijk om waar nodig tijdig bij te sturen (de ACT van de PDCA cyclus).
De rapportage is zo opgesteld dat hiermee ook invulling kan worden gegeven aan de wettelijke verplichting om jaarlijks rapporteren aan het Rijk (ILT) voor de primaire keringen, en aan de Provincie(s) voor de regionale keringen.

1.2 Leeswijzer

De rapportage is uit drie delen opgebouwd.

1. **Hoofdbevindingen** (hoofdstuk 2).
   Hierin staan de bevindingen over de staat van de waterveiligheid op hoofdlijnen. Welke risico’s zien we, wat zijn de aandachtspunten, welke mogelijke (beheer)maatregelen worden er voorgesteld?

2. **Staat van de kering** (hoofdstukken 3 tot en met 5).

Hierin staat een toelichting over hoe de toestand van de keringen is in relatie tot de normen. Daarbij wordt er een beeld gegeven van:

   a. De resultaten en voortgang van toetsen en beoordeling van de keringen aan de normen
   b. De voortgang van de verbeteropgaven
   c. De feitelijke conditie van de waterkeringen (toezicht, inspectie, beheermaatregelen, etc)

Deze informatie is gebundeld per type kering (primair, regionaal, overig).

3. **Invulling zorglicht** (Hoofdstuk 6)

Op welke wijze is de zorgplicht is en of het daadwerkelijk ook goed verloopt.

   a. Voeren we het werk uit conform de zelf gestelde normen en procesafspraken?
   b. Halen we onze beleidsdoelstellingen voor waterveiligheid?

2 Hoofdbevindingen

2.1 Primaire keringen

De primaire keringen van AGV voldoen aan de norm uit 2011 en er is verder geen opgave meer zowel bij de grondlichamen als de kunstwerken.
De beoordeling resultaten van de huidige beoordelingsronde, met einddatum 2023 geven hetzelfde beeld.
Eind 2021 is de concept rapportage aangeboden van dijktraject 44-2 (IJ en Gooimeer) aan de ILT. Deze rapportage is goed bevonden en zal definitief worden ingediend. Rest alleen nog de beoordeling dijktraject 13-a (IJburg). Dit traject is door het Rijk bestempeld als evident veilig. Dit houdt in dat we geen uitgebreide beoordeling hoeven uit te voeren. Verwachting is dat dit in Q2 2022 formeel wordt afgerond.

De verwachting is dat we de komende 50 jaar geen groot onderhoud hoeven te plegen aan de grondlichamen omdat de primaire dijken ruim voldoen aan de norm. Wel zullen er werkzaamheden vanuit het dagelijkse beheer plaats blijven vinden om de waterkering in een goede staat te behouden.

De primaire keringen liggen er dus **goed** bij en er zijn geen significante risico's voor de waterveiligheid.

2.2 Regionale keringen

De regionale keringen voldoen op peildatum 31-12-21voor 83% aan de norm uit de toetsronde 2012. In het afgelopen jaar is voor:

- 23 km alsnog goed getoetst in een gedetailleerd toets
- 12 km aan dijkverbeteringen gerealiseerd.

Voor de keringen die op dit moment niet voldoen aan die norm zijn – in overleg met de provincie- maatregelen getroffen om te zorgen dat de waterveiligheid gegarandeerd blijft. Daar waar mogelijk zijn lage plekken tijdelijk opgehoogd vooruitlopend op de definitieve dijkversterking. Daar waar dat niet mogelijk is zijn we met de crisisorganisatie daarop voor bereid mocht er zich een hoogwatersituatie voordoen. Zo zijn er altijd zandzakken beschikbaar voor noodsituaties.

De toetsing voor de nieuwe beoordeling in 2024 is in volle gang. De snelheid van uitvoeren is daarbij een aandachtspunt. De aanvankelijke verwachting was dat met de juiste digitalisering de beoordeling in relatief weinig tijd zou kunnen worden gerealiseerd. Doordat deze digitalisering door omstandigheden (nog) niet kon worden gerealiseerd is er vertraging ontstaan in de toetsing. We gaan ervan uit dat we met de juiste maatregelen de toetsing wel binnen de geplande tijd gaan afronden. Er worden nu al trajecten handmatig getoetst en er wordt gekeken welke middelen er vrijgemaakt moeten worden om de toetsing (al dan niet handmatig) binnen de tijd af te ronden. Dit heeft de volle aandacht van het MT en Directie.

We hebben de eerste hoogtetoets uitgevoerd aan de hand van de door de provincie in 2021 vastgestelde nieuwe hydraulische randvoorwaarden. De eerste resultaten laten zien dat er na 2024 een opgave met een bandbreedte tussen de 70 en 140 km ligt die voor 2030 gerealiseerd moet worden. Deze opgave komt naast de afronding van de restopgave van het Uitvoeringsprogramma regionale waterkeringen 2015-2024. Dit vraagt om een heroverweging van de versterkingsopgave die er nu ligt. Het

is goed om daar in 2022 al op te anticiperen. De daadwerkelijke opgave wordt door de Assetmanager inzichtelijk gemaakt. Voor zover nodig wordt er voldoende budget gereserveerd bij de voorstellen voor de Voorjaarsnota 2023-2027.

2.3 Overige keringen

De overige keringen zijn niet genormeerd door het Rijk of de Provincie. Bij het falen van een overige kering zullen de gevolgen relatief klein zijn: er is weinig schade en er zijn geen gewonden te verwachten. In deze rapportage kunt u lezen welke stappen we maken om een onderbouwd beeld van de waterveiligheidssituatie te krijgen.

Afgelopen jaar hebben we gekeken wat de nut en noodzaak is van de overige keringen. Hieruit zijn twee conclusies naar voren gekomen:

- Compartimenteringskeringen leveren soms een positieve bijdrage aan het beperken van mogelijke schade bij overstroming. Sommige keringen blijken echter juist een negatieve invloed te hebben op het schade beeld bij het falen van een voorliggende waterkering.
- Van direct kerende overige waterkeringen die als kering zijn aangemerkt op de keurkaart hebben we geanalyseerd wat er gebeurt als die kering faalt. Komt er überhaupt water op het maaiveld of treed er een aanzienlijke schade op aan het bovenpeilvak en/of het benedenpeilvak. Op basis van deze analyse kunnen we mogelijk een aantal Overige keringen afwaarderen tot peilscheiding. Voorstellen hiertoe worden in 2022 voorgelegd aan het dagelijks bestuur (de Assetowner).

We zien op basis van jaarlijkse visuele inspecties met betrekking tot de onderhoudsstaat dat sommige keringen relatief laag liggen en dat er een onderhoudsopgave ligt. Met een hoogte studie wordt dit in kaart gebracht. Om zo de kanteling mogelijk te maken van reactief onderhoud naar proactief onderhoud.

2.4 Organisatie (zorgplicht)

In de invulling van de wettelijke zorgplicht voor primaire keringen is grote vooruitgang geboekt in 2021. Dit passen we ook toe voor de regionale en de overige keringen.

In het verslagjaar is een “Beheerplan Waterkeringen” (BPW) opgesteld, waarvan de eerste (ambtelijke) versie inmiddels gereed is. Het BPW bevat een beschrijving van alle verschillende werkprocessen die betrokken zijn bij het uitvoeren van het waterveiligheidsbeleid. Daarbij staat ook aangegeven hoe informatiestromen lopen. Het BPW geeft ook inzicht in alle inhoudelijke kaders die bij de uitvoering van het werk moeten worden gevolgd.
Het BPW geeft daarmee een degelijke basis voor het werken volgens de principes van assetmanagement en voor de invulling van de zorgplicht.
De afspraken tussen de organisatieonderdelen Programmeren en de Service Providers zijn nu nog beter geborgd. De plannen zijn grotendeels op orde en de aandacht is er om alles verder vast te leggen.

Het gegevensbeheer is een onderdeel van AM en zorgplicht dat nog de nodige aandacht behoeft. Op dit moment staat een deel van de voor waterveiligheid relevante gegevens nog verspreid over verschillende databases of losse Excels. Hoewel er hard gewerkt wordt aan verbetering is er nog steeds een grote opgave

voor 2022. Dat betekent voor een deel dat er duidelijker afspraken moeten worden gemaakt over wie eigenaar is van bepaalde data, wie deze beheert, op welke wijze de data opgeslagen, geactualiseerd, beveiligd en toegankelijk moeten worden gemaakt. Daarmee moet uiteindelijk op eenvoudige wijze snel – en doorlopend- zicht zijn op de conditie van het areaal en de uitvoering van de samenhangende processen.
Voor het realiseren van deze opgave is ook (extra) inzet vanuit de domeinen (digitalisering) nodig. Zoals bekend ligt daar een knelpunt wat betreft de beschikbare capaciteit.
Risico's: Het niet voldoende op orde hebben van het gegevensbeheer leidt ertoe dat de organisatie niet genoeg in control is volgens de principes van goed assetmanagement. Met name in (crisis)situaties waarin snelheid gewenst is kan de niet optimale beschikbaarheid van data een extra risico voor de waterveiligheid opleveren. Dit wordt voorlopig met beheermaatregelen zo veel mogelijk ondervangen.

2.5 Risico's en beheersmaatregelen

2.5.1 Overzicht significante risico's

	Risico	Beheermaatregel
m.b.t. technische staat primaire keringen		
	geen	
m.b.t. technische staat regionale keringen		-
	Het oplopen van achterstand in de dijkverbeteringen waardoor meer dijken onder de afkeurhoogte komen te liggen waardoor er bij een hoogwatersituatie de crisisorganisatie onder druk komt te staan.	- Inzichtelijk maken van de opgave voor de komende 30 jaar met daarbij uitgewerkte strategieën. - Verder uitvoeren Lageplekkenplan waarbij er plaatselijke lage plekken worden opgepakt in afwachting van het groot onderhoud. - Inrichten crisisorganisatie ('zandzakkenplan')
	Het niet tijdig afronden van de toetsing doordat het automatiseren niet de gewenste resultaten geeft.	- Inzichtelijk maken welke middelen er nodig zijn om toch tot een afronding te komen. De middelen moeten dan beschikbaar worden gesteld
m.b.t. technische staat overige keringen		-
	Te beperkt inzicht in de onderhoudstaat van deze keringen.	- Opstellen hydraulische randvoorwaarden om de afkeurhoogte te bepalen. - Hoogte toets doormiddel van AHN - Ophoging van delen die bij visuele inspectie kritiek blijken
m.b.t. invullen en uitvoering zorgplicht		-
	Geen/ moeizame eenduidigheid in informatie omdat basisgegevens en samenhang tussen applicaties onvoldoende op orde zijn.	- In 2022 verdere uitrol van Assetinformatiemanagement waardoor gegevensbeheer structureel beter gaat verlopen. - Tot dit moment maken we nog gebruik van Gegevensbeheer in losse applicaties als Excel, PowerBrowser, Geoweb, Maximo. We houden de oude werkwijze nog in stand.
	Er is onvoldoende aantoonbaar inzicht in de staat van de kunstwerken die een relatie hebben met waterveiligheid Let op: geldt niet voor de kunstwerken primaire keringen.	- Er loopt een uitbreidingstraject voor de gegevens van noodkeringen en – voorzieningen in Maximo. O.a. m.b.t. labeling, bedienprotocollen, en inzicht in testen en conditie. - Van uit de afdeling TS wordt er een masterplan Technische Systemen opgesteld waar aandacht wordt besteed aan de onderhoudsverplichting van verschillende objecten.

3 Toelichting Primaire Waterkeringen

3.1 Algemeen

In beheer bij AGV zijn:
- 38 km primaire kering
- 22 kunstwerken in de primaire waterkering

- IJburg dijktraject 13-a
- IJ- en Gooimeer dijktraject 44-2
- Hooge grond van Huizen dijktraject 46-1

De primaire keringen binnen het beheergebied AGV voldoen “ruim” aan de norm. Dat komt omdat het gaat om een voormalige (Zuider)zeekering, respectievelijk om IJburg, dat ontworpen en aangelegd is voor een onderhoudsvrije periode van 50 jaar. Er zijn daardoor de komende jaren geen grote werkzaamheden nodig.
Wel moeten de dijken in goede conditie worden gehouden. Dat geldt zowel voor de grondlichamen als voor de kunstwerken. Dit gebeurt door gestructureerd regulier onderhoud.

Status Primaire keringen t.o.v. uitkomsten van de laatste toetsronde 2011
Tijdens de laatste toetsronde (2011) voldeed een klein deel van de waterkeringen niet aan de eisen. Door sindsdien uitgevoerde verbeteringen voldoen momenteel alle primaire waterkeringen aan de eisen.

Veiligheidsoordeel dijken			
Veiligheidsoordeel einde jaar:	2011	2017	2021
voeldoet aan de norm (km)	37,65	37,65	38
voldoet niet aan de norm (km)	0,35	0,35	0

Alle grondlichamen voldoen aan de norm 2011

Veiligheidsoordeel kunstwerken			
Veiligheidsoordeel einde jaar:	2011	2017	2021
voeldoet aan de norm (stuks)	19	20	22
voldoet niet aan de norm (stuks)	3	2	0

Toelichting grondlichamen
Uit de toetsing van 2011 werd 350 m waterkering afgekeurd op ‘stabiliteit binnenwaarts’. Langs het Amsterdam-Rijnkanaal (ARK), tussen Zeeburgereiland en camping Zeebrugge, was de damwand te kort. Deze is door Rijkswaterstaat (de beheerder van het ARK) vervangen voor een langere damwand. Hiermee voldoet het binnentalud weer aan de stabiliteitseis.

Toelichting kunstwerken
Er waren twee kunstwerken die niet voldeden aan de norm. Deze zijn versterkt of opnieuw gebouwd en voldoen nu wel aan de norm. Het gaat om de Ipenslotersluis en de Diemerdammersluis.

Vervangen damwand (zeeburg / amsterdamsebrug)

Diemerdammersluit (damwand voorlangs)

Ipenslotersluis (nieuwe kunstwerk gebouwd)

Areaalwijzigingen t.o.v. voorgaande jaar:
Er waren geen areaalwijzigingen in het afgelopen jaar.

3.2 Voortgang huidige toetsing / beoordeling

Voor de huidige beoordeling moeten we in 2023 rapporteren aan de ILT/ministerie.

De beoordeling loopt volgens planning. Voor dijktraject 44-2 hebben we de conceptrapportage aangeleverd aan de ILT en is de rapportage door ILT goed bevonden. Voor trajecten 13-a wordt een memo opgesteld omdat deze trajecten als ‘evident veilig’ zijn bestempeld, wat inhoudt dat ze niet uitgebreid beoordeeld hoeven te worden.

3.3 Onderhoudsprogramma (HWBP)

Vanuit de nieuwe beoordelingsronde komt naar voren dat alle primaire keringen inclusief kunstwerken voldoen aan de huidige norm. We hebben dus geen verbeteringsopgave voor het Hoogwater beschermingsprogramma (HWBP).

3.4 Regulier beheer en onderhoud

Inspecties
Er zijn tijdens de reguliere inspecties geen afwijkingen aangetroffen die direct een relatie hadden met de waterveiligheid. Bijzondere inspecties (vanwege droogte of storm) waren in 2021 niet nodig.

	categorie				
	I	*II*	*III*	*IV*	*Totaal*
aantal waarnemingen	0	45	8	186	239
Niet opgelost					
Wordt tijdig opgelost		25			
Is Opgelost		20	8	186	

Urgentie klasse
I : direct op te pakken, risico hoog
II : oppakken binnen 3 maanden (uitstel mogelijk)
III: punten waarop na beoordeling door de beheerder geen actie nodig is, opslaan in beheerregister.
IV : punten waarop na beoordeling door de inspecteur en de beheerder geen actie nodig is; opslaan in beheerregister

Vergunningen

Er zijn op de primaire keringen 35 vergunningen aangevraagd. Al deze vergunningen hebben geen invloed op het functioneren van de waterkeringen en zijn na toetsing op de juiste wijze verleend.

Verleende vergunningen primair	
aantal vergunningen	35
Risico verhoogd	0
Risico tijdelijk verhoogd	0
Geen extra risico	35

Aandachtspunt: de vergunningverlener heeft niet altijd de x,y coördinaten doorgevoerd waardoor het lastig is om een overzicht te creëren. Dit wordt als verbeterpunt meegenomen.

Handhaving en toezicht

De vergunningen zijn gecontroleerd en zijn volgens vergunning uitgevoerd. Waar dat niet het geval was is een legalisatie toets gedaan.
Daarnaast zijn de handhavingszaken uit de reguliere inspectie 2020-2021 opgepakt. Er hebben zich **geen** schades of situaties voor gedaan waar acuut gehandhaafd diende te worden i.v.m. de waterveiligheid.

Wel zijn er verschillende perceeleigenaren door handhaving aangeschreven i.v.m. achterstallig onderhoud aan de waterkeringen. De capaciteit binnen handhaving bepaalt hoeveel van deze punten worden opgepakt.
De 23 punten die nog niet hersteld zijn spelen zich af op IJburg. Hierover zijn we in gesprek met de gemeente Amsterdam. Deze punten hebben een relatie met het groen onderhoud.

Inspectieronde 2020/2021 **primaire keringen -opdracht handhaving-**	43
urgente zaken	0
Status 'Afgerond'	0
Status 'In behandeling'	0
Status niet ingevuld	0
overige zaken (geen direct invloed waterveiligheid)	43
Status Hersteld = Ja	12
Status Hersteld = Nee	23
Status Hersteld = vervolgactie nodig	8

Maaien en onderhoud

De delen van de primaire kering die in eigendom zijn van AGV en die niet verpacht zijn, zijn volgens het maaibestek 2 x per jaar gemaaid. Dit jaar is de eerste stap gemaakt om de biodiversiteit te verhogen.

Daarnaast zijn de onderhoudszaken uit de reguliere inspectie 2020-2021 opgepakt. Er hebben zich **geen** schades of situaties voor gedaan die acuut opgepakt diende te worden ivm de waterveiligheid.
Er zijn 10 kleine schades opgepakt door Dagelijks Onderhoud (DO) om de dijk in een goede conditie te houden.

Inspectieronde 2020/2021 **primaire keringen -opdracht DO-**	10
urgente zaken	0
Status Hersteld = Ja	0
Status Hersteld = Nee	0
Status Hersteld = vervolgactie nodig	0
Status Hersteld = N.v.t.	0
overige zaken (geen direct invloed waterveiligheid)	10
Status Hersteld = Ja	8
Status Hersteld = Nee	0
Status Hersteld = vervolgactie nodig	2
Status Hersteld = N.v.t.	0

Deze punten zijn opgepakt en afgerond. Twee zaken worden later opgepakt en hebben verder geen invloed op de waterveiligheid.

Sluiten kunstwerken

De drie primaire kunstwerken zijn in 2021 succes gesloten (testsluiting) en geïnspecteerd. Er waren geen vervolgacties nodig.
In 2022 is de planning en het (aantoonbaar) testen van deze kunstwerken geborgd in het beheerprogramma Maximo.

Calamiteiten

In 2021 is er geen significante calamiteit opgetreden waarbij de waterveiligheid in gevaar kwam.

3.5 Wat er momenteel speelt bij de primaire keringen

- Door de gemeente Amsterdam wordt gewerkt aan de nieuwe locatie van de primaire kering die straks om Zeeburgereiland wordt aangelegd. AGV is hier nauw bij betrokken en we verwachten dat de kering in 2023 bij AGV in beheer komt.
- IJburg tweede fase is in volle gang. Ook hier zal een overdracht van een nieuw stuk primaire kering plaats vinden. Hiermee breiden we het areaal verder uit.
- De beoordelingsrapportages worden opgeleverd het ministerie

4 Toelichting Regionale Waterkeringen

4.1 Algemeen

In beheer bij AGV zijn:

- 591 km aan regionale keringen
- 1271 kunstwerken

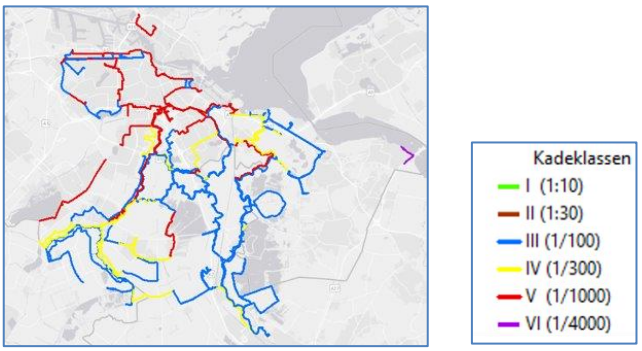

Status secundaire keringen t.o.v. laatste toetsronde 2012
Uit de toetsing van 2012 was 141 km onvoldoende en moest 117 km nog nader onderzocht worden. Van de 258 km in het Uitvoeringsprogramma 2015-2024 is er tot en met 2021 in totaal 138 km naar een voldoende gebracht door nader onderzoek of door een fysieke dijkverbetering. Ook is de 117 km nader onderzoek (waarvan in 2021 nog 56 km resteerde) ook volledig beoordeeld. **Eind 2021 voldoet er nog 120 km niet aan de norm**.

In het jaar 2021 is er 35 km van een onvoldoende naar een voldoende gegaan. Hiervan is 12 km voldoende gescoord door een fysieke dijkverbetering en 23 km is door nader onderzoek alsnog voldoende gescoord.

Areaalwijzigingen t.o.v. voorgaande jaar:
Er hebben zich geen areaalwijzigingen voorgedaan ten opzichte van voorgaand jaar waardoor het totaal aan secundair waterkeringen 591 km bedraagt.

4.2 Voortgang huidige toetsing / beoordeling

Het veiligheidsoordeel van de regionale waterkeringen moet voor 1-1-2025 gerapporteerd zijn aan gedeputeerde staten van de provincies Noord Holland, Zuid Holland en Utrecht. In deze toetsronde dienen de kunstwerken en Niet-Waterkerende Objecten ook beoordeeld te worden. Dit is een uitbreiding t.o.v. de vorige toetsronde (2012).

Het project “Toetsing regionale keringen, Waterschap AGV 2016-2024” is in uitvoering. Bij de start van dit project werd ervan uitgegaan dat dit zich goed leende voor digitalisering. Daarvoor zou het gevensbeheer moeten worden verbeterd waarna de toetsing deels geautomatiseerd kon worden. Inmiddels is duidelijk geworden dat deze werkwijze niet (tijdig) kan worden gerealiseerd, waardoor de toetsing nu grotendeels handmatig zal moeten worden uitgevoerd.

Randvoorwaarden om de toetsing tijdig te kunnen afronden zijn nu:

- Financiën, het tijdig beschikbaar hebben van het benodigde budget;
- Personeel, de beschikbaarheid van de juiste mensen op de arbeidsmarkt.

Scope-trajecten (nader onderzoek)
De trajecten, met openstaande onderzoekvragen uit de toetsing 2012 zijn met voorrang opgepakt en afgerond. Dit om het dijkverbeteringsprogramma te voorzien van een goede projectscope. Het betreft de resterende 56 van de 117 kilometer nader onderzoek uit 2012.

Toetsing regionale waterkeringen
Binnen Waternet is ervoor gekozen om niet de beoordeling per dijtraject te doorlopen maar het gehele areaal te doorlopen per beoordelingsspoor. Hieronder leest u de voortgang op de verschillen sporen

Hoogte (HT)
Voor de hoogte toets is een script geschreven welke op basis van AHN-data een voorspelling doet over de hoogteligging in 2024. Deze data is in 2021 beschikbaar gekomen en zal in 2022 verder worden verwerkt.

Stabiliteit piping (STPI) Binnenwaards (STBI), Micro (STMI), Buitenwaards (STBU)
Hierbij worden de beoordelingssporen piping, stabiliteit binnenwaarts, micro-stabiliteit binnenwaarts en stabiliteit buitenwaarts tegelijk behandeld per dijktraject. Waarbij voor de buitenwaartse stabiliteit eerst een globale toets is gedaan voor het gehele areaal en nu alleen die trajecten worden meegenomen die bij de globale toets geen voldoende kregen. In 2021 hebben 188 km waterkeringen een oordeel kunnen geven op deze toetssporen.

Stabiliteit Voorland (STVL)
Het beoordelingsspoor voorland is gebiedsbreed opgepakt en nagenoeg gereed. Voor minder dan 10 km moeten nog aanvullende berekeningen worden uitgevoerd. Dit zal in 2022 worden afgerond.

Stabiliteit bekleding (STBK)
Het beoordelingsspoor bekleding moet nog worden opgestart. Het doel voor 2021 was 25% gereed te hebben. Dit is niet gehaald door dat de focus op de scope en grondlichamen lag.

Niet waterkerende Objecten (NWO's)
Voor de Niet-Waterkerende objecten zijn in 2021 voorbereidingen getroffen.
Een eerste inventarisatie van alle bomen op de regionale keringen is nagenoeg gereed. In 2022 zal dit verwerkt worden in een database en kan de eerste globale toets plaats vinden.
Voor de Kabels en Leidingen is een tool beschikbaar waarmee snel de ligging van Kabels en Leidingen kan worden geïmporteerd in GIS. Deze tool is getest in 2021 en in 2022 zal voor het gehele areaal de ligging worden ingelezen.
De toetsing van gebouwen zal vanaf 2022 worden opgepakt.

Kunstwerken
N.a.v. de eerste inventarisatie van de kunstwerken (1271 stuks) is een check gedaan op het beheerregister. Hieruit bleek dat het inlaten bestand niet volledig is bijgewerkt. In 2022 zal dit worden opgepakt en zal met de toetsing van de kunstwerken worden begonnen.

In onderstaande tabellen staat de voorgang per beoordelingsspoor voor AGV en per provincie. In de taart-diagrammen staat op basis van de beoordelingssporen Hoogte, Piping, Stabiliteit binnenwaarts, Micro-stabiliteit, stabiliteit buitenwaarts en stabiliteit voorland het “voorlopig” rekenkunding eindoordeel. Als alle sporen gereed zijn incl het beheersoordeel zal het veiligheidsoordeel worden opgesteld.

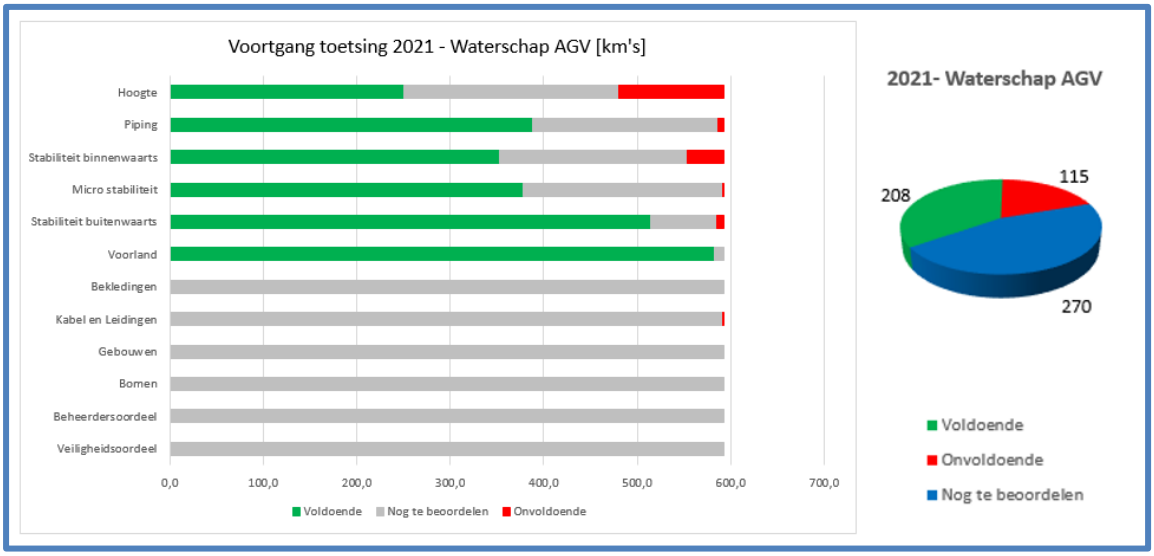

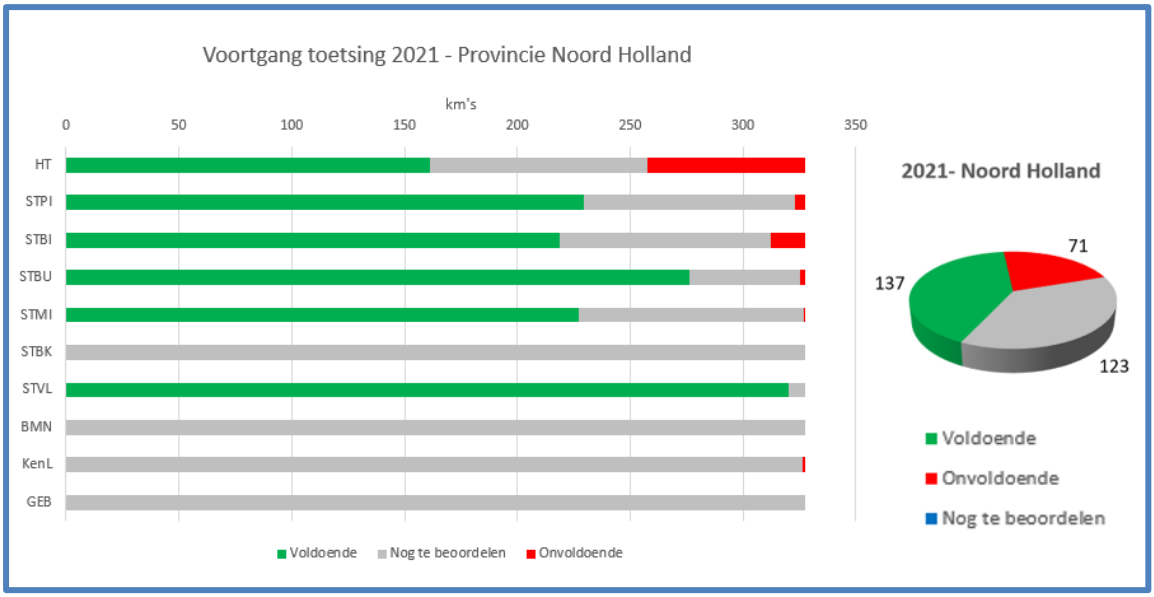

Classificatie: Intern

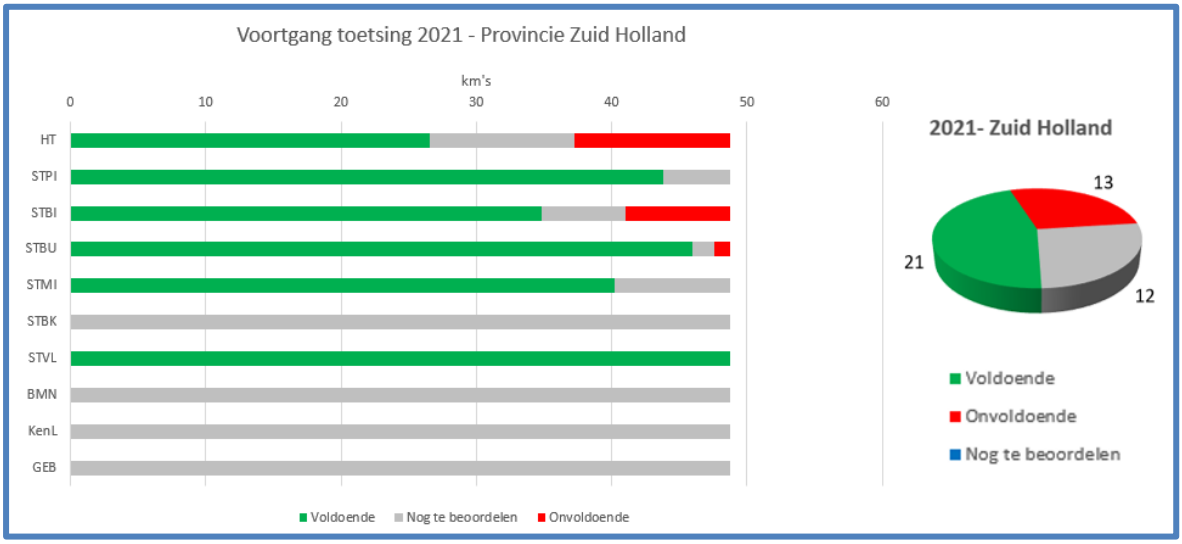
Voortgang toetsing 2021 - Provincie Zuid Holland
km's
0
10
20
30
40
50
60
HT
STPI
STBI
STBU
STMI
STBK
STVL
BMN
KenL
GEB
Voldoende
Nog te beoordelen
Onvoldoende
2021- Zuid Holland
13
21
12
Voldoende
Onvoldoende
Nog te beoordelen

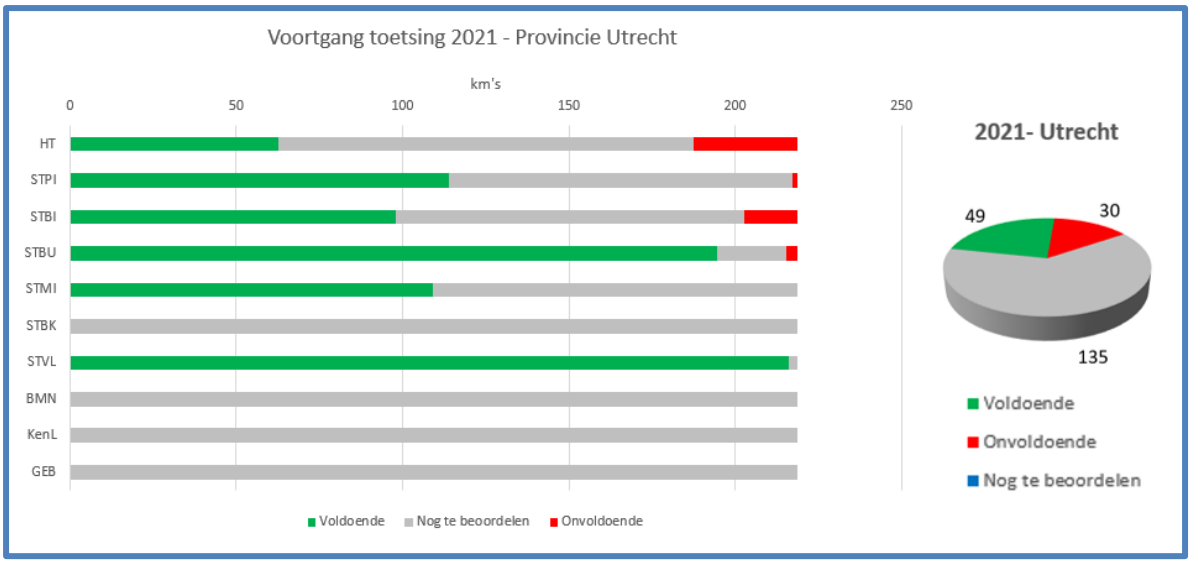
Voortgang toetsing 2021 - Provincie Utrecht
km's
0
50
100
150
200
250
HT
STPI
STBI
STBU
STMI
STBK
STVL
BMN
KenL
GEB
Voldoende
Nog te beoordelen
Onvoldoende
2021- Utrecht
49
30
135
Voldoende
Onvoldoende
Nog te beoordelen

4.3 Onderhoudsprogramma (DVP 2015-2024)

De opgave in het huidige Uitvoeringsprogramma regionale waterkeringen 2015-2024 van 258 km is 138 km tot op heden afgerond en voldoende gescoord. In 2021 zijn de resterende 56 km die nog geen oordeel hadden nader getoetst. Hiervan is 23 km alsnog voldoende gescoord. De overige 33 km die onvoldoende hebben gescoord bij het nader onderzoek zijn opgenomen in het uitvoeringsprogramma. Hierdoor voldoet 120 km nog niet aan de norm. Dat betekent dat 53% van het programma is afgerond.

Begin 2021 is er door het AGV bestuur een krediet van 29 miljoen beschikbaar gesteld om de voortgang van het programma te kunnen continueren. Met het besluit is ook de gebiedsgerichte aanpak herbevestigd.

Door de gebiedsgerichte aanpak en de beschikbare capaciteit van de organisatie resteert er een opgave van circa 40 km na 2024. Hiervan bevindt zich 70% in de provincie Noord-Holland, 20% in de provincie Utrecht en 10% in de provincie Zuid-Holland. Begin 2022 vragen we de provincies om uitstel tot en met 2027 van trajecten die vanwege de afstemming met gemeenten goedkoper en efficiënter kunnen worden verbeterd, zonder de dijkveiligheid daarbij uit het oog te verliezen. Hierover is het Waterschap reeds op ambtelijk niveau in gesprek met de drie Provincies.
In 2020 was in totaal 103 km voldoende gescoord door een fysieke dijkverbetering of door nader onderzoek. In 2021 is 35 km voldoende gescoord waardoor we in totaal uit komen op 138 km voldoende. Van de 35 km is 12 km opgepakt aan de hand van een versterking buiten en 23 km is door nader onderzoek alsnog voldoende gescoord. De dijkverbeteringen van De Aa, Westveensekade, Jaagpaden Noord en Zuid, Geerkade West, Mijdrechtse Zuwe – Kade langs de Rondweg en Dwarskade zijn afgerond.

Lees de voetnoot om de afwijking in de getallen van de diagrammen te begrijpen. De eerder genoemde 138 km komt hier niet in terug..

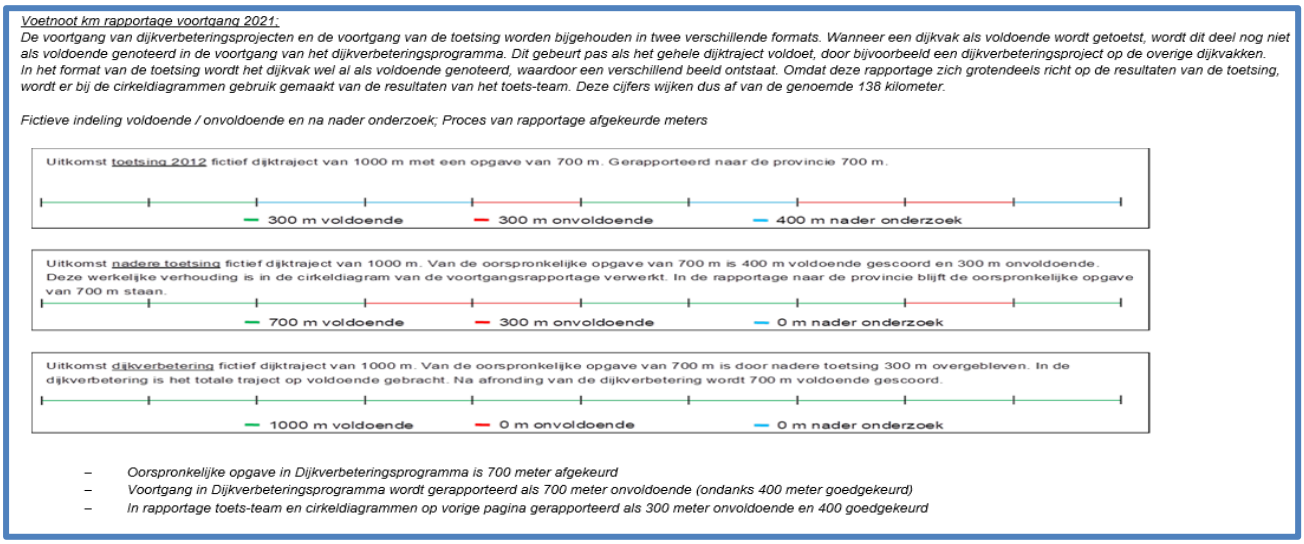

2021 - Waterschap AGV

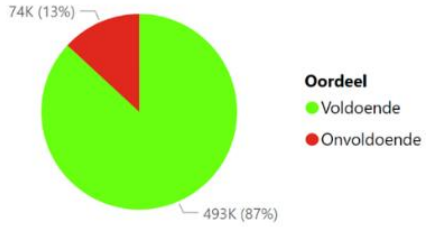

2020 - Waterschap AGV

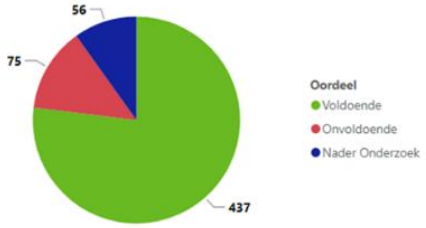

2021 - Provincie Zuid-Holland

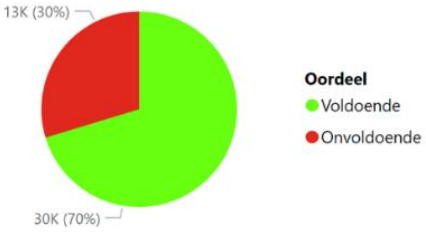

2020 - Zuid-Holland

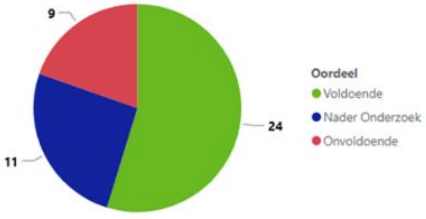

2021 - Provincie Noord-Holland

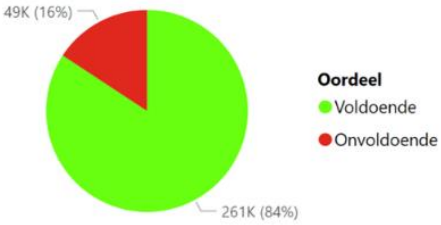

2020 - Noord-Holland

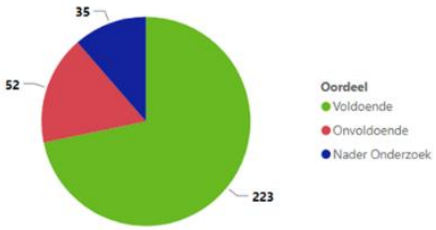

2021 - Provincie Utrecht

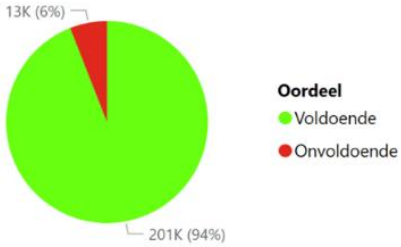

2020 - Utrecht

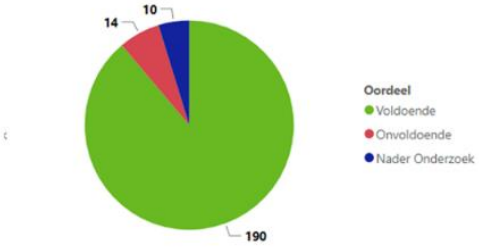

4.4 Risico's en beheermaatregelen

- Capaciteit en financiën

In 2022 maken we een start om de lange termijn onderhoudsplanning inzichtelijk te maken incl. handelingsperspectieven om de juiste middelen te bepalen. We willen op basis van de eerste hoogtetoets resultaten van de toetsing 2024 alvast een doorkijk geven voor het uitvoeringsprogramma na 2024. Uit de eerste globale hoogte anelyse zien we dat 20% van de keringen na 2024 niet voldoet op hoogte.

- Inwerkingtreding Omgevingswet

We hebben in 2021 de impact van de Omgevingswet op de dijkverbeteringsprojecten in beeld gebracht. In 2022 implementeren we de nieuwe werkwijze van de omgevingswet op de projecten.

- Programma en projectplanning

We zetten in op het beter afstemmen op de planning van de ruimtelijke ontwikkelingen en onderhoudsfrequentie van de wegen op de waterkeringen met gemeenten. Om verdere vertraging te voorkomen van het programma en binnen de dijkverbeteringsprojecten wordt er stevig ingezet op het toepassen van omgevingsmanagement.

- Ophogen lage plekken

We hebben de lage plekken in ons gebied in beeld. Lage plekken zijn korte stukken in een dijktraject die lager dan de afkeurhoogte liggen. Begin 2018 waren er 200 lage plekken. Er is gestart met de meest kritische plekken waarbij er tot en met 2021 in totaal 140 lage plekken zijn opgelost door ophogen en waar ophogen niet mogelijk was zijn er beheersmaatregelen getroffen. Er wordt dan extra inspectie gedaan en er worden zandzakken ingezet bij een hoogwater situatie. De overige 60 plekken worden in 2022 opgepakt. Vaak zitten deze plekken binnen reeds lopende dijkverbeteringsprojecten die in voorbereiding zijn.

Lage plekken blijft een aandachtpunt. Te veel lagen plekken kan ervoor zorgen dat er tijdens een hoogwater geen controle is. Voorkeur is om dit aan de voorkant op te lossen door op tijd het onderhoud van de waterkering in te plannen.

Classificatie: Intern

4.5 Regulier beheer en onderhoud

Inspectie

Er zijn tijdens de reguliere inspecties geen afwijkingen aangetroffen die een groot risico hadden op de waterveiligheid

	categorie				
	I	*II*	*III*	*IV*	*Totaal*
aantal waarnemingen		438	1192	1934	3564
Niet opgelost					
Wordt tijdig opgelost		163			
Is Opgelost		275	1192	1934	

Urgentie klasse
I : direct op te pakken, risico hoog
II : oppakken binnen 3 maanden (uitstel mogelijk)
III: punten waarop na beoordeling door de beheerder geen actie nodig is, opslaan in beheerregister.
IV : punten waarop na beoordeling door de inspecteur en de beheerder geen actie nodig is; opslaan in beheerregister

Opmerking: we moeten kijken of we waterkeringen een extra classificatie kunnen geven gericht op risico. Hiermee kunnen we gerichter acties uitzetten en zaken oppakken die er echt om doen. Deze actie wordt in 2022 opgepakt.

Vergunningen

Er zijn op de regionale keringen 352 vergunningen aangevraagd. Al deze vergunningen hebben geen invloed op het functioneren van de waterkeringen en zijn na toetsing op de juiste wijze verleend.

Verleende vergunningen secundair	
aantal vergunningen	**352**
Risico verhoogd	**0**
Risico tijdelijk verhoogd	**0**
Geen extra risico	**352**

Handhaving en toezicht

De vergunningen zijn gecontroleerd en zijn goed uitgevoerd. Waar dat niet een geval was is een legalisatie toets gedaan volgens de processen.
Daarnaast zijn de handhavingszaken uit de reguliere inspectie 2020-2021 opgepakt. Er waren 4 zaken die direct opgepakte moesten worden ivm de waterveiligheid. Deze punten zijn goed afgerond.
Van de overige 481 punten die doorgezet zijn naar handhaving zijn er 182 afgerond en 158 nog in behandeling. Dit zijn punten die wat zeggen over de onderhoudsstaat van de dijk. Hoe netje ligt de dijk erbij. De capaciteit binnen handhaving is bepalend voor de hoeveel punten die opgepakt kunnen worden.

Inspectieronde 2020/2021 **regionale keringen -opdracht handhaving-**	485
urgente zaken	4
Status 'Afgerond'	4
Status 'In behandeling'	0
Status niet ingevuld	0
overige zaken (geen direct invloed waterveiligheid)	481
Status Hersteld = Ja	178
Status Hersteld = Nee	158
Status Hersteld = vervolgactie nodig	145

Maaien en onderhoud

De delen van de regionale kering die in eigendom zijn van AGV en die niet verpacht zijn volgens het maaibestek 2 x per jaar gemaaid volgens de kaders. Dit jaar is de eerste stap gemaakt om de biodiversiteit te verhogen.

Uit de reguliere inspectie zijn 98 kleine herstelwerkzaamheden naar voren gekomen. Op een na hadden de schades die niet direct invloed op de waterveiligheid maar wel invloed hadden op de onderhoudsstaat. De schade die wel mogelijk invloed had op de waterveiligheid is met spoed succesvol hersteld.

Inspectieronde 2020/2021 **regionale keringen -opdracht DO-**	132
urgente zaken	1
Status Hersteld = Ja	1
Status Hersteld = Nee	0
Status Hersteld = vervolgactie nodig	0
Status Hersteld = N.v.t.	0
overige zaken (geen direct invloed waterveiligheid)	131
Status Hersteld = Ja	92
Status Hersteld = Nee	0
Status Hersteld = vervolgactie nodig	5
Status Hersteld = N.v.t.	34

Bijna alle herstelwerkzaamheden zijn goed uitgevoerd. Bij 5 punten is er een vervolgactie nodig.

Sluiten kunstwerken

Sluiten kunstwerken komt voort uit de basis van de primaire keringen. In het reguliere systeem zijn we nog niet zo ver. In de huidige toetsronde worden voor het eerst de kunstwerken meegenomen. Wel willen we de sluitingstoets, vanuit waterveiligheid, gaan doorvoeren. Hier voren we nu het gesprek over. Dit wil niet zeggen dat er nu niets gebeurt. De kunstwerken die in eigendom zijn worden beheerd door AGV en er vinden sluitingstesten plaats vanuit de technische inspectie van het object. We zijn nauw gekoppeld op het masterplan technische systemen. Daarnaast hebben we een begin gemaakt om de sluiting te gaan borgen in Maximo.
In 2022 hopen we hier meer inzicht in te hebben.
Het wel of niet goed functioneren van kunstwerken die ingezet kunnen worden tijdens een calamiteit is een aandachtspunt.

4.6 Wat er momenteel speelt bij de regionale keringen

- Er wordt gekeken of een aantal keringen afgewaardeerd kunnen worden waardoor de regionale status komt te vervallen.
- Afspraken gemaakt met de provincies over uitstel programma
- Gegevenshuishouding aan het optimaliseren voor de toetsing regionaal
- Bouw, informatie management aan het implementeren bij de dijkverbeteringsprojecten.

5 Toelichting Overige Waterkeringen

5.1 Algemeen

In beheer van AGV zijn:

- 69 km overige keringen (compartimenterend)
- 225 km overige keringen (direct kerend)

Areaalwijzigingen t.o.v. voorgaande jaar
Er is niets veranderd het afgelopen jaar. Er is wel onduidelijkheid over het aantal kilometers omdat er ook keringen onder de noemer “overige keringen” in beheer zijn van RWS. Daardoor komen in sommige stukken andere waarden voor. In 2022 willen we het exacte aantal kilometers gaan vastleggen.

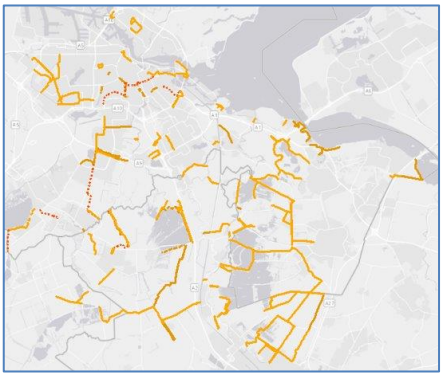

Voor de overige keringen is geen wettelijke norm vastgelegd. Bij falen van een overige kering zal in het algemeen weinig schade ontstaan. Het waterschap kan voor overige keringen zelf normen bepalen. AGV heeft hier tot op heden niet voor gekozen.

5.2 Voortgang huidige toetsing/beoordeling

Omdat er geen norm is vastgesteld kan er ook niet getoetst worden. In het afgelopen jaar hebben we de nut en noodzaak van de overige keringen bepaald. Deze analyse is afgerond en wordt voorgelegd aan het bestuur, waarna kan worden bepaald hoe we het beheer van deze keringen willen gaan uitvoeren en of ontwikkeling van een standaard gewenst is.

We hebben in de studie gekeken naar:

Compartimenteringskeringen:
Er is een analyse gemaakt over wat de geschatte schade is bij een doorbraak van een voorliggende kering met of zonder compartimenteringskering. Daaruit is gebleken dat sommige compartimenteringskeringen een positieve bijdrage leveren aan het beperken van gevolgschade. Andere keringen geen, of zelfs een negatieve.

Direct kerende keringen:
Er is een onderzoek gedaan naar de herkomst van deze keringen en naar wat de huidige functie is. We hebben naar twee gevolgen gekeken van het falen van een kering:

- komt het water dan op het maaiveld, en
- wat is de schade aan het boven en/of onderpand.

Hieruit is gebleken dat veel keringen een zeer geringe functie hebben voor de waterveiligheid. Deze keringen zouden kunnen worden afgewaardeerd tot de categorie “peilscheidingen”.

5.3 Onderhoudsprogramma

Voor de overige keringen is (nog) geen onderhoudsprogramma. In de afgelopen 15 heeft de focus gelegen bij de regionale keringen. Waar bij inspectie is geconstateerd dat er te lage plekken zijn ontstaan in keringen, zijn deze met voorrang en ad-hoc verholpen. Er is geconstateerd dat er steeds vaker lage plekken voorkomen. Om hier beter zicht op te krijgen wordt er in 2022 een hoogte analyse van alle overige keringen uitgevoerd. Daarna kan er een programmatische aanpak worden voorbereid.

5.4 Regulier beheer en onderhoud

Inspectie

Er zijn tijdens de regulier inspectie geen afwijkingen aangetroffen die direct een relatie hadden met de waterveiligheid. Er zijn geen extra inspecties uitgevoerd voor droogte of storm. Wel zijn er plekken geconstateerd waar de keringen erg laag waren en waar bij een hoogwatersituatie mogelijk water over de kering zou lopen. Zie ook vorige paragraaf.

	categorie				
	I	*II*	*III*	*IV*	*Totaal*
aantal waarnemingen		140	830	602	1572
Niet opgelost					
Wordt tijdig opgelost		98			
Is Opgelost		42	422	602	

Urgentie klasse
I : direct op te pakken, risico hoog
II : oppakken binnen 3 maanden (uitstel mogelijk)
III: punten waarop na beoordeling door de beheerder geen actie nodig is, opslaan in beheerregister.
IV : punten waarop na beoordeling door de inspecteur en de beheerder geen actie nodig is; opslaan in beheerregister

Vergunningen

Er zijn op de overige keringen 57 vergunningen aangevraagd. Al deze vergunningen hebben geen invloed op het functioneren van de waterkeringen en zijn na toetsing op de juiste wijze verleend.

Verleende vergunningen overige	
aantal vergunningen	57
Risico verhoogd	0
Risico tijdelijk verhoogd	0
Geen extra risico	57

Handhaving en toezicht

De vergunningen zijn gecontroleerd en zijn volgens vergunning uitgevoerd. Waar dat niet het geval was is een legalisatie toets gedaan.
Daarnaast zijn de handhavingszaken uit de reguliere inspectie 2020-2021 opgepakt.

Er hebben er geen situaties voorgedaan die invloed hadden op de dijkveiligheid

Inspectieronde 2020/2021 **overige keringen -opdracht handhaving-**	132
urgente zaken	0
Status 'Afgerond'	0
Status 'In behandeling'	0
Status niet ingevuld	0
overige zaken (geen direct invloed waterveiligheid)	132
Status Hersteld = Ja	35
Status Hersteld = Nee	67
Status Hersteld = vervolgactie nodig	30

Maaien en onderhoud

De delen van de overige kering die in eigendom zijn van AGV en die niet verpacht zijn, zijn volgens het maaibestek 2 x per jaar gemaaid. Dit jaar is de eerste stap gemaakt om de biodiversiteit te verhogen.

Uit de reguliere inspectie zijn 20 herstelwerkzaamheden naar voren gekomen.

Inspectieronde 2020/2021 **overige keringen -opdracht DO-**	12
urgente zaken	0
Status Hersteld = Ja	0
Status Hersteld = Nee	0
Status Hersteld = vervolgactie nodig	0
Status Hersteld = N.v.t.	0
overige zaken (geen direct invloed waterveiligheid)	12
Status Hersteld = Ja	7
Status Hersteld = Nee	0
Status Hersteld = vervolgactie nodig	3
Status Hersteld = N.v.t.	2

Bijna alle herstelwerkzaamheden zijn goed uitgevoerd. Bij 3 punten is er een vervolgactie nodig. Deze punten hebben geen direct invloed op de waterveiligheid.

Sluiten kunstwerken

n.v.t.

5.5 Wat er momenteel speelt bij de overige keringen

In 2021 is er een analyse afgerond over nut en noodzaak van de verschillende overige keringen. Door middel van zettingsprognoses, gecombineerd met een hoogtetoets, wordt er in 2022 inzichtelijk gemaakt welke opgave er ligt voor de komende jaren.

6 Toelichting organisatie (Zorgplicht)

6.1 Inleiding

Dit deel van de rapportage geeft een kwalitatieve beoordeling van de wijze waarop de organisatie invulling geeft aan de zorgplicht, zoals deze voor primaire keringen in de wet is vastgelegd.

Voor alle typen keringen wordt daarbij ingegaan op de vragen:

- Voeren we het werk uit conform de zelf gestelde normen en procesafspraken?
- Halen we onze beleidsdoelstellingen?

Voor de primaire keringen is dit, als gezegd, tevens een wettelijke verplichting. Dit hoofdstuk sluit aan op de het Kader Zorgplicht waar ILT op toetst.
Voor de regionale als overige keringen is deze werkwijze net gestart.

6.2 Verbeterpunten doorgevoerd in 2021

Het Beheerplan Waterkeringen (BPW) is opgesteld, waarin alle bestaande procesafspraken met betrekking tot waterveiligheid binnen de organisatie zijn gebundeld en inzichtelijk gemaakt. Daarbij is voor alle relevante organisatieonderdelen omschreven wat er verwacht wordt. De procesrollen zijn verder uitgewerkt, en verantwoordelijkheden zijn duidelijk benoemd. Het document wordt vooralsnog niet bestuurlijk vastgesteld omdat het in dit stadium uitsluitend over bedrijfsvoeringsafspraken gaat.

De afspraken in dit BPW dienen als grondslag voor deze Waterveiligheidsrapportage, en helpen daarmee de waterveiligheidssituatie periodiek te evalueren. De inzichten uit de veiligheidsrapportage kunnen op hun beurt weer bijdragen aan verbetering van het BWP.
Hiermee is de structuur vastgelegd waarmee de uitvoering van de PDCA cyclus wordt geborgd.

Met het BWP wordt daarmee voor een aanzienlijk deel antwoord gegeven op de aanbevelingen die de ILT heeft gedaan bij haar laatste audit.

De aandachtpunten die nog openstaan betreffen het gegevensbeheer. Hiervoor zijn tijdelijke beheersmaatregelen toegepast. Tevens is er een start gemaakt met een definitieve oplossing.

6.3 Samenvatting interne evaluaties (Zorgplicht indeling)

In tabel 6.3 zijn de 12 zorgplicht activiteiten weergegeven en wordt per activiteit ingevuld hoe de stand van zaken is. Daarnaast zijn de risico’s benoemd. De resultaten gelden voor zowel de primaire als de regionale waterkeringen.

In de tabel is te zien dat een aantal processen nog niet volledig op orde is. De aandachtspunten die uit de evaluatie volgen zijn hieronder samengevat.

Activiteiten gericht op de operationele uitvoeri	inrichting	uitvoering	risico
Crisisbeheersing			onvoldoende personeel in de wachtdienstgroep keringen
Bediening waterkerende kunstwerken			niet overal een efficiente sluitin (regionaal systeem, primair is op orde)
Onderhoud			
Inspectie			aanpassen beheerplan er zijn nu dubbelingen beheerplan/inspectieplan
Vergunningverlening			
Tochzicht en handhaving			
Beheren dagelijkse gegevens keringen			niet eenduidig vastleggen en beheren gegevens

Activiteiten van generieke aard	inrichting	uitvoering	risico
Lange termijn en over de grenzen			
Kennismanagement			

Activiteiten ondersteunend operationele uitvoe	inrichting	uitvoering	risico
Informatie managementsysteem			onvoldoende overzicht. Gegevens zijn er wel maar worden moeizaam ontsloten
Verantwoording over de resultaten			
Juridisch register waterstaatswerken			

	alles voldoet
	alles voldoet maar wel aandacht
	aandacht niet direct risico
	onvoloende er is direct risico

Tabel 6.3

6.3.1 Inspectie

Het inspectieplan is up to date. Een deel van de inhoud is inmiddels in het BPW opgenomen. Dit moet nog worden geschrapt uit het inspectieplan.
De inspecties zijn volgens plan uitgevoerd. Er zijn stappen gemaakt met de inspectie app die nu minder gevoelig is voor storingen. De inspectie resultaten worden eenduidig opgeslagen. Daarnaast is te volgen welke vervolgacties er zijn en wat de status daarvan is. Dit is nog wel verdeeld over verschillende programma's.

Wat kan anders, efficiënter, beter (verbeterpunten)[1]? bron

1. De beheerder heeft behoefte aan een betere afwikkeling van gegevens naar Toezicht en handhaving en onderhoud. Maximo biedt daar de oplossing voor, maar daar is nog geen prioriteit aan gesteld.
2. Gegevens beter uitwisselbaar (actie komt terug bij beheer dagelijkse gegevens)
3. Begroeiing op de keringen (opstellen van streefbeelden is gewenst)
4. Keringen indelen in risicovakken

Risico's
Er zijn geen acute significante risico's t.a.v. de waterveiligheid in dit proces.
Punt van zorg is gegevensbeheer. Als snel informatie nodig is (bijvoorbeeld bij een calamiteit of bij omgevingsvragen) over bijvoorbeeld de actuele situatie van een kunstwerk of werkzaamheden, is die soms nu niet snel voorhanden.
Het gegevensbeheer moet beter en structureel ingericht worden om te voorkomen dat de kwaliteit en vindbaarheid van gegevens verder achteruitgaat.

Acties 2022
Doorgaan met verbetering van het gegevensbeheer.

[1] Evaluatieverslag eind 2021

6.3.2 Onderhouden

Er is volgens proces gewerkt en de samenwerking met de opzichters is afgelopen jaar verbeterd omdat de rollen duidelijker waren. De onderhoudswerken zijn goed afgerond en er was geen verhoogd risico tijdens de werkzaamheden.
Het maaibestek is goed uitgevoerd waardoor de kaders, die meegegeven zijn vanuit o.a. biodiversiteit, goed zijn uitgevoerd.

Wat kan anders, efficiënter, beter (verbeterpunten)?

1. Het ontbreekt aan een kader “Groen” waarmee beter gestuurd kan worden op welke begroeiing op een waterkering nog acceptabel is.
    - Nu blijft begroeiing nogal eens lang staan waardoor het steeds verder groeit. Verwijderen wordt dan steeds bewerkelijker. Zowel qua vergunningen als ‘technisch’.
    - Soms zijn er ook eisen vanwege biodiversiteit. Deze gaan soms niet goed samen met die van waterveiligheid. Deze onduidelijkheid is ongewenst
2. De gevraagde onderhoudsinformatie kan alleen handmatig uit huidige systemen (o.a. Excel) gehaald worden.
3. Administratie van onderhoud (planning, beheersing, rapportage) zou meer via de kernapplicaties (m.n. Maximo) moeten gaan lopen en minder via losse Excelsheets. Hierdoor ontstaat betere beheersing en meer inzicht in (bijvoorbeeld) voortgang van het maaiwerk.
4. Als een pachter/huurder/eigenaar vertrekt duurt het soms te lang voordat er met een nieuwe afspraken zijn gemaakt over onderhoud. In de tussentijd wordt er geen onderhoud (m.n. maaien) uitgevoerd.
5. Het budget voor onderhoud is structureel te laag, waardoor er budget uit niet-onderhoudspotjes wordt gehaald. Dit bemoeilijkt het zicht op de werkelijke kosten van onderhoud, en stimuleert besluiten om geen onderhoud uit te voeren omdat het budget op is.

Risico’s
Er zijn geen acute significante risico’s in dit proces t.a.v. de waterveiligheid.

Punt van zorg is gegevensbeheer. Als snel informatie nodig is (bijvoorbeeld bij een calamiteit of bij omgevingsvragen) over bijvoorbeeld de actuele situatie van een kunstwerk of werkzaamheden, is die soms nu niet snel voorhanden.

Het gegevensbeheer moet beter en structureel ingericht worden om te voorkomen dat de kwaliteit en vindbaarheid van gegevens verder achteruitgaat.

Acties 2022
Doorgaan met verbetering van het gegevensbeheer.
Opstellen van het kader voor het groenonderhoud

6.3.3 Vergunningen

Het vergunningen proces is goed op orde en de vergunningen zijn op de juiste manier verleend. Er is een goede kwaliteitsborging door de senior vergunningverleners die alle vergunningen nalopen voordat ze worden vrijgegeven. Daarnaast is de samenwerking met beheer en O&A goed bij complexe vergunningen. Nieuwe medewerkers worden goed ingewerkt op het thema keringen. Daarnaast is er een wekelijks overleg gericht op keringen waar kennis wordt gedeeld.
De documentatie rondom aanvragen is op orde.

Wat kan anders, efficiënter, beter

1. Waternetbreed: actueel overzicht houden van wie welke rol vervult / bijwerken van organogram, zodat duidelijk blijft wie je waarvoor kunt benaderen
2. Altijd registreren van X,Y-coördinaten in PowerBrowser
3. Zichtbaar maken van vergunningszaken in GIS, zodat deze informatie ook voor anderen beschikbaar is
4. Literatuur rondom vakkennis, normen etc kan beter ontsloten worden in SharePoint

Risico's

Er zijn geen acute significante risico's in dit proces t.a.v. de waterveiligheid.
Ook hier kan het gegevensbeheer beter. Zo worden niet altijd de geografische X,Y-coördinaten opgenomen bij een vergunningsaanvraag, en wordt er gewerkt in de applicatie PowerBrowser die (nog) niet communiceert met andere applicaties zoals GEoWeb. Hierdoor kunnen anderen niet simpel inzage krijgen in vergunningszaken die mogelijk spelen tijdens een calamiteit of tijdens het reguliere werk.

Acties 2022

- Doorgaan met verbetering van het gegevensbeheer en applicaties.
- De Assetmanager programmeren WK gaat periodiek aansluiten bij het wekelijks teamoverleg over waterkeringen en kan dan toelichting geven op zaken en vragen beantwoorden.

6.3.4 Toezicht en handhaving

Het proces Handhaving verloopt goed maar er worden toch nog steeds verbeteringen doorgevoerd. De plannen zijn allemaal up to date.
De samenwerking met de dagelijks beheerder verloopt steeds beter, met een beter resultaat als gevolg: er wordt meer samen opgetrokken. Bijvoorbeeld bij het gezamenlijk in het veld bekijken van inspectiepunten, het samen opstellen van aanschrijvingsbrieven en een warme overdracht van gegevens. Gegevens is ook een aandachtspunt.

Wat kan anders, efficiënter, beter?

1. Koppeling tussen systemen is nog niet gerealiseerd (m.n. die tussen GIS en PowerBrowser). Hierdoor blijft informatieoverdracht handwerk, met risico op fouten en het risico dat niet iedereen de juiste informatie ter beschikking krijgt.
2. X,Y-coördinaten worden niet altijd ingevuld in PowerBrowser
3. Efficiënter werken kan, door toezichthouders (lees de beheerders) de eerstelijnshandhaving (= aanspreken van een eigenaar/pachter) te laten doen. Pas als dat niet werkt de zaak overdragen aan T&H. Deze verbetering is nog onderwerp van discussie, nog geen concreet plan voor invoering.
4. Er is een kader voor groen (bomen, struiken etc) nodig, waar duidelijk instaat wat WN wél en niet toestaat aan groen op een waterkering. Nu lijkt er soms willekeur, waarbij aan één partij wel iets wordt toegestaan, en hetzelfde aan een andere partij niét.

Risico's

Er zijn geen acute significante risico's in dit proces t.a.v. de waterveiligheid.

Ook hier kan het gegevensbeheer beter. Zo worden niet altijd de geografische X,Y-coördinaten opgenomen bij een vergunningsaanvraag, en wordt er gewerkt in de applicatie PowerBrowser die (nog) niet communiceert met andere applicaties zoals GEoWeb. Hierdoor kunnen anderen niet simpel inzage krijgen in handhavingszaken die mogelijk spelen tijdens een calamiteit of tijdens het reguliere werk

Acties 2022

- Zorgen dat veld met X,Y-coördinaten in PowerBrowser altijd wordt ingevuld.
- Gegevenskoppeling maken tussen GIS en PowerBrowser zodat iedereen over zelfde gegevens beschikt.

6.3.5 Bediening waterkerende kunstwerken

De processen voor de primaire keringen zijn op orde en zijn allemaal gesloten tijdens de sluitingstest. Aandacht is er voor de keringen die niet gelegen zijn in de primaire keringen. We willen dit vanuit waterveiligheid beter gaan borgen. Nu is die borging er vanuit het object zelf dat onderhouden wordt door TS. Er zal ook gekeken moeten worden hoe de kunstwerken van derden worden geborgd.

Wat kan anders, efficiënter, beter?

1. Bedienen van kunstwerken derden (zoals IJ-front, Amstelfront en 44-2) moet vaker geoefend worden omdat deze kunstwerken meer op afstand staan. Ook gegevens over deze kunstwerken (inrichting, conditie, bedienprotocol etc) moeten bij WN bekend en makkelijk ontsloten zijn. Complicatie is dat kunstwerken derden niet in Maximo worden opgenomen, waardoor de gebruikelijke vindplek voor deze gegevens niet voorhanden is.
2. In meer detail omschrijven wat de taken zijn van dagelijks onderhoud (DO), zodat takenpakket helderder wordt.
3. De duiker bij Afvalzorg (langs A6) is (bewust) onklaar gemaakt en is dus altijd gesloten. Vraag is of/welk onderhoud/testen hier nog nodig zijn, of dat het niet beter is de duiker definitief te verwijderen, of met zand af te dichten.

Risico's

Er zijn geen acute significante risico's in dit proces t.a.v. de waterveiligheid.
Wat in 2022 aandacht behoefte is beter inzicht te krijgen in de conditie en het testen van met name beweegbare kunstwerken, en het inzicht krijgen in compleetheid en actualiteit van bedienprotocollen. Nadrukkelijk geldt dit ook voor kunstwerken die door Waternet bediend worden, maar niet in eigendom zijn.

Risico is dat niet van alle kunstwerken bekend is hoe betrouwbaar ze zijn. Dat geldt zowel voor de technische betrouwbaarheid, als voor de bekendheid met de wijze van sluiten. Dit kan tot problemen leiden tijdens een calamiteit.

Acties 2022

- Bedienprotocollen voor noodkeringen inzichtelijk en geactualiseerd.
- Rapportage organiseren vanuit Maximo met informatie over conditie en testen van kunstwerken

6.3.6 Crisisorganisatie

Afgelopen jaar is het calamiteitenproces (in relatie met waterveiligheid) drie keer geactiveerd. Het betrof drie keer hetzelfde incident dat tot niveau 1 (het lichtste niveau) is opgeschaald. Het betrof het moeten inzetten van het gemaal Zeeburg omdat de zeesluis bij IJmuiden (beheer RWS) niet of niet tijdig werd ingezet. Dit is goed verlopen.

De organisatie is goed ingericht. De documenten zijn actueel. Het team Watersysteem besturing (WSB) is goed ingespeeld op hoogwatercalamiteiten en heeft dat in het afgelopen jaar bewezen. Wel blijft het een uitdaging om voldoende capaciteit vrij te maken uit het reguliere werk om voor te bereiden om calamiteiten.

<u>Wat kan anders, efficiënter, beter?</u>

1. Bemensing kritiek.
   In belangrijke uitvoeringsteams is het aantal medewerkers krap en/of is het moeilijk het kennisniveau vast te houden. Dit zal extra gelden tijdens een calamiteit als er veel mensen tegelijk ingezet moeten kunnen worden.
2. Beschikbaarheid van actuele areaalgegevens.
   Tijdens calamiteiten moet snel de juiste informatie over het areaal gevonden kunnen worden. Er is onvoldoende eenduidigheid in, en een mate van onbekendheid met het ontsluiten van, informatie (waar te vinden?).
3. Ook zijn de gegevens van assets soms niet actueel waardoor er langer gezocht moet worden, of waardoor er besluiten worden genomen o.b.v. foute informatie. Voorbeeld is informatie over inzetbaarheid van kunstwerken, die verminderd kan zijn vanwege onderhoud of verminderde technische conditie. Of snel inzichtelijk waar er werkzaamheden worden uitgevoerd aan de waterkeringen
4. Technische staat van kunstwerken.
   Het is bekend dat een aantal kunstwerken (o.a. in IJ-front) al enige tijd niet in goede staat zijn. Hierdoor neemt de betrouwbaarheid ervan af. Onbekend is of/wanneer de conditie van de kunstwerken verbeterd zal zijn
5. Verminderde betrouwbaarheid leidt tot grotere druk op de calamiteitenorganisatie omdat die zich op meer beheers- mitigerende maatregelen moet gaan voorbereiden.
6. Bekendheid van ‘Waterkeringenteam’ met calamiteitenprocessen en -informatie.
   Door zeer geringe aantal incidenten/calamiteiten heeft kennis daarover de neiging te verwateren. Dit geldt sterker voor O&A omdat zij in hun dagelijks werk verder van de assets staan en er dus veel minder bekend mee zijn.
7. Er zijn twijfels over de conditie van een aantal schotbalken. Hierop is al verbetering in gang gezet die naar verwachting in 2022 zal worden afgerond.

<u>Risico’s</u>

Er zijn geen acute significante risico’s in dit proces t.a.v. de waterveiligheid. Wel zijn er enkele risico’s voor een effectieve calamiteitenbestrijding (m.b.t. waterveiligheid). Het gaat om:

- Krapte aan bemensing en kennis in de uitvoeringsteams dit kan een risico zijn als er een grootschalige calamiteit is.
- De beschikbaarheid van actuele areaal gegevens. Welke kunstwerken zijn in onderhoud of functioneren niet/beperkt? Zijn de bedieningsprotocollen up to date?
- Vasthouden van kennis en scherpte bij team waterkeringen als er langere tijd weinig tot geen calamiteiten zijn.

Acties 2022

- Meer opleiding en training voor ‘Team Waterkeringen’
- Verbeteren beschikbaarheid en correctheid areaalgegevens. Bijvoorbeeld een duidelijke kaart (in GIS?) waarop werkzaamheden en beschikbaarheidsissues vermeld staan
- Verbeteren van inzicht in conditie van kritieke kunstwerken
- Inzicht krijgen in welke kunstwerken wel en niet inzetbaar zijn tijdens een calamiteit
- Heldere afspraken over assets derden (conditie en bedienwijze)

6.3.7 Beheren dagelijkse gegevens

Afgelopen jaar is er veel aandacht besteed om de gegevens te herstructureren en de behoefte goed in kaart te brengen, om klaar te zijn om over te gaan naar de voorgeschreven architectuur van Waternet. In deze overgangssituatie is de winkel wel opengebleven en zijn de processen voorzien van gegevens. Dit heeft wel veel gevraagd van de gegevensbeheerders.

Wat kan anders, efficiënter, beter?

1. Gegevens zijn erg verspreid en niet altijd actueel. Dit komt door:
   a. Er is geen capaciteit voor het verbeteren van het beheerregister binnen de nieuwe architectuur.
   b. Onduidelijke werkprocessen. TUA is niet volledig uitgerold en dus wordt de ‘oude’ werkwijze nog deels gehanteerd
   c. Er is achterstand in het verwerken van gegevens uit opgeleverde projecten vanuit projecten.
2. Werkwijze kenmerkt zich door veel ad-hoc aanpak. Hierdoor is het lastig zaken aantoonbaar te hebben en om efficiënt te werken. Dit speelt al lang en er is vooralsnog weinig tot geen verbetering te verwachten.
3. Kennisniveau is weliswaar op orde, maar er zijn te weinig medewerkers (soms maar één) die het kennisniveau bezitten. Mocht deze medewerker niet beschikbaar zijn dan is die kennis niet beschikbaar of mogelijk zelfs definitief verdwenen. De organisatie is op dit punt erg fragiel
4. Verbeteren van de informatie-uitwisseling tussen de verschillende processen

Risico’s

Het niet voldoende op orde hebben van het gegevensbeheer leidt ertoe dat de organisatie niet genoeg in control is volgens de principes van goed assetmanagement. Hierdoor kunnen minder goed beslissingen genomen worden. In een adhoc situatie kan dat leiden tot verkeerde keuzes

Actie 2022

Werken met de nieuwe voorgeschreven architectuur

Beheerregister op orde brengen

(hiervoor moeten middelen worden vrijgesteld of prioriteringen worden aangepast)

hoogheemraadschap
Hollands
Noorderkwartier

Bestuurlijke voortgangsrapportage regionale keringen 2021

Auteur
L. Fortuijn
J. Haanstra

Registratienummer
22.0234263
Datum
31 mei 2022
Versie
1.2
Status
Definitief

Afdeling
Waterveiligheid & Wegen
Cluster Kennis & Ontwikkeling

	Naam	Handtekening	Datum
Vrijgegeven door technisch manager regionale keringen	J. Haanstra		
Geaccepteerd door MT Waterveiligheid & Wegen	S. A. Langeweg		

Figuur 1 (titelblad): Werkzaamheden aan VBK Nauernasche vaart-west.

Inhoudsopgave

1 Inleiding 4

1.1 Aanleiding 4

1.2 Leeswijzer 5

2 Aanpak van de verbetering van de afgekeurde regionale keringen 6

2.1 Stand van zaken VBK 6

2.2 Bijzonderheden in de versterkingsopgave 8

2.3 Restopgave tot en met 2030 8

3 Aanpak toetsing 2024 9

3.1 Opgave 9

3.1.1 Grondlichamen 9
3.1.2 Kunstwerken 12
3.1.3 Niet-waterkerende objecten 16

3.2 Aandachtspunten toetsing 17

3.3 Restopgave tot en met 2024 17

4 Veiligheidsbeeld 2021 19

4.1 Veiligheidsbeeld grondlichamen 19

4.2 Veiligheidsbeeld kunstwerken 22

4.3 Bijzonderheden 23

5 Risicobeheersing 25

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Voor u ligt de voortgangsrapportage regionale keringen 2021. Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK) rapporteert hiermee aan de toezichthouder, provincie Noord-Holland, over de voortgang van het Uitvoeringsprogramma Regionale Waterkeringen 2015-2024 (14.45045) binnen het beheergebied. Dit gaat om 1.065 kilometer aan regionale keringen, voornamelijk boezemkades. Daarnaast beheert HHNK een groot areaal aan niet-genormeerde keringen.

In het Uitvoeringsbesluit regionale keringen West-Nederland 2014 is bepaald dat er jaarlijks over de voortgang van het uitvoeringsprogramma voor de genormeerde keringen gerapporteerd moet worden. Dit gebeurt aan de hand van de voortgang van de toetsing en versterkingen, het actuele veiligheidsbeeld, risicobeheersing en financiën.

In het Uitvoeringsbesluit hebben provincie Noord-Holland en HHNK bestuurlijke afspraken gemaakt over de genormeerde regionale keringen, namelijk:

- Ten minste 270 kilometer afgekeurde regionale kering moest[1] in 2020 weer aan de norm voldoen. Deze opdracht wordt in het Programma Verbetering Boezemkades (VBK) uitgevoerd.
- Eind 2024 moet een toetsingsrapportage worden opgeleverd met het veiligheidsoordeel over 1.065 kilometer genormeerde regionale kering, inclusief de kunstwerken en de niet-waterkerende objecten (NWO's).
- In 2030 moeten alle afgekeurde genormeerde keringen aan de norm voldoen, inclusief de kunstwerken en de effecten van de NWO's.
- Jaarlijks wordt over de voortgang gerapporteerd.

Ontwikkelingen rondom de toetsing en de versterking van onze regionale keringen worden in deze rapportage benoemd. We hebben in overleg met de provincie ervoor gekozen om ons in eerste instantie te richten op urgente projecten, zoals de boezemkades rond diepe droogmakerijen en de gebieden met een hoge economische waarde. Het verbeteren van de regionale keringen pakken we op binnen VBK. In deze rapportage ligt de nadruk op toetsen en versterken. Benadrukt wordt dat activiteiten als inspecteren, onderhouden, vergunningverlening, toezicht houden, handhaving en crisisbeheersing ook bijdragen aan het voldoen aan onze taakstelling van droge voeten, zie Figuur 2 op de volgende pagina.

[1] Aan deze opgave is in 2020 ruimschoots voldaan. Het VBK richt zich nu op het weer aan de norm laten voldoen van de resterende afgekeurde kilometers keringen.

Figuur 2: Visualisatie activiteiten waterveiligheid (zorgplicht)

1.2 Leeswijzer

In het samenwerkingsverband tussen de waterschappen en provincies in West-Nederland is voor de jaarlijkse voortgangsrapportage een format ontwikkeld, waarin op basis van vier mijlpalen verslag wordt gedaan:

1. Beeld voortgang verbetering regionale keringen 2021;
2. Aanpak toetsing 2024;
3. Risicobeheersing;
4. Financiën.

Hoofdstuk 2 gaat in op de voortgang van de verbetering van de regionale keringen (mijlpaal 1). Hoofdstuk 3 beschrijft de voortgang van de toetsing (mijlpaal 2). In beide hoofstukken komen de financiën aan bod (mijlpaal 4). Hoofdstuk 4 beschrijft het veiligheidsbeeld van 2021 (mijlpaal 1). Hoofdstuk 5 gaat in op de risicobeheersing (mijlpaal 3).

2 Aanpak van de verbetering van de afgekeurde regionale keringen

In dit hoofdstuk wordt een nadere toelichting gegeven op de voortgang van de verbetering van de afgekeurde regionale keringen (mijlpaal 1) binnen het beheergebied van HHNK. In het kader "VBK in cijfers" wordt mijlpaal 4 (financiën) toegelicht.

2.1 Stand van zaken VBK

In 2012 is gerapporteerd over de eerste toetsronde (zie Figuur 3). Op basis daarvan is met de provincie afgesproken dat 270 kilometer afgekeurde kade in 2020 weer aan de norm voldoet. De verbeteringen worden in het programma VBK uitgevoerd. De later (in de lopende toetsronde) afgekeurde kilometers moeten in 2030 weer aan de norm voldoen.

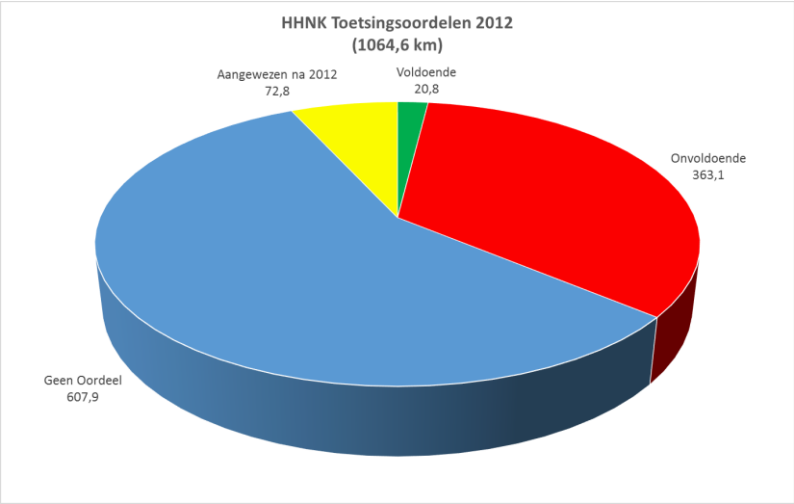

Figuur 3: Taartdiagram met toetsingsoordelen uit 2012 (zoals opgenomen in de voortgangsrapportage van 2012).

VBK in cijfers (2021)

24.500 uren besteed aan de versterkingsopgave regionale keringen

€ 9,9 miljoen uitgegeven aan de versterking van regionale waterkeringen

14,4 kilometer regionale kering versterkt

In 2021 is 14,4 kilometer regionale kering verbeterd. Sinds de start van het programma VBK is er in totaal 264 kilometer aan regionale keringen daadwerkelijk buiten verbeterd, zie Figuur 4. Naast deze verbeteringen is, als gevolg van nader onderzoek, in de afgelopen jaren 46 kilometer aan eerder afgekeurde regionale keringen binnen projecten alsnog goedgekeurd. Eind 2021 voldeed in totaal 310 kilometer aan eerder afgekeurde keringen weer aan de norm.

In Figuur 4 is tevens te zien dat 201 kilometer kadeverbetering inmiddels in voorbereiding is binnen het programma VBK. Hiermee wordt ingespeeld op de volgende afspraak, namelijk dat alle afgekeurde kilometers in 2030 aan de norm moeten voldoen. Het resterende aantal kilometers kadeverbetering voor 2030 is niet exact bekend, omdat het afhankelijk is van de uitkomst van de toetsing tot 2024.

In Figuur 4 zijn ter informatie ook de voormalige primaire waterkeringen (PWK) categorie-c opgenomen. Deze zijn in 2018 als regionale waterkering aangewezen. De opgave van deze waterkeringen wordt uitgevoerd in het kader van het HWBP.

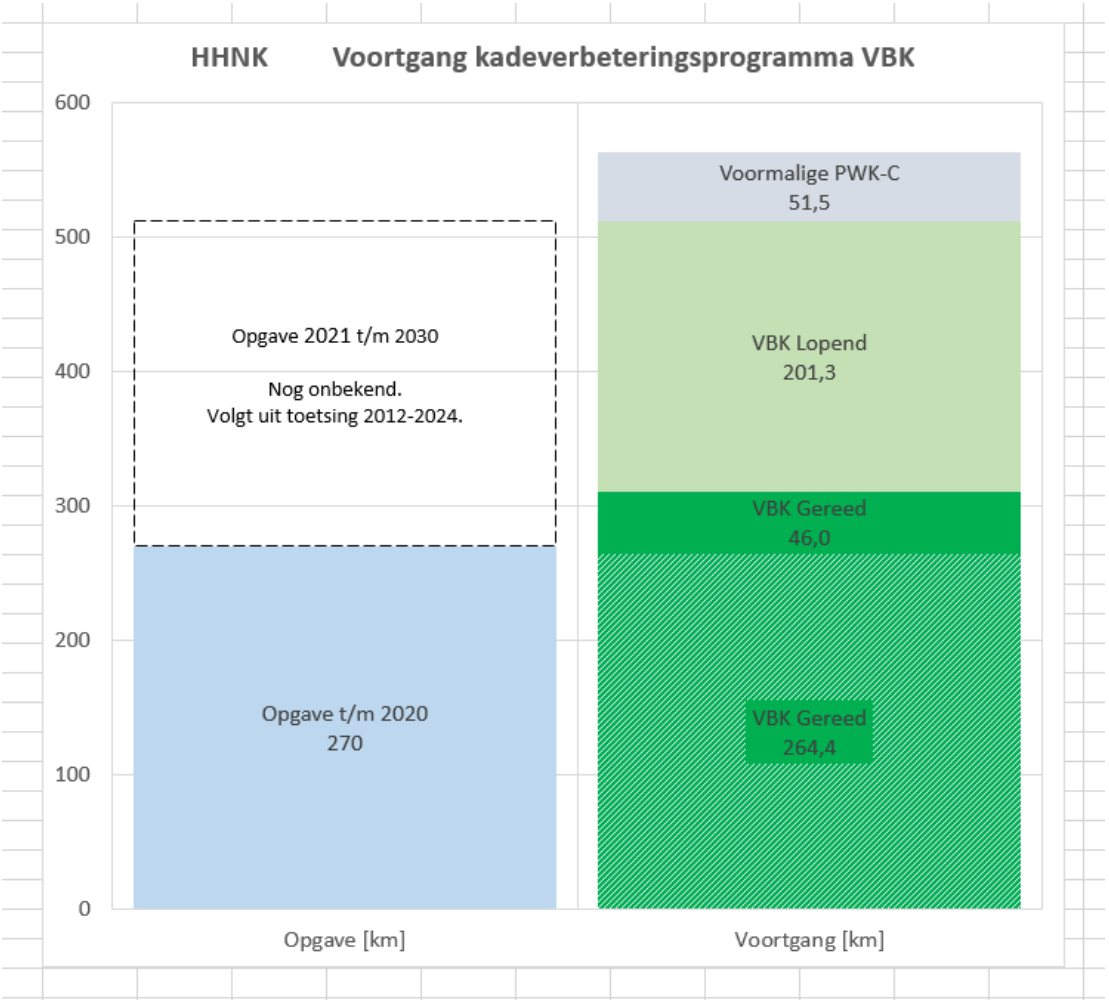

Figuur 4: Opgave, en voortgang van de verbetering van afgekeurde keringen (eind 2021). VBK Gereed bestaat uit 264 kilometer versterkte keringen, en 46 kilometer keringen die op basis van nader onderzoek alsnog zijn goedgekeurd.

Met de versterking van 264 kilometer boezemkade is het grootste gedeelte van de in 2012 afgekeurde kades inmiddels versterkt. De resterende afgekeurde kades (201 km) worden binnen het lopende versterkingsprogramma opgepakt. Er is voor gekozen om de keringen met de hoogste prioriteit (diepe droogmakerijen, hoogste IPO-klassen en fors afgekeurde kades) als eerste te versterken. Om die reden zijn er ook al waterkeringen versterkt die na 2012 (in de lopende toetsronde) zijn afgekeurd (en in 2030 aan de norm moeten voldoen). Andersom komt het ook voor dat de in 2012 afgekeurde keringen met een lagere prioriteit nog niet zijn versterkt. In sommige gevallen maken waterkeringen die niet zijn afgekeurd wel deel uit van een VBK project. In verband met efficiëntie wordt de levensduur van dijkvakken nabij afgekeurde dijkvakken namelijk verlengd (tot minimaal 20 jaar). Dit voorkomt extra maatschappelijke overlast in de toekomst. Voor een deel van de in 2012 afgekeurde kilometers geldt dat deze inmiddels de score voldoende heeft gekregen in de lopende toetsronde (op basis van nader onderzoek).

2.2 Bijzonderheden in de versterkingsopgave

Projecten
Net als in het jaar 2020, is ondanks de opgelegde beperkingen als gevolg van de bestrijding van het coronavirus ons werk zoveel mogelijk doorgegaan. De beperkingen hebben onder andere effect gehad op de communicatie met stakeholders (keukentafelgesprekken, informatiebijeenkomsten), waardoor vertraging ontstond in enkele procedures (grondverwerving, zienswijze/vergunningen). Desondanks zijn we er in geslaagd om in 2021 14,4 kilometer boezemkade te versterken.

Biodiversiteit
Binnen het VBK-programma hebben we aandacht voor biodiversiteit. Zo is in 2021 13 km boezemkade ingezaaid met een kruidenrijk grasmengsel, met als doel om de biodiversiteit te vergroten. Om deze kruidenrijke dijken op passende wijze te kunnen onderhouden, is binnen de afdeling beheer extra budget vrijgemaakt om ons maaibeleid hier op af te stemmen. Daarnaast zijn binnen ons beheergebied drie verbindingszones geselecteerd (waaronder Den Oever-Den Helder), waar getracht wordt om de biodiversiteit een impuls te geven. Verder is langs de dijk in de Beetskoog een natuurvriendelijke oever aangelegd. Deze plasdras zone vergroot de diversiteit aan habitattypen in het gebied. De aanleg ervan is gecombineerd met de dijkversterking.

Data op orde
In 2021 zijn belangrijke stappen gemaakt met het op orde brengen (structuur en opslag) van de basis data van de toetsing- en versterkingsprojecten. Hiermee wordt de basis gelegd voor de volgende toetsronde (zie ook paragraaf 4.3).

2.3 Restopgave tot en met 2030

In 2030 dienen alle genormeerde keringen (die in de lopende toetsronde afgekeurd zijn) aan de norm te voldoen, inclusief de kunstwerken en de effecten van de NWO's. Het grootste deel van de afgekeurde grondlichamen maakt al deel uit van lopende VBK-projecten (ca. 201 km). Verwacht wordt dat een deel van de 'VBK-kilometers' alsnog binnen projecten zal worden goedgekeurd. De planning voor deze restopgave tot 2030 is weergegeven in Tabel 1.

Restopgave	**2022 - 2030**
Grondlichamen *(201 km)*	In de eerste jaren ca. 15 km per jaar (relatief dure kilometers) en daarna mogelijk meer kilometers per jaar (minder dure kilometers). Naar verwachting wordt binnen projecten nog een aanzienlijk deel op basis van nader onderzoek goedgekeurd.

Tabel 1: Restopgave en planning voor de versterking van de regionale keringen

3 Aanpak toetsing 2024

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de voortgang van de lopende toetsing van de regionale keringen binnen het beheergebied van HHNK (mijlpaal 2). Deze toetsronde wordt de Tweede Toetsronde genoemd. In het kader "Toetsing in cijfers" wordt mijlpaal 4 (financiën) toegelicht.

Toetsing in cijfers (2021)

5.250 uren besteed aan de toetsing regionale keringen

€ 1,7 mln. uitgegeven aan de toetsing van regionale waterkeringen

110 kilometer regionale kering getoetst

447 kunstwerken getoetst

3.1 Opgave

Het Uitvoeringsbesluit bepaalt dat de regionale waterkeringen, met inbegrip van niet-waterkerende objecten (NWO's) en kunstwerken, in 2024 zijn getoetst en dat over deze toetsing vóór 1 januari 2025 verslag wordt uitgebracht. Dit betekent dat in de periode 2012 tot en met 2024 het volledige areaal regionale waterkeringen (1065 kilometer) volledig getoetst moet worden.

Kader Schone lei

Bij aanvang van de lopende toetsronde is aan alle regionale waterkeringen de score "Geen Oordeel" toegekend. Het door de provincie vastgestelde vigerende toetsingsvoorschrift bepaalt namelijk dat een oordeel uit een eerdere toetsing niet zonder nadere beschouwing mag worden overgenomen. Dat geldt ook voor de oordelen die in 2012 zijn gerapporteerd. Concrete aanleiding hiervoor waren gewijzigde uitgangspunten zoals een nieuwe toetsleidraad, wijzigingen in de hydraulische randvoorwaarden en schadeklassen. HHNK is de lopende toetsronde als het ware begonnen met een schone lei.

- Een regionale waterkering krijgt in de lopende toetsronde pas een oordeel als de toetsing op basis van het nieuwe toetsingsvoorschrift volledig is afgerond. Zolang dat niet het geval is, geldt de score "Geen Oordeel"

HHNK heeft zich, samen met de in West-Nederland gelegen waterschappen en provincies, de afgelopen jaren bezig gehouden met de ontwikkeling van richtlijnen en uitgangspunten rondom de toetsing. Deze gezamenlijke ontwikkeling wordt in 2022 voortgezet.

3.1.1 Grondlichamen

In 2021 is 110 kilometer van de in totaal 1065 kilometer genormeerde regionale keringen getoetst. De totale voortgang is weergegeven in Figuur 5. Circa 81% van het areaal is inmiddels in de lopende toetsronde beschouwd.

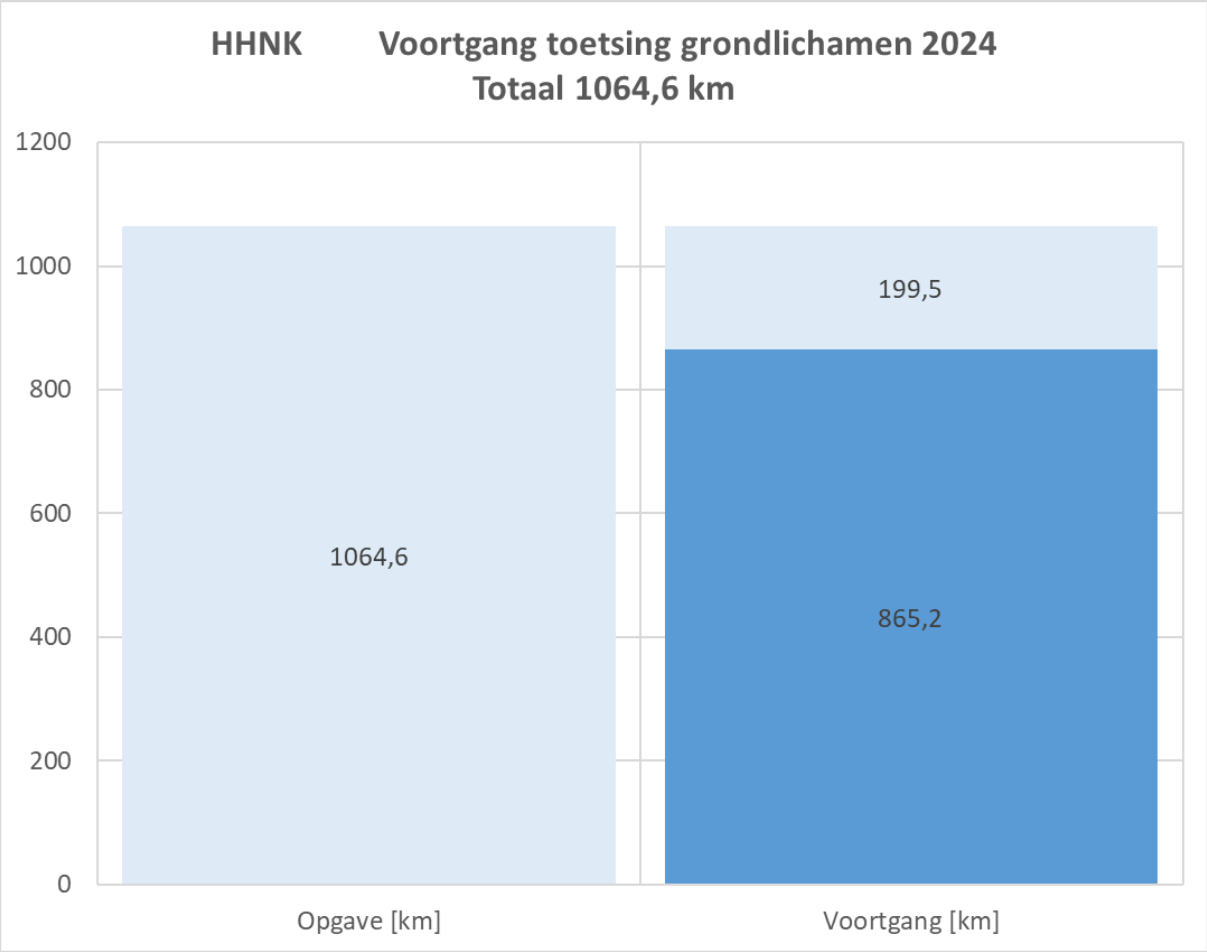

Figuur 5: Voortgang van de toetsing van de grondlichamen (eind 2021). Beschouwd in donkerblauw, nog niet beschouwd in lichtblauw. De figuur is gebaseerd op de voortgang van het toetsspoor STBI.

In Figuur 6 is het toetsoordeel per faalmechanisme weergegeven. Een dijkvak wordt op meerdere faalmechanismen getoetst. Voor elk faalmechanisme wordt zowel een technisch oordeel (TO) als een beheerdersoordeel (BO) opgesteld. Het technisch oordeel is de uitkomst van de toetsing volgens het toetsingsvoorschrift. Het beheerdersoordeel is het eigen oordeel van HHNK, gebaseerd op de nieuwste - theoretische en praktische - kennis, inzichten en ervaring. Op basis van het technische oordeel en het beheerdersoordeel stelt HHNK het uiteindelijke veiligheidsoordeel (VO) op.

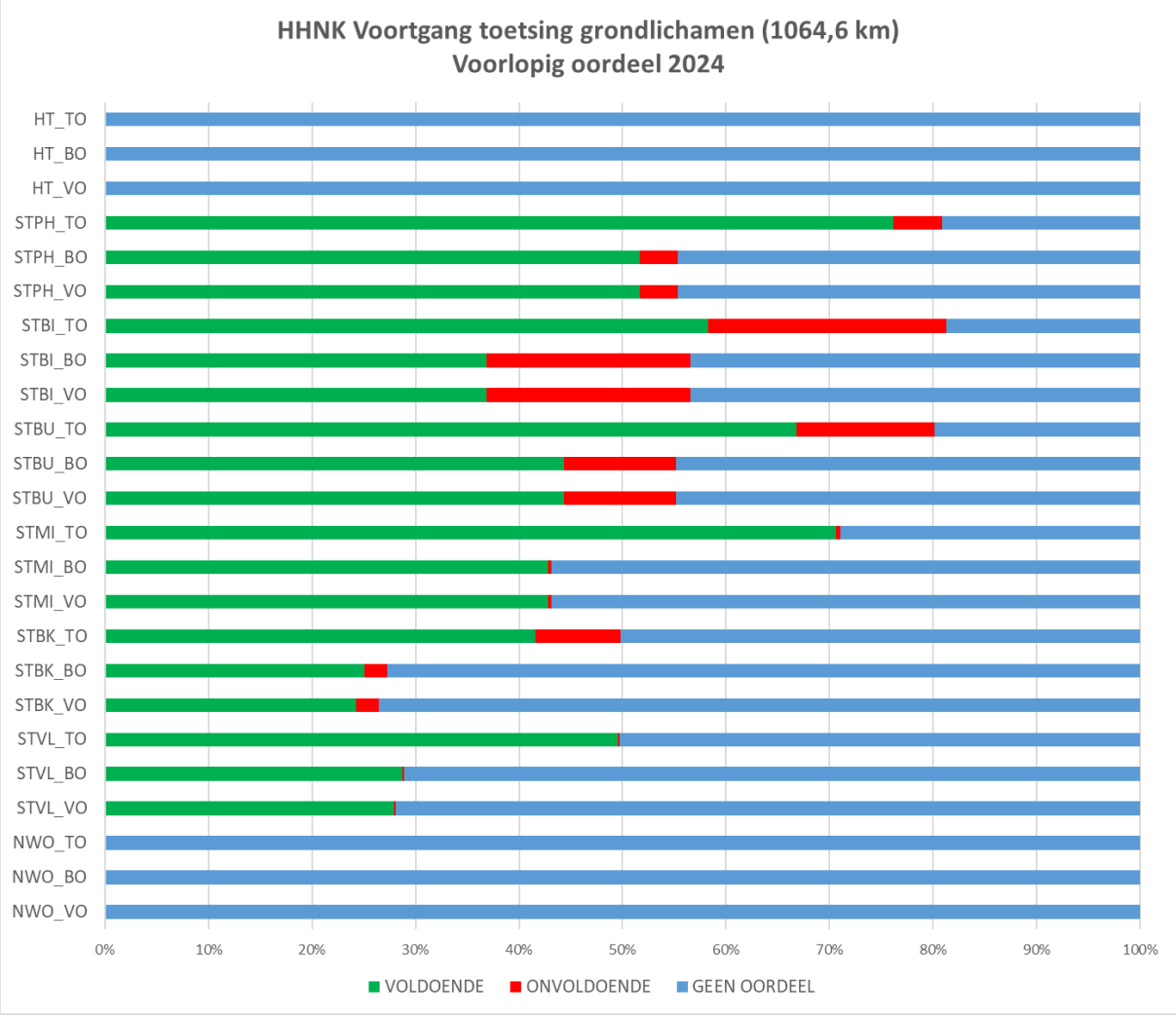

Figuur 6: Voortgang van de toetsing van de grondlichamen per toetsspoor (eind 2021). (TO=Technisch Oordeel, BO=Beheerders Oordeel, VO=Veiligheidsoordeel). HT staat voor Hoogte, STPH voor piping & heave, STBI voor binnenwaartse stabiliteit, STBU voor buitenwaartse stabiliteit, STMI voor microstabiliteit, STBK voor bekleding, STVL voor voorland en NWO voor niet-waterkerende objecten).

Ten aanzien van Figuur 6 verdienen de volgende zaken een toelichting:

- <u>Verschil in voortgang van het Technisch Oordeel, Beheerdersoordeel en Veiligheidsoordeel.</u>
    - In de toetsing is normaliter als eerste het Technisch Oordeel beschikbaar. Daarna worden het Beheerdersoordeel en Veiligheidsoordeel opgesteld. Dit kan er toe leiden dat op het moment van rapporteren nog niet voor alle beschouwde kilometers waterkering een Beheerdersoordeel en/of Veiligheidsoordeel beschikbaar is.

- Verschillen in voortgang voor de diverse faalmechanismen.
    - HHNK heeft de prioriteit gelegd bij het toetsen van macrostabiliteit (binnenwaarts (STBI) & buitenwaarts (STBU)) en piping (STPH), omdat deze faalmechanismen het grootste risico vormen. De overige faalmechanismen zijn echter ook onderdeel van het veiligheidsoordeel, en worden eind 2024 opgeleverd in de toetsingsrapportage
    - Voor waterkeringen die zijn afgekeurd op deze prioritaire faalmechanismen en opgenomen zijn in het VBK, geldt dat de overige faalmechanismen destijds niet in het kader van de toetsing zijn beschouwd. Deze waterkeringen zijn echter wel zodanig verbeterd, dat ze na de verbetering aan alle faalmechanismen voldoen. Het resultaat van de verbeteringen is echter nog niet in de toetsingsdatabase opgenomen, waardoor de omvang van de score 'Geen Oordeel' een vertekend beeld geeft. NB. Figuur 5 en Figuur 14 zijn gebaseerd op de voortgang van de toetsing van het mechanisme stabiliteit binnenwaarts.
    - Voor bepaalde faalmechanismen (bijvoorbeeld STVL en STBK) zijn de toetsingsregels met het verschijnen van het vigerende toetsingsvoorschrift in 2015 veranderd. Oudere oordelen zijn daarmee komen te vervallen, wat tot een hernieuwde score "Geen Oordeel" leidt.
    - Niet waterkerende objecten: verwezen wordt naar paragraaf 3.1.3.
- Verschil in inspanning om tot een oordeel te komen.
    - De benodigde inspanning om tot een oordeel te komen, is niet voor alle faalmechanismen even groot. Hierdoor geeft Figuur 6 een vertekend beeld van de inspanning die nog nodig is om voor het gehele areaal tot een oordeel te komen. De toetssporen Stabiliteit binnenwaarts (STBI), stabiliteit buitenwaarts (STBU) en piping (STPH) (in mindere mate) kosten relatief veel inspanning. Terwijl de hoogtetoets (HT), die HHNK heeft geautomatiseerd, voor het gehele areaal binnen een tijdsbestek van een paar weken kan worden uitgevoerd.

De meest risicovolle keringen, die rond diepe droogmakerijen liggen of in gebieden met een slappe ondergrond, zijn inmiddels getoetst (en al versterkt of geprogrammeerd binnen het versterkingsprogramma). De nog te toetsen keringen bevinden zich over het algemeen in het noordelijk deel van ons beheergebied. Hier is de ondergrond steviger en liggen de achterliggende polders minder diep. Hierdoor kan de toetsing mogelijk eenvoudiger worden ingestoken.

In hoofdstuk 4 wordt ingegaan op het veiligheidsbeeld (de verdeling onvoldoende-voldoende-geen oordeel in combinatie met het versterkingsprogramma) van de grondlichamen.

3.1.2 Kunstwerken

HHNK is in 2017 gestart met de toetsing van 1169[2] waterkerende kunstwerken. Dit betreft 739 inlaatduikers (zie Figuur 7), 248 gemalen (zie Figuur 8), 112 coupures (zie Figuur 9), 34 schutsluizen (zie Figuur 10), 33 vijzelmolens (zie Figuur 11) en 2 uitwateringssluizen (zie Figuur 12) en 1 stuw (zie Figuur 13). In totaal zijn er 769 kunstwerken getoetst, waarvan 447 kunstwerken in 2021. Hieronder zijn voor de verschillende typen waterkerende kunstwerken staafdiagrammen van het toetsoordeel (per faalmechanisme) weergegeven.

[2] HHNK beheert de ligging van kunstwerken in een geografisch informatiesysteem (GIS). Voorliggende rapportage is gebaseerd op een geactualiseerd GIS bestand. Daardoor wijkt in deze rapportage het totaal aantal kunstwerken af van voorgaande rapportages.

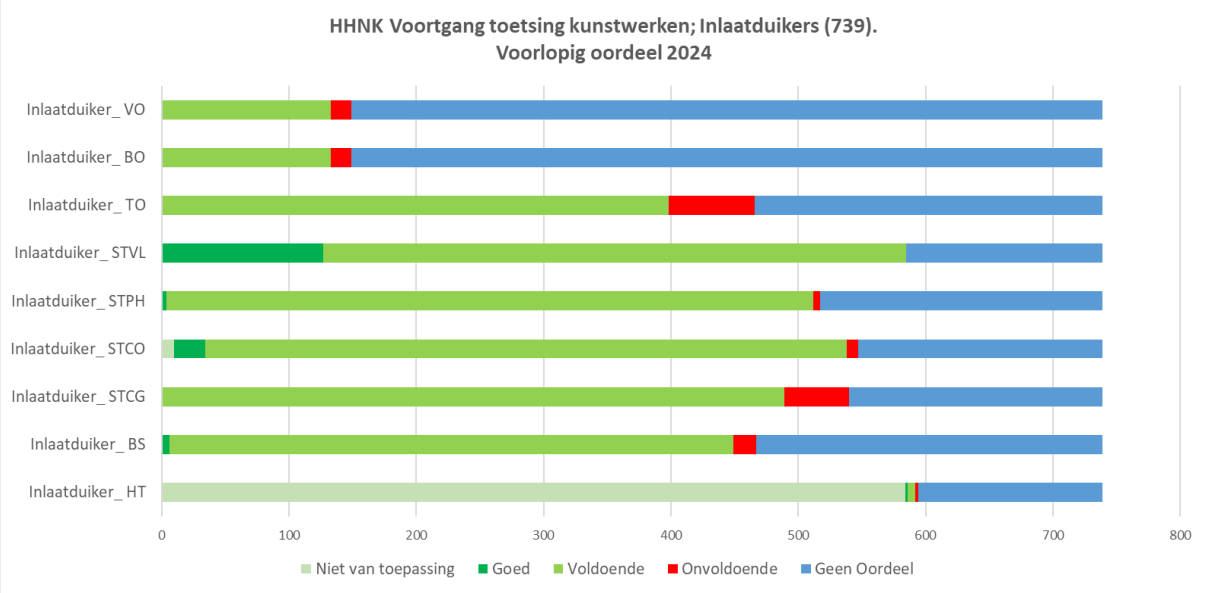

Figuur 7: Voortgang toetsing inlaatduikers. (TO=Technisch Oordeel, BO=Beheerders Oordeel, VO=Veiligheidsoordeel). (STVL= stabiliteit voorland, STPH= piping en heave, STCO= stabiliteit constructie, STCG= stabiliteit constructie en grondlichaam, BS= betrouwbaarheid sluiting, HT= hoogte). Het oordeel 'Goed' betekent dat het kunstwerk voldoet aan de ontwerpnorm, 'Voldoende' betekent dat het kunstwerk wel voldoet aan de toetsnorm, maar niet aan de ontwerpnorm (conform toetsvoorschrift).

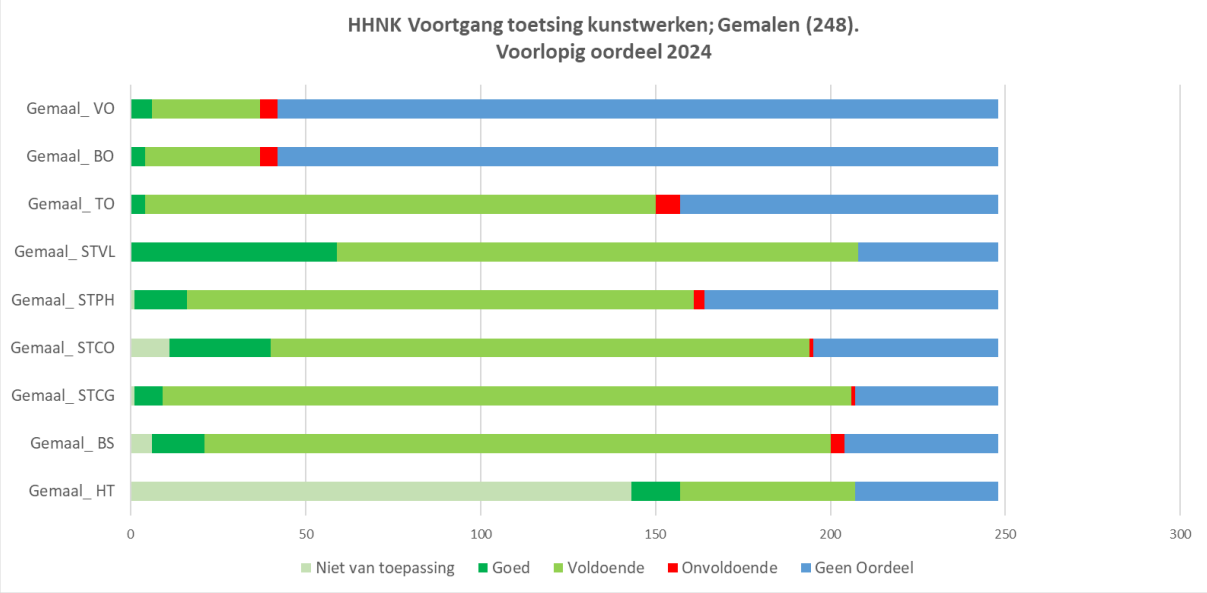

Figuur 8: Voortgang toetsing gemalen. (STVL= stabiliteit voorland, STPH= piping en heave, STCO= stabiliteit constructie, STCG= stabiliteit constructie en grondlichaam, BS= betrouwbaarheid sluiting, HT= hoogte).

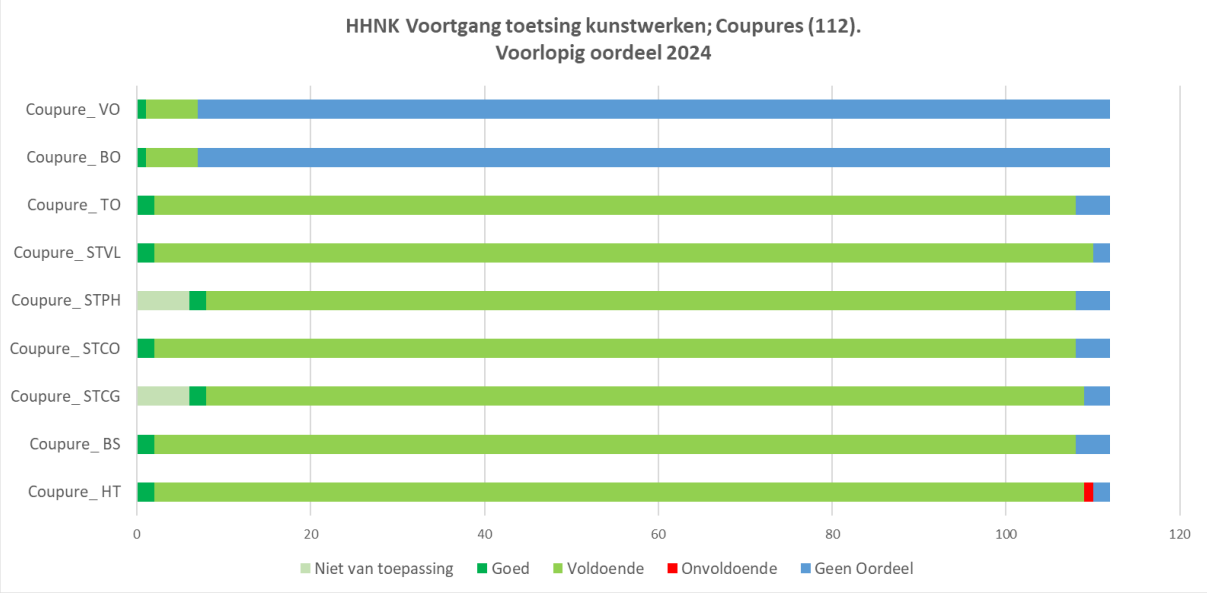

Figuur 9: Voortgang toetsing coupures (TO=Technisch Oordeel, BO=Beheerders Oordeel, VO=Veiligheidsoordeel). (STVL= stabiliteit voorland, STPH= piping en heave, STCO= stabiliteit constructie, STCG= stabiliteit constructie en grondlichaam, BS= betrouwbaarheid sluiting, HT= hoogte).

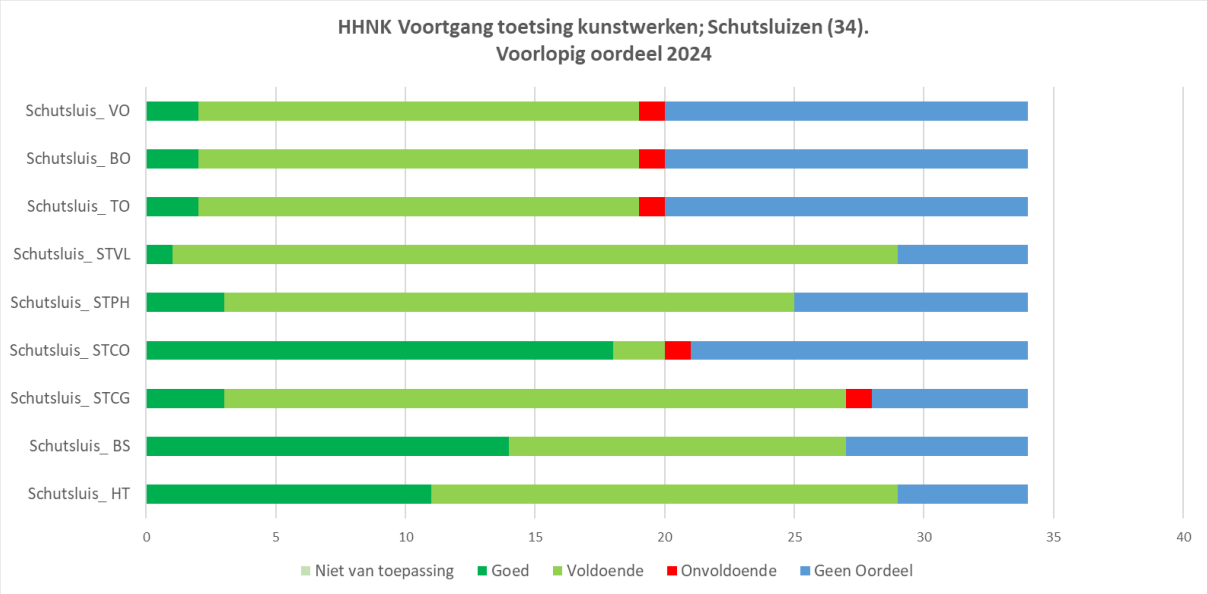

Figuur 10: Voortgang toetsing schutsluizen. (TO=Technisch Oordeel, BO=Beheerders Oordeel, VO=Veiligheidsoordeel). (STVL= stabiliteit voorland, STPH= piping en heave, STCO= stabiliteit constructie, STCG= stabiliteit constructie en grondlichaam, BS= betrouwbaarheid sluiting, HT= hoogte).

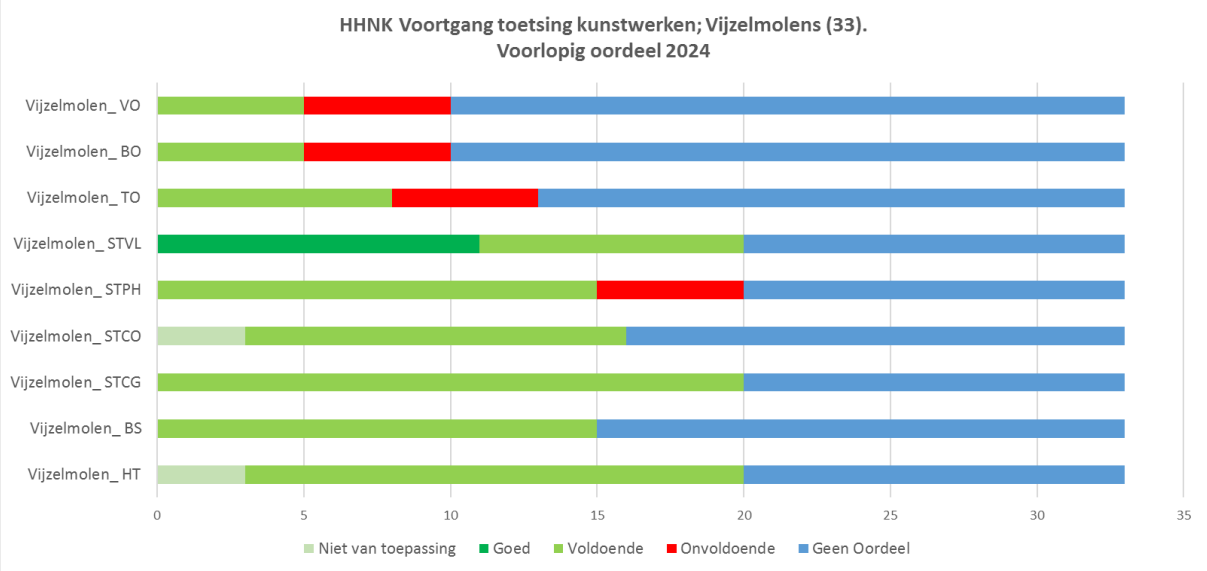

Figuur 11: Voortgang toetsing vijzelmolens. (TO=Technisch Oordeel, BO=Beheerders Oordeel, VO=Veiligheidsoordeel). (STVL= stabiliteit voorland, STPH= piping en heave, STCO= stabiliteit constructie, STCG= stabiliteit constructie en grondlichaam, BS= betrouwbaarheid sluiting, HT= hoogte).

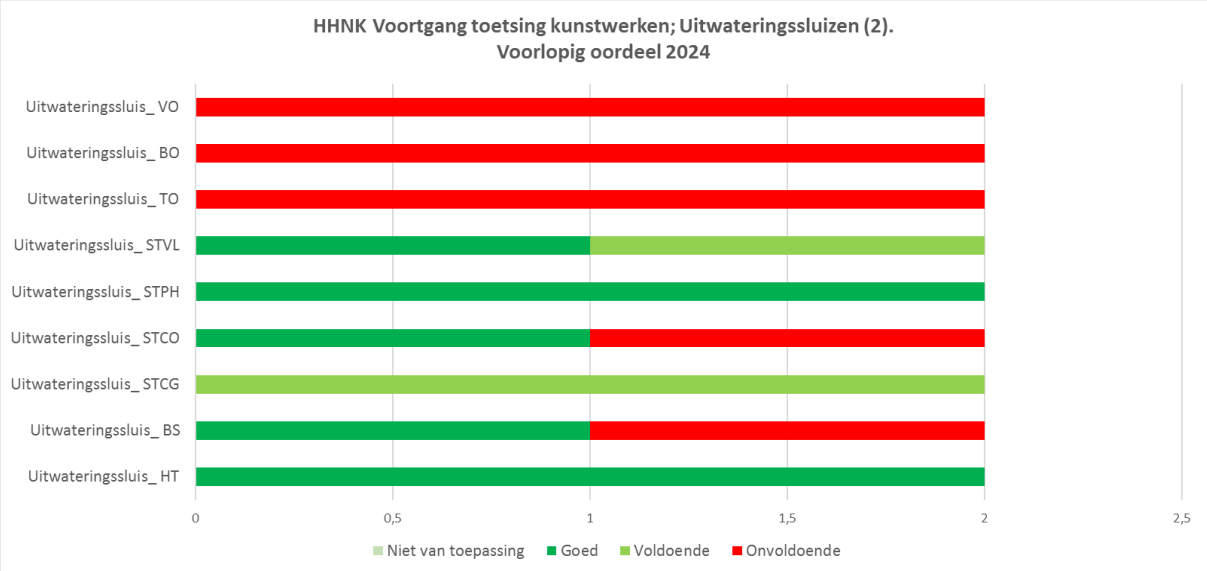

Figuur 12: Voortgang toetsing uitwateringssluizen. (TO=Technisch Oordeel, BO=Beheerders Oordeel, VO=Veiligheidsoordeel). (STVL= stabiliteit voorland, STPH= piping en heave, STCO= stabiliteit constructie, STCG= stabiliteit constructie en grondlichaam, BS= betrouwbaarheid sluiting, HT= hoogte).

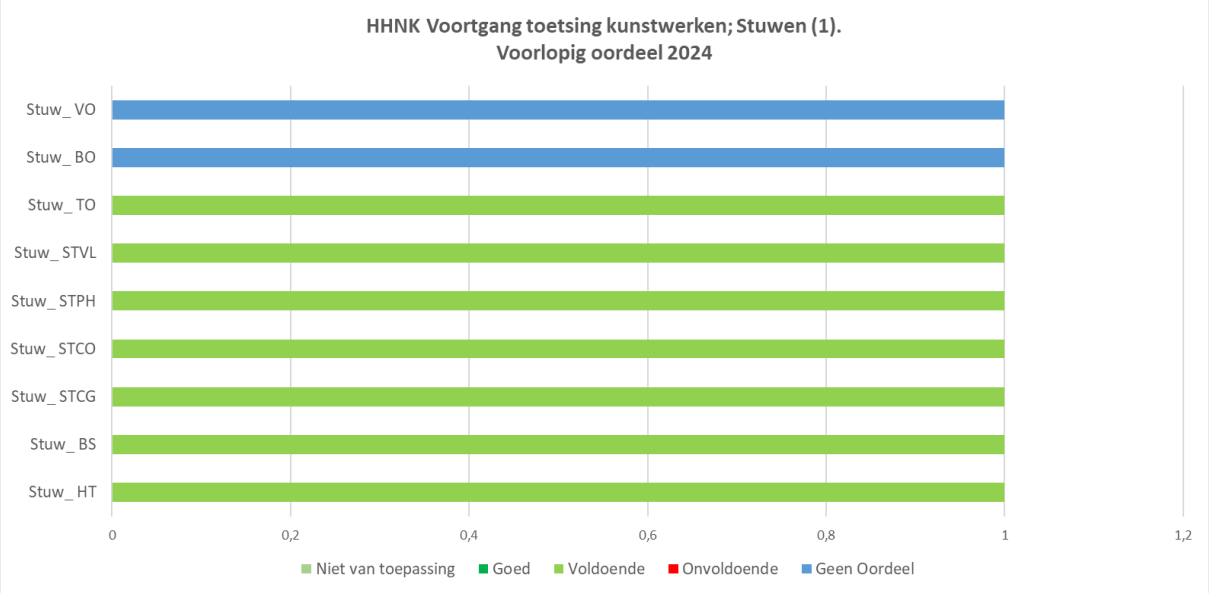

Figuur 13 Voortgang toetsing stuwen. (TO=Technisch Oordeel, BO=Beheerders Oordeel, VO=Veiligheidsoordeel). (STVL= stabiliteit voorland, STPH= piping en heave, STCO= stabiliteit constructie, STCG= stabiliteit constructie en grondlichaam, BS= betrouwbaarheid sluiting, HT= hoogte).

Net als voorgaand jaar is dit jaar gebruik gemaakt van een applicatie waarmee de eenvoudige toetsing op basis van kenmerken in het veld uitgevoerd kan worden en dat helpt bij de verslaglegging hiervan. Deze applicatie is geschikt voor inlaatduikers en gemalen (samen 80% van het totale aantal kunstwerken binnen ons beheergebied). Met behulp van deze applicatie heeft bijna de helft van de in 2021 getoetste kunstwerken het oordeel 'voldoende' of 'onvoldoende' gekregen. Voor de overige kunstwerken is een detailtoetsing nodig om tot een technisch oordeel te komen en dat is voor 2022 ingepland.

De verwachting is dat de eenvoudige toetsing van alle kunstwerken in 2022 wordt afgerond en dat de detailtoetsing en het beheerdersoordeel in 2023 wordt afgerond. Het overgrote deel van de nog te toetsen kunstwerken betreft inlaatduikers (zie Figuur *7*). De toetsing van de kunstwerken ligt dan ook op schema.

3.1.3 Niet-waterkerende objecten

In 2021 is HHNK nog niet gestart met het daadwerkelijk toetsen van de effecten van NWO's. Er is wel verder gewerkt aan de voorbereiding hiervan. Dit komt in figuur 6 echter niet tot uiting.

Het toetsingsvoorschrift voor de regionale waterkeringen is voor de NWO's gebaseerd op inmiddels verouderde toetsingsregels voor de primaire waterkeringen (VTV2006) én geeft de beheerder de nodige vrijheden om de toetsing zelf vorm te geven. Landelijk is er veel discussie over dit onderwerp, ook omdat de huidige beoordelingsregels voor de primaire waterkeringen (WBI2017) niet vrij zijn van hiaten en onduidelijkheden. De eind mei 2021 beschikbaar gekomen Handreiking NWO's voor de beoordeling van de primaire waterkeringen bleek weinig nieuwe handvatten te bieden voor de toetsing van de regionale waterkeringen. De handreiking over NWO's waaraan STOWA werkt is in 2021 niet beschikbaar gekomen. De landelijke ontwikkelingen hebben dan ook niet de gehoopte stap voorwaarts gebracht.

In 2021 heeft HHNK in kaart gebracht welke mogelijkheden en beperkingen wet- en regelgeving bieden voor het toetsen van NWO's. Daarmee is duidelijk geworden wat het juridisch kader is voor

het toetsen van NWO's. Deltares heeft voor HHNK een vergelijkbare actie uitgevoerd en in kaart gebracht welke mogelijkheden en beperkingen de huidige veiligheidsfilosofie regionale waterkeringen biedt voor het toetsen van de NWO's.

In 2021 is het gegevensbeheer voor het toetsen van de NWO's verder opgezet en ingevuld. Daarbij is een koppeling gemaakt met de nieuwe database die is ontwikkeld voor het registeren van de toetsingsresultaten.

De NWO's die vallen onder het type "Overige constructies" zijn in 2021 geïnventariseerd. Ook is een GIS-bestand aangeschaft waarin voor het beheergebied van HHNK alle bomen zijn opgenomen. Het bleek echter noodzakelijk de kwaliteit van dit bestand te verbeteren om het voor gebruik bij de toetsing geschikt te maken. Het eerste concept van deze verbeteractie was eind 2021 afgerond.

2022 staat in het teken van het afronden van het bundelen van alle kennis en ervaring, het uitwerken van een praktische methode om de NWO's te toetsen en het daadwerkelijk starten met de toetsing. Ten opzichte van de voorgaande jaren is in 2022 minder aandacht nodig voor de toetsing van de grondlichamen en kan meer tijd besteed worden aan de toetsing van de NWO's.

3.2 Aandachtspunten toetsing

- De intensieve samenwerking met andere waterschappen en provincies in West-Nederland in zogenaamde expertsessies is in 2021 voortgezet. Doel is kennisuitwisseling en het borgen van een eenduidige werkwijze.
- Om de capaciteit voor de beoordeling van kunstwerken uit te breiden (HHNK beschikt over één specialist kunstwerken) wordt gebruik gemaakt van ons raamcontract met ingenieursbureaus.

3.3 Restopgave tot en met 2024

Over de toetsing moet uiterlijk 1 januari 2025 verslag worden gedaan. Dat betekent dat er nog drie jaren resteren om de toetsing af te ronden en tot een definitief veiligheidsoordeel te komen. We hebben geconstateerd dat dit ons voor een uitdaging stelt. Ook hebben we geconcludeerd dat, als we op dezelfde voet verder gaan, het niet vanzelfsprekend is dat we op tijd klaar zijn. Daarom kiezen we ervoor onze inzet te verhogen. We zijn eind 2021 gestart met het vrijmaken van de benodigde capaciteit en middelen én het prioriteren van onze werkzaamheden. Over de voortgang hiervan zullen wij de provincie in het tweede kwartaal van 2022 informeren.
In Tabel 2 is de restopgave, inclusief de planning weergegeven. De planning van de toetsing loopt door tot en met 2023. Het jaar 2024 wordt gebruikt om de rapportage op te stellen.

Restopgave	2022	2023	2024
Grondlichamen *(200 km)*	90 km - 200 km toetsen	110 km - 0 km toetsen	0
		Finaal oordeel geven	
Kunstwerken *(400 stuks)*	200 - 300 kunstwerken toetsen	100-200 kunstwerken toetsen	0
NWO's *(1065 km)*	Voorbereiden/programmeren geautomatiseerd toetsen.	Geautomatiseerd toetsen effecten NWO's.	0
	Pilot uitvoeren op een stuk kade	Rapporteren	

Tabel 2: Restopgave en planning van de toetsing regionale keringen.

4 Veiligheidsbeeld 2021

In dit hoofdstuk wordt een indicatief veiligheidsbeeld 2021 weergegeven (mijlpaal 1). Benadrukt wordt dat dit indicatieve veiligheidsbeeld niet hetzelfde is als een samenvatting van de oordelen van de lopende toetsronde. Het beeld geeft een indruk van de versterkingsopgave tot 2030 die HHNK nog heeft, gebaseerd op de vorige en lopende toetsronde en inmiddels uitgevoerde versterkingen. Opgemerkt wordt dat deze opgave de komende jaren nog kan veranderen met het verder vorderen van de lopende toetsronde.

4.1 Veiligheidsbeeld grondlichamen

Het totale areaal aan regionale keringen bedraagt 1065 kilometer. Het veiligheidsbeeld 2021 geeft een indicatie van de staat van de regionale waterkeringen aan het eind van 2021. Dit beeld is grafisch weergegeven in Figuur 14. Het beeld is samengesteld op basis van:

- De voortgang van de kadeverbeteringen;
- Het technisch oordeel voor binnenwaartse macrostabiliteit (STBI) van de lopende toetsingsronde (2012-2024), als indicatie voor het veiligheidsoordeel.

Het veiligheidsoordeel wordt gegeven op basis van vijf scores:

- Voldoende;
- Onvoldoende;
- Geen Oordeel;
- Lopende kadeverbetering;
- Kadeverbetering gereed.

Voor de waterkeringen, die vallen onder de lopende kadeverbeteringen, is ook het voorlopig technisch oordeel voor binnenwaartse stabiliteit uit de lopende toetsingsronde weergegeven. Hierbij wordt opgemerkt dat het mogelijk is dat waterkeringen, die niet zijn afgekeurd, of die nog niet zijn getoetst, toch onderdeel zijn van een kadeverbeteringsproject. Deze waterkeringen zijn omwille van efficiëntie en het voorkomen van maatschappelijke overlast in de projecten opgenomen. Als bijvoorbeeld binnen een traject van 1000 meter in totaal 900 meter niet aan de norm voldoet, 50 meter wel en 50 meter nog geen oordeel heeft, dan wordt die 100 meter ook binnen het verbeteringsproject opgenomen. Het is namelijk niet efficiënt om op een later moment voor die 100 meter een nieuw project te moeten starten en buiten nogmaals aan het werk te gaan.

De voormalige primaire waterkeringen categorie-c, die in 2018 als regionale waterkeringen zijn aangewezen, zijn opgenomen in de categorie "Lopende versterking". Het op orde brengen van deze regionale waterkeringen valt onder het HWBP.

Uit Figuur 14 blijkt dat een groot deel van de boezemkades al voldoet of gaat voldoen. Een klein deel is afgekeurd en nog niet opgenomen in het verbeterprogramma. De opgave kan groter worden als de categorie geen oordeel is beschouwd. De waterkeringen die in 2024 worden afgekeurd, moeten op grond van het Uitvoeringsbesluit in 2030 aan de norm voldoen. De inschatting is dat van de nog te toetsen keringen slechts ordegrootte 20% wordt afgekeurd. Deze waterkeringen bevinden zich over het algemeen in het noordelijke deel van ons beheergebied. Hier is de ondergrond steviger en zijn de achterliggende polders minder diep.

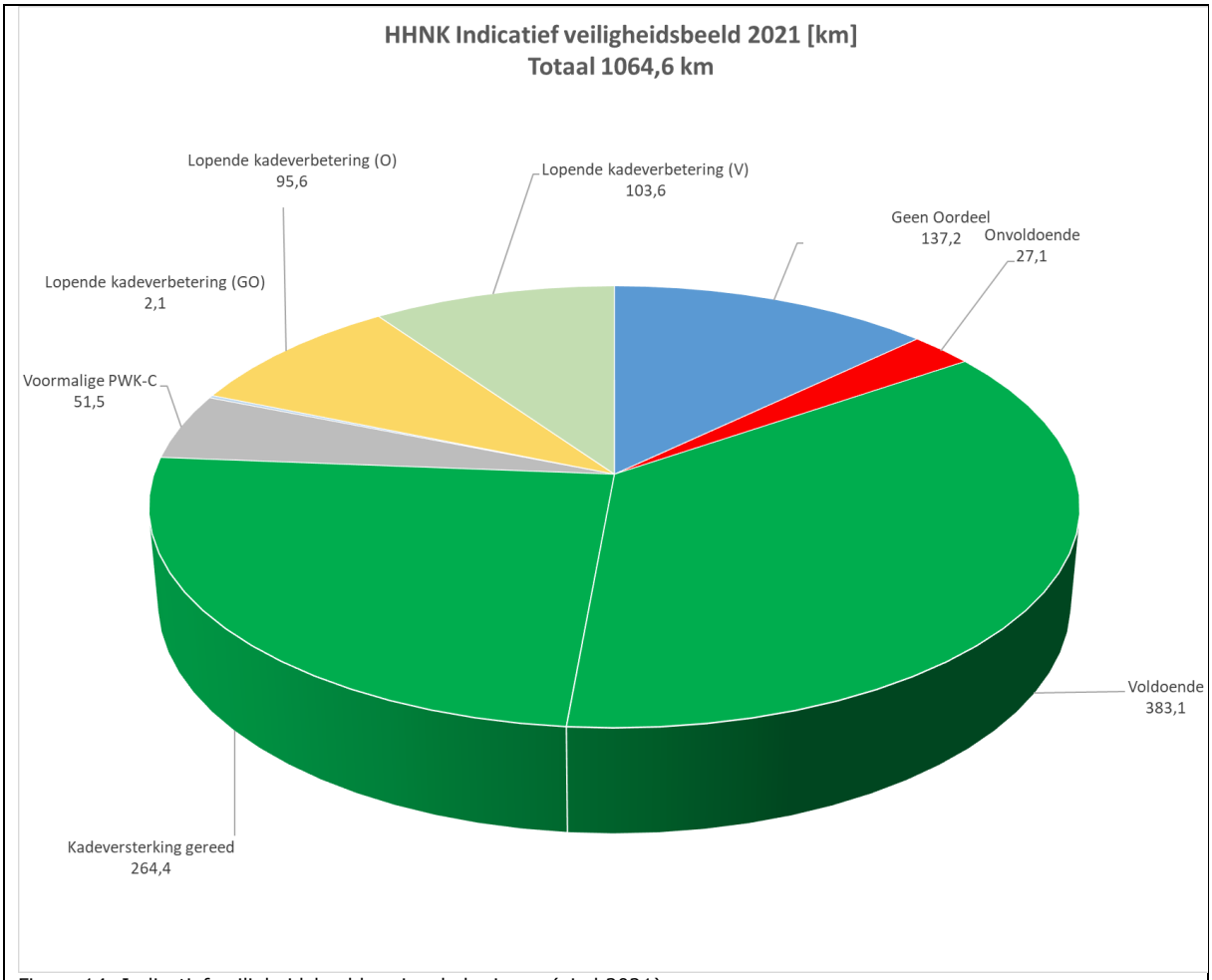

Figuur 14: Indicatief veiligheidsbeeld regionale keringen (eind 2021)

Het gepresenteerde indicatieve veiligheidsbeeld is samengesteld door informatie uit meerdere gegevensbronnen te combineren. Daardoor kan het indicatief veiligheidsbeeld niet één op één worden vergeleken met Figuur 5 en Figuur 6 (voortgang toetsing) die zijn gebaseerd op maar één van de gegevensbronnen.

Voldoende	• Voldoende op basis van toetsing 2024.
Onvoldoende	• Onvoldoende op basis van toetsing 2024 en nog niet opgenomen in het kadeversterkingsprogramma.
Geen Oordeel	• Geen Oordeel op basis van toetsing 2024 en nog niet opgenomen in het kadeversterkingsprogramma.
Kadeverbetering gereed	• Kadeverbetering afgerond.
Lopende kadeverbetering (V)	• Voldoende op basis van toetsing 2024 en opgenomen in het kadeversterkingsprogramma.
Lopende kadeverbetering (O)	• Onvoldoende op basis van toetsing 2024 en opgenomen in het kadeversterkingsprogramma.
Lopende kadeverbetering (GO)	• Geen Oordeel op basis van toetsing 2024 en opgenomen in het kadeversterkingsprogramma.
Voormalige PWK-C	• Voormalige primaire waterkering categorie c (HWBP).

Actuele stand van zaken VBK 2021

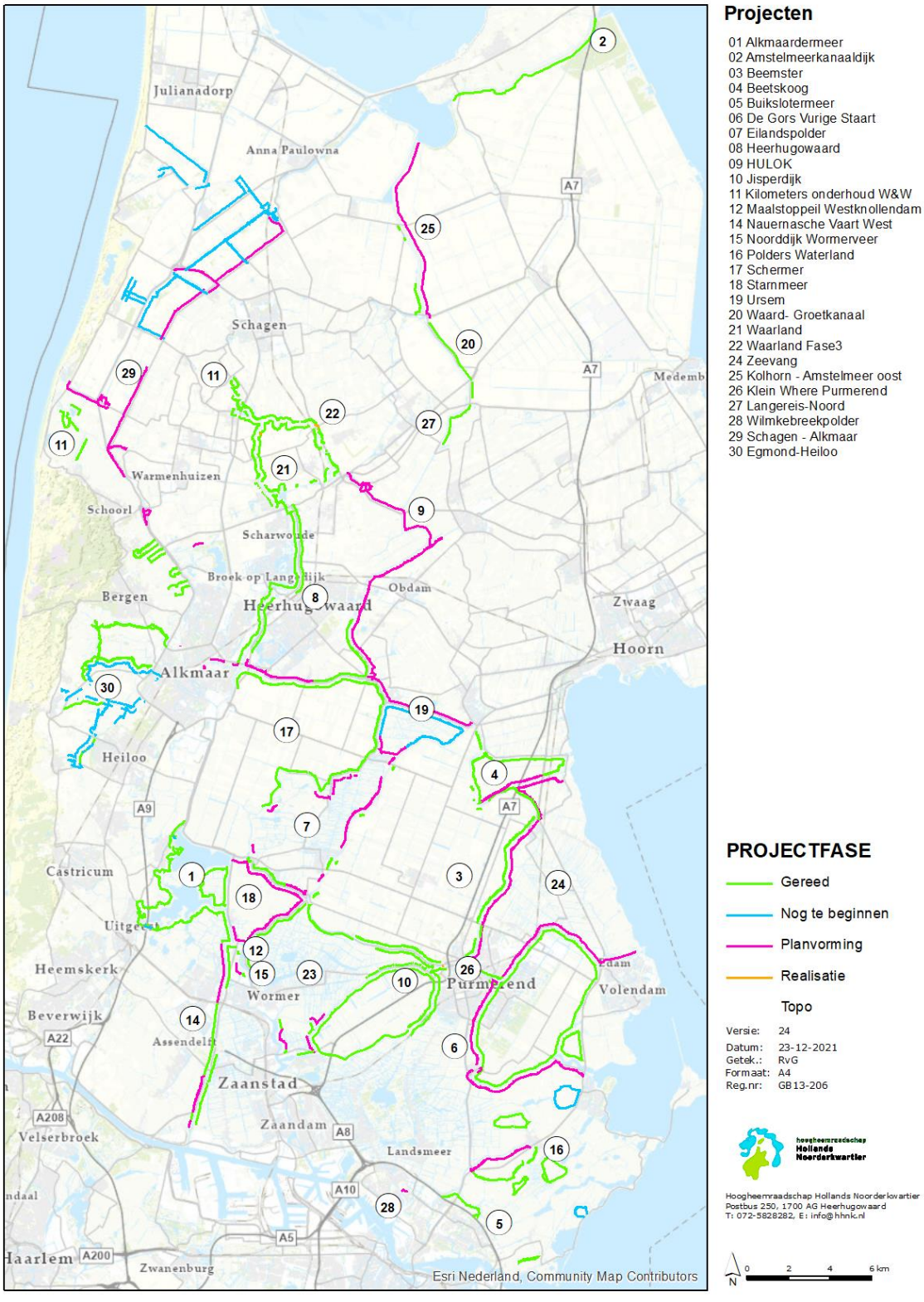

© Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier

Figuur 15: Grafische weergave van de voortgang VKB 2021

De waterkeringen die als gereed zijn gelabeld (zie Figuur 15), voldoen weer aan de norm. Deze waterkeringen – de zogenoemde juniordijken - zijn de eerste jaren kwetsbaar voor scheurvorming en ook de nog niet ontwikkelde graszode is een factor om rekening mee te houden. Deze keringen worden daarom frequenter geïnspecteerd.

4.2 Veiligheidsbeeld kunstwerken

Voor de kunstwerken zijn in Figuur 16 de toetsingsoordelen van de lopende ronde als indicatief veiligheidsbeeld gepresenteerd.

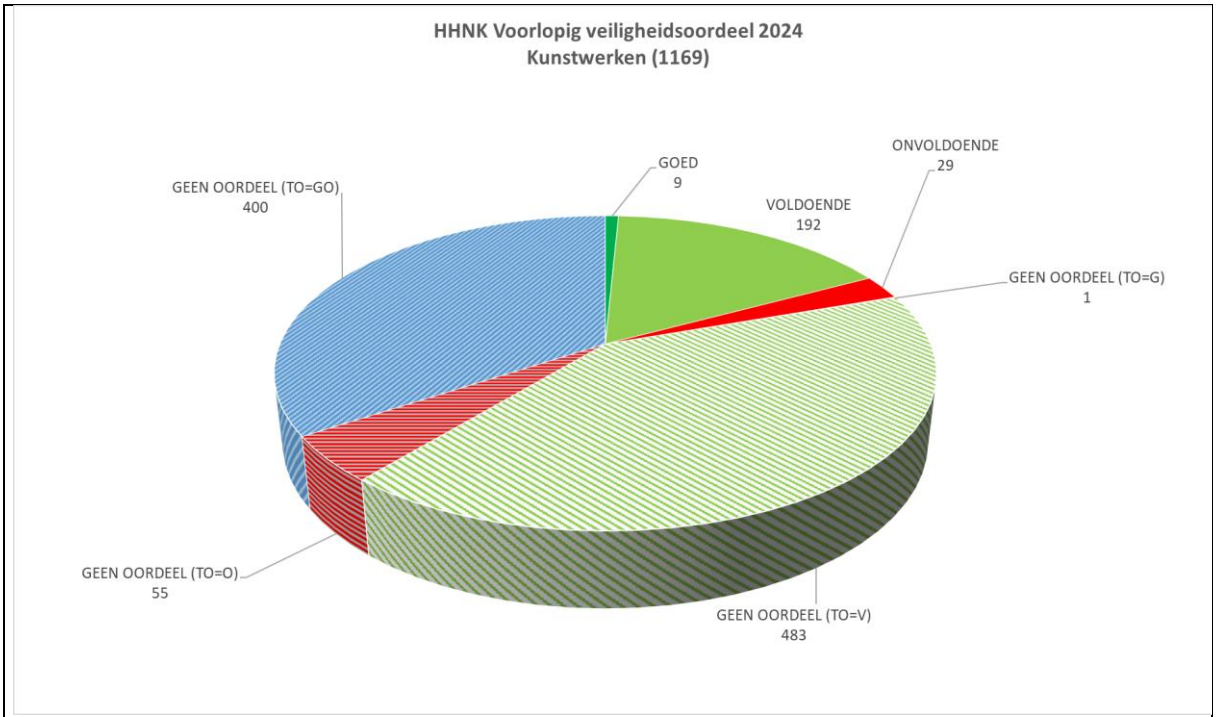

Figuur 16: Indicatief veiligheidsoordeel van de kunstwerken (eind 2021). De arcering geeft aan dat enkel het Technisch oordeel geveld is. Omdat het Beheerdersoordeel nog niet gereed is, hebben deze kunstwerken formeel gezien nog geen oordeel. De kleur van de arcering geeft de uitkomst van het Technisch oordeel weer.

De afgekeurde kunstwerken zoals weergegeven in Figuur 16 zijn voornamelijk inlaatduikers. Deze kunstwerken vertonen over het algemeen kleine gebreken. Afgekeurde inlaten, liggend in afgekeurde dijktrajecten, worden vervangen binnen de VBK-projecten. Voor afgekeurde inlaten, liggend in goedgekeurde dijklichamen, geldt dat de gebreken worden verholpen door onze afdeling Watersystemen.

4.3 Bijzonderheden

- **Wateroverlast**. Op vrijdag 18 en zaterdag 19 juni viel een ongekende hoeveelheid neerslag in ons beheergebied. Lokaal viel in 36 uur tussen de 100 en 200 mm. Vooral de kustregio kreeg het zwaar te verduren en de buien leidden tot wateroverlast in de polders in de regio Egmond/Heiloo en de Zijpe. Het waterpeil in de boezems bereikte nergens een kritische hoogte. Een deel van de kering van de Baafjespolder liet water door. Terplekke zijn zandzakken geplaatst en kleikisten aangebracht.

- In 2021 hebben we onderzocht hoe de bestaande **gebiedscompartimentering** bijdraagt aan de waterveiligheid. Hierbij is gekeken naar het effect van verhoogde lijnelementen op het overstromingspatroon na een doorbraak van een primaire kering. Zowel natte (compartimenteringskeringen) als droge keringen / lijnelementen (wegen, spoorlijnen) zijn onderzocht. Op basis van technische (schade en slachtoffers) en andere argumenten (zoals evacuatiemogelijkheden) is voor de verhoogde lijnelementen in beeld gebracht of een status als tweede kering tegen de zee of de meren meerwaarde heeft. De resultaten nemen we onder andere mee in gesprekken over ruimtelijke adaptatie.

- In 2021 is in het kader van **risico-gestuurd beheer** verder gewerkt aan een methode waarmee het areaal regionale keringen na de lopende toets- en verbetercyclus, risico-gestuurd op orde kan worden gehouden. In de Belmermeer is een toets op degradatie uitgevoerd en een inschatting gemaakt van de restlevensduur van de keringen. Door continu inzicht te hebben in de degradatie (en daarmee de restlevensduur) van de keringen, kan het benodigde grootschalige onderhoud vroegtijdig worden gepland.

- HHNK is actief bezig met het volgen en onderzoeken van (nieuwe) technologische ontwikkelingen waarmee we continu inzicht krijgen in de actuele staat van onze waterkeringen. We investeren in datamanagement, technologische middelen en kennis op het gebied van informatietechnologie. We zijn gestart met de voorbereiding van de 'Proeftuin Purmer: 'Waterveiligheid anno 2030 – **continu inzicht'**. Om in de toekomst te voorkomen dat dijktrajecten onder de norm zakken, willen we op basis van continu inzicht risico gestuurd tijdig maatregelen treffen. Dit willen we doen door nog beter begrip van onze waterkeringen te krijgen (zie Figuur 17). Hiervoor willen we meten, voorspellen, interpreteren, rekenen, verkennen en visualiseren in een dashboard. In 2022 starten we de Proeftuin in de Purmer om later te kunnen opschalen en differentiëren vanuit een risico gestuurde aanpak.

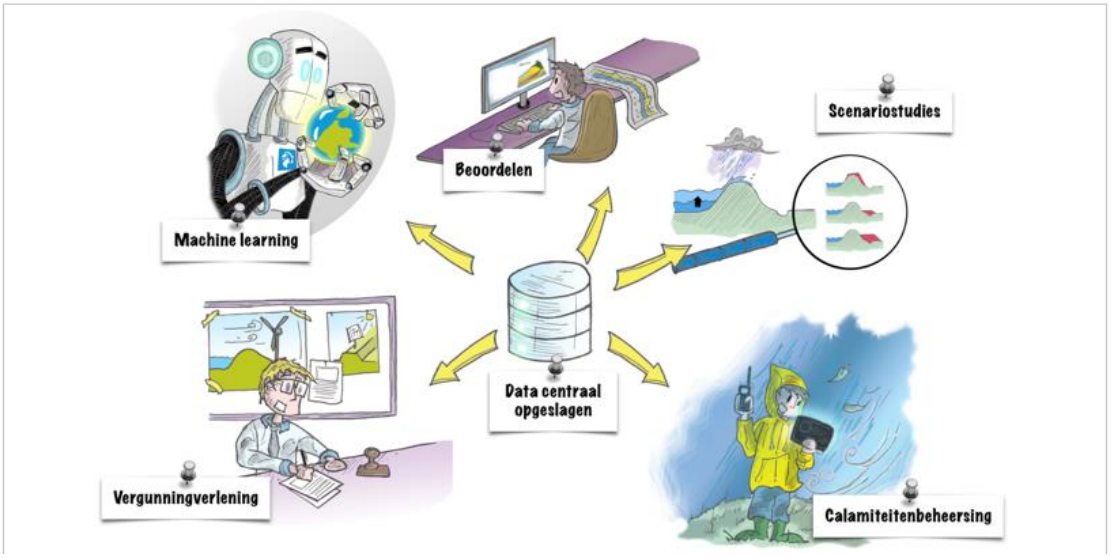

Figuur 17: Waterveiligheid anno 2030

- Met de provincie Noord-Holland is verder gewerkt aan onze gezamenlijke **pilot zorgplicht**. Hierin worden afspraken gemaakt over de wijze waarop HHNK op termijn aan de provincie Noord-Holland gaat aantonen dat het areaal regionale keringen aan de gestelde eisen voldoet en hoe de Provincie daar effectief toezicht op kan houden. In tegenstelling tot voorliggende voortgangsrapportage (die sec bedoeld is om inzicht te geven in de voortgang van de toetsing en de versterking) hanteren we een bredere blik. We gaan in op alle zorgplicht activiteiten, die we uitvoeren om de waterveiligheid op orde te houden. De verwachting is dat in de komende jaren een accent verschuiving plaats vindt van toetsen en versterken naar het areaal op orde houden op basis van continu inzicht en risico gestuurd beheer en onderhoud.
  In het afgelopen jaar is een ontwikkelmodel opgesteld voor een 'Waterveiligheidsrapportage Regionale keringen'. Die geeft inzicht in de toestand van ons areaal, de risico's en de beheersmaatregelen. Hierbij wordt de gehele veiligheidscyclus beschouwd. In 2022 stellen we (bij wijze van pilot) een waterveiligheidsrapportage regionale keringen op over 2021.

5 Risicobeheersing

In tabel 3 zijn de maatregelen beschreven die in 2021 zijn getroffen om de risico's ten aanzien van de voortgang van de toetsing en de versterking van de regionale keringen te beheersen. In het onderste gedeelte van de tabel zijn tevens incidenten benoemd die zich op onze regionale keringen hebben voorgedaan en de maatregelen die zijn getroffen. Hiermee wordt gerapporteerd over mijlpaal 3, risicobeheersing.

Risico	**Beheersmaatregel**
Toetsing mogelijk niet compleet afgerond in 2024. (Niet voldoen aan de bestuurlijke afspraak van het Uitvoeringsbesluit)	Vrijmaken van de benodigde capaciteit en middelen en het prioriteren van werkzaamheden.
Diverse kades (liggend op agrarische percelen) binnen de Zijpe hebben een hoogtetekort waardoor wateroverlast kan optreden.	De toetsing van deze kades is uitgevoerd. Maatregelen worden verkend binnen het programma Wateroverlast.
Het boezempeil rond Egmond/Heiloo is minder goed beheersbaar dan elders binnen de boezem waardoor wateroverlast kan optreden.	De toetsing van deze kades is uitgevoerd. Er heeft een integrale verkenning plaatsgevonden naar de meest geschikte maatregelen om de kans op wateroverlast te verkleinen (watersysteem/waterkering). Realisatie van uitbreiding boezemberging is in voorbereiding. De voorbereiding van de versterking van de keringen is gestart. De meest urgente trajecten worden in 2022 uitgevoerd.
Incident	**Maatregel**
Kering Baafjespolder was niet voldoende waterkerend tijdens hoogwater.	Inspecties gelopen. Zandzakken geplaatst, en als spoedmaatregel kleikisten aangebracht.
Afschuiving sloot taluds Burgerbrug na clusterbui	Inspecties gelopen. Beschoeiingen aangebracht om de lokale afschuivingen te herstellen.
Zettingsscheuren Purmerdijk	Herstelwerkzaamheden uitgevoerd aan scheuren en grasbekleding.
Natte plek Schermerdijk	Inspecties gelopen. Grindkoffer geplaatst en grondverbetering toegepast.
Binnenwaarts stabiliteitsprobleem Schermerdijk	Tussen Driehuizen en gemaal Willem-Alexander is over een lengte van ca. 50 m een stalen damwand geplaatst.

Tabel 3: Risicobeheersing op de regionale keringen 2021

Hoogheemraadschap van
Rijnland

Voortgangsrapportage regionale keringen 2021

Archimedesweg 1
postadres:
postbus 156
2300 AD Leiden
telefoon (071) 3 063 063
telefax (071) 5 123 916

CORSA nummer: 22.037412
versie: 1.1
auteur: Ilhame Oujamaa
datum: 9 mei 2022
projectnummer:
dossier:

Inhoudsopgave

Samenvatting 4
1 Mijlpaal 1: Beeld voortgang verbetering regionale waterkeringen 2021. 5
1.1 Opgave uit de toetsing 2012 5
1.2 Het aantal km's verbetert uit de opgave van 2012 in 2021 5
1.3 Voortgang tot met 2021 8
1.4 Bijzonderheden in 2021 9
2 Mijlpaal 2: Toetsing 2024. 11
2.1 Grondlichamen 11
2.2 Niet Waterkerend Objecten 12
2.3 Kunstwerken 15
2.4 Eindoordeel toetsing 16
3 Mijlpaal 3: Risicobeheersing 17
4 Mijlpaal 4: Financiën 18
5 Mijlpaal 5: Doorkijk naar komende jaren 19

Samenvatting

In het Uitvoeringsbesluit regionale keringen 2014 is vastgelegd dat de waterschappen jaarlijks rapporteren aan de provincies over de voortgang van de regionale keringen. In het eerste jaar werd er uitsluitend over de voortgang van de versterkingswerken gerapporteerd, in de loop der jaren is dit uitgebreid naar de huidige toetsingsronde 2024, de risicobeheersing en financiën voor de regionale keringen.

In 2021 is ondanks het tweede jaar van de Corona pandemie hard gewerkt aan de regionale keringen.

Versterkingswerken

In 2012 is de toetsing regionale keringen uitgevoerd en van de 1200 km regionale keringen zijn er 498 km als onvoldoende getoetst op hoogte en/of stabiliteit. In 2021 zijn er 14.5 km keringen versterkt. Van de originele 498 km trajecten die onvoldoende waren, zijn er al bijna 300 km versterkt. Er zijn eind 2021 nog slechts 125 km regionale keringen waar we nog aan moeten beginnen en 76 km is al in voorbereiding of uitvoering.

Afgelopen jaar liepen de projecten voor de dijkversterkingen nog redelijk op schema. Wel zien we een kleine vertraging in de projecten doordat o.a. het omgevingsaspect van de dijkversterkingen lastig was tijdens de strengere maatregelen. Ook liggen de resterende trajecten steeds meer versnipperd waardoor het aantal km's iets lager ligt dan afgelopen jaren. De verwachting is wel dat we, zoals is afgesproken, de keringen die onvoldoende scoorde in de toetsing van 2012 in 2030 op orde hebben.

Toetsing 2024

Er zijn flinke stappen gezet om de toetsing 2024 van de regionale keringen op tijd te kunnen afronden. De resultaten voor de nwo's zijn al in 2021 opgeleverd. Voor de kunstwerken is besloten om een excessievere toetsing te doen dan de eerste eenvoudige toets uit 2019. De voorlopige resultaten hiervan zijn beter te herleiden en betrouwbaarder. De definitieve resultaten zullen in 2022 gedeeld worden.

De eerste paar jaren heeft de focus voor de toetsing op het verzamelen van data gelegen. Voor de grondlichamen hebben we in 2021 veel grondonderzoek uitgezet. De benodigde informatie voor de grondlichamen verwachten we eind 2022 af te hebben zodat we daarna op een snelle en geautomatiseerd methode de toetsing kunnen uitvoeren.

De verwachting is dat we halverwege 2024 de toetsing afgerond en gerapporteerd hebben.

Risicobeheersing

Midden in de zomer heeft er een dijkafschuiving plaats gevonden bij Reeuwijk. Hiervoor heeft de calamiteitenorganisatie opgeschaald van 26 juli tot 2 augustus. Momenteel loopt het vervolgtraject nog, het onderzoek naar de oorzaak van de afschuiving. In Q4 van 2022 verwachten we het eindrapport.

Financiën

In 2021 zijn de budgetten voor het versterken en de toetsing het volgende geweest:

- Verbetering regionale keringen €21.867.000,-
- Toetsing regionale keringen: €723.000,-

1 Mijlpaal 1: Beeld voortgang verbetering regionale waterkeringen 2021.

1.1 Opgave uit de toetsing 2012

In 2012 is er 498 km van de totaal 1208 km regionale waterkeringen onvoldoende getoetst op hoogte en/of op stabiliteit. 100 km van de regionale keringen heeft geen oordeel gekregen en 610 km was goed getoetst.

In de onderstaande grafieken zijn de km's weergeven voor het hele beheergebied van Rijnland en per provincie.

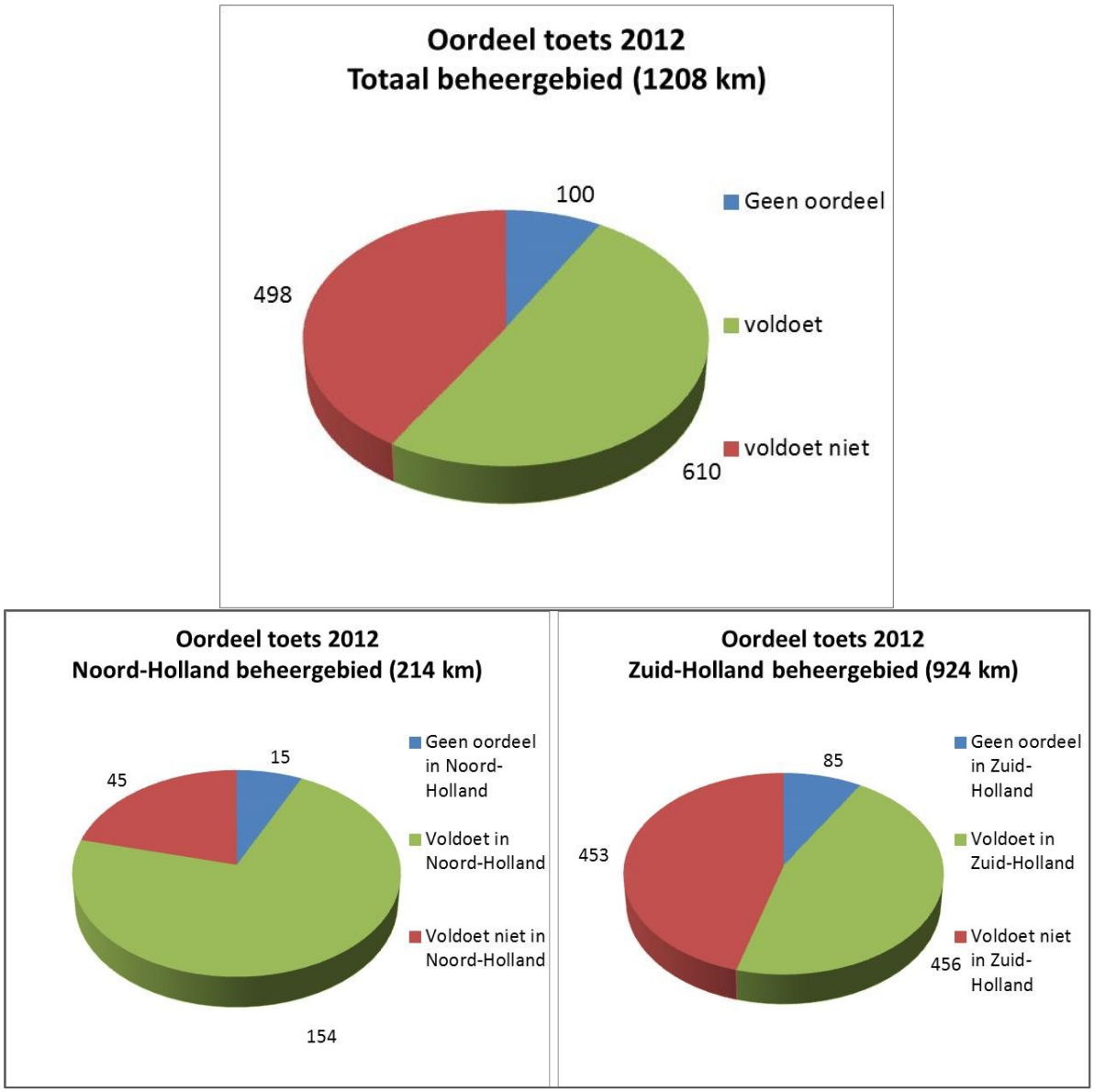

Figuur 1: Toets oordeel 2012 ingedeeld per provincie

1.2 Het aantal km's verbetert uit de opgave van 2012 in 2021

In 2021 is er ondanks de Covid-pandemie hard gewerkt om de opgave uit 2012 te verbeteren. Eind 2021 voldoet er 907 km van de 1208 km regionale keringen aan de norm. In 2012 was na de toetsing maar 610 km wat voldeed aan de norm. Sinds de start van de dijkverbeteringen zijn er bijna 300 km regionale keringen verbeterd. Dit is

gedaan aan de hand van een meer gedetailleerde toetsing, uitgebreid grondonderzoek en door dijkverbetering.

Voor de komende periode blijft er nog 125 km regionale keringen die nog versterkt moeten worden. Daarnaast is er al 76 km in de uitvoering of in de voorbereiding.

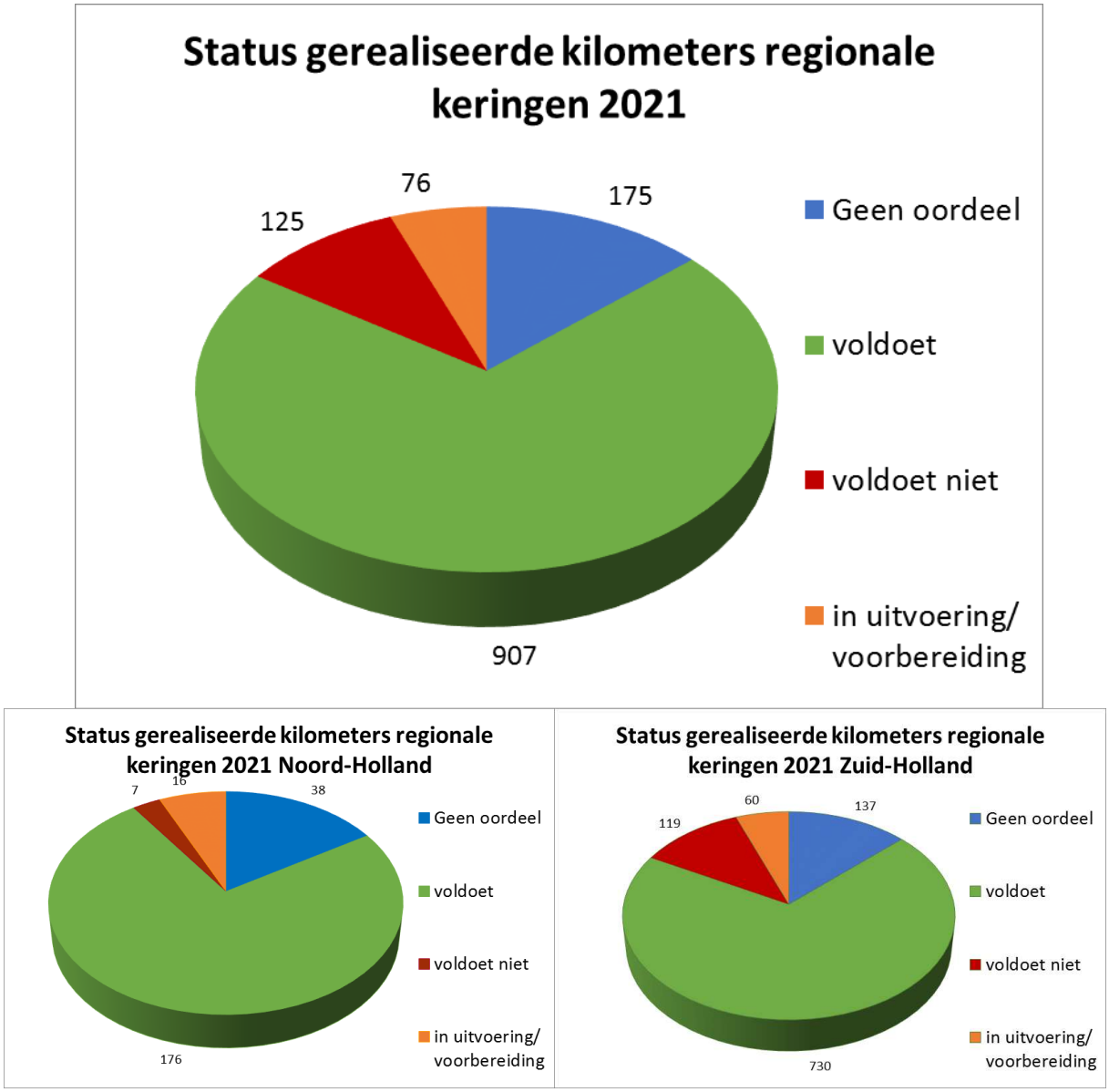

Figuur 2: Voortgang versterking regionale keringen in het jaar 2021

In 2021 is er hard aan meerdere dijkversterkingsprojecten gewerkt. Om naast de getallen over de voortgang van versterkingsopgave, een idee te geven om aan welke projecten wordt gewerkt en wat voor uitdagingen we tegen komen, geven hier kort informatie over het project bij Oudshoorn.

De dijkverbetering van de Golfclub Zeegersloot bij Oudshoorn is gestart in 2022. In 2021 maakte het traject nog een deel uit van de 76 km die in de uitvoering of voorbereiding zat. Door de verhoging en het nieuwe wegdek komt er meer druk op de dijk. Daarom moet de naastgelegen sloot gedeeltelijk gedempt worden. Zo wordt de dijk breder en is deze weer stabiel.

Aan de andere zijde verbreden we de sloot vervolgens weer. Ook de toegang naar de golfbaan wordt iets verplaatst. Dit gebeurt met behulp van een dam. Tijdens de werkzaamheden is de golfbaan gewoon bereikbaar. De golfers die gebruik maken van de golfbaan kunnen hun sport blijven beoefenen.

1.3 Voortgang tot met 2021

In 2021 zijn er totaal 14.5 km regionale keringen die weer voldoen aan de norm. Hiervan ligt 12.5 km van de verbeterde keringen in de provincie Zuid-Holland en 2.0 km in de provincie Noord-Holland. De trajecten van de resterende keringen die versterkt moeten worden, liggen steeds meer versnipperd dan bij de trajecten die als eerst zijn opgepakt. In 2021 zijn er 11 trajecten verbeterd. Het kortste traject dat in 2021 is opgepakt was minder dan 100 meter en het langste bijna 3 km. Dit laatste en langste traject zijn eigenlijk meerdere kleinere trajecten die gezamenlijk zijn opgepakt omdat ze bij elkaar in de buurt lagen.

In de onderstaande grafiek is de voortgang van de versterkingsopgave weergegeven van 2012 tot met 2021.

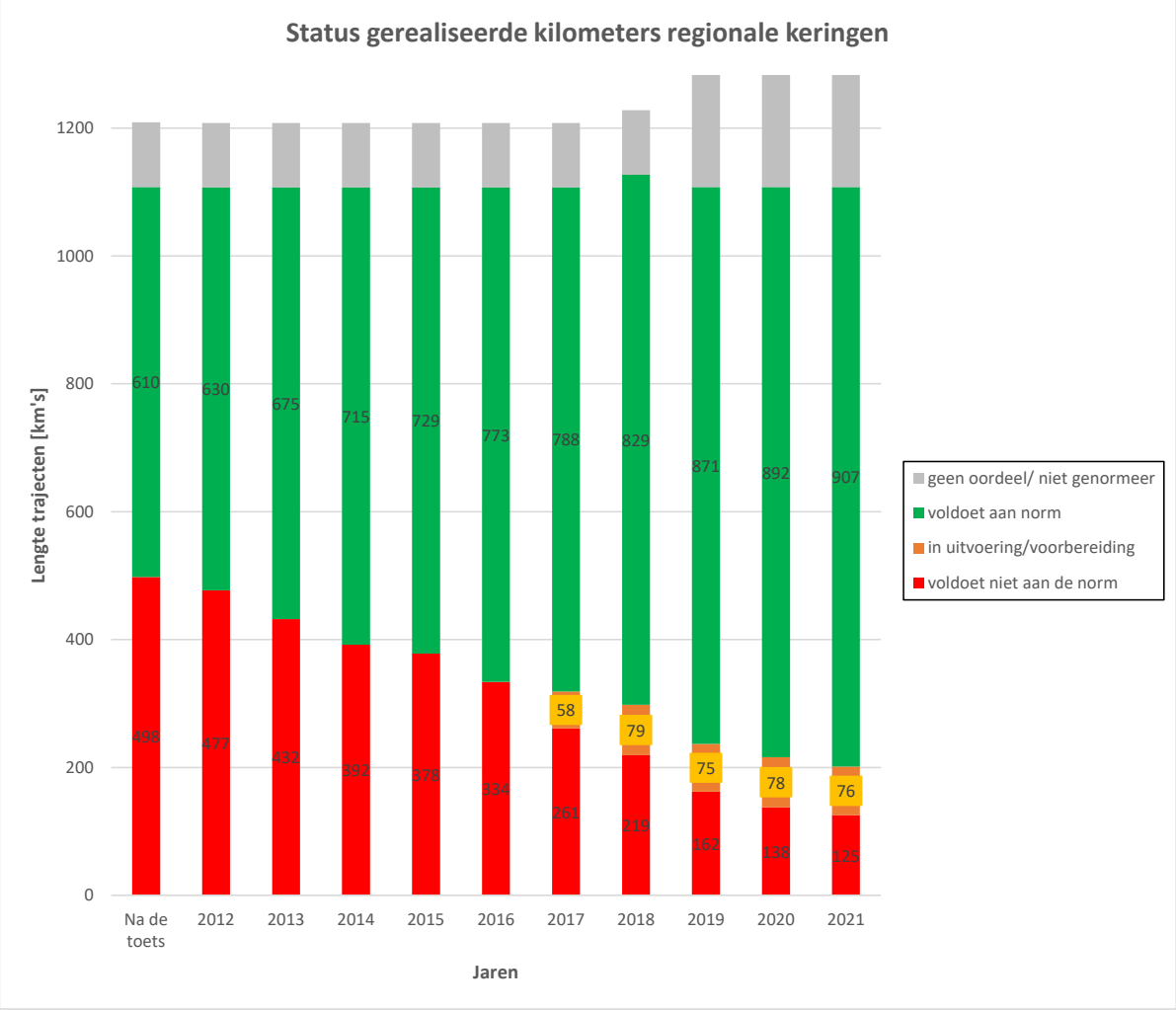

Figuur 3: Status gerealiseerde verstekring regionale keringen van 2012 tot met 2021

In 2021 verkeren er 34 versterkingsprojecten met een totale lengte van76 km regionale keringen in voorbereiding of uitvoering. De verwachting is dat in 2023 ongeveer de helft van deze trajecten afgerond zijn.

Laatste fase van de dijkverbetering van de Voorweg in Zoetermeer.

Tijdens de werkzaamheden is de overlast voor de omgeving zo minimaal mogelijk gehouden. De weg houden we zoveel mogelijk vrij door vanaf pontons op het water te werken. De openbare weg is door laden en lossen af en toe gestremd geweest, maar het verkeer kon altijd gebruik maken van de Voorweg.

1.4 Bijzonderheden in 2021

Het afgelopen jaar is toch bijzonder geweest toen de wereld in de Covid-pandemie terecht kwam. We hebben in 2021 hard gewerkt om de targets en de doelen te halen. We merken hierbij dat we niet te maken hebben met grote vertragingen maar door verzuim binnen de organisatie en ook bij de aannemers is er hier en daar toch minder gedaan dan was gepland.

Daarnaast komen we nu bij de laatste stukken die verbeterd moeten worden. Dit zijn kleine stukken verspreid over ons beheergebied, soms van maar 100 meter per traject. Dit maakt het soms lastig om flinke km's te maken. We proberen zo goed mogelijk om de stukken gezamenlijk weg te zetten in de markt. De trajecten die dichtbij elkaar ligger worden gezamenlijk als 1 traject opgepakt. Op deze manier proberen we de planning en de kosten te beheersen.

Zoals in de vorige jaren ook al is vermeld zijn vanaf 2017 een aantal van de voormalige primaire c-keringen, afgewaardeerd naar regionale keringen. Deze keringen zijn inmiddels opgenomen in het totaal aantal km's van regionale keringen. Daarnaast is het areaal niet hetzelfde als in 2012 na de toetsing. We rapporteren aan de hand van het huidig areaal op basis van hoe de legger er op dit moment is vastgesteld. Dit allemaal heeft effect op het aantal km's wat hier gerapporteerd wordt. De nieuwe indeling zorgt er voor dat er op sommige trajecten km's bij komen en op andere trajecten het aantal km's af neemt. Hierdoor zullen de km's niet altijd exact overeenkomen met de voorgaande rapportages.

De voormalige c-keringen zijn in de voorgaande toetsingsronde voor de primaire keringen beoordeeld. Daaruit bleek dat de kunstwerken Spaarndammerdijk (aanpassen) niet voldeden, en ook niet bij de afwaardering naar regionale kering. Deze kunstwerken zullen komende jaren versterkt gaan worden.

Afgelopen jaren zijn we aan het kijken hoe we de versterkingsopgave die tot 2030 loopt gaan koppelen aan de nieuwe toetsingsronde 2024. Dit doen we samen met andere waterschappen en de provincies. Echter zijn we tot de conclusie gekomen dat nieuwe afspraken maken niet werkbaar zijn als er nog geen resultaten beschikbaar zijn. Het maken van nieuwe afspraken is daarom uitgesteld tot dat we de bevindingen van de

toetsing 2024 tot onze beschikking hebben en we de scope van de nieuwe versterkingsopgave inzichtelijk kunnen maken.

In de huidige versterkingsopgave zijn er 175 km keringen opgenomen als niet-genormeerde en als keringen zonder oordeel. In de nieuwe toetsingsronde worden de keringen zonder oordeel zoveel mogelijk meegenomen. Het gaat hier voornamelijk om stukken keringen waar niet genoeg informatie voor beschikbaar was om een oordeel te vormen. Het gaat dan om keringen met langs-constructies. In deze ronde wordt deze informatie zoveel mogelijk aangevuld om alsnog een oordeel te kunnen vormen.

2 Mijlpaal 2: Toetsing 2024.

In het uitvoeringsbesluit is voorgeschreven dat de regionale keringen in 2024 volledig zijn getoetst. In de huidige toetsingsronde kijken we verder dan alleen naar de grondlichamen. We stellen daarnaast ook oordelen en risicoscores op voor de waterkerende kunstwerken, niet-waterkerende-objecten (nwo's) en bijzonder-waterkerende-constructies (bwc's).

Elk spoor dat tijdens de toetsing wordt bewandeld, heeft zijn eigen aanpak en resultaten. Begin 2020 zijn de resultaten van het nwo onderzoek opgeleverd. Momenteel zijn we druk bezig met het afronden van de toetsing kunstwerken. Daarnaast zijn we het grondonderzoek aan het uitvoeren en parallel worden de berekeningen uitgevoerd die uiteindelijk zullen bepalen of het betreffende dijktraject voldoende is of dat deze wordt afgekeurd.

We lopen volgens planning. Grotendeels van de toetsing verwachten we eind 2022 af te hebben. We hebben dan rekening gehouden met eventuele uitloop naar begin 2023. Daarna gaan we starten met de bestuurlijke rapportage en oplevering van de gehele toetsingsronde 2024. Hieronder is kort per toetsingsspoor aangegeven wanneer we verwachten deze af te ronden:

Toetsingsspoor	**Afgerond**
nwo's	2020
Kunstwerken	Q3 2022
Stabiliteitstoets: Grondonderzoek	Q4 2022
Stabiliteitstoets: Berekeningen DAM	Q4 2022 of Q1 2023
Hoogtetoets	Q3 2022
BWC	Q4 2022
Opstellen beheerdersoordeel: Microstabiliteit, voorlanden en erosie kruin en buitentalud (STMI, STVL, GEKB)	Q2 2023

2.1 Grondlichamen

In 2018 is een begin gemaakt met het rapport Toetsing Regionale Waterkeringen, Aanpak 2017-2024. Hierin zijn de kaders en aanpak beschreven voor het toetsen van de grondlichamen. Eind 2018 is gestart met het document uitgangspunten toetsing 2024 voor de grondlichamen. De grote verandering in vergelijking met de toets van 2012, is dat de focus nu ligt op het uitvoeren van een automatische en integrale toets. De zwaarte ligt in de eerste jaren op data verzamelen en deze op uniforme wijze opslaan, zodat daarna het toetsen automatisch uitgevoerd kan worden. Het grote voordeel is dat het doorvoeren van eventuele aanpassingen (bijvoorbeeld nieuwe rekenregels, data of inzichten) op een relatief snelle en uniforme wijze kan.

Afgelopen jaren waren gericht op data verzamelen door het uitvoeren van onder andere grondonderzoek. Komende periode ligt de zwaarte voornamelijk bij het normalisatie van gegevens en de opslag van de toegenomen gegevens. Daarnaast zorgen nieuwe inzichten en ontwikkelingen in de toetsinstrumentaria voor nieuwe uitgangspunten in de manier van rekenen. Het instrumentarium is in principe klaar voor alle data die klaar gezet gaat worden. Er worden komend jaar nog een aantal extra functionaliteiten in het instrumentarium gebouwd.

Vorig jaar zijn we begonnen met het uitvoeren van het grondonderzoek. Het grondonderzoek is een uitbreiding van de informatie die we al over onze ondergrond

hebben. In het verleden is, al dan niet door andere Rijnlandse projecten, ook grondonderzoek uitgevoerd. Met de uitbreiding van de data vullen we gaten op zodat we straks over een hoge dichtheid aan grondinformatie beschikken. In totaal betekend dat, dat er nog 804 nieuwe sonderingen worden uitgevoerd. Naast de sonderingen worden er ook 1144 handboringen tot mv-5m en 422 handboringen tot mv-2m uitgevoerd. Naar verwachting zijn deze werkzaamheden eind Q3 - begin Q4 2022 afgerond.

Recent zijn we ook begonnen met het uitvoeren van de stabiliteits- en piping berekeningen met DAM. Het afgelopen half jaar zijn we druk bezig geweest met het inrichten van een goed werkend en efficiënt werkproces. De kinderziektes zijn uit de scripts gehaald zodat, wanneer gegevens vanuit de boringen en sonderingen wordt aangeleverd, direct overgegaan kan worden op het uitvoeren van berekeningen. Naar verwachting is zijn de berekeningen voor ons hele beheergebied aan het eind van dit jaar afgerond. Elk dijktraject heeft dan een oordeel voor stabiliteit buiten (aan de kant van de waterzijde), stabiliteit binnen (aan de kant van het achterland) en piping.

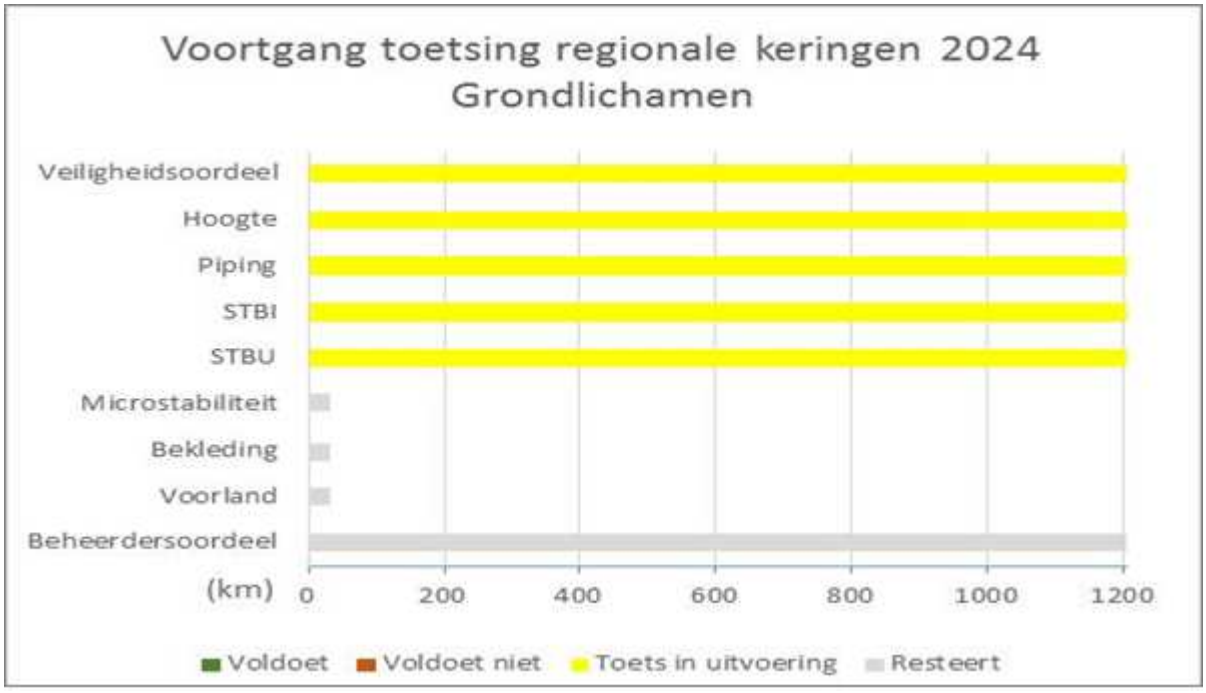

Figuur 4: Voortgang toetsingssporen voor de grondlichamen

De toetsing voor de voorland, bekleding en microstabiliteit zal slechts voor enkele trajecten nodig zijn. De verwachting is dat we dit in Q2 2023 afgerond hebben.

2.2 Niet Waterkerend Objecten

Het afgelopen jaar zijn er geen verdere ontwikkelingen betreft de nwo's. Begin 2021 is het resultaat opgeleverd en de deze zijn verder niet veranderd. Dit oordeel is definitief en zal ook niet meer veranderen.

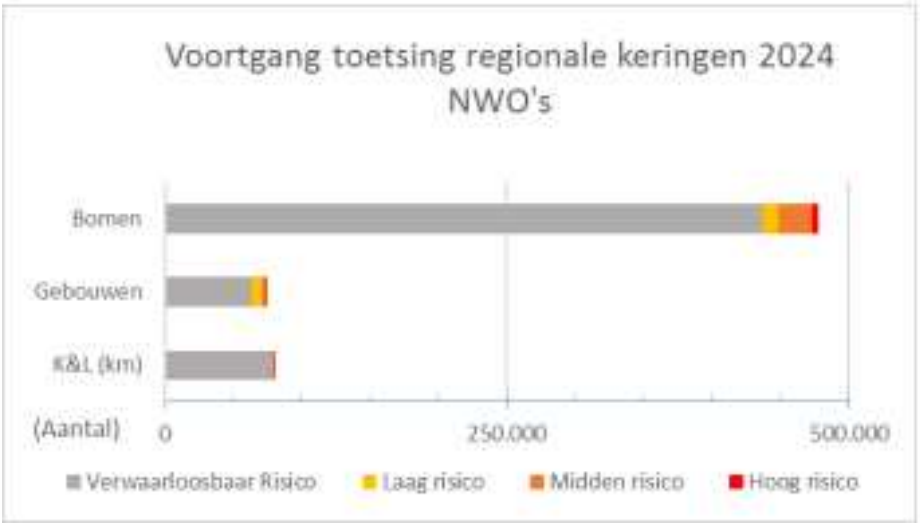

Figuur 5: Voortgang toetsing nwo's

De bovenstaande figuur laat alle nwo's zien die getoetst zijn. Hierbij is gebruik gemaakt van de classifering hoog, midden, laag en verwaarloosbaar risico. Figuur laat zien dat merendeel van de nwo's een verwaarloosbaar risico vormen.

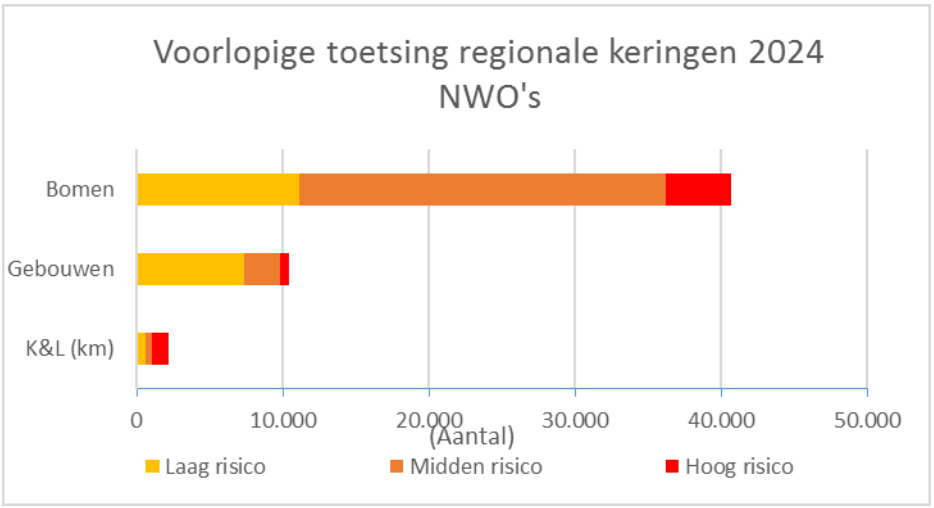

Figuur 6: Voortgang toetsing nwo's met een risico van laag, midden tot hoog

De onderstaande figuur geeft voor een traject regionale keringen aan hoeveel nwo's er staan. In groen is aangegeven de nwo's die een verwaarloosbaar risico vormen voor de waterveiligheid. Door een filter toe te passen kunnen we op een snelle wijze grotendeels van de nwo's in deze categorie zetten. Hierdoor kunnen we gedetailleerder kijken naar de nwo's met een significante risico.

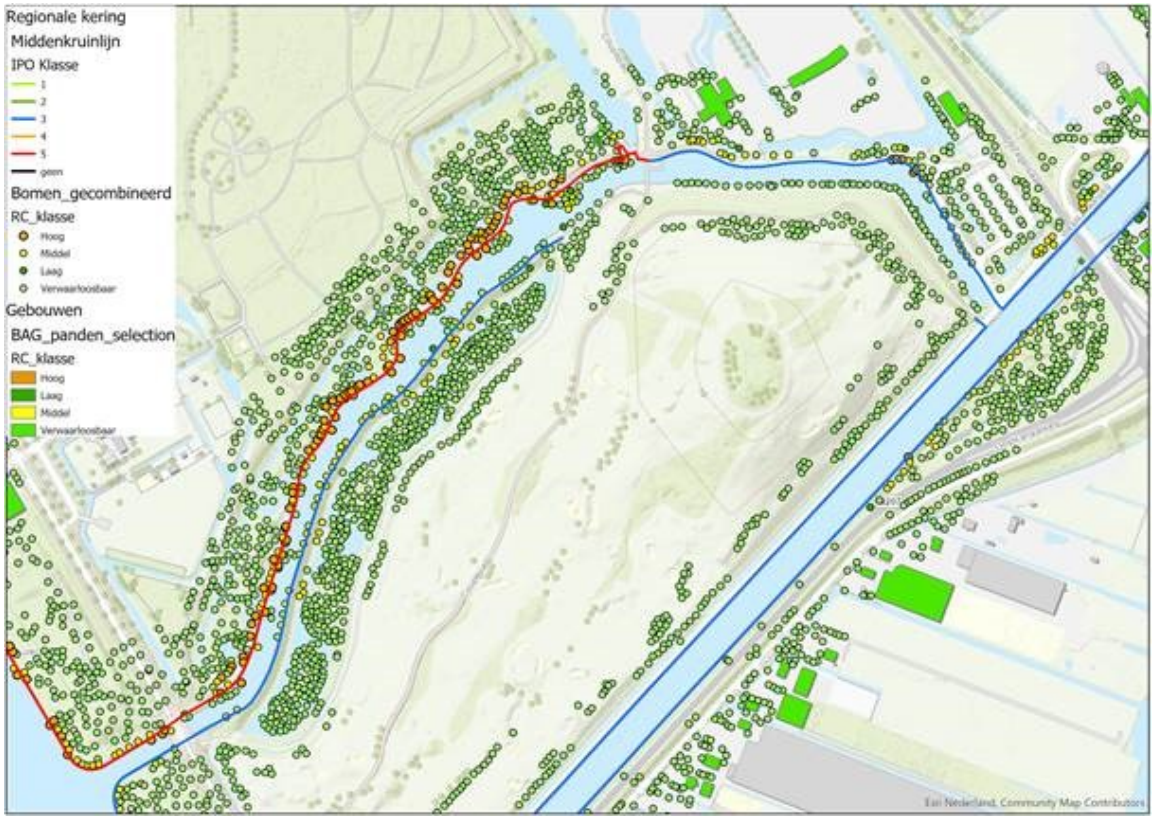

Figuur 7: Overzicht van nwo's rondom het traject regionale keringen bij

De volgende stap is om een handelingsperspectief te ontwikkelen voor de andere risico classes. Samen met de andere waterschappen en de provincies werken we hard om hier een gezamenlijke werkwijze voor te maken.

2.3 Kunstwerken

De eerste slag voor de kunstwerken was afgerond in 2019 aan de hand van of een eenvoudige toets, een gedetailleerdere toets en/of met een beheerdersoordeel. Dit was slechts een voorlopig oordeel en nog niet het eindoordeel. In de onderstaande grafiek zijn de resultaten uit 2019 weergegeven.

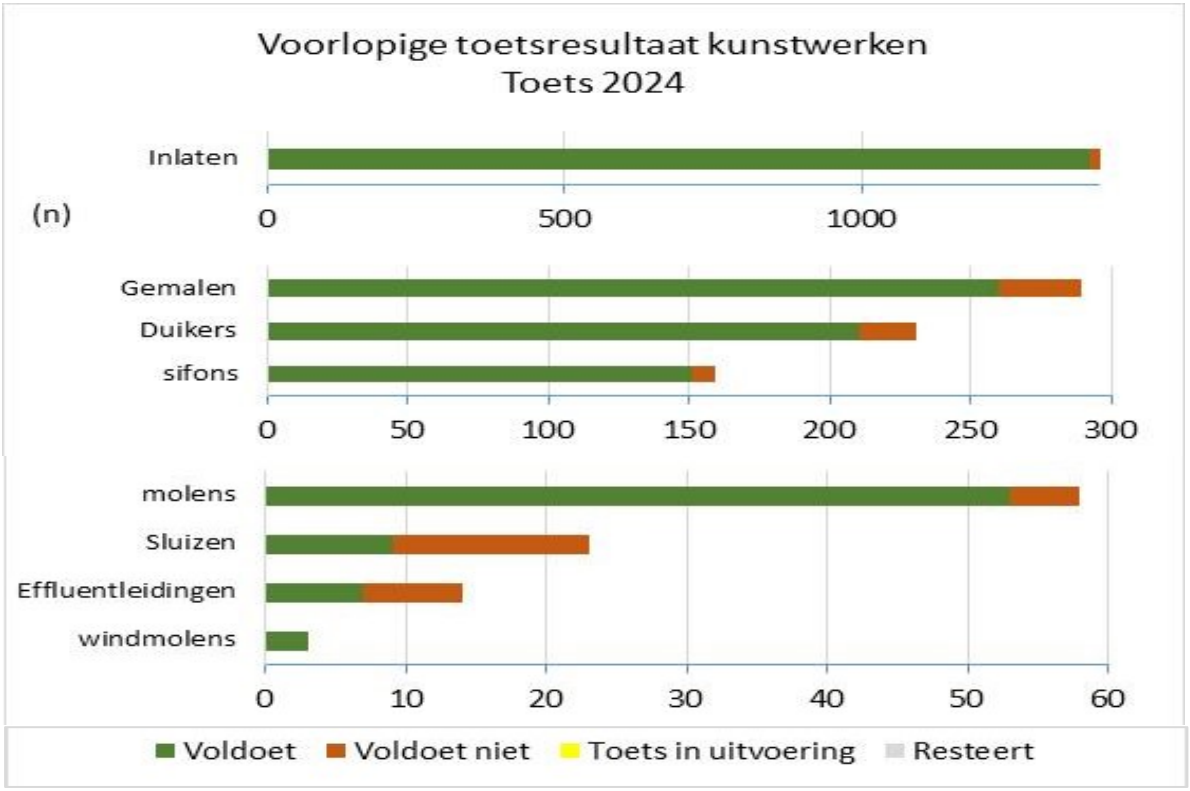

Figuur 8: Overzicht van de voorlopige resultaten uit kunstwerk toetsing 2019

In de bovenstaande voorlopige resultaten waren er nog wat onzekerheden die we in komende jaren, 2021 en 2022 verder wilden onderzoeken.

De onzekerheden die uit toetsing in 2019 naar voren waren gekomen resulteerde tot twijfels over de uitkomsten. Dit heeft geleid tot het starten van een nieuw traject in 2021 om de toetsing van de waterkerende kunstwerken (gemalen, sluizen, duikers, sifons en inlaten) te vernieuwen. De voornaamste reden voor dit nieuwe traject was:

1. De herleidbaarheid van de toetsing voor de kunstwerken was lastig. De toetsing is uitgevoerd door een analyse in Excel en is daardoor een black box geworden. Het is onduidelijk welke stappen zijn uitgevoerd en regelmatig is niet te herleiden hoe bepaalde resultaten zijn behaald. Daarnaast zijn de tussentijdse toetsingsresultaten niet te herproduceren en is er regelmatig erg conservatief getoetst, té conservatief in ons oordeel.
2. Een groot percentage van de getoetste kunstwerken kreeg het oordeel "geen oordeel". De voornaamste rede hiervan is omdat er te weinig informatie over het kunstwerk beschikbaar was om een betrouwbaar oordeel te vellen. Door het hoge percentage aan "geen oordeel" was deze toetsing weinig bruikbaar en was de toetsing heel conservatief.
3. Als laatst werd door onze eigen beheerders het resultaat vaak niet herkent. Waar zij op basis van hun ervaring met het kunstwerk verwachtte dat deze afgekeurd zou worden, werd deze goedgekeurd en visa versa.

Bovenstaande punten waren voor Rijnland redenen genoeg om de hele toetsing opnieuw uit te laten voeren. Met de ervaringen uit 2019, wisten we deze keer beter waar we op moesten letten. Het resultaat is een veel betrouwbaardere en beter herleidbare toetsing met resultaten die overeen komen met verwachtingen bij het kustwerk. Echter liepen wij ook bij de nieuwe toetsing aan tegen bovengenoemd punt 2, veel toetsingsresultaten "geen oordeel" door het gebrek aan data. Er is een aanvullende opdracht naar het bureau uitgegaan om de kunstwerken buiten te bezoeken en de ontbrekende data in te winnen. Hier zijn wij momenteel druk mee bezig en de verwachting is, is dat deze in de zomer afgerond wordt. De resultaten voor de kunstwerken kunnen we daarom pas in de volgende voortgangsrapportage 2022 delen met de provincies.

2.4 Eindoordeel toetsing

Om tot een eindoordeel te komen voor de gehele toetsing, moeten er verschillende onderdelen van de toetsing worden gecombineerd.

In eerste instantie heb je technisch oordeel en de beheerdersoordeel. Daar zal de zwaarste van de twee tellen. Dus als een van de twee oordelen niet voldoende is, zal het eindoordeel dat ook zijn.

Daarnaast hebben we verschillende toetsingssporen. De kunstwerken zullen een eindoordeel onafhankelijk van de andere toetsingssporen hebben. Bij het combineren van grondlichamen en de NWO's loopt nog een discussie en traject (met de provincies en de andere waterschappen) om te kijken wat de beste manier is om deze te combineren.

De trajecten uit de vorige toetsingsronde met 'geen oordeel' zijn in de huidige versterkingsronde niet meegenomen. Maar deze trajecten zullen in deze toetsingsronde van 2024 wel meegenomen worden. Het ging voornamelijk om de keringen met een constructie (zoals damwanden) waar weinig informatie beschikbaar was. In deze ronde worden deze keringen wel meegenomen in het eindoordeel.

3 Mijlpaal 3: Risicobeheersing

Voor de risicobeheersing maken we onderscheid tussen de volgende drie onderdelen: 1. Kade-inspectiemeldingen die Rijnland oppakt in het kader van onderhoud, 2. meldingen die toebedeeld zijn aan handhaving en waarbij perceeleigenaren verantwoordelijk zijn voor het herstel en 3. de calamiteitenorganisatie.

Uit de kade-inspectie zijn er 725 schadepunten geregistreerd. Na analyse van al deze schadepunten zijn ze onderverdeeld:

- Uit de inspectie bleken 183 meldingen door Rijnland opgepakt te moeten worden. Van deze locaties zijn 53 meldingen met hoog en 126 met een laag/midden risicobeeld bestempeld. Deze meldingen zijn allemaal afgehandeld in 2021 door onderhoud. De minder hoge risico meldingen zullen geprogrammeerd worden voor begin 2021.

- Vanuit de kade-inspectie 2021 waren er 307 schadepunten met veldopmerking(en) toebedeeld aan Handhaving. Na beoordeling vanuit handhaving zijn er 41 percelen in aanmerking gekomen waarbij de eigenaren een schrijven hebben ontvangen

- In 2021 is op 26 juli een opschaling geweest i.v.m. de afschuiving van de polderkade Polder Middelburg en Tempelpolder (Reeuwijk). Opschaling heeft geduurd tot 2 augustus 2021. Vanaf dat moment is het vervolgtraject (onderzoek naar oorzaak en voorstel tot herstel van de kering) in handen van afdeling beleid en onderhoud/projecten. In Q4 verwachten we de rapportage over het onderzoek naar de oorzaak van de afschuiving.

4 Mijlpaal 4: Financiën

Het betreft hier een indicatie van de kosten. In 2021 is ongeveer €21,9 miljoen uit de investeringsbegroting uitgegeven aan de regionale keringen voor dijkversterkingen. De prognose voor de uitgave dijkversterkingen voor 2022 t/m 2024 is €59,8 miljoen. Dat is per jaar gemiddeld 20 miljoen, wat hoger ligt dan wat er de vorige jaren is uitgegeven.

Voor de nieuwe toetsingsronde 2024 is in 2021 ongeveer €0,7 miljoen uitgegeven. Voor de komende de periode 2022-2024 is er €1,0 miljoen geraamd voor het toetsen van de regionale keringen.

Conform jaarrekening 2021:
Verbetering regionale keringen €21.867.000,-
Toetsing regionale keringen: €723.000,-

5 Mijlpaal 5: Doorkijk naar komende jaren

Algemeen zien we dat we goed op koers liggen met de regionale keringen. De versterking wordt voortvarend opgepakt. En de toetsing 2024 ligt op schema. Rijnland besteedt de financiële middelen volgens planning en begroting.

Voor de komende periode zien we een aantal ontwikkelingen. De toetsing levert in 2024 een nieuw inzicht in de staat van de keringen en de versterkingsopgave die er ligt. We gaan na de toetsing 2024 starten met herprioritering om de overgebleven trajecten en de nieuwe opgaves, risico-gestuurd aan te pakken. Dit zal samen met de nieuwe afspraken die we met de provincies gaan maken over deadlines, opgepakt worden.

Daarnaast zit in de opgave waar we nu aan werken het venijn voor een deel in de staart. We werken aan een aantal dure en complexe strekkingen. Een voorbeeld is de Kortsteekterweg en oosten van Alphen aan den Rijn. Een strekking die ruim een jaarschijf aan budget kost voor iets meer van 5km. Door een aantal van dit soort strekkingen is het de komende jaren een uitdaging om de opgeleverde kilometers op peil te houden.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Het college van dijkgraaf en hoogheemraden van Waterschap Amstel, Gooi en Vecht
Postbus 94370
1090 GJ AMSTERDAM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon
S.P.J.M. van de Pas
BEL/OMB

Telefoonnummer +31235144946
bas.van.de.pas@noord-holland.nl

Verzenddatum

Kenmerk
1854014/1892015

Uw kenmerk: 22.002625

Betreft: Reactie op de voortgang Regionale waterkeringen 2021

Geacht college,

Volgens de afspraak uit het “Uitvoeringsbesluit regionale keringen West-Nederland 2014” hebben wij van uw waterschap op 30 maart 2022 de voortgang regionale waterkeringen Waterschap Amstel, Gooi en Vecht 2021 ontvangen, als onderdeel van de Waterveiligheidsrapportage 2021 waterschap Amstel, Gooi en Vecht. Mede namens Gedeputeerde Staten van de provincies Utrecht en Zuid-Holland berichten wij u als volgt.

Verbeteropgave regionale keringen uit 2012
Zoals u weet, maken de provincies Zuid-Holland, Noord-Holland en Utrecht met de 8 ingelegen Waterschappen in West- Nederland gezamenlijke afspraken over de toetsing en de verantwoording van de versterkingsopgaven van de regionale keringen. Elk jaar leveren alle waterschappen een voortgangsrapportage over de toetsing en de versterkingsopgaven. Uit de rapportages van 2021 is op te maken dat tot en met 2021 er ca. 1524 km aan regionale keringen verbeterd zijn en dat inmiddels 75% van het gehele areaal in West-Nederland voldoet aan de gestelde IPO- veiligheidsnormen.
Het grootste gedeelte van de verbeteropgave uit 2012 moet in 2020 of 2024 op orde zijn. Voor de meeste waterschappen zijn de afspraken over verbeteringen ondanks de pandemie en soms slechte beschikbaarheid van personeel en bouwmaterialen nagenoeg afgerond of liggen op koers. Voor een viertal waterschappen is door de provincie(s) voor een gering aantal kilometers uitstel verleend, waaronder uw waterschap. Hier komt mogelijk in 2023 nog een waterschap bij. Uiteindelijk moeten alle afgekeurde regionale keringen uit de toets ronde 2012 en 2024 in 2030 voldoen aan de gestelde IPO-veiligheidsnormen.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

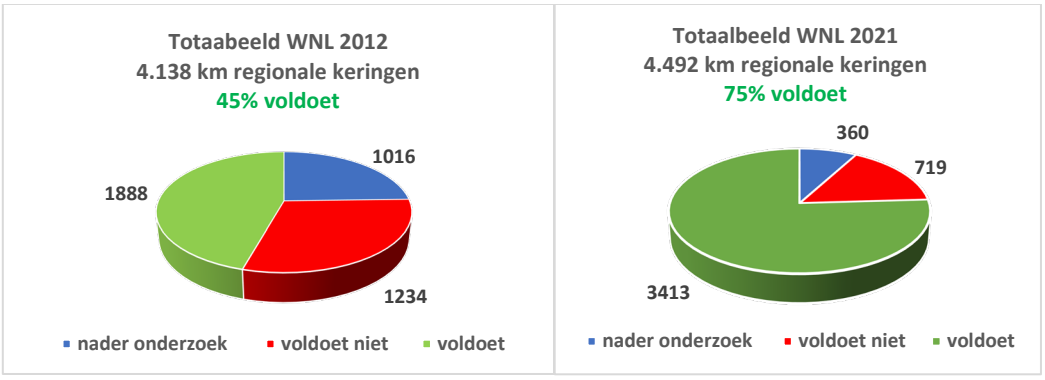

Beeld voortgang verbeteren regionale keringen West-Nederland

Enkele waterschappen geven aan om in samenwerking met de provincie(s) tijdens deze periode nog goed te willen kijken naar de volgorde aanpak oude- en nieuwe opgaven. In 2021 is er in West-Nederland door de waterschappen in totaal ca. €67 M uitgegeven aan toetsing en verbeteringen.

In uw waterschap Amstel, Gooi en Vecht voldoet in 2021 in totaal 83% van alle regionale keringen aan de normen op basis van de toetsing van 2012. We zijn verheugd en spreken onze waardering uit dat ondanks de pandemie, de stikstof problematiek en de druk op personeel en grondstoffen, dit jaar weer veel verbeterprojecten zijn gerealiseerd.
Uw waterschap is een van de waterschappen waarvoor tussentijds uitstel is verleend voor het verbeterprogramma van de afgekeurde regionale keringen uit 2012. Het ging in uw geval vooralsnog om een uitstel tot en met 2024. Wat vorig jaar al werd aangekondigd en wat op ambtelijk niveau meerdere malen uitgebreid is besproken met uw waterschap, is dat toch nog een beperkt aantal kilometers verbeteringen de 2024 niet gaan halen. Hiervoor zijn goede argumenten voor handen zoals kostenefficiëntie (benutten van meekoppelkansen) en vertragingen in de vergunningverlening. Door extra risicobeheersmaatregelen heeft u aangegeven dat de dijkveiligheid in alle gevallen niet in het geding is.
Wij hebben dan ook op verzoek van uw waterschap uitstel verleend aan maximaal 40 km versterkingsopgaven, die ipv 2024 nu in 2027 op orde moet zijn.

Voortgang tweede toets ronde regionale keringen 2024
Alle waterschappen geven aan op koers te liggen om in 2024 getoetst te hebben, maar op sommige toetsonderdelen ligt er wel een uitdaging om op tijd alles af te hebben. De zorgen van vorig jaar bij enkele waterschappen over het toetsen van de kabels & leidingen en stabiliteit zijn grotendeels verdwenen door onderlinge samenwerking en via landelijke fora. Maar de afhankelijkheid van informatie en samenwerking met kabel- en leidingbeheerders blijft wel een punt van aandacht.

Aandachtspunten bij de toetsing zijn:

1. Tegenvallers bij automatisering of updates van (reken) programma's, data niet goed op orde vanwege complexiteit, eisen aan security of beschikbaarheid personeel.
2. Toets resultaten en het effect op het totale veiligheidsoordeel is soms lastig te bepalen voor nieuwe toets onderdelen zoals voor bomen (er ontbreken duidelijke landelijke richtlijnen waardoor meer afstemming nodig is via o.a. onderlinge expertsessies).
3. Veel personeelswisselingen in korte tijd. Gekwalificeerd personeel binnen krijgen en/of op tijd inwerken is thans lastig.

Uw Waterschap geeft aan dat door tegenslagen in de digitalisering er vertraging is ontstaan in de toetsing. U geeft aan dat met de juiste maatregelen de toetsing wel binnen de geplande tijd zal worden afgerond. Ambtelijk is dit ook besproken en hieruit kwam naar voren dat de gewenste extra middelen en maatregelen die nodig zijn, ondertussen bij uw waterschap zijn vrijgemaakt. We hebben er alle vertrouwen in dat uw waterschap de resultaten van de toetsronde in 2024 kan opleveren.

Actuele waterveiligheidsrisico's.

Op 26 juli 2021 is er een opschaling geweest bij het hoogheemraadschap van Rijnland in verband met de afschuiving van een regionale kering in Reeuwijk. De onderzoeksresultaten naar de oorzaak afschuiving en het herstel van de dijk worden in het vierde kwartaal 2022 verwacht. Daarnaast is er op 18/19 juni 2021 in de regio Egmond aan Zee/Heiloo wateroverlast geweest vanwege hevige neerslag. Los hiervan zijn er in 2021 bij de waterschappen geen actuele waterveiligheidsrisico's geweest vanuit droogte, hoogwater en/of andere oorzaken. De waterschappen hebben hun bedrijfsvoering veelal aangepast op basis van inspectierondes met een aanpak op basis van urgentie. Indien noodzakelijk wordt opgeschaald naar de calamiteitenorganisatie. Daarnaast wordt er veel geoefend op calamiteitenbestrijding in samenwerking met de omgeving.

Het is goed om te lezen het lage plekkenplan van uw waterschap ook in 2021 is voortgezet en u hiermee continu inzicht hebt op plekken waar bij extreme situaties een mogelijk risico zou kunnen optreden. Dat er tot nu toe al 140 lage plekken zijn aangepakt en dat de overige plekken in 2022 worden aangepakt geeft aan dat de risicobeheersing bij uw waterschap de gewenste aandacht krijgt.

Perspectief samenwerking en afspraken na 2024
De waterschappen hebben na 2012 hard gewerkt aan het op orde houden en brengen van de regionale keringen. De focus komt nu steeds meer op de uitvoering van de tweede toetsronde in 2024. De provincies streven er voor deze toetsronde naar om de data op uniforme (gis) wijze te ontvangen. Hierover vindt al afstemming plaats met de waterschappen. Na afronden van de lopende toetsronde zal het toetsproces worden geëvalueerd. Uit deze toetsronde zullen ook weer nieuwe opgaven volgen waarover nieuwe afspraken met elkaar gemaakt moeten worden. De provincies in West-Nederland zijn inmiddels gestart met de voorbereidingen over wat erbij komt kijken om de benodigde vervolgafspraken op een goede manier weer met elkaar vast te leggen. Het streven is om de voorgestelde aanpak uiterlijk medio 2023 met de waterschappen te bespreken.

Uitvoering werkzaamheden ten behoeve van waterveiligheid
Wij bedanken u voor uw voortgangsrapportage regionale keringen 2021 en de werkzaamheden op het gebied van waterveiligheid. Wij vertrouwen erop dat de samenwerking tussen de provincie(s) en waterschappen ook in de toekomst een goed vervolg krijgt.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris voorzitter

Kopie aan Provincie Utrecht en Provincie Zuid-Holland.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Het college van dijkgraaf en hoogheemraden van Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier
Postbus 250
1700 AG HEERHUGOWAARD

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

S.P.J.M. van de Pas

BEL/OMB

Telefoonnummer +31235144946

bas.van.de.pas@noord-holland.nl

Verzenddatum

Kenmerk

1854014 /1900136

Uw kenmerk

22.0483401

Betreft: Reactie op de voortgangsrapportage regionale waterkeringen 2021

Geacht college,

Volgens de afspraak uit het “Uitvoeringsbesluit regionale keringen West-Nederland 2014” hebben wij van uw hoogheemraadschap op 1 juni 2022 de voortgang regionale waterkeringen Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier 2021 ontvangen. Hierover berichten wij u als volgt.

Verbeteropgave regionale keringen uit 2012

Zoals u weet, maken de provincies Zuid-Holland, Noord-Holland en Utrecht met de 8 ingelegen Waterschappen in West- Nederland gezamenlijke afspraken over de toetsing en de verantwoording van de versterkingsopgaven van de regionale keringen. Elk jaar leveren alle waterschappen een voortgangsrapportage over de toetsing en de versterkingsopgaven. Uit de rapportages van 2021 is op te maken dat tot en met 2021 er ca. 1524 km aan regionale keringen verbeterd zijn en dat inmiddels 75% van het gehele areaal in West-Nederland voldoet aan de gestelde IPO- veiligheidsnormen.
Het grootste gedeelte van de verbeteropgave uit 2012 moet in 2020 of 2024 op orde zijn. Voor de meeste waterschappen zijn de afspraken over verbeteringen ondanks de pandemie en soms slechte beschikbaarheid van personeel en bouwmaterialen nagenoeg afgerond of liggen op koers. Voor een viertal waterschappen is door de provincie(s) voor een gering aantal kilometers uitstel verleend. De waterveiligheidsrisico’s worden hier met extra afspraken beheerst Uiteindelijk moeten alle afgekeurde regionale keringen uit de toets ronde 2012 en 2024 in 2030 voldoen aan de gestelde IPO-veiligheidsnormen.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

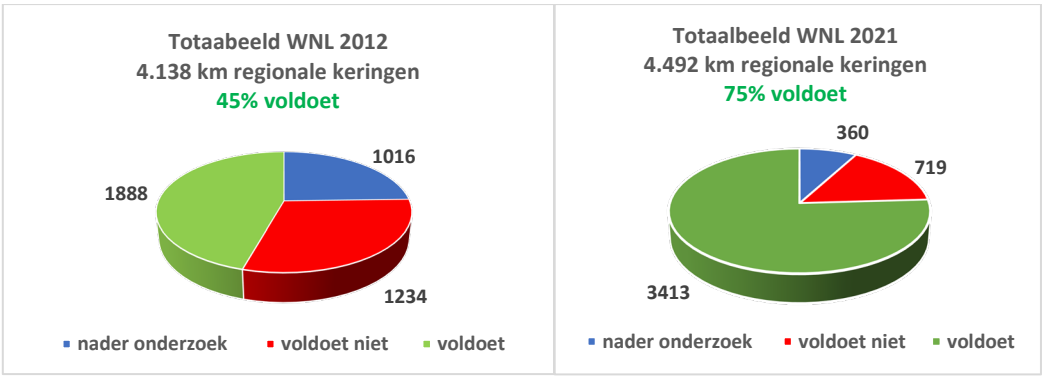

Beeld voortgang verbeteren regionale keringen West-Nederland

In 2021 is er in West-Nederland door de waterschappen in totaal ca. €67 miljoen uitgegeven aan toetsing en verbeteringen.

In uw Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK) voldoet eind 2021, 310 kilometer eerder afgekeurde keringen weer aan de norm. Daarmee voldoet HHNK ruimschoots aan de gestelde opgave die op basis van de toetsronde van 2012, met ons als provincie is afgesproken. Daar zijn we als provincie heel erg blij mee. In 2021 is 14,4 kilometer regionale kering verbeterd. Sinds de start van het programma Verbetering Boezemkades (VBK) is er in totaal 264 kilometer aan regionale keringen daadwerkelijk buiten verbeterd. Daarnaast laat u tevens zien dat 201 kilometer kadeverbetering inmiddels in voorbereiding is binnen het programma VBK en dat u daarmee voorsorteert om ook de volgende afspraak te halen. Deze afspraak is het in 2030 voldoen aan de normen van alle regionale keringen, mede gebaseerd op de toetsronde 2024. Tevens zijn we verheugd, dat bij de uitvoering van de dijkversterkingsopgave ook steeds meer ruimte wordt gemaakt voor verbeteren van de biodiversiteit door keringen in te zaaien met kruidenrijk grasmengsel en het aanpassen van het maaibeleid.
Het mag duidelijk zijn dat deze rapportage ons heel veel vertrouwen geeft dat u de doelstelling van 2030 op tijd haalt.

Voortgang tweede toets ronde regionale keringen 2024
Alle waterschappen geven aan op koers te liggen om in 2024 getoetst te hebben, maar op sommige toetsonderdelen ligt er wel een uitdaging om op tijd alles af te hebben. De zorgen van vorig jaar bij enkele waterschappen over het toetsen van de kabels & leidingen en stabiliteit zijn grotendeels verdwenen door onderlinge samenwerking en via landelijke fora. Maar de afhankelijkheid van informatie en samenwerking met kabel- en leidingbeheerders blijft wel een punt van aandacht.

<u>Aandachtspunten bij de toetsing zijn</u>:

1. Tegenvallers bij automatisering of updates van (reken) programma's, data niet goed op orde vanwege complexiteit, eisen aan security of beschikbaarheid personeel.
2. Toets resultaten en het effect op het totale veiligheidsoordeel is soms lastig te bepalen voor nieuwe toets onderdelen zoals voor bomen (er ontbreken duidelijke landelijke richtlijnen waardoor meer afstemming nodig is via o.a. onderlinge expertsessies).
3. Veel personeelswisselingen in korte tijd. Gekwalificeerd personeel binnen krijgen en/of op tijd inwerken is thans lastig.

Het is goed om te lezen dat uw hoogheemraadschap ondertussen 81% van de grondlichamen heeft getoetst, waaronder ook de meest risicovolle keringen, die rond diepe droogmakerijen liggen of in gebieden met een slappe ondergrond. In deze toetsronde worden voor het eerste kunstwerken en niet waterkerende objecten (NWO's) getoetst. Uit de rapportage komt naar voren dat de toetsing van de kunstwerken voorspoedig loopt. Echter uit gesprekken met uw collega's en wat ook uit de voortgangsrapportage naar voren komt, is dat de huidige landelijke toetsingsvoorschriften voor NWO's nog steeds veel hiaten en onduidelijkheden bevatten voor de toetsing van de regionale waterkeringen. Om uiteindelijk wel een praktische methode te ontwikkelen om de NWO's te toetsen, geeft u aan dat vanaf 2022 de inspanningen noodgedwongen zullen worden opgevoerd. Uit de rapportage komt naar voren dat uw hoogheemraadschap bezig is met vrijmaken van de benodigde capaciteit en middelen én het prioriteren van de werkzaamheden, om op tijd de toetsing voor 1 januari 2025 af te ronden. We gaan graag het komende half jaar met u in gesprek om de toetsingsvoortgang verder te bespreken en waar nodig te helpen om eventuele knelpunten op te lossen.

Actuele waterveiligheidsrisico's.
Op 26 juli 2021 is er een opschaling geweest bij het hoogheemraadschap van Rijnland in verband met de afschuiving van een regionale kering in Reeuwijk. De onderzoeksresultaten naar de oorzaak afschuiving en het herstel van de dijk worden in het vierde kwartaal 2022 verwacht. Daarnaast is er op 18/19 juni 2021 in uw regio Egmond aan Zee/Heiloo wateroverlast geweest vanwege hevige neerslag. Dit heeft voor uw hoogheemraadschap de nodige impact gehad. Echter het is goed om te lezen dat ondanks de extreme neerslag het waterpeil in de boezems nergens een kritische hoogte bereikte.

De waterschappen hebben hun bedrijfsvoering veelal aangepast op basis van inspectierondes met een aanpak op basis van urgentie. Indien noodzakelijk wordt opgeschaald naar de calamiteitenorganisatie. Daarnaast wordt er veel geoefend op calamiteitenbestrijding in samenwerking met de omgeving.
Uw hoogheemraadschap loopt voorop in investeren in

datamanagement, technologische middelen en kennis op het gebied van informatietechnologie om daarmee continu inzicht te krijgen en te houden over de staat van alle regionale keringen. Uiteindelijk doel is om daarmee op effectieve wijze invulling te kunnen geven aan risico gestuurd beheer. Wij ondersteunen deze ontwikkelingen en onze gezamenlijke pilot over de zorgplicht regionale keringen sluit hier dan ook naadloos op aan.

Perspectief samenwerking en afspraken na 2024
De waterschappen hebben na 2012 hard gewerkt aan het op orde houden en brengen van de regionale keringen. De focus komt nu steeds meer op de uitvoering van de tweede toets ronde in 2024. De provincies streven er voor deze toetsronde naar om de data op uniforme (gis) wijze te ontvangen. Hierover vindt al afstemming plaats met de waterschappen. Na afronden van de lopende toetsronde zal het toetsproces worden geëvalueerd. Uit deze toetsronde zullen ook weer nieuwe opgaven volgen waarover nieuwe afspraken met elkaar gemaakt moeten worden. De provincies in West-Nederland zijn inmiddels gestart met de voorbereidingen over wat erbij komt kijken om de benodigde vervolgafspraken op een goede manier weer met elkaar vast te leggen. Het streven is om de voorgestelde aanpak uiterlijk medio 2023 met de waterschappen te bespreken.

Uitvoering werkzaamheden ten behoeve van waterveiligheid
Wij bedanken u voor uw voortgangsrapportage regionale keringen 2021 en de werkzaamheden op het gebied van waterveiligheid. Ten slotte wil ik nog eens benadrukken dat we als provincie de samenwerking rondom de toetsing en verbetering van de regionale keringen met uw hoogheemraadschap als heel prettig en constructief ervaren en dat we dat graag op dezelfde voet met elkaar willen voortzetten. Onze gezamenlijke pilot zorgplicht geeft aan hoe we continu met elkaar bezig zijn om het beheer, inzicht en verantwoording omtrent de staat van de regionale keringen te verbeteren.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris voorzitter

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
201 2 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
S.P.J.M. van de Pas
BEL/OMB

Telefoonnummer +31235144946
bas.van.de.pas@noord-holland.nl

Verzenddatum

21 SEP. 2022

Kenmerk
1854014/1902386

Uw kenmerk

Betreft: Voortgangsrapportages regionale keringen 2021

Geachte leden,

Op grond van de Waterwet zijn provincies belast met het aanwijzen en normeren van regionale waterkeringen. De waterschappen zijn verantwoordelijk voor beheer, onderhoud, toetsing en verbetering van deze waterkeringen. De drie waterschappen in Noord-Holland presenteren elk jaar een voortgangsrapportage over de toetsing en verbetering van de regionale waterkeringen.

Hierbij brengen wij u het volgende besluit van ons college ter kennis:

1. Kennis te nemen van de voortgangsrapportages regionale waterkeringen 2021 van de waterschappen;
2. Aan het hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier en het waterschap Amstel, Gooi en Vecht een reactie te sturen door middel van bijgevoegde brieven;
3. Aan de provincie Zuid-Holland door middel van bijgaande brief een machtiging te verlenen om een reactie aan het hoogheemraadschap van Rijnland te versturen.

De voortgangsrapportages van de 3 waterschappen, onze reacties aan de waterschappen en de machtigingsbrief aan provincie Zuid-Holland zijn als bijlagen gevoegd bij deze brief.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

Dr I. Zaal

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

7 bijlage(n)

1 Voortgangsrapportage regionale waterkeringen 2021 van het waterschap Amstel, Gooi en Vecht.

2 Voortgangsrapportage regionale waterkeringen 2021 van het Hoogheemraadschap Holland Noorderkwartier

3 Voortgangsrapportage regionale waterkeringen 2021 van het Hoogheemraadschap van Rijnland

4 Brief van GS met reactie op voortgangsrapportage regionale waterkeringen 2021 van het waterschap Amstel, Gooi en Vecht

5 Brief van GS met reactie op voortgangsrapportage regionale waterkeringen 2021 van het Hoogheemraadschap Holland Noorderkwartier

6 Brief van GS aan de provincie Zuid-Holland met machtiging voor reactie op voortgangsrapportage regionale waterkeringen 2021 van het Hoogheemraadschap van Rijnland

7 Brief van provincie Zuid-Holland met reactie op voortgangsrapportage regionale waterkeringen 2021 van het Hoogheemraadschap van Rijnland

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland
Postbus 90602
2509 LP 's-GRAVENHAGE

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

S.P.J.M. van de Pas

BEL/OMB

Telefoonnummer +31235144946

bas.van.de.pas@noord-holland.nl

Verzenddatum

Kenmerk

1854014/1900144

Uw kenmerk

PZH-2022-807388643

Betreft: Machtiging reactie op de voortgangsrapportage regionale waterkeringen 2021 van het Hoogheemraadschap van Rijnland.

Geacht college,

Hierbij delen wij u mede dat wij instemmen met het mede namens ons verzenden van de brief aan het Hoogheemraadschap van Rijnland (met kenmerk PZH-2022-807388643) als reactie op de voortgangsrapportage 2021 regionale waterkeringen. Wij gaan graag samen met u in gesprek met het Hoogheemraadschap van Rijnland over de planning van de verbeteropgave.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

voorzitter

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

provincie Zuid-Holland

Gedeputeerde Staten

Contact
A.R. Vermeulen
T 070 - 441 72 85
ar.vermeulen@pzh.nl

Postadres Provinciehuis
Postbus 90602
2509 LP Den Haag
T 070 - 441 66 11
www.zuid-holland.nl

Datum
Zie verzenddatum linksonder

Ons kenmerk
PZH-2022-807388643

Uw kenmerk
22.045183

Bijlagen

Aan Dijkgraaf en Hoogheemraden van
het Hoogheemraadschap van Rijnland
Postbus 156
2300 AD LEIDEN

Onderwerp
Reactie op voortgangsrapportage regionale keringen 2021

Geacht college,

Volgens de afspraak uit het “Uitvoeringsbesluit regionale keringen West-Nederland 2014” hebben wij van uw waterschap op 18 juli 2022 de voortgangsrapportage regionale waterkeringen Hoogheemraadschap van Rijnland 2021 ontvangen. Mede namens Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Holland berichten wij u als volgt.

Voortgang verbeteropgave regionale keringen.
Zoals u weet, maken de provincies Zuid-Holland, Noord-Holland en Utrecht met de 8 ingelegen Waterschappen in West- Nederland gezamenlijke afspraken over de toetsing en de verantwoording van de versterkingsopgaven van de regionale keringen. Elk jaar leveren alle waterschappen een voortgangsrapportage over de toetsing en de versterkingsopgaven. Uit de rapportages van 2021 is op te maken dat tot en met 2021 er ca. 1524 km aan regionale keringen verbeterd zijn en dat inmiddels 75% van het gehele areaal in West-Nederland voldoet aan de gestelde IPO- veiligheidsnormen.

Beeld voortgang verbeteren regionale keringen West-Nederland

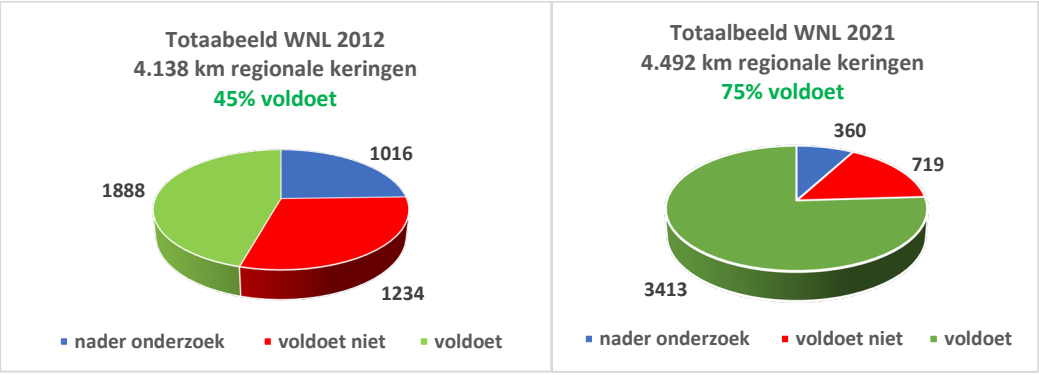

Bezoekadres
Zuid-Hollandplein 1
2596 AW Den Haag

Tram 9 en de buslijnen 90, 385 en 386 stoppen dichtbij het provinciehuis. Vanaf station Den Haag CS is het tien minuten lopen. De parkeerruimte voor auto’s is beperkt.

Het grootste gedeelte van de verbeteropgave uit 2012 moet in 2020 of 2024 op orde zijn. Voor de meeste waterschappen zijn de afspraken over verbeteringen ondanks de pandemie en soms slechte beschikbaarheid van bouwmaterialen nagenoeg afgerond of liggen op koers. Voor een viertal waterschappen is door de provincie(s) voor een gering aantal kilometers uitstel verleend. Hier komt mogelijk in 2023 nog een waterschap bij. Uiteindelijk moeten alle afgekeurde regionale keringen uit de toets ronde 2012 en 2024 in 2030 voldoen aan de gestelde IPO- veiligheidsnormen. Enkele waterschappen geven aan om in samenwerking met de provincie(s) tijdens deze periode nog goed te willen kijken naar de volgorde aanpak oude- en nieuwe opgaven. In 2021 is er in West-Nederland door de waterschappen in totaal ca. €67 M uitgegeven aan toetsing en verbeteringen. In uw waterschap Hoogheemraadschap van Rijnland voldoet inmiddels 70% van alle regionale keringen aan de IPO- veiligheidsnormen. We zijn blij om te lezen, dat ondanks de pandemie, de druk op beschikbaar personeel en grondstoffen, uw waterschap de verwachting uitspreekt dat zoals is afgesproken, de keringen die onvoldoende scoorde in de toetsing van 2012 in 2030 op orde zullen zijn.
In uw voortgangsrapportage geeft u aan dat naar verwachting eind 2022 de onderzoeksresultaten naar de oorzaak dijkafschuiving Reeuwijk en het voorstel herstel van de dijk beschikbaar zijn. Wij zijn uiteraard zeer benieuwd naar de resultaten hiervan en verzoeken u om deze tijdig met ons te bespreken alvorens de media worden geïnformeerd.

Voortgang toets ronde regionale keringen 2024
Alle waterschappen geven aan op koers te liggen om in 2024 getoetst te hebben, maar op sommige toets onderdelen ligt er wel een uitdaging om op tijd alles af te hebben. De zorgen van vorig jaar bij enkele waterschappen over het toetsen van de kabels & leidingen en stabiliteit zijn grotendeels verdwenen door onderlinge samenwerking en via landelijke fora. Maar de afhankelijkheid van informatie en samenwerking met kabel- en leidingbeheerders blijft wel een punt van aandacht.

<u>Aandachtspunten bij de toetsing zijn</u>:
1. Tegenvallers bij automatisering of updates van (reken) programma's, data niet goed op orde vanwege complexiteit, eisen aan security of beschikbaarheid personeel.
2. Toets resultaten en het effect op het totale veiligheidsoordeel is soms lastig te bepalen voor nieuwe toets onderdelen zoals voor bomen (er ontbreken duidelijke landelijke richtlijnen waardoor meer afstemming nodig is via o.a. onderlinge expertsessies).
3. Veel personeelswisselingen in korte tijd. Gekwalificeerd personeel binnen krijgen en/of op tijd inwerken is thans lastig.

Actuele waterveiligheidsrisico's.
Op 26 juli 2021 is er een opschaling geweest bij het hoogheemraadschap van Rijnland in verband met de afschuiving van een regionale kering in Reeuwijk. De onderzoeksresultaten naar de oorzaak afschuiving en het herstel van de dijk worden in het vierde kwartaal 2022 verwacht. Daarnaast is er op 18/19 juni 2021 in de regio Egmond aan Zee/Heiloo wateroverlast geweest vanwege hevige neerslag. Los hiervan zijn er in 2021 bij de waterschappen geen actuele waterveiligheidsrisico's geweest vanuit droogte, hoogwater en/of andere oorzaken.

Perspectief samenwerking en afspraken na 2024
De waterschappen hebben na 2012 hard gewerkt aan het op orde houden en brengen van de regionale keringen. De focus komt nu steeds meer op de uitvoering van de tweede toets ronde in 2024. De provincies streven er voor deze toets ronde naar om de data op uniforme (gis) wijze te ontvangen. Hierover vindt al afstemming plaats met de waterschappen. Na afronden van de lopende toets ronde zal het toets proces worden geëvalueerd. Uit deze toets ronde zullen ook weer nieuwe opgaven volgen waarover nieuwe afspraken met elkaar gemaakt moeten worden. De provincies in West-Nederland zijn inmiddels gestart met de voorbereidingen over wat erbij komt kijken om de benodigde vervolgafspraken op een goede manier met elkaar weer vast te leggen. Het streven is om de voorgestelde aanpak uiterlijk medio 2023 met de waterschappen te bespreken.

Uitvoering werkzaamheden ten behoeve van waterveiligheid
Wij bedanken u voor uw voortgangsrapportage regionale keringen 2021 en de werkzaamheden op het gebied van waterveiligheid. Wij vertrouwen erop dat de samenwerking tussen de provincie(s) en waterschappen ook in de toekomst een goed vervolg krijgt.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland,
secretaris, voorzitter,

drs. H.M.M. Koek drs. J. Smit

Wij verzoeken u in uw correspondentie altijd het DOS-nummer te vermelden dat wij rechts bovenaan in deze brief hebben opgenomen.

Van:
Verzonden: donderdag 22 september 2022 21:46
Aan: @noord-holland.nl>
Onderwerp: Vergadering 29 september 2022

Geachte

Ik wil graag in verband met de vergadering mobiliteit en Bereikbaarheid op 29 september de volgende bijdrage sturen en mij middels deze e-mail opgeven voor de vergadering met op 29 september aanstaande.

Ik heb de bijlagen zoals door verschillende partijen zijn ingediend en tot nu toe gelezen, en zie veel reacties over hoe de Zeeweg moet worden ingedeeld ter verbetering van de verkeersveiligheid. Maar de aspecten van verkeersveiligheid voor dat gedeelte van de N200 wat binnen de bebouwde kom in Overveen loopt, en de effecten die de nieuwe maatregelen voor de verkeersveiligheid van de Zeeweg op het doorgaand verkeer van en naar Overveen zullen hebben, wordt met geen woord gesproken. De werkelijkheid dient te gebieden dat er over één en dezelfde weg wordt gesproken. Dat verkeersveiligheid binnen de bebouwde kom in Overveen niet aan de orde komt is kortzichtig en zal door mij worden aangekaart. Van het ontbreken van enig causaal verband kan men dunkt mij niet spreken.

Als het enige argument is dat er geen verkeersveiligheid in het geding us, wijs ik u op het volgende. Maatregelen nemen betekent toch, dat wanneer hierdoor de doorstroom van het verkeer op de Zeeweg verminderd en opstropend verkeer in de bebouwde kom in Overveen tot gevolg heeft, er wel degelijk gesproken kan worden van een invloed op de verkeersdrukte op de N200 en verkeersveiligheid in de bebouwde kom.

Zoals we vaak op drukke dagen zien wannee er sprake is van filevorming of langzaam rijdend verkeer er motoren zijn die het wachten in de file omzeilen door het fietspad op te scheuren en met opengedraaide gashendels door de bebouwde kom rijden, kortom een opgefokte situate die soms tot gevaarlijke verkeerssituaties kan leiden of zelfs vechtpartijen ontaarden.

Ook veroorzaakt opstropend verkeer een blokkade op de N200 binnen de bebouwde kom en maakt het onmogelijk voor brandweerauto’s of ambulances om er doorheen te komen.

Kortom zaken die bij een eventuele herindeling van de Zeeweg, vermindering van rijstroken of door plaatsen van extra stoplichten en/of zebraoversteekplaatsen, of door vermindering van de snelheid op de Zeeweg, de verkeersveiligheid binnen de bebouwde kom van de gemeente Overveen beïnvloed.

N200 loopt via de Militaireweg en de Bloemendaalse weg, over de rotonde naar de Julianalaan naar Haarlem en vindt in Overveen zijn aansluiting op de Zeeweg en is een integrale weg ongeacht welk label erop geplakt wordt.

Het drukke verkeer en de doorstroom van het verkeer op de Zeeweg speelt een duidelijke rol voor de verkeerssituatie in Overveen.

Ik wil ook dan ook als burger en inwonende van Overveen deze opmerkingen graag in de vergadering brengen. Ik ben bereid om dit stukje verder toe te lichten.

Ik geef mij hierbij op om de vergadering op 29 september bij te mogen wonen. Ik wacht op uw antwoord Met vriendelijke groet,

[redacted]

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

N. Bouwens

BEL/OI

Telefoonnummer +31235144634

bouwensn@noord-holland.nl

Verzenddatum

21 SEP. 2022

Kenmerk

1890310/1890316

Uw kenmerk

Betreft: Deelname aan Amsterdam Smart City

Geachte leden,

Graag informeren wij u over het volgende onderwerp: het aangaan van de nieuwe Samenwerkingsovereenkomst 5.0 met Amsterdam Smart City.

Inleiding

De provincie Noord-Holland werkt sinds 2018 samen met Amsterdam Smart City. Amsterdam Smart City heeft tot doel samenwerking en innovatie op complexe opgaven en transities in de MRA en de regio daarbuiten te stimuleren. Zij wil bijdragen aan transities op het vlak van energietransitie, gebruik van grondstoffen, schone mobiliteit en verantwoorde digitalisering. Dit met oog voor participatie van de inwoners en bedrijven en door het gebruik van data en nieuwe technologie.

Amsterdam Smart City is een publiek-privaat programma dat is gesitueerd onder de Amsterdam Economic Board. Het netwerk van Amsterdam Smart City bestaat op dit moment uit 26 partners in de regio en een online (inter)nationale community van meer dan 8.000 leden. Naast de aanwezigheid van oudere partners[1], sluiten zich door de tijd heen steeds meer partijen bij het netwerk aan. Het laatste jaar waren dat bijvoorbeeld de provincie Flevoland, DRIFT, Deloitte Consulting B.V., Havenbedrijf Amsterdam N.V., het Marineterrein Amsterdam en Rebel Group. Het laat zien dat ASC een interessant en dynamisch netwerk is waar partijen zich graag aan willen verbinden.

Deelname aan Amsterdam Smart City is relevant voor de provincie omdat we samen met andere partijen staan voor verschillende grote transitieopgaven waarin we alleen goed kunnen acteren als we toegang hebben tot alle beschikbare kennis en tot de laatste inzichten rond innovaties. Daarvoor is het belangrijk dat we samenwerken met andere

[1] 'Oudere' partners: gemeente Amsterdam, Alliander, gemeente Almere, AMS, Arcadis, BTG-TGG, Eurofiber, gemeente Haarlem, gemeente Haarlemmermeer, Havas Lemz, Hogeschool van Amsterdam, Johan Cruijff ArenA, Kennisland, Metabolic, NEMO, Pakhuis de Zwijger, RHDHV, de VRA, en Waag Society

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

organisaties en dat we ons begeven in een diversiteit aan netwerken. Daarbij werkt het in ons voordeel dat wij ons als provincie Noord-Holland in een bijzonder kennisintensieve regio bevinden waarin vele netwerken actief zijn met voor ons relevante kennis en expertise. Blijvend investeren en deelnemen aan die kennisnetwerken, en dus ook aan Amsterdam Smart City, is van vitaal belang omdat we bij de tijd moeten blijven, snel kennis moeten kunnen ontsluiten om effectief te kunnen handelen in onze opgaven, kennisecosystemen in onze regio willen stimuleren, een zichtbare rol in de regio willen hebben en een goede gesprekpartner willen zijn voor andere partijen.

Daarom hebben we besloten om de nieuwe samenwerkings-overeenkomst 5.0 aan te gaan met Amsterdam Smart City voor een periode van vier jaar (2022 - 2026).

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

Dr. I. Zuiderwijk

Provincie Noord-Holland

2022 *

PROVINCIAAL BLAD

Besluit van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland van 20 september 2022, nr. 1864680/1864945, tot vaststelling van de Uitvoeringsregeling subsidie verduurzaming dorpshuizen, buurthuizen en wijkcentra Noord-Holland 2022

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland;

Gelet op artikel 2 van de Algemene subsidieverordening Noord-Holland 2011;

Overwegende dat het gewenst is de verduurzaming van dorpshuizen, buurthuizen en wijkcentra te stimuleren;

Besluiten vast te stellen:

Uitvoeringsregeling subsidie verduurzaming dorpshuizen, buurthuizen en wijkcentra Noord-Holland 2022

Artikel 1
In deze regeling wordt verstaan onder:

a. instelling: privaatrechtelijke of publiekrechtelijke rechtspersoon die eigenaar of exploitant is van een gebouw in de provincie Noord-Holland met een publieksfunctie, zijnde een buurthuis, dorpshuis, wijkcentrum of gemeenschapscentrum alwaar op non-profit basis ontmoetingsmogelijkheden worden geboden of sociaal-culturele activiteiten worden georganiseerd;
b. energiescan: een energiescan van het gebouw van de instelling die voldoet aan de eisen van de Energiescan Noord-Holland, die als bijlage 1 behorende bij deze uitvoeringsregeling is gevoegd;
c. ontzorgingsadvies: advies in het kader van het RVO-ontzorgingsprogramma verduurzaming maatschappelijk vastgoed.

Artikel 2
Op deze regeling is titel 4.2 van de Algemene wet bestuursrecht van overeenkomstige toepassing.

Artikel 3

Subsidie wordt verstrekt aan een instelling bedoeld in artikel 1.

Artikel 4
Subsidie kan worden verstrekt voor de volgende activiteiten die strekken tot verduurzaming van het gebouw bedoeld in artikel 1, voor zover deze zijn opgenomen in een energiescan of een ontzorgingsadvies voor het gebouw:
a. aanschaf en installatie van energiebesparingsmaatregelen;
b. aanschaf en installatie van maatregelen ter bevordering van het opwekken van energie uit hernieuwbare energiebronnen.

Artikel 5
Een aanvraag om subsidie bevat ten minste:
a. een begroting van de kosten van de activiteit;
b. een financieringsplan van de kosten van de activiteit;
c. een inhoudelijke beschrijving van de activiteit;
d. een meerjarenonderhoudsplan;
e. een planning van de activiteiten;
f. een energiescan van het gebouw of een ontzorgingsadvies voor het gebouw;
g. indien de aanvrager van de subsidie niet zelf de eigenaar is van het gebouw waarvoor subsidie wordt aangevraagd, een verklaring van de eigenaar van de onroerende zaak dat de activiteiten zijn toegestaan.

Artikel 6
1. Een aanvraag om subsidie is tijdig ingediend indien de aanvraag is ontvangen binnen de periode, bedoeld in artikel 7.
2. Een aanvraag die buiten de in het eerste lid bedoelde periode wordt ontvangen, wordt geweigerd.
3. Gedeputeerde Staten beslissen binnen 16 weken na ontvangst van de aanvraag om subsidie.

Artikel 7
Gedeputeerde Staten stellen een subsidieplafond en de periode waarbinnen de aanvragen kunnen worden ingediend, vast.

Artikel 8
1. Aanvragen om subsidie worden behandeld op volgorde van ontvangst.
2. Wanneer een aanvrager op grond van artikel 4:5 van de Algemene wet bestuursrecht de gelegenheid heeft gehad de aanvraag aan te vullen, geldt als datum van ontvangst van de aanvraag, de datum waarop de aanvraag is aangevuld.
3. Indien meerdere aanvragen op dezelfde dag worden ontvangen en door honorering van deze aanvragen het subsidieplafond wordt overschreden, wordt de aanvraag met de hoogste verwachte CO_2 besparing als eerste in behandeling genomen.
4. Indien toepassing van het vorige lid er toe leidt dat aanvragen gelijk eindigen, wordt rangschikking van die aanvragen bepaald door loting.

Artikel 9

Subsidie wordt geweigerd indien:
a. de activiteit financieel niet haalbaar is;
b. de uitvoering van de activiteit is gestart voordat de aanvraag is ontvangen;
c. voor de activiteit op grond van deze, of een regeling van een ander bestuursorgaan reeds subsidie is verstrekt;
d. de aanvrager een onderneming is die in moeilijkheden verkeert als bedoeld in paragraaf 2.2 van de Communautaire richtsnoeren inzake reddings- en herstructureringssteun aan niet-financiële ondernemingen in moeilijkheden (PbEU, 2014/C 249/01);
e. tegen de aanvrager een terugvorderingsbevel is gegeven omdat eerdere steun onrechtmatig en onverenigbaar is verklaard met de interne markt;
f. op grond van deze uitvoeringsregeling reeds een aanvraag met betrekking tot het betreffende vastgoed is ingewilligd door Gedeputeerde Staten.

Artikel 10

1. De subsidie bedraagt 50% van de subsidiabele kosten tot maximaal € 40.000,-.
2. Als subsidiabele kosten komen de volgende kosten niet in aanmerking: kosten van leges, een energiescan, werkzaamheden van een architect, staartkosten, onderzoek en advies.
3. Indien toepassing van het eerste lid zou leiden tot het overtreden van het verbod op het geven van staatssteun in de zin van artikel 107, eerste lid, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, wordt het subsidiebedrag in afwijking van het eerste lid zodanig vastgesteld dat het totaal van alle subsidies voor de activiteit niet hoger is dan het bedrag dat op grond van de van toepassing zijnde vrijstellingsverordeningen van de Europese Commissie verstrekt mag worden.
4. Gedeputeerde Staten verstrekken geen subsidies van minder dan € 5.000,-.
5. Bij subsidies van minder dan € 10.000,- wordt volstaan met subsidievaststelling zonder voorafgaande subsidieverlening.

Artikel 11

In de beschikking tot subsidieverlening of subsidievaststelling kunnen Gedeputeerde Staten:
a. een termijn stellen waarbinnen de activiteit moet zijn afgerond;
b. nadere verplichtingen stellen.

Artikel 12

1. Een aanvraag tot vaststelling wordt ingediend binnen 13 weken na voltooiing van de activiteit.
2. Indien de subsidieontvanger een gemeente, of een openbaar lichaam dat is ingesteld op grond van hoofdstuk I, II of IV van de Wet gemeenschappelijke regelingen is, wordt de aanvraag tot vaststelling van de subsidie ingediend uiterlijk 1 augustus van het jaar volgend op het jaar waarin de activiteit is voltooid.
3. Gedeputeerde Staten stellen voor de aanvraag tot vaststelling een formulier beschikbaar op www.noord-holland.nl/Loket/Subsidies.
4. Gedeputeerde Staten beslissen binnen 13 weken na ontvangst van de aanvraag tot vaststelling van de subsidie.

Artikel 13

1. Deze regeling treedt in werking met ingang van de dag na de datum van uitgifte van het provinciaal blad waarin zij wordt geplaatst.
2. Deze regeling vervalt met ingang van 1 januari 2025.
3. Deze regeling wordt aangehaald als Uitvoeringsregeling subsidie verduurzaming dorpshuizen, buurthuizen en wijkcentra Noord-Holland 2022

Haarlem,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland

A.Th.H. van Dijk, voorzitter.

R.M. Bergkamp, provinciesecretaris

Bijlage Energiescan Noord-Holland

Uitgegeven op *

Namens Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

R.M. Bergkamp, provinciesecretaris.

Bijlage 1

Energiescan Noord-Holland

De provincie wil verduurzaming van dorps-, buurthuizen en wijkcentra stimuleren. Het verminderen van het energieverbruik levert een klimaatvoordeel op en ook een kostenvoordeel dat de instandhouding en het functioneren van de dorps- en buurthuizen ten goede komt. Een energiescan is een beknopte rapportage en geeft inzicht in het energieverbruik en op het gebouw toegespitste maatregelen die energiebesparing kunnen opleveren: mogelijkheden om het energieverbruik te verlagen dan wel op te wekken. Hieronder omschrijven wij de minimale eisen van een bij de subsidieaanvraag gevoegde energiescan of advies uit het ontzorgingsprogramma.

Inleiding	Kader	Maatregelen Oplossingen	Resultaten
Algemene informatie	Bestaande technische en bouwfysische condities	Bouwkundig: bijvoorbeeld isolatie en ventilatie.	Toekomstige energieprestatie
Aanleiding en doel van de scan	Huidige energieprestatie(s)	Duurzame energieopwekking (elektriciteit en verwarming) en energie-uitwisseling	Investeringsniveau en terugverdientijden
	Functie en gebruiksintensiteit		Eventueel conclusie en/of aanbevelingen
	Financiële ruimte	Efficiënt gebruik van energie: Kansen voor waterbesparing groene daken, duurzaam materiaalgebruik en circulariteit	Tbv de subsidie-aanvraag: verwachte CO_2 reductie per maatregel, of indien van toepassing: combinatie van maatregelen. Berekening op basis van de emissiefactoren 2020 uit de klimaatmonitor *)
		Eventueel: tips voor duurzaam gebruik	

Inleiding

Heldere uiteenzetting van de aanleiding van de energiescan; de vragen en/of problematiek die spelen; doel van de energiescan.

Kader

De huidige situatie en condities en eventuele toekomstige ambities worden vermeld. Deze factoren zijn bepalend voor het genereren van realistische maatregelen en geven een realistische prognose van het toekomstige energieverbruik.

Indicatie technische staat, bouwtechnische en bouwfysische condities; eventueel huidige duurzame voorzieningen. Hierbij worden naast oppervlaktematen (BVO, oppervlakte glas, oppervlakte metselwerk etc.) ook inhoud gebouw en gebruiksruimte gegeven.

Huidige energieprestatie weergeven. Vergelijk van de energieprestatie met het gemiddelde energieverbruik van de gebouwcategorie.

De bestaande en/of toekomstige functie en gebruiksintensiteit.

De beschikbare financiële middelen. Deze hoeven niet in het rapport te worden vermeld, maar moeten wel meewegen in het advies.

Maatregelen/Oplossingen

Maatregelen en oplossingen worden geboden vanuit de Trias Energetica principe. Rekening wordt gehouden met het kader (aanwezige monumentale waarden, technische en bouwfysische condities, functie en gebruiksintensiteit, financiële ruimte). Nadruk bij de geschetste maatregelen ligt op de realisatiekans.

Bouwkundige maatregelen (onderscheid tussen herbestemming, restauratie en MJOP)

Duurzame energieopwekking en energie-uitwisseling: mogelijkheden energie op te wekken; indien relevant zowel op gebouwniveau als op een grotere schaal.

Efficiënt gebruik van energie: mogelijkheden om energie op te slaan etc. Indien relevant zowel op gebouwniveau als op een grotere schaal.

Tips voor duurzaam gebruik: bijvoorbeeld verwarmingsprotocol; gebruik luiken, etc.

Resultaten

Berekening CO_2-reductie per maatregel of, indien van toepassing: combinatie van maatregelen.

*) Emissiefactoren 2020 klimaatmonitor:

CO_2 emissiefactor elektriciteit: (kg/kWh):	0,292
CO_2 emissiefactor aardgas (kg/m^3):	1,785
CO_2 emissiefactor (kg/GJ):	35,97

Provincie Noord-Holland

2019 *

PROVINCIAAL BLAD

Besluit van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland van 20 september 2022, nr. 1864680/1864945, tot openstelling van de eerste tranche op grond van de Uitvoeringsregeling subsidie verduurzaming dorpshuizen, buurthuizen en wijkcentra 2022

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland;

Gelet op artikel 6 en 7 van de Uitvoeringsregeling subsidie verduurzaming dorpshuizen, buurthuizen en wijkcentra 2022;

Besluiten:

Artikel 1
Gedeputeerde Staten stellen voor 15 oktober 2022 tot 31 december 2023 een subsidieplafond van € 1.000.000,- vast.

Artikel 2
Het subsidieplafond wordt verdeeld overeenkomstig artikel 8 van de uitvoeringsregeling.

Artikel 3
Een aanvraag om subsidie is tijdig ingediend indien de aanvraag in de periode van 15 oktober 2022 tot en met 31 maart 2023 om 17:00 uur is ontvangen.

Artikel 4
Dit besluit treedt in werking met ingang van de dag na de datum van uitgifte van het provinciaal blad waarin het wordt geplaatst.

Haarlem,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

A.Th.H. van Dijk, voorzitter.

R.M. Bergkamp, provinciesecretaris.

Uitgegeven op *

Namens Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

R.M. Bergkamp, provinciesecretaris.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
A.M.E. Schipperijn-Commeren
BEL/SB

Telefoonnummer +31235144576
schipperijna@noord-holland.nl

Verzenddatum

21 SEP. 2022

Kenmerk
1864680/1864689

Betreft: vaststelling uitvoeringsregeling subsidie verduurzaming dorps-, buurthuizen en wijkcentra Noord-Holland 2022

Geachte leden,

Hierbij informeren wij u over de uitvoeringsregeling subsidie verduurzaming dorps-, buurthuizen en wijkcentra Noord-Holland 2022 die wij op 20 september 2022 hebben vastgesteld.

Achtergrondinformatie

Het verduurzamen van gebouwde omgeving is een van onze speerpunten. De uitbraak van het coronavirus heeft ervoor gezorgd dat veel kleine vastgoedeigenaren hun reserves hebben gebruikt om de lockdowns te overleven. Er zijn twee programma's om deze eigenaren tegemoet te komen:

a) Het ontzorgingsprogramma verduurzamen maatschappelijk vastgoed.

In dit programma werken we samen met alle provincies, Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) en het ministerie van Binnenlandse Zaken. De bedoeling van dit programma is om kleine eigenaren van maatschappelijk vastgoed te ondersteunen bij het maken van verduurzamingsplannen voor hun gebouwen. Het Rijk heeft voor dit programma voor iedere provincie € 2 miljoen beschikbaar gesteld. In Noord-Holland richten wij ons hierbij op

1. culturele instellingen;
2. dorps- en buurthuizen;
3. sportbedrijven;
4. het vastgoed van kleine gemeenten.

We werken samen met drie bureaus die betaald worden uit dit programma. De bureaus geven vastgoedeigenaren ondersteuning en

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

begeleiding op maat. Zij helpen bij een eerste energiescan, ze benoemen de maatregelen, zoeken naar financieringsmogelijkheden en ze ondersteunen bij de uitvoering. Naar aanleiding van het advies kiest de eigenaar welke maatregelen het beste passen. Dit kan variëren van LED-verlichting, isolatiemateriaal tot een warmtepomp.

b) Het Economisch Herstel- en Duurzaamheidsfonds (EHDF).
Met dit fonds is € 100 miljoen euro beschikbaar gesteld om de economische en maatschappelijke effecten van de uitbraak van corona te verzachten. Het EHDF wordt ingezet voor minder CO_2 uitstoot in de gebouwde omgeving, steun aan culturele en maatschappelijke sector en voor meer en goed geschoold personeel voor de technische sector.

De subsidieregeling

De maatregelen die voortvloeien uit een onderbouwd plan, in de vorm van een energiescan, of maatregelen die voortkomen uit de adviezen uit het ontzorgingsprogramma verduurzamen maatschappelijk vastgoed willen wij ook daadwerkelijk laten uitvoeren. Wij hebben gekozen om hier een subsidieregeling voor vast te stellen en daarvoor is vanuit het EHDF een bedrag van € 2 miljoen beschikbaar gesteld. Dit bedrag gaan wij inzetten voor de verduurzaming van dorps-, buurthuizen en wijkcentra. In de praktijk blijkt er vanuit deze doelgroep veel behoefte te bestaan aan een dergelijke regeling. In de eerste tranche hebben wij hiervoor een subsidieplafond van € 1 miljoen vastgesteld. Deze openstelling geldt tot en met 31 maart 2023. Als de regeling beantwoordt aan de behoefte zullen wij een tweede tranche, eveneens van € 1 miljoen, openstellen.
Het ontzorgingsprogramma ondersteunt verschillende doelgroepen. We hebben gekozen voor een subsidieregeling juist voor de doelgroep dorps- en buurthuizen, omdat voor de verduurzaming van culturele instellingen en van sportaccommodaties al subsidieregelingen bestaan bekostigd vanuit het EHDF.

De dorps- en buurthuizen kunnen voor de duurzaamheidsmaatregelen per gebouw 50% subsidie ontvangen tot een maximum van € 40.000,-.

Tot slot

Naast déze subsidieregeling voor dorps- en buurthuizen is ook het Rijk bezig met een subsidieregeling. Die regeling komt beschikbaar voor ál het maatschappelijk vastgoed en voorziet in een subsidie van maximaal 30%. Die regeling wordt eveneens in oktober opengesteld. Stapeling van beide regelingen voor dezelfde maatregelen is echter niet mogelijk.
Het door ons gehanteerde subsidiepercentage (50%) en het maximaal te

subsidiëren bedrag per gebouw (€ 40.000,-) zorgen er echter voor dat met name de kleinere projecten met onze regeling worden bediend. Dit is iets waar de sector in Noord-Holland, gezien hun financiële situatie, op heeft aangedrongen. Voor de grote(re) projecten is het wellicht mogelijk om voor verschillende maatregelen verschillende subsidies aan te vragen en te krijgen. We zullen dit actief naar de doelgroep dorps- en buurthuizen communiceren.

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
Dr. I. Zaal

2 bijlage(n)
Uitvoeringsregeling
Openstellingsbesluit

gemeente Zaanstad
Veiligheid, Vergunningen en Handhaving (VVH)

Stadhuisplein 100
1506 MZ Zaandam
Postbus 2000
1500 GA Zaandam

Telefoon 14 075

www.zaanstad.nl

GS van de Provincie Noord-Holland
Postbus 3007
2001 DA Haarlem

DATUM	20 juli 2022
ONS KENMERK	O20210367 Zuideinde 94 te Westzaan
BIJLAGE(N)	Stedenbouwkundig plan Ruimtelijke onderbouwing met bijlage
ONDERWERP	Ontheffingsverzoek Zuideinde 94

Geacht college van Gedeputeerde Staten,

Wij hebben sinds 13 maart 2021 een aanvraag om omgevingsvergunning in behandeling voor de ontwikkeling van 11 woningen aan Zuideinde 94 te Westzaan. De aanvraag doorloopt de uitgebreide procedure conform artikel 2.12 lid 1 sub a onder 3 Wet algemene bepalingen omgevingsrecht. Bij de vaststelling van de Omgevingsverordening NH2020 is het perceel Zuideinde 94 te Westzaan binnen de invloedsfeer komen te liggen van MRA-landelijk gebied. Hierdoor is het niet mogelijk om zondermeer een concept-vergunning ter inzage te leggen omdat de ontwikkeling van 11 woningen niet in overeenstemming is met artikel 6.9, het verbod op kleinschalige woningbouw in MRA-landelijk gebied. De ‘Notitie Lintbebouwing: probleemlocaties in dorpslinten’ (‘Notitie Lintbebouwing’) en een maatwerkoplossing zou uitkomst moeten bieden. Hierover is constructief met uw afdeling overleg gevoerd en zijn planaanpassingen doorgevoerd om te voldoen aan de (bedoelingen van) de Omgevingsverordening. Het plan stuit erop dat 12 woningen niet toegestaan zijn in BPL artikel 6.46 en tot 11 woningen niet toegestaan zijn in MRA-landelijk gebied art. 6.9. Om de impasse te doorbreken is het aantal woningen verminderd van 12 naar 11. En is er voor gekozen om te voldoen aan artikel 6.46 en ziet dit verzoek toe op de ontheffing voor artikel 6.9. Tegelijkertijd zijn in de situering en vormgeving wijzigingen aangebracht om de inpassing in het landschap te verbeteren, het schuurvolume is verkleind, er zijn beperkingen m.b.t. het bijbouwen van ondergeschikte bouwelementen en de situering van afvalcontainers afgesproken, dakkapellen aan de voor- en achterkanten van de schuurvolumes worden niet gebouwd, bergingen worden volledig in de volumes opgenomen (niet in ondergeschikte bijgebouwen), en het talud van minimaal 3m breed blijft vrij van hekwerken en andere bouwwerken geen gebouw zijnde. Gelet op artikel 13.4 van de Omgevingsverordening vragen wij u daarom om een ontheffing van artikel 6.9 van de Omgevingsverordening.

Het verzoek om ontheffing is mede onderbouwd met een ruimtelijke onderbouwing met bijlagen en een stedenbouwkundig plan. Daarnaast wordt ingegaan op gemeentelijk ruimtelijk beleid en de verbeteringen voor de ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid in het lint. Tot slot kan worden geconcludeerd dat de verwezenlijking van het gemeentelijk ruimtelijk beleid wegens bijzondere omstandigheden onevenredig wordt belemmerd in verhouding tot de met de Omgevingsverordening te dienen provinciale belangen.

De aanvraag om omgevingsvergunning Zuideinde 94
Op het perceel Zuideinde 94 te Westzaan in de gemeente Zaanstad heeft De Zuid Ontwikkeling het voornemen om de bestaande bedrijfsbebouwing te slopen en 11 nieuwbouwwoningen te realiseren. De projectlocatie ligt aan de Zuideinde in het dorp Westzaan, onderdeel van de gemeente Zaanstad. Het perceel is onderdeel van lintbebouwing aan Zuideinde, in het 'zuidelijke einde' van Westzaan. In de huidige situatie is het perceel bebouwd met twee loodsen van circa 1.635 m2 die als woonwinkel ('Le Dépôt 96') in gebruik zijn. Het gebouw heeft een nokhoogte van ongeveer 5 meter.

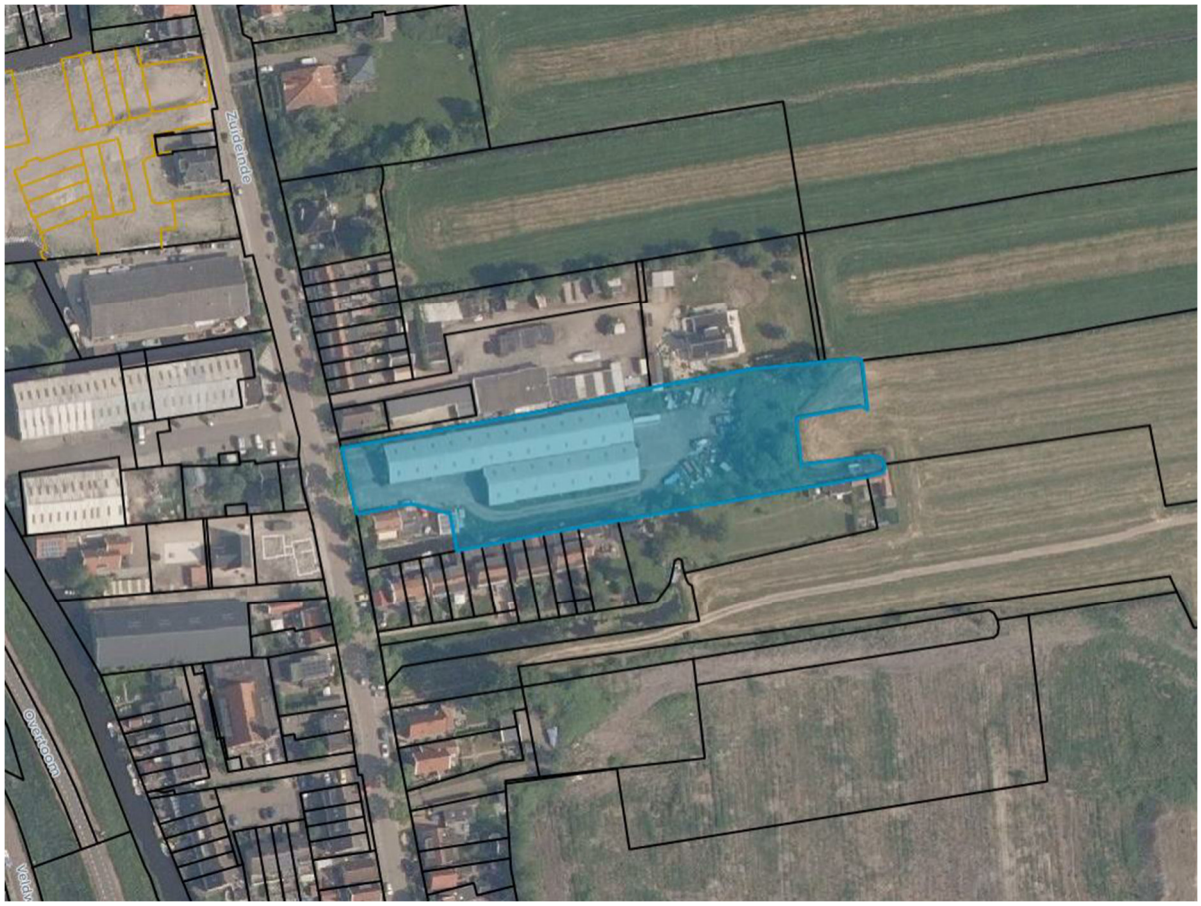

Bovenstaande afbeelding toont de huidige ligging van het plangebied. Hieruit blijkt dat het perceel deel uitmaakt van een bestaand bebouwingslint

De locatie betreft een herontwikkeling van voormalige bedrijfsbebouwing naar woningbouw.
Er wordt een woning met kapberg aan het lint gerealiseerd met daarachter een erfgebied met 8 woningen en 2 schuurwoningen in het groen met een half verharde ontsluiting. Het ontsluitingspad loopt tot aan de achterkant van het perceel en zo wordt een doorzicht vanaf het Zuideinde naar het weidegebied gecreëerd. De verkaveling is op de navolgende afbeelding getoond. Vanuit praktische overwegingen verwijzen wij voor een volledig beeld naar de ruimtelijke onderbouwing en stedenbouwkundig plan.

Hieronder enkele afbeeldingen van de beoogde ontwikkeling Zuideinde 94.

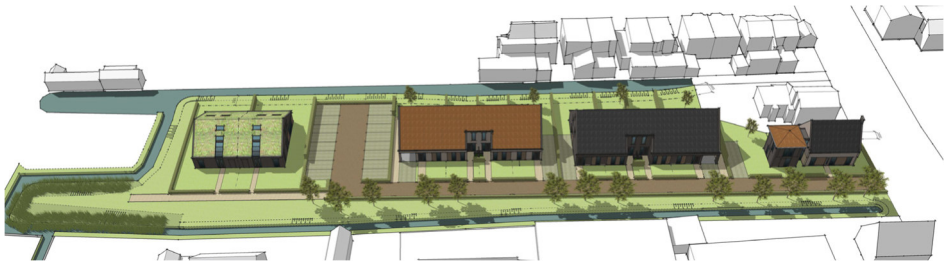

Beoogde ontwikkeling naastgelegen perceel Zuideinde 100

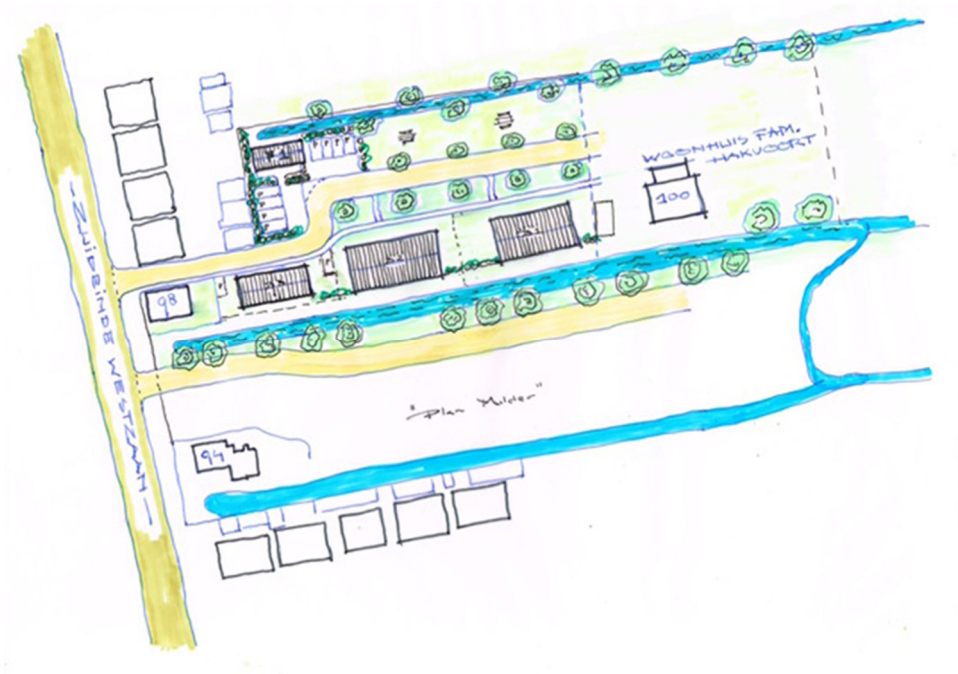

Naast de ontwikkeling van het voormalige bedrijventerrein Zuideinde 94 is ook het voormalige bedrijventerrein Zuideinde 100 in ontwikkeling. Echter is Zuideinde 94 al verder in het proces en zal het naastgelegen perceel nog volgen. Bij deze geven wij u mee om vooruitlopend op een formeel verzoek kennis te nemen van de ontwikkeling en vragen wij u om een principe uitspraak te doen om in beginsel mee te denken om tot een concrete ontwerp te komen.

Vigerend ruimtelijk beleid
Ter plaatse geldt de beheersverordening 'Lintbebouwing Westzaan' zoals vastgesteld door de gemeenteraad op 20 juli 2017. In de beheersverordening zijn de voorschriften (thans: regels) en plankaart (thans: verbeelding) van het bestemmingsplan 'Lintbebouwing Westzaan' zoals vastgesteld op 27 september 2007, van toepassing verklaard. In dit bestemmingsplan heeft het plangebied de bestemming 'Bedrijfsdoeleinden'. Er geldt een dubbelbestemming 'Archeologisch waardevol gebied' ten behoeve van de bescherming van mogelijk aanwezige archeologische waarden. Bouwen is alleen toegestaan binnen het bouwvlak en het gebouw heeft een maximale goothoogte van 4 meter en een maximale bouwhoogte van 7 meter. Het gebruik voor wonen is niet toegestaan binnen de bestemming ‘Bedrijfsdoeleinden’. Het gebruik voor wonen is niet toegestaan binnen de bestemming ‘Bedrijfsdoeleinden’ en er wordt buiten het bouwvlak gebouwd met een grotere nokhoogte dan is toegestaan. Het nieuwe bouwplan is strijdig met de beheersverordening.

Artikel 6.46 Bijzonder provinciaal landschap
In dit artikel 6.46 is bepaald dat een ruimtelijk plan ter plaatse van het werkingsgebied ‘Bijzonder provinciaal landschap’ regels bevat ter bescherming van de voorkomende kernkwaliteiten. Binnen dit werkingsgebied mag het ruimtelijk plan geen regels bevatten die een nieuwe stedelijke ontwikkeling mogelijk maken. De grens van kleinschalige woningbouw en een nieuwe stedelijke ontwikkeling ligt bij maximaal 11 woningen: bij 11 woningen gaat het dus om kleinschalige woningbouw en niet om een nieuwe stedelijke ontwikkeling. Het ruimtelijk plan kan regels bevatten die een andere nieuwe ruimtelijke ontwikkeling dan een nieuwe stedelijke ontwikkeling mogelijk maakt, mits deze ontwikkeling de voorkomende kernkwaliteiten niet aantast.

Het bouwplan betreft geen nieuwe stedelijke ontwikkeling, maar een ‘andere nieuwe ruimtelijke ontwikkeling’. Van een aantasting van de kernkwaliteiten is echter geen sprake zoals hierna uiteengezet wordt.

De voorkomende kernkwaliteiten zijn:
- brede veensloten
De brede veensloten in het BPL Westzaan en omgeving tonen de oorspronkelijke hoofdafwatering van de veenontginning en volgen de oorspronkelijke loop. Ze zijn onvervangbaar. De grillige structuur moet zichtbaar blijven. Ruimtelijke ontwikkelingen die leiden tot het dempen of wijzigen van de waterloop zijn in ieder geval een aantasting van deze kernkwaliteit. Kleine oeveraanpassingen (zoals beschoeiing en steigers), mits niet over grote lengte, worden niet als een aantasting van deze kernkwaliteit beschouwd.

Het bouwplan leidt niet tot het dempen of wijzigen van de waterloop, deze kernkwaliteit wordt niet aangetast, de ontwikkeling is op dit aspect dan ook niet strijdig met de Omgevingsverordening.

- Onregelmatige strookverkaveling veenweidepolders
Het verkavelingspatroon van de veenweidepolders is eeuwenlang grotendeels onveranderd gebleven en maakt het landschap met haar geschiedenis zichtbaar. Het is cultuurhistorisch van hoge tot zeer hoge waarde. Deze kernkwaliteit is onvervangbaar. Ruimtelijke ontwikkelingen die het verkavelingspatroon van de veenweidepolders wijzigen of ruimtelijke ontwikkelingen die leiden tot het dempen en wijzigen van sloten en andere waterlopen, zijn in ieder geval een aantasting van deze kernkwaliteit;

Het bouwplan leidt niet tot wijziging van het verkavelingspatroon van de veenweidepolders of tot het dempen en wijzigen van sloten en andere waterlopen, deze kernkwaliteit wordt niet aangetast, de ontwikkeling is op dit aspect dan ook niet strijdig met de Omgevingsverordening.

- Open ruimte en vergezichten
Het open weidegebied in het BPL Westzaan en omgeving is van grote waarde. De openheid is zeer kwetsbaar omdat in het vlakke land bijna elke ruimtelijke ingreep zichtbaar is. Ruimtelijke ontwikkelingen in het open landschap die leiden tot (verdere) verdichting of verrommeling zijn

een aantasting van deze kernkwaliteit. Een uitzondering vormen bijvoorbeeld fietspaden, omdat die niet van invloed zijn op de openheid. Ruimtelijke ontwikkelingen die leiden tot een hoge mate van verdichting in de linten vormen eveneens een aantasting van deze kernkwaliteit. Ruimtelijke verdichting die het gevolg is van natuurontwikkeling, in aansluiting op reeds bestaande beplante percelen met natuurwaarden, wordt niet als aantasting gezien;

Het bouwplan is geen ruimtelijke ontwikkeling in het open landschap en niet tot een hoge mate van verdichting in het lint aangezien het bebouwd oppervlak op het perceel wordt gehalveerd, deze kernkwaliteit wordt niet aangetast, de ontwikkeling is op dit aspect dan ook niet strijdig met de Omgevingsverordening.

- Habitat voor weidevogels

Het ideale habitat voor weidevogels heeft een combinatie van de volgende ruimtelijke sleutelfactoren: omvangrijke aaneengesloten gebieden gekenmerkt door openheid, het ontbreken van verstoring (door opgaande elementen, zoals bebouwing, beplanting en masten en door infrastructuur en activiteiten die geluid en onrust veroorzaken), de aanwezigheid van micro-reliëf, graslandareaal en een relatief hoog waterpeil. De aanwezigheid van deze combinatie van factoren in dit BPL is onvervangbaar. Kwetsbare weidevogelsoorten keren bij verstoring doorgaans niet terug.
Ruimtelijke ontwikkelingen die het habitat voor de weidevogels verkleinen zijn in beginsel een aantasting. Verstoring of het toevoegen van opgaande elementen die leiden tot een verkleining van het habitat, of ruimtelijke ontwikkelingen die een verlaging van het waterpeil tot gevolg hebben zijn eveneens een aantasting van deze kernkwaliteit.
Ruimtelijke ontwikkelingen die leiden tot verstoring, maar waarbij de verstoring valt binnen de verstoringszone van bestaande elementen zoals bijvoorbeeld gebouwen en wegen, verkleinen het habitat niet. Ze worden daarom niet als aantasting van de kernkwaliteit beschouwd;

Het bouwplan verkleint de habitat niet, deze kernkwaliteit wordt niet aangetast, de ontwikkeling is op dit aspect dan ook niet strijdig met de Omgevingsverordening.

- Langgerekte bebouwingslinten

De ontginningsgeschiedenis van het gebied heeft geresulteerd in karakteristieke langgerekte bebouwingslinten. Ruimtelijke ontwikkelingen zijn mogelijk mits er voldoende doorzichten in het lint blijven bestaan en zij zorgvuldig worden ingepast in de karakteristiek van het lint. Ruimtelijke ontwikkelingen die bestaande doorzichten volledig blokkeren zijn een aantasting van de kernkwaliteit. Tweedelijnsbebouwing in de linten is ook een aantasting van de kernkwaliteit. Er is sprake van tweedelijns bebouwing als een nieuw gebouw niet ondergeschikt is aan het bestaande hoofdgebouw in het lint, als de ontsluiting van bebouwing parallel aan het lint gelegd wordt of wanneer bebouwing langs een nieuwe dwarsweg wordt ontwikkeld en ‘hofes’ worden gecreëerd.

Het bouwplan is opgebouwd uit een hoofdvolume aan het lint, welke is gericht op het Zuideinde. Het bestaat typologisch gezien uit een voorhuis met daarachter een kapberg. Achter dit hoofdvolume is een erf bedacht met bijpassende erfbebouwing in de vorm van schuren en stallen. Samen vormen zij een landelijk bebouwingsensemble, waar dus duidelijk een onderscheid wordt gemaakt tussen hoofvolume en bijvolumes.
De erfbebouwing is zo gesitueerd dat de zichtlijn naar het open achterliggende landschap wordt verbreed. Dit wordt versterkt doordat de bebouwing naar achteren toe steeds verder van de weg komen te staan en de rooilijnafstanden groter worden. Ook worden de bouwvolumes naar achteren steeds kleiner en de kavels groter. Het doorzicht wordt verbeterd doordat in de huidige situatie het doorzicht belemmerd is en in de nieuwe situatie het doorzicht hersteld wordt. De ontwikkeling is op dit aspect dan ook niet strijdig met de Omgevingsverordening.

Conclusie
De Notitie Lintbebouwing is door u vastgesteld om op probleemlocaties de leefbaarheid en ruimtelijke kwaliteit te verbeteren. Door een constructieve samenwerking tussen de gemeente, de provincie en de initiatiefnemer ligt er inmiddels een plan dat aan de voorwaarden voldoet. De bouw van 11 woningen aan Zuideinde 94 geeft een grote impuls aan de ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid omdat bestaande bedrijfsbebouwing verdwijnt. In het overleg, aanpassingen van het plan en positieve grondhouding vanuit uw ambtelijke organisatie hebben wij aanleiding gevonden om een ontheffingsverzoek in te dienen. Met een ontheffing zijn wij voornemens de aanvraag om omgevingsvergunning voor het bouwplan voor Zuideinde 94 verder voor te bereiden. Ook doet het kleinschalige woningbouwplan voor Zuideinde 94 recht aan de kernkwaliteiten van het BPL waarin het perceel is gelegen. Bovendien is het realiseren van 11 woningen op het perceel noodzakelijk in het kader van de financiële haalbaarheid en grotendeels in overeenstemming met de betreffende voorwaarden hieromtrent in artikel 6.9 van de Omgevingsverordening. Wij vragen u daarom om een ontheffing van artikel 6.9 van de Omgevingsverordening voor de realisatie van dit kleinschalige woningbouwplan dat bestaat uit de bouw van 11 woningen. Wegens bijzondere omstandigheden zou de verwezenlijking van het gemeentelijk ruimtelijk beleid immers onevenredig worden belemmerd in verhouding tot de met de Omgevingsverordening te dienen provinciaal belangen.

Nadere informatie
Indien u nog vragen hebt of inlichtingen wenst, dan kunt u contact opnemen met de heer G. Dubbeld, van de afdeling Vergunningen. De heer Dubbeld is bereikbaar onder telefoonnummer 14075.

De aanvraag is geregistreerd onder dossiernummer O20210367. Wilt u bij vragen of overleg dit nummer bij de hand houden en het in uw schriftelijke correspondentie vermelden?

Wij vertrouwen erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
namens burgemeester en wethouders van de gemeente Zaanstad,

Afdelingshoofd Vergunningen
P. de Vries

** Deze brief is centraal in een geautomatiseerd proces vervaardigd en is daarom niet ondertekend.*

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
R. Sabée
BEL/RO

Telefoonnummer +31235143593
sabeer@noord-holland.nl

Verzenddatum
21 SEP. 2022

Kenmerk
1712781/1868528

Betreft: Ontheffing bouwplan Zuideinde 94 in Westzaan

Geachte leden,

Graag informeren wij u over het volgende onderwerp:
Ontheffing OVNH-2020 voor Zuideinde 94 in Westzaan, gemeente Zaanstad.

Op 14 juni 2022 hebben wij op grond van artikel 13.4 de gemeente Zaanstad een ontheffing van de Omgevingsverordening Noord-Holland 2020 (OVNH-2020) verleend voor een bouwplan op het Zuideinde 94 in Westzaan. De ontheffing betreft artikel 6.9 van de OVNH-2020. Dit maakt kleinschalige woningbouw (11 woningen) mogelijk in MRA landelijk gebied.

Conform de notitie Probleemlocaties in dorpslinten zorgt het bouwplan op deze plek voor een flinke verbetering van de leefbaarheid en ruimtelijke kwaliteit, terwijl de landschappelijke kwaliteiten in het gebied worden gerespecteerd.

Zuideinde 94 is het meest bepalende deel van de probleemlocatie Zuideinde 94-100. Het bouwplan op nr. 94 brengt al een flinke verbetering teweeg en de ontwikkeling op nr. 100 kan daar later goed op aansluiten. Het is daarom niet nodig en wenselijk te wachten op nr. 100.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
Dr. I. Zuiderwijk

2 bijlage(n)

- Brief van de gemeente Zaanstad met ontheffingsverzoek
- Brief aan de gemeente Zaanstad

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Burgemeester en Wethouders van de gemeente Zaanstad
Postbus 2000
1506 MZ Zaandam

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

R. Sabée

BEL/RO

Telefoonnummer +31235143593

sabeer@noord-holland.nl

Verzenddatum

21 SEP. 2022

Kenmerk

1712781/1868531

Uw kenmerk

O20210367

Betreft: Ontheffing bouwplan Zuideinde 94 in Westzaan

Geacht college,

In uw brief van 31 mei 2022 verzoekt u ons om op grond van artikel 13.4 van de Omgevingsverordening NH-2020 ontheffing te verlenen ten behoeve van een omgevingsvergunning voor het bouwplan Zuideinde 94 in Westzaan. Hierbij verlenen wij de door u gevraagde ontheffing van artikel 6.9 van de Omgevingsverordening NH2020 ten behoeve van deze ontwikkeling.

Zuideinde 94-100 is één van de 22 probleemlocaties die wij hebben aangewezen als probleemlocatie in een dorpslint, waarvoor wij de gemeenten hebben uitgenodigd een ontheffingsverzoek in te dienen als het bouwplan op de bewuste plek voorziet in een aanmerkelijke verbetering van de leefbaarheid en ruimtelijke kwaliteit en tegelijk de landschappelijke kwaliteiten gewaarborgd blijven.

Zuideinde 94 is het meest bepalende deel van de probleemlocatie Zuideinde 94-100. Het bouwplan op nr. 94 brengt al een flinke verbetering teweeg en de ontwikkeling op nr. 100 kan daar later goed op aansluiten. Het is daarom niet wenselijk en nodig te wachten op nr. 100. Wel nodigen wij u nadrukkelijk uit ook voor bouwplan nr. 100 een ontheffingsaanvraag in te dienen, teneinde de aanpak van de gehele probleemlocatie te voltooien.

Wij hebben kennis genomen van de uitgebreide toelichting op uw verzoek, waarin u onderbouwt dat sprake is van een aanmerkelijke verbetering van de leefbaarheid en ruimtelijke kwaliteit. Uit uw verzoek volgt dat de verwezenlijking van het bestemmingsplan wegens bijzondere omstandigheden onevenredig wordt belemmerd in verhouding tot het met artikel 6.9 Omgevingsverordening te beschermen belangen. Daarbij wordt het project ruimtelijk ingepast rekening houdend met de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

De ontheffing wordt verleend op grond van artikel 13.4 van de Omgevingsverordening NH2020 ten behoeve van de in het verzoek omschreven ontwikkeling. Wij wijzen u erop dat op grond van lid 4 van dit artikel de ontheffing vervalt indien niet binnen twee jaar na het verlenen van de ontheffing een ruimtelijk plan is vastgesteld met gebruikmaking van de ontheffing.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

Pt. Izaak

Voor de mogelijkheid van beroep worden de ontheffing en het besluit tot vaststelling van het bestemmingsplan, ten behoeve waarvan die ontheffing is verleend, als één besluit aangemerkt (artikel. 8.3, vierde lid, Wet ruimtelijke ordening).

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
G.M. Biermann
BEL/GRN

Telefoonnummer +31235143805
biermanng@noord-holland.nl

Verzenddatum

21 SEP. 2022

Kenmerk
1904193/1903077

Uw kenmerk

Betreft: Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG)

Geachte leden,

Met deze brief informeren wij uw Staten over het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG), conform onze toezegging in uw commissie NLG van 5 september jongstleden. Deze brief bouwt voort op de technische briefing die u tijdens deze commissievergadering hebt ontvangen.

Het regeerakkoord van het huidige kabinet bevat een ambitieuze passage over het landelijk gebied en over de uitdagingen die hier actueel zijn. Daar is ook aanleiding toe, gelet op de urgentie om de biodiversiteit en ons watersysteem te herstellen en de opwarming van de aarde tegen te gaan. Om in samenhang aan deze doelstellingen te werken kondigt het regeerakkoord een Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) aan en reserveert het een bedrag van € 25 miljard (het 'transitiefonds').

Ook de provincies spelen een belangrijke rol bij het realiseren van doelstellingen in het landelijk gebied. Deze rol krijgt vorm op verschillende manieren. Ten eerste hebben wij een grote beleidsmatige verantwoordelijkheid: wij werken aan het realiseren van rijksdoelen, maar hebben ook provinciale doelen en investeren provinciale middelen in het landelijk gebied. Daarnaast zijn wij vaak regisseur van gebiedsprocessen waarmee deze doelstellingen op gebiedsniveau worden uitgewerkt en gerealiseerd. Dit is een taak die wij al vele decennia uitvoeren en die wij sinds 2019, de start van onze huidige coalitieperiode, hebben geïntensiveerd. Hierbij betrekken wij uw Staten via het Programma Natuurnetwerk (PNN, dat jaarlijks door uw Staten wordt vastgesteld) en de *College Tour*-werkbezoeken.

Het Rijk vraagt ons uiterlijk 1 juli 2023 een zogenoemd 'gebiedsprogramma' vast te stellen, waarin wij de doelen uitwerken die het Rijk in

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

het NPLG stelt en aangeven welke maatregelen en instrumenten wij inzetten om deze doelen 'onontkoombaar' - eveneens een term uit het regeerakkoord - te realiseren. De Wet stikstofreductie en natuurverbetering (Wsn) bepaalt dat Gedeputeerde Staten het gebiedsprogramma vaststellen. Gelet op het belang van het document vindt ons college het echter wenselijk dat dat door uw Staten gebeurt. Daarnaast hebben wij ervoor gekozen om het gebiedsprogramma te hernoemen tot 'Provinciaal Programma Landelijk Gebied' (PPLG), omdat wij deze naam een duidelijker indruk vinden geven van het doel en de reikwijdte van het document.

Zowel het NPLG als het PPLG moeten het komend jaar tot stand komen en beide uiterlijk 1 juli 2023 worden vastgesteld: het NPLG door de ministerraad en het PPLG door uw Staten.

NPLG: het vervolg

Het NPLG-proces is gestart op 10 juni jongstleden, toen het Rijk de zgn. 'Startnotitie NPLG' heeft gepubliceerd. Deze notitie hebben wij destijds aan uw Staten gestuurd. De startnotitie bevat een beschrijving van het doel en de reikwijdte van het NPLG. Hierin wordt duidelijk dat het NPLG drie centrale thema's bevat: natuur, water en klimaat. Onder het thema natuur vallen de doelstellingen voor Natura2000, stikstof, Natuurnetwerk Nederland, Bossenstrategie en groenblauwe dooradering (het netwerk van landschapselementen in het landelijk gebied, zoals natuurvriendelijke oevers en verbindingszones). Onder het thema water vallen de doelstellingen voor zoetwaterbeschikbaarheid en de Kaderrichtlijn Water, voor zover die betrekking hebben op het landelijk gebied. Onder het thema klimaat vallen de doelen uit het Klimaatakkoord, voor zover die betrekking hebben op 'landbouw en landgebruik': de uitstoot van broeikasgassen uit de veenweiden en landbouw. De gemene deler van deze thema's is dat ze hun basis kennen in internationale verdragen of richtlijnen en 'landen' in het landelijk gebied.

Naast de Startnotitie verscheen op 10 juni jl. ook een brief van de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) over het perspectief voor de agrarische sector in Nederland. Dit perspectief is van groot belang, omdat de agrarische sector een belangrijke rol speelt in elk van de hierboven genoemde uitdagingen. De brief van voormalig minister Staghouwer is in de Tweede Kamer kritisch ontvangen en is momenteel in bewerking door het ministerie van LNV. Wij zijn in afwachting van een nieuwe versie van deze brief. Ons college vindt dat een gezonde, duurzame landbouw bij Noord-Holland hoort. Wij zien dat de landbouw een transitieopgave kent, die in sommige gevallen ook pijnlijke keuzes noodzakelijk kan maken. Tegelijkertijd hebben wij veel vertrouwen in de flexibiliteit en het ondernemerschap in de agrarische sector en zien

wij ook veel agrarische ondernemers die op een duurzame en toekomstbestendige manier hun werk doen. Wij vinden perspectief en duidelijkheid voor deze sector van groot belang.

De startnotitie zal het komend half jaar worden aangevuld met uitwerkingen en actualisaties van de doelen die voor de NPLG-thema's gelden. Dat is nodig, omdat sommige doelen nog niet zijn 'doorvertaald' naar provinciaal of regionaal niveau, terwijl dat voor een provinciale uitwerking in het PPLG en voor de gebiedsprocessen noodzakelijk is. Sommige doelen worden nog uitgewerkt of geactualiseerd vanwege nieuwe wetenschappelijke inzichten of monitoringsgegevens. Dit is bijvoorbeeld het geval voor stikstof: er komt dit najaar een actualisatie van de AERIUS-meetgegevens). Ook voor klimaat/broeikasgassen zijn de landelijke doelen nog niet stabiel. Hierdoor is de door uw Staten gevraagde doorvertaling van deze doelen nog niet mogelijk in de nagenoeg afgeronde Regionale Veenweidenstrategie; dit zal gebeuren via het PPLG. Nog wezenlijker is bovendien dat sommige doelen nog onderwerp zijn van politieke discussie. Het meest in het oog springende voorbeeld is stikstof, waarbij de politieke ambitie die in het regeerakkoord is vastgelegd nog niet is verankerd in wetgeving en wij in afwachting zijn van het advies van de heer Remkes over de stikstofproblematiek.

Tenslotte moeten wij ons realiseren dat het NPLG moet worden gezien als een 'ster in een sterrenstelsel' van verschillende ruimtelijke opgaven in Nederland. Naast de NPLG-opgaven zijn er doelen - die deels ook in het landelijk gebied landen - voor woningbouw en energietransitie en zijn er in Noord-Holland vier zgn. NOVEX-gebieden met specifieke ruimtelijke opgaven (de Metropoolregio Amsterdam, het Noordzeekanaalgebied, Schiphol en - voor het landelijk gebied de meest relevante - het Groene Hart). Verder is er het programma 'bodem en water sturend' van het ministerie van Infrastructuur & Waterstaat, dat een plek in het NPLG heeft en voorschrijft om zoveel mogelijk rekening te houden met de kenmerken van het bodem- en watersysteem. Het komende jaar zal ook deze bredere ruimtelijke puzzel gelegd moeten worden.

PPLG: vervolg

Het NPLG is dus een bouwwerk dat nog niet volledig is. Doelen worden nog aangevuld, geactualiseerd, er vindt nog politieke discussie plaats. De provincies worden echter geacht om gelijktijdig te werken aan de totstandkoming van het PPLG. Dat is geen eenvoudige opgave, want daarmee wordt het werken aan het PPLG ook als 'schieten op een bewegend doel'. Bovendien is de planning uitermate krap en vallen de verkiezingen voor Provinciale Staten en waterschapsbesturen precies in deze periode. Mede om deze reden zullen wij de komende tijd in nauw overleg met het Rijk blijven, constructief maar ook met voldoende scherpte en zakelijkheid over wat wij nodig hebben om deze zware klus te kunnen klaren.

Wij willen met het PPLG drie doelen bereiken:

1. *Een inspirerend perspectief, zowel op het noodzakelijke ecologisch en hydrologisch systeemherstel, als op de agrarische sector in Noord-Holland.* Omdat we aan de vooravond staan van een grote transitie in het landelijk gebied, vindt ons college het belangrijk om zo'n perspectief als vertrekpunt te kiezen. Hierbij vinden we het van belang om een positieve toonzetting te kiezen en uit te gaan van de kracht en deskundigheid die er in de verschillende sectoren aanwezig is.

2. *Doorwerkend in samenhangend beleid voor het landelijk gebied.* In dit deel werken we het perspectief uit in beleid. Uiteraard hebben we al veel beleid voor het landelijk gebied, zoals het Masterplan biodiversiteit, het Regionaal Waterprogramma 2022-2027, de Voedselvisie, de Visie Recreatie & Toerisme, de Realisatiestrategie NNN, de Strategie Noord-Hollandse aanpak stikstofproblematiek 2021-2022, beleidsbrieven zoals over weidevogels en bossenstrategie, enzovoorts. We gebruiken deze beleidskaders en waar mogelijk integreren we ze in het Provinciaal Programma Landelijk Gebied. Daarnaast zal het komend jaar moeten blijken of aanpassing van het bestaand beleid nodig is om de rijksdoelen te realiseren. Als dat het geval is, zal dat ook worden verankerd in het PPLG.

   Naast een uitwerking van de rijksdoelen staat het ons vrij om ook provinciale doelen - die niet expliciet in het NPLG staan - in het PPLG op te nemen. Graag maken wij van deze mogelijkheid gebruik, omdat hiermee de samenhang van ons beleid voor het landelijk gebied beter tot uitdrukking komt. Voor uw Staten bevordert dit de mogelijkheid tot integrale sturing.

3. *Uitmondend in een heldere opdracht voor de gebiedsprocessen.* Op dit moment werken we provinciebreed aan gebiedsprocessen in het landelijk gebied. Deze gebiedsprocessen zijn vaak gestart vanuit de opgave om het Natuurnetwerk Nederland af te ronden: een concrete opgave, die per deelgebied is uitgewerkt. We voelen echter de noodzaak om de scope van de gebiedsprocessen te verbreden en ze integraal te maken. Met integraal bedoelen we dat alle doelen die straks binnen de reikwijdte van het PPLG vallen, deel uitmaken van de opgave in het gebiedsproces. De samenhang van de beleidsthema's in het landelijk gebied maakt dit noodzakelijk. Dat vraagt echter een 'doorvertaling' van nationale of provinciale beleidsdoelen naar gebiedsniveau. In het PPLG willen we hier een grote stap in zetten. Dat biedt helderheid voor de gebiedsprocessen. Om deze reden zullen we het huidige Programma Natuurnetwerk, dat een overzicht bevat van lopende gebiedsprocessen, in het PPLG integreren.

Rol Provinciale Staten

De uitdagingen in het landelijk gebied zijn voor uw Staten niet nieuw; deze gehele collegeperiode bent u hierbij zeer betrokken geweest. Met de technische briefing van 5 september jl. hebben wij het PPLG voor het eerst bij u geïntroduceerd. Deze brief is het vervolg hierop. Zoals eerder vermeld heeft ons college besloten dat wij - hoewel dat geen wettelijke verplichting is - het PPLG ter besluitvorming aan uw Staten zullen voorleggen. Wij stellen ons voor dat wij het BOB-model [beeldvorming, oordeelsvorming, besluitvorming] toepassen om uw Staten het komende jaar nader te betrekken. Hierbij moeten we echter de kanttekening plaatsen dat het proces waarschijnlijk niet zo gestroomlijnd zal verlopen als dit model doet vermoeden. Vanwege het karakter van 'bouwwerk' en 'schieten op een bewegend doel' - en waarschijnlijk ook vanwege de coalitievorming die vanaf maart 2023 begint - zullen de verschillende fases soms wat door elkaar lopen. Wij betrachten hier maximale transparantie in en houden graag nauw contact met uw griffie om dit nader vorm te geven.

Rol mede-overheden en partners in het veld

Ook onze partners in het veld zijn nauw betrokken. Zij zijn vertegenwoordigd in de gebiedsprocessen en aan verschillende overlegtafels. Ook hun inbreng vinden wij van groot belang. Voor het PPLG willen wij deze inbreng primair organiseren via de Provinciale Regietafel Stikstof, die wij hiervoor verbreden qua thematiek (het NPLG gaat immers over méér dan stikstof). In het Provinciale Regietafel zijn de mede-overheden en voornaamste stakeholders vertegenwoordigd: gemeenten, waterschappen, natuur- en landbouworganisaties, VNO-NCW, Schiphol, Bouwend Nederland en Rijkswaterstaat. Onder de paraplu van de Regietafel functioneert bovendien een Landbouwtafel, een Haven- & Industrietafel en regulier overleg met de terreinbeherende organisaties. Wij willen deze structuur graag inzetten om de afstemming over het PPLG te organiseren. Daarnaast willen wij het komende jaar tenminste één en mogelijk twee brede conferentie(s) organiseren, waarin de voortgang en de voornaamste discussiepunten worden besproken. Hiervoor worden ook Statenleden uitgenodigd.

Vervolg

In deze brief hebben wij u geïnformeerd over de ontwikkelingen rond het NPLG en het PPLG. Graag blijven wij dat ook de komende tijd doen. Voor het werk aan het PPLG geldt: de start is gemaakt. Voor het werk in het landelijk gebied geldt dat we al langer op weg zijn en dat er al mooie successen geboekt zijn. Onze ambitie is groot, de klus complex

en we hebben nog met een flink aantal onzekerheden te maken. Het komende jaar zal veel flexibiliteit en creativiteit van ons vragen, omdat er ongetwijfeld nog onverwachte gebeurtenissen, mee- en tegenvallers en voortschrijdend inzicht zullen passeren. Wij vragen hiervoor uw begrip en zullen ons uiterste best doen uw Staten nauw te betrekken en de rol te geven die u toekomt. Dat geldt evenzeer voor onze partners in het veld.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

dr. I. Zaal

Gemeente Aalsmeer

Stedelijke Ontwikkeling

Uw contact I. Termond
T (020) 540 44 29
F (020) 540 45 59
info@aalsmeer.nl

Postbus 253, 1430 AG Aalsmeer
Vermeld bij reactie ons kenmerk en datum van deze brief

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland
Directie Beleid
Sector Ruimtelijke Ontwikkeling
Postbus 3007
2001 DA Haarlem

INGEKOMEN 30 MEI 2022

Datum 25 mei 2022
Ons kenmerk Z22-038824 /D22-157076

Betreft

Geacht college,

Het college van burgemeester en wethouders van Aalsmeer heeft een verzoek ontvangen voor het verlenen van een omgevingsvergunning in afwijking van het bestemmingsplan 'Schinkelpolder' ten behoeve van het realiseren van een vrijstaande woning op het perceel Oosteinderweg naast 399 (kadastraal bekend onder sectie A, nummer 3706 en sectie B, nummers 10070 en 10071).
Het college staat, mede gelet op het feit dat de gronden reeds een woonbestemming hebben, positief tegenover deze ontwikkeling. Doordat het perceel valt binnen de werkingsgebieden 'MRA – Landelijk Gebied' en 'Glastuinbouwconcentratiegebied' van de Omgevingsverordening NH2020, verzet deze verordening zich tegen de woningbouwontwikkeling die het college ter plaatse mogelijk wil maken. Gelet hierop is ontheffing van de provinciale verordening noodzakelijk, om het plan doorgang te kunnen laten vinden.

Het college doet hierbij een verzoek aan het college van gedeputeerde staten om voor het betreffende perceel naast Oosteinderweg 399 ontheffing te verlenen van de provinciale Omgevingsverordening als bedoeld in artikel 13.4 gelezen in samenhang met de artikelen 6.9 en 6.37 van die Omgevingsverordening en artikel 4.1a Wet ruimtelijke ordening.

Dit verzoek is opgebouwd uit de volgende onderdelen:

1. Beschrijving van het initiatief
2. Beschrijving van de huidige planologische en feitelijke situatie
3. De ligging van het perceel in de werkingsgebieden MRA – Landelijk Gebied en glastuinbouwconcentratiegebied
4. De ontheffingsvoorwaarden
5. Afsluiting en verzoek

Beschrijving van het initiatief

De ontheffing wordt aangevraagd voor de verwezenlijking van een ruimtelijk plan (verder te noemen "Plan") tot het oprichten van één burgerwoning op de percelen met een woonbestemming in het lint naast de Oosteinderweg 399 te Aalsmeer, kadastraal bekend gemeente Aalsmeer, sectie A, nummer 3706 en sectie B, nummers 10070 en 10071. Zie voor de locatie van het Plan onderstaande afbeeldingen.

Beschrijving van de huidige planologische en feitelijke situatie
In de huidige situatie zijn de betreffende gronden onbebouwd.
Ter plaatse van het betreffende perceel vigeert het onherroepelijke bestemmingsplan "Schinkelpolder" (NL.IMRO.0358.BPSchinkelpolder-VA02) zoals vastgesteld op 26 maart 2015. Dit bestemmingsplan kent aan de betreffende gronden de bestemming "Wonen" inclusief bouwvlak toe. Zie hiervoor onderstaande uitsneden van de plankaart van het bestemmingsplan.

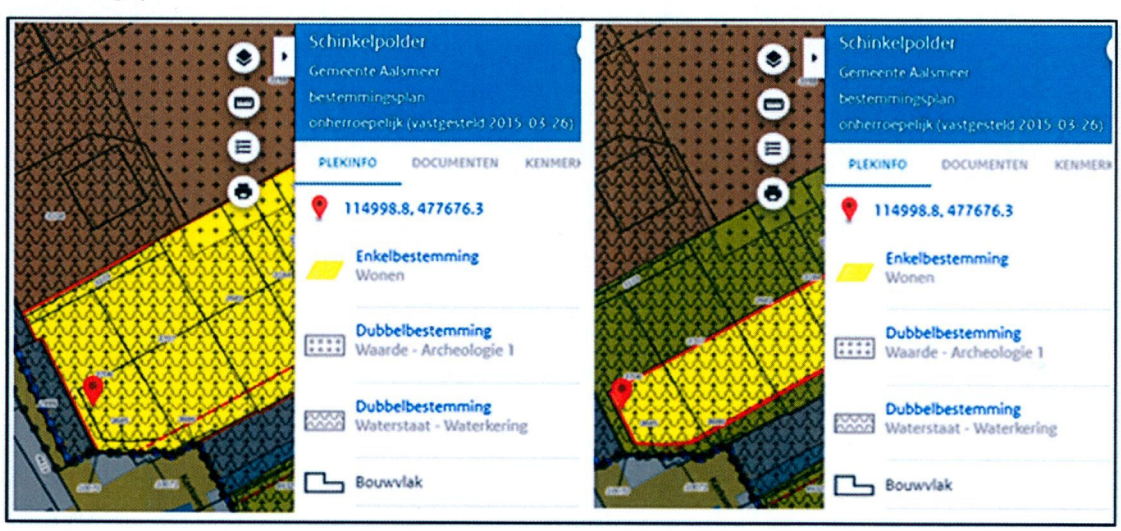

De gronden behorende tot het Plan zijn ingevolge dit bestemmingsplan bestemd voor "het wonen" (artikel 11.1 onder a), "tuinen en erven (artikel 11 onder b), "een woongebouw met bijbehorende bouwwerken en overkappingen" (artikel 11 onder c) en "parkeervoorzieningen en ontsluitingen ten behoeve van het wonen" (artikel 11 onder k).

Voor een woning is als bouwregel in het bestemmingsplan opgenomen dat het aantal woningen zoals aanwezig op het moment van terinzagelegging van het "ontwerpbestemmingsplan Schinkelpolder" niet mag worden vermeerderd, tenzij door het college toepassing wordt gegeven aan de wijzigingsbevoegdheid zoals opgenomen in artikel 11.7.1 van de planregels (artikel 11.2.2 onder a). Die wijzigingsbevoegdheid luidt als volgt:

11.7 Wijzigingsbevoegdheid

11.7.1 Nieuwe woning

Burgemeester en wethouders zijn bevoegd extra woningen toe te staan ten opzichte van het bepaalde in 11.2.2 sub a, met dien verstande dat:

a. bij een vrijstaande woning de perceelsbreedte minimaal 18 meter dient te bedragen;
b. bij een blok tweekappers de perceelsbreedte in totaal minimaal 26 meter dient te bedragen;
c. van de perceelsbreedten zoals zijn genoemd onder a en b van dit onderdeel mag worden afgeweken indien de stedenbouwkundige situatie daartoe aanleiding geeft, mits:
    1. de frontbreedte van het hoofdgebouw inclusief aan- en uitbouwen niet meer bedraagt dan 50% van de perceelsbreedte; en
    2. het perceel zich voegt in de ritmiek van het bestaande lint.
d. andere type woningen niet zijn toegestaan;
e. verder de bouwregels als opgenomen in 11.2.2 van dit artikel in acht moet worden genomen;
f. aangetoond wordt dat de nieuwe woning ruimtelijk en milieutechnisch past binnen de locatie, waaronder een akoestisch onderzoek;
g. aangetoond wordt dat de nieuwe woning geen nadelige effecten heeft op de waterhuishouding;
h. geen onevenredige afbreuk wordt gedaan aan de gebruiksmogelijkheden van aangrenzende gronden en bouwwerken.

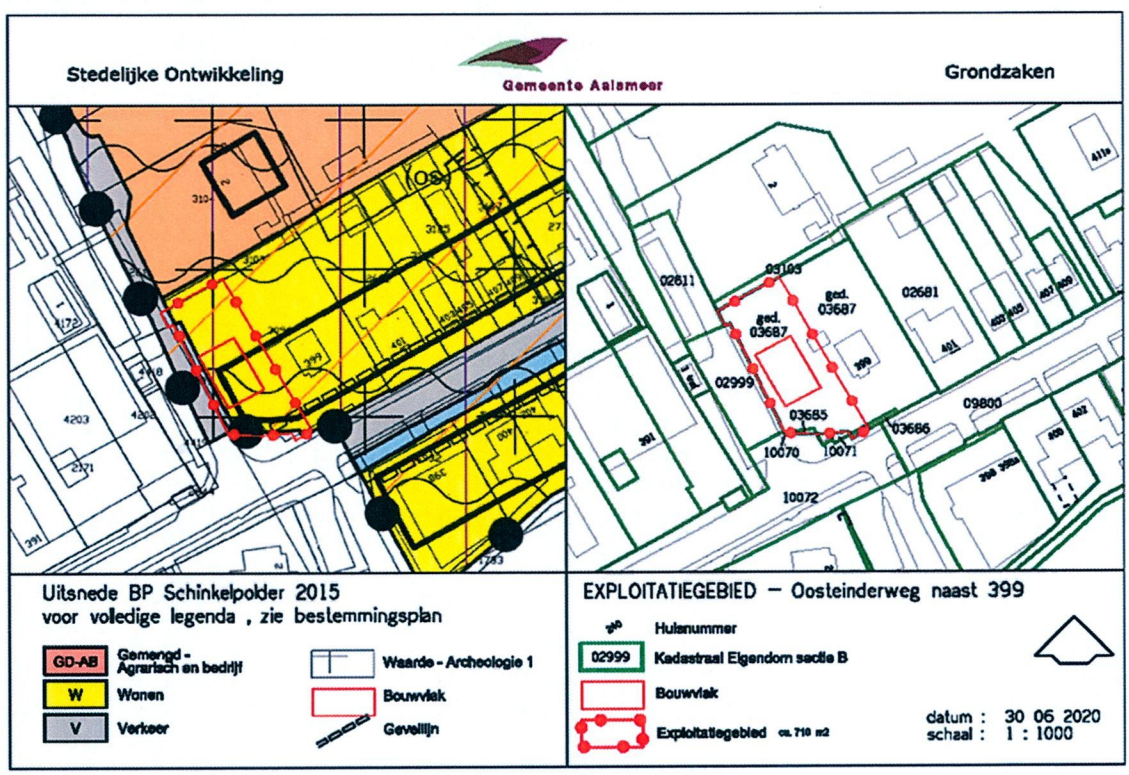

Wat de ligging ten opzichte van de provinciale werkingsgebieden betreft merken wij het volgende op. Het perceel is gelegen binnen een tweetal werkingsgebieden vanwege de op 16 november 2020 vastgestelde Omgevingsverordening NH2020. Het gaat om de werkingsgebieden "MRA - Landelijk gebied" en het "(Glas)tuinbouwconcentratiegebied". Zie hiervoor onderstaande uitsneden van de plankaart van de Omgevingsverordening NH2020.

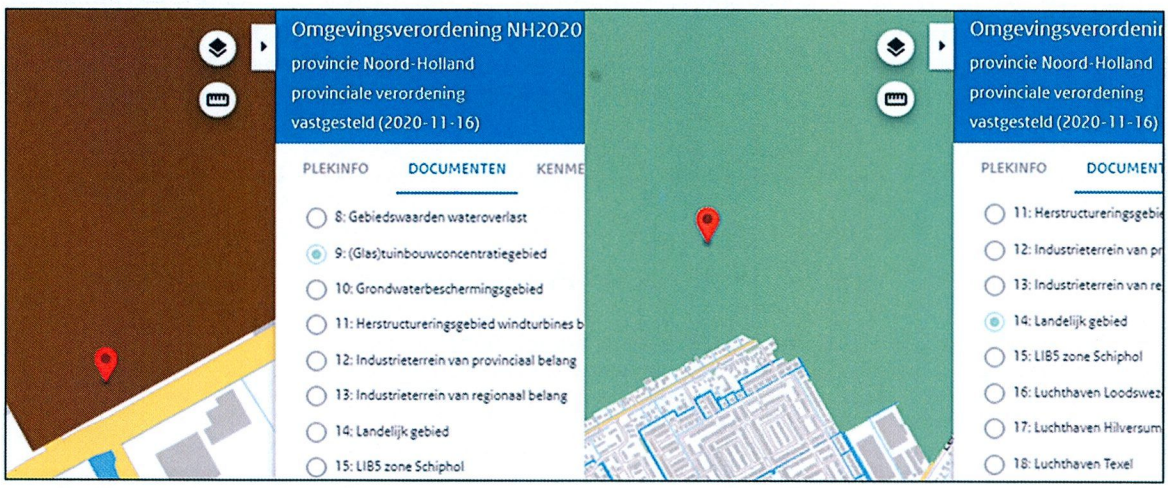

Vanwege het bepaalde in de artikelen 6.9 lid 1 en 6.37 lid 3 van de Omgevingsverordening NH2020, kan het college echter geen (publiekrechtelijke) medewerking verlenen aan het initiatief. Deze provinciale instructieregels bepalen namelijk dat een ruimtelijk plan ter plaatse van genoemde werkingsgebieden, niet mag voorzien in een kleinschalige woningbouwontwikkeling in de vorm van een burgerwoning.

Dit ervaart de gemeente Aalsmeer als knelpunt. Het initiatief voldoet namelijk aan het 'Lintenbeleid Aalsmeer', tot uitvoering waarvan het college het door initiatiefnemers aangevraagde wijzigingsplan wenst vast te stellen. Hiertoe kan het college aldus niet besluiten vanwege de werkingsgebieden MRA - Landelijk gebied en (Glas)tuinbouwconcentratiegebied. Daardoor zijn de percelen waarop het Plan ziet, ondanks de alweer sinds 2015 geldende woonbestemming, niet zelfstandig bruikbaar. Dit is onwenselijk. De gemeente kan als gevolg van de werkingsgebieden aan haar ruimtelijk beleid dat gericht is op het versterken van de woonfunctie in de voor de gemeente kenmerkende woonlinten, onvoldoende uitvoering geven.

Medewerking aan het Plan kan het college thans vanwege de Omgevingsverordening NH2020 echter alleen geven als het college daarvoor een ontheffing verkrijgt van Gedeputeerden van Noord-Holland ("GS") als bedoeld in artikel 13.4 gelezen in samenhang met de artikelen 6.9 en 6.37 Omgevingsverordening NH2020 en artikel 4.1a Wet ruimtelijke ordening. Tot het verkrijgen van die ontheffing voor het Plan ziet onderhavige ontheffingsaanvraag van het college aan GS. Die aanvraag dient volgens het college ook te worden verleend. Daarvoor is het volgende van belang.

De ontheffingsvoorwaarden
Op grond van artikel 4.la van de Wet Ruimtelijk Ordening en artikel I 3.4 van de Omgevingsverordening NH2020 kunnen gedeputeerde staten ontheffing verlenen van het artikel 6.9, voor zover de verwezenlijking van het gemeentelijke ruimtelijke beleid wegens bijzondere omstandigheden onevenredig wordt belemmerd in verhouding met de door de

Omgevingsverordening te dienen provinciale belangen. De wetsgeschiedenis en jurisprudentie zijn zeer strikt in de toepassingsmogelijkheden van deze ontheffingsbevoegdheid. Uitgangspunt is onverkorte toepassing van de Omgevingsverordening NH2020. Het moet om een uitzonderlijke situatie gaan, zodat de toepassing van deze ontheffingsbevoegdheid een incidenteel karakter heeft.

Met de vaststelling van een wijzigingsplan ten behoeve van het Plan binnen de kaders die de raad reeds door middel van een woonbestemming met bouwvlak heeft vastgelegd in het bestemmingsplan Schinkelpolder, kan het college zijn gemeentelijk ruimtelijk beleid voor de linten verwezenlijken. Zonder provinciale ontheffing is dit niet mogelijk, hetgeen het college onevenredig belemmert in de uitvoering van haar ruimtelijk beleid.
In dit verband wordt ter vergelijking gewezen op de door GS op 23 maart 2022 verleende ontheffing voor het perceel Hornweg naast 244 in Aalsmeer, welke casus op doorslaggevende aspecten vergelijkbaar is met deze casus. Net zoals bij die casus is bij de casus Oosteinderweg naast 399 een andere functie dan wonen planologisch niet toegestaan. Het niet toestaan van een nieuwe woning op deze locatie leidt ertoe dat het perceel niet zelfstandig bruikbaar is en alleen gebruikt kan worden voor ondergeschikte functies (tuinen en erven) ten behoeve van een ander perceel.

Het initiatief voor de Oosteinderweg nabij 399 geeft volgens het college een gewenste ruimtelijke invulling van de percelen alsook de omgeving. Sprake is van beeldbepalende lintstructuur in de Oosteinderweg waarin vanouds vooral wordt gewoond, vaak in combinatie met een kleinschalig bedrijf aan huis. Het is van belang voor de gemeente om het bestaande karakter van deze lintstructuur met kleinschalige bebouwingspatronen te waarborgen en daar waar mogelijk te versterken, een en ander in overeenstemming met het gemeentelijk ruimtelijk beleid zoals vastgelegd in het Lintenbeleid en het vigerende bestemmingsplan.

Afsluiting en verzoek

Gelet op deze bestemming is duidelijk dat het gemeentelijk ruimtelijk beleid erop is gericht dat dit perceel onderdeel is van het woonlint. In de Omgevingsverordening NH2020 ligt de locatie binnen de werkingsgebieden landelijk gebied en MRA landelijk gebied. Door de ligging in MRA landelijk gebied is het hierdoor niet mogelijk het aantal woningen uit te breiden. Op grond van artikel 6.9, eerste lid, van de Omgevingsverordening NH2020 geldt hier een verbod op zogenoemde kleinschalige woningbouwontwikkelingen. Provinciale Staten beogen hiermee te beschermen tegen de druk van verdere verstedelijking via kleinschalige woningbouwontwikkelingen.

Ons college is echter van mening dat in dit geval een onverkorte toepassing van de verordening zou leiden tot een onevenredige belemmering van de gebruiksmogelijkheden van dit perceel. De in 2015 opgenomen bestemming Wonen is hier immers door de later vastgestelde Omgevingsverordening NH2020 niet meer mogelijk als zelfstandige functie.

Ter voorkoming van onevenredige belemmering van de gebruiksmogelijkheden van de percelen met een woonbestemming, wordt u verzocht tot ontheffingsverlening als bedoeld in artikel 13.4 van de Omgevingsverordening NH2020 te besluiten ten behoeve van het Plan.

Hoogachtend,
Burgemeester en wethouders van de gemeente Aalsmeer,
namens dezen,

mr. drs. G.A.A. Koppenaal
hoofd Stedelijke Ontwikkeling

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

Mw. J. Dam

BEL/RO

Telefoonnummer 023-514 5123

Jolanda.Dam@noord-holland.nl

Verzenddatum

20 SEP. 2022

Kenmerk

1847973/1904687

Betreft: Verzoek van de gemeente Aalsmeer om ontheffing van de Omgevingsverordening NH2020 voor een woning naast Oosteinderweg 399

Geachte leden,

Ter uitvoering van art. 167, tweede lid, van de Provinciewet (inzake de actieve informatieplicht) brengen wij u op de hoogte van ons besluit van 13 september 2022 om de door de gemeente Aalsmeer gevraagde ontheffing voor de bouw van een woning naast Oosteinderweg 399 te verlenen.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

2 bijlage(n)
- Brief van de gemeente Aalsmeer met ontheffingsverzoek
- Brief GS aan de gemeente Aalsmeer

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Burgemeester en Wethouders van de gemeente Aalsmeer
Postbus 253
1430 AG AALSMEER

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
Mw. J. Dam
BEL/RO

Telefoonnummer 023-5145123
Jolanda.dam@noord-holland.nl

Verzenddatum

20 SEP. 2022

Kenmerk
1847973/1897344

Uw kenmerk
Z22-038824 /D22-157076

Betreft: Verzoek van de gemeente Aalsmeer om ontheffing van de Omgevingsverordening NH2020 voor de bouw van een woning Oosteinderweg naast 399

Geacht college,

In uw brief van 30 mei 2022 verzoekt u ons op grond van artikel 13.4 van de Omgevingsverordening NH2020 ontheffing te verlenen van de artikelen 6.9 en 6.37 van deze verordening, om de bouw van een extra woning aan de Oosteinderweg naast nummer 339 te Aalsmeer mogelijke te maken.

Het plangebied is in het bestemmingsplan "Schinkelpolder', vastgesteld 26 maart 2015, bestemd tot 'Wonen', inclusief een bouwvlak. In de huidige situatie is het perceel onbebouwd. Op basis van de planregels mag het aantal woningen niet toenemen. De raad heeft een wijzigingsbevoegdheid in het bestemmingsplan opgenomen die een nieuwe woning wel mogelijk maakt. Uitvoering hiervan stuit op strijdigheid met de uitvoeringsregels van de Omgevingsverordening NH2020.

Uw college is van mening dat met de bouw van een extra woning in het al aanwezige woonlint sprake is van een gewenste ruimtelijke invulling van het perceel.

Na afweging van uw casus zijn we tot de conclusie gekomen de door u gevraagde ontheffing te verlenen. Hieronder lichten we dit besluit toe.

Beoordelingskader

Op grond van artikel 4.1a van de Wet Ruimtelijk Ordening en artikel 13.4 van de Omgevingsverordening NH2020 kunnen wij ontheffing verlenen van artikel 6.9 en artikel 6.37 voor zover de verwezenlijking van het gemeentelijke ruimtelijke beleid wegens bijzondere omstandigheden onevenredig wordt belemmerd in verhouding met de door de Omgevingsverordening te dienen provinciale belangen. De wetsgeschiedenis en jurisprudentie zijn zeer strikt in de toepassingsmogelijkheden van deze ontheffingsbevoegdheid. Uitgangspunt is onverkorte toepassing van de Omgevingsverordening NH2020. Het moet om een uitzonderlijke situatie gaan, zodat de toepassing van deze ontheffingsbevoegdheid een incidenteel karakter heeft.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Dreef 1
2012 HR Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Beoordeling inhoudelijke aspecten

De locatie (kadastraal bekend onder sectie A, nummer 3706 en sectie B, nummers 10070 en 10071) ligt in het woonlint van de Oosteinderweg. De woonfunctie is de overwegende functie in het lint. De woningen liggen overwegend binnen het daarvoor bestemde bouwvlak. Ook op de voorliggende locatie is een bouwvlak aanwezig. De bouw van een extra woning binnen het bouwvlak is niet mogelijk. In artikel 11.2.2. van de bestemmingsplan regels is bepaald dat het aantal woningen, zoals aanwezig op het moment van terinzageligging van het ontwerp van het bestemmingplan niet mag worden vermeerderd. Om alsnog nieuwe woningen mogelijk te maken, heeft de raad een wijzigingsbevoegdheid opgenomen, waarbij een nieuwe woning kan worden toegestaan binnen een aantal stedenbouwkundige randvoorwaarden.

Gelet op deze bestemming is duidelijk dat het gemeentelijk ruimtelijk beleid erop is gericht dat dit perceel onderdeel is van het woonlint. Een andere functie dan wonen is planologisch niet toegestaan. Het niet toestaan van een nieuwe woning op deze locatie leidt ertoe dat het perceel niet zelfstandig bruikbaar is en alleen gebruikt kan worden voor ondergeschikte functies (tuinen en erven) ten behoeve van een ander perceel.

In de Omgevingsverordening NH2020 ligt de locatie binnen de werkingsgebieden MRA landelijk gebied en Glastuinbouwconcentratiegebied. Provinciale Staten hebben er bewust voor gekozen om de lintbebouwing onderdeel te laten uitmaken van deze werkingsgebieden. Deze keuze staat wat ons betreft niet ter discussie, ook niet voor de betrokken locatie.

De instructieregels van deze werkingsgebieden verhinderen dat het toevoegen van een extra woning in het lint niet mogelijk is. Op grond van artikel 6.9, eerste lid, van de Omgevingsverordening NH2020 geldt een verbod op een kleinschalige woningbouwontwikkelingen. Artikel 6.37, lid 3 laat de bouw van een nieuwe burgerwoning niet toe. Provinciale Staten beogen hiermee te beschermen tegen de druk van verdere verstedelijking via kleinschalige woningbouwontwikkelingen en willen voorkomen dat burgerwoningen de ontwikkeling van glastuinbouwbedrijven hinderen.

Wij zijn echter van mening dat in dit geval een onverkorte toepassing van de verordening zou leiden tot een onevenredige belemmering van de gebruiksmogelijkheden van dit perceel. De in 2015 opgenomen bestemming wonen is hier immers door de later vastgestelde Omgevingsverordening NH2020 niet meer mogelijk als zelfstandige functie.

Wel merken wij op dat de locatie onderdeel uitmaakt van het plangebied Westeinderscheg en gezien de ligging een entree is tot het gebied. De ambitie is om de Westeinderscheg te ontwikkelen als groenblauwe scheg voor de Metropoolregio Amsterdam, aansluitend op de reeds bestaande Amstelscheg. Wij hebben geoordeeld dat een extra woning op deze locatie de ambitie niet in de weg staat, mits met de bouw van de woning geen afbreuk wordt gedaan aan de groene entree van de Meester Jac. Takkade.

Conclusie

Gelet op al het voorgaande besluiten wij op grond van artikel 13.4 van de Omgevingsverordening NH2020 de door u gevraagde ontheffing van het artikel 6.9 van de Omgevingsverordening te verlenen. Aan de ontheffing zijn de volgende voorschriften verbonden:

- de gemeente moet binnen 2 jaar een gebiedsvisie voor de Schinkelpolder vaststellen;
- de woning moet zo wordt gesitueerd dat deze de groene verbinding van de Westeinderscheg niet onmogelijk maakt en de aanwezige groene afscheiding van het perceel behouden blijft.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

Rechtsbescherming

Tegen dit ontheffingsbesluit staat geen zelfstandig bezwaar of beroep open. Voor wat betreft bezwaar of beroep wordt dit ontheffingsbesluit gezien als onderdeel van het gemeentelijk besluit waarvoor de ontheffing is verleend. Het gemeentebestuur zal u in het betreffende besluit informeren over de mogelijkheid tot het instellen van bezwaar of beroep.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon
K. Bodewes
BEL/MOB

Telefoonnummer +31235143984
karin.bodewes@noord-holland.nl

Verzenddatum
19 SEP. 2022

Kenmerk
1897112/1897117

Uw kenmerk

Betreft: Afdoeningsvoorstel diverse moties samenhangend met Actieve Mobiliteit (M83-2019, M221-2021, M67-2022 en M69-2022)

Geachte leden,

In de afgelopen drie jaar zijn diverse moties aangenomen die samenhangen met actieve mobiliteit. Hier is op verschillende manieren aandacht aan besteed. Voor de moties die zijn uitgevoerd, maar waarvan de afdoening niet gekoppeld kan worden aan een inhoudelijk stuk, volgt in deze brief een gebundeld afdoeningsvoorstel.

Het gaat om de volgende moties:
- M83-2019 Fietsvriendelijke stoplichten (A.C.M. Klein, CU, 11 november 2019)
- M221-2021 Terughoudend met betonnen fietspaden in NNN (G.H.J. Kohler, JA21, 15 november 2021)
- M67-2022 Aantrekkelijke doorfietsroutes (J.P. Hollebeek, PvdD, 23 mei 2022)
- M69-2022 Geen haaientanden op Noord-Hollandse fietspaden (A.C.M. Klein, CU, 23 mei 2022)

In het vervolg van deze brief wordt toegelicht op welke manier uitvoering is gegeven aan deze vier moties. Om vervolgens Provinciale Staten te verzoeken om deze moties als afgedaan te beschouwen.

M83-2019 Fietsvriendelijke stoplichten
Met deze motie is gevraagd "*Te onderzoeken op welke kruispunten de doorstroming ten behoeve van fietsers geoptimaliseerd kan worden door verkeerslichtinstallaties aan te passen, zodat de doorstroming veiliger en sneller verloopt*".
Dit is gedaan. In de (meeste) bestaande verkeerslichtinstallaties zijn fietsbevorderende maatregelen doorgevoerd. Bijvoorbeeld door groenverlening voor groepen, fietsdetectie op afstand en door fietsers (onder voorwaarden) versneld groen te geven. Bij enkele (stedelijke) installaties zijn wachttijdvoorspellers toegepast. In de toekomst wordt gekeken hoe de doorstroming van fietsers nog verder kan worden verbeterd. Dit is geborgd als actie in de Actieagenda Actieve Mobiliteit, die op 23 mei door Provinciale Staten is vastgesteld. Op pag. 17 staat

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

"*We werken aan een verbetering van de detectie van voetgangers en fietsers bij verkeerslichten, waardoor voetgangers en fietsers minder oponthoud ervaren*". Deze actie heeft ook een plek gekregen in de Focus Smart Mobility.

M221-2021 **Terughoudend met betonnen fietspaden in NNN**
Met deze motie is gevraagd *"Terughoudend te zijn bij het verlenen van toestemming van vervangen van bestrate en schelpenpaden in het NHD waarvan het eigenaar is en andere grondeigenaren op de nadelen voor flora en fauna van vervangen door beton of asfalt te wijzen".*
Dit wordt sinds het aannemen van de motie (extra) gedaan. Per project wordt expliciet bekeken welke verharding het beste toepasbaar is in afweging tussen functie, verkeersveiligheid en bescherming van flora en fauna. In de subsidieregeling Kleine Infrastructuur, waarvan uit ook fietspaden worden gesubsidieerd, is een extra check opgenomen om naast de effecten op de natuur in natuurgebieden ook het voorkomen van ongevallen met dieren in beeld te brengen. Er is een mogelijkheid opgenomen een subsidie te weigeren als de wegbeheerder onvoldoende doet om deze ongevallen te voorkomen.

M67-2022 **Aantrekkelijke doorfietsroutes**
Met deze motie is gevraagd om "*Bij de verdere uitwerking van het beleid voor actieve mobiliteit, waar mogelijk en gewenst, aandacht te besteden aan het aanleggen van natuurlijke elementen langs doorfietsroutes".*
Deze motie is geborgd in het beleid. In de op 23 mei jl. door Provinciale Staten vastgestelde Actieagenda Actieve Mobiliteit staat op pagina 2 van de bijlage bij 'Eisen aan de regionale fietsinfrastructuur': "*Niet alleen een verkeersveilige maar ook een groene en klimaatadaptieve inrichting en inpassing vragen om (innovatieve) maatregelen mee te nemen in het ontwerp*". Deze borging in het beleid zorgt ervoor dat bij de verdere uitwerking, waar mogelijk en gewenst, aandacht wordt besteed aan het aanleggen van natuurlijke elementen langs (door)fietsroutes.

M69-2022 **Geen haaientanden op Noord-Hollandse fietspaden**
Met deze motie is gevraagd om "*Bij aanleg en reconstructie van provinciale infrastructuur fietsers op de doorgaande route in principe altijd voorrang te geven op afslaand of kruisend autoverkeer, en hier alleen beargumenteerd van af te wijken wanneer deze keuze onontkoombaar de veiligheid van fietsers in gevaar zou brengen."*
Deze motie is geborgd in het beleid. In de op 23 mei jl. door Provinciale Staten vastgestelde Actieagenda Actieve Mobiliteit staat op pagina 6 van de bijlage bij 'Eisen aan de regionale fietsinfrastructuur'*: Op plekken waar de route een weg van ondergeschikt belang kruist, is voorrang voor de fietsroute de voorkeursoptie en onderdeel van de ontwerpopgave.* Het aannemen van de motie benadrukt het belang hiervan. Wij passen dat toe door bij aanleg en reconstructie van provinciale infrastructuur aan fietsers op de doorgaande route altijd voorrang te geven op afslaand of kruisend autoverkeer, en hier alleen beargumenteerd van af te wijken wanneer deze keuze onontkoombaar de veiligheid van fietsers (of andere verkeersdeelnemers) in gevaar zou brengen.

Tot slot
Wij verzoeken Provinciale Staten de moties M83-2019, M221-202, M67-2022 en M69-2022 met deze toelichting als afgedaan te beschouwen.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

Is de natuur te redden?

Een groep wetenschappers vindt, dat de stikstofneerslag nog strenger moet worden aangepakt.
Wel vreemd deze groep wetenschappers roepen over stikstof, maar zij denken niet na over wat er werkelijk aan de hand is.

Wensnatuur van de natuurinstanties
Veel natuur is gemaakt om de wensnatuur van de natuurinstanties te realiseren. De wens is heel schrale natuur, waar dan een zeldzaam plantje zich kan vestigen. Voor Nederland een bijzonder plantje, omdat Nederland van nature vruchtbare, stikstofrijke gronden heeft. De rivieren hebben immers miljoenen jaren hun vruchtbare slib op ons land afgezet. Vroeger zijn er stukken grond verschraald door de boeren, omdat zij door gebrek aan meststoffen, stukken grond afplagden en beweiden. Zo zijn onze heidevelden ontstaan. Omdat er nu wel meststoffen zijn, doen de boeren dat niet meer en gaan de grassen weer groeien op de plaatsen waar de hei staat. Om de wensnatuur te realiseren zijn onze natuurbeheerders wel heel drastisch te werk gegaan. Zij hebben de complete teellaag, welke in miljoenen jaren is ontstaan, afgegraven met de gedachte, zo weer schrale natuur te realiseren. De gevolgen van dit natuurbeheer zijn desastreus voor alle vormen van planten. Immers door het verwijderen van de teellaag is de bodem zijn vruchtbaarheid verloren.

Naast stikstof zijn ook alle andere mineralen, nodig voor de groei van planten, verloren gegaan. Ook het zeldzame plantje wil bijna niet meer groeien en de wensnatuur wordt niet gerealiseerd. Het is wel heel gemakkelijk om te roepen: de stikstof is de schuld, om zo het wanbeheer van de natuurgebieden te verdoezelen. Wil je de natuur redden zullen er drastische maatregelen nodig zijn zoals bemesten met kalk, gips of steenmeel en weer het opbouwen van een teellaag, zodat de natuur weer mineralen en vergeet niet water, kan vasthouden. Ik las zelfs een artikel, dat natuurbeheerders in hun natuurgebieden stikstof aan het strooien zijn, om te zien of zij zo betere natuur kunnen realiseren. De wetenschappers spreken ook niet over de opwarming van de aarde en het vasthouden van water.

Grasland is een topper in het vastleggen van CO2
De gronden van onze boeren leggen ver weg de meeste CO2 en water vast, veel meer dan bossen. De natuurgebieden die gemaakt zijn voor wensnatuur leggen helemaal geen CO2 en water vast. Vooral grasland is een topper in het vastleggen van CO2 en water. Ga je landbouwgronden omzetten in natuur of bebouwing zal dat een enorme opwarming van de aarde en een verlies aan water tot gevolg hebben. Overheid dit kan toch niet de bedoeling zijn.

Laat u niet leiden door de natuurinstanties, maar volg eerst eens een cursus, gegeven door een onafhankelijke instantie, die verstand van zaken heeft, zodat u een weloverwogen besluit kunt nemen. Dit geldt ook voor de leden van de Raad van Staten. Neem nu ook weer het afschaffen van de derogatie: De gevolgen zullen zijn een toename van CO2 en verlies aan water, omdat de boeren hun grasland zullen gaan omzetten in maisland voor een optimale voeding van hun vee.
Vergeet niet onze boeren oogsten 6 keer een snede gras. In de andere EU landen zijn de boeren blij met 2 tot 3 sneden gras. Als je deze opbrengsten vergelijkt, is de derogatie toch meer dan normaal.
Om deze opbrengsten te blijven realiseren zal veel meer kunstmest nodig zijn met tot gevolg een forse toename van CO2. Zo ook zullen de voedselprijzen nog hoger moeten worden door de extra kosten.

Minister Staghouder had beloofd een plan te publiceren met een verdienmodel voor de boeren die volgens het kaartje van minister van der Wal natuurvriendelijk moeten gaan boeren. Logisch, dat hij opgestapt is. Het enige verdienmodel kan bij halvering zijn, een meer dan verdubbeling van de prijzen. Hoe kan de consument dit nog betalen? Moet de halve Nederlandse bevolking zich bij de voedselbank melden ? Alleen hoe komt de voedselbank dan nog aan voedsel?

De Nederlandse boer kan juist de oplossing zijn van het CO2 probleem, het vastleggen van water en de natuur. Laat hem op optimaal mogelijk boeren en stimuleer hem om de organische stof van zijn bodem zo hoog mogelijk te krijgen. Overleg en betaal hem als hij op een deel van zijn grond natuur aanlegt en beheert.

Jaap Majoor
Laag Zuthem

Verbind Noord-Hollanders met de natuur!

Het is het uur U voor Noord-Holland. De samenleving staat voor het oplossen van grote problemen als klimaatverandering, de stikstofcrisis en achteruitgang van de biodiversiteit. Deze vraagstukken raken iedereen. Het herstellen van de balans met wat de natuur aankan, kan niet alleen neergelegd worden bij specifieke maatschappelijke sectoren of bestuurslagen. De provincie heeft hierbij een essentiële rol als schakel tussen rijk en gemeenten en als aanjager van samenwerking in de regio. Mensen verbinden met natuur is nu belangrijker dan ooit: voor draagvlak van het provinciale beleid, voor de natuur én voor de mensen!

In dit plan doet IVN concrete voorstellen waarmee we de verbinding tussen mens en natuur in Noord-Holland kunnen verbeteren. Wij vragen u dringend deze punten te betrekken bij het opstellen van het provinciale verkiezingsprogramma voor uw partij en deze daarmee te verrijken.

Met groene groet,
IVN Natuureducatie regio Noord-Holland
noordholland@ivn.nl

Groen in de stad voor en door bewoners

Steeds meer inwoners van Noord-Holland wonen en recreëren in de stad. Maar ook 60 bedreigde dier- en plantensoorten zijn afhankelijk van stadsnatuur. Om het stedelijk gebied voor iedereen leefbaar en gezond te houden, klimaatverandering op te vangen en de achteruitgang van biodiversiteit tegen te gaan zijn groene steden belangrijker dan ooit. De verbinding tussen mensen en de natuur begint bij groenbeleving dicht bij huis.

De 3-30-300 regel is een mooi streven voor versterking van het groen in de steden in Noord-Holland. Vanuit de woning is zicht op tenminste 3 bomen, 30% van de wijk heeft een groen bladerdak en iedereen heeft binnen 300 meter vanaf de woning toegang tot een groene ruimte. Wij zijn van mening dat de betrokkenheid van bewoners bij de ontwikkeling en het beheer van het groen in hun directe omgeving cruciaal is. Wij vinden dat er een integrale, wijkgerichte aanpak moet komen waarbij provincie en gemeenten samenwerken en bewoners ondersteunen om hun eigen omgeving op een duurzame manier groen en gezond te maken.

Oproep: Help natuur in de stad te versterken en ondersteun bewoners die zich daarvoor inzetten

Groene scholenrevolutie voor gezonde en gelukkige kinderen

Door digitalisering, verstedelijking en (over)bezorgde ouders spelen kinderen steeds minder buiten. Ze brengen ongeveer 40% van de tijd door op school en de lessen vinden voor 99% binnen plaats. Meer contact met de natuur is van groot belang voor hun fysieke, mentale en emotionele welzijn. Het maakt kinderen creatiever, gezonder en socialer. Ze krijgen een beter begrip van de wereld om hen heen en leren van de natuur te houden en voor de natuur te zorgen.

Wij pleiten voor een groene leeromgeving op school en natuureducatie geïntegreerd in het lesprogramma. Verschillende provincies ondersteunen dan ook het vergroenen van schoolpleinen in de vorm van een fonds en een steunpunt. Samen kunnen we werken aan de groene en gezonde school van de toekomst. Wij zijn van mening dat de provincie Noord-Holland juist in samenwerking met gemeentes en maatschappelijke organisaties, scholen nog meer kan stimuleren en faciliteren, zodat ieder Noord-Hollands kind kan spelen en leren op een groen schoolplein.

Oproep: Werk mee aan de realisatie van groene schoolpleinen voor alle basisscholen in Noord-Holland

Groene bedrijventerreinen en kantorenparken

Een steeds groter deel van onze provincie wordt in beslag genomen door bedrijventerreinen en kantorenparken. Vaak gaat dit ten koste van natuurwaarden en ruimte voor beweging, ontspanning en natuurbeleving van mensen. Urgente uitdagingen rond klimaatadaptatie, biodiversiteitsherstel, circulariteit, energietransitie, het nieuwe werken en woonruimte vragen om een nieuw perspectief op deze gebieden. Een manier om het tij te keren is de werklocaties samen met gebruikers en omwonenden veel groener in te richten. Neem aanleg van groen meteen mee bij ontwerp en herstructurering. Dat is beter voor de natuur en beter voor de mensen die er werken.

Wij pleiten ervoor dat de Provincie Noord-Holland zich aansluit bij de landelijke coalitie voor 'Groene werklandschappen van de toekomst'. Dit biedt kansen om actief met bedrijven, kennispartners en gemeenten te werken aan innovatieve aanpakken om bedrijventerreinen te vergroenen. Want: 'Groen werkt beter' voor natuur en klimaat en zeker voor medewerkers, omwonenden en andere gebruikers van het gebied.

Oproep: Zet in op een Green Deal Bedrijventerreinen waarin het vergroenen samen met de gebruikers vast onderdeel is

Natuur maakt gezond

Iedereen heeft recht op een gezonde leefomgeving; schoon, veilig en uitnodigend tot een gezonde leefstijl. Wat ons betreft moet eenvoudige toegang tot natuur ook standaard uitmaken van ruimtelijke inrichting. Kwetsbare doelgroepen, zoals ouderen en mensen met psychosociale klachten, leven op als ze samen met anderen buitenactiviteiten in de natuur kunnen ondernemen. Natuur in de buurt maakt ons gezonder en gelukkiger!

Wij roepen op om meer aandacht te geven aan natuur en natuurbeleving in het provinciale beleid voor de fysieke leefomgeving en in de omgevingsvisies. In het bijzonder kwetsbare regio's zijn gebaat bij een integrale aanpak voor een groenere en gezondere leefomgeving. Investeren in natuurbeleving kan besparen op de zorgkosten in de toekomst en versterkt de veerkracht van mensen.

Oproep: Neem natuur op als criterium voor een gezonde leefomgeving en realiseer op elke zorglocatie een eigen proef- en beleeftuin!

Tot slot

IVN gelooft dat mens en natuur onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. In de huidige samenleving zijn mensen echter te ver van de natuur komen te staan. IVN wil de natuur weer dichter bij de mensen brengen zodat zij de natuur weer in hun harten sluiten en hier ook beter voor gaan zorgen. Met de bovenstaande voorstellen kunnen we stappen zetten om deze verbinding te herstellen. IVN Natuureducatie denkt graag mee om deze oplossingen te vinden en uit te voeren.

ivn natuur educatie

Van: Marielys Roos
Verzonden: donderdag 15 september 2022 18:54
Aan:
Onderwerp: RE: 53-Provincie - Comm.M&B - Inspreeknotitie van Hart voor Bloemendaal

Geachte mevrouw van Boheemen,

Bijgaand stuur ik u namens onze partij de inspreektekst van afgelopen maandag over het veiliger maken van de Zeeweg.
Kunt u dit toesturen aan de commissie en de beide gedeputeerden? Op 29 september as wordt dit onderwerp besproken begreep ik. Ik hoop dat iedereen die op 29 september as de vergadering bijwoont, onze tekst ontvangt en natuurlijk zijn wij verheugd als statenleden contact met ons opnemen om dit nog eens door te nemen. Want er worden veel voorstellen gedaan, ook door anderen, en we zijn graag bereid onze 'kleine' actiepunten toe te lichten.

Dank voor de moeite,

Marielys Roos
Fractievoorzitter Hart voor Bloemendaal
Tel:

Dodelijke N-weg: Voorkom leed en zorg voor een veiliger Zeeweg!

Hart voor Bloemendaal pleit voor een veiliger Zeeweg. De Zeeweg is een 'dodelijke N-weg'. Veel leed kan worden voorkomen als er nu maatregelen worden genomen. Wat zien wij als kortetermijnoplossingen? Want we willen graag, dat de provincie NH toch enkele kortetermijnmaatregelen neemt om verkeersveiligheid te vergroten/verbeteren vóór 2028 wanneer het groot onderhoud is gepland door de provincie:

- Fietspaden eenrichtingsverkeer maken. Dus het noordelijke fietspad naar zee toe en het zuidelijke fietspad naar Overveen. Dit voorstel is door vele burgers en organisaties al ingebracht en kost relatief (alleen borden) weinig om te realiseren.
- De middenberm ophogen met zand en dan vooral in de bochten. In 1987 is dit deels gebeurd, maar het is toen niet afgemaakt. Wij zeggen: hiermee kun je grote winst boeken. Want je bereikt hiermee hetzelfde als met een vangrail in een middenberm. De heer Schuijt, heeft dit in zijn notities aan u ook bepleit (staan op uw site) en wij ondersteunen dit. Als medewerker van de politie Bloemendaal was hij destijds daar zijdelings bij betrokken. Voordelen van het ophogen van de middenberm met zand: automobilisten en andere gemotoriseerd verkeer komen niet op de andere rijbaan in tegengestelde richting terecht, verkeer wordt niet verblind door tegenliggers, en er is minder kans dat verkeersdeelnemers in of tegen een boom rijden. De uitstraling blijft natuurlijk. De Zeeweg ligt tenslotte in een duingebied. En het heeft geen nadelige invloed op het groot onderhoud van 2028, daar de middenberm blijft bestaan.
- Visuele versmalling van het wegdek: bij bochten en bij oversteekplaatsen. Een goed ontwerp en juiste vormgeving van de weg, de kruispunten, rotondes en andere infrastructuur is belangrijk voor het gedrag en gebruik dat ervan gemaakt wordt. Weggebruikers moeten uit het ontwerp kunnen zien en herkennen welk gedrag van hen wordt verwacht, welk gedrag anderen zullen vertonen, met welke snelheid ze mogen rijden en welke gevaarlijke situaties zij kunnen verwachten. Dit is geen kostbare ingreep.

(voorbeeld: de Bennebroekerweg in Hoofddorp vanaf Zwaanshoek gezien wanneer men over de brug rijdt die over de Driemerenweg gaat). De optische versmalling door horizontale strepen op het wegdek zorgen voor het verlagen van de snelheid.

- Led lichten ter hoogte van de oversteekplaatsen. Dus daar waar voetgangers en fietsers oversteken.

We hopen dat u deze verzoeken ondersteunt en overbrengt op GS.

Mvrgr,

Marielys Roos

Fractievoorzitter Hart voor Bloemendaal

Van:
Verzonden: woensdag 14 september 2022 17:56
Aan:
CC:
Onderwerp: 53-Provincie - Comm.M&B - Inspreeknotitie+Notitie met aanvullende info+Aanrijding 03-06-22

Beste ,

Afgelopen maandagavond heb ik ingesproken bij de Commissie Mobiliteit en Bereikbaarheid van de Provincie. U heeft mij verzocht mijn inspreeknotitie digitaal aan u te doen toekomen. Bijgaand ontvangt u deze. Tevens heb ik in die notitie aangegeven, dat ik nog enige info zou doen toekomen. Ik heb dat in een aparte notitie verwoord.

Tot slot wat info bijgevoegd over een aanrijding die op 03-06-22 heeft plaatsgevonden op de Zeeweg. Deze auto is door de middenberm gegaan, op het gedeelte tussen de Natuurbrug en de Kop van de Zeeweg. Daar waar ik voorgesteld heb om de lage bermen (in 1987 aangebracht, doch niet overal op een juiste hoogte) nog wat op te hogen en de ontbrekende tussenstukken aan te vullen. Hierbij wil ik opmerken, dat bij de aanrijding waarbij er twee dames op 03-06-21 om het leven zijn gekomen, een van de twee betrokken auto's op zijn kop op de andere weghelft is gekomen, daar waar er nog een klein stukje middenberm niet was opgehoogd!!

Dhr. Steeman van D'66 gaf bij mij aan, dat zijn partij 'de Zeeweg', ter bespreking, laat agenderen voor 29 september a.s. U zult begrijpen, dat ik dat zeer op prijs stel.

Aan u het verzoek deze mail met bijlagen aan dhr. Olthof en de Commissieleden te doen toekomen. U en mevr. Van Meerten-Kok dank voor het mogen inspreken.

Met vriendelijke groet,

Van: Inspreeknotitie [redacted]
Betreft: Zeeweg te Overveen, gemeente Bloemendaal
Commissie: Mobiliteit & Bereikbaarheid (M&B) Provincie Noord-Holland
Datum: 12-09-2022

Geachte leden van de 'Commissie Mobiliteit en Bereikbaarheid',

Op 15 juni jl. hebben Gedeputeerde Staten een brief doen toekomen aan de Provinciale Staten en de gemeente Bloemendaal, met de te nemen maatregelen aan de Zeeweg in 2023(1) en de aankondiging van een grootonderhoud in 2028.
De maatregelen voor 2023 zijn m.i. zeer summier en deze zullen de Zeeweg niet veel veiliger maken. Voor velen en ook voor de gemeente Bloemendaal een teleurstelling, voor een weg die de Provincie zelf omschrijft als 'een gevaarlijke weg met relatief veel aanrijdingen'.

Op 30 augustus jl. heb ik een aantal notities over de Zeeweg aan dhr. Olthof en U doen toekomen. Deze zijn in uw bezit en staan inmiddels op de site van de Provincie.

Feitelijk doe ik u een drietal voorstellen voor de korte termijn, die het groot onderhoud in 2028 NIET in de weg staan, geen grote kosten met zich meebrengen en de veiligheid verhogen.

Als eerste stel ik u voor om de **middenberm** op te hogen met zand. Dit is in 1987 al gedaan door de gemeentepolitie Bloemendaal, doch niet overal afgemaakt. Het gedeelte tussen de natuurbrug en de kop van de Zeeweg is al gedaan, maar nog niet overal op een juiste hoogte of nog niet overal aaneengesloten.
De argumenten(2) heb ik u eerder doen toekomen. Een onvoldoende hoogte heeft eerder al tot een aanrijding geleid. De auto is toen gelanceerd (bermhoogte was daar 40cm) en dan is er geen remmen meer aan!! Bij deze het voorstel om de middenberm op dat gedeelte van de Zeeweg op en aan te vullen.

Verder ligt er voorstel om zo'n 60 bomen te kappen. Veelal populieren van zo'n 40 tot 60 jaar oud, die aan het eind van hun levensduur zijn gekomen. Bij een storm of een harde wind vallen daardoor takken op het wegdek. Ik heb voorgesteld de takken en stammen van die te kappen bomen achter het hekwerk van de Zeeweg te plaatsen. Dit voorkomt het ophogen van de hekken (ik zie dit de gemeente Bloemendaal, die daarvan eigenaar is, dit nog niet doen) en derhalve een discussie daarover en een kostenbesparing. De herten kunnen door deze maatregel dan niet meer over het hekwerk springen.

Vervolgens gaat er een herplant komen van de nieuwe bomen. Ik heb aangegeven, dat de regel is, dat een herplant op 4,5m afstand van de rijbaan dient te geschieden, doch de man van Krinkels noemde ook de afstand van 2,5m. Als de Provincie (eigenaar) en de gemeente Bloemendaal (vergunningverlener) thans daar niet voldoende alert op zijn, dan hebben wij over 10 jaar dikke bomen op 2,5m van de rijbaan en wellicht in gevaarlijke bochten, met alle gevolgen van dien!

Verder heb ik voorgesteld om verkeerslichten te plaatsen bij de fietsersoversteek bij de Zeeweg/Parnassiaweg en wel met een druksysteem. Ik heb dat visueel voor u gemaakt met vele foto's. Van de zijde van de Provincie is aangegeven, dat dan ook de kruising dient te worden aangepast. Ik deel deze mening niet.

Ik heb eerder een fietstocht gemaakt met de burgemeester van Bloemendaal. Hij vond dat zeer interessant en het heeft hem nieuwe inzichten opgeleverd. Ik wil U, dhr. Olthof en de behandelend ambtenaar aanbieden dit ook te doen en dan kunnen argumenten worden uitgewisseld. Ik ben van mening, dat niet de GEHELE kruising Zeeweg/Parnassiaweg dan dient te worden voorzien van een verkeerslichteninstallatie.

Ik hoop dat mijn betoog en mijn stukken leiden tot nieuwe inzichten en dat u deze wilt agenderen voor een komend overleg, ter bespreken met dhr. Olthof. Gaarne ben ik bereid dat persoonlijk aan u of aan uw fractie nader toe te lichten.

Ps. Ik zal u nog een notitie doen toekomen met alle maatregelen die de afgelopen tientallen jaren al zijn genomen aan de Zeeweg, een aanrijding op 3 juni jl. waarbij een auto door de middenberm is geschoten en wel op het gedeelte zoals door mij vorenstaand omschreven en de argumenten van de politie en het OM om geen trajectcontrole te doen op de Zeeweg.

(1) Maatregelen Zeeweg 2023:
-Kleine verkeersmaatregelen. Verbeteren aansluiting Parnassiaweg en Camping de Lakens, door daar de snelheid verlagen door borden en verkeersdrempels.
-Met de eigenaren van de hekken en rasters bij de Zeeweg (o.a. PWN+Staatsbosbeheer), ons inzetten om de omheining waar nodig te herstellen (Opm: de belangrijkste eigenaar is de gemeente!).
-Er komen specifieke acties voor gedragsbeïnvloeding.
-Het OM ziet echter **geen** mogelijkheden voor het instellen van trajectcontrole. Alternatief is een flitspaal op een vaste locatie of de inzet van een verplaatsbare snelheidscamera's, waarover de verkeerspolitie binnenkort beschikt.
-Er komt een trajectstudie in 2022 naar de N200. Het resultaat is dan een overzicht van de verschillende inrichtingsvarianten van de Zeeweg met de voor- en nadelen en kosten. PS besluit vervolgens om één (of geen) van de varianten voor te bereiden, tezamen met het groot onderhoud.

(2) Argumenten ophogen middenberm tussen de Natuurbrug en de Kop van de Zeeweg:
-Op dit deel van de Zeeweg is het grootste gedeelte van de middenberm al opgehoogd. Het gaat dan om tussengedeeltes die nog niet zijn gedaan en het ophogen van enkele lage gedeeltes.
-Allereerst mag het duidelijkheid zijn, dat niet één maatregel letsel kan voorkomen bij het van de weg raken van motorvoertuigen. Bepaalde maatregelen kunnen wel de ernst beperken en voorkomen dat anderen het slachtoffer worden.
-Het ophogen van de middenberm voorkomt, dat motorvoertuigen op de andere weghelft komen.
-Door het gebruik van zand, kan je vele bomen 'inpakken'. Door het zand rondom de bomen voorkom je frontale botsingen met bomen, veelal met een ernstige of fatale afloop. Vele bomen kunnen daardoor behouden blijven.
-Door het gebruik van zand ontstaat er een schuin talud. Voertuigen zullen dan worden teruggeworpen, of via het schuine talud toch weer op de rijbaan komen, afhankelijk hoe deze wordt aangesneden. Ook kan de snelheid van de auto in het zand worden gesmoord.
-Het voorkomt verblinding van tegenliggers.
-Het geeft een vernauwend effect, dat kan resulteren in een lagere snelheid.
-Het gebruik van zand voor de ophoging van de middenberm en het dan inplanten met helm, zorgt voor een natuurlijk effect op de Zeeweg. Door de jaren heen is de vegetatie op deze ophogingen aanzienlijk uitgebreid. Eerder is ooit een stuk vangrail geplaatst nabij het einde van de Zeeweg in een bocht en deze moest groen geschilderd worden. Nadien is deze vervangen door de verhogingen van zand!

Van:
Betreft: Zeeweg te Overveen, gemeente Bloemendaal
Commissie: Mobiliteit & Bereikbaarheid (M&B) Provincie Noord-Holland
Datum: 12-09-2022

1/ Algemeen

Op maandag, 12 september jl. heeft ondergetekende ingesproken bij de Commissie Mobiliteit & Bereikbaarheid (M&B) en u voordien mijn inspreeknotitie doen toekomen. Aanvullend heb ik in mijn inspreeknotitie aangegeven u nog info te doen toekomen over een paar onderwerpen. Onderstaand treft u deze info aan.

2/ Trajectcontrole

In de brief van gedeputeerde Bergkamp, d.d. 15 juni 2022 (kenmerk 1849658/18497123 / in uw bezit), betreffende de Zeeweg (N200), aan het College van B&W van de gemeente Bloemendaal, wordt in alinea 2 op bladzijde 2 aangegeven, dat het OM geen mogelijkheden ziet voor het instellen van een trajectcontrole op de Zeeweg. Een alternatief zou een (verplaatsbare) flitspaal zijn. Navolgend treft u de argumenten aan van het OM en de politie om géén trajectcontrole in te voeren.

Het uitgangspunt van het OM is, om géén camera's te plaatsen bij iedere doorgang, maar over een langer traject. Men hanteert minimale afstanden tussen de camera's en daar voldoet de Zeeweg niet aan. Het OM heeft er ook geen budget voor en geen camera's op voorraad. De trajectcontrole elders (bv. Driemerenweg*) is slechts een proef. Daarnaast zijn er al vele maatregelen genomen dan wel nog te nemen om de Zeeweg veiliger te maken.
Bij een controle, aan het begin en het einde van de Zeeweg, dienen dan alle 7 doorgangen te worden dichtgemaakt en dat zijn dan: Camping De Lakens + Camping Bloemendaal + Bokkedoorns/Honden-uitlaat/Picknickplaatsje + Erebegraafplaats + Appartementencomplex 14 t/m 24 + Bewoners Zeeweg 27 en 41 + 't Wed/Kennemerduinen.
Hierbij dient bedacht te worden, dat enkele van deze doorgangen in 2015 (groot onderhoud) een of twee afslag(en) hebben gekregen, voor zover destijds nog niet aanwezig. Deze komen dan allen te vervallen (kapitaalvernietiging)!! Het dichtmaken van deze doorgangen heeft tot gevolg, dat de duinbezoekers, de leveranciers, de bewoners, de hondenuitlaters, de restaurantbezoekers, de toeristen met hun camper/caravan (2x camping), de bezoekers van de Erebegraafplaats en de bezoekers van het picknickplaatsje (staat zomers een snackkar) eerst naar het einde van de Zeeweg moeten rijden, daar keren om vervolgens 4,5 km terug te rijden om naar Overveen te gaan. Dus meer stikstof i.p.v. minder! Dit geldt dan ook voor de hulpverleners (ambulance), die wellicht dan ook nog eens in de file komen te staan. Dit is onwenselijk en deze optie kan rekenen op een negatief advies van de politie.
Wat zou een cameraopstelling bij iedere doorgang betekenen? Dat zijn dan 4 camera's voor iedere rijbaan/rijstrook x 2 (voor en na de doorgang= 8 stuks) en dat x 7 doorgangen, dat zijn dan 56 camera's. Dit is een enorme kostenpost en ook al niet conform het beleid van het OM!

3/ Maximum snelheid verlagen – Haalbaarheid:

De Provincie heeft aangegeven de snelheid niet te gaan verlagen van 80km naar 60 km. E.e.a. bevestigde onlangs de burgemeester van Bloemendaal. De wethouder verwees naar een brief van de Provincie, d.d. 17 mei 2021 en daaruit bleek weinig beweging bij de Provincie t.a.v. de Zeeweg! Men gaf aan, dat het verkeer daardoor opstroopt. Verder dient deze weg de meeste maanden voor woon-/werkverkeer! De weg voldoet aan de CROW-normen (infrastructuur) en is ingericht als een 80 km weg.

Persoonlijk zou ik een vergelijk willen maken met de Westelijke Randweg. Deze is een aantal jaren geleden verlaagd van 100km naar 70km. De Westelijke Randweg is een vrij rechte en overzichtelijke weg. Als er in de namiddag weer een file staat voor de Velsertunnel dan kan je daar goed op anticiperen. Daarentegen is de Zeeweg een weg met vele bochten. Als je de snelheid verlaagt naar 60km pu, terwijl de weg uitnodigt om harder te rijden, dan loop je het risico dat men na een bocht in de kofferbak van de voorganger rijdt. Deze situatie kan zich ook voordoen bij files richting strand. De (ernstige) aanrijdingen de afgelopen jaren (3 doden) zijn veelal niet te wijten aan te snel rijden maar aan 'onoplettendheid', lachgas, drugs, alcohol, jeugdige overmoed en herten (25%).

4/ Snelheidscontrole politie

In 2021 is er zo'n 33x gecontroleerd op snelheid op de Zeeweg. In de zomermaanden zijn er meer controles dan tijdens de andere maanden. De politie gaat niet meer controleren als de snelheid terug zou worden gebracht naar 60 km pu. Dit gebeurt ook niet meer op de Boulevard Barnaart in Zandvoort, sinds daar een maximum snelheid van kracht is van 60 km pu! Uiteraard is het wel jammer dat de controles niet meer bekend worden gemaakt in het Haarlems Dagblad. E.e.a. heeft toch een preventieve werking.

Foto en info, behorende bij punt 2

*Foto Driemerenweg. Voor iedere rijstrook is één camera nodig en dat is dan voor de Zeeweg 4x. Na de kruising/doorgang zijn er weer vier camera's nodig, dus dat zijn dan 8 camera's per kruising/doorgang. Er zijn 7 doorgangen op de Zeeweg, dus dat betekent dan 56 camera's. Los van de kosten van aan-schaf/onderhoud is het beleid van het OM, dat men over een lang traject wil handhaven van tenminste 1.500m tussen twee doorgangen en dat wordt op de Zeeweg nimmer gehaald! Op deze foto zie je ook de enorme afstand tussen de camera's en de kruising. Verder is de trajectcontrole op een enkele N-weg slechts een proef geweest en liggen er geen plannen om dat uit te breiden. Bij een mogelijke uitbreiding is het niet uit te sluiten, dat de Zeeweg niet de hoogste prioriteit krijgt, gelet op het aantal (dodelijk) aanrijdingen andere N-wegen en de verbeteringen die nog mogelijk zijn aan de Zeeweg.

Bestuurder aangehouden na on
https://www.haarlemsdagblad.nl/cnt/dmf20220603_73276103?utm_campaign=email&utm_mediu
Zoeken
Apple Bing Google
Andere bladwijzers

Bestuurder aangehouden na ongeval op Zeeweg in Overveen

© Michel van Bergen

Internetredactie Vrijdag 3 juni 2022 om 22:09

OVERVEEN

De bestuurder van een personenauto is vrijdagavond aangehouden na een eenzijdig ongeval op de Zeeweg in Overveen. Ook is er een

NET BINNEN

Premium Aanwijzingen in ridiculuul klinkend, schreeuwend steenkool Engels. Een smakeloze hutspot waar de spelers niets van snapten | column

Premium Droogmachine en robot voor kat en hond: gadgets en de nieuwste snufjes voor huisdier

Premium Film over 'monument voor marteling', De Koepel. 'Wetenschappelijk bewezen dat mensen opsluiten niet werkt'

Schiphol denkt weer na over bouw nieuwe terminal

Onderwijsoorlog te winnen | Column

Extra info stelling

Typ hier om te zoeken
Nu regen
10:59
5-9-2022

Bestuurder aangehouden na on
https://www.haarlemsdagblad.nl/cnt/dmf20220603_73276103?utm_campaign=email&utm_mediu
Zoeken
Apple Bing Google
Andere bladwijzers

OVERVEEN

De bestuurder van een personenauto is vrijdagavond aangehouden na een eenzijdig ongeval op de Zeeweg in Overveen. Ook is er een vermoeden dat er iets in de bosjes is gegooid.

Advertentie

Voor het beste beeld en geluid
Botman Sound & Vision Openen

Rond 19.15 uur ging het mis toen de auto, die richting Zandvoort reed, over de middenberm schoot en uiteindelijk aan de andere kant van de tegengestelde rijrichting tot stilstand kwam.

Bedankt voor het lezen van Haarlems Dagblad
Neem een abonnement of log in

(Tekst gaat door onder de foto)

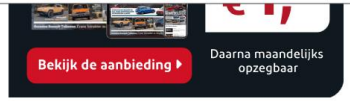
Bekijk de aanbieding
Daarna maandelijks opzegbaar

Extra info stelling
STELLING
Gemeenten moeten niet piepen en hun steentje bijdragen door vluchtelingen op te vangen
Eens
Oneens

Extra info stelling
STELLING HAARLEM E.O.
Formule 1 in Zandvoort moet ook na 2023 een jaarlijks evenement blijven
Eens
Oneens

Typ hier om te zoeken
Nu regen
11:01
5-9-2022

© Michel van Bergen

De verwondingen van de inzittenden lijken mee te vallen. Wel is de bestuurder van de auto aangehouden. Het zwaar beschadigde voertuig is door een bergingsbedrijf afgesleept. De politie heeft een hond laten zoeken omdat het vermoeden bestond dat er iets in de bosjes weg was gegooid.

Het is nog onbekend hoe het ongeval heeft kunnen gebeuren en waarom de bestuurder is aangehouden.

Eens
Oneens

VIDEO UITGELICHT

Jaar na mislukte selfie met Toto Wolff, krijgt Zandvoortse Santi dan toch zijn foto met de Mercedes...

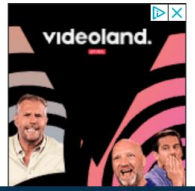

De verwondingen van de inzittenden lijken mee te vallen. Wel is de bestuurder van de auto aangehouden. Het zwaar beschadigde voertuig is door een bergingsbedrijf afgesleept. De politie heeft een hond laten zoeken omdat het vermoeden bestond dat er iets in de bosjes weg was gegooid.

Het is nog onbekend hoe het ongeval heeft kunnen gebeuren en waarom de bestuurder is aangehouden.

© Michel van Bergen

Tip de redactie | Reageer →

zijn foto met de Mercedes...

■ OMBUDSTEAM

Purmerend, 11 september 2022

INGEKOMEN 13 SEP. 2022

Gedeputeerde Staten Noord-Holland
Postbus 3007
2001 DA HAARLEM
Met afschrift naar de Statenleden van NH

Noodkreet.

Geachte dames en heren,

Zoals de kop van dit schrijven misschien al doet vermoeden hebben wij als bewoners van de N 243 een enorm probleem. Wij wonen aan de Middenweg in de Noordbeemster en wel tussen de rotonde Middenweg/Schermerhornerweg richting Alkmaar en de Kathoek. Onze huizen staan heel dicht bij het rijgedeelte van de N243. De N243 is een enorm drukke weg met heel veel vrachtverkeer, personenauto's en landbouwverkeer. Al enkele jaren zijn wij in gesprek met de provincie over de herinrichting van de N243. Natuurlijk hebben wij als bewoners wensen, maar helaas wordt er op elke wens nee gezegd. De laatste jaren is het verkeer op de N243 enorm toegenomen en worden de risico's op ongelukken met de dag groter.

Wat betekend dit voor ons als bewoners. Een enorm verkeerslawaai. Als we buiten staan kunnen we van dit lawaai geen normaal gesprek voeren. Parkeer je op de parkeerstrook voor je huis moet je oppassen met uitstappen en hoop je maar dat de deur van de auto er niet uitgereden wordt. In de coronaperiode werd ons aangeraden je huis goed te luchten. Bij ons onmogelijk. Als wij een raam open zetten kan je elkaar niet meer verstaan. Aan dit stuk weg wonen ook kinderen. Oversteken is levensgevaarlijk. Met de auto van je erf de weg op rijden is elke dag weer een risico. Door het vele verkeer sta je lang te wachten en als er een kleine mogelijkheid is om de weg op te rijden doe je dat haast met het zweet in je handen. Je hoopt dan altijd maar weer dat er niemand van de tegengestelde richting in gaat halen en er een levensgevaarlijke situatie ontstaat. Wat te denken van onze gezondheid. Door het vele lawaai (dag en nacht) en het vele fijnstof wat door het verkeer veroorzaakt wordt ontstaan er bij veel mensen allerlei gezondheidsklachten.

Vanaf half juli is Boskalis begonnen met de N243 op het stuk rotonde Middenweg/Schermerhornerweg tot aan Schermerhorn. De weg is volledig voor alle verkeer afgesloten en iedereen moet een andere route nemen. Volgens ons kan dit ook makkelijk.

Voor ons geweldig. We weten niet wat we meemaken. Wat een rust. Niet de hele dag een vreselijke herrie. Gewoon rustig de weg oversteken om even naar je buren te gaan. Rustig vanaf je erf de weg op kunnen rijden. Een raam open zetten, zelfs in de nacht het slaapkamerraam een stuk open zetten. Wat een luxe. Met de warmte van de afgelopen weken zeer welkom.

In de gesprekken met de provincie, vertegenwoordigd door [redacted] hebben wij bv. de wens geuit om op ons stuk weg stil asfalt te leggen. Kon niet, was te duur en het bedrag wat de provincie hier voor vroeg was dusdanig hoog dat het ook door onze gemeente niet opgebracht kon worden. Ook hadden wij het verzoek om van de N243 weer een erf toegangsweg met maximum snelheid van 60 km temaken. Er wonen enorm veel mensen aan deze weg en in het verleden is dit ook een erf toegangsweg geweest. Volgens [redacted] kan dit niet omdat de N243 een heel belangrijke verkeersader is en ook de weg 60 km maken was niet bespreekbaar. Volgens ons is de

reconstructie van de N243 er vooral op gericht om de automobilist een veilig gevoel te geven. Prima natuurlijk, maar wij als bewoners krijgen steeds meer geluidoverlast en drukte te verduren.

Momenteel is de situatie zo dat iedereen die naar Alkmaar of Hoorn wil om moet rijden. Wij hebben geïnformeerd bij Boskalis of er door deze afsluiting erg veel verkeersproblemen zijn. Volgens Boskalis is dit niet het geval en wij mogen er van uit gaan dat de verkeersbewegingen goed in de gaten gehouden worden. Nu was er vakantie maar vanaf maandag 28 augustus zijn alle scholen weer begonnen en zit de vakantie er voor de meeste mensen op en zou het verkeer weer toe moeten nemen. Ook nu hebben we nog niet gehoord dat er verkeersproblemen waren.

Bij ons rijst dan de vraag: Is de N243 wel zo'n belangrijke verkeersader. Natuurlijk sommige verkeersdeelnemer zullen iets meer kilometers moeten maken, maar file is er niet en er kan goed doorgereden worden. De rust die er nu bij ons stuk van de N243 heerst zorgt er voor dat ons woongenot en veiligheid met 200% toeneemt.

Ons verzoek aan u is; Is er toch geen mogelijkheid om van de N243 een erf toegangsweg te maken (wat het voorheen ook is geweest) met een maximum snelheid van 60 km per uur en de weg dusdanig in te richten dat het voor sluipverkeer ook onaantrekkelijk wordt om de N243 te nemen.

Natuurlijk willen wij ook het een en ander mondeling toelichten.

Namens onderstaande bewoners,

[redacted]

[redacted] NOORDBEEMSTER

[redacted]

[redacted]

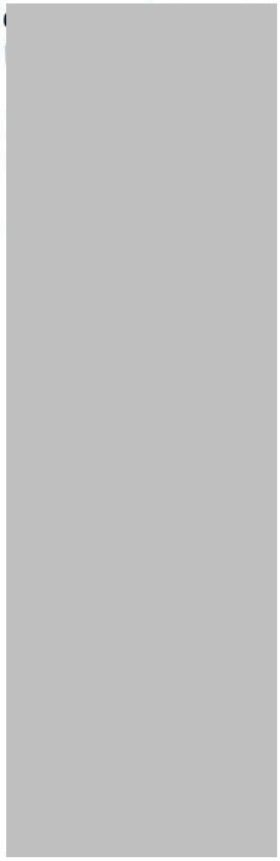

Rijksoverheid

Manifest

Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen

Inhoud

Partijen

Overwegingen

Afspraken

Partijen

Gemeenten

Unie van Waterschappen

Departementen

Andere partijen

Provincies

Departementen

- De Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat, Vivianne Heijnen, hierna te noemen: IenW;
- De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Hanke Bruins Slot, hierna te noemen: BZK;
- De Minister van Economische Zaken en Klimaat, Micky Adriaansens, hierna te noemen: EZK;
- De Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, Liesje Schreinemacher, hierna te noemen: BHOS;
- De Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Karien van Gennip, hierna te noemen: SZW;
- De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Robbert Dijkgraaf, hierna te noemen: OCW;
- De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Henk Staghouwer, hierna te noemen: LNV;

Ieder handelend in zijn of haar hoedanigheid van bestuursorgaan, hierna allen samen te noemen: de Rijksoverheid;

Unie van Waterschappen

- De Unie van Waterschappen, statutair gevestigd Koningskade 40 te 's-Gravenhage, te dezen rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer mr. V.E.C. Lokin lid van het bestuur van de Unie van Waterschappen , hierna te noemen: Unie.

Provincies

- Het college van Gedeputeerde Staten van de provincie ..., handelend als bestuursorgaan, namens deze: mevrouw ..., gedeputeerde ..., hierna te noemen: provincie ...;
- Het college van Gedeputeerde Staten van de provincie ..., handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer ..., gedeputeerde ..., hierna te noemen: provincie ...;
- Het college van Gedeputeerde Staten van de provincie ..., handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer..., gedeputeerde ..., hierna te noemen: provincie ...;

Gemeenten

- Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente ..., handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer ..., wethouder van ..., hierna te noemen: gemeente ...;
- Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente ..., handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer ..., wethouder van ..., hierna te noemen: gemeente ...;
- Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente ..., handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer ..., wethouder van ..., hierna te noemen: gemeente ...;

Andere partijen

a. ...;

Overwegingen

Inzet Manifest

Maatschappelijke doelen

Aanloop naar dit Manifest

Belangen van partijen

Aanpak

Inzet Manifest

- Het doel van het Manifest Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen is het verbinden van overheden en andere partijen en het stimuleren van ambitieus maatschappelijk verantwoord opdrachtgeverschap en inkopen. Partijen kunnen door doelbewust hun inkoopkracht in te zetten, bijdragen aan oplossingen voor dringende maatschappelijke uitdagingen waar Nederland voor gesteld staat. Als steeds meer organisaties hiervoor kiezen, zal deze invloed toenemen.
- Met dit Manifest werken Partijen concreet toe naar realisatie van de eigen maatschappelijke ambities, naar het verkleinen van de eigen voetafdruk en geven zij het goede voorbeeld. Daarbij gaat het er niet om hoe ver een Partij al gevorderd is op het gebied van maatschappelijk verantwoord opdrachtgeven en inkopen. Het gaat er om dat zij in beweging komen en stappen vooruit zetten.
- Nederlandse overheden geven samen jaarlijks voor ruim € 85 miljard uit aan producten, werken en diensten[1]. De inkoopkracht van Nederlandse bedrijven en andere organisaties tezamen is nog veel groter. Door met deze gezamenlijke inkoopkracht in toenemende mate te sturen op maatschappelijke doelen, worden marktpartijen gestimuleerd om steeds meer duurzame en sociale producten en diensten te ontwikkelen en te leveren. Het stelt bedrijven in staat om hun innovaties en duurzame en sociale oplossingen naar de markt te brengen. Er is immers een wisselwerking tussen overheid, markt en andere partijen. Het is tegelijkertijd ook goed om te bemerken dat er steeds meer bedrijven zijn in Nederland met maatschappelijke ambities, die Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen echt onderdeel hebben gemaakt van de kern van hun bedrijf. Een goed voorbeeld hiervan zijn de duizenden sociale ondernemingen in Nederland. Zij zetten hun maatschappelijke missie voorop en geven hiermee concreet invulling aan de maatschappelijke ambities van overheden.
- Ondernemers lopen in de praktijk echter tegen verschillende drempels aan als zij producten en diensten met positieve maatschappelijke en/of ecologische impact leveren. De City Deal Impact Ondernemen[2] is een samenwerkingsverband dat zich op dit vraagstuk richt en deze obstakels wil verminderen en zo impact ondernemen wil bevorderen. Hierin werken publieke en private partijen uit steden en overheden samen aan nieuwe oplossingen om groei, leefbaarheid en innovatie in stedennetwerken te bevorderen. Vanuit verschillende invalshoeken lopen er dus initiatieven gericht op een goede wisselwerking tussen overheid, markt en andere partijen om vraag en aanbod van maatschappelijk verantwoorde producten en diensten te bevorderen.
- Elke Partij bewandelt haar eigen weg en heeft organisatie gebonden ambities en doelen om te realiseren via haar inkoop. De ene organisatie is hier al jaren mee aan de slag en heeft met haar inkoopkracht vele mooie projecten gerealiseerd, terwijl de andere organisatie net begonnen is met het aanwenden van haar inkoopkracht voor maatschappelijke ambities. De inzet van Partijen is dat zij zich op hun eigen niveau en manier verder ontwikkelen op het gebied van maatschappelijk verantwoord opdrachtgeven en inkopen en meer impact maken via hun inkoopkracht.

1 Spend- en Impactanalyse Gecombineerde Nederlandse Overheden
2 www.agendastad.nl/citydeal/impact-ondernemen

Duurzame ketens
Duurzame energie
Klimaat
Milieu en biodiversiteit
Circulair (Inclusief biobased)
Arbeidsparticipatie (Social Return)
Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen
Goede arbeidsomstandig-heden
Social Return
Ketenverant-woordelijkheid (ISV)
Diversiteit en inclusie
Gezonde leefomgeving en biodiversiteit
Gelijke kansen voor iedereen

- Uit diverse onderzoeken en breed gedeelde ervaringen is duidelijk geworden dat er geen grote impact met inkoop op de maatschappelijke doelen *kan* ontstaan, als de verantwoordelijkheid hiervoor alleen bij de afdeling inkoop wordt belegd[3]. Grootschalige duurzame en sociale verandering ontstaat alleen bij een stevige ambitie vanuit de politieke leiding, met een goede uitwerking in het eigen beleid, een heldere doorvertaling naar opdrachtgevers en ten slotte een goede inkoop en uitvoering (inclusief contractmanagement). De organisatie moet hierbij dus op alle niveaus betrokken worden om serieuze effecten te kunnen realiseren. Dit inzicht is een belangrijk onderdeel van dit Manifest en is samengevat met de term 'opdrachtgeverschap'. In dit Manifest wordt gerefereerd naar het beleid en naar instrumenten, waar in de naamgeving de term MVI wordt gehanteerd. Dit Manifest reflecteert een recente ontwikkeling, waarin meer nadruk op het opdrachtgeven is komen te liggen. De naamgeving van dit Manifest omvat daarom ook de 'O' van 'opdrachtgeven'. Het opdrachtgeven gaat vooraf aan het inkopen, daarom is gekozen om de 'O' voor de 'I' te plaatsen, afgekort ontstaat er dan: MVOI. Het gaat dus om MVI en opdrachtgeven. Voor de duidelijkheid wordt de nieuwe term zoveel mogelijk uitgeschreven.
- Het opstellen van dit Manifest is een belangrijke actie uit het Nationaal Plan MVI 2021-2025[4] en geeft onder meer invulling aan de hoofdlijn 'Minder vrijblijvendheid' uit dit plan.
- De SDG's (Sustainable Development Goals of Duurzame Ontwikkelingsdoelen)[5] van de Verenigde Naties (VN) zijn doelen om van de wereld een betere plek te maken in 2030. Via inkoop kunnen organisaties een (in)directe positieve bijdrage leveren aan het behalen van deze doelstellingen. Partijen kunnen hierop sturen door de SDG's te vertalen in doelstellingen van de eigen organisatie, zoals in het beleid voor Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO) en in beleid voor maatschappelijk verantwoord opdrachtgeven en inkopen. De SDG's vormen een kompas om mondiale uitdagingen aan te pakken, een plek te geven in doelen op nationaal en regionaal niveau en in de eigen organisatie, waaronder in de eigen inkooppraktijk.

3 Zie o.a.: www.pianoo.nl/nl/document/18068/stakeholderanalyse-maatschappelijk-verantwoord-inkopen, www.pianoo.nl/nl/document/18967/onderzoek-intern-duurzaam-opdrachtgeverschap en www.pianoo.nl/nl/document/16763/rapport-transitie-te-koop-beleid-opdrachtgever-en-inkoper-samen-aan-de-slag

4 www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2021/01/22/bijlage-nationaal-plan-maatschappelijk-verantwoord-inkopen-2021-2025

5 www.sdgnederland.nl/sdgs/

De 4 hoofdlijnen en de 7 actielijnen van het nieuwe plan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen 2021 – 2025
Bron: Nationaal plan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen 2021-2025 (‘*Opdrachtgeven met ambitie, inkopen met impact*’)

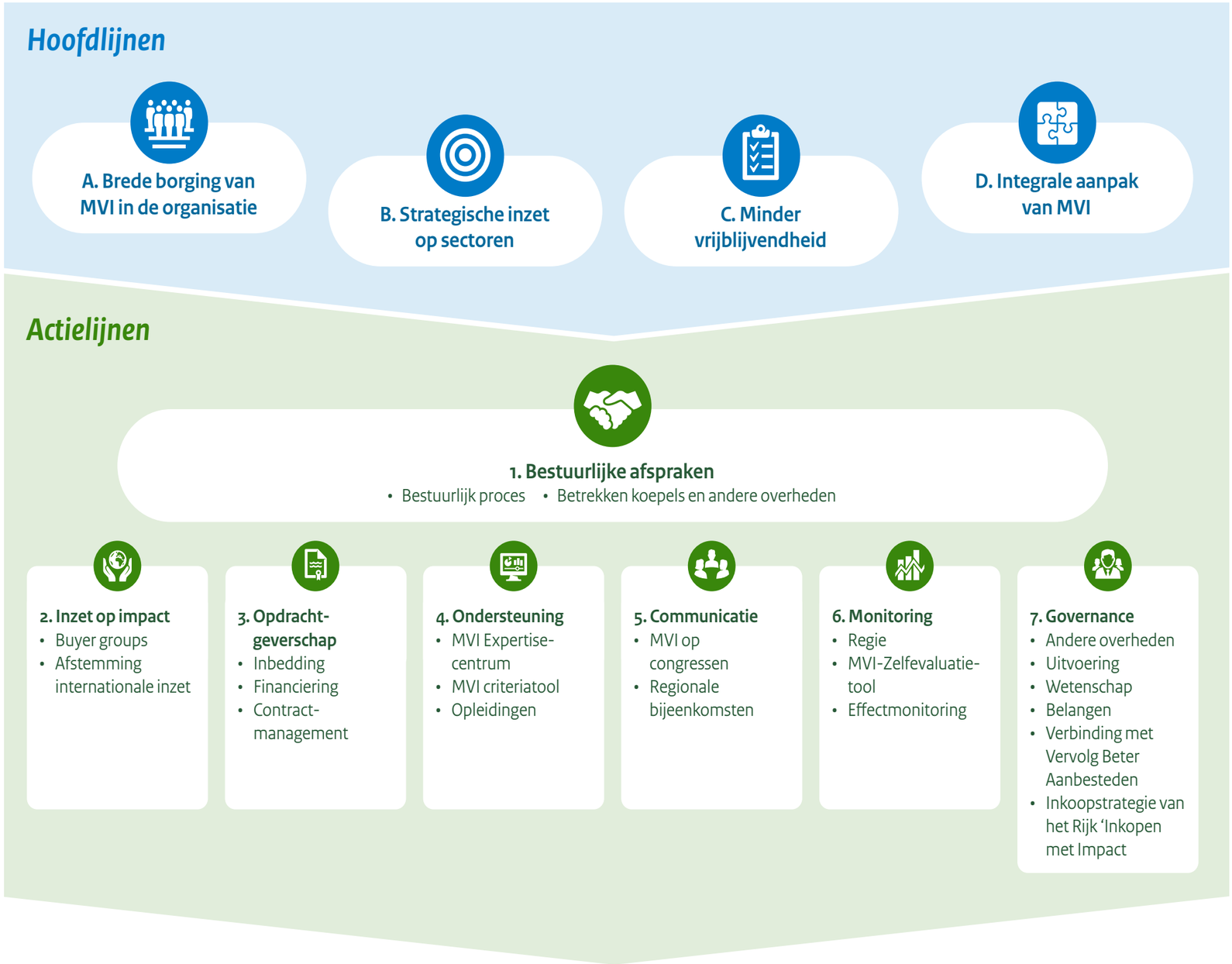

Maatschappelijke doelen

- Het doel van Maatschappelijk Verantwoord Inkopen is om via inkoop maatschappelijke effecten te bereiken. Dit krachtige instrument en beleidskader wordt ook op Europees en mondiaal niveau steeds vaker ingezet[6]. In Nederland is het beleid hiervoor vastgelegd in het Nationaal Plan MVI 2021-2025[3]. Dit plan heeft als doel dat steeds meer organisaties maatschappelijk verantwoord opdrachtgeven en inkopen vaker en effectiever gaan toepassen. Dit is in lijn met de visie over inkopen binnen het Rijk, zoals verwoord in de strategie 'Inkopen met Impact'[7]. Het hoofddoel van het inkopen door het Rijk is om maatschappelijke effecten te bereiken, zaken te realiseren en resultaten te boeken. Het draait om meer dan rechtmatig en efficiënt inkopen.
- Het Nationaal Plan MVI beschrijft zes thema's voor maatschappelijk verantwoord inkopen, gericht op de in de illustratie weergegeven maatschappelijke doelen. Al deze doelen zijn gekoppeld aan Sustainable Development Goal (SDG) 12 'Verantwoorde consumptie en productie' en aanvullend daarop ook aan de Sustainable Development Goals (SDG's) die in de illustratie 'Relatie maatschappelijke doelen en SDG's' zijn weergegeven.

6 https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/37967/SDG.pdf
7 www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2019/10/28/kamerbrief-over-inkoopstrategie-rijksoverheid en www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/10/28/inkopen-met-impact
8 www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2022/circulaire-economie-en-de-sustainable-development-goals?onepage=true#c-2--Relatie-tussen-circulaire-economie-en-de-Sustainable-Development-Goals

Relatie maatschappelijke doelen en SDG's

1. **Milieu (inclusief biodiversiteit):** het tegengaan van milieuverontreiniging, mede ter bescherming van de biodiversiteit

en mogelijk

2. **Klimaat:** het tegengaan van klimaatverandering, vooral door afname van de CO_2-uitstoot

3. **Circulair:** het helpen opbouwen van een circulaire economie

8

4. **Internationale Sociale Voorwaarden (Ketenverantwoordelijkheid):** het stimuleren van ketenverantwoordelijkheid van bedrijven. Dat betekent het voorkomen of aanpakken van misstanden op het gebied van arbeidsomstandigheden, mensenrechten en milieu conform de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen

en mogelijk

5. **Diversiteit en inclusie:** het stimuleren van een diverse en inclusieve samenleving en bedrijfsleven waarin iedereen wordt behandeld en beoordeeld op wat ze kunnen en niet op wie ze zijn, van wie ze houden, waar ze vandaan komen of wat ze geloven

6. **Social Return:** het bieden van eerlijke kansen aan mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt in lijn met het streven naar een diverse en inclusieve samenleving

en mogelijk

- Over veel van de bovengenoemde doelen zijn op bestuurlijk niveau afspraken gemaakt of regels vastgelegd, onder meer in het Klimaatakkoord[9], het Grondstoffenakkoord[10] en de Wet Banenafspraak en het quotum arbeidsbeperkten. Op internationaal niveau zijn er onder meer afspraken over Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (IMVO)[11] en de VN ontwikkelingsagenda 2015 – 2030 met de Sustainable Development Goals[12].
- In het Nationaal Plan MVI 2021-2025 is een aantal eerder gebruikte MVI thema's niet meer als hoofdonderwerp opgenomen. 'Mkb-vriendelijk inkopen' en 'innovatiegericht inkopen' worden beschouwd als manieren van inkopen ten dienste van de maatschappelijke doelen die in artikel 2.1 staan genoemd. 'Biobased inkopen' geldt inmiddels als volwaardig onderdeel van het doel 'circulair inkopen'. Uiteraard staat het Partijen vrij om ook voor deze of andere thema's acties op te nemen in hun Actieplan Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen (zie artikel 3).

Aanloop naar dit Manifest

- Dit Manifest is de opvolger van het voorgaande Manifest MVI 2016-2021. Dit eerdere Manifest is gedurende de looptijd door ruim 170 Nederlandse overheden en andere partijen ondertekend. Een groot aantal van deze partijen heeft aangegeven de samenwerking te willen voortzetten.
- Uit evaluatie[13] is gebleken dat het Manifest heeft bijgedragen aan het vaker, effectiever of efficiënter toepassen van maatschappelijk verantwoord inkopen binnen de eigen organisatie. Het gaf een kapstok bij de uitvoering en bij de verdere ontwikkeling van het beleid. Het heeft ook de bewustwording vergroot over de mogelijkheden en zorgde voor aandacht bij collega's en het bestuur. Dit Manifest bouwt hier op voort.
- Voor een deel van de Partijen was het voorgaande Manifest te vrijblijvend met weinig druk op het naleven van de afspraken. Hierdoor lag de daadwerkelijke impact lager dan in potentie mogelijk was, als maatschappelijk verantwoord opdrachtgeven en inkopen breder was toegepast[14]. In dit Manifest willen Partijen daarom toewerken naar een ambitieuzere en meer transparante aanpak, waarbij ook een jaarlijkse rapportage hoort.
- IenW en PIANOo[15] hebben in juli en november 2021 consultaties gehouden over conceptversies van dit Manifest, onder partijen van het Manifest MVI 2016-2021 en onder organisaties met interesse in dit Manifest. De uitkomsten hiervan zijn zo veel mogelijk in het onderhavige Manifest verwerkt.

9 www.klimaatakkoord.nl/klimaatakkoord
10 www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2017/01/24/grondstoffenakkoord-intentieovereenkomst-om-te-komen-tot-transitieagenda-s-voor-de-circulaire-economie
11 www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/internationaal-maatschappelijk-verantwoord-ondernemen-imvo/bevorderen-internationaal-maatschappelijk-verantwoord-ondernemen
12 sdgs.un.org/goals en www.sdgnederland.nl
13 www.pianoo.nl/nl/document/18050/evaluatie-plan-van-aanpak-maatschappelijk-verantwoord-inkopen-2015-2020
14 zie voetnoot 1
15 PIANOo is het Expertisecentrum Aanbesteden dat mede de uitvoering van dit Manifest MVOI ondersteunt, zie ook www.pianoo.nl

Impressie van de verschillende rollen in het proces

Geïnspireerd op rapporten
Schuttelaar en Partners
en Metabolic

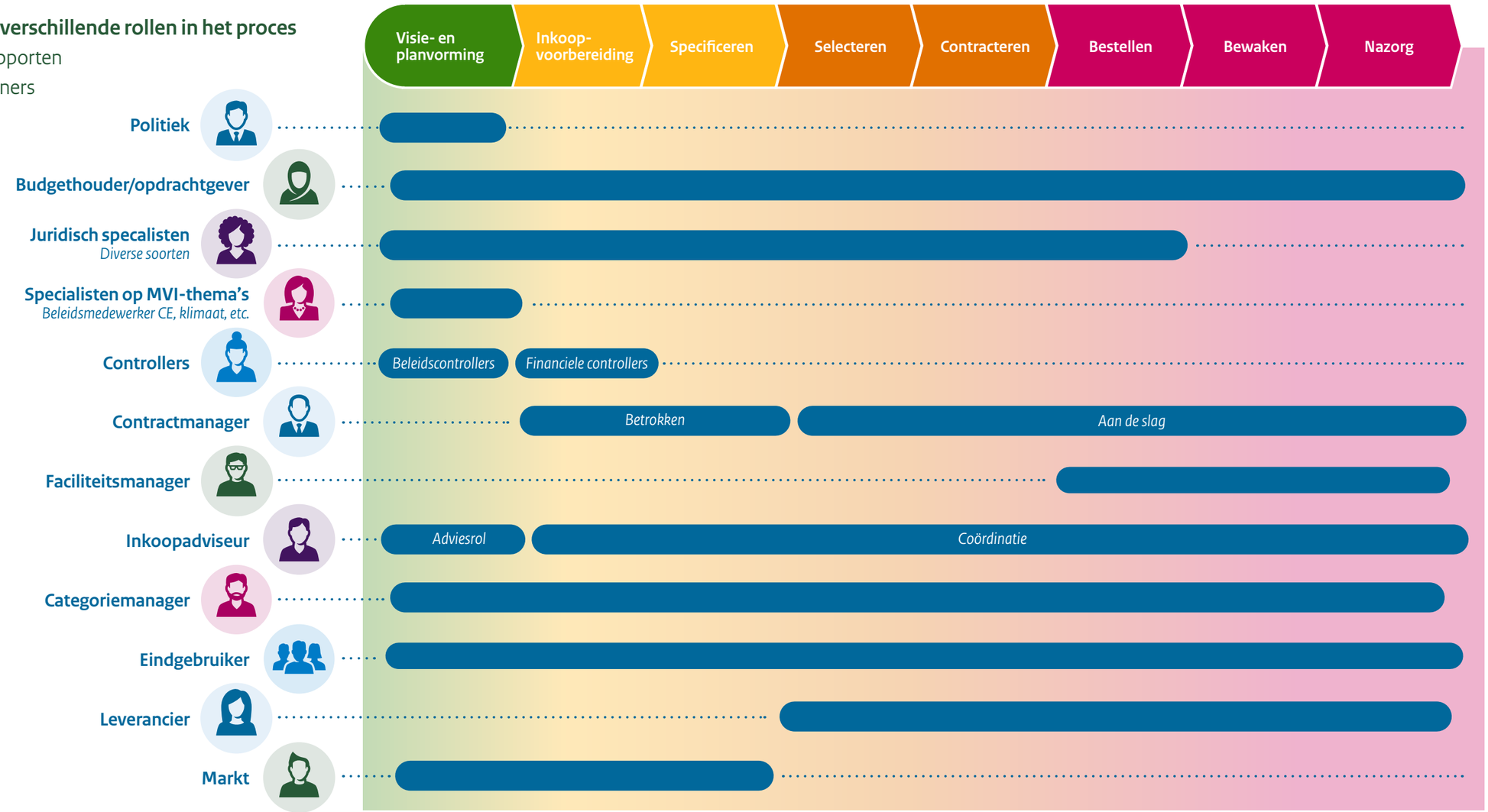

Aanpak

- **Elke organisatie heeft een eigen startpunt, ambities, monitoringsmethoden en eigen mogelijkheden.** De afspraken uit dit Manifest zijn erop gericht dat Partijen voortgang boeken met maatschappelijk verantwoord opdrachtgeven en inkopen, ongeacht hoeveel ervaring ze hier al mee hebben opgedaan.
- Het Manifest onderscheidt daarom vijf stappen die partijen kunnen zetten voor de aanpak van maatschappelijk verantwoord opdrachtgeven en inkopen (zie artikel 4.3):
  Stap 1 - Afweging
  Stap 2 - Pilots
  Stap 3 - Verbreding
  Stap 4 - Borging
  Stap 5 - Leiderschap
  Deze stappen bouwen op elkaar voort. Iedere Partij maakt voor elk van de zes bovengenoemde maatschappelijke doelen en eventueel voor haar organisatie gebonden doelen, een afweging hoeveel van bovengenoemde stappen de organisatie daarvoor wil zetten. Dat kan betekenen dat een Partij voor het ene doel zeer ambitieus inzet op stap 4 'Borging' of op stap 5 'Leiderschap' en voor het andere alleen de eerste stap neemt om een afweging te maken van de kansen.
- **Partijen stellen zelf een eigen actieplan 'Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen' op en houden dit actueel.** Hierin staan ten minste de maatschappelijke doelen waar de Partij via duurzaam opdrachtgeven en inkopen aan bij wil dragen, met welke ambitie en hoe de voortgang gemonitord zal worden. Om te komen tot een effectief actieplan, is breed draagvlak binnen de eigen organisatie van belang en het vrijmaken van voldoende tijd en middelen om de ambities te kunnen realiseren. Partijen kunnen hierover vragen stellen via het Infoloket van PIANOo.
- **Er zijn verschillende hulpmiddelen voor het opstellen van een actieplan.** Zo stelt PIANOo in samenwerking met de VNG een format ter beschikking, dat Partijen kunnen benutten om een actieplan te maken. Ook is de webtool ISO 20400[16] voor maatschappelijk verantwoord inkopen te gebruiken voor het genereren van een basisdocument voor een actieplan en het aanreiken van handvatten voor de borging van duurzaam opdrachtgeverschap in de eigen organisatie. Deze tool is opgesteld door NEN en Nevi, met ondersteuning vanuit de Rijksoverheid.
- **Voor het realiseren van meer impact**, helpt het om maatschappelijk verantwoord opdrachtgeven en inkopen goed te verankeren in een managementsysteem. Veel organisaties maken op onderdelen al gebruik van een dergelijk plan-do-check-act systeem, zoals ISO 9001 of de CO_2-prestatieladder.
- **Monitoring speelt een belangrijke rol bij de borging van maatschappelijk verantwoord opdrachtgeven en inkopen in de organisatie.** Het is een randvoorwaarde voor bewustwording, doorlopend commitment en sturing op de resultaten. Monitoring begint met een nulmeting om te bepalen waar de organisatie staat en waar de grootste kansen zitten voor maatschappelijke impact, gevolgd door proces- en/of effectmonitoring. Om partijen te ondersteunen bij de uitvoering van monitoring, biedt het Rijk de 'Handreiking Monitoring en Contractuele borging MVI' aan[17]. Deze is in eerste instantie vanuit milieu- en klimaatdoelen ontwikkeld, maar gaat ook in op de doelen op het gebied van Social Return, ISV en stipt ook 'diversiteit en inclusie' aan. Bij de toepassing van ISV gaat het dan bijvoorbeeld om het inzichtelijk maken hoe mensenrechtenschendingen of schendingen van arbeidsrecht worden voorkomen en hoe vrijheid van vakvereniging en het recht op collectieve onderhandeling worden gestimuleerd. Het is van belang om de voortgang voor alle bovengenoemde maatschappelijke doelen te monitoren en de kennis hierover verder te ontwikkelen. Partijen kiezen zelf hoe zij monitoren en welke methodes zij daarvoor gebruiken.

16 https://www.webtooliso20400.nl/nl
17 www.pianoo.nl/nl/document/19499/handreiking-monitoring-en-contractuele-borging-mvi

- **Voor de toepassing van de Internationale Sociale Voorwaarden** kunnen Partijen kiezen om aansluiting te zoeken bij diverse initiatieven, waarbij bedrijven en sectoren werken aan de implementatie van de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen, waaronder diverse IMVO-convenanten, het Bangladeshakkoord en andere keteninitiatieven. De IMVO-convenanten laten bijvoorbeeld zien hoe risico's en kansen in internationale (productie)ketens effectief kunnen worden opgepakt. Voor de implementatie van ISV is bijvoorbeeld de pilot uit het natuursteenconvenant[18] een goed voorbeeld.
- **Partijen kunnen aanvullend op dit Manifest afspraken maken** over het concreet behalen van doelen via maatschappelijk verantwoord opdrachtgeven en inkopen in kansrijke sectoren of productgroepen. Hierbij wordt aansluiting gezocht bij lopende initiatieven in die sectoren, zoals de strategie 'Klimaatneutrale en circulaire infrastructuur[19]' en de strategie 'Emissieloze bouwplaats[20]', die met gerichte inkoop verder kunnen worden versterkt. Voor meer partijen biedt deze aanpak kansen om een grotere impact te behalen.

Belangen van partijen

- De departementen die beleidsverantwoordelijk zijn voor de maatschappelijke doelen van MVI zijn medeondertekenaars van dit Manifest.
- IenW is verantwoordelijk voor de coördinatie van het MVI beleid en specifiek voor het beleid op het gebied van duurzaamheid en circulariteit.
- EZK is betrokken voor het beleid ten aanzien van klimaat, aanbestedingsbeleid en innovatiegericht inkopen.
- LNV is betrokken voor het onderwerp biodiversiteit. Dit is een nieuw thema binnen het nationale MVI beleid en is gekoppeld aan de SDG's. Onder dit thema wordt het behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit verstaan. Het doel is dat inkopende organisaties hun leveranciers stimuleren om producten en diensten te leveren waarbij tijdens de productie of levering ervan duurzaam gebruik is gemaakt van natuurlijke hulpbronnen en ecosysteemdiensten.
- BHOS is betrokken vanuit het belang van internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen (IMVO) in de waardeketens van Nederlandse bedrijven. De OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen zijn MVO normen voor ondernemers die internationaal zakendoen. Als bedrijven overheidssteun willen ontvangen bij internationaal ondernemen, moeten zij deze OESO-richtlijnen onderschrijven. Verder heeft de Nederlandse overheid zich gecommitteerd aan de VN Principes voor bedrijven en mensenrechten. Hiermee zijn overheden verantwoordelijk om via hun inkoopbeleid bij te dragen aan het beschermen van mensenrechten in productieketens. Dit gebeurt o.a. door middel van het toepassen van Internationale Sociale Voorwaarden (ISV). De Rijksoverheid heeft in het Nationaal Plan MVI 2021-2025 de ambitie uitgesproken om de toepassing van de ISV te intensiveren, bijvoorbeeld door ISV integraal mee te nemen bij circulaire en klimaatneutrale aanbestedingen en door vroegtijdig in plannen voldoende aandacht te besteden aan sociale en milieu-omstandigheden in internationale ketens.

18 www.imvoconvenanten.nl/-/media/imvo/files/natuursteen/transactie-transformatie-tussen-rapportage.pdf?la=nl&hash=3987BB7CDAA6A035EC9059542B9147B7
19 www.duurzame-infra.nl/
20 www.duurzame-infra.nl/roadmaps/transitiepad-bouwplaats-en-bouwlogistiek en www.magazinesrijkswaterstaat.nl/zakelijkeninnovatie/2021/01/emissieloze-bouwplaats

- SZW is betrokken vanwege het beleid voor duurzaam opdrachtgeverschap, inclusief werkgeverschap en internationale ketens en draagt bij aan het thema ‘Diversiteit en inclusie’.
- OCW is betrokken als initiatiefnemer van het onderwerp diversiteit en inclusie. Dit is een nieuw thema binnen het nationale MVI beleid, gekoppeld aan de SDG’s. Hieronder wordt verstaan dat iedereen wordt behandeld en beoordeeld op wat ze kunnen en niet op wie ze zijn, van wie ze houden, waar ze vandaan komen of wat ze geloven (SDG 10). Iedereen heeft recht op gelijke kansen en behandeling ongeacht geslacht, afkomst, arbeidsvermogen, arbeidsbeperkingen, leeftijd of seksuele oriëntatie. Inclusief betekent dat iedereen zich betrokken en gewaardeerd voelt, niet ondanks maar dankzij de verschillen. Inclusief betekent dat iedereen zich betrokken en gewaardeerd voelt en de mogelijkheid krijgt om te groeien en om door te stromen, niet ondanks maar dankzij de verschillen. Het doel is dat inkopende organisaties leveranciers stimuleren om tot een divers personeelsbestand en een inclusieve bedrijfscultuur en fysiek toegankelijke bedrijfsorganisatie te komen, zowel voor hun eigen bedrijfsvoering als voor uitvoering van opdrachten van de overheid en overige aanbestedende diensten.
- BZK is betrokken vanwege de toepassing van MVI in de Rijksinkoop, voor het beleid voor Social Return en draagt bij aan het thema ‘Diversiteit en inclusie’.
- De Unie neemt namens de waterschappen deel aan dit Manifest. De Unie treedt, vanuit haar positie als koepelvereniging van de Nederlandse waterschappen, bij de uitvoering van dit Manifest op als verbinder, activator en facilitator van de waterschappen. De Unie stelt samen met de waterschappen een Uitvoeringsprogramma op, waarin staat hoe de Unie de waterschappen zal ondersteunen in de transitie van duurzaam inkopen naar duurzaam opdrachtgeverschap. Het kader hiervoor is de Strategie Duurzaam Opdrachtgeverschap Waterschappen[21], waar de waterschappen uitvoering aan geven. Deze strategie is, in Unieverband, door alle 21 waterschappen in september 2021 vastgesteld.

21 Strategie Duurzaam opdrachtgeverschap - Unie van Waterschappen

Afspraken

Inhoudelijke afspraken

Procedurele afspraken

Inhoudelijke afspraken: Artikel 1 tot en met 8

Artikel 1 Definities

In dit Manifest wordt verstaan onder:

1. Buyer groups: een samenwerking van publieke en private inkopers en opdrachtgevers gericht op het verduurzamen van een specifieke productcategorie. Deelnemers gaan concreet aan de slag met hun eigen inkoop of pilot, delen kennis en ervaringen, en ontwikkelen een gezamenlijke marktstrategie.
2. Maatschappelijk verantwoord opdrachtgeven en inkopen: opdrachtgeven en inkopen met de meest positieve milieu -, maatschappelijke en economische effecten die mogelijk zijn gedurende de volledige levenscyclus.
3. Communities of practice: een leeromgeving waarin een groep mensen met een gemeenschappelijk belang op het gebied van maatschappelijk verantwoord opdrachtgeven en inkopen kennis over dit onderwerp delen. Ze hebben een (digitale) ontmoetingsplek waar zij elkaar informeren, analyses delen, elkaar adviseren en nieuwe praktijken ontwikkelen. Ze borduren voort op de kennis die er al is en passen deze toe in de eigen specifieke situatie. De opgedane kennis kan vervolgens weer breder worden gedeeld.
4. Activerende partijen: Partijen bij dit Manifest, die een speciale, activerende rol op zich nemen richting andere organisaties om maatschappelijk verantwoord opdrachtgeven en inkopen toe te passen.
5. ISV, Internationale Sociale Voorwaarden (ketenverantwoordelijkheid): Het stimuleren van ketenverantwoordelijkheid van bedrijven[22]. Dat betekent het voorkomen of aanpakken van misstanden op het gebied van arbeidsomstandigheden, mensenrechten en milieu conform de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen.

Artikel 2 Doel en inzet van het Manifest

1. Het doel van dit Manifest is dat Partijen, via hun opdrachtgeverschap en inkoop, samen krachtig bijdragen aan het bereiken van de maatschappelijke doelen, die zijn benoemd in het Nationaal Plan MVI 2021-2025. De maatschappelijke doelen uit het Nationaal Plan MVI zijn:
   - **Klimaat:** het tegengaan van klimaatverandering, vooral door afname van de CO2-uitstoot (SDG 12 en 13 en mogelijk aan SDG's 7 en 9);
   - **Circulair:** het helpen opbouwen van een circulaire economie (SDG's 2, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 14 en 15)[23];
   - **Milieu (inclusief biodiversiteit):** het tegengaan van milieuverontreiniging, mede ter bescherming van de biodiversiteit (SDG 12, 14 en 15 en mogelijk SDG's 2, 6 en 11);
   - **Social Return:** het bieden van eerlijke kansen aan mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt in lijn met het streven naar een diverse en inclusieve samenleving (SDG's 8, 10 en 12 en mogelijk SDG's 1 en 4);
   - **Internationale Sociale Voorwaarden (Ketenverantwoordelijkheid):** het stimuleren van ketenverantwoordelijkheid van bedrijven. Dat betekent het voorkomen of aanpakken van misstanden op het gebied van arbeidsomstandigheden, mensenrechten en milieu conform de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen (SDG 8 en 12 en mogelijk SDG's 1 en 2);
   - **Diversiteit en inclusie:** het stimuleren van een diverse en inclusieve samenleving en bedrijfsleven waarin iedereen wordt behandeld en beoordeeld op wat ze kunnen en niet op wie ze zijn, van wie ze houden, waar ze vandaan komen of wat ze geloven (SDG 10 en 12 en mogelijk SDG's 4, 5, 8 en 11).
2. Partijen zetten stappen op het vlak van maatschappelijk verantwoord opdrachtgeven en inkopen in hun eigen organisatie, op hun eigen niveau en met een groeiende ambitie.

22 https://www.pianoo.nl/nl/themas/maatschappelijk-verantwoord-inkopen/ketenverantwoordelijkheid-internationale-sociale

23 www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2022/circulaire-economie-en-de-sustainable-development-goals?onepage=true#c-2--Relatie-tussen-circulaire-economie-en-de-Sustainable-Development-Goals

Wat kun je als Manifestpartij verwachten?

Wat levert een Manifestpartij aan?

- Actieplan MVOI opstellen
- Monitoren
- Jaarlijkse rapportages
- Voorbeelden delen

Waar draagt de inzet van Manifestpartijen aan bij?

- De maatschappelijke ambities van de eigen organisatie
- De maatschappelijke doelen uit het Nationaal Plan MVI

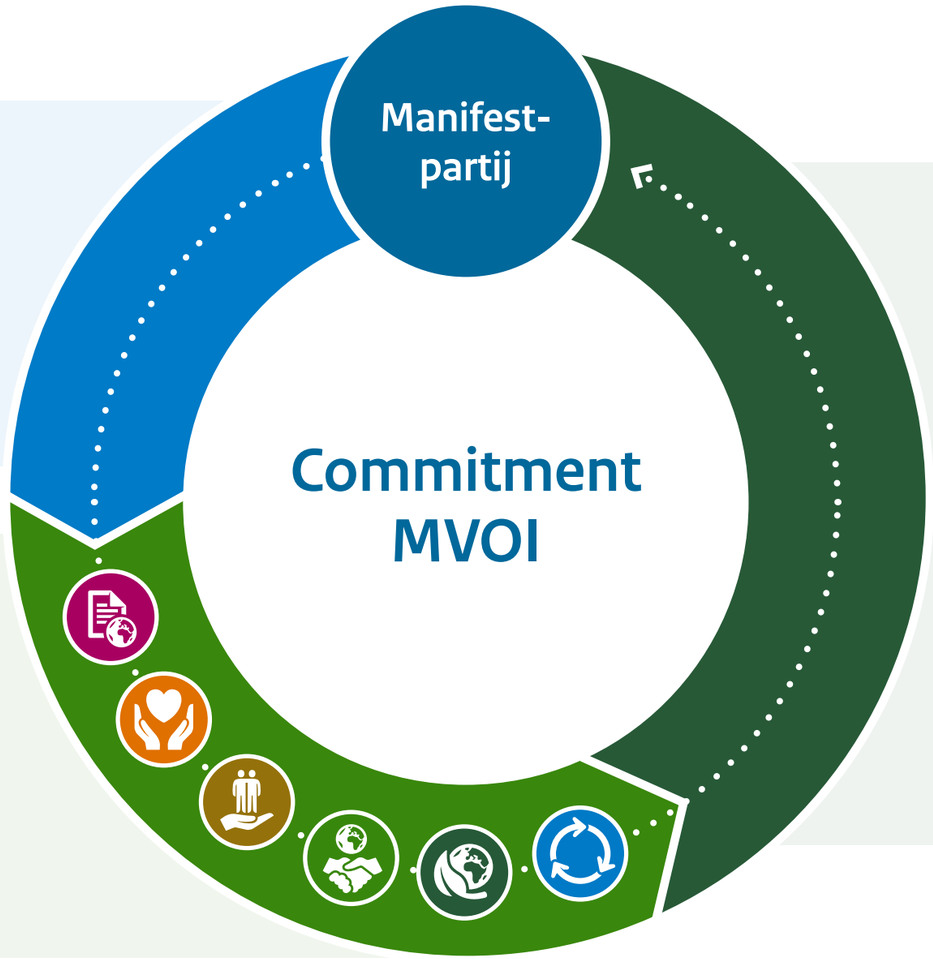

Wat ontvangt een Manifestpartij?

- Ondersteuning bij MVOI *(PIANOo Infoloket)*
- Kennis
- Voorbeelden
- Antwoorden op vragen
- Instrumenten en hulpmiddelen
- Bijeenkomsten
- Netwerk
- Samenbundelen inkoopkracht
- MVOI op bestuurlijke agenda

Artikel 3 Actieplannen Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen

1. Partijen stellen op redelijke termijn, maar uiterlijk binnen een jaar na ondertekening van dit Manifest een Actieplan Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen (MVOI) op voor de eigen organisatie. Zij houden deze actueel en voeren deze uit gedurende de looptijd van dit Manifest.
2. Partijen die al een Actieplan hebben opgesteld onder het vorige Manifest MVI 2016-2021, actualiseren dit waar nodig binnen een jaar na ondertekening of stellen een nieuw Actieplan MVOI op.
3. Partijen betrekken waar mogelijk bij het opstellen en/of actualiseren van het actieplan bestuurders, opdrachtgevers, beleid, budgethouders, inkopers, contractbeheerders en andere relevante partijen binnen hun organisatie. Dit draagt bij aan het stellen van ambitieuze en haalbare doelen en aan het draagvlak in de organisatie.
4. In het Actieplan leggen Partijen voor de eigen organisatie vast welke ambitieniveaus worden nagestreefd voor elk van de maatschappelijke doelen, welke acties hiertoe worden uitgevoerd en hoeveel tijd en budget hiervoor worden vrijgemaakt.
5. Voor Activerende Partijen geldt in afwijking lid 4, dat zij vastleggen welke stimulerende en ondersteunende activiteiten zij gaan ondernemen en gericht op welke doelgroep.
6. Partijen maken hun actieplan MVOI actief openbaar via hun eigen communicatiekanalen en sturen dit, voor de bredere ontsluiting, ook toe aan PIANOo voor publicatie.
7. De Rijksoverheid stelt handvatten en voorbeelden voor het opstellen van een actieplan ter beschikking via de website van PIANOo.
8. De Unie stelt een actieplan MVOI op, waarin staat aangegeven hoe de waterschappen, ondersteund door de Unie, uitvoering geven aan de ambities en afspraken uit dit Manifest.

Artikel 4 Ambitieniveaus Partijen

1. Dit Manifest onderscheidt vijf stappen (zie artikel 4.3) voor de zes maatschappelijke doelen uit artikel 2.1. Partijen kiezen zelf in hun actieplan hoeveel van de vijf stappen ze voor elk van deze doelen willen zetten (eventueel aangevuld met andere maatschappelijke doelen waar Partijen zich voor inzetten).
2. Partijen bekijken tenminste jaarlijks of hun gestelde ambities zijn gehaald en stellen deze indien nodig bij. Daarbij is het streven om waar mogelijk door te groeien naar een volgende stap per maatschappelijk doel.
3. De volgende stappen worden onderscheiden:
   - **Stap 1 Afweging:** De Partij neemt kennis van de mogelijkheden van maatschappelijk verantwoord opdrachtgeven en inkopen voor het bereiken van het desbetreffende maatschappelijke doel, legt deze naast de organisatie gebonden ambities en maakt de afweging of MVOI kansen biedt.
   - **Stap 2 Pilots:** De Partij gaat maatschappelijk verantwoord opdrachtgeven en inkopen in een beperkt aantal gevallen toepassen[24].
   - **Stap 3 Verbreding:** De Partij zet in op het flink vergroten van de toepassing van maatschappelijk verantwoord opdrachtgeven en inkopen. Daarbij horen ook een nulmeting en monitoring[25] en activiteiten voor het bewustmaken en betrekken van opdrachtgevers, beleidsmakers, inkopers en andere relevante personen in de organisatie[26].

24 Bijvoorbeeld door hierbij tenminste de MVI-criteriatool toe te passen, zie www.mvicriteria.nl. Deze tool is uiteraard ook handig op de hogere ambitieniveaus.
25 Hierbij kan bijvoorbeeld gebruik worden gemaakt van de 'Handreiking Monitoring en contractuele borging MVI', https://www.pianoo.nl/nl/document/19499/handreiking-monitoring-en-contractuele-borging-mvi
26 Bijvoorbeeld door het 'ambitieweb' te gebruiken, zie: www.denkdoeduurzaam.nl/tools/a/ambitieweb.

- **Stap 4 Borging:** Aanvullend op de voorgaande drie stappen, verankert de Partij de toepassing van maatschappelijk verantwoord opdrachtgeven en inkopen verder in het eigen beleid en in de interne systemen of afspraken. De Partij zet in op het vergroten van de impact via inkoop.
- **Stap 5 Leiderschap:** Aanvullend op de voorgaande stappen, hanteert de Partij standaard maatschappelijk verantwoord opdrachtgeven en inkopen waar dat mogelijk is en toont leiderschap richting de markt en/of andere partijen[27].

4. Partijen die zijn gecertificeerd op trede 4 of 5 van de CO_2-prestatieladder, worden geacht gelijkwaardig te zijn aan respectievelijk stappen 4 of 5 van dit Manifest voor het maatschappelijke doel 'klimaat (reduceren broeikasgasemissies)'. In deze gevallen zijn geen aanvullende acties nodig voor de uitvoering van het Manifest voor dit doel.

Artikel 5 Activerende Partijen

1. Partijen kunnen bij ondertekening van dit Manifest ook de speciale rol van Activerende Partij op zich nemen. Dit kan ook als de Activerende Partij zelf geen ambities stelt op het gebied van zijn opdrachtgeverschap en inkoop.
2. In deze rol zetten Partijen zich concreet in voor het aanjagen en ondersteunen van maatschappelijk verantwoord opdrachtgeven en inkopen op één of meerdere maatschappelijke doelen bij andere organisaties in hun eigen regio, achterban of doelgroep.
3. Activerende Partijen stemmen tenminste eenmaal per jaar hun activiteiten met elkaar af om waar mogelijk win-winsituaties te creëren.

Artikel 6 Specifieke acties van Partijen

1. Partijen maken gebruik van onderlinge samenwerking en kennisdeling, en dragen hier waar mogelijk aan bij[28].
2. Partijen delen jaarlijks actief ten minste één voorbeeld met elkaar van maatschappelijk verantwoord opdrachtgeven en inkopen via de website van PIANOo.
3. De Rijksoverheid neemt het initiatief om met andere Partijen aanvullende, specifieke afspraken over te behalen doelen te maken voor een aantal kansrijke sectoren, met als doel om extra versnelling en effect te realiseren. Partijen zijn vrij om per aanvullende afspraak te kiezen of zij hieraan meedoen of niet. Aanvullende afspraken kunnen gekoppeld zijn aan één of meer maatschappelijke doelen. Onderdeel van de aanvullende afspraken is uitvoering van een eigen (effect)monitoring.
4. De Rijksoverheid houdt zicht op het doelbereik van dit Manifest door middel van analyse van de rapportages en onderneemt waar nodig acties om Partijen te stimuleren, te ondersteunen en te bevragen.

27 Bijvoorbeeld door een activerende en ondersteunende rol op te pakken richting partijen in de eigen regio, door actief bij te dragen aan communities of practice of buyer groups, of door in te zetten op innovatie met het bedrijfsleven.

28 Bijvoorbeeld via deelname aan de buyer groups, netwerken en bijeenkomsten.

Ambitieniveau Manifest

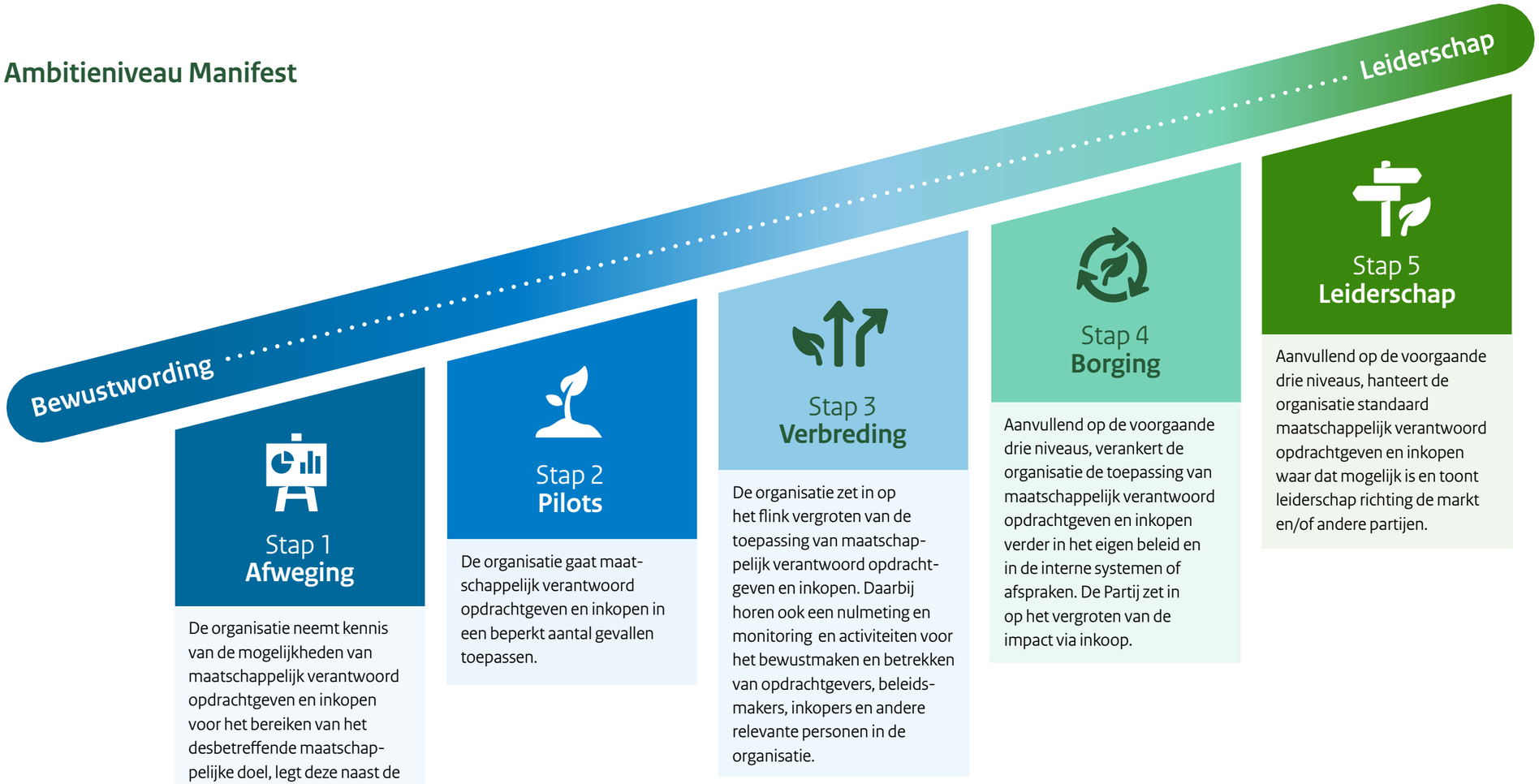

5. De Rijksoverheid ondersteunt en verbindt Partijen door middel van buyer groups, communities of practice, bijeenkomsten, opleidingen, handreikingen, het ondersteuningspunt ISV en het Infoloket van PIANOo.
6. De Rijksoverheid ondersteunt het opstellen van actieplannen via een handreiking, voorbeelden en door het aanbieden van een gerichte training aan de hand van de ISO 20400 webtool, met aandacht voor de maatschappelijke doelen uit artikel 2.1.
7. De Rijksoverheid biedt de MVI criteriatool[29] aan en onderhoudt deze.
8. De Rijksoverheid ondersteunt partijen om prestaties en de voortgang van MVI te monitoren door kennis te ontwikkelen op het gebied van monitoring.
9. De Rijksoverheid neemt het initiatief om te komen tot een community of practice over monitoring van Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen, ten behoeve van afstemming en het vergroten van de toepasbaarheid en de onderlinge vergelijkbaarheid.
10. OCW verkent de ontwikkeling van een kwalitatieve rapportage, waarin wordt gekeken naar de stappen die zijn gezet door bedrijven om te komen tot een inclusieve bedrijfscultuur en een divers aanbod aan de overheid.
11. BHOS, BZK en SZW werken aan een uitvoeringsagenda ISV, waarin verschillende acties zijn opgenomen om partijen te ondersteunen bij de toepassing van ISV.

Artikel 7 Monitoring en rapportage

1. Partijen monitoren jaarlijks de voortgang van de uitvoering van hun Actieplan MVOI en de behaalde resultaten, waarbij procesmonitoring en/of effectmonitoring wordt gebruikt[30]. Partijen kiezen zelf welk monitoringssysteem ze gebruiken. Hiervoor is de MVI Zelfevaluatietool[31] kosteloos online beschikbaar. Voor het opstellen van actieplannen is een format beschikbaar. Dit draagt, net als de MVI Zelfevaluatietool, bij aan een uniforme rapportage.
2. Partijen rapporteren jaarlijks aan hun eigen bestuur en sturen deze rapportage ook aan PIANOo.
3. Als de doelstellingen uit het actieplan niet worden gehaald, leggen Partijen in de rapportage uit waarom dit niet is gelukt en welke stappen in het volgende jaar worden genomen om de beoogde resultaten wel te behalen.
4. In de rapportage geven Partijen ook een vooruitblik naar het komende jaar, waarbij het actieplan wordt geactualiseerd op de voorgenomen ambities en bijbehorende acties.
5. IenW geeft PIANOo de opdracht om een analyse van de rapportages, op het geaggregeerde niveau van alle Manifestpartijen te maken, op haar website te publiceren en op basis hiervan een overzicht op te stellen van de totale stand van zaken. Ook analyseert PIANOo de resultaten op leerpunten die interessant zijn voor alle Partijen.

29 zie voetnoot 24
30 Voor een toelichting op de verschillende monitoringssystemen kunnen partijen gebruiken maken van de Handreiking Monitoring en Contractuele Borging MVI (zie voetnoot 17).
31 https://mvizet.nl/accounts/login/?next=/

Instrumenten en Hulpmiddelen voor Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen

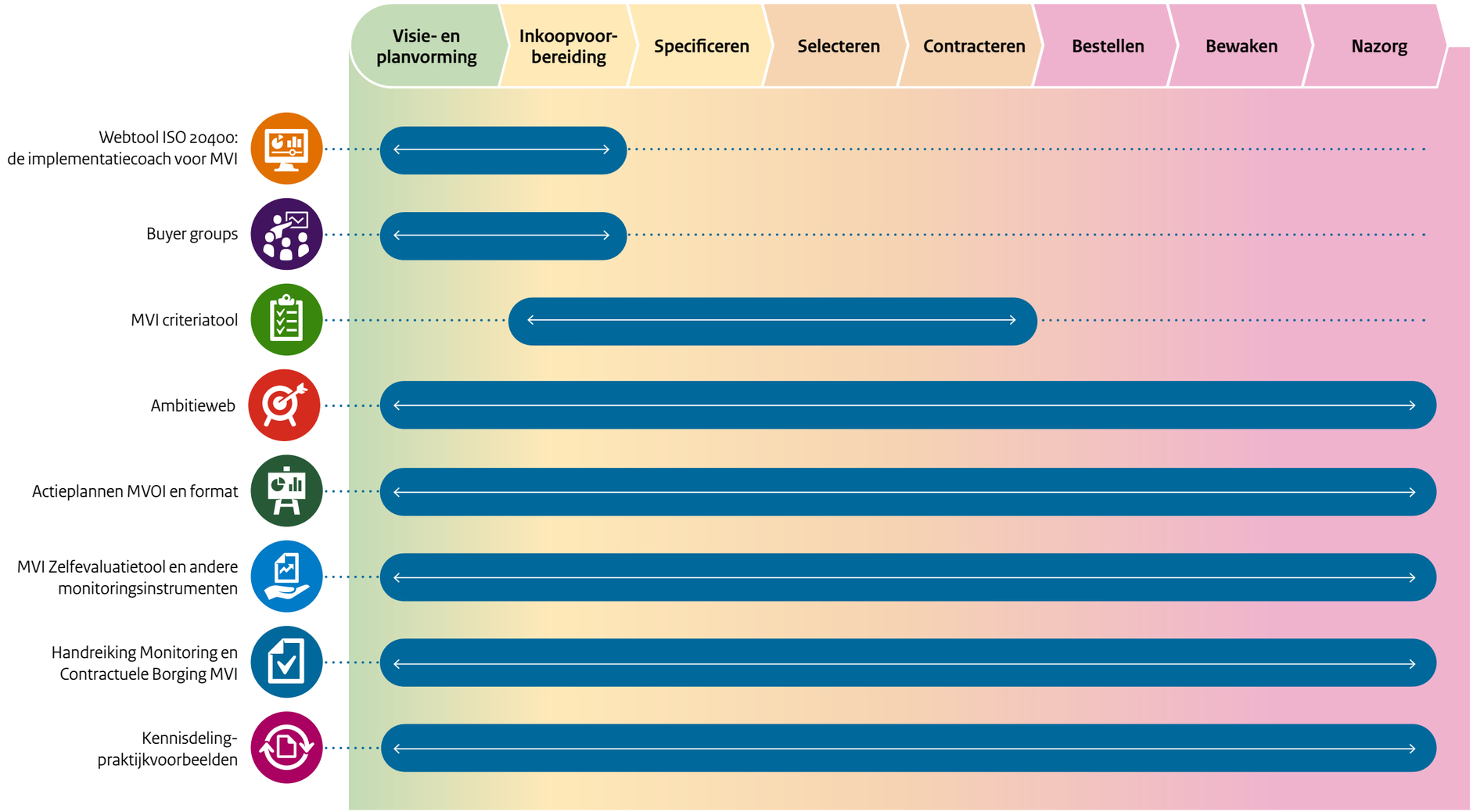

Artikel 8 Governance

1. Er is een Directeurenoverleg, dat bestaat uit de directeuren van de zeven departementen, die beleidsverantwoordelijk zijn voor het behalen van de in artikel 2.1 genoemde maatschappelijke doelen en vertegenwoordigers van de bestuurlijke koepels (Unie, IPO en VNG).
2. Er is een secretariaat voor het Directeurenoverleg en dit Manifest, dat wordt gevoerd door IenW. Het secretariaat bereidt het Directeurenoverleg voor en is het algemene aanspreekpunt.
3. Besluitvorming over toetreding, ondersteuning of uitvoering van dit Manifest of andere aspecten die besluitvorming behoeven, vindt plaats in het Directeurenoverleg, dat stuurt op de uitvoering van het Nationaal Plan MVI 2021-2025.
4. Indien noodzakelijk is verdere besluitvorming mogelijk in het jaarlijkse Bestuurlijk Overleg MVI.

Procedurele afspraken: Artikel 9 tot en met 16

Artikel 9 Afdwingbaarheid

1. De afspraken uit dit Manifest Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen zijn niet in rechte afdwingbaar.

Artikel 10 Verenigbaarheid met het recht

1. De afspraken van dit Manifest MVOI worden geïnterpreteerd en uitgevoerd in overeenstemming met het internationale recht, het Unierecht en het Nederlandse recht. Ook de OESO Richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen en de UN Guiding Principles for Business and Human Rights behoren tot het normenkader.
2. De concrete uitwerking van de initiatieven en intenties zoals opgenomen in dit Manifest MVOI mogen nooit in strijd zijn met het internationale recht, het Unierecht en het nationale recht, in het bijzonder voor zover de afspraken vallen onder de werking van het Europese en nationale mededingingsrecht, het staatssteunrecht en het aanbestedingsrecht.
3. Als daartoe aanleiding is op grond van ontwikkelingen uit nationaal, Europees en internationaal recht, normen en kaders treden Partijen met elkaar in overleg over wijziging van het Manifest MVOI, zoals beschreven in artikel 12.

Artikel 11 Toetreding tot het Manifest

1. Nieuwe Partijen kunnen toetreden gedurende de looptijd van dit Manifest via een schriftelijk verzoek daartoe aan het Directeurenoverleg MVI[32].
2. Het Directeurenoverleg MVI besluit over toetreding op basis van de volgende criteria:
   - De Partij onderschrijft de ambities en desbetreffende bepalingen in dit Manifest;
   - De Partij kan met haar activiteiten bijdragen aan de doelstellingen van dit Manifest;
   - Er zijn geen redenen om te twijfelen aan de integriteit of goede bedoelingen van de Partij.
3. Van de nieuwe toetreding wordt mededeling gedaan op de website van PIANOo.
4. Elke Partij kan dit Manifest MVI te allen tijde schriftelijk opzeggen.

Artikel 12 Wijziging van het Manifest

1. Elke Partij kan de andere Partijen schriftelijk verzoeken om het Manifest MVOI te wijzigen.
2. Van een voorgenomen wijziging worden alle Partijen schriftelijk op de hoogte gesteld met een redelijke reactie termijn van vier weken om hiertegen desgewenst bezwaar te maken.
3. Het Directeurenoverleg MVI besluit over de wijziging met inachtneming van eventuele bezwaren.
4. De wijziging wordt als bijlage aan het Manifest MVOI gehecht. De wijziging wordt openbaar gemaakt in de Staatscourant en op de website van PIANOo.

Artikel 13 Gegevensverstrekking

1. Partijen zullen in het kader van gegevensverstrekking één of meer protocollen opstellen, waarin afspraken worden neergelegd over het delen van informatie en de naleving van de daarop van toepassing zijnde wet- en regelgeving, zoals de Algemene Verordening Gegevensbescherming en de Wet open overheid.

Artikel 14 Inwerkingtreding en looptijd

1. Dit Manifest MVOI treedt in werking met ingang van de dag na ondertekening door alle Partijen en eindigt op 31 december 2025.
2. Alle in dit Manifest MVOI genoemde afspraken worden zo snel mogelijk, of binnen de in dit Manifest genoemde termijn, ter hand genomen.

Artikel 15 Verlenging

1. Uiterlijk twee maanden voor het einde van de looptijd besluiten Partijen of dit Manifest MVOI zal worden verlengd. Hiertoe wordt dezelfde procedure gehanteerd uit artikel 12, lid 2 en 3.

Artikel 16 Openbaarheid

1. Binnen twee weken na ondertekening van dit Manifest MVOI door alle Partijen wordt de tekst daarvan gepubliceerd in de Staatscourant en op de site van het Expertisecentrum Aanbesteden PIANOo.

Artikel 17 Citeertitel

1. Het Manifest Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen 2022 – 2025 kan worden aangehaald als het Manifest MVOI.

32 Een ondertekend verzoek tot toetreding kan via een mail worden gestuurd aan postbusMVI@minienw.nl.

Colofon

Dit is een uitgave van de

Rijksoverheid

www.rijksoverheid.nl

April 2022

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
J. Nederhorst
CZ/SI

Telefoonnummer +31235144779
juul.nederhorst@noord-holland.nl

Verzenddatum

14 SEP. 2022

Kenmerk
1894137/1898532

Uw kenmerk

Betreft: Manifest MVOI 2022-2025

Geachte leden,

Graag informeren wij u over het volgende onderwerp:
Het ondertekenen van het Manifest MVOI 2022-2025

Inleiding

De provincie Noord-Holland vindt Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeverschap en Inkopen erg belangrijk en zal daarom het Manifest MVOI 2022-2025 ondertekenen.

Het manifest

Vanuit het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat wordt per brief d.d. 27 juni 2022 (kenmerk 1864228), gevraagd of de provincie het manifest MVOI 2022-2025 wil ondertekenen. Het doel van dit Manifest is om partijen bij elkaar te brengen en ambitieus maatschappelijk verantwoord opdrachtgeverschap en inkopen te stimuleren. Overheden kunnen door doelbewust hun inkoopkracht in te zetten, bijdragen aan bijvoorbeeld een circulaire economie, het behalen van klimaatdoelen en aan social return. Noord-Holland ondertekende het manifest eerder al in 2016 en een verlenging in 2021.

Verplichtingen

Door het manifest MVOI 2022-2025 te ondertekenen, gaat de provincie Noord-Holland een aantal verplichtingen aan. Ondertekenaars wordt gevraagd een actieplan te (her)schrijven, jaarlijks de resultaten te monitoren en deze te rapporteren aan het Rijk. Daarnaast is het doel van de ondertekening dat alle aangesloten partijen actief hun kennis over Maatschappelijk verantwoord opdrachtgeverschap en inkopen met elkaar delen.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Ambities

Het manifest kent zes thema's. De provincie heeft nu voor zichzelf geformuleerd wat het huidige niveau van haar inzet per thema al is en wat de ambitie is voor de komende jaren.

	Huidig niveau	**Ambitie komende jaren**
Klimaat	Infra: 5 leiderschap Bedrijfsvoering: 3 verbreding	4 borging
Circulair	3 verbreding	4 borging
Milieu	2 pilots	3 verbreding
Social Return	4 borging	4 borging
Internationale Sociale Voorwaarden	2 pilots	3 verbreding
Diversiteit en Inclusie	1afweging	2 pilots

Stap 1 - Afweging | Stap 2 - Pilots | Stap 3 - Verbreding | Stap 4 - Borging | Stap 5 - Leiderschap

Tot slot

De thema's sluiten grotendeels aan bij het huidige beleid van de provincie, zoals het inkoopbeleid en de actieagenda Circulaire Economie 2021-2025. Diversiteit en inclusie is een belangrijk onderwerp waar we binnen de provincie hard aan werken, maar wat nog niet is ondergebracht in ons inkoopbeleid. Het Manifest is daarom een bekrachtiging én uitbreiding van onze provinciale inzet.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

1 bijlage(n)

het Manifest MVOI 2022-2025

Procesbeschrijving door DOVA van de gesprekken van de decentrale overheden en het Rijk over de beschikbaarheidsvergoeding OV

(Bijlage bij brief Stand van zaken beschikbaarheidsvergoeding OV, kenmerk 1894748/1894761)

De decentrale opdrachtgevers van het OV, zijnde alle provincies, Metropoolregio Rotterdam Den Haag, Vervoerregio Amsterdam en OV-bureau Groningen Drenthe (hierna DO's) vertegenwoordigd door het samenwerkingsverband DOVA (decentrale OV-autoriteiten), hebben gesprekken gevoerd met het Rijk over een beschikbaarheidsvergoeding OV voor 2023 en 2024. In het Nationaal OV-Beraad (NOVB) van 8 juli jl. is er uiteindelijk geen overeenstemming bereikt met het Rijk over een pakket aan maatregelen om de dreigende verschralingen in het OV in 2023 om te buigen naar een groeiperspectief. Naar de stellige overtuiging van de DO's waren de voorliggende voorstellen van het Rijk onvoldoende. De omvang van de garantstelling door het Rijk was beperkt (maximaal 150 miljoen euro in plaats van de maximaal benodigde 500 miljoen euro). Maar vooral staan de door het Rijk gekozen doelstellingen en gestelde voorwaarden haaks op het streven naar herstel van het OV richting het voorzieningenniveau van 2019. Verderop wordt dit uitgebreid toegelicht.

Het is buitengewoon spijtig dat er geen overeenstemming is bereikt over een goede regeling voor 2023. De afgelopen jaren is intensief en collectief gewerkt aan het overeind houden van het OV als vitale sector tijdens de coronacrisis. De staatssecretaris kiest nu voor een vangnetregeling, die weliswaar mogelijkheden biedt, maar waarmee veel concessies niet uit de voeten kunnen. De DO's betreuren dat, juist vanwege hun zorg voor een aantrekkelijk regionaal OV met een goede dienstverlening aan de reiziger. Nu en in de toekomst. Nederland staat voor grote uitdagingen op het gebied van bereikbaarheid, woningbouw en verduurzaming. Goed OV is daarbij onmisbaar.

Herstelvraagstuk 2023/2024 na de coronapandemie

Na de uitbraak van corona in maart 2020 werd het OV door het Rijk bestempeld als vitale sector. Het Rijk vroeg de OV-sector om het voorzieningenniveau grotendeels in stand te houden, maar gaf tegelijkertijd een negatief reisadvies en voerde een mondkapjesplicht in. Aangezien hierdoor alle concessies financieel uit evenwicht raakten, zijn er de afgelopen jaren meerdere opvolgende 'beschikbaarheidsafspraken' gemaakt tussen Kabinet, OV-bedrijven en de DO's. Deze afspraken betroffen het minimale voorzieningenniveau, de bekostiging daarvan en de gewenste transities in de OV-sector (nog aantrekkelijker OV, spreiding reizigers, verbetering werkklimaat en arbeidsproductiviteit, wendbare concessies etc.).

In totaal zijn in 5 tranches afspraken gemaakt, van maart 2020 tot en met december 2022. Met de afspraken werd het voorzieningenniveau grotendeels in stand gehouden, landelijk gemiddeld 90% ten opzichte van 2019. Om dat te bekostigen bleven alle DO's hun volledige exploitatiebegroting inzetten. De OV-bedrijven accepteerden in 2020 5% verlies en zagen in 2021 en 2022 af van rendement. In aanvulling daarop stelde het Rijk zich – onder aftrek van decentrale bijdragen en de reizigersopbrengsten die wel binnen kwamen – garant voor voldoende aanvullende middelen. Over de totale periode brengen de DO's ongeveer 0,5 miljard euro aan extra bijdragen in, en het Rijk 2,5 miljard euro (waarvan circa 1,25 miljard euro voor NS).

In de loop van 2021 werd duidelijk dat de terugkeer van reizigers in het OV naar het niveau van 2019 mogelijk tot 2025 kan duren. Daarmee zouden de OV-concessies ook in 2023 en 2024 financieel nog niet in balans komen. Om te voorkomen dat het OV na 2022 verder moet afschalen én om het voorzieningenniveau na 2022 weer te kunnen laten terug groeien richting het niveau

van 2019, spraken de DO's begin december 2021 met staatssecretaris af om ook afspraken voor te bereiden voor 2023 en 2024. Af te ronden in het eerste kwartaal van 2022.

Gezamenlijk transitiepakket OV 2023/2024

Op basis van deze afspraak werd begin dit jaar gezamenlijk in NOVB-verband een passend maatregelenpakket voor 2023 en 2024 ontwikkeld. Het gezamenlijke doel was om het voorzieningenniveau minimaal vergelijkbaar te houden met 2022 en ook om weer mee te groeien met de aantrekkende reizigersaantallen richting het voorzieningenniveau van 2019. Die ontwikkeling moest de basis bieden voor verdere doorgroei in de komende jaren. Dit in lijn met het Toekomstbeeld OV-2040 en ook in verband met de bijdragen die OV moet leveren aan de grote maatschappelijke opgaven, zoals wonen en verstedelijking, leefomgevingskwaliteit, klimaat en brede welvaart (tegengaan 'vervoerarmoede').

Om dit doel mogelijk te maken én om OV-bedrijven extra te stimuleren om in te zetten op reizigersherstel, hebben de DO's het volgende transitievangnet voor 2023/2024 voorgesteld:

- de DO's trekken hun exploitatiebijdragen ook voor 2023 en 2024 door op het niveau van 100% (net als in 2020, 2021 en 2022);
- het Rijk garandeert een transitievangnet, tot september 2024. Daarbij verlaagt het Rijk ten opzichte van de huidige systematiek haar gegarandeerde bijdrage (referentiejaar 2019, geïndexeerd), maar hoeven de concessiehouders (c.q. opbrengstverantwoordelijke overheden) een substantieel deel van hun reizigersopbrengsten niet van die bijdrage af te trekken. Tevens dragen concessiehouders weer kostenrisico's (conform het publiek-private stelsel van de Wet personenvervoer 2000).

Bij dit pakket werd ook een aantal eerder gemaakte transitie-afspraken geactualiseerd en uitgebouwd. Het pakket zou in 2023 van de DO's opnieuw ruim 50 miljoen euro aan (extra) bijdragen vragen, en zou bij nog echt tegenvallende reizigersopbrengsten van het Rijk een garantiebijdrage van ongeveer 500 miljoen euro vragen (ongeveer 250 miljoen voor de NS en 250 miljoen voor de decentrale vervoerders).

Terugtrekkend Kabinet

Eind maart maakte het Kabinet echter een terugtrekkende beweging rondom het transitiepakket. De staatssecretaris gaf in lijn daarmee in het NOVB van 14 april 2022 aan dat het Kabinet de lopende afspraken (die zijn toegesneden op een pandemie-situatie, maar niet op een daarop volgende transitie- en herstelfase) wilde doortrekken tot heel 2022. En geen verdere transitie-afspraken meer wilde maken voor 2023 en 2024. De reizigersprognoses voor 2023 van het Kennis instituut Mobiliteit (KiM) rechtvaardigden volgens het Kabinet dit besluit.

Het besluit is door de gezamenlijke DO's besproken in de zogeheten Bestuurlijke Advies Commissie Mobiliteit + van het IPO (provincies aangevuld met de 2 vervoerregio's) van 16 april 2022. Besloten werd het aanbod voor 2022 te accepteren, en via een lobby-traject en via nader overleg met I&W alsnog te proberen tot betere afspraken voor 2023 en 2024 te komen. De DO's zagen zich vanwege de dreigende tekorten genoodzaakt om alvast vervoerplannen voor 2023 voor te bereiden zonder afspraken in NOVB-verband. Verdere verschraling van het voorzieningenniveau zou daarbij aan de orde zijn en het voorzieningenniveau van 2019 raakte steeds verder uit beeld.

Toch een Kabinetsvoorstel voor een transitievangnet 2023

In mei en juni leidde dit Kabinetsbesluit tot groeiende maatschappelijke weerstand. Naast de DO's en de OV-bedrijven wendden ook organisaties van reizigers, werknemers, milieubelangen en studenten en veel gemeentelijke vertegenwoordigers zich onder de noemer '#methetOV' direct of via de media, tot Kabinet en Tweede Kamer om verdere verslechtering van OV-aanbod te voorkomen.

Uiteindelijk kwam het Kabinet mede door de maatschappelijke en politieke aandacht en een herbezinning op de onzekerheden rond de KiM-prognoses, eind juni tot een bijstelling van haar koers. De staatssecretaris toonde zich alsnog bereid tot het maken van afspraken over een transitievangnet 2023. Dat was een belangrijke stap waarvoor de DO's grote waardering hadden en op basis waarvan de besprekingen in NOVB-verband werden hervat.

In die besprekingen werd echter duidelijk dat I&W er niet voor koos om alsnog haar bijdrage in het eerder gezamenlijke ontwikkelde maatregelenpakket in te vullen. In plaats daarvan werd een nieuw voorstel aan het NOVB voorgelegd, vanuit een aangepaste doelstelling. Niet langer koerst het Kabinet als doelstelling van het gezamenlijk maatregelenpakket op behoud van het bestaande voorzieningenniveau en stimulansen om terug te groeien naar het niveau van 2019. In plaats daarvan kiest het Kabinet als uitgangspunt: 'aanbod volgt reizigersvraag'. Dit betekent bij toepassing van het meest waarschijnlijke groeiscenario voor 2023 en 2024, een verder verschraald OV-aanbod met risico op een neerwaartse spiraal de volgende jaren.

Het door I&W voorgestane 'Transitievangnet OV 2023' volgt grotendeels de systematiek van de huidige beschikbaarheidsafspraken voor 2022. De voorwaarden voor de DO's en vervoerders waren dat de overheden hun exploitatiebijdragen in zijn geheel bleven inzetten, dat alle reizigersopbrengsten die in 2023 worden gerealiseerd in mindering worden gebracht op de vangnetbijdragen en dat OV-bedrijven geen rendement mogen maken. Echter ten opzichte van 2022 werden ook een aantal aanpassingen doorgevoerd:

- De eenmalige Rijksgarantie-bijdrage voor 2023 bedraagt maximaal 150 miljoen euro voor de hele OV-sector, waar de DO's en OV-bedrijven eerder hadden aangegeven een garantstelling van maximaal 500 miljoen euro nodig te hebben;
- Van deze 150 miljoen euro komt ongeveer 100 miljoen euro beschikbaar voor decentrale concessies, waarbij het Rijk van concessieverleners en concessiehouders vraagt om een aanvullende 50 miljoen euro extra vangnetbijdrage (verhouding van 2/3e -1/3e per concessie). Dit kan een financiële bijdrage zijn, maar het kunnen ook concessiemaatregelen zijn, bijvoorbeeld via de dienstregeling of via tariefmaatregelen;
- Het berekende bedrag per concessie is een maximum, berekend op (geïndexeerd) 82% reizigersopbrengsten ten opzichte van 2019. Mocht een concessie dit percentage in 2023 niet realiseren dan is dat voor risico van de DO's. Bij een nieuwe coronagolf heeft het Kabinet wel toegezegd aanvullende maatregelen te overwegen.

Geen afspraken, maar Kabinet zet regeling wel open

Na grondige bestudering kwamen de DO's op 7 juli jl. tot de conclusie dat het nieuwe Kabinetsvoorstel de komende jaren het OV niet kan redden van verschraling, laat staan de sector helpen om de komende jaren terug te groeien naar het niveau van 2019. Bovendien legt het voorstel ook in 2023 nog een deken over de doorontwikkeling van de OV-markt, omdat het Kabinet extra reizigersopbrengsten volledig in mindering brengt op de vangnetbijdrage. Terwijl

deze ontwikkeling juist in deze periode van herstel en doorgroei noodzakelijk is in verband met bereikbaarheidsopgaven maar ook voor de woonopgave en de klimaat- en energietransitie.

Toen I&W in het NOVB van 8 juli jl. geen ruimte gaf om via aanpassingen van de gestelde voorwaarden alsnog tot elkaar te komen, hebben de DO's het voorstel in NOVB-verband afgewezen. De DO's zijn oprecht teleurgesteld dat er, ondanks de mogelijkheden die er nog wel degelijk waren, partijen niet tot elkaar zijn gekomen.

Overigens vervalt daarmee nu het geheel aan transitie-afspraken zoals deze begin dit jaar voor 2023 waren voorbereid. Beoogde bijdragen en toezeggingen van DO's zijn hiermee niet omgezet in harde landelijke afspraken die ook de DO's binden. Het gaat daarbij om het volledig doorzetten van meerjarig begrote exploitatiesubsidies, een voorzieningenniveau 2023 dat minimaal vergelijkbaar is met 2022 en dat meegroeit met de reizigersontwikkeling, het volledig rookvrij maken van het hele OV, en versnelde besluitvorming over het bestuursakkoord toegankelijkheid.

Het Rijk heeft na het NOVB wel aangegeven de voorgenomen regeling desondanks toch uit te werken en voor 1 oktober 2022 te publiceren. Hiermee komt in beginsel voor decentrale OV-concessies alsnog zo'n 100 miljoen aan garantiemiddelen beschikbaar. Mits aan de voorwaarden wordt voldaan kan dus vanaf 1 oktober 2022 voor een OV-concessie een vangnetbijdrage 2023 worden aangevraagd. Omdat elke OV-concessie in Nederland uniek is, is dat een keuze die per concessie gemaakt moet worden, met het oog de vervoerplannen 2023 en vervolgperspectieven. De DO's hopen overigens dat hun pleidooi voor betere voorwaarden bij de uitwerking van het transitievangnet alsnog wordt meegenomen. De Do's zijn uiteraard bereid tot verdere gesprekken daarover.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersonen
Dhr. L. Warmerdam
BEL/MOB

Telefoonnummer +31 23 5144867
Lody.warmerdam@noord-holland.nl

Verzenddatum

14 SEP. 2022

Kenmerk
1894748/1894761

Uw kenmerk

Betreft: Stand van zaken Beschikbaarheidsvergoeding OV

Geachte leden,

De afgelopen weken hebben ontwikkelingen rondom een vangnetregeling voor het OV (Beschikbaarheidsvergoeding OV - BVOV) in 2023 zich in hoog tempo opgevolgd. In deze brief informeren wij u wat dit voor de OV-concessies van de provincie Noord-Holland betekent. Deze brief is een vervolg op onze brief van 24 mei jl. (kenmerk 1840636/1840649). Ook gaan wij in op motie M128/2022 (4 juli 2022).

De provincie Noord-Holland, de andere decentrale overheden en de vervoerders is er alles aan gelegen om drastische afschaling van het openbaar vervoer te voorkomen. Weliswaar liggen de reizigersaantallen op dit moment nog veel lager dan voor de coronacrisis (circa 80%), maar het is een kwestie van tijd tot die weer op het niveau van 2019 liggen. Het is nu nog niet exact te voorspellen wanneer dat zal zijn. Maar een kwalitatief goed ov-systeem is essentieel voor het behalen van doelstellingen op het gebied van woningbouw, bereikbaarheid van de regio en klimaat.

Vandaar dat de provincie en de decentrale overheden lange en intensieve gesprekken hebben gevoerd met het Rijk om tot een transitieregeling voor 2023 en 2024 te komen. Het is uiteindelijk niet gelukt om tot een gezamenlijke regeling te komen, maar de gesprekken en bijbehorende lobby hebben er wel toe geleid dat het ministerie van I&W de BVOV 2022 verlengt van 1 september 2022 tot en met 31 december 2022 en zelfstandig een regeling gaat maken voor 2023 (transitie vangnet openbaar vervoer - TBOV).

In de bijlage van deze brief informeren wij u over het gelopen proces tussen de decentrale overheden en het Rijk.

Betekenis voor de concessies in de Provincie Noord-Holland

Eerder is er al, samen met Connexxion/Transdev, een concept transitieplan opgesteld. Wij hebben u hierover op 12 mei 2021 (kenmerk 1611262/1611310) geïnformeerd. Met dit transitieplan kunnen we in Noord-Holland het wegvallen van de BVOV voor een groot

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

deel opvangen. In het transitieplan zijn o.a. een overnameregeling voor elektrische bussen, een herfinancieringsregeling voor bussen en het schuiven van bussen tussen concessies om daarmee maximaal rendement te halen uit de vloot ZE bussen opgenomen. In het najaar 2022 informeren wij u verder over het definitieve transitieplan.

De komende weken actualiseren wij, samen met Connexxion/Transdev het transitieplan en verwerken dit in de vervoerplannen voor 2023. Uitgangspunt daarbij is het OV aanbod in omvang (aantal dienstregeling uren) zoveel mogelijk gelijk te houden aan het niveau van 2022.

Door Connexxion/Transdev zijn concept-vervoerplannen opgesteld die inmiddels voor advies zijn voorgelegd bij het Rocov (consumenten belangenorganisatie) en de betreffende gemeenten. Zodra dit proces is afgerond informeren wij u hierover.

Tot slot

We blijven ons, in het samenwerkingsverband van de decentrale overheden (DOVA) maar ook als provincie Noord-Holland, met alle betrokken partijen inzetten voor een goede lange termijn oplossing waarin het OV een cruciale bijdrage levert aan de bereikbaarheidswensen van de reizigers en aan de grote maatschappelijke vraagstukken.

Zodra de regeling voor 2023 gepubliceerd wordt, gaan wij die grondig besturen. Daarna kunnen wij beoordelen of wij voor onze concessies hiervan gebruik gaan maken.

In deze brief hebben wij u geïnformeerd over hoe wij uitvoering hebben gegeven aan de motie M128/2022. GS stellen voor dat met deze brief de motie M128/2022 als afgedaan kan worden beschouwd.

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

bijlage: - Procesbeschrijving gesprekken decentrale overheden en Rijk beschikbaarheidsvergoeding OV

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

N. Haran

BEL/RO

Telefoonnummer +31235143544

harann@noord-holland.nl

Verzenddatum

14 SEP. 2022

Kenmerk

1787332/1897058

Uw kenmerk

Betreft: Stand van zaken verdere verkenning locaties voor tijdelijke huisvesting spoedzoekers in de regio Zaanstreek- Waterland

Geachte leden,

Op 27 juni 2022 sprak uw commissie Ruimte, Wonen en Klimaat (RWK) over het totaaloverzicht van potentiële locaties voor tijdelijke huisvesting voor spoedzoekers in de regio Zaanstreek-Waterland waaronder locaties die in Bijzonder Provinciaal Landschap (BPL) liggen. De commissie gaf aan dat, alhoewel ze zeer terughoudend is over tijdelijke huisvesting van spoedzoekers in BPL-gebieden, ze kan instemmen met de verdere verkenning en onderbouwing van alle locaties inclusief de locaties die in BPL liggen. Uit deze verdere verkenning zou goed onderbouwd moet worden waarom er geen reële alternatieve locaties zijn. De commissie RWK gaf aan deze onderbouwing graag terug te willen zien.

Op 25 augustus 2022 ontvingen wij twee ontheffingsverzoeken van de Omgevingsverordening NH2020 van de gemeenten Wormerland en Oostzaan ten behoeve van de realisatie van 50 tijdelijke woonunits per gemeente in locaties die in BPL liggen. Deze verzoeken kwamen echter zonder een geüpdatet regionaal overzicht van potentiële locaties en hun realisatieperspectieven waaruit de noodzaak en het gebrek aan alternatieven voor de twee locaties in BPL zou blijken.
Aangezien de ingediende ontheffingsverzoeken niet voldoen aan de eerdere uitspraken van de commissie RWK constateren wij dat beide verzoeken prematuur zijn voor verdere behandeling bij de commissie en worden daarom door ons aangehouden.

Wij gaan ervan uit dat de uitspraak van de commissie RWK op 27 juni jl. nog altijd van toepassing is en dat alle overige voorgestelde locaties uit het overzicht die toen bij de commissie bekend waren verder verkend

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Dreef 3
2012 HR Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

en uitgewerkt kunnen worden en dat deze onderbouwing op basis van het regionaal overzicht ook in de toekomst voorgelegd zou kunnen worden aan PS voor een advies.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

1 bijlage
Reactie brief voortgang regionale opgave huisvesting spoedzoekers in Zaanstreek-Waterland

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Burgemeesters en wethouders van de gemeenten in de regio Zaanstreek-Waterland

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

N. Haran

BEL/RO

Telefoonnummer +31235143544

harann@noord-holland.nl

Verzenddatum

14 SEP. 2022

Kenmerk

1787332/1893306

Uw kenmerk

1563574

Betreft: Voortgang regionale opgave huisvesting spoedzoekers in Zaanstreek-Waterland

Geachte colleges,

Op 16 februari jl. hebben wij een brief ontvangen van de burgemeester van Purmerend, namens de regio Zaanstreek-Waterland, over de voortgang van de regionale huisvesting van vergunningshouders in de regio.

Naar aanleiding van deze brief vond op 14 april jl. een bestuurlijk overleg plaats tussen de commissaris van de Koning, gedeputeerde Loggen en de burgemeesters van de gemeenten uit Zaanstreek-Waterland. In dit overleg is afgesproken om een gezamenlijke taskforce op te richten om geschikte locaties te vinden voor de (tijdelijke) huisvesting van spoedzoekers (inclusief vergunninghouders). Deze afspraken zijn ook via een brief (1787332/1824101) op 25 april 2022 aan u verzonden. In juni jl. kwam de taskforce met een overzicht van potentiële locaties voor tijdelijke woningbouw in de regio. Twee van de locaties in het overzicht (in de gemeenten Wormerland en Oostzaan) liggen echter in het werkingsgebied van Bijzonder Provinciaal Landschap (BPL).

Op verzoek van de gemeenten hebben wij eind juni 2022 vertrouwelijk het overzicht van locaties (inclusief de locaties in het BPL) ter bespreking voorgelegd aan de commissie Ruimte, Wonen en Klimaat (RWK). Naar aanleiding van de beoogde commissiebespreking stuurde de burgemeester van de gemeente Wormerland op 23 juni 2022 een brief aan PS, waarin namens de regio Zaanstreek-Waterland wordt gevraagd om steun te geven aan de realisatie van tijdelijke huisvesting voor spoedzoekers op de locaties die in BPL liggen.

Op 27 juni 2022 sprak de commissie RWK over het totaaloverzicht van potentiële locaties en de specifieke locaties die in BPL liggen. De commissie uitte grote waardering voor de inzet van de gemeenten om geschikte locaties te vinden voor deze dringende opgave. De commissie gaf aan dat, alhoewel ze zeer terughoudend is over tijdelijke huisvesting van spoedzoekers in BPL-gebieden, ze kan instemmen met

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Dreef 3
2012 HR Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

de verdere verkenning en onderbouwing van alle locaties inclusief de locaties die in BPL liggen. Een brede verkenning waaruit blijkt dat de ontwikkeling van deze locaties in regionaal verband noodzakelijk, passend en haalbaar is, rekening houdt met het landschap en geen precedent vormt in BPL-beleid, kan de commissie RWK helpen om over deze locaties een (positief) standpunt te formuleren in de toekomst. Conform deze uitspraak gaf gedeputeerde Loggen aan tijdens het bestuurlijk overleg met de burgemeesters van Zaanstad, Purmerend en Wormerland op 6 juli jl. dat goed onderbouwd moet worden waarom er geen reële alternatieve locaties zijn en dat de commissie RWK deze onderbouwing graag terug wil zien in haar commissievergadering.

Op 25 augustus 2022 ontvingen we twee ontheffingsverzoeken van de Omgevingsverordening NH2020 van de gemeenten Wormerland en Oostzaan ten behoeve van de realisatie van 50 tijdelijke woonunits per gemeente in locaties die in BPL liggen. Deze verzoeken kwamen echter zonder een geüpdatet regionaal overzicht van potentiële locaties en hun realisatieperspectieven waaruit de noodzaak en het gebrek aan alternatieven voor de twee locaties in BPL zou blijken.
Aangezien de ingediende ontheffingsverzoeken niet voldoen aan de eerdere uitspraken van de commissie RWK constateren wij dat beide verzoeken prematuur zijn voor verdere behandeling bij de commissie en worden daarom door ons aangehouden.

Langs deze weg benadrukken wij dat de uitspraak van de commissie RWK op 27 juni jl. nog altijd van toepassing is en dat alle overige voorgestelde locaties uit het overzicht die toen bij de commissie bekend waren verder verkend en uitgewerkt kunnen worden. De provincie heeft een positieve grondhouding ten aanzien van de benodigde locaties en is tegelijkertijd zuinig op het Bijzonder Provinciale Landschap. Met het instemmen van de commissie RWK om de locaties in BPL verder te onderzoeken kunnen de gemeenten hun argument voor de locaties in BPL verder onderbouwen en aangeven waarom er geen reële alternatieve locaties in de regio zijn. Deze onderbouwing op basis van het regionaal overzicht zou ook in de toekomst voorgelegd kunnen worden aan PS voor een advies.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

Kopie aan Provinciale Staten

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon
J.W. Vonk
BEL/REE

Telefoonnummer +31235143584
VONKJW@Noord-Holland.nl

Verzenddatum

- 5 SEP. 2022

Kenmerk
1892703/1892669

Uw kenmerk

Betreft: Reflectie algemene economie en circulaire economie beleid

Geachte leden,

Tijdens de behandeling van de Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025 in de commissie EFB op 18 januari 2021, zijn door enkele van u vragen gesteld hoe het circulaire economie beleid en het algemene economie beleid zich tot elkaar verhouden. Dit laatste betrof vooral de Uitvoeringsagenda Economie 2021-2023 die toen nog moest worden vastgesteld.

De gedeputeerde circulaire economie heeft in reactie hierop toegezegd dat Gedeputeerde Staten (GS) voor het eind van deze coalitieperiode een reflectie zouden geven op deze verhouding. In deze brief treft u onze reflectie hierop, waaronder de suggestie voor een nieuw economisch beleidskader in de volgende coalitieperiode.

Naast deze toezegging is in mei 2022 door de ChristenUnie en Partij voor de Dieren het initiatiefvoorstel 'Noord-Holland Impact' ingediend. Dit initiatiefvoorstel doet voorstellen voor nieuw economisch beleid onder de noemer van de 'betekeniseconomie' en heeft parallellen met onze reflectie. Over dit initiatiefvoorstel ontvangt u tegelijkertijd een aparte brief met onze reactie, waarin wij uiteraard de relatie naar de inhoud van deze brief zullen leggen.

Wij geven eerst een korte beschrijving van het huidige circulaire en algemene economie beleid en de instrumenten. Hierna treft u onze reflectie.

Korte beschrijving huidig beleid
De Noord-Hollandse strategie en routekaart om de ambitie op het gebied van de circulaire economie te behalen, is vastgelegd in de Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025. Voor de algemene economie is dit vastgelegd in de Uitvoeringsagenda Economie 2021-2023. Beide agenda's zijn operationele documenten, gebaseerd op eerder vastgelegd kaderstellend beleid. Voor de transitie naar een circulaire economie is dat het Ontwikkelingsperspectief Circulaire Economie Noord-Holland (2017). Voor het algemene economische beleid is dat het Strategisch Beleidskader Economie Noord-Holland (2016).

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Dreef 3
2012 HR Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

De missie voor circulaire economie is dat Noord-Holland in 2050 100% circulair is en dat wij in 2030 halverwege zijn. Deze missie is gelinkt aan de gelijkluidende ambitie van het Rijk en de Europese Unie. Om bij te dragen aan deze ambitie zijn in de Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025 zowel strategische als operationele doelen uitgewerkt. Het hoofddoel is de transitie te versnellen en daarnaast te zorgen voor de systeemverandering die noodzakelijk is voor deze transitie. Aan de operationele doelen zijn diverse gerichte acties en overige activiteiten gekoppeld waaronder de inzet via lobby, communicatie en faciliteren van gemeenten om ook bij te dragen aan de transitie.

De missie van het algemene economie beleid is gekoppeld aan de gedachte van brede welvaart: wij maken ons sterk voor welvaart en welzijn in Noord-Holland door een duurzame, vernieuwende en ondernemende economie. In de Uitvoeringsagenda Economie 2021-2023 is daarbij een extra accent gelegd op de verduurzaming van de economie en de bijdrage van economie aan de (transitie)opgaven voor energie, circulaire economie, klimaat, CO_2, stikstof en voedsel. Ook de Uitvoeringsagenda Economie 2021-2023 heeft strategische doelen waaraan de acties gekoppeld worden.

De strategische doelen van beiden zijn als volgt:

Circulaire economie	Algemene economie
- Meer circulaire bedrijven - Meer opschaling circulaire innovaties - Meer circulair gebruik van grondstoffen - Minder gebruik primaire en niet-hernieuwbare grondstoffen - Meer impact van de eigen organisatie op de transitie naar een circulaire economie.	- Een sterk innovatieklimaat - Aantrekkelijke en duurzame werklocaties - Een veerkrachtige arbeidsmarkt - Internationalisering - Een sterke en duurzame agrosector

Samengevat: het algemene economisch beleid heeft brede welvaart als hoofddoel en circulaire economie is hierin één van de transitieopgaven naast andere opgaven voor de verduurzaming van de economie. Het algemene economie beleid heeft daarbij naast de verduurzaming meer algemene strategische doelen zoals het doel voor de arbeidsmarkt en internationalisering.
Het beleid voor circulaire economie is specifiek en volledig gericht op de transitie van een lineaire naar een circulaire economie. De focus ligt hierbij op grondstoffen. Bedrijven en de eigen provinciale organisatie zijn hierin de belangrijkste sleutel, omdat hier keuzes worden gemaakt die direct van invloed zijn op de hoeveelheid en herkomst van het grondstofgebruik.

Instrumenten
Zowel in het algemene economie beleid als het circulaire economie beleid wordt een groot aantal instrumenten ingezet die bijdragen aan het behalen van de beleidsdoelen. Een aantal instrumenten draagt bij aan beide beleidsdoelen. Hier is dus sprake van een duidelijke overlap

tussen algemene en circulaire economie. De overlappende instrumenten op hoofdlijnen zijn:

- De ROM InWest. De nieuwe ontwikkelingsmaatschappij die zich via financiering en business development inzet voor circulaire economie naast de reguliere, maar duurzame en innovatieve economie.
- Het Participatiefonds Duurzame Economie Noord-Holland (PDENH). Het fonds voor leningen en deelnemingen aan duurzame, waaronder circulaire bedrijven.
- GO!-NH. Het versnellingsprogramma voor innovatieve bedrijven in alle bedrijfsfasen. Het programma is onder meer toegankelijk voor circulaire bedrijven.
- Programma Innovatief Investeringsgereed MKB (PIM). Een loket dat ondernemers begeleid bij financieringsvragen. Een groot deel van de deelnemers zijn circulaire bedrijven.
- Innovatiefonds Noord-Holland. Het fonds dat startups en gevestigde, waaronder circulaire bedrijven financiert in de innovatie fase.
- Kansen voor West. Europese middelen waarmee duurzame, waaronder circulaire projecten en bedrijven, kunnen worden gefinancierd.

Naast deze overlappende instrumenten zijn er ook instrumenten voor de uitvoering van het algemene economie beleid die niet direct aan de circulaire economie bijdragen. Daarnaast kent het circulaire economie beleid instrumenten die niet direct bijdragen aan de doelen voor het algemene economie beleid. In bijlage 1 staat een overzicht dat ook inzicht geeft in de instrumenten die primair bijdragen aan de algemene economische beleidsdoelen óf de circulaire beleidsdoelen.

Wenselijk perspectief voor volgend college: nieuw beleidskader duurzame economie

Op basis van het voorgaande concluderen wij dat we als provincie met een algemeen economie beleid en een circulair economie beleid aan dezelfde opgave werken. Het algemene economie beleid is breder en heeft ook doelen die niet direct duurzaamheid als focus hebben, maar wel indirect bijdragen aan de provinciale duurzaamheidsambities. Een veerkrachtige arbeidsmarkt is bijvoorbeeld niet alleen belangrijk voor de concurrentiekracht van bedrijven en de blijvende inzetbaarheid van de inwoners van Noord-Holland, maar is ook cruciaal om de gestelde duurzaamheidsambities zoals de energietransitie en de circulaire transitie te halen.

Kijkend naar een iets langere termijn, waarbij we voorbij gaan aan de huidige coalitieperiode, zien wij het nut en de meerwaarde van een nieuwe economische visie in 2025 waarbij de economie en circulaire economie en mogelijk andere thema's nog meer worden geïntegreerd. Wij denken hierbij aan 2025 als start van deze visie. Dit is vijf jaar voor 2030: een belangrijk ijkpunt voor de gestelde ambities voor onder meer de energietransitie en circulaire economie.

In onze ogen ligt er een goede basis voor een dergelijke nieuwe visie waarbij kan worden voortgebouwd op de bestaande beleidskaders en uitvoeringsagenda's. Hierbij kan echter wel worden bekeken hoe een overkoepelende economische visie nog meer kan worden verbreed met

belangrijke thema's als voedsel, energietransitie en biodiversiteit. Deze visie zou in onze ogen kaderstellend moeten zijn voor de vraag waar wij onze middelen vanuit de economische portefeuille voor inzetten. Een onderdeel bij het opstellen van deze visie kan zijn dat voor het huidige beleidsinstrumentarium in brede zin, met name uitvoeringsregelingen, wordt beoordeeld of deze niet onbedoeld bijdragen aan ongewenste, niet-duurzame ontwikkelingen. Een ander onderdeel is een evaluatie van het ecosysteem van de bestaande innovatie fondsen voor het MKB.

Voor de duurzame economie die wij willen, zijn veel termen in omloop waaronder 'duurzame economie', 'houdbare economie' en 'betekeniseconomie'. In onze ogen gaat het niet om de naam van de portefeuille, maar om de geest van een dergelijk nieuw beleidskader, waarbij de grenzen aan het gebruik van de bronnen van de planeet en een focus op de toekomst van de nabije en latere generaties leidend moet zijn. In onze ogen ontstaat er met deze integratieslag ook één portefeuille, die al onze ambities bevatten die we hebben voor de Noord-Hollandse economie. Dat past ook bij ons uitgangspunt dat we richting 2050 streven naar één economie, een circulaire economie.

Uiteraard betreffen deze gedachten de periode na onze coalitieperiode. Wij beschouwen de gevraagde reflectie hiermee als een suggestie gebaseerd op onze ervaringen van de afgelopen jaren waar een volgend college zich verder over kan buigen.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

Bijlage: schema instrumenten

STARTGIDS

Gebiedsprogramma Laag Holland

Groen, Weids en in Beweging

Provincie Noord-Holland

BRO Ruimte om *in* te leven

colofon

projectnaam
Startgids
Gebiedsprogramma Laag Holland

datum
dinsdag 26 juli 2022

projectnummer
P04173

opdrachtgever
Provincie Noord-Holland

projectleiders BRO
Bas van Wetten
Renze van Och

projectteam BRO
Bram Coenen
Natascha Luijken
Tijmen van Etten

externe adviseurs
Madeleine van Mansfeld *(Dialogical)*
Paul Terwan *(Paul Terwan onderzoek en advies)*
Hannah Schutte *(Ecorys)*
Frank Verhoeven *(Boerenverstand)*

BRO
Bosscheweg 107
5282 WV Boxtel
T +31 (0)411 850 400
E info@bro.nl
www.bro.nl

B|RO
Ruimte | om *in* te leven

Leeswijzer

Het integraal gebiedsprogramma Laag Holland is tot stand gekomen na een intensief proces van bijna een jaar. Nu is het tijd om aan de slag te gaan! Alle details en achtergronden van het gebiedsprogramma zijn gevat in het hoofddocument. Deze startnotitie dient als een snelle startgids om aan de slag te gaan met het programma zonder het uitvoerige hoofd-document met alle details door te nemen.

Deze snelle startgids is één van de vier documenten van het gebiedsprogramma:

- **Startgids:** beknopte notitie met de belangrijkste elementen uit het gebiedsprogramma om een goede start te kunnen maken.
- **Hoofddocument:** rapportage met de volledige inhoud, achtergronden en details van het gebiedsprogramma.
- **Gebiedsmodel:** contouren van het model om in te zetten als hulpmiddel in het plannings- of monitoringsproces van de 18 doelstellingen van Laag Holland.
- **Gebiedskaternen:** van elk deelgebied is een gebiedskatern gebruikt met beknopt de achtergrond en de opdracht voor dat specifieke deelgebied.

Figuur 1: Het gebiedsprogramma Laag Holland bestaat uit 4 documenten

De aanpak

De opgaven waar Laag Holland voor staan vragen om een nieuwe aanpak. Deze nieuwe methode voor Gebiedsprogramma Laag Holland bestaat uit drie lagen:

1. Bestuurlijke focus (top-down)
2. Handelen en perspectief
3. Initiatief en projecten (bottom-up)

In gebiedsprogramma Laag Holland wordt op basis van vigerend beleid in de laag ‘bestuurlijke focus’ de doelstellingen van de maatregelen en wensen gescheiden. De doelstelling is WAT de bestuurders willen bereiken in een bepaalde periode. HOE deze doelstellingen bereikt gaan worden zijn de wensen en maatregelen. Deze worden van elkaar gescheiden om beter de discussie over de inhoud te kunnen blijven voeren en ruimte te bieden aan gebiedspartijen om zelf maatregelen te bedenken die het beste bij een gebied passen.

Op basis van het vigerende beleid zijn 18 doelstellingen benoemd. Deze zijn, voor zover ze dit nog niet waren, s.m.a.r.t. (Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch, Tijdgebonden) gemaakt voor alle zes de thema’s. Deze integrale doelstelling wordt gekoppeld aan tijd. Er zijn meerdere tussentijdse mijlpalen, maar twee belangrijke jaartallen zijn: 2030 vanwege de looptijd van dit gebiedsprogramma en 2050 als lange termijn stip op de horizon.

De set van doelstellingen is de opdracht waar Laag Holland tot 2030 voor staat. Deze opdracht wordt toebedeeld aan de 13 deelgebieden. Zo weten de partijen in elk deelgebied voor welke opgave zij staan. In de laag ‘handelen en perspectief’ wordt middels het ‘Platform Laag Holland’ samen nagedacht over de invulling van deze opdracht en welke maatregelen het beste bij een gebied passen. Het gebiedsmodel is een hulpmiddel om de bijdrage van geplande maatregelen in beeld te brengen en het gerealiseerde resultaat te monitoren.

Zoals de bestuurders vanuit de bestuurlijke focus input leveren voor de middelste laag doen grondeigenaren en gebruikers dit vanuit de onderste laag ‘initiatief en projecten’.

Op de volgende pagina is de aanpak schematisch weergegeven.

Top down
Bestuurlijke focus

Opdracht Laag Holland vanuit beleid

Platform
Handelen en perspectief

Maatregelen vanuit beleid

Passende maatregelen

Obstakels

Inspiratie

Maatregelen vanuit de praktijk

Integrale opdracht

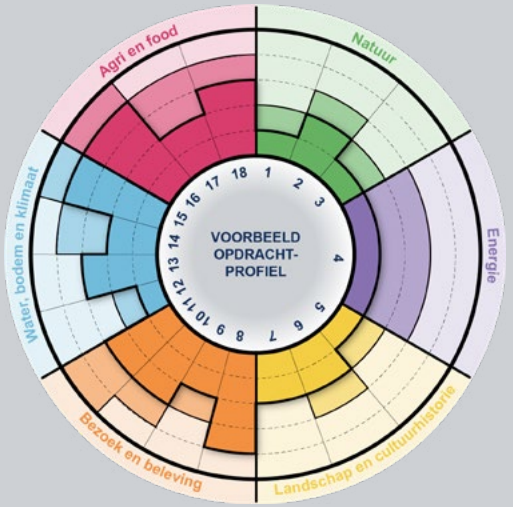

Monitor

Grondeigendom en gebruik

Bottom up
Projecten en initiatieven

De opdracht

Op basis van vigerend beleid zijn zeventien doelstellingen geformuleerd die samen de integrale opdracht voor Laag Holland in 2030 vormen:

Agri & Food

- De grondgebonden landbouw is natuurinclusief op niveau 2 (Voedselvisie).
- De kringlopen zijn op een zo laag mogelijk niveau gesloten (Voedselvisie).
- 25% van wat geconsumeerd wordt komt uit de regio (Voedselvisie).

Natuur

- N2000 is volledig gerealiseerd in kwaliteit en kwantiteit (N2000 beheerplannen).
- Het NNN is volledig gerealiseerd in kwaliteit en kwantiteit (Realisatiestrategie NNN).
- Alle gebieden buiten N2000- en NNN en versteende oppervlakte zijn natuurinclusief en klimaat adaptief ingericht (Omgevingsvisie Noord-Holland).

Water, Bodemdaling en Klimaat

- De CO2 uitstoot wordt met 49% gereduceerd in 2030 ten opzichte van 1990 (Klimaatwet).
- De uitstoot van klimaatgassen in veengebieden door bodemdaling is in Nederland gereduceerd met 1 Mton CO2-eq./jaar in 2030 t.o.v. de referentieperiode 1990, door een vermindering van de bodemdaling.
- De kwaliteit onze leefomgeving voldoet aan de wettelijke normen, en er wordt ruimte gezocht voor verbetering (Omgevingsvisie NH).
- Het landelijk gebied is beschermd tegen de gevolgen van klimaatverandering (Omgevingsvisie NH).

Landschap en cultuurhistorie

- Ontwikkelingen dragen bij aan het zichtbaar en herkenbaar houden van de landschappelijke karakteristiek (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
- Ontwikkelingen dragen bij aan het versterken van (de beleving van) openheid (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
- Ontwikkelingen worden helder gepositioneerd ten opzichte van ruimtelijke dragers (Leidraad landschap en cultuurhistorie).

Bezoek en Beleving

- Er is voldoende ruimte geboden aan de toenemende en veranderende vraag van recreanten en toeristen (Visie Recreatie en Toerisme).
- Het toeristisch-recreatief aanbod is versterkt (Visie Recreatie en Toerisme).
- Het toeristisch-recreatief aanbod wordt optimaal benut, door middel van een goed verbonden en bereikbaar netwerk (Visie Recreatie en Toerisme).
- Er is een juiste balans tussen de toenemende recreatieve druk op natuur, landschap en omgeving en de draagkracht van deze gebieden (Visie Recreatie en Toerisme).

Energie

- 27% van de energie in primair verbruik wordt duurzaam opgewekt (Integrale Nationale Energie- en Klimaatplan).

Gebiedsmodel

Centraal in de vernieuwende aanpak van gebiedsprogramma Laag Holland staat het sturen op doelstellingen in plaats van op maatregelen. Om dit te doen, zijn de contouren van het gebiedsmodel Laag Holland opgezet. Hierin zijn de zeventien doelstellingen vanuit de laag bestuurlijke focus uitgesplitst in sets van indicatoren aan de hand waarvan deze doelstellingen gemonitord kunnen worden. Aan elke indicator is een meetbare eenheid gekoppeld en een streefwaarde geeft weer wanneer een bepaalde indicator voldoende behaald is. Door wegingen toe te kennen en scores in te vullen, kan het gebiedsmodel gebruikt worden als planningstool om de bijdrage van plannen aan de integrale opdracht door te rekenen, maar ook als monitoringstool om de voortgang te monitoren. Zo wordt inzichtelijk aan welke knoppen gedraaid moet worden. Een uitgebreide handleiding is opgenomen in het gebiedsmodel zelf. Voor een goed werkend gebiedsmodel zijn de volgende acties essentieel:

1. Stel de **doelstellingen**, **indicatoren** en **eenheden** vast voor heel Laag Holland (het gebiedsmodel bevat de contouren hiervoor al).

2. Stel de **streefwaardes** per indicator vast voor elk van de 13 deelgebieden (het gebiedsmodel bevat voor een aantal indicatoren al een voorstel voor streefwaardes).

3. Geef **wegingen** aan de **doelstellingen** per deelgebied en stel deze vast (hoe belangrijk is een doelstelling in een deelgebied te opzichte van de andere doelstellingen in hetzelfde deelgebied).

4. Geef **wegingen** aan de **indicatoren** per deelgebied en stel deze vast (hoe belangrijk is een indicator ten opzichte van de andere indicatoren binnen de dezelfde doelstelling en hetzelfde deelgebied).

5. Geef **scores** aan alle indicatoren binnen minimaal 1 deelgebied (aan de hand van een project, plan, idee of werkelijke situatie).

6. Lees de **waardering** per doelstelling af in de monitor per deelgebied of voor heel Laag Holland. Het streven is om in 2030 overal waardering A++ te behalen.

Aan de slag

Negen stelregels om snel aan de slag te gaan:

1. Ga aan de slag!

Maak een begin en ga aan de slag. Alleen door de handen uit de mouwen te steken, kunnen we een stap verder komen met de doelstellingen in Laag Holland.

2. Accepteer dat we niet alles nu weten.

Bij de start van het gebiedsprogramma weten we nog niet alles. Van sommige zaken zou je graag meer zekerheid willen voordat je een besluit neemt. Het punt is dat als we wachten tot we alles weten er niets gebeurt. Accepteer daarom dat je besluiten moet nemen met een mate van onzekerheid.

3. Doe goede dingen en maak fouten.

Door aan de slag te gaan, ontwikkelt het gebiedsprogramma zich steeds verder en leren we wat goed werkt. Maar durf ook fouten te maken en te leren van wat niet werkt.

4. Ken verantwoordelijkheden toe aan mensen.

Een vernieuwende aanpak van een gebiedsprogramma vraagt ook om heroverwegingen in de rolverdeling. Wie gaat wat doen en wat zijn ieders taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden? Dat zijn vragen die grotendeels door de gebiedspartijen zelf beantwoord moeten worden. Gebruik de contouren van het gebiedsprogramma om samen met elkaar in gesprek te gaan over een passende rolverdeling

5. Verspreid snel versie 0.5 gebiedsmodel Laag Holland.

Het gebiedsmodel speelt een centrale rol als hulpmiddel in de planning en monitoring van de doelstellingen. Het is een model wat de inhoudelijke discussie centraal zet. Het model is dynamisch en zal regelmatig aangepast moeten worden om optimaal aan te (blijven) sluiten bij Laag Holland. Wacht daarom niet totdat het model 100% gereed is, maar deel tijdig tussenversies zodat alle partijen in het gebied inzicht hebben in het model en suggesties voor verbetering kunnen doen. Voorstel: start versie 0.5 in februari 2022 en sluit deze af in september 2022 door te starten met versie 1.0.

6. Breng lopende successen in beeld.

Er is al veel gedaan in Laag Holland wat bijdraagt aan de integrale doelstellingen. De uitgangssituatie is niet nul. En er lopen op dit moment al gebiedsprocessen. Breng deze met het gebiedsmodel in beeld en deel de successen die al behaald zijn in versie 0.5

7. Vier behaalde (tussen)resultaten.

Wacht niet met het vieren van succes totdat de eindstreep behaald is. Vier ook kleine tussenstappen. Deel het succes en inspireer anderen.

8. Ben flexibel.

Alleen samen kunnen we de integrale doelstellingen realiseren. Zorg voor een open en flexibele houding tijdens de gesprekken en gebiedsprocessen.

9. Gebruik je gezond verstand.

Instrumenten zoals het gebiedsmodel lijken rekenkundig een antwoord te kunnen bieden op discussies. Er zit echter altijd een mate van interpretatie achter deze instrumenten en het model kan bijvoorbeeld niet naadloos aansluiten op een heel unieke situatie in het gebied. Gebruik de instrumenten daarom als hulpmiddelen en beschouw ze niet als absolute waarheid. Gebruik altijd je gezonde verstand.

10. Gebruik bestaande budgetten.

De investeringskosten van het gebiedsprogramma tot 2030 zijn indicatief begroot op ruim € 1 miljard euro en gebaseerd op 100% realisatie van alle opgaven. Hiervan is ca. € 170 miljoen toegerekend aan de provincie, ca. € 410 miljoen voor andere overheden en ca. € 450 miljoen voor private partijen (met name voor de realisatie van de energieopgave, maar daar staan tevens opbrengsten tegenover). Dit bedrag is nu slechts ten dele gedekt. Ga niet wachten of dit hele budget in zijn geheel beschikbaar komt, maar ga aan de slag met bestaande budgetten en spreek go-no go momenten af in de verkennnings-, planvormings- en uitvoeringsfase in de gebiedsprocessen, waarin ook de budgettaire ruimte steeds wordt beoordeeld. Blijf uiteraard handelen binnen de bestaande budgetten.

Veelgestelde vragen

Vanuit de EU of de nationale overheid wordt de opdracht gewijzigd kan dit gevolgen hebben voor het gebiedsprogramma?

Ja, het gebiedsprogramma is dynamisch. We weten op dit moment niet hoe de opdracht er over pakweg 5 of 10 jaar uitziet. Een eventuele nieuwe doelstelling of aanpassing van een bestaande doelstelling kan verwerkt worden in het programma. Of dit ook direct gevolgen heeft voor een gebiedspartij is afhankelijk van de fase waarin het project zich bevindt. Is er in het project reeds een afsprakenlijst afgesloten? Dan worden deze afspraken gerespecteerd en zal de nieuwe doelstelling pas in het gebiedsproces ingebracht worden na afloop van deze afsprakenlijst. Is er nog geen afsprakenlijst, dan kan de doelstelling direct gevolgen hebben.

Wij zijn in ons deelgebied al begonnen met een gebiedsproces, moeten we nu weer opnieuw beginnen?

Nee. Het ene deelgebied is nu eenmaal al verder dan het andere deelgebied. Gebiedsprocessen die al opgestart zijn, gaan gewoon door. Het Gebiedsprogramma en het gebiedsmodel zijn een aanvulling voor het lopende gebiedsproces. Bijvoorbeeld om inzichtelijk te krijgen in welke mate de plannen uit het proces bijdragen aan de doelstellingen van heel Laag Holland.

Wij hebben in ons deelgebied al veel bereikt, telt dit nog mee in het gebiedsmodel?

Jazeker. De doelstellingen voor Laag Holland zijn S.M.A.R.T. gemaakt en in het gebiedsmodel verwerkt. De wegingen geven het belang van een bepaalde doelstelling binnen een deelgebied weer. Dit zegt nog niets over de huidige status van deze doelstelling in het desbetreffende deelgebied. Het zou kunnen dat in dit deelgebied deze doelstelling al gerealiseerd is. Dat betekent dat bij aanvang van het gebiedsprogramma de score op deze doelstelling al bereikt is. Het gebiedsmodel maakt dit inzichtelijk.

Moet ik verplicht deelnemen aan het gebiedsproces en akkoord gaan met de resultaten hiervan?

Nee. Het gebiedsproces is op vrijwillige basis. Het gebiedsproces geeft de uitgelezen kans aan gebiedspartijen om zelf maatregelen te bedenken die het beste passen bij een deelgebied. Hier hebben gebiedspartijen dus maximale invloed op wat er in het gebied gaat gebeuren. Het kan natuurlijk zo zijn dat in één of meerdere deelgebieden geen, of niet voldoende resultaat gerealiseerd wordt. Daarom worden vooraf mijlpalen vastgelegd waardoor de bestuurders tijdig bij kunnen sturen.

Wat gebeurt er als de doelstellingen niet of niet volledig gerealiseerd worden?

Vanuit de deelgebieden worden plannen en maatregelen aan het bestuur voorgelegd. Deze kunnen doorgerekend worden met het gebiedsmodel zodat inzichtelijk wordt in welke mate de doelstelling gerealiseerd wordt. Als dit niet, of niet volledig het geval is dan ligt er een keuze voor aan de bestuurders. Grofweg kan het bestuur drie dingen besluiten:

1. Ze zien nog voldoende ruimte voor verbetering en sturen het plan terug naar het deelgebied zodat op een later tijdstip een aangepast voorstel gedaan kan worden.
2. De bestuurders zien geen ruimte meer voor verbetering van het voorstel en de doelstellingen die niet behaald worden zijn niet cruciaal. Het bestuur besluit akkoord te gaan met het voorstel vanuit het gebied en neemt het (deels) niet realiseren van een doelstelling voor lief.
3. Het bestuur ziet geen ruimte voor verbetering van het voorstel, maar de doelstellingen die niet gerealiseerd worden zijn cruciaal. Het bestuur legt dit terug bij de eigenaar van deze doelstelling zodat hier naar nieuwe mogelijkheden gezocht kan worden, bijvoorbeeld het aanpassen van de doelstelling of het anders herverdelen over de deelgebieden.

Is er altijd maar één gebiedsproces per deelgebied?

Nee, dit is aan de gebiedspartijen in een deelgebied zelf. Om een breed gedragen en integraal voorstel vanuit het gebied op te stellen, verdient het de voorkeur om met één gebiedsproces per deelgebied te werken. Maar als de gebiedspartijen in een bepaald gebied hiervan af willen wijken dan is dit aan de gebiedspartijen zelf. Uiteraard kunnen naast het gebiedsproces ook kleinere separate initiatieven ontstaan.

Hoe moeten we omgaan met een programma dat geen volledige dekking heeft?

Hoe moeten we omgaan met een programma dat geen volledige dekking heeft?

Verwacht wordt dat voor de realisatie van de opgaven en bijbehorende landbouwtransitie budgetten beschikbaar komen vanuit het Rijk, in de hele periode tot 2030. En ook daarna, op weg naar de einddoelstellingen in 2050. Ga daar echter niet op wachten, maar spreek in de gebiedsprocessen af welke bedragen wel al beschikbaar zijn en blijf binnen de bestaande budgetten handelen. Bovendien zijn de gebiedsprocessen tevens keuzeprocessen. Onder verwijzing naar het advies van het Adviescollege Stikstofproblematiek: ‘Niet alles kan overal’. Deze woorden gelden voor alle opgaven in het veenweidegebied van Laag Holland.

Het gebiedsplan dat aan het einde van de verkenningsfase van de gebiedsprocessen in de deelgebieden wordt opgeleverd, is het belangrijkste go-no go moment. Dan moet geoordeeld worden of de opgaven, achterliggende keuzes, budgetten en personele capaciteit voor de uitvoering met elkaar in evenwicht zijn. Zo niet, dan worden niet alle opgaven volledig (100%) gerealiseerd, dan wel is er in de periode 2030-2050 nog een extra slag nodig om de einddoelen in 2050 wel te realiseren.

Dit is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van alle bestuurders die in het deelgebied actief zijn en van de bestuurders in de Regiegroep Laag Holland.

Hoofdvestiging Boxtel
Bosscheweg 107
5282 WV Boxtel
T +31 (0)411 850 400

Vestiging Amsterdam
Rhijnspoorplein 38
1018 TX Amsterdam
T +31 (0)20 506 19 99

Vestiging Venlo
Industriestraat 94
5931 PK Tegelen
T +31 (0)77 373 06 01

www.bro.nl | info@bro.nl

HOOFDDOCUMENT

Gebiedsprogramma Laag Holland

Groen, Weids en in Beweging

Provincie Noord-Holland

BRO Ruimte om *in* te leven

colofon

projectnaam
Hoofddocument
Gebiedsprogramma Laag Holland

datum
dinsdag 26 juli 2022

projectnummer
P04173

opdrachtgever
Provincie Noord-Holland

projectleiders BRO
Bas van Wetten
Renze van Och

projectteam BRO
Bram Coenen
Natascha Luijken
Tijmen van Etten

externe adviseurs
Madeleine van Mansfeld *(Dialogical)*
Paul Terwan *(Paul Terwan onderzoek en advies)*
Hannah Schutte *(Ecorys)*
Frank Verhoeven *(Boerenverstand)*

BRO
Bosscheweg 107
5282 WV Boxtel
T +31 (0)411 850 400
E info@bro.nl
www.bro.nl

BRO
Ruimte | om *in* te leven

Inhoudsopgave

1 Introductie 7
1.1 Gebiedsprogramma 7
1.2 Interactief rapport 7
1.3 Contouren ipv blauwdruk 9
1.4 Programma-afbakening 9
1.5 Leeswijzer 10

2 Context 11
2.1 Bestuurlijke context 11
2.2 Geografische context 13

3 Verkenning 14
3.1 Beleidsscan 14
3.2 Startposities 15
3.2.1 Kleur bekennen 15
3.2.2 Samen sterk! Maar hoe? 15
3.2.3 Handelen in een veranderende wereld 16
3.2.4 Het gebiedsprogramma loopt al 16
3.2.5 Leren bij de buren 17
3.2.6 Discussieer vanuit de inhoud 17
3.2.7 Snel starten of onderbouwd plannen 17
3.3 Gebiedskarakter 19
3.3.1 Landschappelijke karakteristiek 19
3.3.2 Openheid en ruimtebeleving 19
3.3.3 Ruimtelijke dragers 20
3.4 In de deelgebieden gebeurt het 21

4 Methodiek 23
4.1 Bestuurlijke focus 25
4.2 Handelen en perspectief 26
4.3 Initiatief en projecten 27

5 De opdracht 28
5.1 Opgave Laag Holland 2050 28
5.1.1 Agri en food 30
5.1.2 Natuur 30
5.1.3 Water, Bodemdaling en Klimaat 30
5.1.4 Landschap en Cultuurhistorie 31
5.1.5 Bezoek en Beleving 31
5.1.6 Energie 31
5.2 Opdracht Laag Holland 2030 32
5.2.1 Agri en food 32
5.2.2 Natuur 32
5.2.3 Water, Bodemdaling en Klimaat 33
5.2.4 Landschap en Cultuurhistorie 33
5.2.5 Bezoek en Beleving 33
5.2.6 Energie 34
5.3 Opdrachtprofielen 36
5.4 Wensen en maatregelen 37
5.5 Grondeigendom en gebruik 38

6 Gebiedsmodel Laag Holland 39
6.1 Het gebiedsmodel vullen 39
6.2 Gebiedsopdrachten formuleren 39
6.3 Streefwaarden 39
6.4 Wegingen 39
6.5 Scoringswijze 41
6.6 Indicatoren 41
6.6.1 Indicatoren Agri en food 41
6.6.2 Indicatoren Natuur 41
6.6.3 Indicatoren Water, bodemdaling en klimaat 41
6.6.4 Indicatoren Landschap en cultuurhistorie 41
6.6.5 Indicatoren Bezoek en beleving 42
6.6.6 Indicatoren Energie 42
6.7 Resultaat gebiedsmodel 44

7 Toolbox **47**
7.1 Gebiedsmodel Laag Holland 47
7.1.1 Een dynamisch model 47
7.2 Gebiedsproces 48
7.3 Platform 50
7.4 Afsprakenlijst 51
7.5 Ontwikkel- en beheermaatschappij Laag Holland 51

8 Governance **52**
8.1 Rollen en verantwoordelijkheden 52

9 Tijd en kosten **53**
9.1 Planning 53
9.2 Fasering 53
9.2.1 Inregelfase 55
9.2.2 Initiatieffase 55
9.2.3 Onderzoeksfase 55
9.2.4 Uitvoeringsfase 55
9.3 Beslismomenten 56
9.4 Kosten 56

Bijlage 1 – Bronnenlijst **58**

Bijlage 2 – Dezelfde taal spreken **60**

Bijlage 3 – Inschatting benodigde investeringskosten **64**

Bijlage 4 – Adviesbrief Regiegroep aan gedeputeerde staten (en reactie provincie) **66**

Bijlage 5 – Visie regiegroep op Taken en instrumentarium in relatie tot opgaven Laag Holland **68**

B|RO

START

1 Introductie

1.1 Gebiedsprogramma

Het gebiedsprogramma Laag Holland is een leidraad en hulpmiddel om adequaat en integraal in te kunnen springen op ontwikkelingen en opgaven die op het gebied afkomen. Onder provinciale regie en in samenwerking met alle relevante partners werken we aan de doelstellingen voor natuur, agri en food, water, bodemdaling, klimaat, recreatie en landschap. In essentie heeft het gebiedsprogramma twee functies:

Op de eerste plaats is het gebiedsprogramma een basis om focus aan te brengen bij het realiseren van de doelstellingen voor Laag Holland die integraal zijn afgewogen. De sectorale doelstellingen worden met dit gebiedsprogramma samengebracht tot een samenhangend geheel waarin soms abstracte doelstellingen inzichtelijk worden in kwaliteit en kwantiteit op een wijze die S.M.A.R.T is (Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch, Tijdgebonden). Daarmee is de totale doelstelling voor Laag Holland 2030 inzichtelijk.

Op de tweede plaats is het gebiedsprogramma het fundament voor samenwerking in het gebied. Op basis van het programma kunnen gebiedspartijen zoals ondernemers, inwoners, overheden en terrein beherende organisaties (tbo's) het gesprek aangaan om tot een gezamenlijke aanpak voor de doelstellingen te komen in een specifiek deelgebied.

1.2 Interactief rapport

Een beeld zegt meer dan duizend woorden. Met die gedachte in ons achterhoofd hebben we de soms complexe informatie van het gebiedsprogramma Laag Holland gevat in beeldende schema's. De schema's geven op een beeldende manier structuren en verbanden aan. De exacte details staan uitgeschreven in de tekst. De lezer kan snel en eenvoudig schakelen tussen tekst en beeld. De belangrijkste schema's in deze rapportage zijn interactief. Door te klikken op een onderdeel in het schema kan de lezer direct schakelen naar de desbetreffende toelichting in de tekst. Na het lezen van de tekst kan de lezer direct met een knop op elke paginaweer teruggaan naar het schema.

Om de oriëntatie nog verder te versterken, staan bij een aantal paragrafen kleine versies van het schema in zwart-wit waarbij in kleur is aangeduid over welk deel van het schema deze tekst betrekking heeft.

Toelichting interactieve elementen

Snelkoppelingen
Op iedere pagina zijn snelkoppelingen te vinden. Middels onderstaande knoppen kan eenvoudig worden genavigeerd naar:

Inhoudsopgave

Algemeen- /navigatieschema

Terug naar laatst weergegeven pagina

Interactieve schema's
Onderdelen waarbij het hiernaast weergegeven symbool zijn afgebeeld zijn interactief. Door op deze onderdelen te klikken komt er aanvullende informatie in beeld of wordt er doorverwezen naar de desbetreffende toelichting.

Hyperlinks
In het document zijn hyperlinks opgenomen, door op deze links te klikken wordt er automatisch naar de verwijzing doorverwezen.

Top down
Bestuurlijke focus

Opdracht Laag Holland vanuit beleid

Platform
Handelen en perspectief

Maatregelen vanuit beleid

Passende maatregelen

Obstakels

Inspiratie

Maatregelen vanuit de praktijk

Integrale opdracht

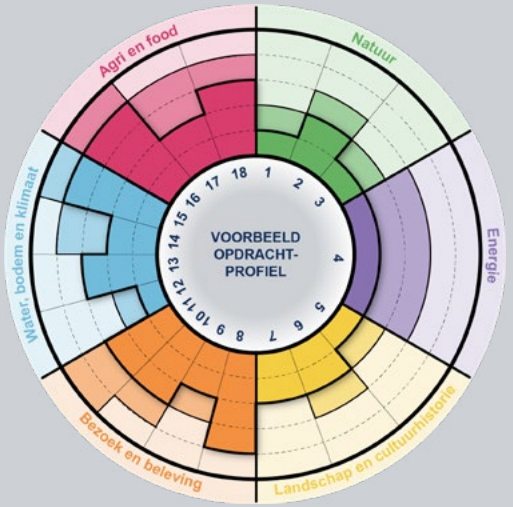

Monitor

Grondeigendom en gebruik

Bottom up
Initiatief en projecten

Klik op een onderdeel om meer informatie te lezen

1.2 Samenvatting Methode

De opgaven waar Laag Holland voor staan vragen om een nieuwe aanpak. Deze nieuwe methode voor Gebiedsprogramma Laag Holland bestaat uit drie lagen:

1. Bestuurlijke focus (top-down)
2. Handelen en perspectief
3. Initiatief en projecten (bottom-up)

Ad 1: In gebiedsprogramma Laag Holland scheiden we op basis van vigerend beleid in de laag 'bestuurlijke focus' de doelstellingen van de maatregelen en wensen. De doelstelling is WAT de bestuurders willen bereiken in een bepaalde periode. HOE deze doelstellingen bereikt gaan worden, zijn de wensen en maatregelen. Deze worden van elkaar gescheiden, om beter de discussie over de inhoud te kunnen blijven voeren. Waar gaat de bestuurlijke focus dan wel over? De bestuurlijke focus gaat over beleidsvoornemens, de voorbereiding van politieke keuzes, **tijdlijnen** en de **governance**. De bestuurlijke focus moet de ruimte bieden aan gebiedspartijen om zelf maatregelen te bedenken die het beste bij een gebied passen.

Op basis van het vigerende beleid zijn 18 **doelstellingen** benoemd. Deze zijn, voor zover ze dit nog niet waren, S.M.A.R.T. gemaakt voor alle zes de thema's. Deze integrale opgave koppelen we aan tijd. Er zijn meerdere tussentijdse mijlpalen, maar twee belangrijke jaartallen zijn: **2030** vanwege de looptijd van dit gebiedsprogramma (de opdracht Laag Holland 2030) en **2050** stip op de horizon (de opgave Laag Holland 2050).

Het **gebiedsproces** wordt aangejaagd door de **regiegroep** en bestuurlijke gremia, echter uitgevoerd en op vaart gehouden door de actoren in de lagen 'handelen en perspectief' en 'initiatief en projecten'.

Ad 2: de laag 'handelen en perspectief' komt voort uit de concrete set van 18 doelstellingen. Dit is de opdracht 2030 met doorkijk naar 2050 waar Laag Holland voor staat. Deze opdracht wordt toebedeeld aan de 13 deelgebieden. Zo weten de partijen in elk deelgebied voor welke opgave zij staan. In deze laag denken relevante actoren samen na. Het instrumentarium daarvoor bestaat uit een **'Platform Laag Holland'** waar actoren nadenken en handelen over de invulling van deze opdracht en welke maatregelen het beste bij het (deel) gebied passen. Het gebiedsmodel is een hulpmiddel om de bijdrage van geplande maatregelen in beeld te brengen en het gerealiseerde resultaat te monitoren.

Ad 3: in de laag 'initiatief en projecten zitten de grondeigenaren en gebruikers. Zij bieden initiatief en realisatiekracht. Zoals de bestuurders vanuit de bestuurlijke focus input leveren voor de middelste laag doen grondeigenaren en gebruikers dit vanuit de onderste laag 'initiatief en projecten'. Met praktische kennis en gebiedsinformatie voeden zij vanuit een positie als grondeigenaar of gebruiker het platform in de laag 'handelen en perspectief'.

1.3 Contouren ipv blauwdruk

Voordat we starten met het toelichten van het gebiedsprogramma Laag Holland is het belangrijk te beseffen dat het programma in de huidige staat bedoeld is als contouren die in het navolgende proces in de gebieden ingevuld, bijgeschaafd en verder gedetailleerd worden. Het gebiedsprogramma is geen blauwdruk voor hoe het móet, maar contouren voor hoe het kán in Laag Holland. Het is hierna aan de gebiedspartijen om het programma te toetsen, aan te vullen en een nadere gebiedseigen kleuring te geven.

1.4 Programma-afbakening

Het programma is gericht op realisatie van de doelstellingen die zich fysiek binnen de grenzen van de regio Laag Holland bevinden. Het is een dynamisch programma; daar waar energie zit, werkt men samen om de doelen van het programma te realiseren. Het programma is echter wel nadrukkelijk gericht op hetgeen ook daadwerkelijk op regionaal niveau georganiseerd moet worden. De exacte invulling op niveau van maatregelen ligt bij de gebiedspartijen in de deelgebieden. De Regiegroep Laag Holland heeft middels de startnotitie besloten dat het gebiedsprogramma alleen gaat over de 'groene thema's' met name in het buitengebied. De 'rode thema's' zoals wonen, bedrijvigheid en infrastructuur worden (voorlopig) buiten beschouwing gelaten.

1.5 Leeswijzer

Het gebiedsprogramma Laag Holland bestaat uit vier onderdelen die elk afzonderlijk te lezen en/of te gebruiken zijn:

Onderdeel A – Startgids
De startgids geeft beknopt de kaders en praktische handvatten om daadwerkelijk aan de slag te gaan met het gebiedsprogramma. Dit document kan gebruikt worden als 'handleiding' door de gebiedspartijen om het gebiedsproces op te starten of in te bedden in lopende gebiedsprocessen.

Onderdeel B – Hoofddocument
Voorliggend document is het hoofddocument. Hierin zijn alle hoofdlijnen beschreven. Het geeft een compleet beeld van de totstandkoming en werking van het gebiedsprogramma. Doelgroep dat zijn in het bijzonder de bestuurders van Laag Holland. Zij kunnen de achtergronden uit dit hoofddocument gebruiken om het gebiedsprogramma in te bedden in hun besturen en organisaties.

Onderdeel C – Gebiedsmodel Laag Holland
Hierin zijn de zeventien doelstellingen vanuit vigerend beleid uitgesplitst in verschillende sets van indicatoren, aan de hand waarvan deze doelstellingen gevolgd en gemonitord kunnen worden.

Onderdeel D –Gebiedskaternen
Elk deelgebied is uniek, met eigen karakter en uitdagingen. Daarom krijgt elk deelgebied een eigen gebiedskatern. Hierin wordt de kenschets van het gebied beschreven, de belangrijkste doelstellingen en het opdrachtprofiel. Daarmee wordt inzichtelijk welke bijdrage het desbetreffende deelgebied heeft aan de doelstelling voor heel Laag Holland 2030. Deze opdrachten per deelgebied dienen ter inspiratie en moeten uiteraard nog getoetst, aangevuld en aangescherpt worden door alle gebiedspartijen.

Figuur 1: Het gebiedsprogramma Laag Holland bestaat uit 4 documenten

2 Context

2.1 Bestuurlijke context

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland hebben op 19 november 2019 besloten:

- een integraal gebiedsprogramma voor Laag Holland te ontwikkelen, waarin onder provinciale regie en in samenwerking met alle relevante partners wordt gewerkt aan de doelstellingen voor natuur, landbouw, water, bodemdaling, klimaat, recreatie en landschap;
- dit gebiedsprogramma aan te sturen met een nieuw in te stellen regiegroep Laag Holland onder voorzitterschap van de provincie.

De regiegroep Laag Holland is als een bestuurlijk gremium ingesteld om alle dynamiek binnen de regio Laag Holland te kanaliseren en regie te voeren over het totaal aan programma, projecten en processen. De kerntaak van de regiegroep Laag Holland kan worden samengevat met de drie woorden: coördineren, regisseren en afstemmen. De regiegroep Laag Holland is inmiddels opgericht en heeft als beginpunt van het gebiedsprogramma een startnotitie opgesteld.

Doel van de regiegroep is dat elke partner -met behoud van de eigen verantwoordelijkheid- tracht om zoveel mogelijk synergie uit de samenwerking te halen en elkaar zo min mogelijk voor verrassingen te plaatsen, door in een vroeg stadium van planvorming goed geïnformeerd te zijn om via samenwerking de genoemde doelstellingen te realiseren.

De regiegroep stuurt op het tot stand komen van het programma en de uitvoering ervan, maar is geen autonome bestuurslaag. Belangrijke stappen in het vaststellen en in de uitvoering van het programma vergen daarom besluitvorming van de individuele bevoegde gezagen en de besturen van de landbouw- en natuurorganisaties. De regiegroep is intensief betrokken geweest bij de totstandkoming van het gebiedsprogramma. In de brief aan de Gedeputeerde Staten van Laag Holland uit de regiegroep haar waardering over de (concept)rapporten. De regiegroep beschouwt voorliggende rapporten als een belangrijke processtap om te komen tot een integrale uitvoering van de gebiedsprocessen in de verschillende deelgebieden van Laag Holland. De volledige brief is, inclusief de reactie hierop vanuit de provincie Noord-Holland bijgevoegd in bijlage 4.

Leden van de regiegroep zijn: Provincie Noord-Holland (voorzitter), gemeenten Amsterdam, Zaanstad, Alkmaar, Purmerend, Edam-Volendam, Wormerland, Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, LTO-Noord, agrarische natuurvereniging Water, Land & Dijken, Landschap Noord-Holland, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Natuur en Milieufederatie Noord-Holland.

Figuur 2: Geografische context

2.2 Geografische context

Laag Holland: Groen, Weids en in Beweging. Dat is de slogan waarmee we het gebiedsprogramma gestart zijn. Groen staat voor de natuur en biodiversiteitswaarden in de achtertuin van Amsterdam. Laag Holland is uniek in zijn waarden en ligt op een steenworp afstand van de stad Amsterdam met groot belang als contramal van de verstedelijking. Weids staat voor de groene weilanden waar de koeien grazen, de openheid en de prachtige vergezichten die het gebied kent.
En Laag Holland is in beweging. Vele maatschappelijke en bedrijfsmatige ontwikkelingen en transities komen in dit bijzondere gebied samen en vragen ruimte zoals de energietransitie, de landbouwtransitie, druk op biodiversiteit en de bodemdaling.

Laag Holland ligt tegen de noordgrens van Amsterdam. De overgang stad en open landschap is hard. Tot de snelweg A10 is er de drukke en bruisende stad binnen de rode contour, maar eenmaal de snelweg overgestoken sta je in het groene landschap van Laag Holland. De druk op dit gebied vanuit de stad is groot. Enerzijds door de stedelingen die vanuit de stad dit gebied verkiezen als goed te bereiken recreatiegebied, en anderzijds speelt er een terugkerende discussie over het uitbreiden van stedelijk gebied in Laag Holland.

Waar Laag Holland aan de zuidzijde begrenst wordt door Amsterdam, vormen aan de noordzijde de steden Alkmaar en Heerhugowaard de grens. Deze steden hebben, weliswaar in een kleinere mate, een vergelijkbare invloed op Laag Holland.

Het landschap in Laag Holland is bijzonder in zijn cultuurhistorische gaafheid en uniek als halfnatuurlijk landschap. Het kenmerkt zich door een afwisseling van veenweidegebieden en droogmakerijen.

De landbouw is er sterk vertegenwoordigd met dominantie van veeteelt en melkproductie. In het veenweidegebied is dit vooral de melkveehouderij, maar in de droogmakerijen ook akkerbouw, groenteteelt en bollenteelt. Nabij de stad Amsterdam is de landbouw veelal kleinschalig en extensief. Richting het noorden wordt de landbouw steeds grootschaliger, zoals bijvoorbeeld in de droogmakerijen de Beemster en de Schermer. Dit gradiënt van kleinschalige naar grootschalige landbouw zet zich ook buiten de grenzen van Laag Holland voort. In de droogmakerijen en de kop van Noord-Holland zitten een aantal wereldspelers op het gebied van voedselproductie als Agriport A7 in Middenmeer en grote kaasproducenten als CONO.

De natuurgebieden in Laag Holland verbinden de natuur bijna tot in de stad. Denk bijvoorbeeld aan het natuur- en recreatiegebied het Twiske aan de rand van Amsterdam. Het natuurnetwerk in Laag Holland is verknoopt met de omgeving: aan de oostzijde met het Markermeer, aan de westzijde met de kustzone en via een corridor aan de westzijde van Amsterdam ook richting het zuiden.

Met de droogmakerijen, veenweidegebieden, UNESCO-werelderfgoederen (De Beemster en de Stelling van Amsterdam), beschermde dorpsgezichten en vissersdorpen is Laag Holland cultuurhistorisch van groot belang.

Laag Holland is op vele fronten sterk verknoopt met de omgeving. De uitdagingen waar het gebied voor staat, overstijgen vaak de gebiedsgrenzen. Maar door het zeer bijzondere karakter van Laag Holland zijn de accenten in deze doelstellingen vaak wel uniek. Het is een uitdaging om deze doelstellingen vorm te geven, met elkaar in verband te brengen om controverses en win-win inzichtelijk te maken en het unieke karakter van het gebied te behouden. Laag Holland: Groen, Weids en in Beweging.

3 Verkenning

3.1 Beleidsscan

Laag Holland is ambitieus. De beleidsdocumenten die door de jaren heen opgesteld zijn, staan bol van de doelstellingen en opgaven. De ene legt de lat nog hoger dan de ander. Of het nu gaat om natuurontwikkeling, de energietransitie of de verduurzaming van de landbouw, overal stellen we hoge doelen.

Tot op heden zijn de beleidsdocumenten (en daarmee de beleidsdoelen en –opgaven) vaak sectoraal ingestoken. Op hoofdlijnen worden soms verbanden gelegd, maar heldere keuzes blijven uit. Eén van de redenen hiervoor is dat de doelen vaak verschillen in het niveau van concreetheid en schaal. Zo zijn de doelen voor de voltooiing van het Natuur-Netwerk Nederland (NNN) tot op de hectare en het habitattype helder, terwijl de doelstellingen op het gebied van recreatie en toerisme veelal op hoofdlijnen geformuleerd zijn. Het is hier de opgave alle thema's op een vergelijkbaar niveau van concreetheid te krijgen. Op dit moment zijn sommige doelstellingen dermate abstract dat ze nog geen frictie hebben met andere doelstellingen. Naarmate deze doelstellingen concreter worden en doorvertaald worden naar de deelgebieden ontstaat de frictie. Een frictie die zal moeten leiden tot het maken van keuzes.

Het uitvoeren van de doelstellingen vraagt om ruimte: voor natuur is bijvoorbeeld ruimte nodig om het natuurnetwerk te realiseren, voor de energietransitie is ruimte nodig voor de opwekking van duurzame energie en voor de landbouw is herijking in de ruimte nodig voor de omschakeling naar nieuwe vormen van landbouw met veel minder emissies. De ruimte in Laag Holland is beperkt en de druk op deze beschikbaarheid en kwaliteit is groot. Alle sectorale doelstellingen kunnen verenigen lijkt een utopie. Er zullen heldere

Figuur 3: Een selectie van de beleidsdocumenten

keuzes gemaakt moeten worden. Het maken van slimme functiecombinaties kan helpen in het realiseren van de doelstellingen, maar hiermee alleen zal het niet lukken. Duidelijke keuzes zijn nodig, met concrete prioriteiten voor bestuurlijke besluiten en uitvoeringstrajecten.

Naast de behoefte aan fysieke ruimte is er ook andersoortige ruimte nodig in bijvoorbeeld beleid, regels en economie. Als we vasthouden aan de huidige kaders loopt Laag Holland vast in de wens haar doelstellingen te realiseren, in wet en regel en verordening. In Laag Holland moeten we op zoek naar experimenteerruimte en de ruimte om buiten de bestaande kaders te denken om doelstellingen te kunnen realiseren.

3.2 Startposities

Alleen in gezamenlijkheid krijgen we de doelstellingen voor elkaar waar Laag Holland voor staat. Daarom hebben de belangrijkste stakeholders in het gebied zich verenigt in 'Regiegroep Laag Holland'. In plenaire sessies en individuele interviews zijn we met deze regiegroep in gesprek gegaan over ieders rollen en verantwoordelijkheden, de wijze van participatie, de wijze van besluitvorming, middelen en instrumentarium om tot een succesvol gebiedsprogramma Laag Holland te komen.

Bestuurders uit de regiegroep kregen de mogelijkheid om in één of meerdere één-op-één interviews in gesprek te gaan over het gebiedsprogramma. Dit resulteerde in totaal vijftien interviews die een heldere inkijk in het gebiedsprogramma en de partijen die hiervoor aan de lat staan.

3.2.1 Kleur bekennen

Praktisch alle partijen in de regiegroep herkennen drie belangrijke stakeholders:

- **De provincie:** als hoofdverantwoordelijke voor het programma die volgens een deel van de partijen heldere keuzes moet maken en een duidelijke richting uit moet stippelen, terwijl een ander deel van de partijen van de provincie juist verwacht dat deze faciliterend optreedt, luistert naar andere partijen en niet alleen doet wat ze zelf wil.
- **Het waterschap:** wens is vanuit sommige partijen om meer integraal en minder sectoraal te handelen en zelf als waterschap het initiatief te nemen om de opgaven en de problemen toekomstgericht op te lossen.
- **De agrariërs:** agrarische ondernemers en vaak ook grondeigenaren worden algemeen erkend als de 'hoeders van het landschap' en zijn daarmee essentieel voor het landschap in Laag Holland. Hun positie is lastig, omdat hun branche, werkwijzen en toekomstperspectieven onder druk staan. Een helder perspectief is nodig om de transitie naar een toekomstbestendige landbouw te kunnen maken.
- **De overige betrokken partijen:** zijn/worden uitvoerend, of verantwoordelijk op een lager schaalniveau.

Veel stakeholders benadrukken dat het nu de tijd is voor duidelijke keuzes. Maar veel partijen blijken nog niet helder te krijgen welke integrale keuzes dit zijn en zijn onvoldoende doordrongen dat duidelijke keuzes maken ook betekent dat er niet alleen maar winnaars kunnen zijn en dialoog cruciaal is. Tot op heden zijn veel doelstellingen dermate abstract gebleven dat heldere keuzes ontweken zijn. Nu de doelstellingen in het gebiedsprogramma concreet vorm krijgen, zal frictie zichtbaar worden en komen de keuzes en prioritering concreet op tafel. Veel stakeholders dragen slimme functiecombinaties aan als oplossing. Daar alleen redt Laag Holland het niet mee. Laag Holland moet kleur bekennen.

3.2.2 Samen sterk! Maar hoe?

De opgave in Laag Holland betreft naast het verweven en aanpakken van de belangrijkste vraagstukken, ook het creëren van draagvlak voor een transitie bij de verschillende stakeholders. Het besef is er dat alleen samen de set met complexe opgaven te lijf gegaan kan worden. Maar de meningen over hoe er samengewerkt moet worden verschillen. Er is op dit moment veel kritiek op de wijze waarop samen aan de doelstellingen gewerkt wordt. Enerzijds is er kritiek op de top-down wijze waarop het proces tot nu toe is vormgegeven en willen stakeholders beter gehoord worden, maar anderzijds wordt er ook aangedrongen om heldere keuzes te maken. Het vervolgproces moet gebaseerd zijn op transparantie, gelijkwaardigheid en 'gehoord worden'. Dit is niet vrijblijvend, de nieuwe omgevingswet 2022 schrijft dit voor. De regiegroep moet verbinden wat in de praktijk leeft met wat op bestuursniveau geregeld wordt. Dit realiseren zal lastiger zijn dan het klinkt. Er is bij verschillende partijen die mee willen beslissen over het aanpakken van de doelstellingen een gebrek aan middelen om bijbehorende oplossingen te realiseren. Daarnaast lijken de mensen 'die het moeten gaan doen' zoals de agrariërs maar beperkt vertegenwoordigd in de regiegroep. Samen sterk, dat is de kern waar wij nu een voorstel voor doen.

3.2.3 Handelen in een veranderende wereld

Volgens een deel van de stakeholders is de onzekerheid van de toekomst en (het gevoel van) telkens veranderende beslissingen een factor die een transitie in de weg staat. Vooral bij (agrarische) ondernemers leeft het gevoel dat de transitie waar zij mee bezig zijn constant ingehaald wordt door veranderende besluiten. Het tempo van beslissingen nemen, loopt niet parallel met de investeringshorizon van de actoren die het in de praktijk moeten doen. Er is de trend van veranderd ondernemerschap in de voedselproductie en een afname van het aantal bedrijven, alsmede een hoog maatschappelijk eisenpakket voor landbouwemissies en grote zorg over biodiversiteit die juist aan de landschappen van Laag Holland zijn gebonden. Een uitdrukkelijke wens is om een robuust gebiedsprogramma vorm te geven. Robuust zodat bijgestuurd kan worden als blijkt dat de verwachtingen voor de toekomst anders uitpakken, maar ook robuust zodat deze bijsturing niet direct een andere koers van de actoren in de praktijk vraagt.

3.2.4 Het gebiedsprogramma loopt al

Laag Holland is een uniek gebied en er wordt door alle actoren al volop gewerkt aan de doelstellingen van de toekomst. Het is zeker niet zo dat alle actoren achterover leunen en wachten totdat het gebiedsprogramma afgerond is zodat gestart kan worden met projecten. Er lopen al volop projecten die bijdragen aan de doelstellingen van de toekomst. Het gebiedsprogramma Laag Holland is naast een nieuwe richting, ook een werkplaats om met lopende lopende trajecten te vervlechten als logisch vervolg op de weg die het gebied al ingeslagen is. Het gebiedsprogramma dient de paraplu te worden waaronder de lopende projecten samenkomen en elkaar versterken.

3.2.5 Leren bij de buren

Laag Holland is een uniek gebied, maar de doelstellingen en aanpak zijn dat niet. In meerdere gebieden in Nederland wordt op een vergelijkbare wijze vorm gegeven aan een gebiedsaanpak. Tijdens de gesprekken werden de voorbeelden van het Zuid-Hollandse veenweidegebied genoemd en het Brabantse Groene Woud. Deze gebieden zijn al verder in hun gebiedsaanpak en hebben hiervoor hobbels genomen en lessen geleerd die ook relevant zijn voor Laag Holland. De regiegroep kan in gesprek gaan met de stakeholders van deze gebieden en kennis en ervaringen uitwisselen.

3.2.6 Discussieer vanuit de inhoud

De opgaven zijn complex, zeker als je deze integraal bekijkt en de verschillende sectorale doelstellingen wil verbinden. Volgens sommige stakeholders wordt de discussie vertroebeld door politieke standpunten en lokale sentimenten. Het gaat te weinig strikt over de inhoud. Als je echte oplossingen voor complexe problemen wil, dan zal het ook ergens pijn gaan doen. Zo lang we met elkaar niet bereid zijn deze pijnlijke beslissingen te accepteren, dan zullen adequate oplossingen uitblijven. Daarnaast wordt de discussie nu vaak op politiek niveau gevoerd. De regiegroep Laag Holland is gevuld met bestuurders die onmogelijk de inhoudelijke expertise op alle thema's kunnen bezitten en tevens een sterke band met hun achterban koesteren. Daardoor wordt de inhoudelijke discussie op het praktische niveau met mensen die met hun voeten in de "klei staan" te weinig gevoerd. Te vaak worden lukraak 'deelopgaven' geselecteerd die een stakeholder op dat moment past, sectoraal, zonder naar het integrale geheel te kijken. Het helpt als de discussie over de inhoud gevoerd kan worden met de inhoudelijke betrokkenen en experts, voordat er een politieke besluit gemaakt moet worden.

3.2.7 Snel starten of onderbouwd plannen

Hoe kun je het beste starten met een gebiedsprogramma? Hierover lopen de meningen uiteen. Grofweg zijn deze meningen te verdelen in twee groepen: een deel van de stakeholders wil snel starten met pilots, terwijl een ander deel eerst een grondig integraal plan wil hebben. De groep die wil starten is van mening dat een grondig integraal plan opstellen te lang duurt. Het polderen en overleggen moet afgelopen zijn. We kunnen het beste starten met een aantal pilotprojecten in Laag Holland, de uitkomsten monitoren en op basis daarvan vervolgstappen plannen. Een ander deel van de stakeholders mist hiervoor het bredere perspectief. Zonder integraal gebiedsprogramma weten we niet in welke mate we aan de integrale doelstelling bijdragen en voelt het als lukraak beginnen zonder een uitgestippeld plan te hebben. Een gebiedsprogramma voor Laag Holland zal daarom robuust moeten zijn zodat snel gestart kan worden, maar ook met een duidelijk flexibel traject, waar bijgesteld kan worden aan de hand van nieuwe inzichten die de toekomst geeft.

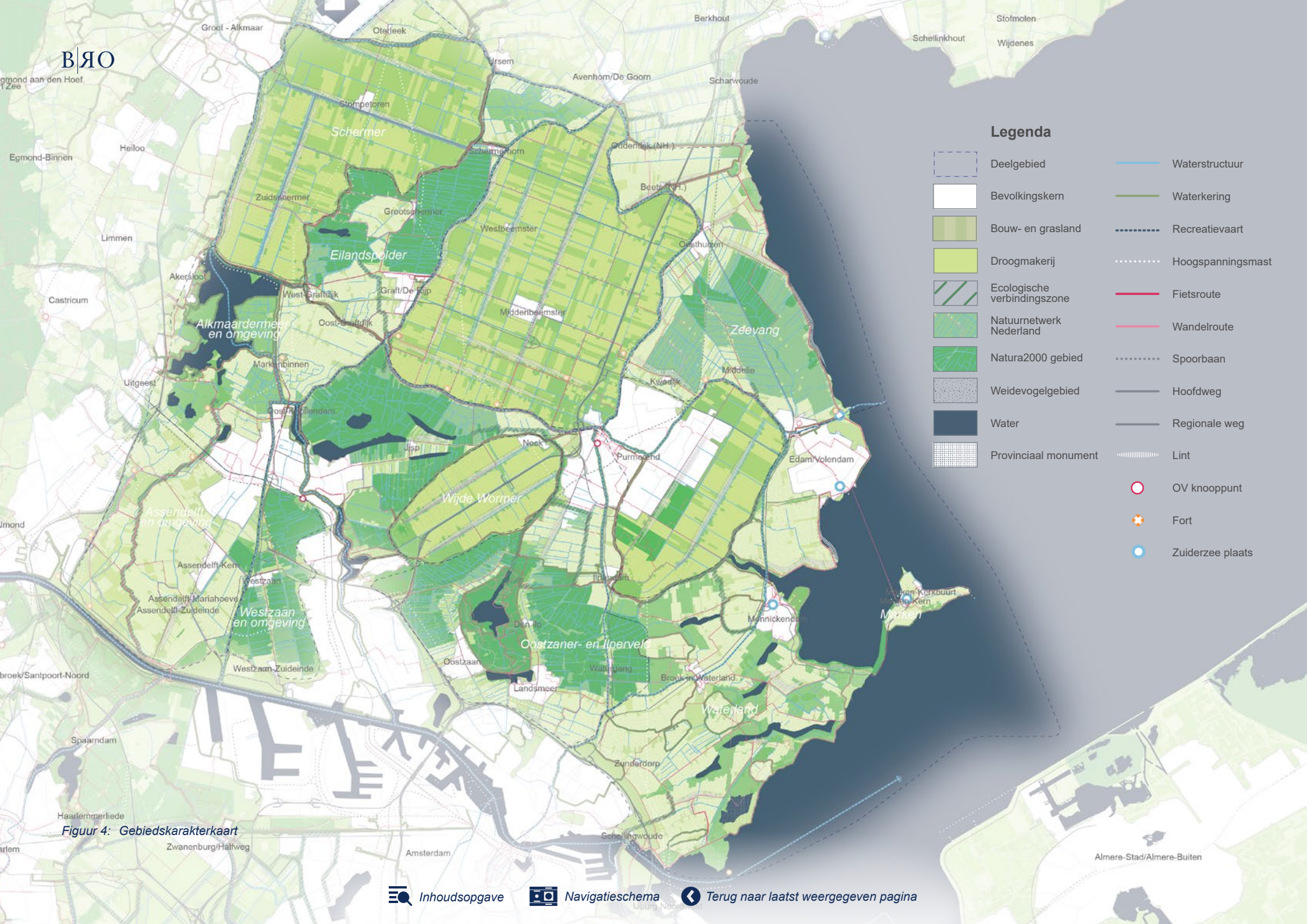

Figuur 4: Gebiedskarakterkaart

3.3 Gebiedskarakter

Laag Holland is een prachtig gebied. Een gebied om trots op te zijn. Een plek waar mensen wonen, werken en recreëren met een grote afwisseling van natuur, landbouw en water aanwezig is, vlakbij een wereldstad. Het is belangrijk de kwaliteiten van dit prachtige gebied vast te leggen en voort te bouwen op de trots die er is op dit gebied. Daarvoor is het bestaande gebiedskarakter gedetailleerd in kaart gebracht. Dit gebiedskarakter is het fundament waarop het gebiedsprogramma vorm krijgt en dient herkenbaar te zijn voor de mensen die daar wonen, werken en recreëren.

Sommige gebieden zijn zeer robuust en kunnen tegen een stootje, andere gebieden kunnen met de kleinste verandering hun kenmerkende gebiedskarakter verliezen. Deze mate van diversiteit in karakters en kwetsbaarheden is kenmerkend. Laag Holland: een mozaïek van zeer verschillende landschappen dicht op elkaar met daartussen scherpe overgangen. Met het vastleggen van het gebiedskarakter ontstaat inzicht in ruimtelijk-functionele structuren. Deze structuren zijn geanalyseerd met als doel om ze te versterken of juist ruimte te laten bieden voor ontwikkelingen. De bestaande kernkwaliteiten zijn al nauwkeurig in kaart gebracht in de Leidraad landschap en cultuurhistorie en in Bijzonder provinciaal landschap. Deze documenten hebben als basis gediend voor de gebiedskarakterkaart. De landschappelijke karakteristiek is beschreven aan de hand van de volgende drie kernwaarden:

- landschappelijke karakteristiek;
- openheid en ruimtebeleving;
- ruimtelijke dragers.

3.3.1 Landschappelijke karakteristiek

Laag Holland bestaat uit drie verschillende landschapstypen; de veenpolderlandschappen, de droogmakerijen en het voormalige Zuiderzeelandschap.

Veenpolderlandschap

De veenpolderlandschappen zijn te herkennen aan de onregelmatige en vaak historische verkavelingspatronen. De middeleeuwse ontginningstructuur is nog vaak te zien. Daarom is het niet alleen van waarde als belangrijk natuurgebied, maar ook als belangrijk en ongeschonden cultuurhistorisch landschap. Het landschap wordt dooraderd door een fijn slotenstelsel. Water heeft dan ook een belangrijke structurerende rol. De belevingswaarde van dit landschap is hoog.

Droogmakerijen

In Laag Holland zijn zowel zeer grote als kleinere droogmakerijen aanwezig. De grote droogmakerijen zijn De Schermer, De Beemster, De Purmer en De Wijde Wormer. Over het algemeen zijn de droogmakerijen rechthoekig verkaveld en contrasteren in vorm, gebruik en hoogteligging met het veenpolderlandschap. De droogmakerijen liggen lager dan het veen en zijn vooral in gebruik als grasland. De kleinere droogmakerijen hebben meestal maar enkele boerderijen, vaak langs de dijk gebouwd. De oorspronkelijke bebouwing in de grote droogmakerijen ligt voornamelijk in langgerekte linten. De cultuurhistorische waarde van deze landschappen is zeer groot, getuige status Beemster als werelderfgoed.

Voormalige Zuiderzeelandschap

Enkele buitendijkse voorlanden behoren tot het voormalige Zuiderzeelandschap. Ook in het binnendijkse landschap is de voormalige Zuiderzee beleefbaar. Zo heeft de voormalige Zuiderzeedijk (nu IJsselmeerdijk) door de vele dijkdoorbraken een grillig tracé. De braken aan de binnenkant van de dijk vormen samen met de dijk een onlosmakelijke eenheid in het landschap. Daarnaast zijn er dorpen die gebouwd zijn aan afgedamde kreken van de voormalige Zuiderzee (Uitdam, Volendam en Monnickendam). Door de grillige vorm en afwisseling tussen graslanden en water is de belevingswaarde op en rondom de IJsselmeerdijk hoog. Tevens zijn de IJsselmeerdijk, buitendijkse voorlanden en braken aangeduid als provinciaal monument, een deel daarvan zelfs als werelderfgoed.

3.3.2 Openheid en ruimtebeleving

Het veenpolderlandschap heeft een open karakter, met incidenteel een onderbreking in de vorm van een klein lint of erf. De beleving van een doorlopende ruimte overheerst. De kleine droogmakerijen worden begrensd door lage dijken. Ze vallen van buitenaf weinig op en doen mee in de beleving van een continue open ruimte in het veengebied. De geometrische droogmakerijen hebben een rand van grillige hoge boezemdijken. Het maaiveld van de polder ligt aanzienlijk lager dan de dijk. De markante randen vormen een scherpe grens tussen de verschillende landschappelijke eenheden. De dijken bieden een (recreatieve) route met prachtig uitzicht over het lager liggende landschap.

Zowel in de droogmakerij als in de veenpolders zijn het de lange bebouwingslinten, met stolpen en bakens als kerken en molens, die de openheid geleden. Vanuit deze lintbebouwing zijn er prachtige doorzichten naar het omringende polderlandschap. De forten van De Stelling van Amsterdam zorgen voor openheid in het gebied, door de ‘verboden kringen’ (de schootsvelden) met een straal van een kilometer vanaf het fort. De openheid kan zeer kwetsbaar zijn, omdat bijna elke ruimtelijke ingreep zichtbaar is in het vlakke land.

3.3.3 Ruimtelijke dragers

Het gebied kent verschillende belangrijke ruimtelijke dragers. Dit zijn ruimtelijke structuren welke het landschap enerzijds doorkruisen en anderzijds versterken door een visuele geleiding. Belangrijke en veelvoorkomende ruimtelijke dragers zijn:

- Randen van omliggende bebouwingszones
- Bebouwingslinten
- Infrastructuur
- Vaarten
- Dijken
- Polderassen
- Stelling van Amsterdam

Figuur 5: Een impressie van verschillende ruimtelijke dragers

3.4 In de deelgebieden gebeurt het

Laag Holland is de overkoepelende entiteit van deze regio die dient om samen te werken, regie te voeren en kennis uit te wisselen. Maar de daadwerkelijke actie wordt ingezet op een lager schaalniveau: de deelgebieden. Op basis van landschappelijke, natuurlijke en bestuurlijke kenmerken is Laag Holland verdeeld in 13 deelgebieden. Het deelgebied is het niveau waar de gebiedspartijen samen met elkaar aan de slag moeten gaan. Dit is niets nieuws, het zijn logische deelregio's met reeds een lang verleden. In de meeste deelgebieden zijn de gebiedspartijen al gestart. De 13 deelgebieden zijn:

1. Schermer
2. Polder Mijzen
3. Eilandspolder
4. Beemster
5. Zeevang
6. Alkmaardermeer en omgeving
7. Assendelft en omgeving
8. Westzaan en omgeving
9. Wormerveld, Jisperveld & Kalverpolder
10. Wijde Wormer
11. Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld en Twiske
12. Purmer
13. Waterland en Marken

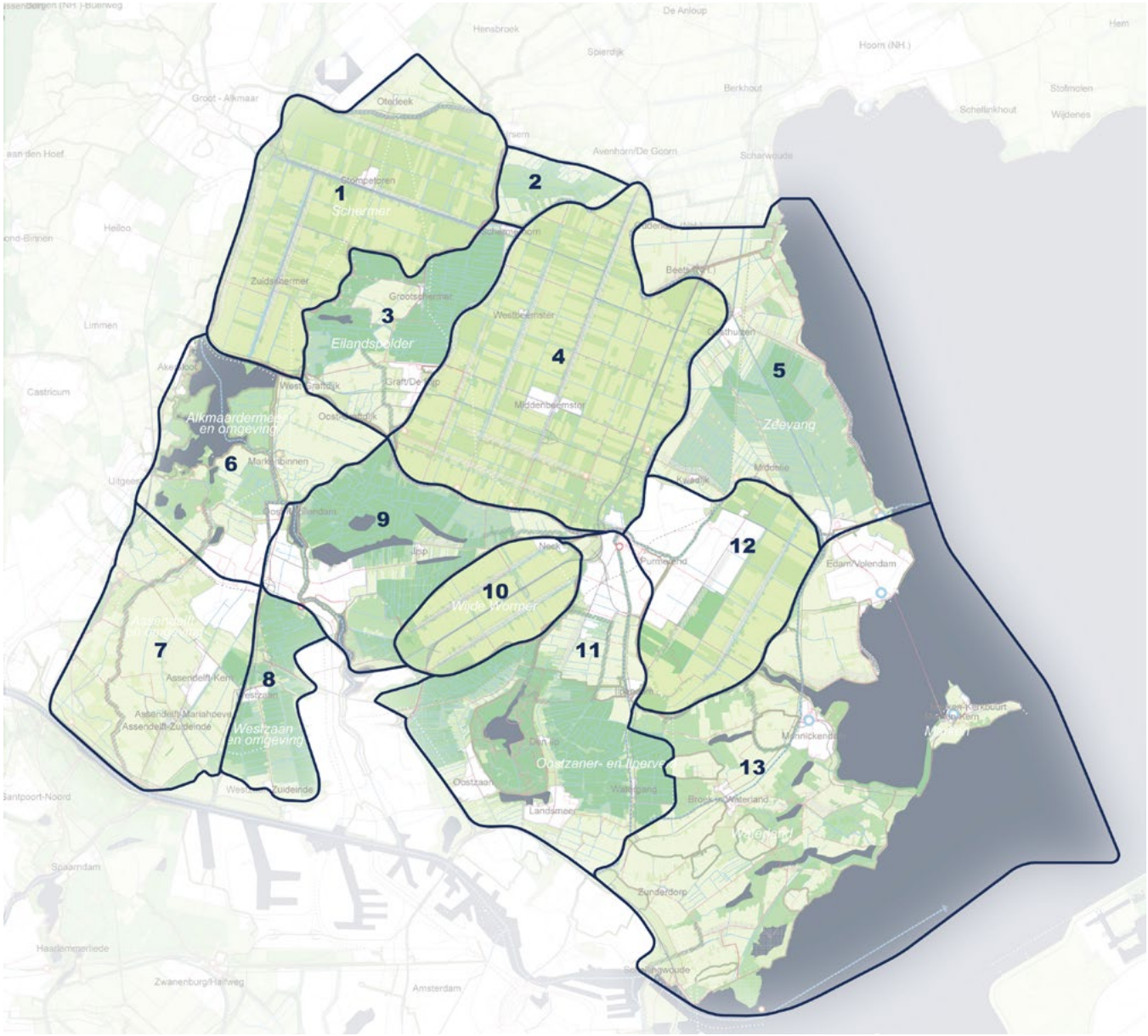

Figuur 6: Deelgebiedenkaart

BRO

INHOUD

4 Methodiek

De situatie in Laag Holland vraagt om een unieke aanpak. Een aanpak waarbij de kracht en macht aan de deelgebieden gegeven wordt. Van bovenaf komen enkel de kaders waarlangs de resultaten van het gebiedsproces gemonitord worden. De inhoudelijke kaders voor deze methode worden in dit hoofdstuk uitgebreid toegelicht. Deze methodiek dient als basis waaraan de komende jaren geschaafd en aangepast moet worden tot een volwaardig gebiedsprogramma wat helemaal past bij Laag Holland.

Vanuit de verkenning (zie hoofdstuk 3) zijn een aantal randvoorwaarden naar voren gekomen die belangrijk zijn voor het Gebiedsprogramma Laag Holland, die eerder al de revue hebben gepasseerd. Samenvattend moet het gebiedsprogramma voldoen aan:

- voldoende houvast bieden om de doelen van 2030 te bereiken;
- een doorkijk maken naar de specifieke maatschappelijke doelen 2050 en deze te reflecteren voor het gebied Laag Holland;
- een integraal afwegingskader geven voor de verschillende sectorale doelstellingen;
- voortbouwen op waar iedereen in de gebieden al mee bezig is;
- zorgen dat iedereen zijn verantwoordelijkheid voelt én neemt;
- vrijheid geven om in het gebied keuzes te maken die bij dat specifieke gebied passen, na debat en dialoog;
- inzicht geven in de voortgang van het programma en aan welke knoppen te draaien om deze voortgang positief te beïnvloeden.

In het ‘Gebiedsmodel Laag Holland’ staat de opdracht 2030 centraal. De opdracht is de integrale set van doelstellingen. We sturen in Laag Holland op de opdracht 2030. Vanuit het gebied worden gebiedseigen maatregelen voorgesteld om deze opdracht te realiseren.

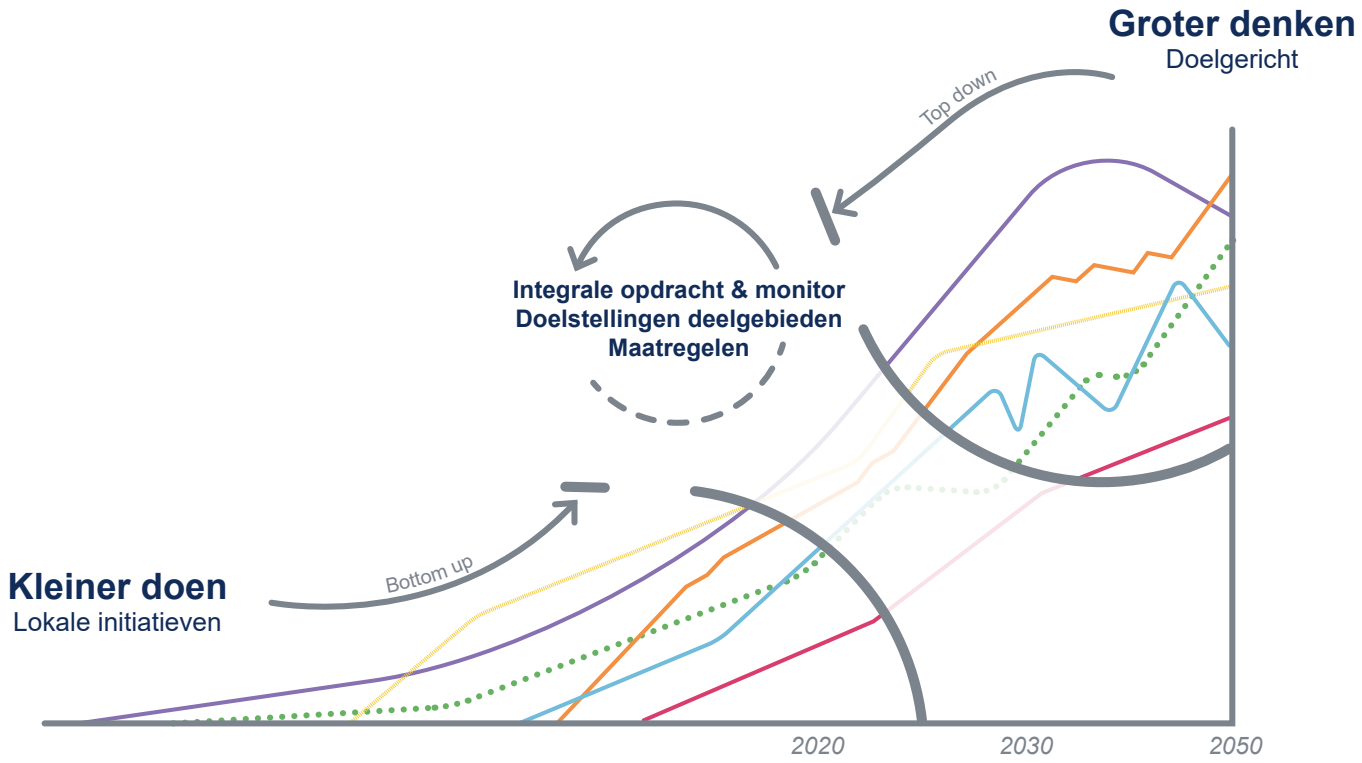

Figuur 7: Groter denken, kleiner doen Figuur geïnspireerd op: De cirkel rond!? Kansen voor kringlooplandbouw in Noord-Holland in beeld. (Provincie Noord-Holland 2021)

Top down
Bestuurlijke focus

Opdracht Laag Holland vanuit beleid

Platform
Handelen en perspectief

Maatregelen vanuit beleid

Passende maatregelen

Obstakels

Inspiratie

Maatregelen vanuit de praktijk

Integrale opdracht

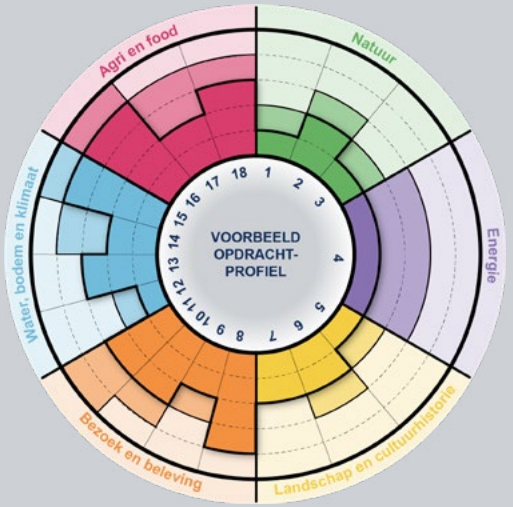

Monitor

Grondeigendom en gebruik

Bottom up
Initiatief en projecten

Klik op een onderdeel om meer informatie te lezen

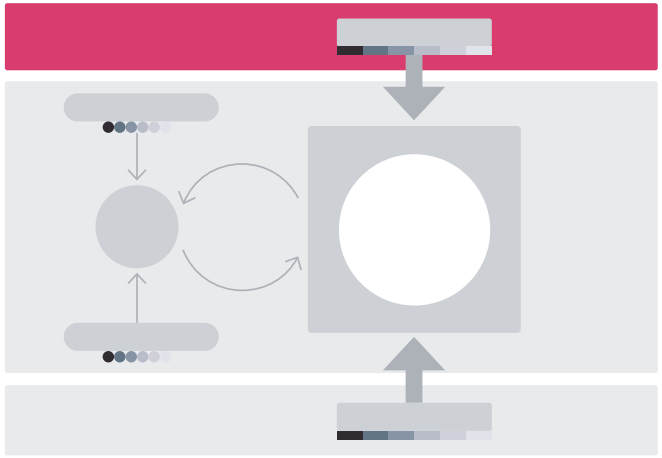

Figuur 8: Oriëntatieschema Bestuurlijke focus

4.1 Bestuurlijke focus

De methode voor Gebiedsprogramma Laag Holland bestaat uit drie lagen:

1. Bestuurlijke focus (top-down)
2. Handelen en perspectief
3. Initiatief en projecten (bottom-up)

De bovenste laag is de bestuurlijke focus, met beleidsdocumenten als onderbouwing. De doelstellingen komen uit het vigerende beleid. Ze zijn niet opnieuw bedacht. Tot op heden worden beleidsdocumenten opgesteld om de doelstelling te beschrijven waar bijvoorbeeld een bepaald gebied of sector voor staat. Maar vaak wordt deze doelstelling ook al ingevuld met maatregelen die opgedrongen worden aan het gebied of de sector. Dit zet het proces op slot. Elk gebied, bedrijf of perceel is anders. Door direct maatregelen te koppelen aan een doelstelling wordt gekozen voor een one-size-fits-all aanpak voor een grote verscheidenheid in een gebied.

In gebiedsprogramma Laag Holland wordt in de laag ‘bestuurlijke focus’ de doelstelling van de maatregelen en wensen gescheiden. De set integrale set van doelstellingen is de opdracht 2030 voor Laag Holland en heeft een directe koppeling met gebied overstijgende taakstellende opgave (nationaal) en de Parijs akkoorden, Greendeal, etc. Hiermee zijn direct de maatschappelijke thema’s inclusief opgenomen in het programma van Laag-Holland. Dat is de focus – als één gezamenlijke opgave - voor de publieke bestuurders in Laag Holland.

Het besluiten en sturen op wat we met elkaar willen bereiken in Laag Holland is de bestuurlijke focus. In hoofdstuk 9 beschrijft de governance vooronder meer de partijen die hiervoor aan de lat staan en wat hun rollen en verantwoordelijkheden zijn.

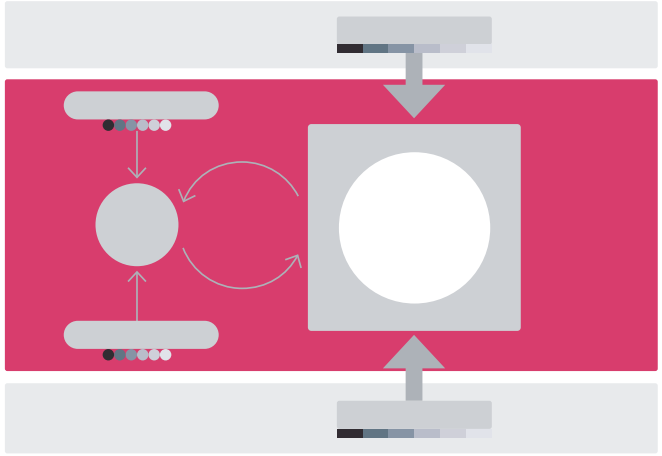

Figuur 9: Oriëntatieschema Handelen en perspectief

4.2 Handelen en perspectief

In het gebiedsproces gaan de actoren vanuit de gebieden met elkaar aan de slag om samen oplossingen te bedenken waarmee ze de doelstellingen uit de bestuurlijke focus kunnen realiseren. Hier gaan ze in gesprek over hoe de doelstellingen voor de deelgebieden te gaan realiseren. Dit kan met de maatregelen die in de vigerende beleidsdocumenten opgesteld zijn, maar ook nieuwe oplossingen zijn mogelijk. De gebiedspartijen kunnen zelf met alternatieven komen of deze met kennisinstituten, via pilots en/of via ontwerpend onderzoek samen bedenken.

De integrale opdracht voor Laag Holland is opgedeeld naar de 13 deelgebieden. Elk gebied is uniek waardoor de accenten in de opdracht vanzelfsprekend ook verschillen. Het ene gebied heeft bijvoorbeeld een grotere opdracht op het gebied van natuur, terwijl een ander deelgebied een grotere opdracht op het gebied van energie heeft. Het belangrijkste is dat elk gebied weet waar het aan toe is. De opdracht daartoe is in het gebiedsmodel helder en S.M.A.R.T. geformuleerd. Met deze opdracht kan het gebied aan de slag om oplossingen te bedenken die passen bij dat specifieke gebied. Hoe, wat en vooral wanneer die tot uitvoering kan komen, daarvoor zijn gebiedsprocessen noodzakelijk. Omdat de processen vooral een zoektocht zijn, stellen we voor om één platform (medium) te definiëren voor Laag Holland waar inhoudelijke dialoog centraal staat. De transitie slaagt het beste als de effecten van de maatregelen door iedereen begrepen en bediscussieerd kunnen worden, zichtbaar aantonen dat zij bijdragen aan de integrale opdracht Laag Holland en dat er inzage is hoe keuzes tot stand gekomen zijn. Daarbij ondersteund het platform Laag Holland.

Het platform stimuleert, initieert en reguleert ontwikkelingen voor Laag Holland via de 13 deelgebieden. Ofwel via de bekende weg van initiatief, instrument en vergunningverlening. Ofwel via het gebiedsproces met kennis(instituten), ontwerpend onderzoek en/of pilots. De voornaamste instrumenten van het platform zijn de opdrachten voor de deelgebieden en de monitoring middels een integrale set van indicatoren en tijd.

Daarnaast is een belangrijk onderdeel van het ‘Platform Laag Holland’ de communicatie en inzicht. Communicatie binnen het gebiedsproces in een deelgebied zelf, maar ook uitwisseling tussen de deelgebieden en pilots. Het contact met de overheden, investeerders en kennisinstituten wordt ontsloten via het platform. De volledige werking van het platform wordt in paragraaf 7.3 nader uitgelegd.

De opdracht voor elk deelgebied is een stukje van de puzzel voor heel Laag Holland. De optelsom van alle opdrachten in de individuele deelgebieden is de opdracht voor Laag Holland als geheel. Deze opdracht staat hierbij centraal. Als een deelgebied kiest voor ‘oplossing x’ en een ander deelgebied voor ‘oplossing y’ dan is dat prima. En als een deelgebied geen oplossing kan realiseren en een ander deelgebied daar wel mogelijkheden heeft dan kan uitwisseling van deelopdracht prima zijn. Complementariteit zonder verlies van belangrijke waarden kan. Samen sterk, maar wel op een manier die bij iedereen past.

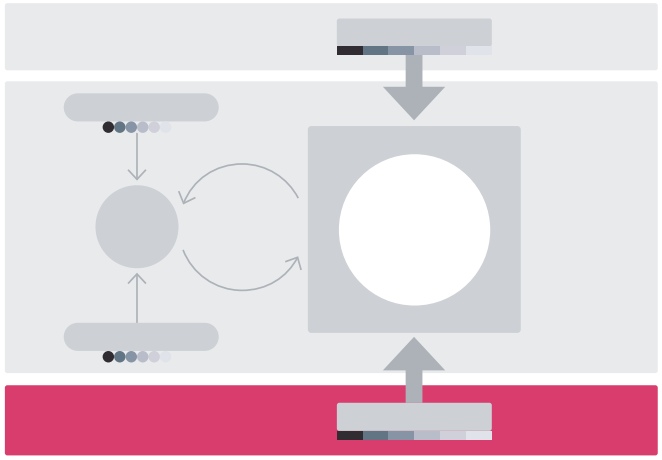

Figuur 10: Oriëntatieschema Initiatief en projecten

4.3 Initiatief en projecten

De onderste laag van Gebiedsprogramma Laag Holland vormt de basis. Hier zitten de gebiedspartijen met grondeigendom of -gebruik in Laag Holland. Zij moeten het uiteindelijk gaan realiseren en zij zijn de sleutel tot succes.

De opdracht per deelgebied wordt uitgewerkt in een set met indicatoren. Deze indicatoren geven een helder en meetbaar inzicht aan welke aspecten gewerkt moet worden om een bepaalde doelstelling te behalen.

Het oplossen van enkel de sectorale doelen is onvoldoende voor een gebiedsgerichte aanpak. In deze laag van de methode kan een gebiedsactor via het platform eenvoudig zien hoe bijvoorbeeld zijn bedrijf bijdraagt aan het bereiken van de totale (integrale) opdracht voor het deelgebied. Ook kan een gebiedsactor zoals bijvoorbeeld een ondernemer hiermee inzicht krijgen wat hij met potentiele maatregelen op zijn bedrijf bij kan dragen. Op basis hiervan kan hij/zij een weloverwogen keuze maken. Deze methode met doelstellingen en indicatoren is niet nieuw en wordt in bijvoorbeeld de agrarische sector toegepast Er zijn indicatoren opgesteld voor alle gebiedspartijen. Zo weten ook actoren als de terreinbeherende organisaties of het waterschap, welke streefwaardes en indicatoren voor hen relevant zijn om de opdracht in Laag Holland te behalen.

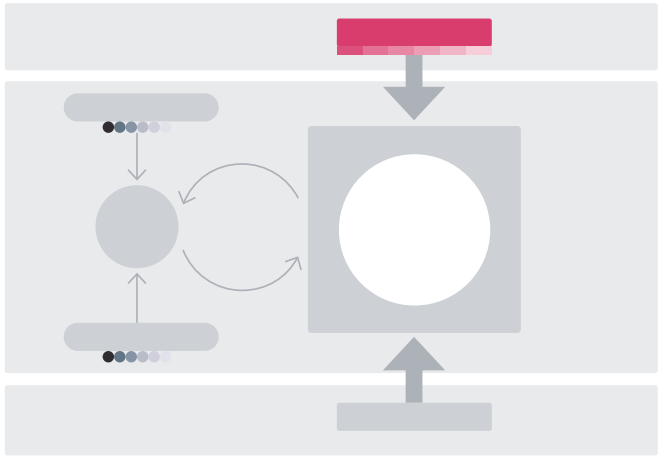

Figuur 11: Oriëntatieschema De Opgave 2050 Laag Holland

5 De opdracht

Wat is het gezamenlijke doel voor Laag Holland? Om dat in beeld te brengen, hebben we de vigerende beleidsdocumenten uitvoerig doorgenomen (zie paragraaf 3.1). Hieruit zijn de 18 belangrijkste doelstellingen voor de lange termijn gedestilleerd, de opgave voor Laag Holland in 2050. De doelstellingen voor de korte termijn samen vormen de opdracht voor Laag Holland in 2030.

5.1 Opgave Laag Holland 2050

De opgave voor 2050 is de stip op de horizon. Sommige sectorale opgaven zijn te groot om binnen een tijdspanne van tien jaar te behalen. Het gaat om het zetten van een aantal tussenstappen, en het formuleren van concrete opgaven om uiteindelijk in 2050 te behalen. De opgave 2050 is niet in beton gegoten en kan gaandeweg bijgesteld worden aan de hand van nieuwe inzichten, veranderde uitgangsituaties en veranderend landgebruik. Alle sectorale opgaven samen maken de integrale opgave voor Laag Holland 2050. Op dit moment is de opgave 2050:

5.1.1 Agri en food

- Alle agrarische bedrijven voldoen aan de criteria van kringlooplandbouw (Voedselvisie).
- Alle agrarische bedrijven hebben een duurzaam economisch perspectief (Voedselvisie).

5.1.2 Natuur

- N2000 is volledig gerealiseerd in kwaliteit en kwantiteit (N2000 beheerplannen).
- Het NNN is volledig gerealiseerd in kwaliteit en kwantiteit (Realisatiestrategie NNN).
- Alle gebieden buiten N2000- en NNN en versteende oppervlakte zijn natuurinclusief en klimaat adaptief ingericht (Omgevingsvisie Noord-Holland).

5.1.3 Water, Bodemdaling en Klimaat

- De emissies van CO2 ten gevolge van bodemdaling is 100% gereduceerd (Omgevingsvisie NH).
- Het waterbeheer is stabiel (lage hydrodynamiek), o.m. om ecologische waarde toe te voegen (Regionaal Waterprogramma NH).
- 95% minder CO2-uitstoot in 2050 ten opzichte van 1990 (klimaatwet).
- De (World Health Organization)-normen voor luchtkwaliteit worden behaald voor 2050 (Omgevingsvisie NH/ Schone Lucht Akkoord)
- Waterkeringen voldoen aan de wettelijke normen en waar mogelijk worden kansen voor meekoppeling benut (Regionaal Waterprogramma NH).

5.1.4 Landschap en Cultuurhistorie

- Ontwikkelingen dragen bij aan het zichtbaar en herkenbaar houden van de landschappelijke karakteristiek (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
- Ontwikkelingen dragen bij aan het versterken van (de beleving van) openheid (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
- Ontwikkelingen worden helder gepositioneerd ten opzichte van ruimtelijke dragers (Leidraad landschap en cultuurhistorie).

5.1.5 Bezoek en Beleving

- Er is voldoende ruimte geboden aan de toenemende en veranderende vraag van recreanten en toeristen (Visie Recreatie en Toerisme).
- Het toeristisch-recreatief aanbod is versterkt (Visie Recreatie en Toerisme).
- Het toeristisch-recreatief aanbod wordt optimaal benut, door middel van een goed verbonden en bereikbaar netwerk (Visie Recreatie en Toerisme).
- Er is een juiste balans tussen de toenemende recreatieve druk op natuur, landschap en omgeving en de draagkracht van deze gebieden (Visie Recreatie en Toerisme).

5.1.6 Energie

- Laag Holland is klimaatneutraal (Omgevingsvisie NH).
- Elektriciteitsproductie 100 % CO2-neutraal (klimaatwet).

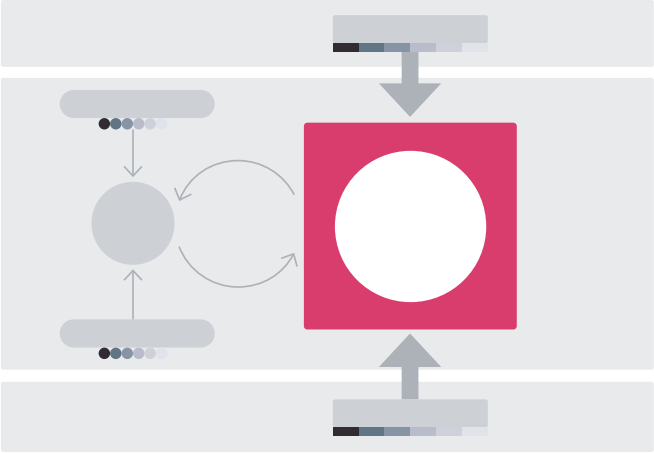

Figuur 12: Oriëntatieschema Integrale opdracht Laag Holland 2030

5.2 Opdracht Laag Holland 2030

De opdracht voor 2030 is de concrete horizon voor het voorliggende gebiedsprogramma. Deze periode is qua tijd nog te overzien, maar tevens lang genoeg om een goede start met een complexe gebiedstransitie te kunnen maken. De doelstellingen voor 2030 komen uit concreet vigerend beleid.

5.2.1 Agri en food

In 2030 wordt er gewerkt vanuit een evenwichtige balans tussen economische, ecologische, ruimtelijke en sociale perspectieven aan de voedselproductie. Een vitale provincie draagt bij aan het welzijn, een gezonde en veilige leefomgeving die goed is voor mens, plant en dier. En is daarmee ook goed voor het economisch vestigingsklimaat binnen de provincie. Dit evenwicht staat ten dienste van duurzame ontwikkeling: toekomstige generaties moeten ook profiteren van de gemaakte keuzes.

De provincie Noord-Holland streeft naar een voedselsysteem waarbij vanuit het economische perspectief de voedselsector een economisch gezond en toekomstbestendig bedrijfsperspectief heeft. Vanuit het ecologische perspectief draagt de grondgebonden agrarische bedrijfsvoering bij aan ecosysteemdiensten, klimaatadaptie, (bodem-) biodiversiteit en dierenwelzijn. Vanuit het ruimtelijke perspectief is er voldoende ruimte voor voedselproductie in een toekomstbestendig landschap en vanuit het sociaal perspectief de voedselsector maatschappelijk wordt gewaardeerd (ook financieel), omdat zij bijdraagt aan een duurzaam voedselsysteem en gezonde inwoners. Dit is een wisselwerking tussen boer en burger en stad en platteland, waarbij het gaat om de bewustwording van de effecten van voedselproductie op de omgeving.

De doelstellingen voor opdracht 2030:

- De grondgebonden landbouw is natuur inclusief op niveau 2 (Voedselvisie).
- De kringlopen zijn op een zo laag mogelijk niveau gesloten (Voedselvisie).
- 25% van wat geconsumeerd wordt komt uit de regio (Voedselvisie).

5.2.2 Natuur

Natuur en biodiversiteit zijn van belang en betekenis voor een gezonde leefomgeving. Niet alleen voor de inwoners van Noord-Holland maar ook in nationaal en internationaal verband. Laag Holland kent open landschappen met veenweiden, akkers en weidevogels, welke omringd zijn door de zoete wateren. Door deze variatie bevat het gebied een enorme diversiteit aan flora en fauna welke onder andere beschermt worden in bijna 9.000 hectare Natura 2000-gebieden, ingebed in bijna 10.900 hectare Natuurnetwerk Nederland (NNN).

Echter is deze natuur nog niet volledig ontwikkeld en bestaat de doelstelling om met de aanleg van het NNN, de kwetsbaar geworden natuur in Nederland te herstellen en ontwikkelen en hiermee een ecologisch netwerk te creëren. Een netwerk dat bestaat uit gezonde natuurgebieden (kerngebieden), ecologische verbindingen tussen deze natuurgebieden en Natura 2000-gebieden. Hierbij gaat het niet alleen om de kwantiteit (hectares) maar ook om de kwaliteit (biodiversiteit, toegankelijkheid).

De doelstellingen voor opdracht 2030:

- N2000 is volledig gerealiseerd in kwaliteit en kwantiteit (N2000 beheerplannen).
- Het NNN is volledig gerealiseerd in kwaliteit en kwantiteit (Realisatiestrategie NNN).
- Alle gebieden buiten N2000- en NNN en versteende oppervlakte zijn natuurinclusief en klimaat adaptief ingericht (Omgevingsvisie Noord-Holland).

5.2.3 Water, Bodemdaling en Klimaat

De provincie Noord-Holland heeft als doel om klimaatbestendig en water-robuust te worden en daarmee de kwaliteit van de fysieke leefomgeving te behouden en waar mogelijk te verbeteren. Deze verbetering is grotendeels afhankelijk van lokale, maar zeker ook landelijke, en zelfs internationale regelgeving en van nieuwe technologie. Daarbij moet in elk geval voldaan worden aan de wettelijke normen van onder andere de Kader Richtlijn Water (KRW) en Klimaatwet.

De ontwikkelingen en inrichtingen van stad, land en infrastructuur zullen zoveel mogelijk klimaatbestendig en water-robuust zijn waarbij ook voldoende rekening gehouden moet worden met wateroverlast, hittestress, verdroging, verzilting en de gevolgen van bijvoorbeeld een overstroming. Ook wordt ingezet om de bodemdaling in veenweidegebieden af te remmen, te stoppen en zo mogelijk te herstellen.

De doelstellingen voor opdracht 2030:

- De CO2 uitstoot wordt met 49% gereduceerd in 2030 ten opzichte van 1990 (Klimaatwet).
- De uitstoot van klimaatgassen in veengebieden door bodemdaling is in Nederland gereduceerd met 1 Mton CO2-eq./jaar in 2030 t.o.v. de referentieperiode 1990, door een vermindering van de bodemdaling.
- De kwaliteit onze leefomgeving voldoet aan de wettelijke normen, en er wordt ruimte gezocht voor verbetering (Omgevingsvisie NH).
- Het landelijk gebied is beschermd tegen de gevolgen van klimaatverandering (Omgevingsvisie NH).

5.2.4 Landschap en Cultuurhistorie

Noord-Holland biedt een rijke variatie aan landschappen, kernen en cultuurhistorische monumenten. Er zijn polders, veenweiden en droogmakerijen. De provincie onderscheidt zich door zijn openheid, de grote afwisseling en de contrasten in het landschap. Elk deel heeft zijn eigen ontstaansgeschiedenis, die vaak nog goed afleesbaar is in het landschap. Het huidige landschap van Noord-Holland is een erfenis met een grote aantrekkingskracht op mensen die in de provincie wonen, werken en recreëren. De hoge kwaliteit ervan draagt bij aan het economische vestigingsklimaat in de provincie.

Maar het landschap is geen museumstuk. Het is een dynamische leefomgeving die al sinds mensenheugenis verandert en dat ook zal blijven doen. De provincie wil dan ook ruimte blijven bieden aan nieuwe ontwikkelingen, op een manier die bijdraagt aan de waarden en kwaliteiten van het landschap en waarbij de ontstaansgeschiedenis herkenbaar blijft.

Inpassing van ruimtelijke ontwikkelingen in het landschap is maatwerk. Sommige gebieden hebben unieke of kwetsbare cultuurhistorische en landschappelijke kwaliteiten, terwijl andere tegen een stootje kunnen of waar ruimtelijke dynamiek het landschap juist kan versterken. Het is de uitdaging om bij nieuwe ontwikkelingen de ruimtelijke kwaliteit ten minste gelijk te houden en bij voorkeur te versterken.

De doelstellingen voor opdracht 2030:

- Ontwikkelingen dragen bij aan het zichtbaar en herkenbaar houden van de landschappelijke karakteristiek (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
- Ontwikkelingen dragen bij aan het versterken van (de beleving van) openheid (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
- Ontwikkelingen worden helder gepositioneerd ten opzichte van ruimtelijke dragers (Leidraad landschap en cultuurhistorie).

5.2.5 Bezoek en Beleving

De vrijetijdssector is belangrijk voor de Noord-Hollandse economie en werkgelegenheid. De sector draagt bij aan een aantrekkelijke leef- en recreëeromgeving, de sociale betrokkenheid van de inwoners en bezoekers, het in stand houden van voorzieningen en unieke streek- of plaatsgebonden gewoonten, ambachten en gebruiken.

De provincie wil de internationale concurrentiepositie van de regio verder versterken en de toppositie op het gebied van overnachtingen, dagbezoek en watersport binnen Nederland behouden. Daarom stimuleert ze groei van de sector, verbetering van de kwaliteit van het aanbod en vergroting van de diversiteit. Want een aantrekkelijk toeristisch aanbod helpt ook om het vestigingsklimaat te verbeteren en kenniseconomie aan te trekken.

De doelstellingen voor opdracht 2030:

- Er is voldoende ruimte geboden aan de toenemende en veranderende vraag van recreanten en toeristen (Visie Recreatie en Toerisme).
- Het toeristisch-recreatief aanbod is versterkt (Visie Recreatie en Toerisme).
- Het toeristisch-recreatief aanbod wordt optimaal benut, door middel van een goed verbonden en bereikbaar netwerk (Visie Recreatie en Toerisme).
- Er is een juiste balans tussen de toenemende recreatieve druk op natuur, landschap en omgeving en de draagkracht van deze gebieden (Visie Recreatie en Toerisme).

5.2.6 Energie

In het Klimaatakkoord van juni 2019 staat hoe Nederland de internationale klimaatafspraken van Parijs vertaalt naar beleid en uitvoering. Wat is nodig om de doelstelling van 49 procent CO2-reductie in 2030 te behalen? Een van de afspraken is dat 30 ‘energieregio’s’ in Nederland een Regionale Energiestrategie (RES) opstellen om in 2030 samen 35 Terawattuur (TWh) aan grootschalige hernieuwbare elektriciteit op land op te wekken. Noord-Holland Noord en Noord-Holland Zuid zijn twee van deze energieregio’s die beide een deel van Laag Holland omvatten en hun programma’s zijn kaderstellend.

De doelstellingen voor opdracht 2030:

- 27% van de energie in primair verbruik wordt duurzaam opgewekt (Integrale Nationale Energie- en Klimaatplan).

Op de volgende pagina zijn alle opdrachten voor 2030 weergegeven op een abstracte kaart.

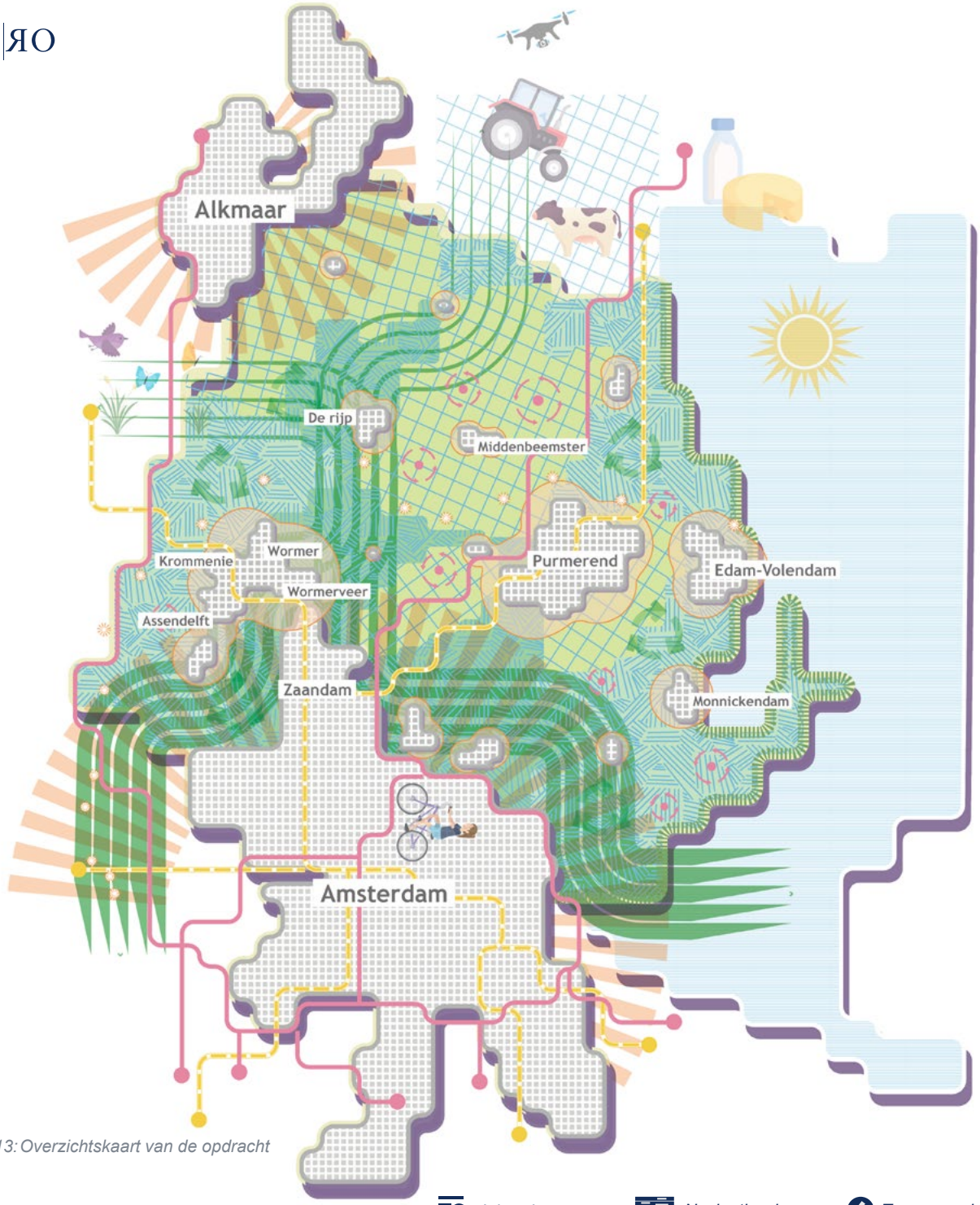

Figuur 13: Overzichtskaart van de opdracht

Agri & Food

De grondgebonden landbouw is natuurinclusief (niveau II)

De kringlopen zijn op een zo laag mogelijk niveau gesloten

25% van wat we eten komt uit de regio

Natuur

N2000 is volledig gerealiseerd in kwaliteit en kwantiteit

Het NNN is volledig gerealiseerd in kwaliteit en kwantiteit

Alle gebieden buiten N2000- en NNN en versteende oppervlakte zijn natuurinclusief en klimaat adaptief ingericht

Water, bodemdaling en klimaat

De CO2 uitstoot wordt met 49% gereduceerd in 2030 ten opzichte van 1990

De uitstoot van klimaatgassen in veengebieden door bodemdaling is in Nederland gereduceerd met 1 Mton CO2-eq./jaar in 2030 t.o.v. de referentieperiode 1990, door een vermindering van de bodemdaling.

De kwaliteit onze leefomgeving voldoet aan de wettelijke normen, en er wordt ruimte gezocht voor verbetering

Het landelijk gebied is beschermd tegen de gevolgen van klimaatverandering

Landschap en cultuurhistorie

Ontwikkelingen dragen bij aan het zichtbaar en herkenbaar houden van de landschappelijke karakteristiek

Ontwikkelingen dragen bij aan het versterken van (de beleving van) openheid.

Ontwikkelingen worden helder gepositioneerd ten opzichte van ruimtelijke dragers.

Bezoek en beleving

Er is voldoende ruimte geboden aan de toenemende en veranderende vraag van recreanten en toeristen

Het toeristisch-recreatief aanbod is versterkt

Het toeristisch-recreatief aanbod wordt optimaal benut, door middel van een goed verbonden en bereikbaar netwerk

Er is een juiste balans tussen de toenemende recreatieve druk op natuur, landschap en omgeving en de draagkracht van deze gebieden

Energie

27% van de energie in primair verbruik wordt duurzaam opgewekt

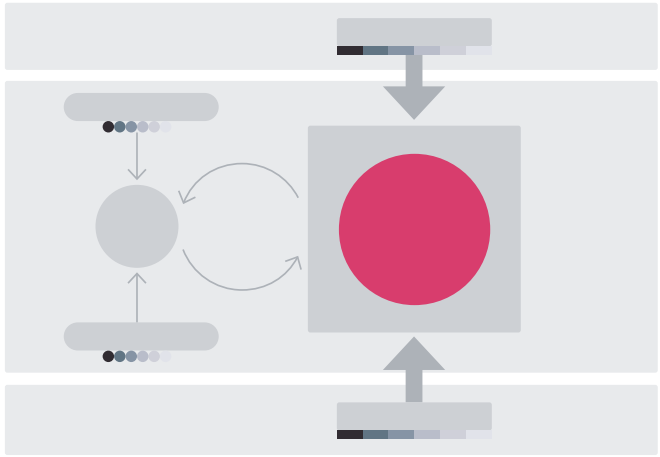

Figuur 14: Oriëntatieschema Opdrachtprofielen

5.3 Opdrachtprofielen

In een eerste oogopslag lijkt de opdracht Laag Holland 2030 een mooi streven om mee aan de slag te gaan. Het is de set met doelstellingen die samen tot uitvoering moeten komen. Op 'papier' blijven de doelstellingen abstract en Laag Holland in zijn geheel beschouwd, lijkt de frictie tussen de verschillende sectorale doelstellingen beperkt. Zodra de opdracht toebedeeld wordt aan de deelgebieden, dan wordt het lastiger. Dan blijkt dat het realiseren van alle doelstellingen in dezelfde mate in alle deelgebieden een bijna onmogelijke opgave is qua karakteristiek enerzijds, en grondgebruik anderzijds. Het ene deelgebied heeft bijvoorbeeld een veel groter accent op de landbouw met overwegend agrarische gronden in het gebied, een ander op natuur door het grote aandeel natura 2000 en nog een ander op recreatie vanwege de nabijgelegen stad.

Om tot realisatie van doelen te komen, dienen uitvoerders en grondeigenaren vroegtijdig betrokken te zijn. Enerzijds om samen te ontdekken welke ontwikkelingen voor Laag Holland succesvol zijn en anderzijds om perspectief te bieden aan (individuele). Elk deelgebied heeft een opdrachtprofiel, dat overzicht geeft van de mate waarin een doelstelling een plek moet krijgen binnen de opdracht in dat desbetreffende deelgebied. Dit wordt de integrale opdracht per deelgebied.

Het opdrachtprofiel is een hulpmiddel om inzichtelijk te krijgen waar de accenten tussen de verschillende doelstellingen in een specifiek deelgebied liggen. Dit hulpmiddel lokt keuzes uit en maakt prioriteiten inzichtelijk. Heeft een deelgebied een grote opgave binnen het thema natuur, dan biedt het opdrachtprofiel het inzicht dat op het gebied van bijvoorbeeld landbouw de opgave waarschijnlijk lager is. Hiermee wordt van sectorale en abstracte doelstellingen toegewerkt naar concrete en integrale doelstellingen.

De opdrachtprofielen moeten gespiegeld worden met de bestuurders en vertegenwoordiging in de deelgebieden. Is het opdrachtprofiel herkenbaar? En hoe verhoudt de huidige ontwikkeling van het deelgebied zich tot dit opdrachtprofiel? Het opdrachtprofiel zegt niet direct iets over de huidige staat van een deelgebied. Een deelgebied met een grote opgave op het gebied van energie kan mogelijk in de huidige situatie al veel duurzame energie opwekken zodat deze doelstelling direct deels behaald wordt. Om dit inzichtelijk te maken, moet de huidige situatie door de tijd gemonitord worden en afgezet worden tegen de doelstellingen.

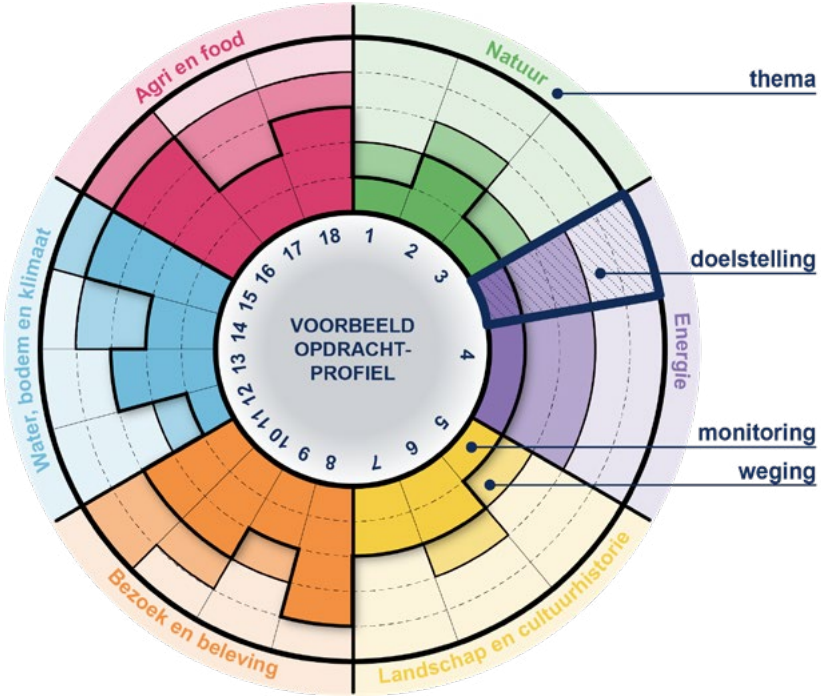

Figuur 15: Indicatief voorbeeld van het opdrachtprofiel

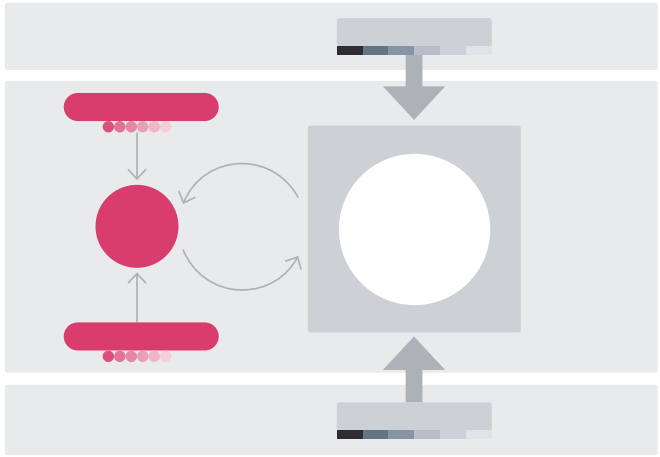

Figuur 16: Oriëntatieschema Wensen en maatregelen

5.4 Wensen en maatregelen

In de laag van bestuurlijke focus wordt de doelstelling uit bestaand beleid gescheiden van maatregelen en wensen. Zo kan de discussie over WAT we willen bereiken en HOE we het willen bereiken zuiver gevoerd worden. De maatregelen en wensen uit het vigerende beleid worden uiteraard niet overboord gegooid. De wensen en maatregelen dienen als inspiratie voor de dialoog in de gebiedsprocessen om mee aan de slag te gaan. Maar het zijn niet langer verplichtingen. Misschien zijn dit al goede maatregelen die bij het gebied passen. Maar misschien ook niet. Dan kan in het gebieds-proces het gesprek gevoerd worden om samen tot goede alternatieven te komen.

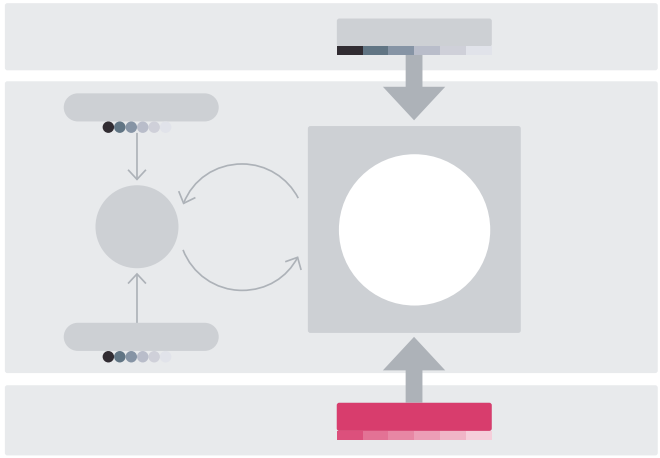

Figuur 17: Oriëntatieschema grondeigendom en gebruik

5.5 Grondeigendom en gebruik

Zoals vanuit de bovenste bestuurlijke laag de bestuurders met doelstellingen en opdrachten input leveren voor het platform, zo leveren de grondeigenaren en –gebruikers vanuit de onderste laag (projecten en initiatieven) hun bijdrage aan het platform. Zij doen mee vanuit het eigendom of gebruik van gronden in Laag Holland en zijn vanuit die positie de beslissers wat er op die gronden de meest passende maatregelen zijn om de doelstellingen vanuit de bestuurders te kunnen behalen.

6 Gebiedsmodel Laag Holland

Hoe krijgen we komende jaren inzicht in het realiseren van de opdracht Laag Holland? Aan welke knoppen kunnen we draaien om bij te sturen? In welke mate draagt een plan of ontwerp voor een deelgebied bij aan de integrale opdracht voor heel Laag Holland? Om antwoord te krijgen op dergelijke vragen is het 'Gebiedsmodel Laag Holland' ingericht. De werking van het gebiedsmodel is gebaseerd op een multicriteria benadering. In de landbouw wordt steeds meer op deze manier gewerkt in de transitie naar een duurzame kringlooplandbouw. In het gebiedsmodel Laag Holland doen ook alle andere gebiedspartijen mee. Er wordt niet gestuurd op maatregelen, maar op kritische prestatie, met behulp van indicatoren (kpi's). Het gebiedsmodel Laag Holland geldt voor alle gebiedspartijen en geeft inzicht in de resultante van vele maatregelen. Dus integraal en gekoppeld aan een deelgebied zodat keuzes helder zijn. Iedereen draagt zijn steentje bij, iedereen op zijn eigen manier.

Het gebiedsmodel vormt daarmee het integrale afwegingskader tussen beleid en initiatief en is de basis voor gebiedsdialoog. Het gebiedsmodel is een hulpmiddel om te sturen op resultaat en niet op maatregelen. Het dient om de gebiedspartijen te stimuleren met elkaar in gesprek te gaan en zelf met gedeelde oplossingen te komen die bij een bepaald gebied passen. In het proces kan het gebiedsmodel ingezet worden als planningstool om inzichtelijk te maken in welke mate geplande ontwikkelingen in een gebied bijdragen aan het realiseren van de doelstellingen voor het deelgebied en voor Laag Holland als geheel. Daarnaast kan het model ingezet worden als monitoringstool om inzichtelijk te maken of voldoende voortgang geboekt wordt.

Het blijft wel een hulpmiddel. Het gebiedsmodel is geen wiskundige formule van de absolute waarheid, het is een afwegingsmodel op basis van multicriteria. Het model helpt, maar het gebruiken van gezond verstand, naar elkaar luisteren en open staan voor elkaars argumenten blijft de basis en dus belangrijk.

6.1 Het gebiedsmodel vullen

De eerste stap naar een werkend gebiedsmodel is het vullen van het gebiedsmodel. Binnen het voorliggende rapport is een eerste aanzet gedaan voor het gebiedsmodel met de formulering van doelstellingen, sub-doelstellingen en indicatoren, meeteenheden, streefwaarden. Het heeft ook de mogelijkheid om weging te geven aan specifieke doelstellingen. Het is nu zaak dit verder te vullen en gebiedsspecifiek te maken en waar nodig bij te stellen in de tijd: Zijn de doelstellingen en indicatoren juist geformuleerd en volledig?

6.2 Gebiedsopdrachten formuleren

Vanuit het gebiedsmodel moeten de opdrachten voor de 13 deelgebieden geformuleerd worden in samenhang met elkaar. Hiervoor zijn twee zaken van belang: de streefwaarden van indicatoren en de wegingen van doelstellingen en indicatoren. Hiermee kunnen accenten en prioriteiten aangegeven worden. Deze onderdelen zeggen iets over de omvang van de doelstelling en het belang ervan. Een goed geformuleerde doelstelling zal er door middel van het gebiedsmodel voor zorgen dat in het gebied de meeste energie gezet wordt op de onderdelen die bijvoorbeeld vanuit de bestuurlijke focus aangegeven zijn als de belangrijkste voor Laag Holland.

6.3 Streefwaarden

Elke indicator heeft een streefwaarde. Een streefwaarde is de hoogte van de eenheid van de indicator waarbij de doelstelling voor Laag Holland volledig gerealiseerd is. Voor een aantal indicatoren zijn reeds streefwaarden voorgesteld, voor overige indicatoren is het nog zaak dit te doen. De streefwaarden zijn enkel noodzakelijk bij de indicatoren die aan de hand van een kwantitatieve eenheid berekend worden. Bij de indicatoren waar een kwalitatief oordeel gevraagd wordt, is de streefwaarde 'score 5'. Op dat moment is namelijk die indicator op het gewenste niveau.

Dat er in dit model gekozen is voor vergelijk/afweging van indicatoren die zowel kwantitatief als kwalitatief zijn komt omdat niet alle opgaven te vatten zijn in harde getallen en streefwaarden. Het gaat in het gebiedsmodel om de mogelijkheid om 'appels met peren" met elkaar in verband te brengen. Scoren van indicatoren kan dan ook kwalitatief en kwantitatief.

6.4 Wegingen

Een streefwaarde kan iets zeggen over de omvang van een indicator, maar het zegt niet altijd iets over het belang van een indicator of een doelstelling. Om dit belang goed weer te geven, kunnen wegingen aangegeven worden op twee niveaus:

- Op het niveau van elk deelgebied kan elke doelstelling een weging krijgen (1=weinig belangrijk tot 5=zeer belangrijk) ten opzichte van de andere doelstellingen binnen datzelfde deelgebied.
- Op het niveau van de doelstellingen kan elke indicator een weging krijgen (1=weinig belangrijk tot 5=zeer belangrijk) ten opzichte van de andere indicatoren binnen dezelfde doelstelling van hetzelfde deelgebied.

In eerste instantie is een voorstel voor de weging van alle doelstellingen ingevuld en hebben de indicatoren een weging 1 meegekregen.

Met alle streefwaarden en wegingen ingevuld en vastgesteld, worden de specifieke opdrachten per deelgebied inzichtelijk.

Op deze pagina is de eerste aanzet van de wegingen per doelstelling voor alle deelgebeiden in een overzicht weergeven. Door de opdrachtprofielen naast elkaar weer te geven wordt het inzichtlijk op welke doelstellingen de focus ligt in de verschillende deelgebieden.

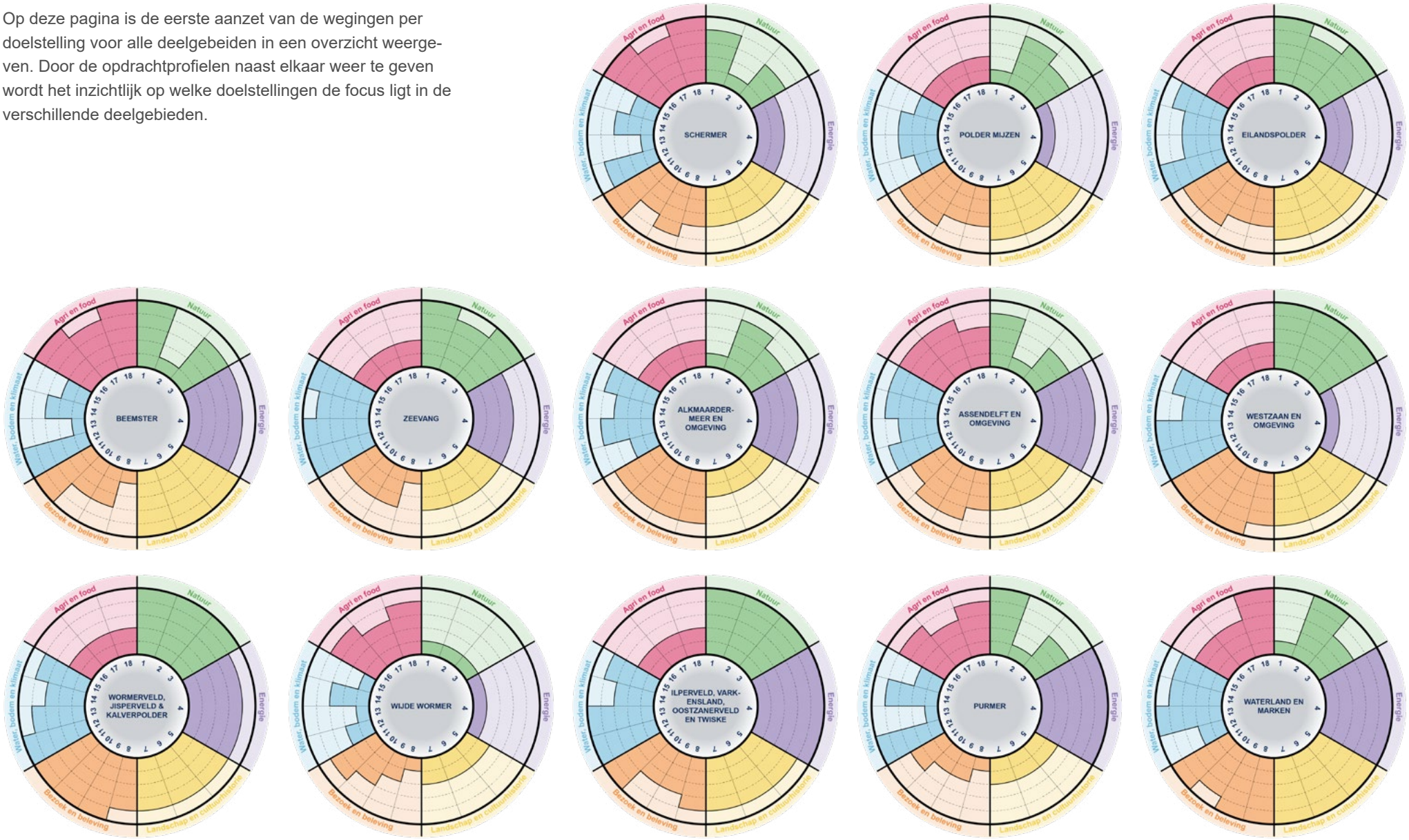

Figuur 18: Voorstel opdrachtprofielen per deelgebied. Zie voor alle details Deel D - Gebiedskaternen

6.5 Scoringswijze

Dit is de beschrijving van de wijze waarop de meet eenheid van een indicator omgezet kan worden naar een score 1 t/m 5. Ten behoeve van eenduidige resultaten.

6.6 Indicatoren

De set van indicatoren zijn de aspecten waarnaar gekeken moet worden om te kunnen bepalen of een bepaalde doelstelling behaald is. Met de indicatoren is zoveel mogelijk aangesloten bij de wijze waarop op dit moment in het desbetreffende thema gewerkt wordt. In totaal kent de huidige versie van het gebiedsmodel 93 indicatoren.

- 72 indicatoren op basis van vigerend beleid;
- 18 indicatoren op basis van kpi set duurzame kringlooplandbouw;
- 3 indicatoren op basis van expert judgement.

6.6.1 Indicatoren Agri en food

De indicatoren voor agri en food in het Gebiedsmodel Laag Holland zijn afgeleid van indicatoren waarmee in de landbouwsector al gewerkt wordt aan de transitie naar een duurzame kringlooplandbouw. Deze set met kpi's (kritische prestatie indicatoren) is aangepast om aan te sluiten bij de formulering van de indicatoren in de andere thema's, maar herleidbaar als belangrijkste indicatoren voor kringlooplandbouw.

Specifiek op het thema agri en food is nog een aanvulling gedaan op basis van de Voedselvisie van de provincie Noord-Holland. Het gaat daarbij om de gehele keten, niet alleen landbouwpraktijk. Voor elke doelstelling zijn in de voedselvisie één of meerdere meetbare resultaten geformuleerd als indicator. Dit heeft echter twee aandachtspunten: de indicator op het gebied van natuurinclusieve landbouw uit de voedselvisie wordt ook afgedekt met de set van indicatoren gebaseerd op de bestaande kpi set kringlooplandbouw, alleen is deze specifieker. Daarnaast zullen de meetbare resultaten gedefinieerd in de voedselvisie voor de doelstelling dat 25% van wat men eet uit de eigen regio komt, volgens een eerste scan, niet kunnen voldoen aan het realiseren van deze doelstelling. Daarom is de set indicatoren op deze doelstelling aangevuld ten opzichte van de in de voedselvisie opgenomen resultaten.

6.6.2 Indicatoren Natuur

De indicatoren binnen het thema Natuur zijn verkregen uit de bestaande beleidsdocumenten die betrekking hebben op Natura 2000-gebieden, het Natuurnetwerk Nederland en de gestelde stikstofdoelstellingen. De eenheid waarin gemeten wordt verschilt soms per indicator gezien de verscheidenheid aan habitattype en doelen in de deelgebieden.

6.6.3 Indicatoren Water, bodemdaling en klimaat

Voor het thema Water, bodemdaling en klimaat geldt hetzelfde als voor het thema Natuur. De indicatoren zijn verkregen uit vigerende beleidsdocumenten, de bestaande kpi-set kringlooplandbouw en indien er geen indicatoren of meeteenheden bij de doelen gevonden zijn, zijn de indicatoren hierbij door ons gekozen om te meten of een ontwikkeling bijdraagt aan het doel. De bron van elke indicator is opgenomen in een kolom in het gebiedsmodel.

6.6.4 Indicatoren Landschap en cultuurhistorie

De waarde van landschap en cultuurhistorie is minder makkelijk met objectieve indicatoren te meten. Zoals in het gebiedskarakter reeds is beschreven, bestaat Laag Holland uit een zeer divers gebied met harde overgangen tussen de verschillende gebieden. De landschappelijke waarde van een droogmakerij zoals de Beemster is heel anders dan die van het veenweidelandschap in Waterland, maar toch zijn ze allebei zeer waardevol. Daarom worden landschap en cultuurhistorie niet in het model opgenomen met objectieve indicatoren, maar met een kwalitatieve beoordeling gebaseerd op de beleidsmatige vastgelegde kernkarakteristieken.

Voor de indicatoren landschap en cultuurhistorie wordt aangesloten bij de kernkarakteristieken zoals deze beschreven zijn in Bijzonder Provinciaal Landschap en de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie. Het bijzonder provinciaal landschap is het meest recent, maar beslaat maar een deel van Laag Holland. De Leidraad is ouder, maar is wel gebiedsdekkend. Grotendeels zijn de beschreven kernkarakteristieken over de twee beleidsstukken gelijk.

In Noord-Holland zijn 32 gebieden aangewezen als 'Bijzonder Provinciaal Landschap'. Dit zijn landschappen waarop we extra zuinig zijn vanwege hun bijzondere eigenschappen en waarde voor mens en dier. 12 van de 32 bijzonder provinciale landschappen zijn in Laag Holland gelegen.

De Leidraad landschap en cultuurhistorie geeft gebiedsgerichte én ontwikkelingsgerichte beschrijvingen en biedt zo toepasbare informatie over de manier waarop ruimtelijke ontwikkelingen kunnen bijdragen aan de kwaliteit van de leefomgeving.

Omdat de Leidraad gebiedsdekkend is voor Laag Holland wordt met de indicatoren in eerste instantie aansluiting met de Leidraad gezocht. In de Leidraad zijn 20 gebieden, zogenaamde ensembles genoemd. Vijf van deze ensembles zijn in Laag Holland gelegen. Elk ensemble kent 'doelstellingen en ontwikkelprincipes'. Deze doelstellingen en principes zijn over deze vijf deelgebieden samengevat en dienen als basis voor de indicatoren. Bij de waardering van een bepaalde indicator kan daardoor in de leidraad bekeken worden hoe deze doelstellingen of ontwikkelprincipes precies van toepassing zijn op dit specifieke deelgebied. Hiermee wordt de systematiek over de deelgebieden gelijk, maar met een beoordeling aan de hand van de gebiedsspecifieke kernkarakteristieken.

6.6.5 Indicatoren Bezoek en beleving

Voor het thema ‘bezoek en beleving’ geldt deels dezelfde overweging als voor het thema ‘landschap en cultuurhistorie. Sommige doelstellingen zijn niet makkelijk in objectief meetbare indicatoren te vatten. Daarom wordt in dit thema deels een vergelijkbare methodiek toegepast als op het thema landschap en cultuurhistorie. De indicatoren sluiten aan bij de provinciale ‘visie toerisme en recreatie.

In de visie recreatie en toerisme is de belangrijkste doelstelling: in 2030 profiteert heel Noord-Holland van recreatie en toerisme. De provincie formuleert vier opgaven voor het bereiken van deze ambitie, die onderling nauw met elkaar verweven zijn. De aspecten die in deze visie benoemd worden bij de bijbehorende doelstellingen zijn de basis voor de indicatoren in het voorliggende model.

6.6.6 Indicatoren Energie

Voor het realiseren van de doelstelling op het gebied van duurzame energie is reeds een traject gestart: de regionale energie strategie, ofwel de RES. Deze strategieën van Noord-Holland Noord en Noord-Holland Zuid zijn de opbrengst van een intensief proces met veel deelnemers. Gemeenten, provincie, waterschap, bedrijven, inwoners, energiecoöperaties, natuurorganisaties en vele anderen hebben samen nagedacht over waar in de regio ruimte is voor zon- en windenergie. In de RES is nagedacht over waar een bepaalde hoeveelheid duurzame energie het beste ingevuld kan worden. Dit is vastgelegd in zoekgebieden. De opgave voor elk zoekgebied is de basis voor de indicatoren in het model.

Hiernaast is stapsgewijs weergegeven hoe het gebiedsmodel werkt. Op de volgende pagina is het gebiedsmodel op schematische wijze weergegeven.

Stappenplan gebiedsmodel

1. Stel de **doelstellingen**, **indicatoren** en **eenheden** vast voor heel Laag Holland (het gebiedsmodel bevat de contouren hiervoor al).

2. Stel de **streefwaardes** per indicator vast voor elk van de 13 deelgebieden (het gebiedsmodel bevat voor een aantal indicatoren al een voorstel voor streefwaardes).

3. Geef **wegingen** aan de **doelstellingen** per deelgebied en stel deze vast (hoe belangrijk is een doelstelling in een deelgebied te opzichte van de andere doelstellingen in hetzelfde deelgebied).

4. Geef **wegingen** aan de **indicatoren** per deelgebied en stel deze vast (hoe belangrijk is een indicator ten opzichte van de andere indicatoren binnen de dezelfde doelstelling en hetzelfde deelgebied).

5. Geef **scores** aan alle indicatoren binnen minimaal 1 deelgebied (aan de hand van een project, plan, idee of werkelijke situatie).

6. Lees de **waardering** per doelstelling af in de monitor per deelgebied of voor heel Laag Holland. Het streven is om in 2030 overal waardering A++ te behalen.

Top down
Bestuurlijke focus

Opdracht Laag Holland

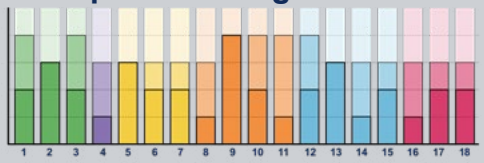

planning

monitoring

Platform
Handelen en perspectief

Opdracht deelgebied *x13*

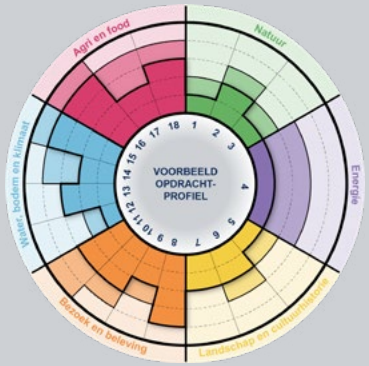

Bottom up
Projecten en initiatieven

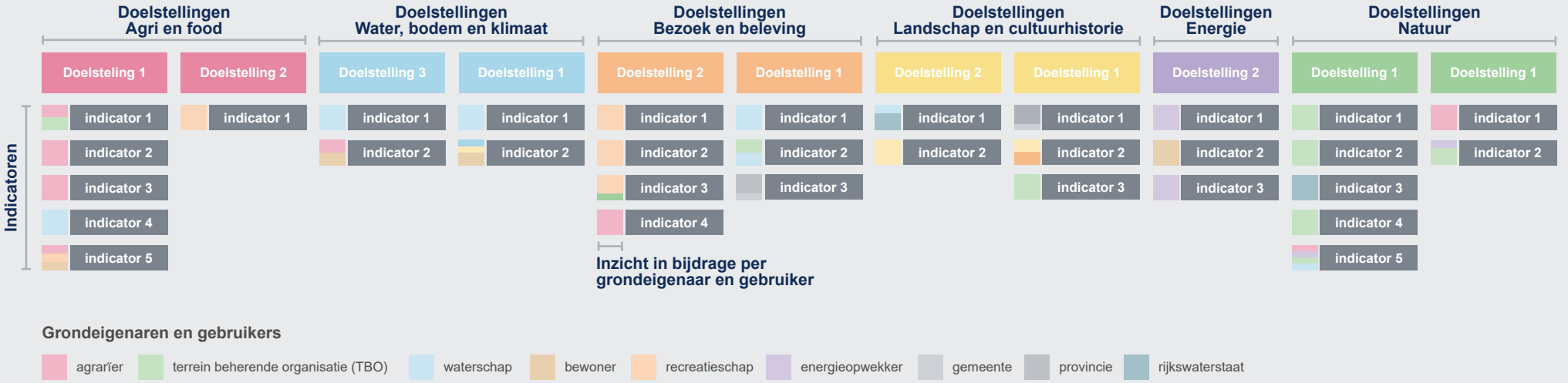

6.7 Resultaat gebiedsmodel

Wanneer het gebiedsmodel gevuld wordt met scores en wegingen is het resultaat een set met scores. Deze scores kunnen gezien worden als waardering (H=laag tot A++=perfect). Via het dashboard is te zien welke score op een doelstelling in een bepaald deelgebied behaald is. Daarnaast zijn de verschillende doelstellingen binnen een deelgebied te vergelijken (op welke doelstellingen gaat het goed en waar moet nog iets gebeuren) en zijn de deelgebieden onderling te vergelijken. Ook geeft het dashboard een overzicht voor heel Laag Holland, berekend aan de hand van de scores voor de individuele deelgebieden.

In de huidige versie van het gebiedsmodel zijn de doelstellingen die geformuleerd zijn voor Laag Holland in 2030 opgenomen. Dit betekent dat de scores in het dashboard de waarderingen voor de bijdrage aan deze doelstellingen laat zien. Het doel is om op alle doelstellingen in alle deelgebieden een waarderin A++ te scoren. Alleen dan zijn alle doelstellingen voor 100% gerealiseerd.

	Opgave	1 Schermer	2 Polder Mijzen	3 Eilandspolder	4 Beemster	5 Zeevang	6 Alkmaardermeer en omgeving	7 Assendelft en omgeving	8 Westzaan en omgeving	9 Wormerveld, Jisperveld & Kalverpolder	10 Wijde Wormer	11 Ilperveld, Varkenslanden, Oostzanerveld en Twiske	12 Purmer	13 Waterland en Marken	Laag Holland Totaal
1	N2000 is volledig gerealiseerd in kwaliteit en kwantiteit	A	B	C	E	A	A++	A+	E	F	G	E	A+	E	B
2	Het NNN is volledig gerealiseerd in kwaliteit en kwantiteit	A++	A++	B	A	C	A++	A+	B	C	G	F	A	B	E
3	Alle gebieden buiten N2000- en NNN en versteende oppervlakte zijn natuurinclusief en klimaatadaptief ingericht	A	B	A+	A++	B	A	C	D	G	F	D	A	C	C
4	27% van de energie in primair verbruik wordt duurzaam opgewekt	F	G	E	E	F	D	F	G	F	D	E	E	G	G
5	Ontwikkelingen dragen bij aan het zichtbaar en herkenbaar houden van de landschappelijke karakteristiek.	A	B	C	D	A++	C	B	A	A+	B	C	B	C	A
6	Ontwikkelingen dragen bij aan het versterken van (de beleving van) openheid.	A	A+	B	C	B	C	A	A	B	C	D	A++	C	B
7	Ontwikkelingen worden helder gepositioneerd ten opzichte van ruimtelijke dragers.	A	B	C	D	A++	C	B	A	A+	B	C	B	C	A
8	Er is voldoende ruimte geboden aan de toenemende en veranderende vraag van recreanten en toeristen	G	F	F	E	F	G	F	E	G	F	E	F	F	G
9	Het toeristisch-recreatief aanbod is versterkt	F	F	E	G	G	E	E	D	G	D	F	E	G	E
10	Het toeristisch-recreatief aanbod wordt optimaal benut, door middel van een goed verbonden en bereikbaar netwerk	F	E	G	F	E	F	F	F	F	E	G	G	E	E
11	Er is een juiste balans tussen de toenemende recreatieve druk op natuur, landschap en omgeving en de draagkracht van deze gebieden	F	F	E	G	G	E	E	F	E	H	F	E	F	F
12	De CO2 uitstoot wordt met 49% gereduceerd in 2030 ten opzichte van 1990	A++	A	A+	A++	B	A++	A+	A+	A+	A++	B	C	A	C
13	De uitstoot van klimaatgassen in veengebieden door bodemdaling is in Nederland gereduceerd met 1 Mton CO2-eq./jaar in 2030 t.o.v. de referentieperiode 1990, door een vermindering van de bodemdaling.	A++	A+	A+	A+	A++	B	C	A++	A+	A+	A+	A++	B	C
14	De kwaliteit onze leefomgeving voldoet aan de wettelijke normen, en er wordt ruimte gezocht voor verbetering	B	C	A+	A	A	A++	C	D	E	A	B	A+	A	C
15	Het landelijk gebied is beschermd tegen de gevolgen van klimaatverandering	A++	C	D	E	A	B	A+	A++	C	D	E	A	B	A+
16	De grondgebonden landbouw is natuurinclusief (niveau II)	A	B	C	D	D	C	B	A	A	C	C	F	C	C
17	De kringlopen zijn op een zo laag mogelijk niveau gesloten	C	B	A	A	C	C	F	A	B	C	D	D	C	B
18	25% van wat we eten komt uit de regio	A	B	C	D	D	C	B	C	B	A	A	C	C	F

Figuur 19: Indicatief voorbeeld van de monitor van het DEEL C - gebiedsmodel Laag Holland

Thema	Opgave	Indicator	Eenheid	Streefwaarde	Scoringswijze
Energie	27% van de energie in primair verbruik wordt duurzaam opgewekt	Hoeveelheid zonne-energie opgewekt op geluidsschermen	Aantal GWh	0,4	<0,1 GWh = score 1 0,1 - 0,2 GWh = score 2 0,2 - 0,3 GWh = score 3 0,3 - 0,4 Gwh = score 4 0,4 - >0,4 GWh = score 5
Energie	27% van de energie in primair verbruik wordt duurzaam opgewekt	Hoeveelheid zonne-energie opgewekt via overige locaties	Aantal GWh	0	nvt
Energie	27% van de energie in primair verbruik wordt duurzaam opgewekt	Hoeveelheid windenergie opgewerkt via windturbines	Aantal GWh	17,8	<4,5 GWh = score 1 4,5 - 8,9 GWh = score 2 8,9 - 13,4 GWh = score 3 13,4 - 17,7 Gwh = score 4 17,8 - >17,8 GWh = score 5
Bezoek en beleving	Het toeristisch-recreatief aanbod is versterkt	Hoeveelheid monumenten met passende herbestemming	% monumenten met een passende herbestemming (waarvoor na 2020 een	nader in te vullen	kwantitatief nog in te vullen aan de hand van streefwaarde
Bezoek en beleving	Het toeristisch-recreatief aanbod is versterkt	Hoeveelheid lokale musea verbonden aan toeristisch-recreatieve routes	% musea gekoppeld aan toeristisch recreatieve routenetwerk	nader in te vullen	kwantitatief nog in te vullen aan de hand van streefwaarde
Bezoek en beleving	Het toeristisch-recreatief aanbod is versterkt	Mate waarin het toeristisch-recreatieve aanbod de Laag Hollandse identiteiten en verhalen benut en	O.a. beoordelen op de aansluiting van recreatieve functies op gebiedseigen	nvt	Kwalitatief 1=laag/5=hoog
Bezoek en beleving	Het toeristisch-recreatief aanbod is versterkt	Aantal vitale verblijfsaccomodaties	% vitale verblijfsaccomodaties	Nader in te vullen	kwantitatief nog in te vullen aan de hand van streefwaarde
Water, bodemdaling en klimaat	Het landelijk gebied is beschermd tegen de gevolgen van klimaatverandering	Hoeveelheid waterdiepte bij hevige bui	mm/2 uur	Nader in te vullen	kwantitatief nog in te vullen aan de hand van streefwaarde
Water, bodemdaling en klimaat	Het landelijk gebied is beschermd tegen de gevolgen van klimaatverandering	Mate van stedelijk hitte-eiland effect	Greden Celsius UHI	Nader in te vullen	kwantitatief nog in te vullen aan de hand van streefwaarde
Water, bodemdaling en klimaat	Het landelijk gebied is beschermd tegen de gevolgen van klimaatverandering	Hoeveelheid gemiddeld tekort oppervlaktewater per jaar	Beoordelen op basisprognoses zoetwater	Nader in te vullen	kwantitatief nog in te vullen aan de hand van streefwaarde
Water, bodemdaling en klimaat	Het landelijk gebied is beschermd tegen de gevolgen van klimaatverandering	Hoeveelheid verzilting	Clorideconcentratie in oppervlaktewater	Nader in te vullen	kwantitatief nog in te vullen aan de hand van streefwaarde
Water, bodemdaling en klimaat	Het landelijk gebied is beschermd tegen de gevolgen van klimaatverandering	Hoeveelheid kans dat een locatie in één jaar te maken krijgt met een bepaalde overstroming	Kans per jaar	Nader in te vullen	kwantitatief nog in te vullen aan de hand van streefwaarde

Figuur 20: Een greep uit de doelstellingen en hoe deze zijn opgenomen in DEEL C - gebiedsmodel Laag Holland

B|RO

PROCES

7 Toolbox

In het vorige hoofdstuk is vooral ingegaan op de inhoud en zijn onder meer de doelstellingen voor Laag Holland geformuleerd. Maar welke instrumenten hebben we in handen om deze opdracht te realiseren? En wie moeten het gaan doen? Daar gaat het hoofdstuk ‘waarde verdelen’ nader op in. Dit begint met een aanvullend instrumentarium. In de gereedschapskist van het gebiedsprogramma zitten, behoudens de reguliere bestaande instrumenten een vijftal andere instrumenten:

- Gebiedsmodel Laag Holland
- Gebiedsproces
- Platform Laag Holland
- Afsprakenlijst
- Ontwikkel- en Beheermaatschappij

7.1 Gebiedsmodel Laag Holland

Zodra het gebiedsmodel gevuld is met alle streefwaarden en de gebiedsopdrachten geformuleerd zijn, is het model klaar voor gebruik. Voorgesteld wordt om het model breed toegankelijk te maken, namelijk via het op te richten platform. Geef alle gebiedspartijen en andere geïnteresseerden inzicht in het model en toegang tot het invullen ervan. Zo kunnen experts, maar ook direct betrokkenen het gebruiken om plannen door te rekenen en de voortgang te monitoren, kunnen deelnemers aan de gebiedsprocessen inzicht krijgen in de prioriteiten en snel verschillende oplossingsvarianten inzichtelijk krijgen via doorrekening en visualisatie daarvan.

Het invullen van het model gaat aan de hand van scores 1 t/m 5. Hierin is geen goed of fout antwoord; het is een beschrijving van de huidige situatie. Veel scores zijn kwalitatief en vaak ook intuïtief. Iedereen moet het model kunnen gebruiken. Voor de meer definitieve doorrekeningen van projecten, bijvoorbeeld voorafgaand aan de stap naar een afsprakenlijst (zie paragraaf 7.4) zal een expertteam het model in vullen op de zes thema’s en met kennis van het gebied. De kracht van het gebiedsmodel is dat velen kunnen invullen en uitkomsten samengevoegd kunnen worden en naarmate die aantallen groter zijn die gemiddelde uitkomsten veelzeggender zijn.

7.1.1 Een dynamisch model

Het model is geen statisch geheel. Het kan bijvoorbeeld zijn dat gaandeweg het proces blijkt dat indicatoren aangepast, toegevoegd, of verwijderd moeten worden. Denk bijvoorbeeld bij het thema energie aan nieuwe energiebronnen zoals waterstof die mogelijk in de toekomst een plek in het gebiedsmodel moeten krijgen. Ook kan het zijn dat streefwaardes verschuiven, of de doelstellingen wijzigen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan een verschuiving naar ‘nieuwe landschappen’. Het model is dynamisch in tijd en ruimte. Daarom moet periodiek een herijking van het gebiedsmodel plaatsvinden, bijvoorbeeld jaarlijks of tweejaarlijks, immers beleid, en doelstellingen wijzigen in de tijd.
Door de integrale - en centrale aanpak (platform) wordt via het gebiedsproces de (nieuwe) inpassingen voorgesteld. Zodra de maatregelen zichtbaar en herleidbaar bij kunnen dragen aan de opdracht in de deelgebieden en de opdracht 2030/50 voor Laag Holland, dan zou het instrumentarium van de overheden daarin volgend dienen te zijn.

7.2 Gebiedsproces

De reden voor het starten van gebiedsprocessen is dat er meerdere opgaven liggen waar lokale partijen en/of de overheid mee aan de slag moeten. Uitgangspunt is samen regie nemen op de ontwikkeling van het gebied en daarmee de eigen toekomst inkleuren. Het gebiedsproces moet (bij grote voorkeur) verbeteringen teweegbrengen voor alle aspecten, zowel de voor de representanten van “zachte” waarden als natuur, cultuur, landschap en beleving als de economische partijen (landbouw, voedsel en ander bedrijfsleven), als voor de burger. Voorwaarde voor deelname aan het gebiedsproces zijn een constructieve houding, een mindset waarbij het gezamenlijke belang voorop staat en de wil om naar elkaar te luisteren. Dialoog voeren is immers een zeer belangrijk vehikel, om van luisteren, begrip tot aanpassen, nieuwe oplossingen en verandering te komen.
In sommige gebieden lopen al gebiedsprocessen en in andere gebieden moet dit nog opgestart worden. Een gebiedsproces, zeker met ondersteuning van het gebiedsmodel Laag Holland en daarmee verbonden governance model, vraagt een nieuwe manier van werken voor velen. Daarom een aantal aandachtspunten specifiek voor de gebiedsprocessen in Laag Holland:

Praat mét elkaar; niet over elkaar
Onderzoek, accepteer en benoem de verschillen en overeenkomsten tussen de gebiedspartijen die samenwerken. Het is belangrijk om deze verschillen samen in beeld te brengen en respectvol te bespreken als basis voor nieuwe oplossingen.

Beslissingen en tijdpad
Een agrariër neemt veel beslissingen in kleine kring, bijvoorbeeld samen met zijn gezin. De verantwoordelijkheid van een keuze ligt bij de ondernemer/agrariër en hij moet de gevolgen zelf dragen. De overheid neemt beslissingen na een ambtelijk en bestuurlijk proces waarbij de overheid streeft naar een zo groot mogelijke overeenstemming tussen partijen. Overheidsbeslissingen hebben gevolgen voor de overheid zelf en ook voor burgers en ondernemers. Daarbij horen nu eenmaal termijnen en te doorlopen processtappen waardoor overheden niet altijd zo snel beslissen als bijvoorbeeld een ondernemer. Het is belangrijk om transparante planningen te hebben, samen op te stellen, om geen verkeerde verwachtingen te wekken.

Kennisbronnen en kennissen waarop gebiedspartijen hun mening baseren
Overheden halen veel kennis uit onderzoeken van bijvoorbeeld CBS, PBL, universiteiten, en adviesbureaus. Agrarische ondernemers halen kennis uit vakbladen, agrarische opleidingen en gesprekken met collega’s. Dit kan betekenen dat er verschillen tussen deze systemen ontstaan.

Het verleden zit altijd aan tafel in gebiedsprocessen
Ondernemers en TBO’s kunnen, omdat ze zelf al jaren op een plek wonen, teruggrijpen op een breed scala aan positieve en negatieve ervaringen met de overheid uit het verleden. Overheden hebben in de regel een minder sterk collectief geheugen dan het gebied en het is voor de onderlinge relaties goed om in kaart te brengen welke zaken uit het verleden nog spelen – en of ze nog relevant zijn voor het gebiedsproces dat nu (gaat) lopen. Alleen door het bespreekbaar te maken, kan naar adequate oplossingen gezocht worden.

Organiseer per deelgebied projectleider (duoschap) en communiceer over het gebiedsproces
Benoem in elk deelgebied een duoschap projectleider, een ambtelijk (waterschap, gemeente en provincie) en een met praktijkkennis, die onafhankelijk denkt eventueel aangevuld met vertegenwoordigers van belangenorganisaties. In deze fase wordt het gebiedsproces vormgegeven en opgestart.

Maak een stakeholderanalyse, krachtenveld analyse en communicatiestrategie
Maak een goede stakeholderanalyse van belanghebbenden bij het gebied en ontwerp een communicatiestrategie om deze partijen te betrekken en op de hoogte te houden. Hou deze actueel door groslijst van mogelijke stakeholders regelmatig te bespreken tijdens overleggen.

Organiseer de gebiedspartners
Organiseer de gebiedspartijen door waar mogelijk gebruik te maken van bestaande samenwerkingsverbanden en organisatiestructuren. Afhankelijk van het aantal stakeholders dat wil deelnemen kan gekozen worden naar gelang de rol in het proces een indeling te maken van de stakeholders op basis van betrokkenheid.

Ontdek samen de noodzaak van maatregelen
Geef in het gebiedsproces doorlopend duidelijkheid over de status van waar aan gewerkt wordt. Het gebiedsmodel kan helpen in het inzichtelijk maken van de nut en de noodzaak van een maatregel in het licht van de opdracht waar Laag Holland voor staat.

Balans tussen zichtbare resultaten en werken aan lange termijn
Een goede balans tussen zichtbare successen en de lange termijn is cruciaal. Hierbij is het noodzakelijk budget te hebben om kleinschalige ideeën al eens uit te proberen. Samen een succes vieren geeft vertrouwen en ook het signaal – er gaat echt iets gebeuren. Daarbij is het wel belangrijk dat maatregelen passen in de lange-termijn ontwikkeling van het gebied en later geen andere wenselijke ontwikkelingen belemmeren. Het gebiedsmodel is daarbij de monitor voor de actoren.

Lerend evalueren
Het is essentieel om samen regelmatig het proces te evalueren en waar nodig te herijken.

Afsluiten van het gebiedsproces
Het is belangrijk om een proces ook duidelijk af te sluiten zodat voor iedereen duidelijk is wat er is bereikt, wat niet is gelukt en waarom niet, en als dat van toepassing is, wie het stokje overneemt.

7.3 Platform

Het platform is een gremium waarbij de inhoudelijke dialoog centraal staat voor de te realiseren doelstellingen en uit te voeren maatregelen van Laag Holland in 2030 met een doorkijk naar 2050.

De noodzaak voor het platform bestaat uit de brede constatering dat “niet alles overal kan”. Er moeten keuzes gemaakt worden die direct grote (sociaal) maatschappelijke, economische, ecologische en cultuurhistorische gevolgen kunnen hebben.

Welke keuzes er zijn en wat zij (kunnen) bijdragen aan de opdracht voor Laag Holland op korte -en lange termijn, is niet op voorhand te formuleren. Het platform stimuleert, initieert en reguleert ontwikkelingen voor Laag Holland via de 13 deelgebieden.

Via het platform kunnen partijen maatregelen voor private initiatieven inbrengen. Via het platform wordt gecommuniceerd over verschillende keuzes van maatregelen en bijbehorend instrumentarium inclusief het effect wat zij te weeg brengt.

Het platform als openbaar, centraal podium biedt een handelingsperspectief op het niveau van een deelgebied in Laag Holland (13 stuks) waarbinnen via een gebiedsproces maatregelen verkend, geformuleerd en geëvalueerd worden door betrokken partijen en ondersteund door kennis, ontwerpend onderzoek en uit te voeren pilots. Het platform is gevuld met 5 partijen: 1: programmamanager (voorzitter), 2: een kernteam voor kennis en expertise voor alle deelgebieden, 3: een duoschap van projectleider per deelgebied die uitvoerend zijn, 4: private grondeigenaren en –gebruikers en 5: publieke grondeigenaren en –gebruikers.

Het platform faciliteert de keuzes en de (haalbare) oplossingen tot begrip en vertrouwen aanwezig is voor de uitvoering van het integraal gebiedsprogramma Laag Holland. Het platform behartigt op het niveau van Laag Holland zowel de belangen van de deelgebieden, de thema’s als de doelstellingen. De partijen/actoren moeten zich geroepen voelen om deel te nemen op het platform.

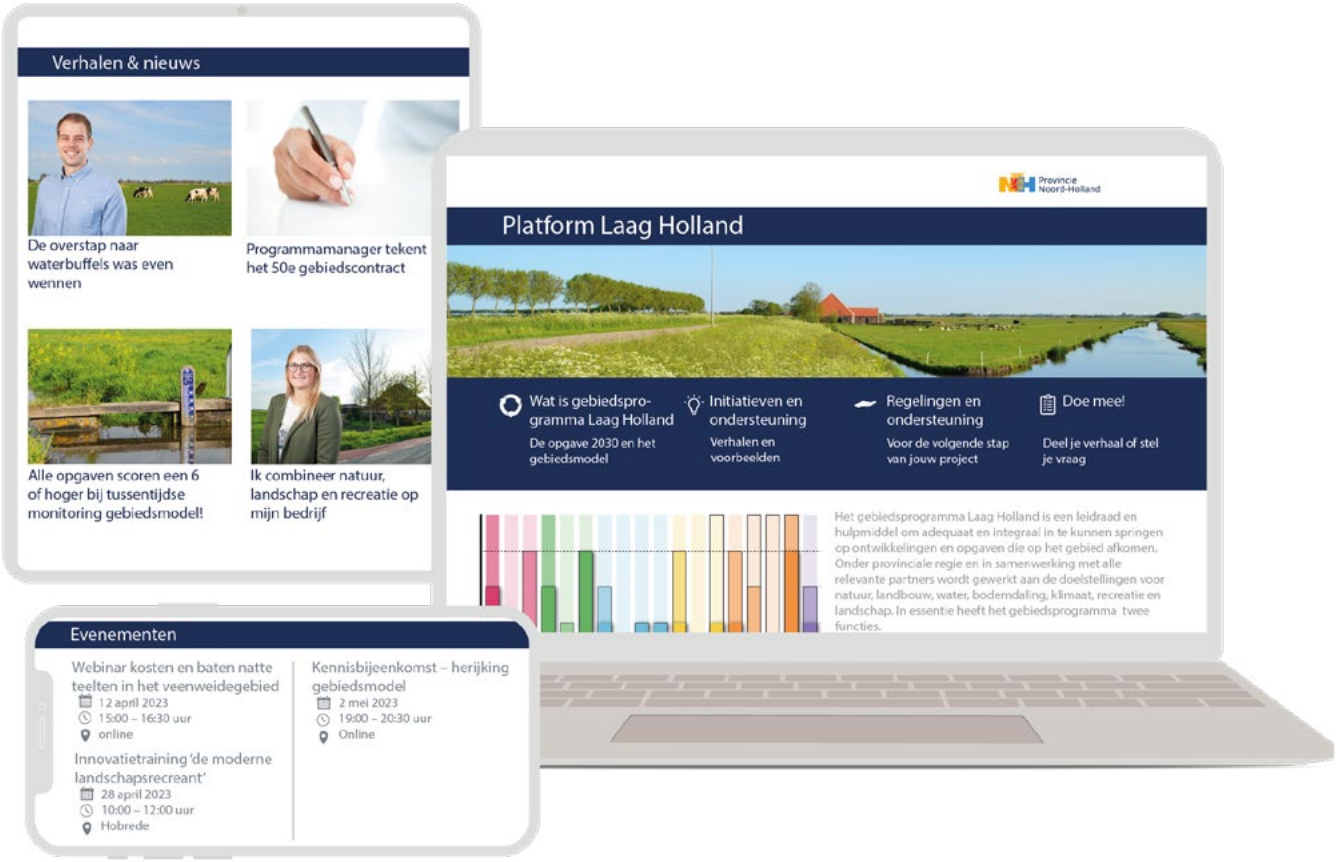

Figuur 21: Indicatief voorbeeld van het digitale platform Laag Holland

Kernwoorden die het nut en de noodzaak van het platform typeren:

- handelt generiek voor alle deelgebieden initieert en stimuleert
- jaagt de (inhoudelijke) dialoog aan
- faciliteert opdrachten en maatregelen
- stuurt de branding van een gebied
- faciliteert het kernteam
- communicatie is een onderlegger
- behartigt integraliteit
- integreert doelstellingen in deelgebieden tot één geheel.
- maakt cross-overs
- springt tussen schalen
- dient externe belangen
- communiceren van successen, kennis en voortgang

7.4 Afsprakenlijst

In het gebiedsproces komen de bestuurlijke focus en de gebiedspartijen met grondeigendom en –gebruik samen. De sturingsopgave versmelt met de inrichtingsopgave. Een belangrijk instrument om de afspraken uit het gebiedsproces vast te leggen is het afsprakenlijst. Een afsprakenlijst is een instrument dat kan dienen als eenduidig afsprakenkader voor zowel nieuwe (gebiedsspecifieke) inrichtings- en beheermaatregelen, als de nieuwe spelregels van de (gebiedsspecifieke) samenwerking tussen de verschillende betrokken overheden en private partijen. De afsprakenlijst is gebaseerd op medeverantwoordelijkheid waarbij gebiedspartijen met elkaar de gewenste situatie en afspraken over ieders bijdrage aan het bereiken van deze situatie vastleggen.

Het instrument afsprakenlijst heeft pas meerwaarde als twee belangrijke voorwaarden onderdeel uitmaken van de lijst: ruimte in de regels en vertrouwen. De afsprakenlijst moet verder gaan dan het vastleggen van wat toch al kan of moet. Onderhandeling op basis van vertrouwen is van groot belang. Vertrouwen vanuit de bestuurlijke focus dat met de voorgestelde maatregelen de doelstellingen in een bepaald gebied gerealiseerd worden en ook vertrouwen bij de gebiedspartijen dat zij kunnen investeren om een maatregel uit te voeren en dan een jaar later niet met een nieuwe opgave geconfronteerd gaan worden. Er moet consensus zijn dat een afsprakenlijst leidend is. Omdat per deelgebied en voor Laag Holland steeds integraal gemonitord wordt, krijgen bestuurders en gebiedsactoren duidelijkheid welke impact een afsprakenlijst heeft op de opdracht voor 2030 en daarmee beter grip wie, wat, waar en wanneer kan gaan ontwikkelen. Met dit overzicht ontstaat rust bij bestuurders, bij initiatiefnemers en bij investeerders.

7.5 Ontwikkel- en beheermaatschappij Laag Holland

De ontwikkel- en beheermaatschappij heeft tot hoofddoel om schuifruimte te creëren. Gronden zijn schaars om de doelstellingen te realiseren: niet alles kan overal. Tot de vijfde nota RO ontwikkelden overheden gebieden planmatig voor een maakbare leefomgeving (ordeningsprincipe lucht-licht--en-ruimte). Dit is geen werkend principe meer omdat ruimte simpelweg te schaars is geworden. Met de komst van de participatiemaatschappij en de terugtrekkende overheid veranderde de planmatige aanpak naar organische ontwikkelingen. Samen aan tafel, polderen voor de inrichting van kleine en grote gebieden. De grootste schreeuwers voeren in dat discours de boventoon. Met veelal een grauw en grijs compromis als resultaat. Daarmee is dan niemand echt blij.

Optimalisatie van grondgebruik werd in Nederland eerder geregeld via ruilverkaveling en herinrichting vanaf jaren dertig vorige eeuw tot aan begin 21ste eeuw. (versie 1 en 2). Volgens dezelfde principes stellen we voor de ontwikkel- en beheermaatschappij Laag Holland vorm te geven als herinrichting/ruilverkaveling 3.0).

Omdat plannen vooraf niet voldoende concreet kunnen zijn, zal onduidelijk zijn wat, waar en op welk moment geruild kan worden. Feitelijk bestaat ruilen uit één moment (verschillende eigenaren en of gebruikers dragen eigendommen met bestemmingen over). De doelen in de opdracht 2030/50 Laag Holland worden gerealiseerd via verschillende, navolgende ontwikkelingen, via en tussen de deelgebieden. “Ruiling ”gebeurt dus over een langere periode (2022-2030).

Ontwikkelruimte ontstaat door het aankopen van gronden. Deze gronden kunnen ingezet worden in projecten of processen waar kansrijke ideeën liggen, maar waar het vastloopt op de factor grond. De omvang van de ontwikkelmaatschappij moet daarom zo groot zijn dat eerste initiatieven op gang komen. Dat wil zeggen dat de projecten vanaf de onderzoekfase (zie paragraaf 9.2.3) gekoppeld kunnen worden aan verschillende beschikbare posities. In de praktijk betekent dit dat de ontwikkel- en beheermaatschappij analyseert wat op de markt te koop aangeboden wordt en strategisch overweegt welke gronden zij aankoopt. Dit betekent dat zij vooraf investeert zonder dat daarvoor een concrete planvorming beschikbaar is.Het ruimte-instrument is bedoeld om grondeigenaren te stimuleren om deel te nemen aan de ontwikkelingen zonder dat hun eigendom in de zin van gebruik maar zeker ook in waardevermindering of –vermeerdering in gevaar komt. Als de uitvoeringsplannen voldoende concreet zijn, kunnen gronden worden verruild of worden aangekocht.

8 Governance

8.1 Rollen en verantwoordelijkheden

Een passende governance is voorwaardelijk voor het gezamenlijk succes in Laag Holland. De rollen in de besluitvorming dienen helder en transparant te zijn. Voorkomen van het dragen van meerdere petten (belangen) en of rollen is cruciaal voor een helder, transparant en gezamenlijk besluitvormingsproces.

Een vernieuwende aanpak van een gebiedsprogramma vraagt ook om heroverwegingen in de rolverdeling. Wie gaat wat doen en wat zijn ieders taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden? Dat zijn vragen die grotendeels door de gebiedspartijen zelf beantwoord moeten worden. Gebruik de contouren van voorliggend gebiedsprogramma om samen met elkaar in gesprek te gaan over een passende rolverdeling. Denk samen na over zaken zoals:

- Wie pakt welke rol?
- Wie is waarvoor verantwoordelijk?
- Wie neemt uiteindelijk besluiten?
- Wie spreekt wie aan als het anders loopt?
- Hoe verbinden we regionale belangen met lokale besluiten?
- Hoe gaan we om met tegenstrijdige belangen?
- Hoe houden we politieke kleuring en inhoudelijke dialoog gescheiden?
- Is er voldoende binding met de mensen die het in het gebied moeten gaan doen?

De regiegroep Laag Holland heeft reeds de eerste stap gezet om tot een passende governance te komen. In bijlage 5 heeft de regiegroep Laag Holland de taken en het instrumentarium in beeld gebracht van de deelnemende organisaties om de opgaven van het gebiedsprogramma te kunnen behalen.

9 Tijd en kosten

9.1 Planning

Het gebiedsprogramma Laag Holland is erop gericht om alle doelstellingen in 2030 gerealiseerd te hebben. Het gebiedsmodel is een hulpmiddel om dit einddoel en de tussentijdse voortgang te monitoren. Voor het tussentijdse monitoren is het echter van belang om vooraf het tempo van de voortgang vast te stellen. Het gebiedsmodel resulteert in scores van één tot tien waarbij de score tien gelijk staat aan het volledig realiseren van een bepaalde doelstelling in 2030. Door tussentijdse doelstellingen vooraf vast te stellen kan goed gemonitord worden. Dit kan bijvoorbeeld een lineaire doelstelling zijn waarbij uitgegaan wordt dat elk jaar dezelfde vooruitgang geboekt wordt. Of juist een exponentieel model waarbij de voortgang gedurende het proces steeds sneller gaat.

9.2 Fasering

In de loop van het gebiedsprogramma zullen vele ideeën en projecten ter sprake komen. Sommige zullen bedacht en besproken worden in een gebiedsproces, andere kunnen van een individuele of groep gebiedspartijen afkomstig zijn. Het duurt natuurlijk even voordat een idee zich ontwikkelt tot een gerealiseerd project. Daarom onderscheiden we drie fases in elk project of gebiedsprogramma. Na elke fase volgt een voortgangsdocument wat via het platform en de programmamanager aan de bestuurders voorgelegd wordt ter accordering. Voorafgaand aan de start in de gebieden komt een inregelfase om het gebiedsprogramma op te starten. De vier fases die onderscheiden worden zijn:

- Inregelfase
- Initiatieffase
- Onderzoeksfase
- Uitvoeringsfase

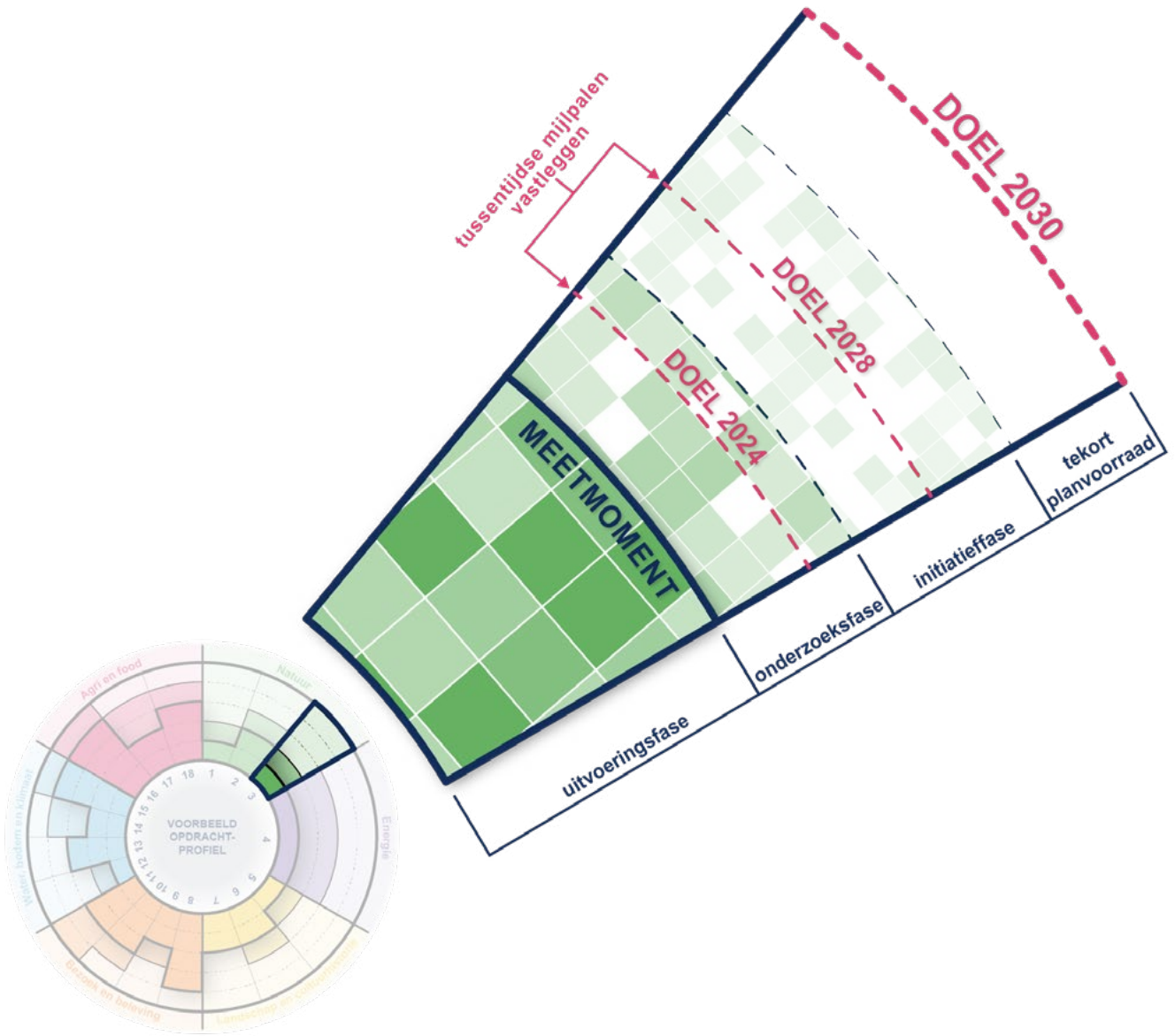

Figuur 22: Het gebiedsmodel en opdrachtprofiel geven inzicht in de voortgang en tussentijdse mijlpalen

Inregelfase	Initiatieffase	Onderzoeksfase	Uitvoeringsfase

monitoring

Top down
Bestuurlijke focus

Vaststellen gebiedsmodel

Afwijzing of bijstellen beleid

Beslismoment

Bijstellen projectvoorstel

Nadere uitwerking

Platform
Handelen en perspectief

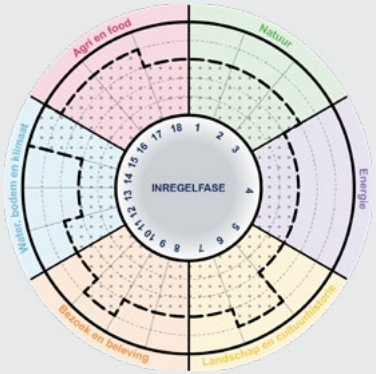

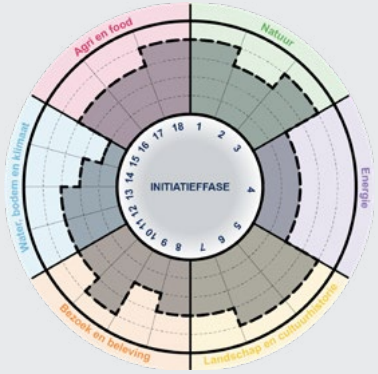

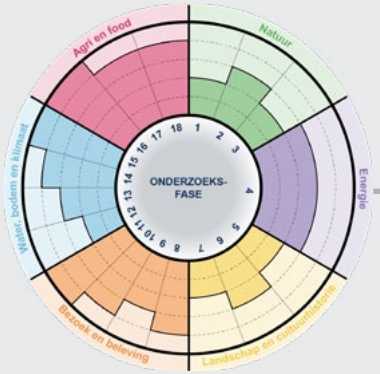

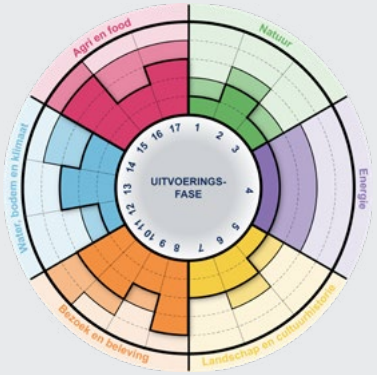

Weging bepalen

Scan naar haalbaarheid en beoogd resultaat

Concreet maken projectvoorstel en vastleggen beoogd resultaat

Monitoring resultaten

Projectvoorstel

Afsprakenlijst

Iteratief proces planvorming

Iteratief proces projectvoorstel

Bottom up
Projecten en initiatieven

planning

Door deze fasering kan tijdig inzicht verkregen worden in de potentiële bijdrage van een project aan de doelstellingen van Laag Holland. Daarnaast kan vroegtijdig bijgestuurd worden waardoor voorkomen wordt dat er veel vergeefse moeite in een bepaalde oplossingsrichting gestoken wordt. Tot slot kan de fasering ook helpen bij het toekennen van middelen. Des te verder een project in de fasering is, des te realistischer wordt het dat een project daadwerkelijk gerealiseerd gaat worden en een waardevolle bijdrage aan de doelstellingen van Laag Holland gaat leveren. Hierdoor kan de omvang van de toe te kennen middelen afgestemd worden op de kansrijkheid en bijdrage van een project. De voortgang van de fases wordt op het platform gedeeld.

9.2.1 Inregelfase

Voorliggend gebiedsprogramma bevat de contouren voor een programma waarmee uiteindelijk aan de integrale opdracht 2030 gewerkt kan worden. Deze contouren moeten aangevuld worden en gebiedseigen gemaakt worden door de partijen die ermee moeten gaan werken. Dit gebeurt in de inregelfase. Denk in deze fase samen na over de formulering van de opdracht. Is de voorgestelde set van 18 doelstellingen de juiste? Moeten het er misschien minder of juist meer zijn? Zijn uit het vigerende beleid de juiste indicatoren gedestilleerd? Hoe worden de opdrachten verdeeld over de deelgebieden? Dat is een greep uit de vragen die centraal staat in de inregelfase. Doel is om het gebiedsprogramma gebiedseigen en werkbaar te maken. Maar doe hier niet te lang over. Een korte inregelfase zorgt voor een snelle start in de gebieden. Maak daarom in de afweging wat móet er echt in de inregelfase bepaald worden en wat kán ook gedurende het lopende proces nog bijgestuurd worden.

9.2.2 Initiatieffase

Gedurende deze fase wordt de basis gelegd voor een project. Een initiatief kan tot stand komen in het gebiedsproces, maar ook van één of meerdere gebiedspartijen komen buiten het gebiedsproces om. Tijdens deze fase wordt een eerste scan gedaan of het project haalbaar is en in voldoende mate bij kan dragen aan de doelstellingen voor Laag Holland. Verder wordt gekeken wie het project zou kunnen uitvoeren en welke partij(en) betrokken zou(den) moeten zijn bij het project en of er voldoende draagvlak is.

Het resultaat van de initiatieffase is een projectvoorstel of plan van aanpak waarmee voor alle betrokken partijen helder wordt wat ze precies van het project mogen verwachten. Het projectvoorstel wordt via de commissaris Laag Holland voorgelegd aan de bestuurders. Is het projectvoorstel goedgekeurd? Dan volgt de onderzoeksfase.

9.2.3 Onderzoeksfase

Tijdens deze fase wordt het projectvoorstel nader gespecificeerd. De vragen of onzekerheden die nog open staan in het projectvoorstel uit de initiatieffase worden nader onderzocht. Bijvoorbeeld met behulp van kennisinstituten, of door het organiseren van pilots. Op basis van de onderzoeken wordt het projectvoorstel nader gedetailleerd tot een oplossingsrichting of ontwerp waarmee het beoogde resultaat bereikt kan worden. Voor het ene initiatief kan een globale schets voldoende zijn. Voor andere initiatieven worden gedetailleerde (bouw)tekeningen gemaakt. Door het concreet maken van het projectvoorstel wordt voor alle betrokken partijen duidelijk of we elkaar goed begrepen hebben.

De onderzoeksfase eindigt met een voorstel voor een afsprakenlijst. Na besluitvorming binden de bestuurders in Laag Holland en de uitvoerders van het project (betrokken gebiedspartijen) zich aan de voorwaarden van dit project.

Het projectresultaat ligt hiermee vast en er kunnen vanaf dat moment in principe geen aanvullende of afwijkende eisen meer gesteld worden. De bestuurders hebben hiermee zekerheid dat zij met dit project een deel van de opdracht voor Laag Holland kunnen realiseren en de uitvoerders hebben de zekerheid dat ze binnen de looptijd van de afsprakenlijst niet met nieuwe eisen geconfronteerd zullen worden. Zie paragraaf 7.4 voor een uitgebreide beschrijving van de afsprakenlijst. Is de afsprakenlijst ondertekend? Dan start de uitvoeringsfase.

9.2.4 Uitvoeringsfase

Tijdens de uitvoeringsfase krijgt het daadwerkelijke projectresultaat vorm. Dit is tevens de fase dat het project ook concreet zichtbaar wordt voor buitenstaanders. Het resultaat van deze fase wordt gemonitord aan de hand van de afspraken en eisen uit de afsprakenlijst. Mocht het niet lukken om aan de eisen uit de lijst te voldoen, bijvoorbeeld door onvoorziene gebeurtenissen, dan is het zaak dit zo snel mogelijk inzichtelijk te maken en via de programmamanager een alternatief voorstel aan de bestuurders voor te leggen.

9.3 Beslismomenten

Elke fase van een project sluit af met een document. In de initiatieffase is dit het projectvoorstel, in de onderzoeksfase de afsprakenlijst en in de uitvoeringsfase de monitoring. Elk document wordt via de programmamanager voorgelegd ter besluitvorming aan de bestuurders. Zowel de programmamanager als de bestuurders kunnen met betrekking tot de projecten, grofweg drie typen beslissingen nemen:

1. Het voorstel draagt aantoonbaar in voldoende mate bij om alle doelstellingen in 2030 te kunnen realiseren. Logischerwijs is het besluit om dit voorstel te accorderen waardoor het project naar een volgende projectfase gaat.
2. Het voorstel draagt niet, of in onvoldoende mate bij om de doelstellingen in 2030 te kunnen realiseren. Wanneer nog ruimte voor verbetering gezien wordt, kan het project teruggestuurd worden naar het gebied met de vraag het voorstel aan te passen zodat wel in voldoende mate bijgedragen wordt. Mogelijk is verder onderzoek of detaillering benodigd.
3. Het voorstel draagt niet, of in onvoldoende mate bij om alle doelstellingen in 2030 te kunnen realiseren. Wanneer geen ruimte meer gezien wordt voor een beter alternatief kan besloten worden:
   a. Bij een herijking van het gebiedsmodel de streefwaardes anders over de deelgebieden te verdelen waardoor doelstellingen wél haalbaar worden;
   b. Het beleid te herijken. Dit heeft uiteindelijk weer een doorwerking in het gebiedsmodel. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het aanpassen van het landschapsbeleid waardoor nieuwe landschappen mogelijk worden.
   c. Vaststellen dat een bepaalde doelstelling niet (geheel) gerealiseerd zal worden. Dit zal echter alleen mogelijk zijn bij niet-essentiële doelstellingen.

9.4 Kosten

Eén belangrijke factor in de haalbaarheid van het gebiedsprogramma zijn de kosten en wie staat voor welk deel hiervan aan de lat. Maar juist doordat niet op concrete maatregelen gestuurd wordt, maar op doelstellingen en indicatoren zijn de kosten lastig in te schatten. We weten op dit moment namelijk nog niet welke maatregelen er vanuit het gebied bedacht worden.

Toch is er behoefte aan een globaal inzicht in de kosten van voor Gebiedsprogramma Laag Holland. Dat wil zeggen: investeringskosten voor de doelstellingen per thema (implementatiekosten) en kosten gerelateerd aan het vormgeven van het proces (benodigde inzet in fte) ter uitvoering hiervan.

Om globaal inzicht te krijgen in de benodigde investeringskosten van maatregelen voor Laag Holland is een inschatting gemaakt welke maatregelen mogelijk aansluiten bij de doelstellingen en indicatoren. Soms is dit gebaseerd op vigerend beleid, zoals bijvoorbeeld voor het NatuurNetwerk Nederland al veel details bekend zijn. Soms zijn deze maatregelen gebaseerd op expert judgement. Daarna zijn op basis van deze set maatregelen de kosten berekend. De kosten zijn ingeschat op basis van literatuurstudie, rekenregels en kengetallen.

Een aantal belangrijke kanttekeningen bij het kostenoverzicht:

- Voor het berekenen van de kosten zijn wij uitgegaan van 100% realisatie van alle doelstellingen. De voorgestelde aanpak is gericht om samen gebiedskeuzes te maken. Welke keuzes gemaakt worden en welke omvang daarbij behoord is in dit stadium niet te voorspellen. Wel kan geconstateerd worden dat niet alles overal kan. De optimalisatie van de gebiedsambitie leidt daarmee tot optimalisatie van de kosten.
- De kosten zijn globaal berekend op basis van literatuurstudie rekenregels en kengetallen. Het adviesrapport betreft een programma en geen ontwerp waardoor een mate van detailniveau in maatvoering ontbreekt waardoor ruime marges (zowel aan de boven- als onderkant) in de berekening aanwezig zijn. De kosten geven op basis van het programma een globale indicatie van de te verwachten kosten en zijn vooral bedoeld als basis om verder de discussie aan te gaan en een volgende stap met het gebiedsprogramma te zetten. Met een volgende stap in het gebiedsprogramma zal een volgende stap in de detaillering van dit kostenoverzicht gezet worden.
- De baten zijn in het gebiedsprogramma niet opgenomen.
- Bij de kosten moet een ruime bandbreedte aan onzekerheid in acht genomen worden. Andere keuzes in maatregelen zal direct leiden tot een ander kostenplaatje.
- Dit zijn de totaalkosten voor het realiseren van de doelstellingen. Niet alle kosten komen voor rekening van de overheden. Bijvoorbeeld: een groot deel van de kosten voor het thema energie komen waarschijnlijk voor rekening van marktpartijen. Tegenover deze kosten staat ook een verdienmodel. Op basis van ervaringen in vergelijkbare projecten hebben wij een verdeling gemaakt naar welke bijdrage mogelijk voor rekening komt van elke partij. Partijen in Laag Holland kunnen er uiteraard voor kiezen om deze verdeling anders te maken.
- De categorie ‘overige publieke partijen’ omvat overheden als gemeenten, waterschappen, het Rijk en de Europese Unie.
- De verdeling van maatregelen naar de kosten per doelstelling is te bediscussiëren. Sommige maatregelen dragen bij aan meerdere doelstellingen, maar moeten in het kostenoverzicht maar één keer meegeteld worden. Bijvoorbeeld een maatregel voor stikstofreductie op het

Thema	Doelstelling	Kosten in miljoenen	Aandeel per actor					
			Overige publieke partijen		Provincie		Privaat	
			%	Kosten	%	Kosten	%	Kosten
Natuur	N2000 is volledig gerealiseerd in kwaliteit en kwantiteit	€ 7,4			100	€ 7,4		
	Het NNN is volledig gerealiseerd in kwaliteit en kwantiteit	€ 46,0			100	€ 46,0		
	Alle gebieden buiten N2000- en NNN en versteende oppervlakte zijn natuurinclusief en klimaat adaptief ingericht	€ 1,5			100	€ 1,5		
Totaal Natuur		**€ 54,9**			**100**	**€ 54,9**		
Energie	27% van de energie in primair verbruik wordt duurzaam opgewekt	€ 335,7						
Totaal Energie		**€ 335,7**					**100**	**€ 335,7**
Landschap en cultuur-historie	Ontwikkelingen dragen bij aan het zichtbaar en herkenbaar houden van de landschappelijke karakteristiek.							
	Ontwikkelingen dragen bij aan het versterken van (de beleving van) openheid.							
	Ontwikkelingen worden helder gepositioneerd ten opzichte van ruimtelijke dragers.							
Totaal Landschap en cultuurhistorie		**€ 10,2**		**€**	**75**	**€ 7,7**	**25**	**€ 2,6**
Bezoek en beleving	Er is voldoende ruimte geboden aan de toenemende en veranderende vraag van recreanten en toeristen	€ 12,6	40	€ 5,0	60	€ 7,6		€
	Het toeristisch-recreatief aanbod is versterkt	€ 82,0	5	€ 4,1	20	€ 16,4	75	€ 61,5
	Het toeristisch-recreatief aanbod wordt optimaal benut, door middel van een goed verbonden en bereikbaar netwerk	€ 5,0	40	€ 2,0	60	€ 3,0		€
	Er is een juiste balans tussen de toenemende recreatieve druk op natuur, landschap en omgeving en de draag-kracht van deze gebieden	€ 18,0	40	€ 7,2	60	€ 10,8		€
Totaal Bezoek en beleving		**€ 117,5**	**16**	**€ 18,3**	**32**	**€ 37,8**	**52**	**€ 61,5**
Water, bodemdaling en klimaat	De CO2 uitstoot wordt met 49% gereduceerd in 2030 ten opzichte van 1990	€ 10,9	95	€ 10,4			5	€ 0,5
	De uitstoot van klimaatgassen in veengebieden door bodemdaling is in Nederland gereduceerd met 1 Mton CO2-eq./jaar in 2030 t.o.v. de referentieperiode 1990, door een vermindering van de bodemdaling.	€ 31,6	50	€ 15,8	50	€ 15,8		
	De kwaliteit onze leefomgeving voldoet aan de wettelijke normen, en er wordt ruimte gezocht voor verbetering	€ 141,7	89	€ 126,1	1	€ 1,4	10	€ 14,2
	Het landelijk gebied is beschermd tegen de gevolgen van klimaatverandering	€ 176,2	60	€ 105,7	20	€ 35,2	20	€ 35,2
Totaal Water, bodemdaling en klimaat		**€ 360,5**	**72**	**€ 258,0**	**15**	**€ 52.5**	**14**	**€ 50,0**
Agri en Food	De grondgebonden landbouw is natuurinclusief (niveau II)							
	De kringlopen zijn op een zo laag mogelijk niveau gesloten							
	25% van wat we eten komt uit de regio							
Totaal Agri en food		**€ 143,3**	**90**	**€ 129,0**	**10**	**€ 14,3**		
Proces	Investeringskosten benodigde inzet (2022-2030)	€ 12,6	51	€ 6,4	49	€ 6,2		
Totaal		**€ 1.034,7**	**40**	**€ 411,7**	**17**	**€ 173,3**	**43**	**€ 449,7**

Tabel 1: Totaaloverzicht van de kosten per thema verdeeld over opgaven, afgerond op miljoenen Euro's

boerenerf kan bijdragen aan de N2000 doelen, maar ook aan het natuurinclusief maken van de grondgebonden landbouw.
- Het betreft enkel implementatiekosten en geen structurele kosten.
- De kosten voor de doelstelling 'N2000 is volledig gerealiseerd in kwaliteit en kwantiteit betreft enkel de kosten binnen de natuurgebieden en bevat niet de kosten buiten de natuurgebied (denk aan stikstofuitstoot beperken).
- Specifiek voor de doelstelling 'het landelijk gebied is beschermd tegen de gevolgen van klimaatverandering' is het in acht nemen van een grote bandbreedte aan onzekerheid noodzakelijk. Het is te verwachten dat het grootste deel van de kosten gemaakt moet worden in stedelijk gebied. Hiervoor is in de berekening rekening mee gehouden. Een andere verdeling van de kosten over stedelijk en landelijk gebied maakt op de omvang van deze kostenpost een groot verschil.
- De aannames die ten grondslag liggen aan deze berekening zijn in de bijlage toegevoegd.

De totale kosten voor het gebiedsprogramma Laag Holland bedragen afgerond ruim 1 miljard, inclusief benodigde inzet voor het proces. In tabel 1 zijn de totale investeringskosten verdeeld over de verschillende thema's en opgaven weergegeven.

9.4.1 Gebruik bestaande budgetten

De investeringskosten van het gebiedsprogramma tot 2030 zijn indicatief begroot op ruim € 1 miljard euro en gebaseerd op 100% realisatie van alle opgaven. Hiervan is € 170 miljoen toegerekend aan de provincie, € 410 miljoen voor andere overheden en € 450 miljoen voor private partijen (met name voor de realisatie van de energieopgave, maar daar staan tevens opbrengsten tegenover). Dit bedrag is op dit moment slechts ten dele gedekt. Het is niet de bedoeling dat partijen gaan wachten tot dit hele budget in zijn geheel beschikbaar is. Er moet gestart worden met het behalen van successen in het gebiedsprogramma met de bestaande budgetten. Spreek hierin go-no go momenten af in de verkennnings-, planvormings- en uitvoeringsfase in de gebiedsprocessen, waarin ook de budgettaire ruimte steeds wordt beoordeeld. Het indicatieve bedrag is richtinggevend om binnen het gebiedsprogramma met elkaar het gesprek aan te gaan. Maar het is belangrijk dat de partijen in beginsel handelen vanuit bestaande budgetten.

B|RO

BIJLAGE 1 – BRONNENLIJST

Bronnenlijst

Gebruikte documenten voor de doelstellingen in de opdracht Laag Holland 2030:

- Voedselvisie – Boer & Business in Balans. ‘naar een duurzaam voedselsysteem 2020-2030. (2021) Provincie Noord-Holland
- Realisatiestrategie voor de afronding van het NNN in Noord-Holland. (2020) Provincie Noord-Holland
- Amsterdam Wetlands. Een perspectief voor Laag Holland in 2050. (2018) Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Recreatie Noord-Holland & Landschap Noord-Holland
- Kiezen én delen. Advies van de Studiegroep Ruimtelijke inrichting landelijk gebied. (2021) Algemene Bestuursdienst Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties.
- Bijzonder Provinciaal Landschap (2020) Provincie Noord-Holland.
- Waterhuishoudkundige blik op het Veenweidegebied Laag Holland (2020) Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier.
- Leidraad Landschap en Cultuurhistorie (2019) Provincie Noord-Holland
- Masterplan Biodiversiteit (2020) Provincie Noord-Holland
- Omgevingsvisie NH2050. Balans tussen economische groei en leefbaarheid (2018) Provincie Noord-Holland
- Regionaal Waterprogramma Noord-Holland 2022 – 2027 (2021) Provincie Noord-Holland
- Haren kost geen tijd. Zoeken naar draagvlak voor slappe gronden (2019) C.P. Veerman
- RES 1.0 Noord-Holland Zuid (2021) Noord-Hollandse energieregio
- RES 1.0 Noord-Holland Noord (2021) Noord-Hollandse energieregio
- Visie Recreatie en Toerisme Noord-Holland 2030 (2021) Provincie Noord-Holland
- Metropool van wereldklasse met menselijke maat. (2021) Metropoolregio Amsterdam.

B|RO

BIJLAGE 2 – DEZELFDE TAAL SPREKEN

Omschrijving van gebruikte begrippen

Alternatieve voorstellen
De verkennende maatregelen en ontwikkelingen vanuit de grondeigenaren en -gebruikers.

Deelgebied
De 13 geografische deelgebieden in Laag Holland, gebaseerd op ruimtelijke- en landschappelijke kenmerken en natuurwaarden.

Doelstelling
Een sectorale doelstellingen op basis van vigerend beleid die een bijdrage levert aan het bereiken van de Publieke bestuurders bepalen samen de opdracht Laag Holland 2030.

Expertise Weging
In het gebiedsmodel kunnen wegingen ingevuld worden om prioriteiten aan te geven tussen bepaalde onderdelen uit het gebiedsmodel. Dit kan op twee niveaus gedaan worden:

1. Op het niveau van de deelgebieden: hoe belangrijk vindt u een opgave in een bepaald deelgebied in relatie tot de andere opgaven binnen hetzelfde deelgebied?
2. Op het niveau van de indicatoren: hoe belangrijk vindt u een indicator van een opgave binnen een bepaald deelgebied ten opzichte van de andere indicatoren binnen dezelfde opgave?

Gebiedskaternen
Van elk deelgebied is een gebiedskatern samengesteld met beknopt de achtergrond en de opdracht voor dat specifieke deelgebied.

Gebiedsmodel
Contouren van het model om in te zetten als hulpmiddel in het plannings- of monitoringsproces van de 18 doelstellingen van Laag Holland.

Gebiedsprogramma
Het integraal gebiedsprogramma voor Laag Holland, waar-in in samenwerking met alle relevante partners wordt ge-werkt aan de opdracht voor natuur, agri. food, water, bodemdaling, klimaat, recreatie en landschap.

Indicator
Een indicator die gebruikt wordt om de prestatie van een deelgebied ten opzichte van specifieke doelstelling te kunnen meten. Aan de hand van een indicator kan van de resultaten van ontwikkelingen gemeten worden in hoeverre deze bijdragen aan de beoogde doelstelling, maar geven daarbij geen voorschriften over hoe de doelstelling te behalen is.

Klimaatneutraal
Niet bijdragend aan de klimaatverandering

Natuurinclusief
Het vanaf het begin in samenhang rekening houden met ecologie en natuur, gericht op zo groot mogelijke impact op biodiversiteit).

Natuurinclusieve landbouw
Een ecologisch houdbare vorm van voedselproductie. Het maakt gebruik van wat de natuur op, om en onder het bedrijf te bieden heeft (het ‘natuurlijk kapitaal’), versterkt de biodiversiteit op en rond het boerenland en belast de natuur zo min mogelijk

Opdracht Laag Holland 2030
Meest relevante (beleids)doelstellingen voor Laag Holland 2030.

Opdrachtprofiel deelgebied
Integraal overzicht van de sectorale doelstellingen, met per deelgebied een weging in welke mate een doelstelling relevant is voor het desbetreffende deelgebied.

Opdrachtprofiel Laag Holland
Integraal overzicht van de sectorale doelstellingen, met voor Laag Holland als geheel een gemiddelde weging op basis van de wegingen die in de deelgebieden aan de doelstellingen gegeven zijn.

Opgave Laag Holland 2050
Meest relevante (beleids)doelstellingen voor Laag Holland 2050.

Platform
Een belangrijk onderdeel van dit gebiedsproces is ‘Platform Laag Holland’. Hoofddoel van dit platform is communicatie en inzicht. Communicatie binnen het gebiedsproces in een deelgebied zelf, maar ook uitwisseling tussen de deelgebieden, pilots en bijvoorbeeld het contact met de kennisinstituten wordt ontsloten via het platform.

Primaire energie
Primaire energie is de energie die nodig is aan de bron om het uiteindelijke energiegebruik te dekken. Er gaat altijd een hoeveelheid energie verloren bij de opwekking, het transport, de verdeling enzovoort

Scoringswijze
Beschrijving van de wijze waarop een indicator gemeten/gewaardeerd wordt. Ten behoeve van eenduidige meetresultaten.

Streefwaarde
De waarde van een indicator die nodig is om een doelstelling in 2030 te behalen. De streefwaardes worden per deelgebied geformuleerd.

Sub-doelstelling
Sub-categorie van een bijbehorende doelstelling.

Thema
De 6 sectorale thema's: Energie, Agri & Food, Natuur, Water bodemdaling en klimaat, Bezoek en beleving, Landschap en cultuurhistorie.

Wensen en Maatregelen
Praktische maatregelen om de abstracte doelstellingen te verwezenlijken. De maatregelen zijn op te splitsen in passende en verkennende maatregelen, daarin zijn passende maatregelen reeds werkende maatregelen. De verkennende maatregelen zijn nieuwe alternatieve voorstellen vanuit de grondgebruikers.

BIJLAGE 3 – INSCHATTING BENODIGDE INVESTERINGSKOSTEN

Toevoegen bijlage Ecorys.

B|RO

BIJLAGE 4 – ADVIESBRIEF REGIEGROEP AAN GEDEPUTEERDE STATEN (en reactie provincie)

Toevoegen adviesbrief regiegroep

B|RO

BIJLAGE 5 – VISIE REGIEGROEP OP TAKEN EN INSTRUMENTARIUM IN RELATIE TOT OPGAVEN LAAG HOLLAND

Toevoegen tabel taken en instrumentarium

Hoofdvestiging Boxtel
Bosscheweg 107
5282 WV Boxtel
T +31 (0)411 850 400

Vestiging Amsterdam
Rhijnspoorplein 38
1018 TX Amsterdam
T +31 (0)20 506 19 99

Vestiging Venlo
Industriestraat 94
5931 PK Tegelen
T +31 (0)77 373 06 01

www.bro.nl | info@bro.nl

GEBIEDSKATERNEN

Gebiedsprogramma Laag Holland

Groen, Weids en in Beweging

Provincie Noord-Holland

BRO Ruimte om in te leven

colofon

projectnaam
Gebiedskaternen
Gebiedsprogramma Laag Holland

datum
maandag 16 mei 2022

projectnummer
P04173

opdrachtgever
Provincie Noord-Holland

projectleiders BRO
Bas van Wetten
Renze van Och

projectteam BRO
Bram Coenen
Natascha Luijken
Tijmen van Etten

externe adviseurs
Madeleine van Mansfeld *(Dialogical)*
Paul Terwan *(Paul Terwan onderzoek en advies)*
Hannah Schutte *(Ecorys)*
Frank Verhoeven *(Boerenverstand)*

BRO
Bosscheweg 107
5282 WV Boxtel
T +31 (0)411 850 400
E info@bro.nl
www.bro.nl

B|RO
Ruimte | om *in* te leven

PRIVE

Leeswijzer

Het integraal gebiedsprogramma Laag Holland is tot stand gekomen na een intensief proces van bijna een jaar. Nu is het tijd om aan de slag te gaan! Alle details en achtergronden van het gebiedsprogramma zijn gevat in het hoofddocument. Deze gebiedskaternen dienen samen met de startgids om aan de slag te gaan met het programma zonder het uitvoerige hoofddocument met alle details door te nemen. Elk deelgebied heeft een gebiedskatern met daarin een kenschets, een uitsnede van de gebiedskarakterkaart en een voorstel voor het opdrachtprofiel. Dit opdrachtprofiel laat zien op welke opgave in elk deelgebied het accent of de prioriteit ligt. Deze opdrachtprofielen zijn niet definitief en moeten door de gebiedspartijen aangepast en aangevuld worden om tot een goede verdeling van de opdracht Laag Holland 2030 te komen.

Deze gebiedskaternen zijn één van de vier documenten van het gebiedsprogramma:

- **Startgids:** beknopte notitie met de belangrijkste elementen uit het gebiedsprogramma om een goede start te kunnen maken.
- **Hoofddocument:** rapportage met de volledige inhoud, achtergronden en details van het gebiedsprogramma.
- **Gebiedsmodel:** contouren van het model om in te zetten als hulpmiddel in het plannings- of monitoringsproces van de 18 doelstellingen van Laag Holland.
- **Gebiedskaternen:** van elk deelgebied is een gebiedskatern gebruikt met beknopt de achtergrond en de opdracht voor dat specifieke deelgebied.

Figuur 1: Het gebiedsprogramma Laag Holland bestaat uit 4 documenten

Deelgebieden

Op basis van landschappelijke, natuurlijke en bestuurlijke kenmerken is Laag Holland verdeeld in 13 deelgebieden. Het deelgebied is het niveau waar de gebiedspartijen samen met elkaar aan de slag moeten gaan. Dit is niets nieuws, het zijn logische deelregio's met reeds een lang verleden. In de meeste deelgebieden zijn de gebiedspartijen al gestart. De 13 deelgebieden zijn:

1. Schermer
2. Polder Mijzen
3. Eilandspolder
4. Beemster
5. Zeevang
6. Alkmaardermeer en omgeving
7. Assendelft en omgeving
8. Westzaan en omgeving
9. Wormerveld, Jisperveld & Kalverpolder
10. Wijde Wormer
11. Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld en Twiske
12. Purmer
13. Waterland en Marken

Overzicht opdrachtprofielen

Achteraan in het document is een overzicht opgenomen van alle opdrachtprofielen per deelgebied. Klik op onderstaand icoon om naar dit overzicht te navigeren.

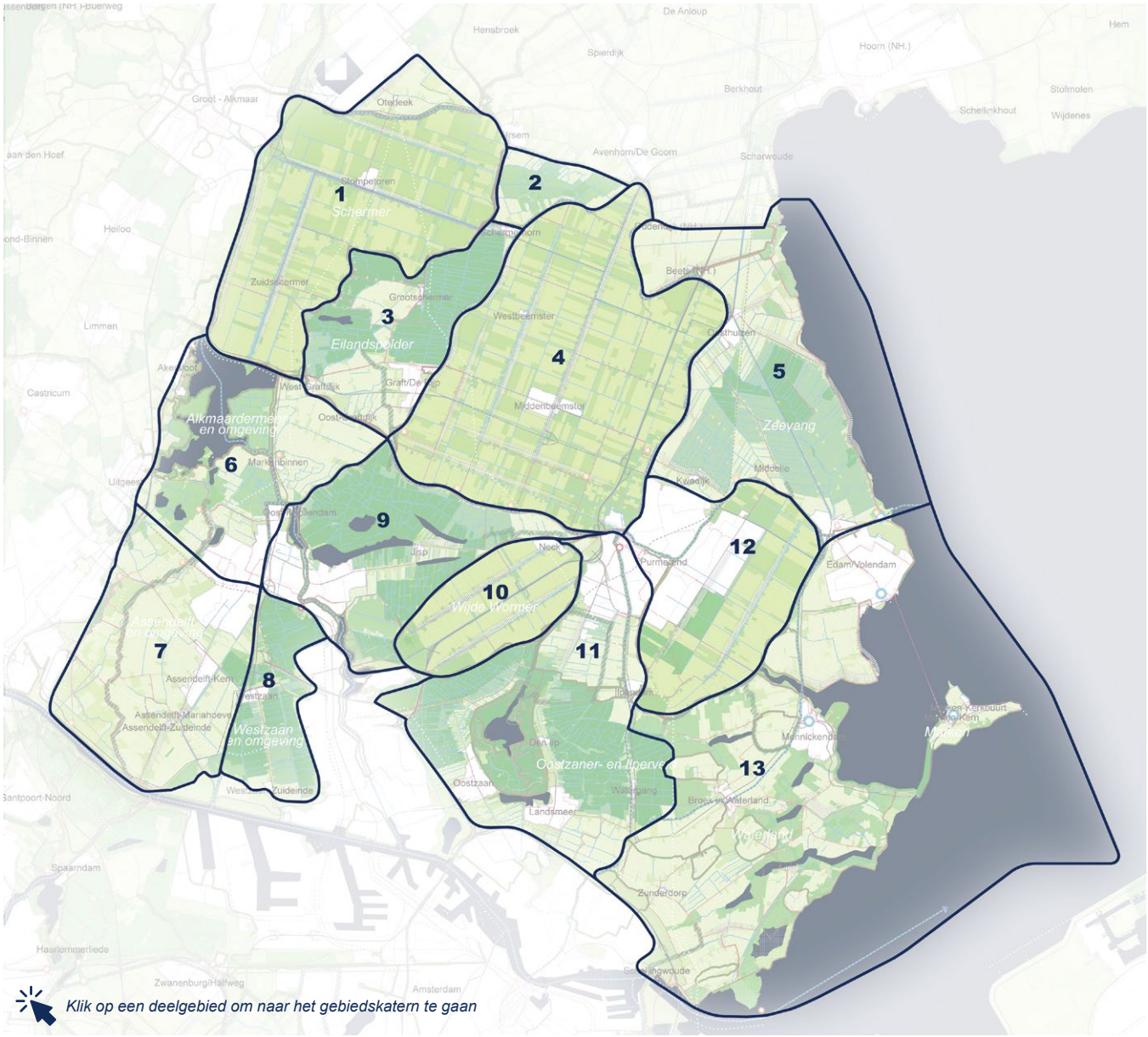

Figuur 2: Deelgebiedenkaart

1 SCHERMER

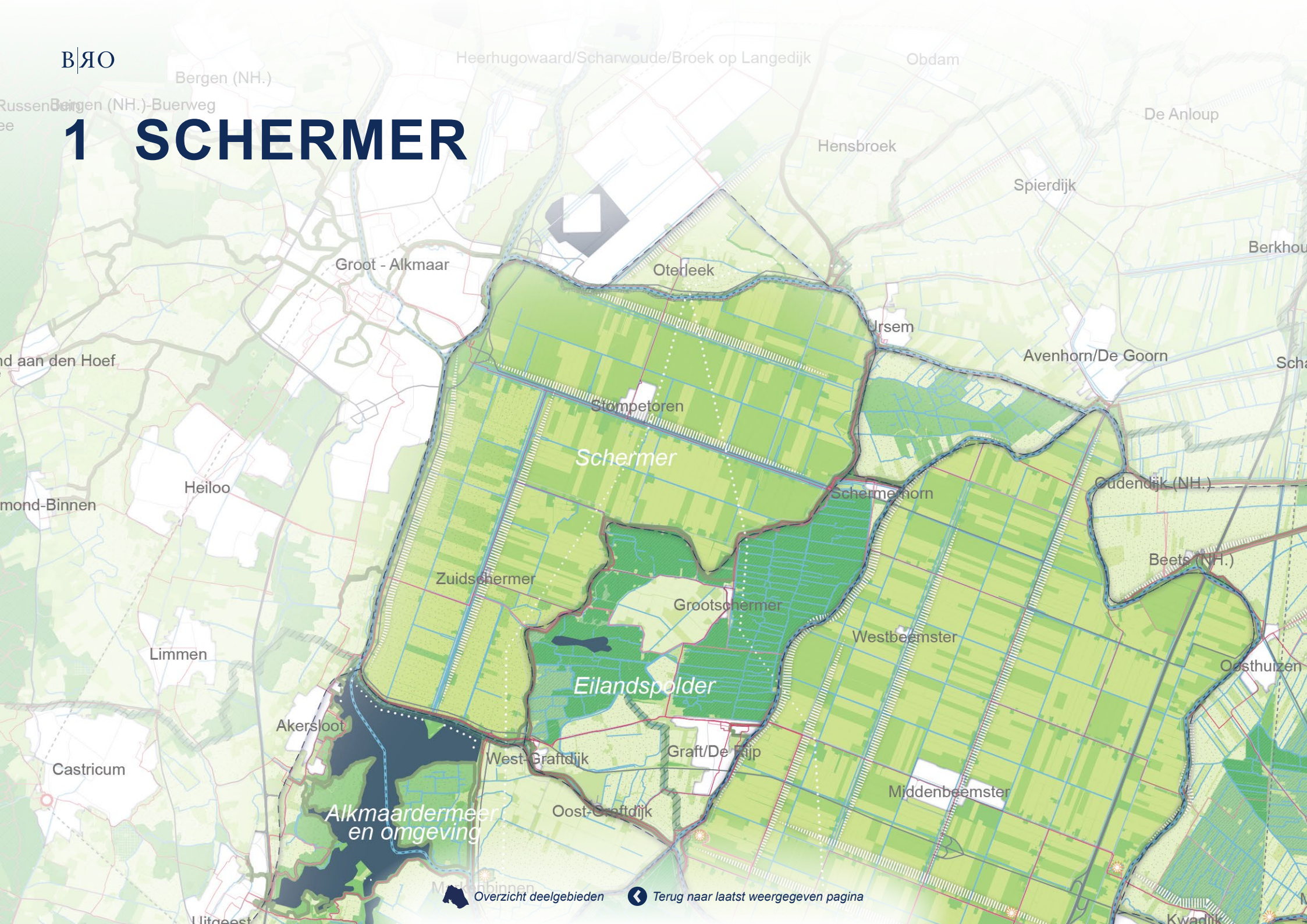
Heerhugowaard/Scharwoude/Broek op Langedijk
Obdam
Bergen (NH.)
Bergen (NH.)-Buerweg
De Anloup
Hensbroek
Spierdijk
Groot - Alkmaar
Oterleek
Ursem
Avenhorn/De Goorn
Stompetoren
Schermer
Heiloo
Schermerhorn
Oudendijk (NH.)
Beets (NH.)
Zuidschermer
Grootschermer
Westbeemster
Limmen
Eilandspolder
Oosthuizen
Akersloot
West-Graftdijk
Graft/De Rijp
Castricum
Middenbeemster
Alkmaardermeer en omgeving
Oost-Graftdijk
Overzicht deelgebieden
Terug naar laatst weergegeven pagina

1 Schermer

Kenschets

De Schermer werd in 1635 drooggelegd en is vormgegeven volgens geometrische principes. In de Schermer zijn duidelijke hoofdassen aangebracht in de vorm van de Noorder- en Zuidervaart die de voor de Schermer specifieke binnenboezem vormen. De vaarten vormen meteen de hoofdassen waaraan de verkaveling is opgehangen. De bebouwing in de Schermer is te herkennen aan de losse groene erven langs de linten. In de Schermer bevinden zich twee dorpen: Zuidschermer en Stompetoren.

Overzicht in cijfers

	ha	%
Verharding	255	5
Bebouwing	73	1
Infrastructuur	164	3
Water	465	9
Groen	4.417	82
Overig	0	0
Totaal	**5.374**	**100**

Opdrachtprofiel

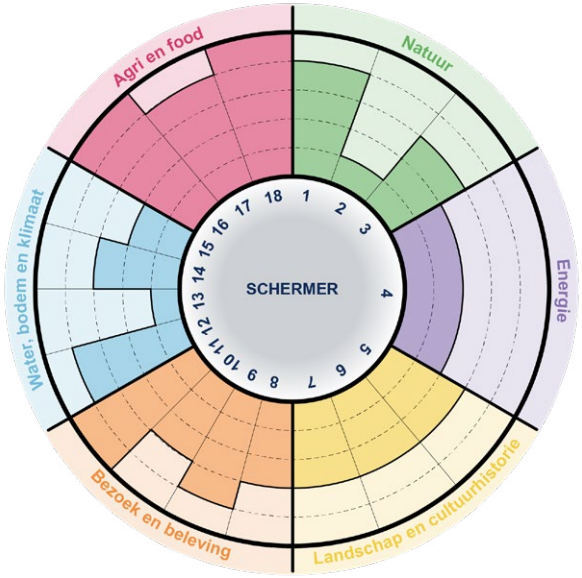

Gebiedskarakterkaart

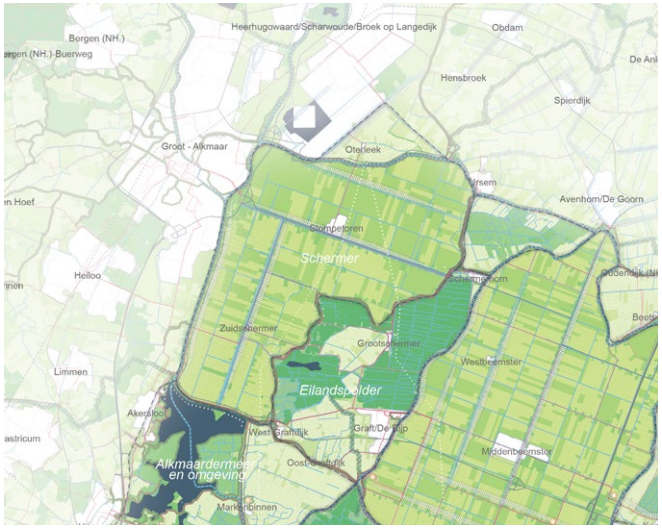

18 Doelstellingen

1. N2000 is volledig gerealiseerd in kwaliteit en kwantiteit (N2000 beheerplannen).
2. Het NNN is volledig gerealiseerd in kwaliteit en kwantiteit (Realisatiestrategie NNN).
3. Alle gebieden buiten N2000- en NNN en versteende oppervlakte zijn natuurinclusief en klimaat adaptief ingericht (Omgevingsvisie Noord-Holland).
4. 27% van de energie in primair verbruik wordt duurzaam opgewekt (Integrale Nationale Energie- en Klimaatplan).
5. Ontwikkelingen dragen bij aan het zichtbaar en herkenbaar houden van de landschappelijke karakteristiek (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
6. Ontwikkelingen dragen bij aan het versterken van (de beleving van) openheid (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
7. Ontwikkelingen worden helder gepositioneerd ten opzichte van ruimtelijke dragers (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
8. Er is voldoende ruimte geboden aan de toenemende en veranderende vraag van recreanten en toeristen (Visie Recreatie en Toerisme).
9. Het toeristisch-recreatief aanbod is versterkt (Visie Recreatie en Toerisme).
10. Het toeristisch-recreatief aanbod wordt optimaal benut, door middel van een goed verbonden en bereikbaar netwerk (Visie Recreatie en Toerisme).
11. Er is een juiste balans tussen de toenemende recreatieve druk op natuur, landschap en omgeving en de draagkracht van deze gebieden (Visie Recreatie en Toerisme).
12. De CO2 uitstoot wordt met 49% gereduceerd in 2030 ten opzichte van 1990 (Klimaatwet).
13. De uitstoot van klimaatgassen in veengebieden door bodemdaling is in Nederland gereduceerd met 1 Mton CO2-eq./jaar in 2030 t.o.v. de referentieperiode 1990, door een vermindering van de bodemdaling.
14. De kwaliteit onze leefomgeving voldoet aan de wettelijke normen, en er wordt ruimte gezocht voor verbetering (Omgevingsvisie NH).
15. Het landelijk gebied is beschermd tegen de gevolgen van klimaatverandering (Omgevingsvisie NH).
16. De grondgebonden landbouw is natuur inclusief op niveau 2 (Voedselvisie).
17. De kringlopen zijn op een zo laag mogelijk niveau gesloten (Voedselvisie).
18. 25% van wat geconsumeerd wordt komt uit de regio (Voedselvisie).

2 POLDER MIJZEN

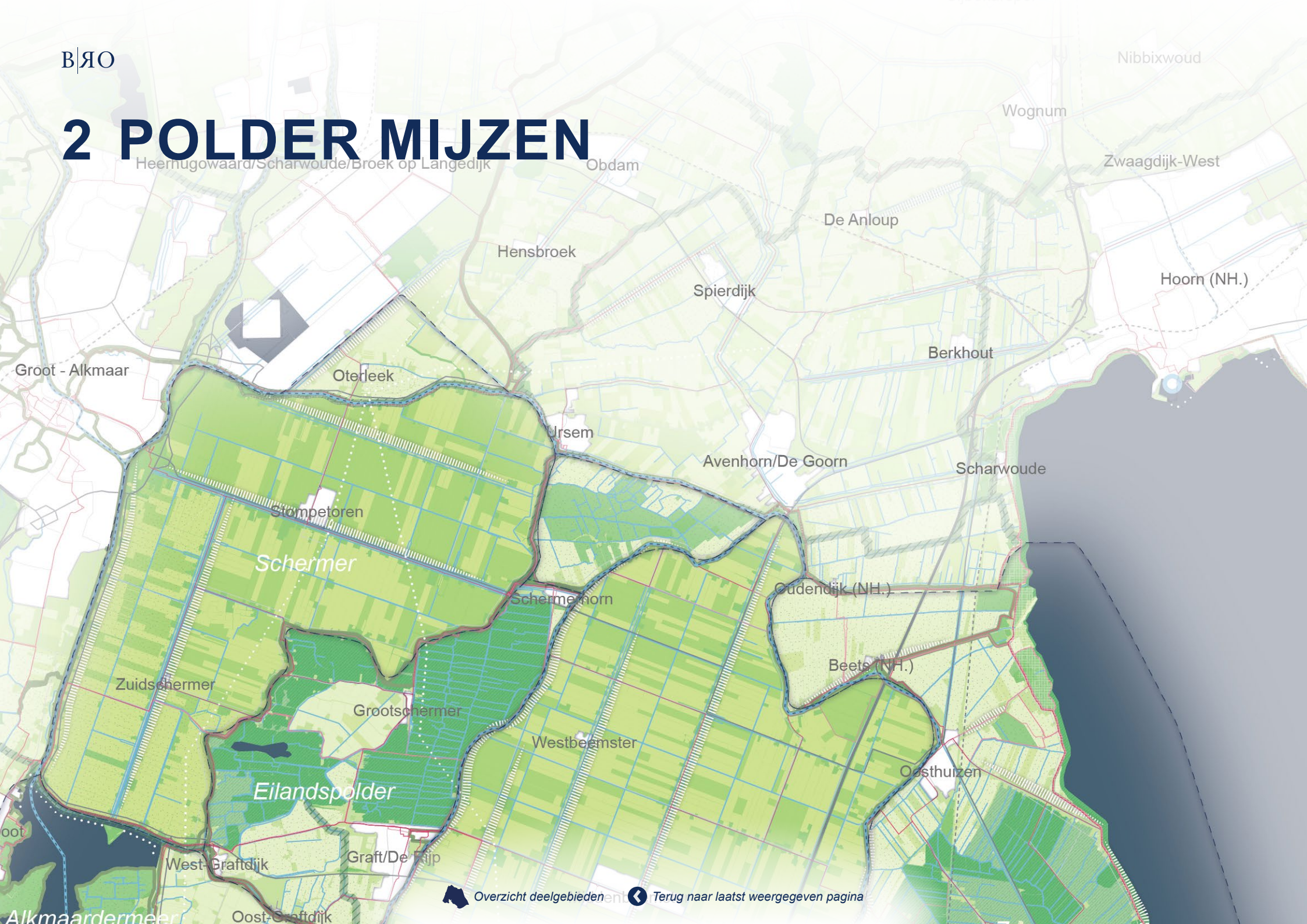

2 Polder Mijzen

Kenschets

De polder Mijzen kenmerkt zich door de zeer onregelmatige veenpolderverkavelingen. Deze verkavelingen zijn nog vrijwel intact en hebben, afhankelijk van hun ontginningsperiode, een strokenverkaveling of een meer blokvormige verkaveling.

Overzicht in cijfers

	ha	%
Verharding	16	2
Bebouwing	4	1
Infrastructuur	9	1
Water	93	14
Groen	522	81
Overig	0	0
Totaal	**644**	**100**

Opdrachtprofiel

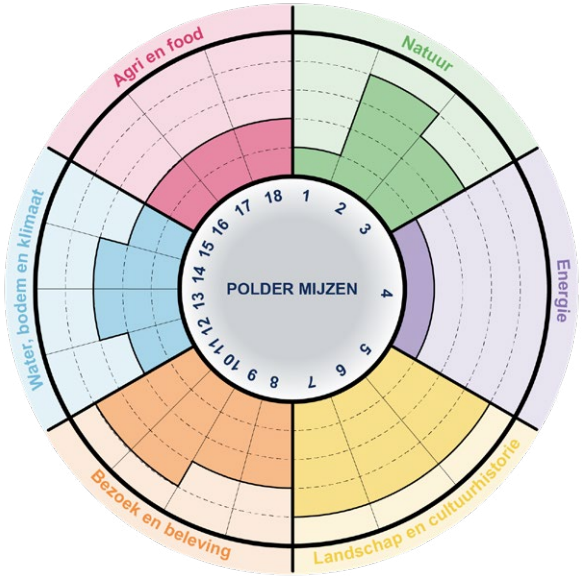

Gebiedskarakterkaart

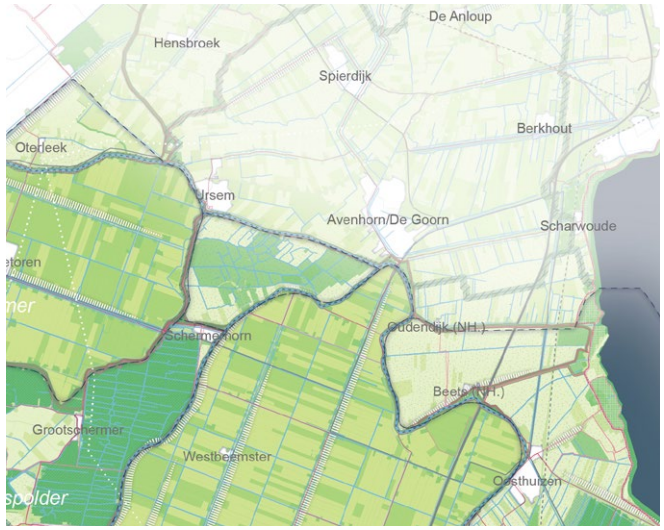

18 Doelstellingen

1. N2000 is volledig gerealiseerd in kwaliteit en kwantiteit (N2000 beheerplannen).
2. Het NNN is volledig gerealiseerd in kwaliteit en kwantiteit (Realisatiestrategie NNN).
3. Alle gebieden buiten N2000- en NNN en versteende oppervlakte zijn natuurinclusief en klimaat adaptief ingericht (Omgevingsvisie Noord-Holland).
4. 27% van de energie in primair verbruik wordt duurzaam opgewekt (Integrale Nationale Energie- en Klimaatplan).
5. Ontwikkelingen dragen bij aan het zichtbaar en herkenbaar houden van de landschappelijke karakteristiek (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
6. Ontwikkelingen dragen bij aan het versterken van (de beleving van) openheid (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
7. Ontwikkelingen worden helder gepositioneerd ten opzichte van ruimtelijke dragers (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
8. Er is voldoende ruimte geboden aan de toenemende en veranderende vraag van recreanten en toeristen (Visie Recreatie en Toerisme).
9. Het toeristisch-recreatief aanbod is versterkt (Visie Recreatie en Toerisme).
10. Het toeristisch-recreatief aanbod wordt optimaal benut, door middel van een goed verbonden en bereikbaar netwerk (Visie Recreatie en Toerisme).
11. Er is een juiste balans tussen de toenemende recreatieve druk op natuur, landschap en omgeving en de draagkracht van deze gebieden (Visie Recreatie en Toerisme).
12. De CO2 uitstoot wordt met 49% gereduceerd in 2030 ten opzichte van 1990 (Klimaatwet).
13. De uitstoot van klimaatgassen in veengebieden door bodemdaling is in Nederland gereduceerd met 1 Mton CO2-eq./jaar in 2030 t.o.v. de referentieperiode 1990, door een vermindering van de bodemdaling.
14. De kwaliteit onze leefomgeving voldoet aan de wettelijke normen, en er wordt ruimte gezocht voor verbetering (Omgevingsvisie NH).
15. Het landelijk gebied is beschermd tegen de gevolgen van klimaatverandering (Omgevingsvisie NH).
16. De grondgebonden landbouw is natuur inclusief op niveau 2 (Voedselvisie).
17. De kringlopen zijn op een zo laag mogelijk niveau gesloten (Voedselvisie).
18. 25% van wat geconsumeerd wordt komt uit de regio (Voedselvisie).

BRO

3 EILANDSPOLDER

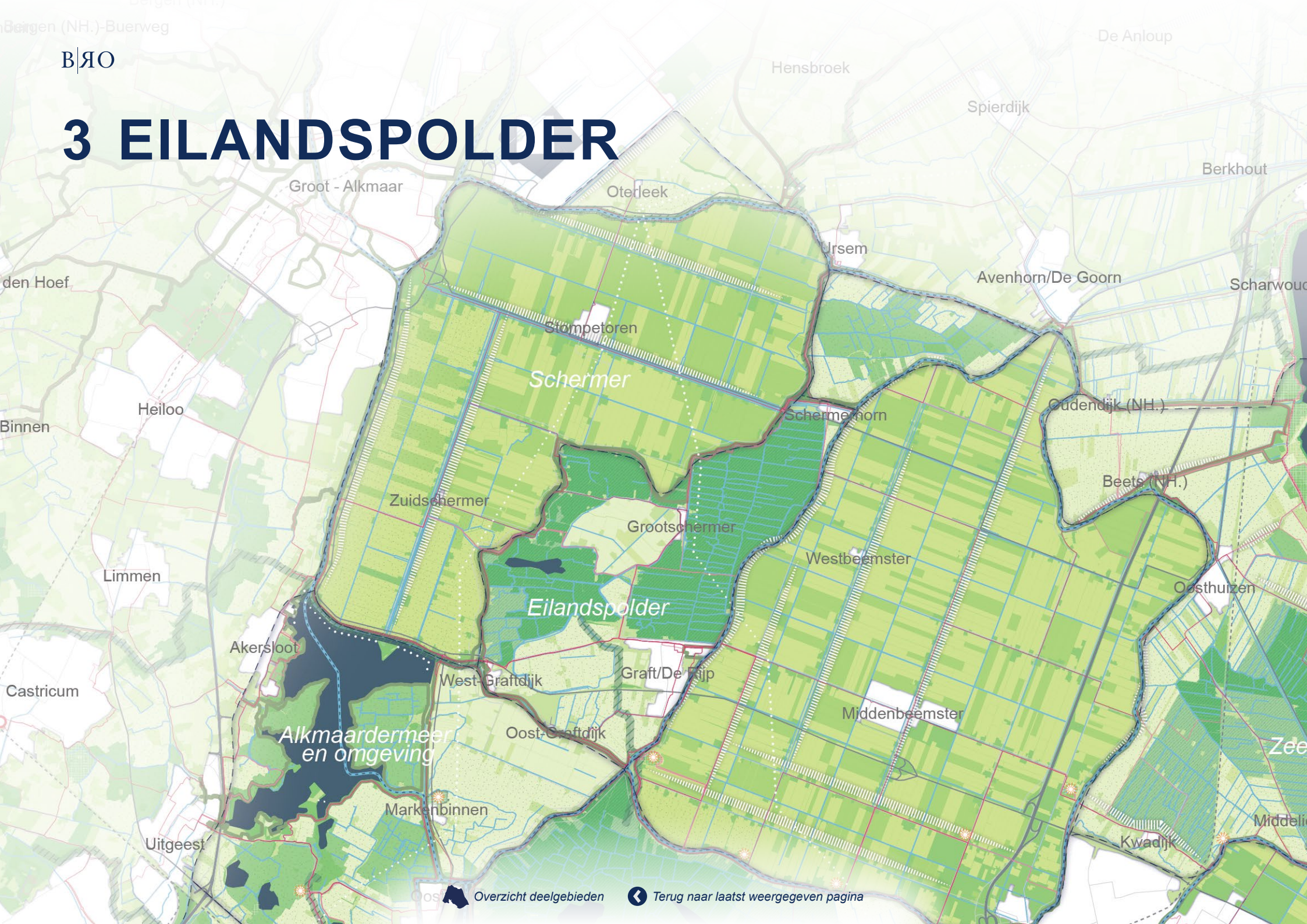

3 Eilandspolder

Kenschets

De Eilandspolder kenmerkt zich door de zeer onregelmatige veenpolderverkavelingen. Deze verkavelingen zijn nog vrijwel intact en hebben, afhankelijk van hun ontginningsperiode, een strokenverkaveling of een meer blokvormige verkaveling. De bebouwing in de Eilandspolder concentreert zich in de ontginningslinten van Graft en Grootschermer en de dijklinten van Schermerhorn en de Rijp.

Overzicht in cijfers

	ha	%
Verharding	159	6
Bebouwing	46	2
Infrastructuur	75	3
Water	500	20
Groen	1.721	69
Overig	1	0
Totaal	**2.502**	**100**

Opdrachtprofiel

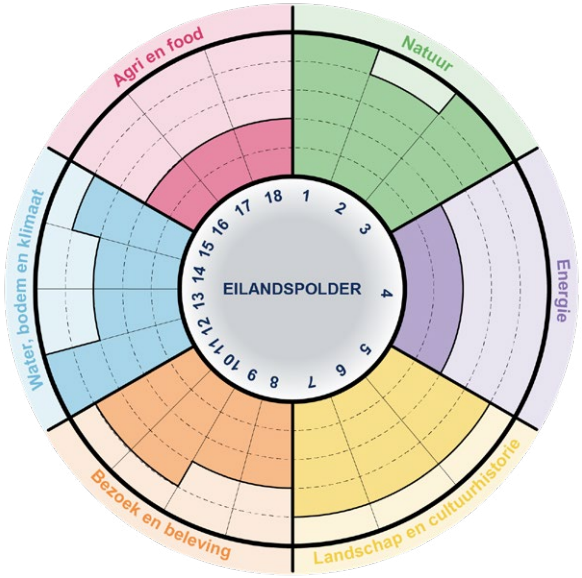

Gebiedskarakterkaart

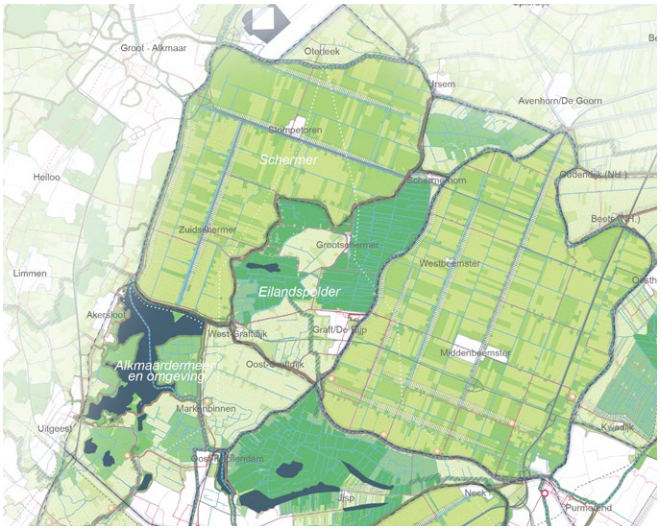

18 Doelstellingen

1. N2000 is volledig gerealiseerd in kwaliteit en kwantiteit (N2000 beheerplannen).
2. Het NNN is volledig gerealiseerd in kwaliteit en kwantiteit (Realisatiestrategie NNN).
3. Alle gebieden buiten N2000- en NNN en versteende oppervlakte zijn natuurinclusief en klimaat adaptief ingericht (Omgevingsvisie Noord-Holland).
4. 27% van de energie in primair verbruik wordt duurzaam opgewekt (Integrale Nationale Energie- en Klimaatplan).
5. Ontwikkelingen dragen bij aan het zichtbaar en herkenbaar houden van de landschappelijke karakteristiek (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
6. Ontwikkelingen dragen bij aan het versterken van (de beleving van) openheid (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
7. Ontwikkelingen worden helder gepositioneerd ten opzichte van ruimtelijke dragers (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
8. Er is voldoende ruimte geboden aan de toenemende en veranderende vraag van recreanten en toeristen (Visie Recreatie en Toerisme).
9. Het toeristisch-recreatief aanbod is versterkt (Visie Recreatie en Toerisme).
10. Het toeristisch-recreatief aanbod wordt optimaal benut, door middel van een goed verbonden en bereikbaar netwerk (Visie Recreatie en Toerisme).
11. Er is een juiste balans tussen de toenemende recreatieve druk op natuur, landschap en omgeving en de draagkracht van deze gebieden (Visie Recreatie en Toerisme).
12. De CO2 uitstoot wordt met 49% gereduceerd in 2030 ten opzichte van 1990 (Klimaatwet).
13. De uitstoot van klimaatgassen in veengebieden door bodemdaling is in Nederland gereduceerd met 1 Mton CO2-eq./jaar in 2030 t.o.v. de referentieperiode 1990, door een vermindering van de bodemdaling.
14. De kwaliteit onze leefomgeving voldoet aan de wettelijke normen, en er wordt ruimte gezocht voor verbetering (Omgevingsvisie NH).
15. Het landelijk gebied is beschermd tegen de gevolgen van klimaatverandering (Omgevingsvisie NH).
16. De grondgebonden landbouw is natuur inclusief op niveau 2 (Voedselvisie).
17. De kringlopen zijn op een zo laag mogelijk niveau gesloten (Voedselvisie).
18. 25% van wat geconsumeerd wordt komt uit de regio (Voedselvisie).

Groot - Alkmaar
Oterleek
Berkhout
Ursem
Avenhorn/De Goorn
Scharwoude
Stompetoren
Schermer
Schermerhorn
Oudendijk (NH.)
Beets (NH.)
Zuidschermer
Grootschermer
Westbeemster
Eilandspolder
Oosthuizen
West-Graftdijk
Graft/De Rijp
Middenbeemster
Oost-Graftdijk
Alkmaardermeer en omgeving
Zeevang
Markenbinnen
Middelie
Kwadijk
Oost-Knollendam
Jisp
Neck
Purmerend
Edam/Volendam
Overzicht deelgebieden
Terug naar laatst weergegeven pagina

4 BEEMSTER

4 Beemster

Kenschets

De Beemster werd in 1612 als eerste van de reeks grote droogmakerijen van de Gouden Eeuw drooggelegd. De Beemster staat bekend als het hoogtepunt van de Hollandse landmeetkunde uit die tijd. De Beemster werd om deze redenen in 1999 op de UNESCO-Werelderfgoedlijst geplaatst. De landschappelijke karakteristiek van de Beemster wordt gevormd door een raster met gelijkwaardige wegen en vaarten die allemaal beplant zijn. Dit zorgt voor een droogmakerij met zeer herkenbare indeling in vierkanten. Aan de rand zijn de Beemstervierkanten afgekapt door de ringdijk. De geometrische indeling komt op verschillende schaalniveaus terug in sloot- en wegenpatroon, kavelverdeling, -inrichting en de bebouwing. De vierkante opzet van de erven met een vaste situering van de boerderijen (stolpen) in de Beemster is uniek.

Overzicht in cijfers

	ha	%
Verharding	467	6
Bebouwing	120	2
Infrastructuur	261	4
Water	583	8
Groen	5.769	80
Overig	1	0
Totaal	**7.201**	**100**

Opdrachtprofiel

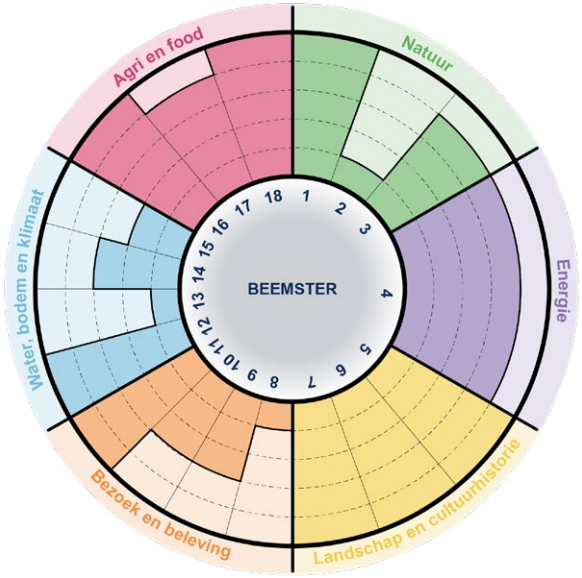

Gebiedskarakterkaart

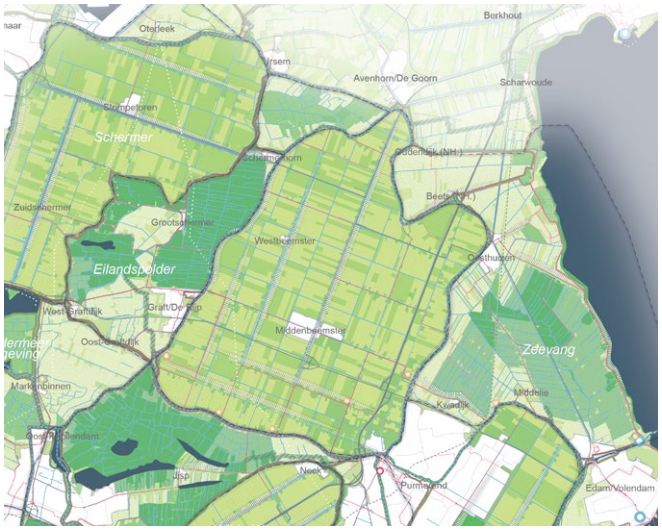

18 Doelstellingen

1. N2000 is volledig gerealiseerd in kwaliteit en kwantiteit (N2000 beheerplannen).
2. Het NNN is volledig gerealiseerd in kwaliteit en kwantiteit (Realisatiestrategie NNN).
3. Alle gebieden buiten N2000- en NNN en versteende oppervlakte zijn natuurinclusief en klimaat adaptief ingericht (Omgevingsvisie Noord-Holland).
4. 27% van de energie in primair verbruik wordt duurzaam opgewekt (Integrale Nationale Energie- en Klimaatplan).
5. Ontwikkelingen dragen bij aan het zichtbaar en herkenbaar houden van de landschappelijke karakteristiek (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
6. Ontwikkelingen dragen bij aan het versterken van (de beleving van) openheid (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
7. Ontwikkelingen worden helder gepositioneerd ten opzichte van ruimtelijke dragers (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
8. Er is voldoende ruimte geboden aan de toenemende en veranderende vraag van recreanten en toeristen (Visie Recreatie en Toerisme).
9. Het toeristisch-recreatief aanbod is versterkt (Visie Recreatie en Toerisme).
10. Het toeristisch-recreatief aanbod wordt optimaal benut, door middel van een goed verbonden en bereikbaar netwerk (Visie Recreatie en Toerisme).
11. Er is een juiste balans tussen de toenemende recreatieve druk op natuur, landschap en omgeving en de draagkracht van deze gebieden (Visie Recreatie en Toerisme).
12. De CO2 uitstoot wordt met 49% gereduceerd in 2030 ten opzichte van 1990 (Klimaatwet).
13. De uitstoot van klimaatgassen in veengebieden door bodemdaling is in Nederland gereduceerd met 1 Mton CO2-eq./jaar in 2030 t.o.v. de referentieperiode 1990, door een vermindering van de bodemdaling.
14. De kwaliteit onze leefomgeving voldoet aan de wettelijke normen, en er wordt ruimte gezocht voor verbetering (Omgevingsvisie NH).
15. Het landelijk gebied is beschermd tegen de gevolgen van klimaatverandering (Omgevingsvisie NH).
16. De grondgebonden landbouw is natuur inclusief op niveau 2 (Voedselvisie).
17. De kringlopen zijn op een zo laag mogelijk niveau gesloten (Voedselvisie).
18. 25% van wat geconsumeerd wordt komt uit de regio (Voedselvisie).

BRO

5 ZEEVANG

Overzicht deelgebieden *Terug naar laatst weergegeven pagina*

5 Zeevang

Kenschets

Het ensemble Zeevang ligt ingesloten tussen de Beemster, de Westfriese Omringdijk, het Markermeer en de Purmer. Het omvat polder de Zeevang en polder Beetskoog. Het ensemble bestaat uit veenpolderlandschap met weinig tot geen opgaand groen en heeft een veervormig patroon van ontginningssloten. Langs de Markermeerdijk liggen enkele droogmakerijen en resten van het voormalig Zuiderzeeland-schap. Het gebied wordt doorsneden door een aantal grote infrastructuren zoals de provinciale weg N247 en de spoorlijn Amsterdam-Hoorn en voor een klein gedeelte de snelweg A7. De bebouwing concentreert zich in lange linten. Voor-beelden hiervan zijn de dorpen Middelie en Warder. Aan de oostzijde van het ensemble ligt het lint langs de doorgaande Markermeerdijk.

Overzicht in cijfers

	ha	%
Verharding	265	6
Bebouwing	84	2
Infrastructuur	168	4
Water	650	15
Groen	3.216	73
Overig	13	0
Totaal	**4.396**	**100**

Opdrachtprofiel

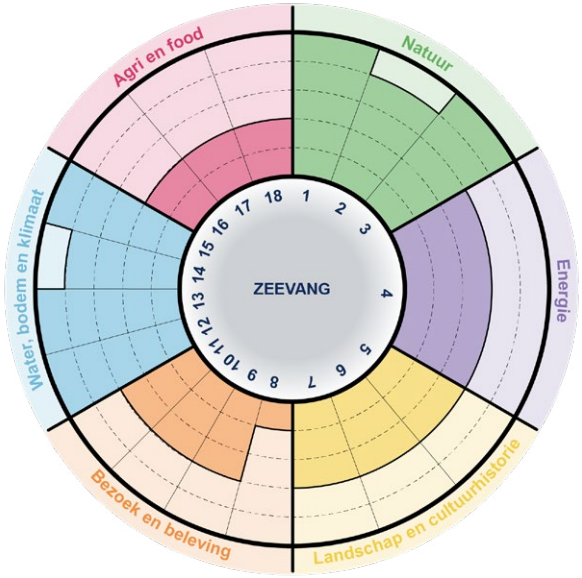

Gebiedskarakterkaart

18 Doelstellingen

1. N2000 is volledig gerealiseerd in kwaliteit en kwantiteit (N2000 beheerplannen).
2. Het NNN is volledig gerealiseerd in kwaliteit en kwantiteit (Realisatiestrategie NNN).
3. Alle gebieden buiten N2000- en NNN en versteende oppervlakte zijn natuurinclusief en klimaat adaptief ingericht (Omgevingsvisie Noord-Holland).
4. 27% van de energie in primair verbruik wordt duurzaam opgewekt (Integrale Nationale Energie- en Klimaatplan).
5. Ontwikkelingen dragen bij aan het zichtbaar en herkenbaar houden van de landschappelijke karakteristiek (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
6. Ontwikkelingen dragen bij aan het versterken van (de beleving van) openheid (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
7. Ontwikkelingen worden helder gepositioneerd ten opzichte van ruimtelijke dragers (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
8. Er is voldoende ruimte geboden aan de toenemende en veranderende vraag van recreanten en toeristen (Visie Recreatie en Toerisme).
9. Het toeristisch-recreatief aanbod is versterkt (Visie Recreatie en Toerisme).
10. Het toeristisch-recreatief aanbod wordt optimaal benut, door middel van een goed verbonden en bereikbaar netwerk (Visie Recreatie en Toerisme).
11. Er is een juiste balans tussen de toenemende recreatieve druk op natuur, landschap en omgeving en de draagkracht van deze gebieden (Visie Recreatie en Toerisme).
12. De CO2 uitstoot wordt met 49% gereduceerd in 2030 ten opzichte van 1990 (Klimaatwet).
13. De uitstoot van klimaatgassen in veengebieden door bodemdaling is in Nederland gereduceerd met 1 Mton CO2-eq./jaar in 2030 t.o.v. de referentieperiode 1990, door een vermindering van de bodemdaling.
14. De kwaliteit onze leefomgeving voldoet aan de wettelijke normen, en er wordt ruimte gezocht voor verbetering (Omgevingsvisie NH).
15. Het landelijk gebied is beschermd tegen de gevolgen van klimaatverandering (Omgevingsvisie NH).
16. De grondgebonden landbouw is natuur inclusief op niveau 2 (Voedselvisie).
17. De kringlopen zijn op een zo laag mogelijk niveau gesloten (Voedselvisie).
18. 25% van wat geconsumeerd wordt komt uit de regio (Voedselvisie).

6 ALKMAARDERMEER EN OMGEVING

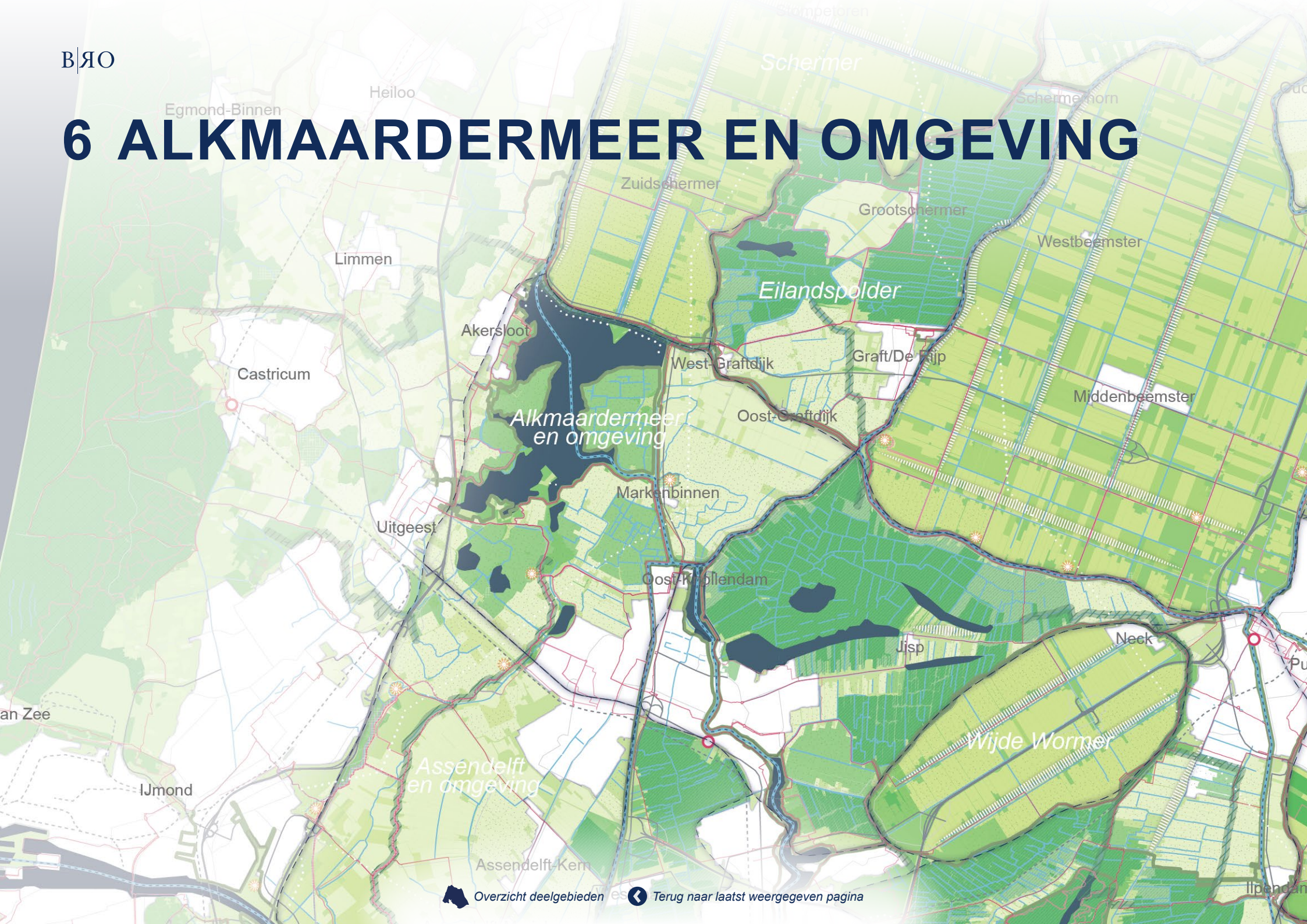

Overzicht deelgebieden Terug naar laatst weergegeven pagina

6 Alkmaardermeer en omgeving

Kenschets

Een groot deel van het deelgebied bestaat uit oppervlaktewater van het Uitgeester- en Alkmaardermeer. Rondom de meren liggen kleinschaligere veenontginningen. In het noordoosten is de droogmakerij Starnmeer gelegen. Tussen de meren en de droogmakerij loopt de Markervaart. De oorspronkelijke bebouwing in het gebied bestond uit lange bebouwingslinten, in de loop der tijd is rondom deze linten de bebouwingskern Krommenie ontwikkeld. Het gebied wordt doorkruist door de forten en liniedijken van De Stelling van Amsterdam. De snelweg A9 bevindt zich aan de westzijde, de spoorlijn Zaandam–Uitgeest loopt, gebundeld met de N8 in oost-westrichting door het ensemble. De N8 vormt de zuidelijke grens van het deelgebied. Het Noordhollandsch Kanaal vormt de noordelijke grens.

Overzicht in cijfers

	ha	%
Verharding	255	7
Bebouwing	92	3
Infrastructuur	126	4
Water	1.009	29
Groen	1.981	57
Overig	4	0
Totaal	**3.466**	**100**

Opdrachtprofiel

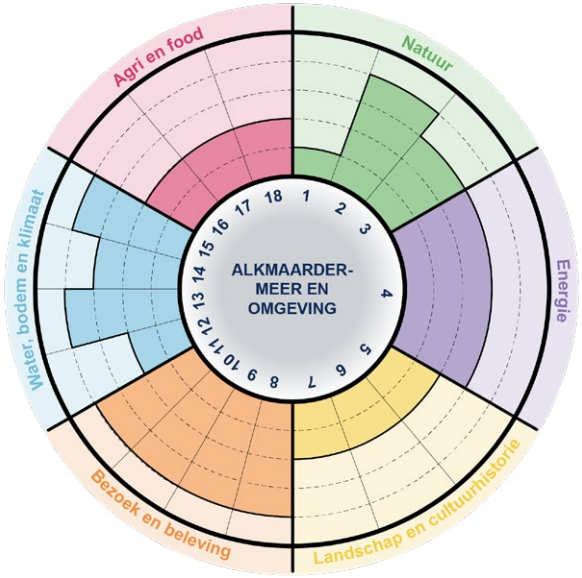

Gebiedskarakterkaart

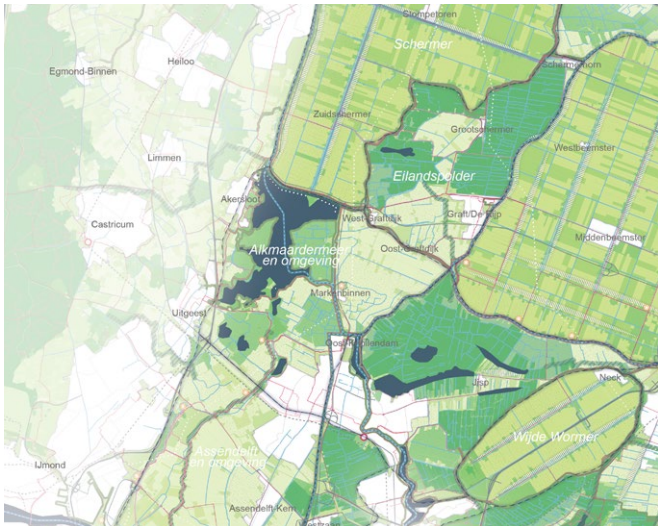

18 Doelstellingen

1. N2000 is volledig gerealiseerd in kwaliteit en kwantiteit (N2000 beheerplannen).
2. Het NNN is volledig gerealiseerd in kwaliteit en kwantiteit (Realisatiestrategie NNN).
3. Alle gebieden buiten N2000- en NNN en versteende oppervlakte zijn natuurinclusief en klimaat adaptief ingericht (Omgevingsvisie Noord-Holland).
4. 27% van de energie in primair verbruik wordt duurzaam opgewekt (Integrale Nationale Energie- en Klimaatplan).
5. Ontwikkelingen dragen bij aan het zichtbaar en herkenbaar houden van de landschappelijke karakteristiek (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
6. Ontwikkelingen dragen bij aan het versterken van (de beleving van) openheid (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
7. Ontwikkelingen worden helder gepositioneerd ten opzichte van ruimtelijke dragers (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
8. Er is voldoende ruimte geboden aan de toenemende en veranderende vraag van recreanten en toeristen (Visie Recreatie en Toerisme).
9. Het toeristisch-recreatief aanbod is versterkt (Visie Recreatie en Toerisme).
10. Het toeristisch-recreatief aanbod wordt optimaal benut, door middel van een goed verbonden en bereikbaar netwerk (Visie Recreatie en Toerisme).
11. Er is een juiste balans tussen de toenemende recreatieve druk op natuur, landschap en omgeving en de draagkracht van deze gebieden (Visie Recreatie en Toerisme).
12. De CO2 uitstoot wordt met 49% gereduceerd in 2030 ten opzichte van 1990 (Klimaatwet).
13. De uitstoot van klimaatgassen in veengebieden door bodemdaling is in Nederland gereduceerd met 1 Mton CO2-eq./jaar in 2030 t.o.v. de referentieperiode 1990, door een vermindering van de bodemdaling.
14. De kwaliteit onze leefomgeving voldoet aan de wettelijke normen, en er wordt ruimte gezocht voor verbetering (Omgevingsvisie NH).
15. Het landelijk gebied is beschermd tegen de gevolgen van klimaatverandering (Omgevingsvisie NH).
16. De grondgebonden landbouw is natuur inclusief op niveau 2 (Voedselvisie).
17. De kringlopen zijn op een zo laag mogelijk niveau gesloten (Voedselvisie).
18. 25% van wat geconsumeerd wordt komt uit de regio (Voedselvisie).

B|RO

7 ASSENDELFT EN OMGEVING

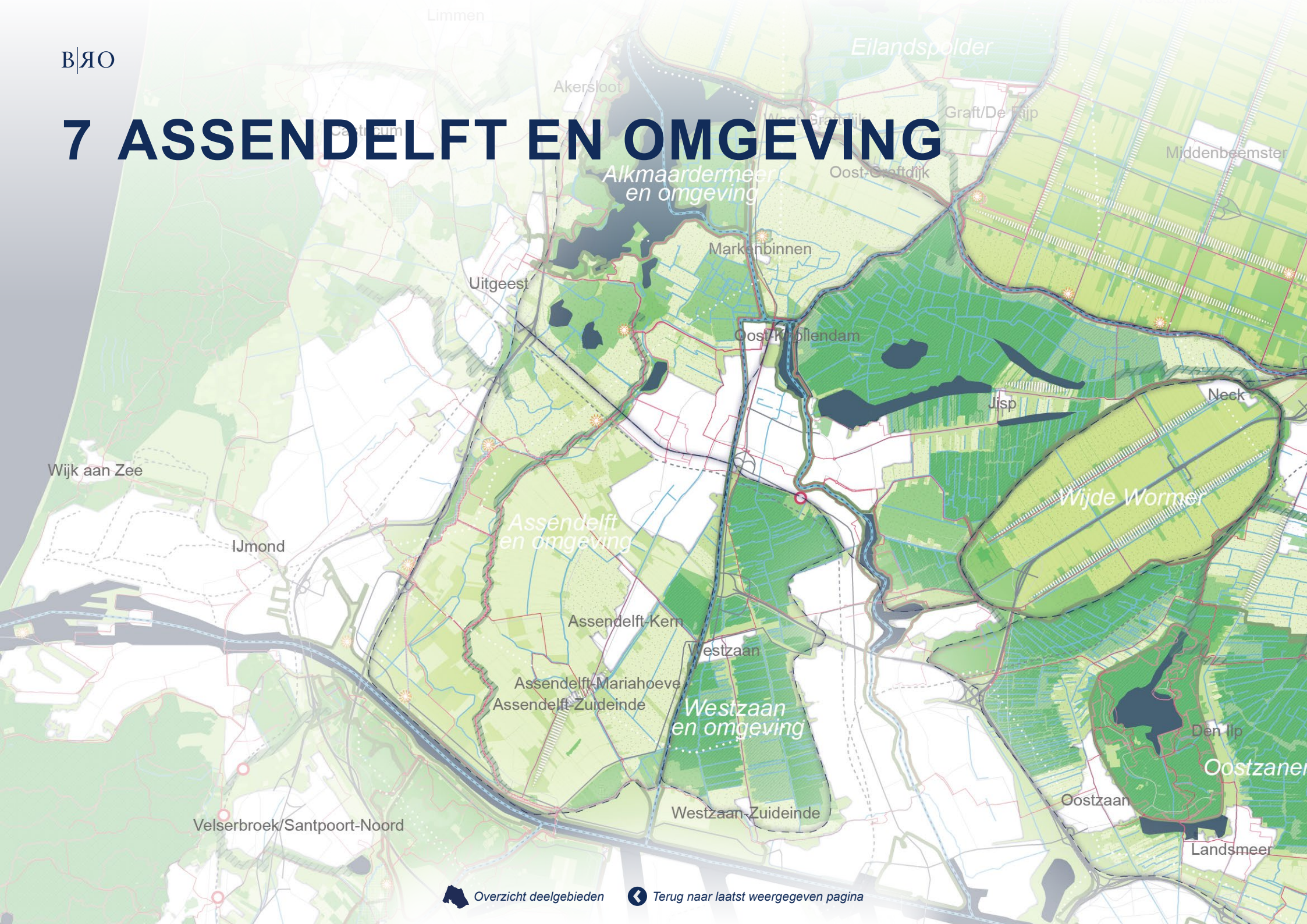

Overzicht deelgebieden Terug naar laatst weergegeven pagina

7 Assendelft en omgeving

Kenschets

Veenweidepoldersmet herkenbare hoogteverschillen van voormalige kreken van de Oer-IJ zijn veelvuldig aanwezig in het gebied. De invloeden van de Oer-IJ komen eveneens terug in de Wijkermeerpolder, een ingepolderde zeeklei-polder. De dijken van het Oer-IJ zijn beeldbepalend in het gebied. De oorspronkelijke bebouwing in het gebied bestond uit lange bebouwingslinten, in de loop der tijd is rondom deze linten de bebouwingskern Assendelft ontwikkeld. In het westen van het deelgebied zijn de liniedijken en forten van De Stelling van Amsterdam gelegen. De snelweg A9 bevindt zich aan de westzijde, de spoorlijn Zaandam–Uitgeest loopt, gebundeld met de N8 in oost-westrichting door het ensem-ble. De N8 vormt de noordelijke grens van het deelgebied. Het Noordhollandsch Kanaal vormt de noordelijke grens. De Nauernasche vaart vormt de oostgrens.

Overzicht in cijfers

	ha	%
Verharding	372	9
Bebouwing	116	3
Infrastructuur	207	5
Water	401	10
Groen	2.822	72
Overig	1	0
Totaal	**3.919**	**100**

Opdrachtprofiel

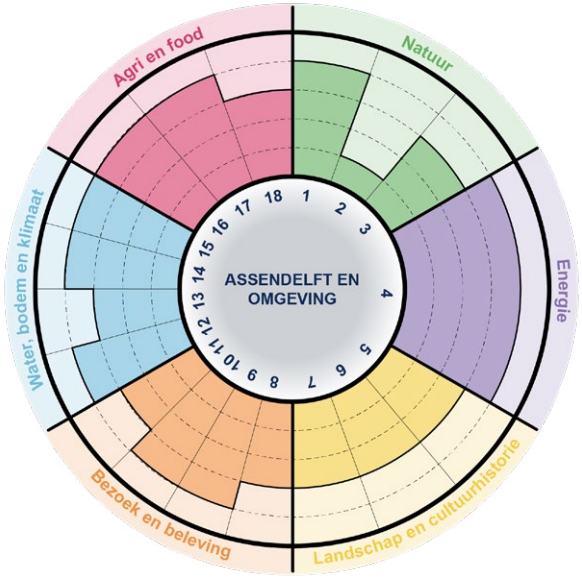

Gebiedskarakterkaart

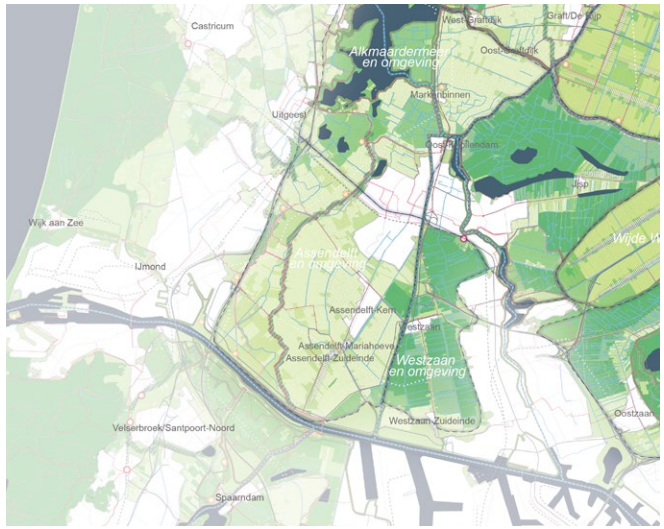

18 Doelstellingen

1. N2000 is volledig gerealiseerd in kwaliteit en kwantiteit (N2000 beheerplannen).
2. Het NNN is volledig gerealiseerd in kwaliteit en kwantiteit (Realisatiestrategie NNN).
3. Alle gebieden buiten N2000- en NNN en versteende oppervlakte zijn natuurinclusief en klimaat adaptief ingericht (Omgevingsvisie Noord-Holland).
4. 27% van de energie in primair verbruik wordt duurzaam opgewekt (Integrale Nationale Energie- en Klimaatplan).
5. Ontwikkelingen dragen bij aan het zichtbaar en herkenbaar houden van de landschappelijke karakteristiek (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
6. Ontwikkelingen dragen bij aan het versterken van (de beleving van) openheid (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
7. Ontwikkelingen worden helder gepositioneerd ten opzichte van ruimtelijke dragers (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
8. Er is voldoende ruimte geboden aan de toenemende en veranderende vraag van recreanten en toeristen (Visie Recreatie en Toerisme).
9. Het toeristisch-recreatief aanbod is versterkt (Visie Recreatie en Toerisme).
10. Het toeristisch-recreatief aanbod wordt optimaal benut, door middel van een goed verbonden en bereikbaar netwerk (Visie Recreatie en Toerisme).
11. Er is een juiste balans tussen de toenemende recreatieve druk op natuur, landschap en omgeving en de draagkracht van deze gebieden (Visie Recreatie en Toerisme).
12. De CO2 uitstoot wordt met 49% gereduceerd in 2030 ten opzichte van 1990 (Klimaatwet).
13. De uitstoot van klimaatgassen in veengebieden door bodemdaling is in Nederland gereduceerd met 1 Mton CO2-eq./jaar in 2030 t.o.v. de referentieperiode 1990, door een vermindering van de bodemdaling.
14. De kwaliteit onze leefomgeving voldoet aan de wettelijke normen, en er wordt ruimte gezocht voor verbetering (Omgevingsvisie NH).
15. Het landelijk gebied is beschermd tegen de gevolgen van klimaatverandering (Omgevingsvisie NH).
16. De grondgebonden landbouw is natuur inclusief op niveau 2 (Voedselvisie).
17. De kringlopen zijn op een zo laag mogelijk niveau gesloten (Voedselvisie).
18. 25% van wat geconsumeerd wordt komt uit de regio (Voedselvisie).

B|RO

8 WESTZAAN EN OMGEVING

Overzicht deelgebieden Terug naar laatst weergegeven pagina

8 Westzaan en omgeving

Kenschets

Het veenpolderlandschap is ontstaan onder invloed van het Oer-IJ en heeft aan de oostzijde kenmerken van het ruige veenlandschap zoals dat ook ten oosten van Zaandam wordt aangetroffen. De veenpolders met waterrijke veennatuur Polder Westzaan en Het Guisveld zijn gelegen in het gebied. De veenpolders zijn open gebieden aan weerszijden van de A8. Het stedelijk gebied van Zaandam vormt een stedelijke lob welke tevens de oostgrens van het deelgebied vormt. De geluidscontour van Schiphol draagt met zijn bouwbeperking bij aan het behoud van de openheid en structureert de verstedelijking. De kenmerkende openheid in noord-zuidrichting staat onder druk vanwege ontwikkelingen aan de randen. De bebouwing bestaat uit een kilometerslang bebouwingslint met aan de noord- en zuidzijde een clustering van bebouwing.

Overzicht in cijfers

	ha	%
Verharding	84	6
Bebouwing	20	1
Infrastructuur	51	4
Water	338	24
Groen	916	65
Overig	1	0
Totaal	**1.409**	**100**

Opdrachtprofiel

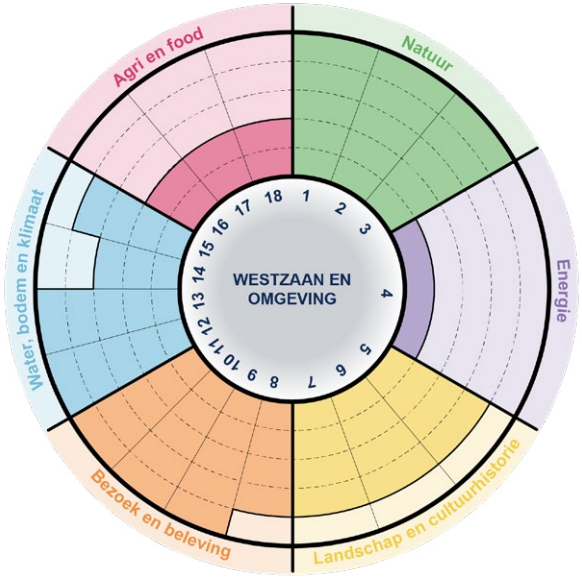

Gebiedskarakterkaart

18 Doelstellingen

1. N2000 is volledig gerealiseerd in kwaliteit en kwantiteit (N2000 beheerplannen).
2. Het NNN is volledig gerealiseerd in kwaliteit en kwantiteit (Realisatiestrategie NNN).
3. Alle gebieden buiten N2000- en NNN en versteende oppervlakte zijn natuurinclusief en klimaat adaptief ingericht (Omgevingsvisie Noord-Holland).
4. 27% van de energie in primair verbruik wordt duurzaam opgewekt (Integrale Nationale Energie- en Klimaatplan).
5. Ontwikkelingen dragen bij aan het zichtbaar en herkenbaar houden van de landschappelijke karakteristiek (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
6. Ontwikkelingen dragen bij aan het versterken van (de beleving van) openheid (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
7. Ontwikkelingen worden helder gepositioneerd ten opzichte van ruimtelijke dragers (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
8. Er is voldoende ruimte geboden aan de toenemende en veranderende vraag van recreanten en toeristen (Visie Recreatie en Toerisme).
9. Het toeristisch-recreatief aanbod is versterkt (Visie Recreatie en Toerisme).
10. Het toeristisch-recreatief aanbod wordt optimaal benut, door middel van een goed verbonden en bereikbaar netwerk (Visie Recreatie en Toerisme).
11. Er is een juiste balans tussen de toenemende recreatieve druk op natuur, landschap en omgeving en de draagkracht van deze gebieden (Visie Recreatie en Toerisme).
12. De CO2 uitstoot wordt met 49% gereduceerd in 2030 ten opzichte van 1990 (Klimaatwet).
13. De uitstoot van klimaatgassen in veengebieden door bodemdaling is in Nederland gereduceerd met 1 Mton CO2-eq./jaar in 2030 t.o.v. de referentieperiode 1990, door een vermindering van de bodemdaling.
14. De kwaliteit onze leefomgeving voldoet aan de wettelijke normen, en er wordt ruimte gezocht voor verbetering (Omgevingsvisie NH).
15. Het landelijk gebied is beschermd tegen de gevolgen van klimaatverandering (Omgevingsvisie NH).
16. De grondgebonden landbouw is natuur inclusief op niveau 2 (Voedselvisie).
17. De kringlopen zijn op een zo laag mogelijk niveau gesloten (Voedselvisie).
18. 25% van wat geconsumeerd wordt komt uit de regio (Voedselvisie).

B|RO

9 WORMERVELD, JISPERVELD & KALVERPOLDER

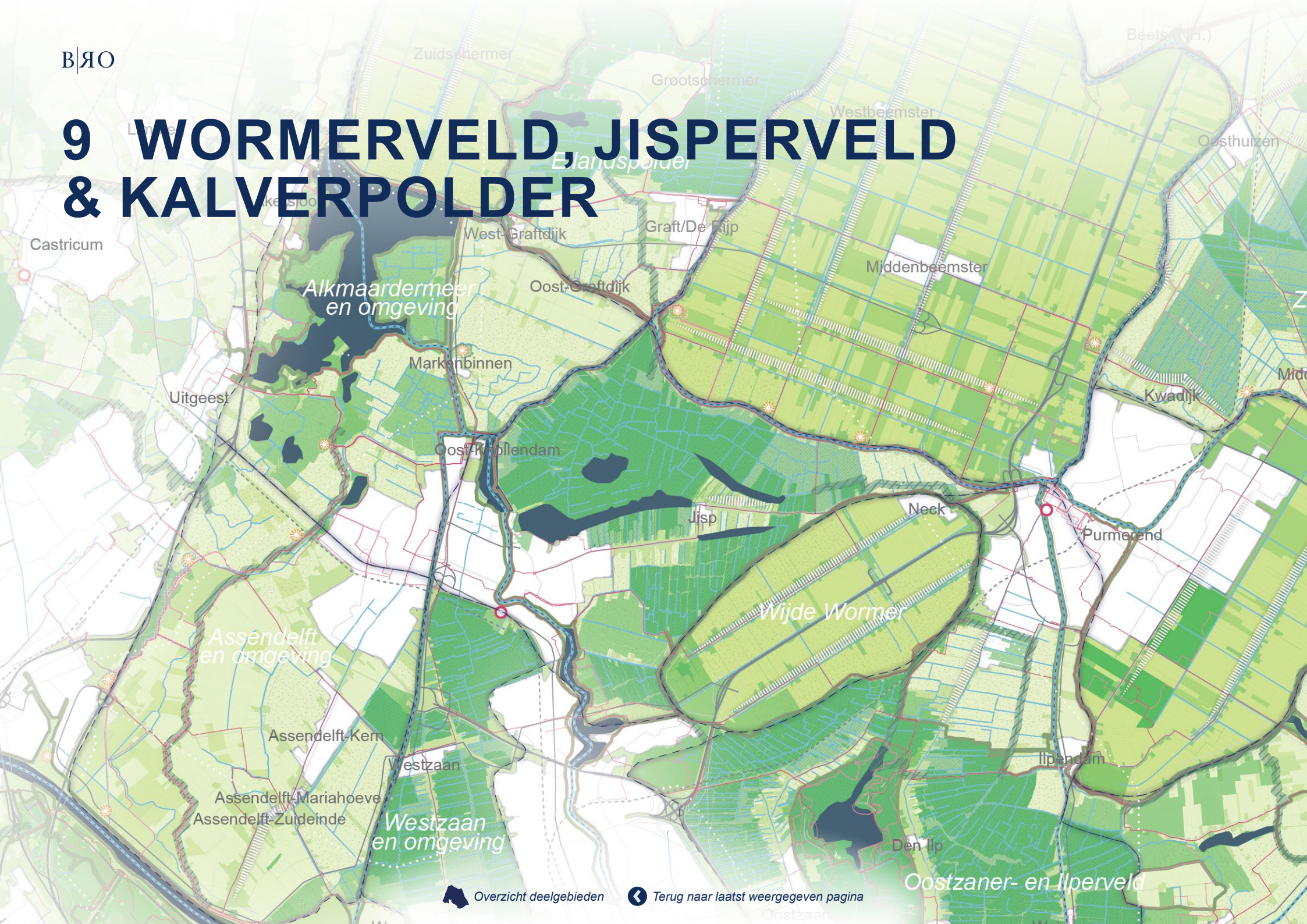

9 Wormerveld, Jisperveld & Kalverpolder

Kenschets

Het wordt aan de westzijde begrensd door de verstedelijkte lob Zaandam–West Knollendam en de Knollendammervaart en aan de oostzijde door het Noordhollandsch Kanaal. Ten noorden ligt de Beemster. Het bestaat grotendeels uit veenpolderlandschap, met waterrijke veenpolders en veenstromen. De veenpolderlandschappen kennen een zeer open uitstraling. Daarnaast zijn de droogmakerijen de Enge Wormer en de Schaalsmeerpolder in het gebied gelegen. De droogmakerijen gaan vanuit de omgeving op in het landschap door de lagere ligging. Centraal in het gebied ligt het dorp Jisp wat grotendeels uit lintbebouwing bestaat.

Overzicht in cijfers

	ha	%
Verharding	360	11
Bebouwing	140	4
Infrastructuur	145	4
Water	879	26
Groen	1.865	55
Overig	3	0
Totaal	**3.392**	**100**

Opdrachtprofiel

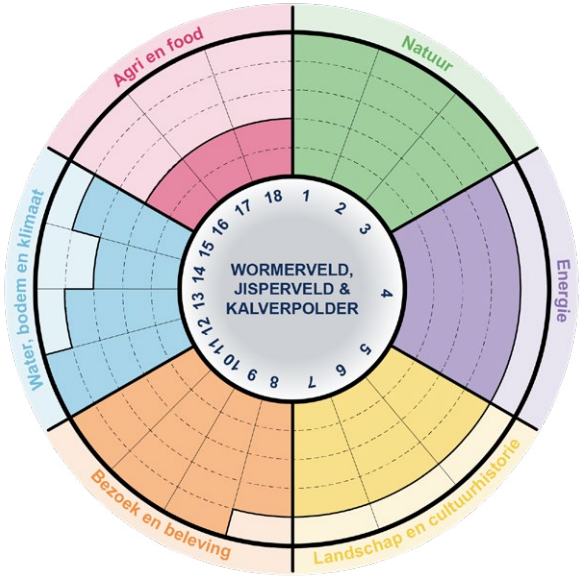

Gebiedskarakterkaart

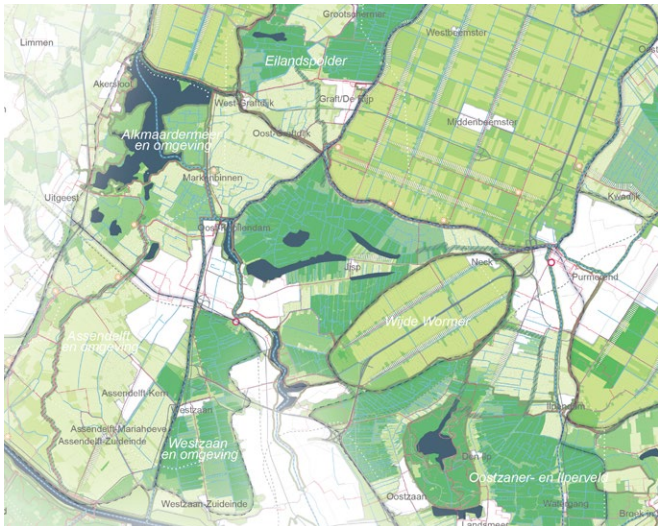

18 Doelstellingen

1. N2000 is volledig gerealiseerd in kwaliteit en kwantiteit (N2000 beheerplannen).
2. Het NNN is volledig gerealiseerd in kwaliteit en kwantiteit (Realisatiestrategie NNN).
3. Alle gebieden buiten N2000- en NNN en versteende oppervlakte zijn natuurinclusief en klimaat adaptief ingericht (Omgevingsvisie Noord-Holland).
4. 27% van de energie in primair verbruik wordt duurzaam opgewekt (Integrale Nationale Energie- en Klimaatplan).
5. Ontwikkelingen dragen bij aan het zichtbaar en herkenbaar houden van de landschappelijke karakteristiek (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
6. Ontwikkelingen dragen bij aan het versterken van (de beleving van) openheid (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
7. Ontwikkelingen worden helder gepositioneerd ten opzichte van ruimtelijke dragers (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
8. Er is voldoende ruimte geboden aan de toenemende en veranderende vraag van recreanten en toeristen (Visie Recreatie en Toerisme).
9. Het toeristisch-recreatief aanbod is versterkt (Visie Recreatie en Toerisme).
10. Het toeristisch-recreatief aanbod wordt optimaal benut, door middel van een goed verbonden en bereikbaar netwerk (Visie Recreatie en Toerisme).
11. Er is een juiste balans tussen de toenemende recreatieve druk op natuur, landschap en omgeving en de draagkracht van deze gebieden (Visie Recreatie en Toerisme).
12. De CO2 uitstoot wordt met 49% gereduceerd in 2030 ten opzichte van 1990 (Klimaatwet).
13. De uitstoot van klimaatgassen in veengebieden door bodemdaling is in Nederland gereduceerd met 1 Mton CO2-eq./jaar in 2030 t.o.v. de referentieperiode 1990, door een vermindering van de bodemdaling.
14. De kwaliteit onze leefomgeving voldoet aan de wettelijke normen, en er wordt ruimte gezocht voor verbetering (Omgevingsvisie NH).
15. Het landelijk gebied is beschermd tegen de gevolgen van klimaatverandering (Omgevingsvisie NH).
16. De grondgebonden landbouw is natuur inclusief op niveau 2 (Voedselvisie).
17. De kringlopen zijn op een zo laag mogelijk niveau gesloten (Voedselvisie).
18. 25% van wat geconsumeerd wordt komt uit de regio (Voedselvisie).

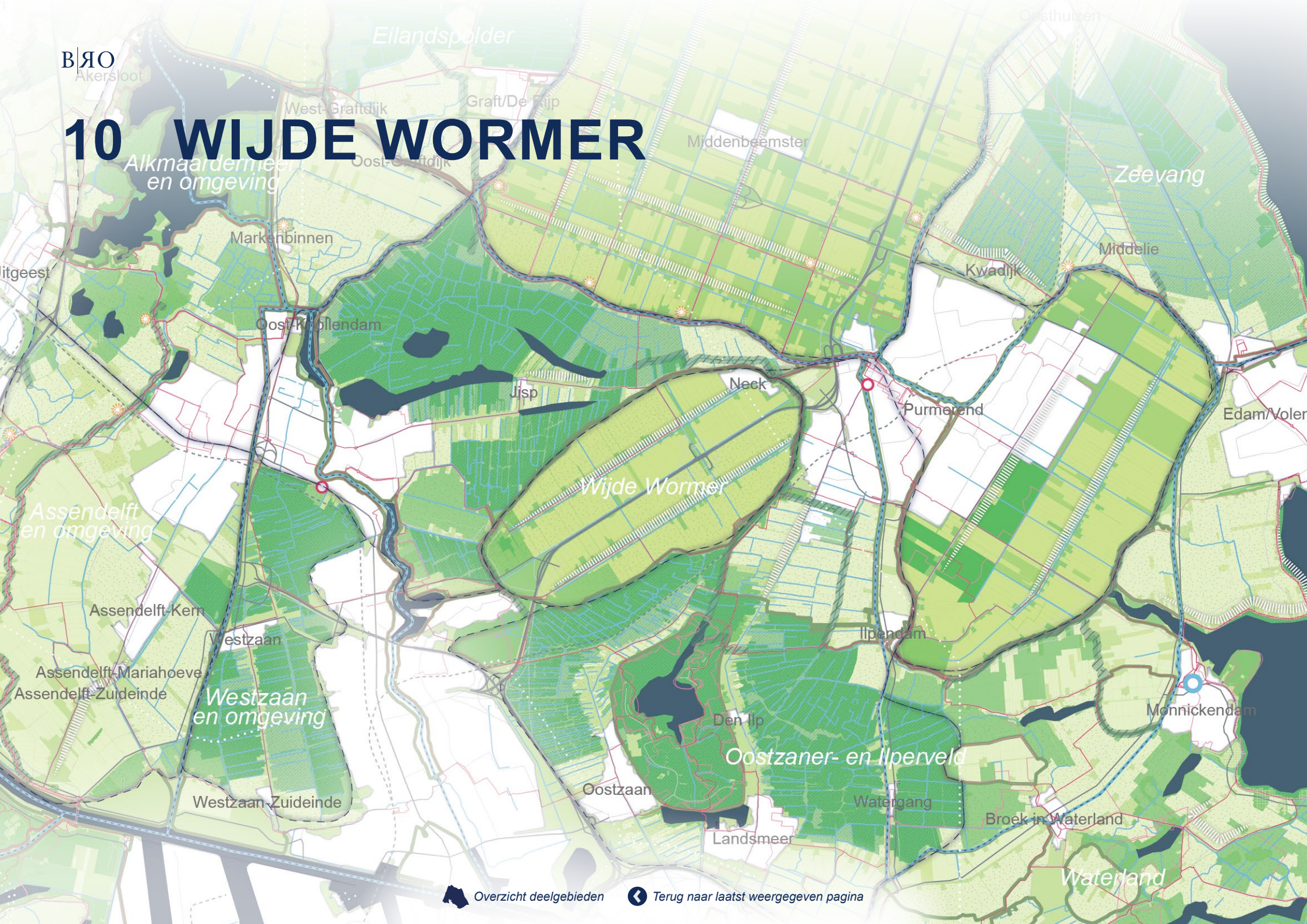

10 WIJDE WORMER

10 Wijde Wormer

Kenschets

De Wijde Wormer is één van de grote droogmakerijen uit de 17e eeuw. Om verdere vergroting van het voormalige meer tegen te gaan en kostbare landbouwgrond te winnen werd de Wijde Wormer rond 1626 drooggemalen en werd de polder symmetrisch ingedeeld. De Middenvaart vormt de lengteas, met evenwijdig daaraan de Noorder- en Zuiderweg met daarlangs de boerderijlinten. Haaks op deze lijnen zijn sloten gegraven waardoor er langgerekte smalle percelen aanwezig zijn. Later is langs de Middenvaart de Middenweg aangelegd, die inmiddels is opgewaardeerd tot de snelweg A7. Tussen de agrarische linten zijn lange zichtlijnen aanwezig. De droogmakerij vormt een contrast met de verruigde waterrijke veenbovenlanden.

Overzicht in cijfers

	ha	%
Verharding	107	6
Bebouwing	23	1
Infrastructuur	61	4
Water	169	10
Groen	1.302	78
Overig	0	0
Totaal	**1.662**	**100**

Opdrachtprofiel

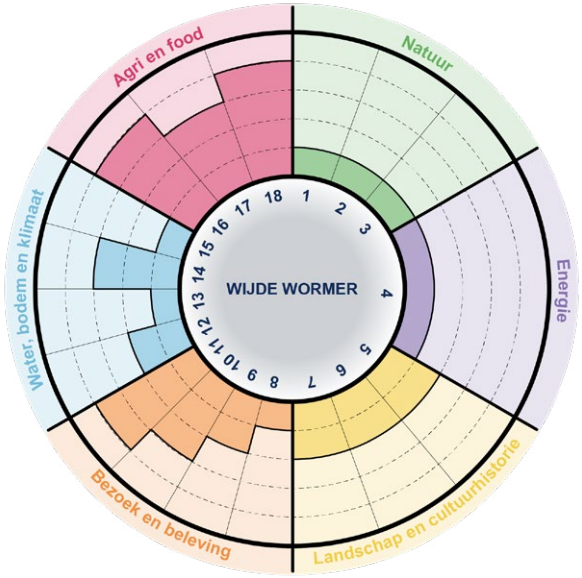

Gebiedskarakterkaart

18 Doelstellingen

1. N2000 is volledig gerealiseerd in kwaliteit en kwantiteit (N2000 beheerplannen).
2. Het NNN is volledig gerealiseerd in kwaliteit en kwantiteit (Realisatiestrategie NNN).
3. Alle gebieden buiten N2000- en NNN en versteende oppervlakte zijn natuurinclusief en klimaat adaptief ingericht (Omgevingsvisie Noord-Holland).
4. 27% van de energie in primair verbruik wordt duurzaam opgewekt (Integrale Nationale Energie- en Klimaatplan).
5. Ontwikkelingen dragen bij aan het zichtbaar en herkenbaar houden van de landschappelijke karakteristiek (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
6. Ontwikkelingen dragen bij aan het versterken van (de beleving van) openheid (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
7. Ontwikkelingen worden helder gepositioneerd ten opzichte van ruimtelijke dragers (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
8. Er is voldoende ruimte geboden aan de toenemende en veranderende vraag van recreanten en toeristen (Visie Recreatie en Toerisme).
9. Het toeristisch-recreatief aanbod is versterkt (Visie Recreatie en Toerisme).
10. Het toeristisch-recreatief aanbod wordt optimaal benut, door middel van een goed verbonden en bereikbaar netwerk (Visie Recreatie en Toerisme).
11. Er is een juiste balans tussen de toenemende recreatieve druk op natuur, landschap en omgeving en de draagkracht van deze gebieden (Visie Recreatie en Toerisme).
12. De CO2 uitstoot wordt met 49% gereduceerd in 2030 ten opzichte van 1990 (Klimaatwet).
13. De uitstoot van klimaatgassen in veengebieden door bodemdaling is in Nederland gereduceerd met 1 Mton CO2-eq./jaar in 2030 t.o.v. de referentieperiode 1990, door een vermindering van de bodemdaling.
14. De kwaliteit onze leefomgeving voldoet aan de wettelijke normen, en er wordt ruimte gezocht voor verbetering (Omgevingsvisie NH).
15. Het landelijk gebied is beschermd tegen de gevolgen van klimaatverandering (Omgevingsvisie NH).
16. De grondgebonden landbouw is natuur inclusief op niveau 2 (Voedselvisie).
17. De kringlopen zijn op een zo laag mogelijk niveau gesloten (Voedselvisie).
18. 25% van wat geconsumeerd wordt komt uit de regio (Voedselvisie).

11 ILPERVELD, VARKENSLAND, OOSTZANERVELD EN TWISKE

11 Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld en Twiske

Kenschets

Ten behoeve van de landbouw werd het Twiske ingepolderd, de kwaliteit van de drooggelegde landbouwgrond bleek echter zeer matig daarom stopte men met de inpoldering. Nu is het Twiske met de zandwinningsplas, de Stootersplas, en het omliggende terrein ingericht als recreatie- en natuurgebied gericht op sport, (vaar)recreatie en natuurwaarden. Het recreatiegebied beschikt in tegenstelling van de omgeving over veel opgaande begroeiing. Rondom het recreatiegebied is een waterrijk veenpolderlandschap gelegen met een fijnmazig patroon van grillige veenwaterlopen. De veenpolderlandschappen kennen een zeer open uitstraling. Verspreid door het veenlandschap liggen bebouwingslinten, zoals Oostzaan, Den Ilp en Purmerland. De spoorlijn Zaandam-Hoorn doorkruist het noordelijke deel van het deelgebied.

Overzicht in cijfers

	ha	%
Verharding	552	10
Bebouwing	192	4
Infrastructuur	324	6
Water	1.217	23
Groen	3.094	57
Overig	5	0
Totaal	**5.384**	**100**

Opdrachtprofiel

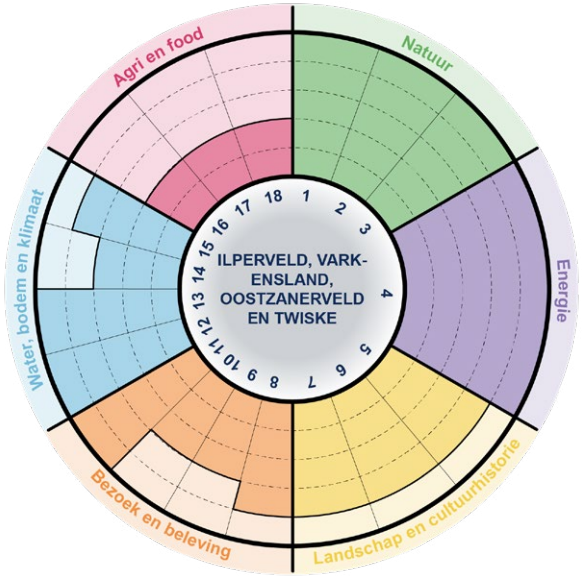

Gebiedskarakterkaart

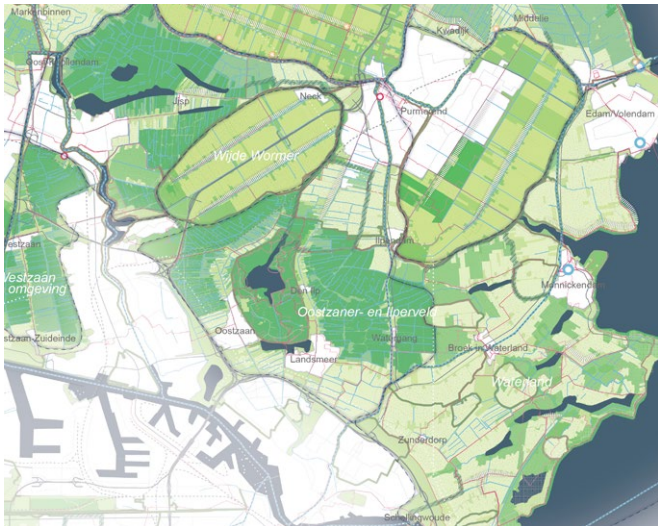

18 Doelstellingen

1. N2000 is volledig gerealiseerd in kwaliteit en kwantiteit (N2000 beheerplannen).
2. Het NNN is volledig gerealiseerd in kwaliteit en kwantiteit (Realisatiestrategie NNN).
3. Alle gebieden buiten N2000- en NNN en versteende oppervlakte zijn natuurinclusief en klimaat adaptief ingericht (Omgevingsvisie Noord-Holland).
4. 27% van de energie in primair verbruik wordt duurzaam opgewekt (Integrale Nationale Energie- en Klimaatplan).
5. Ontwikkelingen dragen bij aan het zichtbaar en herkenbaar houden van de landschappelijke karakteristiek (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
6. Ontwikkelingen dragen bij aan het versterken van (de beleving van) openheid (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
7. Ontwikkelingen worden helder gepositioneerd ten opzichte van ruimtelijke dragers (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
8. Er is voldoende ruimte geboden aan de toenemende en veranderende vraag van recreanten en toeristen (Visie Recreatie en Toerisme).
9. Het toeristisch-recreatief aanbod is versterkt (Visie Recreatie en Toerisme).
10. Het toeristisch-recreatief aanbod wordt optimaal benut, door middel van een goed verbonden en bereikbaar netwerk (Visie Recreatie en Toerisme).
11. Er is een juiste balans tussen de toenemende recreatieve druk op natuur, landschap en omgeving en de draagkracht van deze gebieden (Visie Recreatie en Toerisme).
12. De CO2 uitstoot wordt met 49% gereduceerd in 2030 ten opzichte van 1990 (Klimaatwet).
13. De uitstoot van klimaatgassen in veengebieden door bodemdaling is in Nederland gereduceerd met 1 Mton CO2-eq./jaar in 2030 t.o.v. de referentieperiode 1990, door een vermindering van de bodemdaling.
14. De kwaliteit onze leefomgeving voldoet aan de wettelijke normen, en er wordt ruimte gezocht voor verbetering (Omgevingsvisie NH).
15. Het landelijk gebied is beschermd tegen de gevolgen van klimaatverandering (Omgevingsvisie NH).
16. De grondgebonden landbouw is natuur inclusief op niveau 2 (Voedselvisie).
17. De kringlopen zijn op een zo laag mogelijk niveau gesloten (Voedselvisie).
18. 25% van wat geconsumeerd wordt komt uit de regio (Voedselvisie).

12 PURMER

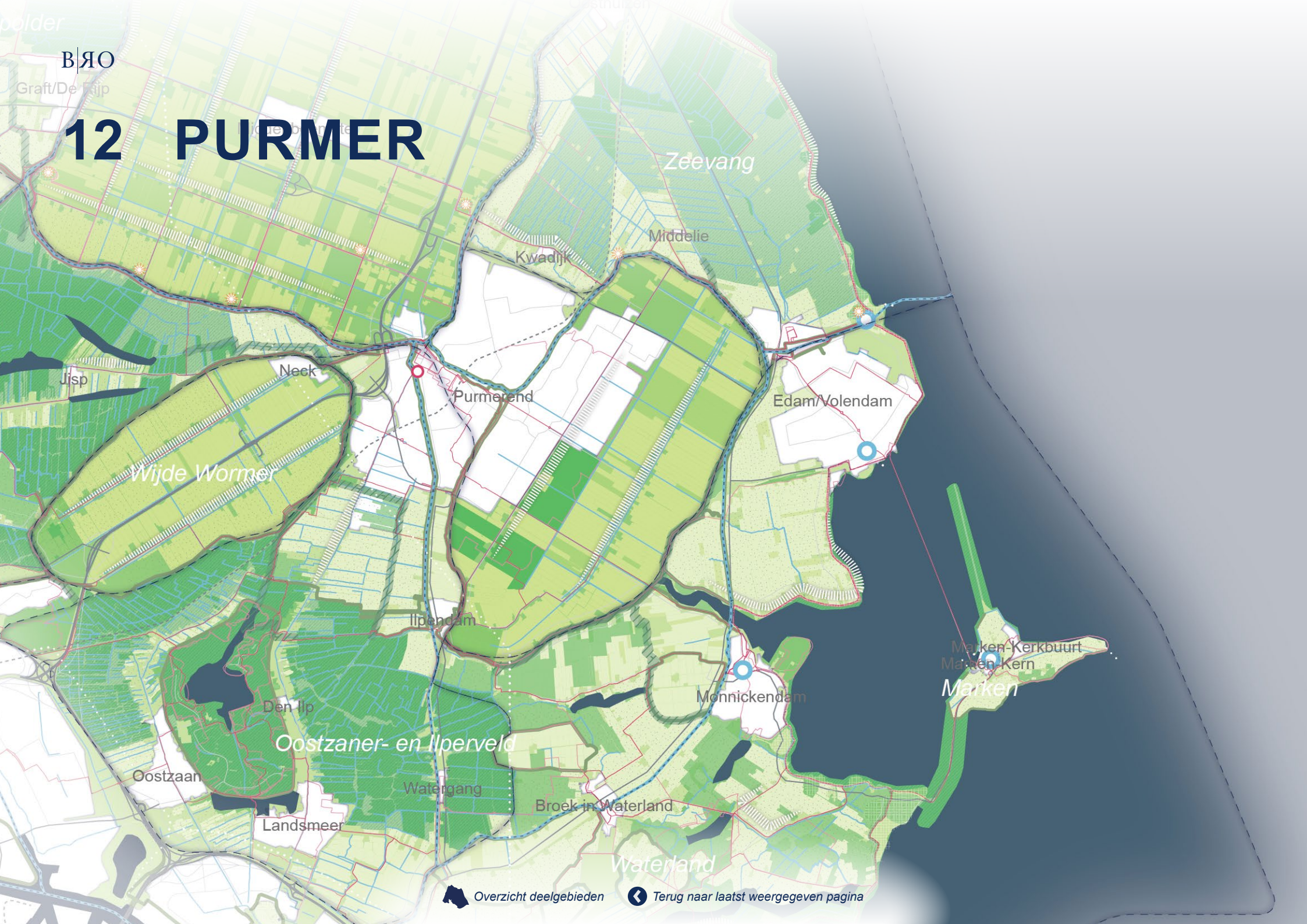
Zeevang
Middelie
Kwadijk
Neck
Jisp
Purmerend
Edam/Volendam
Wijde Wormer
Ilpendam
Monnickendam
Marken-Kerkbuurt
Marken-Kern
Marken
Den Ilp
Oostzaaner- en Ilperveld
Oostzaan
Watergang
Broek in Waterland
Landsmeer
Waterland
Overzicht deelgebieden
Terug naar laatst weergegeven pagina

12 Purmer

Kenschets

De Purmer, is in 1622 drooggelegd. Deze droogmakerij kent een symmetrische opbouw, met de middenas in de lengterichting van de polder. Vanaf deze as zijn de ontginningsblokken zo regelmatig mogelijk uitgezet. Langs deze as zijn lange zichtlijnen aanwezig, parallel aan de zichtlijnen ligt een bebouwingslint. Begin jaren negentig breidde de stad Purmerend op grote schaal uit in de polder. De uitbreidingen zijn omzoomd door het Purmerbos. Door de ligging in het achterland achter het water van de Zuiderzee groeide Purmerend uit tot succesvolle handelsplaats.

Overzicht in cijfers

	ha	%
Verharding	596	18
Bebouwing	209	6
Infrastructuur	259	8
Water	307	9
Groen	1.953	59
Overig	4	0
Totaal	**3.329**	**100**

Opdrachtprofiel

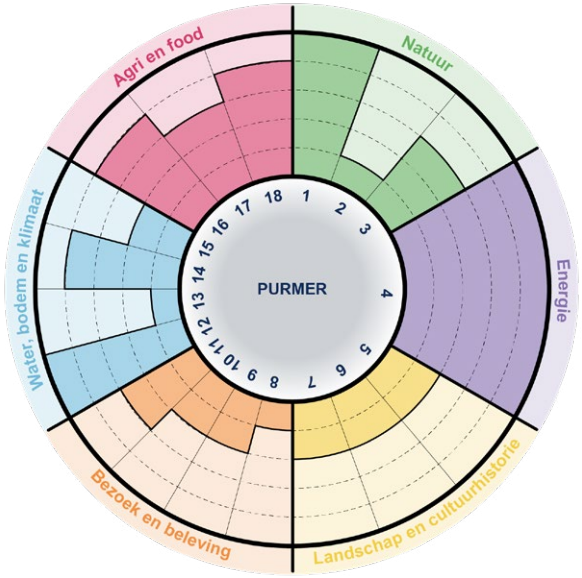

Gebiedskarakterkaart

18 Doelstellingen

1. N2000 is volledig gerealiseerd in kwaliteit en kwantiteit (N2000 beheerplannen).
2. Het NNN is volledig gerealiseerd in kwaliteit en kwantiteit (Realisatiestrategie NNN).
3. Alle gebieden buiten N2000- en NNN en versteende oppervlakte zijn natuurinclusief en klimaat adaptief ingericht (Omgevingsvisie Noord-Holland).
4. 27% van de energie in primair verbruik wordt duurzaam opgewekt (Integrale Nationale Energie- en Klimaatplan).
5. Ontwikkelingen dragen bij aan het zichtbaar en herkenbaar houden van de landschappelijke karakteristiek (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
6. Ontwikkelingen dragen bij aan het versterken van (de beleving van) openheid (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
7. Ontwikkelingen worden helder gepositioneerd ten opzichte van ruimtelijke dragers (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
8. Er is voldoende ruimte geboden aan de toenemende en veranderende vraag van recreanten en toeristen (Visie Recreatie en Toerisme).
9. Het toeristisch-recreatief aanbod is versterkt (Visie Recreatie en Toerisme).
10. Het toeristisch-recreatief aanbod wordt optimaal benut, door middel van een goed verbonden en bereikbaar netwerk (Visie Recreatie en Toerisme).
11. Er is een juiste balans tussen de toenemende recreatieve druk op natuur, landschap en omgeving en de draagkracht van deze gebieden (Visie Recreatie en Toerisme).
12. De CO2 uitstoot wordt met 49% gereduceerd in 2030 ten opzichte van 1990 (Klimaatwet).
13. De uitstoot van klimaatgassen in veengebieden door bodemdaling is in Nederland gereduceerd met 1 Mton CO2-eq./jaar in 2030 t.o.v. de referentieperiode 1990, door een vermindering van de bodemdaling.
14. De kwaliteit onze leefomgeving voldoet aan de wettelijke normen, en er wordt ruimte gezocht voor verbetering (Omgevingsvisie NH).
15. Het landelijk gebied is beschermd tegen de gevolgen van klimaatverandering (Omgevingsvisie NH).
16. De grondgebonden landbouw is natuur inclusief op niveau 2 (Voedselvisie).
17. De kringlopen zijn op een zo laag mogelijk niveau gesloten (Voedselvisie).
18. 25% van wat geconsumeerd wordt komt uit de regio (Voedselvisie).

B|RO

13 WATERLAND EN MARKEN

Overzicht deelgebieden
Terug naar laatst weergegeven pagina

13 Waterland en Marken

Kenschets

Het ensemble Waterland ligt ten noorden van Amsterdam en grenst aan het Markermeer. Het Noordhollandsch Kanaal vormt de grens aan de westzijde. Het bestaat uit veen-polderlandschap, met waterrijke veenpolders en grillige veenstromen. Kleinere droogmakerijen liggen verspreid tussen de veenpolders. Het gebied heeft een rijke cultuurhistorie, waarbij de wordingsgeschiedenis vanuit een ligging aan de Zuiderzee een belangrijke rol speelt. Buiten de zeedijk zijn kleine delen met het Voormalig Zuiderzee landschap gelegen, waaronder het zeeklei eiland Marken. Door de ligging nabij Amsterdam in combinatie met de relatieve rust van het landelijke gebied is het nu een aantrekkelijk en gewild woon- en recreatiegebied. Door hun ligging aan het water van de Zuiderzee en/of aan verbindingen naar het achterland groeiden de steden Edam en Monnickendam uit tot succesvolle handelsplaatsen. Verspreid in het veen zijn bebouwingslinten aanwezig. De N247 loopt parallel aan de Broekervaart diagonaal door het gebied.

Overzicht in cijfers

	ha	%
Verharding	641	8
Bebouwing	215	3
Infrastructuur	418	5
Water	1.620	20
Groen	5.233	64
Overig	34	0
Totaal	**8.161**	**100**

Opdrachtprofiel

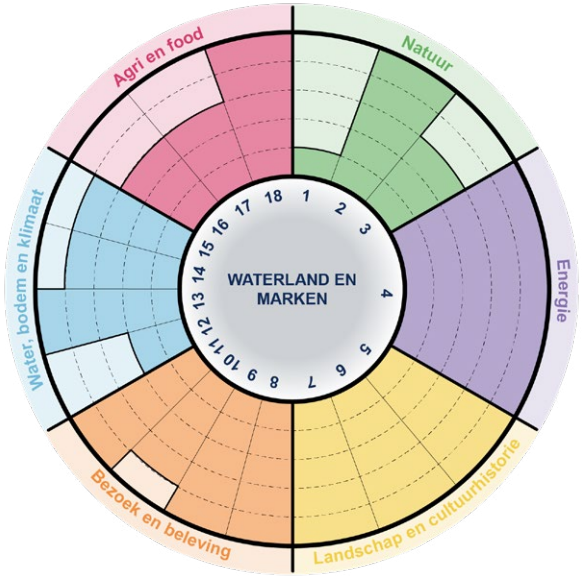

Gebiedskarakterkaart

18 Doelstellingen

1. N2000 is volledig gerealiseerd in kwaliteit en kwantiteit (N2000 beheerplannen).
2. Het NNN is volledig gerealiseerd in kwaliteit en kwantiteit (Realisatiestrategie NNN).
3. Alle gebieden buiten N2000- en NNN en versteende oppervlakte zijn natuurinclusief en klimaat adaptief ingericht (Omgevingsvisie Noord-Holland).
4. 27% van de energie in primair verbruik wordt duurzaam opgewekt (Integrale Nationale Energie- en Klimaatplan).
5. Ontwikkelingen dragen bij aan het zichtbaar en herkenbaar houden van de landschappelijke karakteristiek (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
6. Ontwikkelingen dragen bij aan het versterken van (de beleving van) openheid (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
7. Ontwikkelingen worden helder gepositioneerd ten opzichte van ruimtelijke dragers (Leidraad landschap en cultuurhistorie).
8. Er is voldoende ruimte geboden aan de toenemende en veranderende vraag van recreanten en toeristen (Visie Recreatie en Toerisme).
9. Het toeristisch-recreatief aanbod is versterkt (Visie Recreatie en Toerisme).
10. Het toeristisch-recreatief aanbod wordt optimaal benut, door middel van een goed verbonden en bereikbaar netwerk (Visie Recreatie en Toerisme).
11. Er is een juiste balans tussen de toenemende recreatieve druk op natuur, landschap en omgeving en de draagkracht van deze gebieden (Visie Recreatie en Toerisme).
12. De CO2 uitstoot wordt met 49% gereduceerd in 2030 ten opzichte van 1990 (Klimaatwet).
13. De uitstoot van klimaatgassen in veengebieden door bodemdaling is in Nederland gereduceerd met 1 Mton CO2-eq./jaar in 2030 t.o.v. de referentieperiode 1990, door een vermindering van de bodemdaling.
14. De kwaliteit onze leefomgeving voldoet aan de wettelijke normen, en er wordt ruimte gezocht voor verbetering (Omgevingsvisie NH).
15. Het landelijk gebied is beschermd tegen de gevolgen van klimaatverandering (Omgevingsvisie NH).
16. De grondgebonden landbouw is natuur inclusief op niveau 2 (Voedselvisie).
17. De kringlopen zijn op een zo laag mogelijk niveau gesloten (Voedselvisie).
18. 25% van wat geconsumeerd wordt komt uit de regio (Voedselvisie).

Overzicht van de opdrachtprofielen

Op deze pagina is een overzicht van de opdrachtprofielen per deelgebied weergeven. Door de opdrachtprofielen naast elkaar weer te geven wordt het inzichtelijk op welke doelstellingen de focus ligt in de verschillende deelgebieden.

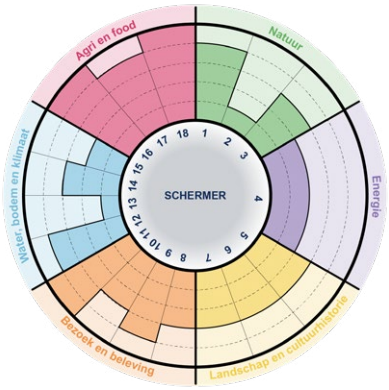

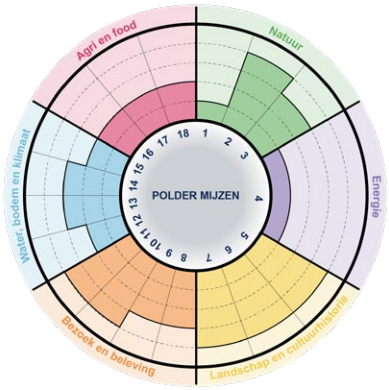

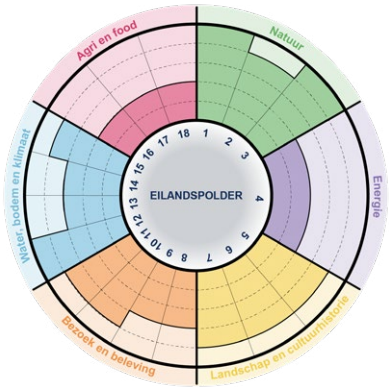

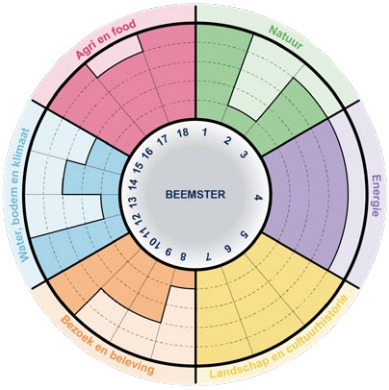

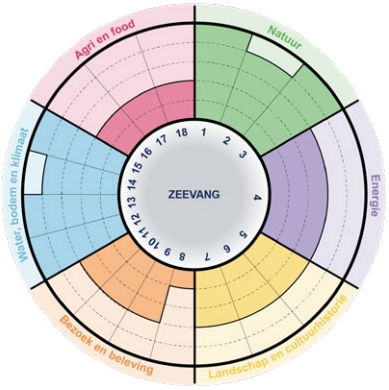

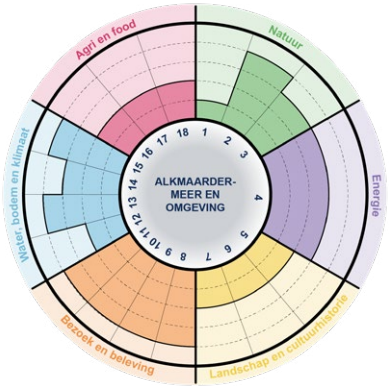

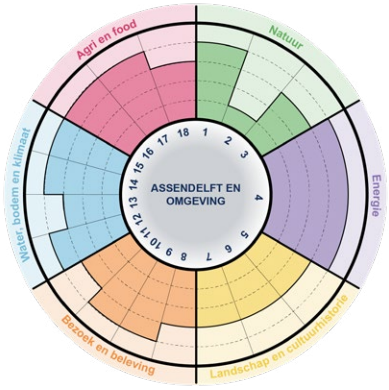

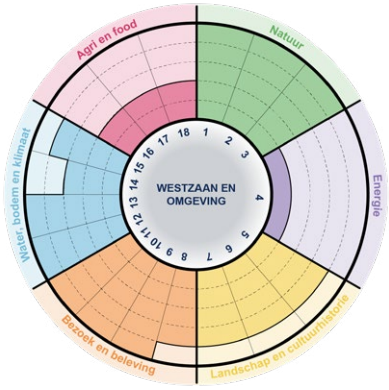

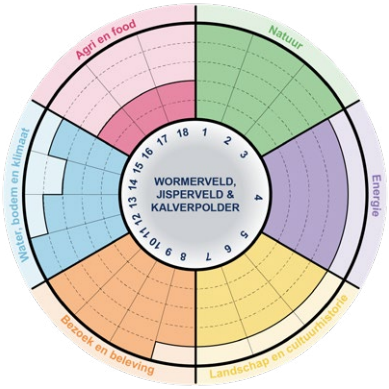

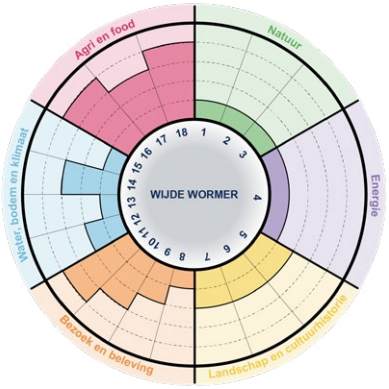

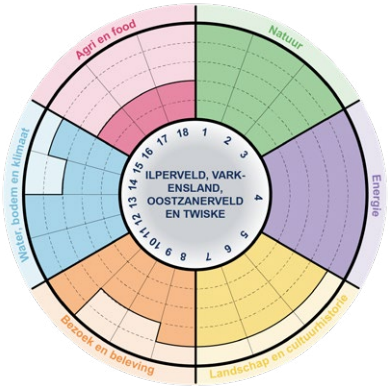

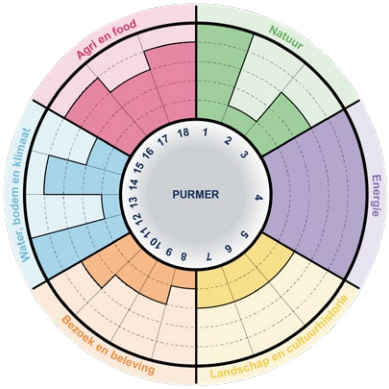

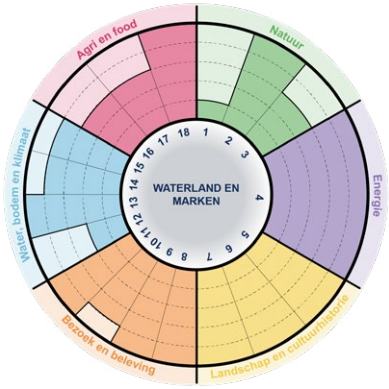

Hoofdvestiging Boxtel
Bosscheweg 107
5282 WV Boxtel
T +31 (0)411 850 400

Vestiging Amsterdam
Rhijnspoorplein 38
1018 TX Amsterdam
T +31 (0)20 506 19 99

Vestiging Venlo
Industriestraat 94
5931 PK Tegelen
T +31 (0)77 373 06 01

www.bro.nl | info@bro.nl

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon
P.J. Hoogervorst
BEL/IOT

Telefoonnummer +31235143428
hoogervorstp@noord-holland.nl

Verzenddatum
- 7 SEP. 2022

Kenmerk
1767204/1767214

Uw kenmerk
-

Betreft: integraal gebiedsprogramma Laag Holland

Geachte leden,

Graag informeren wij u over het volgende onderwerp:
Integraal gebiedsprogramma Laag Holland.

Inleiding

Op 19 november 2019 besloten wij om onder provinciale regie en in samenwerking met alle partners een integraal gebiedsprogramma voor Laag Holland te ontwikkelen om de opgaven voor natuur, landbouw, water, bodemdaling, klimaat, recreatie en landschap in deze regio te kunnen realiseren. Op 5 november 2020 is een gezamenlijk met de regiegroep Laag Holland opgestelde startnotitie voor dit programma door ons vastgesteld. Over beide besluiten bent u reeds door ons geïnformeerd.

Wij hebben vervolgens adviesbureau BRO opdracht gegeven om het gebiedsprogramma op te stellen. Dit is in januari 2022 in conceptvorm en in mei 2022 als definitieve versie opgeleverd. Op 6 september 2022 hebben wij daarop het volgende besloten:

1. Het integraal gebiedsprogramma Laag Holland 2022-2030 vast te stellen.
2. Door middel van bijgaande brief de partners in Laag Holland te vragen om hun opgaven in de gebiedsprocessen in te brengen.

Wat voor u ligt

Het voorliggende integraal gebiedsprogramma Laag Holland 'Groen, Weids en in Beweging' (3 rapporten, bijlage 1 t/m 3) is in nauw overleg met de regiegroep Laag Holland opgesteld en voorziet in:

1. Een overzicht over alle provinciale opgaven in dit gebied en bijbehorende indicatoren.
2. Een dashboard, dat de opgaven enerzijds en de inspanningen vanuit de verschillende doelgroepen anderzijds met elkaar in verband brengt. Het bevat knoppen waaraan bestuurders kunnen draaien, op deelgebiedsniveau en het overkoepelende

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Laag Hollandniveau. Het legt verbanden tussen het deelgebiedsniveau en het Laag Hollandniveau.
3. Een helder begrippenkader, noodzakelijk voor een goede communicatie tussen alle partners die betrokken zijn bij de opgaven en de uitvoering ervan.
4. Een gebiedsmodel, dat handelingsperspectief en synergie in inzet van elkaars instrumentarium biedt.

De regiegroep Laag Holland spreekt haar waardering uit over de rapporten van adviesbureau BRO (brief van 27 januari 2022, zie de bijlagen 4 en 5 in het hoofdrapport Gebiedsprogramma Laag Holland). De leden[1] beschouwen de rapporten als een belangrijke processtap om te komen tot een integrale uitvoering van de gebiedsprocessen in de verschillende deelgebieden van Laag Holland en zien goede mogelijkheden om elkaars instrumentarium daarvoor in te zetten.

Het betreft 18 hoofdopgaven die voortvloeien uit vigerend provinciaal beleid en 98 indicatoren om er sturing aan te geven en/of de voortgang te monitoren. Deze zijn ontleend aan de provinciale ambities op de thema's:

- natuur;
- agri en food;
- water, bodemdaling en klimaat;
- bezoek en beleving;
- landschap en cultuurhistorie;
- energie (duurzame energie in het landelijk gebied).

In de uitvoering van het gebiedsprogramma willen wij focus aanbrengen op de 18 hoofdopgaven om voortgang in de uitvoering te blijven boeken. In de uitvoering zullen wij primair sturen op het behalen van onze provinciale doelen voor biodiversiteit, water en klimaat, omdat die voortvloeien uit internationale verdragen en Europese richtlijnen.

Voorts geldt voor Laag Holland -in analogie op het rapport van het adviescollege Stikstofproblematiek onder voorzitterschap van de heer Remkes- 'niet alles kan overal'. Mocht er tussen alle opgaven op deelgebiedsniveau of op het Laag Hollandniveau een frictie ontstaan bij het opstellen van de gebiedsplannen, dan verwachten wij dat de regiegroep Laag Holland ons van voorstellen voorziet, waarover wij en de andere overheden nadere besluiten kunnen nemen.

Zwaartepunt ligt in de deelgebieden

Het zwaartepunt van het programma ligt in de gebiedsprocessen in de deelgebieden. Gemeenten en het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier worden uitgenodigd om hun eigen doelen en randvoorwaarden in deze gebiedsprocessen in te brengen, zodat de uitvoering zo integraal mogelijk tot stand komt. Doelgroepen -zoals de agrarische sector- hechten hieraan, zodat zij doelmatig kunnen investeren en met één aanspreekpunt te maken hebben. In de

[1] In de regiegroep Laag Holland zijn vertegenwoordigd: de gemeenten Amsterdam, Zaanstad, Purmerend, Alkmaar, Waterland, Edam-Volendam en Wormerland, het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, Landschap Noord-Holland, Staatsbosbeheer, Vereniging Natuurmonumenten, Natuur en Milieufederatie Noord-Holland, LTO-Noord, de agrarische natuurvereniging Water, Land & Dijken en de Vereniging Behoud Boeren Waterland. De portefeuillehouder natuur en landschap is voorzitter.

deelgebieden vindt de participatie plaats. Daar vindt het gesprek plaats met agrariërs, terreinbeheerders en inwoners over de realisatie van de opgaven en wordt ingezoomd op de kenmerken van het deelgebied. Het belang van deze participatie is beschreven door prof. dr. C.P. Veerman in zijn advies 'Haren kost geen tijd!' (juli 2019).

Het gebiedsprogramma Laag Holland luidt geen nieuwe fase in. In een aantal deelgebieden zijn wij al gestart met de verkennende fase van de gebiedsprocessen, conform de 'werkwijze integrale gebiedsprocessen in het landelijk gebied' (februari 2022). Die voortgang is nodig om het NNN in 2027 te realiseren en daar komen nu nadrukkelijker ook de andere (wettelijke) opgaven bij. Wij komen daar later in deze brief op terug, inzake het op te tuigen Nationaal Programma Landelijk Gebied.

Wij zijn gestart met integrale gebiedsprocessen in de Eilandspolder, het Wormer & Jisperveld, polder Mijzen en het Oostzanerveld. In de deelgebieden Waterland-Oost en Polder Westzaan zijn wij al langer actief en heeft de samenwerking inmiddels stevig vorm gekregen. Zo is het gebiedsplan voor Polder Westzaan inmiddels door ons vastgesteld, zodat een uitvoeringsplan met resterende onderzoeken en monitoring kan worden gemaakt, samen met de gemeente Zaanstad en de betreffende doelgroepen.

De samenwerking in Laag Holland betreft niet alleen de gebiedsprocessen, maar ook de gezamenlijke projecten. Een voorbeeld hiervan zijn de projecten van het Interbestuurlijk Programma Vitaal Platteland (IBP-VP), onder onze eigen noemer VP Laag Holland. Dit betreft onder meer de teelt van lisdodde in de Burkmeer, onder verantwoordelijkheid van de gemeente Amsterdam. Voorts starten we met de aanleg van drukdrainage en andere maatregelen in Landelijk Noord, onder verantwoordelijkheid van de agrarische natuurvereniging Water, Land en Dijken. Diverse natuurherstelprojecten zijn samen met de terreinbeherende organisaties in gang gezet.

In het gebiedsprogramma wordt tevens integraal samengewerkt met het Ambitieprogramma Ruimtelijke Kwaliteit Kustzone Hoorn-Amsterdam waarmee het programma ook gekoppeld is aan de Ecologische Maatregelen Markermeer (EMM) en de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW).

Nationaal Programma Landelijk Gebied

Het gebiedsprogramma Laag Holland is niet in beton gegoten. Aanpassingen kunnen nog volgen uit het stikstof- en biodiversiteitsbeleid van het kabinet. Datzelfde geldt voor de voornemens van het kabinet om richting en steun te geven aan de veranderopgaven en het toekomstperspectief van de agrarische ondernemers en de verdere specificatie van de water- en klimaatopgaven. Dit krijgt nader vorm in het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). Het Rijk heeft in juni 2022 de startnotitie NPLG gepubliceerd en zal dit jaar meer duidelijkheid geven over de verschillende doelen voor natuur, water en klimaat. Parallel hieraan werken de provincies aan de uitwerking van deze doelen, dat uiterlijk 1 juli 2023 zal leiden tot een Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG). Het gebiedsprogramma Laag Holland is een bouwsteen voor dit PPLG. De afstemming met het Rijk vergt hierbij de nodige

aandacht, mede omdat de achtereenvolgende fases in onze integrale gebiedsprocessen[2] en het NPLG synchroon moeten blijven lopen.

Financiën

Ecorys heeft in opdracht van adviesbureau BRO een inschatting gemaakt van de benodigde investeringen om alle opgaven in het programma Laag Holland volledig (100%) te kunnen realiseren in de periode tot 2030. Dit betreft grove indicaties, omdat Ecorys geen inzicht heeft in de keuzevraagstukken die uit de gebiedsplannen gaan volgen en hun doorwerking op het programma. Met name voor het onderdeel klimaatadaptatie zijn de kosten voor het programma onvoorspelbaar, want mede afhankelijk of deze kosten worden gemaakt in het stedelijk gebied, het landelijk gebied van Laag Holland of buitendijks en hoe de maatschappelijke afweging tussen het accepteren van een bepaalde mate van schade versus investeringen doen in risicoanalyses precies uitpakt. Wij zullen dat vraagstuk gezamenlijk met het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier gaan oppakken.

Ecorys heeft berekend dat in totaal circa € 1 miljard aan investeringen is benodigd tot 2030, waarvan circa € 170 miljoen voor rekening van de provincie, € 410 miljoen voor andere overheden en € 450 miljoen voor private partijen (met name voor de realisatie van de energieopgave, maar daar staan tevens opbrengsten tegenover). Zoals al genoemd, kan een deel van de nog ontbrekende dekking voor het gebiedsprogramma Laag Holland worden verkregen vanuit het NPLG voor de opgaven voor biodiversiteit/stikstof, bodemdaling/klimaat en water. Het op te stellen PPLG dient deze claim te onderbouwen en de besluitvorming bij het Rijk in gang te zetten. Tot dat moment zullen wij in onze gebiedsprocessen nog uitgaan van de huidige provinciale doelen en de huidige beschikbare budgetten.

Dit betreft ons budget voor de natuuropgaven in de Reserve Groen en de van het Rijk verkregen Impulsgelden Veenweiden voor de bodemdalings- en klimaatopgave voor de landbouw in de veenweidegebieden in Laag Holland en het Groene Hart. Procesgeld voor het gebiedsprogramma Laag Holland is bij de tweede begrotingswijziging 2022 overgeheveld vanuit de reserve Groen naar de reserve Laag Holland om in deze kosten in de periode vanaf nu tot 1 januari 2026 te kunnen voorzien. Het betreft een bedrag van € 750.000,-. De proceskosten dienen om de verkennings- en planvormingsfase in de gebiedsprocessen te kunnen doorlopen.

Omdat de meeste gebiedsprocessen zich nu in het verkennende (en dus nog niet in het uitvoerende) stadium bevinden, verwachten wij op de korte termijn geen financiële knelpunten. Op de twee al verder gevorderde gebiedsprocessen in Waterland-Oost en Polder Westzaan verwachten wij op de korte termijn evenmin financiële knelpunten. De uitvoering van de NNN-opgave in Waterland-Oost zullen wij bekostigen uit de reserve Groen. Voor het gebiedsproces in Polder Westzaan beschikken wij over specifiek gealloceerde geldmiddelen voor de uitvoering van de verbrakking van deze polder, maar hebben eerst nog een aantal deelonderzoeken en een overkoepelend uitvoerings-

[2] Conform de 'werkwijze integrale gebiedsprocessen in het landelijk gebied' gaat het om een eensluidende verkenningsfase, planvormingsfase en realisatiefase voor alle opgaven.

programma nader uit te werken en daar besluiten over te nemen, voordat de uitvoeringsfase daadwerkelijk aanbreekt.

Het programma komt na oplevering van de concept-gebiedsplannen medio 2024 in een volgende fase van besluitvorming terecht. Om het NNN en de andere wettelijke doelen tijdig te realiseren moet er worden doorgepakt naar de uitvoering van deze plannen op basis van het beschikbare budget, inclusief de dan verkregen bijdrage vanuit het NPLG. Voorts komen uit de gebiedsplannen naar verwachting nog de nodige keuzevraagstukken naar boven, waardoor opgaven niet voor de volle 100% gaan worden gerealiseerd. Deze keuzevraagstukken zijn onder andere benoemd in de nota's Toekomstscenario's Laag Holland (2011), MKBA Laag Holland (2012), Richtinggevende uitspraken bodemdaling (2018) en het advies van prof. dr. C.P. Veerman 'Haren kost geen tijd!'(2019).

De huidige verwachting is, dat voor de wettelijke doelen voldoende geldmiddelen beschikbaar komen vanuit het NPLG. Dit zijn de doelen biodiversiteit/ stikstof, bodemdaling/klimaat en water. Daarin zit ook een bijdrage voor de landbouwtransitie verdisconteerd. Voor de (niet wettelijke) opgaven voor landschap, cultuurhistorie, bezoek en beleving is slechts een beperkt provinciaal budget beschikbaar. Wij zullen in de verkenningsfase van de gebiedsprocessen en in de besteding van het beschikbaar gestelde procesgeld (€ 750.000,-) relatief sober op de realisatie van deze niet wettelijke opgaven voorsorteren.

Tot slot

Laag Holland: 'Groen, weids en in beweging'. Een mooie slogan voor een continu en dynamisch proces. Want in beweging was Laag Holland altijd al via veel initiatieven en projecten en dit zal zo zijn en zo blijven. De huidige transities vergen voortdurende stappen en keuzes. Wij zetten deze stappen in onze gebiedsprocessen, samen met alle partners.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

4 bijlage(n)

rapporten BRO
brief aan besturen in Laag Holland

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Aan de besturen van gemeenten, Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, landbouw- en natuurorganisaties in de regio Laag Holland

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
P.J. Hoogervorst
BEL/IOT

Telefoonnummer +31235143428
hoogervorstp@noord-holland.nl

Verzenddatum

- 7 SEP. 2022

Kenmerk
1767204/1767216

Uw kenmerk
-

Betreft: integraal gebiedsprogramma Laag Holland

Geacht bestuur,

Wij hebben onder provinciale regie en in samenwerking met de leden van de regiegroep Laag Holland een integraal gebiedsprogramma voor Laag Holland ontwikkeld om de opgaven voor natuur, landbouw, water, bodemdaling, klimaat, recreatie en landschap in Laag Holland in onderlinge samenhang te kunnen realiseren.

Bijgaand treft u ons gebiedsprogramma Laag Holland aan, alsook onze brief aan Provinciale Staten.

Ter toelichting: Het is een integraal gebiedsprogramma op hoofdlijnen. Het zwaartepunt van het integrale gebiedsprogramma ligt namelijk in de gebiedsprocessen in de deelgebieden. Daar brengen partners hun eigen opgaven in en daar vindt de participatie plaats met inwoners en grondeigenaren. Dit gebeurt nu al in de integrale gebiedsprocessen in Waterland-Oost, Polder Westzaan, de Eilandspolder, het Wormer en Jisperveld, polder Mijzen en het Oostzanerveld. Ook in andere deelgebieden in Laag Holland zullen wij gebiedsprocessen gezamenlijk met u opstarten en u dan vragen om uw eigen opgaven aan het programma toe te voegen. Doel is om zo integraal mogelijk de uitvoering van de gebiedsprocessen in gang te zetten.

Het integrale gebiedsprogramma Laag Holland is niet in beton gegoten. Aanpassingen kunnen nog volgen uit het stikstof- en biodiversiteitsbeleid van het kabinet. Datzelfde geldt voor de voornemens van het kabinet om richting en steun te geven aan de veranderopgaven en het toekomstperspectief van de agrarische ondernemers en de verdere specificatie van de water- en klimaatopgaven. Dit krijgt nader vorm in het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). Het Rijk heeft in juni 2022 de startnotitie NPLG gepubliceerd en zal dit jaar meer duidelijkheid geven over de verschillende doelen voor natuur, water en klimaat.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Parallel hieraan werken de provincies aan de uitwerking van deze doelen, dat uiterlijk 1 juli 2023 zal leiden tot een Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG). Het gebiedsprogramma Laag Holland is een bouwsteen voor dit PPLG.

Wij zullen u nader informeren hoe wij samen met u hieraan vorm en inhoud gaan geven.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

4 bijlagen

3 rapporten BRO
Brief aan PS

Provincie Noord-Holland

1892419/1892422

Meetronde grondwaterkwaliteit Noord-Holland 2021

Monitoring van KRW meetpunten

17 augustus 2022

Inhoudsopgave

1. Inleiding

1.1 Het KRW meetnet 5
1.2 Meetmomenten, te analyseren stoffen en bemonsteringsstrategie 7
1.3 Normering en toetsing voor de KRW 8
1.4 Omgang met niet-genormeerde stoffen 8

2. Resultaten KRW meetronde 2021

2.1 Toetsing aan drempelwaarden 10
2.2 Toetsing aan KRW normen en signaleringswaarden 11
2.2.1 *Nitraten* 12
2.2.2 *Bestrijdingsmiddelen* 12
2.2.3 *Geneesmiddelen, farmaceutische stoffen en overige verontreinigende stoffen* 13
2.2.4 *Poly- en perfluoralkylstoffen (PFAS)* 16

3. Conclusies en aanbevelingen

3.1 Meetronde Noord-Holland 2024 20
3.2 Aanpassing PFAS perceel 21

Bijlage 1 KRW meetronde 2021 - bemonsterde meetpunten 23

Bijlage 2 Parameters analyse 24

1. Inleiding

Provincie Noord-Holland is verantwoordelijk[1] voor de monitoring van zowel de grondwaterkwaliteit als de grondwaterstanden. Hiervoor zijn verschillende grondwatermeetnetten ingericht die invulling geven aan de verplichtingen. Waar in het verleden de focus voornamelijk lag op het in beeld brengen van de algemene situatie in Noord-Holland, is deze focus de laatste jaren meer verschoven richting het monitoren van bedreigingen en veranderingen voor de Kaderrichtlijn Water (KRW).

Ten aanzien van de grondwaterkwaliteit zijn twee meetnetten ingericht; het Provinciaal Meetnet Grondwaterkwaliteit (PMG) en het Kaderrichtlijn Water (KRW) meetnet. De voorliggende rapportage beschrijft de resultaten van de bemonstering (meetronde) van het KRW meetnet in 2021. De KRW meetronde heeft als doel om te toetsen of de interprovinciale grondwaterlichamen voldoen aan de normen en om de aanwezigheid van 'nieuwe stoffen' in beeld te brengen.

Grondwaterlichamen (H1.1) zijn provinciegrensoverschrijdend en worden derhalve samen met de monitoringgegevens van andere provincies getoetst[2]. In de voorliggende rapportage wordt een beeld geschetst van de grondwaterkwaliteit in Noord-Holland gebaseerd op alle beschikbare metingen uit de meetronde 2021. Beoordeling van de toestand van de interprovinciale grondwaterlichamen volgt in 2024 en maakt geen onderdeel uit van de voorliggende rapportage.

1.1 Het KRW meetnet

De KRW is in het jaar 2000 in werking getreden en heeft onder andere als doel om de grondwaterkwaliteit te monitoren op eventuele achteruitgang. Het KRW meetnet richt zich daarbij primair op de monitoring en rapportage van de kwaliteit in grondwaterlichamen. In Noord-Holland zijn vier grondwaterlichamen gelegen (Figuur 1) die we delen met Zuid-Holland, Utrecht, Gelderland en Flevoland; Zand Rijn-West, Zout Rijn-West, Deklaag Rijn-West en Duin Rijn-West.

In totaal hebben we in Noord-Holland 53 KRW meetpunten[3] (peilbuizen) met 81 filters. De filters bevinden zich doorgaans op 10 meter (*ondiep*) en 25 meter (*diep*) onder maaiveld:

- Zand Rijn-West (NLGW0005) 4 meetpunten | 7 filters
- Zout Rijn-West (NLGW0011) 11 meetpunten | 22 filters
- Deklaag Rijn-West (NLGW0012) 4 meetpunten | 8 filters
- Duin Rijn-West (NLGW0016) 34 meetpunten | 44 filters

Bij de verdeling van de meetpunten (peilbuizen) is rekening gehouden met o.a. de hydrologische situatie, een evenwichtige ruimtelijke verdeling en het landgebruik in de directe omgeving. De provinciale meetpunten zijn niet bedoeld om risicolocaties te monitoren, maar beogen een beeld te geven van de algehele grondwaterkwaliteit in het betreffende grondwaterlichaam. Het landgebruik rondom de KRW meetpunten, in het Noord-Hollandse deel van de grondwaterlichamen, kan grofweg in vier hoofdcategorieën worden onderverdeeld (Tabel 1). Daarbij dient opgemerkt te worden dat indien een meetpunt nabij meerdere typen landgebruik ligt, het meest dominante type is geclassificeerd.

Tabel 1. Landgebruik rondom KRW meetpunten

Grondwaterlichaam	Akkerbouw, glastuinbouw, bomen- en bollenteelt	Bebouwd gebied	Grasland	Bos, water, natuur
Zand Rijn-West	1 meetpunt 25%	1 meetpunt 25%	-	2 meetpunten 50%
Zout Rijn-West	5 meetpunten 45,5%	3 meetpunten 27,3%	1 meetpunt 9,1%	2 meetpunten 18,2%
Deklaag Rijn-West	-	3 meetpunten 75%	1 meetpunt 25%	-
Duin Rijn-West	5 meetpunten 14,7%	10 meetpunten 29,4%	3 meetpunten 8,8%	16 meetpunten 47,1%
Totaal	**20,8%**	**32,1%**	**9,4%**	**37,8%**

[1] Conform Bkmw2009.
[2] https://www.helpdeskwater.nl/@178634/protocol-toestand/ & https://www.helpdeskwater.nl/onderwerpen/wetgeving-beleid/kaderrichtlijn-water/grondwater/grondwater-krw/krw-achtergrondrapporten/@237288/rhdhv-2020-trendanalyse-grondwaterkwaliteit/
[3] Een meetpunt (peilbuis) bestaat doorgaans uit meerdere filters op verschillende diepten.

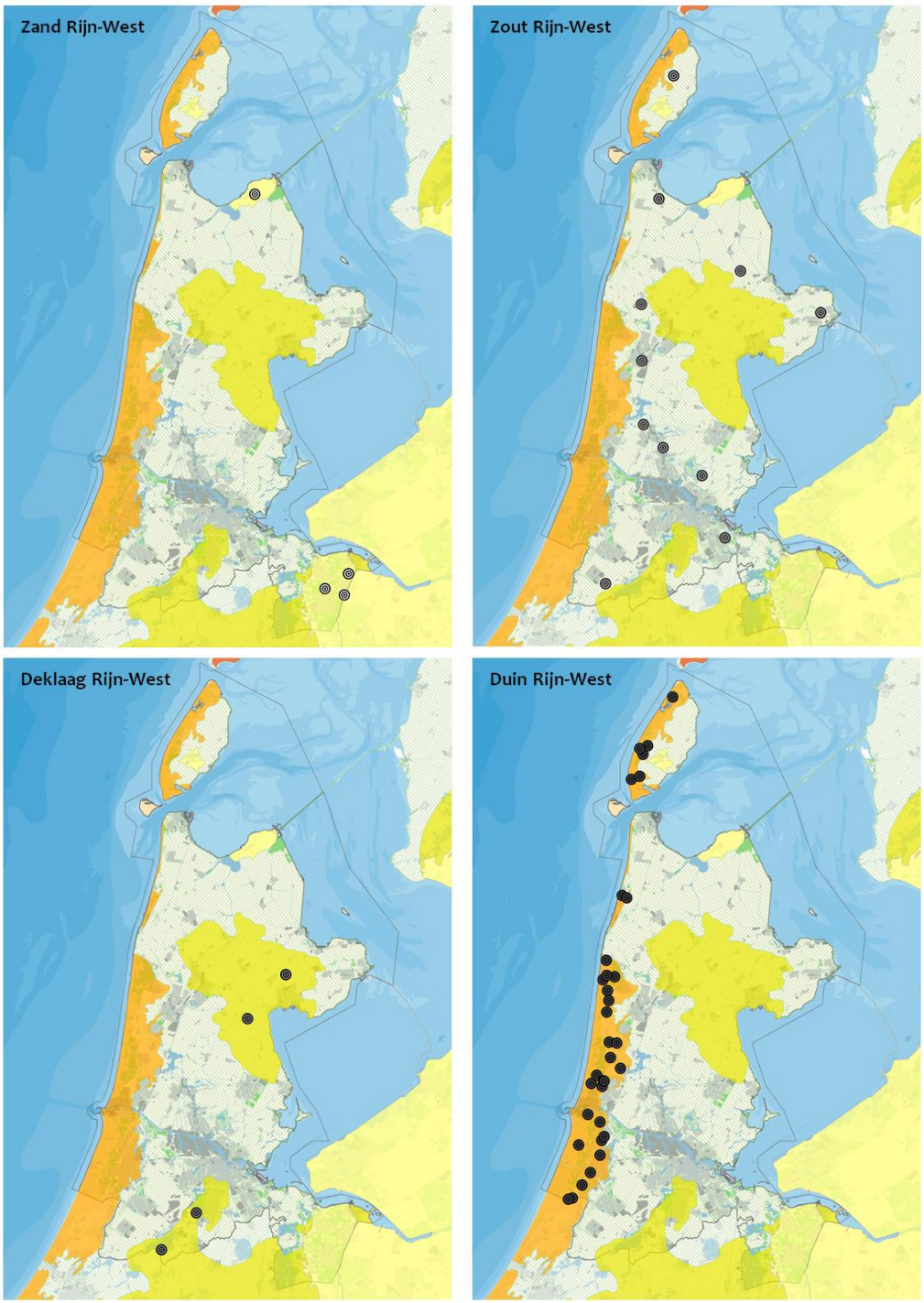

Figuur 1. KRW meetpunten in het Noord-Hollandse deel van de grondwaterlichamen[4]

[4] Een grondwaterlichaam (GWL) is volgens de definitie van de Kaderrichtlijn Water (KRW): een afzonderlijke grondwatermassa met een eenduidig te omschrijven chemische en kwantitatieve toestand. Grondwaterlichamen zijn landelijk ingedeeld op basis van waterkwaliteit/type.

1.2 *Meetmomenten, te analyseren stoffen en bemonsteringsstrategie*

De KRW hanteert een zes-jaarlijkse cyclus; 2009-2015, 2016-2021, 2022-2027. De monitoring van de grondwaterkwaliteit is aangepast op deze cyclus, met twee meetmomenten per KRW periode (Tabel 2). Daarbij wordt onderscheid gemaakt in 'KRW tussenrondes' en formele 'KRW meetrondes'. De formele KRW meetrondes worden gebruikt als input voor de rapportage richting Europa. KRW tussenrondes richten zich vooral op het in beeld brengen van nieuwe stoffen en de algemene- en drempelwaardestoffen (mede ten behoeve van trendanalyse).

Tabel 2. Meetmomenten KRW grondwaterkwaliteit

Jaar	KRW tussenronde	KRW meetronde	Planperiode
2009	X		2009 - 2015
2012		X	
2015	X		2016 - 2021
2018		X	
2021	X		2021 - 2027
2024		X	

Voor de periode 2020 – 2024 heeft Provincie Noord-Holland contracten afgesloten met een tweetal laboratoria voor de analyse van stoffen in grondwater (Bijlage 2). Verdeeld over de verschillende stofgroepen (percelen), worden daarbij circa 300 verschillende stoffen geanalyseerd. Ten opzichte van de vorige meetronde (2018) is de grootste wijziging dat er een specifiek poly- en perfluoralkylstoffen (PFAS) perceel is samengesteld om zodoende beter inzicht te verkrijgen in de aanwezigheid van PFAS in grondwater. De stofpakketten zijn samengesteld op basis van de meest recente inzichten en technische mogelijkheden voor analyse. De verschillende stofgroepen betreffen:

- Perceel 1: Drempelwaardestoffen en algemene stoffen (KRW verplicht) | 47 parameters
- Perceel 2: Bestrijdingsmiddelen (KRW verplicht) | 97 parameters
- Perceel 3: Geneesmiddelen en farmaceutische stoffen | 49 parameters
- Perceel 4: Overige verontreinigende stoffen | 67 parameters
- Perceel 5: PFAS groep | 34 parameters

In het 'Draaiboek monitoring grondwater KRW'[5] is opgenomen welke stoffen met welke frequentie voor de KRW moeten worden geanalyseerd. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen ondiepe en diepe filters. Globaal komt het er op neer dat de ondiepe filters vaker en op meer stoffen bemeten worden dan de diepere filters. De ondiepe filters fungeren daarbij als 'poortwachter' om relatief snel (nieuwe) bedreigingen voor de grondwaterkwaliteit te kunnen signaleren. Ten aanzien van de bemonstering van het KRW meetnet zijn interprovinciale afspraken gemaakt over de te analyseren stofgroepen (Tabel 3). Provincie Noord-Holland heeft de bemonstering conform deze systematiek uitgevoerd.

Tabel 3. Bemonsteringsstrategie KRW meetnet

	KRW tussenronde 2021		KRW meetronde 2024	
Stofgroep	10 meter (ondiep)	25 meter (diep)	10 meter (ondiep)	25 meter (diep)
Perceel 1	ja	ja	ja	ja
Perceel 2	ja	nee	ja	ja
Perceel 3 Perceel 4 Perceel 5	ja	nee, tenzij in 2018 ondiep/diep aangetoond*	ja	ja, mits in 2021 ondiep aangetoond**

* Indien een stof in 2018 (of een andere eerdere meetronde) ondiep en/of diep is aangetoond boven de rapportagegrens, dan is het advies om in 2021 ook het diepe filter te bemonsteren op de betreffende locatie en het betreffende perceel. In de periode 2015-2019 waren de stoffen uit de percelen 3, 4 en 5 ten dele opgenomen in de toen geldende percelen 3 en 4.

** Indien een stof in 2021 ondiep is aangetoond boven de rapportagegrens, dan is het advies om in 2024 ook het diepe filter te bemonsteren op de betreffende locatie en het betreffende perceel.

In het voorjaar van 2021 heeft de KRW meetronde plaatsgevonden. De fysieke bemonstering van de meetpunten heeft circa vijf weken in beslag genomen. Door specifieke vereisten[6] aan de wijze van

[5] https://www.helpdeskwater.nl/onderwerpen/wetgeving-beleid/kaderrichtlijn-water/grondwater/grondwater-krw/monitoring-dataflow/draaiboek/

[6] https://www.nen.nl/NEN-Shop/Norm/NTA-80172016-nl.htm

bemonstering, neemt de monstername per filter tot wel enkele uren in beslag. De verkregen grondwatermonsters zijn dagelijks aan twee verschillende laboratoria[7] aangeleverd en vervolgens geanalyseerd. De analyseresultaten van de laboratoria zijn eind oktober 2021 opgeleverd waarna deze middels een kwaliteitsborging[8] zijn beoordeeld en (indicatief) getoetst (H2).

1.3 Normering en toetsing voor de KRW

De kwaliteit van grondwater in KRW meetpunten wordt voor het gehele grondwaterlichaam getoetst aan drempelwaarden[9] (Tabel 4) en communautaire normen[10] (Tabel 5). De KRW meetpunten worden getoetst op de volgende parameters; nitraten, bestrijdingsmiddelen, chloride, nikkel, arseen, cadmium, lood en fosfaat. Voor het brak/zoute grondwaterlichaam Zout-Rijn-West wordt daarbij voor enkele stoffen een afwijkende norm gehanteerd.

Een grondwaterlichaam wordt als 'at risk' beoordeeld indien in meer dan 20% van de meetpunten (in het gehele grondwaterlichaam) de norm- of drempelwaarde voor één of meerdere stoffen wordt overschreden. Uiterlijk in 2027 dienen de grondwaterlichamen in een goede toestand te verkeren.

Tabel 4. Drempelwaardestoffen voor grondwater (Bkmw 2009)

Grondwaterlichaam	Waterkwaliteit	Cl (mg/l)	Ni (µg/l)	As (µg/l)	Cd (µg/l)	Pb (µg/l)	P-tot (mg/l)
Zand Rijn-West	Zoet	160	20	13,2	0,35	7,4	2,0
Zout Rijn-West	Brak & zout	-	20	18,7	0,35	7,4	6,9
Deklaag Rijn-West	Zoet	160	20	13,2	0,35	7,4	2,0
Duin Rijn-West	Zoet	160	20	13,2	0,35	7,4	2,0

Tabel 5. Communautaire normen voor grondwater (Grondwaterrichtlijn)

Parameter(s)	Gehalte
Nitraten	50 mg/l
Werkzame stoffen in bestrijdingsmiddelen	0,1 µg/l
som	*0,5 µg/l*

> Niet alle bestrijdingsmiddelen zijn toxisch relevant. Voor metabolieten van bestrijdingsmiddelen en afbraak- of reactieproducten, die niet humaan toxicologisch relevant zijn, geldt de norm van 1,0 µg/l tenzij hoger vastgesteld (Drinkwaterbesluit, 2011).

1.4 Omgang met niet-genormeerde stoffen

Naast het in beeld brengen van de genormeerde stoffen, zijn in de KRW meetronde ook 'nieuwe stoffen' uit de percelen 3, 4 en 5 in beeld gebracht. Onder nieuwe stoffen worden stoffen verstaan die nog niet, of sinds zeer recent worden gemeten. Ook stoffen die op de Europese aandacht-stoffenlijst staan, zijn in de betreffende percelen opgenomen. Het is van groot belang om dit soort stoffen te monitoren zodat eventuele problemen tijdig in het vizier komen, ook wanneer er nog geen normen zijn afgeleid. Daarnaast is het van belang om een meetreeks op te bouwen van ten minste 3 metingen om betrouwbare trends te kunnen afleiden.

De hoeveelheid stoffen waarvoor een (KRW) grondwaternorm is afgeleid, is relatief beperkt en is gebaseerd op de aanname dat grondwater helemaal niet verontreinigd hoort te zijn. Sinds 2015 is binnen het Bkmw[11] echter een algemene 'signaleringswaarde[12]' van 0,1 µg/l opgenomen voor nieuwe opkomende stoffen. Een (verwachte) overschrijding van de signaleringswaarde geeft een indicatie dat de KRW-doelen mogelijk in het geding zijn.

De signaleringswaarde voor nieuwe opkomende stoffen in grondwater vraagt daarom bij overschrijding om een nadere risicobeoordeling voor de betreffende stof, waarbij wordt nagegaan of de stof (en in welke concentratie) een risico vormt voor de drinkwatervoorziening en daarmee de KRW-doelen voor water voor menselijke consumptie. Dit leidt tot een drinkwaterrichtwaarde (beleidsmatig vastgesteld) of drinkwaternorm (wetmatig vastgesteld). Op basis hiervan wordt

[7] Het betreft de laboratoria Eurofins Omegam (Amsterdam) en Al-West (Deventer)
[8] https://www.helpdeskwater.nl/onderwerpen/wetgeving-beleid/kaderrichtlijn-water/@185584/download/
[9] http://wetten.overheid.nl/BWBR0027061/2011-07-01
[10] https://www.helpdeskwater.nl/publish/pages/130976/grondwaterrichtlijn.pdf
[11] Besluit Kwaliteitsdoelstellingen en Monitoring Water
[12] Opgenomen in het Protocol voor monitoring en toetsing drinkwaterbronnen KRW (2015)

bepaald of de betreffende stof al dan niet relevant is voor verdere monitoring en toetsing in het kader van de KRW en eventueel daarbij horende vervolgacties.

Het proces om tot normstelling[13] te komen start met een aanvraag van het bevoegd gezag. Wanneer een nog niet genormeerde stof de signaleringswaarde overschrijdt, dan kan een aanvraag tot risicobeoordeling worden ingediend bij de helpdesk van de website 'risico's van stoffen'[14]. De aanvraag wordt voorgelegd aan het ministerie van IenW dat beslist of tot uitvoering wordt overgegaan. Indien wordt besloten om tot normafleiding over te gaan, wordt gekozen voor een indicatieve normafleiding (snel proces, gebaseerd op weinig gegevens) of gedegen normafleiding (lang proces, veel gegevens/studies, vastgestelde methode). Dit leidt tot een (indicatieve) drinkwaterrichtwaarde en wordt gepubliceerd op de website 'risico's van stoffen'. Het toevoegen of aanpassen van wettelijke normen zal pas plaatsvinden bij de eerstvolgende wijziging van de desbetreffende regelgeving.

Voor reeds bekende probleemstoffen is de risicobeoordeling doorgaans al doorlopen en veelal de drinkwaternorm afgeleid. In deze gevallen is de signaleringswaarde gelijk gesteld aan de drinkwaternorm (zie kader hieronder).

Uit Protocol Monitoring en Toetsing Drinkwaterbronnen KRW

Algemeen
Met zogenoemde 'signaleringswaarden' voor betreffende parameters geeft dit protocol een nader handvat voor de toetsing aan art. 7.3. De signaleringswaarden zijn geen milieukwaliteitseisen die de waterbeheerder juridisch verplichten tot het nemen van maatregelen om de vereiste waterkwaliteit te verwezenlijken. Het zijn hulmiddelen om te kunnen toetsen in hoeverre de kwaliteitsontwikkeling van de drinkwaterbronnen in overeenstemming is met de KRW-doelen voor water voor menselijke consumptie. Om een handvat te kunnen bieden bij de toetsing, is voor de hoogte van een signaleringswaarde uitgegaan van een waarde die hoort bij toepassing van een eenvoudige zuivering. De signaleringswaarden hebben betrekking op de waterwinlocatie.

Signaleringswaarden voor reeds bekende probleemstoffen in grondwater
De signaleringswaarde voor reeds bekende probleemstoffen sluit aan bij de norm voor drinkwater in het Drinkwaterbesluit.

Signaleringswaarden voor nieuwe, opkomende stoffen
Voor de hoogte van de signaleringwaarden voor nieuwe, opkomende stoffen wordt uitgegaan van 0,1µg/. Deze waarde is gebaseerd op de streefwaarden uit het Europese Rivierenmemorandum. (ERM), die internationaal als referentie voor eenvoudige zuivering worden gebruikt door de drinkwatersector en die ook in algemene zin als voorzorgswaarde wordt gehanteerd voor antropogene stoffen.

Hoewel de signaleringswaarde alleen binnen voor drinkwater beschermde gebieden (grondwaterbeschermingsgebieden) geldt, is het in de voorliggende rapportage indicatief toegepast op alle meetpunten[15] waarin niet-genormeerde stoffen zijn bepaald.

[13] https://rvs.rivm.nl/sites/default/files/2018-07/aangepaste%20procedure%20vaststelling%20normen%2010-07-2018_3.pdf
[14] https://rvs.rivm.nl/helpdesk/helpdesk-risicos-van-stoffen
[15] In Noord-Holland liggen 8 van de 87 KRW filters binnen een grondwaterbeschermingsgebied

2. Resultaten KRW meetronde 2021

In de 2021 KRW meetronde zijn alle 53 Noord-Hollandse KRW meetpunten bemonsterd (Bijlage 1). Alles bij elkaar heeft de meetronde ruim 17.000 analyseresultaten opgeleverd.

Van de circa 300 geanalyseerde verschillende stoffen, is er voor een deel een norm of drempelwaarde afgeleid. Dit betreft de bestrijdingsmiddelen en algemene parameters (H2.1). Voor de andere groep stoffen is momenteel nog geen (KRW) grondwaternorm afgeleid, maar wel een signaleringswaarde. Dit betreft voornamelijk geneesmiddelen, farmaceutische stoffen en overige verontreinigende stoffen. Ook is er in sommige gevallen een drinkwaternorm (Drinkwaterbesluit) afgeleid. Deze stofgroepen worden besproken in H2.2.

2.1 *Toetsing aan drempelwaarden*

De drempelwaarden voor grondwater (Tabel 3) zijn voor het grootste deel van de Noord-Hollandse grondwaterlichamen aan elkaar gelijk gesteld. Uitzondering hierop is het grondwater in het brak/zoute grondwaterlichaam Zout Rijn-West, waar de drempelwaarden voor arseen en fosfaat hoger liggen dan die voor zoet grondwater. Voor chloride geldt er, vanwege het brak/zoute karakter, geen drempelwaarde in Zout Rijn-West.

De toetsing en beoordeling van de kwaliteit van grondwater vindt, volgens de KRW systematiek, plaats op grondwaterlichaam niveau. Daarbij worden geen provinciegrenzen gehanteerd, maar de begrenzing van het gehele grondwaterlichaam. Een grondwaterlichaam wordt als 'at risk' beoordeeld indien (per stof) in meer dan 20% van de metingen een norm- of drempelwaarde-overschrijding wordt waargenomen. Daarvoor zijn ook de meetwaarden van de andere provincies nodig. De toetsing voor het gehele grondwaterlichaam valt buiten de scope van de voorliggende rapportage.

In Tabel 6 en Tabel 7 is de toetsing voor de Noord-Hollandse KRW meetpunten weergegeven, waarbij tevens een uitsplitsing per grondwaterlichaam is gemaakt.

Tabel 6. Toetsing van drempelwaardestoffen in grondwater (KRW)

chloride		nikkel		arseen		cadmium		lood		fosfaat-totaal	
drempelwaarde		drempelwaarde		drempelwaarde		drempelwaarde		drempelwaarde		drempelwaarde	
<	>	<	>	<	>	<	>	<	>	<	>
76	4	77	3	75	5	79	1	80	-	68	12
95,0%	5,0%	96,2%	3,8%	93,3%	6,7%	98,7%	1,3%	100%	-	85,0%	15,0%

Tabel 7. Toetsing van drempelwaardestoffen in grondwater - per grondwaterlichaam (Noord-Hollandse deel)

	chloride		nikkel		arseen		cadmium		lood		fosfaat-totaal	
	drempelwaarde		drempelwaarde		drempelwaarde		drempelwaarde		drempelwaarde		drempelwaarde	
	<	>	<	>	<	>	<	>	<	>	<	>
Zand Rijn-West	6	-	5	1	6	-	5	1	6	-	6	-
	100%	-	83,3%	16,7%	100%	-	83,3%	16,7%	100%	-	100%	-
Zout Rijn-West	-	-	22	-	21	1	22	-	22	-	19	3
	-	-	100%	-	95,5%	4,5%	100%	-	100%	-	86,4%	13,6%
Deklaag Rijn-West	7	1	8	-	6	2	8	-	8	-	4	4
	87,5%	12,5%	100%	-	75,0%	25,0%	100%	-	100%	-	50,0%	50,0%
Duin Rijn-West	41	3	42	2	42	2	44	-	44	-	39	5
	93,2%	6,8%	95,5%	4,5%	95,5%	4,5%	100%	-	100%	-	88,6%	11,4%

Tabel 6 en Tabel 7 maken duidelijk dat de grondwaterkwaliteit voor drempelwaardestoffen over het algemeen goed is. Er worden, uitgezonderd lood, voor alle stoffen enkele overschrijdingen van de drempelwaarde waargenomen.

In Deklaag Rijn-West zijn vier locaties bemonsterd die ieder twee filters bevatten op verschillende diepten. In twee van de acht filters is sprake van een drempelwaardeoverschrijding voor arseen. Daarnaast is in Deklaag Rijn-West in vier filters, verspreid over drie locaties, een drempelwaarde-overschrijding waargenomen voor fosfaat-totaal. Voor de twee locaties met de meest structurele fosfaat-totaal overschrijding is het verloop in tijd weergegeven in Figuur 3. De fluctuatie valt binnen de eerder waargenomen bandbreedte.

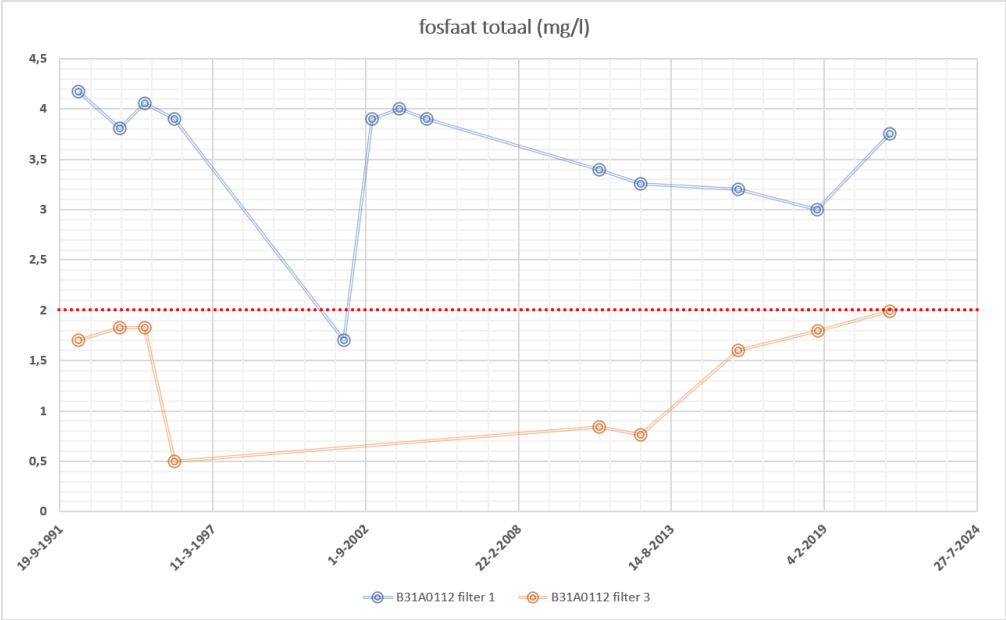

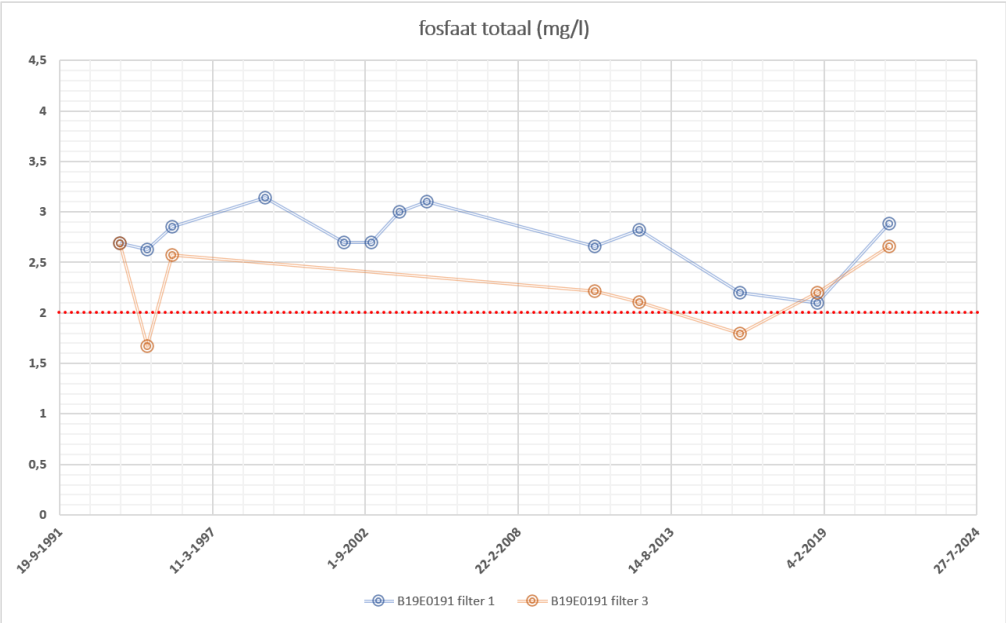

Figuur 3. Drempelwaardeoverschrijdingen (mg/l) in Deklaag Rijn-West voor P-totaal

2.2 *Toetsing aan KRW normen en signaleringswaarden*

Voor de toetsing aan communautaire normen zijn zowel de nitraten als bestrijdingsmiddelen van belang. Voor de bestrijdingsmiddelen is daarbij geen vooraf bepaalde lijst beschikbaar, maar gaat het om alle bestrijdingsmiddelen die worden aangetroffen. De individuele norm is 0,1 µg/l en de som-norm per meetpunt bedraagt 0,5 µg/l. Communautaire normen zijn voor alle grondwaterlichamen aan elkaar gelijk gesteld. De signaleringswaarde van 0,1 µg/l wordt aangehouden voor andere stofgroepen zoals medicijnen, tenzij er een norm voor drinkwater is afgeleid (zie H1.5).

In Tabel 8, Tabel 9 en Tabel 10 is het aantreffen en de toetsing voor nitraten, bestrijdingsmiddelen, en overige stoffen weergegeven. Gezien het geringe aantreffen boven de toetswaarde, is er geen verdere uitsplitsing per grondwaterlichaam gemaakt.

2.2.1 *Nitraten*

In overeenstemming met eerdere meetronden, is er in de KRW meetpunten geen overschrijding van de toetswaarde voor nitraat waargenomen (Tabel 8).

Tabel 8. Toetsing van nitraten in grondwater

nitraten	
< toetswaarde (50 mg/l)	> toetswaarde (50 mg/l)
80	-
100%	-

> Onder nitraten wordt verstaan de optelsom van nitriet (NO_2) en nitraat (NO_3). In grondwater is nitraat de dominante verschijningsvorm

2.2.2 *Bestrijdingsmiddelen*

Van de 97 onderzochte bestrijdingsmiddelen, zijn er 15 boven de rapportagegrens waargenomen, verspreid over 21 verschillende meetpunten. Het betreffen allen stoffen die ook in eerdere meetrondes zijn waargenomen. De betreffende stoffen zijn getoetst aan de norm en weergegeven in Tabel 9.

De hoogste gehalten zijn waargenomen in meetpunten die qua landgebruik geclassificeerd zijn als 'bebouwd' of 'akkerbouw, glastuinbouw, bomen- en bollenteelt' (Tabel 1). In ongeveer de helft (52,9%) van alle 'bebouwd' meetpunten en ook ongeveer de helft (45,5%) van alle 'akkerbouw, glastuinbouw, bomen- en bollenteelt' meetpunten worden bestrijdingsmiddelen in het grondwater aangetroffen. Dat is een relatief hoog aandeel, hoewel de aangetroffen gehalten slechts incidenteel de toetswaarde overschrijden.

Tabel 9. Aantreffen en toetsing (individueel) van bestrijdingsmiddelen in grondwater

stof	RG (µg/l)	< RG	> RG	< toetswaarde		> toetswaarde	
Desphenyl-Chloridazon[16]	0,02	69	13	80	97,6%	2	2,4%
Dimethyl-sulfamide (DMS)	0,03	73	9	79	96,4%	3	3,6%
2,6-Dichloor-benzamide (BAM)[17]	0,02	73	9	81	98,8%	1	1,2%
Bentazon	0,03	77	5	81	98,8%	1	1,2%
Methyl-desfenylchloridazon[18]	0,025	79	3	81	98,8%	1	1,2%
Metaldehyde	0,03	79	3	81	98,8%	1	1,2%
Dikegulac-Natrium	0,1	81	1	81	98,8%	1	1,2%

> 'RG' staat voor de rapportagegrens van het laboratorium

[16] Voor Desphenyl-Chloridazon wordt de norm aangehouden van 1,0 µg/l (https://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/2018-0080.pdf)
[17] Voor BAM wordt de norm aangehouden van 1,0 µg/l (Drinkwaterbesluit, 2011)
[18] Voor Methyl-desfenylchloridazon wordt de norm aangehouden van 1,0 µg/

2.2.3 *Geneesmiddelen, farmaceutische stoffen en overige verontreinigende stoffen*

Van de 116 onderzochte stoffen in de stofgroepen geneesmiddelen, farmaceutische stoffen en overige verontreinigende stoffen, zijn er 20 boven de rapportagegrens waargenomen. Deze stoffen zijn indicatief getoetst aan de signaleringswaarde en weergegeven in Tabel 10.

Tabel 10. Aantreffen en indicatieve toetsing geneesmiddelen, farmaceutische stoffen en overige verontreinigende stoffen in grondwater

stof	RG (µg/l)	< RG	> RG	signaleringswaarde	<		>	
Tetraglyme	0,03	33	23	1,0 µg/l[19]	51	91,1%	5	8,9%
Acesulfaam-K	0,01	39	17	1,0 µg/l	52	92,9%	4	7,1%
Fenazon (antipyrine)	0,03	49	7	1,0 µg/l	56	100%	-	-
Tolyltriazool	0,05	52	4	1,0 µg/l	56	100%	-	-
Difenylguanidine	0,01	56	-	1,0 µg/l	56	100%	-	-
1,3-xyleen	0,1	52	4	1,0 µg/l	56	100%	-	-
1,2-xyleen	0,05	53	3	1,0 µg/l	56	100%	-	-
Tolueen	0,2	54	2	1,0 µg/l	56	100%	-	-
1,2,3-benzotriazool	0,05	53	3	1,0 µg/l	56	100%	-	-
som dithiocarbamaten[20]	0,1	54	2	1,0 µg/l	56	100%	-	-

> 'RG' staat voor de rapportagegrens van het laboratorium

Hoewel de meeste stoffen in de stofgroepen geneesmiddelen, farmaceutische stoffen en overige verontreinigende stoffen slechts sporadisch boven de rapportagegrens worden aangetroffen, vallen er twee stoffen op; tetraglyme en acesulfaam-K.

Tetraglyme

Tetraglyme (bis(2-(2-methoxyethoxy)ethyl)ether) is bij circa 40% van de metingen waargenomen boven de rapportagegrens van 0,03 µg/l. In enkele gevallen ook boven de signaleringswaarde tot maximaal 1,8 µg/l. Daarbij dient opgemerkt te worden dat er een drinkwaterrichtwaarde is afgeleid van 440 µg/l. Er zijn derhalve geen humane risico's te verwachten. Tetraglyme wordt in vele toepassing gebruikt, onder andere als oplosmiddel, in de verfindustrie, in inkt en toners, in brandstof en in lijm.

In Figuur 4 zijn de locaties weergegeven waar tetraglyme boven 0,5 µg/l is aangetroffen. Daarbij valt op dat het aantreffen zich met name concentreert op Texel en de binnenduinrand rondom het Noorzeekanaal. Mogelijk duidt dit op een relatie met vliegbewegingen rondom Schiphol en Texel Airport, maar ook andere verklaringen zijn niet uit te sluiten.

Acesulfaam-k

Acesulfaam-k is een kunstmatige zoetstof die wordt gebruikt ter vervanging van suiker. Acesulfaam-k wordt niet opgenomen in het lichaam en verlaat het onveranderd via de urine. In Figuur 5 zijn de locaties weergegeven waar acesulfaam-k boven 0,1 µg/l is aangetroffen. Het aantreffen van acesulfaam-K in grondwater kan duiden op een lekkage aan de riolering en/of infiltratie vanuit oppervlaktewater. De signaleringswaarde voor drinkwater (1,0 µg/l) wordt op vier locaties overschreden tot een maximum van 4,05 µg/l (B24H0669). De indicatieve drinkwaterrichtwaarde[21], de gezondheidskundig onderbouwde veilige risicogrens voor een stof in drinkwater, is vastgesteld op 3200 µg/l.

Een korte analyse wijst uit dat vrijwel alle locaties waarin acesulfaam-k is aangetroffen nabij bebouwd gebied liggen. Daarmee is het aannemelijk dat lekkage aan de riolering de bron is van het aantreffen.

[19] De drinkwaterrichtwaarde bedraagt 440 ug/l (https://rvs.rivm.nl/sites/default/files/2019-04/SG2019-03%20Memo%20vaststellen%20drinkwaternormen%20voor%2036%20stoffen_aangepast%20190321.pdf)

[20] maneb(12427-38-2), mancozeb(8018-01-7), metiram(9006-42-2), propineb(12071-83-9), thiram(137-26-8), ziram(137-30-4)

[21] https://rvs.rivm.nl/sites/default/files/2019-04/SG2019-03%20Memo%20vaststellen%20drinkwaternormen%20voor%2036%20stoffen_aangepast%20190321.pdf

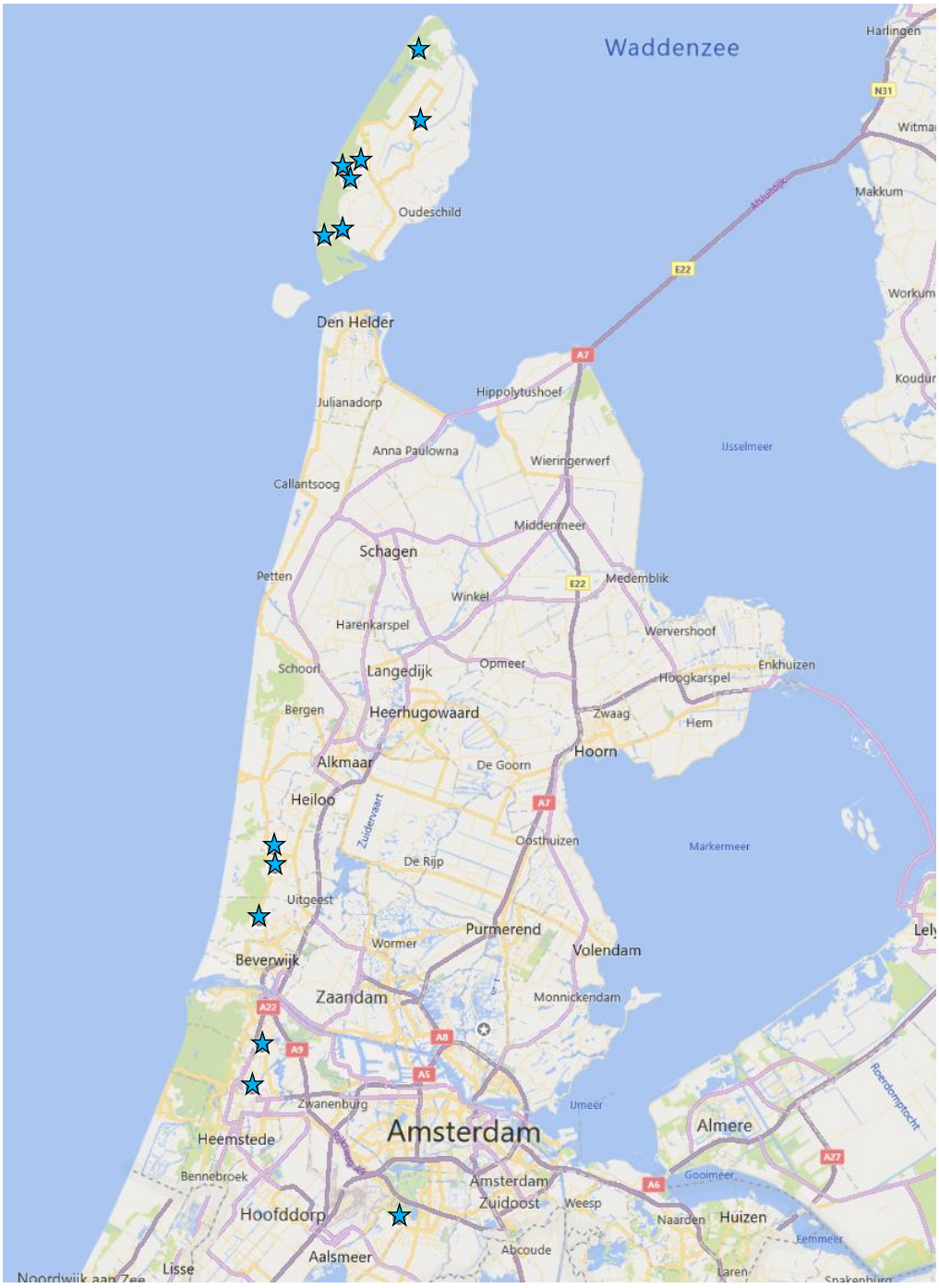

Figuur 4. Aantreffen tetraglyme > 0,5 µg/l

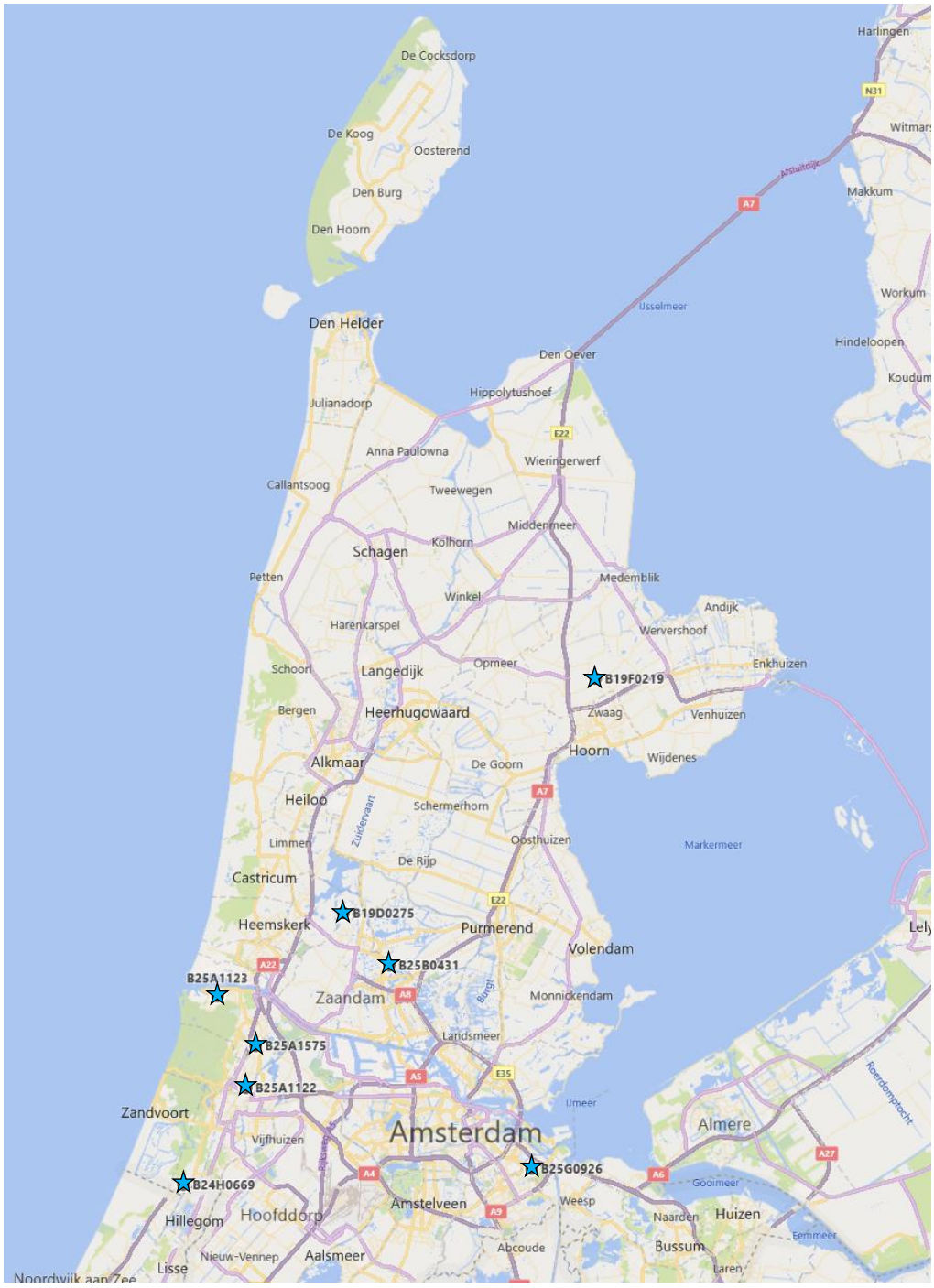

Figuur 5. Aantreffen acesulfaam-K > 0,1 µg/l

2.2.4 *Poly- en perfluoralkylstoffen (PFAS)*

In 2021 is voor de eerste maal een uitgebreide groep poly- en perfluoralkylstoffen (PFAS) in het Noord-Hollandse grondwater gemeten. Waar dit in eerdere meetronden beperkt was tot enkele PFAS stoffen, is het grondwater in 2021 bij 78 meetpunten op ruim 30 PFAS geanalyseerd. De daarbij door het laboratorium gehanteerde rapportagegrens bedraagt 0,01 µg/l (= 10 ng/l).

In totaal zijn er 11 verschillende PFAS in het grondwater waargenomen (Tabel 11) verspreid over 21 verschillende locaties. Daarbij valt op dat deze voor het overgrote deel (17 locaties) alleen worden waargenomen in meetpunten die als 'bebouwd' of als 'bos, water, natuur' zijn geclassificeerd. In ongeveer de helft van alle 'bebouwd' en ook ongeveer de helft van alle 'bos, water, natuur' meetpunten is PFAS aangetroffen. Met name het grote aantreffen in de categorie 'bos, water, natuur' is zeer opvallend te noemen. Zonder uitzondering gaat het daarbij om perfluoroctaanzuur (PFOA), soms in combinatie met een andere PFAS. In Figuur 6 en de daaropvolgende analyse wordt voor het aantreffen een mogelijke verklaring gegeven.

Tabel 11. Aantreffen PFAS in grondwater

stof	RG (ng/l)	< RG	> RG	spreiding (ng/l)
Perfluoroctaanzuur (PFOA)	10	59	19	10 - 86
Perfluor-1-hexaansulfonaat (L_PFHxS)	10	74	4	10 - 33
Perfluorbutaanzuur (PFBA)	10	75	3	11 - 20
Perfluorodecyl Phosphonic Acid (PFDPA)	10	76	2	19 - 22
Perfluorheptaanzuur (PFHpA)	10	76	2	10 - 13
Perfluorhexaanzuur (PFHxA)	10	76	2	11 - 12
Perfluor-1-butaansulfonaat (L_PFBS)	10	77	1	23
Perfluoroctaansulfonzuur (PFOS)	10	77	1	21
4:2 fluortelomerfosfaatmonoester (42monoPAP)	10	77	1	15
Perfluorpentaanzuur (PFPA)	10	77	1	10

> 'RG' staat voor de rapportagegrens van het laboratorium

PFOA is verreweg de meest aangetroffen PFAS. In 19 van de 78 meetpunten (24,3%) is PFOA boven de rapportagegrens waargenomen. PFOA wordt gebruikt om oppervlakten te beschermen, zoals verpakkingen en anti-aanbak lagen. Sinds 2017 is de productie, het gebruik en de handel van PFOA sterk beperkt[22].

Het aantreffen van PFOA in Noord-Holland is in Figuur 6 weergegeven (blauwe locaties) ten opzichte van locaties waar geen PFOA is waargenomen (oranje locaties).

[22] http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017R1000&from=EN

Figuur 6. Aantreffen PFOA (blauw) t.o.v. locaties waar geen PFOA is waargenomen (oranje)

Uit Figuur 6 blijkt dat PFOA met name in de kustzone wordt aangetroffen. De meetpunten in de kustzone waar geen PFOA is waargenomen staan in de meeste gevallen onder invloed van infiltrerend oppervlaktewater t.b.v. de drinkwaterwinning.

Van de meetpunten waar PFOA is aangetroffen, en die in de nabijheid van de kust zijn gelegen, is een korte analyse uitgevoerd om te bepalen of er relaties waarneembaar zijn (Tabel 12). Daarbij is gekeken naar de afstand tot de kust (Figuur 7) en de diepte onder maaiveld (Figuur 8).

Tabel 12. Kenmerken van de meetpunten in het duingebied waar PFOA is aangetroffen

Meetpunt	Afstand tot kust (m)	Diepte van filter (cm –m.v.)	PFOA (ng/l)
B09B0038	± 2000	750 - 850	30,5
B09B0052	± 820	500 - 600	13,4
B09D0391	± 500	110 - 210	58,7
B14A0014	± 600	550 - 650	51,8
B14C0041	± 840	450 - 550	29,9
B14C0054	± 370	600 - 700	50,1
B14C0088	± 1600	120 - 220	52,0
B19A0324	± 700	250 - 350	79,6
B19A0354	± 2300	900 - 1000	17,2
B19A0356	± 1900	850 - 950	38,2

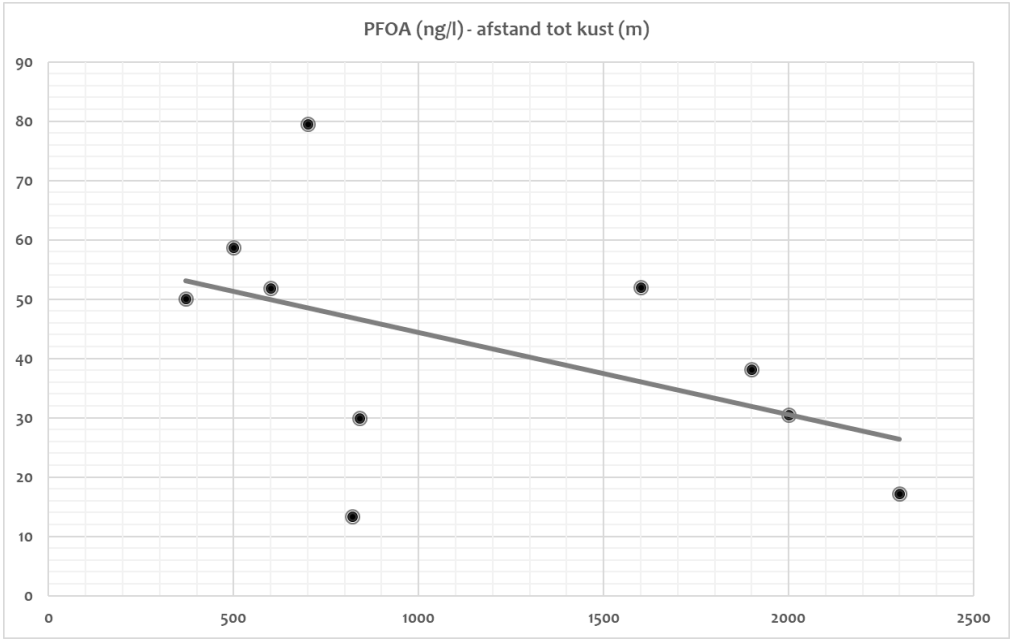

Figuur 7. Relatie tussen de concentratie PFOA (y-as) en afstand tot de kust (x-as)

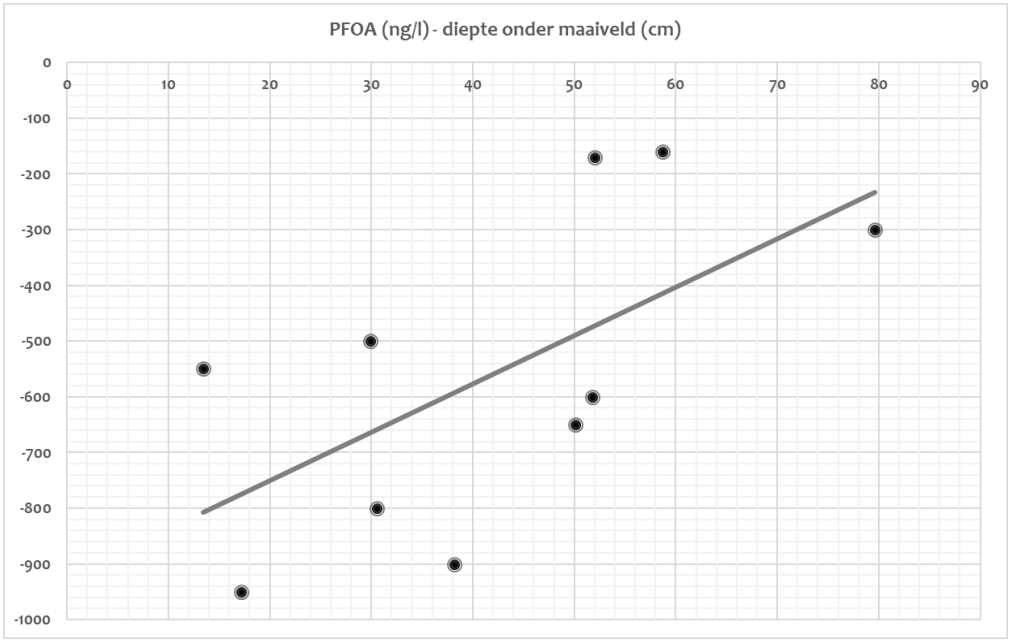

Figuur 8. Relatie tussen de diepte onder maaiveld (y-as) en de concentratie PFOA (x-as)

Figuur 7 en Figuur 8 maken duidelijk dat er verband lijkt te zijn tussen de afstand tot de kust en de diepte onder maaiveld. De hoogste concentraties worden dicht bij de kust en in het ondiepe grondwater waargenomen. Dat lijkt te duiden op een invloed vanuit zee en inbreng vanaf maaiveld. Om de exacte bron te kunnen achterhalen dient er nader onderzoek plaats te vinden, maar literatuur suggereert dat "seaspray"[23] de mogelijke bron zou kunnen zijn. Seaspray beschrijft het effect dat optreedt wanneer bij het breken van de golven kleine vloeistofdeeltjes naar de lucht worden getransporteerd. Via die kleine vloeistofdeeltjes kunnen stoffen als PFAS worden meegevoerd om later op het achterland terecht te komen.

[23] https://pubs.rsc.org/en/content/articlehtml/2019/em/c8em00525g

3. Conclusies en aanbevelingen

De analyse van de 53 Noord-Hollandse grondwater KRW meetpunten in 2021 heeft veel waardevolle inzichten opgeleverd. In deze zogenaamde 'tussenronde' zijn diverse stoffen voor de eerste keer in het grondwater bepaald. Andere stoffen zijn gemeten om o.a. trends te kunnen bepalen en om aan de wettelijke vereisten te voldoen.

Net als in voorgaande meetrondes worden in grondwater meer 'nullen' aangetroffen dan stoffen (Tabel 13). De perceel 1 stoffen zijn daarop een uitzondering omdat dit veelal ook natuurlijke stoffen zijn die je in het grondwater kunt verwachten. Een hoog percentage in aantreffen van de perceel 1 stoffen is daarom normaal, hoewel voor sommige stoffen (zoals fosfaat) de toetswaarden door menselijk handelen kunnen worden overschreden.

Voor de stoffen uit de percelen 2, 3, 4 en 5 geldt dat dit per definitie niet-natuurlijke stoffen zijn die door menselijk handelen in het grondwater terecht komen. Voor deze stofgroepen geldt dat een zo laag mogelijk percentage aantreffen wenselijk is.

Tabel 13. Aantreffen stoffen in grondwater

	Stoffen > RG	Stoffen < RG
Perceel 1: Drempelwaardestoffen en algemene stoffen	43 (91,5%)	4 (8,5%)
Perceel 2: Bestrijdingsmiddelen	15 (15,5%)	82 (84,5%)
Perceel 3: Geneesmiddelen en farmaceutische stoffen	4 (8,2%)	45 (91,8%)
Perceel 4: Overige verontreinigende stoffen	16 (23,9%)	51 (76,1%)
Perceel 5: PFAS groep	11 (32,4%)	23 (67,6%)

> 'RG' staat voor de rapportagegrens van het laboratorium

Veel van de in Tabel 13 aangetroffen niet-natuurlijke stoffen zijn locatie specifiek en worden daarom niet wijdverspreid waargenomen. De stoffen tetraglyme, acesulfaam-K en PFOA (H2.2.3 en H2.2.4) vormen hier een uitzondering op. In mindere mate geldt dat ook voor desphenyl-chloridazon, dimethyl-sulfamide (DMS), 2,6-dichloor-benzamide (BAM) en fenazon.

Wanneer wordt gekeken naar het aantal locaties waarin stoffen uit de percelen 2, 3, 4 en/of 5 zijn waargenomen, dan blijkt circa 80% van de Noord-Hollandse meetlocaties beïnvloed. In slechts 20% van de meetlocaties is menselijke invloed nog niet doorgedrongen tot het grondwater.

De gemiddelde kwaliteit van het grondwater in Noord-Holland is desondanks goed te noemen. Wel dient er blijvend aandacht te zijn voor zowel 'nieuwe stoffen' als de grote hoeveelheid verschillende stoffen die worden waargenomen. Ook bij aantreffen onder de toetswaarde of signaleringswaarde is er sprake van 'vergrijzing' van het grondwater. Voor de stoffen zonder historische meetreeks is het daarnaast nog te vroeg om betrouwbare uitspraken over de ernst en omvang te doen. Een ander punt van aandacht is dat de monitoring van grondwater 'een blik in het verleden' is. Grondwater stroomt langzaam en kan er gemiddeld 10 jaar over doen om een diepte van 10 meter onder het maaiveld te bereiken. Daarmee is het lastig om actuele risico's te identificeren en wordt het handelingsperspectief beperkt bij waargenomen bedreigingen. Om deze reden is in het Regionaal Waterprogramma een maatregel opgenomen voor het inrichten van een ondiep(er) provinciaal meetnet. Op dit moment is voorzien dat met het onderzoek hiervoor eind 2022 of begin 2023 wordt gestart.

3.1 Meetronde Noord-Holland 2024

Conform de planning vindt er in 2024 wederom een meetronde in het Noord-Hollandse grondwater plaats. Daarin wordt zowel het KRW-meetnet bemonsterd als de meetpunten van het PMG. In Tabel 14 en Tabel 15 is de monitoringstrategie voor beide meetnetten weergegeven.

Tabel 14. Monitoringstrategie 2024 voor het KRW meetnet

	KRW meetronde 2024	
Stofgroep	**Ondiep**	**Diep**
Perceel 1	Ja	Ja
Perceel 2	Ja	Ja
Perceel 3	Ja	Ja, mits in 2021 ondiep aangetoond**
Perceel 4		
Perceel 5		

** Indien een stof in 2021 ondiep is aangetoond boven de rapportagegrens, dan is het advies om in 2024 ook het diepe filter te bemonsteren op de betreffende locatie en het betreffende perceel.

Tabel 15. Monitoringstrategie 2024 voor het PMG

		Perceel 1	Perceel 2	Perceel 3	Perceel 4	Perceel 5
Meetpunten met meerjarige normoverschrijding(en) in de meetronde van 2018	**Ondiep**	X	X			
	Diep	X	X			
Nieuwe stoffen in de meetpunten waarin deze in 2018 zijn aangetroffen of waarvan het aantreffen wordt verondersteld	**Ondiep**	X	X	X	X	X
	Diep					

3.2 *Aanpassing PFAS perceel*

De ontwikkelingen rondom PFAS volgen elkaar de laatste jaren snel op. In 2019 zijn er contracten afgesloten met het laboratorium voor een uitgebreid PFAS perceel. Door een grote groep PFAS tegen lage rapportagegrenzen te meten, was de verwachting dat we hiermee goed kunnen inspelen op de actualiteit. In 2019 was de norm/signaleringswaarde per PFAS-stof 0,1 µg/l (= 100 ng/l). De in het huidige contract overeengekomen rapportagegrenzen van 10-20 ng/l liggen daar ruim onder en hebben bij de meetronde in 2021 veel waardevolle inzichten opgeleverd. Er zijn echter ontwikkelingen die het noodzakelijk maken om het huidige PFAS perceel aan te passen:

1) Eind 2020 is de Europese Drinkwaterrichtlijn[24] vastgesteld. In de Europese Drinkwaterrichtlijn is een norm opgenomen voor de som van PFAS: 100 ng/l. Onder de som van PFAS worden 20 specifieke PFAS verstaan die in de bijlage van de Europese Drinkwaterrichtlijn zijn benoemd.
   > De huidige rapportagegrenzen zijn te hoog om aan de norm voor "som van PFAS" te kunnen toetsen. Er zijn dus lagere rapportagegrenzen nodig van maximaal 5 ng/l per PFAS-stof (en het liefst nog wat lager).
2) Hoewel het PFAS perceel erg compleet is, ontbreken er vier PFAS die wel onder de som van PFAS gerekend worden.
   > Het PFAS perceel moet daarom worden uitgebreid met deze vier stoffen.
3) Praktijkervaring uit andere provincies, waar al tegen lagere rapportagegrenzen is gemeten, wijst uit dat lagere rapportagegrenzen een grote meerwaarde heeft.
   > In onder andere Noord-Brabant is met lagere rapportagegrenzen bijna 5x zo vaak PFAS aangetoond in grondwater.

Na onderhandeling met het laboratorium is er in interprovinciaal verband (Platform Meetnet-beheerders) besloten om de rapportagegrenzen van het PFAS perceel te verlagen en uit te breiden met vier stoffen. De rapportagegrenzen worden verlaagd naar 1 ng/l.

Conform de planning is in 2024 het eerstvolgende moment waarbij Noord-Holland gebruik maakt van het aangepaste PFAS-perceel. Het is de verwachting dat daarmee een beter beeld kan worden geschetst van de verspreiding van PFAS in Noord-Holland.

[24] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020L2184&from=EN

Bijlage 1 KRW meetronde 2021 - bemonsterde meetpunten

	Grondwaterlichaam	Meetpunt	Putcode	BRO-ID	X	Y	Filter	Perceel 1	Perceel 2	Perceel 3	Perceel 4	Perceel 5	Opmerkingen
1	NLGW0016	B09B0038	GMW09B000038	GMW000000038607	113163	565613	1	X	X	X	X	X	
	NLGW0016	B09B0038	GMW09B000038	GMW000000038607	113163	565613	3	X					
2	NLGW0011	B09B0039	GMW09B000039	GMW000000038700	118038	568875	1	X	X	X	X	X	
	NLGW0011	B09B0039	GMW09B000039	GMW000000038700	118038	568875	3	X					
3	NLGW0016	B09B0041	GMW09B000041	GMW000000015243	112267	564041	1	X	X	X	X	X	
4	NLGW0016	B09B0046	GMW09B000046	GMW000000034204	117931	574708	1	X	X	X	X	X	
5	NLGW0016	B09B0052	GMW09B000052	GMW000000015270	111648	565036	1	X	X	X	X	X	
6	NLGW0016	B09D0391	GMW09D000391		110103	559360	1	X	X	X	X	X	
7	NLGW0016	B09D0434	GMW09D000434	GMW000000015206	111691	559901	1	X	X	X	X	X	
8	NLGW0016	B14A0014	GMW14A000014	GMW000000015529	108329	537726	1	X	X	X	X	X	
9	NLGW0011	B14B0117	GMW14B000117	GMW000000034211	115205	545907	1	X	X	X	X	X	
	NLGW0011	B14B0117	GMW14B000117	GMW000000034211	115205	545907	3	X					
10	NLGW0016	B14C0041	GMW14C000041	GMW000000015427	105348	525690	1	X	X	X	X	X	
11	NLGW0016	B14C0054	GMW14C000054	GMW000000015237	107153	534208	1	X	X	X	X	X	
12	NLGW0016	B14C0088	GMW14C000088	GMW000000034267	109214	537288	1	X	X	X	X	X	
13	NLGW0011	B14D0092	GMW14D000092	GMW000000015191	111911	526195	1	X	X	X	X	X	
	NLGW0011	B14D0092	GMW14D000092	GMW000000015191	111911	526195	3	X					
14	NLGW0005	B14E0117	GMW14E000117	GMW000000034132	127415	546939	1	X	X	X	X	X	
	NLGW0005	B14E0117	GMW14E000117	GMW000000034132	127415	546939	3	X					
15	NLGW0011	B14H0059	GMW14H000059	GMW000000034084	130675	532395	1	X	X	X	X	X	
	NLGW0011	B14H0059	GMW14H000059	GMW000000034084	130675	532395	2	X					
16	NLGW0016	B19A0324	GMW19A000324	GMW000000015283	104780	522045	1	X	X	X	X	X	
17	NLGW0016	B19A0325	GMW19A000325	GMW000000015157	106893	522596	1	X	X	X	X	X	
18	NLGW0016	B19A0354	GMW19A000354	GMW000000034025	105835	518166	1	X	X	X	X	X	
19	NLGW0016	B19A0356	GMW19A000356	GMW000000015406	105569	519994	1	X	X	X	X	X	
20	NLGW0016	B19A0358	GMW19A000358	GMW000000034188	105420	516051	1	X	X	X	X	X	Bij put B19A0358 is filter 1 nog steeds verstopt (einddiepte gepeild op 1,2 m-mv, terwijl het filter op 2,6 m-mv zou moeten staan). Zoals aangegeven wordt nu filter 2 bemonsterd in plaats van filter 1.
21	NLGW0011	B19B0174	GMW19B000174	GMW000000038801	112037	515650	1	X	X	X	X	X	
	NLGW0011	B19B0174	GMW19B000174	GMW000000038801	112037	515650	2	?					Bij put B19B0174 is filter 3 nog steeds verstopt. Zoals aangegeven wordt nu filter 2 bemonsterd in plaats van filter 3
	NLGW0011	B19B0174	GMW19B000174	GMW000000038801	112037	515650	3	X					
22	NLGW0016	B19C0770	GMW19C000770	GMW000000037050	104548	502217	1	X	X	X	X	X	
	NLGW0016	B19C0770	GMW19C000770	GMW000000037050	104548	502217	4	X		X	X	X	
23	NLGW0016	B19C0810	GMW19C000810	GMW000000015434	105919	510433	1	X	X	X	X	X	
	NLGW0016	B19C0810	GMW19C000810	GMW000000015434	105919	510433	3	X					Put verdwenen - boom op gevallen in 2020. Niet te herstellen, eventueel te herplaatsen. Als alternatief is nu B19C0935 bemonsterd. Na bemonstering bekijken of dit een waardig alternatief is of dat herplaatsing nodig is.
24	NLGW0016	B19C0811	GMW19C000811	GMW000000034176	107332	510289	1	X	X	X	X	X	
	NLGW0016	B19C0811	GMW19C000811	GMW000000034176	107332	510289	2	X					
25	NLGW0016	B19C0813	GMW19C000813	GMW000000015494	103529	504274	1	X	X	X	X	X	
	NLGW0016	B19C0813	GMW19C000813	GMW000000015494	103529	504274	3	X					
26	NLGW0016	B19C0814	GMW19C000814	GMW000000015481	102484	502704	3	X					
27	NLGW0016	B19C0815	GMW19C000815	GMW000000015178	108024	505584	3	X					
28	NLGW0016	B19C0820	GMW19C000820	GMW000000015233	104773	503257	1	X	X	X	X	X	
29	NLGW0016	B19C1081	GMW19C001081	GMW000000015384	106105	507550	1	X	X	X	X	X	
30	NLGW0016	B19C1177	GMW19C001177	GMW000000015249	104990	503181	1	X	X	X	X	X	
31	NLGW0011	B19D0275	GMW19D000275	GMW000000015267	112288	503761	2	X	X	X	X	X	
	NLGW0011	B19D0275	GMW19D000275	GMW000000015267	112288	503761	4	X					
32	NLGW0012	B19E0191	GMW19E000191	GMW000000015280	126014	514790	1	X	X	X	X	X	
	NLGW0012	B19E0191	GMW19E000191	GMW000000015280	126014	514790	3	X					
33	NLGW0012	B19F0219	GMW19F000219	GMW000000034286	133185	522952	1	X	X	X	X	X	
	NLGW0012	B19F0219	GMW19F000219	GMW000000034286	133185	522952	2	X					
34	NLGW0011	B20A0237	GMW20A000237	GMW000000015514	145738	524759	1	X	X	X	X	X	
	NLGW0011	B20A0237	GMW20A000237	GMW000000015514	145738	524759	2	X					
35	NLGW0016	B24H0669	GMW24H000669	GMW000000015489	98934	481388	2	X	X	X	X	X	
	NLGW0016	B24H0669	GMW24H000669	GMW000000015489	98934	481388	4	X		X	X	X	
36	NLGW0016	B24H0702	GMW24H000702	GMW000000015436	98137	481172	1	X	X	X	X	X	
37	NLGW0016	B24H1243	GMW24H001243	GMW000000015186	99863	481538	1	X	X	X	X	X	
38	NLGW0016	B25A1122	GMW25A001122	GMW000000038830	104163	489400	1	X	X	X	X	X	
	NLGW0016	B25A1122	GMW25A001122	GMW000000038830	104163	489400	3	X		X	X	X	
39	NLGW0016	B25A1123	GMW25A001123	GMW000000038793	101863	496950	1	X	X	X	X	X	
	NLGW0016	B25A1123	GMW25A001123	GMW000000038793	101863	496950	3	X					
40	NLGW0016	B25A1362	GMW25A001362	GMW000000015490	100164	491288	1	X	X	X	X	X	
	NLGW0016	B25A1362	GMW25A001362	GMW000000015490	100164	491288	3	X		X	X	X	
41	NLGW0016	B25A1575	GMW25A001575	GMW000000015326	104992	492877	1	X	X	X	X	X	
42	NLGW0011	B25B0431	GMW25B000431	GMW000000038758	116050	499450	1	X	X	X	X	X	
	NLGW0011	B25B0431	GMW25B000431	GMW000000038758	116050	499450	3	X					
43	NLGW0016	B25C0373	GMW25C000373	GMW000000033987	100768	483815	1	X	X	X	X	X	
	NLGW0016	B25C0373	GMW25C000373	GMW000000033987	100768	483815	3	X					
44	NLGW0016	B25C1035	GMW25C001035	GMW000000015318	100969	482491	1	X	X	X	X	X	
45	NLGW0016	B25C1166	GMW25C001166	GMW000000034287	102294	486151	1	X	X	X	X	X	
46	NLGW0012	B25D0560	GMW25D000560	GMW000000015439	116308	478672	1	X	X	X	X	X	
	NLGW0012	B25D0560	GMW25D000560	GMW000000015439	116308	478672	3	X					
47	NLGW0011	B25E0884	GMW25E000884	GMW000000015155	123351	494236	1	X	X	X	X	X	
	NLGW0011	B25E0884	GMW25E000884	GMW000000015155	123351	494236	3	X					
48	NLGW0011	B25G0926	GMW25G000926	GMW000000034297	127715	482613	1	X	X	X	X	X	
	NLGW0011	B25G0926	GMW25G000926	GMW000000034297	127715	482613	2	X					
49	NLGW0005	B26C0449	GMW26C000449	GMW000000015510	145137	476266	1	X	X	X	X	X	
50	NLGW0011	B31A0111	GMW31A000111	GMW000000015377	105141	474059	1	X	X	X	X	X	
	NLGW0011	B31A0111	GMW31A000111	GMW000000015377	105141	474059	3	X					
51	NLGW0012	B31A0112	GMW31A000112	GMW000000034099	109782	471781	1	X	X	X	X	X	
	NLGW0012	B31A0112	GMW31A000112	GMW000000034099	109782	471781	3	X		X	X	X	
52	NLGW0005	B32A0600	GMW32A000600	GMW000000015188	140677	473537	1	X	X	X	X	X	
	NLGW0005	B32A0600	GMW32A000600	GMW000000015188	140677	473537	2	X					
53	NLGW0005	B32A0601	GMW32A000601	GMW000000015535	144332	472340	1	X	X	X	X	X	
	NLGW0005	B32A0601	GMW32A000601	GMW000000015535	144332	472340	2	X					

Bijlage 2 Parameters analyse

Perceel 1 **Drempelwaardestoffen en algemene stoffen** (*KRW verplicht*)

CAS	Parametercode	Parameter	Rapportagegrens	Eenheid	Accreditatie
7429-90-5	Al	aluminium	10	µg/l	ja
14798-03-9	NH4	ammonium	0,05	mgN/l	ja
7440-36-0	Sb	antimoon	0,1	µg/l	ja
7440-38-2	As	arseen	0,5	µg/l	ja
7440-39-3	Ba	barium	5	µg/l	ja
71-52-3	HCO3	bicarbonaat	6	mg/l	ja
7440-42-8	B	boor	50	µg/l	ja
7440-43-9	Cd	cadmium	0,1	µg/l	ja
7440-70-2	Ca	calcium	0,5	mg/l	ja
16887-00-6	Cl	chloride	2	mg/l	ja
7440-47-3	Cr	chroom	0,5	µg/l	ja
	Ptot	fosfor totaal	0,05	mgP/l	ja
	PO4	fosfaat opgelost	0,05	mgP/l	ja
7439-89-6	Fe	ijzer	50	µg/l	ja
7440-09-7	K	kalium	0,5	mg/l	ja
7440-48-4	Co	kobalt	2	µg/l	ja
7440-50-8	Cu	koper	2	µg/l	ja
7439-97-6	Hg	kwik	0,06	µg/l	ja
7439-92-1	Pb	lood	0,5	µg/l	ja
7439-95-4	Mg	magnesium	0,5	mg/l	ja
7439-96-5	Mn	mangaan	1	µg/l	ja
7439-98-7	Mo	molybdeen	1	µg/l	ja
7440-23-5	Na	natrium	0,3	mg/l	ja
7440-02-0	Ni	nikkel	0,5	µg/l	ja
14797-55-8	NO3	nitraat	0,12	mgN/l	ja
10102-44-0	NO2	nitriet	0,01	mgN/l	ja
7440-24-6	Sr	strontium	3	µg/l	ja
14808-79-8	SO4	sulfaat	1	mg/l	ja
7440-62-2	V	vanadium	1	µg/l	ja
7440-66-6	Zn	zink	2	µg/l	ja
	DOC	DOC (Dissolved Organic Carbon)	5	mg/l	ja
	EC	geleidendheid	0,7	mS/m	ja
	T	temperatuur		°C	ja
	pH	zuurgraad			ja
7440-22-4	Ag	zilver	25	µg/l	ja
7440-41-7	Be	beryllium	25	µg/l	ja
24959-67-9	Br	bromide	50	µg/l	ja
16984-48-8	F	fluoride	20	µg/l	ja
7439-93-2	Li	lithium	25	µg/l	ja
7782-49-2	Se	selenium	25	µg/l	ja
7440-31-5	Sn	tin	25	µg/l	ja
13494-80-9	Te	telluur	25	µg/l	ja
7440-32-6	Ti	titaan	25	µg/l	ja
7440-28-0	Tl	thallium	25	µg/l	ja
7440-61-1	U	uraan	40	µg/l	ja
7440-33-7	W	wolfraam	40	µg/l	ja
7440-67-7	Zr	zirkonium	25	µg/l	ja

Perceel 2 **Bestrijdingsmiddelen** (*KRW verplicht*)

CAS	Parametercode	Parameter	Rapportagegrens	Eenheid	Accreditatie
56046-17-4	14iC3yFyurum	1-(4-isopropylfenyl)ureum	0,05	µg/l	ja
75-34-3	11DClC2a	1,1-dichloorethaan	0,2	µg/l	ja
534-52-1	DNOC	4,6-dinitro-o-cresol	0,03	µg/l	ja
15950-66-0	234TClFol	2,3,4-trichloorfenol	0,02	µg/l	ja
933-78-8	235TClFol	2,3,5-trichloorfenol	0,02	µg/l	ja
933-75-5	236TClFol	2,3,6-trichloorfenol	0,02	µg/l	ja
95-95-4	245TClFol	2,4,5-trichloorfenol	0,02	µg/l	ja
88-06-2	246TClFol	2,4,6-trichloorfenol	0,02	µg/l	ja
554-00-7 / 95-82-9	s2425DClAn	som 2,4- en 2,5-dichlooraniline	0,03	µg/l	ja
105-67-9	24DC1yFol	2,4-dimethylfenol	0,03	µg/l	ja
2008-58-4	26DClBenAd	2,6-dichloorbenzamide (BAM)	0,02	µg/l	ja
87-62-7	26xyldne	2,6-dimethylaniline	0,03	µg/l	ja
94-75-7	24D	2,4-dichloorfenoxyazijnzuur	0,02	µg/l	ja
2163-68-0	2HOxatzne	2-hydroxyatrazine	0,02	µg/l	ja
115-29-7	endsfn	endosulfan (som alfa- en beta-isomeer)	0,03	µg/l	ja
1066-51-9	AMPA	aminomethylfosfonzuur (AMPA)	0,03	µg/l	ja
1912-24-9	atzne	atrazine	0,01	µg/l	ja
25057-89-0	bentzn	bentazon	0,03	µg/l	ja
188425-85-6	boscld	boscalid	0,05	µg/l	ja
314-40-9	bromcl	bromacil	0,03	µg/l	ja
10605-21-7	carbdzm	carbendazim	0,03	µg/l	ja
101-21-3	Clpfm	chloorprofam	0,03	µg/l	ja
15545-48-9	Cltlrn	chloortoluron	0,03	µg/l	ja
500008-45-7	chloratnlpl	chlorantraniliprole	0,03	µg/l	ja
1698-60-8	Clidzn	chloridazon	0,03	µg/l	ja
882-09-7	clofbnzr	clofibrinezuur	0,05	µg/l	ja
1702-17-6	cloprld	clopyralid	0,05	µg/l	ja
210880-92-5	clotandne	clothianidine	0,05	µg/l	ja
75-15-0	CS2	koolstofdisulfide	0,1	µg/l	ja
52918-63-5	dmtn	deltamethrin	0,05	µg/l	ja
6190-65-4	desC2yatzne	desethylatrazine	0,03	µg/l	ja
1007-28-9	desiC3yatzne	desethylsimazin	0,03	µg/l	ja
6339-19-1	desFyClidzn	desfenylchloridazon	0,02	µg/l	ja
1918-00-9	Dcba	dicamba	0,05	µg/l	ja
120-83-2	24DClFol	2,4-dichloorfenol	0,03	µg/l	ja
120-36-5	24DP	2,4-dichloorfenoxypropionzuur	0,03	µg/l	ja
134-62-3	DEET	diethyltoluamide (DEET)	0,05	µg/l	ja
83164-33-4	Dffncn	diflufenican	0,05	µg/l	ja
87674-68-8	DmtAd	dimethenamide	0,03	µg/l	ja
110488-70-5	Dmtmf	dimethomorf	0,02	µg/l	ja
88-85-7	Dnsb	dinoseb	0,03	µg/l	ja
1420-07-1	Dntb	dinoterb	0,03	µg/l	ja
330-54-1	Durn	diuron	0,03	µg/l	ja
66840-71-9	DMST	4-dimethylaminosulfotoluidide	0,03	µg/l	ja
26225-79-6	etfmst	ethofumesaat	0,05	µg/l	ja
101-42-8	fenrn	fenuron	0,03	µg/l	ja
120068-37-3	fipnl	fipronil	0,03	µg/l	ja
239110-15-7	fluopclde	fluopicolide	0,05	µg/l	ja
658066-35-4	fluoprm	fluopyram	0,03	µg/l	ja
69377-81-7	flurOxpr	fluroxypyr	0,01	µg/l	ja
66332-96-5	flutlnl	flutolanil	0,03	µg/l	ja
907204-31-3	fluxprxd	fluxapyroxad	0,03	µg/l	ja
58-89-9	cHCH	gamma-hexachloorcyclohexaan (lindaan)	0,03	µg/l	ja
51276-47-2	glufsnt	glufosinaat	0,05	µg/l	ja
1071-83-6	glyfst	glyfosaat	0,03	µg/l	ja
35554-44-0	imzll	imazalil	0,05	µg/l	ja
138261-41-3	imdcpd	imidacloprid	0,05	µg/l	ja
36734-19-7	ipDon	iprodion	0,05	µg/l	ja
34123-59-6	iptrn	isoproturon	0,03	µg/l	ja
2164-08-1	lencl	lenacil	0,03	µg/l	ja
94-74-6	MCPA	2-methyl-4-chloorfenoxyazijnzuur	0,05	µg/l	ja
93-65-2	MCPP	mecoprop	0,03	µg/l	ja
57837-19-1	mlxl	metalaxyl	0,03	µg/l	ja
108-62-3	mAh	metaldehyde	0,03	µg/l	ja
67129-08-2	mzCl	metazachloor	0,03	µg/l	ja
18691-97-9	metbtazrn	methabenzthiazuron	0,03	µg/l	ja
950-37-8	metdton	methidathion	0,03	µg/l	ja
161050-58-4	C1oxfnzde	methoxyfenozide	0,03	µg/l	ja
17254-80-7	C1ydesFyClid	methyl-desfenylchloridazon	0,03	µg/l	ja
51218-45-2	metlCl	metolachloor	0,03	µg/l	ja
19937-59-8	metxrn	metoxuron	0,03	µg/l	ja
150-68-5	monrn	monuron	0,03	µg/l	ja
3984-14-3	DC1ysAd	dimethylsulfamide (DMS)	0,03	µg/l	ja
111991-09-4	nicsfrn	nicosulfuron	0,03	µg/l	ja
950-35-6	paroonC1y	paraoxon-methyl	0,03	µg/l	ja
40487-42-1	pendmtln	pendimethalin	0,02	µg/l	ja
87-86-5	PeClFol	pentachloorfenol	0,02	µg/l	ja
23103-98-2	pirmcb	pirimicarb	0,03	µg/l	ja
32809-16-8	procmdn	procymidon	0,05	µg/l	ja
24579-73-5	propmcb	propamocarb	0,02	µg/l	ja
60207-90-1	propcnzl	propiconazol	0,02	µg/l	ja
120983-64-4	protocnzdto	prothioconazol-desthio	0,05	µg/l	ja
53112-28-0	pyrmtnl	pyrimethanil	0,03	µg/l	ja
122-34-9	simzne	simazine	0,03	µg/l	ja
107534-96-3	tebcnzl	tebuconazol	0,03	µg/l	ja
886-50-0	terbtn	terbutryne	0,02	µg/l	ja
153719-23-4	thiamtxm	thiamethoxam	0,02	µg/l	ja
43121-43-3	Tadmfn	triadimefon	0,03	µg/l	ja
55219-65-3	Tadmnl	triadimenol	0,03	µg/l	ja
55335-06-3	Tcpr	triclopyr	0,05	µg/l	ja
53-19-0	24DDD	2,4'-dichloordifenyldichloorethaan	0,03	µg/l	ja
789-02-6	24DDT	2,4'-dichloordifenyltrichloorethaan	0,03	µg/l	ja
609-19-8	345TClFol	3,4,5-trichloorfenol	0,02	µg/l	ja
72-55-9	44DDE	4,4'-dichloordifenyldichlooretheen	0,03	µg/l	ja
106-48-9	4ClFol	4-chloorfenol	0,03	µg/l	ja
18467-77-1	Dikglc	dikegulac	0,1	µg/l	ja
52508-35-7	dikglNa	dikegulac-natrium	0,1	µg/l	ja

Perceel 3 Geneesmiddelen en farmaceutische stoffen

CAS	Parametercode	Parameter	Rapportagegrens	Eenheid	Accreditatie
29122-68-7	atnll	atenolol	0,05	µg/l	ja
50-28-2	17bestDol	17-beta-estradiol	0,03	µg/l	ja
60-80-0	fenzn	fenazon (antipyrine)	0,03	µg/l	ja
298-46-4	carbmzpne	carbamazepine	0,03	µg/l	ja
15307-86-5	Dclofnc	diclofenac	0,03	µg/l	ja
15687-27-1	ibpfn	ibuprofen	0,05	µg/l	ja
66108-95-0	johxl	johexol	0,03	µg/l	ja
60166-93-0	jopmdl	jopamidol	0,03	µg/l	ja
73334-07-3	jopmde	jopromide	0,03	µg/l	ja
137-58-6	lidcine	lidocaïne	0,03	µg/l	ja
103-90-2	parctml	paracetamol	0,05	µg/l	ja
125-33-7	primdn	primidone	0,03	µg/l	ja
57-68-1	sulfdmdne	sulfadimidine	0,03	µg/l	ja
144-83-2	sulfprdne	sulfapyridine	0,03	µg/l	ja
58955-93-4	t1011DHOx101	trans-10,11-dihydroxy-10,11-dihydrocarbazepine	0,03	µg/l	nee
55589-62-3	acsfmeK	acesulfaam-K	0,03	µg/l	nee
117-96-4	amdTzinzr	amidotrizoezuur	0,03	µg/l	nee
57-62-5	ClT4ccne	chloortetracycline	0,03	µg/l	nee
85721-33-1	cipfxcne	ciprofloxacine	0,05	µg/l	nee
882-09-7	clofbnzr	clofibrinezuur	0,03	µg/l	nee
2971-90-6		Clopidol	0,03	µg/l	nee
23593-75-1	clotmzl	clotrimazol	0,03	µg/l	nee
483-63-6		Crotamiton	0,03	µg/l	nee
50-18-0	cycffAd	cyclofosfamide	0,03	µg/l	nee
439-14-5	valum	valium	0,03	µg/l	nee
93106-60-6	enrfxcne	enrofloxacine	0,03	µg/l	nee
114-07-8	ertmcne	erytromycine	0,03	µg/l	nee
57-63-6	etnetDol	ethinylestradiol	0,5	µg/l	nee
54-31-9	fursmde	furosemide	0,03	µg/l	nee
60142-96-3	gabptne	gabapentine	0,05	µg/l	nee
25812-30-0	gemfbzl	gemfibrozil	0,03	µg/l	nee
58-93-5	HCltazde	hydrochloorthiazide	0,03	µg/l	nee
3778-73-2	iffAd	ifosfamide	0,03	µg/l	nee
78649-41-9	jompl	jomeprol	0,03	µg/l	nee
2276-90-6	jotlmnzr	jotalaminezuur	0,05	µg/l	nee
59017-64-0	joxgnzr	joxaglinezuur	0,03	µg/l	nee
72-33-3	mesnl	mestranol	0,03	µg/l	nee
657-24-9	metfmne	metformine	0,03	µg/l	nee
56392-17-7	metpll	metoprolol	0,03	µg/l	nee
22204-53-1	napxn	naproxen	0,03	µg/l	nee
70458-96-7	norfxcne	norfloxacine	0,03	µg/l	nee
82419-36-1		Ofloxacin	0,03	µg/l	nee
2058-46-0	OxT4ccnHCl	oxytetracycline hydrochloride	0,03	µg/l	nee
479-92-5	propfnzn	propyfenazon	0,03	µg/l	nee
3930-20-9	sotll	sotalol	0,03	µg/l	nee
738-70-5	Tmtpm	trimethoprim	0,03	µg/l	nee
525-66-6	propnll	propranolol	0,03	µg/l	nee
723-46-6	sulfmtoazl	sulfamethoxazol	0,03	µg/l	nee
81103-11-9	clartmcne	claritromycine	0,03	µg/l	nee

Perceel 4 Overige verontreinigende stoffen

CAS	Parametercode	Parameter	Rapportagegrens	Eenheid	Accreditatie
100-41-4	C2yBen	ethylbenzeen	0,2	µg/l	ja
80-05-7	bisFolA	bisfenol-A	0,05	µg/l	nee
100-42-5	styrn	styreen	0,2	µg/l	ja
105-05-5	14DC2yBen	1,4-diethylbenzeen	0,2	µg/l	nee
108-38-3 + 106-42-3	13xyln	(som) 1,3-xyleen + 1,4-xyleen	0,1	µg/l	ja
108-67-8	135TC1yBen	1,3,5-trimethylbenzeen	0,2	µg/l	nee
108-88-3	Tol	methylbenzeen Tolueen	0,2	µg/l	ja
109-99-9	T4Hfrn	tetrahydrofuraan	0,1	µg/l	nee
110-82-7	cycC6a	cyclohexaan	0,5	µg/l	nee
115-86-6	TFyPO4	trifenylfosfaat	0,1	µg/l	nee
117-81-7	DEHP	di(ethylhexyl)ftalaat	0,5	µg/l	nee
117-84-0	DC8yFt	di-n-octylftalaat	0,5	µg/l	nee
120-12-7	Ant	anthraceen	0,01	µg/l	nee
123-91-1	14DOxan	1,4-dioxaan	1	mg/l	nee
126-73-8	TC4yPO4	tributylfosfaat	0,1	µg/l	nee
127-18-4	T4ClC2e	tetrachlooretheen	0,1	µg/l	ja
129-00-0	Pyr	pyreen	0,01	µg/l	ja
141-93-5	13DC2yBen	1,3-diethylbenzeen	0,2	µg/l	nee
156-59-2	c12DClC2e	cis-1,2-dichlooretheen	0,1	µg/l	ja
156-60-5	t12DClC2e	trans-1,2-dichlooretheen	0,1	µg/l	ja
1634-04-4	C1yttC4yEtr	MTBE, methyl-tertiair-butylether	0,2	µg/l	ja
191-24-2	BghiPe	benzo(ghi)peryleen	0,02	µg/l	ja
193-39-5	InP	indeno(1,2,3cd)pyreen	0,02	µg/l	ja
205-99-2	BbF	benzo(b)fluorantheen	0,02	µg/l	ja
206-44-0	Flu	fluorantheen	0,01	µg/l	ja
207-08-9	BkF	benzo(k)fluorantheen	0,01	µg/l	ja
218-01-9	Chr	chryseen	0,01	µg/l	ja
496-11-7	inda	indaan	0,2	µg/l	nee
56-55-3	BaA	benz(a)anthraceen	0,01	µg/l	ja
67-66-3	TClC1a	trichloormethaan	0,1	µg/l	ja
71-43-2	Ben	benzeen	0,2	µg/l	ja
71-55-6	111TClC2a	1,1,1-trichloorethaan	0,05	µg/l	ja
75-01-4	ClC2e	chlooretheen	0,2	µg/l	ja
75-05-8	actntl	acetonitril	1	mg/l	nee
75-09-2	DClC1a	dichloormethaan	0,2	µg/l	ja
77-73-6	DccPeDen	dicyclopentadieen	0,5	µg/l	nee
83-32-9	AcNe	acenafteen	0,05	µg/l	ja
84-69-5	DiC4yFt	di(2-methyl-propyl)ftalaat	0,5	µg/l	nee
84-74-2	DC4yFt	dibutylftalaat	1	µg/l	nee
85-01-8	Fen	fenanthreen	0,01	µg/l	ja
86-73-7	Fle	fluoreen	0,05	µg/l	ja
91-20-3	Naf	naftaleen	0,02	µg/l	ja
95-47-6	12xyln	xyleen (1,2 dimethylbenzeen)	0,05	µg/l	ja
95-63-6	124TC1yBen	trimethylbenzeen	0,2	µg/l	nee
98-82-8	cumn	cumeen	0,2	µg/l	nee
60-00-4	EDTA	ethyleendiaminetetra-ethaanzuur (EDTA)	0,5	µg/l	nee
102-06-7	13DFygandne	1,3 diphenylguanidine	0,01	µg/l	nee
111-96-6	bis2C1oxC2yE	diglyme / bis(2-methoxyethyl)ether	0,05	µg/l	nee
112-49-2	25811T4OaC12	triglyme	0,03	µg/l	nee
115-96-8	T2ClC2yPO4	tri(2-chloorethyl)fosfaat	0,1	µg/l	nee
126-71-6	TiC4yPO4	triisobutylfosfaat	0,05	µg/l	nee
143-24-8	TEGDME	tetraglyme	0,03	µg/l	nee
29385-43-1	C1y1Hbztazl	5-methylbenzotriazole (tolyltriazole)	0,05	µg/l	nee
50-32-8	BaP	benzo(a)pyreen	0,01	µg/l	nee
512-56-1	TC1yPO4	trimethylfosfaat	0,1	µg/l	nee
526-73-8	123TC1yBen	1,2,3-trimethylbenzeen	0,2	µg/l	nee
131-11-3	DC1yfAd	dimethylftalaat	0,5	µg/l	nee
75-35-4, 156-59-2, 156-60-5	sDClC2e	som dichlooretheen-isomeren	0,1	µg/l	nee
78-40-0	TC2yPO4	triethylfosfaat	0,1	µg/l	nee
78-42-2	tris2C2yC6yP	tri(2-ethylhexyl)fosfaat	0,1	µg/l	nee
78-51-3	tris2C4oxC2y	tris(2-butoxyethyl)fosfaat	0,1	µg/l	nee
791-28-6	TPPO	trifenylfosfineoxide	0,03	µg/l	nee
91-20-3, 120-12-7, 85-01-8, 206-44-0, 56-55-3, 218-01-9, 50-32-8, 207-08-9, 191-24-2, 193-39-5	sPAK10	somparameter naftaleen, antraceen, fenantreen, fluorantheen, benzo(a)antraceen, chryseen, benzo(a)pyreen, benzo(k)fluorantheen, benzo(ghi)peryleen, Indeno(1,2,3-cd)pyreen	0,05	µg/l	ja
934-34-9	2HOxbenztazl	2-hydroxybenzothiazool	10	µg/l	nee
95-14-7	123benztazl	benzotriazole	0,1	µg/l	nee
95-16-9	benztazl	benzothiazool	10	µg/l	nee
95-47-6, 108-38-3, 106-42-3	sxyln	somparameter isomeren 1,2-xyleen (95-47-6), 1,3-xyleen (108-38-3), 1,4-xyleen (106-42-3)	0,1	µg/l	nee

Perceel 5 PFAS groep

CAS	Parametercode	Parameter	Rapportagegrens	Eenheid	Accreditatie
1763-23-1	PFOS	perfluoroctaansulfonzuur	0,01	µg/l	ja
2706-90-3	PFPeA	perfluorpentaanzuur	0,01	µg/l	ja
307-24-4	PFHxA	perfluorhexaanzuur	0,01	µg/l	ja
335-67-1	PFOA	perfluoroctaanzuur	0,01	µg/l	ja
375-22-4	PFBA	perfluorbutaanzuur	0,01	µg/l	ja
375-73-5	L_PFBS	perfluor-1-butaansulfonaat (lineair)	0,01	µg/l	ja
375-85-9	PFHpA	perfluorheptaanzuur	0,01	µg/l	ja
141074-63-7	PFPeDA	perfluorpentadecaanzuur	0,02	µg/l	nee
150065-76-2		4:2 Fluortelomerphosphatemonoester	0,01	µg/l	nee
2043-47-2		Perfluorethylethanol 4:2	0,02	µg/l	nee
2058-94-8	PFUdA	perfluorundecaanzuur	0,01	µg/l	ja
2706-91-4	PFC5asfzr	perfluorpentaan-1-sulfonzuur	0,01	µg/l	ja
375-92-8	L_PFHpS	perfluor-1-heptaansulfonaat (lineair)	0,01	µg/l	ja
3825-26-1	PFOA_NH4	perfluoroctaanzuur, ammoniumzout	0,02	µg/l	nee
40143-78-0		Perfluorooctyl Phosphonic Acid	0,02	µg/l	nee
52299-26-0		Perfluorodecyl Phosphonic Acid	0,02	µg/l	nee
67905-19-5	PFC16azr	perfluorhexadecaanzuur	0,02	µg/l	nee
335-77-3	L_PFDS	perfluor-1-decaansulfonaat (lineair)	0,01	µg/l	ja
355-46-4	L_PFHxS	perfluor-1-hexaansulfonaat (lineair)	0,01	µg/l	ja
375-95-1	PFNA	perfluornonaanzuur	0,01	µg/l	ja
39108-34-4	H-PFC10asfzr	1H,1H,2H,2H-perfluordecaansulfonzuur	0,01	µg/l	ja
375-85-9	PFHpA	perfluorheptaanzuur	0,01	µg/l	ja
335-76-2	PFDA	perfluordecaanzuur	0,01	µg/l	ja
307-55-1	PFDoDA	perfluordodecaanzuur	0,01	µg/l	ja
72629-94-8	PFTDA	perfluortridecaanzuur	0,01	µg/l	ja
376-06-7	PFTeDA	perfluortetradecaanzuur	0,01	µg/l	ja
16517-11-6	PFC18azr	perfluoroctadecaanzuur	0,02	µg/l	nee
757124-72-4	H-PFC6asfzr	4:2 fluorotelomer sulfonic acid	0,01	µg/l	ja
27619-97-2	2PFC6yC2a1sf	2-(perfluorhexyl)ethaan-1-sulfonzuur	0,01	µg/l	ja
120226-60-0	H-PFC12asfzr	1H,1H,2H,2H-perfluordodecaansulfonzuur	0,02	µg/l	nee
2355-31-9	N-MeFOSAA	perfluoroctaansulfonylamide(N-methyl)acetaat	0,02	µg/l	nee
2991-50-6	EtFOSAA	perfluoroctaansulfonylamide(N-ethyl)acetaat	0,02	µg/l	nee
754-91-6	PFOSA	perfluoroctaansulfonamide	0,01	µg/l	ja
31506-32-8	MeFOSA	N-methylperfluorooctanesulfonamide	0,02	µg/l	nee
678-41-1	bisPFC10yPO4	8:2 polyfluoroalkyl phosphate diester	0,02	µg/l	nee

Provincie Noord-Holland
N. de Boorder
BEL/OMB

Postbus 3007

2001 DA Haarlem

Telefoon (023) 514 4905

boordern@noord-holland.nl

Fax (023) 514 3030

Houtplein 33

Haarlem, 2012 DE

www.noord-holland.nl

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
dhr. N.J. de Boorder
BEL/OMB

Telefoonnummer +31235144905
boordern@noord-holland.nl

Verzenddatum

- 9 SEP. 2022

Kenmerk
1892419/1892424

Uw kenmerk

Betreft: Resultaten meetronde grondwaterkwaliteit Noord-Holland 2021

Geachte leden,

Ter uitvoering van art. 167, tweede lid, van de Provinciewet (inzake de actieve informatieplicht) brengen wij u het volgende besluit van ons college ter kennis:

In de bijgesloten document willen wij u informeren over het rapport 'Meetronde grondwaterkwaliteit Noord-Holland 2021'.

Provincies zijn verantwoordelijk voor de monitoring van de grondwaterkwaliteit en rapporteren eens in de 6 jaar over de kwaliteit van de grondwaterlichamen richting Europa. Dit gebeurt op basis van het Kaderrichtlijn Water (KRW) meetnet dat iedere 3 jaar wordt bemonsterd.

Provincie Noord-Holland heeft in 2021 alle 53 KRW-grondwater-meetpunten bemeten op ruim 300 verschillende stoffen binnen de volgende verzamelgroepen; algemene parameters, bestrijdingsmiddelen, geneesmiddelen/farmaceutische stoffen, overige verontreinigende stoffen en PFAS (poly- en perfluoralkylstoffen). In totaal zijn daarbij ruim 17.000 analyseresultaten verkregen.

De resultaten hebben uitgewezen dat het grondwater in Noord-Holland over het algemeen in een goede toestand is. Menselijke invloed is, niet

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

verwonderlijk, wel op vrijwel alle bemeten locaties waarneembaar. Overschrijdingen van de normen en signaleringswaarden worden in beperkte mate waargenomen, maar leiden niet tot nieuwe risico's voor drinkwaterwinningen of andere kwetsbare gebieden. Ondanks een toenemende druk op de ondergrond, mede ingegeven door economische- en bevolkingsgroei, is de grondwaterkwaliteit in Noord-Holland redelijk stabiel. Zowel provinciale als landelijke inspanningen ter bescherming van de grondwaterkwaliteit lijken daarmee succesvol. De relatie tussen de ontwikkeling van de grondwaterkwaliteit en de toenemende druk op de ondergrond, wordt mogelijk in 2024 op interprovinciaal niveau onderzocht. Een besluit daarover dient nog plaats te vinden.

PFAS

In 2021 is het Noord-Hollandse grondwater voor de eerste maal provincie-breed bemonsterd op een uitgebreide groep poly- en perfluoralkylstoffen (PFAS). Van de 34 onderzochte PFAS, zijn er 11 boven de rapportagegrens waargenomen. Daarbij valt op dat het aantreffen zich voornamelijk concentreert langs de Noordzeekust. Een mogelijke verklaring daarvoor wordt in de rapportage beschreven.

Vervolg en meetronde 2024

De geconstateerde kwaliteit van het grondwater leidt in Noord-Holland niet tot gezondheidskundige risico's. Wel dient er blijvend aandacht te zijn voor zowel 'nieuwe stoffen' als de grote hoeveelheid verschillende stoffen die worden waargenomen. Ook bij aantreffen onder de norm of signaleringswaarde is er sprake van 'vergrijzing' van het grondwater. Voor de stoffen zonder historische meetreeks is het daarnaast nog te vroeg om betrouwbare uitspraken over de trend te doen.

Een ander punt van aandacht is dat de monitoring van grondwater 'een blik in het verleden' is. Grondwater stroomt langzaam en kan er gemiddeld 10 jaar over doen om een diepte van 10 meter onder het maaiveld te bereiken. Daarmee is het lastig om actuele risico's te identificeren en wordt het handelingsperspectief beperkt bij waargenomen bedreigingen. Om deze reden is in het Regionaal Waterprogramma een maatregel opgenomen voor het inrichten van een ondiep(er) provinciaal signaleringsmeetnet. Op dit moment is voorzien dat met het onderzoek hiervoor eind 2022 of begin 2023 wordt gestart.

Conform de planning vindt er in 2024 de eerstvolgende meetronde in het Noord-Hollandse grondwater plaats. Daarbij wordt zowel het KRW meetnet als het Provinciaal Meetnet Grondwaterkwaliteit (PMG) bemeten. Indien mogelijk, wordt in 2024 ook het nog in te richten provinciale signaleringsmeetnet bemonsterd.

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
E.P. Stigter

1 bijlage
Rapport Meetronde grondwaterkwaliteit Noord-Holland 2021

metropool
regioamsterdam

Maandelijks MRA Raads- en Statenleden Bericht (editie 62 - 30 augustus 2022)

Geachte Raadsleden en Statenleden in de Metropoolregio Amsterdam,

Met deze maandelijkse brief informeren wij u in het kort over actuele ontwikkelingen van de samenwerking in de MRA. Dit maandelijkse MRA Raads- en Statenleden Bericht wordt ook gearchiveerd op de MRA-website.

Nieuws uit de Metropoolregio Amsterdam

- Internationale waardering voor Actienetwerk 15% GasTerug
- Prognose: verbruik aardgas in MRA daalt
- MRA en Amsterdam Economic Board bouwen met transitieversneller aan sterkere samenwerking
- In 2035 16% meer inwoners in MRA, vooral groei in Amsterdam
- Aantal verhuizingen uit Randstad blijft toenemen
- Advies aan kabinet: veel meer geld nodig voor circulaire economie
- Project H2era: fundament onder duurzame waterstofeconomie in regio Amsterdam
- Europese subsidie voor verbeteren spoorverbinding Zaancorridor
- Rapport Toerisme MRA 2020-2021 toont impact coronapandemie
- € 200 miljoen uit Nationaal Groeifonds voor warmteprojecten
- Pilot met grote batterijen bij knelpunten op elektriciteitsnet in regio
- Onderzoek MRA-trainees: Europa biedt kansen voor ontwikkeling energienetwerk van de toekomst

Programma bekend van MRA-symposium 21 september in Naarden (De Tinfabriek)

Deze week wordt de uitnodiging voor het avond-symposium op woensdag 21 september, inclusief het programma, aan de griffiers aangeboden met het verzoek van doorzending aan raads- en Statenleden in de MRA. Hiermee kan iedereen zich ook aanmelden.
Met raads- en Statenleden en bestuurders wordt deze avond verder gesproken over circulaire gebiedsontwikkeling, verduurzaming bedrijventerreinen, energiearmoede, duurzame mobiliteit en duurzaamheid & arbeidsmarkt. Gestart wordt met een 'walking diner'. Ook hier vindt u het programma en de aanmeldlink.

Programma MRA-symposium 14 oktober in Haarlem volgt snel

Tijdens het symposium van vrijdagmiddag 14 oktober gaat het over kansen en dilemma's van de verstedelijking in de MRA: woningbouw, OV-knooppunten en -corridors, energietransitie, waterberging, etc. Kortom, Samen bouwen aan de

Strawinskylaan 1779 (WTC, I-toren)
1077 XX Amsterdam
info@metropoolregioamsterdam.nl
www.metropoolregioamsterdam.nl

metropool'. Na een plenaire start in De Koepel van Haarlem wordt een aantal locaties die te maken hebben met bovengenoemde thema's bezocht. Centraal wordt afgesloten met een netwerkborrel. De uitnodiging, het programma en aanmeldlink worden eind volgende week naar de griffiers verzonden.

Eerder is besloten om dit najaar twee symposia met twee verschillende inhoudelijke accenten te organiseren in plaats van een groot congres.

Deelregionale raadsbijeenkomsten en Statenbijeenkomst over Verstedelijkingsstrategie

Begin dit jaar hebben het Rijk en de gemeenteraden en Provinciale Staten in de MRA het Verstedelijkingsconcept onderschreven. In dit concept staat een gezamenlijk en integraal beeld van de ruimtelijk ontwikkeling van de regio, met ambities en concrete maatregelen op het gebied van wonen, werken mobiliteit, energie, klimaat, wateropgave en landschap. Meer hierover kunt u vinden op de MRA-website.

In het najaar willen we u informeren over dit Verstedelijkingsconcept en u meenemen in de vervolgstappen die genomen worden voor de gehele Verstedelijkingsstrategie. Op dit moment staan in planning:

Provincie Noord-Holland	5 september
Zuid-Kennemerland & IJmond	21 september
Zaanstreek-Waterland	28 september
Gooi en Vecht	3 oktober
Amsterdam	4 oktober
Amstelland-Meerlanden	5 oktober

Bijeenkomst MRA Raadtafel 7 september 2022

Op de agenda van de komende Raadtafel staat onder andere een gesprek met de voorzitter van de MRA Algemene Vergadering, Jos Wienen. De agenda en stukken treft u op de website van de Raadtafel.

MRA Algemene Vergadering vindt plaats op 21 september

De agenda en de stukken van de MRA Algemene Vergadering 21 september 2022 staan op de website. Tijdens deze bijeenkomst worden ook de 'wensen en opvattingen' van de raden en de Staten op de MRA-meerjarenbegroting besproken.

Alle informatie, agenda's en stukken MRA Bestuur, MRA Raadtafel en MRA Algemene Vergadering.

Startprogramma's voor nieuwe raden
In de afgelopen maanden zijn in veel gemeenteraden en deelregio's bijeenkomsten over de samenwerking in de Metropoolregio Amsterdam voor raadsleden gehouden. Ook na de zomer worden deze bijeenkomsten in samenwerking met de griffiers georganiseerd. Meer informatie en diverse video's staan op de MRA-website.

Kalender op website MRA - update planning najaar 2022
Op de website van de MRA staat de kalender met alle activiteiten op MRA-schaal. De kalender wordt continu bijgehouden. Ook is er een eenvoudig pdf-overzicht, de jaarplanning 2022, met alle nu bekende MRA-overleggen, waaronder alle bijeenkomsten van het Bestuur, de Algemene Vergadering, de Raadtafel en de bestuurlijke platforms.

De MRA Agenda
De MRA Agenda vormt de inhoudelijke basis van de samenwerking in de Metropoolregio Amsterdam en heeft een looptijd tot 2024. U kunt de MRA Agenda lezen in een pdf-formaat en in de vorm van een e-magazine. Op de pagina op de MRA-website over de MRA Agenda vindt u alle informatie over de agenda en de voortgangsmonitor.

Het eerstvolgende Bericht aan raden en Staten wordt eind van de volgende maand naar alle griffiers verzonden.

Middels deze brief hopen wij u voor dit moment voldoende te hebben geïnformeerd. Voor vragen of opmerkingen ben ik altijd bereikbaar.

Met vriendelijke groet,

Emiel Reiding
Directeur Metropoolregio Amsterdam
e.reiding@metropoolregioamsterdam.nl
06 - 39 36 20 77

*) De 33 deelnemers van de MRA zijn de gemeenten Aalsmeer, Amstelveen, Diemen, Haarlemmermeer, Ouder-Amstel, Uithoorn, Amsterdam, Almere, Lelystad, Blaricum, Gooise Meren, Hilversum, Huizen, Laren, Wijdemeren, Beverwijk, Heemskerk, Uitgeest, Velsen, Edam-Volendam, Landsmeer, Oostzaan, Purmerend, Waterland, Wormerland, Zaanstad, Bloemendaal, Haarlem, Heemstede, Zandvoort, de provincies Noord-Holland en Flevoland, en de Vervoerregio Amsterdam.
**) De 7 deelregio's zijn: Almere-Lelystad, Amstelland-Meerlanden, Amsterdam, Gooi en Vechtstreek, IJmond, Zaanstreek-Waterland en Zuid-Kennemerland.

metropool
regioamsterdam

Dit digitale 'MRA Raads- en Statenleden Bericht' verschijnt maandelijks, met uitzondering van de zomermaanden.

Strawinskylaan 1779 (WTC, I-toren)
1077 XX Amsterdam

info@metropoolregioamsterdam.nl
www.metropoolregioamsterdam.nl

1. Inleiding en opbouw van deze rapportage

In 2021 stelden Provinciale Staten van Noord-Holland de Geactualiseerde Datastrategie 2021 – 2023 vast. Deze voorziet in doelen en acties om met de inzet van data bij te dragen aan de provinciale opgaven. Jaarlijks rapporteert het college van Gedeputeerde Staten over de voortgang van de uitvoering van deze strategie, tweejaarlijks zal een actualisatie plaatsvinden.

Deze voortgangsrapportage doet op hoofdlijnen verslag van de uitvoering van de Geactualiseerde Datastrategie sinds de zomer van 2021. Tevens schetst zij de contouren van het vervolgproces. Ook geven wij een aantal externe ontwikkelingen op het terrein van digitalisering weer. Deze laten de grote dynamiek op dit gebied zien. Daarmee vormen deze ontwikkelingen bouwstenen voor een volgende datastrategie. Conform de toezegging van de Geactualiseerde Datastrategie vindt tweejaarlijks een actualisatie plaats.

De opbouw van deze rapportage is als volgt.

- Wat is op hoofdlijnen de voortgang van de actiepunten en welke ervaringen hebben wij daarbij opgedaan? (zie 2.)
- Hoe ziet ons vervolgproces er op hoofdlijnen uit? (zie 3.)
- Welke externe ontwikkelingen doen zich op het terrein van digitalisering voor? (zie 4.).

In bijlage-1 is het volledige en uitgebreide overzicht van de status van de acties opgenomen.

2. Voortgang actiepunten en onze ervaringen

a. Verdergaande inzet op data en datatechnologie, in het bijzonder kunstmatige intelligentie

In de Geactualiseerde Datastrategie benadrukken wij dat data, datatechnologie en kunstmatige intelligentie géén doelen op zichzelf zijn. Integendeel, de inzet hiervan moet bijdragen aan de maatschappelijke resultaten die wij voor onze opgaven willen bereiken.

Doelstelling 1
In 2023 zijn wij beter dan nu in staat om met data de maatschappelijke resultaten van onze opgaven te beschrijven, verklaren, voorspellen of optimaliseren.

Als één van de acties voor het behalen van deze doelstelling hebben wij het afgelopen jaar een methodiek ontwikkeld. Deze heeft tot doel om na te gaan hoe we de zogeheten 'datapositie' van onze opgaven kunnen versterken. Hoe kunnen we met inachtneming van wettelijke en ethische randvoorwaarden nog beter gebruik maken van data? Deze methodiek stelt ons in staat om voor elke provinciale opgave een eigen data- en digitaliseringstrategie te ontwikkelen.

Het afgelopen jaar hebben wij dat gedaan voor de energietransitie. Deze strategie als *Concept-uitvoeringsagenda 'data en digitalisering voor de energietransitie in Noord-Holland'* is als voorbeeld in bijlage-2 gevoegd bij deze voortgangsrapportage. Deze vormt één van de bouwstenen voor een nog op te stellen Klimaat- en Energieagenda 2023-2030. De *Concept-uitvoeringsagenda 'data en digitalisering voor de energietransitie in Noord-Holland'* zal bij de besluitvorming over deze Klimaat- en Energieagenda definitief vastgesteld worden. Onze ervaringen met de datapositie-methodiek zijn zodanig bemoedigend dat wij doorgaan met het toepassen en verder verfijnen hiervan. Wij richten ons daarbij als eerste op onze overige hoofdopgaven, te weten 'wonen', 'energie en klimaat' en 'landelijk gebied'.

Verder hebben wij onze opgaven ondersteund met ruimtelijke data-analyses (GIS), dashboards en monitoring. Onze ervaring is dat wij hiermee in een groeiende behoefte voorzien, zowel extern als intern. De onderstaande figuren geven een impressie van deze instrumenten.

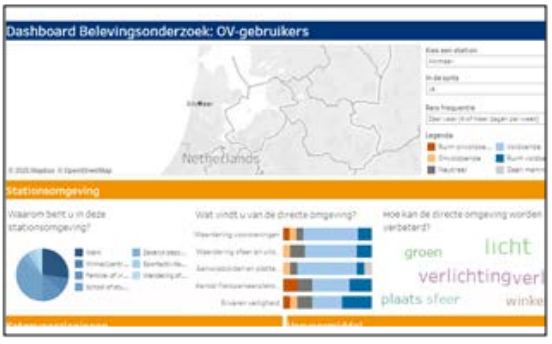

Kunstmatige intelligentie (AI) zijn wij blijven toepassen. Zo maakt beeldherkenningssoftware het mogelijk om insecten automatisch te monitoren en is AI onmisbaar voor onze bijdrage aan een slimme, schone en veilige mobiliteit. Zoals we in paragraaf-3 van deze voortgangsrapportage

uiteenzetten, is AI een zeer belangrijke datatechnologie waar we ons als provincie verder in moeten bekwamen. De kansen van AI voor andere opgaven zullen wij dan ook nog verkennen. De realiteit is dat kunstmatige intelligentie voor velen, zowel intern als extern, een 'ver-van-mijn-bed-show' is. Dat maakt het gesprek niet altijd makkelijk. We blijven dan ook de dialoog zoeken om als provincie de kansen van AI te kunnen benutten en de risico's te minimaliseren.

Een 'digital twin' is een 3D-instrument voor ruimtelijke visualisaties. Dit instrument biedt de mogelijkheid om situaties digitaal te simuleren en om de samenhang tussen opgaven te ontdekken. Bijvoorbeeld: wat betekent de aanleg van X woningen voor de toekomstige energietransitie in een bepaald gebied? Wij zijn daarom begonnen met het ontwikkelen van een digital twin voor het Noordzeekanaalgebied (NZKG). Daar komen meerdere opgaven samen, bijvoorbeeld energietransitie, circulaire economie, wonen, de logistieke havenfunctie en de inpassing van de piekberging in de polders. Een eerste expertoriëntatie heeft geleerd dat gedeeld eigenaarschap van belang is. Het verdient de voorkeur om de digital twin 'van alle partners in het gebied te laten zijn'. Onze externe governance zal hier dan ook op gericht zijn.

Datadelen wordt steeds belangrijker. Overheden kunnen opgaven niet meer in hun eentje realiseren, daarvoor zijn de opgaven te complex geworden. Overheden zijn dus afhankelijk van elkaars data en die van andere partijen. Bovendien maken grote hoeveelheden data geavanceerde toepassingen mogelijk, bijvoorbeeld kunstmatige intelligentie. Naar verwachting ronden wij dit jaar een visie en strategie over datadelen af.

b. Politiek-bestuurlijke context

Doelstelling 2
In 2023 zijn de digitaliseringsbelangen van onze provincie adequaat behartigd op het niveau van de Europese Unie, de Rijksoverheid, de Tweede Kamer en de regio Amsterdam.

De behartiging van onze digitaliseringsbelangen hebben wij interprovinciaal opgepakt. Een *Alleingang* als provincie is niet effectief. Met de komst van een staatssecretaris Digitalisering in het nieuwe kabinet en met de reeds langer bestaande commissie Digitale Zaken van de Tweede Kamer is de noodzaak van deze belangenbehartiging alleen maar groter geworden. Aan de interprovinciale lobby hebben wij een actieve bijdrage geleverd, zowel bestuurlijk als ambtelijk. Zie bijlage-1 voor een uitgebreide beschrijving van onze activiteiten.

c. Open data en open overheid

Open data is voor de provincie om twee redenen van belang. Allereerst helpt zij ons in ons streven naar transparantie. Dat is essentieel voor het maatschappelijk vertrouwen in de overheid. Daarnaast vertegenwoordigt open data een economische en maatschappelijke waarde. Om de maatschappelijke en economische potentie van open data te realiseren, hebben wij in de geactualiseerde datastrategie onszelf tot doel gesteld om zoveel mogelijk data actief als open data aan te bieden.

Doelstelling 3
In 2023 is meer data van de provincie open en toegankelijk beschikbaar en weten de inwoners van Noord-Holland waar ze deze data kunnen vinden.

Voor het behalen van deze doelstelling hebben wij een grotere output gerealiseerd dan wij ons in de Datastrategie hadden voorgenomen. Daar ligt onze ambitie aan ten grondslag om een open en transparante overheid te willen zijn. Zo hebben wij inmiddels het Open dataregister - Provincie Noord-Holland 'live' staan, dat wij steeds verder zullen invullen. Ook hebben wij een actieve bijdrage geleverd aan de ontwikkeling van een standaard voor het publiceren van verzoeken in het kader van de Wet open overheid (WOO). Zodra deze gereed is gebruiken we deze voor publicatie op het Platform Open Overheidsinformatie (PLOOI). In de implementatiestrategie van de Woo zijn vier informatiecategorieën geprioriteerd. Het gaat om:

- bereikbaarheidsgegevens van het bestuursorgaan en wijze waarop een verzoek om informatie kan worden ingediend (artikel 3.3, eerste lid, onderdeel e, van de Woo);
- vergaderstukken van vertegenwoordigende lichamen van decentrale overheden (artikel 3.3, tweede lid, onderdeel c, van de Woo);
- convenanten (artikel 3.3, tweede lid, onderdeel f, van de Woo);
- Woo-verzoeken, inclusief de schriftelijke beslissingen op die verzoeken en de daarbij verstrekte informatie (artikel 3.3, tweede lid, onderdeel i, van de Woo).

d. Ethiek: verantwoord innoveren

Ethiek heeft betrekking op de vraag of voornemens die haalbaar en wettelijk toegestaan zijn, moreel ook wel verantwoord zijn. Met andere woorden: moeten we iets wat kan en mag, wel willen?

In onze Datastrategie 2021 – 2023 namen wij ons voor om deze vragen te beantwoorden aan de hand van de zogeheten 'TaDa-waarden': inclusief, zeggenschap, menselijke maat, legitiem en gecontroleerd, open en transparant, van en voor iedereen. In dat licht formuleerden wij de volgende doelstelling.

Doelstelling 4
In 2023 ervaren inwoners, bedrijven en onze partners dat wij inzet van data en datatechnologie afwegen tegen de Tada-waarden: inclusief, zeggenschap, menselijke maat, legitiem en gecontroleerd, open en transparant, van iedereen - voor iedereen.

Voor de realisering van deze doelstelling hebben wij ons laten leiden door de zogeheten 'begeleidingsethiek'. Deze methode stelt niet de vraag aan de orde of we ons wel van data en technologie moeten bedienen. In plaats daarvan roept zij -vanuit de gedachte dat deze

verschijnselen niet meer zijn weg te denken uit onze wereld- de vraag op hoe we deze zo verantwoord mogelijk kunnen invoeren. De eerste ervaringen met deze methode zijn positief.

Algoritmen vormen een zeer belangrijk element in deze ethische discussie. Mogelijk dat er op termijn uit Europese of nationale wetgeving verplichtingen voortvloeien voor de publicatie van algoritmen. Op die wetgeving willen wij niet wachten, wij willen nu reeds leerervaringen opdoen. Dat hebben wij het afgelopen jaar gedaan middels een opdracht aan een adviesbureau. Wij streven naar een spoedige publicatie waarbij we vanzelfsprekend ook afstemmen met andere overheidsorganisaties.

3. Vervolgproces op hoofdlijnen

Tot de verkiezingen in 2023 gaan wij door met het uitvoeren van de acties van de Geactualiseerde Datastrategie. Daarnaast stemmen wij onze prioritering af op de nieuwe politiek-bestuurlijke realiteit van de te maken afspraken met het kabinet. In dat licht is de brief van de minister van Ruimtelijke Ordening van 17 mei 2022 voor ons leidend.

Wij zullen in onze datagedreven manier van werken onze prioriteit leggen bij drie belangrijke maatschappelijke opgaven: a. wonen b. energie en klimaat en c. landelijk gebied en stikstof. Deze opgaven zijn op dit moment het meest gebaat bij een optimale data-ondersteuning. Dat betekent niet dat onze overige opgaven minder belangrijk zijn. Wel dat de komende periode onze eerste en meeste aandacht gaat naar de bijdrage die data kan leveren aan het nakomen van onze afspraken met het kabinet. Voor de de genoemde drie opgaven stellen wij -naar analogie van die voor de energietransitie in bijlage-2- een eigen data- en digitaliseringstrategie op.

De te maken prestatieafspraken met het Rijk vragen van provincies effectievere en gedetailleerdere vormen van data-analyse, modellering en scenarioberekening. De inzet van digital twins kan hieraan bijdragen. Ook zal monitoring een prominentere plek gaan innemen, omdat dit nodig is om de voortgang op de gemaakte afspraken goed te kunnen volgen. Tot slot is de governance van belang bij de samenwerking met andere overheden, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties op datagebied.

4. Externe ontwikkelingen op het terrein van digitalisering

De ontwikkelingen op het terrein van digitalisering gaan snel. Sinds de vaststelling van de Geactualiseerde Datastrategie heeft zich een aantal voor provincies relevante ontwikkelingen voorgedaan. Deze stippen wij als slot van deze rapportage kort aan. Zij kunnen als bouwstenen dienen voor de volgende actualisatie van onze datastrategie in 2023.

Wij onderscheiden drie categorieën ontwikkelingen.

De eerste is politiek-bestuurlijk. De Europese Commissie en het kabinet nemen tal van initiatieven. Zie hiervoor ook bijlage-1. Op termijn kunnen deze voor provincies een verplichtend karakter krijgen, bijvoorbeeld in de vorm van een richtlijn of wet. Zo kan de Interbestuurlijke Datastrategie van het kabinet leiden tot een federatief datastelsel, waarin data lokaal beheerd blijft. Tegelijkertijd worden voor het gebruik van data over organisaties heen collectieve en technisch verplichtende afspraken gemaakt.

De tweede categorie omvat de technologische ontwikkelingen met mogelijk grote impact voor onze fysieke leefomgeving. Wij noemen er twee. Allereerst kunstmatige intelligentie. Zo bracht de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid een rapport uit over deze technologie. De WRR

noemt kunstmatige intelligentie een systeemtechnologie, te vergelijken met elektriciteit en de verbrandingsmotor. Een dergelijke technologie heeft een langdurige en grootschalige invloed en bovendien niet te voorziene effecten. De Raad noemt in dit verband vijf opgaven: *demystificatie* door te werken aan een realistische beeldvorming, *contextualisering* door in de eigen organisatie de juiste aanpassingen te treffen, *engagement* door te voorkomen dat de belangen van grote bedrijven dominant worden, *regulering* door kaders te scheppen waarbinnen de positieve kanten van AI zich kunnen ontwikkelen en de risico's beperkt worden en *positionering* door het verdienvermogen en de veiligheid van ons land te garanderen. In een volgende versie van de datastrategie kan de provincie Noord-Holland bepalen aan welk van deze opgaven zij wil bijdragen.

Een andere ontwikkeling is de voortgaande virtualisering. Private partijen investeren op dit moment grootschalig in technologieën als virtual en augmented reality. Een in het oog springende uitingsvorm daarvan is de Metaverse, een 3D-weergave van het internet. De verwachting is dat mensen steeds meer tijd gaan doorbrengen in deze virtuele wereld. Om te wonen, te werken en te recreëren. De vraag is wat de gevolgen hiervan kunnen zijn voor bijvoorbeeld de woningmarkt en de detailhandel. Toekomstmuziek en op dit moment nog niet realistisch? Niemand die het weet, maar het is zeker niet uitgesloten dat deze technologieën leiden tot verschuivingen van de fysieke naar de virtuele wereld. Sommige serieuze vakbladen besteden nu al aandacht aan deze vraag. Zie bijvoorbeeld dit artikel op platform Gebiedsontwikkeling.nu.

De derde categorie ontwikkelingen tot slot onderstreept het belang van publieke waarden. Publieke waarden dienen ertoe om bij discussies of beslissingen over de inzet van data en technologie de belangen van onze democratie, rechtsstaat en bestuurskracht mee te wegen. Zie in dit verband bijvoorbeeld de Code Goed Digitaal Openbaar Bestuur. Een volgende versie van onze datastrategie kan ingaan op de vraag in hoeverre de door ons onderschreven TaDa-waarden aangevuld kunnen worden met (delen van) deze code.

Bijlage-1: Statusoverzicht acties Geactualiseerde Datastrategie 2021-2023

Visie Datastrategie: Duurzaamheid, Transparantie en Data-soevereiniteit		
Doelstelling	**Actiepunt**	**Status**
1. In 2023 zijn wij beter dan nu in staat om met data de maatschappelijke resultaten van onze opgaven te beschrijven, verklaren, voorspellen of optimaliseren	1.1 In de periode 2021-2023 gaan wij voor onze provinciale deelopgaven de datapositie in kaart brengen.	We hebben een uniforme aanpak ontwikkeld die alle opgaven kan ondersteunen bij het in kaart brengen van hun specifieke datapositie. Deze methodiek levert de opgave handvatten voor een eigen datastrategie. Daarnaast versterkt zij de bewustwording rondom de veelzijdigheid van data. De opzet is dusdanig dat de methodiek mee kan bewegen en kan inspelen op veranderingen in het data-speelveld. Als onderdeel van de governance wordt een ondersteunend team ingericht om de verdere uitvoering van de methodiek in goede banen te leiden.
	1.2 Kunstmatige intelligentie blijven wij inzetten voor de (deel-)opgaven ‘biodiversiteit / Natuurnetwerk Nederland’, ‘mobiliteit’ en ‘infrastructuur, beheer en gebiedscontracten’. Verder verkennen wij de kansen van kunstmatige intelligentie voor in elk geval de deelopgaven ‘regionale economie’, ‘energietransitie’, ‘circulaire economie’, ‘landbouw’ en ‘bedrijfsvoering’.	Uit een recente inventarisatie van alle data- en digitaliseringsinitiatieven blijkt dat wij AI voor de genoemde deelopgaven hebben ingezet. De kansen voor de inzet van AI bij de overige deelopgaven moeten nog verder worden verkend.
	1.3 In 2022 zullen wij een experiment starten met de mogelijkheden van een ‘digital twin’ voor een gebied met meerdere complexe provinciale deelopgaven.	We zijn gestart met het ontwikkelen van een digital twin voor het Noordzeekanaalgebied. Hiertoe hebben wij een kennissessie gehouden met o.a. experts van de VU, het ministerie van BZK, de VNG en een aantal bureaus. Op basis van de gedeelde kennis werken wij nu aan een plan van aanpak.
	1.4 In 2022 leveren wij een visie plus strategie voor data-delen. Dat doen wij in samenhang met ons uitgangspunt van data-soevereiniteit. In 2023 beginnen wij met de uitvoering van deze strategie.	De visie en strategie voor datadelen worden naar verwachting dit jaar afgerond. Daarin wordt voor vijf opgaven aangegeven welke stappen gezet moeten worden om toegevoegde waarde uit datadelen te halen. Deze opgaven zijn: energietransitie, mobiliteit, OV-knooppunten, biodiversiteit en landbouw.

	1.5 Waar nodig en zinvol ondersteunen wij vanaf 2023 alle provinciale deelopgaven met dashboards, 3D-visualisaties en geografische informatie.	Alle opgaven worden in meer of mindere mate ondersteund door ruimtelijke data-analyses (GIS), dashboards en monitoring.
2. In 2023 zijn de digitaliseringsbelang en van onze provincie adequaat behartigd op het niveau van de Europese Unie, de Rijksoverheid, de Tweede Kamer en de regio Amsterdam.	2.1 Wij zetten onze huidige lobbyactiviteiten voort. Wij zullen de ontwikkelingen op elk van deze niveaus nauwlettend volgen. Indien noodzakelijk passen wij onze huidige activiteiten aan.	De afgelopen maanden heeft de IPO-lobbygroep Digitale Zaken meer vorm en inhoud gekregen. We volgen dit dossier actief in Den Haag en leveren input en voorbereidingen voor position papers of gesprekken. In februari heeft gedeputeerde Stigter namens het IPO deelgenomen aan een rondetafelgesprek in de Tweede Kamer over de Archiefwet. Verder komt de staatssecretaris Digitalisering na het reces op werkbezoek en wordt er hard gewerkt aan de voorbereiding van dat bezoek. In Brussel wordt dit dossier gemonitord. Vanuit het Huis van de Nederlandse Provincies (HNP) is gereageerd op nieuwe voorstellen van de Europese Commissie, o.a. op de Data Governance Act, Data Act, Digitale Principes, Digital Compass 2030, AI-regelgevingskader en de Cyber Security Strategie / NIS2. In de voorfase heeft het HNP de Europese Commissie voorzien van input op roadmaps, impact assesments en publieke consultaties. Richting het Europees Parlement zijn concrete tekstvoorstellen (amendementen) op basis van de provinciale aanpak gedaan.
3. In 2023 is meer data van de provincie open en toegankelijk beschikbaar en weten de inwoners van Noord-Holland waar ze deze data kunnen vinden.	3.1 In 2021 richten wij een open data-register in. Hierop kunnen wij al onze open data publiceren. Ook stellen wij een speciale open data-coördinator aan. 3.2 In 2023 hebben wij onze meest relevante open datasets gepubliceerd aansluitend bij de behoeften van de inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties.	Het Open Dataregister staat inmiddels ‘live’ met 144 datasets. Dat is ruim meer dan de afgesproken vijf datasets. Ten behoeve van het open dataregister is een open datakalender gemaakt waarmee we de komende jaren op basis van een vastgestelde beslisboom het register structureel verder gaan vullen. Daarnaast werven wij voor de functie ‘open datacoördinator’.
	3.3 Wij zetten open data in voor het verwezenlijken van onze (deel-)opgaven.	Verschillende (ook commerciële) data zullen worden ingezet om de bezoekers(stromen) in en naar de natuur en recreatiegebieden in de provincie in kaart te brengen. In

	Zo maken wij in 2021 de bezoekersstromen in natuur- en recreatiegebieden in heel Noord-Holland inzichtelijk met behulp van open data.	2022 starten we met een pilot hiervoor. Het monitoren van deze bezoekersstromen is van belang voor het bestemmingsmanagement. De gegevens zullen via een dashboard beschikbaar gesteld worden aan onze stakeholders. Ook zullen we een pilot starten met een druktemonitor voor consumenten.
	3.4 Wij participeren actief in nationale overleggen zoals de Interprovinciale Digitale Agenda (IDA) en het interbestuurlijke Actieplan Open Overheid.	Wij participeren in diverse overleggen: - diverse werkgroepen van het IDA - IPO projectgroep WOO en diverse werkgroepen daaronder; - overleg met Plooi (platform open overheidsinformatie) over de (technische) aansluiting en werkwijze t.a.v. het publiceren van openbare informatie. - Overleg met het Adviescollege openbaarheid en informatiehuishouding: dit college is ingesteld op basis van de WOO. Het college handelt klachten af van journalisten en wetenschappers en bemiddelt. Het college adviseert ook gevraagd of ongevraagd over vraagstukken rond openbaarheid en informatiehuishouding. - mede-overhedenoverleg (provincies Noord-Holland, Zuid-Holland, BZK, Unie van Waterschappen en VNG) met als doel overheden op één lijn te brengen rondom de invoering van de Woo, ervaringen uit te wisselen en kennis te delen. Overleg is geïnitieerd door BZK. - Werkgroep BIM-Pro over gestandaardiseerd werken in de bouwketen met collega-provincies, Amsterdam en Rotterdam - Opdrachtgeversforum in de Bouw (directieniveau) - Deelname aan o.a. het BIM-loket, Bouwdelta e.a. waarin we samenwerken om landelijke standaards ingevoerd te krijgen.
	3.5 In 2021 maken wij samen met andere provincies drie voor hergebruik kansrijke datasets actief openbaar. Dit doen wij op gestandaardiseerde wijze zodat de data elkaar aanvult en te vergelijken is.	Het gesprek in IDA-verband om tot drie gestandaardiseerde datasets te komen loopt nog. Zodra er meer duidelijkheid is voor welke datasets wordt gekozen, zullen wij er ook voor zorgen dat deze datasets openbaar worden gemaakt.
	3.6 Eind 2021 worden al onze WOB-verzoeken en -besluiten actief als open data ontsloten via het Platform Open Overheidsinformatie (PLOOI).	Het platform PLOOI is op dit moment slechts deels gerealiseerd. Omdat wij op dit platform nog niet kunnen publiceren, hebben we een pilot afgerond voor handmatige aanlevering van de Woo- verzoeken in het portaal dat door PLOOI nu als test beschikbaar wordt gesteld (open.overheid.nl). In de implementatiestrategie van Plooi zijn nu vier (van de elf) informatiecategorieën geprioriteerd.
4. In 2023 ervaren inwoners, bedrijven en onze partners dat	4.1 In 2022 voeren wij een verkenning uit naar de relatie tussen digitalisering	De verkenning is nog niet uitgevoerd.

wij inzet van data en datatechnologie afwegen tegen de Tada-waarden: inclusief, zeggenschap, menselijke maat, legitiem en gecontroleerd, open en transparant, van iedereen - voor iedereen.	en duurzaamheid. Daarbij besteden wij nadrukkelijk aandacht aan een eventueel provinciaal handelingsperspectief.	
	4.2 In de periode 2021 - 2023 experimenteren wij met het toepassen van de Tada-waarden, op tenminste vijf datagedreven projecten.	Er zijn acht medewerkers opgeleid om dataprojecten ethisch en volgens de Tada-waarden te begeleiden. Tot 2023 zal deze aanpak nog op vijf datagedreven projecten worden toegepast.
	4.3 Ethiek en verantwoorde technologie worden vaste onderdelen van onze lopende leergang 'datagedreven werken'. Ook zullen wij in ons lopend organisatie-ontwikkeltraject aandacht besteden aan het beginsel 'open by design'.	In onze lopende leergang 'datagedreven werken' is de aanpak van de begeleidingsethiek een vast onderdeel. In 2023 zullen we een basismodule over ethiek en verantwoorde technologie ontwikkelen. Deze zal aan alle medewerkers van de provincie beschikbaar worden gesteld.
	4.4. Wij introduceren voorwaarden voor de verantwoorde inkoop van algoritmen en data voor de gevallen waarin dit voor onze organisatie van toepassing is.	De gemeente Amsterdam heeft met ons haar voorwaarden gedeeld. Deze zullen wij aanpassen aan onze situatie.
	4.5 We inventariseren in 2021 en 2022 de algoritmen die wij gebruiken. Vervolgens bepalen we welke algoritmen impactvol zijn. Daarna zullen wij deze publiceren in een algoritmeregister. Hiervoor zoeken we aansluiting bij het consortium 'Publieke controle op algoritmen'.	De inventarisatie van de gebruikte algoritmes is afgerond. Een definitie van het begrip 'algoritme' is tevens bepaald. Er is een behoorlijke hoeveelheid algoritmes opgehaald, van simpele algoritmes tot zeer complex, maar de verwachting is dat het beeld nog niet compleet is. Op basis van de geïnventariseerde algoritmes wordt nu gekeken of de definitie verder aangepast moet worden en waar het ethische vraagstuk over de ontwikkeling en het gebruik moet plaatsvinden. Tegelijkertijd wordt onderzocht hoe er gepubliceerd moet worden. Naar verwachting zal de publicatie van het register plaatsvinden in het vierde kwartaal van 2022.
	4.6 In ons natuurbeleid zullen wij extra aandacht besteden aan de ondersteuning van vrijwilligers die data verzamelen en met ons delen.	Natuurdata wordt mede door vrijwilligers verzameld en deze data gebruiken wij voor onderzoek. Wij voeren onderzoek uit naar het beschikbaar stellen van data door en aan vrijwilligers, waarbij wij specifiek kijken naar mogelijkheden om o.a. deze data te delen. Hiernaast wordt er een architectuurmodel ontwikkeld voor de ter beschikking te stellen data. Hierbij wordt ook gekeken naar de te borgen datakwaliteit.
	4.7 Voor Smart Mobility toepassingen op onze wegen ontwikkelen wij	Om zo transparant mogelijk zijn over de data die wij verzamelen voor smart mobility toepassingen, publiceren wij op onze website welke data dit zijn. De publicatie op

	samen met het Amsterdam Institute for Advanced Metropolitan Solutions (AMS) en de gemeente Amsterdam een systeem. Dat heeft tot doel om weggebruikers duidelijk te maken welke gegevens van hen worden verzameld, hoe deze verwerkt worden en waarom dat nodig is.	onze website moet echter nog scherper worden geformuleerd. Wij zijn nog in overleg met het Responsible Sensing Lab van het AMS Instituut in Amsterdam.

Bijlage-2: Concept-uitvoeringsagenda ‘data- en digitalisering ten behoeve van de energietransitie in Noord-Holland’

1. Provincie Noord-Holland en de energietransitie

De provincies hebben zich gecommitteerd aan het Klimaatakkoord en de bijbehorende landelijke doelstellingen. Dat wil zeggen: ten opzichte van 1990 een CO2-reductie van 49% in 2030 (in EU-verband en door de huidige regering inmiddels verhoogd naar resp. 55 en 60%) en van 95% in 2050. Deze reductiedoelstellingen moeten gerealiseerd worden door concrete opgaven voor vijf sectoren: industrie, mobiliteit, gebouwde omgeving, elektriciteit en landbouw / landgebruik. De provincie Noord-Holland heeft deze doelstellingen uitgewerkt in het Actieprogramma Klimaat 2020 -2023.

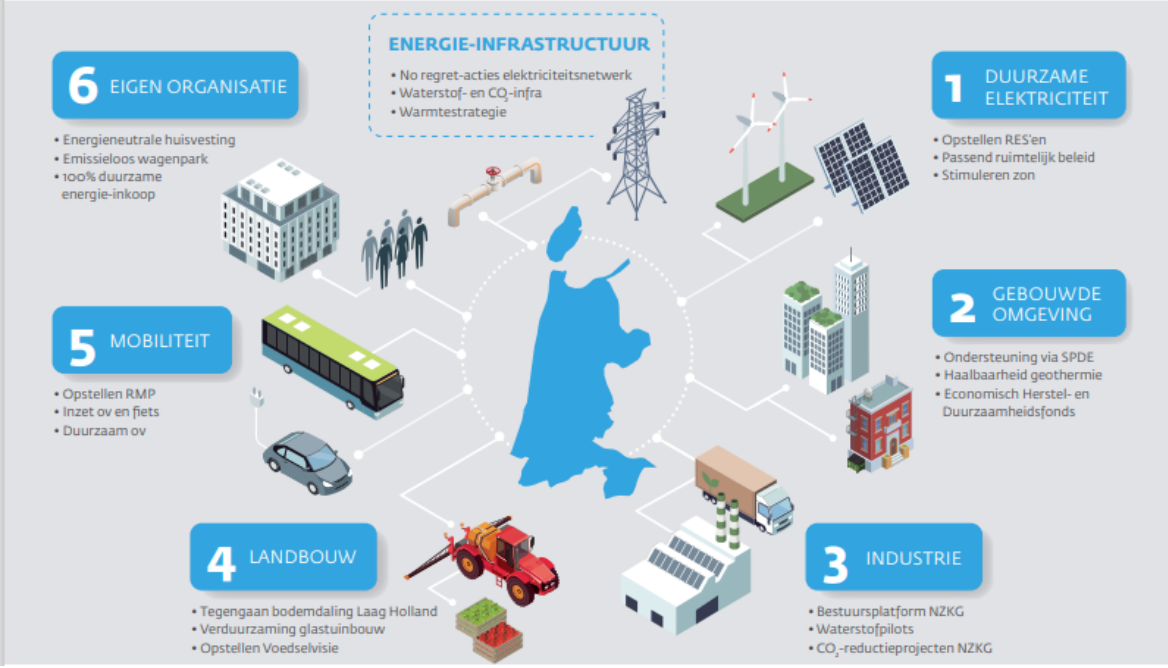

Het programma ‘energietransitie’ van de provincie Noord-Holland is georganiseerd langs vier speerpunten die in elk van deze sectoren aan de orde kunnen zijn.

1. Regionale Energie Strategieën (RES-en): de ontwikkeling van hernieuwbare elektriciteit in de vorm van wind- en zonenergie.
2. De warmtetransitie, gericht op:
    a) het terugdringen van de warmte- en energievraag in de gebouwde omgeving, de glastuinbouw en het bedrijfsleven;
    b) het identificeren en ontwikkelen van (potentiële) duurzame warmtebronnen zoals restwarmte en geothermie;
    c) de ontwikkeling van warmtenetten.
3. De benodigde transformatie van de energie (elektriciteit)-infrastructuur; met speciale aandacht voor de ontwikkeling van waterstof voor energieopslag en -transport.
4. Verduurzamen van de industrie in het Noordzee-kanaal-gebied (NZKG).

Deze speerpunten raken aan een wezenlijk element van de energietransitie voor provincies, namelijk de ruimtelijke inpassing. Nieuwe wind- en zonneparken, laad- en geothermie-stations, het steeds groter wordende elektriciteitsnetwerk, de transformatorstations, de toekomstige waterstoffabrieken en wellicht zelfs een hele nieuwe waterstofinfrastructuur: deze voorzieningen vragen allemaal om een plaats in de ruimte. Maar die is er niet op voorhand, die plaats moet afgewogen worden tegen andere belangen. De ruimtelijke ordening in ons land wordt in toenemende mate bepaald door de eisen van de energietransitie en door de verwevenheid van deze transitie met klassieke domeinen als wonen, werken en mobiliteit. Deze belangenafweging is van oudsher een taak van provincies. Het verschil met tien jaar geleden is dat de druk op de ruimte nu vele malen groter is.

2. Doel en opbouw van deze Concept-uitvoeringsagenda

Voor het realiseren van deze ambities zijn data en digitalisering onmisbaar. In dat licht is voor de provincie Noord-Holland de Geactualiseerde Datastrategie 2021 – 2023 leidend. Deze bevat vier lijnen:

a. een beschrijving van de relevante externe ontwikkelingen;
b. een visie, dat wil zeggen: een stip op de horizon;
c. een aantal doelen met bijbehorende acties;
d. een aantal randvoorwaarden die nodig zijn voor het behalen van die doelen met bijbehorende acties.

Het doel van deze *Concept-uitvoeringsagenda 'data- en digitalisering ten behoeve van de energietransitie in Noord-Holland'* is om:

- binnen de kaders van deze Geactualiseerde Datastrategie 2021 – 2023 aan te geven hoe de provincie Noord-Holland data en digitalisering inzet voor het behalen van de doelen van het Klimaatakkoord;
- en om daarmee uitnodigend te zijn naar burgers, kennisinstellingen, bedrijven en andere publieke partijen voor het voeren van het goede gesprek over deze agenda.

Deze concept-agenda zal betrokken worden bij de besluitvorming over de Klimaat- en Energieagenda 2023-2030. Bij deze besluitvorming kan de agenda -al dan niet in aangepaste vorm- definitief vastgesteld worden.

De opbouw van deze agenda volgt dezelfde vier lijnen als de Geactualiseerde Datastrategie 2021 – 2023:

- (paragraaf 3) een beschrijving van de relevante externe ontwikkelingen op het terrein van data, digitalisering en energietransitie;
- (paragraaf 4) een visie waar de provincie Noord-Holland wil staan in de jaren 2025, 2030 en 2050;
- (paragraaf 5) een aantal datagedreven doelen met bijbehorende acties;
- (paragraaf 6) een aantal randvoorwaarden die nodig zijn voor het behalen van die doelen met bijbehorende acties.

De strategie wordt afgesloten met een financieel overzicht en een schets van het vervolgproces (paragraaf 7). Ook is een aantal bijlagen toegevoegd.

3. Van buiten naar binnen: relevante externe ontwikkelingen[1]

Een dubbele opgave

Streven naar systeemoptimalisatie en gelijktijdig zoeken naar wegen voor systeemverandering. Zie hier de dubbele opgave van de energietransitie. De optimalisatie heeft tot doel om de huidige energie-infrastructuur adequaat te laten functioneren. Door deze te laten voldoen aan de toenemende vraag naar elektriciteit en tevens stabiel te laten zijn. De systeemverandering ziet op een geheel nieuw flexibel energiesysteem voor meerdere soorten energie. Dat bestaat uit een combinatie van elektriciteit, warmte en gassen. En zorgt tevens voor dwarsverbanden tussen industrie, glastuinbouw en de gebouwde omgeving van woningen, kantoren en bedrijventerreinen. Dat nieuwe systeem moet ook pieken en dalen kunnen opvangen. Deze dubbele opgave is ook uitgewerkt in onze Bouwstenen Adaptieve Uitvoeringsstrategie Energie-infrastructuur 2020 – 2024.

Het toekomstige energiesysteem leunt sterk op fluctuerende en moeilijk voorspelbare bronnen. Zo zullen wind- en zonne-energie in toenemende mate decentraal opgewekt worden. Het aanbod zal daardoor steeds meer variëren naar plaats en tijd. Het traditionele éénrichtingsverkeer vanuit een centrale productie verschuift naar tweerichtingsverkeer tussen centrale en lokale productie. Daarbij dienen zich nieuwe en innovatieve concepten aan zoals 'holonen' en de 'energy hubs'.

Holonen zijn een voorbeeld van een geïntegreerd en semiautonoom energiesysteem. Een holon heeft tot doel om lokaal opgewekte energie zo goed mogelijk te benutten. En om daarmee flexibiliteit te garanderen. Een woning bijvoorbeeld kan als een holon worden gezien. Enerzijds zelfstandig bij het opwekken van energie, anderzijds afhankelijk van eenheden op een hoger niveau zoals de buurt en de wijk. Energy hubs zijn knooppunten in een energiesysteem. Anders geformuleerd: toegangspoorten tot energie. In dat knooppunt wordt het aanbod van één of meer energiedragers afgestemd op de energievraag. Dat gebeurt via een omzetting van energie of via opslag.

De moraal van het verhaal: data en digitalisering zijn onmisbaar

Of het nu gaat om de optimalisatie van het huidige dan wel de ontwikkeling naar een nieuw energiesysteem: data en digitalisering zijn onmisbaar. Zie bijvoorbeeld ook de digitaliseringsagenda van de Topsector Energie. De essentie? Zonder energie géén digitalisering. En omgekeerd: zonder digitalisering géén energie.

In het toekomstige energiesysteem zijn energieproductie, -opslag, -distributie en -consumptie volledig datagedreven. Het is vooral sensordata, één van de snelst groeiende vormen van data, die hiervoor zorgt. Ook het elektrisch rijden en het gebruik van slimme apparaten en zonnepanelen genereren data. Maar er komt niet alleen méér data, de onderdelen van het energiesysteem worden ook nog eens met elkaar verbonden. Dat gebeurt via het internet. Er ontstaat dan ook, naar analogie van het 'internet of things', een 'internet of energy'. Dat zorgt voor een voortdurende terugkoppeling van de digitale wereld naar de fysieke apparaten. Data en digitalisering vormen een *enabler* voor de energietransitie. Zij maken deze transitie mogelijk, zij versnellen en -mits verantwoord ingezet- faciliteren deze. Behalve in het uitrusten van de op het net aangesloten apparaten met sensoren en

[1] De inzichten van deze paragraaf zijn mede ontleend aan de volgende studies: Waardevol digitaliseren voor de energietransitie, AI als versneller van de energietransitie, Digitaal Duurzaam, Het toepassen van data in de energietransitie, Systeemintegratie | Topsector Energie, semi-autonoom energiesysteem, www.energiemodelleren.nl.

rekenkracht, ligt het belang van data en digitalisering ook in het verkrijgen van inzichten en het plannen van de energietransitie.

Een bijzondere rol in de energietransitie is weggelegd kunstmatige intelligentie (AI). Deze zorgt voor de afstemming van vraag en aanbod. Als die niet goed verloopt, valt de stroom uit. Zo kan AI de opbrengst van zon- en windenergie en van de energievraag voorspellen. Daarvoor wordt gebruik gemaakt van real-time data. Kunstmatige intelligentie zorgt er ook voor dat de communicatie via internet goed verloopt. En ook voor het innovatieve concept van de holonen geldt: data vormt de basis voor een intelligente besturing van de holarchie.

Nieuw aan het firmament: digitale tweelingen en energie-transitie-modellen

Voor provincies is primair de ruimtelijke data van belang. Provincies maken dan ook van oudsher gebruik van bijvoorbeeld interactieve kaarten, geo-portalen en -platforms. De ontwikkelingen op het terrein van digitalisering zorgen voor nieuwe data en modellen. Ter ondersteuning van gebiedsgerichte planningen en regionaal programmeren springen er twee in het oog: de digital twins en de energie-transitie-modellen.

Digital twins kunnen worden gezien als een volgende generatie instrumenten voor ruimtelijke visualisaties. Kaarten vormden de eerste, ruimtelijke informatiesystemen de tweede generatie. Het kenmerkende van een digital twin is de mogelijkheid van 3D-weergaven en van het maken van scenario's en simulaties. Het doel van een digital twin is de ondersteuning van besluitvorming. Voor een digital twin geldt: hoe meer data, hoe beter. Deze data is vaak real-time sensordata. Dat roept overigens ook vragen op naar de grenzen van de dataverzameling.

Een model is een vereenvoudiging van de werkelijkheid. Modellen gebruiken data als input voor het genereren van uitkomsten. Met behulp van die data kunnen 'als …. dan ….'-uitspraken worden gedaan. Bijvoorbeeld: *als we in gebied X investeren in Y zonneparken, dan zorgt dat voor een Z vermindering van de CO2-uitstoot*. Modellen moeten niet geïdealiseerd worden: zonder goede data géén goede uitkomsten van het model. Aan modellen liggen aannames ten grondslag. Het is van belang om die te expliciteren, het werken met modellen mag niet verworden tot een black box. Modellen zijn er in allerlei soorten en maten. Energie-transitie-modellen kunnen zich bijvoorbeeld richten op de voorspelling van de energievraag maar ook op de optimalisatie van het systeem of de ruimtelijke inpassing.

Belang van publieke waarden

Digitalisering is dus onmisbaar voor de energietransitie. Maar digitalisering heeft een keerzijde. Risico's die zich van oudsher manifesteren in het ICT-domein kunnen nu ook in het energiedomein de kop opsteken. Twee risico's springen daarbij in het oog. Allereerst de schending van de privacy van de gebruikers van apparaten. Deze is met name aan de orde bij het aggregeren van hun gegevens. Voor provincies lijken deze risico's slechts beperkt aan de orde. Een tweede risico heeft betrekking op ongelijke machtsverhoudingen. Dat wil zeggen: een dreigend gevaar van datamonopolies door grote spelers op de energiemarkt. Hierbij kan met name gedacht worden aan platformbedrijven op de energiemarkt. Digitale platformen zijn complexe samenstellingen van software, hardware, operationele processen en netwerken. Zij spelen in het veranderende elektriciteitssysteem een belangrijke rol doordat zij snelle transacties mogelijk maken tussen aanbieders en afnemers. Dat doen zij door het groeiende aantal energiebronnen met elkaar te verbinden en in te zetten in het energiesysteem. Denk daarbij aan zonnepanelen die aan verschillende eigenaren toebehoren of aan elektrische auto's. Platformen kunnen de inzet van elektriciteit flexibel en beter spreiden en kunnen

helpen bij het in balans houden van het elektriciteitsnet. Daarbij maken zij volop gebruik van digitale technologie. Het gebruik van data biedt die partijen een breed palet van nieuwe diensten en verdienmodellen. Daarmee kunnen zij een sterke positie verkrijgen.

Het Rathenau Instituut pleit dan ook voor 'waarde-gedreven digitalisering' in de energietransitie. Digitale technologie en data kunnen de energietransitie alleen maar dienen als zij bijdragen aan de kerndoelen van het energiebeleid: het realiseren van een betaalbare, betrouwbare, veilige, ruimtelijk inpasbare en schone energievoorziening. Daarbij moet tevens rekening worden gehouden met publieke waarden zoals veiligheid, privacy, zeggenschap, autonomie, machtsverhoudingen, controle, menselijke waardigheid en rechtvaardigheid.

4. Visie: stip op de horizon voor 2025, 2030 en 2050

2025

Voor de energietransitie in Noord-Holland is 2025 een belangrijke mijlpaal. In dit jaar moeten de beoogde windvergunningen voor de regionale energiestrategieën beschikt zijn. Ook de afspraken met de omgevingsdiensten in het kader van het Energiebesparingsakkoord hebben een looptijd tot en met dit jaar. Wat is onze stip aan de horizon in 2025 waar het gaat om de bijdrage van data en digitalisering?

Allereerst hebben wij onze data-fundamenten verder op orde gebracht. Deze zijn nodig om onze ambitie waar te maken om aantoonbaar en gezaghebbend bij te dragen aan de eenduidigheid, toegankelijkheid, vergelijkbaarheid en optelbaarheid van cijfers. De energietransitie staat daarbij steeds minder op zichzelf. Wij hebben belangrijke stappen gezet in de integratie van de energietransitie in de gebiedsgerichte planning voor onze ruimtelijke opgaven. Daarin spelen ook andere opgaven een rol, met name woningbouw en de vermindering van stikstofdepositie in natuurgebieden. De kabinetsbrief 'Nationale regie in de ruimtelijke ordening' van 17 mei 2022. heeft hiervoor een belangrijke aanzet gegeven.

Verder hebben wij vooral geleerd, samen met onze partners. Wij hebben kennis opgedaan in het gebruik en de interpretatie van energie-transitie-modellen en digital twins. Daarbij zijn we transparant over de aannames die aan deze modellen ten grondslag liggen. Inherent daaraan is een eerste gevoel voor de belangrijkste publieke waarden. Welke waarden zijn vooral aan de orde bij de energietransitie vanuit provinciaal perspectief?

Burgers, bedrijven, kennisinstellingen en andere overheden herkennen dat wij onze rol als verbindend midden-bestuur beter spelen. Dat wil zeggen: we worden als autoriteit erkend in het delen van de data waarover we beschikken. Dat komt allereerst doordat we de partijen in de acht regio's van Noord-Holland goed kennen. We weten wat er per regio speelt. En we zijn een goede gesprekspartner voor landelijke spelers. Regionale en landelijke partijen prijzen vooral de eenheid van taal waaraan we hebben bijgedragen: de eenduidigheid, vergelijkbaarheid en optelbaarheid van cijfers. Maar ook het gemeenschappelijk gebruik van begrippen, bronnen en standaarden.

In de besluitvorming gedragen we ons niet technocratisch. Naar het voorbeeld van het proces rondom de regionale energiestrategieën in 2021 streven we naar zo veel mogelijk draagvlak. We zijn ons bewust van het transitie- en dus het zoekende karakter van de energietransitie. Een proces waarin we voortdurend moeten leren, bijsturen en improviseren. In onze stip op de horizon hebben

we in 2025 al aantoonbaar bijgedragen aan het versnellen van de vermindering van de CO2-uitstoot in Noord-Holland. En dus aan de doelstellingen van het Klimaatakkoord.

2030

Onze stip in 2030 is wat vager dan die van vijf jaar eerder. Maar in essentie hetzelfde. Data niet omwille van de data maar omwille van de informatie, kennis en wijsheid die nodig zijn om de doelen van het Klimaatakkoord te realiseren. Daarbij hebben we inmiddels ruime ervaring met de werking van het holarchisch systeem en de energy hubs. Dit betekent het deels loslaten van autonomie in het gebruik van energie en tegelijkertijd het ontstaan van nieuwe businessmodellen voor een lokale handel in energie. Ook houden we de opkomst van nieuwe technologieën nauwlettend in de gaten. Kwantumtechnologie en blockchain bijvoorbeeld. Welke effecten zij zullen hebben, weten we nu nog niet. Maar we houden onze ogen wel open.

Verder zijn we nog steeds zeer gespitst op de publieke waarden. Het behalen van de doelen van het Klimaatakkoord bezien wij voortdurend in het licht van de veiligheid van het energiesysteem, de privacy van de eindgebruikers, zeggenschap, autonomie, machtsverhoudingen, controle, menselijke waardigheid en rechtvaardigheid. Als 'hoeder' van de ruimte en de ruimtelijke kwaliteit houden we voortdurend oog voor de verhouding tussen datgene wat de energietransitie centraal en dat wat zij decentraal vereist. In de besluitvorming bedienen wij ons steeds beter van data-analyses, -simulaties en -visualisaties. Onze stakeholders her- en erkennen dat en worden ook bij de voorbereiding van die besluitvorming betrokken.

2050

In dit jaar is onze provincie zo goed als klimaatneutraal. Vriend en vijand zijn het erover eens dat de informatie, kennis en wijsheid die de provincie al die decennia gedeeld heeft daarbij een belangrijke factor is geweest. Het realiseren van de doelen van het Klimaatakkoord is altijd zorgvuldig afgewogen tegen publieke waarden. Door de energietransitie is het landschap in Noord-Holland ingrijpend veranderd. Data en digitalisering hebben ten grondslag gelegen aan een zorgvuldig proces van besluitvorming en ruimtelijke inpassing. De centrale energie-infrastructuur ligt daar waar hij nodig is, burgers beschikken over de infrastructuur die hen in staat stelt om eigen initiatieven te realiseren. Hoewel de energietransitie een proces is geweest dat van sommige partijen veel heeft gevraagd, is iedereen tevreden over de wijze waarop de besluitvorming in Noord-Holland is verlopen. Dat is alleen maar mogelijk geweest door een zorgvuldige governance en een hoogwaardige inzet en kennis van data en digitalisering.

5. Datagedreven doelen en acties

In deze paragraaf werken wij onze datagedreven doelen en acties uit met betrekking tot de energietransitie. Dat doen wij:

a. eerst in generieke zin en daarna
b. voor hernieuwbare opwek van elektriciteit in de vorm van wind- en zonne-energie;
c. voor warmtetransitie en de reductie van het gebruik van fossiele brandstoffen;
d. voor de energie-infrastructuur en de ontwikkeling van waterstof.

5a. Generieke datagedreven doelen en acties

De energietransitie is een ingrijpend proces, een systeemverandering. De stip op de horizon is duidelijk: een klimaatneutrale samenleving in 2050. Echter, de weg erheen is nog grotendeels onbekend. Voortgang wordt met name geboekt door al doende te leren en al lerende te doen. Daarbij zij nadrukkelijk aangetekend dat wij onze doelen en acties alléén kunnen uitvoeren in overleg met onze stakeholders. In dat overleg kan de provincie verschillende rollen aannemen. Wij vinden het belangrijk om transparant te zijn over onze rol in een specifieke situatie: agenderen, ondersteunen, aanjagen, midden-bestuur, investeren en bevoegd gezag.

Onze datagedreven doelen staan altijd in dienst van bovenliggende doelen uit het Actieprogramma Klimaat 2020 – 2023. De datagedreven doelen gaan over onze informatie- en kennisbehoefte: wat moeten we weten om die bovenliggende doelen te realiseren? Om in die behoefte te voorzien hebben we data- en digitaliseringsbronnen nodig. Sommige daarvan zijn reeds voorhanden, andere nog niet. De acties hebben betrekking op hetgeen we moeten doen om daarover te beschikken. De bijlagen B en C geven een overzicht van die bestaande en in ontwikkeling zijnde dataproducten.

Doelstelling 1

In 2025 is ons datafundament voor monitoring en digitale ruimtelijke instrumenten zodanig op orde dat wij onze ambitie kunnen waarmaken om substantieel bij te dragen aan de eenduidigheid, toegankelijkheid, vergelijkbaarheid en optelbaarheid van cijfers.

Actie 1.1.

Wij zullen onze bestaande informatieproducten:

- actualiseren, onderhouden en gaandeweg verbeteren;
- voortdurend bezien op toegankelijkheid;
- stroomlijnen en in overeenstemming brengen met landelijke kaders;
- toetsen op datakwaliteit.

Toelichting

Deze doelstelling ligt ten grondslag aan alle overige doelen: ons data-fundament immers is de basis. Bijlage-B geeft een overzicht van de huidige informatieproducten die gebruikt worden in het kader van het Actieprogramma Klimaat en het programma Energietransitie.

Doelstelling 2

In 2025 draagt de provincie Noord-Holland met haar portfolio aan monitoren, dashboards, viewers en apps bij aan een optimale eenduidigheid, toegankelijkheid, vergelijkbaarheid en optelbaarheid van cijfers op verschillende bestuurlijke niveaus.

Actie 2.1.

Wij zullen:

- waar nodig nieuwe instrumenten ontwikkelen, indien wenselijk in interbestuurlijk verband;

- jaarlijks bezien welke instrumenten niet meer in een voldoende behoefte van eindgebruikers voorzien of door de ontwikkeling van landelijke instrumenten overbodig zijn geworden en derhalve afgeschaft kunnen worden.
- hiertoe meer aandacht besteden aan het daadwerkelijk gebruik van onze data-instrumenten.

Toelichting

Wij streven naar een evenwichtige portfolio. Dat wil zeggen: een verzameling dataproducten die zo is samengesteld dat hij bijdraagt aan optimale eenduidigheid, toegankelijkheid, vergelijkbaarheid en optelbaarheid. Daarbij willen we voorkomen dat deze verzameling uitdijt en 'ontploft'.

Doelstelling 3

In 2025 hebben wij substantiële kennis opgebouwd over de volgende ontwikkelingen rondom het energiesysteem en in het bijzonder over de betekenis daarvan voor de provincie:

- *de rol van data en digitalisering in de energietransitie, in het bijzonder waar het gaat om een lerende monitoringsystematiek en het gebruik van energie-transitie-modellen en digital twins;*
- *kunstmatige intelligentie in relatie tot het gedecentraliseerde energiesysteem van de toekomst, denk aan smart grids, energiehubs en 'holonen';*
- *de risico's van data en digitalisering en de relevantie van de publieke waarden, bijvoorbeeld de mogelijke impact van platformen.*

Actie 3.1

- Wij ontwikkelen een kennisagenda. Deze heeft tot doel om de kennisontwikkeling rondom bovenstaande ontwikkelingen te programmeren. Externe partijen met belangstelling en bereidheid om te investeren in kennisontwikkeling zullen nadrukkelijk worden uitgenodigd om aan deze agenda mee te werken.
- Voor deze agenda gaan wij een samenwerking aan met de volgende kennisinstellingen:
    - de Vrije Universiteit in Amsterdam voor ondersteuning bij ons programma 'datagedreven werken';
    - de Universiteit van Amsterdam voor onderzoek naar de governance in relatie tot het decentrale energiesysteem;
    - het Rathenau Instituut voor onderzoek naar de publieke waarden.
- Wij sluiten ons aan bij het netwerk Data Science Alkmaar. Dat heeft tot doel om belangrijke opgaven waaronder energietransitie met data 'verder te brengen'. Daartoe werken gemeenten, andere overheden, kennisinstellingen en bedrijven samen.

Toelichting

De in paragraaf 3 van deze strategie beschreven externe ontwikkelingen zijn nog grotendeels *terra incognita* voor ons. Dat is begrijpelijk, want de energietransitie brengt in hoog tempo nieuwe vraagstukken met zich mee. In de dynamiek van alledag is het vaak lastig om deze te volgen. Toch hebben wij de ambitie om, 'zo goed en zo kwaad' als dat kan, dat wel te doen. Met nadruk niet alléén, maar zo veel mogelijk met een open mind naar onze partners.

5b. Datagedreven doelen en acties voor de hernieuwbare elektriciteit in de vorm van wind- en zonenergie

De inhoudelijke inzet van de provincie Noord-Holland voor de regionale energiestrategieën is vastgelegd in het "Noord-Hollands perspectief op de RES".[2] Voor Noord-Holland Noord is de doelstelling om in 2030 3,6 TWh op te wekken, voor Noord-Holland Zuid 2,7 TWh. Onze belangrijkste stakeholders hierbij zijn de gemeenten, waterschappen, netbeheerders, inwoners en maatschappelijke organisaties zoals de energiecoöperaties, Natuur en Milieufederatie Noord-Holland en LTO.

Doelstelling 4

In 2025 hebben alle partners nog steeds een eenduidig beeld over de mate van doelrealisatie en potentie van wind- en zon-energie in Noord-Holland Noord en Zuid.

Acties

Wij zullen:

- de generieke acties 1.1., 2.1. en 3.1. óók uitvoeren voor deze doelstelling en daarbij in het bijzonder:
    - aandacht hebben voor de inhoud en het gebruiksgemak van de gebiedspaspoorten en voor een betere visualisatie van de zon- en windprojecten.
- vooral inzetten op een gezamenlijk eigenaarschap van de RES-instrumenten, zodat deze niet alleen van de provincie Noord-Holland maar óók van gemeenten en waterschappen 'worden'.

Toelichting

Deze doelstelling is geen ontwikkel-doelstelling. Onze indruk is namelijk dat onze partners nu ook al een eenduidig beeld hebben over de doelrealisatie en potentie van duurzame opwekking. Dat neemt niet weg dat er inspanningen nodig zijn om dit eenduidig beeld te behouden. Daar zijn de acties dan ook op gericht.

5c. Datagedreven doelen en acties voor energiebesparing en warmtetransitie

Binnen het speerpunt warmtetransitie zetten wij in op het aanjagen van energiebesparing en de ontwikkeling van alternatieve warmtebronnen. Het gebruik van fossiele brandstoffen kan hierdoor uit-gefaseerd worden. Wij volgen vooral een doelgroepgerichte aanpak:

- Gebouwde omgeving – woningen verduurzamen
- Gebouwde omgeving – maatschappelijk vastgoed verduurzamen
- Gebouwde omgeving – zakelijk vastgoed verduurzamen
- Grootgebruikers industrie en bedrijfsleven - innovatie en naleving van de Wet milieubeheer
- Glastuinbouw - sectorale afspraak: in 2040 klimaatneutraal langs de weg van energiebesparing en innovatie.

[2] Vastgesteld in Provinciale Staten op 3 februari 2020, vindplaats: www.energieregionh.nl

Doelstelling 5

In 2025 hebben wij méér dan nu zicht op en kennis van:

- *de mate van doelrealisatie van enerzijds de verduurzaming van woningen en gebouwen en anderzijds de mate waarin deze 'van het gas af' zijn;*
- *een aantal ontwikkelingen die cruciaal zijn voor het slagen van de energiebesparing en warmtetransitie, met name rondom de potentie van duurzame warmtebronnen;*
- *innovatieve concepten rondom financiering, lerende monitoring en data-analyses over de samenhang van energietransitie met andere opgaven.*

Acties

Wij zullen:

- de generieke acties 1.1., 2.1. en 3.1. óók uitvoeren voor deze doelstelling en daarbij in het bijzonder:
    - voor het warmte-data-register beheerafspraken maken en tevens jaarlijks beoordelen of dit instrument nog in een behoefte voorziet;
    - voor de gebouwde omgeving de kwaliteit van de viewers verder verbeteren, het data- en begrippengebruik stroomlijnen, een tool ontwikkelen om verbruiksgegevens te benchmarken en de effectiviteit van de energieloketten onderzoeken;
    - voor de energiebesparing en de verduurzaming van bedrijven en bedrijventerreinen een eenduidig en samenhangend datalandschap en monitoringsystematiek ontwikkelen en tevens bezien welke producten afgeschaft kunnen worden.
- de volgende ontwikkelingen gaan monitoren, cq. volgen:
    - de uitrol en effectiviteit van de warmtenetten;
    - de potentie van warmtebronnen en van geothermie in het bijzonder;
    - de warmte- en energievraag van bedrijven, gespecificeerd naar tijd en temperatuur;
    - het gebruik van duurzame warmtebronnen in woningen die van het gas af gaan, zowel op gemeentelijk als wijkniveau.
- gaan onderzoeken of er mogelijkheden zijn om informatie over businessmodellen en financieringsmogelijkheden via applicaties toegankelijk te maken.
- voor de energiebesparing en de verduurzaming van bedrijven en bedrijventerreinen een omgeving voor lerende monitoring inrichten. Deze heeft tot doel om na te gaan wat de opbrengsten zijn van investeringen van het Energiebesparingsakkoord, CES en HIRB.

Toelichting

Deze doelstelling is een ontwikkel- en innovatiedoelstelling. Voor de energiebesparing en warmtetransitie zullen wij nieuwe producten moeten ontwikkelen en innovatieve concepten moeten beproeven om aan de doelen van het Klimaatakkoord te kunnen voldoen. Belangrijk hierbij is de notie dat de provincie op dit terrein verschillende rollen heeft. Voor het verduurzamen van de gebouwde omgeving ligt het voortouw bij gemeenten en kan de provincie faciliteren. Met grote en middelgrote energieverbruikers in de industrie hebben wij afspraken gemaakt over energiebesparende maatregelen. Via het Energiebesparingsakkoord hebben wij hetzelfde gedaan met grootgebruikers in Noord-Holland. Daarbij passen wij stimulerend toezicht toe. Deze verschillende rollen betekenen verschillende verhoudingen tot andere partijen. De acties hebben dan ook nadrukkelijk tot doel om niet alleen de provincie, maar ook de partners vanuit hun rollen te ondersteunen.

5d. Datagedreven doelen en acties voor energie-infrastructuur en waterstof

De energietransitie vereist grote aanpassingen in ons energienetwerk. De inzet van de provincie Noord-Holland is gericht op:

- het oplossen van knelpunten als gevolg van transport-schaarste;
- de ruimtelijke inpassing van de aanlanding van wind-op-land;
- de ontwikkeling van een lange termijn visie en pilots voor een hybride toekomstbestendig energienetwerk;
- de ontwikkeling van een waterstofproductie- en transportnetwerk, met name ten behoeve van het verduurzamen van de industrie en zwaar transport.

Doelstelling 6

In 2025 hebben wij méér dan nu zicht op en kennis van de ruimtelijke knelpunten in de energie-infrastructuur en de keuzes die we daarin kunnen maken, zowel in de ruimte als in de tijd.

Acties

Wij zullen:

- de generieke acties 1.1., 2.1. en 3.1. óók uitvoeren voor deze doelstelling en daarbij in het bijzonder:
    - de vergelijkbaarheid van de cijfers verbeteren;
    - de eenduidigheid in het gebruik van begrippen vergroten.
- de volgende pilots starten of voortzetten:
    - ‘Regionaal programmeren en prioriteren’ waarbij we onze kennis van de bijbehorende data en GIS-tooling vergroten.
    - ‘Data delen in safe houses’ in het NZKG en Noord-Holland Noord.
- een onderzoek starten naar:
    - de mogelijkheden en knelpunten van ‘smart energy-systems’;
    - verschillende scenario’s over de toekomstige vraag en aanbod van omvorming en opslag van energie;
    - ruimtelijke impact-analyses van mogelijke door ons in de toekomst te maken keuzes.
    - onbekende toekomstige technologieën en concepten die de toekomstige energie-infrastructuur op enigerlei wijze kunnen beïnvloeden.

Toelichting

Voor onze databehoefte zijn wij in grote mate afhankelijk van de netbeheerders. Een belangrijke opgave voor ons is dus om de komende jaren te zoeken naar het wederzijdse belang met netbeheerders om tot datadeling te komen. De eerste stappen hebben wij hier inmiddels gezet.

6. Randvoorwaarden en acties

Om bovenstaande doelen te realiseren moet een aantal randvoorwaarden op orde zijn. Wij ontlenen deze aan de datapositie-methodiek die wij in het kader van onze Geactualiseerde Datastrategie 2021 – 2023 hebben ontwikkeld. Hierbij tekenen wij aan: niet alles kan meteen. En niet alles kan tegelijk. Randvoorwaarden zoals datasoevereiniteit en ethiek zijn namelijk nieuw voor ons. Het op orde

brengen daarvan vereist een leerproces. Dat kost tijd. Deze ‘nieuwe’ randvoorwaarden nemen wij dan ook mee in de kennisagenda die we reeds met actie 3.1. introduceerden. Daar staat tegenover dat we nu al aan sommige randvoorwaarden werken. Datakwaliteit en data-integriteit bijvoorbeeld. Daar gaan we mee door. Zo komen we voor de randvoorwaarden tot twee categorieën.

6a. Randvoorwaarden waar we nu al aan werken en waar we mee doorgaan

- Datacompetenties en capaciteit

Vooralsnog hebben wij de gewenste competenties en capaciteit in huis. Met name de transitie naar een nieuw energiesysteem kan andere eisen stellen aan de kwaliteit en kwantiteit van onze medewerkers. Wij zullen dit vanzelfsprekend volgen en desgewenst actie ondernemen.

- Privacy en security

Op het terrein van privacy doet zich bij de data van de SDE-beschikkingen een spanning voor tussen privacy en maatschappelijk belang. Wij zullen onderzoeken hoe wij hier gepast mee kunnen omgaan. Dat geldt ook voor de vertrouwelijkheid van bedrijfsgevoelige informatie.

- Datakwaliteit

Wij besteden nu reeds aandacht aan het proces van verzamelen, borgen en beheren van data, bijvoorbeeld in het landelijke verband van de Verbetering van de Informatievoorziening voor de Energietransitie (VIVET). Wij gaan hier mee door en zullen met name aandacht schenken aan de zogeheten ‘metadata’, de data over de data.

- Open data

Wij volgen de uitgangspunten en richtlijnen van ons open-data-beleid. Waar wij te maken hebben met data van externe partijen zullen wij de grenzen opzoeken van het intellectueel eigendom, bijvoorbeeld bij de publicatie van algoritmen.

- Data-integriteit

De opslag van data- en informatieproducten kost energie. Het is dus zaak om niet te weinig maar zeker ook niet te veel data te bewaren. Dit beginsel heet ‘data-integriteit’. De vraag is dan ook: welke informatieproducten moeten we in de lucht houden de komende jaren? Deze vraag klemt te meer omdat er soms een wildgroei aan digitale instrumenten lijkt te bestaan. De in actie 2.1. voorgestelde jaarlijkse opschoonactie dient dan ook in dit licht te worden bezien. Vanzelfsprekend moeten de eisen van de Archiefwet hierbij ook in ogenschouw worden genomen.

- Governance

De governance van energiedata kan nog verder versterkt worden. Wij zullen hiervoor aansluiten bij de interbestuurlijke acties. Bijzondere aandacht verdient de governance voor toekomstige decentrale energiesystemen.

6b. ‘Nieuwe’ randvoorwaarden die we opnemen in onze kennisagenda

<u>Actie</u>

In het kader van onze kennisagenda onderzoeken wij op welke wijze wij kunnen voldoen aan de volgende randvoorwaarden.

- Datasoevereiniteit

Dit begrip staat voor een vermindering van de afhankelijkheid van derden en voor het zo veel mogelijk behouden van controle over de eigen data. Wij zullen ons dan ook zo veel mogelijk vergewissen van de herkomst en bronhouders van data die we gebruiken. De kennisagenda moet ons hierbij ondersteunen.

- Ethiek

In de kennisagenda gaan wij onderzoeken hoe de Tada-beginselen (inclusief, zeggenschap, menselijke maat, legitiem en gecontroleerd, open en transparant, van iedereen en voor iedereen) zich tot de in deze uitvoeringsagenda genoemde doelen en acties verhouden.

7. Financieel overzicht en vervolgproces

In het kader van het Actieprogramma Klimaat zijn de afgelopen jaren diverse data-producten ontwikkeld. Deze zijn financieel gedekt via de reguliere begroting of tot en met 2023 via projectfinanciering binnen het programma Energietransitie. De onderstaande tabel geeft een indicatie van hetgeen er vanaf 2024 aan extra budget nodig is om de ambities van deze (concept)-uitvoeringsagenda te kunnen realiseren. De extra middelen zullen vanaf dat jaar in de reguliere planning en control-cyclus worden afgewogen.

Acties	2022[3]	2023	2024	2025
Datafundament op orde houden en verbeteren, intern en extern (afstemming in IPO- en VIVET-verband)	Regulier budget	Regulier budget	Regulier budget	Regulier budget
Nieuwe data-producten zoals web-based app's, digital twin, data save houses, 3d AR/VR, ruimtelijke analyses en rekenmodellen voor prognoses/scenario's	500.000	300.000	500.000	300.000
Kennisagenda - Nieuw: aansluiting bij Data Science Alkmaar - Lerende monitoring en evaluaties - Onderzoeken		 €50.000 €25.000 €100.000	 €50.000 €25.000 €100.000	 €50.000 €25.000 €100.00

In 2024 zullen wij een geactualiseerde versie van deze Uitvoeringsagenda maken. Dit tweejaarlijkse ritme loopt synchroon met dat van de concern-datastrategie. Bovendien is er over jaar een nieuwe coalitie. Mogelijk dat haar keuzen ook weer gevolgen hebben voor het data- en digitaliseringsbeleid voor de energietransitie.

[3] Grotendeels al gerealiseerd

Bijlage 2-A: Begrippen en afkortingen

Begrip	Toelichting
App (Applicatie)	een computer- of web-based programma dat bedoeld is voor eindgebruikers.
Data	'gegevens', objectieve registraties van toestanden of bewegingen in de fysieke of sociale werkelijkheid. [geactualiseerde datastrategie, p.5]
Data analyse	gericht analyseren van data, met het doel inzicht te krijgen in de processen waarop die data betrekking heeft.
Datagedreven werken (overheid)	werken op basis van feiten uit de samenleving, die verzameld worden in de vorm van data, geanalyseerd worden naar informatie, samen met domeinkennis op de juist manier geïnterpreteerd worden naar bruikbare inzichten, en om op basis van deze inzichten een zo geïnformeerd mogelijk besluit te nemen wat een hogere waarde geeft voor de samenleving. [open.overheid.nl]
(Data) governance	het helder beschrijven (en borgen) van taken, rollen en verantwoordelijkheden (met betrekking tot eigenaarschap, beheer, toegankelijk maken e.d. van data).
Data 'Save-house'	Beschermde/afgeschermde omgeving voor data delen
Dashboard	Letterlijk: een controle paneel. Het is een applicatie die een verzameling van mini-applicaties, ook wel widgets of gadgets genoemd, bevat. Widget (Engels, letterlijk: apparaatje, snufje, trucje, dingetje) is de algemene naam voor een van de elementen waaruit een grafische gebruikersomgeving kan worden opgebouwd (vensters, menu's, knoppen, keuzerondje). [Wikipedia]
Digitalisering	Digitalisering is de overgang van informatie naar een digitale vorm, dat wil zeggen in een vorm die gebruikt kan worden door elektronische apparaten zoals computers. De term kan betrekking hebben op de gegevens zelf, op de bijbehorende procedures of op de samenleving in het algemeen. [Wikipedia]
Digital Twin	ook wel digitale tweeling: een virtuele representatie van de echte wereld, met inbegrip van fysieke objecten, processen, relaties en gedrag. [ESRI]
Energiehub	een knooppunt waar deelsystemen van verschillende energiedragers interconnecten en energie uitwisselen. [Topsector Energie]
Holon, holarchie	Een holarchie is een systeemmodel die gebaseerd is op 'holonen'. Een holon is een entiteit die tegelijkertijd zelfstandig is én onderdeel van een geheel. [Topsector Energie]
Internet of Things	Het geheel aan apparaten ("dingen") die via internetverbindingen met andere apparaten of systemen in contact staan en daarmee gegevens uitwisselen.
Energie-transitie-modellen	Rekenmodellen om inzicht te krijgen in (verschillende aspecten van) het energiesysteem, zowel in tijd als in ruimte. [zie www.energietransitiemodelllen.nl voor een overzicht]
Monitor, Monitoring	het waarnemen en verzamelen van informatie over iets, gedurende langere tijd of afstand met een bepaalde bedoeling.
Netcapaciteit	Met netcapaciteit of transportcapaciteit wordt aangegeven hoeveel elektriciteit er door een net getransporteerd kan worden. [RVO]
Netcongestie	Overbelasting van het elektriciteitsnetwerk. Dat betekent dat er schaarste of geen capaciteit is in het netwerk is om elektriciteit te leveren en/of te ontvangen. [Liander]
Smart Grid	(Engels voor slim/intelligent (elektriciteits)net) is een elektriciteitssysteem dat de vraag naar elektriciteit beïnvloedt aan de hand van het momentane aanbod. [Wikipedia]
Storymap	A web-based application that allows you to share your maps in the context of narrative text and other multimedia content. [ArcGis]
(GIS) Viewer	Een geografisch informatiesysteem waarmee (ruimtelijke) gegevens of informatie over geografische objecten, zogeheten geo-informatie kan worden bewerkt, geanalyseerd, geïntegreerd en gepresenteerd.

Afkortingen

- AI/KI = Artificial Intelligence / Kunstmatige Intelligentie
- AVG = Algemene Verordening Gegevensbescherming
- CES = Cluster Energie Strategie
- ETM = EnergieTransitieModel
- GIS = Geografisch InformatieSysteem
- ICT = Informatie en Communicatie Technologie
- IDA = InterprovinciaIe DigitaliseringsAgenda
- II3050 = Integrale infrastructuurverkenning 2030-2050
- IP = Investeringsprogramma
- IPO = InterProvinciaal Overleg
- OD = OmgevingsDienst
- NAL = Nationale Agenda Laadinfrastructuur
- NZKG = NoordZeeKanaalGebied
- RES = Regionale Energie Strategie
- RO = Ruimtelijke Ordening
- RMP = Regionaal Mobiliteit Programma
- SAAS = Software As A Service
- SDE = Subsidieregeling Duurzame Energie
- SPDE = Servicepunt Duurzame Energie
- TWh = Terrawattuur (eenheid voor energie)
- TVW = Transitievisie Warmte
- TNO = Nederlandse Organisatie voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek
- UvA = Universiteit van Amsterdam
- VIVET = Verbetering InformatieVoorziening Energietransitie
- VU = Vrije Universiteit (Amsterdam)
- Woo = Wet open overheid (voorheen WOB, Wet Openheid van Bestuur)
- WUP = Wijk-Uitvoerings-Plan

Bijlage 2-B: Overzicht gebruik bestaande informatieproducten

Applicatie (data product)	Korte beschrijving	Dynamiek updates	Bron-houder	Toegang	Programma Energietransitie			Actie-programma Klimaat
					Speerpunt RES	Speerpunt Warmte-transitie	Speerpunt E-Infra	
Dataportaal (ontsluiting)								
Thema portaal Klimaat Energie	ontsluiting dataproducten PNH	Continue	PNH	Publiek	■	■	■	■
Collaborative platform	in prep, faciliteren data delen	nvt	PNH - Liander	Intern			■	
GIS Viewer PNH								
RES viewer NH	Inzicht dynamiek RES-zoekgebieden	Continue	PNH	Publiek, deels achter inlog	■		■	
Warmte-data-register	Warmtebronnen, -netten in NH	Continue	PNH	Publiek	■	■	■	■
Transitievisie Warmte Viewer	Inzicht dynamiek TVW/WUP	Continue	SPDE > PNH	Publiek	■	■	■	■
Atlas Noord-Holland	Bibliotheek van kaartlagen PNH, thematisch ingedeeld	Continue	PNH	Intern			■	
GIS Viewer (SAAS)								
Storymap RES + website	Cronologie, verantwoording cijfers RES	Volgt RES-proces	GE > PNH	Publiek	■			
Park the Sun	Potentie en ontwikkeling zon op carports, incl business case	1x p/j	Sobolt	Publiek	■		■	
Zonnedakje	Potentie en ontwikkeling zon op daken	1x p/j	Sobolt	Publiek, deel achter inlog	■		■	
Plancapaciteit	Woningbouwplannen	continue, 1xp/j oproep	RIGO (opdracht PNH en MRA)	Publiek			■	
Ruimtelijke Plannen	Ruimtelijke plannen	continue	Kadaster	Publiek			■	
Warmteatlas NL	Alle openbare info warmte	continue	RVO	Publiek		■	■	
Viewer netcongestie	Stavanza netcongestie	per 2 wkn	Liander	Publiek	■	■	■	■
Dashboard/Monitor PNH								
Glasmonitor	Inzicht in gebiedsgerichte ontwikkelingen en ET/CO2	1 á 2 x p/j	PNH/Greenports	Professionals, achter inlog		■	■	■
Dashboard/Monitor (SAAS)								

Dashboard Energietransitie in NH	Overzicht en inzicht belangrijkste trends en info ET en CO2 binnen PNH	1xp/j	PNH/ABF Research	Publiek				
Regionale Klimaatmonitor	Overzicht en inzicht belangrijkste decentrale trends mbt ET en CO2	continue	RWS/RVO	Publiek				
Atlas Plabeka incl klimaat & energie	Overzicht info incl ET gegevens bedrijventerreinen en kantoorparken	1x p/j	Tympaan ck (opdracht PNH, Flevoland en MRA)	Publiek				
Dashboard OD's Wet Milieubeheer	Overzicht en inzicht mbt wet milieubeheer mn energiemaatr.	continue	ODNZKG	Professionals, achter inlog				
Analyses (AI) - Rekenmodel								
Net-impactanalyses (extern)	Impact zon/wind/vraag elektra		Liander, Tenet	Publiek, deels inlog				
CO2 impact analyse - ETM	prognoses CO2-uitstoot	1x p/(2)j	Quintel Berenschot	Publiek, deels inlog				
CO2-monitor PNH	berekening CO2-impact keuzes B&U PNH	continue	PNH-B&U	Professionals				
Park the sun	AI interpretatie luchtfoto's en berekening businessmodel	1x p/j	Sobolt	Publiek				
Zonne-dakje	AI interpretatie luchtfoto's	1x p/j	Sobolt	Publiek, deels inlog				
Overig								
Interactive kaart H2 processen	Overzicht en info H2 projecten	onregelmatig	PNH	Publiek				

BIJLAGE 2-C: Overzicht geplande informatieproducten ten behoeve van de Energietransitie

		Programma Energietransitie			Duurzame Mobiliteit	Actie-programma Klimaat
Applicatie / data-traject (data product)	**Korte beschrijving**	**Speerpunt RES**	**Speerpunt Warmte-transitie**	**Speerpunt E-Infra**		
Borging en vervolg CO2-impactanalyse (ETM)	Methodiek CO2-impactanalyse ontwikkeld door Berenschot op basis van KEV, elke twee jaar herhalen	■	■	■	■	■
RES viewer NL?	NPRES/RVO ontwikkelen Viewer voor landelijk dekkend overzicht RES- zoekgebieden. PMH: zorgen voor synchronisatie – SAAS?	■				
RMP monitor NL?	Landelijke monitor in ontwikkeling o.l.v. CROW > SAAS?				■	
RMP monitor MRA?	Monitor voor inzicht in info en voortgang RMP NH en Flevoland. Ontwikkeld o.l.v. Flevoland.			■	■	■
Data analyse klantreis energieloketten	Lerende monitor, inzicht in effectiviteit en efficiëntie energieloketten voor verduurzamen woningen		■			
CES NZKG monitor	Monitor voor inzicht in voortgang afspraken CES. Overweging: uitbreiding of vervanging huidige Monitor NZKG gebied (bij PNH gehost)		■	■	■	■
Data Save House NZKG (en CES6)	Project Onderzoek naar opzet en borging beschermd data delen		■	■		
Digital Twin NZKG > energietransitie integreren	Ontwikkeltraject voor digitale ondersteuning ruimtelijke inpassing beleidsopgaven, integratie data energietransitie	■	■	■	■	■
Milieurisico kaarten voor nieuwe elementen energie-infra in afstemming met VIVET	Ondersteuning ruimtelijke inpassingen voor netcongestie oplossingen en energiesysteem van de toekomst			■		
Visualisaties projecten en realisaties mbt energietransitie	In de vorm van (interactieve) kaarten en 3-D presentaties de voortgang en plannen mbt energie onder de aandacht brengen (communicatie)	■	■	■	■	

Lopende data-ontwikkel- en onderzoekstrajecten

- Samenhang Atlas Plabeka, Dashboard ODNZKG, Monitor CESNZKG en CES6 - Data-traject voor ordening datalandschap en een lerende monitoringsystematiek voor het verduurzamen bedrijven/bedrijventerreinen
- Pilot regionaal programmeren en prioriteren > systematiseren databehoefte en plan van aanpak voor vervolg
- Kwaliteit en bruikbaarheid Startpakket EZK ruimtelijke data vanuit het perspectief van de klimaatopgave en energietransitie
- Onderzoek naar data behoefte en governance vraagstukken voor slimme oplossingen voor netcongestie, verkenning energiesysteem van de toekomst, bijvoorbeeld richting een holarchisch energiesysteem.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

A.G.P. Strijp

BEL

Telefoonnummer +31235144718

strijpa@noord-holland.nl

Verzenddatum

- 7 SEP. 2022

Kenmerk

1892254 /1892258

Uw kenmerk

Betreft: Voortgangsrapportage Geactualiseerde Datastrategie 2021 - 2023

Geachte leden,

Graag informeren wij u over het volgende onderwerp:
Voortgangsrapportage Geactualiseerde Datastrategie 2021 - 2023

Inleiding

In juni 2021 stelden Provinciale Staten de Geactualiseerde Datastrategie 2021 - 2023 vast. Het college van GS gaf hierin aan jaarlijks een voortgangsrapportage uit te brengen. De commissie EFB heeft het college om deze rapportage gevraagd, ter bespreking bij haar strategische agenda voor de vergadering van 29 september 2022.

In deze rapportage geven wij een overzicht van de uitvoering van de acties van deze strategie. Tevens benoemen wij onze prioriteiten voor het restant van deze coalitieperiode. Deze prioriteiten zijn ontleend aan de te maken afspraken met het kabinet voor de opgaven 'wonen', 'energie en klimaat' en 'landelijk gebied'. Ook schetsen wij een aantal externe ontwikkelingen op het brede terrein van data en digitalisering. Deze kunnen gezien worden als basis voor een volgende actualisering van de datastrategie in 2023. Deze ontwikkelingen ontlenen wij zowel aan de voornemens van de Europese Commissie en het kabinet als aan de initiatieven van de markt.

Uit de rapportage blijkt dat wij over de volle breedte van de vier doelstellingen van de Geactualiseerde Datastrategie actief zijn. Hoewel een enkele actie nog gestart moet worden, liggen wij op koers. Wij streven ernaar om tempo te blijven houden in de verdere uitvoering. De uitvoering van onze provinciale opgaven is ondenkbaar zonder adequate data-ondersteuning. Omdat de ontwikkeling van de datatechnieken niet stil staat, wordt deze noodzaak alleen maar groter.

Wij delen ook graag de concept-uitvoeringsagenda 'data en digitalisering voor de energietransitie in Noord-Holland' met u. Deze concept-agenda is een vertaling van de algemene doelen en acties van

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

onze datastrategie naar die voor de energietransitie. Deze concept-agenda zal betrokken worden bij de besluitvorming over de Klimaat- en Energieagenda 2023-2030 en dan definitief vastgesteld worden. Ook voor de andere twee opgaven maken wij een dergelijke vertaling.

Tot slot

Ook op langere termijn willen wij een gerespecteerde data- en digitaliseringspartner blijven voor inwoners, bedrijven, kennisinstellingen en andere overheden in Noord-Holland en een partner zijn die in staat is om het goede gesprek met andere partijen te voeren met gebruikmaking van data. Het onderwerp 'data en digitalisering' betrekken wij daarom ook bij de voorbereidingen van de nieuwe coalitieperiode. Voor zover daar extra middelen voor nodig zijn, zullen wij die in het overdrachtsdossier opnemen. Het is dan aan een nieuw college van GS om daarin keuzes te maken en in 2023 onze datastrategie wederom te actualiseren.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

1 bijlage(n)

Voortgangsrapportage Geactualiseerde Datastrategie 2021 - 2023

Vergadering van de BAC MTH
op 22 september 2022

Interprovinciaal Overleg
van, voor en door provincies

Agenda

Betreft	Bestuurlijke adviescommissie Milieu, Toezicht en Handhaving (MTH)
Vergaderdatum en -tijd	22 september 2022 15.00 -21.30
Locatie	Op locatie in NH
Genodigden	Madeleine van Toorenburg (Li) (voorzitter), Dick van der Velde (Zld), Tijs de Bree (Ov), Peter Drenth (Gld), Cora Smelik (Fl), Jeroen Olthof (NH), Elies Lemkes (Br), Annemarie Spierings (Br), Hans Kuipers (Dr), Meindert Stolk (ZH), Rob van Muilekom (Utr), Arne Schaddelee (Utr), Tjeerd van Dekken (Gr), Hugo van de Baan (IPO), John Smits (IPO), Nicole Morskate (IPO) Ad Nederlof (IPO), Sietske Poepjes (Fr), Anneke Knol (Utr) (secretaris)

1. *Opening en mededelingen*

A. Actualiteiten

1.1 Mededelingen (mondeling)

B. Bestuurlijke overleggen

1.2 Conceptagenda Bestuurlijk Omgevingsberaad (BOb) 12 oktober 2022

1.3 Informeel bestuurlijk overleg Bodem/PFAS op 13 juli jl.: terugkoppeling

2. *Bespreekpunten / presentaties*

2.1 Financiële zekerheidsstelling

2.2 Bouwstenenvisie CE-VTH

2.3 Diepe plassen – Richtinggevende uitspraken

2.4 Oprichting kennisgremium afval/product: stand van zaken

3. *Hamerstukken / ter informatie*

3.1 VTH-instrumentarium en outcome

3.2 Klimaatadaptatie bij risicovolle bedrijven

3.3 Landelijke Handhavingsstrategie Omgevingswet

3.4 Voortgang Interbestuurlijk Programma Versterking VTH stelsel (IBP)

3.5 Subsidieregeling opruimen drugsafval 2021-2024

3.6 Stand van zaken Varend Ontgassen

3.7 Deelname ministerie SZW bij Publicatiereeks Gevaarlijke Stoffen (PGS)

3.8 Nationaal Milieuprogramma

3.9 Implementatie verordening hergebruik effluent

3.10 Energiebesparingsplan EU

3.11 Consultatiereactie actualisatie erkende maatregelenlijst

3.12 Stand van zaken – Zeer Zorgwekkende stoffen

4. *Verslagen*

4.1 Conceptbesluitenlijst BAC MTH 9 juni 2022

5. *Rondvraag en sluiting*

VOORDRACHT

Provinciale Staten van Noord-Holland;

gelezen de voordracht van Gedeputeerde Staten van ;

gelet op artikel 220 van de Provinciewet,

overwegende dat de verordening en de daarbij behorende dient te worden gewijzigd;

besluiten vast te stellen:

De legesverordening Noord-Holland 2023 en de bijhorende Legestarieventabel 2023

Artikel 1 Begrippenkader

In deze verordening wordt verstaan onder:

a. leges: de rechten die worden geheven ter zake van het genot van de door of vanwege het Provinciebestuur verleende diensten bedoeld in deze verordening en de tarieventabel.

b. tarieventabel: de Legestarieventabel.

Artikel 2 Belastingplichtig

Belastingplichtig is de aanvrager van de dienst, dan wel degene ten behoeve van wie de dienst wordt verleend.

Artikel 3 Heffingsmaatstaven en tarieven

1. De leges worden geheven naar de heffingsmaatstaven en tarieven, opgenomen in de bij deze verordening behorende tarieventabel.
2. Voor de berekening van de leges wordt een gedeelte van een in de tarieventabel genoemde eenheid als volle eenheid aangemerkt.
3. Bijkomende door de provincie te maken kosten worden in rekening gebracht bij de aanvrager, mits de aanvrager voorafgaand aan het in behandeling nemen van de aanvraag daarover wordt geïnformeerd.

Artikel 4 Wijze van heffing

1. De leges worden geheven door middel van een mondelinge dan wel een gedagtekende schriftelijke kennisgeving van het gevorderde bedrag, waaronder mede wordt begrepen een nota, aanslagbiljet of factuur.
2. De leges kunnen worden geheven bij voorlopige aanslag tot ten hoogste het bedrag waarop de aanslag vermoedelijk zal worden vastgesteld.

Artikel 5 Termijnen van betaling

1.In afwijking van artikel 9, eerste lid, van de Invorderingswet 1990 worden de leges betaald:

a. op het moment van het doen van de kennisgeving van het gevorderde bedrag als deze mondeling wordt gedaan of;

b. op het moment van uitreiken van de kennisgeving van het gevorderde bedrag dan wel binnen 30 dagen na de dagtekening van de kennisgeving van het gevorderde bedrag.

2.Indien de te heffen leges meer dan € 5000, -- bedragen kunnen de leges worden betaald in vier gelijke termijnen, waarbij de eerste termijn vervalt 30 dagen na de dagtekening van de kennisgeving en elke volgende termijn telkens 30 dagen later.

Artikel 6 Kwijtschelding

Bij de invordering van leges wordt geen kwijtschelding verleend.

Artikel 7 Teruggaaf

1.Indien een aanvraag voor een vergunning voor een project dat geheel of gedeeltelijk incompleet (niet-ontvankelijk) is en niet verder in behandeling wordt genomen omdat de aanvrager, na daartoe in de gelegenheid te zijn gesteld, de aanvraag niet of onvoldoende heeft aangevuld, vindt op verzoek van de aanvrager teruggaaf van het betaalde bedrag plaats ter hoogte van 80% van de op grond van die onderdelen voor de betreffende activiteit verschuldigde leges.

2.Indien een nog niet-ontvankelijke vergunning door de aanvrager wordt ingetrokken, vindt op verzoek van de aanvrager teruggaaf van het betaalde bedrag plaats ter hoogte van 80% van de op grond van die onderdelen voor de betreffende activiteit verschuldigde leges.

3.Indien de aanvrager de aanvraag om een vergunning intrekt terwijl deze aanvraag reeds in behandeling is genomen, vindt op verzoek van de aanvrager teruggaaf plaats ter hoogte van 50% van de op grond van die onderdelen voor de betreffende activiteit verschuldigde leges.

4.Indien Gedeputeerde Staten een vergunning intrekken, vindt op verzoek van de vergunning-houder teruggaaf plaats ter hoogte van 25% van de op grond van die onderdelen voor de betreffende activiteit verschuldigde leges, mits op het tijdstip van het verzoek nog niet met de activiteiten is gestart en de aanvraag wordt ingetrokken binnen 6 maanden na verlening.

5.Indien Gedeputeerde Staten een vergunning weigeren, vindt op verzoek van de aanvrager teruggaaf plaats ter hoogte van 25% van de op grond van die onderdelen voor de betreffende activiteit verschuldigde leges.

6.Indien door een rechtelijke uitspraak een vergunning wordt vernietigd, vindt op verzoek van

de vergunninghouder teruggaaf van het betaalde bedrag plaats ter hoogte van 25% van de op grond van die onderdelen voor de betreffende activiteit verschuldigde leges.

7.Teruggaaf vindt niet plaats als het verschuldigde tarief minder bedraagt dan € 250,00.

8. De teruggaafregeling bedoeld in de voorgaande leden heeft geen betrekking op de kosten zoals bedoeld in artikel 3, derde lid.

9.Een verzoek tot teruggaaf wordt ingediend bij de heffingsambtenaar van de provincie binnen zes weken nadat de omstandigheid, waardoor het recht op teruggaaf is ontstaan, zich heeft voorgedaan.

Artikel 8 Nadere regels
Gedeputeerde staten kunnen nadere regels stellen met betrekking tot de heffing en invordering van de leges.

Artikel 9 Hardheidsclausule
Gedeputeerde staten zijn bevoegd voor bepaalde gevallen of groepen van gevallen tegemoet te komen aan onbillijkheden van overwegende aard die zich bij de toepassing van de tarieven kunnen voordoen.

Artikel 10 Overgangsrecht
Voor diensten die zijn aangevraagd voor inwerkingtreding van deze verordening blijven de legestarieven gebaseerd op de Legesverordening Noord-Holland 2022 en tarieventabel 2022 van kracht.

Artikel 11 Intrekking
De Legesverordening 2022 en tarieventabel 2022 worden ingetrokken.

Artikel 12 Inwerkingtreding
Deze verordening met de daarbij behorende tarieventabel 2023 treedt in werking op 1 januari 2023.

Artikel 13 Citeertitel
Deze verordening wordt aangehaald als: “Legesverordening Noord-Holland 2023”.

Haarlem, [datum vaststelling door Provinciale Staten]

Provinciale Staten van Noord-Holland,

, voorzitter

, griffier

Tarieventabel 2023

Tarief 2023 provincie

Tarief 2023 OD NHN

Tarief 2023 ODNZKG

Prijsindexcijfer 2023 personele kosten 3,72% (voorlopig)

Prijsindexcijfer 2023 materiele kosten 2,52% (voorlopig)

Hoofdstuk 1 Dienstverlening vallend onder de fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning

1.1	**Begripsomschrijvingen**
1.1.1	Voor de toepassing van dit hoofdstuk wordt verstaan onder:
1.1.1.1	**Aanlegkosten:** de aannemingssom exclusief omzetbelasting, bedoeld in paragraaf 1, eerste lid, van de Uniforme Administratieve Voorwaarden voor de uitvoering van werken 1989 (UAV1989), voor het uit te voeren werk, of voor zover deze ontbreekt, een raming van de aanlegkosten, exclusief omzetbelasting. Indien de werken of werkzaamheden geheel of gedeeltelijk door zelfwerkzaamheid geschieden wordt in deze titel onder aanlegkosten verstaan: de prijs die aan een derde in het economisch verkeer zou moeten worden betaald voor de werken of werkzaamheden waarop de aanvraag betrekking heeft;
1.1.1.2	**Bouwkosten:** de aannemingssom exclusief omzetbelasting, bedoeld in paragraaf 1, eerste lid, van de Uniforme Administratieve Voorwaarden voor de uitvoering van werken 1989 (UAV 1989), voor het uit te voeren werk, of voor zover deze ontbreekt, een raming van de bouwkosten, exclusief omzetbelasting, bedoeld in het normblad NEN 2699, of zoals dit normblad laatstelijk is vervangen of gewijzigd. Indien het bouwen geheel of gedeeltelijk door zelfwerkzaamheid geschiedt wordt in deze titel onder bouwkosten verstaan: de prijs die aan een derde in het economisch verkeer zou moeten worden betaald voor het tot stand brengen van het bouwwerk waarop de aanvraag betrekking heeft;
1.1.1.3	**Tijdelijk bouwwerk**: In afwijking van artikel 1.1.1.2 geldt als grondslag voor de vaststelling van de bouwkosten voor een tijdelijk bouwwerk:
1.1.1.3.1	indien het een bouwwerk betreft dat qua constructie niet bedoeld is om verplaatsbaar te zijn, de aannemingssom dan wel een raming van de bouwkosten vastgesteld als omschreven in artikel 1.1.1.2
1.1.1.3.2	indien het een gehuurd bouwwerk betreft dat qua constructie bedoeld is om verplaatsbaar te zijn, de

	plaatsingskosten vermeerderd met de huurkosten van het bouwwerk berekend over de beoogde instandhoudingtermijn. Deze kosten zijn exclusief de omzetbelasting;
1.1.1.3.3	indien het niet een gehuurd bouwwerk betreft dat qua constructie bedoeld is om verplaatsbaar te zijn, de som van de plaatsingskosten en de aanschaf-, leverings- en (ver)bouwkosten van het bouwwerk. Deze kosten zijn exclusief de omzetbelasting;
1.1.1.4	**Sloopkosten:** de aannemingssom exclusief omzetbelasting, bedoeld in paragraaf 1, eerste lid, van de Uniforme Administratieve Voorwaarden voor de uitvoering van werken 1989 (UAV 1989), voor het uit te voeren werk, of voor zover deze ontbreekt, een raming van de sloopkosten, exclusief omzetbelasting. Indien het slopen geheel of gedeeltelijk door zelfwerkzaamheid geschiedt wordt in deze titel onder sloopkosten verstaan: de prijs die aan een derde in het economisch verkeer zou moeten worden betaald voor het slopen van het bouwwerk waarop de aanvraag betrekking heeft.
1.1.2	**Wabo:** Wet algemene bepalingen omgevingsrecht

		Tarief 2022		**Tarief 2023**
1.3	**Vooroverleg/principeverzoek**			
1.3.1	het vooroverleg of het principeverzoek over of het beoordelen van een principeverzoek tot het geheel of gedeeltelijk vaststellen of wijzigen van een inpassingsplan, een wijzigingsplan of andere besluiten gebaseerd op het bepaalde in **artikel 3:26, 1ste en 2de lid en artikel 3:6, 1ste lid, Wro**	**€ 525,00**	**5 uur**	**€ 535,00**
1.3.2	indien volgend op het vooroverleg of het principeverzoek als bedoeld onder 1.3.1 binnen één jaar voor hetzelfde plan of besluit een aanvraag tot het geheel of gedeeltelijk vaststellen, herzien, wijzigen of uitwerken van het inpassings- of wijzigingsplan in behandeling wordt genomen, wordt het op grond van artikel 1.3.1. betaalde bedrag verrekend met de leges voor het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verstrekken voor het bouwen van een bouwwerk als bedoeld onder 1.3.3.1.			
1.3.3	**Bouwen van een bouwwerk 1)**			
1.3.3.1	het verstrekken van een vergunning als bedoeld in **art. 2.1, 1ste lid, onder a, Wabo of als bedoeld in art. 2.19a, 2de lid, onder a van de Crisis- en herstelwet** voor het aanleggen of bouwen van een bouwwerk; -bij bouwkosten tot € 50.000,- : € 100,- per €1.000,- -bij bouwkosten tussen € 50.000,- en € 400.000,- : €5.000,- vermeerderd met 3,00% voor bouwkosten boven de €50.000,-	**€ 100,00 p/€ 1.000,- € 5.000,00 + 3,00%**		**€ 100,00 p/€ 1.000,- € 5.000,00 + 3,00%**

	-bij bouwkosten tussen €400.000,- en €1.000.000,- : €15.500,- vermeerderd met 2,39% voor bouwkosten boven de € 400.000,- - bij bouwkosten tussen €1.000.000,- en € 5.000.000 : €29.000,- vermeerderd met 1,35% voor bouwkosten boven de € 1.000.000,- - bij bouwkosten tussen €5.000.000,- en €25.000.000:€ 83.000- vermeerderd met 0,25% voor bouwkosten boven de € 5.000.000,- -bij bouwkosten meer dan €25.000.000,- :€133.000,- vermeerderd met 0,05% voor bouwkosten boven de €25.000.000,-	**€ 15.500,00 + 2,40%** **€ 29.000,00 + 1,35%** **€ 83.000,00 + 0,25%** **€ 133.000,00 + 0,050%**		**€ 15.500,00 + 2,40%** **€ 29.000,00 + 1,35%** **€ 83.000,00 + 0,25%** **€ 133.000,00 + 0,050**
1.3.3.2	**Bouw-/aanlegkosten zonnecollectoren en -panelen**			
	Bij het in behandeling nemen van een aanvraag voor een omgevingsvergunning of voor het beoordelen van een conceptaanvraag voor een omgevingsvergunning, die betrekking heeft op het plaatsen van een collector voor warmteopwekking of een paneel voor elektriciteitsopwekking worden de bouw-/aanlegkosten voor de collectoren of panelen op € 0,00 geraamd. Indien collectoren voor warmteopwekking of panelen voor elektriciteitsopwekking onderdeel uitmaken van een aanvraag omgevingsvergunning, dan wel conceptaanvraag omgevingsvergunning, bestaande uit meer onderdelen dan uitsluitend collectoren of panelen, dan worden voor de vaststelling van het legesbedrag de bouwkosten voor de collectoren of panelen buiten beschouwing worden gelaten.			
	Extra welstandstoets			
1.4	het verstrekken van een vergunning voor het bouwen van een bouwwerk als bedoeld **in art. 2.1, 1ste lid, onder a Wabo** in verband met een extra toetsing aan welstandscriteria indien zich tijdens de beoordeling van de aanvraag wijzigingen voor doen in het bouwplan en daarvoor een nieuwe welstandstoets noodzakelijk is, worden de leges verhoogd met:	**€ 525,00**	**5 uur**	**€ 535.00**
	Beoordeling advies stichting agrarische beoordelingscommissie			
1.5	het verstrekken van een vergunning voor het bouwen van een bouwwerk als bedoeld in **art. 2.1, 1ste lid, onder a Wabo**, indien de aanvraag tot het verstrekken van een vergunning krachtens wettelijk voorschrift slechts kan worden afgehandeld wanneer een advies van de stichting agrarische beoordelingscommissie wordt beoordeeld, worden de leges verhoogd met	**€ 420,00**	**4 uur**	**€ 430,00**
	Beoordeling aanvullende gegevens			
1.6	het in behandeling nemen van aanvullende gegevens, die worden ingediend nadat de aanvraag tot het verstrekken van een vergunning voor het bouwen van een bouwwerk als	**€ 420,00**	**4 uur**	**€ 430,00**

	bedoeld in **art. 2.1, 1ste lid, onder a Wabo** al in behandeling is genomen, :			
	Toetsing of ontheffing in het kader van een exploitatieplan			
1.7	het verstrekken van een vergunning voor het bouwen van een bouwwerk als bedoeld in **art. 2.1, 1ste lid onder a, Wabo,** indien de aanvraag betrekking heeft op een bouwwerk,			
1.7.1	bij een toetsing aan een exploitatieplan	**€ 420,00**	**4 uur**	**€ 430,00**
	Gebruik gronden en bouwwerken/vrijstellingen of ontheffingen bestemmingsplan e.a.			
1.8	het verstrekken van een vergunning als bedoeld in **art. 2.1, 1ste lid, onder c**, **Wabo** tot het gebruiken van gronden of bouwwerken in strijd met:			
1.8.1	een bestemmingsplan of beheerverordening als bedoeld in **art.2.1.12, 1ste lid onder a sub 1, Wabo**	**€ 315,00**	**3 uur**	**€ 320,00**
1.8.2	een bestemmingsplan of beheerverordening indien de vergunning betrekking heeft op een activiteit voor een bepaalde termijn als bedoeld in **art. 2.12, 1ste lid, onder a, sub 2,Wabo (**kruimellijst)	**€ 420,00**	**4 uur**	**€ 430,00**
1.8.3	een bestemmingsplan of beheerverordening als bedoeld in **art. 2.12, 1ste lid, onder a, sub 3, Wabo**: (buitenplans)	**€ 420,00**	**4 uur**	**€ 430,00**
1.8.4	een bestemmingsplan of beheerverordening als bedoeld in **art. 2.12, 1ste lid, onder b, Wabo** : (afwijking exploitatieplan)	**€ 420,00**	**4 uur**	**€ 430,00**
1.8.5	de regels gesteld krachtens **art. 4.1, 3de lid Wro**, als bedoeld in **art. 2.12, 1ste lid, onder b, Wabo** (afwijking provinciale regeling)	**€ 420,00**	**4 uur**	**€ 430,00**
1.8.6	de regels gesteld krachtens **art. 4.3, 3de lid, Wro**, als bedoeld **in art. 2.12, 1ste lid**, **onder b Wabo** (afwijking nationale regeling)	**€ 420,00**	**4 uur**	**€ 430,00**
1.8.7	een voorbereidingsbesluit voor zover toepassing is gegeven aan **art. 3.7, 4de lid**, **2de volzin, Wro** als bedoeld in **art. 2.12, 1ste lid, onder c, Wabo** :	**€ 420,00**	**4 uur**	**€ 430,00**
	Uitvoering werk of werkzaamheden			
1.9	het verstrekken van een vergunning als bedoeld in **art. 2.1, 1ste lid, onder b, Wabo** voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijn, of van werkzaamheden, in gevallen waarin dat bij een bestemmingsplan, beheerverordening of voorbereidingsbesluit is bepaald,	**€ 365,00**	**3,5 uur**	**€ 375,00**
	Deelbeoordeling activiteit het gebruiken van een bouwwerk met het oog op brandveiligheid			
1.10	een vergunning, die betrekking heeft op een activiteit als bedoeld in **art. 2.1, 1ste lid, onder d van de Wabo** bedraagt het tarief voor bouwwerken met een bruto vloeroppervlakte als bedoeld in het normblad NEN 2580, onverminderd het bepaalde in de andere onderdelen van dit hoofdstuk indien tevens sprake is van de in die onderdelen bedoelde activiteiten		**Plus 3,72%**	
1.10.1	van 0 t/m 100 m2	**€ 465,00**		**€ 480,00**
1.10.2	van 101 t/m 500 m2	**€ 540,00**		**€ 560,00**

1.10.3	van 500 t/m 5.000 m2	**€ 825,00**		**€ 855,00**
1.10.4	van 5.000 t/m 50.000 m2	**€ 1.290,00**		**€ 1.340,00**
1.10.5	van meer dan 50.000 m2 vermeerderd per m2 met €	**€ 2.735,00**		**€ 2.835,00**
1.10.6	Het verstrekken van een advies inzake de beoordeling van de brandveiligheid	**€ 625,00**	**6 uur**	**€ 640,00**
	Monumenten/beschermd stads- of dorpsgezicht			
1.11	het verstrekken van een vergunning als bedoeld in:			
1.11.1	**Art. 2.1, 1ste lid, onder f, Wabo** voor het slopen, verstoren, verplaatsen of in enig opzicht wijzigen van een beschermd monument op een wijze waardoor het wordt ontsierd of in gevaar wordt gebracht, worden de leges verhoogd met	**€ 2.825,00**	**27 uur**	**€ 2.890,00**
1.11.2	**Art. 2.1, 1ste lid, onder h, Wabo** voor het slopen van een bouwwerk in een beschermd stads- of dorpsgezicht, worden de leges verhoogd met	**€ 2.825,00**	**27 uur**	**€ 2.890,00**
1.11.3	**Art.2.2, 1ste lid, onder b, sub 1 en sub 2, Wabo** voor het slopen, verstoren, verplaatsen of in enig opzicht wijzigen van een krachtens provinciale of gemeentelijke verordening aangewezen monument, of het herstellen, gebruiken of laten gebruiken daarvan op een wijze waardoor het ontsierd of in gevaar wordt gebracht, worden de leges verhoogd met	**€ 2.825,00**	**27 uur**	**€ 2.890,00**
1.11.4	**Art. 2.2, 1ste lid, onder c, Wabo** voor het slopen van een bouwwerk, dat krachtens provinciale of gemeentelijke verordening is aangewezen als beschermd stads- of dorpsgezicht,	**€ 2.835,00**	**27 uur**	**€ 2.890,00**
	Slopen			
1.12	het verstrekken van een vergunning als bedoeld in **art. 2.1, 1ste lid, onder g, Wabo** voor het slopen van een bouwwerk in gevallen waarin dat een bestemmingsplan, beheerverordening of voorbereidingsbesluit is bepaald, dan wel als bedoeld in art.2.2, 1ste lid, onderdeel a, Wabo voor het slopen van een bouwwerk voor zover daarvoor krachtens provinciale of gemeentelijke verordening een vergunning of ontheffing is vereist:	**€ 2.835,00**	**27 uur**	**€ 2.890,00**
	Aanleggen of verandering brengen in een weg			
1.13	het verstrekken van een vergunning als bedoeld in **art. 2.2, 1ste lid, onder d, Wabo** voor het aanleggen of aanbrengen van een verandering in de wijze van aanleg van een weg, voor zover daarvoor tevens een verbod geldt als bedoeld in **art. 2.1, 1ste lid , onder b, Wabo,**	**€ 1.675,00**	**16 uur**	**€ 1.710,00**
	Uitweg/inrit			
1.14	het verstrekken van een vergunning als bedoeld in **art. 2.2,1ste , onder e, Wabo** voor het maken, hebben, veranderen of wijzigen van het gebruik van een uitweg of inrit,	**€ 420,00**	**4 uur**	**€ 420,00**
	Alarminstallatie			
1.15	het verstrekken van een vergunning als bedoeld in **art. 2.2, 1ste lid, onder f, Wabo** voor het in, op of aan een onroerende zaak hebben van een alarminstallatie die voor de omgeving een opvallend geluid of geluidsignaal kan produceren,	**€ 315,00**	**3 uur**	**€ 320,00**
	Kapactiviteiten			

1.16	het verstrekken van een vergunning als bedoeld in **art. 2.2, 1ste lid, onder g**, **Wabo** voor het vellen of doen vellen van houtopstand, worden de leges verhoogd met: - voor maximaal 5 bomen - met een opslag voor elke boom dan de vijfde boom	**€ 315,00** **€ 31,50**	**3 uur**	**€ 320,00**
	Handelsreclame en overige uitingen			
1.17	het verstrekken van een vergunning als bedoeld in:			
1.17.1	**Art 2.2, 1ste lid, onder h, alsmede art. 2.2, 2de lid Wabo** voor het gebruiken van een zaak voor het aanbrengen of doen aanbrengen van opschriften, aankondigingen, afbeeldingen, reclameobjecten of constructies, in welke vorm dan ook, die zichtbaar zijn vanaf een voor het publieke toegankelijke plaats	**€ 315,00**	**3 uur**	**€ 320,00**
1.17.2	**Art. 2.2, 1ste lid, onder i, alsmede art. 2.2, 2de lid Wabo** voor het als zakelijk gerechtigde of gebruiker van een zaak toe te staan voor het aanbrengen of doen aanbrengen van opschriften, aankondigingen, afbeeldingen, reclameobjecten of constructies, in welke vorm dan ook, die zichtbaar zijn vanaf een het publiek toegankelijke plaats	**€ 315,00**	**3 uur**	**€ 320,00**
	Omgevingsvergunning in twee fasen			
1.18	het verstrekken van een omgevingsvergunning in twee fasen als bedoeld in **art. 2.5, 1ste lid, Wabo** ter zake van de:			
1.18.1	1ste fase : het bedrag dat voortvloeit door toepassing van de tarieven opgenomen in hoofdstuk 1 deze tarieventabel voor de vergunning(en) waarvoor de aanvraag voor de 1ste fase wordt gedaan			
1.18.2	2de fase : het bedrag dat voortvloeit door toepassing van de tarieven opgenomen in hoofdstuk 1 van deze tarieventabel voor de vergunning(en) waarvoor de aanvraag voor de 2de fase wordt gedaan			
	Beoordeling bodemrapport			
1.19	Onverminderd het bepaalde in de voorgaande onderdelen van dit hoofdstuk bedraagt het tarief, indien krachtens wettelijk voorschrift voor de in dat onderdeel bedoelde aanvraag een bodemrapport wordt beoordeeld			
1.19.1	bij de beoordeling van een milieukundig bodemrapport	**€ 420,00**	**4 uur**	**€ 430,00**
1.19.2	bij de beoordeling van een archeologisch bodemrapport	**€ 420,00**	**4 uur**	**€ 430,00**
	Verlenging tijdelijke vergunning			
1.20	Bij een verlenging van een tijdelijke vergunning voor de bouw/aanleg van een tijdelijke voorziening, waarbij de afronding van het project niet binnen de in eerste instantie bepaalde termijn mogelijk blijkt te zijn bedragen de leges: De verlenging wordt eveneens voor een bepaalde termijn verleend.	**€ 835,00**		
	Vuurwerkvergunning			
1.21	Het verstrekken van een vuurwerkvergunning voor evenementen	**€ 210,00**	**2 uur**	**€ 215,00**
	Geringe wijziging			
1.22	tot een geringe wijziging van een vergunning als gevolg van een, naar de omstandigheden	**€ 420,00**	**4 uur**	**€ 430,00**

	beoordeeld, geringe wijziging in het project			
	Overige omgevingsvergunningen			
1.23	Het verstrekken van een omgevingsvergunning als bedoel in de Wabo voor zover daarvoor niet elders in hoofdstuk 1 van de tarieventabel een tarief is opgenomen	**€ 525,00**	**5 uur**	**€ 535.00**

Hoofdstuk 2 Wegenwet

Het tarief bedraagt voor het in behandeling nemen van een aanvraag voor:

artikel	Omschrijving	Tarief 2022		Tarief 2023
	Wegen			
	Wegenverkeerswet(WVW)			
2.1.1	het verkrijgen van een ontheffing als bedoeld in art. 8 de Wegenverkeerswet 1994 (WVW)	**€ 310,00**	**4 uur**	**€ 325,00**
2.1.2	een wijziging of verlenging van een ontheffing als bedoeld in art. 148, lid 1 onder b de Wegenverkeerswet 1994 (WVW)	**€ 310,00**	**4 uur**	**€ 325,00**
	Regeling voertuigen			
2.2.1	het verkrijgen van een ontheffing als bedoeld in art. 9.1 van de regeling voertuigen	**€ 770,00**	**10 uur**	**€ 810,00**
2.2.2	een wijziging of verlenging van een ontheffing als bedoeld in art. 9.1 van de regeling voertuigen	**€ 770,00**	**10 uur**	**€ 810,00**
2.2.3	het verkrijgen van een langlopende ontheffing met een geldigheid van maximaal 3 jaar voor een motorvoertuig met een breedte tussen de 3 en 3,5 meter, op grond van artikel 9.1 van de Regeling voertuigen, voor zover deze bevoegdheid is gemandateerd aan de Rijksdienst voor het Wegverkeer	**€ 30,00**	**tarief Rijksdienst**	**€ 30,00**
	Reglement Verkeersregels en verkeerstekens 1990			
2.3.1	het verkrijgen van een ontheffing als bedoeld in art. 87 van het Reglement Verkeerregels en verkeertekens 1990	**€ 345,00**	**4,5 uur**	**€ 365,00**
2.3.2	een wijziging of verlenging van een ontheffing als bedoeld in art. 87 van het Reglement Verkeerregels en verkeertekens 1990	**€ 345,00**	**4,5 uur**	**€ 365,00**
	Omgevingsverordening Noord-Holland betreffende provinciale wegen			
2.4.1.1	het verkrijgen van een vergunning voor: - het aanleggen of in stand houden van een kunstwerk over een weg of binnen de grens van een weg als bedoeld in art. 4.82 lid 1 sub b van de Omgevingsverordening Noord-Holland; - het veranderen van een kunstwerk, zodanig dat deze niet meer voldoet aan de bestemming en omschrijving in de wegenlegger, als bedoeld in art. 4.82 lid 1 sub b van de Omgevingsverordening Noord-Holland;	**€ 1.848,00**	**24 uur**	**€ 1.945,00**

	- het opbreken van een wegverharding en het verlagen of ophogen van een weg, , als bedoeld in art. 4.82 lid 1 sub b van de Omgevingsverordening Noord-Holland;			
2.4.1.2	een wijziging of verlenging van een vergunning als bedoeld in 2.4.1.1.	**€ 695,00**	**9 uur**	**€ 730,00**
2.4.2	het uitvoeren van kleine graafwerkzaamheden in een weg (w.o. het inblazen van leidingen, sonderingen) als bedoeld in art. 4.82, lid 1sub b van de Omgevingsverordening Noord-Holland;	**€ 385,00**	**5 uur**	**€ 405,00**
2.4.3	het verkrijgen van een vergunning als bedoeld in de Omgevingsverordening Noord-Holland voor: - het afdammen, dempen of verminderen van het water-afvoerend vermogen van een langs of op de grens van een weg gelegen sloot, als bedoeld in art. 4.82, lid 1 sub b van de Omgevingsverordening Noord-Holland; - het aanbrengen en hebben van opslagtanks, bakken, putten, goten e.d., voetpaden, stoepen, bouwconstructies, verhogingen van wallen en andere voorwerpen, als bedoeld in art. 4.82, lid 1 sub b van de Omgevings-verordening Noord-Holland; - het weiden van dieren als bedoeld in art. 4.82, lid 1 sub b Omgevings-verordening Noord-Holland; - het aanbrengen, hebben of verwijderen van beplanting als bedoeld in art. 4.82 lid 1 sub b Omgevingsverordening Noord-Holland; - borden of palen, als bedoeld in art. 4.82, lid 1 sub a van de Omgevings-verordening Noord-Holland; - het leggen of hebben liggen van rails, als bedoeld in art. 4.82, lid 1 sub b van de Omgevingsverordening Noord-Holland; - het laten afstromen of aflopen van fecaliën, gier, mest of afvalwater via bermsloten of hemelwater van daken of uit goten, als bedoeld in art. 4.82, lid 1 onder c van de Omgevingsverordening Noord-Holland; - het innemen van een (vaste) standplaats met voertuigen ten behoeve van handel of bedrijf, als bedoeld in art. 4.82, lid 1 sub b van de Omgevingsverordening Noord-Holland; - het plaatsen of laten liggen van agrarische of andere producten of materialen binnen 2 meter uit de kant van de verharding, als bedoeld in art. 4.81, lid 1 sub c van de Omgevingsverordening Noord-Holland; - het over of boven de weg aanbrengen en hebben van uitspringende constructiedelen of voorwerpen, het laten draaien van voorzieningen	**€ 460,00**	**6 uur**	**€ 485,00**

	waaraan hang- of sluitwerk is bevestigd of het aanbrengen en hebben van andere zaken, als bedoeld in art. 4.81, lid 1 sub b van de Omgevingsverordening Noord-Holland;			
2.4.4	een wijziging of verlenging van een vergunning als bedoeld onder 2.4.3	**€ 385,00**	**5 uur**	**€ 405,00**
2.4.5	het verkrijgen van een vergunning als bedoeld in art. 4.81, lid 1 onder b van de Omgevingsverordening Noord-Holland, voor het in een weg leggen of middels gestuurde boringen leggen of hebben liggen van leidingen (buizen en kabels daaronder begrepen): - voor de 1ste 100 meter (of gedeelte daarvan) - voor elke volgende 100 meter (of gedeelte daarvan) tot 1.000 meter - voor elke volgende 100 meter (of gedeelte daarvan) van 1.000 tot 10.000 meter - voor elke volgende 100 meter (of gedeelte daarvan) boven de 10.000 meter	**€ 540,00** **€ 91,55** **€ 80,70** **€ 32,70**	**7 uur**	**€ 565,00** **€ 94,55** **€ 83,70** **€ 33,90**
2.4.6.	een wijziging of verlenging van een vergunning als bedoeld onder 2.4.5 of een opdracht tot het verleggen in opdracht van de provincie Noord-Holland	**€ 540,00**	**7 uur**	**€ 565,00**
2.4.7	het verkrijgen van een vergunning als bedoeld in 4.82, lid 1 onder b van de Omgevingsverordening Noord-Holland, voor het in een weg leggen of hebben liggen van een duiker	**€ 540,00**	**7 uur**	**€ 565,00**
2.4.9	een wijziging of verlenging van een vergunning als bedoeld onder 2.4.7	**€ 540,00**	**7 uur**	**€ 565,00**
2.5	**Omgevingsverordening Noord-Holland betreffende provinciale waterwegen**			
2.5.1	het verstrekken van een ontheffing als bedoeld in: - art. 4.77, lid 1 onder a van de Omgevingsverordening Noord-Holland; verboden om andere vaarweg op deze vaarweg(en) aan te sluiten - art. 4.77, lid 1 onder b van de Omgevingsverordening Noord-Holland; een vaarweg te verleggen ,te versmallen, diepte te wijzigen of op een andere wijze te veranderen dan wel buiten gebruik te stellen	**€ 580,00** **€ 580,00**	**7,5 uur** **7,5 uur**	**€ 610,00** **€ 610,00**
2.5.2	een wijziging of verlenging van een ontheffing als bedoeld onder 2.5.1	**€ 580,00**	**7,5 uur**	**€ 610,00**
2.5.3	het verstrekken van een ontheffing als bedoeld in art. 4.77, lid 1, onder c van de Omgevingsverordening Noord-Holland voor: a. kunstwerken; b. remming- en geleide- werken en wachtplaatsen, afzonderlijk bij reeds bestaande kunstwerken; c. oeverwerken, met inbegrip van los- en laadplaatsen; d. voorwerpen, waaronder palen en steigers; e. kabels, buizen en leidingen:	**€ 3.080,00** **€ 540,00** **€ 540,00** **€ 540,00** **€ 540,00**	**40 uur** **7 uur** **7 uur** **7 uur** **7 uur**	**€ 3.240,00** **€ 565,00** **€ 565,00** **€ 565,00** **€ 565,00**
2.5.4	een wijziging of verlenging van een ontheffing als bedoeld onder 2.5.3 voor: a. kunstwerken;	**€ 695,00**	**9 uur**	

	b. remming- en geleide- werken en wachtplaatsen, afzonderlijk bij reeds bestaande kunstwerken; c. oeverwerken, met inbegrip van los- en laadplaatsen; d. voorwerpen, waaronder palen en steigers; e. kabels, buizen en leidingen:	**€ 540,00** **€ 540,00** **€ 345,00** **€ 540,00**	**7 uur** **7 uur** **4,5 uur** **7 uur**	**€ 565,00** **€ 565,00** **€ 365,00** **€ 565,00**
2.5.5	Het verkrijgen van een veergunning als bedoeld in art. 4.77, lid 1 sub c van de Omgevingsverordening Noord-Holland voor het uitvoeren van kleine graafwerkzaamheden bij vaarwegen (w.o. het inblazen van leidingen, sonderingen)		**5 uur**	**€ 405,00**
2.6.1.1	het verstrekken van een ontheffing, vergunning, toestemming of vrijstelling als bedoeld in Scheepvaartverkeerswet of als bedoeld in Binnenvaartpolitiereglement, waaronder een vergunning als bedoeld art. 1.21, 2de lid van het Binnenvaartpolitiereglement voor incidenteel bijzonder transport, of ontheffing voor het innemen van een ligplaats	**€ 235,00**	**3 uur**	**€ 245,00**
2.6.1.2	het wijzigen van een ontheffing, vergunning, toestemming of vrijstelling als bedoeld in Scheepvaartverkeerswet of als bedoeld in Binnenvaartpolitiereglement, waaronder een vergunning als bedoeld art. 1.21, 2de lid van het Binnenvaartpolitiereglement voor incidenteel bijzonder transport, of ontheffing voor het innemen van een ligplaats	**€ 155,00**	**2 uur**	**€ 160,00**
2.6.2	het verstrekken van een vergunning als bedoeld in art. 1.21 2de van het Binnenvaartpolitiereglement (bijzonder transport) voor een jaar	**€ 225,00**	**3 uur**	**€ 245,00**
2.6.3	een wijziging of verlenging van een ontheffing, vergunning, toestemming of vrijstelling als bedoeld onder 2.6.2	**€ 155,00**	**2 uur**	**€ 160,00**
2.6.4	het begeleiden van schepen door of met behulp van een ambtenaar van de provincie Noord-Holland; - begeleiding per voertuig per kwartier (of gedeelte daarvan); - begeleiding per vaartuig per kwartier (of gedeelte daarvan);	 **€ 17,40** **€ 26,25**		 **€ 20,25** **€ 30,35**

Hoofdstuk 3 Waterwet

		Tarief 2022		Tarief 2023
3.1	het verstrekken van een vergunning als bedoeld in art. 6.4 van de Waterwet met een pompinstallatie waarmee water aan de grond wordt onttrokken dan wel in de grond wordt geïnfiltreerd; - per m3 nominale pompcapaciteit per uur - met een minimum per vergunning van - met een maximum per vergunning van	 **€ 25,05** **€ 835,00** **€ 14.290,00**	**Plus 3,72%** **8 uur**	 **€ 26,00** **€ 855,00** **€ 14.820,00**
3.2	het verstrekken van een vergunning als bedoeld onder 3.1 , waarbij sprake is van samenloop conform art. 6.17 van de Waterwet met een pompinstallatie waarmee water aan de grond wordt onttrokken dan wel in de grond wordt geïnfiltreerd; - per m3 nominale pompcapaciteit per uur	 **€ 33,30**	**Plus 3,72%**	 **É 34,55**

	- met een minimum per vergunning van - met een maximum per vergunning van	**€ 1.045,00** **€ 18.995,00**	**9,5 uur**	**€ 1.015,00** **€ 19.700,00**
3.3	een wijziging van een vergunning, als bedoeld onder 3.1 en 3.2, indien deze leidt tot een wijziging van de pompcapaciteit, een minimumbedrag van een en ander met dien verstande dat indien de wijziging leidt tot een aanpassing van de pompcapaciteit overeenkomstig het bepaalde onder 3.1 en 3.2 met inachtneming van het minimumtarief en het maximumtarief	**€ 7.845,00**	**75 uur**	**€ 8.025,00**
3.4	een wijziging van een voorschrift van een vergunning als bedoeld onder 3.2. per te wijzigen voorschrift	**€ 3.920,00**	**37,5 uur**	**€ 4.015,00**
3.5	het verkrijgen van een gedoogbeschikking voor het tijdelijk zonder vergunning in werking hebben van een inrichting of een gedeelte van een inrichting in samenhang met een te starten of gestarte vergunningsprocedure, waarbij het aangevraagde gedogen anticipeert op verlening van de vergunning, het overeenkomstig het onder 3.1 (van de tarieventabel) vast te stellen bedrag voor het aanvragen van een vergunning, met dien verstande dat 25% van de onder 3.1 (van de tarieventabel) genoemde bedragen worden geheven, met een minimum van	**€ 1.985,00**	**19 uur**	**€ 2035,00**
3.6	het verkrijgen van een gedoogbeschikking, waarbij in andere gevallen als bedoeld in 3.5 toestemming wordt gegeven dat tijdelijk bepaalde vergunningsvoorschriften niet worden nageleefd, met uitzondering van gevallen waarbij sprake is van het niet tijdig nemen van een besluit op een onder 3.1 en 3.2 genoemde aanvraag binnen de in art. 3:18 van de Algemene wet bestuursrecht genoemde termijn van zes maanden	**€ 1.985,00**	**19 uur**	**€ 2.035,00**

Hoofdstuk 4 Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden

		Tarief 2022		**Tarief 2023**
4.1	het verstrekken van een ontheffing als bedoeld in art. 5 , 1ste lid van de Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden voor een badinrichting of zwemgelegenheid:	**€ 1.425,00**	**13 uur**	**€ 1.165,00**
4.2	een wijziging of aanvulling dan wel intrekking van een ontheffing als bedoeld onder 4.1.	**€ 1.425,00**	**13 uur**	**€ 1.165,00**

Hoofdstuk 5 Ontgrondingenwet

	Begripsomschrijvingen
5.1.	Voor de toepassing van dit hoofdstuk wordt verstaan onder:
5.1.1.	Oppervlaktedelfstoffen: bouwgrondstoffen zoals zand, klei, grind en leem

Het tarief bedraagt voor het in behandeling nemen van een aanvraag voor:

		Tarief 2022		**Tarief 2023**
5.2	het verstrekken van een vergunning ingevolge de Ontgrondingenwet en de Omgevingsverordening NH2020: a. ingeval geen oppervlakte delfstoffen van de desbetreffende percelen wordt afgevoerd b. ingeval oppervlaktedelfstoffen van de desbetreffende percelen wordt afgevoerd, dient het tarief zoals vermeld onder 5.1.a te worden vermeerderd met: - per m3 - tot een maximum van	**€ 6.325,00** **€ 0,10** **€ 107.970,00**	**60,5 uur**	**€ 6.475,00** **€ 0,10** **€ 111.985,00**
5.3	een wijziging van een vergunning als bedoeld onder 5.2.b, indien deze leidt tot vergroting van de maximum hoeveelheid oppervlaktedelfstoffen voor winning waarvan (oorspronkelijk) vergunning is verleend, een bedrag gelijk aan het verschil tussen het met toepassing van het bepaalde onder 5.2.b, verschuldigde bedrag voor de opnieuw vastgestelde hoeveelheid en het reeds betaalde bedrag			
5.4	a. een wijziging van een vergunning als bedoeld onder 5.2.a, anders dan in de onder 5.2.b genoemde gevallen; b. een machtiging krachtens art. 12 van de Ontgrondingswet	**€ 3.135,00** **€ 3.135,00**	**30 uur** **30 uur**	**€ 3.210,00** **€ 3.210,00**
5.5	een wijziging van een vergunning als bedoeld onder 5.2.a waarbij sprake is van een combinatie van de onder 5.3 en 5.4 genoemde gevallen, de bedragen conform 5.2.a en 5.2.b betekent de wijziging echter dat er geen gebruik wordt gemaakt van de vergunning en de vergunning wordt ingetrokken, dan bestaat er recht op teruggaaf van 50% van de opgelegde aanslag van de onder 5.2.b per m3 genoemde bedragen. Het onder 5.2.a. genoemde bedrag is nooit onderdeel van de teruggaaf.			

	Ontheffing omgevings-verordening grondwater-bescherming			
5.6	een vergunning voor activiteiten in een grondwaterbeschermingsgebied, die van grote maatschappelijke relevantie zijn	**€ 6.325,00**	**60,5 uur**	**€ 6.475,00**

Hoofdstuk 6 Wadloopverordening 2019 provincie Friesland

Het tarief bedraagt voor het in behandeling nemen van een aanvraag voor:

		Tarief 2022		**Tarief 2023**
6.1	een vergunning als bedoeld in art. 4 van de "Wadloopverordening 2019" van de provincie Friesland, of na inwerkingtreding van artikel 4 van de "Wadloopvereniging 2023" voor:			
6.1.1	rechtspersonen die per jaar tot 1.000 wadlopers begeleiden;	**€ 750,00**		**€ 787,00**
6.1.2	rechtspersonen die per jaar 1.000 tot 5.000 wadlopers begeleiden;	**€ 2.400,00**		**€ 2.486,00**
6.1.3	rechtspersonen die per jaar 5.000 of meer wadlopers begeleiden;	**€ 4.000,00**		**€ 4.144,00**
6.1.4	natuurlijke personen die groepen tot 12 personen begeleiden;	**€ 265,00**		**€ 140,00**
6.1.5	natuurlijke personen die solo lopen;	**€ 135,00**		**€ 140,00**
6.2	een erkenning tot wadloopgids;	**€ 40,00**		**€ 41,00**
6.3	een begeleiderspas;	**€ 40,00**		**€ 41,00**
6.4	een met beperking in tijd of plaats vanaf 50 personen:			
6.4.1	voor natuurlijke personen;	**€ 80,00**		**€ 83,00**
6.4.2	voor rechtspersonen en andere organisaties	**€ 265,00**		**€ 275,00**
6.5	voor een solopas of solovergunning;	**€ 40,00**		**€ 41,00**
6.6	een aanvraag voor meerdere passen (art. 6.2, art. 6.3 en art. 6.4)	**€ 40,00**		**€ 41,00**
6.6	voor droogvallende platen			
6.6.1	voor groepen kleiner dan 50 personen;	**€ 0,00**		**€ 0,00**
6.6.2	voor groepen van meer dan 50 personen	**€ 210,00**		**€ 218,00**

Hoofdstuk 7 Wet Natuurbescherming (Wnb)

Het tarief bedraagt voor het nemen van een besluit over de verlening van:

		Tarief 2022		Tarief 2023
7.1	a. een tegemoetkoming in geleden schade, aangericht door in het wild levende beschermde dieren als bedoeld in art. 6.1. 1ste lid Wnb; beschermde dieren als bedoeld in art. 6.1. 1ste lid Wnb b. de retributie wordt niet geheven als het gaat om schade die is aangericht: 1. in een foerageergebied of ganzenrustgebied gedurende de periode dat de schadeveroorzakende diersoort niet mag worden verjaagd of gedood. 2. door de das, de bever, de wilde kat, de otter, de wolf of de lynx; c. er vindt geen teruggaaf plaats als de aanvraag, als bedoeld in art. 7.1. letter a wordt ingetrokken en er al een taxatie van de schade heeft plaatsgevonden; d. In afwijking van artikel 8 van de Legesverordening Noord-Holland 2020 vindt er geen teruggaaf plaats indien het verzoek wordt afgewezen of geweigerd.	**€ 300,00**		**€ 300,00**

Het tarief bedraagt voor het in behandeling van een aanvraag voor;

		Tarief 2022		Tarief 2023
7.2	een vergunning voor het realiseren van projecten als bedoeld in artikel 2.7, 2de en 3de lid, Wet natuurbescherming m.u.v. vergunningen die worden verleend: a. ten behoeve van beheer en schadebestrijding in Natura 2000-gebieden; b. voor het uitvoeren van herstel en instandhoudingsmaatregelen in het belang van Natura 2000-gebieden zoals bedoeld in artikel 2.2. van de Wet natuurbescherming.	**€ 2.250,00**	**26 uur**	**€ 2.330,00**

7.3	een PAS-melding om te zetten naar een vergunning als bedoeld in artikel 2.7 Wet natuurbescherming (legalisering PAS-melding)	**€ 1.600,00**	**Afspraken IPO**	**€ 1.600,00**
7.4	Voor het afgeven van een positieve weigering, waarbij er sprake is van intern salderen	**Nihil tarief**		**Nihil tarief**
7.5	een vergunning voor het realiseren van projecten of het uitvoeren van andere handelingen als bedoeld in artikel 2.7, 2de en 3de lid, Wet natuurbescherming, aangevraagd door of namens een particulier	**€ 865,00**	**10 uur**	**€ 895,00**
7.6	een ontheffing als bedoeld in artikel 3.3, 1ste lid, artikel 3.8, 1ste lid, artikel 3.10, 2de lid, artikel 3.32 2de en artikel 3.34 3de lid Wet natuurbescherming, m.u.v. de ontheffingen die worden verleend t.b.v.: a. schadebestrijding, overlastbestrijding en populatiebeheer; b. onderzoek en onderwijs als bedoeld in artikel 3.3. 4de lid , sub b onder 5 en als bedoeld in artikel 3.8. 5de lid , sub b onder 4 van de Wet natuurbescherming; c. de opvang van beschermde inheemse vogels en zoogdieren	**€ 2.495,00**	**28 uur**	**€ 2510,00**
7.7.	een ontheffing als bedoeld in artikel 3.3, 1ste lid, artikel 3.8, 1ste lid, artikel 3.10, 2de lid, artikel 3.32 2de en artikel 3.34 3de lid Wet natuurbescherming, aangevraagd door of namens een particulier	**€ 890,00**	**10 uur**	**€ 895,00**
7.8	een ontheffing als bedoeld in artikel 4.5, 1ste en 3de lid Wet natuurbescherming (houtopstanden)	**€ 445,00**	**5 uur**	**€ 450,00**
7.9	een ontheffing “stiltegebieden” als bedoeld in de Omgevingsverordening Noord-Holland		**5 uur**	**€ 450,00**
7.10	een geringe wijziging van een vergunning/ontheffing als bedoeld in dit hoofdstuk die al is verleend, naar de omstandigheden beoordeeld (naam, kadastrale gegevens, termijn))	**€ 180.00**	**2 uur**	**€ 180,00**

Hoofdstuk 8 Wet Luchtvaart (Wlv)

Het tarief bedraagt voor het in behandeling nemen van een aanvraag voor

		Tarief 2022		**Tarief 2023**
8.1	een ontheffing van maximaal 2 starts en 2 landingen per dag voor bemande helikopters als bedoeld in art. 8a. 51 Wlv (tijdelijk en uitzonderlijk gebruik)	**€ 1.045,00**	**10 uur**	**€ 1.070,00**
8.2	een locatie gebonden ontheffing voor één of meerdere starts en/of landingen op één en hetzelfde terrein voor bemande helikopters als bedoeld in art. 8a. 51 Wlv (tijdelijk en uitzonderlijk gebruik)	**€ 1.570,00**	**15 uur**	**€ 1.605,00**
8.3	een locatie gebonden ontheffing voor één of meerdere starts en/of landingen op één en hetzelfde terrein voor bemande helikopters als bedoeld in art. 8a. 51 Wlv (tijdelijk	**€ 1.570,00**	**15 uur**	**€ 1.605,00**

	en uitzonderlijk gebruik), indien voor niet meer dan 10 starts en/of landingen voor één dag wordt gebruikt			
8.4	een locatie gebonden ontheffing voor één of meerdere starts en/of landingen op één en hetzelfde terrein voor luchtvaartuigen niet zijnde bemande helikopters als bedoeld in art. 8a. 51 Wlv (tijdelijk en uitzonderlijk gebruik)	**€ 1.570,00**	**15 uur**	**€ 1.605,00**
8.5	een locatie gebonden ontheffing voor één of meerdere starts en/of landingen op één en hetzelfde terrein voor luchtvaartuigen niet zijnde bemande helikopters als bedoeld in art. 8a. 51 Wlv (tijdelijk en uitzonderlijk gebruik), indien voor niet meer dan 10 starts en/of landingen voor één dag wordt gebruikt	**€ 1.570,00**	**15 uur**	**€ 1.605,00**
8.6.	Voor de aanvragen genoemd onder de artikelen 8.7 t/m 8.10 worden de leges berekend op basis van een vooraf door de aanvrager ingediende begroting waarin de toerekenbare kosten zijn opgenomen die voor de vergunningsaanvraag noodzakelijk zijn. De in te dienen begroting wordt vooraf afgestemd met de provincie. De toerekenbare kosten worden vastgesteld op het moment dat de aanvraag wordt ingediend.			
8.7	een luchtvaartregeling als bedoeld in art. 8.64 1ste lid Wlv, op verzoek, niet zijnde "omzettingen" van ontheffingen op grond van art. 13 (voormalige) Luchtvaartwet			
8.8	een wijziging van een luchtvaartregeling als bedoeld in art. 8.64 1ste lid Wlv, op verzoek,			
8.9	een luchtvaartbesluit als bedoeld in art. 8.43 Wlv, op verzoek, niet zijnde "omzettingen" van ontheffingen op grond van art. 13 (voormalige) Luchtvaartwet			
8.10	een wijziging van een luchtvaartbesluit als bedoeld in art. 8.43 Wlv, op verzoek,			

Hoofdstuk 9 Overige diensten

Het tarief bedraagt voor het in behandeling nemen van een aanvraag voor:

		Tarief 2022		**Tarief 2023**
9.1	a. het verstrekken van een vergunning, ontheffing, vrijstelling, toestemming, machtiging, etc. krachtens een provinciale verordening, provinciaal reglement of enig ander wettelijk voorschrift, anders dan hiervoor genoemd; b. een wijziging of verlenging van een vergunning, ontheffing, vrijstelling, toestemming, machtiging, etc. als bedoeld onder 9.1.a	**€ 525,00** **€ 525,00**	**5 uur** **5 uur**	**€ 535,00** **€ 535.00**

Tarieventabel 2023

Hoofdstuk 1 Dienstverlening vallend onder de fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning

1.1	**Begripsomschrijvingen**
1.1.1	Voor de toepassing van dit hoofdstuk wordt verstaan onder:
1.1.1.1	**Aanlegkosten:** de aannemingssom exclusief omzetbelasting, bedoeld in paragraaf 1, eerste lid, van de Uniforme Administratieve Voorwaarden voor de uitvoering van werken 1989 (UAV1989), voor het uit te voeren werk, of voor zover deze ontbreekt, een raming van de aanlegkosten, exclusief omzetbelasting. Indien de werken of werkzaamheden geheel of gedeeltelijk door zelfwerkzaamheid geschieden wordt in deze titel onder aanlegkosten verstaan: de prijs die aan een derde in het economisch verkeer zou moeten worden betaald voor de werken of werkzaamheden waarop de aanvraag betrekking heeft;
1.1.1.2	**Bouwkosten:** de aannemingssom exclusief omzetbelasting, bedoeld in paragraaf 1, eerste lid, van de Uniforme Administratieve Voorwaarden voor de uitvoering van werken 1989 (UAV 1989), voor het uit te voeren werk, of voor zover deze ontbreekt, een raming van de bouwkosten, exclusief omzetbelasting, bedoeld in het normblad NEN 2699, of zoals dit normblad laatstelijk is vervangen of gewijzigd. Indien het bouwen geheel of gedeeltelijk door zelfwerkzaamheid geschiedt wordt in deze titel onder bouwkosten verstaan: de prijs die aan een derde in het economisch verkeer zou moeten worden betaald voor het tot stand brengen van het bouwwerk waarop de aanvraag betrekking heeft;
1.1.1.3	**Tijdelijk bouwwerk**: In afwijking van artikel 1.1.1.2 geldt als grondslag voor de vaststelling van de bouwkosten voor een tijdelijk bouwwerk:
1.1.1.3.1	indien het een bouwwerk betreft dat qua constructie niet bedoeld is om verplaatsbaar te zijn, de aannemingssom dan wel een raming van de bouwkosten vastgesteld als omschreven in artikel 1.1.1.2
1.1.1.3.2	indien het een gehuurd bouwwerk betreft dat qua constructie bedoeld is om verplaatsbaar te zijn, de plaatsingskosten vermeerderd met de huurkosten van het bouwwerk berekend over de beoogde instandhoudingtermijn. Deze kosten zijn exclusief de omzetbelasting;
1.1.1.3.3	indien het niet een gehuurd bouwwerk betreft dat qua constructie bedoeld is om verplaatsbaar te zijn, de som van de plaatsingskosten en de aanschaf-, leverings- en (ver)bouwkosten van het bouwwerk. Deze kosten zijn exclusief de omzetbelasting;
1.1.1.4	**Sloopkosten:** de aannemingssom exclusief omzetbelasting, bedoeld in paragraaf 1, eerste lid, van de Uniforme Administratieve Voorwaarden voor de uitvoering van werken 1989 (UAV 1989), voor het uit te voeren werk, of voor zover deze ontbreekt, een raming van de sloopkosten, exclusief omzetbelasting. Indien het slopen geheel of gedeeltelijk door zelfwerkzaamheid geschiedt wordt in deze titel onder sloopkosten verstaan: de prijs die aan een derde in het economisch verkeer zou moeten worden betaald voor het slopen van het bouwwerk waarop de aanvraag betrekking heeft.
1.1.2	**Wabo:** Wet algemene bepalingen omgevingsrecht

		Tarief 2023
1.3	**Vooroverleg/principeverzoek**	
1.3.1	het vooroverleg of het principeverzoek over of het beoordelen van een principeverzoek tot het geheel of gedeeltelijk vaststellen of wijzigen van een inpassingsplan, een wijzigingsplan of andere besluiten gebaseerd op het bepaalde in **artikel 3:26, 1ste en 2de lid en artikel 3:6, 1ste lid, Wro**	**€ 535,00**
1.3.2	indien volgend op het vooroverleg of het principeverzoek als bedoeld onder 1.3.1 binnen één jaar voor hetzelfde plan of besluit een aanvraag tot het geheel of gedeeltelijk vaststellen, herzien, wijzigen of uitwerken van het inpassings- of wijzigingsplan in behandeling wordt genomen, wordt het op grond van artikel 1.3.1. betaalde bedrag verrekend met de leges voor het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verstrekken voor het bouwen van een bouwwerk als bedoeld onder 1.3.3.1.	
1.3.3	**Bouwen van een bouwwerk 1)**	
1.3.3.1	het verstrekken van een vergunning als bedoeld in **art. 2.1, 1ste lid, onder a, Wabo of als bedoeld in art. 2.19a, 2de lid, onder a van de Crisis- en herstelwet** voor het aanleggen of bouwen van een bouwwerk; -bij bouwkosten tot € 50.000,- : € 100,- per €1.000,-	**€ 100,00 p/€ 1.000,-**

	-bij bouwkosten tussen € 50.000,- en € 400.000,- : €5.000,- vermeerderd met 3,00% voor bouwkosten boven de €50.000,- -bij bouwkosten tussen €400.000,- en €1.000.000,- : €15.500,- vermeerderd met 2,39% voor bouwkosten boven de € 400.000,- - bij bouwkosten tussen €1.000.000,- en € 5.000.000 : €29.000,- vermeerderd met 1,35% voor bouwkosten boven de € 1.000.000,- - bij bouwkosten tussen €5.000.000,- en €25.000.000:€ 83.000- vermeerderd met 0,25% voor bouwkosten boven de € 5.000.000,- -bij bouwkosten meer dan €25.000.000,- :€133.000,- vermeerderd met 0,05% voor bouwkosten boven de €25.000.000,-	**€ 5.000,00 + 3,00%** **€ 15.500,00 + 2,40%** **€ 29.000,00 + 1,35%** **€ 83.000,00 + 0,25%** **€ 133.000,00 + 0,050**
1.3.3.2	**Bouw-/aanlegkosten zonnecollectoren en -panelen**	
	Bij het in behandeling nemen van een aanvraag voor een omgevingsvergunning of voor het beoordelen van een conceptaanvraag voor een omgevingsvergunning, die betrekking heeft op het plaatsen van een collector voor warmteopwekking of een paneel voor elektriciteitsopwekking worden de bouw-/aanlegkosten voor de collectoren of panelen op € 0,00 geraamd. Indien collectoren voor warmteopwekking of panelen voor elektriciteitsopwekking onderdeel uitmaken van een aanvraag omgevingsvergunning, dan wel conceptaanvraag omgevingsvergunning, bestaande uit meer onderdelen dan uitsluitend collectoren of panelen, dan worden voor de vaststelling van het legesbedrag de bouwkosten voor de collectoren of panelen buiten beschouwing worden gelaten.	
	Extra welstandstoets	
1.4	het verstrekken van een vergunning voor het bouwen van een bouwwerk als bedoeld **in art. 2.1, 1ste lid, onder a Wabo** in verband met een extra toetsing aan welstandscriteria indien zich tijdens de beoordeling van de aanvraag wijzigingen voor doen in het bouwplan en daarvoor een nieuwe welstandstoets noodzakelijk is, worden de leges verhoogd met:	**€ 535.00**
	Beoordeling advies stichting agrarische beoordelingscommissie	
1.5	het verstrekken van een vergunning voor het bouwen van een bouwwerk als bedoeld in **art. 2.1, 1ste lid, onder a Wabo**, indien de aanvraag tot het verstrekken van een vergunning krachtens wettelijk voorschrift slechts kan worden afgehandeld wanneer een advies van de stichting agrarische beoordelingscommissie wordt beoordeeld, worden de leges verhoogd met	**€ 430,00**
	Beoordeling aanvullende gegevens	
1.6	het in behandeling nemen van aanvullende gegevens, die worden ingediend nadat de aanvraag tot het verstrekken van een vergunning voor het bouwen van een bouwwerk als bedoeld in **art. 2.1, 1ste lid, onder a Wabo** al in behandeling is genomen, :	**€ 430,00**
	Toetsing of ontheffing in het kader van een exploitatieplan	
1.7	het verstrekken van een vergunning voor het bouwen van een bouwwerk als bedoeld in **art. 2.1, 1ste lid onder a, Wabo,** indien de aanvraag betrekking heeft op een bouwwerk,	
1.7.1	bij een toetsing aan een exploitatieplan	**€ 430,00**
	Gebruik gronden en bouwwerken/vrijstellingen of ontheffingen bestemmingsplan e.a.	
1.8	het verstrekken van een vergunning als bedoeld in **art. 2.1, 1ste lid, onder c**, **Wabo** tot het gebruiken van gronden of bouwwerken in strijd met:	
1.8.1	een bestemmingsplan of beheerverordening als bedoeld in **art.2.1.12, 1ste lid onder a sub 1, Wabo**	**€ 320,00**
1.8.2	een bestemmingsplan of beheerverordening indien de vergunning betrekking heeft op een activiteit voor een bepaalde termijn als bedoeld in **art. 2.12, 1ste lid, onder a, sub 2,Wabo (**kruimellijst)	**€ 430,00**
1.8.3	een bestemmingsplan of beheerverordening als bedoeld in **art. 2.12, 1ste lid, onder a, sub 3, Wabo**: (buitenplans)	**€ 430,00**
1.8.4	een bestemmingsplan of beheerverordening als bedoeld in **art. 2.12, 1ste lid, onder b, Wabo** : (afwijking exploitatieplan)	**€ 430,00**

1.8.5	de regels gesteld krachtens **art. 4.1, 3de lid Wro**, als bedoeld in **art. 2.12, 1ste lid, onder b, Wabo** (afwijking provinciale regeling)	**€ 430,00**
1.8.6	de regels gesteld krachtens **art. 4.3, 3de lid, Wro**, als bedoeld **in art. 2.12, 1ste lid**, **onder b Wabo** (afwijking nationale regeling)	**€ 430,00**
1.8.7	een voorbereidingsbesluit voor zover toepassing is gegeven aan **art. 3.7, 4de lid**, **2de volzin, Wro** als bedoeld in **art. 2.12, 1ste lid, onder c, Wabo** :	**€ 430,00**
	Uitvoering werk of werkzaamheden	
1.9	het verstrekken van een vergunning als bedoeld in **art. 2.1, 1ste lid, onder b, Wabo** voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijn, of van werkzaamheden, in gevallen waarin dat bij een bestemmingsplan, beheerverordening of voorbereidingsbesluit is bepaald,	**€ 375,00**
	Deelbeoordeling activiteit het gebruiken van een bouwwerk met het oog op brandveiligheid	
1.10	een vergunning, die betrekking heeft op een activiteit als bedoeld in **art. 2.1, 1ste lid, onder d van de Wabo** bedraagt het tarief voor bouwwerken met een bruto vloeroppervlakte als bedoeld in het normblad NEN 2580, onverminderd het bepaalde in de andere onderdelen van dit hoofdstuk indien tevens sprake is van de in die onderdelen bedoelde activiteiten	
1.10.1	van 0 t/m 100 m2	**€ 480,00**
1.10.2	van 101 t/m 500 m2	**€ 560,00**
1.10.3	van 500 t/m 5.000 m2	**€ 855,00**
1.10.4	van 5.000 t/m 50.000 m2	**€ 1.340,00**
1.10.5	van meer dan 50.000 m2 vermeerderd per m2 met €	**€ 2.835,00**
1.10.6	Het verstrekken van een advies inzake de beoordeling van de brandveiligheid	**€ 640,00**
	Monumenten/beschermd stads- of dorpsgezicht	
1.11	het verstrekken van een vergunning als bedoeld in:	
1.11.1	**Art. 2.1, 1ste lid, onder f, Wabo** voor het slopen, verstoren, verplaatsen of in enig opzicht wijzigen van een beschermd monument op een wijze waardoor het wordt ontsierd of in gevaar wordt gebracht, worden de leges verhoogd met	**€ 2.890,00**
1.11.2	**Art. 2.1, 1ste lid, onder h, Wabo** voor het slopen van een bouwwerk in een beschermd stads- of dorpsgezicht, worden de leges verhoogd met	**€ 2.890,00**
1.11.3	**Art.2.2, 1ste lid, onder b, sub 1 en sub 2, Wabo** voor het slopen, verstoren, verplaatsen of in enig opzicht wijzigen van een krachtens provinciale of gemeentelijke verordening aangewezen monument, of het herstellen, gebruiken of laten gebruiken daarvan op een wijze waardoor het ontsierd of in gevaar wordt gebracht, worden de leges verhoogd met	**€ 2.890,00**
1.11.4	**Art. 2.2, 1ste lid, onder c, Wabo** voor het slopen van een bouwwerk, dat krachtens provinciale of gemeentelijke verordening is aangewezen als beschermd stads- of dorpsgezicht,	**€ 2.890,00**
	Slopen	
1.12	het verstrekken van een vergunning als bedoeld in **art. 2.1, 1ste lid, onder g, Wabo** voor het slopen van een bouwwerk in gevallen waarin dat een bestemmingsplan, beheerverordening of voorbereidingsbesluit is bepaald, dan wel als bedoeld in art.2.2, 1ste lid, onderdeel a, Wabo voor het slopen van een bouwwerk voor zover daarvoor krachtens provinciale of gemeentelijke verordening een vergunning of ontheffing is vereist:	**€ 2.890,00**
	Aanleggen of verandering brengen in een weg	
1.13	het verstrekken van een vergunning als bedoeld in **art. 2.2, 1ste lid, onder d, Wabo** voor het aanleggen of aanbrengen van een verandering in de wijze van aanleg van een weg, voor zover daarvoor tevens een verbod geldt als bedoeld in **art. 2.1, 1ste lid , onder b, Wabo,**	**€ 1.710,00**
	Uitweg/inrit	
1.14	het verstrekken van een vergunning als bedoeld in **art. 2.2,1ste , onder e, Wabo** voor het maken, hebben, veranderen of wijzigen van het gebruik van een uitweg of inrit,	**€ 420,00**
	Alarminstallatie	
1.15	het verstrekken van een vergunning als bedoeld in **art. 2.2, 1ste lid, onder f, Wabo** voor het in, op of aan een onroerende zaak hebben van een alarminstallatie die voor de omgeving een opvallend geluid of geluidsignaal kan produceren,	**€ 320,00**

	Kapactiviteiten	
1.16	het verstrekken van een vergunning als bedoeld in **art. 2.2, 1ste lid, onder g**, **Wabo** voor het vellen of doen vellen van houtopstand, worden de leges verhoogd met: - voor maximaal 5 bomen - met een opslag voor elke boom dan de vijfde boom	**€ 320,00**
	Handelsreclame en overige uitingen	
1.17	het verstrekken van een vergunning als bedoeld in:	
1.17.1	**Art 2.2, 1ste lid, onder h, alsmede art. 2.2, 2de lid Wabo** voor het gebruiken van een zaak voor het aanbrengen of doen aanbrengen van opschriften, aankondigingen, afbeeldingen, reclameobjecten of constructies, in welke vorm dan ook, die zichtbaar zijn vanaf een voor het publieke toegankelijke plaats	**€ 320,00**
1.17.2	**Art. 2.2, 1ste lid, onder i, alsmede art. 2.2, 2de lid Wabo** voor het als zakelijk gerechtigde of gebruiker van een zaak toe te staan voor het aanbrengen of doen aanbrengen van opschriften, aankondigingen, afbeeldingen, reclameobjecten of constructies, in welke vorm dan ook, die zichtbaar zijn vanaf een het publiek toegankelijke plaats	**€ 320,00**
	Omgevingsvergunning in twee fasen	
1.18	het verstrekken van een omgevingsvergunning in twee fasen als bedoeld in **art. 2.5, 1ste lid, Wabo** ter zake van de:	
1.18.1	1ste fase : het bedrag dat voortvloeit door toepassing van de tarieven opgenomen in hoofdstuk 1 deze tarieventabel voor de vergunning(en) waarvoor de aanvraag voor de 1ste fase wordt gedaan	
1.18.2	2de fase : het bedrag dat voortvloeit door toepassing van de tarieven opgenomen in hoofdstuk 1 van deze tarieventabel voor de vergunning(en) waarvoor de aanvraag voor de 2de fase wordt gedaan	
	Beoordeling bodemrapport	
1.19	Onverminderd het bepaalde in de voorgaande onderdelen van dit hoofdstuk bedraagt het tarief, indien krachtens wettelijk voorschrift voor de in dat onderdeel bedoelde aanvraag een bodemrapport wordt beoordeeld	
1.19.1	bij de beoordeling van een milieukundig bodemrapport	**€ 430,00**
1.19.2	bij de beoordeling van een archeologisch bodemrapport	**€ 430,00**
	Verlenging tijdelijke vergunning	
1.20	Bij een verlenging van een tijdelijke vergunning voor de bouw/aanleg van een tijdelijke voorziening, waarbij de afronding van het project niet binnen de in eerste instantie bepaalde termijn mogelijk blijkt te zijn bedragen de leges: De verlenging wordt eveneens voor een bepaalde termijn verleend.	
	Vuurwerkvergunning	
1.21	Het verstrekken van een vuurwerkvergunning voor evenementen	**€ 215,00**
	Geringe wijziging	
1.22	tot een geringe wijziging van een vergunning als gevolg van een, naar de omstandigheden beoordeeld, geringe wijziging in het project	**€ 430,00**
	Overige omgevingsvergunningen	
1.23	Het verstrekken van een omgevingsvergunning als bedoel in de Wabo voor zover daarvoor niet elders in hoofdstuk 1 van de tarieventabel een tarief is opgenomen	**€ 535.00**

.Hoofdstuk 2 Wegenwet

Het tarief bedraagt voor het in behandeling nemen van een aanvraag voor:

artikel	Omschrijving	Tarief 2023
	Wegen	
	Wegenverkeerswet(WVW)	
2.1.1	het verkrijgen van een ontheffing als bedoeld in art. 8 de Wegenverkeerswet 1994 (WVW)	**€ 325,00**
2.1.2	een wijziging of verlenging van een ontheffing als bedoeld in art. 148, lid 1 onder b de Wegenverkeerswet 1994 (WVW)	**€ 325,00**
	Regeling voertuigen	
2.2.1	het verkrijgen van een ontheffing als bedoeld in art. 9.1 van de regeling voertuigen	**€ 810,00**
2.2.2	een wijziging of verlenging van een ontheffing als bedoeld in art. 9.1 van de regeling	**€ 810,00**

	voertuigen	
2.2.3	het verkrijgen van een langlopende ontheffing met een geldigheid van maximaal 3 jaar voor een motorvoertuig met een breedte tussen de 3 en 3,5 meter, op grond van artikel 9.1 van de Regeling voertuigen, voor zover deze bevoegdheid is gemandateerd aan de Rijksdienst voor het Wegverkeer	**€ 30,00**
	Reglement Verkeersregels en verkeerstekens 1990	
2.3.1	het verkrijgen van een ontheffing als bedoeld in art. 87 van het Reglement Verkeerregels en verkeertekens 1990	**€ 365,00**
2.3.2	een wijziging of verlenging van een ontheffing als bedoeld in art. 87 van het Reglement Verkeerregels en verkeertekens 1990	**€ 365,00**
	Omgevingsverordening Noord-Holland betreffende provinciale wegen	
2.4.1.1	het verkrijgen van een vergunning voor: - het aanleggen of in stand houden van een kunstwerk over een weg of binnen de grens van een weg als bedoeld in art. 4.82 lid 1 sub b van de Omgevingsverordening Noord-Holland; - het veranderen van een kunstwerk, zodanig dat deze niet meer voldoet aan de bestemming en omschrijving in de wegenlegger, als bedoeld in art. 4.82 lid 1 sub b van de Omgevingsverordening Noord-Holland; - het opbreken van een wegverharding en het verlagen of ophogen van een weg, , als bedoeld in art. 4.82 lid 1 sub b van de Omgevingsverordening Noord-Holland;	**€ 1.945,00**
2.4.1.2	een wijziging of verlenging van een vergunning als bedoeld in 2.4.1.1.	**€ 730,00**
2.4.2	het uitvoeren van kleine graafwerkzaamheden in een weg (w.o. het inblazen van leidingen, sonderingen) als bedoeld in art. 4.82, lid 1sub b van de Omgevingsverordening Noord-Holland;	**€ 405,00**
2.4.3	het verkrijgen van een vergunning als bedoeld in de Omgevingsverordening Noord-Holland voor: - het afdammen, dempen of verminderen van het water-afvoerend vermogen van een langs of op de grens van een weg gelegen sloot, als bedoeld in art. 4.82, lid 1 sub b van de Omgevingsverordening Noord-Holland; - het aanbrengen en hebben van opslagtanks, bakken, putten, goten e.d., voetpaden, stoepen, bouwconstructies, verhogingen van wallen en andere voorwerpen, als bedoeld in art. 4.82, lid 1 sub b van de Omgevings-verordening Noord-Holland; - het weiden van dieren als bedoeld in art. 4.82, lid 1 sub b Omgevings-verordening Noord-Holland; - het aanbrengen, hebben of verwijderen van beplanting als bedoeld in art. 4.82 lid 1 sub b Omgevingsverordening Noord-Holland; - borden of palen, als bedoeld in art. 4.82, lid 1 sub a van de Omgevings-verordening Noord-Holland; - het leggen of hebben liggen van rails, als bedoeld in art. 4.82, lid 1 sub b van de Omgevingsverordening Noord-Holland; - het laten afstromen of aflopen van fecaliën, gier, mest of afvalwater via bermsloten of hemelwater van daken of uit goten, als bedoeld in art. 4.82, lid 1 onder c van de Omgevingsverordening Noord-Holland; - het innemen van een (vaste) standplaats met voertuigen ten behoeve van handel of bedrijf, als bedoeld in art. 4.82, lid 1 sub b van de Omgevingsverordening Noord-Holland; - het plaatsen of laten liggen van agrarische of andere producten of materialen binnen 2 meter uit de kant van de verharding, als bedoeld in art. 4.81, lid 1 sub c van de Omgevingsverordening Noord-Holland; - het over of boven de weg aanbrengen en hebben van uitspringende constructiedelen of voorwerpen, het laten draaien van voorzieningen waaraan hang- of sluitwerk is bevestigd of het aanbrengen en hebben van andere zaken, als bedoeld in art. 4.81, lid 1 sub b van de Omgevingsverordening Noord-Holland;	**€ 485,00**
2.4.4	een wijziging of verlenging van een vergunning als bedoeld onder 2.4.3	**€ 405,00**

2.4.5	het verkrijgen van een vergunning als bedoeld in art. 4.81, lid 1 onder b van de Omgevingsverordening Noord-Holland, voor het in een weg leggen of middels gestuurde boringen leggen of hebben liggen van leidingen (buizen en kabels daaronder begrepen): - voor de 1ste 100 meter (of gedeelte daarvan) - voor elke volgende 100 meter (of gedeelte daarvan) tot 1.000 meter - voor elke volgende 100 meter (of gedeelte daarvan) van 1.000 tot 10.000 meter - voor elke volgende 100 meter (of gedeelte daarvan) boven de 10.000 meter	**€ 565,00** **€ 94,55** **€ 83,70** **€ 33,90**
2.4.6.	een wijziging of verlenging van een vergunning als bedoeld onder 2.4.5 of een opdracht tot het verleggen in opdracht van de provincie Noord-Holland	**€ 565,00**
2.4.7	het verkrijgen van een vergunning als bedoeld in 4.82, lid 1 onder b van de Omgevingsverordening Noord-Holland, voor het in een weg leggen of hebben liggen van een duiker	**€ 565,00**
2.4.9	een wijziging of verlenging van een vergunning als bedoeld onder 2.4.7	**€ 565,00**
2.5	**Omgevingsverordening Noord-Holland betreffende provinciale waterwegen**	
2.5.1	het verstrekken van een ontheffing als bedoeld in: - art. 4.77, lid 1 onder a van de Omgevingsverordening Noord-Holland; verboden om andere vaarweg op deze vaarweg(en) aan te sluiten - art. 4.77, lid 1 onder b van de Omgevingsverordening Noord-Holland; een vaarweg te verleggen ,te versmallen, diepte te wijzigen of op een andere wijze te veranderen dan wel buiten gebruik te stellen	**€ 610,00** **€ 610,00**
2.5.2	een wijziging of verlenging van een ontheffing als bedoeld onder 2.5.1	**€ 610,00**
2.5.3	het verstrekken van een ontheffing als bedoeld in art. 4.77, lid 1, onder c van de Omgevingsverordening Noord-Holland voor: a. kunstwerken; b. remming- en geleide- werken en wachtplaatsen, afzonderlijk bij reeds bestaande kunstwerken; c. oeverwerken, met inbegrip van los- en laadplaatsen; d. voorwerpen, waaronder palen en steigers; e. kabels, buizen en leidingen:	**€ 3.240,00** **€ 565,00** **€ 565,00** **€ 565,00** **€ 565,00**
2.5.4	een wijziging of verlenging van een ontheffing als bedoeld onder 2.5.3 voor: a. kunstwerken; b. remming- en geleide- werken en wachtplaatsen, afzonderlijk bij reeds bestaande kunstwerken; c. oeverwerken, met inbegrip van los- en laadplaatsen; d. voorwerpen, waaronder palen en steigers; e. kabels, buizen en leidingen:	**€ 565,00** **€ 565,00** **€ 365,00** **€ 565,00**
2.5.5	Het verkrijgen van een veergunning als bedoeld in art. 4.77, lid 1 sub c van de Omgevingsverordening Noord-Holland voor het uitvoeren van kleine graafwerkzaamheden bij vaarwegen (w.o. het inblazen van leidingen, sonderingen)	**€ 405,00**
2.6.1.1	het verstrekken van een ontheffing, vergunning, toestemming of vrijstelling als bedoeld in Scheepvaartverkeerswet of als bedoeld in Binnenvaartpolitiereglement, waaronder een vergunning als bedoeld art. 1.21, 2de lid van het Binnenvaartpolitiereglement voor incidenteel bijzonder transport, of ontheffing voor het innemen van een ligplaats	**€ 245,00**
2.6.1.2	het wijzigen van een ontheffing, vergunning, toestemming of vrijstelling als bedoeld in Scheepvaartverkeerswet of als bedoeld in Binnenvaartpolitiereglement, waaronder een vergunning als bedoeld art. 1.21, 2de lid van het Binnenvaartpolitiereglement voor incidenteel bijzonder transport, of ontheffing voor het innemen van een ligplaats	**€ 160,00**
2.6.2	het verstrekken van een vergunning als bedoeld in art. 1.21 2de van het Binnenvaartpolitiereglement (bijzonder transport) voor een jaar	**€ 245,00**
2.6.3	een wijziging of verlenging van een ontheffing, vergunning, toestemming of vrijstelling als bedoeld onder 2.6.2	**€ 160,00**
2.6.4	het begeleiden van schepen door of met behulp van een ambtenaar van de provincie Noord-Holland; - begeleiding per voertuig per kwartier (of gedeelte daarvan); - begeleiding per vaartuig per kwartier (of gedeelte daarvan);	**€ 20,25** **€ 30,35**

Hoofdstuk 3 Waterwet

		Tarief 2023
3.1	het verstrekken van een vergunning als bedoeld in art. 6.4 van de Waterwet met een pompinstallatie waarmee water aan de grond wordt onttrokken dan wel in de grond wordt geïnfiltreerd; - per m3 nominale pompcapaciteit per uur - met een minimum per vergunning van - met een maximum per vergunning van	 **€ 26,00** **€ 855,00** **€ 14.820,00**
3.2	het verstrekken van een vergunning als bedoeld onder 3.1 , waarbij sprake is van samenloop conform art. 6.17 van de Waterwet met een pompinstallatie waarmee water aan de grond wordt onttrokken dan wel in de grond wordt geïnfiltreerd; - per m3 nominale pompcapaciteit per uur - met een minimum per vergunning van - met een maximum per vergunning van	 **É 34,55** **€ 1.015,00** **€ 19.700,00**
3.3	een wijziging van een vergunning, als bedoeld onder 3.1 en 3.2, indien deze leidt tot een wijziging van de pompcapaciteit, een minimumbedrag van een en ander met dien verstande dat indien de wijziging leidt tot een aanpassing van de pompcapaciteit overeenkomstig het bepaalde onder 3.1 en 3.2 met inachtneming van het minimumtarief en het maximumtarief	**€ 8.025,00**
3.4	een wijziging van een voorschrift van een vergunning als bedoeld onder 3.2. per te wijzigen voorschrift	**€ 4.015,00**
3.5	het verkrijgen van een gedoogbeschikking voor het tijdelijk zonder vergunning in werking hebben van een inrichting of een gedeelte van een inrichting in samenhang met een te starten of gestarte vergunningsprocedure, waarbij het aangevraagde gedogen anticipeert op verlening van de vergunning, het overeenkomstig het onder 3.1 (van de tarieventabel) vast te stellen bedrag voor het aanvragen van een vergunning, met dien verstande dat 25% van de onder 3.1 (van de tarieventabel) genoemde bedragen worden geheven, met een minimum van	**€ 2035,00**
3.6	het verkrijgen van een gedoogbeschikking, waarbij in andere gevallen als bedoeld in 3.5 toestemming wordt gegeven dat tijdelijk bepaalde vergunningsvoorschriften niet worden nageleefd, met uitzondering van gevallen waarbij sprake is van het niet tijdig nemen van een besluit op een onder 3.1 en 3.2 genoemde aanvraag binnen de in art. 3:18 van de Algemene wet bestuursrecht genoemde termijn van zes maanden	**€ 2.035,00**

Hoofdstuk 4 Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden

		Tarief 2023
4.1	het verstrekken van een ontheffing als bedoeld in art. 5 , 1ste lid van de Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden voor een badinrichting of zwemgelegenheid:	**€ 1.165,00**
4.2	een wijziging of aanvulling dan wel intrekking van een ontheffing als bedoeld onder 4.1.	**€ 1.165,00**

Hoofdstuk 5 Ontgrondingenwet

	Begripsomschrijvingen
5.1.	Voor de toepassing van dit hoofdstuk wordt verstaan onder:
5.1.1.	Oppervlaktedelfstoffen: bouwgrondstoffen zoals zand, klei, grind en leem

Het tarief bedraagt voor het in behandeling nemen van een aanvraag voor:

		Tarief 2023
5.2	het verstrekken van een vergunning ingevolge de Ontgrondingenwet en de Omgevingsverordening NH2020: a. ingeval geen oppervlakte delfstoffen van de desbetreffende percelen wordt afgevoerd b. ingeval oppervlaktedelfstoffen van de desbetreffende percelen wordt afgevoerd, dient het tarief zoals vermeld onder 5.1.a te worden vermeerderd met: - per m3 - tot een maximum van	**€ 6.475,00** **€ 0,10** **€ 111.985,00**
5.3	een wijziging van een vergunning als bedoeld onder 5.2.b, indien deze leidt tot vergroting van de maximum hoeveelheid oppervlaktedelfstoffen voor winning waarvan (oorspronkelijk) vergunning is verleend, een bedrag gelijk aan het verschil tussen het met toepassing van het bepaalde onder 5.2.b, verschuldigde bedrag voor de opnieuw vastgestelde hoeveelheid en het reeds betaalde bedrag	
5.4	a. een wijziging van een vergunning als bedoeld onder 5.2.a, anders dan in de onder 5.2.b genoemde gevallen; b. een machtiging krachtens art. 12 van de Ontgrondingswet	**€ 3.210,00** **€ 3.210,00**
5.5	een wijziging van een vergunning als bedoeld onder 5.2.a waarbij sprake is van een combinatie van de onder 5.3 en 5.4 genoemde gevallen, de bedragen conform 5.2.a en 5.2.b betekent de wijziging echter dat er geen gebruik wordt gemaakt van de vergunning en de vergunning wordt ingetrokken, dan bestaat er recht op teruggaaf van 50% van de opgelegde aanslag van de onder 5.2.b per m3 genoemde bedragen. Het onder 5.2.a. genoemde bedrag is nooit onderdeel van de teruggaaf.	
	Ontheffing omgevings-verordening grondwater-bescherming	
5.6	een vergunning voor activiteiten in een grondwaterbeschermingsgebied, die van grote maatschappelijke relevantie zijn	**€ 6.475,00**

Hoofdstuk 6 Wadloopverordening 2019 provincie Friesland

Het tarief bedraagt voor het in behandeling nemen van een aanvraag voor:

		Tarief 2023
6.1	een vergunning als bedoeld in art. 4 van de “Wadloopverordening 2019” van de provincie Friesland, of na inwerkingtreding van artikel 4 van de “Wadloopvereniging 2023” voor:	
6.1.1	rechtspersonen die per jaar tot 1.000 wadlopers begeleiden;	**€ 787,00**
6.1.2	rechtspersonen die per jaar 1.000 tot 5.000 wadlopers begeleiden;	**€ 2.486,00**
6.1.3	rechtspersonen die per jaar 5.000 of meer wadlopers begeleiden;	**€ 4.144,00**
6.1.4	natuurlijke personen die groepen tot 12 personen begeleiden;	**€ 140,00**
6.1.5	natuurlijke personen die solo lopen;	**€ 140,00**
6.2	een erkenning tot wadloopgids;	**€ 41,00**
6.3	een begeleiderspas;	**€ 41,00**
6.4	een met beperking in tijd of plaats vanaf 50 personen:	
6.4.1	voor natuurlijke personen;	**€ 83,00**
6.4.2	voor rechtspersonen en andere organisaties	**€ 275,00**
6.5	voor een solopas of solovergunning;	**€ 41,00**
6.6	een aanvraag voor meerdere passen (art. 6.2, art. 6.3 en art. 6.4)	**€ 41,00**

6.6	voor droogvallende platen	
6.6.1	voor groepen kleiner dan 50 personen;	**€ 0,00**
6.6.2	voor groepen van meer dan 50 personen	**€ 218,00**

Hoofdstuk 7 Wet Natuurbescherming (Wnb)

Het tarief bedraagt voor het nemen van een besluit over de verlening van:

		Tarief 2023
7.1	a. een tegemoetkoming in geleden schade, aangericht door in het wild levende beschermde dieren als bedoeld in art. 6.1. 1ste lid Wnb; beschermde dieren als bedoeld in art. 6.1. 1ste lid Wnb b. de retributie wordt niet geheven als het gaat om schade die is aangericht: 1. in een foerageergebied of ganzenrustgebied gedurende de periode dat de schadeveroorzakende diersoort niet mag worden verjaagd of gedood. 2. door de das, de bever, de wilde kat, de otter, de wolf of de lynx; c. er vindt geen teruggaaf plaats als de aanvraag, als bedoeld in art. 7.1. letter a wordt ingetrokken en er al een taxatie van de schade heeft plaatsgevonden; d. In afwijking van artikel 8 van de Legesverordening Noord-Holland 2020 vindt er geen teruggaaf plaats indien het verzoek wordt afgewezen of geweigerd.	**€ 300,00**

Het tarief bedraagt voor het in behandeling van een aanvraag voor;

		Tarief 2023
7.2	een vergunning voor het realiseren van projecten als bedoeld in artikel 2.7, 2de en 3de lid, Wet natuurbescherming m.u.v. vergunningen die worden verleend: a. ten behoeve van beheer en schadebestrijding in Natura 2000-gebieden; b. voor het uitvoeren van herstel en instandhoudingsmaatregelen in het belang van Natura 2000-gebieden zoals bedoeld in artikel 2.2. van de Wet natuurbescherming.	**€ 2.330,00**
7.3	een PAS-melding om te zetten naar een vergunning als bedoeld in artikel 2.7 Wet natuurbescherming (legalisering PAS-melding)	**€ 1.600,00**
7.4	Voor het afgeven van een positieve weigering, waarbij er sprake is van intern salderen	**Nihil tarief**
7.5	een vergunning voor het realiseren van projecten of het uitvoeren van andere handelingen als bedoeld in artikel 2.7, 2de en 3de lid, Wet natuurbescherming, aangevraagd door of namens een particulier	**€ 895,00**
7.6	een ontheffing als bedoeld in artikel 3.3, 1ste lid, artikel 3.8, 1ste lid, artikel 3.10, 2de lid, artikel 3.32 2de en artikel 3.34 3de lid Wet natuurbescherming, m.u.v. de ontheffingen die worden verleend t.b.v.: a. schadebestrijding, overlastbestrijding en populatiebeheer; b. onderzoek en onderwijs als bedoeld in artikel 3.3. 4de lid , sub b onder 5 en als bedoeld in artikel 3.8. 5de lid , sub b onder 4 van de Wet natuurbescherming; c. de opvang van beschermde inheemse vogels en zoogdieren	**€ 2510,00**
7.7.	een ontheffing als bedoeld in artikel 3.3, 1ste lid, artikel 3.8, 1ste lid, artikel 3.10, 2de lid, artikel 3.32 2de en artikel 3.34 3de lid Wet natuurbescherming, aangevraagd door of namens een particulier	**€ 895,00**
7.8	een ontheffing als bedoeld in artikel 4.5, 1ste en 3de lid Wet natuurbescherming (houtopstanden)	**€ 450,00**

7.9	een ontheffing “stiltegebieden” als bedoeld in de Omgevingsverordening Noord-Holland	**€ 450,00**
7.10	een geringe wijziging van een vergunning/ontheffing als bedoeld in dit hoofdstuk die al is verleend, naar de omstandigheden beoordeeld (naam, kadastrale gegevens, termijn))	**€ 180,00**

Hoofdstuk 8 Wet Luchtvaart (Wlv)

Het tarief bedraagt voor het in behandeling nemen van een aanvraag voor

		Tarief 2023
8.1	een ontheffing van maximaal 2 starts en 2 landingen per dag voor bemande helikopters als bedoeld in art. 8a. 51 Wlv (tijdelijk en uitzonderlijk gebruik)	**€ 1.070,00**
8.2	een locatie gebonden ontheffing voor één of meerdere starts en/of landingen op één en hetzelfde terrein voor bemande helikopters als bedoeld in art. 8a. 51 Wlv (tijdelijk en uitzonderlijk gebruik)	**€ 1.605,00**
8.3	een locatie gebonden ontheffing voor één of meerdere starts en/of landingen op één en hetzelfde terrein voor bemande helikopters als bedoeld in art. 8a. 51 Wlv (tijdelijk en uitzonderlijk gebruik), indien voor niet meer dan 10 starts en/of landingen voor één dag wordt gebruikt	**€ 1.605,00**
8.4	een locatie gebonden ontheffing voor één of meerdere starts en/of landingen op één en hetzelfde terrein voor luchtvaartuigen niet zijnde bemande helikopters als bedoeld in art. 8a. 51 Wlv (tijdelijk en uitzonderlijk gebruik)	**€ 1.605,00**
8.5	een locatie gebonden ontheffing voor één of meerdere starts en/of landingen op één en hetzelfde terrein voor luchtvaartuigen niet zijnde bemande helikopters als bedoeld in art. 8a. 51 Wlv (tijdelijk en uitzonderlijk gebruik), indien voor niet meer dan 10 starts en/of landingen voor één dag wordt gebruikt	**€ 1.605,00**
8.6.	Voor de aanvragen genoemd onder de artikelen 8.7 t/m 8.10 worden de leges berekend op basis van een vooraf door de aanvrager ingediende begroting waarin de toerekenbare kosten zijn opgenomen die voor de vergunningsaanvraag noodzakelijk zijn. De in te dienen begroting wordt vooraf afgestemd met de provincie. De toerekenbare kosten worden vastgesteld op het moment dat de aanvraag wordt ingediend.	
8.7	een luchtvaartregeling als bedoeld in art. 8.64 1ste lid Wlv, op verzoek, niet zijnde “omzettingen” van ontheffingen op grond van art. 13 (voormalige) Luchtvaartwet	
8.8	een wijziging van een luchtvaartregeling als bedoeld in art. 8.64 1ste lid Wlv, op verzoek,	
8.9	een luchtvaartbesluit als bedoeld in art. 8.43 Wlv, op verzoek, niet zijnde “omzettingen” van ontheffingen op grond van art. 13 (voormalige) Luchtvaartwet	
8.10	een wijziging van een luchtvaartbesluit als bedoeld in art. 8.43 Wlv, op verzoek,	

Hoofdstuk 9 Overige diensten

Het tarief bedraagt voor het in behandeling nemen van een aanvraag voor:

		Tarief 2023
9.1	a. het verstrekken van een vergunning, ontheffing, vrijstelling, toestemming, machtiging, etc. krachtens een provinciale verordening, provinciaal reglement of enig ander wettelijk voorschrift, anders dan hiervoor genoemd; b. een wijziging of verlenging van een vergunning, ontheffing, vrijstelling, toestemming, machtiging, etc. als bedoeld onder 9.1.a	**€ 535,00** **€ 535.00**

Provincie Noord-Holland

2022

VOORDRACHT

Provinciale Staten van Noord-Holland

Haarlem, 6 september 2022

Onderwerp: Ontwerpbesluit vaststelling legesverordening 2023 en tarieventabel 2023

Kenmerk: 1885180

Bijlagen:

Legesverordening 2023

Tarieventabel 2023

Overzicht tarieven 2022-2023

1. Inleiding

Hierbij bieden wij u de legesverordening 2023 aan met de daarbij behorende tarieventabel 2023. In december 2019 heeft Provinciale Staten besloten om de legestarieven, voor zover die nog niet kostendekkend waren, gefaseerd in 3 jaar op een kostendekkend niveau te brengen**.**

Ingaande 2022 is het merendeel van de legestarieven kostendekkend. Kostendekkendheid wordt in eerste instantie bereikt door het optimaliseren van efficiency en in tweede instantie door het aanpassen van de tarieven. Door meer inzicht in de kostenstructuur en kostentoerekening worden jaarlijks aangepast, waarbij wordt uitgegaan van de gemiddelde tijdsbesteding per vergunningsaanvraag. Een aantal tarieven zijn gebaseerd op landelijke afspraken z tussen Rijk en het IPO. Een voorbeeld hiervan is het tarief voor de PAS-meldingen.

Omgevingswet en milieuleges

In de nu voorliggende tarieventabel 2023 zijn nog geen leges voor de aanvragen milieuvergunningen opgenomen. Bij de inwerkingtreding van de Omgevingswet hebben de provincies de mogelijkheid om (weer) leges te gaan heffen voor de aanvragen milieuvergunningen.

De invoering van de Omgevingswet is verschillende malen uitgesteld. De legesverordening en de daarbij behorende tarieventabel dienen dan te worden aangepast. De invoeringsdatum is verschillende malen verschoven. Voor het zomerreces heeft de Eerste Kamer een motie aangenomen die oproept om vast te houden aan 1 januari 2023 als invoeringsdatum voor de Omgevingswet. Er zijn echter nog onzekerheden rond de werking van het Digitale Systeem Omgevingswet (DSO). Ook de bouwwereld is van mening dat de Omgevingswet te complex is en dat er rond de invoering nog te veel onduidelijk is. Het voornemen is om op 1 november 2022 een definitief besluit te nemen over het ontwerp-Koninklijk Besluit met als invoeringsdatum 1 januari 2023.

Gelet op het vorenstaande wordt voorgesteld de tarieventabel 2023 vast te stellen, waarbij de tarieven 2022 zijn aangepast, inclusief een aantal redactionele aanpassingen. Deze tarieventabel treedt in werking op 1 januari 2023. Op deze manier blijven de tarieven actueel. Mocht er op 1 november 2022 meer duidelijkheid zijn over de invoeringsdatum van de Omgevingswet dan wordt in de PS-vergadering van december 2022 een aangepaste tarieventabel 2023 ter besluitvorming voorgelegd. In deze tarieventabel is dan onder meer de mogelijkheid opgenomen om milieuleges te gaan heffen. Invoeringsdatum van deze tarieventabel is dan gelijk aan de invoeringsdatum van de Omgevingswet.

2. Doelstellingen en evaluatiecriteria

Met de vaststelling van de legesverordening 2023 en tarieventabel 2023 beschikt de provincie weer over een actuele verordening. In de verordening zijn ten opzichte van 2022 een beperkt aantal redactionele aanpassingen verwerkt in de tarieventabel, die onder meer voortvloeien uit de vaststelling van de Omgevingsverordening Noord-Holland. De tarieven 2023 zijn conform de eerdere besluitvorming kostendekkend. De kostendekkendheid is gebaseerd op de gemiddelde tijdsbesteding per vergunningsaanvraag.

3. Financiering, communicatie en (burger)participatie

Financiële consequenties zijn op dit moment nog niet exact aan te geven, aangezien dit mede afhankelijk is van de in 2023 in te dienen vergunningsaanvragen. Ook de inwerkingtredingsdatum van de Omgevingswet speelt hierin mee. In de begroting 2023 is een totale opbrengst leges geraamd van € 3,4 miljoen (afgerond). In deze raming is rekening gehouden uit een legesopbrengst milieuvergunningen van € 500.000, -.

4. Proces en procedure

Na vaststelling door Provinciale Staten worden de legesverordening 2023 en de tarieventabel gepubliceerd en worden de omgevingsdiensten (ODNZKG en OD NHN) geïnformeerd.

5. Voorstel

Wij stellen u voor te besluiten overeenkomstig het bijgaande ontwerpbesluit.

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

dhr. A.Th.H. van Dijk, voorzitter

mw. R.M. Bergkamp, provinciesecretaris

Ontwerpbesluit

Nr. 1885180

Provinciale Staten van Noord-Holland;

gelezen de voordracht van Gedeputeerde Staten van 6 september 2022;

gelet op artikel 220 van de Provinciewet

besluiten:

1. De legesverordening en de daarbij behorende tarieventabel 2023 vast te stellen

Haarlem,

Provinciale Staten voornoemd,

voorzitter,

statengriffier,

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
J.J.A.S. Houtenbos
CZ/FIN/SKA

Telefoonnummer +31235143683
houtenbosj@noord-holland.nl

Verzenddatum
- 7 SEP. 2022

Kenmerk
1885180/1892218

Uw kenmerk

Betreft: betreft legesverordening 2023 en tarieventabel 2023

Geachte leden,

Hierbij ontvangt u ter besluitvorming de bijgaande statenvoordracht met het bijbehorende ontwerpbesluit, met bijlagen, over de legesverordening 2023 en de tarieventabel 2023.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

4 bijlage(n)

Statenvoordracht

Tarieventabel 2023

Legesverordening 2023

Overzicht tarieven 2022-2023

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

C.A. van der Baan

BEL/GRN

Telefoonnummer +31235143088

baanc@noord-holland.nl

Verzenddatum

- 7 SEP. 2022

Kenmerk

1891642/1894497

Uw kenmerk

Betreft: Toelichting opheffingsbesluit Maatschappelijke Adviesraad Faunaschade (MARF)

Geachte leden,

Graag informeren wij u over ons besluit van 6 september 2022 tot opheffing van de Maatschappelijke Adviesraad Faunaschade (MARF).

Toelichting MARF

De MARF is in 2017 door de twaalf Colleges van Gedeputeerde Staten ingesteld om de provincies gevraagd of ongevraagd te adviseren over het faunaschadebeleid. De gedachte bij de oprichting van dit orgaan was dat op deze manier de samenwerking tussen de provincies kon worden gestimuleerd, na de decentralisatie van het faunabeleid van het Rijk naar de provincies. De MARF heeft onderzoek gedaan naar het voorkomen en bestrijden van faunaschade en het maatschappelijke debat over dit thema.

De MARF heeft een eigen adviesprogramma opgesteld, waarin de onderwerpen zijn opgenomen waarover de leden advies willen uitbrengen. Dit programma is eind 2017 aangeboden aan de Bestuurlijke Adviescommissie Vitaal Platteland (BAC VP) van de Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO). Voor de periode tot en met 2022 zijn de volgende rapportages opgeleverd:

- Advies 'Verbinden en vernieuwen' over een gebiedsgerichte benadering van faunaschade en de schadesystematiek (december 2018).
- Tussenadvies 'Op weg naar een robuust ganzenbeheer' (november 2019).
- Advies 'Mensen maken het verschil' over de faunabeheereenheden (november 2019).
- Advies 'Ganzen zonder grenzen' (mei 2021).

Opheffingsbesluit MARF

Eind 2020 heeft de MARF op eigen initiatief een interne evaluatie opgesteld over de eerste adviesraadperiode van vijf jaar. In het verlengde daarvan heeft de BAC VP besloten tot een externe evaluatie. Deze evaluatie is in 2021 uitgevoerd door een onafhankelijk

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

organisatieadviesbureau. Hierbij stonden de opdrachtomschrijving die de MARF heeft meegekregen van de provincies en de mate waarin de MARF voldoet aan de adviesbehoefte centraal. Op basis van de eindrapportage is de BAC VP tot de conclusie gekomen dat er behoefte is aan een andere vorm van advisering over het faunabeleid, die de samenwerking tussen de provincies kan bevorderen. Dit zal in IPO-verband nader verkend worden. Daarom heeft de BAC VP op 20 mei 2022 besloten om de MARF op te heffen.

Hoewel de aanstelling van één lid per 1 februari 2021 al is beëindigd door het aflopen van diens vierjarige adviesraadperiode en die van vier leden per 31 mei 2022 al is beëindigd door het aflopen van hun vijfjarige adviesraadperiode, is er voor het opheffen van de MARF besluitvorming door de twaalf provincies nodig. Mevrouw J. F. Snijder-Hazelhoff (deskundige op het gebied van de jacht) is later dan de overige leden benoemd. Haar adviesraadperiode begon in 2020 en is nog niet verlopen. Daarom wordt er eervol ontslag aan haar verleend.

Vervolg

Namens het IPO is er op 24 augustus 2022 een brief verstuurd aan de voormalige voorzitter van de MARF waarin het besluit van de BAC VP schriftelijk is bevestigd. Daarnaast is de MARF bedankt voor zijn bewezen diensten en de geleverde adviezen. Op de website van BIJ12 is hierover ook een persbericht geplaatst. Na besluitvorming door de twaalf provincies is de opheffing van de MARF afgerond.

De kennisontwikkeling en inhoudelijke samenwerking tussen de provincies op het gebied van faunabeleid zal worden voortgezet met een versterkte ondersteuning door BIJ12. De BAC VP heeft hierover gesproken tijdens een themasessie op 9 maart 2022. De definitieve besluiten tot deze versterking worden momenteel in IPO-verband voorbereid en afgestemd.

Wij hopen u hierbij voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

Provincie Noord-Holland

Mededeling GS-onderzoek rechtmatigheidsverantwoording 2022

Aan: de commissaris van de koning: dhr. Mr. A. T. H. van Dijk, opdrachtgever namens het college van Gedeputeerde Staten (GS) en drs. J.M. Bierhuizen BSc ambtelijk opdrachtgever namens het college van Gedeputeerde Staten (GS).

Afdeling: Interne Audit
Datum: 27-06-2022
Versie : Definitief

Colofon

Projectnaam

Audit Rechtmatigheidsverantwoording (2.17A onderzoek)

In opdracht van

Dhr. Mr. A. T.H. van Dijk
Commissaris van de koning
Namens het college van Gedeputeerde Staten (GS)
Provincie Noord-Holland

Ambtelijk opdrachtgever

Dhr. Drs. J. Bierhuizen BSc
Concerncontroller
Namens het college van Gedeputeerde Staten (GS)
Concerncontrol | Algemeen Directeur | Provincie Noord-Holland

Eindverantwoordelijke opdrachtnemer

Dhr. R. van Burk
Programmamanager Interne audit
Interne audit | Concerncontrol | Algemeen Directeur | Provincie Noord-Holland

Contactpersoon

Dhr. E.R. Engelman MSc, Senior Auditor
✉ engelmane@noord-holland.nl
☎ 06 3688044
Interne audit | Concerncontrol | Algemeen Directeur | Provincie Noord-Holland

Auditteam

Dhr. E.R. Engelman MSc, Senior Auditor
Dhr. J. Klappe RO CIA, Senior Auditor

Kopie aan

Auditee: Mw. E. de Koekkoek RA, Coördinator Verbijzonderde interne controle (VIC), Concerncontrol
Auditee: Dhr. A. Meijer RC , Senior Controller, Concerncontrol

Notitie Interne Audit: GS onderzoek rechtmatigheidsverantwoording 2022

1.1 Inleiding

Het college van Gedeputeerde Staten (GS) heeft de 'Rechtmatigheidsverantwoording' als 217a onderzoek opgenomen in het auditjaarplan 2022 van Interne Audit[i]. Met als omschrijving:

"Vanaf 2023 moeten (Gedeputeerde Staten) GS een rechtmatigheidsverantwoording opnemen (over het verslagjaar 2022) in de jaarrekening. Hiermee wordt verantwoording afgelegd over de naleving van de regels, die relevant zijn voor het financiële reilen en zeilen van de provincie. Interne Audit kijkt mee bij het opstellen en voert een systeemtoets uit. Hiermee voegen wij aanvullende zekerheid toe over het totstandkomingsproces".

1.2 Vooronderzoek Interne Audit

Conform het auditjaarplan heeft Interne Audit in het eerste kwartaal in 2022 een vooronderzoek uitgevoerd. De uitkomst van het vooronderzoek is als volgt:

Uitstel rechtmatigheidsverantwoording naar 2023

De wetgeving decentrale rekenkamers waarbij ook de aanpassing van de provinciewet is opgenomen (die noodzakelijk is voor de rechtmatigheidsverantwoording) is momenteel in behandeling bij de Eerste Kamer[1]. De verwachting van de minister is dat de wetgeving eind 2022 wordt vastgesteld. Het ministerie van Binnenlandse Zaken heeft aangegeven dat provincies over het boekjaar van 2023 een rechtmatigheidsverantwoording moeten opnemen in plaats van over het boekjaar van 2022.

Verwachte inhoudelijke aanpassingen rechtmatigheidsverantwoording

[1] https://www.eerstekamer.nl/wetsvoorstel/35298_wet_versterking_decentrale

De commissie BBV[2] en de commissie BADO[3] komen na vaststelling van de wetgeving (2023) nog met aanvullende notities die mogelijk effect hebben op het verantwoordingsproces en inhoudelijke eisen aan de rechtmatigheidsverantwoording:

Uit te zetten acties vanuit de Provincie Noord-Holland 2023
Wanneer de wetgeving door de Eerste Kamer is vastgesteld en aanvullende notitie vanuit de commissie BBV bekend is, moet de Provinciale Staten van de Provincie Noord-Holland een aantal inrichtingskeuzes maken.

1.3 Voorstel Interne Audit GS-onderzoek

Vanwege bovenstaande redenen stelt Interne Audit aan de opdrachtgever voor om het GS-onderzoek voor het jaar 2022 te laten vervallen. Afhankelijk van bovenstaande ontwikkelingen kan later dit jaar tijdens de totstandkoming van het auditjaarplan 2023 met GS worden bepaald of de rechtmatigheidsverantwoording als onderwerp in auditjaarplan 2023 of 2024 wordt opgenomen.

---

[i] Jaarplan Interne Audit:

---

[2] BBV: besluit, begroting en verantwoording
[3] BADO: Commissie Bedrijfsvoering en Auditing Decentrale Overheden

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
J. Klappe
AD/CC

Telefoonnummer +31235144717
john.klappe@noord-holland.nl

Verzenddatum
- 7 SEP. 2022

Kenmerk
1864805 /1896415

Uw kenmerk

Betreft: Mededeling vervallen GS-onderzoek rechtmatigheidsverantwoording 2022

Geachte leden,

Graag informeren wij u over het volgende onderwerp:
Mededeling vervallen GS-onderzoek rechtmatigheidsverantwoording 2022

Inleiding

Het college van Gedeputeerde Staten (GS) besluit om de 'Rechtmatigheidsverantwoording' als 217a onderzoek in het auditjaarplan 2022 van Interne Audit te laten vervallen.

Conform het auditjaarplan heeft Interne Audit in het eerste kwartaal in 2022 een vooronderzoek uitgevoerd. De uitkomsten van het vooronderzoek zijn weergeven in de *Notitie Interne Audit GS onderzoek rechtmatigheidsverantwoording 20222706.* Hierin staat onder andere dat de wetgeving door de Eerste Kamer nog niet is vastgesteld. In deze notitie stelt Interne Audit daarom aan de opdrachtgever voor om het GS-onderzoek voor het jaar 2022 te laten vervallen.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Tot slot

Afhankelijk van bovenstaande ontwikkelingen kan later dit jaar bij de totstandkoming van het auditjaarplan 2023 met GS worden bepaald of de rechtmatigheidsverantwoording als onderwerp in auditjaarplan 2023 of 2024 wordt opgenomen.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

1 bijlage(n)

Notitie Interne Audit GS onderzoek rechtmatigheidsverantwoording 20222706

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
M.B. Recter
BEL/REE

Telefoonnummer +31235144998
recterm@noord-holland.nl

Verzenddatum

– 8 SEP. 2022

Kenmerk
1416730/1864595

Uw kenmerk

Betreft: Toekomstperspectief Sport

Geachte leden,

Tijdens de behandeling van de begroting voor 2022 in Provinciale Staten op 8 november 2021 is een motie aangenomen (M187-2021) waarin GS wordt gevraagd om een toekomstperspectief uit te werken over sport in Noord-Holland in de vorm van een update over de beleidsnotitie Sport (2020). Deze update zou moeten bestaan uit:

- de stand van zaken van de beleidsnotitie Sport;
- een uiteenzetting van de taken van de Provincie Noord-Holland op dit gebied;
- een vergelijk van het sportbeleid met andere provincies;
- de (mogelijk structurele) rol die Sportservice Noord-Holland of anderen hierin kunnen spelen.

Ter uitvoering van de motie hebben wij BMC opdracht gegeven onderzoek te doen naar het sportbeleid bij andere provincies en bij het Rijk. In dit onderzoek is ook de rol van andere uitvoeringsorganisaties zoals Sportservice meegenomen.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Met deze brief sturen wij u dit onderzoek toe, samen met de stand van zaken van de beleidsnotitie Sport en een uiteenzetting van de taken van de provincie Noord-Holland.

Wij verzoeken u hiermee de motie als afgedaan te beschouwen.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
C.J. Loggen

2 bijlagen

Stand van zaken beleidsnotitie Sport

Onderzoek invulling sport provincies / rijk inclusief rol uitvoeringsorganisatie

Bijlage 1

Stand van Zaken Beleidsnotitie Sport

Op 26 mei 2020 is de Beleidsnotitie Sport door ons college vastgesteld. De beleidsnotitie is een vertaling van de afspraken gemaakt in het coalitieakkoord *Duurzaam Doorpakken.* In de beleidsnotitie Sport richt de provincie zich op twee aandachtsgebieden: het verduurzamen van sportaccommodaties en de inclusieve sport.

De afgelopen twee jaar hebben wij een aantal instrumenten opgezet binnen de Beleidsnotitie Sport. Hieronder vind u een stand van zaken per instrument:

Uitvoeringsregeling Verduurzaming Sportaccommodaties
Sinds maart 2021 heeft de provincie de Uitvoeringsregeling Verduurzaming Sportaccommodaties (hierna UVR Sport) opengesteld. Sportverenigingen konden subsidie aanvragen voor zonnepanelen, LED-verlichten en isolatiemateriaal voor maximaal €10.000. Bij de start van de regeling in 2021 was het subsidieplafond €150.000.

De UVR Sport was een groot succes. Binnen één dag was het subsidieplafond uitgeput. In overleg met de betrokken gedeputeerden is besloten om het subsidieplafond te verhogen naar €550.000 met middelen uit het Economisch Herstel en Duurzaamheidsfonds (hierna EHDF). Uiteindelijk is de regeling met het verhoogde subsidieplafond in april 2021 opnieuw uitgeput.

Vanwege het succes van de regeling is gekeken of er meer middelen beschikbaar konden worden gesteld uit het EHDF. Uiteindelijk is besloten om bij de tweede tranche van het EHDF €1.8 miljoen beschikbaar te stellen voor de UVR Sport. Dit betekent dat jaarlijks het subsidieplafond verhoogd kan worden naar €1 miljoen. Het verhoogde subsidieplafond heeft geleid dat wij de regeling ook verder konden verbreden.[1]

Op 1 februari 2022 is de UVR Sport 2022 opengesteld. De regeling was opnieuw een groot succes en het subsidieplafond is eind april 2022 bereikt. Op het moment van schrijven wordt er een onderzoek uitgevoerd naar de maatschappelijke en CO2 impact van de UVR-Sport. Naar aanleiding van de resultaten van dit onderzoek wordt er in het najaar gekeken of het wenselijk is om het subsidieplafond voor 2022 te verhogen.

Challenges / Inclusieve Sport
De provincie heeft samen met sportkoepel NOC*NSF het Stimuleringsbudget Noord-Holland opgezet. Dit is budget beschikbaar voor Noord-Hollandse verenigingen om inclusiviteit en diversiteit binnen club bespreekbaar te maken. Clubs kunnen maximaal €850 euro aanvragen voor services (coaching, ervaringsdeskundigen) voor het stimuleren van inclusieve sport, zoals het versterken/vernieuwen van sport- en beweegaanbod, het bereiken van de doelgroep of het verhogen van sportdeelname in de sport.

Het stimuleringsbudget loopt sinds 1 december 2021 en is een groot succes. In totaal hebben 50 verenigingen een budget ontvangen om aan de slag te gaan met inclusiviteit binnen hun

[1] Subsidie kan nu worden aangevraagd voor: zonnepanelen, Ledverlichting, isolatiemateriaal, apparatuur voor warmte-/ koudeterugwinning, warmtepomp, energieregistratie- en bewakingsysteem, HR-glas en zonnecollectorsysteem. Ook kunnen naast sportverengingen ook beheerstichtingen subsidie aanvragen en is het aan te vragen subsidiebedrag verhoogd naar €25.000.

sportvereniging. Vanwege het succes van het huidige stimuleringsbudget zijn wij voornemens om NOC*NSF ook in 2022 subsidie te verlenen voor voorzetting van het stimuleringsbudget.

Sportservice Noord-Holland
Jaarlijks geeft de provincie Sportservice Noord-Holland subsidie voor het uitvoeren van de kennisfunctie sport. Deze kennisfunctie sport dient als kennisbank voor gemeenten en sportverenigingen voor ontwikkelingen op het gebied van sport binnen het Rijk en de sportbonden. Daarnaast helpt Sportservice veel gemeenten met het opstellen van (verplichte) sportakkoorden tussen verenigingsleven, sociale diensten en de gemeente.

Naast de kennisfunctie Sport hebben wij Sportservice Noord-Holland twee additionele opdrachten verleend. De eerste opdracht was het in kaart brengen van het LHBTIQ landschap in de sport in het kader van het opstellen van de Beleidsnotitie Sport. Daarnaast heeft Sportservice een communicatiecampagne opgezet over de ‘gezonde sportkantine’, naar aanleiding van een toezegging van Gedeputeerde Pels tijdens de commissiebehandeling van de voortgang van de Beleidsnotitie Sport (18 januari 2021).

Overig
De provincie stelt jaarlijks €5000 beschikbaar voor kennissessies. Vanwege de aanhoudende Coronapandemie zijn sportverenigingen weinig bij elkaar gekomen. Wij hebben de afgelopen tijd twee kennisbijeenkomsten georganiseerd: de bovengenoemde communicatiecampagne over de Sportkantine en een bijeenkomst met het netwerk van LHBITQ sportorganisaties in Noord-Holland.

Daarnaast is sport onderdeel van het Ontzorgingsprogramma Verduurzaming Maatschappelijk vastgoed. Zo kunnen specifieke sportbedrijven en een aantal kleine gemeenten (kleiner dan 75.000) ondersteund worden bij het verduurzamen van hun maatschappelijk sportvastgoed.

Bijlage 2

Aanvulling op het onderzoek van BMC

In het bijgevoegde onderzoek van BMC vind u een vergelijking van het sportbeleid bij andere provincies. Sport wordt in elke provincie anders uitgevoerd met de daarbij passende financiële middelen. De keuze om in sport te investeren is vaak afhankelijk van de opbouw van een provincie. Zo hebben grote steden vaak een aanzienlijke groter sportbudget beschikbaar, terwijl kleinere steden en dorpen vaak minder geld te besteden hebben. Hierdoor is het aannemelijk dat meer landelijke provincies meer geld investeren in sport, omdat gemeenten minder daadkracht hebben op dat gebied hebben. Naast opbouw speelt het promoten van de regionale identiteit op het gebied van sport vaak een rol binnen provinciale sportakkoorden. Provincies als Friesland, Zeeland en Limburg kiezen vaak voor kernsporten die vanuit (cultuur)historie vaak een belangrijke rol hebben binnen hun provincie. Deze overwegingen dienen meegenomen te worden bij het lezen van het onderzoek van BMC.

Inventarisatie sport
Vergelijking provincies en landelijk beleid

1. Overzicht per provincie **2**
1.1 Drenthe 2
1.2 Flevoland 4
1.3 Friesland 5
1.4 Gelderland 6
1.5 Groningen 8
1.6 Limburg 9
1.7 Noord-Brabant 10
1.8 Overijssel 11
1.9 Utrecht 12
1.10 Zeeland 13
1.11 Zuid-Holland 14

2. Financiële vergelijking begrotingen 2021 totaal **15**

3. Landelijk beleid **17**
3.1 Rijksoverheid - ministerie Volksgezondheid, Welzijn en Sport - directie Sport 17
3.2 Sportwet en Sportstelsel 19

Leeswijzer: inventarisatie in opdracht van de provincie Noord-Holland op het gebied van sport, objectief weergegeven, op basis van openbaar beschikbare informatie uitgevoerd, ter vergelijking van provinciaal beleid op het gebied van sport. Tevens beeld geschetst van sportbeleid op rijksniveau om mee te wegen in afwegingen i.r.t. beleidsontwikkeling op het gebied van sport voor de provincie Noord-Holland.

Juli 2022

1. Overzicht per provincie

1.1 Drenthe

Drenthe is in 2019 verkozen tot Sportregio van Europa en stimuleert sport middels ondersteuning aan gemeenten en subsidies voor initiatieven met een sociaal-cultureel karakter. Hieronder valt o.a. de inclusie van groepen als ouderen, de LHBTI+-gemeenschap en mensen met een beperking. De provincie focust over het algemeen op kernsporten die in de openbare ruimte plaatsvinden. Zo wist ze het NK en EK wegwielrennen en het EK Veldrijden aan te trekken. De belangrijkste sportorganisatie in Drenthe is SportDrenthe, wiens takenpakket het adviseren en ondersteunen van organisaties bij de inzet van sport en bewegen is, met als doel een meer vitale samenleving.

Sportbudget: €878,731, hetgeen neerkomt op €1.77 per inwoner van de provincie. Het budget bevat hoofdzakelijk subsidie Stichting Sport Drenthe, programma Drenthe Beweegt en Sport Algemeen (4%, 23%, 73%)

Verdieping
Sportontwikkeling/stimulering

- De provincie investeert in regionale samenwerking middels het programma Drenthe Beweegt!, een samenwerkingsverband tussen twaalf Drentse gemeenten, de provincie en een aantal maatschappelijke instellingen, dat met sport Drenthe sterker wil maken.
- De provincie subsidieert in navolging van coronamaatregelen en via gemeenten activiteiten die ten goede komen aan vrijwilligersinitiatieven, inclusiviteit en vitale verenigingen.
- De provincie subsidieert de uitvoeringsorganisaties SportDrenthe en Topsport Noord.
- De provincie ondersteunt een passend aanbod voor mensen met een beperking, die leven in armoede, met ernstig overgewicht, of psychische problemen, en voor ouderen, door aangesloten te zijn bij Uniek Sporten. Middels Uniek Sporten zorgen Fonds Gehandicaptensport en haar partners ervoor dat meer mensen kunnen deelnemen aan sport door een passend sportaanbod te bieden.
- Er is uitvoering gegeven aan de motie Regenboogprovincie LHBTI+ en SportDrenthe heeft Kenniscentrum Meedoen opgericht.
- De provincie wil dat bewegen een structureel onderdeel van het onderwijscurriculum gaat vormen.

Gezondheid/vitaliteit

- In het kader van preventie zet de provincie in op het verbinden van professionals uit verschillende domeinen om zo onvoldoende bewegings- en gezondheidsvaardigheden op te vangen.

Topsport/talentontwikkeling

- De provincie ondersteunt topsportevenementen die betrekking hebben op de Drentse kernsporten, te weten wielersport, atletiek, triathlon en motorsport. De inzet is zorgen voor profilering van de provincie en het versterken van haar imago. Dit doet ze onder andere door het verlenen van de Subsidie Vrijetijdseconomie. De provincie zet daarnaast via SportDrenthe en Drenthe Beweegt! in op het organiseren van side-events die bewegen stimuleren.
- De provincie profileert zich als fietsprovincie. Hiertoe investeert ze €900.000,- in de organisatie van het EK Wegwielrennen 2023. Na het NK Wegwielrennen en het EK Veldrijden is dit het derde grote wielerevenement dat in korte tijd naar Drenthe komt.

Ruimtelijk/vastgoed

- De provincie investeert in een beweegvriendelijke openbare ruimte. De inzet is om via toegankelijke recreatieve mogelijkheden een gezondere leefstijl te stimuleren. Als fietsprovincie promoot ze dan ook de fiets als vervoersmiddel. Tevens verleent Drenthe de Subsidie Vrijetijdseconomie aan sportvoorzieningen van provinciale betekenis, met als doel het commerciële aspect van sport als vrijetijdsbesteding te stimuleren.
- De provincie investeert in het beter toegankelijk maken van de openbare ruimte voor ouderen en mensen met een beperking door in te zetten op overstijgende samenwerking tussen het fysieke en sociale domein.
- Gedeputeerde Staten stelt € 389.250,- beschikbaar aan het project Drenthe Sport Duurzaam, met als doel de verduurzaming van sportaccommodaties. Daarnaast zet de provincie in op het verduurzamen van accommodaties in termen van multifunctioneel gebruik door regionale afstemming te bieden over de behoefte aan het gebruik van regionale accommodaties.

1.2 Flevoland

Flevoland continueert het beleid uit de 'Sportnota 2013-2016: Sportbeleid dat rendeert in Flevoland'. De provincie zet zich vooral via Sportservice Flevoland in voor het ontwikkelen van talent en het toegankelijk maken van sport voor iedereen. Ze legt hierin actief een link met de openbare ruimte. Zo maakt ze gebruik van kernsporten, welke vooral in de openbare ruimte beoefend worden en zet ze in op een beweegvriendelijke omgeving.

Sportbudget: € 948.000 hetgeen neerkomt op € 2,18 per inwoner van de provincie. Het budget bevat hoofdzakelijk sportstimulering, grootschalige (inter)nationale sportevenementen en de realisatie/het onderhoud van regionale trainingscentra. De provincie heeft voor € 160.000 een belang in SportService Flevoland en is hiermee enig aandeelhouder.

Verdieping

Sportontwikkeling/stimulering

- In 2017 is het Almere Kenniscentrum Talent geopend, gericht op kinderen tussen 4 en 18 jaar oud, met als doel om met een brede motorische ontwikkeling tot een blijvende sport- en beweegdeelname onder de doelgroep te komen.
- De provincie is in 2016 een nieuwe samenwerking aangegaan met Regionaal Netwerk Aangepast Sporten, waarbinnen SportService Flevoland sportprogramma's aanbiedt voor mensen met een beperking.
- Flevoland sluit aan bij Uniek Sporten.

Topsport/talentontwikkeling

- In Flevoland zijn zes Regionale Training Centra gerealiseerd, te weten op het gebied van zeilen, badminton, windsurfen, handboogschieten, voetbal en triathlon. Deze centra staan onder regie van een specifieke sportbond en werkt samen Topsport Flevoland en lokale sport- en beweegaanbieders.

Ruimtelijk/vastgoed

- De Flevolandse kernsporten (triathlon, watersport, fietsen en hardlopen) worden vooral beoefend in de openbare ruimte. Daarom worden middels de omgevingsvisie 'Samen maken we Flevoland' mogelijkheden gecreëerd voor buitensportbeoefening.

Overig

- In het kader van bovenlokale samenwerking zijn voor diverse thema's samenwerkingsclusters ontstaan. De belangrijkste partners zijn SportService Flevoland, Gemeenten en VNG, Sportbonden, Sportplatform Flevoland, Vrijetijdssector Flevoland.

1.3 Friesland

Friesland verbindt sport duidelijk met identiteit. Zo belooft de coalitie in haar akkoord sporten die bij de Friese identiteit horen blijvend te ondersteunen en investeert in Friese topsport, zoals schaatsen. Voor de uitvoering van beleid m.b.t. breedtesport en gezondheid leunt de provincie voornamelijk Sport Fryslân. Tegelijkertijd ziet ze de economische en maatschappelijke waarde van topsport in en kan er subsidie aangevraagd worden sportevenementen.

Sportbudget: € 1.336.3000 hetgeen neerkomt op € 2,04 per inwoner van de provincie. De overgrote meerderheid van dit bedrag gaat naar Sport Friesland en TopSport Noord. Verder gaat veel geld naar sporten m.b.t. de Friese identiteit.

Verdieping

Sportontwikkeling/stimulering

- De provincie koppelt sport duidelijk aan identiteit door Friese sporten als fierljeppen, keatsen, skûtsjesilen en Frysk damjen blijvend te ondersteunen.
- De provincie ondersteunt Sport Fryslân, een projectuitvoerder die inzet op kennisdeling met sportclubs en -verenigingen, basisscholen, gemeenten en zorginstellingen met als doel de stimulatie van een gezonde leefstijl en creatie van passend sportbeleid.

Topsport/talentontwikkeling

- De provincie maakt de ondersteuning van het Centrum voor Topsport en Onderwijs in Heerenveen permanent om zo de topsportinfrastructuur in Friesland te behouden.
- Voor het organiseren van een grootschalig sportevenement kan subsidie aangevraagd worden. Het subsidieplafond is € 80.000,-.

1.4 Gelderland

Het sportbeleid in de provincie Gelderland steunt op de ambities in het Gelders Sportakkoord 2.0. De provincie zet in op een brede toegankelijkheid tot sport, door het ondersteunen van fondsen en het creëren van programma's die talent over het gehele spectrum herkennen. Tevens draagt ze bij aan een positieve sportcultuur door grootschalige evenementen die in het teken van inclusiviteit en sportstimulatie staan te ondersteunen. Gelderland ziet in sport een manier om een gezondere bevolking te bewerkstelligen en de focus ligt daarom eerder op sport en bewegen dan op andere zaken die bijdragen aan een gezonde leefstijl. Dit houdt ook in dat de provincie inzet op een beweegvriendelijke openbare ruimte en duurzaamheid bij sportaccommodaties.

Sportbudget: € 7.800.000 hetgeen neerkomt op € 3,70 per inwoner van de provincie. Dit bedrag wordt verdeeld onder Gelderland Sport!, vier actielijnen m.b.t. het thema sport, de Gelderse Sport Federatie en andere subsidies (38%, 22%, 17% en 23%).

Verdieping

Sportontwikkeling/stimulering

- De provincie ondersteunt het Jeugdfonds Sport & Cultuur en het Volwassenenfonds, om armoede en tweedeling in de sport tegen te gaan. Daarnaast stimuleert ze de opname van doelstellingen omtrent inclusiviteit binnen de sport in het beleid van sportverenigingen.
- De provincie verleent subsidies voor plannen omtrent inclusie bij sportclubs middel de stimuleringsregeling 'Gelderland loves to move'. Tevens brengt de provincie de landelijke campagne 'Welkom in de sport' breed onder de aandacht, door o.a. het organiseren van de Euro Games 2022.
- De provincie subsidieert de Gelderse sportfederatie om nieuwe ontwikkelingen, zoals hybride leren in de sport, te stimuleren.
- Gelderland sluit aan bij Uniek Sporten.
- De provincie is het programma 'Sportief groot worden' gestart, wat inzet op inclusiviteit en sportief opgroeien in Gelderland.
- Gelderland zet zich in om meer lokale talenten met een beperking te verbinden aan het provinciale project 'Talentontwikkeling aangepast sporten'.
- De provincie ondersteunde de organisatie van de European Company Sports Games en de Euro Games 2022. Sportevenementen als deze, welke provinciale subsidie ontvangen, dienen zoveel mogelijk side events te organiseren op het gebied van inclusief sporten. Tevens helpt de provincie organisatoren om evenementen duurzaam te organiseren, middels een tool en een stappenplan.

Gezondheid/vitaliteit

- De provincie promoot een gezonde schoolomgeving door bijvoorbeeld bewegen op de route naar school te stimuleren en een waterdrinkcampagne te houden. Daarnaast ontwikkelt de provincie activiteiten om vitaliteit op het werk te bevorderen.
- De bijdrage van de provincie aan het Jeugdfonds Sport & Cultuur is ook gericht op het realiseren van een verbinding tussen het innovatieve vermogen van de Gelderse economie en gezondheid en voeding.

Ruimtelijk/vastgoed

- De provincie brengt milieuvriendelijk en duurzaam onderhoud onder de aandacht bij sportaanbieders. De ervaringen in Gelderland worden meegenomen in een te ontwikkelen landelijke methodiek Biodiversiteit bij sportparken.
- De provincie stimuleert de aanleg van fiets- en wandelpaden. Tevens draagt ze bij aan de aanleg van bijvoorbeeld netsportvelden, welke laagdrempelig bewegen in de openbare ruimte mogelijk moet maken.
- De provincie zet het programma 'Heel Gelderland Fiets' op met vier actielijnen: Fietsveilige omgeving, Fietsvriendelijk landschap, Fietsinspirerende wereld en Fietsinspirerende positie. Tot en met 2023 komen er 20 snelfietsroutes bij en worden nieuwe pumptracks aangelegd.
- Er wordt ingezet op energieneutraal en circulair sportvastgoed en de provincie zet in op klimaatadaptieve en natuurinclusieve sportterreinen. De ambitie is dat in 2023 tenminste 50 sportaccommodaties bezig zijn met verduurzaming.

Overig

- De provincie subsidieert de Gelderse Sport Federatie, welke trainingen en kennissessies aanbiedt en vrijwilligers ondersteunt.
- Sport in Gelderland legt verbinding met onderwijs, zorg, welzijn en cultuur om samen nieuwe mogelijkheden voor veelzijdige sportlocaties te onderzoeken. Er komen ten minste drie pilots.
- De provincie inventariseert wat er binnen het netwerk van het Gelders Sportakkoord is en werkt een manier uit om dit via één aanspreekpunt aan te bieden aan de sportaanbieders. Hiervoor is het Netwerk Verenigingsadviseurs GLD in het leven geroepen.

1.5 Groningen

De provincie Groningen maakt beperkt nieuw sportbeleid, maar spreekt wel verschillende ambities uit, waarbinnen sport een belangrijke rol speelt. Sport is geïntegreerd in het onderwerp bewegen. In tegenstelling tot andere provinciën spreekt Groningen dan ook van een Provinciaal Beweegakkoord i.p.v. een sportakkoord. De provincie ziet vooral kansen op het gebied van samenwerking en coördinatie.

Sportbudget: € 962.000 hetgeen neerkomt op € 1,63 per inwoner van de provincie. Van dit bedrag wordt € 830.000 (86%) uitgegeven aan sport- en beweegbeleid door o.a. het verstrekken van subsidies en het uitvoeren van het provinciaal beweegakkoord.

Verdieping

Sportontwikkeling/stimulering

- De provincie ondersteunt het studiefonds, het Jeugdfonds Sport & Cultuur en de stichting leergeld, met als doel het mogelijk maken van een passend aanbod dat verzorgd wordt door een kwalitatief goed kader.
- Het provinciale beweegakkoord zet vooral in op ondersteuning van de lokale sportaanbieder op overkoepelende thema's, zoals kennisdeling en het aanbieden van trainingen/cursussen.

Gezondheid/vitaliteit

- De provincie coördineert gemeentelijke activiteiten m.b.t. het werknet JOGG. Tevens ondersteunt ze maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen die inzetten op programma's die leefstijl gerelateerde ziektes voorkomen.

Topsport/talentontwikkeling

- De provincie draagt bij aan de Topsportagenda Noord-Nederland, welke als doel heeft de doorontwikkeling van sportinfrastructuur en ontplooiing van talent in Noord-Nederland. Tevens richt het programma zich op hoe de kennis van Regionale Trainingscentra en topsportorganisaties benut kan worden voor het versterken van breedtesport.

Ruimtelijk/vastgoed

- De provincie heeft als ambitie om een beweeg- en sociaalinclusief beleid m.b.t. mobiliteit, ruimtelijk ordening, leefbaarheid, natuurbeleving, economie en toerisme te voeren om zo sociale cohesie in buurten en dorpen te stimuleren.
- De provincie zet in op enerzijds het verduurzamen van sportaccommodaties en -infrastructuur, en anderzijds het efficiënter benutten/inrichten van accommodaties en openbare ruimte.

1.6 Limburg

De provincie zet vooral in op een strakke organisatie van sportbeleid in Limburg. Hiertoe heeft zij Team Limburg Sport opgezet en sport ingedeeld in sporttakplatforms. Ze heeft hiermee het sportbeleid voor een groot gedeelte uitbesteed. Tegelijkertijd investeert de provincie op verschillende manieren in samenwerking, met commerciële partijen zoals Arriva en Team Sunweb, als wel gouvernementele partijen zoals de Euregio.

Sportbudget: €5.626.000, hetgeen neerkomt om € 5,03. De overgrote meerderheid (92%) wordt gestoken in sportbeleid, wat veelal terecht komt bij sporttakplatforms. Het resterende bedrag wordt uitgegeven aan personele lasten.

Verdieping

Sportontwikkeling

- De provincie Limburg ondersteunt sporttakken op drie verschillende niveaus: speer-, kern-, en kanssporten. Deze sporten verenigen zich in sporttakplatforms, welke verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van sportbeleid.
- De provincie streeft naar een brede cultuur- en sportparticipatie met speciale aandacht voor doelgroepen die minder snel met cultuur en sport in aanraking komen. Zo investeren Limburg en Arriva bepaalde reclame-inkomsten in maatschappelijke projecten in de provincie en subsidieert de provincie het Jeugdfonds Sport en Stichting Bijzonder in Beweging.
- In samenwerking met gemeente Beek werkt de provincie aan totstandkoming van een duurzame provinciale infrastructuur voor gehandicaptensport.

Topsport/talentontwikkeling

- Onder de naam Team Limburg Sport heeft de provincie één onafhankelijke (top)sportorganisatie voor de publieke taken m.b.t. sport en talentontwikkeling gerealiseerd om zo de opstap van topsport in de regio naar de landelijke en mondiale top van de sport te faciliteren.
- In 2018 is de provincie een partnerschap aangegaan met wielerploeg Team Sunweb. Doel is om de kracht van de wielerploeg in te zetten ten behoeve van diverse provinciale beleidsvelden zoals de sociale agenda, economie/toerisme, onderwijs, innovatie, mobiliteit, en de *branding* van Limburg en de sport zelf.

Overig

- De provincie zoekt naar een verbinding met cultuur en sport in de Euregio om te komen tot een gezamenlijk aanbod dat elkaar aanvult en versterkt.
- De provincie zet in op sterke verbindingen met de Sociale Agenda, met als doelstelling de gezondheid van Limburgers, evenals met Toerisme en Recreatie, m.b.t. Limburgse (top)sportevenementen.

1.7 Noord-Brabant

De provincie zet vooral in op een goede samenwerking tussen de sectoren Sport, Cultuur en Vrije Tijd. M.b.t sport zet de provincie in op talentontwikkeling, inclusiviteit en kennis & innovatie. Zo investeert ze in TeamNL Centra en RTO Zuid en werkt ze samen met Uniek Sporten, het Brabant Sport (en -fonds) en Brainport. Noord-Brabant besteedt hiermee voor een groot gedeelte het maken van beleid voor sport uit.

Sportbudget: € 3.600.000, hetgeen neerkomt op € 1,39 per inwoner van de provincie. Grotendeels landt dit bij uitvoeringsorganisatie Brabant Sport.

Verdieping

Sportontwikkeling/stimulering

- De coalitie zet in op een heldere en beperkte positionering met extra aandacht voor een verbreding en verdieping van de rol van private partijen, initiatieven en andere overheden.
- Noord-Brabant is aangesloten bij Uniek Sporten en is de campagne Uniek Sporten Brabant gestart. De provincie wil dat 50.000 mensen met een beperking aan het sporten en bewegen worden gebracht. Hiervoor wil ze belemmeringen als vervoer, passend aanbod, beschikbaarheid van hulpmiddelen en onbekendheid van de doelgroep met de mogelijkheden wegnemen.
- Het Brabant Sportfonds is een samenwerking tussen de provincie en het Brabantse bedrijfsleven. Het fonds ondersteunt en stimuleert maatschappelijke vraagstukken om zo een gezonde leefstijl onder kinderen te bevorderen, stress onder jong volwassenen terug te dringen, eenzaamheid onder ouderen te verminderen en Brabanders met een beperking structureel in beweging te brengen. Het scout actief en nodigt partijen uit om zelf een bijdrage te leveren aan het ontwikkelen en uitvoeren van zijn ambities.

Topsport/talentontwikkeling

- De provincie zoekt naar een samenwerking tussen de sectoren Vrije Tijd, Sport en Cultuur in Noord-Brabant. Doel is een onderscheidend, divers en inclusief aanbod, waarbij ingezet wordt op (inter-)nationale topcultuur, -sportervenementen en -*leisure*.
- De provincie ondersteunt regionale en nationale toptalenten via TeamNL centra en de Regionale Topsportorganisatie (RTO).

Ruimtelijk/vastgoed

- De provincie zet in op een goede infrastructurele samenhang tussen stad en buitengebied met als inzet het vitaal en concurrerend houden van beide m.b.t. vrije tijd, cultuur, erfgoed en sport.

Overig

- De provincie en Brainport stellen samen een innovatieagenda op om van daaruit enkele innovatieprojecten te co-financieren. Doel is het versterken van het innovatief vermogen en ondernemerschap in de vrije tijd-, cultuur- en sportsector, om zo aan te blijven sluiten bij de vraag vanuit de maatschappij. Dit bestaat uit vier onderdelen: ontwikkelen cultureel ondernemerschap, ondersteunen innovatie in topsport en bewegen, inzetten op cultuureducatie, versterken toeristisch-recreatief ondernemerschap.

1.8 Overijssel

De inzet van de provincie m.b.t. sport is in Overijssel zeer beperkt. Er zijn hier en daar wel initiatieven om sport te betrekken bij andere beleidsvelden, maar er is geen sprake van een uitgewerkt sportbeleid. Overijssel zet met name in op inclusie. (In 2020 is Sportservice Overijssel na 55 jaar opgeheven na het stopzetten van subsidies vanuit de provincie.)

Sportbudget: € 196.000, hetgeen neerkomt op € 0,17 per inwoner van de provincie. Overijssel heeft dit bedrag gereserveerd voor incidentele uitgaven m.b.t. sport(evenementen). Wegens corona is lang niet het volledige bedrag besteed.

Verdieping

Sportontwikkeling/stimulering

- De provincie werkt samen met haar partners aan een Overijssels Sportakkoord, waarin ook aandacht is voor aangepast sporten en bewegen. Hier is in 2020 een start mee gemaakt, maar tot op heden ligt er nog niet zo'n document.
- Overijssel profileert zich als regenboogprovincie. Ze werkt samen met partners zoals andere overheden, organisaties, initiatiefnemers en bedrijven om elkaars kennis en netwerk te benutten binnen het kader van inclusief sport.
- De provincie ondersteunt de Stichting 365 dagen om een basis voor gedrags-fietsstimulering vanuit diverse beleidsvelden mogelijk te maken en deze te verbinden met maatschappelijke partijen.
- De provincie maakt in 2021 ten minste vier projecten mogelijk die aansluiten op integrale thema's die preventie, breedtesport en onderwijs verbinden.

Topsport/talentontwikkeling

- De provincie ondersteunt projecten als Talentherkenning en Talentregisseurs om zo bij te dragen aan kennisontwikkeling binnen het Overijsselse sportnetwerk.
- De provincie heeft het budget voor beeldbepalende, incidentele cultuur- en sportevenementen met € 75.000,- verhoogd om een financiële bijdrage aan de Special Olympics Nationale Spelen in Twente 2022 mogelijk te maken.

1.9 Utrecht

Het sportbeleid in Utrecht focust op buitensporten, in het bijzonder fietsen. De provincie spreekt de ambitie uit om dé fietsregio van Europa te worden. De rol van de provincie heeft dan ook nadrukkelijk betrekking op het opzetten van programma's omtrent fietsen, en het sport-, beweeg-, en fietsvriendelijk inrichten van de openbare ruimte.

Sportbudget: € 250.000, hetgeen neerkomt op € 0,18 per inwoner van de provincie. Dit bedrag is begroot voor de uitvoering van het beleidskader sport, welke 60% voor personele inzet, 10% voor communicatie en netwerksessies, 20% voor kwartiermaker sportakkoord en 10% voor handgeld sportakkoord bevat. Het budget voor het fietsvriendelijk inrichten van de provincie is geïntegreerd in het mobiliteitsbeleid.

Verdieping

Sportontwikkeling/stimulering

- Het provinciaal sportakkoord is samengesteld m.b.v. input vanuit de gemeenten. Het richt zich specifiek op sport in de openbare ruimte, duurzame sportaccommodaties en inclusieve sport.
- Doordat de groep van mensen met een beperking zeer divers is, zet de provincie in op een specifiek, gericht en regionaal aanbod. Het doel is om meer inwoners van Utrecht aan het sporten en bewegen te brengen, en geen talent onbenut te laten. De provincie richt zich op drie groepen: LHBTI+, mensen met een beperking en kinderen uit achterstand- en armoedesituaties.
- Onder de noemer 'Doortrappen' worden verschillende activiteiten georganiseerd om ouderen langer en veiliger te laten fietsen. Samen met de programma's Fiets en Verkeersveiligheid gaat de provincie het draagvlak en bereik voor dit project vergroten.

Ruimtelijk/vastgoed

- Utrecht focust zich op de buitensporten fietsen, paardrijden, watersport, wandelen en hardlopen, om zo een meer gerichte bijdrage te kunnen leveren. De provincie zet in op een buitenruimte die duurzaam uitnodigt tot sport en bewegen.
- De provincie heeft de ambitie om Utrecht dé fietsregio van Europa te maken. Het regionale fietsnetwerk wordt hiervoor verbeterd door snelfietsroutes en andere doorgaande fietspaden aan te leggen. De drukste punten worden aangepakt en barrières worden opgelost door bruggen en tunnels aan te leggen.
- De provincie wil het gebruik van de fiets om naar de sportaanbieder te gaan een impuls geven. De insteek is dat het aanjagen van nieuwe initiatieven en het delen van kennis, duurzaamheid in de sport een extra impuls kan geven.

1.10 Zeeland

Het Zeeuwse sportbeleid spreekt voornamelijk ambities uit, welke nog in actief beleid omgezet moeten worden. Wél is duidelijk dat de provincie al actief inzet op inclusieve sport met oog voor de Zeeuwse identiteit.

Sportbudget: € 526.000, hetgeen neerkomt op € 1,36 per inwoner van de provincie. Zeeland heeft het volledige bedrag gereserveerd voor het programma Sport Verenigt Zeeland. Hierbinnen wordt het Jeugdfonds Sport & Cultuur ondersteund, de pilot 'de beweegschool plus' gestart en subsidie verleend aan sportevenementen.

Verdieping

Sportontwikkeling/stimulering

- Het Zeeuws Sportakkoord wil gezondheidsverschillen verkleinen en participatie van mensen met een gezondheidsachterstand vergroten. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van het netwerk Grenzeloos Actief en het Zeeuws Jeugdfonds Sport & Cultuur.
- Om een proactieve houding t.o.v. de bestrijding van grensoverschrijdend gedrag te bewerkstelligen is de Campagne Positieve Sportcultuur gestart, met een focus op een veilig sportklimaat.
- Vanuit het Zeeuws Sportakkoord wordt d.m.v. kennisdeling getracht sterkere en leukere verenigingen te creëren.

Topsport/talentontwikkeling

- Het Zeeuws Sportakkoord benadrukt een goede motorische ontwikkeling bij kinderen in een veelzijdige beweegcontext, gericht op Zeeuws sporttalent.
- De provincie zet in op Zeeuwse evenementen op het gebied van cultuur, muziek, sport en relatie-evenementen als middel om de doelstellingen van Zichtbaar Zeeland te bewerkstelligen. Tevens spreekt ze de ambitie uit dat Topsportevenementen moeten aansluiten bij breedtesportactiviteiten die passen bij de Zeeuwse identiteit. Denk aan de kustmarathon en het NK Tegenwindfietsen.
- Het Zeeuws Sportakkoord zet in op samenwerking met publieke en private partners op het gebied van acquisitie van (top)sportevenementen voor Zeeland. Deze evenementen worden georganiseerd in combinatie met lokale *side events*, met als doel de sportparticipatie en het sportplezier te stimuleren, en de lokale impact te vergroten.

Ruimtelijk/vastgoed

- Een van de doelen van het Zeeuws Sportakkoord is het behoud van de Zeeuwse natuur, met aandacht voor de balans tussen beschermen, beleven en benutten, is. In het kader van 'Bewegen in de Natuur' worden dan ook ouderen- en beweegconsulenten opgeleid om de positeve effecten van bewegen in de natuur te laten ervaren.

- De provincie besteedt aandacht aan het duurzaam en beweegvriendelijk inrichten van de openbare ruimte, gekoppeld aan het inwerking treden van de Omgevingswet. Er wordt ingezet op hernieuwde afspraken rondom de routestructuren voor wandelen, fietsen, mountainbiken, vaar- en kanoroutes in Zeeland.
- Het doel van het Zeeuws Sportakkoord is dat iedere kern in een Zeeuwse gemeente een beweegvoorziening heeft waar verschillende vormen van sporten en bewegen mogelijk zijn. De voorziening is bereikbaar en toegankelijk.
- Het Zeeuws Sportakkoord geeft aan dat er een menukaart met interventies wordt opgesteld, gericht op het verduurzamen van sportvoorzieningen.

1.11 Zuid-Holland

Zuid-Holland spreekt voornamelijk ambities uit welke in de komende periode vorm moeten gaan krijgen. Dit komt ten dele doordat sport pas recent weer op de provinciale agenda is komen te staan. De provincie koppelt sport nadrukkelijk aan recreatie, daar waar andere provincies het eerder koppelen aan gezondheid.

Budget: € 1.114.015,- (let op, geen exacte informatie mbt sport te herleiden), hetgeen neerkomt op € 0,30 per inwoner van de provincie. Zuid-Holland heeft haar sportbeleid geïntegreerd in het beleidsdoel recreatie, sport, kennisontwikkeling en innovatie (waarvoor € 22.335.000,- beschikbaar is). Via Team Sportservice zijn ongeveer 50 kleine bedragen verstrekt tot maximaal € 5.000,- en via de subsidie 'Beweegvriendelijke leefomgeving zijn voor een totaalbedrag van € 864.015,- 23 projecten ondersteund. Dit komt neer op € 1.114.015,-.

Verdieping

Gezondheid/vitaliteit

- De provincie focust in de Startnotitie Gezondheid op groepen inwoners die in deelname aan sport en recreatie ondervertegenwoordigd, maar in bewegingsarmoede en overgewicht oververtegenwoordigd zijn.
- In de eerste helft van 2021 is een beleidsmodule Gezond en Veilig opgesteld. Binnen gezondheidsnetwerken wordt vanuit de opgave Gezond en Veilig nauw opgetrokken met Sport en Recreatie.

Ruimtelijk/vastgoed

- Vanuit de Startnotitie Sport en Recreatie zet de provincie in op een gezonde en aantrekkelijke buitenruimte die geschikt is voor bewegen, sport en recreatie. Er wordt gefocust op de inrichting van groene plekken in verstedelijkt gebied.
- De provincie zet in op het bevorderen van wandelnetwerken, verbindingen en recreatievaart, zodat inwoners in groene gebieden kunnen rusten, sporten, bewegen en recreëren. Hierbinnen focust ze op de aanleg en het onderhouden van ruiterpaden en garanderen van waterkwaliteit in zwemwatervoorzieningen.
- In het coalitieakkoord spreken de partijen af dat investeringen in infrastructuur ook bij dienen te dragen aan de organisatie van sportevenementen. Tevens stimuleert de provincie de bereikbaarheid en toegankelijkheid van sport- en recreatievoorzieningen.
- In het coalitieakkoord spreken de partijen af dat de provincie in gesprek gaat met gemeenten over sport in de openbare ruimte en verduurzaming van sportaccommodaties.

2. Financiële vergelijking begrotingen 2021 totaal

disclaimer: Inventarisatie, ter indicatie en vergelijk, op hoofdlijnen en o.b.v. openbaar beschikbare informatie gedaan. Niet overal met zekerheid volledigheid van cijfers te garanderen. O.b.v. deskresearch getracht alle beschikbare financiële gegevens te verzamelen en vergelijkbaar met elkaar te maken. Begrotingen en de wijze van positioneren van het domein sport zeer uiteenlopend. Vermoedelijk in diverse gevallen nog indirecte investeringen in sport (via andere domeinen en financiële routes) aan de orde. Denk aan investeringen in ruimte of vastgoed. Tevens verschillen in structurele en incidentele investeringen, complex in duiden en vergelijken.

	Begroting 'sportgerelateerd'		
provincie:		(per inwoner)	Toelichting:
Drenthe	€878,731	€1.77	Bevat subsidie Stichting Sport Drenthe, programma Drenthe Beweegt en Sport Algemeen (4%, 23%, 73%)
Flevoland	€948,000	€2.18	Flevoland geeft in totaal 948.000 euro uit aan sportbeleid. Dit wordt uitgegeven aan sportstimulering, grootschalige (inter)nationale sportevenementen en de realisatie en/of verlenging van regionale trainingcentra. De provincie heeft voor 160,000 euro een belang een SportService Flevoland en is hiermee enig aandeelhouder.
Friesland	€1,336,300	€2.04	Overgrote meerderheid bedrag gaat naar Sport Friesland en TopSport Noord. Verder gaat veel geld naar sporten m.b.t. Friesche identiteit.
Gelderland	€7,800,000	€3.70	Verdeeld onder Beleidsagenda Gelderland Sport!, vier actielijnen m.b.t. thema sport, Gelderse Sport Federatie, en andere subsidies (38%, 22%, 17%, 23%)
Groningen	€962,000	€1.63	Waarvan 830,000 (=86%) uitgegeven is aan sport- en beweegbeleid door o.a. het verstrekken van subsidies en het uitvoeren van het provinciaal beweegakkoord. Een deel van de subsidies (=71.000 euro) is niet op tijd aangevraagd en wordt in 2022 uitgekeerd.
Limburg	€5,626,000	€5.03	De overgrote meerderheid (92%) wordt in sportbeleid gestoken (wat veelal terecht komt bij sporttakplatforms). Het resterende bedrag wordt uitgegeven aan personele lasten.
Noord-Brabant	€3,600,000	€1.39	Noord-Brabant heeft haar sportbeleid geïntegreerd in het thema Vrije Tijd, Cultuur, Sport en Erfgoed. In totaal wordt voor dit thema in 2021 36,500,000 gereserveerd. De overgrote meerderheid (70%) wordt besteed aan Cultuur. Sport beslaat om en nabij 10% van deze begroting.
Noord-Holland	€580,000	€0.20	Noord-Holland heeft van dit bedrag 80% begroot voor het verbeteren van sportaccommodaties en leefbaarheid en 20% als

			maximale subsidie aan SportService.
Overijssel	€196,000	€0.17	Overijssel heeft 196.000 euro gereserveerd voor incidentele uitgaven m.b.t. sport(evenementen). Wegens corona is lang niet het volledige bedrag besteed.
Utrecht	€250,000	€0.18	Utrecht heeft in 2021 250,000 euro begroot voor de uitvoering van haar beleidskader sport. Dit bevat 60% personele inzet, 10% communicatie en netwerksessies, 20% kwartiermaker sportakkoord en 10% handgeld sportakkoord.
Zeeland	€526,000	€1.36	Zeeland heeft 526.000 euro gereserveerd voor het programma Sport Verenigt Zeeland. Hierbinnen wordt het Jeugdsport en -cultuurfonds gesteund, de pilot 'beweegschool plus' gestart en subsidie verleent aan sportevenementen.
Zuid-Holland	€1.114.015	€0,30	Zuid-Holland heeft haar sportbeleid geïntegreerd in het beleidsdoel recreatie, sport, kennisontwikkeling en innovatie. Via Team Sportservice Zuid-Holland zijn ongeveer 50 kleine bedragen verstrekt tot maximaal 5.000 euro en via de subsidie 'Beweegvriendelijke leefomgeving' zijn - voor een totaalbedrag van 864.015 euro - 23 projecten ondersteund. Exacte bedragen zijn onbekend.
Gemiddeld(excl. Z-H):	*€2,063,912*	*€1.79*	
Gemiddeld (incl. Z-H):	*€1.891.919*	*€1,30*	

3. Landelijk beleid

3.1 Rijksoverheid - ministerie Volksgezondheid, Welzijn en Sport - *directie Sport*

Ambitie:
Sporten en bewegen in 2040 is voor iedereen vanzelfsprekend.

Beleidsdoelen in vier lijnen
1. Vitale sportsector behouden en ontwikkelen
    - Met als missie om de toegankelijkheid, veiligheid en kwaliteit van de sport- en beweegsector te versterken.
    - Dit wordt bereikt door in te zetten op het realiseren van meer sportaanbieders die veilig, toegankelijk en kwalitatief sterk zijn en daardoor in staat zijn om maatschappelijke meerwaarde te hebben. Daarnaast wordt verkend hoe commerciële aanbieders benut kunnen worden om mensen meer in beweging te krijgen.
2. Bevorderen kansengelijkheid in deelname sport en bewegen
    - Met als missie dat de kansengelijkheid om mee te doen aan sport en beweegactiviteiten wordt vergroot.
    - Dit wordt bereikt door het voorkomen en/of opheffen van de invloed van externe, belemmerende factoren die dermate groot zijn dat sommige groepen in de samenleving niet kunnen en willen meedoen. Hiermee wordt kansengelijkheid vergroot.
3. Bevorderen bewegen in dagelijks leven
    - Met als missie dat in 2040 75% van de Nederlanders aan de beweegrichtlijnen voldoet.
    - Dit wordt bereikt door te starten met een 'beweegalliantie' waarin samen met andere departementen en maatschappelijke organisaties ambities en doelstellingen worden geformuleerd en afspraken hierover gemaakt worden.
4. Maatschappelijke waarde van topsport zichtbaar maken en vergroten
    - Met als missie om een maatschappelijk verantwoorde topsport te creëren, waarbij de prestaties inspireren en het podium zijn om andere doeleinden of stakeholders te versterken.
    - Dit wordt bereikt door samen met strategische partners toe te werken naar een strategisch kader topsport, wat in 2023 klaar moet zijn. De zichtbaarheid van topsport biedt mogelijkheden om maatschappelijke thema's zoals vitaliteit of inclusie te adresseren.
    - Samen met de sector wordt een topsportaccommodatiebeleid ontwikkeld. Er is € 2,5 miljoen beschikbaar voor cofinanciering vanuit Rijksoverheid vanuit de impuls van € 25 miljoen. De volgende vijf aanbevelingen vanuit het Spoza-rapport vormen de basis:
        1. Zorg voor een centrale bundeling en beschikbaarstelling van kennis over ontwikkeling, bouw en exploitatie van topsporttrainingsvoorzieningen.
        2. Verklein financiële risico's bij vastgoedeigenaren door meerjarige afspraken met sportbonden en NOC*NSF.

3. Maak een strategische lange termijn planning voor de (ver)bouw van sportaccommodaties die benut worden voor topsport- en opleidingsprogramma's.
4. Ontwikkel sportaccommodaties en infrastructuur volgens het TCO-principe door aan de voorkant een doorrekening te maken van de investerings- en exploitatiekosten, waardoor inzichtelijk wordt gemaakt welke jaarlijkse exploitatiebijdrage van een ieder wordt verwacht.

Financiën 2022:

Actie	Investering	Toelichting
Sportakkoord	€ 10 miljoen	Het Sportakkoord brengt verschillende partners samen om zo op lokaal niveau te zorgen voor een passend sport- en beweegakkoord
Professionalisering	€ 5 miljoen	Professionals binnen de sportsector kunnen de toelichting naar het sportaanbod vergemakkelijken, en het aanbod passender maken voor verschillende groepen
Financiële toegankelijkheid	€ 5 miljoen	Het vergroten van de financiële toegankelijkheid zorgt ervoor dat er door minder mensen een financiële drempel wordt ervaren om te gaan sporten of te blijven sporten
Veilig & integere sport	€ 2,5 miljoen	Een veilige en integere sportomgeving is een randvoorwaarde voor een vitale sportsector, waarin iedereen veilig en met plezier kan sporten en sportuitval door negatieve ervaringen wordt voorkomen
Topsport- accommodaties	€ 2,5 miljoen	Prestaties van topsporters vaker en dichter bij de burgers te brengen. Daarvoor worden moderne sportaccommodaties beter benut die door alle sporters kunnen worden gebruikt
Bewegen	€ 10 miljoen	Om het bewegen in het dagelijks leven te stimuleren, worden afspraken gemaakt met andere departementen en organisaties

Financiële 2022 stromen richting de sport

- € 75 miljoen naar BOSA regeling (sportinstellingen)
- € 40 miljoen naar topsport (NOC*NSF)
- € 15 miljoen naar Stipendium (Fonds van de Topsporter)
- € 10 miljoen naar sportlijn (NOC*NSF)

Financiële 2022 stromen richting gemeenten

- € 185 miljoen naar Spuk Sportstimulering
- € 75 miljoen naar buurtsportcoaches (€62 miljoen VWS en € 13 miljoen OCW)
- € 19 miljoen naar Sportakkoord

3.2 Sportwet en Sportstelsel

Advies: NLsportraad, aan de staatssecretaris dhr Blokhuis, november 2021, “De opstelling op het speelveld”

Er is overleg noodzakelijk, tussen overheden en de sportbranche, over de inrichting van het toekomstbestendig sportstelsel:
Urgentie vanuit de samenleving
Door de coronacrisis is bewegingsarmoede gestegen en sport gaat deze armoede tegen. Dit zorgt voor een vitalere bevolking, welke de basis voor de samenleving en economie vormt. Tegelijkertijd heeft sport in de gehele breedte de potentie om eenzaamheid tegen te gaan. Voor een brede motorische ontwikkeling, talentherkenning en -ontwikkeling en toekomstige topsportprestaties acht de NLsportraad de huidige organisatie en financiering van sport onvoldoende.

Urgentie vanuit de sportbranche
Het innoverend vermogen van de sportbranche is beperkt door versplintering, de beperkte financiële reserves en de (vrijwillige) aard van veel sportorganisaties. Daarnaast wordt intersectorale samenwerking tussen sport en andere sectoren (onderwijs, zorg) bemoeilijkt, doordat voor sport i.r.t. andere sectoren geen stelsel is ingericht.

Ambitie
De NLsportraad ziet een vitale en veerkrachtige samenleving als een van de belangrijkste maatschappelijke opgaven voor de komende tijd en voorwaardelijk aan andere opgaven, zoals een sterke economie. Er is daarom regie van de overheid nodig om de sportbranche te versterken, te helpen innoveren en de samenwerking van sport met andere sectoren mogelijk te maken. Naarmate sport meer als middel wordt gezien, draagt ze mee bij aan andere beleidsterreinen en wordt de maatschappelijke waarde groter.

Strategie
De NLsportraad adviseert de minister voor Medische Zorg en Sport om samen met andere leden van het kabinet, andere overheden en vertegenwoordigers van de sportbranche een robuuste organisatie en duurzame financiering te realiseren met oog op de toekomst. Gelet op de bovengenoemde urgentie, adviseert de NLsportraad om sport in al haar facetten te zien als een publieke voorziening. Het plan voor toekomstbestendige sport bestaat uit het versterken van de sportbranche (o.a. Sport als publieke voorziening en professionalisering), ontwikkeling sport en beweegaanbod (o.a. Één branche en vergroten toegankelijkheid kwetsbaren) en samenwerking andere branches (voor vitale samenleving).

Sport als publieke voorziening
“Bewegingsarmoede leidt tot chronische ziekten en ondermijnt het immuunsysteem. Sport beschouwen als een publieke voorziening – niet als hobby, maar als noodzaak –

is daarom de belangrijkste aanbeveling die de NLsportraad heeft gedaan in het advies. De NLsportraad heeft geadviseerd een toekomstbestendig sportstelsel te ontwerpen waardoor in 2030 75% van de bevolking kan sporten en bewegen".

"Als sport een publieke voorziening wordt, krijgt de overheid een taak om deze voorziening in stand te houden. De rol van de overheid is nu onduidelijk. Dat leidt ertoe dat het sportaanbod op dit moment niet voor de hele bevolking beschikbaar is. Sport wordt overgelaten aan de private markt (verenigingen en ondernemers). De rijksoverheid, provincies en gemeenten ondersteunen het sportaanbod in wisselende mate en niet altijd consistent. Het huidige sportaanbod wordt vooral benut door fitte mensen met een hoger inkomen. Het gevolg hiervan is dat slechts de helft van de Nederlanders voldoende sport en beweegt. Juist kwetsbare groepen die er veel van zouden kunnen profiteren, sporten en bewegen minder of niet. Een toekomstbestendig sportstelsel De NLsportraad constateert dat het huidige sportaanbod in Nederland niet toereikend is. Er is geen sprake van een echt 'sportstelsel' dat alle Nederlanders in staat stelt te sporten en te bewegen".

Brief van minister voor Langdurige Zorg en Sport C. Helder (16 mei 2022)

- De minister deelt de mening van de kamer dat de huidige situatie omtrent sport te vrijblijvend is om ambitieus te kunnen zijn in het halen van de beweegdoelstellingen en het werken aan kansengelijkheid. Ze neemt daarom het advies van de Sportraad (zie Advies: De opstelling op het speelveld) en de wens vanuit de sport om regie te nemen om tot een nieuwe inrichting van de sportsector te komen over.
- De minister werkt momenteel aan een sportstelsel dat klaar is voor de toekomst. Het proces van de verdiepingsslag kent drie fases:
    1. De eerste fase bestond uit een analyse van de knelpunten
    2. De tweede fase richt zich op de oplossingsrichtingen
    3. De derde fase is een verdieping op de totale aansturing van de sportsector
- De minister geeft aan dat de landelijke overheid niet de belangrijkste plaats inneemt als het gaat om het organiseren of financieren van sport. Gemeenten, provincies, sport(ers) zelf, maar ook andere (private) stakeholders zijn de belangrijkste organisatoren en financiers. Als landelijke overheid neemt de minister het initiatief om te komen tot een nieuw sportstelsel, maar een sportstelsel kan niet worden vormgegeven zonder andere relevante partijen, in het bijzonder de gemeenten en provincies.

Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Holland

Haarlem Laren 6-9-2022

Betreft: bestuurskracht gemeenten in de Gooi en Vechtstreek

Geachte dames/heren,

Eind 2019 heeft de provincie de procedure 'herindeling gemeenten in de Gooi en Vechtstreek' stopgezet, mede omdat vanuit het ministerie van Binnenlandse zaken het besluit genomen werd dat herindelingen meer vanuit draagvlak onder de bevolking zouden moeten komen dan van bovenaf door de provincie opgelegd zouden moeten worden.

Wel kwam vanuit de provincie en het Rijk de opdracht om in de regio zelf te komen tot oplossingen die zouden zorgen voor grotere bestuurskracht.

Tot mijn verbazing, voortkomend uit mijn ongerustheid over de bestuurskrachteloosheid van de regio, is er sinds eind 2019 helemaal niets gebeurd op dit gebied. Dat de bestuurskracht volstrekt onvoldoende was (en is), bleek glashelder uit meerdere onderzoeken.

De regio zal vermoedelijk reageren door te zeggen dat er door de raden een nieuwe procedure besluitvorming in de regio(Broertjes/Mol) is aangenomen (september 2020). Die procedure is om meerdere redenen een nietszeggende papieren tijger. De raden hebben die procedure blindelings aangenomen zonder in de gaten te hebben dat het belangrijkste punt, het nemen van besluiten, niet in die procedure was opgenomen. Sinds genoemde datum is nog nooit een voorstel in de raden behandeld conform die procedure.

Ook vanuit de provincie, waar men moet toezien op de bestuurskracht, is voor zover ik kan overzien, geen enkel signaal gekomen dat actie vereist is. https://www.noord-holland.nl/Bestuur/Regionale_bestuurskracht

Specifiek voor de gemeente Laren kan nog opgemerkt worden dat men de bestuurskracht nog verder wil verzwakken door naast de samenwerking in de regio Gooi en Vechtstreek ook met de regio Amersfoort te gaan samenwerken. Nog meer bestuurlijke drukte met nog minder rendement.

Vanuit mijn bezorgdheid over de totale stilstand van dit proces en daardoor het voortduren van de vele en ernstige knelpunten in de regio Gooi en Vechtstreek verneem ik graag van de provincie welke stappen er gezet gaan worden om het doel van de eerdere herindelingsprocedure eindelijk te gaan halen.

Met vriendelijke groeten

Beknopte weergave knelpunten regio Gooi en Vechtstreek

Waarom wil de provincie dat de Gooi en Vechtstreek na 20 jaar praten zonder resultaat, nu eindelijk stappen zet, in het belang van de inwoners, om de regio daadkrachtiger, sterker en beter bestuurbaar te maken? Samenvatting van de onderbouwing voor deze aanpak van de provincie op basis van meerdere onderzoeken van verschillende bestuurskundigen gedurende de laatste jaren.

Bestuur

Keywords

- Veel bestuurlijke drukte (veel overleg) in de regio maar weinig rendement
- Ingewikkelde vormen van samenwerking (spaghetti)
- Hoge bestuurlijke kosten
-Geen besluitkracht c.q. daadkracht
-Geen executiemacht (besluiten doordrukken ook al is niet iedereen het eens)
-Geen eenduidig gezicht naar buiten
-Regio G&V heeft nauwelijks tot geen invloed op besluiten in omringende regio's
-Buiten het gezichtsveld van de raden
-Nauwelijks tot geen invloed door inwoners
-Vooral eigenbelang individuele gemeenten
-Angst voor verlies van zelfstandigheid
-Te kleine ambtelijke organisaties (onvoldoende kwaliteit, kritische bezetting)

- Er heerst heel veel bestuurlijke drukte (veel spelers, veel overleggen, veel tussenstructuren, veel noodzakelijke loops in besluitvorming), maatschappelijk rendement van alle bestuurlijke drukte is te gering.
- voortdurende autorisatie- en legitimatiediscussies ("wie gaat er over", "wie beslist wat", wie wordt er wanneer bij betrokken

Eind 2019 heeft de provincie deze herindelingsprocedure stopgezet omdat vanuit het ministerie van Binnenlandse zaken het besluit genomen werd dat herindelingen meer vanuit draagvlak onder de bevolking zou moeten komen dan van bovenaf door de provincie opgelegd zou moeten worden. Wel kwam vanuit de provincie en het Rijk de opdracht om in de regio zelf te komen tot oplossingen die zouden zorgen voor grotere bestuurskracht.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
P.S. van Laar
CZ/JZ

Telefoonnummer +31235143354
laarp@noord-holland.nl

Verzenddatum

31 AUG. 2022

Kenmerk
1892332/1892349

Uw kenmerk

Betreft: Aanbieden HAC-jaarverslag 2021

Geachte leden,

Ter uitvoering van artikel 12 van de Verordening op de behandeling van bezwaar- en klaagschriften Noord-Holland 2014 en artikel 8 van de Verordening rechtspositiebesluiten bestuur Noord-Holland 2005, zenden wij u het jaarverslag over 2021 van de Hoor- en adviescommissie Noord-Holland (HAC) toe.

Het jaarverslag bevat gegevens over bezwaar- en klaagschriften die in 2021 zijn binnengekomen bij het secretariaat van de beide Commissies. Voorts bevat het jaarverslag informatie over de adviezen die de HAC over de bezwaar- en klaagschriften heeft uitgebracht.

Het jaarverslag wordt u ter kennisname aangeboden.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

bijlage

HAC-jaarverslag 2021

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Provincie
Noord-Holland

JAAR VERSLAG HAC 21

Hoor- en adviescommissie

JAARVERSLAG 2021

Colofon

Uitgave
Provincie Noord-Holland
Postbus 123 | 2000 MD Haarlem
Tel.: 023 514 31 43 | Fax: 023 514 40 40
www.noord-holland.nl
post@noord-holland.nl

Eindredactie
Provincie Noord-Holland
Directie Concernzaken | Sector Juridische zaken

Fotografie
Provincie Noord-Holland

Grafische verzorging
Provincie Noord-Holland
Xerox® Mediaservices

Oplage
25 exemplaren

Haarlem, juli 2022

VOORWOORD

Geachte lezer,

Voor u ligt het jaarverslag van de Hoor- en Adviescommissie Noord -Holland (HAC) over het jaar 2021.

Het jaar 2021 stond opnieuw in het teken van de corona beperkingen, maar vrijwel alle zittingen bij de HAC hebben fysiek plaats kunnen vinden. Betrokkenen: bezwaarden, belanghebbenden, vertegenwoordigers van GS, en ook de commissieleden konden daarbij steeds kiezen of zij de zitting fysiek of digitaal bij wilden wonen. De commissie geeft wel de voorkeur aan een zoveel mogelijk fysieke bijeenkomst, dat geeft al met al de beste mogelijkheden voor een volledige behandeling.

Inhoudelijk heeft een verschuiving van de werkzaamheden plaatsgevonden. Daar waar de HAC de afgelopen jaren in toenemende mate procedures in het kader van de natuurregelgeving, in het bijzonder stikstof gerelateerde procedures, behandelde, is daarin als gevolg van rechtspraak verandering gekomen. Voor natuurvergunningen dient de uitgebreide openbare voorbereidingsprocedure uit de Algemene wet bestuursrecht te worden gehanteerd waardoor eerst ontwerp besluiten ter inzage moeten worden gelegd. Na het vervolgens genomen besluit volgt de mogelijkheid van beroep bij de rechtbank. Daarom komt de bezwarenfase bij de HAC voor al dan niet verleende vergunningen te vervallen.

In 2021 is de samenstelling van de HAC gelijk gebleven. Daarin zal in 2022 vanwege het verstrijken van de benoemingstermijn van diverse leden verandering in komen, daarom is in 2021 gestart met zoeken naar nieuwe leden.

Ook het secretariaat, bestaande uit vier secretarissen, heeft in 2021 op volle sterkte kunnen functioneren. De contacten tussen de HAC, de secretarissen en het secretariaat verlopen prettig, hetgeen een zorgvuldige advisering ten goede komt.

Ik wens u veel leesplezier met dit jaarverslag toe.

mr. Saskia de Boer
voorzitter

SAMENVATTING

HOOR- EN ADVIESCOMMISSIE

Aantal bezwaarschriften
In 2021 zijn bij de Hoor- en adviescommissie (hierna ook: HAC) 155 bezwaarschriften binnengekomen.

Vergelijking met vorige jaren

	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011
Aantal bezwaarschriften	155	134	158	155	139	129	173	151	186	142	201

Aantal uitgebrachte adviezen

In 2021 zijn er door de HAC 70 adviezen uitgebracht over de ingediende bezwaarschriften.

Vergelijking met vorige jaren

	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011
Aantal adviezen	70	77	52	76	48	57	108	78	83	62	87

Inhoud van de adviezen

Niet-ontvankelijk : 20
(Gedeeltelijk) gegrond : 20
(Geheel) ongegrond : 28
Herroepen : 2

Contrair

In 2021 is er door gedeputeerde staten 1 keer afgeweken van het advies van de HAC.

Verbeterpunt

De HAC heeft aangegeven dat de definitie van de term innovatie in de Uitvoeringsregeling subsidie MKB innovatiestimulering topsectoren Noord-Holland 2021 zou moeten worden opgenomen. Gedeputeerde staten hebben laten weten dat in de nieuwe uitvoeringsregeling de nadruk minder ligt op de term innovatie. Om die reden is in de nieuwe uitvoeringsregeling geen definitie opgenomen van de term innovatie.

De informele aanpak

Van de in 2021 binnengekomen subsidiebezwaren (32) is 50% op informele wijze opgelost (16 intrekkingen). Tevens zijn 15 subsidiebezwaren uit 2019 en 2020 ingetrokken. Van de andere bezwaarschriften (123) dan de subsidiebezwaren is 11% op een informele wijze opgelost. Tevens zijn er 15 andere bezwaarschriften (niet zijnde subsidiebezwaren) uit voorafgaande jaren ingetrokken.

Uitspraak rechter

De rechter heeft in 2021 7 keer uitspraak gedaan over beslissingen op bezwaarschriften, waar de HAC over heeft geadviseerd. Het beroep is 3 keer ongegrond verklaard (de rechter was het eens met de beslissing op bezwaar en het onderliggende advies van de HAC), 3 keer is het beroep gegrond verklaard (de rechter was het oneens met de beslissing op bezwaar en het onderliggende advies van de HAC) en 1 keer is het beroep niet-ontvankelijk verklaard.

Tijdigheid van de adviezen en de heroverwegingsbesluiten

In 2021 is 90% van de adviezen tijdig dat wil zeggen binnen 9 of – na verdaging – binnen 15 weken na afloop van de bezwaartermijn, uitgebracht door de HAC.

In 2021 heeft in 70% van de gevallen een tijdige heroverweging plaatsgevonden, dat wil zeggen binnen 6 weken (ambtelijk), binnen 12 weken of – na verdaging – binnen de wettelijk toegestane 18 weken na afloop van de bezwaartermijn.

Vergelijking met vorige jaren

2020: 85% van de adviezen tijdig en 66% van de heroverwegingsbesluiten tijdig
2019: 96% van de adviezen tijdig en 87% van de heroverwegingsbesluiten tijdig
2018: 96% van de adviezen tijdig en 85% van de heroverwegingsbesluiten tijdig
2017: 94% van de adviezen tijdig en 92% van de heroverwegingsbesluiten tijdig
2016: 91% van de adviezen tijdig en 75% van de heroverwegingsbesluiten tijdig
2015: 91% van de adviezen tijdig en 80% van de heroverwegingsbesluiten tijdig
2014: 92% van de adviezen tijdig en 87% van de heroverwegingsbesluiten tijdig
2013: 98% van de adviezen tijdig en 65% van de heroverwegingsbesluiten tijdig
2012: 98% van de adviezen tijdig en 91% van de heroverwegingsbesluiten tijdig
2011: 98% van de adviezen tijdig en 76% van de heroverwegingsbesluiten tijdig

CENTRAAL MELDPUNT KLACHTEN

In 2021 zijn er in totaal 62 klachten binnengekomen bij het Centraal Meldpunt Klachten (verder: CMK).

Van deze klachten hadden 7 klachten betrekking op gedrag van medewerkers of bestuurders. Deze 7 klachten zijn allen in behandeling genomen. Er zijn via de Nationale Ombudsman (verder: NO) in 2021 geen klachten binnengekomen bij de Provincie, wel heeft de NO 7 verzoeken/meldingen van burgers ontvangen en deze allen zelf, middels onderzoek, afgedaan.

De overige klachten zijn door het CMK doorgezonden naar het juiste orgaan: de betreffende gemeenten of uitvoeringsdiensten of specifieke klachtmeldpunten. Soms heeft het CMK (onverplicht) extra informatie gegeven om de klager verder te helpen of is de klager doorverwezen naar een deskundig loket.

Er zijn 5 klachten informeel afgehandeld. Over 1 klacht is formeel door de HAC advies uitgebracht, deze was ongegrond en 1 klacht is afgedaan met een brief van de Commissaris van de Koning.

Bij 3 klachten, die in behandeling zijn genomen door het CMK en op informele wijze zijn afgehandeld door het CMK, heeft klager een gegronde klacht ingediend vanwege een gedraging van beklaagde ten opzichte van de klager. Alle klachten zijn binnen de wettelijke termijn afgehandeld.

In 2021 zijn de ingekomen klachten aanleiding geweest tot het nemen van de volgende acties: het aanbieden van excuus, het niet verlengen van een arbeidscontract, het houden van informele gesprekken en een gesprek tussen een leidinggevende en een medewerker.

In 2021 zijn 55 meldingen en klachten ingekomen die niet bij het CMK thuishoren.

HOOR- EN ADVIESCOMMISSIE RECHTSPOSITIEBESLUITEN BESTUUR

De Hoor- en adviescommissie rechtspositiebesluiten bestuur (hierna ook: HAC-bestuur) adviseert over bezwaarschriften tegen besluiten van gedeputeerde staten die betrekking hebben op de rechtspositie van leden van provinciale staten en gedeputeerde staten.

Er wordt gedacht om dergelijke bezwaarschriften elders onder te brengen. Tot daartoe besloten is, kan de reguliere HAC over dergelijke bezwaarschriften, mochten die worden ingediend, adviseren.

In 2021 zijn er bij deze commissie geen bezwaarschriften ingediend.

INHOUD

Inleiding

1. Bezwaarschriften

1.1 Aantal bezwaarschriften per directie
1.2 Ambtelijk afgehandelde bezwaarschriften
1.3 Ingetrokken bezwaarschriften
1.4 Aangehouden of nog niet afgehandelde bezwaarschriften
1.5 Overslaan van de bezwaarschriftprocedure – rechtstreeks beroep

2. Adviezen over bezwaarschriften

2.1 Aantal uitgebrachte adviezen per directie
2.2 Inhoud van de adviezen
2.3 Directie Beleid
2.4 Directie B&U
2.5 Directie Concernzaken
2.6 Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
2.7 Omgevingsdiensten
2.8 Provinciale staten
2.9 Contraire zaken
2.10 Verbeterpunten
2.11 Termijnbewaking
2.11.1 Tijdigheid van adviezen en heroverwegingsbesluiten
2.11.2 Telling van de adviezen en de heroverwegingsbesluiten
2.12 De informele aanpak
2.13 Uitspraken rechtbank/ Raad van State n.a.v. bezwaren 2019/2020
2.13.1 Conclusie naar aanleiding van de uitspraken van de rechter

3. Jaarverslag Centraal Meldpunt Klachten

3.1 Inleiding
3.1.1 Rol van het Centraal Meldpunt Klachten
3.1.2 Definitie van het begrip klacht
3.2 Behandeling van klachten
3.2.1 Werkwijze CMK
3.2.1a Cijfers 2021 en eerdere jaren
3.2.1.b Toelichting tabel Afhandeling klachten
3.2.3 Nationale Ombudsman
3.3 Acties naar aanleiding van klachten in 2021
3.3.1 Doorzenden of op weg helpen
3.3.2 Leren van klachten: acties en maatregelen na klachtbehandeling
3.4 Hoe om te gaan met complex klaaggedrag?

4. HAC rechtspositiebesluiten bestuur

Bijlage A: samenstelling HAC per 31 december 2021

INLEIDING

Met dit jaarverslag wordt, ten behoeve van gedeputeerde staten en provinciale staten, uitvoering gegeven aan artikel 12 van de Verordening op de behandeling van bezwaar- en klaagschriften Noord-Holland 2014. In dit artikel is bepaald dat de Hoor- en adviescommissie jaarlijks verslag van haar werkzaamheden uitbrengt aan gedeputeerde staten en provinciale staten van Noord-Holland.

Met dit jaarverslag wordt tevens uitvoering gegeven aan artikel 8 van de Verordening rechtspositiebesluiten bestuur Noord-Holland 2005. In dat artikel is de verplichting van de Hoor- en adviescommissie rechtspositiebesluiten bestuur opgenomen tot het uitbrengen van verslag van haar werkzaamheden aan gedeputeerde staten en provinciale staten van Noord-Holland.

Aangezien de Hoor- en adviescommissie ook advies uitbrengt over klachten die niet naar tevredenheid van de klager zijn afgehandeld, wordt in het jaarverslag, in hoofdstuk 3, ook de afhandeling van de klachten opgenomen.

Afhandeling bezwaarschriften in het coronatijdperk
Ook in 2021 moest er – als gevolg van de coronamaatregelen – voornamelijk thuis worden gewerkt. De hoorzittingen konden – met inachtneming van de 1,5 meter regel – fysiek plaatsvinden. Meestal waren partijen fysiek aanwezig, maar in een enkel geval koos een partij ervoor om digitaal de hoorzitting bij te wonen.

De informele gesprekken hebben in 2021 via Teams plaatsgevonden. Dit is niet helemaal ideaal, aangezien non-verbale communicatie niet altijd zichtbaar is, maar de gespreksleiders zijn hier inmiddels aan gewend geraakt.

BEZWAARSCHRIFTEN

In 2021 zijn 155 bezwaarschriften ex artikel 7:1 Algemene wet bestuursrecht (Awb) binnengekomen. Er waren 153 bezwaarschriften gericht tegen (vermeende) besluiten van of namens gedeputeerde staten en 2 bezwaarschriften waren gericht tegen een (vermeend) besluit van provinciale staten. Er is in 2021 tevens één klacht door de HAC afgehandeld.

Een vergelijking met voorgaande jaren laat de volgende ontwikkeling zien.

	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011
Aantal bezwaarschriften	155	134	158	155	139	129	173	151	186	142	201

Het aantal bezwaarschriften is in 2021 gestegen in vergelijking met het jaar 2020. Dit komt vooral doordat 30 omwonenden bezwaar hadden gemaakt tegen een ontheffing op grond van de Wet natuurbescherming (Wnb).

Van deze 155 bezwaarschriften zijn er 29 ingetrokken, over 43 bezwaarschriften uit 2021 is advies uitgebracht door de HAC, 1 bezwaarschrift is ambtelijk afgedaan, 5 bezwaarschriften zijn doorgezonden en er was één keer sprake van een doorzending in verband met een verzoek om rechtstreeks beroep. Er zijn dus nog 76 bezwaarschriften uit 2021 in behandeling/ aangehouden. Dit is een relatief groot aantal en dat is vooral een gevolg van het feit dat in november en december veel bezwaarschriften zijn ontvangen, namelijk 46 bezwaarschriften (waaronder de 30 bezwaarschriften van omwonenden tegen een ontheffing op grond van de Wnb). Deze bezwaarschriften konden in 2021 nog niet worden afgehandeld. De bezwaarschriften die in aanmerking kwamen voor de informele aanpak zijn in overleg met bezwaarde aangehouden.

Op donderdag houdt een kamer van de HAC zitting om de partijen te horen. Op dinsdag worden de gesprekken gehouden waarin de bezwaarschriften informeel worden behandeld.

1.1 Aantal bezwaarschriften per directie

Hieronder volgt een overzicht van de bezwaarschriften die in 2021 zijn binnengekomen bij de HAC met een splitsing naar directie. De 5 bezwaarschriften, die niet gericht waren tegen een besluit van de provincie en zijn doorgezonden, zijn niet opgenomen in de onderstaande tabel.

Aantal ingediende bezwaarschriften per directie

	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011
Directie Beleid	6	14	11	45*	26	8	17	23	12	14	33
Directie Beheer en Uitvoering (B&U)	9	2	10	8	21	-	20	7	55	-	-
Directie Subsidies, Vergunningen en Toezicht(SVT)**				-	-	5	114	103	115	127	167
Directie Middelen**				-	-		4	-	3	1	1
Statengriffie				-	-	2	-	3	-	-	-
Algemeen Directeur				1	-		-	-	1	-	-
Omgevingsdiensten	95	71	94	72	51	35	18	15	-	-	-
Directie Concern Zaken (CZ)	38	35	41	21	29	53					
Tijdelijk Cluster Groen**					-	26					
Rijksdienst voor ondernemend Nederland (RVO)		7	2	6	12						
kabinet				2							
Provinciale Staten	2										

*Dit aantal is relatief hoog ivm planschade zaken N23

**SVT en Groen is overgegaan naar de Omgevingsdienst, de directie Middelen is nu CZ.

1.2 Ambtelijk afgehandelde bezwaarschriften

De Verordening op de behandeling van bezwaar- en klaagschriften Noord-Holland 2014 biedt de mogelijkheid om bezwaarschriften ambtelijk af te handelen indien sprake is van een situatie ex artikel 7:3 van de Algemene wet bestuursrecht (het bezwaar is kennelijk niet-ontvankelijk of kennelijk ongegrond, bezwaarde wil niet worden gehoord of er is al volledig aan het bezwaar tegemoetgekomen en andere belanghebbenden kunnen daardoor niet in hun belangen worden geschaad); er wordt dan niet gehoord en niet geadviseerd door de HAC.

Van de in 2021 ingediende bezwaarschriften is er één bezwaar ambtelijk afgedaan. Er was sprake van een kennelijk niet-ontvankelijk bezwaar, aangezien er geen sprake was van een besluit in de zin van de Awb.

1.3 Ingetrokken bezwaarschriften

Van de 155 bezwaarschriften die in 2021 zijn binnengekomen, zijn er 29 ingetrokken. In hoofdstuk 2.12 “De informele aanpak” wordt nader ingegaan op de ingetrokken bezwaarschriften.

Aantal ingetrokken bezwaarschriften per directie in 2021

	2021
Directie CZ	16
Directie Beleid	1
Directie B&U	2
Omgevingsdiensten	10
RVO	-

1.4 Aangehouden of nog niet afgehandelde bezwaarschriften

Er zijn 76 bezwaarschriften aangehouden of nog in behandeling. Bezwaarschriften worden aangehouden, omdat gedeputeerde staten en bezwaarde nog in overleg zijn over een mogelijke oplossing van het geschil op grond van de informele aanpak. De bezwaarschriften die in november en in december 2021 zijn ontvangen, konden in 2021 nog niet worden afgehandeld (46 stuks). Dit aantal is hoog doordat in de laatste twee maanden van 2021 30 omwonenden bezwaar hadden gemaakt tegen een ontheffing op grond van de Wnb.

1.5 Overslaan van de bezwaarschriftprocedure – rechtstreeks beroep

In 2021 is één keer een verzoek om de bezwaarfase over te slaan gehonoreerd door gedeputeerde staten. Een ander verzoek om de bezwaarfase over te slaan, kon niet worden gehonoreerd. Er waren meerdere bezwaarschriften tegen het besluit ingediend en slechts één bezwaarde had verzocht om de bezwaarfase over te slaan. Op grond van artikel 7:1a, tweede lid onder b van de Awb moest dit verzoek dan ook worden afgewezen.

2 ADVIEZEN OVER BEZWAARSCHRIFTEN

De HAC heeft in 2021 70 adviezen uitgebracht over bezwaarschriften en 1 keer een advies over een klacht. Er zijn 27 adviezen uitgebracht naar aanleiding van bezwaarschriften die in 2020 zijn ingediend. Er zijn 43 adviezen uitgebracht naar aanleiding van bezwaarschriften die in 2021 zijn ingediend. Tevens is er een advies uitgebracht over een klacht.
In de tabel staat het aantal uitgebrachte adviezen per jaar weergegeven. Daarbij valt op dat het aantal uitgebrachte adviezen in 2021 ongeveer gelijk is aan het aantal uitgebrachte adviezen in 2020, terwijl in 2021 meer bezwaarschriften zijn ingediend, namelijk 155 bezwaarschriften in 2021 en 134 bezwaarschriften in 2020. Dit komt vooral doordat de bezwaarschriften van de 30 omwonenden tegen de Wnb ontheffing niet in 2021 konden worden afgehandeld, aangezien deze bezwaarschriften in november 2021 werden ingediend.

	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011
Aantal adviezen	70	77	52	76	48	57	108	78	83	62	87

2.1 Aantal uitgebrachte adviezen per directie

Omdat bezwaarschriften worden ingetrokken, doorgestuurd, ambtelijk worden afgedaan of nog in behandeling zijn aangezien ze in de maand november/ december zijn ontvangen, komt het aantal uitgebrachte adviezen niet overeen met het aantal ontvangen bezwaarschriften.

	2021
Directie Beleid	2
Directie CZ	17
Omgevingsdiensten	45
RVO	2
B&U	2
Provinciale Staten	2

2.2 Inhoud van de adviezen

De HAC heeft 20 keer geadviseerd om het bezwaarschrift niet-ontvankelijk te verklaren. De HAC heeft 28 keer geadviseerd het bezwaarschrift (geheel) ongegrond te verklaren, 20 keer is geadviseerd het bezwaarschrift (gedeeltelijk) gegrond te verklaren en 2 keer is geadviseerd het bestreden besluit te herroepen.

Een (gedeeltelijk) gegrond bezwaar betekent over het algemeen dat het besluit verbeterd moet worden, omdat bijvoorbeeld de motivering niet voldoende was. Een weigering blijft in zo'n geval een weigering alleen zal de weigering beter gemotiveerd moeten worden.

Een vergelijking met de voorgaande jaren levert het volgende beeld op.

Vergelijking met vorige jaren

	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011
niet-ontvankelijk	20	17	6	14	9	5	23	13	27	11	10
ongegrond	28	30	25	43	24	31	36	46	33	23	56
(gedeeltelijk) gegrond (niet herroepen)	20	23	11	14	14	4	34	14	11	5	13
herroepen	2	7	9	5	1	17	15	5	12	23	8
Totaal	70	77	51	76	48	57	108	78	83	62	87

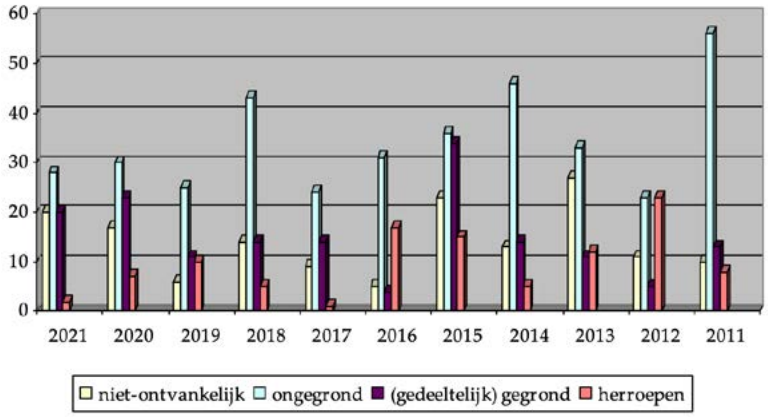

Grafiek inhoud van de adviezen

2.3 Directie Beleid

Naar aanleiding van de bezwaarschriften gericht tegen de besluiten van de directie Beleid heeft de HAC het volgende geadviseerd.

onderwerp	Niet-ontvankelijk	Ongegrond	(gedeeltelijk) Gegrond	(gedeeltelijk) Herroepen	contrair
Wob				1	
Nadeelcompensatie		1			
Totaal		1		1	

Advies om te herroepen

Hieronder zal kort worden ingegaan op het advies van de HAC om het bestreden besluit te herroepen.

Wob

Gedeputeerde staten hadden naar aanleiding van een Wob-verzoek een aantal documenten (gedeeltelijk) geweigerd om openbaar te maken. De HAC adviseerde om een gedeelte van een document wel openbaar te maken, aangezien de feiten in het betreffende document niet dusdanig waren verweven met de persoonlijke beleidsopvattingen dat deze feiten niet openbaar gemaakt konden worden. Gedeputeerde staten hebben het advies overgenomen.

2.4 Directie B&U

Naar aanleiding van de bezwaarschriften gericht tegen de besluiten van de directie B&U heeft de HAC het volgende geadviseerd.

onderwerp	Niet-ontvankelijk	Ongegrond	(gedeeltelijk) Gegrond	(gedeeltelijk) Herroepen	contrair
verkeersbesluit		1			
plaatsen drempels	1				
Totaal	1	1			

2.5 Directie Concernzaken

Naar aanleiding van de bezwaarschriften gericht tegen de besluiten van de directie Concernzaken heeft de HAC het volgende geadviseerd.

onderwerp	Niet-ontvankelijk	Ongegrond	(gedeeltelijk) Gegrond	(gedeeltelijk) Herroepen	contrair
subsidie	2	5	7	1	
Wob		1	1		
Totaal	2	6	8	1	

Advies om te herroepen

Hieronder zal kort worden ingegaan op het advies van de HAC om het bestreden besluit te herroepen.

Subsidie

Gedeputeerde staten hadden een subsidieaanvraag geweigerd, aangezien de aanvraag onvoldoende punten had behaald om in aanmerking te komen voor subsidie. De HAC concludeerde dat bij de puntenverdeling een regeling was toegepast die voor de aanvrager niet kenbaar was. Nu de verdelingscriteria op basis van de genoemde regeling onvoldoende kenbaar waren, mocht de genoemde regeling ook niet gebruikt worden als onderbouwing van het bestreden besluit. Gedeputeerde staten hebben het advies overgenomen en alsnog de subsidie verleend.

2.6 Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)

Naar aanleiding van bezwaarschriften gericht tegen besluiten door RVO genomen namens gedeputeerde staten heeft de HAC het volgende geadviseerd.

onderwerp	Niet-ontvankelijk	Ongegrond	(gedeeltelijk) Gegrond	(gedeeltelijk) Herroepen	contrair
subsidie		1	1		
Totaal		1	1		

2.7 Omgevingsdiensten

Naar aanleiding van de bezwaarschriften gericht tegen de besluiten van de Omgevingsdiensten namens gedeputeerde staten heeft de HAC het volgende geadviseerd.

onderwerp	Niet-ontvankelijk	Ongegrond	(gedeeltelijk) Gegrond	(gedeeltelijk) Herroepen	contrair
Last onder dwangsom		1	2		
Handhaving	1	7	5		
helikoptervlucht		1			
Wet natuurbescherming	10	8	1		
Omgevingsvergunning	4	2	1		
Wob	1		1		
Totaal	16	19	10		1

Contrair (advies was eerder uitgebracht)
Buiten behandeling
De aanvraag voor een milieuneutrale wijziging was buiten behandeling gelaten, aangezien in het overgelegde geurrapport is uitgegaan van een aanname die in de praktijk niet klopt. De HAC kwam tot de conclusie dat bij een milieuneutrale wijziging alleen acht mag worden geslagen op de vergunde situatie en niet op de feitelijke situatie. De HAC adviseerde dan ook het bestreden besluit te herroepen.

Gedeputeerde staten hebben het advies niet overgenomen, aangezien de aannames in het eerdere geurrapport onjuist waren. De betreffende activiteit veroorzaakt meer geuroverlast. Aangezien gedeputeerde staten niet gehouden zijn om voort te borduren op een foutief geurrapport, zijn gedeputeerde staten van mening dat hier geen sprake is van een milieuneutrale wijziging.
Bezwaarde heeft beroep aangetekend tegen deze beslissing op bezwaar, maar de rechter heeft nog geen uitspraak gedaan.

2.8 Provinciale staten

Naar aanleiding van bezwaarschriften gericht tegen besluiten van provinciale staten heeft de HAC het volgende geadviseerd.

onderwerp	Niet-ontvankelijk	Ongegrond	(gedeeltelijk) Gegrond	(gedeeltelijk) Herroepen	contrair
referendum			1*		
beleid	1				
Totaal	1		1		

** het bestreden besluit was ongemotiveerd, de in het verweerschrift aangeleverde motivering was echter afdoende.*

2.9 Contraire zaken

Gedeputeerde staten hebben in 1 geval (gedeeltelijk) contrair besloten aan het advies van de HAC (zie 2.7).

2.10 Verbeterpunten

In het voorgaande is per directie aangegeven waarom de HAC adviseerde een besluit te herroepen. Uit de toelichting op deze adviezen zijn de verbeterpunten te halen voor de organisatie. Het meest voorkomende gebrek is het motiveringsgebrek.

In het kader van de kwaliteitscyclus van bezwaar en beroep wordt onderzocht of naar aanleiding van een informeel gesprek, een advies van de HAC en/of een uitspraak van de rechter redenen bestaan om aanpassingen te doen in het primaire proces. De betreffende sector wordt vervolgens actief gevraagd te reageren op een dergelijk verbeterpunt.

In 2021 is door de HAC aangegeven dat de definitie van de term innovatie in de Uitvoeringsregeling subsidie MKB innovatiestimulering topsectoren Noord-Holland 2021 zou moeten worden opgenomen. Gedeputeerde staten hebben

laten weten dat in de nieuwe uitvoeringsregeling de nadruk minder ligt op de term innovatie. Om die reden is in de nieuwe uitvoeringsregeling geen definitie opgenomen van de term innovatie.

2.11 Termijnbewaking

Voor 2021 had de HAC zich ten doel gesteld om 90% van haar adviezen tijdig uit te brengen.
Een advies is tijdig uitgebracht, indien dit is gebeurd tenminste drie weken voor afloop van de wettelijke beslistermijn. In hoofdstuk 2.11.1 wordt nader ingegaan op de tijdigheid van de adviezen en de beslissingen op bezwaar.

Wet dwangsom en beroep bij niet tijdig beslissen
Op 1 oktober 2009 is de Wet dwangsom en beroep bij niet tijdig beslissen in werking getreden. Dit betekent dat het niet tijdig beslissen (op bezwaar) financiële consequenties kan hebben.

In 2021 is er 3 keer een ingebrekestelling ontvangen vanwege het niet tijdig nemen van een beslissing op bezwaar. Aangezien er vervolgens binnen twee weken alsnog een beslissing op bezwaar werd genomen, zijn er geen dwangsommen betaald.

2.11.1 Tijdigheid van adviezen en heroverwegingsbesluiten

In 2021 heeft de HAC 90% van haar adviezen tijdig uitgebracht. Het percentage van tijdige adviezen is gestegen ten opzichte van 2020, toen dit percentage nog op 85% lag.

Vanaf 2014 is een advies als tijdig gekwalificeerd als het drie weken voor de beslistermijn is uitgebracht.

In 2021 heeft in 70% van de gevallen een tijdige heroverweging plaatsgevonden, dat wil zeggen binnen 6 weken (ambtelijk), binnen 12 weken of – na verdaging – binnen de wettelijke toegestane 18 weken na afloop van de bezwaartermijn.

Het percentage van de tijdige heroverwegingen is gestegen ten opzichte van 2020. In 2020 lag dit percentage op 66%. Hoewel het aantal tijdige heroverwegingen is gestegen, blijft het toch achter bij het streefpercentage van 80% tijdige heroverwegingen.

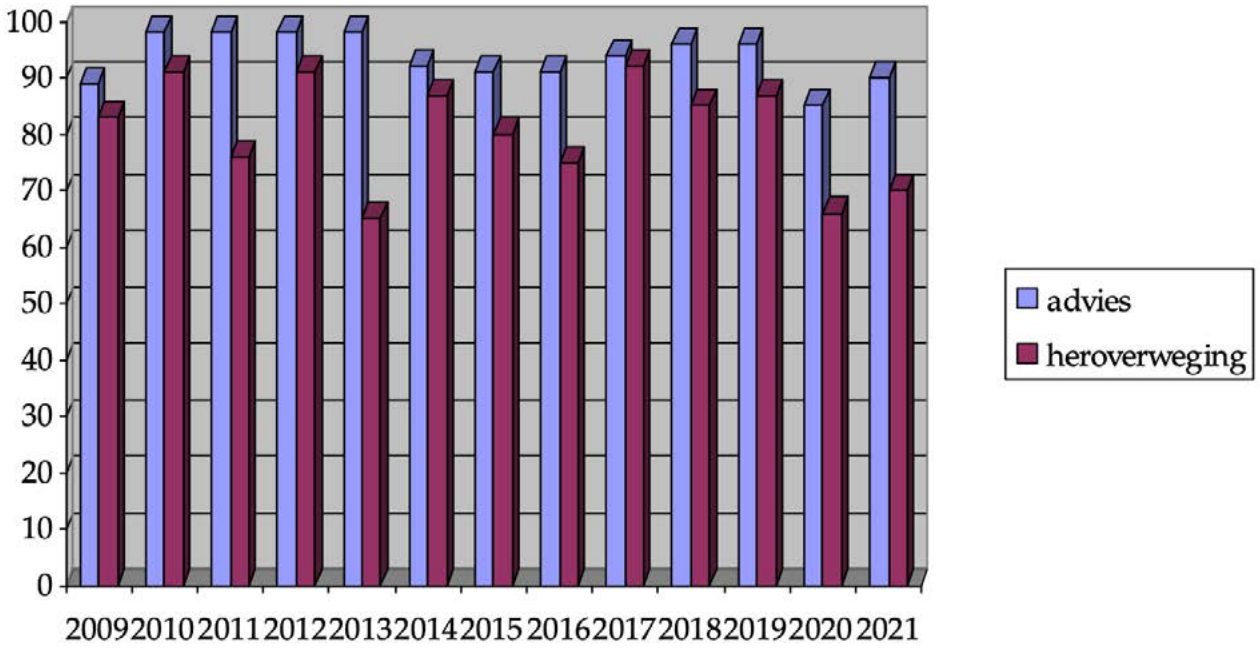

Tijdigheid van de adviezen en heroverwegingsbesluiten in procenten

2.11.2 Telling van de adviezen en de heroverwegingsbesluiten

Als er tegen een besluit drie bezwaarschriften binnenkomen dan wordt er door de HAC één advies uitgebracht, maar in de tellingen gaan we uit van drie adviezen. Dit is gedaan omdat zodoende de tijdigheid beter berekend kan worden. Het is immers mogelijk dat in twee van de drie gevallen wel tijdig advies wordt uitgebracht. Er zijn dan twee adviezen tijdig en één advies te laat. Deze berekening is lastiger indien het uitgangspunt is dat er slechts één advies is uitgebracht. Dat zou immers betekenen dat één advies is uitgebracht dat voor 66,6% tijdig is. De Wet dwangsom en beroep bij niet tijdig beslissen maakt dit niet anders. Het is immers mogelijk dat één bezwaarschrift wel volledig is en het tweede bezwaarschrift niet. De termijn wordt dan opgeschort voor het incomplete bezwaarschrift maar loopt door voor het complete bezwaarschrift (aangenomen dat de bezwaartermijn reeds is verstreken). Hetzelfde geldt overigens voor het heroverwegingsbesluit.

De ingetrokken bezwaarschriften zijn niet meegenomen bij de berekening van de tijdigheid van de adviezen/ heroverwegingsbesluiten. Er is immers geen advies uitgebracht en/ of een heroverwegingsbesluit genomen naar aanleiding van deze bezwaarschriften.

2.12 De informele aanpak

Vanaf 2010 maakt de provincie Noord-Holland gebruik van de Informele Aanpak. In eerste instantie alleen voor bezwaren met betrekking tot subsidiebesluiten en vanaf 2011 voor alle ingekomen bezwaarschriften. De Informele Aanpak is gericht op het alternatief oplossen van geschillen, dat wil zeggen de beëindiging van een bezwaarprocedure anders dan door een beslissing op het bezwaarschrift. Bezwaarde(n) en vertegenwoordigers van gedeputeerde staten worden gevraagd of zij met elkaar in gesprek willen over het besluit en het bezwaarschrift onder leiding van onafhankelijk gespreksleiders. De formele behandeling van het bezwaarschrift wordt – in afwachting van de uitkomst van het informele gesprek – met instemming van bezwaarde aangehouden.

Van de in 2021 binnengekomen subsidiebezwaren (32) is 50% op informele wijze opgelost (16 intrekkingen). Dit percentage is behoorlijk hoog. Er zijn relatief weinig subsidiebezwaren ontvangen in de maand november en december, hierdoor konden de meeste subsidiebezwaren die daarvoor in aanmerking kwamen in 2021 op informele wijze behandeld worden. Tevens zijn nog 15 subsidiebezwaren uit voorafgaande jaren op informele wijze opgelost. Van de andere dan de subsidiebezwaren in 2021 binnengekomen bezwaren (123) is 11% op een informele wijze opgelost. Tevens zijn er 15 bezwaarschriften uit voorafgaande jaren ingetrokken.

Hoewel de informele aanpak ook is uitgebreid naar de andere dan subsidiebezwaren, ligt bij deze zaken het percentage dat informeel is opgelost lager, namelijk 11% (13 intrekkingen). Dit heeft vooral te maken met het feit dat er bij deze bezwaren vaker contra-indicaties (bestuurlijke/politieke gevoeligheid bijvoorbeeld) zijn en er vaak meerdere partijen betrokken zijn bij het bestreden besluit.
Ook bij andere overheden blijkt de informele aanpak in dit soort zaken minder vaak toegepast te kunnen worden.

2.13 Uitspraken rechtbank/ Raad van State n.a.v. bezwaren 2019/2020

De rechter heeft in 2021 7 keer uitspraak gedaan over beslissingen op bezwaarschriften, waar de HAC over heeft geadviseerd, uit 2019/2020. Het beroep is 3 keer ongegrond verklaard (de rechter was het eens met de beslissing op bezwaar en het onderliggende advies van de HAC), 3 keer is het beroep gegrond verklaard (de rechter was het oneens met de beslissing op bezwaar en het onderliggende advies van de HAC) en 1 keer is het beroep niet-ontvankelijk verklaard.

(hoger) Beroep ongegrond

Verkeersbesluit
Gedeputeerde staten hadden een verzoek om de snelheid te verlagen afgewezen. De HAC adviseerde het bezwaarschrift gedeeltelijk gegrond te verklaren, aangezien de weigering beter gemotiveerd moest worden. Gedeputeerde staten hebben dit advies overgenomen. De rechtbank verklaarde het ingediende beroep ongegrond.

Wnb
Namens gedeputeerde staten had de Omgevingsdienst ontheffing verleend voor het verstoren van verschillende diersoorten. De HAC had geadviseerd het bezwaarschrift van de stichting ongegrond te verklaren. Gedeputeerde staten hebben dit advies overgenomen. De rechtbank verklaarde het ingediende beroep ongegrond.

Wnb
Door gedeputeerde staten was ontheffing verleend voor het verstoren van zandhagedissen en rugstreeppadden voor werkzaamheden aan het circuit. Volgens gedeputeerde staten waren er dwingende redenen van groot openbaar belang om de ontheffing te verlenen. De HAC adviseerde het bestreden besluit te herroepen, aangezien het doorgaan van de Formule 1 race op Zandvoort niet als dwingende redenen van groot openbaar belang kan worden gekenmerkt. Gedeputeerde staten besloten het advies niet over te nemen. De rechtbank verklaarde het beroep ongegrond, aangezien er wel sprake was van een dringende reden van groot openbaar belang. De dwingende redenen van groot openbaar belang is met name gelegen in het naar de eisen van deze tijd weer mogelijk maken van een topsportevenement met statuur en met grote nationale en internationale belangstelling. Daar komt bij dat verstoring van de diersoorten beperkt en tijdelijk is. Er is hoger beroep ingesteld.

(hoger) Beroep gegrond

Handhaving
Namens gedeputeerde staten had de Omgevingsdienst een handhavingsverzoek afgewezen. De HAC had geadviseerd het bezwaarschrift ongegrond te verklaren. Gedeputeerde staten hebben het advies overgenomen.
De rechtbank was van mening dat het handhavingsverzoek terecht was afgewezen, maar was van mening dat het handhavingsverzoek ook een verzoek tot invordering van een eerder opgelegde last onder dwangsom bevatte. Nu gedeputeerde staten daar niet op hadden besloten, verklaarde de rechtbank het beroep gegrond.

Wob
Gedeputeerde staten hadden het verzoek om de gevraagde documenten openbaar te maken (Wob-verzoek) afgewezen. Aangezien gedeputeerde staten hangende bezwaar meer documenten openbaar hadden gemaakt, adviseerde de HAC om het bestreden besluit niet te herroepen. Gedeputeerde staten hebben het advies overgenomen.
In een tussenuitspraak werd gedeputeerde staten de gelegenheid geboden om te motiveren waarom er geen sms/whatsapp- berichten op de lijst van geweigerde documenten stonden. Na het aanleveren van deze motivering liet de rechtbank de beslissing op bezwaar in stand, maar verklaarde het beroep wel gegrond.

Wob
Gedeputeerde staten hadden het verzoek om de gevraagde documenten openbaar te maken (Wob-verzoek) afgewezen. De HAC had geadviseerd om het bestreden besluit in stand te laten. Gedeputeerde staten hebben het advies overgenomen.
In een tussenuitspraak kwam de rechtbank tot de conclusie dat de weigering om bepaalde documenten niet openbaar te maken beter gemotiveerd had moeten worden. Na aanpassing van de motivering liet de rechtbank de beslissing op bezwaar in stand, maar verklaarde het beroep wel gegrond.

(hoger) Beroep niet-ontvankelijk

Wnb
Namens gedeputeerde staten had de Omgevingsdienst een ontheffing verleend op grond van de Wnb. De HAC adviseerde het ingediende bezwaarschrift niet-ontvankelijk te verklaren. Gedeputeerde staten hebben het advies overgenomen.
De rechtbank verklaarde het beroep niet-ontvankelijk, aangezien appellant geen gronden had ingediend.

2.13.1 Conclusie naar aanleiding van de uitspraken van de rechter
Het is moeilijk om conclusies te trekken nu het om relatief weinig beroepszaken ging. Wat wel op valt, is dat in beide Wob-zaken – door middel van een tussenuitspraak – de motivering van de beslissing op bezwaar aangepast moest worden en dat de beslissing op bezwaar daarna in stand werd gelaten. De contraire beslissing inzake de soortenbescherming bij het circuit op Zandvoort is bij de rechtbank in stand gebleven.

3.1. Inleiding

3.1.1 Rol van het Centraal Meldpunt Klachten

Op de afhandeling van klachten die binnenkomen bij het CMK is hoofdstuk 9 van de Algemene Wet bestuursrecht (verder: Awb) van toepassing. In artikel 9:1 Awb staat: “Een ieder heeft het recht om over de wijze waarop een bestuursorgaan zich in een bepaalde aangelegenheid jegens hem of een ander heeft gedragen, een klacht in te dienen bij dat bestuursorgaan.”

Sinds 2002 opereert binnen de provincie Noord-Holland het CMK als meldpunt voor het indienen van klachten in de zin van de Awb en die gericht zijn tegen gedragingen van provinciale medewerkers of bestuurders. Het CMK is ondergebracht bij de sector Juridische Zaken van de directie Concernzaken. Zaken die de Nationale Ombudsman (verder: NO) betreffen en het onderhouden van contacten, gaan via het CMK.

3.1.2 Definitie van het begrip klacht

Regelmatig blijkt dat het onduidelijk is wat onder het begrip “klacht” wordt verstaan, het begrip wordt te eng opgevat. Een klacht is in die beperkte opvatting alleen een uiting van onvrede over bejegening: hoe iemand te woord is gestaan, bijvoorbeeld.

Onder een gedraging valt echter elk handelen of nalaten. Het kan feitelijk handelen betreffen, maar ook gedrag met betrekking tot publiek- of privaatrechtelijke rechtshandelingen. De gedraging moet in het verleden liggen, zodat niet geklaagd kan worden over een in de toekomst te verwachten gedraging. En algemene wensen (niet individualiseerbaar) over het optreden c.q. beleid van een bestuursorgaan, hebben geen betrekking op de wijze waarop een bestuursorgaan zich heeft gedragen en vallen dus niet onder het bereik van titel 9.1 Awb.

Het gaat om een gedraging van een medewerker of bestuurder werkzaam bij de provincie Noord-Holland. Dat kan ook gaan om iemand die wordt ingehuurd door de provincie. Ook een inhuurkracht kan zich op ongepaste wijze gedragen jegens burgers.

De NO hanteert de begrippen klacht en klachtbehandeling als volgt: “De Nationale Ombudsman vindt dat een overheidsinstantie behoorlijk moet reageren op iedere uiting van ongenoegen van een burger. Die reactie zien wij als klachtbehandeling. Dat betekent dat wij voor de begrippen klacht en klachtbehandeling een bredere definitie hanteren dan die in de Awb. Een burger mag namelijk altijd een behoorlijke reactie van de overheid verwachten. Niet alleen als zijn klacht voldoet aan de vereisten van de Awb”.

3.2 Behandeling van klachten

Voor het CMK geldt een behandelprotocol dat uitgaat van een twee-fasen model, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen de bemiddelingsfase en de formele fase. Het CMK treedt op in de bemiddelingsfase. In de formele fase wordt de klacht behandeld met inschakeling van de onafhankelijke Hoor- en adviescommissie Noord-Holland (HAC).

3.2.1 Werkwijze CMK

Wanneer een klacht (bijna altijd) via de mailbox van het CMK binnenkomt wordt eerst geprobeerd informeel (door bemiddeling) een oplossing te vinden. Deze werkwijze sluit aan bij de aanbevelingen van de NO, namelijk dat klachtbehandeling laagdrempelig en informeel dient te zijn en zich kenmerkt door een persoonlijke, betrokken en oplossingsgerichte houding van de overheid.

Het CMK heeft voor het zoeken naar een informele wijze van oplossen van de kwestie een aantal mogelijkheden: telefonische bemiddeling, schriftelijke bemiddeling of een bemiddelingsgesprek. Het CMK bekijkt samen met klager en beklaagde (en eventueel diens leidinggevende) welke vorm van bemiddeling het meest geschikt is. Via telefoon en e-mail is al veel op te lossen: het CMK treedt dan op als intermediair of er is direct contact tussen klager en beklaagde, zij komen, bij voorkeur, samen tot een oplossing. Een andere mogelijkheid is het houden van een bemiddelingsgesprek tussen klager en beklaagde onder gespreksleiding van het CMK. Als bemiddeling niet lukt of geen geschikte aanpak is en klager wenst een formele behandeling van de klacht, gaat de klacht naar de HAC.

3

JAARVERSLAG CENTRAAL MELDPUNT KLACHTEN 2021

De HAC, die de klacht behandelt, bestaat uit een kamer van drie onafhankelijke leden. De klager en beklaagde worden gehoord. Daarna wordt een rapport van bevindingen - vergezeld van een advies en eventuele aanbevelingen aan gedeputeerde staten - gezonden, waarna Gedeputeerde Staten de klager in kennis stellen van hun conclusies. Gedeputeerde Staten mogen afwijken van het advies van de HAC. Is een klager het niet eens met het oordeel en de conclusies van Gedeputeerde Staten over de klacht, dan kan hij terecht bij de NO.
terecht bij de Nationale Ombudsman.

3.2.2a. Cijfers 2021 en eerdere jaren

Het CMK rapporteert kwantitatief en anoniem over de ingediende klachten aan de directie in het kader van de reguliere managementrapportages vanuit de organisatie.

Afhandeling klachten:	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011
CMK	14	16	20	19	13	24	31	30	37	31	26
HAC	1	2	3	1	1	1	4	1	3	4	
Nog in behandeling	1	0	2	0	0	2	1	5	3	3	1

3.2.2b Toelichting tabel Afhandeling klachten

De bovenstaande tabel laat o.a. het aantal en de wijze van afhandeling van de in 2021 ingekomen klachten zien. In dat jaar zijn er in totaal 7 klachten over gedrag van een medewerker binnengekomen bij het CMK. Dat is minder dan in de voorgaande jaren. De verklaring daarvoor kan o.a. zijn dat er door Corona minder (fysiek) contact is geweest met de provincie, men andere zaken aan het hoofd had door de omstandigheden die de periode van Corona met zich meegebracht heeft. De 7 klachten die bij de NO zijn binnengekomen zijn allemaal door de NO afgedaan na een onderzoek en niet doorgezet naar het CMK.

Bij 1 van de 7 klachten die door het CMK zijn afgehandeld, werd de HAC betrokken (de formele fase). De klacht is door de HAC ongegrond geacht. Gedeputeerde staten hebben het oordeel van de commissie overgenomen.

De in 2021 ingekomen klachten zijn, net zoals in de voorafgaande jaren, binnen de wettelijke termijn afgehandeld.

3.2.3 Nationale ombudsman

De NO heeft een overzicht opgemaakt van de klachten, vragen en verzoeken die tussen 1 januari en 31 december 2021 zijn ontvangen over de provincie Noord-Holland.

Schriftelijke klachtbehandeling, gericht op het geven van een oordeel is voor de NO uitzondering geworden. Burgers nemen vooral telefonisch contact op. Niet alleen

met klachten, maar ook met vragen of verzoeken om informatie. Veel daarvan wordt direct telefonisch afgehandeld. Bijvoorbeeld door (juridische) informatie en uitleg te geven of te verwijzen naar de juiste procedures. Veel zaken die aan de NO worden voorgelegd worden pas bekend bij het CMK middels het overzicht dat 3 maal per jaar wordt verzonden. Burgers nemen soms ook direct contact op met de NO, zonder eerst het CMK daarin te kennen. Daarnaast neemt de NO indien nodig contact met het CMK op, telefonisch of via de mail, zonder daarbij gebruik te maken van de formele onderzoeksbevoegdheid.

In het overzicht van de NO over 2021 worden 7 verzoeken gemeld (waarvan nog 1 lopend tot in 2022).

De NO heeft in dit verslagjaar dan ook geen aandacht gevraagd voor bepaalde zaken. Wel heeft zij een indicatie gegeven van de klachten die zij heeft afgedaan na een eigen onderzoek.

1. Klacht over geluidoverlast van de N246.
2. Klacht over informatie verstrekking met betrekking tot een ontheffing van een boot.
3. Een bij de provincie bekende klager heeft zich bij de NO gemeld. NO heeft naar de provincie terugverwezen.
4. Klacht over de afhandeling door de Provincie Noord-Holland m.b.t. kavelruil.
5. Verzoek om aandacht voor de zaak van een geitenhouder in Noord-Holland.
6. Klacht over de Gemeente en Provincie Noord-Holland m.b.t. beslissing op invalide parkeerkaart.
7. Vraag om hulp, om antwoord te krijgen van de Provincie Noord-Holland.

3.3 Acties naar aanleiding van klachten in 2021

Doel van klachtbehandeling is o.a. om burgers op weg te helpen, mogelijk verstoorde verhoudingen te herstellen én voor de provincie te leren van de klachten.

3.3.1 Doorzenden of op weg helpen

In 2021 zijn 55 meldingen en klachten ingekomen die niet bij het CMK thuishoren (in 2020 waren dat er 58). Indien nodig neemt het CMK contact op het de klager (telefonisch of via de mail) en geeft aan, dat de provincie niet het bevoegde bestuursorgaan is voor behandeling van de inhoud van de betreffende klacht. Het CMK zendt de klacht dan door naar het bevoegde orgaan: de betreffende gemeenten, uitvoeringsdiensten of specifieke klachtmeldpunten. Soms heeft het CMK (onverplicht) extra informatie gegeven om de klager op weg te helpen of is de klager doorverwezen naar een deskundig loket.

3.3.2 Leren van klachten: acties en maatregelen na klachtbehandeling

In 40% van de klachten die in behandeling zijn genomen door het CMK, heeft klager terecht gewezen op gebreken in de wijze waarop ten opzichte van klager is gehandeld. Dat was in 2020 50% in 2019 50% in 2018 , ruim 50% in 2017 en ruim 60% in de jaren voor 2017.

De provincie Noord-Holland wil o.a. naar aanleiding van de resultaten van de klachtafhandeling de werkwijze van het bestuur en de organisatie waar nodig verbeteren en daarmee de kwaliteit van de dienstverlening te waarborgen of aanscherpen.
In 2021 zijn de ingekomen klachten aanleiding geweest tot het nemen van de volgende acties: het aanbieden van excuus, aandacht voor uitingen op sociale media door provincie medewerkers, aandacht voor digitale communicatie door provincie medewerkers en het niet verlengen van een arbeidscontract.

3.4 Hoe om te gaan met complex klaaggedrag?

De NO vindt dat een overheidsinstantie behoorlijk moet reageren op iedere uiting van ongenoegen van een burger. De nadruk ligt er bij het behandelen van een klacht op dat de klager op een nette manier in een open setting wordt behandeld en benaderd. In de meeste gevallen is dat voldoende en kan de klacht op behoorlijke wijze worden afgehandeld voor zowel provincie als klager.

Er zijn echter klagers die volhardend zijn en complexe klagers kunnen worden genoemd. Wat zijn complexe klagers? Het is een subjectief begrip. Maar in het algemeen gaat het om mensen die vasthoudend gedrag vertonen en aanhoudend contact zoeken om hun klacht onder de aandacht te brengen. Ze kunnen zich niet neerleggen bij een

(herhaald) standpunt of oordeel dat al is gegeven. Het zijn mensen die onevenredig veel beslag leggen op de capaciteit van een organisatie. Die soms wel jarenlang blijven bellen en mailen. En daarbij grenzen overschrijden: ze schreeuwen, beledigen, schelden en bedreigen."

Bij het CMK zijn het afgelopen jaar in ieder geval een aantal klachten van 2 complexe klagers binnengekomen. Niet alleen kosten complexe klagers veel tijd, maar, in de onderhavige gevallen hebben de medewerkers van de provincie (emotioneel) last van het gedrag van deze klagers. Dat is, omdat de medewerkers ook persoonlijk en op ongepaste wijze worden aangesproken door deze klagers.

Binnen de provincie wordt ook meer aandacht besteed aan de vraag hoe er met dit soort klagers om moet worden omgegaan en hoe medewerkers hiertegen kunnen worden beschermd. Het voornemen is om hier in 2022 meer duidelijkheid over te krijgen en te geven.

4 HAC RECHTSPOSITIEBESLUITEN BESTUUR

De Hoor- en adviescommissie rechtspositiebesluiten bestuur Noord-Holland bestaat uit externe leden en adviseert met betrekking tot bezwaarschriften tegen besluiten van gedeputeerde staten die betrekking hebben op de rechtspositie van leden van provinciale staten en gedeputeerde staten.

In 2021 zijn er bij deze commissie geen bezwaarschriften ingediend.

BIJLAGE A
SAMENSTELLING HAC

Leden van de HAC-kamers op 31 december 2021

Coördinerend voorzitter:	mw. mr. S.GA. de Boer
Kamervoorzitters:	Mw. mr. S.G.A. de Boer Mw. mr. E.C. Berkouwer Dhr. mr. drs. R. Van Baaren Mw. mr. G.E. Creijghton-Sluijk
Leden:	Mw. mr. Y.R. Boonstra- van Herwijnen Dhr. mr. W.J.K. Brugman Dhr. mr. A. Erdogan Dhr. mr. P.C. de Goede Mw. mr. S.A.J.J. van Hees Dhr. mr. M.H.J. van Riessen Dhr. mr. B. Vis

Secretariaat HAC

Sectormanager:	mr. P.A.J.M. Kreuwel
Coördinator (Informele Aanpak):	mr. L.E.A.M. Grapperhaus
Coördinator (Formele Aanpak):	mr. P.S. van Laar
Administratie (Informele en Formele aanpak):	K.J. Schooneman – Ossendorp A. Veenstra-Bruijnes
Secretarissen:	mr. L. Blommestijn mr. H. van Buren mr. F.E. Burgers mr. P.S. van Laar

Secretariaat CMK

Coördinator:	mr. L.E.A.M. Grapperhaus
Administratie:	E.M. Pardoen-Kortekaas

HAARLEM, JULI 2022

De Stichting Drugsbeleid (opgericht 1996) zet zich in voor een drugsbeleid met minder gezondheidsrisico's en minder criminaliteit.
Het bestuur bestaat uit onafhankelijke deskundigen. In de Raad van Advies hebben oud-ministers en prominente personen uit medische en juridische kring zitting.
Website: www.drugsbeleid.nl
mr Raimond Dufour, voorzitter; Groot Heiligland 67, 2011 EP Haarlem; tel. 023-5310133
Email: r.dufour@chello.nl

Aan:
Het College van Gedeputeerde Staten
en:
De leden van de Provinciale Staten

Dames en Heren,

Zoals U maar al te bekend is gaat ons land gebukt onder drugscriminaliteit en drugsgebruik.

Provincies en gemeenten worden geconfronteerd met grimmige problemen op het gebied van openbare orde en veiligheid. De enorme illegale bedragen die met productie van en handel in drugs worden verdiend leiden tot ondermijning en corruptie, bedreigingen en aanslagen.
Zo krijgen provinciale terreinen bv te maken met illegale lozingen van drugslaboratoria

Het probleem neemt al zo'n 40 jaar gestaag toe en de politiek komt niet tot een oplossing. Voorstanders van toestaan en voorstanders van repressie staan lijnrecht tegenover elkaar.

Het huidige Kabinet zet het cannabis-experiment voort. De resultaten daarvan komen echter pas over enkele jaren. Voor xtc komt een commissie die therapeutisch gebruik gaat onderzoeken. Voor de overige drugs zijn geen plannen.
Daarnaast wordt stevig geïnvesteerd in het voorkomen dat jongeren de drugshandel in worden gezogen, en in het bestrijden van zware ondermijnende misdaad. Die laatste bestaat voor een overgroot deel uit drugscriminaliteit.
Zoals de voorzitter van het College van Procureurs-Generaal onlangs verklaarde kan bestrijding echter, hoewel nodig, nooit de oplossing zijn.
Voor de komende jaren is die dan ook niet in zicht.

Maar het drugsprobleem blijft urgent. Daarom stellen wij een uitweg voor: het organiseren van een nationaal ***Burgerberaad over het drugsbeleid***.

Het burgerberaad is een nog relatief nieuw democratisch middel. Het onderscheidt zich op 3 essentiële punten van de gebruikelijke inspraak, referenda en petities.
Het *eerste* is dat het beraad niet wordt samengesteld uit deskundigen of belanghebbenden, maar door middel van loting. Net zoals in het oude Athene waar de democratie is ontstaan!
Het *tweede* is dat de deelnemers zich eerst terdege laten informeren over alle facetten van het probleem en dan pas tot een oordeel komen.
Het *derde* verschil is dat bij een goed georganiseerd beraad de politiek zich vooraf in zekere mate committeert aan de uitkomsten.

De vraagstelling zou kunnen luiden:

“Is een drugsbeleid mogelijk met minder criminaliteit en minder gezondheidsrisico’s? ”.

Het proces ziet er in grote lijnen meestal zo uit.
In een periode van ongeveer 9 maanden komt het burgerberaad 6 à 7 weekenden bijeen, waarbij het zich eerst laat informeren door allerlei deskundigen. Daarna wordt onderling gediscussieerd en worden in subgroepen aanbevelingen ontwikkeld die met de gehele groep worden besproken. De bijeenkomsten worden voorgezeten door een onafhankelijke voorzitter. De deelnemers krijgen een dagvergoeding en alle te maken kosten worden vergoed.
Het proces wordt begeleid door een deskundige organisatie. De uitkomsten zijn ongewis en weldoordacht.

Ierland gaat als eerste land een Burgerberaad, een “Citizens Assembly” over drugs organiseren, en wel in de eerste helft van het komend jaar. Het land slaagde er eerder in, via een burgerberaad het politiek uiterst omstreden onderwerp abortus tot een algemeen geaccepteerde oplossing te brengen.

Onze vraag is of U dit idee wilt ondersteunen. Mogen wij uw reactie ontvangen?
Wij willen het gezamenlijk gaan voorleggen aan Kabinet en Kamers. Het kan een doorbraak betekenen voor de impasse waarin wij al zo lang verkeren!

Met vriendelijke groet – Raimond Dufour, voorzitter Stichting Drugsbeleid

_____
_____

Van:
Verzonden: dinsdag 30 augustus 2022 11:51
Aan: Jeroen Olthof <jeroen.olthof@noord-holland.nl>
CC:
Onderwerp: Provincie - Comm.M&B - Vergad. 12-09-22 - Reactie

Geachte heer Olthof,

Op 15 juni j.l. zijn de leden van de Provinciale Staten en de gemeente van Bloemendaal, middels de bijgaande brief (d.d. 15 juni 2022/Kenm.1849658/1849701) geïnformeerd, over de te nemen maatregelen m.b.t. de Zeeweg in Bloemendaal, in 2023 en over een verder uitstel van maatregelen tot 2028.

Bijgaand treft u mijn reactie aan op deze brief. Daarin staan oplossingen voor de korte termijn, die een groot onderhoud in 2028 niet in de weg staan, maar die een wezenlijke bijdrage leveren aan de veiligheid van de Zeeweg. Zoals u kunt zien heb ik deze mail eerder doen toekomen aan de B&W en de gemeenteraad van Bloemendaal. Middels een unanieme motie van de gemeenteraad is B&W opgedragen zich bij de Provincie sterk te maken voor een veiligere Zeeweg (door de Provincie zelf omschreven als gevaarlijke weg) op een korte termijn en zouden diverse lokale partijen (o.a. PvdA en CDA) met een landelijk netwerk, bij partijgenoten van de Provincie zich daarvoor sterk maken.

Ik verzoek u/Gedeputeerde Staten, mijn inbreng in overweging te nemen en uw reactie te mogen vernemen. Gaarne ben ik bereid dat nader toe te lichten.

Thans staat de Zeeweg twee keer geagendeerd voor de vergadering van de Commissie Mobiliteit & Bereikbaarheid, d.d. 12 september a.s., namelijk het 'literatuuronderzoek naar aanrijdingen met damherten' bij agendapunt 6a door de PvdD (alleen ter bespreking in de Commissie). In de bijgaande mail doe ik een voorstel om de te kappen bomen op de Zeeweg daartoe te gebruiken om zo verdere aanrijdingen te voorkomen en dan niet overal een verhoogd hek te plaatsen.

Bij agendapunt 9a (alleen ter informatie aan de Commissie) wordt melding gemaakt van een binnengekomen brief van de SVVM, als reactie op de brief van GS over de komende maatregelen in 2023 en het verder uitstel naar 2028.

Aan het verzoek om deze mail te doen toekomen aan de leden van de Commissie M&B.

Ik zal het e.e.a. nader toelichten tijdens het inspreken bij uw Commissie. Bij deze het verzoek aan om mij daartoe te noteren. Als er fracties zijn die nadere vragen hebben over mijn voorstellen dan ben ik gaarne bereid om daartoe bij u langs te komen dan wel mag u mij daarover bellen.

Met vriendelijke groet,

Ps Gaarne mijn gegevens verwijderen bij plaatsing op uw site.

Van:
Verzonden: maandag 27 juni 2022 17:38
Aan: e.roest@bloemendaal.nl; Wijkhuisen, Henk <h.wijkhuisen@bloemendaal.nl>; Heijink, Nico <n.heijink@bloemendaal.nl>; albertine.zoetmulder@vvd-bloemendaal.nl; rolf.harder@vvd-bloemendaal.nl; sander.vanrij@vvd-bloemendaal.nl; sander.vanrij@vvd-bloemendaal.nl; aart.werners@vvd-bloemendaal.nl; b.vanderveldt@bloemendaal.nl; g.beusen@bloemendaal.nl; t.bruggeman@bloemendaal.nl; t.vanheerikhuize@bloemendaal.nl; h.faber@bloemendaal.nl; a.vanderrest@bloemendaal.nl; a.vanderveldt@bloemendaal.nl; o.sondorp@bloemendaal.nl; v.verheij@bloemendaal.nl; a.jeltes@bloemendaal.nl; j.kramer@bloemendaal.nl; b.vernooij@bloemendaal.nl; m.roosandriesse@bloemendaal.nl; m.driessenyousef@bloemendaal.nl; g.metselaar@bloemendaal.nl; h.koster@bloemendaal.nl; a.gamri@bloemendaal.nl; j.vanos@bloemendaal.nl; leonard.heukels@liberaalbloemendaal.nl; m.vandebunt@bloemendaal.nl; c.hageman@bloemendaal.nl; r.slewe@bloemendaal.nl; r.devilee@bloemendaal.nl; c.faas@bloemendaal.nl; s.deroyvanzuidewijn@bloemendaal.nl
CC: Gemeente Bloemendaal - Griffie <griffie@bloemendaal.nl>; Postbus Secretariaat Bloemendaal <Bestuurssecretariaat@bloemendaal.nl>; Gemeente Bloemendaal <gemeente@bloemendaal.nl>;
Onderwerp: Zeeweg - Activiteiten Provincie in 2023 - Reactie

Beste leden B&W en Gemeenteraad,

Onlangs heeft de Provincie een brief aan de gemeente Bloemendaal doen toekomen met de maatregelen die men in 2023 gaat uitvoeren op de Zeeweg en dat de overige activiteiten tijdens het groot onderhoud worden uitgevoerd in 2028, dus 6 jaar verder.

Je kunt m.i. stellen, dat de 'verbeteringen' voor volgend jaar maar zeer summier zijn en dat die de Zeeweg niet veel veiliger gaan maken. De vraag komt dan op of er meer verbeteringen genomen kunnen worden, die het groot onderhoud in 2028 NIET in de weg staan. In de bijgaande notitie heb ik een paar verbeteringen aangedragen, zoals meer adviessnelheid 60km (alleen nog 50-60-50), het ophogen van de middenberm en verkeerslichten voor de fietsers bij de Parnassiaweg. Mogelijk heeft u nog aanvullingen.

Zoals in de notitie aangegeven, is de brief met maatregelen, *ter kennisname*, naar de leden van de 'Commissie Mobiliteit en Bereikbaarheid' verstuurd als C-stuk voor het overleg van 12 september a.s. Dit is dan na het zomerreces. Dit onderwerp en de onderliggende stukken kunnen tijdens de komende raadsvergadering worden geagendeerd voor de Commissie GG, eveneens na het zomerreces.

Is het dan raadzaam, dat u het eerst bespreekt in de Commissie GG en u gezamenlijk tot een standpunt komt om deze vervolgens te delen met uw fractiegenoten bij de Provincie of volgt iedere partij een eigen weg? Als u het eerst wilt bespreken is het dan te overwegen om uw fractiegenoten bij de Provincie te verzoeken om dit onderwerp toch te gaan agenderen (ter bespreking) tijdens de daarop volgende commissievergadering, opdat u op tijd uw input kunt aanleveren??

De gemeenteraad heeft onlangs in een motie aangegeven te gaan voor een veiligere Zeeweg en die boodschap aan B&W meegegeven. De onlangs gestopte coalitiepoging van 5 partijen had in haar program het e.e.a. opgenomen over het ophogen van de hekken langs de Zeeweg. Iets waar de Provincie ook op aanstuurt en een onderzoek naar heeft laten doen. A.s. woensdag maakt de beoogde nieuwe coalitie (**VVD+D66+PvdA**) haar programma bekend. Staat daar ook iets in over het

ophogen van de hekken??? Ik nuanceer dat al iets in mijn notitie, dat als je creatief omgaat met de bomen die nog gekapt moeten worden, dat kostenbesparend kan werken en het resultaat mooier is.

Mocht u vragen hebben of (gezamenlijk) ter plaatse op de Zeeweg willen kijken, dan mag u mij altijd bellen/mailen.

Veel wijsheid toegewenst.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Aan: B&W + Gemeenteraad Bloemendaal
Brief: 'Verkeersveiligheid Zeeweg (N200)'
Kenmerk: 1849658/1849701
Afzender: Provincie Noord-Holland
Datum brief: 15-06-2022
Ontvangers brief: Statenleden Provincie en Gemeente Bloemendaal
Betreft: Reactie op brief 'Verkeersveiligheid Zeeweg (N200)

1/ Routing brief/Bekendmaking
In de brief 'Verkeersveiligheid Zeeweg (N200)' van de Provincie Noord-Holland, wordt verwezen naar het overleg op 28 april jl. van burgemeester Roest en gedeputeerde Olthof en hoe de Provincie en de gemeente **samen** de verkeersveiligheid kunnen verbeteren. De gemeente was in de veronderstelling, dat dit nog een conceptversie was en men daar nog een reactie op kon geven.
In de vergadering van GS van 14 juni 2022 is deze brief (bijgevoegd) vastgesteld en op 15 juni 2022 is deze brief verstuurd naar de gemeente Bloemendaal en ter kennisgeving naar de PS-leden. Zie daartoe de bijgevoegde openbare besluitenlijst van GS, d.d. 14 juni 2022.
De brief is naar de 'Commissie Mobiliteit en Bereikbaarheid' van de Provincie verstuurd en is als C-stuk geagendeerd voor het overleg van 12 september aanstaande. Dit betekent, dat het *ter kennisname* naar de commissieleden is verstuurd en *niet ter bespreking*.
Op 17 juni 2022 maakte de Provincie het besluit over de Zeeweg bekend op haar site en wat er gedaan gaat worden aan de Zeeweg. Dit werd dezelfde dag nog overgenomen door andere nieuwsmedia, zoals TV-NH (site).

2/ Maatregelen Zeeweg door Provincie
Onderstaand de belangrijkste maatregelen, die de Provincie in 2023 denkt te gaan uitvoeren. De overige maatregelen zullen worden doorgeschoven naar het 'groot onderhoud' in 2028. Sommige maatregelen zullen in overleg met andere partners plaatsvinden, zoals het hekwerk langs de Zeeweg.
a/ Kleine verkeersmaatregelen bij aansluiting Parnassiaweg en uitrit Camping de Lakens door extra verkeersborden, markeringen op het wegdek, verkeerdrempels en verlagen maximum snelheid.
b/ Hekwerk tegen overstekende herten. Zie bijgevoegd rapport van de Universiteit van Wageningen.
c/ Acties voor gedragsbeïnvloeding en betere handhaving.
d/ Geen trajectcontrole, maar (verplaatsbare) flitspaal.
e/ Verkeerslichten bij Parnassia NIET mogelijk, dan moet de gehele kruising worden aangepast!
f/ Zandwallen worden afgewezen. Op diverse plekken te smal voor zandwallen en er is al veel opgehoogd. Eerst een studie naar de habitat.
g/ Studie 2023, betere bereikbaarheid kust op piekdagen en evenementen.

3/ Bomenkap (60x) Zeeweg
De navolgende informatie komt niet voort uit de brief van de Provincie, maar heeft wel raakvlakken (zie 4a). Het onderhoud van de Zeeweg berust bij de fa. Krinkels (groen) en bij de BAM (wegmeubilair). Na de twee stormen (Eunice+Franklin) in februari jl. heeft Krinkels oranje stippen aangebracht op 60 bomen langs de Zeeweg. Veelal populieren van zo'n 60 jaar oud, die aan het eind van hun levensduur zijn en er zit ook veel takbreuk in. In een aantal gevallen zitten ze andere bomen in de weg, zoals beuken. Verder hebben er al een paar spoed kappingen plaatsgevonden, daar bomen/takken waren gescheurd. De beoogde kap van de 60 bomen staat derhalve los van de werkzaamheden aan de Zeeweg.
Vervolgens dient er weer een herplant van bomen plaats te vinden. Als algemene regel geldt, dat de herplant op 4.5m van de rand van de rijbaan dient plaats te vinden. Mogelijk dat hier nog 2.5m van toepassing zou kunnen zijn. De gemeente Bloemendaal dient voor de kap een vergunning af te geven en kan daaraan voorwaarden stellen.

M.i. is dit de kans om voor veiligheid te gaan en als voorwaarde te stellen, dat de bomen op 4.5m van de rand van de rijbaan komen te staan, zoals dat elders ook wordt toegepast.
Verder is het een overweging om de aanvrager een plan (tekening) te laten indienen waar de nieuwe bomen gaan komen en deze niet in bochten te laten komen waar de kans groot is, dat als men van de weg zou raken, men daar op deze bomen inrijdt. Uiteraard uit het punt van veiligheid, maar ook qua kosten.

4/ Reactie op maatregelen Zeeweg door Provincie

a/ Op vele plaatsen langs de Zeeweg loopt de grond achter het hekwerk schuim omhoog of omlaag. Daar zullen geen herten over het huidige hekwerk springen. Op andere plaatsen zijn er veel bomen/bosjes achter het hekwerk en ook dat beperkt een oversteek. Ook liggen er hier en daar weer vele takken/boomstronken achter het hekwerk en ook dat beperkt.
Het ligt in de lijn der verwachtingen dat er zo'n 60 bomen gekapt gaan worden. Is het een suggestie om *de boomtakken en/of boomstammen* van deze bomen net achter het hekwerk aan te brengen en wel op de open plekken? Op termijn wordt dit overwoekerd door groen en het voorkomt zo, over grote gedeelten, het ophogen van het hekwerk (natuurlijker/kostenaspect).
Afstemming met PWN, Staatsbosbeheer (beheerders) en de Provincie (eigenaar bomen) is dan noodzakelijk. Deze oplossing past ook binnen het uitgangspunt van de Provincie om aanrijdingen te voorkomen met damherten!
b/ De Provincie NH heeft een onderzoek laten uitvoeren door de Universiteit van Wageningen. Onderzocht zijn, welke factoren van invloed zijn op het aantal aanrijdingen met herten op verkeerswegen, welke maatregelen in de praktijk zijn toegepast, hoe effectief die zijn gebleken en wat zijn kansrijke maatregelen m.b.t. de Zeeweg.
Het rapport 'Kansrijke maatregelen om aanrijdingen met hoefdieren te voorkomen op de Zeeweg (N200)' (bijgevoegd) is in april 2022 verschenen. De conclusies staan op blz. 73, namelijk:
-Het plaatsen van faunarasters (wildroosters).
-Hogere hekken of maatregelen bij hekken, zoals takken achter het huidige hekwerk en dat te laten begroeien of een verdiepte aanbrengen bij het hek (zie voorbeelden rapport op blz. 66 t/m 70)
-De doorsteek is er al: Natuurbrug Zeepoort.
-Een voorstel voor een max. snelheid van 40km (is m.i. niet realistisch).
-De Provincie is een voorstander van een beter hekwerk en refereert naar dit rapport in haar brief.
Eerder stonden hekken in het akkoord van de beoogde coalitie met de vijf partijen. Komen de hekken ook terug in het komende coalitieakkoord van **VVD+D66+PvdA**? Anders ligt de bal alleen bij de Provincie!!
c/ Handhaaf de huidige snelheid van 50km aan het begin en het einde van de Zeeweg en daar tussen *alleen* een adviessnelheid van 60km. Dit i.p.v. 50km en dan afwisselend 80km/adviessnelheid van 60km. Dit geeft rust. Hiervoor dient een beperkt aantal hectometerpaaltjes te worden aangepast.
d/ De gehele kruising bij de Parnassiaweg behoeft **NIET** te worden aangepast en voorzien te worden van verkeerlichten, zoals de Provincie aangeeft.
De fietsers die de *noordelijke* rijbaan oversteken hebben ALLEEN te maken met het verkeer dat over de noordelijke rijbaan naar Bloemendaal aan Zee rijdt. Van al het andere verkeer heeft men GEEN last.
Voor de oversteek van de *zuidelijke* rijbaan geldt eenzelfde situatie. De fietsers hebben daar ALLEEN te maken met het verkeer dat vanuit Zandvoort naar Overveen rijdt.
In beide situaties behoeft de fietser dus GEEN rekening te houden met verkeer van andere richtingen!!!
Aldaar verkeerslichten plaatsen voor alle wegen is daar derhalve NIET nodig!!!
De situatie is te vergelijken met de VOP bij 't Wed/ingang Kennemerduinen, met dien verstande dat de middenberm op de kop van de Zeeweg wat langer is en een tweede activering van de (volgende) verkeerslichten noodzakelijk is. De oversteeklichten bij 't Wed/ingang Kennemerduinen werken zeer snel. Deze heeft een reactietijd van 6 seconden. Mocht men de situatie bij Parnassia toch iets willen aanpassen in 2028 dan kunnen de verkeerslichten zo worden verplaatst en derhalve staat een realisering van verkeerslichten aldaar het groot onderhoud in 2028 niet in de weg!!

e/ De zandwallen worden afgewezen. Diverse plekken zijn te smal voor zandwallen en er is al veel opgehoogd. Eerst een studie naar de habitat, aldus de Provincie.
Deze conclusie wordt NIET gedeeld. Op veel plaatsen is er al een ophoging gerealiseerd in het verleden. Echter, de ophogingen zijn niet overal op een juiste hoogte en niet overal één geheel (sluit niet overal aan). Dat heeft te maken met het feit, dat de Verkeerspolitie Bloemendaal deze klus destijds niet heeft kunnen afmaken. Een ophoging tot 1.25/1.50 m en het opvullen van tussenstukken is derhalve van belang.
Verder speelt de breedte (te smal) van de *middenberm* GEEN parten. Deze is overal breed genoeg!
De smalle bermen doen zich op sommige plaatsen wel voor, doch dat is tussen de rijbaan en de fietspaden. Vandaar het voorstel om met die bermen te wachten tot 2028, daar er dan ook meer bekend is of de rijbanen/rijstroken al dan niet worden aangepast.
Door de Provincie is eerder aangevoerd, dat je door het ophogen wordt gelanceerd. **Dat is absoluut onjuist.** In de toegestuurde notitie staat (met foto H'lems D'blad), dat een auto is gelanceerd bij Camping Bloemendaal, maar daar was de middenberm nog niet op een juiste hoogte (slechts 40cm hoog) gebracht en dan word je gelanceerd en dan is er geen remmen meer aan! Dit is een consequentie van bermen, die niet op voldoende hoogte zijn, hetgeen destijds niet is afgemaakt!
Een studie naar de habitat kan, maar een ophoging zal zeker niet in de zomermaanden plaatsvinden maar meer in het najaar en dan zijn er meer mogelijkheden. Verder starten de werkzaamheden pas in 2023.
Overigens is er nimmer zoveel vegetatie (allerlei varianten) langs de Zeeweg aanwezig geweest, dan thans op de ophogingen!!
Voor het ophogen van de middenberm is het wel van belang, dat voordien de beoogde bomen zijn gekapt.
f/ Het verlengen van de busbaan, komende vanaf Zandvoort tot aan de bushalte bij Camping De Lakens, zal middels de rechterrijstrook van de zuidelijke rijbaan plaatsvinden. Daarna gaat men weer over op de twee reguliere rijstroken. Een stukje wegdek van slechts **150m** zal daarvoor worden teruggebracht van 80km naar 50 km. Dit is minder dan men wellicht had verwacht/gehoopt!
Voor het oversteken van de fietsers aldaar blijven oversteeklichten van belang. Thans geldt daar een maximum snelheid van 50km, maar er wordt daar wel wat harder gereden!
Dit voorstel leefde al in 2021 bij de Provincie en is derhalve niet nieuw. Het is niet ontstaan door de inbreng van de gemeente of door de inbreng vanuit de gemeenschap.

Bijlagen:
1/ Brief 'Verkeersveiligheid Zeeweg (N200)' van de Provincie aan de gemeente Bloemendaal
2/ De openbare besluitenlijst van de vergadering van GS, d.d. 14 juni 2022
3/ Rapport 'Kansrijke maatregelen om aanrijdingen met hoefdieren te voorkomen op de Zeeweg (N200)'

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
C.H.M. Langeveld
BEL/MOB

Telefoonnummer +31235143416
Langeveldc@Noord-Holland.nl

Verzenddatum

15 JUNI 2022

Kenmerk
1849658/1849701

Uw kenmerk

Betreft: **Verkeersveiligheid Zeeweg (N200)**

Geachte leden,

Graag informeren wij u over het volgende onderwerp: Zeeweg (N200).

Provincie en gemeente Bloemendaal zijn in gesprek over het verbeteren van de veiligheid op de provinciale weg N200. In de bijgevoegde brief aan de gemeente lichten wij de verkeersmaatregelen en initiatieven toe die wij oppakken.

Dit jaar heeft Wageningen Universiteit (WU) in opdracht van de provincie een literatuuronderzoek naar aanrijdingen met damherten uitgevoerd. WU heeft onderzocht welke factoren een rol spelen bij aanrijdingen met herten, welke maatregelen bewezen effectief zijn om aanrijdingen te voorkomen en of deze in theorie toepasbaar zijn op en om de Zeeweg. Hierover bent u op 1 juni jl. in een afzonderlijke brief geïnformeerd.

U wordt nader geïnformeerd over de verdere aanpak voor de Zeeweg bij behandeling van het iMPI, medio november 2022.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

R.M. Bergkamp

provinciesecretaris

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

1 bijlage: brief aan Bloemendaal

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

College van Burgemeester en Wethouders
Gemeente Bloemendaal
Postbus 201
2050 AE Overveen

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
C.H.M. Langeveld
BEL/MOB

Telefoonnummer +31235143416
Langeveldc@Noord-Holland.nl

Verzenddatum

15 JUNI 2022

Kenmerk
1849658/1849713

Uw kenmerk

Betreft: **Verkeersveiligheid Zeeweg (N200)**

Geacht college,

Op de Zeeweg naar Bloemendaal aan Zee vinden relatief veel ongevallen plaats. Bij een groot deel van die ongevallen speelt het gedrag van weggebruikers een belangrijke rol. Op 28 april jl. hebben burgemeester Roest en gedeputeerde Olthof besproken hoe de provincie en de gemeente samen de verkeersveiligheid op de Zeeweg kunnen verbeteren. Daarbij is ook ingegaan op suggesties uit het '*Juryrapport ideeënprijsvraag toekomst Zeeweg*' van november 2021. Tevens is gesproken over het voorkomen van aanrijdingen met damherten.
In deze brief lichten wij de maatregelen en initiatieven toe die wij gaan oppakken.

1. Kleine verkeersmaatregelen
Wij verbeteren de aansluiting met de Parnassiaweg en de uitrit van camping De Lakens door extra verkeersborden en markeringen op het wegdek aan te brengen. Ook leggen we op dit deel van de Zeeweg verkeersdrempels aan en verlagen we de maximum snelheid. De verkeersveiligheid voor fietsers en voetgangers wordt zo verbeterd.
In het literatuuronderzoek '*Kansrijke maatregelen om aanrijdingen met hoefdieren te voorkomen op de N200*' is benoemd dat een hekwerk langs verkeerswegen ervoor kan zorgen dat herten minder snel zullen oversteken. Daarom willen wij, samen met de eigenaren van de hekken en rasters bij de Zeeweg (onder andere PWN en Staatsbosbeheer), ons inzetten om de omheining waar nodig te herstellen.

Dit zijn kleinschalige maatregelen die direct bijdragen aan de verkeersveiligheid op de Zeeweg. Wij verwachten deze in 2023 te realiseren, onder voorbehoud van goedkeuring door Provinciale Staten.

2. Gedragsbeïnvloeding en handhaving
De oorzaak van veel ongelukken op de Zeeweg kan worden toegewezen aan het gedrag van verkeersdeelnemers. Op 28 april is afgesproken dat de gemeente in samenwerking met de provincie specifieke acties voor gedragsbeïnvloeding gaan opzetten in overleg met het circuit, de horecaondernemers en beheerders van campings aan de kust.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Verkeersgedrag in relatie tot de veiligheid komt ook terug in het voor Zuid-Kennemerland IJmond opgestelde contourendocument Regionaal Uitvoeringsprogramma Verkeersveiligheid 2030. Afleiding in het verkeer, rijden onder invloed en druk gebruik van fietspaden door tweewielers met grote snelheidsverschillen zijn voor deze regio aangeduide risicofactoren. Wij richten de acties voor gedragsbeïnvloeding op deze risicofactoren.

We kijken hierbij ook naar handhaving. Het Openbaar Ministerie ziet echter geen mogelijkheden voor het instellen van trajectcontrole op de Zeeweg. Alternatief is een flitspaal op een vaste locatie of de inzet van een verplaatsbare snelheidscamera's, waarover de verkeerspolitie binnenkort beschikt. Wij pleiten bij het OM voor het gebruik hiervan op de Zeeweg.

3. Bereikbaarheid kust
Binnen de verkenning 'Bereikbaarheid Kust' onderzoeken we mogelijkheden voor het verbeteren van verkeersstromen op (zomerse) piekdagen en bij evenementen aan de kust. Het onderzoek start na de zomer van 2022. In deze studie nemen we ook enkele van de in de prijsvraag geopperde ideeën op, zoals mobiliteit hubs en maatregelen voor het OV. Ook kijken we naar opgedane ervaringen bij het mobiliteitsplan voor de Formule I.

4. Aanpak Kop van de Zeeweg
Uw gemeente is gestart met een studie naar herinrichting van de openbare ruimte bij de Kop van de Zeeweg. Onderdeel is het instellen van een taxistandplaats. Dit betekent dat de taxi's niet langer stoppen en stilstaan op het fietspad. Dit zien wij als een belangrijke verbetering.

Wij vragen u ook om extra stallingsplaatsen voor fietsen te maken bij de Kop van de Zeeweg én een bewaakte fietsstalling in te richten voor de zomermaanden. Dit kan een gemeentelijke bijdrage zijn aan Bereikbaarheid kust.

5. Trajectstudie N200
In 2028 staat het groot onderhoud aan de Zeeweg gepland. Dat is het moment waarop meer ingrijpende maatregelen mogelijk zijn om de verkeersveiligheid te verbeteren. Om dit tijdig te onderzoeken, stellen wij in het najaar van 2022 aan Provinciale Staten voor te starten met een trajectstudie naar de N200. Daarin onderzoeken we ook de in de prijsvraag aangedragen suggesties. In de trajectstudie werken we tevens nieuwe oplossingsrichtingen uit de verkenning Bereikbaarheid Kust nader uit.

Het resultaat van de trajectstudie is een overzicht van verschillende inrichtingsvarianten van de Zeeweg met de voor- en nadelen en kosten. Provinciale Staten besluit vervolgens om één (of geen) van de varianten voor te bereiden, tezamen met het groot onderhoud.

6. Welke verkeersmaatregelen niet
Deelnemers aan de prijsvraag doen talrijke suggesties voor concrete maatregelen. Anderen richten zich rechtstreeks tot de provincie met voorstellen voor verbeteringen. Echter, niet alles is (op korte termijn) mogelijk of gewenst. Denk hierbij aan het gebruik van de fietspaden langs de Zeeweg in één richting. Wij gaan hier nog niet toe over omdat fietsers van het strand naar campings De Lakens en Bloemendaal dan twee keer de Zeeweg moeten oversteken. We nemen dit idee wel mee in de komende trajectstudie naar de N200.

Om de fietsoversteek op de Zeeweg ter hoogte van de Parnassiaweg veiliger te maken wordt gevraagd om daar een verkeerslicht te plaatsen. Hier is echter geen op zich zelf staande oversteek (zoals bij 't Wed), wat betekent dat het gehele kruispunt met verkeerslichten zou moeten worden geregeld. Dat zorgt voor een slechtere doorstroming van al het verkeer op drukke en rustige momenten, met risico van roodlichtnegatie tot gevolg. Om deze reden gaan we hier geen verkeerslicht plaatsen, maar treffen we andere verkeersmaatregelen (zie ad 1).

Ook wordt geopperd om zandwallen in de middenberm van de Zeeweg en tussenberm aan te leggen om daarmee het gevaar van auto's tegen bomen en mogelijk tegenliggers / (brom)fietsers te verkleinen. Wij wijzen dit af. Aanleg van zandwallen is slechts op een beperkt aantal plaatsen van toegevoegde waarde. De Zeeweg kent namelijk al veel plekken met natuurlijke hoogteverschillen tussen beide rijbanen en het fietspad. Op andere plekken is de tussenberm te smal voor zandwallen. Bovendien vallen de bermen van de Zeeweg onder de bescherming van Natura 2000. De directe omgeving van de Zeeweg bevat habitatten die beschermd zijn; de (tussen)bermen zijn hiervan niet uitgezonderd (waar dit soms elders wel het geval is). Daarom is het niet mogelijk om zand te storten zonder dit vooraf te beoordelen. Het is onze verwachting dat daaruit blijkt dat dit niet toegestaan wordt.

Wij verwachten u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

R.M. Bergkamp

provinciesecretaris

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

Provincie Noord-Holland

Openbare besluitenlijst van de vergadering van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland op 14 juni 2022

1 **Gemeenschappelijk Toezichtkader Gemeenschappelijke regelingen financieel toezicht**

In de Gemeentewet is geregeld dat Gedeputeerde Staten toezicht houden op de ontwikkeling van de financiële positie van gemeenten. De Wet gemeenschappelijke regelingen (WGR) bepaalt dat deze taak ook van toepassing is op gemeenschappelijke regelingen. In 2020 is voor de gemeenten het Gemeenschappelijk Financieel Toezichtkader 2020 (GTK 2020 gemeenten) opgesteld. In het verlengde hiervan is nu een afzonderlijk kader voor de regelingen opgesteld (GTK 2022 GR).

Besluit:

1. Het bijgevoegde Gemeenschappelijk Financieel Toezichtkader 2022 Gemeenschappelijke regelingen vast te stellen;
2. Het kader met bijgevoegde brief toe te zenden aan de besturen van de gemeenschappelijke regelingen in Noord-Holland;
3. Het kader met bijgevoegde brief ter kennisgeving aan te bieden aan Provinciale Staten.

2 **Ontheffing omgevingsverordening NH2020 De Heul 18-20 Oostzaan**

Op 2 november 2021 hebben GS de 'Notitie Lintbebouwing: probleemlocaties in dorpslinten' vastgesteld en ingestemd met de lijst van 22 probleemlocaties. Voor deze locaties is in een brief aan de betreffende gemeenten een positieve grondhouding aangekondigd om een ontheffing te verlenen van regels in de Omgevingsverordening, die een oplossing voor het probleem in de weg staan. De oplossing zal een duidelijke verbetering van de ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid in het lint moeten opleveren. Het voorliggende bouwplan voor De Heul 18-20 in Oostzaan voldoet daar aan.

Besluit:

1. Op grond van artikel 13.4 voor het bouwplan De Heul 18-20 ontheffing te verlenen aan de gemeente Oostzaan van artikel 6.9 van de Omgevingsverordening 2020;
2. De gemeente Oostzaan te informeren met bijgevoegde brief;
3. PS te informeren met bijgevoegde brief.

3 **Verkeersveiligheid Zeeweg N200**

Op de Zeeweg naar Bloemendaal aan Zee vinden relatief veel ongevallen plaats. De provincie en de gemeente Bloemendaal werken samen om de verkeersveiligheid te verbeteren. We pakken eerst de plekken aan waar auto's en fietsers elkaar kruisen: de weg naar Parnassia en de ingang van camping De Lakens. En we gaan campagnes voor bewust verkeersveilig gedrag voeren.

Voor de langere termijn kijken we ook naar de ideeën die in een prijsvraag door bewoners zijn aangedragen.

Besluit:
1. Kennis te nemen van de problematiek en de aanpak ter verbetering van de verkeersveiligheid op de Zeeweg (N200) tussen Overveen en Bloemendaal aan Zee vast te stellen;
2. De gemeente Bloemendaal over de aanpak van de Zeeweg te informeren via bijgaande brief;
3. Deze brief ter kennisgeving te sturen aan PS.

4 **Beantwoording Statenvragen nr. 50 van mevrouw Van Geffen (Liberaal Noord-Holland) over onderzoek naar brug Ilpendam**

Gedeputeerde Staten geven antwoord op de Statenvragen van Statenlid Van Geffen (Liberaal Noord-Holland) over het onderzoek naar een (fiets)brug over het Noordhollandsch Kanaal bij Ilpendam.

Besluit:
Het college stelt de antwoorden vast.

De definitieve tekst van de antwoorden van deze Statenvragen is nog in bewerking. In beginsel zijn de antwoorden een week na dit besluit beschikbaar.

5 **Agenda Bestuursplatform NKZG 16 juni 2022**

Het Bestuursplatform NZKG vergadert op 16 juni 2022. De portefeuillehouder Noordzeekanaalgebied en Zeehavens is voorzitter van deze vergadering, en wordt wegens haar vertrek waargenomen door de portefeuillehouder voor Mobiliteit en Bereikbaarheid, Leefbaarheid, Gezondheid en Milieu, en Luchtvaart en Schiphol.

Besluit:
1. Kennis te nemen van de agenda van de vergadering van het Bestuursplatform Noordzeekanaalgebied op 16 juni 2022;
2. In te stemmen met de voorgestelde inzet zoals verwoord in de annotatie op de agenda van het Bestuursplatform NZKG.

6 **Annotatie vergadering dagelijks bestuur Omgevingsdienst Noord-Holland Noord 15 juni 2022**

De Omgevingsdienst Noord-Holland Noord (OD NHN) voert vergunningverlenings-, toezichts- en handhavingstaken uit voor de provincie Noord-Holland en 17 gemeenten in Noord-Holland Noord. De gedeputeerde verantwoordelijk voor het toezicht op deze omgevingsdienst, is lid van zowel het dagelijks bestuur als het algemeen bestuur van de OD NHN. Het college bespreekt de agendapunten ter voorbereiding van de vergadering van het dagelijks bestuur op 15 juni 2022.

Provincie Noord-Holland

Besluit:
1. Kennis te nemen van de agenda van de vergadering van het dagelijks bestuur van de Omgevingsdienst Noord-Holland Noord d.d. 15 juni 2022;
2. In te stemmen met de voorgestelde inzet zoals verwoord in de annotatie.

7 Bestuursplatform Energietransitie NZKG 16 juni 2022

Het Bestuursplatform Energietransitie NZKG vergadert op 16 juni 2022. Deze vergadering wordt voorgezeten door gedeputeerde Stigter. Het college bespreekt de agendapunten ter voorbereiding op deze vergadering.

Besluit:
1. Kennis te nemen van de vergaderstukken en annotatie van het bestuursplatform Energietransitie NZKG 16 juni 2022;
2. In te stemmen met de voorgestelde inbreng zoals verwoord in de annotatie.

Aan deze besluitenlijst en de daarin opgenomen omschrijving/samenvatting/toelichting van de afzonderlijke besluiten kunnen geen rechten worden ontleend.
De sector Communicatie kan de pers nadere inlichtingen geven over de besluiten

		over de nummers:
M. Hartog	tel. (06) 4813 9088	1
K. Leers	tel. (06) 3168 8211	2
I. de Roo	tel. (06) 2223 4882	6, 7
H. Wijker	tel. (06) 5316 8683	3, 4
L. Kruisinga	tel. (06) 2576 2249	5

N.B.: stukken m.b.t. genoemde besluiten zijn niet altijd direct beschikbaar i.v.m. eventuele aanpassingen. Bovendien kunnen zij pas worden verstrekt als zij de geadresseerde hebben bereikt.

- Een groot deel van de besluiten van Gedeputeerde Staten (GS) wordt ter informatie, ter bespreking of ter besluitvorming naar Provinciale Staten (PS) gestuurd. Zodra de stukken voor PS beschikbaar zijn, kunt u deze hier vinden.
- Een overzicht van alle binnengekomen en beantwoorde Statenvragen kunt u hier vinden.
- Alle door GS vastgestelde uitvoeringsregelingen, verordeningen, reglementen en beleidsregels worden gepubliceerd in het Provinciaal Blad, op de website Officiële bekendmakingen.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
D. van Egmond
BEL/BS

Telefoonnummer +31235143083
egmondd@noord-holland.nl

Verzenddatum

31 AUG. 2022

Kenmerk
1874743/ 1874756

Uw kenmerk

Betreft: Verhoging subsidieplafond 2022 Uitvoeringsregeling Versterken Bestuurskracht Noord-Holland

Geachte leden,

Graag informeren wij u dat wij op 30 augustus het subsidieplafond 2022 van de Uitvoeringsregeling Versterken bestuurskracht Noord-Holland 2020 hebben verhoogd met €50.000.

Eerder, op 29 maart 2022, besloten wij het subsidieplafond voor 2022 vast te stellen op €100.000. (reg.nr. 1800699/1800717). Na het openstellen van de uitvoeringsregeling dit jaar bleek de vraag groter dan verwacht. Om aan de vraag te kunnen voldoen hebben wij met de verhoging totaal €150.000,- beschikbaar gesteld.

Wij beogen met de regeling gemeenten en regio's te ondersteunen bij bestuurskrachtversterking. Gemeenten hebben de afgelopen jaren steeds meer taken en verantwoordelijkheden gekregen. Het is belangrijk dat zij hun taken goed uit kunnen voeren en regionaal goed samen kunnen werken. Gemeenten kunnen tot en met 1 november 2022 subsidie aanvragen voor een zestal activiteiten, bijvoorbeeld voor een bestuurskrachtonderzoek of voor het organiseren van regionale raadsleden bijeenkomsten.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Diik

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
N.P. Klopper
BEL/OI

Telefoonnummer +31235144746
kloppern@noord-holland.nl

Verzenddatum

31 AUG. 2022

Kenmerk
1891079/1891082

Uw kenmerk

Betreft: Brede Basismonitor

Geachte leden,

Graag informeren wij u over het volgende onderwerp:
Brede Basismonitor 2022

De Brede Basismonitor geeft weer hoe in de provincie Noord-Holland de welvaart zich in de brede zin van het woord (economisch, ecologisch en sociaal-maatschappelijk) ontwikkelt. De brede welvaartbenadering van deze monitor past bij de provinciale ambitie om in de toekomst de balans tussen economische groei en leefbaarheid te versterken.

Met de Brede Basismonitor Noord-Holland volgen we op een overzichtelijke en systematische manier de belangrijke trends in Noord-Holland. Dit om de provinciale organisatie en PS/GS van feitelijke en datagedreven informatie te voorzien. De Brede Basismonitor heeft daarbij een signalerende en een agenderende functie om integraal de grotere beleidsvraagstukken van de provincie te bespreken. Daarnaast vormt de Brede Basismonitor de bron voor de trendindicatoren die zijn opgenomen in de begroting. De bijlage bevat een verdere toelichting op de werking en inhoud van de monitor.

Na de lancering van de eerste versie in 2021 is de monitor dit jaar verder uitgebreid met nieuwe indicatoren en is de normering opnieuw bepaald en beter inzichtelijk gemaakt. De monitor voor 2022 is hier te bekijken: https://cijfers.noord-holland.nl/content/bredebasismonitor

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

1 bijlage(n)

Toelichting Brede Basismonitor 2022

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Provincie
Noord-Holland

Toelichting Brede Basismonitor 2022

Brede Basismonitor 2022

De Brede Basismonitor geeft weer hoe in de provincie Noord-Holland de welvaart zich in de brede zin van het woord (economisch, ecologisch en sociaal-maatschappelijk) ontwikkelt. Het gaat hierbij dus naast materiële welvaart (economie) ook over zaken als welzijn, gezondheid, werk, bereikbaarheid, ruimte, wonen, samenleving, natuur, milieu en klimaat. De brede welvaartbenadering van deze monitor past bij de provinciale ambitie om in de toekomst de balans tussen economische groei en leefbaarheid te versterken.

Met de Brede Basismonitor Noord-Holland volgen we op een overzichtelijke en systematische manier de belangrijke trends in Noord-Holland. Dit om de provinciale organisatie en PS/GS van feitelijke en datagedreven informatie te voorzien. De Brede Basismonitor heeft daarbij een signalerende en een agenderende functie om integraal de grotere beleidsvraagstukken van de provincie te bespreken. Ook dit jaar hebben we voor de monitor samengewerkt met het onderzoeksbureau PON & Telos. Zij hebben o.a. de normering voor de indicatoren opgesteld en een aantal nieuwe indicatoren ontwikkeld.

Aanleiding voor de ontwikkeling van deze monitor waren meerdere trendmonitoringvragen vanuit het provinciaal bestuur en vanuit de politiek. Deze vragen vertoonden veel onderlinge samenhang. In de Brede Basismonitor zijn deze trendmonitoringvragen daarom samengevoegd tot één samenhangend geheel.

Deze notitie bevat een toelichting op de tweede versie van de Brede Basis monitor Noord-Holland. De volgende onderwerpen komen aan bod:

1. Opzet en gebruik van de Brede Basismonitor
2. Belangrijkste trends in de provincie Noord-Holland
3. Koppeling tussen de begroting en de Brede Basismonitor
4. Beschrijving en ontwikkeling indicatoren
5. Samenhang met landelijke monitoring van brede welvaart
6. Inzicht in de toekomstige welvaartseffecten en de impact van beleid

De Brede Basismonitor Noord-Holland is hier te bekijken:

https://cijfers.noord-holland.nl/content/bredebasismonitor

1: Opzet en gebruik van de Brede Basismonitor

De openingspagina van de monitor heet ‘Landingspagina’ en bestaat uit twee profieltaarten (te selecteren via de gele knop):

- De Staat van Noord-Holland o.b.v. de meest actuele gegevens;
- De Ontwikkeling in de tijd t.o.v. vijf jaar geleden.

De monitor bestaat uit 10 thema’s met daaronder 65 indicatoren. Door met de muis boven een taartpunt te gaan staan komt de naam van de betreffende indicatorpagina in beeld. Door te klikken op de taartpunt verschijnt de bijbehorende indicatorpagina.

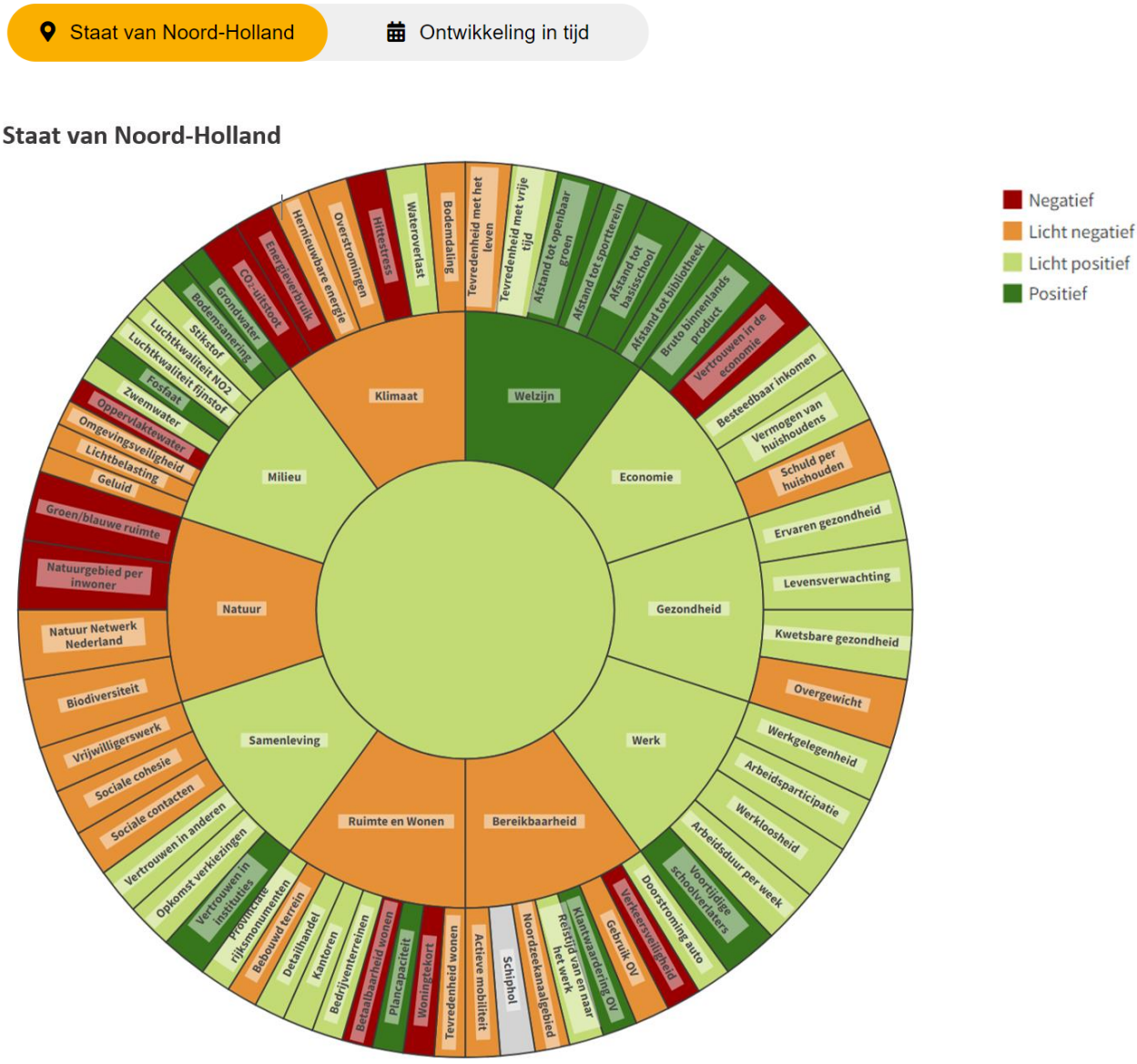

Ontwikkeling in de tijd

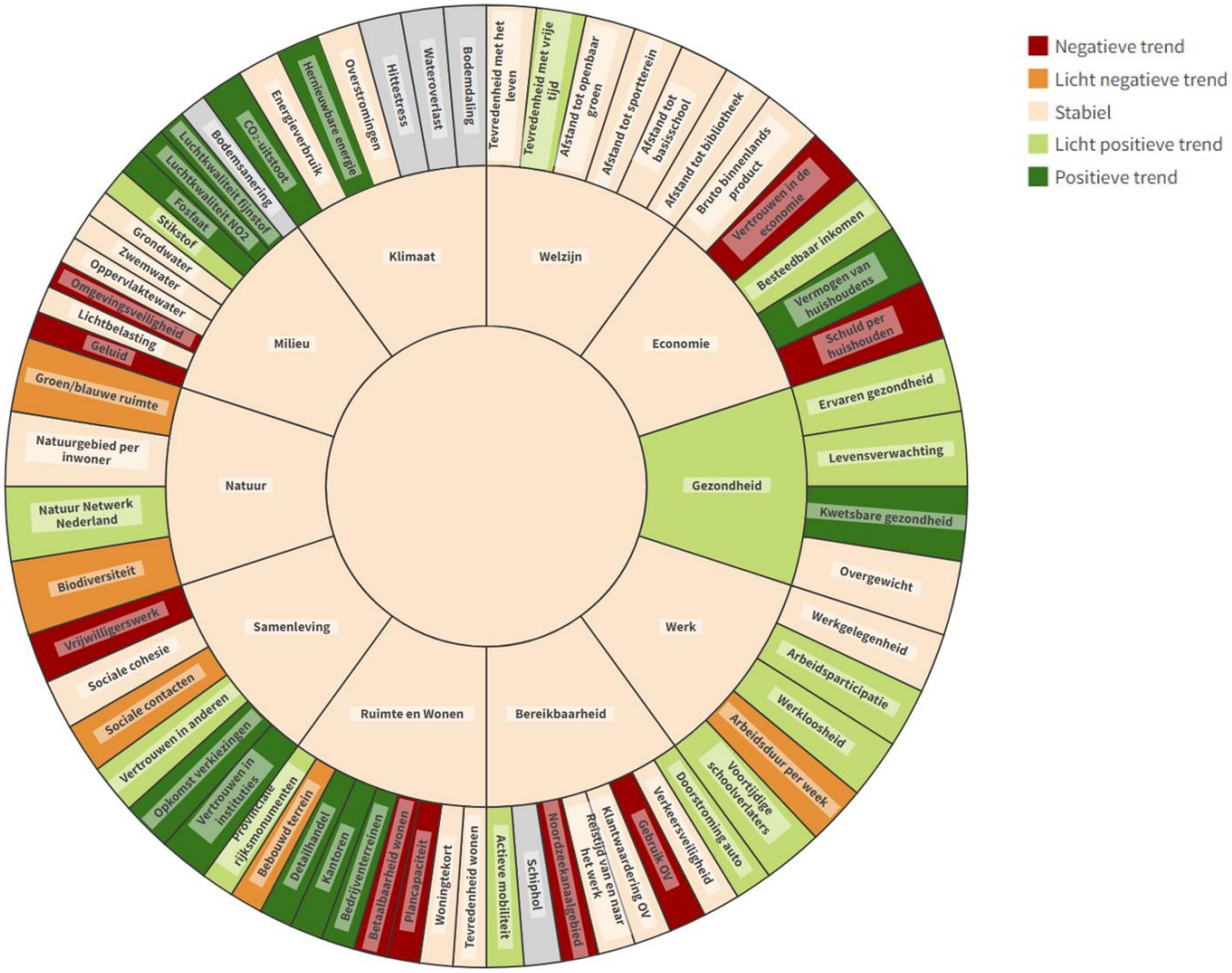

Indicatorpagina's

De indicatorpagina's zijn opgebouwd volgens een standaardmethodiek:

Normering

De normering is dit jaar compleet herzien en staat toegelicht op de indicatorpagina's. Bij indicatoren waarbij de provincie een concreet doel heeft gesteld, zoals de realisatie van NNN, vormt dit de basis voor de normering. Als de provincie inzet op een norm of grenswaarde (zoals de WHO-advieswaarde voor luchtkwaliteit of de Europese Kaderrichtlijn Water) vormt dit de normering. De taartpunt in de staat van Noord-Holland kleurt donkergroen als het doel bereikt is of wordt voldaan aan de norm. Voor een deel van de indicatoren is de normering gebaseerd op het landelijk gemiddelde omdat een provinciaal, nationaal of Europees doel ontbreekt. De taartpunt in de staat van Noord-Holland kleurt dan groen als Noord-Holland beter scoort dan het Nederlands gemiddelde. De normering van iedere indicatorpagina is steeds toegelicht in de laatste alinea. Voor de normering is in de tijd is gekeken hoe een indicator scoort t.o.v. van vijf jaar geleden.

Keuze gebied en navigeren tussen indicatorpagina's

Door op het potlood naast Noord-Holland te klikken is het mogelijk de indicatorpagina op het niveau van regio's en gemeenten te bekijken. Dit kan niet bij alle indicatorpagina's soms is de informatie niet op alle niveaus beschikbaar. Via het potlood onder 'vergelijk met' is het mogelijk gebieden met elkaar te vergelijken. Let op, bij het wisselen van indicator blijft de monitor staan op het gekozen regioniveau en vergelijking. Terugkeren naar de hele provincie kan door weer op het potlood te klikken. Via de knop 'Landingspagina' ga je terug naar de openingspagina met de twee profieltaarten. Navigeren tussen de verschillende indicatorpagina's kan ook via de themaboom door te klikken op de gewenste indicator. Bij dit voorbeeld is de indicatorpagina 'Geluidsbelasting' geselecteerd.

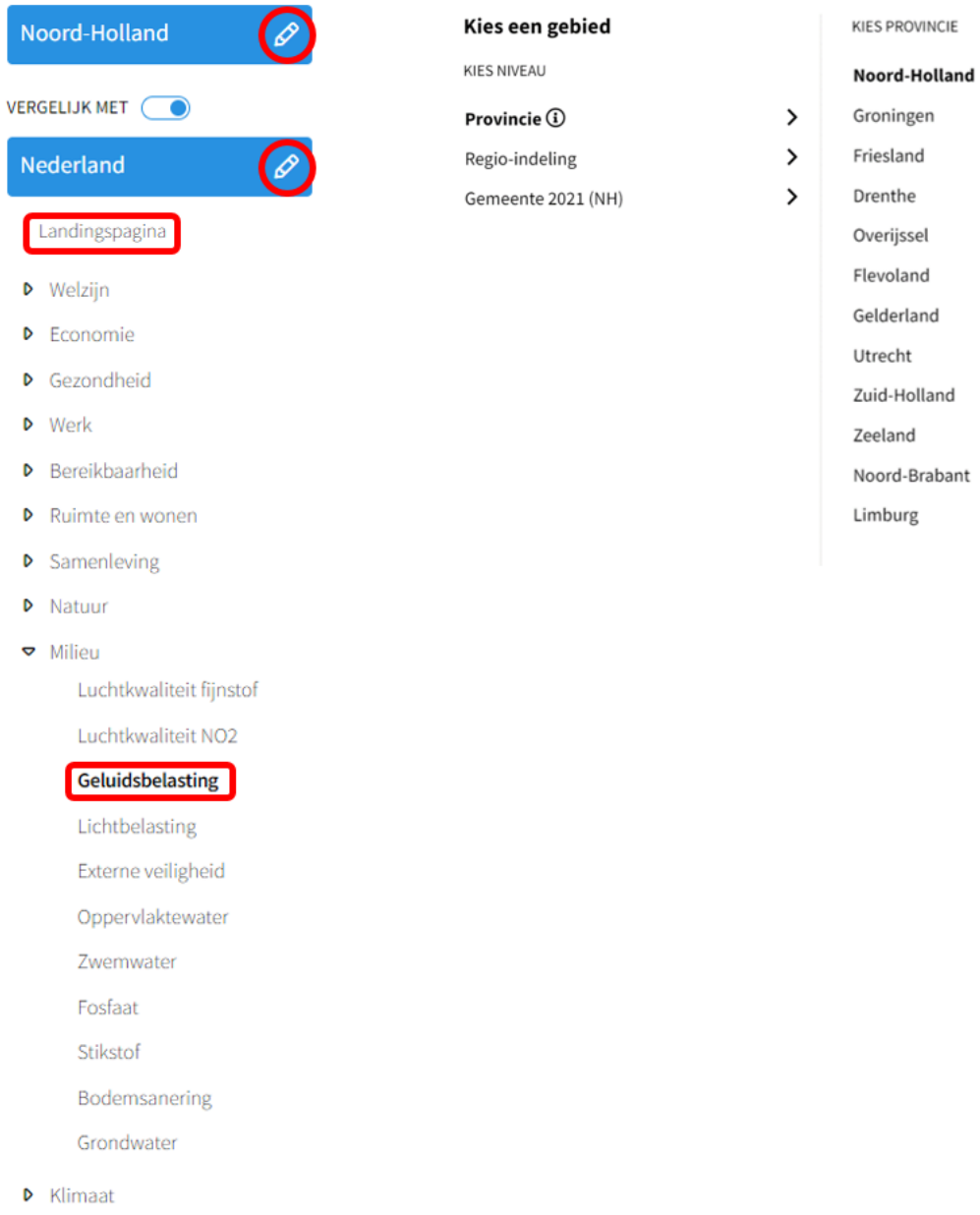

Meer info

Via de knop ‘meer info’ is bij een aantal tegels extra informatie beschikbaar.

Meer informatie

De Brede Basismonitor geeft op een hoog schaalniveau een beeld van trends die relevant zijn voor het beleid van de provincie. De Brede Basismonitor bevat daarmee maar een fractie van de data en informatie die bij de provincie beschikbaar is en fungeert mede als toegangsportaal tot het provinciaal beleid. Onder ‘Meer informatie’ is een aantal links beschikbaar waar meer informatie is te vinden over de betreffende indicatorpagina zoals: beleidsdocumenten, onderzoeksrapporten, relevante links, kaartviewers en dashboards.

- De eerste blauwe knop linkt door naar de plek in de begroting waar de indicatorpagina aan is gekoppeld;
- De tweede blauwe knop linkt door naar de provinciale website;
- De gele knoppen linken door naar provinciale kaartviewers en dashboards.

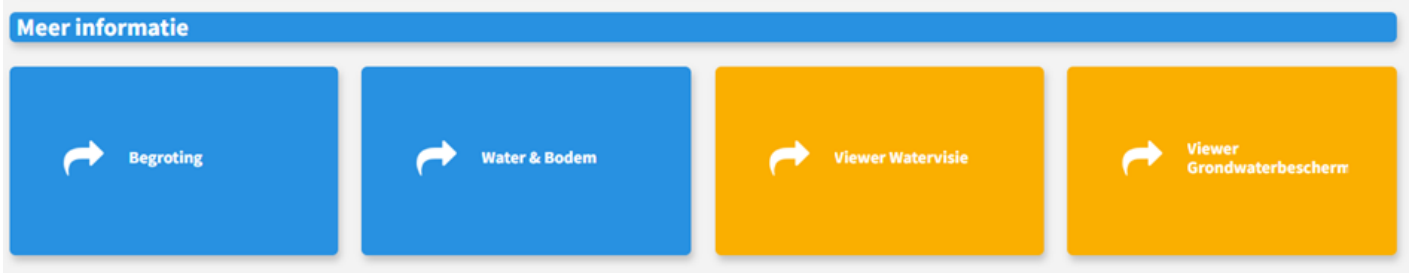

2: Belangrijkste trends in Noord-Holland

De twee profieltaarten geven een beeld van de actuele staat van Noord-Holland en de ontwikkeling in de tijd. Op welzijn, samenleving en gezondheid scoort de provincie Noord-Holland redelijk tot goed. Burgers zijn redelijk tevreden, het vertrouwen is op orde, de gezondheid is verbeterd en voorzieningen zijn, in vergelijking met de rest van Nederland, goed bereikbaar. Wel is het aantal mensen dat vrijwilligerswerk doet afgenomen.

Op economisch gebied blijft Noord-Holland een sterke provincie. Het bruto binnenlands product blijft hoog in vergelijking met andere provincies en de provincie heeft veel werkgelegenheid. Ook steeg de arbeidsparticipatie en daalde de werkloosheid en het aantal voortijdige schoolverlaters. Het vertrouwen van consumenten en bedrijfsleven in de economie is fors gedaald en ligt historisch gezien op een laag niveau. Daarnaast nam de schuldenlast toe bij huishoudens.

Op het terrein van bereikbaarheid is het beeld licht negatief. Tijdens de coronacrisis is de doorstroming op de provinciale wegen verbeterd en is het aandeel actieve mobiliteit (lopen/fietsen) gestegen. De tevredenheid over de reistijd naar het werk is licht positief en de klantwaardering voor het openbaar vervoer scoort hoog. Aan de andere kant is het aantal OV-reizigers sterk gedaald, stabiliseerde het aantal verkeersdoden en daalde het aantal luchtvaartpassagiers en de overslag in het Noordzeekanaalgebied.

De woningmarkt blijft krap, de prijzen zijn hoog en de betaalbaarheid is afgekomen. Positief is dat in 2021 het woningtekort niet is toegenomen. Daarnaast zijn ruim voldoende woningbouw-plannen beschikbaar om te voldoen aan de toekomstige woningbouwopgave al ligt dit wel iets lager dan in het verleden, mede door de hoge woningbouwproductie in de laatste jaren. Het beeld voor werklocaties (bedrijventerreinen en kantoren) en detailhandel is positief door de lage en afnemende leegstand.

De staat van het milieu in Noord-Holland is voor veel indicatoren licht positief of positief en vaak verbeterd t.o.v. het verleden (luchtkwaliteit en fosfaatuitstoot). Bij de indicator stikstof scoort de staat van Noord-Holland lichtgroen. Dit komt doordat de normering is gebaseerd op een vergelijking met andere provincies. Daar is het probleem vaak groter dan in Noord-Holland. De waterkwaliteit van het oppervlaktewater scoort negatief en de omgevingsveiligheid en geluidsbelasting zijn verslechterd in de tijd. De staat van het grond- en zwemwater is (licht) positief. Het beeld voor natuur is (licht) negatief. De biodiversiteit laat een dalende trend zien en is het aanbod aan groen/blauwe ruimte relatief kleiner geworden doordat het aantal inwoners toeneemt. In de tijd vertoont de indicator Natuur Netwerk Nederland een positieve trend omdat het totaal ingerichte natuur is gestegen. Begin 2022 ligt in Noord-Holland het percentage ingerichte natuur op 92% van de totale doelstelling voor 2027.

De staat van het klimaat is negatief of licht negatief. Op de indicatoren CO2-uitstoot, energieverbruik en hittestress scoort Noord-Holland negatief. Bekeken in de tijd vertonen de indicatoren CO2-uitstoot en het percentage hernieuwbare energie wel een positieve trend, de uitstoot is gedaald en het percentage is gestegen.

3: Koppeling tussen de begroting en de Brede Basismonitor

In 2021 is op verzoek van PS een traject doorlopen om de informatie- en sturingswaarde van begrotingsindicatoren te verbeteren. Dit traject heeft geresulteerd in een nieuwe set indicatoren die is opgenomen in de begroting. De trendindicatoren in de Brede Basismonitor zijn niet direct te koppelen aan prestaties of inzet van de provincie. De Brede Basismonitor kan niet gebruikt worden ter verantwoording voor het gevoerde beleid en doet geen uitspraak over de effectiviteit, efficiency of legitimiteit van het beleid. De maatschappelijke en beleidsopgaven zijn namelijk complex en kennen meerdere betrokken actoren en autonome trends. Daardoor is het directe effect van provinciaal beleid op de waargenomen trends in de Brede Basismonitor niet causaal aan te tonen.

De monitor geeft een integraal overzicht van de belangrijkste trends voor de provincie. Daarmee kan de monitor wel aanleiding geven tot verdiepend onderzoek, evaluaties of het maken van nieuw beleid. Naast de trendindicatoren uit de Brede Basismonitor bevat de begroting ook een aantal prestatie-indicatoren zoals de aanrijtijden van de weginspecteurs en de klanttevredenheid van pachters van provinciale gronden. Deze zijn wel direct gekoppeld aan prestaties van de provincie. Een aantal indicatoren uit de Brede Basismonitor is niet direct te koppelen aan de begroting, met name omdat het brede ontwikkelingen zijn die niet specifiek raken aan een begrotingsprogramma. Deze zijn wel opgenomen in de Brede Basismonitor omdat ze relevante trends weergegeven en inzicht geven in de welvaart en welzijn in Noord-Holland.

4: Beschrijving en ontwikkeling indicatoren

De Brede Basismonitor bestaat uit 10 thema's en een set van indicatoren die enerzijds volledig, maar ook overzichtelijk moet zijn. Op dit moment bestaat de monitor uit 65 indicatoren. Een aanzienlijk deel van de indicatoren komt uit de Regionale Monitor Brede Welvaart van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) (zie paragraaf 5). Daarnaast bevat de monitor de indicatoren uit het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV). Verder is de opbrengst uit het traject verbetering indicatoren begroting opgenomen (zie paragraaf 3) en een aantal indicatoren uit provinciale monitors, waaronder de indicatoren uit de milieueffectrapportage (MER) van de provinciale omgevingsvisie. De tweede versie van Brede Basismonitor bevat ook een aantal nieuwe en doorontwikkelde indicatoren, met name bij de thema's Milieu en Klimaat:

Nieuwe indicatoren in de Brede Basismonitor 2022: (uitgebreide toelichting in bijlage)

- Milieu: Stikstof
- Milieu: Luchtkwaliteit (NO_2 en fijnstof)
- Milieu: Kwaliteit Oppervlaktewater
- Milieu: Kwaliteit Zwemlocaties
- Milieu: Kwaliteit en kwantiteit grondwater
- Klimaat: Wateroverlast door regenval
- Klimaat: Bodemdaling
- Welzijn: Afstand tot bibliotheek
- Ruimte en Wonen: Betaalbaarheid wonen
- Werk: Arbeidsrelatie
- Bereikbaarheid: Actieve mobiliteit

De Brede Basismonitor is een groeimodel. Steeds meer en betere data komen beschikbaar. Daarom passen we de monitor jaarlijks aan o.b.v. de beschikbaarheid van data en de opgaven van de provincie. Aan de andere kant is het belangrijk dat niet te veel indicatoren in de monitor worden opgenomen.

Uitgangspunten bij de selectie van indicatoren zijn dat de indicatoren niet gaan over de prestatie van de eigen organisatie, maar over wat er zich afspeelt in de provincie als gebied. Waar mogelijk volgen we landelijke monitors en komt de data zoveel mogelijk van openbare bronnen. Daarnaast moet de data van een hoge kwaliteit, valide en betrouwbaar zijn. De indicatoren worden meerjarig verzameld, en we kijken bij voorkeur tenminste vijf jaar terug. Tot slot zijn de indicatoren bij voorkeur zowel op provinciaal als landelijk niveau beschikbaar (en vergelijkbaar) en het liefst ook beschikbaar voor de regio's en gemeenten.

Voor een aantal onderwerpen is nog geen geschikte indicator beschikbaar. Momenteel bestaat bijvoorbeeld nog geen goede indicator voor circulaire economie. Landelijk niveau wordt gewerkt aan het meetbaar maken van de circulaire economie waarbij indicatoren worden ontwikkeld in samenspraak met de andere provincies. Deze zijn bijna gereed en worden opgenomen in de volgende versie van de Brede Basismonitor. Voor de derde versie van de Brede Basismonitor willen we in ieder geval voor onderstaande onderwerpen verkennen of het mogelijk is een indicator te ontwikkelen.

Te verkennen indicatoren voor de Brede Basismonitor 2023:

- Economie: Circulaire economie
- Economie: Innovatiekracht
- Werk: Krapte op de arbeidsmarkt
- Bereikbaarheid: Effecten van Schiphol op gezonde leefomgeving
- Bereikbaarheid: Vervoersarmoede
- Natuur: Kwaliteit natuur in het NNN
- Milieu: Gezondheidseffecten van luchtvervuiling
- Klimaat: Droogte
- Klimaat: Verzilting

5: Samenhang met landelijke monitoring van brede welvaart

Volgens de definitie die gebruikt wordt door de drie landelijke planbureaus (Centraal Planbureau, Planbureau voor de Leefomgeving, en het Sociaal en Cultureel Planbureau) geeft brede welvaart uitdrukking aan het idee dat verder moet worden gekeken dan het financieel-economische plaatje voor een 'rijk' en duurzaam leven. Brede welvaart omvat naast financieel-economische ook sociaal-culturele en ruimtelijk-ecologische aspecten. Ook neemt een bredewelvaartsperspectief de verdeling van welvaart, de bestendigheid ervan voor toekomstige generaties ('later') en de welvaart in andere landen ('elders') in beschouwing. Daarmee omvat brede welvaart de fundamenten voor een welvarende, inclusieve en duurzame samenleving.

De definitie van het CBS is vergelijkbaar en luidt: 'Brede welvaart betreft de kwaliteit van leven hier en nu en de mate waarin deze al dan niet ten koste gaat van die van latere generaties en/of van mensen elders in de wereld.' Hierna is kort beschreven hoe de monitoring van brede welvaart door het CBS in Nederland is vormgeven.

Het CBS heeft publiceert twee monitors die inzicht geven in brede welvaart in Nederland:

- De Landelijke Monitor Brede Welvaart & Sustainable Development Goals https://www.cbs.nl/nl-nl/publicatie/2022/20/monitor-brede-welvaart

- De Regionale Monitor Brede Welvaart https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/regionale-monitor-brede-welvaart

De landelijke Monitor Brede Welvaart & Sustainable Development Goals kijkt niet alleen naar brede welvaart 'hier en nu', maar ook naar de impact die dit heeft voor volgende generaties in Nederland (brede welvaart 'later') en op andere landen (brede welvaart 'elders'). Daarnaast onderzoekt de monitor hoe brede welvaart verdeeld is onder bepaalde groepen in de samenleving. Verder geeft de monitor een beeld van hoe schok- toekomstbestendig de brede welvaart is. De CBS-publicatie gaat ook uitgebreid in op hoe brede welvaart in Nederland zich in het licht van de 17 Sustainable Development Goals (SDG's) ontwikkelt.

De Regionale Monitor Brede Welvaart is ontwikkeld voor alle regionale overheden, niet specifiek voor provincies. In de monitor wordt een verzameling indicatoren gebruikt om de brede welvaart 'hier en nu' en 'later' te beschrijven. De dimensie 'elders' is nog niet beschikbaar op regionaal niveau. Volgens het CBS speelt naarmate een kleinere regio wordt bekeken een steeds groter deel van het complexe proces waarin de brede welvaart wordt gevormd zich af buiten de grenzen van de regio. Een steeds groter aandeel van de verplaatsingen van bijvoorbeeld mensen, goederen en klimaat- en milieueffecten gaat dan over de grens van de regio heen. De toegevoegde waarde om de dimensie 'elders' ook regionaal in beeld te brengen is daarmee beperkt.

In de Brede Basismonitor zijn bijna alle indicatoren uit de regionale CBS-monitor overgenomen. De CBS-indicatoren van de dimensies 'hier en nu' en 'later' zijn hierbij over de verschillende thema's verdeeld. Enige uitzondering hierop zijn de indicatoren over veiligheid. Die gaan vooral over delicten en misdrijven en hebben geen raakvlakken met de taken en verantwoordelijkheden van de provincie. He CBS streeft voortdurend naar het verbeteren van bestaande indicatoren, het ontsluiten van nieuwe databronnen en het ontwikkelen van nieuwe indicatoren om gaten in de data te dichten en de regionale monitor te voorzien van additionele waardevolle informatie. Als het CBS een indicator verbetert of toevoegt nemen wij deze over in de Brede Basismonitor. Voor deze versie van de Brede Basismonitor zijn de mest actuele CBS-gegevens gebruikt.

6: Inzicht in de toekomstige welvaartseffecten en de impact van beleid

Net als de Brede Basismonitor geven ook de landelijke en regionale monitors van het CBS alleen trends en ontwikkelingen weer en bieden ze geen inzicht in de beleidsprestaties van overheden. Monitoring die inzicht geeft in de (toekomstige) effecten van beleid op welzijn en welvaart is wel in ontwikkeling. Omdat deze wens ook binnen de provincie bestaat, is in deze paragraaf de actuele stand van zaken op dit terrein weergegeven.

Op verzoek van de Rijksoverheid is de ontwikkeling naar monitoring die inzicht biedt in de toekomstige onderlinge welvaartseffecten en de impact van beleid ingezet door de drie landelijke planbureaus.

De aanpak hiervoor staat beschreven in de notitie: ‘Verankering van brede welvaart in de begrotingssystematiek’ uit juni 2022: https://www.pbl.nl/publicaties/verankering-van-brede-welvaart-in-de-begrotingssystematiek.

De bredewelvaartsanalyse die de planbureaus willen ontwikkelen is complementair aan de bestaande Monitor Brede Welvaart van het CBS. De ambitie is om vooruit te kijken en zo de verwachte effecten van specifieke beleidsvoornemens op brede welvaart in kaart te brengen, te duiden en ook de keuzes die gemaakt moeten worden over de inzet van schaarse middelen in kaart te brengen. De monitoring sluit hiermee aan op de beleids- en begrotingscyclus. Voor de planbureaus heeft een breed perspectief op welvaart de volgende belangrijke algemene kenmerken:

1. ‘Brede welvaart gaat verder dan financieel-economische welvaart en omvat daarnaast ook sociaal-culturele en ecologische welvaartsaspecten;
2. Brede welvaart gaat over volhoudbaarheid. Dit houdt in dat welvaart ook beschikbaar moet zijn voor toekomstige generaties. Daarmee zijn ook de bronnen van brede welvaart cruciaal;
3. Brede welvaart heeft een grensoverschrijdende blik, waarbij effecten van beleid op welvaart in andere landen worden meegenomen;
4. Brede welvaart neemt de maatschappelijke verdeling mee. Verdeling van welvaart kan beoordeeld worden vanuit zowel een normatief als een functioneel perspectief.’

De ontwikkeling naar het in beeld brengen van de brede welvaartseffecten van beleid staat nog in de kinderschoenen. De drie landelijke planbureaus nemen hiervoor ruim de tijd en geven een stevige winstwaarschuwing:

‘*De ontwikkeling van de beoogde bredewelvaartsanalyse vraagt de komende vier jaar een substantiële inzet van expertise en middelen. Institutionele inbedding is nodig om de jaarlijkse publicatie van de bredewelvaartsanalyse en verdere ontwikkeling van het instrumentarium ook na 2026 te waarborgen. Het is belangrijk dat politiek en beleid realistische verwachtingen hebben van de mogelijkheden om toekomstige effecten van beleid op brede welvaart, en hun onderlinge samenhang, in kaart te brengen. Een bredewelvaartsanalyse die over de hele linie van brede welvaart integraal vooruitkijkt naar toekomstige onderlinge effecten van beleid bestaat nog nergens ter wereld. Nederland pioniert.*’

Dit geldt ook voor de provincie Noord-Holland. Het in beeld brengen van de (toekomstige) effecten van provinciaal beleid op de brede welvaart in de provincie is complex, kost veel tijd en inzet en is niet binnen korte termijn te realiseren. Noord-Holland volgt de landelijke ontwikkelingen en werkt voor de ontwikkeling van indicatoren samen in IPO-verband en neemt deel aan het Nationaal Netwerk Brede Welvaart (een samenwerkingsverband van onderzoekers en beleidsmakers bij overheden, onderzoekbureaus en onderzoeksinstituten). Landelijke ontwikkelingen en innovaties worden, indien mogelijk, verwerkt in de Brede Basismonitor.

Bijlage: Beschrijving nieuwe indicatoren in de Brede Basismonitor 2022

Milieu: Stikstof
In de eerste versie van de Brede Basismonitor Noord-Holland was de indicator stikstofuitscheiding landbouw opgenomen. Deze indicator is veranderd. Onder deze indicator bevinden zich nu twee indicatoren, namelijk emissie van ammoniak (NH3) en stikstofoxiden (NOx) naar de lucht. Voor beide emissies wordt de totale emissie in ton weergegeven, maar zijn de emissies ook verdeeld in verschillende sectoren. Hierdoor wordt inzichtelijk welke sectoren in welke regio van Noord-Holland het grootste aandeel hebben in de emissies.

Milieu: Luchtkwaliteit
In de eerste versie van de Brede Basismonitor Noord-Holland was enkel de emissie van fijnstof (PM2,5) opgenomen. Voor de 2022 versie van de Brede Basismonitor Noord-Holland is zowel de concentratie van fijnstof (PM2,5 en PM10) als de emissie van fijnstof (PM2,5 en PM10) opgenomen. Ook is de concentratie van stikstofdioxide (NO2) in de lucht opgenomen. Er is genormeerd op zowel de concentratie fijnstof (PM2,5) als op de concentratie stikstofdioxide (NO2) op basis van de EU-grenswaarden en WHO-advieswaarden van 2005 en 2021.

Milieu: Kwaliteit Oppervlaktewater
Voor de 2022 versie van de Brede Basismonitor Noord-Holland is de kwaliteit van het oppervlaktewater op provincieniveau weergegeven i.p.v. op het niveau van de waterschappen, het gangbare registratieniveau. Dit vergt een rekenstap, aangezien een aantal waterschappen over de provinciegrens heen liggen. In de monitor wordt voor de vier categorieën binnen de biologische kwaliteit (macrofauna, fytoplankton, waterflora en visstand) afzonderlijk weergegeven hoeveel procent van de beoordeelde waterlichamen voldoen. Ook voor de chemische kwaliteit (ubiquitaire en niet-ubiquitaire stoffen) wordt weergegeven hoeveel procent van de beoordeelde waterlichamen voldoen.

Milieu: Kwaliteit zwemlocaties
Voor de eerste versie van de Brede Basismonitor Noord-Holland werd de data voor de kwaliteit zwemwater van binnenwateren en kustwateren vanuit CBS Brede Welvaart gebruikt. Voor de 2022 versie van de monitor is per gemeente, regio en provincie ook aangegeven hoeveel procent van de zwemlocaties (binnenwateren en kustwateren samengenomen) uitstekend, goed, aanvaardbaar en slecht scoren. Door zowel de data van de afzonderlijke zwemwaterlocaties als de CBS Brede Welvaart te gebruiken, worden twee periodes door elkaar gepresenteerd. In de 2022 versie van de Brede Basismonitor Noord-Holland presenteren we data van 2020 (binnenwateren en kustwateren apart) en data van 2022 (afzonderlijke zwemlocaties en geen onderscheid in kust- en binnenwateren). De kwaliteit van het zwemwater verandert weinig en daarom wordt in de 2022 versie van de Brede Basismonitor Noord-Holland enkel het meest recente jaar in een staafdiagram gepresenteerd. Data van meerdere jaren is echter wel beschikbaar en zou gebruikt kunnen worden.

Milieu: Kwaliteit en kwantiteit grondwater
Deze indicator was nog geen onderdeel van de eerste versie van de Brede Basismonitor Noord-Holland. De indicator bestaat in de 2022 versie van de Brede Basismonitor Noord-Holland uit twee onderdelen, namelijk grondwaterkwaliteit en -kwantiteit. De grondwaterkwaliteit is erg stabiel voor de vier grondwaterlichamen in Noord-Holland. Dit is opgenomen in de duiding van deze indicator. De netto grondwateronttrekkingen (onttrekking – infiltratie) voor deze drie doeleinden zijn in de 2022 versie van de Brede Basismonitor Noord-Holland in beeld gebracht. Hiervoor is data opgevraagd bij de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied. De data tot en met 2019 was eenvoudig opvraagbaar. De data van de jaren 2020 en 2021 waren nog niet ingevoerd, maar omdat het slechts om een beperkt aantal drinkwater- en industriële onttrekkingen ging, zijn deze nog apart aan de dataset toegevoegd. Vanwege het ontbreken van een aantal datapunten en het voorkomen van een aantal invoerfouten was er een aanvullende check nodig. Een update van de gegevens kan mogelijk volgend jaar eenvoudig worden opgevraagd via de afdeling financiën van de provincie omdat zij de onttrekkingsgegevens ontvangen ten behoeve van de grondwaterheffing.

Klimaat: Wateroverlast door regenval
Deze indicator was nog geen onderdeel van de eerste versie van de Brede Basismonitor Noord-Holland. In de 2022 versie van de Brede Basismonitor Noord-Holland is de indicator wateroverlast door regenval in stedelijk gebied uit de Nationale Monitor Duurzame Gemeenten van Het PON & Telos overgenomen. Het gaat hier om het percentage gebouwen waar water via de drempel het gebouw binnenloopt bij een hevige bui van 93 millimeter in 70 minuten. Er is enkel data beschikbaar van 2018. Via deze bron komt waarschijnlijk geen recentere data beschikbaar in de nabije toekomst. Voor deze indicator zou onderzocht kunnen worden of de kaarten van de klimaateffectatlas bruikbaar zijn. Hier wordt onderscheid gemaakt tussen twee typen hevige buien: 70 mm gedurende 2 uur en 140 mm gedurende 2 uur. Vanuit deze bron kan mogelijk ook de wateroverlast in het landelijk gebied meegenomen worden. In de huidige indicator zit enkel wateroverlast in stedelijk gebied. De huidige gegevens in de klimaateffectatlas zijn ook van 2018 en het zal onderzocht moeten worden of de data voor meer recentere jaren beschikbaar komt. Mogelijk wordt de data van deze indicator de komende jaren niet geüpdatet.

Klimaat: Bodemdaling
Deze indicator was nog geen onderdeel van de eerste versie van de Brede Basismonitor Noord-Holland. Voor de 2022 versie van de Brede Basismonitor Noord-Holland is bodemdaling opgenomen als nieuwe indicator. De data is gebaseerd op de kaart: Bodemdalingskaart 1.0 van NCG. Op basis van de kaart is voor Nederland, de 12 provincies van Nederland, de 10 regio's in Noord-Holland en de gemeenten in Noord-Holland berekend hoeveel procent van het landoppervlak te maken heeft met een bodemdaling van minstens 2 mm per jaar, met een bodemdaling of -stijging tussen -2 en 2 mm per jaar en met een bodemstijging van minstens 2 mm per jaar. De bodemdaling en -stijging is bepaald over een periode van 3 jaar (mei 2015 – mei 2018). Binnen deze indicator wordt de oorzaak van bodemdaling (veenoxidatie of bodemdaling door ophoging) niet apart in beeld gebracht. Via NCG is inmiddels ook een bodemdalingskaart 2.0 met data tot medio 2020 beschikbaar. Deze kaart was echter te groot en te complex om binnen de beschikbare tijd van het project de benodigde berekeningen te doen. Mogelijk kan deze kaart in de toekomst wel worden gebruikt.

Welzijn: Afstand tot bibliotheek
De Brede Basismonitor bevat een aantal indicatoren die een beeld geven hoe de afstand tot voorzieningen zich ontwikkelt. De trends van de afstandsindicatoren zijn vooral relevant voor het doel in de omgevingsvisie om in de hele provincie het voorzieningenniveau op peil houden. De eerste versie van de Brede Basismonitor bevatte de indicator afstand tot café, omdat de afstand tot bibliotheek meer raakvlakken heeft met het beleid van de provincie is deze indicator verhangen door de afstand tot bibliotheek. Bibliotheken zijn belangrijke culturele voorzieningen en dragen bij aan de leefbaarheid van een gebied. De provincie helpt een goed openbaar bibliothekennetwerk en interbibliothecair leenverkeer in stand te houden en te innoveren. ProBiblio voert dit beleid voor de provincie uit.

Ruimte en Wonen: Betaalbaarheid wonen
In de eerste versie van de Brede Basismonitor Noord-Holland zijn gegevens uit de microdata van CBS gebruikt voor deze indicator. De microdata was dit jaar echter helaas niet op tijd beschikbaar. Om deze reden is ervoor gekozen om de gemiddelde verkoopprijs woningen extra op te nemen. Voor de volgende versie van de Brede Basismonitor Noord-Holland wordt bekeken wat aanvullend mogelijk en wenselijk is voor dit onderwerp. Gebruik van microdata van CBS is via Het PON & Telos volgend jaar mogelijk mits de aanvraag op tijd gedaan wordt en deze door CBS op tijd in behandeling wordt genomen.

Werk: Arbeidsrelatie
Voor arbeidsrelatie was de bron die gebruikt is voor de eerste versie van de Brede Basismonitor Noord-Holland vanuit ArbeidsmarktInZicht.nl (en indirect de CBS-microdata) niet meer beschikbaar. Er is daarom voor de 2022 versie van de Brede Basismonitor Noord-Holland gebruik gemaakt van CBS Statline. Arbeidsrelatie is een indicator die moeilijk te normeren is omdat het niet mogelijk is een voorkeur uit te spreken voor één van de arbeidsrelaties. Om deze reden is ervoor gekozen om arbeidsrelatie onder te brengen bij de indicator werkgelegenheid.

Bereikbaarheid: Actieve mobiliteit

Deze indicator was nog geen onderdeel van de eerste versie van de Brede Basismonitor Noord-Holland. De indicator bestaat in de 2022 versie van de Brede Basismonitor Noord-Holland uit twee indicatoren:

1. De indicator fietsklimaat. De bron hiervan is De Fietsersbond. Het betreft hier zowel enquête- als registerdata. De data wordt elke twee jaar verzameld. De score voor het fietsklimaat wordt berekend door een gemiddelde totaalscore voor ervaring kwetsbare fietsers, beleving van fietsers, status onderhoud, inrichting fietsnetwerk, infrastructuur, stedelijke dichtheid, voorrang rotondes en situatie bij 50 km wegen te nemen. Al deze gegevens zijn gescoord op een schaal van 1 (zeer slecht) tot 5 (uitstekend).
2. De indicator actieve mobiliteit (lopen en fietsen). De bron is CBS Statline en bevat data over het gemiddelde percentage verplaatsingen dat per persoon per jaar wordt afgelegd lopend of met de fiets over een afstand van 0 tot 7,5 kilometer en over een afstand van 7,5 tot 15 kilometer. De CBS-data is enkel beschikbaar op het niveau van Nederland en de 12 provincies. Van een aantal provincies mist de data van verplaatsingen lopend of met de fiets over een afstand van 7,5 tot 15 kilometer.

Provincie Noord-Holland
1891079/1891083

BEL/OI

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143
Fax (023) 514 3030

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

N. Bouwens

BEL/O&I

Telefoonnummer +31235144634
bouwensn@noord-Holland.nl

Verzenddatum

31 AUG. 2022

Kenmerk

1837600/1887365

Uw kenmerk

Betreft: Reactie initiatiefvoorstel ChristenUnie en Partij voor de Dieren inzake Noord-Holland Impact

Geachte leden,

Op 6 mei jl. ontvingen wij het initiatiefvoorstel van ChristenUnie en Partij voor de Dieren 'Noord-Holland Impact; 16 voorstellen voor het stimuleren van een economie die van waarde is voor de samenleving".

Het initiatiefvoorstel doet voorstellen voor nieuw economisch beleid onder de noemer van de 'betekeniseconomie.' Met deze brief geven wij graag onze reactie op het initiatiefvoorstel. Deze bestaat uit een korte algemene reactie, waarna wij puntsgewijs ingaan op de afzonderlijke voorstellen.

Naast het initiatiefvoorstel zijn tijdens de behandeling van de Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025 in de commissie EFB op 18 januari 2021 door enkele van u vragen gesteld hoe het circulaire economie beleid en het algemene economie beleid zich tot elkaar verhouden. Dit laatste betrof vooral de Uitvoeringsagenda Economie 2021-2023 die toen nog moest worden vastgesteld.

De gedeputeerde circulaire economie heeft in reactie hierop toegezegd dat wij voor het einde van deze coalitieperiode een reflectie zouden geven op deze verhouding. Deze reflectie heeft parallellen met onze reactie op het initiatiefvoorstel. Daarom ontvangt u gelijktijdig met onze reactie op het initiatiefvoorstel een aparte brief met onze reflectie, zodat u desgewenst deze in samenhang kunt bespreken.

Algemene reactie
Het initiatiefvoorstel doet voorstellen hoe wij als provincie de transitie naar een 'betekeniseconomie' kunnen versnellen. De betekeniseconomie is, zoals de indieners van het initiatiefvoorstel het zelf formuleren, 'een parapluterm voor de verschillende economische modellen waarbij het welzijn van de planeet en haar inwoners centraal staat (donuteconomie, welzijnseconomie, gemenegoed-economie, impact-economie). Het is een toekomstbestendige, regeneratieve, circulaire, klimaatneutrale/klimaatpositieve en inclusieve economie, waarin het doel is de maatschappelijke bijdrage en brede welvaart te maximaliseren.' Los van de termen die hiervoor gebruikt kunnen worden, is in onze ogen de rode draad het streven naar welvaart en

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Dreef 3
2012 HR Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

welzijn voor iedereen, waarbij de keuzes die we nu maken voor onze eigen inwoners niet ten koste mogen gaan van toekomstige generaties of van mensen elders in de wereld. In onze ogen is economische groei mogelijk rekening houdend met de ecologische grenzen van onze planeet.

Allereerst willen we onze waardering uitspreken voor het initiatiefvoorstel. Het streven naar welvaart en welzijn voor iedereen is het hoofddoel van ons beleid, zoals onder meer vastgelegd in het Coalitieakkoord 2019-2023, onze Omgevingsvisie NH2050 en in specifieke beleidskaders en uitvoeringsagenda's voor onder andere economie en circulaire economie. Zo is ons algemene economie beleid nadrukkelijk gekoppeld aan de gedachte van brede welvaart. Hierbij hebben we in de huidige Uitvoeringsagenda een extra accent gelegd op de verduurzaming van de economie en de bijdrage van economie aan de (transitie)opgaven voor energie, circulaire economie, klimaat, CO_2, stikstof en voedsel. Zoals we beschrijven in de brief met onze reflectie op de verhouding tussen ons algemene economie beleid en circulaire economie beleid zien we meerwaarde in het op termijn nog verder integreren van algemene en circulaire economie en mogelijk andere thema's in een nieuwe economische visie in 2025. Het initiatiefvoorstel sluit naar ons oordeel goed aan op deze koers en biedt op onderdelen ook nieuwe ideeën voor de verdere uitwerking hiervan.

De specifieke voorstellen die in het initiatiefvoorstel worden gedaan lopen sterk uiteen. Sommige richten zich op de strategische hoofdlijnen van ons beleid. Andere richten zich meer op het anders inzetten van bestaande instrumenten of het verkennen van nieuwe instrumenten. Daarnaast worden ook concrete acties voorgesteld om als provincie zelf het goede voorbeeld te geven.

Bij een aantal voorstellen zien wij interessante suggesties en ideeën hoe we onze inzet op brede welvaart nog beter kunnen invullen. Deze willen we graag verder verkennen. Bij een ander deel van de voorstellen zijn wij van oordeel dat deze goed passen bij ons huidige beleid. Dit geldt onder meer voor de inzet van onze verbonden partijen en het agenderen van de doelen van betekeniseconomie bij onze partners. Deze voorstellen beschouwen wij als een oproep om hiermee door te gaan en waar mogelijk nog extra op in te zetten.
Ten aanzien van de voorstellen die specifiek betrekking hebben op de relatie met ons pensioenfonds en huisbankier, delen wij de oproep van de indieners van het initiatiefvoorstel. Hierbij willen we wel de kanttekening plaatsen dat onze invloed zeer gering is.
Tenslotte richt een deel van de voorstellen zich op het aanpassen van instrumenten die logisch voortvloeien uit ons huidige beleid. Voorbeelden hiervan zijn het aanpassen van de doelenboom van de begroting en het aanpassen van indicatoren in onze brede basismonitor. In onze ogen is daarvoor eerst een bredere beleidsafweging nodig alvorens aanpassing mogelijk is.

Reactie per voorstel
Hieronder geven wij een reactie op de afzonderlijke voorstellen in het initiatiefvoorstel.

mee te gaan. Doel is de groep MKB ondernemers die circulair ondernemen zo snel mogelijk zo groot mogelijk te laten worden. Deze vorm van communicatie is niet gericht op consumenten, maar op andere ondernemers. De focus ligt daarom ook op de ondernemer en zijn verhaal en niet op het product en de mate van duurzaamheid daarvan. Ongewenste bevoordeling van specifieke bedrijven door de provincie moet namelijk voorkomen worden. Hier houden wij rekening mee in de uitvoering en dit is een begrenzing van het voorstel dat wordt gedaan.

15. GS te verzoeken op basis van best practices en literatuur over o.a. gedragsverandering en communicatie, te verkennen hoe communicatie vanuit de provincie nog effectiever kan bijdragen aan een versnelde transitie naar een de duurzame betekeniseconomie, zoals Noord-Holland die voor zich ziet.

Het via communicatie inzetten op gedragsverandering om tot een versnelde transitie te komen kan pas wanneer een volgend college een nieuw beleidskader 'duurzame (betekenis)economie' opstelt. We adviseren daarom het volgend college hier onderzoek naar te doen en te overwegen om gedragsverandering via communicatie in te zetten als instrument van het nieuwe beleidskader.

16. GS te verzoeken om met hulp van een aantal jongeren een "Toekomststoel" te laten ontwerpen,
daar eventueel Lab Toekomstige Generaties bij te betrekken, en daarvoor 4000 euro uit de reserves
vrij te maken.

Het laten ontwerpen van een 'Toekomststoel' vinden wij een sympathiek idee. Wij gaan het Lab Toekomstige Generaties benaderen om dit samen met ons vorm te geven. In het uit te werken voorstel zullen wij nagaan waar de financiële dekking vandaan kan komen.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

1.De naam van de portefeuille 'Economie' aan te passen naar een term die beter uitdrukt waar de provincie zelf naar zegt te streven, namelijk economie gericht op brede welvaart. Dus bijvoorbeeld 'Betekeniseconomie' in plaats van 'Economie'.

De gedachte om de naam van de portefeuille aan te passen om te benadrukken waar de focus van het beleid voor die specifieke portefeuille ligt, vinden wij op zich sympathiek. Uiteindelijk is het wat ons betreft aan het volgende college om daar een keuze in te maken, want zo'n specifieke naamsverandering moet wel aansluiten op het coalitieakkoord. Wij zien in algemene zin geen meerwaarde hierin. Naar ons oordeel gaat het erom waar ons economisch beleid inhoudelijk voor staat, los van de naam van de portefeuille. Met instemming van de Staten hebben wij in onze economische uitvoeringsagenda en ook bij de opzet van de Brede Basismonitor gekozen voor het begrip brede welvaart als uitgangspunt. In onze brief waarin wij reflecteren op de relatie tussen het beleid voor economie en circulaire economie komt dat ook terug vanuit het inzicht dat we met het economisch beleid en beleid voor circulaire economie in essentie hetzelfde doel nastreven: een duurzame, houdbare economie. Onze suggestie voor het volgende college is om een nieuw beleidskader 'duurzame economie' op te stellen, om zo een duidelijk en richtinggevend beleidsstuk te hebben waaronder de provincie haar activiteiten voor de verduurzaming van de economie kan hangen.

2. Ook binnen de Brede Basismonitor de naam van het thema 'Economie' aan te passen naar een term die beter uitdrukt waar de provincie zelf zegt naar te streven, namelijk economie gericht op brede welvaart. Dus bijvoorbeeld 'Betekeniseconomie' in plaats van 'Economie'.

Het idee van de Brede Basismonitor is om aan de hand van een brede set van neutrale indicatoren inzicht te krijgen in trends en ontwikkelingen rond het begrip 'brede welvaart'. De Brede Basismonitor is daarmee een waardevrije trendmonitor en geen beleidsmonitor. De thema's en indicatoren daarin zijn zo gekozen dat ze in samenhang een beeld schetsen van brede welvaart. Het perspectief van de Noord-Hollandse burger vinden we daarin belangrijk. De term 'economie' en de indicatoren daarin, zoals het bruto regionaal product, het besteedbaar inkomen en vermogens van huishoudens zijn op zich objectief en kunnen veel zeggen over hoe burgers op onderdelen 'brede welvaart' ervaren. Want ook het hebben van een baan, van perspectieven op ontwikkelingsmogelijkheden in het werk en huisvesting, wegen mee in de brede welvaartservaring van burgers. Daarnaast gaat brede welvaart ook over zaken als sociale veiligheid, natuur, milieu, gezondheid, enzovoort. Het gaat dus om de combinatie van deze elementen en de juiste balans. Daarom adviseren we in de Brede Basismonitor het thema 'economie' te blijven hanteren.

3. GS te verzoeken om de invloed van de provincie aan te wenden om bij de partners (zoals Havenbedrijf, ROM en Ontwikkelingsbedrijf Noord-Holland Noord) de doelen van de betekeniseconomie te agenderen, zodat ook de partners met een frisse blik naar een activiteiten en communicatie gaan kijken.

Wij zijn het met u eens dat het goed is om de invloed van de provincie te benutten om onze beleidsdoelen en instrumenten bij onze partners te agenderen. Dat is ook de huidige praktijk en daar waar we zelf een belang hebben (zoals ROM, ONHN en SADC) zetten we ook onze formele sturingsmogelijkheden in, zoals het goedkeuren van activiteitenplannen, bedrijfsplannen en dergelijke via de aandeelhoudersvergaderingen. In het geval van de specifiek genoemde partners staan de doelen van de betekeniseconomie scherp op het netvlies, mede als gevolg van onze inbreng. Zo richt de ROM zich via het Transitiefonds nadrukkelijk op investeringen in energietransitie en circulaire economie. Ook is voor de investeringen vanuit het andere fonds van de ROM (MKB-fonds) afgesproken dat deze de energietransitie en de transitie naar de circulaire economie niet schaden (do-no-harm principe).

4. GS te verzoeken om de provincie te laten aansluiten bij City Deal Impact Ondernemen en de samenwerking met Amsterdam Impact te versterken

Wij voeren op dit moment al de nodige activiteiten uit op dit terrein. Het provinciale programma GO!-NH werkt nauw samen met veel partners uit het innovatie-ecosysteem in Noord-Holland om expertise uit te wisselen. Een deel van de partners is hier te vinden. Met Amsterdam Impact is ook contact en wordt kennis uitgewisseld. Een aantal ondernemers die in het netwerk van Amsterdam Impact zitten hebben ook meegedaan aan één van de GO!-NH programma's. Hetzelfde geldt voor de CityDeal Impact Ondernemen. De provincie heeft contact met bijvoorbeeld de gemeente Haarlem, die partner is in de CityDeal en met het ministerie van Economische Zaken en Klimaat. Het is mogelijk om te onderzoeken of deze activiteiten en samenwerking uit te breiden zijn.

5. GS te verzoeken om te onderzoeken hoe de provincie bedrijven kan stimuleren om te rapporteren over maatschappelijke impact, onder anderen door het instellen van een subsidieregeling voor het publiceren van een groene jaarrekening

In een Europese richtlijn is vastgelegd dat vanaf 2023 bedrijven met meer dan 250 medewerkers verplicht zijn om te rapporteren over duurzaamheid in de jaarverslagen. Midden- en kleinbedrijven volgen vanaf 2026. Wij zijn daarom van oordeel dat een subsidieregeling ter stimulering hiervan geen meerwaarde heeft.

6. GS te verzoeken de doelenboom in de begroting 2023 zo aan te passen, dat de doelen die de provincie belangrijk vindt in de duurzame betekeniseconomie, beter naar voren komen.

De doelenboom in de begroting is niet op zichzelf bepalend voor het beleid van de provincie, maar vormt een reflectie van het uitgevoerde beleid vanuit de vastgestelde beleidskaders. Het streven is dan ook dat de doelenboom zo goed mogelijk aansluit op deze vastgestelde beleidskaders. Het aanpassen van de doelenboom vloeit dus altijd voort uit de aanpassing van beleidskaders en niet andersom. Hierbij dient opgemerkt te worden dat het regelmatig wijzigen van de doelenboom de vergelijkbaarheid over de jaren niet ten goede komt. Het aanpassen van de doelenboom voor de begroting 2023 is daarnaast ook niet meer

mogelijk met oog op de planning. De start van de nieuwe Statenperiode beschouwen wij als een logisch moment om de doelenboom van de begroting aan te passen, mits een volgend college een nieuw beleidskader 'duurzame (betekenis)economie' wil opstellen.

7. GS te verzoeken de indicatoren voor "Economie" zo aan te passen, dat de doelen die de provincie belangrijk vindt in de duurzame betekeniseconomie, beter naar voren komen, en waarbij deels gebruik gemaakt kan worden van het monitoring- en evaluatieplan voor de Actieagenda Circulaire Economie.

De Brede Basismonitor is een groeimodel waarbij wij jaarlijks nagaan welke indicatoren een optimaal beeld geven van de brede welvaart in Noord-Holland. De Brede Basismonitor is net geactualiseerd. Welke nieuwe indicatoren opgenomen kunnen worden bekijken we bij de actualisatie van de Brede Basismonitor 2023. Voor circulaire economie zijn nu nog geen gegevens beschikbaar die geschikt zijn om mee te nemen.

8. GS te verzoeken de beschrijving van het thema "Economie" op de website van de Brede Basismonitor zo aan te passen dat het beter aansluit bij de ambities van een duurzame betekeniseconomie, een "economie die de brede welvaart versterkt, brengt ook geen schade toe aan de ecologie, biodiversiteit en dierenwelzijn".

De beschrijvingen die zijn opgenomen op de website van de Brede Basismonitor zijn gebaseerd op het actuele beleid. Aanpassing op deze website kan dan ook pas plaatsvinden wanneer de beleidskaders worden aangepast.

9. GS te verzoeken om uit te werken hoe de Noord-Hollandse impact op toekomstige generaties ('later') en op andere landen ('elders') in ieder geval deels verwerkt kunnen worden in de Brede Basismonitor.

De Brede Basismonitor bevat al de indicatoren voor 'later' uit de Regionale Monitor Brede Welvaart van het CBS. Deze zijn verdeeld over de verschillende thema's. Indicatoren voor 'elders' zijn niet beschikbaar op provinciaal niveau. Deze staan alleen op nationaal niveau in de landelijke Monitor Brede Welvaart & de Sustainable Development Goals 2022. Als de Regionale CBS monitor indicatoren over 'elders' opneemt, nemen wij die over in de Brede Basismonitor.

10. GS te verzoeken de mogelijkheden te onderzoeken voor een indicator die inzicht geeft in de ontwikkeling van het aantal maatschappelijk verantwoorde en sociale ondernemers in de provincie.

Voor de Brede Basismonitor 2023 gaan we onderzoeken of en welke data beschikbaar zijn om tot een indicator te komen die inzicht geeft in de ontwikkeling van het aantal maatschappelijk verantwoorde en sociale ondernemers in de provincie.

11. Dat de provincie het standpunt inneemt dat ze van haar pensioenfonds binnen 4 jaar minstens een voldoende op alle

onderdelen wil en vraagt GS het ABP hierop aan te spreken. GS wordt verzocht dit standpunt bij het IPO te agenderen en te proberen gezamenlijk een signaal af te geven.

Het standpunt dat ABP nog beter kan scoren met haar investeringsbeleid op verschillende thema's delen wij. Wij zullen dit dan ook in IPO verband agenderen met als insteek hier als provincies gezamenlijk een signaal op af te geven.

12. GS te vragen de eigen bank ABN AMRO kritisch aan te spreken en te onderzoeken of overstap naar een duurzame bank op termijn mogelijk is.

In het geval van onze relatie met ABN AMRO is er vrijwel geen keuzeruimte. Wij nemen uitsluitend betalingsdiensten af van ABN AMRO en zijn een relatief kleine klant. Dit betekent dat onze invloed op het beleid van ABN AMRO zeer gering is.
Wat betreft uw suggestie om over te stappen naar een andere, meer duurzame bank, vinden wij het belangrijk aan te geven dat Provinciale Staten eerder de wens heeft uitgesproken alleen zaken te doen met banken met een hoge creditrating (AAA). Triodos en ASN hebben deze hoge creditrating niet.
Daarnaast is relevant om te vermelden dat niet alle banken kunnen voldoen aan de eisen die wij stellen aan onze huisbankier. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de koppeling van het boekhoudsysteem, automatische saldoregulatie schatkistbankieren en de omvang van de provinciale geldstromen. Deze randvoorwaarden maken een overstap naar meer duurzame banken als Triodos of ASN niet mogelijk.

13. GS te verzoeken om te onderzoeken in hoeverre duurzame investeerders aan kunnen haken bij PIM

Wij voeren op dit moment al de nodige activiteiten uit op dit terrein. PIMNH ondersteunt vele mkb ondernemers met impactvolle innovaties (bijvoorbeeld op circulariteit, energietransitie en inclusiviteit) bij investeringsgereedheid en aantrekken van kapitaal. PIMNH werkt daarvoor niet alleen samen met haar partner Rabobank, maar ook met andere banken zoals ING, ABN AMRO en soms ook Triodos en met vele impact investeerders zoals bijvoorbeeld Stichting DOEN en Pymwymic. Het is mogelijk om de mogelijkheden voor verdere samenwerking met Triodos en ASN bank te verkennen.

14. GS te verzoeken om bij communicatie via provinciale kanalen (social media, website, etc.) over ondernemers en economische initiatieven, zoveel mogelijk een podium te geven aan ondernemers die werken richting de betekeniseconomie die de provincie nastreeft.

Dit voorstel past bij onze huidige strategie en aanpak om de duurzame economie te stimuleren. Via onze kanalen worden initiatieven die een voorbeeld en/of een inspiratie voor andere ondernemers kunnen zijn een podium geboden. Communicatie kan zo bijdragen aan de versnelde transitie naar een circulaire economie. Bedrijven die al serieus circulair ondernemen, de koplopers, kunnen bedrijven die hier nog niet of beperkt mee bezig zijn (het peloton) inspireren om met de verandering

VOORDRACHT

Provinciale Staten van Noord-Holland

Haarlem, 30 augustus 2022

Onderwerp: Begroting 2023

Kenmerk:

Bijlagen:
- Begroting 2023
- Addendum begroting 2023
- Was-wordt overzicht indicatoren

1. Inleiding

De begroting is een belangrijk stuurinstrument voor de provincie Noord-Holland waarin Provinciale Staten de budgettaire kaders voor het jaar 2023 vaststellen. De begroting zelf is bijgevoegd als bijlage bij deze Statenvoordracht en in het ontwerpbesluit vragen wij u de begroting vast te stellen. Daarnaast zijn in deze Statenvoordracht de kredietbesluiten ter uitvoering van het integraal meerjarenprogramma infrastructuur (iMPI) opgenomen.

De begroting, die als bijlage bij deze voordracht is te vinden, is ook als webversie beschikbaar via de financiële portal op de provinciale website. Daarnaast is een animatie van de begroting in B1 opgesteld waarmee we communiceren over de begroting richting onze inwoners.

2. Toelichting op de begroting 2023

Een uitgebreide samenvatting van de begroting 2023 is te vinden in hoofdstuk één van de begroting zelf. De begroting 2023 is opgebouwd conform de indeling van de beleids- en operationele doelen zoals door uw Staten is vastgesteld als onderdeel van de kaderbrief 2023. Daarnaast vermelden wij dat het traject verbetering begrotingsindicatoren is afgerond waarover uw Staten ook per brief zijn geïnformeerd.

Financieel overzicht
Onderstaand overzicht laat zien hoeveel de provincie de komende jaren per programma per saldo verwacht uit te geven of te ontvangen en wat de begrote mutaties in de reserves zijn.

Totaal 2023 tot en met 2026 (bedragen x € 1.000)

	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
Lasten	644.951	565.747	521.416	516.681
Baten	-566.858	-564.922	-568.114	-543.874
Saldo van baten en lasten	78.093	825	-46.698	-27.193
Stortingen reserves	152.887	111.345	90.971	85.385
Onttrekkingen reserves	-244.502	-142.378	-82.116	-67.950
Resultaat	**-13.523**	**-30.209**	**-37.844**	**-9.759**

3. Addendum begroting 2023

Normaal gesproken is de kaderbrief het moment waarop financiële keuzes gemaakt worden over nieuwe beleidsambities. Dit jaar is vanwege de vele onzekerheden die invloed kunnen hebben op de financiële ruimte in de provinciale begroting, ervoor gekozen om het keuzemoment waarop de ruimte in de begroting ingevuld wordt, zo laat mogelijk in het jaar te leggen. Hierdoor is het niet haalbaar gebleken om deze keuzes ook integraal in het boekwerk van de begroting op te nemen. Om die reden zijn de keuzes die wij aan U voorleggen voor de invulling van de begrotingsruimte opgenomen in dit addendum.
Dit addendum is feitelijk een eerste begrotingswijziging en heeft een meerjarige doorwerking. Als zodanig dient dit addendum onderdeel uit te maken van de beraadslagingen over de begroting 2023.

Verloop meerjarige begrotingsresultaat na verwerking addendum

Verloop begroting (x € 1.000)	**Saldo 2023**	**Saldo 2024**	**Saldo 2025**	**Saldo 2026**
Begrotingssaldo conform kaderbrief 2023	-8.648	-18.010	-35.845	-22.052
Mutaties begroting 2023	-4.875	-12.199	-1.999	12.293
Mutaties addendum	15.172	3.203	2.224	1.854
Begroting totaal na addendum	**1.650**	**-27.006**	**-35.620**	**-7.904**

4. Kredietbesluiten infrastructuurmaatregelen uit het integraal Meerjarenprogramma Infrastructuur (iMPI 2023-2030)

In de Financiële Verordening is opgenomen dat kredieten bij de vaststelling van de begroting (-swijziging) ter besluitvorming aan Provinciale Staten worden voorgelegd. Per kredietaanvraag melden wij of voor de maatregelen een bijdrage van derden en/of dekking uit eigen reserves wordt verkregen en welke bedragen uiteindelijk ten laste van welke kapitaallasten komen.

De kredietaanvragen zijn in onderstaande tabellen samengevat.

Verbeter- en uitbreidingsmaatregelen

					Provinciaal financieringsbudget		
Project nummer	**Project naam**	**Reeds beschikbaar krediet**	**Krediet aanvraag**	**Bijdrage derden**	**Reserve OPI**	**t.l.v. Kapitaal-lasten**	**Totaal krediet**

HOV-03	HOV in 't Gooi	115.335.000	10.100.000		10.100.00	125.435.000
HOV-07	HOV Aalsmeer-knooppunt Schiphol Zuid (HOVASZ)	42.425.500	3.500.000		3.500.000	45.925.500
HOV-14	HOV Legmeerdijk (N231) bushalte Royal Flora-Holland	8.856.000	3.386.000	2.669.000	716.400	12.242.000
N231-17	Ongestoord Logistieke Verbinding Greenport Aalsmeer	1.760.000	1.102.000		1.102.000	2.862.000
N201-29a	Verbreding Cruquiusbrug	9.700.000	2.870.000	332.400	2.537.600	12.570.000
N240-16	Bermverharding N240, ged. Slootdorp-De Haukes		700.000	102.050	597.950	700.000
	Totaal Kredietbesluiten		**21.658.000**	**3.103.450**	**8.453.950**	

Vervangingsmaatregelen

Project nummer	Kredietbesluit vervangingsinvestering	Krediet soort	Reeds beschikbaar krediet	Krediet aanvraag begroting	Totaal krediet
25C 02A-91	Vervanging- Cruquiusbrug A	Wegen	12.250.000	5.455.000	17.705.000
K06-10	Vervanging- Braaksluis (14G28) wachtplaats Noord en Zuid	Vaarwegen	0	1.285.000	1.285.000
K20z-b-01	Vervanging 16 km – 8,5 km – Vaarwegvak 13 – Noordhollandsch Kanaal: duikeronder busbaan (km, 8.15) tot Sluis Purmerend	Vaarwegen	0	12.205.000	12.205.000
K18a-01	Vervanging – 7,8km – 0 km- Vaarwegvak 16 – Westfriesche Vaart; Splitsing Waardkanaal – zijsloot bij km. 7,8	Vaarwegen	2.355.000	225.000	2.580.000
K18a-01	Vervanging – 14,6 km- 7,8 km- Vaarwegvak 17 – Westfriesche Vaart; zijsloot bij km. 7,8	Vaarwegen	5.654.000	530.000	6.184.000
K20n-a-01	Vervanging- 55,5 km – 44,9 km – Vaarwegvak 4 – Noordhollandsch Kanaal: Alkmaar Noord – St. Maartensvlotbbrug	Vaarwegen	1.635.000	350.000	1.985.000
K20a-01	Vervanging- 44,9 km – 38,4 km – Vaarwegvak 5 – Noordhollandsch Kanaal: Splitsing Omval – Alkmaar Noord	Vaarwegen	3.400.000	720.000	4.120.000
K20/10/09-b-01	Vervanging – 38,4 km – 32km – Vaarwegvak 7 – Noordhollandsch Kanaal: Gat van de meer (Akersloot) – Splitsing Omval	Vaarwegen	2.800.000	600.000	3.400.000
N197a-01	Vervanging – 5,6 km – 6 km - Wegconstructie	Wegen	Eenmalige afschrijving ten laste van de stelpost Vervangingsinvesteringen		
	Totaal Kredietbesluiten			**21.370.000**	

Voor de uitvoering van het iMPI vragen wij u de volgende investeringskredieten (exclusief BTW) beschikbaar te stellen:

<u>Nieuwe kredietaanvraag verbeter- en uitbreidingsmaatregel</u>

a. **N240-16, Bermverharding N240, gedeelte Slootdorp-De Haukes** **€ 700.000**
   € 597.950 komt ten laste van de kapitaallasten verbeter- en uitbreidingsinvesteringen. Het Rijk geeft een subsidie van € 102.050.

(jaar oplevering: 2023; afschrijvingstermijn: 50 jaar)
Er wordt bermverharding aangelegd ter verbetering van de verkeersveiligheid.

Nieuwe kredietaanvragen vervangingsmaatregelen

b. **K06-10, Wachtplaats Noord en Zuid Braaksluis** **€ 1.285.000**
Het krediet komt ten laste van de kapitaallasten vervangingsinvesteringen (vaarwegen).
(jaar oplevering: 2023; afschrijvingstermijn: 50 jaar)
De wachtplaatsen aan de noord- en zuidzijde van de Braaksluis worden vervangen.

c. **K20z-b-01 Vervanging oever Noordhollandsch Kanaal vaarwegvak 13** **€ 12.205.000**
Het krediet komt ten laste van de kapitaallasten vervangingsinvesteringen (vaarwegen).
(jaar opleverng: 2024; afschrijvingstermijn: 50 jaar)
De oevers van vaarwegvak 13 in het Noordhollandsch Kanaal worden vervangen.

Kredietverhogingen verbeter- en uitbreidingsmaatregelen

d. **HOV-03, HOV in 't Gooi** **€ 10.100.000**
Het krediet komt ten laste van de kapitaallasten verbeter- en uitbreidingsinvesteringen.
(jaar oplevering: 2022/2023; afschrijvingstermijn: 50 jaar)
Er zijn prijsstijgingen en meerkosten door onvoorziene, noodzakelijke ontwerpaanpassingen.

e. **HOV-07, HOV Aalsmeer-knooppunt Schiphol Zuid (HOVASZ)** **€ 3.500.000**
Het krediet komt vooralsnog ten laste van de kapitaallasten verbeter- en uitbreidingsinvesteringen. Met de SOK-partners wordt overlegd over een aanvullende bijdrage conform de in de samenwerkingsovereenkomst afgesproken verdeelsleutel. Als deze bijdragen definitief zijn, wordt de dekking van dit krediet aangepast.
(jaar oplevering: 2021; afschrijvingstermijn: 50 jaar)
Er is overeenstemming over de hoogte van de schadeclaims van de aannemer. Daarnaast zijn er aanvullende werkzaamheden uitgevoerd.

f. **HOV-14, HOV Legmeerdijk (N231)/bushalte Royal FloraHolland Aalsmeer** **€ 3.386.000**
€ 716.400 komt ten laste van de kapitaallasten verbeter- en uitbreidingsinvesteringen.
De VRA geeft een subsidie van € 2.669.600.
(jaar oplevering: 2023; afschrijvingstermijn: 50 jaar)
De inschrijvingen waren hoger dan voorzien door hogere materiaal- en materieelprijzen. Daarnaast hogere capaciteitskosten en extra kosten voor kabels en leidingen.

g. **N201-29a, Verbreding Cruquiusbrug** **€ 2.870.000**
€ 2.537.600 komt ten laste van de kapitaallasten verbeter- en uitbreidingsinvesteringen.
De VRA geeft een subsidie van € 332.400.
(jaar oplevering: 2024; afschrijvingstermijn: 50 jaar)
De realisatiekosten zijn hoger dan verwacht. De onderhandeling voor gunning is afgerond. Met de aannemer zijn afspraken gemaakt over de te verwachten sterke kostenontwikkelingen.

h. **N231-17, Ongestoord Logistieke Verbinding Greenport** **€ 1.102.000**
Het krediet komt ten laste van de kapitaallasten verbeter- en uitbreidingsinvesteringen.
(jaar oplevering: 2023; afschrijvingstermijn: 50 jaar)
De inschrijvingen waren hoger dan voorzien door hogere materiaal- en materieelprijzen. Daarnaast hogere capaciteitskosten en extra kosten voor kabels en leidingen.

Kredietverhogingen vervangingsmaatregelen

i. **K18a-01, Vervanging oever Westfriesche Vaart vaarwegvak 16** **€ 225.000**
Het krediet komt ten laste van de kapitaallasten vervangingsinvesteringen (vaarwegen).
(jaar oplevering: 2022; afschrijvingstermijn: 40 jaar)
Als gevolg van extreme prijsstijgingen is er een tekort aan projectbudget om te voldoen aan de contractuele verplichtingen.

j. **K18b-01, Vervanging oever Westfriesche Vaart vaarwegvak 17€ 530.000**
Het krediet komt ten laste van de kapitaallasten vervangingsinvesteringen (vaarwegen).

(jaar oplevering: 2022; afschrijvingstermijn: 40 jaar)
Als gevolg van extreme prijsstijgingen is er een tekort aan projectbudget om te voldoen aan de contractuele verplichtingen.

k. **K20n-a-01, Vervanging oever Noordhollandsch Kanaal vaarwegvak 4 € 350.000**
Het krediet komt ten laste van de kapitaallasten (vervangingsinvesteringen (vaarwegen).
(jaar oplevering: 2023; afschrijvingstermijn: 80 jaar)
Als gevolg van extreme prijsstijgingen is er een tekort aan projectbudget om te voldoen aan de contractuele verplichtingen.

l. **K20-a-01, Vervanging oever Noordhollandsch Kanaal vaarwegvak 5 € 720.000**
Het krediet komt ten laste van de kapitaallasten (vervangingsinvesteringen (vaarwegen).
(jaar oplevering: 2023; afschrijvingstermijn: 80 jaar)
Als gevolg van extreme prijsstijgingen is er een tekort aan projectbudget om te voldoen aan de contractuele verplichtingen.

m. **K20/10/09b-01, Vervanging oever Noordhollandsch Kanaal vaarwegvak 7 € 600.000**
Het krediet komt ten laste van de kapitaallasten vervangingsinvesteringen (vaarwegen).
(jaar oplevering: 2023; afschrijvingstermijn: 80 jaar)
Als gevolg van extreme prijsstijgingen is er een tekort aan projectbudget om te voldoen aan de contractuele verplichtingen.

n. **25C02A-91, Vervanging Cruquiusbrug A € 5.455.000**
Het krediet komt ten laste van de kapitaallasten vervangingsinvesteringen (wegen).
(jaar oplevering: 2024; afschrijvingstermijn: 50 jaar)
De realisatiekosten zijn hoger dan verwacht. De onderhandeling voor gunning is afgerond. Met de aannemer zijn afspraken gemaakt over de te verwachten sterke kostenontwikkelingen.

o. **Aanvulling Algemeen Voorbereidingskrediet planfase B&U € 60.000**
Dit betreft een eenmalige afschrijving ten laste van de stelpost Vervangingsinvesteringen.
Voor de voorbereiding van projecten in de planfase is een Algemeen Voorbereidingskrediet beschikbaar van € 10.000.000. Bij de toekenning van een uitvoeringskrediet worden de gemaakte voorbereidingskosten teruggeboekt op dit krediet. De vervangingsmaatregel N197a-01 wordt echter niet gerealiseerd, waardoor de gemaakte voorbereidingskosten niet kunnen worden teruggestort. Deze kosten kunnen niet kunnen worden gekapitaliseerd en dienen in 1 keer te worden afgeschreven.

5. Voorstel

Wij stellen u voor te besluiten overeenkomstig het bijgaande ontwerpbesluit.

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

dhr. A.Th.H. van Dijk, voorzitter

mw. R.M. Bergkamp, provinciesecretaris

Ontwerpbesluit

Nr. 1808369

Provinciale Staten van Noord-Holland;

gelezen de voordracht van Gedeputeerde Staten van 30 augustus 2022;x

gelet op ,

besluiten:

1. Ter uitvoering van het iMPI 2023-2030 de volgende kredieten beschikbaar te stellen:
   a. N240-16, Bermverharding N240, gedeelte Slootdorp-De Haukes € 700.000
   € 597.950 ten laste van de kapitaallasten verbeter- en uitbreidingsinvesteringen en een rijkssubsidie van € 102.050
   b. K06-10, Wachtplaats Braaksluis € 1.285.000
   ten laste van de kapitaallasten vervangingsinvesteringen (vaarwegen)
   c. K20z-b-01 Vervanging oever Noordhollandsch Kanaal vaarwegvak 13 € 12.205.000
   ten laste van de kapitaallasten vervangingsinvesteringen (vaarwegen)
   d. HOV-03, HOV in 't Gooi € 10.100.000
   ten laste van de kapitaallasten verbeter- en uitbreidingsinvesteringen
   e. HOV-07, HOV Aalsmeer-knooppunt Schiphol Zuid (HOVASZ) € 3.500.000
   vooralsnog ten laste van de kapitaallasten verbeter- en uitbreidingsinvesteringen
   f. HOV-14, HOV Legmeerdijk (N231)/bushalte Royal FloraHolland € 3.386.000
   € 716.400 komt ten laste van de kapitaallasten verbeter- en uitbreidingsinvesteringen en een subsidie van de VRA van € 2.669.600.
   g. N201-29a, Verbreding Cruquiusbrug € 2.870.000
   ten laste van de kapitaallasten verbeter- en uitbreidingsinvesteringen
   h. N231-17, Ongestoord Logistieke Verbinding Greenport € 1.102.000
   ten laste van de kapitaallasten verbeter- en uitbreidingsinvesteringen
   i. K18a-01, Vervanging oever Westfriesche Vaart vaarwegvak 16 € 225.000
   ten laste van de kapitaallasten vervangingsinvesteringen (vaarwegen)
   j. K18b-01, Vervanging oever Westfriesche Vaart vaarwegvak 17 € 530.000
   ten laste van de kapitaallasten vervangingsinvesteringen (vaarwegen)
   k. K20n-a-01, Vervanging oever Noordhollandsch Kanaal vaarwegvak 4 € 350.000
   ten laste van de kapitaallasten (vervangingsinvesteringen (vaarwegen)
   l. K20a-01, Vervanging oever Noordhollandsch Kanaal vaarwegvak 5 € 720.000
   ten laste van de kapitaallasten (vervangingsinvesteringen (vaarwegen)
   m. K20/10/09b-01, Vervanging oever Noordhollandsch Kanaal vaarwegvak 7 € 600.000
   ten laste van de kapitaallasten (vervangingsinvesteringen (vaarwegen)
   n. 25C02A-91, Vervanging Cruquiusbrug A € 5.455.000
   ten laste van de kapitaallasten vervangingsinvesteringen (wegen)
   o. Aanvulling Algemeen Voorbereidingskrediet planfase B&U € 60.000
   eenmalige afschrijving ten laste van de stelpost Vervangingsinvesteringen

2. De begroting 2023 en meerjarenraming 2023-2026 inclusief het addendum vast te stellen.

Haarlem,

Provinciale Staten voornoemd,

voorzitter,

statengriffier,

Addendum begroting 2023

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave 2
1 Inleiding en leeswijzer 3
2 Financieel overzicht 4
2.1 Verloop begroting 2023 4
2.2 Addendum in één oogopslag 4
2.3 Samenvatting addendum 5
3 Overzicht per programma 7
Programma 1 Openbaar bestuur 8
Programma 2 Klimaat en Milieu 12
Programma 3 Ruimte en Water 13
Programma 4 Bereikbaarheid 16
Programma 5 Groen 19
Programma 6 Economie, cultuur en welzijn 20
Programma 7 Economisch herstel en duurzaamheid 23
Programma 8 Overzicht Financiën en bedrijfsvoering 24

1 Inleiding en leeswijzer

De P&C Cyclus van de provincie Noord-Holland bestaat uit de kaderbrief, de begroting en de jaarrekening. Op deze (bij)sturingsmomenten wordt aan uw Staten gerapporteerd of worden voorstellen tot wijziging voorgelegd.

Naast deze P&C documenten zijn doorgaans nog drie momenten waarop de programmabegroting wordt bijgesteld. Dit zijn de eerste, tweede en laatste begrotingswijziging. In deze begrotingswijzigingen worden de programmabudgetten bijgesteld op basis van nieuwe inzichten en ontwikkelingen.

Normaal gesproken is de kaderbrief het moment waarop financiële keuzes gemaakt worden over nieuwe beleidsambities. Dit jaar is vanwege de vele onzekerheden die invloed kunnen hebben op de financiële ruimte in de provinciale begroting ervoor gekozen om het keuzemoment waarop de ruimte in de begroting ingevuld wordt, zo laat mogelijk in het jaar te leggen. Hierdoor is het niet haalbaar gebleken om deze keuzes ook integraal in het boekwerk van de begroting op te nemen. Om die reden zijn de keuzes die wij aan U voorleggen voor de invulling van de begrotingsruimte opgenomen in dit addendum.

Dit addendum is feitelijk een eerste begrotingswijziging en heeft in tegenstelling tot reguliere begrotingswijziging een meerjarige doorwerking. Als zodanig dient dit addendum onderdeel uit te maken van de beraadslagingen over de begroting 2023.

Leeswijzer

Hoofdstuk 2 bevat een financieel overzicht waarin een samenvatting wordt weergegeven van alle relevante meerjarige financiële ontwikkelingen die zijn opgenomen in het addendum. Hoofdstuk 3 bevat per begrotingsprogramma een overzicht van de financiële wijzigingen. In dit hoofdstuk vindt u voor zover van toepassing voor ieder begrotingsprogramma een financiële tabel met wijzigingen waarop het budgetrecht van uw Staten van toepassing is.

De financiële wijzigingen zijn onder de budgettabel toegelicht per operationeel doel.

2 Financieel overzicht

2.1 Verloop begroting 2023

Verloop begroting (x € 1.000)	Saldo 2023	Saldo 2024	Saldo 2025	Saldo 2026
Begrotingssaldo conform kaderbrief 2023	-8.648	-18.010	-35.845	-22.052
Mutaties begroting 2023	-4.875	-12.199	-1.999	12.293
Mutaties addendum	15.172	3.203	2.224	1.854
Begroting na addendum	**1.650**	**-27.006**	**-35.620**	**-7.904**

Uit de regel “begrotingssaldo na addendum” blijkt dat het saldo voor begroting 2023 1,65 mln. nadelig is, echter in de daarop volgende jaren zien we een voordelig begrotingssaldo.

2.2 Addendum in één oogopslag

Saldo van baten en lasten per programma (bedragen x € 1.000)

Min is voordelig	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
1 Openbaar bestuur	23.070	21.985	21.891	21.473
2 Klimaat en Milieu	46.947	40.394	36.084	34.380
3 Ruimte en Water	17.279	11.963	11.463	11.491
4 Bereikbaarheid	227.921	209.304	194.730	194.623
5 Groen	127.868	106.165	75.205	72.479
6 Economie, cultuur en welzijn	40.832	30.521	24.687	19.635
7 Economisch herstel en duurzaamheid	16.617	522	521	518
8 Overzicht Financiën en bedrijfsvoering	-410.994	-418.597	-409.673	-380.604
Totaal saldo van baten en lasten	**89.541**	**2.256**	**-45.092**	**-26.005**

Saldo van stortingen en onttrekkingen aan reserves (bedragen x € 1.000)

Min is voordelig	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
Stortingen	156.611	113.116	91.589	86.051
Onttrekkingen	-244.502	-142.378	-82.116	-67.950
Totaal mutaties reserves	**-87.891**	**-29.262**	**9.473**	**18.101**
Begrotingsresultaat (saldo van baten en lasten + mutaties reserves)	**1.650**	**-27.006**	**-35.620**	**-7.904**

2.3 Samenvatting addendum

In de tabel hieronder worden de beleidsvoorstellen die effect hebben op het meerjarig begrotingssaldo beschreven. Het begrotingssaldo wordt in het begrotingsjaar 2023 met € 15,17 mln. nadelig bijgesteld, in het begrotingsjaar 2024 met € 3,30 mln. nadelig bijgesteld, in het begrotingsjaar 2025 met € 2,22 mln. nadelig bijgesteld en in het begrotingsjaar 2026 met € 1,85 mln. nadelig bijgesteld. Uitgebreidere informatie over deze beleidsvoorstellen is te vinden in de toelichtingen per programma.

Totaaloverzicht mutaties begroting 2023 – 2026

Nieuwe mutaties begroting 2023 - 2026 (bedragen x € 1.000)

OD	Omschrijving mutatie	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
1.2.1	Sterke gemeenten, sterke regio's	395	395	395	0
1.4.2	Cofinanciering Europese projecten 2023-2027	2.043	1.243	43	43
3.2.1	Knooppunt Alkmaar rond fase 1	1.200	0	0	0
	Masterplan Wonen	PM	PM	PM	PM
4.1.1	Doorpakken mobiliteitstransitie – Urgente kortetermijnacties Actieve Mobiliteit (o.a. regionale doorfietsroutes bestaande uit: *a Onderzoek/inwinning data opstarten (200)* *b Ontwikkelen Veerpontbeleid/aanpak (200)* *c Gedragsbeïnvloeding (100)*	500	0	0	0
4.1.2	Doorpakken mobiliteitstransitie – Urgente kortetermijnacties Actieve Mobiliteit (o.a. regionale doorfietsroutes bestaande uit: *d. Subsidieregeling kleine infra (3.100)* *e. Subsidie buiten uvr aantal projecten (5.900)* *f. realiseren ketenreisvoorzieningen (600)* *g. bewegwijzering doorfietsroutes (100)*	9.700	0	0	0
4.4.2	Prijsindexatie voor verbeter- en uitbreidingsinvesteringen iMPI	100	100	200	300
6.1.4	Erfcoaches	200	200	200	0

6.2.1 Bibliotheek indexering	143	216	289	364
6.3.1 Toepassen indexatie op uitgaven decentralisatiemiddelen erfgoed (steunpunt)	18	20	21	23
6.3.3 Doorontwikkeling Huis van Hilde	392	317	317	317
6.4.1 Toepassen indexatie op uitgaven decentralisatiemiddelen erfgoed (monumenten)	481	528	575	623
8.1.8 Overhead	0	184	184	184
Totaal	**15.172**	**3.203**	**2.224**	**1.854**

3 Overzicht per programma

Programma 1 Openbaar bestuur

Budgettabel (x € 1.000)

	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
Lasten	23.129	22.044	21.950	21.532
Baten	-59	-59	-59	-59
Saldo van baten en lasten	23.070	21.985	21.891	21.473
Stortingen reserves	3.043	1.243	43	43
Onttrekkingen reserves	-395	0	0	0
Resultaat	**25.718**	**23.228**	**21.934**	**21.516**

Nieuwe mutaties begroting 2023 – 2026 (bedragen x € 1.000)

OD Omschrijving mutatie	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
1.2.1 Sterke gemeenten, sterke regio's	395	395	395	0
1.4.2 Cofinanciering Europese projecten 2023-2027	2.043	1.243	43	43
Totaal Openbaar bestuur	**2.438**	**1.638**	**438**	**43**

Toelichting

OD 1.2.1 Kwaliteit van optimaal bestuur optimaliseren

Sterke gemeenten, sterke regio's

In september 2021 hebben GS bij de bespreking van de midterm review hun zorgen uitgesproken over de uitvoeringskracht van gemeenten. Veel van de provinciale ambities, zeker in regionale of gebiedsgerichte processen, kunnen alleen in samenwerking met gemeenten gerealiseerd worden. Gemeenten doen steeds vaker een beroep op de provincie om hen daarbij te ondersteunen of als samenwerkingspartner op te treden, dan wel de regie te pakken.

De provincie biedt deze ondersteuning ook vanuit onze verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van het lokale bestuur. In 2013 is het beleidskader 'Bestuurskrachtige regio's in Noord-Holland vastgesteld (PS 18 november 2013). De uitgangspunten van het beleidskader zijn actueel. Vanuit dit kader ondersteunen we gemeenten om de bestuurskracht te versterken op lokaal en regionaal niveau. Op grond van het beleidskader is een Uitvoeringsregeling "Versterken bestuurskracht Noord-Holland" vastgesteld (GS 5 november 2019). Met deze regeling ondersteunt de provincie gemeenten ten aanzien van:

- bestuurskrachtonderzoek zowel individueel als regionaal;
- onderzoeken naar de gewenste vorm of samenwerkingspartner;
- het organiseren van regionale bijeenkomsten voor raadsleden ten behoeve van het bevorderen van de regionale samenwerking;
- het opstellen van een regionale samenwerkingsagenda;
- het opstellen van een regionale visie op de toekomstige bestuurlijke organisatie.

Deze regeling vervalt op 1 januari 2023. Gemeenten worden dan niet meer op deze wijze ondersteund.

De provincie heeft een groot belang bij vitale gemeenten en sterke regio's. Enerzijds door de taak en zorg voor de kwaliteit van het openbaar bestuur, anderzijds vanwege onze ambities om regionale en provinciale opgaven te realiseren. Daarom, en met het oog op de midterm review, is het juist nu van belang gemeenten en regio's de komende jaren te blijven ondersteunen. Voor de goede uitvoering van hun taken en (regionale) opgaven is voldoende bestuurskracht nodig en goede samenwerking tussen gemeenten (regio). Om te komen tot sterke gemeenten en sterke regio's is het noodzakelijk om de huidige regeling te verlengen en aan te passen zodat ingespeeld wordt op de vraag van gemeenten en de provinciale belangen.

Het voorstel is om de huidige regeling aan te passen aan de actuele ontwikkelingen en te verlengen tot en met 2025. En daarnaast budget beschikbaar te stellen voor opdrachtverlening. De focus komt te liggen op:

- Adviezen/ onderzoeken/procesbegeleiding lokale en regionale bestuurskracht en uitvoeringskracht, maatwerktrajecten voor een duurzame verbetering van bestuurskracht in brede zin;
- Versterken van (regionale) samenwerking, o Waaronder de doorontwikkeling van regionale samenwerking, raadsledenbijeenkomsten en samenwerkingsagenda's;
- Ondersteuning voor het experimenteren met nieuwe vormen van democratische besluitvorming (nadere uitvoering motie maatwerk democratie), bijvoorbeeld door Thorbecke experimenten zoals een federatiegemeente te ondersteunen;
- Pilot met data & kennisdelen. De positie van lokale bestuurders en ambtenaren versterken met meer kennis, betere vaardigheden en een sterker netwerk.

Totaal verwacht benodigd budget voor de uitvoeringsregeling per jaar €150.000. De uitvoeringsregeling wordt vastgesteld voor een periode van 3 jaar. Aangezien niet alle activiteiten in een uitvoeringsregeling zijn te voegen, stellen we voor budget beschikbaar te stellen voor opdrachtverlening, per jaar €245.000. Totaal komt het budget neer op €395.000. Door te investeren in de lokale en regionale bestuurskracht draagt de provincie in belangrijke mate bij aan de (regionale) uitvoeringskracht.

1.4.2 Provinciale inzet leveren bij gemeenschappelijke opgaven op Europees, landelijk, regionaal en lokaal niveau

Cofinanciering Europese projecten 2023-2027

Sinds 2007 stimuleert Noord-Holland met provinciale cofinanciering Noord-Hollandse partijen om gebruik te maken van Europese fondsen ter stimulering van innovaties en verduurzaming. In het coalitieakkoord 2019-2023 is daarover het volgende opgenomen:

'Veel Europese wet- en regelgeving werkt door in onze provincie. Wij hebben de afgelopen jaren veel inzet gepleegd in Europa en ons daarmee een positie verworven. Dat levert (financiële) kansen op die we willen verzilveren, bijvoorbeeld op de beleidsterreinen milieu, landbouw, energie en klimaatbeleid. We reserveren middelen voor de cofinanciering van Europese projecten.'

In totaal is daarvoor in 2022 en 2023 een bedrag van €4 miljoen gereserveerd, maar dit bedrag blijkt onvoldoende om aan de ambitie uit het coalitieakkoord te voldoen. Dit komt mede door de verplichte bijdrage aan het programma Kansen voor West III (KVWIII - €1,1 miljoen voor uitvoeringskosten), de bijdrage aan de uitvoeringskosten van het nieuw opgerichte Just Transition Fund (JTF - naar verwachting €1,2 miljoen euro) en doordat een deel van de reserve is aangewend ter mitigatie van het risico van onze deelneming in de ROM InWest (€2 miljoen). Met deze aanvraag wordt het budget in de reserve weer aangevuld met €3,2 miljoen (het totaal van de onvoorziene kosten voor het JTF en de deelneming in de ROM), zodat het alsnog mogelijk is om in 2023 en 2024 cofinanciering voor Europese projecten beschikbaar te stellen.

Noord-Holland heeft een sturende rol bij de uitvoering van EFRO-subsidies en is daarom actief betrokken bij de programma's Kansen voor West III (KVW3) en Interreg. Met deze EU-subsidies wordt mede uitvoering gegeven aan provinciale beleidsdoelen zoals energietransitie, circulaire economie, slimme en duurzame mobiliteit en MKB-innovatie. Vanaf deze EU-programmaperiode (2021-2027) is de provincie ook betrokken bij de uitvoering van het JTF-programma dat regionale clusters ondersteunt bij de transitie naar een duurzame economie en arbeidsmarkt. Binnen KVW3 is voor 2022-2027 ruim €31 miljoen voor Noord-Holland gereserveerd en binnen JTF naar verwachting €58,5 miljoen voor de regio IJmond. Noord-Hollandse partijen, zoals MKB, medeoverheden en kennisinstellingen, kunnen subsidie aanvragen voor projecten die bijdragen aan eerdergenoemde doelen. De EU financiert voor EFRO-projecten echter maximaal 40% van het totale projectbudget en voor JTF-projecten maximaal 50%. Provinciale cofinanciering is daarom een belangrijke stimulans voor partijen om projectaanvragen in te dienen wanneer zij op eigen kracht niet volledig aan de 50-60% cofinancieringseis van de EU kunnen voldoen. Zeker in het licht van de coronacrisis, waarbij delen van het MKB hard zijn geraakt, kan het lastig zijn om cofinanciering elders te vinden en is provinciale cofinanciering extra belangrijk. Verder is uit onderzoek gebleken dat EFRO-middelen hoge private en publieke investeringen opleveren. De totale omvang van investeringen in een project binnen het EFRO-programma KVW2 bleek van 2014-2020 gemiddeld 2,86 groter dan de verleende EU-subsidie. Dit betekent dat de door de EU geïnvesteerde €41 miljoen, naast de provinciale investering van €10 miljoen, ruim €66 miljoen aan extra publieke en private investeringen in duurzame en innovatieve projecten heeft opgeleverd. Provinciale cofinanciering vergroot dus het rendement van de reguliere middelen in EFRO en JTF en daarmee investeringen in duurzame projecten.

De in dit voorstel geraamde middelen voor cofinanciering Europese projecten worden ingezet ten behoeve van projecten gericht op de versterking van de arbeidsmarkt. Dit doel past goed binnen de doelen waarvoor het Economisch Herstel- en Duurzaamheidsfonds (hierna 'EHDF') is opgericht. Voorgesteld wordt om een deel van de financiële middelen uit de 2e tranche van dit fonds toe te

kennen aan de versterking van de arbeidsmarkt en over te hevelen naar de reserve Cofinanciering Europese projecten, ter dekking van het nu voorliggende voorstel.

Programma 2 Klimaat en Milieu

Budgettabel (x € 1.000)

	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
Lasten	51.727	45.529	38.559	36.955
Baten	-4.780	-5.135	-2.475	-2.575
Saldo van baten en lasten	46.947	40.394	36.084	34.380
Stortingen reserves	14.069	2.599	1.674	419
Onttrekkingen reserves	-11.163	-6.836	-2.888	-1.319
Resultaat	**49.853**	**36.157**	**34.870**	**33.480**

Toelichting

Het programma Tata Steel 2020 – 2050 komt in een versnelde fase van uitvoering in samenhang met de ‘Route naar Groen Staal’ van Tata Steel . De omschakeling naar Groen Staal is een grote opgave binnen Tata Steel die leidt tot een groot aantal vergunningaanvragen en andere vraagstukken in de IJmond. De benodigde financiële middelen voor het dossier Tata Steel en de route naar Groen Staal zijn op dit moment niet goed te ramen daarom niet volledig in de begroting opgenomen. Zodra hier meer duidelijkheid over is, wordt dit aan u voorgelegd.

Programma 3 Ruimte en Water

Budgettabel (x € 1.000)

	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
Lasten	24.328	19.078	18.578	18.606
Baten	-7.049	-7.115	-7.115	-7.115
Saldo van baten en lasten	17.279	11.963	11.463	11.491
Stortingen reserves	24.462	9.262	15.000	16.000
Onttrekkingen reserves	-16.482	-3.340	-2.360	-2.436
Resultaat	**25.259**	**17.885**	**24.103**	**25.055**

Toelichting

Nieuwe mutaties begroting 2023 - 2026 (bedragen x € 1.000)

OD	Omschrijving mutatie	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
3.2.1	Knooppunt Alkmaar rond fase 1	1.200	0	0	0
	Masterplan Wonen	PM	PM	PM	PM
Totaal		**1.200**	**0**	**0**	**0**

3.2.1 Bijdragen aan de optimalisering van OV-knooppunten en ketens (Reserve OV-fonds)

Knooppunt Alkmaar rond fase 1

In het coalitieakkoord 2019-2023 ‘Duurzaam Doorpakken!’ is besloten een OV-Fonds van 20 miljoen euro in te stellen. Dit fonds is gekoppeld aan de provinciale programma’s Openbaar Vervoer en OV-knooppunten, die onlosmakelijk verbonden zijn onder de opgave ‘Duurzame verstedelijking en bereikbaarheid’. Het doel is woon- en werkgebieden duurzaam met elkaar te verbinden. Aan de reserve van het OV-fonds is het restant investeringsbudget OV-knooppunten uit de vorige coalitieperiode toegevoegd, waarmee het fonds bij aanvang bestond uit een totaal van 22,5 mln. euro. Het Bestedingsplan OV-fonds (PS 14 september 2020) beschrijft hoe de ambities van de programma’s samenkomen en hoe de middelen op een transparante, efficiënte en doelmatige wijze kunnen worden besteed. De Voortgangsrapportage OV-fonds 2021 (GS 5 oktober 2021) geeft inzicht in de besteding van de middelen van het OV-fonds. Hierin is beschreven wat de stand van zaken is van de projecten op de Investeringsagenda OV-fonds en welke projecten en aanvragen op kortere termijn worden verwacht. Ook is aangegeven dat nog 8 miljoen euro te besteden was en dat het aantal projecten waarover we met de verschillende

regio's in gesprek zijn (en op de prioritaire lijst van de Investeringsagenda zijn opgenomen) de beschikbare 8 miljoen euro overstijgt. Met het besluit van 23 november 2021 om een bijdrage van 8 miljoen euro te reserveren voor de ontwikkeling van OV-knooppunt Haarlem Nieuw Zuid is het totale OV-fonds toebedeeld.

Een van de projecten die op de prioritaire lijst van de Investeringsagenda is opgenomen en die in de Voortgangsrapportage 2021 is opgenomen als verwacht project (verwachte financiële aanvraag), is Alkmaar Noord. Prioritaire projecten zijn projecten, waarbij we al enige tijd als samenwerkingspartner betrokken zijn, waarvoor al draagvlak in de regio is, die voldoen aan de doelstellingen en die naar verwachting op korte termijn tot een financiële aanvraag komen. Projecten op de investeringsagenda betreffen veelal complexe gebiedsontwikkelingen die forse langetermijninvesteringen vragen van zowel publieke als private partijen. Vanwege de complexiteit en integraliteit van de opgaven is betrokkenheid en een lange adem van partners nodig en is een bestuurlijke toezegging voor cofinanciering noodzakelijk om de businesscase sluitend te krijgen, alvorens te kunnen starten met de nadere uitwerking.

In de Omgevingsvisie NH2050 is Alkmaar benoemd als essentiële schakel tussen de MRA en Noord-Holland Noord en als regionaal centrum met een belangrijke functie voor zowel de omliggende kernen als voor de hele regio. Het gaat daarbij om de regionale woonopgave, voorzieningen en goede verbindingen binnen de regio. De geplande grootschalige woningbouw rond de stations Alkmaar en Alkmaar Noord kan een belangrijke bijdrage leveren aan de urgente woningbouwvraag uit de MRA. Bovendien draagt de ontwikkeling van beide knooppunten bij aan de bereikbaarheid van de geplande woningbouw binnen Alkmaar. Ook wordt een mobiliteitshub ontwikkeld voor bewoners, waarbij onderzocht wordt hoe een dergelijke hub kan helpen om de druk op het overbelaste wegennet richting Amsterdam te verlichten.

De ontwikkeling van beide knooppunten in Alkmaar dragen bij aan de urgente woningbouwvraag en aan de bereikbaarheid binnen de regio en richting de MRA. Eind 2021 is de integrale gebiedsvisie voor knooppunt Alkmaar Noord vastgesteld door de gemeenteraad van Alkmaar. De visie betreft de ontwikkeling van het knooppunt tot een gebied met (meer) gemengd programma (naar schatting 800 woningen, werklocaties en voorzieningen), betere langzaam verkeerroutes, een forse verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving en de ontwikkeling van een mobiliteitshub. Voor de eerste fase van de gebiedsontwikkeling, die eind 2022/begin 2023 van start gaat, bestaat een tekort van circa 1,15 miljoen euro. Hierbij gaat het onder andere om de inrichting van het noordelijke stationsplein en de aanleg van een groene as met langzaam verkeer routes richting de Hoornse Vaart. Hiervoor wordt naar verwachting medio 2022 een aanvraag voor een financiële bijdrage verwacht . In 2023 zal naar verwachting de concrete subsidie aanvraag worden ingediend.

Masterplan Wonen (PM)

Binnen het college van GS is wonen één van de twee topprioriteiten. In het Masterplan Wonen 2.0 worden diverse opties uitgewerkt voor de actieve inzet van instrumenten om woningbouw te versnellen en betaalbaar te houden. Te denken valt aan actief grondbeleid op binnenstedelijke locaties, financieringsarrangementen (bv fonds betaalbare koop, subsidies aan gemeenten) en investeringen via flankerend beleid (bijvoorbeeld in mobiliteit). Het is op dit moment echter nog niet mogelijk om een (onderbouwd) bedrag te noemen voor het Masterplan Wonen. De kosten en de risico's kunnen nu nog niet worden bepaald. Op 29 maart 2022 is een tweede, (tussen)versie van het Masterplan Wonen 1.5 in het college van GS vastgesteld. Bij de bespreking van het Masterplan Wonen 1.5 in de commissie RWK van 11 april 2022 is gesproken over de politieke wenselijkheid om de komende jaren structureel geld te reserveren voor de uitvoering van het

Masterplan Wonen, door uitbreiding van de provinciale instrumentenkoffer, voor de actieve inzet van instrumenten om woningbouw te versnellen en betaalbaar te houden. Te denken valt aan actief grondbeleid op binnenstedelijke locaties, financieringsarrangementen (bv fonds betaalbare koop, subsidies aan gemeenten) en investeringen via flankerend beleid (bijvoorbeeld in mobiliteit). De resultaten hiervan worden in het najaar bij de vaststelling van de 2.0 versie van het Masterplan Wonen aan GS en PS voorgelegd. Naar aanleiding van deze bespreking en dit addendum kunnen PS aan GS de opdracht geven om op zoek te gaan naar dekking voor de uitvoering van het Masterplan Wonen.

Programma 4 Bereikbaarheid

Budgettabel (x € 1.000)

	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
Lasten	249.355	219.452	212.029	211.820
Baten	-21.434	-10.148	-17.299	-17.197
Saldo van baten en lasten	227.921	209.304	194.730	194.623
Stortingen reserves	60.245	62.642	42.859	42.609
Onttrekkingen reserves	-76.033	-65.198	-39.431	-33.539
Resultaat	**212.133**	**206.747**	**198.157**	**203.692**

Nieuwe mutaties begroting 2023 - 2026 (bedragen x € 1.000)

OD	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
4.1.1 Doorpakken mobiliteitstransitie – Urgente kortetermijnacties Actieve Mobiliteit (o.a. regionale doorfietsroutes bestaande uit: *a Onderzoek/inwinning data opstarten (200)* *b Ontwikkelen Veerpontbeleid/aanpak (200)* *c Gedragsbeïnvloeding (100)*	500	0	0	0
4.1.2 Doorpakken mobiliteitstransitie – Urgente kortetermijnacties Actieve Mobiliteit (o.a. regionale doorfietsroutes bestaande uit: *d. Subsidieregeling kleine infra (3.100)* *e. Subsidie buiten uvr aantal projecten (5.900)* *f. realiseren ketenreisvoorzieningen (600)* *g. bewegwijzering doorfietsroutes (100)*	9.700	0	0	0
4.4.2 Studiefase verbeter- en uitbreidingsprojecten uitvoeren	100	100	200	300
Totaal	**10.300**	**100**	**200**	**300**

Toelichting

4.1.1 Mobiliteitsbeleid en –strategie opstellen & 4.1.2 Mobiliteitsbeleid met partners uitvoeren

Doorpakken met de mobiliteitstransitie – Urgente kortetermijnacties Actieve Mobiliteit (o.a. regionale doorfiets routes)

Een investering in de fiets verdient zich op veel vlakken terug. Naast een betere bereikbaarheid zorgt het voor een verminderde CO_2-uitstoot, minder stikstofdepositie, een minder hoge energievraag, meer ruimte voor woningbouw, een gezondere leefomgeving en gezondere inwoners. Daarom staat in het Coalitieakkoord dat vervoer per fiets meer aandacht krijgt. Er is afgesproken het fietsbeleid te intensiveren en te investeren in nieuwe doorfietsroutes in de regio.

Om te bepalen waar en op welke manier het best geïnvesteerd kan worden, is inwinning van de juiste data cruciaal. Daarnaast is voldoende (subsidie)budget nodig om gemeenten te ondersteunen bij de realisatie van routes en vervolgens om inwoners te stimuleren hier gebruik van te maken.

De spitspont bij Velsen wordt in het coalitieakkoord genoemd als belangrijk onderdeel van het regionale fietsnetwerk, waarvan GS willen dat deze behouden blijft. Daarnaast is uitgesproken dat middelen ter beschikking worden gesteld om knelpunten in het aanbod van fietsenstallingen bij OV-knooppunten op te lossen. Met de maatregelen uit dit korte termijn pakket wordt het mogelijk om deze afspraken waar te maken. Concreet gaat het om (bedragen 2023):

- Onderzoek/inwinning data opstarten (€ 200.000);
- Ontwikkelen Veerpontenbeleid/aanpak (€ 200.000);
- Gedragsbeïnvloeding (€ 100.000);
- Op niveau houden subsidieregeling Kleine Infra (€ 3.100.000);
- Subsidie buiten uitvoeringsregeling voor een aantal grote fietsprojecten (o.a. 2e elektrische pont Velsen, verbeteren fietstunnel onder station Uitgeest en fietsverbinding Heilooërbos) (€ 5.900.000);
- Realiseren ketenreisvoorzieningen (€ 600.000);
- Stimulering gebruik doorfietsroutes door goede bewegwijzering (€ 100.000).

4.4.2 Studiefase verbeter- en uitbreidingsprojecten uitvoeren

Prijsindexatie voor verbeter- en uitbreidingsinvesteringen iMPI

De prijzen voor materialen die nodig zijn voor het bouwen van infrastructuur zijn enorm gestegen. Alleen al in 2021 zijn de prijzen voor de Grond-, Weg- en Waterbouwsector gestegen met circa 11,6%. Voor de verbeter- en uitbreidingsinvesteringen hebben we, conform het financieel uitgangspunt dat alleen budgetten geïndexeerd worden waarbij contractuele verplichtingen dit vereisen, geen mechanisme om het beschikbare budget voor de dekking van kapitaallasten te corrigeren voor inflatie. Daardoor gaan de kredietverhogingen van realisatieprojecten als gevolg van de kostprijsstijgingen ten koste van de beschikbare budgetruimte voor verbeter- en uitbreidingsprojecten in het integraal Meerjarenprogramma Infrastructuur (iMPI).

De budgetruimte voor vervangingsinvesteringen worden wel jaarlijks geïndexeerd. Door nu ook de verbeter- en uitbreidingsinvesteringen jaarlijks te indexeren, wordt in het kader van het vereenvoudigen van de financiële systematiek ‘onder de motorkap’ van het iMPI, ook de werkwijze van indexeren geharmoniseerd.

Nadere toelichting:

Effect begroting 2023: De coronamaatregelen hebben effect op de economie, waardoor onder andere de grondstofprijzen voor infraprojecten enorm zijn gestegen. Daardoor hebben we dit jaar te maken met een hoge inflatie en dus een hoog indexcijfer ten opzichte van het langjarig gemiddelde van 2%. Op basis van de voorlopige cijfers van het CBS over 2021, hanteren we op dit moment een indexatie van 11,6%. Bij het opstellen van de Begroting 2023 is gebruik gemaakt van het vastgestelde indexcijfer over 2021.

De indexatie van de stelpost voor vervangingsinvesteringen (Stelpost PMO) en de stelpost voor verbeter- en uitbreidingsinvesteringen (Stelpost PMI) in het integraal MeerjarenProgramma Infrastructuur is verschillend georganiseerd. Dit komt door de gescheiden werkwijzen in het verleden tussen onderhoud en nieuwbouw. Bovendien volgen beide werkwijzen niet de werkelijke prijsontwikkelingen in de grond-, weg- en waterbouw, zoals bijgehouden door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) in de GWW-prijsindex.

Huidige werkwijze stelpost Vervangingsinvesteringen:

Met de Nota infrastructurele Kapitaal Goederen (NiKG) 2020-2023 is ingesteld dat de stelpost jaarlijks met € 100.000 structureel toeneemt (oplopend naar €5 miljoen/jaar in 2070). Dit bedrag is bedoeld voor indexatie en het opvangen van tegenvallers. Dit vaste bedrag sluit niet aan bij de werkelijke prijsontwikkeling.

Huidige werkwijze stelpost Verbeter- en Uitbreidingsinvesteringen:

Bij het instellen van de stelpost is rekening gehouden met een maximale investeringsomvang van € 100 miljoen, wat zich vertaalt in een stelpost waarmee maximaal € 2,0 miljoen kapitaallasten gedekt kan worden. Voor dit budget is geen systematiek voor indexatie ingesteld in de begroting, waardoor de jaarlijkse kostprijsstijgingen in de GWW-sector ervoor zorgen dat we met de gelijkblijvende investeringsomvang, een afnemend deel van de projecten in de studiefase van het iMPI kunnen realiseren. Een deel van de investeringen zijn onvermijdelijk als het gaat om de aanpak van verkeersveiligheidsknelpunten, afspraken met partners en het actueel houden van onze infrastructuur aan veranderend gebruik, nieuwe wetten/ richtlijnen en maatschappelijke inzichten. Door het integraal werken zitten deze doelstellingen verweven in alle investeringsprojecten.

Nieuwe werkwijze:

Beide stelposten worden jaarlijks in de begroting geïndexeerd met de op dat moment beschikbare (definitief vastgestelde) GWW-index van het CBS. Voor de raming van de toekomstige begrotingsjaren wordt uitgegaan van de meest actuele inflatie ramingen door het Centraal Planbureau (CPB) en van een langjarig gemiddelde van 2%. Deze nieuwe werkwijze gaat voor de stelpost PMI (voor verbeter- en uitbreidingsinvesteringen) in vanaf begroting 2023. Voor de stelpost PMO (voor vervangingsinvesteringen) gaat de nieuwe werkwijze in vanaf de begroting 2025, volgend op het jaar dat de nieuwe NiKG2024-2027 wordt vastgesteld.

Programma 5 Groen

Budgettabel (x € 1.000)

	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
Lasten	148.110	115.336	81.807	73.464
Baten	-20.242	-9.171	-6.602	-985
Saldo van baten en lasten	127.868	106.165	75.205	72.479
Stortingen reserves	35.613	25.749	20.145	19.686
Onttrekkingen reserves	-78.901	-54.319	-29.682	-28.209
Resultaat	**84.580**	**77.595**	**65.668**	**63.956**

Toelichting

Geen mutaties.

Programma 6 Economie, cultuur en welzijn

Budgettabel (x € 1.000)

	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
Lasten	40.832	30.521	24.687	19.635
Baten	0	0	0	0
Saldo van baten en lasten	40.832	30.521	24.687	19.635
Stortingen reserves	15.559	10.201	10.448	5.874
Onttrekkingen reserves	-16.358	-9.958	-5.348	0
Resultaat	**40.033**	**30.764**	**29.787**	**25.509**

Nieuwe mutaties begroting 2023 - 2026 (bedragen x € 1.000)

OD	Omschrijving mutatie	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
6.1.4	Erfcoaches	200	200	200	0
6.2.1	Bibliotheek indexering	143	216	289	364
6.3.1	Toepassen indexatie op uitgaven decentralisatiemiddelen erfgoed (steunpunt)	18	20	21	23
6.3.3	Doorontwikkeling Huis van Hilde	392	317	317	317
6.4.1	Toepassen indexatie op uitgaven decentralisatiemiddelen erfgoed (monumenten)	481	528	575	623
Totaal		**1.234**	**1.281**	**1.402**	**1.327**

Toelichting

6.1.4 Erfcoaches

Erfcoaches voor toekomstbestendig landelijk gebied

Voor een duurzame toekomstbestendige landbouw en vitaal landelijk gebied is het belangrijk om boeren te helpen bij de invulling van de beleidsambities. Veel agrarische ondernemers worstelen met vragen op het gebied van hun toekomst, wel of niet investeren in duurzaamheid, natuurinclusieve landbouw, opvolging, financiële zorgen, enzovoorts. De erfcoach probeert agrariërs te helpen met de juiste keuze. De ervaringen van de andere provincies met erfcoaches, die samenwerken met andere partijen, zoals ITO Noord', zijn tot op heden succesvol. Erfcoaches verlagen de drempel om het gesprek aan te gaan over de toekomst van het bedrijf en de activiteiten die plaats vinden op die locatie. Erfcoaches leveren een bijdrage aan het toekomstbestendig maken van het landelijk gebied in Noord-Holland. Het voorstel is om een pilot

te starten -– om in Noord-Holland een provincie breed ‘coachings-aanbod’ te realiseren, dat gebaseerd is op de meest voorkomende zorgen bij agrarische ondernemers.

OD 6.2.1 Bovenlokale culturele samenwerking ondersteunen

Bibliotheek indexering

De Wet Stelsel Openbare Bibliotheken regelt de verantwoordelijkheden en taken van de deelnemers aan het bibliotheeknetwerk. Voor provincies zijn hierin drie provinciale kerntaken benoemd: Interbibliothecair Leenverkeer (IBL), Bibliotheek Innovatie en Netwerktaken. Alle provincies laten deze taken conform de wet uitvoeren door een provinciale ondersteuningsinstelling (POI). Provincie Noord-Holland subsidieert Probiblio voor het uitvoeren van deze taken in Noord-Holland. Deze organisatie ontvangt ook subsidie vanuit de provincie Zuid-Holland.

Sinds 2010 is geen indexering voor de Loon- en Prijscompensatie (LPC) geweest van het bedrag dat Probiblio ontvangt voor de uitvoering van deze taken. Sinds het verzakelijken van de subsidierelaties verstrekt de provincie uitsluitend activiteitensubsidies. Deze worden niet automatisch geïndexeerd.

Dit betekent dat loon- en prijsstijgingen opgevangen moeten worden binnen het bestaande subsidiebudget. Aangezien de jaarlijkse kosten voor Probiblio wel stijgen, kunnen per saldo minder taken worden uitgevoerd. De belangrijkste kosten van Probiblio zijn loonkosten. De organisatie is verplicht om de geldende CAO te volgen.

Een recente vergelijking met andere provincies (op basis van geactualiseerde gegevens) laat ook zien dat alle overige provincies indexatie toepassen op de subsidie aan de POI. Zuid-Holland is voornemens om met ingang van 2023 ook indexatie toe te passen. Voor 2022 staan zij Probiblio toe de gestegen loonkosten te dekken uit de opgebouwde reserve. Probiblio heeft geen reserve kunnen opbouwen voor Noord-Holland.

Door onze bijdrage structureel met de -dan geldende- LPC per jaar te verhogen, wordt Probiblio in staat gesteld om de provinciale wettelijke taken op het huidige niveau te blijven uitvoeren in lijn met de andere provincies en kunnen zij de continuïteit en kwaliteit waarborgen richting de openbare bibliotheken in Noord-Holland.

Op basis van de landelijk vastgestelde LPC van de laatste 10 jaar is vooralsnog gerekend met een gemiddelde van 2% per jaar.

OD 6.3.3 Investeren in behoud van archeologisch erfgoed

Doorontwikkeling Huis van Hilde

Museum Huis van Hilde is een icoon van en voor de provincie. Het laat bezoekers kennis maken met het archeologische erfgoed in een bijzonder gebouw in Castricum. Met de verkregen museumstatus is het vertellen en beleven van de geschiedenis nadrukkelijker naast collectiebeheer en onderzoek komen te staan. Uit het reguliere archeologiebudget wordt alles gefinancierd omtrent Huis van Hilde: collectiebeheer, in stand houden depot, beheer gebouw Huis van Hilde, onderzoeken en uitvoering publiekstaken museum Huis van Hilde. In de afgelopen jaren zijn extra (capaciteits)kosten vrijwel allemaal binnen het eigen budget opgelost, waarbij ook in beperkte mate budget voor collectiebeheer en onderzoek voor onderwaterarcheologie is benut voor collectiebeheer en onderzoek voor archeologie (vindplaats Velsen 2).

Dit is echter niet houdbaar op de langere termijn zonder dat het inhoudelijke doel ondergeschikt raakt. Met het personeelsbudget (structureel € 267.400) kan de organisatie zich ontwikkelen tot een modern museum met een rol in het maatschappelijk debat, ontmoetingsplaats in de regio en icoon van de provincie. Met de incidentele middelen (€ 150.000 in 2022 en € 75.000 in 2023) wordt een aantal aanpassingen aan het gebouw gefinancierd zodat de verhuurmogelijkheden groeien (zoals geluiddicht maken van tribune, afsluitbaar maken van winkel, streaming lezingen mogelijk maken). Dit ondersteunt de opdracht die al eerder aan Huis van Hilde is meegegeven om stabiele inkomsten te genereren. De structurele middelen (€ 50.000) worden ingezet voor het op peil houden van onderzoek, publicaties en educatie.

OD 6.3.1 & 6.4.1 Toepassen indexatie op uitgaven decentralisatiemiddelen erfgoed

De provincie ontvangt sinds 2012 een decentralisatie-uitkering van het Rijk van € 2.562.440 voor de restauratie Rijksmonumenten en een van € 83.333 voor het steunpunt monumenten en archeologie. Deze decentralisatie-uitkeringen worden, net als alle andere decentralisatie-uitkeringen, niet geïndexeerd. Indirect wordt via de indexatie die het rijk toepast op het accres als onderdeel van de algemene uitkering van het provinciefonds wel een indexatie toegepast. De decentralisatie-uitkeringen tellen voor het Rijk mee bij de te indexeren uitgaven via het accres. Provincies besluiten zelf hoe het ontvangen accres wordt ingezet. Dit accres is, conform het ‘nee tenzij beleid’ voor indexeren van de provincie tot op heden niet doorgevoerd ten bate van de bovengenoemde erfgoedmiddelen. Voorstel is om de uitgaven voor erfgoed in 2023 eenmalig te corrigeren voor de prijsstijgingen sinds 2012 en deze indexatie daarna jaarlijks in de begroting mee te nemen. Vanwege de grote en toenemende restauratiebehoefte, de prijsstijgingen in de restauratiemarkt en de groeiende behoefte aan ondersteuning van gemeenten bij de erfgoedtaken, wordt voorgesteld vanaf de begroting 2023 indexatie toe te passen op de uitgaven voor erfgoed.

Programma 7 Economisch herstel en duurzaamheid

Budgettabel (x € 1.000)

	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
Lasten	16.617	522	521	518
Baten	0	0	0	0
Saldo van baten en lasten	16.617	522	521	518
Stortingen reserves	0	0	0	0
Onttrekkingen reserves	-16.325	0	0	0
Resultaat	**292**	**522**	**521**	**518**

Toelichting

Geen mutaties.

Programma 8 Overzicht Financiën en bedrijfsvoering

Budgettabel (x € 1.000)

	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
Lasten	102.300	114.697	124.891	135.339
Baten	-513.294	-533.294	-534.564	-515.943
Saldo van baten en lasten	-410.994	-418.597	-409.673	-380.604
Stortingen reserves	3.620	1.420	1.420	1.420
Onttrekkingen reserves	-28.845	-2.727	-2.407	-2.447
Resultaat	**-436.218**	**-419.904**	**-410.660**	**-381.631**

Nieuwe mutaties begroting 2023 - 2026 (bedragen x € 1.000)

OD	Omschrijving mutatie	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
8.1.8	Overhead	0	184	184	184
Totaal		**0**	**184**	**184**	**184**

Toelichting

8.1.8 Overhead

Burgerparticipatie en scholierenprogramma

In het coalitieakkoord 2019-2023 is in het kader van burgerparticipatie en actieve communicatie t/m 2023 incidenteel geld beschikbaar voor 1 fte adviseur burgerparticipatie en 1 fte projectleider scholierenproject Baas in Noord-Holland. De benodigde middelen voor deze 2 fte worden nu structureel geraamd in de meerjarenbegroting. Omdat de kosten van deze fte's volgens het BBV onder overhead vallen zijn ze opgenomen in Hoofdstuk 8 Financiën, ook al werken de betreffende fte's aan het programma Openbaar Bestuur.

Programmabegroting 2023

Voorwoord

In de begroting die voor u ligt staat wat de provincie in 2023 gaat doen en welke middelen we daarvoor in gaan zetten. Met deze begroting geven wij als college voor het laatste jaar uitvoering aan ons coalitieakkoord Duurzaam Doorpakken! Na de komende Provinciale Staten verkiezingen in maart 2023 is het immers aan een nieuw college om hun ambities middels hun begroting aan de nieuwe Staten voor te leggen.

De slotfase van deze bestuursperiode betekent niet dat we met deze begroting pas op de plaats maken. Integendeel. We bevinden ons in een roerige tijd. We hebben niet alleen te maken met de nasleep en onzekerheden van de Covid-19 pandemie, ook de oorlog in Oekraïne, de sterk stijgende energie- en grondstofprijzen en de oplopende inflatie hebben invloed op ons provinciaal beleid en waar we ons geld aan besteden. Daarnaast zetten wij vol in op de afronding van ons coalitieakkoord om ervoor te zorgen dat Noord-Holland nu én in de toekomst een fijne plek is om te wonen en te werken. Dat betekent inzet op grote uitdagingen. Van stikstof tot klimaatverandering en van het woningtekort tot de congestie op het elektriciteitsnet. We geven er in deze begroting 2023 financieel invulling aan.

De woonopgave in Noord-Holland is groot. Samen met de regio's, gemeenten, woningcorporaties en bouwers nemen we de verantwoordelijkheid door tot en met 2030 gemiddeld 18.000 betaalbare en toekomstbestendige woningen per jaar te realiseren. En om fijn te kunnen wonen is het van belang dat de fysieke leefomgeving gezond is. Zo wordt het programma Tata Steel 2020 – 2050 voortgezet.

Onze inzet om de klimaatdoelen van 2030 en 2050 te halen, gaat onverminderd door in 2023. We werken aan de uitvoering van de Regionale Energie Strategieën, de warmtetransitie en energiebesparing in de gebouwde omgeving. Vanuit de Taskforce energie-infrastructuur zoeken we met netbeheerders aan oplossingen voor de netcongestie. Daarnaast geven we een impuls aan de productie van waterstof in het Noordzeekanaalgebied en Den Helder.

Ook ons landelijk gebied willen we in de toekomst gezond houden. Het Nationaal Programma Landelijk Gebied en het door de provincie op te stellen Gebiedsprogramma spelen daarin een grote rol. Het zijn de randvoorwaarden waarbinnen we werken aan natuurherstel, vermindering van stikstof, verbetering van waterkwaliteit, transitie van de agrarische sector en het verminderen van bodemdaling. Dat doen we in gebiedsprocessen, waarin met alle belanghebbenden in het gebied wordt verkend welke oplossingen mogelijk zijn.

De economie in Noord-Holland herstelt zich na de Covid-19 pandemie snel. Dat betekent niet dat we geen uitdagingen kennen. Productieproblemen, stijgende grondstofprijzen en tekorten op de arbeidsmarkt. Daarnaast loopt de inflatie sterk op en neemt de kans op een recessie toe. Wij blijven ons ook in deze tijd onverminderd inzetten voor de verduurzaming van de economie. Door middel van onze ondernemersprogramma's en door, bijvoorbeeld met onze Regionale Ontwikkelingsmaatschappij InWest, te investeren in innovaties die daar aan bijdragen.

De tijd zal leren wat de situatie in de wereld voor effect gaat hebben op onze samenleving. Als de ontwikkelingen daartoe aanleiding geven, spelen ook wij hier vanzelfsprekend op in. Tot die tijd werken we

samen met andere overheden, maatschappelijke organisaties, ondernemers, inwoners en andere partners onverminderd aan de uitvoering van onze doelstellingen en opgaves die geen van allen hun urgentie verloren zijn.

Rosan Kocken, gedeputeerde Financiën

Inhoudsopgave

Inhoud

Inhoudsopgave 4
1 Samenvatting 5
2 Programma's 12
Programma 1 Openbaar bestuur 13
Programma 2 Klimaat en Milieu 30
Programma 3 Ruimte en Water 55
Programma 4 Bereikbaarheid 94
Programma 5 Groen 124
Programma 6 Economie, cultuur en welzijn 149
Programma 7 Economisch herstel en duurzaamheid 181
Programma 8 Overzicht Financiën en bedrijfsvoering 186
3 Paragrafen 191
3.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing 192
3.2 Onderhoud kapitaalgoederen 207
3.3 Financiering 211
3.4 Bedrijfsvoering 214
3.5 Verbonden partijen 219
3.6 Grondbeleid 238
4 Financiële begroting 251
5 Lijst subsidies buiten uitvoeringsregeling 319
6 Bijlagen 331

1 Samenvatting

Inleiding

Voor u ligt de begroting en meerjarenraming 2023-2026. De begroting is een belangrijk stuurinstrument van de provincie Noord-Holland waarin Provinciale Staten de budgettaire kaders voor het jaar 2023 vaststellen. De voorliggende begroting is opgesteld op basis van het coalitieakkoord 'Duurzaam doorpakken!' en de door PS gestelde kaders in de kaderbrief 2023. In deze samenvatting zijn de belangrijkste aspecten van deze begroting opgenomen.

Om de provinciebegroting toegankelijk te maken is er naast dit boekwerk een animatie van deze begroting gemaakt. Ook is een gebruiksvriendelijke webversie van de begroting ontwikkeld. Alle financiële stukken van de provincie, waaronder de animatie en de webversie van deze begroting zijn te vinden via de financiële portal op de website van de provincie Noord-Holland.

Financiële begroting in één oogopslag

Saldo van baten en lasten per programma (bedragen x € 1.000)

Min is voordelig	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
1 Openbaar bestuur	22.675	21.590	21.496	21.473
2 Klimaat en Milieu	46.947	40.394	36.084	34.380
3 Ruimte en Water	17.279	11.963	11.463	11.491
4 Bereikbaarheid	217.621	209.204	194.530	194.323
5 Groen	127.868	106.165	75.205	72.479
6 Economie, cultuur en welzijn	40.079	29.768	23.860	18.931
7 Economisch herstel en duurzaamheid	16.617	522	521	518
8 Overzicht Financiën en bedrijfsvoering	-410.994	-418.781	-409.857	-380.788
Totaal saldo van baten en lasten	**78.093**	**825**	**-46.698**	**-27.193**

Saldo van stortingen en onttrekkingen aan reserves (bedragen x € 1.000)

Min is voordelig	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
Stortingen	152.887	111.345	90.971	85.385
Onttrekkingen	-244.502	-142.378	-82.116	-67.950
Totaal mutaties reserves	**-91.615**	**-31.033**	**8.855**	**17.435**
Begrotingsresultaat (saldo van baten en lasten + mutaties reserves)	**-13.523**	**-30.209**	**-37.844**	**-9.759**

	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
Lasten	644.951	565.747	521.416	516.681
Baten	-566.858	-564.922	-568.114	-543.874
Saldo van baten en lasten	78.093	825	-46.698	-27.193
Stortingen reserves	152.887	111.345	90.971	85.385
Onttrekkingen reserves	-244.502	-142.378	-82.116	-67.950
Resultaat	**-13.523**	**-30.209**	**-37.844**	**-9.759**

Structureel en reëel evenwicht

Presentatie van het structureel begrotingssaldo (bedragen x € 1.000)

	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
Saldo van baten en lasten	78.093	825	-46.698	-27.193
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	-91.615	-31.033	8.855	17.435
Begrotingssaldo na bestemming	**-13.523**	**-30.209**	**-37.844**	**-9.759**
Waarvan incidentele baten en lasten (saldo)	5.710	19.522	20.619	18.358
Structureel begrotingssaldo	**-19.233**	**-49.730**	**-58.462**	**-28.116**

Sluitende begroting

Uit de regel "Begrotingssaldo na bestemming " in bovenstaande tabel blijkt dat de provincie voor 2023 een sluitende begroting heeft. Ook in meerjarenperspectief is de begroting sluitend.

Structureel evenwicht

Om vast te kunnen stellen of er ook sprake is van een structureel evenwicht, wordt gekeken of de structurele lasten en stortingen en onttrekkingen lager zijn dan de structurele baten. In de tabel hierboven zien we dat dit voor alle jaren het geval is. Daaruit blijkt dat de begroting 2023 een structureel evenwicht kent. Dit geldt ook voor de jaren 2024 tot en met 2026. In andere woorden: Al onze jaarlijks terugkerende lasten worden gedekt door jaarlijks terugkerende baten. Dit geeft de zekerheid dat de provincie Noord-Holland ook op de lange termijn een robuust financieel beleid heeft. De structurele baten van de provincie bestaan voornamelijk uit de provinciefondsuitkering en de motorrijtuigenbelasting.

Overzicht financiële ontwikkelingen

De tabel hieronder laat het verloop van het begrotingssaldo zien ten opzichte van de vigerende meerjarenraming (begroting 2022).

Verloop begrotingssaldo (bedragen x € 1.000)

	2023	2024	2025	2026
Vigerende meerjarenraming	**-225**	**-1.639**	**-18.953**	**-21.192**
Bijstellingen kaderbrief 2023	-8.423	-16.371	-16.892	-860
Bijstellingen begroting 2023	-4.875	-12.199	-1.999	12.293
Begrotingsaldo 2023	**-13.523**	**-30.209**	**-37.844**	**-9.759**

De wijzigingen in deze begroting ten opzichte van de ontwerpbegroting zijn het gevolg van de verwerking van de financiële kaders en de voorstellen zoals geschetst in de kaderbrief 2023. Deze begroting bevat echter ook een aantal nieuwe ontwikkelingen. Het betreffen met name exogene en onvermijdelijke bijstellingen. De mutaties die nieuw zijn in deze begroting zijn hieronder nader gespecificeerd en toegelicht.

Operationeel doel en toelichting begrotingsmutatie (Bedragen x € 1.000)	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**
1.1.1 Functioneren van Provinciale Staten faciliteren Door het tekort aan personeel bij ons oude cateraar waren wij genoodzaakt om van cateraar te wijzigen. Daarbij zijn het aantal bijeenkomsten gestegen en de prijs per verzorgde dag is gestegen.	80	80	80	80

1.2.3 Rijkstaken commissaris van de koning uitvoeren Als provincie vinden we het wenselijk om het historisch besef en de bewustwording rondom thema's als vrijheid, veiligheid en discriminatie in de provincie te stimuleren. Daarom is in 2022 een subsidieregeling vastgesteld waarmee de provincie activiteiten ondersteunt die zijn gericht op herdenken, koesteren en vieren van markerende gebeurtenissen en/of personen uit de geschiedenis van Noord-Holland. Er is in 2022 groot beroep gedaan op deze regeling en hebben geconcludeerd dat de huidige subsidieplafond niet toereikend is en verhogen op basis hiervan het subsidieplafond.	80	80	80	80
2.2.1 VTH taken uitvoeren en coördineren Bij de kaderbrief zijn 2025 middelen aangevraagd voor het uitvoeren van de VTH-taken, transitie naar groen staal en gezondheidsonderzoeken. Echter de inzet voor het uitvoeringsprogramma Tata 2020-2022 Roadmap Plus/ ZZS/ kwartiermakers groenstaal omgevingsdienst zal ook na 2025 nodig zijn.				339
3.2.5 Grondbeleid uitvoeren t.b.v. provinciale doelen Actualisatie verkopen strategische grond groen en beheer onroerend goed.	-33	35	126	126
4.1.1 Mobiliteitsbeleid opstellen Bijstelling IPO bijdrage	-37	-	-	-
4.1.2 Mobiliteitsbeleid uitvoeren Terugbetaling van het verleende voorschot aan MRA-E.	-84	-	-	-
4.3.1 Netwerkmanagement en verkeerskundige beheer uitvoeren Er wordt in de begroting structureel € 32.000 bijgeraamd voor hogere brandstofkosten.	32	32	32	32
6.1.1 Ruimtelijke vestigingsklimaat bevorderen Op 8 juli 2021 heeft de AVA het principebesluit genomen de RON NV te ontbinden, leningen zijn ondertussen ingelost bij de BNG daarmee komt de borgtochtprovisie Bedrijventerrein Westzaan Noord CV te vervallen.	48	48	48	112
6.1.3 Een veerkrachtige en duurzame arbeidsmarkt bevorderen De subsidieregeling omtrent campusvorming (een centraal sturingsinstrument vastgesteld in de Uitvoeringsagenda Arbeidsmarkt en Onderwijs 2021-2023, door GS op 30 november 2021) is verschoven naar 2023. Ook in 2023 zijn hier gelden voor gereserveerd. Er is gekozen om hiervoor 1 regeling op te stellen en de regeling in zijn geheel in 2023 te laten lopen.	565	-	-	-
Uitkering provinciefonds De opbrengsten uit het provinciefonds zijn bijgesteld op basis van de meicirculaire 2022, hogere accressen zorgen voor een hogere uitkering.	-15.069	-22.127	-13.363	-707

8.1.3 Dividend Het verwachte dividend van PWN wordt verlaagd.	630	630	630	630
8.1.4 Financieringsfunctie De rentebaten zijn geactualiseerd. Het betreft diverse kleinere wijzigingen.	-12	-11	-11	-11
8.1.7 Vennootschapsbelasting Op basis van de geactualiseerde winstverwachting van Polanenpark is de te betalen vennootschapsbelasting bijgesteld.	1.077	-	-	-
8.1.8 Overhead In de meicirculaire van het provinciefonds is € 72.000 extra opbrengst toegekend voor 2023 in het kader van de Wet Open Overheid.	72	-	-	-
8.2.1 Stelposten Bij de Kaderbrief 2023 is de stelpost opgehoogd voor prijsstijgingen als gevolg van de inflatie. Op basis van recentere gegevens blijkt dat de inflatie hoger uitvalt dan eerder werd verwacht.	9.032	9.068	9.099	9.131
8.2.2 Bedrijfsvoering realiseren De kosten in verband met de nazorg van de vliegramp nemen af.	-15	-15	-15	-15
Diverse operationele doelen De kapitaallasten zijn opnieuw berekend en geactualiseerd op basis van de verwachte opleverdata van projecten. De bijstelling in deze begroting wordt veroorzaakt door een verschuiving van de opleverdatum van een aantal projecten naar latere jaren. Omdat de provincie, conform de financiële verordening, start met afschrijven in het jaar na oplevering van een project leidt dit tot verschuivingen in de begrote kapitaallasten per jaar.	-1.611	-279	1.150	2.401
Diverse operationele doelen De verwachte opbrengsten uit leges zijn geactualiseerd. Deze inkomsten zijn verspreid over meerdere operationeel doelen. De volgende oorzaken leiden tot een verlaging van de begrote leges opbrengsten; • De legesopbrengsten WABO worden naar beneden gesteld. De begroting is gebaseerd op het aantal verwachte aanvragen zoals die door de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied is opgegeven. • De begrote leges worden omhoog bijgesteld als gevolg van de meer kostendekkende tarieven voor	370	260	145	95

met name de leges wegen- en vaarwegen.				
Totaal mutatie begroting 2023	**-4.875**	**-12.199**	**-1.999**	**12.293**

Koppeling met brede basismonitor

In 2021 is op verzoek van PS een traject doorlopen om de informatie- en sturingswaarde van de in de begroting opgenomen indicatoren te verbeteren. Dit traject heeft geresulteerd in een nieuwe set indicatoren die is opgenomen in de begroting. Een deel van de indicatoren zijn indicatoren die alle provincies monitoren in het kader van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). De overige indicatoren sluiten aan bij diverse monitoren die landelijk en binnen de provincie Noord-Holland beschikbaar zijn. Bij de selectie van deze overige indicatoren hebben onder andere provinciale opgaven, beschikbaarheid over de tijd en datakwaliteit een rol gespeeld. Een aantal indicatoren uit de brede basismonitor is niet direct te koppelen aan de begroting, met name omdat het brede ontwikkelingen zijn die niet specifiek raken aan een begrotingsprogramma. Deze zijn wel opgenomen in de brede basismonitor omdat ze relevante trends weergegeven en inzicht geven in de welvaart en welzijn in Noord-Holland. Deze indicatoren zijn niet in de begroting opgenomen.

De begroting kent twee type indicatoren: trendindicatoren en prestatie-indicatoren. De trendindicatoren in de begroting zijn afkomstig uit de brede basismonitor. De brede basismonitor geeft weer hoe in onze provincie de welvaart zich in de brede zin van het woord (economisch, ecologisch en sociaal-maatschappelijk) ontwikkelt. Het gaat hierbij dus naast materiële welvaart (economie) ook over zaken als welzijn, gezondheid, werk, bereikbaarheid, ruimte, wonen, samenleving, natuur, milieu en klimaat. De brede welvaartbenadering van deze monitor past bij de provinciale ambitie om in de toekomst de balans tussen economische groei en leefbaarheid te versterken.

De trendindicatoren in de brede basismonitor zijn niet direct te koppelen aan prestaties of inzet van de provincie. Met de brede basismonitor Noord-Holland volgen we op een overzichtelijke en systematische manier de belangrijke trends in Noord-Holland. Dit om de provinciale organisatie en PS/GS van feitelijke en datagedreven informatie te voorzien. De brede basismonitor heeft daarbij een signalerende en een agenderende functie om integraal de grotere beleidsvraagstukken van de provincie te bespreken. De brede basismonitor kan niet gebruikt worden ter verantwoording voor het gevoerde beleid en doet geen uitspraak over de effectiviteit, efficiency of legitimiteit van het beleid. De maatschappelijke en beleidsopgaven zijn namelijk complex en kennen meerdere betrokken actoren en autonome trends. Daardoor is het directe effect van provinciaal beleid op de waargenomen trends in de brede basismonitor niet causaal aan te tonen.

De monitor geeft een integraal overzicht van de belangrijkste trends voor de provincie. Daarmee kan de monitor wel aanleiding geven tot verdiepend onderzoek, evaluaties of het maken van nieuw beleid. Naast de trendindicatoren uit de brede basismonitor bevat de begroting ook een aantal prestatie-indicatoren zoals de aanrijtijden van de weginspecteurs en de klanttevredenheid van pachters van provinciale gronden. Deze zijn wel direct gekoppeld aan prestaties van de provincie.

De brede basismonitor is een groeimodel. Bij de verdere doorontwikkeling van de monitor betrekken we nieuwe en beter passende data die zowel binnen de provincie als landelijk beschikbaar komen en betrekken we de ontwikkelingen binnen de opgaven van de provincie. We sluiten waar mogelijk aan bij landelijke ontwikkelingen rondom het monitoren van Brede Welvaart van het CBS en de drie landelijke planbureaus.

Om de begroting beknopt te houden is de tekst bij de indicatoren beperkt tot een korte duiding van de grafiek en een technische toelichting. Meer duiding en verdieping is te vinden in de brede basismonitor, die is hier te bekijken: https://cijfers.noord-holland.nl/content/bredebasismonitor

2 Programma's

Programma 1 Openbaar bestuur

Doelenboom

1. Openbaar Bestuur
1.1 Organiseren van provinciaal bestuur
1.1.1 Functioneren van provinciale Staten faciliteren
1.1.2 Functioneren van Gedeputeerde Staten faciliteren
1.1.3 Kwaliteit van beleid borgen
1.1.4 Integriteit borgen en toetsen
1.2 Organiseren van openbaar bestuur in de provincie
1.2.1 Kwaliteit van het openbaar bestuur optimaliseren
1.2.2 Interbestuurlijk toezicht uitoefenen
1.2.3 Rijkstaken commissaris van de Koning uitvoeren
1.3 Verzekeren van veiligheid
1.3.1 Toezien op tunnelveiligheid en adviseren bij crises
1.3.2 Risicokaart beheren
1.3.3 Ondermijning tegengaan, weerbaarheid stimuleren
1.4 Representeren van het provinciaal bestuur
1.4.1 Bestuurshandelingen communiceren
1.4.2 Provinciale inzet leveren bij gemeenschappelijke opgaven op Europees, landelijk, regionaal en lokaal niveau.

Maatschappelijk doel

Inwoners van Noord-Holland moeten kunnen rekenen op een goed functionerend bestuur. Wij zetten daar op in door regelmatig te overleggen met gemeentebesturen, duidelijk te communiceren over wat we zelf doen, door het vertegenwoordigen van de Noord-Hollandse belangen in Europa en Den Haag en de financiële handel en wandel van gemeenten strak te volgen.

Wettelijk beleidskader

- Gemeentewet
- Provinciewet
- Wet algemene regels herindeling
- Beleidskader gemeentelijke herindeling

Provinciaal beleidskader

- Evaluatiekader Subsidies 2018

- MRA agenda 2020-2024
- Europastrategie 2022-2030 Noord-Holland - Provincie Noord-Holland
- Beleidsnota IBT 2022-2025
- Verordening systematische toezichtinformatie Noord-Holland
- Aanvullend beleidskader voor het interbestuurlijk archieftoezicht
- Beleidskader indeplaatsstelling bij taakverwaarlozing
- Instellingsbesluit Eenheid Screening en Bewakingsaanpak 2019
- Beleidsregel Wet Bibob Noord-Holland 2019
- Gedragscode integriteit voor Statenleden, duo-commissieleden, gedeputeerden en de commisaris van de Koning van de provincie NH 2012
- Regeling gedragscode ambtelijke integriteit
- Regeling melden vermoeden misstand
- Agenda toekomst van het toezicht

Budgettabel 2023 (x € 1.000)

Beleidsdoel		Lasten	Baten	Saldo van baten en lasten	Onttrekking aan reserves	Stortingen	Saldo t.l.v. algemene middelen
1.1	Organiseren van provinciaal bestuur	12.193	16	12.177	0	0	12.177
1.2	Organiseren van openbaar bestuur in de provincie	5.258	43	5.215	0	0	5.215
1.3	Verzekeren van veiligheid	463	0	463	0	0	463
1.4	Representeren van het provinciaal bestuur	4.820	0	4.820	395	1.000	5.425
	Totaal	**22.734**	**59**	**22.675**	**395**	**1.000**	**23.280**

Verbonden partijen

Programma	OD	Verbonden partij	Doel
1	1.1.1	Randstedelijke Rekenkamer	Rekenkamerfunctie
1	1.4.2	Interprovinciaal Overleg	Belangenbehartiging provincies

*Verdere informatie is te vinden in de paragraaf verbonden partijen

Beleidsindicatoren

1.1 Organiseren van provinciaal bestuur

Onze rol
Provinciale Staten vormen het hoogste orgaan binnen de provincie. Zij vervullen een volk vertegenwoordigende, kader stellende en controlerende rol richting het college van Gedeputeerde Staten, het dagelijks bestuur van de provincie. Daarbij schept de Statengriffie de voorwaarden voor het (duaal) functioneren en het waarmaken van de kwalitatieve en kwantitatieve ambities van Provinciale Staten.

Samenwerkingspartners
Provinciale Staten, Gedeputeerde Staten en de commissaris van de Koning werken samen met gemeenten, gemeenschappelijke regelingen, waterschappen, inwoners, bedrijven, organisaties en de media.

1.1.1 Functioneren van Provinciale Staten faciliteren

Toelichting

De Statengriffie ondersteunt Provinciale Staten (PS). Tot de taken van de Statengriffie behoren onder andere: het faciliteren van PS- en commissievergaderingen, het ondersteunen van de agendacommissie en het Presidium. De activiteiten van Provinciale Staten worden zichtbaar gemaakt via live-uitzendingen van de Staten- en commissievergaderingen en via de website, in persberichten en sociale media.

Jaarlijks nodigen Provinciale Staten van Noord-Holland iemand uit de wereld van kunst, wetenschap of religie uit om de Willem Arondéuslezing te houden. Met de lezing willen Provinciale Staten de herinnering aan deze kunstenaar en verzetsstrijder levend houden.

Provinciale Staten hebben in 2019 de Ribbius Peletier penning ingesteld vanwege 100 jaar vrouwenkiesrecht. In 2023 vindt een evaluatie van de uitreiking van de penning plaats.

In 2023 worden de Provinciale Staten verkiezingen gehouden en zal Noord-Holland weer nieuwe Staten kiezen. Het eerste kwartaal van 2023 zal dan ook in het teken staan van een voorlichtingscampagne over de verkiezingen.

Voor de Statengriffie staat het jaar 2023 daarnaast in het teken van afscheidsvergaderingen van commissies en Staten en de installatievergadering. Het inwerkprogramma voor de nieuwe Statenleden is een samenwerking tussen concern en de commissieadviseurs.
De nieuwe Staten besluiten over de nieuwe vergadercyclus en de nieuw te vormen commissies.

In het verkiezingsjaar zal de Statengriffie de ‘Gast van de Statenbijeenkomsten’, specifiek voor gemeenteraden gaan organiseren. Bij een ‘Gast van de Statenbijeenkomst’ voor gemeenteraadsleden ontvangen de Staten op de dag van de Provinciale Statenvergadering raadsleden van een gemeenteraad of een regio.

De Statengriffie treft daarnaast voorbereidingen voor Anno X: een mediaprogramma voor en door jongeren. Studenten maken videorapportages voor social media en TV, aan de hand van

provinciale vraagstukken. Dit mediaprogramma is geschikt om jongeren te betrekken en veel jongeren te bereiken.

Prestatie Indicatoren 1.1.1

	Meeteenheid	Gerealiseerd	Streefwaardes			
		2021	2022	2023	2024	2025
Rapporten van de Randstedelijke Rekenkamer	Aantal		3	3	3	3

Koppeling met brede basismonitor

Opkomst verkiezingen

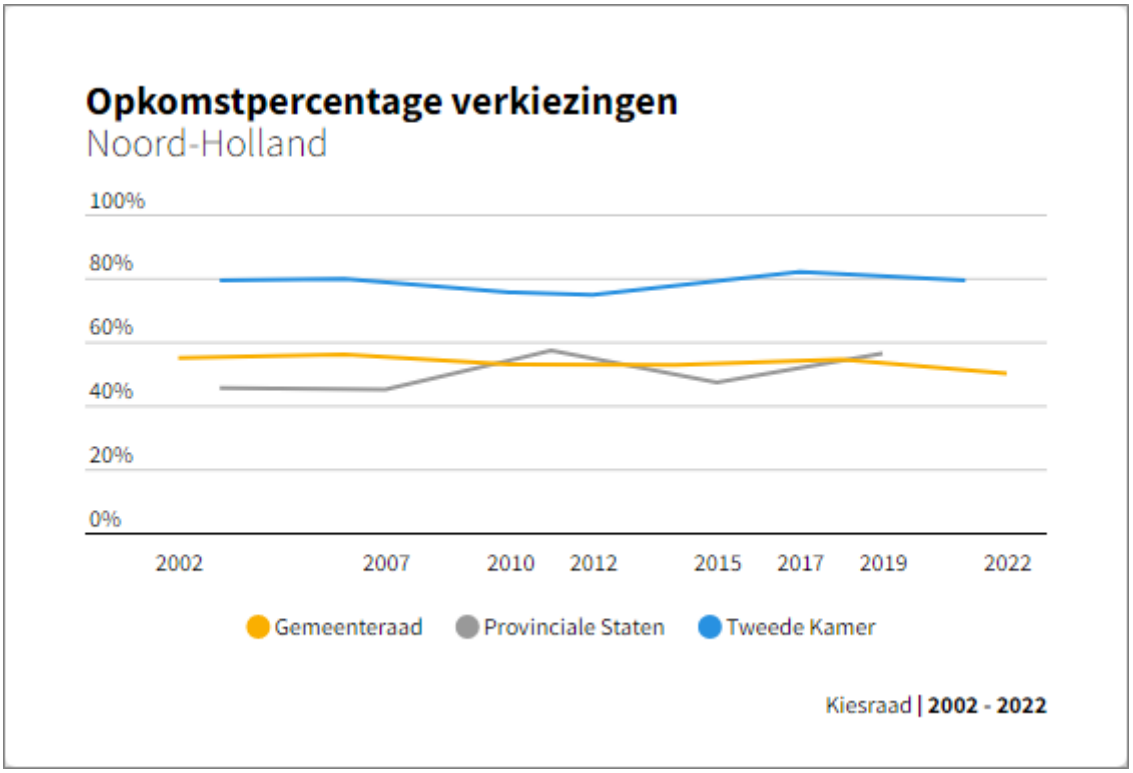

Het opkomstpercentage voor de Provinciale Statenverkiezingen varieert in de tijd, in 2019 lag het op 56%, vergelijkbaar met het landelijk gemiddelde. De opkomst voor de landelijke verkiezingen in 2021 was in Noord-Holland 79%. Dit was gelijk aan het landelijk gemiddelde. Ook de opkomst voor de gemeenteraadsverkiezingen in 2022 was in Noord-Holland vergelijkbaar met het landelijk gemiddelde (50%).

1.1.2 Functioneren van Gedeputeerde Staten faciliteren

Toelichting

Hier worden de kosten van het faciliteren van Gedeputeerde Staten begroot en verantwoord. Het betreft onder meer secretariële ondersteuning, het vervoer van de GS-leden en het organiseren en uitvoeren van representatieve bijeenkomsten.

1.1.3 Kwaliteit van beleid borgen

Toelichting

Voor een goed functionerend openbaar bestuur is het belangrijk om aan alle fasen van de beleidscyclus een robuust en op feiten gebaseerde invulling en onderbouwing te geven. Daarom is het essentieel te beschikken over actuele informatie en data. Dat maakt onderbouwde beleidskeuzes mogelijk en zo verantwoorden we de effectiviteit van het gevoerde beleid. Daarnaast maakt deze informatie het (tussentijds) bijsturen van beleid mogelijk dat gericht is op het realiseren van onze provinciale doelen en op het optimaal bijdragen aan maatschappelijke opgaven.

Uit te voeren activiteiten zijn:

1. Het (vraag-gestuurd) uitvoeren van beleidsevaluaties. Met beleidsevaluaties wordt de effectiviteit van het gevoerde beleid tussentijds of achteraf inzichtelijk gemaakt voor PS en voor de inwoners van Noord-Holland. Ook bieden beleidsevaluaties input voor de ontwikkeling van nieuw beleid. Provinciale subsidieregelingen worden eens per vier jaar volgens de wet (art. 4:24 AwB) op doeltreffendheid geëvalueerd, conform het door PS vastgestelde Evaluatiekader Subsidies.

2. Het inzetten en adviseren over de inzet van actuele (geo)data voor een goed onderbouwde besluitvorming van (nieuw of aangepast) beleid. De provincie verzamelt data, analyseert data en maakt beleidsdata en -informatie (onder meer big data) geografisch inzichtelijk. De data worden ingezet bij de ontwikkeling en/of aanpassing van beleid. Daarnaast worden data en informatie gedeeld met externen. Dat gebeurt onder meer via het (geo)dataportaal, door het vullen van het open dataregister en een algoritmeregister (beide onderdeel van de Datastrategie) en door datavisualisaties en dashboards. Daarnaast zorgt de provincie ook voor actuele en betrouwbare beleidsinformatie door het inrichten en beheren van de wettelijk verplichte basisregistraties en meetnetten. Dit gebeurt mede door publicatie van de provinciale plannen via DSO en door borging van de verplichte gegevenslevering aan landelijke voorzieningen en het Europese INSPIRE-initiatief. Portaal Kaart en Data.

3. Het monitoren van beleid ten behoeve van eventuele bijstelling van beleid. Door het ontwikkelen van nieuwe monitors en het actualiseren en stroomlijnen van bestaande monitors, zoals de Brede Basismonitor. Profieltaart.

1.1.4 Integriteit borgen en toetsen

Toelichting

De integriteit van het openbaar bestuur, in het bijzonder bij het handelen van de provincie Noord-Holland zelf, is van groot belang. De provincie voert diverse integriteitsonderzoeken uit. Deze kunnen vallen onder de Wet Bibob (Wet bevordering integriteitsbeoordeling door het openbaar bestuur). In het kader van deze wet worden de volgende natuurlijke personen en rechtspersonen onderzocht: aanvragers en houders van omgevingsvergunningen (milieudeel), inschrijvers van aanbestedingen, aanvragers of ontvangers van subsidies en participanten aan vastgoedtransacties. Als sprake is van een ernstig gevaar dat een vergunning, subsidie, opdracht of vastgoedtransactie mede wordt of zal worden misbruikt, dan wel zal worden gebruikt om strafbare feiten te plegen, wordt de relatie verbroken of niet aangegaan. Indien nodig wordt nader advies ingewonnen bij het Landelijk Bureau Bibob. Met de Bibob-toetsen wordt de integriteit van het handelen van het provinciebestuur gewaarborgd. De toetsen worden risicogestuurd uitgevoerd. De provincie Noord-Holland voert op verzoek ook onderzoeken op grond van de Wet Bibob uit voor de provincies Utrecht en Flevoland en incidenteel voor Noord-Hollandse gemeenten. Daarnaast zet de provincie zich in om andere overheden te kunnen ondersteunen als kennispartner. Dit doet de provincie onder andere door bijeenkomsten te organiseren en te participeren als spreker bij bijeenkomsten.

Voor de provinciale organisatie is een coördinator integriteit aangesteld. Dit om integer handelen blijvend onder de aandacht te houden en om eventueel voorkomende dilemma's op het terrein van integriteit mee te bespreken. De provincie wil verder een goed en veilig werkklimaat bieden. Daarom wordt een actief beleid gevoerd om gewenst gedrag te bevorderen en ongewenst gedrag tegen te gaan. De provinciale organisatie beschikt over twee interne vertrouwenspersonen en één extern vertrouwenspersoon.

Budgettabel (x € 1.000)

Beleidsdoel

	Lasten	Rekening 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
1.1.1	Functioneren van Provinciale Staten faciliteren	3.932	4.438	4.332	4.306	4.212	4.246
1.1.2	Functioneren van Gedeputeerde Staten faciliteren	2.708	3.065	3.084	3.058	3.055	3.052
1.1.3	Kwaliteit van beleid borgen	2.999	3.994	4.061	3.931	3.924	3.908
1.1.4	Integriteit borgen en toetsen	636	717	716	686	685	681
	Totaal lasten	10.275	12.214	12.193	11.981	11.876	11.887
	Totaal baten	-15	-32	-16	-16	-16	-16
	Saldo van baten en lasten	10.260	12.182	12.177	11.965	11.860	11.860
	Stortingen						
		0	0	0	0	0	0
	Onttrekkingen						
		0	0	0	0	0	0
	Resultaat	**10.260**	**12.182**	**12.177**	**11.965**	**11.860**	**11.871**

1.2 Organiseren van openbaar bestuur in de provincie

Onze rol
De provincie heeft een taak om de kwaliteit van andere overheden, zoals gemeenten en waterschappen, te bevorderen en te borgen.

Samenwerkingspartners
Gedeputeerde Staten en de commissaris van de Koning voeren hun taken in nauw overleg uit met de gemeenten, gemeenschappelijke regelingen, waterschappen en het Rijk.

1.2.1 Kwaliteit van openbaar bestuur optimaliseren

Toelichting

De provincie is (mede)verantwoordelijk voor de kwaliteit van het lokale bestuur. Gemeentelijke opgaven hebben steeds vaker een regionaal karakter. Vanuit deze wettelijke rol en tegen deze achtergrond vinden wij het van belang dat gemeenten en regio's over voldoende bestuurskracht beschikken. Om dit te bereiken stimuleren we regionale samenwerking en voeren we bestuurlijk overleg met zowel individuele gemeenten als in regionaal verband. Wij zetten dus in op bestuurskrachtige regio's door overleggen te voeren, kennis te delen, te faciliteren en te stimuleren. Indien noodzakelijk starten we een provinciale Arhi-procedure (Wet algemene regels herindeling). Dit kan een gemeentelijke herindeling inhouden, waar wij terughoudend in zijn, want in beginsel komt dit op initiatief van gemeenten zelf. We geven een zienswijze op een herindelingsadvies op initiatief van gemeenten. De provincie Noord-Holland is ook nauw betrokken bij de regionale samenwerking in het kader van de Metropoolregio Amsterdam (MRA). Deze MRA-samenwerking is in 2019 geëvalueerd. Daarna is begonnen met de implementatie van de aanbevelingen. De nieuwe samenwerkingsafspraken binnen de MRA zijn in januari 2022 van kracht geworden. Gedurende de afgelopen jaren heeft de provincie Noord-Holland een actieve inbreng gehad in de bestuurlijke samenwerking in de Metropoolregio Amsterdam. Die actieve rol is ook in de vernieuwde samenwerkingsafspraken bestendigd.

Koppeling met brede basismonitor

Vertrouwen in instituties

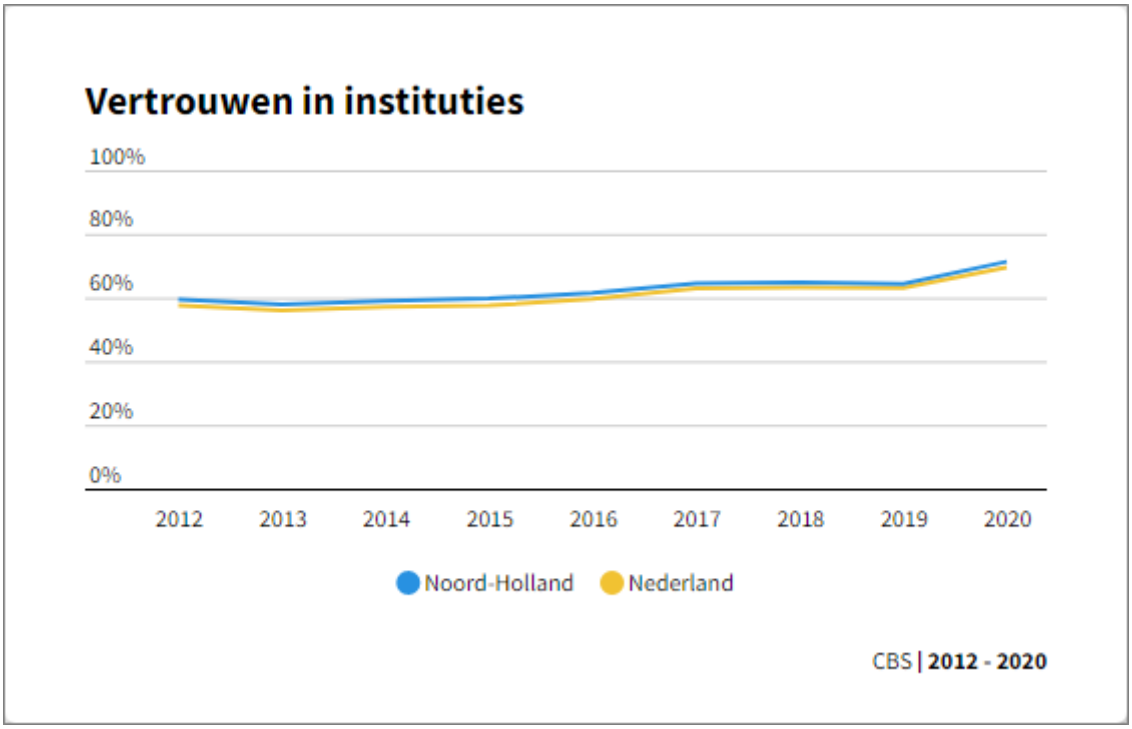

Het percentage personen van 15 jaar en ouder dat vertrouwen heeft in instituties is in Noord-Holland tussen 2013 en 2017 gestegen en bleef tot 2019 redelijk stabiel rond de 65%. In 2020 steeg het vertrouwen naar 71%. De coronapandemie is hiervoor waarschijnlijk een belangrijke verklaring. De meting voor 2020 vond plaats tijdens de beginperiode van de coronapandemie in Nederland toen het vertrouwen in de overheid fors toenam. Landelijk is de ontwikkeling over de jaren vergelijkbaar, maar is het percentage iets lager.

Technische toelichting

Percentage mensen van 15 jaar en ouder dat vertrouwen heeft in drie instituties (Tweede Kamer, politie, en rechters). De indicator betreft het gemiddelde van de drie scores.

1.2.2 Interbestuurlijk toezicht uitoefenen

Toelichting

De provincie draagt met het interbestuurlijk toezicht bij aan het juist uitvoeren van wettelijke taken door gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen. De provincie levert hiermee een bijdrage aan de kwaliteit van het openbaar bestuur. Met het systematische toezicht op de risicodomeinen: Financiën, Omgevingsrecht, Archief- en Informatiebeheer en Huisvesting verblijfsgerechtigde asielzoekers, bevordert de provincie het streven naar een gezonde en veilige leefomgeving voor mens en natuur. De daarvoor noodzakelijke randvoorwaarden zijn: goed informatie- en financieel beheer.

De wijze waarop Gedeputeerde Staten toezicht houden, is neergelegd in de beleidsnota IBT 2022-2025 (met uitzondering van het financieel toezicht op de waterschappen).

Binnen het domein Financiën (specifiek toezicht) worden jaarlijks aan de hand van de vastgestelde toezichtregimes de financiële posities van de gemeenten tegen het licht gehouden. Preventief toezicht, waarbij sprake is van verscherping van het toezicht, is daarbij uitzondering. Vanuit het generieke interbestuurlijke toezicht (hieronder vallen de overige toezichtdomeinen, zoals Omgevingsrecht, Informatie- en archief en Huisversting verblijfsgerechtigden) worden naast het systematische onderzoek ook incidentgerichttoezicht, thema-onderzoeken en praktijktoetsen uitgevoerd.

De jaarlijkse oordelen over de taakuitvoering van de gemeenten worden gepubliceerd in een Jaarverslag IBT en tevens weergegeven op een interactieve kaart.

In het jaarlijkse werkprogramma Interbestuurlijk Toezicht Generiek wordt verder uitgewerkt welke activiteiten worden uitgevoerd.

1.2.3 Rijkstaken commissaris van de Koning uitvoeren

Toelichting

Over de uitvoering van zijn rijkstaken is de commissaris van de Koning verantwoording verschuldigd aan de minister van BZK. De commissaris van de Koning heeft een adviserende rol bij de benoeming en herbenoeming van burgemeesters. Daarnaast voert hij op gezette tijden gesprekken met de burgemeesters in de provincie tijdens hun benoemingsperiode. Voor de advisering over Koninklijke onderscheidingen wordt gewerkt met LINT, een digitaal systeem, waar gemeenten, provincies en Rijk gezamenlijk gebruik van maken. In geval van een bestuurlijke integriteitskwestie kan de commissaris van de Koning adviseren en bemiddelen en daarbij besluiten tot een zelfstandig integriteitsonderzoek. De commissaris beoogt om gedurende zijn ambtsperiode (1 januari 2019 – 1 januari 2025) iedere gemeente in Noord-Holland ten minste eenmaal te bezoeken. Voorts worden door de commissaris van de Koning met alle dijkgraven in Noord-Holland reguliere gesprekken gehouden. Ten slotte vervult de commissaris van de Koning ook een adviserende rol voor de Dienst Koninklijk Huis bij het toekennen van de predicaten Koninklijk en hofleverancier en Koninklijke erepenningen.

Prestatie-indicator 1.2.3

	Gerealiseerd (2019-2021)	Verwacht in 2022	Verwacht in 2023	Streefwaarde (2025)
Afgelegde ambtsbezoeken aan gemeenten in de huidige ambtsperiode (cumulatief)	26	32	38	44

Toelichting
Aantal gemeenten waaraan de commissaris van de Koning in zijn huidige ambtsperiode (1 januari 2019 – 1 januari 2025) per einde van het jaar een bezoek heeft gebracht.
Het streven is om in de ambtsperiode aan alle gemeenten een ambtsbezoek af te leggen.

Budgettabel (x € 1.000)

Beleidsdoel

	Lasten	Rekening 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
1.2.1	Kwaliteit van optimaal bestuur optimaliseren	2.025	2.596	2.525	2.476	2.473	2.465
1.2.2	Interbestuurlijk toezicht uitoefenen	1.402	1.584	1.582	1.514	1.510	1.500
1.2.3	Rijkstaken commissaris van de Koning uitvoeren	905	1.072	1.151	1.123	1.121	1.117
	Totaal lasten	4.332	5.252	5.258	5.113	5.104	5.082
	Totaal baten	-41	-43	-43	-43	-43	-43
	Saldo van baten en lasten	4.292	5.209	5.215	5.070	5.061	5.061
	Stortingen						
		0	0	0	0	0	0
	Onttrekkingen						
		0	0	0	0	0	0
	Resultaat	**4.292**	**5.209**	**5.215**	**5.070**	**5.061**	**5.039**

1.3 Verzekeren van veiligheid

Onze rol
De commissaris van de Koning is op basis van zijn ambtsinstructie belast met het toezicht op en het bevorderen van de bestuurlijke samenwerking in crisisbeheersing en veiligheidszorg.

Ten aanzien van de aanpak van ondermijning en het stimuleren van weerbaarheid openbaar bestuur vervult de provincie vooral een rol als verbinder en facilitator.

Samenwerkingspartners
Omdat in de veiligheidszorg de bestuurlijke samenwerking centraal staat, wordt op dit domein samengewerkt met de Noord-Hollandse gemeenten en met de veiligheidsregio's. Bij de gemeenten wordt in het bijzonder samengewerkt met de burgemeesters. Deze hebben in de gemeenten de zorg voor openbare orde, veiligheid en integriteit. Voor het tegengaan van ondermijning wordt ook met de drie Regionale informatie- en expertisecentra in Noord-Holland (het RIEC Noord-Holland, het RIEC Amsterdam-Amstelland en het RIEC Midden-Nederland), het Openbaar Ministerie en het Rijk (Ministeries van J&V en BZK) samengewerkt.

1.3.1 Toezien op tunnelveiligheid en adviseren bij crises

Toelichting

Tunnelveiligheid
Om het toezicht op de tunnelveiligheid onafhankelijk van het reguliere beheer van provinciale tunnels te organiseren is de functie van de wettelijk voorgeschreven tunnelveiligheidsbeambte ondergebracht bij het Kabinet van de commissaris van de Koning. Aan het toezicht op de tunnelveiligheid kan onder andere invulling gegeven worden via jaarlijkse onderzoeken die worden uitgevoerd door externe deskundigen. Het betreft de Waterwolftunnel en de Abdijtunnel.

Toezien op crises
De commissaris geeft invulling aan zijn toezichthoudende rol op de bestuurlijke samenwerking in crisisbeheersing en veiligheidszorg, door regelmatig netwerkbijeenkomsten te organiseren over een actueel veiligheidsthema, waarbij alle organisaties en instellingen die bij dat thema zijn betrokken worden uitgenodigd. Daarnaast worden de vergaderingen van het algemeen bestuur van de veiligheidsregio’s in Noord-Holland bijgewoond door een liaison van de commissaris van de Koning. De commissaris van de Koning kan in uitzonderlijke gevallen ten tijde van een crisis, op grond van de Wet veiligheidsregio’s en de Gemeentewet een aanwijzing geven aan de burgemeesters en de voorzitters van de veiligheidsregio’s. Tevens kan de commissaris van de Koning een aanwijzing geven aan het bestuur van een veiligheidsregio indien (op basis van bevindingen van de Inspectie Justitie en Veiligheid) de taakuitvoering tekortschiet. Ook kan de commissaris van de Koning op basis van de Provinciewet en de ambtsinstructie een rol spelen bij het bevorderen van de bestuurlijke samenwerking door veiligheidsregio’s met andere overheden.

1.3.2 Risicokaart beheren

Toelichting

Met de Risicokaart krijgen burgers een overzicht van risico's in hun omgeving die kunnen leiden tot rampen en ongevallen. Op grond van de Regeling provinciale Risicokaart maken en beheren de provincies de Risicokaart.

Omdat de uitvoering van deze wetgeving – naast de provincie – ligt bij gemeenten en omgevingsdiensten dient voor het actueel houden van de gegevens in de Risicokaart, met deze partijen nauw te worden samengewerkt. Hierbij is de Risicokaart afhankelijk van de input van deze organisaties.

De provincie draagt zorg voor het actueel houden van de risico's van overstromingen. Voor de productie en vormgeving van de Risicokaart, wordt in IPO-verband samengewerkt met de andere provincies. Voor het technische beheer en de doorontwikkeling van de Risicokaart wordt een jaarlijkse bijdrage aan het IPO verstrekt.

1.3.3 Ondermijning tegengaan, weerbaarheid stimuleren

Toelichting

Zoals opgenomen in het coalitieakkoord blijft de provincie strijden tegen alle vormen van ondermijnende criminaliteit. Deze ambitie is in het voorjaar van 2020 vertaald in de Agenda Weerbaar NH. In deze agenda richten we ons op de preventieve kant van de aanpak van ondermijning. We werken langs drie lijnen aan een vergroting van de weerbaarheid binnen de geografische grenzen van Noord-Holland. Allereerst is er de weerbaarheid van de provinciale organisatie zelf. Deze lijn ziet toe op brede bewustwording van potentiële kwetsbaarheden, inherent aan het provinciale werk. Daarnaast voorziet de agenda in een lijn die toeziet op de vertaling van het ondermijningsvraagstuk naar verschillende provinciale opgaven. Ten derde ondersteunen we gemeenten in het verder inzichtelijk krijgen van de eigen weerbaarheid.

In 2022 worden de laatste Quickscans Gemeentelijke Weerbaarheid in de regio RIEC Noord-Holland uitgevoerd. Dit traject is in het voorjaar van 2021 van start gegaan. In 2023 wordt uitvoering gegeven aan het Plan van Aanpak voor een integere en weerbare organisatie dat naar aanleiding van het interne weerbaarheidsbeeld tot stand is gekomen. Met de uitvoering is in 2022 gestart. De diverse acties worden gefaseerd in de tijd uitgevoerd. Verder zal conform de Agenda Weerbaar Noord-Holland worden ingezet om zowel de eigen als de lokale informatiepositie in de aanpak van ondermijnende criminaliteit te versterken.

Prestatie-indicator 1.3.3

	Gerealiseerd t/m 2021	Doel 2022	Doel 2023	Doel 2024
Aantal gerealiseerde Quickscans Gemeentelijke Weerbaarheid (cumulatief)	13	23	0	

Toelichting:

Aantal gemeenten (cumulatief) waarbij een quickscan gemeentelijke weerbaarheid is uitgevoerd.

Budgettabel (x € 1.000)

Beleidsdoel

	Lasten	Rekening 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
1.3.1	Toezien op tunnelveiligheid en adviseren bij crises	109	57	179	175	174	173
1.3.2	Risicokaarten beheren	107	15	134	130	129	128
1.3.3	Ondermijning tegengaan, weerbaarheid stimuleren	307	424	150	0	0	0
	Totaal lasten	524	496	463	305	303	301
	Totaal baten	-83	-87	0	0	0	0
	Saldo van baten en lasten	441	409	463	305	303	303
	Stortingen						
		0	0	0	0	0	0
	Onttrekkingen						
		0	0	0	0	0	0
	Resultaat	**441**	**409**	**463**	**305**	**303**	**301**

1.4 Representeren van provinciaal bestuur

Onze rol
De inwoners van Noord-Holland moeten kunnen rekenen op een bestuur dat hen serieus neemt, een betrouwbaar bestuur, met een luisterend oor, en een besluitvaardig bestuur dat duidelijk is in zijn gekozen koers. Daarvoor is het belangrijk dat zowel inwoners als partners weten wat de provincie doet en dat zij invloed kunnen uitoefenen op het beleid.

Samenwerkingspartners
In communicatie en belangenbehartiging werkt de provincie samen met partners. In onze communicatie staan de Noord-Hollanders centraal. Hen willen we zo goed mogelijk informeren en betrekken. Daar waar mogelijk doen we dat in samenwerking met partners, bijvoorbeeld in projecten. Ook laten wij in onze media partners en inwoners aan het woord. De belangenbehartiging in Den Haag, Brussel of in de Metropoolregio Amsterdam gebeurt samen met andere overheden, gemeenten, provincies, Rijk, waterschappen en het maatschappelijk middenveld. Zo brengen we onze gezamenlijke opgaven krachtiger onder de aandacht.

1.4.1 Bestuurshandelingen communiceren

Toelichting

De provincie Noord-Holland communiceert transparant, herkenbaar en inclusief. We versterken de band met onze inwoners en vergroten onze zichtbaarheid, zodat bekendheid met en vertrouwen in het werk van de provincie toeneemt. Zo zijn de Noord-Hollanders goed geïnformeerd over wat we doen en kunnen zij het beleid en de uitvoering daarvan beoordelen én beïnvloeden. Onze belangrijkste ambitie is in verbinding staan met de samenleving. We gaan voortdurend in gesprek, zodat iedereen gehoord wordt én inbreng kan leveren.

Met deze aanpak groeien we door van een zendende provincie naar een provincie die in gesprek is. Dat doen we door participatie van onze bewoners te versterken, door het ambassadeurschap van onze medewerkers en bestuurders te verstevigen, door actief te monitoren wat speelt en dat te vertalen naar concrete communicatieve acties. Zowel online als offline blijven we continu in gesprek, bijvoorbeeld via sociale media, tijdens bijeenkomsten, op door de provincie gesponsorde evenementen en door bij scholen op bezoek te gaan.

Om onze communicatie beter te laten aansluiten op wat Noord-Hollanders bezighoudt bouwen we onze newsroom verder uit, zodat we signalen uit de samenleving eerder op kunnen vangen en waar nodig beschikbaar kunnen stellen voor beleidsontwikkeling.

Door het thuiswerken tijdens de coronapandemie en de mogelijkheden die hybride werken blijvend bieden, is de versterking van de interne communicatie komend jaar een belangrijk speerpunt. Om webinars en videoboodschappen vaker als communicatiemiddel in te zetten richten we een eigen studio in. Tevens vernieuwen we het intranet van de provincie, de centrale werkplek die onze medewerkers toegang biedt tot alle informatie en applicaties.

We blijven verschillende evenementen sponsoren, waarbij we met onze sponsorbijdrage extra aandacht geven aan duurzaamheid, dierenwelzijn en diversiteit & inclusie.

Samen met de griffie voeren we in aanloop naar de verkiezingen een informatieve campagne. Op basis van een nieuw coalitieakkoord zullen we onze communicatie-aanpak uitbouwen en waar nodig bijsturen.

1.4.2 Provinciale inzet leveren bij gemeenschappelijke opgaven op Europees, landelijk, regionaal en lokaal niveau

Toelichting

Samen krijg je meer voor elkaar dan alleen. Noord-Holland werkt daarom in Den Haag en Brussel samen met andere provincies en regio's. Door samen te werken kunnen wij meer invloed uitoefenen op de beleidsontwikkeling, wisselen wij kennis uit en leren wij van elkaar. De Noord-Hollandse inzet richting de EU is vastgelegd in de Europastrategie 2022-2030. De twaalf provincies werken in Brussel samen in het Huis van de Nederlandse provincies (HNP), waarbinnen Noord-Holland bovendien deel uitmaakt van de nauwe samenwerking in Randstadverband. Gedeputeerde Zaal vertegenwoordigt Noord-Holland zowel in het Randstad Bestuur als in het HNP Bestuur. Commissaris van de Koning Van Dijk is naast zijn functie als Europa-adviseur van het IPO, ook voorzitter van het HNP bestuur. Daarnaast is gedeputeerde Zaal namens Noord-Holland lid van het Comité van de Regio's, dat de Europese Commissie, het Europees Parlement en de Europese Raad adviseert over Commissievoorstellen. Noord-Holland is lid van de Conference of Peripheral Maritime Regions of Europe (CPMR, het netwerk van Europese maritieme regio's) waarvan gedeputeerde Loggen president is. De grootte en deskundigheid van CPMR zorgt ervoor dat dit een invloedrijke partij is in Brussel. Inhoudelijk ligt de nadruk op maritieme onderwerpen, klimaat en energie, cohesiebeleid, transport en de positie van regio's in de Europese Unie. De verantwoordelijk gedeputeerde is lid van de Marine Resources Group van de CPMR North Sea Commission die zich richt op samenwerking rond de Noordzee, in het bijzonder op het gebied van duurzaam gebruik en beheer van de zee.

Noord-Holland heeft een ambtelijk Europateam om relevante Europese ontwikkelingen tijdig te signaleren en om te lobbyen voor Noord-Hollandse belangen. Hiervoor zijn twee leden van het Europateam permanent in Brussel gevestigd. Daarnaast zijn er twee adviseurs Public Affairs die de schakel zijn tussen het provinciebestuur en de Tweede Kamer. Verder is de provincie lid van het Interprovinciaal Overleg (IPO), dat de belangen van de twaalf provincies behartigt bij het Rijk en in Europa.

Net als de vorige jaren zetten we de samenwerking in de Metropoolregio Amsterdam en in Noord-Holland Noord door. Binnen het MRA-verband is de provincie betrokken bij de uitvoering van de MRA agenda 2020-2024 en de versterking van de MRA Europees en internationaal. En op Noord-Holland Noord-niveau wordt samengewerkt in het Integraal Bestuurlijk Afstemmingsoverleg (IBAO) en drie bestuurlijke overleggen op het gebied van economie, mobiliteit en wonen.

Ook met de bestuurlijke deelregio's in Noord-Holland wordt de samenwerking voortgezet. De regiomanagers zijn het eerste aanspreekpunt voor de Noord-Hollandse gemeenten en regionale partners en zij zorgen ervoor dat de contacten tussen de regio én de provincie op de inhoudelijke dossiers goed worden gelegd. Zo worden er in 2023 naar verwachting vier ontmoetingen georganiseerd tussen GS en bestuurders uit de regio of van waterschappen. Ook wordt er verder gewerkt aan het verkennen, maken, monitoren of actualiseren van regionale samenwerkingsagenda's. Het uiteindelijke product, de vorm en de inhoud van een regionale samenwerkingsagenda, dan wel de onderlinge uitvoeringsafspraken, verschillen per regio en zijn een resultaat van een gezamenlijk proces.

Budgettabel (x € 1.000)

Beleidsdoel

	Lasten	Rekening 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
1.4.1	Bestuurshandelingen communiceren	1.063	1.507	1.282	985	985	985
1.4.2	Provinciale inzet leveren bij gemeenschappelijke opgaven op Europees, landelijk, regionaal en lokaal niveau	3.761	3.576	3.538	3.265	3.287	3.277
	Totaal lasten	4.824	5.083	4.820	4.250	4.272	4.262
	Totaal baten	-7	0	0	0	0	0
	Saldo van baten en lasten	4.817	5.083	4.820	4.250	4.272	4.272
	Stortingen						
1.4.2	Resv. Cofinanciering Europese projecten	0	2	1.000	0	0	0
	Onttrekkingen						
1.4.2	Resv. Cofinanciering Europese projecten	-2.740	-215	-395	0	0	0
	Resultaat	**2.077**	**4.870**	**5.425**	**4.250**	**4.272**	**4.262**

Programma 2 Klimaat en Milieu

Doelenboom

2. Klimaat en milieu
2.1 Bijdragen aan de energietransitie
2.1.1 Opwekking van duurzame elektriciteit bevorderen
2.1.2 Bijdragen aan de warmtetransitie
2.1.3 Borgen van de energie infrastructuur en bijdragen aan de waterstoftransitie
2.1.4 Bijdragen aan de transitie naar een circulaire economie
2.2 Bevorderen gezonde leefomgeving
2.2.1 VTH taken uitvoeren en coördineren
2.2.2 Gezonde leefomgeving bevorderen
2.2.3 Kwaliteit bodem en ondergrond verbeteren

Maatschappelijk doel

Klimaat

In 2050 wil Noord-Holland klimaatneutraal en circulair zijn. Het doel: de CO2-uitstoot en het gebruik van fossiele brandstoffen verminderen. Ook willen we bestand zijn tegen extreme weersveranderingen Dat heeft gevolgen voor bijvoorbeeld wonen, werken, vervoer en landbouw. We werken aan de energietransitie, aan een circulaire economie, duurzaam wonen en duurzame infrastructuur. Ook zorgen we ervoor dat het energienetwerk deze veranderingen aankan. De provincie draagt bij aan innovatieve technologie om deze doelen te bereiken. Begin 2021 is het Actieprogramma Klimaat vastgesteld. Dit programma loopt tot en met 2023 en is een vertaling van de klimaat-, duurzaamheid- en energietransitie ambities uit het Coalitieakkoord van de provincie. In het Actieprogramma scherpt de provincie de klimaatmaatregelen aan die zij neemt.

Als aanscherping op het akkoord van Parijs heeft de Europese Commissie in 2021 een groot pakket aan maatregelen gepresenteerd om 55 procent minder CO2 uit te stoten in 2030, met de naam ‘Fit for 55’. Het kabinet heeft deze doelstelling verder aangescherpt en het beleidsprogramma klimaat(2022) gepresenteerd gericht op 60% CO2 reductie in 2030.

Het Actieprogramma Klimaat sluit aan bij de vijf thema’s uit het nationale Klimaatakkoord: duurzame elektriciteit, gebouwde omgeving, industrie, landbouw en landgebruik, en mobiliteit.

De energietransitie

In het kader van de energietransitie heeft de provincie beleid opgesteld op het gebied van energie-infrastructuur, de opwek van duurzame energie op land (in de Regionale Energiestrategieën (RES)), de warmtetransitie en waterstof. Voor deze ontwerpen zijn inmiddels allemaal uitgewerkte strategische plannen en deelplannen opgesteld die aansluiten op de ambities in het Actieprogramma Klimaat. Als provincie geven we daarbij het goede voorbeeld, dus ook de provinciale organisatie en haar vastgoed zijn uiterlijk in 2030 geheel klimaatneutraal, is de

ambitie in het Actieprogramma. Samen met gemeenten ,Rijksoverheid, netbeheerders, havens, andere betrokkenen en inwoners zoeken wij voor al deze thema's de komende jaren naar oplossingen.

De acties uit het Actieprogramma Klimaat doorsnijden meerdere inhoudelijke portefeuilles. Zij zijn terug te vinden in de verschillende hoofdstukken van de begroting onder bereikbaarheid, economie (waar maatregelen zijn opgenomen die worden genomen in de industrie en bedrijfsleven) en andere onderwerpen. Een voorbeeld daarvan is het Uitvoeringsprogramma Energietransitie NZKG (UVP ET NZKG) waarin is te lezen hoe het Programmabureau NZKG en de partners van het Bestuursplatform Energietransitie NZKG de verduurzaming van het NZKG willen realiseren. De focus ligt hierbij op verduurzaming van de industrie. Een ander dossier wat meerdere nationaal klimaatakkoord thema's (tafels) raakt is de Verkenning Aanlanding Wind op Zee 2031-2040 die in 2023 start waarin het Rijklocaties onderzoekt waar de windenergie van zee aan land kan komen. De provincie draagt hieraan bij vanuit onze inhoudelijke expertise. Daarnaast dragen we bij aan de inspraak vanuit gemeenten en andere regionale stakeholders zoals havenbedrijven en bedrijvengroepen.

Circulaire economie

De manier waarop in de huidige lineaire economie producten worden geproduceerd, geconsumeerd en vervolgens vaak vernietigd, leidt tot veel ongewenste effecten voor natuur en milieu. Naast de druk op natuur en milieu nemen leveringsrisico's van bepaalde grondstoffen toe. Dit is vooral een probleem bij kritieke grondstoffen (grondstoffen van economisch belang met leveringsrisico's) die ook nodig zijn voor andere noodzakelijke transities zoals de energietransitie. Leveringsrisico's komen ook door lange internationale aanvoerketens en belemmeringen die hierin ontstaan door internationale ontwikkelingen. Efficiënter omgaan met grondstoffen vermindert deze kwetsbaarheid. In een circulaire economie worden grondstoffen en producten steeds zoveel mogelijk opnieuw gebruikt.

Doel van de provincie Noord-Holland is de transitie van de huidige lineaire economie naar een circulaire economie te versnellen. De provincie Noord-Holland ondersteunt en stimuleert daarom bedrijven bij het zetten van stappen naar circulair ondernemen en stimuleert daarnaast dat bedrijven bij elkaar komen om grondstofketens circulair te maken. Naast het versnellen van de transitie wil de provincie de noodzakelijke systeemverandering op de lange termijn realiseren. Hiervoor ontwikkelt de provincie kennis en spant de provincie zich in om barrières voor ondernemers in hun circulaire ambities door wet- en regelgeving op te heffen. Door zelf zo circulair mogelijk in te kopen en aan te besteden, geeft de provincie het goede voorbeeld en prikkelt zij de markt om circulaire producten en diensten te ontwikkelen.

De ambitie is dat Noord-Holland in 2050 een volledige circulaire economie kent en dat in 2030 een reductie van 50% in het gebruik van primaire grondstoffen is bereikt. In de Actieagenda circulaire economie 2021-2025 zijn de doelen en acties om deze doelen te bereiken uitgewerkt. Deze actieagenda vormt daarmee de routekaart tot en met 2025 van de provincie om de ambities te bereiken.

Gezonde leefomgeving

De provincie Noord-Holland streeft ernaar om een gezondere fysieke leefomgeving te creëren voor haar inwoners. Wij richten ons op de aspecten van de leefomgeving die binnen ons huidige takenpakket vallen of daaraan raken en waarbij de grootste gezondheidswinst is te behalen. We richten ons in onze aanpak van een gezondere leefomgeving op de milieukwaliteiten bodem, (grond)water, lucht, omgevingsveiligheid, geluidbelasting, geur, stof en (ontwikkelingen in) de

bodem en ondergrond. We voldoen in elk geval aan de wettelijke normen, maar we bekijken ook actief waar er meer gezondheidswinst te behalen valt. Hiervoor hebben we het programma Gezonde Leefomgeving. Waar mogelijk streven we daarbij naar het versneld behalen van WHO-advieswaarden, zoals bepaald in 2005. Wat de in 2021 verder aangescherpte WHO advieswaarden voor Nederland betekenen is nog onduidelijk en wordt landelijk uitgezocht.

We werken gebiedsgericht, met speciale aandacht voor de milieugerelateerde gezondheidsrisico's die samenhangen met de verdichting van het stedelijk gebied. Aanvullend kijken we per gebied ook naar waar gezondheidswinst valt te behalen op andere beleidsvelden. Denk hierbij bijvoorbeeld aan mobiliteit en klimaatadaptatie.

De provincie Noord-Holland werkt al langer aan een goed woon- en leefklimaat en de bescherming van de gezonde leefomgeving. Maar het behalen van gezondheidswinst is voorheen zelden een belangrijke drijfveer geweest of benoemd als primaire doelstelling. Door dit wel te doen en bestaande activiteiten en programma's op dit punt te actualiseren, ontstaan er mogelijkheden om een aanzienlijke gezondheidswinst te boeken in de provincie Noord-Holland.

De provincie Noord-Holland is een veelzijdige provincie waar vele functies rondom wonen, werken, recreëren en vervoer samenkomen. Deze diversiteit en dynamiek biedt veel kansen en mogelijkheden voor de provincie en haar inwoners, maar legt ook een milieudruk op de leefomgeving. Grote opgaven waarvoor we ook in Noord-Holland staan, zoals de energietransitie of de woningbouw, geven nieuwe dilemma's ten aanzien van een gezonde leefomgeving. Inwoners van onze provincie vragen daarvoor nadrukkelijk aandacht als die dilemma's in hun omgeving spelen. Bedrijvigheid in de provincie brengt een sterk en aantrekkelijk woon- en vestigingsklimaat en tegelijkertijd heeft het ook effect op de leefomgeving. En hoewel onder andere de luchtkwaliteit de afgelopen jaren is verbeterd, is er ook de komende jaren en decennia nog veel milieu- en gezondheidswinst te behalen.

De vergunningverlening, het toezicht en de handhaving (VTH), zijn belangrijke instrumenten in de verbetering van de leefomgeving en worden grotendeels in mandaat uitgevoerd door de vier Noord-Hollandse omgevingsdiensten.

Dit betreft onder andere het verlenen van vergunningen en ontheffingen voor industrie, flora en fauna, zwemwater en de controle op de naleving ervan. De omgevingsdiensten voeren soortgelijke taken uit namens gemeenten. Met deze gemeenten en andere zogenoemde 'ketenpartners' in Noord-Holland, zoals het Rijk, de waterschappen, de terreinbeheerders, het Openbaar Ministerie en de politie, werken wij samen om maatschappelijke doelen in het fysieke domein te realiseren.

Wettelijk beleidskader

- Klimaatwet
- Warmtewet

Provinciaal beleidskader

- Omgevingsvisie
- Omgevingsverordening
- Verkenning ondergrondvisie
- Beleidsregel geurhinder

- Actieplan geluid
- Actieprogramma klimaat
- Bouwstenen voor een adaptieve Uitvoeringsstrategie energie-infrastructuur 2020-2024
- PVA waterstof
- Actieagenda - Provincie Noord-Holland
- Warmtetransitie Noord-Hollandse aanpak 2022-2023

Budgettabel 2023 (x € 1.000)

Beleidsdoel		Lasten	Baten	Saldo van baten en lasten	Onttrekking aan reserves	Stortingen	Saldo t.l.v. algemene middelen
2.1	Bijdragen aan de energietransitie	7.904	0	7.904	4.636	10.450	13.718
2.2	Bevorderen gezonde leefomgeving	43.278	4.780	38.498	6.527	3.619	35.590
	Totaal	**51.182**	**4.780**	**46.402**	**11.163**	**14.069**	**49.308**

Verbonden partijen

Programma	OD	Verbonden partij	Doel
2	2.2.2	Omgevingsdienst Flevoland Gooi- en Vechtstreek	Vergunningverlening en handhaving milieutaken.
2	2.2.2	Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied	Vergunningverlening en handhaving milieutaken.
2	2.2.2	Omgevingsdienst Noord-Holland Noord	Vergunningverlening en handhaving milieutaken.
2	2.2.2	Omgevingsdienst IJmond	Vergunningverlening en handhaving milieutaken.
2	2.2.2	Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen Provincie Noord-Holland	Beheer fonds ten behoeve van de nazorg stortplaatsen.
2	2.1.1	Alliander N.V.	Energievoorziening
2	2.1.1	N.V. Afvalzorg Holding	Efficiënt gebruik stortplaatsen
2	2.1.1	SolaRoad B.V.	Verduurzaming van de energiesector

*Verdere informatie is te vinden in de paragraaf verbonden partijen

2.1 Bijdragen aan de energietransitie

Onze rol

De provincie heeft op het gebied van de energietransitie en de transitie naar een circulaire economie verschillende rollen. Zoals de regierol, het laten zien van voorbeeldgedrag, een kennisrol, een faciliterende rol in de regio, een stimulerende rol richting bedrijven et cetera.

Voor circulaire economie zijn in de actieagenda de rollen per actie benoemd. Dit zijn de rollen van opdrachtgever, (beleids)ontwikkelaar, partner en bemiddelaar.

Samenwerkingspartners

De energietransitie en de transitie naar een circulaire economie kan alleen samen met anderen worden bereikt. Het aantal samenwerkingspartners is daarmee groot en bestaat onder meer uit ondernemersverenigingen, de provinciale MKB-innovatieprogramma's, medeoverheden (Rijk, provincies, IPO, gemeenten, Metropoolregio Amsterdam), kennisinstellingen, omgevingsdiensten, afvalinzamelaars en -verwerkers, de Noord-Hollandse bouwambassadeur, Servicepunt Duurzame Energie Noord-Holland, woningcorporaties en stichting C-creators.

Prioriteiten

- In gezamenlijkheid uitvoeren van de Regionale Energiestrategie (RES) 1.0. Waarbij de provincie de gemeenten ondersteunt bij het concretiseren van de zoekgebieden en vergunningverlening voor concrete projecten zon of wind.

- In 2030 moeten we in Noord-Holland 260.000 woningen verduurzaamd hebben. De provincie ondersteunt gemeenten om deze doelstelling te behalen. Dat gebeurt onder andere door het subsidiëren van het SPDE, door ondersteuning met uitvoeringsregelingen en bijvoorbeeld het financieren van warmte regisseurs op regio niveau.

- Stimuleren van energiebesparing bedrijven op bedrijventerreinen. Het streven is dat alle provinciale bedrijven middelgrote en grootgebruikers van energie- in 2025 energiebesparende maatregelen hebben genomen die verplicht zijn in het kader van de geldende wet- en regelgeving.

- In 2023 wordt het SCAN-onderzoek MRA (Seismische Campagne Aardwarmte Nederland) afgerond door Interpretatie resultaten als basis voor de mogelijkheden voor geothermie (aardwarmte) Uitvoeren van de acties uit de routekaart aardwarmte MRA 2023.

- In 2023 geeft de provincie verdere uitvoering aan de Adaptieve Uitvoeringsstrategie Energie-infrastructuur via het samenwerkingsverband (de Taskforce) met netbeheerders TenneT en Alliander met 3 werksporen met als doel:

- De no-regret maatregelen om de korte termijn knelpunten op te lossen en zorg te dragen voor ruimtelijke inpassing aanlanding Wind-op-Land;
- Het ontwerpen en ontwikkelen van een hybride energie-infra van de toekomst en Ontwikkeling H2 productie- en transportnetwerk;
- Het ondersteunen en stimuleren van slimme oplossingen (Smart Energy Systems) zoals tijdelijke opslag.

- Verkenning van de mogelijkheden voor ontwikkeling van de waterstofmarkt.

- Inzetten van de CO_2-impactanalyse als instrument om meer inzicht te bieden in de verwachte effecten van het gevoerde klimaatbeleid binnen de provincie.

- Verwerken aanbevelingen uit onderzoek Randstedelijke Rekenkamer naar beleid circulaire economie van de vier Randstedelijke provincies waaronder Noord-Holland.

- Uitvoering tussentijdse beleidsevaluatie Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025 zoals opgenomen in de actieagenda.

Omgevingsfactoren

- De energietransitie – de overgang van fossiele brandstoffen naar duurzame energie – vraagt om verandering in alle sectoren van onze maatschappij. Het vraagt niet alleen grote investeringen in technologie maar ook in mensen. Door omvang en impact van de transitie zijn er veel omgevingsfactoren waar we rekening mee moeten houden. Nu zijn dat onder andere een krappe arbeidsmarkt en een tekort aan specifieke kennis. Daarnaast is de oorlog in Oekraïne van invloed op de hoeveelheid gas die we tot onze beschikking hebben. Laatste voorbeeld, door dat het elektriciteitsnetwerk steeds meer onder druk komt te staan (netcongestie) kan dat de energietransitie vertragen.

- De mate waarin bedrijven zich kunnen en willen richten op een omschakeling naar of uitbreiding van circulair werken en produceren.

- De mate waarin de rijksoverheid verdere wet- en regelgeving invoert die de transitie naar een circulaire economie stimuleert.

- De mate waarin mensen bereid zijn hun consumptiepatroon aan te passen dat leidt tot minder consumptie, overproductie en ongebruikte reststromen.

2.1.1 Opwekking van duurzame elektriciteit bevorderen

Toelichting

De provincie Noord-Holland heeft twee RES-regio's: regio Noord-Holland Noord en regio Noord-Holland Zuid. In het uitvoeringsprogramma voor de Regionale Energiestrategieën (RES) in Noord-Holland staat hoe de regio's concrete projecten van zonne- en windenergie en regionale warmtebronnen gaan realiseren. Gemeenten concretiseren de zoekgebieden in samenwerking met provincie en omgeving. Dat is maatwerk per zoekgebied.

In de RES beschrijven energieregio's, overheden, inwoners, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties samen hoe en waar duurzame elektriciteit (zon en wind) wordt opgewekt en hoe de warmtetransitie (duurzame alternatieven voor aardgas) mogelijk wordt gemaakt. Daarnaast kijken ze samen met de netbeheerders naar de opslag en infrastructuur voor energie en warmte.

Gemeenten zijn in eerste instantie verantwoordelijk voor het contact met bewoners en belanghebbenden in hun werkgebied. Daarnaast is de provincie nauw betrokken bij de mogelijkheden van nieuwe energie-ontwikkelingen in relatie tot natuur, landschap, leefbaarheid, energie-infra en economie. Het NH Perspectief op de RES en de Omgevingsvisie NH2050 vormden hierbij het uitgangspunt. Zo zorgt de provincie dat een goede integrale afweging gemaakt wordt tussen de vele belangen die spelen. Ook ondersteunt de provincie gemeenten op veel manieren zowel voor ontwikkelingen met zonne-energie, als voor meervoudig ruimtegebruik zon en wind, ruimtelijke samenhang en participatie.

Koppeling met brede basismonitor

Emissie van broeikasgassen

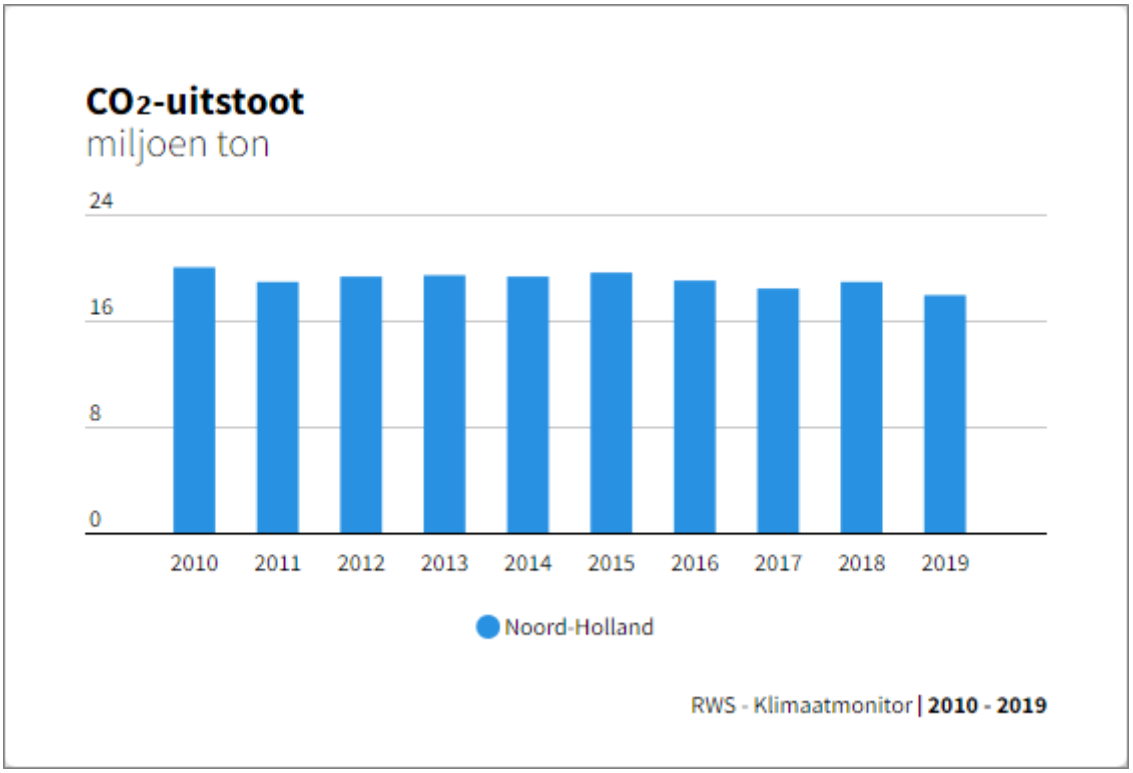

Landelijk neemt de CO2-uitstoot sinds 2015 af. Een goede vergelijking tussen de verschillende provincies is niet mogelijk, omdat van een aantal provincies de dataset niet compleet is. Op basis van de beschikbare gegevens heeft provincie Noord-Holland de op een na hoogste CO2-uitstoot, net onder de provincie Noord-Brabant. De uitstoot van Noord-Holland schommelt. Sinds 2015 is, in lijn met het landelijke beeld, wel een daling te zien.

Technische toelichting

CO_2-uitstoot totaal van de sectoren gebouwde omgeving – industrie, energie, afval en water – landbouw, bosbouw en visserij – verkeer en vervoer, inclusief autosnelwegen. De CO_2 uitstoot is berekend volgens de verbruiksbenadering, waarbij de uitstoot wordt toegerekend aan de gebruiker. Het eindverbruik van fossiele energie wordt gevolgd. Een belangrijke kanttekening hierbij is dat door bij de verbruiksbenadering in vergelijking met de bronbenadering een deel van de CO_2-uitstoot niet in beeld is. De CO_2-uitstoot die door het productieproces van een grote speler als Tata Steel wordt uitgestoten is bijvoorbeeld bij de verbruiksbenadering niet in beeld. Op het dashboard energietransitie van Noord-Holland is te zien dat het verschil van rekenmethode (bronbenadering vs. verbruiksbenadering) 12.321.800 ton CO_2 bedraagt.

Energieverbruik

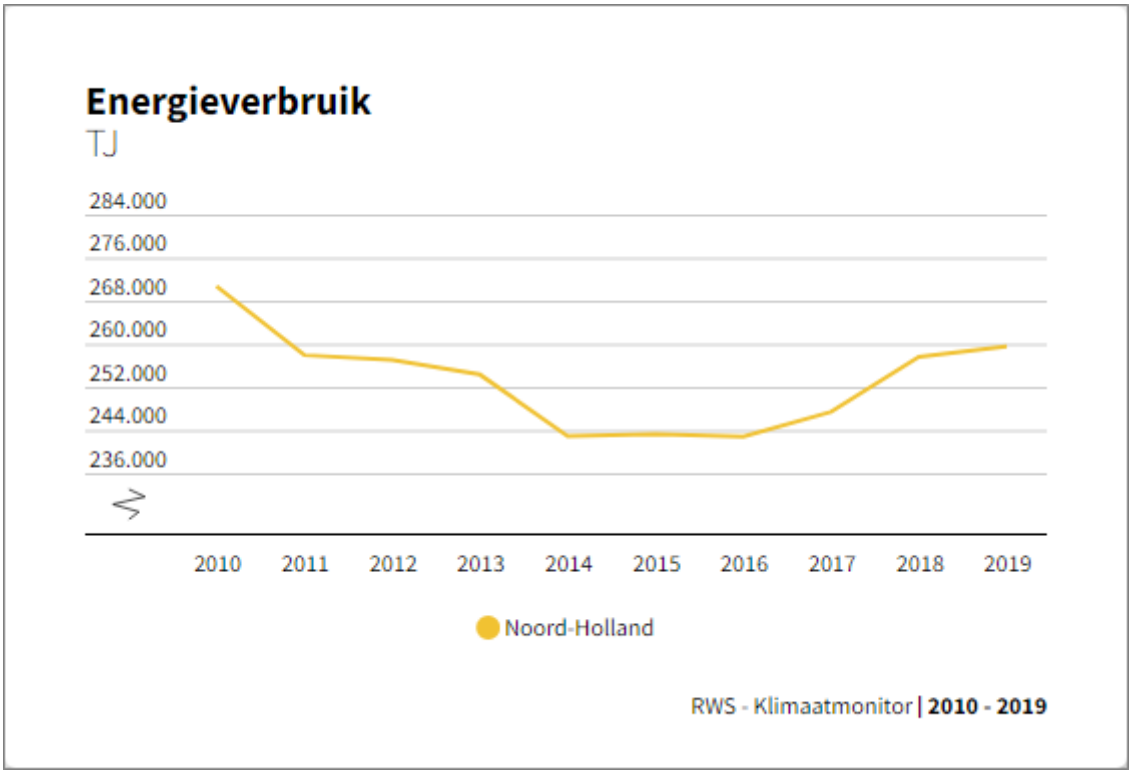

Bij het energieverbruik was tussen 2010 en 2014 een duidelijke afname te zien. Sinds 2014 is een lichte stijging te zien. Deze indicator geeft alleen het verbruik via het openbare net weer.

Technische toelichting

Energieverbruik totaal van de sectoren gebouwde omgeving - industrie, energie, afval en water - landbouw, bosbouw en visserij - verkeer en vervoer, inclusief autosnelwegen - hernieuwbare warmte, zonnestroom 'achter de meter. Het gaat hier om het zogenaamde eindverbruik of finaal gebruik van energie.

Productie van hernieuwbare energie

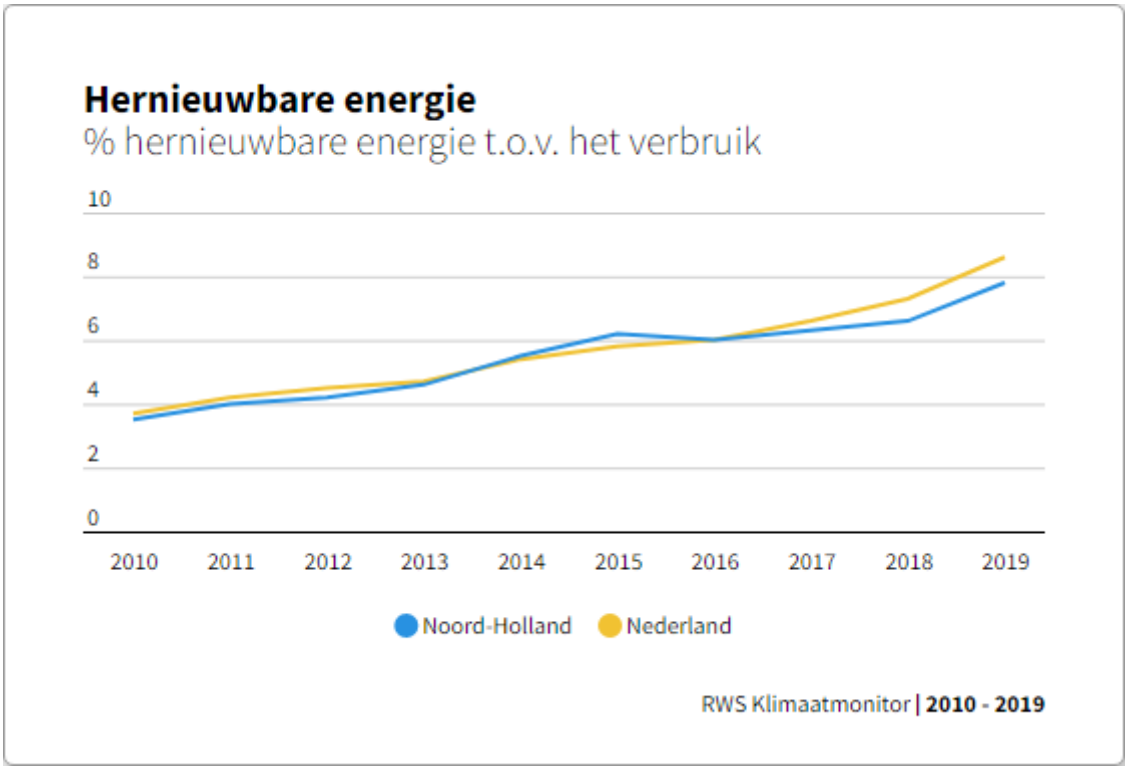

Sinds 2010 is de hoeveelheid hernieuwbare energie in de provincie Noord-Holland toegenomen van 9.346 TJ naar 20.616 TJ. In 2010 bedroeg het aandeel van hernieuwbare energie 3,5% binnen het totaal aan niet-hernieuwbare en hernieuwbare energie; in 2019 was dit opgelopen tot 7,9%.

Technische toelichting

Het betreft hier de totaal bekende opwek van hernieuwbare elektriciteit, t.o.v. het totaal bekende elektriciteitsverbruik.

2.1.2 Bijdragen aan de warmtetransitie

Toelichting

Gemeenten hebben hierbij de regie, maar het ontbreekt ze meestal nog aan capaciteit, kennis en middelen om hiermee voortvarend aan de slag te gaan. De provincie stelt gemeenten het Servicepunt Duurzame Energie beschikbaar. Het Servicepunt Duurzame Energie faciliteert de kennisontwikkeling van gemeenten, adviseert die en faciliteert de samenwerking tussen gemeenten bij de uitvoering van de energietransitie in de gebouwde omgeving. Eind 2021 zijn de gemeentelijke transitievisies warmte vastgesteld en er wordt nu verder gewerkt aan de wijkuitvoeringsplannen om helder te hebben welke wijken in 2030 van het aardgas af zijn. Vanwege de toenemende vraag naar ondersteuning door deze ontwikkelingen wordt de dienstverlening van het servicepunt uitgebreid, onder andere met een expertpool.

De provincie zet ook in op verdere ontwikkeling van de warmteviewer (voor het in kaart brengen van vraag en aanbod van warmte in de provincie Noord-Holland) en verspreiding van kennis op het gebied van duurzame warmtebronnen zoals aquathermie en gebruik van restwarmte. Voor geothermie (aardwarmte) wordt samen opgetrokken met de provincie Flevoland en we gaan door

met de uitvoering versnellingsplan Aardwarmte. Onderdelen van dat plan zijn onder andere garantiestelling voor de eerste proefboringen in de MRA, samenwerken met gemeenten en bedrijven in de uitvoering van de Routekaart Aardwarmte: voorlichting over aardwarmte, ondersteuning van beleidsvorming, bijvoorbeeld ten aanzien van verdeling van de warmte, en toetsingscriteria voor aardwarmtelocaties.

2.1.3 Borgen van de energie infrastructuur en bijdragen aan de waterstoftransitie

Toelichting

In 2023 geeft de provincie verdere uitvoering aan de Adaptieve Uitvoeringsstrategie Energie-infrastructuur. Door het samenwerkingsverband (de Taskforce) met netbeheerders TenneT en Alliander te starten.

Via Taskforce Energie Infra wordt gewerkt aan het oplossen van de knelpunten in de energie-infrastructuur en een toekomstbestendig energienetwerk (de uitvoering van de infrastructuur ligt niet bij de provincie Noord-Holland). De uitwerking vindt op de volgende niveaus plaats:

- Korte termijn: De no-regret maatregelen om de korte termijn knelpunten op te lossen en zorg te dragen voor ruimtelijke inpassing aanlanding Wind-op-Land.
- Lange termijn: Het ontwerpen en ontwikkelen van een hybride energie-infra van de toekomst en Ontwikkeling H2 productie- en transportnetwerk.
- Het ondersteunen en stimuleren van slimme oplossingen (Smart Energy Systems)

Op het gebied van waterstof ligt de focus op kennisontwikkeling door onder andere bijdragen aan pilots/demo's, vraagaggregatie in mobiliteit et cetera, en met name het cofinancieren van ruimtelijke verkenningen voor regionale infrastructuur. Dit betreft bijvoorbeeld verkenningen naar fysieke locaties voor grootschalige electrolysers, naar mogelijke opslaglocaties, naar interne haveninfrastructuur, naar logische transport- en scheepvaartcorridors voor waterstoftankstations en -vulpunten, tracé-onderzoeken en haalbaarheidsonderzoeken naar blauwe en groene waterstof.

Algemene activiteiten energietransitie

Ook wordt een aantal dingen ontwikkeld die ondersteunend zullen zijn aan alle drie de operationele doelen die bijdragen aan de energietransitie in de provincie als geheel. Omdat binnen het operationele doel energie-infrastructuur vraag, aanbod en opslag bij elkaar komen, plaatsen we de ontwikkeling en uitvoering van de data- & digitaliseringsstrategie Energietransitie onder dit operationele doel. Voor het realiseren van een duurzaam energiesysteem van de toekomst is data zeer belangrijk. Inzichten uit data ondersteunen niet alleen de afstemming van energievraag en -aanbod maar ook de benodigde ruimtelijke inpassing van de systeemveranderingen, zo valt verder te lezen in de provinciale datastrategie.

Naast onderhoud en beheer ligt de nadruk op het in beeld brengen datapositie, energiedata en -informatie open en transparant maken (actiepunten 3.1, 3.2 en 4.5 uit de datastrategie) denk aan open data register, algoritme register en dergelijke.

Dit is ook de plek waar overige zaken begroot worden die energietransitiebreed worden ingezet.

2.1.4 Bijdragen aan de transitie naar een circulaire economie

Toelichting

In 2023 wordt de Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025 (Actieagenda) uitgevoerd volgens de hierin opgenomen planning. Dit betekent dat de doorlopende acties uit 2022 worden voortgezet. Eén actie die in de planning stond tot en met 2022 loopt door in 2023, omdat deze later is gestart. Dit betreft de circulaire bouwexpert (voorheen circulaire bouwambassadeur). Het onderzoek naar de ruimtelijke randvoorwaarden voor circulaire economie in het Noordzeekanaalgebied (NZKG) zal al zijn afgerond in 2023. Zie voor het volledige overzicht pagina 39 van de Actieagenda - Provincie Noord-Holland (noord-holland.nl).

Volgens de Actieagenda wordt daarnaast gewerkt aan:

- de regionale aanpak met de gemeenten;
- de uitvoering van de lobbystrategie;
- de uitvoering van de communicatiestrategie;
- het benutten van de raakvlakken met andere provinciale opgaven zoals beschreven in de Actieagenda;
- samenwerking met medeoverheden;
- samenwerking met de Noord-Hollandse omgevingsdiensten;
- het stimuleren van circulariteit via de eigen bedrijfsvoering en aanbesteding van infrastructurele werken.

Budgettabel (x € 1.000)

Beleidsdoel

	Lasten	Rekening 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
2.1.1	Opwekking van duurzame elektriciteit bevorderen	4.326	7.447	4.222	2.716	2.709	2.694
2.1.2	Bijdragen aan de warmtetransitie	4.483	13.031	826	823	72	72
2.1.3	Borgen van de energie infrastructuur en bijdragen aan de waterstoftransitie	1.608	2.997	1.941	3.736	288	244
2.1.4	Bijdragen aan de transitie naar een circulaire economie	1.064	1.740	1.460	1.724	1.798	540
	Totaal lasten	11.482	25.215	8.449	8.999	4.867	3.550
	Totaal baten	-674	-819	0	0	0	0
	Saldo van baten en lasten	10.808	24.396	8.449	8.999	4.867	4.867
	Stortingen						
2.1.1	Resv. Duurzame elektriciteit	0	9.200	2.867	33	33	33
2.1.2	Resv. Warmtetransitie	0	12.977	3.267	33	33	33
2.1.3	Resv. Energietransitie	10.200	4.664	3.967	33	33	33
2.1.4	Resv. Circulaire Economie	1.591	350	350	1.180	1.255	0
	Onttrekkingen						
2.1.1	Resv. Duurzame elektriciteit	0	-4.603	-1.380	0	0	0
2.1.2	Resv. Warmtetransitie	0	-12.136	-750	-750	0	0
2.1.3	Resv. Energietransitie	-8.255	-17.049	-1.616	-3.800	-352	-308
2.1.4	Resv. Circulaire Economie	-453	-1.170	-890	-1.180	-1.255	0
	Resultaat	**13.891**	**16.629**	**14.263**	**4.549**	**4.615**	**3.342**

2.2 Bevorderen gezonde leefomgeving

Onze rol
De provincie heeft verschillende taken gericht op het bevorderen van een duurzaam, gezond en veilig Noord-Holland.

De provincie is bevoegd gezag voor vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) van wetgeving in het fysieke domein (milieu, water en natuur). Op het gebied van luchtkwaliteit heeft de provincie ook een stimulerende en samenwerkende rol. De provincie is medeondertekenaar van het Schone Luchtakkoord en ondersteunt het citizen science project Hollandse Luchten. Op het terrein van geluid is de provincie verantwoordelijk voor het bewaken van de geluidbelasting van provinciale wegen en van industrieterreinen van regionaal belang. Tevens heeft de provincie wettelijke taken op het gebied van bodembeheer.

Op basis van de Wet milieubeheer heeft de provincie beperkt ruimte om eigen regels te stellen, die zijn opgenomen in de eerste versie van de Omgevingsverordening. Dit betreft milieubeschermingsgebieden zoals stiltegebieden, grondwaterbeschermingsgebieden en aardkundige monumenten. Hier zijn regels voor industrieterreinen van provinciaal belang aan toegevoegd.

De provincie is bevoegd gezag voor de vaststelling en goedkeuring van (provinciale) plannen en projecten waarvoor een milieueffectrapport (MER) moet worden opgesteld. De provincie kan ook in het kader van de vergunningverlening bevoegd gezag voor een MER zijn, bijvoorbeeld voor de vergunningen van Tata Steel en voor windparken.

In aansluiting op de gezondheidsbeschermende maatregelen, stimuleert de provincie ook gezondheidsbevorderende initiatieven. Immers, het thema Gezonde Leefomgeving is één van de aspecten die zowel Rijk, provincies en gemeenten in hun omgevingsvisies een plek dienen te geven. De provincie biedt kennis en inzicht in verschillende gezondheidsbevorderende aspecten voor gemeenten, bijvoorbeeld in de fase van het opstellen van een gemeentelijke omgevingsvisie. Maar ook bij concrete gebiedsprocessen waarin de grote woningbouwopgaven veelal moeten samengaan met andere complexe opgaven, w.o. de energietransitie, mobiliteit, bereikbaarheid en natuur. Bij de eigen opgaven kijkt de provincie ook naar de mogelijkheden om de impact op de gezondheid voor inwoners te vergroten, bijvoorbeeld bij het stimuleren van actieve mobiliteit.

Samenwerkingspartners
Per onderwerp variëren de samenwerkingspartners. De voornaamste partijen op het gebied van gezonde leefomgeving zijn inwoners, TBO'ers (terrein beherende organisaties), Rijk, gemeenten, waterschappen, omgevingsdiensten, kennisinstellingen, gezondheidsinstanties en bedrijven.

2.2.1 VTH taken uitvoeren en coördineren

Toelichting

Het realiseren van onze ambities op het vlak van gezonde leefomgeving, klimaat, energietransitie, circulaire economie en natuurverbetering is in zeer grote mate afhankelijk van de uitvoering door onze omgevingsdiensten. Het vraagt daarom om goed op hun taak toegeruste diensten. De vergunningverlening, het toezicht en de handhaving, belangrijke instrumenten in de verbetering van de leefomgeving, worden grotendeels in mandaat uitgevoerd door de omgevingsdiensten. In de Nota uitvoering en handhaving staat onze visie voor de VTH-taken en hoe die kan bijdragen

aan een betere uitvoering van de bevoegdheden en taken door de omgevingsdiensten en de samenhang tussen de omgevingsdiensten in Noord-Holland. Zo kunnen deze taken beter bijdragen aan de beleidsdoelen van de provincie en gebiedsgericht worden ingezet, zoals in de IJmond. De omgevingsdiensten voeren deze taken uit binnen de kaders van de Vergunningverlening Toezicht en Handhaving (VTH)-strategieën en op basis van jaarlijkse uitvoeringsprogramma's. Met deze diensten hebben wij een eigenaars- en een opdrachtgever-opdrachtnemer relatie. De omgevingsdiensten ontvangen jaarlijks een bijdrage van de provincie voor het uitvoeren van die activiteiten.

Door de toename van de samenhang tussen grote maatschappelijke opgaven, wordt het werk in de uitvoeringspraktijk niet alleen in omvang meer, maar vraagt door de complexiteit ook andere competenties en kwaliteiten. Om onze ambities waar te kunnen maken, is een innovatieve aanpak noodzakelijk met meer capaciteit voor vergunningverlening en voldoende personeel voor toezicht en handhaving met adequate financiering. Aan de voorkant moeten we investeren om knelpunten in wet- en regelgeving te voorkomen en op te heffen.

We zetten concrete stappen voor het versterken van onze uitvoeringspraktijk, inclusief alle randvoorwaarden. Onder meer via het tweejarige interbestuurlijk programma versterking stelsel van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH). Specifiek voor de uitvoering van de taken rondom de stikstofproblematiek en de programmatische aanpak van Tata Steel zijn extra middelen aangevraagd voor 2023.

De consequenties van wijzigingen in bevoegdheden en takenpakketten door de invoering van de Omgevingswet zijn geïnventariseerd en hierover worden in 2023 afspraken gemaakt met de omgevingsdiensten en gemeenten.

2.2.2 Gezonde leefomgeving bevorderen

Toelichting

Het Programma Gezonde Leefomgeving, vastgesteld in 2020, is ontwikkeld om de opgaven op het gebied van de leefbaarheid aan te pakken. Met een vijftal sporen wordt onder andere ingezet op meer onderzoek naar de gezondheidseffecten van milieuhinder en naar het monitoren van de omgevingskwaliteit. Gebieden met een hoge milieudruk op één of meerdere milieukwaliteiten brengen we, samen met onze partners en de inwoners, in verschillende projecten gedetailleerder in kaart. We onderzoeken daarnaast wat nodig is om de gezondheid van onze inwoners beter te beschermen door niet alleen te kijken naar afzonderlijke milieunormen, maar ook de optelsom van verschillende normen of pieken in de belasting van de leefomgeving daarbij te beschouwen. In de afwegingen die gemaakt moeten worden bij (gebiedsgerichte) ruimtelijke opgaven gaan we na hoe gezondheidsrisico's daarin beter kunnen worden meegenomen en hoe die risico's vervolgens verkleint of weggenomen kunnen worden. Ook wordt geïnvesteerd in het optimaliseren van de toezicht en handhaving, om zo de milieukwaliteit en de veiligheid van de leefomgeving te verbeteren, met name bij de bedrijven, waarvoor de provincie bevoegd gezag is zoals Tata Steel. De pilot 'Duurzaam Slim Verkeersmanagement', die we in 2023 doorzetten, verkent de mogelijkheden om met verkeersmanagement een bijdrage te leveren aan het verbeteren van de gezonde leefomgeving.

In de Omgevingswet is het thema Gezonde Leefomgeving benoemd als één van de prioriteiten. Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet, gepland voor 1 januari 2023, worden gemeenten steeds meer verantwoordelijk voor de uitvoering van wettelijke taken, zoals op het gebied van

bodem, geur en externe veiligheid. We dragen zo veel mogelijk zorg dat het kennisniveau bij gemeenten toereikend is, onder andere met een kennisschakelpunt.

Het provinciaal programma Gezonde leefomgeving loopt af na 2023. In 2023 zal bepaald worden hoe het thema Gezonde Leefomgeving voor 2024 en verder te verankeren.

In de integrale afstemming bij grote gebiedsopgaven en afweging is het belang van een gezonde leefomgeving belangrijk. Instrumentarium daarvoor is in ontwikkeling. In 2023 doen we verder ervaring op met mogelijke instrumenten.

In een aantal regio's, bijvoorbeeld in de IJmond, staat een gezonde leefomgeving onder druk. Van gebieden met een hoge milieudruk op één en of meer milieukwaliteiten wordt de milieuhinder gedetailleerd in kaart gebracht in samenwerking met de inwoners en partners.

Met het 'Programma Tata Steel 2020-2050: samenwerken aan een gezondere en veilige IJmond' werkt de provincie samen met de IJmond-gemeenten, de GGD Kennemerland, en de Omgevingsdiensten aan opgaven die bijdragen aan een gezondere leefomgeving IJmond. Ook de samenwerking met het Rijk is hierbij van groot belang voor onder andere de wet- en regelgeving over milieu en de leefomgeving waarmee de provincie werkt. Het Rijk heeft een belangrijke taak bij de verduurzaming van Tata Steel.

Het programma Tata Steel 2020 – 2050 komt in een versnelde fase van uitvoering in samenhang met de 'Route naar Groen Staal' van Tata Steel . De omschakeling naar Groen Staal is een grote opgave binnen Tata Steel die leidt tot een groot aantal vergunningaanvragen en andere vraagstukken in de IJmond. Naast de inzet vanuit de Omgevingsdienst NZKG, vraagt deze opgave ook om meer inzet vanuit de provincie. Met de kaderbrief 2023 zijn extra middelen toegekend. Met deze extra middelen kunnen we de taken uitvoeren die nodig zijn om de Groen Staal route te realiseren. Daarnaast zetten we het onderzoek en (gezondheids)monitoring rondom Tata Steel voort, waarvoor extra middelen zijn geraamd.

Vanuit het Programma Gezonde Leefomgeving zetten we in op scherp vergunnen Dit is tevens verankerd in de beleidsnotaVTH (hoofdstuk 3). Hierin wordt de beleidsruimte die er is om te vergunnen binnen de bandbreedte voor best beschikbare technieken (BREF range) vertaald naar de concrete ambitie om zo dicht mogelijk aan de onderkant van de BREF bandbreedte te vergunnen voor fijnstof en stikstofdioxide. In 2023 zetten we hier onverminderd op in. De bedoeling is dat deze ambitie wordt toegepast bij oprichting- actualisatie- en uitbreidingsvergunningen. Dit doen we vanuit het Programma Tata Steel. Voor de rest van de bedrijven in Noord-Holland waar we bevoegd gezag voor zijn is in 2022 een start gemaakt met een viertal pilots. In 2023 gaan we op basis van deze pilots verder met scherp vergunnen.

Jaarlijks presenteert de provincie datarapporten over de luchtkwaliteit in drie gebieden: IJmond, Westpoort en de Haarlemmermeer. In de Omgevingsvisie NH2050 is de ambitie geformuleerd om zo spoedig mogelijk aan de WHO advieswaarden uit 2005 voor luchtkwaliteit te voldoen. De waarden voor fijnstof (PM10, PM2,5) dalen wel maar voldoen nog niet aan de WHO-advieswaarden. In 2023 worden de drie meetnetten geëvalueerd, wat mogelijk gaat leiden tot aanscherping van het meetpakket in daaropvolgende jaren.

Met het project Hollandse Luchten brengt de provincie met burgermetingen op specifieke plekken in de provincie de luchtkwaliteit in kaart. In 2022 worden nieuwe meetgemeenschappen met inwoners toegevoegd aan het programma waarmee we in 2023 ervaring gaan opdoen.

De in 2022 opgeleverde nieuwe geluidbelastingkaarten vormen een belangrijke bouwsteen voor het nieuwe Actieplan Geluid, dat we in 2023 gaan opstellen. Daarnaast heeft de provincie een aantal industrieterreinen van regionaal belang benoemd, waar gezoneerd geluidbeleid wordt toegepast. Het zonebeheer heeft de provincie belegd bij de Omgevingsdienst NZKG. De provincie staat voor de wettelijke taak om SWUNG-2 (Samen Werken aan de Uitvoering van Nieuw Geluidbeleid) te implementeren. Met de kaderbrief 2023 zijn hiervoor extra middelen beschikbaar gesteld.

De provincie heeft speciale aandacht voor de problematiek van zeer zorgwekkende stoffen ZZS en voor de verbetering van de luchtkwaliteit in het kader van het Schone Lucht Akkoord (SLA). In 2023 participeert de provincie in een nationaal onderzoeksprogramma in het kader van het SLA naar hoog blootgestelde gebieden, hierin is de regio IJmond één van de te onderzoeken gebieden. Aan de hand van resultaten bepalen we in 2023 concrete vervolgstappen.

Het provinciale geurbeleid is erop gericht om toe te werken naar een verwaarloosbare geurhinder in Noord-Holland. Het E- Nose netwerk ondersteunt het toezicht op het verbod op varend ontgassen, maar geeft ook gebiedsspecifiek inzicht, zoals in de IJmond en Tuindorp Oostzaan. We werken nauw samen met de Omgevingsdienst NZKG, het Havenbedrijf Amsterdam en bedrijven die geurhinder veroorzaken. Met de komst van de Omgevingswet zijn we voornemens om het provinciale geurbeleid te actualiseren. Dat zal in 2023 gestalte krijgen.

Het Rijk is aan zet om, in aanloop naar de inwerkingtreding van de Omgevingswet, aandachtsgebieden te bepalen die inzichtelijk maken in welk gebied zich bij een ongeval met gevaarlijke stoffen mogelijk nog levensbedreigende gevolgen voor personen in gebouwen kunnen voordoen. Deze aandachtsgebieden zijn voor ons extra van belang om inzicht te krijgen welke ruimtelijke effecten de energietransitie in bijvoorbeeld het Noordzeekanaalgebied heeft en de keuzes die we in 2023 hierin moeten gaan maken.

De provincie Noord-Holland heeft aandacht voor het terugdringen van uitstoot van Zeer Zorgwekkende Stoffen en volgt hierin nauwgezet het Rijksbeleid. Met de Omgevingsdienst NZKG maken wij voor 2023 afspraken over de toepassing van de regels, zoals het maken van een Vermijdings- en Reductieprogramma, bij de bedrijven waar wij bevoegd gezag van zijn.

Om de stortplaats Nauerna beschikbaar te maken voor recreatie is in 2022 een onderzoek gestart van het RIVM om na te gaan op welke manier er veilig gerecreëerd kan worden. Dit onderzoek loopt door in 2023.

Koppeling met brede basismonitor

Geluidbelasting

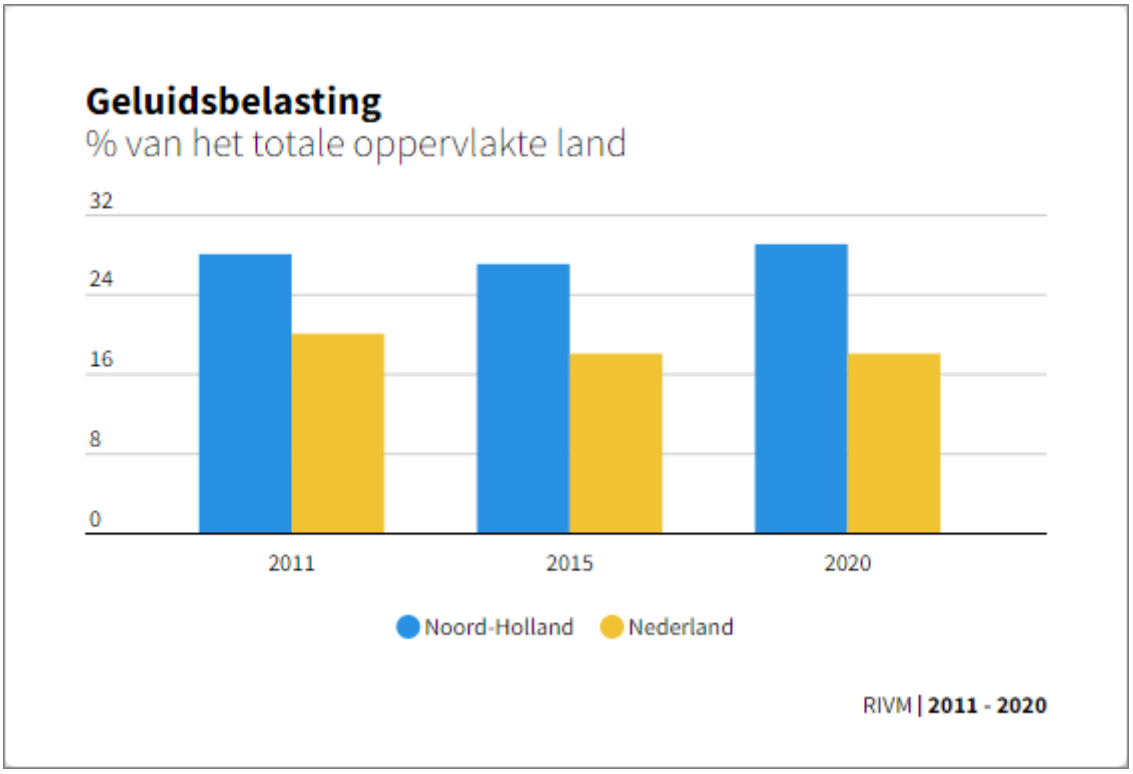

De meest recente cijfers uit 2020 laten zien dat in Noord-Holland 29% van het landoppervlak belast is met 55 decibel of meer. Dit is hoger dan het percentage in heel Nederland met 18% oppervlakte. De gemiddelde geluidsbelasting varieert weinig over de jaren, met maximale dalingen en stijgingen tussen de 2 en 4 procentpunten. De geluidsbelasting is in Noord-Holland wat toegenomen ten opzichte van 2015 en 2011. Toen was de geluidsbelasting respectievelijk 27% en 28% van de totale oppervlakte. Voor de andere provincies geldt doorgaans een stabiele of licht dalende trend.

Technische toelichting

Landoppervlakte belast met een geluidsniveau boven 55 dB. De indicator is opgesteld aan de hand van de cumulatieve geluidkaart. De cumulatieve kaart geeft een indicatief beeld van de geluidbelasting van weg-, rail- en vliegverkeer, windturbines en industrie. De hoeveelheid geluid wordt uitgedrukt in decibellen (dB Lden). De toevoeging Lden staat voor het geluidniveau gedurende de dag en nacht. Het aantal gridcellen in een klasse per gemeente is bepaald met behulp van GIS.

Externe veiligheid

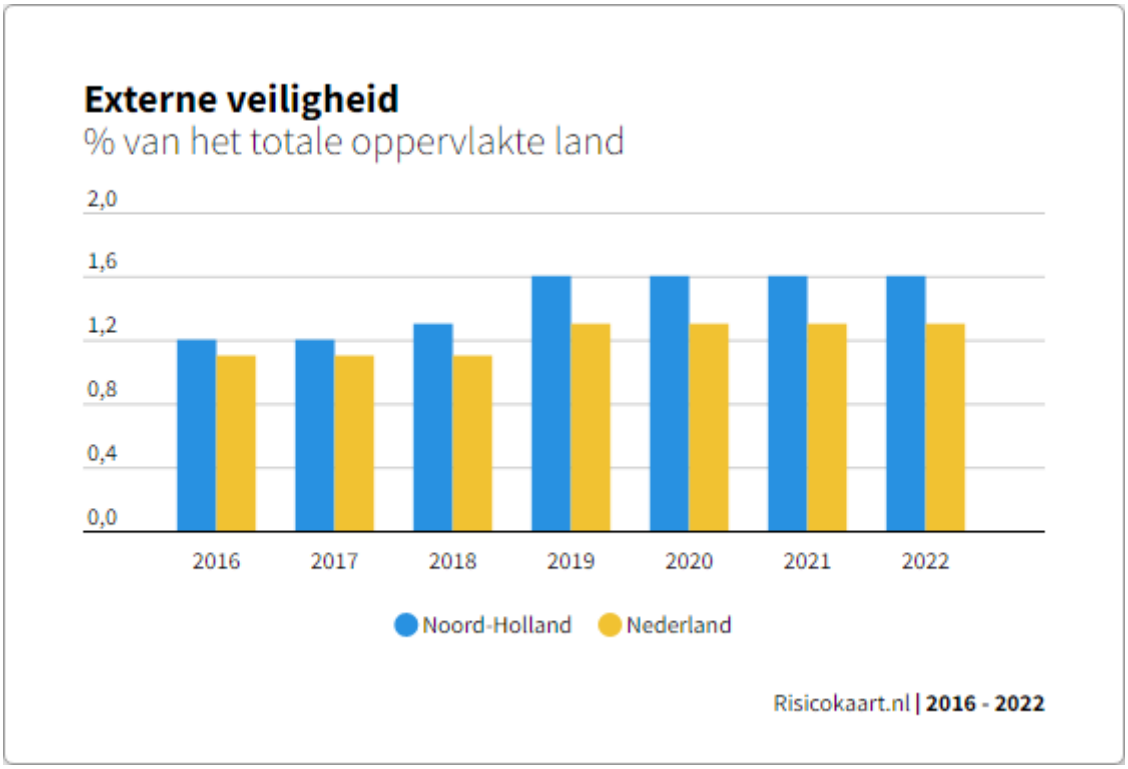

Het aandeel landoppervlakte in Noord-Holland binnen een risicocontour is 1,6%, wat iets meer is dan het percentage voor heel Nederland (1,3%). In Noord-Holland wonen 10.300 mensen binnen een risicocontour. Noord-Holland staat op basis van het aandeel landoppervlakte binnen een risicocontour op de achtste plaats. Zuid-Holland heeft het grootste aandeel landoppervlakte binnen een risicocontour met 3,6%.

Technische toelichting

De zogenoemde plaatsgebonden risicocontour geeft aan hoe groot in een bepaalde omgeving de overlijdenskans is door een ongeval met een risicobron. Het plaatsgebonden risico is de berekende kans per jaar dat een persoon overlijdt door een ongeval bij een risicobron. Voor het bepalen van de plaatsgebonden risicocontouren zijn risico's van bedrijven (installaties en inrichtingen), buisleidingen en vliegvelden meegenomen. In deze berekening is gebruik gemaakt van 10-6 risicocontour. Dat wil zeggen dat de kans dat daadwerkelijk een zwaar ongeval plaatsvindt 1 op een miljoen is.

Luchtkwaliteit Fijnstof

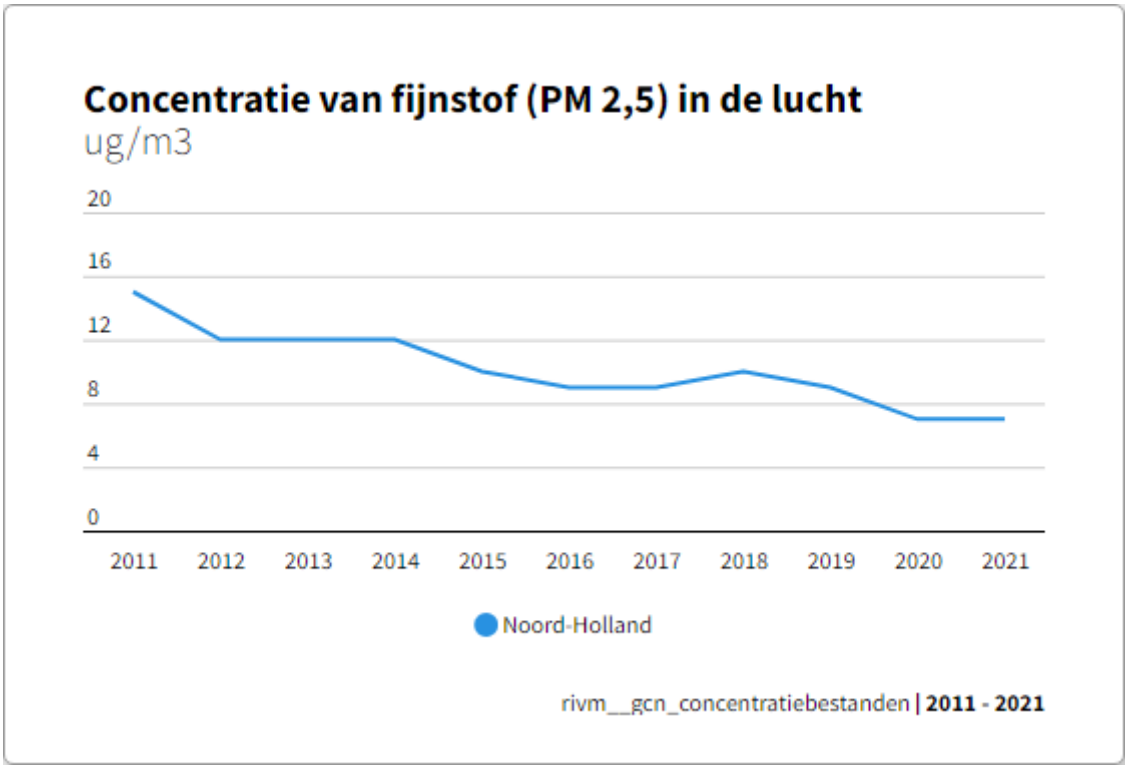

Fijnstof is een verzamelbegrip en omvat deeltjes van verschillende grootte. Fijnstof veroorzaakt gezondheidseffecten. De Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) stelt dat blootstelling aan PM 2,5 schadelijker is dan blootstelling aan PM10. In 2021 was de gemiddelde concentratie PM2,5 voor de provincie Noord-Holland 7 µg/m3. Het gemiddelde van Nederland was in 2021 ook 7 µg/m3.

Technische toelichting

Concentratie van fijnstof (PM 2,5) in de lucht. De indicator is gebaseerd op de Grootschalige Concentratiekaarten Nederland (GCN). In de GCN wordt op basis van modellen de luchtkwaliteit op iedere plek in Nederland berekend.

Luchtkwaliteit NO2

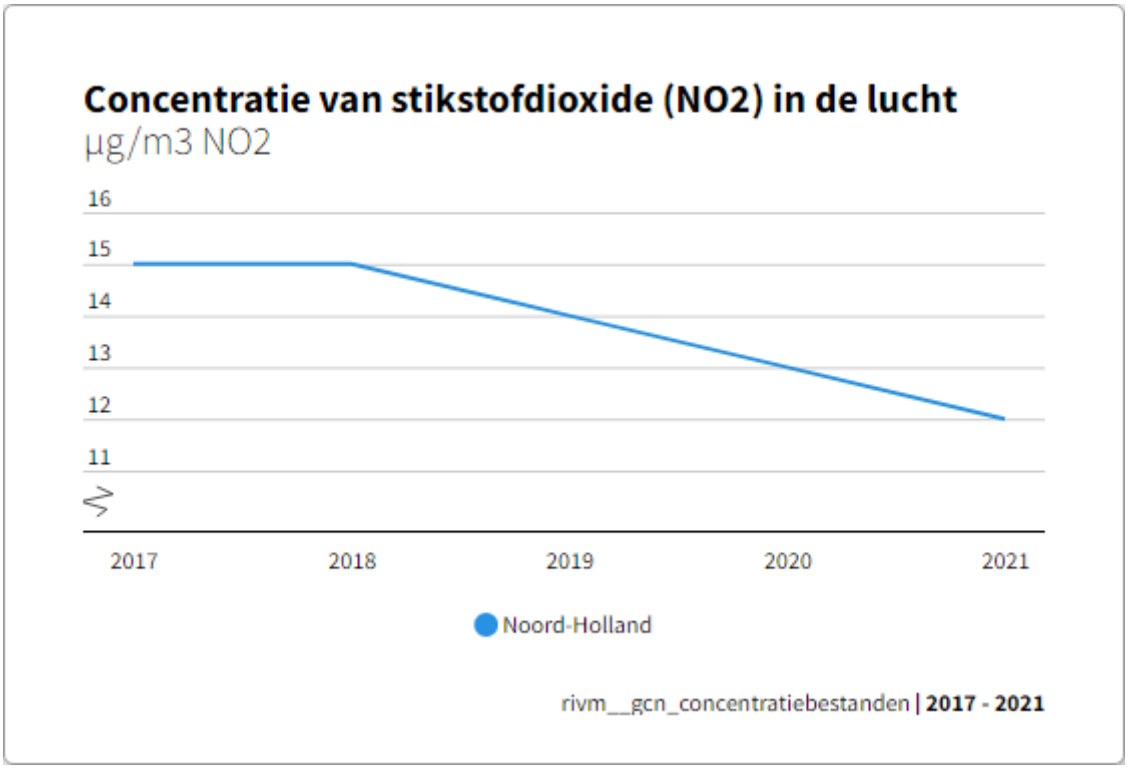

Stikstofdioxide (NO2) is een gas dat in Nederland effect heeft op de luchtkwaliteit. Verkeer is de belangrijkste bron van stikstofdioxide, maar ook de industrie, raffinaderijen en de energiesector zijn bronnen van NO2 emissie en hebben dus effect op de stikstofdioxide concentratie in de lucht. Blootstelling aan stikstofdioxideconcentratie (NO2) kan schadelijk zijn voor de gezondheid. De gemiddelde concentratie van NO2 in Noord-Holland was in 2021 12 µg/m3. De gemiddelde concentratie in Nederland was in 2021 ook 12 µg/m3.

Technische toelichting

De gemiddelde concentratie van stikstofdioxide (NO2) in de lucht. De indicator is gebaseerd op de Grootschalige Concentratiekaarten Nederland (GCN). In de GCN wordt op basis van modellen de luchtkwaliteit op iedere plek in Nederland berekend.

Lichtbelasting (emissie van licht)

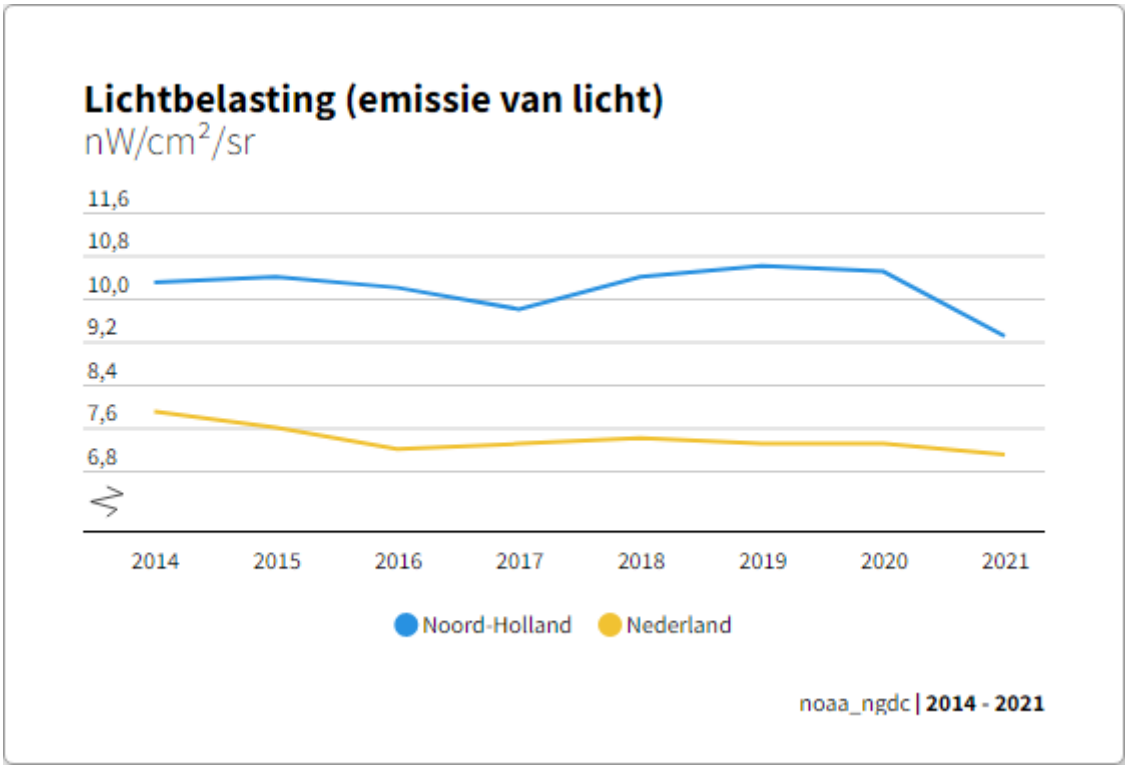

De lichtbelasting in Noord-Holland is, na Zuid-Holland, het grootst van Nederland. Dit zijn de twee provincies met de vier grootste stadsagglomeraties van Nederland. Friesland en Groningen hebben het minst last van lichtbelasting. De gemiddelde lichtbelasting in Noord-Holland is hoger dan het Nederlands gemiddelde.

Technische toelichting

Deze indicator geeft de lichtbelasting aan. Daarbij geldt: hoe hoger het getal, hoe groter de oppervlakte die last heeft van verlichting in de nacht. De gegevens voor deze indicator zijn bepaald aan de hand van satellietwaarnemingen van nachtelijke verlichting.

Bodemsanering

Noord-Holland heeft 2 spoedlocaties voor bodemverontreiniging waar de risico's nog niet beheerst zijn. De provincie monitort ieder jaar de voortgang van de aanpak van de spoedlocaties. Dat zijn locaties waar de bodemverontreiniging leidt tot onaanvaardbare risico's voor mensen, voor ecologie of voor verspreiding van stoffen met het grondwater. De meeste van die locaties zijn in het verleden geïnventariseerd en onderzocht. Toch worden af en toe nog nieuwe spoedlocaties bekend doordat er nieuw onderzoek is verricht op een locatie. In 2021 zijn daardoor in Noord-Holland 2 spoedlocaties toegevoegd en betreft de lijst van spoedlocaties inmiddels 98. De twee nieuwe locaties betreffen de 'Kleiput Oosterdijk De Bult te Enkhuizen' en het 'Voormalige defensieterrein Crailo Amersfoortsestraatweg 111 te Hilversum'. Voor "Crailo" heeft de provincie opdracht voor sanering gegeven, is de sanering nagenoeg afgerond en zijn de risico's weggenomen. Voor "De Bult" worden voorbereidingen voor sanering getroffen. Daardoor zullen de risico's worden beheerst. De provincie volgt de voortgang van de aanpak van deze (en alle andere) spoedlocaties en actualiseert de informatie bij de jaarlijkse monitoring.

Technische toelichting

Aantal spoedlocaties voor bodemverontreiniging waar de risico's nog niet beheerst zijn.

Hittestress

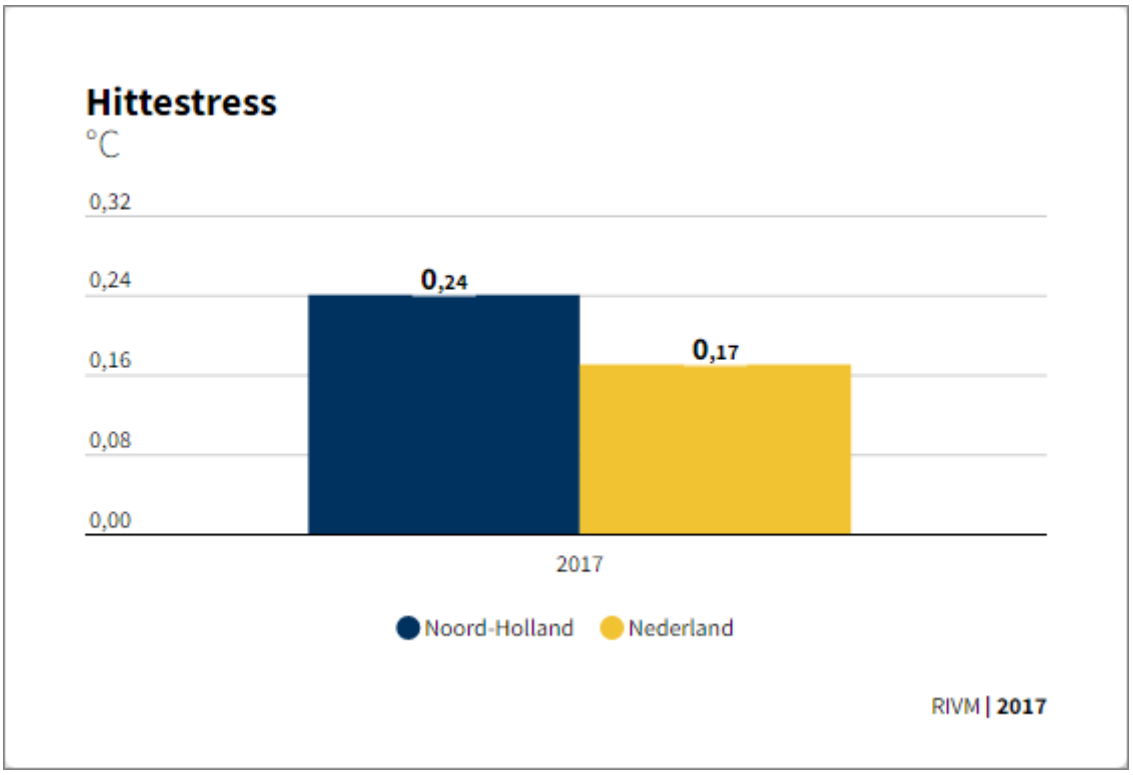

Noord-Holland heeft relatief gezien een hoog stedelijk hitte-eiland effect ten opzichte van andere provincies. Alleen Zuid-Holland heeft te kampen met hogere gemiddelde temperaturen. Deze indicator heeft alleen een meting voor 2017.

Technische toelichting

De indicator geeft weer wat het jaarlijks temperatuurverschil (in graden Celsius) is dat ontstaat door het hitte-eiland effect, oftewel het fenomeen dat de temperatuur in een stedelijk gebied gemiddeld hoger is dan in het omliggende landelijk gebied. Het gemiddelde temperatuurverschil binnen de gemeente is bepaald door middel van een GIS-berekening op basis van 10x10 meter gridkaart.

2.2.3 Kwaliteit bodem en ondergrond verbeteren

Toelichting

De provincie richt zich op instandhouding en verbetering van de kwaliteit van bodem en ondergrond. De opgaven zijn:

- De grondwaterkwaliteit ten behoeve van de openbare drinkwatervoorziening beschermen.
- Verontreinigingen van bodem en grondwater saneren ter bescherming van mens en milieu en ter verhoging van de (gewenste) gebruiksmogelijkheden.
- De energiewinning uit de bodem (bijvoorbeeld door geothermie, warmte-koudesystemen en warmtenetten) faciliteren.

Mijnbouwwet

Het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat is bevoegd gezag voor vergunningen onder de Mijnbouwwet. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om de winning van gas of aardwarmte (geothermie). Vanuit haar adviesrol rol kijkt de provincie naar de gevolgen van de winning voor onder andere het grondwater en de bovengrondse veiligheid.

Bodembeheer

Met de invoering van de Omgevingswet (Ow), naar verwachting per 1 januari 2023, en het intrekken van de Wet bodembescherming verandert de taakverdeling tussen provincie en gemeenten. Kern van de verandering is dat gemeenten primair verantwoordelijk worden voor de bodemkwaliteit in de bovengrond en de provincie voor het grondwater. Daarnaast blijft de provincie bevoegd gezag voor overgangsrechtlocaties en voor bodemkwaliteit bij complexe bedrijven. Over de financiering hiervan door het Rijk worden in de loop van 2022 afspraken gemaakt.

Een belangrijk onderdeel van de taak van de provincie is het gebiedsgericht beheer van grondwaterverontreinigingen. Bescherming van de drinkwatervoorziening en het faciliteren van het gebruik van de ondergrond voor bijvoorbeeld energiewinning worden hierin meegenomen (zie ook Grondwaterbeheer het Gooi). Andere taken zijn het afmaken van de bodemsanering van spoedlocaties (zie deze interactieve kaart) en diffuse bodemverontreiniging (bijvoorbeeld lood), nazorg en beheer van restverontreinigingen na sanering en de aanpak van nieuwe stoffen zoals PFAS (PerFluor-Alkyl stoffen).

Voor PFAS vertegenwoordigt Noord-Holland zowel ambtelijk als bestuurlijk het IPO in overleggen met Rijk, VNG en UvW. Het doel is knelpunten in uitvoer en beheer en knelpunten op het gebied van mogelijk conflicterende beleidskaders aan te pakken.

Stortplaatsen Wet milieubeheer

De provincie is verantwoordelijk voor de nazorg van stortplaatsen Wet milieubeheer. Voor één stortplaats wordt een sluitingsprocedure afgerond door het verstrekken van een geslotenverklaring door GS en een goedgekeurd nazorgplan. Op twee gesloten stortplaatsen wordt in opdracht van GS nazorg uitgevoerd.

Budgettabel (x € 1.000)

Beleidsdoel

	Lasten	Rekening 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
2.2.1	VTH taken uitvoeren en coördineren	29.197	30.308	31.723	29.973	29.894	29.889
2.2.2	Gezonde leefomgeving bevorderen	3.301	5.492	5.497	2.302	2.194	2.186
2.2.3	Kwaliteit bodem en ondergrond verbeteren	3.916	10.211	6.058	4.255	1.604	1.330
	Totaal lasten	36.414	46.011	43.278	36.530	33.692	33.405
	Totaal baten	-3.062	-2.595	-4.780	-5.135	-2.475	-2.575
	Saldo van baten en lasten	33.352	43.416	38.498	31.395	31.217	31.217
	Stortingen						
2.2.2	Resv. Verduurzaming bestaande Woningvoorraad	0	0	0	0	0	0
2.2.2	Resv. Gezonde leefomgeving	3.500	3.420	3.300	1.000	0	0
2.2.3	Resv. Bodemsanering	4.235	319	319	319	319	319
	Onttrekkingen						
2.2.2	Resv. Verduurzaming bestaande Woningvoorraad	-131	-554	0	0	0	0
2.2.2	Resv. Gezonde leefomgeving	-1.516	-3.467	-3.467	-67	-67	-67
2.2.3	Resv. Bodemsanering	-3.190	-8.878	-3.060	-1.039	-1.214	-944
	Resultaat	**36.250**	**34.256**	**35.590**	**31.608**	**30.255**	**30.138**

Programma 3 Ruimte en Water

Doelenboom

3. Ruimte en Water
3.1 Ontwikkelen ruimtelijk beleid
3.1.1 Omgevingsvisie en omgevingswet uitdragen
3.1.2 Ruimtelijke kwaliteit borgen en stimuleren
3.2 Uitvoeren ruimtelijk beleid’
3.2.1 Bijdragen aan de optimalisering van OV- knooppunten en ketens
3.2.2 Beleid luchthavens uitvoeren
3.2.3 Visie Noordzeekanaalgebied en havencomplexen realiseren
3.2.4 Ruimtelijke structuur versterken
3.2.5 Grondbeleid uitvoeren t.b.v. provinciale doelen
3.3 Bijdragen aan betaalbaar en toekomstbestendig wonen
3.3.1 Afstemming en regionale programmering woningbouw
3.3.2 Bijdragen aan versnelling woningbouwproductie en binnenstedelijk bouwen
3.4 Beschermen tegen overstromingen en bijdragen aan klimaatadaptatie
3.4.1 Kaders stellen voor regionale keringen en investeren in ruimtelijke kwaliteit
3.4.2 Beoordelen versterkingsplannen primaire keringen en investeren in ruimtelijke kwaliteit
3.4.3 Bijdragen aan ontwikkelen en uitvoeren regionale opgaven klimaatadaptatie
3.5 Verbeteren kwaliteit water en benutten en beheren water
3.5.1 Schoon en voldoende grondwater bevorderen
3.5.2 Schoon en voldoende oppervlaktewater bevorderen
3.5.3 Waterrecreatie stimuleren

Maatschappelijk doel

De provincie zorgt samen met andere overheden voor een goede ruimtelijke inrichting van Noord-Holland. Diverse functies zoals wonen, werken, energietransitie, landbouwtransitie, mobiliteit, natuurontwikkeling vragen in Noord-Holland om ruimte en de druk op de ruimte is daarmee groot. Dit tegen een achtergrond van belemmeringen ten aanzien van onder andere stikstof, energie-infrastructuur, geluidsregels, milieuregels, klimaat. Het vraagt om scherpe keuzes. De provincie bekijkt deze vragen in samenhang, maakt ruimtelijk strategisch beleid, ontwikkelt gebiedsgericht beleid en coördineert bij vraagstukken die de gemeentegrenzen overstijgen. De rol van de provincie is door de Ruimtelijke Ordeningsbrief van het Rijk nog verder versterkt.

De sturingsfilosofie van de provincie is gebaseerd op de Omgevingswet: lokaal wat kan en regionaal wat moet. Dit is vastgelegd in het Coalitieakkoord 2019-2023 ‘Duurzaam doorpakken!’.

In de provinciale Omgevingsvisie NH2050 staat de langetermijnvisie van Provinciale Staten van Noord-Holland op de fysieke leefomgeving. De Omgevingsvisie NH2050 vormt het strategische langetermijnbeleid van de provincie Noord-Holland. De hoofdambitie van de Omgevingsvisie NH2050 is zorgen voor balans in Noord-Holland tussen economische groei en leefbaarheid. Een belangrijk aspect van de leefbaarheid is een goede kwaliteit van de fysieke leefomgeving. Om deze te borgen hanteert de provincie basisrandvoorwaarden voor gezondheid, veiligheid en klimaatadaptatie. Daarnaast gelden generieke ontwikkelprincipes voor landschap, natuurinclusiviteit, clustering van activiteiten en samenhang tussen de bovengrond en de ondergrond.

De woonopgave is enorm. Tot 2030 moeten in Nederland 900.000 woningen worden gerealiseerd. Als Noord-Holland leveren we hier een grote bijdrage aan, namelijk 183.600 woningen bruto en 162.000 netto (nieuwbouw minus sloop). De nadruk ligt op het versneld realiseren van (betaalbare) woningen. Dit is ook de lijn in het Masterplan Wonen. Om de woningen te realiseren maken we gebruik van onorthodoxe maatregelen, zoals het instrument actief grondbeleid. Belangrijk is dat de woonopgave niet los wordt gezien van de andere opgaven in Noord-Holland. Denk bijvoorbeeld aan de grote uitdagingen van de energietransitie. Daarnaast kunnen geen woningen gebouwd worden zonder antwoord te geven op vraagstukken als stikstof, vliegtuiggeluid, bereikbaarheid, klimaatbestendigheid, leefbaarheid, toenemende druk op recreatiegebieden, landschap en natuur.

Voor wat de hoofdambities uit onze Omgevingsvisie betreft, is de provincie mede afhankelijk van de keuzes die het Rijk voor de toekomstige ontwikkeling van de luchtvaart in het algemeen en de ontwikkeling van Schiphol in het bijzonder maakt. De sectorale luchtvaartwet- en regelgeving is daarbij kaderstellend (LIB, hoogtebeperkingen, radardekking). De aanwezigheid en het gebruik van de luchthaven Schiphol heeft een grote ruimtelijke impact. De ruimtelijke consequenties van keuzes in de luchtvaart dienen daarom scherp in beeld te blijven en in een integrale afweging te worden betrokken. Om die reden wordt samen met het Rijk gewerkt aan de NOVEX Schiphol.

De hoofddoelen op het gebied van water zijn het beschermen tegen overstromingen en het duurzaam gebruik van water voor verschillende doeleinden. De beide hoofddoelen sluiten aan op de doelen van twee belangrijke Europese richtlijnen: de ROR (Richtlijn Overstromingsrisico's) en de KRW (Kaderrichtlijn Water).

Bij het beschermen tegen overstromingen staan drie elementen centraal:
1. primaire en regionale keringen die aan de wettelijke norm voldoen;
2. een robuuste ruimtelijke inrichting;
3. effectieve calamiteitenplannen.

Bij een duurzaam gebruik van het water gaat het om een zorgvuldig beheer van grond- en oppervlaktewater. Een goede waterkwaliteit en het voorkómen van verdroging en verzilting zijn hierbij belangrijke aandachtspunten.

Klimaatverandering en maatschappelijke opgaven als de energietransitie, biodiversiteit en woningbouwopgave maken aanpassing, versnelling of intensivering van het waterbeleid op een aantal aspecten nodig. Bij het versterken van primaire waterkeringen wordt ingezet op: adaptieve versterkingsoplossingen die daarmee tegen lagere kosten uitbreidbaar zijn bij een klimaatverandering, op het toevoegen van extra ruimtelijke kwaliteit aan de dijk en de directe omgeving van de dijk. Hiervoor worden de middelen ingezet uit de Reserve meekoppelkansen dijkversterkingen en kustontwikkeling.

De provincie werkt samen met gemeenten, veiligheidsregio's en waterschappen in het verkrijgen van meer inzicht in vitale en kwetsbare infrastructuur. Eigen netwerken (onder andere wegen en kanalen) worden beoordeeld op klimaatbestendigheid.

Wettelijk beleidskader

- Woningwet/Huisvestingswet
- Wet ruimtelijke ordening (incl. Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro) en Besluit ruimtelijke ordening)
- Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
- Omgevingswet (in ontwikkeling)
- Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte
- Structuurvisie Mainport Amsterdam Schiphol Haarlemmermeer
- Wet luchtvaart
- Luchthavenverkeersbesluit (LVB) Schiphol
- Luchthaven Indelingsbesluit (LIB) Schiphol
- Wet regelgeving burgerluchtvaart en militaire luchthavens (RBML)
- Waterwet
- Waterschapswet
- Drinkwaterwet
- Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden
- Europese Richtlijn Overstromingsrisico's
- Europese Kaderrichtlijn Water

Provinciaal beleidskader

- Provinciale Omgevingsvisie NH2050
- Omgevingsverordening Noord-Holland 2022
- Provinciale Woonagenda 2020 - 2025
- Masterplan Wonen versie 1 en Masterplan Wonen versie 1.5
- Programma OV-knooppunten ("Maak Plaats!")
- Uitvoeringsprogramma Binnenstedelijk Bouwen en Versnellen Woningbouw
- Visie Noordzeekanaalgebied 2040
- 5e Nota Grondbeleid
- Watervisie 2021 'Buiten de oevers'
- Water, bron van recreatie, Visie op de waterrecreatie 2030
- Provinciale beleidsnota Regionale Luchthavens
- Visie OV2020

Budgettabel 2023 (x € 1.000)

Beleidsdoel		Lasten	Baten	Saldo van baten en lasten	Onttrekking aan reserves	Stortingen	Saldo t.l.v. algemene middelen
3.1	Ontwikkelen ruimtelijk beleid	3.865	0	3.865	0	0	3.865
3.2	Uitvoeren ruimtelijk beleid	8.995	5.810	3.185	10.695	19.000	11.490
3.3	Bijdragen aan betaalbaar en toekomstbestendig wonen	3.219	0	3.219	2.180	1.200	2.239
3.4	Beschermen tegen overstromingen en bijdragen aan klimaatadaptatie	3.866	0	3.866	2.214	1.500	3.152
3.5	Verbeteren kwaliteit water en benutten en beheren water	3.883	1.239	2.644	1.393	1.562	2.813
	Totaal	**23.828**	**7.049**	**16.779**	**16.482**	**23.262**	**23.559**

Verbonden partijen

Programma	OD	Verbonden partij	Doel
3	3.1.2	Stichting bevordering kwaliteit leefomgeving Schipholregio	Verbeteren leefkwaliteit Schipholregio.
3	3.2.3	Stichting Projectbureau Masterplan Noordzeekanaalgebied	Versterken van de internationale concurrentiepositie van het gebied.
3	3.1.1	Zeestad Beheer B.V.	Stadsvernieuwing Den Helder
3	3.1.2	Zeestad C.V.	Stadsvernieuwing Den Helder
3	3.5.2	N.V. Provinciaal Waterleidingbedrijf Noord-Holland (PWN)	Drinkwatervoorziening en natuurbeheer

*Verdere informatie is te vinden in de paragraaf verbonden partijen

3.1 Ontwikkelen ruimtelijk beleid

Onze rol
We zijn verantwoordelijk voor het maken van integrale ruimtelijke afwegingen over ontwikkelingen in voornamelijk het landelijk gebied. We wegen mogelijkheden af om wel of niet te bouwen in het buitengebied via onze verordening, wij maken beleid, stellen kaders en stimuleren en regisseren via onze instrumenten zoals de provinciale Omgevingsvisie, de Omgevingsverordening, de Omgevingsregeling, regionale samenwerkingsagenda's en integrale programma's. Bij het vormgeven en behouden van de ruimtelijke kwaliteit in de provincie worden wij bijgestaan door het ontwerpteam, het Adviesteam Ruimtelijke Kwaliteit (ARK/intern), de Adviescommissie Ruimtelijke Ontwikkeling (ARO/extern) en de Provinciaal Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit (PARK/extern).

Samenwerkingspartners
We werken samen met gemeenten aan het verhogen van de kwaliteit van de gemeentelijke plannen en met initiatiefnemers voor ruimtelijke ontwikkeling. Deze rol zal toenemen onder de nieuwe Omgevingswet, vanwege de in deze wet opgenomen zorgplicht omgevingskwaliteit en door de grote transities die het landschap grondig zullen veranderen. Hoe zorgt de provincie ervoor dat deze ontwikkelingen blijven passen in het veranderende landschap?

Prioriteiten

- Uitdragen van de Omgevingsvisie
- Het uitdragen van de Omgevingsverordening NH2020 en van de Omgevingsverordening NH2022 die gelijktijdig met de Omgevingswet op (naar verwachting) 1 januari 2023 in werking treedt
- Het stimuleren van de ruimtelijke kwaliteit.

3.1.1 Omgevingsvisie en omgevingswet uitdragen

Toelichting

Provinciale Staten (PS) hebben in 2018 een integraal strategisch langetermijnbeleid vastgesteld met de Omgevingsvisie NH2050. Elk van deze ambities is terug te vinden in de programma's in deze begroting. De belangrijkste acht onderwerpen waar PS ambities over hebben vastgesteld zijn: klimaatadaptatie (beleidsdoel 3.4); gezonde leefomgeving, waaronder bodem, water, lucht, geluid, veiligheid (beleidsdoel 2.2); biodiversiteit (programma 5), economische transitie en energietransitie (beleidsdoel 2.1); mobiliteit (programma 4), verstedelijking en landschap (programma 3, 5 en 6).

De Omgevingsvisie wordt uitgedragen door advisering vanuit de vastgestelde visie aan GS, PS, de ambtelijke organisatie en via het bepalen en uitwerken van activiteiten die bijdragen aan het behalen van door PS in de visie gestelde ambities en doelen.

De vertaling van de Omgevingsvisie in ons juridisch instrumentarium vindt plaats door middel van de Omgevingsverordening. In 2021 heeft de provincie de Omgevingsverordening NH2022 voorbereid. Deze omgevingsverordening treedt tegelijk in werking met de Omgevingswet. In de Omgevingsverordening NH2022 worden de provinciale regels omgezet naar de juiste juridische basis, zodat de provincie voldoet aan de Omgevingswet op het moment van inwerkingtreding.

Input van partners, waaronder gemeenten en waterschappen, is onderdeel van de totstandkoming geweest.

Extern borgt de provincie de Omgevingsvisie en Omgevingsverordening in de omgevingsvisies, omgevingsplannen en waterschapsverordeningen van lagere overheden via de instrumenten die de Omgevingswet ons hiertoe ter beschikking stelt. Hiertoe zijn onze werkprocessen heringericht.

De Omgevingswet wordt ondersteund door een Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). Het DSO wordt interbestuurlijk ontwikkeld in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK). Wij zijn bij inwerkingtreding van de Omgevingswet aan het DSO gekoppeld en hebben onze werkprocessen hierop ingericht, zodat wij omgevingsbesluiten als de Omgevingsvisie en Omgevingsverordening hiermee kunnen ontsluiten.

De Omgevingswet treedt naar verwachting in werking op 1 januari 2023. Tot dat moment blijft de Omgevingsverordening Noord-Holland 2020 derhalve van kracht. Deze is immers al in de geest van de Omgevingswet opgesteld. De Omgevingsverordening Noord-Holland 2022 ligt klaar om in werking te treden zodra de Omgevingswet van kracht wordt.

3.1.2 Ruimtelijke kwaliteit borgen en stimuleren

Toelichting

Noord-Holland heeft na brede consultatie belangrijke waarden en grote ambities geformuleerd in haar Omgevingsvisie. Provinciale Staten hebben daarbij een sturingsfilosofie omarmd volgens het adagium: ‘lokaal wat kan, regionaal wat moet’. De opgave staat altijd centraal en bepaalt of en zo ja met wie en met welke instrumenten we opgaven proberen aan te pakken.

Gedeputeerde Staten beschikken over verschillende instrumenten om ruimtelijke kwaliteit bij nieuwe ontwikkelingen in het landschap te borgen, onder wie de Provinciaal Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit (PARK) en de Adviescommissie Ruimtelijke Ontwikkeling (ARO).

De ARO adviseert op basis van een vraag van een initiatiefnemer (provincie, gemeente of waterschap) over de ruimtelijke kwaliteit van plannen die grote impact hebben op het landschap. Focus van het advies ligt dan ook niet op de ruimtelijke kwaliteit van de afzonderlijke plannen, maar vooral op hoe deze bijdragen aan de kwaliteit van het landschap. De ARO komt hiervoor gemiddeld negen keer per jaar bijeen en geeft tussen de 15 en 30 adviezen per jaar. Over de plannen die zijn besproken, de adviezen die hierover zijn uitgebracht en de trends die worden gesignaleerd, wordt ieder jaar een jaarverslag gemaakt in de vorm van een online magazine.

De Provinciaal Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit (PARK) is een onafhankelijk expert op het gebied van ruimtelijke ordening die GS adviseert bij veranderingen en ontwikkelingen op regionaal niveau. Door zijn onafhankelijke positie heeft de PARK een belangrijke rol binnen het debat over de inrichting van de fysieke ruimte in Noord-Holland. De adviezen van de PARK zijn zoveel mogelijk integraal, gebiedsgericht, agenderend en innovatief. De adviezen zijn openbaar via de website van de provincie. De huidige PARK is door GS aangesteld tot 1 juni 2023.

Koppeling met brede basismonitor

Bebouwd terrein

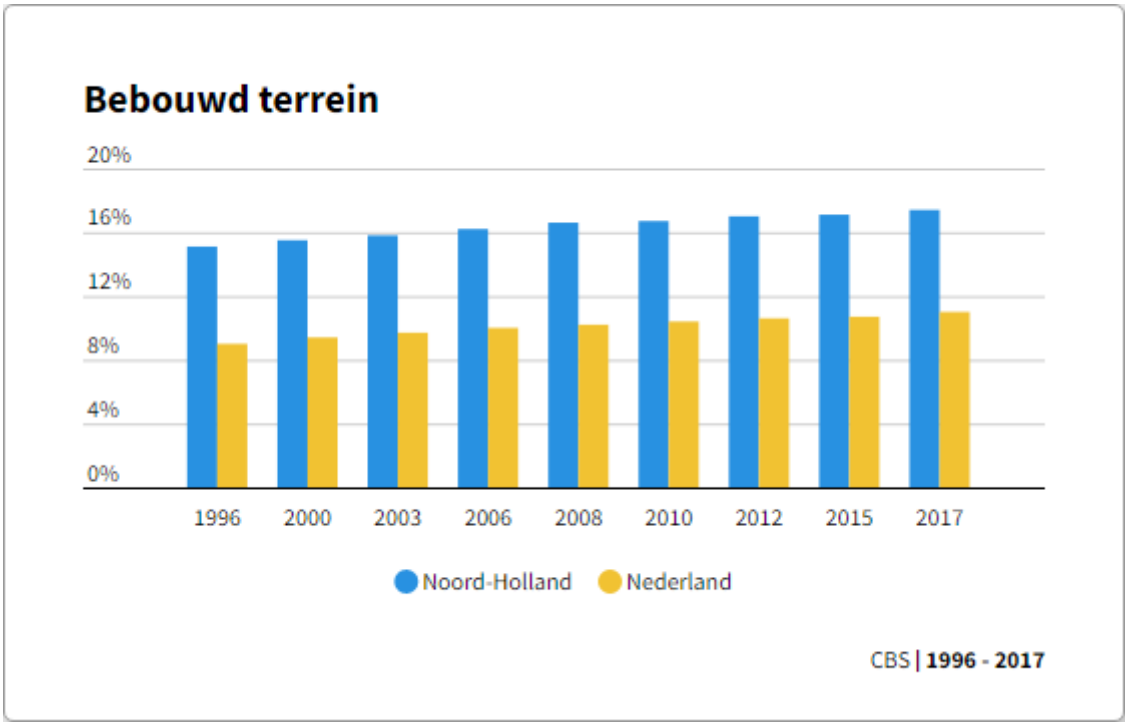

Het aandeel bebouwd terrein ligt in de provincie Noord-Holland zo'n 6 procentpunt hoger dan in heel Nederland. In zowel Noord-Holland als in heel Nederland nam dit percentage tussen 1996 en 2017 toe. Voor Nederland is dit een stijging van 2,3 procentpunt, voor Noord-Holland van 2 procentpunt. In 2017 bestond 17,4% van het landoppervlak in Noord-Holland uit bebouwd gebied. Op dit moment vormen de data uit 2017 de meest recente; deze indicator heeft een lange verwerkingstijd bij het CBS vanwege de complexiteit.

Technische toelichting

Terrein in gebruik voor wonen, werken, winkelen, uitgaan, cultuur en openbare voorzieningen als percentage van het totale oppervlakte land.

Budgettabel (x € 1.000)

Beleidsdoel

	Lasten	Rekening 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
3.1.1	Omgevingsvisie en omgevingswet uitdragen	1.422	2.524	2.300	2.226	2.225	2.215
3.1.2	Ruimtelijke kwaliteit borgen en stimuleren	403	1.566	1.565	1.505	1.501	1.494
	Totaal lasten	1.825	4.090	3.865	3.731	3.726	3.709
	Totaal baten	0	0	0	0	0	0
	Saldo van baten en lasten	1.825	4.090	3.865	3.731	3.726	3.726
	Stortingen						
		0	0	0	0	0	0
	Onttrekkingen						
		0	0	0	0	0	0
	Resultaat	**1.825**	**4.090**	**3.865**	**3.731**	**3.726**	**3.709**

3.2 Uitvoeren ruimtelijk beleid

Onze rol

De provincie maakt als regisseur samen met de partners in de regio afspraken over realisatie van de verstedelijkingsopgaven (in samenhang met bereikbaarheid) bij OV-knooppunten. Daarnaast vervult de provincie de expertrol en brengt specifieke kennis in over de ontwikkelingen van knooppunten samen. De provincie overlegt met de rijksoverheid over de ontwikkeling van Schiphol c.q. het luchtvaartbeleid en we zijn bevoegd gezag voor de regionale luchthavens. Samen met de medeoverheden en het bedrijfsleven in het Noordzeekanaalgebied (NZKG) realiseert de provincie faciliteiten ten dienste van de regionale economie en ruimtelijke ontwikkeling in het NZKG en in het maritiem cluster Kop van Noord-Holland/Den Helder. De provincie stimuleert ruimtelijke ontwikkelingen door financiële middelen beschikbaar te stellen voor subsidies en onderzoeken. Ten slotte oefent de provincie de rol van bevoegd gezag uit door regels te stellen via de Omgevingsverordening en te adviseren over ruimtelijke visies en plannen van gemeenten.

Samenwerkingspartners

Onze samenwerkingspartners zijn zeer divers van aard, en omvatten medeoverheden zoals het Rijk, waterschappen, gemeenten en private partijen, zoals Schiphol en Haven Amsterdam, vervoerders als NS en Connexxion, beheerder van het spoornetwerk ProRail en maatschappelijke organisaties actief op het gebied van wonen, onderwijs, zorg, natuur, recreatie en cultuur.

Prioriteiten

- De ontwikkeling van de bestemming van de Averijhaven tot Energiehaven;
- Actief pleiten voor een balans tussen duurzame connectiviteit (ontwikkeling van Schiphol) in balans met een gezonde woon- en leefomgeving (impact van luchtvaart op de Schipholregio);
- De ruimtelijke en economische ontwikkeling van regionale luchthavens en zeehavens;
- De ruimtelijke facilitering van energietransitie in Noord-Holland, waaronder in het Noordzeekanaalgebied en de haven van Den Helder;
- Bij OV-knooppunten geeft de provincie prioriteit aan de knooppunten die bijdragen aan de doelen voor woningbouw en uit de Omgevingsvisie;
- Opstellen van een ruimtelijke strategie voor Noord-Holland Noord, waarbij o.a. verstedelijking, energietransitie, landbouwtransitie, natuurontwikkeling en klimaatadaptatie met elkaar worden verbonden;
- Ruimtelijke verkenningen, bijvoorbeeld naar de transformatie van verouderde glastuinbouwgebieden in de gemeenten Aalsmeer en Uithoorn.

3.2.1 Bijdragen aan de optimalisering van OV-knooppunten en ketens

Toelichting

Voor het faciliteren van de verstedelijking en het duurzaam verbinden van woongebieden en werklocaties is een duurzaam en samenhangend OV-systeem nodig. Het functioneren van dit OV-systeem wordt mede bepaald door de kwaliteit van de knopen (OV-knooppunten) en de ketens

(deur-tot-deur reis). In het coalitieakkoord 2019-2023 is hiervoor een OV-fonds van € 20 miljoen beschikbaar gesteld. In 2021 is dit fonds reeds volledig toegezegd. Het in 2020 opgestelde bestedingsplan beschrijft de inzet van middelen voor de periode tot en met 2023. Doel is cofinanciering van projecten die een bijdrage leveren aan de verbetering van de OV-bereikbaarheid, het optimaliseren van de ketenreis (deur-tot-deur reis), efficiënt ruimtegebruik door het clusteren van functies rondom OV-knooppunten en/of het verbeteren van de kwaliteit van de leefomgeving in het (bus- of trein)stationsgebied. Dit bereiken we samen met partners en in afstemming met andere beleidstrajecten zoals onder andere Multimodaal Toekomstbeeld (Samen Bouwen aan Bereikbaarheid), Regionaal en landelijk OV Toekomstbeeld, Versnelling Woningbouw, Regionale afspraken werklocaties, Actieagenda Actieve Mobiliteit 2022-2027, Stedelijke Bereikbaarheid en het aanbesteden van busconcessies.

De provincie draagt in 2023 vanuit verschillende rollen bij, bij bovengenoemde doelen op het gebied van OV-knooppunten, Openbaar Vervoer en Ketenmobiliteit.

Kennis en onderzoek

Voor kennis- en instrumentenontwikkeling die wordt ingezet voor de ondersteuning van gemeenten en andere partners, werkt de provincie met een onderzoeksagenda en een datastrategie OV-knooppunten. De resultaten zijn te vinden op het in 2023 door te ontwikkelen Kennisportaal OV-knooppunten. Ook stelt de provincie de jaarlijkse Monitor OV-knooppunten op en worden het dashboard en de viewer geactualiseerd. Bij de uitvoering van de datastrategie OV-knooppunten zetten we o.a. in op het delen van data met partners, in samenhang met de landelijke actie-agenda OV-knooppunten (Toekomstbeeld OV).

Vanuit de UvA vindt in 2023 een promotieonderzoek plaats naar TOD in het landelijk gebied, met een casus in Noord-Holland. Daarnaast zullen we nauw blijven samenwerken met het programma Smart Mobility door o.a. toepassen van het instrument Mobiliteits Programma van Eisen (MPVE) en de Low Carbo Station Area District Tool (LDC) bij de ontwikkeling van OV-knooppunten en bij vervolgacties die voortkomen uit de Visie Hubs die in 2022 is opgesteld. Na de focus Smart Mobility die in 2021 is gedaan, zal ook een verkenning naar MaaS en deelmobiliteit worden opgesteld. Hierin zal aandacht zijn voor de groeiende markt in deelproducten en hoe deze een toevoeging kunnen zijn voor de ketenreis. In 2023 zal verder uitvoering worden gegeven aan de onderzoeksagenda van het Regionaal OV Toekomstbeeld voor Noord-Holland en Flevoland (ROVT). Zoals nadere studies, uitwerkingen van varianten en het definiëren en uitwerken van maatregelen (conform onderzoeksagenda ROVT).

Coördinerende en verbindende rol (samenwerking)

In 2023 werkt de provincie aan de verdere uitwerking en actualisatie van acties die voortkomen uit de regionale strategieën en actieprogramma's voor de spoorcorridors in Noord-Holland: Zaancorridor, de OV-knooppunten IJmond/Zuid-Kennemerland, de Gooicorridor, de Hoornse Lijn (Amsterdam-Hoorn), de Westfriese Lijn en de Helderse Lijn. Samen vormen deze de Regionale Ontwikkelagenda Noord-Holland. De agenda bevat maatregelen op het gebied van OV-bereikbaarheid, ketenmobiliteit en knooppuntontwikkeling. De Regionale Ontwikkelagenda wordt jaarlijks geëvalueerd en gemonitord. De brede integrale regionale aanpak van de Regionale Ontwikkelagenda wil de provincie in 2023 ook toepassen op de ambities van het ROVT en belangrijkste HOV ontwikkelingen. Deze (regionale) werkwijze (multimodaal, gebiedsgericht en brede verkenning van het totale netwerk) sluit tevens goed aan bij het Perspectief Mobiliteit (vastgesteld in 2021 door PS).

Stimulerende rol

De provincie zal gemeenten stimuleren en ondersteunen met procesinstrumenten en kennis bij circa 25 knooppunten (OV-knooppunten (inclusief 4 buitenpoorten), P+R knopen/mobiliteitshubs en busstations). Voor twee projecten waarvoor binnen het fonds een reservering is gemaakt, zal in 2023 een concrete subsidieaanvraag worden gedaan. Daarnaast zal de uitvoering van het in 2022 vastgestelde pakket voor maatregelen op het gebied van ketenreis boven het Noordzeekanaal in 2023 leiden tot enkele subsidieaanvragen voor kleinere concrete projecten. De provincie is als samenwerkingspartner betrokken bij de in het Bestedingsplan OV-fonds genoemde prioritaire projecten. Dit betreft met name langjarige gebiedsontwikkelingen met meerdere partners, waarbij de komende jaren vragen om een financiële bijdrage te verwachten zijn. Hiervoor is geen budget meer beschikbaar in de reserve OV-fonds.

Veel van de bovengenoemde werkzaamheden hebben een samenhang met de begroting van mobiliteit, zie ook 4.2.1 (OV-concessies ontwikkelen en aanbesteden).

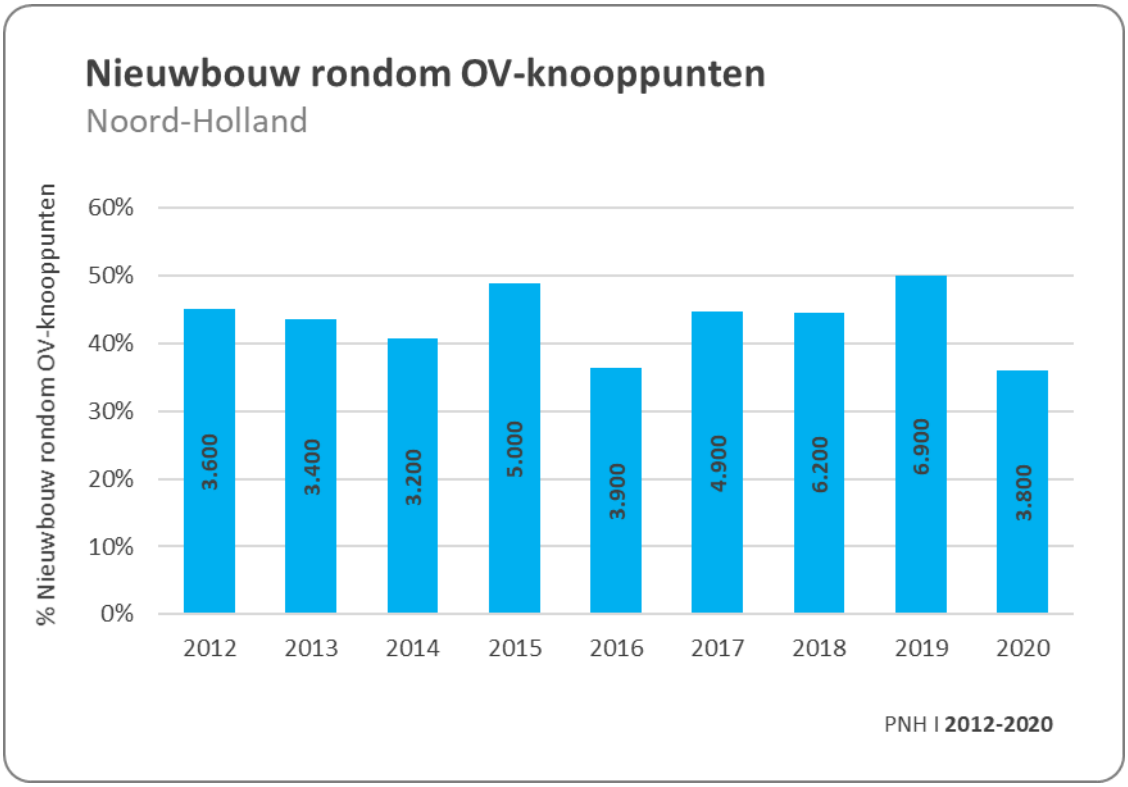

Toelichting

Woningbouw per jaar binnen 1.200 meter van OV-knooppunten, weergegeven in het aantal woningen en % van totale nieuwbouw.

Bron: Provincie Noord-Holland

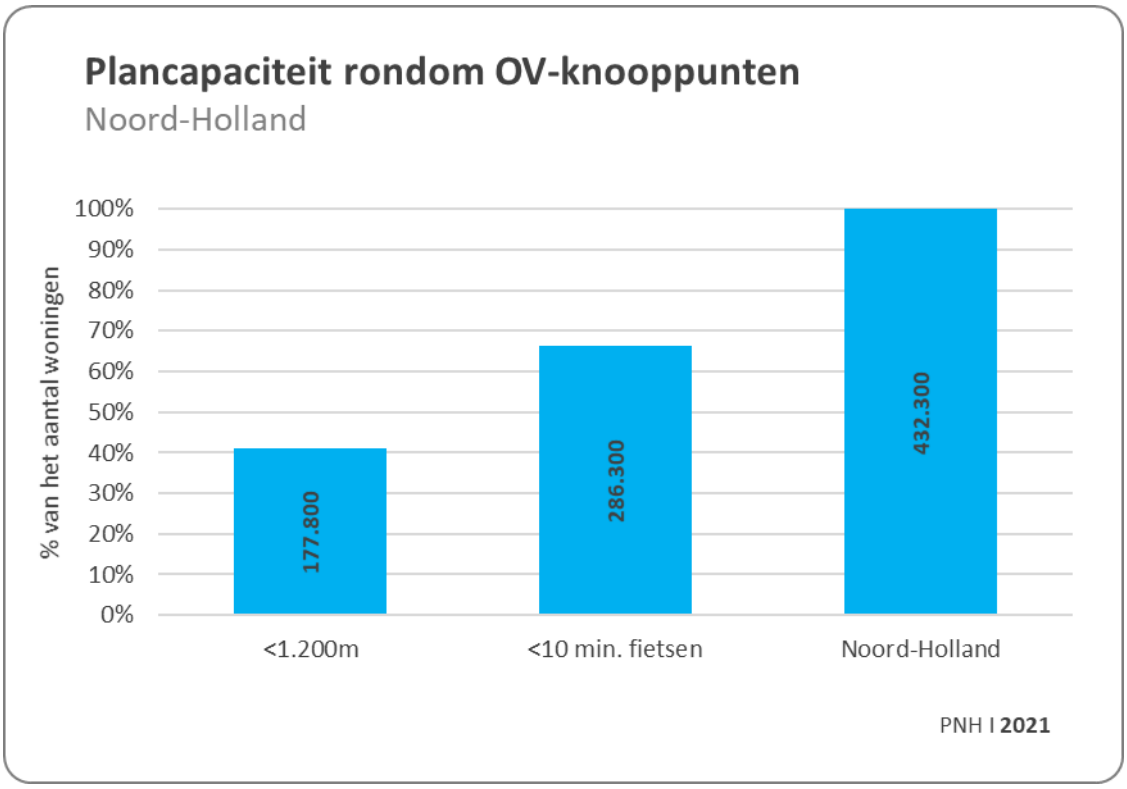

Toelichting

Plancapaciteit woningbouw binnen 1.200 meter van OV-knooppunten, weergeven in het aantal geplande woningen en % van totale plancapaciteit. Van de totale plancapaciteit (432.300 woningen) is 41% binnen 1.200 meter gepland en 66% binnen 10 minuten fietsen. Een zeer groot deel van de woningbehoefte in Noord-Holland (circa 274.000 woningen op basis van de bevolkingsprognose 2021-2050) kan daarmee rondom de OV-knooppunten gerealiseerd worden.

3.2.2 Beleid luchthavens uitvoeren

Toelichting

Het Rijk is het bevoegd gezag voor Schiphol en bepaalt hoe de luchtvaart (luchtvaartnota) en de luchthaven (luchthavenverkeersbesluit Schiphol) zich de komende jaren verder mogen ontwikkelen. Daarnaast loopt er een grootschalig programma om het Nederlandse luchtruim opnieuw in te richten. Hierin worden ook de start- en landingsroutes en -procedures rond Schiphol aangepast (luchtruimherziening).

Het belang van luchtvaart en Schiphol als onderdeel van de internationale connectiviteit van onze provincie en de MRA staat niet ter discussie. Maar naast de lusten vragen wij het Rijk bij de keuzes voor verdere ontwikkeling van de luchthaven en de inrichting van het luchtruim om meer aandacht te hebben voor de belasting op de omgeving, in de vorm van geluidshinder, CO2-emissies en fijnstof.

Daarnaast schuurt de impact van luchtvaart soms met andere maatschappelijke opgaven in de Schipholregio (waaronder woningbouw). Een goede afstemming tussen de diverse publieke belangen en bestuurslagen is daarom belangrijk. Samen met decentrale overheden trekt de

provincie daarbij op in de Bestuurlijke Regie Schiphol (Bestuurlijke Regie Schiphol - Provincie Noord-Holland).

Governance
De Omgevingsraad Schiphol (ORS) is in 2021 geëvalueerd door de heer Van Geel. Hij heeft geadviseerd om een nieuwe structuur in te richten waarin een onderscheid wordt gemaakt tussen interbestuurlijke samenwerking (Rijk en BRS) en maatschappelijke participatie en informatievoorziening. Het is aan het Rijk om de participatie en informatievoorziening rond zijn besluitvorming te organiseren. Daar zijn we als provincie geen partij in. Rond de interbestuurlijke samenwerking zijn eind 2021 de eerste werkafspraken gemaakt. In 2022 wordt gekeken of we de Rijksregio samenwerking kunnen verbreden en verdiepen in een apart NOVEX programma voor de Schipholregio dat door zal lopen in 2023.

Wonen-Vliegen
De provincie houdt toezicht op de uitvoering van de regionale afspraken ‘wonen en vliegen’ en voert regie in de monitoring van de uitvoering van de informatievoorziening binnen de 20 Ke-contour. Daarnaast blijven wij actief met het Rijk in gesprek (IenW en BZK) over de knelpunten binnen het huidige stelsel en de mogelijkheden voor maatwerk binnen de huidige beperkingencontouren van Schiphol om de vitaliteit te kunnen borgen.

Leefbaarheid
De tweede tranche van de Stichting Leefomgeving Schiphol liep eind 2020 af, maar de uitvoering loopt nog enkele jaren door.

Regionale luchtvaart

Naast de ontwikkeling van Schiphol is de provincie zelf bevoegd gezag voor regionale luchthavens in de provincie. Dit betekent dat de provincie besluit over de milieugebruiksruimte (geluid en externe veiligheid) en de ruimtelijke inpassing van deze vliegvelden. Verder verleent de provincie ontheffingen voor het starten vanaf en landen op terreinen die niet als luchthaven zijn aangewezen. Een deel van de provinciale luchtvaarttaken wordt in opdracht van de provincie uitgevoerd door de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied.

Met het Rijk is afgesproken om de Regeling Burgerluchthavens en Militaire Luchthavens (RBML) te evalueren. Daaraan gekoppeld wordt het provinciale regionale luchtvaartbeleid waar nodig geactualiseerd. Ook autonome nieuwe ontwikkelingen en de ambities uit het collegeprogramma en de Omgevingsvisie worden daarin meegewogen.

Koppeling met brede basismonitor

Schiphol

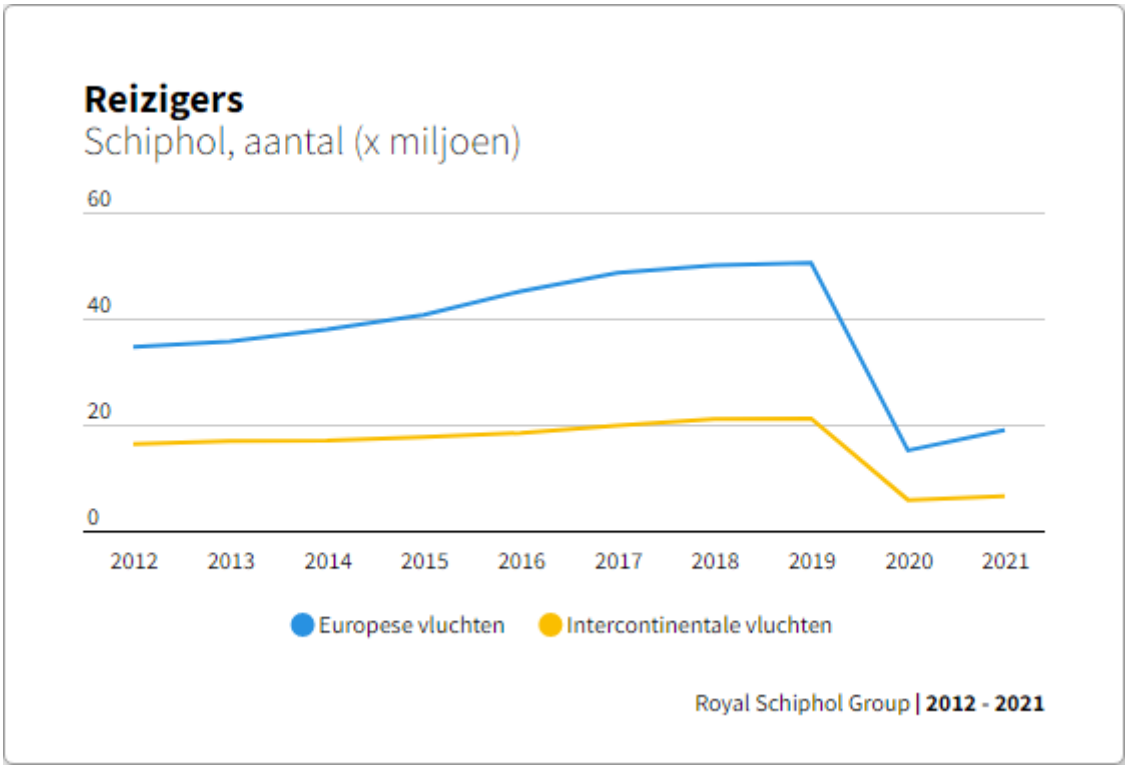

Door de coronacrisis daalde het totale aantal reizigers op Schiphol in 2020 met zo'n 70% ten opzichte van 2019 (voor Europese en intercontinentale vluchten samen). In 2021 is het aantal reizigers weer toegenomen naar 25,5 mln. Dit ligt nog fors onder het niveau van voor de coronacrisis (71,7 mln. in 2019).

Technische toelichting

Aantal passagiers wiens Europese of intercontinentale vlucht start of eindigt op Amsterdam Airport Schiphol.

3.2.3 Visie Noordzeekanaalgebied en havencomplexen realiseren

Toelichting

De provincie Noord-Holland streeft naar toekomstbestendige havengebieden waarbij de economische ontwikkeling, klimaatdoelen en leefbaarheid in balans zijn. De provincie stuurt in de havengebieden op de volgende ambities:

- De (inter)nationale concurrentiepositie van de zeehavens wordt behouden en versterkt;
- De kwaliteit van de fysieke leefomgeving wordt verbeterd;
- De zeehavens en omgeving zijn klimaatbestendig en waterrobuust;
- De activiteiten in de havens zijn in balans met landschap en verstedelijkingsopgaven.

Gegeven deze ambities maakt de provincie Noord-Holland een heldere keuze: in het Noordzeekanaalgebied en in Den Helder wordt vanuit de provincie de prioriteit gelegd bij de energietransitie en de circulaire economie.

In de Visie Noordzeekanaalgebied 2040 zijn de regionale belangen voor dit gebied geformuleerd. Binnen de Nationale Omgevingsvisie is het Noordzeekanaalgebied aangewezen als gebied om nader uit te werken (NOVI-NZKG). Deze visie is onderdeel van de nieuwe omgevingswet die per 1 januari 2023 wordt ingevoerd. Regio's die van uitzonderlijk belang zijn voor de ruimtelijke en economische ontwikkeling van Nederland leggen met de NOVI hun prioriteiten vast inclusief bijbehorende strategie. Dit traject is in 2021 gestart en wordt in samenwerking met het Rijk en de regio uitgevoerd binnen de context van het Bestuursplatform Noordzeekanaalgebied, een samenwerkingsverband met publieke en private partners. Beoogd moment van afronding is in 2023. Om in te spelen op de bouw van de nieuwe windparken voor de Noord-Hollandse kust wordt het baggerdepot in de Averijhaven in IJmuiden getransformeerd in een Energiehaven voor de offshore wind. Aanvankelijk was het doel om in 2022 de Energiehaven op te leveren. Door onduidelijkheden over toepassing van bouwmaterialen om de huidige Averijhaven te dempen, is vertraging opgetreden bij de realisatie. Naar verwachting wordt de Energiehaven nu in 2023 opgeleverd.

Voor wat het havencomplex van Den Helder betreft is in 2022 een Bestuursakkoord gesloten over de integrale ruimtelijke ontwikkelrichting voor de haven, stad, bereikbaarheid en energietransitie, ten behoeve van de versterking van de regionale economie. Koninklijke Marine, Defensie en Rijksvastgoedbedrijf, I&W en het waterschap, EZK, Den Helder en de Kopgemeenten en de provincie werken nauw samen om de visie Maritiem Cluster Den Helder/Kop van Noord-Holland die de basis is onder het Bestuursakkoord, uit te werken tot een Omgevingsprogramma en uitvoeringsafspraken. De visie wordt in 2023 opgenomen in de omgevingsvisie van de gemeente Den Helder.

Koppeling met brede basismonitor

Noordzeekanaalgebied

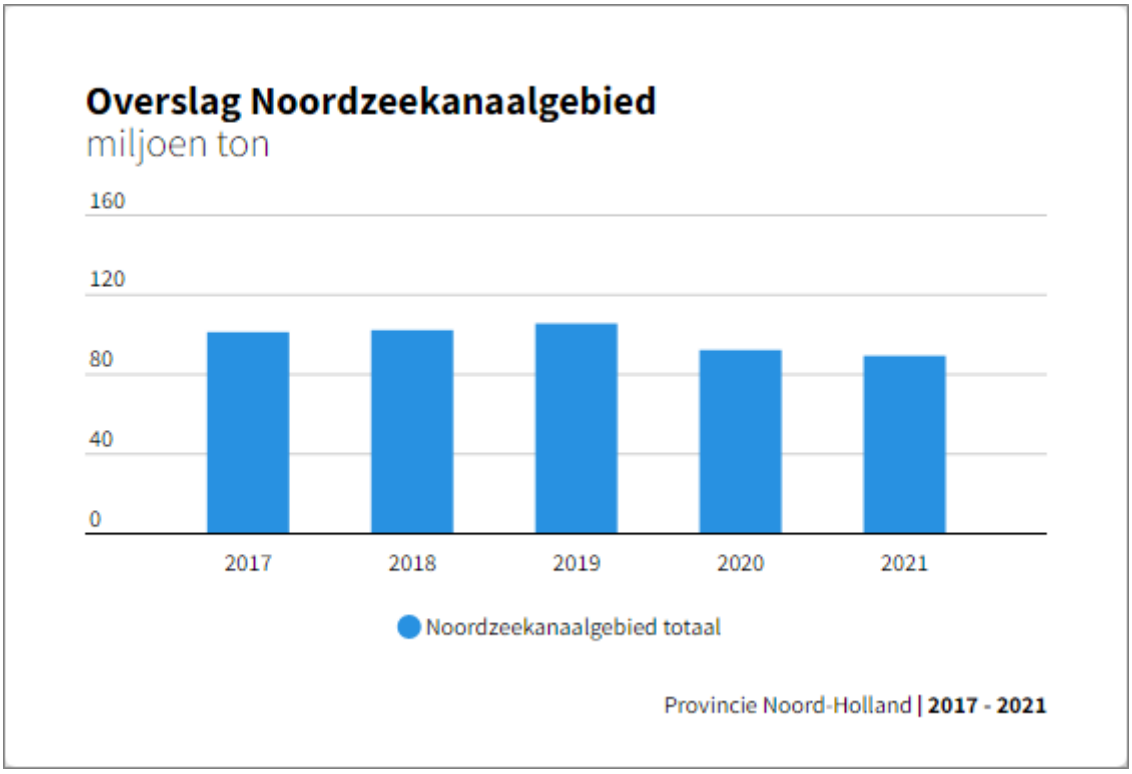

De overslag in het Noordzeekanaalgebied (NZKG) groeide tussen 2010 en 2019 met 12%. In 2020 trad een flinke daling op. Ook in 2021 is de overslag gedaald. De overslag in het NZKG (exclusief Zeehaven IJmuiden) kwam in 2021 uit op bijna 89 miljoen ton. Volgens de Port of Amsterdam is de belangrijkste oorzaak voor deze daling de afgenomen vraag naar brandstoffen als gevolg van de energietransitie. Ook de coronacrisis werkte door in de cijfers.

Technische toelichting

Overslag x mln. ton in het Noordzeekanaalgebied exclusief de Zeehaven IJmuiden over de periode 2017-2021.

3.2.4 Ruimtelijke structuur versterken

Toelichting

De provincie waarborgt provinciale doelstellingen door in gesprek te gaan met gemeenten over hun ruimtelijke plannen en visies. De provincie doet dat in dialoog binnen heldere kaders, waaronder de Omgevingsvisie en Omgevingsverordening, en in een vroegtijdig stadium. De sturingsfilosofie uit de Omgevingsvisie en de Omgevingswet, die volgens de planning van het Rijk in januari 2023 in werking treedt, wordt met deze werkwijze nader ingevuld. Het doel is om de provinciale belangen en gemeentelijke belangen samen te brengen en waar nodig een afweging op bovenlokaal niveau te maken. De formele RO-procedure voor bestemmingsplannen en provinciale inpassingsplannen (inclusief het instrumentarium als zienswijze en reactieve aanwijzing) is sluitstuk van deze werkwijze van ruimtelijke planvorming.

De provincie adviseert regio's over regionale visies, opgaven en afstemming en brengt de provinciale belangen hierbij in. Dit kan ook bovenregionaal of interprovinciaal zijn.

Voor provinciale projecten met een ruimtelijke impact stellen we adviezen op. We voeren daarnaast diverse onderzoeken en projecten uit ter versterking van de ruimtelijke structuur van Noord-Holland. De basis hiervan ligt in de Omgevingsvisie. Dit betreft onderzoeken en projecten op het gebied van ruimtelijke ontwikkelingen die niet al in andere operationele doelen zijn ondergebracht. Wat studies en onderzoeken betreft gaat het bijvoorbeeld om aanvullende verkenningen en strategieën van de ruimtelijke impact van energietransitie, samenwerkingsagenda's met gemeenten – zoals Haarlemmermeer en Den Helder – en samenwerkingsagenda voor regio's zoals De Kop van Noord-Holland, IJsselmeergebied en over het Metropolitaan landschap. Ook worden waar nodig hieruit activiteiten betaald die het gevolg zijn van onze bovenlokale rol bij projectbesluiten en omgevingsvergunningen, zoals extra onderzoek voor locatiebepaling van het transformatorstation tussen Beverwijk en Vijfhuizen. Diverse ruimtelijke verkenningen, o.a. naar de transformatie van verouderd glastuinbouwgebied Aalsmeer-Uithoorn, worden uitgevoerd, evenals een onderzoek naar de wijze waarop de provincie een instrumentenmix kan inzetten bij gebiedsgerichte projecten.

3.2.5 Grondbeleid uitvoeren t.b.v. provinciale doelen

Toelichting

Voor diverse beleidsdoelen, in het bijzonder Groen: beschermen en ontwikkelen van de groenstructuur en Bereikbaarheid: provinciale infrastructuur in stand houden en ontwikkelen, koopt, ruilt en verkoopt de provincie grond en vastgoed. Indien noodzakelijk wordt het onteigeningsinstrument toegepast. Deze activiteiten worden uitgevoerd binnen de kaders van de 5e Nota Grondbeleid. De vier kernwaarden in deze nota zijn rechtmatigheid, transparantie, marktconformiteit en duurzaamheid. Binnen dit operationeel doel valt bovendien het duurzaam beheren, verhuren en verpachten van gronden in eigendom van de provincie die niet behoren tot de provinciale infrastructuur of in gebruik zijn voor de eigen provinciale organisatie. De ontwikkelingen rondom het grondbeleid en de boekwaarden van de gronden worden uitgebreider beschreven in de Paragraaf Grondbeleid van deze begroting en in de jaarrekening. De onderstaande Prestatie-indicatoren geven inzicht in de bijdrage van het Grondbeleid aan het bereiken van provinciale doelen. Twee indicatoren hebben samenhang met het programma Groen.

Prestatie-indicatoren

Indicator	Meeteenheid	Gerealiseerd	Streefwaardes				
		2021	2022	2023	2024	2025	2026
Uitvoering pachtprogramma (klanttevredenheid pachters)	Cijfer 1-10	n.v.t.	7,2	n.v.t.	7,5	n.v.t.	7,5
Verkoop t.b.v. Groen (verkopen strategische gronden Groen, behaalde opbrengst)	Bedrag	€ 1 mln.	€ 1 mln.	€ 1 mln.	€ 1 mln.	€ 1 mln.	€ 1 mln.
Aankoop NNN	Hectare	66	80	80	90	150	175
MJOP-uitvoering (gerealiseerd onderhoud panden)	Aantal	6	4	4	pm	pm	pm

Budgettabel (x € 1.000)

Beleidsdoel

	Lasten	Rekening 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
3.2.1	Bijdragen aan de optimalisering van OV-knooppunten en ketens	1.055	1.036	1.211	657	1.033	1.668
3.2.2	Beleid luchthavens uitvoeren	587	503	503	500	499	499
3.2.3	Visie Noordzeekanaalgebied en havencomplexen realiseren	2.048	2.474	1.592	572	571	569
3.2.4	Ruimtelijke structuur versterken	3.854	2.079	1.928	1.422	1.649	1.648
3.2.5	Grondbeleid uitvoeren t.b.v. provinciale doelen	8.633	9.012	4.261	4.209	4.205	4.198
	Totaal lasten	16.177	15.104	9.495	7.360	7.957	8.582
	Totaal baten	-10.114	-12.542	-5.810	-5.815	-5.815	-5.815
	Saldo van baten en lasten	6.063	2.562	3.685	1.545	2.142	2.142
	Stortingen						
3.2.1	Resv. OV-Knooppunten	5.000	5.000	5.000	0	0	0
3.2.1	Resv. subsidies OD 3.4.1	5.500	5.000	8.000	0	0	0
3.2.3	Resv. Investeringsimpuls Duurzame Zeehavens	0	0	0	0	0	0
3.2.3	Resv. Kapitaallasten Investeringen Havencomplexen	0	0	0	0	0	0
3.2.3	Resv. Ontwikkeling Havencomplexen	523	0	0	0	0	0
3.2.4	Resv. Ruimtelijke Ontwikkeling	0	0	0	0	0	0
3.2.4	Reserve subsidies OD 3.4.4	1.818	0	0	0	0	0
3.2.5	Resv. Waardevermindering grond Groen	6.697	4.541	6.000	6.500	13.000	14.000
	Onttrekkingen						
3.2.1	Resv. OV-Knooppunten	-5.718	-5.680	-8.680	0	0	0
3.2.1	Resv. subsidies OD 3.4.1	0	0	-175	-312	-688	-1.325
3.2.3	Resv. Investeringsimpuls Duurzame Zeehavens	-523	0	0	0	0	0
3.2.3	Resv. Kapitaallasten Investeringen Havencomplexen	-140	-140	0	0	0	0
3.2.3	Resv. Ontwikkeling Havencomplexen	-5.414	-1.277	-1.000	0	0	0
3.2.4	Resv. Ruimtelijke Ontwikkeling	-2.842	0	0	0	0	0
3.2.4	Reserve subsidies OD 3.4.4	0	-706	-840	-272	0	0
3.2.5	Resv. Waardevermindering grond Groen	0	0	0	0	0	0
	Resultaat	**10.964**	**9.300**	**11.990**	**7.461**	**14.454**	**15.442**

3.3 Bijdragen aan betaalbaar en toekomstbestendig wonen

Rol

De provincie treedt op als regisseur van de woningmarkt en vervult een aanjagende rol in de woningbouwproductie. De provincie treedt daarnaast op als kennismakelaar en verbinder tussen partijen en draagt zorg voor actuele informatievoorziening over de woningbehoefte, plancapaciteit en woonzorggegevens in de provincie.

Samenwerkingspartners

De provincie heeft met de Noord-Hollandse gemeenten per regio uitgangspunten en acties afgesproken op het gebied van nieuwe woningbouw en bestaande bouw, waaronder betaalbaarheid, bouwen bij OV-knooppunten, duurzaamheid en voorzieningen. Deze afspraken staan in de woonakkoorden. In het zuidelijk deel van de provincie kiest de provincie op het beleidsterrein wonen een actieve rol in de samenwerking in de Metropoolregio Amsterdam. Verder werken we nauw samen met (koepel)organisaties als Bouwend Nederland, Neprom, Aedes, TNO alsook marktpartijen via bijvoorbeeld onze klankbordgroep marktpartijen en de versnellingstafel.

Prioriteiten

- Versnelling woningbouw
- Uitvoeren woonakkoorden

Omgevingsfactoren

Om de woningbouw te kunnen versnellen is het cruciaal dat het Rijk maatregelen neemt met betrekking tot stikstof, geluidscumulatie, mobiliteit en betaalbaarheid. Via de Woondeal Noord-Holland Noord, de Woondeal MRA, de Verstedelijkingsstrategie MRA en diverse andere Rijk-regio trajecten wordt ingezet op versteviging van de samenwerking tussen gemeenten, Rijk en provincie op deze onderwerpen. Hoe deze samenwerking op wonen/woningbouw gebied vorm krijgt is voor een belangrijk deel afhankelijk van het nieuwe kabinet en of er een Minister(ie) voor Wonen komt.

3.3.1 Afstemming en regionale programmering woningbouw

Toelichting

De provincie maakt met gemeenten regionaal afspraken over de woningmarkt en programmering in de woonakkoorden. Een woonakkoord bevat afspraken met de provincie over aantallen, opgaven en acties, over nieuwbouw en bestaande bouw voor de periode 2020-2025, met de mogelijkheid om tussentijds bij te stellen wanneer daar aanleiding voor is. In de Omgevingsverordening is regelgeving opgenomen over het maken van deze woningbouwafspraken. Deze omvatten ook regels voor bouwen in het landelijk gebied. Zoals afgesproken in de provinciale Woonagenda 2020 – 2025 geven de regio's in 2023 uitvoering aan de afgesloten woonakkoorden. In 2023 zullen enkele woonakkoorden geactualiseerd worden.

Op basis van een woonakkoord kunnen gemeenten subsidie aanvragen voor regionale projecten of onderzoeken. Voor de periode 2020-2025 is budget beschikbaar gesteld om projecten in het kader van de woonakkoorden te subsidiëren.

De incidentele uitgaven vanuit de reserve woonbeleid voor 2023 worden besteed aan subsidies voor de woonakkoorden, de uitvoering daarvan en aan proceskosten die nodig zijn voor de woonakkoorden en uitvoering daarvan.

De provincie zorgt voor een actuele informatievoorziening met betrekking tot onder andere woningbehoefte, plancapaciteit en woonzorggegevens. Deze zijn via het dashboard te vinden.

Koppeling met brede basismonitor

Woningtekort

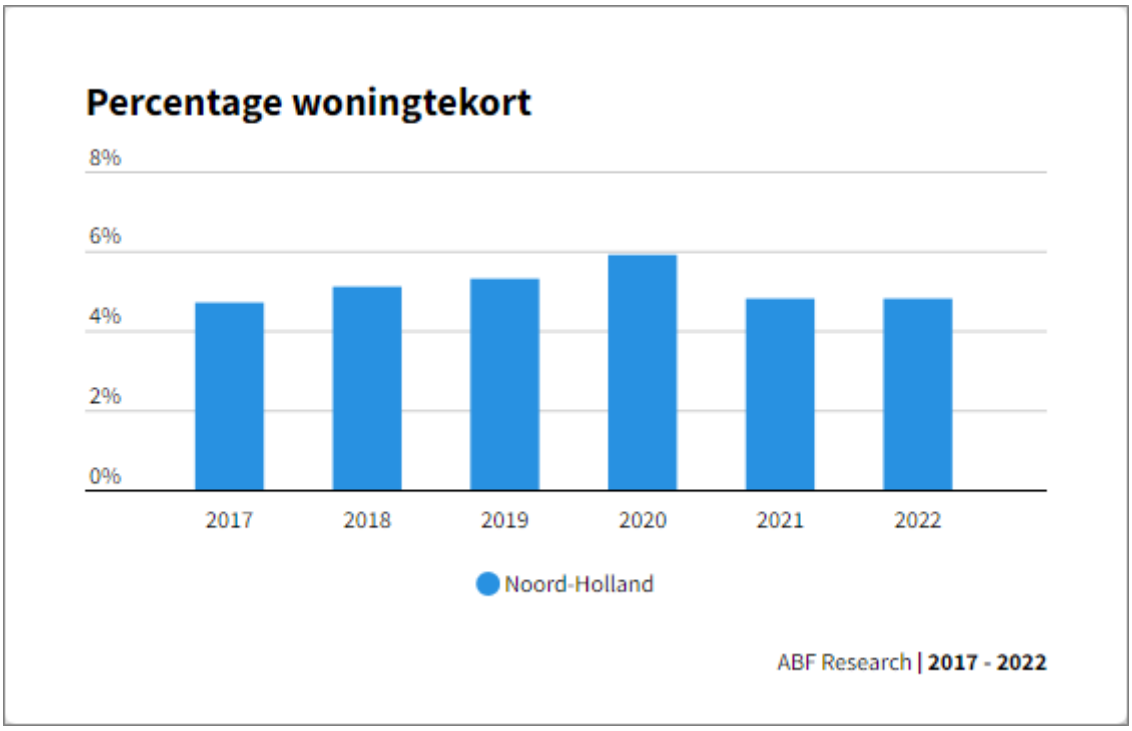

Tot 2020 liep het woningtekort op, om in 2020 licht te dalen. Dat heeft te maken met de bevolkingsgroei; die daalde tijdens de COVID-crisis, door een hogere sterfte en een verminderd buitenlands migratiesaldo. Het aantal gebouwde woningen was groter dan de groei van het aantal huishoudens, waardoor het woningtekort in 2021 afnam. Inmiddels is de bevolkingsgroei weer aangetrokken. In 2021 liep in Noord-Holland de groei van de vraag gelijk op met de groei van het aanbod. Het woningtekort begin 2022 is daardoor gelijk aan 2021 (4,8 procent). Nationaal steeg het tekort van 3,5 procent in 2021 naar 3,9 procent in 2022.

Technische toelichting

Percentage woningtekort: woningvraag t.o.v. het aanbod.

Plancapaciteit

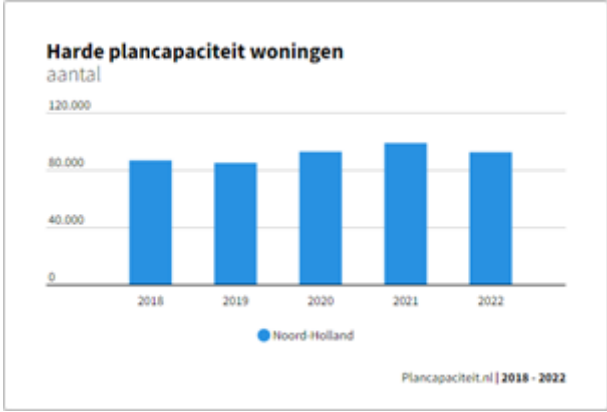

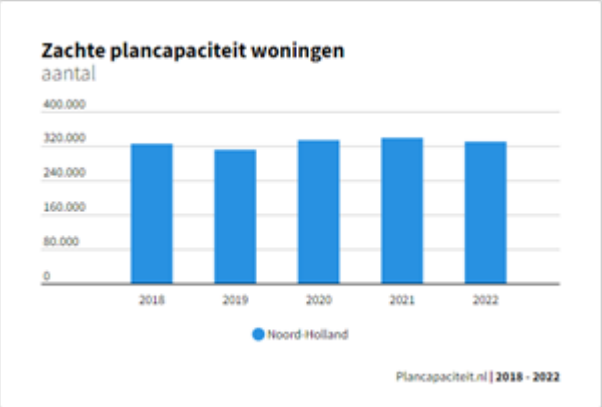

De cijfers voor plancapaciteit zijn gebaseerd op periodieke inventarisaties van de provincie. Bij gemeenten worden de bouwplannen geïnventariseerd. Het totaal aantal woningen in gemeentelijke plannen (zowel harde als zachte plancapaciteit) is gedaald van 437 duizend naar 422 duizend in 2022. De daling zit vooral in de gemeente Amsterdam. De harde plancapaciteit daalde in 2022 met ongeveer 6.000 woningen tot een totaal van 92 duizend woningen.

Technische toelichting

Netto capaciteit harde plannen (locaties met een vastgesteld bestemmingsplan) en zachte plannen (locaties die in voorbereiding of potentieel zijn).

Tevredenheid met woning en woonomgeving

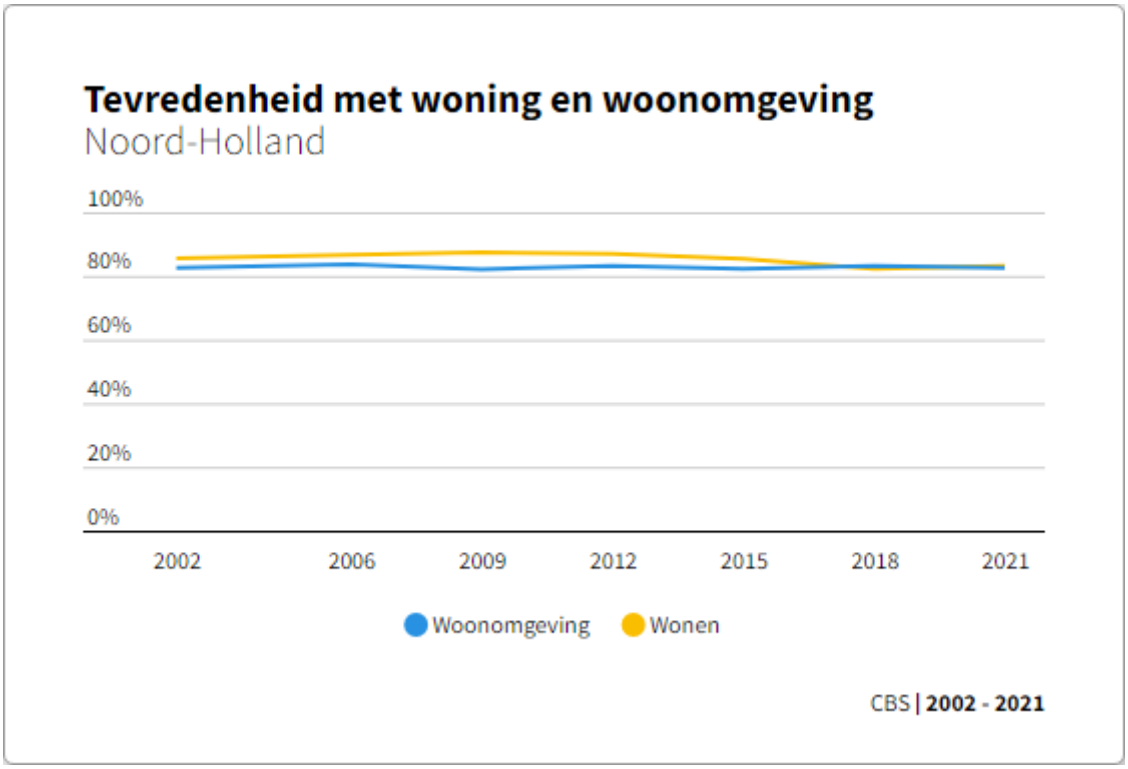

Het percentage inwoners van Noord-Holland dat tevreden is met de woonomgeving is redelijk stabiel. In 2021 was 83% van de inwoners in Noord-Holland tevreden met de woonomgeving; iets lager dan het landelijk gemiddelde (84%). Van 2012 tot 2018 nam het percentage inwoners dat

tevreden is met de woning in de provincie Noord-Holland af, landelijk is ongeveer dezelfde trend waarneembaar. In 2021 is de tevredenheid t.o.v. 2018 licht gestegen van 82% naar 83%. In 2021 is 83% van de inwoners van de provincie Noord-Holland tevreden met de woning, landelijk is dit 86%.

Technische toelichting

Het percentage particuliere huishoudens dat o.b.v. enquêtes zeer tevreden of tevreden is met de huidige woning of woonomgeving. De woonomgeving is de omgeving en de buurt waarin een huishouden woont.

Betaalbaarheid wonen

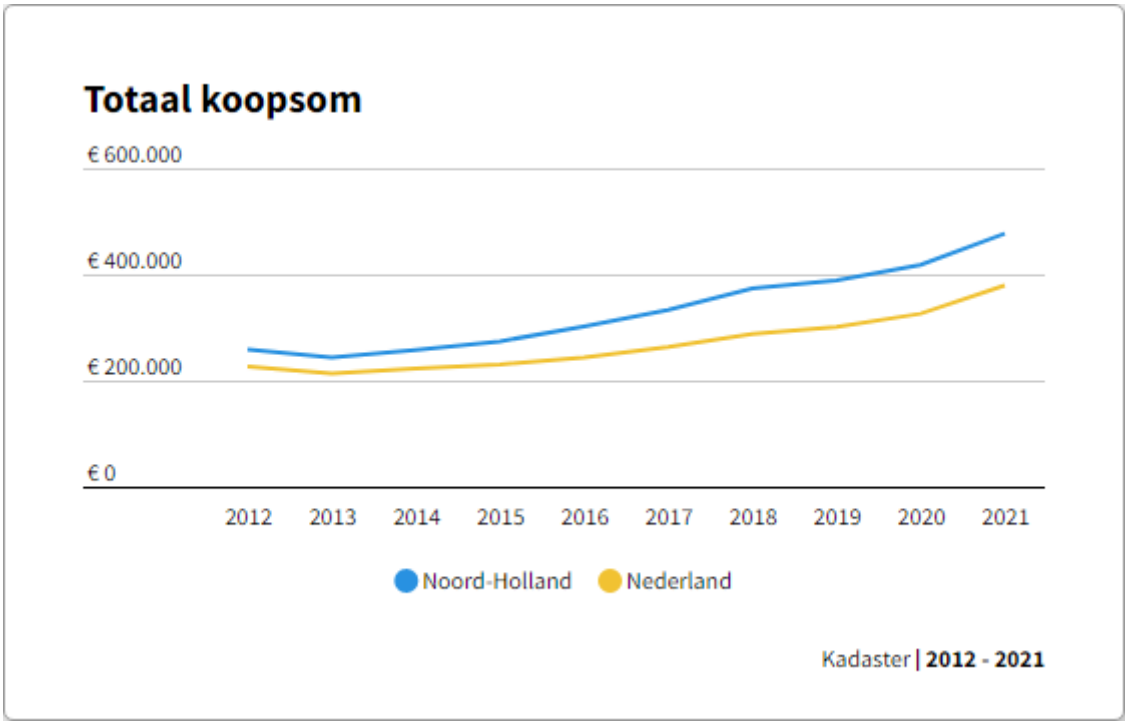

In Noord-Holland steeg de gemiddelde verkoopprijs de afgelopen jaren explosief. Waar in 2015 nog gemiddeld € 274.000, - werd betaald voor een woning is dat bedrag inmiddels opgelopen tot gemiddeld € 477.000, - in 2021, een stijging van ruim 74% procentpunt.

Technische toelichting

De gemiddelde verkoopprijs van woningen betreft de gemiddelde koopsom van woningen en appartementen die betaald is door kopers gedurende de periode.

3.3.2 Bijdragen aan versnelling woningbouwproductie en binnenstedelijk bouwen

Toelichting

Voor het Uitvoeringsprogramma Binnenstedelijk bouwen en versnellen woningbouw (Uvp versnellen woningbouw) is budget beschikbaar om gemeenten te helpen bij het versnellen van de woningbouwproductie. Dit budget wordt ook in 2023 ingezet voor cofinanciering van extra huur via de Uitvoeringsregeling subsidie versnelling woningbouw gemeenten Noord-Holland (2021) en

via subsidie aan de Flexibele schil MRA. De flexibele schil MRA wordt met voorrang ingezet voor projecten met meer betaalbare/sociale woningen en voor de aanpak Bereikbare Steden, ofwel grootschalige binnenstedelijke ontwikkeling rondom OV-Knooppunten in de MRA, Alkmaar, Heerhugowaard en Hoorn.

Daarnaast is een knelpuntenbudget beschikbaar voor het wegnemen van financiële knelpunten. Op basis van aanvragen in 2022 en eerdere jaren wordt dit onder andere in 2023 ingezet. Verder denkt de provincie met gemeenten mee via de bouwambassadeur en kernteams versnelling (NHN en MRA). De bouwambassadeur is het eerste aanspreekpunt voor gemeenten en bouwende partijen die de woningbouw willen versnellen en daarbij hulp van de provincie kunnen gebruiken. De bouwambassadeur en secretaris worden uit het Uvp versnellen woningbouw betaald.

Aanvullend op het Uvp versnellen woningbouw heeft de provincie in 2022 in het Masterplan Wonen aanvullende acties en maatregelen uitgewerkt om in de periode tot 2030 tot voldoende (betaalbare) woningbouw in Noord-Holland te komen. Eventuele maatregelen met financiële consequenties worden in 2023 vanuit de begroting van het Uvp versnellen woningbouw gedekt. Voor grotere, aanvullende maatregelen wordt een separaat voorstel voor dekking gedaan, als onderdeel van de vaststelling van de 2.0 versie van het Masterplan Wonen. De benodigde inzet wordt nog nader uitgewerkt in afstemming met gemeenten van Noord-Holland.

De provincie bekijkt de mogelijkheden voor begeleiding van expats bij het vinden van woonruimte buiten Amsterdam, zoals benoemd in actiepunt 6B van de Woonagenda 2020 - 2025.

Vanuit haar rol als kennismakelaar faciliteert de provincie afstemming met marktpartijen en belangenorganisaties via:

- Versnellingstafel: een klein kernteam van wetenschap, gemeenten en marktpartijen;
- Klankbordgroep Marktpartijen: breder afstemmingsoverleg van bouwers, ontwikkelaars, corporaties en belangenorganisaties;
- Bouwtafel, georganiseerd door Bouwend Nederland (BNL).

Budgettabel (x € 1.000)

Beleidsdoel

	Lasten	Rekening 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
3.3.1	Afstemming en regionale programmering woningbouw	1.890	1.388	1.218	1.194	848	441
3.3.2	Bijdragen aan versnelling woningbouwproductie en binnenstedelijk bouwen	4.397	8.830	2.001	1.115	1.115	968
	Totaal lasten	6.287	10.218	3.219	2.309	1.963	1.409
	Totaal baten	-2.804	-2.786	0	0	0	0
	Saldo van baten en lasten	3.483	7.432	3.219	2.309	1.963	1.963
	Stortingen						
3.3.1	Resv. Woonbeleid	0	0	0	0	0	0
3.3.2	Resv. Woningbouw subsidies	0	2.775	0	0	0	0

3.3.2	Resv. Woningbouw	1.200	1.200	1.200	1.200	0	0
	Onttrekkingen						
3.3.1	Resv. Woonbeleid	-1.200	-920	-750	-750	-405	0
3.3.2	Resv. Woningbouw subsidies	0	-229	-285	-570	-571	-428
3.3.2	Resv. Woningbouw	-1.551	-8.019	-1.145	0	0	0
	Resultaat	**1.932**	**2.239**	**2.239**	**2.189**	**987**	**981**

3.4 Beschermen tegen overstromingen en bijdragen aan klimaatadaptatie

Onze rol
De provincie is bevoegd gezag voor het goedkeuren van een Projectplan Waterwet, het bijbehorende milieueffectrapport en de omgevings- en natuurvergunning.
De provincie is bevoegd gezag voor het aanwijzen en normeren van regionale waterkeringen. De provincie houdt toezicht door middel van de jaarlijkse voortgangsrapportages over toetsing en verbetering van regionale waterkeringen door waterschappen.
De EU Richtlijn Overstromingsrisico's (EU-ROR) verplicht de provincie om data te beheren voor het maken van overstromingsscenario's. Dit doet de provincie samen met de waterbeheerders en het Rijk.

Samenwerkingspartners
Het Rijk, waterbeheerders, veiligheidsregio's en de andere provincies.

Prioriteiten

Zie voor prioriteiten de activiteiten die zijn geformuleerd onder 3.4.1, 3.4.2 en 3.4.3.

Koppeling met brede basismonitor

Overstromingskans

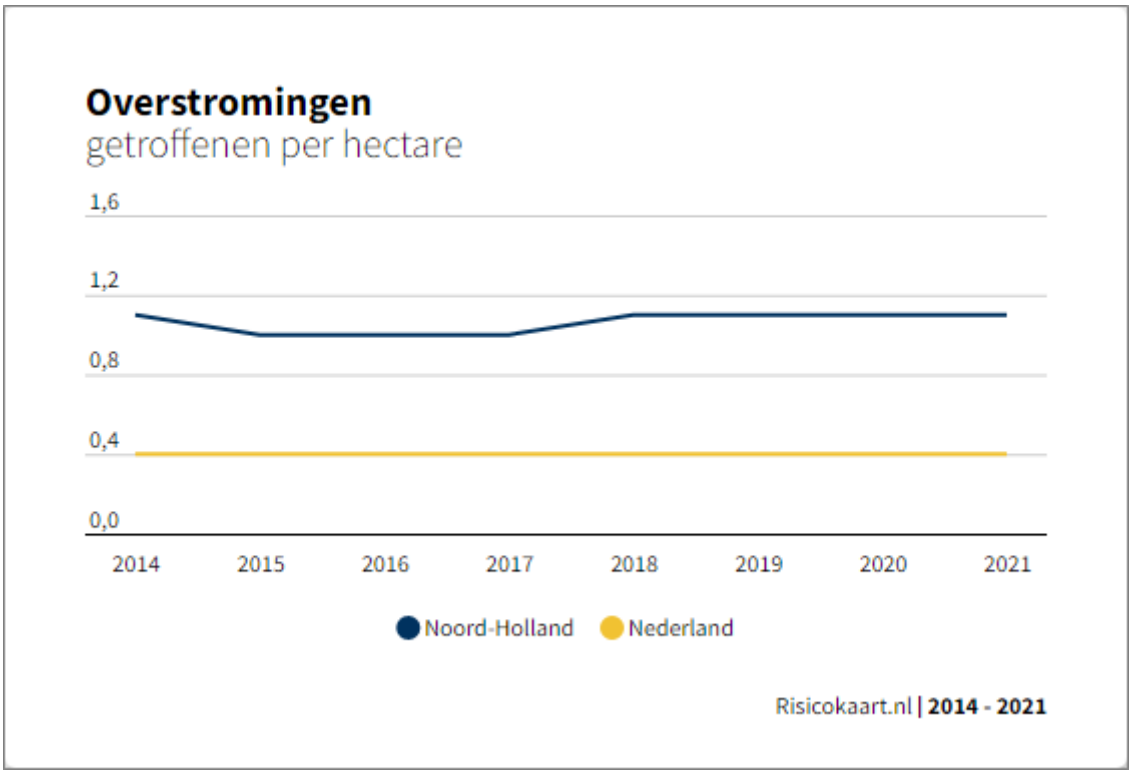

In Nederland worden 0,4 personen per hectare potentieel getroffen bij een overstroming van een middelgrote kans. In Zuid-Holland, Noord-Holland, Groningen, Utrecht en Zeeland worden meer personen per hectare getroffen bij een overstroming van een middelgrote kans dan gemiddeld in Nederland. Noord-Holland zit met 1,1 personen ook boven dit gemiddelde. Over de periode 2014 tot en met 2021 blijft het aantal getroffen personen stabiel.

Technische toelichting

Voor deze indicator wordt gekeken naar gebieden met een overstromingsrisico van hooguit eenmaal in een mensenleven (kans orde 1/100 per jaar – middelgrote kans). Om te komen tot het potentieel aantal getroffen personen is deze kaart samengevoegd met de bevolkingsdichtheid per hectare. Het gaat hier dus om het aantal personen per hectare dat een middelgrote kans heeft om getroffen te worden door een overstroming.

3.4.1 Kaders stellen voor regionale keringen en investeren in ruimtelijke kwaliteit

Toelichting

De omgevingswaarden (de normen) voor de Regionale Keringen, die de provincie vaststelt en de verplichte jaarrapportages zijn opgenomen in de Omgevingsverordening. De acties uit de Visie op de Regionale Waterkeringen 2016, die de provincies samen met de waterschappen en Rijkswaterstaat heeft opgesteld, zijn verder uitgewerkt in het Ontwikkelprogramma Regionale Keringen IV (ORK IV). Onderwerpen zijn onder andere de zorgtaak, actualisatie van de normeringen, kennisontwikkeling ten aanzien van toetsing van dijken, kunstwerken en niet-waterkerende werken. De provincie participeert in het begeleidingsteam Visie van ORK IV.

De beheergebieden van de waterschappen overschrijden de provinciegrenzen. Om het toezicht per waterschap op eenzelfde manier invulling te geven, zijn er op het niveau West-Nederland afspraken gemaakt tussen drie provincies en acht waterschappen, vastgelegd in het Uitvoeringsbesluit regionale waterkeringen West-Nederland 2014. Ook in 2023 gaat het hierbij om afspraken over onder meer dijkverbeteringen, toetsregels en jaarrapportages. De provincie stuurt op actualiteit en ziet toe op de uitvoering van de afspraken. Er is vastgelegd dat na 2024 het Uitvoeringsbesluit zal worden herzien. Vanaf 2023 zal de Provincie Noord-Holland met de andere provincies en Waterschappen werken aan de uitwerking van een nieuw uitvoeringsbesluit.

In 2023 is specifiek aandacht voor de volgende activiteiten:

- Het verder afronden van de verkenning zorgplicht regionale keringen en wat dat kan betekenen voor de manier van verantwoording van de waterschappen richting de provincie;
- De normen van de regionale keringen worden opnieuw bekeken of ze nog voldoen. Dit is een traject die met de waterschappen is opgestart en dat ergens in 2025 zal zijn afgerond;
- Zorgen dat (potentiële) ruimtelijke ontwikkelingen een plek krijgen in het actueel houden van de normen van regionale keringen;
- Inhoudelijk en beleidsmatig bijdragen aan een overstromingsrisico gestuurd Amsterdam Rijnkanaal (ARK) en Noordzeekanaal gebied (NZK), door onder andere actief te participeren in de programma's "Kennisprogramma zeespiegelstijging Centraal Holland" en "Toekomstbestendig ARK-NZK".

3.4.2 Beoordelen versterkingsplannen primaire keringen en investeren in ruimtelijke kwaliteit

Toelichting

Coördinatie dijkversterkingsprocedures, goedkeuringsbesluiten dijkversterkingsplannen, opstellen programma's ruimtelijke kwaliteit
De provincie keurt op verzoek van waterkeringbeheerders een dijkversterkingsplan goed en verleent de bijbehorende natuur- en omgevingsvergunning. Op verzoek van de waterkeringbeheerders wordt het dijkversterkingsplan met de vergunningen gecoördineerd ter visie gelegd. Tegen het provinciaal goedkeuringsbesluit kan beroep worden ingesteld bij de Raad van State.

- Provincie verwacht in 2023 Dijkversterkingsplan Durgerdam ter goedkeuring voorgelegd te krijgen;
- Provincie verwacht in 2022 Dijkversterkingsplan Katwoude ter beoordeling te hebben afgerond;
- De projectprocedure voor de dijkversterking Den Oever- Den Helder is in 2022 gestart en loopt door in 2023.

Mogelijk worden voor IJburg 2e fase en het Zeeburgereiland de projectbesluiten ter goedkeuring aan ons voorgelegd. Dit is afhankelijk van de voortgang van deze projecten.
In april 2020 heeft de Raad van State een uitspraak gedaan over de versterking van de Markermeerdijken tussen Hoorn en Durgerdam. In 2023 wordt verder gewerkt aan de realisatie van de meekoppelkansen zoals vastgelegd in 2021 (Samenwerkingsovereenkomst Markermeerdijken).

Uitvoeringsprogramma's ruimtelijke kwaliteit
Bij het versterken van dijken wordt ingezet op het toevoegen van extra ruimtelijke kwaliteit én op het oppakken van ontwikkelkansen in de aangrenzende gebieden. Hiermee willen we de regionale economie stimuleren en uitvoering geven aan andere ambities en transities zoals biodiversiteit, extra recreatieve mogelijkheden, nieuwe vormen van energie en ontwikkeling van cultuurhistorie en landschap.

De provincie adviseert en ondersteunt in 2023 initiatiefnemers die projecten ontwikkelen in relatie tot dijkversterkingen. Lopende ruimtelijke kwaliteitsprogramma's zijn: de Afsluitdijk, het eiland Marken en de Markermeerdijken. In 2021 zijn we, via een uitvoeringsregeling subsidies, met dertien regionale partijen begonnen met de uitvoering van het Ambitieprogramma Ruimtelijke Kwaliteit Kustzone Hoorn-Amsterdam (APRKK Hoorn-Amsterdam). Het gaat hierbij om recreatie-, natuur- en cultuurhistorische projecten.

In 2023 verwachten wij dat de definitieve MIRT besluitvorming van het rijksproject Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) is afgerond. Dan kan de bestuursovereenkomst met RWS worden ondertekend. Daarmee wordt € 20 miljoen aan PAGW middelen van RWS definitief ingezet in de natuurprojecten van het APRK. Deze projecten zijn belangrijk voor de ecologische kwaliteit van het Markermeer-IJmeer.

Met het programma ruimtelijke kwaliteit dat is gekoppeld aan de versterking van de Afsluitdijk – het zogenoemde Uitvoeringsprogramma Afsluitdijk – wordt in 2023 verder uitvoering gegeven

aan de aanleg van de vismigratierivier. Daarnaast wordt de renovatie en uitbreiding van het Vlietermonument verder uitgevoerd door RWS.

In 2023 dragen we bij aan extra ruimtelijke kwaliteit. Dit zijn de meekoppelkansen als wandel- en fietspaden en dijkplaatsen Markermeerdijken, de Nieuwe Afsluitdijk, ecologische maatregelen Markermeer.

Bijdragen aan Deltaprogramma

In opdracht van de Deltacommissaris dragen wij in 2023 inhoudelijk bij aan het Deltaprogramma Kust en het Kennisprogramma Zeespiegelstijging (KPZSS). De provincie is lid van de Stuurgroep Deltaprogramma namens het Landelijk Overleg Kust (LOK). De provincie is voorzitter van het bestuurlijke LOK en de Landelijke Kennisgroep Kust (LKK). Daarnaast levert de provincie inbreng in het Deltaprogramma Waterveiligheid 2023 (evaluatie nationaal waterplan) en in de landelijke Programmacommissie Waterkeren.

In 2023 levert de provincie een inhoudelijke bijdrage aan de uitvoering van projecten die onder de kustvisie IJsselmeerkust 2021 tot uitvoering komen. Wij dragen bij aan onder meer het MIRT-onderzoek Wieringerhoek van het Rijk en verkennen waar meervoudig ruimtegebruik tot de mogelijkheden behoort. We stellen in 2023 kustvisies op voor de andere kusten van het IJsselmeergebied, samen met betreffende gemeenten, inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties, met de inzet van Identiteit Kustplaatsen.

In 2023 zal de nieuwe cyclus van ROR3 worden opgestart, waarin we als provincies verantwoordelijk zijn voor het genereren van overstromingsrisico en -gevaarkaarten in het kader van de Europese Richtlijn Overstromingsrisico's (ROR). We leveren dan ook de voorzitter van de Landelijke Database Overstromingen (LDO) alsmede vertegenwoordigen we de Provincies bij het opzetten van een Landelijke Voorziening Overstromingsinfomatie (LVO). In 2023 spelen deze activiteiten nadrukkelijk.

3.4.3 Bijdragen aan ontwikkelen en uitvoeren regionale opgaven klimaatadaptatie

Toelichting

In 2023 werkt de provincie verder aan de in 2020 vastgestelde bouwsteennotitie klimaatadaptatie Noord-Holland. Hierin staan ook de verantwoordelijkheden en de thema's waarop de provincie haar eigen verantwoordelijkheid neemt en waarop ze de samenwerking zoekt met partners. Met de notitie geeft de provincie Noord-Holland uitwerking aan het bestuursakkoord Klimaatadaptatie dat in 2018 door alle koepels is ondertekend en geeft ze uitvoering aan de ambities voor klimaatadaptatie van de provinciale omgevingsvisie. Daarnaast worden in de notitie de extra financiële middelen voor klimaatadaptatie uit het coalitieakkoord gealloceerd.

De provincie werkt intensief samen met andere partijen om de doelstelling te behalen en is grotendeels ook afhankelijk van deze andere partijen.

Met de notitie is vastgesteld dat de extra financiële middelen voor klimaatadaptatie uit het coalitieakkoord worden ingezet om regionale partijen te stimuleren en te faciliteren en om een eigen verantwoordelijkheid te nemen daar waar de provincie die heeft.

In 2023 worden regionale overheden verder gestimuleerd om klimaatadaptatie in de uitvoering mee te nemen door middel van de Uitvoeringsregeling klimaatadaptatie (€ 1,1 miljoen in 2023). Daarnaast wordt ook in 2023 € 175.000 aan middelen ingezet om eigen beleid verder vorm te geven en noodzakelijke kennis te verkrijgen.

In 2023 worden de ambities uit de notitie Klimaatadaptatie Noord-Holland voortgezet. De volgende activiteiten zijn voorzien:

- Aanvullen en inbrengen van kennis en expertise zeespiegelstijging en waterbeschikbaarheid in lopende gebiedsprogramma's;
- Ontwikkelen van een signaalkaart klimaatadaptatie met als doel beter duiden van de opgave klimaatadaptatie en het handelingsperspectief daarbij. De kaart is vooral voor eigen provinciaal beleid en handelen bedoeld, maar krijgt mogelijk een doorwerking in het ruimtelijke ordeningsbeleid van de provincie Noord-Holland;
- Participeren in diverse landelijke onderzoeksprogramma's klimaatadaptatie (Laag Nederland, Klimaatlandschappen);
- Vervolg Vitaal en Kwetsbaar, focus Noordzeekanaal en Kop van Noord-Holland klimaatstresstest Res'en;
- Deelnemen aan programma toekomstbestendig watersysteem ARK/NZKG;
- Voortzetten ondersteunen gemeenten bij het proces om invulling te geven aan aanvragen Impulsregeling Rijk, onder andere door de UvR klimaatadaptatie tot eind 2023 open te zetten;
- Opzetten nieuw beleid klimaatadaptatie (bouwsteennotitie loopt eind 2023 af) waarin ook waterbeschikbaarheid en wateroverlast wordt opgenomen.

Koppeling met brede basismonitor

Wateroverlast

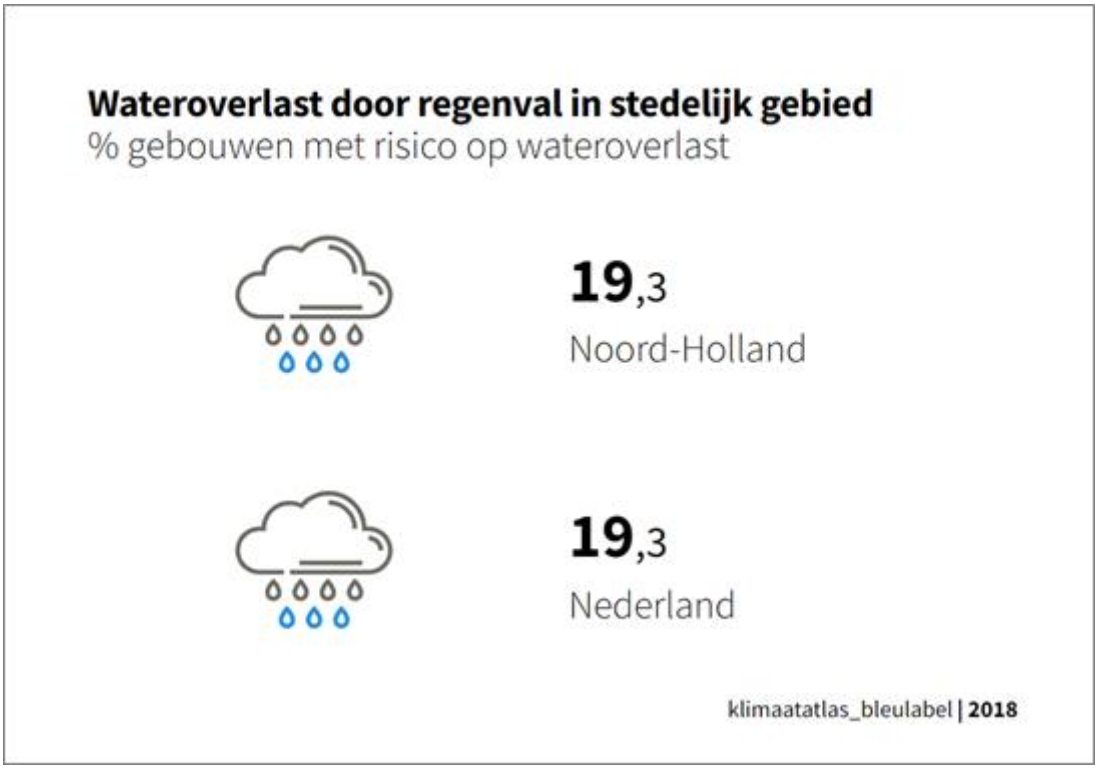

Het gaat in deze cijfers nadrukkelijk om de wateroverlast in bebouwd gebied. Daaruit volgt dat de percentages in de steden en het stedelijk gebied doorgaans hoger zijn dan in de bebouwde omgeving in het landelijk gebieden. Wateroverlast in het landelijk gebied, zoals water dat langer dan een dag op het maaiveld staat kan echter ook schade veroorzaken aan bijvoorbeeld gewassen en kan effect hebben op het grondgebruik. Dit laatste is nog geen onderdeel van deze indicator. In Noord-Holland loopt gemiddeld genomen 19,3% van de gebouwen het risico op wateroverlast bij hevige neerslag. In Nederland is dat gemiddelde hetzelfde. Deze indicator heeft alleen een meting voor 2018.

Technische toelichting

Het percentage gebouwen in stedelijk gebied waar de kans aanwezig is dat water het gebouw binnen loopt via de drempel bij een hevige bui van 100 millimeter in 2 uur.

Bodemdaling

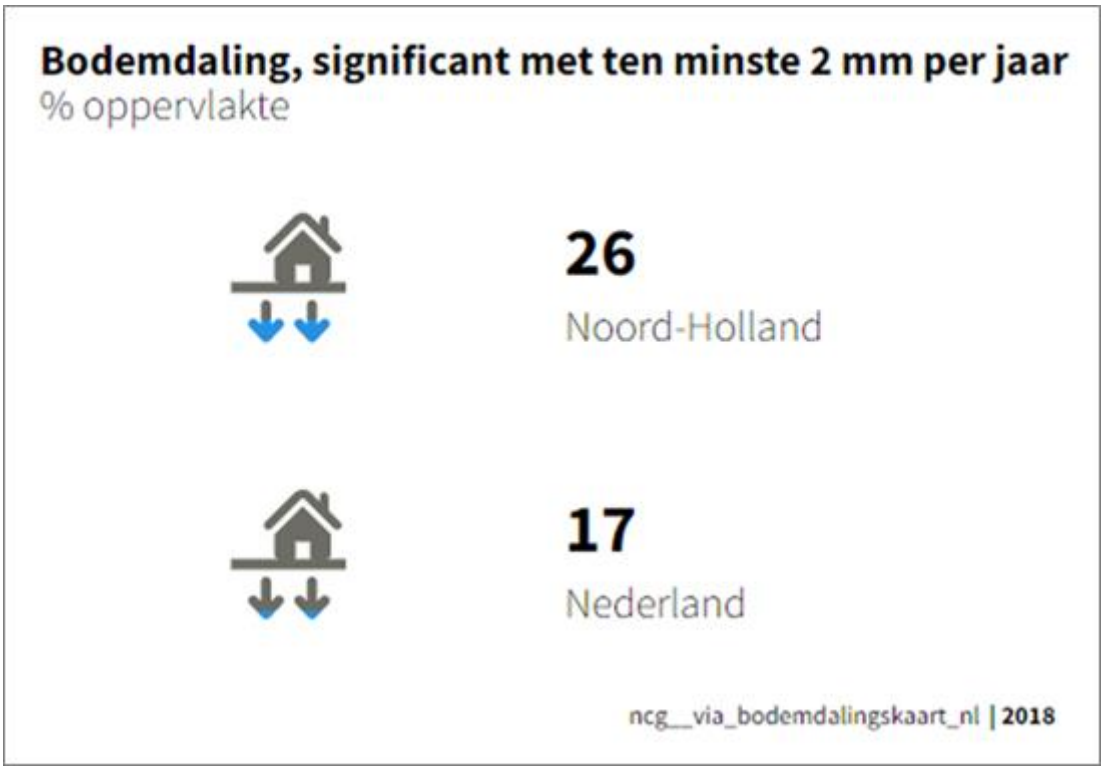

Van de 12 provincies van Nederland treedt de ergste bodemdaling op in de provincie Groningen, gevolgd door de provincies Flevoland en Zuid-Holland. Na Zuid-Holland volgt Noord-Holland, waar 26% van het oppervlak te maken heeft met significante bodemdaling. In Nederland heeft 17% van het oppervlak te maken met significante bodemdaling. Deze indicator heeft alleen een meting voor 2018.

Technische toelichting

Binnen deze indicator is gekeken naar het percentage van het oppervlakte land dat te maken heeft met bodemdaling of -stijging. Dit wordt weergegeven in drie categorieën, namelijk een significante bodemdaling van ten minste 2 mm per jaar, niet significante bodemdaling of -stijging kleiner dan 2 mm per jaar en een significante bodemstijging van ten minste 2 mm per jaar. De bodemdaling of -stijging is bepaald over een periode van 3 jaar (mei 2015 – mei 2018).

Budgettabel (x € 1.000)

Beleidsdoel

	Lasten	Rekening 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
3.4.1	Kaders stellen voor regionale keringen en investeren in ruimtelijke kwaliteit	274	531	531	508	507	505
3.4.2	Beoordelen versterkingsplannen primaire keringen en investeren in ruimtelijke kwaliteit	2.819	2.301	1.219	770	769	767
3.4.3	Bijdragen aan ontwikkelen en uitvoeren regionale opgaven klimaatadaptatie	1.086	2.256	2.116	630	629	626
	Totaal lasten	4.180	5.088	3.866	1.908	1.905	1.898
	Totaal baten	-587	0	0	0	0	0
	Saldo van baten en lasten	3.593	5.088	3.866	1.908	1.905	1.905
	Stortingen						
3.4.2	Resv. Meekoppelkansen bij Dijkversterkingen	109	50	0	0	0	0
3.4.3	Resv. Klimaatadaptie	1.000	1.500	1.500	0	0	0
	Onttrekkingen						
3.4.2	Resv. Meekoppelkansen bij Dijkversterkingen	-2.620	-1.524	-580	0	0	0
3.4.3	Resv. Klimaatadaptie	-787	-1.929	-1.634	-43	-43	-43
	Resultaat	**1.295**	**3.185**	**3.152**	**1.865**	**1.862**	**1.855**

3.5 Verbeteren kwaliteit water en benutten en beheren water

Onze rol
De opgave voor de provincie is om samen met andere partijen ervoor te zorgen dat het watersysteem duurzaam kan worden gebruikt voor onder andere drinkwaterbereiding, landbouw, natuur en recreatie. De provincie heeft daarbij kaderstellende en uitvoerende taken. Dit is uitgewerkt in Regionaal Waterprogramma Noord-Holland 2022-2027 en Deltaprogramma Zoet Water 2021 -2027.

Samenwerkingspartners
Samenwerkingspartners zijn waterschappen, Rijkswaterstaat, gemeenten, drinkwaterbedrijven en maatschappelijke partijen zoals LTO en natuurbeheerders.

Prioriteiten

- Uitvoeren Regionaal Waterprogramma Noord-Holland 2022-2027.
- Uitvoeren Deltaprogramma Zoet Water 2022 – 2027

3.5.1 Schoon en voldoende grondwater bevorderen

Toelichting

Het beleid van de provincie is vastgelegd in Deelprogramma Grondwater van het Regionaal Waterprogramma Noord-Holland 2022-2027. De ondergrond moet duurzaam worden gebruikt, onder andere voor drinkwater- en energievoorziening. Daarnaast moet het grondwaterbeheer worden afgestemd op de bestemming van gebieden. Uitputting en verzilting van grondwatervoorraden en verdroging van gebieden moet worden voorkomen. Met Deelprogramma Grondwater wordt invulling gegeven aan Europese verplichtingen die zijn vastgelegd in de Kaderrichtlijn Water (KRW) en de Grondwaterrichtlijn.

De provincie is specifiek bevoegd gezag voor het verlenen van vergunningen voor grondwateronttrekking voor drinkwatervoorziening, grote industrieën en bodemenergie. Via vergunningverlening, toezicht en handhaving wordt ervoor gezorgd dat de ondergrond optimaal wordt gebruikt. Daarnaast ondersteunt de provincie drinkwaterbedrijven bij het ontwikkelen en beschermen van nieuwe wingebieden en van technologieën zoals ondergrondse opslag van drinkwater en winning en zuivering van brak water. De provincie monitort de toestand van het grondwater met behulp van een provinciaal grondwatermeetnet.

Output 2023:

- uitvoeren grondwaterprogramma 2022-2027
- vergunningen
- grondwatermetingen

Prestatie indicator 3.5.1

	Meeteenheid	Gerealiseerd	Streefwaardes			
		2020	2023	2024	2025	2026
Vergunningverlening grondwateronttrekking	Aantal	45	50	55	60	65

Koppeling met brede basismonitor

Kwaliteit en kwantiteit grondwater

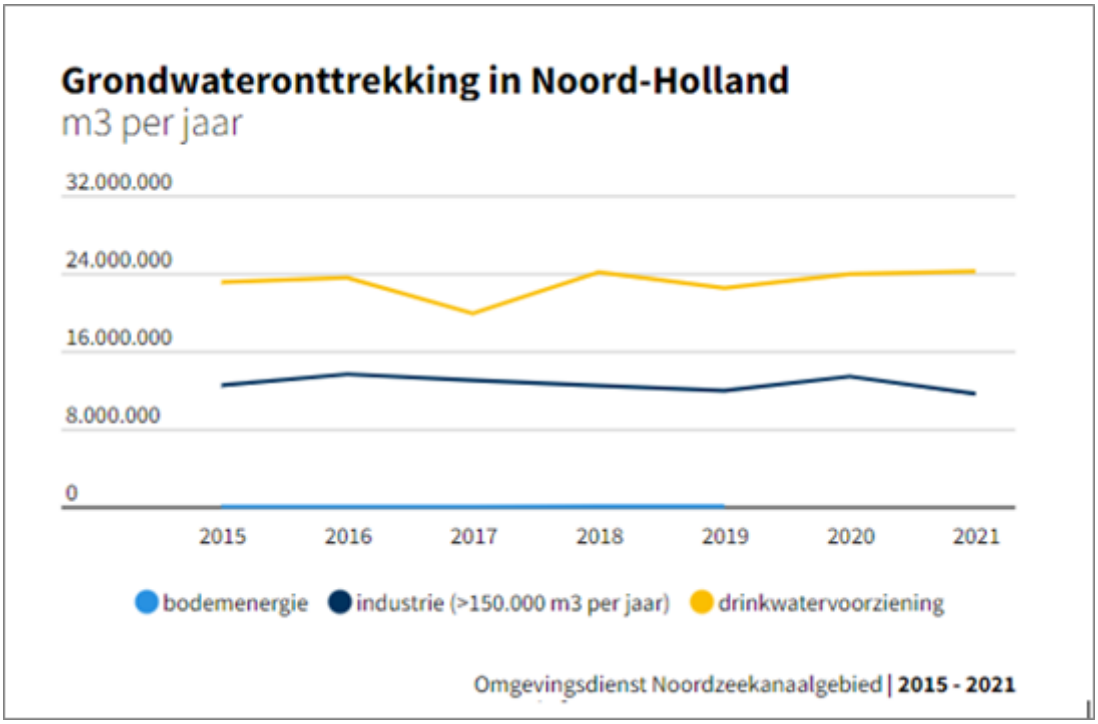

In de periode 2015 tot en met 2021 werd gemiddeld per jaar 23 miljoen m3 grondwater voor drinkwater onttrokken. Het aandeel van de grootste onttrekking hierin, de Amsterdamse Waterleidingduinen, bedroeg gemiddeld 48%. De jaarlijkse industriële grondwateronttrekking (>150.000 m3/jaar) is over de periode 2015 tot en met 2021 gemiddeld 13 miljoen m3 per jaar. Grondwater wordt in 2019 op 376 locaties gebruikt voor bodemenergie. De onttrekkingen voor bodemenergie zijn nagenoeg nul.

Technische toelichting

Grondwateronttrekking voor drinkwatervoorziening, industrie (>150.000 m3 per jaar) en bodemenergie. Het gaat hier om de netto grondwateronttrekking (onttrekking - infiltratie).

3.5.2 Schoon en voldoende oppervlaktewater bevorderen

Toelichting

Kwaliteit oppervlaktewater/KRW
Op 31 januari 2022 is het Regionaal waterprogramma Noord-Holland 2022-2027 vastgesteld, conform de wettelijke vereisten. Onderdeel hiervan is het deelprogramma oppervlaktewater. De

provincie stelt de ecologische doelen voor het regionale oppervlaktewater vast in het kader van de Kaderrichtlijn Water (KRW) en draagt bij aan een goede kwalitatieve toestand van oppervlaktewater. In het coalitieakkoord is € 21 miljoen uitgetrokken voor 'NNN, waterkwaliteit en bodemdaling'.

Voor waterkwaliteit zullen hieruit onder andere bestedingen worden gedaan voor de KRW-pilot, zoals genoemd in het coalitieakkoord en investeringen in het KRW-proof maken van de eigen provinciale vaarwegen. Dit budget is geplaatst bij OD 5.1.1. Bij OD 2.2.1 (VTH-taken uitvoeren en coördineren) is benoemd dat vanaf 2022 de formatie van de Omgevingsdienst NZKG structureel is uitgebreid voor de intensivering van de VTH-taken oppervlaktewater.

Zwemwater

De provincie wijst officiële zwemplekken aan, beoordeelt de veiligheid en informeert het publiek. Daarnaast stimuleert de provincie het ontwikkelen van nieuwe zwemplekken en het verbeteren van de waterkwaliteit met een subsidieregeling.

Zoetwater (zie ook OD 3.4.3)

In september 2021 is het Deltaprogramma Zoetwater 2022-2027 vastgesteld.

Noord-Holland maakt deel uit van twee zoetwaterregio's (Noord- en West-Nederland) en per regio is een maatregelenpakket vastgesteld voor de komende planperiode. Alle maatregelen krijgen 25% (of 50% voor het bovenregionale zoutkarteringsonderzoek FRESHEM-NL) cofinanciering uit het Deltafonds. Wij dragen financieel bij aan enkele maatregelen die plaatsvinden in Noord-Holland. Deze maatregelen zullen komende zes jaar worden uitgevoerd.

Het budget hiervoor is afkomstig uit de voorziening grondwaterheffing en de reserve cofinanciering Waddenfonds. De afspraken over de uitvoering van de maatregelen worden in beide zoetwaterregio's dit jaar vastgelegd in een bestuursovereenkomst. De provincie draagt ook (jaarlijks) financieel bij aan de ondersteuning van de regio's en projecten als het Zoet Zout Knooppunt. In 2020 is een 3 jaar durende pilot grootschalige ondergrondse waterberging op Texel (Zoete Toekomst) gestart, gefinancierd door het Waddenfonds en agrariërs, gemeente, waterschap en provincie. Voor zoetwater zal bij de ruimtelijke inrichting meer rekening gehouden worden met waterbeschikbaarheid en met watervragende ontwikkelingen. Aan de uitvoering van het werkpogramma Deltaprogramma IJsselmeergebied (zoetwatervoorziening en veiligheid lange termijn) draag de provincie financieel bij.

Koppeling met brede basismonitor

Kwaliteit oppervlaktewater

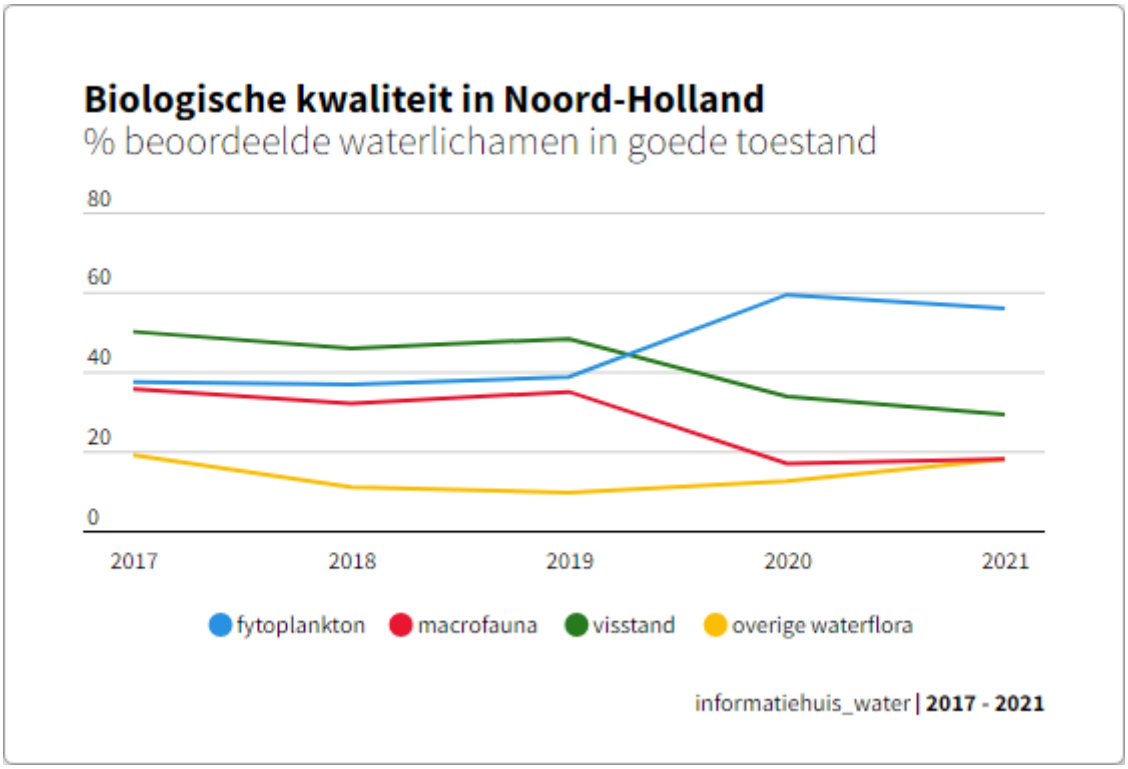

Bij geen van de 89 regionaal oppervlaktewaterlichamen in Noord-Holland zijn de KRW-doelen op basis van ‘one out, all out-principe’ bereikt. In 2021 voldeed 18% van de oppervlaktewaterlichamen voor macrofauna, 18% voor overige waterflora, 29% voor vis en 55% voor fytoplankton. Het percentage oppervlaktewaterlichamen in Noord-Holland dat goed scoort voor macrofauna is na 2019 afgenomen. Voor overige waterflora is het percentage afgenomen tussen 2017 en 2019, maar neemt sinds 2019 weer toe. Voor vis is het percentage sinds 2017 aan het afnemen. Voor fytoplankton is het percentage na 2019 juist gestegen.

Technische toelichting

Het percentage van de oppervlaktewaterlichamen dat een goede toestand heeft op het gebied van vier biologische kwaliteitselementen: vis, macrofauna (ongewervelde organismen die in zoetwater leven), overige waterflora (waterplanten) en fytoplankton (plantaardige deel van plankton, zoals algen en wieren).

Kwaliteit van zwemwater

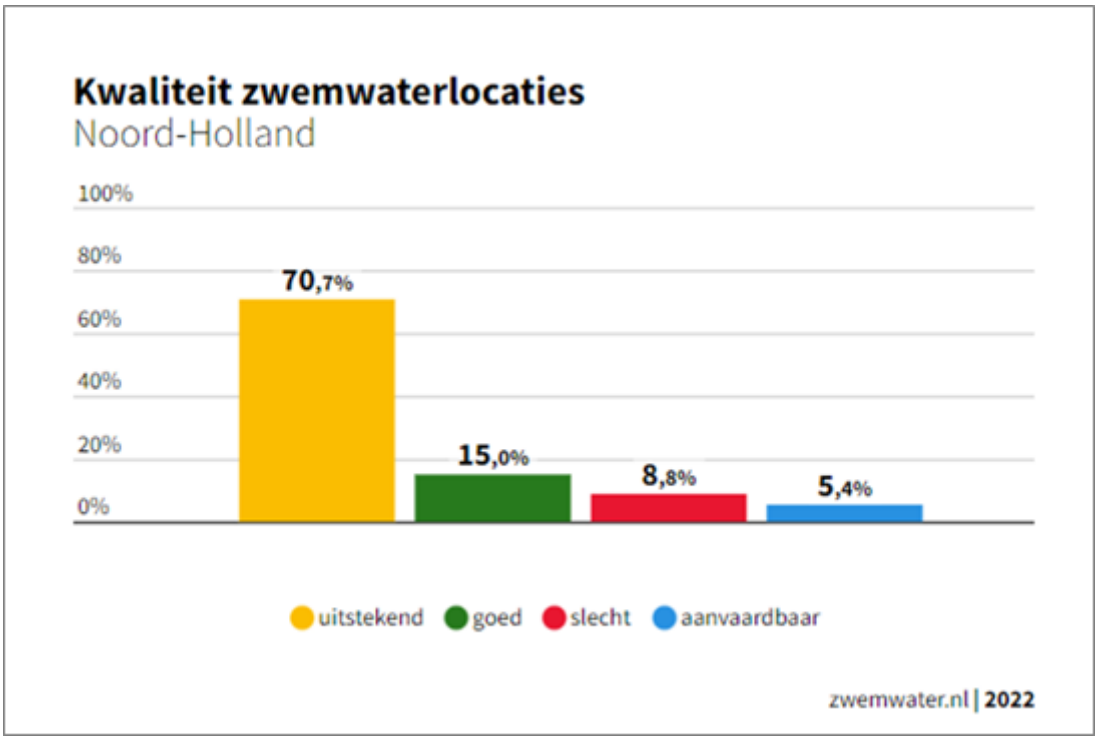

Noord-Holland heeft ongeveer 150 officieel aangewezen zwemwaterlocaties in open water. Wanneer de kwaliteit van de aangewezen zwemlocaties van de binnenwateren en kustwateren in Noord-Holland samen wordt bekeken scoort in 2022, 71% van de locaties uitstekend, 15% goed, 9% aanvaardbaar en 5% slecht.

Technische toelichting

Gemiddelde zwemkwaliteit voor de gezondheid van de zwemmer van de locaties in kust- en overgangswateren en meren en rivieren, volgens de normen van de vigerende EU-zwemwaterrichtlijn.

3.5.3 Waterrecreatie stimuleren

Toelichting

Een waterrijke provincie als Noord-Holland biedt veel mogelijkheden voor recreatie op en aan het water. Deze mogelijkheden willen we benutten. Ons beleid voor waterrecreatie is vastgelegd in de Visie op de Waterrecreatie Noord-Holland 2030, 'Water, bron van recreatie'. Deze visie is vastgesteld door Provinciale Staten op 3 oktober 2016. Aan de visie is een uitvoeringsagenda gekoppeld voor de periode 2021-2025. Voor de uitvoering van de visie en het uitvoeringsprogramma is de reserve waterrecreatie beschikbaar. In 2023 zal de focus op de volgende punten liggen:

- evaluatie uitvoeringsagenda waterrecreatie 2021-2025;
- het realiseren van de zogeheten aquapunctuurpunten (beschreven in de visie) en meekoppelkansen bij (provinciale) projecten en bij beheer en onderhoud van ons eigen provinciaal areaal;

- het voortzetten van de drie subsidieregelingen die zich de afgelopen jaren mochten verheugen in grote belangstelling: de subsidieregeling voor kleinere pleziervaart, de subsidieregeling kleine voorzieningen en diensten en de subsidieregeling duurzaamheid en innovatie;
- het uitvoeren van de afspraken over de aanpak van de waterplantenproblematiek in het zuidelijke deel van het IJsselmeergebied;
- het realiseren van locaties voor watergebonden durfsporten;
- het stimuleren van innovatie, duurzaamheid (waaronder pilot loodvrij vissen) en toegankelijkheid voor mensen met een handicap.

Budgettabel (x € 1.000)

Beleidsdoel

	Lasten	Rekening 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
3.5.1	Schoon en voldoende grondwater bevorderen	867	945	945	922	921	919
3.5.2	Schoon en voldoende oppervlaktewater bevorderen	1.175	1.806	969	906	905	903
3.5.3	Waterrecreatie stimuleren	1.662	2.673	1.969	1.942	1.201	1.186
	Totaal lasten	3.704	5.424	3.883	3.770	3.027	3.008
	Totaal baten	-1.389	-2.376	-1.239	-1.300	-1.300	-1.300
	Saldo van baten en lasten	2.315	3.048	2.644	2.470	1.727	1.727
	Stortingen						
3.5.3	Resv. Waterrecreatie	1.562	1.562	1.562	1.562	2.000	2.000
	Onttrekkingen						
3.5.3	Resv. Waterrecreatie	-1.442	-2.097	-1.393	-1.393	-653	-640
	Resultaat	**2.435**	**2.513**	**2.813**	**2.639**	**3.074**	**3.068**

Programma 4 Bereikbaarheid

Doelenboom

4. Bereikbaarheid
4.1 Mobiliteitsbeleid en –strategie opstellen en uitvoeren
4.1.1 Mobiliteitsbeleid en –strategie opstellen
4.1.2 Mobiliteitsbeleid met partners uitvoeren
4.1.3 Investeringsstrategie en meerjarenprogramma's prov. infrastructuur opstellen
4.2 Openbaar vervoer waarborgen
4.2.1 OV-concessies beheren en verlenen
4.3 Gebruik infrastructurele netwerken optimaliseren
4.3.1 Netwerkmanagement en verkeerskundig beheer uitvoeren
4.3.2 Centrales beheren en in stand houden
4.4 Provinciale infrastructuur in stand houden en ontwikkelen
4.4.1 Beheerstrategie en meerjarenprogramma's opstellen
4.4.2 Studiefase verbeter- en uitbreidingsprojecten uitvoeren
4.4.3 Studiefase vervangingsprojecten uitvoeren
4.4.4 Plan- en realisatiefase infrastructuurprojecten uitvoeren
4.4.5 Infrastructuur beheren en in stand houden
4.4.6 Vaarwegen beheren en in stand houden
4.4.7 Innovatieprojecten infrastructuur uitvoeren

Maatschappelijk doel

Iedere dag zijn in Noord-Holland mensen en goederen op weg naar hun bestemming. De provincie helpt ze die bestemming slim, schoon en veilig te bereiken. Duurzame bereikbaarheid en verstedelijking is een belangrijke opgave voor de provincie Noord-Holland. Tot 2030 moeten in Noord-Holland namelijk 183.600 woningen worden gerealiseerd. Daarnaast moet ook de groei van de werkgelegenheid worden gefaciliteerd. Dit leidt tot meer mobiliteit met allerlei consequenties voor de verschillende beleidsopgaven.

In de Omgevingsvisie is vastgelegd dat de provincie streeft naar balans tussen leefbaarheid en economische groei en daarbij aandacht heeft voor klimaat, gezondheid en veiligheid, biodiversiteit en natuur, verduurzaming van de economie, verstedelijking, duurzame mobiliteit, het landschap en de energietransitie. De sterke groei van het aantal inwoners en banen, de grote woningbouwopgave en de groei van de economie op steeds geconcentreerdere plaatsen in vooral de Metropoolregio, leidt tot een grote toename van verkeer. Mobiliteit kan en moet een bijdrage leveren aan vrijwel alle opgaven waar wij voor staan. We zetten daarom als provincie in op de mobiliteitstransitie:

- het zoveel mogelijk voorkomen (van groei) van mobiliteit door mobiliteitsmanagement (stimuleren thuiswerken en reizen buiten de spits) en door woningen, werkgelegenheid en voorzieningen dicht bij elkaar te concentreren;

- het verduurzamen van mobiliteit, door reizigers te stimuleren om zoveel mogelijk van duurzame modaliteiten gebruik te maken, zoals openbaar vervoer en fiets;

- het verduurzamen van het gemotoriseerd verkeer, door de inzet op zero emissie mobiliteit, minder hinder door verkeer, beter benutten van beschikbare capaciteit en het verbeteren van de verkeersveiligheid;

- door te investeren in grote onderhouds- en vervangingsopgave voor het provinciale wegennet en door veiligheidsknelpunten op te lossen.

Het is daarbij van belang om te sturen op de samenhang tussen de modaliteiten lopen, fiets, openbaar vervoer (OV), spoor, (vracht)auto, binnenvaart en multimodale verplaatsingen. Vervolgens is het ook van belang om een goede samenhang te borgen tussen de verschillende programma's, processen en projecten waar de provincie zelf uitvoering aan geeft of in regionaal verband in participeert. Daarin worden keuzes gemaakt en komt beleid tot uitvoering. Dit vergt een goede samenwerking tussen de verschillende directies en sectoren binnen de provincie, maar ook met onze regionale partners. In deze integrale afstemming en samenwerking geven we de ambities uit het coalitieakkoord een plek.

Het werken aan de mobiliteitstransitie doet de provincie Noord-Holland vanuit verschillende rollen. Als partner stimuleert zij andere wegbeheerders (met bijvoorbeeld subsidies) te werken aan bereikbaarheids- en leefbaarheidsopgaven op hun areaal. In de rol van initiatiefnemer ontwikkelt de provincie beleidskaders en investeert zij in kennisontwikkeling, innovatie, gedrag, transformatie van infrastructuur en nieuwe infrastructuur. In de rol van concessiebeheerder waarborgt de provincie de inzet van het openbaar vervoer (busvervoer). Tot slot onderhoudt de provincie haar infrastructuur en optimaliseert zij het gebruik daarvan, onder meer door gebruik te maken van beschikbare innovaties (zoals Smart Mobility). Werken aan infrastructuur doet de provincie duurzaam, indien redelijkerwijs haalbaar.

Het onderhouden, vervangen en het verbeteren van provinciale infrastructuur wordt geprogrammeerd in het integraal Meerjarenprogramma Infrastructuur (iMPI). Provinciale Staten stellen de promoties naar volgende projectfasen vast. Om verbinding tussen de inhoud van de projecten en de dekking van de kosten te behouden, wordt het iMPI voorafgaand aan de begroting behandeld in dezelfde Statenvergadering.

Bij de besluitvorming over onderhoud en investeringen in infrastructuur, worden de langetermijneffecten op de provinciale begroting betrokken. Het oplossen van financiële problemen vraagt daarbij onze aandacht. De beschikbare financiële ruimte voor het doen van investeringen in provinciale infrastructuur loopt namelijk terug. Door de enorme inflatie in 2021 en 2022 is deze opgave verder toegenomen. In 2022 zijn hiervoor scenario's ontwikkeld en deze gaan een rol spelen in de kaderbrief over het begrotingsjaar 2024. Ook de inspanningen van concessieverleners en -houders voor het openbaar vervoer zijn gericht op een financieel gezonde bedrijfsvoering, rekening houdend met een gewijzigde vervoervraag in de nasleep van de coronacrisis.

Wettelijk beleidskader

- Omgevingswet (2016)
- Wet Personenvervoer 2000
- Wegenverkeerswet (1994)
- Wegenwet (1930)

Provinciaal beleidskader

- Omgevingsvisie NH2050
- Perspectief Mobiliteit
- Nota Infrastructurele Kapitaalgoederen (NIKG) 2020 - 2023
- 3._Regionaal_Mobiliteitsprogramma_versie_15_april_2021.pdf (samenbouwenaanbereikbaarheid.nl)
- Investeringsstrategie Noord-Hollandse Infrastructuur (iNHi)
- Beleidskader Verkeersmanagement 2015-2020
- Focus Smart Mobility 2022-2025
- Actieplan geluid
- Visie OV2020
- Perspectief Fiets

- Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030

Werkgeversaanpak

Budgettabel 2023 (x € 1.000)

Beleidsdoel		Lasten	Baten	Saldo van baten en lasten	Onttrekking aan reserves	Stortingen	Saldo t.l.v. algemene middelen
4.1	Mobiliteitsbeleid en -strategie opstellen en uitvoeren	28.314	4.002	24.312	19.280	9.140	14.173
4.2	Openbaar vervoer waarborgen	61.163	0	61.163	8.825	67	52.405
4.3	Gebruik infrastructurele netwerken optimaliseren	33.552	1.763	31.789	0	0	31.789
4.4	Provinciale infrastructuur in stand houden en ontwikkelen	116.026	15.669	100.357	47.928	48.765	101.194
	Totaal	**239.055**	**21.434**	**217.621**	**76.033**	**57.972**	**199.560**

Verbonden partijen

Programma	OD	Verbonden partij	Doel
4	4.2.1	Coöperatieve Vereniging Samenwerkingsverband DOVA U.A.	Ontwikkelen van een beter mobiliteitsbeleid van de leden en het realiseren van een doeltreffend en efficiënt openbaar vervoer voor de reiziger.
4	4.3.1	Beheersregeling Amstel	Beheer van de Amstel is overgedragen van de provincie aan het Hoogheemraadschap Amstel Gooi en Vechtstreek.

*Verdere informatie is te vinden in de paragraaf verbonden partijen

4.1 Mobiliteitsbeleid en -strategie opstellen en uitvoeren

Onze rol

Als uitwerking van de Omgevingsvisie Noord-Holland hebben Provinciale Staten in 2021 het Perspectief Mobiliteit Noord-Holland vastgesteld. Hierin staat dat de groei van het aantal inwoners en de werkgelegenheid leidt tot meer mobiliteit, meer vraag naar energie en meer uitstoot van schadelijke stoffen. Terwijl de bereikbaarheid op bepaalde plekken nu al onder druk staat en er een (grote) opgave is om de mobiliteit te verschonen en de leefbaarheid te verbeteren. Belangrijke constatering in het Perspectief Mobiliteit is dan ook dat de groeiende mobiliteitsbehoefte alleen maar gefaciliteerd kan worden als verkeersdeelnemers zich op een meer duurzame, slimme en veilige manier verplaatsen. Om dat te bereiken zetten we in op een mobiliteitstransitie van verminderen, veranderen en verbeteren. Dit doen we samen met de regio onder het motto ‘Slim, schoon en veilig’. Alle werkzaamheden van de provincie Noord-Holland op het gebied van Mobiliteit passen binnen dit perspectief.

Samenwerkingspartners

De provincie werkt aan de mobiliteitsopgaven voor haar inwoners en reizigers. Daarom werken we intensief samen met andere overheden, zoals de rijksoverheid, gemeenten, de Vervoerregio Amsterdam en de Waterschappen. Maar ook met organisaties die belangen vertegenwoordigen in de wereld van de mobiliteit (zoals de ANWB en de Fietsersbond). Op landelijk niveau werken we met het Rijk en mede-provincies samen in het IPO en DOVA (samenwerkingsverband van decentrale OV autoriteiten), het Nationaal Openbaar Vervoerberaad (NOVB) en aan nationale bestuurstafels (fiets, OV en Spoor, verkeersveiligheid en mobiliteit).

Prioriteiten 2023

- Vaststellen en (doorgaan met) uitvoeren Regionale Agenda’s Mobiliteit (per regio);
- Deelname in/aan het Rijk-regio programma Samen Bouwen aan Bereikbaarheid MRA (SBaB);
- Deelname aan MRA samenwerking (o.a. relatie met MRA Verstedelijkingsstrategie);
- Nader vormgeven Mobiliteitstransitie in Noord-Holland (o.a. via Regionale Agenda’s Mobiliteit en SBaB);
- Uitvoeren Regionale Mobiliteitsprogramma (RMP) Noord-Holland en Flevoland (klimaatakkoord);
- Uitvoeren van de regionale agenda’s en uitvoeringsprogramma’s op het gebied van verkeersveiligheid, smart mobility, logistiek, actieve mobiliteit en openbaar vervoer;
- Actualiseren van de investeringsstrategie Noord-Hollandse infrastructuur (iNHi).

Omgevingsfactoren

Voor een groot deel zijn we voor het realiseren van maatregelen afhankelijk van (co)financiering door het Rijk en Europa. Dit kunnen middelen zijn uit het Mobiliteitsfonds (de reservering van € 1,5 miljard voor doortrekken Noord/Zuidlijn naar Hoofddorp is vanuit het Nationaal Groeifonds overgeheveld naar het Mobiliteitsfonds), maar bijvoorbeeld ook fondsen van BZK voor (versnellen) woningbouwopgaven of realiseren van klimaatdoelen. Met name de middelen die het nieuwe kabinet heeft gereserveerd voor de woningbouw- en mobiliteitsopgaven en voor de klimaatopgaven, zijn hier van belang. De provincie zoekt hiervoor nauwe samenwerking met de

gemeenten, onder andere binnen de MRA. Die samenwerking moet leiden tot afspraken in het overleg met de minister (Bestuurlijk Overleg Leefomgeving en Bestuurlijk Overleg MIRT).

4.1.1 Mobiliteitsbeleid en -strategie opstellen

Toelichting

Het Perspectief Mobiliteit geeft een overzicht van het beleid van de provincie op het gebied van Mobiliteit en de samenhang daartussen. Het Perspectief Mobiliteit legt daarbij de verbinding met andere opgaven, zoals verstedelijking, energietransitie, klimaat en is de kapstok voor het uitwerken van het beleid naar strategische agenda's en (vervolgens) uitvoeringsprogramma's.

We geven ons beleid op het gebied van Mobiliteit vorm samen met de regio's. In 2023 richten wij ons in ieder geval op de volgende samenwerkingsverbanden:

- Platform Mobiliteit: één van de drie MRA Platforms, waarbij gesproken wordt over de uitvoering van de MRA Agenda;
- Samen Bouwen aan Bereikbaarheid (SBaB): het Rijk-Regio samenwerkingsprogramma binnen de MRA;
- Samenwerking in deelregio-verband. In alle deelregio's van de provincie worden Regionale Agenda's Mobiliteit opgesteld. Hierin maken we samen met de regio afspraken waar we de komende jaren op inzetten. Deze afspraken bespreken we in de Provinciale Verkeer en Vervoerberaden (PVVB-en). Voor de regio's die vallen binnen het gebied van de Vervoerregio Amsterdam stellen we de regionale agenda's mede op in samenspraak met de Vervoerregio.

Voor het samenwerkingsprogramma SBaB werken wij in 2023 aan:

- de verdere voorbereiding van de formele startbeslissing voor het doortrekken van de Noord/Zuidlijn naar Schiphol en Hoofddorp;
- het uitwerken van het Multimodaal Toekomstbeeld (MTB 2040), onder andere richting de deelregio's;
- een ontwikkelstrategie voor de Amsterdam Bay Area;
- het uitvoeringsprogramma SBaB 2021-2023 (onder andere minder verkeershinder, mobiliteitsmanagement werkgevers- en onderwijsaanpak);
- het Programma Bereikbare Steden, waarin we afspraken maken met het Rijk over de rijksbijdrage aan het aanpakken van mobiliteitsknooppunten.

Al deze maatregelen worden de komende jaren meegenomen in de voorbereiding op het Bestuurlijk Overleg (BO) MIRT en het BO Leefomgeving.

Koppeling met brede basismonitor

Reistijdverhouding

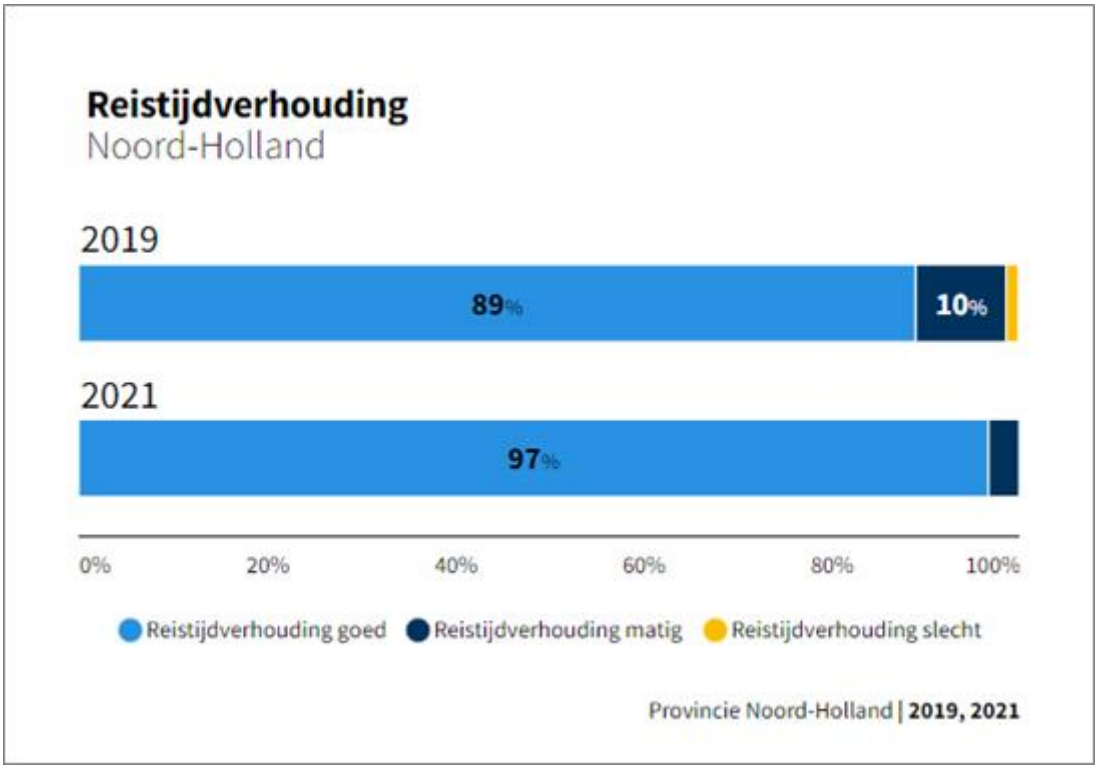

De doorstroming op provinciale wegen is een belangrijk onderdeel van het provinciaal beleid. De reistijdverhouding zegt iets over de gemiddelde vertraging in de spits op onze provinciale wegen. Hoe hoger het percentage 'goed', hoe meer trajecten in het gebied goed scoren. De doorstroming op de provinciale wegen is in 2021 verbeterd in vergelijking met 2019. Vanwege corona hebben meer mensen thuisgewerkt in 2021 en dat is de doorstroming ten goede gekomen.

Technische toelichting

De indicator geeft het percentage weer van de provinciale wegen waar de reistijdverhouding als goed/matig/slecht wordt beoordeeld. De huidige grenswaarde hiervoor is 1,50. In dat geval is de vertraging in de spits maximaal 50% van de minimale reistijd op (zeer) rustige momenten. Een traject scoort 'slecht' als de extra reistijd gemiddeld meer dan twee keer de normale/minimale reistijd is (de grenswaarde hiervoor is dus 2,00).

Tevredenheid met reistijd van en naar het werk

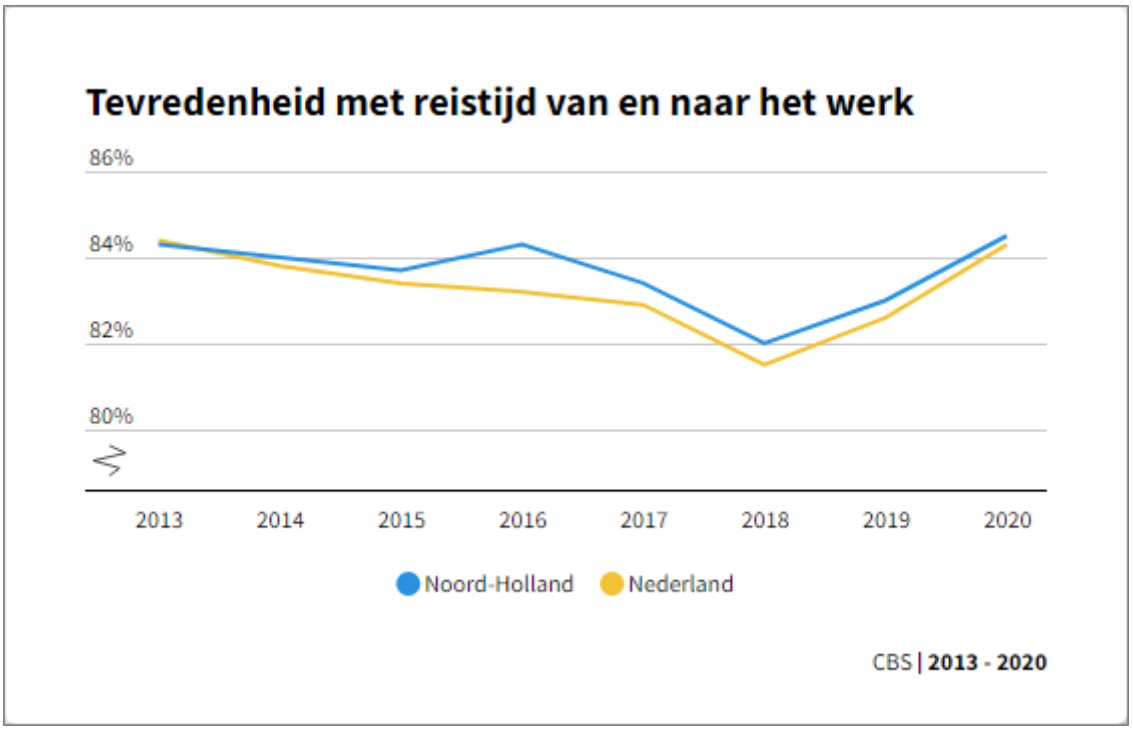

Het percentage inwoners van Noord-Holland dat tevreden is met de reistijd van en naar werk, ligt dicht bij het percentage voor heel Nederland (beide rond de 84%) en ontwikkelt zich hetzelfde. Sinds 2018 is een stijging te zien na een daling vanaf 2016.

Technische toelichting

Deze indicator bevat gegevens uit een steekproef van personen van 18 jaar en ouder, waarbij respondenten op een schaal van 1 tot en met 10 konden aangeven in welke mate ze tevreden zijn met de reistijd van en naar het werk. Een 1 staat daarbij voor volledig ontevreden, een 10 voor volledig tevreden. Een score van 7 tot en met 10 wordt geclassificeerd als tevreden.

4.1.2 Mobiliteitsbeleid met partners uitvoeren

Toelichting

In 2023 gaan we verder met het opstellen van de Regionale Agenda's Mobiliteit en maken we een begin met de uitvoering van deze agenda's.

Acties die we in 2023 samen met partners oppakken zijn onder andere:

- Uitwerking van maatregelen uit het Regionaal Mobiliteitsprogramma (RMP) en de Focus Smart Mobility;
- Verbeteren van het fiets- en voetgangersnetwerk langs de actielijnen van de Actieagenda Actieve Mobiliteit (AAM) en als uitwerking van het Nationaal en Regionaal Toekomstbeeld fiets (NTF en RTF);
- Uitvoeren projecten uit het programma OV-Knooppunten en Ketenaanpak, zie ook operationeel doel 3.2.1 (bijdragen aan de optimalisering van OV-knooppunten en ketens);

- Uitvoeren onderzoeksagenda provincie Noord-Holland vervolg Regionaal OV Toekomstbeeld 2040;
- Actualiseren en uitvoeren Regionale uitvoeringsprogramma's verkeersveiligheid;
- Mobiliteitsprogramma's van Eisen (MpvE's) opstellen bij gebiedsontwikkeling.
- Werkgeversaanpak uitbreiden naar heel Noord-Holland;
- Plannen voor Zero Emissie (ZE), laadinfra MRA-E, waterstof, agenda slimme en schone logistiek verder uitwerken.

De voortgang van al deze acties valt of staat, voor wat de uitvoering betreft, voor een belangrijk deel met de inzet van gemeenten. Denk bijvoorbeeld aan de grotere CO2-reductie maatregelen zoals het instellen van ZE-zones, het verlagen van parkeernormen en verhogen van parkeertarieven, het introduceren van deelmobiliteitssystemen en logistieke- en mobiliteitshubs of het faciliteren van de overgang naar schonere vormen van energie. De inzet van gemeenten is ook nodig voor het op orde krijgen van de mobiliteitsdata voor Smart Mobility toepassingen, het verbeteren van de verkeersveiligheid en de aanleg en verbetering van netwerken voor actieve vormen van mobiliteit. De provincie gaat in gesprek met gemeenten en probeert te inspireren en te stimuleren. De provincie pakt hierin haar rol door kennisdeling, het aan elkaar verbinden van partijen, waar nodig en mogelijk beschikbaar stellen van middelen en door efficiënte vormen van samenwerking met de gemeenten en andere partners. Hierin schuilt de capaciteit van gemeenten als risico.

Bij actieve mobiliteit geven we prioriteit aan de aanleg en verbetering van doorfietsroutes, zoals de doorfietsroute Kennemerland, die de IJmond verbindt met Zuid-Kennemerland. Regionale doorfietsroutes leveren een grote bijdrage aan de slim, schoon en veilig doelstellingen en scheppen tegelijkertijd ruimte voor de gewenste verstedelijking. De provincie heeft hierbij enerzijds een regierol en waar het provinciale netwerken betreft, ook een uitvoerende rol. Daarnaast zetten we in op de verbetering van andere fiets- en voetgangersnetwerken, zoals recreatieve routes en het optimaliseren van de ketenreis. Bijvoorbeeld door de aanleg van extra fietsparkeerplekken bij R-net haltes, de realisatie van regiohubs in de Gooi & Vechtstreek en de uitvoering van (andere) projecten uit het programma OV-knooppunten, zie ook operationeel doel 3.4.1.

Bij het verbeteren van het netwerk voor actieve vormen van mobiliteit en andere netwerken gaat speciale aandacht uit naar de verkeersveiligheid. Dit doen we onder het motto 'op weg naar 0 verkeersslachtoffers in 2050'. Om dit te bereiken stellen we samen met de gemeenten en andere belangrijke partners, zoals de politie, meerjarige uitvoeringsprogramma's op. Deze uitvoeringsprogramma's zijn enerzijds gericht op infrastructurele maatregelen (waaronder ons eigen areaal) en anderzijds op het bevorderen van verkeersveilig gedrag. De uitvoering hiervan ondersteunen we met het inwinnen van data, het vertalen hiervan naar verkeersveiligheidsrisico's, het delen van kennis hierover en het verstrekken van subsidies.

Wij willen de gecombineerde subsidieregeling voor verkeersveiligheid en fietsbereikbaarheid voortzetten (€ 10 miljoen). Dit gebeurt in nauwe samenhang met de subsidieregelingen voor recreatieve verbindingen. De subsidieregeling 'gedragsbeïnvloeding verkeersveiligheid' continueren we met ruim € 3,1 miljoen. Daarnaast is er nog de subsidieregeling voor het specifieke fietsveiligheid bij ouderen project 'Doortrappen' (€ 100.000,-).

De OV- en ketenaanpak (ketenreis) werken we uit in drie richtingen: netwerken, knopen en vervoer. Dit doen we in samenhang en afstemming met het Multimodaal Toekomstbeeld (MTB 2040) van de MRA en het Regionaal OV Toekomstbeeld (ROVT). Samen met de regionale partners werken wij binnen onze verantwoordelijkheden enkele voorstellen uit die zijn opgenomen in het ROVT. Deze zijn ontwikkeld vanuit een integrale blik op het OV-netwerk (treinen, metro's, trams en bussen). De focus in het ROVT ligt in 2023 op de studies in de Gooi en Vechtstreek. Daarbij kijken we specifiek naar het opwaarderen van de busverbindingen Amsterdam – 't Gooi over de A1 en een HOV-verbinding Hoofddorp – Uithoorn – Hilversum/Breukelen. Daarnaast vindt nadere uitwerking plaats van de ambities in Noord Holland Noord en mogelijk ook nog Zuid-Kennemerland /IJmond.

Voor OV SAAL (Openbaar Vervoer Schiphol Amsterdam Almere Lelystad) zijn bij de provincie in 2023 OV SAAL inpassingsgelden gereserveerd voor gemeente Gooise Meren (€ 2,95 miljoen) en Hilversum (€ 3,75 miljoen). We gaan samen met NS en de regio aan de slag met het opstellen en uitvoeren van acties die voortkomen uit de actieprogramma's voor de spoorcorridors in Noord-Holland. Samen vormen deze de Regionale Ontwikkelagenda Noord-Holland.

Koppeling met brede basismonitor

Verkeersveiligheid

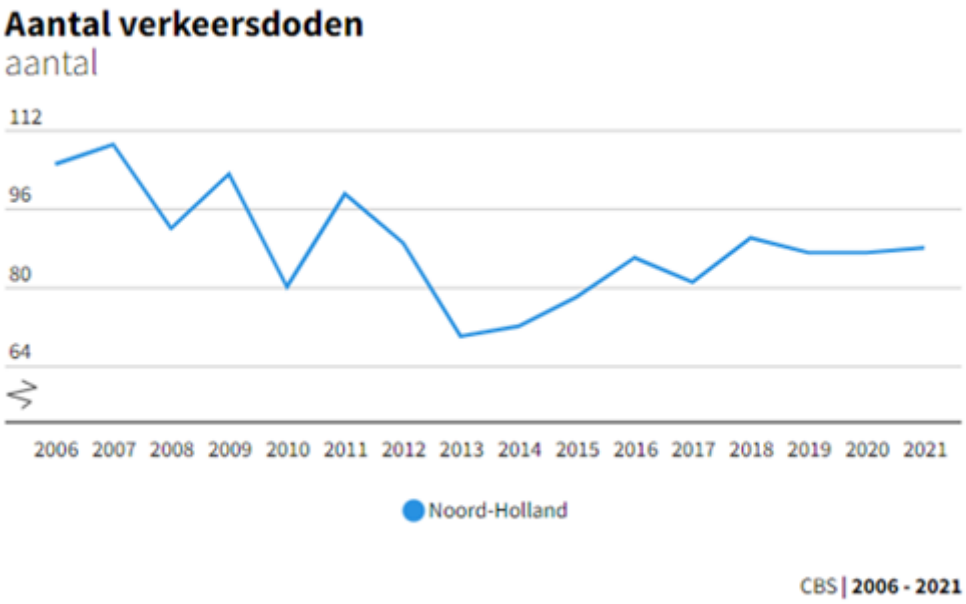

Na een decennialange daling van het aantal verkeersslachtoffers zien we helaas dat het aantal verkeersongevallen in de provincie de afgelopen jaren weer licht toeneemt. Het aantal verkeersdoden is tussen 2020 en 2021 met één toegenomen tot 88. De provincie Noord-Holland en Noord-Hollandse gemeenten werken samen aan verkeersveiligheid. De landelijke plannen hiervoor zijn vastgelegd in het Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030. De gezamenlijke ambitie is nul verkeersslachtoffers in 2050.

Technische toelichting

Aantal verkeersdoden per jaar.

Actieve mobiliteit

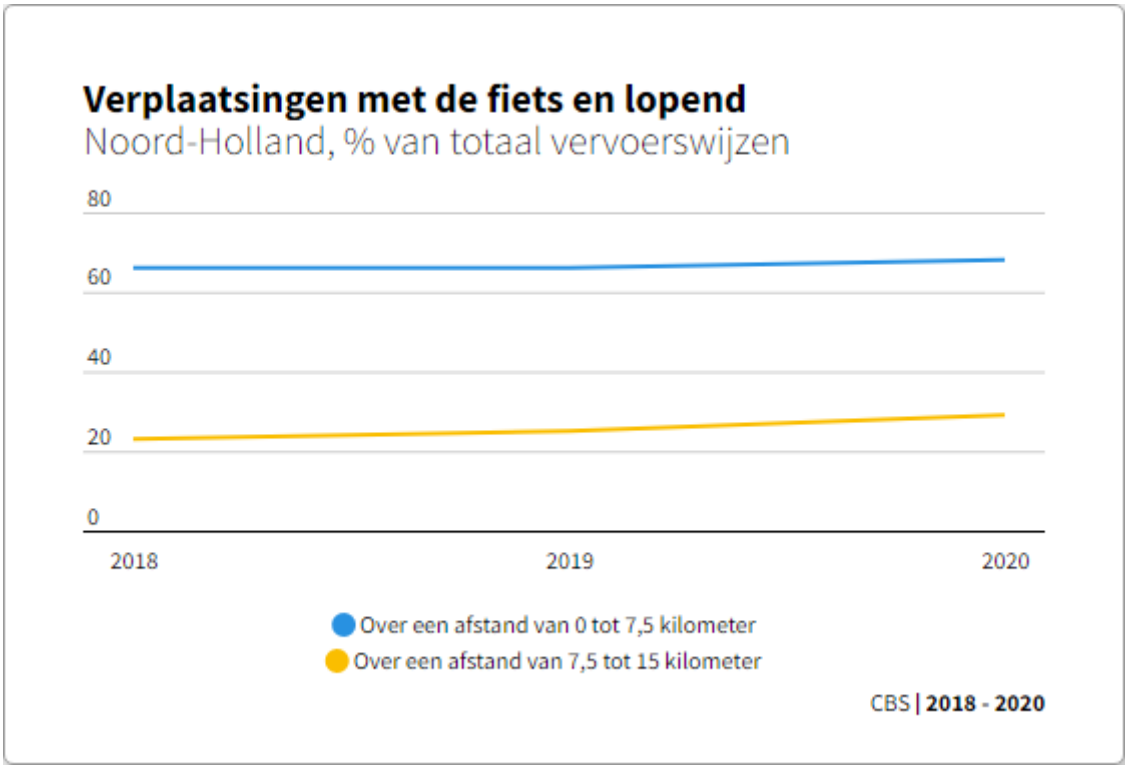

In Noord-Holland is het percentage verplaatsingen met de fiets en lopend voor afstanden tot 7,5 kilometer 67,6% en voor de afstanden van 7,5 tot 15 kilometer 28,9%. Dit is beide hoger dan het Nederlands gemiddelde. In Utrecht ligt dit percentage het hoogst, in Limburg verreweg het laagst. In Noord-Holland zijn beide percentages met name tussen 2019 en 2020 toegenomen. [1]

Technische toelichting

Het gemiddelde percentage verplaatsingen dat per persoon per jaar lopend of met de fiets wordt afgelegd over een afstand van 0-15 kilometer ten opzichte van de totaal vervoerwijzen (personenauto, trein, bus/tram/metro, fiets, lopen, overige vervoerwijze).

[1] In de Actieagenda actieve mobiliteit 2022-2027 hebben we de volgende ambitie opgesteld: *Een groei naar 75 procent actieve verplaatsingen op afstanden tot 7,5 kilometer in 2027 en een groei naar 25 procent actieve verplaatsingen op afstanden van 7,5 tot 15 kilometer in 2027*. Het lijkt daarom dat wij deze ambitie voor wat betreft de grotere afstanden al hebben behaald. De verwachting is echter dat dit een tijdelijk corona-effect was. Het percentage gaat namelijk over het aandeel in het aantal verplaatsingen en in coronatijd: minder verplaatsingen met het OV en de auto en veel meer fietsend en lopend. Daardoor is het aandeel actieve mobiliteit hoger.

4.1.3 Investeringsstrategie en meerjarenprogramma's prov. infrastructuur opstellen

Toelichting

De provincie is verantwoordelijk voor de regionale bereikbaarheid. Investeringen in provinciale infrastructuur hebben als doel om de leefbaarheid, verkeersveiligheid en doorstroming van voetgangers, fietsers, gemotoriseerd vervoer, vaartransport en openbaar vervoer te verbeteren. De investeringsstrategie Noord-Hollandse infrastructuur (iNHi) biedt een afwegingskader voor het doen van investeringen in de provinciale infrastructuur en is gebaseerd op het Perspectief Mobiliteit. Indien we investeringen niet kunnen vermijden (door bijvoorbeeld ruimtelijke ordening), dan kijken we vervolgens eerst naar het beter benutten van bestaande infrastructuur (bijvoorbeeld met netwerksturing en slimme technologie), voordat we overgaan tot verbetering of nieuwbouw van infrastructuur. Daarbij betrekken we ook de gevolgen voor de omgeving aan de hand van de thema's gezonde leefomgeving, ontsnippering van natuur en klimaatadaptatie. In 2023 hebben de gevolgen van de verstedelijkingsopgave op de provinciale infrastructuur nadrukkelijk de aandacht.

Onderzoeken naar infrastructuurprojecten vinden hun basis in de iNHi of volgen uit afspraken in de Strategische Agenda's Mobiliteit, regionale verstedelijkingsstrategieën of gebiedsgerichte netwerkvisies en bereikbaarheidsprogramma's zoals SBaB. Daarnaast kunnen praktijkervaringen van gebruikers aanleiding zijn om locaties nader te verkennen op verbetermogelijkheden. Indien uit deze verkenningen een knelpunt op onze infrastructuur blijkt en dit knelpunt niet zonder infrastructurele maatregelen aangepakt kan worden, dan zal deze als studieproject worden opgenomen in het integraal meerjarenprogramma infrastructuur (iMPI).

Budgettabel (x € 1.000)

Beleidsdoel

	Lasten	Rekening 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
4.1.1	Mobiliteitsbeleid en –strategie opstellen	4.257	5.138	4.832	3.801	3.549	3.513
4.1.2	Mobiliteitsbeleid met partners uitvoeren	48.348	63.628	22.882	13.193	11.214	10.580
4.1.3	Investeringsstrategie en meerjarenprogramma's prov. infrastructuur opstellen	0	600	600	600	600	600
	Totaal lasten	52.605	69.366	28.314	17.594	15.363	14.693
	Totaal baten	-4.560	-2.723	-4.002	-2.307	0	0
	Saldo van baten en lasten	48.045	66.643	24.312	15.287	15.363	15.363
	Stortingen						
4.1.1	Resv. Mobiliteitsbeleid	1.505	405	205	205	205	205
4.1.2	Resv. Uitvoeren van Mobiliteitsbeleid door Derden	39.671	22.087	8.935	10.511	9.386	9.361
4.1.2	Resv. verleende subsidies OD 412	4.093	0	0	0	0	0
	Onttrekkingen						
4.1.1	Resv. Mobiliteitsbeleid	-1.687	-1.762	-1.410	-469	-224	-205
4.1.2	Resv. Uitvoeren van Mobiliteitsbeleid door Derden	-53.520	-60.248	-17.870	-9.648	-10.054	-9.429
4.1.2	Resv. verleende subsidies OD 412	-764	0	0	0	0	0
	Resultaat	**37.343**	**27.126**	**14.173**	**15.886**	**14.676**	**14.625**

4.2 Openbaar vervoer waarborgen

Onze rol

De provincie is opdrachtgever (concessieverlener) voor het openbaar vervoer (OV) in de regio's Noord-Holland Noord, Haarlem-IJmond en Gooi en Vechtstreek. Goed OV is een essentiële voorwaarde om de provincie de komende decennia bereikbaar en leefbaar te houden en de economie verder te laten groeien. Het houdt regio's aantrekkelijk om te wonen, werken, leren, ondernemen en bezoeken.

Samenwerkingspartners

Belangrijke samenwerkingspartners zijn andere opdrachtgevers OV (vertegenwoordigd in het DOVA), Vervoerregio Amsterdam, gemeenten, het Rijk, vervoerders, belangenorganisaties, buurtbusverenigingen en natuurlijk de reizigers.

Prioriteiten

De belangrijkste prioriteiten voor 2023 zijn:

- Langdurige gevolgen van de coronacrisis in het OV zo goed mogelijk opvangen door het vaststellen en uitvoeren van het transitieplan OV;
- Verduurzaming van het OV, zoals is vastgelegd in het Bestuursakkoord Zero Emissie (ZE) Regionaal OV per Bus (Bestuursakkoord ZE 15 april 2016):
    - - Noord-Holland Noord 50% ZE;
    - - Haarlem IJmond 70% ZE;
    - - Gooi- en Vechtstreek 100% ZE;
- Doorvoeren van de vervoerplannen voor onze concessies na de beschikbaarheidsvergoeding OV (BVOV);
- Voor Noord-Holland Noord wordt gekeken naar een nieuwe toekomstvaste lijnvoering, waarin trein, bus, fiets, etc. geïntegreerd zijn;
- Uitwerken nieuw beleid met betrekking tot betaalbaarheid van het OV (samen met Vervoerregio Amsterdam) in combinatie met het nieuwe OV betalen (EMV);
- Komen tot nieuw beleid voor: vervanging van DRIS-panelen (dynamische reizigers informatie systemen) in onze concessies en abri's in Noord-Holland Noord;
- Deelname aan het convenant landelijke OV-toegankelijkheid.

Omgevingsfactoren

- Vervoerders hebben het zwaar als gevolg van de gevolgen van de coronacrisis. De impact op onze samenleving is groot en de impact op het toekomstig OV-gebruik op korte en lange termijn is nog niet te overzien. We houden deze ontwikkelingen nauwlettend in de gaten. Zolang het OV-gebruik niet terug is op het niveau van voor de coronacrisis, is steun van de rijksoverheid onontbeerlijk om grootschalige afschaling van het OV-aanbod te voorkomen. Samen met onze vervoerder en de andere opdrachtgevers in het OV werken we hard aan het terugwinnen van het vertrouwen bij de reizigers en een financieel gezonde sector via het Transitieplan OV 2021-2025;

- Samen met NS en de regio aan de slag met het opstellen en uitvoeren van acties die voortkomen uit de actieprogramma's voor de spoorcorridors in Noord-Holland.

4.2.1 OV-concessies beheren en verlenen

Toelichting

Beschikbaarheidsvergoeding Openbaar Vervoer (BVOV)

Het wegvallen van de BVOV (per 2023) maakt dat het aanpassen van het voorzieningenniveau afhankelijk is van de verwachte reizigersaantallen en -opbrengsten. Doel is het voorzieningenniveau zo veel mogelijk gelijk te houden aan het niveau van 2022. Wel kunnen er aanpassingen doorgevoerd worden die aansluiten bij de gewijzigde vervoervraag. Voor 2023 worden vervoerplannen opgesteld. Tevens zal daarbij gekeken worden naar de financiële consequenties.

Drie concessies provincie

De concessie Gooi en Vechtstreek is gestart in juli 2021 (loopt tot 2030). Wij bereiden ons voor op de oplevering van project HOV in 't Gooi. Het lijnennet zal worden aangepast aan de nieuw aangelegde vrij liggende businfrastructuur, zodra deze in gebruik kan worden genomen. Door de achterblijvende reizigersaantallen/-opbrengsten wordt de uitbreiding geleidelijk doorgevoerd, passend bij het herstel van de vervoervraag. Dit betreft vooral de hoogfrequente R-netlijnen en de voorstellen voor aanvullende mobiliteit. Ten slotte streven we ernaar dat de vervoerder in 2023 – als eerste van Nederland – zijn dienstverlening in deze concessie 100% Zero Emissie uitvoert.

De concessie Haarlem-IJmond (2017-2027) is inmiddels enkele jaren geleden verleend en in beheer. De provincie monitort de actuele prestaties van deze concessies en bespreekt ze maandelijks met de vervoerder. Voor 2023 worden in deze regio beperkte aanpassingen verwacht in lijn met de ontwikkeling van de reizigersaantallen.

Voor de concessie Noord Holland Noord (2018-2028) maakt de vervoerder voor 2023 een vervoerplan passend bij de huidige vervoervraag en het beschikbare budget. Separaat gaan we kijken naar de ontwikkeling van deze concessie waarbij aandacht is voor de mogelijkheden van de integratie van bus, trein en fiets. Ook de ontwikkeling van hubs zal daarbij meegenomen worden.

Reizigerskilometers en klanttevredenheid

De provincie wil met haar OV beleid inzetten op meer reizigers (gemeten in reizigerskilometers) en meer tevreden reizigers in het openbaar vervoer (gemeten in klanttevredenheid). Het doel is om de klanttevredenheid jaarlijks 0,1% hoger uit te laten komen dan het landelijk gemiddelde en een reizigersgroei van ten minste 1% per jaar te bereiken. In 2021 scoorden de Noord-Holland concessies gemiddeld een rapportcijfer 8,1. Hiermee waren we de tweede beste concessieverlener van Nederland. In Q2 2023 volgt het resultaat over 2022.

Omvangrijke eenmalige extra uitgaven

Eenmalige extra uitgaven, en een jaarlijkse indexatie van de uit te keren subsidies, veroorzaken fluctuaties in de OV-uitgaven aan de vervoerders. Bijdragen in 2021-2024 aan de vervanging van buurtbussen (€ 2,4 miljoen) en Zero Emissie-materieel (€ 7 miljoen) zijn in dit kader de omvangrijkste eenmalige extra uitgaven. De verwerking van het coalitieakkoord veroorzaakt tot

en met 2023 fluctuaties in de stortingen in de reserve. Aandachtspunt voor 2023 is de inflatie in relatie met de kosten voor de reiziger en de indexatie richting de vervoerder.

Koppeling met brede basismonitor

Gebruik OV

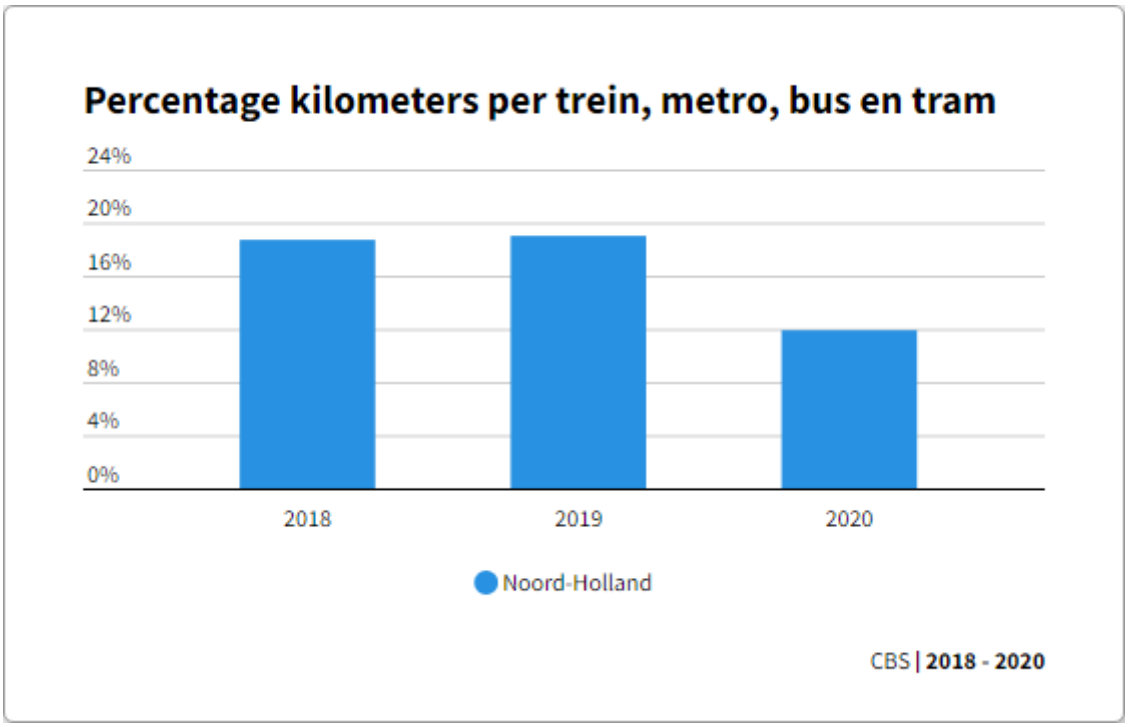

Het percentage kilometers dat afgelegd wordt per trein, metro, bus of tram ten opzichte van het totaal afgelegde kilometers (modal split) is in Noord-Holland het hoogste in vergelijking met de andere provincies. Dit percentage ligt in Noord-Holland consequent hoger in vergelijking met het Nederlands gemiddelde. In 2020 is het percentage kilometers per trein, metro, bus of tram flink afgenomen ten opzichte van 2019 in zowel de provincie als in Nederland. In 2020 daalde het aantal reizigers met het openbaar vervoer fors door de coronacrisis.

Technische toelichting

Percentage kilometers per trein, metro, bus en tram t.o.v. het totaal aantal reizigerskilometers in de populatie 6 jaar en ouder.

Klantwaardering openbaar vervoer

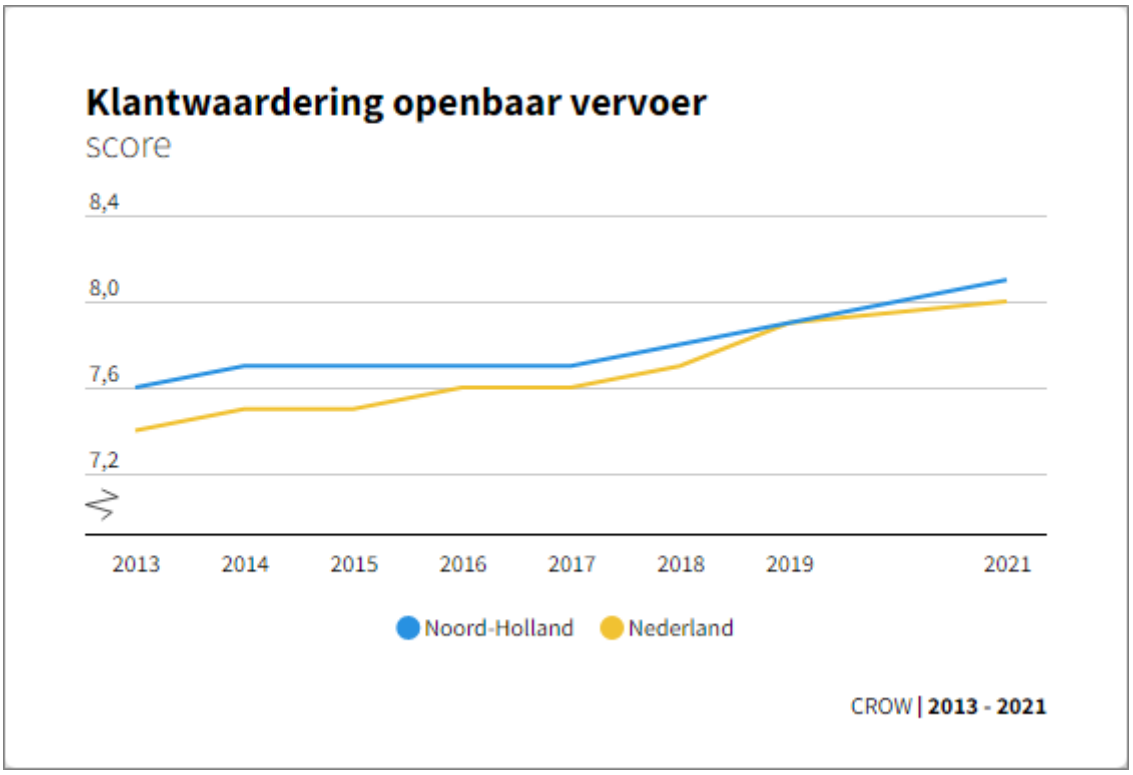

De algemene klantwaardering voor het openbaar vervoer is tussen 2013 en 2021 in Noord-Holland met 0,5 punten gestegen. De waardering in heel Nederland is gestegen met 0,6 punten. Noord-Holland scoorde in 2021 gemiddeld 0,1 punten hoger dan Nederland. In 2020 is er geen OV-klantenbarometer uitgevoerd. De cijfers van 2021 geven een beeld van de tevredenheid met het openbaar vervoer in coronatijd. Reizigers moesten verplicht een mondkapje dragen en de samenstelling van reizigers was anders in vergelijking met voorgaande jaren. Er waren bijvoorbeeld minder forenzen door meer thuiswerken en minder studenten door meer onlineonderwijs.

Technische toelichting

Algemeen oordeel over het openbaar vervoer op een schaal van 1 tot 10.

Budgettabel (x € 1.000)

Beleidsdoel

	Lasten	Rekening 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
4.2.1	OV-concessies beheren en verlenen	59.602	58.171	61.163	53.991	52.837	52.747
	Totaal lasten	59.602	58.171	61.163	53.991	52.837	52.747
	Totaal baten	-7.400	0	0	0	0	0
	Saldo van baten en lasten	52.202	58.171	61.163	53.991	52.837	52.837
	Stortingen						
4.2.1	Resv. Openbaar Vervoer Projecten	51.577	67	67	67	67	67
	Onttrekkingen						
4.2.1	Resv. Openbaar Vervoer Projecten	-52.093	-5.801	-8.825	-1.689	-536	-451
	Resultaat	**51.687**	**52.437**	**52.405**	**52.369**	**52.368**	**52.363**

4.3 Gebruik infrastructurele netwerken optimaliseren

Onze rol

Met verkeersmanagementmaatregelen benut de provincie de beschikbare verkeersnetwerken zo optimaal mogelijk zodat aan de actuele vraag naar mobiliteit kan worden voldaan. De provincie Noord-Holland heeft een direct belang bij het stimuleren en ontwikkelen van innovaties. Door optimalisatie van producten en processen verbetert de provincie haar prestaties die bijdragen aan de maatschappelijke opgaven. Daarnaast kunnen innovaties worden aangejaagd die de markt niet alleen kan realiseren. Verder wil de provincie haar infrastructuur inzetten om duurzame energie op te wekken en het energiegebruik te reduceren en op deze manier bijdragen aan de energietransitie.

Samenwerkingspartners

De provincie werkt voor het behalen van provinciale doelen nauw samen met organisaties zoals het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, Rijkswaterstaat, de partners in de Metropoolregio Amsterdam, andere provincies, gemeenten, waterschappen, openbaarvervoerbedrijven, kennisinstituten, ingenieursbureaus, bouwbedrijven, automobielfabrikanten en andere marktpartijen.

4.3.1 Netwerkmanagement en verkeerskundig beheer uitvoeren

Toelichting

Met activiteiten op het gebied van netwerkmanagement en verkeerskundig beheer optimaliseert de provincie de doorstroming voor de scheepvaart, openbaar vervoer, fiets en wegverkeer (inclusief logistiek verkeer). Deze activiteiten bestaan uit een samenspel van een aantal dagelijks uit te voeren activiteiten waaronder:

Prestatie-indicatoren

Prestatie-indicator 2023	Streefwaarde
Aanrijtijd weginspecteurs	90 procent binnen 30 min. aanwezig
Servicepunt	90 procent van meldingen binnen streefdatum beantwoorden
Vergunningverlening	100 procent binnen wettelijke termijn afgehandeld
Verkeerscoördinatiepunt	90 procent minder dan 10 minuten oponthoud door geplande werkzaamheden

Verkeersmanagement op de vaarweg:

met de 'Blauwe Golf' wordt het optimum gezocht tussen doorvaart voor de scheepvaart en de hinder door brugopeningen voor het wegverkeer. De provincie Noord-Holland blijft het vervoer over water stimuleren. Door meer bruggen en sluizen vanuit de bediencentrale in Heerhugowaard

op afstand te bedienen kunnen bedientijden uitgebreid worden en kan gebruik gemaakt worden van corridor- en trajectbenadering. Dit leidt tot een betere doorstroming van zowel de scheepvaart als het verkeer op de weg. Inmiddels zijn 13 bruggen op de bediencentrale aangesloten en is het de ambitie om nog 27 bruggen en sluizen op de bediencentrale aan te sluiten.

Verkeersmanagement op de weg:

de verkeersmanagement centrale in Hoofddorp verzamelt dagelijks alle informatie over de actuele situatie op de weg. Met behulp van deze informatie worden bij voorziene en onvoorziene omstandigheden op de weg verkeerslichten op afstand aangepast, worden Dynamische Route Informatiepanelen aangestuurd en kunnen regelscenario's worden ingezet. Dit om de beschikbare infrastructuur zo optimaal mogelijk te benutten. Hiervoor wordt nauw samengewerkt met de provinciale- en andere wegbeheerders zoals gemeenten en Rijkswaterstaat. In 2021 is de keuze gemaakt om het verkeersmanagement bij een externe partij te beleggen.

Afstemmen van werkzaamheden en evenementen:

verkeersmaatregelen die een aanzienlijke invloed hebben op de doorstroming stemt de provincie vooraf af binnen het samenwerkingsverband van (vaar)wegbeheerders in Noord-Holland. Daarnaast geeft de provincie vergunningen en ontheffingen af voor werkzaamheden aan de (vaar)weg, evenementen en exceptionele vaartransporten. Ook adviseert de provincie in samenwerking met het RDW bij exceptionele transporten over de weg.

Incidentmanagement:

de weginspecteurs van de provincie staan dagelijks klaar voor een vlotte en veilige doorstroming op de provinciale wegen. Incidentmanagement speelt hierbij een belangrijke rol. Dit behelst het geheel aan maatregelen die er voor moeten zorgen de weg zo snel mogelijk vrij te maken voor het verkeer nadat een pech- of ongeval heeft plaatsgevonden. Daarmee zijn de (vaar)weginspecteurs de gastheer en onze ogen en oren op de (vaar)weg.

Gladheidbestrijding:

in de wintermaanden staan de gladheidsbestrijders paraat om de weg op te gaan, ook midden in de nacht. De coördinatie en het toezicht op de gladheidbestrijding ligt bij de provincie. Het daadwerkelijke strooien en/of ploegen is uitbesteed. Op basis van de gegevens van zowel het gladheidmeldsysteem (GMS), de meteodienst en de situatie ter plaatse zal de operator beslissen of actie nodig is. De provincie hanteert het uitgangspunt om preventief te strooien, dus de gladheid zien te voorkomen. Naast het preventief strooien is er een programma wanneer de wegen daadwerkelijk glad zijn, bij sneeuw en ijzel. Dit wordt een curatieve actie genoemd. Ook ijsbestrijding op het water wordt uitgevoerd, maar dat komt minder vaak voor. De provincie beoordeelt periodiek of de meest optimale manier van strooien mogelijk is, vanuit welke steunpunten, met de juiste voertuigen. Innovatie in strooimiddelen en strooiwijzen wordt daarbij meegenomen. Ook wordt er veel samengewerkt met aanpalende en inliggende wegbeheerders.

4.3.2 Centrales beheren en in stand houden

Toelichting

De provincie beschikt over één verkeerscentrale in Hoofddorp. Vanuit deze verkeerscentrale worden zowel de tunnels (Waterwolf- en Abdijtunnel) als het Amstelaquaduct bediend, de

zogenaamde 'tunnel desk'. Het verkeersmanagement wordt in de periode 2022-2023 gefaseerd aan de markt uitbesteed. Naast de verkeerscentrale in Hoofddorp beschikt de provincie over een bediencentrale voor het op afstand bedienen van bruggen en sluizen. Deze centrale is gelegen in Heerhugowaard en maakt onderdeel uit van het energie neutrale steunpunt De Lange Balk.

Budgettabel (x € 1.000)

Beleidsdoel

	Lasten	Rekening 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
4.3.1	Netwerkmanagement en verkeerskundig beheer uitvoeren	33.275	35.792	33.552	31.372	30.951	30.658
4.3.2	Centrales beheren en in stand houden	7	0	0	0	0	0
	Totaal lasten	33.282	35.792	33.552	31.372	30.951	30.658
	Totaal baten	-2.890	-1.763	-1.763	-1.763	-1.763	-1.763
	Saldo van baten en lasten	30.392	34.029	31.789	29.609	29.188	29.188
	Stortingen						
		0	0	0	0	0	0
	Onttrekkingen						
		0	0	0	0	0	0
	Resultaat	**30.392**	**34.029**	**31.789**	**29.609**	**29.188**	**28.895**

4.4 Provinciale infrastructuur in stand houden en ontwikkelen

Onze rol

De provincie is eigenaar en wegbeheerder van circa 650 km wegen, 50 km busbanen en 250 km vaarwegen. Langs een groot deel van deze N-wegen liggen fietspaden (circa 380 km) die eigendom van de provincie zijn. Op deze infrastructuur beheert de provincie circa 590 kunstwerken, zoals bruggen, sluizen, tunnels en ecoducten. Naast het beheren en onderhouden van de infrastructuur, vervangt en verbetert de provincie bestaande infrastructuur. Daarnaast ontwikkelt ze waar nodig nieuwe infrastructuur om de bereikbaarheid, leefbaarheid en verkeersveiligheid te behouden of te verbeteren. Projecten die hieruit voortvloeien staan geprogrammeerd in het iMPI.

Bij het realiseren van nieuwe infrastructuur en het onderhouden van de bestaande infrastructuur maakt de provincie gebruik van circulaire materialen, probeert zij meerdere doelen te combineren, probeert zij werk met werk te maken en maakt zij afwegingen op basis van levenscycluskosten om de beheer- en onderhoudskosten te beperken.

Het energiegebruik en de CO2 uitstoot wordt beperkt gedurende de gehele levenscyclus (aanleg, gebruik, onderhoud en sloop) van de infrastructuur.

In de aanleg en het onderhoud van groen en bermen vormt het versterken van biodiversiteit een belangrijk uitgangspunt.

Samenwerkingspartners

Voor het vast- en variabel onderhoud van de infrastructuur is de provincie Noord-Holland tienjarige gebiedscontracten aangegaan met verschillende gebiedsaannemers. In totaal zijn er zes gebiedscontracten, waarmee de provincie het beheer en onderhoud van de provincie vormgeeft. Projecten worden uitgevoerd in nauwe samenwerking met mede-overheden, belangenorganisaties en de omgeving. Daarnaast stemt de provincie de werkzaamheden op het gebied van beheer en onderhoud af met Rijkswaterstaat, andere provincies, Hoogheemraadschappen, Metropoolregio Amsterdam (MRA) en gemeenten.

4.4.1 Beheerstrategie en meerjarenprogramma's opstellen

Toelichting

De provincie heeft de wettelijke zorgplicht voor de kapitaalgoederen. Dit staat beschreven in de Nota Infrastructurele Kapitaalgoederen 2020-2023 (NIKG). Zo staat erin beschreven wat de opbouw van onze kapitaalgoederen is, hoe deze worden onderhouden en wat de kosten hiervan zijn. De NIKG stelt ook beleidskaders en financiële kaders vast voor het beheer en onderhoud. Zo wordt de lange termijn ontwikkeling van de financiën van deze kapitaalgoederen van de provincie inzichtelijk gemaakt.

Verder wordt op basis van de gestelde beleidskaders en de kwaliteitseisen uit de NIKG het onderhouds- en vervangingsprogramma opgesteld. Dit is onderdeel van het integraal Meerjaren Programma Infrastructuur (iMPI).

Naast het reguliere beheer en onderhoud zijn verduurzaming en het verbeteren van de biodiversiteit ingebed in de beheerstrategie en het vervangingsprogramma,

Zie het iMPI voor een nadere toelichting.

Prestatie-indicatoren

Indicator		Gerealiseerd	Streefwaardes				
		2021	2022	2023	2024	2025	2026
Percentage wegen(incl. kunstwerken) dat voldoet aan beeld kwaliteitseisen	Percentage	97%	95%	95%	95%	95%	95%
Wegbelevings onderzoek (% zeer tevreden weggebruikers)	Percentage	83%	80%	80%	80%	80%	80%
Elektriciteitsverbruik voor exploitatie van infrastructuur (kWh) tov 2019. In 2030 energieneutraal	Percentage t.o.v. 2019	77%	70%	60%	50%	45%	40%
CO_2-reductie bij aanleg en beheer van de provinciale infrastructuur. 55% CO_2-reductie (1990 – 2030)	Percentage	n.v.t.	15%*	20%	25%	35%	40%

*de 15% reductie 1990-2022 is een inschatting, die nog definitief wordt becijferd.

4.4.2 Studiefase verbeter- en uitbreidingsprojecten uitvoeren

Toelichting

Opgaven ter verbetering of uitbreiding van de provinciale infrastructuur starten in de studiefase van het iMPI. In de studiefase van een project wordt de problematiek onderzocht en worden mogelijke oplossingen uitgewerkt. Naast locatie- of trajectstudies, worden opgaven steeds vaker integraal en gebiedsgericht aangepakt met onze partners. Voor enkele specifieke studieprojecten is in de begroting apart studiebudget opgenomen. Overige studies en onderzoeken ten behoeve van de provinciale infrastructuur worden gedekt uit het budget Studiekosten. Kleine verbeteringen aan onze infrastructuur, vooral op het gebied van verkeersveiligheid, kunnen direct worden gerealiseerd vanuit de post Kleine Infrastructurele Verbeteringen in de reserve Ontwikkeling Provinciale Infrastructuur (OPI).

Een totaaloverzicht van alle lopende studieprojecten is te vinden in het iMPI:

Integraal meerjarenprogramma infrastructuur 2022-2029 - Provincie Noord-Holland

4.4.3 Studiefase vervangingsprojecten uitvoeren

Toelichting

De vervangingsinvesteringsprojecten uit het iMPI doorlopen net als de verbeter- en uitbreidingsprojecten de fasen van studie, plan en realisatie. In de studiefase wordt nader uitgewerkt welke alternatieven er zijn om het areaal te vervangen. Dit wordt gedaan in overleg met zowel interne- als externe belanghebbenden. Tevens wordt onderzocht of werk-met-werk gemaakt kan worden door gewenste verbeteringen en uitbreidingen mee te nemen. Richting het einde van de studiefase wordt een keuze gemaakt in de voorkeursvariant van de oplossing. Hiermee is de scope van het project dan afdoende vastgelegd om te kunnen promoveren naar de planfase. Meerdere oevertrajecten, kunstwerken en remmingswerken zijn de komende jaren voorzien voor het doorlopen van de studiefase.

De vervangingsprojecten in de studiefase staan beschreven in het iMPI.

4.4.4 Plan- en realisatiefase infastructuurprojecten uitvoeren

Toelichting

Zodra in de studiefase een integrale afweging van de alternatieven heeft geleid tot een voorkeursvariant, promoveert een project via de vaststelling van het iMPI naar de planfase. In de planfase gaat een integraal projectmanagementteam (IPM-team) aan de slag met onder andere de technische uitwerking, participatie- en inspraaktrajecten, vergunningen en de contractdocumenten. Dit levert een exacte uitvoeringsspecificatie op die nauwkeurig kan worden geraamd. Dit is de basis voor de kredietaanvraag bij Provinciale Staten voor de uitvoeringskosten. Zodra het uitvoeringskrediet is verkregen, promoveert het project naar de realisatiefase. In deze fase wordt het project aanbesteed en voert de aannemer de werkzaamheden uit.

Hieronder worden een aantal relevante voorbeeldprojecten kort besproken:

- HOV Beverwijk: de provincie Noord-Holland en de gemeenten Velsen en Beverwijk werken aan twee nieuwe busbanen tussen Beverwijk en Velsen en aan een voet-fietsonderdoorgang onder de Velsertraverse. De busbanen zijn onderdeel van het hoogwaardig openbaarvervoernetwerk (HOV-netwerk). Met de onderdoorgang ontstaat een regionale, snellere fietsroute (Regionale Mobiliteitsvisie IJmond) met een verbinding naar station Beverwijk. Op dit moment wordt in afstemming met diverse stakeholders gewerkt aan het contract. De uitvoering zal starten in 2023;
- Brug Ouderkerk: de brug Ouderkerk verbindt de gemeenten Amstelveen en Ouder-Amstel. De brug stamt uit 1936 en is technisch en verkeerskundig gezien aan vervanging toe. Daarom vervangt provincie Noord-Holland de huidige brug door twee nieuwe bruggen. Tegelijkertijd vindt aanpassing plaats van de aansluitende wegen en fietspaden. Hierdoor verbetert de verkeersveiligheid rondom de brug Ouderkerk en ontstaat een betere doorstroming van het wegverkeer op de N522. De uitvoering is gestart en zal worden afgerond in de tweede helft van 2023;
- Bereikbaarheid Royal FloraHolland, HOV N231 en OLV Greenport: het project Bereikbaarheid Royal FloraHolland, bestaat uit een tweetal projecten, namelijk de HOV N231 en de OLV Greenport. Met de realisatie van de beide projecten geven de provincie Noord-Holland, de gemeente Aalsmeer, Royal FloraHolland en de Vervoerregio Amsterdam gezamenlijk een bereikbaarheidsimpuls aan de regio Aalsmeer. De provincie legt twee nieuwe haltes aan voor

een snellere busverbinding (HOV-14) en een loopbrug over de N231. Bovendien leggen de provincie en de gemeente Aalsmeer een extra ingang en een extra uitgang aan die aansluiten op het terrein van de bloemenveiling (N231-17). De uitvoering start in 2023

Een totaaloverzicht van alle projecten in de plan- en realisatiefase is te vinden in het iMPI.

4.4.5 Infrastructuur beheren en in stand houden

Toelichting

Om de infrastructuur te beheren en in stand te houden worden diverse activiteiten uitgevoerd, zoals vast en variabel onderhoud. Het onderhouden van het provinciaal areaal wordt per deelgebied uitgevoerd door aannemerscombinaties aan de hand van de gebiedscontracten. De aannemerscombinaties zijn meerjarig verantwoordelijk voor het vast en variabel onderhoud, de programmering en planning hiervan, bouwcommunicatie en de klachtenafhandeling.

Hieronder worden een aantal relevante voorbeeldprojecten kort besproken:

- Cruquiusbruggen: de provincie vernieuwt de Cruquiusbrug (N201). Zij vernieuwt de oostelijke brug richting Heemstede en er vindt groot onderhoud plaats aan de westelijke brug richting Hoofddorp. De nieuwe brug wordt circulair, energieneutraal en zo onderhoudsarm mogelijk gebouwd. Het project is begin 2021 gegund en het PIP (Provinciaal inpassingsplan) is vastgesteld, de uitvoering zal plaatsvinden in 2023;

- N243 Herinrichting en onderhoud: de N243 is de provinciale weg door Schermer, Beemster en Koggenland. Het is een smalle weg met veel verkeer, een aantal drukke kruisingen en veel directe wegaansluitingen van woningen en bedrijven. De provincie maakt de N243 veiliger en voert groot onderhoud uit. In het kader van innovatie werkt de provincie samen met BAM infra aan vier fietsbruggen die zij maken met behulp van 3D-betonprinttechniek. De werkzaamheden zijn in 2022 gestart en duren tot en met 2023;

- N247 Bereikbaarheid Waterland: fietsers, automobilisten en reizigers in het openbaar vervoer hebben behoefte aan een bereikbaar Waterland. De provincie Noord-Holland en de Vervoerregio Amsterdam werken samen met de gemeenten Waterland, Purmerend, Edam-Volendam en Amsterdam aan de bereikbaarheid en de verkeersveiligheid in de regio Waterland. Als gevolg van gewijzigde omstandigheden ter plaatse wordt de projectscope opnieuw gedefinieerd en aanbestedingsgereed gemaakt.

- Renovatie Koopvaardersschutsluis: de Koopvaardersschutsluis in Den Helder is dringend aan onderhoud toe. Op dit moment werkt de provincie samen met een aannemer het ontwerp verder uit. De uitvoering zal naar verwachting in 2023 starten.

- Bruggen Krommenie: de bruggen Krommenie liggen over de Nauernasche Vaart, in de N203 in de gemeente Zaanstad en zijn belangrijk voor zowel vaar- als wegverkeer. De bruggen zijn aan het eind van hun levensduur. In 2018 is levensduurverlengend onderhoud aan de bruggen verricht. De provincie onderzoekt samen met de opdrachtnemer op welke wijze de vervanging/renovatie van de bruggen Krommenie kan plaatsvinden en treft conditionerende maatregelen ter voorbereiding op de realisatie in 2024.

Een totaaloverzicht van de gebiedscontracten en alle lopende variabel onderhoudsprojecten is te vinden in het iMPI.

4.4.6 Vaarwegen beheren en in stand houden

Toelichting

De provincie voert noodzakelijke oeververvangingsprojecten uit op basis van inspectieonderzoeken en waarnemingen door de eigen (vaar)weginspecteurs. Het dagelijks beheer aan de vaarwegen wordt doorlopend binnen de verschillende gebiedscontracten uitgevoerd. Dit geldt ook voor de behandeling van schades.

De provincie heeft de oeververvangingsprojecten voor de komende jaren aanbesteed aan één partij. In deze samenwerking is duurzaamheid het belangrijkste criterium. Denk daarbij aan het structureel verminderen van de milieukosten met 80% (door bijvoorbeeld CO2-reductie, minder materiaal- en energiegebruik en toepassing van innovatieve oplossingen en zoveel mogelijke herbruikbare materialen) en voorzieningen ten behoeve van de biodiversiteit en de waterkwaliteit (zoals natuurvriendelijke oevers). Het streven is daar waar kansen zijn voor natuurvriendelijke oevers, deze structureel als het nieuwe duurzame normaal toe te passen.

4.4.7 Innovatieprojecten infrastructuur uitvoeren

Toelichting

De provincie heeft als streven om haar activiteiten continu te verbeteren en inclusiviteit als vanzelfsprekend te hanteren. Hiertoe worden onder meer innovatieprojecten uitgevoerd ten aanzien van duurzaamheid en Smart Mobility.

Smart Mobility:

De provincie voert de Focus Smart Mobility uit om onder andere efficiënter gebruik te maken van haar wegennet. De provincie richt zich op leren, ontwikkelen en realiseren van toepassingen ten behoeve van schoon, slim en veilig reizen. Samen met de Europese netwerkorganisaties POLIS, UITP en Ertico onderzoekt de provincie met kennispartners en andere Europese regio's welke provinciale projecten voor Europese subsidies in aanmerking komen. De financiering uit Europa moet helpen de provinciale ambities om slim, schoon en veilig te reizen waar te maken. Hier vloeien in 2023 de volgende activiteiten uit:

De iVRI:

de uitrol van intelligente verkeerslichten (of: iVRI's) vindt plaats om ervoor te zorgen dat alle 260 VRI's in de provincie uiteindelijk worden uitgerust als iVRI. Samen met gemeenten wordt gekeken waar uitrol nog meer aan de orde is.

Connected en zelfrijdende auto's:

de provincie onderzoekt samen met verschillende autofabrikanten de impact van connected en zelfrijdende auto's op onze rol als wegbeheerder en beleidsmaker.

Interactie gebruiker Smart Mobility-toepassingen:

toepassingen om fietsverkeer te stimuleren en logistieke stromen beter te reguleren met data worden verder uitgebreid.

Werkplaats deelmobiliteit en MaaS:

samen met VRA, MRA en gemeenten richt de provincie een werkplaats deelmobiliteit en MaaS in om handzame werkwijzen te ontwikkelen zodat gemeenten deelmobiliteit mogelijk kunnen maken en om uniformiteit in de uitrol van deze systemen te waarborgen.

Hubs:

de provincie ontwikkelt een visie op de ontwikkeling van hubs en knooppunten en verkent de mogelijkheden voor realisatie en toepassing van hubs, o.a. in de gemeenten Alkmaar en Haarlem.

Werken, evenementen en (water)recreatie:

de provincie gaat na wat Smart Mobility kan bijdragen aan het optimaliseren van de bereikbaarheid rond hotspots (evenementen, recreatiegebieden) en werkzaamheden.

Digitale vaarweg:

de provincie zet in op doorontwikkeling van de digitale vaarweg.

Lange termijn strategie:

de provincie gaat aan de slag met scenariostudie(s) en trendanalyses en werkt dit uit in de routekaarten van het transitiepad Smart Mobility.

Industrieel, Flexibel en Demontabel (IFD):

de provincie draagt bij aan het ontwikkelen en implementeren van verschillende IFD-specificaties voor kunstwerken zoals vaste- en beweegbare bruggen. Hiermee maken wij circulair bouwen van kunstwerken mogelijk. Tevens draagt de provincie bij aan het initiëren van uitwisseling van/handel in grote gebruikte bouwonderdelen.

Levensduurverlengende innovaties:

samen met de TU Delft ontwikkelt de provincie levensduurverlengende innovaties zoals bijvoorbeeld epoxy-asfalt dat een vier tot vijf keer langere levensduur heeft en stalen brugdekken met een betere vormgeving zodat deze langer meegaan. Daarnaast realiseert de provincie een biodynamische oever waarbij natuurlijke, levende gewassen worden gebruikt in plaats van harde (dode) materialen, en aan mossen als bescherming van beton. Tevens wordt gewerkt aan een proces om de innovaties sneller van plan naar realisatie te krijgen.

Energieopwekking en -besparing:

de provincie zet haar infrastructuur in voor innovaties ten behoeve van duurzame energieopwekking, zoals bijvoorbeeld: - een deel van het fietspad N232 wordt uitgerust met een zonnewegdek, afronding project LED verlichting fase 2 etc.

Verbeteren effectiviteit regionaal verkeersnetwerk:

de provincie sluit verkeerslichten van gemeenten aan op de eigen verkeerscentrale om de effectiviteit van het huidige verkeersmanagement in het regionale verkeersnetwerk verder te verbeteren. Door verkeersmanagement as a service (VMaaS) toe te passen met de markt, wordt verwacht dat de effectiviteit van het verkeersmanagement toeneemt en dat de kosten afnemen.

Budgettabel (x € 1.000)

Beleidsdoel

	Lasten	Rekening 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
4.4.2	Studiefase verbeter- en uitbreidingsprojecten uitvoeren	5.918	4.928	2.998	3.625	4.230	4.317
4.4.3	Studiefase vervangingsprojecten uitvoeren	1.034	4.278	4.273	4.086	4.075	4.053
4.4.4	Plan- en realisatiefase infastructuurprojecten uitvoeren	10.214	12.730	12.174	19.461	24.053	27.779
4.4.5	Infrastructuur beheren en in stand houden	55.816	70.752	76.600	68.877	62.666	61.481
4.4.6	Vaarwegen beheren en in stand houden	10.968	14.061	13.989	14.616	13.357	13.539
4.4.7	Innovatieprojecten infrastructuur uitvoeren	5.097	6.528	5.993	5.730	4.297	2.253
	Totaal lasten	89.046	113.277	116.026	116.395	112.678	113.422
	Totaal baten	-7.726	-12.306	-15.669	-6.078	-15.536	-15.434
	Saldo van baten en lasten	81.320	100.971	100.357	110.317	97.142	97.142
	Stortingen						
4.4.2	Resv. Ontwikkelen Provinciale Infrastructuur	20.024	21.034	20.074	19.574	7.464	7.464
4.4.4	Resv. Investeringen wegen	0	0	0	0	0	0
4.4.4	Resv. Kapitaallasten Vervangingsinvesteringen Kunstwerken (VIK)	0	0	0	0	0	0
4.4.4	Resv. Kapitaallasten OV	18.550	0	0	0	0	0
4.4.4	Resv. Kapitaallasten Wegen	2.664	0	0	0	0	0
4.4.5	Resv. Groot Onderhoud Wegen	18.518	22.804	22.786	20.625	20.077	20.202
4.4.6	Resv. Groot Onderhoud Vaarwegen	6.000	7.671	8.178	11.660	5.660	5.310
4.4.6	Resv. Kapitaallasten Vaarwegen	0	0	0	0	0	0
4.4.7	Resv. Innovatieprojecten Mobiliteit	224	7.195	0	0	0	0
4.4.7	Resv. Kapitaallasten innovatieprojecten	3.281	4.031	0	0	0	0
	Onttrekkingen						
4.4.2	Resv. Ontwikkelen Provinciale Infrastructuur	-57.550	-20.923	-1.866	-1.450	-1.450	-950
4.4.4	Resv. Investeringen wegen	-6.302	0	0	0	0	0
4.4.4	Resv. Kapitaallasten Vervangingsinvesteringen Kunstwerken (VIK)	-29.009	0	0	0	0	0
4.4.4	Resv. Kapitaallasten OV	-28.716	-1.230	-58	-1.652	-1.952	-1.952
4.4.4	Resv. Kapitaallasten Wegen	-116.145	-124	-141	-609	-671	-841
4.4.5	Resv. Groot Onderhoud Wegen	-15.690	-30.564	-31.416	-32.871	-15.160	-13.065
4.4.6	Resv. Groot Onderhoud Vaarwegen	-5.021	-10.718	-9.898	-12.540	-6.472	-5.771
4.4.6	Resv. Kapitaallasten Vaarwegen	-1.420	0	0	0	0	0
4.4.7	Resv. Innovatieprojecten Mobiliteit	-6.319	-8.885	-4.146	-3.582	-2.224	-187

4.4.7	Resv. Kapitaallasten innovatieprojecten	0	0	-403	-688	-688	-688
	Resultaat	**-115.591**	**91.262**	**103.467**	**108.783**	**101.725**	**107.509**

Programma 5 Groen

Doelenboom

5. Groen
5.1 Beschermen en ontwikkelen van de groenstructuur
5.1.1 Beschermen en ontwikkelen van NNN en Natura-2000 gebieden
5.1.2 Programma Groene uitweg uitvoeren
5.1.3 Programma Oostelijke vechtplassen uitvoeren
5.1.4 Gebiedsprogramma Laag Holland uitvoeren
5.2 Beheren van de groenstructuur
5.2.1 NNN en agrarische natuur beheren
5.2.2 Recreatiegebieden en recreatieve routes beheren
5.2.3 Uitvoeren geven aan de Wet natuurbescherming
5.2.4 Tegemoetkoming faunaschade uitkeren
5.3 Betrekken van onze partners bij bescherming en beheer van groen
5.3.1 Aanpak Groen Kapitaal uitvoeren
5.3.2 Bijdragen aan regionale samenwerking t.a.v. groen
5.3.3 Balans ecologie en economie Waddengebied nastreven

Maatschappelijk doel

Een robuuste en hoogwaardige groenstructuur die bijdraagt aan de biodiversiteit en aan het welzijn van de bewoners en bezoekers van de provincie.

Noord-Holland is een prachtige provincie om te wonen, te werken en vrije tijd door te brengen. Dit komt mede door de grote diversiteit aan natuur- en cultuurlandschappen: bossen, heidevelden, duinen, veenweiden, open polders, kwelders en de Noordzee, de Waddenzee en het IJsselmeer. In Noord-Holland liggen negentien Europees beschermde natuurgebieden en vier werelderfgoederen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat zowel bewoners als de overheid zich al meer dan een eeuw inspannen om de waarden van deze gebieden veilig te stellen en te vergroten. Immers, naast de waarde die natuur van zichzelf heeft, levert zij ons ook grondstoffen, voedsel en economische productiviteit. Enkele voorbeelden zijn: drinkwaterzuivering in de duinen, duurzame landbouw, bosbouw en visserij en het afvangen van koolstofdioxide (CO2) door bladgroen. Ook zorgen natuur en landschap voor een plezierige woon- en werkomgeving, wat een positief effect heeft op ons welzijn en onze gezondheid en bijdraagt aan een gunstig economisch vestigingsklimaat.

Natuur- en landschapswaarden staan wereldwijd onder druk, ook in Noord-Holland. Dit komt door een gebrek aan geschikte leefgebieden voor dier- en plantensoorten, versnippering door verstedelijking en infrastructuur en door milieuproblemen zoals onvoldoende waterkwaliteit, verdroging van natuurgebieden en hoge fosfaat- en stikstofemissies door verkeer, industrie en

landbouw. Nederland voldoet nog lang niet aan de Europese eisen voor bescherming van soorten en kwetsbare leefgebieden. De living planet index voor Nederland van het Wereld Natuur Fonds laat nog steeds een dalende lijn zien. Hoewel er ook successen worden geboekt, zoals de terugkeer van de otter en de wolf in Noord-Holland, zien we dat ook in Noord-Holland kwetsbare soorten het nog steeds zeer moeilijk hebben en achteruit blijven gaan. De provincie herkent de urgentie van de biodiversiteitsopgave en de noodzaak om maatregelen te nemen. Alleen door een aanzienlijke verbetering van de ruimtelijke, water- en milieu- condities is een balans haalbaar tussen gezonde, veerkrachtige ecosystemen enerzijds en economische activiteiten anderzijds. De provincie wil dit bereiken door verregaande integratie van het (inter)nationale en provinciale beleid voor natuur, landschap, milieu, water, landbouw, bodembescherming en vrijetijdsbesteding – in ons coalitieakkoord samengevat onder de noemer 'vitaal landelijk gebied'. In 2023 werken we hieraan door, in nauwe samenwerking met het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. In het regeerakkoord van het huidige kabinet zijn verregaande ambities geformuleerd en middelen gereserveerd, waarbij de provincies de rol van 'gebiedsautoriteit' hebben. Dit past goed bij de aanzienlijke uitbreiding van onze eigen inspanningen in deze coalitieperiode. Op dit moment werken we in elk van de gebieden waar we een opgave hebben, aan gebiedsprocessen om deze te realiseren. De ambtelijke capaciteit is aanzienlijk uitgebreid om dit mogelijk te maken. In 2023 zal de provincie, op basis van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) van het ministerie, een provinciaal Gebiedsplan maken waarin de doelstellingen verder worden uitgewerkt. Ondertussen staan de lopende gebiedsprocessen niet stil en werken we door aan realisatie van het NNN, het nemen van natuurherstelmaatregelen, het tegengaan van stikstofuitstoot, bodemdaling en het bieden van recreatieve voorzieningen.

Wettelijk beleidskader

- Wet natuurbescherming
- Wet stikstofreductie en natuurherstel
- Omgevingswet

Provinciaal beleidskader

- **Omgevingsvisie NH 2050**
- **Programma Natuurnetwerk 2022**
- **Masterplan biodiversiteit**
- **Visie Recreatie & toerisme**
- **Groen Kapitaal**
- **Betrekken bij Groen**
- **Gebiedsakkoord Oostelijke-Vechtplassen**
- **Gebiedsprogramma Laag Holland (i.o.) / Regionale Veenweidenstrategie**

Budgettabel 2023 (x € 1.000)

Beleidsdoel		Lasten	Baten	Saldo van baten en lasten	Onttrekking aan reserves	Stortingen	Saldo t.l.v. algemene middelen
5.1	Beschermen en ontwikkelen van de groenstructuur	72.983	9.866	63.117	69.807	29.613	22.923
5.2	Beheren van de groenstructuur	45.021	885	44.136	0	0	44.136
5.3	Betrekken van onze partners bij bescherming en beheer van groen	30.106	9.491	20.615	9.094	6.000	17.521
	Totaal	**148.110**	**20.242**	**127.868**	**78.901**	**35.613**	**84.580**

Verbonden partijen

Programma	OD	Verbonden partij	Doel
5	5.2.2	Recreatieschap Spaarnwoude	Beheer recreatiegebied.
5	5.2.2	Recreatieschap Groengebied Amstelland	Beheer recreatiegebied.
5	5.2.2	Recreatieschap Twiske-Waterland	Beheer recreatiegebied.
5	5.2.2	Recreatieschap Alkmaarder- en Uitgeestermeer	Beheer recreatiegebied.
5	5.2.2	Recreatieschap Plassenschap Loosdrecht e.o.	Beheer recreatiegebied.
5	5.3.3	Openbaar lichaam Waddenfonds	Beheren en besteden Waddenfonds
5	5.2.2	Recreatie Noord-Holland N.V. (RNH)	Beheer en onderhoud recreatiegebieden

*Verdere informatie is te vinden in de paragraaf verbonden partijen

5.1 Beschermen en ontwikkelen van de groenstructuur

Onze rol
Met de decentralisatieakkoorden van 2011 (‘Onderhandelingsakkoord decentralisatie natuur’) en 2013 (‘Natuurpact’) is de verantwoordelijkheid voor het natuur-, landschaps- en recreatiebeleid vrijwel volledig aan de provincies gedecentraliseerd. De belangrijke provinciale rol als ‘gebiedsautoriteit’ is opnieuw bevestigd in het regeerakkoord van het huidige kabinet, waarvan echter wel verwacht mag worden dat het kabinet de komende jaren meer sturend zal optreden dan eerdere kabinetten. Zowel in maatschappelijke aandacht als in financiële omvang is het werk aan het landelijk gebied één van de meest omvangrijke taken in het provinciale takenpakket. De werkzaamheden die de provincie verricht zijn divers van aard. Om onze doelen te bereiken beschermt de provincie natuurgebieden en kwetsbare landschappen. Dit doet de provincie Noord-Holland op grond van landelijke en provinciale wet- en regelgeving, zoals de Wet natuurbescherming en de Omgevingsverordening. Daarnaast heeft de provincie een ontwikkelende taak: wij zijn verantwoordelijk voor de aanleg en het herstel van natuurgebieden en het bieden van rust, ruimte en recreatieve mogelijkheden aan onze bewoners en bezoekers. Hierin past de uitvoering van omvangrijke, integrale gebiedsprogramma’s en het verstrekken van subsidies voor de ontwikkeling en het beheer van natuur, landschap- en recreatiegebieden. Omdat de provincie deze doelen niet alleen kan bereiken, stimuleren wij ook anderen om hun steentje bij te dragen. Dit doet de provincie door te participeren in diverse netwerken en samenwerkingsverbanden en door kennis te ontwikkelen, te delen en zelf steeds te leren van goede voorbeelden die, gelukkig, ruim beschikbaar zijn.

Samenwerkingspartners
Bij de uitvoering van onze werkzaamheden werkt de provincie samen met:

- Bewoners en gebruikers van natuur- en recreatiegebieden, initiatiefnemers van lokale en regionale projecten en omwonenden die bij deze projecten betrokken zijn;
- De duizenden vrijwilligers die in Noord-Holland actief zijn in het beheer van natuur en landschap, en in milieu- en natuureducatie;
- Maatschappelijke organisaties, zoals terreinbeherende organisaties en belangenbehartigers voor natuur, landschap, de agrarische sector of recreatie;
- Andere overheden, zoals het Rijk en de Europese Unie, andere provincies, gemeenten, waterschappen, Staatsbosbeheer, Rijkswaterstaat, de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl), de interprovinciale uitvoeringsorganisatie BIJ12, de Omgevingsdienst Noord-Holland Noord en de recreatieschappen;
- Regionale samenwerkingsverbanden, zoals het Groene Hart, de Nationale Parken Duinen van Texel en Zuid-Kennemerland, de Metropoolregio Amsterdam en onze partners in het IJsselmeer- en Waddengebied;
- Bedrijven, zoals agrarische ondernemers, recreatieondernemers of projectontwikkelaars.

Al deze partners in het veld is de provincie dankbaar voor hun betrokkenheid, ideeën en kennis. Hun werk heeft een grote betekenis voor de bescherming en ontwikkeling van de Noord-Hollandse biodiversiteit en landschappen.

Prioriteiten
In 2023 werken wij aan de volgende prioriteiten:

- Concretisering van de Rijksdoelen in het Nationaal Programma Landelijk Gebied, in een provinciaal Gebiedsplan (inleiding);
- Versnelling van de realisatie van het NNN, de uitvoering van natuurherstelmaatregelen in bestaande natuurgebieden en het terugdringen van de stikstofuitstoot door middel van een gebiedsgerichte aanpak (5.1.1.);
- Verdere besteding van middelen uit het Investeringsbudget Landschapsversterking (5.1.1.);
- Totstandkoming respectievelijk uitvoering van de gebiedsprogramma's Laag Holland (5.1.4.), Groene Uitweg (5.1.2) en Oostelijke Vechtplassen (5.1.3);
- Uitvoering van de Visie Recreatie & Toerisme en het verbeteren van de governance in de recreatieschappen (5.2.2).

Omgevingsfactoren

- Natuur en landschap zijn dynamisch, (soms) onvoorspelbaar en hun ontwikkeling wordt mede bepaald door factoren die buiten de directe provinciale beïnvloedingssfeer liggen, zoals klimatologische ontwikkelingen, weersomstandigheden, de ontwikkeling van dieren- en plantenpopulaties en sociaaleconomische ontwikkelingen.

5.1.1 Beschermen en ontwikkelen van NNN en Natura-2000 gebieden

Toelichting

Veel biodiversiteitswinst kan geboekt worden door de verbetering van natuur-, milieu- en watercondities en door het tegengaan van verdroging, stikstof- en fosfaatuitstoot. Daarom voert de provincie vanaf 2021 het Masterplan Biodiversiteit uit, waarmee wordt gewerkt aan kansen voor biodiversiteitsherstel in natuurgebieden, agrarische gebieden, bebouwde gebieden en in het watersysteem. Ook benut de provincie de extra middelen die in 2021 in het coalitieakkoord beschikbaar zijn gesteld voor het stimuleren van kruidenrijke akkerranden, bloemrijke bermen, zorgvuldig maaibeleid, het verminderen van gebruik van bestrijdingsmiddelen en het opstellen van een kennisagenda.

Het Natuurnetwerk Nederland (NNN) vormt de ruggengraat van de Noord-Hollandse natuur en omvat ook vrijwel alle Noord-Hollandse Natura 2000-gebieden en de grotere recreatiegebieden. De provincie werkt onverminderd door aan de bescherming (via de Omgevingsverordening) en brengt versnelling in de afronding van het NNN. Sinds 2020 draagt een ambtelijk Regiebureau Natuurnetwerk zorg voor de voortgang van bestaande en de start van nieuwe projecten die gericht zijn op de afronding van het NNN, de uitvoering van benodigde Natura 2000-herstelmaatregelen (o.a. Programma Natuur) en de uitvoering van de 'gebiedsgerichte aanpak stikstof'. Doel voor het NNN is om deze collegeperiode 1.750 hectare NNN af te ronden en alle voorbereidingen te treffen voor afronding van het NNN in de volgende coalitieperiode. Dit gebeurt in nauwe samenhang met andere beleidsopgaven in het landelijk gebied, zoals de verbetering van de waterkwaliteit, het tegengaan van bodemdaling, het bieden van recreatieve mogelijkheden, het bevorderen van bosaanplant (Bossenstrategie), het stimuleren van natuurinclusieve landbouw en

economische ontwikkeling. Daarom werkt de provincie, in gebieden waar de provincie een grote opgave voor het landelijk gebied heeft, al met integrale gebiedsprogramma's (zie ook de paragrafen 'Maatschappelijk doel' en de paragrafen 5.1.2 tot en met 5.1.4, waarin de lopende gebiedsprogramma's worden toegelicht). In de Wet stikstofreductie en natuurherstel is vastgesteld dat provincies een gebiedsplan moeten vaststellen per 1 juli 2023. In het gebiedsplan wordt de aanpak beschreven die nodig is om de doelen voor N2000, Kaderrichtlijn Water en klimaat te halen. Belangrijk is het behalen van een gunstige staat van instandhouding van onze natuurdoelen door onder andere reductie van stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden. Hiervoor heeft het Rijk landelijk een transitiefonds beschikbaar gesteld van 25 miljard euro. In het Programma Natuurnetwerk, waarover Provinciale Staten jaarlijks besluiten, staat een prognose over de NNN-voortgang in de komende jaren. De belangrijkste financieringsbron voor de afronding van het NNN is de Reserve Groen, waarin op basis van het coalitieakkoord extra middelen zijn gestort.

Terwijl de aanleg van nieuwe natuur in volle gang is, wordt binnen de bestaande natuurgebieden gewerkt aan kwaliteitsverbetering. Dit gebeurt door herstelmaatregelen zoals baggeren, het verwijderen van de bovengrond, maaien en bosbeheer ten gunste van verstuiving in de duinen. Deze herstelmaatregelen vallen onder de afspraken in het natuurpact en worden gefinancierd uit de Reserve Groen. Het Rijk stelt via het Programma Natuur aanvullende financiële middelen beschikbaar voor aanvullende herstelmaatregelen, veelal gericht op systeemherstel, omdat deze ook bijdragen aan de verbetering van natuur die onder druk staat door de hoge stikstofdepositie.

De provinciale landschappen herbergen bijzondere cultuurhistorische, aardkundige en ecologische waarden. De provincie beschermt deze landschappen via het beschermingsregime Bijzonder provinciaal landschap (in de Omgevingsverordening). In 2021 is gestart met besteding van de middelen beschikbaar binnen het Investeringsbudget Landschapsversterking (voorheen Landschapsfonds). Hiermee investeert de provincie in enkele projecten die het landschap versterken en de toegankelijkheid ervan verbeteren, zoals de Westeinderscheg, de Diemerscheg, de Amstelscheg, de omgeving van Castricum en Schagen. Een deel van het Investeringsbudget gaat naar de liniedijken van de Stelling van Amsterdam. De provincie zet de besteding van de middelen in 2023 voort.

Koppeling met brede basismonitor

Voortgang NNN

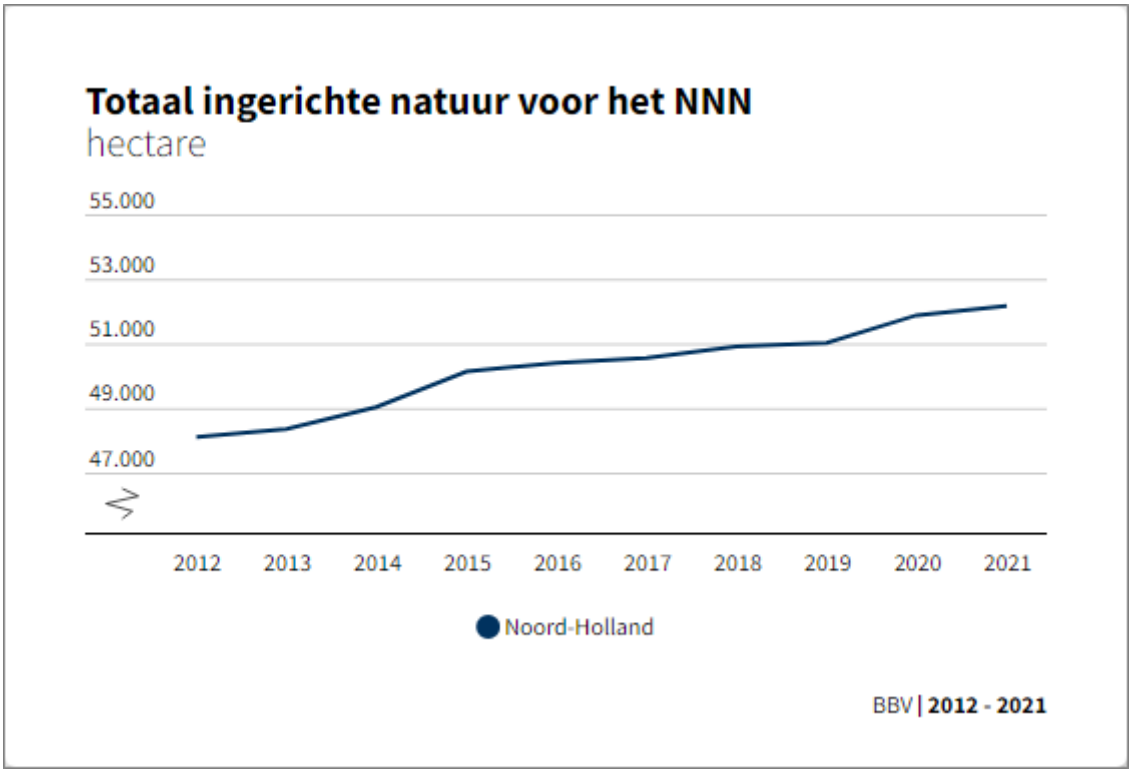

Tot en met 2021 is er in de Provincie Noord-Holland 52.170 hectare NNN ingericht. Begin 2022 ligt in Noord-Holland het percentage ingerichte natuur op 92% van de totale doelstelling voor 2027. Op 1 januari 2022 moest de Provincie Noord-Holland nog 3.129 hectare aan gronden verwerven voor het NNN. Het gaat hier niet alleen om gronden die aangekocht moeten worden, maar ook om gronden die door afspraken ter beschikking kunnen komen.

NNN beheerde natuur

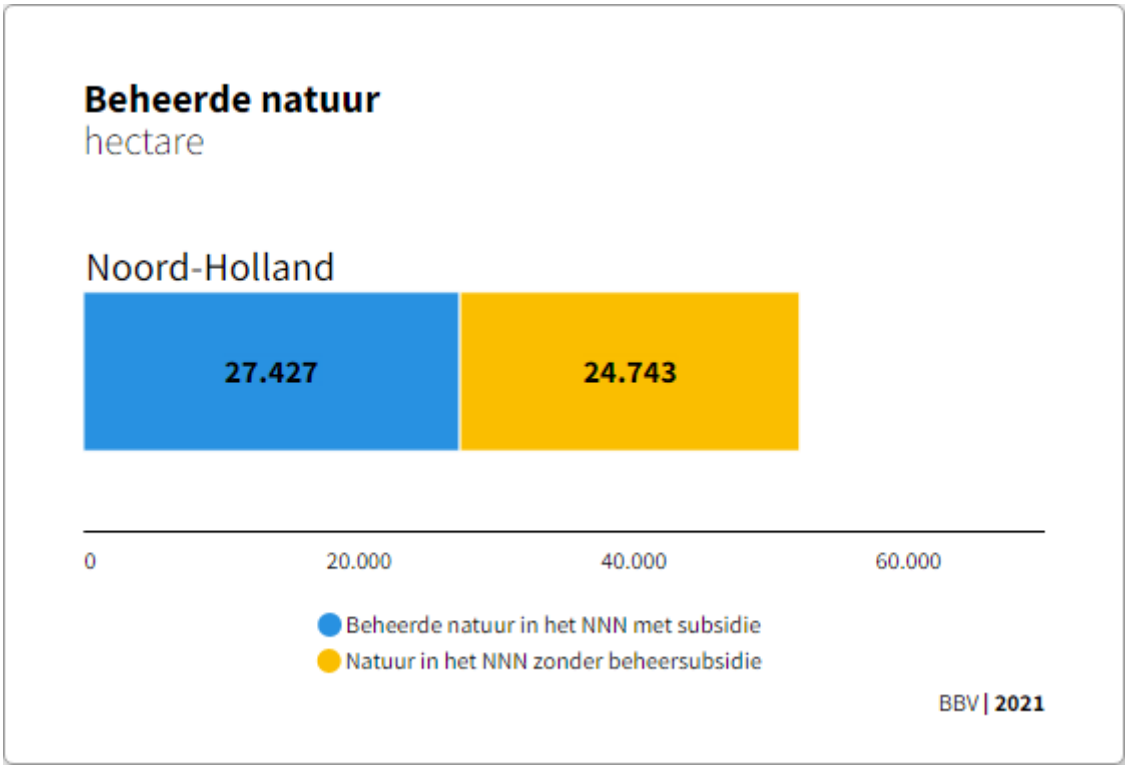

In januari 2022 had Noord-Holland 27.427 hectare NNN-natuur met subsidie; 115 hectare méér ten opzichte van januari 2021. Een ander deel van het NNN bestaat uit natuur zonder een SVNL-beheersubsidie. Voor het beheer van deze natuur zijn vaak wel beheercontracten afgesloten, met daarin beheerafspraken. In januari 2022 had Noord-Holland 24.743 hectare NNN-natuur zonder SVNL-subsidie.

Technische toelichting

Gerealiseerde NNN waar SVNL-beheersubsidie op ligt. SVNL is subsidieverordening Natuur- en Landschapsbeheer. Op grond van SVNL is subsidie mogelijk voor natuurbeheer, agrarisch natuurbeheer en landschapsbeheer.

Biodiversiteit

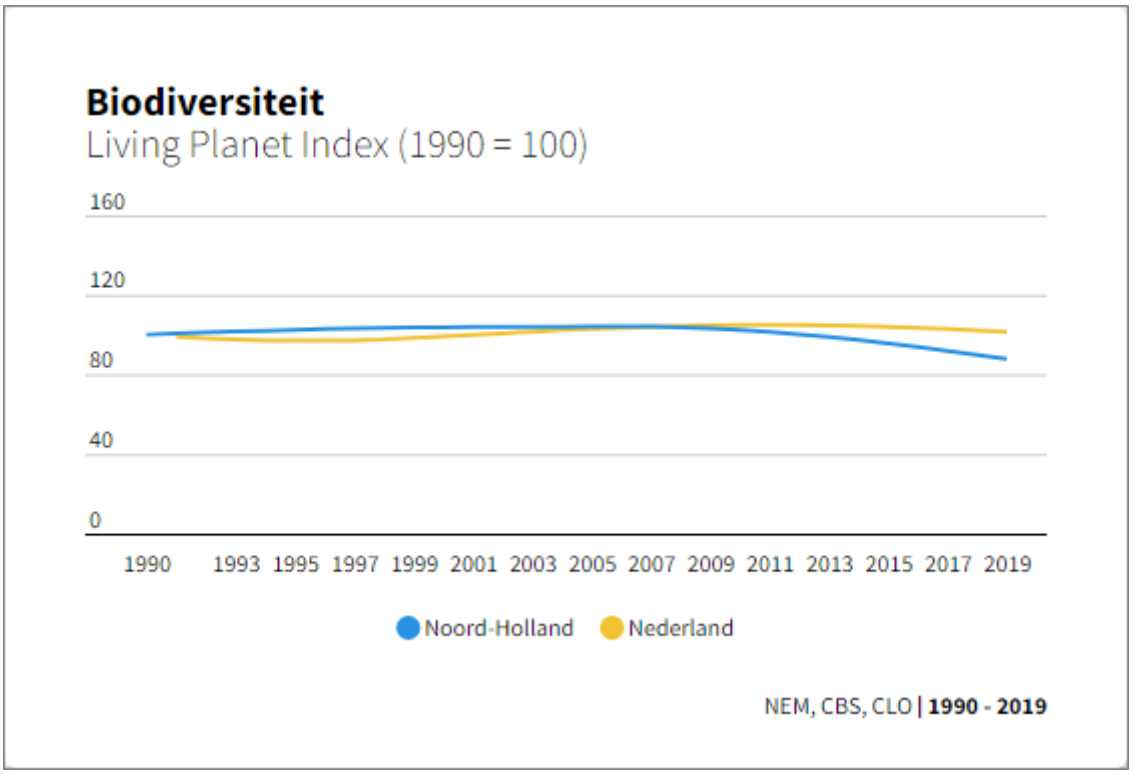

Over de periode 1990-2019 vertoont de Living Planet Index (LPI) in Noord-Holland een dalende trend. Voor deze achteruitgang zijn meerdere oorzaken aan te wijzen, zoals het verdwijnen van ‘groene’ elementen in het landschap (zoals heggen en bomenrijen) en schaalvergroting in het landgebruik. Verder is de toename van de stikstofdepositie te zien aan het steeds vaker voorkomen van stikstofminnende soorten: brandnetels, bramenstruiken en vergrassing van de duinen. Dit wordt ook aangeduid als vergrassing en verruiging van het open duin en moerassen. De LPI is een gemiddelde weergave van de trend. Er zijn dan ook positieve ontwikkelingen te zien, zoals gebieden waar de biodiversiteit juist verbetert. Oude bossen herbergen bijvoorbeeld meer biodiversiteit, en de verbetering van waterkwaliteit geeft bijzondere planten en dieren weer de ruimte. Dit is onder meer terug te zien in de Harger- en Pettemerpolder. Succesvolle natuurontwikkeling in de binnenduinrand heeft bijzondere natuur opgeleverd, maar ook geholpen om de impact van de heftige regenbuien van de zomer van 2021 op te vangen en zo te voorkomen dat de omliggende landbouwpercelen onderliepen.

Technische toelichting

De LPI geeft de gemiddelde trend weer in populatie-omvang van vrijwel alle inheemse soorten broedvogels, reptielen, amfibieën, vlinders en libellen, en ook van een aanzienlijk deel van de soorten zoogdieren en zoetwatervissen. Soorten van mariene habitats (Noordzee offshore en kustzone, Zeeuwse delta en Wadden) zijn (nog) niet meegenomen in deze indicator. Daarom betreft de LPI van Nederland feitelijk de fauna van land en zoetwater bij elkaar.

Natuurgebied per inwoner

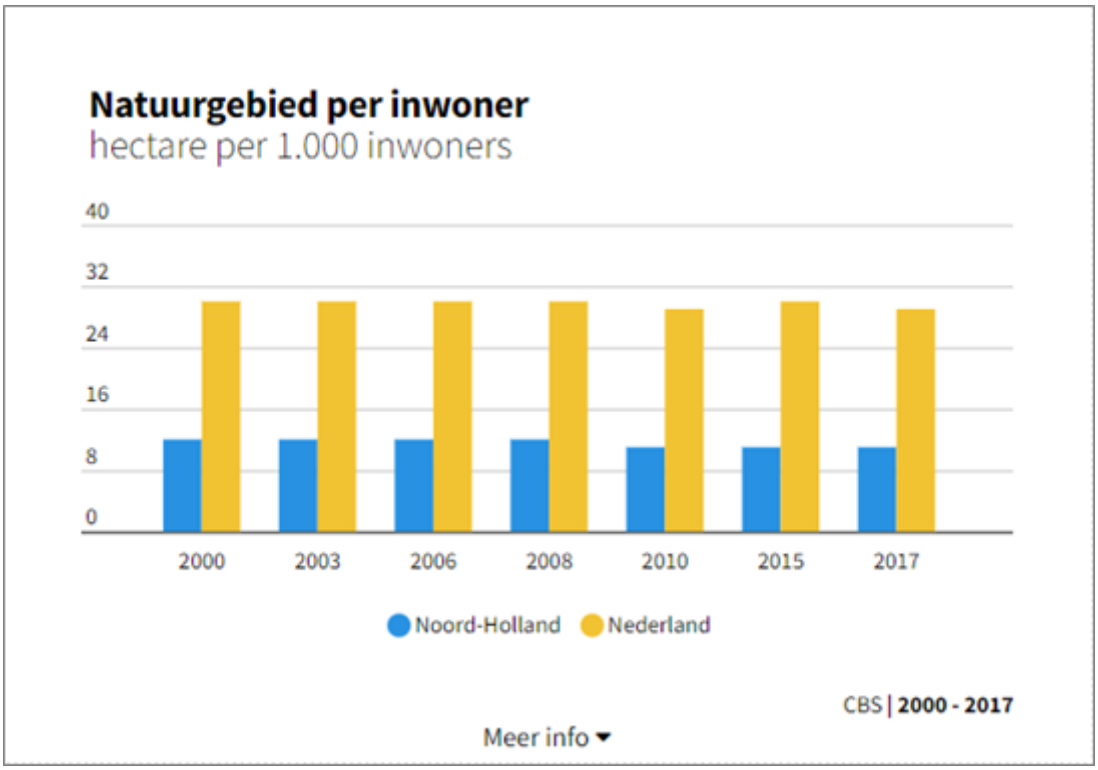

De indicator natuurgebied per inwoner bevat bos en open natuurlijk terrein in hectare; wateren zijn hier dus niet in opgenomen. In vergelijking met andere provincies had Noord-Holland in 2015 minder hectare natuurgebied per 1.000 inwoners beschikbaar, namelijk 11 hectare per 1.000 inwoners. Alleen Zuid-Holland heeft minder natuurgebied per 1.000 inwoners. Tegelijkertijd is Noord-Holland, na Zuid-Holland, ook de provincie met de meeste inwoners en relatief veel bebouwd gebied. Over de tijd gezien vertonen Nederland en Noord-Holland een licht dalende lijn.

Technische toelichting

Bos en open natuurlijk terrein per 1.000 inwoners. Bos: terrein beplant met bomen inclusief onverharde en half verharde wegen. Natuurlijk terrein: terrein in droge en natte natuurlijke staat.

Stikstof

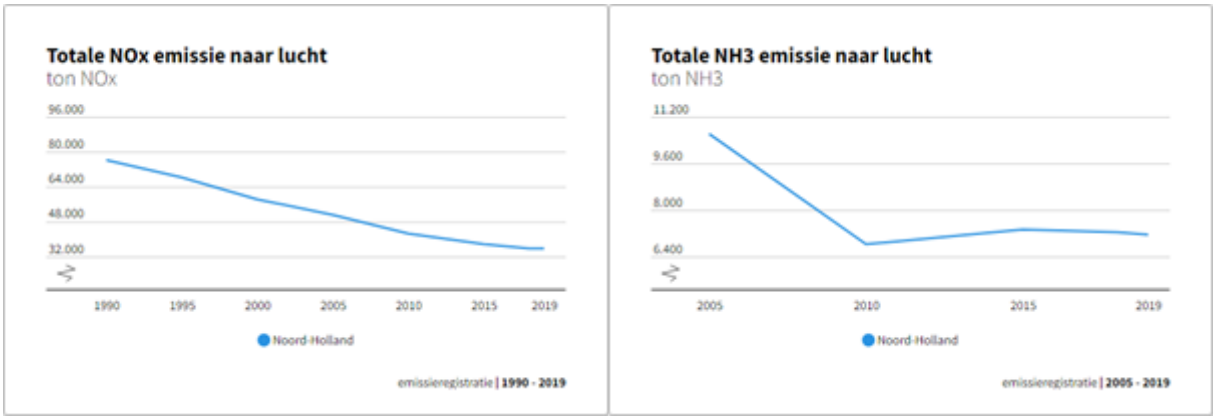

Stikstof (N2) is een kleur- en reukloos gas dat overal om ons heen is. Ongeveer 78% van alle lucht bestaat uit stikstof. Stikstof is van zichzelf niet schadelijk voor mens en milieu, maar er zijn ook

verbindingen van stikstof in de lucht die wel schadelijk kunnen zijn. Dit zijn stikstofoxiden (NOx, een verbinding van stikstof en zuurstof) en ammoniak (NH3, een verbinding van stikstof en waterstof). De uitstoot van deze stikstofverbindingen worden stikstofemissies genoemd.

Voor de totale stikstofoxide-emissie (Nox) is de sterkste daling te zien voor 2015. Vanaf 2015 daalt de emissie nog steeds, maar minder snel. Deze daling wordt met name veroorzaakt door een lichte daling in stikstofoxide-emissie in de sector verkeer en vervoer en in de industrie- en energiesector. In 2019 heeft Noord-Holland van de 12 provincies in Nederland de op een na hoogste totale stikstofoxide-emissie. Alleen in Zuid-Holland is de totale stikstofoxide-emissie hoger.

Tussen 2005 en 2010 is een duidelijke daling te zien in de totale ammoniakemissie (NH3) in Noord-Holland. Tussen 2010 en 2015 is een kleine toename te zien. Sinds 2015 neemt de ammoniakemissie weer heel licht af. Deze lichte daling wordt veroorzaakt door een lichte daling in de landbouwsector. In 2019 bevindt Noord-Holland zich ten opzichte van de andere provincies in de middenmoot. De provincies Drenthe, Utrecht, Zeeland en Flevoland hebben een lagere totale ammoniakemissie dan Noord-Holland.

Technische toelichting

Totale emissie stikstofoxiden en ammoniak van alle sectoren (landbouw, consumenten, verkeer en vervoer, handel, diensten, overheid en bouw) naar de lucht.

5.1.2 Programma Groene Uitweg uitvoeren

Toelichting

Het programma Groene Uitweg versterkt de landschappelijke kwaliteit van de Vechtstreek, in samenhang met de infrastructurele ingrepen aan de rijkswegen A1, A6 en A9. Het programma komt voort uit de wens, die onder andere is verwoord in de Noordvleugelbrief van het kabinet uit 2006, om dit gebied duurzaam open en groen te houden en de recreatieve aantrekkelijkheid ervan te vergroten. In de Noordvleugelbrief zijn zes thema's opgenomen die in aanmerking kwamen voor een rijksbijdrage van € 86,1 miljoen. Deze rijksbijdrage is, tezamen met € 9 miljoen provinciale cofinanciering, gestort in de Reserve Groene Uitweg. De zes thema's zijn: natuurboulevard IJmeer, waterberging en natuurontwikkeling Horstermeer, recreatieve (vaar)verbindingen, fietspaden en fietsbruggen, Stelling van Amsterdam en Nieuwe Hollandse Waterlinie, en behoud van het weidelandschap. Onder deze zes thema's zijn tientallen projecten en programma's uitgevoerd.

In 2021 heeft het bestuurlijk platform Gooi, Vecht en Diemerscheg 24 nieuwe projecten en programma's vastgesteld. Enkele in het oog springende projecten zijn: 'Entree Muiden', 'Muiden Noordwest' en 'Waterpoort Vecht'. Hiermee wordt de omgeving van het oude tracé van de A1 weer in ere hersteld en de kwaliteit ervan verbeterd. Ook wordt geïnvesteerd in de Diemerscheg, met de projecten: 'Klimaatbos Diemerscheg', 'Ecologische verbindingen Diemerscheg' en 'Rondje Diemerscheg'. Diverse projecten hebben als doel de cultuurhistorie zichtbaar maken en beleven. Goede voorbeelden hiervan zijn 'Linielandschap Fort Nigtevecht', 'Buitenruimte Muiderslot' en 'Schansen Weesp'. Naast de nieuwe projecten kent het programma Groene Uitweg ook een zestal doorlopende projecten en programma's (zie ook De Groene Uitweg - Provincie Noord-Holland).

5.1.3 Programma Oostelijke vechtplassen uitvoeren

Toelichting

In december 2017 is door negentien partijen het Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen ondertekend, inclusief bijbehorend uitvoeringsprogramma. Hiermee verbinden de provincies Noord-Holland en Utrecht, gemeente Wijdemeren, Stichtse Vecht en Hilversum, het waterschap AGV en Waternet, het Plassenschap Loosdrecht, recreatieondernemers, beheerders en gebruikers zich aan een meerjarige samenwerking om de Oostelijke Vechtplassen een forse kwaliteitsimpuls te geven. Onder regie van een stuurgroep onder provinciaal voorzitterschap zijn partijen aan de slag gegaan om via een tienjarig programma opgaven voor natuur, water, recreatie, economie en leefomgeving uit te voeren. Hiervoor is de komende jaren ruim € 77 miljoen, waarvan € 51 miljoen van de provincie Noord-Holland, beschikbaar.

Het gebiedsakkoord omvat ruim twintig projecten (sommigen met meerdere deelprojecten), zoals het baggeren van de Loosdrechtse Plassen, de aanleg van recreatieve verbindingen, de ontwikkeling van nieuw NNN, het herstel van legakkers, het verbeteren van de waterkwaliteit en het verduurzamen van de watersportsector. Met het overgrote deel van de projecten is inmiddels begonnen en in 2022 is het uitvoeringsprogramma geactualiseerd. Het project 'Baggeren en zwevend slib' is het meest omvangrijke project binnen het Gebiedsakkoord. In 2023 zal verder gewerkt worden aan de NNN-realisatie binnen de Oostelijke Vechtplassen (met name in de deelgebieden Kortenhoef, Ankeveen, Ster van Loosdrecht en Weersloot), zullen Kaderrichtlijn Water-maatregelen worden uitgevoerd en zullen enkele projecten ten behoeve van de watersport worden uitgevoerd.

5.1.4 Gebiedsprogramma Laag Holland uitvoeren

Toelichting

Het landelijk gebied van de regio Laag Holland, het gebied tussen Amsterdam, Zaanstad, Hoorn en Alkmaar, kent veel opgaven voor natuur, landbouw, water, bodem, klimaat, recreatie en landschap. Vanwege de sterke onderlinge verwevenheid van deze opgaven voert de provincie een integraal gebiedsprogramma uit, waarin wordt samengewerkt met gemeenten, het hoogheemraadschap en natuur- en landbouworganisaties. Gestuurd wordt door de provincie op de realisatie van de harde (wettelijke) opgaven, zoals de realisatie van het NNN, de vermindering van de stikstofdepositie op natuurgebieden, het remmen en stoppen van de bodemdaling en de realisatie van de klimaatopgave. De provincie zet hiervoor eigen middelen in uit de reserve Groen en doet voorts een beroep op gelden van het Rijk voor de stikstof en de klimaat/bodemdalingsopgave, waaronder de Impulsgelden Veenweiden. Voor de realisatie van de wateropgave wordt mede een beroep gedaan op inzet van capaciteit en geldmiddelen van het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK). Voor het verwezenlijken van de recreatieve en toeristische opgaven wordt een beroep gedaan op de gemeenten.

De uitvoering vindt plaats in de gebiedsprocessen in de verschillende deelgebieden. In Waterland-Oost wordt in een aantal gebieden de natuuropgave gerealiseerd. In Polder IJdoorn gebeurt dit in combinatie met de wateropgaven uit het Ambitieprogramma Ruimtelijke Kwaliteit Kustzone Hoorn-Amsterdam. In het deelgebied Peereboom, Opperwoud, de Nes wordt een definitief ontwerp van de NNN-inrichting opgeleverd. In Polder Westzaan wordt de gebiedsvisie uit 2022 verder uitgewerkt tot een concreet gebiedsplan, waarvan de verbrakking een belangrijk onderdeel is. In het Oostzanerveld, het Ilperveld, het Wormer- en Jisperveld, de Eilandspolder en Polder

Mijzen wordt de verkenningsfase van het de gebiedsprocessen doorlopen. In deze gebieden worden agrarische en ecologische visies opgesteld en een beheercheck uitgevoerd om de minimaal agrarische beheercapaciteit te bepalen die noodzakelijk is om het landschap te kunnen blijven beheren. Uit deze deelproducten worden gebiedsplannen ontwikkeld, die eind 2023 gereed zijn. De regiegroep Laag Holland, onder voorzitterschap van de provincie, stuurt de uitvoering van het gebiedsprogramma aan. De uitvoering van het NNN, natuurherstelmaatregelen in het kader van de stikstofproblematiek en het vraagstuk van bodemdaling spelen hierbij een belangrijke rol.

In de begroting van de Regionale Veenweidestrategie 1.0 is opgenomen welke projecten binnen Laag Holland worden uitgevoerd. Eén daarvan is een verkennend project of en hoe de bodemdaling in een deel van polder Assendelft kan worden aangepakt. Voorts opent de agrarische natuurvereniging Water, Land en Dijken met subsidie van de provincie een veenweideloket, waarmee boeren worden gestimuleerd tot aanleg van drukdrainage of greppelinfiltratie. Daarnaast speelt in Laag Holland het vraagstuk van de klimaatadaptatie en de behoefte aan meer inzicht in de extra watervraag om het grondwaterpeil in de zomer in de veenweidegebieden op niveau te kunnen houden. Samen met HHNK wordt hieraan gewerkt, onder andere via het project Kennis en Inzicht Water uit het Interbestuurlijk Programma Vitaal Platteland. Voorts gaat een aantal deelprojecten uit dit programma de uitvoeringsfase in, zoals in het Ilperveld en Landelijk Noord bij Amsterdam.

Budgettabel (x € 1.000)

Beleidsdoel

	Lasten	Rekening 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
5.1.1	Beschermen en ontwikkelen van NNN en Natura-2000 gebieden	28.203	102.565	52.496	44.425	16.530	9.800
5.1.2	Programma Groene uitweg uitvoeren	2.413	9.822	4.463	2.037	345	116
5.1.3	Programma Oostelijke vechtplassen uitvoeren	3.155	5.193	11.766	8.751	6.279	6.270
5.1.4	Gebiedsprogramma Laag Holland uitvoeren	2.296	4.527	4.258	430	429	426
	Totaal lasten	36.066	122.107	72.983	55.643	23.583	16.612
	Totaal baten	-4.430	-31.344	-9.866	-6.376	-5.408	0
	Saldo van baten en lasten	31.636	90.763	63.117	49.267	18.175	18.175
	Stortingen						
5.1.1	Resv. Groen	75.880	25.800	23.730	16.730	14.980	15.480
5.1.1	Resv. Kapitaallasten Groen	54	534	1.718	0	0	0
5.1.1	Resv. verleende subsidies OD 511	1.900	0	0	0	0	0
5.1.2	Resv. Groene Uitweg	107	368	107	107	107	107
5.1.3	Resv. Oostelijke Vechtplassen	638	2.058	4.058	4.058	4.058	3.099
5.1.4	Resv. Laag Holland	252	750	0	0	0	0
	Onttrekkingen						

5.1.1	Resv. Groen	-33.898	-80.294	-52.512	-44.060	-23.437	-22.191
5.1.1	Resv. Kapitaallasten Groen	-70	-70	-70	-118	-118	-118
5.1.1	Resv. verleende subsidies OD 511	-621	-1.279	0	0	0	0
5.1.2	Resv. Groene Uitweg	-5.632	-10.269	-4.516	-2.046	-354	-127
5.1.3	Resv. Oostelijke Vechtplassen	-1.627	-3.886	-10.255	-7.241	-4.773	-4.773
5.1.4	Resv. Laag Holland	-383	-794	-2.454	0	0	0
	Resultaat	**68.237**	**23.681**	**22.923**	**16.697**	**8.638**	**8.089**

5.2 Beheren van de groenstructuur

Onze rol
Zie de toelichting bij beleidsdoel 5.1.

Samenwerkingspartners
Zie de toelichting bij beleidsdoel 5.1.

Prioriteiten
In 2023 werkt de provincie aan de volgende prioriteiten:

- Het bevorderen van goed natuur- en landschapsbeheer en weidevogelbescherming, onder andere door subsidiëring via het Subsidiestelsel Natuur en Landschapsbeheer (SNL) en de uitvoering van het Actieplan weidevogels (5.2.1);
- Uitvoeren van de actiepunten die voortkomen uit de in 2021 vastgestelde Visie Recreatie en Toerisme (5.2.2);
- Een zorgvuldige uitvoering van de bevoegdheden die de Wet natuurbescherming geeft (5.2.3).

Omgevingsfactoren
Zie de toelichting bij beleidsdoel 5.1.

5.2.1 NNN en agrarische natuur beheren

Toelichting

Noord-Holland kent een groot aantal beheerders van natuur- en recreatiegebieden, landschap en cultuurhistorisch erfgoed: terreinbeherende organisaties, particuliere eigenaren, agrarische ondernemers, recreatieschappen, waterschappen en gemeenten. Zij zorgen voor professioneel, samenhangend beheer, in samenwerking met elkaar en met andere partners. Dit beheer kan vele vormen aannemen. Afhankelijk van de natuurdoelen en maatschappelijke wensen kan het variëren van zeer extensief, gericht op natuurlijke dynamiek, tot zeer intensief, met maatregelen zoals begrazing, beweiding, plaggen, kappen, hooien, maaien en bejaging. Ook indirect beheer, gericht op het tegengaan van ongewenste externe invloeden zoals water- of bodemverontreiniging, is van groot belang.

De provincies zijn verantwoordelijk voor de sturing op, en medefinanciering van, adequaat natuur- en landschapsbeheer. In beginsel streeft de provincie naar het bevorderen van natuurlijke dynamiek. Hierop wordt een uitzondering gemaakt als openbare veiligheid, zwaarwegende redenen van economisch belang, kwetsbare soortenpopulaties of cultuurhistorische waarden een intensiever beheer vragen. De provinciale doelen voor het natuur- en landschapsbeheer worden vastgelegd in het Natuurbeheerplan. Daarnaast stelt de provincie via het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL) subsidie beschikbaar aan terreinbeherende organisaties (bijvoorbeeld Staatsbosbeheer en Landschap Noord-Holland), particuliere grondeigenaren en agrarische ondernemers, verenigd in vier Noord-Hollandse collectieven. Om de kwaliteit van het natuurbeheer en de uitwisseling van kennis en ervaringen te bevorderen staat de provincie in nauw contact met alle beheerders. In de begroting is rekening gehouden met een toename van het te beheren areaal vanwege de groei van het Natuurnetwerk Nederland. Het agrarisch natuurbeheer wordt deels gefinancierd door de EU. Vanaf 2023 start het GLB-NSP: het nieuwe

Europese Gemeenschappelijk Landbouwbeleid. Voor het agrarisch natuurbeheer betekent dit dat provincie Noord-Holland inzet op uitbreiding van het agrarisch natuurbeheer op de thema's akkervogels, water en klimaat. Daarnaast werken we aan de uitvoering van het Actieplan Weidevogels en het Aanvalsplan Grutto, dat een breed pakket aan acties bevat om de weidevogel populatie stabiel te houden.

5.2.2 Recreatiegebieden en recreatieve routes beheren

Toelichting

De mogelijkheid om vrije tijd in een groene omgeving te kunnen doorbrengen is belangrijk voor het welzijn van mensen. Naast recreanten maken ook toeristen veel gebruik van de recreatieve voorzieningen in Noord-Holland. De druk op de schaarse ruimte is dan ook groot. Op basis van de in 2021 vastgestelde Visie Recreatie en Toerisme werken we aan de strategie van bestemmingsmanagement. De provincie zet onder andere in op betere verbinding tussen recreatiegebieden, het creëren van aantrekkelijke startpunten, bezoekersinformatie over gebieden en we investeren in goede (drukte)monitoring.

Wandelen en fietsen blijven goede manieren om de natuur en het landschap te beleven. De provincie levert een jaarlijkse bijdrage aan de organisaties Wandelnet en Fietsplatform en verstrekt subsidie voor het beheer van het Noord-Hollandpad en voor de uitbreiding van het Wandelnetwerk Noord-Holland. De komende jaren verwachten wij tot een afronding van het netwerk te komen.

Een groot deel van de meer omvangrijke Noord-Hollandse recreatiegebieden is in beheer bij de recreatieschappen. De provincie participeert in de meeste van deze samenwerkingsverbanden, samen met gemeenten. Dit zullen wij blijven doen. In 2021 zijn de dienstverleningsovereenkomsten voor het beheer in de recreatieschappen die door Recreatie Noord-Holland N.V. worden uitgevoerd met twee jaar verlengd. Op 1 januari 2022 is het bestuursbureau van de recreatieschappen gestart. Hiermee geven we invulling aan de uitspraak in het coalitieakkoord dat een scheiding tussen de beleids- en beheertaken wenselijk is.

Koppeling met brede basismonitor

Afstand tot openbaar groen

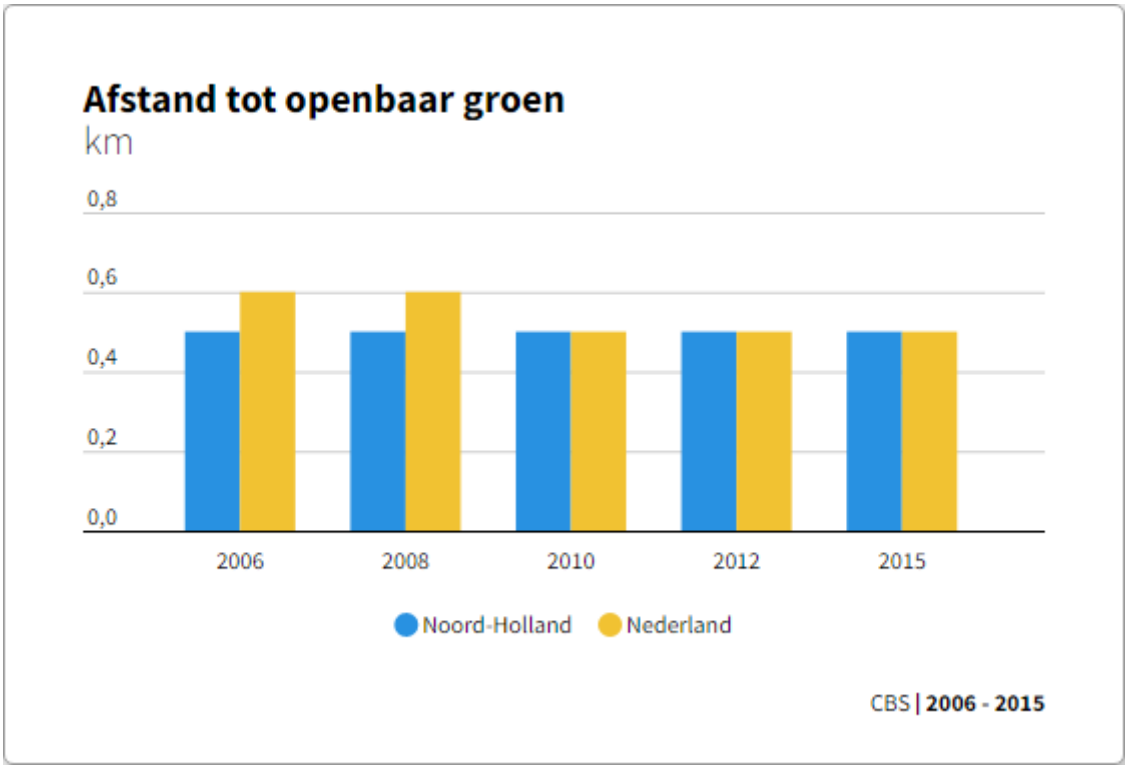

De gemiddelde afstand tot het dichtstbijzijnde openbaar groen is in Noord-Holland 0,5 kilometer. Dit is vergelijkbaar met de gemiddelde afstand in Nederland. In Utrecht en Flevoland is deze afstand kleiner; in Zeeland en Friesland is deze afstand gemiddeld groter. De gebruikte statistiek is helaas niet actueel, deze indicator heeft een lange verwerkingstijd bij het CBS vanwege de complexiteit. Volgend jaar wordt deze indicator geactualiseerd.

Technische toelichting

De gemiddelde afstand van alle inwoners in een gebied tot het dichtstbijzijnde openbaar groen, berekend over de weg. Openbaar groen is terrein in gebruik als park of plantsoen, voor dagrecreatie, natuur of als bos. Het terrein kan zowel privaat als publiek toegankelijk zijn. Het terrein heeft een omvang van minimaal één hectare.

Groen/blauwe ruimte

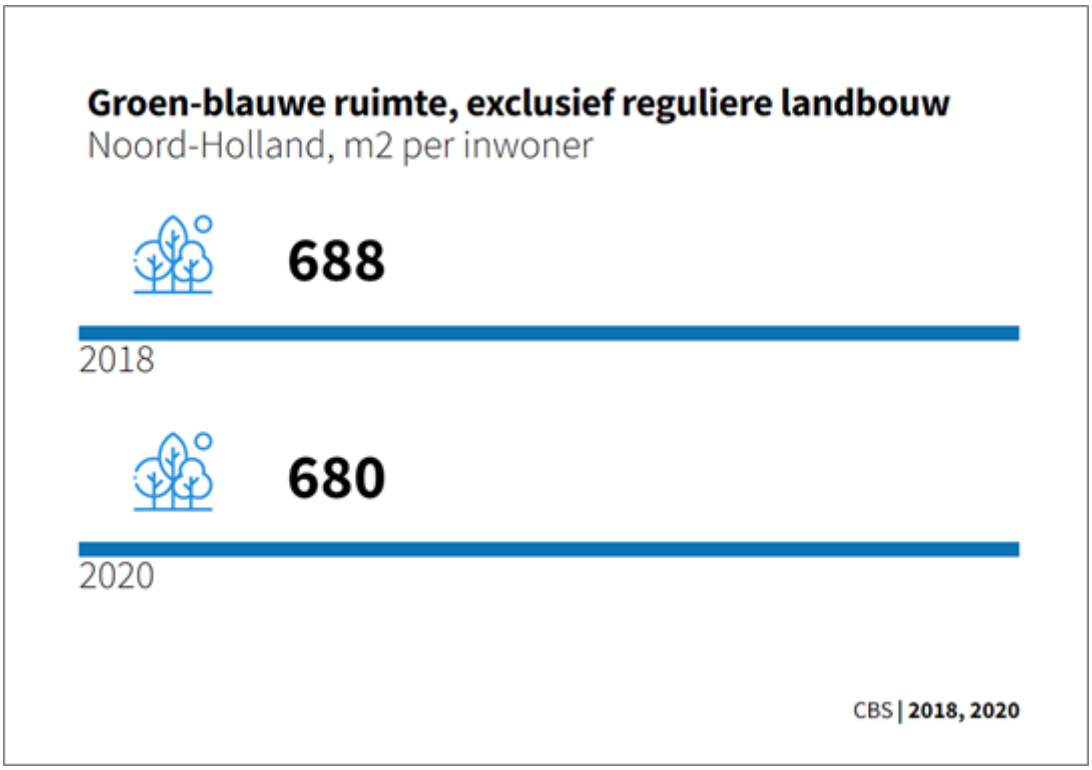

In vergelijking met andere provincies is het areaal groen/blauwe ruimte per inwoner in Noord-Holland kleiner dan gemiddeld. In 2020 bedraagt de groen/blauwe ruimte 680 m2 per inwoner. Er is sprake van een lichte daling van groene/blauwe ruimte per inwoner sinds 2013 over de hele provincie. Uit recent onderzoek van de provincie blijkt dat de komende jaren de vraag naar groene recreatieruimte steeds groter zal worden. Oorzaak is de toename in het aantal inwoners, de groei in het aantal toeristen als ook de toenemende behoefte aan buitenrecreatie. Noord-Holland is een dichtbevolkte provincie en heeft na Zuid-Holland het meeste inwoners. Bij dit onderwerp is niet zozeer de vergelijking met Nederland belangrijk, maar vooral de ontwikkeling in de tijd: hoe verhoudt de ontwikkeling van groen/blauwe ruimte zich tot de ontwikkeling van het aantal inwoners?

Technische toelichting

Dit areaal per inwoner omvat groene en/of natuurlijke gebieden in zowel stad als platteland, exclusief de reguliere landbouw inclusief water met uitzondering van de Noordzee. Hieronder vallen o.a. stedelijk groen, kleine en grote wateren, landelijk groen zoals bermen, heggen en bomenrijen, bossen en natuurgebieden en gebieden onder agrarisch natuurbeheer. Reguliere landbouw is landbouw zonder natuurbeheer.

5.2.3 Uitvoering geven aan de Wet natuurbescherming

Toelichting

De Wet natuurbescherming geeft de provincie Noord-Holland een aantal taken en bevoegdheden die hierna worden toegelicht.

Natura 2000-gebieden

In Noord-Holland liggen negentien Natura 2000-gebieden. De provincie is voor veertien hiervan de voortouwnemer en dus verantwoordelijk voor de Natura 2000-beheerplannen. Inmiddels is voor elk van deze gebieden een beheerplan vastgesteld en zullen sommige beheerplannen worden geactualiseerd als hun looptijd (na zes jaar) eindigt. In die gevallen wordt het beheerplan altijd geëvalueerd. Initiatieven in of nabij Natura 2000-gebieden die negatieve gevolgen kunnen hebben op de natuurdoelen van deze gebieden (bijvoorbeeld vanwege de neerslag van stikstof, licht- of geluidhinder of bouwwerkzaamheden), zijn alleen toegestaan als hiervoor door de Omgevingsdienst Noord-Holland Noord, namens de provincie, een vergunning is verleend. In 2023 werken we aan de beheerplannen in Laag Holland en de Schoorlse duinen. De Natura 2000-gebieden in de overige duingebieden zullen in 2023 geëvalueerd worden.

Faunabeheer

De Wet natuurbescherming verbiedt het doden of verstoren van beschermde dieren. Tegelijkertijd kunnen beschermde dieren soms problemen veroorzaken. De provincie kan dan een vrijstelling of ontheffing verlenen op dit verbod. Hierbij zoekt de provincie steeds een balans tussen de instandhouding van een populatie en bescherming van de intrinsieke waarde van dieren enerzijds, en maatschappelijke belangen zoals volksgezondheid, openbare veiligheid en het tegengaan van belangrijke schade aan gewassen of flora en fauna, anderzijds. Deze ontheffingsverlening gebeurt door de Omgevingsdienst Noord-Holland Noord, die zich hierbij baseert op verordeningen en beleidsregels die door de provincie zijn vastgesteld. Het faunabeheer zelf wordt uitgevoerd door de partijen die zijn verenigd in de Faunabeheereenheid Noord-Holland. Voor de meeste soorten gebeurt het faunabeheer op basis van een faunabeheerplan dat de Faunabeheereenheid maakt en dat door Gedeputeerde Staten wordt beoordeeld. Specifiek voor ganzen, die veel schade aan agrarische gewassen veroorzaken, biedt de provincie ruime mogelijkheden om zowel preventieve maatregelen te nemen (zoals nestbehandeling), als om schade te bestrijden door verjaging met ondersteunend afschot. Daarnaast zetten we in op gecoördineerd populatiebeheer, gericht om de populatie overzomerende ganzen omlaag te brengen.

Soortenbescherming en bestrijding van invasieve exoten

De provincie is verantwoordelijk voor de zogenoemde ‘passieve’ en ‘actieve’ soortenbescherming. Passieve soortenbescherming betekent dat bijvoorbeeld een ontheffing nodig is voor het verstoren van vleermuizen bij het renoveren van een gebouw. De provincie werkt in 2023 verder aan de uitvoering van verschillende proefprojecten waarin met gemeenten gezamenlijk een aanpak voor gebiedsgerichte ontheffingen, op basis van soortmanagementplannen wordt uitgewerkt. Hiermee beogen we de administratieve lasten van bijvoorbeeld grootschalige renovaties in het kader van de energietransitie te verminderen. Actieve soortenbescherming is het nemen van maatregelen voor het behoud en herstel van beschermde soorten, zoals de ‘rode-lijstsoorten’ en hun leefgebied. Dit doet de provincie bij onze werkzaamheden in het NNN, Natura 2000-gebieden en het (agrarisch) natuurbeheer. Ook daarbuiten ontwikkelt de provincie, in lijn met het Masterplan biodiversiteit, projecten voor soorten waarvoor Noord-Holland een bijzondere verantwoordelijkheid heeft, zoals tengere distel, kwabaal, locomotiefje, graslandvlinders en de otter.

Sinds augustus 2016 geldt een Europees verbod op bezit, handel, kweek, transport en import van een aantal uitheemse planten en dieren: zogenoemde invasieve exoten. Deze soorten vormen een bedreiging voor andere dieren en plantensoorten en kunnen daardoor schadelijk zijn voor de biodiversiteit. De provincie ondersteunt de bestrijding van invasieve exoten, zoals de

waterplanten watercrassula en cabomba en de vogels rosse stekelstaart en nijlgans. In 2023 bouwen we voort aan de regiegroep invasieve exoten ten behoeve van kennisuitwisseling, en -ontwikkeling en de coordinatie van de aanpak door alle betrokken partijen in de provincie.

Dierenwelzijn

De provincie werkt op verschillende manieren aan het bevorderen van dierenwelzijn. In algemene zin kent de Wet natuurbescherming een zorgplicht voor dieren. Dit houdt in dat een ieder verplicht is de nodige zorg te verlenen als een dier hulpbehoevend is. Daarnaast hebben we opvangcentra voor wilde dieren ondersteund met het opstellen van werkprotocollen die zij nodig hebben om aan de regelgeving van het ministerie van LNV te voldoen. De bescherming van het welzijn van gehouden dieren zoals in de veeteelt, is vastgelegd in de Wet dieren, die wordt uitgevoerd door het Rijk, en de rijksuitvoeringsdiensten zoals NVWA en RVO. In onze eigen Voedselvisie 2020-2030 staan de kansen en uitdagingen om een duurzaam voedselsysteem te bewerkstelligen. Onderdeel hiervan is ook het bevorderen van dierenwelzijn (bijv. zo natuurlijk mogelijk houden van dieren via regeneratieve landbouw). Wanneer het aantasten van dierenwelzijn desondanks onvermijdelijk is – bijvoorbeeld bij de bestrijding van gewasschade door ganzen – verplichten wij in onze ontheffingen het gebruik van de laatste wetenschappelijke inzichten over methoden die het dierenwelzijn zo min mogelijk aantasten.

5.2.4 Tegemoetkoming faunaschade uitkeren

Toelichting

In de Wet natuurbescherming staat dat de verantwoordelijkheid voor het tegengaan van faunaschade bij de grondgebruiker ligt. Hij/zij moet alles in het werk stellen om faunaschade te voorkomen of te beperken. Als de overheid de grondgebruiker echter beperkt in het adequaat voorkomen van faunaschade, bijvoorbeeld omdat bepaalde diersoorten een beschermde status hebben, dan bepaalt de wet dat daar een redelijke tegemoetkoming tegenover moet staan. Er is dus een verband tussen de door de overheid toegestane maatregelen om faunaschade te voorkomen en de faunaschade die de overheid vergoedt. De enige uitzondering die de provincie momenteel op dit principe hanteert is de schade veroorzaakt door de brandgans, kolgans en grauwe gans, waarvoor ook in gebieden waar geen belemmeringen zijn voor de bescherming van agrarische gewassen, momenteel een tegemoetkoming in de schade van 80% beschikbaar wordt gesteld (20% eigen risico). We gaan voor de komende jaren vooralsnog uit van € 10 miljoen aan tegemoetkomingen in faunaschade. Dit bedrag is hoger dan voorheen geraamd. Dit wordt met name veroorzaakt door stijging van de droge stofprijzen, kort gezegd de prijs voor vervangend ruwvoer dat grondgebruikers moeten inkopen ter compensatie van grasland dat door schade verloren is gegaan. Zo steeg bijvoorbeeld de droge stofprijs voor voorjaarsgras in 2022 met 7% t.o.v. 2021. Omdat de tegemoetkomingen faunaschade in Noord-Holland grotendeels betrekking hebben op schade aan grasland (in 2021 betrof 88% van het getaxeerde schadebedrag in Noord-Noord-Holland schade aan grasland) hebben dergelijks stijgingen grote invloed op de door provincie Noord-Holland uit te keren tegemoetkomingen faunaschade.

Budgettabel (x € 1.000)

Beleidsdoel

	Lasten	Rekening 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
5.2.1	NNN en agrarische natuur beheren	33.290	21.390	21.422	21.391	21.481	21.478
5.2.2	Recreatiegebieden en recreatieve routes beheren	7.079	8.799	8.538	8.348	8.349	8.099
5.2.3	Uitvoering geven aan de Wet natuurbescherming	3.250	4.298	4.258	3.910	3.909	3.007
5.2.4	Tegemoetkoming faunaschade uitkeren	11.657	10.803	10.803	10.780	10.779	10.777
	Totaal lasten	55.276	45.290	45.021	44.429	44.518	43.361
	Totaal baten	-924	-735	-885	-885	-985	-985
	Saldo van baten en lasten	54.352	44.555	44.136	43.544	43.533	43.533
	Stortingen						
5.2.1	Resv. Uittreding Goois Natuurreservaat	0	0	0	0	0	0
	Onttrekkingen						
5.2.1	Resv. Uittreding Goois Natuurreservaat	-6.501	0	0	0	0	0
	Resultaat	**47.851**	**44.555**	**44.136**	**43.544**	**43.533**	**42.376**

5.3 Betrekken van onze partners bij bescherming en beheer van groen

Onze rol
Zie de toelichting bij beleidsdoel 5.1.

Samenwerkingspartners
Zie de toelichting bij beleidsdoel 5.1.

Prioriteiten
In 2023 werken wij aan de volgende prioriteiten:

- Uitbreiden van het Groen Kapitaal-netwerk; voortzetten van de ondersteuning van initiatiefnemers en groene vrijwilligers via het programma Betrekken bij Groen; stabiliseren van het aantal groene vrijwilligers (5.3.1);
- Het voortzetten van de regionale samenwerking in het Groene Hart en de Nationale Parken, waarmee we samenwerken bij de uitvoering van het Rijksprogramma 'Nationale Parken nieuwe stijl' (5.3.2);
- Het uitvoeren van het Uitvoeringsprogramma Waddengebied 2021-2026 en zorgdragen voor goede aanwending van de middelen in het Waddenfonds, in lijn met het Investeringskader Waddengebied (5.3.3).

Omgevingsfactoren
Zie de toelichting bij beleidsdoel 5.1.

5.3.1 Aanpak Groen Kapitaal uitvoeren

Toelichting

Aanpak Groen Kapitaal

Aanpak Groen Kapitaal
Via de Aanpak Groen Kapitaal wil de provincie Noord-Holland laten zien dat combinaties van natuur met wonen, werken en landbouw de normaalste zaak van de wereld zijn. Dat is ook nodig: natuur is immers overal en kan ook overal nog een zetje gebruiken. De stip aan de horizon van een natuurinclusieve samenleving wordt steeds breder gedeeld en goede voorbeelden vinden navolging. Hierbij maakt de provincie dankbaar gebruik van alle energie en initiatieven van bewoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties en andere overheden. De provincie helpt hen verder door hen een podium te bieden op kenniscafés of het Groen Kapitaal online netwerkplatform, door waardering te uiten, via blogs kennis en inspiratie te delen en steun te bieden. In 2023 blijft de provincie het netwerk van initiatiefnemers offline en online actief ontwikkelen, want een groot en sterk netwerk leidt tot nieuwe ideeën en snellere verspreiding, verbreding en verdieping van bestaande initiatieven. Ook gaat de provincie door met het stimuleren van het vergroenen van bebouwd gebied, natuurinclusief bouwen, de aanpak van klimaatadaptatie door het ondersteunen van projecten vanStichting Steenbreek/de Groene Stad Challenge, de Natuur- en Milieufederatie, gemeenten en waterschappen.

Groene vrijwilligers
Groene vrijwilligers staan ook bekend als 'tellers', 'vertellers' en 'herstellers'. Zij leveren een

enorme bijdrage aan het beheer van, de kennis over en betrokkenheid bij natuur en landschap. Het programma 'Betrekken bij Groen', één van de meest omvangrijke ondersteuningsprogramma voor groene vrijwilligers in Nederland, blijft succesvol. Dit programma wordt uitgevoerd door de Noord-Hollandse natuurorganisaties. Zij leveren educatiemateriaal, gereedschap en stellen hun organisatie beschikbaar aan groene vrijwilligers. Ook organiseren zij jaarlijks het Noord-Hollandse deel van de Natuurwerkdag en de Dialoogdag, waar vrijwilligers met elkaar en met de provincie in gesprek gaan. Via het programma Betrekken bij Groen levert de provincie in 2023 middelen waarmee de terreinbeheerders en het IVN het aantal vrijwilligers stabiel te houden. Ook zal in 2023 opnieuw het 'Betrekken-bij-Groen-fonds' worden ingezet om kleinschalige initiatieven te ondersteunen; dat voorziet in een grote behoefte. MeerBomenNu kan via subsidie (via Masterplan Biodiversiteit) hun laagdrempelige aanpak voortzetten om meer bomen te planten door zaailingen of restpartijen met inzet van vrijwilligers een nieuw leven te geven op een andere locatie.

5.3.2 Bijdragen aan regionale samenwerking t.a.v. groen

Toelichting

De Metropoolregio Amsterdam (MRA) is een dynamisch gebied en heeft door de verdere verstedelijking met grote opgaven te maken, zoals met woningbouw, bereikbaarheid, werkgelegenheid en energietransitie. Tegelijkertijd is de MRA een 'groene metropool', die nationaal en internationaal gewaardeerd wordt als vestigingslocatie, onder andere omdat groene gebieden bijna overal om de hoek liggen – in tegenstelling tot in concurrerende metropolen als Londen en Parijs. Om dat zo te houden en verder te versterken is in de MRA Agenda 2020–2024 afgesproken om te blijven samenwerken aan de versterking van de landschappelijke kwaliteit, de biodiversiteit, de klimaatbestendigheid en het vergroten van recreatiemogelijkheden. Dit is op een goede manier verwoord in de Verstedelijkingsstrategie. In 2023 zorgt de provincie ervoor dat het landschap bij alle relevante ruimtelijke ontwikkelingen op de agenda blijft staan, zoals bij de verdere uitwerking van de Verstedelijkingsstrategie MRA.

Groene Hart
Midden in de Randstad, omringd door grote steden, ligt het Groene Hart. De rust en ruimte van het Groene Hart zijn belangrijk voor de leefbaarheid en het vestigingsklimaat van de Randstad. Het Noord-Hollandse deel van het Groene Hart beslaat alle veenweidegebieden ten zuiden van het Noordzeekanaal. Het Bestuurlijk platform Groene Hart, waarin de provincie Noord-Holland participeert, zorgt voor een samenhangende ontwikkeling van het gebied. De volgende prioriteiten staan centraal: het remmen van bodemdaling en CO2-uitstoot, een toekomstbestendige agrarische sector, bescherming van het landschap en zorgvuldig waterbeheer.

Nationale Parken
De Nationale Parken Duinen van Texel en Zuid-Kennemerland vormen een visitekaartje van de Noord-Hollandse natuurgebieden en richten zich op natuurbescherming, recreatie, educatie, promotie en onderzoek. De provincie beschouwt de Nationale Parken als een waardevol instrument om bewoners en bezoekers van Noord-Holland te betrekken bij hun groene leefomgeving. Beide Parken worden hoog gewaardeerd door de omwonenden en bezoekers, die ze opzoeken om er even tussenuit te gaan, voor hun lichaamsbeweging, voor de natuur en cultuurhistorie. Beide Parken zijn aangesloten op het rijksprogramma 'Nationale Parken Nieuwe

Stijl', waarmee subsidie beschikbaar is gekomen voor diverse projecten. De provincie levert cofinanciering door ambtelijke inzet.

5.3.3 Balans ecologie en economie Waddengebied nastreven

Toelichting

De Waddenzee is het grootste Nederlandse Natura 2000-gebied. Dat vraagt om bescherming en ontwikkeling van de aanwezige natuurwaarden. Tegelijkertijd is het belangrijk dat het Waddengebied vitaal blijft, met voldoende economische kansen voor de mensen die er wonen, werken en ontspannen. De provincie streeft daarom naar een goede balans tussen ecologische en duurzame economische ontwikkelingen in het Waddengebied. Samen met vele andere partners in het Waddengebied zoals het Rijk, de Waddenprovincies Fryslân en Groningen, de waterschappen, gemeenten, de Beheerautoriteit Waddenzee en het Omgevingsberaad (waarin belangenorganisaties zoals de Coalitie Wadden Natuurlijk, de recreatieondernemers, de Waddenzeehavens en LTO-Noord zijn vertegenwoordigd), werken we aan de uitvoering van de Agenda voor het Waddengebied 2050.

Daarnaast is onze provincie, samen met de provincies Fryslân en Groningen, verantwoordelijk voor het Waddenfonds. Het Waddenfonds, dat een looptijd heeft tot 2027, verleent subsidies aan projecten die bijdragen aan de doelen van het fonds, namelijk natuurontwikkeling en duurzame economische ontwikkeling. Om de aanwending van de Waddenfondsmiddelen zo gericht mogelijk te laten gebeuren hebben de Provinciale Staten van Groningen, Fryslân en Noord-Holland eind 2016 het Investeringskader Waddengebied vastgesteld. Hierin staan zes grote opgaven voor het Waddengebied: natuurontwikkeling in de Waddenzee, havenontwikkeling en natuurverbetering, versterken en vermarkten van de Waddenzee als werelderfgoed, vitale kust en Afsluitdijk en Eems-Dollardgebied in balans en eilanden op eigen kracht. De provincie stelt cofinanciering beschikbaar via de Reserve Cofinanciering Waddenzee.

Budgettabel (x € 1.000)

Beleidsdoel

	Lasten	Rekening 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
5.3.1	Aanpak Groen Kapitaal uitvoeren	1.089	1.305	1.319	1.196	1.195	1.193
5.3.2	Bijdragen aan regionale samenwerking t.a.v. groen	2.485	10.870	13.235	2.781	1.079	868
5.3.3	Balans ecologie en economie Waddengebied nastreven	1.529	30.551	15.552	11.287	11.432	11.430
	Totaal lasten	5.103	42.726	30.106	15.264	13.706	13.491
	Totaal baten	-613	-6.029	-9.491	-1.910	-209	0
	Saldo van baten en lasten	4.489	36.697	20.615	13.354	13.497	13.497
	Stortingen						
5.3.2	Resv. Landschap	2.500	3.500	4.000	4.000	0	0
5.3.3	Resv. Cofinanciering Waddenzee	3.120	5.000	2.000	854	1.000	1.000
	Onttrekkingen						
5.3.2	Resv. Landschap	-1.617	-4.683	-4.000	0	0	0
5.3.3	Resv. Cofinanciering Waddenzee	-575	-10.112	-5.094	-854	-1.000	-1.000
	Resultaat	**7.918**	**30.402**	**17.521**	**17.354**	**13.497**	**13.491**

Programma 6 Economie, cultuur en welzijn

Doelenboom

6. Economie, cultuur en welzijn
6.1 Bevorderen van welvaart en welzijn door duurzame, vernieuwende en ondernemende economie
6.1.1 Ruimtelijke vestigingsklimaat bevorderen
6.1.2 Een innovatief klimaat bevorderen
6.1.3 Een veerkrachtige en duurzame arbeidsmarkt bevorderen
6.1.4 Een duurzame agrosector behouden en versterken
6.1.5 Europese landbouwprojecten cofinancieren
6.2 Toegankelijk en bereikbaar houden van culturele infrastructuur
6.2.1 Bovenlokale culturele samenwerking ondersteunen
6.3 Behouden van kwaliteit van cultuurlandschap
6.3.1 Cultuurhistorische waarden landschap versterken
6.3.2 Kennis cultuurhistorische structuren vergroten
6.3.3 Investeren in behoud van archeologisch erfgoed
6.4 Behouden en ontwikkelen erfgoed
6.4.1 Investeren in behoud en herbestemming monumenten
6.4.2 UNESCO stelling van Amsterdam behouden en herbestemmen
6.5 Uitvoeren welzijnstaken
6.5.1 Verbeteren van sportvoorzieningen en van de leefbaarheid in kleine kernen

Maatschappelijk doel

De provincie blijft zich inzetten voor het bevorderen van brede welvaart en welzijn. In dit hoofdstuk komt dat tot uiting door inzet op transitie- en herstelopgaven in het economisch en cultureel domein. De opgaven zijn ingegeven door klimaatverandering, internationale spanningen en herstel na de coronapandemie. Nadrukkelijk wordt gekozen voor beide termen, omdat het ene versterken zonder het andere niet toekomstvast is. De provincie blijft aandacht geven aan goede, duurzame (fysieke) vestigingsvoorwaarden voor economische activiteiten. Om de ontwikkeling van een duurzame en hernieuwbare economie mogelijk te maken richt de provincie haar beleid daar ook zo specifiek mogelijk op in. Er is aandacht voor de productie en herkomst en hergebruik van producten en de bijbehorende effecten op leefomgeving en welzijn. Stimuleren van vermindering van energiegebruik in bijvoorbeeld de glastuinbouw en mogelijk maken van innovaties zijn voor de provincie onderdelen in het bevorderen van welvaart en welzijn. De noodzakelijke transitie naar een duurzame economie is een belangrijke drijfveer voor innovatie. Schaarste van ruimte en werknemers leidt onvermijdelijk tot nieuwe samenwerkingsvormen en oplossingen. Dat is essentieel, ook om een duurzame economie te realiseren. Om deze kansen te kunnen benutten is een goede aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt een belangrijke

randvoorwaarde. Hierdoor blijft er voldoende gekwalificeerd personeel beschikbaar en blijft de arbeidsparticipatie op peil. De provincie legt hierbij nadrukkelijk de verbinding met de technische beroepen die heel belangrijk zijn voor het realiseren van de energietransitie.

Verdergaande digitalisering van de maatschappij (zoals online boodschappen bestellen, online mediadiensten en studie en thuiswerken) heeft ook effect op de economie en de ruimte. De provincie zet zich daarbij via regelgeving, stimuleringsmaatregelen en kennisoverdracht in voor het meesturen van deze ontwikkelingen. De provincie heeft hierin geen monopoliepositie.

In het culturele domein ziet de provincie de grote waarde van de diverse, zichtbare en onzichtbare cultuurhistorie. Deze wil zij steunen en duurzaam maken ook voor gebruik door toekomstige generaties van bewoners en bezoekers. Vanuit het vernieuwde beleidskader is daarom aandacht voor de transformaties die op het cultuurlandschap afkomen en hoe daarbij rekening wordt gehouden met cultuurhistorische waarden. De provincie zet zich in om archeologische geschiedenis toegankelijk te maken. Monumenten als kerken, stolpboerderijen, Stelling van Amsterdam vertellen het zichtbare verhaal en zijn ook vaak markeringen in het landschap.

Noord-Holland heeft een hoogstaande en veelzijdige culturele infrastructuur, in de vorm van podia, musea, beeldende kunstinstellingen, bibliotheken, et cetera. Het is belangrijk dat dit aanbod voor alle inwoners en bezoekers goed toegankelijk is en daarom stimuleert de provincie gemeenten en instellingen om zoveel mogelijk regionaal af te stemmen.

Leefbaarheid is een breed thema dat door de provincie vanuit welzijn specifiek wordt ingevuld door oog te hebben voor de dorpshuizen en de rol van sport in een gezonde leefstijl en vrijetijdsbesteding. De provincie vindt het daarnaast belangrijk om discriminatie in de sport tegen te gaan.

Naast het economisch beleid zoals vastgelegd in het Strategisch Beleidskader Economie zet de provincie sinds 2021 extra in op economisch herstel en duurzaamheid. De inspanningen van de provincie op dit terrein zijn opgenomen in het hiervoor ingestelde begrotingsprogramma Economisch Herstel en Duurzaamheid.

Wettelijk beleidskader

- Erfgoedwet
- Wet kenbaarheidpubliekrechtelijke beperkingen onroerende zaken
- Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
- Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro)
- Omgevingswet 2023
- Wet op de archeologische monumentenzorg
- Wet op de ruimtelijke ordening
- Wet op het specifiek cultuurbeleid
- Beleidsbrief “Erfgoed telt”
- Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen

Provinciaal beleidskader

- Beleidskader Erfgoed en Cultuur 2022
- Omgevingsverordening NH 2022
- Uitvoeringsprogramma Stelling van Amsterdam-Nieuwe Hollandse Waterlinie 2017-2020
- Leidraad Landschap en Cultuurhistorie 2018

- Regioprofiel MRA 2019-2024 "Meer dan de delen, Programma Kunst, Cultuur en Erfgoed"
- Voedselvisie
- Datacenterstrategie
- Uitvoeringsagenda Economie 2021-2023
- Uitvoeringsagenda Arbeidsmarkt en Onderwijs 2021-2023

Budgettabel 2023 (x € 1.000)

Beleidsdoel		Lasten	Baten	Saldo van baten en lasten	Onttrekking aan reserves	Stortingen	Saldo t.l.v. algemene middelen
6.1	Bevorderen van welvaart en welzijn door duurzame, vernieuwende en ondernemende economie	22.631	0	22.631	8.861	8.672	22.442
6.2	Toegankelijk en bereikbaar houden van culturele infrastructuur	4.801	0	4.801	0	0	4.801
6.3	Behouden van kwaliteit van cultuurlandschap	3.540	0	3.540	0	0	3.540
6.4	Behouden en ontwikkelen erfgoed	8.609	0	8.609	7.497	6.406	7.518
6.5	Uitvoeren welzijnstaken	498	0	498	0	0	498
	Totaal	**40.079**	**0**	**40.079**	**16.358**	**15.078**	**38.799**

Verbonden partijen

Programma	OD	Verbonden partij	Doel
6	6.1.1	Stichting Administratiekantoor aandelen Zeehaven IJmuiden N.V.	Ontwikkeling haven en economie.
6	6.1.1	Stichting Voorbereiding Pallas-reactor	Voorbereiding bouw hoge-flux reactor.
6	6.4.2	Gemeenschappelijke Regeling Siteholderschap Werelderfgoed Hollandse Waterlinies	Behoud en uitdragen van de universele waarde van het UNESCO werelderfgoed van de Hollandse Waterlinies
6	6.1.1	Schiphol Area Development Company N.V. (SADC)	Gebiedsontwikkeling en uitgifte gronden. Marketing en acquisitie.
6	6.1.1	Regionale Ontwikkelingsmaatschappij voor het Noordzeekanaalgebied N.V. in liquidatie (RON)	Ontwikkeling Noordzeekanaalgebied
6	6.1.1	Ontwikkelingsbedrijf Noord-Holland Noord N.V. (NHN)	Ontwikkeling Economie
6	6.1.1	PolanenPark B.V.	Ontwikkeling bedrijventerrein
6	6.1.1	PolanenPark C.V.	Ontwikkeling bedrijventerrein
6	6.1.1	Zeehaven IJmuiden N.V.	Ontwikkeling haven en economie
6	6.1.2	Life Sciences Fund Amsterdam B.V.	Ontwikkeling economie
6	6.1.2	Participatiefonds Duurzame Economie Provincie Noord-Holland B.V.	Stimuleren duurzame economie
6	6.1.2	Innovatiefonds Noord-Holland B.V.	Het beschikbaar stellen van financiering aan kleine en middelgrote ondernemingen teneinde (innovatieve) projecten te stimuleren binnen de provincie.
6	6.1.2	InWest Regio B.V. (ROM)	De vennootschap heeft als doel om binnen het werkgebied bij te dragen aan het versterken van de positie en de internationale concurrentiekracht van de regio Noord-Holland en Nederland en aan het realiseren van de transitieopgaven op energie en circulariteit door onder andere het beschikbaar stellen van financiering, adviseren en begeleiden van ondernemingen, stimuleren en faciliteren va innovatie, etc.

*Verdere informatie is te vinden in de paragraaf verbonden partijen

6.1 Bevorderen van welvaart en welzijn door duurzame, vernieuwende en ondernemende economie

Onze rol

In het Strategisch Beleidskader Economie kiest de provincie ervoor om zoveel mogelijk uit te gaan van onze verbindende rol als middenbestuur en vanuit die rol te werken aan de optimale condities waarbinnen de economie zich duurzaam kan ontplooien. Dit sluit ook het beste aan bij hoe het IPO de rol van provincies ziet voor de regionale economie (Kompas 2020) en onze rol voor andere kerntaken (zoals voor ruimtelijke ordening, bereikbaarheid, natuur, water en milieu). De verbindende rol zetten wij vaak in omdat de mogelijkheden van de afzonderlijke partijen (ook die van de provincie) niet breed genoeg zijn om verandering te realiseren (denk hierbij aan de Voedselvisie, innovatie in het MKB en Arbeidsmarkt en Onderwijs). Daarnaast benutten we ook financiële stimulering (subsidies en investeringen) en regelgeving om bij te dragen aan een duurzame en innovatieve economie.

Samenwerkingspartners

De provincie werkt met vele partners in het economische domein. Dit zijn onder meer gemeenten, bedrijven, kennisinstellingen, deelnemingen/fondsen, onderwijsinstellingen, samenwerkingsverbanden, provincies en het Rijk.

Prioriteiten

- Extra aandacht voor de bijdrage van werklocaties en MKB-instrumenten aan opgaven als energietransitie en biodiversiteit.

Omgevingsfactoren:

- Het zijn onzekere economische tijden: de effecten van de coronamaatregelen in 2020-2022 ijlen na, de oorlog in Oekraïne leidt tot sancties, onzekerheid over levering van brandstof en voedsel en dwingt de energietransitie in een versnelling. De stijgende kosten, logistieke uitdagingen en ontstane krapte op de arbeidsmarkt zorgen voor problemen in Noord-Holland voor ondernemers en inwoners. De sectorstructuur maakt dat dit soort problemen zwaarder in Noord-Holland doorwegen.
- Ook heeft Noord-Holland een hoger aandeel in de flexibele schil van de arbeidsmarkt: zelfstandigen, zzp'ers, eenmanszaken en freelancers.

6.1.1 Ruimtelijke vestigingsklimaat bevorderen

Toelichting

De provincie zet in 2023 subsidieregelingen als de Herstructurering en Intelligent Ruimtegebruik Bedrijventerreinen (HIRB) en Uitvoeringsregeling Toekomstbestendige Winkelgebieden voort om de vitaliteit en duurzaamheid van bestaande werklocaties te verbeteren. Speciale aandacht wordt gegeven aan de doorwerking van de duurzaamheidsstrategie bedrijventerreinen. De opzet van de HIRB is verbreed tot HIRB-plus om duurzaam ruimtegebruik ook bij detailhandelslocaties en verblijfsrecreatie te bereiken. Bij de prioritering van te subsidiëren projecten speelt de invulling van de aspecten duurzaamheid, circulariteit en leefbaarheid een belangrijke rol. Vanaf 2021 is er voor de verblijfsrecreatie de HIRB+ Uitvoeringsregeling Revitalisering Verblijfsrecreaties waarmee eigenaren van vakantieparken en campings ondersteund worden die hun locaties willen opknappen en verduurzamen. Daarnaast wordt samen met gemeenten onderzocht waar en hoe

leegstaande winkels kunnen worden getransformeerd naar wonen, ter versterking van de bestaande winkelgebieden.

Koppeling met brede basismonitor

Bruto binnenlands product

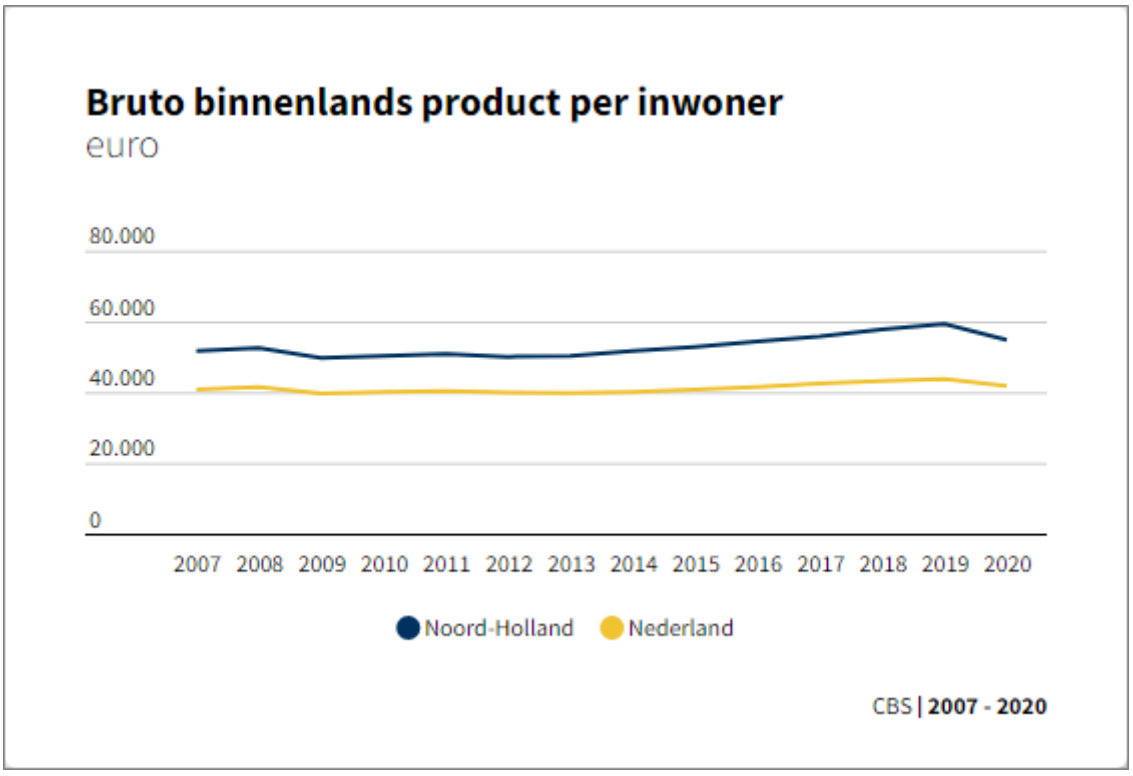

Het bruto binnenlands product (BBP) is tussen 2019 en 2020 in alle provincies gedaald. De daling geeft het negatieve effect weer van de COVID-crisis op de economie. Het totale BBP en BBP per inwoner worden hier weergegeven in euro's. De verschillen in BBP per inwoner tussen Nederland en Noord-Holland lopen steeds verder uiteen: waar eind jaren negentig Noord-Holland al een hoger BBP per hoofd van de bevolking had dan Nederland, is het verschil in 2020 toegenomen. Noord-Holland had in 2020 het grootste BBP per hoofd van de bevolking, met € 54.800, -. Dat is € 3.000, - meer dan de provincie Utrecht, dat het op één na hoogste BBP van de bevolking heeft. Het totale BBP was in 2020 in Noord-Holland €171.000,-, bijna €8.500,- minder dan in 2019.

Technische toelichting

Bruto binnenlands product per inwoner (bbp) tegen marktprijzen. Dit is een maat voor de omvang van de economie.

Bedrijventerreinen

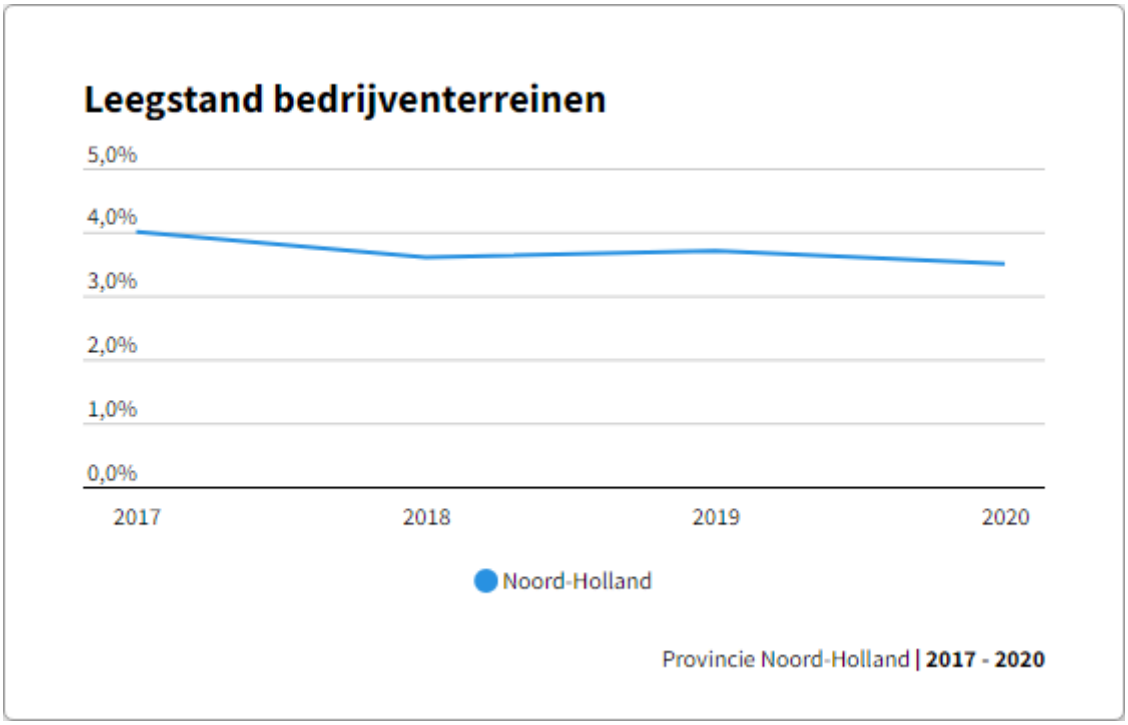

De leegstand op bedrijventerreinen is de laatste jaren afgenomen. In 2020 kwam de leegstand uit op 3,5%. In 2017 was dit nog 4%.

Technische toelichting

Bedrijventerreinen die op de peildatum niet in gebruik zijn. Leegstand wordt uitgerekend door de totale bestaande voorraad te verrekenen met bestaande voorraad in gebruik.

Kantoren

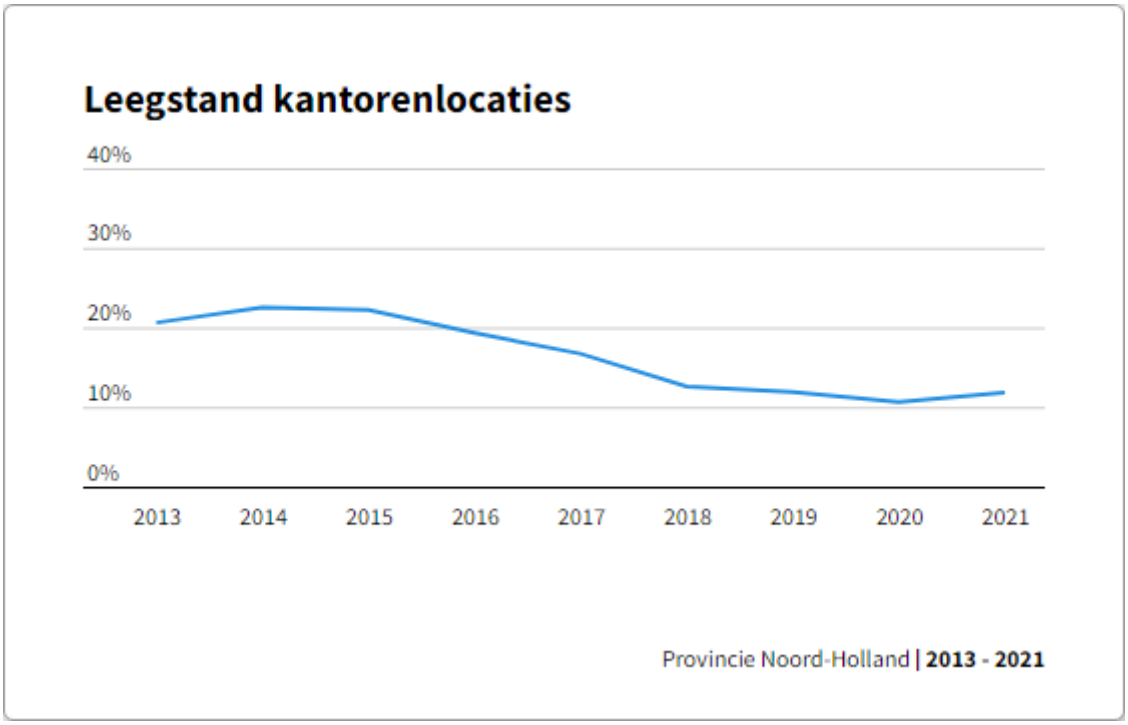

De totale kantorenvoorraad in de provincie Noord-Holland is tussen 2018 en 2021 vrijwel stabiel gebleven. De procentuele leegstand van de kantorenvoorraad is tegelijkertijd afgenomen; in 2021 is de leegstand 11,8%, bijna 9 procentpunt minder dan in 2013.

Technische toelichting

Kantoren die op de peildatum niet in gebruik zijn. Leegstand wordt uitgerekend door de totale bestaande voorraad te verrekenen met bestaande voorraad in gebruik.

Detailhandel

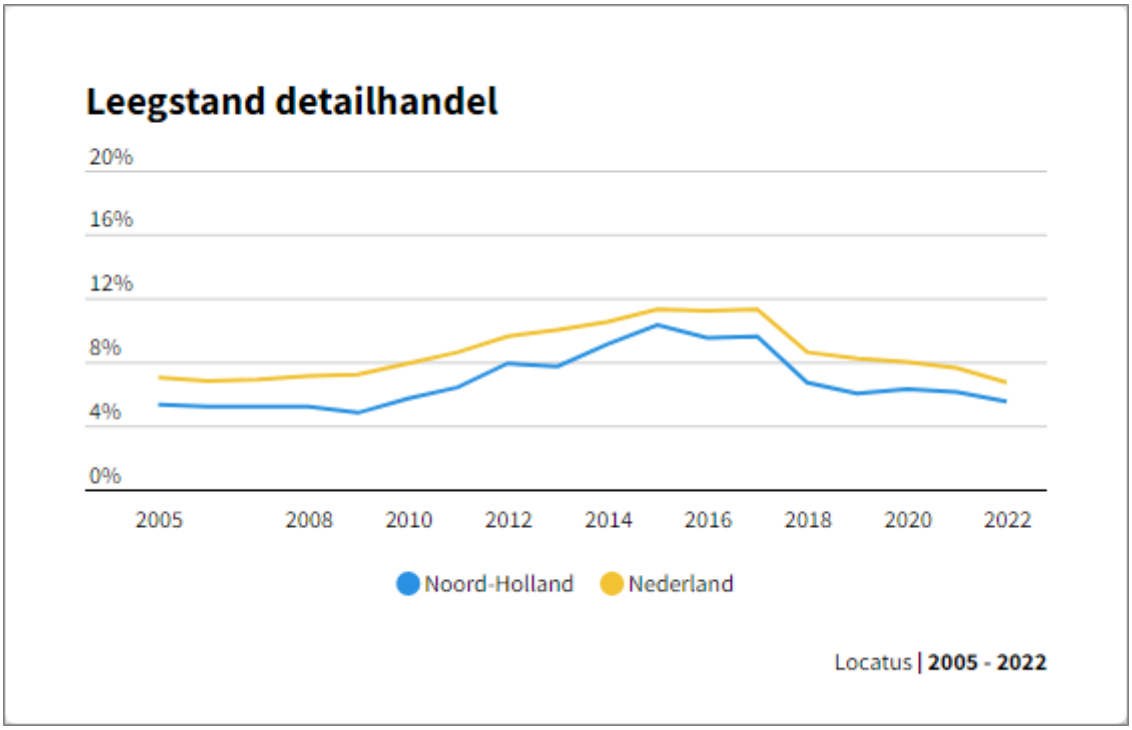

De leegstand in de detailhandel is in Noord-Holland lager dan in Nederland. Vanaf 2009 tot 2015 nam de leegstand toe, het hoogste percentage in Noord-Holland kwam uit op 10,3 procent in 2015. Vanaf 2015 is de leegstand bijna continu gedaald. In 2022 ligt de leegstand in Noord-Holland op 5,5 procent en landelijk op 6,7 procent.

Technische toelichting

Het percentage winkelvloeroppervlak (m2) dat leegstaat t.o.v. het totaal.

6.1.2 Een innovatief klimaat bevorderen

Toelichting

Om verduurzaming van de economie te versnellen, ondersteunt de provincie duurzame innovatie.

Eind 2021 is de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij ROM InWest opgericht. De provincie Noord-Holland is aandeelhouder voor € 40 miljoen. Daarnaast zijn het Rijk, gemeente Amsterdam en meerdere gemeenten uit de Metropoolregio Amsterdam en Noord-Holland Noord aandeelhouder. Via deze ROM willen overheden werken aan de transitieopgaven in de economie. Daartoe heeft de ROM InWest 2 grote investeringsfondsen, het Transitiefonds en het mkb-fonds,

aangevuld met een afdeling business development. Hiermee kan de ROM ondernemers in Noord-Holland op deze vlakken ondersteunen door de inzet van menskracht, netwerk en financieringsmiddelen.

De ROM neemt een belangrijke plaats in in het 'ecosysteem' voor innovatie en MKB-stimulering in Noord-Holland. De ROM functioneert aanvullend aan en in samenwerking met de overige (provinciale) instrumenten om innovatie en duurzame transitie in het MKB te stimuleren. De instrumenten zijn vooral gericht op het vergroten van de transparantie van de kapitaalmarkt, het bijdragen aan 'investment readiness' via het Programma Investeringsgereed Innovatief MKB Noord-Holland (PIM) en de toegankelijkheid van kapitaal in verschillende fasen van innovatie: via het Participatiefonds Duurzame Economie Noord-Holland (PDENH), de MKB Innovatiestimulering Topsectoren (MIT), en het Innovatiefonds Noord-Holland (INH). Het versnellingsprogramma GO!-NH heeft als doel duurzame innovaties sneller te laten ontwikkelen. Speciale focus bij de provinciale instrumenten ligt op duurzaamheid, zoals energietransitie en circulaire economie. Deze instrumenten worden in 2023 voortgezet. Wij steunen de European Digital Innovation Hub voor onze regio. Dit samenwerkingsverband met partners in het MKB en ook de provincies Utrecht en Flevoland vormt het loket voor alle digitaliseringsvragen van het MKB.

6.1.3 Een veerkrachtige en duurzame arbeidsmarkt bevorderen

Toelichting

De arbeidsmarkt is krapper dan ooit en dat speelt in alle sectoren. Daarmee is de mismatch in de aansluiting van arbeidsmarkt en onderwijs meer en meer een zoektocht naar het vinden van oplossingen door innovatie van bedrijven, om- en bijscholing van zittend personeel en van laten instromen van langdurig werkzoekenden. De coronacrisis heeft het belang van technologische en digitale skills voor een duurzame economie en arbeidsmarkt nog eens onderstreept.

Het reguliere arbeidsmarktbeleid blijft zich focussen op verbindingen tussen overheden-onderwijs-bedrijven (triple helix) in en tussen regionale Techniek- en Technologiecampussen (T&T). Weliswaar minder in aantal door nadere focus op de klimaatopgave, maar breder door extra inzet op onderwijs rond innovaties en benodigde verbinding met het HBO in de regio. In 2023 stellen wij voor het eerst een campusinvesteringsinstrument open, waarmee de triple helix meerjarig eigenaarschap van de campussen kan ontwikkelen.

Met de incidentele inzet van coronaherstelmiddelen (zie ook hoofdstuk 7) voert de provincie enkele pilots gericht op individuele trajecten van mensen en bedrijven. Met de uitvoering van de tweede tranche staan met name digitale skills en een inclusieve arbeidsmarkt voorop. Gelijktijdig willen wij ook daarmee bijdragen aan verduurzaming van de campusstructuur.

Onderlegger voor het faciliteren van het werkveld is het Manifest Werken en Ontwikkelen 2030 NH van de triple helix-partijen, inclusief een gezamenlijke actieagenda. Onze werkambassadeur is aanjager van de realisatie van die actieagenda, die grotendeels in lijn is met zijn eigen werkagenda.

Koppeling met brede basismonitor

Arbeidsduur per week

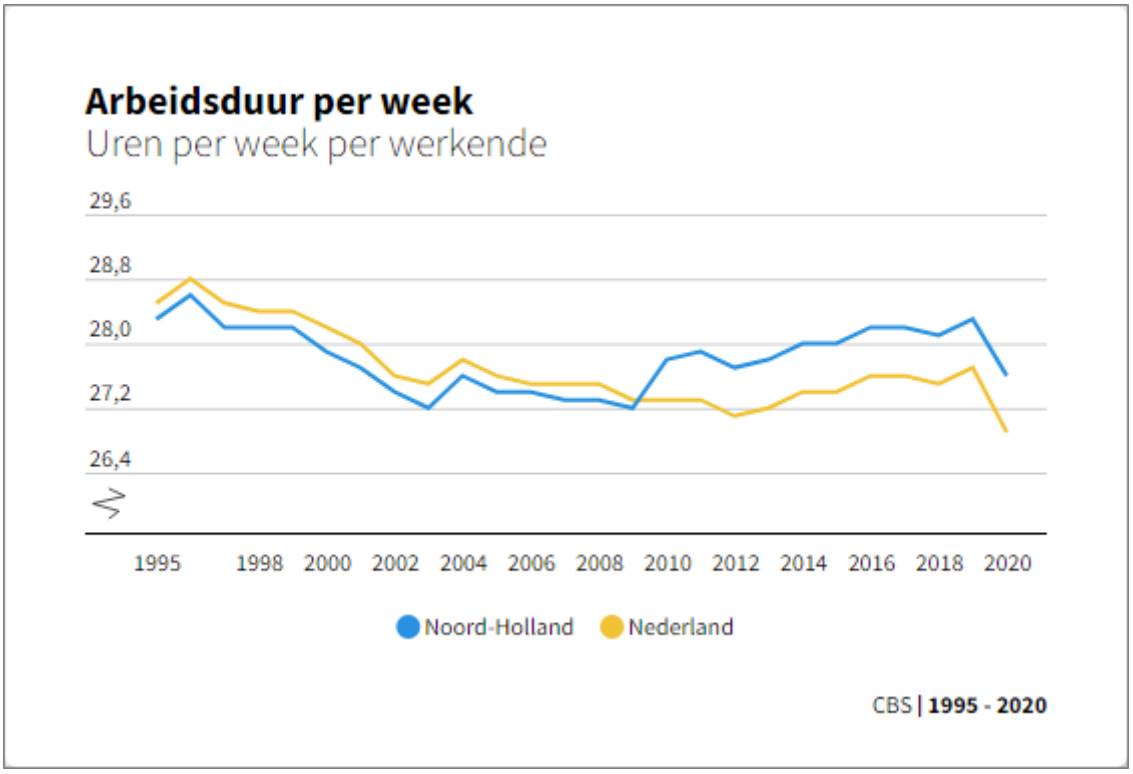

Het totaal aantal uren dat werknemers en zelfstandigen per week werken is in de provincie Noord-Holland licht gedaald tussen 2019 en 2020, namelijk van 28,3 uur naar 27,6 uur. Landelijk is er ook een lichte daling in de arbeidsduur te zien, met 28,5 uur in 1995 naar 26,9 uur in 2020. In de provincie Noord-Holland werken werknemers en zelfstandigen de meeste uren per week in vergelijking met de andere provincies.

Technische toelichting

Het totale aantal uren dat werknemers en zelfstandigen werkelijk hebben gewerkt. Niet-gewerkte uren door verlof of ziekte tellen dus niet mee.

Arbeidsparticipatie

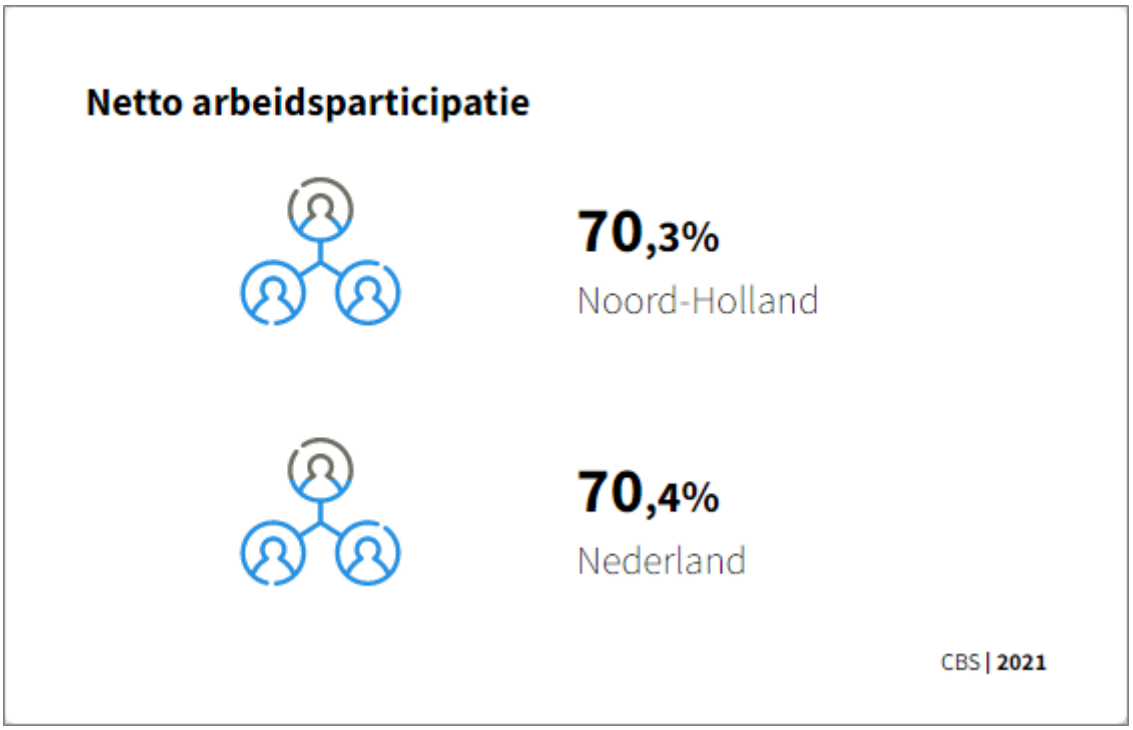

Een hoge arbeidsparticipatie wil zeggen dat, van de mensen die in staat zijn om te werken, relatief veel mensen aan het werk zijn. In 2021 was de netto arbeidsparticipatie 70,3% in de provincie Noord-Holland. In 2021 hadden Gelderland, Overijssel, Flevoland, Noord-Brabant en Utrecht een hogere netto arbeidsparticipatie. De percentages van 2021 zijn nog niet te vergelijken met voorgaande jaren door een aanpassing van het onderzoeksdesign. Het CBS is tijdens de actualisatie van de brede basismonitor bezig om de percentages van 2021 vergelijkbaar te maken met voorgaande jaren.

Technische toelichting

Netto arbeidsparticipatie: Het aandeel van de werkzame beroepsbevolking 15 t/m 74 jaar in de bevolking van dezelfde leeftijdsgroep (beroeps- en niet-beroepsbevolking).

Werkloosheid

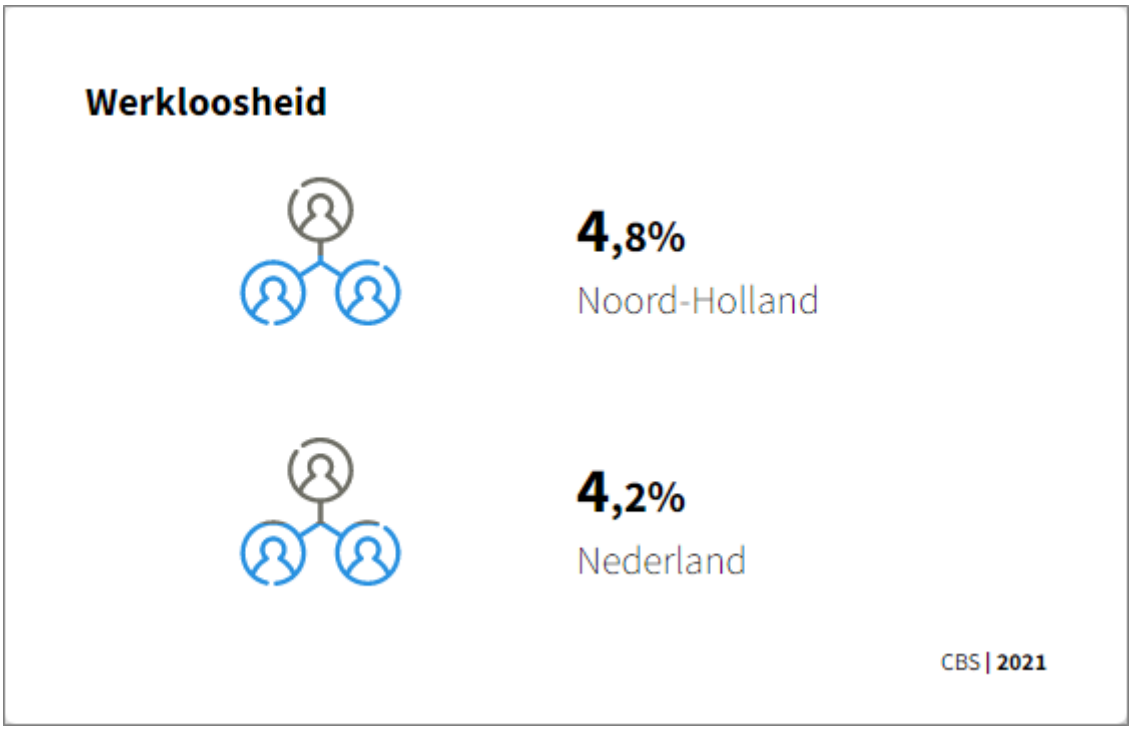

Het werkloosheidspercentage in Noord-Holland is 4,8% in 2021. Dit is hoger in vergelijking met het Nederlandse gemiddelde van 4,2%. In 2021 was het werkloosheidspercentage van Noord-Holland gelijk aan dat van Flevoland. Alleen de provincies Groningen en Zuid-Holland hadden een hoger werkloosheidspercentage. Het werkloosheidspercentage van 2021 is nog niet te vergelijken met voorgaande jaren door een aanpassing van het onderzoeksdesign. Het CBS is tijdens de actualisatie van de brede basismonitor bezig om het werkloosheidspercentage van 2021 vergelijkbaar te maken met voorgaande jaren.

Technische toelichting

De werkloze beroepsbevolking als percentage van de (werkzame en werkloze) beroepsbevolking.

Werkgelegenheid

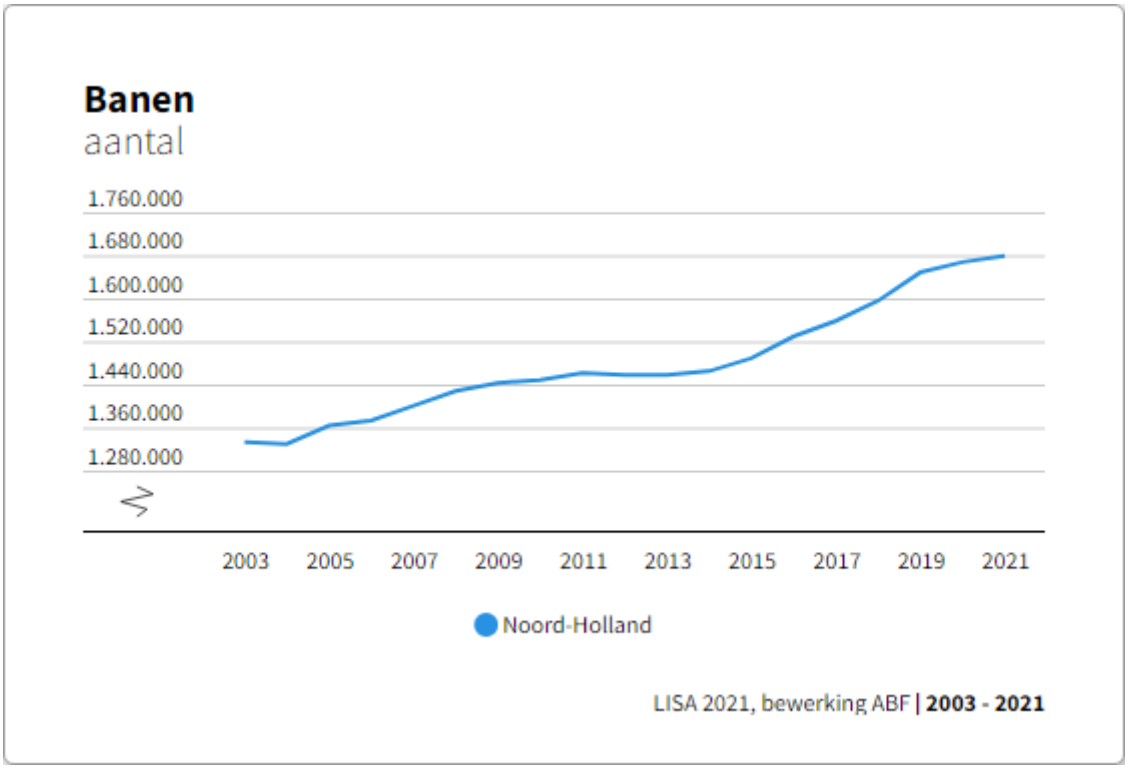

Het totaal aantal banen in Noord-Holland steeg tot 2011. Na een stabilisatie tot 2014 nam het aantal banen weer toe. Tussen 2020 en 2021 is het aantal banen gestegen naar 1.678.780 banen, een stijging van 0,7%.

Technische toelichting

Baan: Persoon die betaalde activiteiten verricht op of vanuit de vestiging: meewerkende eigenaar (directie, bedrijfshoofd), meewerkend gezinslid, zelfstandige beroepsbeoefenaar en/of werknemer. Uitzendkrachten zijn werknemers en worden meegeteld in het totaal aantal werkzame personen.

Voortijdige schoolverlaters

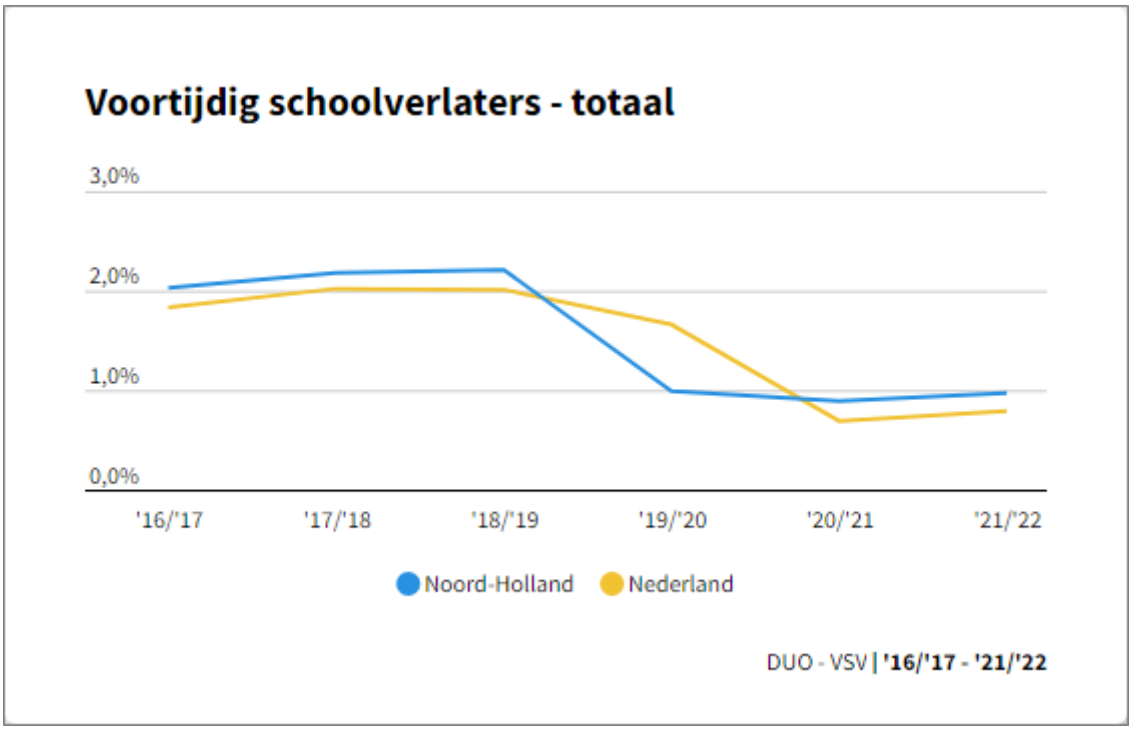

Het percentage voortijdig schoolverlaters steeg op zowel landelijk als provinciaal niveau iets tussen schooljaar 2019/2020 en 2020/2021, wat voor de provincie Noord-Holland neerkwam op een stijging van 0,08 procentpunt (van 0,89% naar 0,97%). In het schooljaar 2020/2021 had Noord-Holland het op drie na hoogste percentage vroegtijdig schoolverlaters, achter Flevoland en Zuid-Holland.

Technische toelichting

De indicator 'voortijdig schoolverlaters' laat het percentage leerlingen zien dat zonder startkwalificatie het onderwijs verlaat, als deel van alle leerlingen in een gebied. Een startkwalificatie is een diploma op minimaal havo- of vwo-niveau of een diploma op mbo-2 niveau of hoger. De cijfers voor het schooljaar 2021/2022 zijn voorlopig.

6.1.4 Een duurzame agrosector behouden en versterken

Toelichting

Een duurzame agro-food sector is van groot belang, voor de voedselvoorziening, beheer van het landschap en de bijdrage van de keten aan de werkgelegenheid en innovatie. Ingezet wordt op verduurzaming van ruimtelijk-economische landbouw: Greenport Aalsmeer, Greenport Noord-Holland Noord en SeedValley. Via het programma Voedsel Verbindt zet de provincie concreet in op regionale, circulaire ketens en gezonde voeding.

In de Voedselvisie 2020-2030 staan de kansen en uitdagingen om te komen tot een duurzaam voedselsysteem. Dat betekent: gezonde verdienmodellen voor ondernemers, maar ook doen wat goed is voor ons als mens en dier, het klimaat, bodem, water en biodiversiteit.
Het hele voedselsysteem is complex en het kost tijd om dat te veranderen. Wij blijven in 2023 inzetten op ketensamenwerking en netwerkvorming, stimuleren kennisdeling, data(deling) en innovatie en zetten in op de nog te realiseren resterende gebiedsprojecten, ketenbrede

eiwitprojecten en logistieke projecten o.a. met subsidies. We verwachten dat de transitie in de landbouw zich dan nog steeds in de fase ‘take-off’ bevindt, waarbij vooral de doelgroepen innovators, early adapters en early majority zich met de transitieopgaven bezighouden.

De landbouw is tevens onderdeel van grote opgaven zoals die van de natuurrealisatie, stikstofreductie, tegengaan bodemdaling, klimaatadaptatie en verbeteren van de waterkwaliteit en -kwantiteit. Opgaven die in gebiedsprocessen concreet vorm krijgen. In 2023 is onze inzet onderdeel van het Nationaal Programma Landelijk Gebied.

In de glastuinbouw ligt de nadruk op duurzaam ruimtegebruik, klimaat en concentratie van glastuinbouwbedrijven. Samenwerking in energieprojecten is noodzakelijk om een klimaatneutrale glastuinbouw te realiseren. Daarbij verkennen wij met de Greenports kansen voor warmtenetten, waarin glastuinbouw en gebouwde omgeving worden gekoppeld.

In toenemende mate is er sprake van weersextremen. Dit heeft grote gevolgen: teelten worden uitdagender en bodemdaling en verzilting treden meer op. Het IJsselmeer als zoetwaterbuffer is hierbij van levensbelang. Daarnaast is het voor de agrarische sector van belang om zuinig om te gaan met de beschikbare hoeveelheid zoet water. In het project campus agrarisch waterbeheer worden ondergrondse opslag van zoetwater, druppelirrigatie en zorg voor de bodem gecombineerd.

In het veldlab bollenteelt op zandgrond krijgt de verduurzaming van de bollenteelt een belangrijke impuls. Voor verduurzaming van de bollenteelt werken wij samen met onder meer de waterschappen en de brancheverenigingKAVB.

De provincie investeert in agrimatie, zodat cijfers en feiten over duurzaamheidsprestatie van de land- en tuinbouw in Noord-Holland goed toegankelijk zijn. Zie: agrimatie.

Koppeling met brede basismonitor

Fosfaat

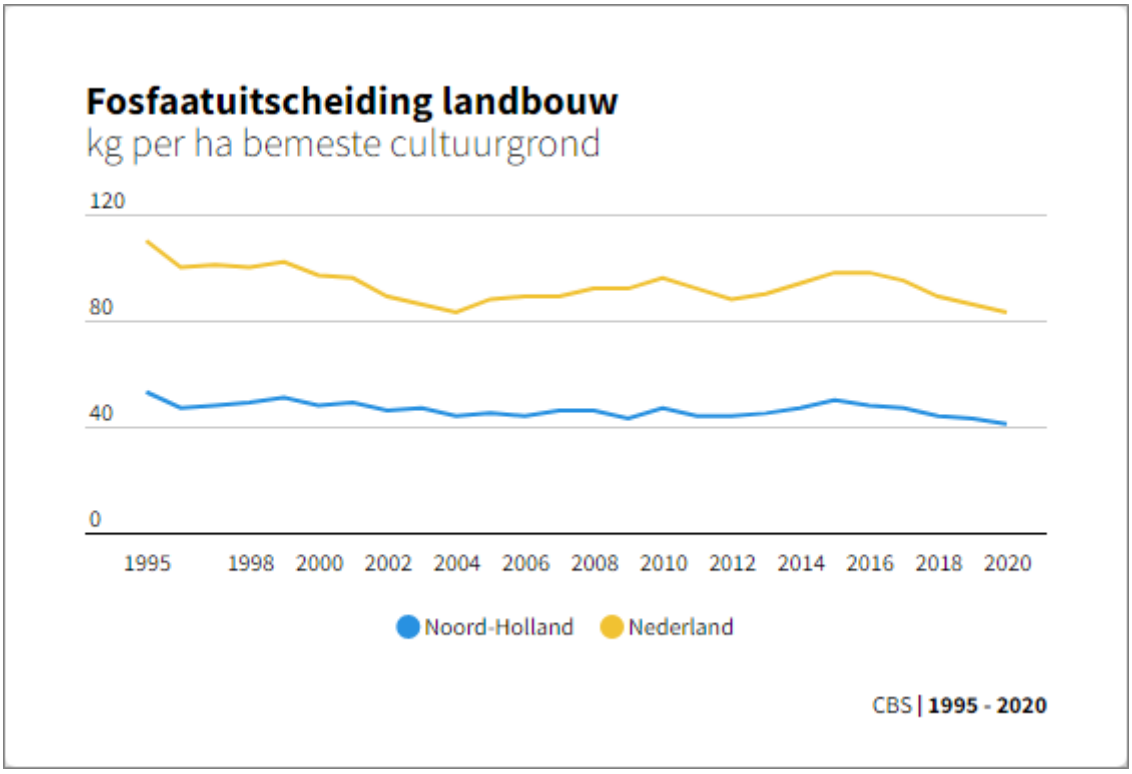

In 2020 had Noord-Holland van alle provincies de op de twee na laagste fosfaatuitstoot per hectare, met 41 kg fosfaatuitscheiding afkomstig uit dierlijke mest per hectare cultuurgrond (grond bestemd voor het voortbrengen van landbouwproducten). Alleen Flevoland (32 kg/ha) en Zeeland (18 kg/ha) scoorden lager. Noord-Brabant en Limburg hebben de hoogste fosfaatuitscheiding per hectare vanuit de landbouw, met respectievelijk 149 en 144 kg/ha fosfaatuitscheiding in dierlijke mest per ha cultuurgrond. In deze provincies is het aandeel intensieve veehouderij hoger dan in provincie Noord-Holland. Landelijk neemt de fosfaatuitscheiding in dierlijke mest per hectare cultuurgrond sinds 1995 over het algemeen af, maar de lijn schommelt. Dit geldt ook voor Noord-Holland. Sinds 2015 is een duidelijk dalende trend zichtbaar.

Technische toelichting

De uitgescheiden hoeveelheid fosfaat in dierlijke mest per hectare uitgedrukt in P2O5. In tegenstelling tot stikstof treden bij fosfaat geen gasvormige verliezen op. Cultuurgrond is grond die, blijvend dan wel tijdelijk, bestemd is voor het voortbrengen van landbouwproducten.

6.1.5 Europese landbouwprojecten cofinancieren

Toelichting

Rijk en provincies voeren sinds het jaar 2000 gezamenlijk het programma uit voor de besteding van Europese landbouwfondsen die beschikbaar komen voor het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB). Europa stelt als verplichting dat deze fondsen worden gefinancierd. Daarnaast zijn provincies ook verantwoordelijk voor de uitvoering en de kosten die daar -naar

rato van het aandeel- aan verbonden zijn. Het Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3) is het lopende programma voor het GLB. Het wordt voor 90% door de provincies uitgevoerd en 10% door het Rijk. POP3 is met twee jaar is verlengd tot en met 2022. De betalingen van POP3-subsidies kunnen drie jaar doorlopen, dat wil zeggen tot en met 2025.

In 2023 begint de nieuwe periode voor het Europees Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB). Hiervoor is in december 2021 het Nationaal Strategische Plan (NSP) voor het GLB ingediend. De periode voor het NSP loopt van 2023 tot en met 2027. De provincie participeert in de voorbereiding van het NSP. De verwachting is dat de provincie circa € 26,0 miljoen tot haar beschikking krijgt.

Het POP3 en het NSP hebben veel overeenkomsten. Met subsidieregelingen dragen wij bij aan innovatie, verduurzaming en concurrentiekracht, jonge boeren, LEADER (versterken landelijk gebied). Er komt in het NSP meer ruimte voor subsidies voor integrale gebiedsprogramma's. Een ander verschil met het POP3 is dat provincies samen met het Rijk en waterschappen in een interbestuurlijke samenwerking gezamenlijk gaan programmeren en sturen op de doelen. Wij verwachten in 2023 de operationele doelen te kunnen bepalen.

Budgettabel (x € 1.000)

Beleidsdoel

	Lasten	Rekening 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
6.1.1	Ruimtelijke vestigingsklimaat bevorderen	6.106	7.355	6.763	4.163	4.409	4.403
6.1.2	Een innovatief klimaat bevorderen	10.492	13.718	10.792	9.627	9.309	4.806
6.1.3	Een veerkrachtige en duurzame arbeidsmarkt bevorderen	814	1.034	1.564	238	238	236
6.1.4	Een duurzame agrosector behouden en versterken	1.335	3.323	2.793	1.722	922	921
6.1.5	Europese landbouwprojecten cofinancieren	1.096	4.245	719	602	426	0
	Totaal lasten	19.843	29.675	22.631	16.352	15.304	10.366
	Totaal baten	-2.783	-24	0	0	0	0
	Saldo van baten en lasten	17.060	29.651	22.631	16.352	15.304	15.304
	Stortingen						
6.1.1	Resv. Herstructurering Bedrijventerreinen	2.500	2.500	2.500	0	0	0
6.1.2	Resv. MKB innovatie-instrumenten	3.750	5.672	5.672	4.922	4.922	0
6.1.4	Resv. Duurzame Landbouw	0	0	0	0	0	0
6.1.5	Resv. Europese landbouwprojecten	6.000	1.785	500	1.200	1.400	1.700
	Onttrekkingen						
6.1.1	Resv. Herstructurering Bedrijventerreinen	-4.840	-3.116	-2.549	0	0	0
6.1.2	Resv. MKB innovatie-instrumenten	-1.927	-8.557	-5.593	-5.237	-4.922	0
6.1.4	Resv. Duurzame Landbouw	499	-1.785	0	0	0	0
6.1.5	Resv. Europese landbouwprojecten	-598	-4.790	-719	-602	-426	0
	Resultaat	**22.443**	**21.360**	**22.442**	**16.635**	**16.278**	**12.066**

6.2 Toegankelijk en bereikbaar houden van culturele infrastructuur

Onze rol

Gemeenten hebben aangegeven behoefte te hebben aan inbreng van kennis en procesbegeleiding om regionale afstemming te bevorderen. De provincie faciliteert bestaande culturele netwerken van gemeenten om tot duurzame regionale afstemming en efficiënte samenwerking te komen.

Samenwerkingspartners

Belangrijke partners bij dit beleidsdoel zijn, naast gemeenten, ProBiblio en Plein C.

Prioriteiten

De samenwerking in Noord-Holland Noord wordt aan de hand van het regionale cultuurprofiel nader uitgewerkt. In de MRA wordt na de herijking een nieuw uitvoeringsprogramma ontwikkeld.

Omgevingsfactoren

- Het effect van de COVID-19-maatregelen voor de culturele sector zal ook in 2023 voelbaar zijn. De provincie blijft dat samen met gemeenten in 2023 volgen en waar mogelijk actie ondernemen. Mocht COVID-19 in de winter van 2022/2023 weer opspelen dan zullen die effecten nog groter zijn.

- De minister heeft samen met IPO en VNG een Bibliotheekconvenant 2020-2023 vastgesteld dat de samenwerking van netwerkpartners binnen de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen bekrachtigt. De uitvoerende partners waaronder onze uitvoeringsorganisatie Probiblio, geven de samenwerking verder vorm in de netwerkagenda Openbare Bibliotheekvoorzieningen 2021-2023.

6.2.1 Bovenlokale culturele samenwerking ondersteunen

Toelichting

Regionale samenwerking

De provincie faciliteert bestaande culturele netwerken van gemeenten en culturele instellingen om tot duurzame regionale afstemming en efficiënte samenwerking te komen. Dit doet zij o.a. door middel van het organiseren van netwerk- en kennisbijeenkomsten en/of het uitvoeren van onderzoek.. De drie noordelijke regio's hebben als regio Noord-Holland Noord in 2022 het regionaal cultuurprofiel "Zee aan ruimte, land vol cultuur" opgesteld. In 2023 wordt verdere uitvoering gegeven aan de thema's. De provincie werkt in de MRA samen met 31 gemeenten (via deelregio's), de vervoerregio Amsterdam en de provincie Flevoland aan een betere spreiding en bereikbaarheid van culturele infrastructuur. Dit heeft geleid tot het Regioprofiel 2019-2024 "Meer dan de delen, Programma Kunst, Cultuur en Erfgoed". In 2023 wordt een vervolg gegeven aan de uitvoering van acties die behoren bij de programmalijnen Samenwerking en Cultuur aan de Basis.

ProBiblio

Probiblio is de provinciale ondersteuningsinstelling (POI) voor bibliotheken en voert de provinciale wettelijke taken in het bibliotheekstelsel uit, met een provinciale subsidie. De Wet benoemt drie provinciale kerntaken: Interbibliothecair Leenverkeer (IBL), Bibliotheek Innovatie en

Netwerktaken. De provincie ziet de bibliotheekfunctie als belangrijk onderdeel van de culturele infrastructuur en richt haar activiteiten daarom vooral op het regionaal bereikbaar, toegankelijk en relevant houden van de bibliotheek. Probiblio ondersteunt hierin de lokale bibliotheken.

Cultuureducatie

In het coalitieakkoord is besloten cofinanciering beschikbaar te stellen van jaarlijks € 750.000 voor het vervolg van het matchingsprogramma Cultuureducatie met Kwaliteit in de periode 2021-2024. Het programma is gericht op goed cultuuronderwijs op basisscholen. De nadruk ligt op het bereiken van nieuwe scholen, in het bijzonder scholen met onderwijsachterstanden, om hiermee de kansengelijkheid van kinderen te vergroten. Ook is er meer ruimte voor maatwerk zoals aandacht voor het vmbo en speciaal onderwijs en de relatie binnen- en buitenschools.

Er wordt samengewerkt met het Rijk en 26 gemeenten in Noord-Holland die deelnemen aan het Noord-Hollandse programma Cultuureducatie met Kwaliteit. De provincie subsidieert Plein C om dit programma uit te voeren.

Koppeling met brede basismonitor

Afstand tot bibliotheek

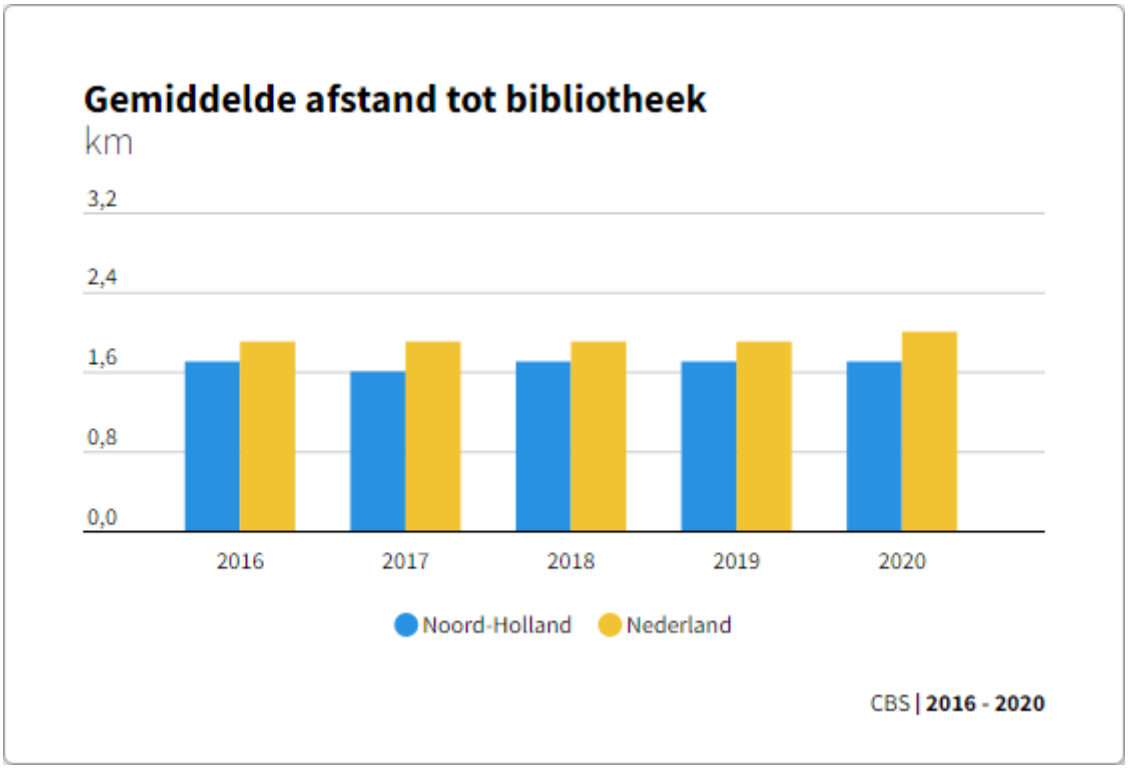

De brede basismonitor bevat een aantal indicatoren die een beeld geven hoe de afstand tot voorzieningen zich ontwikkelt. De trends van de afstandsindicatoren zijn vooral relevant voor het doel in de omgevingsvisie om in de hele provincie het voorzieningenniveau op peil houden. De gemiddelde afstand berekend over de weg van alle inwoners in een gebied tot de dichtstbijzijnde bibliotheek is in Noord-Holland beperkt (1,7 kilometer). Alleen in Zuid-Holland is de afstand kleiner (1,5 kilometer). In Drenthe, Friesland, Zeeland en Flevoland is de afstand met rond de 3 kilometer in 2020 het grootst.

Technische toelichting

De gemiddelde afstand van alle inwoners in een gebied tot de dichtstbijzijnde bibliotheek, berekend over de weg. De VOB (Vereniging van Openbare Bibliotheken) publiceert de locaties van de bibliotheken en hun vestigingen.

Budgettabel (x € 1.000)

Beleidsdoel

	Lasten	Rekening 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
6.2.1	Bovenlokale culturele samenwerking ondersteunen	7.520	7.010	4.801	4.784	4.034	4.031
	Totaal lasten	7.520	7.010	4.801	4.784	4.034	4.031
	Totaal baten	-114	-62	0	0	0	0
	Saldo van baten en lasten	7.406	6.948	4.801	4.784	4.034	4.034
	Stortingen						
		0	0	0	0	0	0
	Onttrekkingen						
		0	0	0	0	0	0
	Resultaat	**7.406**	**6.948**	**4.801**	**4.784**	**4.034**	**4.031**

6.3 Behouden van kwaliteit van cultuurlandschap

Onze rol

De provincie heeft een stimulerende en autonome rol als het gaat om het behoud door ontwikkeling van het cultuurlandschap en het hierin gelegen erfgoed. Dit doet de provincie door het uitdragen van de Leidraad Landschap & Cultuurhistorie 2018, het organiseren van bijeenkomsten, met handleidingen en adviezen. De ruimtelijke kwaliteit is gewaarborgd in de Omgevingsverordening. De provincie investeert direct in het behoud en de benutting van monumenten en landschap. Dit beoogt kwaliteit te verbeteren en te leiden tot hoger maatschappelijk en economisch rendement. Daarnaast is de provincie eigenaar van de collectie archeologische vondsten in het archeologisch depot.

Samenwerkingspartners

Om onze beleidsdoelen te behalen werken wij samen met het Rijk, gemeenten, waterschappen, monumentenorganisaties, natuurbeheerders, (landschap)ontwerpers, eigenaren en initiatiefnemers.

Prioriteiten

In 2023 zijn de resultaten van het onderzoek inzake de stolpenwaarderingskaart nader uitgewerkt. Een eerste onderzoek (quickscan) naar de gevolgen van klimaatverandering voor het gebouwde, groene en archeologisch erfgoed is in 2022 gedaan. In 2023 wordt een verdiepend onderzoek uitgevoerd.

Omgevingsfactoren

Gemeenten zijn primair verantwoordelijk voor de ruimtelijke bescherming van archeologische waarden en wettelijk is vastgelegd dat bij ruimtelijke ingrepen de verstoorder verantwoordelijk is voor zorgvuldig archeologisch onderzoek en eventuele opgravingen. Daar waar wij als provincie eigenaar zijn van de vondsten houden wij toezicht op deze activiteiten. Maar de provincie is grotendeels afhankelijk van gemeenten als het gaat om het zorgvuldig en tijdig uitvoeren van onderzoek en opgravingen. Waar wij als provincie zelf de ‘verstoorder’ zijn, of de rol van ‘bevoegd gezag’ hebben, zien wij toe op een kwalitatief goede archeologische begeleiding van planvorming en uitvoering van projecten.

6.3.1 Cultuurhistorische waarden landschap versterken

Toelichting

In de Omgevingsverordening zijn het Bijzonder Provinciaal Landschap (BPL) en landschappelijke structuren benoemd en omschreven. Ook in 2023 instrueert de provincie de gemeenten om rekening te houden met de ontwikkelprincipes van de Leidraad Landschap & Cultuurhistorie en tevens om de kernkwaliteiten uit het BPL en de Omgevingsverordening onder de aandacht te brengen bij natuurbeheerders, (landschap)ontwerpers en initiatiefnemers. De provincie ondersteunt de gemeenten bij de toepassing ervan bij ruimtelijke ontwikkelingen. De provincie heeft bestuurlijke afspraken met het Rijk over het in stand houden van een Steunpunt Monumenten en Archeologie. Dit steunpunt adviseert gemeenten bij hun wettelijke erfgoedtaken en de vertaling daarvan naar hun omgevingsvisie. Dit gebeurt op basis van de kernkwaliteiten en van de Leidraad Landschap & Cultuurhistorie.
Om de kwaliteit van het Noord-Hollandse cultuurlandschap te behouden wordt aangesloten op

het bredere, ruimtelijke instrumentarium van de provincie, zoals de Provinciaal Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit (PARK) (voor integrale agendering opgave cultuur), en de ambtelijke adviesgroep ruimtelijke kwaliteit (ARK) voor integrale advisering landschap en cultuurhistorie.

6.3.2 Kennis cultuurhistorische structuren vergroten

Toelichting

De provincie ziet kansen om het erfgoed binnen de cultuurhistorische structuren te behouden en beter te benutten. Dit doen we door kennis te ontwikkelen, zoals de Waarderingskaart voor Stolpen, en kennis te delen via lokale, regionale en landelijke netwerken. De Monumentenmonitor, geeft inzicht in de bouwkundige staat, de leegstand, herbestemming en verduurzaming van de rijks- en provinciale monumenten in de provincie Noord-Holland. De provincie zet in op kennisontwikkeling en kennisdeling over herbestemming en verduurzaming van erfgoed. Dit wordt op verschillende manieren gedaan: via actieve communicatie, bijvoorbeeld met thematische of gebiedsgerichte netwerkbijeenkomsten zoals het duurzaam erfgoed congres of informerend (passieve communicatie) via de provinciewebsite en de wegwijzer voor monumenten.

Naast instandhouding investeert de provincie in het verder versterken en benutten van de provinciale structuren, zoals het UNESCO-werelderfgoed Hollandse Waterlinies. Om het verhaal van de cultuurhistorische structuren voor een breed publiek toegankelijk te maken en draagvlak te creëren, benutten we onder andere verhalenplatform Oneindig Noord-Holland (met een vast thema rond provinciale monumenten), en de documentaire foto-opdracht van de historische beeldcollectie Provinciale Atlas.

6.3.3 Investeren in behoud van archeologisch erfgoed

Toelichting

Archeologische waarden zijn een belangrijk onderdeel van het waardevolle cultuurlandschap van de provincie Noord-Holland. In tien geselecteerde gebieden met een bovengemeentelijk archeologisch belang probeert de provincie via ‘informatie en inspiratie’ gemeenten, gebruikers en beheerders van vindplaatsen aan te zetten tot zorgvuldige omgang met deze waarden. De provincie zet zich ook in voor een zorgvuldige omgang met (toevals)vondsten en vindplaatsen. De provincie heeft daarnaast een wettelijke taak voor de instandhouding van een provinciaal archeologisch depot en het (online) toegankelijk maken van de collecties en vondsten. De provincie heeft er voor gekozen deze taak breder in te vullen: via onderzoek van de collecties en de uitgave van verschillende (digitale) publicaties worden archeologische vondsten en collecties voor een breder publiek beleefbaar gemaakt. We onderscheiden onder andere rijk geïllustreerde publieksbrochures, een reeks met archeologische rapporten en de Archeologische kroniek. Met een online archeologiemagazine wordt archeologische kennis ontsloten voor leerkrachten in het basis- en voortgezet onderwijs en daarmee voor de Noord-Hollandse scholieren.

In Archeologiemuseum Huis van Hilde worden de provinciale archeologische collecties beheerd. Er zijn vaste en tijdelijke tentoonstellingen en educatieprogramma’s over archeologie voor bezoekers en leerlingen van het primair en voortgezet onderwijs. Voor diverse groepen worden speciale rondleidingen georganiseerd en educatieve bijeenkomsten.

Budgettabel (x € 1.000)

Beleidsdoel	Lasten	Rekening 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
6.3.1	Cultuurhistorische waarden landschap versterken	569	1.109	1.109	1.084	1.083	1.080
6.3.2	Kennis cultuurhistorische structuren vergroten	479	896	896	880	878	876
6.3.3	Investeren in behoud van archeologisch erfgoed	2.031	4.624	1.535	1.434	1.447	1.461
	Totaal lasten	3.079	6.629	3.540	3.398	3.408	3.417
	Totaal baten	-21	0	0	0	0	0
	Saldo van baten en lasten	3.059	6.629	3.540	3.398	3.408	3.408
	Stortingen						
		0	0	0	0	0	0
	Onttrekkingen						
		0	0	0	0	0	0
	Resultaat	**3.059**	**6.629**	**3.540**	**3.398**	**3.408**	**3.417**

6.4 Behouden en ontwikkelen erfgoed

Onze rol

De provincie stimuleert en ondersteunt restauratie, herbestemming en verduurzaming van monumenten. Daarnaast treedt de provincie waar mogelijk op als verbinder van erfgoed met gebiedsopgaven.

Als mede-siteholder voor het UNESCO Werelderfgoed Hollandse Waterlinies, coördineert de provincie het behoud en de ontwikkeling van dit werelderfgoed. De provincie is geen eigenaar van dit werelderfgoed, dat zijn anderen waaronder terreinbeherende organisaties, gemeenten, waterschappen en soms particulieren.

Samenwerkingspartners

Bij het behouden van erfgoed werkt de provincie samen met het Rijk, gemeenten, waterschappen, monumentenorganisaties, natuurbeherende organisaties, individuele eigenaren, stichtingen, kerkbestuurders en ontwikkelaars. Wat het UNESCO Werelderfgoed Hollandse Waterlinies betreft wordt daarbij ook samengewerkt met UNESCO en de provincies Utrecht, Gelderland en Noord-Brabant. Met deze drie provincies heeft Noord-Holland het Gemeenschappelijk Orgaan Hollandse Waterlinies opgericht dat de siteholdertaken voor het werelderfgoed coördineert.

Prioriteiten

De focus ligt op behoud, herbestemming en verduurzaming van religieus en argrarisch erfgoed, alsmede op buitenplaatsen en landgoederen met hun groenaanleg

Ten aanzien van het UNESCO Werelderfgoed Hollandse Waterlinies heeft de provincie de volgende prioriteiten:

- behoud en bescherming van de Uitzonderlijke Universele Waarde (OUV) van dit werelderfgoed;
- breed uitdragen en bekendmaken van de OUV van dit werelderfgoed;
- een bijdrage leveren aan de implementatie van de Sustainable Development Goals.

Omgevingsfactoren

Demografische en economische factoren dragen in grote mate bij aan de kansen van herbestemming. Herbestemmingsopgaven verschillen sterk. Vooral in Noord-Holland Noord zal het niet altijd mogelijk zijn een economisch rendabele bestemming te vinden voor een monument. In de Metropoolregio Amsterdam (MRA) is gezien de economische groei en de aanwezige investeringskracht van de markt meer mogelijk. Dit vraagt om een eigen aanpak, met bijbehorend instrumentarium, dat aansluit op (her)bestemmingsontwikkelingen zelf, maar dat ook bruikbaar is in bredere gebiedsontwikkeling.

6.4.1 Investeren in behoud en herbestemming monumenten

Toelichting

Restauratie en verduurzaming zijn zowel aan de orde bij continuerend gebruik, bij uitbreiding van dit gebruik (bijbestemmen) als bij herbestemming. In alle gevallen zorgt verduurzaming voor consistent toekomstig gebruik en verbetering van exploitatie. De provincie gebruikt de

Monumentenmonitor Noord-Holland en de kennis van de Loods Herbestemming om op hoofdlijnen inzicht te krijgen in de bouwkundige staat van monumenten en hun economische ontwikkelpotentie. De data dienen primair voor beleidsontwikkeling. Met deze data worden ook keuzes gemaakt waar welke inzet gepleegd wordt. De provincie kiest voor investeren in die monumenten, waar de kansen op een succesvolle herbestemming het grootst zijn. Daarnaast zet de provincie haar netwerk, de Loods Herbestemming en het Steunpunt Monumenten en Archeologie in om de kansrijke herbestemmingsopgaven boven tafel te krijgen en om met verschillende experts en betrokkenen te onderzoeken wat de meest kansrijke invulling is. Dit gebeurt tijdens verschillende expertsessies, de Dag van de Herbestemming en adviezen aan eigenaren en initiatiefnemers. Daarnaast kunnen eigenaren gesubsidieerd haalbaarheidsonderzoeken laten uitvoeren om tot een kansrijke herbestemming te komen, waarbij de erfgoedwaarde van het monument goed wordt meegewogen. Verduurzaming speelt hierbij een belangrijke rol en er kan binnen deze regeling ook apart een subsidie worden aangevraagd voor een energiescan.
In 2023 zal de provincie kennisbijeenkomsten organiseren over het verduurzamen van monumenten. Voor restauratie en onderhoud kan een beroep worden gedaan op restauratie- en onderhoudssubsidies . Voor verduurzaming en herbestemming op laagrentedragende financiering uit het Noord-Hollands Fonds voor Monumenten.

Het restauratievolume van Rijksmonumenten en provinciale monumenten (in matige en slechte bouwkundige staat) neemt geleidelijk af. Van 28% bij de nulmeting in 2014 tot 17% bij de laatste meting eind 2020. Bij voortzetting van de huidige conjunctuur wordt een verdere afname tot 2025 met 0,5% per jaar realistisch geacht. De streefwaarde voor 2025 ligt daarbij op een restauratievolume van 15 %. Voor 2023 ligt het cijfer op 16%.

Koppeling met brede basismonitor

Restauratievolume monumenten

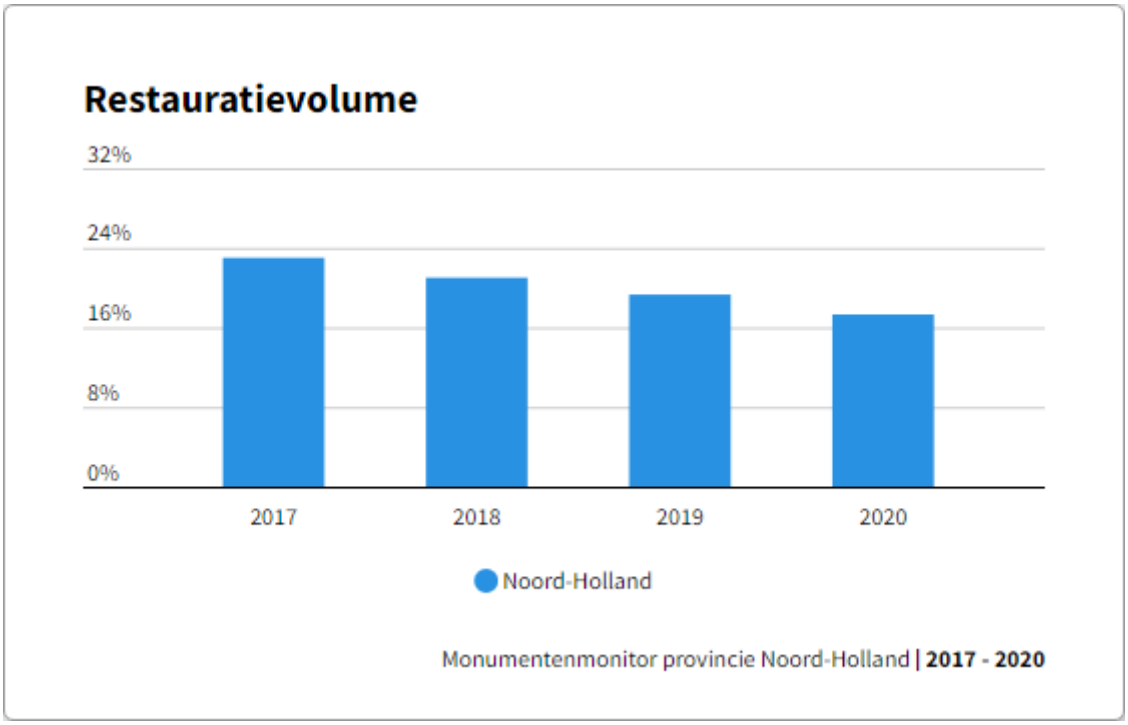

Het percentage restauratievolume daalt sinds 2017. In 2020 had Noord-Holland een restauratievolume van 17%. In 2017 was dit nog 23%.

Technische toelichting

Het restauratievolume is het percentage rijksmonumenten zonderwoonfunctie en het percentage provinciale monumenten, met en zonder woonfunctie, dat als onderhoudsstaat slecht of matig heeft.

6.4.2 UNESCO stelling van Amsterdam behouden en herbestemmen

Toelichting

Op 26 juli 2021 heeft het UNESCO comité besloten om het werelderfgoed Stelling van Amsterdam uit te breiden met de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Samen gaan deze waterlinies verder onder de naam UNESCO werelderfgoed Hollandse Waterlinies. Dit nieuwe werelderfgoed loopt van Edam tot aan de Biesbosch en doorkruist vier provincies. De provincie Noord-Hollande is samen met de provincies Utrecht, Gelderland en Noord-Brabant siteholder (eerstverantwoordelijke) voor dit werelderfgoed. De siteholder heeft de verplichting om zorg te dragen voor het behoud van de Uitzonderlijke Universele Waarde (OUV) van het werelderfgoed. Daarnaast dient de siteholder deze OUV uit te dragen en breed bekend te maken.

De coördinatie van de siteholdertaken voor de Hollandse Waterlinies hebben de provincies ondergebracht in een gemeenschappelijk orgaan. Het gemeenschappelijk orgaan is onder andere verantwoordelijk voor:

- coördinatie van de harmonisatie van beleid;

- het opstellen van het managementplan voor het werelderfgoed;
- eerste aanspreekpunt Rijk en Unesco;
- communicatie over het werelderfgoed Hollandse Waterlinies als geheel en uitdragen van de unieke universele waarden.

Niet alle taken en activiteiten inzake de Hollandse Waterlinie hebben we gemandateerd aan het gemeenschappelijk orgaan. Het stimuleren van herbestemming en/of restauratie van onderdelen van de Stelling van Amsterdam en het nemen van besluiten over ruimtelijke projecten, die het beschermingsregime raken van het werelderfgoed en het uitdragen van de OUV op regionaal en lokaal blijven de bevoegdheid van de provincie Noord-Holland. Dit geldt ook voor de advisering over aanvragen van omgevingsvergunningen voor provinciale monumenten van de Stelling van Amsterdam. In 2023 gaan we onder andere aan de slag met:

- uitvoering maatregelen liniedijken Stelling van Amsterdam;
- consolidatie van een aantal sluizen Stelling van Amsterdam;
- vastleggen gebiedsanalyses in de provinciale omgevingsverordening;
- onderzoek naar de mogelijkheden om piekwaterberging te realiseren in inundatievelden Hollandse Waterlinies;
- onderzoeken knelpunten en wensen recreatieve infrastructuur (land en water) binnen de Hollandse Waterlinies.

Budgettabel (x € 1.000)

Beleidsdoel

	Lasten	Rekening 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
6.4.1	Investeren in behoud en herbestemming monumenten	6.827	6.399	6.349	4.562	442	446
6.4.2	UNESCO stelling van Amsterdam behouden en herbestemmen	1.133	2.910	2.260	660	660	659
	Totaal lasten	7.960	9.309	8.609	5.222	1.102	1.105
	Totaal baten	0	0	0	0	0	0
	Saldo van baten en lasten	7.960	9.309	8.609	5.222	1.102	1.102
	Stortingen						
6.4.1	Resv. Monumenten	5.751	5.051	5.051	3.551	3.551	3.551
6.4.2	Resv. SvA/NHW Werelderfgoed	3.250	1.350	1.355	0	0	0
	Onttrekkingen						
6.4.1	Resv. Monumenten	-6.346	-5.947	-5.897	-4.119	0	0
6.4.2	Resv. SvA/NHW Werelderfgoed	-248	-1.951	-1.600	0	0	0
	Resultaat	**10.368**	**7.812**	**7.518**	**4.654**	**4.653**	**4.656**

6.5 Uitvoeren welzijnstaken

Onze rol

Uit de breedte van welzijnstaken die provincies kunnen uitvoeren, kiest de provincie voor een specifieke bijdrage aan leefbaarheid in kernen, verduurzaming van sportaccommodaties en het stimuleren van een positieve sportcultuur.

Samenwerkingspartners

Wij doen dit samen met partners als Sportservice en Dorpswerk Noord-Holland.

6.5.1 Verbeteren van sportvoorzieningen en van de leefbaarheid in kleine kernen

Toelichting

De provincie stimuleert de vitaliteit van gemeenschappen. Dat doet de provincie door het zelf-initiatief van gemeenschappen te stimuleren via een subsidie aan Dorpswerk Noord-Holland. Via Dorpswerk ondersteunt de provincie initiatieven op het gebied van leefbaarheid en sociale samenhang. Sporten ziet de provincie ook als een belangrijk middel om samenhang in een gemeenschap te versterken. Om te voorkomen dat iedereen het wiel zelf moet uitvinden, zet de provincie in op kennisdeling. Zo ondersteunt de provincie Sportservice Noord-Holland bij het uitvoeren van de Kennisfunctie Sport. Daarnaast richt de provincie zich op het stimuleren van een positieve sportcultuur. Hier gaat het om sporten met elkaar en in acceptatie, ongeacht persoonlijke voorkeuren. Naast een positieve sportcultuur zet de provincie ook in op het verduurzamen van sportaccommodaties, zodat zij op termijn besparingen kunnen inboeken. Hiervoor zet de provincie de Uitvoeringsregeling verduurzaming sportaccommodaties in.

Koppeling met brede basismonitor

Afstand tot basisschool

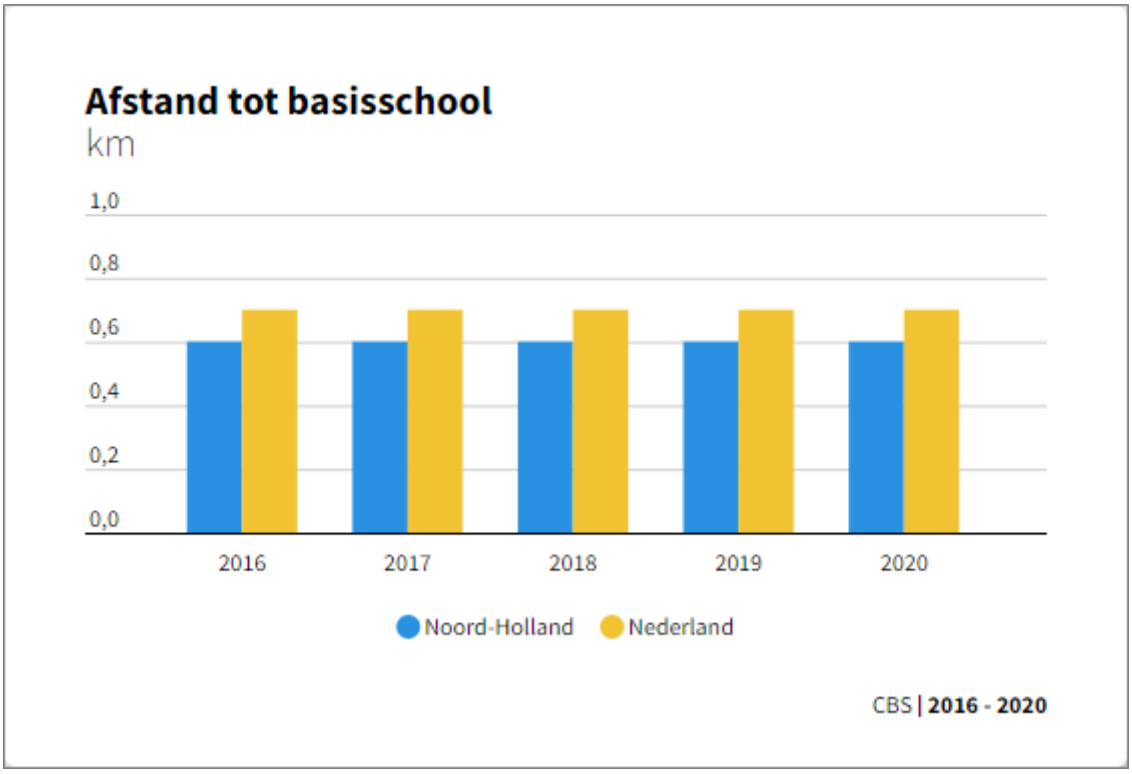

De brede basismonitor bevat een aantal indicatoren die een beeld geven hoe de afstand tot voorzieningen zich ontwikkelt. De trends van de afstandsindicatoren zijn vooral relevant voor het doel in de omgevingsvisie om in de hele provincie het voorzieningenniveau op peil houden. De gemiddelde afstand tot de dichtstbijzijnde reguliere basisschool is in Noord-Holland 0,6 kilometer. Dit is redelijk vergelijkbaar met de gemiddelde afstand in Nederland (0,7 kilometer). In Utrecht en Zuid-Holland zijn de gemiddelde afstanden tot de dichtstbijzijnde reguliere basisschool vergelijkbaar met die in Noord-Holland, in de overige provincies is de afstand gemiddeld groter.

Technische toelichting

De gemiddelde afstand van alle inwoners in een gebied tot de dichtstbijzijnde basisschool, berekend over de weg. Het basisonderwijs omvat alleen de basisscholen zoals bekend bij de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO). Het speciaal basisonderwijs en de speciale scholen zijn niet meegenomen.

Afstand tot sportterrein

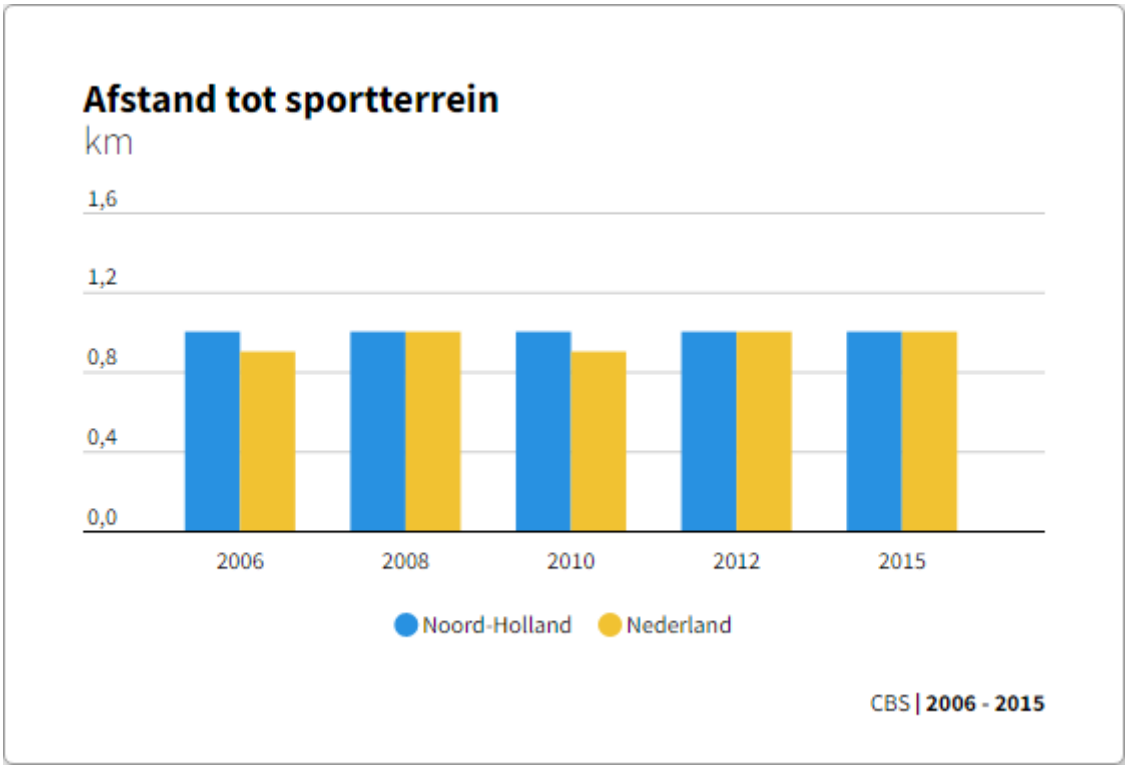

De brede basismonitor bevat een aantal indicatoren die een beeld geven hoe de afstand tot voorzieningen zich ontwikkelt. De trends van de afstandsindicatoren zijn vooral relevant voor het doel in de omgevingsvisie om in de hele provincie het voorzieningenniveau op peil houden. De indicator afstand tot sportterrein heeft geen directe link met het provincie sportbeleid. Dit richt zich op het stimuleren van een positieve sportcultuur en het verduurzamen van sportaccommodaties.

De gemiddelde afstand tot het dichtstbijzijnde terrein in gebruik voor sportactiviteiten is in Noord-Holland 1,0 kilometer. Deze afstand is de afgelopen jaren stabiel gebleven, en vergelijkbaar met het Nederlands gemiddelde. In Friesland, Zuid-Holland, Noord-Brabant en Limburg is de afstand kleiner dan in Noord-Holland; in Groningen, Drenthe en Flevoland zijn de afstanden gemiddeld groter. De gebruikte statistiek is helaas niet actueel, deze indicator heeft een lange verwerkingstijd bij het CBS vanwege de complexiteit. Volgend jaar wordt deze indicator geactualiseerd.

Technische toelichting

De gemiddelde afstand, berekend over de weg, van alle inwoners in een gebied tot een terrein in gebruik voor sportactiviteiten, zoals sportveld, sporthal, zwembad, kunstijsbaan, motorcrossbaan en bos in het sportterrein, inclusief bijbehorende parkeerplaatsen en tribunes. Het terrein heeft een omvang van minimaal 0,5 hectare.

Budgettabel (x € 1.000)

Beleidsdoel

	Lasten	Rekening 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
6.5.1	Verbeteren van sportvoorzieningen en van de leefbaarheid in kleine kernen	459	498	498	12	12	12
	Totaal lasten	459	498	498	12	12	12
	Totaal baten	0	0	0	0	0	0
	Saldo van baten en lasten	459	498	498	12	12	12
	Stortingen						
		0	0	0	0	0	0
	Onttrekkingen						
		0	0	0	0	0	0
	Resultaat	**459**	**498**	**498**	**12**	**12**	**12**

Programma 7 Economisch herstel en duurzaamheid

Doelenboom

7. Economisch herstel en duurzaamheid
7.1 Economisch herstel en duurzaamheid bevorderen
7.1.1 Economisch herstel en duurzaamheid bevorderen

Maatschappelijk doel

Op 18 mei 2020 hebben Provinciale Staten van de provincie Noord-Holland, middels motie 42, de opdracht gegeven een Economisch Herstel en Duurzaamheidsfonds te ontwikkelen. Het doel is de economische en maatschappelijke effecten in Noord-Holland, als gevolg van de uitbraak van het coronavirus te verzachten. De financiële omvang van dit fonds bedraagt € 100 miljoen.

Om optimaal zicht te houden op de voortgang is het fonds ondergebracht in een apart begrotingsprogramma Economisch Herstel en Duurzaamheid. Op deze manier zijn alle activiteiten die met dit fonds gerealiseerd worden gemakkelijk terug te vinden in één apart hoofdstuk van de begroting. De hoofddoelstelling van dit begrotingsprogramma is het verzachten van de negatieve effecten van de uitbraak van het coronavirus en dit te combineren met de verduurzaming van de gebouwde omgeving. Er zijn drie doelen van het Economisch Herstel en Duurzaamheidsfonds voor de lange termijn:

- Vermindering CO2-uitstoot in de gebouwde omgeving;
- Versterkte culturele en maatschappelijke sector;
- Meer en goed geschoold personeel voor de technische sector.

Wettelijk beleidskader

De invulling die wij geven aan het verzachten van de negatieve effecten van de uitbraak van corona vloeit niet voort uit een wettelijk beleidskader.

Provinciaal beleidskader

- Motie 42
- Raamwerk uitwerking motie 42 (1494135/1494136)
- Uitvoering Economisch Herstel en Duurzaamheidsfonds 2e tranche (1494135/1640094)
- Vervolg Economisch Herstel- en Duurzaamheidsfonds (1494135/1805595)

Budgettabel 2023 (x € 1.000)

Beleidsdoel		Lasten	Baten	Saldo van baten en lasten	Onttrekking aan reserves	Stortingen	Saldo t.l.v. algemene middelen
7.1	Economisch herstel en duurzaamheid bevorderen	16.617	0	16.617	16.325	0	292
	Totaal	**16.617**	**0**	**16.617**	**16.325**	**0**	**292**

Verbonden partijen

Programma	OD	Verbonden partij	Doel

*Verdere informatie is te vinden in de paragraaf verbonden partijen

7.1 Economisch herstel en duurzaamheid bevorderen

Onze rol

De provincie speelt een ondersteunende rol bij het herstel van de economie van de effecten door de uitbraak van corona. De provincie ondersteunt verschillende sectoren met maatregelen die stimulerend werken voor de verduurzaming en herstel van bepaalde sectoren. Daarbij zoekt de provincie de samenwerking met gemeenten en andere relevante maatschappelijke partijen.

Samenwerkingspartners

Gemeenten, bedrijven, maatschappelijke en culturele organisaties

Prioriteiten

Het verduurzamen van de gebouwde omgeving, versterken culturele en maatschappelijke sector en de arbeidsmarkt voor de technische sector. Er zijn twee tranches met maatregelen genomen en voor het vervolg ook in 2023 zal de provincie meer focus aanbrengen op het verduurzamen van de gebouwde omgeving.

Omgevingsfactoren

De onvoorspelbaarheid van het virus blijft en de urgentie van de verduurzamingsopgave is gelijk of groter geworden ondanks het tot nu toe uitblijven van een diepe recessie.

7.1.1 Economisch herstel en duurzaamheid bevorderen

Toelichting

Particuliere woningeigenaren

Met de maatregelen die de provincie in 2023 wil nemen steunt de provincie een langdurig transitieprogramma voor de verduurzaming van particuliere woningen. Ondersteuning en ontzorging van gemeenten door het Servicepunt Duurzame Energie helpt om verduurzaming te versnellen. Dit willen we combineren met een innovatieve aanpak die door TNO is ontwikkeld, de zogenaamde contingentenaanpak waarbij bij groepen van gebouwen met vergelijkbare kenmerken een vergelijkbare verduurzamingsoplossing toepasbaar is.
Tenslotte streven we naar een pilot waarbij de voorfinanciering onderdeel uitmaakt van een duurzamingslening.

Door eigenaar-bewoners te ondersteunen -en daarover voeren de gemeenten de regie- kunnen we de conversie van "geïnteresseerd naar geïnvesteerd" omhoog brengen.

Corporaties

Met de bestaande regeling stimuleren wij de samenwerking tussen corporaties om de markt uit te dagen de renovatiekosten te verlagen door het behalen van schaalvoordelen en innovatie. Deze regeling loopt door tot 1 oktober 2024. Voor 2023 wordt geen aanvulling op de regeling voorzien.

Bedrijventerreinen

Op bedrijventerreinen worden vaak grotere ontwikkelingen op het gebied van verduurzaming opgezet. Samenwerking tussen de bedrijven is daarbij essentieel. Goede voorbeelden zijn het oprichten van een energiecoöperatie, het opzetten van een smart grid en werking van lokale/regionale energiebedrijven. De provincie is in 2021/2022 enkele pilots gestart en wil deze

voor 2023 omzetten in een regeling die op meerdere bedrijventerreinen de samenwerking stimuleert. Daarbij wil de provincie de aanjaagfunctie van het Ontwikkelingsbedrijf NHN en het Projectbureau Herstructurering NHZ in 2023 voortzetten.

Maatschappelijk vastgoed

Het ontzorgingsprogramma om eigenaren te mobiliseren en te ondersteunen bij het verduurzamen van het maatschappelijke vastgoed is bij de start in 2021 gericht op dorps- en buurthuizen, culturele instellingen en kleine gemeenten. In de loop van 2022 is daar een tweede regeling bij gekomen vanuit het Rijk en daarmee wil de provincie in 2023 de doelgroep verbreden met de zorg en het onderwijs.

Maatschappelijke sector

De verscheidenheid van de maatschappelijke sector is groot en samen met gemeenten hebben we de uitvoeringsregeling Versterken maatschappelijke sector voorbereid en opengesteld vanaf 1 augustus 2021. De uitvoering van de regeling is langzaam op gang gekomen en de provincie heeft de regeling inmiddels verlengd tot maart 2023.

Cultuursector

Doel is de cultuur sector versterken na corona. Dat doen we door het aanbieden van een pakket van maatregelen. CultuurHerstel richt zich op coaching en begeleiding bij nieuwe businessmodellen en loopt al enige tijd. Aanvullend daarop is de Noord-Hollandse Cultuurlening die een financieringsfaciliteit biedt aan de cultuursector. Ten slotte zijn begin 2022 twee regelingen van kracht waarvan één zich richt op innovatie en de andere gericht is op samenwerking. Daarmee helpen we de sector om nieuw aanbod en innovatieve verdienmodellen te ontwikkelen en langdurig herstel van de sector en in de keten te bevorderen. De regelingen lopen door tot begin 2023 en de provincie heeft rekening gehouden met een mogelijke ophoging van het plafond.

Versterking arbeidsmarkt techniekssector

Aparte aandacht vraagt de regio IJmond en de maakindustrie daar. Vanuit het Europese Just Transition Fund (JTF) komen middelen beschikbaar voor plannen om de economische effecten van de (energie)transitie op die maakindustrie op te kunnen vangen. In totaal is daarvoor € 57 miljoen beschikbaar. Naast inzet op innovaties is ruim 40% van het JTF-budget specifiek bestemd voor arbeidsmarktmaatregelen-projecten. Het JTF vraagt cofinanciering van zowel overheden als bedrijven.

Brancheorganisaties, Rijk en lokale overheden werken samen om mensen te leren met nieuwe technieken te werken door om- en bijscholing, intersectorale mobiliteit en het versterken van MBO-campussen. In 2023 zullen de maatregelen naar verwachting nog doorwerken.

Budgettabel (x € 1.000)

Beleidsdoel

	Lasten	Rekening 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
7.1.1	Economisch herstel en duurzaamheid bevorderen	3.474	18.115	16.617	522	521	518
	Totaal lasten	3.474	18.115	16.617	522	521	518
	Totaal baten	-257	-797	0	0	0	0
	Saldo van baten en lasten	3.217	17.318	16.617	522	521	521
	Stortingen						
7.1.1	Resv. Economisch herstel en duurzaamheid	100.000	0	0	0	0	0
	Onttrekkingen						
7.1.1	Resv. Economisch herstel en duurzaamheid	-3.214	-17.425	-16.325	0	0	0
	Resultaat	**100.003**	**-107**	**292**	**522**	**521**	**518**

Programma 8 Overzicht Financiën en bedrijfsvoering

Doelenboom

8. Overzicht Financiën en bedrijfsvoering
8.1 Overzicht van structurele algemene dekkingsmiddelen, overhead, VPB en onvoorzien
8.1.1 Lokale heffingen
8.1.2 Uitkering provinciefonds
8.1.3 Dividend
8.1.4 Financieringsfunctie
8.1.5 Overige algemene dekkingsmiddelen
8.1.6 Onvoorzien
8.1.7 Vennootschapsbelasting
8.1.8 Overhead
8.2 Bedrijfsvoering
8.2.1 Stelposten
8.2.2 Bedrijfsvoering realiseren
8.2.3 Decentrale arbeidsvoorwaarden
8.2.4 Afrekeningsverschillen

8.1 Overzicht van structurele algemene dekkingsmiddelen

Elk programma heeft in de begroting naast de lasten van dat programma, ook baten - zoals specifieke uitkeringen van het Rijk of bijdragen uit reserves - die direct tot dat programma behoren. Deze baten zijn meestal niet toereikend om de lasten te kunnen dekken. Tegenover de nadelige saldi op de programma's staan de algemene dekkingsmiddelen die wij in dit overzicht van structurele algemene dekkingsmiddelen hebben opgenomen. Deze baten dragen bij aan het sluitend maken van de begroting.

De in omvang belangrijkste structurele algemene dekkingsmiddelen van de provincie bestaan uit de inkomsten van het provinciefonds en de provinciale opcenten motorrijtuigenbelasting. Daarnaast rekenen wij de ontvangen dividenden en het renteresultaat (de financieringsfunctie) ook tot de structurele algemene dekkingsmiddelen.

De begroting kent naast de 7 programma's en de algemene dekkingsmiddelen nog een aantal andere centrale posten, zoals de overhead, de post onvoorzien en de vennootschapsbelasting. Het opnemen van deze posten in een overzicht is een verplicht onderdeel volgens het BBV. Vandaar dat deze onderwerpen in één overzicht zijn opgenomen onder 8.1. In de tabel hierna is de omvang van de hiervoor genoemde posten opgenomen.

Onder 8.2 zijn nog een aantal overige posten opgenomen die niet aan één Programma zijn toe te rekenen.

Budgettabel (x € 1.000)

Beleidsdoel

	Lasten	Rekening 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
8.1.1	Lokale heffingen	0	0	0	0	0	0
8.1.2	Uitkering provinciefonds	0	0	0	0	0	0
8.1.3	Dividend	0	0	0	0	0	0
8.1.4	Financieringsfunctie	0	0	286	1.070	1.800	1.800
8.1.5	Overige algemene dekkingsmiddelen	0	0	0	0	0	0
8.1.6	Onvoorzien	0	0	0	0	0	0
8.1.7	Vennootschapsbelasting	6	338	1.216	-15	-15	-15
8.1.8	Overhead	69.111	76.420	80.410	78.433	77.527	77.366
	Baten						
8.1.1	Lokale heffingen	-226.374	-229.100	-229.100	-229.100	-229.100	-229.100
8.1.2	Uitkering provinciefonds	-223.504	-253.455	-269.836	-290.057	-291.326	-272.704
8.1.3	Dividend	-14.363	-12.500	-8.920	-8.920	-8.920	-8.920
8.1.4	Financieringsfunctie	-730	-1.844	-1.844	-1.976	-1.976	-1.976
8.1.5	Overige algemene dekkingsmiddelen	0	0	0	0	0	0
8.1.6	Onvoorzien	0	0	0	0	0	0
8.1.7	Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0	0
8.1.8	Overhead	-371	-109	-205	-207	-209	-212
	Totaal lasten	69.117	76.758	81.912	79.488	79.312	79.151
	Totaal baten	-465.341	-497.008	-509.905	-530.260	-531.531	-512.912
	Saldo van baten en lasten	-396.224	-420.250	-427.993	-450.772	-452.219	-433.761
	Stortingen						
8.1.8	Resv. Bedrijfsvoering	5.626	1.553	1.420	1.420	1.420	1.420
8.1.8	Resv. Huisvesting	0	0	0	0	0	0
	Onttrekkingen						
8.1.8	Resv. Bedrijfsvoering	-1.299	-2.460	-1.908	-1.945	-1.625	-1.665
8.1.8	Resv. Huisvesting	-762	-782	-782	-782	-782	-782

Resultaat	**-392.659**	**-421.939**	**-429.263**	**-452.079**	**-453.206**	**-434.788**

Uit bovenstaande tabel blijkt dat het provinciefonds en de opcenten op de motorrijtuigenbelasting de grootste posten zijn binnen de structurele algemene dekkingsmiddelen. Een nadere toelichting op de opcenten op de motorrijtuigenbelasting is te vinden in de paragraaf lokale heffingen van deze begroting.

De dividenden worden prudent geraamd. Een toelichting op de deelnemingen is opgenomen in de paragraaf Verbonden partijen in deze begroting.

Onder de financieringsfunctie wordt het renteresultaat van de provincie verstaan. Een overzicht van het renteresultaat is opgenomen in de paragraaf Financiering van deze begroting. Op de post overige algemene dekkingsmiddelen staat geen budget geraamd. Deze post nemen wij mee in dit overzicht omdat het volgens het BBV een verplicht onderdeel is van het overzicht van de structurele algemene dekkingsmiddelen.

Op de post onvoorzien staat ook geen budget geraamd. Wij gaan er vanuit dat tegenvallers binnen het betreffende programma opgevangen moeten worden en daarnaast wordt in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing een overzicht van risico's gegeven die mogelijk gedekt moeten worden uit de weerstandscapaciteit.

Voor bepaalde activiteiten treedt de provincie op als ondernemer voor de vennootschapsbelasting. Als zodanig is de provincie belastingplichtig. Vooralsnog geldt dit enkel met betrekking tot de participatie in Polanenpark C.V.

De overheadkosten zijn alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. De personele kosten van de medewerkers die in het primaire proces werkzaam zijn, worden verantwoord bij de betreffende operationele doelen. Bij de toewijzing van kosten aan overhead volgen we de notities en aanwijzingen van de commissie BBV.

8.2 Bedrijfsvoering

Onder 8.2 zijn een aantal posten ondergebracht die niet zijn onder te brengen in één van de zeven inhoudelijke programma's.

Budgettabel (x € 1.000)

Beleidsdoel							
	Lasten	Rekening 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
8.2.1	Stelposten	-2.823	11.992	19.287	33.927	44.301	54.914
8.2.2	Bedrijfsvoering realiseren	1.947	4.024	1.101	1.098	1.094	1.090
8.2.3	Decentrale arbeidsvoorwaarden	293	2.262	0	0	0	0
8.2.4	Afrekeningsverschillen	-10.601	-711	0	0	0	0
	Baten						
8.2.1	Stelposten	0	-2.150	-2.150	-2.150	-2.150	-2.150
8.2.2	Bedrijfsvoering realiseren	-2.180	-2.211	-1.239	-884	-883	-881
8.2.3	Decentrale arbeidsvoorwaarden	0	0	0	0	0	0
8.2.4	Afrekeningsverschillen	0	0	0	0	0	0
	Totaal lasten	-11.184	17.567	20.388	35.025	45.395	56.004
	Totaal baten	-2.180	-4.361	-3.389	-3.034	-3.033	-3.031
	Saldo van baten en lasten	-13.363	13.206	16.999	31.991	42.362	52.973
	Stortingen						
8.2.5	Algemene Reserve	62.934	4.100	2.200	0	0	0
8.2.3	Resv. Go-gelden	0	0	0	0	0	0
	Onttrekkingen						
8.2.5	Algemene Reserve	-32.560	-43.341	-26.155	0	0	0
8.2.3	Resv. Go-gelden	-293	-2.262	0	0	0	0
	Resultaat	**16.718**	**-28.296**	**-6.955**	**31.991**	**42.362**	**52.973**

In de begroting zijn twee stelposten opgenomen; één voor toekomstige prijsstijgingen en één voor mogelijke toekomstige tegenvallers. De stelpost heeft betrekking op de reservering voor kostenstijgingen die uit de contractuele verplichtingen van de provincie voortvloeien. De stelpost wordt jaarlijks bij de Kaderbrief berekend. Omdat het een bedrag betreft dat betrekking heeft op meerdere activiteiten van de provincie staat deze stelpost onder hoofdstuk 8 opgenomen. Bij de begroting van het betreffende jaar (of eventueel later bij de 2e begrotingswijziging van het betreffende jaar) worden de daarvoor in aanmerking komende budgetten bij ieder programma opgehoogd en de stelpost verlaagd. De stelpost macro-economische tegenvallers is bedoeld om

eventuele toekomstige bezuinigingen van het Rijk te kunnen opvangen. In dit hoofdstuk is ook de ‘doorschuif BTW’ opgenomen. Het betreft BTW die vanuit de deelnemingen aan de provincie wordt doorberekend en die de provincie van declareren bij het BTW-compensatiefonds.

Daarnaast zijn in dit hoofdstuk activiteiten verantwoord die niet bij één van de inhoudelijke programma’s horen; het verhuren van onroerend goed, de facilitering van de dienstverlening voor het bedrijfsbureau voor de recreatieschappen en de externe detachering van provinciepersoneel. Bij het verhuren van onroerend goed gaat het om de verhuur van delen van het gebouw aan het Houtplein en de verhuur van de parkeergarage onder de Dreef.

Daarnaast worden in dit hoofdstuk mutaties in de algemene reserve begroot. De algemene reserve is bedoeld als buffer om risico’s te kunnen opvangen. In de financiële verordening wordt een minimale omvang van 25% van de algemene reserve voorgeschreven die wij aanhouden om mogelijke risico’s af te dekken. In de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing zijn de risico’s en de weerstandscapaciteit toegelicht.

3 Paragrafen

3.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Algemeen

De paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing geeft inzicht in de mate waarin de provincie in staat en bereid is om financiële gevolgen van ongedekte risico's op te vangen. Deze paragraaf beschrijft de relevante risico's per jaareinde, de middelen waarmee financiële gevolgen van risico's kunnen worden opgevangen (weerstandscapaciteit) en de mate waarin de provincie in staat is om de financiële gevolgen van ongedekte risico's op te vangen (weerstandsvermogen).

Beleid

Het risicobeleid is vastgelegd in de kadernota Risicomanagement en Weerstandsvermogen 2022-2025 en de financiële verordening. De Kadernota bevat beleidsregels en normatiek over de wijze waarop de weerstandscapaciteit wordt opgebouwd en ingezet. De financiële verordening is bepalend voor de hoogte van de Algemene Reserve en de hoogte van de aan te houden risicoreservering (minimaal 25% van de structurele algemene dekkingsmiddelen).

Visie

De visie van de provincie Noord-Holland op risicomanagement luidt als volgt: "De provincie Noord-Holland streeft naar het systematisch inzichtelijk maken van alle significante risico's en kansen bij het realiseren van haar doelstellingen. Risicomanagement is daarmee onderdeel van het reguliere denken en doen. Het bewust verminderen, spreiden, vermijden, of accepteren van risico's leidt tot het 'in-control-zijn' van de organisatie".

De provincie anticipeert actief op risico's en kansen om haar doelstellingen te bereiken.

Risico's

Binnen de organisatie worden risico's regelmatig geïnventariseerd. Risico's waarvoor nog geen (of onvoldoende) maatregelen zijn getroffen om het risico af te dekken (de ongedekte risico's) met een bruto effect van € 100.000 of hoger worden meegenomen in onderstaand proces.

De gevolg- en kansklassen worden per risico bepaald volgens onderstaande normering. Bij het bepalen van de scoren is de hoogste score doorslaggevend.

Financieel gevolg in euro's	
1	Kleiner dan € 0,5 miljoen
2	Tussen € 0,5 miljoen en € 2 miljoen
3	Tussen € 2 miljoen en € 5 miljoen
4	Groter dan € 5 miljoen

Imagoschade	
1	Interne imagoschade
2	Lokale imagoschade
3	Regionale/provinciale imagoschade
4	Landelijke imagoschade

Tabel 1: Gevolgklassen

Kansklasse naar frequentie	
1	Laag; minder dan één keer in 20 jaar
2	Middel; minimaal één keer in 20 jaar tot één keer per jaar
3	Hoog; één of meerdere keren per jaar

Kansklasse naar kanspercentage	
1	0% tot 25%
2	25% tot 50%
3	50% en hoger

Tabel 2: Kansklassen

Het product van de gevolg- en kansklassen is de risicoscore. Een risicoscore van 4 of hoger worden vermeld in de risicotabel. Risico's met een lagere score worden wel meegenomen in de berekening van het weerstandsvermogen.

Gevolgklasse 4	4	8	12
Gevolgklasse 3	3	6	9
Gevolgklasse 2	2	4	6
Gevolgklasse 1	1	2	3
	Kansklasse 1	*Kansklasse 2*	*Kansklasse 3*

Tabel 3: Risicoscore

In de kadernota is een nieuwe werkwijze geïntroduceerd voor het presenteren van de risico's met als doel het risicomanagement binnen de organisatie te versterken. Als onderdeel hiervan wordt de opzet van de risicotabel in de komende perioden gewijzigd. Vanaf de begroting 2023 worden alleen strategische en externe risico's met een score 4 of hoger in de tabel weergegeven. Dit betreft zowel financiële als imagorisico's.

Risico's	Risicobedrag	Risicoscore	Dekking

	Strategische risico's			
1.	Beschikbaarheidsvergoeding OV	€ 7.700.000	8	Weerstandsvermogen
2.	Subsidieregeling Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer	€ 7.200.000	8	Weerstandsvermogen
3.	Verkeerde Wet milieubeheerprocedure en fouten bij WABO - procedure	€ 3.000.000	6	Weerstandsvermogen
4.	Deelneming PDENH	€ 10.512.114	4	Weerstandsvermogen
5.	Lening Nationaal Restauratie Fonds	€ 9.100.000	4	Weerstandsvermogen
6.	Wateroverlast: natuurontwikkeling Texel	€ 1.048.000	4	Weerstandsvermogen
7.	Kosten opruimen afvalinrichting	€ 1.000.000	4	Weerstandsvermogen

	Externe risico's			
1.	Dividenduitkering	€ 1.782.750	4	Weerstandsvermogen

Strategische risico's

Beschikbaarheidsvergoeding OV

Er bestaat een kans dat de provincie extra kosten maakt om het openbaar vervoer op een toereikend niveau te houden wanneer concessiehouders als gevolg van de coronacrisis hier zelf niet (meer) toe in staat zijn in verband met een eventueel (voorkomen van een) faillissement of het niet nakomen van de verplichtingen in de concessiebesluiten door concessiehouder (geen of veel minder openbaar vervoer) als gevolg van financiële gevolgen van de coronacrisis voor de reizigersopbrengsten in het openbaar vervoer.

Om dit risico voor de periode 2022 en 2023 te beperken zijn verschillende beheersmaatregelen getroffen. Het Rijk draagt bij in de vorm van een beschikbaarheidsvergoeding en de vervoerder in de vorm van een transitieplan. De beheersmaatregelen beperken het risico dat de concessiehouder failliet gaat dan wel dat extra moet worden bezuinigd / afgeschaald om de tekorten bij de concessiehouder in de periode 2022 en 2023 op te vangen. Dit voorkomt dat bereikbaarheid verminderd, structurele schade ontstaat aan de kwaliteit van het OV en/of afbreuk wordt gedaan aan de ambities van het college. Hierdoor is de kans en de impact verkleind van dit risico ten opzichte van een scenario waarin deze beheersmaatregelen niet zijn getroffen. Als zich een worst case scenario voltrekt wordt het restrisico geschat op € 3,5 miljoen voor 2022 en € 4,2 miljoen voor 2023; totaal € 7,7 miljoen.

Subsidieregeling Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer en Uitvoeringsregeling POP3 subsidies Noord-Holland

De provincie kent Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3) subsidies toe op grond van twee regelingen: de subsidieregeling ANLb en de Uitvoeringsregeling POP3 subsidies Noord-Holland. Deze subsidies bestaan uit EU-middelen en provinciale middelen. De POP3 subsidieverplichtingen overstijgen het bedrag waar wij als provincie aan Europese middelen aanspraak op kunnen maken. Dit leidt mogelijk tot kosten voor de provincie, maar het is ook mogelijk dat hier tot het jaar 2026 Europese middelen alsnog voor beschikbaar komen. In elk geval zijn tot en met 2025 - het einde van het POP3 - verschillende momenten dat extra EU-middelen beschikbaar kunnen komen. In 2019 was een risicobedrag opgenomen van € 4,6 miljoen. Dit betrof het bedrag tot en met 2019. In de jaren 2020 en 2021 hebben we voor ANLb voor € 2,6 miljoen meer aan

subsidiebetalingen gedeclareerd dan het bedrag aan Europese middelen waarop de provincie aanspraak kan maken. Daarmee komt het totale bedrag op € 7,2 miljoen.

Verkeerde Wet milieubeheerprocedure en fouten bij Wabo-procedure

De uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) taken op grond van de Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht en daarop betrokken wetten is gemandateerd aan omgevingsdiensten. Als mandaatgever is en blijft de provincie verantwoordelijk voor de vermogensrechtelijke gevolgen van de namens de provincie genomen besluiten. Bij vergunningverlening bestaat het risico dat onterecht vergunningen, ontheffingen of vrijstellingen worden verleend, gewijzigd of geweigerd. Hierdoor kunnen financiële gevolgen voor bedrijven of derden ontstaan. Dit geldt ook voor een handhavingsbesluit dat niet terecht tot stand komt, of een rechtsongelijkheid bij toezicht. Fouten in de procedures kunnen er toe leiden dat bedrijven schadeclaims indienen bij de provincie en dat er afbreuk wordt gedaan aan het imago van de provincie. Schadeclaims kunnen oplopen tot een bedrag van circa € 3 miljoen.

De provincie heeft privaatrechtelijke overeenkomsten gesloten met de omgevingsdiensten over de eisen waaraan de vergunningverlening, toezicht en handhaving moeten voldoen. De aansprakelijkheid voor tekortkomingen in de uitvoering van de VTH taken ligt tot het bedrag van de betreffende dienstverlening bij de omgevingsdiensten De omgevingsdiensten dienen te voldoen aan de Verordening kwaliteit VTH omgevingsrecht. In de rol van opdrachtgever bewaakt de provincie dit.

Deelneming PDENH

Het Participatiefonds Duurzame Economie Noord-Holland (PDENH) investeert in duurzame innovatieve bedrijven en initiatieven in Noord-Holland. Financiering vindt plaats met provinciale middelen. De provincie Noord-Holland loopt risico's op faillissementen van ondernemingen waarin het fonds heeft geïnvesteerd. Als beheersmaatregel wordt voor iedere investering een uitgebreid onderzoek uitgevoerd door een team gespecialiseerde investeringsmanagers in dienst van het participatiefonds. De investering wordt vervolgens voor advies voorgelegd aan een investeringscomité, waarna de provincie als aandeelhouder het uiteindelijke investeringsbesluit neemt.

Ondanks risicobeperkende maatregelen gaat het in absolute zin om grote bedragen. Het aantal investeringen en het door PDENH uitgezette kapitaal neemt in de toekomst verder toe.

Zekerheidshalve is bij de berekening van het benodigde risicobedrag voor PDENH uitgegaan van 20% van het geïnvesteerd vermogen. Dit risicopercentage is recent geactualiseerd naar aanleiding van de coronacrisis. Hierdoor is het risicobedrag ten opzichte van.de voorgaande periode gestegen. Naar verwachting is het risicobedrag ruimschoots toereikend, omdat in de jaarstukken van de provincie ook reeds een verliesvoorziening is opgenomen.

Lening Nationaal Restauratie Fonds

De provincie heeft geld uitgeleend aan het Nationaal Restauratie Fonds (hierna NRF) dat het op zijn beurt door leent aan eigenaren van monumenten voor het herbestemmen/restaureren/verduurzamen van monumenten. Het risico bestaat dat de lening niet (volledig) wordt terugbetaald aan de provincie. Ter beperking van dit risico toetst het NRF of de ontvangers van de leningen voldoende kredietwaardig zijn. Door middel van hypothecaire leningen, met het monument als onderpand, verkrijgt de NRF voldoende zekerheid. Ook bekijkt het NRF in hoeverre daadwerkelijk voldoende zekerheid kan worden verkregen uit het te financieren onderpand. Het risico bedraagt maximaal € 9,1 miljoen.

Verloop risico's

Risico-inventarisatie (bruto x € 1.000)	Begroting 2020	Rekening 2020	Begroting 2021	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Afname / toename*
Strategische risico's	€ 76.997	€ 30.408	€ 55.964	€ 41.307	€ 33.688	€ 42.060	Afname
Externe risico's	€ 1.779	€ 1.783	€ 1.779	€ 1.783	€ 1.783	€ 1.783	-
Bruto risicobedrag	€ 78.776	€ 32.191	€ 57.743	€ 43.090	€ 35.471	€ 43.843	Afname

**ten opzichte van de meest recente inventarisatie bij de Jaarrekening 2021*

Toelichting
Sinds de jaarrekening 2020 is het risicoprofiel van de provincie niet significant gewijzigd en blijft het risicobedrag stabiel rond de € 40 miljoen.

In vergelijking met de voorgaande inventarisatie (jaarrekening 2021) is het totaal aan bruto risico's per saldo toegenomen met € 0,8 miljoen.

Een toename van € 1,2 miljoen wordt veroorzaakt door bijstelling van het risico 'Deelneming PDENH' naar aanleiding van de coronacrisis. Het risicobedrag voor PDENH dient ter dekking van faillissementen van ondernemingen waarin het fonds heeft geïnvesteerd, waardoor het bedrag aan uitstaand vermogen is gegroeid. Per juni 2022 bedraagt het uitstaande kapitaal € 52,6 miljoen.

De afname in de bedrijfsvoeringsrisico's wordt veroorzaakt door het vervallen van risico 'Schadeclaim in verband met asbest bij N201' (€ 0,5 miljoen).

Overige risico's niet gekwantificeerd

Naast genoemde risico's onderkent de provincie een aantal risico's die zich op dit moment zowel landelijk als wereldwijd voordoen, waarvan de omvang en eventuele schade die hieruit ontstaat nog niet verder te kwantificeren zijn. Wij denken hierbij aan:

Stikstof

De maatregelen en wetgeving vanuit de Rijksoverheid om stikstof te verminderen hebben gevolgen voor de snelheid en kosten van de aanleg van infrastructuur alsmede voor beheer en onderhoud.

PFAS

Bij civiele werken moet de grond worden onderzocht op de aanwezigheid van PFAS. Indien de grond meer schadelijke stoffen bevat dan de norm toestaat, zal dit vertraging in de projecten tot gevolg hebben.

Inflatie

De huidige inflatiecijfers zijn beduidend hoger dan de indexatie die de Provincie toepast. Wanneer voor de inkomstenstroom geen vergelijkbare prijspeilstijging wordt toegepast is dit een risico.

Prijsstijgingen en beschikbaarheid grondstoffen

De grondstofprijzen zijn in de afgelopen periode bovengemiddeld gestegen, de staalprijzen zelfs extreem door schaarste van schroot en sterk stijgende ijzerertsprijzen alsmede stijgende energieprijzen. De verdere ontwikkeling hiervan is niet goed in te schatten.

Energiebehoefte in relatie tot het elektriciteitsnet

De vraag naar elektriciteit in combinatie met de toename van duurzame energieprojecten bereiken de grens van de beschikbare netwerkcapaciteit.

Klimaatontwikkelingen, duurzaamheid en circulariteit

Voor 2030 heeft de provincie de onderstaande duurzaamheidsambities die aansluiten bij het Klimaatakkoord van Parijs en het Nationale Klimaatplan. De doelstellingen per duurzaamheidsthema zijn:

- CO2 reductie - De CO2 uitstoot is in 2030 met 50% afgenomen (in lijn met de doelstelling van Parijs, referentiejaar 1990);
- Energietransitie - De provinciale infrastructuur is in 2030 energieneutraal (het elektriciteitsverbruik voor de exploitatie van de infrastructuur wordt opgewekt op het eigen areaal met zonneparken en zonnepanelen);
- Circulaire economie (infrastructuur) - De toepassing van primaire grondstoffen bij aanleg en beheer van provinciale infrastructuur is in 2030 met 50% afgenomen (Van alle gebruikte bouwmaterialen is maximaal 50% een primaire grondstof);
- Klimaatadaptatie - Nieuwbouwprojecten zijn klimaatbestendig en water robuust;
- Biodiversiteit - De biodiversiteit wordt versterkt bij aanleg, beheer en operatie van de provinciale infrastructuur.

Personeelsschaarste

Zowel kwalitatief als kwantitatief heerst er personele schaarste. De huidige krapte op de arbeidsmarkt heeft tot gevolg dat vacatures lastig zijn in te vullen. Deze krapte telt voor zowel het aantrekken van vast als van tijdelijk personeel. Als gevolg hiervan kan doorloop van projecten in het gedrang komen.

Referendum-risico

De referendumverordening Noord-Holland biedt de mogelijkheid om een referendum te organiseren. De kosten voor een dergelijk referendum zijn echter niet gedekt. Omdat het vooraf niet zeker is of er in enig jaar een referendum georganiseerd wordt is het niet wenselijk deze kosten in de begroting op te nemen. Daarmee is een provinciaal referendum in financiële zin een risico te noemen. De omvang van de kosten voor een eventueel referendum zijn niet precies bekend maar op basis van een inventarisatie bij gemeenten worden de kosten geschat op ongeveer € 6 miljoen.

Berekening risico's

Bij de begroting en bij de jaarrekening wordt jaarlijks het actuele totale weerstandsvermogen en het actuele incidentele weerstandsvermogen berekend voor een periode van vier jaar respectievelijk voor een periode van één jaar.

Om tot het weerstandsvermogen te komen wordt de beschikbare weerstandscapaciteit geconfronteerd met de uitkomst van de simulatie van de ongedekte risico's. Het quotiënt van beide bedragen wordt het weerstandsvermogen genoemd. De totale bruto omvang van deze risico's bedraagt € 43,8 miljoen.

Berekende hoogte van de ongedekte risico's voor 1 jaar: € 14,5 miljoen

Op basis van de methode waarbij wordt gesimuleerd of een risico al dan niet voorkomt (de zogenaamde Monte Carlo simulatie), is berekend dat de provincie voor het komende jaar een risico loopt van € 14,5 miljoen. Dit betekent dat in 99% van de simulaties, en dus met 99% zekerheid, gesteld kan worden dat het komende jaar het bedrag aan schade niet groter zal zijn dan het hier genoemde risicobedrag.

Berekende hoogte van de ongedekte risico's voor vier jaar: € 29,6 miljoen

Op basis van diezelfde methode is berekend dat de provincie voor de komende vier jaar een risico loopt van € 29,6 miljoen. Dit betekent dat in 99% van de simulaties, en dus met 99% zekerheid gesteld kan worden dat het komende jaar het bedrag aan schade niet groter zal zijn dan het hier genoemde risicobedrag.

Berekening weerstandscapaciteit en weerstandsvermogen

Toelichting weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt of kan beschikken om niet-begrote kosten te dekken. Bij weerstandscapaciteit wordt onderscheid gemaakt tussen incidentele weerstandscapaciteit en structurele weerstandscapaciteit.

De incidentele weerstandscapaciteit is de capaciteit die eenmalig kan worden ingezet om financiële tegenvallers op te vangen, en is de som van:

- de algemene reserve;
- de post onvoorzien voor het betreffende boekjaar;
- stille reserves.

Stille reserves bestaan uit het verschil tussen de verkoopwaarde van activa en de waarde waarvoor deze activa op de balans staan. In de berekening van de weerstandscapaciteit worden stille reserves niet meegenomen, tenzij er een concrete intentie is betreffende activa binnen één jaar te verkopen.

De structurele weerstandscapaciteit is de capaciteit, die terugkerend kan worden ingezet om financiële tegenvallers op te vangen, en bestaat uit:

- de onbenutte belastingcapaciteit;
- de post onvoorzien in de jaren na het komende jaar;
- begrotingsruimte.

Het beleid over de aanwending van de weerstandscapaciteit

Wanneer risico's zich daadwerkelijk voordoen, en er financiële schade is voor de provincie, wordt gesproken over incidenten. In een dergelijk geval wordt de financiële positie van de provincie aangetast en kan het voorkomen dat er maatregelen moeten worden getroffen om de financiële positie op termijn weer op peil te brengen. Het volgende is van toepassing met betrekking tot het aanwenden van de weerstandscapaciteit bij incidenten:

- Wij informeren PS over het zich voordoen van het incident, inclusief de achtergronden;
- Wij stellen voor het risicobedrag ten laste van de algemene reserve te brengen, wanneer geen andere dekkingsmogelijkheden voorhanden zijn;
- Indien de algemene reserve hierdoor niet meer toereikend is, formuleren wij een bezuinigingsvoorstel;
- De weerstandscapaciteit dient op peil te worden gebracht indien zij zodanig is aangetast dat zij niet langer aan de norm voldoet. In dat geval voegen wij bij het voorstel aan PS een voorstel voor een herstelplan om dit mogelijk te maken.

Toelichting weerstandsvermogen

Het kengetal weerstandsvermogen drukt uit in welke mate de provincie in staat is om met haar financiële reserves ongedekte risico's op te vangen. Het kengetal weerstandsvermogen wordt berekend door de totale weerstandscapaciteit te delen door de hoogte van de ongedekte risico's over een periode van één jaar (incidentele weerstandsvermogen) of vier jaar (structureel weerstandsvermogen).

De norm voor het minimaal aan te houden weerstandsvermogen bedraagt 1. Indien ondanks genomen beheersmaatregelen het totale weerstandsvermogen of het incidentele weerstandsvermogen lager wordt dan 1, dan doen Gedeputeerde Staten financiële voorstellen die ertoe leiden dat het weerstandsvermogen weer teruggebracht wordt op het minimale niveau.

Daarnaast is in de financiële verordening de norm bepaald om de algemene reserve op minimaal 25% van de structurele algemene dekkingsmiddelen te houden. Deze structurele algemene dekkingsmiddelen staan verder toegelicht in hoofdstuk 8.1.

Incidenteel weerstandsvermogen

Berekening weerstandscapaciteit (in miljoenen €)	**Begroting 2023**	**Raming 2024**	**Raming 2025**	**Raming 2026**	**Totaal**
Incidentele capaciteit					
Algemene reserve	122,8				122,8
Onvoorzien	-				-
Totaal incidentele capaciteit	**122,8**	-	-	-	**122,8**
Berekende risico's voor 1 jaar					14,5
Kengetal Weerstandsvermogen voor 1 jaar					**8,5**

Totale weerstandsvermogen

Berekening weerstandscapaciteit (in miljoenen €)	**Begroting 2023**	**Raming 2024**	**Raming 2025**	**Raming 2026**	**Totaal**
Incidentele capaciteit					
Algemene reserve	122,8				122,8
Onvoorzien	-				-
Totaal incidentele capaciteit	122,8	-	-	-	122,8
Structurele capaciteit					
Onbenutte belastingcapaciteit		170	170	170	510
Onvoorzien		-	-	-	-
Meerjarenbegrotingsruimte		-	-	-	-
Totale structurele capaciteit	-	**170**	**170**	**170**	**510**
Totale weerstandscapaciteit					632,8
Berekende risico's voor 4 jaar					29,6
Kengetal Weerstandsvermogen voor 4 jaar					**21,4**

Uit dit overzicht blijkt dat de berekende weerstandscapaciteit op basis van de incidentele capaciteit 8,5 bedraagt (was 10,4 bij begroting 2022). Voor een periode van vier jaar bedraagt de weerstandscapaciteit 21,4 (was 28,7 bij begroting 2022). In beide gevallen is de uitkomst groter dan 1. Dit betekent dat in beide gevallen de totale weerstandscapaciteit groter is dan de hoogte van de ongedekte risico's.

Conclusies

Bij de begroting zijn risico's geïnventariseerd met een totale bruto omvang van € 43,8 miljoen. Het berekende risicobedrag (na simulatie) voor het komende jaar bedraagt € 14,5 miljoen. Het berekende risicobedrag voor de komende vier jaar bedraagt € 29,6 miljoen.

De incidentele weerstandscapaciteit bij de begroting 2023 bedraagt € 122,8 miljoen. Het weerstandsvermogen voor één jaar komt dan uit op 8,5. De totale weerstandscapaciteit bedraagt € 632,8 miljoen. Het weerstandsvermogen voor een periode van vier jaar komt dan uit op 21,4. Met een zekerheid van 99% kan geconcludeerd worden dat de berekende weerstandscapaciteit toereikend is om financiële tegenvallers op te vangen.

Kengetallen

Kengetallen

Met ingang van de begroting 2016 is in het BBV voorgeschreven in deze paragraaf een set van zes verplichte financiële kengetallen op te nemen. De zes kengetallen zijn:

1. netto schuldquote;
2. netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen;
3. de solvabiliteitsratio;
4. kengetal grondexploitatie;
5. structurele exploitatieruimte;
6. belastingcapaciteit (zie hiervoor de paragraaf provinciale heffingen).

1. Berekening netto schuldquote

De netto schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de provincie ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en afschrijvingen op de exploitatie.

	Bij jaarrekening ultimo jaar	Rekening 2021	Begroting 2022*	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
A	Vaste schulden (art. 46)	0	0	34	112	180	180
B	Netto vlottende schuld (art. 48)	27	20	18	16	16	16
C	Overlopende passiva (art. 49)	350	536	615	684	667	635
D	Financiële activa (art. 36 lid d, e en f)	0	0	0	0	0	0
E	Uitzettingen < 1 jaar (art. 39)	232	142	53	25	25	25
F	Liquide middelen (art. 40)	5	1	1	0	0	0
G	Overlopende activa (art. 40a)	53	30	29	28	28	28
H	Totale baten (exclusief reserves (art. 17 lid c)	518	578	567	565	568	544
	Netto schuldquote (A+B+C-D-E-F-G/H * 100%	**17%**	**66%**	**103%**	**134%**	**143%**	**143%**

*2022 t/m Tweede begrotingswijziging 2022

Uit bovenstaande tabel blijkt dat de oude situatie waarbij de provincie voldoende eigen middelen had in de komende jaren verandert in een situatie waarbij geld geleend moet gaan worden. Uit de liquiditeitsprognose blijkt dat naar verwachting vanaf 2023 geld geleend moet gaan worden om aan de verschillende verplichtingen te kunnen blijven voldoen. De afname van de eigen middelen is vooral zichtbaar op regel E.

2. Berekening gecorrigeerde netto schuldquote

Om inzicht te verkrijgen in hoeverre sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen). Op die manier wordt duidelijk in beeld gebracht wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast. De wijze waarop de netto schuldquote gecorrigeerd voor de doorgeleende gelden wordt berekend is gelijk aan de netto schuldquote, met dien verstande dat bij de financiële activa ook alle verstrekte leningen worden opgenomen.

	Bij jaarrekening ultimo jaar	Rekening 2021	Begroting 2022*	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
A	Vaste schulden (art. 46)	0	0	34	112	180	180
B	Netto vlottende schuld (art. 48)	27	20	18	16	16	16
C	Overlopende passiva (art. 49)	350	536	615	684	667	635
D	Financiële activa (art. 36 lid b, c, d, e en f)	99	99	99	99	99	99
E	Uitzettingen < 1 jaar (art. 39)	232	142	53	25	25	25
F	Liquide middelen (art. 40)	5	1	1	0	0	0
G	Overlopende activa (art. 40a)	53	30	29	28	28	28
H	Totale baten (exclusief reserves (art. 17 lid c)	518	578	567	565	568	544
	Netto schuldquote (A+B+C-D-E-F-G/H * 100%	**-2%**	**49%**	**86%**	**117%**	**125%**	**125%**

*2022 t/m Tweede begrotingswijziging 2022

Zie voor opmerkingen hetgeen onder 1 is gemeld. Zoals hierboven is vermeld zit het verschil in het feit dat bij deze berekening tevens de verstrekte leningen zijn meegenomen. Het verschil met 1 is zichtbaar op regel D.

3. Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de provincie in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. Het eigen vermogen van een provincie bestaat volgens artikel 42 BBV uit de reserves (zowel de algemene reserve als de bestemmingsreserves) en het resultaat uit het overzicht van baten en lasten.

	Bij jaarrekening ultimo jaar	Rekening 2021	Begroting 2022*	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
A	Eigen vermogen (art. 42)	1064	847	755	724	733	750
B	Balanstotaal	1463	1425	1445	1559	1619	1605
	Solvabiliteit A/B * 100%	**73%**	**59%**	**52%**	**46%**	**45%**	**47%**

* 2022 t/m Tweede begrotingswijziging 2022

Hoe hoger de solvabiliteitsratio hoe hoger de weerbaarheid van de provincie. De mate van weerbaarheid in combinatie met de andere kengetallen geeft een indicatie over de financiële positie van de provincie. Kijkend naar de samenstelling van het vreemd vermogen (cq de financiële verplichtingen), valt af te leiden dat dit met name bestaat uit voorzieningen en overlopende passiva. Voor de gevormde voorzieningen is de last reeds genomen. Hiervoor zal dus geen aanspraak meer gemaakt hoeven worden op de reserves. De overlopende passiva bestaan met name uit verplichtingen die gedekt worden door onttrekkingen aan de bestemmingsreserves. Dit laatste zorgt voor de daling van de omvang van het eigen vermogen. Op basis hiervan kan geconcludeerd worden dat het berekenderatio ruim voldoende is om aan de financiële verplichtingen te voldoen.

4. Grondexploitatie

Bij jaarrekening ultimo jaar	Rekening 2021	Begroting 2022*	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Niet in exploitatie genomen bouwgronden (art. 38 lid a punt 1)	0	0	0	0	0	0
Bouwgronden in exploitatie (art. 38 lid b)	0	0	0	0	0	0
Totale baten (exclusief reserves (art. 17 lid c)	518	578	567	565	568	544
Grondexploitatie (A+B)/C * 100%	**0%**	**0%**	**0%**	**0%**	**0%**	**0%**

*2022 t/m Begrotingswijziging 2022

Uit bovenstaande blijkt dat de provincie niet over in exploitatie genomen gronden beschikt, hetgeen past bij het grondbeleid van de provincie.

5. Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting wordt thans het onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele lasten. Bij dit onderscheid is de aard van de activiteit leidend. Voorbeelden van structurele baten zijn de algemene uitkering uit het provinciefonds en eigen belastinginkomsten (motorrijtuigenbelasting). Bij structurele lasten zijn dat bijvoorbeeld de personeelslasten, kapitaallasten en bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen. Het onderscheid tussen structureel en incidenteel is ook in een notitie van de commissie BBV vastgelegd. Een begroting waarvan de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten is meer flexibel dan een begroting waarbij structurele baten en lasten in evenwicht zijn. De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves gedeeld door de totale baten (zie artikel 17 onderdeel c van het BBV = exclusief mutaties reserves) en uitgedrukt in een percentage. Om dit kengetal te relateren aan het overzicht van baten en lasten is het noodzakelijk om de volgende cijfers te presenteren:

	Bij jaarrekening ultimo jaar	Rekening 2021	Begroting 2022*	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
A	Totale structurele lasten	412	483	488	479	471	483
B	Totale structurele baten	490	515	528	546	546	527
C	Totale structurele toevoegingen aan de reserves	44	32	30	22	20	20
D	Totale structurele onttrekkingen aan de reserves	1	2	1	4	4	4
E	Totale baten	518	578	567	565	568	544
	Structurele exploitatieruimte ((B-A)+(D-C))/(E) * 100%	**7%**	**0%**	**2%**	**9%**	**10%**	**5%**

Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten te dekken. Daarnaast bevorderen hogere structurele baten de wendbaarheid (flexibiliteit) van de begroting. Voor Noord-Holland is in alle jaren sprake van een positief percentage. Voor een nadere opbouw van de baten en lasten verwijzen wij naar onderdeel 4.2.5 deze begroting.

6. Belastingcapaciteit

Een provincie heeft de mogelijkheid om het aantal opcenten te verhogen tot het maximaal te heffen aantal opcenten zoals dat door het Rijk wordt bepaald. De belastingcapaciteit van provincies wordt berekend door het aantal opcenten in jaar t (het begrotingsjaar) te vergelijken met het gemiddelde van het aantal opcenten van alle provincies in jaar t-1 (het jaar voorafgaand aan het begrotingsjaar) en uit te drukken in een percentage.

	Bij jaarrekening ultimo jaar	Rekening 2021	Begroting 2022*	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
A	Aantal opcenten MRB	67,9	67,9	67,9	67,9	67,9	67,9
B	Landelijk gemiddelde opcenten in jaar er voor	83,0	83,5	83,7	84,6	84,6	84,6
	Aantal opcenten t.o.v. landelijk gemiddelde in jaar er voor (A/B) * 100%	81,8%	81,3%	81,1%	80,3%	80,3%	80,3%

*2022 t/m Tweede begrotingswijziging 2022

Uit bovenstaande blijkt dat de provincie Noord-Holland onder het landelijk gemiddelde zit qua heffen van opcenten. Dit is ook logisch omdat de provincie het laagste opcenten tarief heeft van alle provincies. Dit zorgt ervoor dat er nog voldoende capaciteit is om financiële tegenvallers op te vangen. Bij de begroting 2023 is de onbenutte belastingcapaciteit berekend op € 170 miljoen.

	Rekening 2021	Begroting 2022*	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
1. Netto schuldquote	17%	66%	103%	134%	143%	143%
2. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	-2%	49%	86%	117%	125%	125%
3. Solvabiliteitsratio	73%	59%	52%	46%	45%	47%
4. Grondexploitatie	0%	0%	0%	0%	0%	0%
5. Structurele exploitatieruimte	7%	0%	2%	9%	10%	5%
6. Belastingcapaciteit	81,8%	81,3%	81,1%	80,3%	80,3%	80,3%

*2022 t/m Tweede begrotingswijziging 2022

In bovenstaande tabellen is op basis van een aantal kengetallen getracht om een inzicht te geven in de financiële positie van de provincie. Voor een beoordeling van de financiële positie is het belangrijk dat zowel naar de balans als naar de exploitatie wordt gekeken. In de kengetallen structurele exploitatieruimte en belastingcapaciteit komt tot uitdrukking of een provincie over voldoende structurele baten beschikt en welke mogelijkheid er is om de structurele baten op korte termijn te vergroten. Voor de provincie Noord-Holland geldt voor de komende jaren dat de structurele baten groter zijn dan de structurele lasten. Dit betekent dat de provincie voldoende flexibiliteit vertoont om eventuele tegenvallers op te vangen.

Het percentage opcenten van Noord-Holland (67,9) ligt onder het gemiddelde van alle 12 provincies (+/- 83%). Noord-Holland heeft het laagste opcenten tarief van alle provincies. Dit resulteert in een onbenutte belastingcapaciteit bij de begroting van 2023 van € 170 miljoen. Op basis van bovenstaande kan geconcludeerd worden dat de begroting van de provincie voldoende wendbaar en flexibel is.

De kengetallen netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen, solvabiliteitsratio en grondexploitatie hebben betrekking op de balans. Op basis van de huidige liquiditeitsprognose is de verwachting dat vanaf 2023 een tekort aan middelen ontstaat en dat vreemd vermogen aangetrokken moet worden ter financiering van bedrijfsprocessen.

De verwachte solvabiliteitsratio daalt de komende jaren van ongeveer 60% naar ongeveer 45%. De daling wordt veroorzaakt een daling van de omvang van het eigen vermogen en een toename van het balanstotaal. Dit laatste wordt vooral veroorzaakt door het dat de investeringen in materiële vaste activa en financiële vaste activa de komende jaren toe zullen nemen.

Wat betreft de grondexploitatie kan gezegd worden dat Noord-Holland geen grondexploitatie kent. Hier zijn dus voor de komende jaren geen financiële consequenties te verwachten.

Het kengetal structurele exploitatieruimte toont aan dat er voldoende structurele baten zijn om de structurele lasten te dekken.

Op basis van bovenstaande kan geconcludeerd worden dat op basis van de huidige cijfers de financiële situatie van de provincie als goed tot zeer goed omschreven kan worden.

3.2 Onderhoud kapitaalgoederen

Algemeen

Duurzame bereikbaarheid is een belangrijke opgave voor de provincie Noord-Holland. Een goede bereikbaarheid is noodzakelijk voor het functioneren van de economie in Noord-Holland en een vereiste om deel te nemen aan de arbeidsmarkt en het sociale leven. Onder het motto ‘doelmatig en duurzaam’ spelen deze onderwerpen op dit moment een belangrijke rol. Het handelen van de

provincie is gericht op duurzaamheid. Dit betekent dat ook voor het technisch en operationeel beheer van de infrastructuur geldt dat we in 2030 de hoeveelheid CO2-emissie, het primaire materiaalgebruik minimaal hebben gehalveerd, en energieneutraal zijn, de biodiversiteit en de klimaatadaptiviteit hebben bevorderd en stikstof en fijnstof hebben beperkt. Dit kan invloed hebben op kwaliteitseisen die we gewend zijn te stellen (bijvoorbeeld bij alternatief maaibeheer), maar ook op de vanzelfsprekendheid waarmee we infrastructuur aanleggen voor ‘de eeuwigheid’, uitgaande van eindeloze groei.

Het verbeteren en beheren van de (provinciale) infrastructuur zijn kerntaken van de provincie. De provincie beheert circa 650 km wegen, 380 km fietspaden, 50 km busbanen, 250 km vaarwegen (bodem en oevers), 590 civiele kunstwerken (inclusief duikers), DVM-systemen, een verkeers-, tunnel- en brugbediencentrale en dertien gebouwen (waarvan vier huur). Onderdeel van de beheertaak is de wettelijke zorgplicht en provinciale ambitie om de kapitaalgoederen volgens afgesproken kwaliteitseisen in stand te houden door middel van onderhoud en vervanging. Hiermee worden functionaliteit en kwaliteit van deze kapitaalgoederen op peil gehouden en wordt kapitaalvernietiging voorkomen. Verder is het op orde zijn van de cybersecurity van groot belang om misbruik van de kapitaalgoederen te voorkomen.

Infrastructuur

De instandhouding van de provinciale infrastructuur legt een groot beslag op de provinciale begroting. Hierdoor is in de afgelopen jaren steeds nadrukkelijker de behoefte ontstaan om de infrastructuur professioneler, doelmatiger en efficiënter in stand te houden.

De provincie gaat in 2023 verder met de ontwikkeling van het assetmanagement. Het beheer van onze assets wordt verder in lijn gebracht met de provinciebrede doelstellingen. Thema’s die steeds meer aandacht krijgen zijn toepassing van duurzaamheid, biodiversiteit, klimaatverandering (klimaatstresstest), energieverbruik, digitalisering (digital twins, een nieuw beheersysteem en dashboards voor de monitoring van onze doelen) en innovatie. Voor deze extra vereisten en functies zijn budgetten vrijgemaakt en in de pilotprojecten wordt geleerd, bijgestuurd en geacteerd op de opgedane ervaringen. Er wordt altijd een afweging gemaakt tussen de risico’s, de kosten en de opbrengsten. Dit afwegingskader kan vervolgens leiden tot aanpassingen in de programmering van de studiefase, de planfase en uitvoeringsfase.

Het bestuurlijk vastgesteld kwaliteitsniveau voor het functioneren van het areaal is leidend. De systematiek is gebaseerd op de landelijke afspraken. Dit is vastgelegd in de Nota Infrastructurele Kapitaalgoederen (NIKG). Ook is hierin vastgelegd welke financiële middelen hiervoor noodzakelijk zijn.

De afweging over beleidswijzigingen, trends en ontwikkelingen zoals omschreven in de NIKG wordt (jaarlijks) bij de Kaderbrief gemaakt.

Type areaal	Bestuurlijk vastgesteld kwaliteitsniveau
Stroomwegen	B
Overige wegen	C
Fietspaden	B
Milieuaspecten bij wegbeheer	B
Vrij liggende busbanen	B
Haltes/stations Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV)	B
Vaarwegen / oevers	C/D

Het beheer wordt gebiedsgericht uitgevoerd. Een belangrijk instrument hierin zijn de gebiedscontracten, waarbij het vast- en variabel onderhoud van het areaal naar de markt is gebracht. Daarnaast zijn er ook aspecten van het onderhoud die moeilijk passen in een gebiedscontract en waarvan het efficiënter is om deze centraal te beleggen, zoals bijvoorbeeld centrale brugbediening, dynamisch verkeersmanagement (DVM) en gladheidscoördinatie. Vanaf april 2023 loopt het huidige contract voor het beheer van de provinciale tunnels af. Om deze reden zal in 2022 begonnen worden met de aanbesteding van een nieuw contract. Verkeersmanagement wordt medio 2023 in de vorm van een iDienst uitbesteed. Het verkeersmanagement vindt dan plaats vanuit een centrale in Rotterdam.

Programmering Onderhoud

Alle maatregelen aan het infrastructurele areaal worden begroot en in de 'Provinciale Programmaplanning Infrastructuur' opgenomen, zodat gestuurd kan worden op de voortgang in de studiefase. Bestuurlijk wordt een doorkijk van het infrastructurele programma vastgelegd in het integraal Meerjarenprogramma Infrastructuur (iMPI). Het iMPI geeft onder andere aan welke (vervangings-)investeringen noodzakelijk zijn. De kredieten hiervan worden met de behandeling van de begroting aangevraagd en door PS beschikbaar gesteld.

Het vast- en variabel onderhoud is in uitvoering bij een gebiedscontractant. Deze gebiedscontractant is zelf verantwoordelijk voor het inplannen van de uitvoering. Bijna al het variabel onderhoud voor de gebieden met een gebiedscontract wordt geprogrammeerd door de gebiedsaannemer binnen de vaste jaarlijkse contractprijs.

Gebouwen

De provincie Noord-Holland heeft verschillende panden in beheer. De meeste panden zijn in gebruik voor de huisvesting van medewerkers en/of opslag van eigendommen. De provincie verhuurt een klein deel van haar panden als winkel, dienstwoning of kantoor aan derden.

Het onderhoud aan de panden voor 2023 kan als volgt worden ingedeeld.

- maincontract;
- planmatig onderhoud, dit betreft werkzaamheden volgens het meerjarenonderhoudsplan;
- niet-planmatig onderhoud, dit betreft storingen en niet-geplande kleine onderhoudswerkzaamheden.

Maincontract

Voor zowel het planmatig als het niet-planmatig onderhoud voor het kantoorpand Houtplein 33 en het nieuwe gebouw Dreef 1 & 3 is een 'maincontract' afgesloten, op basis van een prestatiecontract. Dit houdt één contract in, voor het onderhoud aan alle technische disciplines, waaronder bouwkunde, verwarming, lucht en elektrotechniek. Naast deze contractuele verplichtingen zijn er incidentele kosten die voortvloeien uit het maincontract voor deze panden. Medio 2023 gaat het nieuwe maincontract van start, waarin het onderhoud aan de historische panden aan de paviljoenslaan is toegevoegd en de scope wordt uitgebreid met o.a. keukentechniek en legionellabeheer.

Planmatig onderhoud

Voor het planmatig (bouwkundig) onderhoud aan de overige panden werken wij met een meerjarenonderhoudsplan. Dit meerjarenonderhoudsplan bevat het planmatig onderhoud (bouwkundig en installatietechnisch) aan de buitenzijde van de panden, zoals vervangingen van installatie(delen), de vervanging of renovatie van daken en goten en noodzakelijke onderhoudswerkzaamheden aan de terreinen (hekwerk, bestrating). In de aanloop naar het nieuwe maincontract vindt in 2023 een herinspectie van de provinciale panden plaats, waarna het meerjarenonderhoudsplan indien nodig wordt aangepast.

Er zal onderhoud worden uitgevoerd in Paviljoen Welgelegen aan de installatietechnische onderdelen en de beveiligingscamera's zullen worden vervangen. Er wordt groot onderhoud aan de natuurstenen gevel van Paviljoen welgelegen uitgevoerd.

Niet-planmatig onderhoud

Het niet-planmatig onderhoud beslaat het noodzakelijke klein onderhoud aan de panden, dat deels structureel plaatsvindt (onderhoud aan cv's, zonweringen, automatische deuren en tuin) en deels op ad-hoc basis (wanneer een onvolkomenheid wordt geconstateerd, na melding van storing of incidentele inspectie) wordt uitgevoerd. Storingen in de panden die onder het maincontract vallen, worden ook uit dit budget betaald.

Beheer en onderhoud meerjarig gepland (x €1 miljoen)

Beheer en onderhoud meerjarig gepland (wegen)	2022	2023	2024	2025
A. Vervangingsinvesteringen wegen (PMO)	€ 47,5	€ 73,6	€ 59,3	€ 9,4
B. Groot onderhoud gepland	€ 18,9	€ 20,6	€ 4,0	€ 3,0
C. Projecten reserve kap. lasten VIK v/h Res. GO	€ 0,3	€ 0,6	€ 0,7	€ 2,1
D. Vast onderhoud wegen	€ 7,1	€ 6,9	€ 7,3	€ 7,3
E. Gebiedscontracten (GBC1 t/m GBC7)	€ 36,9	€ 37,5	€ 38,4	€ 38,6
F. Tunnels	€ 5,6	€ 4,9	€ 4,9	€ 4,9
G. DVM-areaal wegen	€ 5,5	€ 4,7	€ 4,0	€ 4,0
H. Planmatig onderhoud gebouwen	€ 1,2	€ 1,2	€ 1,2	€ 1,2
I. Correctief onderhoud gebouwen	€ 0,3	€ 0,3	€ 0,3	€ 0,3
Totaal onderhoud kapitaalgoederen	**€ 123,4**	**€ 150,1**	**€ 120,0**	**€ 70,8**
Waarvan activa met een maatschappelijk nut	**€ 47,5**	**€ 73,6**	**€ 59,3**	**€ 9,4**

Beheer en onderhoud meerjarig gepland (vaarwegen)	2022	2023	2024	2025
A. Vervangingsinvesteringen vaarwegen	€ 8,2	€ 26,4	€ 10,0	€ 24,4
B. Projecten reserve kap. lasten v/h Res. GO	€ 1,5	€ 2,1	€ 0,4	€ 0,4
C. Variabel onderhoud vaarwegen	-€ 0,1	-€ 0,1	-€ 0,1	-€ 0,2
D. Beheer vaarwegen	€ 1,2	€ 1,3	€ 1,3	€ 1,3
E. Vast onderhoud vaarwegen	€ 3,4	€ 3,4	€ 3,4	€ 3,4
F. Gebiedscontracten (GBC1 t/m GBC7)	€ 6,6	€ 6,6	€ 6,6	€ 6,6
G. DVM-areaal vaarwegen	€ 1,9	€ 1,9	€ 1,7	€ 1,5
Totaal onderhoud kapitaalgoederen	**€ 22,8**	**€ 41,7**	**€ 23,4**	**€ 37,5**
Waarvan activa met een maatschappelijk nut	**€ 8,2**	**€ 26,4**	**€ 10,0**	**€ 24,4**

3.3 Financiering

Algemeen

Het treasurybeleid beslaat de doelstellingen, de richtlijnen en de limieten, die voor het uitvoeren van de Treasuryfunctie zijn vastgesteld. De wettelijke- en provinciekaders zijn vastgelegd in:

- Wet financiering decentrale overheden (Wet fido);
- Besluit leningsvoorwaarden decentrale overheden;
- Ministeriële regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden;
- Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV);
- Financiële verordening Noord-Holland 2021;
- Financieringsstatuut Provincie Noord-Holland 2020;
- Uitvoeringsrichtlijn Leningen en Garantstellingen Noord-Holland 2020.

In deze wettelijke kaders staan onder andere richtlijnen over het aangaan en verstrekken van leningen, evenals het verlenen van garanties uit hoofde van de publieke taak. Uitzettingen of derivaten moeten een prudent karakter hebben en niet zijn gericht op het genereren van inkomen door het lopen van overmatig risico. In de ministeriële regeling is geëxpliciteerd wat minimaal onder prudente uitzettingen en een prudent gebruik van derivaten moet worden verstaan. De voorschriften richten zich op de tegenpartij (debiteurenrisico) en op het type instrument (marktrisico). De provincie Noord-Holland beschikt op het moment van opmaken van deze begroting niet over uitzettingen en derivaten. Deze worden ook in 2023 niet verwacht.

De belangrijkste doelstellingen van het provinciale treasurybeleid zijn:

- Duidelijke richtlijnen te bieden voor het eenduidig behandelen van aanvragen voor geldleningen en garantstellingen (vanuit publieke taak);
- Zorgen voor de tijdige beschikbaarheid van de nodige financiële middelen;
- Beheersen van financiële risico's;
- Minimaliseren van de kosten bij het beheren van geldstromen en financiële posities.

Liquiditeitsprognose

Op basis van de actuele liquiditeitsprognoses verwacht de Provincie Noord-Holland in 2023 structureel nieuwe geldleningen te moeten aantrekken om de benodigde liquiditeit op peil te houden.

We zullen overgaan tot het aantrekken van langlopende geldleningen gedurende het jaar als het 100% zeker is dat deze nodig zijn. De omvang van de leningen en het tijdstip van aantrekken worden daarom bepaald aan de hand van de liquiditeitsprognose op korte termijn. Dit om overliquiditeit en onnodige rentekosten te voorkomen. Naast de liquiditeitsprognoses die nodig zijn voor het bepalen van de omvang van de geldleningen is het ook van belang om de verwachtingen rondom de renteontwikkelingen te betrekken bij de besluitvorming over het

aantrekken van langlopende geldleningen. We maken hiervoor per kwartaal een actuele rentevisie op en betrekken deze rentevisie bij het bepalen van de vorm (looptijd) van de geldleningen.

De provincie Noord-Holland hanteert het systeem van totaalfinanciering. Dit houdt in dat niet voor iedere investering apart een lening wordt afgesloten. Investeringen worden gefinancierd uit het totaal van eigen vermogen en het lang vreemd vermogen (aangetrokken leningen). Er is dus geen directe relatie tussen een bepaald(e) investering/project en de rentelasten voor een afgesloten lening. De rentekosten worden evenwel aan de desbetreffende taakvelden met behulp van een (rente)omslag toegerekend, zodat inzicht is in de volledige kosten van de taakvelden.

Deze werkwijze is in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording (BBV), de wet Fido en het Financieringstatuut provincie Noord-Holland 2020. De bevoegdheid voor het aantrekken van geldleningen met een looptijd langer dan drie maanden ligt bij Gedeputeerde Staten. In de paragraaf Financiering van de begroting en de jaarstukken worden Provinciale Staten jaarlijks geïnformeerd over de actuele ontwikkelingen in het financieringsbeleid.

Schatkistbankieren

De Staat verzekert met schatkistbankieren dat met de middelen van de provincie geen onnodige financiële risico's worden gelopen. Schatkistbankieren biedt de twee volgende hoofdactiviteiten:

- Rekeningcourantverhouding met de Staat. Een positief saldo op de bankrekeningen van de provincie wordt dagelijks afgeroomd ten gunste van de rekening-courant. Andersom wordt een negatief saldo op de bankrekeningen dagelijks aangezuiverd vanaf deze rekening-courant. Deze saldoregulatie geschiedt door het Agentschap van de Generale Thesaurie van het ministerie van Financiën.

- Plaatsing van deposito's bij genoemd Agentschap. Hierbij worden dagelijks onafhankelijk vastgestelde tarieven gehanteerd en aanvragen worden nooit geweigerd indien het saldo toereikend is. Vanwege de aflopende financiële ruimte wordt van het plaatsen van deposito's geen gebruik gemaakt.

Sinds de ingang van het verplicht schatkistbankieren per 15 december 2013 is het voor de provincie mogelijk om tijdelijk overtollige middelen uit te zetten bij Nederlandse gemeenten, waterschappen en provincies, voor zover deze niet onder het toezicht van de uitzettende overheid vallen. Voor het bepalen van de hoogte, de looptijd en het rentepercentage van de te plaatsen deposito's en uitzettingen maken we gebruik van liquiditeitsprognoses en renteverwachtingen om de marktconformiteit vast te stellen. Echter omdat de rentevergoeding op deze uitzettingen nagenoeg nihil is, verdient schatkistbankieren op dit moment de voorkeur.

Renteverwachtingen

Een tweede belangrijke basis is de renteverwachting die we ieder kwartaal opstellen met twee rentevisies van verschillende treasuryspecialisten. Deze renteverwachting heeft ons geleerd dat de door ons geraadpleegde instanties voor 2023 nog steeds lage renteniveaus verwachten. Besloten is daarom om de vrijkomende deposito's voorlopig op de rekening-courant te laten staan.. De provincie had ultimo 2021 bij de Schatkist € 144 miljoen in rekening-courant staan. Uitzettingen bij de schatkist leveren sinds medio 2020 geen rente meer op.

Financieringstekort

Voor het begrotingsjaar is sprake van het aantrekken van middelen op basis van de nu voorliggende liquiditeitsprognoses. In de aanloop van het aantrekken van langlopende financiering zal conform het financieringsstatuut gehandeld worden.

Kasgeldlimiet/Renterisiconorm

De Wet Fido stelt normen voor de hoogte van de kasgeldlimiet en de renterisiconorm. Bij het uitvoeren van het treasurybeleid zal de provincie Noord-Holland in 2023 binnen deze normen blijven. Overschrijding van de kasgeldlimiet zal worden voorkomen door langlopende leningen aan te trekken. De renterisiconorm is bedoeld om (her)financiering van die meerjarige leningen over de jaren te spreiden.

Renteresultaat

	Renteresultaat (x € 1.000)	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**
	De externe rentelasten over de korte en lange				
A.	Financiering	286	1.070	1.800	1.800
B.	De externe rentebaten	-1.844	-1.976	-1.976	-1.976
	Totaal door te rekenen externe rente	-1.558	-906	-176	-176
	De rente die aan de grondexploitatie moet worden				
C.	Doorberekend	-	-	-	-
	De rente van projectfinanciering die aan het				
	betreffende taakveld moeten worden toegerekend	-	-	-	-
	Saldo door te rekenen externe rente	-1.558	-906	-176	-176
D1.	Rente over eigen vermogen	-	-	-	-
D2.	Rente over voorzieningen	-	-	-	-
	De aan taakvelden (programma's inclusief overzicht	-1.558	-906	-176	-176
	Overhead) toegerekende rente (renteomslag)				
E.	De werkelijk aan taakvelden (programma's inclusief				
	overhead) toegerekende rente (renteomslag)	-	-	-	-
F.	Renteresultaat op het taakveld treasury	-1.558	-906	-176	-176

3.4 Bedrijfsvoering

Algemeen

De maatschappelijk opgaven van de Provincie zijn veelomvattend en -vanwege de onderlinge verwevenheid- in toenemende mate complex. Een robuuste én wendbare bedrijfsvoering draagt zorg voor dat de Provincie deze opgaven en haar wettelijke taken adequaat kan vervullen. Zowel op het gebied van het interne functioneren van de organisatie, het faciliteren van in- en externe samenwerking als het politiek-bestuurlijke besluitvormingsproces. Doeltreffend, doelmatig én rechtmatig.

De afgelopen jaren heeft het accent in de organisatie van de bedrijfsvoering gelegen in het op orde brengen van de basis. Daardoor zijn we als organisatie nu beter in staat om tijdig in te spelen op politiek-maatschappelijke ontwikkelingen. En als de basis op orde is, vraagt dat om onderhoud en om doorontwikkeling. De thema's waarop we dat in de bedrijfsvoering van de provincieorganisatie doen zijn:

- Professionalisering en inzet van gebundelde expertise;
- Digitalisering en data-gedreven werken;
- Bedrijfsvoeringssystemen die ons functioneren en presteren ondersteunen;
- Kaderstelling;
- Sturing & beheersing.

Belangrijke ontwikkelingen waar we binnen deze thema's rekening mee houden zijn hybride werken en de krapte op de arbeidsmarkt.

Professionalisering

De provincie staat voor goed werkgeverschap. Wij willen met ons personeelsbestand een afspiegeling zijn van de maatschappij en een inclusieve organisatie vormen, waarbij al onze medewerkers zich bij de provincie thuis voelen. De integratie van diversiteit en inclusie in het strategische HRM- beleid wordt voortgezet en voeren we actief uit.

De provincie richt zich op een optimale inzet van het personeel in een organisatie die werkt in een dynamische omgeving. We stimuleren onze medewerkers om zich duurzaam te ontwikkelen tot professionals die binnen en buiten de provincie samenwerken aan onze maatschappelijke opgaven. In de nieuwe beleidsrijke cao staat 'Duurzame inzetbaarheid' centraal. Dit bestaat uit leren en ontwikkelen; arbeidsmobiliteit en loopbaan; vitaliteit en werk-privébalans. Hier gaan we in 2023 verder vorm aan geven.

Met het instrument van strategische personeelsontwikkeling kijken we op basis van data naar de invloed van onze omgeving op het gewenste personeelsbestand, nu en in de toekomst. In deze krapper wordende arbeidsmarkt zetten we ons nog meer actief in om nieuwe, talentvolle mensen aan te trekken en aan ons te binden. We besteden in 2023 daarom ook aandacht aan de profilering van de provincie als aantrekkelijke werkgever.

Het optimaliseren van de kennis van onze medewerkers is cruciaal om juist in een veranderende omgeving aan onze opgaven te kunnen blijven werken. We investeren in opleiding en training via het POB-budget per medewerker en het Algemene Opleidingenbudget, waarbij het leren steeds meer online plaatsvindt tijdens en in het werk. Vakkennis, talentontwikkeling en integriteit zijn hierbij belangrijke onderwerpen.

De strategische agenda van de directie en de in deze paragraaf benoemde ontwikkelingen vragen om passend leiderschap. In 2023 gaan we aan de slag met een geactualiseerd leiderschapsprofiel en bieden we instrumenten om het leiderschap verder te ontwikkelen.

Hybride werken en het vanuit verschillende locaties individueel- of samenwerken vraagt om verandering en/of uitbreiding van faciliteiten. We zetten in op een gezond werkklimaat, op kantoor én thuis en in het op een andere wijze met elkaar samenwerken. We bieden actief instrumenten aan die de vitaliteit van de medewerkers bevorderen, zoals de griepprik, de healthcheck en handvatten hoe om te gaan met werkdruk. Medewerkers van de Provincie kunnen al sinds 2021 circulaire faciliteiten aanvragen voor een thuiswerkplek. In 2023 worden aanpassingen doorgevoerd die hybride overleggen makkelijker maken en worden in het kantoor extra voorzieningen getroffen voor samenwerken, ontmoeten en in stilte werken

Interne communicatie is nog belangrijker geworden. Niet alleen om collega's te informeren, maar ook om te verbinden, zowel inhoudelijk als sociaal. Intranet is hierbij het centrale communicatiekanaal, maar wordt daarnaast ook gebruik gemaakt van onder meer livestreams, videoboodschappen, e-mails van de directie en achtergrondverhalen en interviews. Begin 2023 wordt het intranet van de provincie vernieuwd. Dit wordt de start van de werkdag voor elke medewerker van de provincie.

Digitalisering en datagedreven werken

In 2021 is de geactualiseerde datastrategie 2021-2023 vastgesteld. De datagedreven acties die direct samenhangen met de maatschappelijke opgaven worden bij deze opgaven toegelicht. De ambities worden ondersteund door te voorzien in de technische randvoorwaarden, onder andere voor het kunnen opslaan, aanbieden en combineren van data. In 2023 maken we daarnaast verdere stappen in het ontwikkelen van dashboards en analyses voor het sturen en monitoren van de bedrijfsvoering.

Verder blijven we de ontwikkeling van medewerkers en leidinggevenden op het gebied van digitalisering en datagedreven werken stimuleren, door specifieke opleidingen en trainingen.

De provincie Noord-Holland heeft in 2022 flinke stappen gezet met betrekking tot de ontwikkeling van de ICT-basisdiensten, zoals de werkplek en het ICT-netwerk. Tot 2023 worden deze stapsgewijs gereed gemaakt voor de toekomst. Zo worden onderdelen van het ICT-netwerk vernieuwd en wordt dit netwerk gemoderniseerd. Het bedrade en draadloze netwerk worden hiermee blijvend geschikt gemaakt voor thuiswerken en mobiel werken op en vanuit kantoor.

Daarnaast wordt gewerkt aan een cloud-transitie. De provincie Noord-Holland heeft, evenals veel (overheids)organisaties, gekozen voor het optimaal inzetten van de zogeheten publieke cloud in plaats van in het traditionele datacenter. Een gedeelte van de applicaties is in 2022 naar de cloud gemigreerd en in 2023 worden de volgende ICT-systemen naar de cloud verplaatst.

In 2023 ronden we de implementatie van de nieuwe digitale werkplek af Begin 2023 worden de laatste medewerkers overgezet naar deze cloud-gebaseerde werkplek. Deze ondersteunt nog

beter het thuiswerken en mobiel werken. Ook is erin voorzien dat in de komende jaren steeds meer medewerkers van de provincie veilig kunnen werken via hun eigen laptop of tablet.

Bedrijfsvoeringssystemen

Om klaar te zijn voor de toekomst wordt op verschillende terreinen gewerkt aan het optimaliseren van de bedrijfsvoeringssystemen. Gebruiksgemak, zo min mogelijk maatwerk en vereenvoudigde onderliggende werkprocessen zijn daarbij belangrijke uitgangspunten.

Op basis van een strategische visie werken we in 2023 concrete plannen nader uit. Tegelijkertijd wordt gewerkt aan vervanging van verouderde systemen en worden systemen geïmplementeerd die de bedrijfsvoering efficiënter moeten maken. Zo implementeren we een nieuw subsidiesysteem en wordt gestart met de implementatie van een nieuw inkoopsysteem. Deze systemen bieden een betere ondersteuning van de werkprocessen, kunnen beter voorzien in relevante (stuur)informatie (o.a. ten behoeve van datagedreven werken) en bieden ondersteuning bij het zoveel mogelijk geautomatiseerd borgen van de rechtmatigheid.

Kaderstelling

De provincie vertaalt externe kaders in interne regelgeving die sturend is voor het primaire proces. Hierbij is het uitgangspunt dat deze kaders begrijpelijk zijn en praktisch toepasbaar in de context van de opgaven van de Provincie.

In 2023 geeft de provincie verdere invulling aan het inkoopbeleid dat in 2021 is vastgesteld. In 2021 is het kader ‘Externe capaciteit’ opgesteld. Hierin zijn onder andere spelregels opgenomen voor de inzet van externe capaciteit. Gezien de arbeidsmarktontwikkelingen, de ontwikkelingen op de inhuurmarkt en de nadere invulling vanuit het Rijk van de wet DBA, verwachten we in 2023 dit kader te herzien.

In het kader van fiscale beheersing en het sluiten van een nieuw horizontaal toezicht convenant per ultimo 2022 met de Belastingdienst wordt het tax control framework in 2023 verder uitgebreid, geïmplementeerd en doorontwikkeld binnen de provincie Noord-Holland.

In 2022 heeft de provincie reeds nieuw beleid vastgesteld voor het openbaar maken van persoonlijke beleidsopvattingen in de lijn met de WOO. In 2023 zullen vier categorieën van informatie, geprioriteerd door de stuurgroep WOO (koepels, BZK en Plooi) via het landelijke Platform Open Overheidsinformatie worden gepubliceerd: Organisatiegegevens, Statenstukken, Convenanten en de Woo verzoeken. In een latere fase volgen de andere informatiecategorieën die volgens de WOO te zijner tijd actief openbaar gemaakt moeten worden.

Sturing en beheersing

Sturing op het behalen van de doelstellingen van de provincie vindt plaats via de planning & controlcyclus. In 2023 zal hierbij de focus liggen op het ondersteunen van de coalitieonderhandelingen en het zorgen voor een robuust financieel kader. De ontwikkelingen bij het Rijk (contourennota) worden hiertoe nauwlettend gevolgd.

Intern sturen we steeds meer op dashboards en werken we toe naar datagedreven analyses op het gebied van bedrijfsvoering. In 2023 zetten we in op verder integratie van diverse dashboards ter ondersteuning van het management.

De focus van interne beheersing richt zich de komende jaren op het beheerst realiseren van de provinciedoelstellingen. Hierbij gaat de aandacht uit naar zowel doelmatigheid, doeltreffendheid als rechtmatigheid.

Hiertoe wordt een controlframework ingericht dat vanuit verschillende invalshoeken (de 7 elementen van control als opgenomen in het controlstatuut) bijdraagt onder meer aan het versterken van de governance, het werken in overeenstemming met wet- en regelgeving, risicomanagement en project- en procesbeheersing. Jaarlijks stellen de afzonderlijke directies interne beheersplannen op waarin de concrete behoefte ter versterking van de interne beheersing voor die specifieke directie wordt vastgelegd. De voortgang wordt periodiek besproken en zonodig bijgesteld. In 2023 wordt met name aandacht besteed aan de elementen doelstellingen en risicomanagement. Ter verdere ondersteuning hiervan wordt in 2023 een Governance; Risk en Compliance tool geïmplementeerd. Deze tool zal ook worden ingezet ter ondersteuning van de (verbijzonderde) interne controle en informatiebeveiliging.

Vanaf boekjaar 2023 geeft het college van Gedeputeerde Staten zelfstandig een rechtmatigheidsverantwoording af. Hiervoor is reeds een solide basis gelegd in de organisatie door een goed ingerichte (verbijzonderde) interne controlefunctie.

Kosten Bedrijfsvoering

Overhead
De kosten voor bedrijfsvoering bestaan uit capaciteitskosten voor bedrijfsvoering (personele kosten van eigen medewerkers en externe inhuur) en materiële kosten zoals huisvesting en ICT.

Voor de bepaling van personele overhead gaan we uit van de functies zoals genoemd in de notitie Overhead van de commissie BBV, aangevuld met een aantal interne uitgangspunten. Hierin is voor specifieke functies in lijn met de uitgangspunten van de BBV-notitie vastgelegd, of deze tot overhead of tot programmakosten behoren.

Materiële kosten voor bedrijfsvoering worden voor het overgrote deel gerekend tot de overhead. Dit zijn bijvoorbeeld het onderhoud aan de panden, schoonmaak, beveiliging, catering en kosten van informatisering.

Er worden geen overheadkosten aan investeringen toegerekend. Dat geldt zowel voor personele kosten als voor materiële kosten.

Een deel van de materiële en personele kosten wordt gedekt uit reserves. Het betreft de reserves Huisvesting, Bedrijfsvoering en GO-gelden.

Deze kosten worden toegelicht in de programmabegroting onder programma 8, paragraaf 8.1.8.

Totale kosten overhead begroting 2023 (bedragen x € 1.000)

Overhead capaciteitskosten	48.745
Overhead materiële kosten	30.190
Totaal overhead	**78.935**

Totale capaciteitskosten

Capaciteit wordt ingezet voor bedrijfsvoering (overhead) en voor de realisatie van investeringen en begrotingsprogramma's.

Voor ieder begrotingsprogramma en voor de investeringen wordt geraamd, hoeveel capaciteit nodig is om de opgave te realiseren. De kosten van de capaciteit worden geraamd en gerealiseerd op de organisatorische eenheden (directies en sectoren) waar de medewerkers toe behoren. Aan de hand van de ramingen hoeveel capaciteit nodig is voor ieder begrotingsprogramma en iedere investering, wordt vervolgens een verdeelsleutel voor capaciteit bepaald. Met deze verdeelsleutel worden de capaciteitskosten vanuit de directies en sectoren aan de programma's en investeringen in de begroting toegerekend.

Voor de toerekening van de capaciteitskosten in de jaarstukken wordt een gelijke systematiek van toerekening gebruikt.

Onderstaand overzicht toont de toerekening van de capaciteitskosten naar de verschillende begrotingsprogramma's in € 1.000.

Verdeling capaciteitskosten

Programma (x € 1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2023 in %
1. Openbaar bestuur	10.682	10.795	10.330	10.299	10.236	9%
2. Klimaat en Milieu	7.406	6.627	6.335	6.319	6.284	5%
3. Ruimte en Water	10.003	9.749	9.311	9.287	9.239	8%
4. Bereikbaarheid	29.061	28.543	27.287	27.221	27.067	24%
5. Groen	12.091	11.363	10.853	10.829	10.772	9%
6. Economie, cultuur en welzijn	5.130	4.806	4.595	4.582	4.554	4%
7. Economisch herstel en duurzaamheid	546	546	522	521	518	0%
8. Overzicht Financiën en bedrijfsvoering	53.309	48.475	46.594	46.476	46.213	40%
Totaal naar programma's	**128.228**	**120.904**	**115.827**	**115.534**	**114.883**	
Totaal naar investeringen	**14.595**	**14.595**	**14.595**	**14.595**	**14.595**	
Totale capaciteitskosten	**142.823**	**135.499**	**130.422**	**130.129**	**129.478**	

3.5 Verbonden partijen

Algemeen

Onder een verbonden partij wordt verstaan: een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie een bestuurlijk en een financieel belang heeft. Een financieel belang bestaat uit het door ons ter beschikking gestelde bedrag dat we niet kunnen verhalen indien de verbonden partij failliet gaat, of het bedrag waarvoor we aansprakelijk zijn indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt. Een bestuurlijk belang is zeggenschap, hetzij door vertegenwoordiging in het bestuur, hetzij door stemrecht.

In een aantal gevallen wordt voor de realisatie van een provinciaal belang voor een participatie in een verbonden partij gekozen. Allereerst kunnen GS van oordeel zijn dat het publieke belang het best kan worden behartigd door een bestaande activiteit buiten de provinciale organisatie te plaatsen. Voorbeelden van dergelijke verzelfstandigingen uit het verleden zijn PWN, Alliander, Afvalzorg en Recreatie Noord-Holland.

Ten tweede kan sprake zijn van activiteiten die gezamenlijk met andere publieke en/of private partijen worden uitgevoerd ter behartiging van provinciale publieke belangen. Voorbeelden hiervan zijn Schiphol Area Development Company (SADC), Ontwikkelingsbedrijf Noord-Holland Noord, Zeestad en PolanenPark.

Naast de hiervoor genoemde situaties kan voor nieuwe participaties worden gekozen bij nieuw te ontwikkelen activiteiten die het publieke belang behartigen. Een voorbeeld hiervan is het Participatiefonds Duurzame Economie Noord-Holland B.V. (PDENH).

De verbonden partijen van de provincie Noord-Holland bestaan uit de provinciale deelnemingen (A), de gemeenschappelijke regelingen waaraan we deelnemen (B) en een aantal overige rechtspersonen waarmee een financieel belang en een bestuurlijk belang is gemoeid (C).

A. Deelnemingen

Naar hun aard kunnen deelnemingen worden onderscheiden in de categorieën (voormalige) nutsbedrijven, regionale ontwikkelingsmaatschappijen, beleggingen en overige.

De deelnemingen in de (voormalige) nutsbedrijven (PWN, Alliander, Afvalzorg) zijn vanuit de historie ontstaan. Regelmatig wordt beoordeeld of aanhouding van de belangen nog een provinciaal belang dient.

Ten aanzien van de ontwikkelingsvennootschappen (SADC, PolanenPark en Zeestad) kunnen sociaal-economische motieven en motieven vanuit ruimtelijke ordening worden aangevoerd voor de diverse participaties. Zolang de doelstelling van de desbetreffende ontwikkelingsmaatschappij actueel is, blijft de provincie vanuit dat oogpunt in principe deelnemen, tenzij nieuwe ontwikkelingen tot andere keuzes leiden.

De deelnemingen met een beleggingskarakter in de Bank Nederlandse Gemeenten en de Nederlandse Waterschapsbank dienen geen direct provinciaal belang, maar worden aangehouden vanwege het geringe risico en het hoge rendement.

Recreatie Noord-Holland is een uitvoeringsorganisatie waarin de provincie deelneemt en die als doel heeft het beheren en onderhouden van gebieden van een aantal recreatieschappen.

De provincie neemt deel in een drietal fondsen (PDENH, INH en LSFA), actief op het gebied van duurzaamheid, innovatieve bedrijven dan wel life sciences.

B. Gemeenschappelijke regelingen

De provincie is actief in een aantal recreatieschappen in het kader van landschapsbeheer en het creëren van recreatievoorzieningen.

De Randstedelijke Rekenkamer is een gemeenschappelijke regeling en oefent voor de provincies Flevoland, Utrecht, Zuid-Holland en Noord-Holland de wettelijk verplichte rekenkamerfunctie uit.

Het Openbaar lichaam Waddenfonds is een gemeenschappelijke regeling tussen de provincies Noord-Holland, Groningen en Fryslân.

De provincie neemt deel aan een viertal omgevingsdiensten. Dat betreft gemeenschappelijke regelingen tussen de provincie en een aantal gemeenten in de provincie Noord-Holland. De Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek is een gemeenschappelijke regeling tussen de provincie Noord-Holland, de provincie Flevoland en een aantal gemeenten in beide provincies.

C. Overige verbonden partijen

De provincie is lid van de vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO). Met deze samenwerking wordt beoogd de condities waaronder provincies werken te optimaliseren en provinciale vernieuwingsprocessen te stimuleren.

De provincie is in 2019 lid geworden van de Coöperatieve vereniging samenwerkingsverband DOVA, ter behartiging van de belangen op het gebied van openbaar vervoer.

De provincie is betrokken bij een aantal stichtingen. Stichtingen worden als verbonden partij opgenomen als door de provincie een bestuurder wordt benoemd en er sprake is van jaarlijkse financiële bijdragen aan die stichting. Daarmee wordt een ruime invulling gegeven aan de definitie van verbonden partijen.

De stichtingen die het betreft zijn:

- Stichting bevordering kwaliteit leefomgeving Schipholregio
- Stichting Projectbureau Masterplan Noordzeekanaalgebied
- Stichting administratiekantoor Aandelen Zeehaven IJmuiden
- Stichting Voorbereiding Pallas-reactor

Het fonds Nazorg gesloten stortplaatsen provincie Noord-Holland is op grond van de Wet milieubeheer tot stand gekomen als publiekrechtelijk rechtspersoon. Doel is het beheren van de gelden in het fonds, opdat deze gelden worden gebruikt ter dekking van de kosten van de eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen.

Sturen op bijdrage aan provinciale doelen

De provincie stuurt actief op de bijdrage van een verbonden partij aan de provinciale doelen. De beleidsmatige afweging of continuering van participatie in bestaande verbonden partijen wenselijk is, komt aan de orde bij de vierjaarlijkse evaluatie van de verbonden partij. Naast (her)definiëring van het publieke belang zal voor elke verbonden partij, zowel bij het aangaan van de verbintenis als bij de periodieke evaluatie, worden getoetst of deze bijdraagt aan realisatie van beleidsdoelstellingen. Vanuit bedrijfseconomisch perspectief zal beoordeeld worden of de bedrijfsvoering van de verbonden partij voldoende zakelijk is. In alle gevallen wordt periodiek de beleidsmatige afweging gemaakt om betrokken te blijven of te zijn bij activiteiten die de verbonden partij verricht.

Invulling aandeelhouders- en commissarisrol

Er is voor gekozen de belangen van de provincie bij de deelnemingen primair via de aandeelhoudersrol te behartigen. De aandeelhoudersrol is geplaatst in de portefeuille van de gedeputeerde die ook belast is met het beleidsveld. Om het benodigde contact met de belangrijkste deelnemingen te hebben, worden door het jaar heen verschillende afstemmingsoverleggen gehouden tussen de portefeuillehouder en bestuurders van de onderneming.

Voor de overige aspecten van invulling van de aandeelhoudersrol wordt verwezen naar de Kadernota verbonden partijen 2020 .

Relevante ontwikkelingen verbonden partijen

De volgende wijzigingen hebben de afgelopen periode plaatsgevonden op het gebied van de verbonden partijen:

- De aandeelhouders van de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij voor het Noordzeekanaalgebied N.V. i.l. hebben in december 2021 besloten deze vennootschap te ontbinden. Het vermogen van de vennootschap zal worden vereffend. De borgstelling ten behoeve van het project Hoogtij verstrekt aan de BNG Bank N.V. is komen te vervallen en de tussen de aandeelhouders daaruit voortvloeiende afspraken zijn beëindigd;

- Medio 2021 hebben GS besloten om een verkenning uit te voeren naar de vraag of en zo ja hoe een vervreemding van de aandelen in Recreatie Noord-Holland N.V. is te realiseren;

- Per 7 oktober 2021 is de InWest Regio B.V. (ROM) opgericht. De provincie Noord-Holland is 30,8% aandeelhouder in deze ROM. De ROM heeft als doel om binnen de provincie bij te dragen aan het versterken de positie en de internationale concurrentie kracht van de regio en het realiseren van de transitieopgaven op energie en aan circulariteit;

- Innovatiefonds Noord-Holland B.V. (INH) heeft ook in 2021 de Corona Overbruggingsleningen (COL-fonds) uitgevoerd voor de provincie Noord-Holland. Er zijn op dit moment gesprekken gaande met de nieuw opgerichte ROM om het COL-fonds hierin onder te brengen. Daarnaast heeft INH voor het Proof-of-Concept fonds € 3 miljoen aan React-EU middelen ontvangen als aanvulling op het bestaande fondsvermogen;

- De aandeelhouders van Alliander hebben in december 2021 een converteerbare lening van totaal € 600 miljoen verstrekt aan Alliander. Conform het provinciale aandelenbelang heeft de provincie Noord-Holland hiervan € 55 miljoen verstrekt;
- De provincie Noord-Holland is per 1 januari 2021 uitgetreden uit de Stichting Goois Natuurreservaat;
- SADC heeft voorjaar 2022 het nog openstaande deel van de aandeelhouderslening volledig terugbetaald aan de aandeelhouders. Voor de provincie Noord-Holland betrof dit een bedrag ad € 625.000;
- Op 24 maart 2022 heeft de oprichtingsvergadering plaatsgevonden van de gemeenschappelijke regeling siteholderschap werelderfgoed Hollandse Waterlinies.

Uitgaven

De lasten voor de verbonden partijen zijn terug te vinden in verschillende programma's. De lasten (rentelasten) voor de deelnemingen in SADC en Zeehaven IJmuiden staan in programma 6 'Economie, cultuur en welzijn' onder operationeel doel 6.5.1.

De bijdragen aan de recreatieschappen zijn opgenomen in programma 5 onder operationeel doel 5.2.2. De bijdragen aan de omgevingsdiensten zijn opgenomen onder operationeel doel 2.1.5. De bijdragen van de provincie aan het Interprovinciaal Overleg zijn verdeeld over de programma's op basis van de kerntaak waarvoor het IPO deze middelen inzet.

Inkomsten

In 2021 ontvingen wij circa € 14,3 miljoen aan dividend. In 2020 is een bedrag ontvangen van circa € 12,6 miljoen. Zie hiervoor het overzicht van de ontvangen bedragen per deelneming. De ontvangen dividenden worden gebruikt als algemeen dekkingsmiddel. Voor het jaar 2023 is een bedrag begroot ad € 8.920.000.

Leningen en garantstellingen verstrekt aan verbonden partijen

Aan een aantal provinciale verbonden partijen zijn bij oprichting of bij een latere financieringsbehoefte, leningen dan wel garanties verstrekt, namelijk:

- De in het verleden met PolanenPark afgesloten leningovereenkomst voor een maximum bedrag van € 23 miljoen is medio 2016 afgelost. De aandeelhouders in PolanenPark staan sindsdien naar rato garant voor een bancaire lening van PolanenPark van € 20 miljoen. Voor de provincie betekent dit een garantstelling van maximaal € 8 miljoen;
- Aan Zeehaven IJmuiden is in 2011 een lening verstrekt van € 0,6 miljoen. Deze lening is in 2021 verlengd tot 2026;
- De aandeelhouders van Regionale Ontwikkelingsmaatschappij voor het Noordzeekanaalgebied N.V. i.l. hebben in december 2021 besloten deze vennootschap te ontbinden. Het vermogen van de vennootschap zal worden vereffend. De borgstelling ten

behoeve van het project Hoogtij verstrekt aan de BNG Bank N.V. is komen te vervallen en de tussen de aandeelhouders daaruit voortvloeiende regresovereenkomst is beëindigd;

- Aan de Stichting Voorbereiding Pallas-reactor is een subsidie in de vorm van een rentedragende geldlening van € 40 miljoen verleend voor de activiteiten in de voorbereidingsfase van de Pallas-reactor;
- Aan SADC (Schiphol Area Development Company) is in 2018 een kredietfaciliteit van in totaal € 13,5 miljoen verstrekt door de vier aandeelhouders; voor de provincie derhalve € 3,375 miljoen. Ultimo 2021 is in totaal een bedrag van € 0,625 miljoen bij de provincie opgenomen onder deze faciliteit. Voorjaar 2022 is dit bedrag afgelost;
- Aan Alliander is in december 2021 een converteerbare lening van € 55 miljoen verstrekt voor de oplopende investeringen in de energietransitie.

Risico's verbonden aan verbonden partijen

De financiële risico's gerelateerd aan verbonden partijen zijn als volgt weer te geven (zie tevens de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing):

Gestort aandelenkapitaal bij deelnemingen

Een aandeelhouder in een vennootschap (deelneming) heeft een bedrag betaald voor de aandelen. In het geval dat de vennootschap slechte resultaten behaalt, kan sprake zijn van (gedeeltelijk) verlies van dit bedrag. Dit dient dan op de provinciale balans te worden gecorrigeerd.

Dividendopbrengsten van deelnemingen

Als een deelneming winsten behaalt, kan een deel van die winst als dividend worden uitgekeerd aan de aandeelhouders. Deze mogelijke dividenden zijn onzeker doordat pas na afloop van een boekjaar blijkt of het verwachte resultaat is behaald.

De provincie dekt in het weerstandsvermogen het risico af dat 25% van het verwachte dividend niet wordt uitgekeerd.

Verstrekte leningen aan verbonden partijen

Zowel aan een aantal deelnemingen als aan enkele overige verbonden partijen zijn leningen verstrekt. Voor een deel van de verstrekte leningen heeft een dotatie aan het weerstandsvermogen plaatsgevonden in verband met het risico van niet-terugbetaling.

Verstrekte garanties aan verbonden partijen

Zowel ten behoeve van deelnemingen als van overige verbonden partijen zijn garanties/borgstellingen afgegeven. Voor een deel van de verstrekte bedragen heeft een dotatie aan het weerstandsvermogen plaatsgevonden, voor het geval een beroep wordt gedaan op deze garanties/borgstellingen.

Deze risico's zijn in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing opgenomen als Financieringsrisico's, Beleidsrisico's of als Risico's Verbonden Partijen.

Overzicht verbonden partijen

Deelneming

1	Alliander N.V.			
			2020	2021
Vestigingsplaats	Arnhem	Eigen vermogen	4.328.000.000	4.470.000
Nominale waarde aandelen	€ 62.654.400	Vreemd vermogen	5.094.000.000	5.730.000
% belang	9,16	Resultaat	224.000.000	242.000.000
Programma	Klimaat en Milieu (2.1.1)	Dividend	10.400.000	9.260.000
Bestuurlijk belang	Stemrecht AvA			
Publiek doel	Energievoorziening			
Eventuele ontwikkelingen/risico's	in december 2021 is een lening van € 55 miljoen verstrekt aan Alliander			

2	N.V. Afvalzorg Holding			
			2020	2021
Vestigingsplaats	Haarlem	Eigen vermogen	€72.235.000	€73.934.000
Nominale waarde aandelen	€ 12.600.000	Vreemd vermogen	€138.868.000	€160.565.000
% belang	90	Resultaat	€7.191.000	€3.040.000
Programma	Klimaat en Milieu (2.1.1)	Dividend	€1.125.000	€1.125.000
Bestuurlijk belang	Stemrecht AvA			
Publiek doel	Efficiënt gebruik stortplaatsen			
Eventuele ontwikkelingen/risico's				

3	N.V. Provinciaal Waterleidingbedrijf Noord-Holland (PWN)			
			2020	2021
Vestigingsplaats	Velserbroek	Eigen vermogen	€249.064.000	€258.189.000
Nominale waarde aandelen	€ 6.806.703	Vreemd vermogen	€527.997.000	€523.897.000
% belang	100	Resultaat	€8.436.000	€9.316.000
Programma	Ruimte en Water (3.5.2)	Dividend	€630.573	€602.620
Bestuurlijk belang	Stemrecht AvA			
Publiek doel	Drinkwatervoorziening en natuurbeheer			

Eventuele ontwikkelingen/risico's	

4	Recreatie Noord-Holland N.V. (RNH)			
			2020	2021
Vestigingsplaats	Haarlem	Eigen vermogen	€3.094.710	€2.999.303
Nominale waarde aandelen	€ 370.000	Vreemd vermogen	€1.677.417	€1.788.679
% belang	100	Resultaat	€14.966	€-95.407
Programma	Groen (5.2.2)	Dividend		

Bestuurlijk belang	Stemrecht AvA
Publiek doel	Beheer en onderhoud recreatiegebieden
Eventuele ontwikkelingen/risico's	GS hebben in 2021 besloten om een verkenning uit te voeren naar de vraag of en zo ja hoe een vervreemding van de aandelen in RNH is te realiseren.

5	Schiphol Area Development Company N.V. (SADC)			
			2020	2021
Vestigingsplaats	Schiphol	Eigen vermogen	€ 116.330.000	€ 120.549.000
Nominale waarde aandelen	€ 3.424.680	Vreemd vermogen	€ 26.066.000	€ 24.348.000
% belang	25	Resultaat	€ 4.504.000	€ 4.219.000
Programma	Economie, Cultuur en Welzijn (6.1.1)	Dividend	0	0

Bestuurlijk belang	Stemrecht AvA, Voordracht lid RvC
Publiek doel	Gebiedsontwikkeling en uitgifte gronden. Marketing en acquisitie.
Eventuele ontwikkelingen/risico's	

6	Regionale Ontwikkelingsmaatschappij voor het Noordzeekanaalgebied N.V. in liquidatie (RON)			
			2020	2021
Vestigingsplaats	Zaanstad	Eigen vermogen	€7.475.000	€3.929.000
Nominale waarde aandelen	€ 787.500	Vreemd vermogen	€38.991.000	€10.780.000
% belang	33,30	Resultaat	€1.351.000	€7.954.000
Programma	Economie, Cultuur en Welzijn (6.1.1)	Dividend		€2.833.333

Bestuurlijk belang	Stemrecht AvA
Publiek doel	Ontwikkeling Noordzeekanaalgebied

Eventuele ontwikkelingen/risico's	De RON is op 23 december 2021 ontbonden. Het vermogen wordt thans vereffend. De ten behoeve van het project Hoogtij verstrekte borgstelling aan de BNG Bank is komen te vervallen en in het verlengde daarvan is de tussen de aandeelhouders gesloten regresovereenkomst inzake deze borgstelling geëindigd. Er heeft 2021 in een dividenduitkering ad €2.833.333 plaatsgevonden en een terugstorting van agio van €1.000.000. Er zal nog een liquidatie uitkering volgens als de vereffening is afgerond.

7 Ontwikkelingsbedrijf Noord-Holland Noord N.V. (NHN)

			2020	2021
Vestigingsplaats	Alkmaar	Eigen vermogen	€1.168.629	€1.238.631
Nominale waarde aandelen	€ 26.460	Vreemd vermogen	€2.616.648	€2.747.526
% belang	49	Resultaat	€291.472	€70.002
Programma	Economie, Cultuur en Welzijn (6.1.1)	Dividend		
Bestuurlijk belang	Stemrecht AvA, Voordracht voorzitter RvC			
Publiek doel	Ontwikkeling Economie			
Eventuele ontwikkelingen/risico's				

8 PolanenPark B.V.

			2020	2021
Vestigingsplaats	Haarlem	Eigen vermogen	190.125	251.391
Nominale waarde aandelen	€ 7.200	Vreemd vermogen	3.194.121	2.471.160
% belang	40	Resultaat	102.145	61.266
Programma	Economie, Cultuur en Welzijn (6.1.1)	Dividend		0
Bestuurlijk belang	Stemrecht AvA			
Publiek doel	Ontwikkeling bedrijventerrein			
Eventuele ontwikkelingen/risico's				

9 PolanenPark C.V.

			2020	2021
Vestigingsplaats	Schiphol	Eigen vermogen	4.890.586	5.169.645
Nominale waarde aandelen	€ 7.200	Vreemd vermogen	12.013.638	10.551.970
% belang	40	Resultaat	549.420	278.950
Programma	Economie, Cultuur en Welzijn (6.1.1)	Dividend	240.000	

Bestuurlijk belang	Stemrecht VvV
Publiek doel	Ontwikkeling bedrijventerrein
Eventuele ontwikkelingen/risico's	In 2020 heeft een winstuitkering vanuit de CV aan de provincie plaatsgevonden ten bedrage van € 240.000.

10 Zeehaven IJmuiden N.V.

			2020	2021
Vestigingsplaats	IJmuiden	Eigen vermogen	25.360.000	26.954.000
Nominale waarde aandelen	€ 408.402	Vreemd vermogen	36.022.000	32.561.000
% belang	8,40	Resultaat	1.040.000	1.742.000
Programma	Economie, Cultuur en Welzijn (6.1.1)	Dividend	24.500	24.500

Bestuurlijk belang	Benoeming bestuurslid beherende stichting
Publiek doel	Ontwikkeling haven en economie
Eventuele ontwikkelingen/risico's	

11 Zeestad Beheer B.V.

			2020	2021
Vestigingsplaats	Den Helder	Eigen vermogen	€ 18.000	€ 18.000
Nominale waarde aandelen	€ 9.000	Vreemd vermogen	€ 0	€ 0
% belang	50	Resultaat	€ 0	€ 0
Programma	Ruimte en Water(3.1.1)	Dividend		

Bestuurlijk belang	Stemrecht AvA
Publiek doel	Stadsvernieuwing Den Helder
Eventuele ontwikkelingen/risico's	

12 Zeestad C.V.

			2020	2021
Vestigingsplaats	Den Helder	Eigen vermogen	€ 0	€ 0
Nominale waarde aandelen	€ 6.900.000	Vreemd vermogen	€ 48.373.000	€ 61.176.969
% belang	49	Resultaat	€ 0	€ 0
Programma	Ruimte en Water (3.1.2)	Dividend		

Bestuurlijk belang	Stemrecht VvV

Publiek doel	Stadsvernieuwing Den Helder
Eventuele ontwikkelingen/risico's	

13 N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)

			2020	2021
Vestigingsplaats	Den Haag	Eigen vermogen	€ 5.097.000.000	€5.062.000.000
Nominale waarde aandelen	€ 1.525.875	Vreemd vermogen	€ 155.262.000.000	€143.995.000.000
% belang	1,10	Resultaat	€ 221.000.000	€236.000.000
Programma	Financiën en bedrijfsvoering (8.1.1)	Dividend	€775.144	€1.104.734

Bestuurlijk belang	Stemrecht AvA
Publiek doel	Belegging
Eventuele ontwikkelingen/risico's	In oktober 2021 heeft de BNG alle (gereserveerde dividend) bedragen over 2019 en 2020 uitgekeerd.

14 Nederlandse Waterschapsbank N.V. (NWB)

			2020	2021
Vestigingsplaats	Den Haag	Eigen vermogen	€ 1.827.000.000	€1.902.000.000
Nominale waarde aandelen	€ 11.845	Vreemd vermogen	€105.055.000.000	€94.117.000
% belang	0,2	Resultaat	€81.000.000	€121.000.000
Programma	Financiën en bedrijfsvoering (8.1.1)	Dividend	€97.708	€79.943

Bestuurlijk belang	Stemrecht AvA
Publiek doel	Belegging
Eventuele ontwikkelingen/risico's	In oktober 2021 heeft de NWB alle (gereserveerde dividend) bedragen over 2019 en 2020 uitgekeerd.

15 Life Sciences Fund Amsterdam B.V.

			2020	2021
Vestigingsplaats	Amsterdam	Eigen vermogen	€11.916.957	
Nominale waarde aandelen	€ 36.038	Vreemd vermogen	€27.511	
% belang	16,90	Resultaat	-€1.491.530	
Programma	Economie, Cultuur en Welzijn (6.1.2)	Dividend		

Bestuurlijk belang	Stemrecht AvA

Publiek doel	Ontwikkeling economie
Eventuele ontwikkelingen/risico's	Mate van revolverendheid: 100% Fondsomvang: €10 miljoen

16 Participatiefonds Duurzame Economie Provincie Noord-Holland B.V.

			2020	2021
Vestigingsplaats	Haarlem	Eigen vermogen	€31.022.452	€39.309.325
Nominale waarde aandelen	€ 1	Vreemd vermogen	€2.245.165	€5.677.900
% belang	100	Resultaat	€-499.880	€-2.425.557
Programma	Economie, Cultuur en Welzijn (6.1.2)	Dividend		

Bestuurlijk belang	Stemrecht AvA
Publiek doel	Stimuleren duurzame economie
Eventuele ontwikkelingen/risico's	Mate van revolverendheid: 100%. Fondsomvang: €85 miljoen.

17 Innovatiefonds Noord-Holland B.V.

			2020	2021
Vestigingsplaats	Amsterdam	Eigen vermogen	€5.091.675	€6.241.981
Nominale waarde aandelen	€ 8.000	Vreemd vermogen	€100.508	€483.993
% belang	50	Resultaat	€161.297	€1.150.306
Programma	Economie, Cultuur en Welzijn (6.1.2)	Dividend		

Bestuurlijk belang	stemrecht AvA
Publiek doel	Het beschikbaar stellen van financiering aan kleine en middelgrote ondernemingen teneinde (innovatieve) projecten te stimuleren binnen de provincie.
Eventuele ontwikkelingen/risico's	Mate van revolverendheid: 100%

18 SolaRoad B.V.

			2020	2021
Vestigingsplaats	Delft	Eigen vermogen	€261.542	€97.970
Nominale waarde aandelen	€ 400	Vreemd vermogen	€162.409	€119.422
% belang	40	Resultaat	-€103.949	-€163.572
Programma	Klimaat en Milieu (2.1.1)	Dividend		

Bestuurlijk belang	stemrecht AvA

Publiek doel	Verduurzaming van de energiesector
Eventuele ontwikkelingen/risico's	

19	InWest Regio B.V. (ROM)			
			2020	**2021**
Vestigingsplaats	Amsterdam	Eigen vermogen		
Nominale waarde aandelen	€ 40.000	Vreemd vermogen		
% belang	30,8	Resultaat		
Programma	Economie, Cultuur en Welzijn (6.1.2)	Dividend		
Bestuurlijk belang	Stemrecht AvA			
Publiek doel	De vennootschap heeft als doel om binnen het werkgebied bij te dragen aan het versterken van de positie en de internationale concurrentiekracht van de regio Noord-Holland en Nederland en aan het realiseren van de transitieopgaven op energie en circulariteit door onder andere het beschikbaar stellen van financiering, adviseren en begeleiden van ondernemingen, stimuleren en faciliteren va innovatie, etc.			
Eventuele ontwikkelingen/risico's	Deze B.V. is opgericht op 7 oktober 2021. Het eerste boekjaar loopt tot 31 december 2022; derhalve zijn geen cijfers over 2021 beschikbaar.			

Gemeenschappelijke regelingen

1	Recreatieschap Spaarnwoude			
			2022	**2023**
Vestigingsplaats	Haarlem	Bijdrage Provincie NH	€ 2.744.065	€ 2.942.351
Eigenaars-/ deelnemersbelang NH (%)	33,33%		**2020**	**2021**
Programma	Groen (5.2.2)	Eigen vermogen	€ 16.744.587	€ 15.095.472
		Vreemd vermogen	€ 2.432.447	€ 3.538.271
		Resultaat	-€ 885.108	-€ 1.093.430
Bestuurlijk belang	Portefeuillehouder Recreatie en Toerisme is lid van het dagelijks bestuur en het algemeen bestuur. 1 lid van Provinciale Staten is lid van het algemeen bestuur			
Publiek doel	Beheer recreatiegebied.			
Eventuele ontwikkelingen/risico's				

2	Recreatieschap Groengebied Amstelland			
			2022	**2023**
Vestigingsplaats	Amstelveen	Bijdrage Provincie NH	€ 960.885	€ 1.024.894
Eigenaars-/ deelnemersbelang NH (%)	14,28%		**2020**	**2021**
Programma	Groen (5.2.2)	Eigen vermogen	€ 3.837.909	€ 1.720.949

		Vreemd vermogen	€ 2.293.018	€ 3.230.874
		Resultaat	-€ 66.070	-€ 108.167
Bestuurlijk belang	Portefeuillehouder Recreatie en Toerisme is lid van het algemeen bestuur			
Publiek doel	Beheer recreatiegebied.			
Eventuele ontwikkelingen/risico's				

3 Recreatieschap Twiske-Waterland

			2022	2023
Vestigingsplaats	Haarlem	Bijdrage Provincie NH	€ 1.437.340	€ 1.511.651
Eigenaars-/ deelnemersbelang NH (%)	21,5%		**2020**	**2021**
Programma	Groen (6.2.2)	Eigen vermogen	€ 5.151.202	€ 5.091.543
		Vreemd vermogen	€ 391.886	€ 468.982
		Resultaat	€ 71.587	€ 120.345
Bestuurlijk belang	Portefeuillehouder Recreatie en Toerisme is lid van het algemeen bestuur			
Publiek doel	Beheer recreatiegebied.			
Eventuele ontwikkelingen/risico's				

4 Recreatieschap Alkmaarder- en Uitgeestermeer

			2022	2023
Vestigingsplaats	Haarlem	Bijdrage Provincie NH	€ 829.596	€ 848.677
Eigenaars-/ deelnemersbelang NH (%)	12,5%		**2020**	**2021**
Programma	Groen (5.2.2)	Eigen vermogen	€ 1.858.494	€ 1.760.722
		Vreemd vermogen	€ 425.210	€ 907.202
		Resultaat	- € 313.978	€ 353.586
Bestuurlijk belang	Portefeuillehouder Recreatie en Toerisme is lid van het dagelijks bestuur en het algemeen bestuur			
Publiek doel	Beheer recreatiegebied.			
Eventuele ontwikkelingen/risico's				

5 Recreatieschap Plassenschap Loosdrecht e.o.

			2022	2023
Vestigingsplaats	Utrecht	Bijdrage Provincie NH	€ 450.965	
Eigenaars-/ deelnemersbelang NH (%)	16,67%		**2020**	**2021**
Programma	Groen (5.2.2)	Eigen vermogen	€ 1.781.192	
		Vreemd vermogen	€ 2.696.701	

		Resultaat	€ 274.193
Bestuurlijk belang	Portefeuillehouder Recreatie en Toerisme is lid van het dagelijks bestuur en het algemeen bestuur (wordt Plassenraad genoemd). 1 lid van Provinciale Staten is lid van het algemeen bestuur.		
Publiek doel	Beheer recreatiegebied.		
Eventuele ontwikkelingen/risico's			

6 Beheersregeling Amstel

			2022	2023
Vestigingsplaats	n.v.t.	Bijdrage Provincie NH		
Eigenaars-/ deelnemersbelang NH (%)			**2020**	**2021**
Programma	Bereikbaarheid (4.3.1)	Eigen vermogen	€ 0	€ 0
		Vreemd vermogen	€ 0	€ 0
		Resultaat	€ 0	€ 0
Bestuurlijk belang	Door de beheerregeling is het beheer bij 1 provincie, de provincie Noord-Holland, belegd.			
Publiek doel	Beheer van de Amstel is overgedragen van de provincie aan het Hoogheemraadschap Amstel Gooi en Vechtstreek.			
Eventuele ontwikkelingen/risico's				

7 Randstedelijke Rekenkamer

			2022	2023
Vestigingsplaats	Amsterdam	Bijdrage Provincie NH	€ 376.400	
Eigenaars-/ deelnemersbelang NH (%)	25%		**2020**	**2021**
Programma	Openbaar bestuur (1.1.1)	Eigen vermogen	€ 492.987	€ 527.706
		Vreemd vermogen	€ 557.413	€ 519.651
		Resultaat	€ 51.094	0
Bestuurlijk belang	De gemeenschappelijke regeling is aangegaan om gezamenlijk op een effectieve en efficiënte wijze de wettelijke opdracht voor het instellen van een rekenkamer vorm en inhoud te kunnen geven.			
Publiek doel	Rekenkamerfunctie			
Eventuele ontwikkelingen/risico's				

8 Openbaar lichaam Waddenfonds

			2022	2023
Vestigingsplaats	Leeuwarden	Bijdrage Provincie NH		
Eigenaars-/ deelnemersbelang NH (%)	33,33%		**2020**	**2021**
Programma	Groen (5.3.3)	Eigen vermogen	€122.217.520	€ 107.522.102
		Vreemd vermogen	€65.949.882	€ 78.546.928

		Resultaat	€4.866.690	€ 6.536.675
Bestuurlijk belang	Portefeuillehouder Water is lid van het dagelijks bestuur en het algemeen bestuur. 2 leden Provinciale Staten nemen deel aan het algemeen bestuur			
Publiek doel	Beheren en besteden Waddenfonds			
Eventuele ontwikkelingen/risico's				

9 Omgevingsdienst Flevoland Gooi- en Vechtstreek

			2022	2023
Vestigingsplaats	Lelystad	Bijdrage Provincie NH	€ 73.340	
Eigenaars-/ deelnemersbelang NH (%)	4,24		**2020**	**2021**
Programma	Klimaat en Milieu (2.2.2)	Eigen vermogen	€ 1.330.865	
		Vreemd vermogen	€ 5.121.157	
		Resultaat	€ 555.603	
Bestuurlijk belang	Portefeuillehouder Toezicht houden op de omgevingsdiensten OD NHN en OFGV is lid van het algemeen bestuur.			
Publiek doel	Vergunningverlening en handhaving milieutaken.			
Eventuele ontwikkelingen/risico's				

10 Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied

			2022	2023
Vestigingsplaats	Zaandam	Bijdrage Provincie NH	€ 18.655.000	€ 21.931.000
Eigenaars-/ deelnemersbelang NH (%)	20%		**2020**	**2021**
Programma	Klimaat en Milieu (2.2.2)	Eigen vermogen	€ 3.254.000	€ 4.010.000
		Vreemd vermogen	€ 18.672.000	€ 18.534.000
		Resultaat	€ 194.000	€ 832.000
Bestuurlijk belang	Gedeputeerde Milieu is lid van het DB en AB. Plaatsvervanger is tevens lid van het AB.			
Publiek doel	Vergunningverlening en handhaving milieutaken.			
Eventuele ontwikkelingen/risico's				

11 Omgevingsdienst Noord-Holland Noord

			2022	2023
Vestigingsplaats	Hoorn	Bijdrage Provincie NH	€8775.291	
Eigenaars-/ deelnemersbelang NH (%)	30%		**2020**	**2021**
Programma	Klimaat en Milieu (2.2.2)	Eigen vermogen	€ 5.765.771	5.977.742
		Vreemd vermogen	€ 9.443.491	€5.326.310
		Resultaat	€ 2.797.454	€2.111.560

Bestuurlijk belang	Portefeuillehouder; Toezicht houden op de omgevingsdiensten OD NHN en OFGV en is lid van het algemeen bestuur en dagelijks bestuur.
Publiek doel	Vergunningverlening en handhaving milieutaken.
Eventuele ontwikkelingen/risico's	Voor 2021 zijn er extra middelen beschikbaar gesteld voor de VTH-plustaken in verband met de uitvoering van de Wet natuurbescherming waaronder stikstof

12	**Omgevingsdienst IJmond**			
			2022	**2023**
Vestigingsplaats	Beverwijk	Bijdrage Provincie NH	€ 112.889	€ 117.789
Eigenaars-/ deelnemersbelang NH (%)	13%		**2020**	**2021**
Programma	Klimaat en Milieu (2.2.2)	Eigen vermogen	€ 861.194	€ 648.213
		Vreemd vermogen	€ 10.410.251	€ 11.095.048
		Resultaat	€ 471.047	€ 160.362
Bestuurlijk belang	Gedeputeerde Milieu is lid van het AB.			
Publiek doel	Vergunningverlening en handhaving milieutaken.			
Eventuele ontwikkelingen/risico's				

13	**Gemeenschappelijke Regeling Siteholderschap Werelderfgoed Hollandse Waterlinies**			
			2022	**2023**
Vestigingsplaats	Utrecht	Bijdrage Provincie NH		
Eigenaars-/ deelnemersbelang NH (%)	30		**2020**	**2021**
Programma	Economie, Cultuur en Welzijn (6.4.2)	Eigen vermogen		
		Vreemd vermogen		
		Resultaat		
Bestuurlijk belang	Rosan Kocken is de voorzitter van het Gemeenschappelijk Orgaan			
Publiek doel	Behoud en uitdragen van de universele waarde van het UNESCO werelderfgoed van de Hollandse Waterlinies			
Eventuele ontwikkelingen/risico's	Opgericht in 2022			

Privaatrechtelijke rechtspersonen

14	**Interprovinciaal Overleg**			
			2022	**2023**
Vestigingsplaats	Den Haag	Bijdrage Provincie NH		
Eigenaars-/ deelnemersbelang NH (%)	8,33%		**2020**	**2021**
Programma	Openbaar bestuur (1.4.2)	Eigen vermogen	€ 4.533.105	€5.169.720

		Vreemd vermogen	€ 27.296.089	€31.630.259
		Resultaat	€ 2.269.884	€2.979.000
Bestuurlijk belang	Portefeuillehouder IPO-bestuur is lid van het bestuur van het IPO. 2 leden van Provinciale Staten nemen deel aan de algemene vergadering van het IPO.			
Publiek doel	Belangenbehartiging provincies			
Eventuele ontwikkelingen/risico's				

15 Coöperatieve Vereniging Samenwerkingsverband DOVA U.A.

			2022	2023
Vestigingsplaats	Utrecht	Bijdrage Provincie NH	€221.954	
Eigenaars-/ deelnemersbelang NH (%)			**2020**	**2021**
Programma	Bereikbaarheid (4.2.1)	Eigen vermogen	€ 641.640	
		Vreemd vermogen	€ 2.105.774	
		Resultaat	- € 282.341	
Bestuurlijk belang	Namens Gedeputeerde Staten is de teamsenior openbaar vervoer van de sector Mobiliteit de gevolmachtigde om deel te nemen aan de Algemene Ledenvergadering van de DOVA U.A.			
Publiek doel	Ontwikkelen van een beter mobiliteitsbeleid van de leden en het realiseren van een doeltreffend en efficiënt openbaar vervoer voor de reiziger.			
Eventuele ontwikkelingen/risico's				

17 Stichting bevordering kwaliteit leefomgeving Schipholregio

			2022	2023
Vestigingsplaats	Haarlemmermeer	Bijdrage Provincie NH		
Eigenaars-/ deelnemersbelang NH (%)			**2020**	**2021**
Programma	Ruimte en Water (3.1.2)	Eigen vermogen	€ 43.398.468	€ 40.199.132
		Vreemd vermogen	€ 324.061	€ 231.935
		Resultaat	€ -443.904	€ -391.832
Bestuurlijk belang	Gedeputeerde Schiphol: Voorzitter Raad van Toezicht			
Publiek doel	Verbeteren leefkwaliteit Schipholregio.			
Eventuele ontwikkelingen/risico's				

18 Stichting Projectbureau Masterplan Noordzeekanaalgebied

			2022	2023
Vestigingsplaats	IJmuiden	Bijdrage Provincie NH		
Eigenaars-/ deelnemersbelang NH (%)			**2020**	**2021**
Programma	Ruimte en Water (3.2.3)	Eigen vermogen	€ 305.607	€ 311.501
		Vreemd vermogen	€ 1.016.442	€ 944.602

		Resultaat	€ 24.689	€ 5.893
Bestuurlijk belang	Gedeputeerde Havens: Voorzitter Bestuursplatform NZKG			
Publiek doel	Versterken van de internationale concurrentiepositie van het gebied.			
Eventuele ontwikkelingen/risico's				

19	Stichting Administratiekantoor aandelen Zeehaven IJmuiden N.V.			
			2022	**2023**
Vestigingsplaats	IJmuiden	Bijdrage Provincie NH		
Eigenaars-/ deelnemersbelang NH (%)			**2020**	**2021**
Programma	Economie, Cultuur en Welzijn (6.1.1)	Eigen vermogen	€ 25.360.000	€ 26.954.000
		Vreemd vermogen	€ 36.022.000	€ 32.561.000
		Resultaat	€ 1.040.000	€ 1.742.000
Bestuurlijk belang	Lidmaatschap bestuur Stichting.			
Publiek doel	Ontwikkeling haven en economie.			
Eventuele ontwikkelingen/risico's				

20	Stichting Voorbereiding Pallas-reactor			
			2022	**2023**
Vestigingsplaats	Schagen	Bijdrage Provincie NH		
Eigenaars-/ deelnemersbelang NH (%)			**2020**	**2021**
Programma	Economie, Cultuur en Welzijn (6.1.1)	Eigen vermogen	€ -153.068.889	€ -197.541.333
		Vreemd vermogen	€ 164.584.967	€ 213.090.110
		Resultaat	€ -47.648.739	€ -44.472.444
Bestuurlijk belang	Benoeming leden Raad van Toezicht.			
Publiek doel	Voorbereiding bouw hoge-flux reactor.			
Eventuele ontwikkelingen/risico's				

Publiekrechtelijk rechtspersoon

21	Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen Provincie Noord-Holland			
			2022	**2023**
Vestigingsplaats	Haarlem	Bijdrage Provincie NH		
Eigenaars-/ deelnemersbelang NH (%)			**2020**	**2021**
Programma	Klimaat en Milieu (2.2.2)	Eigen vermogen	€ 55.504.449	

		Vreemd vermogen	€ 32.898
		Resultaat	€ 1.721.471
Bestuurlijk belang	GS zijn beheerder van het Fonds.		
Publiek doel	Beheer fonds ten behoeve van de nazorg stortplaatsen.		
Eventuele ontwikkelingen/risico's			

3.6 Grondbeleid

Algemeen

Voor veel van de provinciale doelstellingen is het nodig om gronden aan te kopen, vervolgens (kortere of langere tijd) te beheren en te verkopen. Zo willen wij het Natuurnetwerk Nederland afronden, bestaande wegen optimaliseren en nieuwe vormen van bereikbaarheid faciliteren, zoals langeafstandsfietspaden en hoogwaardige openbaarvervoersverbindingen. Ook kan het grondinstrumentarium gebruikt worden voor bijvoorbeeld de realisatie van de energietransitie en de woningbouwopgave (Masterplan Wonen).

Grondaankoop, -bezit en -verkoop is voor de provincie een middel voor het realiseren van provinciale doelen en dus geen doel op zich. Onze grondactiviteiten vinden plaats binnen de kaders van de 5e Nota Grondbeleid. Belangrijkste uitgangspunten hierin zijn: rechtmatigheid, transparantie, marktconformiteit en duurzaamheid.

De aankoop van gronden geschiedt in beginsel op basis van onafhankelijke taxaties en de verkoop van gronden is in beginsel openbaar, om te voldoen aan het gelijkheidsbeginsel (arrest Didam) en de marktconformiteit te waarborgen. Als overheid mogen wij geen verstorende werking op de grondmarkt hebben en mogen wij geen onrechtmatige staatssteun verlenen, waardoor slechts beperkt en gemotiveerd van marktconforme prijzen afgeweken kan worden. Tevens zijn wij er als overheid aan gehouden om iedereen gelijk te behandelen en niemand een voorkeurspositie te geven. Verhuur, verpachting en verkoop van gronden vindt daarom op zodanige wijze plaats dat iedereen dezelfde positie heeft. Hiervan kan, op basis van een integrale afweging binnen GS, worden afgeweken als een provinciaal doel aan de orde is.

Aankoop van gronden voor de verschillende beleidsdoelen gebeurt zoveel als mogelijk op minnelijke (vrijwillige) basis. Indien noodzakelijk wordt een onteigeningsprocedure gestart.

Natuur

Grond vormt een essentiële schakel in de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Realisatie vindt plaats door middel van verschillende instrumenten, zoals de vestiging van kwalitatieve verplichtingen, kavelruilen of aankopen van grond binnen de NNN-begrenzing of daarbuiten om in te zetten als ruilgrond. Met name het vestigen van een kwalitatieve verplichting is een bijzondere vorm die specifiek voor de NNN-realisatie is ontwikkeld: De provincie gaat een overeenkomst aan met een eigenaar die zijn agrarische grond omzet in grond met een natuurfunctie. De eigenaar wordt vervolgens gecompenseerd voor de waardevermindering van de grond. In 2020 hebben Provinciale Staten besloten om voor de NNN-realisatie in en nabij Natura-2000 zo nodig het onteigeningsinstrument in te zetten. Dit instrument zal enkel worden ingezet nadat in een gebiedsproces eerst een gezamenlijke gebiedsvisie is vastgesteld en aan alle grondeigenaren de mogelijkheid is geboden om op basis van volledige schadeloosstelling de gronden minnelijk te verkopen.

Conform het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) worden de aankopen ten behoeve van de NNN op de balans opgenomen tegen de verwervingskosten (inclusief eventuele schadeloosstelling en aanvullende kosten). Door de aankoop van (meestal) agrarische gronden ten behoeve van de NNN treedt een (forse) waardedaling op. Dit geldt zeker

voor de extra kosten ten gevolge van de aankoop van opstallen en de schadeloosstelling. Hierdoor is de balanswaarde van de NNN-gronden (fors) hoger dan de daadwerkelijke waarde en behelst een risico voor het moment dat deze grond, als natuurgrond, weer verkocht gaat worden. Daarom is in 2020 een reserve voor de toekomstige afwaardering NNN-gronden aangelegd. Deze reserve wordt, ten laste van de reserves Groen en Oostelijke Vechtplassen, steeds bij de Tweede Begrotingswijziging aangevuld met het verschil tussen de verwervingskosten van de in het vorige jaar aangekochte NNN-gronden en de potentiële verkoopopbrengsten van NNN-gronden (deze is onderbouwd gestandaardiseerd op € 1,-/m2).

De provicnie heeft in het verleden een grote grondportefeuille overgekregen van het Rijk ten behoeve van de realsiatie NNN (de voormalige PASO- en BBL-gronden). Deze Strategische Gronden Groen worden in eerste instantie ingezet als ruilgrond t.b.v. de NNN-realisatie. Overtollige percelen worden verkocht, waarbij de opbrengst ten goede van de reserve Groen.

Kavelruil

De provinciale landbouwgronden worden zo effectief mogelijk ingezet voor het verbeteren van de agrarische structuur. Hiervoor wordt het instrument vrijwillige kavelruil ingezet. Op dit moment lopen er twee vrijwillige kavelruilprocessen in de Gooi en Vechtstreek. Onderzocht wordt in hoeverre er kavelruilen in andere gebieden kunnen worden opgezet.

Infrastructuur

Ook in 2023 zal, waar nodig, grondverwerving plaats vinden ten behoeve van de provinciale infrastructuur. Het betreft de laatste noodzakelijke verwervingen van het majeure project N241, omdat het grootste deel van de noodzakelijke grond reeds op minnelijke wijze is aangekocht. Andere projecten waar grondverwerving aan de orde is, zijn de aanpassingen aan de N236, N239, N246, N417, N517 en de N522, en de realisatie van enkele HOV-verbindingen. Ook spelen er diverse kleinere projecten, waarbij sprake is van verwerving ten behoeve van onderhoud, veiligheid en uitbreiding van wegen en fietspaden, en van de aanleg van rotondes en dergelijke.

Deze taakgebonden verwervingen vinden plaats ten laste van het budget dat PS beschikbaar hebben gesteld voor het desbetreffende project. Vaak lopen die budgetten via een projectkrediet en/of in het kader van het integraal Meerjarenprogramma Infrastructuur (iMPI). De rol van de grondverwerving binnen deze projecten heeft een faciliterend karakter, waarbij tegelijkertijd de wettelijke kaders en de kaders van het door PS vastgestelde grondbeleid worden bewaakt.

Grondbanken

De werking van grondbanken is in 2018 geëvalueerd en geconstateerd is dat deze weinig tot geen meerwaarde hebben gehad. Ons grondbeleid biedt namelijk voldoende ruimte om gronden strategisch aan te kopen, (tijdelijk) in beheer te geven om ze op en later moment in te zetten voor provinciale doelen. Met het Programma Natuurontwikkeling (PNO) 2019-2023 is door provinciale staten besloten om de bestaande grondbanken af te bouwen en geen nieuwe in te stellen. De (beperkte) hoeveelheid grond in de voormalige beheergrondbanken wordt ingezet ten behoeve van provinciale doelen. Als dat niet aan de orde is, worden de gronden -conform afspraak- aangeboden aan de zittende pachters.

Strategische grondaankopen

Met het krediet ‘Strategische grondaankopen’ hebben PS het mogelijk gemaakt om anticiperend op mogelijke ontwikkelingen ten behoeve van provinciale doelen, gronden aan te kopen. In 2016 hebben PS besloten om het krediet de komende 10 tot 15 jaar af te bouwen van € 97 miljoen naar € 20 miljoen, door een jaarlijkse bijstelling bij de jaarrekening. Met de laatste bijstelling in de jaarrekening 2019 resteert momenteel een krediet van € 40 miljoen. Hiervan zit circa € 25 miljoen ‘vast’ in de (grond)eigendommen vermeld in onderstaande tabel ‘materiële vaste activa (strategische grondaankopen)’. De belangrijkste strategische grondeigendommen zijn:

- zonneweide Jaagweg;
- percelen aangekocht in de kavelruilen naar aaanleiding van het voormalig gebiedsontwikkelingsplan Wieringerrandmeer;
- het Regionaal Havengebonden Bedrijventerrein in Anna Paulowna (RHB);
- SLP-zuid;
- percelen aangekocht in de kavelruil Zonnevanck (Bergen en Starnmeer).

Over de ontwikkelingen van deze percelen wordt jaarlijks gerapporteerd in de jaarrekening. Het krediet en de eigendommen strategische grondaankopen worden in brede zin ingezet ten behoeve van provinciale doelen. Dit kan zijn voor een agrarische structuurversterking door middel van kavelruil in bijvoorbeeld het voormalig Wieringerrandmeergebied en Noordelijke Vechtstreek, energietransitie (zonneweide Jaagweg, transformatorstation SLP-zuid) en/of (mogelijk) de woningbouwopgave (materplan wonen).

Beheer en verkoop

De provincie bezit van ca. 13.100 hectare grond. Ca. 3.100 ha van deze grond valt binnen de beheergrenzen van de provinciale (vaar)wegen en ca. 7.300 hectare grond is in beheer gegeven aan PWN en Staatsbosbeheer via beheerovereenkomsten. Van de resterende 2.700 ha grond is 2.000 ha verpacht aan in totaal ca. 225 agrariërs. Het overige deel bestaat uit water, kleine incourante percelen, bermen en overhoeken.

De provincie verhuurt ca. 800 ligplaatsen en de grond onder 26 tankstations langs provinciale wegen. Met de verhuur en verpachtingen ontving de provincie in 2021 ongeveer € 3 miljoen per jaar. Ligplaatsen en tankstations zijn in permanent beheer uitgegeven. Het overige vastgoed wordt tijdelijk beheerd in afwachting van een definitieve bestemming, verkoop, ontwikkeling of sloop.

Sinds 2017 worden percelen binnen de begrenzing van het Natuur Netwerk Nederland (NNN) en/of met een weidevogeldoelstelling verpacht met gebruiksbeperkingen. Deze beperkingen dragen bij aan doelstellingen ten aanzien van natuur, duurzame landbouw en biodiversiteit.

Overtollig vastgoed wordt verkocht. Het gaat hier bijvoorbeeld om vastgoed dat eerder verworven is om een provinciaal doel te realiseren, bijvoorbeeld de aanleg van een weg. Zodra dit doel gerealiseerd is kan het overtollige vastgoed verkocht worden. Indien een provinciaal project vervalt, zoals bijvoorbeeld het voormalige Wieringerrandmeer, wordt het betreffende vastgoed

ingezet of voor het realiseren van andere provinciale doelen en/of het wordt verkocht. Uitgangspunt voor verkoop is transparantie, marktconformiteit en rechtmatigheid en/of met verkoop wordt een provinciaal doel gerealiseerd. Verkoop van vastgoed gebeurt in principe op basis van een onafhankelijke taxatie. Hiervan kan worden afgeweken als het object een zodanig lage waarde heeft dat een dergelijke taxatie qua kosten de waarde van de grond overstijgt.

Verantwoording GS aan PS

Te allen tijde wordt gestreefd naar maximale transparantie ten aanzien van grondtransacties. In de begroting wordt zo goed mogelijk geraamd welke kosten en opbrengsten in enig jaar gerealiseerd worden. Hierbij gelden wel enkele kanttekeningen:

- Aan- en verkoop van grond is vaak een grillig proces dat sterk gekoppeld is aan de actuele economische situatie en is niet altijd goed te plannen of te voorspellen. Daardoor kan de realisatie afwijken van de raming.
- Zolang er onderhandeld wordt over aan- en verkoop van gronden kan vrijgeven van informatie (bijvoorbeeld ten aanzien van taxaties) de onderhandelingspositie van de provincie of derde partijen schaden. Er zal daarom zo nodig een beroep op geheimhouding worden gedaan.
- GS leggen aan PS verantwoording af over alle aan- en verkopen van grond. Vanwege de bovengenoemde kanttekeningen zal het daarbij in de praktijk ook kunnen gaan over verantwoording achteraf (met name via de jaarrekening), waarbij GS toelichten welke van de geraamde doelstellingen wel en niet zijn gehaald en waarom.

Overzicht provinciale gronden op balans

Onderstaand treft u een overzicht van de boekwaarden per 31-12-2021 van de gronden die onderdeel zijn van de materiële vaste activa.

Perceel	Boekwaarde per 31-12-2022	Oppervlakte (m2)
1. Zonneweide Jaagweg, Koggenland	€ 7.300.000	1.122.735
2. Regionaal Havengebonden Bedrijventerrein, Anna Paulowna	€ 2.011.000	165.988
3. Bergweg 30, Bloemendaal (in erfpacht gegeven)	€ 225.807	3.082
4. Perceel Hoofdweg 511, Haarlemmermeer	€ 380.000	48.000
5. Percelen Wieringen (aan- en verkopen in kader van kavelruilingen)	€ 4.717.894	1.009.723
6. NW-deel SLP-zuid, Rijssenhout	€ 4.626.281	92.183
7. perceel grond aan de Horndijk, Loosdrecht	€ 170.000	70.500
8. Grasland Parallelweg, Burgerbrug	€ 1.073.952	184.730
9. Bollengrond Kolonel Sneepweg, Bergen	€ 1.071.708	67.880
10. Percelen kavelruil Zonnevanck, Starnmeer/Bergen	€ 2.674.919	479.829
11. Percelen fietspad Wierdijk, Wieringen	€ 390.846	72.875
12. Percelen kavelruil Schoorldam, Schoorl	€ 347.590	63.768
Subtotaal	**€ 24.989.998**	**3.381.293**
10. Percelen voormalig Wieringerrandmeer	€ 4.703.504	2.182.570
11. Percelen voormalige beheergrondbank Laag-Holland	€ 1.133.722	1.096.970
12. Strategische Gronden Groen (samenvoeging BBL & PASO per 31.12.2019)	€ 24.491.932	12.929.710
13. NNN eigendom	€ 18.917.187	2.224.475
Subtotaal	**€ 49.246.344**	**18.433.725**
Totalen	**€ 74.236.343**	**21.815.018**

3.7 Provinciale heffingen

Algemeen

Uit provinciale belastingen en heffingen ontstaan inkomsten, die betaald worden door de inwoners en ondernemers in onze provincie. Met provinciale belastingen en heffingen creëren wij de mogelijkheid aanvullend op onder meer de uitkering uit het provinciefonds, collectieve voorzieningen, zoals deze in de verschillende programma's zijn opgenomen, te financieren. Bij het heffen gaan wij uit van het profijtbeginsel. Uitgangspunt is dat degene die profiteert van een voorziening, voor die voorziening betaalt. Het profijtbeginsel manifesteert zich sterker bij heffingen (bijvoorbeeld leges) dan bij belastingen (bijvoorbeeld opcenten motorrijtuigenbelasting). In de paragraaf Provinciale heffingen worden de door Provinciale Staten vastgestelde beleidslijnen en te realiseren belastingopbrengsten weergegeven. Bij het heffen wordt rekening gehouden houden met interne en externe kaders en wet- en regelgeving, waaronder verschillende artikelen uit de Provinciewet (art. 222 t/m 226).

Lastendruk

Provinciale belastingen en heffingen bepalen, zij het in geringe mate, de collectieve lastendruk en zijn dus mede bepalend voor de omvang van het besteedbaar inkomen. Wettelijk mag het bedrag van provinciale belastingen en heffingen niet afhankelijk worden gesteld van het inkomen, de winst of het vermogen van de belastingplichtige.

Provinciale heffingen moeten overheidsoptreden legitimeren

Wat krijgt de burger en/of het bedrijf terug voor de betaling aan de provincie? Wij streven naar evenwicht tussen het ervaren van overheidsoptreden en de hoogte van de te betalen bijdrage. De Provinciewet bepaalt dat provinciale opcenten tot een bepaalde limiet geheven mogen worden. Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) bepaalt dat de provinciale heffingen maximaal kostendekkend mogen zijn. Bij overtreding van deze regels kan de belastingrechter bij een bezwaar- en/of beroepsprocedure de legesverordening onverbindend verklaren.

Realiseren sluitende begroting door minder uitgaven en niet door meer heffen

In het Coalitieakkoord 2019-2023 'Duurzaam doorpakken!' is aangegeven dat structurele uitgaven structureel gedekt worden en dat het tarief van de opcenten motorrijtuigenbelasting (voor het laatst verhoogd in 2009) niet wordt verhoogd. De provincie Noord-Holland blijft naar verwachting ook in 2023 de provincie met het laagste opcententarief. Een eventuele wijziging van het tarief opcenten motorrijtuigenbelastingen dient door Provinciale Staten te worden vastgesteld. De eventuele wijziging van het tarief 2023 dient vóór 1 december 2022 kenbaar te worden gemaakt bij het Ministerie van Financiën.

Kwijtscheldingsbeleid (art. 10 BBV)

Gelet op het karakter van de heffingen van de provincie Noord-Holland voert de provincie Noord-Holland het beleid om geen kwijtschelding toe te passen.

Onderbouwing per heffing

De provincie Noord-Holland kent de volgende provinciale belastingen en heffingen:

- Belastingen: betalingen voor de uitvoering van collectieve vormen van dienstverlening met een algemeen belang. De provincie kent provinciale opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting. De opbrengst van deze belasting is een algemeen dekkingsmiddel;
- Heffingen: betalingen voor de uitvoering van publiekrechtelijke dienstverlening, die verband houden met collectieve voorzieningen. In de provincie Noord-Holland de grondwaterheffing;
- Leges: betalingen voor individuele dienstverlening van overheidsdiensten van publiekrechtelijke aard. De provincie Noord-Holland kent leges en overige rechten;
- Nazorgheffing: In de zogenoemde Leemtewet is op 1 april 1998 een regeling in de Wet milieubeheer opgenomen over de nazorg van operationele stortplaatsen. Dit zijn stortplaatsen waar het storten van afvalstoffen niet vóór 1 september 1996 is beëindigd.

Belastingen: opcenten motorrijtuigenbelasting

De motorrijtuigenbelasting wordt geheven over het bezit van een motorvoertuig. De heffing en inning van de motorrijtuigenbelasting, waarop de provinciale opcenten meeliften, verzorgt de belastingdienst. Bovenop de motorrijtuigenbelasting betalen houders van personenauto’s en motoren 'provinciale opcenten'. De provincies stellen het opcenten tarief vast, en zijn daarbij gehouden aan het door het Rijk bepaalde wettelijk maximum. Het huidige wettelijk maximum bedraagt voor 2022 118,4 (Provinciewet artikel 222, 2 de lid). Dit bedrag wordt jaarlijks geïndexeerd met het inflatiecorrectiecijfer. Het maximum opcententarief voor 2023 wordt in augustus/september van dit jaar bekendgemaakt. Het huidige tarief (2022) in de provincie Noord-Holland bedraagt 67,9. In het coalitieakkoord 'Duurzaam doorpakken!' is opgenomen dat het tarief opcenten motorrijtuigenbelasting niet wordt verhoogd.

De provincie Noord-Holland heft sinds 2001 het laagste opcententarief. Onderstaand overzicht geeft inzicht in de tarieven opcenten per provincie. Hierbij wordt aangetekend dat de tarieven voor 2023 voorlopig zijn en gebaseerd zijn op de beschikbare informatie per ultimo mei 2022. Voor de provincie Noord-Holland is bij de berekening van de opbrengst uitgegaan van het thans geldende tarief opcenten van 67,9.

Provincie	2022	2021
Noord-Holland	67,9	67,9
Utrecht	77,5	74,9
Limburg	77,9	77,9
Noord-Brabant	79,6	78,4
Overijssel	79,9	79,9
Flevoland	82,2	81,4
Zeeland	82,3	89,1
Friesland	87,0	87,0
Gelderland	90,6	89,5
Zuid-Holland	91,8	90,4
Drenthe	92,0	92,0
Groningen	94,5	93,3
Gemiddeld	**83,6**	**83,5**

Maximum tarief	**118,4**	**116,8**

Ontwikkeling van aantal voertuigen per brandstofsoort

In de tabellen hieronder wordt voor de jaren 2018 t/m 2022 de samenstelling van de in Noord-Holland geregistreerde voertuigen gegeven. Uit de tabellen blijkt dat het totaal aantal voertuigen een jaarlijks stijgende trend toont. Daarnaast valt op dat het aandeel van zowel benzine als elektrische voertuigen blijft stijgen (zowel in absolute aantallen als in procenten). Voor diesel voertuigen zien we de laatste jaren een dalende trend.

aantal voertuigen	2018	2019	2020	2021	2022*
benzine	1.157.701	1.209.465	1.251.388	1.282.449	1.285.242
diesel	175.768	178.368	162.887	142.066	137.685
elektro	8.932	19.911	40.197	59.122	63.509
overige brandstoffen	20.000	18.866	17.818	17.327	17.314
totaal	**1.362.401**	**1.426.610**	**1.472.290**	**1.500.964**	**1.503.750**

% brandstofverbruik	2018	2019	2020	2021	2022*
benzine	85,0%	84,8%	85,0%	85,2%	85,5%
diesel	12,9%	12,5%	11,1%	10,5%	9,2%
elektro	0,7%	1,4%	2,7%	3,0%	4,2%
overige brandstoffen	1,5%	1,3%	1,2%	1,2%	1,2%
totaal	**100%**	**100%**	**100%**	**100%**	**100%**

*2022 betreft de verdeling op basis van de gewichtsuitdraai per 31-03-2022.

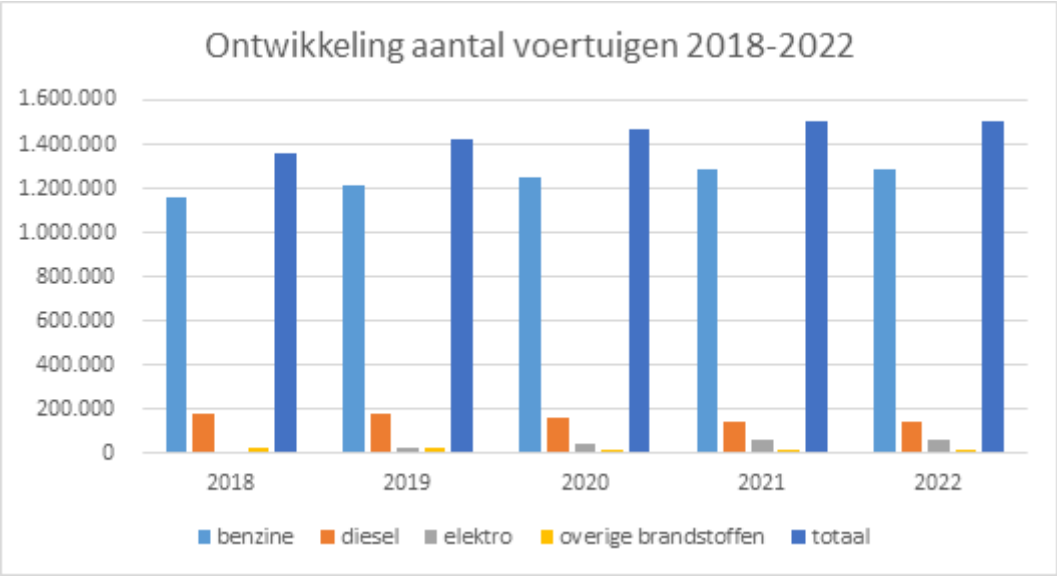

Overzicht gerealiseerde en geraamde opbrengsten opcenten motorrijtuigenbelasting

Op basis van de gewichtsuitdraai per 1 januari 2022 wordt door de belastingdienst de zogenoemde 'theoretische' opbrengst provinciale opcenten voor 2022 verwacht van € 229,1 miljoen (personenauto's € 227,7 miljoen en motoren € 1,4 miljoen). Het Rijk stelt (hybride) elektrische auto's in de periode 2021-2024 (gedeeltelijk) volledig vrij van motorrijtuigenbelasting. De voorgestelde stimuleringsmaatregel voor het (hybride) elektrisch vervoer leidt tot een versmalling van de belastinggrondslag van de provincies.

Voorgesteld wordt om voor 2022 tot en met 2026 rekening te houden met een structurele opbrengst, van € 229,1 miljoen, waarbij gerekend is met het huidige tarief opcenten van 67,9.

Opbrengsten opcenten MRB	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Jaarrekening	223,6	226,4					
Begroting			229,1	229,1	229,1	229,1	229,1

Onderdeel van hiervoor vermelde aantallen voertuigen zijn de leasevoertuigen. Hierna zal deze categorie nader toegelicht worden.

Aantal leasevoertuigen in Noord-Holland

Sinds 2016 werkt een verandering in de provinciale belastinggrondslag (denk bijvoorbeeld aan de verhuizing van een grootwagenparkhouder/leasebedrijf naar een andere provincie) direct en egaliserend door in de verdeling van het provinciefonds. Onderstaand overzicht geeft inzicht in de ontwikkeling van het aantal leasevoertuigen in Nederland en in de provincie Noord-Holland. De stijging van het aantal leasevoertuigen in 2019 is het gevolg van de verhuizing van een leasemaatschappij van de provincie Flevoland naar Noord-Holland (circa 60.000 voertuigen).

Noord-Holland	31-12-2018	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-3-2022
GWH					
Personenauto's	90.903	166.783	154.179	161.035	161.243
Motoren	129	76	77	100	101
	91.032	**166.859**	**154.256**	**161.135**	**161.344**

Particulieren	31-12-2018	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-3-2022
Personenauto's	32.814	41.082	51.026	56.012	56.737
Motoren	5	20	40	52	56
	32.819	**41.102**	**51.066**	**56.064**	**56.793**

Totaal	123.851	207.961	205.322	217.199	218.137

Onbenutte belastingcapaciteit

Het maximum aantal opcenten dat provincies mogen heffen wordt wettelijk vastgesteld. Dit wordt jaarlijks in de septembercirculaire van het provinciefonds gepubliceerd. Voor 2022 is dat vastgesteld op 118,4 opcenten. Uitgaande van de verwachte opbrengstraming voor 2022 van € 229,1 miljoen en het huidige opcententarief (67,9) is de opbrengst per opcent € 3,37 miljoen. Uitgaande van het maximumtarief opcenten 2022 zijnde 118,4 zijn 50,5 opcenten onbenut. De theoretische (meer)opbrengst vanwege onbenutte belastingcapaciteit bedraagt afgerond €170 miljoen.

Overzicht onbenutte belastingcapaciteit

Prognose opcenten 2022 (x € 1.000.000)	Opcenten tarief 2022	Opbrengst per opcent (x € 1.000.000)	Maximum opcenten tarief 2022	Maximale opbrengst 2022 (x € 1.000.000)	Onbenutte belastingcapaciteit 2022 (x € 1.000.000)
€ 229,10	€ 67,90	€ 3,37	€ 118,40	€ 399,00	€ 170,00

Grondwaterheffing

Sinds 1 januari 2010 is de Grondwaterheffing gebaseerd op de Waterwet. De heffing is uitsluitend bestemd voor de ten laste van de provincie komende kosten voor het grondwaterbeheer, waaronder het tegengaan van verdroging in bepaalde gebieden. In 2021 bedroeg de opbrengst van de Grondwaterheffing € 818.000,- (afgerond). Er is een voorziening ingesteld met tot doel onnodige fluctuaties van het heffingstarief tegen te gaan, tevens bedoeld om onvoorziene en ontoerekenbare schades te kunnen betalen. Heffingplichtig zijn de onttrekkers van 25.000 m³ of meer grondwater per heffingsjaar.Het tarief is vastgesteld op € 0,0085 per m³ onttrokken grondwater. Voor 2023 wordt een opbrengst geraamd van € 800.000,-.

Leges

Provincies hebben een aantal taken ter zake waarvan individuele diensten worden afgenomen door bewoners of bedrijven. Door de afnemers van zo'n dienst moeten leges worden betaald ter bekostiging van de aan deze diensten gerelateerde kosten (zoals personeels-, huisvestings- en materiaalkosten). In de tarieventabel behorende bij de legesverordening zijn voor de provincie Noord-Holland tarieven opgenomen voor onder andere het afgeven van vergunningen in het kader van de fysieke leefomgeving (Wabo), Waterwet, Wet natuurbescherming en Wegenwet.

Uitgangspunt van Provinciale Staten is dat leges voor een vergunningsaanvraag kostendekkend zijn of worden. Provinciale Staten voeren als beleid dat kostendekkendheid in eerste instantie bereikt wordt door het optimaliseren van efficiency en in tweede instantie door het verhogen van de tarieven. Dit beleid vereist inzicht in de kostenstructuur, kostenbeheersing en kostentoerekening. In december 2019 heeft u besloten dat de leges voor de vergunningsaanvragen gefaseerd in drie jaar naar een kostendekkend niveau moesten worden gebracht. Voor de berekening van de kostendekkendheid wordt in zijn algemeenheid uitgegaan van een gemiddelde tijdsbesteding per vergunningsaanvraag. Het uurtarief van de omgevingsdienst/provincie wordt gehanteerd om de hoogte van de leges te berekenen. In de tweede helft van 2022 worden de legestarieven 2023 aan u ter vaststelling aangeboden.

Kostendekkendheid leges in 2022

De uitvoering van de vergunningverlening en handhaving is opgedragen aan de omgevingsdiensten (Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied en de regionale uitvoeringsdienst Noord-Holland Noord) en is opgenomen in de lumpsum bekostiging. Het onderstaande overzicht geeft enig inzicht in de kostendekkendheid van de verschillende leges. Bij de vaststelling van de legesverordening en tarieventabel 2023 geven wij u inzicht in de geactualiseerde kosten verbonden aan de vergunningverlening. De te realiseren opbrengsten voor 2023 zijn gebaseerd op de kostendekkende tarieven en het te verwachten aantal vergunningsaanvragen dat in het komende jaar wordt ingediend.

Kostprijsberekening methode

Om de kostprijs van de diverse vergunningsaanvragen te berekenen wordt gebruik gemaakt van de Activity Based Costing method (ABC- methode). Deze methode wordt ook beschreven in de handleiding kostentoerekening 2016 van de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG). De ABC methode is de meest transparante methode. Bij deze methode worden alle handelingen om te komen tot een vergunning onderzocht en vervolgens vermenigvuldigd met een uurtarief van een behandelend ambtenaar bij de provincie Noord-Holland en/of de uurtarieven omgevingsdiensten. Voor de uurtarieven van de provincie wordt de tarieven gehanteerd zoals opgenomen in de "Handleiding overheidstarieven".

Bij berekening van de leges wordt uitgegaan van de gemiddelde tijdsbesteding per vergunningsaanvraag. De onderbouwing van de kostendekkendheid wordt vastgelegd in de rapportage kostendekkendheid 2023.

Overzicht kostendekkendheid leges 2023

Tarieventabel leges	Uitvoerende organisatie	Raming baten 2023	Raming lasten 2023	Kostendekkend 2023
WABO	OD NZKG	€ 1.300.000	€ 1.300.000	100,0%
Milieuleges	OD NZKG, ODIJ	€ 500.000	€ 4.175.000	12,0%
Wegen/waterwegen	provincie Noord-Holland	€ 465.000	€ 550.000	84,5%
Waterwet	OD NZKG	€ 400.000	€ 795.000	50,3%
Wet hygiëne zwembaden	OD NHN	€ 20.000	€ 32.000	62,5%
Ontgrondingenwet	OD NZKG	€ 50.000	€ 60.000	83,3%
Wadloop	provincie Fryslân	€ 1.000	€ 37.000	2,7%
Wet Natuurbescherming*	Bij12/faunafonds	€ 300.000	€ 600.000	50,0%
Wet Natuurbescherming*	OD NHN	€ 400.000	€ 1.681.000	23,8%
Wet Luchtvaart	OD NZKG	€ 10.000	€ 39.000	25,6%
Overige	provincie Noord-Holland	€ 0	€ 0	0,0%
Totaal provinciale heffingen		**€ 3.446.000**	**€ 9.269.000**	**37,2%**

* De leges Wet Natuurbescherming (BIJ12) en Wadloop worden ontvangen bij de Uitvoerende organisatie en worden verrekend met de bijdrage die de provincie Noord-Holland moet betalen. Daarmee lopen deze baten niet via de begroting van de provincie Noord-Holland.

Voor 2023 worden de totale legesopbrengsten geraamd op circa € 3,5 miljoen.

Ontwikkelingen met betrekking tot leges

De belangrijkste ontwikkeling die is voorzien, is de invoering van de Omgevingswet per 1 januari 2023. Onder de Omgevingswet wordt een verschuiving ingezet van het meer met algemene regels werken en minder met vergunningplichten voor bedrijven. Ook zal het aantal bedrijven waarvoor de provincie bevoegd gezag is, licht afnemen (dit gezag gaat naar de gemeenten). Anderzijds neemt door de ruimere werkingssfeer van de Omgevingswet het aantal mogelijke situaties waarvoor leges kunnen worden geheven weer toe.

Een belangrijk punt is dat de vrijstelling van leges voor milieuvergunningen zal vervallen. Dit maakt het mogelijk voor de milieubelastende activiteiten leges te heffen. Verder zal bij de invoering van de Omgevingswet ook het Digitaal Stelsel Omgevingswet(DSO) worden ingevoerd, hetgeen moet leiden tot snellere afwikkeling van aanvragen en daarmee beperking van de ambtelijke inzet.

Tegelijk met de Omgevingswet treedt de Wet Kwaliteitsborging voor het bouwen (Wkb) in werking. Onder de Omgevingswet wordt er een ‘knip’ gemaakt in de huidige omgevingsvergunning voor het bouwen: ruimtelijke regels (omgevingsplanactiviteit) en technische regels (bouwactiviteit). Een gevolg van de inwerkingtreding van de Wkb is dat meer bouwwerken vergunningsvrij voor de bouwactiviteit zullen zijn.

Dit alles vraagt om herziening van de legesverordening en de tarieventabel, alsmede van de herberekening van de legestarieven. In de tweede helft van 2022 wordt de legesverordening 2023 aan Provinciale Staten ter besluitvorming voorgelegd.

Nazorgheffing gesloten stortplaatsen

In de zogenoemde Leemtewet is op 1 april 1998 een regeling in de Wet milieubeheer opgenomen over de nazorg van operationele stortplaatsen. Dit zijn stortplaatsen waar het storten van afvalstoffen niet vóór 1 september 1996 is beëindigd. In de Leemtewet is bepaald dat de provincies bestuurlijk en financieel ervoor verantwoordelijk zijn dat deze stortplaatsen na sluiting geen nadelige gevolgen voor het milieu veroorzaken. Daartoe dient eeuwigdurende nazorg plaats te vinden. Dit houdt in dat maatregelen genomen dienen te worden om bodem beschermende voorzieningen op gesloten stortplaatsen in stand te houden, te onderhouden, te herstellen en eventueel te vervangen. Voorts dienen de bodem beschermende voorzieningen regelmatig te worden geïnspecteerd en de bodem onder de stortplaats te worden onderzocht. Ter bestrijding van deze kosten is een nazorgheffing ingesteld, die wordt geheven bij de exploitanten van de operationele stortplaatsen. De jaarlijkse heffing wordt vastgelegd in een door Provinciale Staten vast te stellen tarieventabel en berekend aan de hand van het doelvermogen dat aanwezig moet zijn bij sluiting van de stortplaats en het opgebouwde kapitaal in het Nazorgfonds. De heffingen worden in het uitsluitend voor nazorg bestemde Nazorgfonds gestort. Het Nazorgfonds is een bij wet vastgestelde rechtspersoon. In het Nazorgfonds wordt een zodanig kapitaal opgebouwd, dat uit het rendement daarvan de eeuwigdurende nazorg gefinancierd kan worden. Voor het begrotingsjaar 2023 wordt vooralsnog geen opbrengst geraamd.

Opbrengsten provinciale heffingen en belastingen

Voor 2023 gaat de totale opbrengst belastingen en provinciale heffingen € 233,35 miljoen bedragen.

Belasting / Heffing	Jaarrekening 2019	Jaarrekening 2020	Jaarrekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Opcenten motorrijtuigenbelasting	218,4	223,6	226,4	229,1*	229,1
Grondwaterheffing	0,9	0,8	0,8	0,8	0,8
Leges					
* WABO	2,3	1,8	2	1,2	1,3
* overige leges	0,7	0,7	1	1,8	2,15
Totaal	**222,3**	**226,9**	**230,2**	**232,9**	**233,35**

* t/m tweede begrotingswijziging 2022

4 Financiële begroting

4.1 Inleiding

Artikel 3 en de artikelen 17 t/m 23 van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) bevatten de wettelijke eisen waaraan de financiële begroting en meerjarenraming moeten voldoen.

Over het algemeen is in dit hoofdstuk de volgorde van de wetsartikelen aangehouden. Om de leesbaarheid en de verbanden tussen jaren zo goed mogelijk in beeld te brengen, hebben we er voor gekozen de tabellen en toelichtingen voor het begrotingsjaar 2023 enerzijds en de meerjarenraming 2023 - 2026 anderzijds te integreren in één hoofdstuk, waarin een compleet meerjarig beeld wordt gegeven.

4.2 Meerjarenraming

4.2.1 Meerjarenraming 2023-2026

Openbaar bestuur (x € 1.000)

	Rekening 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
Lasten	19.955	23.045	22.734	21.649	21.555	21.532
Baten	-145	-162	-59	-59	-59	-59
Saldo van baten en lasten	**19.810**	**22.883**	**22.675**	**21.590**	**21.496**	**21.473**
Storting reserves	0	2	1.000	0	0	0
Onttrekking reserves	-2.740	-215	-395	0	0	0
Resultaat	**17.070**	**22.670**	**23.280**	**21.590**	**21.496**	**21.473**

Klimaat en Milieu (x € 1.000)

	Rekening 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
Lasten	47.895	71.226	51.727	45.529	38.559	36.955
Baten	-3.736	-3.414	-4.780	-5.135	-2.475	-2.575
Saldo van baten en lasten	**44.160**	**67.812**	**46.947**	**40.394**	**36.084**	**34.380**
Storting reserves	19.526	30.930	14.069	2.599	1.674	419
Onttrekking reserves	-13.545	-47.857	-11.163	-6.836	-2.888	-1.319
Resultaat	**50.141**	**50.885**	**49.853**	**36.157**	**34.870**	**33.480**

Ruimte en Water (x € 1.000)

	Rekening 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
Lasten	32.172	39.924	24.328	19.078	18.578	18.606
Baten	-14.893	-17.704	-7.049	-7.115	-7.115	-7.115
Saldo van baten en lasten	**17.279**	**22.220**	**17.279**	**11.963**	**11.463**	**11.491**
Storting reserves	23.409	21.628	23.262	9.262	15.000	16.000
Onttrekking reserves	-22.237	-22.521	-16.482	-3.340	-2.360	-2.436
Resultaat	**18.450**	**21.327**	**24.059**	**17.885**	**24.103**	**25.055**

Bereikbaarheid (x € 1.000)

	Rekening 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
Lasten	234.535	276.606	239.055	219.352	211.829	211.520
Baten	-22.576	-16.792	-21.434	-10.148	-17.299	-17.197
Saldo van baten en lasten	**211.959**	**259.813**	**217.621**	**209.204**	**194.530**	**194.323**
Storting reserves	166.107	85.294	60.245	62.642	42.859	42.609
Onttrekking reserves	-374.236	-140.254	-76.033	-65.198	-39.431	-33.539
Resultaat	**3.830**	**204.853**	**201.833**	**206.647**	**197.957**	**203.392**

Groen (x € 1.000)

	Rekening 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
Lasten	96.445	210.123	148.110	115.336	81.807	73.464
Baten	-5.967	-38.108	-20.242	-9.171	-6.602	-985
Saldo van baten en lasten	**90.478**	**172.015**	**127.868**	**106.165**	**75.205**	**72.479**
Storting reserves	84.452	38.010	35.613	25.749	20.145	19.686
Onttrekking reserves	-50.924	-111.387	-78.901	-54.319	-29.682	-28.209
Resultaat	**124.006**	**98.638**	**84.580**	**77.595**	**65.668**	**63.956**

Economie, cultuur en welzijn (x € 1.000)

	Rekening 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
Lasten	38.862	53.121	40.079	29.768	23.860	18.931
Baten	-2.918	-86	0	0	0	0
Saldo van baten en lasten	**35.944**	**53.035**	**40.079**	**29.768**	**23.860**	**18.931**
Storting reserves	21.251	16.358	15.078	9.673	9.873	5.251
Onttrekking reserves	-13.460	-26.146	-16.358	-9.958	-5.348	0
Resultaat	**43.735**	**43.247**	**38.799**	**29.483**	**28.385**	**24.182**

Economisch herstel en duurzaamheid (x € 1.000)

	Rekening 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
Lasten	3.474	18.115	16.617	522	521	518
Baten	-257	-797	0	0	0	0
Saldo van baten en lasten	**3.217**	**17.318**	**16.617**	**522**	**521**	**518**
Storting reserves	100.000	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	-3.214	-17.425	-16.325	0	0	0
Resultaat	**100.003**	**-107**	**292**	**522**	**521**	**518**

Overzicht Financiën en bedrijfsvoering (x € 1.000)

	Rekening 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
Lasten	58.753	94.325	102.300	114.513	124.707	135.155
Baten	-467.521	-501.369	-513.294	-533.294	-534.564	-515.943
Saldo van baten en lasten	**-408.768**	**-407.044**	**-410.994**	**-418.781**	**-409.857**	**-380.788**
Storting reserves	68.560	5.653	3.620	1.420	1.420	1.420
Onttrekking reserves	-34.914	-48.845	-28.845	-2.727	-2.407	-2.447
Resultaat	**-375.122**	**-450.235**	**-436.218**	**-420.088**	**-410.844**	**-381.815**

Totaal 2023 tot en met 2026 (bedragen x € 1.000)

Programma 1 t/m 8

	Rekening 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
Lasten	532.091	786.485	644.951	567.178	523.022	517.869
Baten	-518.012	-578.432	-566.858	-564.922	-568.114	-543.874
Saldo van baten en lasten	**14.079**	**208.052**	**78.093**	**2.256**	**-45.092**	**-26.005**
Storting reserves	483.304	197.875	152.887	113.116	91.589	86.051
Onttrekking reserves	-515.270	-414.650	-244.502	-142.378	-82.116	-67.950
Resultaat	**-17.887**	**-8.723**	**-13.523**	**-27.006**	**-35.620**	**-7.904**

4.2.2 Gronden waarop de ramingen zijn gebaseerd

De begroting is opgesteld met inachtneming van de voorschriften van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Volgens het BBV is het gemodificeerd stelsel van lasten en baten van toepassing. In overeenstemming met de BBV-regelgeving is het autorisatieniveau bepaald op het totaal van de lasten en het totaal van de baten per programma. De begroting geeft in overeenstemming met de normen van het BBV een zodanig inzicht dat een verantwoord oordeel kan worden gevormd over de financiële positie en over de baten en lasten. De baten en lasten worden tenzij anders vermeld toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben.

Basis voor de ramingen in de begroting
De begroting 2023 bestaat uit de oorspronkelijke ramingen van ongewijzigd beleid met daarbij de effecten van de door uw Staten vastgestelde kaderbrief 2023. Daarnaast zijn in de begroting 2023 een aantal autonome ontwikkelingen verwerkt en een aantal onvermijdelijke ontwikkelingen meegenomen. Op deze plaats vermelden wij de meer algemene opmerkingen waarop de ramingen zijn gebaseerd.

Verantwoording subsidies
Subsidies worden geraamd in het jaar, dat deze worden toegekend. Voor meerjarige lopende projectsubsidies zijn binnen IPO-verband afspraken gemaakt met BBV en de accountants. Deze afspraken houden in dat wanneer de subsidies niet voor het eind van het jaar zijn afgerond, het restant bedrag in een reserve "Subsidieverplichtingen" beschikbaar blijft voor de restant uitbetalingen de komende jaren. Omdat wij werken met 1 operationeel doel per reserve, zullen daarvoor zo nodig meerdere reserves worden ingesteld in de loop van 2022 en gedurende het jaar 2023. Op die manier blijven per operationeel doel de lopende subsidieverplichtingen inzichtelijk.

Materiële vaste activa
Materiële vaste activa met economisch nut worden gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs, vermeerderd met bijkomende kosten en verminderd met bijdragen van derden en cumulatieve afschrijvingen. De activa worden lineair afgeschreven. Als basis voor de berekening van de afschrijving wordt de netto aanschafwaarde gehanteerd. Na afstoting van materiële vaste activa worden boekwinsten of verliezen ten gunste of ten laste van de exploitatie verantwoord. Deze activa worden lineair afgeschreven met inachtneming van de volgende afschrijvingstermijnen

Gronden en terreinen	n.v.t.
Woonruimten	40
Bedrijfsgebouwen	40
Renovatie bedrijfsgebouwen	25
Machines, apparaten en installaties	15
Overige materiële vaste activa	3/10

Investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut betreffen voornamelijk infrastructurele werken in de openbare ruimte, zoals aanleg en reconstructie van wegen, vaarwegen, bruggen, viaducten, groen en kunstwerken. Deze worden vermeerderd met

bijkomende kosten en onder aftrek van bijdragen van derden geactiveerd. De ondergrond van deze werken wordt daarbij als integraal onderdeel van het werk beschouwd. Deze activa worden lineair afgeschreven in maximaal:

Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	50
Vaarwegen	40/80
Wegen	50
Technische installaties	5/8/15

Financiële vaste activa
Kapitaalverstrekkingen aan gemeenschappelijke regelingen en overige verbonden partijen, (overige) leningen u/g en (overige) uitzettingen worden –tenzij anders word vermeld – opgenomen tegen nominale waarde. Zo nodig word een voorziening voor verwachte oninbaarheid in mindering gebracht.

De onder de financiële vaste activa opgenomen deelnemingen worden tegen nominale en/of aanschafwaarde opgenomen tenzij blijkt dat de marktwaarde lager is dan de nominale c.q verkrijgingsprijs ofwel nihil is.

Reserves en voorzieningen
Reserves en voorzieningen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Uitzondering hierop is de Voorziening pensioenen (oud-) leden Gedeputeerde Staten die tegen contante waarde van de pensioenaanspraken word gewaardeerd.

Rente
De provincie rekent geen interne rente toe aan investeringen of andere activiteiten aangezien er bij ons geen sprake is van een financieringstekort.

Dividenduitkering
De provincie ontvangt dividend vanuit de deelnemingen waarin zij een aandeel heeft. De hoogte van de dividenduitkering wordt gebaseerd op berichtgeving vanuit de deelnemingen.

Dividendopbrengsten van deelnemingen worden als baten genomen op het moment waarop het dividend betaalbaar is gesteld.

Salariskosten en toerekening van organisatiekosten
De geraamde kosten voor capaciteit zijn gebaseerd op ramingen van de personele capaciteit die nodig is om de opgaven uit te voeren. De personele capaciteit bestaat uit zowel het eigen personeel als ingehuurde capaciteit. De kosten worden verantwoord in de jaarrekening op de operationele doelen en taakvelden en investeringen op basis van de bij de begroting (inclusief begrotingswijzigingen) vermelde verdeelsleutel.

Algemene uitkering en decentralisatie-uitkeringen van het provinciefonds
De raming van de inkomsten uit het provinciefonds zijn gebaseerd op de meicirculaire 2022.

4.2.3 Verklaring van aanmerkelijke verschillen

Overzicht aanmerkelijke verschillen lasten (x 1.000 euro)

Nr	Lasten per programma	Rekening 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Verschil t.o.v. jaarrekening 2021	Verschil t.o.v. Begroting 2022
1	Openbaar bestuur	19.955	23.045	22.734	2.779	-311
2	Klimaat en Milieu	47.895	71.226	51.727	3.832	-19.499
3	Ruimte en Water	32.172	39.924	24.328	-7.844	-15.596
4	Bereikbaarheid	234.535	276.606	239.055	4.520	-37.550
5	Groen	96.445	210.123	148.110	51.665	-62.013
6	Economie, cultuur en welzijn	38.862	53.121	40.079	1.217	-13.042
7	Economisch herstel en duurzaamheid	3.474	18.115	16.617	13.143	-1.498
8	Overzicht Financiën en bedrijfsvoering	58.753	94.325	102.300	43.548	7.975
	Totaal van de lasten	532.091	786.485	644.951	112.860	-141.534

Overzicht aanmerkelijke verschillen baten (x 1.000 euro)

Nr	Baten per programma	Rekening 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Verschil t.o.v. jaarrekening 2021	Verschil t.o.v. begroting 2022
1	Openbaar bestuur	-145	-162	-59	86	103
2	Klimaat en Milieu	-3.736	-3.414	-4.780	-1.044	-1.366
3	Ruimte en Water	-14.893	-17.704	-7.049	7.844	10.655
4	Bereikbaarheid	-22.576	-16.792	-21.434	1.142	-4.642
5	Groen	-5.967	-38.108	-20.242	-14.275	17.866
6	Economie, cultuur en welzijn	-2.918	-86		2.918	86
7	Economisch herstel en duurzaamheid	-257	-797		257	797
8	Overzicht Financiën en bedrijfsvoering	-467.521	-501.369	-513.294	-45.773	-11.925
	Totaal van de baten	-518.012	-578.432	-566.858	-48.846	11.574

Algemene oorzaken van verschillen

Over het algemeen zijn de verschillen tussen de jaarschijven van de vorige begroting en de huidige te verklaren aan de hand van een beperkt aantal oorzaken. Aan de lastenkant zijn de belangrijkste hiervan de variaties in uitvoering van incidentele projecten en subsidies. Deze zijn ongelijkmatig over de jaren verdeeld. Het ene jaar gebeurt slechts voorbereiding, terwijl in het volgende jaar de uitvoering van start gaat en volop wordt uitgegeven. Veel van deze projecten

dekken wij uit onze reserves. Het overzicht van stortingen en onttrekkingen dat u vindt bij de financiële tabellen geeft u hierin inzicht.

Verdere algemene oorzaken van de verschillen zijn:

- Mutaties in de kasraming van reserves als gevolg van (bijvoorbeeld) het later afrekenen van subsidies/aanvragen van voorschotten door subsidieontvangers, en vertraging in projecten;
- Mutaties in de raming van begrotingsposten gerelateerd aan de voortgang in projecten/declaratiegedrag van leveranciers;
- Voorstellen voor nieuw beleid;
- (mutaties in) specifieke uitkeringen van het Rijk;
- Verschuivingen van budgetten uit administratief technische overwegingen.

Specifieke oorzaken
De belangrijkste verklaring van verschillen tussen 2022 en 2023 is te vinden in de verwerking van de kaderbrief 2023. Daarnaast hebben zich echter ook nog ontwikkelingen voorgedaan, die in deze begroting zijn verwerkt. In de toelichting op de opbouw van de exploitatie zijn deze ontwikkeling nader gespecificeerd/toegelicht.

.

4.2.4 Presentatie van het structureel begrotingssaldo

Presentatie van het structureel begrotingssaldo (bedragen x € 1.000)

	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
Saldo van baten en lasten	78.093	825	-46.698	-27.193
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	-91.615	-31.033	8.855	17.435
Begrotingssaldo na bestemming	**-13.523**	**-30.209**	**-37.844**	**-9.759**
Waarvan incidentele baten en lasten (saldo)	5.710	19.522	20.619	18.358
Structureel begrotingssaldo	**-19.233**	**-49.730**	**-58.462**	**-28.116**

4.2.5 Structureel en reëel evenwicht

Bedragen x € 1.000

2023	Programma	Incidenteel	Structureel	Eindtotaal
Totaal Exploitatie		**126.073**	**-47.980**	**78.093**
Baten		-39.010	-527.848	-566.858
	1 Openbaar bestuur	0	-59	-59
	2 Klimaat en Milieu	-2.575	-2.205	-4.780
	3 Ruimte en Water	-3.039	-4.010	-7.049
	4 Bereikbaarheid	-14.039	-7.395	-21.434
	5 Groen	-19.357	-885	-20.242
	6 Economie, cultuur en welzijn	0	0	0
	7 Economisch herstel en duurzaamheid	0	0	0
	8 Overzicht Financiën en bedrijfsvoering	0	-513.294	-513.294
Lasten		165.083	479.868	644.951
	1 Openbaar bestuur	395	22.339	22.734
	2 Klimaat en Milieu	13.219	38.508	51.727
	3 Ruimte en Water	6.313	18.015	24.328
	4 Bereikbaarheid	23.379	215.677	239.055
	5 Groen	81.305	66.805	148.110
	6 Economie, cultuur en welzijn	21.548	18.531	40.079
	7 Economisch herstel en duurzaamheid	15.413	1.204	16.617
	8 Overzicht Financiën en bedrijfsvoering	3.511	98.789	102.300
Totaal Reserves		**-120.362**	**28.747**	**-91.615**
Baten		-243.048	-1.454	-244.502
	1 Openbaar bestuur	-395	0	-395
	2 Klimaat en Milieu	-11.163	0	-11.163
	3 Ruimte en Water	-16.482	0	-16.482
	4 Bereikbaarheid	-75.431	-602	-76.033
	5 Groen	-78.831	-70	-78.901
	6 Economie, cultuur en welzijn	-16.358	0	-16.358
	7 Economisch herstel en duurzaamheid	-16.325	0	-16.325
	8 Overzicht Financiën en bedrijfsvoering	-28.063	-782	-28.845
Lasten		122.686	30.201	152.887
	1 Openbaar bestuur	1.000	0	1.000
	2 Klimaat en Milieu	14.069	0	14.069

	3	Ruimte en Water	23.262	0	23.262
	4	Bereikbaarheid	60.245	0	60.245
	5	Groen	11.883	23.730	35.613
	6	Economie, cultuur en welzijn	10.027	5.051	15.078
	7	Economisch herstel en duurzaamheid	0	0	0
	8	Overzicht Financiën en bedrijfsvoering	2.200	1.420	3.620
Eindtotaal			**5.710**	**-19.233**	**-13.523**

Bedragen x € 1.000

2024		Programma	Incidenteel	Structureel	Eindtotaal
Totaal Exploitatie			**68.407**	**-67.582**	**825**
Baten			-18.559	-546.363	-564.922
	1	Openbaar bestuur	0	-59	-59
	2	Klimaat en Milieu	-2.825	-2.310	-5.135
	3	Ruimte en Water	-3.000	-4.115	-7.115
	4	Bereikbaarheid	-4.448	-5.700	-10.148
	5	Groen	-8.286	-885	-9.171
	6	Economie, cultuur en welzijn	0	0	0
	7	Economisch herstel en duurzaamheid	0	0	0
	8	Overzicht Financiën en bedrijfsvoering	0	-533.294	-533.294
Lasten			86.966	478.781	565.747
	1	Openbaar bestuur	11	21.638	21.649
	2	Klimaat en Milieu	9.023	36.506	45.529
	3	Ruimte en Water	3.022	16.056	19.078
	4	Bereikbaarheid	11.099	208.253	219.352
	5	Groen	50.315	65.021	115.336
	6	Economie, cultuur en welzijn	10.078	19.690	29.768
	7	Economisch herstel en duurzaamheid	16	506	522
	8	Overzicht Financiën en bedrijfsvoering	3.402	111.111	114.513
Totaal Reserves			**-48.885**	**17.852**	**-31.033**
Baten			-138.529	-3.849	-142.378
	1	Openbaar bestuur	0	0	0
	2	Klimaat en Milieu	-6.836	0	-6.836
	3	Ruimte en Water	-3.340	0	-3.340
	4	Bereikbaarheid	-62.249	-2.949	-65.198
	5	Groen	-54.201	-118	-54.319

	6	Economie, cultuur en welzijn	-9.958	0	-9.958
	7	Economisch herstel en duurzaamheid	0	0	0
	8	Overzicht Financiën en bedrijfsvoering	-1.945	-782	-2.727
Lasten			89.644	21.701	111.345
	1	Openbaar bestuur	0	0	0
	2	Klimaat en Milieu	2.599	0	2.599
	3	Ruimte en Water	9.262	0	9.262
	4	Bereikbaarheid	62.642	0	62.642
	5	Groen	9.019	16.730	25.749
	6	Economie, cultuur en welzijn	6.122	3.551	9.673
	7	Economisch herstel en duurzaamheid	0	0	0
	8	Overzicht Financiën en bedrijfsvoering	0	1.420	1.420
Eindtotaal			**19.522**	**-49.730**	**-30.209**

Bedragen x € 1.000

2025		Programma	Incidenteel	Structureel	Eindtotaal
Totaal Exploitatie			**27.504**	**-74.202**	**-46.698**
Baten			-22.523	-545.591	-568.114
	1	Openbaar bestuur	0	-59	-59
	2	Klimaat en Milieu	0	-2.475	-2.475
	3	Ruimte en Water	-3.000	-4.115	-7.115
	4	Bereikbaarheid	-13.906	-3.393	-17.299
	5	Groen	-5.617	-985	-6.602
	6	Economie, cultuur en welzijn	0	0	0
	7	Economisch herstel en duurzaamheid	0	0	0
	8	Overzicht Financiën en bedrijfsvoering	0	-534.564	-534.564
Lasten			50.027	471.389	521.416
	1	Openbaar bestuur	11	21.544	21.555
	2	Klimaat en Milieu	2.201	36.358	38.559
	3	Ruimte en Water	3.053	15.525	18.578
	4	Bereikbaarheid	18.946	192.883	211.829
	5	Groen	16.716	65.091	81.807
	6	Economie, cultuur en welzijn	5.688	18.172	23.860
	7	Economisch herstel en duurzaamheid	16	505	521
	8	Overzicht Financiën en bedrijfsvoering	3.396	121.311	124.707
Totaal Reserves			**-6.885**	**15.740**	**8.855**

Baten		-77.905	-4.211	-82.116
	1 Openbaar bestuur	0	0	0
	2 Klimaat en Milieu	-2.888	0	-2.888
	3 Ruimte en Water	-2.360	0	-2.360
	4 Bereikbaarheid	-36.120	-3.311	-39.431
	5 Groen	-29.564	-118	-29.682
	6 Economie, cultuur en welzijn	-5.348	0	-5.348
	7 Economisch herstel en duurzaamheid	0	0	0
	8 Overzicht Financiën en bedrijfsvoering	-1.625	-782	-2.407
Lasten		71.020	19.951	90.971
	1 Openbaar bestuur	0	0	0
	2 Klimaat en Milieu	1.674	0	1.674
	3 Ruimte en Water	15.000	0	15.000
	4 Bereikbaarheid	42.859	0	42.859
	5 Groen	5.165	14.980	20.145
	6 Economie, cultuur en welzijn	6.322	3.551	9.873
	7 Economisch herstel en duurzaamheid	0	0	0
	8 Overzicht Financiën en bedrijfsvoering	0	1.420	1.420
Eindtotaal		**20.619**	**-58.462**	**-37.844**

Bedragen x € 1.000

2026	Programma	Incidenteel	Structureel	Eindtotaal
Totaal Exploitatie		**16.993**	**-44.186**	**-27.193**
Baten		-16.504	-527.370	-543.874
	1 Openbaar bestuur	0	-59	-59
	2 Klimaat en Milieu	0	-2.575	-2.575
	3 Ruimte en Water	-3.000	-4.115	-7.115
	4 Bereikbaarheid	-13.504	-3.693	-17.197
	5 Groen	0	-985	-985
	6 Economie, cultuur en welzijn	0	0	0
	7 Economisch herstel en duurzaamheid	0	0	0
	8 Overzicht Financiën en bedrijfsvoering	0	-515.943	-515.943
Lasten		33.497	483.184	516.681
	1 Openbaar bestuur	11	21.521	21.532
	2 Klimaat en Milieu	631	36.324	36.955
	3 Ruimte en Water	3.142	15.464	18.606

	4 Bereikbaarheid	15.969	195.551	211.520
	5 Groen	9.574	63.890	73.464
	6 Economie, cultuur en welzijn	771	18.160	18.931
	7 Economisch herstel en duurzaamheid	16	502	518
	8 Overzicht Financiën en bedrijfsvoering	3.383	131.772	135.155
Totaal Reserves		**1.365**	**16.070**	**17.435**
Baten		-63.569	-4.381	-67.950
	1 Openbaar bestuur	0	0	0
	2 Klimaat en Milieu	-1.319	0	-1.319
	3 Ruimte en Water	-2.436	0	-2.436
	4 Bereikbaarheid	-30.058	-3.481	-33.539
	5 Groen	-28.091	-118	-28.209
	6 Economie, cultuur en welzijn	0	0	0
	7 Economisch herstel en duurzaamheid	0	0	0
	8 Overzicht Financiën en bedrijfsvoering	-1.665	-782	-2.447
Lasten		64.934	20.451	85.385
	1 Openbaar bestuur	0	0	0
	2 Klimaat en Milieu	419	0	419
	3 Ruimte en Water	16.000	0	16.000
	4 Bereikbaarheid	42.609	0	42.609
	5 Groen	4.206	15.480	19.686
	6 Economie, cultuur en welzijn	1.700	3.551	5.251
	7 Economisch herstel en duurzaamheid	0	0	0
	8 Overzicht Financiën en bedrijfsvoering	0	1.420	1.420
Eindtotaal		**18.358**	**-28.116**	**-9.759**

Structurele stortingen in reserves

Structurele stortingen in reserves (bedragen x € 1.000)

OD	Onderwerp	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
5.1.1	Resv. Groen	23.730	16.730	14.980	15.480
6.4.1	Resv. Monumenten	5.051	3.551	3.551	3.551
8.1.8	Resv. Bedrijfsvoerin	1.420	1.420	1.420	1.420
Eindtotaal		**30.201**	**21.701**	**19.951**	**20.451**

Structurele onttrekkingen aan de reserves

Structurele onttrekkingen aan de reserves (bedragen x € 1.000)

OD	Onderwerp	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
4.4.4	Resv. Kapitaallasten OV	-58	-1.652	-1.952	-1.952
4.4.4	Resv. Kapitaallasten Wegen	-141	-609	-671	-841
4.4.7	Resv. Kapitaallasten innovatieprojecten	-403	-688	-688	-688
5.1.1	Resv. Kapitaallasten Groen	-70	-118	-118	-118
8.1.8	Resv. Huisvesting	-782	-782	-782	-782
Eindtotaal		**-1.454**	**-3.849**	**-4.211**	**-4.381**

4.2.6 EMU saldo

Het EMU-saldo is het saldo van inkomsten en uitgaven met derden (dus geen afschrijvingen, waardemutaties, etc.) van de provincie Noord-Holland. In het BBV is voorgeschreven dat de provincies het EMU saldo opnemen in de begroting en de jaarstukken. Het EMU-saldo geeft een indicatie voor de ontwikkeling van de liquiditeits- en financiële positie (eigen vermogen en schulden).

	Omschrijving	Begroting 2022*	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
		x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000
(0)	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-208.052	-78.093	1.267	48.346	28.891
(1)	Mutatie (im)materiële vaste activa	68.275	95.893	128.693	45.109	-18.877
(2)	Mutatie voorzieningen	330	333	308	283	258
(3)	Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	-	-	-	-	-
(4)	Verwachte boekwinst/verlies bij de verkoop van financiële vaste activa en (im)materiële vaste activa, alsmede de afwaardering van financiële vaste activa	-	-	-	-	-
(0-1+2-3-4)	**EMU saldo**	**-275.997**	**-173.653**	**-127.118**	**3.520**	**48.026**

* t/m Tweede begrotingswijziging 2022

4.3 Uiteenzetting financiële positie

4.3.1 Opbouw van het begrotingssaldo

4.3.1.1 Opbouw exploitatie

De wijzigingen in deze begroting ten opzichte van de ontwerpbegroting zijn voornamelijk het gevolg van de verwerking van de financiële kaders en de voorstellen zoals geschetst in de kaderbrief 2023. Deze begroting bevat echter ook een aantal nieuwe ontwikkelingen. Het betreffen met name exogene en onvermijdelijke bijstellingen. De mutaties die nieuw zijn in deze begroting zijn hieronder nader gespecificeerd en deze worden onder de tabel toegelicht.

Totaaloverzicht nieuwe mutaties begroting 2022 – 2025 (bedragen x € 1.000)

Operationeel doel en toelichting begrotingsmutatie (Bedragen x € 1.000)	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**
1.1.1 Functioneren van Provinciale Staten faciliteren Door het tekort aan personeel bij ons oude cateraar waren wij genoodzaakt om van cateraar te wijzigen. Daarbij zijn het aantal bijeenkomsten gestegen en de prijs per verzorgde dag is gestegen.	80	80	80	80
1.2.3 Rijstaken commissaris van de koning uitvoeren Als provincie vinden we het wenselijk om het historisch besef en de bewustwording rondom thema's als vrijheid, veiligheid en discriminatie in de provincie te stimuleren. Daarom is in 2022 een subsidieregeling vastgesteld waarmee de provincie activiteiten ondersteunt die zijn gericht op herdenken, koesteren en vieren van markerende gebeurtenissen en/of personen uit de geschiedenis van Noord-Holland. Er is in 2022 groot beroep gedaan op deze regeling en hebben geconcludeerd dat de huidige subsidieplafond niet toereikend is en verhogen op basis hiervan het subsidieplafond.	80	80	80	80
2.2.1 VTH taken uitvoeren en coördineren Bij de kaderbrief zijn 2025 middelen aangevraagd voor het uitvoeren van de VTH-taken, transitie naar groen staal en gezondheidsonderzoeken. Echter de inzet voor het uitvoeringsprogramma Tata 2020-2022 Roadmap Plus/ ZZS/ kwartiermakers groenstaal omgevingsdienst zal ook na 2025 nodig zijn.				339
3.2.5 Grondbeleid uitvoeren t.b.v. provinciale doelen Actualisatie verkopen strategische grond groen en beheer onroerend goed.	-33	35	126	126
4.1.1 Mobiliteitsbeleid opstellen Bijstelling IPO bijdrage	-37	-	-	-
4.1.2 Mobiliteitsbeleid uitvoeren Terugbetaling van het verleende voorschot aan MRA-E.	-84	-	-	-

4.3.1 Netwerkmanagement en verkeerskundige beheer uitvoeren Er wordt in de begroting structureel € 32.000 bijgenaamd voor i.v.m. hogere brandstofkosten.	32	32	32	32
6.1.1 Ruimtelijke vestigingsklimaat bevorderen Op 8 juli 2021 heeft de AVA het principebesluit genomen de RON NV te ontbinden, leningen zijn ondertussen ingelost bij de BNG daarmee komt de borgtochtprovisie Bedrijventerrein Westzaan Noord CV te vervallen.	48	48	48	112
6.1.3 Een veerkrachtige en duurzame arbeidsmarkt bevorderen De subsidieregeling omtrent campusvorming (een centraal sturingsinstrument vastgesteld in de Uitvoeringsagenda Arbeidsmarkt en Onderwijs 2021-2023, door GS op 30 november 2021) is verschoven naar 2023. Ook in 2023 zijn hier gelden voor gereserveerd. Er is gekozen om hiervoor 1 regeling op te stellen en de regeling in zijn geheel in 2023 te laten lopen.	565	-	-	-
Uitkering provinciefonds De opbrengsten uit het provinciefonds zijn bijgesteld op basis van de meicirculaire 2022, hogere accressen zorgen voor een hogere uitkering.	-15.069	-22.127	-13.363	-707
8.1.3 Dividend Het verwachte dividend van PWN wordt verlaagd.	630	630	630	630
8.1.4 Financieringsfunctie De rentebaten zijn geactualiseerd. Het betreft diverse kleinere wijzigingen.	-12	-11	-11	-11
8.1.7 Vennootschapsbelasting Op basis van de geactualiseerde winstverwachting van Polanenpark is de te betalen vennootschapsbelasting bijgesteld.	1.077	-	-	-
8.1.8 Overhead In de meicirculaire van het provinciefonds is € 72.000 extra opbrengst toegekend voor 2023 in het kader van de Wet Open Overheid.	72	-	-	-
8.2.1 Stelposten Bij de Kaderbrief 2023 is de stelpost opgehoogd voor prijsstijgingen als gevolg van de inflatie. Op basis van recentere gegevens blijkt dat de inflatie hoger uitvalt dan eerder werd verwacht.	9.032	9.068	9.099	9.131
8.2.2 Bedrijfsvoering realiseren De kosten in verband met de nazorg van de vliegramp nemen af.	-15	-15	-15	-15
Diverse operationele doelen De kapitaallasten zijn opnieuw berekend en geactualiseerd op basis van de verwachte opleverdata van projecten. De bijstelling in deze begroting wordt veroorzaakt door een verschuiving van de opleverdatum van een aantal projecten naar latere jaren. Omdat de provincie, conform de financiële verordening, start met afschrijven in het jaar na oplevering van een project leidt dit tot verschuivingen in de begrote	-1.611	-279	1.150	2.401

kapitaallasten per jaar.				
Diverse operationele doelen De verwachte opbrengsten uit leges zijn geactualiseerd. Deze inkomsten zijn verspreid over meerdere operationeel doelen. De volgende oorzaken leiden tot een verlaging van de begrote leges opbrengsten; • De legesopbrengsten WABO worden naar beneden gesteld. De begroting is gebaseerd op het aantal verwachte aanvragen zoals die door de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied is opgegeven. • De begrote leges worden omhoog bijgesteld als gevolg van de meer kostendekkende tarieven voor met name de leges wegen- en vaarwegen.	370	260	145	95
Totaal mutatie begroting 2023	**-4.875**	**-12.199**	**-1.999**	**12.293**

Verloop begrotingssaldo

Begrotingssaldo conform kaderbrief 2023	**-8.648**	**-18.010**	**-35.845**	**-22.052**
Mutaties begroting 2023	**-4.875**	**-12.199**	**-1.999**	**12.293**
Begrotingssaldo 2023	**-13.523**	**-30.209**	**-37.844**	**-9.759**

4.3.1.2 Geprognotiseerde balans

Geprognosticeerde balans (bedragen x € 1.000	**31-12-2022**	**31-12-2023**	**31-12-2024**	**31-12-2025**	**31-12-2026**
Activa					
Immateriële activa	-	-	-	-	-
Materiële activa (investeringen)	981.397	1.077.236	1.205.929	1.251.038	1.232.161
Economisch nut	*149.186*	*153.582*	*154.297*	*164.095*	*177.374*
Openbare ruimte met maatschappelijk nut	*832.211*	*923.654*	*1.051.632*	*1.086.943*	*1.054.787*
Financiële vaste activa	265.210	280.210	295.210	309.210	314.210
Kapitaalverstrekkingen	*165.905*	*180.905*	*195.905*	*209.905*	*214.905*
Verstrekte langlopende leningen	*99.305*	*99.305*	*99.305*	*99.305*	*99.305*
Vlottende activa					
Voorraden	*5.000*	5.000	5.000	5.000	5.000
Uitzettingen met een looptijd < 1 jaar	*142.000*	53.000	25.000	25.000	25.000
Liquide middelen	*900*	500	300	300	300

	Overlopende activa	*30.000*	29.000	28.000	28.000	28.000
	Activa	1.424.507	1.444.946	1.559.439	1.618.548	1.604.671
Passiva						
	Algemene reserves	163.106	139.151	139.151	139.151	139.151
	Bestemmingsreserves	683.468	615.808	584.775	593.628	611.065
	Voorzieningen	22.202	22.535	22.843	23.127	23.384
	Vaste Schuld	0	34.000	113.000	180.000	180.000
	Netto-vlottende schulden	20.000	18.000	16.000	16.000	16.000
	Overlopende passiva	535.731	615.452	683.670	666.642	635.071
	Passiva	1.424.507	1.444.946	1.559.439	1.618.548	1.604.671

4.3.2 Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen

Onderstaand overzicht geeft de verplichtingen die de provincie heeft ten aanzien van arbeidskosten die jaarlijks een beslag leggen op de begroting weer. Het gaat hier om verplichtingen die in een jaar ontstaan en in latere jaren tot uitbetaling komen, maar niet op de balans zijn opgenomen.

Jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen (Bedragen x €1.000)	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**
Vakantiedagen	-	-	-	-
Wachtgelden en aanvullende uitkeringen invaliditeit	-	-	-	-
Werkloosheidsuitkeringen				
* overige werkloosheidsuitkeringen	€ 132	€ 22	€ 2	€ 2
Totaal	**€ 132**	**€ 22**	**€ 2**	**€ 2**

Toelichting

Vakantiegelden
Door de invoering van het individueel keuzebudget (voortkomend uit de cao) worden vakantiegelden in het lopende jaar volledig uitbetaald.

Wachtgelden en aanvullende uitkeringen invaliditeit
De Statenleden zijn buiten beschouwing gelaten conform artikel 44, lid 3 van het BBV.

Werkloosheidsuitkeringen
Het betreft hier de voormalige medewerkers die op dit moment maandelijks een uitkering ontvangen van het UWV en/of Loyalis.

4.3.3 Investeringen

In de tabel 4.3.3 zijn de netto investeringen van de materiële vaste activa en de financiële vaste activa apart weergegeven. Omdat de provincie geen immateriële vaste activa heeft staan deze niet in dit overzicht. De opgenomen bedragen zijn het saldo van de bruto investeringen, de desinvesteringen en bijdragen van derden.

Bedragen x € 1.000	Overzicht van netto investeringen per programma	2023	2024	2025	2026
Programma	**Lopende investeringen:**				
	Materiële vaste activa				
	Investeringen met een economisch nut				
5	Gronden NNN	7.000	7.500	14.500	16.000
3	Beheergrondbank Laag-Holland	-	-	-	-
4	Steunpunten voor dagelijks beheer (vaar)wegen	679	5.598	6	-
	Investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut				
4	Investeringen provinciale infrastructuur	52.250	73.928	15.167	-
4	Groenprojecten	1.966	-	-	-
4	Innovatieve duurzame infra	1.244	-	-	-
4	Investeringen Openbaar Vervoer	20.617	14.599	-	-
4	DVM (intelligente verkeerslichten)		4.515		
4	Vervangingsinvesteringen wegen PMO	27.247	34.396	10.076	-
4	Vervangingsinvesteringen vaarwegen PMO	-	14.746	204	2.277
4	PMO kunstwerken	3.366		37.741	
	Totaal Materiële vaste activa	**114.369**	**155.282**	**77.694**	**18.277**
	Financiële vaste activa				
6	ROM Regio BV	5.000	5.000	5.000	5.000
3	Participatiefonds deelnemingen Duurzame Energie	10.000	10.000	9.000	-
	Totaal financiële vaste activa	**15.000**	**15.000**	**14.000**	**5.000**
	Totaal netto investeringen	**129.369**	**170.282**	**91.694**	**23.277**

4.3.4 Activa

4.3.4.1 Staat van geactiveerde immateriële en materiële investeringen (art. 34, 35 een 52)

Omschrijving van de investeringen (bedragen x € 1.000)	Boekwaarde per 01-01-2023	Netto investeringen 2023	Desinvesteringen 2023	Afwaarderingen 2023	Afschrijving 2023	Boekwaarde per 31-12-2023
1. Immateriële activa						
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	-	-	-	-	-	-
Totaal immateriële activa	-	-	-	-	-	-
2. materiële vaste activa						
A. Investeringen met een economisch nut	**149.186**	**7.679**	**-**	**-**	**3.283-**	**153.582**
- Gronden en terreinen	91.874	7.000	-	-	-	98.874
- Bedrijfsgebouwen	57.312	679	-	-	3.283-	54.708
B. Investeringen in openbare ruimte met een						
maatschappelijk nut	**832.211**	**106.690**	**-**	**-**	**15.247-**	**923.654**
- Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	832.211	106.690	-	-	15.247-	923.654
Totaal materiële vaste activa	**981.397**	**114.369**	**-**	**-**	**18.530-**	**1.077.236**
Totaal geactiveerde investeringen	**981.397**	**114.369**	**-**	**-**	**18.530-**	**1.077.236**

4.3.4.2 Staat van geactiveerde kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen van bijdragen aan activa in eigendom van derden (art. 36)

	Omschrijving van de investeringen (bedragen x € 1.000)	Boekwaarde per 01-01-2023	Investeringen in 2023	Desinvesteringen in 2023	Herwaardering in 2023	Afschrijvingen in 2023	Boekwaarde per 31-12-2023
A.	**Kapitaalverstrekkingen aan:**						
	- deelnemingen	165.912	15.000	-	-	-	180.912
B.	**Leningen aan:**						
	- openbare lichamen	33.200	-	-	-	-	33.200
	- deelnemingen	56.214					56.214
C.	**Overige langlopende leningen**	9.891	-		-	-	9.891
	Totaal financiële vaste activa	**265.217**	**15.000**	-	-	-	**280.217**

4.3.5 Kapitaallasten

De kapitaallasten bestaan uit capaciteitskosten en directe kosten.Tabel 4.3.5 geeft de totale kapitaallasten per onderdeel weer zoals ze voor de jaren 2023 tot en met 2026 in de begroting staan geraamd.

Omschrijving	2023	2024	2025	2026
A. Capaciteitskosten				
Grond Houtplein	-	-	-	-
Renovatie Houtplein	1.643	1.643	1.643	1.643
Nieuwbouw Dreef	557	557	557	557
Totaal A	2.200	2.200	2.200	2.200
B. Directe kosten				
Parkeergarage Dreef	407	407	407	407
Aanleg van provinciale wegen	8.238	9.959	11.824	11.958
Projecten gedekt uit de reserve kapitaallasten wegen	141	609	671	840
Vervangingsinvesteringen wegen PMO	2.937	3.836	4.868	5.100
Vervangingsinvesteringen Kunstwerken	269	1.993	2.146	4.662
DVM (intelligente verkeerslichten)	67	67	368	368
Duurzame infrastuctuur	403	688	688	688
Steunpunten B&U	397	489	821	835
Stelposten Bereikbaarheid	720	1.768	3.276	4.774
Vervangingsinvesteringen vaarwegen PMO	1.785	1.785	2.174	2.179
Investeringen OV	321	502	556	556
Vast onderhoud wegen	50	50	50	50
Onderhoud tunnels/aquaducten	188	188	188	188
Projecten gedekt uit de reserve kapitaallasten OV	58	1.652	1.952	1.952
Investeringen Groen (reserve kapitaallasten)	70	118	118	118
Archeologie opdrachten	279	279	279	279

4.3.6 Financiering

4.3.6.1 Overzicht van het renteresultaat

In tabel 4.3.6.1 is het renteresultaat opgenomen. Het renteresultaat bestaat uit het saldo van de ontvangen rente van de verstrekte langlopende leningen en de verwachte te betalen rente op het vreemd vermogen. Hiervan is naar verwachting sprake vanaf 2023. In tabel 4.4.1 van deze begroting is een overzicht opgenomen van de verstrekte langlopende leningen in 2023.

	Renteresultaat (x € 1.000)	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**
	De externe rentelasten over de korte en lange				
A.	Financiering	286	1.070	1.800	1.800
B.	De externe rentebaten	1.844	1.976	1.976	1.976
	Totaal door te rekenen externe rente	-1.558	-906	-176	-176
	De rente die aan de grondexploitatie moet worden				
C.	Doorberekend	-	-	-	-
	De rente van projectfinanciering die aan het				
	betreffende taakveld moeten worden toegerekend	-	-	-	-
	Saldo door te rekenen externe rente	-1.558	-906	-176	-176
D1.	Rente over eigen vermogen	-	-	-	-
D2.	Rente over voorzieningen	-	-	-	-
	De aan taakvelden (programma's inclusief overzicht	-1.558	-906	-176	-176
	Overhead) toegerekende rente (renteomslag)				
E.	De werkelijk aan taakvelden (programma's inclusief				
	overhead) toegerekende rente (renteomslag)	-	-	-	-
F.	Renteresultaat op het taakveld treasury	-1.558	-906	-176	-176

4.3.6.2 Staat van investeringen en financiering

Bedragen x € 1.000		Begin 2023	Vermeerderingen 2023	Verminderingen 2023	Afschrijvingen 2023	Eind 2023
Activa						
	Immateriële activa	-	-	-	-	-
	Materiële activa (investeringen)					
	Economisch nut	*149.186*	*7.679*		*3.283*	*153.582*
	Openbare ruimte met maatschappelijk nut	*832.211*	*106.690*	-	*15.247*	*923.654*
	Financiële vaste activa					
	Deelnemingen	*165.905*	*15.000*	-	-	*180.905*
	Bijdrage aan activa in eigendom van derden					-
	Verstrekte langlopende leningen	99.305	-	-	-	*99.305*
	Activa	**1.246.607**	**129.369**	-	**18.530**	**1.357.446**
Passiva						
	Algemene reserves	163.106	2.200	26.155	-	139.151
	Bestemmingsreserves	683.468	150.687	218.347	-	615.808
	Voorzieningen	22.202	783	450	-	22.535
	Vreemd vermogen	-	34.000	-	-	34.000
	Passiva	**868.776**	**187.670**	**244.952**	-	**811.494**

Bedragen x € 1.000		Begin 2024	Vermeerderingen 2024	Verminderingen 2024	Afschrijvingen 2024	Eind 2024
Activa						
	Immateriële activa	-	-	-	-	-
	Materiële activa (investeringen)					
	Economisch nut	*153.582*	*13.098*		*12.384*	*154.296*
	Openbare ruimte met maatschappelijk nut	*923.654*	*142.184*		*14.206*	*1.051.632*
	Financiële vaste activa					

	Deelnemingen	*180.905*	*15.000*	-	-	*195.905*
	Bijdrage aan activa in eigendom van derden	-	-	-	-	-
	Verstrekte langlopende leningen	99.305	-	-	-	*99.305*
	Activa	1.357.446	170.282	-	26.590	1.501.138
Passiva						
	Algemene reserves	139.151	-	-	-	139.151
	Bestemmingsreserves	615.808	111.345	142.378	-	584.775
	Voorzieningen	22.535	783	475	-	22.843
	Vreemd vermogen	34.000	79.000	-	-	113.000
	Passiva	811.494	191.128	142.853	-	859.769
	Tekort aan financieringsmiddelen	**-545.952**				**-641.369**

Bedragen x € 1.000		**Begin 2025**	**Vermeerderingen 2025**	**Verminderingen 2025**	**Afschrijvingen 2025**	**Eind 2025**
Activa						
	Immateriële activa	-	-	-	-	-
	Materiële activa (investeringen)					
	Economisch nut	*154.296*	*14.507*	-	*4.708*	164.095
	Openbare ruimte met maatschappelijk nut	*1.051.632*	*63.189*	-	*27.878*	1.086.943
	Financiële vaste activa					
	Deelnemingen	*195.905*	*14.000*	-	-	209.905
	Bijdrage aan activa in eigendom van derden	-	-	-	-	-
	Verstrekte langlopende leningen	99.305	-	-	-	99.305
	Activa	1.501.138	91.696	-	32.586	1.560.248
Passiva						
	Algemene reserves	139.151				139.151
	Bestemmingsreserves	584.775	90.971	82.116		593.630

	Voorzieningen	22.843	783	500		23.126
	Vreemd vermogen	113.000	67.000			180.000
	Passiva	859.769	158.754	82.616	-	935.907
	Tekort aan financieringsmiddelen	**-641.369**	**67.058**	**82.616**	**-32.586**	**-624.341**

Bedragen x € 1.000		**Begin 2026**	**Vermeerderingen 2026**	**Verminderingen 2026**	**Afschrijvingen 2026**	**Eind 2026**
Activa						
	Immateriële activa	-	-	-	-	-
	Materiële activa (investeringen)					
	Economisch nut	*164.095*	*16.000*		*2.721*	177.374
	Openbare ruimte met maatschappelijk nut	*1.086.943*	*2.277*		*34.433*	1.054.787
	Financiële vaste activa					
	Deelnemingen	*209.905*	*5.000*	-	-	214.905
	Bijdrage aan activa in eigendom van derden	-	-	-	-	-
	Verstrekte langlopende leningen	99.305	-	-	-	99.305
	Activa	1.560.248	23.277	-	37.154	1.546.371
Passiva						
	Algemene reserves	139.151	-	-	-	139.151
	Bestemmingsreserves	593.630	85.385	67.950	-	611.065
	Voorzieningen	23.126	783	525	-	23.384
	Vreemd Vermogen	180.000	-	-	-	180.000
	Passiva	935.907	86.168	68.475	-	953.600
	Tekort aan financieringsmiddelen	**-624.341**				**-592.771**

4.3.7 Stand en mutaties van reserves

4.3.7.1 Staat van het verloop van de reserves (art. 54)

2023

OD	Reserve (bedragen x € 1.000)	Beginsaldo	Resultaatbestemming 2022	Storting	Over-heveling vanuit andere reserve	Bestedingen	Over-heveling naar andere reserve	Vrijval	Eindsaldo
	Algemene reserves								
8.2.5	Algemene reserve	163.106	-	2.200	-	-26.155	-	-	139.151
	Totaal algemene reserves	**163.106**	**-**	**2.200**	**-**	**-26.155**	**-**	**-**	**139.151**
	Programma 1 Openbaar bestuur								
1.4.2	Cofinanciering Europese projecten	1.665	-	1.000	-	-199	-	-196	2.270
	Programma 2 Klimaat en Milieu								
2.2.3	Reserve Bodemsanering	18.871	-	319	-	-3.060	-	-	16.130
2.1.3	Rerserve Energietransitie	15.901	-	3.967	-	-1.616	-	-	18.252
2.1.4	Reserve Circulaire economie	775	-	350	-	-890	-	-	235
2.2.2	Reserve Verduurzaming Bestaande Woningvoorraad	-	-		-		-	-	-
2.2.2	Reserve Gezonde Leefomgeving	5.704	-	3.300	-	-3.467	-	-	5.537
2.1.1	Reserve duurzame electriciteit	4.597	-	2.867	-	-1.380	-	-	6.084
2.1.2	Reserve Warmte transitie	841	-	3.267	-	-750	-	-	3.358
									-

	Programma 3 Ruimte en Water								-
3.4.2	Reserve Meekoppelkansen bij Dijkversterkingen en Kustontwikkeling	23.607	-	-	-	-425	-	-155	23.027
3.5.3	Reserve Waterrecreatie	2.858	-	1.562	-	-1.393	-	-	3.027
3.2.1	Reserve OV Knooppunten	11.109	-	5.000	-	-680	-8.000	-	7.429
3.2.3	Reserve Ontwikkeling Havencomplexen	2.767	-	-	-	-1.000	-	-	1.767
3.2.4	Reserve Ruimtelijke Ontwikkeling	341	-	-	-	-	-	-	341
3.3.1	Reserve Woonbeleid	2.950	-	-	-	-750	-	-	2.200
3.3.2	Reserve Woningbouw	4.019		1.200	-	-1.145	-	-	4.074
3.4.3	Reserve Klimaatadaptatie	861	-	1.500	-	-1.503	-	-131	727
3.2.3	Reserve Investeringsimpuls Duurzame Zeehavens	-	-	-	-	-	-	-	-
3.2.5	Reserve Waardevermindering grond Groen	16.693	-	-	6.000	-	-	-	22.693
3.2.4	Reserve subsidie Bloemendalerpolder	1.112	-	-	-	-840	-	-	272
3.2.1	Reserve subsidie OV-fonds	10.500	-	-	8.000	-175	-	-	18.325
3.3.2	Reserve Woningbouw subsidies	2.546	-	-	-	-285	-	-	2.261
									-
	Programma 4 Bereikbaarheid								-
4.1.1	Reserve Mobiliteitsbeleid	1.759	-	-	205	-1.410	-	-	554
4.1.2	Reserve Uitvoeren van Mobiliteitsbeleid door Derden	64.321	-	8.935	-	-17.640	-205	-25	55.386
4.4.2	Reserve Ontwikkelen Profinciale Infrastructuur	120.714	-	20.074	-	-1.866	-	-	138.922
4.4.5	Reserve Groot onderhoud wegen	20.928	-	20.186	2.600	-30.016		-1.400	12.298
4.4.4	Reserve Investeringen Wegen	1	-	-	-	-	-	-	1
4.4.6	Reserve Groot Onderhoud Vaarwegen	3.922	-	8.178	-	-5.588	-2.600	-1.710	2.202
4.4.7	Reserve Innovatieprojecten Mobiliteit	10.174	-	-	-	-4.146	-	-	6.028

4.2.1	Reserve Openbaar Vervoer Projecten	14.040	-	67	-	-8.825	-	-	5.282
4.1.2	Reserve Verleende subsidies OD 4.1.2	3.329	-	-	-	-	-	-	3.329
	Programma 5 **Groen**								-
5.1.1	Reserve Groen	83.632	-	23.730	-	-42.512	-10.000	-	54.850
5.1.2	Reserve Groene Uitweg	8.839	-	107	-	-4.311	-205	-	4.430
5.1.3	Reserve Oostelijke Vechtplassen	13.017		58	4.000	-10.255	-	-	6.820
5.1.4	Reserve Laag Holland	3.561	-	-	-	-2.454	-	-	1.107
5.3.3	Reserve Cofinanciering Waddenzee	3.094	-	2.000	-	-5.094	-	-	-
5.3.2	Reserve Landschap	-	-	4.000	-	-2.850	-1.150	-	-
5.1.1	Resverve subsidies > € 1,5 miljoen Groen, OD 5.1.1	-	-	-	-	-	-	0	-
	Programma 6 **Economie, Cultuur en Welzijn**								-
6.1.1	Reserve Herstructurering Bedrijventerreinen	1.424	-	2.500	-	-2.549	-	-	1.375
6.1.2	Reserve MKB Innovatie-instrumenten	8.775	-	5.672	-	-5.593	-	-	8.854
6.1.4	Reserve Duurzame Landbouw	-	-		-		-	-	-
6.1.5	Reserve Europese Landbouwprojecten	3.765	-	500	-	-719	-	-	3.546
6.4.1	Reserve Monumenten (Mr. F.J. Kranenburgfonds)	2.603	-	5.051	-	-5.897	-	-	1.757
6.4.2	Reserve SvA/NHW Werelderfgoed	6.557	-	-	1.355	-1.600	-	-	6.312
	Programma 7 **Economisch herstel en Duurzaamheid**								-
7.1.1	Reserve Economisch herstel en Duurzaamheid	79.361	-	-	-	-16.325	-	0	63.036

	Programma 8 Overzicht Financiën en Bedrijfsvoering								-
8.1.8	Reserve Bedrijfsvoering	12.548	-	1.420	-	-1.908	-	-	12.060
8.2.3	Reserve GO-gelden	-	-	-	-	-	-	-	-
8.1.8	Reserve Huisvesting	12.177	-	-	-	-782	-	0	11.395
	Reserves ter dekking van kapitaallasten								
3.2.3	Reserve Dekking kap.lasten invest.Haven (Progr. 3)	-	-	-	-	-	-	-	-
4.4.4	Reserve Kapitaallasten Wegen (Progr. 4)	14.376	-	-	-	-141	-	-	14.235
4.4.4	Reserve Kapitaallasten OV (Progr. 4)	50.785	-	-	-	-58	-	-	50.727
4.4.7	Reserve Kapitaallasten Innovatieve projecten	7.921	-	-	-	-403	-	-	7.518
5.1.1	Reserve Kapitaallasten Groen (Progr. 5)	4.127	-	1.718	-	-70	-	-	5.775
	Totaal Bestemmingsreserves	683.467	-	128.528	22.160	-192.570	-22.160	-3.617	615.808
	Totaal Reserves	**846.573**	-	**130.728**	**22.160**	**-218.725**	**-22.160**	**-3.617**	**754.959**

2024

OD	Reserve (bedragen x € 1.000)	Beginsaldo	Resultaatbestemming 2023	Storting	Over-heveling vanuit andere reserve	Bestedingen	Over-heveling naar andere reserve	Vrijval	Eindsaldo
	Algemene reserves								
8.2.5	Algemene reserve	139.151	-	-	-	-	-	-	139.151
	Totaal algemene reserves	**139.151**	-	-	-	-	-	-	**139.151**

	Programma 1 Openbaar bestuur								
1.4.2	Cofinanciering Europese projecten	2.270	-	-	-	-	-	-	2.270
	Programma 2 Klimaat en Milieu								
2.2.3	Reserve Bodemsanering	16.130	-	319	-	-1.039	-	-	15.410
2.1.3	Rerserve Energietransitie	18.252	-	33	-	-3.800	-	-	14.485
2.1.4	Reserve Circulaire economie	235	-	1.180	-	-1.180	-	-	235
2.2.2	Reserve Verduurzaming Bestaande Woningvoorraad	-	-		-		-	-	-
2.2.2	Reserve Gezonde Leefomgeving	5.537	-	1.000	-	-67	-	-	6.470
2.1.1	Reserve Duurzame electriciteit	6.084	-	33	-		-	-	6.117
2.1.2	Reserve Warmte transitie	3.358	-	33	-	-750	-	-	2.641
	Programma 3 Ruimte en Water								
3.4.2	Reserve Meekoppelkansen bij Dijkversterkingen en Kustontwikkeling	23.027	-	-	-	-	-	-	23.027
3.5.3	Reserve Waterrecreatie	3.027	-	1.562	-	-1.393	-	-	3.196
3.2.1	Reserve OV Knooppunten	7.429	-	-	-	-	-	-	7.429
3.2.3	Reserve Ontwikkeling Havencomplexen	1.767	-	-	-	-	-	-	1.767
3.2.4	Reserve Ruimtelijke Ontwikkeling	341	-	-	-		-	-	341
3.3.1	Reserve Woonbeleid	2.200	-	-	-	-750	-	-	1.450
3.3.2	Reserve Woningbouw	4.074	-	1.200	-		-	-	5.274
3.4.3	Reserve Klimaatadaptatie	727	-	-	-	-43	-	-	684
3.2.3	Reserve Investeringsimpuls Duurzame Zeehavens	-	-	-	-	-	-	-	-

3.2.5	Reserve Waardevermindering grond Groen	22.693	-	-	6.500	-	-	-	29.193
3.2.4	Reserve Bloemendalerpolder	272	-	-	-	-272	-	-	-
3.2.1	Resverve subsidie OV-fonds	18.325	-	-	-	-312	-	-	18.013
3.3.2	Reserve Woningbouw subsidies	2.261	-	-	-	-570	-	-	1.691
	Programma 4 Bereikbaarheid								
4.4.1	Reserve Mobiliteitsbeleid	554	-	-	205	-469	-	-	290
4.1.2	Reserve Uitvoeren van Mobiliteitsbeleid door Derden	55.387	-	10.511	-	-9.418	-205	-25	56.250
4.4.2	Reserve Ontwikkelen Profinciale Infrastructuur	138.922	-	19.574	-	-1.450	-	-	157.046
4.4.5	Reserve Groot onderhoud wegen	12.298	-	15.525	5.100	-31.471		-1.400	52
4.4.4	Reserve Investeringen Wegen	1	-	-	-	-	-	-	1
4.4.6	Reserve Groot Onderhoud Vaarwegen	2.202	-	11.660	-	-5.597	-5.100	-1.843	1.322
4.4.7	Reserve Innovatieprojecten Mobiliteit	6.028	-	-	-	-3.582	-	-	2.446
4.2.1	Reserve Openbaar Vervoer Projecten	5.282	-	67	-	-1.689	-	-	3.660
4.1.2	Resverve verleende subsidies OD 4.1.2	3.329	-	-	-	-	-	-	3.329
	Programma 5 Groen								
5.1.1	Reserve Groen	54.850	-	16.730	-	-33.560	-10.500	-	27.520
5.1.2	Reserve Groene Uitweg	4.430	-	107	-	-2.046	-	-	2.491
5.1.3	Reserve Oostelijke Vechtplassen	6.820	-	58	4.000	-7.241	-	-	3.637
5.1.4	Reserve Laag Holland	1.107	-	-	-	-	-	-	1.107
5.2.1	Reserve Uittreding Goois natuurreservaat	-	-	-	-	-	-	-	-
5.3.3	Reserve Cofinanciering Waddenzee	-	-	854	-	-854	-	-	-
5.3.2	Reserve Landschap	-	-	4.000	-	-	-	-	4.000

	Programma 6 Economie, Cultuur en Welzijn								
6.1.1	Reserve Herstructurering Bedrijventerreinen	1.375	-	-	-	-	-	-	1.375
6.1.2	Reserve MKB Innovatie-instrumenten	8.854	-	4.922	-	-5.237	-	-	8.539
6.1.4	Reserve Duurzame Landbouw	-	-		-		-	-	-
6.1.5	Reserve Europese Landbouwprojecten	3.546	-	1.200	-	-602	-	-	4.144
6.4.1	Reserve Monumenten (Mr. F.J. Kranenburgfonds)	1.757	-	3.551	-	-4.119	-	-	1.189
6.4.2	Reserve SvA/NHW Werelderfgoed	6.312	-	-	-	-	-	-	6.312
	Programma 7 Economisch Herstel en Duurzaamheid								
7.1.1	Reserve Economisch herstel en Duurzaamheid	63.036	-	-	-	-	-	-	63.036
	Programma 8 Overzicht Financien en Bedrijfsvoering								
8.1.8	Reserve Bedrijfsvoering	12.060	-	1.420	-	-1.945	-	-	11.535
8.2.3	Reserve GO-gelden	-	-	-	-	-	-	-	-
8.1.8	Reserve Huisvesting	11.395	-	-	-	-782	-	-	10.613
	Reserves ter dekking van kapitaallasten								
3.2.3	Reserve Dekking kap.lasten invest.Haven (Progr. 3)	-	-	-	-	-	-	-	-
4.4.4	Reserve Kapitaallasten Wegen (Progr. 4)	14.235	-	-	-	-609	-	-	13.626
4.4.4	Reserve Kapitaallasten OV (Progr. 4)	50.727	-	-	-	-1.652	-	-	49.075
4.4.4	Reserve Kapitaallasten investeringen kunstwerken (Progr. 4)	-	-	-	-	-	-	-	-
4.4.6	Reserve Kapitaallasten Vaarwegen (Progr. 4)	-	-	-	-	-	-	-	-

4.4.7	Reserve kapitaallasten innovatieve projecten	7.518	-	-	-	-688	-	-	6.830
5.1.1	Reserve Kapitaallasten Groen (Progr. 5)	5.775	-	-	-	-118	-	-	5.657
	Totaal Bestemmingsreserves	**615.809**	**-**	**95.539**	**15.805**	**-123.305**	**-15.805**	**-3.268**	**584.775**
	Totaal Reserves	**754.960**	**-**	**95.539**	**15.805**	**-123.305**	**-15.805**	**-3.268**	**723.926**

2025

OD	Reserve (bedragen x € 1.000)	Beginsaldo	Resultaatbestemming 2024	Storting	Over-heveling vanuit andere reserve	Bestedingen	Over-heveling naar andere reserve	Vrijval	Eindsaldo
	Algemene reserves								
8.2.5	Algemene reserve	139.151	-	-	-	-	-	-	139.151
	Totaal algemene reserves	**139.151**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**139.151**
	Programma 1 Openbaar bestuur								
1.4.2	Cofinanciering Europese projecten	2.270	-	-	-	-	-	-	2.270
					-	-	-		
	Programma 2 Klimaat en Milieu				-	-	-		
2.2.3	Reserve Bodemsanering	15.410	-	319	-	-1.214	-	-	14.515
2.1.3	Rerserve Energietransitie	14.485	-	33	-	-352	-	-	14.166
2.1.4	Reserve Circulaire economie	235	-	1.255	-	-1.255	-	-	235
2.2.2	Reserve Verduurzaming Bestaande Woningvoorraad	-	-	-	-	-	-	-	0

2.2.2	Reserve Gezonde Leefomgeving	6.470	-		-	-67	-	-	6.403
2.1.1	Reserve Duurzame electriciteit	6.117	-	33	-	-	-	-	6.150
2.1.2	Reserve Wamte transitie	2.641	-	33	-	-	-	-	2.674
	Programma 3 Ruimte en Water								
3.4.2	Reserve Meekoppelkansen bij Dijkversterkingen en Kustontwikkeling	23.027	-	-	-	-	-	-	23.027
3.5.3	Reserve Waterrecreatie	3.196	-	2.000	-	-653	-	-	4.543
3.2.1	Reserve OV Knooppunten	7.429	-	-	-	-	-	-	7.429
3.2.3	Reserve Ontwikkeling Havencomplexen	1.767	-	-	-	-	-	-	1.767
3.2.4	Reserve Ruimtelijke Ontwikkeling	341	-	-	-	-	-	-	341
3.3.1	Reserve Woonbeleid	1.450	-	-	-	-405	-	-	1.045
3.3.2	Reserve Woningbouw	5.274	-	-	-	-	-	-	5.274
3.4.3	Reserve Klimaatadaptatie	684	-	-	-	-43	-	-	641
3.2.3	Reserve Investeringsimpuls Duurzame Zeehavens	-	-	-	-	-	-	-	0
3.2.5	Reserve Waardevermindering grond Groen	29.193	-	-	13.000	-	-	-	42.193
3.2.4	Resverve subsidie Bloemendalerpolder	-	-	-	-	-	-	-	0
3.2.1	Resverve subsidie OV-fonds	18.013	-	-	-	-688	-	-	17.325
3.3.2	Reserve Woningbouw subsidies	1.691	-	-	-	-571	-	-	1.120
	Programma 4 Bereikbaarheid								
4.1.1	Reserve Mobiliteitsbeleid	290	-	-	205	-224	-	-	271
4.1.2	Reserve Uitvoeren van Mobiliteitsbeleid door Derden	56.250	-	9.386	-	-9.849	-205	-	55.582
4.4.2	Reserve Ontwikkelen Provinciale Infrastructuur	157.045	-	7.464	-	-1.450	-		163.059

4.4.5	Reserve Groot onderhoud wegen	52	-	19.377	700	-13.760	-	-1.400	4.969
4.4.4	Reserve Investeringen Wegen	1	-	-	-	-	-	-	1
4.4.5	Reserve Investeringen Kunstwerken	-	-	-	-	-	-	-	0
4.4.6	Reserve Groot Onderhoud Vaarwegen	1.322	-	5.660	-	-3.952	-700	-1.820	510
4.4.7	Reserve Innovatieprojecten Mobiliteit	2.446	-	-	-	-2.224	-	-	222
4.2.1	Reserve Openbaar Vervoer Projecten	3.660	-	67	-	-536	-	-	3.191
4.1.2	Resverve verleende subsidies OD 4.1.2	3.329	-	-	-	-	-	-	3.329
	Programma 5 Groen								
5.1.1	Reserve Groen	27.520	-	14.980	-	-6.437	-17.000	-	19.063
5.1.2	Reserve Groene Uitweg	2.491	-	107	-	-354	-	-	2.244
5.1.3	Reserve Oostelijke Vechtplassen	3.637	-	58	4.000	-4.773	-	-	2.922
5.1.4	Reserve Laag Holland	1.107	-	-	-	-	-	-	1.107
5.2.1	Reserve Uittreding Goois natuurreservaat	-	-	-	-	-	-	-	0
5.3.3	Reserve Cofinanciering Waddenzee	-	-	1.000	-	-1.000	-	-	0
5.3.2	Reserve Landschap	4.000	-	-	-	-	-	-	4.000
	Programma 6 Economie, Cultuur en Welzijn								
6.1.1	Reserve Herstructurering Bedrijventerreinen	1.375	-	-	-	-	-	0	1.375
6.1.2	Reserve MKB Innovatie-instrumenten	8.539	-	4.922	-	-4.922	-	-	8.539
6.1.4	Reserve Duurzame Landbouw	-	-	-	-		-	-	0
6.1.5	Reserve Europese Landbouwprojecten	4.144	-	1.400	-	-426	-	-	5.118
6.4.1	Reserve Monumenten (Mr. F.J. Kranenburgfonds)	1.189	-	3.551	-	-	-	-	4.740
6.4.2	Reserve SvA/NHW Werelderfgoed	6.312	-	-	-	-	-	-	6.312

	Programma 7 Economisch herstel en Duurzaamheid								
7.1.1	Reserve Economisch herstel en Duurzaamheid	63.036	-	-	-	-	-	-	63.036
	Programma 8 Overzicht Financien en Bedrijfsvoering								
8.1.8	Reserve Bedrijfsvoering	11.535	-	1.420	-	-1.625	-	0	11.330
8.2.3	Reserve GO-gelden	-	-	-	-	-	-	-	0
8.1.8	Reserve Huisvesting	10.613	-	-	-	-782	-	-	9.831
	Reserves ter dekking van kapitaallasten								
3.2.3	Reserve Dekking kap.lasten invest.Haven (Progr. 3)		-	-	-	-	-	0	0
4.4.4	Reserve Kapitaallasten Wegen (Progr. 4)	13.626	-	-	-	-671	-	-	12.955
4.4.4	Reserve Kapitaallasten OV (Progr. 4)	49.075	-	-	-	-1.952	-	-	47.123
4.4.4	Reserve Kapitaallasten investeringen kunstwerken (Progr. 4)	-	-	-	-	-	-	-	0
4.4.6	Reserve Kapitaallasten Vaarwegen (Progr. 4)	-	-	-	-	-	-	-	0
4.4.7	Reserve Kapitaallasten Innovatieve projecten	6.830	-	-		-688		-	6.142
5.1.1	Reserve Kapitaallasten Groen (Progr. 5)	5.657	-	-	-	-118	-	-	5.539
	Totaal Bestemmingsreserves	**584.774**		**73.065**	**17.905**	**-60.991**	**-17.905**	**-3.220**	**593.628**
	Totaal Reserves	**723.925**		**73.065**	**17.905**	**-60.991**	**-17.905**	**-3.220**	**732.779**

2026

OD	Reserve (bedragen x € 1.000)	Beginsaldo	Resultaatbestemming 2025	Storting	Over-heveling vanuit andere reserve	Bestedingen	Over-heveling naar andere reserve	Vrijval	Eindsaldo
	Algemene reserves								
8.2.5	Algemene reserve	139.151	-	-	-	-	-	-	139.151
	Totaal algemene reserves	**139.151**	-	-	-	-	-	-	**139.151**
	Programma 1 Openbaar bestuur								
1.4.2	Cofinanciering Europese projecten	2.270	-	-	-	-	-	-	2.270
	Programma 2 Klimaat en Milieu								
2.2.3	Reserve Bodemsanering	14.515	-	319	-	-944	-	-	13.890
2.1.3	Rerserve Energietransitie	14.167	-	33	-	-308	-	-	13.892
2.1.4	Reserve Circulaire economie	235	-	-	-	-	-	-	235
2.2.2	Reserve Verduurzaming Bestaande Woningvoorraad	-	-	-	-	-	-	-	0
2.2.2	Reserve Gezonde Leefomgeving	6.403	-	-	-	-67	-	-	6.336
2.1.1	Reserve Duurzame electriciteit	6.151	-	33	-		-	-	6.184
2.1.2	Reserve Warmte transitie	2.675	-	33	-		-	-	2.708
	Programma 3 Ruimte en Water								
3.4.2	Reserve Meekoppelkansen bij Dijkversterkingen en Kustontwikkeling	23.027	-	-	-	-	-	-	23.027
3.5.3	Reserve Waterrecreatie	4.543	-	2.000	-	-640	-	-	5.903
3.2.1	Reserve OV Knooppunten	7.429	-	-	-	-	-	-	7.429

3.2.3	Reserve Ontwikkeling Havencomplexen	1.767	-	-	-	-	-	-	1.767
3.2.4	Reserve Ruimtelijke Ontwikkeling	341	-	-	-	-	-	-	341
3.3.1	Reserve Woonbeleid	1.045	-	-	-	-	-	-	1.045
3.3.2	Reserve Woningbouw	5.274	-	-	-	-	-	-	5.274
3.4.3	Reserve Klimaatadaptatie	641	-	-	-	-43	-	-	598
3.2.3	Reserve Investeringsimpuls Duurzame Zeehavens	-	-	-	-	-	-	-	0
3.2.5	Reserve Waardevermindering grond Groen	42.193	-	-	14.000	-	-	-	56.193
3.2.4	Resverve subsidie Bloemendalerpolder	-	-	-	-	-	-	-	0
3.2.1	Resverve subsidie OV-fonds	17.325	-	-	-	-1.325	-	-	16.000
3.3.2	Reserve Woningbouw subsidies	1.120	-	-	-	-428	-	-	692
	Programma 4 Bereikbaarheid								
4.1.1	Reserve Mobiliteitsbeleid	271	-	-	205	-205	-	-	271
4.1.2	Reserve Uitvoeren van Mobiliteitsbeleid door Derden	55.582	-	9.361	-	-9.224	-205	-	55.514
4.4.2	Reserve Ontwikkelen Profinciale Infrastructuur	163.059	-	7.464	-	-950	-	-	169.573
4.4.5	Reserve Groot onderhoud wegen	4.969	-	19.702	500	-12.915	-150	-	12.106
	Reserve Investeringen wegen	1	-	-	-	-	-	-	1
4.4.4	Reserve Investeringen Kunstwerken	-	-	-	-	-	-	-	0
4.4.6	Reserve Groot Onderhoud Vaarwegen	510	-	5.160	150	-3.452	-500	-1.819	49
4.4.7	Reserve Innovatieprojecten Mobiliteit	222	-	-	-	-187	-	-	35
4.2.1	Reserve Openbaar Vervoer Projecten	3.191	-	67	-	-451	-	-	2.807
4.1.2	Resverve verleende subsidies OD 4.1.2	3.329	-	-			-	-	3.329
	Programma 5 Groen								
5.1.1	Reserve Groen	19.063	-	15.480	-	-5.150	-17.041	-	12.352

5.1.2	Reserve Groene Uitweg	2.244	-	107	-	-127	-	-	2.224
5.1.3	Reserve Oostelijke Vechtplassen	2.922	-	58	3.041	-4.773	-	-	1.248
5.1.4	Reserve Laag Holland	1.107	-	-	-	-	-	-	1.107
5.2.1	Reserve Uittreding Goois natuurreservaat	-	-	-	-	-	-	-	0
5.3.3	Reserve Cofinanciering Waddenzee	-	-	1.000	-	-1.000	-	-	0
5.3.2	Reserve Landschap	4.000	-	-	-	-	-	-	4.000
5.1.1	Resverve subsidies > € 1,5 miljoen Groen, OD 5.1.1	-	-	-	-	-	-	-	0
	Programma 6 Economie, Cultuur en Welzijn								
6.1.1	Reserve Herstructurering Bedrijventerreinen	1.375	-	-	-	-	-	-	1.375
6.1.2	Reserve MKB Innovatie-instrumenten	8.539	-	-	-	-	-	-	8.539
6.1.4	Reserve Duurzame Landbouw	-	-	-	-	-	-	-	0
6.1.5	Reserve Europese Landbouwprojecten	5.118	-	1.700	-	-	-	-	6.818
6.4.1	Reserve Monumenten (Mr. F.J. Kranenburgfonds)	4.740	-	3.551	-	-	-	-	8.291
6.4.2	Reserve SvA/NHW Werelderfgoed	6.312	-	-	-	-	-	-	6.312
	Programma 7 Economisch herstel en Duurzaamheid								
7.1.1	Reserve Economisch herstel en Duurzaamheid	63.036	-	-	-	-	-	-	63.036
	Programma 8 Overzicht Financien en Bedrijfsvoering								
8.1.8	Reserve Bedrijfsvoering	11.330	-	1.420	-	-1.665	-	-	11.085
8.2.3	Reserve GO-gelden	-	-	-	-	-	-	-	0
8.1.8	Reserve Huisvesting	9.831	-	-	-	-782	-	-	9.049
	Reserves ter dekking van kapitaallasten								

3.2.3	Reserve Dekking kap.lasten invest.Haven (Progr. 3)	-	-	-	-	-	-	-	0
4.4.4	Reserve Kapitaallasten Wegen (Progr. 4)	12.955	-	-	-	-841	-	-	12.114
4.4.4	Reserve Kapitaallasten OV (Progr. 4)	47.123	-		-	-1.952	-	-	45.171
4.4.4	Reserve Kapitaallasten investeringen kunstwerken (Progr. 4)	-	-	-	-	-	-	-	0
4.4.6	Reserve Kapitaallasten Vaarwegen (Progr. 4)	-	-	-	-	-	-	-	0
4.4.7	Reserve Kapitaallasten innovatieve projecten	6.142	-	-	-	-688	-	-	5.454
5.1.1	Reserve Kapitaallasten Groen (Progr. 5)	5.539	-	-	-	-118	-	-	5.421
	Totaal Bestemmingsreserves	**593.631**	**-**	**67.488**	**17.896**	**-48.235**	**-17.896**	**-1.819**	**611.065**
	Totaal Reserves	**732.782**		**67.488**	**17.896**	**-48.235**	**-17.896**	**-1.819**	**750.216**

4.3.7.2 Toelichting op de reserves

	Reserve Investeringen Kunstwerken
Functie	Doelgerichte bestemmingsreserve
Doel	Realiseren van investeringen in kunstwerken.
Instellingsbesluit	Derde begrotingswijziging 2019
Programma	4 Bereikbaarheid
Looptijd	Onbepaald

	Reserve Landschap
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	Investeren in groene ruimte voor rust en ontspanning in onze dichtbevolkte provincie.
Instellingsbesluit	Begroting 2020
Programma	5 Groen
Looptijd	Onbepaald

	Reserve Gezonde leefomgeving
Functie	Doelgerichte bestemmingsreserve
Doel	Om de ambities op het gebied van de leefbaarheid waar te kunnen maken, wordt een programma 'Gezonde Leefomgeving' opgezet. Hierbij wordt onder andere ingezet op meer structureel onderzoek naar gezondheid en het monitoren van de omgevingskwaliteit (o.a. lucht, geluid, geur). Ook onderwerpen als de sanering van asbestdaken en het terugdringen van geluidsoverlast door provinciale wegen vallen hieronder. Dit zal worden aangevuld met extra activiteiten op het vlak van toezicht en handhaving bij de majeure risicobedrijven waarvoor de provincie bevoegd gezag is.
Instellingsbesluit	Begroting 2020
Programma	2 Klimaat en Milieu
Looptijd	t/m 2024

	Reserve Klimaatadaptie
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	-Vormgeven eigen klimaatadaptatiebeleid en eigen klimaatadaptatieprojecten, opstellen integraal waterplan, cofinancieren aanvullend klimaatonderzoek, verbinden met andere provinciale opgaven (bv.: biodiversiteit, KRW,OV-knooppunten, etc.), - Cofinanciering Deltaprogramma's. Conform afspraken die zijn vastgelegd in het landelijke bestuursakkoord Klimaatadaptatie (projecten wateroverlast, droogte, hittestress, overstromingen en meekoppelkansen), - Cofinanciering klimaatadaptatieprojecten van derden (o.a. waterschappen, gemeenten, belangenorganisaties, bedrijven). - Cofinanciering van digitaal beter beschikbaar maken klimaatgegevens voor inwoners en bedrijven (o.a. overstromings-wateroverlast gegevens).
Instellingsbesluit	Begroting 2020
Programma	3 Ruimte en Water
Looptijd	t/m 2024

	Reserve Kapitaallasten Investeringen Havencomplexen
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	Deze reserve heeft als doel kapitaallasten van investeringen in havencomplexen binnen programma Ruimte te dekken. Per 1 januari 2017 is de wet- en regelgeving BBV gewijzigd, waardoor investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut niet meer in één keer ten laste van een reserve worden gebracht, maar geactiveerd moeten worden. Daartoe zijn diverse reserves ter dekking van de kapitaallasten ingesteld. In de notitie Materiële vaste activa (december 2017) van de commissie BBV is hierover opgenomen dat het saldo van de bestemmingsreserve kapitaallasten gelijk moet zijn aan de boekwaarde van de desbetreffende activa. Vanuit deze reserve worden jaarlijks de kapitaallasten van de investering gedekt.
Instellingsbesluit	Laatste Begrotingswijziging 2018
Programma	3 Ruimte en Water
Looptijd	De reserve wordt ingesteld bij de laatste begrotingswijziging 2018. De looptijd is gelet op het BBV gekoppeld aan de duur van de afschrijving.

	Reserve Oostelijke Vechtplassen
Functie	Doelgerichte bestemmingsreserve
Doel	De reserve heeft als doel de toekomstige uitgaven voortvloeiend uit het Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen te kunnen dekken. In december 2017 wordt het Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen getekend. Hierin participeren naast Provincie Noord-Holland ook andere overheden, ondernemers, watersportverbond, bewonersverenigingen, recreantenverenigingen en natuur- en milieuorganisaties. Het gebiedsakkoord geeft invulling aan verschillende beleidsopgaven: Natuur (Natuurnetwerk Nederland (NNN) en Natura 2000), Waterkwaliteitsverbetering (Kaderrichtlijn Water (KRW)), Visie Waterrecreatie en Recreatieve verbindingen.
Instellingsbesluit	Begroting 2018
Programma	5 Groen
Looptijd	De afronding van de, in het Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen, genoemde opgaven is vooralsnog voorzien in 2027.

	Reserve Bodemsanering
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	De reserve heeft als doel toekomstige bodemsaneringskosten te dekken op basis van afspraken opgenomen in het landelijke bodemconvenant 2016-2020. Dit convenant beschrijft de bodemdoelen die de provincie Noord-Holland zal realiseren en de Decentralisatie Uitkering Bodem (DUB) die het Rijk hiervoor beschikbaar stelt.
Instellingsbesluit	Zomernota 2017
Programma	2 Klimaat en Milieu
Looptijd	Onbepaald

	Reserve Groen
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve

Doel	De reserve heeft als doel het realiseren van het in het hoofdstuk 'Beschermen' vastgelegde beleid van de Agenda Groen (vastgesteld door Provinciale Staten d.d. 11 maart 2013) met betrekking tot het Natuurnetwerk Nederland (NNN), Natura2000 en Programmatische Aanpak Stikstof (PAS), verbindend groen, natuurcompensatie en recreatieve verbindingen. De uitvoering wordt geprogrammeerd in het jaarlijks door PS vast te stellen geactualiseerde Provinciaal Meerjarenprogramma Groen (PMG). De Reserve Groen is niet bedoeld voor het financieren van het beheer van groengebieden.
Instellingsbesluit	Zomernota 2013, vastgesteld door PS op 23 september 2013, punt 10 bij voordracht 44.
Programma	5 Groen
Looptijd	Vanaf: 23 september 2013 Eindigt op: 31 december 2025

	Reserve Openbaar Vervoer Projecten
Functie	Doelgerichte bestemmingsreserve
Doel	Reserveren van provinciale middelen voor de uitvoering van Visie Openbaar Vervoer 2020 (Visie Openbaar Vervoer 2020, vastgesteld door PS op 6 februari 2012, punt 9 bij voordracht 03). Egalisatie van nog niet bestede middelen voor infrastructuur, aanleg en constructie.
Instellingsbesluit	Nota Reserves en Voorzieningen 2004 d.d. 14 juni 2004, nummer 48.Kaderbrief 2012, vastgesteld door PS op 27 juni 2011, punt 8 bij voordracht 50.
Programma	4 Bereikbaarheid
Looptijd	Vanaf: 14 juni 2004 Eindigt op: Geen einddatum

	Reserve Huisvesting
Functie	Bestemmingsreserve voor Kapitaallasten
Doel	De reserve is bestemd voor het dekken van de kapitaallasten die volgen uit de recente investeringen in de huisvesting van de provincie.
Instellingsbesluit	Lentenota 2009, vastgesteld door PS op 22 juni 2009, punt 10
Programma	7 Financiën en Bedrijfsvoering
Looptijd	Vanaf: 22 juni 2009 Eindigt op: 2038

	Reserve Groene Uitweg
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	Het uitvoeren van het programma De Groene Uitweg. Dit programma heeft tot doel om de landschappelijke kwaliteiten van de Vechtstreek te behouden en waar mogelijk te verbeteren. Het programma maakt onderdeel uit van het pakket van Groen Blauwe investeringen die zijn gekoppeld aan de uitvoering van het Stroomlijnalternatief Schiphol Amsterdam Almere (SAA). Diverse projecten vallen onder de zes thema's, zoals beschreven in de Noordvleugelbrief uit 2006. De thema's zijn: Natuurboulevard / Waterberging Horstermeer / Recreatieve vaarverbindingen / Fietspaden en -bruggen / Stelling van Amsterdam en Nieuwe Hollandse Waterlinie / Behoud weidelandschap.
Instellingsbesluit	Zomernota 2013, vastgesteld door PS op 23 september 2013, punt 10 bij voordracht 44.
Programma	5 Groen
Looptijd	Vanaf: 23 september 2013 Eindigt op: 2022

	Reserve Cofinanciering Waddenzee
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	Provinciale cofinanciering realiseren van projecten in het kader van het Investeringskader Waddengebied 2016-2026 en Waddenfonds.
Instellingsbesluit	Zomernota 2011, vastgesteld door PS op 26 september 2011, punt 10 bij voordracht 70.
Programma	5 Groen
Looptijd	Vanaf: 26 september 2011 Eindigt op: 31 december 2030

	Reserve Herstructurering Bedrijventerreinen
Functie	Doelgerichte bestemmingsreserve
Doel	Bij de Laatste begrotingswijziging 2010 is besloten om de bestemmingsreserve ‘Herstructurering Bedrijventerreinen’ opnieuw in te stellen. Dit in verband met het convenant bedrijventerreinen 2010–2020 en de decentralisatie hiervoor van de zogenaamde TOPPER-middelen. Het Rijk heeft de middelen beschikbaar gesteld voor het uitvoeren van het Provinciaal Herstructureringsprogramma.
Instellingsbesluit	Laatste Begrotingswijziging 2010
Programma	3 Ruimte en Water
Looptijd	t/m 2023

	Reserve Cofinanciering Europese projecten
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	Ambitie: De provincie Noord-Holland benut ‘met verstand’ optimaal de Europese subsidiemogelijkheden voor het realiseren van haar eigen doelstellingen.
Instellingsbesluit	Nota Reserves en Voorzieningen 2004 d.d. 14 juni 2004, nummer 48.
Programma	1 Openbaar Bestuur
Looptijd	Vanaf: 14 juni 2004 Eindigt op: 31 december 2027

	Reserve Europese landbouwprojecten
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	Cofinanciering en uitvoeringskosten Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO-POP3) en Europees Fonds Maritieme Zaken en Visserij (EFMZV). De programma’s POP3 en EFMZV zijn gereed. Naast dat de middelen uit de reserve worden ingezet voor realiseren van provinciaal beleid voor met name landbouw en visserij, zijn ze ook bestemd voor de uitvoeringskosten van RVO die de functie vervult van beheersautoriteit en betaalorgaan om de Europese bijdrage aan de subsidie EU-conform uit te voeren.
Instellingsbesluit	Zomernota 2015
Programma	3 Ruimte en Water
Looptijd	t/m 2026

	Reserve Monumenten (Mr. F.J. Kranenburgfonds)
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	a. verstrekken van onderhouds- en restauratiesubsidies ten behoeve van provinciale monumenten; b. verstrekken van een onderhoudssubsidie voor molens in Noord-Holland.
Instellingsbesluit	Instellingsbesluit van het fonds stamt van voor 1989.
Programma	7 Financiën en Bedrijfsvoering
Looptijd	Onbepaald

	Reserve Uitvoeren van Mobiliteitsbeleid door Derden
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	De reserve heeft als doel toekomstige uitgaven te dekken voor de uitvoering van Mobiliteitsbeleid waarmee de Provincie andere wegbeheerders (gemeenten en waterschappen) en organisaties (bv. op gebied verkeersveiligheid) in staat stelt om een bijdrage te leveren aan het verbeteren van de verkeersveiligheid en bereikbaarheid. Onder dit doel valt de subsidieregeling kleine infrastructuur en gedragsbeïnvloeding, evenals de subsidieregeling voor fietsvoorzieningen en doorstroming openbaar vervoer. Verder valt hieronder de jaarlijkse storting die we ten behoeve van de verbetering van het openbaar vervoer in de ov terminal in de Zuidas en de stortingen die we voor de OLV Greenport doen.
Instellingsbesluit	Begroting 2019
Programma	4 Bereikbaarheid
Looptijd	Onbepaald

	Reserve Ontwikkelen Provinciale Infrastructuur
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	De reserve heeft als doel toekomstige uitgaven te dekken voor het uitvoeren van studies voor het aanleggen en verbeteren infrastructuur en ter dekking van uitgaven met betrekking tot het jaarlijks door PS vastgestelde 4 jarig programma Mobiliteit of separate krediet besluiten.
Instellingsbesluit	Begroting 2019
Programma	4 Bereikbaarheid
Looptijd	Onbepaald

	Reserve Mobiliteitsbeleid
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	De reserve heeft als doel toekomstige uitgaven te dekken voor de voorbereiding van het opstellen en uitvoeren van beleid. In het jaarlijkse door PS vast te stellen programma Mobiliteit maken we dit inzichtelijk. Het gaat hierbij om activiteiten voor onder andere fiets, het goederenvervoer, duurzame respectievelijk slimme mobiliteit, waaronder ook verkeersmanagementbeleid, het openbaar vervoer, verkeersveiligheid, en mobility-as-a-service en de samenwerkingsverbanden met Regio en Rijk.
Instellingsbesluit	Begroting 2019
Programma	4 Bereikbaarheid
Looptijd	Onbepaald

	Reserve Kapitaallasten Vervangingsinvesteringen Kunstwerken (VIK)
Functie	Bestemmingsreserve voor Kapitaallasten
Doel	Deze reserve heeft als doel toekomstige kapitaallasten van investeringen in kunstwerken binnen programma Bereikbaar te dekken. In 2016 is het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) gewijzigd. Een van de wijzigingen is het met ingang van 2017 verplicht activeren van activa met een maatschappelijk nut. Daarom is het vanaf 2017 niet langer toegestaan om investeringen in één keer af te schrijven. In dit kader zijn bij de Begroting 2017 (inclusief meerjarenraming) de begrote investeringsbijdragen voor kunstwerken ten laste van de reserves afgeraamd en zijn deze bijdragen (zover reeds in de betreffende reserve aanwezig) aan betreffende reserves onttrokken en gestort in de reserve Kapitaallasten Vaarwegen. Vanuit deze reserve worden de uitgaven in een periode van 25 jaar afgeschreven (zijnde 1/25 jaarlijks). Conform het BBV worden kunstwerken echter als onderdeel beschouwd van het kapitaalgoed wegen en niet tot het kapitaalgoed vaarwegen.
Instellingsbesluit	Begroting 2019
Programma	4 Bereikbaarheid
Looptijd	De looptijd is gelet op het BBV onbepaald

	Reserve Innovatieprojecten Mobiliteit
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	Deze reserve heeft als doel uitgaven te dekken voor innovatieve projecten op het gebied van Mobiliteit, zoals Smart Mobility, Beter Benutten, Intelligente kruispunten, I-Centrales en SolaRoad.
Instellingsbesluit	Begroting 2019
Programma	4 Bereikbaarheid
Looptijd	Onbepaald

	Reserve Energietransitie
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	De reserve heeft als doel om de kosten te dekken van activiteiten die bijdragen aan de opgave om de nationale broeikasgasuitstoot in 2030 met 49% terug te dringen ten opzichte van 1990. Deze activiteiten geven invulling aan de rol van provincies zoals deze is afgesproken in het Energieakkoord voor duurzame groei (2013) en haar opvolger het Klimaat- en energieakkoord (2018).
Instellingsbesluit	Begroting 2019
Programma	2 Klimaat en Milieu
Looptijd	t/m 2030

	Reserve Circulaire Economie
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve

Doel	De reserve heeft als doel uitvoering te geven aan de Uitvoeringsagenda Circulaire Economie, zoals vastgesteld in 2017, voor het uitvoeringsjaar 2019. De Uitvoeringsagenda geeft concrete invulling aan de Ontwikkelagenda circulaire economie “We maken het rond” uit 2017
Instellingsbesluit	Begroting 2019
Programma	2 Klimaat en Milieu
Looptijd	2019 t/m 2026

	Reserve Verduurzaming bestaande Woningvoorraad
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	De reserve heeft als doel om de kosten te dekken van activiteiten die bijdragen aan het verduurzamen van de bestaande woningvoorraad. Deze activiteiten geven invulling aan de faciliterende rol van provincies zoals deze is afgesproken in het Energieakkoord voor duurzame groei (2013) en haar opvolger het Klimaat- en energieakkoord (juli 2018).
Instellingsbesluit	Begroting 2019
Programma	2 Klimaat en Milieu
Looptijd	t/m 2025

Functie	
Doel	
Instellingsbesluit	
Programma	
Looptijd	

	Reserve OV-fonds inclusief OV-knooppunten
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	De reserve heeft als doel om de kosten te dekken van cofinanciering van projecten die een bijdrage leveren aan de verbetering van de OV bereikbaarheid, het optimaliseren van de ketenreis (deur-tot-deur reis), efficiënt ruimtegebruik door het clusteren van functies rondom OV-knooppunten en/of het verbeteren van de kwaliteit van de leefomgeving in het (bus- of trein)stationsgebied. In het Bestedingsplan OV-fonds (PS-besluit 14 september 2020, nr. 1413429/1413431) zijn hiervoor uitgangspunten en randvoorwaarden bepaald. Het betreft veelal langjarige integrale projecten met meerdere (co)financiers. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de aanvraag.
Instellingsbesluit	Begroting 2019
Programma	3 Ruimte en Water
Looptijd	Onbepaald

	Reserve Ruimtelijke Ontwikkeling
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	De reserve heeft als doel toekomstige uitgaven te dekken voor het uitvoeren van studies voor en bijdragen aan diverse ruimtelijke ontwikkelingen, zoals Bloemendalerpolder en De Kop Werkt.
Instellingsbesluit	Begroting 2019

Programma	3 Ruimte en Water
Looptijd	t/m 2025

	Reserve Kapitaallasten Vaarwegen
Functie	Bestemmingsreserve voor Kapitaallasten
Doel	De reserve heeft als doel toekomstige kapitaallasten van investeringen in vaarwegen binnen programma Bereikbaarheid te dekken. In 2016 is het BBV (Begroting, Besluitvorming en Verantwoording) gewijzigd. Een van de wijzigingen is het met ingang van 2017 verplicht activeren van activa met een maatschappelijk nut. Daarom is het vanaf 2017 niet langer toegestaan om bijdragen aan een investering ten laste van een reserve in één keer af te schrijven. In dit kader zijn bij de Begroting 2017 (inclusief meerjarenraming) de begrote investeringsbijdragen ten laste van de reserves afgeraamd en zijn deze bijdragen (zover reeds in de betreffende reserve aanwezig) aan betreffende reserves onttrokken en gestort in de reserve Kapitaallasten Vaarwegen. Vanuit deze reserve worden de uitgaven in een periode van 25 jaar afgeschreven (zijnde 1/25 jaarlijks). Indien na afronding van de investering blijkt dat de investeringsbijdrage vanuit de oorspronkelijke reserve lager uitvalt, zal het verschil (tussen de overhevelde en werkelijke bestede bijdrage) worden teruggeboekt.
Instellingsbesluit	Zomernota 2017
Programma	4 Bereikbaarheid
Looptijd	De looptijd is gelet op het BBV onbepaald.

	Reserve Kapitaallasten Groen
Functie	Bestemmingsreserve voor Kapitaallasten
Doel	De reserve heeft als doel toekomstige kapitaallasten van investeringen in Groen binnen programma Groen te dekken. In 2016 is het BBV (Begroting, Besluitvorming en Verantwoording) gewijzigd. Een van de wijzigingen is het met ingang van 2017 verplicht activeren van activa met een maatschappelijk nut. Daarom is het vanaf 2017 niet langer toegestaan om bijdragen aan een investering ten laste van een reserve in één keer af te schrijven. In dit kader zijn bij de Begroting 2017 (inclusief meerjarenraming) de begrote investeringsbijdragen ten laste van betreffende reserves afgeraamd en zijn deze bijdragen (zover reeds in de betreffende reserve aanwezig) aan de reserves onttrokken en gestort in de reserve Kapitaallasten Groen. Vanuit deze reserve worden de uitgaven in een periode van 25 jaar afgeschreven (zijnde 1/25 jaarlijks). Indien na afronding van de investering blijkt dat de investeringsbijdrage vanuit de oorspronkelijke reserve lager uitvalt, zal het verschil (tussen de overhevelde en werkelijke bestede bijdrage) worden teruggeboekt.
Instellingsbesluit	Zomernota 2017
Programma	5 Groen
Looptijd	De looptijd is gelet op het BBV onbepaald.

	Reserve Kapitaallasten OV
Functie	Bestemmingsreserve voor Kapitaallasten

Doel	De reserve heeft als doel toekomstige kapitaallasten van investeringen in Openbaar Vervoer (OV) binnen programma Bereikbaarheid te dekken. In 2016 is het BBV (Begroting, Besluitvorming en Verantwoording) gewijzigd. Een van de wijzigingen is het met ingang van 2017 verplicht activeren van activa met een maatschappelijk nut. Daarom is het vanaf 2017 niet langer toegestaan om bijdragen aan een investering ten laste van een reserve in één keer af te schrijven. In dit kader zijn bij de Begroting 2017 (inclusief meerjarenraming) de begrote investeringsbijdragen ten laste van de reserves afgeraamd en zijn deze bijdragen (zover reeds in de betreffende reserve aanwezig) aan betreffende reserves onttrokken en gestort in de reserve Kapitaallasten OV. Vanuit deze reserve worden de uitgaven in een periode van 25 jaar afgeschreven (zijnde 1/25 jaarlijks). Indien na afronding van de investering blijkt dat de investeringsbijdrage vanuit de oorspronkelijke reserve lager uitvalt, zal het verschil (tussen de overhevelde en werkelijke bestede bijdrage) worden teruggeboekt.
Instellingsbesluit	Begroting 2018
Programma	4 Bereikbaarheid
Looptijd	De looptijd is gelet op het BBV onbepaald.

	Reserve Groot Onderhoud Wegen
Functie	Egalisatiereserve
Doel	Reservering van middelen voor beheer en onderhoud van de provinciale wegen, waarvan de activiteiten zijn opgenomen in een door GS goedgekeurd (voortschrijdend) groot onderhoudsplan (PMO).
Instellingsbesluit	Jaarrekening 2017
Programma	4 Bereikbaarheid
Looptijd	Onbepaald

	Reserve Groot Onderhoud Vaarwegen
Functie	Egalisatiereserve
Doel	Reservering van middelen voor beheer en onderhoud van de provinciale vaarwegen, waarvan de activiteiten zijn opgenomen in een door GS goedgekeurd (voortschrijdend) groot onderhoudsplan (PMO).
Instellingsbesluit	Jaarrekening 2017
Programma	4 Bereikbaarheid
Looptijd	Onbepaald

	Reserve Waterrecreatie
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	De reserve heeft als doel om de kosten te dekken van een visie op waterrecreatie en via cofinanciering middelen ter beschikking te stellen voor initiatieven die bijdragen aan de bevordering van waterrecreatie, rekening houdend met ruimtelijk beleid.
Instellingsbesluit	Zomernota 2015
Programma	3 Ruimte en Water
Looptijd	t/m 2030

	Reserve Bedrijfsvoering

Functie	Doelgerichte bestemmingsreserve
Doel	De reserve is bestemd voor het egaliseren van de bedrijfsvoeringskosten en strategische ICT-investeringen (Impulsbudget).
Instellingsbesluit	Zomernota 2016
Programma	7 Financiën en Bedrijfsvoering
Looptijd	Onbepaald

	Reserve Ontwikkeling Havencomplexen
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	Reserve voor versterken van de rol van havencomplexen in de Noord-Hollandse economie
Instellingsbesluit	Zomernota 2015
Programma	3 Ruimte en Water
Looptijd	t/m 2024

	Reserve Meekoppelkansen bij Dijkversterkingen
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	Bijdragen aan meekoppelkansen gekoppeld aan dijkversterkingsprojecten. Dijkversterkingen worden uitgevoerd door de waterbeheerders. Het zijn omvangrijke projecten waarbij voor de provincie en andere regionale partijen en ondernemers de mogelijkheid bestaat om recreatieve- en watersportvoorzieningen, extra natuur, landschapsvoorzieningen, etc. mee te koppelen met de dijkversterking of een aan de dijkversterking gerelateerd ruimtelijk kwaliteitsprogramma op te stellen.Dijkversterkingen en kustontwikkelingen worden uitgevoerd door de waterbeheerders en/of regionale overheden/partners. Het zijn omvangrijke projecten waarbij voor de provincie, regionale partners en ondernemers de mogelijkheid bestaat om recreatieve- en watersportvoorzieningen, extra natuur, landschapsvoorzieningen, etc. mee te koppelen met de dijkversterking of kustontwikkeling eventueel met een hieraan gerelateerd op te stellen ruimtelijk kwaliteitsprogramma.
Instellingsbesluit	Zomernota 2016
Programma	3 Ruimte en Water
Looptijd	De reserve loopt t/m 31 december 2025. Dijkversterkingen zijn zowel qua voorbereiding als uitvoering langlopende projecten. Meekoppelkansen kunnen vaak pas worden uitgevoerd als de waterkering is versterkt. De looptijd van de reserve is om die reden tot eind 2025.

	Reserve Kapitaallasten Wegen
Functie	Bestemmingsreserve voor Kapitaallasten

Doel	De reserve heeft als doel toekomstige kapitaallasten van investeringen in weginfrastructuur (landwegen en fietspaden) binnen programma Bereikbaarheid te dekken. Nadere toelichting In 2016 is het BBV (Begroting, Besluitvorming en Verantwoording) gewijzigd. Een van de wijzigingen is het met ingang van 2017 verplicht activeren van activa met een maatschappelijk nut. Daarom is het vanaf 2017 niet langer toegestaan om bijdragen aan een investering ten laste van een reserve in één keer af te schrijven. In dit kader zijn bij de Begroting 2017 (inclusief meerjarenraming) de begrote investeringsbijdragen ten laste van de reserves afgeraamd en zijn deze bijdragen (zover reeds in de betreffende reserve aanwezig) aan de betreffende reserves onttrokken en gestort in de reserve Kapitaallasten Wegen. Vanuit deze reserve worden de uitgaven in een periode van 25 jaar afgeschreven (zijnde 1/25 jaarlijks). Indien na afronding van de investering blijkt dat de investeringsbijdrage vanuit de oorspronkelijke reserve lager uitvalt, zal het verschil (tussen de overhevelde en werkelijke bestede bijdrage) teruggeboekt.
Instellingsbesluit	Begroting 2017
Programma	4 Bereikbaarheid
Looptijd	De looptijd is gelet op het BBV onbepaald.

	Reserve Go-gelden
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	De reserve is bedoeld om uitvoering te geven aan de inzet van decentrale arbeidsvoorwaarden-gelden door het Georganiseerd Overleg.
Instellingsbesluit	Zomernota 2016
Programma	7 Financiën en Bedrijfsvoering
Looptijd	De looptijd van de reserve is afhankelijk van de, nog te besluiten, specifieke aanwending. Vooralsnog wordt de einddatum bepaald op 31-12-2021.

	Reserve MKB innovatie-instrumenten
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	De reserve heeft als doel financiële dekking te bieden aan de MKB innovatie-instrumenten
Instellingsbesluit	
Programma	3 Ruimte en Water
Looptijd	t/m 2025

	Reserve Duurzame Landbouw
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	Modernisering en verduurzaming glastuinbouw NH. Besteding vindt plaats in de glasconcentratiegebieden, zoals duurzame fysieke investeringen in onder andere Greenport Aalsmeer. Een deel van deze reserve is bestemd voor de cofinanciering POP3 aangaande verplaatsingsregeling glastuinbouw.
Instellingsbesluit	Begroting 2019
Programma	3 Ruimte en Water
Looptijd	t/m 2025

	Reserve Woonbeleid
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	De reserve heeft als doel om door middel van afstemming en regionale programmering bij te dragen aan voldoende woningen en passende kwaliteit en aan een aantrekkelijk woonmilieu.
Instellingsbesluit	Begroting 2019
Programma	3 Ruimte en Water
Looptijd	t/m 2025

	Reserve Woningbouw
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	De reserve heeft als doel door versnelling van de woningbouw en binnenstedelijk bouwen bij te dragen aan voldoende woningen en passende kwaliteit en aan een aantrekkelijk woonmilieu.
Instellingsbesluit	Begroting 2019
Programma	3 Ruimte en Water
Looptijd	t/m 2025

	Reserve SvA/NHW Werelderfgoed
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	De reserve heeft als doel het behoud van de Outstanding Universal Value (OUV) van het UNESCO werelderfgoed Stelling van Amsterdam, het uitdragen en breed bekend maken van deze waarde en de restauratie in combinatie met herontwikkeling van forten en andere geschikte gebouwen langs de Stelling.
Instellingsbesluit	Begroting 2019
Programma	6 Economie, Cultuur en Welzijn
Looptijd	t/m 2025

	Reserve Uittreding Goois Natuurreservaat
Functie	Doelgerichte bestemmingsreserve
Doel	Reserveren van middelen voor de uittreding uit het Goois natuurreservaat.
Instellingsbesluit	Jaarstukken 2019
Programma	5 Groen
Looptijd	Onbepaald

	Reserve Laag Holland
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	Het dekken van de kosten voor de provinciale doelen binnen het integrale gebiedsprogramma Laag Holland waarin onder provinciale regie en in samenwerking met alle relevante partners wordt gewerkt aan de integrale opgaven voor natuur, landbouw, water, bodemdaling, klimaat, recreatie en landschap en aan de daarbij behorende projecten.

Instellingsbesluit	Laatste Begrotingswijziging 2020
Programma	5 Groen
Looptijd	Het integrale gebiedsprogramma Laag Holland heeft een looptijd van 2020 t/m 2030.

	Reserve Kapitaallasten Innovatieprojecten
Functie	Bestemmingsreserve voor Kapitaallasten
Doel	Deze reserve heeft als doel kapitaallasten van investeringen in de verduurzaming van de infrastructuur binnen het programma Bereikbaarheid te dekken.
Instellingsbesluit	Tweede Begrotingswijziging 2020
Programma	4 Bereikbaarheid
Looptijd	Onbepaald

	Reserve Waardevermindering Grondaankopen Groen
Functie	Doelgerichte bestemmingsreserve
Doel	Het reserveren van middelen voor de verwachte toekomstige afwaardering van aangekochte gronden voor het beleidsdoel Groen, die ontstaat doordat de gronden een hogere economische waarde hebben wanneer de provincie deze aankoopt dan wanneer de provincie deze verkoopt tegen de natuurwaarde. Door de instelling van deze reserve wordt dit soort verliezen gedekt, zodat de provincie geen onverwachte financiële tegenvallers krijgt in de toekomst.
Instellingsbesluit	Laatste Begrotingswijziging 2021
Programma	3 Ruimte en Water
Looptijd	Onbepaald

	Reserve Economisch Herstel en Duurzaamheid
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	Via motie 42-2020 hebben PS de opdracht gegeven een Economisch Herstel en Duurzaamheidsfonds op te richten, waarmee de economische en maatschappelijke effecten in Noord-Holland van de uitbraak van het Coronavirus worden verzacht. Deze reserve is een invulling aan dit fonds en wordt ingezet voor de verduurzaming van de gebouwde omgeving, de versterking van de culturele en maatschappelijke sector en de arbeidsmarkt.
Instellingsbesluit	Eerste Begrotingswijziging 2021
Programma	7 Economisch herstel en duurzaamheid
Looptijd	t/m 2023

	Reserve Duurzame Elektriciteit
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	De reserve heeft als doel om de kosten te dekken van activiteiten op het gebied van het stimuleren van het gebruik van duurzame elektriciteit die bijdragen aan de opgave om de nationale broeikasgasuitstoot in 2030 met 49% terug te dringen ten opzichte van 1990. Deze activiteiten geven invulling aan de rol van provincies zoals deze is afgesproken in het Energieakkoord voor duurzame groei (2013) en haar opvolger het Klimaat- en energieakkoord (2018).
Instellingsbesluit	Begroting 2022
Programma	2 Klimaat en Milieu
Looptijd	2030

	Reserve Warmte Transitie
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	De reserve heeft als doel om de kosten te dekken van activiteiten op het gebied van het stimuleren van de warmtetransitie die bijdragen aan de opgave om de nationale broeikasgasuitstoot in 2030 met 49% terug te dringen ten opzichte van 1990. Deze activiteiten geven invulling aan de rol van provincies zoals deze is afgesproken in het Energieakkoord voor duurzame groei (2013) en haar opvolger het Klimaat- en energieakkoord (2018).
Instellingsbesluit	Begroting 2022
Programma	2 Klimaat en Milieu
Looptijd	2030

4.3.8 Stand en mutaties van de voorzieningen

4.3.8.1 Staat van het verloop van de voorzieningen

2023

2023	Beginsaldo	Storting	Onttrekking	Vrijval	Eindsaldo
1. Financiële risico's	2.861	0	0	0	2.861
2. Kosten reorganisatie	0	0	0	0	0
3. Pensioenen leden GS	11.052	586	-450	0	11.188
4. Grondwaterheffing	2.959	197	0	0	3.156
5. Bodembeheertaken	2120	0	0	0	2120
6. Sanering Parnassia	1.960	0	0	0	1.960
7. Voorziening Agriport	1.250	0	0	0	1.250
Totaal voorzieningen	22.202	783	-450	0	22.535

2024

2024	Beginsaldo	Storting	Onttrekking	Vrijval	Eindsaldo
1. Financiële risico's	2.675	-	-	-	2.675
2. Kosten reorganisatie	-	-	-	-	-
3. Pensioenen leden GS	11.188	586	475-	-	11.299
4. Grondwaterheffing	3.156	197	-	-	3.353
5. Bodembeheertaken	2.120	-	0	-	2.120
6. Sanering Parnassia	1.960	-	0	-	1.960
7. Voorziening Agriport	1.250	-	0	-	1.250
Totaal voorzieningen	**22.535**	**783**	**-475**	**0**	**22.843**

2025

2025	Beginsaldo	Storting	Onttrekking	Vrijval	Eindsaldo
1. Financiële risico's	2.861	-	-	-	2861
2. Kosten reorganisatie	-	-	-	-	0
3. Pensioenen leden GS	11.299	586	500-	-	11385
4. Grondwaterheffing	3.353	197	-	-	3550
5. Bodembeheertaken	2.120	-	0	-	2120
6. Sanering Parnassia	1.960	-	0	-	1960
7. Voorziening Agriport	1.250	-	0	-	1250
Totaal voorzieningen	**22.843**	**783**	**-500**	**0**	**23.126**

2026

2026	Beginsaldo	Storting	Onttrekking	Vrijval	Eindsaldo
1. Financiële risico's	2.861	-	-	-	2861
2. Kosten reorganisatie	-	-	-	-	0
3. Pensioenen leden GS	11.385	586	-525	-	11446
4. Grondwaterheffing	3.550	197	0	-	3747
5. Bodembeheertaken	2.120	-	0	-	2120
6. Sanering Parnassia	1.960	-	-	-	1960
7. Voorziening Agriport	1.250	-	-	-	1250
Totaal voorzieningen	**23.126**	**783**	**-525**	**0**	**23.384**

4.3.8.2 Toelichting op de voorzieningen

	Voorziening Bodembeheertaken
Doel	Uitvoering van bodembeheertaken. Hiermee geeft de provincie uitvoering aan de afspraken uit het landelijk bodemconvenant 2010-2015 tussen Rijk, gemeente, provincies en waterschappen.
Instellingsbesluit	Bodemsaneringstrategie en uitvoeringsprogramma bodemsanering 2010-2014 (GS dd. 26 januari 2010)
Programma	2 Klimaat en Milieu
Looptijd	Ingesteld op: 26 januari 2010 Eindigt op: Geen einddatum

	Voorziening Financiële Risico's
Doel	De voorziening dient als buffer voor de opvang van concrete financiële risico's, waarvan de kans groot is dat deze binnen afzienbare tijd daadwerkelijk tot verplichting zullen leiden.
Instellingsbesluit	Najaarsbericht 2005
Programma	7 Financiën en Bedrijfsvoering
Looptijd	Ingesteld op: November 2005 Eindigt op: Geen einddatum

	Voorziening Grondwaterheffing
Doel	Het voorkomen van continue aanpassing van de grondwaterheffing. Bij hogere c.q. lagere ontvangsten dan geraamd, kan dit verschil verrekend worden met de gevormde voorziening.
Instellingsbesluit	Jaarrekening 2004 op grond van invoering BBV per 1 januari 2004.
Programma	3 Ruimte en Water
Looptijd	Ingesteld op: Juni 2005 Eindigt op: Geen einddatum

	Voorziening Kosten Reorganisatie
Doel	De voorziening is ingesteld om daarmee de kosten te dekken die gepaard gaan met de reorganisatie van het ambtelijk apparaat.
Instellingsbesluit	De voorziening is ingesteld bij de Nota reserves en voorzieningen 2004 (voordracht 48), besluit PS van 11 juni 2004.
Programma	7 Financiën en Bedrijfsvoering
Looptijd	Ingesteld op: 11 juni 2004 Eindigt op: 31 december 2021 Door de geleidelijke verschuiving van de AOW-gerechtigde leeftijd van 65 naar 67 jaar is de einddatum van de voorziening opgeschoven van 31 december 2019 naar 31 december 2021.

	Voorziening Pensioenen Leden GS
Doel	Het zeker stellen van de opgebouwde pensioenrechten van (ex)gedeputeerden.
Instellingsbesluit	Volgens het BBV (artikel 44) dient een voorziening te worden ingesteld voor verplichtingen waarvan de omvang redelijkerwijs is vast te stellen. Daarom is besloten een voorziening in te stellen voor de pensioenen van (oud) leden van GS.
Programma	1 Openbaar Bestuur
Looptijd	Ingesteld op: 1 juni 2005 Eindigt op: Geen einddatum

	Voorziening Bodemsanering Parnassia
Doel	Uitvoering van bodemsanering van de verontreinigde grond behorend bij het voormalig provinciaal Ziekenhuis (De provincie is verantwoordelijk voor het saneren van deze grond).
Instellingsbesluit	Jaarrekening 2019
Programma	2 Klimaat en Milieu
Looptijd	Eindigt op: wanneer bodemsanering Parnassia gereed is.

4.4 Overige financiële overzichten

4.4.1 Langlopende leningen

Bedragen x € 1.000	Oorspronkelijk bedrag geldlening	Rente	Restantbedrag per 01-01-2023	Te verstrekken leningen in 2023	Totaal van de rente in 2023	Aflossing in 2023	Restandschuld per 31-12-2023	Laatste jaar van aflossing
Leningen aan openbare lichamen								
Gemeente Hilversum (1)	18.681	variabel	16.081	-	-	-	16.081	2029
Gemeente Laren (1)	10.011	variabel	8.617	-	-	-	8.617	2029
Gemeente Gooische Meren (1)	9.877	variabel	8.502	-		-	8.502	2029
Leningen aan openbare lichamen	38.569	-	33.200	-	-	-	33.200	
Leningen aan deelnemingen								
Zeehaven IJmuiden N.V. (2)	635	1,80%	635	-	11	0	635	2026
Schiphol Area Development Company (3)	3.375	4,46%	625	-	58	-	625	07-2025/2027
Alliander	55.000	1,98%	54.954	-	1140	-	54.954	
Leningen aan deelnemingen	59.010		56.214	-	1.209	-	56.214	
Overige langlopende leningen								
Nationaal Restauratiefonds (4)	9.100		9.100	-	-	-	5.100	2060
CPO (Collectief Particuloer Opdrachtgeverschap)	1.380		668				668	
Vila Nieuwland (5)	123	2,60%	123	-	3	-	123	2025
Stichting Voorbereiding Pallas reactor (7)	40.000	1,50%	42.062	-	631	-	42.063	
Voorziening Stichting Voorbereiding Pallas reactor (7)	-40.000		-42.062	-	-	-	-42.063	
Overige langlopende leningen	10.603		9.891	-	634	-	5.891	
Totaal	**108.182**		**99.305**	-	**1.843**	-	**95.305**	

Organisatie/instelling	Datum & nummer besluit PS of GS
Gemeente Hilversum (1)	976112/1013313
Gemeente Laren (1)	976112/1013313
Gemeente Gooische Meren (1)	976112/1013313
Zeehaven IJmuiden N.V. (2)	GS 21-06-2011;33454
Schiphol Area Development (3)	13 februari 2018 GS 1035658/1044807
Nationaal Restauratiefonds (4)	21-06-2011;27350
Vila Nieuwland (5)	226465/561131
Collectief Agrarisch Natuurbeheer (6)	GS 2015; 184
Stichting Voorbereiding Pallas reactor (7)	GS 309599/340912

(1) Betreft de verkoop in 2017 van het terrein Crailo aan de gemeenten Hilversum, Gooische Meren en Laren voor een bedrag van €33,2 miljoen ex.BTW (incl.BTW 38,57 mln.). Hierbij heeft de provincie NH een uitgestelde betaling verleent aan de gemeenten voor een bedrag van € 33,2 miljoen tot uiterlijk 31-12-2029, waarbij de gemeenten vrij zijn om (delen) eerder te betalen. Aan de gemeenten wordt een rentevergoeding in rekening gebracht van 0% over de eerste 6 jaar (2018-2023) en 0,4% per jaar over de tweede 6 jaar (2024-2029).

(2) Aan Zeehaven IJmuiden is in 2011 een rentedragende lening verstrekt, welke dient tot aflossing van een schuld van IJmuider Delta BV aan een dochter van Regionale Ontwikkelingsmij. voor het Noordzeekanaalgebied NV.(RON). De leningsovereenkomst heeft een looptijd tot en met 2026.

(3) Dit betreft een kredietfaciliteit ad € 3.375.000 welke in maart 2018 beschikbaar is gesteld aan SADC (Schiphol Area Development Company N.V.). De andere drie aandeelhouders hebben een identieke kredietfaciliteit voor SADC gecreëerd, waardoor SADC per saldo een faciliteit heeft van in totaal € 13,5 miljoen. In 2020 is deze faciliteit voor het eerst benut, voor een bedrag ad € 1.250.000.

(4) De renteloze lening aan het Nationaal Restauratiefonds (NRF) vloeit voort uit de Samenwerkingsovereenkomst dd.15 november 2017 met de Stichting Nationaal Restauratiefonds ter verbreding van het Noord-Hollands Fonds voor monumenten ten bate van herbestemming, restauratie en verduurzaming van beschermde monumenten en karakteristiek vastgoed in Noord-Holland. De hoogte van het Fonds bedraagt € 9,1 mln. waarvan reeds € 5,1 mln. is gestort. Zodra de rekening-courant van het Fonds minder dan € 1 mln. bedraagt zal een 2e tranche van € 2 mln. worden gestort. Het NRF gaat uit het fonds hypothecaire leningen verstrekken voor de restauratie van provinciale monumenten en stolpboerderijen. De looptijd van de overeenkomst loopt tot 2060.

(5) Betreft een lening t.b.v. een uitgestelde betaling door geldnemer naar aanleiding van de verkoop van de Wierschuur in het kader van het herontwikkelingsplan Wieringerrandmeer.

(7) Aan de stichting Voorbereiding Pallas-reactor is een subsidie in de vorm van een rentedragende geldlening van € 40 miljoen verleend voor de activiteiten in de voorbereidingsfase

van de Pallas-reactor. Voor de verstrekte lening is een verliesvoorzieninggetroffen tot hetzelfde bedrag van de uitstaande lening.

4.4.2 Investeringskredieten

Voor een overzicht van de nieuw aangevraagde kredieten verwijzen we naar de Voordracht van het integraal meerjarenprogramma infrastructuur (iMPI). Voor nadere informatie over alle lopende en voorziene projecten wordt verwezen naar het iMPI zelf.

4.4.3 Staat van gewaarborgde leningen

Door wie de geldlening is aangegaan	Doel van de geldlening	Oorspronkelijk bedrag (x € 1.000,-)	% of deel gewaarborgd provincie	Verwachte boekwaarde 1-1-2023	Verwachte boekwaarde 31-12-2023
Viva! Zorggroep	Bouw verpleeghuis Heemswijk	3.374	100	-	0
idem	idem	3.403	100	113	113
Totaal		**6.777**		**113**	**113**

#	Naam rechtspersoon	Inhoud garantieverplichting	Garantiebedrag per 31-12-2023 (x € 1.000)
(1)	Het Nationaal Groenfonds	Uitvoering van het natuurbeleid (convenantleningen)	1.606
(2)	BNG Bank	financiering van het project Hoogtij van de RON NV	21.000
(3)	BNG Bank	(her-) financiering van PolanenPark CV	10.000
(4)	Glasvezelnetwerk Hollands Kroon B.V.	Garantstelling voor het leggen van glasvezelnetwerk	12.200
(5)	Breedband Beemster/Kabeltex	Garantstelling voor het leggen van glasvezelnetwerk	4.800
(6)	Landschap Noord-Holland	Uitvoering project 'Natuurvriendelijke oevers Ilperveld'.	600
	Totaal		**50.206**

1) Rente en aflossing komen t.l.v. van de van het rijk te ontvangen zgn. convenantsgelden.

2) De oorspronkelijk afgegeven garantie aan de BNG van oorspronkelijk 70 mln. is in 2019 verlaagd naar 42 mln. PNH staat garant voor 50%. Op deze garantie loopt een afgegeven contragarantie door het Havenbedrijf Amsterdam NV van 33,3 %.

3) Op deze garantie loopt een afgegeven contragarantie van 20% van de Gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude, 20% van de Schiphol Air Development Company (SADC) en 20% van de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Noordzeekanaalgebied (RON NV).

4) De garantstelling is in december 2018 verleend voor het aanleggen van het "Glasvezelnet Hollandse kroon". Voor deze kosten worden twee leningen afgesloten bij de Bank Nederlandse

Gemeenten. De omvang van de lening en garantstelling bedraagt € 10,3 miljoen voor het witte netwerk en € 1,9 miljoen voor het grijze netwerk.

5) De garantstelling is in december 2018 verleend voor het project "Coöperatie Breedband Beemster U.A.". Voor de kosten van deze activiteiten worden twee leningen afgesloten bij de Bank Nederlandse Gemeenten. De omvang van de lening en garantstelling bedraagt € 4,3 miljoen voor het witte netwerk en € 0,5 miljoen voor het grijze netwerk.

6) De garantstelling is in 2017 verleend voor het project "natuurvriendelijke oevers llperveld" aan Landschap Noord-Holland. De provincie staat zelf garant en neemt respectievelijk de cofinanciering voor haar rekening (beide categorieën € 600.000 in totaal € 1.200.000). De dekking is afkomstig uit de reserve Groen.

4.5 Overzicht van lasten en baten per taakveld

Taakvelden (x € 1.000)		Begroting 2023			Begroting 2024			Begroting 2025			Begroting 2026		
		Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
0	**Algemene dekkingsmiddelen**	**255.178**	**-757.786**	**-502.608**	**225.849**	**-675.662**	**-449.813**	**215.669**	**-616.670**	**-401.001**	**220.531**	**-583.883**	**-363.352**
0	Uitkering provinciefonds	0	-269.836	-269.836	0	-290.057	-290.057	0	-291.326	-291.326	0	-272.704	-272.704
0	Opbrengst Provinciale belastingen	0	-229.100	-229.100	0	-229.100	-229.100	0	-229.100	-229.100	0	-229.100	-229.100
0	Geldleningen en uitzettingen	286	-1.844	-1.558	1.070	-1.976	-906	1.800	-1.976	-176	1.800	-1.976	-176
0	Deelnemingen	0	-8.920	-8.920	0	-8.920	-8.920	0	-8.920	-8.920	0	-8.920	-8.920
0	Algemene dekkingsmiddelen, overige b	20.379	-3.584	16.795	35.016	-3.231	31.785	45.386	-3.232	42.154	55.995	-3.233	52.762
0	Overhead	80.410	0	80.410	78.433	0	78.433	77.527	0	77.527	77.366	0	77.366
0	Vennootschapsbelasting	1.216	0	1.216	-15	0	-15	-15	0	-15	-15	0	-15
0	Mutaties reserves	152.887	-244.502	-91.615	111.345	-142.378	-31.033	90.971	-82.116	8.855	85.385	-67.950	17.435
1	**Bestuur**	**22.965**	**-69**	**22.896**	**22.061**	**-69**	**21.992**	**21.966**	**-69**	**21.897**	**21.940**	**-69**	**21.871**
1	Provinciale Staten	4.821	0	4.821	4.775	0	4.775	4.680	0	4.680	4.711	0	4.711
1	Gedeputeerde Staten	3.288	0	3.288	3.213	0	3.213	3.213	0	3.213	3.213	0	3.213
1	Kabinetszaken	2.706	-43	2.663	2.610	-43	2.567	2.604	-43	2.561	2.590	-43	2.547
1	Bestuurlijke organisatie	7.867	0	7.867	7.440	0	7.440	7.427	0	7.427	7.400	0	7.400
1	Interbestuurlijk toezicht op de regi	32	0	32	32	0	32	32	0	32	32	0	32
1	Openbare orde en veiligheid	1.189	-16	1.173	1.001	-16	985	998	-16	982	992	-16	976
1	Bestuur, overige baten en lasten	3.062	-10	3.052	2.990	-10	2.980	3.012	-10	3.002	3.002	-10	2.992
2	**Verkeer en vervoer**	**240.421**	**-21.434**	**218.987**	**220.667**	**-10.148**	**210.519**	**213.141**	**-17.299**	**195.842**	**212.827**	**-17.197**	**195.630**
2	Landwegen	158.124	-20.171	137.953	142.808	-8.885	133.923	136.567	-16.036	120.531	135.720	-15.934	119.786

2	Waterwegen	19.192	-1.263	17.929	19.772	-1.263	18.509	18.387	-1.263	17.124	18.110	-1.263	16.847
2	Openbaar vervoer	61.585	0	61.585	56.187	0	56.187	55.387	0	55.387	55.297	0	55.297
2	Verkeer en vervoer, overige baten en	1.520	0	1.520	1.900	0	1.900	2.800	0	2.800	3.700	0	3.700
3	**Water**	**10.561**	**-1.524**	**9.037**	**7.150**	**-1.585**	**5.565**	**7.144**	**-1.585**	**5.559**	**7.129**	**-1.585**	**5.544**
3	Waterkeringen	3.851	0	3.851	1.893	0	1.893	1.890	0	1.890	1.883	0	1.883
3	Kwantiteit oppervlaktewater	887	-39	848	824	0	824	823	0	823	821	0	821
3	Kwantiteit grondwater	2.144	-1.200	944	2.121	-1.300	821	2.120	-1.300	820	2.118	-1.300	818
3	Kwaliteit oppervlaktewater	2.599	0	2.599	1.264	0	1.264	1.264	0	1.264	1.264	0	1.264
3	Kwaliteit grondwater	1.080	-285	795	1.048	-285	763	1.047	-285	762	1.043	-285	758
3	Water, overige baten en lasten	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
4	**Milieu**	**58.265**	**-13.986**	**44.279**	**36.298**	**-6.760**	**29.538**	**27.630**	**-2.399**	**25.231**	**25.823**	**-2.290**	**23.533**
4	Bodembescherming	4.978	-2.575	2.403	3.207	-2.825	382	557	0	557	287	0	287
4	Luchtverontreiniging	33	0	33	33	0	33	33	0	33	33	0	33
4	Geluidhinder	388	0	388	387	0	387	331	0	331	331	0	331
4	Vergunningverlening en handhaving	21.078	-1.870	19.208	19.378	-1.970	17.408	19.302	-2.070	17.232	19.302	-2.170	17.132
4	Ontgrondingen	0	-50	-50	0	-55	-55	0	-120	-120	0	-120	-120
4	Duurzaamheid	27.172	-9.491	17.681	11.866	-1.910	9.956	6.032	-209	5.823	4.503	0	4.503
4	Milieu, overige baten en lasten	4.616	0	4.616	1.427	0	1.427	1.375	0	1.375	1.367	0	1.367
5	**Natuur**	**134.298**	**-10.751**	**123.547**	**110.200**	**-7.261**	**102.939**	**78.372**	**-6.393**	**71.979**	**70.491**	**-985**	**69.506**
5	Natuurontwikkeling	83.341	-9.866	73.475	63.070	-6.376	56.694	31.155	-5.408	25.747	24.183	0	24.183
5	Beheer natuurgebieden	32.588	-485	32.103	32.432	-485	31.947	32.521	-485	32.036	32.516	-485	32.031
5	Beheer flora en fauna	15.511	-400	15.111	14.690	-400	14.290	14.688	-500	14.188	13.784	-500	13.284
5	Natuur, overige baten en lasten	2.858	0	2.858	8	0	8	8	0	8	8	0	8

6	**Regionale economie**	**36.956**	**-10**	**36.946**	**29.011**	**-15**	**28.996**	**27.221**	**-15**	**27.206**	**22.016**	**-15**	**22.001**
6	Agrarische aangelegenheden	3.299	0	3.299	2.360	0	2.360	1.384	0	1.384	957	0	957
6	Logistiek	8.346	-10	8.336	4.723	-15	4.708	4.967	-15	4.952	4.959	-15	4.944
6	Kennis en innovatie	10.231	0	10.231	7.815	0	7.815	7.497	0	7.497	2.992	0	2.992
6	Recreatie en toerisme	12.280	0	12.280	12.063	0	12.063	11.323	0	11.323	11.058	0	11.058
6	Regionale economie, overige baten en	2.800	0	2.800	2.050	0	2.050	2.050	0	2.050	2.050	0	2.050
7	**Cultuur en maatschappij**	**24.598**	**0**	**24.598**	**13.416**	**0**	**13.416**	**8.556**	**0**	**8.556**	**8.565**	**0**	**8.565**
7	Cultuur	14.486	0	14.486	9.940	0	9.940	5.080	0	5.080	5.089	0	5.089
7	Maatschappij	10.112	0	10.112	3.476	0	3.476	3.476	0	3.476	3.476	0	3.476
8	**Ruimte**	**14.596**	**-5.800**	**8.796**	**12.440**	**-5.800**	**6.640**	**12.688**	**-5.800**	**6.888**	**12.744**	**-5.800**	**6.944**
8	Ruimtelijke ordening	10.411	-5.800	4.611	9.708	-5.800	3.908	9.926	-5.800	4.126	9.899	-5.800	4.099
8	Volkshuisvesting	3.147	0	3.147	2.240	0	2.240	1.894	0	1.894	1.341	0	1.341
8	Stedelijke vernieuwing	1.038	0	1.038	492	0	492	868	0	868	1.504	0	1.504
	Totaal taakvelden	**797.837**	**-811.360**	**-13.523**	**677.091**	**-707.300**	**-30.209**	**612.386**	**-650.230**	**-37.844**	**602.065**	**-611.824**	**-9.759**

5 Lijst subsidies buiten uitvoeringsregeling

Programma 1 Openbaar bestuur

OD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2023
1.1.3	Amsterdam Smart City Toelichting: Subsidie om als grote partner deel te kunnen nemen aan het kennisnetwerk Amsterdam Smart City	€ 100.000
1.3.3	Gemeente Huizen: bestuurlijk Interventieteam Toelichting: In het bestuurlijk interventieteam bundelen gemeenten de krachten door gezamenlijk overlast en complexe handhavingskwesties aan te pakken. Het bestuurlijk interventieteam sluit aan bij de doelstellingen van de Agenda Weerbaar Noord-Holland; namelijk een bijdrage leveren aan de versterking van lokale weerbaarheid. In het bestuurlijk interventieteam werken meerdere gemeenten samen. Hierdoor wordt de lokale uitvoeringskracht vergroot, de informatiepositie versterkt en wordt lokaal steviger opgetreden tegen de ondermijnende criminaliteit. Deze werkwijze past daarmee geheel binnen de opgave om ondermijnende criminaliteit tegen te gaan vanuit een maatschappelijke opgave waarbij samen en vooral integraal werken effectief is.	€ 60.000

Programma 2 Klimaat en Milieu

OD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2022
2.1.2	Gemeente Hilversum, warmteregisseur Deze subsidie wordt ingezet voor het inhuren van een warmteregisseur die gemeenten die gezamenlijk gebruik gaan maken van een duurzame warmtebron en/of gezamenlijk een warmtenet gaan ontwikkelen, hierbij te faciliteren.	€ 70.000
2.1.2	Gemeente Aalsmeer, warmteregisseur Deze subsidie wordt ingezet voor het inhuren van een warmteregisseur die gemeenten die gezamenlijk gebruik gaan maken van een duurzame warmtebron en/of gezamenlijk een warmtenet gaan ontwikkelen,	€70.000

	hierbij te faciliteren.	
2.1.2	OD IJmond, warmteregisseur Deze subsidie wordt ingezet voor het inhuren van een warmteregisseur die gemeenten die gezamenlijk gebruik gaan maken van een duurzame warmtebron en/of gezamenlijk een warmtenet gaan ontwikkelen, hierbij te faciliteren.	€ 70.000
2.1.2	Waterschap Amstel, Gooi en Vecht, Ecologische effecten van thermische energie uit oppervlaktewater (TEO) installaties	€ 150.000
2.1.4	C-creators, uitvoeren activiteiten om circulair bouwen te stimuleren Het doel van stichting C-creators is het versnellen van de transitie naar een circulaire bouw in de MRA. Ze bundelen kennis, maken deze collectief en passen deze proactief toe. Dit stelt partijen in staat om voor elk project de circulaire ambitie hoger te leggen.	€ 80.000

Programma 3 Ruimte en Water

OD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2022
3.2.1	Alkmaar Noord, knooppuntontwikkeling fase 1	€ 1.150.000
3.2.1	Gemeente Haarlem Knooppuntontwikkeling Haarlem Nieuw-Zuid betreft een nieuw OV-knooppunt buiten het centrum van Haarlem, een plek waar wonen en mobiliteit op elkaar zijn afgestemd. De ontwikkeling van een mobiliteitshub is een van de 4 projecten van de knooppuntontwikkeling (naast 3 woonprojecten). Hier komen belangrijke (H)OV-lijnen samen, plus een aanbod van deelmobiliteit en fietsparkeerplaatsen. Op 23 november 2021 heeft GS een reservering van € 8 miljoen uit het OV-fonds toegekend aan dit OV-knooppunt. Na verder dooronderzoek en het sluitend maken van de businesscase zal de gemeente Haarlem naar verwachting eind 2022 de definitieve subsidieaanvraag indienen bij de provincie.	€ 8.000.000
3.2.3	NV Port of Den Helder, vervanging kadewand Het Nieuwe Werk Vooruitlopende op de ontwikkelingen vanuit het Maritiem Cluster wordt een nieuwe kadewand van -9m wordt geplaatst i.p.v. de reguliere vervanging van de huidige -7m variant.	€ 1.000.000

Programma 4 Bereikbaarheid

OD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2022
4.2.1	Regionaal Overlegorgaan Consumentenbelangen Openbaar Vervoer Toelichting: Bijdrage 2023; inhuur	€ 50.000
4.1.2	Gemeente Alkmaar: Doorstroming OV en veiligheid Bergerweg Toelichting	€ 550.000
4.1.2	Gemeente Alkmaar: Haven Boekelermeer Toelichting: De haven draagt bij aan de mobiliteitstransitie door het verminderen van vrachtverkeer over de weg en verminderd brugopeningen van de Leeghwaterbrug, waarmee de doorstroming op de N242 verbeterd.	€ 7.500.000
4.1.2	Gemeente Gooise meren: OV SAAl: Regionale fietsroutes Toelichting: Subsidie voor de realisatie van regionale doorfietsroutes in de Gooi en Vechtstreek	€ 375.000
4.1.2	Gemeente Gooise Meren: Stationsweg aanpassen Toelichting: Subsidie voor de herinrichting van de Stationsweg nabij station Naarden-Bussum	€ 500.000
4.1.2	Gemeente Hilversum: Fietsenstalling station Hilversum Toelichting: Subsidie voor de realisatie van een ondergrondse fietsenstalling bij station Hilversum	€ 2.000.000
4.1.2	Gemeente Hilversum: Kleine spoorbomen Toelichting: Subsidie voor het verbeteren van de verkeersveiligheid/doorstroming van de gelijkvloerse spoorwegovergang ten westen van station Hilversum.	€ 1.000.000
4.1.2	Gemeente Gooise Meren: Transformatielocatie fietsenstalling	€ 2.000.000

	Toelichting: Subsidie voor de herinrichting van de oostzijde van station Naarden-Bussum	
4.1.2	Gemeente Haarlemmermeer: Fietsfile vrij realisatie F200 Amsterdam-Haarlem Toelichting: Subsidie voor de verbetering van de F200, de doorfietsroute tussen Haarlem en Amsterdam. Het gaat in 2023 om het resterende deel van de subsidie; het grootste deel wordt aangevraagd in 2022.	€ 336.643
4.1.2	Gemeente Haarlem: Fietsfile vrij realisatie F200 Amsterdam-Haarlem Toelichting: Subsidie voor evaluatie, monitoring en/of fietsstimulering van de F200, de doorfietsroute tussen Haarlem en Amsterdam. Subsidie wordt in 2023 aangevraagd, nadat het routedeel in Haarlemmermeer is verbeterd.	€ 159.441
4.1.2	Gemeente Landsmeer: Pontje Ilpendam Toelichting: Subsidie voor bijdrage aan de exploitatie van het pontveer voor de jaren 2023-2026. In 2023 willen wij voor de resterende jaren (2023, 2024, 2025 en 2026) in één keer beschikken, maar in jaarlijkse voorschoten van €80.000 uitbetalen.	€ 320.000
4.1.2	Gemeente Haarlem: Doorfietsroute Kennemerland Toelichting: Subsidie verbetering fietsverbinding langs de N208 (Lodewijk van Deyssellaan	€ 452.250
4.1.2	Gemeente Velsen: Doorfietsroute Kennemerland Toelichting: Subsidie verbetering fietsverbinding Hagelingerweg (deel 2) in Santpoort-Noord	€ 209.634
4.1.2	Gemeente Velsen: Velsertraverse fietsonderdoorgang Toelichting: Subsidie voor het gemeentelijke deel van aanleg van de fietsverbinding onder de Velsertraverse, tussen Station Beverwijk en Velsen Noord	€ 1.300.000
4.1.2	Gemeente Zaanstad: Verbindingsweg Dorpsstraat-Communicatieweg	€ 1.300.000

	Toelichting: Aanleg van een verbindingsweg tussen de Communicatieweg en de Dorpsstraat in Assendelft aan te leggen. Deze verbindingsweg moet het verkeer op de Communicatieweg en de overlast die er mee gemoeid is verminderen, en de doorstroming te verbeteren.	
4.1.2	Gemeente Den Helder: Project KVSS Renovatie Boerenverdrietbrug	
4.1.2	Gemeente Den Helder: Project KVSS Verplaatsen jachthaven/museumhaven Willemsoord	€ 500.000
4.1.2	Gemeente Zaanstad: Zaanbrug Meerkosten Toelichting: Meerkosten conform besluit iMPI2022-2029	€ 2.664.172
4.1.2	Gemeente Zaanstad: Zaanbrug duurzaamheidsmaatregelen Toelichting	€ 240.000

Programma 5 Groen

OD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2023
5.1.1	Gemeente Schagen, Boskerpark realisatie NNN inrichting (NHN16)	€ 247.000
5.1.1	Stichting Bovenlanden Aalsmeer; Groene As fase 3 en 4, inrichtingskosten Toelichting: doorgeschoven van 2021 naar 2022	€ 1.491.700
5.1.1	Stichting Bovenlanden Aalsmeer; Groene As fase 5, inrichtingskosten Toelichting: doorgeschoven van 2021 naar 2022	€ 520.000
5.1.1	Landschap Noord-Holland, NNN inrichting Zandpolder (NHN17)	€ 350.000
5.1.1	Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, Uitgeester- en Heemskerkerbroek	€ 700.000
5.1.1	WUR/Deltares, Living lab Koopmanspolder Toelichting: Beschermen en ontwikkelen NNN en N2000	€ 120.000
5.1.1	Natuur en milieufederatie, Kennisnetwerk natuurinclusief Toelichting: Aanpak groen kapitaal uitvoeren	€ 150.000
5.1.1	Urgenda, MeerBomenNu Toelichting: Aanpak groen kapitaal uitvoeren	€ 50.000
5.1.2	Gemeente Gooise Meren, Aanlegplaatsen trekvaart Muiden	€ 420.000
5.1.2	Gemeente Gooise Meren , Biodiversiteit kernen	€ 70.000

5.1.2	LTO-projecten, Boer actief in de Groene Uitweg	€ 80.000
5.1.2	Gemeente Gooise Meren, Entree Muiden	€ 1.511.500
5.1.2	Natuurmonumenten, Horstermeer landschapsbeleving	€ 63.910
5.1.2	Staatsbosbeheer, klimaatbos Diemerscheg fase 2 Toelichting: Toelichting: Fase 1 (50K) is in 2021 niet gelukt en wordt nu samengevoegd met fase 2.	€ 500.000
5.1.2	Natuurmonumenten, Linielandschap fort Nigtevecht	€ 48.895
5.1.2	Gemeente Gooise Meren, Muiden Noord-West	€ 1.850.000
5.1.2	Rijksmuseum Muiderslot, Buitenruimte Muiderslot fase 2	€ 457.000
5.1.2	Regio Gooi en Vechtstreek, Natuurboulevard 2.0	€ 1.050.000
5.1.2	Stichting Monumentenbezit, Recreatieve kwaliteit 's-Graveland Toelichting: subsidieontvanger was Gemeente Wijdemeren.	€ 1.800.000
5.1.2	Gemeente Amsterdam, Rondje Diemerscheg	€ 70.000
5.1.2	Gemeente Diemen, Ecologische verbindingen Diemerscheg Toelichting: Een goede ecologische verbinding langs de westoever van het Amsterdam Rijnkanaal in Diemen en Gooise Meren, waarbij drie knelpunten zijn aangepakt: twee onderdoorgangen van snelwegen en de onderdoorgang van de spoorbrug Weesp.	€ 70.000
5.1.2	Regio Gooi en Vechtstreek, Vaarnetwerk	€ 142.500
5.1.2	Gemeente Gooise Meren, Waterpoort Vecht	€ 265.000
5.1.2	Rijksmuseum Muiderslot, Buitenruimte Muiderslot fase 2	€ 707.000
5.1.4	Recreatie Noord-Holland; Vitaal Platteland Alkmaarder- en Uitgeestermeer	€ 1.020.000
5.1.4	Agrarische natuurvereniging Water, Land en Dijken, Boeren tegen bodemdaling regio Assendelft Toelichting: werving van deelnemers en het doen van voorbereidende onderzoeken	€ 69.000
5.1.4	Agrarische natuurvereniging Water, Land en Dijken Toelichting: Oprichten studieclub en nemen van maatregelen bodemdaling	€ 300.000
5.1.4	Agrarische natuurvereniging Water, Land en Dijken Vitaal Platteland Landelijk Noord Maatregelen bodemdaling op landbouwbedrijven	€ 448.000
5.1.4	SBB Vitaal Platteland Waterland-Oost Maatregelen natuur, water en bodemdaling in Waterland-Oost	€ 2.900.000
5.2.1	Gebiedscoöperatie Noord-Holland Zuid, professionalisering	€ 25.000

	werkprocessen	
5.2.1	Stichting Natuurcollectief Noord-Holland, Begeleiding kleine natuurbeheerders	€ 35.000
5.2.1	ANV Water Land en Dijken, Biodiversiteit in agrarisch gebied Toelichting: uitvoering voor de doelen van het masterplan biodiversiteit.	€ 100.000
5.2.3	Faunabeheereenheid, faunabeleid van de provincie Noord-Holland	€ 1.270.000
5.3.1	Landschap Noord-Holland, Uitvoering Programma 'Betrekken bij Groen'	€ 708.000
5.3.2	Nationaal Park Zuid-Kennemerland, uitvoeren van de jaarlijkse activiteitenplan	€ 160.789
5.3.2	Nationaal Park Duinen van Texel, uitvoeren van de jaarlijkse activiteitenplan.	€ 166.530
5.3.2	Recreatie Noord-Holland, Beleving Oer-IJ, E-bikeroute	€ 70.000
5.3.2	Gemeente Castricum, Buitenpoort Castricum Toelichting: Buitenpoorten zijn (spoorweg) stations vlakbij natuur en daardoor een startpunt om van het landschap te genieten. Een goed bereikbaar landschap dankzij het openbaar vervoer draagt bij aan de leefkwaliteit in de regio's.	€ 200.000
5.3.3	Green Shipping Beunschip Toelichting: In 10 jaar naar een 'schone' en CO_2-neutrale scheepvaart op de Waddenzee; pilot beunschip	€ 441.073
5.3.3	Green Shipping Baggerschip Toelichting: In 10 jaar naar een 'schone' en CO_2-neutrale scheepvaart op de Waddenzee; pilot neutrale scheepvaart op de Waddenzee; pilot baggerschip	€ 405.529
5.3.3	Waddengastronomie Toelichting: Duurzame, streekeigen 'waddenproducten' als groenten en vis beter vermarkten, zodat op den duur een culinaire traditie ontstaat dmv foodroutes en online marktplaatsen.	€ 91.054
5.3.3	Waddenbaai, Rondje Toelichting: De realisatie van een aantrekkelijke fietsverbinding tussen Den Helder en Den Oever	€ 700.000

Programma 6 Economie, Cultuur en Welzijn

OD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2023
6.1.1	Glasvezelnetwerk Hollands Kroon B.V. Toelichting: Garantstelling voor de lening die nodig is voor de aanleg van het glasvezelnetwerk in Hollands Kroon.	€ 12.200.000
6.1.1.	Gemeente Zaanstad, regionale detailhandelsvisie Zaanstreek-Waterland Toelichting: Bijdrage voor de totstandkoming van de regionale detailhandelsvisie Zaanstreek-Waterland.	€10.000
6.1.1	Gemeente Hoorn, regionale detailhandelsvisie West-Friesland Toelichting: Bijdrage voor de totstandkoming van de regionale detailhandelsvisie West-Friesland.	€10.000
6.1.1	Gemeente Uithoorn, regionale detailhandelsvisie Amstelland-Meerlanden Toelichting: Bijdrage voor de totstandkoming van de regionale detailhandelsvisie Amstelland-Meerlanden	€10.000
6.1.4	Greenport Noord-Holland Noord/ Campus Agrarisch Waterbeheer Toelichting: *Watertransitie voor een klimaatbestendige en weerbare landbouw*	€50.000
6.1.4	Greenport Aalsmeer/programmabureau Toelichting: Samenwerkingsverband glastuinbouw regio Aalsmeer.	€150.000
6.1.4	Greenport Aalsmeer/uitvoeringsprogramma Toelichting: Projecten op gebied van ruimtelijke clustering,versterking en verduurzaming glastuinbouw.	€100.000
6.1.4	Greenport Noord-Holland Noord /programmabureau Toelichting: Samenwerkingsverband agrosector regio Noord-Holland Noord.	€ 165.000
6.1.4	Greenport Noord-Holland-Noord/uitvoeringsprogramma Toelichting: Projecten op gebied van versterking en verduurzaming agrosector.	€ 100.000
6.1.4	Greenports Nederland/programma Toelichting: Landelijk samenwerkingsverband agrosector.	€ 150.000
6.1.4	Stichting Sichting Fieldlab Bol Toelichting: Project-innovatie en verduurzaming bollenteelt.	€ 50.000
6.1.4	Stichting Voedsel Verbindt/programmabureau	€ 125.000

	Toelichting: Het faciliteren van het regionaal organiserend vermogen op voedselvraagstukken.	
6.1.4	Stichting Voedsel Verbindt/uitvoeringsagenda 2020-2023 Toelichting: Het stimuleren van regionale korte keten projecten.	€150.000
6.1.4	Stichting Foodvalley/programmabureau TPC Toelichting: Het stimuleren van de eiwittransitie van dierlijk naar plantaardig.	€ 20.000
6.1.4	Aeres Hogeschool/lectoraat bodem Toelichting: Het brengen en verbinden van bodemkennis naar de boerenpraktijk.	€ 50.000
6.2.1	St Plein C Toelichting: Schade als gevolg van corona.	€ 15.000
6.2.1	St NMF/Steunpunt Monumenten & Archeologie Toelichting: Schade als gevolg van corona.	€8.376
6.2.1	Plein C Toelichting: Uitvoering programma Cultuureducatie met Kwaliteit 2021-2024	€750.000
6.2.1	Probiblio Toelichting: Uitvoering van de provinciale wettelijke taken in het bibliotheekstelsel.	€3.607.478
6.3.1	Mooi Noord-Holland/Steunpunt M&A Toelichting: Uitvoering wettelijke taken en provinciaal beleid m.b.t. monumenten en archeologie.	€ 180.864
6.3.1	Mooi Noord-Holland/Steunpunt M&A Toelichting: Uitvoering wettelijke taken en provinciaal beleid m.b.t. monumenten en archeologie.	€ 279.136
6.3.2	Molenfederatie Toelichting: Projectsubsidie voor het organiseren van o.a. de Molencontactdag.	€ 15.000
6.3.2	Noord-Hollands Archief / verhalenplatform Oneindig Noord-Holland. Toelichting: Voor een breed publiek ontsluiten van cultuurhistorische verhalen uit Noord-Holland via verhalenplatform Oneindig Noord-Holland.	€ 124.000
6.3.3	Museum Kaap Skil Toelichting: Ten behoeve van de presentatie van de Palmhoutwrak-collectie.	€ 1.000.000

6.3.3	Nationale Monumentenorganisatie (NMO) Toelichting: Overdracht kasteelterrein Nuwendoorn	€ 2.100.000
6.4.1	ROP Midden West Toelichting: Begeleiding leer-werktrajecten restauratiemarkt	€ 17.000
6.4.2	Gemeente Gooise Meren/ Vestingsplein Muiden De gemeente Gooise Meren is bezig met het programma Verder met de Vesting Muiden' met als doelstelling: het vergroten van de aantrekkelijkheid van Muiden voor inwoners en bezoekers. Het opknappen van het Vestingplein maakt hier onderdeel van uit. Het plein vormt de entree van Muiden en wordt nu als 'verloren' stenige plek ervaren vol auto's en weinig uitstraling. € 800.000 256 Bedoeling is om het Vestingplein om te vormen tot een representatieve entree van de stad met een prettig verblijfsklimaat.	€ 800.000
6.4.2	Regio Gooi- en Vechtstreek, Nieuwe werken nieuwe Hollandse waterlinie Doelstelling is het bevorderen van de bekendheid en leesbaarheid van de late periode van de Stelling van Amsterdam en Nieuwe Hollandse Waterlinie en dit te verbinden aan recreatieve, cultuurhistorisch en ecologische doelstellingen.	€ 490.000
6.4.2	Gemeente Weesp, Schanzen Doelstelling is het beter leesbaar maken en de recreatieve kwaliteit vergroten van belangrijke historische onderdelen van de Vestingstad Weesp. Het gaat hierbij om het bastion Nieuw Agtkant en het realiseren van een coupure bij de Utrechtseweg als markering van de historische entree van Weesp.	€ 400.000
6.4.2	Recreatie Noord-Holland, Fort benoorden Spaarndam Voor restauratie en herontwikkeling Fort.	€ 1.000.000
6.4.2	Gemeente Gooise Meren – Verder met de vesting Muiden extra bijdrage	€ 805.000
6.5.1	Vereniging Dorpswerk Noord-Holland Toelichting: De provincie stimuleert de vitaliteit van gemeenschappen. Via Dorpswerk worden initiatieven ondersteund op het gebied van leefbaarheid en sociale samenhang.	€ 60.000
6.5.1	NOC*NSF / challenges sport Toelichting: De provincie wil sportverenigingen stimuleren om de acceptatie van LHBTIQ bespreekbaar te maken binnen hun vereniging. Namens de provincie voert NOC*NSF een servicebudget uit om verenigingen tools te bieden om dit	€150.000

	bespreekbaar te maken.

Programma 7 Economisch Herstel en Duurzaamheid

OD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2022
7.1.1	RPA-NHN, Servicepunt techniek Noord-Holland-Noord	€ 100.000
7.1.1	Vakschool technische installaties (VTI), Servicepunt techniek Groot Amsterdam	€ 100.000
7.1.1	Servicepunt techniek Utrecht/Amersfoort, Servicepunt techniek Gooi en Vecht	€ 100.000
7.1.1	DudokXP-Infrabindt-Horizon College/Leerwijkcentrum Energie	€ 30.000
7.1.1	Huis van het werk, RPA-NHN, match Noord-Holland-Noord	€ 100.000
7.1.1	Stichting SmartsMakersAcademy and Network, Haarlem: MKB skillsroute	€ 250.000
7.1.1	Bouwmensen, gemeenschappelijke restauratie opleiding van en met ROC's. Het ontwikkelen van een specialistische kopstudie restauratie op MBO niveau.	€ 250.000
7.1.1	Hogeschool/ Universiteit van Amsterdam, Pilot MKB-Digitale Circulaire werkplaats	€ 450.000
7.1.1	RPA-NHN ism Greenport-NHN, Inclusieve leer- werklocaties en trajecten	€ 450.000
7.1.1	Duurzaam Gefinancierd, Project Duurzaamheidsfonds Noord-Holland Het niet kunnen financieren van duurzaamheidsmaatregelen is één van de belemmeringen waarom woningeigenaren geen duurzaamheidsmaatregelen treffen. Het is voor woningeigenaren wel mogelijk om een lening aan te vragen bij het warmtefonds, maar dit is complex en duurt al gauw 2 tot 10 weken. Deze lange wachttijd verstoort de klantreis en leidt tot onzekerheid bij bouw- en installatiebedrijven omdat materialen tussentijds duurder kunnen worden. Daarom wijzen bouw- en installatiebedrijven doorgaans niet op de mogelijkheden van het warmtefonds. Bij dit project loopt het aanvragen van een lening via het bouw- of installatiebedrijf en binnen 1 dag is bekend of men voor een lening in aanmerking komt.	€ 2.600.000
7.1.1	TNO, Contigenten aanpak Met dit project worden relevante data van alle	€ 2.000.000

(grondgebonden) woningen nauwkeurig in een database ondergebracht

6 Bijlagen

6.1 Bestuur en directie

Provinciale Staten

Zetelverdeling Provinciale Staten	Aantal zetels
GroenLinks	9
VVD	7
D66	6
PvdA	6
JA21	6
CDA	4
Forum voor Democratie	3
Partij voor de Dieren	3
PVV	3
SP	3
ChristenUnie	1
50Plus/Partij voor de Ouderen	1
DENK	1
Fractie Baljeu	1
Liberaal Noord-Holland	1

Provinciale Staten leden

Voor informatie over de leden van Provinciale Staten van de provincie Noord-Holland kunt u zich wenden tot de provinciale website: klik hier.

Gedeputeerde Staten

Voor informatie over de leden van Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Holland kunt u zich wenden tot de provinciale website: klik hier.

De directie

Renée Bergkamp	Algemeen directeur/ Provinciesecretaris
Hans van der Stelt	Directeur Concernzaken
Herman Schartman	Directeur Beleid
Lindy Molenkamp	Directeur Beheer en Uitvoering

6.2 Noord-Holland in feiten en cijfers

Voor informatie over Noord-Holland in feiten en cijfers kunt u zich wenden tot de provinciale website: klik hier. Hier kunt u zelf tabellen, grafieken en kaarten samenstellen.

6.3 Waar zijn wij te bereiken

Bezoekadres

Provinciaal Bestuur van Noord-Holland

Dreef 3,2012 HR Haarlem

Ambtelijke organisatie van Noord-Holland

Houtplein 33, 2012 DE Haarlem

Postadres

Postbus 3007, 2001 DA Haarlem

Algemene telefoonnummer

023-5143143

Website

www.noord-holland.nl

Algemene email

post@noord-holland.nl

6.4 Lijst met gemeenten

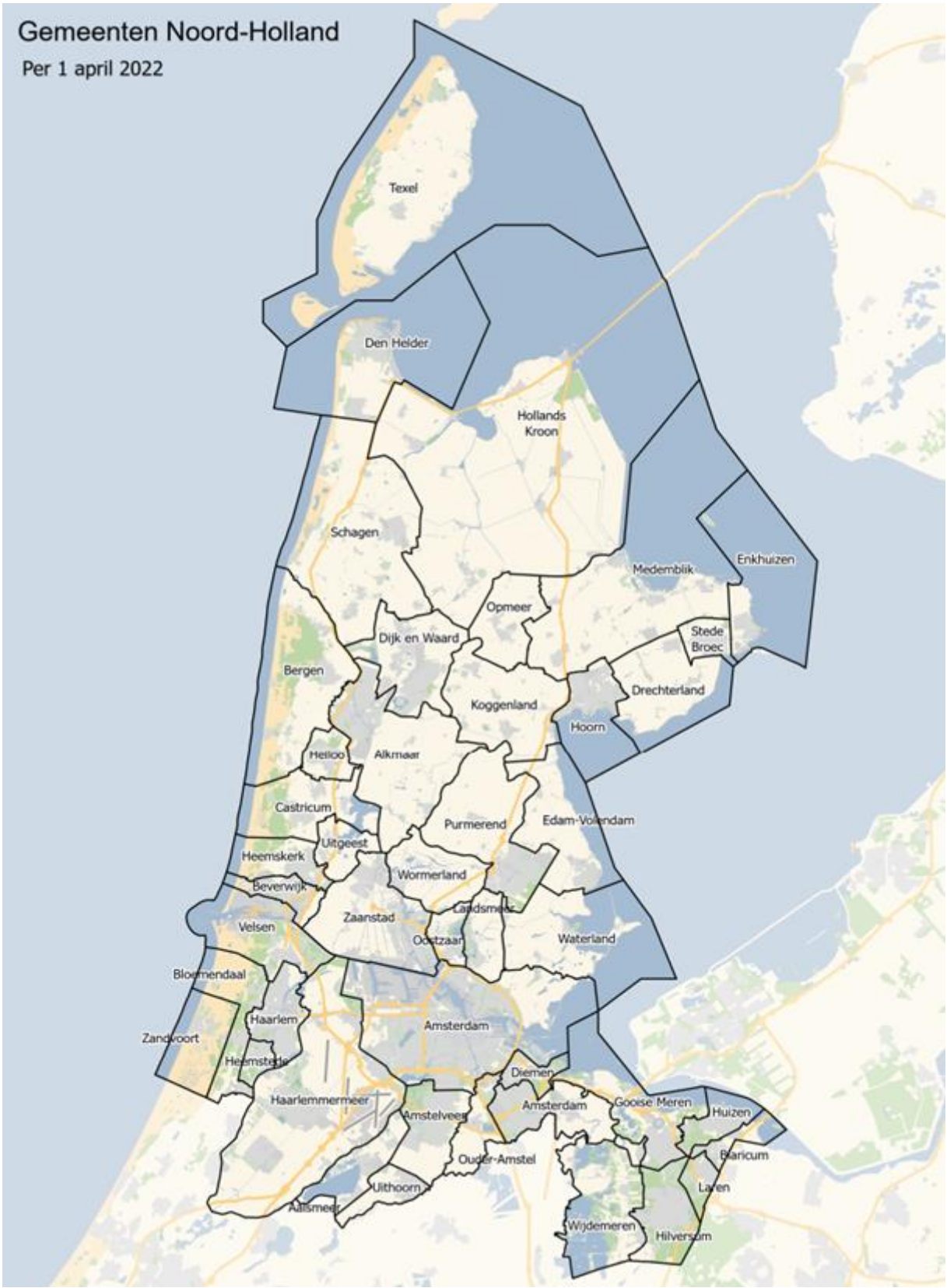

A	K
Aalsmeer	Koggenland

Alkmaar	**L**
Amstelveen	Landsmeer
Amsterdam	Laren
B	**M**
Bergen (NH.)	Medemblik
Beverwijk	**O**
Blaricum	Oostzaan
Bloemendaal	Opmeer
C	Ouder-Amstel
Castricum	**P**
D	Purmerend
Den Helder	**S**
Diemen	Schagen
Dijk en Waard	Stede Broec
Drechterland	**T**
E	Texel
Edam-Volendam	**U**
Enkhuizen	Uitgeest
G	Uithoorn
Gooise Meren	**V**
H	Velsen
Haarlem	**W**
Haarlemmermeer	Waterland
Heemskerk	Wijdemeren
Heemstede	Wormerland
Heiloo	**Z**
Hilversum	Zaanstad
Hollands Kroon	Zandvoort
Hoorn	
Huizen	

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

S. Ibrahim

CZ/FIN

Telefoonnummer +31235145288

salih.ibrahim@noord-holland.nl

Verzenddatum

31 AUG. 2022

Kenmerk

1797643/1893307

Uw kenmerk

Betreft: Begroting 2023

Geachte leden,

Hierbij ontvangt u ter besluitvorming de bijgaande statenvoordracht met het bijbehorende ontwerpbesluit, met bijlagen, over de begroting 2023.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

3 bijlage(n)
- Voordracht begroting 2023
- Begroting 2023
- Addendum begroting 2023

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Begrotingsneutrale wijzigingen begroting 2022 (07) juli (Reg.nr.1767401/1887417)
Datum 02-08-2022

Boekingscombinatie					Boeking			Programmastructuur 2022	
Profit Centre Code	Profit Centre Omschrijving	Kostensoort Code	Kostensoort Omschrijving	Lasten/Baten	2022	Omschrijving	Toelichting	Niveau 2 Code	Niveau 2 Omschrijving
700025	Eval. & monitoring	4300025	*Begroting aankoop niet duurz. goederen	Lasten	-20.000	BNW juli 2022 BEL-O&I-BN-01 uit budget 700025 € 20.000 overhevelen naar 700032.	01. BNW juli 2022 BEL-O&I-BN-01 uit budget 700025 € 20.000 overhevelen naar 700032. Er moet € 20.000 overgeheveld worden naar Bestuur en Strategie tbv de "Uvr subsidie versterken bestuurskracht Noord-Holland".	2022PR0113	Kwaliteit van beleid borgen
700032	Bestuurskracht	4400014	*Begroting inkomensoverdrachten aan alg.	Lasten	20.000			2022PR0121	Kwaliteit van optimaal bestuur optimaliseren
					0				

Overheveling is nodig om het subsidieplafond voor de "Uvr subsidie versterken bestuurskracht Noord-Holland" te kunnen ophogen in verband met extra aanvragen.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland,
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR Haarlem

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
K. Dombai
CZ/FIN/FBI

Doorkiesnummer 023-5144447
krisztina.dombai@noord-holland.nl

Betreft: Begrotingsneutrale wijzigingen beleidsdoelenraming 2022 (07) juli

Verzenddatum
31 AUG. 2022
Kenmerk 1767401-1888101

Uw kenmerk

Geachte leden,

Ter uitvoering van art. 167, tweede lid, van de Provinciewet (inzake de actieve informatieplicht) zenden wij u ter kennisname de 7e budgettair neutrale wijziging van de beleidsdoelenraming 2022 toe. Het betreft begrotingsneutrale wijzigingen tussen beleidsdoelen, die geen consequenties hebben voor de omvang van het programma en geen invloed hebben op het realiseren van de ambities in de betreffende beleidsdoelen. Deze aanpassingen zijn van belang met het oog op de rechtmatigheid.

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143
Fax (023) 514 3030

Houtplein 33
Haarlem [2012 DE]
www.noord-holland.nl

VOORDRACHT

Provinciale Staten van Noord-Holland

Haarlem, 30 augustus 2022

Onderwerp: integraal Meerjarenprogramma Infrastructuur (iMPI) 2023-2030

Kenmerk:

Bijlagen: iMPI 2023-2030

1. INLEIDING

Het integraal Meerjarenprogramma Infrastructuur (iMPI) 2023-2030 geeft inzicht in de geprogrammeerde onderhouds- en vervangingsmaatregelen en de maatregelen ter verbetering en/of uitbreiding van de provinciale infrastructuur en de benodigde financiering. Dit gebeurt in een gebiedsgerichte vorm. In het iMPI kijken we 8 jaar vooruit, waarvan de laatste 3 jaar een doorkijk is; deze programmering is nog niet volledig.

In deze voordracht leggen wij de volgende besluiten aan uw Staten voor:

a. instemmen met:
   - de opname van investeringsmaatregelen in de studiefase;
   - het schrappen van investeringsmaatregelen;
   - de promotie van investeringsmaatregelen naar de realisatiefase, wat resulteert in een kredietaanvraag;
b. de kredietaanvragen van de maatregelen die promoveren naar de realisatiefase en een aantal kredietverhogingen op te nemen in de voordracht van de Begroting 2023, waar de besluitvorming plaatsvindt;
c. de inhoud van het iMPI 2023-2030 vast te stellen.

2. BELEIDSKADER

De beleidskaders voor de langere termijn voor de provinciale infrastructuur liggen vast in de Nota Infrastructurele Kapitaalgoederen (NIKG) 2020-2023 en de investeringsstrategie Noord-Hollandse infrastructuur (iNHi). Volgens planning wordt de nieuwe iNHi in 2023 vastgesteld.
Ook worden ontwikkelingen, zoals duurzaamheid en innovatie, in deze documenten beschreven. De NIKG en de iNHi vormen de kaders voor het iMPI.

3. FINANCIËN

Inflatie

Zoals wij in onze brief van 13 april jl. (kenmerk 1812709/1812843) hebben gemeld, zijn door de COVID-19 pandemie en de oorlog in Oekraïne de prijzen voor aanleg en onderhoud van onze provinciale (vaar-)wegen enorm gestegen. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door hoge energieprijzen, schaarste aan grondstoffen en hoge productiekosten van bouwmaterialen.
Voor een aantal realisatieprojecten wordt daarom een aanvullend krediet aangevraagd (zie hoofdstuk 5 van deze voordracht) en naar verwachting zullen meer realisatieprojecten volgen.

Uiteraard heeft de inflatie ook grote gevolgen voor de geprogrammeerde maatregelen in de studie- en planfase van het iMPI. De huidige inflatie is niet verwerkt in de berekende budgetbehoefte, omdat de prijzen zo volatiel zijn dat schattingen snel zijn achterhaald.
Voor vervangingsinvesteringen is een vast bedrag beschikbaar voor inflatie. Dit bedrag dekt echter de huidige inflatiecijfers niet. Het budget voor de verbeter- en uitbreidingsinvesteringen wordt niet geïndexeerd. Dit betekent dat voor alle investeringen de beschikbare ruimte afneemt.

Dekking kredietaanvragen bij Begroting 2023
In de begroting zijn stelposten opgenomen voor de dekking van kapitaallasten van investeringen[1]. Op basis van de kredietbesluiten worden de stelposten na ingebruikname van de investeringsprojecten verlaagd, waarbij de kapitaallasten gelijktijdig worden verhoogd (communicerende vaten). In de stelpost voor zowel de Vervangings- als Verbeter- en Uitbreidings-investeringen is voldoende ruimte voor de huidige kredietaanvragen bij de Begroting 2023.

Het verloop van de stelposten wordt op basis van de geprogrammeerde vervangings- en verbeter- en uitbreidingsinvesteringen doorgerekend. In de doorrekening zien we dat door capaciteitsgebrek binnen het ambtelijke apparaat vertraging is opgetreden in de voorbereiding, waardoor projecten later worden gerealiseerd en de verwachte investeringen naar latere jaren doorschuiven.

In onderstaande tabel is te zien dat in de stelpost Vervangingsinvesteringen in 2026 onvoldoende ruimte is wanneer alle vervangingsprojecten in de studie- en planfase conform de huidige programmering worden uitgevoerd.

Verloop stelpost Vervangingsinvesteringen bedragen x € 1 mln	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
huidige stand stelpost	0,14	0,82	1,57	1,38	2,27	3,17	4,05	4,95	5,85
stand stelpost na vaststelling kredieten BG2023	0,14	0,75	1,51	1,05	1,94	2,84	3,72	4,62	5,52
stand stelpost na uitvoering geprogrammeerde vervangingsinvesteringen studie- en planfase iMPI2023-2030	0,14	0,75	1,43	0,13	-0,26	0,16	0,11	-0,48	-0,16

In onderstaande tabel is te zien dat in de stelpost Verbeter- en Uitbreidingsinvesteringen voldoende ruimte is voor de realisatie van de verbeter- en uitbreidingsprojecten in de planfase. De realisatie van de huidige studieprojecten kunnen vanaf 2028 niet meer worden gedekt uit de stelpost. Vanwege de lange doorlooptijd van de voorbereiding van projecten kan dit betekenen dat volgend jaar al een project niet kan promoveren naar de planfase[2].

Verloop stelpost Verbeter- en Uitbreidingsinvesteringen	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031 e.v.
huidige stand stelpost	0,51	0,76	0,49	0,96	1,34	1,21	0,84	0,84	0,84
stand stelpost na vaststelling kredieten BG2023	0,23	0,44	0,12	0,58	0,96	0,83	0,46	0,46	0,46
stand stelpost na uitvoering geprogrammeerde verbeter- en uitbreidingsinvesteringen planfase iMPI2023-2030	0,23	0,43	0,04	0,37	0,65	0,52	0,15	0,15	0,15
stand stelpost na uitvoering geprogrammeerde verbeter- en uitbreidingsinvesteringen studie- en planfase iMPI2023-2030	0,23	0,41	0,01	0,13	0,09	-0,24	-0,93	-0,93	-4,34

[1] Voorbeeld: een reconstructie van een weg van € 50 mln wordt in 50 jaar afgeschreven. Dit betekent 50 jaar lang een kapitaallast van € 1 mln.
[2] Voorbeeld: een promotiebesluit naar de planfase wordt in 2023 genomen, het project is in 2027 gerealiseerd en leidt in 2028 tot kapitaallasten.

Harde keuzes programmering
Gegeven de huidige programmering en de geschetste ontwikkelingen worden naar verwachting de grenzen van beide stelposten binnen enkele jaren bereikt en mogelijk sneller dan uit voorgaande tabellen is op te maken.
In de programmering moet nog scherper worden gestuurd op de balans tussen kosten, prestaties en risico's. Vervangingsinvesteringen zijn onvermijdelijk; onderzocht wordt of het moment van vervanging kan worden uitgesteld of de scope kan worden gereduceerd. Bij verbeter- en uitbreidingsinvesteringen worden keuzes voorzien een maatregel wel of niet te realiseren of een beperkte scope uit te voeren.

4. OPNAME EN PROMOTIE VAN INVESTERINGSMAATREGELEN

Voor het iMPI 2023-2030 stellen wij voor:

de volgende verbeter- en uitbreidingsmaatregelen op te nemen in de studiefase:
a. alg-46, Aanleg bermverharding
b. N194-01, Aanleg turborotonde ontsluiting nieuwe woonwijk Tuindersweijde, Obdam
c. N197-05, Ontbrekende schakel fietspad N197, gedeelte Zeestraat-Waterweg*)
d. N200-05, Trajectstudie N200a
e. N203-17, Trajectstudie N203c, gedeelte A9-N513
f. N203-18, Kortetermijnmaatregelen N203, gedeelte Uitgeest-N513
g. N206-05, Smal fietspad N206, gedeelte Boekenrodeweg-nabij Woestduinweg*)
h. N206-06, Verharding fietspad N206, gedeelte nabij Woestduinweg-Vogelenzang*)
i. N239-09, Tijdelijke maatregel kruispunt N239-Agriport/Coppershorn
j. N242-27, Ontbrekende schakel fietsroute Heerhugowaard-Noord/Noord-Scharwoude*)
k. N242-28, Fietsknelpunt kruispunt N242-Smuigelweg*)
l. N512-07, Fietsoversteek kruispunt N512-Weg naar de Bleek (Rinnegom)*)
m. N524-01, Smalle fietspaden langs de N524, gemeente Hilversum*)

*) Deze maatregelen waren onderdeel van het Programma provinciale fietsknelpunten (alg-43) en zijn nu als aparte maatregelen in het iMPI opgenomen; project alg-43 is geschrapt (zie hieronder).

de volgende verbeter- en uitbreidingsmaatregel te promoveren naar de planfase:
a. N240-05, Aanleg rotonde kruispunt N239-N240 en parallelweg N240

de volgende verbeter- en uitbreidingsmaatregel te promoveren naar de realisatiefase (=nieuwe kredietaanvraag):
a. N240-16, Bermverharding N240, gedeelte Slootdorp-De Haukes

de volgende vervangingsmaatregelen op te nemen in de studiefase:
a. K19w-a-01, Vervanging oevertraject vaarwegvak 27 - Ringvaart West
b. N244a-07, Gefaseerde bomenkap en aanplant – 2e fase

de volgende vervangingsmaatregelen te promoveren naar de realisatiefase (= nieuwe kredietaanvraag):
a. K06-10, Wachtplaats Noord en Zuid Braaksluis
b. K20z-b-01, Vervanging oever Noordhollandsch Kanaal vaarwegvak 13
de volgende verbeter- en uitbreidingsmaatregelen te schrappen uit de studiefase:
a. alg-43, Programma provinciale fietsknelpunten
b. N205-05, Verdubbeling N205, gedeelte Nieuwe Bennebroekerweg-N207

de volgende vervangingsmaatregel te schrappen uit de planfase:
a. N197a-01, Vervanging - km 5,6 tot 6,0 - Wegconstructie

De maatregelen, waarvoor krediet wordt aangevraagd, zijn in paragraaf 5 nader omschreven. In het iMPI staat een uitgebreidere omschrijving van alle verbeter- en uitbreidingsmaatregelen en van een aantal vervangingsmaatregelen.

5. KREDIETAANVRAGEN

In de voordracht van de Begroting 2023 worden voor de uitvoering van het iMPI de volgende kredieten (exclusief btw) aangevraagd. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen krediet-aanvragen van maatregelen, die promoveren naar de realisatiefase en kredietverhogingen van maatregelen die al in realisatie zijn. Door verschillende redenen zijn wij bij meerdere maatregelen geconfronteerd met extra kosten, waardoor de bestaande kredieten moeten worden verhoogd. In deze paragraaf geven wij een korte financiële toelichting, een omschrijving van de maatregel, de reden van de kredietaanvraag en de dekking van het krediet.
Bij projecten die bestaan uit meerdere maatregelen (bijvoorbeeld zowel vervanging als verbetering/uitbreiding) worden de kredieten separaat aangevraagd vanwege het bestaande financiële onderscheid tussen vervanging en verbetering/uitbreiding. De toelichting van deze projecten is wel gebundeld. De kredietaanvragen zijn in onderstaande tabellen samengevat.

Verbeter- en uitbreidingsmaatregelen

project-nummer	Begroting 2023 kredietbesluiten verbeter- en uitbreidingsmaatregelen	reeds beschikbaar krediet	krediet-aanvraag	bijdragen derden	provinciaal financieringsbudget		totaal krediet
					reserve OPI	t.l.v. kapitaal-lastenbudget	
HOV-03	HOV in 't Gooi	115.335.000	10.100.000			10.100.000	125.435.000
HOV-07	HOV Aalsmeer-knooppunt Schiphol Zuid (HOVASZ)	42.425.500	3.500.000			3.500.000	45.925.500
HOV-14	HOV Legmeerdijk (N231)/bushalte Royal FloraHolland	8.856.000	3.386.000	2.669.600		716.400	12.242.000
N231-17	Ongestoord Logistieke Verbinding Greenport Aalsmeer	1.760.000	1.102.000			1.102.000	2.862.000
N201-29a	Verbreding Cruquiusbrug	9.700.000	2.870.000	332.400		2.537.600	12.570.000
N240-16	Bermverharding N240, ged. Slootdorp-De Haukes		700.000	102.050		597.950	700.000
	Totaal kredietbesluiten		**21.658.000**	**3.104.050**	**0**	**18.553.950**	

Vervangingsmaatregelen

project-nummer	Begroting 2023 kredietbesluiten vervangingsinvesteringen	kredietsoort	reeds beschikbaar krediet	krediet-aanvraag	totaal krediet
25C02A-91	25C02A-91 - Vervanging - Cruquiusbrug A	wegen	12.250.000	5.455.000	17.705.000
K06-10	K06-10 - Vervanging - Braaksluis (14G28) wachtplaats Noord en Zuid	vaarwegen	0	1.285.000	1.285.000
K20z-b-01	K20z-b-01 - Vervanging - 16 km - 8,15 km - Vaarwegvak 13 - Noordhollandsch Kanaal: duiker onder busbaan (km, 8.15) tot Sluis Purmerend	vaarwegen	0	12.205.000	12.205.000
K18a-01	K18a-01 - Vervanging - 7,8 km - 0 km - Vaarwegvak 16 - Westfriesche Vaart: splitsing Waardkanaal - zijsloot bij km. 7,8	vaarwegen	2.355.000	225.000	2.580.000
K18b-01	K18b-01 - Vervanging - 14,6 km - 7,8 km - Vaarwegvak 17 - Westfriesche Vaart; zijsloot bij km. 7,8 Medemblik	vaarwegen	5.654.000	530.000	6.184.000
K20n-a-01	K20n-a-01 - Vervanging - 55,5 km - 44,9 km - Vaarwegvak 4 - Noordhollandsch Kanaal: Alkmaar Noord - St. Maartensvlotbrug	vaarwegen	1.635.000	350.000	1.985.000
K20a-01	K20a-01 - Vervanging - 44,9 km - 38,4 km - Vaarwegvak 5 - Noordhollandsch Kanaal: Splitsing Omval – Alkmaar Noord	vaarwegen	3.400.000	720.000	4.120.000
K20/10/09-b-01	K20/10/09-b-01 - Vervanging - 38,4 km - 32 km - Vaarwegvak 7 - Noordhollandsch Kanaal: Gat van de meer (Akersloot) - Splitsing Omval	vaarwegen	2.800.000	600.000	3.400.000
N197a-01	N197a-01 - Vervanging - 5,6 km - 6 km - Wegconstructie	wegen	betreft eenmalige afschrijving ten laste van de stelpost Vervangingsinvesteringen		
	Totalen		**28.094.000**	**21.370.000**	**49.464.000**

Nieuwe kredietaanvragen

a. **N240-16, Bermverharding N240, gedeelte Slootdorp-De Haukes € 700.000**
Financieel: € 597.950 komt ten laste van de kapitaallasten verbeter- en uitbreidings-investeringen. Het Rijk geeft een subsidie van € 102.050.
Uitvoering: 2022-2023
Omschrijving maatregel: De N240, gedeelte Slootdorp-De Haukes, heeft een rijbaan van 5,85 meter. Om de verkeersveiligheid te verbeteren wordt aan de westzijde van de weg bermverharding aangebracht.
Reden kredietaanvraag: Het project is uitvoeringsgereed en de aanbesteding kan worden opgestart.

b. **K06-10, Wachtplaats Noord en Zuid Braaksluis € 1.285.000**
Financieel: Het krediet komt ten laste van de kapitaallasten vervangingsinvesteringen (vaarwegen).
Uitvoering: 2022-2023
Omschrijving maatregel: De wachtplaatsen aan de noord- en zuidzijde van de Braaksluis naderen einde levensduur en worden vervangen.
Reden kredietaanvraag: Het project is uitvoeringsgereed en de aanbesteding kan worden opgestart.

c. **K20z-b-01 Vervanging oever Noordhollandsch Kanaal vaarwegvak 13 € 12.205.000**
Financieel: Het krediet komt ten laste van de kapitaallasten vervangingsinvesteringen (vaarwegen).
Uitvoering: 2022-2024
Omschrijving maatregel: Vaarwegvak 13 maakt deel uit van het Noordhollandsch Kanaal tussen de duiker onder de busbaan Purmerend en sluis Purmerend. Een deel van de bestaande (houten en betonnen) oeverconstructies in dit vaarwegvak nadert einde levensduur en wordt daarom vervangen.
Reden kredietaanvraag: Het project is uitvoeringsgereed en de aanbesteding kan worden opgestart.

Kredietverhogingen

d. **HOV-03, HOV in ’t Gooi € 10.100.000**
Financieel: Het krediet komt ten laste van de kapitaallasten verbeter- en uitbreidings-investeringen.
Voor dit project is reeds een krediet beschikbaar van € 115.335.000. Met deze kredietaanvraag komt het totale krediet op € 125.435.000.
Binnen het project was een reservering van € 9.500.000 voor het opvangen van tegenvallers. Deze reservering is in 2019 vervallen en ingezet ter dekking van het nieuwe coalitieakkoord.
Uitvoering: 2019-2022/2023
Omschrijving project: De aanleg van een HOV-verbinding tussen busstation Huizen en NS-station Hilversum. De regio krijgt hiermee een frequente, snelle en betrouwbare OV-verbinding met Amsterdam, Schiphol en Almere. Belangrijk onderdeel is de aanleg en uitbreiding van P+R-terreinen met HOV-haltes. Daarnaast wordt het leefklimaat en de verkeersveiligheid verbeterd en de natuur versterkt (natuurbrug bij Anna's Hoeve). Met de ondertunneling van de bus- en spoorbaan bij de Oosterengweg in Hilversum wordt bovendien een groot knelpunt van de Hilversumse ring opgelost.

Reden kredietaanvraag:

1. ***Prijsstijgingen (€ 8.100.000)***
   Het afgelopen anderhalf jaar zijn de prijzen van arbeid en grondstoffen enorm toegenomen. Voor het grootste uitvoeringscontract (in deelproject Laren-Hilversum) is het indexeringsrisico van de aannemer overgenomen. Door eerdere prijsstijgingen was al circa € 2.000.000 meerkosten voorzien. Met de recente prijspeilstijgingen komt daar naar verwachting € 2.000.000 extra bij.
   Voor de deelprojecten Blaricum en Eemnes zijn de kostenramingen geactualiseerd naar prijspeil december 2021 (circa € 1.100.000 extra). Dit jaar wordt nog circa € 15.000.000 aanbesteed. De verwachting is dat door de recente schaarste in grondstoffen en arbeidskrachten de aanbiedingen circa 10-20% hoger liggen. Om geen risico in de gunning te lopen, wordt hiervoor nog € 3.000.000 extra krediet aangevraagd.
2. ***Meerkosten door onvoorziene, noodzakelijke ontwerpaanpassingen (€ 2.000.000)***
   Bij de uitwerking van ontwerpen en in de uitvoering van het contract Laren-Hilversum zijn diverse kostenverhogende ontwikkelingen geweest. In Hilversum heeft vertraging door onder andere een rechtszaak en coronamaatregelen voor hogere kosten bij de aannemer en de opdrachtgevers (PNH en ProRail) gezorgd. Ook bleek een aantal contractwijzigingen nodig voor onder andere een extra damwand in het talud van de A27 en aanpassingen in het ontwerp (o.a. door eisen van de Welstandscommissie, inspraak inzake verkeersveiligheid en gesprekken met Rijkswaterstaat).
   Een deel van de meerkosten wordt opgevangen door diverse versoberingen door te voeren en de post onvoorzien in te zetten, maar dat is onvoldoende voor alle contractwijzigingen.

c. **HOV-07, HOV Aalsmeer-knooppunt Schiphol Zuid (HOVASZ) € 3.500.000**

Financieel: Het krediet komt vooralsnog ten laste van de kapitaallasten verbeter- en uitbreidingsinvesteringen. Met de partners wordt overlegd over een aanvullende bijdrage conform de afgesproken verdeelsleutel in de samenwerkingsovereenkomst. Zodra hier definitieve afspraken over zijn gemaakt, wordt de dekking van dit krediet aangepast.
Voor dit project is reeds een krediet beschikbaar van € 42.525.500. Met deze kredietaanvraag komt het totale krediet op € 45.925.500.
Uitvoering: 2019-2021
Omschrijving project: Het tracé loopt van de Fokkerweg (Haarlemmermeer) naar de Poelweg (Uithoorn). Er is een vrije busbaan op de ‘oude’ N201 gerealiseerd. Daarnaast is de N196, gedeelte Fokkerweg-Legmeerdijk, versmald van 2x2 rijstroken naar 2x1 rijstrook. Tevens is een fietstunnel en een fietsoverdoorgang onder de Aalsmeerderbrug gerealiseerd.
Reden kredietaanvraag:
Het werk is vorig jaar al opgeleverd, maar aangezien er nog geen overeenstemming was over de hoogte van de door de aannemer ingediende claims, is de kredietaanvraag uitgesteld tot nu er wel overeenstemming is.

1. Een vertraging van 5 maanden in de mijlpaal “busbaan gereed” door knelpunten met bestaande kabels en leidingen en een daaruit volgende ontwerp- en faseringswijziging van de fietstunnel Legmeerdijk. Hiervoor heeft de aannemer een claim ingediend.
2. Diverse contractwijzigingen en onvoorziene omstandigheden.
3. Claims met betrekking tot coronamaatregelen en onderzoeken naar stikstof.
4. Hogere projectteamkosten door de opgelopen vertraging.

d. **Bereikbaarheid Royal FloraHolland**

Maatregel HOV-14, HOV Legmeerdijk (N231)/bushalte Royal FloraHolland ***€ 3.386.000***

Financieel: € 716.400 komt ten laste van de kapitaallasten verbeter- en uitbreidingsinvesteringen. De VRA geeft een subsidie van € 2.669.600.
Voor deze maatregel is reeds een krediet beschikbaar van € 8.856.000. Met deze kredietaanvraag komt het totale krediet op € 12.242.000.

Maatregel N231-17, Ongestoord Logisitieke Verbinding Greenport Aalsmeer ***€ 1.102.000***

Financieel: Het krediet komt ten laste van de kapitaallasten verbeter- en uitbreidingsinvesteringen.
Voor deze maatregel is reeds een krediet beschikbaar van € 1.760.000. Met deze kredietaanvraag komt het totale krediet op € 2.862.000.
Het totale krediet voor Bereikbaarheid Royal FloraHolland is € 15.104.000.
Uitvoering: 2022-2023
Omschrijving project: Door de aanleg van een HOV-halte bij de hoofdingang van Royal FloraHolland en het in aanleg zijnde Experience Center Floriworld kan de route voor buslijnen 357 en 358 met 6 minuten worden versneld. De huidige haltes worden opgeheven. Over de N231 wordt een loopbrug (met liften en trappen) aangelegd, zodat buspassagiers veilig de N231 kunnen oversteken. Daarnaast realiseert de provincie een extra ingang op de Legmeerdijk (N231) ten noorden van de hoofdingang en de gemeente Aalsmeer realiseert een extra uitgang langs de Middenweg naar de N201.
Reden kredietaanvraag: Bij de Eerste Begrotingswijziging 2022 is een aanvullend krediet aangevraagd, waarbij rekening is gehouden met 10% risicoreservering om eventuele tegenvallers op te vangen (o.b.v. kostenraming december 2021). Na aanbesteding bleken de inschrijvingen echter hoger uit te vallen, vanwege kostprijsstijgingen (zie ook onze brief van 19 juli 2022, kenmerk 1856428/1856432). De raming is geactualiseerd naar prijspeil april 2022; een prijsstijging van 12,4% ten opzichte van december 2021. Daardoor is er onvoldoende budget om het werk te gunnen. Daarnaast zijn de capaciteitskosten gestegen.

e. **Cruquiusbrug**

Maatregel N201-29a, Verbreding Cruquiusbrug ***€ 2.870.000***

Financieel: € 2.537.600 komt ten laste van de kapitaallasten verbeter- en uitbreidings-investeringen. De VRA geeft een (aanvullende) subsidie van € 332.400.
Voor deze maatregel is reeds een krediet beschikbaar van € 9.700.000. Met deze kredietaanvraag komt het totale krediet op € 12.570.000.

Maatregel 25C02A-91, Vervanging Cruquiusbrug A ***€ 5.455.000***

Financieel: € 5.320.000 komt ten laste van de kapitaallasten vervangingsinvesteringen (wegen).
Voor deze maatregel is reeds een krediet beschikbaar van € 12.250.000. Met deze kredietaanvraag komt het totale krediet op € 17.705.000.
Het totale krediet voor de vervanging en verbreding van Cruquiusbrug A is € 30.275.000.
Uitvoering: 2022-2024
Omschrijving project: Gelijktijdig met de vervanging van de Cruquiusbrug A wordt de brug verbreed en een onderdoorgang voor fietsers aangelegd om een veiligere en betere doorstroming te realiseren. Tevens wordt het fietspad tussen Heemstede en Cruquius verbreed. Naast de vervanging van Cruquiusbrug A wordt ook groot onderhoud uitgevoerd aan Cruquiusbrug B. Dit onderhoud (ad € 10.960.000) wordt betaald uit de reserve Groot Onderhoud.

Reden kredietaanvraag: Begin 2021 heeft de aanbesteding van het bouwteam plaatsgevonden. De onderhandelingsfase voor gunning van het definitief ontwerp is inmiddels afgerond. De realisatieraming blijkt hoger dan het beschikbare krediet, doordat hierin nog geen rekening is gehouden met de huidige sterke kostprijsstijgingen (materialen en energie) en de verstoorde toeleverancierketens. In het bouwteam zijn afspraken gemaakt hoe om te gaan met de te verwachten onzekerheden op deze factoren tijdens de bouwwerkzaamheden.

f. **Vervanging oever Westfriesche Vaart vaarwegvak 16 en 17 € 755.000**
Financieel: Het krediet komt ten laste van de kapitaallasten vervangingsinvesteringen (vaarwegen).
Voor dit project is reeds een krediet beschikbaar van € 8.009.000 (K18a-01: € 2.355.000 en K18b-01: € 5.654.000). Met deze kredietaanvraag komt het totale krediet op € 8.764.000.
Uitvoering: 2021-2022
Omschrijving project: Het vervangen van de huidige oeverconstructie van de Westfriesche Vaart vaarwegvak 16 (2 km hout voor hout) en 17 (1,6 km hout voor hout), omdat deze einde levensduur naderen. De nieuwe oeverconstructie dient onderhoudsarm te zijn.
Reden kredietaanvraag: Voor de realisatie van beide oevertrajecten is een overeenkomst gesloten. In het contract zijn marktconforme afspraken gemaakt over de indexatie van de kosten en is een verrekeningsbeding van toepassing om latere prijsstijgingen en prijsdalingen tussen offerte en daadwerkelijke inkoop van materiaal (hoofdzakelijk staal) te verrekenen. Als gevolg van extreme prijsstijgingen (mede door de oorlog in Oekraïne) is er een tekort aan projectbudget om te voldoen aan de contractuele verplichtingen. Om te voorkomen dat de uitvoering niet kan worden afgerond en/of contractuele verplichtingen niet kunnen worden nagekomen, wordt een aanvullend krediet aangevraagd.
Dit is als volgt onderverdeeld:
1. K18a-01, Vervanging oever Westfriesche Vaart vaarwegvak 16 €255.000
2. K18b-01, Vervanging over Westfriesche Vaart vaarwegvak 17 € 530.000

g. **Vervanging oever Noordhollandsch Kanaal, vaarwegvak 4, 5 en 7 € 1.670.000**
Financieel: Het krediet komt ten laste van de kapitaallasten vervangingsinvesteringen (vaarwegen).
Voor dit project is reeds een krediet beschikbaar van € 7.835.000 (K20n-a-01: € 1.635.000, K20-a-01: € 3.400.000 en K20/10/09b-01: € 2.800.000). Met deze kredietaanvraag komt het totale krediet op € 9.505.000.
Uitvoering: 2021-2023
Omschrijving project: Het vervangen van de huidige oeverconstructie Noordhollandsch Kanaalvaarwegvak 4,5 en 7 (ca. 2,5 km), omdat deze oevers einde levensduur naderen. De nieuwe oeverconstructie dient onderhoudsarm te zijn. De huidige functie dient in stand gehouden te worden volgens de huidige scheepvaartfunctie CEMT4-klasse.
Reden kredietaanvraag: Voor de realisatie van de oevertrajecten 4, 5 en 7 is een overeenkomst gesloten. In het contract zijn marktconforme afspraken gemaakt over de indexatie van de kosten en is een verrekeningsbeding van toepassing om latere prijsstijgingen en prijsdalingen tussen offerte en daadwerkelijke inkoop van materiaal (hoofdzakelijk staal) te verrekenen. Als gevolg van extreme prijsstijgingen (mede door de oorlog in Oekraïne) is er een tekort aan projectbudget om te voldoen aan de contractuele verplichtingen. Om te voorkomen dat de uitvoering niet kan worden afgerond en/of contractuele verplichtingen niet kunnen worden nagekomen, wordt een aanvullend krediet aangevraagd, dat als volgt is onderverdeeld:
1. K20n-a-01, Vervanging oever Noordhollandsch Kanaal vaarwegvak 4 € 350.000
2. K20a-01, Vervanging oever Noordhollandsch Kanaal vaarwegvak 5 € 720.000
3. K20/10/09b-01, Vervanging oever Noordhollandsch Kanaal vaarwegvak 7 € 600.000

h. **Aanvulling Algemeen Voorbereidingskrediet planfase B&U** **€ 60.000**
Dit betreft een eenmalige afschrijving ten laste van de stelpost Vervangingsinvesteringen. Voor de voorbereiding van projecten in de planfase is een Algemeen Voorbereidingskrediet beschikbaar van € 10.000.000. Bij de toekenning van een uitvoeringskrediet worden de gemaakte voorbereidingskosten teruggeboekt op dit krediet.
Het project N197a-01 wordt echter niet gerealiseerd, waardoor de gemaakte voorbereidingskosten niet kunnen worden teruggestort. Deze kosten kunnen niet kunnen worden gekapitaliseerd en dienen in één keer te worden afgeschreven.

6. Voorstel

Wij stellen u voor te besluiten overeenkomstig het bijgaande ontwerpbesluit.

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

dhr. A.Th.H. van Dijk, voorzitter

mw. R.M. Bergkamp, provinciesecretaris

Ontwerpbesluit

Nr.

Provinciale Staten van Noord-Holland;

gelezen de voordracht van Gedeputeerde Staten van 30 augustus 2022 over het integraal Meerjarenprogramma Infrastructuur (iMPI) 2023-2030;

besluiten:

1. in te stemmen met de opname van de volgende verbeter- en uitbreidingsmaatregelen in de studiefase:
   a. alg-46, Aanleg bermverharding;
   b. N194-01, Aanleg turborotonde ontsluiting nieuwe woonwijk Tuindersweijde, Obdam;
   c. N197-05, Ontbrekende schakel fietspad N197, gedeelte Zeestraat-Waterweg;
   d. N200-05, Trajectstudie N200a;
   e. N203-17, Trajectstudie N203c, gedeelte A9-N513;
   f. N203-18, Kortetermijnmaatregelen N203, gedeelte Uitgeest-N513;
   g. N206-05, Smal fietspad N206, gedeelte Boekenrodeweg-nabij Woestduinweg;
   h. N206-06, Verharding fietspad N206, gedeelte nabij Woestduinweg-Vogelenzang;
   i. N239-03, Tijdelijke maatregel kruispunt N239-Agriport/Coppershorn
   j. N242-27, Ontbrekende schakel fietsroute Heerhugowaard-Noord/Noord-Scharwoude;
   k. N242-28, Fietsknelpunt kruispunt N242-Smuigelweg;
   l. N512-07, Fietsoversteek kruispunt N512-Weg naar de Bleek (Rinnegom);
   m. N524-01, Smalle fietspaden langs de N524, gemeente Hilversum;

2. in te stemmen met de promotie naar de realisatiefase van de verbeter- en uitbreidings-maatregel N240-16, Bermverharding N240, gedeelte Slootdorp-De Haukes;

3. in te stemmen met de opname van de volgende vervangingsmaatregelen in de studiefase:
   a. K19w-a-01, Vaarwegvak 27 - Ringvaart West;
   b. N244a-07, Gefaseerde bomenkap en aanplant – 2e fase;

4. in te stemmen met de promotie naar de realisatiefase van de volgende vervangingsmaatregelen:
   a. K06-10, Wachtplaats Noord en Zuid Braaksluis;
   b. K20z-b-01, Vervanging oever Noordhollandsch Kanaal vaarwegvak 13;

5. in te stemmen met het schrappen van de volgende verbeter- en uitbreidingsmaatregelen:
   a. alg-43, Programma provinciale fietsknelpunten;
   b. N205-05, Verdubbeling N205, gedeelte Nieuwe Bennebroekerweg-N207;

6. in te stemmen met het schrappen van de vervangingsmaatregel
   N197a-01, Vervanging - km 5,6 tot 6,0 – Wegconstructie

7. de volgende kredietaanvragen op te nemen in de voordracht van de Begroting 2023:

a.	N240-16, Bermverharding N240, gedeelte Slootdorp-De Haukes	€ 700.000
b.	K06-10, Wachtplaats Braaksluis	€ 1.285.000
c.	K20z-b-01, Vervanging oevertraject vaarwegvak 13	€ 12.205.000
d.	HOV-03, HOV in ’t Gooi	€ 10.100.000
e.	HOV-07, HOV Aalsmeer-knooppunt Schiphol Zuid (HOVASZ)	€ 3.500.000
f.	HOV-14, HOV Legmeerdijk (N231)/bushalte Royal FloraHolland	€ 3.386.000
g.	N201-29a, Verbreding Cruquiusbrug	€ 2.870.000
h.	N231-17, Ongestoord Logistieke Verbinding Greenport	€ 1.102.000
i.	25C02A-91, Vervanging Cruquiusbrug A	€ 5.455.000
j.	K18a-01, Vervanging oever Westfriesche Vaart vaarwegvak 16	€ 225.000
k.	K18b-01, Vervanging oever Westfriesche Vaart vaarwegvak 17	€ 530.000
l.	K20n-a-01, Vervanging oever Noordhollandsch Kanaal vaarwegvak 4	€ 350.000
m.	K20a-01, Vervanging oever Noordhollandsch Kanaal vaarwegvak 5	€ 720.000
n.	K20/10/09b-01, Vervanging oever Noordhollandsch Kanaal vaarwegvak 7	€ 600.000
o.	Aanvulling Algemeen Voorbereidingskrediet planfase B&U	€ 60.000

8. en daartoe het iMPI 2023-2030 vast te stellen.

Haarlem,

Provinciale Staten voornoemd,

, voorzitter

, statengriffier

Provincie
Noord-Holland

integraal MeerjarenProgramma Infrastructuur 2023-2030

INFRASTRUCTUUR

INHOUD

1. Inleiding 3

1.1. Doel document 4

1.2. Provinciale infrastructuur 4

2. Visie en beleidskaders 6

2.1. Beleidskaders 7

2.2. Strategie 8

3. Programmering infrastructuur 10

3.1. Onderhouds-, vervangings-, verbeter- en uitbreidingsprojecten 11

3.2. Programmering en projecten 12

3.3. Dekking infrastructuurprojecten 15

3.4. Planning en control cyclus (P&C-cyclus) 16

4. Projecten en programmering 17

4.1. Gebied 1 – Kop van Noord-Holland 19

4.2. Gebied 2 - Alkmaar e.o. 22

4.3. Gebied 3 - West-Friesland 25

4.4. Gebied 4 – Zuid-Kennemerland/IJmond 27

4.5. Gebied 5 – Zaanstreek-Waterland 30

4.6. Gebied 6 – Noord-Holland Zuid 33

4.7. Gebied 7 – Gooi en Vechtstreek 37

4.8. Gebiedsoverstijgende deelprogramma's 39

4.9. Gerealiseerde projecten en areaaluitbreiding 40

4.10. Geschrapte projecten 41

5. Financieel overzicht programma infrastructuur 42

5.1. Vast en variabel onderhoud 43

5.2. Investeringen 44

5.3. Kapitaallasten 45

Bijlage 1: Verklarende woordenlijst 47

Bijlage 2: Gebruikte afkortingen 49

1 INLEIDING

Het integraal Meerjarenprogramma Infrastructuur (iMPI) 2023-2030 geeft inzicht in de geprogrammeerde onderhouds- en vervangings-maatregelen en de maatregelen ter verbetering en/of uitbreiding van de provinciale infrastructuur.

De maatregelen worden per gebied weergegeven. In het iMPI wordt 8 jaar vooruit gekeken, waarvan de laatste 3 jaar een doorkijk is; deze programmering is nog niet volledig.

1.1. Doel document

Het doel van dit document is inhoudelijk en financieel informeren over het meerjarenprogramma infrastructuur. Het programma is opgesteld binnen de geldende beleids- en financiële kaders. De financiële gegevens in het iMPI vormen de basis voor de Begroting 2023.

Aan Provinciale Staten wordt met de voordracht van het iMPI gevraagd in te stemmen met:
- de opname van nieuwe projecten in de studiefase;
- de promotie van projecten naar de planfase;
- de promotie van projecten naar de realisatiefase;
- het schrappen van projecten.

In de Financiële Verordening Provincie Noord-Holland 2019 is opgenomen dat kredieten in de voordracht van de Begroting(-swijziging) worden aangevraagd. Door het iMPI voorafgaand aan de Begroting in dezelfde PS vergadering te behandelen, wordt de verbinding tussen de inhoud van de projecten en de besluitvorming over de financiën behouden.

De promotie naar de realisatiefase resulteert in een kredietaanvraag in de voordracht van de Begroting.
In paragraaf 3.2 wordt de rol van Provinciale Staten bij het opnemen en promoveren van projecten nader uitgelegd.

De uitvoering van vast en variabel onderhoud wordt georganiseerd binnen de financiële en kwalitatieve kaders van de Nota Infrastructurele Kapitaalgoederen (NIKG2020-2023). Dit wordt in het volgende hoofdstuk toegelicht. Het budget voor vast en variabel onderhoud komt uit de reserves groot onderhoud wegen en vaarwegen. Voor deze werkzaamheden zijn geen kredietaanvragen nodig.

1.2. Provinciale infrastructuur

De provinciale infrastructuur bestaat uit drie netwerken: wegen, vaarwegen en vrijliggende busbanen, ook wel OV-banen genoemd. Langs een groot deel van onze wegen liggen parallelwegen, fietspaden en bermen, die ook eigendom van de provincie zijn. Figuur 1 geeft een overzicht van de drie netwerken.

FIGUUR 1 – PROVINCIALE NETWERKEN: ROOD = WEGEN, BLAUW = VAARWEGEN, GEEL = OV-BANEN (EN TER INFORMATIE: ORANJE = RIJKSWEGEN)

De Wegenwet en de Scheepvaartverkeerswet schrijven voor dat de provincie verplicht is de provinciale infrastructuur in stand te houden. De provincie doet dit door de infrastructuur te onderhouden of te vervangen als het einde van de (technische) levensduur is bereikt.
De provinciale infrastructuur is van groot maatschappelijk belang. Aanleg, verbetering en onderhoud van de infrastructuur is erop gericht op een duurzame manier optimale prestaties te bereiken op het gebied van verkeersveiligheid, leefbaarheid en bereikbaarheid. In Tabel 1 is de totale omvang van de provinciale infrastructuur weergegeven.

TABEL 1 – HOEVEELHEDEN INFRASTRUCTUUR

Type areaal	Hoeveelheid (stand 1-1-2022)	Eenheid
Wegen (enkel- en meerbaans)	645	kilometer
Fietspaden	384	kilometer
Vrij liggende busbanen	50	kilometer
Openbare verlichting	11.470	stuks
Verkeersregelinstallaties (VRI's)	256	stuks
Dynamisch route-informatiepanelen (DRIP's)	30	stuks
Haltes/stations/HOV-baan	64	stuks
Haltes langs provinciale wegen	489	stuks
Vaste kunstwerken (incl. ecoducten en tunnels)	525 (resp. 4 en 2)	stuks
Beweegbare kunstwerken (incl. pontjes en sluizen)	65 (resp. 2 en 10)	stuks
Vaarwegen	246	kilometer
Brugbedieningscentrale	1	stuks
Verkeerscentrale	1	stuks
Tunnelcentrale	1	stuks
Steunpunten	8	stuks
Faunapassages/dassenrasters	80/2200	stuks /meters
Bomen	49.169	stuks
Struweel	1.260	hectare
Grasberm	1.492	hectare
Sloten	560	hectare
Slootoevers	70	kilometer

2 VISIE EN BELEIDSKADERS

Het iMPI heeft een relatie met andere documenten die door de provincie Noord-Holland worden opgesteld. In deze documenten staat haar visie en zijn beleidskaders en ontwikkelingen vastgelegd in relatie tot de infrastructuur. In onderstaande figuur is dit weergegeven.

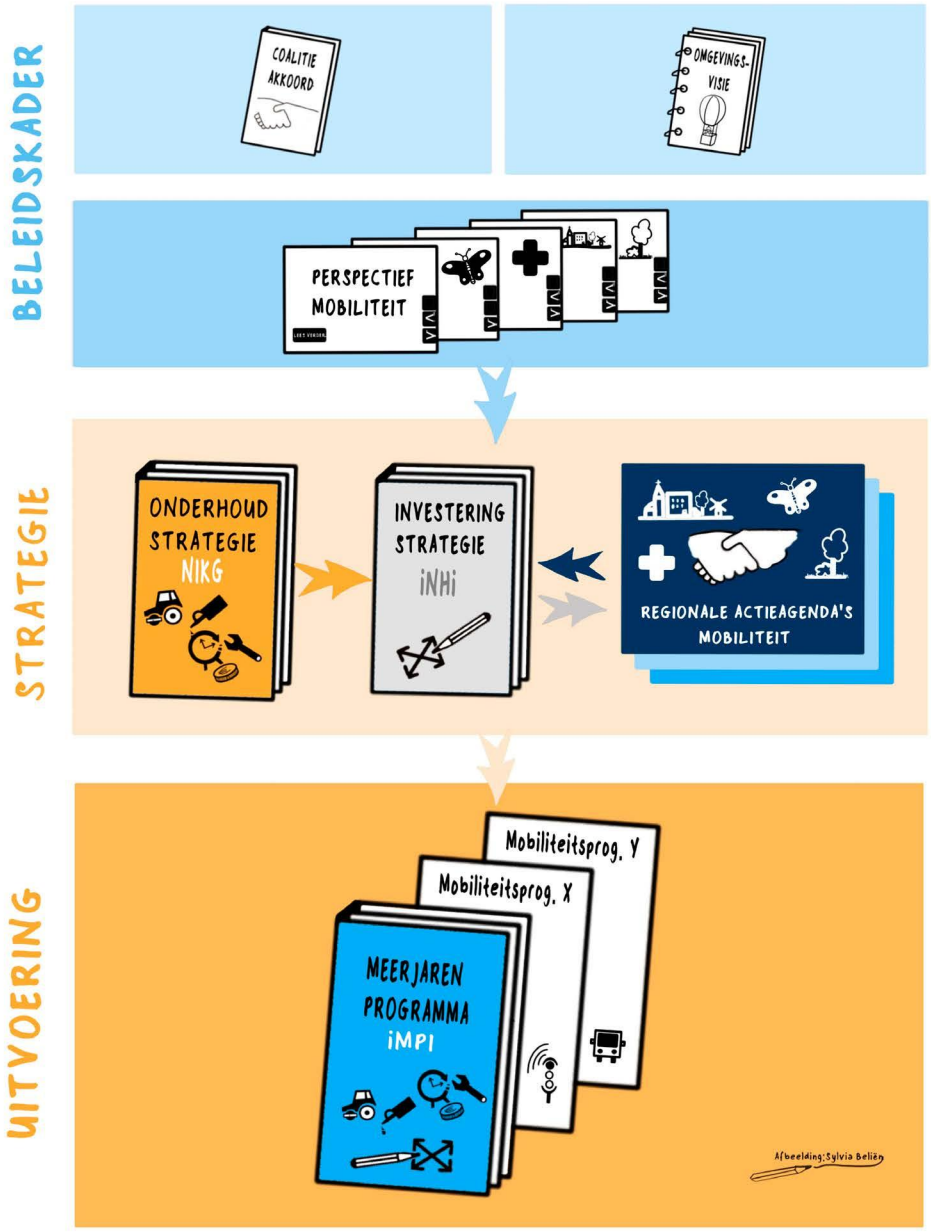

Figuur 2 – Relatie iMPI met andere documenten binnen Provincie Noord-Holland

2.1. Beleidskaders

Op het hoogste niveau draagt de provincie haar langetermijnvisie uit door zich te verbinden aan landelijke akkoorden, convenanten en dergelijke. De nadere uitwerking vindt vervolgens plaats in beleidskaders.

Coalitieakkoord

Bij het uitvoeren van infrastructurele projecten wordt waar mogelijk invulling gegeven aan de speerpunten uit het coalitieakkoord ten aanzien van verduurzaming, verbetering leefbaarheid, energietransitie, klimaatadaptatie en verbeteren biodiversiteit.

In het coalitieakkoord “Duurzaam doorpakken” (2019-2023) is het volgende over de ontwikkeling en instandhouding van provinciale infrastructuur opgenomen:

- **Duurzaamheid en innovatie:** De provinciale infrastructuur moet op termijn voldoen aan onze duurzaamheidsambities. Innovatie is een voorwaarde om de klimaatdoelstellingen te realiseren.
- **Fiets:** Wij investeren in nieuwe snelfietsroutes in de regio’s Alkmaar, Haarlem-IJmond en Gooi en Vechtstreek. Fietsveiligheid is een randvoorwaarde bij de aanleg en het beheer van provinciale infrastructuur.
- **Faunapassages/bermbeheer:** Om versnippering van natuurgebieden tegen te gaan en de biodiversiteit te versterken, nemen wij de aanleg van faunapassages standaard mee bij de aanleg en het beheer van provinciale wegen. We beheren onze bermen natuurvriendelijk.
- **Zonne-energie:** We gaan onze provinciale wegen en gebouwen optimaal benutten voor de opwekking van zonne-energie.

Individuele projecten op de provinciale infrastructuur, die in het coalitieakkoord worden genoemd, zijn:

- Verbinding A8-A9
- Bereikbaarheid Bollenstreek
- Broek in Waterland
- Bereikbaarheid kust Zuid-Kennemerland

Omgevingsvisie

In de Omgevingsvisie Noord-Holland 2050 is het integrale beleid van de provincie opgenomen. De Omgevingsvisie laat de ontwikkelprincipes voor de hele provincie zien om een hoge kwaliteit van de leefomgeving te kunnen bieden. Hierbij komen de thema’s gezondheid, veiligheid, klimaatadaptatie en landschap aan bod. Mobiliteit is een van de hoofdthema’s in de Omgevingsvisie.
De nadere uitwerking van het thema mobiliteit in het Perspectief Mobiliteit brengt alle inzichten en beleidskeuzes samen in relatie tot de andere hoofdthema’s zoals verstedelijking, klimaat en energie. Met behulp van onder andere de iNHi en de NIKG kiezen en prioriteren we projecten die deels tot aanpassingen van de provinciale infrastructuur leiden. Deze projecten worden in het iMPI opgenomen.

2.2. Strategie

De strategie voor de langere termijn voor de provinciale infrastructuur ligt vast in de Nota Infrastructurele Kapitaalgoederen (NIKG) en de investeringsstrategie Noord-Hollandse infrastructuur (iNHi). Ook worden ontwikkelingen, zoals duurzaamheid en innovatie, in deze documenten beschreven. De NIKG en de iNHi worden elke 4 jaar herzien en vastgesteld door Provinciale Staten. Deze documenten vormen de kaders voor de programmering van vervangings-, verbeter- en uitbreidingsprojecten op onze infrastructuur en voor het uitvoeren van vast en variabel onderhoud.

investeringsstrategie Noord-Hollandse infrastructuur (iNHi)

De iNHi vertaalt het provinciale beleid naar een concrete belangenafweging voor verbeteringen en uitbreidingen aan de provinciale infrastructuur. De trajecten zijn geprioriteerd op de beleidsonderwerpen verkeersveiligheid fiets- en wegverkeer, doorstroming OV- en wegverkeer, gezonde leefomgeving, ontsnippering natuur en klimaatadaptatie. Trajecten die matig scoren op deze indicatoren, kunnen worden geprogrammeerd in het iMPI als infrastructurele maatregelen nodig zijn. Ook kunnen initiatieven uit de regio, politiek of eigen organisatie worden getoetst op nut en noodzaak. Volgens planning wordt de nieuwe iNHi in 2023 vastgesteld.

Nota Infrastructurele Kapitaalgoederen (NIKG) 2020-2023

De NIKG stelt kaders voor het onderhoud van de provinciale infrastructuur. De NIKG legt de kwaliteitsniveaus vast waaraan de infrastructuur moet voldoen. De beeldkwaliteitsniveaus zijn gebaseerd op de eisen voor verkeersveiligheid, bereikbaarheid, comfort, aanzien, leefbaarheid en milieu. Met de NIKG is aangesloten op het landelijke ABCD-kwaliteitssysteem van de CROW. Hierin is het hoogste kwaliteitsniveau A, B het basisniveau en D het laagste niveau. De gehanteerde beeldkwaliteitsniveaus bij onze provincie zijn:

TABEL 2 – BEELDKWALITEITSNIVEAU AREAAL

Type areaal	Beeldkwaliteit
Stroomwegen	B
Overige wegen	C
Fietspaden	B
Milieuaspecten bij wegbeheer	B
Vrijliggende busbanen	B
Haltes/stations Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV)	B
Vaarwegen/oevers	C/D

Beeldkwaliteitseisen alleen zijn niet altijd toereikend. De uiteindelijke uitvoering van het onderhoud wordt ook gevoed door richtlijnen, normen en de uitkomsten van inspecties.

Regionale Actieagenda's Mobiliteit

Samen met de partners worden regionale, integrale agenda's opgesteld, waarin de infrastructurele netwerken worden geanalyseerd en met alle ruimtelijke ontwikkelingen in verband worden gebracht. Hieruit volgen integrale maatregelpakketten van de partners die goed op elkaar zijn afgestemd. Dit zijn vaak niet-infra-structurele maatregelen, maar bevatten ook infrastructurele maatregelen gebaseerd op het STOMP[1] -principe. De maatregelen op provinciale infrastructuur worden aangedragen voor opname in de studiefase van het iMPI.

[1] *STOMP staat voor Stappen, Trappen, OV, MaaS en Privé-auto, waarbij S de meeste prioriteit krijgt en P de minste. STOMP vormt de basis voor de ruimtelijke inpassing van mobiliteit.*

3 PROGRAMMERING INFRASTRUCTUUR

Op onze infrastructuur voeren we verschillende maatregelen uit. Deze maatregelen worden geprogrammeerd en vervolgens als projecten in uitvoering gebracht. Daarbij doorlopen ze een aantal fasen. De projectfasen en het programmeren van projecten worden in dit hoofdstuk toegelicht. De dekking van de kosten van infrastructurele projecten wordt uitgelegd en tot slot wordt aandacht besteed aan de werkafspraken tussen Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten over infrastructurele projecten.

3.1. Onderhouds-, vervangings-, verbeter- en uitbreidingsprojecten

Om de provinciale infrastructuur goed te laten functioneren is onderhoud nodig. Er zijn twee soorten onderhoud: vast en variabel. Wanneer infrastructuur aan het einde van de levensduur is gekomen en de levensduur redelijkerwijs niet door middel van renovatie kan worden verlengd, wordt zij volledig vervangen. Indien sprake is van een verkeersveiligheids-, leefbaarheids- of doorstromingsknelpunt, kan worden besloten de bestaande infrastructuur te verbeteren en/of uit te breiden. De relatie tussen deze activiteiten is weergegeven in Figuur 3.

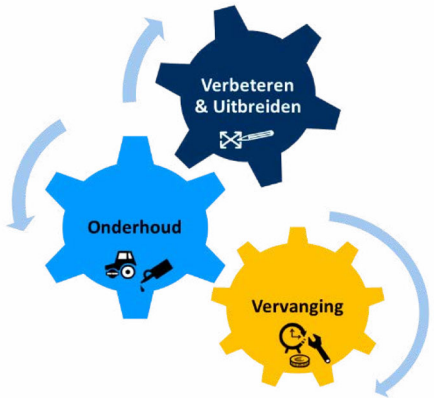

FIGUUR 3 - SAMENHANG ACTIVITEITEN INFRASTRUCTUUR

Vast onderhoud

Voorbeelden hiervan zijn (ecologisch) bermbeheer, snoeien, smeren en reinigen.
Vast onderhoud is kleinschalig onderhoud dat kort-cyclisch op de infrastructuur wordt uitgevoerd. Het is goed voorspelbaar en de kosten tussen de jaren fluctueren weinig. Vast onderhoud wordt daarom niet geprogrammeerd.

Variabel onderhoud

Een voorbeeld van variabel onderhoud is het asfalteren van de bovenste asfaltlaag van wegen en fietspaden.
Variabel onderhoud is veelal ingrijpend van aard, dat na een langere gebruiksperiode op een groot deel van de infrastructuur wordt uitgevoerd. Het wordt ook wel ‘groot onderhoud’ genoemd. De maatregelen zijn nodig om de technische levensduur van de infrastructuur te behouden.
Variabel onderhoud wordt met intervallen van meerdere jaren uitgevoerd en wordt geprogrammeerd.

Vervangingsprojecten (inclusief renovatieprojecten)

Voorbeelden zijn de vervanging van een volledige brug of het afbreken en opbouwen van alle asfaltlagen en (een gedeelte van) de fundering van een weg.
Infrastructuur wordt vervangen indien de economische of technische levensduur is bereikt. Met behulp van renovatie van een deel van de infrastructuur, kan in sommige gevallen de totale levensduur worden verlengd zonder de gehele infrastructuur volledig af te breken en te herbouwen. Renovaties vallen ook onder de definitie van een vervangingsproject.

Verbeter- en uitbreidingsprojecten

Voorbeelden zijn het ombouwen van een kruispunt naar een rotonde, het aanleggen van een nieuwe (parallel)weg of het aanleggen van een fietstunnel.
Het betreft projecten ter verbetering en/of uitbreiding van de infrastructuur. Verder in de tekst wordt hiernaar verwezen met ‘verbeter- en uitbreidingsprojecten’.

Ter illustratie een voorbeeld van een beweegbare brug

In de levenscyclus van een stuk infrastructuur kunnen alle soorten activiteiten een keer voorbij komen. Het volgende fictieve voorbeeld illustreert het verschil tussen de verschillende activiteiten.
Het smeren van de lagers, het schilderen van de stalen onderdelen en het schoonmaken van de regenwaterafvoer is allemaal **vast onderhoud**.
Het vervangen van lagers en hekwerken is **variabel onderhoud**.
Als een val (de beweegbare klep), ophanging en bewegingswerken worden vervangen en gemoderniseerd, is sprake van **renovatie**, indien hiermee de technische levensduur (significant) wordt verlengd.
Het vervangen van de volledige brug en de funderingen onder de grond door een nieuwe brug op dezelfde locatie, is een **vervangingsproject**.
Indien ook fietsers gebruik gaan maken van de brug en daarvoor een fietspad aan de brug wordt toegevoegd, is sprake van **uitbreiding**.
In sommige gevallen zijn de verschillen tussen de activiteiten niet zwart/wit te onderscheiden.

Gebiedscontracten

Vervangings-, verbeter- en uitbreidingsprojecten programmeren we in het iMPI en worden door integrale projectmanagement (IPM-)teams voorbereid en uitgevoerd. Het vast en variabel onderhoud is zoveel mogelijk in gebiedscontracten ondergebracht. De provincie is ingedeeld in 7 beheergebieden en er zijn 6 gebiedscontracten, aangezien de gebieden 2 en 3 zijn ondergebracht in één gebiedscontract.
Gebiedscontracten zijn integrale onderhoudscontracten met een looptijd van 10 jaar, waarbij de gebiedsaannemers verantwoordelijk zijn voor een belangrijk deel van het vast en variabel onderhoud van de infrastructuur.
Het beheer en onderhoud van tunnels, het baggeren van vaarwegen en de constructieve veiligheid van bruggen zijn niet opgenomen in de gebiedscontracten en worden op een andere manier georganiseerd.

TABEL 3 – GEBIEDSCONTRACTEN EN BIJBEHORENDE GEBIEDSOPDRACHTNEMERS

Gebiedscontract	Gebiedsopdrachtnemer (combinatie)	Ingangsdatum	Looptijd
1. Kop van Noord-Holland	Dura Vermeer Divisie Infra, Ploegam, Van den Biggelaar Grond- en waterbouw en Van Doorn Geldermalsen	1-6-2015	10 jaar
2. & 3. Midden Noord	BAM Infra, ENGIE Services en Krinkels	1-1-2017	10 jaar en 3 maanden
4. Zuid Kennemerland - IJmond	BAM Infra en Krinkels	24-11-2017	10 jaar en 3 maanden
5. Zaanstreek Waterland	KWS Infra Amsterdam – Heerhugowaard en Van Hattum en Blankevoort	30-3-2018	10 jaar en 3 maanden
6. Noord-Holland Zuid	Mobilis TBI, Aannemingsmaatschappij Van Gelder en De Jong Zuurmond	18-6-2018	10 jaar en 3 maanden
7. Gooi en Vechtstreek	KWS Infra Amsterdam - Heerhugowaard en Van Hattum en Blankevoort	2-5-2017	10 jaar

3.2. Programmering en projecten

Programmering

Projecten beginnen met een initiatief. Dit is niet een echte projectfase, maar een proces waarbij initiatieven, beleidskaders en analyses kunnen leiden tot een studieproject dat in het iMPI wordt opgenomen.
Het komt regelmatig voor dat een verbeter- en uitbreidingsinitiatief de studiefase niet bereikt. In de initiatieffase is het immers nog niet zeker of de oplossing wordt gevonden in het verbeteren of uitbreiden van de provinciale infrastructuur. De verbeter- en uitbreidingsinitiatieven zijn dan ook niet opgenomen in het iMPI.
Vervangingen worden wel als initiatief in het iMPI opgenomen op het moment dat het verwachte jaar van vervanging binnen de meerjaren¬programmering van het iMPI valt. Deze initiatieven komen in principe altijd tot uitvoering. Het exacte vervangingsmoment kan echter nog wijzigen op basis van onder andere inspectiegegevens. Een vervangingsinitiatief promoveert naar de studiefase wanneer het daadwerkelijke vervangingsmoment dichterbij komt en het project opgestart moet worden voor een tijdige uitvoering.

Variabel onderhoud, vervangings-, verbeter- en uitbreidingsmaatregelen worden waar mogelijk samengevoegd in één project. Dit noemen we trajectbenadering. De gebiedsaannemers zijn grotendeels verantwoordelijk voor de planning van het variabel onderhoud, maar ook hun plannen worden betrokken bij deze afstemming. Het resultaat is een afgestemde

programmering van projecten in het iMPI.
Wanneer bij een onderhouds- of vervangingsproject vertraging optreedt, moeten eventuele risico's worden beperkt. Bijvoorbeeld door het nemen van een tijdelijke maatregel, zoals het verlagen van de maximumsnelheid, het instellen van een aslastbeperking of het uitvoeren van een levensduurverlengende maatregel.

Projecten

Alle vervangings-, verbeter- en uitbreidingsprojecten doorlopen drie hoofdfasen: de **studie-, plan- en realisatiefase**. De hoofdfasen zijn opgedeeld in verschillende subfasen, die worden uitgewerkt door projectteams.

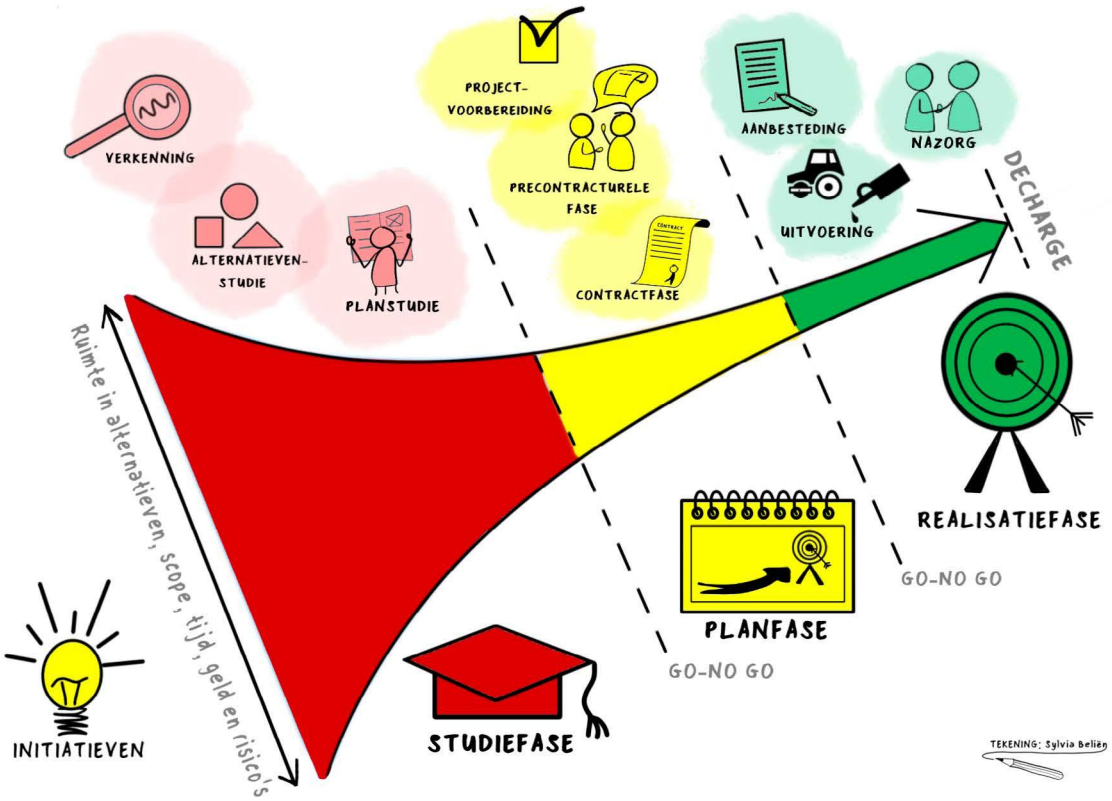

FIGUUR 4 - PROJECT HOOFDFASEN, SUBFASEN EN BEÏNVLOEDINGSRUIMTE AFHANKELIJK VAN DE PROJECTFASE

Opname in de studiefase

Het besluit voor opname van een project in de studiefase wordt door Gedeputeerde Staten genomen (gemandateerd aan de portefeuillehouder). Bij de voordracht van (de actualisering van) het iMPI wordt de lijst met nieuw opgenomen studieprojecten ter instemming aan Provinciale Staten voorgelegd.

Studiefase

In de studiefase worden, samen met de omgeving en partners, verkenningen uitgevoerd naar het knelpunt en worden mogelijke alternatieven verkend. Zodra een integrale afweging heeft geleid tot een voorkeursvariant, wordt deze verder uitgewerkt in een planstudie. Het resultaat is een uitgebreide scopebeschrijving.

Promotie naar planfase

Aan het einde van de studiefase leggen Gedeputeerde Staten een besluit aan Provinciale Staten voor over de oplossingsrichting en de promotie van het project naar de planfase. Het is mogelijk dat aan het einde van de studiefase de conclusie wordt getrokken dat het project niet verder wordt uitgewerkt, bijvoorbeeld als een knelpunt onvoldoende aanwezig blijkt of er onvoldoende draagvlak is voor mogelijke oplossingen. In zo'n geval wordt het project geschrapt. Bij de voordracht van (de actualisering van) het iMPI worden de te schrappen en te promoveren studieprojecten ter instemming aan Provinciale Staten voorgelegd.

Planfase

In de planfase wordt de gekozen oplossing verder uitgewerkt door een integraal projectmanagementteam (IPM-team). Het IPM-team gaat aan de slag met onder andere de technische uitwerking, participatie en inspraaktrajecten, vergunningen en contractdocumenten. Dit levert een uitvoeringsspecificatie op die nauwkeurig kan worden geraamd, op basis waarvan het benodigde krediet kan worden aangevraagd. De uiteindelijke kosten kunnen hoger of lager uitvallen dan bij de promotie naar de planfase bekend was.

Promotie naar realisatiefase

In de voordracht van (de actualisering van) het iMPI - die voorafgaand aan de Begroting(-swijziging) in dezelfde vergadering wordt behandeld - wordt eerst het besluit genomen het project op inhoudelijke gronden te promoveren naar de realisatiefase. Daarna stellen Provinciale Staten bij de behandeling van de Begroting(swijziging) het uitvoeringskrediet beschikbaar.

Realisatiefase

In de realisatiefase wordt het project aanbesteed en voert de aannemer de werkzaamheden uit. Wanneer het beschikbaar gestelde krediet onvoldoende is, wordt een kredietverhoging voorgelegd aan Provinciale Staten.

Nazorgfase

Nadat het project is opgeleverd en het areaal is opengesteld voor het verkeer, start de nazorgfase en wordt het project afgerond en overgedragen aan de beheerder.

Schatting, prognose en raming uitvoeringskosten

Het benodigde budget voor een project wordt met het doorlopen van de verschillende fasen steeds nauwkeuriger. De uitvoeringskosten van de verbeter- en uitbreidingsprojecten in de studiefase zijn schattingen en nog met onzekerheden omgeven. Deze bedragen zijn dan ook niet opgenomen in de tabellen in hoofdstuk 4. Voor vervangingen wordt vaak gebruik gemaakt van normkosten (eenheidsprijzen) en deze zijn wel terug te vinden in eerdergenoemde tabellen.
In de planfase is meer inzicht in de kosten en spreken we van een prognose. In de loop van de planfase wordt deze prognose steeds nauwkeuriger en op het eind van de planfase wordt het uitvoeringskrediet op basis van een raming bij Provinciale Staten aangevraagd.
In de nazorgfase wordt het project financieel afgerond (decharge), waarna het krediet officieel wordt afgesloten door Provinciale Staten.

3.3. Dekking infrastructuurprojecten

De dekking van de werkzaamheden aan infrastructuur vallen onder begrotingsprogramma 4 - Bereikbaarheid van de Begroting. De begrotingsprogramma's zijn opgedeeld in beleidsdoelen en daaronder in operationele doelen. De werkzaamheden die in het iMPI zijn geprogrammeerd, zijn terug te vinden onder beleidsdoel 4.4.

TABEL 4 – PROGRAMMA 4 BEREIKBAARHEID – OPERATIONELE DOELEN IN RELATIE TOT HET IMPI

4.4	Provinciale infrastructuur in stand houden en ontwikkelen
4.4.1	Beheerstrategie en meerjarenprogramma's opstellen
4.4.2	Studiefase verbeter- en uitbreidingsprojecten uitvoeren
4.4.3	Studiefase vervangingsprojecten uitvoeren
4.4.4	Plan- en realisatiefase infrastructuurprojecten uitvoeren
4.4.5	Infrastructuur beheren en in stand houden
4.4.6	Vaarwegen beheren en in stand houden
4.4.7	Innovatieprojecten infrastructuur uitvoeren

De verschillende activiteiten hebben hun eigen dekkingsbronnen, zoals in figuur 5 wordt toegelicht.

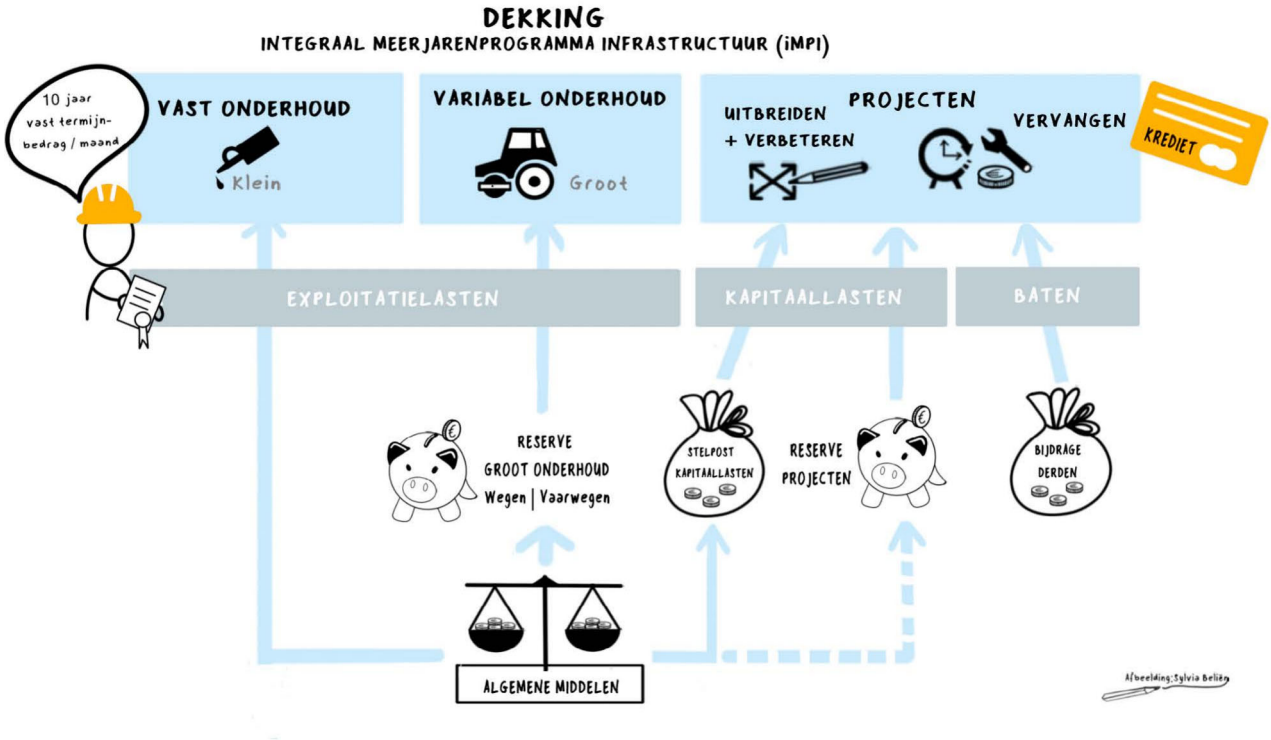

FIGUUR 5: DEKKING VAN HET INTEGRALE MEERJARENPROGRAMMA INFRASTRUCTUUR

Vast onderhoud

Het vast onderhoud wordt door de gebiedsaannemers uitgevoerd aan de hand van de gebiedscontracten. Daarvoor krijgen zij gedurende de looptijd van het contract een vast termijnbedrag per maand. Deze kosten zijn zeer constant en voorspelbaar en worden rechtstreeks gedekt uit de exploitatie. Het risico van opvangen van fluctuaties in de bestedingen ligt met deze gebiedscontracten bij de aannemer. In de Begroting wordt jaarlijks een budget voor het vast onderhoud opgenomen.

Variabel onderhoud

Ook het variabel onderhoud wordt voor een belangrijk deel door de gebiedsaannemers uitgevoerd. Hiervoor geldt hetzelfde zoals is toegelicht bij het vast onderhoud.
Voor het variabel onderhoud dat niet is ondergebracht in de gebiedscontracten, is er een fluctuatie in budgetbehoefte per jaar. Om grote schommelingen in de exploitatie tegen te gaan, zijn daarvoor twee bestemmingsreserves ingesteld: Groot onderhoud wegen en Groot onderhoud vaarwegen. Deze worden jaarlijks met een storting gevoed. Onttrekking uit de bestemmingsreserve vindt plaats op basis van de werkelijke kosten.

Vervangings-, verbeter- en uitbreidingsprojecten

Vervangings-, verbeter- en uitbreidingsprojecten zijn investeringen waarvoor Provinciale Staten kredieten verstrekt. De kredieten leiden tot kapitaallasten, nadat de bijdragen van derden zijn afgetrokken van het bruto krediet. Het netto krediet wordt gekapitaliseerd. De afschrijvingskosten en de rentekosten van externe financiering vormen samen de kapitaallasten en worden over de toekomstige gebruiksduur als last genomen op de balans. De financiering van de kapitaallasten vindt momenteel plaats uit eigen middelen en bestaan daardoor momenteel alleen uit afschrijvingslasten. De geldende afschrijvingstermijnen zijn als volgt:

TABEL 5 - AFSCHRIJVINGSTERMIJNEN INVESTERINGEN

Kredietsoort	Afschrijvingstermijn (jaren)
Krediet bruggen	50
Krediet sluizen	50
Krediet wegen	50
Krediet vaarwegen (inclusief oevers)	40 (houten damwand/staal koudgevormd)
Krediet vaarwegen (inclusief oevers)	80 (stalen damwand warmgewalst)
Krediet technische installaties	5 / 8 / 15

3.4. Planning en control cyclus (P&C-cyclus)

De aanvraag van financiële middelen voor projecten volgt de bestaande P&C-cyclus. Bij de Kaderbrief worden voorstellen gedaan wanneer het huidige financiële kader ontoereikend is. Afweging van deze voorstellen vindt plaats op nut, noodzaak, haalbaarheid etc. Na vaststelling van de Kaderbrief vormt deze de basis voor de nadere uitwerking van de meerjarenbegroting. Met de vaststelling van de begroting of een begrotingswijziging komen de financiële middelen beschikbaar. Kredieten noodzakelijk voor de realisatie van een iMPI-maatregel worden in principe bij de begroting en/of de eerste begrotingswijziging aangevraagd, maar hier kan gemotiveerd van worden afgeweken.

4 PROJECTEN EN PROGRAMMERING

In dit hoofdstuk wordt per onderhoudsgebied een toelichting gegeven op de geprogrammeerde infrastructurele projecten. De grenzen van de onderhoudsgebieden komen grotendeels overeen met de grenzen van de bestuurlijke regio's. Afwijkingen zijn te vinden daar waar de regiogrenzen de provinciale infrastructuur op onlogische plekken doorkruisen, bijvoorbeeld een weg die in twee gebieden valt. Deze gebiedsindeling is ook gebruikt voor de gebiedscontracten.

De provincie Noord-Holland is opgedeeld in de volgende gebieden:
1. Kop van Noord-Holland
2. Alkmaar en omgeving
3. West-Friesland
4. Zuid-Kennemerland/IJmond
5. Zaanstreek-Waterland
6. Noord-Holland Zuid
7. Gooi en Vechtstreek

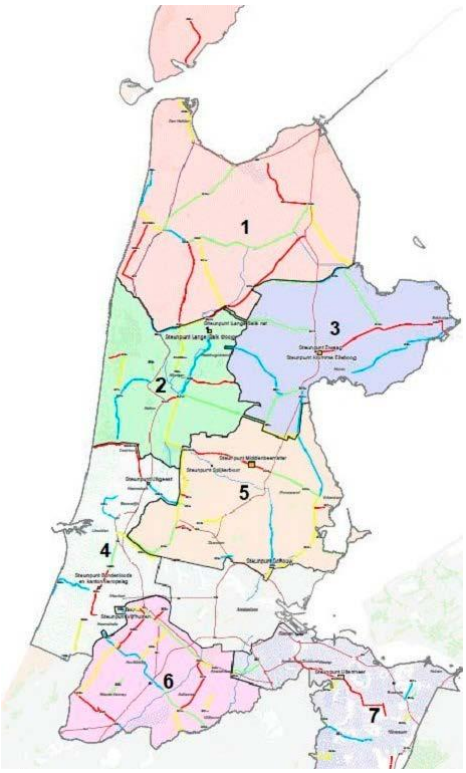

FIGUUR 6:GEBIEDSINDELING

In de tabellen in de volgende paragrafen staan per gebied de vervangings-, verbeter- en uitbreidingsprojecten met de daarbij behorende bruto bedragen (i.e. inclusief bijdragen van derden). Het betreft schattingen voor projecten in de initiatief- en studiefase, prognoses voor projecten in de planfase en kredieten voor projecten in de realisatiefase[2]. De kostenschattingen in de studiefase zijn voor de vervangingsprojecten wel opgenomen; voor de verbeter- en uitbreidingsprojecten niet.

Per project is aangegeven waarom het wordt gerealiseerd: 'einde levensduur' in het geval van vervangingsprojecten en 'verkeersveiligheid', 'leefbaarheid' of 'bereikbaarheid' in het geval van verbeter- en uitbreidingsprojecten. Verder is vermeld wanneer de uitvoering is gepland. Wanneer een project in meerdere gebieden plaatsvindt, wordt het benoemd in de tabellen van het gebied waar het zwaartepunt van het werk ligt. Voor het variabel onderhoud worden per gebied de meest relevante projecten in de tekst benoemd.

De in 2022 gerealiseerde projecten worden aan het einde van het hoofdstuk genoemd. Deze projecten bevinden zich dan in de nazorgfase of zijn al geheel afgerond. Hierover wordt in het iMPI niet meer gerapporteerd.

De aandachtspunten voor de gehele iMPI-programmering worden aan het einde van dit hoofdstuk kort beschreven.

[2] *De schattingen voor vervangingsinvesteringen zijn herzien in januari 2022. Dit betekent dat de prijsstijgingen als gevolg van de Oekraïne oorlog hierin niet zijn verwerkt. Gezien de onzekerheid van deze gevolgen, is dit ook moeilijk in te schatten.*

Digitale kaart

Het gehele iMPI 2023-2030 is op een digitale kaart in te zien. De projecten zijn te vinden op de geografische locatie waar de werkzaamheden plaatsvinden. Het gehele programma bestaat uit de volgende onderdelen:

- Vervangings-, verbeter- en uitbreidingsprojecten (terug te vinden in de tabellen in hoofdstuk 4)
- Gebiedsoverstijgende programma's (terug te vinden in Tabel 13 in hoofdstuk 4)
- Variabel onderhoud (buiten gebiedscontracten) ('highlights' zijn tekstueel beschreven per gebied in hoofdstuk 4, gehele omvang op de digitale kaart)
- Variabel onderhoud (Meerjaren Onderhoudsplanning (MJOP) van de gebiedsaannemers) - vooruitblik tot einde looptijd gebiedscontracten (programmering wordt gedaan door de gebiedsaannemer; 'highlights' zijn tekstueel beschreven per gebied in hoofdstuk 4; de gehele omvang is op de digitale kaart weergegeven)

4.1. Gebied 1 – Kop van Noord-Holland

Gebiedsgrens

De Kop van Noord-Holland bestaat uit de gemeenten Den Helder, Hollands Kroon, Medemblik (gedeeltelijk), Schagen en Texel.

Gebiedskenmerken

De Kop van Noord-Holland kenmerkt zich door overwegend landelijk wonen, recreëren en landbouw, met enkele stedelijke (woonwerk)gebieden zoals Schagen en Den Helder. In de landelijke gebieden is vervoer per auto belangrijk voor de langere afstanden. De regio bezit met Greenport Noord-Holland Noord een sterke werkgelegenheidsmotor met een eigen patroon aan verkeersbewegingen. Openbaar vervoer heeft een functie op enkele sterke verbindingen en van en naar de knooppunten.
De resultaten van het programma De Kop Werkt!, dat in 2021 is afgelopen, worden meegenomen in de op te stellen regionale samenwerkingsagenda. Hierbij wordt uiteraard de relatie gelegd met de reeds lopende samenwerking rondom het Maritiem-cluster in Den Helder, de Waddenbaai en de IJsselmeer-kustontwikkeling.

Variabel onderhoud

Bermonderhoud wordt ecologisch uitgevoerd, zodat de biodiversiteit langs de provinciale wegen toeneemt.
De komende jaren wordt op onder andere op de N240, N245, N250 (buiten de bebouwde kom Den Helder) en de N502 onderhoud uitgevoerd, waarbij onder andere de stille deklagen worden vervangen. Tevens wordt er onderhoud uitgevoerd aan de kunstwerken Schagerbrug, Waardbrug en de Zijperbrug.

Vervangings- en verbeter- en uitbreidingsprojecten

TABEL 6 – GEBIED 1: VERVANGINGS-, VERBETER- EN UITBREIDINGSPROJECTEN

Maatregel omschrijving	Thema	Fase	Uitvoerings-periode	Totaal budget/ krediet
09D01-01 - Vervanging - Burg. Visserbrug - Remmingwerken De remmingwerken van de Burg. Visserbrug zijn ernstig aangetast door bacteriën en houtrot op de waterlijn en dienen te worden vervangen.	Einde levensduur	Realisatie	2022-2023	€ 620.000
14B12-01 - Vervanging - Onderdelen Vlotbrug 't Zand	Einde levensduur	Initiatief	2027	€ 1.451.000
14C02-01 - Vervanging - Onderdelen St. Maartensvlotbrug	Einde levensduur	Plan	2024	€ 2.116.000
14D35-90 - Vervanging - Stolperbasculebrug Zie N248-15	Einde levensduur	Plan	2023-2025	€ 11.600.000
14G07-01 - Vervanging - Alkmaarsche brug - Remmingwerken A	Einde levensduur	Initiatief	2027-2028	€ 324.000
19D07-90 - Vervanging - Koopvaardersschutsluis - kolk en damwand Zie **K20-07**	Einde levensduur	Realisatie	2022-2024	€ 11.600.000
alg-41 - Verbetering - Bereikbaarheid Den Helder De kortetermijnmaatregelen op de N250 zijn gerealiseerd (N250-01). Er is een integrale studie uitgevoerd naar het verbeteren van de Bereikbaarheid in Den Helder. De haalbaarheid van een nieuwe brug ter hoogte van de Koopvaardersschutsluis en een ongelijkvloerse kruising N250-Havenweg is onderzocht. Verder zijn "zachte maatregelen" onderzocht, zoals dynamisch verkeersmanagement, beperkt parkeren, P+B en een ticketsysteem voor de veerboot. Deze maatregelen hebben slechts deels betrekking op de N250 en worden beschouwd in de ruimtelijke ontwikkeling van de stad en de haven. De resultaten van het onderzoek worden meegenomen in de ontwikkeling van het "Maritiem cluster".	Bereikbaarheid	Studie	n.n.b.	€ -
K01-01 - Vervanging - 4 km - 0 km - Vaarwegvak 14 - Schagerkanaal: Noordhollandsch Kanaal – Schagerkoggekanaal (Schagen) en Vaarwegvak 15 Vervanging slechte oevers (750 m staal); geen natuurvriendelijke oevers.	Einde levensduur	Initiatief	2027	€ 3.635.000
K01-02 - Vervanging - Zijperbrug - 14D30 - Brug en remmingwerk	Einde levensduur	Initiatief	2026-2027	€ 7.202.000
K03-01 - Vervanging - 7,7 km - 0 km - Vaarwegvak 15 - Schagerkoggekanaal en Kolhornerdiep: Schagen - splitsing Waardkanaal Deel oeverconstructie voor de Westfriesesluis. Betreft 126 meter hout voor staal.	Einde levensduur	Initiatief	2024	€ 644.000
K06-10 - Vervanging - Braaksluis (14G28) wachtplaats Noord en Zuid De wachtplaatsen aan de noord- en zuidzijde van de Braaksluis worden vervangen.	Einde levensduur	Realisatie	2022-2023	€ 1.285.000
K18-05 - Vervanging - Westfriesesluis - 14G31 - Wachtplaats Oost, wachtplaats West en remmingwerken, meerstoelen, steigers.	Einde levensduur	Plan	2030	€ 655.000
K18a-01 - Vervanging - 7,8 km - 0 km - Vaarwegvak 16 - Westfriesche Vaart: splitsing Waardkanaal - zijsloot bij km. 7,8 Vervangen van 2 km houten oeverconstructie voor hout (daar waar mogelijk worden natuurvriendelijke oevers aangelegd).	Einde levensduur	Realisatie	2021-2023	€ 2.580.000
K18a-02 - Vervanging - 7,8 km - 0 km - Vaarwegvak 16 - Westfriesche Vaart: splitsing Waardkanaal - zijsloot bij km. 7,8 Vervangen van ca. 4 km houten oeverconstructie voor 2 km hout en 2 km staal. Beide met natuurvriendelijke oevers.	Einde levensduur	Initiatief	2027	€ 10.724.000
K18b-01 - Vervanging - 14,6 km - 7,8 km - Vaarwegvak 17 - Westfriesche Vaart; zijsloot bij km. 7,8 Medemblik Vervangen van 1600 m houten oeverconstructie voor hout (daar waar mogelijk natuurvriendelijke oevers).	Einde levensduur	Realisatie	2021-2023	€ 6.184.000
K18b-02 - Vervanging - 14,6 km - 7,8 km - Vaarwegvak 17 - Westfriesche Vaart: zijsloot bij km. 7,8 - Medemblik Vervangen van ca. 4 km houten oeverconstructie voor 2 km hout en 2 km staal. Beide met natuurvriendelijke oever.	Einde levensduur	Initiatief	2027	€ 10.724.000
K20-07 - Verbetering - Verlenging Koopvaardersschutsluis, gemeente Den Helder Gelijktijdig met het groot onderhoud wordt de kolklengte van de sluis verlengd tot 115 meter. Het verlengen van de Koopvaardersschutsluis tot 115 meter sluit aan bij de ambitie van de provincie om het Noordhollandsch Kanaal als kernnet aan te wijzen, die in de toekomst geschikt wordt voor minimaal CEMT-klasse 4, waarbij de sluis een kolklengte moet hebben van 115 meter. Door het verlengen van de sluis kunnen langere schepen via het Noordhollansch Kanaal richting Amsterdam varen.	Bereikbaarheid	Realisatie	2022-2024	€ 7.700.000

Maatregel omschrijving	Thema	Fase	Uitvoerings-periode	Totaal budget/ krediet
K20n-06 - Vervanging - Kooysluis- 14B17 - Remming- en geleidewerken	Einde levensduur	Initiatief	2026	€ 348.000
K20n-b-01 - Vervanging - 71,3 km - 62,9 km - Vaarwegvak 3 - Noordhollandsch Kanaal: Sint Maartensvlotbrug - Splitsing Schager Kanaal Vervanging 1000 m - Houten oevers (verankerd) door staal (verankerd) met basalton oeververdediging (geen natuurvriendelijke oevers).	Einde levensduur	Initiatief	2026	€ 5.406.000
K20n-c-02 - Vervanging - 62,9 km - 55,5 km - Vaarwegvak 2 - Noordhollandsch Kanaal: Splitsing Schagerkanaal - Pontveer Westeind Vervanging houten oevers door staal. De scope betreft vervanging van 588m oeverconstructie voor een nieuwe stalen damwand. Vanuit het project 'Stolperbasculebrug' wordt hieraan nu aan toegevoegd 200m damwand vervanging, nieuwe wachtplaats en baggerwerkzaamheden.	Einde levensduur	Initiatief	2026	€ 6.179.000
K20n-d-01 - Vervanging - 78,6 km - 71,3 km - Vaarwegvak 1 - Noordhollandsch Kanaal: Pontveer Westeinde - KVSS Vervanging ca. 800 m houten oever door staal.	Einde levensduur	Studie	2024	€ 3.970.000
K20n-d-02 - Vervanging - 78,6 km - 71,3 km - Vaarwegvak 1 - Noordhollandsch Kanaal: Pontveer Westeinde - KVSS Vervanging 680 meter houten oever.	Einde levensduur	Initiatief	2029	€ 4.167.000
N240-14 - Verbetering - Trajectbenadering N240b, gedeelte A7-Medemblik, gemeente Hollands Kroon Gelijktijdig met het groot onderhoud op de N240, gedeelte A7-Medemblik, wordt ter verbetering van de verkeersveiligheid bermverharding aangebracht. Tevens worden de kruispunten voorzien van openbare verlichting en een middengeleider.	Verkeersveiligheid	Realisatie	2023-2025	€ 3.750.000
N240-16 - Verbetering - Bermverharding N240, gedeelte Slootdorp-De Haukes De N240, ged. Slootdorp-De Haukes, heeft een rijbaan van 5,85 meter. Om de verkeersveiligheid te verbeteren wordt aan de westzijde van de weg bermverharding aangebracht.	Verkeersveiligheid	Realisatie	2023	€ 700.000
N240b-01 - Vervanging - Kunstwerk 14H02 en 14H04 Afstemming met maatregel N240-05 en N240-14.	Einde levensduur	Realisatie	2023-2025	€ 5.200.000
N241-14 - Verbetering - Maatregelen parallelweg N241 oostzijde, gemeente Hollands Kroon De parallelweg oostzijde wordt oneigenlijk gebruikt en op verschillende locaties rijdt het verkeer over de berm van de parallelweg naar de N241 om omrijden of rijden door de bebouwde kom te voorkomen. Door het realiseren van snelheidsremmende maatregelen en het aanbrengen van een obstakel in de tussenberm kan dit gebruik worden teruggedrongen en wordt er minder hard gereden.	Verkeersveiligheid	Studie	2025	€ -
N242-24 - Verbetering - Noordelijke ontsluiting Agriport A7 op de N242, gemeente Hollands Kroon Aan de noordzijde van Agriport is een aansluiting op de A7 gewenst. De gemeente Hollands Kroon heeft de provincie gevraagd deze ontsluiting in de vorm van een rotonde uit te werken.	Bereikbaarheid	Studie	2025	€ -
N248-15 - Verbetering - Verbreding Stolperbrug, gemeente Schagen De Stolperbasculebrug wordt vervangen. Er wordt een nieuwe, bredere brug ten noorden van de huidige brug gerealiseerd met een gescheiden, fietspad op de brug. De nieuwe Stolperbrug wordt circulair, energieneutraal en zo onderhoudsarm mogelijk gebouwd.	Verkeersveiligheid	Plan	2023-2025	€ 4.400.000
N248-17 - Verbetering - Verkeersveiligheid kruispunten N248-Wadweg en N248-Waardpolderhoofdweg (LT-maatregelen), gemeente Hollands Kroon Om de verkeersveiligheid op de kruispunten van de N248 met de Wadweg en de Waardpolderhoofdweg te verbeteren, wordt gekeken welke korte- en langetermijnmaatregelen genomen kunnen worden. Gekeken wordt naar zowel infrastructurele als gedragsmaatregelen.	Bereikbaarheid	Studie	2026-2027	€ -
N248b-03 - Vervanging - Schagerbrug A - 14G14 Schagerbrug A wordt vervangen. Gesprekken zijn gevoerd met HHNK en de gemeente Hollands Kroon over de Slootvaart (waar de Schagerbrug over heengaat) De mogelijkheid is er om van de Schagerbrug een vaste kunstwerk te maken, e.e.a. nog bestuurlijk en met stakeholders af te stemmen. De besluitvorming hierover wordt verwachting eind 2022.	Einde levensduur	Plan	2025	€ 9.500.000
N248b-05 - Vervanging - Waardbrug -14G11	Einde levensduur	Initiatief	2027-2028	€ 10.687.000
N250-04 - Verbetering - N250-Hoofdgracht, gemeente Den Helder Doordat de TESO een nieuwe, grotere veerboot in gebruik heeft genomen, kan - vanwege de grotere capaciteit - het schip bij volledige bezetting niet tijdig worden gelost. Daardoor kan de veerboot ook niet tijdig worden geladen en komt de dienstregeling in gevaar.	Bereikbaarheid	Studie	2025	€ -
N501-03 - Verbetering - Reconstructie kruispunt N501-Keesomlaan/ Westerweg, gemeente Texel Ter verbetering van de verkeersveiligheid wordt op dit kruispunt een enkelstrooksrotonde gerealiseerd.	Verkeersveiligheid	Plan	2024-2025	€ 1.054.000

Maatregel omschrijving	Thema	Fase	Uitvoerings-periode	Totaal budget/ krediet
N501-05 - Verbetering - Reconstructie kruispunt N501-Redoute, gemeente Texel Deze maatregel is onderdeel van het Programma provinciale fietsknelpunten. Op het kruispunt wordt een middengeleider voor overstekend langzaam verkeer gerealiseerd, zodat fietsers in twee fasen de N501 kunnen oversteken. Door de realisatie van de middengeleider ontstaat tevens de ruimte om een linksafstrook aan te leggen.	Verkeersveiligheid	Plan	2024-2025	€ 500.000
VRI-geb1-02 - Vervanging - VRIs einde levensduur door iVRI's Voorzien voor periode 2025 - 2030 (dus buiten VRI-programma), deze worden in een latere periode end-of-life. Scope: N503-Rijksweg (2027) / N245-Zuiderweg (2030) / N245-Havenstraat (2030) / N245-Warmenhuizerweg (2030).	Einde levensduur	Initiatief	2025-2030	€ 1.400.000

4.2. Gebied 2 - Alkmaar e.o.

Gebiedsgrens

Het gebied Alkmaar e.o. bestaat uit de gemeenten Alkmaar (exclusief gebied van voormalige gemeente Graft-De Rijp), Bergen, Castricum (gedeeltelijk), Dijk en Waard, Heiloo en Uitgeest (gedeeltelijk).

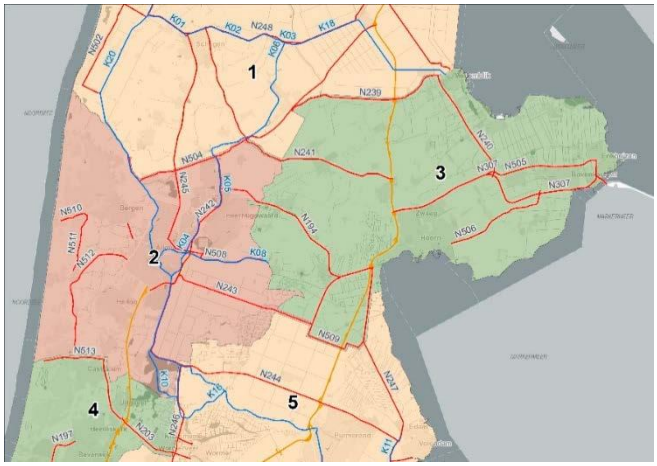

Gebiedskenmerken

Het gebied Alkmaar e.o. kent als stedelijk woon-werkgebied een relatief hoge dichtheid van wonen en werken. Het ligt aan de rand van de Metropoolregio Amsterdam, waarmee het belangrijke relaties heeft. Dit uit zich onder andere in een sterke pendel richting het zuiden in de ochtend. Naast deze woon-werkrelaties is de kuststrook een sterke recreatieve trekpleister, net als de binnenstad van Alkmaar. De regio heeft een grote woningbouwopgave, waardoor naar verwachting de druk op de regionale infrastructuur van auto en fiets en het spoor toeneemt. Het betreft een regio met een groeiende werkgelegenheidsstructuur, veel vitale, regionaal gewortelde bedrijven en een sterke logistieke en agribusiness-sector. In de landelijke gebieden is het vervoer per auto belangrijk voor de langere afstanden en het vrachtvervoer.

Variabel onderhoud

Bermonderhoud wordt ecologisch uitgevoerd, zodat de biodiversiteit langs de provinciale wegen toeneemt.
De komende jaren wordt gefaseerd variabel onderhoud uitgevoerd aan de bermen van de N245 bij Alkmaar. Daarnaast vindt op meerdere provinciale wegen, zoals de N242 en de N512, onderhoud aan het asfalt plaats.

Vervangings-, verbeter- en uitbreidingsprojecten

TABEL 7 – GEBIED 2: VERVANGINGS-, VERBETER- EN UITBREIDINGSPROJECTEN

Maatregel omschrijving	Thema	Fase	Uitvoerings-periode	Totaal budget/ krediet
19B08-01 - Vervanging - Huygenbrug A - Remming- en geleidewerken De remming- en geleidewerken Huijgenbruggen zijn einde levensduur en dienen te worden vervangen. Vooralsnog wordt uitgegaan van de vervanging remmingwerken ten oosten van de bruggen en de remmingwerken tussen de beide bruggen in. Daarnaast is bij recente inspecties geconstateerd dat de damwanden onder kunstwerk 19B09 aan de zuidzijde einde levensduur zijn.	Einde levensduur	Studie	2024	€ 300.000
19B09-01 - Vervanging - Huygenbrug B - Remming- en geleidewerken en damwanden Zie 19B08-01	Einde levensduur	Studie	2024	€ 300.000
alg-13 - Uitbreiding - Nieuwe aansluiting op de A9, gemeente Heiloo Er wordt een nieuwe aansluiting op de A9 ter hoogte van de Lagelaan in Heiloo gerealiseerd. Deze aansluiting maakt deel uit van het programma De Nieuwe Strandwal, dat tot doel heeft een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van het gebied. Naast de aansluiting bestaat het programma uit groenprojecten, bedrijventerrein Boekelermeer en woningbouw in Castricum/Limmen. De aansluiting is nodig om de ruimtelijke ontwikkelingen te faciliteren, en levert daarnaast een bijdrage aan verbetering van knelpunten in de huidige situatie. Tevens wordt de aanleg van een fietsverbinding over de A9 meegenomen in dit project.	Bereikbaar-heid	Realisatie	2024-2026	€ 45.899.331
K07/K08-02 - Vervanging - 0/0 km - 2,2/7 km - Vaarwegvak 21 - Hoornsevaart (K07) en Huigenvaart (K08) Vervanging 400 m oeverconstructie hout voor hout, met natuurvriendelijke oevers op verschillende locaties.	Einde levensduur	Plan	2023-2024	€ 1.800.000
K20/10/09-b-01 - Vervanging - 38,4 km - 32 km - Vaarwegvak 7 - Noordhollandsch Kanaal: Gat van de meer (Akersloot) - Splitsing Omval	Einde levensduur	Realisatie	2022-2023	€ 3.400.000
K20a-01 - Vervanging - 44,9 km - 38,4 km - Vaarwegvak 5 - Noordhollandsch Kanaal: Splitsing Omval – Alkmaar Noord	Einde levensduur	Realisatie	2022-2023	€ 4.120.000
K20a-02 - Vervanging - Vaarwegvak 5 - Noordhollandsch Kanaal: Splitsing Omval Alkmaar Noord - vervolg K20a-01	Einde levensduur	Initiatief	2026	€ 1.300.000
K20n-a-01 - Vervanging - 55,5 km - 44,9 km - Vaarwegvak 4 - Noordhollandsch Kanaal: Alkmaar Noord - St. Maartensvlotbrug	Einde levensduur	Realisatie	2022-2023	€ 1.985.000
N242-25 - Verbetering - Verkenning N242, gedeelte N508 (Nollencircuit)-N241 (Verlaat), gemeente Dijk en Waard Er wordt in een verkenning uitgevoerd om de knelpunten in beeld te brengen, die zich op de N242 voordoen.	Bereikbaar-heid	Studie	n.n.b.	€ -
N242-26 - Verbetering - Verkeersmanagement N242, gedeelte A9-N508, gemeente Alkmaar Het wegbeeld op de N242 tussen de A9 en de N508 komt niet overeen met de toegestane maximumsnelheid. Het traject wordt door weggebruikers als onveilig ervaren door de combinatie van de werkelijk gereden snelheid, brugopeningen, bochten en landbouwverkeer. Door het plaatsen van portalen met matrixborden, waarop de maximumsnelheid is aangegeven, wordt de verkeersveiligheid verbeterd.	Verkeersvei-ligheid	Plan	2023-2024	€ 3.000.000
N242-27 - Verbetering - Ontbrekende schakel fietsroute Heerhugowaard-Noord/ Noord-Scharwoude, gemeente Dijk en Waard Deze maatregel is onderdeel van het Programma provinciale fietsknelpunten. Er is geen rechtstreekse fietsverbinding tussen Heerhugowaard-Noord en Broek op Langedijk/Noord-Scharwoude. Er wordt onderzoek gedaan naar mogelijke oplossingen.	Bereikbaar-heid	Studie	2025-2026	€ -
N242-28 - Verbetering - Fietsknelpunt kruispunt N242-Smuigelweg, gemeente Dijk en Waard Deze maatregel is onderdeel van het Programma provinciale fietsknelpunten. Op het kruispunt N242-Smuigelweg moeten fietsers gelijkvloers oversteken, waarbij gemotoriseerd verkeer net onder een spoorbrug vandaan komt. Daarnaast moeten fietsers vanuit het zuiden naar het kruispunt toe eerst de Smuigelweg oversteken om de opstelplaats van het kruispunt te bereiken. Er wordt onderzoek gedaan naar mogelijke oplossingen.	Verkeersvei-ligheid	Studie	2025-2026	€ -
N242a-06 - Vervanging - 45,6 km - 46,92 km - Rehabilitatie Een deel van de N242a heeft een (theoretische) End of Life van 2024. Afstemming met de verkenning N242, gedeelte N508-N241 (N242-25).	Einde levensduur	Initiatief	2028	€ 1.450.000

Maatregel omschrijving	Thema	Fase	Uitvoerings-periode	Totaal budget/ krediet
N242Ld-02 - Vervanging - Fietsbrug 19B10 Vervangen fietsbrug 19B10.	Einde levensduur	Studie	2024	€ 640.000
N243-06 - Verbetering - Trajectbenadering N243a, gemeenten Alkmaar, Beemster en Koggenland Het traject loopt van de N242 naar de nieuwe aansluiting met de Westfrisiaweg ter hoogte van de N507. Met de reconstructie van de N243 wordt de verkeerveiligheid verbeterd, de doorstroming geborgd en waar mogelijk de ruimtelijke karakteristieken van het gebied versterkt. Daarenboven is de reconstructie noodzakelijk, omdat de weg voor een deel aan het einde van de levensduur is. Het ontwerp is gericht op de aanleg van rotondes en een uniform profiel op basis van een weg van 7,05 meter, een vergevingsgezinde berm van 3 meter en een fietspad van 3 meter.	Verkeersveiligheid	Realisatie	2021-2023	€ 41.820.000
N243a-03 - Vervanging - 0,68 km - 15,7 km - Wegconstructie en kunstwerken Trajectbenadering. Gelijktijdig met de uitvoering van maatregel N243-06 wordt groot onderhoud uitgevoerd aan het traject N243a tussen km. 0.680 (N242)-15.700 (N23). Onder andere het (gedeeltelijk) vervangen van kunstwerken 19E09, 19E10, 19E11, 19E12, 19E13, 19E14, 19G03, 19G04, 19G05,19G07,19G08 en 19G09. Groot onderhoud aan VRI km 9.6 Jisperweg en VRI km 14.7 Kathoek. Openbare verlichting: km 14.6-15.2 armaturen vervangen en dimmers aanbrengen.	Einde levensduur	Realisatie	2021-2023	€ 9.480.000
N244a-07 - Vervanging - 0 km - 5,33 km - Gefaseerde bomenkap en aanplant – 2e fase Het gefaseerd kappen en herplant van bomen langs het tracé van de N244 tussen Alkmaar en Akersloot. De te kappen bomen, een rij populieren van ca. 30-40 jaar oud, bevinden zich tussen de rijbaan van de N244 en het Noordhollandsch kanaal. Fase 1 (zie N244a-01 en N244a-06) is in 2022 uitgevoerd en fase 2 duurt t/m winter 2028/2029.	Einde levensduur	Studie	2023-2029	€ 450.000
N504a-01 - Vervanging - Schoorldammerbrug - 19A04 - civiel, vervanging (renovatie) val	Einde levensduur	Initiatief	2029	€ 1.220.000
N508-05 - Verbetering - Reconstructie kruispunt N508-Herenweg, gemeente Alkmaar Er is onvoldoende capaciteit op dit kruispunt. Het kruispunt wordt heringericht ten behoeve van een betere doorstroming van onder andere het openbaar vervoer en een betere ontsluiting van het bedrijventerrein Beverkoog.	Bereikbaarheid	Studie	2025	€ -
N510b-01 - Vervanging - 10,45 km - 12,28 km - Rehabilitatie Een deel van het traject N510b heeft een (theoretische) End of Life van 2028. Het betreft km 10.450 - 12.280.	Einde levensduur	Initiatief	2028	€ 1.870.000
N512-07 - Verbetering - Fietsoversteek kruispunt N512-Weg naar de Bleek (Rinnegom), gemeente Bergen Deze maatregel is onderdeel van het Programma provinciale fietsknelpunten. Op dit kruispunt is geen aparte fietsoversteek aanwezig. Fietsers steken samen met het autoverkeer over. Er wordt onderzoek gedaan naar mogelijke oplossingen.	Verkeersveiligheid	Studie	2025-2026	€ -
VRI-geb2-03 - Vervanging - VRIs einde levensduur door iVRI's Voorzien voor periode 2025 - 2030 (dus buiten VRI-programma), deze worden in een latere periode end-of-life. Scope: N241-Heerenweide Opmeer (2028) / N241-Lindengracht Opmeer (2028) / N241-Verlaat Heerhugowaard (2027) / N242- Edisonstraat Heerhugowaard (2029) / N242-Zuidtangent Heerhugowaard (2028) / N245-Nauertogt Broek op Langedijk (2028) / N504-Rijksweg Schoorldam (2027) / N512-Heilooerzeeweg Egmond (2028).	Einde levensduur	Initiatief	2027-2029	€ 328.000

4.3. Gebied 3 - West-Friesland

Gebiedsgrens

Het gebied bestaat uit de gemeenten Drechterland, Enkhuizen, Hoorn, Koggenland, Medemblik (gedeeltelijk), Opmeer en Stede Broec.

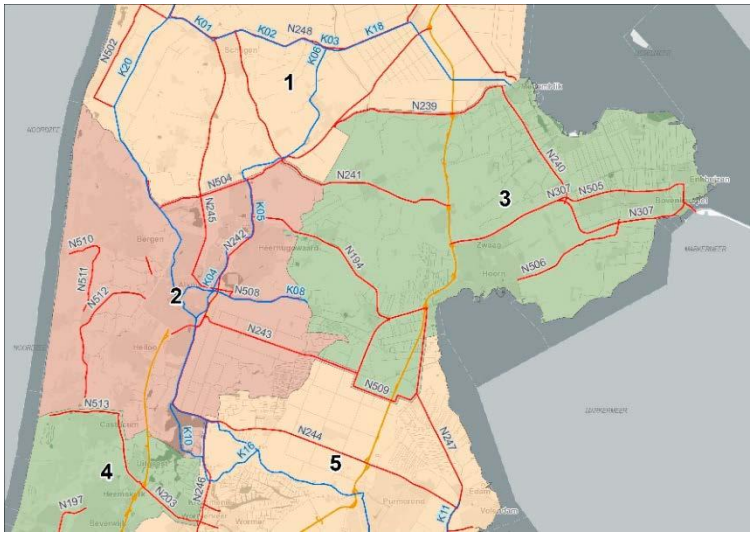

Gebiedskenmerken

West-Friesland kent zowel landelijke als stedelijke gebieden. Het betreft een regio met veel externe relaties, een sterke werkgelegenheidsstructuur, veel vitale, regionaal gewortelde bedrijven en een sterke logistieke en agribusiness-sector. Daarbij werken velen buiten West-Friesland. Ook hier geldt dat in de landelijke gebieden het vervoer per auto belangrijk is voor de langere afstanden en het vrachtvervoer. De noord-zuidverbinding (A7 en spoorverbinding Amsterdam/West-Friesland) is de belangrijkste (economische) verbinding voor de regio.
Er worden de komende jaren veel woningen gebouwd in de regio. Hoorn zet in op een meer hoog stedelijk karakter rond het OV-knooppunt de Poort van Hoorn. Voor toeristen is het een aantrekkelijke regio door de natuur, het water en de historische steden.

Variabel onderhoud

Bermonderhoud wordt ecologisch uitgevoerd, zodat de biodiversiteit langs de provinciale wegen toeneemt.
Daarnaast vindt op meerdere provinciale wegen, zoals de N247, onderhoud aan het asfalt plaats.

Vervangings-, verbeter- en uitbreidingsprojecten

TABEL 8 – GEBIED 3: VERVANGINGS-, VERBETER- EN UITBREIDINGSPROJECTEN

Maatregel omschrijving	Thema	Fase	Uitvoerings-periode	Totaal budget/ krediet
ALG-Vaarwegen - Vervanging - SCADA installaties Bediening Centrale Heerhugowaard	Einde levensduur	Initiatief	2028	€ 4.500.000
N023-05 - Verbetering - Restpunten Westfrisiaweg Er is nog een aantal restwerkzaamheden die moeten worden afgerond en waarvan het niet is gelukt deze uit te voeren voor de beoogde dechargedatum van het project. De werkzaamheden zijn zeer divers van aard qua financiële omvang en uitvoeringswijze. De locaties van de uit te voeren werkzaamheden zijn verspreid over het gehele traject van het project N23 (N194 en N307).	Bereikbaar-heid	Realisatie	2022-2023	€ 7.700.000
N194-01 - Uitbreiding - Aanleg turborotonde ontsluiting nieuwe woonwijk Tuindersweijde, gemeente Koggenland In verband met woningbouw Tuindersweijde in Obdam wordt een turborotonde op de N194 gerealiseerd. Dit is een project dat op verzoek van de gemeente Koggenland wordt uitgevoerd en betaald.	Bereikbaar-heid	Studie	-	€ -
N239-03 - Verbetering - Ontsluiting Agriport A7 en reconstructie kruispunten N239/op- en afritten A7, gemeenten Medemblik en Hollands Kroon De hoofdontsluiting van het Agriport A7-gebied is voorzien bij het kruispunt N239-Coppershorn. De op- en afritten van de A7 naar de N239 liggen op korte afstand van dit kruispunt. Om een goede doorstroming op dit wegdeel te verkrijgen en de verkeersveiligheid te waarborgen worden deze drie kruispunten met behulp van drie gekoppelde verkeersregelinstallaties op elkaar aangesloten.	Bereikbaar-heid	Studie	2026	€ -
N239-09 - Verbetering - Tijdelijke maatregelen kruispunt N239-Agriport/Coppershorn Op het kruispunt is geen vrijliggende fietsoversteek aanwezig. Fieters moeten met het overige verkeer - waaronder zwaar vrachtverkeer van en naar Agriport - oversteken. Vooruitlopend op de definitieve oplossing (zie project N239-03) wordt een vrijliggend fietspad/oversteek aangelegd op het kruispunt voor een periode van circa 4 jaar.	Verkeersvei-ligheid	Plan	2023	€ -
N240-05 - Verbetering - Aanleg rotonde kruispunt N240-N239 en parallelweg N240, gedeelte Almereweg-N239, gemeenten Medemblik en Hollands Kroon Ter verbetering van de verkeersveiligheid wordt op het kruispunt N239-N240 een rotonde gerealiseerd. Daarnaast wordt het ontbrekende deel parallelweg langs de N240 aangelegd tussen de Almereweg en de N239, zodat het agrarisch verkeer niet meer door de kern van Opperdoes hoeft te rijden. Voor de parallelweg wordt een doorsteek door de Westfriesedijk naar de Koggenrandweg gemaakt. Ook wordt de fietsoversteek bij het Opperdoezerpad (uit het Programma provinciale fietsknelpunten) aangepast.	Verkeersvei-ligheid	Plan	2025-2026	€ -
N241-13 - Verbetering - Trajectbenadering N241b, gedeelte N242-A7, gemeenten Dijk en Waard, Hollands Kroon, Opmeer en Medemblik Gelijktijdig met het groot onderhoud op de N241b, gedeelte N242-A7 worden - ter verbetering van de verkeersveiligheid - verschillende maatregelen genomen. De weg, bermen en het fietspad worden verbreed. De kruispunten worden heringericht. En ter hoogte van de Trambaan wordt de N241 naar het noorden omgelegd. Ook worden grootschalig kabels en leidingen verlegd, waaronder waterstransportleidingen.	Verkeersvei-ligheid	Realisatie	2022-2025	€ 60.000.000
N241b-03 - Vervanging - 10,2 km - 22,6 km - Wegconstructie en kunstwerken 19E03, 19E04, 19E07 zie N241-13	Einde levensduur	Realisatie	2022-2025	€ 17.600.000
N247-17 - Verbetering - Trajectbenadering N247b, gedeelte N244-A7, gemeenten Edam-Volendam en Koggenland Gelijktijdig met het groot onderhoud op de N247, gedeelte N244-A7, worden twee vaste bruggen vervangen (vervangingsinvestering) en tevens verbreed (nieuwe investering).	Verkeersvei-ligheid	Plan	2023-2025	€ 1.451.000
N247b-02 - Vervanging - Kunstwerken 19G33 en 19E20 Trajectbenadering: Vervangen van twee kunstwerken: KW 19G33 en KW 19E20. zie N247-17	Einde levensduur	Realisatie	2023-2025	€ 3.600.000

Maatregel omschrijving	Thema	Fase	Uitvoerings-periode	Totaal budget/ krediet
N247-23 - Verbetering - Aanpassingen parallelweg/fietspad N247, gedeelte Oosthuizen-Grosthuizen, gemeenten Edam-Volendam en Koggenland Het upgraden van de fietsroute Hoorn - Purmerend tot een regionale fietsroute is onderdeel van het programa Fietsinfrastuctuur van de bestuurlijke overeenkomst MIRT-verkenning Corridor Amsterdam Hoorn. De route gaat over gemeentelijke en provinciale wegen/ fietspaden; dit project betreft het provinciale fietspad/parallelweg langs de N247. De maatregelen bestaan uit het verbreden van de fietsstrook op de parallelweg langs de N247, ged. Oosthuizen-Dorpsweg (Oudendijk), het verbreden van het fietspad N247, ged. Dorpsweg-Grosthuizen tot 3 meter en maatregelen in de fietstunnels N247.	Verkeersveiligheid	Studie	2026-2027	€ -
N307-01 - Verbetering - Veiligheid bij incidenten Op enkele locaties kunnen weginspecteurs in geval van incidenten het verkeer onvoldoende veilig stilzetten en afschermen. Dit wordt veroorzaakt door beperkt zicht op het verloop van de weg op een aantal locaties, de afwezigheid van een vluchtstrook en het ontbreken van signalering boven de weg in combinatie met de gereden snelheid. Dit zelfde probleem speelt ook bij de N242 (zie project N242-26).	Verkeersveiligheid	Studie	2025-2026	€ -
N505-01 - Verbetering - Trajectbenadering N505a, gemeenten Drechterland, Stede Broec, Enkhuizen De N505a loopt van de N240 naar de N302 (v/h deel van de N302, maar heet vanaf 2019 N505). Het onderhoudsproject is opgenomen in de studiefase van het iMPI, zodat onderzocht kan worden of gelijktijdig met het groot onderhoud (vervanging verkeersregelinstallaties) aanpassingen aan de kruispunten op het traject worden gerealiseerd. Op deze manier wordt de overlast voor de weggebruiker zoveel mogelijk beperkt.	Verkeersveiligheid	Studie	2027	€ -
N505a-01 - Vervanging - 0 km - 9,8 km - Rehabilitatie Een deel van het traject N505a dient gereconstrueerd te worden, dit betreft de locaties waar hoogovenslakken aanwezig zijn (en welke nog niet zijn aangepakt).	Einde levensduur	Initiatief	2027	€ 2.970.000
VRI-geb3-02 - Vervanging - VRIs einde levensduur door iVRI's Voorzien voor periode 2025 - 2030 (dus buiten VRI-programma), deze worden in een latere periode end-of-life. Scope: N239-Coppershorn Lambertschaag (2026) / N247-Op- en afritten A7 Scharwoude (2025) / N505-de Weed Lutjebroek (2025) / N505-Esdoornlaan Bovenkarspel (2025) / N505-Kerspelweg Hoogkarspel (2025) / N505-Lindenlaan Enkhuizen (2025) / N505-Sluisweg Hoogkarspel (2025) / N505-Veilingweg Bovenkarspel (2025) / N505-Verlengde Raadhuislaan Grootebroek (2025) / N505-Westeinde Enkhuizen (2025) / N506-Markerwaardweg Venhuizen (2027) / N506-Zuiderdracht Blokker (2027)	Einde levensduur	Initiatief	2025-2029	€ 4.200.000

4.4. Gebied 4 – Zuid-Kennemerland/IJmond

Gebiedsgrens

Het gebied bestaat uit de gemeenten Beverwijk, Bloemendaal, Castricum (gedeeltelijk), Haarlem, Haarlemmermeer (gedeeltelijk), Heemskerk, Heemstede, Uitgeest (gedeeltelijk), Velsen, Zaanstad (gedeeltelijk) en Zandvoort.

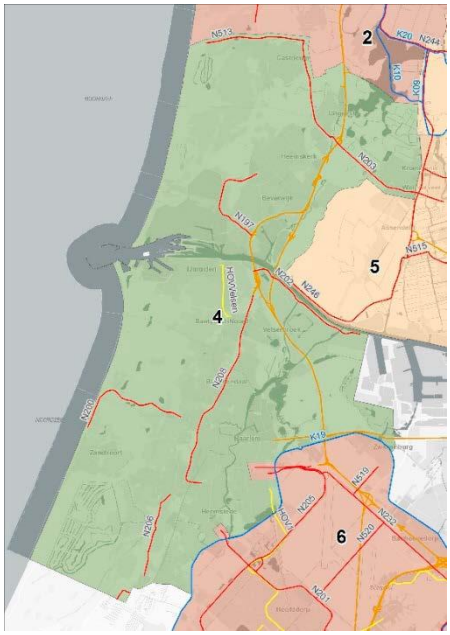

Gebiedskenmerken

Het gebied Zuid-Kennemerland/ IJmond is op te delen in een toeristisch kustgedeelte, de historische stad Haarlem en de industrie en bedrijven in de IJmond. Het gebied wordt doorsneden door het Noordzeekanaal. Zandvoort en Bloemendaal kenmerken zich door strand en natuurgebied en het circuit Zandvoort. De IJmond kenmerkt zich door Tata Steel dat een grote impact heeft op het omliggende gebied en de aanlanding van windenergie en verdere distributie het land in. Binnen dit gebied zijn geen vaarwegen in beheer of onderhoud.

Variabel onderhoud

Bermonderhoud wordt ecologisch uitgevoerd, zodat de biodiversiteit langs de provinciale wegen toeneemt.
De komende jaren worden op een aantal wegen de stille deklagen vervangen. Op de N202a wordt variabel onderhoud uitgevoerd.

Vervangings-, verbeter- en uitbreidingsprojecten

TABEL 9 – GEBIED 4: VERVANGINGS-, VERBETER- EN UITBREIDINGSPROJECTEN

Maatregel omschrijving	Thema	Fase	Uitvoerings-periode	Totaal budget/ krediet
alg-42 - Verbetering - Busbaan Wijckermolen (busstation Beverwijk - Wijckermolen) Dit project is onderdeel van het Uitvoeringsprogramma Investeringsagenda Openbaar Vervoer 2015-2020. In 2010 zijn plannen gemaakt voor een nieuw busstation in Beverwijk. Inmiddels is het busstation mede door financiering van de provincie gereed gekomen. In de plannen voor het busstation is tevens voorzien in een goede en snelle route van en naar het station. Door de nieuwe ligging van het station moeten de bussen nu meer omrijden dan in het verleden het geval was (om de bioscoop heen). Daarom is in de plannen zowel aan de oost- als westzijde van het busstation een busbaan omgenomen. Er wordt een korte busbaan tussen het busstation van Beverwijk en de ontsluitingsweg Wijckermolen gerealiseerd. De busbaan wordt gesitueerd tussen het spoor en het stationsgebouw.	Bereikbaar-heid	Realisatie	2023-2024	€3.200.000
N197-04 - Verbetering - Busbaan Wijckerpoort (Velsertraverse-busstation Beverwijk) Dit project is onderdeel van het Uitvoeringsprogramma Investeringsagenda Openbaar Vervoer 2015-2020. De bussen van Beverwijk naar Haarlem en IJmuiden lopen vertraging op op de route tussen het busstation Beverwijk en de Velsertunnel. In de spitsuren ontstaat er filevorming op de Velserweg en Velsertraverse door het grote verkeersaanbod. Dit leidt tot oponthoud voor de bus en tot een onbetrouwbare dienstregeling. Het probleem wordt verergerd bij de passage van goederentreinen (soms ook in de spitsperiode) van Tata-Steel. Er wordt een vrijliggende busbaan aangelegd, inclusief halte voor Velsen Noord tussen het busstation Beverwijk en de Velsertraverse, die ook een kortere route kent. Tevens wordt een voet-fietsonderdoorgang onder de Velsertraverse met een verbinding naar station Beverwijk gerealiseerd.	Bereikbaar-heid	Realisatie	2023-2024	€ 19.600.000
N197-05 - Verbetering - Ontbrekende schakel fietspad N197, gedeelte Zeestraat-Waterweg, gemeente Beverwijk Deze maatregel is onderdeel van het Programma provinciale fietsknelpunten. Langs de N197, gedeelte Zeestraat-Waterweg ligt geen fietspad. De aanleg van deze ontbrekende fietsverbinding tussen Wijk aan Zee en Heemskerk wordt onderzocht.	Bereikbaar-heid	Studie	2025-2026	€ -
N200-05 - Verbetering - Trajectstudie N200a, gemeenten Bloemendaal en Zandvoort Op de Zeeweg vinden veel ongevallen plaats. Naast een gedragscomponent speelt ook de piekdrukte op zomerse dagen en bij evenementen een rol. In 2028 staat het groot onderhoud gepland. Er wordt een trajectstudie uitgevoerd, waarin eventueel oplossingsrichtingen uit Bereikbaarheid Kust kunnen worden uitgewerkt.	Verkeersvei-ligheid	Studie	2028	€ -
N202-05 - Verbetering - Trajectbenadering N202a, gemeente Velsen Gelijktijdig met het groot onderhoud op de N202 tussen hmp. 1.9 en 7.0 wordt bermverharding aangebracht om de 'vergevingsgezindheid' van de weg te vergroten, wordt de ambulance-uitrit aangepast en wordt een faunapassage gerealiseerd.	Verkeersvei-ligheid	Realisatie	2022-2023	€ 660.000

Maatregel omschrijving	Thema	Fase	Uitvoerings-periode	Totaal budget/ krediet
N203-01 - Uitbreiding - Verbinding A8/A9, gemeenten Zaanstad en Heemskerk Een nieuwe weg tussen de A8 en de A9 zorgt voor een betere bereikbaarheid van de regio's Zaanstreek en IJmond. Ook verbetert hierdoor de leefbaarheid in Krommenie en Assendelft. Samen met de Vervoerregio Amsterdam, de regiogemeenten en het Rijk onderzoekt de provincie de mogelijkheden. Een belangrijk gegeven is dat deze weg het UNESCO Werelderfgoed Stelling van Amsterdam kruist, waarvoor een goede oplossing nodig is. Het opgestelde landschapsplan geeft aan hoe de bijzondere waarde van het werelderfgoed ter plaatse zo goed mogelijk kan worden hersteld en versterkt. De nieuwe wegverbinding wordt ingepast via het tracé van het Golfbaanalternatief. Hierbij wordt nadrukkelijk gekeken naar een verdiepte ligging van de weg of een tunnel. Verder is in het onderzoek aandacht voor het opvangen van veranderingen in het klimaat.	Bereikbaar-heid	Studie	n.n.b.	€ -
N203-17 - Verbetering - Trajectbenadering N203c, gedeelte A9-N513, gemeenten Uitgeest en Castricum Deze trajectbenadering is opgenomen in de studiefase van het iMPI, zodat onderzocht kan worden of er gelijktijdig met het groot onderhoud maatregelen ter verbetering van de verkeersveiligheid kunnen worden getroffen.	Verkeersvei-ligheid	Studie	2028	€ -
N203-18 - Verbetering - Kortetermijnmaatregelen N203, gedeelte Uitgeest-N513 Het verbeteren van de verkeersveiligheid op de N203 tussen Uitgeest en de aansluiting met de N513 door het nemen van de volgende kleine verkeersmaatregelen: het instellen van een inhaalverbod (in combinatie met ribbelmarkering middenas), het aanbrengen van kantmarkering op het fietspad en het planten van een haag tussen de rijbaan en het fietspad.	Verkeersvei-ligheid	Studie	2022-2023	€ -
N203b-06 - Vervanging - 50,17 km - 51,4 km - Rehabilitatie	Einde levensduur	Initiatief	2029	€ 2.920.000
N206-05 - Verbetering - Smal fietspad N206, ged. Boekenrodeweg-nabij Woestduinweg, gemeente Bloemendaal Deze maatregel is onderdeel van het Programma provinciale fietsknelpunten. Het onverplichte, tweerichtingen fietspad langs de oostzijde van N206 tussen de Boekenroodeweg en (ter hoogte van oversteek naar) de Woestduinweg is smal, ligt tussen bomen en kronkelt langs diverse uitritten van woningen. Het is daarom toegestaan op de rijbaan de fietsen. De N206 heeft een snelheidsregime van 60 km/u en een doorgetrokken asmarkering. Er zijn geen fietsstroken, waardoor het voor automobilisten onduidelijk is dat fietsers op de rijbaan fietsen. Er wordt onderzoek gedaan naar mogelijke oplossingen.	Verkeersvei-ligheid	Studie	2025-2026	€ -
N206-06 - Verbetering - Verharding fietspad N206, ged. nabij Woestduinweg-Vogelenzang, gemeente Bloemendaal Deze maatregel is onderdeel van het Programma provinciale fietsknelpunten. Vanaf oversteek nabij de Woestduijnweg tot Vogelenzang heeft het fietspad een oncomfortabele wegverharding. Vanwege de aanwezigheid van kabels en leidingen liggen er afwisselend stoeptegels en betonplaten. Door boomwortels wijken de tegels en platen in de loop der tijd. Het probleem is niet urgent door recent uitgevoerd onderhoud.	Verkeersvei-ligheid	Studie	2025-2026	€ -
N206b-02 - Vervanging - 39,1 km - 39,45 km - Rehabilitatie	Einde levensduur	Initiatief	2027	€ 316.000
N208-05 - Verbetering - Aanleg fietsverbinding langs de N208, gedeelte Munsterslaan-Wagenweg, gemeenten Haarlem en Bloemendaal Het oorspronkelijke project "N208-05 Aanleg fietsverbinding langs de N208, gemeenten Haarlem en Bloemendaal" is opgedeeld in twee aparte projecten: een oostelijk en een westelijk deel, die gefaseerd worden uitgevoerd. Het oostelijke deel bestaat uit de realisatie van een fietsverbinding tussen de Leidsevaartweg en de Wagenweg en het westelijke deel tussen de Munterslaan en de Leidsevaartweg.	Bereikbaar-heid	Realisatie	2024	€ 3.250.000
N208-08 - Verbetering - Aanleg fietsverbinding langs de N208, gedeelte Jan Gijzenkade-Hoofdstraat, gemeenten Haarlem en Velsen Dit project is onderdeel van het traject Haarlem-Velsen van de doorfietsroute F9, Den Helder-Muiden. Tussen de Jan Gijzenkade (Santpoort-Zuid/ Haarlem Delftwijk) en de Hoofdstraat (Santpoort-Noord) ontbreekt aan de westzijde van de N208 een fietspad, waardoor fietsers moeten omfietsen of de N208 twee keer moeten kruisen en gebruikmaken van oncomfortabele routes door Haarlem-Noord. Als onderdeel van de doorfietsroute is de aanleg van een fietspad wenselijk.	Bereikbaar-heid	Studie	2025-2026	€ -
N513a-06 - Vervanging - 21,44 km - 22,8 km - Rehabilitatie	Einde levensduur	Initiatief	2024-2025	€ 1.200.000
VRI-geb4-02 - Vervanging - VRIs einde levensduur door iVRI's Voorzien voor periode 2025 - 2030 (dus buiten VRI-programma), deze worden in een latere periode end-of-life. Scope: N197-Wenckebachstraat Beverwijk (2025) / N200-VOP Bezoekerscentrum Overveen (2029) / N202-Op- en afrit A22 Oost Velsen-Zuid (2026).	Einde levensduur	Initiatief	2025-2029	€ 1.050.000

4.5. Gebied 5 – Zaanstreek-Waterland

Gebiedsgrens

Het gebied Zaanstreek-Waterland bestaat uit de gemeenten Amsterdam (gedeeltelijk), Alkmaar (v/h Graft-De Rijp), Beemster, Edam-Volendam, Landsmeer, Oostzaan, Purmerend, Waterland, Wormerland en Zaanstad (gedeeltelijk).

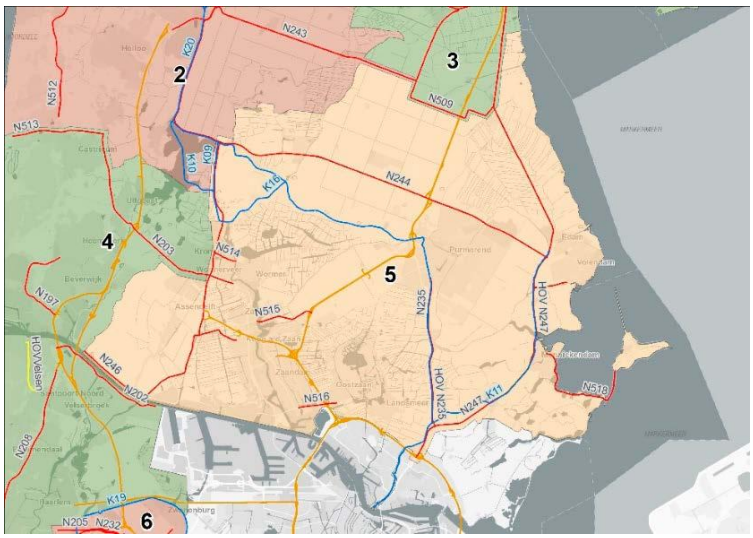

Gebiedskenmerken

Zaanstreek-Waterland maakt deel uit van het gebied van de Vervoerregio Amsterdam (VRA). De druk op wonen en werken neemt - net als in Amsterdam - ook in deze gebieden sterk toe. Het gebied heeft een sterke (woon-werk)relatie met Amsterdam en de gebieden ten zuidwesten daarvan. Door doorgaand woon-werkverkeer richting Amsterdam worden de dorpen geconfronteerd met grote hoeveelheden verkeer in de ochtend- en avondspits. Het gebied kenmerkt zich door meerdere waterverbindingen, zoals het Noordhollandsch Kanaal, het Noordzeekanaal en de Zaan. Het gebied heeft ook een belangrijke toeristische functie, met historische steden en De Zaanse Schans. Maar ook De Beemster en Stelling van Amsterdam, die beide de status Unesco Werelderfgoed hebben en de natuurgebieden Eilandspolder, het Markermeer en Polder Zeevang.

Variabel onderhoud

Bermonderhoud wordt ecologisch uitgevoerd, zodat de biodiversiteit langs de provinciale wegen toeneemt.
De komende jaren worden op een aantal wegen de stille deklagen vervangen.

Vervangings-, verbeter- en uitbreidingsprojecten

TABEL 10 – GEBIED 5: VERVANGINGS-, VERBETER- EN UITBREIDINGSPROJECTEN

Maatregel omschrijving	Thema	Fase	Uitvoerings-periode	Totaal budget/ krediet
19D03-01 - Vervanging - Brug Krommenie A - doorstart deel 1 zie **19D03A-90**	Einde levensduur	Plan	2022-2025	€ 7.000.000
19D03A-90 - Vervanging - Brug Krommenie A Beide bruggen Krommenie zijn opgenomen in het project, waarbij het uitgangspunt was: gehele vervanging van brug A (ophaalbrug) en vervanging val van brug B (basculebrug). Aanvullend dient de onderbouw van de brug te worden hersteld. Dit is de huidige programmering, die uit 2016 stamt. In 2022 wordt de aanpak en het benodigde krediet geactualiseerd.	Einde levensduur	Realisatie	2022-2025	€ 8.762.500
19D04-01 - Vervanging - Brug Krommenie B - doorstart deel 2 zie 19D03A-90	Einde levensduur	Plan	2022-2025	€ 14.000.000
19D04-90 - Vervanging - Brug Krommenie B zie 19D03A-90	Einde levensduur	Realisatie	2022-2025	€ 8.762.500
25E22-02 - Vervanging - Pontveer 't Schouw De pont is einde levensduur. Er wordt onderzocht wat de precieze scope wordt.	Einde levensduur	Studie	2026	€ 1.500.000

Maatregel omschrijving	Thema	Fase	Uitvoerings-periode	Totaal budget/ krediet
alg-29b - Verbetering - Vervangen Zaanbrug, gemeenten Wormerland en Zaanstad Het programma 'Vaart in de Zaan!' heeft tot doel de bevaarbaarheid van de Zaan te verbeteren, zodat bedrijven de modaliteit vervoer over water blijvend kunnen benutten en uitbreiden. De provincie realiseert namens de gemeenten de vernieuwing van de Zaanbrug tussen Wormer en Wormerveer. Het project draagt bij aan de opwaardering van de Zaan tot een volwaardige CEMT-klasse Va vaarweg.	Bereikbaar-heid	Realisatie	2020-2023	€ 28.470.771
K09-01 - Vervanging - 2,5 km - 0 km - Vaarwegvak 8 - Markervaart Noord en Kogerpolderkanaal: Stierop – Noordhollandsch Kanaal Gedeelten van de bestaande houten oeverconstructies naderen einde levensduur en worden vervangen.	Einde levensduur	Realisatie	2020-2023	€ 1.940.000
K11a-01 - Vervanging - 0 km - 8 km - Vaarwegvak 22 - Broekervaart: 't Schouw - splitsing Gouwe en Purmer Ee Vervangen 2500 m hout door hout (daar waar mogelijk natuurvriendelijke oevers).	Einde levensduur	Initiatief	2025-2026	€ 3.391.000
K11b-01 - Vervanging - 8 km - 13 km - Vaarwegvak 23 - Trekvaart Schouw - Edam Splitsing Gouwe - beheergrens Purmerringvaart; vervangen 2000 m hout voor hout (daar waar mogelijk natuurvriendelijke oevers).	Einde levensduur	Studie	2025-2026	€ 3.100.000
K20m-a-01 - Vervanging - 16 km - 24,8 km - Vaarwegvak 10 - Noordhollandsch Kanaal: Sluis Purmerend - Knollendammervaart Vervangen houtenconstructie ca. 400 m door staal (geen natuurvriendelijke oevers).	Einde levensduur	Plan	2024	€ 2.014.000
K20m-b-01 - Vervanging - 24,8 km - 32 km - Vaarwegvak 11 - Noordhollandsch kanaal; Knollendammervaart - Gat van de meer (Akersloot) Vervangen 2,5 km houten oeverconstructie door staal (geen natuurvriendelijke oevers).	Einde levensduur	Plan	2024	€ 9.454.000
K20z-a-01 - Vervanging - 8,15 km - 0 km - Vaarwegvak 12 - Noordhollandsch Kanaal: Amsterdam tot duiker onder busbaan (km. 8.15) Tot duiker onder busbaan bij km 8.15. Vervanging oevers 840 m staal voor staal (geen natuurvriendelijke oevers).	Einde levensduur	Studie	2025-2026	€ 3.200.000
K20z-b-01 - Vervanging - 16 km - 8,15 km - Vaarwegvak 13 - Noordhollandsch Kanaal: duiker onder busbaan (km, 8.15) tot Sluis Purmerend Duiker onder busbaan km. 8,15 tot Sluis Purmerend, 2500 m, staal voor staal (geen natuurvriendelijke oevers).	Einde levensduur	Realisatie	2023-2024	€ 12.205.000
N203-01 - Uitbreiding - Verbinding A8/A9, gemeenten Zaanstad en Heemskerk Een nieuwe weg tussen de A8 en de A9 zorgt voor een betere bereikbaarheid van de regio's Zaanstreek en IJmond. Ook verbetert hierdoor de leefbaarheid in Krommenie en Assendelft. Samen met de Vervoerregio Amsterdam, de regiogemeenten en het Rijk onderzoekt de provincie de mogelijkheden. Een belangrijk gegeven is dat deze weg het UNESCO Werelderfgoed Stelling van Amsterdam kruist, waarvoor een goede oplossing nodig is. Het opgestelde landschapsplan geeft aan hoe de bijzondere waarde van het werelderfgoed ter plaatse zo goed mogelijk kan worden hersteld en versterkt. De nieuwe wegverbinding wordt ingepast via het tracé van het Golfbaanalternatief. Hierbij wordt nadrukkelijk gekeken naar een verdiepte ligging van de weg of een tunnel. Verder is in het onderzoek aandacht voor het opvangen van veranderingen in het klimaat.	Bereikbaar-heid	Studie	n.n.b.	€ -
N203-16 - Verbetering - Kortetermijnmaatregelen Krommenie Het project N203-01 onderzoekt de aanleg van een nieuwe weg tussen de A8 en de A9. Tegelijkertijd wordt op korte termijn (tot 2025) de leefbaar-heid in Krommenie verbeterd, door onder meer (onderzoek te doen naar) het verbeteren van de stationsomgeving, het nemen van geluids-reducerende maatregelen, de snelheid te verlagen en een doorfiets-route te realiseren.	Leefbaarheid	Studie	2023-2025	€ -
N246a-03 - Vervanging - Kunstwerken 25B03 en 25B05 Beide duikerbruggen veroorzaken een oneffenheid in het wegdek die op niet al te lange termijn moet worden opgelost.	Einde levensduur	Studie	2025	€ 2.500.000

Maatregel omschrijving	Thema	Fase	Uitvoerings-periode	Totaal budget/ krediet
N247-16 - Verbetering - Bereikbaarheid Waterland: maatregelen N247, gedeelte A10-N517 De bereikbaarheid van Waterland verslechtert. De N247 is zwaar belast met zowel autoverkeer als openbaar vervoer. De samenwerkende overheden willen de bereikbaarheid op de N247 voor fietsers, automobilisten en openbaar vervoerreizigers bevorderen. De verkeersveiligheid moet daarbij verbeteren en de leefbaarheid en de natuur mogen er niet op achteruitgaan. Om de doorstroming te verbeteren, worden de opstelvakken bij het kruispunt N247-A10 aangepast en de verkeersstromen (openbaar vervoer/ autoverkeer/ fietsers) rondom kruispunt Het Schouw ontvlochten door een complete reconstructie met aanleg van diverse kunstwerken. Daarnaast wordt bij kruispunt Het Schouw een busoverstappunt, een P+R en P+B aangelegd en wordt het huidige brandstofverkooppunt verplaatst. Rond kruispunt Bernhardlaan in Monnickendam wordt de (aansluiting met de) parallelweg verplaatst, een P+R aangelegd en een bushalte verplaatst. Kruispunt Nieuwendam, Hoogedijk en Wagenweg worden aangepast. Tussen de Hoogedijk en de Wagenweg wordt een fietspad aan de oostzijde van de N247 aangelegd en het wegprofiel tussen de Hoogedijk en de Zeddeweg (N517) wordt verbreed zodat er meer ruimte komt tussen de busbaan en de rijbaan.	Bereikbaar-heid	Realisatie	2020-2023	€ 56.695.000
N247-18 - Verbetering - Reconstructie Bernhardbrug (hefbrug Monnickendam) en studie hoogwaardige fietsverbinding Amsterdam-Noord - Edam/Volendam (N247) De Bernhardbrug bij Monnickendam vormt de hoofdontsluiting van zowel Monnickendam als Marken richting de N247. De brug is te smal om alle verkeersstromen gescheiden te kunnen verwerken, de vele fietsers zitten tussen het gemotoriseerd verkeer. Ook op de kruispunten aan beide zijden van de brug is een verwarrende verkeerssituatie aanwezig. Tevens is de Bernhardbrug als knelpunt geïdentificeerd in de verkenning van de VRA naar een hoogwaardige fietsverbinding van Amsterdam-Noord naar Edam/Volendam.	Verkeersveilig-heid	Studie	2027-2028	€ -
N247-19 - Verbetering - Verkeersstudie knooppunt A10-N247-S116 (KANS) Samen met RWS, de gemeente Amsterdam en de Vervoerregio Amsterdam wordt een studie uitgevoerd voor het uitwerken van een langetermijnoplossing voor dit knelpunt. Tijdens de spitsperioden staan hier vrijwel altijd files, wat mede veroorzaakt wordt door de vele bussen die vanuit Amsterdam naar de regio Waterland v.v. rijden. Dit openbaar vervoer heeft absolute prioriteit, waardoor de doorstroming van het overige verkeer verder wordt gefrustreerd.	Bereikbaar-heid	Studie	2024	€ -
N247-22 - Verbetering - Onderzoek N247, gedeelte Het Schouw-Broek in Waterland-Dijksbrug Samen met de dorpsraad Broek in Waterland onderzoekt de provincie en haar samenwerkingspartners de mogelijkheid de N247 in Broek in Waterland verdiept aan te leggen. In eerste instantie waren er 5 varianten. In 2020 is besloten 2 varianten verder uit te werken: een variant met 2x1 rijstroken met vluchtstroken en een variant met 2x1 rijstroken met busstroken. Parallel aan deze studie wordt gezocht naar financieringsmogelijkheden.	Bereikbaar-heid	Studie	n.n.b.	€ -
N247a-03 - Vervanging - Dijksbrug	Einde levensduur	Realisatie	2020-2023	€ 1.600.000
N247a-06 - Vervanging - 29,9 km - 32,5 km - Slochterbrug/duikers Trajectbenadering: Vervangen kunstwerk(en): vervangen KW 25E12 in traject in combinatie met N247a-05. Van kunstwerk 25E11 (Slochterbrug) alleen de westelijke helft vervangen.	Einde levensduur	Realisatie	2020-2023	€ 2.000.000
N247a-07 - Vervanging - 40,93 km - 41,23 km - Rehabilitatie	Einde levensduur	Initiatief	2028	€ 550.000
N515-02 - Verbetering - Fietstunnel kruispunt N515-Zuiderweg, gemeenten Wormerland en Zaanstad Op het kruispunt N515-Zuiderweg, dat is voorzien van een verkeersregelinstallatie, zijn geen aparte fietsvoorzieningen voor het overstekende (brom-) fietsverkeer. Om de verkeersveiligheid te verbeteren wordt een fietstunnel gerealiseerd, mede omdat de Zuiderweg onderdeel is van een snelfietsroute.	Verkeersveilig-heid	Studie	2026-2027	€ -
N515-06 - Verbetering - Uitbreiding P+R Wijdewormer bij de op-/afrit A7, gemeente Wormerland Het P+R-terrein wordt intensief gebruikt en heeft te weinig capaciteit. Om misbruik door forenzen te voorkomen, heeft het fastfood restaurant, dat op hetzelfde terrein gevestigd is, paaltjes geplaatst. Als gevolg hiervan word er geparkeerd in de nabijgelegen woonwijk. Gelijktijdig met het groot onderhoud van het P+R-terrein worden de parkeervakken heringericht en uitgebreid (45 extra parkeerplekken). Tevens wordt een hoogtebeperking aangebracht, zodat campers en touringcars geen gebruik kunnen maken van de P+R.	Bereikbaar-heid	Studie	2023	€ -

Maatregel omschrijving	Thema	Fase	Uitvoerings-periode	Totaal budget/ krediet
N515-07 - Verbetering - Aanbrengen rood asfalt fietspad N515, gedeelte A7-De Zaan, gemeenten Wormerland en Zaanstad Het upgraden van de fietsroute Purmerend - Zaanstad tot een metropolitane (snel)fietsroute is onderdeel van het programa Fietsinfrastuctuur van de bestuurlijke overeenkomst MIRT-verkenning Corridor Amsterdam Hoorn. De route gaat over gemeentelijke en provinciale wegen; dit project betreft het provinciale fietspad langs de N515. Op dit fietspad wordt rood asfalt gerealiseerd.	Verkeersveiligheid	Studie	2023	€ -
N515b-04 - Vervanging - 9,1 km - 11,88 km - Rehabilitatie	Einde levensduur	Initiatief	2028	€ 2.630.000
N516-04 - Verbetering - Aanpak Verkeersdruk Ambacht-N516-Thorbeckeweg (AVANT), gemeenten Zaanstad en Oostzaan De VRA werkt samen met de provincie en de gemeenten Zaandstad en Oostzaan aan AVANT (Aanpak Verkeersdruk Ambacht-N516-Thorbeckeweg). De N516 kan het verkeer op termijn niet meer verwerken. Er zijn nu al verschillende knelpunten (bijvoorbeeld de kruising met de Wibautstraat in beheer bij Zaanstad). Daarnaast vinden tal van ruimelijke ontwikkelingen plaats (o.a. transitie van een deel van de Achtersluispolder van bedrijventerrein naar woningbouw), waardoor de verkeersdruk op de N516 toeneemt. De scope van het project AVANT is - in afstemming met de Corridorstudie Amsterdam Hoorn - uitgebreid met dat deel van de N516 dat de twee kruisingen met de (op-/afritten van de) A8 omvat, alsook met een fietsbrug over de N516 en een fietstunnel onder de Verlengde Stellingweg.	Bereikbaarheid	Realisatie	2023-2026	€ 15.167.000
VRI-geb5-03 - Vervanging - VRIs einde levensduur door iVRI's	Einde levensduur	Initiatief	2025-2030	€ 4.900.000

4.6. Gebied 6 – Noord-Holland Zuid

Gebiedsgrens

Het gebied bestaat uit de gemeenten Aalsmeer, Amstelveen (gedeeltelijk), Haarlemmermeer en Uithoorn.

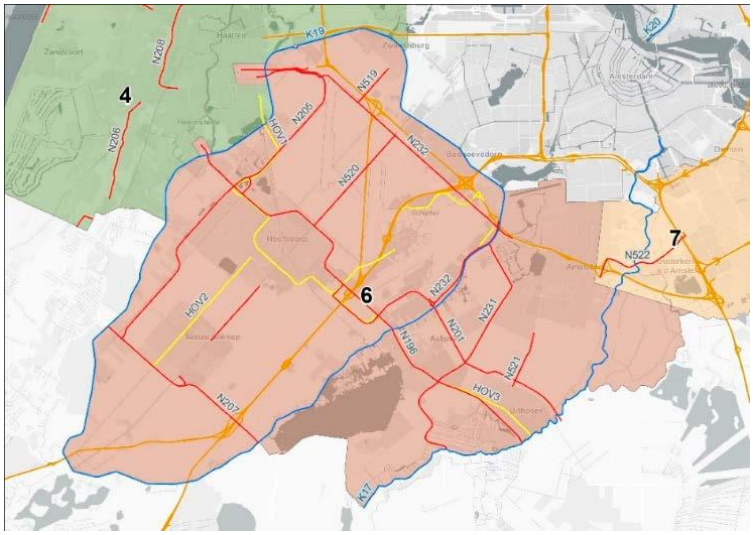

Gebiedskenmerken

Noord-Holland Zuid maakt net als Zaanstreek-Waterland deel uit van het gebied van de VRA. Ook hier neemt de druk op wonen en werken sterk toe. De komende jaren worden veel woningen in de regio gebouwd. Door de aanwezigheid van de luchthaven Schiphol en Royal FloraHolland Aalsmeer is in dit gebied veel (internationale) bedrijvigheid gevestigd. Dit zorgt voor veel doorgaand en bestemmingsverkeer, en specifiek veel vrachtverkeer, waardoor de infrastructuur in beide richtingen - zowel in de ochtend- als de avondspits -zwaar wordt belast. Het gebied heeft naast de weginfrastructuur ook een omvangrijk netwerk van HOV-banen.

De provincie heeft samen met de gemeente Haarlemmermeer en de VRA een Netwerkstudie opgesteld, die in 2022 is uitgewerkt tot een adaptieve agenda mobiliteit Haarlemmermeer. Jaarlijks wordt besloten welke studies en projecten in het iMPI worden opgenomen.In 2022 is ook de Bereikbaarheidsagenda Zuidlob vastgesteld. De provincie werkt deze samen met de gemeenten Amstelveen, Aalsmeer, Uithoorn en Ouder-Amstel en de VRA uit in een prioritering van concrete voorstellen, gericht op opname in de meerjarenprogramma's van de afzonderlijke partijen, zoals het iMPI.

Variabel onderhoud

Bermonderhoud wordt ecologisch uitgevoerd, zodat de biodiversiteit langs de provinciale wegen toeneemt. Op de N201a wordt de alternatieve markering vervangen en onderhoud uitgevoerd aan de geleiderail en de groenvoorzieningen. Er wordt onderhoud uitgevoerd aan de N520 tussen Hoofddorp en Nieuw-Vennep. De Waterwolftunnel wordt voorzien van een digitaal camerasysteem. Daarnaast wordt de projectiewand in de tunnelcentrale in Hoofddorp vervangen door een nieuw weergavesysteem.

Vervangings-, verbeter- en uitbreidingsprojecten

TABEL 11 – GEBIED 6: VERVANGINGS-, VERBETER- EN UITBREIDINGSPROJECTEN

Maatregel omschrijving	Thema	Fase	Uitvoerings-periode	Totaal budget/ krediet
alg-36 - Verbetering - Nieuwe Bennebroekerweg Voor de (economische) toekomst van de regio is het belangrijk dat het gebied rondom de Duin- en Bollenstreek, Zuid-Kennemerland en Haarlemmermeer goed bereikbaar is en blijft. Er wordt onderzoek gedaan naar het verbeteren van de verkeersafwikkeling op de (gemeentelijke) Nieuwe Bennebroekerweg, die van de N205 naar de A4 loopt.	Bereikbaar-heid	Studie	n.n.b.	€ -
HOV-11 - Verbetering - Trajectbenadering busbaan Toolenburg-Nieuw Vennep (v/h zuidtak Zuidtangent), gemeente Haarlemmermeer Gelijktijdig met het groot onderhoud van de busbaan Toolenburg-Nieuw Vennep wordt de verkeersveiligheid van de gelijkvloerse oversteken voor het langzaam verkeer verbeterd. Er wordt een middeneiland gecreëerd, zodat het langzaam verkeer de busbaan in twee fasen kan oversteken. Daarnaast worden - ter verbetering van de verkeersveiligheid - enkele verkeersregelinstallaties geoptimaliseerd. Er worden attentielichten geplaatst, die alleen gaan branden als een bus de oversteeklocatie nadert.	Verkeersvei-ligheid	Plan	2023-2024	€ 3.500.000
HOV-12 - Uitbreiding - Hoogwaardig Openbaar Vervoer Noordwijk-Schiphol Dit is een gezamenlijk project van de provincies Noord- en Zuid-Holland, de VRA, het Samenwerkingsorgaan Holland Rijnland en de gemeenten Noordwijk, Teylingen, Lisse en Haarlemmermeer. Het betreft de aanleg van een vrije busbaan tussen Noordwijk en Schiphol en maatregelen om de doorstroming van de bus te verbeteren. De provincie Noord-Holland realiseert een lage, beweegbare HOV-brug over de Ringvaart ter plaatse van het Sportlaangebied in Lisse en de IJs- en Skeerclub in Lisserbroek met fietsvoorzieningen en het tracé met doorfietsroute tussen de brug en Nieuw-Vennep.	Bereikbaar-heid	Studie	2025-2026	€ -
HOV-13 - Verbetering - Hoogwaardig Openbaar Vervoer Schiphol Oost, ged. Oude Meer-Schiphol Rijk (SOOMR) De provincie, VRA, gemeenten Haarlemmermeer, Aalsmeer en Uithoorn en Schiphol werken aan hoogwaardig openbaar vervoer rondom Schiphol. Het doel is om een ringlijn rond Schiphol aan te leggen. Er wordt een vrijliggende busbaan gerealiseerd langs de Fokkerweg tussen de Boeingavenue en de Capronilaan.	Bereikbaar-heid	Studie	2026-2027	€ -
HOV-14 - Verbetering - Hoogwaardig Openbaar Vervoer Legmeerdijk (N231)/halte Royal FloraHolland De R-netlijnen 357 en 358 voldoen in de huidige situatie niet aan de streefwaarden wat betreft snelheid en betrouwbaarheid. Door de aanleg van een HOV-halte bij de hoofdingang van Royal FloraHolland en het in aanleg zijnde Experience Center Floriworld kan de route voor beide buslijnen met 6 minuten worden versneld. De huidige haltes worden opgeheven. Over de N231 wordt een loopbrug (met liften en trappen) aangelegd, zodat buspassagiers veilig de N231 kunnen oversteken.	Bereikbaar-heid	Realisatie	2022-2023	€ 12.242.000
HOV-16 - Verbetering - Hoogwaardig Openbaar Vervoer Westtangent, gemeente Haarlemmermeer Tussen station Amsterdam Sloterdijk en Schiphol Plaza wordt een hoogwaardige en hoogfrequente busverbinding gerealiseerd. Op de route wordt een aantal aanpassingen doorgevoerd, waardoor de bus beter en comfortabeler door kan rijden. Dit project is in het iMPI opgenomen, omdat de provincie een aantal kunstwerken in eigendom, beheer en onderhoud neemt. Het bestaande KW20 over de A9 gaat dan naar de gemeente Haarlemmermeer.	Bereikbaar-heid	Realisatie	2020-2023	€ -
HOV-17 - Verbetering - Hoogwaardig Openbaar Vervoer Fokkerweg, gemeente Haarlemmermeer De provincie, VRA, gemeenten Haarlemmermeer, Aalsmeer en Uithoorn en Schiphol werken aan hoogwaardig openbaar vervoer rondom Schiphol. Het doel is een ringlijn rond Schiphol aan te leggen. Als onderdeel van deze ringlijn is een busbaan gerealiseerd vanaf Schiphol Oost Stationsplein tot de Southern Crossstraat. De fly-over is nu alleen geschikt voor busverkeer in zuidelijke richting. De bedoeling is de fly-over in twee richtingen geschikt te maken.	Bereikbaar-heid	Realisatie	2027-2028	€ 13.228.000

Maatregel omschrijving	Thema	Fase	Uitvoerings-periode	Totaal budget/ krediet
HOV1-02 - Vervanging - 38,8 km - 61,2 km - Trappen	Einde levensduur	Plan	2024	€ 1.500.000
K190-a-02 - Vervanging - 35,3 km - 43,8 km - Vaarwegvak 32 - Ringvaart Oost; Nieuwe Meer - Aalsmeerderbrug Delen van oopspronkelijke scope van K190-a-01 en K190-b-01 zijn geherprioriteerd. Deze delen worden onder deze maatregel geherprogrammeerd.	Einde levensduur	Initiatief	n.t.b.	€ -
K190-b-01 - Vervanging - 45,49 km - 46,2 km - Vaarwegvak 33 - Ringvaart Oost: Aalsmeerderbrug - Nieuwe Wetering Vervanging 710 m hout voor stalen damwand (gestaffeld)	Einde levensduur	Studie	2024-2025	€ 3.610.000
K19w-a-01 - Vervanging - 0 km - 8 km - Vaarwegvak 27 - Ringvaart West: Kagerplassen - Zijvaart Hillegom & Vaarwegvak 28 - Ringvaart Zijvaart Hillegom Zuider buiten Spaarne Bij km 8,0 vervangen houten oeverconstructie voor de vaarwegvakken 27 en 28 in totaal 858 m door hout (geen natuurvriendelijke oevers).	Einde levensduur	Studie	2024-2025	€ 3.400.000
N196-03 - Verbetering - Fietsverbinding N196/N201 Hoofddorp-Aalsmeer De fietsverbinding N196/N201 is een deel van de doorfietsroute Uithoorn-Zandvoort. Het project heeft een relatie met de fietsdoelstellingen uit de Kruisweg-corridor (N201-35). Het is tevens onderdeel van een lopende ontwikkeling voor de verbetering van de fietsverbinding Hoofddorp-Aalsmeer van de gemeente Haarlemmermeer en de VRA, waaraan een Rijkssubsidie is verbonden. Door het verbeteren van het fietsnetwerk wordt de verkeersveiligheid verbeterd en wordt het aantrekkelijker om per fiets te reizen.	Bereikbaar-heid	Studie	2025	€ -
N201-29a - Verbetering - Verbreding Cruquiusbrug, gemeenten Heemstede en Haarlemmermeer De Cruquiusbrug A (zie 25C02A-91) wordt vervangen. Gelijktijdig met de vervanging wordt de brug verbreed en een onderdoorgang voor fietsers aangelegd om een veiligere en betere doorstroming te realiseren. Tevens wordt het fietspad tussen Heemstede en Cruquius verbreed.	Verkeersvei-ligheid	Realisatie	2021-2024	€ 12.570.000
25C02A-91 - Vervanging - Cruquiusbrug A Zie **N201-29a**	Einde levensduur	Realisatie	2021-2024	€ 17.705.000
N201-35 - Verbetering - Kruisweg-corridor, gemeente Haarlemmermeer Dit is een gezamenlijk project van de VRA, de gemeente Haarlemmermeer, de Schiphol Group en de provincie. Er zijn meerdere knelpunten en ontwikkelingen in en rondom de Kruisweg-corridor waarin de A4, de N201 en de N196 belangrijke verkeersaders zijn. Partijen hebben de handen ineen geslagen om te komen tot integrale oplossingsrichtingen (fiets, HOV en weg) voor de middellange/lange termijn, die de bereikbaarheid van de gehele corridor verbeteren.	Bereikbaar-heid	Studie	n.n.b.	€ -
N201-36 - Verbetering - Verplaatsen aansluiting N201 Noord, gemeente Haarlemmermeer In verband met woningbouw Nieuw Noord, waar circa 1.000 woningen worden gerealiseerd, moet de afrit Weg om de Noord (N201) naar de Hoofdweg worden verschoven/verlengd. Dit is een project dat op verzoek van de gemeente Haarlemmermeer wordt uitgevoerd en betaald.	Bereikbaar-heid	Studie	n.n.b.	€ -
N201a-03 - Vervanging - 20,71 km - 23,5 km - Rehabilitatie	Einde levensduur	Initiatief	2029	€ 4.800.000
N231-15 - Verbetering - Legmeerdijk Zuid, gemeenten Aalsmeer en Uithoorn Op grond van de Vervolgstudie N201 is geconcludeerd dat er meer inzicht nodig is in de samenstelling van het verkeer op de Legmeerdijk Zuid. Pas dan kan worden bepaald of de grootschalige oplossingen (zoals verdiepte ligging) die in de vervolgstudie worden gesuggereerd, ook gewenst en nodig zijn.	Bereikbaar-heid	Studie	n.n.b.	€ -
N231-17 - Verbetering - Ongestoord Logistieke verbinding Greenport Aalsmeer Het project zet in goede bereikbaarheid van de Greenport Aalsmeer en het veilingcomplex van RoyalFloraHolland door infrastructurele maatregelen aansluitend op de N201. De gemeente Aalsmeer realiseert een extra uitgang langs de Middenweg naar de N201, die alleen tijdens venstertijden wordt gebruikt. De provincie realiseert een extra ingang op de Legmeerdijk (N231) ten noorden van de hoofdingang en sluit aan op de te realiseren rotonde op het RoyalFloraHolland-terrein. De afslag is alleen te bereiken vanuit de richting van de Waterwolftunnel en hoewel de ingang alleen voor vrachtverkeer was bedoeld, is ervoor gekozen de aansluiting open te stellen voor al het gemotoriseerd verkeer.	Bereikbaar-heid	Realisatie	2022-2023	€ 2.862.000
N231-18 - Verbetering - Verbreden fietspad Bosrandweg (N231), gemeente Aalsmeer Uit de Verkenning Bosrandweg/Fokkerweg is een adaptief programma bereikbaarheid gekomen met, onder andere, maatregelen voor de middellange termijn (2025-2030). Het verbreden van het fietspad langs de Bosrandweg (N231) is onderdeel van de maatregelen op middellange termijn.	Bereikbaar-heid	Studie	2025-2030	€ -
N231b-06 - Vervanging - 22,4 km - 25,2 km - Rehabilitatie	Einde levensduur	Initiatief	2026	€ 4.000.000

Maatregel omschrijving	Thema	Fase	Uitvoerings-periode	Totaal budget/ krediet
N232-14 - Verbetering - Studie Fokkerweg (N232)/Bosrandweg (N231), gemeenten Haarlemmermeer en Aalsmeer Uit de verkenning Fokkerweg/Bosrandweg is een adaptief programma bereikbaarheid gekomen met, onder andere, nader onderzoek naar de kruispunten N231-Nieuwe Meerlaan, N231-Rietwijkeroordweg en fietsverbindingen naar Fokker Logistics Park en Schiphol-Oost Zuideinde.	Bereikbaar-heid	Studie	n.n.b.	€ -
N232-15 - Verbetering - Doorfietsroute Schiphol: fietspad N232, gemeente Haarlemmermeer Het fietspad langs de Schipholweg wordt verbreed en opgewaardeerd tot doorfietsroute. Door het verbeteren van het fietsnetwerk wordt de verkeersveiligheid verbeterd en wordt het aantrekkelijker om per fiets te reizen. Het opwaarderen tot doorfietsroute leidt tot een stijging in het fietsgebruik en draagt bij aan de stedelijke bereikbaarheid in de regio.	Bereikbaar-heid	Studie	2025-2026	€ -
N232-16 - Verbetering - Kortetermijnmaatregelen Fokkerweg (N232)/ Bosrandweg (N231), gemeenten Haarlemmermeer en Aalsmeer Uit de verkenning Fokkerweg/Bosrandweg is een adaptief programma bereikbaarheid gekomen met, onder andere, maatregelen voor de korte termijn (2022-2025): K-02 opknappen entree fietsers Schiphol-Oost, K-04 voetpad Renaissance Hotel Schiphol-Oost, K-05 houten vangrail tussen weg en fietspad Bosrandweg, K-06 voetpad tussen Bosrandweg 25 en rotonde Nieuwe Meerland en K-11 verbeteren verlichting fietspad Bosrandweg.	Verkeersvei-ligheid	Studie	2024-2025	€ -
N232-17 - Verbetering - Zuidelijke ontsluiting Schiphol-Oost op de N232, gemeente Haarlemmermeer Uit de verkenning Fokkerweg/Bosrandweg is een adaptief programma bereikbaarheid gekomen met, onder andere, maatregelen voor de middellange termijn (2025-2030). De realisatie van een zuidelijke ontsluiting van Schiphol-Oost op de N232 ter hoogte van de Southern Crossstraat is onderdeel van de maatregelen op middellange termijn.	Bereikbaar-heid	Studie	2025-2030	€ -
N232-18 - Verbetering - Noordelijke ontsluiting Schiphol-Oost op de N232, gemeente Haarlemmermeer Uit de verkenning Fokkerweg/ Bosrandweg is een adaptief programma bereikbaarheid gekomen met, onder andere, maatregelen voor de middellange termijn (2025-2030). De realisatie van een noordelijke ontsluiting van Schiphol-Oost op de N232 ter hoogte van de A9 is onderdeel van de maatregelen op middellange termijn.	Bereikbaar-heid	Studie	2025-2030	€ -
N232-19 - Verbetering - HOV-baan Fokkerweg (N232), gemeente Haarlemmermeer Uit de verkenning Fokkerweg/Bosrandweg is een adaptief programma bereikbaarheid gekomen met, onder andere, maatregelen voor de middellange termijn (2025-2030). Een onderzoek naar de haalbaarheid van een vrijliggende HOV-baan langs de Fokkerweg (N232) is onderdeel van de maatregelen op middellange termijn.	Bereikbaar-heid	Studie	2025-2030	€ -
N232b-03 - Vervanging - 23,33 km - 33,15 km - Kunstwerken 25C31, 25D10, 25D11 Vervangen van KW 25C31, KW 25D10 en KW 25D11 door een grote duiker (Spirosol o.g.). Afstemming met de maatregelen N232b-02 en N232-06 voor kruispunt N232-N520.	Einde levensduur	Plan	2024	€ 1.600.000
N232b-06 - Vervanging - Kunstwerken 25D13, 25D14, 25D26 en 25D27 - Kruispunt N232-N520	Einde levensduur	Studie	2030	€ 3.000.000
N232b-07 - Vervanging - 23,33 km - 25,52 km - Rehabilitatie	Einde levensduur	Initiatief	2028	€ 1.280.000
N232b-08 - Vervanging - 25,52 km - 27,5 km - Rehabilitatie	Einde levensduur	Initiatief	2028	€ 1.230.000
N519a-02 - Vervanging - 0,05 km - 1,95 km - Rehabilitatie				
Rehabilitatie verharding wegvak, km 0,05-0,33 en km 0,53-1,95	Einde levensduur	Initiatief	2028	€ 1.370.000
N520b-04 - Vervanging - 9,47 km - 11,47 km - Rehabilitatie	Einde levensduur	Initiatief	2028	€ -
N521a-02 - Vervanging - 0,05 km - 1,83 km - Rehabilitatie	Einde levensduur	Initiatief	2025	€ 1.370.000
SOLAROAD-2 - Vervanging - 23,1 km - 23,2 km - Innovatie - toepassing zonnefietspad Het asfalt fietspad wordt vervangen door een fietspad dat zonne-energie in de verharding opwekt, het zogenaamde zonnefietspad. Dit vindt plaats op het fietspad parallel aan de N232 ter hoogte van de rotonde Kromme Spieringweg (hectometer 23.1) richting Haarlem. Het zonnefietspad wordt tussen de 100 en 420 meter lang.	Einde levensduur	Realisatie	2023-2024	€ 2.700.000
V**RI-geb6-02** - Vervanging - VRIs einde levensduur door iVRI's (2025-2030)	Einde levensduur	Initiatief	2025-2030	€ 8.050.000

4.7. Gebied 7 – Gooi en Vechtstreek

Gebiedsgrens

Het gebied Gooi en Vechtstreek bestaat uit de gemeenten Amstelveen (gedeeltelijk), Blaricum, Diemen, Gooise Meren, Hilversum, Huizen, Laren, Ouder-Amstel, Weesp en Wijdemeren.

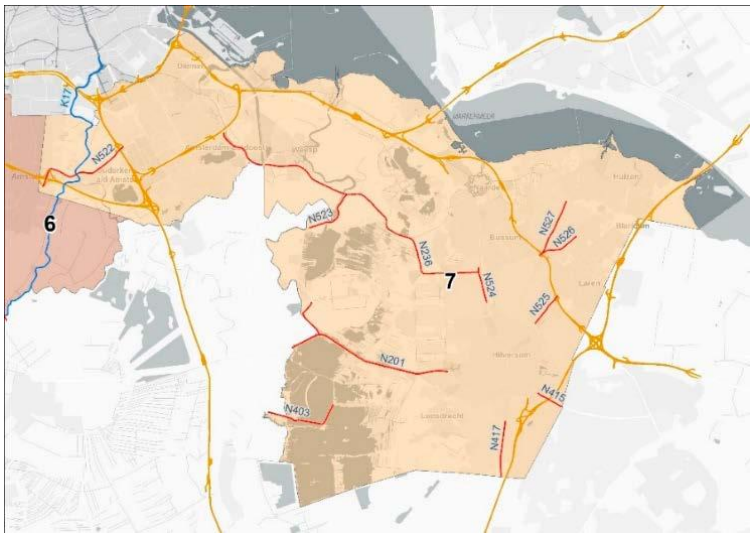

Gebiedskenmerken

Het Gooi en de Vechtstreek is strategisch gelegen tussen Amsterdam, Almere, Amersfoort en Utrecht en heeft een aantal verstedelijkte gebieden en een aantrekkelijk landschap om te recreëren, zoals de Heuvelrug, de Vechtstreek en de Randmeren. Hoewel de regio bestaat uit middelgrote en kleinere gemeenten, zijn de mobiliteitsopgaven groot vanwege de scharnierfunctie tussen Utrecht, Flevoland en Noord-Holland. Het gebied wordt doorkruist door grote rijkswegen en spoorlijnen. Het Gooi en de Vechtstreek kenmerkt zich onder andere door een groene woonomgeving, een forse woningbouwopgave, met name in de omgeving van Amsterdam, veel natuurgebieden, een cluster van (digitale) creatieve bedrijven en Media Valley en het Unesco werelderfgoed De Stelling van Amsterdam.

Variabel onderhoud

Bermonderhoud wordt ecologisch uitgevoerd, zodat de biodiversiteit langs de provinciale wegen toeneemt.
Eind 2022 start de trajectbenadering N201c. Het project omvat onder andere rijbanen, bruggen en fietspad. Naast de onderhoudswerkzaamheden worden ook vervangingen en verbeteringen, inclusief faunamaatregelen, meegenomen.

Vervangings-, verbeter- en uitbreidingsprojecten

TABEL 12 – GEBIED 7: VERVANGINGS-, VERBETER- EN UITBREIDINGSPROJECTEN

Maatregel omschrijving	Thema	Fase	Uitvoerings-periode	Totaal budget/ krediet
N201-33 - Verbetering - Trajectbenadering N201c, gemeente Wijdemeren Gelijktijdig met het groot onderhoud (zie N201c-03) worden kleine verbetermaatregelen uitgevoerd en wordt vanuit het PMI een bijdrage geleverd aan de vervanging van 2 vaste bruggen voor het verbreden van het profiel op de bruggen, zodat er meer ruimte is tussen de rijbaan en het fietspad.	Verkeersveilig-heid	Realisatie	2022-2023	€ 460.000
N201c-03 - Vervanging - 70 km - 77,5 km - Wegconstructie en 3 kunstwerken KW 31F01, KW 31F02 en 31F0 zie N201-33	Einde levensduur	Realisatie	2022-2023	€ 2.156.000
N201c-04 - Vervanging - 70 km - 77,48 km - Rehabilitatie Trajectbenadering N201c. Rehabilitatie van diverse wegvakken : km70-71,1 km71,6-73,2 km 73,9-75,95 en km 76,5-77,48	Einde levensduur	Initiatief	2028	€ 4.410.000
N236-11 - Verbetering - Reconstructie N236, deel 6: Faunapassage (hmp. 13,2)-Noordereind, gemeente Wijdemeren Gelijktijdig met het groot onderhoud wordt de verkeersveiligheid op dit wegvak verbeterd door een verbreding van de rijbaan en het fietspad en worden de uitritten beter herkenbaar gemaakt.	Verkeersveilig-heid	Realisatie	2022-2023	€ 1.500.000

Maatregel omschrijving	Thema	Fase	Uitvoerings-periode	Totaal budget/ krediet
N417-02 - Verbetering - Herinrichting N417, gemeente Hilversum Op de N417 wordt te hard gereden en de oversteken voor het langzaam verkeer (waaronder ruiters) zijn onvoldoende zichtbaar. De weg wordt heringericht en aan de westzijde wordt een eenzijdig, in twee richtingen bereden fietspad aangelegd. Het fietspad aan de oostzijde komt te vervallen.	Verkeersveilig-heid	Realisatie	2022-2023	€ 3.700.000
N417a-01 - Vervanging - 8,9 km - 10,8 km - Utrechtse weg zie N417-02	Einde levensduur	Realisatie	2022-2023	€ 1.200.000
N522-05 - Verbetering - Vervanging/opwaardering brug Ouderkerk, gemeenten Amstelveen en Ouder-Amstel De huidige brug wordt vervangen door twee nieuwe bruggen. Het kruispunt aan de westzijde van de brug verdwijnt. De ontsluiting van de Amstelzijde verloopt dan via een parallelroute langs de Oranjebaan.	Bereikbaar-heid	Realisatie	2017-2023	€ 28.990.000
25G16/17-90 - Vervanging - Brug Ouderkerk a/d Amstel Zie N522-05	Einde levensduur	Realisatie	2017-2023	€ 22.810.000
N524-01 - Verbetering - Smalle fietspaden langs de N524, gemeente Hilversum Deze maatregel is onderdeel van het Programma provinciale fietsknelpunten. De tweezijdige, éénrichtingen fietspaden langs de N524 zijn smal. Het is een prioritaire doorfietsroute en daarmee voldoet deze fietsroute niet aan de eisen en het gebruik. Er wordt onderzoek gedaan naar mogelijke oplossingen.	Verkeersveilig-heid	Studie	2025-2026	€ -
N525-05 - Verbetering - Reconstructie kruispunt N525-Westerheide/ Oude Postweg, gemeente Laren Op het kruispunt met de Westerheide/ Oude Postweg maken veel fietsers geen gebruik van de aanwezige fietstunnel en steken de N525 gelijkvloers over. Om de verkeersveiligheid te verbeteren wordt op het kruispunt een LARGAS-verkeersplein gerealiseerd. Vooruitlopend op de reconstructie zijn er tijdelijke, snelheidsremmende maatregelen genomen.	Verkeersveilig-heid	Realisatie	2022-2023	€ 2.006.000
N525-06 - Verbetering - Fietstunnel N525, strekken toeleidend fietspad, gemeente Laren Om de verkeersveiligheid te verbeteren wordt het steile, toeleidende fietspad naar de fietstunnel gestrekt, zodat de haakse bocht aan het begin van de tunnel en het grote hoogteverschil verdwijnt.	Verkeersveilig-heid	Studie	2023	€ -
N527-07 - Verbetering - Reconstructie kruispunt N527-Trappenberg, gemeenten Huizen en Blaricum Deze maatregel is onderdeel van het Programma provinciale fietsknelpunten. De fietsoversteek op het kruispunt N527-Trappenberg is niet optimaal. Daarnaast wordt het terrein van de Trappenberg herontwikkeld en worden er circa 300 zorgwoningen gerealiseerd. Er wordt een onderzoek gedaan naar de mogelijkheden om de verkeersveiligheid op dit kruispunt te verbeteren.	Verkeersveilig-heid	Studie	2025-2026	€ -
N527a-02 - Vervanging - 0 km - 2,75 km - Rehabilitatie	Einde levensduur	Initiatief	2027	€ 2.910.000
VRI-geb7-02 - Vervanging - VRIs einde levensduur door iVRI's (2025-2030)	Einde levensduur	Initiatief	2025-2028	€ 1.050.000

4.8. Gebiedsoverstijgende deelprogramma's

In onderstaande tabel staan de werkzaamheden en projecten die in deelprogramma's op de provinciale infrastructuur worden uitgevoerd, verspreid over meerdere gebieden. Deze deelprogramma's zijn gericht op het aanpakken van één opgave op verschillende locaties in de provincie, zoals de aanpak van verkeersveiligheids-knelpunten of de uitrol van intelligente verkeerslichten.

TABEL 13 – GEBIEDSOVERSTIJGENDE DEELPROGRAMMA'S

Maatregel omschrijving	Thema	Fase	Uitvoerings-periode	Totaal budget/ krediet
24BB-95 - Vervanging - Centrale afstandsbediening (CAB) - 2e gedeelte fase 1 De aansluiting van 28 objecten op de Bediencentrale in Heerhugowaard. Tevens worden derden gestimuleerd ook op de Bediencentrale aan te sluiten.	Einde levensduur	Realisatie	2022-2025	€ 17.000.000
alg-45 - Verbetering - Kantmarkering fietspaden Een groot deel van de provinciale fietspaden is onverlicht. Door het aanbrengen van kantmarkering op circa 200 km fietspad verbetert de verkeersveiligheid op relatief eenvoudige wijze en tegen lage kosten.	Verkeersvei-ligheid	Studie	2023-2025	€ -
alg-46 - Verbetering - Aanleg bermverharding De provincie ontvangt subsidie voor de aanleg van bermverharding langs provinciale wegen. Deels moet de aanleg van bermverharding worden toegevoegd aan bestaande projecten en deels worden het zelfstandige projecten.	Verkeersvei-ligheid	Studie	2023-2024	€ -
Duurzaamheid - Vervanging - Extra budget voor infraprojecten 2021-2023 Met aanleg en beheer van infrastructuur levert de provincie haar eigen bijdrage aan duurzaamheid. Bij de nota infrastructurele kapitaalgoederen (NIKG) is voor de periode 2021-2023 jaarlijks € 2,5 miljoen beschikbaar gesteld.	Einde levensduur	Realisatie	2021-2023	€ 7.500.000
IVRI-01 - Vervanging - Bestaande VRIs aanpassen naar iVRI's Als onderdeel van Smart Mobility worden de bestaande verkeersregelinstallaties (VRI's) aangepast naar intelligente VRI's (iVRI's). Intelligente voertuigen die informatie ontvangen van en delen met intelligente infrastructuur dragen bij aan leefbaarheid en verkeersveiligheid. iVRI's kunnen aankomend verkeer herkennen en via apps en navigatiesystemen met verkeersdeelnemers communiceren over bijvoorbeeld tijd tot rood of tijd tot groen. Wegbeheerders kunnen met iVRI's bepalen welke verkeersstromen meer prioriteit krijgen, bijvoorbeeld openbaar vervoer, vrachtverkeer of fietsers.	Einde levensduur	Realisatie	2022-2025	€ 4.725.000
LED-02 - Vervanging - Openbare verlichting door LED in de gebieden - fase 2 De openbare verlichting wordt voorzien van ledlampen, wat een reductie van circa 20-30 % op het totale energieverbruik oplevert.	Einde levensduur	Realisatie	2022	€ 5.950.000
MRL-07 - Vervanging - MRL - 2e gedeelte fase 1 CAB en overige lokale objecten De provincie is wettelijk verplicht haar beweegbare kunstwerken te laten voldoen aan de Machinerichtlijn (MRL). De MRL is wetgeving voor veilig gebruik en beheersing van risico's voor gebruikers en het bedienend en onderhoudspersoneel van machines (inclusief beweegbare bruggen en sluizen).	Einde levensduur	Realisatie	2022-2025	€ 11.000.000
OVL-programma - Vervanging - Kasten Openbare Verlichting De kasten voor de openbare verlichting zijn aan het einde van hun levensduur, voldoen niet meer aan de norm en worden daarom vervangen.	Einde levensduur	Studie	2024	€ 600.000
SLS-01 - Vervanging - Sleutelsysteem objecten Vervanging van de bestaande sleutelsysteem voor de diverse objecten, zoals openbare verlichting, verkeersregelinstallaties en bruggen. Het huidige sleutelsysteem is sterk verouderd. Hierdoor is het toegangsbeheer 'vervuild', wat onveilige situaties kan veroorzaken.	Einde levensduur	Realisatie	2023-2024	€ 1.400.000
VRI-programma - Vervanging - VRI's einde levensduur door iVRI's Een groot aantal verkeersregelinstallaties is aan het einde van de levensduur en worden vervangen door iVRI's. Aangezien de werkzaamheden in alle gebieden plaatsvinden, worden de vervangingen binnen een programma uitgerold. Tevens worden vanuit beleid de mogelijkheden tot het uitbreiden van voetgangersoversteken meegenomen.	Einde levensduur	Studie	2023-2025	€ 11.800.000

4.9. Gerealiseerde projecten en areaaluitbreiding

In onderstaande tabel zijn de projecten opgenomen, die naar verwachting in 2022 zijn gerealiseerd. Aangezien het iMPI al medio 2022 is opgesteld, zijn er mogelijk maatregelen in onderstaande tabel opgenomen, die nog niet volledig in 2022 zijn afgerond.

TABEL 14 – GEREALISEERDE PROJECTEN IN 2022 (ALLE GEBIEDEN)

Maatregel omschrijving	Thema
alg-40 - Verbetering - Uitvoering beleidskader verkeersmanagement Noord-Holland De volgende maatregelen zijn gerealiseerd:• vraaggestuurd brugbedienen: Brugopening als er geen piekbelasting is op de weg; • optimalisatie verkeersmanagement in niet reguliere situaties door versnelling van detectie van verstoringen; • optimalisatie verkeersmanagement in reguliere situaties door anticiperend het verkeer te regelen.	Bereikbaarheid
HOV-03 - Uitbreiding - Hoogwaardig Openbaar Vervoer in 't Gooi (Huizen-Hilversum) De provincie heeft samen met de gemeenten Huizen, Eemnes, Laren en Hilversum een HOV-verbinding (R-net) tussen busstation Huizen en NS-station Hilversum gerealiseerd. De regio heeft hierdoor een frequente, snelle en betrouwbare OV-verbinding met Amsterdam, Schiphol en Almere gekregen. Belangrijk onderdeel hiervan was de aanleg of uitbreiding van P+R-terreinen met HOV-haltes. Daarnaast is het leefklimaat en de verkeersveiligheid verbeterd en de natuur versterkt (natuurbrug bij Anna's Hoeve). Met de ondertunneling van de bus- en spoorbaan bij de Oosterengweg in Hilversum is bovendien een groot knelpunt van de Hilversumse ring opgelost.	Bereikbaarheid
HOV-07 - Verbetering - Hoogwaardig Openbaar Vervoer Aalsmeer-knooppunt Schiphol Zuid (HOVASZ), gemeenten Haarlemmermeer, Aalsmeer en Uithoorn Het tracé loopt van de Fokkerweg in de Haarlemmermeer naar de Poelweg in Uithoorn. Er is een geheel vrije busbaan op de "oude" N201 aangelegd. Daarnaast is de N196, gedeelte Fokkerweg-Legmeerdijk, versmald van 2x2 rijstroken naar 2x1 rijstrook. Tevens is een fietstunnel gerealiseerd en een fietsoverdoorgang onder de Aalsmeerderbrug.	Bereikbaarheid
N231a-02 - Variabel onderhoud - Hoogwaardig Openbaar Vervoer Aalsmeer-knooppunt Schiphol Zuid (HOVASZ), gemeenten Haarlemmermeer, Aalsmeer en Uithoorn zie HOV-07	Onderhoud
K4/5/6-a-02 1 - Vervanging - Roskamsluis Zelfbediening	Einde levensduur
K4/5/6-a-02 2 - Vervanging - Roskamsluis aanpassingen in het kader van de Machinerichtlijn	Einde levensduur
N239-08 - Verbetering - Trajectbenadering N239a, gedeelte N242-A7, gemeenten Hollands Kroon, Opmeer en Medemblik Gelijktijdig met het groot onderhoud op de N239, gedeelte N242-A7, zijn rotondes gerealiseerd op de kruispunten N239-Langereis en N239-Zuiderzeestraat, is een nieuwe fietsbrug aangelegd en zijn kleine verkeersveiligheidsmaatregelen uitgevoerd. Op het kruispunt N239-Alkmaarseweg (uit het Programma provinciale fietsknelpunten) is een middengeleider voor overstekend langzaam verkeer aangelegd.	Verkeersveiligheid
N239a-03 - Vervanging - 13,67 km - 22,56 km - Wegconstructie en kunstwerken zie N239-08	Einde levensduur
N244-10 - Uitbreiding - Nieuwe aansluiting op het kruispunt N244-N247, gemeente Edam/Volendam De gemeente realiseert een nieuwe ontsluitingsweg, die aansluit op het kruispunt van de N244-N247. Hiervoor is het kruispunt N244-N247 aangepast.	Bereikbaarheid
N244a-01 - Vervanging - Herplant bomen N244 / Noordhollandsch Kanaal De kap en herplant van zieke bomen langs de N244b en het Noordhollandsch Kanaal wordt gefaseerd uitgevoerd. Tijdens de voorbereiding van de eerste fase is besloten, mede door de wens van omwonenden, de zieke bomen zo lang mogelijk te behouden. In 2022 zijn de werkzaamheden van kap en herplant 1e fase (N244a-01) en het levensduurverlengd onderhoud (N244a-06) van de bomen afgerond.	Einde levensduur
N244a-06 - Variabel onderhoud - Levensduur verlengend onderhoud bomen De kap en herplant van zieke bomen langs de N244b en het Noordhollandsch Kanaal wordt gefaseerd uitgevoerd. Tijdens de voorbereiding van de eerste fase is besloten, mede door de wens van omwonenden, de zieke bomen zo lang mogelijk te behouden. In 2022 zijn de werkzaamheden van kap en herplant 1e fase (N244a-01) en het levensduurverlengd onderhoud (N244a-06) van de bomen afgerond.	Onderhoud
N248-16 - Verbetering - Verkeersveiligheid kruispunten N248-Wadweg en N248-Waardpolderhoofdweg (KT-maatregelen), gemeente Hollands Kroon Om de verkeersveiligheid te verbeteren zijn op kruispunt N248-Wadweg drempels gerealiseerd en is de maximumsnelheid ter hoogte van het kruispunt verlaagd naar 50 km/uur. Op het kruispunt N248-Waardpolderhoofdweg is een aantal maatregelen ter verbetering van de verkeersveiligheid uitgevoerd, zoals 2 asverspringingen gerealiseerd en het afsluiten van de Ansjoviskade.	Verkeersveiligheid
gebiedsaannemer - 14D30 Zijperbrug Aanbrengen rampalen achter remmingwerken	Onderhoud
gebiedsaannemer - 14D35 Stolperbasculebrug Maatregelen civieltechnisch onderhoud + vervangen 1/3 brugdek	Onderhoud
gebiedsaannemer - 14G14 Schagerbrug A Maatregelen civieltechnisch onderhoud	Onderhoud
gebiedsaannemer - 14G14 Schagerbrug A Vervangen remmingwerken	Onderhoud
gebiedsaannemer - N240a Vervangen deklaag rijbaan + fietspad km 1,320 - km 6,600	Onderhoud
gebiedsaannemer - N250a (rotonde) Vervangen deklaag rijbaan + fietspad km 116,350 - km 116,800	Onderhoud
gebiedsaannemer - N242a Groot onderhoud asfaltverhardingen km 45,525 - km 46,900	Onderhoud
gebiedsaannemer - N243 Groot onderhoud asfaltverhardingen km 1,300 - km 1,700	Onderhoud
gebiedsaannemer - N243 Groot onderhoud asfaltverhardingen km 4,500 - km 7,000	Onderhoud
gebiedsaannemer - N245a Groot onderhoud asfaltverhardingen km 20,100 - km 20,840	Onderhoud
gebiedsaannemer - N512a Groot onderhoud asfaltverhardingen km 5,525 - km 8,700	Onderhoud
gebiedsaannemer - N239a Groot onderhoud asfaltverhardingen km 19,675 - km 20,775	Onderhoud
gebiedsaannemer - N240c Groot onderhoud asfaltverhardingen km 23,300 - km 31,050	Onderhoud
gebiedsaannemer - N243 Groot onderhoud asfaltverhardingen km 11,500 - km 13,000	Onderhoud

Maatregel omschrijving	Thema
gebiedsaannemer - N247b Groot onderhoud asfaltverhardingen km 57,450 - km 57,675	Onderhoud
gebiedsaannemer - N509a Groot onderhoud asfaltverhardingen km 2,500 - km 6,100	Onderhoud
gebiedsaannemer - N509a Groot onderhoud asfaltverhardingen km 7,050 - km 7,750	Onderhoud
gebiedsaannemer - N202a Groot onderhoud asfaltverhardingen km 5,525 - km 6,900	Onderhoud
gebiedsaannemer - N235a Levensduur verlengend onderhoud km 4,700 - km 8,100	Onderhoud
gebiedsaannemer - N246a-04 Vervangen deklaag km 21,600 - km 23,600	Onderhoud
gebiedsaannemer - HOV-2 Levensduur verlengend onderhoud km 0,000 - km 6,160	Onderhoud
gebiedsaannemer - N207b Levensduur verlengend onderhoud km 52,040 - km 58,890	Onderhoud
gebiedsaannemer - N231b Levensduur verlengend onderhoud km 27,500 - km 27,800 t.h.v. Bosrandbrug	Onderhoud
gebiedsaannemer - N232b Vervangen deklaag (incl. herstel onderlagen) km 25,500 - km 27,300	Onderhoud
gebiedsaannemer - N232c Levensduur verlengend onderhoud km 33,150 - km 33,800	Onderhoud
gebiedsaannemer - N232d Levensduur verlengend onderhoud km 40,000 - km 43,950	Onderhoud
gebiedsaannemer - N201c Vervangen deklaag km 70,000 - km 77,500	Onderhoud

Areaaluitbreiding

Indien met een verbeter- of uitbreidingsproject extra infrastructuur is gerealiseerd, bijvoorbeeld omdat een weg breder is geworden of bermverharding is aangelegd, is sprake van areaaluitbreiding'. Dit leidt tot hogere kosten voor het vast en variabel onderhoud.
Jaarlijks wordt gekeken of inderdaad sprake is van areaaluitbreiding en worden hiervoor de gemiddelde, jaarlijkse kosten voor het vast en variabel onderhoud berekend. Dit wordt vervolgens via de kaderbrief verwerkt in de meerjarenbegroting.
In sommige gevallen wordt infrastructuur verwijderd en is sprake van areaalvermindering. Dit wordt eveneens meegenomen in de jaarlijkse evaluatie van het benodigde onderhoudsbudget.
Als een (deel van een) weg wordt overgedragen aan of overgenomen van een andere wegbeheerder wordt dit ook verwerkt in de berekening van de jaarlijkse onderhoudskosten.

TABEL 15 – AREAALUITBREIDING – JAARLIJKSE TOENAME KOSTEN VAST EN VARIABEL ONDERHOUD

(Bedragen x € 1 miljoen)	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Vast onderhoud - cumulatief	-0,01	0,08	-0,34	0,20	0,10	-0,01	-0,20	-1,66
Variabel onderhoud - cumulatief	-0,01	0,09	-0,37	0,22	0,11	-0,01	-0,22	-1,82
Totaal - cumulatief	**-0,02**	**0,18**	**-0,70**	**0,42**	**0,21**	**-0,01**	**-0,43**	**-3,47**

4.10. Geschrapte projecten

In onderstaande tabel zijn de projecten opgenomen, die in 2022 zijn geschrapt.

TABEL 17 - GESCHRAPTE PROJECTEN IN 2022

Maatregel omschrijving	Thema
alg-43 - Verbetering - Programma provinciale fietsknelpunten (rapport Fietsersbond) De Fietsersbond heeft op verzoek van de provincie een rapport opgesteld met infrastructurele knelpunten voor het fietsverkeer in de provincie Noord-Holland. De 14 provinciale knelpunten worden nader uitgewerkt. De aanpak is per knelpunt verschillend. *De knelpunten op de N244 en N203 zijn gerealiseerd. Knelpunt N208-Leidsevaart is opgenomen in N208-05, knelpunt N239-Alkmaarseweg in N239-08 en knelpunt N240-Oosteinde in N240-05. De overige knelpunten zijn als aparte maatregelen opgenomen in het iMPI en het programma wordt als apart project geschrapt.*	Verkeersveiligheid
N197a-01 - Vervanging - Oplossen wateroverlast N197 door vervanging wegconstructie km 5,6 tot 6,0. *De situatie is een jaar gemonitord en gebleken is dat de grondwaterstand onder de streefwaarden valt, waardoor maatregelen niet nodig zijn. Het project wordt geschrapt.*	Einde levensduur
N205-05 - Verbetering - Verdubbeling N205, gedeelte Nieuwe Bennebroekerweg-N207, gemeente Haarlemmermeer Er ligt een voorontwerp. Het project blijft in de studiefase totdat er duidelijkheid is over de woningbouwontwikkeling in het westen van de Haarlemmermeer. *De provincie heeft samen met de gemeente Haarlemmermeer en de VRA een Netwerkstudie opgesteld. Maatregelen en oplossingsrichtingen zijn in 2022 uitgewerkt tot een gezamenlijke adaptieve agenda. Een mogelijke verdubbeling N205 komt nu niet als oplossingsrichting naar voren. Het project wordt daarom geschrapt. Mocht later blijken dat de verdubbeling van de N205 in het kader van gebiedsontwikkeling nodig is, kan het project weer terugkomen in de adaptieve agenda en opgenomen worden in het iMPI.*	Bereikbaarheid

5 FINANCIEEL OVERZICHT PROGRAMMA INFRASTRUCTUUR

In dit hoofdstuk wordt nader inzicht gegeven in de kosten van het iMPI. Deze financiële gegevens zijn opgenomen in de Begroting 2023 en de meerjarenraming.
Conform het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) is in het financiële overzicht onderscheid gemaakt tussen de verschillende kapitaalgoederen, namelijk wegen (wegen en bruggen) en vaarwegen (oevers, vaarwegen en sluizen).

5.1. Vast en variabel onderhoud

Netto budgetten vast en variabel onderhoud

Jaarlijks worden de budgetten voor het vast en variabel onderhoud geactualiseerd. In de begroting worden de onderhoudsbudgetten gecorrigeerd met het indexatiepercentage gebaseerd op de GWW-index. De contractprijzen voor het vast en variabel onderhoud komen ten laste van de exploitatie. Het variabel onderhoud wordt ten laste gebracht van de bestemmingsreserves Groot onderhoud wegen en vaarwegen.

TABEL 18 - NETTO BUDGETTEN VAST EN VARIABEL ONDERHOUD WEGEN/VAARWEGEN (BEDRAGEN X € 1 MILJOEN)

Omschrijving	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
A: Vast onderhoud wegen	18,01	16,15	15,94	15,95	16,17	16,17	16,17	16,17
B: Vast onderhoud vaarwegen	5,09	5,04	4,92	4,53	4,22	4,22	4,22	2,16
C: Variabel onderhoud wegen	18,93	20,61	3,96	3,01	3,50	2,61	5,42	5,90
D: Variabel onderhoud vaarwegen	1,52	2,05	0,41	0,41	0,31	4,04	0,21	0,67
E: Gebiedscontracten - contractprijzen	34,58	35,12	36,04	36,25	36,34	36,34	36,34	36,34
GBC vast onderhoud wegen	*30,43*	*30,97*	*31,90*	*32,10*	*32,19*	*32,19*	*32,19*	*32,19*
GBC vast onderhoud vaarwegen	*4,15*	*4,15*	*4,15*	*4,15*	*4,15*	*4,15*	*4,15*	*4,15*
F: Gebiedscontracten - variabel onderhoud	9,00	9,00	9,00	9,00	9,00	9,00	9,00	9,00
GBC variabel onderhoud wegen	*6,50*	*6,50*	*6,50*	*6,50*	*6,50*	*6,50*	*6,50*	*6,50*
GBC variabel onderhoud vaarwegen	*2,50*	*2,50*	*2,50*	*2,50*	*2,50*	*2,50*	*2,50*	*2,50*
Totaal	**87,13**	**87,97**	**70,26**	**69,15**	**69,53**	**72,37**	**71,35**	**70,23**

Verloop bestemmingsreserves Groot onderhoud wegen en vaarwegen

Het verloop van de bestemmingsreserve volgt uit de jaarlijks verwachte uitgaven voor variabel onderhoud. Volgens het BBV mag het saldo van een reserve per ultimo boekjaar niet negatief zijn. Door de bestemmings-reserve is het mogelijk de fluctuerende uitgaven te egaliseren.

TABEL 19 - VERLOOPSTAAT RESERVE GROOT ONDERHOUD WEGEN (BEDRAGEN X € 1 MILJOEN)

	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Saldo per 1-1	20,93	12,30	0,05	4,97	14,78	22,06	32,77	47,58
Stortingen	20,19	15,53	19,38	22,70	19,70	22,62	22,85	20,79
Overhevelingen	2,60	5,10	0,70	0,00	0,50	0,00	0,00	0,00
Beschikbaar	**43,71**	**32,92**	**20,13**	**27,67**	**34,98**	**44,68**	**55,61**	**68,37**
Onttrekkingen	-30,02	-31,47	-13,76	-12,90	-12,92	-11,92	-8,03	-8,03
Vrijval	-1,40	-1,40	-1,40	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Saldo per 31-12	**12,30**	**0,05**	**4,97**	**14,78**	**22,06**	**32,77**	**47,58**	**60,34**

TABEL 20 - VERLOOPSTAAT RESERVE GROOT ONDERHOUD VAARWEGEN (BEDRAGEN X € 1 MILJOEN)

	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Saldo per 1-1	3,92	2,20	1,32	0,51	4,32	3,71	3,78	7,77
Stortingen	8,18	11,66	5,66	7,26	5,16	7,16	7,16	6,00
Overhevelingen	-2,60	-5,10	-0,70	0,00	-0,50	0,00	0,00	0,00
Beschikbaar	**9,50**	**8,76**	**6,28**	**7,77**	**8,98**	**10,87**	**10,94**	**13,77**
Onttrekkingen	-5,59	-5,60	-3,95	-3,45	-3,45	-7,09	-3,17	-3,17
Vrijval	-1,71	-1,84	-1,82	0,00	-1,82	0,00	0,00	0,00
Overheveling	2,20	1,32	0,51	4,32	3,71	3,78	7,77	10,60
Saldo per 31-12	**3,92**	**2,20**	**1,32**	**0,51**	**4,32**	**3,71**	**3,78**	**7,77**

De bedragen in Tabel 19 en Tabel 20 voor de jaren 2028-2030 zijn een doorkijk. De programmering van het variabel onderhoud is voor deze jaren nog niet volledig. Mede hierdoor lopen de saldo's voor deze periode sterk op. Bij de herziening van de huidige NIKG 2020-2023 wordt het normbudget voor onderhoud opnieuw vastgesteld. Dit is het moment om vast te stellen of de stortingen in de reserves Groot onderhoud wegen en vaarwegen in lijn zijn met de te verwachten uitgaven.

5.2. Investeringen

Het vervangen, verbeteren en uitbreiden van bestaande infrastructuur wordt in begrotingstermen gezien als investeren; eenmalige uitgaven die gedurende de levensduur van de infrastructuur (maatschappelijke) baten opleveren. Om te kunnen investeren worden door Provinciale Staten kredieten verstrekt. In de Financiële verordening Provincie Noord-Holland 2019 is opgenomen dat de afschrijving van een investering in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut start in het jaar volgend waarop het werk in gebruik is genomen. Dit leidt vervolgens tot kapitaallasten, waarbij de afschrijvingstermijnen - zoals vermeld in hoofdstuk 3, Tabel 5 - worden toegepast.

Vervangingsinvesteringen

Er is een stelpost in de begroting opgenomen voor de dekking van de kapitaallasten van toekomstige vervangingsinvesteringen. De hoogte hiervan is bepaald op basis van het normbudget in de NIKG 2020-2023. De gemiddelde jaarlijkse investeringssom voor vervangingsinvesteringen is circa € 40 miljoen per jaar. Verder is nog rekening gehouden met een vast bedrag van € 5 miljoen per jaar aan indexering. De kapitaallasten lopen jaarlijks op tot uiteindelijk een bedrag van € 45 miljoen in 2070. De kapitaallasten worden in de begroting geraamd in het jaar volgend op ingebruikname. Op basis van de kredietbesluiten wordt de stelpost in het jaar volgend op de ingebruikname van de vervangingsinvesteringen verlaagd, waarbij de begrotingspost kapitaallasten vervangingsinvesteringen gelijktijdig wordt verhoogd (communicerende vaten).
Ten slotte, het niet tot besteding komende budget in de stelpost valt bij de jaarrekening vrij naar de algemene middelen.

Verbeter- en uitbreidingsinvesteringen

Net als bij de vervangingsinvesteringen is voor de dekking van de kapitaallasten van toekomstige verbeter- en uitbreidingsinvesteringen een stelpost opgenomen in de begroting. Deze stelpost wordt niet geïndexeerd. Op basis van de kredietbesluiten wordt de stelpost in het jaar volgend op de ingebruikname van de investeringen verlaagd, waarbij de begrotingspost kapitaallasten verbeter- en uitbreidingsinvesteringen gelijktijdig wordt verhoogd (communicerende vaten).
Ook hier valt het niet tot besteding komende budget in de stelpost bij de jaarrekening vrij naar de algemene middelen.

Naast de stelpost is er nog een provinciale dekkingsbron, namelijk de reserve OPI (Ontwikkeling Provinciale Infrastructuur). Alle middelen binnen deze reserve zijn door Provinciale Staten gekoppeld aan provinciale infrastructuurprojecten.
Daarnaast is het mogelijk dat derden (bijvoorbeeld de VRA, het Rijk of een gemeente) een bijdrage leveren aan een verbeter- of uitbreidingsinvestering. De dekking uit de reserve OPI en de bijdragen van derden worden in mindering gebracht op het te kapitaliseren bedrag. Het bedrag dat na aftrek van de bijdragen derden en de reserve OPI overblijft, wordt gekapitaliseerd en gedekt uit de stelpost.

5.3. Kapitaallasten

Vervangingsinvesteringen

Het verloop van de stelpost vervangingsinvesteringen is te vinden in Tabel 21. Allereerst is de huidige stand van zaken gegeven, waarin het effect van de kredietbesluiten tot de Begroting 2023 is doorgerekend. Vervolgens is voor de kredieten die bij de Begroting 2023 worden aangevraagd het effect in kaart gebracht. Als laatste is voor alle geprogrammeerde, toekomstige vervangingsprojecten in de studie- en planfase het verloop van de stelpost inzichtelijk gemaakt, wanneer deze projecten volgens programmering promoveren naar de realisatiefase.

TABEL 21 - VERLOOP STELPOST VERVANGINGSINVESTERINGEN (BEDRAGEN X € 1 MILJOEN)

Verloop stelpost Vervangingsinvesteringen bedragen x € 1 mln	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
huidige stand stelpost	0,14	0,82	1,57	1,38	2,27	3,17	4,05	4,95	5,85
stand stelpost na vaststelling kredieten BG2023	0,14	0,75	1,51	1,05	1,94	2,84	3,72	4,62	5,52
stand stelpost na uitvoering geprogrammeerde vervangingsinvesteringen studie- en planfase iMPI2023-2030	0,14	0,75	1,43	0,13	-0,26	0,16	0,11	-0,48	-0,16

Dit overzicht laat zien dat er voldoende ruimte is voor de kredieten die bij de Begroting 2023 worden aangevraagd. Echter, als alle vervangingsprojecten in de studie- en planfase conform de huidige programmering worden uitgevoerd, is in 2026 binnen de stelpost onvoldoende ruimte. Hierbij de kanttekening dat de kosten van studie- en planfaseprojecten nog nader moeten worden geraamd. De focus voor de programmering zal het komende jaar nog scherper liggen op prioritering van de werkzaamheden. Dit betekent een afweging van prestaties, risico's en kosten. Het effect van de zeer forse grondstoffenstijgingen is in de doorrekening van de stelpost niet verwerkt, omdat die zich zeer lastig meerjarig laat voorspellen. Hierdoor kan bij de realisatie van infrastructurele projecten temporisering optreden. Gegeven de huidige programmering en de geschetste ontwikkelingen is de verwachting dat binnen enkele jaren de grens van de huidige stelpost wordt bereikt. Dit vraagt om een nadere afweging in de brede beschouwing van de provinciale ambities bij de totstandkoming van het nieuw op te stellen coalitieakkoord in 2023.

Verbeter- en Uitbreidingsinvesteringen

Het verloop van de stelpost verbeter- en uitbreidingsinvesteringen is te vinden in Tabel 22. Allereerst is de huidige stand van zaken gegeven, waarin het effect van de kredietbesluiten tot de Begroting 2023 is doorgerekend. Vervolgens is voor de kredieten die bij de Begroting 2023 worden aangevraagd het effect in kaart gebracht. Als laatste is voor de projecten in de studie- en planfase het verloop van de stelpost inzichtelijk gemaakt, wanneer deze volgens de huidige programmering promoveren naar de realisatiefase. Hierbij de kanttekening dat met name de uitvoeringskosten van de studieprojecten vaak nog grove schattingen zijn.

TABEL 22 – VERLOOP STELPOST VERBETER- EN UITBREIDINGSINVESTERINGEN (BEDRAGEN X € 1 MILJOEN)

Verloop stelpost Verbeter- en Uitbreidingsinvesteringen bedragen x € 1 mln	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031 e.v.
huidige stand stelpost	0,51	0,76	0,49	0,96	1,34	1,21	0,84	0,84	0,84
stand stelpost na vaststelling kredieten BG2023	0,23	0,44	0,12	0,58	0,96	0,83	0,46	0,46	0,46
stand stelpost na uitvoering geprogrammeerde verbeter- en uitbreidingsinvesteringen planfase iMPI2023-2030	0,23	0,43	0,04	0,37	0,65	0,52	0,15	0,15	0,15
stand stelpost na uitvoering geprogrammeerde verbeter- en uitbreidingsinvesteringen studie- en planfase iMPI2023-2030	0,23	0,41	0,01	0,13	0,09	-0,24	-0,93	-0,93	-4,34

Dit overzicht laat zien dat in de stelpost Verbeter- en Uitbreidingsinvesteringen voldoende ruimte is voor de kredieten die bij de Begroting 2023 worden aangevraagd. Tevens is uit deze tabel op te maken dat binnen de stelpost ook nog voldoende ruimte is voor de realisatie van projecten in de planfase. De realisatie van de huidige studieprojecten kunnen vanaf 2028 niet meer worden gedekt uit de stelpost. Het saldo van de stelpost wordt dan negatief. Hierbij dezelfde kanttekening als bij de stelpost Vervangingsinvesteringen dat het effect van de zeer forse grondstoffenstijgingen niet is verwerkt in de doorrekening van de stelpost. Dit kan betekenen dat mogelijk volgend jaar al onvoldoende middelen in de stelpost aanwezig zijn om een studieproject te promoveren naar de planfase en hiervoor te zijner tijd een uitvoeringskrediet aan te vragen.

Voor de toekomst moet worden gekeken welke mogelijkheden er zijn en welke keuzes moeten worden gemaakt om de meerjarenraming sluitend te krijgen. Gedacht kan worden aan het schrappen van studieprojecten en/of meer geld beschikbaar stellen (ophoging budget stelpost). Zoals bij de vervangings¬investeringen reeds is opgemerkt, vraagt dit om een nadere afweging in de brede beschouwing van de provinciale ambities bij de totstandkoming van het nieuw op te stellen coalitieakkoord in 2023.

VERKLARENDE WOORDENLIJST

BIJLAGE 1

Projecten	Algemene term gebruikt in het iMPI voor infrastructurele werkzaamheden voor wat betreft onderhoud, vervanging, verbetering, en uitbreiding. Al deze projecten resulteren in een fysieke verandering in de infrastructuur. Een project kan bestaan uit meerdere infrastructurele maatregelen die mogelijk een verschillend financiële dekking hebben. Een voorbeeld hiervan is een project waarin groot onderhoud tegelijkertijd met een vervanging wordt uitgevoerd.
Investeringen	Uitgave om duurzame kapitaalgoederen aan te schaffen of te vervangen. Deze kapitaalgoederen hebben een levensduur van meerdere jaren.
Kredieten	Budget beschikbaar voor een vervanging, verbetering, of uitbreidingsinvestering. Voor de financiering van vervanging, verbetering- en uitbreidingsprojecten worden kredieten aangevraagd bij Provinciale Staten. Na goedkeuring is het budget voor het investeringsgedeelte van het project beschikbaar. Het is dus niet altijd het totale budget van het project wanneer dit uit meerdere activiteiten bestaat. Ook geldt dat de dekking varieert, deze kan geheel door de provincie beschikbaar gesteld worden maar het kan ook derde partijen betreffen.
Dekking	Bij de jaarlijkse begroting dienen de middelen voor de dekking van uitgaven aangewezen te worden. Dit kunnen naast eigen provinciale middelen ook bijdragen derden zijn.
Financiering	De wijze waarop uitgaven worden betaald (vanuit eigen vermogen of vreemd vermogen).
Exploitatie (begroting)	Een exploitatie(begroting) is het overzicht van uitgaven en inkomsten die worden verwacht in het lopende begrotingsjaar.
Kaderbrief	In de kaderbrief geeft het college van Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Holland zijn visie op de te verwachten financiële ontwikkelingen en op het beleid in de komende jaren. Met deze brief vraagt het college aan Provinciale Staten aan te geven wat de financiële kaders zijn voor de begroting en de meerjarenraming. De kaderbrief is daarmee de start van de jaarlijkse beleids- en begrotingscyclus.

GEBRUIKTE AFKORTINGEN

BIJLAGE 2

Afkortingen	
BG	begroting
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten
CA	Coalitieakkoord
CAB	Centrale afstandsbediening
CEMT-klasse	Conférence Européenne des Ministres de Transport-klasse Klasses om de afmetingen van vaarwegen in West-Europa op elkaar af te stemmen.
DGD	dunne geluidreducerende deklaag
DRIP	dynamisch route-informatiepaneel
EBW	eerste begrotingswijziging
GS	Gedeputeerde Staten
HOV	hoogwaardig openbaar vervoer
iMPI	integraal Meerjarenprogramma Infrastructuur
iNHi	investeringsstrategie Noord-Hollandse infrastructuur
IPM	integraal projectmanagement
iVRI	intelligente verkeersregelinstallatie
KW	kunstwerk
LARGAS	LAngzaam Rijden GAat Sneller
MIRT	Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport
MRL	Machinerichtlijn
NIKG	Nota Infrastructurele Kapitaalgoederen
NVO	natuurvriendelijke oever
OV	openbaar vervoer
OVL	openbare verlichting
P+B	Park + Bike
P+R	Park + Ride
PNH	Provincie Noord-Holland
PS	Provinciale Staten
SCADA	Supervisory Control And Data Acquisition
STOMP	Stappen, Trappen, OV, MaaS en Privé-auto
TESO	Texels Eigen Stoomboot Onderneming
TTI	tunnel technische installatie
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
VRA	Vervoerregio Amsterdam
VRI	verkeersregelinstallatie

HAARLEM, AUGUSTUS 2022

Colofon

Uitgave
Provincie Noord-Holland
Postbus 123 | 2000 MD Haarlem
Tel.: 023 514 31 43 | Fax: 023 514 40 40
www.noord-holland.nl
post@noord-holland.nl

Eindredactie
Directie BU, Sector BSP en Directie BEL,
Sector Mobiliteit

Fotografie
Provincie Noord-Holland

Grafische verzorging
Xeroxmediaservices

Haarlem, augustus 2022

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
mw T. van Egmond
BEL/MOB

Telefoonnummer 023 5145233
egmondt@noord-holland.nl

Verzenddatum

31 AUG. 2022

Kenmerk
1840198/1840204

Uw kenmerk

Betreft: integraal Meerjarenprogramma Infrastructuur (iMPI) 2023-2030

Geachte leden,

Hierbij ontvangt u ter besluitvorming de voordracht van het integraal Meerjarenprogramma Infrastructuur (iMPI) 2023-2030.
In deze voordracht vragen wij een aantal kredietaanvragen op te nemen in de Voordracht van de Begroting 2023. In de Voordracht van de Begroting vragen wij u deze kredieten beschikbaar te stellen.
Daarom verzoeken wij u de voordracht van het iMPI 2023-2030 voorafgaand aan de Begroting te behandelen in uw vergadering van 14 november a.s.

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

Bijlage(n):
Voordracht
iMPI 2023-2030

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Was-wordt overzicht indicatoren begroting

Inhoud

Programma 1 – Openbaar bestuur 2
Programma 2 – Klimaat en Milieu 4
Programma 3 – Ruimte en Water 6
Programma 4 - Bereikbaarheid 8
Programma 5 - Groen 10
Programma 6 – Economie, cultuur en welzijn 11
Programma 7 – Economisch herstel en duurzaamheid 13
Programma 8 – Overzicht Financiën en bedrijfsvoering 14
Overzicht geschrapte indicatoren 15

Programma 1 – Openbaar bestuur

Was	Wordt	Opmerkingen
Opkomst bij Tweede Kamerverkiezingen (BBV- indicator) Opkomst bij Provinciale Statenverkiezingen (BBV- indicator) Opkomst bij gemeenteraadsverkiezingen (BBV- indicator)	Opkomst bij Tweede Kamerverkiezingen (BBV- indicator) Opkomst bij Provinciale Statenverkiezingen (BBV- indicator) Opkomst bij gemeenteraadsverkiezingen (BBV- indicator)	De BBV indicatoren Opkomst bij … verkiezingen zijn in opzet gewijzigd van 3 losse tabellen met alleen de meest recente waarde naar 1 grafiek waarin per soort verkiezingen de historische trend inzichtelijk is gemaakt.
Organiseren en afhandelen van vergaderingen voor Provinciale Staten Organiseren van de uitreiking van de Ribbius Peletierpenning Rapporten van de Randstedelijke Rekenkamer Organiseren van ‘Gast van de Staten’ bijeenkomsten.	Ongewijzigd	
Aantal gemeenten onder preventief toezicht (BBV- indicator) lle gemeenten / gemeenschappelijke regelingen beoordeeld a.d.h.v. vastgesteld toezichtregime en waterschappen beoordeeld. (in %) In Uitvoeringsplan bepaalde verdiepingsonderzoeken en praktijktoetsen uitgevoerd. (in %) Toezichtoordelen over voorgaand jaar gepubliceerd. (in %)	Aantal gemeenten onder preventief toezicht (BBV- indicator)	De presentatie van de indicator ‘aantal gemeenten onder preventief toezicht’ is gewijzigd zodat de historische trend (ontwikkeling) zichtbaar is. De overige indicatoren onder het operationeel doel ‘interbestuurlijk toezicht uitoefenen’ voldoen niet aan de uitgangspunten voor opname als indicator in de begroting/jaarstukken. Rapportage over de taakuitvoering van het interbestuurlijk toezicht vind plaats via de toelichting op het operationeel doel en via het seperate jaarverslag interbestuurlijk toezicht.

Ambtsbezoeken in alle gemeenten Noord-Holland tot einde ambtsperiode in 2025.	Afgelegde ambtsbezoeken aan gemeenten in de huidige ambtsperiode (cumulatief)	De presentatie van de indicator is gewijzigd zodat de relatie tussen het doel om in de huidige ambtsperiode aan alle gemeenten een ambtsbezoek af te leggen en de realisatie inzichtelijk is gemaakt.
Activiteiten conform actieplan interne weerbaarheid (als vervolg op het provinciale weerbaarheidsbeeld) uitgevoerd. (in %) Bij gemeenten uitgevoerde quick scans.	Aantal gerealiseerde Quickscans Gemeentelijke Weerbaarheid (cumulatief)	De presentatie van de indicator 'bij gemeenten uitgevoerde quickscans' is gewijzigd zodat de realisatie van het aantal uitgevoerde quickscans over meerdere jaren inzichtelijk is gemaakt. De indicator 'activiteiten conform ….uitgevoerd' voldoet niet aan de gehanteerde uitgangspunten en is geschrapt.
Uitgevoerde beleidsonderzoeken en evaluaties Opgestelde en geactualiseerde op data- en gis-analyse gebaseerde viewers en dashboards Uitgevoerde monitors Aantal uitgevoerde Bibobtoetsen Bestuurlijke gesprekken gevoerd Adviezen over herindelingen aan minister van BZK gegeven. Organisatie netwerkbijeenkomsten ambtelijk en bestuurlijk. Vergaderingen van het Algemeen Bestuur van veiligheidsregio's in NH zijn door liaison van de commissaris van de Koning bijgewoond. Aantal (regionale) regionale samenwerkingsagenda's (afhankelijk van afspraken met regio's).	Indicatoren zijn geschrapt	Deze indicatoren voldoen niet aan de gehanteerde uitgangspunten en zijn daarom als indicator geschrapt uit de begroting. In de meeste gevallen geldt dat over deze activiteiten nog wel wordt gerapporteerd in de toelichting op de activiteiten binnen het operationeel doel.

Programma 2 – Klimaat en Milieu

Was	Wordt	Opmerkingen
Luchtverontreiniging: Co2-emissie in ton (BBV-indicator)	Luchtverontreiniging: CO2-emissie in ton (BBV-indicator)	Opzet en presentatie van de indicator is gewijzigd om de historische trend (ontwikkeling) en de verdeling naar sectoren inzichtelijk te maken.
-	Luchtverontreiniging Stikstofdioxie (NO2): aantal blootgestelde inwoners aan waarden boven 40mcg NO2 Luchtverontreiniging Fijnstof (PM10): aantal blootgestelde inwoners aan waarden boven 30mcg PM10	Betreffen nieuw toegevoegde indicatoren
Totale productie van hernieuwbare energie in petajoule (BBV-indicator)	Totale productie van hernieuwbare energie in petajoule (BBV-indicator)	Opzet en presentatie van de indicator is gewijzigd om de historische trend (ontwikkeling) inzichtelijk te maken.
Saneringen geluidbelaste woningen boven 63 dB Extra stil asfalt (in km). Spoedlocaties bodemsanering beheerst en/of aangepakt Locaties grondwaterbeheer afgehandeld Gesloten stortplaatsen Wet milieubeheer VTH taken uitgevoerd conform Uitvoeringsprogramma's Prioriteiten uitgevoerd conform afspraak/uitvoeringsprogramma's	Indicatoren zijn geschrapt	Deze indicatoren voldoen niet aan de gehanteerde uitgangspunten en zijn daarom als indicator geschrapt uit de begroting. In de meeste gevallen geldt dat over deze activiteiten nog wel wordt gerapporteerd in de toelichting op de activiteiten binnen het operationeel doel.

Coördinatie uitgevoerd conform programma's Aantal bedrijven deelgenomen aan onze stimuleringsprogramma's Icoonketens in de vorm van Living labs		

Programma 3 – Ruimte en Water

Was	Wordt	Opmerkingen
Coördineren van (delen van) corridors Stimuleren knooppunten door de inzet van kennis en proces-instrumenten Stimuleren knooppuntontwikkeling door financiële bijdrage aan integrale gebiedsontwikkelingen (aantal aanvragen)	Nieuwbouw rondom OV-Knooppunten Plancapaciteit rondom OV-Knooppunten Aantal arbeidsplaatsen rondom OV-Knooppunten	De indicatoren die gericht waren op de te leveren inzet van de provincie zijn vervangen door indicatoren die gericht zijn op de bereikte resultaten (effecten) van het programma.
Onderbouwing voor de benodigde ruimte voor energietransitie en circulaire economie Uitwerking NOVI-gebied waarbij ook overeenstemming wordt bereikt over mogelijk aanpassing wet en regelgeving in relatie met de leefbaarheids- en gezondheidsdoelstellingen voor het NZKG Vaststellen integrale ruimtelijke ontwikkelrichting havencomplex Den Helder	Toegevoegde waarde NZKG Werkgelegenheid NZKG Uitgifte bedrijventerreinen NZKG	De indicatoren die gericht waren op de te leveren inzet van de provincie zijn vervangen door indicatoren die gericht zijn op de bereikte resultaten (effecten) van het programma.
Uitvoering pachtprogramma (klanttevredenheid pachters) Verkoop t.b.v. Groen (verkopen strategische gronden Groen, behaalde opbrengst) Aankoop NNN Ontpachting NNN MJOP-uitvoering (gerealiseerd onderhoud panden)	Uitvoering pachtprogramma (klanttevredenheid pachters) Verkoop t.b.v. Groen (verkopen strategische gronden Groen, behaalde opbrengst) Aankoop NNN MJOP-uitvoering (gerealiseerd onderhoud panden)	Oude indicator ‘ontpachting NNN’ is verwijderd. Verder zijn de indicatoren onveranderd gebleven.

-	Woningtekort in Noord-Holland	Betreft een nieuw toegevoegde indicator
-	Plancapaciteit in Noord-Holland Nieuwbouw in Noord-Holland	Betreffen nieuw toegevoegde indicatoren
Waterkwaliteit: % van de waterlichamen met een goede ecologische kwaliteit (oppervlaktewater) (BBV-Indicator)	Waterkwaliteit: % van de waterlichamen met een goede ecologische kwaliteit (oppervlaktewater) (BBV-Indicator)	De weergave van de indicator is gewijzigd van een tabel naar een grafische vorm.
Vergunningverlening grondwateronttrekking KRW projecten (aantal afgerond)	Indicatoren zijn geschrapt.	Deze indicatoren voldoen niet aan de gehanteerde uitgangspunten en zijn daarom als indicator geschrapt uit de begroting. In de meeste gevallen geldt dat over deze activiteiten nog wel wordt gerapporteerd in de toelichting op de activiteiten binnen het operationeel doel.

Programma 4 - Bereikbaarheid

Was	Wordt	Opmerkingen
-	Ongevallen op provinciale wegen. Reistijdverhoudingen op provinciale wegen.	Betreffen nieuw toegevoegde indicatoren
Klantenwaardering voor het openbaar vervoer waarvoor concessieverlening plaatsvindt door de provincie (BBV-indicator)	Waardering openbaar vervoer concessiegebieden provincie Noord-Holland Reizigerskilometers binnen concessiegebieden provincie Noord-Holland Materieel concessiegebieden provincie Noord-Holland	De presentatie van de indicator 'klantwaardering' is gewijzigd zodat de histotische trend (ontwikkeling) zichtbaar is en hieraan is het landelijk cijfer toegevoegd als benchmark. De indicatoren 'reizigerskilometers' en 'materieel concessiegebieden'zijn nieuw toegevoegd.
Percentage wegen (incl. kunstwerken) voldoet aan beeld kwaliteitseisen Wegbelevings onderzoek (%) zeer tevreden weggebruikers) Elektriciteitsgebruik voor exploitatie van infrastructuur (kWh)	Ongewijzigd	
Realisatie (natuurvriendelijke) oevers (in km)	Ongewijzigd	
PS worden aan het eind van het jaar geïnformeerd over het BO MIRT. Jaarlijkse subsidievaststelling betrokken regelingen Voortgang studies en projecten (aantal faseafrondingen)	Indicatoren zijn geschrapt.	Deze indicatoren voldoen niet aan de gehanteerde uitgangspunten en zijn daarom als indicator geschrapt uit de begroting. In de meeste gevallen geldt dat over deze activiteiten nog wel wordt gerapporteerd in de toelichting op de activiteiten binnen het operationeel doel.

Afronding projecten (aantal gerealiseerd) Projecten afgerond volgens kwaliteitseisen scope Nauwkeurigheid raming kasritme Ongeplande stremmingen door risicogestuurd beheer oevers Beschikbaarheid aansturing VRI's Halen van aanrijtijden en functieherstelttijden VRI's Beschikbaarheid Waterwolftunnel Verbeteren doorstroming d.m.v. optimaliseren VRI's Gemiddelde aanrijtijd weginspecteurs op incidenten (in minuten) Investeren in innovatieve projecten (aantal pilots) Investeren in innovatieve projecten (t.o.v. totaal PMI / PMO)		

Programma 5 - Groen

Oude indicator	Nieuwe indicator	Opmerkingen
-	Living planet index	Betreft een nieuw toegevoegde indicator
Verworven natuurgebied (BBV indicator) Ingericht natuurgebied (BBV indicator) Restantopgave realisatie NNN (56.500 hectare in 2027)	Oppervlakte ingericht NNN in Noord-Holland Restantopgave NNN in Noord-Holland	De opzet van de indicatoren is gewijzigd in een grafische weergave waarin de (historische) voortgang in de inrichting van NNN inzichtelijk wordt gemaakt en hoe deze voortgang zich verhoudt tot de doelstelling/restantopgaven
Beheerde natuur: het beheer in natuurwaarden uitgedrukt in hectare binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN) (BBV indicator)	Oppervlakte natuur in gesubsideerd beheer in Noord-Holland	De presentatie van de indicator is gewijzigd zodat de histotische trend (ontwikkeling) zichtbaar is.
-	Bezoekersaantallen recreatiegebieden	Betreft een nieuw toegevoegde indicator
PAS: Percentage uitgevoerde en in uitvoering zijnde maatregelen (door TBO ingepland en aanbesteed)(cumulatief) Voortgang uitvoering programma Oostelijke Vechtplassen (cumulatief) Beheerd areaal recreatieschappen Percentage tijdig verleende besluiten Wnb (binnen wettelijke termijnen) Aantal controles Handhaving Uitvoeringsprogramma (HUP) Tegemoetkomingen Faunaschade (*€1.000) Aantal volgers Groen Kapitaal op social media	Indicatoren zijn geschrapt	Deze indicatoren voldoen niet aan de gehanteerde uitgangspunten en zijn daarom als indicator geschrapt uit de begroting. In de meeste gevallen geldt dat over deze activiteiten nog wel wordt gerapporteerd in de toelichting op de activiteiten binnen het operationeel doel.

Programma 6 – Economie, cultuur en welzijn

Was	Wordt	Opmerkingen
Bruto regionaal product: % toename van het bruto regionaal product (BRP) ten opzichte van het voorgaande jaar (BBV-Indicator).	Bruto regionaal product: % toename van het bruto regionaal product (BRP) ten opzichte van het voorgaande jaar (BBV-Indicator).	De presentatie van de indicator is gewijzigd zodat de histotische trend (ontwikkeling) zichtbaar is
Herstructurering van 300 ha verouderd bedrijventerrein	Georganiseerd beheer bij bedrijventerreinen	Indicator is aangepast.
Werkgelegenheid: bruto arbeidsparticipatie ten opzichte van de totale beroepsbevolking in de leeftijd van 15-75 jaar (BBV-Indicator).	Bruto regionaal product: % toename van het bruto regionaal product (BRP) ten opzichte van het voorgaande jaar (BBV-Indicator).	De presentatie van de indicator is gewijzigd zodat de histotische trend (ontwikkeling) zichtbaar is.
Restauratievolume: % Rijksmonumenten (exclusief oorspronkelijke functie woonhuis), weergegeven naar de staat van het casco (BBV-Indicator).	Ongewijzigd	
Loods herbestemming (aantal adviezen) Inzet Fonds Herbestemming (aantal leningen)	Loods herbestemming (aantal adviezen) Inzet Fonds herbestemming (aantal leningen en totaalbedrag)	De aangepaste opzet van de indicatoren maakt in plaats van het aantal adviezen het totaal bedrdag aan verstrekte leningen inzichtelijk. Ook is door een gewijzigde presentatie de historische trend (ontwikkeling) zichtbaar gemaakt.
Aantal gemeenten dat meedoet aan het programma CMK. Aantal bibliotheken dat innovatieprogramma uitvoert. Uitdragen leidraad (bijeenkomsten) Tentoonstellingen Provinciale Atlas	Indicatoren zijn geschrapt	Deze indicatoren voldoen niet aan de gehanteerde uitgangspunten en zijn daarom als indicator geschrapt uit de begroting. In de meeste gevallen geldt dat over deze activiteiten nog wel wordt gerapporteerd in de toelichting op de activiteiten binnen het operationeel doel.

Opname archeologisch collecties		
Voldoen aan adviesvragen over ruimtelijke plannen en omgevingsvergunningen die in het beschermingsregime van de Stelling van Amsterdam vallen		
Gerestaureerde / herbestemde forten en herstellen liniedijken		
Ondersteunde MKB'ers MIT uitvoering		
Ondersteunde MKB'ers Programma Investeringsgereed Innovatief MKB (PIM)		
Versnellingsprogramma duurzaamheid Go!-NH (versnelde duurzame innovatieprojecten)		
Georganiseerde campusinitiatieven MBO campusvorming		
Inzet werkambassadeur (projecten uit werkagenda)		
Resultaat Greenport NHN mede met NH subsidie (uitgevoerde projecten)		
Resultaat Greenport Aalsmeer mede met NH subsidie (uitgevoerde projecten)		
Geslaagde verplaatsingen van glastuinbouwbedrijven		
Resultaat Voedsel Verbindt		
Subsidies voor jonge boeren en innovaties (aantal gesubsidieerde projecten)		

Programma 7 – Economisch herstel en duurzaamheid

Was	Wordt	Opmerkingen
Geen indicatoren	Geen indicatoren	Op dit moment zijn er voor dit programma (nog) geen indicatoren beschikbaar

Programma 8 – Overzicht Financiën en bedrijfsvoering

Was	Wordt	Opmerkingen
Geen indicatoren	Geen indicatoren	-

Overzicht geschrapte indicatoren

Operationeel doel 1.1.3 Kwaliteit van beleid borgen

Indicator	Meeteenheid	Gerealiseerd	Streefwaardes				
		2019	2020	2021	2022	2023	2024
Uitgevoerde beleidsonderzoeken en -evaluaties	Aantal	5	5	5	5	5	5
Opgestelde en geactualiseerde op data- en gis-analyse gebaseerde viewers en dashboards	Aantal	5	5	5	5	5	5
Uitgevoerde monitors	Aantal	5	5	5	5	5	5

Operationeel doel 1.1.4 Integriteit borgen en toetsen

Indicator	Meeteenheid	Gerealiseerd	Streefwaardes				
		2019	2020	2021	2022	2023	2024
Aantal uitgevoerde Bibobtoetsen	Aantal	116	100	100	100	100	100

Operationeel doel 1.2.1 Kwaliteit van openbaar bestuur optimaliseren

Indicator	Meeteenheid	Gerealiseerd	Streefwaardes				
		2019	2020	2021	2022	2023	2024
Bestuurlijke gesprekken gevoerd	Aantal	20	24	20	20	20	20
Adviezen over herindelingen aan minister van BZK gegeven	Aantal	2	3	0	0	0	0

Operationeel doel 1.2.2 Interbestuurlijk toezicht uitoefenen

Indicator	Meeteenheid	Gerealiseerd	Streefwaardes				
		2019	2020	2021	2022	2023	2024
Alle gemeenten/gemeenschappelijke regelingen beoordeeld a.d.h.v. vastgesteld toezichtregime en waterschappen beoordeeld	Percentage	100%	100%	100%	100%	100%	100%
In Uitvoeringsplan bepaalde verdiepingsonderzoeken en praktijktoetsen uitgevoerd	Percentage	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Toezichtoordelen over voorgaand jaar gepubliceerd	Percentage	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Operationeel doel 1.3.1 Toezien op tunnelveiligheid en adviseren bij crises

Indicator	Meeteenheid	Gerealiseerd	Streefwaardes				
		2019	2020	2021	2022	2023	2024
Organisatie netwerkbijeenkomsten ambtelijk en bestuurlijk	Aantal	4	4	4	4	4	4
Vergaderingen van het Algemeen Bestuur van veiligheidsregio's in NH zijn door liaison van de commissaris van de Koning bijgewoond	Percentage	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Operationeel doel 1.3.3 Ondermijning tegengaan, weerbaarheid stimuleren

Indicator	Meeteenheid	Gerealiseerd	Streefwaardes				
		2019	2020	2021	2022	2023	2024
Activiteiten conform actieplan interne weerbaarheid (als vervolg op het provinciale weerbaarheidsbeeld) uitgevoerd	Percentage	nvt	100%	100%	100%	100%	100%

Operationeel doel 1.4.2 Provinciale inzet leveren bij gemeenschappelijke opgaven op Europees, landelijk, regionaal en lokaal niveau

Indicator	Meeteenheid	Gerealiseerd	Streefwaardes				
		2019	2020	2021	2022	2023	2024
Aantal (regionale) regionale samenwerkingsagenda's (afhankelijk van afspraken met regio's)	Aantal (cumulatief)	2	2	2	4	6	8

Operationeel doel 2.1.2 Geluidbelasting bewaken

Indicator	Meeteenheid	Gerealiseerd	Streefwaardes				
		2019	2020	2021	2022	2023	2024
Sanering geluidbelaste woningen boven 63 dB	Aantal	0	59	59	82	82	82
Extra stil asfalt (in km)	Aantal	0	0,9	1,8	1,8	2,3	4,0

Operationeel doel 2.1.3 Kwaliteit bodem en ondergrond verbeteren

Indicator	Meeteenheid	Gerealiseerd	Streefwaardes				
		2019	2020	2021	2022	2023	2024
Spoedlocaties bodemsanering beheerst en/of aangepakt	Aantal	82	90	95	106	107	108

Locaties grondwaterbeheer afgehandeld	Aantal	82	90	95	106	107	108
Gesloten stortplaatsen Wet milieubeheer	Aantal	1	1	2	3	4	4

Operationeel doel 2.1.5 VTH-taken uitvoeren en coördineren

Indicator	Meeteenheid	Gerealiseerd	Streefwaardes				
		2019	2020	2021	2022	2023	2024
VTH taken uitgevoerd conform Uitvoeringsprogramma's	Percentage	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Prioriteiten uitgevoerd conform afspraak/ uitvoeringsprogramma	Percentage	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Coördinatie uitgevoerd conform programma's	Percentage	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Operationeel doel 2.2.2 Bijdragen aan transitie naar circulaire economie

Indicator	Meeteenheid	Gerealiseerd	Streefwaardes				
		2019	2020	2021	2022	2023	2024
Aantal bedrijven deelgenomen aan onze stimuleringsprogramma's	Aantal	0	60	60	0	0	0
Icoonketens in de vorm van Living labs	Aantal	0	2	2	0	0	0

Operationeel doel 3.2.3 Schoon en voldoende grondwater bevorderen

Indicator	Meeteenheid	Gerealiseerd	Streefwaardes				
		2019	2020	2021	2022	2023	2024
Vergunningverlening grondwateronttrekking	Aantal	25	25	25	25	25	25
KRW projecten (aantal afgerond)	Aantal	5	10	15	0	0	0

Operationeel doel 3.4.1 Bijdragen aan de optimalisering van OV-knooppunten en ketens

Indicator	Meeteenheid	Gerealiseerd	Streefwaardes				
		2019	2020	2021	2022	2023	2024
Coördineren van (delen van) corridors	Aantal	4	5	5	5	5	5
Stimuleren knooppunten door de inzet van kennis en proces-instrumenten	Aantal	20	25	25	25	25	25
Stimuleren knooppuntontwikkeling door financiële bijdrage aan integrale gebiedsontwikkelingen (aantal aanvragen)	Aantal	nvt	nvt	3	3	3	1

Indicator	Meeteenheid	Gerealiseerd	Streefwaardes				
		2019	2020	2021	2022	2023	2024
Onderbouwing voor de benodigde ruimte voor energietransitie en circulaire economie	Aantal	nvt	nvt	1	0	0	0
Uitwerking NOVI-gebied waarbij ook overeenstemming wordt bereikt over mogelijke aanpassing wet en regelgeving in relatie met de leefbaarheids- en gezondheidsdoelstellingen voor het NZKG	Aantal	nvt	nvt	1	0	0	0
Vaststellen integrale ruimtelijke ontwikkelrichting havencomplex Den Helder	Aantal	nvt	nvt	1	0	0	0

Operationeel doel 3.4.5 Grondbeleid uitvoeren t.b.v. provinciale doelen

Indicator	Meeteenheid	Gerealiseerd	Streefwaardes				
		2019	2020	2021	2022	2023	2024
Ontpachting NNN	Hectare	nvt	35	75	75	75	75

Operationeel doel 4.1.1 Mobiliteitsbeleid opstellen

Indicator	Meeteenheid	Gerealiseerd	Streefwaardes				
		2019	2020	2021	2022	2023	2024
PS worden aan het eind van het jaar geïnformeerd over het BO MIRT	Aantal	1	1	1	1	1	1

Operationeel doel 4.1.2 Mobiliteitsbeleid uitvoeren

Indicator	Meeteenheid	Gerealiseerd	Streefwaardes				
		2019	2020	2021	2022	2023	2024
Jaarlijkse subsidievaststelling betrokken regelingen	Aantal	4	4	4	4	4	4

Operationeel doel 4.2.1 Studies voor verbetering en aanleg infrastructuur uitvoeren

Indicator	Meeteenheid	Gerealiseerd	Streefwaardes				
		2019	2020	2021	2022	2023	2024
Voortgang studies en projecten (aantal faseafrondingen)	Aantal	0	10	10	10	10	10

Afronding projecten (aantal gerealiseerd)	Aantal	4	10	9	13	5	8

Operationeel doel 4.3.2 OV, wegen en kunstwerken in stand houden

Indicator	Meeteenheid	Gerealiseerd	Streefwaardes				
		2019	2020	2021	2022	2023	2024
Projecten afgerond volgens kwaliteitseisen scope	Percentage	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Nauwkeurigheid raming kasritme	Percentage	80%	80%	80%	80%	80%	80%

Operationeel doel 4.3.3 Beheeractiviteiten vaarwegen uitvoeren

Indicator	Meeteenheid	Gerealiseerd	Streefwaardes				
		2019	2020	2021	2022	2023	2024
Ongeplande stremmingen door risicogestuurd beheer oevers	Aantal	0	0	0	0	0	0

Operationeel doel 4.3.4 Beheeractiviteiten centrales uitvoeren

Indicator	Meeteenheid	Gerealiseerd	Streefwaardes				
		2019	2020	2021	2022	2023	2024
Beschikbaarheid aansturing VRI's	Percentage	99,7%	99,7%	99,7%	99,7%	99,7%	99,7%
Halen van aanrijtijden en functieherstelttijden VRI's	Percentage	90%	90%	90%	90%	90%	90%
Beschikbaarheid Waterwolftunnel	Percentage	98,5%	97,5%	97,5%	97,5%	97,5%	97,5%

Operationeel doel 4.4.1 Netwerkmanagement en verkeerskundig beheer uitvoeren

Indicator	Meeteenheid	Gerealiseerd	Streefwaardes				
		2019	2020	2021	2022	2023	2024
Verbeteren doorstroming d.m.v. optimaliseren VRI's	Percentage	1%	6%	6%	6%	6%	6%
Gemiddelde aanrijtijd weginspecteurs op incidenten (in minuten)	Aantal	-	30	30	30	30	30

Operationeel doel 4.4.2 Innovatieprojecten mobiliteit uitvoeren

Indicator	Meeteenheid	Gerealiseerd	Streefwaardes				
		2019	2020	2021	2022	2023	2024
Investeren in innovatieve projecten (aantal pilots)	Aantal	0	10	10	10	10	10

Investeren in innovatieve projecten (t.o.v. totaal PMI / PMO)	Percentage	7	7	7	7	7	7

Operationeel doel 5.1.1 Beschermen en ontwikkelen van NNN en Natura2000-gebieden

Indicator	Meeteenheid	Gerealiseerd	Streefwaardes				
		2019	2020	2021	2022	2023	2024
PAS: Percentage uitgevoerde en in uitvoering zijnde maatregelen (door TBO ingepland en aanbesteed) (Cumulatief)	Percentage	65%	85%	100%	100%	100%	100%

Operationeel doel 5.1.3 Programma Oostelijke Vechtplassen uitvoeren

Indicator	Meeteenheid	Gerealiseerd	Streefwaardes				
		2019	2020	2021	2022	2023	2024
Voortgang uitvoering programma (cumulatief)	Percentage	10%	20%	35%	45%	60%	70%

Operationeel doel 5.2.2 Recreatiegebieden en recreatieve routes beheren

Indicator	Meeteenheid	Gerealiseerd	Streefwaardes				
		2019	2020	2021	2022	2023	2024
Beheerd areaal recreatieschappen	Hectare	5.624	5.624	5.624	5.624	5.624	5.624

Operationeel doel 5.2.3 Uitvoering geven aan de Wet natuurbescherming

Indicator	Meeteenheid	Gerealiseerd	Streefwaardes				
		2019	2020	2021	2022	2023	2024
Percentage tijdig verleende besluiten Wnb (binnen wettelijke termijn)	Percentage	95%	≥ 92%	≥ 92%	≥ 92%	≥ 92%	≥ 92%
Aantal controles Handhaving Uitvoeringsprogramma (HUP)	Aantal	1.011	1.200	1.200	1.200	1.200	1.200

Operationeel doel 5.2.4 Tegemoetkomingen faunaschade uitkeren

Indicator	Meeteenheid	Gerealiseerd	Streefwaardes				
		2019	2020	2021	2022	2023	2024
Tegemoetkomingen faunaschade (* €1.000)	Bedrag	€ 6.576,1	€ 6.000	€ 6.000	€ 5.500	€ 5.500	€ 5.500

Operationeel doel 5.3.1 Aanpak Groen Kapitaal uitvoeren

Indicator	Meeteenheid	Gerealiseerd	Streefwaardes				
		2019	2020	2021	2022	2023	2024
Aantal volgers Groen Kapitaal op social media	Aantal	835 (alleen op twitter)	2.000	3.000	4.000	5.000	6.000

Operationeel doel 6.2.1 Bovenlokale culturele samenwerking ondersteunen

Indicator	Meeteenheid	Gerealiseerd	Streefwaardes				
		2019	2020	2021	2022	2023	2024
Aantal gemeenten dat meedoet aan het programma CMK	Aantal	24	32	26	26	26	26
Aantal bibliotheken dat innovatieprogramma uitvoert	Aantal	nvt	nvt	6	6	6	6

Operationeel doel 6.3.1 Cultuurhistorische waarden landschap versterken

Indicator	Meeteenheid	Gerealiseerd	Streefwaardes				
		2019	2020	2021	2022	2023	2024
Uitdragen leidraad (bijeenkomsten)	Aantal	4	4	4	4	4	4

Operationeel doel 6.3.2 Kennis cultuurhistorische structuren vergroten

Indicator	Meeteenheid	Gerealiseerd	Streefwaardes				
		2019	2020	2021	2022	2023	2024
Tentoonstellingen Provinciale Atlas	Aantal	nvt	0	3	3	3	3

Operationeel doel 6.3.3 Investeren in behoud van archeologisch erfgoed

Indicator	Meeteenheid	Gerealiseerd	Streefwaardes				
		2019	2020	2021	2022	2023	2024
Opname archeologisch collecties	Aantal	nvt	0	2	2	2	2

Operationeel doel 6.4.2 UNESCO Stelling van Amsterdam behouden en herbestemmen

Indicator	Meeteenheid	Gerealiseerd	Streefwaardes				
		2019	2020	2021	2022	2023	2024
Voldoen aan adviesvragen over ruimtelijke plannen en omgevingsvergunningen die in het beschermingsregime van de Stelling van Amsterdam vallen	Percentage	nvt	nvt	100%	100%	100%	100%

Gerestaureerde/herbestemde forten en herstellen liniedijken	Aantal	nvt	nvt	6	0	0	0

Operationeel doel 6.5.2 Een innovatief klimaat bevorderen

Indicator	Meeteenheid	Gerealiseerd	Streefwaardes				
		2019	2020	2021	2022	2023	2024
Ondersteunde MKB'ers MIT-uitvoering	Aantal	80	80	80	80	80	80
Ondersteunde MKB'ers Programma Investeringsgereed Innovatief MKB (PIM)	Aantal	100	115	130	130	130	130
Versnellingsprogramma duurzaamheid Go!-NH (versnelde duurzame innovatieprojecten)	Aantal	20	20	20	20	20	20

Operationeel doel 6.5.3 Een veerkrachtige arbeidsmarkt bevorderen

Indicator	Meeteenheid	Gerealiseerd	Streefwaardes				
		2019	2020	2021	2022	2023	2024
Georganiseerde campusinitiatieven MBO campusvorming	Aantal	15	15	19	19	19	19
Inzet werkambassadeur (projecten uit werkagenda)	Aantal	10	10	10	10	10	10

Operationeel doel 6.5.4 Een duurzame agrosector behouden en versterken

Indicator	Meeteenheid	Gerealiseerd	Streefwaardes				
		2019	2020	2021	2022	2023	2024
Resultaat Greenport NHN mede met NH subsidie (uitgevoerde projecten)	Aantal	4	4	4	4	4	4
Resultaat Greenport Aalsmeer mede met NH subsidie (uitgevoerde projecten)	Aantal	4	4	4	4	4	4
Geslaagde verplaatsingen van glastuinbouwbedrijven	Aantal	nvt	nvt	1	2	2	2
Resultaat Voedsel Verbindt	Aantal	nvt	4	4	4	4	4

Operationeel doel 6.5.5 Europese landbouwprojecten co-financieren

Indicator	Meeteenheid	Gerealiseerd	Streefwaardes				
		2019	2020	2021	2022	2023	2024
Subsidies voor jonge boeren en innovaties (aantal gesubsidieerde projecten)	Aantal	42	10	(?)	(?)	(?)	(?)

Provincie
Noord-Holland

Toelichting Brede Basismonitor 2022

Brede Basismonitor 2022

De Brede Basismonitor geeft weer hoe in de provincie Noord-Holland de welvaart zich in de brede zin van het woord (economisch, ecologisch en sociaal-maatschappelijk) ontwikkelt. Het gaat hierbij dus naast materiële welvaart (economie) ook over zaken als welzijn, gezondheid, werk, bereikbaarheid, ruimte, wonen, samenleving, natuur, milieu en klimaat. De brede welvaartbenadering van deze monitor past bij de provinciale ambitie om in de toekomst de balans tussen economische groei en leefbaarheid te versterken.

Met de Brede Basismonitor Noord-Holland volgen we op een overzichtelijke en systematische manier de belangrijke trends in Noord-Holland. Dit om de provinciale organisatie en PS/GS van feitelijke en datagedreven informatie te voorzien. De Brede Basismonitor heeft daarbij een signalerende en een agenderende functie om integraal de grotere beleidsvraagstukken van de provincie te bespreken. Ook dit jaar hebben we voor de monitor samengewerkt met het onderzoeksbureau PON & Telos. Zij hebben o.a. de normering voor de indicatoren opgesteld en een aantal nieuwe indicatoren ontwikkeld.

Aanleiding voor de ontwikkeling van deze monitor waren meerdere trendmonitoringvragen vanuit het provinciaal bestuur en vanuit de politiek. Deze vragen vertoonden veel onderlinge samenhang. In de Brede Basismonitor zijn deze trendmonitoringvragen daarom samengevoegd tot één samenhangend geheel.

Deze notitie bevat een toelichting op de tweede versie van de Brede Basis monitor Noord-Holland. De volgende onderwerpen komen aan bod:

1. Opzet en gebruik van de Brede Basismonitor
2. Belangrijkste trends in de provincie Noord-Holland
3. Koppeling tussen de begroting en de Brede Basismonitor
4. Beschrijving en ontwikkeling indicatoren
5. Samenhang met landelijke monitoring van brede welvaart
6. Inzicht in de toekomstige welvaartseffecten en de impact van beleid

De Brede Basismonitor Noord-Holland is hier te bekijken:

https://cijfers.noord-holland.nl/content/bredebasismonitor

1: Opzet en gebruik van de Brede Basismonitor

De openingspagina van de monitor heet ‘Landingspagina’ en bestaat uit twee profieltaarten (te selecteren via de gele knop):

- De Staat van Noord-Holland o.b.v. de meest actuele gegevens;
- De Ontwikkeling in de tijd t.o.v. vijf jaar geleden.

De monitor bestaat uit 10 thema’s met daaronder 65 indicatoren. Door met de muis boven een taartpunt te gaan staan komt de naam van de betreffende indicatorpagina in beeld. Door te klikken op de taartpunt verschijnt de bijbehorende indicatorpagina.

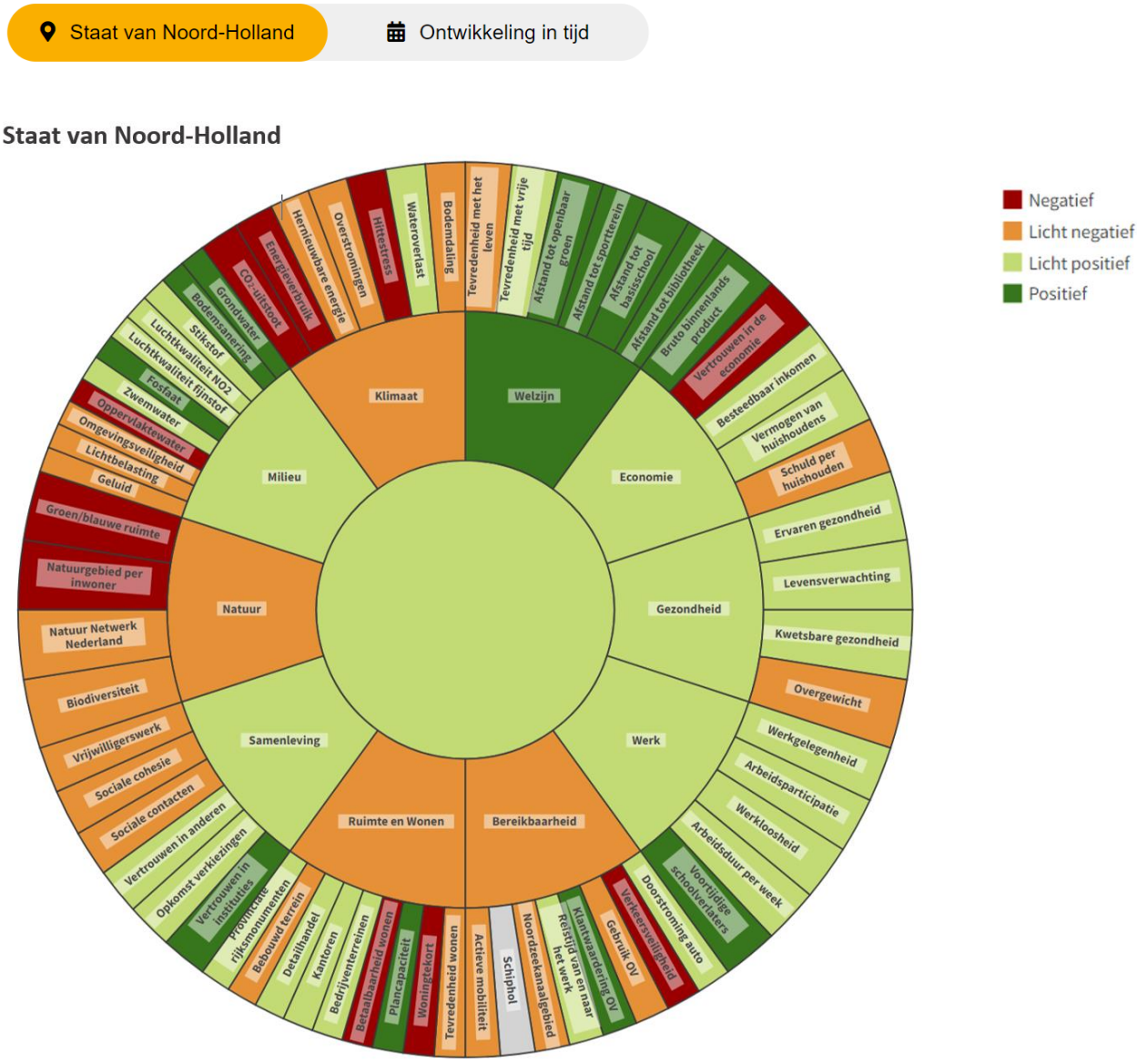

Ontwikkeling in de tijd

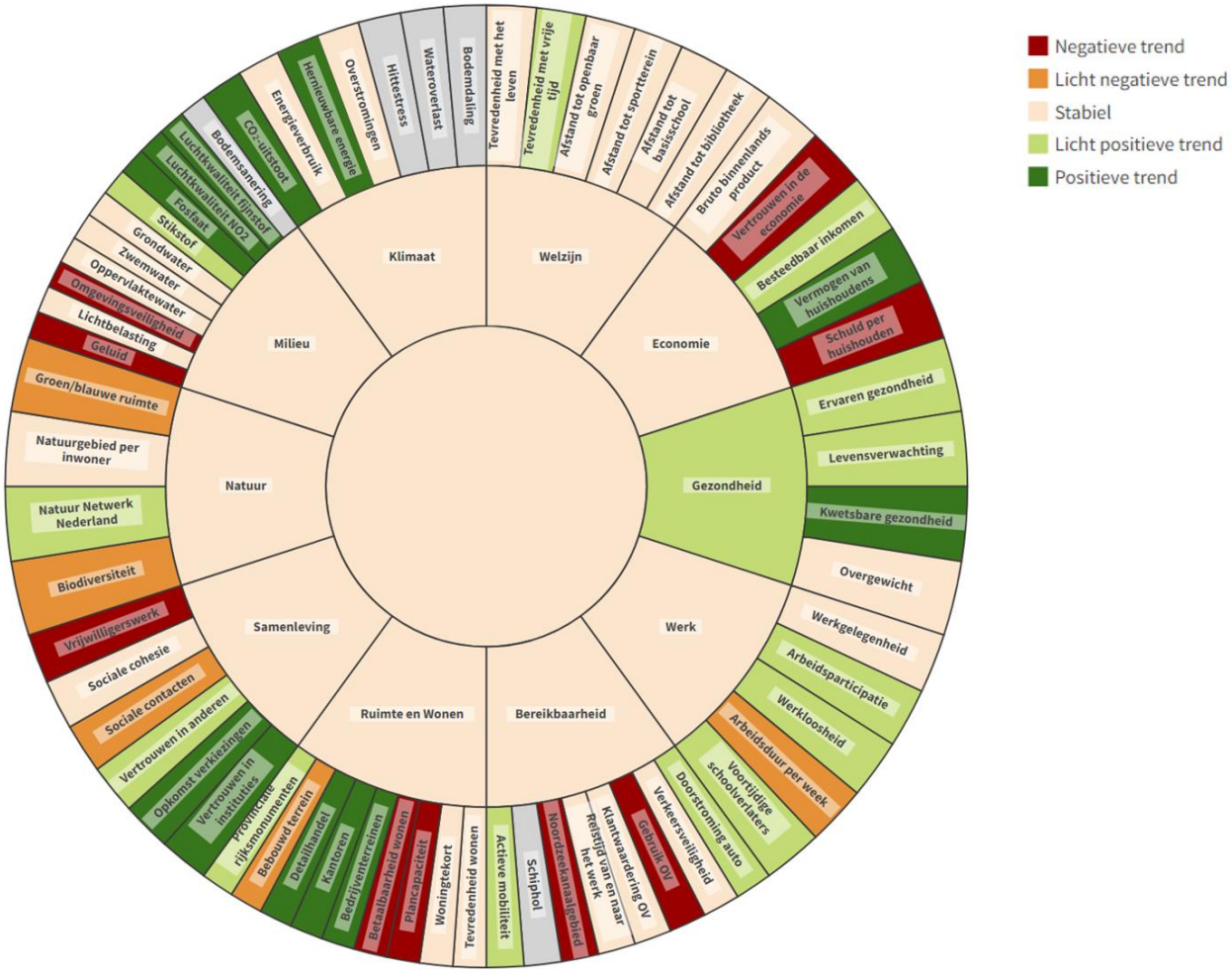

Indicatorpagina's

De indicatorpagina's zijn opgebouwd volgens een standaardmethodiek:

Normering

De normering is dit jaar compleet herzien en staat toegelicht op de indicatorpagina's. Bij indicatoren waarbij de provincie een concreet doel heeft gesteld, zoals de realisatie van NNN, vormt dit de basis voor de normering. Als de provincie inzet op een norm of grenswaarde (zoals de WHO-advieswaarde voor luchtkwaliteit of de Europese Kaderrichtlijn Water) vormt dit de normering. De taartpunt in de staat van Noord-Holland kleurt donkergroen als het doel bereikt is of wordt voldaan aan de norm. Voor een deel van de indicatoren is de normering gebaseerd op het landelijk gemiddelde omdat een provinciaal, nationaal of Europees doel ontbreekt. De taartpunt in de staat van Noord-Holland kleurt dan groen als Noord-Holland beter scoort dan het Nederlands gemiddelde. De normering van iedere indicatorpagina is steeds toegelicht in de laatste alinea. Voor de normering is in de tijd is gekeken hoe een indicator scoort t.o.v. van vijf jaar geleden.

Keuze gebied en navigeren tussen indicatorpagina's

Door op het potlood naast Noord-Holland te klikken is het mogelijk de indicatorpagina op het niveau van regio's en gemeenten te bekijken. Dit kan niet bij alle indicatorpagina's soms is de informatie niet op alle niveaus beschikbaar. Via het potlood onder 'vergelijk met' is het mogelijk gebieden met elkaar te vergelijken. Let op, bij het wisselen van indicator blijft de monitor staan op het gekozen regioniveau en vergelijking. Terugkeren naar de hele provincie kan door weer op het potlood te klikken. Via de knop 'Landingspagina' ga je terug naar de openingspagina met de twee profieltaarten. Navigeren tussen de verschillende indicatorpagina's kan ook via de themaboom door te klikken op de gewenste indicator. Bij dit voorbeeld is de indicatorpagina 'Geluidsbelasting' geselecteerd.

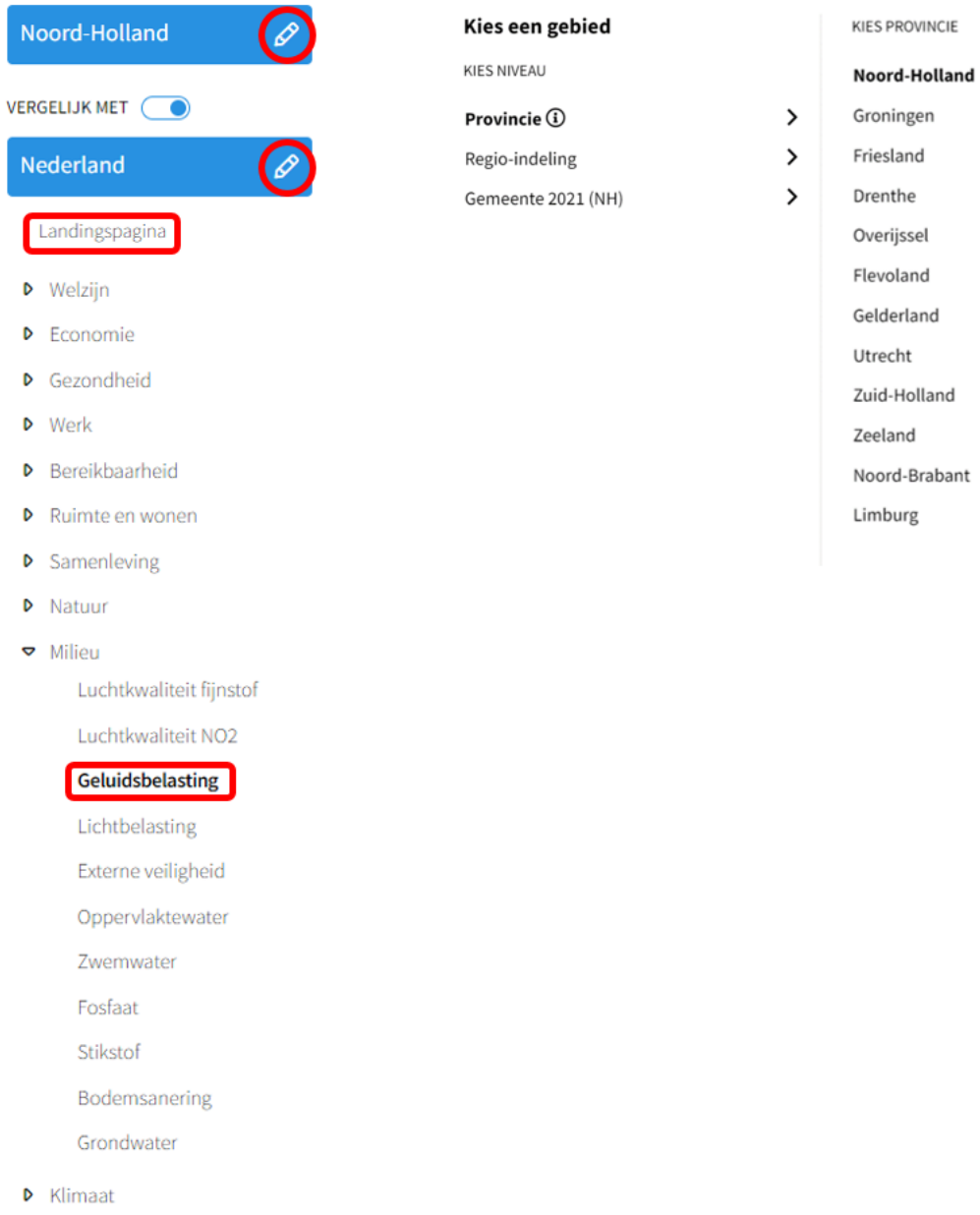

Meer info

Via de knop ‘meer info’ is bij een aantal tegels extra informatie beschikbaar.

Meer informatie

De Brede Basismonitor geeft op een hoog schaalniveau een beeld van trends die relevant zijn voor het beleid van de provincie. De Brede Basismonitor bevat daarmee maar een fractie van de data en informatie die bij de provincie beschikbaar is en fungeert mede als toegangsportaal tot het provinciaal beleid. Onder ‘Meer informatie’ is een aantal links beschikbaar waar meer informatie is te vinden over de betreffende indicatorpagina zoals: beleidsdocumenten, onderzoeksrapporten, relevante links, kaartviewers en dashboards.

- De eerste blauwe knop linkt door naar de plek in de begroting waar de indicatorpagina aan is gekoppeld;
- De tweede blauwe knop linkt door naar de provinciale website;
- De gele knoppen linken door naar provinciale kaartviewers en dashboards.

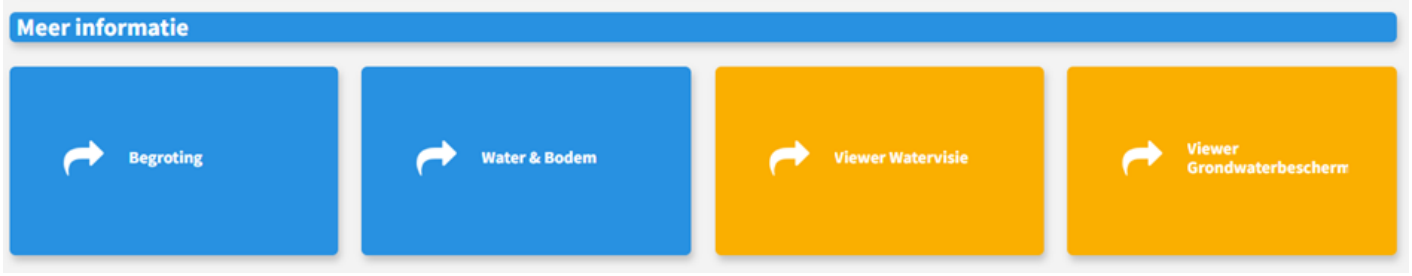

2: Belangrijkste trends in Noord-Holland

De twee profieltaarten geven een beeld van de actuele staat van Noord-Holland en de ontwikkeling in de tijd. Op welzijn, samenleving en gezondheid scoort de provincie Noord-Holland redelijk tot goed. Burgers zijn redelijk tevreden, het vertrouwen is op orde, de gezondheid is verbeterd en voorzieningen zijn, in vergelijking met de rest van Nederland, goed bereikbaar. Wel is het aantal mensen dat vrijwilligerswerk doet afgenomen.

Op economisch gebied blijft Noord-Holland een sterke provincie. Het bruto binnenlands product blijft hoog in vergelijking met andere provincies en de provincie heeft veel werkgelegenheid. Ook steeg de arbeidsparticipatie en daalde de werkloosheid en het aantal voortijdige schoolverlaters. Het vertrouwen van consumenten en bedrijfsleven in de economie is fors gedaald en ligt historisch gezien op een laag niveau. Daarnaast nam de schuldenlast toe bij huishoudens.

Op het terrein van bereikbaarheid is het beeld licht negatief. Tijdens de coronacrisis is de doorstroming op de provinciale wegen verbeterd en is het aandeel actieve mobiliteit (lopen/fietsen) gestegen. De tevredenheid over de reistijd naar het werk is licht positief en de klantwaardering voor het openbaar vervoer scoort hoog. Aan de andere kant is het aantal OV-reizigers sterk gedaald, stabiliseerde het aantal verkeersdoden en daalde het aantal luchtvaartpassagiers en de overslag in het Noordzeekanaalgebied.

De woningmarkt blijft krap, de prijzen zijn hoog en de betaalbaarheid is afgekomen. Positief is dat in 2021 het woningtekort niet is toegenomen. Daarnaast zijn ruim voldoende woningbouw-plannen beschikbaar om te voldoen aan de toekomstige woningbouwopgave al ligt dit wel iets lager dan in het verleden, mede door de hoge woningbouwproductie in de laatste jaren. Het beeld voor werklocaties (bedrijventerreinen en kantoren) en detailhandel is positief door de lage en afnemende leegstand.

De staat van het milieu in Noord-Holland is voor veel indicatoren licht positief of positief en vaak verbeterd t.o.v. het verleden (luchtkwaliteit en fosfaatuitstoot). Bij de indicator stikstof scoort de staat van Noord-Holland lichtgroen. Dit komt doordat de normering is gebaseerd op een vergelijking met andere provincies. Daar is het probleem vaak groter dan in Noord-Holland. De waterkwaliteit van het oppervlaktewater scoort negatief en de omgevingsveiligheid en geluidsbelasting zijn verslechterd in de tijd. De staat van het grond- en zwemwater is (licht) positief. Het beeld voor natuur is (licht) negatief. De biodiversiteit laat een dalende trend zien en is het aanbod aan groen/blauwe ruimte relatief kleiner geworden doordat het aantal inwoners toeneemt. In de tijd vertoont de indicator Natuur Netwerk Nederland een positieve trend omdat het totaal ingerichte natuur is gestegen. Begin 2022 ligt in Noord-Holland het percentage ingerichte natuur op 92% van de totale doelstelling voor 2027.

De staat van het klimaat is negatief of licht negatief. Op de indicatoren CO2-uitstoot, energieverbruik en hittestress scoort Noord-Holland negatief. Bekeken in de tijd vertonen de indicatoren CO2-uitstoot en het percentage hernieuwbare energie wel een positieve trend, de uitstoot is gedaald en het percentage is gestegen.

3: Koppeling tussen de begroting en de Brede Basismonitor

In 2021 is op verzoek van PS een traject doorlopen om de informatie- en sturingswaarde van begrotingsindicatoren te verbeteren. Dit traject heeft geresulteerd in een nieuwe set indicatoren die is opgenomen in de begroting. De trendindicatoren in de Brede Basismonitor zijn niet direct te koppelen aan prestaties of inzet van de provincie. De Brede Basismonitor kan niet gebruikt worden ter verantwoording voor het gevoerde beleid en doet geen uitspraak over de effectiviteit, efficiency of legitimiteit van het beleid. De maatschappelijke en beleidsopgaven zijn namelijk complex en kennen meerdere betrokken actoren en autonome trends. Daardoor is het directe effect van provinciaal beleid op de waargenomen trends in de Brede Basismonitor niet causaal aan te tonen.

De monitor geeft een integraal overzicht van de belangrijkste trends voor de provincie. Daarmee kan de monitor wel aanleiding geven tot verdiepend onderzoek, evaluaties of het maken van nieuw beleid. Naast de trendindicatoren uit de Brede Basismonitor bevat de begroting ook een aantal prestatie-indicatoren zoals de aanrijtijden van de weginspecteurs en de klanttevredenheid van pachters van provinciale gronden. Deze zijn wel direct gekoppeld aan prestaties van de provincie. Een aantal indicatoren uit de Brede Basismonitor is niet direct te koppelen aan de begroting, met name omdat het brede ontwikkelingen zijn die niet specifiek raken aan een begrotingsprogramma. Deze zijn wel opgenomen in de Brede Basismonitor omdat ze relevante trends weergegeven en inzicht geven in de welvaart en welzijn in Noord-Holland.

4: Beschrijving en ontwikkeling indicatoren

De Brede Basismonitor bestaat uit 10 thema's en een set van indicatoren die enerzijds volledig, maar ook overzichtelijk moet zijn. Op dit moment bestaat de monitor uit 65 indicatoren. Een aanzienlijk deel van de indicatoren komt uit de Regionale Monitor Brede Welvaart van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) (zie paragraaf 5). Daarnaast bevat de monitor de indicatoren uit het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV). Verder is de opbrengst uit het traject verbetering indicatoren begroting opgenomen (zie paragraaf 3) en een aantal indicatoren uit provinciale monitors, waaronder de indicatoren uit de milieueffectrapportage (MER) van de provinciale omgevingsvisie. De tweede versie van Brede Basismonitor bevat ook een aantal nieuwe en doorontwikkelde indicatoren, met name bij de thema's Milieu en Klimaat:

Nieuwe indicatoren in de Brede Basismonitor 2022: (uitgebreide toelichting in bijlage)

- Milieu: Stikstof
- Milieu: Luchtkwaliteit (NO_2 en fijnstof)
- Milieu: Kwaliteit Oppervlaktewater
- Milieu: Kwaliteit Zwemlocaties
- Milieu: Kwaliteit en kwantiteit grondwater
- Klimaat: Wateroverlast door regenval
- Klimaat: Bodemdaling
- Welzijn: Afstand tot bibliotheek
- Ruimte en Wonen: Betaalbaarheid wonen
- Werk: Arbeidsrelatie
- Bereikbaarheid: Actieve mobiliteit

De Brede Basismonitor is een groeimodel. Steeds meer en betere data komen beschikbaar. Daarom passen we de monitor jaarlijks aan o.b.v. de beschikbaarheid van data en de opgaven van de provincie. Aan de andere kant is het belangrijk dat niet te veel indicatoren in de monitor worden opgenomen.

Uitgangspunten bij de selectie van indicatoren zijn dat de indicatoren niet gaan over de prestatie van de eigen organisatie, maar over wat er zich afspeelt in de provincie als gebied. Waar mogelijk volgen we landelijke monitors en komt de data zoveel mogelijk van openbare bronnen. Daarnaast moet de data van een hoge kwaliteit, valide en betrouwbaar zijn. De indicatoren worden meerjarig verzameld, en we kijken bij voorkeur tenminste vijf jaar terug. Tot slot zijn de indicatoren bij voorkeur zowel op provinciaal als landelijk niveau beschikbaar (en vergelijkbaar) en het liefst ook beschikbaar voor de regio's en gemeenten.

Voor een aantal onderwerpen is nog geen geschikte indicator beschikbaar. Momenteel bestaat bijvoorbeeld nog geen goede indicator voor circulaire economie. Landelijk niveau wordt gewerkt aan het meetbaar maken van de circulaire economie waarbij indicatoren worden ontwikkeld in samenspraak met de andere provincies. Deze zijn bijna gereed en worden opgenomen in de volgende versie van de Brede Basismonitor. Voor de derde versie van de Brede Basismonitor willen we in ieder geval voor onderstaande onderwerpen verkennen of het mogelijk is een indicator te ontwikkelen.

Te verkennen indicatoren voor de Brede Basismonitor 2023:

- Economie: Circulaire economie
- Economie: Innovatiekracht
- Werk: Krapte op de arbeidsmarkt
- Bereikbaarheid: Effecten van Schiphol op gezonde leefomgeving
- Bereikbaarheid: Vervoersarmoede
- Natuur: Kwaliteit natuur in het NNN
- Milieu: Gezondheidseffecten van luchtvervuiling
- Klimaat: Droogte
- Klimaat: Verzilting

5: Samenhang met landelijke monitoring van brede welvaart

Volgens de definitie die gebruikt wordt door de drie landelijke planbureaus (Centraal Planbureau, Planbureau voor de Leefomgeving, en het Sociaal en Cultureel Planbureau) geeft brede welvaart uitdrukking aan het idee dat verder moet worden gekeken dan het financieel-economische plaatje voor een 'rijk' en duurzaam leven. Brede welvaart omvat naast financieel-economische ook sociaal-culturele en ruimtelijk-ecologische aspecten. Ook neemt een bredewelvaartsperspectief de verdeling van welvaart, de bestendigheid ervan voor toekomstige generaties ('later') en de welvaart in andere landen ('elders') in beschouwing. Daarmee omvat brede welvaart de fundamenten voor een welvarende, inclusieve en duurzame samenleving.

De definitie van het CBS is vergelijkbaar en luidt: 'Brede welvaart betreft de kwaliteit van leven hier en nu en de mate waarin deze al dan niet ten koste gaat van die van latere generaties en/of van mensen elders in de wereld.' Hierna is kort beschreven hoe de monitoring van brede welvaart door het CBS in Nederland is vormgeven.

Het CBS heeft publiceert twee monitors die inzicht geven in brede welvaart in Nederland:

- De Landelijke Monitor Brede Welvaart & Sustainable Development Goals https://www.cbs.nl/nl-nl/publicatie/2022/20/monitor-brede-welvaart

- De Regionale Monitor Brede Welvaart https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/regionale-monitor-brede-welvaart

De landelijke Monitor Brede Welvaart & Sustainable Development Goals kijkt niet alleen naar brede welvaart 'hier en nu', maar ook naar de impact die dit heeft voor volgende generaties in Nederland (brede welvaart 'later') en op andere landen (brede welvaart 'elders'). Daarnaast onderzoekt de monitor hoe brede welvaart verdeeld is onder bepaalde groepen in de samenleving. Verder geeft de monitor een beeld van hoe schok- toekomstbestendig de brede welvaart is. De CBS-publicatie gaat ook uitgebreid in op hoe brede welvaart in Nederland zich in het licht van de 17 Sustainable Development Goals (SDG's) ontwikkelt.

De Regionale Monitor Brede Welvaart is ontwikkeld voor alle regionale overheden, niet specifiek voor provincies. In de monitor wordt een verzameling indicatoren gebruikt om de brede welvaart 'hier en nu' en 'later' te beschrijven. De dimensie 'elders' is nog niet beschikbaar op regionaal niveau. Volgens het CBS speelt naarmate een kleinere regio wordt bekeken een steeds groter deel van het complexe proces waarin de brede welvaart wordt gevormd zich af buiten de grenzen van de regio. Een steeds groter aandeel van de verplaatsingen van bijvoorbeeld mensen, goederen en klimaat- en milieueffecten gaat dan over de grens van de regio heen. De toegevoegde waarde om de dimensie 'elders' ook regionaal in beeld te brengen is daarmee beperkt.

In de Brede Basismonitor zijn bijna alle indicatoren uit de regionale CBS-monitor overgenomen. De CBS-indicatoren van de dimensies 'hier en nu' en 'later' zijn hierbij over de verschillende thema's verdeeld. Enige uitzondering hierop zijn de indicatoren over veiligheid. Die gaan vooral over delicten en misdrijven en hebben geen raakvlakken met de taken en verantwoordelijkheden van de provincie. He CBS streeft voortdurend naar het verbeteren van bestaande indicatoren, het ontsluiten van nieuwe databronnen en het ontwikkelen van nieuwe indicatoren om gaten in de data te dichten en de regionale monitor te voorzien van additionele waardevolle informatie. Als het CBS een indicator verbetert of toevoegt nemen wij deze over in de Brede Basismonitor. Voor deze versie van de Brede Basismonitor zijn de mest actuele CBS-gegevens gebruikt.

6: Inzicht in de toekomstige welvaartseffecten en de impact van beleid

Net als de Brede Basismonitor geven ook de landelijke en regionale monitors van het CBS alleen trends en ontwikkelingen weer en bieden ze geen inzicht in de beleidsprestaties van overheden. Monitoring die inzicht geeft in de (toekomstige) effecten van beleid op welzijn en welvaart is wel in ontwikkeling. Omdat deze wens ook binnen de provincie bestaat, is in deze paragraaf de actuele stand van zaken op dit terrein weergegeven.

Op verzoek van de Rijksoverheid is de ontwikkeling naar monitoring die inzicht biedt in de toekomstige onderlinge welvaartseffecten en de impact van beleid ingezet door de drie landelijke planbureaus.

De aanpak hiervoor staat beschreven in de notitie: ‘Verankering van brede welvaart in de begrotingssystematiek’ uit juni 2022: https://www.pbl.nl/publicaties/verankering-van-brede-welvaart-in-de-begrotingssystematiek.

De bredewelvaartsanalyse die de planbureaus willen ontwikkelen is complementair aan de bestaande Monitor Brede Welvaart van het CBS. De ambitie is om vooruit te kijken en zo de verwachte effecten van specifieke beleidsvoornemens op brede welvaart in kaart te brengen, te duiden en ook de keuzes die gemaakt moeten worden over de inzet van schaarse middelen in kaart te brengen. De monitoring sluit hiermee aan op de beleids- en begrotingscyclus. Voor de planbureaus heeft een breed perspectief op welvaart de volgende belangrijke algemene kenmerken:

1. ‘Brede welvaart gaat verder dan financieel-economische welvaart en omvat daarnaast ook sociaal-culturele en ecologische welvaartsaspecten;
2. Brede welvaart gaat over volhoudbaarheid. Dit houdt in dat welvaart ook beschikbaar moet zijn voor toekomstige generaties. Daarmee zijn ook de bronnen van brede welvaart cruciaal;
3. Brede welvaart heeft een grensoverschrijdende blik, waarbij effecten van beleid op welvaart in andere landen worden meegenomen;
4. Brede welvaart neemt de maatschappelijke verdeling mee. Verdeling van welvaart kan beoordeeld worden vanuit zowel een normatief als een functioneel perspectief.’

De ontwikkeling naar het in beeld brengen van de brede welvaartseffecten van beleid staat nog in de kinderschoenen. De drie landelijke planbureaus nemen hiervoor ruim de tijd en geven een stevige winstwaarschuwing:

‘*De ontwikkeling van de beoogde bredewelvaartsanalyse vraagt de komende vier jaar een substantiële inzet van expertise en middelen. Institutionele inbedding is nodig om de jaarlijkse publicatie van de bredewelvaartsanalyse en verdere ontwikkeling van het instrumentarium ook na 2026 te waarborgen. Het is belangrijk dat politiek en beleid realistische verwachtingen hebben van de mogelijkheden om toekomstige effecten van beleid op brede welvaart, en hun onderlinge samenhang, in kaart te brengen. Een bredewelvaartsanalyse die over de hele linie van brede welvaart integraal vooruitkijkt naar toekomstige onderlinge effecten van beleid bestaat nog nergens ter wereld. Nederland pioniert.*’

Dit geldt ook voor de provincie Noord-Holland. Het in beeld brengen van de (toekomstige) effecten van provinciaal beleid op de brede welvaart in de provincie is complex, kost veel tijd en inzet en is niet binnen korte termijn te realiseren. Noord-Holland volgt de landelijke ontwikkelingen en werkt voor de ontwikkeling van indicatoren samen in IPO-verband en neemt deel aan het Nationaal Netwerk Brede Welvaart (een samenwerkingsverband van onderzoekers en beleidsmakers bij overheden, onderzoekbureaus en onderzoeksinstituten). Landelijke ontwikkelingen en innovaties worden, indien mogelijk, verwerkt in de Brede Basismonitor.

Bijlage: Beschrijving nieuwe indicatoren in de Brede Basismonitor 2022

Milieu: Stikstof
In de eerste versie van de Brede Basismonitor Noord-Holland was de indicator stikstofuitscheiding landbouw opgenomen. Deze indicator is veranderd. Onder deze indicator bevinden zich nu twee indicatoren, namelijk emissie van ammoniak (NH3) en stikstofoxiden (NOx) naar de lucht. Voor beide emissies wordt de totale emissie in ton weergegeven, maar zijn de emissies ook verdeeld in verschillende sectoren. Hierdoor wordt inzichtelijk welke sectoren in welke regio van Noord-Holland het grootste aandeel hebben in de emissies.

Milieu: Luchtkwaliteit
In de eerste versie van de Brede Basismonitor Noord-Holland was enkel de emissie van fijnstof (PM2,5) opgenomen. Voor de 2022 versie van de Brede Basismonitor Noord-Holland is zowel de concentratie van fijnstof (PM2,5 en PM10) als de emissie van fijnstof (PM2,5 en PM10) opgenomen. Ook is de concentratie van stikstofdioxide (NO2) in de lucht opgenomen. Er is genormeerd op zowel de concentratie fijnstof (PM2,5) als op de concentratie stikstofdioxide (NO2) op basis van de EU-grenswaarden en WHO-advieswaarden van 2005 en 2021.

Milieu: Kwaliteit Oppervlaktewater
Voor de 2022 versie van de Brede Basismonitor Noord-Holland is de kwaliteit van het oppervlaktewater op provincieniveau weergegeven i.p.v. op het niveau van de waterschappen, het gangbare registratieniveau. Dit vergt een rekenstap, aangezien een aantal waterschappen over de provinciegrens heen liggen. In de monitor wordt voor de vier categorieën binnen de biologische kwaliteit (macrofauna, fytoplankton, waterflora en visstand) afzonderlijk weergegeven hoeveel procent van de beoordeelde waterlichamen voldoen. Ook voor de chemische kwaliteit (ubiquitaire en niet-ubiquitaire stoffen) wordt weergegeven hoeveel procent van de beoordeelde waterlichamen voldoen.

Milieu: Kwaliteit zwemlocaties
Voor de eerste versie van de Brede Basismonitor Noord-Holland werd de data voor de kwaliteit zwemwater van binnenwateren en kustwateren vanuit CBS Brede Welvaart gebruikt. Voor de 2022 versie van de monitor is per gemeente, regio en provincie ook aangegeven hoeveel procent van de zwemlocaties (binnenwateren en kustwateren samengenomen) uitstekend, goed, aanvaardbaar en slecht scoren. Door zowel de data van de afzonderlijke zwemwaterlocaties als de CBS Brede Welvaart te gebruiken, worden twee periodes door elkaar gepresenteerd. In de 2022 versie van de Brede Basismonitor Noord-Holland presenteren we data van 2020 (binnenwateren en kustwateren apart) en data van 2022 (afzonderlijke zwemlocaties en geen onderscheid in kust- en binnenwateren). De kwaliteit van het zwemwater verandert weinig en daarom wordt in de 2022 versie van de Brede Basismonitor Noord-Holland enkel het meest recente jaar in een staafdiagram gepresenteerd. Data van meerdere jaren is echter wel beschikbaar en zou gebruikt kunnen worden.

Milieu: Kwaliteit en kwantiteit grondwater
Deze indicator was nog geen onderdeel van de eerste versie van de Brede Basismonitor Noord-Holland. De indicator bestaat in de 2022 versie van de Brede Basismonitor Noord-Holland uit twee onderdelen, namelijk grondwaterkwaliteit en -kwantiteit. De grondwaterkwaliteit is erg stabiel voor de vier grondwaterlichamen in Noord-Holland. Dit is opgenomen in de duiding van deze indicator. De netto grondwateronttrekkingen (onttrekking – infiltratie) voor deze drie doeleinden zijn in de 2022 versie van de Brede Basismonitor Noord-Holland in beeld gebracht. Hiervoor is data opgevraagd bij de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied. De data tot en met 2019 was eenvoudig opvraagbaar. De data van de jaren 2020 en 2021 waren nog niet ingevoerd, maar omdat het slechts om een beperkt aantal drinkwater- en industriële onttrekkingen ging, zijn deze nog apart aan de dataset toegevoegd. Vanwege het ontbreken van een aantal datapunten en het voorkomen van een aantal invoerfouten was er een aanvullende check nodig. Een update van de gegevens kan mogelijk volgend jaar eenvoudig worden opgevraagd via de afdeling financiën van de provincie omdat zij de onttrekkingsgegevens ontvangen ten behoeve van de grondwaterheffing.

Klimaat: Wateroverlast door regenval
Deze indicator was nog geen onderdeel van de eerste versie van de Brede Basismonitor Noord-Holland. In de 2022 versie van de Brede Basismonitor Noord-Holland is de indicator wateroverlast door regenval in stedelijk gebied uit de Nationale Monitor Duurzame Gemeenten van Het PON & Telos overgenomen. Het gaat hier om het percentage gebouwen waar water via de drempel het gebouw binnenloopt bij een hevige bui van 93 millimeter in 70 minuten. Er is enkel data beschikbaar van 2018. Via deze bron komt waarschijnlijk geen recentere data beschikbaar in de nabije toekomst. Voor deze indicator zou onderzocht kunnen worden of de kaarten van de klimaateffectatlas bruikbaar zijn. Hier wordt onderscheid gemaakt tussen twee typen hevige buien: 70 mm gedurende 2 uur en 140 mm gedurende 2 uur. Vanuit deze bron kan mogelijk ook de wateroverlast in het landelijk gebied meegenomen worden. In de huidige indicator zit enkel wateroverlast in stedelijk gebied. De huidige gegevens in de klimaateffectatlas zijn ook van 2018 en het zal onderzocht moeten worden of de data voor meer recentere jaren beschikbaar komt. Mogelijk wordt de data van deze indicator de komende jaren niet geüpdatet.

Klimaat: Bodemdaling
Deze indicator was nog geen onderdeel van de eerste versie van de Brede Basismonitor Noord-Holland. Voor de 2022 versie van de Brede Basismonitor Noord-Holland is bodemdaling opgenomen als nieuwe indicator. De data is gebaseerd op de kaart: Bodemdalingskaart 1.0 van NCG. Op basis van de kaart is voor Nederland, de 12 provincies van Nederland, de 10 regio's in Noord-Holland en de gemeenten in Noord-Holland berekend hoeveel procent van het landoppervlak te maken heeft met een bodemdaling van minstens 2 mm per jaar, met een bodemdaling of -stijging tussen -2 en 2 mm per jaar en met een bodemstijging van minstens 2 mm per jaar. De bodemdaling en -stijging is bepaald over een periode van 3 jaar (mei 2015 – mei 2018). Binnen deze indicator wordt de oorzaak van bodemdaling (veenoxidatie of bodemdaling door ophoging) niet apart in beeld gebracht. Via NCG is inmiddels ook een bodemdalingskaart 2.0 met data tot medio 2020 beschikbaar. Deze kaart was echter te groot en te complex om binnen de beschikbare tijd van het project de benodigde berekeningen te doen. Mogelijk kan deze kaart in de toekomst wel worden gebruikt.

Welzijn: Afstand tot bibliotheek
De Brede Basismonitor bevat een aantal indicatoren die een beeld geven hoe de afstand tot voorzieningen zich ontwikkelt. De trends van de afstandsindicatoren zijn vooral relevant voor het doel in de omgevingsvisie om in de hele provincie het voorzieningenniveau op peil houden. De eerste versie van de Brede Basismonitor bevatte de indicator afstand tot café, omdat de afstand tot bibliotheek meer raakvlakken heeft met het beleid van de provincie is deze indicator verhangen door de afstand tot bibliotheek. Bibliotheken zijn belangrijke culturele voorzieningen en dragen bij aan de leefbaarheid van een gebied. De provincie helpt een goed openbaar bibliothekennetwerk en interbibliothecair leenverkeer in stand te houden en te innoveren. ProBiblio voert dit beleid voor de provincie uit.

Ruimte en Wonen: Betaalbaarheid wonen
In de eerste versie van de Brede Basismonitor Noord-Holland zijn gegevens uit de microdata van CBS gebruikt voor deze indicator. De microdata was dit jaar echter helaas niet op tijd beschikbaar. Om deze reden is ervoor gekozen om de gemiddelde verkoopprijs woningen extra op te nemen. Voor de volgende versie van de Brede Basismonitor Noord-Holland wordt bekeken wat aanvullend mogelijk en wenselijk is voor dit onderwerp. Gebruik van microdata van CBS is via Het PON & Telos volgend jaar mogelijk mits de aanvraag op tijd gedaan wordt en deze door CBS op tijd in behandeling wordt genomen.

Werk: Arbeidsrelatie
Voor arbeidsrelatie was de bron die gebruikt is voor de eerste versie van de Brede Basismonitor Noord-Holland vanuit ArbeidsmarktInZicht.nl (en indirect de CBS-microdata) niet meer beschikbaar. Er is daarom voor de 2022 versie van de Brede Basismonitor Noord-Holland gebruik gemaakt van CBS Statline. Arbeidsrelatie is een indicator die moeilijk te normeren is omdat het niet mogelijk is een voorkeur uit te spreken voor één van de arbeidsrelaties. Om deze reden is ervoor gekozen om arbeidsrelatie onder te brengen bij de indicator werkgelegenheid.

Bereikbaarheid: Actieve mobiliteit

Deze indicator was nog geen onderdeel van de eerste versie van de Brede Basismonitor Noord-Holland. De indicator bestaat in de 2022 versie van de Brede Basismonitor Noord-Holland uit twee indicatoren:

1. De indicator fietsklimaat. De bron hiervan is De Fietsersbond. Het betreft hier zowel enquête- als registerdata. De data wordt elke twee jaar verzameld. De score voor het fietsklimaat wordt berekend door een gemiddelde totaalscore voor ervaring kwetsbare fietsers, beleving van fietsers, status onderhoud, inrichting fietsnetwerk, infrastructuur, stedelijke dichtheid, voorrang rotondes en situatie bij 50 km wegen te nemen. Al deze gegevens zijn gescoord op een schaal van 1 (zeer slecht) tot 5 (uitstekend).
2. De indicator actieve mobiliteit (lopen en fietsen). De bron is CBS Statline en bevat data over het gemiddelde percentage verplaatsingen dat per persoon per jaar wordt afgelegd lopend of met de fiets over een afstand van 0 tot 7,5 kilometer en over een afstand van 7,5 tot 15 kilometer. De CBS-data is enkel beschikbaar op het niveau van Nederland en de 12 provincies. Van een aantal provincies mist de data van verplaatsingen lopend of met de fiets over een afstand van 7,5 tot 15 kilometer.

Provincie Noord-Holland
1891079/1891083

BEL/OI

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143
Fax (023) 514 3030

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

J. Koning

CZ/FIN

Telefoonnummer +31235144992
koningj@noord-holland.nl

Verzenddatum

31 AUG. 2022

Kenmerk

1797643/1895156

Uw kenmerk

Betreft: Afronding traject verbetering begrotingsindicatoren

Geachte leden,

Graag informeren wij u over het volgende onderwerp: Afronding traject verbetering begrotingsindicatoren. Dit onderwerp wordt geagendeerd voor de rekeningencommissie op 15 september.

Inleiding

In de rekeningencommissie van 16 december 2021 is het memo 'stand van zaken beleidsindicatoren en Brede Basismonitor' besproken. De rekeningencommissie heeft bij de bespreking van dit memo aangegeven om, los van de begroting 2023, nog met elkaar te willen spreken over de gehanteerde indicatoren in de begroting en de Brede Basismonitor. In deze brief zetten we kort het doorlopen proces uiteen, geven we een actueel overzicht van de gehanteerde indicatoren en beschrijven we het beoogde vervolgproces.

Doorlopen proces

Bij de behandeling van de begroting 2021 hebben uw Staten aangegeven om een verbetering in de indicatoren van de begroting en de jaarrekening door te willen voeren. GS hebben deze opdracht ter hand genomen bij de voorbereiding op de begroting 2022. Op 4 maart 2021 is in een BOT overleg met de rekeningencommissie input opgehaald over de gewenste doorontwikkeling en de hierbij te hanteren uitgangspunten.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Op basis van dit BOT zijn een aantal uitgangspunten voor de indicatoren vastgesteld zoals verwoord in de aanbiedingsbrief bij de begroting 2022 (kenmerk: 1698672). Ook is meteen een eerste verbeterslag doorgevoerd in de begroting 2022. Een belangrijk uitgangspunt was om de indicatoren die gingen over uitgevoerde activiteiten, uitgebrachte adviezen of het aantal vergaderingen te vervangen door indicatoren die meer inzicht geven in trends en ontwikkelingen binnen de provincie. Dit was mede aanleiding voor het ontwikkelen van de Brede Basismonitor.

In het najaar van 2021 is een eerste versie van de Brede Basismonitor gereedgekomen. Deze is op 29 november besproken in de commissie EFB. In de rekeningencommissie van 16 december 2021 is een memo besproken waarin de koppeling tussen beide instrumenten nader is uitgewerkt. Dit jaar zijn voor het eerst de Brede Basismonitor en de begroting volledig aan elkaar gekoppeld. In de begroting van 2023 zijn de indicatoren opgenomen uit de Brede Basismonitor 2022.

Overzicht indicatoren

In bijlage 1 bij deze brief is een was-wordt overzicht opgenomen van de gehanteerde indicatoren in de begroting 2021 en die in de actuele begroting en dus ook in de Brede Basismonitor. We hebben hierbij bewust voor de begroting 2021 gekozen omdat het verschil tussen 2021 en 2023 de beste weergave geeft van de verandering in de indicatoren naar aanleiding van de ingezette doorontwikkeling omdat de begroting 2023 volledig gekoppeld is aan de meest actuele Brede Basismonitor. De begroting 2022 was hierin een eerste tussenstap.

Voornemens/ambities

In bijlage 2 bij dit stuk treft u de toelichting op de 2022 versie van de Brede Basismonitor. Hierin is beschreven welke indicatoren in de monitor zijn opgenomen en zijn de onderwerpen benoemd waarop wij voor de versie van 2023 gaan onderzoeken of het hiervoor mogelijk is een indicator op te stellen. Tijdens de rekeningencommissie op 15 september kunt u hiervoor suggesties meegegeven.

Vervolg

Met de introductie van de Brede Basismonitor en de koppeling tussen deze monitor en de begroting is de belangrijkste stap in de verbetering van de indicatoren gerealiseerd. Waar we tot en met 2021 een statische set van indicatoren hadden die standaard werd opgenomen is door de koppeling met de jaarlijks uit te brengen Brede Basismonitor geborgd dat de set van indicatoren continue wordt doorontwikkeld op basis van maatschappelijke trends, provinciaal beleid en de beschikbaarheid van data.

Het project voor de verbetering van de begrotingsindicatoren is hiermee afgerond. Doorontwikkeling vindt na de begroting 2023 niet langer plaats op projectbasis maar wordt onderdeel van het standaardproces bij de behandeling van de begroting en de bespreking van de Brede Basismonitor in de PS-commissie.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

2 bijlage(n)

- Bijlage 1: Was-wordt overzicht begrotingsindicatoren
- Bijlage 2: Toelichting Brede Basismonitor 2022

Koninklijke Nederlandse Toeristenbond

afdeling Maatschappelijk Belangenbehartiging & Experts

ons kenmerk B&E/JW/svk/2022-021

contactpersoon Drs. G.J.J. Weegink
telefoon 088 269 69 01
locatie A5
e-mail jweegink@anwb.nl

Provinciale Staten van Noord-Holland
Commissie Mobiliteit & Bereikbaarheid
T.a.v. de voorzitter en leden
p/a Mariëtte van Boheemen: boheemenm@noord-holland.nl

onderwerp input ANWB voor expertmeeting verkeersveiligheid & gedrag 12 september 2022

datum 30 augustus 2022

Geachte voorzitter en leden,

Op 12 september a.s. organiseert u een expertmeeting over verkeersveiligheid en gedrag. Als ik het goed heb begrepen, is het doel van deze meeting om nieuwe ideeën (‘out of the box’) te inventariseren.

De ANWB werkt al enige jaren nauw samen met de provincie om de verkeersveiligheid in Noord-Holland te verbeteren. Zo nemen ANWB-vrijwilligers deel aan de regionale overleggen over de uitvoering van het Strategisch Plan Verkeersveiligheid (SPV). En de provincie subsidieert een deel van de kosten van *Streetwise*, het ANWB-verkeerseducatieprogramma voor basisscholen.

De ANWB vernieuwt continu haar aanbod van producten, diensten en maatschappelijke activiteiten op het terrein van verkeersveiligheid. Met de bijlage bij deze brief informeer ik u graag over drie voorbeelden daarvan:

- Veilig Rijden Autoverzekering
- Streetwise
- Roadmasters

Als u meer informatie of een gesprek wilt, kunt u contact opnemen met Jonathan Weegink, Regiomanager Public Affairs Noord- en Zuid-Holland.

Met vriendelijke groet,
mede namens Jonathan Weegin*k,* Regiomanager Public Affairs Noord- en Zuid-Holland,

Jurn Hageman
Manager ANWB Maatschappelijk

ANWB B.V.
bezoekadres Wassenaarseweg 220
2596 EC Den Haag
postadres Postbus 93200
2509 BA Den Haag
website anwb.nl

ANWB B.V. handelsregister nr. 27.1570000 behoort tot de groep van de Koninklijke Nederlandse Toeristenbond ANWB.

Bijlage: voorbeelden van vernieuwende ANWB-activiteiten t.a.v. verkeersveiligheid & gedrag

Veilig Rijden Autoverzekering

	In 2016 introduceerde de ANWB de Veilig Rijden Autoverzekering. Deze gedrag-gestuurde verzekering heeft als doel gebruikers te coachen in hun rijgedrag. Veilige rijders krijgen korting op hun premie. Daarnaast stelt de ANWB de verzamelde, geanonimiseerde gedragsdata beschikbaar aan wegbeheerders om wegen veiliger te maken. Halverwege dit jaar maken 159 wegbeheerders gebruik van deze data, een groei van 200% ten opzichte van eind 2021.

Streetwise

	Met Streetwise biedt ANWB het meest complete verkeerspakket voor groep 1 t/m 8, waarin kennis en praktijkervaring hand in hand gaan. Met de nieuwe digitale leerlijn verbeteren de leerlingen op een speelse manier hun verkeerskennis met digitale games en oefeningen. Met praktijklessen op en rond de school worden hun vaardigheden getest. En met de nieuwe Verkeersgame (app) leren ze ook thuis spelenderwijs over het verkeer. De Verkeersgame is recent genomineerd voor de Europese Excellence in Road Safety Award 2022.

Roadmaster

ROAD ANWB MASTER	Roadmaster is de strijd om de titel 'Beste jonge automobilist van het jaar'. Gericht op de risicodoelgroep jongeren tussen de 18 en 25 jaar met rijbewijs. Deelnemers deden eerst een verkeersquiz. De 10 best scorende deelnemers werden uitgenodigd voor de finale in juni. Op het terrein van Rijvaardigheidscentrum Lelystad konden zij hun praktijkskills laten zien. De winnaar won één jaar lang gratis rijden in een Honda E en mag in oktober meedoen met de Europese strijd.

FORMAT Agenderingsverzoek Statencommissies Noord-Holland

Naam fractie/ indiener: PvdA-Noord-Holland

Naam commissie en datum: NLG, maandag 5 september 2022

o *Legt de volgende discussienota ter bespreking voor aan de Statencommissie en/of de portefeuillehouder:*
(titel)

óf

o *Verzoekt de brief op de C-agenda onder nr.v. 13. L.*
van:
onderwerp: Randstedelijke Rekenkamer Rapport over Bodemdaling

ter bespreking te verplaatsen naar de B-agenda[1]

Aanleiding

Hieronder wordt de achtergrond van het onderwerp geschetst en aangegeven wat de aanleiding is voor het verzoek:

- **discussienota**

- **onderwerp van de C- naar de B-agenda te verplaatsen**
Het rapport van de Randstedelijke Rekenkamer over Bodemdaling bevat dermate belangwekkende en belangrijke informatie, dat de fractie van de PvdA-NH dit graag zou bediscussiëren in de cie. NLG van 5 september as.

Het behandeldoel

Hieronder wordt aangeven met welk doel de fractie dit onderwerp/ de ingekomen brief op de agenda heeft gezet

- welke politieke vraag wil de indiener aan de orde stellen
Graag redactie op het rapport van de mede cie-leden en van de verantwoordelijk gedeputeerde.

- wat vraagt de indiener aan de andere fracties (de commissie, de portefeuillehouder)

---

[1] *Een verzoek tot het verplaatsen van een ingekomen stuk van de C- naar de B-agenda kan zodra deze op de Lijst ingekomen stukken staat.*

FORMAT Agenderingsverzoek Statencommissies Noord-Holland

Nadere toelichting onderwerp

randstedelijke rekenkamer
flevoland | noord-holland | utrecht | zuid-holland

Aan Provinciale Staten van de provincie Noord-Holland

Datum	*Bijlage(n)*	*Uw kenmerk*	*Ons kenmerk*
9 augustus 2022	1		2022/AH/107

Onderwerp
Notitie Bodemdaling in Veenweidegebieden

Geachte leden van Provinciale Staten,

De Randstedelijke Rekenkamer heeft onderzoek gedaan naar Bodemdaling in Veenweidegebieden. De resultaten van het onderzoek worden in een andere vorm gepubliceerd dan een gebruikelijk rapport. Aanleiding hiervoor is dat uit het onderzoek blijkt dat de aanpak van de provincies nog in de opstartfase zit. Daarom hebben we ervoor gekozen om een beschouwende notitie op te stellen voor de veenweideprovincies (Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland). De Notitie bevat een analyse van de opgave en de uitdagingen waar deze provincies voor staan en geeft inzicht in de huidige bodemdalingsaanpak. Tevens hebben wij besloten om geen conclusies en aanbevelingen te formuleren.

De Notitie Bodemdaling in Veenweidegebieden is vanaf 9 augustus 2022 ook te vinden op onze website www.randstedelijke-rekenkamer.nl.

Met vriendelijke groet,

dr.ir. Ans Hoenderdos-Metselaar MBA

bestuurder/directeur
Randstedelijke Rekenkamer

Teleportboulevard 110 | 1043 EJ AMSTERDAM | 020 - 5818 585
info@randstedelijke-rekenkamer.nl | www.randstedelijke–rekenkamer.nl

randstedelijke rekenkamer
flevoland | noord-holland | utrecht | zuid-holland

NOTITIE

Bodemdaling in veenweidegebieden

Noord-Holland, Utrecht, Zuid-Holland | juli 2022

Inhoudsopgave

| 1 | INLEIDING 3

| 2 | ONDERZOEKSOPZET EN HET ANALYSEKADER 4

| 3 | STRATEGISCH EN OPERATIONEEL BELEIDSKADER 6

| 4 | PROGRAMMA, WERKWIJZE EN UITVOERING 11

| 5 | MONITORING EN BELEIDSEVALUATIE 14

BIJLAGE A. GESPREKSPARTNERS 15

BIJLAGE B. BIG 8-BELEIDSCYCLUS 16

| 1 | Inleiding

Bodemdaling doet zich al eeuwen voor in Nederland en is onlosmakelijk verbonden met het Nederlandse landschap. Bodemdaling in landelijke veenweidegebieden wordt veroorzaakt door veenoxidatie. Om landbouwgronden bruikbaar te houden wordt het grondwaterpeil verlaagd. Ontwaterd veen komt dan in aanraking met zuurstof waardoor het verbrandt en het broeikasgas CO2 vrijkomt. Het land daalt daardoor richting het grondwater en wordt natter. Ten behoeve van de landbouwgrond wordt het grondwaterpeil verder verlaagd, wat opnieuw leidt tot veenoxidatie en bodemdaling.[1] Minder bodemdaling in landelijke veenweidegebieden betekent minder emissie van CO2. Hoewel de effecten van bodemdaling in veenweidegebieden uitgebreid zijn beschreven en al vele jaren bestaan, zijn hier slechts in beperkte mate mitigerende maatregelen tegen genomen.[2]

Met het Klimaatakkoord dat op 28 juni 2019 door het kabinet werd gepresenteerd ontstond er een nieuwe impuls in de aanpak van bodemdaling in veenweidegebieden. In het Klimaatakkoord is de doelstelling opgenomen om bodemdaling in zes veenweideprovincies waaronder Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland tegen te gaan en daarmee 1 Mton minder CO2-equivalenten[3] uit te stoten in 2030. Om de aanpak van bodemdaling te versnellen, heeft het Rijk de veenweideprovincies gevraagd om samen met gebiedspartijen Regionale Veenweidestrategieën op te stellen. De verwachting van het kabinet was dat deze Regionale Veenweidestrategieën eind 2020 dan wel begin 2021 gereed zouden zijn.[4] Dit tijdpad is in de drie provincies Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland niet gerealiseerd. Noord-Holland heeft ten tijde van dit onderzoek nog geen Regionale Veenweidestrategie, Utrecht stelde in februari 2022 haar Regionale Veenweidestrategie vast en Zuid-Holland heeft een startnotitie, maar nog geen door Provinciale Staten vastgestelde Regionale Veenweidestrategie.

[1] Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (2020), Stop bodemdaling in Veenweidegebieden; het Groene Hart als voorbeeld, p. 4

[2] Planbureau voor de Leefomgeving (2016), Dalende bodems, stijgende kosten, p. 48 & Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (2020), Kamerbrief Veenplan 1e fase, p. 2

[3] De broeikasgasuitstoot wordt doorgaans uitgedrukt in Mton CO_2-equivalent (1 megaton = 1 miljoen ton = 1 miljard kilogram). Koolstofdioxide (CO2) is na waterdamp het belangrijkste broeikasgas. Naast CO2 worden ook andere broeikasgassen meegeteld, namelijk lachgas (N2O, distikstofoxide), methaan (CH4) en de fluorhoudende gassen (F-gassen). Om de invloed van deze broeikasgassen te kunnen optellen, worden de uitstootcijfers omgerekend naar CO2-equivalent.

[4] Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (2020), Kamerbrief Veenplan 1e fase

| 2 | Onderzoeksopzet en het analysekader

De onderzoeksopzet laat zich samenvatten aan de hand van de hieronder beschreven centrale onderzoeksvraag, afbakening en uitvoering.

Centrale onderzoeksvraag
Hoe doeltreffend is het beleid op het gebied van bodemdaling in veenweidegebieden in de provincies Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland en in hoeverre kan dit worden verbeterd?

Afbakening
- In het onderzoek gaat het om bodemdaling in het landelijk veenweidegebied (niet: stedelijk gebied);
- De focus van dit onderzoek ligt op de doeltreffendheid van beleid (niet: doelmatigheid of rechtmatigheid);
- Het onderzoek is gericht op de (regie)rol van de provincie (niet: de rol van overige partijen zoals gemeenten en waterschappen).

Uitvoering
Het onderzoek is uitgevoerd in de periode december 2021-april 2022. Na een vooronderzoek aan de hand van oriënterende gesprekken stelde de Randstedelijke Rekenkamer de onderzoeksopzet vast. Vervolgens is in de drie provincies een documentstudie uitgevoerd. Naast deze documentstudie voerden de onderzoekers gesprekken met in totaal 23 bij bodemdaling betrokken personen (zie bijlage A). Deze gesprekken hadden als doel informatie op te halen over de invulling van de (regie)rol van de provincie, de doeltreffendheid van het beleid om bodemdaling tegen te gaan, de haalbaarheid van de doelen en leerpunten uit gebiedsprocessen.

In het vooronderzoek bleek dat de uitvoering met name gebiedsgericht is. Met andere woorden: er is geen generieke provinciebrede uitvoering, maar de inzet van instrumenten en middelen vindt steeds gebiedsgericht plaats. De gebiedsgerichte uitvoering in de provincies vindt veelal plaats in het kader van een gebiedsprogramma of een gebiedsproces. Deze vormen soms de kapstok voor de inzet van andere instrumenten, zoals projecten, maatregelen of een subsidie. Om hier meer inzicht in te krijgen heeft de Randstedelijke Rekenkamer ervoor gekozen een specifiek gebiedsprogramma en/of gebiedsproces per provincie nader te bestuderen, namelijk gebiedsproces de Ronde Hoep (Noord-Holland), gebiedsprogramma Laag Holland (Noord-Holland), gebiedsproces Krimpenerwaard (Zuid-Holland) en gebiedsproces Veenweiden in Beweging (Utrecht).

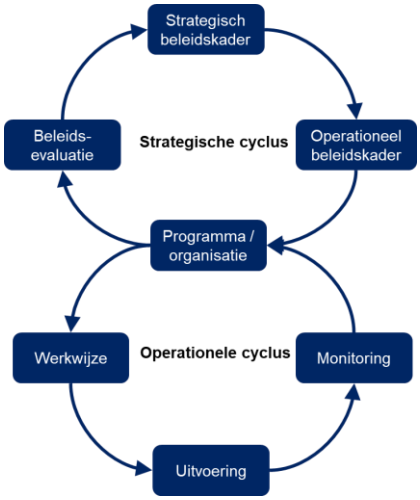

Figuur 1 ‘Big 8’-beleidscyclus

Leeswijzer

In de volgende paragrafen beschouwen we de stand van zaken rond bodemdaling in de veenweidegebieden waarbij we de ‘Big 8’ als structureringskader gebruiken (zie bijlage B). We volgen daarbij de route van de acht, beginnend bij het strategisch beleidskader en via de lus van de operationele cyclus weer uitkomend bij de beleidsevaluatie. Zie figuur 1.

| 3 | Strategisch en operationeel beleidskader

Strategisch beleidskader

Het remmen van bodemdaling en het beperken van veenoxidatie waren al te herkennen als strategische doelen in de Omgevingsvisies van Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland. Het Klimaatakkoord is te zien als het strategische beleidskader voor de provincies. Het bood in 2019 met de vereiste 1 Mton CO2-reductie in de veenweidegebieden een nieuw duidelijk en meetbaar kaderstellend doel. Vrijwel alle betrokkenen binnen en buiten de provincie noemen dit als een cruciale nieuwe impuls in het bodemdalingsbeleid. De doorvertaling van het doel van 1 Mton naar doelen per provincie is niet in het Klimaatakkoord opgenomen en was ook ten tijde van dit rekenkameronderzoek nog niet geheel uitgekristalliseerd. Noord-Holland gaat uit van een opgave van 0,14 Mton en Utrecht van 0,12 Mton. Voor de provincies Utrecht en Noord-Holland komt dit neer op ongeveer een halvering van de jaarlijkse uitstoot in het veenweidegebied in 2030. Zuid-Holland gaat voorlopig uit van een CO2-reductie van 25% in 2030 ten opzichte van de actuele emissie.

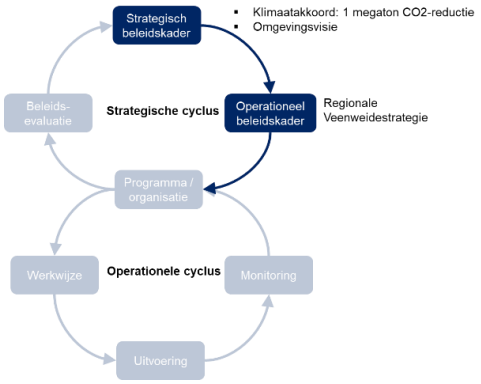

Figuur 2 Strategisch en operationeel beleidskader

Operationeel beleidskader: de Regionale Veenweidestrategie

Met het Klimaatakkoord als uitgangspunt gaf het kabinet in 2020 in een kamerbrief inzake het Veenplan 1e fase een nadere uitwerking van de zogeheten aanjaag- en opbouwfase.[5] Naar aanleiding van de resultaten van deze opbouwfase verwachtte het kabinet dat de gezamenlijke partijen in 2022 het Veenplan 2e fase zouden kunnen presenteren. Het Veenplan 1e fase beschreef dat de provincies in de aanpak van bodemdaling een regierol hebben, onder meer door samen met gebiedspartijen Regionale Veenweidestrategieën op te stellen. Deze vormen het operationeel beleidskader voor de provincies. Het bleek voor de drie provincies lastig dit operationeel beleidskader op te stellen. Op basis van de gevoerde gesprekken constateert de Randstedelijke Rekenkamer dat daarbij drie aspecten een belangrijke rol spelen:

a) Draagvlak bij de agrarische sector;
b) Uitgangspunten en rekenregels;
c) Inzicht in effectiviteit van maatregelen.

We lichten deze aspecten hieronder toe.

a) Draagvlak bij de agrarische sector

Betrokkenen geven in de gesprekken aan dat het draagvlak onder agrariërs voor het remmen van bodemdaling beperkt is. Dit beperkte draagvlak wordt tevens geduid als een gevoelig punt waarover met omzichtigheid wordt gesproken. Dit is enerzijds begrijpelijk aangezien het expliciet benoemen van een beperkt draagvlak eerder zorgt voor het verder uiteen drijven van partijen, dan dat het bijdraagt aan begrip voor elkaars uitgangspunten. Anderzijds constateert de Rekenkamer dat uit de meeste gesprekken naar voren komt dat het onbenoemd laten van het beperkte draagvlak er voor kan zorgen dat de achterliggende reden buiten beeld blijft. Deze

[5] Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (2020), Kamerbrief Veenplan 1e fase

achterliggende reden is dat veenoxidatie met name voorkomen wordt door vernatting van het veenweidegebied. Deze vernatting houdt in dat de (zomer-)grondwaterstand zo veel mogelijk wordt verhoogd. Dit kan door aanleg van waterinfiltratiesystemen en/of door het verhogen van het slootpeil. Het gaat bijvoorbeeld om een verhoging van het slootpeil van 50 cm onder het maaiveld naar 40 cm of zelfs 20 cm onder het maaiveld. Hoe hoger de grondwaterstand, des te groter is de remming van de bodemdaling. Echter, een dermate hoge grondwaterstand zorgt voor allerlei belemmeringen in de bedrijfsvoering van de agrarische sector, in casu de (melk)veehouderij.[6]

Het remmen van bodemdaling kan op verschillende manieren gebeuren, namelijk door het nemen van maatregelen. De economische gevolgen van deze maatregelen voor de individuele agrariër zijn vaak groot. Eventuele voordelen liggen verder in de toekomst, zijn meer op collectief maatschappelijk niveau en zijn voor de individuele agrariër niet direct in beeld. Dat kan volgens betrokkenen leiden tot diep gevoelde weerstand. Een geraadpleegde bestuurder geeft aan dat het aan de betrokken overheden is om een programma te maken waarin zij agrariërs zover krijgen om mee te werken. Dat doen zij door niet alleen overheidsdoelen te benoemen, maar ook de doelen van (agrarische) ondernemers een plek te geven. Een betrokkene vanuit een gemeente geeft aan dat overheden het draagvlak onder agrariërs kunnen versterken door in gebiedsprocessen met een eerlijk verhaal te komen en een haalbare aanpak te hebben met voldoende financiële middelen. Overheden hebben ambities waarvoor de landbouwgrond van agrariërs moet worden ingezet. Het is volgens deze betrokkene niet in het belang van agrariërs om zelf te investeren zodat overheden hun ambities halen. Een betrokkene vanuit een waterschap stelt resumerend: “Voor de agrarische sector is het belangrijkste punt dat er een verdienmodel is”. De Randstedelijke Rekenkamer constateert op basis van de gevoerde gesprekken dat betrokkenen in de agrarische sector zorgen hebben over de lange termijn bedrijfscontinuïteit, dat deze zorgen het draagvlak beïnvloeden en dat draagvlak van belang is voor het nemen van bodemdalingremmende maatregelen.

b) Uitgangspunten en rekenregels

Een vraagstuk dat speelt bij de doorvertaling van de landelijke doelen naar de provinciale doelen, is de onzekerheid over data en rekenregels. Deze onzekerheid deed zich al voor bij de bepaling en onderbouwing van de landelijke doelen, maar werkt nu door in de totstandkoming van het provinciale beleid. Het landelijk beleid is in belangrijke mate gebaseerd op verkennende studies, zoals die van het PBL.[7] Deze studie maakt duidelijk dat er onzekerheden zijn. De in het kader van dit rekenkameronderzoek gevoerde gesprekken bevestigen deze onzekerheid. Zo stellen betrokkenen vanuit provincies en waterschappen dat de huidige bodemdaling minder is dan waar in het Klimaatakkoord van werd uitgegaan. Provincies overleggen onderling en met het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) over de verschillen in de uitgangsdata en de rekenregels. Betrokkenen vanuit de provincies benoemen dat zij het van belang achten dat de uitgangspunten herleidbaar zijn en de berekeningen in de diverse provincies op dezelfde wijze plaatsvinden. Dit is voor de provincies van belang in het licht van de onderlinge verdeling van de 1 Mton CO2-reductie.

c) Inzicht in de effectiviteit van maatregelen

Sommige betrokkenen binnen de provincies spreken op dit moment van een kennisvacuüm. Over de effectiviteit van vernatting bij de beperking van bodemdaling en CO2-uitstoot bestaat consensus onder deskundigen. Diverse andere maatregelen zijn in een laboratoriumopstelling of in proefvelden getest. Een deel van die maatregelen, zoals waterinfiltratiesystemen, lijkt in elk geval bij toepassing op kleine schaal doeltreffend in het tegengaan van bodemdaling. Er is echter geen bewijs dat dergelijke maatregelen ook doeltreffend zijn wanneer ze worden geïmplementeerd op de schaal die nodig is om de gevraagde CO2-reductie bereiken. Daarnaast is er weinig zicht

[6] Wanneer de grondwaterstand hoger wordt dan de -20 tot -30 cm beneden maaiveld, kan dit overigens tevens leiden tot een hogere uitstoot van lachgas en methaan.

[7] Planbureau voor de Leefomgeving (2020), Dalende bodems, stijgende kosten, p. 78

op eventuele ongewenste neveneffecten bij grootschalige implementatie van maatregelen, zoals de consequenties voor de (zoet-)watervraag en de waterkwaliteit in de veenweidegebieden.

Een aanpalend vraagstuk: stikstof
De provincies beogen een aanpak in integrale gebiedsprocessen. Dat betekent dat ook andere (gebiedsgerichte) vraagstukken bekeken worden en de belangrijkste is op dit moment: stikstof. Het effect daarvan is tweeledig en enigszins paradoxaal. Enerzijds geven betrokkenen in de gesprekken aan dat er behoefte is aan een integrale aanpak gericht op de lange termijn continuïteit van de agrarische sector. De agrarische sector ziet graag dat de betrokken overheden optreden als één overheid, die de vraagstukken van de agrariërs integraal beschouwt en adresseert. Anderzijds geven betrokkenen aan dat een integrale aanpak minder voor de hand ligt vanwege de discussie in het stikstofdossier. Een betrokkene vanuit de agrarische sector geeft aan dat als een boerenbedrijf wordt bedreigd door stikstofproblematiek, bodemdaling en de bijbehorende maatregelen voor boeren secundair worden. De Randstedelijke Rekenkamer constateert op basis van de gevoerde gesprekken dat de problematiek in het stikstofdossier de (integrale) aanpak van bodemdaling belemmert.

Beleidscyclus: starten met de uitvoering
De geschetste onzekerheid maakt dat de provincies nu al werkenderwijs starten met de uitvoering om - op basis van inzichten uit die uitvoering - het beleid op te kunnen stellen en aan te kunnen scherpen. De uitvoering kan volgens de provincie al starten omdat er zogeheten 'no regret'-maatregelen zijn. Dit zijn maatregelen die de provincie 'zonder spijt' kan nemen omdat ze passen in de logische redeneerlijn waarover consensus bestaat. Deze logische redeneerlijn is dat vernatting ervoor zorgt dat de veenoxidatie en de daarmee samenhangende CO2-uitstoot flink wordt geremd. Een voorbeeld van een no regret-maatregel is de aanleg van natte natuur. Daarnaast liggen er kansen bij de aanleg van zonnevelden omdat dat gecombineerd kan worden met vernattingsmaatregelen voor het afremmen van de bodemdaling. Dit geldt eveneens voor het deels omzetten van agrarisch gebied naar recreatie of woningbouw. No regret-maatregelen leveren een bijdrage, maar zijn volgens onder meer de Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur op de lange termijn niet afdoende om de bodemdaling voldoende te remmen.[8] De provincies, en ook andere geraadpleegde betrokkenen geven aan dat het inzetten op deze maatregelen voor nu een begaanbare weg is.

Bestuurlijke afstemming
Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland zorgen alle drie voor bestuurlijke afstemming met de waterschappen en gemeenten over de Regionale Veenweidestrategie. Met het Klimaatakkoord heeft het Rijk voor het halen van de CO2- en bodemdalingsdoelen de regie bij de provincie neergelegd. De waterschappen hebben geen formele rol, maar betrokkenen geven aan dat waterschappen zeker nodig zijn om het Klimaatakkoord tot een succes te maken. Het waterschap heeft veel kennis in huis over het watersysteem en heeft de verantwoordelijkheid om aan de provincie duidelijk te maken wat er speelt in hun gebied en hoe zij daarop acteert. Enkele betrokkenen bij provincies en gemeenten benadrukken dat de waterschappen verantwoordelijk zijn voor de uitvoering, maar dat het aan de provincie is om het beleid te bepalen. Het is ook de provincie die richting het Rijk verantwoording aflegt over de vorderingen in deze klimaatdoelen. Uit gesprekken blijkt dat de historie, belangen en het commitment van de betrokken waterschappen verschillen per provincie en per waterschap. Bij enkele waterschappen, zoals in Utrecht door waterschap Amstel, Gooi en Vecht en Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden, heeft het algemeen bestuur van het waterschap een formeel besluit genomen om in te stemmen met de Regionale Veenweidestrategie. Bij andere waterschappen is dat niet het geval.

[8] Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (2020), Stop bodemdaling in veenweidegebieden, het Groene Hart als voorbeeld, p. 41

Het bestuurlijk vastleggen van het gewenste waterpeil in veenweidegebieden is een samenspel tussen provincie, gemeente en waterschap. Peilbesluiten zijn een bevoegdheid van het algemeen bestuur van een waterschap. Het waterschap gaat daarbij uit van de huidige dan wel bestemde gebruiksfunctie en toetst of de praktijkpeilen voldoen aan de drooglegginsnormen voor deze gebruiksfunctie.[9] Het waterschap onderzoekt en beschrijft wat de gevolgen zijn van de te handhaven waterpeilen voor de diverse gebruiksfuncties zoals bebouwing en infrastructuur, landbouw, bosbouw, natuur, et cetera. In het peilbesluit komt ook het aspect bodemdaling aan de orde. Zoals aangegeven gaat het waterschap uit van de huidige gebruiksfunctie. Als de provincie en gemeente een andere gebruiksfunctie voor ogen hebben, bijvoorbeeld met het oog op bodemdaling, dan leggen zij dit vast in de omgevingsvisie. Deze gewijzigde gebruiksfunctie vormt dan voor het waterschap het uitgangspunt bij een (nieuw) peilbesluit. De Nota's peilbeheer van de waterschappen in de drie provincies zijn op dit moment nog niet ingericht op het realiseren van het bodemdalingsdoel. Wanneer de waterschappen de eigen Nota's peilbeheer volgen, gaat het remmen van de bodemdaling te langzaam en halen de provincies het beoogde doel in 2030 niet, zo stelt een bestuurder van een waterschap. De Randstedelijke Rekenkamer constateert op basis van de gesprekken met betrokkenen uit de waterschappen en provincies dat een provinciale Regionale Veenweidestrategie niet zonder meer zorgt voor aanpassing van het waterschapsbeleid ten aanzien van bodemdaling.

Bestuurlijk leiderschap door de provincie

Een overeenkomst tussen de drie provincies Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland is dat ze alle drie vooraf via diverse routes waterschappen, gemeenten, landbouworganisaties en natuurbeheerorganisaties raadplegen. Een betrokkene bij een provincie stelt hierover "Je moet het samen doen, anders maak je een bureaustudie die in de lade verdwijnt". Een inhoudelijke overeenkomst is dat de focus ligt op een gebiedsgerichte bottom-up aanpak. Een verschil in de aanpak is te zien in de keuze om een bestuurlijke koers uit te zetten. Utrecht is daarin van de drie provincies het meest concreet en heeft de volgende doelen bestuurlijk vastgelegd:[10]

1. De uitstoot van broeikasgassen uit de Utrechtse veenbodems is in 2030 met 0,12 Mton CO2-equivalenten afgenomen;
2. De bodemdaling in het landelijk veenweidengebied is in 2030 met gemiddeld 50% geremd;
3. Het watersysteem is gezond, robuust en klimaatbestendig;
4. De landbouw ontwikkelt zich naar een duurzame en vitale sector met een goed toekomstperspectief.

De provincie Utrecht loopt met het vastleggen van de doelen voor op Noord-Holland en Zuid-Holland, zo bevestigen betrokkenen van deze provincies en van een landbouworganisatie. De provincie Utrecht neemt een gecalculeerd risico door doelen te stellen, die door nieuwe inzichten mogelijk al snel achterhaald kunnen blijken. Ze speelt daarop in door in de Regionale Veenweidenstrategie te benoemen dat de provincie de exacte route(s) en het tempo waarin zij de doelen realiseert, aanpast aan haar toenemende kennis en ervaringen, de beschikbare middelen en de interne en externe ontwikkelingen. Op weg naar de doelen in 2030 onderscheidt de provincie in 2024 en 2026 twee ijkmomenten voor actualisering van het veenweidenprogramma. Noord-Holland en Zuid-Holland zijn minder ver in de bestuurlijke vastlegging van de Regionale Veenweidestrategie, maar gaan op vergelijkbare wijze als Utrecht uit van een doorontwikkeling van deze strategie met twee ijkmomenten. Op 24 mei 2022 stelden Gedeputeerde Staten van Noord-Holland de Regionale Veenweidestrategie van Noord-Holland vast.[11]

[9] De drooglegging is de afstand tussen de gemiddelde maaiveldhoogte en het oppervlaktewaterpeil.
[10] Provincie Utrecht (2022), Regionale Veenweidenstrategie Utrechtse veenweiden, p. 6
[11] Het voorliggend onderzoek vond plaats voordat deze Regionale Veenweidestrategie werd vastgesteld. Deze heeft daarom geen deel uitgemaakt van het onderzoeksmateriaal.

Met de kennis van nu is er een reële kans dat de provincies de doelen uit het Klimaatakkoord (waaraan zij zich hebben gecommitteerd) niet gaan halen of dat ze ingrijpende maatregelen moeten nemen om ze alsnog te realiseren. Ingrijpende maatregelen leiden naar verwachting tot weerstand, onder meer bij de agrarische sector. Dit maakt dat het provinciebestuur zich hierop moet voorbereiden en wellicht zijn doelen zal moeten aanpassen. Het is aan het provinciebestuur om hier door middel van een operationeel beleidskader op te anticiperen. De Randstedelijke Rekenkamer constateert uit de gevoerde gesprekken dat betrokkenen binnen en buiten de provincie behoefte hebben aan duidelijkheid door de provincies in de aanpak van bodemdaling en CO2-uitstoot in veenweidegebieden.

| 4 | Programma, werkwijze en uitvoering

Programma/organisatie

In alle drie de provincies geldt dat de provincie in de praktijk de regierol heeft in de bodemdalingsaanpak in de verschillende gebieden. Het is aan de provincie om vanuit die regierol een Regionale Veenweidestrategie op te stellen en daarmee een overkoepelende visie op de bodemdalingsaanpak vast te leggen. Ook is het aan de provincie om de uitvoering in goede banen te leiden. De provincie draagt daarmee verantwoordelijkheid voor het opstellen van een bodemdalingsprogramma in het eigen veenweidegebied. Het kabinet heeft voor de jaren 2021 en 2022 een bedrag van € 100 miljoen beschikbaar gesteld (Impulsgelden) aan de veenweideprovincies. Noord-Holland en Utrecht ontvangen elk € 18 miljoen aan impulsgelden en Zuid-Holland € 22 miljoen. Het Rijk heeft deze gelden toegekend op basis van zogeheten gebiedsplannen. De provincies zijn bij de aanvraag van de Impulsgelden en het daarvoor opstellen van de gebiedsplannen gezamenlijk opgetrokken. Met de Impulsgelden worden zogeheten 'no-regret' of `altijd goed' maatregelen gefinancierd.

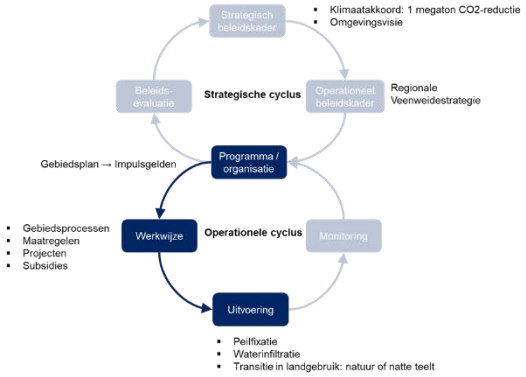

Figuur 3 Programma/organisatie, werkwijze en uitvoering

Uit dit rekenkameronderzoek blijken geen signalen dat deze bedragen ontoereikend zijn voor de eerste fase. Meerdere gebiedsprocessen en projecten worden bekostigd vanuit deze Impulsgelden. Tegelijk blijkt uit de gesprekken dat voor het realiseren van het doel in 2030 per provincie een veelvoud van de Impulsgelden nodig is en dat de € 176 mln. die het Rijk vanuit het Klimaatakkoord beschikbaar heeft gesteld tot 2030 dus niet voldoende is. Betrokkenen binnen de provincies geven aan dat er honderden miljoenen euro's per provincie nodig zijn tot 2030. Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland geven aan dat dit niet uit provinciale middelen kan worden bekostigd. Er is daardoor nog geen zicht op de bekostiging van de opgave tot 2030.

Werkwijze

Een gebiedsproces is een proces waarin partners in een afgebakend gebied bepaalde klimaat-, natuur- en landbouwdoelen nastreven, daarbij rekening houdend met elkaars belangen. Het is daarmee zowel gebiedsgericht, integraal als bottom-up. Het doel en resultaat van een gebiedsproces is veelal geformuleerd in termen van een procesdoel, vaak een op te leveren gebiedsaanpak of handelingsperspectief. In dit rekenkameronderzoek zijn geen gebiedsprocessen naar voren gekomen waarin een *concrete* mate van (verminderde) bodemdaling of beperking van CO2-uitstoot als doel is opgenomen. Met andere woorden: gebiedsprocessen hebben een belangrijke functie, maar resulteren niet rechtstreeks in reductie van CO2-uitstoot.

De provincies beginnen met de gebieden met bereidheid om mee te werken, gebieden 'waar de energie zit'. Het idee is dat je dan op korte(re) termijn positieve voorbeelden krijgt. Een genoemd nadeel van deze methode is dat je bij een beperkt budget geld investeert in gebieden die misschien wel willen meewerken, maar waar niet de meeste resultaten kunnen worden behaald. Een overweging die sommigen noemen is dat toch de zwaarste probleemgebieden als eerste moeten worden aangepakt als het geld ontbreekt om alles te doen.

Een aandachtspunt is dat het nodig is dat waterschappen, gemeenten en de provincie gezamenlijk optrekken om de gebiedsprocessen te laten slagen. In de beleving van sommigen gebeurt dit nu niet altijd, zo blijkt uit de gesprekken. Agrariërs maken niet altijd een scherp onderscheid tussen deze drie overheden en het kan volgens de betrokkenen belemmerend werken als ze niet functioneren als één overheid.

Uitvoering

De daadwerkelijke uitvoering vindt plaats aan de hand van maatregelen. We definiëren maatregelen als de acties of activiteiten die direct bijdragen aan het realiseren van het beoogde resultaat. Volgens het Planbureau voor de Leefomgeving zijn er in essentie drie bewezen maatregelen om bodemdaling te remmen of te stoppen:[12]

- Peilfixatie (of peilverhoging);
- waterinfiltratie;
- een transitie in landgebruik (eventueel gecombineerd met bovenstaande maatregelen).

Hieronder volgt een beschrijving van deze maatregelen op basis van de gevoerde gesprekken.

Peilfixatie houdt in dat het slootpeil niet wordt aangepast (verlaagd) wanneer er sprake is van bodemdaling. Bij voortgaande bodemdaling stijgt dan de grondwaterstand. Peilfixatie is een bewezen effectieve maatregel. Bovendien is het technisch gezien relatief eenvoudig te implementeren. Het waterschap kan in een peilbesluit vastleggen dat het waterpeil niet langer de bodemdaling volgt. Deze maatregel zorgt voor geleidelijke vernatting, hetgeen veenoxidatie tegengaat. Op den duur leidt de hogere grondwaterstand ertoe dat de bedrijfsvoering van de agrarische sector wordt beïnvloed. Er is bij de agrarische sector en bij waterschappen dan ook weinig draagvlak voor deze maatregel.

Waterinfiltratie is de tweede maatregel. Andere gehanteerde termen voor waterinfiltratie zijn onderwaterdrainage of drukdrainage.[13] Waterinfiltratiesystemen bestaan uit evenwijdige geperforeerde buizen (drainagebuizen) in de bodem die onder het waterpeil in de sloot uitkomen. De buizen zijn bedoeld voor infiltratie in droge periodes en voor drainage (afvoer) in natte periodes. Daardoor is er meer invloed op de grondwaterstand, waardoor bodemdaling kan worden tegengegaan. Waterinfiltratie is een maatregel die op kleine schaal redelijk effectief is. Er is nog geen kennis over de effectiviteit wanneer deze maatregel op grotere schaal wordt toegepast. Binnen de agrarische sector is er draagvlak voor deze maatregel omdat de verwachting is dat de aanleg van waterinfiltratiesystemen ervoor zorgt dat agrariërs hun huidige functies (met name melkveehouderij) langer kunnen voortzetten. Een kanttekening bij een waterinfiltratiesysteem is dat het bestaat uit het aanleggen van een ondergronds netwerk van plastic buizen. Meerdere betrokkenen uiten zorgen over of het wenselijk is om op grote schaal ‘plastic in de grond te stoppen’. Een andere kanttekening betreft de watervraag. Het is volgens betrokkenen de vraag of door klimaatverandering in de toekomst het wateraanbod groot genoeg is voor de (grotere) watervraag in de zomerperiode als gevolg van de brede uitrol van waterinfiltratiesystemen. Hiernaar wordt nu landelijk onderzoek uitgevoerd door Deltares. Daarnaast zijn er zorgen bij betrokkenen of de hogere zomergrondwaterstanden kunnen leiden tot verlies van waterberging in de bodem en daardoor tot meer wateroverlast. Ten slotte geven sommige betrokkenen aan dat het grootschalig aanleggen van waterinfiltratiesystemen ook een tijdelijke oplossing betreft, aangezien het de bodemdaling niet volledig tegengaat.

[12] Planbureau voor de Leefomgeving (2020), Dalende bodems, stijgende kosten, p. 46-47

[13] In het Veenplan 1e fase heeft het kabinet aangeduid dat waterinfiltratie de nieuwe term is voor onderwaterdrainage en drukdrainage. De Rekenkamer sluit zich daarbij aan en hanteert in dit rapport het begrip waterinfiltratie.

De maatregel transitie in landgebruik is als aanvulling op de eerder beschreven maatregelen waardevol doordat het bijdraagt aan een economisch rendabele bedrijfsvoering voor de landeigenaar of -beheerder. Het bestaat enerzijds uit maatregelen gericht op omvorming tot natuur en anderzijds uit maatregelen gericht op natte teelt. Het Planbureau voor de Leefomgeving constateert dat omvorming in natuur effectief is in het tegengaan van bodemdaling.[14] Deze maatregel heeft echter weinig draagvlak bij de agrarische sector. Het onderzoek naar natte teelten staat nog in de kinderschoenen. Er is volgens sommige betrokkenen nog minimaal 10 tot 15 jaar nodig om dit te ontwikkelen. In de gesprekken verwijzen betrokkenen binnen en buiten de provincie bij natte teelt vaak naar de teelt van lisdodden. Onderzoek naar de teelt van lisdodden is het verst gevorderd, maar deze teelt is niet onomstreden. Zorgpunten zijn de mogelijk negatieve impact op de waterkwaliteit en de (hogere) uitstoot van CO2-equivalenten. Ook is er nog geen afzetmarkt of verdienmodel en vormt het een grote omslag voor de agrarische sector. De Randstedelijke Rekenkamer constateert dat betrokkenen natte teelt niet zien als een gewenste grootschalige oplossing voor de opgave voor 2030.

Naast deze drie maatregelen zijn er maatregelen waarvan nog niet bewezen is dat deze bodemdaling remmen of stoppen. Deze maatregelen bevinden zich in een experimentele fase. Het gaat bijvoorbeeld om het zogeheten ‘verkleien van veen’. Deze maatregel kan de CO2-emmissie mogelijk reduceren doordat veen minder gevoelig wordt voor oxidatie. Experimentele maatregelen zoals deze worden soms al enthousiast opgevoerd als mogelijke oplossing, maar hebben zich in de praktijk nog niet bewezen.

[14] Planbureau voor de Leefomgeving (2020), Dalende bodems, stijgende kosten, p. 34-35

| 5 | Monitoring en beleidsevaluatie

Monitoring

Uit de gesprekken met betrokkenen uit de provincies komt naar voren dat het voor de provincies moeilijk is om de opgave goed in beeld te krijgen, te kwantificeren en te berekenen. Zoals in paragraaf 3 geschetst, is er (nog) geen eenduidige nulmeting. Het meten van resultaten van maatregelen staat nog in de kinderschoenen. Het Nationaal Onderzoeksprogramma Broeikasgassen Veenweiden (NOBV) ging in september 2019 van start. Dit programma speelt een centrale rol in de monitoring.[15] Het NOBV constateerde bij de start dat het ontbrak aan structurele monitoring van broeikasgasemissies in de veenweidegebieden.[16] In de eerste jaren richtte het NOBV zich op het in kaart brengen van zowel bepalende variabelen als van de effecten van verschillende maatregelen op de uitstoot van broeikasgassen en bodemdaling in het veenweidegebied. Ook begon het NOBV met de structurele monitoring verspreid over heel Nederland. Op dit moment is er een meetnetwerk bestaande uit circa tien meetstations.[17] Het is de bedoeling om met dit meetnetwerk uiteindelijk langdurig de broeikasgasuitstoot en bodemdaling in het veenweidegebied te monitoren.

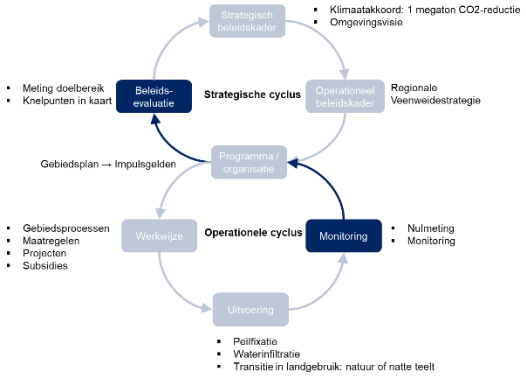

Figuur 4 Monitoring en beleidsevaluatie

Beleidsevaluatie

Uit de gesprekken met de drie provincies blijkt dat er een grote behoefte is aan kennis en inzicht in wat werkt. Zoals aangegeven spreken sommigen van een kennisvacuüm. Het maakt dat er aandacht is voor evaluaties, zeker bij de betrokken provincies. Het gaat daarbij echter vooral om procesevaluaties, die leiden tot inzicht in procesresultaten, zoals functionerende overlegstructuren, gestarte gebiedsprocessen, ontwikkeling van draagvlak, uitgewerkte plannen, verkregen financiering et cetera. Er zijn nog geen inhoudelijke beleidsevaluaties. Hierdoor wordt als het ware de beleidscyclus nog niet volledig gesloten, terwijl er op korte termijn wel behoefte ontstaat aan bijstelling van het strategisch en operationeel beleidskader.

[15] Het Nationaal Onderzoeksprogramma Broeikasgassen Veenweiden wordt uitgevoerd door een onderzoeksconsortium bestaande uit de volgende onderzoeksinstituten en universiteiten: Radboud Universiteit Nijmegen, Wageningen Universiteit, Vrije Universiteit Amsterdam, Universiteit Utrecht, Deltares en Wageningen Environmental Research.
[16] NOBV (2021), Data-analyse 2020-2021, pp. 7, 8
[17] Veenweide Innovatie Centrum, gesprek, 18 januari 2022

Bijlage A. Gesprekspartners

De interviews vonden plaats met:

- Ambtelijk en bestuurlijk betrokkenen van de drie provincies (12 personen);
- Ambtelijk en bestuurlijk betrokkenen van waterschappen/hoogheemraden (4 personen);
- Ambtelijk en bestuurlijk betrokken uit gemeenten (3 personen);
- Een betrokkene van de Land- en Tuinbouworganisatie Nederland (LTO);
- Een onderzoeksbureau dat betrokken is bij een gebiedsproces (2 personen);
- Een adviseur van het Veenweide Innovatiecentrum (VIC).

Bijlage B. Big 8-beleidscyclus

Meerdere provincies en gemeenten hanteren het zogeheten ‘Big 8’ model van een beleidscyclus, onder meer voor de beleidscyclus rond vergunningverlening, toezicht en handhaving.[18] Het model bestaat uit een bovenste (beleidsmatige) cyclus en een onderste (operationele cyclus) volgens het principe van de kwaliteitscirkel van Deming (plan-do-check-act).

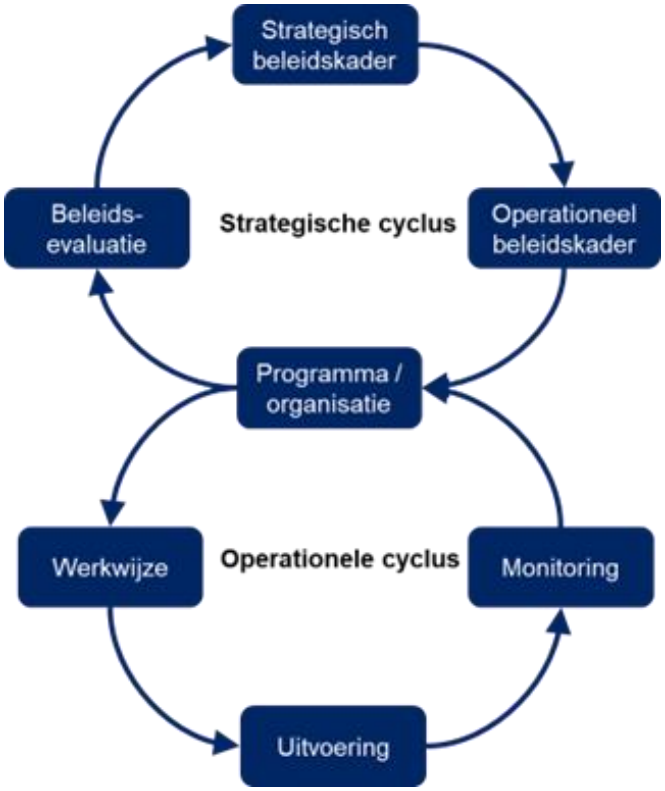

De stappen in de big 8-beleidscyclus:

1. **Strategisch en operationeel beleidskader.** Een beleidscyclus start in de regel met het vaststellen van een strategisch beleidskader dat vervolgens wordt uitgewerkt in een operationeel beleidskader.
2. **Programma, werkwijze en uitvoering.** In de beleidscyclus dient de strategie te worden uitgewerkt in een programma en werkwijze, waarna partijen invulling kunnen geven aan de uitvoering.
3. **Monitoring en beleidsevaluatie.** Monitoring en beleidsevaluatie vormen de laatste stappen in de beleidscyclus. Op basis van deze stappen kan bijstelling van het strategisch beleidskader plaatsvinden, waarna de cyclus zich herhaalt.

[18] VNG (2015), www.vng.nl

Colofon

Randstedelijke Rekenkamer
Teleportboulevard 110
1043 EJ Amsterdam
020 – 58 18 585
info@randstedelijke-rekenkamer.nl
www.randstedelijke-rekenkamer.nl
Volg ons op twitter via: @rekenrandstad

Agenderingsverzoek Statencommissies Noord-Holland

Naam fractie/ indiener: *Partij voor de Dieren, Jaap Hollebeek*

Naam commissie en datum: *NLG, 5 september 2022*

X Verzoekt de Brief Startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) op de C-agenda onder nr.: 13.b onderwerp: Startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied ter bespreking te verplaatsen naar de B-agenda.

Aanleiding

Hieronder wordt de achtergrond van het onderwerp geschetst en aangegeven wat de aanleiding is voor het verzoek:

Het NPLG

Het NPLG[1], een beleidsprogramma van het Rijk onder de NOVI, gaat over een brede transitie van het landelijk gebied. Dit betekent een enorme verbreding van de tot nu toe vooral op stikstof gerichte gebiedsprocessen, naar een Integraal gebiedsplan. Dit plan gaat niet alleen over het halen van stikstofdoelen, maar ook over het halen van klimaat-, KRW- en bodemdoelen.

Het Rijk erkent in het NPLG dat het huidige landbouw- en voedselsysteem, gericht op het vergroten van de productie tegen zo laag mogelijke (kost)prijs, niet houdbaar is, gegeven alle genoemde problemen. Opgaven zijn: tegengaan van degradatie van ecosystemen, uitputting van de bodem en grond- en oppervlaktewater en impact op klimaatverandering.

Redenen om de Startnotitie NPLG nu met de commissie te willen bespreken

1. Visie op toekomstbestendig landelijk gebied en nieuwe kaders

Het lijkt ons zeer zinvol om als commissie te spreken over waar we naar toe willen met het landelijk gebied in de provincie op de langere termijn. Een visie die gaat over meerdere generaties, in plaats van dat we steeds steentjes verleggen en almaar reageren op incidenten, crises en nieuwe doelen die gesteld worden. Het NPLG gaat over die transitie.

Willen we bijvoorbeeld naar een parklandschap met wonen, werken, natuur, recreatie, voedselproductie voor de regio, of het sterk op productiegerichte landschap behouden? Welke ruimte is er voor al deze functies en in welke vorm? Naar welk voedselsysteem willen we? En hoe daartoe te komen? Wat zijn bijvoorbeeld de mogelijkheden van ecologische landbouw die er zijn. Welke rol kan de provincie spelen in deze verkenning?

Hierover hebben we nog weinig kaders. De Voedselvisie is een oplossingsrichting, maar die zal veel steviger moeten worden ingezet bij een samenhangende aanpak van de opgaven. De kaders voor stikstof zijn inmiddels achterhaald met de aangescherpte doelstelling van het Rijk.

De eerste vraag die beantwoord moet worden is: gaan we uit van de bestaande situatie, of komen we voorin het proces met een visie op een toekomstbestendige inrichting van het landelijk gebied?

[1] Startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied | Beleidsnota | Rijksoverheid.nl

2) Niet wachten totdat GS met iets komt

Het NPLG is een heel belangrijk dossier dat we nu willen bespreken om bij te sturen. Wij willen niet wachten totdat GS met iets komt, als een Roadmap eind van dit jaar of begin volgend jaar, waar we alleen marginaal nog op kunnen reageren. De Voedselvisie is een oplossingsrichting, maar die zal veel steviger moeten worden ingezet bij een samenhangende aanpak van de opgaven. De kaders voor stikstof zijn inmiddels achterhaald met de aangescherpte doelstelling van het Rijk.

Daarbij vragen we ons af hoe de ingezette gebiedsprocessen verbeterd kunnen worden. We zien dat boeren in een bepaald gebied niet vanzelf in aanraking komen met nieuwe vormen van landbouw of verdienmodellen. Het zou helpen als de provincie een actieve rol speelt in het verbinden van 'gangbare' boeren in een gebied, met boeren en andere ondernemers in de keten (eventueel van buitenaf) die al experimenteren met ecologische landbouw, nieuwe verdienmodellen, eiwitgewassen voor de eiwittransitie, etc. Zo stimuleren we dat ondernemers elkaar inspireren.

Graag geven wij GS aan de voorkant punten mee en zijn benieuwd naar de input van commissie. Op die manier komen we in gezamenlijkheid ergens toe.

3) Gesprek Remkes en het geluid dat provincie naar buiten laat horen

Wij horen graag wat GS heeft ingebracht in het gesprek met Remkes. Graag hadden we hierover ook input gegeven, en zo snel mogelijk output gekregen. In het nieuws is de provincie Noord-Holland op dit dossier vooral naar voren gekomen als een provincie die nog twijfelt op bepaalde punten.
Is de commissie het met ons eens dat de provincie in haar uitlatingen naar buiten toe zich vooral moet richten het aanpakken van o.a. stikstofbronnen die wel bekend zijn, in plaats van de nadruk leggen op punten waar nog onderzoek naar wordt gedaan?

Provincie
Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
H.A. Grotenhuis
BEL/GRN

Telefoonnummer +31235144247
grotenhuish@noord-holland.nl

Verzenddatum

Betreft: Startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied

Kenmerk
1855866/1856448

Uw kenmerk

Geachte leden,

De minister voor Natuur en Stikstof heeft op 10 juni jl., mede namens de minister van Infrastructuur en Waterstaat en de minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, de startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) aan de Tweede Kamer gezonden. In deze startnotitie en de begeleidende brief wordt aandacht besteed aan de noodzaak tot terugdringing van de stikstofuitstoot en de verbetering van de natuurkwaliteit in Nederland. De brief en de startnotitie treft u aan als bijlagen bij deze brief.

Daarnaast heeft de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit in een brief aan de Tweede Kamer geschreven hoe hij richting en steun wil geven aan het toekomstperspectief voor agrarische ondernemers. Dit is van belang, omdat de sector voor een grote veranderopgave staat. Ook deze brief treft u aan als bijlage. Net als het Rijk wil de provincie de land- en tuinbouw gericht ondersteunen om de noodzakelijke verandering door te maken en daar sterker uit te komen. Noord-Holland is al bezig! Zo zetten wij al vol in op kringlooplandbouw. Ook richten wij ons, bijvoorbeeld bij de uitvoering van onze voedselvisie op de hele keten en niet op een enkele schakel. Wij zouden dit perspectief echter graag meer uitgewerkt willen zien.

Omdat beide brieven en de startnotitie van groot belang zijn voor onze provincie en onze werkzaamheden in het landelijk gebied, informeren wij uw Staten. Dit doen wij in navolging van een eerste toelichting die onze portefeuillehouder natuur en landschap op 13 juni jl. reeds heeft gegeven in uw commissie Natuur, Landschap en Grond.

Met de startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied laat het Rijk zien welke kant zij op wil in het complexe vraagstuk van de stikstofproblematiek. Daarmee is deze brief een belangrijk markeringspunt in de stikstofaanpak van Nederland. Ons college onderschrijft de noodzaak om de stikstofuitstoot te reduceren. De staat van de natuur gaat ons aan ons hart. Natuurherstel en - als resultante hiervan - weer ruimte voor onder andere woningbouw en andere ruimtelijke ontwikkelingen te krijgen, is van essentieel belang. Dit hebben zowel ons college als uw Staten eerder uitgesproken in de *Strategie Noord-Hollandse aanpak*

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

stikstofproblematiek 2021-2022. Dat de aanpak van de stikstofproblematiek een grote transitie betekent, zowel voor de agrarische sector als voor de industrie en mobiliteit, is overduidelijk. Niet alles kan meer overal; er zullen soms pijnlijke keuzes gemaakt moeten worden.

Het feit dat het Kabinet met haar brieven duidelijk maakt dat zij zowel de stikstofproblematiek als een perspectief voor de agrarische sector urgent vindt, vinden wij positief. Het richtinggevend karakter van de stikstofdoelen is door de minister geduid als het begin van een proces. Tegelijkertijd is het van belang ons te realiseren dat wij in onze provincie al geruime tijd bezig zijn met een transitie in het landelijk gebied. Zo hebben uw Staten vorig jaar Noord-Hollandse doelen voor het terugbrengen van stikstofuitstoot vastgesteld. Verder werken wij al geruime tijd, met een sterk uitgebreide ambtelijke capaciteit, aan een gebiedsgerichte aanpak voor het Natuurnetwerk Nederland, bodemdaling, waterkwaliteit en recreatie. Wij gaan hier met volle inzet mee door; de opgave in het landelijk gebied is te omvangrijk om tijd te verliezen. Stilstand willen we voorkomen.

Uiteraard zijn er naar aanleiding van de brief diverse vragen te stellen en is op sommige punten verduidelijking gewenst. De vragen die wij hebben, heeft u ongetwijfeld ook. Wij bekijken de komende tijd hoe de doelen van het Rijk overeenkomen met die van Noord-Holland en hoe die zich vertalen. Die ruimte geeft het Rijk ons ook.

De afgelopen drie jaar hebben wij vele stappen gezet om uit de stikstofimpasse te komen. Deze stappen zijn door uw Staten vastgesteld in de *Strategie Noord-Hollandse aanpak stikstofproblematiek 2021-2022*. Een belangrijk uitgangspunt van deze strategie is dat alle sectoren evenredig hun stikstofuitstoot moeten verminderen. Dit blijven wij van belang vinden, omdat op deze manier iedereen zijn bijdrage levert. Hoewel de agrarische sector een flink aandeel heeft in de stikstofuitstoot, is zij niet de enige uitstoter. De oplossing om uit de Noord-Hollandse stikstofimpasse te komen ligt niet alleen bij hen. Bovendien zijn de boeren belangrijk voor het beheer van de Noord-Hollandse natuurgebieden, zeker in gebieden waar weidevogelbeheer centraal staat. Daarom onderschrijven wij de inhoud van de Kamerbrief over het perspectief voor agrarische ondernemers. Kortom: alle sectoren zullen hun aandeel moeten leveren, volgens het principe van de evenredige verdeling.

Onze portefeuillehouder natuur en landschap heeft inmiddels een aantal industriële piekbelasters bezocht om met hen te bespreken op welke wijze zij hun uitstoot kunnen verminderen. Ideeën en kansen die uit deze ontmoetingen ontstaan worden vervolgens uitgewerkt. Het levert 'huiswerk' op voor alle betrokkenen; ook het Rijk moet hier een belangrijke rol in spelen. Wij roepen het Rijk op om in maatwerkafspraken met de industrie, de industrie ook mee te nemen. Meer bezoeken volgen.

Wij hebben intensief contact met vertegenwoordigers van onze boeren, industriële bedrijven en natuurorganisaties. De verschillende sectoren horen in de Provinciale Regietafel Stikstof van elkaar wat zij nodig hebben om de uitstoot te laten afnemen. Deze gesprekken ervaren wij als constructief; de urgentie is alle partijen duidelijk en de bereidheid elkaar te helpen is groot. Uiteraard spreken wij de verschillende stakeholders ook los van elkaar tijdens vele overleggen op zowel bestuurlijk als ambtelijk niveau.

Ammoniak uit zee
Een grote stikstofbron waar Noord-Holland meer duidelijkheid over wil krijgen is 'ammoniak uit zee'. Noord-Holland heeft een lange kustlijn, waardoor deze stikstofbron - met name in de duinen, maar niet alleen daar - veel effect heeft op onze gebiedsprocessen. In een aantal gebieden gaat het over bijna 24% van de totale stikstofneerslag. Er is echter onduidelijkheid over de oorsprong van deze stikstofbron. Daarom bevordert Noord-Holland, samen met de provincies Zuid-Holland en Zeeland, een onafhankelijk onderzoek naar de herkomst van deze stikstofbron en de wijze van meten.

Tenslotte

De stikstofproblematiek houdt ons de komende jaren nog bezig. Ons college blijft werken langs de lijn van 'twee doelen, twee sporen' die is beschreven in de *Strategie Noord-Hollandse aanpak stikstofproblematiek 2021-2022*. Daarnaast zullen wij in nauw overleg blijven met zowel de ministers van LNV en Natuur & Stikstof, als met alle betrokken partijen. Waar wij verduidelijking of ondersteuning van de ministers nodig hebben zullen wij deze vragen; tegelijkertijd verwachten wij ook dat de Rijksoverheid alles doet wat in haar vermogen ligt om de stikstofproblematiek aan te pakken. Wij zetten onze gebiedsgerichte aanpak voort, omdat wij - net zoals de minister - denken dat de provincie een centrale rol speelt om de verschillende belanghebbenden op gebiedsniveau samen te brengen. Meer inzicht in de uitvoeringscondities voor de gebiedsprocessen en zicht op een bijdrage in de uitvoeringskosten voor de provincies vanuit het Rijk zijn daarbij onmisbaar.

Wij houden uw Staten uiteraard op de hoogte van de verdere ontwikkelingen op dit onderwerp. Wij bieden u graag aan om na het zomerreces de stand van zaken met u te bespreken in een technische briefing.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris voorzitter

3 bijlagen:

Brieven ministers Van der Wal en Staghouwer
Startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied

Rijksoverheid

Startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied

10 juni 2022

Inhoud

1 Nationaal programma voor transitie landelijk gebied 7

2 Inhoudelijke reikwijdte en vraagstukken 11

3 Structurerende keuzes, (regionale) doelen en uitgebreide toelichting stikstof 17

4 Status: Programma als uitwerking Nationale Omgevingsvisie 35

5 Rijksbrede, interbestuurlijke en maatschappelijke samenwerking 39

6 Samenhang NPLG en andere trajecten in het landelijk gebied 43

7 Gebiedsprogramma's, transitiefonds en onontkoombaarheid 49

8 Vervolgproces en planning 57

9 Ter afsluiting 61

Bijlage structurerende keuzes en doelen 65

Samenvatting

Het landelijk gebied zal flink moeten veranderen. We willen de kwaliteit van onze natuur verbeteren, ons watersysteem robuuster en gezonder maken en op weg naar een klimaatneutraal landelijk gebied. De natuur kan niet langer meer wachten en op meerdere vlakken zullen grote stappen moeten worden gezet, niet in de laatste plaats op het terrein van de overbelasting aan stikstofdepositie. Een forse inzet op natuurherstel en -behoud is ook nodig om zo ruimte te creëren voor duurzame economische en maatschappelijke ontwikkelingen. Daarnaast geldt dat Nederland zich op meerdere terreinen Europees en internationaal verplicht heeft aan diverse natuur-, water- en klimaatdoelstellingen. Vanwege de samenhang met een toekomstbestendige ontwikkeling van de landbouw en het belang van voedselzekerheid wordt het de Kamerbrief perspectieven voor agrarische ondernemers gelijktijdig met deze startnotitie gepubliceerd.

Het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) is een beleidsprogramma onder de Nationale Omgevingsvisie met het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties als opdrachtgevers. Het Rijk neemt in (de gebiedsprogramma's van) het NPLG de gebiedsgerichte opgaven en maatregelen op voor natuur, stikstof, landbouw, water, bodem en klimaat. In het NPLG zijn de EU-verplichtingen leidend: Vogel- en Habitatrichtlijn, Kaderrichtlijn Water (KRW) en (onder meer) de Europese Klimaatwet voor broeikasgassen. In het coalitieakkoord is het hoofddoel van het NPLG vastgelegd; het toekomstbestendig ontwikkelen van het landelijk gebied. Naast reeds beschikbare budgetten komt er een transitiefonds landelijk gebied en natuur met daarin 24,3 miljard euro om tot en met 2035 financieel bij te dragen aan de genoemde internationale verplichtingen. De middelen zijn specifiek bedoeld om invulling te geven aan de nationaal wettelijk verplichte doelstellingen op het gebied van stikstof, klimaat en water.

De scope van het NPLG is in deze startnotitie vastgelegd, ook in relatie tot nauw verbonden trajecten en trajecten met meekoppelkansen op nationaal, regionaal en lokaal niveau, zoals luchtkwaliteit en zoönosen. Het NPLG legt structurerende, richtinggevende keuzes en (regionale) doelen vast, als basis voor integrale provinciale programma's landelijk gebied – kortheidshalve 'brede gebiedsprogramma's' genoemd. Het Rijk geeft deze voor nu richtinggevend mee aan de regionale overheden, onder regie van de provincies. De keuzes en doelen zijn in deze startnotitie deels al vastgelegd en moeten komende maanden deels nog verder uitgewerkt worden. Met deze startnotitie NPLG worden de al bekende keuzes en doelen meegegeven, zoals richtinggevende emissiereductiedoelen voor stikstof per gebied, de doelen voor de Kaderrichtlijn Water en eerste beelden wat de keuze voor water en bodem sturend uit het coalitieakkoord betekent. Daarmee is de startnotitie de aftrap van een langjarig transitieproces en partnerschap, waarbij het Rijk de medeoverheden uitnodigt om het NPLG samen verder uit te werken. In oktober volgen de aanvullende doelen vanuit NPLG (zoals de uitwerking voor waterberging en definitieve provinciale klimaatdoelen) tegelijk met de andere ruimtelijke keuzes voor bijvoorbeeld woningbouw. Zo ontstaat een gebiedsgericht integraal kader voor de uitwerking van het NPLG waarbinnen doelstellingen in samenhang worden bezien en als zodanig bijdragen aan het noodzakelijk natuurherstel en -behoud evenals de klimaat- en waterverplichtingen.

Volgend uit de afspraken in het Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering (PSN) worden de stikstof- en natuurdoelen uiterlijk in juli 2023 verplicht en onontkoombaar ruimtelijk uitgewerkt en vastgelegd in een gebiedsplan. Vanuit de NPLG-ambitie wordt dit samen met de andere uitgewerkte doelen voor natuur, water en klimaat, en de wisselwerking met de verduurzaming van de landbouw en de sociaaleconomische ontwikkelingen, opgenomen in de eerste versie van de brede gebiedsprogramma's.

De uitwerking van deze gebiedsprogramma's vraagt een enorme inspanning van de decentrale overheden met het Rijk als samenwerkingspartner. Maatschappelijke partners, zoals ondernemers, worden hier ook bij betrokken, en ook de betrokkenheid van grondeigenaren en grondgebruikers is cruciaal. Bottom-up initiatieven kunnen hierbij goed benut worden. Ook bij de uitwerking van het ontwerpprogramma NPLG worden naast het Rijk de provincies, waterschappen, gemeenten en de maatschappelijke partners betrokken.

Voor de uitwerking van de richtinggevende stikstofdoelen per gebied zijn afgelopen tijd flinke stappen gezet, de resultaten zijn opgenomen in deze startnotitie. In het toekomstperspectief landbouw (Kamerbrief perspectieven voor agrarische ondernemers van 10 juni 2022) worden beleidsmatige keuzes gemaakt. Randvoorwaarde is dat duidelijkheid wordt geboden over hoe het perspectief voor de agrarische ondernemers er uitziet, gebiedsgericht in aanpak en beleid. De concrete uitwerking van water en bodem als sturend principe zal in september gereed zijn. Komende maanden wordt de wijze waarop de verschillende doelen en maatregelen in de gebiedsprogramma's geïntegreerd en onontkoombaar vastgelegd gaan worden verder uitgewerkt. Andere belangrijke bouwstenen die op dit moment verder uitgewerkt worden zijn de besteding van de middelen uit het Transitiefonds landelijk gebied en natuur, de spelregels voor de beoordeling en realisatie van de gebiedsprogramma's (denk aan eisen aan het detailniveau) en de wijze waarop onontkoombaarheid steviger invulling krijgt.

De belangrijkste mijlpalen voor het NPLG zijn: de al bekende keuzes en doelen beschikbaar voor de regionale overheden (met deze startnotitie), aangevulde keuzes en doelen beschikbaar voor de regionale overheden (oktober), hoofdlijnen NPLG naar de Tweede Kamer (oktober), uitgewerkt ontwerpprogramma NPLG inclusief planMER (voorjaar 2023), integrale provinciale gebiedsprogramma's (1 juli 2023). Dit sluit aan bij de lijn uit de Ruimtelijke Ordeningsbrief van 17 mei, met dezelfde mijlpalen op weg naar wederkerige afspraken in oktober 2023 die het ruimtelijk arrangement per provincie vormen.

Tot de primaire doelgroep van deze startnotitie behoren alle betrokken overheden, maatschappelijke partners zoals ondernemers, en het parlement.

Startnotitie samengevat in 1 alinea:
De startnotitie NPLG geeft een aanzet voor de uitwerking van de kerndoelen natuur (waaronder de stikstofaanpak), water en klimaat tot regionale doelen en structurerende keuzes, met onder andere de relatie met de landbouw. Die vormen de basis voor de uitwerking van de brede provinciale gebiedsprogramma's. Ook geeft de startnotitie de eerste (ruimtelijke) consequenties van deze doelen en structurerende keuzes. In de periode tot oktober worden de doelen en keuzes verder uitgewerkt en aangevuld en vormen zo een tweede ronde input voor de gebiedsprogramma's. Daarbij geeft de startnotitie NPLG aan hoe de samenhang is met andere (Rijks)programma's in het landelijk gebied. De startnotitie NPLG beschrijft tevens de wijze waarop de overheden en maatschappelijke partijen de komende tijd samen vorm geven aan de uitwerking, dat dit onontkoombaar tot resultaten moet leiden en hoe dit samenhangt met het transitiefonds landelijk gebied en natuur.

1 Nationaal programma voor transitie landelijk gebied

Het landelijk gebied staat aan de vooravond van grote veranderingen. De natuur en waterkwaliteit staan onder druk en het klimaat verandert. We moeten de biodiversiteit herstellen en een balans bereiken tussen wat de natuur kan dragen en wat we als samenleving van haar vragen. Ook de draagkracht van ons het bodem- en watersysteem wordt op veel plekken overschreden.

Alle benodigde veranderingen om het tij te keren hebben een zichtbare weerslag op de fysieke ruimte, de regionale en lokale economie en de sociale cohesie van het landelijk gebied. Om de transitie van het landelijk gebied in goede banen te leiden is een brede aanpak nodig met scherpe keuzes en maatregelen. Ook in samenhang met de andere veranderingen in het landelijk gebied, zoals de aanpassingen in de energievoorziening en de bouw van nieuwe en bereikbare woningen. Het kabinet heeft al richting gegeven op hoofdlijnen en proces, met name in de *Hoofdlijnen van de gecombineerde aanpak van natuur, water en klimaat in het landelijk gebied, en van het brede stikstofbeleid* (1 april 2022) én in de *Ruimtelijke Ordeningsbrief* (17 mei 2022). Het kabinet heeft in het coalitieakkoord een Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) en extra middelen in een transitiefonds opgenomen, met als hoofddoel de toekomstbestendige ontwikkeling van het landelijk gebied met toekomstperspectief voor de landbouw. In deze startnotitie schetsen we uitgangspunten, ambities en context van het NPLG.

Water- en bodemsysteem leidend

In het coalitieakkoord is ook vastgelegd dat de draagkracht van het water- en bodemsysteem sturend wordt bij het landgebruik in het landelijk gebied. Dat draagt bij aan het voldoen aan internationale verplichtingen op het gebied van natuur, klimaat en water én aan een klimaatbestendige inrichting en beheer van het landelijk gebied. Het kabinet heeft daarbij in het coalitieakkoord gekozen voor een brede aanpak, waarin de natuuraanpak, waar de stikstofaanpak een belangrijk onderdeel van uitmaakt, samengaat met de aanpak van andere opgaven zoals klimaat- en waterkwaliteit. Dit betekent dat de keuzes voor een gebied ook in het licht van andere doelstellingen dan die voor stikstofgevoelige Natura 2000-habitats houdbaar moeten zijn.

Keuzes nodig

Een passende inrichting van het landelijk gebied biedt ook kansen voor bijvoorbeeld nieuwe economische perspectieven, functiecombinaties, verduurzaming, versterken van gebiedsidentiteit en kenmerken, en daarmee verhoging van de kwaliteit van de leefomgeving. Maar de transitie zal in de schaarse ruimte die we in Nederland hebben ook leiden tot spanning met andere belangen, zoals verstedelijking en de energietransitie. Bepaalde gebieden ontzien van opgaven betekent intensiever gebruik van een gebied elders. Er zijn keuzes nodig. Deels zijn die vastgelegd in deze startnotitie, deels worden die komende maanden uitgewerkt en op 1 oktober vastgelegd.

Het NPLG bevat in de kern:

1. *De kaderstellende doelen voor onder andere emissiereductie van stikstof, broeikasgassen en waterkwaliteit: dat is het 'wat'.*
2. *De structurerende keuzes, zoals het bodem- en watersysteem leidend maken bij ruimtelijke planvorming: dat is het 'hoe'.*

Dit werken we verder uit in een ruimtelijke strategie tot een richtinggevend kader voor de gebiedsprogramma's in nauwe samenhang met de Kamerbrief perspectieven voor agrarische ondernemers met beleidsmatige keuzes, dat tegelijk met deze startnotitie verschijnt.

2 Inhoudelijke reikwijdte en vraagstukken

Het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) richt zich op drie kerndoelen: het in een samenhangende aanpak realiseren van de Europese internationale verplichtingen op het terrein van (1) natuur (met als onderliggend doel de stikstofopgave), (2) water en (3) klimaat. Deze doelen hangen sterk samen en zijn sterk normerend. Nederland is als EU-lidstaat juridisch verplicht eraan te voldoen. Maar het halen van de doelen is uiteindelijk vooral gericht op het waarmaken van een gedragen perspectief voor mensen, bedrijven en natuur. Deze doelen hebben ook een sterke relatie met andere opgaven en belangen in het landelijk gebied (zie paragraaf 6).

De samenhang van de drie kerndoelen en de maatregelen die nodig zijn om de doelen te realiseren is de reden ze samen te brengen in het NPLG. Zo creëren we synergie en voorkomen we situaties waarbij maatregelen voor de verschillende doelen strijdig zijn met elkaar (als bijvoorbeeld urgente stikstofmaatregelen ten koste gaan van maatregelen voor KRW of het klimaatprobleem). In het NPLG moeten de kortere en lange termijn goed met elkaar verbonden worden. Het tempo van de uitwerking van de stikstofmaatregelen om het wettelijke stikstofdoel voor 2030 te realiseren, is leidend voor het algemene tempo van de stappen in de lange termijntransitie in het NPLG. Ook voor de opgaven van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) is de druk hoog: in 2027 moeten de benodigde maatregelen genomen zijn. Voor klimaat moeten in 2030 tussendoelen behaald zijn op weg naar een klimaatneutrale samenleving in 2050.
Het NPLG gaat sturen op de ruimtelijke consequenties van de drie doelstellingen. Via structurerende keuzes helpt het NPLG alle benodigde veranderingen in het landelijk gebied zoveel mogelijk in samenhang vorm te geven. Het NPLG werkt het benodigde ruimtegebruik uit in relatie tot de transitie van de landbouw, van de beoogde nieuwe natuur en van de natuurinclusieve landbouw, met zoals gezegd het bodem- en watersysteem als vertrekpunt. Daarnaast maken de leefbaarheid en vitaliteit van het landelijk gebied en het realiseren van een goede omgevingskwaliteit integraal onderdeel uit van de afwegingen.

De drie kerndoelen toegelicht

1. **Natuur**
   Voor de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) hebben de verplichtingen betrekking op de instandhouding van Europees beschermde soorten en habitats binnen Natura 2000-gebieden, maar ook daarbuiten. Het NPLG draagt bij aan de realisatie van die internationale verplichting. Op dit moment vormt de overbelasting van stikstofdepositie in N2000-gebieden een grote belemmering om te voldoen aan de verplichtingen van de VHR, met alle gevolgen van dien. Het is in dit kader dat het realiseren van de wettelijke stikstofdoelstellingen, ofwel het terugbrengen van deze overmatige depositie, van groot belang is. In het coalitieakkoord heeft het kabinet aangekondigd de huidige wettelijke omgevingswaarde voor stikstofdepositie voor 2035 uit de Wet stikstofreductie en natuurverbetering naar voren te halen. Dit betekent dat in 2030 74% van het stikstofgevoelig Natura 2000-areaal onder de kritische depositiewaarde moet zijn gebracht. In 2025 is dit conform de wettelijke verplichting 40% van dat areaal.

2. **Water**
   Vanuit de KRW, de Nitraatrichtlijn en de EU Grondwaterrichtlijn wordt in het NPLG de kwaliteit van oppervlakte- en grondwater meegenomen, voor zover beïnvloed door landbouw (nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen). Ook de grondwaterkwantiteit is onderdeel van de KRW en wordt dus meegenomen. Waterkwantiteit (droogte en wateroverlast) is onderdeel van het NPLG voor zover noodzakelijk voor natuur en landbouw, immers zonder water geen natuur en geen landbouw.

Grondwateronttrekkingen en vasthouden van water zijn daarmee dus ook onderdeel van het NPLG. In 2027 moeten de benodigde KRW-maatregelen genomen zijn.

Uitvoering Kaderrichtlijn Water
Op 18 maart 2022 zijn de Stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027 voor de KRW vastgesteld. Hierin staan de waterkwaliteitsdoelen, de opgaven en de maatregelen van alle waterbeheerders voor de komende 6 jaar. Gezien de grote opgave vanuit de landbouw wordt aangesloten bij de transitie van het landelijk gebied. Daarbij wordt specifiek ingezet op grootschalig herstel van beekdalen op zandgrond. Door het zoeken van meekoppelkansen, zullen de overige maatregelen voor stikstof en klimaat ook positief kunnen bijdragen aan verbetering van de doelen van de KRW. In 2024 zal een tussenevaluatie plaatsvinden van de uitvoering van maatregelen in de Stroomgebiedbeheerplannen. Dit gebeurt onder meer in samenhang met de maatregelen in het 7e Actieprogramma Nitraatrichtlijn en de provinciale gebiedsprogramma's. Indien nodig zal aan de hand van uitkomsten van de evaluatie worden bijgestuurd.

3. **Klimaat**
   De internationale klimaatafspraken, de Europese klimaatwetgeving, de nationale Klimaatwet en het Klimaatakkoord landbouw en landgebruik (terugdringen broeikasgassen door landbouw en landgebruik) bepalen de opgave voor landbouw en landgebruik: veeteelt, glastuinbouw, veenweide, landbouwbodems en bomen, bossen en natuur. Met het coalitieakkoord is het nationale reductiedoel in de Klimaatwet aangescherpt. Hier zijn indicatieve emissiedoelen voor 2030 van afgeleid voor de sectoren. Op basis van de ramingen in de Klimaat- en Energieverkenning 2022 worden definitieve restemissiedoelen 2030 voor alle sectoren, en dus ook voor de landbouw en voor het landgebruik, vastgesteld. De hiervoor benodigde broeikasgasreductie zal voor een belangrijk deel gerealiseerd moeten worden met de integrale aanpak in het landelijk gebied. In het coalitieakkoord is een indicatieve broeikasgasreductie van 5 megaton gekoppeld aan deze aanpak. De klimaatopgave voor de glastuinbouw maakt overigens geen onderdeel uit van de integrale aanpak in het landelijk gebied.

Uitgangspunt van de integrale gebiedsprogramma's moet zijn dat er in elk geval geen (lokale) verslechtering optreedt in luchtkwaliteit en leefbaarheid (inclusief geur) en waar mogelijk een verbetering, zeker met het oog op de verwachte Europese aanscherpingen van de eisen aan de luchtkwaliteit.

Emissie en depositie van stikstof

NPLG gaat niet over de aanwending van stikstofruimte die ontstaat. Voor de doelen in het NPLG die samenhangen met emissie en depositie van stikstof, andere nutriënten, gewasbeschermingsmiddelen en broeikasgassen ligt de focus op de landbouw als belangrijkste ruimtegebruiker en emissiebron in het landelijk gebied, en binnen de landbouw op de relevante sectoren in het bijzonder de veehouderij, de akkerbouw en de (glas-)tuinbouw. Stikstofbronnen uit andere sectoren dragen op een evenredige manier bij aan stikstofreductie. Dit loopt via het spoor van het structurele stikstofpakket en via het klimaatbeleid. In de gebiedsprogramma's kunnen lokale stikstofbronnen buiten de scope van het NPLG meegenomen worden als daarmee op een even zo effectieve, of effectievere wijze de doelstellingen van het NPLG kunnen worden bereikt. Dit is analoog aan het 'omwisselbesluit' uit Ruimte voor de Rivier, zie ook de toelichting bij het wetsvoorstel voor het transitiefonds. Met de buitenlandaanpak uit het stikstofspoor wordt bovendien ingezet op reductie van buitenlandse emissies en depositie in Nederland.

Toekomstperspectief landbouw (Kamerbrief perspectieven voor agrarische ondernemers van 10 juni 2022)

Mede afhankelijk van de toekomstvisie op de landbouw van de provincies en de gebiedspartners en de vaak gebiedspecifieke omstandigheden moet regionaal de ontwikkelrichting en ruimte voor de landbouw worden bepaald. Een langjarig economisch perspectief voor de landbouw- en tuinbouw is van belang bij het opstellen van de brede gebiedsprogramma's. Het aantal boeren en tuinders zal de komende jaren verder afnemen in Nederland.
De redenen om te stoppen kunnen heel divers zijn: er zijn bedrijven zonder bedrijfsopvolger, bedrijven die economisch onvoldoende presteren waardoor het onmogelijk wordt investeringen te financieren of bedrijven kunnen of willen hun bedrijfsvoering niet zodanig aanpassen dat die past bij scherpe ecologische opgaven in het gebied, bijvoorbeeld door de nabijheid van een Natura-2000 gebied. Streven is dat de land- en tuinbouwers die hun bedrijf wel willen voortzetten een langjarig renderend perspectief hebben na het uitvoeren van het gebiedsprogramma. Deze bedrijven moeten zicht hebben op een toereikende en houdbare Natuurbeschermingsvergunning. Zonder een succesvolle transitie van de landbouw en het landelijk gebied is het behalen van de verplichte milieu- en natuurdoelstellingen niet mogelijk.
De ontwikkeling van landbouwbedrijven kan gericht zijn op innovatie, extensivering, omschakelen naar nieuwe vormen van landbouw, verbreding van de bedrijfsvoering of combinaties hiervan en verplaatsing of beëindiging van bedrijven. Op basis van het toekomstperspectief landbouw wordt in overleg met provincies en betrokken agrarische partijen uitgewerkt welke bedrijfsvormen voor landbouwbedrijven binnen de gebiedsdoelen mogelijk zijn met inachtneming van het beperken van zoönosenrisico's in bijvoorbeeld veedichte en waterrijke gebieden. En daarnaast welke voorwaarden en ondersteuning vanuit de overheid, banken en tussenhandel nodig zijn voor toekomstbestendige bedrijven met economisch perspectief. Hiervoor zal instrumentarium worden uitgewerkt en aangeboden. Bovendien wordt gebruik gemaakt van de mogelijkheden voor gebiedsgerichte samenwerking en investeringen uit het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid via het Nationaal Strategisch Plan (GLB-NSP), zoals voor groenblauwe diensten.
Keuzes rond de woningbouwopgave, bedrijventerreinen, infrastructuur, datacenters en de energietransitie worden niet vanuit het NPLG voorbereid, maar vanuit andere programma's van het Rijk. In paragraaf 6 beschrijven we hoe de koppeling wordt gelegd.

3 Structurerende keuzes, (regionale) doelen en uitgebreide toelichting stikstof

Het NPLG werkt de kerndoelen verder uit tot (regionale) doelen (het 'wat') en structurerende keuzes (het 'hoe'). Die geven richting aan de brede gebiedsprogramma's van de provincies. Alle betrokken overheden geven aan dat zij behoefte hebben aan scherpe keuzes vanuit het Rijk, anders worden er geen knopen doorgehakt bij tegenstrijdige belangen en is de benodigde transitie niet haalbaar. Als eerste worden de richtinggevende stikstofdoelen per gebied uitvoerig toegelicht, omdat daar afgelopen tijd flinke stappen zijn gezet. Vervolgens wordt ook de stand van zaken voor de andere doelen beschreven, die komende maanden gedeeltelijk nog verder worden uitgewerkt.

Wat zijn structurerende keuzes?
De term 'structurerende keuzes' is na het verschijnen van het interdepartementaal beleidsonderzoek ruimtelijke ordening door het NPLG omarmd. Het NPLG omschrijft dit als beleidsuitspraken over de (on-)wenselijkheid van (nieuwe) activiteiten in het landelijk gebied ten opzichte van andere activiteiten/functies in het ruimtegebruik, of ten opzichte van het functioneren van het water- en bodemsysteem, resulterend in een ruimtelijke strategie op hoofdlijnen. Daarmee stuurt het Rijk globaal op randvoorwaarden voor locatie- en inrichtingskeuzes, waarbij onder meer geanticipeerd wordt op de klimaatveranderingen.

Het NPLG brengt in deze startnotitie alle bestaande doelen en gemaakte structurerende keuzes bijeen, is waar nodig aanjager voor het formuleren van andere doelen en keuzes en (regionale) uitwerking door de beleidsverantwoordelijke rijksonderdelen én stuurt via de uitwerking daarvan in brede gebiedsprogramma's NPLG op de realisatie van de doelen. Met deze startnotitie worden de keuzes en doelen - voor zover al bekend - vanuit het Rijk aan de provincies meegegeven. In deze paragraaf zijn de resultaten opgenomen, in bijlage 1 staat de meer gedetailleerde uitwerking. Als eerste een uitgebreide toelichting op de nieuwe uitwerking voor stikstof.

Richtinggevende Stikstofdoelen per Gebied

Van nationale omgevingswaarde naar richtinggevende doelen voor gebiedsprocessen
In de Wet stikstofreductie en natuurverbetering (WSN) is vastgelegd dat 74% van het stikstofgevoelige areaal van Natura 2000-gebieden (N2000) in 2035 onder de Kritische Depositiewaarde (KDW) moet zijn gebracht. De wettelijke verplichting ziet op het ambitieus verlagen van de overbelasting van stikstof op stikstofgevoelige gebieden, in de wetenschap dat dit ten dienste staat aan de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen die voortkomen uit de VHR. Met het coalitieakkoord heeft het kabinet besloten deze omgevingswaarde naar voren te halen naar 2030. Voor 2025 blijft de omgevingswaarde van 40% onder de KDW gelden. Invulling van de omgevingswaarden is van belang omdat sterke overbelasting door stikstof een van de belangrijkste drukfactoren op de natuur is, naast bijvoorbeeld hydrologiecondities of de inrichting van (leef)gebieden. De KDW is daarbij een belangrijke indicator: een overschrijding betekent dat niet langer op voorhand kan worden uitgesloten dat er een risico bestaat dat de kwaliteit van habitattypen wordt aangetast. Met de realisatie van de doelstelling voor 2030 wordt een grote bijdrage geleverd aan het uiteindelijke doel, voldoen aan de verplichtingen omtrent natuurherstel en -behoud in de Natura 2000-gebieden.

Omdat de landelijke omgevingswaarden geen sturing bieden op de vraag wáár stikstofreductie ruimtelijk gezien tot stand moet komen, maar dit vanuit het perspectief van de natuur wel van belang is, is er afgesproken om de benodigde stikstofreductie ruimtelijk te vertalen op een manier die recht doet aan de verscheidenheid van gebieden én de

omgevingswaarden uit de WSN. Deze ruimtelijke vertaling sluit aan bij het locatie-specifieke karakter van de instandhoudingsdoelen die gelden voor dier- en plantensoorten en habitattypen.

Proces
De landelijke omgevingswaarde voor stikstof (74% van het areaal onder de KDW in 2030) is naar *richtinggevende* gebiedsdoelen vertaald als input voor provinciale gebiedsprocessen en de concept gebiedsprogramma's van provincies. Vanwege het tempo en de complexiteit van de stikstofopgave is het immers van belang om tijdig in het (gebieds)proces zo veel mogelijk informatie en richting te hebben. Vervolgens volgt in juli 2023 de vaststelling van definitieve gebiedsdoelen in de gebiedsprogramma's. In het gebiedsproces kijken provincies samen met de gebiedspartners en betrokken stakeholders hoe deze doelen samen met de klimaat-, water- en natuurdoelen het beste behaald kunnen worden. Door naar meerdere doelstellingen tegelijk te kijken, kan de samenhang op maatregelniveau zo goed mogelijk worden geborgd en kunnen bijvoorbeeld lock-ins zoveel mogelijk worden voorkomen.

De depositiereducties als gevolg van de maatregelen die in de gebiedsprogramma's worden opgenomen, moeten bij elkaar opgeteld de landelijke omgevingswaarde voor 2030 behalen. Met de provincies is afgesproken dat het Rijk een besluit neemt over de richtinggevende doelen, waarbij het de inbreng van de provincies zo veel mogelijk heeft verwerkt. Het afgelopen jaar is daarvoor een zorgvuldig proces doorlopen waarbij Rijk en provincies met hulp van het RIVM verschillende benaderingen voor het ruimtelijk vertalen van de stikstofopgave hebben bekeken en afgewogen.

Relatie natuurdoelen, ecologische autoriteit en KDW
Nederland heeft zich via de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) gecommitteerd aan belangrijke verplichtingen ten aanzien van de staat van de natuur. Stikstof is een van de belangrijkste drukfactoren waardoor de kwaliteit van de natuur onder druk staat. Inzet op stikstofreductie is daarom een onmisbare pijler om te komen tot de realisatie van het bovenliggende doel: de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen volgend uit de VHR. De KDW is daarbij een belangrijke, gekwantificeerde indicator voor de drukfactor stikstof: een overschrijding betekent dat niet langer op voorhand kan worden uitgesloten dat er een risico bestaat dat de kwaliteit van habitattypen wordt aangetast. Onder meer bij het toetsen van projecten voor vergunningverlening is de toename van stikstof, in relatie tot de KDW, een prominente factor. Bij realisatie van het uiteindelijke doel, voldoen aan de verplichtingen omtrent de instandhoudingsdoelstellingen die voortvloeien uit de VHR, gaat het echter niet om reductie van overmatige stikstofdepositie alleen. Uiteindelijk gaat het gaat om het op orde brengen van de ecologische condities van een gebied in brede zin. Daarom is het ook belangrijk om rekenschap te geven van de andere drukfactoren op de natuur en de maatregelen die daarvoor nodig zijn om de gunstige staat van instandhouding te bereiken, bijvoorbeeld met het Programma Natuur. Met de natuurdoelanalyses, die worden getoetst door een onafhankelijke ecologische autoriteit, wordt breed gekeken naar wat er nodig is voor een goede staat van instandhouding. Stikstofreductie maakt daar een concreet en urgent onderdeel van uit. De ecologische autoriteit toetst de gebiedsprogramma's, gebruikmakend van de natuurdoelanalyses en de analyses van de KRW. Naast een toets op de ecologische effecten worden de provincies gevraagd bij het opstellen van de brede gebiedsprogramma's een sociaaleconomische impactanalyse voor de landbouw uit te voeren. Het kabinet kijkt eveneens naar de mogelijkheden om meet- en rekenmethodes te verbeteren, waarvoor onder andere het Nationaal Kennisprogramma Stikstof (NKS) is ingesteld. Daarnaast wil het kabinet een forse impuls geven aan het meten van emissies op bedrijfsniveau. Door meer en fijnmaziger te meten worden de rekenmethodes verbeterd.

Uitgangspunten

Rijk en provincies hebben gezamenlijk besloten de volgende uitgangspunten te hanteren bij de ruimtelijke vertaling:

- Het **tegengaan van verslechtering** en het verbeteren **van de staat van instandhouding** van de natuur in elk N2000-gebied staat centraal.
- **De kenmerken van het water- en bodemsysteem worden als onderlegger gebruikt voor de ruimtelijke verdeling van stikstofreductie.** Deze kenmerken vormen de ecologische grenzen voor de natuurkwaliteit én mogelijke activiteiten in een gebied. Hiermee wordt stikstofreductie – en de maatregelen die hiervoor nodig zijn – niet als afzonderlijke opgave aangevlogen, maar zo goed mogelijk gekoppeld aan de opgaven voor water, klimaat en de transitie van de landbouw in het gebied. Vertaald naar regionale stikstofreductiedoelen worden zo aan de voorkant de kaders gegeven waarbinnen verschillende ontwikkelrichtingen wel of niet mogelijk zijn, en wordt het risico op toekomstige lock-ins als gevolg van te nemen maatregelen verkleind.
- **De gebiedsdoelen zijn uitgedrukt in emissiereductie (uitstoot) van stikstof**, zodat er door de betrokken partijen gestuurd kan worden op de stikstofbron. Om ervoor te zorgen dat de emissiereductie ook leidt tot de benodigde reductie in stikstofdepositie op de desbetreffende N2000-gebieden, worden er naast deze emissiereductieopgave (in kton ammoniak - NH_3) ook beoogde depositiereducties per Natura-2000 gebied per provincie meegegeven. Hiermee wordt aangegeven wat de emissiedoelen naar verwachting aan depositiereductie zullen moeten opleveren in de N2000-gebieden.
- **De gebiedsdoelen zijn doelen voor de reductie van NH_3 emissies**. Eerdere analyses[1] hebben aangetoond dat voor reductie van NH_3 een gebiedsgerichte aanpak gericht op de locatie van de emissie effectief is ten opzichte van een generieke aanpak van reductie. Oftewel, hoe dichter een NH_3 emitter bij een natuurgebied ligt, hoe groter het effect op de depositie in dat gebied is. Omdat het grootste deel van de NH_3 emissie vanuit landbouwbronnen komt, zal de bijdrage aan de gebiedsdoelen voor NH_3 emissiereductie voornamelijk uit deze sector komen.
- In het model is nu een **generiek aandeel** opgenomen van 12kton NH_3 als vertrekpunt, maar dit kan op basis van extra inzet (zoals normering) naar boven bijgesteld worden.
- **De reductie van NOx wordt gerealiseerd door generiek landelijk beleid** (onder andere Klimaatakkoord, Schone Lucht Akkoord, structurele aanpak stikstof) en Europese regelgeving. De reductie van NOx die (landelijke) plaatsvindt, draagt zo bij aan reductie van de 'stikstofdeken'. Verlaging van de deken is ook van invloed op reductie die daarnaast gebiedsgericht moet plaatsvinden. Omdat NOx emissies van onder andere industrie en mobiliteit in het algemeen minder tot piekbelastingen in Nederlandse N2000-gebieden leiden, maar wel bijdragen aan deze 'stikstofdeken', is het bij deze sectoren effectiever om de stikstofbelasting via generiek beleid te verlagen. Dit is ook geconcludeerd in het rapport van het RIVM.[2] Waar dit effectief is, is er aanvullend ruimte in de gebiedsprocessen voor maatwerk, bijvoorbeeld ten aanzien van lokale piekbelasting. Dit geldt zowel voor bijvoorbeeld de agrarische als industriële sector.
- Zoals aangegeven in de *Hoofdlijnen van de gecombineerde aanpak van natuur, water en klimaat in het landelijk gebied, en van het brede stikstofbeleid* (1 april 2022) zet het kabinet in op een **evenredige bijdrage van alle sectoren** bij het terugdringen van de stikstofbelasting op de Nederlandse natuur - en daarmee het realiseren van de doelen uit de WSN. Komende maanden zal het kabinet hier concreter invulling aan geven door ook doelen en afspraken vast te stellen voor de reductiebijdrage van de sectoren mobiliteit en industrie. De timing

[1] RIVM 2021, Briefrapport ruimtelijke effecten zonering emissiereducties landbouw.

[2] Maas et al, Bijdrage aan de stikstofdepositie in de natuur vanuit de industrie, het verkeer en de consumenten, RIVM, 2021.

hiervan hangt samen met de doorrekeningen van de Klimaat en Energieverkenning 2022. Uiterlijk begin 2023 zullen deze doelen vastgesteld worden.

- **Bij de ruimtelijke vertaling van de stikstofreductie wordt uitgegaan van richtinggevend 39 kton NH3 reductie.** Naar verwachting is 39kton emissiereductie van NH3 nodig om ten minste de wettelijke omgevingswaarde van 74% onder de KDW te behalen.[3] Dit komt overeen met een daling van ongeveer 40% van de stikstofemissies uit de landbouw, bovenop de verwachte daling uit het basispad (circa 10 kton NH3) ten opzichte van ijkjaar 2018.[4] Bij doorrekeningen van het RIVM leidt een emissiereductie van 39 kton NH3 naar verwachting tot circa 81% (met enkele procentpunten onzekerheid) onder de KDW in 2030. Dit geeft een zekere marge van enkele procentpunten ten opzichte van de wettelijke omgevingswaarde. Zo kunnen eventuele tegenvallende resultaten ondervangen worden, maar kan ook worden ingespeeld op mogelijke aanpassingen van model naar praktijk. Belangrijk is dat uiteindelijk het wettelijke doel van ten minste 74% onder de KDW en het **tegengaan van verslechtering/verbeteren van de staat van instandhouding** van N2000-gebieden leidend is. Als aan deze voorwaarden wordt voldaan, kan eventueel gemotiveerd afgeweken worden van de 39 kton NH3 die nu als uitgangspunt is genomen. Bij '*status en proces*' wordt aanvullend toegelicht hoe aan de hand van diverse evaluatiemomenten en stappen in het proces kan worden bijgestuurd.
- Het **type maatregelen** dat vervolgens ingezet wordt om deze stikstofdoelen te behalen is naast stikstof ook bepalend voor het effect op de broeikasgasreductie die met deze maatregelen kan worden bereikt.[5] Met het oog op doelbereik van de klimaatopgave kan het noodzakelijk zijn om aanvullende klimaatmaatregelen in de gebieden te treffen. Het type maatregelen is in zekere mate ook bepalend voor het doelbereik van de waterdoelen.[6] Het Rijk werkt de mogelijkheden voor (generiek) normeren verder uit om invulling te geven aan de stikstofreductie.

Samenstelling van doelen

Op basis van de hierboven genoemde uitgangspunten zijn door Rijk en provincies verschillende varianten uitgewerkt voor de mogelijke invulling van regionale doelen. Het RIVM heeft daarbij ondersteund met berekeningen.[7] Uiteindelijk is gekozen voor een maatwerkscenario, mede op verzoek van de provincies, dat de volgende kenmerken heeft.

- Gebiedsgerichte reductiepercentages houden zoveel mogelijk rekening met de **kenmerken van het bodem- en watersysteem** in de gebieden. Door deze centraal te stellen worden activiteiten binnen de ecologische grenzen van het gebied gebracht. Doelen voor stikstofreductie worden daarom verbonden aan de opgaven en omgevingscondities voor water, klimaat en de transitie van de landbouw.
- De aanpak als geheel wordt effectiever als extra reductie wordt bewerkstelligd bij bronnen in midden-Nederland (Gelderland) die relatief veel depositie veroorzaken op alle Natura 2000-gebieden. Deze bronnen zijn niet alleen centraal gelegen, maar bevinden zich ook dichtbij het grootste Natura 2000-gebied op land: de Veluwe. Door hier extra te

[3] RIVM, Toelichting bij richtinggevende emissiereductiedoelstellingen per gebied, 10 juni 2022.

[4] Basispad: Als uitgangspunt voor de berekeningen in de tool wordt een Basispad gehanteerd. Dit Basispad is de depositie voor het prognosejaar 2030 uit AERIUS Monitor 2021. De Nederlandse emissies in deze prognose zijn conform de Klimaat- en Energieverkenning 2020 (KEV2020). Deze prognose bevat het beleid dat was vastgesteld voor 1 mei 2020.

[5] PBL, Quick Scan van twee beleidspakketten voor het vervolg van de structurele aanpak stikstof Aaldrik Tiktak, Daan Boezeman, Gert Jan van den Born en Arjen van Hinsberg, 26 augustus 2021.

[6] WUR, Gebiedsgerichte verkenning van de 'verdere aanpak stikstof', Gerard Velthof, Hans Kros, Jan -Cees Voogd, Co Daatselaar, Tia Hermans, Karin Groenestein, Nico Ogink, Jan Peter Lesschen, Edo Gies, Roel Jongeneel, Daan Verstand, Raymond Jongschaap, Jan Huijsmans.

[7] RIVM, Toelichting bij richtinggevende emissiereductiedoelstellingen per gebied, 10 juni 2022.

reduceren, ontstaat er meer ruimte in heel Nederland. Met deze reductie in **Gelderland wordt gekozen voor een dekenpotentie benadering**.

- Daarnaast is besloten tot een **generiek reductiepercentage**[8] van 12% voor alle landbouwbronnen, waarvoor landelijke maatregelen zullen worden genomen. Dit percentage komt in het maatwerkscenario overeen met een gehanteerde 12 kton NH_3 reductie. Op deze manier draagt iedereen bij aan de verduurzamingsslag die we met elkaar te maken hebben en het verkleinen van de stikstofdeken over Nederland. 12 kton is daarbij als vertrekpunt gehanteerd. Dit kan als gevolg van aanvullend landelijk beleid verder opgehoogd worden. In dit kader werkt het Rijk de mogelijkheden voor normeren verder uit.
- Tot slot is de keuze gemaakt om een **ringenbenadering** te gebruiken, waarbij een ring van een x aantal (kilo)meters om Natura 2000-gebieden gelegd wordt. Daarbinnen wordt vervolgens een steviger reductiepercentage gehanteerd. Dit doen we omdat er Natura 2000-gebieden zijn waarbij het vanuit ecologisch of beleidsmatig perspectief wenselijk dan wel efficiënter is om in de directe omgeving extra in te grijpen op stikstofbronnen. Deze ringenbenadering (waaronder de omvang van de ring) zal nader ingevuld worden in de gebiedsprocessen.

Bij de keuze voor dit maatwerkscenario is met name gekeken naar het doelbereik voor stikstof. Afhankelijk van de keuze voor de maatregelen en het instrumentarium zal een stikstofemissiereductie van 39 kton stikstof ook een grote bijdrage kunnen leveren aan de doelen voor klimaat en bijdragen aan de wateropgave.[9]

Omvang richtinggevende doelen

Het maatwerkscenario leidt tot richtinggevende emissiereductiedoelen die als volgt zijn opgebouwd:

- In kton een richtinggevende emissiereductie NH_3 (procentueel en absoluut) **per provincie**;
- Hierbij een richtinggevende onderverdeling **per gebiedstype per provincie**, zowel absoluut in hoeveelheden kton NH_3 en procentueel (emissiereductiepercentages);
- De daarbij horende **ruimtelijke gebiedsindeling** (zoals op de kaart 1);
- De emissiereductiedoelen zijn gekoppeld aan de beoogde depositiereductie **per N2000-gebied.**

[8] Onder generiek wordt het volgende verstaan: het algemeen reduceren van de emissies per kilometervak met een vooraf bepaald percentage, zonder te letten op relatieve effectiviteit, afstand tot de natuur of depositiebijdrage per bronlocatie (kilometer vak). In de werkelijkheid zullen generieke maatregelen zowel de stikstofdeken over Nederland verkleinen als ook gebiedsgericht effect hebben.

[9] PBL, Quick Scan van twee beleidspakketten voor het vervolg van de structurele aanpak stikstof Aaldrik Tiktak, Daan Boezeman, Gert Jan van den Born en Arjen van Hinsberg, 26 augustus 2021.

Dit ziet er als volgt uit:

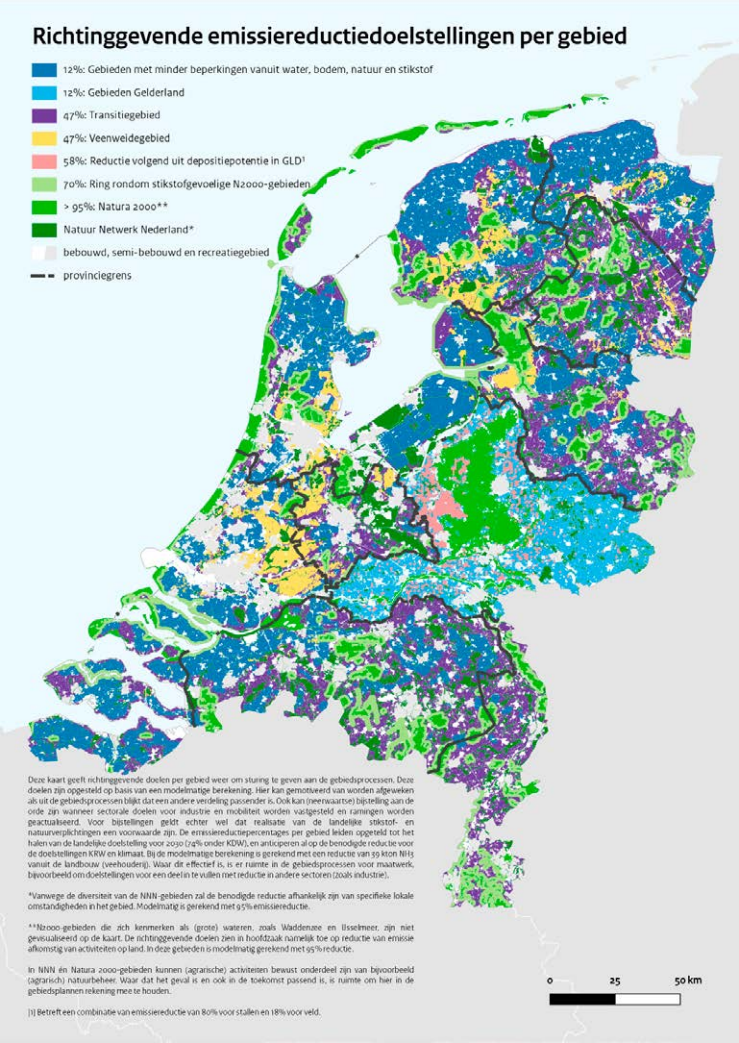

Kaart 1: Reductie volgens de richtinggevende doelen stikstof.

Toelichting
De kaart toont de ruimtelijke gebiedsindeling voor stikstof, wanneer de regionale richtinggevende doelen zijn toegepast per gebiedstype. De kleurcodes komen overeen met het benodigde reductiepercentage. Hierbij gelden een aantal belangrijke noties:

- *Het is belangrijk om in acht te nemen dat de gepresenteerde kaarten een modelberekening betreffen die helpen richting te geven aan de gebiedsprocessen. De emissiereductiepercentages per gebied tellen bij elkaar op tot de landelijke doelstelling voor 2030 (74% onder KDW).*
- *Bij het definiëren van de reductiedoelstellingen wordt niet uitgegaan van een bepaald type maatregelen, maar worden (algemene) reductiepercentages toegekend aan specifieke gebieden in Nederland. Er is dus enkel bepaald wat er indicatief gereduceerd moet worden, maar nog niet met welke instrumenten of maatregelen hier invulling aan gegeven wordt.*
- *In het gebiedsproces wordt samen met de gebiedspartners gekeken hoe deze doelen het beste behaald kunnen worden.*
- *In de gebiedsprocessen is het van belang om breder dan alleen naar de noodzakelijke stikstofreductie te kijken. De pakketten aan maatregelen in de gebiedsprogramma's moeten ook gericht zijn op de andere opgaven voor natuur, water en klimaat en leiden tot samenhangende pakketten waarmee de ecologische omstandigheden op orde worden gebracht.*
- *Er kan gemotiveerd worden afgeweken van de richtinggevende percentages als uit de gebiedsprocessen blijkt dat een andere verdeling passender is. Realisatie van de landelijke stikstof- en natuurverplichtingen is hiervoor een voorwaarde.*
- *Bij de modelmatige berekening is gerekend met de uitstoot van NH3 (ammoniak) vanuit de landbouw (veehouderij). Er is ruimte in de gebiedsprocessen voor maatwerk, bijvoorbeeld om doelstellingen voor een deel in te vullen met reductie in andere sectoren (zoals industrie) waar dit even effectief, dan wel effectiever is.*
- *In Natura 2000- en NNN-gebieden kunnen (agrarische) activiteiten veel directe impact hebben op (stikstofgevoelige) habitats. Desondanks kunnen activiteiten nodig zijn voor bijvoorbeeld agrarisch natuurbeheer (denk aan: begrazing). Dit vraagt maatwerk in het gebiedsproces, waar per gebied gekeken zal worden wat een realistische reductie is die mogelijk afwijkt van het genoemde percentage, maar beter aansluit bij de praktijk en/of de afspraken omtrent realisatie van het NNN. Modelmatig is gerekend met 95% emissiereductie.*

De bovenstaande emissiereducties leiden tot onderstaande effecten.

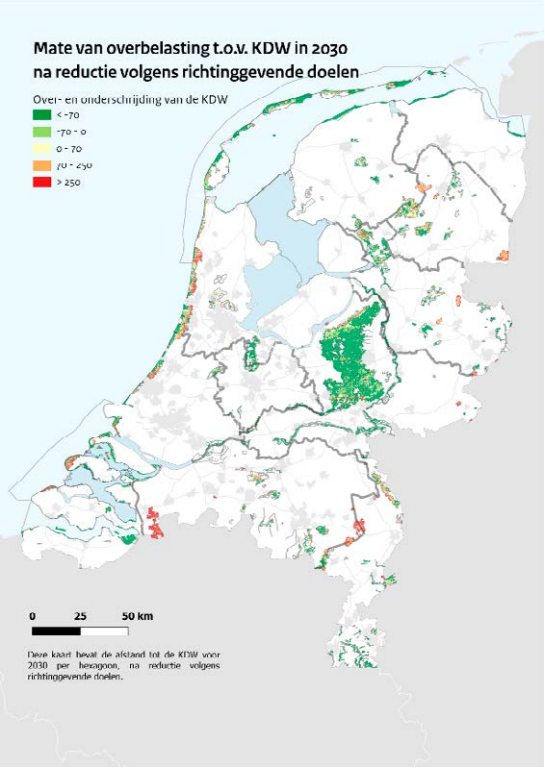

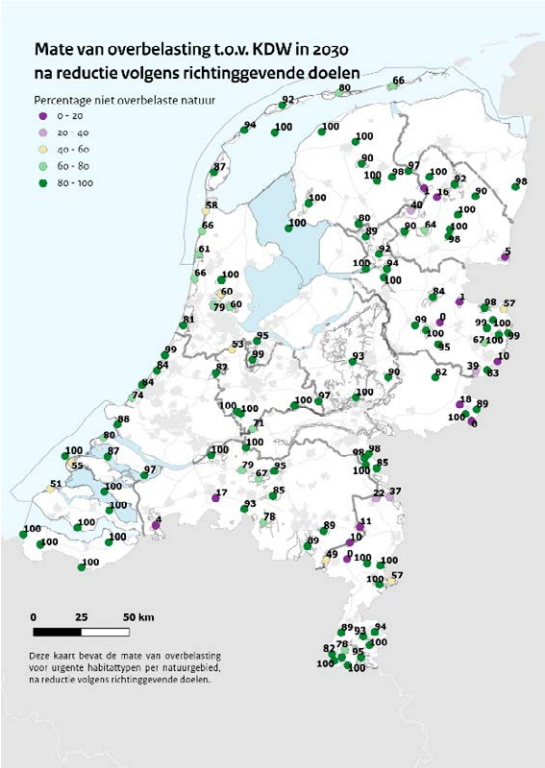

Kaart 2 (links): Mate van overbelasting t.o.v. KDW in 2030 na reductie volgens richtinggevende doelen.

Toelichting
Op deze kaart is in verschillende kleurcodes de mate van onder- en overschrijding van de KDW in N2000-gebieden weergegeven. De verschillende klassen geven zo meer inzicht in de trend van stikstofreductie op de gebieden dan alleen de informatie of de KDW wel of niet overschreden is.

Kaart 3 (rechts): Mate van overbelasting t.o.v. KDW in 2030 na reductie volgens richtinggevende doelen.

Toelichting
De percentages op deze kaart geven weer hoeveel procent van de hectares in het betreffende N2000-gebied zich onder de KDW bevinden na uitwerking van de regionale doelen.

Verdere concretisering en uitwerking van het richtinggevende gebiedsdoel, net als de uitwerking van het doel in maatregelen, vindt plaats in de gebiedsprocessen. De keuze voor het type maatregelen zal mede bepalend zijn voor het behalen van het broeikasgaseffect dat met de maatregelen kan worden behaald en zal bepalend zijn voor de wateropgave. De doelen voor klimaat, water en natuur worden zoveel mogelijk met deze startnotitie al meegegeven zodat hier ook al zo goed mogelijk op kan worden voorgesorteerd in de gebiedsprocessen. Uiterlijk in oktober zullen de doelen voor klimaat, water en natuur per regio bekend zijn. Er zal in aanloop naar de definitieve gebiedsprogramma's en daarna bij de monitoring van de aanpak gekeken worden of de uitwerking leidt tot het behalen van de doelen en of deze bijstelling behoeven. Daarbij wordt ook gekeken of de middelen om de gestelde doelen te bereiken toereikend zijn, waaronder het transitiefonds (zie paragraaf 7).

Status en proces richting gebiedsprogramma's juli 2023
De richtinggevende emissiereductiedoelstellingen zijn bedoeld om richting te geven aan het gebiedsproces. Deze richtinggevende doelen hebben geen status onder de Omgevingswet. De richtinggevende doelen worden definitief (taakstellend) vastgelegd in de gebieds-

programma's in juli 2023. De provincies krijgen op drie manieren de ruimte om de doelstellingen aan te passen in het proces van richtinggevend naar definitief. Dit sluit aan bij het iteratieve karakter van het gebiedsproces.

- Vanuit het principe dat bodem en water leidend zijn, volgt een gebiedsindeling. Deze gebiedsindeling hanteert het Rijk voor het bepalen van de richtinggevende reductiepercentages. **Provincies bepalen de bestuurlijke gebiedsindeling ten behoeve van de gebiedsprocessen.**
- **De stikstofdoelstellingen per gebied kunnen in aanloop naar de definitieve gebiedsprogramma's worden aangepast** aan de hand van nieuwe inzichten. Het gaat dan onder andere om:
  - De doorvertaling van de andere opgaven naar de regio. Dit gebeurt *(uiterlijk) oktober 2022* wanneer de regionalisering van de doelstellingen voor water, klimaat en natuur en de structurerende keuzes van het NPLG bekend zijn. Het streven is om de regionale doelen voor klimaat vóór de zomer 2022 te communiceren met de provincies. Dat betekent niet dat de inzet op deze doelstellingen tot die tijd stil ligt. Zoveel mogelijk zal worden voortgebouwd op de processen die momenteel al lopen of in voorbereiding zijn, voor bijvoorbeeld natuurherstel, KRW en de veenweidegebieden.
  - *Oktober/November 2022* wanneer de resultaten van de Klimaat- en Energieverkenning (KEV) bekend zijn. Dit zal inzichtelijker maken wat de verwachte stikstofreductie tot aan 2030 is op basis van vastgesteld en voorgenomen beleid. Hierin zitten ook de maatregelen vanuit onder andere het Klimaatakkoord, Schone Luchtakkoord en het structurele pakket 2020.
  - Wanneer blijkt (bijvoorbeeld naar aanleiding van de KEV 2022) dat generieke reductiemaatregelen gebiedsgericht anders uitpakken dan vooraf gedacht.
  - *Uiterlijk begin 2023* wanneer de doelen voor de stikstofuitstoot van mobiliteit en industrie vastgesteld zijn.
  - *In het eerste kwartaal van 2023* wanneer de natuurdoelanalyses bekend zijn. Dit leidt mogelijk nog tot een bijstelling van de opgave; uiteindelijk is het cruciaal dat in de gebiedsprogramma's en op maatregelniveau wordt geborgd dat de verplichtingen ten aanzien van natuurherstel en -behoud worden nagekomen.
- **Provincies kunnen bij het concept gebiedsplan (zie paragraaf 7 voor de relatie met het gebiedsplan PSN) en het brede gebiedsprogramma 1.0 motiveren waarom zij afwijken van de richtinggevende doelen stikstof.**
  - Via een onafhankelijke toets wordt gekeken of de voorgestelde wijzigingen van de richtinggevende doelen stikstof mogelijk zijn. Dat biedt de ruimte om in de gebiedsprogramma's te komen tot zo goed mogelijke maatregelenpakketten gericht op de invulling van de bovenliggende verplichtingen uit de Habitatrichtlijn (voorkomen verslechtering en verbetering mogelijk houden) in samenhang met de andere verplichtingen. Ecologische analyses kunnen bijvoorbeeld extra inzicht geven in de relatie tussen de (overbelasting van de) KDW en natuurkwaliteit. Wel geldt dat de gebiedsprogramma's bij elkaar opgeteld moeten leiden tot realisatie van de drie internationale verplichtingen.
  - Provincies kunnen onderling ook afspraken maken waarbij de ene provincie meer doet en de andere provincie minder, waarbij voorkomen moet worden dat dit leidt tot afwenteling of suboptimale keuzes. Ook hier geldt dat de gebiedsprogramma's bij elkaar opgeteld moeten leiden tot het behalen van de drie internationale verplichtingen voor natuur, water en klimaat. Voor stikstof geldt daarbij dat 74% van het areaal onder de kritische depositiewaarde (KDW) moet komen en er niet mag worden afgeweken van de geldende verplichtingen uit de Habitatrichtlijn.

Samen met provincies wordt verkend hoe de gebiedsprogramma's juridisch geborgd worden. Het Rijk zal een vinger aan de pols houden via verschillende ijkmomenten, waarbij de maatregelen bij elkaar worden opgeteld en er gekeken wordt wat dit doet voor onder andere de stikstofemissie, -depositie en de kosten. Op basis hiervan kan vervolgens worden

bijgestuurd. Er zijn in ieder geval evaluatiemomenten ingebouwd: bij de evaluatie van de conceptgebiedsplannen PSN (3e kwartaal 2022), bij het ijkpunt voortgang ontwikkeling gebiedsprogramma's (januari 2023) en bij de evaluatie (dan wel doorrekening) van de gebiedsprogramma's na juli 2023 door het consortium van PBL, WUR en RIVM.

Tot slot worden spelregels meegegeven aan provincies die ervoor moeten zorgen dat de gebiedsprogramma's binnen de budgettaire kaders blijven van het transitiefonds (zie de toelichting in paragraaf 7). Er zullen in het kader van het transitiefonds heldere afspraken en kaders worden gemaakt over:

- Het toetsen van de gebiedsprogramma's op onder andere doelmatigheid en uitvoerbaarheid.
- Het escalatiemechanisme indien blijkt dat de maatregelen in de gebiedsprogramma's onvoldoende concreet zijn, de doelstellingen niet worden gehaald, of de budgettaire kaders worden overschreden.
- Monitoring van de voortgang gedurende de looptijd van het fonds. De bijsturingsmomenten zullen volgen op basis van de beoogde maatregelen. Dit zal langjarig worden gemonitord.

Ontwikkelruimte

Naast het voorkomen van verslechtering en het realiseren van een gunstige staat van instandhouding van de natuur, het behalen van de KRW en de klimaatopgave is er ook ruimte nodig voor ruimtelijke en maatschappelijke ontwikkeling zoals bijvoorbeeld het oplossen van het woningentekort en het realiseren van de energietransitie en klimaatopgaven. In de *Hoofdlijnen van de gecombineerde aanpak van natuur, water en klimaat in het landelijk gebied en van het brede stikstofbeleid* (1 april 2022) is aangegeven dat met de integrale, onontkoombare gebiedsgerichte aanpak het fundament wordt gelegd voor een eenvoudiger systeem van toestemmingsverlening dat op termijn meer ruimte gaat bieden voor maatschappelijke ontwikkeling. Dit is uiteindelijk ook van belang voor realisatie van andere maatschappelijke opgaven uit het coalitieakkoord. Het treffen van (bron) maatregelen draagt hier aan bij. Tegelijkertijd leidt de huidige staat van de natuur ertoe dat er op dit moment zeer beperkt ruimte is voor nieuwe ontwikkelingen. Dat zal de komende jaren zo blijven, ondanks de inzet op de verbetering van de natuur en het verminderen van de stikstofbelasting. In de gebiedsprocessen wordt daarom óók in beeld gebracht hoe de verschillende opgaven en beoogde maatregelen zich verhouden tot de gewenste ruimtelijke en maatschappelijke ontwikkelingen in het gebied.

Totaaloverzicht doelen

De doelen, deels richtinggevend, deels al kaderstellend, zijn samengevat in onderstaande tabel. In bijlage 1 staat de uitgebreide toelichting, waarbij meer in detail is aangegeven wat al vastligt, wat nog aangevuld wordt en op welke wijze dat gebeurt.

Aspecten	Elementen	Status regionale doeluitwerking
Natuur	Realiseren gunstige staat van instandhouding conform VHR. Via NPLG regionaal verdeeld. Instandhoudingsdoelen per Natura 2000-gebied dragen bij aan gunstige staat (concretisering volgt o.a. uit de natuurdoelanalyses, actualisatie doelensystematiek, aanscherping Vogelrichtlijngebieden en Europese Biodiversiteitsstrategie) verschillende tussendoelen zoals 70% condities op orde in 2030	Deels bestuurlijk vastgesteld, vooral op hoofdlijnen (In oktober 2022 indicatieve regionale verdeling). Natuurdoelanalyses uiterlijk april 2023 gereed.
	Areaal: o.a. doelen uit Natuurpactafspraken, afspraken Programma Natuur en bossenstrategie, daarnaast extra benodigd leefgebied en areaaldoel Natuurinclusief (diverse data per onderdeel: tussen 2027 en 2040)	Deels bestuurlijk vastgesteld, rest in ontwikkeling en nog besluiten over te nemen (in oktober 2022 gereed)
	Stikstofreductie: 74% van het areaal stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden onder de KDW in 2030 en 40% onder de KDW in 2025	In deze notitie richtinggevend opgenomen.
	Hydrologie (natuurpactafspraken) (2027)	Bestuurlijk vastgesteld
	Droge en natte ecologische verbindingen (10 % groenblauwe dooradering landschap)	Per provincie minimaal 10%, en vervolgens doorwerking naar 10% per gemeente en waterschap (voorstel)
Water	Nutriënten in oppervlakte- en grondwater cf. KRW incl. innamepunten drinkwater (uitvoering maatregelen uiterlijk in 2027)	Wettelijke verplichting, directe implementatie KRW In regionaal verband (RBO) kan het nog nodig zijn om een beter beeld te krijgen van de vrachten en bijbehorende benodigde reductie vanuit de landbouw.
	Goede kwantitatieve toestand grondwaterlichamen cf. KRW (uitvoering maatregelen uiterlijk in 2027)	Wettelijke verplichting, directe implementatie KRW
	Zoetwaterbeschikbaarheid (koppeling met hydrologie natuur, beekherstel zandgronden en vernatting veenweide)	Nog in ontwikkeling (binnen enkele maanden gereed)
	Gewasbeschermingsmiddelen in grond- en oppervlaktewater en metalen in oppervlaktewater cf. KRW, incl. innamepunten drinkwater (uitvoering maatregelen uiterlijk in 2027)	Wettelijke verplichting, directe implementatie KRW
Klimaat (reductie van uitstoot broeikasgassen en koolstofvastlegging) volgend uit Klimaatakkoord en coalitieakkoord	Landgebruik (Veenweiden Bomen, bossen, natuur Landbouwbodems): Indicatieve restemissie 1,8 – 2,7 Mton CO_2-eq. in 2030); indicatief, worden met de Klimaatnota 2022 in oktober definitief vastgesteld.	Veenweide: Nog niet bestuurlijk vastgesteld
		Bomen, bossen, natuur: nog in ontwikkeling, eerst verdeling naar sectoren vaststellen
		Landbouwbodems: Nog in ontwikkeling, eerst verdeling naar sectoren vaststellen
	Indicatieve restemissie landbouw (veehouderij +glastuinbouw) 18,9 Mton CO_2-eq. in 2030)	Nog in ontwikkeling, moet nog worden vertaald naar doelen per provincie
		Glastuinbouw: Geen verdeling naar regio voorzien

Toelichting bij de tabel: Nationale doelen zijn en worden vertaald naar het geografische schaalniveau van de provincie. Die vertaling betekent niet automatisch dat de verantwoordelijkheid voor het bereiken van deze doelen (uitsluitend) bij de provincies ligt. Het NPLG vertrekt vanuit de bestaande verdeling van verantwoordelijkheden en bevoegdheden in het domein van de fysieke leefomgeving. Rond de uitwerking van de kaders voor de gebiedsprogramma's en rond de vaststelling van de gebiedsprogramma's zelf, maken medeoverheden helder wat zij als randvoorwaarden zien die door het Rijk ingevuld zouden moeten worden. Een adequaat generiek rijksbeleid kan een substantiële bijdrage leveren aan het realiseren van de doelen van de gebiedsprogramma's. De bijdrage van dit beleid zal het Rijk meenemen bij de afspraken die met de medeoverheden gemaakt worden over de provinciale opgaven. Ook de bijdrage van gemeenten en waterschappen aan deze doelen wordt de komende tijd nog nader ingevuld.

Aansluiten bij langere termijn perspectief

Veel doelen zijn concreet voor de kortere termijn (2025, 2027, 2030). In de (cyclische) gebiedsuitwerking moet echter al rekening gehouden worden met de langere termijn doorkijk. Het lange termijn perspectief is in de NOVI geschetst en wordt stap voor stap concreter. De realisatie van een toekomstbestendig landelijk gebied zal jaren gaan duren. Denk aan de grotere opgaven voor VHR, broeikasgassen, stikstof, waterbeschikbaarheid en het perspectief landbouw die na 2030 verder invulling moeten krijgen. Deels vloeit dit voort uit klimaatverandering, deels betreft dit verwachte aanscherpingen vanuit EU regelgeving. De effectiviteit en wenselijkheid van kortere termijn maatregelen in het kader van NPLG moeten dus mede beoordeeld worden vanuit het langere termijn perspectief.

In een oogopslag zijn de belangrijkste doelen van het NPLG als volgt weer te geven:

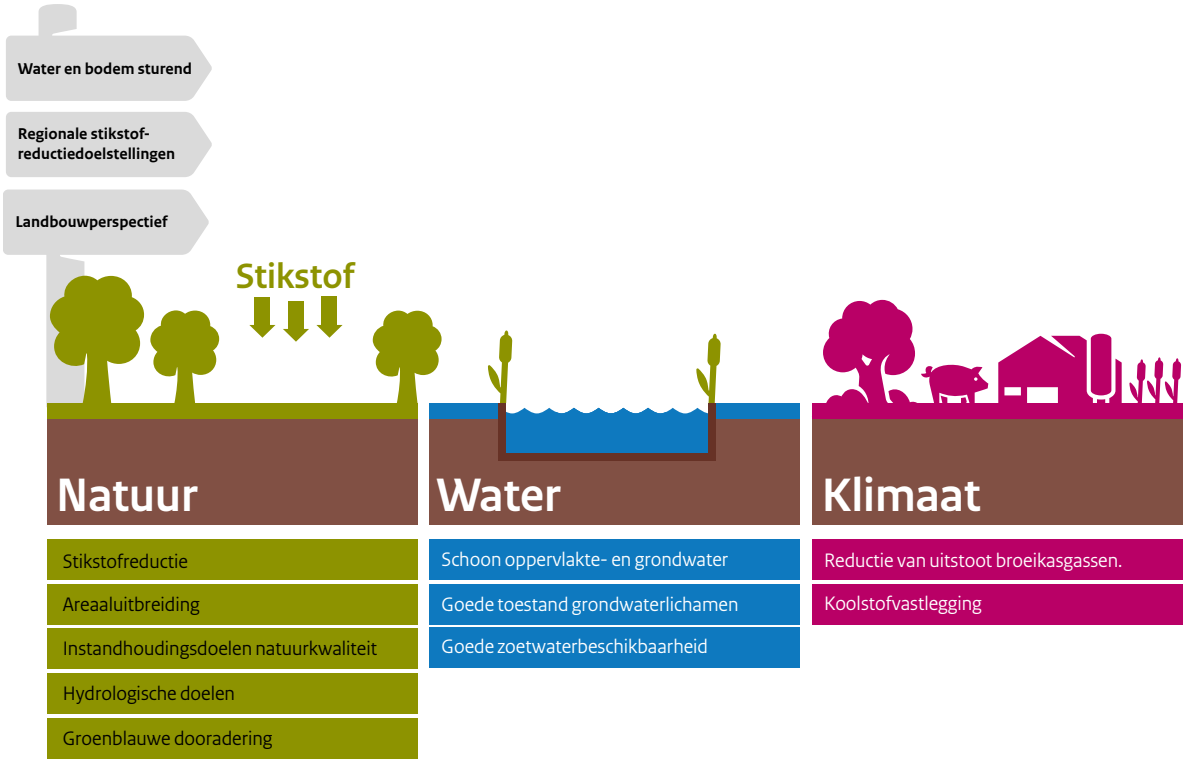

Doelen NPLG

De belangrijkste structurerende keuzes

De structurerende keuzes zijn beleidsuitspraken over de wenselijkheid en onwenselijkheid van (nieuwe) activiteiten in het landelijk gebied. Dit resulteert in een ruimtelijke strategie op hoofdlijnen, die de ontwikkelrichting van gebieden aangeeft. Dit kan bijvoorbeeld vorm krijgen in een vertaling naar inhoudelijke randvoorwaarden of ruimtelijke concepten voor specifieke gebieden of landschappelijke eenheden: kleigebieden langs de kust, veengebieden en de hoge zandgronden.

De belangrijkste (aanzetten tot) structurerende keuzes volgen uit de gemaakte beleidskeuzes:

- Ruimtelijke **doorwerking van de regionale stikstofreductiedoelstellingen** (vanuit het bredere perspectief van de NPLG-opgaven voor natuur, water en klimaat). Door water en bodem centraal te stellen brengen we de activiteiten binnen de ecologische grenzen van het gebied en koppelen we stikstofreductie aan de opgaven voor water, klimaat en de transitie van de landbouw. Volgens deze systematiek blijft er echter een aantal plekken over waar we strenger moeten ingrijpen om de landelijke omgevingswaarde stikstof te realiseren. Er zal extra reductie moeten plaatsvinden bij een aantal bronnen in midden-Nederland, die relatief veel uitstoten over alle Natura 2000-gebieden. Door hier extra te reduceren, ontstaat er meer ruimte in heel Nederland. Ook zullen er Natura 2000-gebieden zijn, waarbij het beleidsmatig of ecologisch wenselijk is om in de directe omgeving extra in te grijpen. Dit is mogelijk door een ring om het Natura 2000-gebied te leggen, waarbinnen een steviger reductiepercentage wordt gehanteerd. Dit wordt ingevuld in de gebiedsprocessen, onder andere op basis van natuurdoelanalyses. In het ontwerp-NPLG worden overgangsgebieden, kaders voor begrenzing nieuwe natuur en het versterken van de groenblauwe dooradering onderdeel van de ruimtelijke strategie op hoofdlijnen.

- Doorwerking van het uitgaan van **water en bodem sturend** voor de ruimtelijke planvorming. Dit betekent een duidelijk onderscheid tussen de verschillende typen gebieden in ons land zoals de hoge zandgronden, veenweidegebieden, kleigebieden langs de kust met elk hun dominante water- en bodemopgaven. Hoe sturend dit is voor het ontwikkelperspectief en grenzen aan het landgebruik verschilt per wateropgave. De KRW is een duidelijk sturende, stevige randvoorwaarde, bijvoorbeeld voor brede bufferzones in de beekdalen. Voor waterberging is er nu nog veel ruimte in de afwegingen, maar wordt wel gewerkt aan een steviger randvoorwaarde. In het op 13 mei 2022 gepubliceerde beleidsprogramma van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) is al wat verder uitgewerkt hoe water en bodem als sturend principe concreter invulling kan gaan krijgen. De komende maanden werkt IenW dit met betrokken departementen en medeoverheden nader uit. In september informeert IenW de Tweede Kamer over de invulling hiervan en positionering ten opzichte van programma's zoals het NPLG.

- Op basis van de twee beleidskeuzes, stikstof en water en bodem sturend, ontstaan vervolgens belangrijke **inzichten voor de landbouw** en het perspectief dat in gebieden voor de verschillende sectoren ligt. Specifiek hierover is ook in de Ruimtelijke Ordeningsbrief van 17 mei 2022 aangegeven wat in het NPLG wordt uitgewerkt. Dit perspectief bestaat er uit dat er gebieden zijn die uitstekend geschikt zijn voor landbouw en gebieden waar landbouwextensivering of verplaatsing van landbouw voor de hand ligt. Het gaat daarbij om de contouren, niet om uitwerking op perceelsniveau, dat is een gebiedsgerichte uitwerking. Afhankelijk van de visie van de ondernemer en de (vaak gebiedspecifieke) omstandigheden van het bedrijf, zal de ondernemer een ontwikkelpad voor het bedrijf moeten bepalen. Dit pad kan gericht zijn op innovatie, extensivering, omschakelen naar nieuwe vormen van landbouw, of verplaatsing of beëindiging van het bedrijf. Samen met het toekomstperspectief landbouw wordt uitgewerkt welke voorwaarden en ondersteuning voor verschillende ontwikkelpaden nodig en mogelijk zijn.

Deze drie structurerende keuzes zijn ook opgenomen als ‘richtingen’ in het voorgaande doelenplaatje. Onderdeel van de structurerende keuzes wordt ook de verbetering van omgevingskwaliteit in brede zin.

De consequenties van de structurerende keuzes kunnen drieledig zijn:

- Ze zijn **direct sturend**: het Rijk maakt een keuze die consequenties heeft voor de gebiedsprogramma’s (waar het structurerende keuzes betreft die onvermijdelijk zijn om gebiedsgerichte doelen te bereiken);
- Ze zijn **indicatief** maar bevatten wel **scherpe randvoorwaarden** die meegegeven worden aan de gebiedsprogramma’s;
- Ze laten de **verdere uitwerking over aan de regionale overheden** en bevatten **ruimere randvoorwaarden**;

Met de regionale overheden wordt komende maanden het gesprek gevoerd over welke mate van sturing op de structurerende keuzes nodig is vanuit het Rijk om de regionale doelen te kunnen halen en welke bandbreedte er is voor provincies om zelf een uitwerking te maken. Onderdeel van dat gesprek is ook hoe wordt omgegaan met de uitwerking van de keuzes op de kaart. Opties daarbij zijn:

1. Een op kaart uitgewerkte ruimtelijke uitwerking vanuit het Rijk (contouren, niet op perceelsniveau want dat is gebiedsgericht maatwerk). De ruimtelijke uitwerking is leidend in de ontwikkelrichting van het gebied (hier kan niet van afgeweken worden);

2. Een globaal op kaart uitgewerkte ruimtelijke uitwerking die volgt uit het principe ‘water en bodem sturend’, de natuurdoelen en de regionale stikstofdoelstellingen. Deze ruimtelijke uitwerking is indicatief, een visualisering van de ontwikkelingsrichting en het perspectief voor gebieden.

Het gaat bij een indicatieve uitwerking vooral om het schetsen van de randvoorwaarden ten aanzien van samenhang en kwaliteit, in ruimtelijke concepten, waarbij de provincie keuzes kan maken over de inrichting.

Grofweg zijn er drie fases tot en met oktober die in detail verder invulling moeten krijgen. Tot en met juni verzamelen en uitdiepen concept keuzes in relatie tot de doelen en concretiseren ruimteclaims water, natuur, klimaat, landbouw. In de periode juli en augustus vertaling naar ruimtelijke concepten en richtinggevende uitspraken en uitwerken van de betekenis van ruimtelijke claims in relatie tot andere functies en voor het perspectief landbouw. In de periode september en oktober beschikbaar hebben van de formulering van keuzes en doelen voor de regionale overheden.

Ruimtelijke uitwerking structurerende keuzes
Voor de stikstofaanpak heeft het RIVM in opdracht van het Rijk een kaart gebruikt met daarin een ruimtelijke uitwerking. Deze kaart is als scenario voor de stikstofaanpak en voor het uitwerken van de regionale stikstofdoelen gebruikt. Om de verbreding naar de andere opgaven te maken is onderstaande kaart doorontwikkeld, de kaart is nog niet eerder extern gepubliceerd. De belangrijke elementen van de integrale gebiedsgerichte benadering – natuur, stikstof, water en klimaat – hebben al een plek in de kaart, maar nadere uitwerking is nog wel nodig. De voorziene uitbreiding van natuurareaal zit bijvoorbeeld nog niet verwerkt in de kaart. Voor het NPLG kan de kaart helpen om de structurerende keuzes scherp te stellen, en de kaart kan een rol vervullen bij de gebiedsprocessen. Onderscheid tussen landbouwgebieden met verschillende ontwikkelperspectieven en sturen op de inrichting daarvan geeft bewoners en ondernemers in gebieden handelingsperspectief voor de lange termijn. Het geeft ook de overheden richting en daarmee handelingsperspectief voor gebieden en in het zoeken naar en verfijnen van instrumenten.

Kaart 4: Globale ruimtelijke weergave van condities water, bodem, natuur en stikstof in relatie tot landbouw

Verwachte consequenties

Met de geschetste doelen en structurerende keuzes tekent zich nu al een aantal consequenties af om rekening mee te houden, vooruitlopend op de keuzes in oktober:

1. Om suboptimale keuzes te voorkomen werken de provincies de gebiedsprogramma's integraal en gebiedsgericht uit. Dat resulteert in structurerende keuzes, die beschrijven welke activiteiten voor het functioneren van het water- en bodemsysteem wel of

niet wenselijk zijn. Zo kan het verplaatsen van een bedrijf weliswaar helpen om de stikstofdepositie in een gebied omlaag te brengen, maar haalt dit weinig uit voor de klimaatdoelen en kan het een negatief effect hebben op de luchtkwaliteit in het gebied waar het bedrijf naartoe wordt verplaatst. Ook kun je in veenweidegebieden broeikasgassen terugdringen door vernatting, extensivering en afwaardering, maar daar moet dan wel voldoende zoet water voor beschikbaar zijn. In de beekdalen op de hoge zandgronden zijn de doelen uit de Kaderrichtlijn Water (KRW) juist meer maatgevend. Brede bufferstroken langs beken zijn al als maatregel opgenomen in het addendum bij het 7e Nitraatactieprogramma. Daarmee worden de KRW-doelen voor stikstof en fosfaat in de beken waarschijnlijk al bereikt voor wat betreft de landbouwopgave. Ten slotte is het bijvoorbeeld ongewenst als veeteelt op de zandgronden wordt vervangen door (tijdelijke) uitspoelingsgevoelige gewassen die veel water en/of gewasbeschermingsmiddelen vragen, zoals lelies. Deze voorbeelden illustreren het belang van een integrale aanpak en hoe de doelstellingen in samenhang moeten worden bezien vanwege de bovenliggende doelstellingen zoals de instandhoudingsdoelstellingen in de VHR en de doelstellingen van de KRW.

2. Het klimaatdoel voor de landbouw in 2030 kan alleen gerealiseerd worden met een substantiële vermindering van de uitstoot vanuit de veeteelt, wat maar deels lukt met technische maatregelen, zoals het PBL eerder heeft aangegeven in rapportages. In het coalitieakkoord is een emissiereductie van ongeveer 5 Mton gekoppeld aan de integrale aanpak in het landelijk gebied. De klimaatopgave voor de glastuinbouw maakt hier geen onderdeel van uit.

3. De inzet met het 7e Nitraatactieprogramma, het coalitieakkoord en het voorziene toekomstige mestbeleid is om de melkveehouderij binnen tien jaar volledig grondgebonden te maken. Daarbij hoort een aanzienlijk areaal (deels permanent) grasland. Dit zal resulteren in extensivering van de bedrijven, die minder mest plaatsen. Dit heeft naar verwachting een positief effect op de waterkwaliteit in de betreffende gebieden.

4. Bij goed voor landbouw geschikte grond met minder beperkingen vanuit water, bodem, natuur en stikstof moet breed ruimtelijk afgewogen worden of die in gebruik kan blijven voor landbouw, en dit moet op gemeentelijk niveau ruimtelijk vastgelegd worden. Waar de omstandigheden minder gunstig zijn voor landbouw, is het belangrijk dat boeren hun bedrijfsvoering aan kunnen passen en daarvoor een structureel bedrijfseconomisch perspectief kunnen ontwikkelen.

5. We sturen op het realiseren van de instandhoudingsdoelen van de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) en we anticiperen daarbij op nieuwe EU-regelgeving. De huidige afspraken (Natuurpact, programma Natuur) zijn daarvoor ontoereikend. Het Rijk gaat daarom samen met provincies in gesprek over het VHR-doelbereik, en hierover voor de periode tot en met 2035 concrete afspraken maken. Provincies moeten er in hun gebiedsprogramma's nu al rekening mee houden dat ze op termijn de doelen moeten halen. Om te gaan voldoen aan de VHR moeten natuurgebieden worden uitgebreid en de kwaliteit van de natuur omhoog. Het gaat niet alleen om extra areaal, maar ook om zo'n 10% groen-blauwe dooradering van het agrarisch landschap om noodzakelijke verbindingen tussen natuur, landbouw en water te leggen. De inzet is daarbij eveneens om overgangsgebieden rond Natura 2000-gebieden te realiseren.

Gerelateerde passages uit de Kamerbrief perspectieven voor agrarische ondernemers (juni 2022)

(Vrijwillig) stoppen
Het staat vast dat in de omgeving van zeer overbelaste Natura 2000-gebieden, veenweidegebieden met een vernattingsopgave en in de kwetsbare beekdalen op de hoge zandgronden ingrijpende keuzes gemaakt moeten worden om de milieubelasting voldoende te reduceren. Binnen de gebiedsgerichte aanpak is er niet voor alle boeren toekomst.
Tot nu toe leidt de afname van het aantal ondernemers niet of nauwelijks tot een afname van de productiecapaciteit omdat die in veel gevallen wordt overgenomen door andere ondernemers. Maar met name in de gebieden waar de druk op het milieu en de natuur heel groot is, zal de productiecapaciteit moeten afnemen. Dat geldt vooral voor de veehouderij, al kan bedrijfsbeëindiging ook binnen de plantaardige sectoren een realistisch scenario zijn met name voor het realiseren van waterkwaliteitsdoelen. De kaders die op gebiedsniveau bepalen welke ruimte er voor de landbouw blijft, volgen uit het NPLG, waarvoor de minister voor Natuur en Stikstof eerste verantwoordelijkheid draagt. Wij trekken dan ook samen op om waar nodig of gewenst is agrariërs te ondersteunen bij de beëindiging van hun bedrijf.

Extensiveren
Bij extensiveren gaat het om het verminderen van het aantal dieren per hectare of in een stal. Vaak gaat extensivering samen met technische innovatie. In de plantaardige sector kan dat door een ruimere vruchtwisseling met meer maaigewassen. Extensivering maakt ook agrarisch natuur- en landschapsbeheer, het versterken van groenblauwe dooradering en aanleggen van bufferstroken langs sloten mogelijk.
In veenweidegebieden, Natura 2000-gebieden, grondwaterbeschermingsgebieden, de kwetsbare beekdalen en overgangsgebieden rond Natura 2000-gebieden zijn de opgaven het grootst. Agrariërs hebben hier te maken met meer bedrijfsbeperkingen of minder ontwikkelingsmogelijkheden. Extensivering van de bedrijfsvoering is dan de meest geëigende route voor de landbouw.

Bedrijfsverplaatsingen
Voor agrarische ondernemers die economisch goed presteren, maar die hun bedrijfsvoering niet in overeenstemming met de opgave voor het gebied kunnen brengen, kan bedrijfsverplaatsing een optie zijn. Bedrijfsverplaatsing is geen makkelijk proces en vergt een maatwerkaanpak bij het opstellen van de gebiedsprogramma's en een afgestemde aanpak met provincies met vrijvallende gunstig gelegen bedrijfslocaties. In het NPLG zal dit nadere uitwerking krijgen. Het ligt het meest voor de hand dat die situatie zich voordoet in kwetsbare gebieden waar de opgaven voor de ecologische doelen groot zijn, (zoals in de zones rondom zwaarbelaste stikstofgevoelige natuurgebieden, in de veenweidegebieden met een vernattingsopgave of in kwetsbare beekdalen) of bijvoorbeeld in waterrijke en veedichte gebieden.

In de Kamerbrief staat dit uitvoeriger beschreven met de instrumenten om dit te ondersteunen.

4 Status: Programma als uitwerking Nationale Omgevingsvisie

Het NPLG is aangekondigd in de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) en opgenomen in het coalitieakkoord. De term 'programma' komt voort uit de Omgevingswet. Zo'n programma is een inhoudelijk beleidsdocument dat het beleid in een omgevingsvisie verder uitwerkt en (thematisch) beleid beschrijft voor de inrichting van de ruimte. Het NLPG doet dit voor de NOVI.

Het NPLG is enerzijds een programma-aanpak in brede zin, is interbestuurlijk en omvat het gebiedsgerichte samenwerken en leren. Anderzijds wordt het NPLG een programma in enge zin dat door het kabinet wordt vastgesteld. Daarin worden onder meer de structurerende keuzes gemaakt, de doelen aangegeven waarop gestuurd gaat worden en wordt aangegeven welke middelen er vanuit het Rijk beschikbaar zijn. Gemeenten, provincies, waterschappen en het Rijk vervullen binnen het NPLG alle vier een rol bij het realiseren van de transitie van het landelijk gebied.

Zelfbindend en kaderstellend

Als programma in enge zin is het NPLG zelfbindend voor het Rijk en daarmee kaderstellend voor besluiten van het Rijk. Het kan daarnaast ook de inhoudelijke inslag geven om – via verschillende algemene maatregelen van bestuur – doorwerking te realiseren naar de plannen van provincies en gemeenten. Een voorbeeld is een verplichting aan een gemeente om in bepaalde gebieden specifieke activiteiten alleen onder voorwaarden toe te laten. Ook wordt een gebiedsgerichte aanpak onderdeel van het programma en worden daarin afspraken met provincies gemaakt. Een procedure voor de milieueffectrapportage (planMER) is vereist om de milieueffecten van het programma in beeld te brengen.

Definitie landelijk gebied
Het NPLG volgt de definitie landelijk gebied van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP). Het gaat over heel Nederland, uitgezonderd het stedelijk gebied en de grote wateren. De relatie stad-regio (synergie en interactie) is van belang, evenals de relatie tussen het begrensde Natuurnetwerk Nederland en het overige landelijke gebied.

5 Rijksbrede, inter-bestuurlijke en maatschappelijke samenwerking

Als interbestuurlijk programma wordt het NPLG ontwikkeld en uitgevoerd door het Rijk, samen met provincies, waterschappen, gemeenten en maatschappelijke partners. Onder aanvoering van het Ministerie van LNV en het Interprovinciaal Overleg (IPO) wordt samengewerkt in een regieorganisatie Realisatie Transitie Landelijk Gebied. Deze heeft als missie Rijk, provincies en andere overheden in staat te stellen om te komen tot een succesvolle en slagvaardige uitvoering van de transitie van het landelijke gebied volgens de in het NPLG opgenomen doelen.

Het Rijk stuurt aan de voorkant via het NPLG en vervolgens neemt de provincie – als gebiedsautoriteit voor het landelijk gebied – het voortouw over. De provincie werkt samen met de andere overheden en maatschappelijke partijen de maatregelen uit in gebiedsprocessen om de doelen uit het NPLG te realiseren. Afspraken worden vastgelegd in brede gebiedsprogramma's per provincie. Gezien de urgentie van de opgaven moet dit onontkoombaar ('gegarandeerd') worden vastgelegd, waarover meer in paragraaf 7. De bestaande kaders voor de beoordeling van de gebiedsplannen PSN, worden geactualiseerd zodat deze passend zijn bij de integrale ambities van het NPLG. Deze actualisatie omvat naar verwachting onder meer de doelen per provincie, de structurerende keuzes, het minimale detailniveau van de programma' s, een gebiedsindeling, en het perspectief voor de landbouw per gebied.

Commitment en continu leren

De kern van interbestuurlijk gebiedsgericht werken is dat de bestuurlijke afspraken commitment hebben van alle vier de overheden. En dat zij samenwerken voor realisatie van opgaven vanuit de eigen rol en verantwoordelijkheid en met het bijpassende instrumentarium. De verschillende overheden hebben elkaar nodig om de complexe opgaven te realiseren. Kennis en onderzoek zijn daarbij onmisbaar. Daarbij is het belangrijk continu te evalueren en leren, en het geleerde toe te passen. Ervaringen en lessen uit het verleden, waaronder uit de evaluatie reconstructie zandgebieden, worden waar mogelijk meegenomen in de verdere ontwikkeling van het NPLG.

Schakelen tussen bestuursniveaus

Door de aard van het NPLG zet het Rijk geld, capaciteit, kennis en instrumenten in om met de medeoverheden mee te denken en oplossingen mogelijk te maken. Bovendien moet het Rijk meer gebiedsgericht en samenhangend werken, wat in de samenwerking vraagt om 'schakelen' tussen de bestuursniveaus, om zo samen beleid te maken én dit samen effectief uit te voeren. In de brede gebiedsprogramma's komen de resultaten bij elkaar. Hoewel het noodzakelijk is om vraagstukken in samenhang te bezien en op te pakken, is het ook belangrijk om selectief te zijn. Want te veel integraliteit gaat ten koste van de voortgang. In het NPLG worden de structurerende keuzes, de (regionale) doelen en de kaders voor de brede gebiedsprogramma's vastgesteld na goed overleg met provincies en andere medeoverheden.

Rol regieorganisatie

Bij de inzet van middelen en uitvoeringsinstrumenten zal behoefte ontstaan aan een geïntegreerde aanpak, omdat veel instrumenten nu nog zijn ontwikkeld voor het bereiken van een specifiek (sectoraal) doel. Zowel voor geldstromen als voor andere (wettelijke) instrumenten geldt dat nader moet worden onderzocht hoe die voldoende toegesneden kunnen worden op een cross-sectorale of themadoorsnijdende toepassing, als dat voor een samenhangende benadering van de opgaven en belangen in de gebieden nodig is. Juist hiervoor is de nieuwe regieorganisatie Realisatie Transitie Landelijk Gebied bedoeld. In deze regieorganisatie komen een partnerrol en een regierol samen. Bij de partnerrol past een

horizontale werkwijze, gericht op samenwerking tussen overheden en andere belangrijke spelers. Voorbeelden zijn kennis delen, uitvoeringscapaciteit organiseren en producten en diensten ontwikkelen. Bij de regierol past juist een verticale werkwijze, gebaseerd op gemeenschappelijke kaders gericht op het halen van de NPLG-doelen in de uitvoering, focus op monitoring van de voortgang, het extern laten toetsen van de programma's, het via spelregels organiseren van een beheerst besluitvormingsproces voor het vrijgeven van de middelen en het zo nodig interveniëren, signaleren en/of escaleren naar bestuurlijk niveau.

Financiële slagkracht

Om samenhangende programma's per provincie te genereren is financiële slagkracht nodig. In het coalitieakkoord kondigt de coalitie aan dat er tot en met 2035 24,3 miljard wordt vrijgemaakt voor het onontkoombaar halen van de doelen. Het kabinet stelt een Transitiefonds landelijk gebied en natuur in, waarlangs die middelen zullen worden uitgegeven. Met dit fonds wil het kabinet zelf landelijke maatregelen nemen en meebetalen aan maatregelenpakketten van medeoverheden op basis van samenhangende programma's per provincie. In paragraaf 7 wordt dit uitvoerig toegelicht.

Betrokken departementen

De minister voor Natuur en Stikstof is de eerstverantwoordelijke minister voor het NPLG. De Ministeries van LNV, IenW en BZK zijn gezamenlijk opdrachtgever vanwege hun inhoudelijke verantwoordelijkheid voor onderdelen van het NPLG. Vanwege de inhoudelijke samenhang is het NPLG breed georganiseerd vanuit drie departementen, in nauwe samenwerking met de medeoverheden. De verbinding met de maatschappelijke organisaties zal onder andere via het maatschappelijk platform landelijk gebied en stikstof goed gelegd worden.

Afstemming en inspraak

Interbestuurlijke afstemming vindt plaats met (de koepels van) provincies, waterschappen en gemeenten, mogelijk via een (verbreding van) het bestaande Bestuurlijk Overleg stikstof. Gezien de grote uitdagingen, de kansen, maar ook de moeilijke keuzes, is het voeren van het onderlinge bestuurlijke gesprek belangrijk, ook met het oog op de verkiezingen van provincies en waterschappen in maart 2023. Bij de regionale uitwerking is verbinding met alle provincies, waterschappen en gemeenten uiteraard noodzakelijk. Dit krijgt onder andere invulling via regiosessies, waarbij het gaat om inhoud, proces en draagvlak. Het gebiedsproces krijgt uiteraard invulling samen met de maatschappelijke partners in het gebied. Zorgpunten zijn de beperkingen in beschikbare capaciteit en het effectief integraal laten werken van de verschillende sectorale aanpakken. Dit stelt dus eisen aan de wijze van organiseren. Parallel vindt communicatie naar bredere doelgroepen plaats. Uiteraard vindt ook formele inspraak plaats op bijvoorbeeld het planMER en in gebiedsprocessen.

Evalueren en leren

Aard, urgentie, omvang, onderlinge verwevenheid en complexiteit van opgaven (transitiekarakter) en de vele betrokken partijen vragen om leren over de hele linie. Belemmeringen waar de partijen in de gebiedsprocessen tegenaan lopen moeten zo snel mogelijk benoemd en opgelost worden, ook waar escalatie op rijksniveau nodig is. Het NPLG draagt hieraan bij met een lerende aanpak van doen, samen ervaren, evalueren en beter doen. De regieorganisatie krijgt hier een belangrijke rol bij. Het leren krijgt een interbestuurlijk vormgegeven plek met onder meer systematische uitwisselingen, lerend opgavegericht netwerk en een stevige verbinding tussen beleid en uitvoering. Evaluatie en monitoring worden lerend ingestoken. Als onderdeel hiervan is het PBL gevraagd om een lerende evaluatie uit te voeren.

6 Samenhang NPLG en andere trajecten in het landelijk gebied

Bij de relatie tussen het NPLG en andere rijksprogramma's is er onderscheid tussen:

a. Brede ruimtelijke programma's, zoals de NOVI, waar een regierol ligt voor het afstemmen van de grote ruimtelijke vraagstukken

b. Programma's die inhoudelijk sterke samenhang vertonen en waarmee landelijk en op gebiedsniveau intensieve samenwerking nodig is

c. Programma's met ruimtelijke impact vanuit andere vraagstukken, waarmee afstemming nodig is

In onderstaande kaders zijn voorbeelden van concrete programma's benoemd en is de wijze waarop NPLG de verbinding vormgeeft verder geconcretiseerd.
Goed lopende programma's moeten vooral doorlopen en niet vertragen. Het NPLG voegt ontbrekende elementen toe en zorgt waar nodig voor de verbinding tussen lopende programma's en nog ontbrekende opgaven. Ook van goed lopende governance van gebiedsgerichte programma's kan goed gebruik gemaakt blijven worden, denk aan het Deltaprogramma en de Regionale Bestuurlijke Overleggen van de KRW. En benut bijvoorbeeld de gebiedsdossiers die de provincies met de drinkwaterbedrijven hebben opgesteld om drinkwaterbronnen te beschermen.

A. Brede ruimtelijke programma's met een regierol

Structurerende keuzes rond de woningbouwopgave, bedrijventerreinen, infrastructuur, datacenters en de energietransitie worden door andere beleidsonderdelen binnen het Rijk voorbereid. Deze hebben ook een ruimtelijke relevantie voor het landelijk gebied. Voor de afstemming tussen deze keuzes en de keuzes binnen het NPLG heeft elk programma/beleidsonderdeel een eigen verantwoordelijkheid. Daarnaast ligt er een coördinerende (regie)rol bij de minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening voor het bewaken van het geheel. Periodieke afstemming tussen de verschillende trajecten en departementen is nodig om aansluiting te verzorgen en overlap te vermijden.
Als het nodig is voor de samenhang kunnen elders ontwikkelde keuzes ook een plek krijgen in het NPLG. Het NPLG stuurt richting provincies op de realisatie van de hoofdopgaven van het NPLG. In de programma's per provincie staan deze opgaven centraal. Uiteraard kunnen in programma's ook voor de andere onderwerpen uitwerkingen worden gedaan. De brede gebiedsprogramma's NPLG vormen weer een onderdeel van het grotere geheel van de provinciale arrangementen, zoals die in de Ruimtelijke Ordeningsbrief van 17 mei 2022 benoemd zijn.

B. Voorbeelden van programma's die inhoudelijk sterke samenhang vertonen en waarmee landelijk en op gebiedsniveau intensieve samenwerking nodig is

- *Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering*
- *Programma Veenweiden, en regionale veenweidestrategieën*
- *Uitvoering Klimaatakkoord landbouw en landgebruik*
- *Toekomstperspectief Landbouw (Perspectieven voor agrarische ondernemers)*
- *Uitvoering vastgestelde stroomgebiedbeheerplannen KRW 2022-2027*
- *7e Actieprogramma Nitraatrichtlijn*
- *Programma Bodem en Water sturend*
- *Deltaprogramma's Zoetwater en Ruimtelijke Adaptatie*
- *Natuurprogramma's zoals Natuurpact en nationale parken*
- *Programma Mooi Nederland*
- *Nationaal Programma Bodem en Ondergrond*
- *Deltaplan Agrarisch Waterbeheer*

Met alle genoemde programma's en trajecten zullen afspraken gemaakt worden over de wijze waarop de inhoudelijke en procesmatige relaties in samenhang vorm worden gegeven, zowel op nationaal als decentraal niveau. Deze afspraken zullen worden betrokken bij de beoordeling of de gebiedsgerichte uitwerking voldoende invulling geeft aan de integrale opgave die vanuit de verschillende rijksverantwoordelijkheden moet doorwerken.

C. Voorbeelden van programma's met ruimtelijke impact vanuit andere opgaven waarmee (bij voorkeur) afgestemd wordt

Bovengenoemde programma's liggen op het terrein van natuur, water, bodem en klimaat en zijn gebiedsgericht. Daarnaast zijn er rijksprogramma's op andere terreinen, die raakvlakken hebben vanwege de (grote) ruimtelijke impact zoals:

- *Programma Energiehoofdstructuur*
- *Programma Verstedelijking en Wonen*
- *Programma Werklocaties*
- *Ruimte voor defensie*
- *Nationaal Milieuprogramma*
- *Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (vanwege effect op ruimtelijke keuzes in landelijk gebied)*
- *Erfgoeddeals*

De beoogde samenwerkingsvorm is hier lichter dan in categorie B.

De intensiteit van de samenhang is visueel als volgt weer te geven:

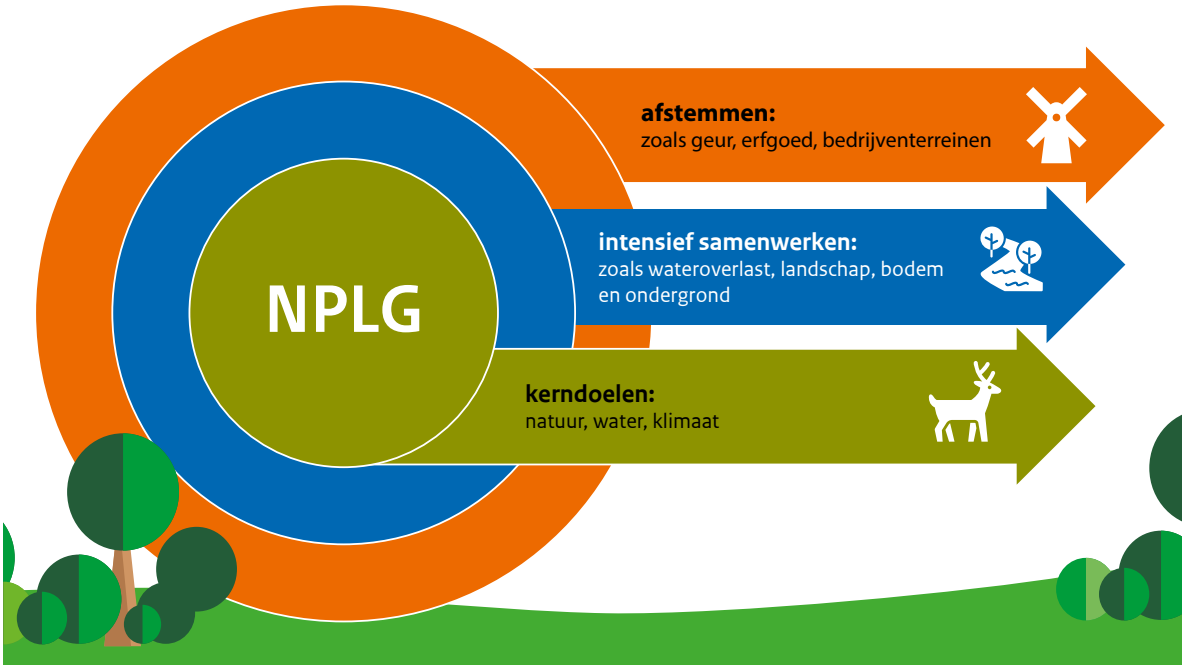

De samenhang tussen NPLG en de programma's voor stikstof en natuur is meer in detail in de volgende figuur weergegeven.

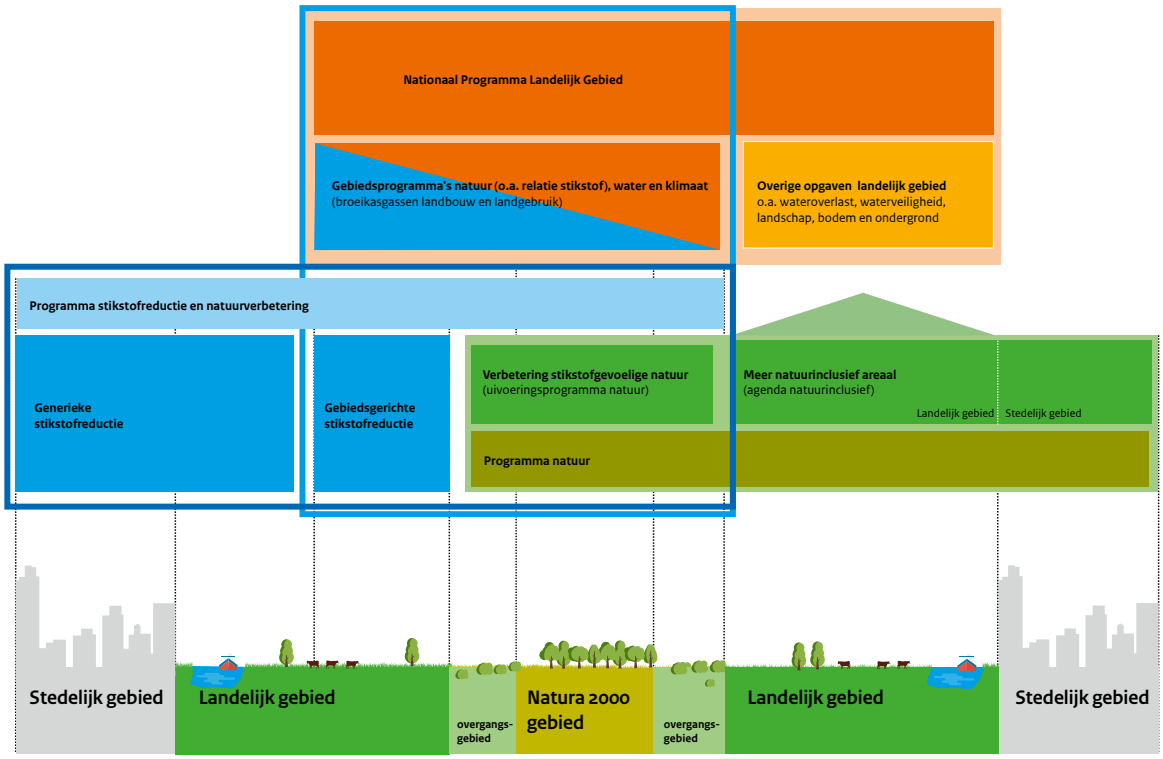

Samenhang NPLG met programma's voor stikstof en natuur

7 Gebiedsprogramma's, transitiefonds en onontkoombaarheid

De ambitie van het NPLG is te komen tot brede gebiedsprogramma's per provincie, inclusief de verplichte gebiedsplannen uit de Wet stikstofreductie en natuurverbetering. Deze programma's zijn provincie dekkend, voldoen minimaal aan de verplichting vanuit Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering (PSN) én werken ook de drie kerndoelen van het NPLG verder uit (natuur, water en klimaat). De brede gebiedsprogramma's, die (nog) niet de status van verplichte programma's onder de Omgevingswet hebben, worden door de provincies vastgesteld. Waar nodig met advies van waterschappen en gemeenten en waar nodig ook in samenspraak met het Rijk, bijvoorbeeld met Rijkswaterstaat als beheerder van Natura 2000-gebieden.

Vanuit hun expertise in de gebieden en passend bij hun bevoegdheid leggen de provincies in de gebiedsprogramma's de maatregelen en het instrumentarium vast om de doelstellingen te realiseren. Provincies hebben aanvullend op de kerndoelen ruimte om ook andere doelstellingen mee te nemen, waarvoor dan ook andere financiële middelen nodig zijn. Zoveel mogelijk bouwen provincies voort op de processen die momenteel al lopen of in voorbereiding zijn, bijvoorbeeld voor natuurherstel, KRW en de veenweidegebieden.

Relatie gebiedsplan PSN

Volgend uit de afspraken in het Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering (PSN) worden de stikstof- en natuurdoelen uiterlijk in juli 2023 verplicht en onontkoombaar ruimtelijk uitgewerkt en vastgelegd in een gebiedsplan. Vanuit de NPLG-ambitie wordt dit in de eerste versie van de brede gebiedsprogramma's opgenomen én samen met de uitgewerkte doelen voor natuur, water en klimaat startend vanaf de publicatie van deze startnotitie in een gezamenlijk werkproces opgenomen. Vooruitlopend hierop staan in de reeds afgesproken eerste conceptversie van het gebiedsplan PSN (najaar 2022) stikstof en natuur nog centraal. De provincies leveren zo conform de wettelijke verplichting de informatie – die nodig is voor het PSN – tijdig aan bij de minister voor Natuur en Stikstof. Komende maanden worden in een spelregelkader de minimale eisen uitgewerkt die gelden voor de brede gebiedsprogramma's van juli 2023. Daar zullen met oog op de tijdsdruk maatregelen voor stikstof en KRW bijvoorbeeld volledig in moeten zitten. Voor sommige andere opgaven is er nog wat meer tijd om dit uit te werken, zoals verzilting door zeespiegelstijging.

Transitiefonds financiële basis

Het Transitiefonds landelijk gebied en natuur heeft tot doel landbouw- en natuurmaatregelen te financieren met het oog op de opgaven voor natuur, stikstof, water en klimaat. Met het fonds wil het kabinet de maatregelen bekostigen die nodig zijn om de stikstofbelasting van de natuur terug te dringen, evenals de emissies van broeikasgassen door landbouw en landgebruik, om te voldoen aan de wettelijk gestelde doelen voor 2030. Daarnaast wil het kabinet maatregelen financieren die bijdragen aan het beschermen en ontwikkelen van de natuur en het tijdig voldoen aan de Kaderrichtlijn water en de verduurzaming van de landbouw om tijdens de transities in het landelijk gebied perspectief te bieden aan de landbouw.
In het onderstaande kader is de letterlijke tekst van het wetsvoorstel opgenomen die weergeeft waar de 24,3 miljard euro in het fonds voor bedoeld is. Het fonds biedt zo een financiële basis voor de uitvoering van de maatregelen uit de gebiedsprogramma's die bijdragen aan deze doelen en de benodigde transitie van de landbouw. De kaders en afspraken over de toekenning van middelen uit het fonds aan maatregelen in de brede gebiedsprogramma's hangen nauw samen met de uitwerking van het NPLG. Het fonds voorziet voorts in de mogelijkheid om de uitvoeringskosten voor de ontwikkeling en

ondersteuning van de gebiedsgerichte aanpak te financieren. Welke kosten gedekt worden en wat de afbakening is, wordt de komende tijd nader uitgewerkt.
Het is goed om voor ogen te houden dat het NPLG verder reikt dan de doelomschrijving van het fonds. De middelen die beschikbaar worden gesteld via het fonds, zijn niet de enige bron voor bekostiging van de maatregelen of de investeringen. De middelen zijn ten dele aanvullend op de bestaande geldstromen die de overheid nu al inzet. Het NPLG kijkt voorts wat betreft doelbereik vooruit tot 2050, terwijl de doelomschrijving van het fonds met name de wettelijke doelen voor 2030 bevat. Het fonds is tijdelijk en stelt de middelen beschikbaar tot en met 2035.
Het wetsvoorstel is op 25 april 2022 met toelichting in consultatie gebracht en voorgelegd voor advies aan onder andere de Algemene Rekenkamer. Het is de verwachting dat het wetsvoorstel en de memorie van toelichting dit najaar worden toegezonden aan de Tweede Kamer.

Artikel 2 Instelling en doel van het fonds

1. Er is een Transitiefonds landelijk gebied en natuur.

2. Het fonds heeft als doel de financiering van landbouw- en natuurmaatregelen met het oog op:

a. het verminderen van de depositie van stikstof op voor stikstof gevoelige habitats in Natura 2000-gebieden om te voldoen aan de omgevingswaarden voor stikstofdepositie, bedoeld in artikel 2.15a, eerste lid, van de Omgevingswet;

b. het verminderen van de emissie van broeikasgassen en het vastleggen van koolstof om te voldoen aan:

1°. de klimaatdoelen die voor landbouw en landgebruik zijn vastgesteld ter uitvoering van artikel 2, eerste en tweede lid, van de Klimaatwet;

2°. de verordening landgebruik;

c. het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen voor de Natura 2000-gebieden en het behoud of herstel van dier- en plantensoorten die van nature in Nederland in het wild voorkomen, van hun biotopen en habitats, en van in Nederland voorkomende typen natuurlijke habitats, in overeenstemming met de internationaalrechtelijke verplichtingen;

d. het beschermen en verbeteren van de chemische en ecologische toestand van watersystemen volgens de doelstellingen van de kaderrichtlijn water, in samenhang met de emissies door de landbouw en de inrichting van het landelijk gebied;

e. de verduurzaming van de landbouw met het oog op het bereiken van de onder a tot en met d genoemde doelen.

3. Uit het fonds kunnen mede worden gefinancierd:

a. maatregelen ten behoeve van het landelijk gebied die als onderdeel van een gebiedsgerichte aanpak gericht op de in het tweede lid genoemde doelen aantoonbaar ten minste even effectief zijn voor het bereiken van die doelen als de in het tweede lid bedoelde maatregelen en niet leiden tot meer uitgaven uit het fonds;

b. kosten voor de ontwikkeling en ondersteuning van een gebiedsgerichte aanpak gericht op het bereiken van de in het tweede lid genoemde doelen.

4. Onder landbouw- en natuurmaatregelen als bedoeld in de aanhef van het tweede lid worden niet verstaan maatregelen:

a. in de sector glastuinbouw, voor zover het gaat om maatregelen met het oog op de klimaatdoelen die voor die sector zijn vastgesteld ter uitvoering van artikel 2, eerste en tweede lid, van de Klimaatwet;

b. ten behoeve van watersystemen of onderdelen daarvan die in beheer zijn bij het Rijk, voor zover de kosten van die maatregelen al gedekt zijn door het deltafonds, bedoeld in de Waterwet.

In de Memorie van Toelichting is nader uitgewerkt waar het geld uit het fonds wel en niet aan besteed kan worden. De 24,3 miljard die tot en met 2035 is gereserveerd bepaalt de totale financiële bandbreedte van het fonds. NPLG en fonds hebben niet dezelfde scope. Niet alle maatregelen uit de gebiedsprogramma's NPLG worden uit het fonds gefinancierd. Met name maatregelen die op basis van vastgesteld beleid bijdragen aan de kerndoelen van het NPLG kunnen uit het fonds gefinancierd worden. Zo beschrijft de Memorie van Toelichting dat voor de KRW wordt ingezet op het inrichten van 100 tot 250 meter brede bufferstroken in beekdalen in de zandgebieden van Centraal Nederland, Oost-Nederland en Zuid-Nederland en dat watermaatregelen kunnen bijdragen aan de doelen voor natuur en klimaat. Het fonds financiert ook maatregelen die geen onderdeel zijn van het NPLG, zoals generieke bronmaatregelen.

Toetsen en voorwaarden

Een onafhankelijke ecologische autoriteit toetst de gebiedsprogramma's, waarbij onder andere gebruik gemaakt wordt van de natuurdoelanalyses en de analyses van de KRW. Naast een toets op de ecologische effecten worden de provincies gevraagd bij het opstellen van de brede gebiedsprogramma's een sociaaleconomische impactanalyse voor de landbouw uit te voeren. Op deze wijze borgen het kabinet en de provincies dat het perspectief van de blijvende agrarische ondernemers onderdeel is van de gebiedsgerichte aanpak. Voor de impactanalyse zal in overleg met de provincies, sectorpartijen en kennisinstituten een methodiek met indicatoren worden opgesteld. Een analyse van de sociaaleconomische effecten is al als een wettelijke verplichting opgenomen in de Wet Stikstofreductie en Natuurverbetering. De methodiek daarvoor is over enkele maanden gereed.
Er zijn nog andere belangrijke bouwstenen voor de gebiedsprogramma's die komende maanden verder uitgewerkt worden. Naast de doelen en de structurerende keuzes zijn belangrijke bouwstenen bij de uitwerking van de gebiedsprogramma's het minimale detailniveau van uitwerking, de wijze van vaststelling (procedure en status), de relatie met vervolgbesluiten en de relatie met andere opgaven. Deze startnotitie loopt niet vooruit op het gesprek met provincies hierover. Deze bouwstenen worden de komende maanden vastgelegd in een kader, dat samen met provincies wordt opgesteld. Dat kader bouwt voort op de bestaande kaders van het gebiedsplan PSN. In het gesprek met de provincies komt ook aan de orde wat provincies van het Rijk aan randvoorwaarden nodig hebben om tot vaststelling en uitvoering van de gebiedsprogramma's te kunnen komen.
Ook voorwaarden die worden verbonden aan de financiering vanuit het transitiefonds spelen een belangrijke rol bij het borgen van het onontkoombaar halen van de doelen. De komende periode worden toetsing en voorwaarden verder uitgewerkt.

Vervolgbesluitvorming

Voor een deel van de in de gebiedsprogramma's opgenomen maatregelen is vervolgbesluitvorming nodig, bijvoorbeeld een wijziging van een omgevingsplan, peilbesluit of verordening of het nemen van een projectbesluit. Dat vergt uiteraard proceduretijd, bijvoorbeeld voor een op te stellen planMER. Daarnaast kunnen de gebiedsprogramma's ook de basis vormen voor beschikkingen en het uitvoeren van feitelijke handelingen. Deze kunnen snel uitgevoerd worden.

Cyclisch proces

De uitwerking van het beleidsprogramma Bodem en Water sturend leidt tot aanvullende doelen (gereed in het najaar), en het toekomstperspectief landbouw (Kamerbrief perspectieven voor agrarische ondernemers van 10 juni 2022) met beleidsmatige keuzes wordt tegelijk met deze startnotitie gepubliceerd. Zonder dit toekomstperspectief, met gebiedsgerichte kaders, kan het NPLG niet toekomstbestendig vorm krijgen. Ook zullen er steeds nieuwe doelen bijkomen, denk aan de nieuwe EU-biodiversiteitsstrategie, waarmee het gebiedsproces een cyclisch karakter heeft met geregeld nieuwe input. Dat betreft

bijvoorbeeld het verder uitwerken van doelen, de praktijktoets van de haalbaarheid daarvan, het 'passend maken' van de gebiedsgerichte opgaven en de uitvoerbaarheid.
Streven is om naast de doelstellingen voor stikstof ook de (regionale) doelstellingen voor natuur, klimaat en water op 1 juli 2023 definitief vast te stellen voor zover dat nog niet gebeurd is. Na de eerste versie van de gebiedsprogramma's zijn de jaren erna iteraties en wijzigingsvoorstellen mogelijk, op voorwaarde dat de doelstellingen volledig en op tijd gerealiseerd worden. Daarbij is ook ruimte om gebruik te maken van een zogenaamd omwisselbesluit, waarbij maatregelen mogen worden ingewisseld tegen alternatieven, zolang de doelstellingen evenzogoed worden gerealiseerd en de maatregel een minstens zo doelmatige bijdrage levert. De uitwerking van de gebiedsprogramma's is dus een cyclisch proces, waarbij de mate van integraliteit en uitwerking per provincie in de tijd zal verschillen. Voor het proces om te komen tot gebiedsprogramma's is het belangrijk dat de kaders en procedures helder zijn en betrokken partijen – overheden, maatschappelijke partners en grondeigenaren – gelijkwaardig aan tafel zitten. Het Rijk zal met de provincies afspraken maken over de wijze waarop overheden hier gezamenlijk zorg voor dragen. Ter uitvoering van de motie Boswijk (TK 35925 XIV, nr. 105) zal ook een afspraak opgenomen worden over de wijze waarop de positie van de boer in de gebiedsprocessen geborgd wordt.

Het cyclische proces op weg naar integrale gebiedsprogramma's ziet er als volgt uit:

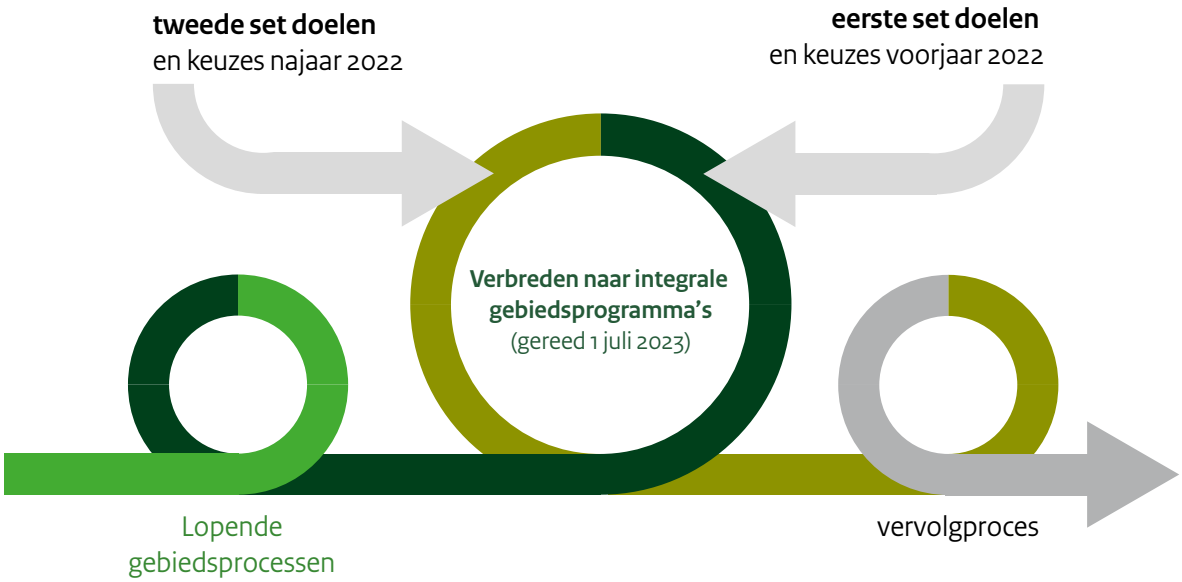

Escalatiemechanisme

Als er op 1 juli 2023 onvoldoende zicht is op concrete maatregelen om de doelen te halen dan zal het Rijk zijn bevoegdheden inzetten. De Hoofdlijnen van de gecombineerde aanpak van natuur, water en klimaat in het landelijk gebied en van het brede stikstofbeleid (1 april 2022) en de Ruimtelijke Ordeningsbrief (17 mei 2022) schetsen al enkele contouren, zoals de inzet van RO-instrumenten om besluiten door te zetten en onteigenen. Dit escalatiemechanisme wordt nog verder uitgewerkt onder voortouw van de minister voor Natuur en Stikstof. Voor oktober moet dit leiden tot een interbestuurlijk gedeelde aanpak.

Onontkoombaarheid

De afspraken moeten onontkoombaar worden vastgelegd en uitgevoerd. Anders verbetert de natuur niet en blijft toestemmingsverlening voor nieuwe ontwikkelingen lastig. Onontkoombaarheid is een samenspel van verschillende elementen:

- *Stevigheid van het brede gebiedsprogramma en de mix van landelijke en gebiedsgerichte maatregelen: Het Rijk gaat in het toetsingskader duidelijke (minimum)eisen stellen, ook als basis voor de financiële toedeling uit het transitiefonds.*
- *Bestuurlijk commitment: De overheidspartijen moeten zich committeren aan de in het gebiedsprogramma gemaakte afspraken. Het gezamenlijke proces is hiervoor belangrijk, waarbij ieder ook zijn eigen rol kan waarmaken en zijn eigen verantwoordelijkheden heeft. Financiële afspraken worden helder vastgelegd, bijvoorbeeld via een specifieke uitkering of via (periodieke) bestuurlijke afspraken in het meerjarenprogramma gerelateerd aan het transitiefonds. Het Rijk zet alles op alles om de benodigde randvoorwaarden (middelen, grond, capaciteit) te realiseren.*
- *Vastlegging beleidsregels: Doelen en randvoorwaarden zullen deels in instructieregels en omgevingswaarden vastgelegd worden. Hiervoor wordt een juridische agenda opgeleverd.*
- *Monitoring van voortgang en resultaten om, indien nodig, tijdig bij te kunnen sturen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de bestaande monitoringssystemen voor natuur, stikstof, water en klimaat en de wettelijk vastgelegde opdracht voor stikstofreductie en natuurverbetering. Aanvullende monitoringsbehoeften op verschillende niveaus (bijvoorbeeld doelbereik, procesvoortgang, uitvoeringsvoortgang, draagvlak voor de transitie en/of sociaaleconomische effecten) worden door het Rijk in kaart gebracht en uitgewerkt. Na juli 2023 worden de brede provinciale gebiedsprogramma's doorgerekend en volgt er een effectief ritme van monitoring, evaluatie, verantwoording en waar nodig bijsturing.*
- *Waar nodig gebruik maken van doorzettingsmacht volgens een voorspelbare interventieladder: Er kunnen diverse redenen zijn waarom resultaten achterblijven bij de afspraken en verwachtingen. Voor situaties waarin het niet lukt om decentraal lastige, maar onvermijdelijke keuzes te maken, kan het uiteindelijk nodig zijn om andere bevoegdheden in te zetten. Het Rijk heeft op grond van de Omgevingswet diverse bevoegdheden om in concrete gevallen meer sturing te geven wanneer dat nodig blijkt om doelen te realiseren. Richting medeoverheden gaat het om het instructiebesluit, het projectbesluit en de vergunning omgevingsplanactiviteit van nationaal belang, al dan niet in combinatie met een voorbereidingsbesluit. Daarnaast zijn er voor medebewindstaken de algemene instrumenten uit het interbestuurlijk toezicht (indeplaatsstelling bij taakverwaarlozing en schorsing en vernietiging). Richting burgers en bedrijven is er, naast de algemene bevoegdheid tot het stellen van algemene regels, de onteigeningsbeschikking en het voorkeursbesluit van nationaal belang. In overleg met de medeoverheden zal in oktober een interventieladder uitgewerkt zijn.*

Versnelling integrale gebiedsgerichte aanpak

Parallel aan het traject van het opstellen van de brede gebiedsprogramma's loopt de versnelling integrale gebiedsgerichte aanpak, zodat ook in 2022 en 2023 al concrete uitvoeringsresultaten worden geboekt. Mogelijke maatregelen zijn inmiddels geïnventariseerd en worden beoordeeld.

NOVI-gebieden aanvullend

Voor de transitie landelijk gebied zijn vrijwel alle gebieden in Nederland belangrijk, dus ook alle 12 provinciale gebiedsprogramma's. De NOVI/NOVEX-gebieden zijn hierop aanvullend. In die gebieden heeft het Rijk extra betrokkenheid vanwege de complexiteit en de samenhang bij de soms tegenstrijdige opgaven. De leerervaringen in het onderstaande kader

illustreren waar betrokkenen tegenaan lopen bij de uitwerking in het NOVI-gebied De Peel. Dit is waardevol bij de verdere uitwerking van (het proces van) de gebiedsprogramma's.

Leerervaringen NOVI-gebied De Peel

- *Er loopt al jarenlang een intensieve samenwerking en afstemming tussen provincies, waterschappen, gemeenten en Rijk, waarbij we het werken als één overheid vanuit gelijkwaardigheid uitvinden.*
- *Beleid voor natuur, stikstof, water en klimaat verschilt tussen de provincies Brabant en Limburg en tussen de twee waterschappen, terwijl de transitieopgaven grensoverschrijdend zijn.*
- *Zolang er geen helder toekomstperspectief is voor de landbouw en natuur en aanpak stikstof lukt het niet om grotere keuzes te maken die nodig zijn voor de gewenste transitie.*
- *Koppel dit toekomstperspectief aan de instrumentenkoffer van de vier overheidslagen en creëer daardoor maatwerk.*
- *Bouw voort op alles wat al loopt, daar zit de energie. Benader het gebiedsproces niet lineair. We beginnen niet pas als de plannen klaar zijn. We zijn al bezig.*
- *Voorwaarde voor het slagen van de transities is het versterken van de regionale uitvoeringskracht door extra capaciteit, door innovatieve samenwerking en door minder dubbel te doen.*
- *Met name een structurerende keuze voor de landbouw wordt gemist: het noordelijke deel van De Peel is toekomstbestendiger voor (kringloop/extensieve) landbouw vanuit de eisen van natuur, stikstof, water en bodem dan het zuidelijke deel.*
- *Duidelijke keuzes vanuit het Rijk en het flexibel inzetten van instrumenten en grondposities (door het Rijk) zijn belangrijk. Vanuit die duidelijkheid kunnen maatwerk arrangementen voor het gebied worden uitgewerkt.*
- *Er is gevaar voor dominantie van de opgaven voor landbouw en natuur en het onvoldoende meenemen van andere opgaven zoals klimaat en KRW. Voor het slagen van het gebiedsproces moet daarnaast verbinding worden gemaakt met de thema's vanuit de regio en brede welvaart. Benut daarbij de lokale kennis van onder meer de gemeenten en de waterschappen.*
- *Ook de relatie met verstedelijking van Eindhoven en de twee vliegvelden Eindhoven (burgerluchtvaart en defensie) en Volkel (defensie) speelt een rol bij de ruimtelijke uitwerking.*
- *De scheiding van bestuurlijke portefeuilles bij onder meer de provincies is lastig, er is (nog) te weinig regie vanuit het ruimtelijke totaalplaatje. Dat geldt ook voor regie vanuit de sectorale waterkolom (RBO Maas). Deze is onvoldoende gekoppeld aan de integrale gebiedsprocessen.*
- *Escaleren is lastig omdat de organisaties (nog) te veel gericht zijn op hun huidige beleid, aanpak en programma's en nog onvoldoende gesteld staan voor de grote opgaven.*

8 Vervolgproces en planning

De uitgangspunten opgenomen in deze startnotitie zijn van belang om de verwachtingen bij het NPLG helder te hebben, gezien de vele trajecten die reeds in gang zijn gezet rondom natuur, stikstof, water en landbouw. Goed lopende programma's moeten vooral door kunnen blijven lopen voor zover dit no-regret is. Het NPLG legt waar nodig de verbindingen en vult ontbrekende opgaven aan.

Belangrijke bouwstenen die komende maanden nog verder uitgewerkt worden zijn:

- De wijze waarop de verschillende keuzes, doelen en maatregelen in het gebiedsprogramma geïntegreerd en onontkoombaar vastgelegd gaan worden (beleidsmatig of juridisch).
- De concrete uitwerking van bodem en water sturend en het toekomstperspectief landbouw.
- De detailuitwerking van de besteding van de middelen uit het Transitiefonds landelijk gebied en natuur.
- De risico's, bijvoorbeeld wat betreft planning, budget en doelbereik.
- De spelregels voor de beoordeling van (pakketten van) maatregelen die onderdeel zijn van de gebiedsprogramma's.
- De interventieladder, de wijze waarop onontkoombaarheid steviger invulling krijgt.

De mijlpalen zijn:

- Aangevulde keuzes en doelen beschikbaar voor de regionale overheden (oktober 2022).
- Hoofdlijnen NPLG naar de Tweede Kamer (oktober 2022).
- IJkpunt voortgang ontwikkeling gebiedsprogramma's of onontkoombare afspraken in juli haalbaar zijn, en bijsturen als dat nodig is (januari 2023).
- Uitgewerkt ontwerpprogramma NPLG inclusief planMER (voorjaar 2023), (NB: tevens natuurdoelanalyses en richtinggevende sectordoelen stikstof voor mobiliteit en industrie).
- Brede provinciale gebiedsprogramma's (1 juli 2023).

Deze mijlpalen sluiten aan bij de lijn uit de Ruimtelijke Ordeningsbrief van 17 mei, met dezelfde mijlpalen op weg naar wederkerige afspraken in oktober 2023 die het ruimtelijk arrangement per provincie vormen.
Het NPLG is een planMer-plichtig programma met een uitgebreide procedure, omdat het een programma betreft dat kaderstellend is voor m.e.r.-(beoordelings)plichtige besluiten. Het plan stelt onder meer kaders voor activiteiten in een plangebied en de ontwikkelingen binnen het plan kunnen leiden tot significante gevolgen voor onder meer Natura 2000-gebieden. Een passende beoordeling is vanwege het detailniveau niet nodig. Aangezien de doorlooptijd van een zorgvuldige planMER-procedure – inclusief het opstellen van een Notitie Reikwijdte en Detailniveau - al snel een jaar is, bepaalt dit de doorlooptijd van het opstellen van het ontwerpprogramma NPLG. Daarmee wordt de totale planning als volgt:

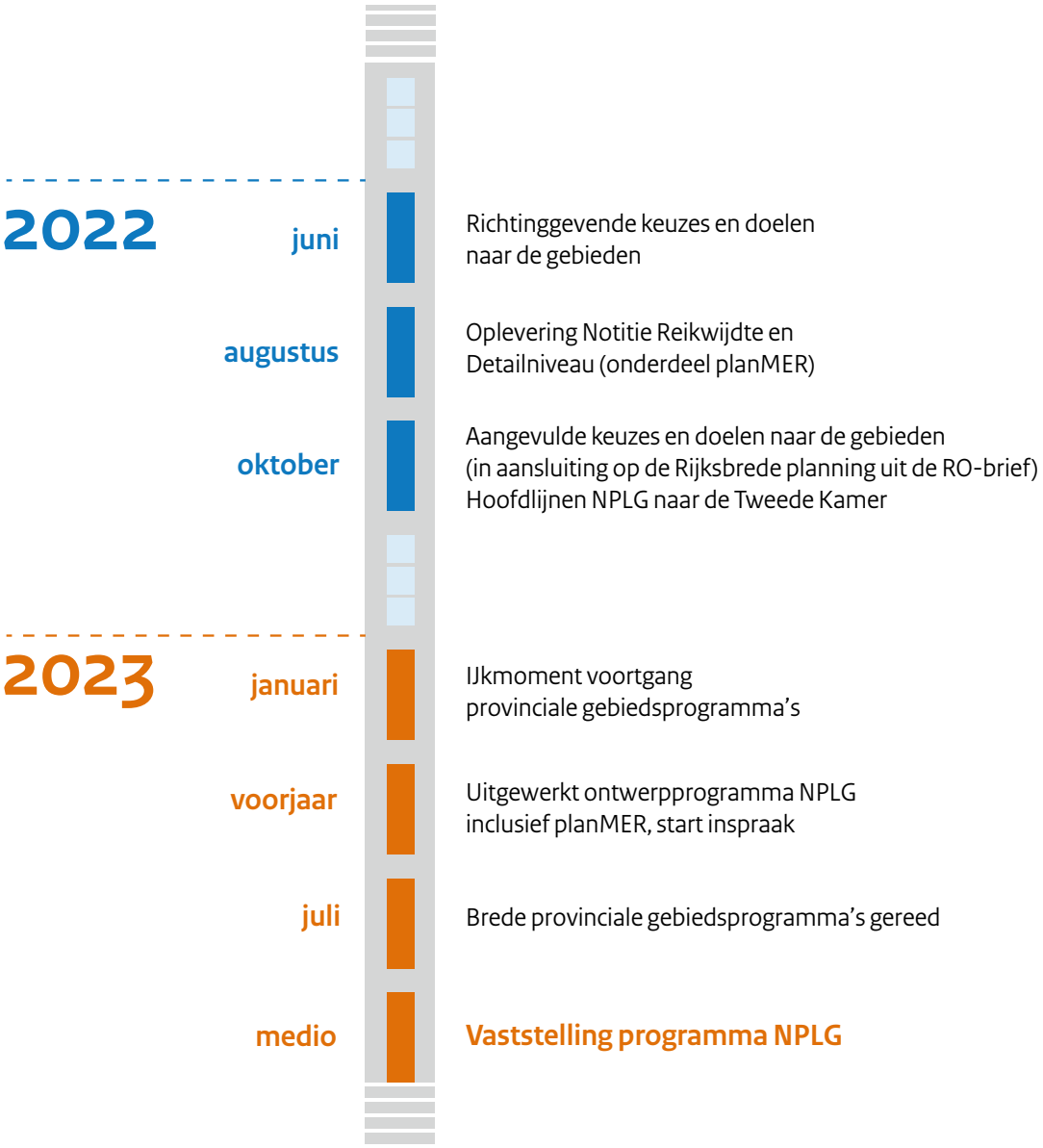
2022
juni
Richtinggevende keuzes en doelen naar de gebieden
augustus
Oplevering Notitie Reikwijdte en Detailniveau (onderdeel planMER)
oktober
Aangevulde keuzes en doelen naar de gebieden (in aansluiting op de Rijksbrede planning uit de RO-brief)
Hoofdlijnen NPLG naar de Tweede Kamer
2023
januari
IJkmoment voortgang provinciale gebiedsprogramma's
voorjaar
Uitgewerkt ontwerpprogramma NPLG inclusief planMER, start inspraak
juli
Brede provinciale gebiedsprogramma's gereed
medio
Vaststelling programma NPLG

9 Ter afsluiting

De ambitie uit deze startnotitie NPLG vraagt om een stevige transitie op vele fronten. Niet overal zijn opgaven meer inpasbaar en in delen van het landelijk gebied kan dit leiden tot een herinrichting. Het vraagt keuzes op wat we als samenleving belangrijk vinden en keuzes op de opgaves die nodig zijn. Het vraagt ook een andere manier van werken als overheden onderling en in samenwerking met de maatschappij, burgers en bedrijfsleven. Meer samenhangende gebiedsgerichte aanpak is nodig!

Deze aanpak zal zo ingrijpend zijn dat het veel van velen zal vergen om haar vorm te geven. Daar oog en begrip voor hebben zal essentieel zijn voor het slagen en het met tempo werken aan de benodigde veranderingen. Langjarig, met elkaar waarbij iedereen nodig is.

Bijlage

Structurerende keuzes en doelen

Doelen

In de komende maanden zullen provincies een eerste versie van een gebiedsplan ontwikkelen voor stikstofreductie en natuurverbetering. Dit overzicht is bedoeld als een doorkijkje naar oktober 2022. Dan zal namelijk de aanvullende set aan (indicatieve) NPLG-doelen met de provincies wordt gedeeld. Door dit overzicht krijgen provincies dus alvast in beeld hoe de maatregelen van het Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering die al in voorbereiding zijn zich verhouden tot de bredere doelen van het NPLG. Het doel van het overzicht is ook om bij te dragen aan een doelmatige besteding van middelen.

Sommige van de opgenomen doelen zijn al wettelijk vastgelegd, zoals de doelen op grond van de Kaderrichtlijn Water. Diverse natuurdoelen zijn in eerdere trajecten interbestuurlijk afgesproken. Daarnaast bevat het overzicht doelen en ambities die nog in ontwikkeling zijn (bv. voor het klimaat) en die nog in afwachting zijn van politieke besluitvorming. Deze doelen moeten nog gebiedsgericht worden vertaald of geactualiseerd. Voor een deel van deze doelen zijn nog geen financiële middelen beschikbaar.

Wat de middelen uit het Transitiefonds landelijk gebied betreft: deze worden ingezet voor het realiseren van doelen die in het wetsvoorstel Transitiefonds zijn benoemd. Dit wetsvoorstel is momenteel in consultatie. Deels zijn deze doelen ook ondergebracht in het NPLG. Naast het transitiefonds zijn er andere bronnen van financiering beschikbaar. Dit overzicht loopt niet vooruit op de besluitvorming over de uitgaven vanuit het transitiefonds of vanuit andere bronnen. In de tekst staat expliciet aangegeven als doelen de looptijd van het transitiefonds (tot 2035) overschrijden en daarvoor niet op voorhand financiële dekking is vastgelegd.

Natuur

Een te hoge stikstofdepositie is slecht voor de kwaliteit van de natuur. Andere factoren die van invloed zijn op een gunstige staat van instandhouding van de natuur zijn areaal, hydrologie, voldoende robuuste droge en natte ecologische verbindingen tussen natuurgebieden en andere condities. In het kader van het NPLG worden, naast de stikstofdoelen, ook voor deze andere vier factoren doelen geformuleerd voor de gebiedsprogramma's. Daarnaast gaat het om algemene doelen voor natuurkwaliteit. In de tabel is aangegeven welk beleid nu al van toepassing is ('bestaand') en welk beleid in ontwikkeling is ('nieuw').

Natuur: Algemeen

Onderdeel/ nationaal doel	Opgave helder vertaald naar provinciaal schaalniveau	Toelichting opgave	Achtergrond
Gunstige staat van instandhouding conform VHR	Deels	*Bestaand* Het bereiken van een gunstige staat van instandhouding is een bestaande opgave vanuit de Vogel- en Habitatrichtlijn. Per soort en habitattype zijn landelijke doelen en/of nationaal gunstige referentiewaarden opgesteld. Nieuw: uiterlijk 1 oktober 2022 worden gunstige referentiewaarden aangevuld/verbeterd en indicatief verdeeld per provincie. Hieruit kunnen in oktober 2022 ook de belangrijkste opgaven per regio worden geduid. Nieuw: Provincies brengen met de gebiedsprogramma's in beeld hoeveel zij per soort en habitattype op lange termijn bijdragen aan een gunstige staat van instandhouding in de provincie als geheel. Ze maken daarbij onderscheid tussen de bijdrage, (inclusief extra areaal) binnen en buiten de beschermde gebieden en welk deel daarvan in 2030 kan worden gerealiseerd. Nieuw: Voor het bereiken van een gunstige staat van instandhouding is extra areaal leefgebied nodig. Dit hoeft geen beschermde natuur in de zin van N2000 te zijn, maar kan ook deels extensief beheerde of natuurinclusieve landbouwgrond zijn. Ook het concept landschapsgrond uit het regeerakkoord kan hier aan bijdragen. Om de doelstellingen dichterbij te brengen heeft het kabinet in het regeerakkoord binnen het transitiefonds indicatief in totaal tot 2035 €2,33 miljard gereserveerd voor uitbreiding van het natuurareaal. Voor de opgave in het agrarisch gebied is tevens voor natuurinclusieve landbouw tot 2035 indicatief €2,59 miljard gereserveerd in het transitiefonds. Het kabinet werkt de opgaves voor extra natuurareaal en natuurinclusieve landbouw zo snel als mogelijk verder uit met kennispartners, zodat in de gebiedsprogramma's meegenomen kan worden om welke natuur of vereiste agrarische condities het gaat, hoe die ruimtelijk gedifferentieerd zijn en wat een restopgave blijft waar gebiedsprogramma's in het NPLG al op kunnen voorsorteren. Het Rijk wil dat provincies zich in hun gebiedsprogramma's rekenschap geven van het feit dat er extra areaal leefgebied en natuurinclusieve landbouw nodig zal zijn.	Vindplaats: Wet Natuurbescherming (wetten.nl - Regeling - Wet natuurbescherming - BWBR0037552 (overheid.nl) https://www.natura2000.nl/sites/default/files/Bibliotheek/Europa/EC%20 2005%20 Assessment%2C%20 monitoring%20reporting%20conservation%20 status.pdf
Condities gunstige staat van instandhouding op orde tot 70% gSvI	Deels	Afgeleid van hoofddoel VHR. *Bestaand* Programma Natuur: in 2030 zijn voor 70% van de VHR soorten en habitats de condities op orde, die nodig zijn voor een gunstige staat van instandhouding. Het doel voor 2030 (programma Natuur) is bestuurlijk vastgesteld.	Vindplaats: https://open.overheid.nl/repository/ronl-813b2c1c-6b78-4336-bf2a-3e156dd679e8/1/pdf/Programma%20Natuur%20 20282379%20bijlage.pdf

Onderdeel/ nationaal doel	Opgave helder vertaald naar provinciaal schaalniveau	Toelichting opgave	Achtergrond
Instandhoudingsdoelen per Natura 2000-gebied	Deels	*Bestaand* Natura 2000-gebieden kennen instandhoudingsdoelstellingen. Deze zijn geformuleerd in aanwijzingsbesluiten en uitgewerkt in Natura 2000-beheerplannen. Deze zijn tot op heden geformuleerd in termen van behoud (ondergrens: geen verslechtering), uitbreiding of kwaliteitsverbetering. Het Rijk wil dat provincies in hun gebiedsprogramma's concreet (kwantitatief) uitwerken wat de uitbreidings- en kwaliteitverbeteringsdoelen per N2000-gebied inhouden en welke maatregelen ze zullen nemen om deze doelen te bereiken. Het Rijk wil dat deze maatregelen op termijn gerealiseerd te zijn, met een geloofwaardig ingroeipad. De beheerplannen van Natura 2000-gebieden worden daartoe actueel gehouden. Het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen voor de Natura 2000-gebieden is onderdeel van bestaande afspraken met provincies.	Wet natuurbescherming, artikel 2.3: https://wetten.overheid.nl/BWBR0037552/2021-07-01
		Het Rijk wijst waar nodig nieuwe Vogelrichtlijngebieden aan en beschermt andere soorten in de bestaande gebieden. In de loop van 2022 komt hier meer helderheid over.	https://www.vogelbescherming.nl/actueel/bericht/belangrijke-vogelgebieden-in-nederland-opnieuw-in-kaart-gebracht
Europese Biodiversiteitsstrategie EBS)*	Deels	*Nieuw* Nieuw: Europese Biodiversiteitsstrategie stelt nadere doelen voor oppervlaktes aan (strikt) beschermde gebieden en voor verbetering van de staat van instandhouding van beschermde habitattypen en soorten van de VHR. In samenspraak met provincies zal LNV bepalen wat op onderstaande punten opgenomen wordt in een pledge voor de Europese Commissie (uiterlijk eind 2022). Het Rijk wil dat bijbehorende doelen vervolgens in de gebiedsprogramma's te worden uitgewerkt: • Voor welke habitattypen en soorten behoud verzekerd wordt in 2030. • Welke habitattypen en soorten genomineerd worden voor significant herstel.	https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:a3c806a6-9ab3-11ea-9d2d-01aa75ed71a1.0008.02/DOC_1&format=PDF

** Nederland levert een billijke bijdrage aan de EBS-doelen om:*

- *ten minste 30% van het land en 30% van de zee in de EU te beschermen;*
- *ten minste een derde van de beschermde gebieden (10% van het land en 10% van de zee in de EU) strikt te beschermen.*

Nederland zorgt ervoor dat de instandhoudingstrends en -toestand van alle beschermde habitattypen en soorten tegen 2030 niet verslechterd zullen zijn. Nederland zorgt ervoor dat ten minste 30% van de soorten en habitattypen die momenteel niet in een gunstige toestand verkeren, wel in die categorie terechtkomen of een sterke positieve trend vertonen.

Natuur onderdeel stikstof

Onderdeel/ nationaal doel	Opgave helder vertaald naar provinciaal niveau	Toelichting opgave	Achtergrond
Stikstofreductie: 74% van het areaal stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden onder de KDW in 2030: en 40% onder de KDW 2025)	Uitwerking zie hieronder	Dit zijn richtinggevende emissiereductiedoelen. De definitieve doelstellingen worden vastgelegd in juli 2023. Zie ook paragraaf 3.	Wet Stikstofreductie en natuurverbetering & RIVM Memo

Reductie proviciale emissies

	percentage	ton NH3
Landelijk*	**~40%**	**39.023**
Drenthe	**43%**	**2.450**
Blauw	12%	196
Paars	47%	1.192
Geel	47%	196
Lichtgroen	70%	467
Groen (Natura 2000)**	>95%	19
Donkergroen (NNN)**	>95%	380
Groningen	**25%**	**1.447**
Blauw	12%	470
Paars	47%	628
Geel	47%	128
Lichtgroen	70%	15
Groen (Natura 2000)	>95%	0
Donkergroen (NNN)	>95%	206
Noord-Holland	**41%**	**1.797**
Blauw	12%	209
Paars	47%	506
Geel	47%	247
Lichtgroen	70%	517
Groen (Natura 2000)	>95%	150
Donkergroen (NNN)	>95%	167

	percentage	ton NH3
Flevoland	**24%**	**442**
Blauw	12%	166
Paars	47%	109
Geel	47%	8
Lichtgroen	70%	94
Groen (Natura 2000)	>95%	n/a
Donkergroen (NNN)	>95%	65
Limburg	**52%**	**3.039**
Blauw	12%	48
Paars	47%	1.865
Geel	47%	12
Lichtgroen	70%	672
Groen (Natura 2000)	>95%	84
Donkergroen (NNN)	>95%	358
Overijssel	**41%**	**5.738547**
Blauw	12%	547
Paars	47%	2.756
Geel	47%	408
Lichtgroen	70%	1.265
Groen (Natura 2000)	>95%	229
Donkergroen (NNN)	>95%	532

	percentage	ton NH3
Noord – Brabant	**46,3%**	**6.957**
Blauw	12%	642
Paars	47%	3.913
Geel	47%	42
Lichtgroen	70%	1.166
Groen (Natura 2000)	>95%	81
Donkergroen (NNN)	>95%	1.112
Zeeland	**32%**	**631**
Blauw	12%	127
Paars	47%	330
Geel	47%	12
Lichtgroen	70%	66
Groen (Natura 2000)	>95%	14
Donkergroen (NNN)	>95%	81
Fryslan	**34%**	**4.701**
Blauw	12%	760
Paars	47%	1.682
Geel	47%	887
Lichtgroen	70%	966
Groen (Natura 2000)	>95%	46
Donkergroen (NNN)	>95%	360

	percentage	ton NH3
Zuid-Holland	**41%**	**1.951**
Blauw	12%	157
Paars	47%	528
Geel	47%	852
Lichtgroen	70%	229
Groen (Natura 2000)	>95%	30
Donkergroen (NNN)	>95%	154
Utrecht	**46%**	**2.359**
Blauw	12%	101
Paars	47%	1.126
Geel	47%	499
Lichtgroen	70%	262
Groen (Natura 2000)	>95%	67
Donkergroen (NNN)	>95%	304
Gelderland	**42%**	**7.511**
Blauw	12%	822
Paars		
Geel		
Lichtgroen	58%***	5.651
Groen (Natura 2000)	>95%	377
Donkergroen (NNN)	>95%	661

Het betreft richtinggevende doelen per gebied om sturing te geven aan de gebiedsprocessen. Deze doelen zijn opgesteld op basis van een modelmatige berekening. Hier kan gemotiveerd van worden afgeweken als uit de gebiedsprocessen blijkt dat een andere verdeling passender is. Ook kan (neerwaartse) bijstelling aan de orde zijn wanneer sectorale doelen voor industrie en mobiliteit worden vastgesteld en ramingen worden geactualiseerd. Voor bijstellingen geldt echter wel dat realisatie van de landelijke stikstof- en natuurverplichtingen een voorwaarde zijn. De emissiereductiepercentages per gebied tellen bij elkaar op tot de landelijke doelstelling voor 2030 (74% onder KDW), en anticiperen al op de benodigde reductie voor de doelstellingen KRW en klimaat. Bij de modelmatige berekening is gerekend met een reductie van 39 kton NH3 vanuit de landbouw (veehouderij). Waar dit effectief is, is er ruimte in de gebiedsprocessen voor maatwerk, bijvoorbeeld om doelstellingen voor een deel in te vullen met reductie in andere sectoren (zoals industrie).

***Vanwege de diversiteit van de NNN- en Natura 2000-gebieden zal de benodigde reductie afhankelijk zijn van specifieke lokale omstandigheden in het gebied. In NNN- en Natura 2000-gebieden kunnen (agrarische) activiteiten bewust onderdeel zijn van bijvoorbeeld (agrarisch) natuurbeheer. Waar dat het geval is en ook in de toekomst passend is, is ruimte om hier in de gebiedsplannen rekening mee te houden. Modelmatig is gerekend met 95% emissiereductie.*

****Betreft een combinatie van emissiereductie van 80% voor stalemissies en 18% voor veldemissies.*

Natuur: onderdeel Areaal

Onderdeel/ nationaal doel	Opgave helder vertaald naar provinciaal schaalniveau	Toelichting opgave	Achtergrond
Resterende hectares Natuurpact (2027)	Deels	Afgeleid van hoofddoel VHR. Bestuurlijke afspraak ligt er (uitwerking Natuurpact), Voorstel voor verdeling per provincie moet nog met provincies worden afgestemd.	Middelen zijn beschikbaar. Vindplaats detailinformatie natuurpact Kamerstuk 33576, nr. 6 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen (officielebekendmakingen.nl) https://open.overheid.nl/repository/ronl-e462ebdc-af84-4ef7-848f-5e2ba3a12eb6/1/pdf/aanbieding-zevende-voortgangsrapportage-natuur.pdf
Uitvoering Bossenstrategie (2030)	Ja	Afgeleid van hoofddoel VHR. *Bestaand* Bestuurlijke afspraak (Bossenstrategie), omvat 15.000 ha extra bos binnen Natuur Netwerk Nederland , 3.400 ha compensatiebos, 10% natuurbos (omvorming), 19.000 ha extra bos buiten NNN. Verdeling per provincie is bekend. Middelen zijn beschikbaar. Dekking 19.000 ha extra bos nog onderwerp van gesprek tussen rijk en provincies. Ook wordt gekeken naar private co-financiering	Vindplaats: Bos voor de toekomst Uitwerking ambities en doelen landelijke Bossenstrategie en beleidsagenda 2030.pdf (overheid.nl)

Natuur: onderdeel Hydrologie

Onderdeel/ nationaal doel	Opgave helder vertaald naar provinciaal schaalniveau	Toelichting opgave	Achtergrond
Hydrologische condities voor Natura 2000 op orde (2027)	Ja	Afgeleid van hoofddoel VHR. Bestuurlijke afspraak (Natuurpact). De hydrologische condities voor de Natura 2000-gebieden worden uiterlijk in 2027 samen met de waterschappen zo verbeterd dat de gewenste kwaliteit van de natuur gewaarborgd wordt. In de gebiedsprogramma's moet concreet te worden uitgewerkt wat hiervoor nodig is.	Binnen bestaande middelen Natuurpact. Vindplaats: Vindplaats: Natuurpact: Kamerstuk 33576, nr. 6 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen (officielebekendmakingen.nl)

Natuur: onderdeel Verbindingen

Onderdeel/ nationaal doel	Opgave helder vertaald naar provinciaal schaalniveau	Toelichting opgave	Achtergrond
Natuurnetwerk Nederland		Het Natuurnetwerk Nederland waarborgt de nodige ruimtelijke samenhang voor realiseren van de VHR doelen.	Vindplaats: Artikel 1.12 WnB wetten.nl - Regeling - Wet natuurbescherming - BWBR0037552 (overheid.nl)

Onderdeel/ nationaal doel	Opgave helder vertaald naar provinciaal schaalniveau	Toelichting opgave	Achtergrond
groenblauwe dooradering in het landelijk gebied* ** landelijk gebied is hier gedefinieerd als het gebied buiten het Natuur Netwerk Nederland en de bebouwde kom).*	Ja	De voorgenomen ambitie 10% groenblauwe dooradering per 2050 in het landelijk gebied is opgenomen in het Aanvalsplan Landschapselementen. Dit plan is ontwikkeld door de coalitie van het Deltaprogramma Biodiversiteit (NGO´s, decentrale overheden, LNV, BZK en OCW). Beleidsmatige verankering van deze ambitie is dit jaar voorzien via het NPLG en wordt herbevestigd via programma Natuur, Basis Kwaliteit Natuur (BKN) en de agenda Natuurinclusief. Het vaststellen van provinciale gebiedsafspraken t.b.v. 10% groenblauwe dooradering is in Q1-Q4 2023 voorzien. In de realisatie zijn er kansen om dit te verbinden aan de uitvoering van andere maatregelen en bijbehorende middelen. Voor de aanlegkosten van groenblauwe landschapselementen wordt gezocht naar een combinatie van middelen van Rijk, provincies, waterschappen en private middelen voorzien. Hier is echter nog nadere besluitvorming voor nodig. In het financieringsvoorstel dat door de coalitie achter het Aanvalsplan wordt voorbereid, zal helder onderscheid gemaakt worden tussen aanleg en beheer. Ook zal een voorstel worden gemaakt voor de verdeling van de kosten voor aanleg en beheer over de verschillende bronnen. Dit voorstel wordt voor de zomer verwacht. Cijfers 10% groenblauwe dooradering komt neer op een areaal van 223.700 hectare groenblauwe dooradering in het landelijk gebied. Op basis van inschattingen van reeds bestaande landschapselementen, vraagt dit om een toename van 77.846 ha aan houtige landschapselementen en 51.850 ha aan niet-houtig landschapselementen per 2050. De invulling van de doelstelling per provincie/gebied moet nog nader worden uitgewerkt in de gebiedsprogramma's en is afhankelijk van reeds bestaande landschapselementen en het totaaloppervlakte van het landelijk gebied per gebied/provincie.	Minimaal 10% groenblauwe dooradering, waarvan 50% houtige elementen (bomenrijen, houtwallen, heggen, etc.) en 50% niet-houtige elementen (water, kruidenrijke randen) is nodig voor het benutten en verrijken van natuur voor VHR- en KRW-doelsoorten. De ambitie wordt in verband gebracht met: biodiversiteitsherstel (toename leefgebied, functie van ecologische verbindingszones met stapstenen) Waterkwaliteit (KRW doelen, schoon en voldoende water) Klimaat (vastleggen CO_2) Klimaatadaptatie (vasthouden water, tegengaan hittestress) Stikstof (invang stikstofuitstoot) Bereiken van goede Basis Kwaliteit Natuur (BKN) in landelijk gebied. Dit volgt uit de Europese Biodiversiteitsstrategie (EBS), het Aanvalsplan Landschapselementen en de Bossenstrategie. Op korte termijn volgt evenwel een voorstel van de Europese Commissie naar aanleiding van de EBS met daarin naar verwachting 10% landschapselementen in het agrarisch gebied als bindend wetsvoorstel (zie hoofdlijnenbrief MNenS 1 april, pagina 2). Vindplaats: raamwerk-aanvalsplan-landschapselementen-deltaplan-biodiversiteitsherstel.pdf (samenvoorbiodiversiteit.nl) hoofdlijnen-van-de-gecombineerde-aanpak-van-natuur-water-en-klimaat-in-het-landelijk-gebied-en-van-het-bredere-stikstofbeleid.pdf https://www.parlementaire-monitor.nl/9353000/1/j9vvij5epmj1ey0/vldbkmtxjdzg

Water

In het kader van het NPLG worden voor vier deelonderwerpen doelen geformuleerd voor de provinciale programma's landelijk gebied.

Onderdeel/ nationaal doel	Opgave helder vertaald naar provinciaal schaalniveau	Toelichting opgave	Achtergrond
Nutriëntenconcentratie (uitvoering maatregelen in 2027 gereed)	Ja	*Bestaand* De toegestane concentratie van nutriënten maakt onderdeel uit van de ecologische toestand van waterlichamen. De eisen 'goede ecologische toestand' en ' goed ecologisch potentieel'; zijn wettelijk vastgelegd (Bkmw/Bkl). De concretisering per waterlichaam is vastgelegd in stroomgebiedbeheerplannen. Naast toegestane concentraties op grond van de KRW zijn er ook verplichtingen op grond van de Nitraatrichtlijn (maximaal 50 mg/l nitraat en geen verslechtering). Deze leiden tot verschillende gebruiksnormen voor agrarische activiteiten, gedifferentieerd naar bodemtypen.	In de bestaande stroomgebiedbeheerplannen 2015-2021 staan de doelen voor onder meer nutriënten en biologische parameters (beide onderdeel van ecologie) per waterlichaam in bijlage 1, deel A. Zie de documenten op Stroomgebiedbeheerplannen 2016-2021 - Helpdesk water. Voor toekomstige plannen zijn de doelen in sommige gevallen aangepast: Voor de chemische stoffen zie bijlagen 1 en 2 in WKP Achtergronddocumenten SGBP 2022-2027 (waterkwaliteitsportaal.nl). Factsheets per waterlichaam: WKP Factsheets 2020 December (waterkwaliteitsportaal.nl)
Gewasbeschermingsmiddelen in grond- en oppervlaktewater en metalen in oppervlaktewater (uitvoering maatregelen 2027 gereed)	Ja	*Bestaand* De normen voor de chemische toestand van KRW-waterlichamen zijn wettelijk vastgelegd en zijn uniform voor Nederland. In relatie tot gewasbeschermingsmiddelen zijn er maximale toegestane concentraties voor individuele stoffen/stofgroepen (0,1 ug/l. Daarnaast is er een cumulatieve norm voor de som van toxisch relevante stoffen 0,5 ug/l).	Zie de documenten op Stroomgebiedbeheerplannen 2016-2021 - Helpdesk water. Bijlagen 2 en 3 bevatten de doelen voor chemische stoffen, waaronder gewasbeschermingsmiddelen. Voor de chemische stoffen zie bijlagen 1 en 2 in Ontwerp-stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027 - Helpdesk water. Factsheets per waterlichaam: WKP Factsheets 2020 December (waterkwaliteitsportaal.nl)
Kwantitatieve toestand grondwaterlichamen (uitvoering maatregelen in 2027 gereed)	Deels	*Bestaand* De norm 'goede kwantitatieve toestand' is wettelijk vastgelegd (Bkmw/Bkl) en geldt per grondwaterlichaam.	Zie stroomgebiedbeheerplannen (bijlage bij Kamerstukken 35325, nr. 5).

Onderdeel/ nationaal doel	Opgave helder vertaald naar provinciaal schaalniveau	Toelichting opgave	Achtergrond
Zoetwaterbeschikbaarheid natuur en landbouw (2050)	Deels	*Bestaand* Weerbaar tegen zoetwatertekort in 2050: gezond en evenwichtig watersysteem, cruciale gebruiksfuncties beschermen, water effectief en zuinig gebruiken. Voorkeursvolgorde: aanpassen landgebruik aan waterbeschikbaarheid, zuinig zijn met water, water beter vasthouden, water slimmer verdelen, schade accepteren. *Nieuw* Uitwerkingen onder meer hoofdwatersysteem weerbaar tegen een eens-in-20 jaar droogte; hoge zandgronden Oost en Zuid 100 mm grondwaterstandverhoging; wateraanvoer West-Nederland weerbaar tegen een eens in-60-jaar droogte.) Waterbeschikbaarheid is daarbij een integrale afweging tussen watervragende functies, waaronder natuur, landbouw en drinkwater. Uitwerking is gebeurd op basis van nationale en regionale knelpuntenanalyses en maatschappelijke kosten-batenanalyses per maatregel. Werkgroep concretiseren doelen Deltaprogramma Zoetwater komt in de loop van 2022 met nadere voorstellen, ook met oog op NPLG gebruik.	Vindplaats detailinformatie: Nationale en regionale waterbeschikbaarheidsdocumenten (zie onder meer www.deltaprogramma.nl) Voorkeursvolgorde vastgelegd in de NOVI en het Nationaal waterprogramma. Wettelijke verdringingsreeks bij watertekort is vastgelegd per provincie.

Klimaat

Het kabinet heeft de ambitie om in 2030 60% minder broeikasgassen uit te stoten dan in 1990. Het wettelijke doel komt op 55% te liggen. Alle sectoren moeten hieraan bijdragen: mobiliteit, energie en industrie, woningbouw, landbouw en landgebruik. De klimaatopgave voor de landbouw en het landgebruik heeft onder meer betrekking op de veehouderij, de glastuinbouw, veenweidegebieden, landbouwbodems, bossen en natuur. De landbouw en het landgebruik moeten voldoen aan de indicatieve rest-emissiedoelen 2030 die met de Tweede Kamer zijn gedeeld in de brief van de minister voor Klimaat en Energie (Kamerstuk 32813, nr. 974). Op basis van de ramingen in de Klimaat- en Energieverkenning 2022 worden in het najaar definitieve rest-emissiedoelen 2030 voor alle sectoren vastgesteld, dus ook voor landbouw en voor landgebruik. Voor de sectoren onder de Europese Effort Sharing Richtlijn (ESR), waaronder de landbouw, volgt daaruit een (jaarlijks) emissiebudget richting 2030.
In onderstaande tabel zijn de reeds vastgestelde doelstellingen uit het klimaatakkoord genoemd.

Onderdeel/ nationaal doel	Opgave helder vertaald naar provinciaal schaalniveau	Toelichting opgave	Achtergrond
Broeikasgassen landgebruik (veenweiden/landbouwbodems/ bomen,bossen)	Ja	Nieuw: Indicatief restemissiedoel in 2030 voor landgebruik (veenweiden/ bomen, bossen, natuur/ landbouwbodems): Indicatieve restemissie 1,8 – 2,7 Mton CO_2-eq. in 2030)	Het indicatieve restemissiedoel wordt binnenkort nader uitgewerkt tot subdoelen voor veenweide, landbouwbodems en bomen, bossen. Insteek is om de opgaven per provincie evenredig te verdelen op basis van huidige emissies.
Broeikasgassen landbouw (2030)	Nog in ontwikkeling	Nieuw: Indicatief restemissiedoel in 2030 landbouw 18,9 Mton voor veehouderij en glastuinbouw samen. Dit restemissiedoel wordt vervolgens vertaald naar doelen per provincie	Het indicatieve restemissiedoel wordt binnenkort nader uitgewerkt tot subdoelen voor veehouderij en glastuinbouw.

Stand van zaken structurerende keuzes

Hieronder is een overzicht opgenomen van de onderwerpen waarvoor de komende maanden structurerende keuzes worden ontwikkeld. Daarbij is ook aangegeven wat de verwachte richting daarvan is.

Onderwerpen	Structurerende keuzes	Richting van de uitwerking, onder te verdelen naar de grote landschappelijke eenheden (zand, klei en veengebied).
Ruimtelijke doorwerking stikstof variant	Overgangsgebieden: de bufferzones rond Natura 2000	Overgangsgebieden zijn gebieden grenzend aan Natura 2000-gebieden die een bijdrage leveren aan systeemherstel voor behoud en herstel van de biodiversiteit in het betreffende Natura 2000-gebied, Hoofdaanpak is de stikstofdepositie verminderen, zowel vanaf bedrijfslocaties als vanaf percelen. Hierbij is de afstand relevant, omdat maatregelen in de randzone het meest effect hebben op vermindering van de depositie en de wind de verspreiding kan vergroten. De aanpak is gericht op systeemherstel van natuurlijke processen zoals de waterhuishouding en de onderlinge verbinding van ecosystemen in het landschap. Voor deze maatregelen is de systemische samenhang en de opgave voor het gebied leidend. Ook wordt gekeken naar de invloed van omliggende landbouw of vervuiling op grotere afstand, zoals in beekdalen. Vraagt om gebiedsaanpak op een hoger schaalniveau, dat niet wordt begrensd door grenzen van Natura 2000-gebieden of het Natuurnetwerk NL. Uitbreiding niet-stikstofgevoelige natuur en NNN is wenselijk ook in relatie tot groenblauwe dooradering en robuust herstel.
	Begrenzing van het areaal nieuwe natuur.	De meest effectieve schakels in de verbinding van kerngebieden. Mogelijk ook ontwikkelen van robuuste landschappelijke structuren, bijvoorbeeld langs de rivieren.
	Groenblauwe dooradering / natuurinclusieve inrichting.	Netwerk van lijnvormige en kleine vlakvormige landschapselementen in het landelijk gebied, als drager van natuurwaarden, regionale identiteit en recreatieve aantrekkelijkheid. Verbindingslijnen tussen natuurgebieden en beeldbepalers.
Water en bodem worden sturend bij ruimtelijke planvorming	Ruimte voor waterberging.	Langs waterkeringen en rivierbedden, en langs grote wateren vanwege peilfluctuaties. Betere ruimtelijke inrichting en voor het vaststellen van grenzen aan het gebruik van grond- en oppervlaktewater. Voldoende ruimte voor piekopvang.
	Waterbeschikbaarheid voor natuur en landbouw met aantal deelthema's:	Op de in hoge zandgronden. Geleidelijke landschapstransitie van functies op plateaus en hellingen. Gericht op het vasthouden van water en vertragen van afstroming. Onttrekkingsverboden rondom kwetsbare en waardevolle natuurgebieden. Waterbeschikbaarheid voor het op peil houden van de polders en veenweidegebieden organiseren of leveringszekerheid meenemen als randvoorwaarde.
	- Bufferzones rond beken	Voor waterkwaliteit bufferzones van 100 tot 250 meter aan weerszijden rond beekdalen realiseren, tevens bijdragend aan infiltratie grondwater.
	Uitspoelingsgevoelige gronden, waar mogelijk beperkingen voor teelten moeten gaan gelden	Zandgebieden (en heuvelland) vooral in de buurt van de KRW-waterlichamen en dichtbij Natura 2000.
	Gebieden die gevoelig zijn voor verzilting, gebieden waar vernatting optreedt	Verzilting met name in kleigebieden in Noord-Nederland, Flevoland, kop van Noord-Holland, Zeeland. Veengebieden waar peilverhoging aan de orde is.

Onderwerpen	Structurerende keuzes	Richting van de uitwerking, onder te verdelen naar de grote landschappelijke eenheden (zand, klei en veengebied).
Landbouwkeuzes die uit bovenstaande voorvloeien	Gebieden met geschikte landbouwgrond voor de langere termijn beschermen.	Uitwerking van ontwikkelrichtingen op de kaart. Daarbij onder meer te benutten: • Ruimtelijk uitgewerkte kaart op basis van water en bodem sturend, natuur en stikstof • Zoneringsaanpak Nationale Parken nieuwe Stijl Schetsen van lange termijn ontwikkelrichtingen. Samen met het traject Perspectief Landbouw wordt uitgewerkt welke procesmatige criteria gesteld worden voor de borging van het perspectief van de landbouw en welke voorwaarden en ondersteunende instrumenten voor de verschillende ontwikkelrichtingen nodig en mogelijk zijn. Proces om te komen tot de ruimtelijke uitwerking in provincies.
	Ruimte voor extensivering van de landbouw in kwetsbare gebieden – veenweiden, bufferzones rondom ecologisch waardevolle beekdalen en stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden – of waar verplaatsing van landbouw voor de hand ligt (relatie met 'landschapsgrond', overgangsgebieden). Ruimte (voldoende grond) voor verduurzaming van de landbouw en omslag naar een grondgebonden melkvee- en rundveevleeshouderij, overgangsgebieden	
	Gebieden waar veel opkoop/uitplaatsing moet plaatsvinden.	
	Grondgeboden melkveehouderij over 10 jaar (2032) (x GVE per hectare).	
	Niet grondgebonden landbouw aansluiten bij logistieke netwerken (warmte CO_2, mestverwerking, 'afval' als grondstof, ….) en agrofoodindustrie.	
	Bij het vestigen of verplaatsen van bedrijven rekening houden met landschappelijke inpassing en voor de veehouderij met risico's van dierziekten en zoönosen.	
	Ruimtelijke kwaliteit (of landschappelijke kwaliteit) als procesvereiste.	

Deze startnotitie is een uitgave van:

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en
Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Juni 2022 | Publicatie-nr. 22102620

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

> Retouradres Postbus 20401 2500 EC Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Prinses Irenestraat 6
2595 BD Den Haag

Programma DG Stikstof

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001858272854000

T 070 379 8911 (algemeen)
F 070 378 6100 (algemeen)

Ons kenmerk
DGS / 22229344

Datum 10 juni 2022
Betreft Startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied

Bijlage(n)
1

Geachte Voorzitter,

Hierbij bied ik de Tweede Kamer, mede namens de minister van Infrastructuur en Waterstaat en de minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, de startnotitie van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) aan. Het NPLG wordt een belangrijke drager voor de integrale gebiedsgerichte aanpak waarover ik de Tweede Kamer in mijn hoofdlijnenbrief van 1 april 2022 heb geïnformeerd (Kamerstuk 33 576, nr. 265).

Verschillende urgente opgaven maken dat het landelijk gebied de komende jaren flink zal moeten veranderen. Zo wordt de draagkracht van onze natuur en ons bodem- en watersysteem op veel plekken overschreden. Bovendien vraagt de klimaatopgave om een sterke daling van de broeikasgasemissies van landbouw en landgebruik.

Met een integrale, gebiedsgerichte aanpak van deze problematiek kunnen we een betere balans bereiken tussen wat de natuur kan dragen en wat we als samenleving van haar vragen: Een vitaal landelijk gebied, met een gezonde natuur, een robuust watersysteem, lage impact op het klimaat en met perspectief voor de landbouw. Dit levert ook perspectief op het verder op gang brengen van vergunningverlening voor maatschappelijke en economische ontwikkeling, zoals de bouw van huizen, vergunningen in de agrarische sector en verduurzaming van de industrie. De noodzakelijke omslag zal in de tussenliggende periode een grote impact hebben op alle betrokkenen, en niet in de laatste plaats op (agrarisch) ondernemers.

Perspectief agrarisch ondernemers
We mogen trots zijn op wat de Nederlandse landbouw samen met toeleverende en verwerkende industrieën en de kennisinstellingen hebben gepresteerd om Nederland als toonaangevend agro-kennisland op de kaart te zetten, en zo een belangrijke bijdrage te leveren aan de mondiale voedselvoorziening. Tegelijk is het landbouw- en voedselsysteem, gericht op het vergroten van de productie tegen zo laag mogelijke (kost)prijs, niet houdbaar gegeven alle genoemde problemen. Vanwege de samenhang met een toekomstbestendige ontwikkeling van de landbouw en het belang van voedselzekerheid wordt gelijktijdig met deze

startnotitie de Kamerbrief 'perspectieven voor agrarische ondernemers' gepubliceerd.

Een belangrijke boodschap uit de perspectiefbrief is dat de landbouw toekomst heeft in ons land, maar dat die landbouw er fundamenteel anders uit zal zien dan nu. Toekomst is er niet als geen rekening wordt gehouden met de impact van klimaatverandering en als de productie leidt tot uitputting van de bodem en het grond- en oppervlaktewater, of degradatie van ecosystemen. Omgekeerd is het zo dat een krachtige landbouwsector, die economisch sterk genoeg is om de omslag naar de kringlooplandbouw te maken, een voorwaarde en een deel van de oplossing is voor het realiseren van de natuur- en milieudoelen. Want de landbouw is niet alleen onmisbaar door voedselproductie, maar voorziet de samenleving ook van manieren om biodiversiteit te versterken, koolstof vast te leggen, het water vast te houden, de landschappelijke kwaliteit, de culturele identiteit en ons erfgoed recht te doen, en een gezonde leefomgeving voor mens en dier te bieden. Het is daarom ook van belang dat agrariërs de gelegenheid wordt geboden om de benodigde transities zelf mede vorm te geven.

De verantwoordelijkheid om de wettelijke opgave om de PAS-meldingen te legaliseren voelt het kabinet zwaar. Het legaliseren gebeurt zo snel als mogelijk, waarvoor noodzakelijk is dat de bronmaatregelen effect hebben.

De rol van het NPLG
Het Rijk legt in het NPLG de structurerende, richtinggevende keuzes en (regionale) doelen vast, ten behoeve van het onontkoombaar maken dat de landelijke doelen gehaald worden. Dit vormt de basis voor de uitwerking van integrale gebiedsprogramma's[1] onder regie van de provincies. De startnotitie vormt de aftrap van een langjarig partnerschap, waarbij het Rijk de medeoverheden uitnodigt om samen met maatschappelijke partners aan de benodigde transitie in het landelijk gebied invulling te geven. Daarbij wordt uiteraard voortgebouwd op de samenwerking die al plaatsvindt op de afzonderlijke dossiers.

De gebiedsgerichte uitwerking vraagt een enorme inspanning van de decentrale overheden, die ook maatschappelijke partners, grondeigenaren en grondgebruikers in het gebiedsproces zullen betrekken. Het Rijk is daarbij een samenwerkingspartner en pakt ook haar verantwoordelijkheid, onder meer door het beschikbaar stellen van middelen, het (samen) oprichten van een regieorganisatie en het vaststellen van landelijke maatregelen. Bij de uitwerking van het ontwerpprogramma NPLG worden naast het Rijk de provincies, waterschappen, gemeenten en de maatschappelijke partners betrokken, onder andere via het maatschappelijk platform landelijk gebied en stikstof.

Wat staat er in de startnotitie?
Zowel met het oog op de staat van de natuur als de noodzaak om richting en duidelijkheid te geven aan de vele betrokken partijen, is het van belang dat de gebiedsprogramma's zo snel mogelijk verder kunnen worden ontwikkeld. Daarom kies ik ervoor om in deze startnotitie waar mogelijk al keuzes en doelen

[1] Het opstellen van gebiedsplannen onder het Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering wordt onder het NPLG verbreed naar brede, integrale gebiedsprogramma's.

richtinggevend vast te leggen. De opgave is immers complex en de urgentie groot. Op 1 juli 2023 dienen de gebiedsprogramma's te worden vastgesteld.

Ten behoeve van de gebiedsprocessen is ook een kaart van Nederland opgenomen met een globale ruimtelijke weergave van de condities van water, bodem, natuur en stikstof in relatie tot landbouw. Deze kaart is bedoeld als hulpmiddel om de structurerende keuzes scherp te stellen, en om bewoners, ondernemers en overheden in gebieden handelingsperspectief te bieden. De doelen die zijn opgenomen betreffen onder meer nieuwe richtinggevende regionale emissiereductiedoelen voor stikstof en de doelen voor de Kaderrichtlijn Water. Uiterlijk in oktober 2022 volgen nadere structurerende keuzes en de (nadere) regionalisering van de doelstellingen voor water, klimaat en natuur. Dit volgt later omdat hier nog nadere uitwerking voor nodig is. Zodra deze doelen bekend zijn worden deze toegevoegd. Het streven is om de regionale doelen voor klimaat vóór de zomer 2022 te communiceren met de provincies.

De stappen waarlangs de aanpak de komende tijd verder vorm wordt gegeven zijn, in lijn met de mijlpalen zoals geschetst in de Ruimtelijke Ordeningsbrief van 17 mei 2022 (Kamerstuk 34682-92) de volgende:

Juni 2022: Startnotitie met ten behoeve van de gebiedsprogramma's al zoveel mogelijk keuzes en doelen (natuur, water en klimaat) vanuit het Rijk
Oktober 2022: Aangevulde keuzes en doelen (natuur, water en klimaat)
Januari 2023: ijkmoment voortgang provinciale gebiedsprogramma's
Voorjaar 2023: Uitgewerkt ontwerpprogramma NPLG inclusief plan-MER, Tevens natuurdoelanalyses en richtinggevende stikstofdoelen voor mobiliteit en industrie, zie onder.
1 juli 2023: Oplevering integrale gebiedsprogramma's door provincies.
Medio 2023: Definitieve vaststelling NPLG

Duiding richtinggevende stikstofdoelen
De nieuwe, richtinggevende stikstofdoelen staan weergegeven in de hieronder opgenomen kaart met globale emissiereductiegebieden. Het kabinet is gekomen tot deze verdeling na een proces waarbij de provincies zijn geconsulteerd. Het betreft een doorvertaling van de landelijke doelstelling van 74% van het areaal onder de Kritische Depositie Waarde (KDW) in 2030, waarbij in de maatvoering van de richtinggevende stikstofdoelen al zoveel mogelijk is geanticipeerd op de verwachte opgave voor het halen van de klimaat- en waterdoelstellingen.

Het hoofddoel voor wat betreft de natuur- en stikstofaanpak is een gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau en het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen van de Natura 2000-gebieden in het bijzonder. Op verschillende manieren kunnen (economische) activiteiten effect hebben op deze staat van instandhouding. Dat gaat om stikstof, maar kan ook gaan om bijvoorbeeld wateronttrekking. Daarom moeten we maatregelen treffen om de gunstige staat van instandhouding te bereiken. Als een individuele activiteit kan zorgen voor verslechtering van natuurgebieden dan moeten hiervoor mitigerende maatregelen worden genomen. Als teveel stikstof neerslaat in natuurgebieden zorgt dit door verzuring en/of vermesting voor veranderingen van deze natuur, en

daarmee over het algemeen voor verslechtering van de biodiversiteit. Bovendien stapelt stikstofneerslag op. De mate waarin een gebied stikstofdepositie goed kan opvangen wordt door ecologen uitgedrukt met de Kritische Depositie Waarde: boven die waarde is verslechtering vanwege stikstof niet uit te sluiten. Het is de enige indicator om deze drukfactor te kwantificeren. Op dit moment wordt de KDW in veel gebieden overschreden en wel in zulke mate dat het extra depositie van nieuwe activiteiten niet aankan, waardoor de activiteiten veelal niet of niet eenvoudig gerealiseerd kunnen worden. De rechter toetst namelijk of de nieuwe activiteit mogelijk zorgt voor significante verslechtering. En een significante verslechtering is in een reeds overbelaste situatie veel eerder aan de orde dan wanneer hier geen sprake van is. De ambitie is om ten behoeve van de instandhoudingsdoelen in driekwart (74%) van het areaal van de stikstofgevoelige habitats in Natura 2000-gebieden te zorgen dat de stikstofbelasting in 2030 niet hoger is dan het natuurgebied aan kan. Dit biedt ruimte voor nieuwe activiteiten in balans met de natuur. En in gebieden waar het nog niet of niet goed mogelijk is de stikstofconcentratie die neerslaat al onder de KDW te brengen passen we maatwerk toe. In gebieden waarvan we weten dat er verschil zit tussen de waargenomen natuurkwaliteit en de KDW laten we de Ecologische Autoriteit extra goed kijken welke stikstofdepositie het gebied aan kan. Met de natuurdoelanalyses, die worden getoetst door een onafhankelijke Ecologische Autoriteit, wordt breed gekeken naar wat er nodig is voor een goede staat van instandhouding.

Voor de regionale doelen heeft het RIVM inzichtelijk gemaakt wat het effect van verschillende ruimtelijke verdelingen van emissiereductie is, met als doel deze onderling te kunnen vergelijken op het effect in de Natura 2000-gebieden. Op aanpakstikstof.nl worden ook de kaarten per provincie gepubliceerd. In de startnotitie en in een briefrapport van het RIVM[2] worden de uitgangspunten en totstandkoming nader toegelicht.

[2] RIVM, Toelichting bij richtinggevende emissiereductiedoelstellingen per gebied, 10 juni 2022

Richtinggevende emissiereductiedoelstellingen per gebied

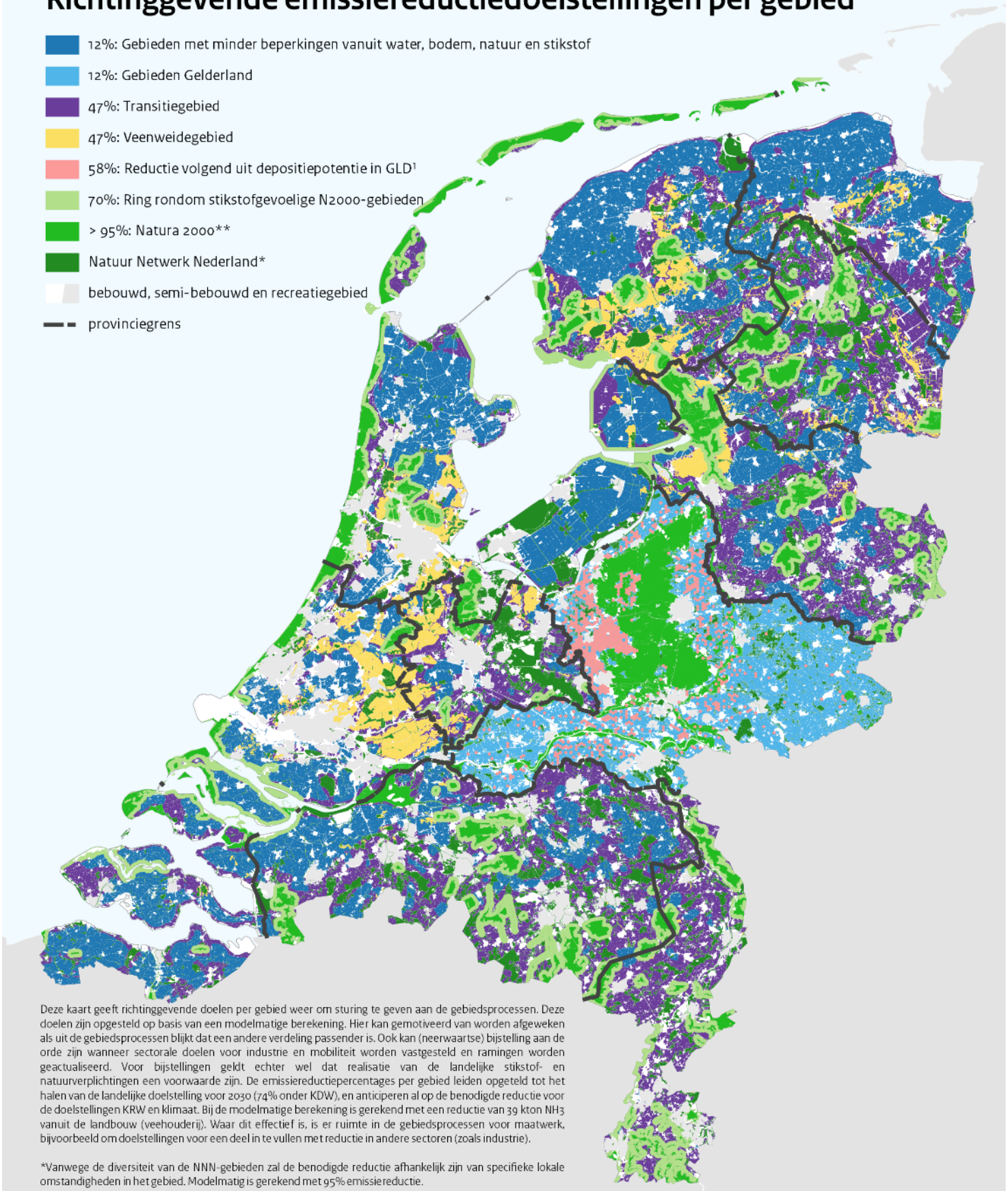

Deze kaart geeft richtinggevende doelen per gebied weer om sturing te geven aan de gebiedsprocessen. Deze doelen zijn opgesteld op basis van een modelmatige berekening. Hier kan gemotiveerd van worden afgeweken als uit de gebiedsprocessen blijkt dat een andere verdeling passender is. Ook kan (neerwaartse) bijstelling aan de orde zijn wanneer sectorale doelen voor industrie en mobiliteit worden vastgesteld en ramingen worden geactualiseerd. Voor bijstellingen geldt echter wel dat realisatie van de landelijke stikstof- en natuurverplichtingen een voorwaarde zijn. De emissiereductiepercentages per gebied leiden opgeteld tot het halen van de landelijke doelstelling voor 2030 (74% onder KDW), en anticiperen al op de benodigde reductie voor de doelstellingen KRW en klimaat. Bij de modelmatige berekening is gerekend met een reductie van 39 kton NH_3 vanuit de landbouw (veehouderij). Waar dit effectief is, is er ruimte in de gebiedsprocessen voor maatwerk, bijvoorbeeld om doelstellingen voor een deel in te vullen met reductie in andere sectoren (zoals industrie).

*Vanwege de diversiteit van de NNN-gebieden zal de benodigde reductie afhankelijk zijn van specifieke lokale omstandigheden in het gebied. Modelmatig is gerekend met 95% emissiereductie.

**N2000-gebieden die zich kenmerken als (grote) wateren, zoals Waddenzee en IJsselmeer, zijn niet gevisualiseerd op de kaart. De richtinggevende doelen zien in hoofdzaak namelijk toe op reductie van emissie afkomstig van activiteiten op land. In deze gebieden is modelmatig gerekend met 95% reductie.

In NNN én Natura 2000-gebieden kunnen (agrarische) activiteiten bewust onderdeel zijn van bijvoorbeeld (agrarisch) natuurbeheer. Waar dat het geval is en ook in de toekomst passend is, is ruimte om hier in de gebiedsplannen rekening mee te houden.

[1] Betreft een combinatie van emissiereductie van 80% voor stallen en 18% voor veld.

Het gaat om voorlopige, richtinggevende doelen voor de reductie van de NH3-uitstoot. Deze keuze is mede ingegeven door het verschil in verspreidingspatroon en karakter tussen NH3 en NOx. Eerdere analyses[3] hebben aangetoond dat voor reductie van NH3 een gebiedsgerichte aanpak effectief is ten opzichte van een generieke aanpak. Dat wil zeggen: hoe dichter een NH3-bron bij een natuurgebied ligt, hoe groter het effect op de depositie in dat gebied is. Omdat het grootste deel van de NH3-emissie vanuit landbouwbronnen komt, zal de bijdrage aan de gebiedsdoelen voor NH3-emissiereductie hoofdzakelijk uit deze sector moeten komen. NOx verspreidt zich verder dan NH3 en een groot deel van de NOx-emissies gaat dan ook op in de 'stikstofdeken' over Nederland. De depositie op Natura 2000-gebieden uit industriële NOx-emissies is daarom in Nederland beperkt (ca. 2%). Dat betekent niet dat er geen aanpak geldt voor NOx. Complementair wordt gewerkt aan de reductie van de NOx-uitstoot, waarvoor de sectoren mobiliteit, industrie en bouw met name verantwoordelijk zijn, en waarvoor (inter)nationaal generiek beleid wordt ingezet (zie onder). Deze inzet is niet alleen betrokken bij de uitgangspunten van de aanpak, in het zogeheten 'basispad'[4], maar aanvullend werkt het kabinet (sectorale) doelen voor NOx uit. Dit is hieronder uitgebreider toegelicht (p.8).

Een belangrijke notie is dat de regionale stikstofdoelen en kaarten helpen om *richting* te geven aan de gebiedsprocessen en daarvoor gebaseerd zijn op modelberekeningen. Er is gekozen de richtinggevende stikstofdoelen nu mee te geven vanwege de urgentie en complexiteit van de stikstofopgave. Het is immers van belang om tijdig in het gebiedsproces zo veel mogelijk informatie en richting te bieden. Het gebiedsproces van provincies is ingericht om maatwerk te leveren dat rechtdoet aan de kenmerken en specifieke omstandigheden in het gebied.

De doelen kunnen in aanloop naar de gebiedsprogramma's daarom nog worden aangepast aan de hand van nieuwe inzichten, bijvoorbeeld vanuit de natuurdoelanalyses of vanwege de interactie met de overige natuur-, klimaat- en waterdoelstellingen. En ook de extra effecten (ten opzichte van het basispad) van internationaal en landelijk beleid voor de reductie van de NOx-uitstoot van industrie en mobiliteit gaan naar verwachting leiden tot een neerwaartse bijstelling van de regionale doelstellingen (NH3). Het bovenstaande tekstkader op pagina 3 geeft een aantal van de belangrijkste ijkmomenten weer. Deze worden in de startnotitie nader toegelicht.

De gekozen gebiedsindeling kan eveneens nog worden gewijzigd: provincies bepalen in overleg met de gebiedspartijen welke (bestuurlijke) indeling naar gebieden zij het meest passend vinden om tot gebiedsprogramma's met

[3] Waaronder RIVM Briefrapport ruimtelijke effecten zonering emissiereducties landbouw 2021 | Rapport | Rijksoverheid.nl en RIVM Briefrapport bijdrage aan de stikstofdepositie in de natuur vanuit de industrie, het verkeer en de consumenten 2021 | Rapport | Rijksoverheid.nl en Langetermijnverkenning stikstofproblematiek: doel, integraliteit en regie 2020.

[4] In de KEV 2020 zijn voor het laatst stikstofeffecten doorgerekend. De actualisatie van KEV emissieramingen voor luchtverontreinigende stoffen (waaronder ammoniak en stikstofoxiden) is tweejaarlijks. De KEV2020 liet een reductielijn zien voor mobiliteit en industrie: tussen 2018 en 2030 een daling in de NOx-uitstoot van mobiliteitssector van 41 procent, en in de industrie en de energiesector van respectievelijk 8 en 53 procent. Het PBL werkt nu aan de KEV 2022 luchtramingen, die in december 2022 wordt verwacht, en waarin nieuw voorgenomen en vastgesteld beleid zal zijn meegenomen. Zie voor de KEV 2020 https://www.pbl.nl/sites/default/files/downloads/pbl-2020-emissieramingen-luchtverontreinigende-stoffen-rapportage-bij-de-klimaat-en-energieverkenning-2020_4211.pdf

maatregelen voor doelrealisatie te komen. De definitieve stikstofreductiedoelen en het maatregelpakket daarbij worden in juli 2023 vastgesteld via de gebiedsprogramma's.

De doelen laten zien dat de opgave in sommige gebieden heel erg groot is, en daarmee ook de opgave om in de gebiedsprocessen tot passende oplossingen te komen. Ik ben mij ervan bewust dat de regionale doorvertaling van de doelen, hoewel nog richtinggevend, voor met name agrarisch ondernemers hard aan kan komen. De pijnlijke constatering is dat niet alle agrariërs door kunnen met hun agrarische onderneming. Zeker niet in alle gebieden. En niet elke boer kan door op de manier waarop hij of zij al jaren gewend is om te werken. Niet alles kan overal en het kan niet meer zoals het altijd ging.

Verdere proces
Door nu vast vooruitlopend op andere doelen op het vlak van klimaat, water en natuur de richtinggevende stikstofdoelen te publiceren beoog ik de vaart in het proces te houden en zo spoedig mogelijk tot oplossingen te komen, waaronder voor natuurherstel en ontwikkelruimte. Voor ontwikkelruimte zijn stikstofdepositiebanken ingericht: zowel het stikstofregistratiesysteem (SSRS) als de provinciale doelenbanken. Naast de systematiek van monitoring, die nu ontwikkeld wordt, waarbij periodiek gerapporteerd wordt over de effecten van maatregelen, zal ik onderzoeken op welke wijze aan de voorkant inzicht verschaft kan worden in de depositie-effecten van maatregelen ten behoeve van de natuur zodra die zich voordoen. Hierbij houd ik oog voor de uitvoerbaarheid.

Voor het proces om te komen tot gebiedsprogramma's is het belangrijk dat de kaders en procedures helder zijn en betrokken partijen gelijkwaardig aan tafel zitten. Rijk en provincies dragen samen ook verantwoordelijkheid dat het perspectief van boeren voldoende wordt meegewogen. Hierom vraagt de motie-Boswijk (Kamerstuk 35925 XIV, nr. 105). Een van de manieren om hier invulling aan te geven is het verzoek aan de provincies om bij het opstellen van de gebiedsprogramma's naast een toets op ecologische effecten ook een sociaaleconomische impactanalyse voor de landbouw uit te voeren.

In de gebiedsprogramma's worden de maatregelen ingevuld om de doelen te behalen. Daarvoor zijn verschillende mogelijkheden, die in de Kamerbrief perspectieven voor agrarische ondernemers als richtingen zijn beschreven. Dat gaat om (hulp bij) innovatie, omschakeling, ruimhartige opkoopregelingen, verplaatsen en extensiveren. Ook de introductie van landschapsgrond, een tussenvorm van natuur- en landbouwgrond, kan een bijdrage leveren, bijvoorbeeld aan extensiveren. Conform de motie-Boswijk (Kamerstuk 35830, nr. 17) wordt dit momenteel uitgewerkt. Een goede balans en synergie zal worden gezocht tussen landelijke en gebiedsgerichte maatregelen. Het Rijk zet naast het ondersteunend beleid ook in op landelijke normering in de landbouw, wat ook bijdraagt aan een oplossing in de gebieden. De inzet op normeren en het bijbehorende implementatietraject zal spoedig, voor eind 2022, worden geconcretiseerd. Uiterlijk in het eerste kwartaal van 2023 ontvangt u een update over de verschillende bestaande en aanvullende landelijke maatregelen. Zoals geschetst in de perspectiefbrief zal de minister van LNV vooruitlopend daarop de Tweede Kamer in september informeren over de wijze waarop grondgebondenheid

in de rundveehouderij zal worden gedefinieerd, en in november over de verdere uitwerking van kringlooplandbouw.

Na de eerste versie van de gebiedsprogramma's zijn de jaren erna nog wijzigingen van het maatregelenpakket mogelijk, op voorwaarde dat de doelstellingen volledig en op tijd gerealiseerd worden. Dit geeft invulling aan het uitdaagrecht waartoe is verzocht in de motie-Van Campen (35 925 XIV nr. 118).

Doelen voor reductie NOx-uitstoot door onder andere industrie en mobiliteit
Parrallel aan het terugdringen van NH3 door voornamelijk de landbouw werkt het kabinet aan het terugdringen van de uitstoot van NOx, waarvoor met name industrie en mobiliteit verantwoordelijk zijn. Het kabinet treft voor het terugdringen van deze uitstoot met name generiek landelijk beleid (onder andere beleidsprogramma Klimaat en Energie, Schone Lucht Akkoord, structurele aanpak stikstof) en Europese regelgeving, dus buiten het NPLG. Voor de uitstoot van NOx is het namelijk doorgaans effectiever om de stikstofbelasting via generiek beleid te verlagen[5]. Waar dit effectief is en passend bij de bevoegdheid van provincies, kan ook in de gebiedsprocessen worden gekeken naar mogelijkheden om lokale piekbelasting afkomstig van NOx-uitstoot terug te dringen.

Zeker zal moeten worden gesteld dat de inzet in alle sectoren bij elkaar leidt tot het onontkoombaar halen van de doelen op klimaat, natuur (stikstof) en water. Een evenredige bijdrage van alle sectoren is conform het coalitieakkoord het uitgangspunt. Het kabinet zal begin 2023 hiertoe ook richtinggevende doelen vaststellen voor de NOx-uitstoot van onder andere mobiliteit en industrie, waarmee ook invulling wordt gegeven aan de motie-Thijssen (35 925 XIV nr. 121). In de Klimaat- en Energieverkenning die eind 2022 verschijnt, wordt het effect van vastgesteld en voorgenomen landelijk en internationaal beleid op de NOx-uitstoot doorgerekend[6]. De inzichten hieruit zijn nodig voor het vaststellen van de sectordoelen en zullen zoals aangegeven naar verwachting gaan leiden tot een neerwaartse bijstelling van de regionale doelstellingen voor NH3-emissiereductie.

Wat wordt tussen nu en oktober nog uitgewerkt?
Als bijlage bij de startnotitie is een overzicht opgenomen van de richtinggevende doelen. Daarbij is inzichtelijk gemaakt welke doelen nu reeds bekend zijn en welke in oktober 2022 aangevuld zullen worden. Ondertussen worden andere elementen van de aanpak ook uitgewerkt, zoals de besteding van de middelen uit het Transitiefonds landelijk gebied en natuur, de spelregels voor de beoordeling en realisatie van de gebiedsprogramma's (zoals eisen aan het detailniveau), en de

[5] Maas et al, Bijdrage aan de stikstofdepositie in de natuur vanuit de industrie, het verkeer en de consumenten, RIVM, 2021
[6] In de KEV 2020 zijn voor het laatst stikstofeffecten doorgerekend. De actualisatie van KEV emissieramingen voor luchtverontreinigende stoffen (waaronder ammoniak en stikstofoxiden) is tweejaarlijks. De KEV2020 liet een reductielijn zien voor mobiliteit en industrie: tussen 2018 en 2030 een daling in de NOx-uitstoot van mobiliteitssector van 41 procent, en in de industrie en de energiesector van respectievelijk 8 en 53 procent. Het PBL werkt nu aan de KEV 2022 luchtramingen, die eind 2022 wordt verwacht, en waarin nieuw voorgenomen en vastgesteld beleid zal zijn meegenomen. Zie voor de KEV 2020 https://www.pbl.nl/sites/default/files/downloads/pbl-2020-emissieramingen-luchtverontreinigende-stoffen-rapportage-bij-de-klimaat-en-energieverkenning-2020_4211.pdf

waarborgen voor het onontkoombaar maken dat de doelen gehaald worden, zoals indien nodig eerder ingrijpen in de gebieden die er het slechtste voor staan.

Ook wordt gewerkt aan versnellingsmaatregelen voor de korte termijn. In de hoofdlijnenbrief van 1 april 2022 is aangekondigd dat ik provincies zou vragen om vooruitlopend op de gebiedsplannen al stappen te zetten in de integrale gebiedsgerichte aanpak. Ik heb hiertoe een brief aan gedeputeerden gestuurd, waarna in een werkconferentie met provincies, terreinbeheerders en waterschappen voorstellen zijn gepresenteerd en besproken die in 2022 of 2023 uitgevoerd kunnen worden. Vooraf zijn drie criteria gesteld waaraan de voorstellen moesten voldoen: *"doelmatig, duurzaam bijdragen aan een of meer van de doelen van de aanpak, zo min mogelijk lock-in effecten, en draagvlak in de regio"*. Naar aanleiding van de uitvraag zijn 89 voorstellen binnengekomen voor uitvoering in 2022 en deels in 2023. Deze voorstellen worden momenteel beoordeeld met oog op besluitvorming in het kabinet in juli. Ik zal de provincies en betrokken partijen zo snel mogelijk informeren over de besluiten en de gewenste aanwending van de opbrengst en zal uiteraard ook uw Kamer informeren.

Tot slot
Ik besef dat de benodigde veranderingen zeer ingrijpend zijn en dat deze veel zullen vragen van alle betrokken partijen. Voor veel ondernemers en hun gezinnen wordt met deze brief duidelijk hoe groot de opgave in het gebied is waar zij wonen en werken, dit valt niet te overschatten. Tegelijkertijd blijft de toekomst mede afhankelijk van de keuzes die ook medebewoners in het gebied willen maken en de mogelijkheden die innovaties bieden om daarbij te helpen. Dat betekent dat ook dit jaar nog veel onzeker blijft. Met de startnotitie NPLG in combinatie met onder meer de Kamerbrief met perspectieven voor agrarische ondernemers, hopen wij eerste duidelijkheid en perspectief te bieden, alsook een pad om met alle betrokkenen de transities in het landelijk gebied samen vorm te geven en te zorgen dat iedereen hier op een rechtvaardige manier uitkomt.

Desgewenst ben ik en is met mij het RIVM graag bereid in een technische briefing een nadere toelichting op de regionale doelen te geven.

Christianne van der Wal-Zeggelink
Minister voor Natuur en Stikstof

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Prinses Irenestraat 6
2595 BD DEN HAAG

Directoraat-generaal Agro

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001858272854000

T 070 379 8911 (algemeen)
F 070 378 6100 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/lnv

Ons kenmerk
DGA / 22247429

Datum 10 juni 2022
Betreft Perspectieven voor agrarische ondernemers

Geachte Voorzitter,

Met deze brief informeer ik uw Kamer, zoals toegezegd, over hoe ik richting en steun wil geven aan het toekomstperspectief voor agrarische ondernemers. Dit is meer dan ooit nodig, nu de veranderopgave waar de landbouwsector[1] voor staat ongekend groot is.

Door innovatief ondernemerschap is de Nederlandse land- en tuinbouw letterlijk en figuurlijk groot geworden. Hoogwaardige productie van voedsel gaat samen met een hoog niveau van kennis, technologie en innovatie. De Nederlandse land- en tuinbouw is hier wereldwijd toonaangevend mee geworden – we mogen trots zijn op wat de landbouw, maar ook de toeleverende en verwerkende industrieën en de kennisinstellingen hebben gepresteerd om Nederland als agro-kennisland op de kaart te zetten en zo een belangrijke bijdrage te leveren aan de mondiale voedselvoorziening. Tegelijk is de afgelopen jaren steeds scherper duidelijk geworden dat de landbouw in Nederland door de intensieve wijze waarop we hoge producties realiseren de grenzen heeft bereikt – en in veel gevallen heeft overschreden - van wat de leefomgeving aankan. We staan nu voor de immense opgave de biodiversiteit te herstellen en de uitstoot van ammoniak en broeikasgassen naar de lucht en van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen naar het water substantieel te verminderen.

De aanpak hiervan duldt geen uitstel. Het gaat daarbij niet om het bijschaven van de scherpe randjes, maar om een gehele transitie van het landbouw- en voedselsysteem. Daarvoor zijn ambitieuze doelen vastgelegd, veelal binnen onontkoombare (Europese) wettelijke kaders. De integrale, deels gebiedsoverstijgende, maar vooral gebiedsgerichte aanpak voor stikstof, water, klimaat en natuur die het kabinet wil volgen om de grote opgaven aan te pakken, zal onvermijdelijk leiden tot ingrijpende aanpassingen in het landelijk gebied en de agrarische sector. Want de generieke, nationale opgaven worden vertaald naar doelen op gebiedsniveau en werken zo uiteindelijk door naar de schaal van individuele landbouwbedrijven. De komende maanden wordt de wijze waarop de verschillende doelen en maatregelen in de gebiedsprogramma's geïntegreerd en onontkoombaar vastgelegd gaan worden, verder uitgewerkt. Onderdeel van het

[1] Waar in deze brief wordt gesproken over de landbouw en agrariër wordt veelal ook gedoeld op tuinbouw en tuinbouwers.

eerlijke verhaal is de pijnlijke boodschap dat niet alle agrariërs door kunnen met hun agrarische onderneming. Zeker niet in alle gebieden. En niet elke agrariër kan door op de manier waarop hij of zij al jaren gewend is om te werken. Niet alles kan overal en het kan niet meer zoals het altijd ging. Het landbouw- en voedselsysteem, gericht op het vergroten van de productie tegen zo laag mogelijke (kost)prijs, is voor de toekomst niet houdbaar. Het is een gezamenlijke opdracht om in ons land de agrarische productie in evenwicht te brengen met de omgeving waarin die voedselproductie plaatsvindt.

De landbouw heeft toekomst in ons land, maar die landbouw zal er fundamenteel anders uit moeten gaan zien dan nu. Maar door de agrariërs in staat te stellen om deze uitdagingen aan te gaan, kan de sector hier uiteindelijk sterker door worden. Dit vind ik wezenlijk, want de landbouw verdient toekomst. Die toekomst is er niet als geen rekening wordt gehouden met de impact van klimaatverandering en als de productie leidt tot uitputting van de bodem en het grond- en oppervlaktewater, en schade aan ecosystemen. En het omgekeerde geldt evenzeer: een krachtige landbouwsector, die economisch sterk genoeg is om de omslag naar de kringlooplandbouw te maken, is een voorwaarde en een deel van de oplossing voor het realiseren van de natuur- en milieudoelen. Want de landbouw is niet alleen onmisbaar voor voedselproductie, maar voorziet de samenleving ook van manieren om biodiversiteit te versterken, koolstof vast te leggen, het water vast te houden, de landschappelijke kwaliteit, de culturele identiteit en ons erfgoed recht te doen, en een gezonde leefomgeving voor mens en dier te bieden.

Ik ben ervan overtuigd dat de sector opnieuw sterker en toekomstbestendig kan worden, mits wij – overheid en samenleving - de agrariërs in staat stellen om de uitdagingen aan te gaan. Dat is in Nederland en ook op veel andere plaatsen in de wereld bepalend voor de verduurzaming van het voedselsysteem. Agrarische activiteit geeft de omgeving, waar veel Nederlanders wonen, werken en leven, zijn typerende cultuurhistorische, landschappelijke kenmerken. De sector heeft zich de afgelopen decennia steeds aangepast aan veranderende wensen vanuit de maatschappij. Mij staat een landbouwsector voor ogen die maatschappelijke waardering krijgt voor de wijze waarop deze ons voedsel produceert en het landschap onderhoudt. Agrariërs zijn bovendien dé deskundigen die weten wat wel en niet mogelijk is om een transitie van de landbouw mogelijk te maken. Hun daadkracht, vakmanschap, flexibiliteit, ondernemerschap en innovatieve kijk op oplossingen verdienen trots en waardering. Ik heb er vertrouwen in dat zij ook de komende grote veranderingen aankunnen, als zij de tijd en de ruimte krijgen om zich aan te passen. Ik zie kansen voor de agrofoodsector als geheel om bij te dragen aan duurzame voedselproductie, aan een groene en gezonde economie, aan ons landschap en aan een landelijk gebied dat ook sociaal-cultureel gezien vitaal is.

Het toekomstperspectief ziet er voor iedere boer en voor elk bedrijf anders uit. Dat perspectief hangt af van persoonlijke ambities en de mogelijkheden of beperkingen in de omgeving, met name die van het water- en bodemsysteem en de nabijheid van kwetsbare natuur. Maar de richting die het uit moet is voor de hele agrarische sector eensluidend en is in het coalitieakkoord bevestigd: we gaan de omslag maken naar kringlooplandbouw. Bij kringlooplandbouw werken de land- en tuinbouw binnen de grenzen van natuur en klimaat, en dragen bij aan

biodiversiteit en waterkwaliteit. De noodzaak daartoe is onverminderd actueel en de realiteit is nog steeds dat we in Nederland ecologische grenzen zo ver overschrijden dat dit niet houdbaar is. Deze omslag zal alle agrariërs raken, voor velen met ingrijpende gevolgen. In het Nationaal Programma Landelijk Gebied staat op hoofdlijnen wat waar kan, binnen de onontkoombare doelen voor biodiversiteit en stikstof, klimaat en waterkwaliteit. Uit onder meer de regionale stikstofdoelen volgt dat in bepaalde gebieden op korte termijn forse veranderingen nodig zijn en het perspectief voor landbouw dus beperkt is. Elders legt de omgeving minder beperkingen op.

Deze transitie moeten wij maken in een tijd waarin we wereldwijd worden geconfronteerd met een alarmerende verslechtering van de voedselzekerheid van miljoenen mensen. De oorlog in Oekraïne, weersextremen en de Covid-19 pandemie hebben de wereldvoedselmarkt zwaar geraakt. Daar ondervinden vooral de meest kwetsbare landen en bevolkingsgroepen de gevolgen van. Tegen de achtergrond van deze situatie realiseren we ons eens te meer de betekenis en waarde van een stabiele, duurzaam producerende agrosector voor de voedselzekerheid. We beseffen extra sterk hoe urgent de omslag naar weerbaardere voedselsystemen is.

Hoewel deze omslag iedere boer zal raken, doen we dit niet zonder perspectief te bieden. Het is daarom niet de vraag óf de land- en tuinbouw in Nederland perspectief heeft, maar hóe dit perspectief vorm gegeven kan worden, wat agrarische ondernemers, met name de jonge ondernemers, nodig hebben om met vertrouwen de toekomst in te gaan en hoe we hen als overheid hierbij kunnen ondersteunen. Dat is waar deze brief in hoofdzaak over gaat: ik bouw voort op de ingezette koers naar kringlooplandbouw en heb ook aansluiting gezocht bij de maatschappelijke initiatieven zoals het Versnellingsakkoord ‘Een duurzaam evenwicht’ (Bouwend Nederland, LTO Nederland, Natuurmonumenten, Natuur & Milieu, VNO- NCW en MKB Nederland) en Coalitie Toekomstbestendige Melkveehouderij (LTO Nederland, NAJK, Rabobank en NZO). Ik spits dit in deze brief toe op de vraag wat (jonge) ondernemers nodig hebben om te investeren in de toekomst en wat zij daarbij van mij mogen verwachten. Ik beschrijf binnen welke kaders de landbouw zich moet ontwikkelen en welke perspectieven ik daarbij voor verschillende sectoren zie, afhankelijk van onderscheiden gebiedstypen. Ik werk dit uit in verschillende ontwikkelrichtingen die ondernemers kunnen kiezen, waarbij ik per ontwikkelrichting aangeef met welke inzet (instrumentarium) ik ondernemers ondersteun om hun eigen pad te kiezen.

Dit laatste blijft cruciaal: als minister wil en kan ik niet op de stoel van de ondernemer zitten door voor te schrijven hoe zijn of haar land- en tuinbouwbedrijf er in 2040 precies uit moet zien. Mijn rol is aan te geven welke doelen bereikt moeten worden en ondersteuning te bieden bij de investeringen en aanpassingen die hiervoor nodig zijn. De landbouwsector is al eeuwen de belangrijkste scheppende kracht van het Nederlandse landschap en zorgt voor sociale samenhang in het buitengebied; daar ben ik trots op en ik wil er alles aan doen wat in mijn vermogen ligt om dit zo te houden. Ik weet dat we kunnen vertrouwen op de kracht van het agrarisch ondernemerschap. Daarom wil ik via doelsturing agrariërs en tuinders ruimte bieden om zelf te bepalen hoe zij hun bedrijfsvoering willen inrichten. Kringlooplandbouw is geen opgelegde blauwdruk, maar zal per

sector, per gebiedstype en per bedrijf verschillend worden ingevuld. De doelen van het beleid[2] en de vertaling daarvan naar prestatie-indicatoren op bedrijfsniveau bepalen concreet welke prestaties van agrarische ondernemers worden verwacht.

Tijdens het (versnellen van) de transitie naar een duurzaam voedselsysteem moeten agrarische ondernemers zelf kunnen bedenken door welke keuzes ze hun bedrijf duurzamer en klaar voor de toekomst kunnen en willen maken. Daarvoor moet allereerst duidelijk zijn binnen welke kaders bedrijfsontwikkeling mogelijk is, aan welke doelen en normen een ondernemer moet voldoen, en op welke termijn. Dit vraagt vaak aanpassingen en investeringen in de bedrijfsvoering van agrarisch ondernemers. Investeringen die (de eerste jaren) niet altijd rendabel zijn en/of risicovol zijn. En welke ondersteuning kan de agrariër dan verwachten? Het toekomstperspectief voor de landbouw wordt volwaardig meegenomen in de gebiedsgerichte aanpak. Daarbij worden de gebiedsprocessen pas als geslaagd gezien als de agrariërs bedrijfseconomisch perspectief voor de lange termijn hebben.

Tot slot, en dat is misschien wel het belangrijkste, heeft de agrariër niet als enige de verantwoordelijkheid om bij te dragen aan de omslag naar kringlooplandbouw. Een boer kan zijn of haar bedrijfsvoering alleen duurzaam veranderen als de hele keten verandert. De vraag naar duurzamere producten en of de agrariërs daar de juiste prijs voor krijgen, bepalen het echte perspectief. Daarom moeten álle schakels in de agrofoodketen medeverantwoordelijkheid nemen, dus ook eigenaren van landbouwgrond, banken en andere financiers, toeleveranciers, afnemers, voedselverwerkers, distribiteurs en transporteurs. En natuurlijk ook de consument, zowel in Nederland als in het buitenland. Ook van hen verwacht het kabinet een niet-vrijblijvende bijdrage op de kortste termijn, zowel individueel als gezamenlijk. De tijd van op elkaar wachten en naar elkaar verwijzen is voorbij.

1. Perspectief met kringlooplandbouw

1.1 Opgaven die geen uitstel dulden

Veel agrariërs maken al de omslag naar duurzamere productievormen – kringlooplandbouw - maar het is nodig te versnellen. Agrariërs verdienen daarbij ondersteuning. Zij moeten niet alleen uitzicht hebben op een duurzaam verdienmodel voor de lange termijn, maar hebben ook concrete ondersteuning nodig om de vereiste omslag op de korte termijn te maken. Dit moet ondersteuning zijn die goed aansluit bij de praktische gevolgen van de opgaven waar de landbouw voor staat. Deze gevolgenwerken op gebiedsniveau verschillend uit maar raken iedere agrarische ondernemer.
We moeten alles doen om zorgvuldig om te gaan met grondstoffen en natuurlijke hulpbronnen, schadelijke uitspoeling naar water, schadelijke uitstoot naar de lucht en schadelijke neerslag in de bodem terug te dringen en productiewijzen te omarmen die gezond zijn voor mens en dier en de kwaliteit van de biodiversiteit en de bodem versterken. Zoals gezegd, we hebben bij de aanpak van deze opgaven geen tijd te verliezen. Kringlooplandbouw heeft zo een bredere betekenis

[2] Zie bijlage bij *Tweede resultatenoverzicht realisatieplan visie Waardevol en verbonden* Kamerstuk 35 570-XIV-78

dan alleen het sluiten van nutriëntenkringlopen op verschillende schaalniveaus. Ik zie kringlooplandbouw en natuurinclusieve landbouw, biologische landbouw en regeneratieve landbouw als elkaar overlappende en versterkende begrippen en richtingen. Steeds staat centraal bij de voedselproductie: het verminderen van milieudruk én het bijdragen aan natuur en landschap: natuurlijke processen staan zoveel mogelijk aan de basis van de bedrijfsvoering en de kringlopen van grondstoffen en hulpbronnen worden op een zo laag mogelijk schaalniveau gesloten. Dierwaardige veehouderij is een onderdeel van kringlooplandbouw. De transitie naar dierwaardige veehouderij geeft invulling aan dierenwelzijn en diergezondheid binnen de kringlooplandbouw.

De natuurlijke draagkracht van een gebied zal veelal bepalen welke ontwikkeling voor de daar gevestigde bedrijven mogelijk is. We werken er naartoe dat akkerbouw, veehouderij en tuinbouw optimaal gebruik maken van grondstoffen uit elkaars ketens die niet geschikt zijn voor humane consumptie en van reststromen uit de voedingsmiddelenindustrie en voedingsketens. Daarnaast streven de bedrijven naar maximale benutting van natuurlijke processen, zoals natuurlijke methodes om plagen te bestrijden en de bodemkwaliteit te verbeteren. Ook het verrijken van de biodiversiteit past hierbij, bijvoorbeeld door het inzaaien van kruidenrijke graslanden en het beheer van houtwallen. Dit vraagt ruimte en adequate ondersteuning voor ondernemers om nieuwe wegen in te slaan – ruimte en ondersteuning die de overheid, de markt en de samenleving gezamenlijk moeten bieden.

In lijn met het coalitieakkoord *Omzien naar elkaar* zal kringlooplandbouw verder worden uitgewerkt voor de landbouw, in het bijzonder voor voer, mest en bodem. Er zal daarbij ook worden aangegeven wat dit betekent voor het pachtbeleid en voor dierenwelzijn. De hoofddoelen van kringlooplandbouw - voer, mest en bodem - kunnen door sectoren worden vertaald naar een goede landbouwpraktijk door gebruikmaking van de kpi-systematiek (zie 1.2). De kritische prestatie-indicatoren zijn afgeleid van de hoofddoelen van kringlooplandbouw. Drempel- en streefwaarden kunnen concreet maken wat 'goede landbouwpraktijk' is. Daarmee zal ik dan ook uitvoering geven aan de motie-De Groot en Boswijk[3], waarin wordt verzocht om uitwerking van kringlooplandbouw in termen van operationele doelen en het formuleren van een goede landbouwpraktijk. Met kpi's wordt op veel plaatsen in het land al volop praktijkervaring opgedaan, m.n. in zuivel en akkerbouw en binnenkort ook in andere sectoren. In november 2022 zal ik uw Kamer met een brief informeren over deze verdere uitwerking van kringlooplandbouw en met welke acties hieraan gevolg zal worden gegeven.
De perspectieven voor agrariërs verschillen per sector en per gebied.[4] In de 'Ruimtelijke ordeningsbrief'[5] die onlangs aan uw Kamer is gestuurd wordt aangegeven dat goede landbouwgrond beter ruimtelijk beschermd moet worden zodat de beste landbouwgrond voor de landbouw kan worden behouden. Het bodem- en watersysteem vormt bij de beoordeling een belangrijk uitgangspunt. Denk aan vitale bodems, onder andere organisch stofgehalte, beschikbaarheid van (grond)water en het anticiperen op de toename van verzilting van bodems en

[3] Kamerstuk 35 925 XIV, nr. 107
[4] Zie *Perspectieven voor landbouw in een gebiedsgerichte benadering*. Essay op verzoek van ministerie van LNV door Martin Scholten, Martha Bakker & Roel Jongeneel (Wageningen University & Research), 15 oktober 2021.
[5] Kamerstuk 34 682, Nr. 92

oppervlaktewater. Vervolgens moet dit ook op gemeentelijk niveau worden vastgelegd. Dit komt tegemoet aan de motie Boswijk c.s.[6]. Op de hier omschreven gronden kan tegen de meest gunstige voorwaarden, ecologisch duurzaam, hoogwaardig, dierwaardig en economisch profijtelijk worden geproduceerd. We vinden hier afwisselend grondgebonden akkerbouw, vollegrondsgroenteteelt en tuinbouw, en melkveehouderij. Ook hier staat de landbouw voor de opgave te voldoen aan natuur-, milieu- en klimaatdoelen. Het gaat hierbij niet alleen om het reduceren van stikstof en herstel van de natuur, maar ook om kaders die zijn gesteld rond mest, gewasbeschermingsmiddelen, CO2 en om dierwaardigheid en preventie van zoönosen (zie paragraaf 2, rekenschap geven van andere doelen). Landbouw heeft in deze gebieden voorrang boven gebruiksfuncties die niet of minder afhankelijk zijn van omgevingsfactoren, zoals zonneparken, distributiecentra of datacentra. Hier zijn heldere planologische kaders voor nodig: op Rijksniveau in het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) en bij provincies en gemeenten in hun respectievelijke omgevingsvisies of deelprogramma's. Zo blijven bedrijven in deze gebieden competitief, ook op internationale markten.

Voor een overzicht van voor de landbouw relevante doelen verwijs ik u naar de bijlage 'Structurerende keuzes en doelen' bij de Startnotitie NPLG[7] die u gelijktijdig met deze brief hebt ontvangen van de minister voor Natuur en Stikstof. Sommige doelen zijn al wettelijk vastgelegd, bijvoorbeeld in de Kaderrichtlijn Water en de Nitraatrichtlijn. Andere zijn in eerdere trajecten interbestuurlijk afgesproken, bijvoorbeeld verschillende natuurdoelen. Daarnaast bevat het overzicht doelen, die nog gebiedsgericht moeten worden vertaald, zoals het klimaatdoel voor de landbouw. De landbouw heeft immers niet alleen de opgave om de stikstofuitstoot te verminderen, maar heeft ook een forse bijdrage te leveren aan de realisatie van de nationale klimaatdoelen. We zullen toe moeten naar een landbouw waarvan de onvermijdelijke broeikasgasuitstoot zo laag mogelijk is; 2050 is het jaar waarin Nederland klimaatneutraal wil zijn. Om die ambitie te realiseren zijn nu al op de korte termijn, richting 2030, flinke stappen nodig, ook in de landbouwsector. Bepaald is dat de landbouw een indicatief restemissiedoel van 18,9 Mton broeikasgassen (CO2 eq.) in 2030 heeft. In het coalitieakkoord is opgenomen dat van de benodigde reductie indicatief 5 Mton CO2-eq wordt bereikt met de integrale gebiedsgerichte aanpak. Dit is een scherp doel, en het kabinet realiseert zich dat de impact hiervan op de sector groot is.

Echter, om het 2050 doel te realiseren is nog veel meer nodig in de landbouwsector. Daarom is het van groot belang om maatregelen, die nu getroffen gaan worden, te bezien in het licht van de lange termijnopgave klimaatneutraliteit in 2050. In juli 2023 zullen de regionale doelstellingen voor natuur, stikstof, klimaat en water definitief worden vastgesteld en landen in de gebiedsprogramma's van de provincies.

In het beleidsprogramma klimaat en energie[8] heeft het kabinet aangekondigd met welke maatregelen het klimaatdoel binnen bereik wordt gebracht. De uitvoering van het Klimaatakkoord waarin de nadruk ligt op techniek en innovatie, is niet

[6] Kamerstuk 33 037, nr 391
[7] Startnotitie NPLG
[8] Kamerstuk 32 813, nr. 974

voldoende. Voor de glastuinbouw zijn klimaatmaatregelen, waaronder fiscale maatregelen, onderdeel van een samenhangend pakket waarover de Kamer is geïnformeerd op 22 april 2022.[9] De rest van de landbouw loopt mee via de integrale, gebiedsgericht aanpak waarin maatregelen die raken aan de omvang van de veestapel onvermijdelijk zijn om het klimaatdoel te halen. Op sommige plekken kan dit door te extensiveren, op andere plekken door veehouderijen te beëindigen. Dit draagt ook dit bij aan de stikstofopgave. Daarbij is vrijwilligheid een belangrijk uitgangspunt is. Maar er moeten ook escalatiemechanismen zijn en vooraf moet duidelijk zijn wanneer en onder welke voorwaarden dwingend instrumentarium wordt ingezet. In het kader van het NPLG zijn de provincies en het rijk gezamenlijk aan zet om in de gebiedsgerichte aanpak in samenspraak met de betrokkenen in de gebieden te kijken wat er nodig is. Het Rijk gaat door met de uitvoering van het Klimaatakkoord en werkt algemeen beleid uit, bijvoorbeeld beleid waarbij agrariërs kunnen meedoen aan regelingen om stallen brongericht en integraal (ammoniak, methaan, geur en fijnstof) te verduurzamen. Naar verwachting kunnen bedrijven binnenkort gebruik maken van een regeling voor hoogwaardige mestverwerking (productie van kunstmestvervangers). Ook wordt er gewerkt aan oplossingen om de methaanuitstoot via voer- en managementmaatregelen te verminderen (bijvoorbeeld project van DSM/FrieslandCampina).

Extensievere en innovatievere vormen van veehouderij en akkerbouw dragen bij aan vermindering van de druk op het milieu en het klimaat. De melkvee- en rundveebedrijven ontwikkelen zich tot een grondgebonden sector in 2032 die alle mest op het eigen bedrijf kunnen plaatsen (of op de grond van een collega in een samenwerkingsverband, zie verder 2.1). De plantaardige teelten werken binnen de kaders van een teeltsysteem waarin duurzaam gebruik van de bodem uitgangspunt is. Deze teelten volgen een geïntegreerde gewasbeschermingsstrategie met nagenoeg geen emissies naar het milieu.

Hoewel ik niet alles verwacht van een zware inzet op technische innovaties, biedt voor bepaalde veehouderijbedrijven een integrale brongerichte aanpak zeker ook kansen. Daarbij worden emissies van schadelijke stoffen in bestaande stalsystemen en nieuwe stalconcepten zoveel mogelijk voorkomen en wordt eventueel de stallucht nog door een nageschakelde techniek gezuiverd. Naast managementmaatregelen (onder andere via het veevoer) is de kern van deze aanpak de toepassing van (een combinatie van) technieken waarmee verse mest frequent en snel uit de stallen wordt afgevoerd, de mest wordt gescheiden in een dikke en een dunne fractie en vervolgens met methaanemissiebeperkende technieken wordt verwerkt tot waardevolle meststoffen zoals kunstmestvervangers en bodemverbeteraars.
Bepaalde veehouderijsectoren (zoals varkens, pluimvee, vleeskalveren) produceren in Nederland (veelal) los van de grond. Voor deze sectoren is de opgave om de druk op de leefomgeving te minimaliseren door te zorgen voor emissiearme bedrijfsvoering, zuinig gebruik van grondstoffen en energie, hergebruik van reststromen en – voor wat betreft de veehouderij - het leveren van hoogwaardige meststoffen. De intensieve veehouderij heeft daarmee ook een rol in het landbouwsysteem en het is belangrijk dat daarvoor voldoende locaties

[9] Kamerstuk 32 627, nr. 39

beschikbaar blijven. Daarnaast moet de veehouderij dierwaardig zijn en houdt men rekening met dier- en volksgezondheid.

Daarnaast zijn er ook nieuwe vormen van landbouw die voor innovatieve ondernemers perspectief kunnen bieden, zoals de teelt van biogrondstoffen voor de bouw en andere industriële toepassingen, agroforestry, zilte teelten, verwerking op het eigen bedrijf en afzet binnen een korte keten, de productie van eiwitten uit andere bronnen zoals algen, et cetera. Productieve investeringen (ontwikkelingsgericht) en niet-productieve investeringen (milieugericht) kunnen effectief worden gecombineerd, denk aan precisielandbouw, stroken- en mengteelten en andere vormen van ecologische plaagbestrijding, mestverwaarding, diervriendelijke stallen en circulaire oplossingen met betrekking tot gebruik van grondstoffen voor bemesting en diervoeding. Akkerbouwers en veehouders werken samen, bijvoorbeeld in duurzame gewasrotaties van voedsel- en voedergewassen en de uitwisseling van reststromen (gewasresten en mest). Om deze nieuwe vormen van landbouw tot een succes te maken is inzet van alle ketenpartijen nodig. Daarin wordt nu al door meerdere ondernemers in de agrofoodsector geëxperimenteerd, vaak met mooie resultaten.

In gebieden waar de kaders knellen, zal de landbouw hoe dan ook extensiever ingericht moeten worden met meer aandacht voor het beheer van natuur en landschap. Denk hierbij aan de nabijheid van kwetsbare Natura 2000-gebieden, het tegengaan van bodemdaling in veenweidegebieden en aan uitspoeling vanuit- en verdroging van zandgronden. Het zwaartepunt zal hier meer op multifunctionele en regeneratieve vormen van landbouw liggen, waarin bedrijven aandacht voor biodiversiteit, water- en bodemkwaliteit en waterberging combineren met andere activiteiten, zoals agrotoerisme, productie van hoogwaardige streekproducten en het leveren van zorg. Naast agrarische productie heeft de levering van publieke diensten hier een belangrijke rol. Bedrijfsvergroting kan daarbij zeker aan de orde zijn, want voor extensivering is ruimte nodig, met behoud van landschappelijke waarden.

De manier van werken waarmee de Nederlandse landbouw wereldwijd groot is geworden, is in de afgelopen decennia door overheid, wetenschap, industrie, handel, bankwezen en consumenten gezien als de beste manier. Daarom is het niet gepast de ‘veranderlast’ eenzijdig op de schouders van agrariërs te leggen. Ja, we vragen forse aanpassingen van ondernemers in de agrarische sector, maar de kosten of pijn die daarmee gepaard gaan, moeten worden gedeeld. In de vele gesprekken, die ik de afgelopen tijd met ondernemers en vertegenwoordigers uit de landbouwsector heb gevoerd, is me op het hart gedrukt dat agrariërs het juist ook in de fase van verandering niet redden als de overheid geen richting en ruimte biedt en helpt waar het kan. We vragen veel, maar het vermogen om te investeren in een duurzame stal of in grond ontbreekt vaak en zal er ook niet komen als er voor de lange termijn geen gezond toekomstperspectief is. Dat drukt zwaar op ondernemers. Voor hen is het in de eerste plaats belangrijk om duidelijke kader te stellen waar ze van op aan kunnen en in de tweede plaats de juiste voorwaarden te scheppen waardoor zij – agrariërs én ketenpartijen – binnen die kaders voor hun bedrijf perspectief kunnen ontwikkelen.

Van ketenpartijen (toeleveranciers, banken en afnemers, tot en met de consument) verwacht ik een voortrekkersrol. Er zijn veel voorbeelden van initiatieven die laten zien dat deze verwachting gerechtvaardigd is. Inmiddels wordt 1 op de 5 euro in de retail uitgegeven aan een duurzaam product[10] en het aandeel voedselproducten dat onder duurzaamheidskeurmerk wordt verkocht, groeit sterk. Ik zie innovatieve ontwikkelingen in tal van sectoren die leiden tot nieuwe producten en marktconcepten, die veelbelovende perspectieven bieden, ook voor agrarische ondernemers. Ketenpartijen hebben juist voor de omslag naar kringlooplandbouw de sleutel in handen. Denk aan het verwerken van reststromen, maar ook in uiteenlopende rollen als veredelaars, leveranciers en verwerkers hebben zij mogelijkheden en belang om agrariërs en tuinders te helpen om te verduurzamen, bijvoorbeeld door zuinig gebruik van nutriënten, gewasbeschermingsmiddelen, grondstoffen en reststromen. Ik verwacht dat ketenpartijen en agrarische brancheorganisatie over de hoofddoelen van kringlooplandbouw - voer, mest, bodem, dierenwelzijn- in bijv. in private kwaliteitssystemen afspraken maken met hun leveranciers en leden.

Er zijn ook al veel agrariërs die laten zien dat het goed mogelijk is om in goede balans met de leefomgeving gewassen, vlees, eieren en zuivel te produceren. Zij verdienen een goede boterham met een productiewijze waarbij milieubelastende inputs van buiten het bedrijf en emissies vanuit het bedrijf laag zijn, de bodem- en waterkwaliteit onder het bedrijf hoog is, de biodiversiteit op en om erf en landerijen floreert en de dieren een hoge staat van welzijn ervaren. Dankzij hun kennis, kunde en creativiteit hebben zij duurzaam perspectief ontwikkeld. Hun kennis, ervaring en werkplezier werken aanstekelijk: ik wil stimuleren dat andere ondernemers ook in beweging komen, door ze te helpen met de juiste instrumenten en financiële middelen maar bijvoorbeeld ook door het inzetten van coaching en onafhankelijk bedrijfsadvies. Juist ook jonge agrariërs moeten ondersteuning ervaren als zij besluiten moeten nemen waar zij vele jaren mee vooruit moeten. Daarom komt er in het toekomstig GLB-NSP een extra ondersteuning voor jonge landbouwers wanneer zij willen investeren in modernisering of verduurzaming van hun bedrijf.

In een divers landbouwland ga ik geen blauwdruk van bovenaf neerleggen voor individuele ondernemers. Zij moeten zo veel mogelijk zelf ‘aan het stuur’ kunnen zitten als het gaat om het bepalen van de richting waarin zij hun bedrijf willen ontwikkelen. Uiteraard passend in de opgaven die er zijn om de gebiedsdoelen te behalen. Rijk en provincies gaan er op sturen dat zeker wordt gesteld dat de doelen en opgaven in de gebieden worden gehaald (“de som moet kloppen”). Zie hiervoor ook de startnotitie NPLG van de minister voor Natuur en Stikstof. Ondernemers kunnen kiezen voor technische innovatie, landschappelijke innovatie in de vorm van extensivering, het omschakelen naar nieuwe producten of diensten (verbreden of vernieuwen van het bedrijfsmodel zoals multifunctionele landbouw), verplaatsen of stoppen. Vaak zal het gaan om een combinatie van deze richtingen. We bieden ondernemers perspectief als we hen in staat stellen om toekomstgerichte keuzes te maken in het vertrouwen dat er ook op termijn voldoende basis is voor een solide verdienmodel, rendabele bedrijfsvoering en bedrijfscontinuïteit. We hebben een heel scala aan (financiële) instrumenten die

[10] www.iriworldwide.com Keurmerken rapport 2021

agrariërs daarbij ten dienste staan. In hoofdstuk 3 van deze brief zet ik verder uiteen welk (rijks)instrumentarium al beschikbaar is en hoe we dat aanpassen of aanvullen om het (beter) geschikt te maken in het kader van de integrale, gebiedsgerichte aanpak.

De overheid kan niet alle problemen van agrariërs oplossen of overnemen, maar ik wil in deze zeer turbulente tijden wel zorgen voor individuele ondersteuning bij de verschillende ontwikkelrichtingen die ondernemers voor zichzelf uitstippelen. Maatwerk, daar komt het op aan. En ruimte om te experimenteren, daar waar het kan. Hierdoor ontstaat perspectief. In dit verband koester ik de inzet die de afgelopen jaren door de zogeheten experimenteergebieden voor kringlooplandbouw is gepleegd om, in samenwerking met mijn ministerie, op gebiedsniveau en in ketenverband de verduurzaming van de landbouw te versnellen. Uw Kamer heeft er op aangedrongen deze werkwijze de komende jaren voort te zetten en daarbij "helderheid te verschaffen over randvoorwaarden als experimenteerruimte, inhoud, methodiek en monitoring voor de experimenteerregio's".[11] Ik ga graag in op hun uitnodiging om LNV te committeren aan de aanpak in de experimenteergebieden en daartoe meerjarige afspraken te maken om gezamenlijk het noodzakelijke vernieuwingsproces voortvarend te kunnen voortzetten en hiervoor budget vrij te maken. Daar waar uitzonderingen op EU-regelgeving nodig zijn, zal ik mij daar voor inzetten. Maar ik wil ook eerlijk zijn: experimenteerruimte is er alleen, als we op koers liggen bij het halen van de ecologische doelen die in harde -kwantitatief vastgelegde- EU-normen (bijvoorbeeld op het gebied van waterkwaliteit) vastliggen en er een veilige marge is om via experimenten aan oplossingen te kunnen werken.

1.2 Perspectief op langere termijn: Vertalen van doelen naar bedrijfsniveau en kpi's

Veel agrarische ondernemers zijn gemotiveerd om bij te dragen aan de lange termijndoelen voor milieu, dier en klimaat om daarmee de landbouw toekomstbestendig te maken. Door de hoge intensiteit van de productie op een beperkte oppervlakte kent de landbouw in Nederland een hoge milieudruk. De regelgeving om die milieudruk te verminderen, veelal met Europese regels als basis, ligt vast in voorschriften die weinig tot geen handelingsvrijheid voor ondernemers bieden. Ondernemers vinden dat er daardoor onvoldoende rekening gehouden wordt met hun vakmanschap en bedrijfsomstandigheden en ervaren regelgeving als complex. Dit zou de broodnodige innovatie om te verduurzamen voor ondernemers eerder hinderen dan stimuleren.

Naast ondersteuning bieden, is de rol van de overheid daarom ook – waar mogelijk - belemmeringen wegnemen. Bij de omschakeling van hun bedrijfsvoering kunnen landbouwers immers stuiten op belemmeringen uit bestaande wet- en regelgeving of knelpunten die samenhangen met de interpretatie of toepassing ervan in praktijk. Concreet gaat het om belemmeringen die een obstakel vormen voor:

- het sluiten van kringlopen van grondstoffen en hulpbronnen op een zo laag mogelijke schaal;

[11] Motie Van Campen cs (Kamerstuk 35 925 XIV, Nr. 35) over voortzetting van de inzet in en samenwerking met de experimenteergebieden voor kringlooplandbouw.

- het verminderen van verspilling van biomassa in het gehele voedselsysteem;
- het reduceren van emissies (uitspoeling van fosfaat en nitraat naar grond- en oppervlaktewater, uitstoot van broeikasgassen);
- het bevorderen van biodiversiteit en natuurherstel;
- het verminderen van energieverbruik en gebruiken van zoveel mogelijk hernieuwbare energie.

Voor zover het belemmeringen betreft die voortvloeien uit nationale stelsels en regels, worden deze aangepakt in het kader van de herbezinning van het mest- en afvalstoffenbeleid. Het bevorderen van circulariteit is het beoogde uitgangspunt voor toekomstige mest- en afvalstoffenregelgeving. Voor het wegnemen van belemmeringen uit EU-regels, is actie van de Europese Commissie en veelal medewerking van de andere lidstaten vereist. Hier heb ik initiatieven voor genomen.

Op termijn zou de beperkte handelingsvrijheid weggenomen of verlicht kunnen worden als meer ruimte zou ontstaan voor 'bedrijfsgerichte doelsturing'. Dit is een vorm van sturing die individuele ondernemers prikkelt, in staat stelt en ruimte geeft om binnen bepaalde grenzen zó te handelen dat zij publieke doelen op overtuigende wijze doelmatig helpen realiseren. Het mes snijdt hier aan twee kanten: het draagt bij aan realisatie van het publieke belang van verduurzaming van landbouw en voedsel én het biedt ondernemers meer vrijheid en verantwoordelijkheid als het gaat om de wijze waarop zij hun bedrijf verduurzamen.

Meer bedrijfsgerichte doelsturing brengt ook nieuwe uitdagingen met zich mee; het vraagt veel van alle betrokken partijen en kan haaks staan op staande beleidskaders die niet zo maar te veranderen zijn. Het vereist van de overheid dat het de doelen duidelijk maakt op bedrijfsniveau, eventueel vastgelegd in een gebiedsgerichte aanpak, en de ontwikkeling van een betrouwbaar handhavings- en meetinstrumentarium. Van agrarische ondernemers vereist het dat ze werk maken van de grotere handelingsruimte die hun geboden wordt en dat zij zich committeren aan de op bedrijfsniveau te realiseren doelen en aan de verantwoording die daarbij hoort. Het zal van de politiek vergen dat de focus meer komt te liggen op het vaststellen en monitoren van de doelen (het wat), en aanvaarden dat de wijze van realisatie (het hoe) aan het veld wordt overgelaten. Hiervoor is pas volledig ruimte als we op koers liggen bij het halen van de ecologische doelen en er een veilige marge is om aan oplossingen te kunnen werken die niet in (EU-)voorschriften vastliggen.

Doelsturing zal niet altijd mogelijk zijn en zeker geen volledige handelingsvrijheid geven, eenvoudigweg omdat er altijd (en soms nog sterk beperkende) randvoorwaarden van overheden en andere partijen in het spel zullen zijn. Bovendien zou meer doelsturing in sommige gevallen aanpassingen of uitzonderingen van de Europese regelgeving vergen, waarvoor de beslissingsbevoegdheid niet bij onszelf ligt. Ook aanpassing van nationale regelgeving is een tijdrovend traject van lange termijn. Voor zover aanpassingen in wetgeving mogelijk zijn is doelsturing op korte termijn voor een aantal beleidsthema's (bijvoorbeeld waterkwaliteit, dierenwelzijn) vooralsnog niet mogelijk. Het kabinet blijft zich hiervoor uiteraard wel inzetten.

Kortom, doelsturing oogt vanuit meerdere perspectieven aantrekkelijk, maar is geen panacee voor alle beleidskwalen. De uitstoot van emissies wordt niet als vanzelf minder door doelsturing, maar alleen door minder inputs en beter management. Voorwaarde is bovendien dat op valide wijze doelbereik bedrijfsgericht kan worden aangetoond (=gemeten en gerapporteerd). Dit is allesbehalve eenvoudig, want het vergt met name veel en voldoende betrouwbaar analyse-, reken- en meetwerk wat op dit moment in veel gevallen nog niet mogelijk is. Meer meten of ánders meten, zie ik tegelijk wel als een veelbelovende mogelijkheid om de agrarische ondernemer op termijn meer perspectief te bieden op doelsturing op bedrijfsniveau. Binnen het programma Nationaal Kennisprogramma Stikstof wil ik hiervoor een apart programma inrichten, in de wetenschap dat er nog veel uitwerking nodig is in techniek, maar ook voor wat betreft de toepasbaarheid in de praktijk en de ontwikkeling van datalogistiek. Ik zal daarbij ook rekening houden met het advies dat de Kwartiermaker Innovatiegezant nog voor de zomer zal uitbrengen over het instellen van een regieorgaan voor versnelling van innovaties op het gebied van mestverwerking en stallen. Het in te richten programma 'Meten op bedrijfsniveau' koppelt lopende kennisprojecten aan fieldlabs en praktijkprojecten, en de opgedane kennis zal ook op termijn zijn weg vinden naar een aantal pilots in diverse sectoren en regio's. Dit zal niet van vandaag op morgen het antwoord zijn op alle opgaven en knelpunten waar ondernemers voor staan, maar ik zie dit voor de lange termijn wel als de richting waarin we de oplossing moeten zoeken.

Een vorm van doelsturing waarmee nu al praktijkervaring wordt opgedaan, is het belonen van prestaties van agrariërs op basis van kritische prestatie-indicatoren (kpi's). Kpi's bieden agrariërs een integraal en lange termijnperspectief op duurzaamheidsopgaven: door prestaties te belonen worden economie en ecologie met elkaar verbonden. Een goed werkende KPI-aanpak biedt ondernemersvrijheid omdat het de geleverde prestaties centraal stelt en doelsturing dichterbij brengt. Zowel in sectoren (met name de melkveehouderij) als in gebieden/provincies zijn hiermee de afgelopen jaren ervaringen opgedaan en de komende tijd worden er op initiatief van en met steun vanuit mijn ministerie op ongeveer twintig plaatsen in het land pilots opgezet om hier meer praktijkervaring mee op te doen, in de hoop en verwachting dat de toepassing van kpi's de komende jaren verder kan worden opgeschaald. Met name in gebieden waar de opgaves voor natuur en stikstof, water en klimaat groot zijn, zal beloning voor maatschappelijke diensten een belangrijk onderdeel moeten zijn van het verdienmodel. Bij het toekomstige GLB, met name het nieuwe instrument van de ecoregeling, is hierop geanticipeerd. De komende GLB periode zal worden gebruikt om dit verder te verfijnen

Kpi's bieden in principe de mogelijkheid tot een stapeling van beloningen , door verschillende partijen: privaat waar mogelijk, publiek waar noodzakelijk, en op basis van afrekenbare prestaties. De Biodiversiteitsmonitoren voor de melkveehouderij en de akkerbouw en de kritische prestatie-indicatoren voor kringlooplandbouw, die aansluiten op bestaande duurzaamheidsafspraken in de markt, kunnen hierbij als leidraad dienen. Uitgangspunt hierbij is dat het gaat om de toepassing van een 'brede' set kpi's, waarmee verduurzaming op bedrijfsniveau

integraal wordt gestimuleerd. Ook met de pilot van het Investeringsfonds Duurzame Landbouw doe ik ervaring op met doelsturing in de praktijk. Aansluitend hierop noem ik ook graag de uitwerking van kpi's (voerkwaliteit, mest, bodemkwaliteit, dierenwelzijn etc), waarbij drempel- en streefwaarden concreet maken wat dan een goede landbouwpraktijk is. De verdere uitwerking van de kpi-systematiek vraagt vanzelfsprekend zorgvuldige besluitvorming, waarbij afstemming plaatsvindt met de sector en uw Kamer, en op basis van de praktijkervaringen met regelmaat onderzoek plaatsvindt naar de uitwerking in de praktijk.

In samenspraak met gebieden en sectoren en met kennis vanuit verschillende onderzoeksinstellingen is het afgelopen jaar al een kernset kritische prestatie-indicatoren voor kringlooplandbouw opgesteld. Het is de bedoeling deze – eerst via pilots, daarna via opschaling – in de praktijk door te ontwikkelen en steeds bredere toepassing te geven. Het betreft de volgende thema's en kpi's:

Stikstofbalans: Stikstof efficiëntie/ overschot
Ammoniakemissie: Ammoniakemissie (forfaitair)
Fosfaatbalans: Fosfaatoverschot
Herkomst inputs: Eiwit eigen land
Broeikasgasemissies: Broeikasgasemissie
Milieubelasting: Milieubelastingspunten gewasbescherming
Energiebalans: p.m. integreren met kpi broeikasgasemissie
Bodem organische stof: Organische stof balans
Bodemkwaliteit: Aandeel gereduceerde grondbewerking & blijvend grasland
Waterkwantiteit: PM nog vast te stellen
Gewasdiversiteit: Index gewasdiversiteit & Aandeel kruidenrijk grasland
Natuur & landschap: Aandeel natuur & landschap
Dierenwelzijn: PM nog vast te stellen
Diergezondheid: PM nog vast te stellen

Emissies (van ammoniak en broeikasgassen) op het land worden uitgedrukt per ha (waardoor voor elke hectare landbouwgrond in principe dezelfde benadering kan worden toegepast) en emissies in de stal (die niet van toepassing zijn voor de plantaardige productie) per dier.

Op termijn zie ik verdere stappen richting doelsturing voor me, zoals ik aangaf in de brief die u onlangs van mij ontving over de Afrekenbare Stoffenbalans[12]. Met een ASB lijkt een lichte doelsturing mogelijk, met regulerende heffingen, gebaseerd op het bestuursrecht, waarmee bijvoorbeeld gestuurd kan worden op de uitvoering van managementmaatregelen zoals voer- en mestgebruik. Hiertoe moet nog wel verdere uitwerking plaatsvinden, met name door het verbeteren van de meet- en datakwaliteit. Dat ga ik samen met de sector oppakken. De mate en de snelheid waarmee doelsturing op onderdelen van het LNV beleid kan worden toegepast hangt dus met twee ontwikkelingen samen: technologische ontwikkeling (wat kan gemeten worden) en collectieve vermindering van de milieubelasting door de landbouw. De technologische ontwikkelingen gaan snel, maar hoe snel is nu niet te voorspellen. Mijn verwachting is dat de milieubelasting

[12] Kamerstuk 32 813 nr 1037

flink zal verminderen met het ingezette gebiedsgerichte beleid op het gebied van stikstof, water en klimaat en met de uitvoering van het 7e Actieprogramma Nitraatrichtlijn.

2. Kaders waarbinnen de transitie van de landbouw plaats gaat vinden

De transitie naar kringlooplandbouw is niet alleen nodig vanuit het oogpunt van de integrale gebiedsgerichte aanpak die beoogt de problematiek op het gebied van stikstof, water, klimaat en natuur op te lossen. In deze paragraaf beschrijf ik enkele andere belangrijke elementen, doelen en normen waarmee agrariërs in deze transitie ook rekening moeten houden of aan moeten voldoen, om tot een langjarig duurzaam perspectief voor hun onderneming te komen. Het gaat samengevat om de volgende kaders:

- Rekenschap geven van andere doelen -meer specifieke landelijke normen- die al gelden of op korte termijn aanstaande zijn.
- De volwaardige plek van de landbouw in de vormgeving en uitvoering van de gebiedsgerichte aanpak.
- Financieel kader
- Internationale context

2.1 Rekenschap geven van andere doelen

De minister voor Natuur en Stikstof heeft u in haar Hoofdlijnenbrief[13] geïnformeerd over de hoofdlijnen van de gecombineerde aanpak van natuur, water en klimaat in het landelijk gebied, en van het bredere stikstofbeleid. Voor agrarische ondernemers zijn er, als zij toekomstplannen maken voor hun bedrijf, ook andere gerelateerde belangrijke doelen, kaders en normen waarbinnen zij op hun bedrijf rekening mee moeten houden. Zo zijn er in ieder geval wettelijke normen en kaders op het gebied van gewasbeschermingsmiddelen, mest, dierenwelzijn, (dier)gezondheid (inclusief zoönosen en luchtkwaliteit), bodem en klimaatadaptatie. Hoe deze normen en kaders uitwerken per bedrijf is niet in zijn algemeenheid te zeggen, dat hangt af van de bedrijfsspecifieke context. Het advies is dat agrariërs - bij het maken van plannen en het nemen van beslissingen over de transitie van hun bedrijf- deze meekoppeldoelen integraal onderdeel laten zijn van hun planvorming. Alleen zo ontstaat werkelijk perspectief voor de lange termijn.

Minder gebruik en emissies van gewasbeschermingsmiddelen

In het coalitieakkoord is de ambitie opgenomen om acties op het gebied van geïntegreerde gewasbescherming en het realiseren van Kaderrichtlijn Water (KRW)-doelen te intensiveren. In het *Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie gewasbescherming 2030* staat de transitie naar weerbare planten (resistente rassen) en teeltsystemen, de verbinding tussen landbouw en natuur en het terugdringen van emissies centraal. Daarmee neemt de behoefte aan gewasbeschermingsmiddelen af en wordt invulling gegeven aan het realiseren van de waterkwaliteitsdoelen (conform de Kaderrichtlijn Water) en biodiversiteitsdoelen. Het doel is dat agrarische ondernemers in 2030 alternatieven voor chemische gewasbeschermingsmiddelen gebruiken (bijvoorbeeld de mechanische bestrijding van onkruiden), rekening houden met en gebruik maken van biodiversiteit (bijvoorbeeld natuurlijke bestuivers en

[13] Kamerstuk 33 576 nr. 265

natuurlijke vijanden), een weerbare bodem hebben en waar gebruik van gewasbeschermingsmiddelen nodig is, zoveel mogelijk laag-risicomiddelen gebruiken. Als agrarische ondernemers toch chemische gewasbeschermingsmiddelen moeten inzetten om ziekten, plagen en onkruiden te bestrijden, gebeurt dat nagenoeg zonder emissie naar het milieu (bijvoorbeeld door toepassing van innovatieve emissiebeperkende spuittechnieken) en nagenoeg zonder residuen op producten. In het kader van toekomstbestendig landgebruik moet worden voorkomen dat agrariërs in de transitie van hun bedrijf gewassen gaan telen die veel of vaak chemische gewasbeschermingsmiddelen nodig hebben en zeer emissiegevoelig zijn.

Het Rijk zal de agrarische sector ondersteunen via stimulering en financiering van innovatie, zoals precisielandbouw, waarnemingssystemen, mechanische en fysische bestrijding, en de inzet van biologische bestrijders. Ik maak dankbaar gebruik van het aanbod van de stuurgroep voor het uitvoeringsprogramma om de kennisoverdracht naar agrarische ondernemers te bevorderen. Daarnaast faciliteer ik praktijkprogramma's en experimenten voor nieuwe veredelingstechnieken. Er wordt bij het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) meer personele capaciteit ingezet ten behoeve van snellere beoordeling van laag-risicomiddelen (conform de motie De Groot-Boswijk[14]). En via het Deltaprogramma Agrarisch Waterbeheer wordt kennisontwikkeling en -verspreiding gestimuleerd. Ook komt hulp beschikbaar voor digitalisering en monitoring, waarmee inzicht wordt verkregen of de emissies van gewasbeschermingsmiddelen naar het milieu daadwerkelijk afnemen en of de biodiversiteit herstelt. Het kabinet blijft zich in Europees verband inzetten voor nieuwe verdelingstechnieken (New Breeding Techniques), zoals Crispr-Cas, waarbij geen soortgrenzen worden overschreven. Tot slot dienen ook de ketenpartijen het gebruik van resistente rassen en het gebruik van minder chemische middelen te stimuleren via (financiële) afspraken met hun telers (zie 4).

Mestregelgeving
Met mestregelgeving beoog ik de af- en uitspoeling van nutriënten vanuit landbouwgronden naar het grond- en oppervlaktewater terug te dringen. Dit zorgt voor verbetering van de waterkwaliteit, zodat wordt voldaan aan de eisen van de Nitraatrichtlijn en aan de doelen van de Kaderrichtlijn Water voor wat betreft de bijdrage vanuit de landbouw. Daarnaast heeft het mestbeleid effect op de ammoniakuitstoot. Op dit moment vergt het halen van deze doelen van alle agrariërs nog een flinke inspanning en ik verzoek de agrariërs -als zij in deze transitie nadenken over de toekomst van hun bedrijf - goed rekenschap te geven van de uitdagingen op het gebied van mest. De benodigde maatregelen zijn vastgelegd in het 7e Actieprogramma Nitraatrichtlijn en het bijbehorende addendum. Het gaat onder andere om verplichtende maatregelen op het gebied van duurzame bouwplannen, waar (blijvend) grasland, rustgewassen en vanggewassen een substantieel onderdeel van uitmaken. Daarnaast zijn de teeltvrije zones van belang. In die zones mogen geen gewasbeschermingsmiddelen worden gebruikt waardoor ook wordt bijgedragen aan het terugdringen van emissies van die middelen naar het milieu. Met

[14] Kamerstuk 27 858, nr. 539

sectororganisaties wordt onderzocht of een specifieke maatwerkaanpak de beoogde waterkwaliteitsdoelen kunnen bereikt. Er komt wetgeving om een volledig grondgebonden melkvee- en zoogkoeien- en weidekoeienhouderij in 2032 te realiseren, waarbij alle mest op het eigen bedrijf moet worden geplaatst (of op de grond van een collega in een samenwerkingsverband). Volledige grondgebondenheid heeft tot gevolg dat elk melk- en rundveehouderijbedrijf (zoog- en weidekoeien) het aantal dieren in evenwicht brengt met de beschikbare hectares eigen grond of beschikbare grond van andere bedrijven in de buurt. Daarbij hoort in mijn visie een aandeel (permanent) grasland. Mestbeleid, duurzaam bodembeheer en bodemvruchtbaarheid gaan hand in hand. Over de inhoud en de uitwerking (bijvoorbeeld 'wat is grondgebondenheid?') ontvangt u in september 2022 een brief.

Ook zeer relevant voor de agrarische praktijk zijn de ontwikkelingen op het punt van het verkrijgen van een nieuwe derogatie van de gebruiksnorm in de Nitraatrichtlijn (maximaal 170 kg stikstof uit dierlijke mest per hectare per jaar) en het verzoek van Nederland aan de Europese Commissie om hoogwaardige mestverwerkingsproducten die voldoen aan de Europese renure-criteria te mogen aanwenden als kunstmest(vervanger) in plaats van als dierlijke mest. Ik zet mij er onverminderd voor in, echter het verkrijgen van deze derogatie en een landenspecifieke oplossing voor renure-criteria is niet vanzelfsprekend. Ik zal uw Kamer de komende maanden informeren over het verloop van de gesprekken met de Europese Commissie en de besprekingen in het Nitraatcomité.

Duurzaam bodembeheer
De bodem is ons kapitaal voor voedselzekerheid nu en in de toekomst. Daarom heb ik de minister voor Natuur en Stikstof verzocht de provincies te wijzen op het belang van het bevorderen van een goede bodemkwaliteit bij het opstellen van gebiedsplannen.

Nederland heeft ongeveer 1,85 miljoen hectare landbouwgrond, die deels intensief gebruikt wordt voor hoogwaardige agrarische productie. Behoud en verbetering van onze landbouwbodems is van groot belang om dit hoge niveau op de lange termijn te kunnen behouden en tegelijkertijd ook doelen zoals biodiversiteit, een goede waterkwaliteit, de klimaatopgaven en andere ecosysteemdiensten te realiseren. Duurzaam beheerde bodems dragen bij aan het behalen van de klimaatopgave door een extra vastlegging van 0,5 Mton CO2-eq per jaar in landbouwbodems vanaf 2030. De bodems staan echter onder druk als gevolg van bodemverdichting, uitspoeling en achteruitgang van de weerbaarheid. Zonder de omslag naar duurzaam beheerde bodems wordt onze huidige en toekomstige voedselproductie, de inkomstenbron voor ondernemers en andere functies die de bodem vervult, bedreigd. Duurzaam bodembeheer vormt een essentiële basis voor de transitie naar kringlooplandbouw maar is een grootschalige en complexe opgave.
De agrarische ondernemer heeft maatregelen en instrumenten nodig om duurzaam bodembeheer toe te passen op het bedrijf. Na een periode van intensieve kennisontwikkeling is het nu zaak deze opgedane kennis te verspreiden en de juiste oplossingen aan te reiken aan agrariërs en andere betrokken actoren. In het kader van toekomstbestendig landgebruik moet bijvoorbeeld worden voorkomen dat agrariërs die omschakelen naar andere gewassen, gewassen gaan

telen die de bodemgezondheid verslechteren. Omdat het benutten van de landbouwbodems gebiedsafhankelijk is, zullen de problemen, uitdagingen, mogelijkheden en kansen op het gebied van duurzaam bodembeheer op gebiedsniveau geconcretiseerd moeten worden. Provincies spelen hierin een belangrijke rol, een aantal provincies is daar al actief mee bezig. Met de inzet van middelen uit het Transitiefonds kan dit gebiedsgericht worden opgeschaald en versneld.

Om de ondernemers in de land- en tuinbouw perspectief te bieden beter met weersextremen, zoals droogte en wateroverlast, en verzilting te kunnen laten omgaan heeft mijn ministerie samen met de landbouwsector, overheden en verzekeraars het Actieprogramma klimaatadaptatie landbouw ontwikkeld en begin 2020 aan uw Kamer aangeboden. De focus ligt op het benoemen van handelingsopties voor de ondernemer, ketenpartijen en overheden en het met de betrokken partijen invullen van randvoorwaarden, zodat zij deze opties kunnen uitvoeren. Denk hierbij aan het verbeteren van de bodemkwaliteit en zoetwaterbeschikbaarheid. Door bijvoorbeeld water- en bodemmaatregelen toe te passen, dragen agrariërs bij aan de doelen van hun bedrijf met bedrijfscontinuïteit als toekomstperspectief, maar kunnen zij ook een positieve rol spelen in regionale opgaven, zoals het in samenwerking met waterschappen en collega's meer in balans brengen van het bodem- en watersysteem. Daarnaast kunnen aanpassingen in rassen, gewassen en teelt- en veehouderijsystemen in combinatie met innoveren, extensiveren en/of verplaatsen perspectieven bieden aan agrarische bedrijven en regio's, mede omdat de land- en tuinbouw op die manier onderdeel van oplossingsrichtingen in een gebied kan zijn. Dit vraagt om een klimaatadaptieve gebiedsgerichte aanpak waarin oog is voor het perspectief voor de ondernemer passend bij de regionale opgaven.

Dierwaardige veehouderij
De Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA) heeft in een zienswijze (2021)[15] geadviseerd om te kiezen voor een dierwaardige veehouderij en daarvoor zes leidende principes geformuleerd: respect voor de intrinsieke waarde van het dier, goede voeding, goede gezondheid, een goede omgeving, ruimte voor natuurlijk gedrag en een positieve emotionele toestand. Deze zienswijze past bij mijn doelstelling om te ontwikkelen richting een veehouderij waarin dieren aan hun behoeften kunnen voldoen. Het bevorderen van de ontwikkeling en het gebruik van diergericht ontworpen stallen maakt onderdeel uit van mijn aanpak, evenals het verbeteren van het marktperspectief en verdienmodellen voor een dierwaardige veehouderij.
Ontwikkeling naar een dierwaardige veehouderij vormt tevens de basis van mijn inzet in Europees verband in het kader van de herziening van de EU-regelgeving op het gebied van dierenwelzijn, waarover ik u afgelopen april heb geïnformeerd[16]. De Europese Commissie zal eind 2023 een voorstel presenteren voor betere Europese dierenwelzijnsregelgeving.
In het coalitieakkoord heeft het kabinet, in navolging van de zienswijze van de RDA de (nationale) ambitie vastgelegd om te komen tot een dierwaardige veehouderij in balans met de volksgezondheid. Dierwaardigheid is een belangrijk onderdeel van de kringlooplandbouw. Om invulling te geven aan die ambitie tref ik

[15] Zienswijze Dierwaardige Veehouderij | Zienswijze | Raad voor Dierenaangelegenheden (rda.nl)
[16] Kamerstuk 28 286 nr 1255

momenteel voorbereidingen voor het traject om te komen tot een convenant met diersectoren, ketenpartijen, maatschappelijke organisaties en andere stakeholders. Ik heb een verkenner aangesteld om in kaart te brengen hoe betrokken stakeholders aankijken tegen dit convenant en welke wensen zij hebben ten aanzien van proces en inhoud. Deze verkenner heeft recent advies uitgebracht. We starten nu het convenanttraject en de daarvoor noodzakelijke gesprekken. De uitkomsten van het convenant vormen mede de basis van wetgeving die deze kabinetsperiode gereed zal zijn. Voor het zomerreces informeer ik uw Kamer over de aanpak dierwaardige veehouderij. Daarin zet ik uiteen welke doelstellingen ik heb en welke stappen ik daartoe zal zetten.

Vermindering van zoönoserisico's
Zoönosen zijn infectieziekten die van dier op mens kunnen worden overgedragen. De coronapandemie heeft ons indringend laten ervaren hoe ingrijpend de impact van een zoönose kan zijn. Het kabinet zet zich in om de risico's van een volgende, soortgelijke pandemie, te verkleinen en stuurt daarom deze zomer het Actieplan voor versterking van het Zoönosenbeleid aan uw Kamer. Vanwege de mogelijk ernstige gevolgen van zoönosen is het noodzakelijk om te zorgen dat het risico op het ontstaan en de verspreiding van zoönosen wordt verkleind.

Op 6 juli 2021 heeft een expertgroep onder leiding van de heer Bekedam het rapport *Zoönosen in het vizier* uitgebracht met een groot aantal aanbevelingen op het terrein van preventie, signalering, monitoring, surveillance en respons van zoönosen. Er wordt gewerkt aan een Actieplan voor versterking van het Zoönosenbeleid worden opgesteld. In het actieplan zal worden aangegeven wat er in Nederland al gedaan wordt op het gebied van preventie, signalering en respons. Vervolgens wordt aangegeven waar het beleid wordt versterkt en welke acties daar bij horen.

Enkele van de aanbevelingen van de expertgroep gaan over het beperken van zoönosenrisico's in veedichte en waterrijke gebieden. De situatie rondom de dierziekte hoogpathogene vogelgriep, een potentiële zoönose, waarbij ook waterrijke en veedichte gebieden worden getroffen, benadrukt het belang van een integrale aanpak. Experts in menselijke en veterinaire gezondheid brengen op dit moment bestaande modellen en kennis van en inzichten in eerdere dierziekte- en zoönose-uitbraken bijeen. In deze analyse worden zo veel mogelijk aspecten betrokken die invloed hebben op de mate van transmissie van ziektekiemen tussen bedrijven. Daarnaast vraag ik deskundigen om een specifieke risicobeoordeling voor pluimveebedrijven in relatie tot vogelgriep. Deze beoordeling ziet op meerdere factoren, waaronder locatie (waterrijke en veedichte gebieden) en bedrijfstype. Beide risicobeoordelingen zijn deze zomer gereed.

De uitkomsten van deze inhoudelijke expertbeoordelingen worden betrokken in de integrale aanpak gericht op verkleining en beheersing van zoönosenrisico's vanuit de Nederlandse veehouderij. Dit dient te worden meegenomen in de plannen die worden gemaakt in de gebiedsgerichte aanpak.

In verband met het grote aantal uitbraken van hoogpathogene vogelgriep (HPAI) en het beeld dat HPAI virussen jaarrond in de wilde vogels aanwezig lijkt te zijn wordt gewerkt aan het verkennen van mogelijkheden van vaccinatie als extra

maatregel om besmettingen te voorkomen. Belangrijke punten die we in de EU adresseren zijn de effectiviteit van preventieve vaccinatie om de dreiging het hoofd te bieden en het voorkomen van handelsbelemmeringen tussen lidstaten en met derde landen. Ik blijf me zowel nationaal als internationaal waar mogelijk inzetten voor een goede acceptatie van producten van gevaccineerde dieren. Daarbij zal ik blijven uitdragen dat producten van gevaccineerde dieren net zo veilig zijn als van niet-gevaccineerde dieren.

2.2 Duurzaam economisch perspectief voor de landbouw op gebiedsniveau

De gebiedsgerichte aanpak is cruciaal om te komen tot de noodzakelijke transitie van de landbouw, omdat rekening gehouden kan worden met de opgaven en omstandigheden die passen bij de gebiedsomstandigheden. Leidend voor de gebiedsgerichte aanpak zijn de op voorhand gestelde kaders, die deze aanpak dus niet vrijblijvend maken. Een succesvolle gebiedsgerichte samenwerking kenmerkt zich vervolgens door een bottom-up proces.
Met mijn collega de minister voor Natuur en Stikstof heb ik afgesproken dat het toekomstperspectief voor de landbouw volwaardig wordt meegenomen in de gebiedsgerichte aanpak en dat gebiedsprocessen als geslaagd kunnen worden gezien als de agrariërs die blijven, een langjarig economisch perspectief hebben. Naast stimulerende en faciliterende instrumenten is bij de gebiedsgerichte aanpak in de gebieden met de grootste opgaven ook ruimtelijke differentiatie in regelgeving nodig als resultante van het proces om het doelbereik te vergroten. Daarvoor is het van belang dat het Rijk duidelijk is over de kaders, wetten en regels en er gezamenlijk met de provincies, ketenpartijen en de gebiedspartners een toekomstvisie komt over de sleutelrol van de landbouw in het gebied, als onderdeel van het gebiedsproces. Hierbij denk ik aan de bijdrage aan de regionale economie en leefbaarheid, de productie van voedsel, grondstoffen en hernieuwbare energie, natuur- en landschapsbeheer en andere ecosysteemdiensten, recreatie en zorg. De ontwikkelmogelijkheden moeten passen binnen de opgaven voor het gebied maar ook voldoende zekerheid bieden voor het verdienvermogen, de bedrijfseconomische continuïteit en financierbaarheid van investeringen na het uitvoeren van de gebiedsplannen. Om dit te borgen heb ik met de minister voor Natuur en Stikstof afgesproken om in het NPLG op te nemen dat een sociaaleconomische impactanalyse voor de landbouw onderdeel van het gebiedsplan moet zijn. Hieruit moet blijken hoe rendabel het perspectief is voor de blijvers (in verschillende deelsectoren). Voor deze impactanalyse zal in overleg met de provincies, sectorpartijen en kennisinstituten een kader en aanpak worden opgesteld.

Zoals door de minister voor Natuur en Stikstof aangekondigd in de Hoofdlijnenbrief, is het belangrijk dat de provincies de gebiedsprocessen zorgvuldig inrichten en borgen, zodat de te zetten stappen voorspelbaar zijn en alle te betrekken gebiedspartijen, waaronder agrarische ondernemers en ketenpartijen, een volwaardige positie in deze processen hebben. Naar aanleiding van de motie Boswijk[17] zal de minister voor Natuur en Stikstof u later dit jaar informeren op welke concrete wijze de positie van de boer in de gebiedsprocessen

[17] Kamerstuk 35 925, XIV, nr. 105

geborgd wordt, zodat zij zowel praktisch als met gebruikmaking van de juiste ondersteuning kunnen deelnemen aan de gebiedsprocessen. Hierbij kan overigens ook goed de kennis, expertise en ervaringen van de agrarische collectieven worden benut. Ik doe een dringend beroep op agrarische ondernemers om actief en constructief deel te nemen aan de gebiedsprocessen, want daarmee is het perspectief van de landbouw als geheel en dat van de individuele bedrijven het beste gediend.

Verder is het voor ondernemers cruciaal dat het Rijk vooraf duidelijkheid verschaft over de te behalen (kwantitatieve) doelen. Als bijlage bij de startnotitie NPLG heeft de minister voor Natuur en Stikstof voor de stikstofopgave een richtinggevend doel weergegeven per gebied, evenals een totaaldoel per provincie. In samenhang met de stikstofopgave wordt in het najaar van 2022 (presentatie hoofdlijnen NPLG) de regionale doorvertaling van de aanvullende doelen weergegeven. Dat geldt ook voor de uitwerking van de keuzes die moeten worden gemaakt voor onder meer gebruik van bodem en water. Uiterlijk op 1 juli 2023 zijn de brede gebiedsprogramma's voor alle provincies en inliggende gebieden gereed. Op dat moment zullen ook de doelen definitief worden vastgesteld.

Aan het einde van dat gebiedsproces moeten alle activiteiten, die zijn opgenomen in een getoetst en goedgekeurd gebiedsplan en die vergunningplichtig zijn, ook een passende vergunning krijgen. Op deze wijze borgen het Rijk en de provincies dat het perspectief van de agrarische sector onderdeel is van de gebiedsgerichte aanpak. Dat betekent ook dat het kabinet blijft zoeken naar mogelijkheden om PAS-melders zo snel mogelijk te legaliseren, in ieder geval binnen de daarvoor gestelde termijnen. De minister voor Natuur en Stikstof zal, zoals aangekondigd in de Hoofdlijnenbrief, nog voor de zomer uw Kamer informeren over de stappen die gezet worden om meer zekerheid en duidelijkheid te bieden bij de bestaande instrumenten van toestemmingverlening. Daarbij is het de inzet om het beleid en instrumentarium van toestemmingverlening aan te scherpen en te verduidelijken. Bij de verkenning van de verschillende mogelijkheden moeten de leidende principes over zekere inzet van ruimte, het voorkomen van feitelijke depositiestijging bij salderen en bijdrage aan controleerbaarheid zijn geborgd. Deze kaders zijn uitgebreider uiteengezet in de Hoofdlijnenbrief.
De minister voor Natuur en Stikstof heeft de provincies gevraagd in hun gebiedsplannen in bredere zin in beeld te brengen hoe de verschillende opgaven en beoogde maatregelen zich verhouden tot de gewenste ruimtelijke en maatschappelijke ontwikkelingen in de gebieden. Conform de motie-Eppink[18] is Wageningen Research gevraagd te onderzoeken wat er bekend is over (het behoud van) leefbaarheid in het landelijk gebied, de rol van de publieke voorzieningen daarin en welke rol de overheid hierin kan spelen. Het resultaat van dit onderzoek kan dienen als inspiratie voor de gebiedsplannen en ander beleid in het landelijk gebied.
Daar waar de Rijksoverheid wetten maakt, zullen deze worden getoetst op praktische uitvoerbaarheid in de land- en tuinbouw via een agrarische praktijktoets, conform de motie Boswijk c.s.[19]

[18] Kamerstuk 35 925, XIV, nr. 72
[19] Kamerstuk 35 398, nr. 21

2.3 Financiële ondersteuning door de overheid

Het kabinet stelt tot en met 2035 ruim € 24 miljard beschikbaar in een Transitiefonds voor het realiseren van de doelstellingen op het vlak van natuur, stikstof, water en klimaat en de daarvoor benodigde transitie in de landbouw en het landelijk gebied. De minister voor Natuur en Stikstof is fondsbeheerder. Het fonds voorziet in middelen voor instrumenten voor blijvende agrariërs om zich economisch en ecologisch duurzaam aan te passen aan de eisen en omstandigheden die voortvloeien uit het gebiedsproces. De verduurzaming van de landbouw naar kringlooplandbouw is immers een randvoorwaarde voor het succesvol behalen van de opgaven. Het gaat dan bijvoorbeeld over innovatieve stalsystemen en het versterken van ondernemerschap en innovatie. Voor blijvers zijn ook de middelen voor financiële afwaardering van grond van groot belang. Het fonds voorziet ook in financiële middelen waarmee stoppen van agrarische ondernemingen op een verantwoorde manier wordt mogelijk gemaakt. Op dit moment wordt er gewerkt aan het afwegingskader en de vereisten voor toekenning van middelen uit het fonds, waarbij zal worden gekeken naar een goede balans tussen landelijke en gebiedsspecifieke maatregelen en waarbij wordt getoetst of er voldoende sprake is van een integraal beleidspakket dat op een doelmatige manier bijdraagt aan het realiseren van de kabinetsdoelstellingen op het vlak van natuur, stikstof, water en klimaat en de daarvoor benodigde transitie in de landbouw en het landelijk gebied. Dit ten behoeve van het, vooruitlopend op de instellingswet, in gang zetten van de in deze brief genoemde maatregelen en de daarvoor benodigde middelen.

De doelstellingen van het kabinet worden nader uitgewerkt in de instellingswet voor het begrotingsfonds. Het streven is dat de minister voor Natuur en Stikstof en de minister van Financiën het wetsvoorstel voor de instellingswet voor dit begrotingsfonds nog dit kalenderjaar aan uw Kamer presenteren. Het Transitiefonds werkt aanvullend op de reguliere inzet van de middelen en de instrumenten van het nieuwe GLB (2023-2027) die doelgericht en ook gebiedsgericht worden ingezet op het ondersteunen van agrariërs die actief bijdragen aan de gewenste transitie in de landbouw.

2.4 Internationale context

We moeten ons realiseren dat de transitie naar kringlooplandbouw plaatsvindt binnen de context van de Europese en mondiale markt, waar de concurrentie scherp is en waar de bereidheid om te betalen voor verduurzaming begrensd is. Maar ook deze internationale omgeving is volop in beweging: er is een mondiale transitie van het voedselsysteem nodig voor het klimaat, voor behoud en herstel van biodiversiteit en om de wereld te helpen zichzelf te voeden.
Het verdienvermogen en de bedrijfseconomische continuïteit van de Nederlandse land- en tuinbouw op internationale markten kan onder druk komen staan. Het is daarom van belang om het verdienvermogen van de Nederlandse land- en tuinbouw op internationale markten te versterken. Dit kan door voort te bouwen op de al in gang gezette inzet op export van kwalitatief hoogwaardige, duurzame producten in plaats van focus op grote volumes. Export en import zijn een middel en geen doel op zich. Tegelijkertijd bieden buitenlandse markten een uitgelezen kans voor het agro-bedrijfsleven om een concrete bijdrage te leveren aan de mondiale transitie, met hoogwaardige producten én met kennis en kunde.

Duurzaamheid mag zich niet uit de markt prijzen, maar moet zich juist ín de markt prijzen. Nederland zal zich in WTO-verband daarom blijven richten op het door handel bevorderen van milieu- en biodiversiteitsdoelstellingen en in de relevante multilaterale fora waarin we actief zijn, maakt Nederland zich hard voor het verankeren van hoge normen op het gebied van klimaat, biodiversiteit, dierenwelzijn, plantgezondheid, bescherming van consumenten en eerlijke handel in voedingsmiddelen.

Bij het onderhandelen over handelsverdragen tussen de EU en derde landen zet Nederland in op zo hoog mogelijke standaarden met betrekking tot verduurzaming en dierenwelzijn. Dit omdat de Nederlandse agrariër extra duurzaamheidsinspanningen moet verrichten, en hun producten in sommige gevallen moeten concurreren met geïmporteerde producten van producenten die niet altijd aan dergelijke hoge milieu-, arbeid- of dierenwelzijnsregels hoeven te voldoen Overigens hebben veel Nederlandse ondernemers ook baat bij handelsverdragen, aangezien daarmee markttoegang wordt verkregen in landen die veel importbarrières hebben en importtarieven omlaag gaan, ook voor duurzame producten uit Nederland.

3. Ontwikkelrichtingen voor de agrarische ondernemers

Agrarische ondernemers willen hun bedrijf toekomstbestendig ontwikkelen. Niet alleen voor hun eigen toekomst en die van hun kinderen, maar ook voor de dieren op hun bedrijf en de leefomgeving waar het bedrijf van afhankelijk is en invloed op heeft. De omslag naar kringlooplandbouw vraagt wat van alle agrarische ondernemers en het vraagt van ketenpartijen dat zij de omslag op het boerenbedrijf duurzaam mee mogelijk maken. Toekomstperspectief voor agrariërs vraagt zicht op concrete mogelijkheden voor nieuwe verdienmodellen voor een rendabele bedrijfsvoering en een redelijk inkomen. Er is geen blauwdruk voor de transitie naar kringlooplandbouw, maar er is wel een aantal hoofdrichtingen voor ontwikkeling te onderscheiden, namelijk technische innovatie, landschappelijke innovatie (extensiveren), omschakelen naar nieuwe producten of diensten en bedrijfsverplaatsing. Omdat iedere ondernemer uniek is en een eigen pad kiest, zal hij of zij niet één (standaard)richting kiezen, maar via een afgewogen mix tot een optimale keuze komen. Daarbij geldt de voorwaarde dat de doelen op gebiedsniveau moeten worden gehaald en dat de kringloophoofddoelen van voer, mest en bodem worden gerespecteerd .

In dit hoofdstuk beschrijf ik zo concreet mogelijk de verschillende ontwikkelrichtingen en het (Rijks)instrumentarium dat agrarische ondernemers kan helpen om de ontwikkeling naar kringlooplandbouw te maken en/of te versnellen. Ik heb mij laten inspireren door wat ik al zie gebeuren in de sector: de innovaties die plaatsvinden en het toekomstperspectief dat die ontwikkelingen bieden. Het bestaande instrumentarium kan vanzelfsprekend worden ingezet voor de transitie naar kringlooplandbouw. In sommige gevallen moeten we bestaande instrumenten aanpassen, bijvoorbeeld door gebiedsspecifieke inzet mogelijk te maken of door gebruik te maken van het Transitiefonds om budgetten te verhogen. Ook zullen we enkele nieuwe instrumenten moeten ontwerpen. Dat zal overigens een voortdurend proces blijven waarin we ook op basis van de gebiedsplannen het instrumentarium en de mix ervan en de bedragen voor die

mix weer zullen herijken. Daar waar de transitie veranderingen vraagt, zal ook het instrumentarium vanuit de overheid moeten blijven meebewegen. Daarnaast hebben provincies ook instrumenten beschikbaar en zullen zij in de gebiedsplannen beschrijven met welke aanvullende maatregelen zij agrarische ondernemers ondersteunen.

3.1 Voorbereiden op de transitie: ondersteuning van agrarische ondernemers op het erf

Agrarische ondernemers staan niet alleen voor bedrijfsmatige keuzes, maar ook voor belangrijke persoonlijke keuzes op het gebied van werk, wonen, en de toekomst van het gezin. Daarom wil ik de agrarische ondernemers ondersteuning bieden bij het maken van de juiste keuze voor hun bedrijfsvoering. De afgelopen jaren heeft LNV al verschillende instrumenten aangeboden om de ondernemer hierin te begeleiden. Ik wil daarmee doorgaan en waar nodig en mogelijk de inzet vergroten.

SABE-regeling

De SABE[20]-regeling heeft al duizenden agrariërs en tuinders bereikt met onafhankelijke adviezen, bedrijfsplannen en cursussen om te komen tot duurzame bedrijfsaanpassingen. Naast adviseurs met inhoudelijke expertise op het gebied van onder andere brongerichte emissiereducerende maatregelen, duurzaam bodembeheer en natuurinclusieve landbouw, zijn er ook adviseurs die kunnen helpen bij persoonlijke ontwikkeling en duurzame ontwikkeling van het bedrijf, stimuleren van samenwerking met producentenorganisaties of telersverenigingen, het starten, overnemen of beëindigen van een landbouwbedrijf of het versterken van het toekomstperspectief en het inkomen van agrarisch ondernemers. Voor ondernemers die liever deelnemen aan een cursus biedt het hoger agrarisch onderwijs cursussen aan op het gebied van stikstof, natuurinclusief ondernemen in de landbouw, en precisielandbouw, gefinancierd via de SABE regeling.

Steun voor jonge agrariërs

De landbouw in Nederland heeft alleen perspectief als jonge ondernemers vertrouwen hebben in een toekomst als boer of tuinder. Het baart mij zorgen dat dit voor veel potentiële bedrijfsopvolgers geen vanzelfsprekendheid is, waardoor de continuïteit van veel bedrijven in de land- en tuinbouwsector onzeker is geworden. Bedrijven met een goed continuïteitsperspectief moeten overgenomen kunnen worden zodat deze bedrijven zich verder kunnen ontwikkelen. We ondersteunen jonge agrariërs hierbij middels het Jonge boerenfonds.[21] In dit kader onderstreep ik ook het belang van de huidige bedrijfsopvolgingsregeling (BOR) die in de agrarische sector ondersteunend werkt bij overname. De regeling verkleint immers de belemmering die belastingheffing kan vormen voor bedrijfsoverdrachten.

Ook met het GLB-NSP worden jonge agrariërs en tuinders ondersteund. Om bedrijfsovername of -start door jonge landbouwers te stimuleren starten we in de nieuwe GLB-periode met een nieuwe interventie, namelijk de 'Vestigingssteun'. Jonge landbouwers kunnen daardoor op het moment van overname of bedrijfsstart in aanmerking komen voor subsidie. Ik zet mij ervoor in om hiervoor een substantieel steunbedrag per overname/bedrijfsstart beschikbaar te maken,

[21] Kamerstuk 35 000 XIV, nr. 70

om impact van deze maatregel zo groot mogelijk te maken. Daarnaast zullen vernieuwende samenwerkingsprojecten worden ondersteund die gericht zijn op het vergemakkelijken van bedrijfsopvolging. Tenslotte kan ik u melden dat ik met het NAJK en andere partijen samenwerk met het oogmerk om te komen tot een Kenniscentrum Bedrijfsovername. Een dergelijk centraal punt waar kennis over bedrijfsopvolging en het overnameproces samenkomen zal bedrijfsopvolgers en overdragers kunnen ondersteunen bij een succesvol overnameproces.

Samenwerkingsverbanden
Het belang van samenwerkingsverbanden van onderop waarin agrarische ondernemers met andere stakeholders kunnen experimenteren met maatregelen op het gebied van stikstof, klimaat, water, biodiversiteit en dierenwelzijn kan ik niet genoeg benadrukken. De echte veranderingen in de landbouw gebeuren door de beslissingen die aan de keukentafel op het boerenerf genomen worden en vervolgens met collega's vertaald in een innovatie of samenwerking. Ik ondersteun die samenwerking met het GLB. Bij de samenwerking wil ik in het bijzonder noemen het Europees Innovatie Platform en specifiek de samenwerkingscategorie. Deze kunnen een perspectief bieden voor de gebiedsgerichte opgaven in bijvoorbeeld veenweiden en rond stikstofgevoelige N2000 gebieden. Deze projecten omvatten niet alleen de samenwerking in strikte zin, maar ook de maatregelen die in dat verband uitgevoerd worden. Ook is er een versterkte inzet op LEADER. Daarnaast initieer en ondersteun ik de samenwerking in en tussen producentenorganisaties. Samenwerking voor kwaliteitsregelingen, waaronder biologische landbouw en versterking van dierenwelzijn, kan een belangrijke steun zijn voor opbouw en stimulering van duurzame ketens.

Platform 'Groeien naar morgen'
Agrarische ondernemers die willen verduurzamen zijn vaak geïnteresseerd in en hebben baat bij de praktijkervaringen van ondernemers die hen al zijn voorgegaan. In het platform en de voorlichtingscampagne 'Groeien naar morgen' zijn ondernemers uit de hele agrofoodsector zelf aan het woord over hoe zij aan verduurzaming werken, waar zij tegenaan lopen en hoe zij hier oplossingen voor vinden. Dit kan andere ondernemers inspireren en op weg helpen in de zoektocht naar de beschikbare ondersteuningsregelingen voor (de omslag naar) duurzaam ondernemen en kringlooplandbouw.

Verbetering informatievoorziening
In overleg met de provincies en organisaties in de gebieden wordt gekeken welke behoeftes aan informatievoorziening, bewustwording en ondersteuning er verder zijn. Dit is aanvullend op de inzet die voor kennis en innovatie in het GLB-NSP beschikbaar is. Ook zijn dankzij de Sabe-regeling tientallen praktijkleernetwerken gestart waarin agrariërs samenwerken aan verduurzaming en kennis hierover delen. Voorts zal ik de Regelhulp Kringlooplandbouw verder ontwikkelen op inhoudelijke behoeften, actualiteit en gebruiksgemak. Deze Regelhulp biedt agrariërs en tuinders de mogelijkheid om kennis te verzamelen, inspiratie op te doen en maakt helder welke subsidieregelingen voor transitie-opgaven er zijn. Hierbij wordt samengewerkt met de provincies om mogelijkheden die de overheid biedt aan ondersteuning zo volledig mogelijk te kunnen presenteren. De regelhulp wordt gekoppeld aan het Groen Kennis Net (GKN).

3.2 Aandacht voor agrariërs die vrijwillig stoppen

Het staat vast dat in de omgeving van zeer overbelaste Natura 2000-gebieden, veenweidegebieden met een vernattingsopgave en in de kwetsbare beekdalen op de hoge zandgronden ingrijpende keuzes gemaakt moeten worden om de milieubelasting voldoende te reduceren. Binnen de gebiedsgerichte aanpak is er niet voor alle agrariërs toekomst. Maar: er zullen meer agrarische ondernemers doorgaan dan stoppen. We zien in de agrarische sector een autonome trend van een afname van het aantal ondernemers. Deze trend zal zich de komende jaren voortzetten. De redenen om te stoppen kunnen heel divers zijn: er zijn bedrijven zonder bedrijfsopvolger, bedrijven die economisch niet rondkomen, waardoor het onmogelijk wordt investeringen te financieren. Of bedrijven kunnen of willen hun bedrijfsvoering niet zodanig aanpassen dat die past bij scherpe ecologische opgaven in het gebied, bijvoorbeeld door de nabijheid van een Natura-2000 gebied.

Tot nu toe leidt de afname van het aantal ondernemers niet of nauwelijks tot een afname van de productiecapaciteit omdat die in veel gevallen wordt overgenomen door andere ondernemers. Maar met name in de gebieden waar de druk op het milieu en de natuur heel groot is, zal de productiecapaciteit moeten afnemen. Dat geldt vooral voor de veehouderij, al kan bedrijfsbeëindiging ook binnen de plantaardige sectoren een realistisch scenario zijn met name voor het realiseren van waterkwaliteitsdoelen. De kaders die op gebiedsniveau bepalen welke ruimte er voor de landbouw blijft, volgen uit het NPLG, waarvoor de minister voor Natuur en Stikstof eerste verantwoordelijkheid draagt. Wij trekken dan ook samen op om waar nodig of gewenst is agrariërs te ondersteunen bij de beëindiging van hun bedrijf.

Bedrijfsbeëindiging is een ingrijpende beslissing. Niet alleen voor de ondernemer, maar voor het hele gezin, de familie en de omgeving. Het is een emotionele stap, waar doorgaans een lang en intensief proces aan vooraf gaat. Het is tegelijkertijd ook een beslissing die om een rationele financiële afweging vraagt. Stoppen moet immers financieel haalbaar zijn. Verschillende factoren spelen daarbij een rol, waaronder de hoogte van de vergoeding waarvoor een ondernemer in aanmerking komt, de pensioenvoorziening, de schuldenlast die op het bedrijf rust en het economisch potentieel van de locatie na bedrijfsbeëindiging.

Het is belangrijk dat we ondernemers die overwegen te stoppen, helpen en ondersteunen bij hun beslissing. Dit is belangrijk voor de betreffende individuele ondernemer, maar ook in het kader van de gebiedsprocessen. Ik wil vooropstellen dat het hier in eerste instantie gaat om een vrijwillige keuze. Vanuit het Rijk zetten wij hierbij in op een ruimhartige financiële ondersteuning om agrarische ondernemers die overwegen te stoppen de mogelijkheid te geven dat op korte termijn te doen. Ik wil daarnaast onderzoeken op welke wijze ik ondernemers nog meer kan faciliteren. Daarbij kijk ik breder dan de veehouderij. Ook binnen de plantaardige sectoren spelen de doelen voor milieu, natuur en klimaat immers een rol bij de keuzes van ondernemers om hun bedrijf voort te zetten.

Concrete instrumenten voor ondersteuning van bedrijfsbeëindiging

Er zijn momenteel twee maatregelen in voorbereiding voor bedrijfsbeëindiging, te weten de Landelijke beëindigingsregeling veehouderijlocaties (Lbv) en de tweede

tranche van de Maatregel Gerichte Aankoop en beëindiging (MGA-2). Vanuit de structurele aanpak is voor de Lbv in ieder geval een bedrag van € 700 miljoen beschikbaar, voor de MGA-2 is een bedrag van € 250 miljoen beschikbaar. Zoals de minister voor Natuur en Stikstof in haar Hoofdlijnenbrief heeft aangegeven, onderzoekt zij of en hoe hiertoe aanvullende middelen uit het fonds, onder meer vooruitlopend op de gebiedsprocessen, kunnen worden ingezet.

De Lbv is een vrijwillige subsidieregeling bedoeld voor veehouderijen in sectoren met productierechten en waarvan de totale stikstofdepositie op voor stikstof gevoelige en overbelaste Natura 2000-gebieden een bepaalde drempelwaarde overschrijdt. Veehouders die voldoen aan de voorwaarden kunnen in aanmerking komen voor een vergoeding van 100% van het waardeverlies van de productiecapaciteit (gebaseerd op de leeftijd en oppervlakte van de stallen) en van het definitief door te halen productierecht. De vergoeding voor latere subsidieregelingen zal lager zijn. Hiertoe is besloten vanwege de noodzaak om op een zo kort mogelijke termijn zoveel mogelijk stikstofwinst te boeken. Het is uiteindelijk aan veehouders zelf om te bepalen of en wanneer ze een aanvraag indienen. Het streven is om de Lbv voor het einde van dit jaar, nadat de formele staatssteunprocedure is afgerond, open te stellen voor aanvragen. Hiermee is invulling gegeven aan de motie Boswijk c.s[22].

De bedoeling van de MGA is dat provincies een vergoeding kunnen verstrekken voor de beëindiging van veehouderijen waarvan de stikstofdepositie op een specifiek overbelast Natura 2000-gebied wordt overschreden. Ondernemers uit alle veehouderijsectoren kunnen in aanmerking komen, maar het initiatief ligt bij de provincies. Provincies benaderen veehouders hiervoor gericht.
Mede in het licht van de motie-De Groot en Van Otterloo[23] nemen wij bij de invulling van de regelingen de noodzaak om verplaatsing te faciliteren mee. Hierbij houden wij ook rekening met het instrumentarium onder 3.3.5 in deze brief.

Voor beide maatregelen is op 10 mei jongstleden een publieke consultatie gestart. Ten behoeve van spoedige implementatie is informeel overleg gestart met de Europese Commissie. Dit overleg loopt nog. Afhankelijk van de uitkomsten van de consultatie en de informele en formele trajecten bij de Europese Commissie kunnen de maatregelen vooruitlopend op de gebiedsplannen worden ingezet.

Fiscale aspecten
Wanneer een veehouder zijn onderneming voor de inkomstenbelasting beëindigt, betekent dit - net als voor iedere ondernemer die zijn onderneming beëindigt – dat in beginsel belasting verschuldigd is over de stakingswinst. Wel zijn er enkele faciliteiten beschikbaar voor ondernemers die de fiscale gevolgen van bedrijfsbeëindiging verzachten. Te denken valt aan de stakingsaftrek ter grootte van maximaal € 3.630 (bedrag in 2022) en het - onder voorwaarden - uitstellen van belastingheffing over de stakingswinst indien de opbrengst wordt aangewend voor een fiscaal gefaciliteerde oudedagsvoorziening (stakingslijfrente). Daarnaast kan onder voorwaarden een herinvesteringsreserve worden gevormd of gebruik worden gemaakt van de faciliteit van artikel 3.64 Wet inkomstenbelasting 2001.

[22] Kamerstuk 35 925 XIV, nr. 104
[23] Kamerstuk 35 600 nr. 45

Dit houdt kortgezegd in dat de stakingswinst (boekwinst) die toerekenbaar is aan een specifiek bedrijfsmiddel, waarvan de ondernemer verwacht in de nabije toekomst een soortgelijke investering te zullen doen in het kader van een (andere) onderneming, kan worden gereserveerd waardoor niet direct hoeft te worden afgerekend. Specifiek voor agrariërs geldt verder nog de landbouwvrijstelling. Deze vrijstelling geldt voor de positieve of negatieve waardeveranderingen van landbouwgronden bij voortzetting van de agrarische bestemming.

Flankerend beleid
Belangrijk is dat er naast specifieke instrumenten gericht op beëindiging, ondersteuning is bij het maken van de keuzes voor de toekomst. Ik denk daarbij aan instrumenten gericht op omscholing, nieuwe werkzaamheden (sociaaleconomisch plan) en sociaalemotionele begeleiding. In dit verband heb ik interessante concrete voorstellen ontvangen, zoals een projectvoorstel voor een driejarig programma 2022-2024 van LTO-Noord en Zorg om Boer en Tuinder (ZOB) (met verzoek om (co)financiering door LNV). 'De mens achter de ondernemer' (2022 – 2024), waarin aandacht voor: gezond en zelfbewust ondernemerschap; mentale fitheid; onafhankelijke landelijke loketfunctie; en Landelijk Platform Agrozorg.

3.3 Perspectief voor agrariërs die blijven

Er zullen meer agrarische ondernemers zijn die hun bedrijf voortzetten dan die hun bedrijf beëindigen, zij zullen ook in de toekomst een sleutelrol blijven vervullen in het landelijk gebied. Zij zorgen voor voedselproductie, werkgelegenheid, kennis en innovatie. En niet minder belangrijk: de agrarische sector is al eeuwen een beeldbepaler én beheerder van het Nederlandse landschap. En zorgt voor sociale samenhang in het buiengebied en levert maatschappelijke diensten als natuurbeheer, zorg en recreatie.

In het advies *Naar duurzame toekomstperspectieven voor de landbouw*[24] benoemt de SER zeven transitiepaden voor verduurzaming. Geïnspireerd door dit advies en na overleg met een aantal betrokken partijen, onderscheid ik vier richtingen voor ontwikkeling naar kringlooplandbouw: landschappelijke innovatie (extensiveren), omschakelen naar nieuwe producten of diensten, technische innovatie, en bedrijfsverplaatsing. Deze ontwikkelrichtingen zijn bedoeld als illustratie van de mogelijkheden en niet bedoeld als blauwdruk of beperkende richtingen. Er zijn vele combinaties binnen verschillende ontwikkelrichtingen mogelijk en er zijn ook vast perspectiefvolle activiteiten die buiten deze paden vallen. Niet alle ontwikkelrichtingen zullen in alle gebieden mogelijk zijn. Welk pad gekozen wordt, is uiteindelijk een keuze die de agrarische ondernemer zelf maakt, binnen de -gebiedsbepaalde- context van het halen van de onoverkomelijke doelen. Dat is ruimte voor ondernemerschap. Uiteraard zal ik naar aanleiding van de ervaringen en wensen in de gebiedsgerichte aanpak regelmatig de hoofdrichtingen en de instrumenten die daaronder vallen evalueren en aanpassen.

3.3.1 Maatregelen die relevant zijn voor alle ontwikkelrichtingen

[24] Kamerstuk 35 600, nr. 43

De ondernemerschapsagenda
Ik wil benadrukken dat we niet bij nul beginnen om ondersteuning te bieden aan agrariërs die op uiteenlopende wijze plannen maken voor hun bedrijf. Er ligt al een stevige Agrarische Ondernemerschapsagenda, waarop we kunnen voortbouwen. Met deze agenda heeft het ministerie zich de afgelopen jaren ingezet om agrariërs te helpen de transitie naar een duurzame landbouw te maken en daarmee een goed inkomen te kunnen verdienen door het creëren van de juiste randvoorwaarden. De agenda richt zich op het stimuleren van ondernemerschap, het belonen van publieke diensten, het versterken van de marktmacht van agrariërs en het bevorderen van een gelijker speelveld. Als onderdeel van deze agenda zijn de afgelopen jaren tal van activiteiten en maatregelen vormgegeven. Voorbeelden zijn het Omschakelprogramma Duurzame Landbouw, de Wet Oneerlijke Handelspraktijken, de oprichting van een geschillencommissie, de agro-nutri monitor, het aanpassen van de Mededingingswet en de inzet om binnen het Nationaal Strategisch Plan duurzaamheidsinspanningen te belonen.

Het Omschakelprogramma Duurzame Landbouw
Voor de ondersteuning van agrariërs bij de transitie in een of meerdere van de hierboven beschreven ontwikkelrichtingen is het Omschakelprogramma Duurzame Landbouw een belangrijk instrument. Met dit programma stimuleer ik agrarische ondernemers versneld om te schakelen naar een stikstofarmere, meer extensieve en meer duurzame bedrijfsvoering, zoals natuurinclusieve of biologische landbouw. Het programma ondersteunt agrariërs bij de financiering van de benodigde investeringen en maakt het mogelijk een tijdelijke dip in de kasstroom te financieren. Middels adviesvouchers en het ondersteunen van demonstratiebedrijven wordt kennis gedeeld en worden agrariërs ondersteund bij het opstellen van een bedrijfsplan voor de omschakeling naar een meer duurzame bedrijfsvoering.

De kern van het programma, het Investeringsfonds Duurzame Landbouw, is in juli 2021 van start gegaan met een pilot om ervaring op te doen met het sturen op doelen en te toetsen of het fonds aan de verwachtingen voldoet en de gewenste omschakeling op gang brengt. De pilot biedt daarmee inzichten voor de vormgeving van een definitief fonds. Gezien de belangstelling en de verduurzamingsopgave waar de sector voor staat, vind ik het van belang het Investeringsfonds door te zetten. Maar omdat ik het fonds wil laten aansluiten op de gebiedsplannen, die in juli 2023 gereed moeten zijn, is de tijd nog niet rijp om een definitief fonds in te richten. Daarom werk ik momenteel aan de verlenging van de pilot met één jaar, tot juli 2023. Samen met provincies kijk ik in welke vorm het fonds daarna een vervolg kan krijgen zodat deze de uitvoering van de gebiedsplannen optimaal ondersteunt.

Het programma bestaat uit de volgende vier verschillende onderdelen:

1. *Pilot-Investeringsfonds Duurzame Landbouw*
   Het Pilot-Investeringsfonds is de kern van het Omschakelprogramma. Dit fonds is erop gericht om de belemmeringen die ondernemers ervaren bij de financiering van de investeringen van een omschakeling te

verminderen. Vanuit het pilot-fonds met 9 mln. fondsvermogen worden door het Nationaal Groenfonds achtergestelde leningen verstrekt aan ondernemers die willen omschakelen. De achtergestelde lening bedraagt maximaal € 400.000, en heeft gunstige voorwaarden qua looptijd, rente en aflossingsritme. Tot nu zijn er 58 aanvragen binnengekomen bij het fonds, waarvan er 38 inhoudelijk zijn goedgekeurd door de beoordelingscommissie van deskundigen. De pilot verloopt succesvol en leert ons veel over verschillende manieren waarop er concreet in de diverse deelsectoren aan integrale omschakeling gewerkt kan worden.

2. *De werkkapitaalregeling*
   Deze regeling beoogt de financiering mogelijk te maken van een tijdelijk liquiditeitstekort dat vaak optreedt bij de omschakeling naar meer duurzamere bedrijfsvoering. Bijvoorbeeld bij een omschakeling naar biologische landbouw, waarbij vaak de productiekosten van meet af aan hoger zijn, maar de opbrengsten nog niet meestijgen omdat de producten de eerste jaren nog niet als biologisch kunnen worden verkocht. De werkkapitaalregeling maakt het mogelijk om dit tijdelijke tekort aan werkkapitaal te financieren, doordat de overheid borg staat voor een deel van de lening bij de bank. Deze regeling staat sinds 1 januari 2022 open als nieuwe module binnen het Borgstellingskrediet voor de Landbouw.
3. *Subsidieregeling bedrijfsplannen*
   De subsidieregeling bedrijfsplannen ondersteunt ondernemers bij het opstellen van een bedrijfsplan voor omschakeling naar een meer duurzame bedrijfsvoering. Ondernemers kunnen met deze regeling een voucher van € 6.000 aanvragen om een erkende bedrijfsadviseur in de arm te nemen voor het uitwerken van een bedrijfsplan. De regeling is in november 2021 en begin april 2022 opengesteld geweest binnen de SABE-regeling. Bij beide openstellingen zijn de ruim 300 beschikbare bedrijfsplanvouchers vergeven onder de geïnteresseerde ondernemers. Ik ben voornemens om deze regeling in 2023 opnieuw open te stellen.
4. *Subsidieregeling demonstratiebedrijven*
   Deze regeling ondersteunt inspirerende praktijkvoorbeelden van reeds omgeschakelde agrariërs om hun kennis en ervaring uit te wisselen met collega agrariërs om verdere verduurzaming te stimuleren. De regeling is in november jl. open gegaan binnen de SABE-regeling, en er zijn inmiddels ruim 23 demonstratieprojecten goedgekeurd. Deze bedrijven gaan de komende tijd aan de slag om hun kennis en ervaring te delen met collega ondernemers.

Het Omschakelprogramma is daarmee één toonaangevend instrumenten waarmee agrariërs ondersteund worden in de transitie. Het speelt in op een aantal belemmeringen die agrariërs ervaren bij de transitie, zoals het vinden van financiering bij omschakeling, de tijdelijke dip in de kasstroom en informatie over en ondersteuning bij het opstellen van bedrijfsplannen. Zoals hierboven aangegeven zal ik aankomend jaar kijken hoe deze regelingen vervolg kunnen krijgen zodat zij de gebiedsplannen optimaal ondersteunen.
De specifieke ontwikkelrichtingen innoveren, extensiveren, omschakelen en verplaatsen vragen ieder echter mogelijk ook aanvullend instrumentarium. In de volgende paragrafen beschrijf ik welke instrumenten er op dit moment al zijn voor

de verschillende ontwikkelrichtingen en geef ik aan welke instrumenten er in de aankomende tijd nog worden ontwikkeld.

Versterking en borging van het kennissysteem
LNV zal in nauw overleg met provincies en regiopartners sterker inzetten op de meerjarige missiegedreven kennis- en innovatieprogramma's voor de opgaven in het kader van kringlooplandbouw, klimaatneutrale en -robuuste natuur, smart technologie en biotechnologie (daarbij inbegrepen Crispr-cas). Publiek-private samenwerkingen worden verder gestimuleerd, met een private bijdrage waar mogelijk en een publieke bijdrage waar nodig. Hiermee wordt de kennisontwikkeling gecombineerd met de in Nederland bekende en gewaardeerde *Dutch Diamond*; de hechte samenwerking tussen bedrijven, kennisinstellingen (onderzoek en onderwijs), overheid, burgers en maatschappelijke organisaties. Met de ontwikkelde kennis en innovaties in de *Dutch Diamond* blijven we ook de koplopersrol in de wereld vervullen. Binnen de programma's is volop aandacht voor de thema's die volgens het coalitieakkoord voor de doorontwikkeling van kringlooplandbouw van belang zijn: voer, pacht, mest, bodem, dierenwelzijn. In het kader van kringlooplandbouw wordt gewerkt aan het zoveel mogelijk sluiten van voer-mest kringlopen, ook via samenwerking tussen veehouderij- en akkerbouwbedrijven. Duurzaam bodembeheer is nodig om ziekten tegen te gaan en om verdroging en nutriëntenuitspoeling te voorkomen. Hierop loopt een groot publiek-privaat samenwerkingsverband. Ook dierenwelzijn is in het kennis- en innovatiebeleid een belangrijk thema.

Talent en ondernemerschap zijn cruciaal voor een duurzaam perspectief in de landbouw. De transitieopgave vraagt extra inzet voor zowel het opleiden als het levenslang ontwikkelen van ondernemers. Het ontwikkelen van ondernemerschapscompetenties en creativiteit gebaseerd op het denken en handelen vanuit nieuwe waardecreatie en verdienmodellen wordt gefaciliteerd via het Groenpact . Dat vraagt een andere mind-set met meer focus op consumenten, transparantie en samenwerking in waardenketens en bijvoorbeeld ook innovatieve (bio)monitoring. Ik besteed daarbij extra aandacht aan de (door)ontwikkeling van digitale competenties, waar in het Versnellingsprogramma Digitalisering en Technologisering een extra impuls aan wordt gegeven.

De vernieuwing van opleiding en scholing voor groen ondernemerschap wordt samen met de partners van Groenpact verder uitgewerkt. Ook heeft de Green Deal 'Natuurinclusieve Landbouw Groen Onderwijs' dit voorjaar een vervolg gekregen. Hiermee worden lessen uit onderzoek en praktijk over de natuurinclusieve landbouw structureel ingebracht in alle lagen van het onderwijs en in het cursorisch onderwijs in het kader van Leven Lang Ontwikkelen. Zo krijgen huidige en toekomstige werkers in het groene domein gelegenheid om kennis te ontwikkelen waarmee zij in hun dagelijks werk kunnen bijdragen aan het duurzame perspectief van de landbouw.

Een deel van de waardevolle innovaties die nu in de praktijk worden toegepast, getest of opgeschaald zijn ontstaan in innovatiecompetities. Met programma's als SBIR (Small Business Innovation Research) daag ik studenten, startups en

ondernemers uit om met meer van dit soort onverwachte innovatieve producten en diensten te komen die bijdragen aan oplossingen voor stikstof, klimaat, waterkwaliteit en versterking van biodiversiteit.

Kennisvertaling en kennisverspreiding
De transitie naar kringlooplandbouw vraagt om inzicht en overzicht van beschikbare en nog te ontwikkelen kennis, zowel op inhoud als op proces. Dit is onontbeerlijk om verdere stappen te kunnen zetten en te komen tot (nieuwe) oplossingen voor de opgaven in het landelijk gebied. Met het programma Kennis op Maat levert het ministerie een bijdrage aan de vertaling van kennis naar informatie die agrarische ondernemers aanspreekt en inspireert om innovaties in de praktijk te brengen. Ik zal deze aanpak verder versterken en verbreden naar andere kennisinstellingen. Daarnaast investeer ik in een kennisfaciliteit voor de ondersteuning van provincies en departementen bij de uitvoering van gebiedsplannen. Deze kennisfaciliteit bundelt kennis, en vertaalt en ontsluit deze om een lerende beleidsaanpak op proces en inhoud mogelijk te maken. De ontwikkelde kennis en innovatie en een overzicht van alle kennisverspreidingsactiviteiten wordt via Groen Kennisnet digitaal, zo veel mogelijk open access en op een aansprekende manier beschikbaar gesteld.[25]

Fieldlabs, pilots en demonstratiebedrijven
Daarnaast zal ik blijven investeren in kennisverspreidingsactiviteiten zoals fieldlabs en demonstratiebedrijven, waar bedrijven, kennisinstellingen, overheid en maatschappelijke partijen samen experimenteren en innovaties in de praktijk toepassen. Voorbeelden van bestaande initiatieven waarin ik investeer zijn de Boerderij van de Toekomst in Lelystad en de Nationale Proeftuin Precisielandbouw (NPPL). Hierbij wordt enerzijds kennis ontwikkeld op een proeflocatie, en worden tegelijkertijd ook nieuwe werkwijzen en technologieën getest op het boerenerf. Zo worden nieuwe teeltmethoden ontwikkeld waar technologie en ecologie samen komen. ‘Boerderijen van de toekomst’ kunnen innovaties op het gebied van teeltsystemen, digitalisering, precisietechnologie en robotisering regio-specifiek ontwikkelen en testen. Pilots gericht op digitale innovaties zoals Artificial Intelligence, robotisering, big data en precisietechnieken wil ik verder opschalen. Hiermee worden de duurzaamheidsdoelen voor de landbouw voorzien van praktische handelingsperspectieven. Binnenkort gaan de eerste demonstratiebedrijven van start als inspiratie voor agrarische adviseurs en collega-agrariërs. Op termijn zullen demobedrijven ook openstaan voor de toekomstige agrarische ondernemers en hun docenten.

Voortdurende evaluatie en een lerende aanpak
De complexe beleidsopgaven waar we voor staan vragen niet alleen een nieuwe beleidsaanpak maar ook een andere aanpak van de evaluatie van dit beleid. In een lerende evaluatie wordt al tijdens de beleidsontwikkeling en uitvoeringsfase geëvalueerd in plaats van achteraf. Omdat veel partijen betrokken zijn die kunnen leren van elkaars ervaringen zal het onderzoek hiervoor samen met bedrijven, kennisinstellingen en stakeholders worden uitgevoerd. Het ministerie richt zich tevens op de uitbreiding van (openbaar) beschikbare (satelliet)data om biodiversiteit en landschapselementen te monitoren en heeft daarbij oog voor

[25] Van 2019-2021 heeft het ministerie van LNV het Groen Kennisnet laten doorontwikkelen tot het digitaal kennisplatform voor kennis in de groene sector: https://groenkennisnet.nl

bruikbaarheid van deze data voor agrarische bedrijfsvoering, handhaving en beleidsevaluatie.

3.3.2 Inzet op technische innovatie

Een deel van de opgaven op het gebied van stikstof, water, klimaat en natuur kan worden aangepakt met innovatieve, technische oplossingen. Met technische innovatie alléén zullen niet overal alle doelen kunnen worden gehaald. Maar door middel van investeringen in techniek, stallen of aanpassingen in de bedrijfsvoering (managementmaatregelen) kunnen emissies naar het milieu wel worden verminderd. Hierbij kan onderscheid gemaakt worden tussen gesloten systemen (intensieve veehouderij, glastuinbouw) en open systemen (melkveehouderij, akkerbouw, vollegrondsgroenteteelt). Het kan bijvoorbeeld gaan om emissiearme stallen, bewerking en verwerking van mest tot kunstmestvervangers, bodemverbeteraars en hernieuwbare energie, of om de toepassing van precisie-technieken voor onder andere bemesting en gewasbescherming.

Ook kan worden gedacht aan innovaties op het gebied van teelten van eiwithoudende gewassen, Artificial Intelligence (AI), satellietdata, nieuwe meet- en monitoringstechnieken en robotisering. Volgens de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid is er bijvoorbeeld voor AI-toepassingen in de landbouw een substantieel groeipotentieel, en kan AI tevens bijdragen aan perspectief voor de landbouw.

Dergelijke technische innovaties zijn steeds vaker afhankelijk van data. Data om systemen aan te sturen, analyses te kunnen uitvoeren en scenario's door te rekenen. De agrarische sector heeft hier de afgelopen jaren spectaculaire vooruitgang in geboekt. Voorbeelden zijn autonoom draaiende kassen en de softwaresystemen die deze aansturen, stal- en melkrobots en daarnaast hightech foodproducten. In de Digitaliseringsvisie[26] heeft mijn ambtsvoorganger op hoofdlijnen geschetst hoe digitale technologie optimaal kan worden ingezet voor de stikstof-, water- en klimaatopgaven. Deze hoofdlijnen worden op dit moment uitgewerkt in het actieprogramma digitalisering, waarin gebiedsgerichte én gebiedsoverstijgende acties concreet vorm krijgen. De randvoorwaarden die in de digitaliseringsvisie zijn benoemd, gelden daarbij als leidend kader.

De versterking van de datapositie van ondernemers is daarbij een punt van aandacht (in navolging van de motie-Boswijk)[27]. Het is nodig om digitale competenties en cyberweerbaarheid van ondernemers te versterken, er zijn duidelijke afspraken nodig over datadelen tussen bedrijven en tussen bedrijven en overheden en is standaardisering van data en data-infrastructuren in de landbouw noodzakelijk.

Innovatie is in de praktijk niet altijd eenvoudig. Het advies van de door mijn ambtsvoorganger ingestelde Taskforce Versnelling Innovatieproces Stalsystemen schetst dit ook. Het testen en ontwikkelen van innovaties kost tijd en in de praktijk worden knelpunten ervaren. De Taskforce doet in haar advies aanbevelingen om de drempels die de versnelling van innovatie hinderen weg te nemen, onder andere via een nog in te stellen regieorgaan dat zich in ieder geval

[26] Bijlage bij Kamerstuk 35 570 XIV, nr. 79
[27] Kamerstuk 21 501-32, nr. 1325

richt op het organiseren, ondersteunen en evalueren van pilots om de innovatie te versnellen. Het advies van de Kwartiermaker, die voorafgaand aan het instellen van een regieorgaan en het aanstellen van een innovatiegezant (Motie-Lodders[28]) is aangesteld, moet hier ook meer handvatten voor geven. Dit advies is recent afgerond, ik zal uw Kamer hier separaat nader over informeren.

Aandacht vraagt dat de onrendabele top van investeringen in nieuwe technologie groot kan zijn, waarmee de investering een lange terugverdientijd heeft. De onrendabele top zit in het verschil tussen een financiële investering en de financiële waarde die dezelfde investering direct na aankoop heeft. Dit levert een risico op voor ondernemers en zet het verdienvermogen onder druk. Ik wil de inzet op technische innovatie daarom ondersteunen door financieel bij te dragen. Dit kan in de vorm van verlaging van de kostprijs van nieuwe technologieën door innovatie en ontwikkeling te ondersteunen, maar ook door investeringssubsidies of fiscale regelingen in te zetten. Voor agrariërs is het ook cruciaal dat voordat zij overgaan tot een investering in een bepaald nieuw stalsysteem, er duidelijkheid is dat zij met de emissiearme stalsystemen blijvend kunnen voldoen aan de vergunningseisen in relatie tot de Wnb-vergunning.

Naast stimulerende en faciliterende instrumenten, is in de structurele aanpak stikstof van 2020 een aanscherping van de wettelijke (landelijke) normen voor de emissie van ammoniak uit nieuwe stallen per 2025 voorzien.[29] Voor bestaande bedrijven gaat dan een nader te bepalen overgangsperiode gelden. Naar aanleiding van de gedifferentieerde aanpak en de versnelling en intensivering die daarbij noodzakelijk is, wordt een versnelling van de in 2020 aangekondigde aanscherping verkend. Hierover ben ik momenteel in gesprek met betrokkenen.

Concrete instrumenten voor ondersteuning van inzet op innovatieve technische oplossingen

Emissiebeperkende stalsystemen via Subsidiemodules brongerichte verduurzaming stal- en managementmaatregelen (Sbv)
We ondersteunen veehouders bij onderzoek en ontwikkeling van innovatieve stal- en managementmaatregelen met de Subsidiemodules brongerichte verduurzaming stal- en managementmaatregelen (Sbv). Het doel van deze regeling is het ontwikkelen en toepassen van integrale, brongerichte emissie-reducerende maatregelen in zowel bestaande als nieuwe stallen, gericht op stikstof/ammoniak, broeikasgassen en voor zover relevant voor de betreffende dierlijke sector op geur en fijnstof. Daarnaast is het verbeteren van dierenwelzijn en brandveiligheid een vereiste. De innovatiemodule van de Sbv is inmiddels drie keer opengesteld. Ook wil ik veehouders ondersteunen bij investeringen in de benodigde stalaanpassingen. Op dit moment is een nieuwe openstelling van de investeringsmodule van de Sbv in voorbereiding. Deze openstelling is in het derde kwartaal van 2022 voorzien. Wij zijn voornemens hierbij gebruik te maken van de financiële middelen die beschikbaar zijn binnen de structurele aanpak stikstof voor stalmaatregelen (€ 280 miljoen voor de periode 2023-2030).

[28] Kamerstuk 35 570, XIV, nr.23
[29] Kamerstuk 35 334, nr 82 en antwoorden Kamervragen van Boswijk en Van Campen 2022D16776

Zekerheid over de toekomst begint met rechtszekerheid. Diverse onderdelen van het instrumentarium voor Wnb-toestemmingverlening worden momenteel getoetst in rechterlijke procedures (bijvoorbeeld gebruik Rav-factoren, beweiden, bemesten en aantonen van additionaliteit toevoegen). Er bestaat daardoor geregeld onduidelijkheid en onzekerheid bij initiatiefnemers en bevoegde gezagen over verleende vergunningen, aanvragen voor nieuwe initiatieven en de houdbaarheid van huidige procedures. Het kabinet zal daarom, zoals aangekondigd in Hoofdlijnenbrief, voor de zomer uw Kamer informeren over de stappen die gezet worden om meer zekerheid en duidelijkheid te bieden bij de bestaande instrumenten van toestemmingverlening. Daarbij is het de inzet om het beleid en instrumentarium van toestemmingverlening aan te scherpen en te verduidelijken. Bij de verkenning van de verschillende mogelijkheden moeten de leidende principes over zekere inzet van ruimte, het voorkomen van feitelijke depositiestijging bij salderen en bijdrage aan controleerbaarheid zijn geborgd. Deze kaders zijn uitgebreider omschreven in de hoofdlijnenbrief.

Fiscale regelingen
De fiscale regelingen MIA (Milieu-investeringsaftrek) en Vamil (Willekeurige afschrijving milieu-investeringen zijn bedoeld om voorgenomen investeringen te beïnvloeden richting het milieuvriendelijke alternatief. Hiertoe biedt de MIA per 2022 een investeringsaftrek die kan oplopen tot 45% van het investeringsbedrag. De MIA/Vamil levert een netto voordeel voor ondernemers op van maximaal 14%. Met de Vamil kan tot 75% van de investeringskosten willekeurig worden afgeschreven. De EIA (Energie-investeringsaftrek) is een fiscale faciliteit die energiebesparing bij bedrijven beoogt te realiseren door de marktintroductie te versnellen van innovatieve bedrijfsmiddelen die energie-efficiënter zijn dan de gangbare bedrijfsmiddelen. Bedrijfsmiddelen die voor fiscaal voordeel in aanmerking komen staan vermeld op de Milieulijst (MIA/Vamil) of Energielijst (EIA). Beide lijsten worden jaarlijks geactualiseerd.

Borgstelling MKB-landbouwkredieten (BL)
De regeling Borgstelling MKB-landbouwkredieten (BL) richt zich op een borgstelling op kredieten verstrekt door financiers aan land- en tuinbouwbedrijven, voor nieuwe investeringen en omschakeling, met een goed continuïteitsperspectief maar een tekort aan zekerheden volgens de normale bancaire praktijk (borgstellingskredieten). De Borgstelling MKB Landbouwkredieten bestaat uit vijf onderdelen:

1. Borgstellingskrediet voor de landbouw (BL) voor agrariërs en tuinders die willen investeren maar te weinig zekerheden hebben voor een lening van de financier.
2. Borgstellingskrediet voor de landbouw Plus (BL-Plus) voor glastuinders of veehouders die duurzaam en milieuvriendelijk willen investeren in gecertificeerde kassen (Groenlabel) en stallen (Maatlat Duurzame Veehouderij).
3. Borgstellingskrediet voor de landbouw Plus (BL-Plus) voor landbouwinnovaties, nieuwe producten (onderscheidende marktconcepten) of productieprocessen.
4. Borgstelling Vermogensversterkend Krediet (VVK) voor starters en overnemers in de land- en tuinbouw.

5. Borgstelling Plus werkkapitaal bij omschakeling naar duurzame landbouw (BL-ODL) om het liquiditeitstekort in de omschakeljaren bij omschakeling naar een integraal duurzame agrobedrijfsvoering (naar biologische bedrijfsvoering of andere omschakeling getoetst voor de pilot Investeringsfonds Duurzame Landbouw) te overbruggen.

Subsidieregeling hoogwaardige mestverwerking
Dit betreft het stimuleren van investeringen die verwerking van dierlijke mest tot kunstmestvervangers mogelijk maakt, via een subsidie op de bouw van een mestverwerkingsinstallatie. Deze regeling gaat naar verwachting binnenkort open.

Regeling groenprojecten
De Regeling groenprojecten heeft tot doel om kapitaal van particuliere spaarders en beleggers aan te trekken en deze beschikbaar te maken voor de financiering van innovatieve projecten die het milieu- en natuurbeleid ten goede komen. De regeling is interessant voor ondernemers die financiering zoeken voor investeringen in innovatieve, duurzame technieken die door het innovatieve en duurzame karakter extra kosten en risico's met zich meebrengen en daardoor moeilijk te financieren zijn. Erkende projecten komen via groenfondsen, na toetsing door RVO, in aanmerking voor een groenverklaring. Op 1 juni 2022 treedt de Regeling groenprojecten 2022 in werking.

POP en Leader
Binnen het lopende, verlengde derde PlattelandsOntwikkelingsProgramma (POP3+) van het GLB, is voor de jaren 2021 en 2022 een focus aangebracht in de beleidsdoelen stikstof, klimaat, biodiversiteit en kringlooplandbouw. Het programma eindigt aan het eind van dit jaar. Provincies en het Rijk zullen nog dit jaar hun laatste POP-maatregelen openstellen. Het gaat in dit verband om de POP-maatregelen investeringen en samenwerking. Onder het NSP moet het mogelijk worden dat LEADER[30] als interventie kan worden ingezet voor gebiedsgerichte aanpak. Voor de akkerbouw zijn in het NSP-maatregelen opgenomen die agrariërs ondersteunen bij de toepassing van de emissiearme mestuitrij- en precisiebemestingsapparatuur. Hiermee wordt invulling gegeven aan de motie-Van Campen over dit onderwerp.[31]

Actieprogramma digitalisering
Om technologie toe te kunnen passen zijn de juiste competenties vereist en is een kennis- en innovatie-infrastructuur nodig om de technologie te kunnen (door)ontwikkelen. Deze inzet draagt bij aan het versterken van het toepassen van innovaties zoals precisielandbouw en robotisering waarvoor data-uitwisseling essentieel is. Digitalisering draagt ook bij aan bedrijfsmanagement gericht op emissiereductie en natuurversterking, en is ondersteunend aan monitoring en evaluatie van de aanpak in de gebieden. Daarom ga ik investeren in (1) een overkoepelend actieprogramma waarin stakeholders via casussen concreet werken

[30] LEADER is een onderdeel van POP3, dat door de Europese Unie wordt gefinancierd vanuit het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling. De regeling is bedoeld voor samenwerkingsverbanden tussen (overheids)organisaties, (landbouw)ondernemers of particulieren op het platteland die met veel enthousiasme en op een eigen originele wijze hun eigen leef- en werkomgeving willen verbeteren.
[31] Kamerstuk 28 625, 301

aan het inzetten van digitalisering ten behoeve van maatschappelijke opgaven; (2) versterking van digitale innovaties in regionale agritech fieldlabs en gebiedsgerichte samenwerking op digitalisering; (3) opschaling van en pilots voor data-gedreven agrotechnologie en nieuwe data-gedreven teeltsystemen, bijvoorbeeld via het Kennisprogramma AI in relatie tot satellietdata via patroonherkenning; (4) digitale biodiversiteitsmonitoring, *natural capital accounting* en *open access* data; (5) een samenwerkingsprogramma digitalisering tussen de verschillende Topsectoren om kennisdeling te verbeteren en nieuwe ontwikkelingen versneld uit te werken en (6) digitale competentieversterking van agrarisch ondernemers o.a. via leerplatforms.

3.3.3 Landschappelijke innovatie: extensiveren

Bij extensiveren gaat het om het verminderen van het aantal dieren per hectare of in een stal. Vaak gaat extensivering samen met technische innovatie. In de plantaardige sector kan dat door een ruimere vruchtwisseling met meer maaigewassen. Extensivering maakt ook agrarisch natuur- en landschapsbeheer, het versterken van groenblauwe dooradering en aanleggen van bufferstroken langs sloten mogelijk. In veenweidegebieden, Natura 2000-gebieden, grondwaterbeschermingsgebieden, de kwetsbare beekdalen en overgangsgebieden rond Natura2000-gebieden zijn de opgaven het grootst. Agrariërs hebben hier te maken met meer bedrijfsbeperkingen of minder ontwikkelingsmogelijkheden. Extensivering van de bedrijfsvoering is dan de meest geëigende route.

Om extensivering te stimuleren zal de overheid verschillende instrumenten inzetten. Agrariërs moeten ook kansen gaan zien om te extensiveren. Voorlichting, leernetwerken en kennisontwikkeling zijn daarvoor belangrijk. Uiteindelijk gaat het om het bieden van langjarige zekerheid: extensieve agrariërs moeten een goed verdienmodel kunnen realiseren. Veel agrariërs laten zien dat dit kan, dus ik wil andere agrariërs stimuleren om deze goede voorbeelden te volgen. Het inkomen van de boer kan onder druk komen te staan door een lagere productie, terwijl de kostenbesparing (door lagere inputs) dit onvoldoende compenseert. Daarnaast blijven de kosten voor grond gelijk of nemen zelfs toe. Dit veroorzaakt een inkomensgat. Extensievere productie geeft wel mogelijkheden voor het creëren van meerwaarde en dus een hogere prijs per product, door middel van een hoger niveau van dierenwelzijn of omschakelen naar biologische productie.

Ook zijn er mogelijkheden voor het leveren van publieke diensten zoals koolstofvastlegging, waterbergend vermogen, natuurbeheer of een mooi landschap. Het is aan de overheid om een bijdrage te leveren aan het structureel belonen van publieke diensten zodat deze nieuwe verdienmodellen interessant worden voor de agrarische ondernemer. Door combinaties van het omschakelen naar biologische bedrijfsvoering, onderscheiding door natuurinclusiviteit, een multifunctioneel bedrijf of meer inzet op natuur- en landschapsbeheer kan verdienvermogen ontwikkeld worden. Het afwaarderen van de grondwaarde moet in sommige gevallen een onderdeel zijn van de aanpak. De keten en consument moeten een belangrijke bijdrage leveren door het bieden van een meerprijs.

Concrete instrumenten voor ondersteuning van extensivering

In de bestaande voorlichtings- en kennisprogramma's is aandacht voor extensivering. Binnen de SABE-regeling kunnen agrariërs gebruik maken van onafhankelijke adviezen, bedrijfsplannen en cursussen, onder andere op het thema natuurinclusieve landbouw. Waar nodig zal ik dit versterken. Met het GLB-Nationaal Strategisch Plan willen we extensivering van de landbouw met diverse regelingen gaan ondersteunen, zoals het ANLb, de gebiedsgerichte interventies veenweiden en overgangsgebieden N2000 en de ecoregeling. Het ANLb vormt een succesvolle maatregel voor agrarisch natuurbeheer die we in het huidige GLB al kennen en die wordt uitgevoerd door agrarische collectieven. Het areaal met beheersovereenkomsten is momenteel meer dan 80.000 ha. In het nieuwe GLB neemt het beschikbare budget van € 80 miljoen toe naar € 120 miljoen zodat we meer overeenkomsten kunnen afsluiten. Met het ANLb helpen we agrariërs onder andere om doelsoorten, zoals boerenlandvogels, in stand te houden. De ecoregeling is een nieuw instrument. Agrariërs kunnen eco-activiteiten kiezen die zij willen toepassen op hun bedrijf, en krijgen daarvoor een vergoeding. Een aantal van deze activiteiten is gericht op extensivering, zoals extra weidegang en onderhoud van houtwallen.

Daarnaast is in het NSP een maatregel 'Gebiedsgerichte samenwerking ter versterking van de aanpak Veenweide en Natuurherstel stikstof' opgenomen. Het is de bedoeling dat met deze maatregel tot en met 2027 € 223 miljoen EU-middelen wordt ingezet voor 20.000 ha grondwaterstand verhogende maatregelen in kustvlakteveen en voor 40.000 ha extensiveringsmaatregelen in overgangsgebieden Natura 2000. Deze middelen komen bovenop de bestaande programma's, zoals de strategische aanpak stikstof. Gedacht kan worden aan minder melk en minder mest per hectare, andere mestsoorten, extra weidegang en aan extensivering in de akkerbouw. Uitgangspunt is dat opbrengstderving wordt gecompenseerd. Het is de ambitie een groter gebied met extensiveringsmaatregelen in veenweidegebieden en overgangsgebieden Natura 2000 te realiseren, in aanvulling op de in het NSP voorziene regeling. Ik wil daarom bezien of het mogelijk is middelen uit het Transitiefonds te koppelen aan de beoogde NSP-regeling Gebiedsgerichte samenwerking. Door het toevoegen van middelen aan het GLB kan de inzet van de in het NSP beschikbare interventies, zoals investering en het ANLb, worden geïntensiveerd en versneld. Een andere mogelijkheid is via het gedeeltelijk afwaarderen van grond.

Er kunnen aanvragen worden ingediend voor het maken van een polderplan, bedrijfsplannen, coördinatie- en samenwerkingskosten en daarnaast gaat het om uitrol van maatregelen zoals beheervergoeding en niet-productieve investeringen. De aanvrager is vaak een collectief of ander samenwerkingsverband van grondeigenaren. Hierbij is het doel om de gronden langjarig aan te bieden aan agrariërs. Het zou kunnen dat dit het beste kan via de huidige liberale pacht, die een maximale looptijd van zes jaar heeft, of dat het vanwege duurzaamheidswensen verstandig is om de pachtwetgeving op dit punt aan te passen. Dit is er mede van afhankelijk of de gebiedsgerichte aanpak het noodzakelijk maakt dat duurzaamheidseisen door verpachters kunnen worden neergelegd in pachtcontracten. Het voornemen is hoe dan ook om nieuwe pachtcontracten uit te reiken aan duurzame agrariërs in een gebied. Overheden hebben een voorbeeldfunctie bij het duurzaam beheren en verpachten van grond.

Zowel het Rijksvastgoedbedrijf als Staatsbosbeheer werken daarom aan de omschakeling naar duurzamere pacht.

Kennis en innovatie
Ik wil agrariërs ondersteunen om extensiveringsmogelijkheden verder op te schalen. Van belang daarbij is dat zij van elkaar kunnen leren. Hiervoor wil ik ruimte bieden in pilots en experimenten, en door gerichte inzet van communicatie en kennisverspreiding. Zo kan het lerend vermogen door input uit de praktijk versterkt worden.
Belangrijk is dat het vertrouwen van agrariërs in extensievere vormen van landbouw groeit en dat de overheid aantoont dat naast voedselproductie ook het leveren van publieke diensten een goed verdienmodel oplevert.

Grondbank. financieel afwaarderen van grond en landschapsgrond
Met de minister voor Natuur en Stikstof heb ik afgesproken dat zij de instrumenten grondbank, het financieel afwaarderen van grond en landschapsgrond uitwerkt tot concrete voorstellen in overleg met medeoverheden, maatschappelijke partners en agrariërs. Met een grondbank vergemakkelijken we de instap voor jonge boeren en het vinden van ontwikkelruimte. De grondbank helpt, in samenwerking met regionale grondbanken, zowel agrariërs die stoppen als agrariërs die willen blijven Zo kan de grondbank de vrijkomende grond uitgeven om de blijvende agrariërs te ondersteunen bij het extensiveren, verplaatsen en omvormen van hun bedrijf. Hiermee ondersteunt de grondbank concreet de extensivering die nodig is alsook het versterken van de natuur. Dit als onderdeel van integrale gebiedsprocessen. Onze inzet hierbij is om de toegang tot de nationale grondbank te laten verlopen via de provincie als regisseur van de gebiedsprocessen ten behoeve van de transitie van het landelijk gebied. In de uitwerking wordt antwoord gegeven op vragen als hoe de grond uit de grondbank het beste uitgeven kan worden (in eigendom en/of in pacht), welke (duurzaamheids)voorwaarden (zoals minder bemesting, beweiding, vruchtwisseling) aan de uitgifte van grond worden verbonden en hoe die langjarig kunnen worden geborgd.

De minister voor Natuur en Stikstof zal bij de uitwerking de uitvoering van de aangenomen motie-Boswijk c.s.[32] betrekken, die vraagt om een werkwijze te ontwikkelen waarbij agrariërs terreinbeherende organisaties kunnen oprichten voor natuur, landschap en duurzame langjarige pacht. Ook betrekt zij hierbij de motie-Boswijk[33], die de regering verzoekt om een voorstel uit te werken voor landschapsgrond en hierin te betrekken hoe de bestemming geregeld wordt, hoe een optimale balans gevonden wordt tussen natuur en agrarisch gebruik en hoe het verdienmodel voor de boer er uit kan komen zien. Ook uw Kamer buigt zich hierover op 9 juni in een rondetafelgesprek. Het kabinet heeft in het coalitieakkoord vastgelegd dat een tussenvorm van natuur- en landbouwgrond wordt gecreëerd in de vorm van landschapsgrond. Landschapsgrond kan bijvoorbeeld als buffer dienen tussen Natura 2000-gebieden en landbouwgrond. Om Natura 2000-gebieden te beschermen, maar ook juist om landbouwgronden te beschermen.

[32] Kamerstuk 35 925 XIV, nr. 147
[33] Kamerstuk 35 830, nr. 17

In het Transitiefonds is eveneens budget gereserveerd voor financiële afwaardering van grond. Los van de grondbank kan agrarische grond financieel worden afgewaardeerd en in eigendom van de agrariër blijven of er kan aan de grondeigenaar of de pachter een vergoeding worden gegeven voor het verlies aan opbrengend vermogen veroorzaakt door verduurzaming. Hoe we hiermee precies zullen omgaan, komt ook terug in de bovengenoemde uitwerking.

Natuurbeheerpakketten voor agrariërs
Een belangrijke aanvullende impuls voor extensivering wil ik mogelijk maken door extra (natuur)beheerpakketten mogelijk maken, zoals extra leefgebieden open grasland en open akker, stimulering agroforestry (inclusief voedselbossen) en extra areaal groenblauwe dooradering (bijvoorbeeld landschapselementen). Ook wil ik in het Nationaal Strategisch Plan van het GLB de mogelijkheid opnemen dat we de beheercontracten met collectieven automatisch verlengen of langjarige contracten aanbieden (bijvoorbeeld twaalf in plaats van zes jaar). Ik zal hierover met provincies afspraken maken. Hierdoor maken we het voor agrariërs aantrekkelijker om ANLb structureel in hun bedrijfsvoering op te nemen en onderdeel te laten zijn van het verdienmodel. Het budget hiervoor is gereserveerd in het Transitiefonds onder de titel versterking natuurinclusieve landbouw. Ik wil dit zoveel mogelijk koppelen aan de nieuwe GLB-systematiek, ook om de uitvoering overzichtelijk te houden. De vergoedingen in deze pakketten versterken het verdienvermogen voor agrariërs en daarmee het perspectief. De komende maanden wil ik dit samen met betrokken maatschappelijke partijen en provincies uitwerken.

3.3.4 Omschakelen: kiezen voor nieuwe producten of diensten
Bij het overstappen naar andere vormen van productie kan een agrarisch ondernemer bijvoorbeeld denken aan omschakelen naar biologische landbouw, het telen van eiwitgewassen of het verbouwen van biogrondstoffen. Daarnaast kan er worden gekozen voor het aanbieden van andere diensten, zodat een multifunctioneel bedrijf ontstaat. De keuze voor nieuwe producten of diensten draagt bij bodemkwaliteit, vermindering van gewasbeschermingsmiddelen, natuurherstel, stikstofreductie en klimaat en waterkwaliteit. Het zorgt voor een versterking van de sociale en economische kwaliteit van het platteland en kan ook zorgen voor positieve effecten voor de agrariër zelf. Het toevoegen van nieuwe teelten of teeltconcepten aan het bouwplan of het verlenen van nieuwe diensten vraagt een substantiële omslag in de bedrijfsvoering. Het is daarom van belang dat er een verdienmodel ontstaat voor de teeltsystemen en gewassen die aan het bouwplan worden toegevoegd en voor de nieuwe diensten die worden geleverd.

Multifunctionele landbouw en korte keten
Onder multifunctionele landbouw verstaan we de verzameling van bedrijfsvormen waarbij agrarische productie wordt gecombineerd met het leveren van diensten aan de samenleving: zorglandbouw, boerderijeducatie, boerderijverkoop, agrarische kinderopvang, agrarisch natuurbeheer. Ook het gastvrijheidsdomein (vrijetijdseconomie) biedt kansen voor alternatieve activiteiten en kan een bijdrage leveren aan de herinrichting van gebieden. Deze multifunctionele takken leveren nu al voor veel bedrijven een waardevolle bijdrage aan het verdienmodel.

Uit recent onderzoek van Wageningen Economic Reseach[34] blijkt dat de omzet van multifunctionele landbouw inmiddels is gestegen tot naar schatting ruim een miljard euro in 2020. Deze sector draagt vanwege het karakter van de diensten (bijvoorbeeld zorg, natuur, recreatie) ook bij aan de economische ontwikkeling en de maatschappelijke en ecologische kwaliteit van een gebied. In het Platform Multifunctionele Landbouw werk ik samen met partijen aan het stimuleren en het verder door ontwikkelen van deze waardevolle vormen van agrarische bedrijvigheid.

Ook korte ketens kunnen agrariërs en tuinders in een gebied perspectief en een nieuw verdienmodel bieden. In de Nationale Samenwerking Korte Keten werk ik samen met de provincies aan het stimuleren en ondersteunen van de productie in korte ketens. De gezamenlijke ambitie van de provincies en LNV is om ondernemers zodanig te faciliteren dat zij kunnen komen tot een verdubbeling van de marktomzet van consumptie uit de korte keten in 2024 naar € 4,4 miljard.

Biologische landbouw
De extensieve en grondgeboden werkwijze van biologische landbouw zorgt voor een vermindering van stikstofuitstoot, draagt bij aan verbetering van de biodiversiteit, legt een minder grote druk op de bodem en het verbetert de waterkwaliteit door verminderd gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en mest en de afwezigheid van het gebruik van kunstmest.
Het biologische keurmerk is een EU-keurmerk op basis van EU-verordeningen. Dat zorgt voor homogeniteit, consumentenvertrouwen en een bewezen goed verdienmodel voor biologische agrariërs. Met de Europese Green Deal, Farm-to-Fork en Biodiversiteitsambities streeft de EU naar 25% biologisch areaal in de EU in 2030. Nederland steunt dit streven en wil hier een bijdrage aan leveren. Daartoe wordt een nationaal actieplan opgesteld gericht op vergroting van het biologisch areaal in Nederland. Ook in het toekomstig GLB krijgt ondersteuning van de biologische landbouw specifiek aandacht, bijvoorbeeld door biologische bedrijven maximaal te laten profiteren van de ecoregeling. Een aantal provincies is al actief aan de slag met het bevorderen van biologische landbouw. Zo heeft Noord-Brabant de ambitie om de biologische landbouw te laten groeien tot minimaal 15% in 2030 en 25% in 2040.

Vraag en aanbod van biologische producten moeten in balans zijn om te zorgen voor een goed verdienmodel. Bij een afname van de vraag ten opzichte van het aanbod zal de prijs dalen en daarmee het verdienvermogen van de agrariër. Een toename van de vraag ten opzichte van het aanbod zal bijdragen aan het verdienvermogen van de agrariër. Dit zal ervoor zorgen dat meer agrariërs gemotiveerd zullen zijn om over te schakelen naar een biologische vorm van landbouw en daarmee tot een groei van het biologisch areaal leiden. Gezien de huidige omvang van het Nederlandse biologische landbouwareaal (3,8% in 2019) is een gericht stimuleringsbeleid om zowel het aanbod van als de vraag naar biologische producten te vergroten dringend nodig.

[34] Meulen, van der, H.A.B. et al., 2022. Kijk op multifunctionele landbouw; Omzet 2007-2020. Wageningen, Wageningen University & Research, Rapport 2022-030. 26 pp. https://edepot.wur.nl/568136

Ik wil met relevante ketenpartijen concrete, bindende afspraken maken over betere plaatsing van producten in de schappen, betere informatievoorziening van keten en burgers en het breder beschikbaar maken van biologische producten in afzetkanalen (zie paragraaf 4).

In paragraaf 3.3.1 ging ik in op de werkkapitaalregeling binnen het Omschakelprogramma, die het mogelijk maakt om in de fase van omschakeling naar de biologische productiewijze het tijdelijke tekort aan werkkapitaal te financieren, doordat de overheid borg staat voor een deel van de lening bij de bank. Daarnaast kunnen agrariërs die omschakelen naar biologische landbouw en op zoek zijn naar financiering voor hun investeringen ook gebruikmaken van het Pilot-Investeringsfonds binnen het Omschakelprogramma. Van de 38 bedrijfsplannen die tot nu toe zijn goedgekeurd door de beoordelingscommissie in het Pilot-Investeringsfonds, zijn er 14 bedrijven die gaan omschakelen naar biologisch. Dat laat zien dat het pilot-fonds tot nu toe ook goed toegankelijk is voor bedrijven die willen omschakelen naar biologisch. Aanvullend op deze financiële instrumenten wil ik omschakelaars bijstaan door een landelijke helpdesk op te zetten waar biologische agrariërs expertise en ondersteuning kunnen krijgen voor en tijdens de omschakelperiode.

Tot slot: het vertrouwen in het biologische assortiment en het biologische keurmerk (SKAL) moet hoog blijven. Met de groeiende biologische productie is daarom ook versterking van het controlesysteem nodig om het vertrouwen in het keurmerk overeind te houden en om de dienstverlening aan de biologische keten te optimaliseren.

Eiwitgewassen: Nationale eiwitstrategie (NES)
In de Nationale Eiwitstrategie (NES) wordt aangegeven hoe Nederland in 2030 voor een groot deel uit eigen bronnen voorziet in de nationale eiwitvoorziening voor consumenten en de veestapel en daarmee haar huidige afhankelijkheid van importen van soja kan verminderen. Op 3 juni 2022 heb ik uw Kamer geïnformeerd[35] over de verdere uitwerking van deze strategie. In de voorliggende brief geef ik nog een paar nieuwe belangrijke ontwikkelingen mee die deze uitwerking ondersteunen en benadruk ik het belang van deze strategie voor het perspectief van de agrariërs.
De teelt van eiwitgewassen draagt bij aan de verbetering van bodem- en waterkwaliteit, duurzaam bodembeheer, stikstofbinding en daarmee tevens aan vermindering van het gebruik van (kunst)mest. Dit is essentieel voor de omschakeling naar kringlooplandbouw. Het kabinet zet daarom binnen de NES in op vergroting van het teeltareaal van eiwitrijke vlinderbloemige gewassen. Daarvoor werk ik met medeoverheden, maatschappelijke organisaties en ketenorganisaties momenteel aan een Green Deal Eiwitgewassen.

Een voorbeeld is Fascinating! dat regionale boeren in Noord-Nederland ondersteunt met kennis over teeltplannen en inzet op hoge verwaarding van eiwitten, onder meer uit vlinderbloemigen. Fascinating! is ook een goed voorbeeld van hogere verwaarding van reststromen uit onder meer aardappeleiwit en

[35] https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2022/06/03/nationale-eiwit-strategie

bietenblad en dat bijdraagt aan het verdienmodel voor boeren. Ook is voorlichting aan consumenten een onderdeel.

Via het toekomstig GLB, met name in de ecoregeling, wordt eveneens ingezet op het stimuleren van eiwithoudende gewassen. Opschaling van de teelt vraagt ook om het verstevigen van het verdienmodel van de teler. Dit vergt niet-vrijblijvende afspraken met ketenpartijen en ketenactiviteiten om vraag en aanbod binnen Nederland met elkaar te verbinden.
Ook is voorlichting aan consumenten nodig. Ik zal onderzoeken in hoeverre ik de teelt van in Nederland geteelde eiwitten en plantaardige oliën zoals koolzaadolie kan stimuleren via inkoopprogramma's en catering bij overheden.

Daarnaast ondersteun ik de ontwikkeling van alternatieve eiwitten voor mens en dier zoals productieketens voor microalgen, schimmels en gisten, veredeling van suikerbieten en producten op basis van fermentatie. Nederland heeft op dit gebied een sterke positie. Door hieraan een impuls te geven ontstaat perspectief voor nieuwe verdienmodellen. Bovendien draagt de inzet op alternatieve eiwitten bij aan vermindering van de CO2-uitstoot,

Als onderdeel van de Nationale eiwitstrategie is ook een belangrijke rol weggelegd voor de veevoersector. Deze staat voor een belangrijke opgave, want de sector stelt dat de CO_2-voetafdruk van de voornaamste dierlijke producten voor 65 tot 85% bestaat uit de CO_2-voetafdruk van het diervoeder. Dit geeft de sector de verplichting om maximaal bij te dragen aan de verduurzaming van veevoerproductie. Om de milieuvoetafdruk te verlagen, moet worden ingegaan op het meer kringloopwaardig maken van het veevoer en daarmee de dierlijke productie. Denk hierbij aan:

- Het terugdringen van het gebruik van grondstoffen die in concurrentie zijn met humane voedingsmiddelen en het verminderen van de afhankelijkheid van soja. Met het vergroten van het aandeel laagwaardige restproducten uit de voedingsmiddelenindustrie en het vergroten van het gebruik van voormalige voedingsmiddelen in veevoer worden al belangrijke stappen gezet. Dit levert een bijdrage in de voedselvoorziening, namelijk het omzetten van eiwitten uit reststromen, die niet humaan geconsumeerd kunnen worden, in voor mensen benutbare dierlijke producten. Ook draagt dit bij aan het minimaliseren van water- en landgebruik voor de dierlijke productieketen.
- Het overschakelen naar Europese (duurzame) eiwitten, waardoor de productie van Europese eiwitten wordt aangejaagd. Tevens levert dat een belangrijke bijdrage in het verwaarden van de in Europa geproduceerde eiwitten, die worden geteeld op landbouwgronden die door de kwaliteit niet gebruikt kunnen worden in foodtoepassingen.

Ik heb onlangs met de sector gesproken over hun bijdrage inzake het bovenstaande en daarbij geconstateerd dat de sector zich eenduidig uitspreekt in de ambitie om een bijdrage te leveren aan de transitie naar kringlooplandbouw en dat zij ook al goede initiatieven nemen. De sector focust op het vergroten van het aandeel co-producten, voormalige voedingsmiddelen, het reduceren van het risico op ontbossing en de ambitie om meer eiwithoudende grondstoffen uit Europa te betrekken. Ik ga met de sector afspraken maken over eenduidige indicatoren, op

basis waarvan de kringlooprestatie van het geleverde voer kan worden beoordeeld. Hierbij zal rekening worden gehouden met hierboven genoemde doelen. De planning is dat we met behulp van een eerste monitoring begin 2023 kwantitatieve doelstellingen kunnen vaststellen om koersvast verder op te trekken. Hier trekken we nadrukkelijk samen in op.

In december 2022 zal ik uw Kamer informeren over de voortgang en daarbij ook hoe ik invulling ga geven aan de drie aangenomen moties[36] die hier betrekking op hebben. De motie-Van der Plas over het gebruik van insecten als diervoeder[37] heb ik reeds beantwoord in de genoemde Kamerbrief over de Nationale Eiwitstrategie.

Gewassen telen als biogrondstof
De afgelopen jaren zien we belangrijke ontwikkelingen in de teelt van gewassen voor biogrondstoffen. Voor bestaande teelten kan het gaan om bijvoorbeeld vlas, hennep en voor nieuwe teelten om bijvoorbeeld sorghum, olifantsgras en lisdodde. Van deze teelten passen er verschillende in de vruchtwisseling op akkerbouwbedrijven, waaronder vlas en sorghum. Lisdodde is een natte teelt die past in veenweidegebieden. Hennep en olifantsgras passen zowel binnen de akkerbouw als in gebieden met melkveehouderij. Deze teelten kennen een mogelijke toepassing in de bouw als biocomposiet en isolatiemateriaal. Voor onder meer vlas, hennep en sorghum geldt dat dit dubbeldoelteelten zijn; naast biogrondstoffen kunnen er uit deze teelten ook grondstoffen voor voedsel worden gewonnen. Bij dubbeldoelteelten draagt de gedeeltelijke benutting als biogrondstoffen bij aan het totale rendement van de teelt.

Deze gewassen kunnen bijdragen aan een verbreed bouwplan, die -als zij op de juiste bodem worden geteeld- veel minder emissie- en uitspoelingsgevoelig zijn. Daarmee dragen zij direct bij aan de doelen op het gebied van stikstof en water, want: minder bemesting, minder gewasbeschermingsmiddelen en betere bodem. De teelt van deze gewassen is daarom als ‘rustgewas’ opgenomen in de huidige ecoregeling. In de komende periode worden meer activiteiten onder de ecoregeling toegevoegd en worden activiteiten mogelijk specifieker gemaakt (bijvoorbeeld op een specifiek gewas of regio gericht). Daarnaast biedt het GLB in pijler 2 mogelijkheden om , onder de interventie Samenwerking, voor de verwerking van teelten voor biogrondstoffen keteninitiatieven te ondersteunen die bijdragen aan het rendement van telers. Waar nodig zal ik deze mogelijkheid benutten om nieuwe ketens voor biogrondstoffen te stimuleren. Ook het Omschakelfonds biedt ondersteuningsmogelijkheden voor dergelijke initiatieven. Om te zorgen dat de teelt van biogrondstoffen een volwaardige rol kan krijgen binnen de bouwplannen van agrariërs is langjarige leveringszekerheid tegen aanvaardbare prijzen noodzakelijk. Om een overstap aantrekkelijk te maken moet de prijs die agrariërs betaald krijgen voor de productie van biogrondstoffen vanzelfsprekend op een gezonde manier concurreren met de traditionele gewassen die verbouwd worden. Om de afzet van biogrondstoffen te stimuleren is het nodig om afspraken te maken met verschillende gebruikssectoren in de economie.

[36] Motie Boswijk, Tweede Kamer 21 501 32, nr. 1301; Motie Boswijk/De Groot, Tweede Kamer 35 925 XIV nr 148, Motie De Groot, Tweede Kamer 35 925 XIV nr 134.
[37] Kamerstuk 21 501 32, nr. 1417

Voor het stimuleren van de inzet van biogrondstoffen van Nederlandse teelten voor woningbouw en isolatie van bestaande woningen, ga ik in gesprek met de minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening.

De langjarige vastlegging van koolstof in biogrondstoffen kan worden verwaard met behulp van koolstofcertificaten. Hiermee ontstaat een aanvullend verdienmodel voor bestaande en nieuwe teelten.
Ik zal deze mogelijkheid ondersteunen, waarbij ik wil onderzoeken of het mogelijk is dat de vastgelegde koolstof meegenomen kan worden in de klimaatopgave voor de landbouwsector. De Stichting Nationale Koolstofmarkt (SNK) is momenteel bezig met het ontwikkelen van een methodedocument 'Hennep voor langdurige koolstofvastlegging in hennepproducten'. Dit zal mogelijk uitgebreid worden naar andere gewassen. Zodra het methodedocument is vastgesteld, kunnen er projectplannen worden ingediend bij SNK en kan SNK vervolgens koolstofcertificaten uitgeven die verhandelbaar zijn op het Platform CO2-neutraal.

Voor de teelt van deze gewassen zou mogelijk een eenmalige afwaardering van de grondwaarde nodig kunnen zijn, als er structureel een agrarisch-extensiever grondgebruik komt. Dat kan niet overal, maar op sommige plekken, bijvoorbeeld in overgangsgebieden rond N2000 gebieden, zou dit behulpzaam kunnen zijn. Uiteraard dient een afwaardering gecombineerd te worden met juridisch vastgelegde beperkingen aan het gebruik van die grond, die zijn gericht op een fors lagere milieudruk, bijvoorbeeld door beperking aan de soorten teelten, minder gebruik van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen en duurzaam bodembeheer. Het ligt voor de hand dit te betrekken bij de uitwerking van de categorie landschapsgrond (zie 3.3.3). Het is aan de provincies, in de gebiedsprocessen, om per gebied vast te stellen welke gronden hiervoor in aanmerking komen.

3.3.5 Bedrijfsverplaatsing

Voor agrarische ondernemers die economisch goed presteren, maar die hun bedrijfsvoering niet in overeenstemming met de opgave voor het gebied kunnen brengen, kan bedrijfsverplaatsing een optie zijn. Bedrijfsverplaatsing is geen makkelijk proces en vergt een maatwerkaanpak bij het opstellen van de gebiedsplannen en een afgestemde aanpak met provincies met vrijvallende gunstig gelegen bedrijfslocaties. In het NPLG zal dit nadere uitwerking krijgen. Het ligt het meest voor de hand dat die situatie zich voordoet in kwetsbare gebieden waar de opgaven voor de ecologische doelen groot zijn (zoals in de zones rondom zwaarbelaste stikstofgevoelige natuurgebieden, in de veenweidegebieden met een vernattingsopgave of in kwetsbare beekdalen) of bijvoorbeeld in waterrijke en veedichte gebieden.

In de praktijk zal een ondernemer zijn bedrijf vrijwel altijd verplaatsen naar een bestaande, gunstig gelegen bedrijfslocatie binnen of buiten het gebied, waar een andere agrarische ondernemer stopt. Voorkomen moet worden dat de bedrijfsverplaatsing leidt tot verplaatsing van ammoniak- en broeikasgasemissies. Voor verplaatsers zullen op nieuwe locaties scherpe milieunormen moeten gelden, die voorkomen dat de nieuwe ondernemer teeltwijzen toepast die leiden tot verslechtering van de kwaliteit van water, bodem en lucht. Om de meerwaarde van bedrijfsverplaatsingen voor de milieu- en natuurkwaliteit zo groot mogelijk te

laten zijn, zal op de nieuwe locatie geïnvesteerd moeten worden in innovatieve emissiearme stallen, extensivering of omschakeling. Verplaatsen zal dus in de regel samenvallen met één van de andere ontwikkelrichtingen.

Het kabinet vindt het belangrijk dat we bij dit alles weten te voorkomen dat agrarische ondernemers zelf met alle betrokken overheden contact moeten zoeken om deze verplaatsingspuzzel te leggen. Daarom heb ik met de minister voor Natuur en Stikstof afgesproken dat de benodigde samenwerking tussen de overheden om verplaatsing mogelijk te maken verder wordt uitgewerkt in het kader van de uitwerking van de nationale grondbank.

Een van de doelen van de te ontwikkelen grondbank is om bedrijfsverplaatsingen te faciliteren. Op de langere termijn zal het kabinet, in overleg met de provincies onderzoeken of het gewenst is om voor verplaatsing van agrarische bedrijven nog meer aanvullend instrumentarium te ontwikkelen.

4. Wat verwachten we van ketenpartijen en de samenleving?

In de inleiding van deze brief heb ik onderstreept dat de omslag naar kringlooplandbouw niet alleen een verantwoordelijkheid voor de agrarische sector is. Het perspectief voor de landbouwers wordt immers ook bepaald door de vraag naar duurzamere producten uit de markt en de juiste prijs die een boer daarvoor krijgt. Door tal van oorzaken hebben agrariërs ten opzichte van andere ketenpartijen doorgaans een zwakkere positie. Dit uit zich onder andere in het feit dat agrariërs vaak prijsnemer zijn en te maken hebben met kleine marges en dagelijkse risico's (zoals oogstrisico's, prijsrisico's en financieringsrisico's). Dit maakt investeren in duurzaamheid voor agrariërs lastig. Een boer kan alleen zijn bedrijfsvoering écht veranderen als de hele voedselketen verandert. In het coalitieakkoord is hierover het volgende afgesproken: "We zetten de transitie in naar kringlooplandbouw met een goed verdienmodel, zodat agrariërs in staat gesteld en maatschappelijk gewaardeerd worden om de benodigde verandering te realiseren, waarbij jonge agrariërs toekomst krijgen. Daarbij verwachten we een niet-vrijblijvende bijdrage van banken, toeleveranciers, de verwerkende industrie en de retail. Waar nodig worden afspraken juridisch geborgd." Kortom: naast agrariërs zelf, hebben ook ketenpartijen en consumenten een rol en taak te vervullen.

Er is het kabinet veel aan gelegen om ongelijke machtsverhoudingen in de keten tegen te gaan. Het vorige kabinet heeft hier flinke stappen in gezet, ondergebracht in de derde pijler van de eerdergenoemde agrarische ondernemerschapsagenda. Ik noem graag:

- De Wet Oneerlijke Handelspraktijken in de landbouw- en voedselvoorzieningsketen, die vanaf 1 november jl. in werking is getreden.
- Vanaf 1 januari 2022 is er een geschillencommissie van start gegaan die geschillen tussen een individuele leverancier en afnemer behandelt.
- De mogelijkheden tot samenwerking tussen agrariërs zijn beter kenbaar gemaakt door de Mededingingswet hierop aan te passen (onder verantwoordelijkheid van EZK). De ACM zal later dit jaar een Leidraad

publiceren om deze mogelijkheden verder te verduidelijken en onder de aandacht te brengen.

- De heer Ferd Crone werd vorig jaar aangesteld als kwartiermaker voor een samenwerkingsambassadeur in de landbouw, naar aanleiding van de motie van het lid Geurts[38]. In november heeft mijn ambtsvoorganger zijn advies 'Vertrouwen in de samenwerking door en met de landbouw' aangeboden aan de Kamer .
- Via de Europese uitvoeringsverordening 'markttransparantie' en de Agro-nutrimonitor van de ACM wordt empirisch inzicht geboden in de margeverdeling en prijsontwikkeling in de (verschillende schakels van de) voedselketen voor reguliere en duurzame landbouwproducten. De overheid benut dit om te monitoren dat het verdienmodel in de verduurzaamde landbouwpraktijk goed geborgd is

In de praktijk hebben diverse ketenpartijen al stappen gezet en zijn er goede voorbeelden waarbij ketenpartijen hun verantwoordelijkheid nemen. Denk aan concepten als 'strategische ketensamenwerking', waarbij supermarkten intensiever samenwerken met agrarische ondernemers en fabrikanten, of aan het initiatief 'Waardecreatie in Ketens' (WiK). Hierbij werken supermarkten, verwerkers, agrariërs en tuinders aan toekomstgerichte ketens. Boer en tuinder zijn een zakelijke partner met wie voor de lange termijn een onderscheidend product wordt ontwikkeld, waarvoor de consument bereid is een meerprijs te betalen. WiK is daarmee een inspirerend voorbeeld van hoe er binnen de keten al wordt gewerkt aan verwaarding en waardering voor de boer.
Dergelijke initiatieven geef ik graag ruimte. Dat doe ik bijvoorbeeld met het 'Marktprogramma Verduurzaming Dierlijke Producten' (marktprogramma VDP). In dit programma worden marktinitiatieven van ketens voor nieuwe duurzame concepten ondersteund met kennis, onderzoek en voorlichting. Doel ervan is om de vraag naar duurzamer vlees, vis, zuivel en eieren te vergroten, met een verdienmodel voor alle partijen binnen de voedselketen – niet in de laatste plaats voor de boer.
Ik wil hier ook expliciet de waarde van de ambitieuze (private) duurzaamheidskeurmerken benoemen.[39] De aan de keurmerken deelnemende agrariërs zorgen voor producten die voldoen aan bovenwettelijke normen, waarmee ze een grote bijdrage leveren aan de verduurzaming. Zij proberen de aarde steeds minder te belasten door te voldoen aan strengere eisen op het gebied van o.a. CO2 uitstoot, geïntegreerde gewasbescherming, bemesting, bodem en dierenwelzijn. Een keurmerk helpt de consument bij het herkennen van het duurzame product. Bovendien heeft een keurmerk een belangrijke voorbeeldfunctie: je geeft er het signaal mee af dat je als consument een product koopt dat duurzamer is geproduceerd, en daardoor een betere keuze is voor natuur, klimaat én dier.
De keurmerken spelen een belangrijke rol om de transitie naar kringlooplandbouw wind in de zeilen te blazen. De eisen die aan kringlooplandbouw worden gesteld op het gebied van voer, mest, bodem, dierenwelzijn zijn hoog. De keurmerken zijn bij uitstek geschikt om deze strengere eisen, bijvoorbeeld op het gebied van kringlooplandbouw, stapsgewijs in hun certificeringsschema's op te nemen. Het kabinet verwacht vervolgens expliciet dat de afnemer (bijvoorbeeld een

[38] Kamerstuk 35 000 XIV, nr. 81
[39] https://www.milieucentraal.nl/eten-en-drinken/topkeurmerken-check-het-plaatje/

supermarkt) agrariërs die deelnemen aan keurmerken in financiële zin beloont voor hun inspanningen.
Het kan namelijk niet zo zijn dat de extra inspanningen die de primaire producent ten behoeve van duurzaamheid pleegt, niet vergoed worden. Ik vind het van belang dat de vergoeding voor deze extra kosten billijk is.
Bovenstaande initiatieven zijn heel goed en verdienen navolging, maar het is zaak om nu verder door te pakken. Daartoe richt ik me specifiek op de positie, en uiteindelijk het inkomen, van agrariërs die duurzaam (willen gaan) produceren. Ofwel: ik verwacht dat ketenpartijen op zeer korte termijn (verdere) concrete acties gaan initiëren om verduurzaming op het boerenerf financieel lonend te maken. De ketenpartijen die ik hier bedoel vormen geen helder afgebakende groep, maar omvatten in ieder geval financiële instellingen, toeleveranciers, verwerkers en retail/detailhandel. Betrokken partijen weten per keten het beste welke schakels er betrokken zijn.

Het maken van afspraken en het initiëren van concrete acties is primair de verantwoordelijkheid van de ketenpartijen zélf. Ze zullen moeten gaan over zaken als:

- vergroten van het assortiment en/of aandeel duurzame producten bij voedselverwerkende en levensmiddelenindustrie en toeleveranciers, en aan het aanbod dat uiteindelijk aan de consument wordt aangeboden door bijvoorbeeld de retail en detailhandel;
- toepassen van uniforme (basis) duurzaamheidseisen, in combinatie met het belonen van duurzaamheidsprestaties;
- bevorderen en belonen van korte ketens;
- borgen van een evenwichtige verdeling van marges en risico’s, bijvoorbeeld door transparantie van prijsinformatie, kosten en risicoverdeling in de hele keten;
- bevorderen van transparantie over duurzaamheidsprestaties;
- positioneren van het duurzaam Nederlands product in grootste exportlanden;
- vergroten van mogelijkheden voor financiering van omschakeling naar duurzamere bedrijfsvoering.

Afspraken hierover zijn niet-vrijblijvend en vragen om actie. Vandaar dat ik ketenpartijen deze zomer een stevige en scherpomlijnde opdracht zal geven om concrete acties te ondernemen, gericht op het verbeteren van het verdienvermogen van de duurzame boer. Het gaat er mij om dat er nu écht resultaten geboekt gaan worden. Binnen de door mij gegeven kaders en doelen, kunnen ketenpartijen hun eigen creativiteit, kennis en kunde aanboren om impact te realiseren op de verbetering van de (financiële) positie van de boer. Ketenpartijen moeten vervolgens zelf laten zien hoe hun acties bijdragen aan het verbeteren van de positie van de boer in de keten. Er is mij alles aan gelegen dat ketenpartijen hun verantwoordelijkheid nemen, en daarom houd ik scherp de vinger aan de pols en draag ik ze op om mij op gezette tijden de voortgang aan te tonen. Mocht hieruit in februari 2023, na een half jaar, blijken dat acties in de praktijk onvoldoende opleveren, dat de positie van de boer niet verbetert en de duurzaamheidinspanningen van de ketenpartijen achterblijven, dan ga ik over tot het inzetten van bindend juridisch instrumentarium, inclusief wettelijke verplichtingen.

De komende periode zal ik gebruiken om de benodigde wetgeving en ander instrumentarium verder uit te werken. Hierbij denk ik minimaal aan het verplicht maken van een jaarlijkse rapportage door ketenpartijen over wat ze doen om de voedselketen duurzamer te maken en agrarische ondernemers te ondersteunen in de transitie. Ik onderzoek wat de mogelijkheden zijn om bovenstaande thema's wettelijk te verankeren. Hierbij kijk ik ook of onderdelen van initiatieven in andere lidstaten behulpzaam kunnen zijn, zoals de Franse wet EgAlim 2 (deze wet introduceert nieuwe regelgeving en transparantiemaatregelen om het verdienmodel van Franse agrariërs te verbeteren). Ook de initiatieven uit Noorwegen en Duitsland betrek ik hierbij, daar waar zij ook echt het verdienvermogen van de agrariër vergroten. In dat kader wil ik bijvoorbeeld kijken naar wettelijke waarborgen dat de duurzame producent in alle gevallen een billijke prijs betaald krijgt (bijvoorbeeld in relatie tot verkoop onder kostprijs). Ook wil ik kijken naar mogelijkheden om wettelijk te borgen dat de consument via de kassabon en/of etikettering van meer informatie wordt voorzien over duurzaamheid, de 'echte prijs' (oftewel *true price*, waarbij de kosten van externe effecten van de productie ook worden meegenomen) en/of de herkomst en slachtlocatie van het dier. Dit is in lijn met de motie-Grinwis/Van Campen[40] over het verzoek om lessen te trekken uit succesvolle voorbeelden van Europees bronbeleid uit andere sectoren. Naast het juridisch instrumentarium zal ik niet schromen om publiekelijk te communiceren over de bereidheid, acties en resultaten van (individuele) ketenpartijen om de positie van de boer in de keten te versterken. Ik daag de keten ook uit om te experimenteren. Dit helpt om te verkennen hoe de toekomstige ketenaanpak de transitie in de toekomst nog beter kan ondersteunen.

Met deze aanpak sla ik een andere weg in dan eerder is voorgesteld in de motie-Geurts[41] waarin uw Kamer verzocht te komen tot een platform waar publieke en private belanghebbenden samenkomen om praktisch uitvoerbaar invulling te geven aan doelstellingen die vanuit de politiek worden geformuleerd.[42] Met het door mij voorgestelde traject verwacht ik sneller tot resultaat te komen. Met deze aanpak geef ik ook uitvoering aan de motie-Bisschop[43] die vraagt om met afspraken te komen met het oog op een integrale aanpak, en duidelijkheid, ruimte en een economisch en ecologisch duurzaam toekomstperspectief voor de vele gezinsbedrijven in de agrarische sector.

Tot slot zijn en worden ook in Europees verband de nodige stappen gezet om duurzaam beleid te verankeren in het beleid van ketenpartijen in de verwerkende industrie en retail. Het gaat dan bijvoorbeeld om het weren van de Europese markt van producten die ontbossing tot gevolg hebben, het stimuleren van duurzaam bedrijfsbeleid en het rapporteren daarover, het bevorderen van duurzame investeringen en het toepassen van gepaste zorgvuldigheid op gebied van milieu en mensenrechten. In het kader van de Farm 2 Fork-strategie komen er op het gebied van duurzame voedselsystemen ook nog diverse Europese

[40] Kamerstuk 35 925 XIV, nr. 119
[41] Kamerstuk 35 000 XIV, nr. 81
[42] Kamerstuk 35 570-XIV, nr. 32
[43] Kamerstuk 35 600, nr. 43

initiatieven aan. Zo werkt de Commissie aan een juridisch raamwerk voor een duurzaam voedselsysteem (verwacht eind 2023).

5. Tot slot

Met deze brief geeft het kabinet ook opvolging aan het advies van de SER 'Naar duurzame toekomstperspectieven voor de landbouw'. De SER stelt in dit advies dat er nu actie moet worden ondernomen voor een transitie naar een economische, ecologische en sociaal duurzame landbouw. Daarvoor is langjarig en voorspelbaar beleid nodig. Het advies stelt dat het als eerste stap nodig is dat de overheid de doelen en kaders vaststelt, inclusief duidelijkheid over de financiële middelen. De SER beveelt daarbij aan om verschillende transitiepaden uit te werken. Met deze brief schets ik de kaders voor de komende jaren, en de verschillende ontwikkelrichtingen die ik daarbij zie. De ontwikkelrichtingen zijn voor een belangrijk deel gebaseerd op de door de SER geschetste transitiepaden. De SER adviseert om hiervoor een nationaal akkoordproces in te richten. Na de uitkomst van het advies van de SER heeft dit kabinet nadrukkelijk gekozen voor een gebiedsgerichte aanpak.

Met deze brief heb ik een breed palet aan concrete initiatieven en voornemens geschetst waarmee ik het perspectief voor de landbouw - voor de agrariërs – duurzaam wil versterken. Hiermee geef ik richting aan de grote veranderopgave waar we gezamenlijk voor staan. De concrete uitwerking zal in de gebiedsprocessen en in samenwerking met agrariërs, ketenpartijen, provincies en andere betrokkenen vorm krijgen. Ik blijf met hen het gesprek voeren over hoe de kaders die ik schets aansluiten op de uitwerking in de gebiedsplannen. Gaandeweg zal daarbij ongetwijfeld blijken dat aanpassingen of aanvullingen op dit pakket gewenst zijn. Ik wil het gesprek daarover met alle betrokkenen en uw Kamer graag blijven voeren. Dit vraagt een samenspel van verantwoordelijkheden en keuzes op landelijk, provinciaal en gebiedsniveau waar ik de komende periode mede vorm aan wil geven. Ik ga daarom de komende periode met ondernemers en gebieden in gesprek over wat er nodig is en zal daarmee bezien welke aanpassingen of aanvullingen nodig zijn voor het vervolg. Daarover zal ik uw Kamer in het eerste kwartaal van 2023 informeren. Zoals gemeld zal uw Kamer daarnaast op korte termijn (in september) geïnformeerd worden over de wijze waarop grondgebondenheid in de rundveehouderij zal worden gedefinieerd en (in november) over de verdere uitwerking van kringlooplandbouw op verschillende onderdelen. Deze brief vormt een begin en zeker geen eind van een transitieperiode die zeer impactvol is voor de agrariërs en de agrarische sector. Zij kunnen van mij verwachten dat ik daarbij steeds met volle inzet naast én achter hen zal staan.

Henk Staghouwer
Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

> Retouradres Postbus 20901 2500 EX Den Haag

Bestuurskern
Dir.Waterkwaliteit, Ondergr en Marien
Waterkwaliteit en - kwantiteit

Den Haag
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

Contactpersoon

Persoonsgegevens

Ons kenmerk
IenW/BSK-2022/19199

Datum	10 maart 2022
Betreft	Proces om te komen tot 3e tranche Programmatische Aanpak Grote Wateren

Bijlage(n)
1. Kamerbrief kaders 3e tranche PAGW
2. Groslijst mogelijke projecten 3e tranche PAGW
3. Planning 2022 en contactpersonen IenW en LNV
4. Verzendlijst

Geachte heer/mevrouw,

De Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) is het programma waarmee het Rijk, zo veel mogelijk in samenwerking met medeoverheden en andere belanghebbenden in de regio's, werkt aan toekomstbestendige grote wateren (Waddenzee en Eems-Dollard, IJsselmeergebied, Zuidwestelijke Delta en de grote rivieren) waarin goede ecologische waterkwaliteit en hoogwaardige natuur samengaan met een krachtige economie. Dit gebeurt in aanvulling op en voortbouwend op de investeringen in de verbetering van waterkwaliteit, ecologie en natuur van de grote wateren met inrichtings- en beheermaatregelen voor de Kaderrichtlijn Water (KRW), Natura 2000 en overig natuurbeheer. De inzet van het Rijk is dat de PAGW in 2050 afgerond wordt. Voor de uitvoering van de PAGW hebben de Ministeries van IenW en van LNV langjarig budget gereserveerd in het Deltafonds en op de LNV-begroting.

In hun brief aan de Tweede Kamer van 8 maart 2022 (zie bijlage 1) hebben minister Harbers van Infrastructuur en Waterstaat en minister van der Wal-Zeggelink voor Natuur en Stikstof aangegeven dat zij eind 2022 projecten voor een nieuwe (derde) tranche van de PAGW willen selecteren. De benodigde verkenning, planuitwerking en planrealisatie van deze projecten kan dan conform de MIRT-spelregels plaatsvinden in de periode 2023 tot en met 2033. Hiervoor is tot en met 2033 een Rijksbudget van in totaal €347,2 mln beschikbaar. De ministers hebben in hun brief aan de Tweede Kamer aangegeven dat zij met medeoverheden en andere belanghebbenden in de regio's willen overleggen over de invulling van de derde tranche PAGW.

Met deze brief willen wij u namens de ministers graag uitnodigen om te reflecteren op projectvoorstellen van het Rijk en om uw ideeën naar voren te brengen. Minister Harbers en minister van der Wal-Zeggelink schrijven hierover aan de Tweede Kamer: "Voorafgaand aan ons besluit einde dit jaar willen we in gesprek met regionale overheden en maatschappelijke organisaties over enerzijds hun ideeën over de maatregelen die wij realistisch achten voor de derde tranche en anderzijds de mogelijke meekoppeling met de doelen voor andere regionale (infrastructurele) projecten. Als regionale partijen andere maatregelen willen voorstellen, dan moet die – tegen dezelfde kosten minimaal vergelijkbaar bijdragen aan het PAGW-doelbereik."

In 2017 zijn de opgaven voor natuur en waterkwaliteit in de grote wateren verkend, met als resultaat een lijst van 33 mogelijke maatregelen die nodig worden geacht om de doelen van de PAGW te bereiken.[1] Deze 33 maatregelen zijn gericht op het verbeteren van de ecologische waterkwaliteit en biodiversiteit door de aanleg van verloren en ontbrekende leefgebieden, het terugbrengen van natuurlijke dynamiek, het versterken van het estuariene karakter van de delta en het verbeteren van verbindingen tussen de zee, estuaria, rivieren en het achterland. Uitvoeren van deze maatregelen zou ook moeten leiden tot zoveel mogelijk maatschappelijke en economische meerwaarde voor Rijk en regio. Op basis van deze lijst van maatregelen en in overleg met medeoverheden en andere belanghebbenden in de regio's zijn in de periode 2018-2020 twee tranches van projecten geselecteerd. Deze projecten worden momenteel in verschillende regio's voorbereid en/of uitgevoerd[2].

Als voorbereiding op uw reflectie en inbreng is bezien welke van de eerder-genoemde 33 maatregelen eventueel in aanmerking kunnen komen voor een derde tranche van de PAGW. Als bijlage 2 bij deze brief treft u een overzicht van de maatregelen die vanuit het perspectief van het Rijk in aanmerking kunnen komen en de eind 2021 bij ons bekend zijnde mogelijke voorstellen vanuit de regio.

Wij willen het overleg met medeoverheden en andere belanghebbenden in de regio over mogelijke projectvoorstellen liefst zo veel mogelijk laten verlopen via de bestaande gebiedsgerichte overleggen in het kader van de gebiedsagenda's, het Deltaprogramma, het programma Integraal Riviermanagement (IRM)[3] en de Kaderrichtlijn Water. In veel regio's lopen deze gesprekken ook al; zo is dit onderwerp al besproken in het KRW-RAO-voorzittersoverleg. In deze gebiedsgerichte overleggen willen wij de kansen en baten van projectvoorstellen concretiseren naar nationale en regionale ambities en doelen die gerealiseerd kunnen worden en tevens mogelijke samenwerking, (co)financiering en andere bijdragen aan het realiseren van projecten verkennen.
Een overzicht van de ambtelijke contactpersonen bij de ministeries van IenW en LNV en de planning voor 2022 vindt u in bijlage 3 bij deze brief.

Aangezien het Rijksbudget voor de derde tranche begrensd is (€347,2 mln tot en met 2033), zullen de ministers, als er meer voorstellen zijn dan er Rijksbudget beschikbaar is, prioriteren op basis van de kaders en criteria als genoemd in de Kamerbrief in bijlage 1. Voorstellen die op zich goed zouden passen in de PAGW maar niet kunnen worden meegenomen in de derde tranche blijven in beeld voor een volgende tranche.

Eind 2022 willen de ministers hun besluit nemen. Daarom ontvangen we uw eventuele inbreng graag voor 1 september 2022, liefst per gebied/gebiedstafel gecoördineerd. Wij zullen u daarna informeren over de keuze van de bewindslieden zodat de gekozen projecten voorspoedig van start kunnen.

---

[1] https://www.pagw.nl/over-het-programma/publicaties/kamerstukken/2017/11/11/conclusies-verkenning-grote-wateren
[2] zie https://www.pagw.nl/waar-we-werken/kaart voor de in uitvoering zijnde PAGW-projecten
[3] De PAGW-opgave voor de grote rivieren wordt in samenhang met het IRM opgepakt.

Wij hopen u hiermee voldoende geïnformeerd te hebben over het proces om te komen tot een derde tranche PAGW-projecten. Wij hopen ook op uw actieve meedenken en inbreng in dit proces.

Bestuurskern
Dir.Waterkwaliteit, Ondergr en Marien
Waterkwaliteit en - kwantiteit

Met vriendelijke groet,

Namens het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat,
directeur Waterkwaliteit, Ondergrond en Marien,

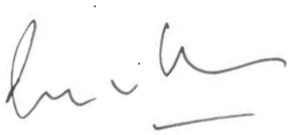

Mw. dr. ir. E.H.S. van Duin

Namens het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,
directeur Grote Wateren, Visserij en Landelijk Gebied,

Mw. drs. N.M. Beekman

Ministerie van Infrastructuur
en Waterstaat

> Retouradres Postbus 20901 2500 EX Den Haag

De voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

Rijnstraat 8
2515 XP Den Haag
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

T 070-456 0000
F 070-456 1111

Ons kenmerk
IENW/BSK-2022/19198

Datum 8 maart 2022
Betreft Programmatische Aanpak Grote Wateren: voortgang en kaders voor de derde tranche projecten

Geachte voorzitter,

Met de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) werken de ministeries van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) en van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) samen met regionale partijen aan toekomstbestendige grote wateren (Waddenzee en Eems-Dollard, IJsselmeergebied, Zuidwestelijke Delta en de grote rivieren) waarin goede ecologische waterkwaliteit en hoogwaardige natuur samengaan met een krachtige economie[1]. Uitvoering van de PAGW draagt bij aan het vergroten van de kwaliteit van de leefomgeving, behoud en herstel van biodiversiteit en versterken van de klimaat-robuustheid. In het bijzonder moet de PAGW bijdragen aan de ambitie van doelrealisatie van de Vogel- en Habitatrichtlijnen (Natura 2000) voor de grote wateren in 2050 en aan het bereiken en behouden van een goede waterkwaliteit ten behoeve van de Kaderrichtlijn Water in de grote wateren. De PAGW past goed in de brede aanpak uit het Coalitieakkoord om de natuur in Nederland in goede staat te brengen, en die zich naast stikstof ook richt op o.a. de (Europese) normen en opgaven voor de waterkwaliteit en biodiversiteit.

Met deze brief informeren wij uw Kamer over de voortgang van de projecten die in de eerste en tweede tranche van de PAGW zijn geselecteerd. Daarnaast informeren wij u over de kaders die wij zullen hanteren voor de selectie van de derde tranche PAGW-projecten.

Voortgang projecten eerste en tweede tranche PAGW
In 2017 is een verkenning uitgevoerd naar de opgaven voor natuur en waterkwaliteit in de grote wateren, op basis waarvan een lijst is opgesteld van 33 mogelijke maatregelen die nodig worden geacht om de doelen van de PAGW te bereiken.[2] De toenmalige ministers van IenW en van LNV hebben uw Kamer destijds geïnformeerd over de selectie van de eerste en tweede tranche projecten die in het kader de PAGW uitgevoerd worden (zie o.a. Kamerstukken 27625, nrs. 422, 488 en 523). Over de voortgang van deze projecten uit de eerste en tweede

[1] zie: www.pagw.nl
[2] https://www.pagw.nl/over-het-programma/publicaties/kamerstukken/2017/11/11/conclusies-verkenning-grote-wateren

tranche PAGW bent u laatstelijk geïnformeerd met het MIRT-Overzicht 2022 (Kamerstuk 35925 A, nr. 5) en de Kamerbrief van 15 december 2021 over de voortgang van MIRT-projecten[3]. Voor de uitvoering van de PAGW is in het Deltafonds en op de begroting van LNV budget gereserveerd.

De meeste projecten uit de eerste en tweede tranche PAGW bevinden zich momenteel in de fase van de voorbereiding, met uitzondering van het project 'Marker Wadden, verlengde eerste fase', waar de aanleg van twee extra eilanden uitgevoerd wordt. Afronding van deze aanleg wordt verwacht in 2023. Oplevering van de andere projecten in de eerste en tweede tranche wordt verwacht tussen 2024 en 2032.

In hun brief van 8 november 2019 hebben de toenmalige ministers van I&W en LNV uw Kamer bericht dat de PAGW en de 33 maatregelen uit de Verkenning Grote Wateren in 2024 en elke 6 jaar daarna zullen worden geëvalueerd op onder meer doelbereik en de effectiviteit van de gerealiseerde maatregelen (Kamerstuk 27625, nr. 488). Wij menen echter dat een evaluatie van de PAGW in 2024 weinig zinvol is gelet erop dat de meeste projecten dan nog in voorbereiding zijn. Wij willen de eerste grote evaluatie van de PAGW daarom laten opleveren in 2026.

Wij vinden het wel van belang om bij de PAGW de vinger aan de pols te houden om deze zo doelmatig en doeltreffend mogelijk uit te voeren. Voor de PAGW wordt daarom een monitoring- en evaluatieprogramma opgezet. De effecten van de Marker Wadden worden al gemonitord met het oog op het bepalen van de doeltreffendheid ervan. En ook wordt de vinger aan de pols gehouden waar het gaat om doelmatige voorbereiding en uitvoering. In dat kader loopt momenteel een tussentijdse evaluatie van de samenwerking tussen Rijk en de regionale partijen binnen PAGW-projecten uit de eerste en tweede tranche. Zodra deze tussentijdse evaluatie dit jaar zal zijn afgerond, zullen wij uw Kamer vanzelfsprekend informeren.

Kaders derde tranche PAGW
Voor het einde van dit jaar willen wij de projecten selecteren voor een nieuwe, derde tranche PAGW-projecten. Met de realisatie van de derde tranche zal Rijksbudget uit het Deltafonds en van de LNV-begroting benut worden dat gereserveerd is voor het realiseren van maatregelen tussen 2030 en 2033. Dat betekent dat de verkenning, planuitwerking en marktbenadering van en voor deze projecten in 2029 gereed moeten zijn. Gelet op de gangbare doorlooptijd van planstudies zullen we dan ook uiterlijk eind dit jaar moeten beslissen over nieuwe projecten, waarbij de medeoverheden en andere belanghebbenden in de regio's worden betrokken bij de voorbereiding van de besluitvorming over de invulling van de derde tranche.

Voor de selectie van projecten in deze derde tranche hanteren wij daarbij de volgende kaders:
Allereerst moeten projectvoorstellen voor de PAGW beargumenteerd substantieel bijdragen aan het bereiken van de PAGW-doelen en volledig uitgevoerd kunnen zijn ultimo 2033.

[3] https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2021/12/15/voortgang-mirt-projecten-en-moties-en-toezeggingen-najaar-2021

In de tweede plaats vormt de hiervoor genoemde lijst met 33 maatregelen het vertrekpunt voor projectvoorstellen voor de derde tranche PAGW. Deze maatregelen richten zich op het verbeteren van de ecologische waterkwaliteit, de aanleg van verloren en ontbrekende leefgebieden, het terugbrengen van natuurlijke dynamiek, het versterken van het estuariene karakter van de delta en het verbeteren van verbindingen tussen de zee, estuaria, rivieren en het achterland. Slechts een beperkt deel van deze 33 maatregelen kan – gelet op de relatief beperkte doorlooptijd tussen nu en 2033 - worden gerealiseerd. Voorafgaand aan ons besluit einde dit jaar willen we in gesprek met regionale overheden en maatschappelijke organisaties over enerzijds hun ideeën over de maatregelen die wij realistisch achten voor de derde tranche en anderzijds de mogelijke meekoppeling met de doelen voor andere regionale (infrastructurele) projecten. Als regionale partijen andere maatregelen willen voorstellen, dan moeten die – tegen dezelfde kosten - minimaal vergelijkbaar bijdragen aan het PAGW-doelbereik leveren als de 33 maatregelen. Geselecteerde projecten zullen in de regel conform de MIRT-spelregels worden uitgevoerd.

In de derde plaats willen we het voor de jaren 2030 tot en met 2033 voor PAGW gereserveerde Rijksbudget van € 347,2 mln investeren in een derde tranche. Dit budget is ter financiering van zowel de projectkosten (onderzoek, verkenning, planuitwerking, aanleg, monitoring en evaluatie en 10 jaar beheer en onderhoud), de programmabrede activiteiten, als de apparaatskosten van de uitvoeringsorganisaties Rijkswaterstaat, Staatsbosbeheer en de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland. Uitgangspunt is dat iedere partij de kosten van de eigen personele inzet draagt. De geraamde projectkosten zijn daarmee de basis voor het gesprek met de regio over samenwerking en cofinanciering.

In de vierde plaats wordt de verdeling van nationale en regionale bijdragen aan de realisatie van projectvoorstellen gebaseerd op de basis van verantwoordelijkheden en profijt door betrokken overheden en andere belanghebbenden. Dit vergt maatwerk per project. Daarbij zijn de PAGW-doelen het vertrekpunt en willen we die verbinden met doelen van regionale overheden en belanghebbenden zoals deze in gebiedsprocessen voor en nabij de grote wateren geformuleerd worden.

In de vijfde plaats moeten de te selecteren projecten maakbaar en haalbaar zijn. Dat betekent dat dat verkenning, planuitwerking en marktbenadering in 2029 gereed moeten zijn zodat de daadwerkelijke aanleg tussen 2030 en 2033 kan plaatsvinden. Dat vraagt dat er tussen Rijk, regio en omgeving geen grote verschillen van inzicht bestaan over doel, scope, planning en locatie van het project en er capaciteit beschikbaar is om het project te gaan starten.

In geval er voor de derde tranche meer voorstellen zijn dan er Rijksbudget beschikbaar is, selecteren we op basis van de mate waarin voorstellen naar verwachting bijdragen aan het oplossen van ecologisch urgente problemen dan wel verbetering van de ecologische kwaliteit in en rond de grote wateren. Daarnaast zullen ook de volgende criteria in de afweging betrokken worden:

- synergie met andere milieu- en natuuropgaven en/of meekoppeling van andere niet-PAGW-opgaven (zoals waterveiligheid, (regionale) economische ontwikkeling, kwaliteit van de leefomgeving en recreatie);
- de spreiding van projecten over Nederland en werkbelasting per regio;
- en tot slot ook de beschikbaarheid van cofinanciering en/of andere bijdragen aan projecten van medeoverheden en andere belanghebbenden.

Het is mogelijk dat tegen het einde van 2022 sommige projectvoorstellen nog onvoldoende concreet zijn om mee te kunnen nemen in de besluitvorming over toe te kennen Rijksbudget aan de derde tranche PAGW-projecten. Deze voorstellen blijven in beeld voor programmering in een vierde of latere tranche van de PAGW.

Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

Ons kenmerk
IENW/BSK-2022/19198

Hoogachtend,

DE MINISTER VAN INFRASTRUCTUUR EN WATERSTAAT,

Mark Harbers

DE MINISTER VOOR NATUUR EN STIKSTOF

Christiane van der Wal-Zeggelink

Bijlage 2 Groslijst ideeën/voorstellen voor mogelijke PAGW-projecten

Tabel 1 is een samenvatting van een document van de uitvoeringsorganisaties Rijkswaterstaat, Rijksdienst voor Ondernemend Nederland en Staatsbosbeheer waarin de lijst van maatregelen uit de Verkenning grote wateren uit 2017[1] is bekeken met oog op opname in de 3e of een latere tranche van de PAGW. Tabel 2 is een opsomming van mogelijke voorstellen vanuit de regio, voor zover bekend. Beide tabellen zijn een momentopname eind 2021. De kolom 'toelichting' geeft beknopt informatie over de maatregelen en de mogelijke opname in een 3e of latere tranche c.q. voorstellen uit de regio zoals deze eind 2021 bekend waren. Voor projecten die al in de eerste en/of tweede tranche van de PAGW zijn geselecteerd, wordt verwezen naar de website van de PAGW (www.pagw.nl).

Tabel 1 stand van zaken maatregelen uit de Verkenning grote wateren en opties voor de 3e tranche PAGW

Gebied[2]	Projectnaam / projectaanduiding	corresponderende maatregel verkenning 2017	tranche	status	Toelichting
ZWD	Getij Grevelingen	1	1	in voorbereiding	Zie https://www.pagw.nl/waar-we-werken/kaart
ZWD	Zandsuppletie Roggeplaat, onderdeel aanpak zandhonger Oosterschelde	2	nvt	afgerond	Zie https://www.pagw.nl/waar-we-werken/kaart
ZWD	Zandsuppletie Galgeplaat	3	2	in voorbereiding	Zie https://www.pagw.nl/waar-we-werken/kaart
ZWD	Volgende zandsuppletie conform aanpak zandhonger Oosterschelde	4	mogelijk 3e	-	Naar verwachting is begin / medio jaren '30 weer een zandsuppletie nodig. Omvang en tijdstip zijn afhankelijk van de omvang van de nog uit te voeren suppletie op de Galgeplaat en de daadwerkelijke achteruitgang van het areaal intergetijdengebied.
ZWD	Pilot sedimentbeheer monding Westerschelde	5	2	in voorbereiding	Zie: https://iplo.nl/publish/pages/163176/180318-02_4_informatieblad_sedimentbeheer_westerschelde.pdf
ZWD	Pilots voor de uitwerking lange termijn perspectief natuur Westerschelde	6	mogelijk 3e	-	Bij de voorbereiding 2e tranche (in 2019) is afgesproken om het voorstel voor een lange termijn perspectief natuur (door VNSC stakeholders in de Schelderaad) af te wachten voordat maatregelen in het kader van de PAGW worden uitgewerkt. Naar verwachting is in 2023 voldoende duidelijkheid over het lange termijn perspectief natuur en kunnen regio en rijk afspraken maken over de verkenning van maatregelen en pilots als onderdeel van een 3e en/of 4e tranche PAGW.
ZWD	Opschalen herstel estuariene dynamiek Westerschelde	7	nvt	-	Opschaling is pas opportuun na monitoring en evaluatie van de pilots (maatregel 5 en 6)
ZWD	Zoetwater maatregelen Zeeuwse eilanden.	8	nvt	-	Actuele afspraken over maatregelen zoet water zijn opgenomen in Deltaprogramma Zoet Water 2022-2027, toekomstige maatregelen worden regionaal voorbereid voor besluitvorming in Bestuurlijk Platform Zoet Water (landelijk) en gefinancierd uit het budget voor het Deltaprogramma Zoetwater. Daarmee vervalt agendering van deze maatregelen bij PAGW voor de 3e en volgende tranches.
ZWD	Herstel getij Volkerak Zoommeer	9	nvt	-	Naar aanleiding van de motie Stoffer, 27625, nr. 521) hebben de ministers van IenW en LNV besloten geen initiatief te nemen voor een herintroductie van het getij met zout water in het Volkerak-Zoommeer.
ZWD	Vervolg op het lerend implementeren van het Kierbesluit	10	mogelijk 3e	-	Wel of geen vervolg op het Kierbesluit is o.a. afhankelijk van de uitkomsten van de evaluatie van dat besluit. De monitoring daarvoor loopt nu. Een toekomstig vervolg moet worden gedefinieerd in termen van doel, scope, planning en budget. Ergo, er zal eerst een gebiedsproces en preverkenning moeten worden afgerond om het project te kunnen concretiseren en een MIRT-startbesluit voor te bereiden.
IJMG	Friese IJsselmeerkust fase 1	12	2	in voorbereiding	Zie https://www.pagw.nl/waar-we-werken/kaart

[1] Zie https://www.pagw.nl/publicaties/kamerstukken/2017/11/11/conclusies-verkenning-grote-wateren

[2] **Gebieden:** ZWD: Zuidwestelijke Delta; IJMG: IJsselmeergebied; WZ/ED: Waddenzee / Eems-Dollard; RG: Rivierengebied

IJMG	Friese IJsselmeerkust fase 2	12	mogelijk 3e	-	Friese IJsselmeerkust fase 2 gaat door op een aanpak (aanleg leefgebied, verbeteren vismigratie en achteroevers) die zich in praktijk al heeft bewezen.
IJMG	Wieringerhoek fase 1,	14	2	in voorbereiding	Zie https://www.pagw.nl/waar-we-werken/kaart
IJMG	Marker Wadden verlengde eerste fase (E-eilanden)	15	2	in uitvoering	Zie https://www.pagw.nl/waar-we-werken/kaart
IJMG	Oostvaardersoevers fase 1,	17	2	in voorbereiding	Zie https://www.pagw.nl/waar-we-werken/kaart
IJMG	Noord Hollandse Markermeer kust	18	2	in voorbereiding	Zie https://www.pagw.nl/waar-we-werken/kaart
IJMG	Verduurzaming visserij IJsselmeergebied	20	2	afgerond	Financiële bijdrage vanuit PAGW-budget in het Deltafonds aan het Actieplan Verduurzaming IJsselmeervisserij dat in 2019 door minister Schouten van het ministerie van LNV – mede namens de provincies en Rijkswaterstaat – aan de Tweede Kamer is aangeboden.
IJMG	Onderwaterlandschap langs Noordoostpolder met (drijvende) zonnevelden	13	Nvt	-	De aanleg van onderwaterlandschap lijkt technisch maakbaar, maar rijk, regio en maatschappelijke organisaties hebben het project nog niet gedefinieerd (doelen, scope, planning, enz.). Ergo, er zal eerst een gebiedsproces en preverkenning moeten worden afgerond om het project te kunnen concretiseren en een MIRT-startbesluit voor te bereiden. Gelet op de huidige wet- en regelgeving zijn grootschalige (drijvende) zonnevelden niet vergunbaar.
IJMG	Wieringerhoek fase 2	14	mogelijk 3e	-	Oostvaardersoevers fase 1 is volgens planning tweede helft jaren twintig klaar. Omdat ministeries de opgeleverde projecten eerst vijf jaar willen monitoren en evalueren en kan pas daarna worden besloten over een eventueel vervolg. Die fasering lijkt echter vooral ingegeven door financiële overwegingen. In fase 2 wordt immers (deels) een ander type maatregel gerealiseerd dan in fase 1 – en zou eerder al een besluit mogelijk zijn.
IJMG	Marker Wadden fase 2	15	mogelijk 3e	-	Marker Wadden fase 2 gaat verder met een aanpak (aanleg leefgebied) die zich in praktijk al heeft bewezen (tussenevaluatie KIMA). De eindevaluatie s begin 2023 klaar.
IJMG	Archipel in het IJsselmeer ten noorden van de Houtribdijk	16	Nvt	-	Mogelijk zeer relevant voor natuur en waterkwaliteit, maar de scope (hoeveel van welk type ecotoop) is nog niet duidelijk. Die scope wordt mede bepaald door de resultaten van voorgaande projecten zoals Marker Wadden en Wieringerhoek. Daarnaast is er de praktische overweging dat rijk, regio en maatschappelijke organisaties het project nog niet gedefinieerd hebben in een preverkenning.
IJMG	Oostvaardersoevers fase 2	17	mogelijk 3e	-	Oostvaardersoevers fase 1 is volgens planning tweede helft jaren twintig klaar. Omdat ministeries de opgeleverde projecten eerst vijf jaar willen monitoren en evalueren en kan pas daarna worden besloten over een eventueel vervolg. Die fasering lijkt echter vooral ingegeven door financiële overwegingen. In fase 2 wordt immers (deels) een ander type maatregel gerealiseerd dan in fase 1 – en zou eerder al een besluit mogelijk zijn.
WZ/ED	Ondersteunend werk voor beheerautoriteit Waddenzee	26	1	in uitvoering	De beheerautoriteit heeft naar verwachting eind 2021 een 'Integraal beheerplan Waddenzee' gereed.
WZ/ED	Transitie naar duurzame visserij	28	Nvt	-	De Waterwet bepaalt hoe en waarvoor het Deltafonds kan worden benut; waterveiligheid, waterkwantiteit en ecologische waterkwaliteit. Grootschalig verduurzamen van de visserij past daar niet in. Visserij in de Waddenzee, Zeeuwse delta en andere binnenwateren is onderwerp van het Nationaal waterprogramma 2022-2027. De visserij op de Noordzee is geen onderdeel van het NWP 2022-2027 (dat wordt Europees geregeld met het Gemeenschappelijk Visserij Beleid).
WZ/ED	Pilot buitendijkse slibsedimentatie	22	1	in voorbereiding	Zie https://www.pagw.nl/waar-we-werken/kaart
WZ/ED	Binnendijkse slibsedimentatie / Eemszijlen	21 a	2	in voorbereiding	Zie https://www.pagw.nl/waar-we-werken/kaart
WZ/ED	Lauwersmeer – Vierhuizergat	27	2	in voorbereiding	Zie https://www.pagw.nl/waar-we-werken/kaart
WZ/ED	Koehool – Lauwersmeer.	27	2	in voorbereiding	Zie https://www.pagw.nl/waar-we-werken/kaart

WZ/ED	Onderzoek herstel onderwaternatuur in de Waddenzee	27	2	in uitvoering	
WZ/ED	Onderzoek kansen herstel grootschalige verbindingen Waddenzee - achterland	29	2	in uitvoering	
WZ/ED	Opschalen binnendijkse slibsedimentatie Eems Dollard, andere locaties dan Groote polder	21 b	nvt	-	Opschalen binnendijkse sedimentatie is feitelijk een opschaling van het project Eemszijlen (voorheen binnendijkse slibsedimentatie Groote polder, 24) waarvoor de startbeslissing inmiddels is genomen.
WZ/ED	Opschalen Pilot buitendijkse slibsedimentatie Eems Dollard	22b	mogelijk 3e	-	Pilot buitendijkse slibsedimentatie is in voorbereiding; het voorkeursalternatief is vastgesteld. Afhankelijk van het moment van oplevering en afronding van monitoring en evaluatie is opschaling in de 3e of de 4e tranche opportuun.
WZ/ED	Opschalen kleirijperij, onttrekken slib en nuttig gebruik	23	nvt	-	De bestaande kleirijperij is een bijzonder soort binnendijkse slibsedimentatie. Sediment krijgt na 'rijping' nuttig gebruik bij dijkversterking, bodemverbetering en productie van bouwblokken. Hamvraag is daarmee of een sluitende business case mogelijk is en hoe duurzaam het structureel slepen met grote hoeveelheden sediment is? Deze twee factoren bepalen het draagvlak voor de kleirijperij.
WZ/ED	Transitie duurzame bereikbaarheid Waddeneilanden	29	nvt	-	Transitie duurzame bereikbaarheid is niet financierbaar uit het Deltafonds-artikel 'ecologische waterkwaliteit' waaruit inrichtingswerken voor PAGW worden gefinancierd.
RG	Opschalen langsdammen	30	mogelijk 3e	-	'Langdammen' is geen project maar een type maatregel waarvoor mogelijk verschillende projecten (in IRM en PAGW) kunnen worden toegepast.
RG	Gelderse Poort (voorheen 'Vergroten laag-dynamisch riviermilieu' en 'Structurele bestrijding erosie zomerbed en verdroging winterbed)	31 en 32	2	in uitvoering (preverkenning)	Zie https://www.pagw.nl/waar-we-werken/kaart
	Gelderse Poort (IRM Pilot)	31 en 32	mogelijk 3e	-	Vervolg in 3e of latere tranche is afhankelijk van de uitkomsten en besluitvorming inzake de preverkenning en de besluitvorming eind 2022 over het geheel of gedeeltelijk toekennen van het rijksbudget voor de 3e tranche aan specifieke projecten.
RG	IJssel-Vechtdelta (voorheen 'poort naar de rivier')	-	2	In uitvoering (preverkenning)	Zie https://www.pagw.nl/waar-we-werken/kaart
RG	IJssel-Vechtdelta fase1 en 2	11a / 11b	mogelijk 3e	-	Vervolg in 3e of latere tranche is afhankelijk van de uitkomsten en besluitvorming inzake de preverkenning en de besluitvorming eind 2022 over het geheel of gedeeltelijk toekennen van het rijksbudget voor de 3e tranche aan specifieke projecten.
RG	Paddenpol (Vergroten laag-dynamisch riviermilieu, meekoppelen rivierverruiming / HWBP)	32	2	in voorbereiding	Zie https://www.pagw.nl/waar-we-werken/kaart
RG	Meanderende Maas (Vergroten laag-dynamisch riviermilieu, meekoppelen rivierverruiming / HWBP)	32	2	in voorbereiding	Zie https://www.pagw.nl/waar-we-werken/kaart

Tabel 2 Voorstellen voor mogelijke toekomstige PAGW-projecten – regio

Gebied[3]	Projectnaam / projectaanduiding	toelichting
ZWD	Volkerak Zoommeer	Het kabinet kiest vooralsnog voor behoud van een stagnant zoet Volkerak-Zoommeer. Ook die situatie kent een opgave voor natuur en waterkwaliteit. Binnenkort start de regio een gebiedsproces om die opgave te delen en mogelijke oplossingsrichtingen in kaart te brengen. Maatregelen ter behoud van de natuur en waterkwaliteit van een stagnant zoet Volkerak-Zoommeer horen primair thuis in het reguliere natuur- en waterbeheer (KRW-maatregelen, Natura2000-beheerplanmaatregelen en regulier onderhoud- en beheer door RWS). Eventuele grootschalige inrichtingen zouden mogelijk in aanmerking kunnen komen voor PAGW.
IJMG	Gastvrije Randmeren	Voorstel van vier provincies en zestien gemeenten voor de gecombineerde aanleg van enerzijds ondiepwater / onderwaterlandschap in het Gooimeer en Eemdelta en anderzijds de verdieping van de vaarroutes voor recreatievaart. Regio raamt de rijksbijdrage op 75 mln.
IJMG	Dijkversterking en kustontwikkeling Noordelijk Flevoland	Waterschap Zuiderzeeland wil de dijk tussen Lelystad en het Ketelmeer versterken en kijkt daarbij naar de mogelijkheid van eilanden en ondiepwater voor de kust van Flevoland. [Mogelijk is dit ook een geschikte locatie voor de opschaling van de klimaatbuffer voor drinkwater (Wieringerhoek). Dit betekent mogelijk versnelling / andere uitwerking van maatregel 11 en 16.]
WZ/ED	Opschalen kleirijperij / binnendijkse slibsedimentatie.	Provincie Groningen en waterschap Noorderzijlvest willen verder met de brede groene dijk. Daarvoor is veel klei nodig die met kleirijping in binnendijkse slibsedimentatie uit het water van de Eems Dollard kan worden gewonnen. Meer kwelderlandschap is de winst voor natuur.
WZ/ED	Versterking Waddendijk Schiermonnikoog	Binnen de maatregel 'verzachten van de randen van het wad' passen inrichtingswerken voor vispassage, kwelderontwikkeling en herstel onderwaterlandschap; die kunnen mogelijk worden gekoppeld aan de dijkversterking Schiermonnikoog.
RG	Vierwaarden	Betreft de Maasoevers bij Venlo-Velden, Grubbenvorst, Lottum en Hertogbroek - Arcen. Hier liggen kansen voor ontwikkeling van natuur, verbetering van de hoogwaterbescherming en verbetering van het functioneren van de rivier (waterstandsverlaging en behoud rivierbed). Vierwaarden is een initiatief van gemeenten Horst aan de Maas en Venlo, Provincie Limburg, Waterschap Limburg (penvoerder) en het Rijk.
RG	Dijkversterking Thorn Wessem (hotspot Grensmaas)	De provincie Limburg ziet naast de dijkversterking en een waterbergingsgebied ook kansen voor gebiedsontwikkeling waaronder verbetering natuur en waterkwaliteit met koppeling beken binnen- en buitendijks.
RG	Middenwaal / Sint Andries	Provincie Gelderland bepleit een combinatie van maatregelen voor meer waterveiligheid en gebiedsontwikkeling inclusief natuurdoelen. Onder andere door een verbinding tussen Waal en Maas bij Sint Andries. Ook spelen langs de Middenwaal meerdere initiatieven van ontgronders. Ook hier ziet de provincie kansen voor gebiedsontwikkeling inclusief natuurdoelen.
RG	Havikerwaard-Fraterwaard-Olburgerwaard en Hoenwaard (hotspot Gelderse Poort)	Provincie Gelderland ziet hier mogelijkheden voor gebiedsontwikkeling op de langere termijn en het oplossen van korte termijn opgaven voor Natura 2000 waaronder ooibosontwikkeling. Deze gebieden zijn mogelijk ook interessant voor IRM.

[3] **Gebieden:** ZWD: Zuidwestelijke Delta; IJMG: IJsselmeergebied; WZ/ED: Waddenzee / Eems-Dollard; RG: Rivierengebied

Bijlage 3 planning en contactpersonen Ministerie van IenW en Ministerie van LNV

Planning totstandkoming 3e tranche PAGW:

februari 2022	informeren Tweede Kamer over 3e tranche PAGW en kaders daarvoor
februari 2022	informeren regio's over 3e tranche PAGW
Tot en met augustus 2022	Overleggen rijk – regio over invulling derde tranche PAGW
1 september 2022	Eventueel aangeven voorkeuren en indienen alternatieve of aanvullende projectvoorstellen
september – november	opstellen onderbouwd voorstel voor de selectie van projecten en selectie projecten door de ministers
november 2022	Selectie door de ministers
december 2022	Informeren Tweede Kamer over projecten 3e tranche PAGW

Contactpersonen bij IenW en LNV:

Persoonsgegevens. Voor vragen gebruik het contactformulier op de site.

Bijlage 4: Verzendlijst

Deze brief wordt verzonden aan:

Provincies, colleges van Gedeputeerde Staten:

Provincie Limburg
Provincie Gelderland
Provincie Noord Brabant
Provincie Zuid-Holland
Provincie Utrecht
Provincie Overijssel
Provincie Flevoland
Provincie Groningen
Provincie Fryslân
Provincie Noord-Holland
Provincie Zeeland

Waterschappen, algemeen bestuur:

waterschap Hunze en Aa's
waterschap Noorderzijlvest
wetterskip Fryslân
Hoogheemraadschap Hollands Noorder Kwartier
waterschap Aa en Maas
waterschap Limburg
waterschap Rijn en IJssel
waterschap Rivierenland
waterschap Brabantse Delta
waterschap Drents Overijsselse Delta
waterschap Vallei en Veluwe
waterschap Hollandse Delta
Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden
waterschap Scheldestromen
waterschap Schieland en Krimpenerwaard
waterschap Amstel, Gooi en Vecht
waterschap Zuiderzeeland

Maatschappelijke belangenorganisaties:

Stichting LandschappenNL
WWF Nederland
Vogelbescherming Nederland
Vereniging Natuurmonumenten
Waddenvereniging
Vereniging van Bos- en Natuureigenaren
LTO Nederland
Waterrecreactie Nederland
Koninklijke BLN-Schuttevear
VNO-NCW

Een afschrift van deze brief wordt verzonden aan:

Interprovinciaal Overleg
Unie van Waterschappen
Vereniging Nederlandse Gemeenten
Vereniging Nederlandse Riviergemeenten

Overleggremia overheden Deltaprogramma:

Bestuurlijk Platform IJsselmeergebied (BPIJ)
Bestuurlijk Overleg Deltaprogramma Waddengebied
Gebiedsoverleg Zuidwestelijke Delta
Stuurgroep Deltaprogramma Maas
Programmabureau Hoogwaterbeschermings-programma
Stuurgroep Integraal Riviermanagement
BO Deltaprogramma Rijnmond-Drechtsteden
Bestuurlijk Platfom Rijn
Directeur staf Deltacommissaris

KRW Regionaal Bestuurlijk Overleg:

RBO-Noord
RBO-Rijn-Oost
RBO-Rijn-West
RBO Maas
RBO Schelde

Samenwerkingsverbanden van natuur- en landschapsorganisaties:

Coalitie Delta Natuurlijk
Coalitie Blauwe Hart Natuurlijk
Coalitie Rivieren Natuurlijk
Coalitie Wadden Natuurlijk

Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
T.a.v mevrouw dr. ir. E.H.S. van Duin
Dir.Waterkwaliteit, Ondergrond en
MarienPostbus 20901
2500 EX DEN HAAG

Leeuwarden, 30 augustus 2022
Verzonden,

Ons kenmerk	:	02022124
Afd./Opgave	:	Wadden
Behandeld door	:	L. de Boer / 06-278 76 623 of l.deboer@fryslan.frl
Uw kenmerk	:	IenW/BSK-2022/19199
Bijlage(n)	:	projectvoorstellen
Onderwerp	:	Gezamenlijk aanbod PAGW 3e tranche Waddengebied

Geachte mevrouw Van Duin,

Op 10 maart 2022 ontvingen wij van u en van mevrouw Beekman van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij een gezamenlijke brief met daarin het verzoek om projectvoorstellen aan te dragen die wij in aanmerking willen laten komen voor financiering vanuit de 3e tranche van het rijksbudget Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW). PAGW is het programma waarmee het Rijk werkt aan de toekomstbestendigheid van de grote wateren (Waddengebied, IJsselmeergebied, Zuidwestelijke Delta en de grote rivieren). Het Rijk doet dat zo veel mogelijk in samenwerking met medeoverheden en andere belanghebbenden.

De opgaven in het Waddengebied die het Rijk zelf voor ogen heeft als PAGW-bestedingsdoel vertonen veel overlap met de Waddenopgaven van de provincies. De provincies werken sinds 2012 intensief samen aan de ecologische en economische opgaven van de Waddenzee en het Waddengebied en daarom ontvangt u hierbij het **gezamenlijke voorstel van de provincies Noord-Holland, Groningen en Fryslân voor het Waddengebied**.

Via het Investeringskader Waddengebied (IKW) en het Waddenfonds dragen wij sinds 2016 substantieel bij aan de doelen van het Rijk en daarmee ook aan veel van de primaire PAGW-doelen. De brief van het Rijk zien wij dan ook als een extra impuls om de gezamenlijke investeringen van Rijk en regio in het Waddengebied te intensiveren. Wij zouden het gesprek met het Rijk over de toekenning van PAGW-middelen dan ook graag langs die lijn willen voeren. De gebiedsopgaven langs de kust (veelal mede gericht op zoet/zout gradiënten,

leefbaarheid en versterken van natuur) zijn dusdanig groot dat deze niet alleen vanuit IKW of PAGW kunnen worden bekostigd.

Het combineren van deze twee sterke programma's kan een flinke versnelling opleveren. Het Rijk heeft regionale partijen (provincies, waterschappen) hard nodig om haar PAGW-opgave te realiseren. Onze reactie op uw PAGW-uitvraag zien wij dan ook meer als één gezamenlijk aanbod van de Waddenprovincies dan alleen de beantwoording van een aan ons gestelde uitvraag.

Binnen het IKW is langs de noordelijke kustzone een aantal gebiedsprojecten gedefinieerd waarin wordt nagedacht over mogelijkheden voor het creëren van meer ruimte en meer dynamiek. Het gaat hierbij om gebiedsontwikkelingen die qua omvang, complexiteit, regelgeving en financiering vragen om nauwe samenwerking met de omgeving en met het Rijk. De Waddenprovincies hebben (via het IKW) inmiddels veel ervaring opgedaan met dergelijke gebiedsprocessen. Het IKW brengt partijen bijeen en zorgt dat er gezamenlijk wordt gewerkt aan gebied-specifieke (maar vaak vergelijkbare) opgaven. Zo is de gebiedsopgave in Delfzijl (zoet/zout overgang, dijkversterking, impuls voor leefbaarheid/recreatie en zoetwaterbeschikbaarheid) niet wezenlijk anders dan de opgaven in Harlingen en Den Helder. Ons PAGW-aanbod richt zich dan ook op de (grotere) gebiedsontwikkelingen.

In verschillende van de integrale kustontwikkelingsprojecten zijn betrokken partijen positief gestemd over de mogelijkheden die de methodiek ‘Water as Leverage’[1] biedt om invulling te geven aan het gebiedsontwikkelingsproces. Het gaat om uitvoeringsprojecten en projecten in de voorbereidingsfase, allen met een heldere link met de doelen van het PAGW-programma. We stellen u voor om de mogelijkheid te bieden uw PAGW-middelen als cofinanciering in te zetten voor bekostiging van de Water as Leverage proceskosten.

De "rode draden en maatschappelijke transities" die wij uit de gebiedsprocessen halen zijn:

- Inclusieve samenleving: leefbaarheid, duurzame economie en bereikbaarheid
- Dynamische en klimaatadaptieve kustzone aangepakt middels de ecosysteembenadering voor natuurontwikkeling (herstellen van natuurlijke processen, herstellen van leefgebieden en het herstellen van verbindingen tussen leefgebieden)
- Slib en sediment als circulaire grondstof voor een robuuste kustzone die geleidelijk meegroeit
- Zoet-zout verbinden in combinatie met zoetwaterbeschikbaarheid en versterking landbouw

Deze vier “rode draden” vormen de basis voor vrijwel alle gebiedsontwikkelingen en transities die wij langs de Waddenkust in beeld hebben. Vanuit de Waddenprovincies (IKW) worden de volgende gebiedsontwikkelingen aangedragen als kansrijk voor samenwerking (en cofinanciering) binnen PAGW-verband: 1. Opschalen kleirijperijen Eems-Dollard, 2. Zoet-zout overgang Eemszijlen (Delfzijl): 3. Versterking Lauwersmeer, 4. Kustontwikkeling Zurich-Koehool incl. Programma Harlingen, 5. Dijk- en duinversterking Waddendijk Schiermonnikoog, 6.Boschplaat Terschelling, 7. Waddenbaai en 8. Maritiem Cluster Den Helder/Kop van Noord-Holland.

[1] Water as Leverage is een methode om invulling te geven aan integrale gebiedsontwikkeling in relatie tot klimaatverandering, onder andere van kustgebieden. Uw Watergezant Henk Ovink is intensief betrokken bij deze methode op diverse locaties in de wereld. Het afgelopen jaar hebben we samen met zijn team de mogelijkheden van een Water as Leverage aanpak in het Waddengebied verkend.

Dit aanbod is in nauw overleg met Waterschap Noorderzijlvest, Waterschap Hunze en Aa's, Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, Wetterskip Fryslân, LTO en een groot aantal andere maatschappelijke organisatie, vertegenwoordigers van de betrokken gemeenten, RWS, Staatsbosbeheer, LNV en I&W tot stand gekomen.

Opschalen kleirijperijen Eems-Dollard:
Slib en sedimentatie wordt ook als 'rode draad' gezien langs de kust. Langs de Eems-Dollard zijn veel projecten op dit vlak uitgevoerd de afgelopen jaren. Het rijpen van klei voor dijkversterking is gelukt in de pilot en hiermee wordt nu de eerste kleine kilometer proefdijk aangelegd. De klei is getest in de Deltagoot en volstaat goed om een brede groene dijk te realiseren. Voor het realiseren van de 12 kilometer Brede Groene Dollarddijk is opschaling noodzakelijk. De afgelopen jaren is vanuit de regio circa € 15 mln. in deze pilots geïnvesteerd in combinatie met het HWBP. Daarnaast is de opschaling verkend vanuit het Interbestuurlijk Programma Vitaal Platteland. De businesscase is vrijwel dekkend, om 12 kilometer dijk te realiseren met slib uit de Eems-Dollard zijn enkele euro's per kuub klei aanvullend nodig. In totaal verwachten wij **€ 5 tot 10 mln**. extra nodig te hebben voor de opschaling.

Aanvullend op deze 'rode lijn' werken we aan het integreren van het nuttig toepassen van slib en sediment in de integrale gebiedsprogramma's langs de Waddenkust. In 2019 reserveerden de minister van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) en de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) € 37,5 miljoen aan PAGW-middelen voor de voorbereiding, uitwerking en realisatie van maatregelen (incl. monitoring en beheer voor een tijdsperiode van 10 jaar) gekoppeld aan de dijkversterking tussen Koehool en het Lauwersmeer, waarbij ook de mogelijke koppelkansen met het project Holwerd aan Zee worden verkend (IENW/BSK-2019/227309). Vanuit het IKW stimuleren we deze gebiedsontwikkelingen en richten we ons op zoveel mogelijk integratie. Slib en sediment spelen een verbindende rol in een flink aantal integrale kustprojecten. De ervaringen vanuit de Eems-Dollard worden verder uitgewerkt en ook in andere (haven)gebieden wordt verder gewerkt aan de toepasbaarheid van slib in de kustzone of havengebieden (voorbeeld Slibhub Lauwersoog).

Zoet-zout overgang Eemszijlen (Delfzijl):
Voor de realisatie van slibvang binnendijks, ophogen van de kustzone en een estuariëne overgangszone is vanuit de 2e tranche € 10 mln. vanuit de PAGW beschikbaar gesteld. Later is daar nog € 5 mln. aan toegekend om ook de zoet-zout overgang een stimulans te geven. De MIRT verkenning is inmiddels in volle gang en ook aanvullende middelen komen inzicht (€ 20 mln. vanuit IKW, regionale bijdragen en NPG aanvraag € 20 mln.). Daarmee wordt een grootschalige zoet-zout overgang en klimaatadaptieve natuurlijke kustzone bereikbaar. Gezien de verdeling en opbouw van de financiering willen wij vanuit de 3e tranche opteren voor **een aanvullende bijdrage van € 5 mln.**.

Versterking Lauwersmeer:
In 2021 is, vanuit de KRW, een beperkt gebiedsproces op gang gekomen rond de discussie van de chloridegehalten in het Lauwersmeer. Hierbij zaten voor het eerst vertegenwoordigers vanuit landbouw en natuur om tafel om te bespreken welke mogelijkheden het gebied voor beide sectoren heeft. Hieruit is naar voren gekomen dat veel meer mogelijk lijkt dan tot nu toe gedacht; de landbouw is aan de zuidzijde afhankelijk van zoetwater, een zoet-zout overgangszone rondom de Cleveringsluizen lijkt hier niet direct invloed op te hebben. Voorwaarde daarvoor is dat op korte termijn realtime zoutgehalten

gemeten worden rondom de Cleveringsluizen. Zo kunnen alle partijen zien welke ruimte er is en wat de gevolgen zijn van het iets langer openhouden van de sluizen.
De provincies Groningen en Fryslân, waterschappen Noorderzijlvest en Wetterskip Fryslân en Rijkswaterstaat hebben daarop besloten deze monitoring gezamenlijk op gang te helpen. Na deze monitoring en de eerste proeven ontstaat naar verwachting ruimte om de zoet-zout overgang in het Lauwersmeer definitief in te richten. Hoe deze eruit moet komen te zien en welke kosten hieraan verbonden zijn is nog niet aan te geven. Feit is dat op termijn een gemaal bij Lauwersoog ook noodzakelijk lijkt om de waterafvoer te kunnen borgen. Vanuit het IKW hebben wij de afgelopen jaren ruim € 20 mln. geïnvesteerd in het versterken van de natuurwaarden en de beleving van het Lauwersmeergebied (Lauwersmeerdijk, Zoutkamp, Sud Ie en rondje Lauwersmeer). Vanuit het proces van de KRW lijkt een grote stap in zoet-zout overgang in dit gebied nu bereikbaar.
Wij stellen voor vooralsnog **€ 10 mln. vanuit PAGW** te reserveren en vanaf 2024 een nadere verkenning te starten als de resultaten van de monitoring inzichtelijk zijn.

Kustontwikkeling Zurich-Koehool incl. Programma Harlingen
Binnenkort start de voorverkenning voor de dijkverbetering in het traject Zurich-Koehool in het kader van het Hoog Water BeschermingsProgramma (HWBP). Het dijkvak Zurich-Koehool heeft een lengte van 16 km en ligt direct ten westen van het dijkverbeteringstraject Koehool-Lauwersmeer, dat een lengte van 47 km heeft.

Ieder HWBP-project doorloopt in principe 3 fasen: verkenning (en eventueel een voorverkenning), planuitwerkingsfase en realisatiefase. Wij zien in de dijkverbetering een (ver-)bindend element en vliegwiel voor het realiseren van de PAGW-doelstellingen en de gebiedsprocessen ter plaatse, waaronder het Programma Harlingen en het gebiedsproces Kop Afsluitdijk. Onder het motto:

“Dijk versterkt, randen verzacht en gebied verrijkt”

Op deze wijze koppelen wij de opgaven die spelen in het HWBP aan de andere opgaven in het gebied, waaronder het verzachten van de randen van het wad en het vergroten van de brede welvaart. Bij het verzachten van de randen van het wad valt te denken aan de volgende kansen voor het realiseren van het PAGW doelbereik:

- herstellen van natuurlijke processen (zoals versterken kwaliteit kwelder (binnen- en buitendijks));
- herstellen van leefgebieden (zoals binnendijks brak overgangsgebied, locaties voor vogels om veilig te broeden en te vluchten bij hoogwater, leefgebieden voor vis en binnendijkse kwelderontwikkeling en herstel onderwaternatuur);
- herstellen van verbindingen tussen leefgebieden (zoals vispassages en (brede) bloemrijke groene dijk als ecoduct).

In het traject Koehool-Lauwersmeer (KLM) worden op dit moment de plannen uitgewerkt in het kader van het HWBP en PAGW (IENW/BSK-2019/227309). Met onderhavig voorstel in het gebied rond de dijkversterking tussen Zurich-Koehool geven we een vervolg aan de dynamische kustontwikkeling onder andere ten behoeve van PAGW doelbereik, maar dan op een ander (aansluitend) traject. De PAGW aanpak en systematiek die gevolgd is in het project KLM is 1-op-1 bruikbaar voor het hier genoemde traject. Zie voor meer informatie *Systeemanalyse Waddenkust – mei 2021* (Gotjé en van der Endt, 2021) en *Inhoudelijke analyse PAGW KLM (het wat, waar en waarom)* (Goedknegt *et al*., 2022).

Rondom Harlingen spelen dezelfde opgaven als bij Delfzijl: een integrale dijkversterking, verbinding tussen stad en zee, recreatie/toerisme, zoutwaterindringing en laag gelegen gronden achter de dijk tussen Zurich en Koehool. Het gebiedsproces Harlingen is gebaseerd op integrale planvorming van de grote infra opgaven en de transities (biodiversiteit, sociale inclusiviteit, duurzaamheid), met mogelijk een uitwerking via de methodiek '*water as leverage*'. De uitdagingen op het gebied van waterbeheer (zeespiegelstijging, te veel en te weinig water) worden hier benut als kans voor de duurzame economische ontwikkeling van het (stedelijk) gebied. Belangrijke opgaven op het gebied van waterbeheer zijn: de dijkversterking en de afweging of een gemaal nodig is, omdat het in de toekomst steeds moeilijker wordt om zoetwater af te stromen via de Tsjerk Hiddessluizen. Belangrijke ontwikkelingen zijn het verbeteren van de veerbootlogistiek, het vervangen en opwaarderen van de Tsjerk Hiddessluizen en het ontwikkelen van het Westerzeedijkgebied. Ook de wens voor een zeehaven-zwembad en de ontwikkeling van de Nieuwe Willemshaven wordt verder uitgewerkt. Wij zien kansen voor binnendijks kwelderlandschap, het creëren van binnendijks voorland en vooroevers, het realiseren van hoogwatervluchtplaatsen en zoet-zout overgangen, maar dit moet nader worden onderzocht.

Voordat kan worden overgegaan tot het nader uitwerken van de innovatieve oplossingen in het feitelijke project is het van belang om goed inzicht te hebben welke ecologische bouwstenen tussen Zurich en Koehool het meeste effect opleveren ten aanzien van het functioneren van de Waddenzee, de Natura 2000 en KRW-doelstellingen en hiermee de PAGW-opgaven. We zouden daarom graag samen met PAGW een pré-verkenning willen doorlopen. We vragen hiervoor **een bedrag van € 250.000**.

Het doel van deze pré-verkenning is om gekoppeld aan de aan de andere opgaven in het gebied en gekoppeld aan gebiedskenmerken middels de KLM-systematiek, de PAGW bouwstenen ten behoeve van de start van de MIRT-verkenning al vast helder te hebben. Ook willen we deze periode gebruiken een werkende governance (projectorganisatie) in te richten. Op deze wijze kunnen bij de start van het MIRT-project de PAGW bouwstenen - via de MIRT-systematiek (gekoppeld aan de planuitwerkingsfase van de dijkversterking) - verder gebracht worden richting uiteindelijke realisatie.

Voor het PAGW MIRT-project denken we aan een **PAGW bijdrage van € 20 mln**. De verwachting is dat – afhankelijk van de maatregelen die het meest effectief zijn - vanuit het Investeringskader Waddengebied eveneens een bedrag van € 20 miljoen wordt bijgedragen Vanuit het gebied wordt de samenwerking nu opgestart en gebouwd aan een Masterplan. Combinaties met reguliere opgaven, zoetwaterbeschikbaarheid en regionale en lokale bijdragen kunnen de aanvullende financiering mogelijk maken.

Dijk- en duinversterking Waddendijk Schiermonnikoog
Uit de beoordeling van de waterkeringen van Schiermonnikoog blijkt dat zowel de zeedijk als ook een deel van het duinentracé van het eiland niet voldoen aan de landelijk geldende veiligheidsnormering. Wetterskip Fryslân heeft hier dus een verbeteringsopgave: dijk (3,9 km) en duinen (1,7 km) zullen weer naar een toestand moeten worden gebracht dat deze weer voldoen aan wettelijke norm voor deze dijktrajecten. Dit op basis van een bestuurlijk gedragen projectbesluit, ingepast in de omgeving en rekening houdend met de ruimtelijke kwaliteit, klimaat en duurzaamheid.

In de bijlage bij de brief aan de regio d.d. 10 maart 2022, waarin u ons verzoekt om ideeën aan te dragen voor de derde tranche van PAGW, wordt de versterking van de Waddendijk op Schiermonnikoog door u ook als mogelijk toekomstig project opgevoerd.

Ten aanzien van het doelbereik van PAGW valt er te denken aan:

- herstellen van natuurlijke processen (zoals versterken kwaliteit kwelder (binnen- en buitendijks);
- herstellen van leefgebieden (zoals binnendijks brak overgangsgebied, locaties voor vogels om veilig te broeden en te vluchten bij hoogwater, leefgebieden voor vis en binnendijkse kwelderontwikkeling en herstel onderwaternatuur);
- herstellen van verbindingen tussen leefgebieden (zoals vispassages en (brede)bloemrijke groene dijk als ecoduct).

In het traject Koehool-Lauwersmeer (KLM) worden op dit moment de plannen uitgewerkt in het kader van het HWBP en PAGW (IENW/BSK-2019/227309). De PAGW aanpak en systematiek die gevolgd is in het project KLM is 1-op-1 bruikbaar voor het hier genoemde traject op Schiermonnikoog. Zie voor meer informatie *Systeemanalyse Waddenkust – Mei 2021* (Gotjé en van der Endt, 2021) en *Inhoudelijke analyse PAGW KLM (het wat, waar en waarom)* (Goedknegt *et al*., 2022).

Op Schiermonnikoog spelen naast HWBP en PAGW andere ontwikkelingen, zoals het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) en wensen vanuit de bewoners, de natuurorganisaties en de landbouw. Al deze ontwikkelingen vragen om een gebiedsgerichte aanpak, waarbij een nauwe en goede samenwerking met alle belanghebbende partijen en overheden van groot belang is. De provincie Fryslân heeft de regierol in de gebiedsgerichte aanpak Schiermonnikoog, faciliteert het proces en jaagt de projecten aan.

De HWBP verkenning is in 2022 gestart. De planfase start in 2025, waarna de start van de realisatie is voorzien in 2027. Samen met de omgeving en de samenwerkende partners wordt gekeken naar technische, omgevings- en ruimtelijke bouwstenen en oplossingen die kunnen bijdragen aan het oplossen van de veiligheidsopgave. Dit zal gebeuren in interactieve ontwerpsessies, inloopbijeenkomsten en indien wenselijk keukentafel gesprekken als onderdeel van het uitgebreide participatieproces.

Het waarborgen van de waterveiligheid kan via het versterken van de huidige dijk en duinen, maar er wordt ook onderzocht in hoeverre innovatieve concepten of wijziging van de legger hieraan kunnen bijdragen. Zo wordt er specifiek onderzocht of het mogelijk is om “building with nature” concepten toe te kunnen passen voor zowel duinen maar ook voor de dijkversterking. Hierbij kan gedacht worden aan een zogenaamd waterkerend landschap.

Voordat kan worden overgegaan tot het nader uitwerken van de innovatieve oplossingen is het van belang om goed inzicht te hebben welke ecologische bouwstenen het meeste effect opleveren ten aanzien van het functioneren van de Waddenzee, de Natura 2000 en KRW-doelstellingen en hiermee de PAGW-opgaven. We zouden graag nu samen met PAGW deze pré-verkenning willen doorlopen. We vragen hiervoor een bedrag van **€ 250.000**.

Het doel van deze pré-verkenning is om gekoppeld aan de aan de andere opgaven in het gebied en gekoppeld aan gebiedskenmerken middels de KLM-systematiek de PAGW bouwstenen ten behoeve van de start van de MIRT-verkenning al vast helder te hebben. Ook willen we deze periode gebruiken een werkende governance (projectorganisatie) in te richten.

Op deze wijze denken we slagvaardig te zijn voor de feitelijke projectfase waarin met het HWBP als vliegwiel op een projectmatige manier en in het tempo van het HWBP de PAGW

bouwstenen via de MIRT-systematiek (gekoppeld aan de dijkversterking) verder kunt brengen richting uiteindelijke realisatie.
Voor het PAGW MIRT-project denken we aan **een PAGW bijdrage van € 5 mln.**, afhankelijk van het doelbereik uiteraard.

Boschplaat Terschelling
Het Uitvoeringsprogramma Boschplaat 2050 betreft een aantal samenhangende, maar wel afzonderlijke, deelprojecten. De samenhang bestaat er uit dat ze met elkaar invulling geven aan de integrale visie voor de Boschplaat en op het behalen van de Natura2000 doelen. Het kernpunt van alle deelmaatregelen is het herstellen van de natuurlijke dynamische processen die het gebied en het zorgen voor verjonging en dynamische ontwikkeling van de natuur.

Dit sluit aan bij de rode draad dynamische kustzone en natuurontwikkeling, zoals door het IKW werd geïntroduceerd. Hiermee wordt ook uitvoering gegeven aan bij de Kernopgave voor het Waddengebied van het Natura 2000 Beheerplan*: Landschappelijke samenhang en interne compleetheid* (Noordzee, Waddenzee en Delta), wat beschreven is als: *Behoud of herstel ruimtelijke samenhang diep water, kreken, geulen, ondiep water, platen, kwelders of schorren, stranden*. In de deelprojecten wordt gewerkt aan:

1. herstel van de dynamiek deel zeereep (kerven voor verstuiving in de zeereep en grootschalige washover);
2. zuidzijde Boschplaat;
3. de kustafslag oost Terschelling en
4. de kwaliteit op de kwelder.

In april 2022 verscheen de eindrapportage van de PAGW haalbaarheidsstudie grootschalige verbindingen Waddenzee. Uit deze studie komt de Boschplaat naar voren als meest geschikte zout-zout overgang in de Waddenzee. Wij willen daarom PAGW-budget aanvragen voor deelproject 1: het herstel van de zeereep. Het feitelijk aanbrengen van zowel kerven als wash-overs betreft vooral grootschalig grondverzet en is op zich niet complex maar wel omvangrijk. Voor het PAGW MIRT-project denken we aan een PAGW bijdrage van **€ 9,5 mln.**.

Het plan Programma Boschplaat is door deelnemende partijen Provincie Fryslan, Rijkswaterstaat, Gemeente Terschelling en Staatsbosbeheer bestuurlijk al geaccordeerd. De Boschplaat is een erkend Europees Natuurreservaat dat veel toeristen trekt. Toerisme is de kurk waarop de economie van Terschelling drijft. De verwachting is dat het terugbrengen van de dynamische processen de aantrekkelijkheid van het Natuurreservaat sterk zal verhogen, de verruiging tegen zal gaan en dat het nieuwe meegroeivermogen dit ook langdurig helpt veilig te stellen. Zo wordt ook invulling gegeven aan het doelbereik voor PAGW: *toekomstbestendige grote wateren waarin goede ecologische waterkwaliteit en hoogwaardige natuur samengaan met een krachtige economie*.

<u>Masterplan Noord-Hollandse Wadden- en IJsselmeerkusten</u>
De waarden en kwaliteiten van het noordelijk kustgebied (Waddenzee en overgang naar IJsselmeergebied) van Noord-Holland zijn groot, Voor zowel land als water zijn behoud en bescherming en betere benutting en ontwikkeling van groot belang. Het gaat bij ontwikkelingen telkens om het vinden van de goede balans. De opgaven rond het gebied zijn divers en gaan over energie, natuur, economie, recreatie & toerisme, cultuurhistorie, water, bodem etc.

Provincie en gemeenten werken voor deze Noord-Hollandse kusten aan een masterplan, dat de samenhang van de verschillende opgaven en ontwikkelingen in het gebied inzichtelijk maakt en verbindt, en daarmee ook de projecten, van start tot en met uitvoering. Het masterplan maakt inzichtelijk welke belangen er in het gebied spelen en welke ontwikkelkansen zich voordoen. Dit samenhangende masterplan draagt bij aan een ecologisch en economische toekomstbestendig en (be-)leefbaar cultuurlandschap in de Kop van Noord-Holland en West-Friesland.

Het masterplan kent drie grote programma's die aanvullend zijn aan elkaar op onderdelen, maar organisatorisch niet verbonden zijn. Dit zijn Waddenbaai en het Maritiem Cluster Den Helder (Wadden) en de IJsselmeerkust (IJsselmeergebied). De programma's die betrekking hebben op het Waddengebied zijn in onderhavige PAGW-aanvraag uitgewerkt.
Intentie van de provincie Noord-Holland en betrokken gemeenten is dat het masterplan gaat functioneren als toetsingskader om integraliteit en (ruimtelijke) samenhang in de gaten te houden, en te peilen of projecten bijdragen aan gemeenschappelijke doelen en de regionale samenwerking vorm geeft. Partijen willen voorkomen dat projecten andere gewenste ontwikkelingen onmogelijk maken. Tegelijkertijd wil het plan voorkomen dat 'alles met alles verknoopt wordt'.

Waddenbaai
Waddenbaai bestrijkt het gebied van Den Oever tot aan Den Helder en Texel en is als gebiedsprogramma in 2018 ontstaan uit de wens van de regio om projecten te genereren die aansluiten bij de subsidiecriteria van het Investeringskader Waddengebied. De stuurgroep Waddenbaai, bestaande uit de gemeenten, provincie, LTO, SBB, LNH en HHNK heeft in 2020 besloten aan te willen sluiten bij de doelstellingen van de Agenda Waddengebied en een gebiedsproces Toekomst Waddenbaai 2050+ in te richten worden met als doel klimaat- en wateropgaven integraal op te pakken vanuit gedeelde belangen (MGA-proces). De spanning tussen lokale en sectorale wensen en verwachtingen en een gebiedsgerichte integrale aanpak bleken te groot om tot gedragen projectvoorstellen te komen. Partijen beraden zich nu op een nieuwe opdracht, omdat de druk op het gebied alleen maar groter wordt.
Ecologisch gezien is het Amstelmeer het hart van het gebied, waar grote opgaven liggen om de verbinding met de Waddenzee te verbeteren/herstellen, en tegelijkertijd de landbouw en andere functies in het gebied toekomstperspectief te bieden. Kansen biedt bijvoorbeeld het herstel van de oude wadkreken, zoals al gerealiseerd is bij het Kruiszwin in Anna Paulowna. In en rond het Amstelmeer en met name aan de wadzijde van dit gebied zijn kansen voor het versterken van rust- en broedplaatsen voor wadvogels. Dit is een ambitie, uitgesproken door partijen die betrokken zijn het onderzoek naar natuurkansen in relatie tot maatregelen in de haven van Den Helder. Zie hieronder bij Maritiem Cluster. Tenslotte bestaat bij partijen in de Kop van Noord-Holland de wens om het voormalige Waddeneiland Wieringen haar eilandkarakter te versterken. Onderdeel hiervan zijn natuur- en recreatieprojecten die wad en eiland met elkaar verbinden, zoals bij Vatrop en Stroe. Wieringen is tevens het schakelpunt met het programma IJsselmeerkust, zowel op natuurvlak, als voor havens en recreatie/wadbeleving.
De nieuwe opdracht van de stuurgroep Waddenbaai kan het totale pakket aan kansen zijn, of een of meer kleinere projecten. In alle gevallen zullen de samenwerkende overheden bezien hoe deze voorstellen passen binnen het Masterplan. Voor PAGW zullen dit preverkenningen zijn, óf voor grotere gebiedsgerichte integrale projecten, óf om voorstellen uit te werken voor uitvoeringsprojecten. Zowel bij de gebiedsgerichte integrale projecten als

de uitvoeringsprojecten zoeken wij aansluiting bij de grote transities in het landelijke gebied rond energie en stikstof.
Wij verwachten € 2 miljoen nodig te hebben voor de verkenning, inclusief inhuur capaciteit. Eén van de redenen voor het ontbreken van draagvlak is simpelweg een tekort aan personeel/capaciteit tegenover grote opgaven waar gemeenten en provincie voor staan. De verkenning biedt uitsluitsel welke onderdelen voor 2033 uitgevoerd kunnen zijn.
Tenslotte. Beleefbaarheid is een belangrijk doel en onderdeel van ruimtelijke kwaliteit voor de Noord-Hollandse kusten, voor bewoners en toeristen. Daarom wordt nu gewerkt aan een IKW-aanvraag voor een recreatieve fietsroute 'Rondje Waddenbaai' langs de hele waddenkust, met zogenaamde beleefpunten die het wad en het achterland met elkaar verbinden. Waar kansrijk worden aan deze beleefpunten natuurversterkingsprojecten gekoppeld.

Maritiem Cluster Den Helder/Kop van Noord-Holland
Gemeente Den Helder, Provincie en Defensie/Koninklijke Marine werken samen aan een haventransitie, waarmee extra ruimte gecreëerd wordt voor de KM en voor energietransitie, en de civiele bedrijvigheid toekomstperspectief geboden wordt. Ook het verbeteren van de bereikbaarheid (o.a. door mobiliteitstransitie) en klimaatbestendigheid zijn opgaven die een fysieke vertaling krijgen in het maritiem cluster. De ecologische probleemstelling binnen dit programma is gerelateerd is gekoppeld aan de ruimtebehoefte. De ontwikkelingsopgaven worden in eerste instantie gevonden binnen de ruimte van de bestaande haven – zowel de militaire als de civiele. Duidelijk is dat die ruimtelijke puzzel een uitdagende is, zeker nu de Koninklijke Marine door de veranderende geopolitieke verhoudingen meer kaderuimte verwacht nodig te hebben in de toekomst. Voor de leefbaarheid in de stad, verbetering van de bereikbaarheid van Texel en de veerhaven en efficiënter ruimtegebruik van de civiele haven, is in het rapport "Maritiem Cluster Den Helder, toekomstbestendige haven en stad voor de Kop van Noord-Holland" uit april 2022 ook een verschuiving van de veerhaven in de havenkom richting Waddenzee als kans geïdentificeerd. In de Building with nature-verkenning van RHDHV uit 2020 is veel materiaal opgehaald over de relatie tussen maatregelen in de haven en waddennatuur, inclusief baggerbezwaar, dat gebruikt kan worden voor een verkenning onder het PAGW.
Wij verwachten € 2 miljoen nodig te hebben voor de verkenning, inclusief inhuur ingenieursbureaus.
De verkenning biedt uitsluitsel welke onderdelen voor 2033 uitgevoerd kunnen zijn.

Bijgevoegd treft u een ingevuld projectformat aan van de projectvoorstellen 1. Opschalen kleirijperijen Eems-Dollard, 2. Zoet-zout overgang Eemszijlen (Delfzijl): 3. Versterking Lauwersmeer, 4. Kustontwikkeling Zurich-Koehool incl. Programma Harlingen, 5. Dijk- en duinversterking Waddendijk Schiermonnikoog, 6.Boschplaat Terschelling. De projectvoorstellen Waddenbaai en Maritiem Cluster Den Helder/Kop van Noord-Holland ontvangt u in een nazending van provincie Noord-Holland.

Wij zien uit naar uw reactie.

Mede namens de colleges van GS van de provincies Noord-Holland en Groningen,

Gedeputeerde Staten van Fryslân,

drs. A.A.M. Brok, voorzitter

A. Schepers, MSc, secretaris

I.a.a.:
Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
T.a.v. mevrouw drs. N.M. Beekman
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

M i n u t e

Registratienummer	:	02022124
Primair nummer	:	01975480
Soort stuk	:	U
Opgesteld door	:	L. de Boer
Afd./Opgave	:	Gebiedsontwikkeling N2000 en natuurbeheer
Telefoon	:	(058) 292 59 25

Korte samenvatting van het besluit:

Aanbod PAGW derde tranche Waddengebied

Aantekeningen:

Persbericht	:	Nee
Aantal pagina's	:	12
Aantal bijlagen	:	7, bijlage 1, 2, 3a, 3b, 4, 5 en 6
Meesturen	:	Projectvoorstellen
Afschrift aan	:	I.a.a.: Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit T.a.v. mevrouw drs. N.M. Beekman Postbus 20401 2500 EK Den Haag

- Paraaf medewerk(st)er :
- Paraaf afdelingshoofd :

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
H.R. Heijmering
BEL/GRN

Telefoonnummer +31235144274
HEIJMERINGH@Noord-Holland.nl

Verzenddatum
31 AUG. 2022

Kenmerk
1893703/1893707

Uw kenmerk

Betreft: Gezamenlijke reactie Waddenprovincies op uitvraag derde tranche PAGW (Programmatische Aanpak Grote Wateren)

Geachte leden,

Graag informeren wij u over onze reactie op de uitvraag voor de derde tranche van de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) derde tranche. Het gaat om een gezamenlijke reactie van de drie Waddenprovincies.

Programmatische Aanpak Grote Wateren
De ministeries van Infrastructuur en Waterstaat en van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit hebben op 10 maart 2022 aan de betrokken provincies en overige partners een brief gestuurd over de financiering van maatregelen voor de grote wateren in Nederland, waaronder de Waddenzee (zie bijlage).

Het Rijk doet dit met de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) en dit programma is gericht op zogeheten toekomstbestendige grote wateren (Waddenzee en Eems-Dollard, IJsselmeergebied, Zuidwestelijke Delta en de grote rivieren) waarin goede ecologische waterkwaliteit en hoogwaardige natuur samengaan met een krachtige economie. Dit gebeurt in aanvulling op en voortbouwend op de investeringen in de verbetering van waterkwaliteit, ecologie en natuur van de grote wateren met inrichtings- en beheermaatregelen voor de Kaderrichtlijn Water (KRW), Natura 2000 en overig natuurbeheer. De inzet van het Rijk is dat de PAGW in 2050 afgerond wordt. Voor de uitvoering van de PAGW hebben de ministeries van IenW en van LNV langjarig budget gereserveerd in het Deltafonds en op de LNV-begroting.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Reactie Waddenprovincies
De drie Waddenprovincies hebben besloten een gezamenlijke reactie te geven op de derde tranche van het PAGW (zie bijlage). In dit voorstel is voor Noord-Holland het gebiedsproces voor de kop van Noord-Holland opgenomen. Het gaat dan om Ontwikkeling Maritiem Cluster Den Helder en om Waddenbaai.

Ontwikkeling Maritiem Cluster
Het ministerie van Defensie (Koninklijke Marine), de gemeente Den Helder en wij werken onder deze titel samen aan de versterking van de haveneconomie in Den Helder en de maritieme stadsontwikkeling (de verbinding tussen haven, stad en wad). Het gaat om een gebiedsontwikkeling, waarin de uitdaging is om de groeibehoefte van de Koninklijke Marine, de vraag naar ruimte voor de energietransitie, de noodzakelijke waterveiligheidsmaatregelen en de omslag van olie en gas naar wind voor de bedrijven een plek te geven binnen de beperkte fysieke en milieuruimte van de haven. Een belangrijke randvoorwaarde voor alle ontwikkelingen is het aanpakken van de (binnenstedelijke) bereikbaarheidsproblematiek, die ook voor Texel wezenlijk is.

Gebiedsproces Waddenbaai
Het gebiedsproces toekomst Waddenbaai is een gezamenlijk traject van de betrokken gemeenten Den Helder en Hollands Kroon, LTO, Staatsbosbeheer, Landschap Noord-Holland, hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier en de provincie Noord-Holland met als doel klimaat- en wateropgaven integraal op te pakken vanuit gedeelde belangen.

We hebben voor het gehele gebiedsproces voor PAGW een zogeheten preverkenning voorgesteld, met als opmerking dat dit nadrukkelijk een regionale aanvraag is, die in het laatste kwartaal van dit jaar door de samenwerkende regionale partijen wordt ingevuld.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris R.M. Bergkamp

voorzitter A.Th.H. van Dijk

Bijlagen:
- Brief ministers LNV en IenW over PAGW derde tranche
- Gezamenlijke reactie Waddenprovincies op PAGW derde tranche

Provincie Noord-Holland

2022 *

PROVINCIAAL BLAD

Besluit van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland van 30 augustus 2022, nr. 1893802/1893808, tot wijziging van het subsidieplafond 2022 van de 'Uitvoeringsregeling subsidie Kennisontwikkeling Bodem en Water Noord-Holland 2017'.

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland;

Gelet op artikel 9, eerste lid, van de Uitvoeringsregeling subsidie Kennisontwikkeling Bodem en Water Noord-Holland 2017;

Overwegende dat het wenselijk is het subsidieplafond voor bovengenoemde uitvoeringsregeling te verhogen en de termijn voor het indienen van subsidieaanvragen te verlengen;

Besluiten:

ARTIKEL I

Het besluit van Gedeputeerde Staten van 15 februari 2022, nr. 1772095/1772107 tot vaststelling van het subsidieplafond 2022 en de indieningstermijn op grond van de Uitvoeringsregeling subsidie Kennisontwikkeling Bodem en Water Noord-Holland 2017 wordt als volgt gewijzigd:

A
Artikel 1 wordt als volgt gewijzigd:

a) Onderdeel a komt te luiden: Voor activiteiten in het waterschapsgebied van het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier: € 840.000.

b) Onderdeel b komt te luiden: Voor activiteiten in het waterschapsgebied van het Waterschap Amstel, Gooi en Vecht: € 87.000;

B
Artikel 3 komt te luiden:

De periode voor het indienen van een aanvraag loopt van 1 maart 2022, 9:00 uur tot en met 26 oktober 2023, 17:00 uur.

ARTIKEL II

Dit besluit treedt in werking met ingang van de dag na de datum van uitgifte van het provinciaal blad waarin het wordt geplaatst en werkt terug tot 24 februari 2022.

Haarlem, 30 augustus 2022.

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

A.Th.H. van Dijk, voorzitter

R.M. Bergkamp, provinciesecretaris

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon
S.R.J. Dijkers
BEL/OMB

Telefoonnummer +31235144868
sander.dijkers@noord-holland.nl

Verzenddatum
31 AUG. 2022

Kenmerk
1893802/1893809

Uw kenmerk

Betreft: Wijziging vijfde openstelling Uitvoeringsregeling subsidie Kennisontwikkeling Bodem en Water Noord-Holland 2017

Geachte leden,

Graag informeren wij u over het volgende onderwerp:
Wijziging vijfde openstelling Uitvoeringsregeling subsidie Kennisontwikkeling Bodem en Water Noord-Holland 2017

In onze brief van 16 februari jl. (kenmerk 1772095/1772108) hebben wij u geïnformeerd over de vijfde openstelling van de Uitvoeringsregeling subsidie Kennisontwikkeling Bodem en Water Noord-Holland 2017. Op 28 april jl. hebben wij u per brief geïnformeerd over een tussentijdse verhoging van het subsidieplafond voor het beheersgebied van waterschap HHNK (kenmerk 1823865/1823898). Op verzoek van de waterschappen HHNK en AGV wordt de huidige openstelling opnieuw gewijzigd. Het gaat zowel om het wijzigen van de openstellingsperiode als om het verhogen van de subsidieplafonds. Via deze brief informeren wij u over deze wijzigingen.

Verlengen openstellingsperiode
Vanuit HHNK en AGV is het verzoek gekomen voor het verlengen van de openstellingsperiode tot eind 2023. Op deze manier kunnen er gedurende heel 2023 nog subsidieaanvragen worden ingediend (de uitvoeringsregeling zelf vervalt op 1 januari 2024). Om uitvoerings-technische redenen is gekozen voor een sluitingsdatum van 26 oktober 2023, 17.00u.

Verhoging subsidieplafonds
Na de eerdere ophoging van het deelplafond voor het beheersgebied van HHNK, heeft HHNK nu opnieuw verzocht om het subsidieplafond te verhogen. Het huidige subsidieplafond wordt verhoogd met de niet verleende middelen uit eerdere openstellingen (dit geld is al eerder door HHNK naar de provincie overgemaakt en is momenteel nog beschikbaar). Het deelplafond voor HHNK zal daarmee uitkomen op een bedrag van €840.000.-.

Waterschap AGV heeft aangegeven een extra bedrag beschikbaar te stellen van €28.542. Daarnaast heeft ook AGV verzocht om de niet verleende middelen uit vorige openstellingen opnieuw in te zetten. Het

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

deelplafond voor het gebied van AGV zal daarmee uitkomen op totaal €87.000,-.

Voor het gebied van het Hoogheemraadschap van Rijnland is geen deelplafond vastgesteld, omdat zij een eigen Landbouwportaal Rijnland hebben ontwikkeld. Voor dit deelplafond vindt daarom geen wijziging plaats.

Achtergrond
De Uitvoeringsregeling wordt volledig gefinancierd door de waterschappen in Noord-Holland en wordt uitgevoerd door de provincie. Deze uitvoeringsregeling is samen met het Landbouwportaal Noord-Holland een onderdeel van het programma Bodem en Water. Door middel van de uitvoeringsregeling kunnen studieprojecten en coaches gesubsidieerd worden die bijdragen aan kennisopbouw en bewustwording bij agrariërs. Zo worden zij gestimuleerd om maatregelen te nemen die de kwaliteit van bodem en water en de zoetwaterbeschikbaarheid verbeteren.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

1 bijlage(n)

Wijzigingsbesluit Uitvoeringsregeling subsidie Kennisontwikkeling Bodem en Water Noord-Holland 2017, zoals deze wordt gepubliceerd in het Provinciaal Blad

VOORDRACHT

Provinciale Staten van Noord-Holland

Haarlem, 30 augustus 2022

Onderwerp: zienswijze meerjarenbegroting 2022 - 2023 Gemeenschappelijk Orgaan Hollandse Waterlinies

Kenmerk: 1852263/1855076

Bijlagen: 2

1. **Ontwerp kadernota 2022 – 2023;**
2. **Ontwerp meerjarenbegroting 2022 - 2023**

1. Inleiding

Op 24 maart 2022 is het Gemeenschappelijk Orgaan (GO) Hollandse Waterlinies opgericht. Dit GO is verantwoordelijk voor het behoud en de bescherming van de 'Outstanding Universal Value' (OUV) van het UNESCO Werelderfgoed Hollandse Waterlinies en het uitdragen van deze OUV. De provincies Noord-Holland, Utrecht, Gelderland en Noord-Brabant zijn deelnemer aan dit Gemeenschappelijk Orgaan.
Het Gemeenschappelijk Orgaan Hollandse Waterlinies heeft op 2 juni 2022 de ontwerp kadernota 2022 -2023 ter kennisgeving en de ontwerp meerjarenbegroting 2022 – 2023 voor een zienswijze naar Provinciale Staten gestuurd. PS moeten deze zienswijze voor 15 augustus 2022 indienen bij het GO. Deze termijn wijkt af van de reguliere termijnen conform de Wet op de gemeenschappelijke regelingen. Het ministerie van Binnenlandse Zaken heeft zich hiermee akkoord verklaard, omdat het gemeenschappelijk orgaan dit jaar is opgericht.

Ontwerpbegroting 2022 - 2023

Het totaal overzicht van de financiën van GO Hollandse Waterlinies is samengevat als volgt weer te geven:

Baten en lasten	*2022*	*2023*
Saldo voorgaand jaar	832.079	224.579
Bijdragen provincies	1.000.000	1.000.000
Totaal beschikbaar	1.832.079	1.224.579
Totaal aan lasten	1.607.500	1.100.000
Saldo van baten en lasten	224.579	124.579

Bij de oprichting start het GO met een saldo van € 832.079,- uit voorgaande jaren, toen de vier provincies samenwerkten in een samenwerkingsverband. Hierdoor kunnen incidentele kosten in het oprichtingsjaar worden gedekt, zoals de kosten voor een nieuwe website, nieuwe huisstijl, uniforme bebording langs de waterlinies en een educatietoolkit.

Om de kosten van het Gemeenschappelijk Orgaan te kunnen betalen, dragen de vier provincies jaarlijks € 1.000.000,- bij. Dit sluit aan bij de raming die werd genoemd in Statenvoordracht 25-2020 betreffende de beoogde oprichting van GO Hollandse Waterlinies en sluit tevens aan op de ervaring met de jarenlange voorafgaande samenwerking van de vier betrokken provincies.

In de Bijdrageverordening Hollandse Waterlinies 2022 (art. 3) is bepaald dat de hoogte van de bijdragen van de provincies wordt berekend op basis van de totale kosten van het orgaan in het betreffende begrotingsjaar, waarbij op grond van de ligging van de Hollandse Waterlinies in de vier provincies de onderstaande verdeling in acht wordt genomen:

Deelnemende provincies	**Financiële verdeling**
Provincie Noord-Holland	30%
Provincie Utrecht	30%
Provincie Gelderland	30%
Provincie Noord-Brabant	10%

De bijdrage van de provincie Noord-Brabant is minder, omdat slechts een klein deel van de Hollandse Waterlinies binnen deze provincie valt.

Aangezien in de ontwerp-begroting 2022-2023 een totale jaarlijkse bijdrage van de provincies van € 1.000.000,- is opgenomen, dient de provincie Noord-Holland een jaarlijkse bijdrage van € 300.000,- te betalen. Deze bijdrage kan worden gedekt uit de begrotingsmiddelen van OD 6.4.2 ‘UNESCO Stelling van Amsterdam behouden en herbestemmen’.

2. Zienswijze

De ontwerp meerjarenbegroting 2022 - 2023 geeft geen aanleiding tot het indienen van een zienswijze.

3. Financiering, communicatie en (burger)participatie

n.v.t.

4. Proces en procedure

Vanwege het zomerreces is het niet mogelijk om voor 15 augustus te reageren. We volstaan dus met een voorlopige zienswijze. Indien Provinciale Staten anders hebben besloten dan melden we dit op de vergadering van het Gemeenschappelijk Orgaan op 2 november 2022.

5. Voorstel

Wij stellen u voor te besluiten overeenkomstig het bijgaande ontwerpbesluit.

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

dhr. A.Th.H. van Dijk, voorzitter

mw. R.M. Bergkamp, provinciesecretaris

Ontwerpbesluit

Nr.

Provinciale Staten van Noord-Holland;

gelezen de voordracht van Gedeputeerde Staten van 30 augustus 2022;

gelet op artikel 48 van de Wet gemeenschappelijke regelingen;,

besluiten:

1. geen zienswijze in te dienen op de meerjarenbegroting 2022 - 2023 van het gemeenschappelijk orgaan Hollandse Waterlinies;

Haarlem,

Provinciale Staten voornoemd,

voorzitter,

statengriffier,

Begroting 2022-2023

Beleid en financiën van Hollandse Waterlinies voor het jaar 2022-2023

Versie voor het Gemeenschappelijk orgaan d.d. 2 juni 2022

Hollandse Waterlinies

Postbus 80300

3508 TH Utrecht

E-mail: nieuwehollandsewaterlinie@provincie-utrecht.nl

Wat vindt u in de begroting 2022-2023

De opbouw van de begroting 4

Besluitvorming over de begroting 2022-2023 5

Het besluitvormingsproces omtrent deze begroting in beeld.

Beleidsbegroting: het programmaplan

We brengen in beeld wat de Hollandse Waterlinies wil bereiken, wat we daarvoor gaan doen en welke kosten dit met zich meebrengt.

Programma - Beschermen en uitdragen Hollandse Waterlinies 6

Programma

Beleidsbegroting: de paragrafen

In de paragrafen maken we een dwarsdoorsnede van de begroting over de thema's die voor het gemeenschappelijk orgaan relevant zijn.

Paragraaf 1 - Weerstandsvermogen en risicobeheersing 9
Paragraaf 2 - Bedrijfsvoering 11
Paragraaf 3 - Financiën 13

Paragrafen

Financiële begroting

De financiële begroting geeft een totaaloverzicht van de baten en lasten, zowel voor dit begrotingsjaar als de jaren daarna. Daarnaast brengen we onze financiële positie in beeld.

1. Uiteenzetting financiële positie 16
2. Meerjarenraming 2022-2025 18

Financiën

Voorwoord

Voor u ligt het eerste (concept-) meerjaren begroting van het gemeenschappelijk orgaan Hollandse Waterlinies (hierna: HWL). Deze begroting kan gezien worden als een voortzetting van een succesvol meerjarig provinciaal proces dat heeft geleid tot een plaats op de Unesco Werelderfgoedlijst. U kunt hier op gepaste wijze trots op zijn.

De afgelopen jaren bent u regelmatig geïnformeerd over de ontwikkelingen. Daarbij bent u onder meer op de hoogte gebracht van de belangrijkste uitgangspunten van dit project te weten het beschermen en uitdragen van de werelderfgoedwaarde van de werelderfgoedsite Hollandse Waterlinies. De officiële wereldwijde erkenning van de werelderfgoedsite Hollandse Waterlinies door UNESCO in juli 2021 betekent voor de Nederlandse staat een internationale verplichting om onder meer deze (goed) te beschermen en daarover te rapporteren aan de UNESCO. Binnen de nationale context van Nederland ligt de werelderfgoedsite Hollandse Waterlinies binnen het gebied van de vijf provincies Gelderland, Noord-Brabant, Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland.

De staten van de vier linieprovincies Noord-Holland, Utrecht, Gelderland en Noord-Brabant zijn samen de gemeenschappelijke regeling siteholderschap werelderfgoed Hollandse Waterlinies aangegaan. In deze gemeenschappelijke regeling is vastgelegd dat de vier linieprovincies samen verantwoordelijkheid nemen voor de bescherming en het uitdragen van de Hollandse Waterlinies als werelderfgoed, zodat het verhaal en ook het fysieke erfgoed behouden blijft voor volgende generaties. Ook zijn de vier linieprovincies samen met het Rijk verantwoordelijk voor de periodieke rapportages richting UNESCO. Deze regeling is voor onbepaalde tijd getroffen. Dit heeft te maken met het feit dat de werelderfgoedstatus ook voor onbepaalde tijd is verleend.

Het gemeenschappelijk orgaan is in feite de opvolger van de Liniecommissie en kent dezelfde bestuurlijke samenstelling, maar dan met een duidelijke juridische status vanuit de Wet gemeenschappelijke regelingen.

Het gemeenschappelijk orgaan is een bestuurlijke samenwerking. Het orgaan wordt ondersteund door een klein ambtelijk bureau, het sitebureau, dat is ondergebracht bij de provincie Utrecht. De provincie Utrecht vervult dus de rol van zogenaamde 'centrumprovincie'. Dat betekent dat de provincie fungeert als 'host' ten behoeve van contracten, huisvesting, personeel en uitgaven.

Met vriendelijke groet,

Zita Pels, voorzitter Gemeenschappelijk orgaan Hollandse Waterlinies

Meer informatie kunt u vinden op onze website: www.programmanieuwehollandsewaterlinie.nl

De opbouw van de begroting

Opzet en inrichting van de begroting

De begroting van de Hollandse Waterlinies wordt zo compact mogelijk gehouden met de focus op financiële verantwoording van de activiteiten die door de HWL worden uitgevoerd voor de aangesloten provincies. De begroting geeft een totaalbeeld van de activiteiten van de HWL, de belangrijkste ontwikkelingen, de middelen die met de uitvoering zijn gemoeid en de financiële positie. Bestuurders krijgen met de informatie zoals opgenomen in deze programmabegroting voldoende mogelijkheden voor sturing en controle.

Een onderverdeling in programma's, met per programma de te realiseren doelstellingen en de hiervoor geraamde lasten en baten is bij de HWL niet relevant, omdat er bij de HWL geen sprake is van verschillende beleidsvelden.

In deze begroting worden de bijdrages en lasten op een heldere manier gepresenteerd. De nadruk ligt op de financiële verantwoording. Er wordt voor de inhoud - waar dat van toepassing is - verwezen naar de opgestelde achtergronddocumenten en opgestelde plannen van de HWL. Zo worden dubbelingen voorkomen.

Financiering van de uitgaven voor de taken van de HWL vindt plaats door de in een bijdrage verordening vastgestelde bedragen en verdeling. De deelnemende provincies staan garant voor deze bijdrage. Gemeentelijke bijdrage en Rijksuitkeringen en subsidies zijn niet van toepassing.

Op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) dient in de programmabegroting een aantal afzonderlijke paragrafen te worden opgenomen. In deze programmabegroting zijn achtereenvolgens opgenomen de paragrafen:

A. Weerstandsvermogen en risicomanagement
B. Bedrijfsvoering
C. Financiën

besluitvorming over de begroting

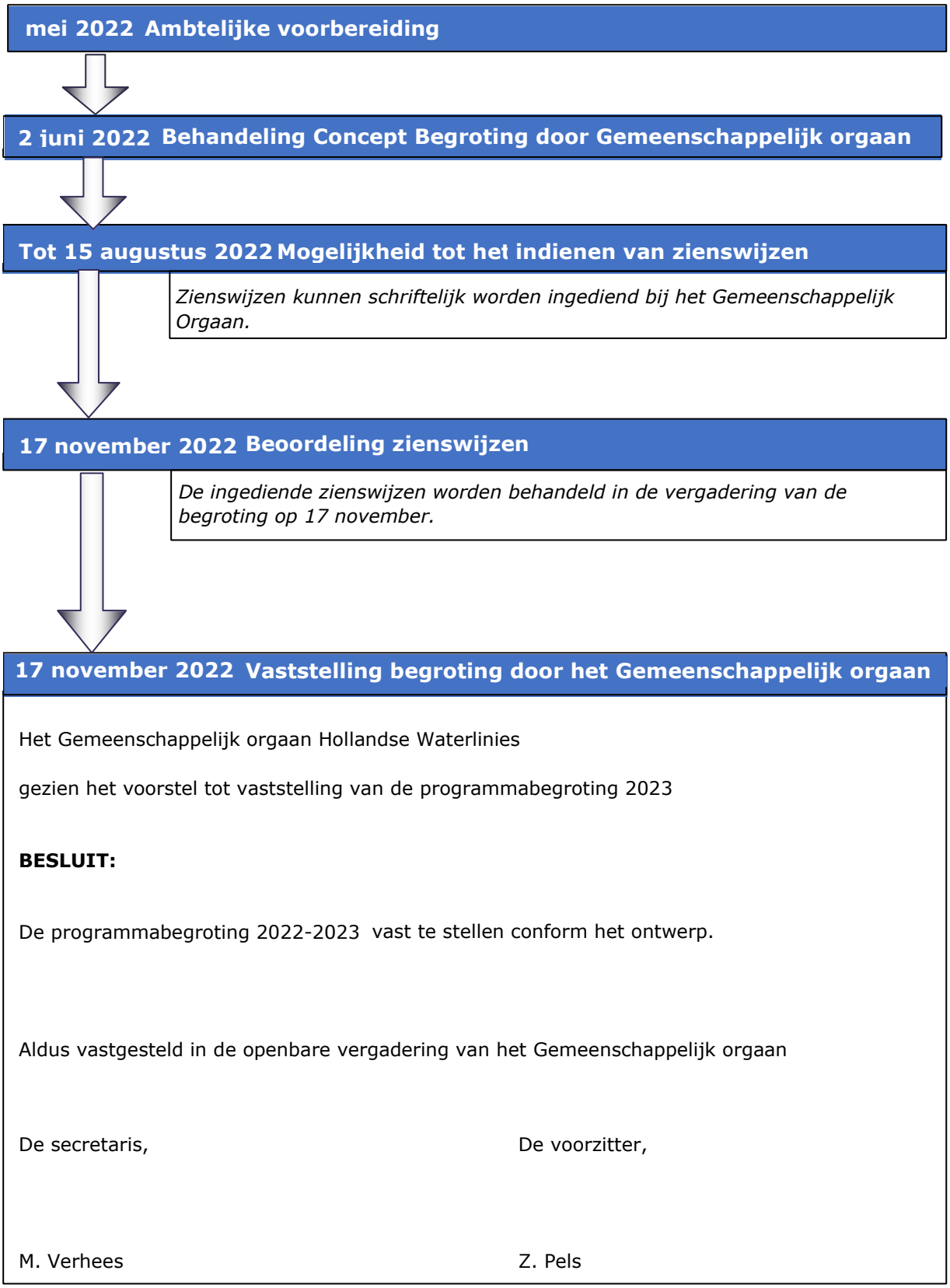

Het Gemeenschappelijk orgaan Hollandse Waterlinies

gezien het voorstel tot vaststelling van de programmabegroting 2023

BESLUIT:

De programmabegroting 2022-2023 vast te stellen conform het ontwerp.

Aldus vastgesteld in de openbare vergadering van het Gemeenschappelijk orgaan

De secretaris, De voorzitter,

M. Verhees Z. Pels

Algemene toelichting bij het programma

Sinds juli 2021 is de Nieuwe Hollandse Waterlinie UNESCO werelderfgoed en werd daarmee toegevoegd aan de Stelling van Amsterdam die al sinds 1996 op de werelderfgoedlijst staat. Samen zijn ze nu de Hollandse Waterlinies. Op 24 maart 2022 is het gemeenschappelijk orgaan (GO) opgericht door de provincies Utrecht, Noord-Holland, Noord-Brabant en Gelderland.

Kenmerkend aan het GO is dat zij geen rechtspersoonlijkheid heeft en daarom niet zelfstandig kan deelnemen aan het (privaatrechtelijk) rechtsverkeer. Dat betekent dat het GO 'gehost' moet worden door één van de voornoemde deelnemers ten behoeve van contracten, personeel en uitgaven. In dit geval vervult de provincie Utrecht de functie van host, ook wel centrumprovincie genoemd en vertegenwoordigt de provincie Utrecht het GO in het maatschappelijk verkeer. Het GO maakt gebruik van de rechtspersoonlijkheid van de provincie Utrecht, voor zover nodig voor de uitvoering van de door het GO genomen besluiten in het (privaatrechtelijke) rechtsverkeer.

Doordat het GO geen rechtspersoonlijkheid heeft, kan zij ook geen eigen personeel hebben. De ambtelijke organisatie van het GO is als gevolg daarvan bij de provincie Utrecht belegd. De provincie Utrecht regelt, op voorstel van het GO, voorwaarden voor de inzet van het personeel, voor welke taken en tegen welke kosten dit gedaan kan worden. De afspraken omtrent de ondersteuning door de centrumprovincie Utrecht zijn verankerd in een dienstverleningsovereenkomst, het 'besluit ambtelijke ondersteuning' en 'het besluit ambtelijke gremia'.

De provincie Utrecht die de rol van centrumprovincie vervuld, is verantwoordelijk voor ambtelijke ondersteuning van het GO siteholderschap Hollandse Waterlinies. Daarvoor is het sitebureau opgericht dat het GO ondersteunt bij alle werkzaamheden die op het GO afkomen.

In het samenwerkingsverband met de 4 provincies draagt de Siteholder er zorg voor dat de Hollandse Waterlinies behouden blijven en beschermd worden. Dat het verhaal van de Hollandse Waterlinies uitgedragen wordt zodat het voor iedereen toegankelijk wordt op een manier waarbij het duidelijk wordt dat het een UNESCO Werelderfgoed betreft en waarom dat zo is. Behoud door ontwikkeling is daarbij het motto.

De Siteholder zorgt er voor dat iedereen de waarde van het erfgoed kent, dat men bewust met het erfgoed omgaat, dat het erfgoed behouden blijft en beschermd wordt en ook er voor te zorgen dat zoveel mogelijk mensen het verhaal van de Hollandse Waterlinies leren kennen, zodat het verhaal wordt doorgegeven aan volgende generaties. Bij ontwikkelingen staat de instandhouding en versterking van het werelderfgoed Hollandse Waterlinies centraal, uitgaande van de kernkwaliteiten.

De kerntaken zijn gericht op de harmonisatie van beleid en uitvoering van de vier provincies.

Bij taken en bevoegdheden is onderscheid gemaakt tussen de taken en bevoegdheden van het GO zelf en de taken en bevoegdheden van centrumprovincie Utrecht die het orgaan ondersteunt en faciliteert in zijn deelname aan het maatschappelijke en rechtsverkeer.

Het orgaan handelt in opdracht van de verschillende colleges, of draagt zorg voor de uitvoering van de hieronder genoemde taken:

a. afstemming en communicatie;

b. het stimuleren en controleren van de bescherming;

c. het opstellen, actualiseren en uitvoeren van het managementplan;

d. de verantwoording naar het Rijk;

e. het nakomen van de rapportageverplichtingen naar UNESCO;

f. het ondersteunen en faciliteren voor beschikbaar krijgen van voldoende middelen;

g. het bevorderen van visievorming ten behoeve van strategieën;

h. het stimuleren van kennisuitwisseling en expertise;

i. het tijdig identificeren van en reageren op bedreigingen en ontwikkelingen;

j. draagvlak, kennisverspreiding en promotie;

k. zijn eerste aanspreekpunt.

De financiën van dit programma

De provincies die deelnemen zijn verplicht om financieel bij te dragen aan de instandhouding van het GO en ervoor zorg te dragen dat deze haar taken behoorlijk kan vervullen. Dat betekent ook dat de deelnemende provincies verplicht in hun eigen begroting de middelen moeten opnemen die zij aan het GO moeten afdragen voor de instandhouding en haar taakuitvoering.

In een bijdrageverordening bepaalt het GO op welke wijze en in welke verhouding ten opzichte van elkaar de verschillende deelnemers zullen bijdragen aan de instandhouding en taakuitvoering van het GO (artikel 13 GR HWL).

Onderstaande tabel geeft een totaaloverzicht van de financiën van dit programma.

Baten en lasten	**2022**	**2023**
(* € 1)		
Saldo voorgaand jaar	832.079	224.579
Bijdragen provincies	1.000.000	1.000.000
Totaal beschikbaar	1.832.079	1.224.578
Sitebureau	-635.000	-410.000
Unesco	-15.000	-10.000
Siteholderschap	-45.000	-35.000
Communicatie	-612.500	-330.000
Kennis en educatie	-175.000	-110.000
Bescherming incl. Q-team	-85.000	-70.000
Beheer	-30.000	-75.000
Netwerken	-10.000	-60.000
Totaal lasten	*-1.607.500*	*-1.100.000*
Saldo van baten en lasten	**224.579**	**124.579**

Toelichting:

De bijdragen en de kosten in de jaren 2022 en 2023 zijn niet in evenwicht. Door de extra kosten in met name het Sitebureau het Siteholderschap de communicatie en beheer in deze jaren zijn de uitgaven hoger dan de bijdrage van de provincies. De kosten voor het sitebureau zijn in 2022 hoger dan in 2023. Dit komt doordat een deel van de personeelskosten uit 2021 nog niet zijn doorbelast aan het Gemeenschappelijk Orgaan. Met name in het oprichtingsjaar 2022 worden veel incidentele kosten gemaakt. Dit zit met name op 'het uitdragen van de status'. Er wordt een nieuwe website gebouwd, een nieuwe huisstijl ontwikkeld, alle communicatiematerialen en middelen worden aangepast en er wordt extra aandacht besteed aan de bekendmaking van de status. De Stichting Liniebreed Ondernemen ontvangt ieder jaar een subsidie van het GO. Voor 2022 is een bedrag opgenomen van 250.000. Het GO begroot dat ze die subsidie het jaar daarna afbouwt naar 150.000. In de jaren 2024 en 2025 is er sprake van een klein overschot. Door de aanwezigheid van een overschotsaldo uit de voorgaande jaren is er geen sprake van een tekort.

Producten

Tot dit programma behoren de volgende taakvelden/producten:
- Beschermen en uitdragen HWL (overhead)
- Treasury
- Onvoorziene uitgaven
- Vennootschapsbelasting

Overhead HWL

De kosten van overhead moeten volgens wettelijk voorschrift (BBV) afzonderlijk worden verantwoord. De overhead wordt niet meer toegerekend aan en opgenomen bij de verschillende programma's in de begroting. Overhead heeft betrekking op ondersteunende taken die niet direct dienstbaar zijn aan de externe klant of het externe product. De algemene definitie luidt als volgt: *overhead heeft betrekking op alle kosten die samenhangen met de sturing en de ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces.*

HWL heeft een beperkt takenpakket en houdt zich alleen bezig met beschermen en uitdragen van de Hollandse Waterlinies. De baten en lasten worden in de begroting binnen één programma verantwoord. Alle kosten, met inbegrip van de lasten die een algemeen karakter hebben, zijn direct dienstbaar aan het beschermen, uitdragen en beheren van de HWL. Alle lasten worden daarom opgenomen binnen het programma 'Beschermen en uitdragen HWL'. Voor deze kosten is rekening gehouden met een inflatie correctie van 5% voor 2023 en verder. Gezien de huidige volatiliteit van de inflatie is het aan te bevelen om in de volgende begroting (2024), of eerder mocht hier aanleiding toe zijn, dit percentage te toetsen aan de actualiteit.

Treasury

In het BBV worden alle rentelasten en rentebaten begroot en verantwoord op het taakveld Treasury. Het GO kent geen rentelasten en er is momenteel ook geen sprake van rentebaten. Het GO draagt bij de uitoefening zorg voor een juiste uitvoering van de richtlijnen zoals die zijn vastgesteld in het geldende Treasurystatuut van de provincie Utrecht.

Onvoorziene uitgaven

In de begroting 2022-2023 zijn budgetten opgenomen voor incidentele inhuur ad respectievelijk €25.000 en €6.250 voor de jaren 2024 en 2025 is deze stelpost €5.000.

Vennootschapsbelasting

Vanaf de oprichting (24 maart 2022) is het gemeenschappelijke orgaan Hollandse Waterlinies niet belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting. Voor de begrotingsjaren 2022-2025 is derhalve geen heffing van vennootschapsbelasting van toepassing.

Paragraaf 1 – Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Toelichting op het begrip weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is afhankelijk van de benodigde weerstandscapaciteit – de ingeschatte risico's – en de beschikbare weerstandscapaciteit – de middelen die beschikbaar zijn om eventuele tegenvallers op te kunnen vangen. Het weerstandsvermogen wordt gevormd door de aanwezige middelen om de nadelige gevolgen van risico's op te vangen.

Het gaat bij het weerstandsvermogen met name om risico's die niet via verzekeringen of voorzieningen kunnen worden ondervangen.

In onderstaand schema is dit weergegeven:

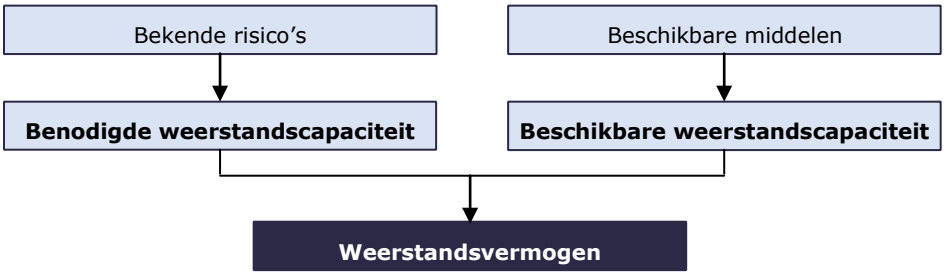

De benodigde weerstandscapaciteit wordt bepaald door:

- de verwachte impact van de aanwezige risico's;
- de gewenste mate van zekerheid dat de risico's kunnen worden opgevangen;
- de mate waarin de risico's al op andere wijze zijn afgedekt.

De beschikbare weerstandscapaciteit is het totaal aan middelen en mogelijkheden waarover de HWL kan beschikken om eventueel optredende niet begrote kosten af te dekken, zonder invloed op de uitvoering van taken.
De middelen die we tot de beschikbare weerstandscapaciteit rekenen zijn:

- de vrije aanwendbare reserves;
- de stille reserves;
- de post onvoorzien in de begroting.

Beleid omtrent weerstandscapaciteit

HWL is een gemeenschappelijk orgaan die taken uitvoert in opdracht van 4 provincies. Het weerstandsvermogen van de HWL wordt gevormd door het weerstandsvermogen van de afzonderlijke provincies. Niettemin zijn er redenen om ook binnen de HWL financiële weerstand op te bouwen. Op grond van wettelijke voorschriften is de HWL verplicht voorzieningen te vormen voor kwantificeerbare risico's, verplichtingen en tekorten.

Weerstandsvermogen
De 4 provincies die deelnemen in de HWL zijn voor hun aandeel aansprakelijk als er tekorten zouden ontstaan of dat de HWL niet in staat is om aan de betalingsverplichtingen te voldoen. Het provinciaal aandeel wordt bepaald op basis van de jaarlijkse bijdrage per provincie als percentage van de totale bijdrage van de vier provincies.

Maatregelen op het gebied van risicobeheersing en risicomanagement

Met de ramingen zoals opgenomen in de Kadernota 2022-2023 is zichtbaar gemaakt dat de HWL aan alle betalingsverplichtingen kan voldoen. Voor de begrotingsjaren 2022 en 2023 wordt er ingeteerd op het saldo aanwezige middelen uit de jaren voorafgaand aan de oprichting van het GO. Na 2023 groeit het saldo. Het is daarom niet te verwachten dat de deelnemende provincies voor de begrotingsjaren 2022-2025 financiële nadelen zullen ondervinden.

Paragraaf 2 – Bedrijfsvoering

Belangrijke ontwikkelingen en aandachtspunten in 2022-2023

Algemeen

De paragraaf bedrijfsvoering geeft inzicht in de stand van zaken en de beleidsvoornemens rond de bedrijfsvoering. Met bedrijfsvoering worden de bedrijfsprocessen bedoeld die nodig zijn om de beleidsdoelstellingen uit de programma's te realiseren.

Voor een goede bedrijfsvoering zijn budget, personeel met kennis en kunde, infrastructuur, leiding/aansturing, een goede communicatie, informatie en beheersinstrumenten nodig. Ook is een efficiënte inrichting van de organisatie en een gezonde samenwerkingscultuur, samen met provincies en andere partners cruciaal om de doelstellingen te bereiken en onze dienst adequaat te kunnen uitvoeren.

Onze organisatie zal zich inspannen om een de Hollandse Waterlinies zo breed mogelijk uit te dragen, te beschermen en te beheren. Het Gemeenschappelijk orgaan is verantwoordelijk voor een adequate bedrijfsvoering en heeft hierbij een kaderstellende en controlerende taak.

Inrichting van de organisatie

Het sitebureau van de HWL is gericht op de uitvoering van de taak om de werelderfgoedsite HWL zo goed mogelijk uit te dragen, te beschermen en te beheren. Het sitebureau bestaat uit de volgende personele bezetting:

1 programmamanager 0,7 fte
1 programmasecretaris 0,5 fte
1 programmaondersteuner 0,6 fte
1 projectleider Uitdragen 0,7 fte
1 webmaster 0,5 fte
1 projectleider Bescherming 0,6 fte
1 projectleider Educatie (tijdelijk in 2022) 0,2 fte
1 projectleder Informatieborden (tijdelijk in 2022) 0,3 fte

DVO voor Concern- en bestuursondersteuning vanuit de centrumprovincie Utrecht

De ondersteunende middelen (P&O, Financiën & Control, Administratie, Informatievoorziening & Automatisering, Huisvesting, JZ, Functionaris Gegevensbescherming + Privacy Officer en Archief staan direct ten dienste van de bedrijfsvoering van de HWL middels een daartoe afgesloten DVO. Voor deze DVO is overeengekomen met de centrumprovincie dat zij deze taken “om niet” uitvoert.

De concernondersteuning is gericht op:

- De planning- en controlcyclus
- Control (audit/interne controle, algemene financiële en juridische control)
- Organisatie-inrichting (treasury, budgetbeheer, mandatering, organisatieregelingen)
- Juridische control (gemeenschappelijke regeling en interne reglementen en verordeningen)
- Informatietechnologie & informatieveiligheid + de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde dataverwerking (ICT)
- Archief (centrale archiefverantwoording en -wetgeving)

Beleidsindicatoren

In het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) zijn een aantal beleidsindicatoren vastgesteld, die verplicht in de programma's en programmaverantwoording opgenomen moeten worden. De voor HWL relevante indicatoren met betrekking tot personele aangelegenheden zijn in onderstaande tabel opgesomd.

Beleidsindicator:	**2022**
Personele formatie	4,1 fte
Personele bezetting (inhuur via detachering)	4,1 fte
Beleidsindicator:	**2023**
Personele formatie	3,6 fte
Personele bezetting (inhuur via detachering)	3,6 fte

Paragraaf 3 – Financiën

Beleidskader: De financiële verordening van HWL

In de financiële verordening staan de uitgangspunten en doelstellingen voor het financiële beleid vermeld. De uitvoering en ontwikkelingen worden in deze paragraaf toegelicht.

Onderdelen:
- Algemene ontwikkelingen
- Treasurybeheer
- Risicobeheer
- Financiering

Algemene ontwikkelingen

Dit onderdeel schetst de belangrijkste interne en externe ontwikkelingen die invloed kunnen hebben op de treasuryfunctie, alsmede wijzigingen in de artikelen 143, 216 en 217a van de Provinciewet, de Wet Financiering Decentrale Overheden (wet Fido), het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV), het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), artikel 12 van de Gemeenschappelijke regeling siteholderschap werelderfgoed Hollandse Waterlinies en de Wet gemeenschappelijke regelingen en de Regeling uitzettingen en de wet Hof en het Verplicht Schatkistbankieren voor decentrale overheden.

Interne ontwikkelingen
HWL voldoet bij de uitvoering van de treasuryfunctie aan de wet- en regelgeving.
Bij wet van 11 december 2013 tot wijziging van de Wet financiering decentrale overheden is het een verplichting geworden om overtollige liquide middelen aan te houden in de schatkist van het Rijk. Gelden tegen gunstige rentetarieven uitzetten op spaarrekeningen of deposito's bij andere financiële instellingen is met de invoering van Schatkistbankieren niet meer toegestaan. Er mag een bedrag ter hoogte van 0,75% (met een ondergrens van € 450.000) van het jaarlijkse begrotingstotaal buiten de schatkist gehouden worden voor de uitvoering van dagelijkse taken. Het saldotegoed (in ieder geval boven de € 450.000) na oprichting van het gemeenschappelijk orgaan op 24 maart 2022 wordt aangehouden in ’s Rijks Schatkist.

Externe ontwikkelingen, rente-ontwikkelingen
De belangrijkste externe ontwikkelingen zijn (internationale) economische indicatoren en de invloed hiervan op de geld- en kapitaalmarkt, alsmede wijzigingen in wet- en regelgeving. HWL kent geen zelf ontwikkelde rentevisie. Zij volgt de marktgegevens en renteontwikkelingen via publicaties van gerenommeerde financiële instellingen. Zoals bijvoorbeeld ABN AMRO Bank, BNG Bank en Rabo Bank.
We verwachten dat de rente op de geld- en kapitaalmarkt in de komende periode op een laag niveau zal blijven met de kanttekening dat de huidige hoge inflatiecijfers een lichte opwaartse druk uitoefenen op de rente. Mocht de huidige hoge inflatie structureel ruim boven de 2% blijven verwachten wij op termijn verder oplopende rente.

Rentevisie algemeen
Aan de daling van de lange rente is een einde gekomen maar is nog steeds historisch laag. De lage lange rente kent zowel structurele als incidentele oorzaken. De coronacrisis en de ongekende steunmaatregelen wereldwijd hebben een grote invloed op de renteontwikkeling gehad. Het herstelpotentieel van de economie hangt sterk af van de bereidheid van consumenten om weer geld uit te geven en het vermogen van ondernemers om hun bedrijf aan te passen en de omzet weer zo dicht mogelijk tot het pre-coronaniveau op te krikken. Tegen deze achtergrond heeft de EC met het herstelfonds de broodnodige budgettaire prikkel gegeven om langdurige economische schade te verminderen. De korte rente is in 2021 steeds negatief geweest. Dit gold ook voor de credit rente op de lopende rekening boven de €100.000.

De rentevisie van de BNG bank van 1 februari 2022:

Afgaande op recente uitspraken van centrale bankiers lijkt het waarschijnlijk dat de ECB de effectenaankopen medio dit jaar zal beëindigen. Hiermee wordt de weg vrijgemaakt voor een eerste verhoging van de officiële tarieven voor het einde van 2022. Ook andere centrale banken zullen het monetaire beleid verkrappen. We verwachten dat de lange rentetarieven geleidelijk zullen oplopen.

De rentevisie van ABN AMRO bank van 1 februari 2022:

De lange rente is in januari opgelopen. Wij verwachten een verdere stijging van de lange rente en hebben onze ramingen opwaarts aangepast .

"Een eerste renteverhoging door de ECB laat vermoedelijk nog lang op zich wachten. ECB-president Christine Lagarde zal na afloop van de vergadering van 3 februari waarschijnlijk duidelijk maken dat de economische omstandigheden en de inflatie-verwachtingen in de eurozone sterk afwijken van die in de VS. Zo verwacht de ECB dat de inflatie gedurende een deel van 2022 nog zeer ruim boven het streefniveau van 2% blijft liggen, maar daarna weer snel daalt en op de middellange termijn onder het streefniveau van de centrale bank zal komen te liggen. Dit is in lijn met onze eigen verwachtingen voor de inflatie in de eurozone. Dit betekent dat het aannemelijk is dat de ECB, in tegenstelling tot de Fed, de rente voorlopig ongemoeid zal laten.

Lange rente zal in 2022 stijgen

De Amerikaanse lange rente en de wisselkoers van de dollar ten opzichte van de euro zijn sinds begin januari opgelopen. Dit gebeurde vooral onder invloed van de veranderingen in de verwachtingen over het beleid van de Fed. Omdat de Europese lange rente wat sterker wordt meegetrokken door de stijging van de Amerikaanse lange rente dan we eerder aannamen, hebben wij onze ramingen voor de lange rente in Duitsland en Nederland verhoogd. Desalniettemin zal het renteverschil tussen Europa en de VS wel groter worden.

De rentevisie van de HWL op 1 mei 2022:

We verwachten dat de rente op de geld- en kapitaalmarkt in de komende periode op een laag niveau zal blijven met de kanttekening dat de huidige hoge inflatiecijfers een opwaartse druk uitoefenen op de rente. Mocht de huidige hoge inflatie structureel ruim boven de 2% blijven verwachten wij op termijn verder oplopende rente en een einde aan de negatieve rente op creditgeld.

Treasurybeheer

Het treasurybeheer is de (beleids) uitvoering van de treasuryfunctie, binnen de kaders van het huidige treasurystatuut. De treasuryfunctie omvat alle activiteiten die zich richten op het sturen en beheersen van, het verantwoorden over en het toezicht houden op de financiële vermogenswaarden, financiële geldstromen, de financiële posities en hieraan verbonden risico's.

Risicobeheer

Kasgeldlimiet
De kasgeldlimiet is een wettelijke limiet en bepaalt de maximale omvang van de externe kortgeldpositie in enig jaar. De zogenaamde netto vlottende schuld mag maximaal 8,2% bedragen van het begrotingstotaal. Daarboven moet lang geld worden aangetrokken.

HWL heeft een positief startsaldo bij oprichting en door de jaarlijkse bijdragen van de 4 provincies en er is geen sprake van kredietgebruik.

Renterisico
De renterisiconorm is ook een wettelijke limiet en beperkt de vaste schuld die in enig jaar voor aflossing of renteherziening in aanmerking komt tot 20% van het begrotingssaldo.
Er is geen sprake van schuld bij de HWL. Derhalve is er geen renterisico.

Kredietrisicobeheer
HWL loopt geen risico's bij het uitzetten van geldmiddelen. De gelden worden uitgezet conform de voorwaarden genoemd in het treasurystatuut.

Financiering

Binnen de HWL is er geen sprake van financiering(en).

Wettelijke kaders

In de Notitie Rente 2017 van de BBV-commissie zijn voorschriften opgenomen voor de wijze waarop de rente verwerkt moeten worden in de begroting. Alle rentelasten en rentebaten uit hoofde van financieringen moeten bij Treasury worden verantwoord. Er mag een rentevergoeding over eigen financieringsmiddelen (reserves) worden berekend, maar deze rentevergoeding is gemaximeerd tot het rentepercentage dat is gebaseerd op het gewogen samenstel van de rentelasten over de externe financiering (langlopend én kortlopend). De omslagrente moet op consistente en eenduidige wijze worden toegerekend aan de individuele vaste activa. Het in de begroting voorgecalculeerde omslagpercentage mag binnen een marge van 0,5% worden afgerond. De BBV-commissie doet de aanbeveling om het Renteschema uit de Notitie Rente 2017 op te nemen in de paragraaf Financiering van de begroting. Omdat er binnen de HWL geen sprake is van financiering wordt het renteschema uit de notitie niet opgenomen.

Uiteenzetting financiële positie

Belangrijke ontwikkelingen en aandachtspunten

De belangrijkste ontwikkelingen en aandachtspunten ten aanzien van de financiële positie zijn:

- Sturen op een efficiënte bedrijfsvoering met een zo laag mogelijke overhead.
- Structureel is de (meerjaren) begroting sluitend zonder inzet van de reserves na 2023.

Personeelskosten

Het totaal van de structurele personele lasten van het sitebureau in deze begroting 2022 bedraagt €375.000 en in 2023 €393.750. Deze structurele personeelskosten zijn in de begroting geïndexeerd. De indexatie bedraagt 5% per jaar. In dit bedrag zijn niet de budgetten voor tijdelijke/externe inhuur opgenomen.

Investeringen

Via deze begroting worden geen kredieten gevraagd voor investeringen in 2022 of 2023.

Reserves

In het navolgende overzicht is de stand van de reserves opgenomen per 24 maart 2022 en de geraamde mutaties in 2022 en de verwachte eindstand op 31 december 2022.

In het navolgende overzicht is de stand van de reserves opgenomen per 1 januari 2023 en de geraamde mutaties in 2023 en de verwachte eindstand op 31 december 2023.

Overzicht reserves Bedragen x € 1.000	Stand 24-03-2022	Begroot resultaat 2022	Stand 31-12-2022
Algemene reserve			
Algemene reserve HWL	832	-608	224
Totaal	**832**	**-608**	**224**

Overzicht reserves Bedragen x € 1.000	Stand 01-01-2023	Begroot resultaat 2023	Stand 31-12-2023
Algemene reserve			
Algemene reserve HWL	224	-100	124
Totaal	**224**	**-100**	**124**

Toelichting bij de reserves:
Reserves worden gebruikt om incidentele kosten of financiële nadelen op te kunnen vangen.

Financiële kengetallen

Op 15 mei 2015 is een besluit tot wijziging van het BBV vastgesteld. Deze wijziging heeft betrekking op het opnemen van een uniforme set financiële kengetallen in de begroting. Kengetallen zijn getallen die de verhouding uitdrukken tussen bepaalde onderdelen van de begroting of de balans en kunnen helpen bij de beoordeling van de (ontwikkeling van de) financiële positie. De uniforme kengetallen bieden de mogelijkheid om onderling cijfers te vergelijken. Daarmee dragen deze kengetallen bij aan de controlerende en kaderstellende rol van het bestuur. Hierna nemen wij de kengetallen op, die verplicht in de programmabegroting moeten worden opgenomen.

Netto schuldquote
De netto schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast ten opzichte van de baten. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen
HWL heeft geen leningen verstrekt aan derden.
De uitkomst van de gecorrigeerde netto schuldquote is daardoor gelijk aan de netto schuldquote.

Solvabiliteitsratio
Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de organisatie in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. Het eigen vermogen bestaat uit de reserves (zowel de algemene reserve als de bestemmingsreserves) en het resultaat uit het overzicht van baten en lasten.
In het algemeen wordt een getal tussen de 25 en 40% als een gezonde positie gezien.
Door het ontbreken van activa in de balans zijn de reserves theoretisch gelijk aan het saldo liquide middelen (ervan uitgaande dat de post debiteuren op 31-12 nihil bedraagt) en is er dus ook geen sprake van een echte solvabiliteitsratio

Structurele exploitatieruimte
Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting wordt onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele lasten. Bij incidentele lasten of baten gaat het om eenmalige zaken die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen. Om de structurele lasten en baten te bepalen worden de incidentele lasten en baten van de totale lasten en baten afgetrokken.

De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves gedeeld door de totale baten en uitgedrukt in een percentage. Een ruimte van meer dan 1% geeft voldoende ruimte om structurele tegenvallers op te vangen.

Tabel met kengetallen	**Raming 2022**	**Raming 2023**
Netto schuldquote	NVT	NVT
Solvabiliteitsratio	NVT	NVT
Structurele exploitatieruimte	100%	100%

Toelichting bij de tabel met kengetallen:

- De geraamde structurele exploitatieruimte komt in 2022 en 2023 uit op 100%. Het begrote structurele resultaat 2022 van is € 50.000. De structurele exploitatieruimte is in 2022 positief en is als volgt opgebouwd: een structureel resultaat van € 50.000 ten opzichte van een totaalbedrag van € 50.000 aan geraamde baten. Het begrote structurele resultaat 2023 van is € 31.250. De structurele exploitatieruimte is in 2023 positief en is als volgt opgebouwd: een structureel resultaat van € 31.250 ten opzichte van een totaalbedrag van € 31.250 aan geraamde baten. Kengetallen zijn momentopnamen en de uitkomsten moeten in het perspectief van de specifieke bedrijfsactiviteiten en de bedrijfseigen vermogens- en financieringsverhoudingen beschouwd en beoordeeld worden.

Belangrijke ontwikkelingen en aandachtspunten

Meerjarenbegroting:

Baten en lasten (*€ 1)	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**
Baten:				
Saldo voorgaand jaar	832.079	224.579	124.579	156.141
Bijdragen provincies	1.000.000	1.000.000	1.000.000	1.000.000
Totaal beschikbaar	1.832.079	1.224.578	1.124.579	1.156.141
Lasten:				
Sitebureau	-635.000	-410.000	-428.438	-449.109
Unesco	-15.000	-10.000	-10.000	-10.000
Siteholderschap	-45.000	-35.000	-10.000	-10.000
Communicatie	-612.500	-330.000	-330.000	-330.000
Kennis en educatie	-175.000	-110.000	-110.000	-110.000
Bescherming incl. Q-team	-85.000	-70.000	-70.000	-70.000
Beheer	-30.000	-75.000	0	0
Netwerken	-10.000	-60.000	-10.000	-10.000
Totaal lasten	*-1.607.500*	*-1.100.000*	*-968.438*	*-989.109*
Saldo van baten en lasten	**224.579**	**124.579**	**156.141**	**167.032**

Toelichting bij de meerjarenbegroting:

- In de eerste 2 jaren wordt door incidentele kosten ingeteerd op de algemene reserve die bij oprichting op 24 maart 2022 aanwezig was.
- De jaren 2024 en 2025 laten een klein overschot zien wat afneemt door de indexatie van de lonen van het ingehuurde personeel.
- Voor de opvolgende jaren zal gekeken moeten worden of de bijdragen van de Provincies nog voldoende zijn om de kosten te dekken.

Uitgangspunten en toelichtingen bij de meerjarenramingen
Algemeen
De meerjarenraming geeft een indicatie van de verwachte begrotingssaldi in de periode 2022 t/m 2025. De uitgangspunten komen overeen met de Kaderbrief programmabegroting 2022-2023.

Prijsindexering kostenbudgetten
In het kader van de meerjarenraming is de prijsontwikkeling van de lonen vastgesteld op een gemiddeld percentage van 5%. Als de werkelijke kostenstijgingen in enig jaar anders uitvallen, wordt de begroting hierop aangepast.

Tabel met overzicht jaarlijkse bijdragen provincies conform besluit bijdrageverordening:

Overzicht bijdragen Provincies	Bedrag	Percentage
Utrecht	€ 300.000	30%
Noord-Holland	€ 300.000	30%
Gelderland	€ 300.000	30%
Noord-Brabant	€ 100.000	10%
Totaal	**€ 1.000.000**	**100%**

KADERNOTA 2022/2023

Uitgangspunten voor de taken en de doelen
plus financiële begroting periode 2022 -2023

Gemeenschappelijk Orgaan Hollandse Waterlinies is een samenwerkingsverband (op basis van de gemeenschappelijke regeling) van 4 provincies, te weten Noord Holland, Utrecht, Gelderland en Noord Brabant.

Utrecht, mei 2022

Inleiding
Sinds juli 2021 is de Nieuwe Hollandse Waterlinie UNESCO werelderfgoed en werd daarmee toegevoegd aan de Stelling van Amsterdam die al sinds 1996 op de werelderfgoedlijst staat. Samen zijn ze nu de Hollandse Waterlinies. Op 24 maart 2022 is het gemeenschappelijk orgaan opgericht er is er nu één nieuwe Siteholder voor de Hollandse Waterlinies. De taak van de Siteholder is het beschermen en uitdragen van dit unieke gebied.

Visie
In een samenwerkingsverband met 4 provincies draagt de Siteholder er zorg voor dat de Hollandse Waterlinies behouden blijven en beschermd worden. Dat het verhaal van de Hollandse Waterlinies uitgedragen wordt zodat het voor iedereen toegankelijk wordt op een manier waarbij het duidelijk wordt dat het een UNESCO Werelderfgoed betreft en waarom dat zo is. Behoud door ontwikkeling is daarbij het motto.

Missie
De Siteholder zorgt er voor dat iedereen de waarde van het erfgoed kent, dat men bewust met het erfgoed omgaat, dat het erfgoed behouden blijft en beschermd wordt en ook er voor te zorgen dat zoveel mogelijk mensen het verhaal van de Hollandse Waterlinies leren kennen, zodat het verhaal wordt doorgegeven aan volgende generaties. Bij ontwikkelingen staat de instandhouding en versterking van het werelderfgoed Hollandse Waterlinies centraal, uitgaande van de kernkwaliteiten.

Gemeenschappelijke Regeling
Vanaf het vroege begin van het nationale proces dat gericht was op de nominatie, hebben de vier voornoemde provincies in een bestuursovereenkomst de primaire verantwoordelijkheid op zich genomen, te weten: Noord-Holland, Utrecht, Gelderland en Noord-Brabant. Ten behoeve hiervan zijn de vier provincies een gemeenschappelijke regeling aangegaan.
Op 24 maart 2022 is het gemeenschappelijke orgaan Siteholderschap Werelderfgoed Hollandse Waterlinies opgericht dat verantwoordelijk is voor de coördinatie tussen- en gezamenlijkheid van de vier provincies gericht op beschermen en uitdragen van de werelderfgoedwaarde. Zo wordt geborgd dat aan de internationale verplichtingen van Nederland jegens de UNESCO kan worden voldaan. De Siteholder bestaat uit 4 Gedeputeerden van de Provincies in de GR. Vier afgevaardigden van de vier colleges van gedeputeerde staten die de samenwerking zijn aangegaan. De algemeen directeur van de RCE is als adviseur betrokken bij de Siteholder.

Gemeenschappelijk Overleg (Orgaan)
De taken van het GO zijn als volgt samen te vatten:

1. Algemene taken
   - opstellen, actualiseren en uitvoeren van het managementplan;
   - nakomen van de rapportageverplichtingen naar UNESCO; / de verantwoording naar het Rijk
   - bevorderen van visievorming ten behoeve van strategieën
   - zijn eerste aanspreekpunt

2. Bescherming van de universele waarden
   - stimuleren en controleren van de bescherming
   - tijdig identificeren van en reageren op bedreigingen en ontwikkelingen;
   - stimuleren van kennisuitwisseling en expertise;

3. Uitdragen van de universele waarden
   - afstemming en communicatie;
   - draagvlak, kennisverspreiding en promotie;

4. Organisatie en middelen
   - ondersteunen en faciliteren voor beschikbaar krijgen van voldoende middelen

Ad 1: Algemene taken
- opstellen, actualiseren en uitvoeren van het managementplan

Een managementplan is sinds 2006 verplicht bij het indienen van nieuwe UNESCO-werelderfgoednominaties**. I**n het managementplan staat hoe de instandhouding van de Hollandse Waterlinies is geregeld. Het managementplan is een dynamisch document dat regelmatig wordt herzien. Het managementplan beschrijft op welke manier partijen richting geven aan het

beschermen en uitdragen van het werelderfgoed, waarbij de bescherming van de Outstanding Universal Value (OUV) centraal staat.

De Uitzonderlijke Universele Waarde van de Hollandse Waterlinies is:

- Een buitengewoon voorbeeld van een Europees verdedigingssysteem van de moderne tijd dat intact is gebleven;
- Een ingenieus systeem van militaire verdediging door inundatie dat gebruik maakt van eigenschappen en elementen van het aanwezige landschap;
- Uniek in de Europese architectuurgeschiedenis;
- Een illustratie van Nederlandse inventiviteit in land- en waterbeheersing.

Een belangrijk onderdeel van het management plan is de beschrijving van organisatiestructuur en de rollen en verantwoordelijkheden van de betrokken partijen. Daarnaast komt de planologische bescherming, de wijze van beheer en de monitoring van het erfgoed aan de orde. Tot slot bevat het managementplan opgaven waar de komende periode aan gewerkt gaat worden inclusief een implementatiestrategie.

In 2023 wordt een herziene versie van het bij de nominatie ingediende managementplan opgesteld. In 2022 worden hiervoor de voorbereidingen getroffen en de opdracht verstrekt.

- nakomen van de rapportageverplichtingen naar UNESCO; / de verantwoording naar het Rijk

Een rapportageverplichting voortvloeiende uit de nominatie is het opstellen van een overzicht van toekomstige projecten binnen de grenzen van de site. Dit overzicht biedt de mogelijkheid om bij ontwikkelingen in een vroeg stadium de bescherming van de OUV mee te wegen in de planvorming. Dit overzicht moet eind 2022 gereed zijn.

- bevorderen van visievorming ten behoeve van strategieën

- zijn eerste aanspreekpunt voor het Rijk en UNESCO

Ad 2. Bescherming van de universele waarden

- stimuleren en controleren van de bescherming

Om de bescherming te borgen zijn er binnen het GO 2 gremia werkzaam:

1. De Werkgroep Bescherming
   Deze werkgroep bestaat uit ambtelijke vertegenwoordigers van de 4 provincies en een adviseur vanuit RCE, onder leiding van een coördinator vanuit het sitebureau. De werkgroep heeft tot taak het uitvoeren van gebiedsanalyses, het zorgdragen voor de harmonisatie van ruimtelijk beleid en het bespreken van casussen mbt ontwikkelingen binnen de site.
2. Het kwaliteitsteam
   Dit team bestaat uit deskundigen op het gebied van planologische ontwikkelingen, ruimtelijke opgaven en cultuurhistorische waarden. Zij is de adviseur voor de Siteholder op complexe vraagstukken en formuleert visie en strategie op bescherming van de OUV.

- tijdig identificeren van en reageren op bedreigingen en ontwikkelingen;
  Voor zowel de Werkgroep Bescherming als het Kwaliteitsteam geldt dat zij een signaalfunctie hebben op het gebied van bedreigingen en ontwikkelingen.

De gemeenten zijn eerst verantwoordelijken als het gaat om het toezien op ontwikkelingen en het handhaven bij overtredingen.

- stimuleren van kennisuitwisseling en expertise;
  Vanuit de centrale taak worden kennisbijeenkomsten en expertmeetingsgeorganiseerd. Ook wordt een toolbox en een stroomdiagram ontwikkeld die partners informatie verschaffen over wat te doen bij ontwikkelingen.

Ad 3. Uitdragen van de universele waarden

- afstemming en communicatie;

Teneinde de samenwerking tussen de vier provincies en tussen de Siteholder en externe partijen goed te laten verlopen is afstemming en communicatie van groot belang. Er wordt geparticipeerd in relevante netwerken en samengewerkt in werkgroepen en overlegorganen.

- draagvlak, kennisverspreiding en promotie;

Voor dit onderdeel is de Werkgroep Uitdragen eerste verantwoordelijke. Deze werkgroep bestaat uit ambtelijke afgevaardigden van de vier provincies, onder leiding van een coördinator van het Sitebureau.
Hoe vaker het verhaal van de Hollandse Waterlinies verteld wordt hoe meer mensen het verhaal leren kennen, herkennen en waarderen. Om dit op een herkenbare en uniforme manier te doen is er een huisstijl ontwikkeld. Met het samengaan van de Nieuwe Hollandse Waterlinies en de Stelling van Amsterdam moet een nieuwe huisstijl ontwikkeld worden, evenals een nieuwe website, nieuwe informatieborden en nieuw promotiemateriaal om beide linies samen uit te dragen als Hollandse Waterlinies.

De historische waarde en de betekenis van de Nieuwe Hollandse Waterlinie wordt gepresenteerd aan een groot publiek doormiddel van bezoekerscentra, publicaties, evenementen, exposities en educatieve programma's. Doel is om steeds meer mensen in binnen- en buitenland bekend te maken met het verhaal van de Hollandse Waterlinies. Hiervoor wordt op het gebied van publiekscommunicatie en marketing samengewerkt met een aantal partijen.

Het Kenniscentrum Waterlinies ontsluit zowel digitaal als analoog historische en actuele kennis over de Nieuwe Hollandse Waterlinie.

Voor UNESCO is het heel belangrijk dat het verhaal van het erfgoed door wordt gegeven aan de volgende generaties. Hiervoor wordt een lespakket ontwikkeld en worden op verschillende forten speciale rondleidingen aan schoolklassen gegeven.

Ambtelijke ondersteuning
Het sitebureau is het centrale ambtelijke onderdeel dat de samenwerking organiseert, de Siteholder ondersteunt en faciliteert in de uitvoering van haar taken en de centrale spil is in het interprovinciale netwerk.

De personele bezetting ziet er als volgt uit:
1 programmamanager 0, 7 (secretaris-directeur) fte
1 programmasecretaris 0,5 fte

1 programmaondersteuner 0,6 fte
1 projectleider Uitdragen 0,7 fte
1 webmaster 0,5 fte
1 projectleider Bescherming 0,6 fte
1 projectleider Educatie (tijdelijk) 0,2 fte
1 projectleder Informatieborden (tijdelijk) 0,3 fte

Voor taken sitebureau zie bijlage Werkplan

De financiën van dit programma
Een deelnemende provincie is jaarlijks een vaste bijdrage verschuldigd aan het orgaan. Het orgaan stelt jaarlijks in de begroting per deelnemende provincie de bijdrage vast voor de instandhouding van het orgaan en uitvoering van taken in dat betreffende begrotingsjaar.
De hoogte van de bijdrage wordt berekend op basis van de totale kosten van het orgaan in het betreffende begrotingsjaar waarbij op grond van de ligging van de Hollandse Waterlinies in de vier provincies onderstaande verdeling in acht wordt gehouden:

Deelnemende provincies	Financiële verdeling
Provincie Noord-Holland	30%
Provincie Utrecht	30%
Provincie Gelderland	30%
Provincie Noord-Brabant	10%

Voor 2022-2025 zijn deze bijdrage respectievelijk € 300.000, € 300.000, € 300.000 en € 100.000

Meerjarig exploitatie-overzicht van baten en lasten

Baten en lasten (*€ 1)	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**
Baten:				
Saldo voorgaand jaar	832.079	224.579	124.579	156.141
Bijdragen provincies	1.000.000	1.000.000	1.000.000	1.000.000
Totaal beschikbaar	1.832.079	1.224.578	1.124.579	1.156.141
Lasten:				
Sitebureau	-635.000	-410.000	-428.438	-449.109
Unesco	-15.000	-10.000	-10.000	-10.000
Siteholderschap	-45.000	-35.000	-10.000	-10.000
Communicatie	-612.500	-330.000	-330.000	-330.000
Kennis en educatie	-175.000	-110.000	-110.000	-110.000
Bescherming incl. Q-team	-85.000	-70.000	-70.000	-70.000
Beheer	-30.000	-75.000	0	0
Netwerken	-10.000	-60.000	-10.000	-10.000
Totaal lasten	*-1.607.500*	*-1.100.000*	*-968.438*	*-989.109*
Saldo van baten en lasten	**224.579**	**124.579**	**156.141**	**167.032**

Toelichting bij de meerjarenbegroting:

- In de eerste 2 jaren wordt door incidentele kosten ingeteerd op de algemene reserve die bij oprichting op 24 maart 2022 aanwezig was.
- De jaren 2024 en 2025 laten een klein overschot zien wat afneemt door de indexatie van de lonen van het ingehuurde personeel.
- Voor de opvolgende jaren zal gekeken moeten worden of de bijdragen van de Provincies nog voldoende zijn om de kosten te dekken.
- De kosten voor het sitebureau zijn in 2022 hoger dan in 2023. Dit komt doordat een deel van de personeelskosten uit 2021 nog niet zijn doorbelast aan het Gemeenschappelijk Orgaan.

Belangrijke punten ten aanzien van de begroting en opmerkingen ten opzichte deze Kadernota 2022/2023 en de Kadernota 2024:

- Het GO dient normaliter de kadernota voor 15 april van het jaar voorafgaande aan het jaar waarvoor zij dient aan te leveren aan het ministerie van BZK.
- De deelnemende provincies hebben hieraan voorafgaand hun zienswijze in kunnen dienen bij het GO.
- Door de oprichting van het GO op 24 maart 2022 heeft de kadernota betrekking op 2022 en 2023 en is bovenvermelde data in deze kadernota niet gehaald c.q. heeft PS nog geen zienswijze kunnen indienen.
- Het meerjarige exploitatieoverzicht 2024 – 2027 zal in de komende kadernota worden opgenomen. Alsmede een toelichting op deze meerjarenbegroting.
- In de toelichting op de meerjarenbegroting zal worden stilgestaan bij eventuele incidentele lasten en onvoorziene uitgaven alsmede eventuele financiële risico’s
- De geprognosticeerde balansen 2024 -2027 zal eveneens in de komende kadernota worden opgenomen.
- In de toelichting van de balansen wordt ingegaan op de ontwikkeling van de liquiditeitspositie, de solvabiliteitspositie en weerstandsvermogen.
- De 4 provincies die deelnemen in de GO zijn voor hun aandeel aansprakelijk als vermogenstekorten zouden ontstaan.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
M. Groen
BEL/IOT

Telefoonnummer +31235145610
groenm@noord-holland.nl

Verzenddatum
31 AUG. 2022

Kenmerk
1852263/1855070

Uw kenmerk

Betreft: ontwerp meerjarenbegroting 2022 - 2023
Gemeenschappelijk Orgaan Hollandse Waterlinies

Geachte leden,

Hierbij ontvangt u ter besluitvorming de bijgaande statenvoordracht met het bijbehorende ontwerpbesluit, met bijlagen, over de zienswijze op de meerjarenbegroting 2022 – 2023 van het Gemeenschappelijk Orgaan Hollandse Waterlinies.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

1 bijlage(n)

Statenvoordracht en ontwerpbesluit

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

R.E. Reijners

BEL/OMB

Telefoonnummer +31235144957

rob.reijners@noord-holland.nl

Verzenddatum

31 AUG. 2022

Kenmerk

1780446/1892779

Uw kenmerk

Betreft: Informatievoorziening VTH provinciale bedrijven

Geachte leden,

In deze brief informeren wij u over de ontwikkelingen tot 30 augustus 2022 op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) bij bedrijven waar de provincie bevoegd gezag is.

U ontvangt deze informatie in 2022 volgens afspraak tweemaandelijks ter bespreking op de B-agenda voor de commissie Natuur, Landbouw en Gezondheid. Deze informatie is op hoofdlijnen en in deze brief verwijzen we voor specifieke informatie naar de websites van de provincie en de omgevingsdiensten.

Waeles

Na het faillissement van Waeles zijn de productiefaciliteiten van het terrein verwijderd. Er kunnen rond het gieten van ijzer geen activiteiten meer worden ondernomen. Het terrein is inmiddels verkocht aan een nieuwe eigenaar. Deze heeft aangegeven de opstallen te zullen slopen. De bestaande vergunning is nog niet ingetrokken, maar het is de verwachting dat met overdracht van het terrein en de sloop van de opstallen, deze vergunning wordt ingetrokken.

Givaudan

Het ontwerpbesluit revisievergunning heeft van 20 mei tot 1 juli ter inzage gelegen. De belangrijkste ontvangen zienswijzen zijn van gemeente Gooise Meren en Looye Vastgoed/Tuincentrum Van der Roest. Beide betreffen de geurcontour, die over het planologische gebied heen valt waar woningbouwplannen zijn. Een mogelijke oplossing is vaststelling van het bestemmingsplan door de gemeente, waarbij het geurhinderniveau "aanvaardbaar" wordt verklaard. Het is nu aan de gemeente om dit mee te wegen in hun bestemmingsplan.

Bunge Lodders Croklaan

Bunge Lodders Croklaan (BLC) is voornemens een nieuwe fabriek op te richten op Hoogtij in Zaanstad. Het is de bedoeling van BLC dat de nieuwe fabriek de productie van de fabrieken in Rotterdam en Wormerveer overneemt. De OD NZKG heeft voor de nieuw te bouwen

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

fabriek in Zaanstad een vergunningaanvraag Milieu (= 1e fase omgevingsvergunning) als een vergunningaanvraag Bouw (= 2e fase omgevingsvergunning) in behandeling. Omdat BLC de fabriek in Rotterdam al heeft verkocht en afspraken heeft over de datum van overdracht, is het voor hen van belang dat de nieuwe fabriek tijdig in gebruik kan worden genomen. Ook zal de nieuwe fabriek op termijn de productie van de vestiging in Wormerveer over gaan nemen. BLC ging uit van een planning om medio december 2022 te beschikken over een onherroepelijke Omgevingsvergunning Milieu en Bouw (zowel fase 1 als 2). De onvolledigheid van de aanvragen leidt ertoe dat, uitgaande van standaardproceduretermijnen, de vergunningsprocedures vertraging oplopen en niet in december onherroepelijk kunnen zijn.

PPG Coatings Nederland B.V.

De fabriek van PPG Coatings Nederland B.V. vervaardigt lak- en verfproducten voor binnen- en buitenshuis. Ten behoeve van productie en distributie van de verven worden er op deze locatie grote hoeveelheden gevaarlijke stoffen verwerkt en opgeslagen. Om dit (brand) veilig te doen moeten er onder andere uitgebreide brandpreventieve maatregelen getroffen worden, zoals brandmeld- en brandbestrijdingsinstallaties alsmede bouwkundige maatregelen. Tijdens inspecties is gebleken dat PPG op dit vlak overtredingen laat zien en zijn er onduidelijkheden die nader onderzocht moeten worden. De OD NZKG heeft PPG laten weten zich grote zorgen te maken over de brandveiligheidssituatie van haar bedrijf. PPG is verzocht haar verantwoordelijkheid te nemen en actie te ondernemen ten einde zo snel mogelijk een einde te maken aan de ongewenste situatie. Indien hier geen gehoor aan wordt gegeven, dan kan er een intensief handhavingstraject worden gestart.

Ontwikkelingen Tata steel en Harsco Metals

Op het gebied van de vergunningen zijn de volgende ontwikkelingen te melden:

Toezicht

Chroom-6 vondst in grondwater

De OD NZKG heeft grondwatermonsters genomen bij het Noord West terrein van Tata Steel. Hierbij is Chroom-6 aangetroffen in het grondwater. Volgens de GGD is er geen gezondheidsrisico op basis van deze bevinding. De OD NZKG verplicht Tata Steel nu zo snel mogelijk uitgebreid onderzoek naar de oorzaak en omvang van de verontreiniging uit te voeren. De opzet en uitvoering van dit onderzoek wordt beoordeeld door de OD NZKG.

Op 8 juli jl. heeft de OD NZKG Tata Steel per brief verplicht om nader bodemonderzoek uit te voeren naar de omvang en risico's van de grondwaterverontreiniging. Het nader onderzoek dient te voldoen aan de daarvoor geldende normen en het onderzoeksvoorstel moet binnen 4 weken ter goedkeuring aan ons worden voorgelegd. Op 5 augustus jl. heeft de OD NZKG het gevraagde onderzoeksvoorstel van Tata Steel ontvangen en beoordeeld i.s.m. OD IJmond.

Op 10 augustus jl. zijn de eerste opmerkingen en bedenkingen op het onderzoeksvoorstel naar Tata Steel verstuurd. De OD NZKG heeft

geoordeeld dat het onderzoeksvoorstel te beperkt is. Op 11 augustus jl. heeft er een overleg plaatsgevonden met Tata Steel over de opmerkingen van de OD NZKG. Op basis van dit overleg heeft Tata Steel op 18 augustus een nieuw onderzoeksvoorstel ingediend. Deze zal door de OD NZKG worden beoordeeld.

Ongare kooks Kooksgasfabrieken 1 en 2 (vollopen LOD 2)

In de kooksfabrieken worden continue (24 uur per etmaal) van kolen kooks gemaakt. In kookskamers worden de kolen verhit/gegaard en van verontreinigingen ontdaan. Wanneer de gaartijd is verlopen, worden de hete kooks uit de oven gedrukt en met bluswagens naar de blustorens gebracht en daar geblust om de temperatuur naar beneden te krijgen. De kooks worden vervolgens elders in het staalproces (de hoogovens) ingezet. Het is de bedoeling van het bedrijfsproces dat de kolen in de kookskamers zodanig verhit worden, dat er gare kooks naar buiten gedrukt worden. Gare kooks zijn kooks die volledig zijn ontdaan van verontreinigingen en derhalve klaar zijn om verder te worden ingezet.

In voorkomende gevallen ontstaan echter ongare of rauwe kooks. Deze zijn niet vergund. Ongare of rauwe kooks zijn kooks die onvoldoende verhit zijn of waar nog verontreinigingen in zitten. Deze ongare kooks genereren niet alleen warmte, maar ook luchtverontreiniging (bestaande uit stof met daaraan gebonden zeer zorgwekkende stoffen (zzs)), die in de vorm van zwarte rook zichtbaar is. Deze ontstaan doordat er in de kookskamers een onvoldoende hoge temperatuur wordt bereikt.

Bij besluit van 14 januari 2020 heeft de OD NZKG aan Tata Steel een last onder dwangsom (LOD1) opgelegd. Deze last vloeide mede voort uit een handhavingsverzoek van een inwoner uit IJmuiden. Nadat deze last was 'volgelopen' is op 14 april 2021 een tweede last met een hoger bedrag verstuurd (LOD2). Ook deze tweede last is onlangs (op 2 mei 2022) volgelopen.

De OD NZKG is zich aan het beraden over de vervolgstappen na het vollopen van de LOD2. De OD NZKG heeft een LOD3 in voorbereiding om op te leggen aan Tata Steel.

Vergunningverlening

Smidse kappen: Roadmap+ - stof - maatregel 4 - Hoogovens: nieuw type afzuigkappen en nrs. 5 en 6 van het VRP

Een van de maatregelen om ongewone voorvallen terug te dringen is de installatie van zogeheten smidse kappen. Deze moeten zorgen voor minimaal 75% minder zichtbare rookemissies uit het dak. Hiervoor heeft de OD NZKG een vergunning verleend. Deze ligt tot 19 augustus 2022 ter inzage. De maatregel is onderdeel van de Roadmap+ en in het vermijdings- en reductieprogramma (VRP) van Tata Steel.

Warmbandwalserij

Het vergunningentraject van de Warmbandwalserij kent twee sporen: (A) het hoger beroep op de vernietiging van de vergunning en (B) een nieuwe vergunning. De hoger beroepzaak was op 8 augustus bij de Raad van State waarbij de vraag voorlag of de vernietiging van de vergunning op juiste gronden is gebaseerd (geen toetsing gevolgen

zwaveloxide en toetsing toename uitstoot lood en nikkel). Als de rechtbank het beroep honoreert herleeft de eerder afgegeven vergunning, en stopt het spoor van een nieuwe vergunning (B). Als de Raad van State de vernietiging in stand houdt, dan zal het spoor van de nieuwe vergunning (B) het enige spoor worden.

De uitspraak van het hoger beroep wordt officieel binnen 6 weken na de beroepzaak van 8 augustus verwacht. Het gebeurt echter regelmatig dat de rechtbank de uitspraak uitstelt.

M.e.r-plicht groen staal

Op 28 juli jl. hebben wij Tata Steel geïnformeerd over de reikwijdte van het Milieueffectrapport (MER).

Gezien het belang van het project groen staal en de procedure is de vraag naar voren gekomen over de reikwijdte van het MER. Moet het MER ook betrekking hebben op de voorbereidende fase van het project Groen Staal, de zgn. optimalisatiefase? In de optimalisatiefase gaat het met name om de verplaatsing van een aantal installaties t.b.v. de ontwikkeling naar groen staal waaronder de zgn. waste management installatie. Voor de omvang van de m.e.r.-plicht heeft de OD NZKG een advies gevraagd aan advocatenkantoor Pels Rijcken. Pels Rijcken stelt, kort samengevat, dat de MER Groen Staal ook betrekking dient te hebben op de optimalisatiefase. De OD NZKG conformeert zich aan dit advies en heeft Tata Steel hierover geïnformeerd.

Het vorenstaande betekent concreet dat door Tata Steel een MER moet worden opgesteld (dat dus het complete project inclusief optimalisatiefase dient te omvatten) alvorens er vergunningaanvragen kunnen worden ingediend die betrekking hebben op de optimalisatiefase. Dit kan tot vertraging leiden voor de optimalisatiefase.

Overige

- Geurbesluit I en II: Tegen het besluit is beroep aangetekend door Tata Steel (pro forma) en stichting IJmondig.
- Roadmap+ - stof - maatregel 9 - Pelletfabriek: Op 22 juli jl. heeft Tata Steel een gedoogverzoek aangevraagd voor de bouw van diverse onderdelen van de ontstoffingsinstallatie bij de Pelletfabriek. Tata Steel wil 1 september gaan starten met de bouw. De OD NZKG heeft dit verzoek in overweging
- BBT conclusies 49 Kooksfabrieken: Tegen dit besluit is beroep aangetekend door de omgeving (onder andere de dorpsraad Wijk aan Zee)

Tot slot

Heeft u vragen over deze brief? Vanzelfsprekend zijn we bereid uw vragen over deze brief in de eerstvolgende commissie NLG te beantwoorden.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van L...